SŁOWNIK
JĘZYKA POLSKIEGO

PRZEZ

M. SAMUELA BOGUMIŁA LINDE.

WYDANIE DRUGIE, POPRAWNE I POMNOŻONE
STARANIEM I NAKŁADEM
ZAKŁADU NARODOWEGO IMIENIA OSSOLIŃSKICH.

Tom V.

R - T.

LWÓW
W DRUKARNI ZAKŁADU OSSOLIŃSKICH.

1859.

«Voltaire avait determiné l'Academie Française, à faire son Dictionnaire sur un nouveau plan. Ce plan consistait à suivre l'histoire de chaque mot, depuis l'epoque, ou il avait paru dans la langue, de marquer le sens divers, qu'il avait eu dans les différents siecles, les acceptions différentes, qu'il avait reçues; d'employer, pour faire sentir ses différentes nuances, non des phrases faites au hasard, mais des exemples choisies dans les auteurs, qui avaint eu le plus d'autorité. On aurait eu alors le veritable Dictionnaire littéraire, et grammatical de la langue; les étrangers, et même les Français y-auraint appris à en connaitre toutes les finesses.

Ce Dictionnaire aurait offert aux gens de lettres une lecture instructive, qui eut contribué à former le goût, qui eut arrêté le progrès de la corruption. Chaque Académicien devait se charger d'une lettre de l'alphabet.»

Vie de Voltaire par Condorcet.

JAŚNIE OŚWIECONEMU XIĄŻĘCIU JMCI

JÓZEFOWI

PONIATOWSKIEMU,

MINISTROWI WOJNY, GENERAŁOWI DYWIZYI, NACZELNEMU DOWÓDZCY WOJSK POLSKICH, ORDERÓW WIELKIÉJ WSTĘGI LEGIONU HONOROWEGO, WIELKIEGO KRZYŻA WOJSKOWEGO POLSKIEGO, NEAPOLITAŃSKIEGO, ORŁA BIAŁEGO I INNYCH KAWALEROWI.

Plemiennikowi Króla *Stanisława Augusta*, rycerzowi, który powierzoną sobie obronę, wskrzeszonéj potężném Wielkiego *Napoleona* ramieniem ojczyzny, świetniejszym nad wszelkie nadzieje, skutkiem uwieńczył; opiekunowi młodzieży kształcącéj się w umiejętnościach sztukę wojskową doskonalących; Mężowi ozdobionemu darami serce ujmującemi i zdobiącemi rozum, przypisując to dzieło, korzystam z dawno upragnionéj, a teraz dopiero zdarzonéj sposobności, złożenia Mu hołdu tego uszanowania, które Mu się od każdego chwałę i pomyślność ojczyzny kochającego obywatela należy.

Panowanie *Stanisława Augusta* zaszczyt ten przyniosło krajowi i jego rodakom, że stanowi epokę wskrzeszenia nauk w Narodzie. Za Niego część majątku po zgasłym, równie zamożnym jak uczonym zakonie, uratowana, obrócona szczęśliwie na posag edukacyi publicznéj, ustanowiona owa w wiecznéj wdzięczności narodu zachowana Komisya Edukacyjna, wyższe i niższe szkoły do prawdziwego celu swego zwrócone, światło w kraju upowszechnione, życie publiczne i prywatne uprzyjemnione, gust wydoskonalony, język oczyszczony, upiękniony, ubogacony, dzieła w różnych naukach dla młodzieży i kraju prawdziwie użyteczne rozkrzewione; kunszta malarstwa, rzeźby, budownictwa ożywione; otóż pomniki podziś dzień świadczące, czém było to panowanie dla oświaty publicznéj.

Szczególniéj mi zaś wspomnieć tu należy ustanowioną przez *Stanisława Augusta* szkołę rycerską w stolicy; tej albowiem kraj winien ukształcenie tylu mężów w cywilnym i wojskowym stanie najznakomitszych. Pod opieką dobroczynnego Króla i dzielnym sterem Męża naukom całkowicie oddanego, dla uczonych wylanego, i dziś jeszcze każdą chwilę literaturze mianowicie ojczystéj poświęcającego, kształciły się owe umysły, które światłem na obradach wiecznie pamiętnego Sejmu, męstwem w obronie jego ustaw, i poświęceniem się w powstaniu przeciw gwałtom sąsiedzkim z największym zaszczytem Narodu celowały.

Uczcić pamięć ostatniego przed nieszczęsnym rozbiorem kraju Króla Polskiego, poczytałem sobie za tém milszą powinność, że nie tylko krwi związek, lecz też wysokie cnoty i dary *Jaśnie Oświeconéj Waszéj Xiążęcéj Mości* wszystko nam to przypominają, co Naród w *Stanisławie Auguście* poważał i kochał.

Przekonany o koniecznéj potrzebie nauk dla stanu wojskowego, zaprowadziłeś *Wasza Xiążęca Mość* zaraz po odzyskanéj części ojczyzny, z znacznym swoim kosztem szkołę, w któréj się przyszli obrońcy kraju uczą, na czém dzielność broni i przemyślne prowadzenie wojska zależy. Oby ten instytut, jak i wszystkie inne kształceniu młodzieży na obywatelów i obrońców poświęcone, wydawał dla kraju owoce jak najobfitsze i najużyteczniejsze. Ta albowiem jest najmilsza nagroda dla mężów, którzy staranną swoję opiekę szkołom poświęcają.

Hołd ten najgłębszego uszanowania, poważam się zakończyć wyrażeniem wdzięczności, że *Jaśnie Oświecona Wasza Xiążęca Mość* łaskawie mi pozwolić raczył, bym do palm, które poprzedzające tomy Słownika mojego już zdobią, przydał laury, tom ten wysokiém Imieniem Pańskiém zaszczycając, i uczcił w Osobie Naczelnika stan mężnych naszych obrońców.

Jaśnie Oświeconéj Waszéj Xiążęcéj Mości

w Warszawie w miesiącu maju 1812 roku.

najniższy sługa

L I N D E.

DALSZY CIĄG PRENUMERANTÓW.

Sąd *Apelacyjny* Xięstwa Warszawskiego.
Besson, xięgarz w Lipsku.
Antoni *Byszewski.*
Kajetan hrabia *Dzieduszycki.*
Antoni *Garczyński*, Pref. Kaliski.
Maciej Xżę *Jabłonowski*, Prefekt Lubelski.
Kaliskie gimnazyum.
Izba administracyjna dóbr *koronnych.*
Józef *Karśnicki*, Radca Departamentu Kaliskiego.
Biblioteka uniwersytetu *Krakowskiego.*
Anna z Cetnerów Xżna *Lotaryńska.*
Prefektura *Lubelska.*
Jan *Młodzianowski.*
Franciszek *Nakwaski*, Prefekt Warszawski.
Wojciech *Pękalski*, Sekretarz szkoły prawa w Warszawie.
Józef *Poniński*, Prefekt Poznański.
Sąd kryminalny *Poznański*, i Bydgoski.
Trybunał pierwszéj Instancyi *Poznański.*
Szkoła prawa Warszawska.
Wojciech *Pusłowski* Marszałek Słonimski.
Karol Xżę *Sanguszko.*
Herman *Schilling*, kupiec w Warszawie.
Kancelarya *Senatu* Xięstwa Warszawskiego.
Trybunał pierwszéj Instancyi *Siedlecki.*
Julian *Sierawski*, Pułkownik.
Euzebiusz *Słowacki*, Profesor wymowy w uniwersytecie Wileńskim.
Bióro Ministra *Sprawiedliwości.*
X. Michał *Symonowicz.*
Gimnazyum *Szczucińskie.*
Szeptycka, Starościna Stanisławowska.
Biblioteka *Wallenrodska* w Królewcu.
Szkoły XX. Pijarów *Warszawskie.*
Ignacy *Wojnowski* w Poznaniu.
Biblioteka *Wrocławska* św. Bernarda.

R.

R. *litera szesnasta abecadła Łacińskiego*; *Polskiego ośmnasta.* Kras. Zb. 2, 436. *Dla warczącej swojej twardości u Łacinników* canina *psia litera zwana*; *Słowianie miękczą ją dodaniem z = rz, Boh.* ř, *n. p. dwór, na dworze; raz, rzezać, rznąć*; *ztąd nazwiska rzemieślnicze, z Niemieckiego przejęte*, r *Niemieckie przemieniają na Polskie* — rz: *n. p.* Gerber, *garbarz*; Schlosser *szlosarz*; Riemer *rymarz etc.* — *Do ciężkości wymowy przytyk:* «*Przedtym* a b *ledwo mówił jęcząc, Teraz* r *łacno mówi, nic się nie męcząc*». Jabł. Ez. A 4.

R, abrewiacya; a) Rok, das Jahr. n. p. Dnia 18go sierpnia 1812go r. (= roku). R. P. = roku pańskiego, im Jahr des Herrn. *Kpcz. Gr.* 1, *p.* 30. — b) R., X., §. = rozdział, xięga, paragraf. *Kpcz. Gr.* 1, *p.* 30.

R A.

***RAB**, *ob.* *Rob.

RABA, y, *ż.*, rzéka w Krak: *Dykc. Geogr.* 2, 327, ein Fluß im Krakauischen. Gończym psom dają miana i od rzék, n. p. wisła, dunaj, raba, skawa. *Ryd.* — *§. Raba, niewolnica, *ob.* *Rob.

RĄB, *ob.* Ręby, rąbanie. **RĄBAĆ**, rąbał, rąbie, rąbię *cz. niedok.*, rąba, rąbam *cont. pr.*, porąbać, zrąbać, *dok.*; *Boh.* raubati, (raubjm obrębuję, obszywam; szczepię: wrzynam); *Slov.* raubám; *Sorab.* 1. rubacž, rubam, rubneno; *Sorab.* 2. rubasch; (*Carn.* ròbèm, robiti; *Vind.* robiti, obrobiti, sarobiti = obrębować, obszyć; *Croat.* rubim, rubam *lignum praescindo, limbum intorqueo*); *Ross.* рубить, изрубить, срубить, срубать, нарубить, (*obsol.* рубленикъ cieśla; рубанъ, рубанокъ hebel ciesielski, *Gall.* rabot; cf. рубчикъ blizna mała, cf. rubel: cf. рубцы flaki): — siec las, drwa, mięso, wołu, jesiotra, wieloryba. *Cn. Th.*, hauen, hacken. W drwalni ustawicznie robią około drzew, rzeząc, rąbiąc, układając. *Star. Dw.* 22. Drwa rąbać (*Vind.* druvariti, druve napraulati). Izali będzie się pochwalać siekiera nad tym, co nią rąba? *Budn. Jes.* 10, 15. Rąbanie drew *actio*, das Holzhauen; cf. wrąb, *Vind.* fekanje (cf. siec), druvarjenje, druvaritje, druv napraulenje; *Ross.* рубка, нарубка, валка. Rąbanie drew, *munus, caudicalis provincia*, das Holzfälleramt. Ciebie czynię drewniczym, dajęć urząd nade drwy, abyś je rąbał. *Cn. Th.* Ułożył Eliasz drwa, i zrąbał na sztuki wołu, i nakładł na drwa. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 18, 34. Jeśliby starsi rzeźnicy u kogo mięso podejźrzane naleźli, a rozkazaliby, aby go nie rąbano, potymby uznano, że ono mięso porąbano.... *Szczerb. Sax.* 381. — §. Rąbać mieczem, siekać, machać; um sich hauen, drein hauen, loshauen mit dem Schwerte. Filoktet z swéj strony, siekł, rąbał, wojował. *Jabł. Tel.* 283. Gdyby przynajmniej duszę wyzionął waleczną, Rąbiąc na krwawym placu szablą obosieczną. *Dmuch. Sąd.* 37. Rąbiemy i goleni nadstawiamy wzajem Ciosom; tym się na świecie żyje obyczajem. *Słon. Pers.* 28. — *Fig. tr.* n. p. Rąbie wieloryb silnym ogonem ocean głęboki. *Dmoch. Sąd.* 31. bije, tłucze, przecina, er schlägt. — *Aliter:* Zacząłem mu wrącz prawdę rąbać. *Teat.* 31, 68. — §. Rąbić, rąbił, rąbi *cz. niedok.*, obrębować szatę, besäumen. **RĄBACZ**, *ob.* Rębacz. — (**RABANDY**, ów, *m.*, *plur.*, sznurki u brzegu żaglu, któremi się do rei przywięzuje. *Magier. Mskr*, Raabänder, Schnüre, das Segel an das Raa zu binden. Rabandy, sznurki niżéj do żaglu przyszyte, któremi pod czas gwałtownego wiatru żagiel do rei przywięzują, aby wiatr nie dał tak ostro. *ib.*). — **RĄBANINA**, y, *ż.*, siekanina, rzeź; ein Blutbad, eine Metzeley. *Tr.* — (**RABARBARUM**, *ob.* Rum Turecki). — **RĄBCZYCE**, yc, *plur.*, starostwo w Sandomir. *Dykc. Geogr.* 2. 327, eine Starostey im Sandomirischen. — **RĄBEK**, bka, *m.*, **RĄBECZEK**, czka, *m. zdrbn.*, podwika, płótno cienkie, szata cienka. *Cn. Th.*, cf. *Boh.* rub, rubjk wewnętrzna strona skóry, cf. na ruby, na ręby; rubaš *indusium inferius*; *Slov.* raub *tradux*; *Sorab.* 1. rub, plachta *linteum*, rubežk chustka, blindé rub, klebné rub = obrus, rubané płócienny; *Sorab.* 2. rub, rubik, rubz, rubzik chusta, rubaž płótno; *Carn.* rôb, rôbz *fimbria*, obrąbek, ręby, 2) ròbz = chustka do nosa; robazha = koszula gruba; *Vind.* rob, pram = bramowanie; rob, shiu = szew: rob = kołnierz, rob, meja = miedza; roba = materyjka; robazha = koszula; robek = chustka; *Croat.* rub 1) *linteum*, 2) ścierka, 3) obrąbek, rubàcha = koszula, rúbecz, rubchécz = chustka, vratni rubecz = alsztuk, szekuvatni rubecz = chustka do nosa, rubje = chusty, bielizna, rubni, rubji, platnen = płócienny, rubjàr, platnàr = płóciennik; *Rag.* rúb, ruub *fimbria*; *Bosn.* porúb *limbus*; *Slav.* rùbac = chusta; *Ross.* рубаха, рубашка, рубашечка, рубашенька = koszula: рубъ, рубище szmat; рубежъ granica (cf. krajać, kraj, ukraina), прирубежный pograniczny, pokrainny, порубежный pograniczny, порубежie pogranicze; (cf. *Graec* ῥαφή *sutura*). Rąbek, Schleyerzeug, Schleyerleinwand, Schleyerflor; *Carn.* paizholán; *Hung.* patiolat; (cf. *Carn.* pajk = pająk, cf. pajęczyna); *Ross.* серпянка, хрящъ, хрящикъ. Lny, płótna, więc i które zawsze krosna robią Rąbki, nad śnieg piękniejsze, pana swego zdobią. *Gaw. Siel.* 358. Widząc synaczka

nagiego, Zakryła rąbeczkiem człowieństwo jego. *Pieśn. Kat.* 112. Na godach małżeńskich, wkładając rąbek, bywamy. *Hrbst. Art.* 156. *tectae velamine*, (cf. kwef). Odejmie pan córkom Syońskim ozdobę trzewiczków i zaponki, i czapki, i rąbeczki i pończoszki. 1 *Leop. Jez.* 3, 18. Żadnym wytworem nie była ozdobna, Ani jéj ćmiła zasłona, Lecz letki rąbek białe przykrywał ramiona. *Niemc. P. P.* 122. Rąbki Kolońskie każą sobie wozić. *Lek. D. Prov.* Jak z rąbka wywinął. *Żegl. Ad.* 98. jak najdoskonalej, wie geschniegelt. — §. *Fig.* Noc na się była rąbek z gwiazd włożyła, A niebo jasne świeciło pogodnie. *P. Kchan. Jer.* 161. — *Aliter:* Nigdy powietrze nie było piękniejsze, Niebo bez rąbku i nad zwyczaj świetne Chciało na dzieła patrzeć tak pamiętne. *P. Kchan. Jer.* 527.— (RABIAĆ *ob.* Robić). — RĄBIĆ, RĄBIE, *ob.* Rąbać.

Pochodz. *dorąbać, narąbać, obrębować, obrąbać, obrąb, obrębek, porąb, porąbać, porębniczy, przerąbać, przerąbl, przerębla, rozrąbać; rębacz, rębca, rębny; rubel, rublowy; wrąbać, wrąb, wrębny; wyrąbać, wyręblak, zarąbać, Zaręba.*

*RABIEC, bca, *m.* [z *rusk.* riabec; *Etym.* riabyj = jarzębaty; kobiec, Sperber 2]. *Czack. Pr.* 2, 244, *ob.* Krogulec.

RABIEŻ, y, *ż.*, rabunek, rabowanie, das Rauben; *Sorab.* 1. rubeni, rubenstwo, rubeżnicztwo; *Sorab.* 2. rubnene; *Carn.* rôp; *Vind.* rop, rub, plenj, opip, roparia, ropastvu, porop, obrop, isrop; *Hung.* rablás; *Croat.* poroblenye; *Dal.* poroblenie; *Bosn.* grabsa, (cf. grabić); *Rag.* poròb, pljên, (*ob.* Plon); *Ross.* грабежъ, грабительство, хищничество. On się z rzeczy moich weseli rabieży. *Pot. Arg.* 723. *et* 764.

RABIN, a, *m.*, nauczyciel żydowski, ein jüdischer Rabiner. RABINOWY, a, e, od rabina, Rabbiner=. Rabinowe *Subst. neutr.*, płaca na rabina, n. p. Zygmunt I żydów Łuckich od płacenia rocznego dochodu dwunastu kop groszy Litewskich za Rabinowe i Karaimowe uwolnił. *Czack. Pr.* 109.

RĄBKOWY, a, e, od rąbka; *Carn.* pajzholanast, Schleyer=. Słusznaż chodzić mężatce, W tkanej z wiatru szacie, i świecić przezroczysto przez obłok rąbkowy! *Min. Petr.* 25. Rąbkową chustkę matki piorąc rozdarła; ś. Antoni wziąwszy on rąbek krzyżem go żegnał, wnet się spoiła nić do nici. *Sk. Żyw.* 283.

RABOWAĆ, -ał, -uje *cz. contin.*; (*Sorab.* 1. rubu, rubicž, rubiu, rubiem, rubuju, rubujem, wurubu; *Sorab.* 2. rubnusch; *Slov.* wyrabugi; *Carn.* ropam, puliti; *Vind.* ropati, robiti, rubati, pljeniti, plenjati, ropuvati, robuvati; *Croat.* robim, porobblyújem, tolvajiti; *Hung.* rabolom, rablanni, rablok; *Dal.* robiti, porobiti; *Rag.* porobbitti, gusâriti (cf. huzar), pljeniti, opljenitî, zapljêniti; *Bosn.* robiti, pljeniti, porobiti, popliniti; *Slav.* robiti, plínjati; *Ross.* грабительствовать, расхитить, расхищать, хитить, хищу, хищничать); (cf. rwać; *Lat.* rapio; *Graec.* ἁρπάζω; *Gall.* ravir; cf. *Hebr.* ארב *insidiatus est*; *Ger.* rauben); plundrować, plündern. Bawiąc się z nim, rabują go. *Teat.* 8, 74, (cf. *rob, robota). — (RABSZTYN, u, *n.*, miasto w Krak. *Dykc. Geogr.* 2, 327, eine Stadt im Krakauischen, cf. *Ger.* Rabenstein). — RABUNEK, nku, *m.*, rabież, plondrowanie, plon, der Raub; *Sorab.* 1. rubenstwo, rubeżnicztwo, rubeni, wurubki; *Sorab.* 2. rubeni, rubnene; *Carn.* rôp; *Vind.* roparia, ropanie, ropastvu, resboja (*ob.* Rozbój), obrop, isrop, rop, rub, opip, opipenga; *Hung.* rablás; *Croat.* poroblenye; *Ross.* хищеніе (*ob.* Chwycić), хищничество, расхищеніе. — Rabunku chciwy (*Vind.* ropashelen, smekliu, odertliu). Rabunku chciwość *Vind.* ropashelnost, odertlivost, derzhlivost. RABUŚ, ia, *m.*, RABOWNIK, a, *m.*, który rabuje, rozbójnik, der Räuber; *Boh.* laupežnik (*ob.* Łupieżca), drač, (*ob.* Drzeć); *Sorab.* 2. rubežnik, wurubnik, kraya rubicžer, *f.* rubeznicza, rubicžerka; *Carn.* ropar, pulésh, tolovaj, (tol *pharaetra*), hostnèk, (hôsta *virgultum*, *ob.* Gęstwa, Gąszcz); *Vind.* ropar, ropavez, rubar, hostnik, tolovai, otimavez, filnojemauz, resboinik (*ob.* Rozbójnik), opipnik, *f.* rozparza, ropauka; *Hung.* rabló; *Croat.* porobitel, tolvaj, *f.* porobitelicza; *Bosn.* grabitegl, pólinitegl, *f.* poplinitegliça; *Rag.* porobìtegl, gusâr, gûsa, (cf. huzar); *Ross.* грабитель, хищникъ, расхититель. *f.* грабительница. Widać z twarzy tych rabusiów ochotę spotkania się z wiejskiemi kokoszami. *Mon.* 65, 425. RABOWNICZY, a, e, od rabusiów, Räuber=; *Boh.* berný, (cf. bierny); *Carn.* ropanske; *Vind.* ropanski, resboinski, derezh, omekliu; *Ross.* грабежный, хищный (*ob.* Chwytny), грабительскій (*ob.* Grabić), хищниковъ, хищническій.

RACA, y, *ż.*; *Ital.* raggio, raggetto, razzi, z *Łac.* radius; *Rag.* rokette; *Sorab.* 1. racheta; *Boh.* rakeytle, rakeytlička; *Croat.* regetliu; *Dal.* roketta; *Vind.* rageta, ognienu vershilu; *Ross.* ракета, ракетка; *Ger.* die Rakete. Raca z szmermelami *Ross.* шутиха. W krotofilnych ogniach rurka zrobiona z papieru wielokrotnie obwinionego, nabita mieszaniną złożoną z siarki, z saletry i węgli, nazywa się raca. *Jak. Art.* 3, 313. Raca do góry wyniosła się pięknie, A jakiż koniec? zabłyśnie i pęknie! *Kniaź. Poez.* 1, 215. Zamysły ludzkie są do rac podobne, które bystro w górę lecąc, cieszą na jaką chwilę oczy patrzących; lecz potym zgasnąwszy, nie odsyłają im nazad tylko kije, do których były przywiązane. *Mon.* 70, 182. Lotem go wyprawią, jakoby pod nim zapalił kto racę. *Pot. Syl.* 512.

RACHANIE, ia, *n.*, miasto w Bełzkim. *Dykc. Geogr.* 327. eine Stadt in der Woiw. Belz.

*RACHEMBERG, a, *m.*, [Henryk pobożny poruczając Haugwitzowi obronę zamku lignickiego, odezwał się: «Haugwitz, räche den Berg! i od niego biorą początek Rachenbergowie na Szląsku. *Hammer-Purgstall, Gesch. der goldn. Hord.* 115 — 2]; n. p. Nie brój Rachembergu przed czasem, bo zginiesz. *Rys. Ad.* 43.

RACHMANNY, *ob.* Rochmanny.

*RACHMIERSKI, a, ie, rachowniczy, liczbowy, rachunkowy, Rechen=. Rachmierska i ziemiomierska nauka. *Rog. Doś.* 1, 283, Rechenkunst; *Sorab.* 1. rachnuwarska wĕdomnosćž. RACHMISTRZSKI, *RECHMISTRZSKI, a, ie, do rachmistrza należący, rachowniczy; Rechenmeister, Rechen=. *Petr. Et.* 103. *Abacus*, stół rechmistrzski. *Mącz. Arithmetica*, rechmistrzska nauka. *Mącz.*; rachmistrska. *Cn. Th.*, *Boh.*

počitařstwj, (cf. *czcić); *Croat.* brojosnanye. Rachmistrzska szkoła; *Vind.* razhunska ſhula. RACHMISTRZ, a, *m.*, *RECHMISTRZ, z *Niem.*, der Rechenmeister, co uczy rachować. *Cn. Th.* Rechmistrz, *a calculis. Mącz.*, *poczetnik. *Murmel.* 178; *Boh.* počitář, počtař; *Slov.* početnjk, rentmistr; *Sorab.* 1. rachnuwár; *Carn.* zhislar, razhunar; *Vind.* raitar, razhunar, raitavez, razhunavez, zhiſlar, razhunski mister, razhunasnanez; *Slav.* racsuncxia, brojoznanc; *Croat.* rachunàr, brojaznanecz, rachunomester, *f.* rachunaricza, rachunomestria, rachunaria; *Ross.* числослобъ, смѣтчикъ, смѣтливый; *Eccl.* числитель. [Rachownik, *rechmistrz, *rationator. Mącz.* 2]. *Liczman, abo rachownik, który przyjęcie i wydatek statecznie ma rachować. *Groick. Obr.* 150. *W rodz. żeńsk.* Rachmistrzyni, die Rechnenmeisterinn. — (RACHOW, a, *m.*, miasto w Sandomirskim. *Dykc. Geogr.* 2, 327, eine Stadt im Sandomirischen.). — RACHOWAĆ *cz. contin.*, *Rachowywać *jedntl.*, liczbować, liczbami dochodzić. *Ger.* rechnen; (*Arab.* raekaem *arithmetica*); *Boh.* počjtati, (*ob.* Poczyść, poczet); *Sorab.* 2. rachnowasch; *Sorab.* 1. rachnuyu; *Carn.* shteti, shtejem (*ob.* *Czcić), zhislam, razhunam, rajtam, bôtam, *Vind.* raitati, razhunati, botati; *Croat.* rachunati, rachùnam, razbrajam, broiti; *Dal.* broiti; *Bosn.* brojtti, esapiti; *Rag.* broitti, zbroitti, zbraajam, razbrâjati, uzbroiti, pobroitti; *Ross.* счесть, сочту, считать, счислить, счислять (cf. ścisły), исчислить, исчислять, сосчесть, сосчитать, сосчитывать. Rachowanie, das Rechnen; (*Boh.* počjtánj, počtařstwj; *Carn.* zhislènost; *Vind.* razhunasnanost, razhunstvu, zhiſlasnanstvu; *Croat.* rachunsztvo). Rachowania jest pięć sposobów: liczenie, przydawanie, odejmowanie, mnożenie, dzielenie. *Solsk. Geom.* 3, 81. Rachować co, liczyć co; rechnen, zählen. Zapatrzali się na gwiazdy, i rachowywali xiężyce, aby z nich praktykowali. 1 *Leop. Jez.* 47, 13. (rachowali. 3 *Leop.*). Mało chować, wiele rachować, niepożytek. *Gost. Gor.* 22. Swe zwycięztwa na palcach rachuje. *Jabł. Buk. M* 2. er zählt sie auf den Fingern her. Inszą chasę długoby rachować z imiony. *Żebr. Ow.* 111; (*nomina eorum dicere*). Rachować co pospołu, rachować co z czym = policzać. *Cn. Th.* zusammenzählen. Nie spuścił oka z niego, każdy krok rachując jego. *Jabł. Tel.* 354. podstrzegając, er zählte jeden seiner Schritte. — Rachować sobie = roztrząsać, rozważać; bey sich berechnen, untersuchen, überlegen. Kiedy to rozbierał i sobie rachował, Królewną winną śmierci brata być znajdował. *P. Kchan. Orl.* 1, 128. — Rachować za co = poczytywać za co, für etwas anrechnen, für etwas halten. Im tego ludzie za grzech nie rachują. *Otw. Ow.* 406. Chcą, aby na ich wolą góry się zmniejszały, Ludzi wszystkich rachują, jak za proszek mały. *Jabł. Tel.* 331. Wszystkom za sen jeden i bajki rachował. *ib.* 25. — Rachować się z kim = rachunek odbierać od kogo, rachunku słuchać, liczby słuchać; Rechnung von jemanden abnehmen, sich mit jemanden berechnen. Pan chciał się rachować z sługami swemi. *Bibl. Gd. Mith.* 18, 23. (chciał liczbę kłaść z sługami. *Wujek.*). Rachować się wzajemnie, mit einander genaue Rechnung halten. Miłujmy się jako bracia, a rachujmy się jako żydzi. *Cn. Ad.* 505. — Rachować się z czym, wchodzić w liczbę tego; sich mit etwas berechnen, einen Ueberschlag machen; (cf. piędzią się mierzyć). Rachowałem się z zbożem, ledwo mi go na trzy dni stanie. *Warg. Cez.* 196. Masz-li co zacząć, wprzód się rachuj z mieszkiem. *Bratk. N* 4 *b. Jeż. Ek. E* 1. Rachuj się z swą kondycyą, a tak syna postanów, żeby górno nie latał myślami. *Opal. Sat.* 27. — Rachować się sam z sobą = wchodzić w się, mit sich selbst Rechnung halten. Niechaj się rachują same Ateny, jeśli mają dla Alcybiadesa płakać, czyli się nim chlubić. *Warg. Wal.* 73. Rachować się z sumnieniem, mit seinem Gewissen rechnen. Rachuję się, jak nigdy na spowiedź, z sumnieniem, a gdy żadnej przyczyny w sobie nie znajduję, Nieszczęściu ten los cały memu przypisuję. *Zab.* 14, 222. Rachować się komu, rachunek oddawać, liczbę dać, jemanden Rechnung ablegen. Będziesz się bogu rachował z każdego dnia, któryś stracił, nic nie uczyniwszy ludziom dobrego. *Stas. Num.* 2, 167. RACHOWNICZY, a, e, do rachownika lub rachowania należący, rachmistrzski; Rechenmeister=, Rechen=. *Boh. et Slov.* početnj. Rachownicza tablica abo *liczmannica, *abacus. Cn. Th.*, *Boh.* početnica. Rachownicze litery, znaki. *Cn. Th.*, RACHOWNICZY *Subst.*, *m.* = RACHOWNIK, a, *m.*, co rachunki odbiera. *Cn. Th.*, der Rechnungsführer. Rachownik, *rechmistrz, *rationator. Mącz.* RACHUBA, y, *ż.*, kałkuł, kalkulacya, obrachowanie się z czym; die Berechnung, das Berechnen; *Ross.* сложность, смѣта, смѣтка. Głupich liczba bez rachuby. *Kras List.* 2, 55. bez liku, niezrachowana. RACHUBNY, *ob.* Rachunkowy. RACHUNEK, nku, *m.*, RACHUNECZEK, czka, *dem.*, *Boh.* počet (*ob.* Poczet), aučet; *Sorab.* 1. rachnuwano; *Sorab.* 2. rachnowane; *Carn.* razhùn, rajtenga; *Vind.* razhun, raitinga, razhunanje, raitanje, zhiſlenost; *Croat.* rachun, rachunicz; *Dal.* razbroy; *Slav.* eszap, broj; *Bosn.* esáp, broj, razlogh; *Rag.* razbroj; *Ross.* счетъ, отчетъ, сосчитаніе, сочтеніе; *Eccl.* расчетеніе, разчисленіе, расчетъ; rachowanie, liczba, die Rechnung. Komisarz objeżdża dobra dla słuchania rachunków ekonomów, podstarościch. *Kras. Pod.* 2, 23, *Ross.* усчесть, усчитать, усчитывать. Z każdej sprawy, myśli, mowy, Czynię rachunek surowy. *Groch. W.* 394. (liczbę daję). Tak bez porachunku umierać mi przyjdzie, Ponieważ czas stracony w rachunek nie idzie. *Mon.* 70, 834. Rachunki, które oddają ci, co złożyli urząd, sprawowanie się z urzędu złożonego; *rationum relatio. Cn. Th.* Rachunek spisany, rejestr; die geschriebene Rechnung, der Auszug. Kiedy pani każe sobie oddać kasę i przejźrzeć raczy rachuneczek? *Teat.* 16. *b*, 17. RACHUNKARZ, a, *m.*, kalkulator, w rachowaniu biegły; *Slov.* početnjk; *Vind.* razhunaviſhar, raitingpelauz; *Rag.* broitegl, ein Rechner, der im Rechnen geübt ist. Niektórzy wielcy rachunkarze bez oszczędzenia kréty tego dowiedli. *Zab.* 7, 126. RACHUNKOWY, a, e, od rachunków, rachowniczy; Rechen= Rechnungs=; *Boh.* počtowy, početnj; *Slov.* početnj; *Carn.* razhunske; *Rag.* broini, zbrojni, broiv; *Croat.* broyni, zbroyni; *Ross.* счетный, отчетный. Kupiec siedzi za kramem, rachunkowe prze-

glądając księgi. *Teat.* 49. *d*, 7. Księgi rachunkowe abo rachubne, *rationarii. Mącz.*

Pochodz. *dorachować*, *dorachowywać*; *narachować*, *obrachować*, *obrachunek*, *odrachować*, *porachować*, *przerachować*, *przyrachować*, *rozrachować*, *wrachować*, *wyrachować*, *zrachować*.

RACIĄŻ, a, *m.*, a) miasto w Płockim. *Dykc. Geogr.* 2, 328. eine Stadt in der Woiw. Plock. — b) W wojew. Kujawskim. *ib.* in Kujavien. RACIBOROWICE, ic, *plur*, w księstwie Oświecimskim, gniazdo Raciborowskich. *Dykc. Geogr.* 2, 328. *ib.* im Fürstenthum Oswiecim, das Stammhaus der Raciborowsker. RACIBORZ, a, *m.*, miasto nad Odrą, w górnym Szląsku *Wyrw. Geogr.* 238. *Nar. Hst.* 3, 125. Ratzenburg. RACIBORSKI, a, ie, n. p. Raciborskie xięstwo. *Wyrw. Geogr.* 238.

RACICA, y, *ż.*, RACICZKA, i, *ż.*, *dem.*; (*Eccl.* рачица skrzynka); die gespaltne Klaue des Rindes, der Schafe rc.; *Vind.* rug, kloje, pusherka, pasherk, partel; *Rag.* pàpak, pâpzi. Stopa rogowa, gdzie sie dzieli, nazywa się racicami, jak n. p. u wołu *Zool.* 57. Miał na prawym biodrze znak racicy łosia. *Kn. tz Poez.* 2, 250.

RACKI, (Raców się ty zacy. Raitzisch, die Raitzer betreffend 2. *ob.* Husarski.

RACŁAWICE, ic, *plur.*, dobra w Krakowsk. *Dykc. Geogr.* 2, 328, sławne wygraną Racławicką Kościuszki, 1794 r.

RACOWY, a, e, od racy, Racketen-; *Ross.* ракетный

RACYA, yi, *ż.*, RACYJKA, i, *ż.*, *dem.*, z *Łac.* ratio = powód, dowód, przyczyna; Grund, Bewegungsgrund, Ursache, Beweis. Nie mógł mu tak drogi onéj odradzić żadną racyą, poruszeniem, wiatrami i przyczynieniem choroby z niewczasów podróżnych. *Sk. Żyw.* 2, 332. Piątą racyą dajesz, mówiąc, że.... *Pim. Kam.* 137. Filozof wszystko racyami chce wywieść. *Lub. Roz.* 14. Żadne racye już nie ważą u mnie. *Morszt.* 311. Już do tego dawno chcę pana namówić, i pięknebym dał racyjki i morały. *Teat.* 22, 107. Racya mocniejszego, zawzdy lepsza bywa. *Zab.* 13, 272. *Treb.* Racya racyą, a szkoda szkodą. *Fredr. Ad.* 7. (nic tu po rozumowaniu, co się stało, nie odstanie się; swarzą się, a wilk w owce). — §. Masz racyą = masz słuszność, masz przyczynę, słusznie robisz, mówisz; *Croat.* tiszi prav imal, du hast Ursache. Już-ci i Jegomość miał racyą często gadać. *Teat.* 19. *b*, 16. Dziś papież ma racyą stękać pod temi pociskami. *Gaz. Nar.* 196. *St. Aug.* — *Aliter:* Masz racyą, przy tobie jest racya = prawdę mówisz, przy tobie prawda, nie mylisz się, du hast Recht. Masz racyą, masz racyą, niemasz co na to mówić. *Teat.* 19. *c*, 3. Powiadali starzy, iż najlepszym przysmakiem, chléb z solą z dobrą wolą; i mieli racyą. *Kras. Pod.* 2, 94. Pan zawsze ma racyą. *Teat.* 19. *b*, 35. Miała śmierć racyą, i jam zdania tego, Że człek dożywszy wieku tak długiego, Powinien jeszcze pięknie podziękować i iść za nią. *Jabł. Ez.* 149. Szczérze powiedz, kto ma racyą, córka moja, czy ja? *Teat.* 7, 26. Największa część ludzi rozumieją, że przy nich wszelka prawda i racya, a różnić się od nich jest to błądzić. *Gaz. Nar.* 1, 185. — §. *Milit.* Racya, porcya, chleba lub furażu, którą dają żołnierzowi. *Papr. W.* 1, 468. Ration und Portion. RACYOCYNACYA, yi, *ż.*, rozumowanie, Raisonniren, Raisonnement. Już tu racyonacyi więcéj nie potrzeba. trzeba zgody. *Gaz. Nar.* 1, 340. RACYONAŁ, *ob.* Napierśnik kapłana w starym zakonie. RACYONALISTA, y, *m.*, rozumiejący, ein Raisonneur. Być zbytnim racyonalistą, nie dobrze. *Lub. Roz.* 21.

RĄCZ, *ob.* Oburącz. RĄCZĘ *ob.* Raczyć.

RĄCZĘ, ęcia, *n*, RĄCZEK, czka, *m.*, *dem. nom.* rak; *Boh.* raček; *Vind.* rakizh, razhei; *Carn.* rakèk; *Hung.* rakatska; *Ross.* рачекъ, das Krebschen, ein kleiner Krebs. Rak, młode uczy krok stawiać rączęta, sam opak idzie. *Mon.* 71, 794. — Wej jakiego rączka upiekła! *Teat.* 27, 61. raki piec = wstydzić się, z wstydu czerwienić się, rumienić się, vor Schaam roth werden. — Rączkiem leżé, rączkować, rakiem leżé, na bałuku; *Eccl.* ракомъ, по примѣру рака, когда человѣкъ наклоняся въ низъ головою на рукахъ и ногахъ ползетъ, auf allen Vieren friechen. Przelękli się, wznak padli, rączkiem z kościoła uciekli. *Warg. Wal.* 30.

RĄCZĘ, ęcia, *n.*, *in plurali* RĄCZĘTA, rączki, Händchen; *dem. nom.* ręka; n. p. Daj mi rączę. *Teat.* 18. *b*, 12. Kupidyna choć małe rączęta, daleko rzucają strzałę. *Kras. List.* 97. Śpieszę ucałować rączęta W. Pani Dobr. *Teat.* 24. 137. *Czart.* Dzieci moje będą ku tobie wyciągać niewinne rączęta swoje. *Teat.* 18, 72.

RACZÉJ, *RADZIEJ, *adverb. Comparat. Positivi* rad, rado; (*apud veteres* *radniej: *qu. cf.*); (*Slov.* radnèg, radšeg; *Sorab.* 1. radschi, radscho, nairadscho; *Carn.* rajshi; *Vind.* raishi, mari, buil; *Bosn.* pria, priabih; *Ross.* лучше, *Eccl.* паче (ст. *паки), паченже, множае множайше; cf. *Ger.* räthlich, räthlicher, gerathner); a*) ochotniej, z większym ukontentowaniem, lieber. Szatę tę najraczej (*Superlat.*) w sługach swoich Chrystus przyjmuje. *W. Post. W.* 3, 72. — b) Z większą racyą, *potius*, vielmehr. Łaskawość bez miary słabością jest raczej duszy, niżeli cnotą. *Nar. Hst.* 4, 76. Żadnemu się nie godzi własną mocą, albo raczej swym uporem kościoła zwyczaju odmieniać. *Kucz. Kat.* 2, 413. (albo radniéj. *edit. sec*). Z boginią nie zadzieraj, daj się jéj raczéj. *Żebr. Ow.* 127. Szalony lekarza nie cierpi, chcąc go *radziéj gwałtem od siebie odrazić, niżby lekarstwo jego przyjąć chciał. *Eraz. Jęz.* 6 *b.* — §. Staranność zaostrzyć, albo co raczéj jest, dobroczynność wzruszyć. *Mon.* 71, 271. co więcéj jest, więcéj znaczy, większą jest rzeczą; was noch mehr ist, was gewichtiger ist.

RĄCZKA, i, *ż.*, *dem. Nom.* ręka; *Boh.* ručička, ručka; *Sorab.* 1. ruczka; *Sorab.* 2. ruzka, ruzizka; *Vind.* rokiza; *Bosn.* rucica; *Croat.* ruchcicza; *Rag.* rucizza; *Eccl.* ручка, ручица; *Ross.* ручка, das Händchen. Cóż to za pulchna i delikatna rączka? *Teat.* 20. *b*, 203. Patrz jak się chwyta rączkami różanéj Szyi matuchny swéj niepokalanej. *Groch. W.* 341. *Jag. Wyb. C* 3 *b.* Pewniejsza z rączki do rączki, aniż przez rączki. *Haur. Sk.* 257; *Slov.* z ručki do ručki; *des, dabo.* — §. Rączka u zegara, index. *Cn. Th.* der Weiser an der Uhr; *Bosn.* rucica, drrsgjak = dzierżak, trzonek. W drukach rączka glosę

znaczy. *Szczerb. Sax. przed.*, (cf. odsyłacz). — §. Rączka, *masc.* człowiek rękę złą mający, *ancus. Cn. Th.*, (cf. łokietek), der im Arme einen Fehler hat. — §. *Botan.* Rączki, Krystusowa dłoń, *palma Christi*, korzenie ma szerokie jak dłoń z palcy. *Sienn.* 137, *Carn.* zépêtz; *Bosn.* gljubdrag trava, Kreuzblume, *ob.* Rącznik. RĄCZKOWY, a, e, od rączki, Händchen=. Przypisują nam przeciwnicy jakieś mordy, walki; aleć wie świat, zkąd te mordy i walki idą; świadczą konspiracye Francuzkie, mordy 'Anglickie, hasła sznurkowe, rączkowe, i insze tym podobne praktyki. *Żarn. Post.* 3, 700.

RACZKOWAĆ *intr. contin.*, na bałuku leźć, raczkiem czyli rakiem iść, auf allen Vieren friechen. Człowiek w dzieciń每stwie swoim raczkuje. *Bals. Niedz.* 1, 328. Szczęśliwy, kto w ojczystych niwach wiek swój strawił, Tenże go starcem widzi dom, co chłopcem bawił, Co się kijem wspierając, na którym przed laty Raczkował gruncie, długi wiek swéj liczy chaty. *Min. Ryt.* 3, 80. Ledwom przestał raczkować, zaczęła mię mama z sobą włóczyć po teatrach. *Pam. Warsz.* 3, 326. *Czart.* Schwytano na łowach człowieka, co na podobieństwo bestyi czworonogiéj raczkował. *Bals. Niedz.* 1, 411.

RĄCZNIK, a, *n.*, *ricinus*, der Wunderbaum, drzewo średniej wielkości w Azyi i w południowej Europie; u nas tylko roślina roczna. *Kluk. Dykc.* 3, 20.

RĄCZO *adverb.*: *Boh.* rauče; rzeźwo, żwawo, prędko, chyżo; flink, frisch, geschwind. Pójdź, pójdź rączo, nie baw się długo. *Bardz. Trag.* 420. "RĄCZOBIEGŁY, n. p. chart. *Bielaw.* C 2 *b*, schnellfüßig. "RĄCZOLOTNY, a, e, n. p. Rączolotna strzała. *Otw. Ow.* 481. schnellfliegend. "RĄCZOPIORY, n. p. jastrząb. *Otw. Ow.* 209. Strzały rączopióre. *Otw. Wirg.* 419. schnell befiedert. RĄCZOŚĆ, ści, *ż.*, prędkość, żwawość, chyżość; die Flinkheit, Geschwindigkeit. *Cn. Th.*; *Vind.* hitrust, jadernust, bersnust, rozhnost. "RĄCZOSKOKI a, ie, n. p. Rączoskokie zwierzęta. *Bielaw.* A 2 *b*. schnell springend. "RĄCZOSKRZYDŁY, n. p. Pegazus. *Otw. Ow.* 177. rączolotny, rączopióry, schnell geflügelt. RĄCZY, a, e, (*Compar.* rączszy, rętszy); *Boh.* rauči; rześki, rzeźwy, prędki, szybki, żwawy, chyży; (*Carn.* rozhn, rozhnu, (cf. ręczny); *Vind.* hiter (*ob.* Chytry), bersen (*ob.* 'Barzy), rozhen; (cf. *Sorab.* 1. ruczi wnet); *Germ.* rasch; (*Svec.* rask. rysk; *Angl.* rash; cf. *Arab.* raaschan), flink, schnell. Konia miał tak prędkiego, że piasku po ziemi Ledwie się tykał nogami rączemi. *P. Kchan. Jer.* 414. Konia rączego chłostać nie trzeba. *Cn. Ad.* 357. (koniowi bystremu monsztuka, nie ostróg trzeba). Jam był rączszy jego (*Compar.* prędszy od niego). *Otw. Ow.* 516. Czas rętszym nad Pegaza leci kołowrotem, Co w momencie upłynie, gonić próżno potym. *Tward. Misc.* 51. Uprzedza wszystkich, bo konia rętszego miał, niż drudzy. *P. Kchan. Orl.* 1, 250. *Birk. Podz.* 14. Przez równiny morskie rącze wiosła gnali. *Otw. Ow.* 131. Wyprawił król rączy list do swych generałów, żeby mu w posiłku przybyli. *Tward. W. D.* 178. (nagły, pilny). Tonący ratunku, miłosierdzia rączego pragnęli. *Papr. Koł.* P 3. (śpiesznego). Mam gdzie uciec, będzie-li potrzeba, i mam rączego. *Star. Ryc.* 45. (t. j. konia). Han królowi tak przez rączego odpisał. *Tward. W. D.* 2, 127. przez gońca, kuryera, Eilbote. Niech ich do kościoła Zarazem do nas kto rączo zawoła. *Past. Fid.* 311. — §. Rączego zacina = w nogi! ucieka, er reißt aus. *Tr.*

RACZY, a, e, rakowy, od raka; (*Boh.* račj), Krebs=. Kamienne serce, umysł i oczy ma racze, Kto dzisiaj na Chrystusa patrząc, nie zapłacze. *Pot. Zac.* 31.

RACZYĆ, -ył, -y, *med. cont.*: (*Boh.* račiti; *Slov.* racit *velle, non gravari*; *Croat.* rachisze *lubet*; *Bosn. et Rag* racitise; *Ross.* рачить = pilnie chodzić koło czego, *Ross. et Eccl.* рачитель, amator czego, *f.* рачительница; *Eccl.* рачительный żądający, златорачитель złotolubnik; *Ross.* рачительность staranność; *distng. Vind.* razhiti, rake loviti = raki łowić); — a*) raczyć, godnym rozumieć, osądzić; würdigen, für würdig achten. Nie tak-ci się bardzo raczę, abo godną takiej czci rozumiem; *haud equidem tali me dignor honore. Cn. Th.* Prokuratorów w wielkiej poczciwości mają, czczą, ważą, raczą, by więc pany kasztelany. *Glicz. Wych.* № 4. — b) *In secunda et tertia persona, usitatum cum infinitivo, ut*: Racz abo raczcie siedzieć, raczcie pić, raczcie dać, *i. e.* chciéj siedzieć, abo proszę siedź. *Cn. Th.*; *Ross.* пожалуй, пожалуйте, belieben, geruben, z. B. belieben sie sich niederzulassen; *Boh.* ljbiti se, (cf. lubić); *Vind.* se povriedeti, dopokojatise, nehati sebe dopasti; *Ross.* изволить, изволю, соблаговолить, соблаговолять; *Eccl.* благоизволяти, произволити, произволяти, изволяется. Racz to nam zdarzyć ojcze litościwy. *Groch. W.* 103. Przecię kiedy znajdę kobietę, która mię będzie raczyła kochać. *Teat.* 5. *c*, 68. Jest teraz ten obyczaj wszystką mowę raczeniem abo waśćmościami nadziewać. *Modrz. Baz.* 237. *Inepte utuntur hoc verbo, dicentes*: raczę iść, nie raczę jeść etc. *Cn. Th.* — §. Raczyć, chcieć, wolić; wollen, belieben, lieber wollen, geruben. Bóg wszystko może uczynić, jako jedno raczy. *Rej. Zw.* 206 *b*. Czyń, co raczysz. *Bzow. Roż.* 66. Będzie-li pan raczył, abo da-li nam bóg zdrowie, uczynimy to abo owo. 1 *Leop. Jac.* 4, 15. Polaka nago malują, a z nożycami, a postaw sukna przed nim; krajże sobie, jako raczysz. *Rej. Zw.* 57 *b*. (jakoć rzewnie podoba). Raczenie, łaska, łaskawy wzgląd; Gnade, Huld. Jakie to raczenie było Twoje, co nasz grzech nosiło. *Groch. W.* 77. *Vind.* dopadenje, lubnost, dolubnost. — c) *Transitiv*: Raczyć kogo, czcić, szanować, uraczyć go czym; einen ehren, ihm eine Ehre womit anthun. Iż była wielkiej u ludzi sławy i czci, nawiedzania zacnych osób i raczenia świeckie wielkie były około niej. *Sk. Żyw.* 1, 98. große Ehrenbezeugungen. — §. Raczyć kogo czym, czestować go czym, być mu rad czym, *ob.* Uraczyć; einen womit aufnehmen, tractiren, bewirthen; *Boh.* hostiti; *Ross.* подчиваю, подчую, потчивать, уподчивать. Jakie raczenie, takie płacenie. *Cn. Ad.* 298, *Eccl.* ућреждение, угощение; (jakie czestowanie, takie podziękowanie, dźwięk za węch). Oną kałużą dobrowolnie się raczył. *Alb. z Woj.* 11. (czestował, żłopał błocko). Raczący kogo *Eccl.* чреждатель, чреждатель.

RĄCZYNA, y, *ż.*, RĄCZYNKA, RĘCZYNKA, i, *ż.*, *dem. nom.* ręka; das Händchen. (*Rag.* rucina, rucetina *manus*

ingens, rączysko). Ręczynki ma króciuchne Amor, lecz niemi szeroko Zasięga, i pod ziemię przenika głęboko. *Simon. Siel.* 22. Małemi ręczynami. *P. Kchan. Jer.* 308. *Tward. Misc.* 166.

RAD, rada, rade, - o; (*Boh.* rad; *Slov.* rad *lubens*; *Sorab.* 1. rad, -a, -o, -e; *Sorab.* 2. rad, -a, -o, radnj; *Carn.* rad, (radovoln = dobrowolny, radovolz = ochotnik); *Vind.* rad; *Comp.* raiſhi; (radovolen, dobrovolen = dobrowolny, radovolnost = dobrowolność), voln, volno, (cf. wolny, wolno), (radliu = wdzięczny, radlivost = wdzięczność; radimeti, raduvatiſe = pożądać); *Croat.* rad, *Comp.* rajshi, (rad, ràdi, zarad, zaradi *propter* = dla, z przyczyny; rádim = nalegam, cf. radzić); *Rag.* ràd; (rad, radi = dla, n. p. radi tebbé = dla ciebie; ràditi *operam dare*; (*Bosn.* rad, voseo, (cf. wesoły), (radi = dla); (raditi, nastojati = pilnować); *Slav.* rad; (radi, poradi = dla; ráditi = pracować); *Ross.* радъ, (ради dla, радивый staranny, радивость staranność, подрадѣть chętnie stręczyć); *Eccl.* радивый, радитель *diligens*, приpaдѣтель *curator*, прирадѣю, *Graec.* ἐπιμελοῦμαι; Ottfried. reit, redi = rączy, gotowy; *Isl.* radan, cf. *Germ.* bereit, cf. gerathen, räthlich; *Graec.* ῥέδω); rad co czynić, *adverb.* ochotnie, z ochotą; gern, bereitwillig. Co muszę, to rad uczynię. *Birk. Ob. L. Żegl. Ad.* 42; (*Slov.* co musim, rád učiním; z musu cnota). Każdy radniejszy (*Compar.*) służyć ojczyznie, niż obcym. *Czack. Pr. A* 4. Bardzo rad; *Eccl.* преусердный, (cf. serce). Nie radby, ale musi. *Cn. Ad.* 636. Nie rady (cf. *Not. sub. Adj.* powinny), kury na wesele, ale muszą; nie rada koza na targ, ale musi. *Rys. Ad.* 43. *Slov.* Má ho rád, gako koza nóž; ma go rád, gako pes kočku. Radaby dusza do nieba, by jako przed grzechami. *Cn. Ad.* 988. Rad nierad, radzi nieradzi = chcąc niechcąc, nad wolą, bez dzięki, gern oder ungern; *Sorab.* 1. rad nerad. Musiałem rad nierad słuchać napomnienia. *Kras. Doś.* 26. — §. Rad co widzieć, słyszeć, czynić = lubić, kochać się w tym, podobać się w tym, z ukontentowaniem widzieć etc.; gern sehen, gern hören, mit Vergnügen, ein Vergnügen daran finden. Rad widzę kogo, nawidzę (*qu. v.*). Gdzie go nie radzi widzą, ktoż ztamtąd nie śpieszy? *Morszt.* 296. Co ludzie radzi słyszą, temu łatwo wierzą. *Fredr. Ad.* 13. *Pot. Arg.* 364. Kto mówi co chce, usłyszy coby nie rad. *Rej. Zw.* 80, (*scil.* słyszał). Radniejszy jeszcze umarł. *W. Post. W.* 265. Czego sam nierad widzisz, nie czyńże też i drugim. *Radz. Job.* 4, 16. Bardzo w podłej sukni rad chadzał. *Birk. Dom.* 74. (lubił w niej chodzić). Słowo radzi trzymają, ale sami sobie. *Paszk. Dz.* 122. Kąkole bywają w pszenicy rade. *ib.* 78. zwykle, gewöhnlich, gern. Kamień, którego często z miejsca poruszają, nierad mchem obrasta rychło. *Glicz. Wych. L* 2 *b.* niełatwo, nicht leicht. Kamień choroba bywa też dzieciom rad i z tego, kiedy plugawa mamka złym mlékiem karmi. *Oczk. Przym.* 424. (łatwo, zwykle). — *Cum Dativ.* Rad czemu, rad co mieć, widzieć, nawidzieć, cieszyć się z czego, lubić co etc.; gern sehen, gern haben. Rad nowinie król. *Odym. Św.* 2 *F f b.* (cieszył się, gdy to słyszał). Rad złemu, rad szkodzie drugich; *Ross.* злорадный, злорадливый, schadenfroh; *Subst.* злорадство, Schadenfreude; *Verb.* злорадствовать rad być szkodzie drugich. Czemuś sam nie rad, tego nie czyń drugiemu. *Sk. Żyw.* 2, 334. Przytomnéj cnocie zawiść nierada, A zniklej troskliwie szuka. *Hor.* 2, 159. *Nar.* Nie tak rad grzmieniu, zkąd nadzieją sięgał Dżdża nędzny oracz zgorzałemu zbożu; Jako ci byli radzi i weseli, Kiedy wojenne muzyki słyszeli. *P. Kchan. Jer.* 21. — *Iron.* Tak temu rad, jakby mu psi obiad zjedli, albo: jak gdyby mu nogę uciął. *Rys. Ad.* 67. — *Quamquam* rad *non nisi in casibus rectis Sing. et Plur. usitatum esse solet*; *habes hic unum exemplum casus obliqui*: Niebezpieczna była pomoc sąsiadów, radych zawsze rozerwaniu Polski. *Nar. Hst.* 4, 47. — §. Rad być komu u siebie, *ob.* Raczyć go = czestować go, podejmować go czym; einen bey sich gut aufnehmen, traktiren, ihn bewirthen; (*Boh.* hostiti; *Ross.* отпочивать, cf. gościć, cf. odpocząć). Był nam rad bardzo, tysiąc grzeczności czynił. *Teat.* 36. *b*, 80. Będą ci tam radzi, i winem cię tam starym poczestują. *Teat.* 7, 36. Rad pan gospodarz, każe miodu nosić. *Bratk. B* 2. Tak mu był rad, że go i od rozumu odpoił. *Gorn. Dw.* 204. Chcemy sobie być radzi, Rozkaż panie czeladzi, Niechaj na stół dobrego wina przynaszają. *J. Kchan. Dz.* 210. Byli sobie radzi, i popili się. *Papr. Gn.* 1237. Dobrze się opatrzywszy w amunicyą piwną, miodową i winną, zacząłem być rad w domu moim. *Kras. Doś.* 25. t. j. czestować, ich fieng an zu traktiren.

Pochodz. *rado*, *radniej*; *raczej*, *raczyć*, *uraczyć*; *radość*, *radosny*, *radować się*.

RADA, y, *ż.*; *Boh.* rada, radda; *Slov.* rada, náwěštj; *Sorab.* 1. ráda, rada; *Sorab.* 2. rada; *Carn.* svjet (cf. wiec), pomenitva, (*ob.* Pomnieć); *Vind.* rath, rat, ſvit, ráthuvanje, ſvituvanje; *Croat.* szvet, szvétuvanye, tolnach, (cf. tłómacz); *Hung.* tanáts; *Dal.* szvith; *Bosn.* vjechje, svjet, svjetovanje, odvit, odgovor na svit; *Slav.* viche, svit; *Rag.* vjêchje, svjèt, odluka; *Ross.* совѣтъ, совѣтованіе, совѣтовательство; *Eccl.* рада, съ Польскаго значитъ совѣтъ. (*Syr.* רחא *admonuit*; *Arab. corroboravit animum*; *ob. Germ.* der Rath, *ap.* Adlg.; cf. *Lat.* ratus sum, reor, cf. rząd; cf. *Germ.* Geräthe, cf. *gierada); — §. 1) rada, którą od kogo bierzem abo komu dajem, pomocne zdanie udzielone; der Rath, den man jemanden giebt, oder von ihm erhält. Dobrze mówisz, pójdę za twoją radą. *Teat.* 30. *b*, 11. ich will deinem Rathe folgen. Przykazanie a rada tym są od siebie różne, iż przykazanie potrzebne jest, aby pod sumnieniem było chowane, ale rada, jest wolna, przyjąć ją albo nie przyjąć. *Gil. Post.* 321 *b.* I nad tym się nam zastanowić zdaje, Choć rada dobra, zważyć, kto ją daje. *Zab.* 12, 307, *Ross.* благосовѣтіе. Zdrowa rada, gotowa majętność. *Kosz. Lor.* 6 *b.* Wszędy zła a bardzo mdła rada około ciebie. *Rej. Post. S s* 2, *Ross.* злосовѣтіе. Rada źle dana najbardziej radzącego zawstydza. *Teat.* 31. *b*, 130. Gdy szukasz rady, strzeż się pilno zdrady. *Rys. Ad.* 15. Rada zła na poradnika często się obraca. *Cn. Ad.* 990. Rady sobie dać nie mogę. *Teat.* 8, 67. poradzić sobie nie umiem, ich weiß mir nicht zu rathen, nicht zu helfen. Owoż mi pan całego świata

wielowłady, Który samemu sobie dać nie trafi rady. *Nar. Dz.* 3, 70. My sobie nie możemy dać rady sami. *Pam.* 84, 747. Tobie moje życie winienem; jabym nie dał rady téj srogiéj bestyi, gdyby nie ty. *Teat.* 54, *C B i j.* (nie obroniłbym się). Przelęknieni wszyscy rady sobie dać nie umieli; jedno schyliwszy głowy, słowa jeden do drugiego nie rzekł. *Sk. Żyw.* 2, 337. — §. Rada = porada, radzenie, dawanie rady; das Rathgeben, Rathen. Złota to głowa! do rady, nie do parady! *Teat.* 12, 5. Do rad język, do boju ręce dały nieba. *Dmoch. Il.* 2, 119. Ani do rady, ani do zwady. *Żegl. Ad.* 4. (ani żak, ani dworak; *neque ad chorum, neque ad forum*). Gdy starsi bracia już byli w leciech zaszli, i więcej do rady domowej, niż do zwady wojennej sposobni, obrano najmłodszego wielkim księciem. *Stryjk.* 312. Poźna rada po szkodzie. *Simon. Siel.* 85. (łyżka po obiedzie, kadzidło po śmierci). Niechawszy Roboam rady starców, którą mu podali, przypuścił ku sobie w radę młodzienczyki. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 12, 8. — §. Rada, poradność, *subjectiv.*; die Fähigkeit guten Rath zu geben, Weisheit, Klugheit. Miał ostry i jasny rozum, i mądrą w sobie nad lata radę. *Sk. Żyw.* 2, 329. Kogo bóg pokarać chce, dobrą mu radę odbiera. *Zimor. Siel.* 235. Gunicki człowiek większego serca, a niźli rady. *Krom.* 714. Moc bez rady (*expers consilii*) swą sama wielkością upada, Moc bogowie wspierają, którą wspiera rada. *Hor.* 2, 38. *Min.* Na radzie i prawach warowniej całość powszechna stoi, niż na orężu i zastępach. *Dyar. Grod.* 7. Gdzie namysł i rada, tam dobrze. *Teat.* 21, 195. Lepszą radą wojny nadeń nikt prowadzić nie może. *Warg. Cez.* 167. — §. b) Rada, miejsce obrad, akt obrad, akt radziecki, cf. ratusz; *Rag.* vjechje, vjechniza; *Ross.* засѣданіе (*ob.* Zasieść), сонмище, сонмъ, (cf. sejm); der Rath, der Ort der Rathsversammlung. Do rady nas wołają. *Jabł. Ez.* 114. Chociam ja jest żeńska płeć, w podwikę zawita, Gdy do rady mąż idzie, mnie o wszystko pyta. *Biel. S. N.* 4. Do rady nie ma nikt przystępować, aż go wezwą. *Gorn. Dz.* 117. Będą was wydawać do rady, a w bożnicach będą was biczować. 3 *Leop. Math.* 10, 16. (będą was wydawać na swych synodziech abo sejmiech. 1 *Leop.*). *Slov.* Po radě biwagu páni mudregší; po radzie, po obradach mądrzejsi; z ratusza mędrszemi schodzą, cf. po szkodzie mądry. — §. c) Rada, radziecki urząd, stan, radziectwo; die Würde eines Rathmannes, der Rathsherrenstand, der Rath. Wyrzucić z rady, *senatu ejicere. Cn. Th.* Pozłocistego, by też nic nie umiał, alić go na urzędy sadzają, alić go już z rady nie wyganiaj. *Rej. Zw.* 70 *b.* — §. d) Osoby radę składające, radni panowie *collect.*; die Rathsmänner, Rathsherren, der Rath. Słowo rada, które senatowi naddziady nasze dawały, było na północy w tym samym znaczeniu. *Czack. Pr.* 247, (*ob.* Adlg.). Król, które winniejsze być nalazł, kazał je pojmać, a gdy je być winne naleziono, z fołdrowania staréj rady, pościnano je. *Biel. Św.* 287 *b.* senatu; (*Rag.* vjeeehnik, starovjeechnik = senator). Słusznaby rzecz była, żeby król przy panach radach, gdy o Rzpltej radzą, osobą swą był. *Modrz. Baz.* 101. Wy, co się radą być mienicie, przyznajcie mi się, jeśli tak, jak przystoi sądzicie? *Ryb. Ps.* 109. Rada nieustająca przy boku królewskim. *Vol. Leg.* 8, 84. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 274; *le conseil permanent*, der immerwährende Rath. — §. *In Singulari* Rada = radny, einer aus dem Rathe, ein Rath. Senator do króla podpisuje się: wierna rada. *Leszcz. Gl.* 46. — *Budny* konsula tłumaczy, najwyższa rada. *Budn. Cyc.* Publius Scypio, najwyższa rada w Rzymie. *Kosz. Lor.* 80 *b.* RADCA, *ob.* Radzca, Rajca.

Pochodz. sub *radzić*.

RADELNE, *ob.* Poradlne. RADLIĆ *cz. niedok.*, przeorywać, odwracać rolą, zwiebrachen; *Croat.* oràchim (*ob.* Orać), plušim, *ob.* Pług, hakenpflügen. Radlenie roli rozumie się dobra uprawa ziemi na przednie ziarno. *Haur. Sk.* 24. RADLANKA, *RADLONKA, i, *ż.*, radlenie, grunt przeorany; das Zwiebrachen, das Hakenpflügen, Balkenstreifen, das Rühren, der gezwiebrachte Acker. Radlanka służy tylko na czasy pogodne, na mokry czas lepiej pługiem odwracać. *Haur. Sk.* 24. Na żytnisku zaraz radlić, choć bez pokładania; którą radlankę bronami zawlec. *Haur. Sk.* 9. RADLICA, y, *ż.*; *Boh.* radlice, čertadlo; *Sorab.* 1. radlicza; *Sorab.* 2. raliza; *Carn.* rahliza *rastrum, sucula*; *Croat.* ralnik *vomer*, lemès, lemische, (*ob.* Lemiesz); *Bosn.* racnik, lemisc; *Rag.* raonik, (ralliza *aratri manubrium*); krój, żelazo u radła; (die Radlitz), die Hakenschaar. *Cn. Th.* Klek, drzewo krzywe, w którego środek wprawione bywa ciężadło lub dyszel, a w końcu radlica, t. j. żelazo, którym radlą ziemię. *Urs. Gr.* 389. RADLICE, dobra nie daleko Kalisza, na których się pisze Radlickich familia. *Dykc. Geogr.* 2, 328. RADLNO, pod Tarnowem, gniazdo Radlińskich. *Dykc. Geogr.* 2, 328. RADŁO, a, *n.*; (*Boh.* radlo, pluh, (*ob.* Pług); *Sorab.* 1. radlo, radwo; *Vind.* ralu, oralu, oravo, pluh, plug; *Rag.* rallo; *Croat.* rallo, ral, oràcha, plùg, (ràl = 1) oranie, 2) staj, łan, *ob.* Rola); *Dal.* ralo, plugh; *Bosn.* rallo, pluggo; *Eccl.* рало; *Ross.* рало, орало, косуля, косулька, cf. *Lat.* rallum; *Chald. Syr.* חרר *aravit*; *Graec.* ῥοθέω); 1) der Hakenpflug, der Rührhaken. Radło służy w tęgich gruntach do poprzecznego ziemi przewrócenia; składa się z podługowatego drzewa, na końcu ostrym żelazem obwodzonego, z dyszla i rękojeści. *Kluk. Rośl.* 3, 119, (cf. socha). — 2) *Anat.* Radło, *vomer*, przegroda kościana nosa, podobna radłu pługowemu. *Krup.* 1, 68. *et* 2, 335. das Pflugschaarbein. RADŁÓW, w Krak., w kościele jest nadgrobek arcybiskupa Maciejowskiego. *Dykc. Geogr.* 2, 328. RADŁOWY, a, e, od radła, Hakenpflugs =. *Tr.*

*RADNIEJ *adverb.*, *Compar. positivi* rad = raczej, *radziej; 1*) lubiej, miléj; lieber, gerner. Każdy radniej bierze, niżeli daje. *Jag. Gr. A* 4. Z jednemi ludźmi radniej, niż z drugiemi przestać wolimy. *Gorn. Dw.* 13. — §*. Radniej = lepiej, mądrzej; besser, klüger. Azaż nie radniej jest szukać, jakby krzywdę zatrzeć, niźli jakby się jej zemścić. *Pilch. Sen. gn.* 348. Czemu się nie radniej o to staramy, żebyśmy między kłamstwem prawdę poznać mogli? *Żarn. Post. a* 5. — 2) Raczej, z większą racyą, *plutôt*, vielmehr. Nie stanie się tak; ale radniej posłuchaj, co mówię. 1 *Leop. Genes.* 23, 10.

RADNIK, a, *m.*, rajca, radca; der Rathmann, Rathsherr. (*Boh.* radnice ratusz). W niektórych Rzpltych jest naznaczony pewny sędziak, pewny radnik. *Petr. Pol.* 197. RADNY, a, e; *Boh.* radnj, radný; *Sorab.* 1. radné; *Ross.* совѣтный, совѣтовательный; od rady, do rady należący, radzący; Raths=, zum Rathgeben und Berathschlagen gehörig, Rath gebend. Był on mądrym abo radnym. *Rej. Post. C* 4, (*ob.* do rady). Nie sama Helena cudza żona Ogniem na złe radnym zniewolona. *Petr. Hor.* 2, *L* 4. na złe radzącym, zwodzącym; zum Bösen rathend, verleitend; *Eccl.* злосовѣтный, *Graec.* κακόβουλος; *Subst.* злосовѣтникъ. — §. Radny *subst.* = radny pan, rajca, radziciel; der Rathgeber, Rathmann, Rathsherr; *Slov.* radný pán: *Carn.* ratne gospud; *Vind.* rathni gospued, ſvitnik, ſvitni drushnik, ſvitni gospud, poſvituvauz; *Ross.* ратманъ, ратсгеръ; *Eccl.* думный, (*ob.* *Dumny, *ob.* Dumać). Miéj spokojnych wielu, ale radnego miéj jednego z tysiąca. 1 *Leop. Syr.* 6, 6. Szkodliwy radny, który wiele gada, a mało mówi. *Mon.* 64, 220. Radnego pana nie umiecie obrać. *Warg. Wal.* 321. Co to za radni panowie? *Teat.* 26. *d*, 6. Przyzwał Absalon Achitofela, radnego pana Dawidowego. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 15, 12.

RADO, *Adverb. adj.* rad = lubo, miło; gern, lieb. Z jego śmierci tak było rado w Rzymie, iż w tych czapkach chodzili, które znaczyły wielkie wesele po wszystkim mieście. *Weresz. Reg.* 48. Gdzieć nierado, lepiej tam z daleka omijać. *Simon. Siel.* 45. (gdzie ci nie radzi, gdzie cię nie radzi widzą). — §. Po smętku wesele, a po wielkim zaburzeniu rado jasno bywa. *Rej. Post. S* 6. zwykle, gewöhnlich, gemeiniglich. RADOGAST, RADOGOST, a, *m.*, u starych Słowian bożek gościnności, niby to rad gościom. *Star. Ref.* 69. *Krom.* 56. *Sarn. Ann.* 963. bey den alten Slaven, der Gott der Gastfreundschaft; *Carn.* Radagost, *Radegastus*, *idolum Slavorum* = *Mars*; *ob. Frenzel in Westphal. monum.* 2, 2409, (cf. radowist). Radogost i Dobrogost pospolite są starych Słowaków nazwiska. *Stryjk.* 42. ein alter Name; cf. Radosta, Radzyn. — RADEGAST, gród w Anhalt Dessau; rzéka w Meklenburskim. *Dykc. Geogr.* 2, 328. RADOJEWICE, dobra w Inowrocławskim, od których Radojewscy. *Dykc. Geogr.* 2, 329. RADOLIN, miasto w Poznańsk., gniazdo Radolińskich. *Dykc. Geogr.* 2, 329. RADOM, ia, *m.*, miasto w Sandomierskim. *Dykc. Geogr.* 2, 329. (*Sorab.* 2. Radom wieś w Luzacyi; *Germ.* Radensdorf). RADOMSKI, n. p. powiat. *ib.* Kasza Radomska, *ob.* Gryka. RADOMSKO, a, *n.*, miasteczko w województwie Sieradzkim. *Dykc. Geogr.* 2, 329. RADOMYŚL, a, *m.*, a) miasto w województwie Wołyńskim, gniazdo Radomyskich. *Dykc. Geogr.* 2, 329. — b) W wojew. Sandomierskim, niedaleko Dąbrowy. *ib.* — c) W wojew. Lubelsk. *ib.* RADOSTA, y, *m.*, RADZYN, a, *m.*, [RADYM 2], imię staropolskie, *Gaudentius. Jabł. Her.*; cf. *Eccl.* радостоименный, который въ своемъ имени заключаетъ радостное знаменованіе. RADOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh. et Slov.* radost; *Sorab.* 1. hradoſcž, ložt (cf. lusztyk), fradowani (hradoſcž 2) rozkosz); *Carn.* radost; *Vind.* radost, radovanje, veſelnost, shelje, hotenje, naſladnost, luſht (2. radost, dobrovolnost = dobra wola); *Croat.* radozt, (radòszt *jucunditas*, *delicium*; radohotnoszt *lubentia*, *appetentia*); *Bosn.* radóst, usgivanje, (cf. użyć); *Rag.* radós, radost, (radós, arajdanje = rozkosz); *Eccl.* радощи; *Ross.* радость; RADOSTKA, i, *ż.*, *dem.* = wesele, uciecha, die Freude. Radość jest z jakiego dobra, lub cudzego złego, ile to komu pożyteczne. *Zab.* 12, 277. Obietnica głupiemu radość. *Mon.* 74, 10. Zła to radość, po której żal chodzi. *Kras. Sat.* 59. Drobne radostki dzieciństwa. *Teat.* 30. *b*, 68. — §. Radostka, *botan.*, Wrotycz Włoska, *heliochrysos*, Sonnengoldblume. *Syr.* 376. RADOSŁAW, a, *m.*, imię storopolskie. *Jabł. Her.* RADOSNY, a, e, RADOŚNIE *adverb.*; *Boh. et Slov.* radostný; *Sorab.* 1. hradoſcžiwé = rozkoszny; *Rag.* ràdostan; *Bosn.* radostan, veseo; *Ross.* радостный; *Eccl.* радованенъ, радостотворный, (радостотворецъ wesołek, радостотворити cieszyć, радостотворство *urbanitas*); wesoły, pełen radości; fröhlich, froh, voll Freude, erfreut. Ponieważ nadchodzą takie okoliczności, prawdziwie, że jestem radośna. *Teat.* 26, 73. Radośny wieniec; w nim hetman Rzymski wjeżdżał, z lekkim jakim nieprzyjacielem szczęśliwie wojowawszy. *Warg. Wal.* 61. Radośny, tryumfujący *Eccl.* любопраздственный. RADOSZCZEWICE, dobra w Sieradzkim. *Dykc. Geogr.* 2, 329. RADOSZCZ, królewszczyzna w Brzeskim Lit. *ib.* RADOSZYCE, miasto w Sandomirskim, sławne hutami żelaznemi. *Dykc. Geogr.* 2, 329. eine Stadt im Sandomir., durch seine Eisenhütten berühmt. RADOSZKOWICE, miasto w województwie Mińskim. *Dykc. Geogr.* 2, 329. RADOWAĆ się, -ał, -uje *rec. niedok.*, uradować się *dok.*; *Boh.* radowat se, zradowati se; *Slov.* radowat se, radugi se; *Sorab.* 1. raduyu szo; *Carn.* radam, radujem; (*Vind.* raduvatiſe, radimeti = rad mieć, pożądać); *Croat.* raduvatisze, araydavam, naszladujemsze, radujem *laetifico*, radujèmsze *gratulor*, *gestio*, raduvatisze komu *gratulari*, raduvanye = powinszowanie, (2) radujemsze *alludo*, *blandior*); *Rag.* radovatise, arajdatti, (radovati, *frui*); *Bosn.* radovatise, radovati, obradovati, (arajdatti, nasladiti *oblectari*; uzradovati, obveseliti); *Ross.* радоваться, возрадоваться, (*activ.* радовать cieszyć kogo), красоваться; *Eccl.* веселоватися, радоватися, ликовьствовати, ликовати, (радуйся, здравствуй; *Graec.* χαῖρε, cf. pomaga bóg, szczęść boże; cf. witaj, cf. radowist); weselić się, cieszyć się, sich freuen. Radujcie się z radującemi się, a płaczcie z płaczącemi. *Budn. Rom.* 12, 15. Niechaj się raduje albo weseli Izrael w stworzycielu swoim. *Gil. Kat.* 48. Temi ludźmi, którzy się ochrzcili, wielce się radowano. *Baz. Sk.* 30. Uradowałem się przyjemnym tym widokiem. *Kras. Pod.* 2, 35. Radujący się, tryumfujący *Eccl.* ликовственникъ, ликующій, веселящійся, торжествующій. (*Rag.* radovalaz, radovaonik *gratulator*, cf. Wit, radowist). Radowanie się, *Sorab.* 1. fradowani; (*Rag.* arajdanje *oblectatio*). Radować się *czemu = z czego, sich über etwas freuen. Przywitał go, radując się jego zdrowiu. *Ezop.* 25. Niechaj się zapłoną, którzy się radują memu złemu. *Wróbl.* 81. Nie raduj się złemu gościowi. *Hrbst. Nauk. n.* Oto temu zwycięzcy nad tymi sprzeciwniki swemi wszystek świat się raduje. *Rej. Post. T* 1.

Moskwa, radując się strzelcom, którzy im nowo przybyli, popili się byli. *Gwagn.* 119. Raduje się pies komu, ogonem macha, zaleca się; der Hund wedelt vor Freuden über jemandes Ankunft, schmeichelt ihm. Pies liże tego, komu się raduje. *Petr. Hor.* 2. *D b.* Uradowany, ucieszony, ukontentowany, erfreut. Idź Echo głosząc co mówi ojczyzna uradowana. *Kniaź. Poez.* 1, 195. Niezmiernie był uradowany z tej grzeczności. *Teat.* 19. *b*, 17. RADOWIST, u, *m.*, (cf. Wit, witać), którego radzi widzą. *Dudz.* 19. ein gern Gesehener, den man gern sieht. U Rzymian, gdy dobry człowiek na schadzki przyszedł, z radości okrzyk uczynili, zaś gdy kto nieradowist, ksykali na niego. *Petr. Hor. D* 3. (*Boh.* Radon, Radun *Charon*). RADUN, miasto w wojew. Wileńskim. *Dykc. Geogr.* 2, 530. eine Stadt in Litthauen. RADUNIA, i, *ż.*, rzéka, łączy się z Motławą pod Gdańskiem. *Dykc. Geogr.* 2, 330. der Fluß Radaune bey Danzig. RADWAN, a, *m.*, *herb*; chorągiew' żółta kościelna o trzech polach, u każdej u dołu franzle; na wierzchu jej krzyż, w hełmie trzy pióra strusie. *Kurop.* 3, 43, ein Wappen. RADWANOWICE, dobra w Krakowskim, gniazdo Radwanowskich. *Dykc. Geogr.* 2, 330. RADWANKÓW, dobra szlacheckie w Poznańskim. *Dykc. Geogr.* 2, 330. RADYKI ziele, *ob.* Mnich ziele, Papawa. *Urzęd.* 268. RADYMNO, a, *n.*, miasto w Przemyskim. *Dykc. Geogr.* 2, 331.

RADZANOW, a, *m.*, miasto w Płockim, gniazdo zgasłej familii Radzanowskich. *Dykc. Geogr.* 2, 330.

RADZCA, RADCA, *RAJCA, y, *m.*, radziciel, radny pan; *Boh.* radce, radič, konšel (*ob.* Konsyliarz, radota przełożony rady); *Slov.* ráděc, rádon, *obs.* radota, raddota; *Sorab.* 1. radžičžeř, radnik; *Carn.* svjetuvavz, posvjetuvavz; *Vind.* ſvitnik, poſvituvauz, ſvitni gospud, ſvitni drushnik; *Croat.* szvetnik, tolnáchnik (cf. tłómacz), tolnach; *f.* tolnachnicza, szvetnicza; *Dal.* vichnik, (*ob.* Wiece); *Slav.* vichnik; *Bosn.* vjecchnik; *Rag.* svjetnik (• radziciel), vjechnik (konsyliarz, vjeechnik, starovjeechnik *senator, ob.* stara rada); (*f.* svjetniza • radzicielka, râdilaz *operarius*); *Ross.* ратманъ, ратсгеръ, совѣтникъ, *f.* совѣтница; (*Eccl.* прирадѣтель *curator*); der Rathsherr, Rathmann, Rathgeber. *Consules* po Polsku właśnie radzcy, że radzić o ojczyznie powinni byli. *Falis. Fl. praef.* Mieszczanie dla porządku obierają sobie wolnie kilka radziec, i jednego jakoby zwierzchnego burmistrza, którym oddawają rząd miejski. *Żarn. Post.* 3, 632. (*Ross.* первосовѣтникъ burmistrz). Radzca stanu. *N. Pam.* 22, 42. der Staatsrath. RADZIĆ, -ił, -i, *cz. dok.*, *RADZAĆ *cont.*; (*Boh.* raditi; *Slov.* radjm; *Sorab.* 1. radzicž, radžu; *Sorab.* 2. ražisch; *Carn.* svjetijem, svjetujem; *Vind.* rathovat, rathat, ratati, ſvit dati, ſvetuvat, ſvituvati, namarnivati, nagovarjati; *Croat.* szvetùjem, tolnáchim, tolnacha dajem, (rádim *incumbo*, *operam do*, *ob.* Rad); *Rag.* svjettovati, posvjettovati, (ráditi *operam dare*, *curare*, doráditi *peragere*; *Slav.* ráditi • robić, pracować); *Bosn.* svitovati, svjetovati, (raditi, nastojati *incumbere*, *operam dare*, *attendere*); *Eccl.* думаю (*ob.* Dumać; прирадѣю, *Graec.* ἐπιμελοῦμαι pilnuję czego); *Ross.* совѣтовать, совѣщать, совѣщавать, наразумить, надоразумить, надоумить, надоумливать; радѣтъ, порадѣть staranie mieć, pieczołować się, радѣние staranność; cf. *Syr.* רחא *admonuit*, cf. rata); — §. a) radę dawać komu, einem rathen, einen Rath geben. Łatwiej radzić, niżeli dobre pełnić rady. *Zab.* 11, 235. *Zabł.* *Łacwie mądremu radzić. *Cziach. Przy.* 91. Starałem się, radzić nie na szkodę, ale na dobro ojczyzny mojej. *Gaz. Nar.* 1, 191. Na rzeczy dobre, o cokolwiek idzie, mamy radzić, a od złych i od grzechu, zawżdy odradzać. *Hrbst. Nauk. l* 7 *b.* W ten czas radą bywamy winni cudzego grzechu, gdy na złe radzimy. *ib. l* 7. Dobrze radzę, *Eccl.* добросовѣтую, *Graec.* εὐβουλεύω; dobrze radzący, *Eccl.* добросъвѣтьнъ. Źle radzić *Ross.* прирадѣть. Cięższej winien, co źle radzi. *Rys. Ad.* 6. Dobrze radzi, kto ludzi nie wadzi. *Rys. Ad.* 10. — §. Radzić co komu • doradzać, radą zalecać, (*oppos.* odradzać, rozradzać); anrathen, zu etwas rathen. Już mi dobrze nachylony radził na pokój wiek w podeszłym lecie. *P. Kchan. Jer.* 308. Radzi Wilno Radziwiłł, zkąd na czasy wieczne Imię wziął, że mianował miasto to stołeczne. *Kchow.* 348. *Gwagn.* 233. *et* 319. Posłowie nie radzili królowi do pospolitego ruszenia. *Biel.* 360. — §. Radzić, *absolute*, spólnie o czym radę składać, zdania znosić; rathschlagen, Rath halten. Tymeście dziś podobno Połocko stracili, Bo kiedy się było bić, toście wy radzili. *J. Kchan. Dz.* 38. Niech tylko razem czterech, pięciu radzą, I nic nie zrobią, i pewnie się zwadzą. *Kras. Mysz.* 71. — §. b) Radzić o kim, pieczą mieć, pieczołować się kim, für jemanden sorgen, ihn in seine Obhut nehmen, Rath für ihn schaffen; [*cerk.* радити *curare*; *ilır.* raditi 2j. Niech pan bóg radzi o swojéj czeladzi. *Rys. Ad.* 49. Jak bóg was zawsze w swéj opiece chował, Tak w tych trudnościach teraz o was radzi. *P. Kchan. Jer.* 131. Ociec źle radzi o córce swojéj, który ją za człowieka złej sławy dawa. *Gorn. Sen.* 293. Mniej uważni rodzice źle radzą o dziatkach swoich. *Mon.* 71, 535. Nierozum i przed czasem źle o sobie radzi, I po zgubie na wątłych otuchach się sadzi. *Simon. Siel.* 69. Prosiła boga, aby o niéj radził. *Sk. Żyw.* 2, 58 *b.* Ponieważ ja was ratować nie mogę, radźcie o sobie. *Warg. Cez.* 183. Czas też i mnie radzić o sobie, otom już wyzwolił pana. *Gorn. Sen.* 187. — *Praepos. cum Accusativo:* Pan ten każdego z sług swoich jak syna swojego miłował, o sługi swe radził, o każdego się starał, aby od niego pocziwie wyszedł. *Orzech. Tar.* 102. — §. c) Radzić komu, radzić czemu, radę dawać czemu, zdoływać, wydoływać jakiéj sprawie, (cf. poradzić); Rath schaffen, gewachsen seyn, sich mit jemanden, oder womit zu helfen wissen. Nikt mu nie zdołał, żaden mu nie radził, Nikt nie porównał z nim między naszemi. *P. Kchan. Jer.* 65. Niektórym białymgłowom mężowie nie radzą, a one są zgubą mężów swoich. *Star. Ref.* 42. Holendrowie do takiej potęgi przyszli, że im straszna wielom siła króla Hiszpańskiego, dotąd nic radzić nie mogła. *Star. Ref.* 22. Mądrym się ten darmo zowie, co nie umie radzić sobie. *Cn. Ad.* 462. Gdy sam nie umiesz radzić sobie, radź się drugiego. *Petr. Et.* 11, *Eccl.* невѣдѣтися. — RADZIĆ się kogo *recipr.*

Boh. raditi se; *Carn.* posvjetûjem se; *Vind.* obrathuvat, obrath barat, pofvituvatife, fe pofuetvati, fvit dershati, fuituvati, obfvituvati, fe pomenvati; *Dal.* szvitovati; *Rag.* svjettovatise, svjetovatise; *Bosn.* svjetovatise; *Ross.* совѣтоваться, совѣщать, совѣщавать, справиться, справляться (cf. sprawić), спроситься; спрашиваться; rady czyjéj zasięgać, dokładać się kogo; einen um Rath fragen, einen zu Rathe ziehen. On czasem mnie się radzi. *Boh. Kom.* 4, 51. Mój wódz, któregom ja się radzał. *Ryb. Ps.* 104. Ludzie, gdzie tylko przechodzę, kłaniają mi się, i radzą, jak doktora. *Teat.* 23, *b.* 44. Radź się inszego, a przecię patrz swego. *Rys. Ad.* 60. Radź się samego siebie, bo nad cię nikt ci nie jest wierniejszy. *Radz. Syr.* 37, 17. RADZICIEL, a, *m.*, doradnik. *Włod.*, poradnik, który komu radę daje, der Rathgeber; *Boh.* radič; *Sorab.* 2. ražischel; *Sorab.* 1. naradnik; *Ross.* совѣтовальщикъ, совѣтчикъ, совѣтователь, (радѣтель opiekujący się czym). Zły radziciel *Ross.* злосовѣтникъ. Dobry radziciel *Eccl.* благосовѣтникъ. RADZICIELKA, i, *fem*; *Boh.* rádkyně; *Rag.* svjetniza; *Ross.* совѣтовательница, совѣтовальщица, совѣтчица, (радѣтельница opiekująca się). Zła radzicielka *Ross.* злосовѣтница. RADZICE, starostwo w wojew. Sandomirskim. *Dykc. Geogr.* 2, 330. RADZIECHOW, a, *m.*, miasto w cyrkule Brodzkim. *Dykc. Geogr.* 2, 330. RADZIECKI, a, ie od radzców, Rathsherren=; Rathsmänner=; *Boh.* radnický; *Croat.* vechnichki, tolnáchni, tolnachnichki, szvetnikov; *Vind.* fvitnogospoden; *Ross.* ратманскій, ратмановъ, совѣтничей, совѣтничій, совѣтническій. Radzieckie postanowienie. *Sax. Porz.* 9. Przysięga radziecka. *ib.* 10. Starsi radni panowie nowo obranym niechaj dadzą moc radziecką, i niechaj je w swe radzieckie ławy puszczą. *Chełm. Pr.* 2. Radzieccy słudzy noszą znaki zwierzchności. *Mon.* 70, 635, (*ob.* sługa miejski, woźny, ceklarz). Radziecki czyli publicznych obrad dom. *Pilch. Sall.* 36. *Radzilna izba. *Fur. F.* (radziecka), *ob.* Ratusz. — *Aliter:* Radziecki dom, gdzie radca jaki mieszka, ein Rathsherren=Haus. RADZIECTWO, a, *n.*, urząd radziecki, die Rathswürde, Rathsherrenwürde; *Sorab.* 1. radžiczerstwo; *Croat.* vechnichtvo; *Ross.* совѣтовательство. Za trzeciego radziectwa Maryusowego. *Lat. Kom. B* 3 *b.* za konsulatu trzeciego, unter dem dritten Konsulat des.... U Rzymian nikt radziectwa nie mógł trzymać przed 43 rokiem. *Petr. Pol.* 191.

Pochodz. verbi radzić: *rada, radnik, rajca,* (*raić, i t. d.*), *doradzić, naradzić, odradzić, obrada, obradować, poradzić, poradnik, porada, poradny, rozradzić, uradzić, zaradzić.* — *NB. Insequentia variorum locorum nomina aut a* radzić, *aut a* rad, radość *derivanda:* RADZIEJÓW, a, *m.*, a) miasto w Brzeskim Kujawskim. — b) W Rawskim, dziedzictwo Radziejowskich. — c) Dobra w Krakowskim. *Dykc. Geogr.* 2, 330. RADZIEJOWICE *plur.*, wieś z zamkiem w ziemi Sochaczewskiéj, gniazdo Radziejowskich. *Dykc. Geogr.* 2, 330. *RADZIÉJ, *ob.* Raczéj, Radniéj. RADZIŁÓW, a, *m.*, miasto w Mazowieckim. *Dykc. Geogr.* 2, 330. RADZIWILISZKI, a) miasto w wojew. Trockim. — b) W Księstwie Żmudzkim. *Dykc. Geogr.* 2, 330. RADZIWIŁŁÓW, a, *m.*, a) miasto w Mińskim, fundowane od Książąt Radziwiłłów. — b) W wojew. Mścisławskim. — c) W województwie Wołyńskim. *Dykc. Geogr.* 2, 330. RADZYMIN, a, *m.*, miasto w ziemi Warszawskiéj. *Dykc. Geogr.* 2, 330. RADZYN, a, *m.*, 1) Radosta, imię Staropolskie, *Gaudentius. Jabł. Her.* Oto kreował arcybiskupem Gnieznieńskim Radzyna, czyli Gaudencyusza, towarzysza ś. Wojciecha. *Nar. Hst.* 2, 89. — 2) Radzyn, Raden, miasto królewskie w wojew. Chełmińskim. *Dykc. Geogr.* 2, 328.

RAFA, RAFINA, y, *ż.*, Niedersächs. das Reff; (cf. *Svec.* ribe; *Lat.* ripa); §. 1) szkopuł, skała pod wodą, statkom niebezpieczna, ein Felsen unter dem Wasser. Rafa zowie się kamień pod wodą. *Magier. Mskr.* Rafa jest kamień, co siedzi pod wodą, I tego szkuta niech nie trąci brodą. *Klon. Fl. E* 4. Rafy są owe kamienie na rzékach, na których więzną szkuty, komiegi. *ib. E* 3. Rafin aby rotman i sternik pilnie przystrzegł dla szwankowania. *Haur. Ek.* 171. Często statek uwięźnie na haku abo na rafinie. *ib.* 174. Gdzie rafina jaka, lub się prąd nawinął, Potok z ogromnym szumem i pienisto płynął. *Żebr. Ow.* 72; *trabes obstructaque saxa.* Ni szkuta na hak fortunę i zdrowie Wniósłszy, nie bez swéj rusza się ruiny, Na wart popławny z prądu lub z rafiny. *Wad. Dan. pr.* Częstokroć rzecz osądzona na rafie więźnie. *Modrz. Baz.* 388. *in salebra haeret*; nie może do skutku przyjść. — §. 2) Rafa w stajni, drabina nad żłobem, za którą koniom siano przekładają. *Krumbh.* die Raufe im Stalle.

RAFFLE, ów, *plur.*, sieć, nieco podobna do żaków, z obu stron otwory i serca w śrzodku mająca. *Kluk. Zw.* 3, 245, eine Art Fischernetze.

RAGUZA, y, *ż.*, (*distng.* Rakusy), stolica Rzpltéj Raguzańskiéj. *Dykc. Geogr.* 2, 331, *Rag.* Dubróvnik, (*ob.* Dąbrowa), *Epidaurus*; *vetus Rag.* Zapát; *Bosn. et Croat.* Dubrovnik; *Hung.* Ragúza, die Stadt und Republik Ragusa. RAGUZANIN, a, *m.*, który z Raguzy rodem, der Ragusaner; *Rag. et Bosn.* Dubróvčjanin; *Rag.* Raguzanecz. RAGUZANKA, i, *ż.*, die Ragusanerinn; *Rag.* Dubrovkigna, Dubrovka. RAGUZAŃSKI, a, ie, od Raguzy, Ragusanisch; *Rag.* Dúbrováchi; *Bosn.* Dubrowacki.

RAHODOSZCZ, a, *m.*, dobra w wojew. Pińskim. *Dykc. Geogr.* 2, 331.

RAIĆ *cz. niedok.*; (*Vind.* narejati = narządzić, nastroić; rajati, plefati = pląsać, cf. rej); stręczyć, nastręczać, osobliwie: raić komu żonę, raić któréj męża, (cf. radzić, cf. radca, *rajca); einem etwas zuschanzen, zuweisen, einem oder einer eine Parthie zuschanzen; *Boh.* dohoditi, (cf. dochodzić). Ś. Ambroży żadnemu żony nie raił, żadnemu na żołnierstwo nie radził, do żadnego na ucztę nie szedł. *Sk. Dz.* 292. Wydać jéj nie chcę, za tego, kogo mi Wc Pan raisz. *Teat.* 12, 20. Ze stem tysięcy żonę mu raić obiecał. *Falib. L* 3. Pięknie panienka zbywała tych, co ją za mąż raili. *Sk. Żyw.* 2, 51. Do Lwowa jeździ na kontrakty, raić sumy paniczom, co się w karty zgrali. *Teat.* 24, 153. *Jag. Wyb. A* 3. RAICIEL, a, *m.*,

który rai, (cf. rajfura), der Zuschanzer; *Boh.* dohazowač; *Eccl.* сводитель; *f.* raicielka, *Boh.* dohazowačka.

Pochodz. *rajfura*, *rajfurka*; *narajać*, *niewyraisty*.

RAJ, ju, *m.*; *Boh. et Slov.* rag; *Sorab.* 1. *et* 2. paradis; *Carn.* raj, rèj, (cf. kraj), (ranke, ranze = nieboszczyk), paradish, (raj Turecki *Carn.* koshtomâja); *Vind.* paradifh, vefeljavert, (raj, raja, plefs = pląs, taniec, *ob.* Rej; *Ger.* Reigen; *Vind.* rajifhe = taniecznicza sala; rajati, plefati = pląsać, tańczyć; rajavez, rajar = tanecznik, *f.* rajauka, rajaviza, rajarza; raini (= nieboszczyk); *Croat.* rày, paradisush, (ryssiszem *malo*, cf. raczéj); *Rag. et Bosn.* raj; *Slav.* ràj; *Ross.* paň; (cf. *Arab. et Pers.* irem *hortus in in Arabia celeberrimus*); a) das Paradies. Ogród rozkoszy, w którym Adam z Ewą mieszkali, der Garten Eden. Nasadził bóg sad w Edenie. *Budn. Genes.* 2, 8, (= *not.* abo raj; ale to słowo już stare =). Miejsce kwitnące było wszelkim majem Rozkosz i ozdob, a ztąd mianowane rajem. *Kulig. Her.* 50. Raj według sensu literalnego jest ogród kosztowny. *Galat. Alf.* 48. Raj to mniemają być, kędy kto ma miejsce rozkoszne bez pracy. *Biel. Św. F* 2. — §. Rajem nazywa się niebo, i w niebie cerkiew tryumfująca; bo w raju było drzewo żywota, od którego, co kto zjadł, na wieki żyje. *Galat. Alf.* 49. der Himmel nach dem Tode, das Paradies. Raj i królestwo niebieskie jest jedno, w którym święci zażywają dóbr onych niebieskich doskonałego uczestnictwa. *Smotr. Ex.* 37. Nie raj niebem nazywają, ale niebo rajem. *Smotr. Ex.* 38; (*oppos.* 'ad, i. e. piekło). Radaby dusza do raju; ale grzechy nie puszczają. *Rys. Ad.* 60. — *Transl.* Zda mi się, że przechodzę do raju z otchłani. *Teat.* 43. *b*, 99. Dobre i spokojne sumnienie, jest rajem w tym życiu. *Lach. Kaz.* 1, 78. — b) Najwyższy rząd dla spektatorów na teatrach rajem nazwany. *Teat.* 24, 37. *Czart.*, *Ross.* раекъ. Utrzymuje, że z raju najlepiej widać: bo kto z góry patrzy, wszystko widzi. *Teat.* 22. *c*, 13. W teatrze są różnego gatunku spektatorowie; jest loża, jest parter, jest i raj. *N. Pam.* 1, 85.

Pochodz. *rajski*, *rajowy*.

RAJCA, y, *m.*, radca; *Boh.* radce, končel, konšel; *Croat.* véchnik, (*ob.* Wiec, sowietnik); *Ross.* совѣтникъ; radny pan, rada czyja, od porady, konsyliarz; der Rathmann, Rathsherr, Rathgeber, Rath. To co się złego staje, nie królowi młodemu ale starym rajcom jego przypisują. *Sk. Dz.* 1137. RAJCZANKA, i, *ż.*, córka rajcy, konsyliarzówna, des Raths Tochter. RAJCZYNA, y, *ż.*, rajcy żona; *Croat.* tolnachicza, (*ob.* Tłómacz); die Räthinn, która rady daje, die Rathgeberinn. Ciekawość swoję dosyć drogo najpierwsza na świecie rajczyna Ewa przypłaciła. *Mon.* 70, 677. RAJCZYC, a, *m.*, rajcy syn, des Raths Sohn. RAJCZY, a, e, do rajcy należący, Raths =.

RAJEWISZCZE, w wojew. Brzeskim Lit. *Dykc. Geogr.* 331.

RAJFURA, y, *m.*, który jedna sposoby rozmaitych rozrywek i bawienia panom. *Zabł. Fir.* 50. (*Etym.* raić); der Zuschanzer, Zuweiser, komisant; (*Boh.* dohazowač; *Ross.* сводчикъ; *Eccl.* сводитель, cf. zwodziciel). Sam przewódzcą amantów, sam byłem rajfurą. *Hul. Ow.* 246. RAJFURKA, i, *ż.*, RAJFURCZYNA, y, *ż.*, die Zuweiserinn; *Boh.* dohazowačka. Inaczéj się dzieje z temi, których albo same amantki albo rajfurki łudzą. *Mon.* 74, 313. Dystyngwowańsza jakaś rajfurzanka. *Teat.* 13, 45.

RAJGRAS, u, *m.*, z *Niem.*, das Riethgras, kąkol trwały, na łąkach rosnący, do formowania kunsztownych łąk zalecany. *Jundz.* 125; owsik. *Pam.* 84, 907.

"RAJOWIEC, owca, *m.*, w raju żyjący, obywatel rajski, (cf. niebianin); der Paradiesbewohner. Tych rajowców dwoje. *Przyb. Milt.* 119. RAJOWY, a, e, rajski, od raju; Paradies =, des Paradieses. Drzewa rajowe. *Biał. Post.* 245.

RAJSKI, a, ie; *Boh.* rayský; *Rag. et Bosn.* rajski; *Croat.* rayszki; *Ross.* райскій; rajowy, od raju, Paradies =. Nam Jewina pierwsza wina Rajskie wrota zawarła. *Groch. W.* 150. Gdzie z kim miło, tam rajskie mieszkanie. *Jag. Wyb. B* 2. — *Botan.* Rajska trawa, wielbłądowa plewa, wonna trawa, sitowie wonne, trzcina wonna, *juncus adoratus*, Kameelheu. *Sienn.* 155. Rajskie drzewo, orle drzewo, aloe drzewko, *agallochium*, Paradiesholz. *Sienn.* 192. Rajskie jabłka, *citrus Decumana*, Paradiesäpfel, owoc ma wszystkie przymioty pomarańczy, nazywają je też Świętojańskie. *Kluk. Rośl.* 1, 153. *Kluk. Dykc.* 1, 136. *Cresc.* 414. Rajskie ziarno, *amomum grana paradisi*, gatunek amomku; ziarna zażywają się zamiast pieprzu. *Kluk. Dykc.* 1, 30. *Śleszk. Ped.* 419. Paradieskorn, *Sorab.* 1. žerchwa. Rajska figa, *musa paradisiaca*, die Paradiesfeige. *Kluk. Dykc.* 2, 131. — Rajski ptak, *pica paradisi*; *Carn.* rajske tizh, der Paradiesvogel, wielkości szpaka, pióra stérowe długie, z których dwa najdłuższe cienkie, na kształt nici. *Zool.* 269.

RAJTAR, a, *m.*; *Boh.* reythar; *Sorab.* 2. rejtař; *Ross.* рейтаръ; z *Niem.* der Reiter, a) Cavallerist auf Deutschen Kriegsfuß. Bywała jazda sposobem Niemieckim ubrana i uzbrojona, którą nazywano rajtarami i dragonami. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 390. Rajtar z strzelbą i pałaszem. *Star. Ryc.* 44. Zburzyli zamek Santok, żeby się na nim więcej rajtarzy nie przechowywali. *Biel.* 153. t. j. knechty Krzyżackie. — b) *In malam partem*; Rajtar, odpowiednik jawny, zbójca, *perduellis. Macz.*, ein Befehder, Straßenräuber. Kto się dzieli z złodziejem, albo w domu złodzieja i rajtara chowa, u pana boga sam jest takowym. *Hrbst. Nauk. m* 2. RAJTARKA, i, *ż.*, die Reiterinn; *fig. tr.*, n. Melonów ostrożnie zażywać; by zaś kogo do saméj nie ochłodziły febry, aby rajtarki nie nabył. *Haur. Ek.* 47. trzęsienia ziemnicznego, Fieberschütteln, Fieberschauer. RAJTARSKI, a, ie, do rajtara należący, Reiters =, Reiter =; *Ross.* рейтарскій. Zawodniki jedne kmiece, drugie rajtarskie. *Cresc.* 523. RAJTARSTWO, a, *n.*, RAJTARYA, yi, *ż.*, rajtarowie, kiryśniki; Reiter, Cürassirer. — §. Rajtarstwo, rozbój, Straßenraub, (*ob.* Rajtar, *ob.* Kozak, kozactwo). Przez niebytność Ludwika w Polszcze, łupiestwa, rozboje, rajtarstwa wielkie były. *Biel. Św.* 223 *b.* Kacerstwo, rajtarstwo i zbijanie, fałszowanie bul papiezkich klątwą karzą. *Hrbst. Nauk. m* 7.

RAJTUZY *plur.*, szarawary, spodnie do jazdy, z *Niem.*,

Reithosen. W kurtce i rajtuzach po podróżnemu ubrany. *Teat.* 32. *e*, 65.

RAK, a, *m.*, RACZEK, czka, *m.*, *dem.*; *Boh. et Slov.* rak; *Sorab.* 1. rak; *Carn. et Vind.* rak; (*Carn.* rake *aquae ductus*); *Croat.* rak, rakek; (rakìa = rak Arabski; ràaka, temno pochivalische mertveh = pieczary); *Hung.* rák, raak; *Dal. Bosn. et Slav.* rak; *Rag.* ràk; *Ross.* ракъ, (cf. *Ger.* Rücken); (*distng. Ross.* рака okowitka, cf. arak); *Svec.* krabba; *Holl.* kreef; *Angl.* crevice; *Gall.* ecrevisse; *Lat.* cancer; *Graec.* καρκίνος; §. 1) *Ger.* der Krebs. Rak skorupą cały pokryty, tył kadłuba zakończa się ogonem stawowatym, nóg ma dziesięć, z których pierwsza nazywa się nożycami. *Zool.* 111. Siągnąć trzeba do dziury, kto chce łowić raki. *Pot. Arg.* 554. (bez prace, nie będą kołacze). Raki łapać; *Vind.* rake loviti, razhiti, (*distng.* raczyć), krebsen. Iść na ryby, na łowy, na raki, na ptaki, na grzyby, (*ob.* Iść). Rak w nowéj skorupie; *Boh.* kabatnjk, (cf. kabat). Straciliśmy tyle, a przecię to nas nie boli, jakby to rak z kobieli wypadł. *Star. Ref.* 5. *Falib. L*, (cf. grzyb). Chcąc skarać raka, w wodę go wrzucił. *Mon.* 74, 51. (dogodził mu). (*Prov. Vind.* Rakam shvishgati, bob v' stieno mitati = rakom świstać, groch na ścianę rzucać, głuchemu spiewać). Raki piec = ze wstydu czerwienić się, rumienić się, wstydem płonąć, pełgnąć, schaamroth werden. Napiekłabyś raków, słysząc o tym. *Teat.* 42. *c*, 64, *Slov.* gako rak očerweněl; *Vind.* erjaviza jo oblije; od sramote erdezh, saparjen, oparjen, sakuhan. — Rakiem, raczkiem leźć = na bałuku, auf allen Vieren kriechen. Cisnąłem się chyłkiem, włóczyłem rakiem przez opadły i wązki ganek. *Ossol. Str.* 3. Zbiorę me dziatki, wnuczki, z prawnucząt orszakiem, I te, co są w pieluchach, i co pełzną rakiem. *Zab.* 1, 186. *Nar.* — *Aliter:* Na raku się wleką. *Pot. Arg.* 711. na żołwiu, powoli albo nawet opak idzie; *Vind.* rakou hod, nasaihoja: es geht den Krebsgang, oder auch langsam, wie mit der Schneckenpost. — §. Rak morski, der Seekrebs. — *Aliter:* Rak morski okrągły, pająk morski, mazinet, macinet. *Cn. Th.* die Krabbe, der Taschenkrebs; (cf *Carn. et Vind.* koshâk; *Bosn.* koska, koziça, jastóg; *Ross.* жужелица; *Rag.* rakovniza *moja*). — §. *Tr. fig.* Rak biały = jaje, ein Ey. Przyniosłam państwu na darowiznę pięć białych raków, a z szóstym jeszcze kura chodzi. *Teat.* 16. *c*, 68. — §. 2) Rak na niebie, znak niebieski czerwcowy. *Zebr. Zw.* 25. der Krebs am Himmel, das Himmelszeichen, der Krebs. *Gorn. Sen.* 150. *J. Kchan. Dz.* 6. Upały ośmionogiego raka niebieskiego. *Zab.* 10, 42. *Koss.* — §. Raki na statkach. *Haur. Ek.* 171. Raki, są jak pacierze drewniane nawleczone, i do rej przywiązane, któremi, gdy mają żagiel podnosić, maszt opasują, aby po nich żagiel się do góry posuwał. *Magier. Mskr.* hölzerne Kugeln an der Rhaastange. — §. 3) Rak, kancer, wrzód ciało wyjadający; das Geschwür, der Krebs; *Carn.* mramor, shén; *Bosn.* kankar; *Slav.* rak, xivina; *Eccl.* карцинъ, болѣзнь раковая. Choroba ta straszna ma od raka swoje imię, ponieważ mu jest bardzo podobna. *Haur. Sk.* 439. W najwyższym stopniu bolesna i zapalona nabrzmiałość, która z czasem rozpukać się zwykła. *Perz. Cyr.* 120. *Comp. Med.* 459. Rak szeroko się rozchodzić zwykł na różne strony, i do skażonych części zdrowe przymieszywać. *Otw. Ow.* 98. — Drzewa rak mają, kiedy kora jak krostami obsypana będzie; złe to zaraz dalej postępuje, i drzewo gubi. *Kluk. Rośl.* 1, 134. RAKAJCZE, starostwo w wojew. Trockim. *Dykc. Geogr.* 2, 332. RAKANCISZKI, królewszczyzna w wojew. Wileńsk. *Dykc. Geogr.* 2, 331. RAKARZ, a, *m.*; (*Carn.* rakar; *Croat.* rákar, rakolovecz; *Hung.* rakfogó), co raki łowi, przedaje; der Krebser, Krebsfänger, Krebshändler, (*distng. Ger.* Racker hycel, *apud* Adlg.). *W rodz. żeńsk.* Rakarka.

RAKIETA, y, *ż.*, *Gall.* raquette; *Ital.* racheta, das Racket; siatka rozpięta do odbijania piłki, n. p. Rakietą tak jeden drugiemu piłkę podaje, żeby nie upadła. *Gorn. Sen.* 87. Rakiety do grania bywają leszczowe, czeremchowe. *Kluk. Rośl.* 2, 164; (*distng. Rag.* rakitta *siler*, *ob.* Rokita, rokicina).

RAKISZKI, dobra w powiecie Wilkomirskim. *Dykc. Geogr.* 2, 331.

°RAKOSZ, *ob.* Rokosz.

RAKÓW, a, *m*, §. a) miasto w Sandomierskim, wybudowane od Sienińskiego, kasztelana Lwowskiego, od raka, herbu żony jego tak nazwane; sławne siedlisko Aryanów, którzy tu i szkołę i drukarnią swoję mieli; od miasta katechizm Rakowski ma nazwisko. *Dykc. Geogr.* 2, 331, die durch die Socinianer berüchtigte Stadt Rakau, woher sich der Rakauer Catechismus schreibt. — § b) Rakow, miasto w wojew. Mińskim. — §. c) Miasto w wojew. Bracławskim. *Dykc. Geogr.* 2, 332. (*Sorab.* 2. Rakow wieś Racke w Luzacyi). RAKOWATY, a, e, — o *adverb.*, na raka pochodzący, krebsartig, wie ein Krebs. Brodawki coś w sobie rakowatego mające. *Perz. Cyr.* 2, 142. RAKOWIANIN, a, *m.*; §. a) z Rakowa rodem, ein Rakauer. — §. b) *Transl.* Rakowianin, Aryanin, Socynianin, nowochrzczeniec, ein Socinianer. Ty nie wierzysz bóstwa Chrystusowego, Rakowianinie! *Biał. Post.* 259. RAKOWSKI, a, ie, od Rakowa, von Rakau, n. p. Katechizm Rakowski. *Dykc. Geogr.* 2, 331. RAKOWY, a, e, od raka, raczy; *Vind.* rakou, razhji; *Croat.* rakòv; *Hung.* rákas; *Sorab.* 1. rakowé, rakowski; *Ross.* раковый, Krebs = . Rakowe oczy, Krebsaugen; *Boh.* racj oko; *Morav.* rakůwka; *Ross.* жерновки; są dwa wapniste kamyki, znajdujące się w żołądku raka przed każdym zrzuceniem skorupy. *Zool.* 111. W lekarniach robią też z raków do wewnętrznego zażycia masło rakowe. *Kluk. Zw.* 4, 341. Rakowéj i Wrocławskiéj maści żadnemu choremu nie żałować. *Haur. Ek.* 118. Rakowe nogi, *Vind.* razhje kliefhe, rakove noge, fhzhìpalke; (cf. kleszcze, cf. szczypawki). (*Ross.* раковина, раковинка muszla; жемчужная раковина perłowa macica).

RAKUSY *plur.*; *Boh.* Rakausko, Rakausy; *Slov.* Rakuse; (cf. *Boh.* rakosy = rogoż, rogozina); Austrya, Oesterreich. *Gwagn.* 454, *ab arce* Rötz, *antiquitus* Rakez, Rakouz. Weißkern Oest. Topogr., *Durich.* 1, 9. [od ludu germańskiego Rakatów 2]. (*Boh.* Rakausy miasto Rötz w Austryi). RAKUSKI, a, ie; *Boh.* Rakausky; Austryacki, Oesterreichisch. Wina Rakuskie, Morawskie, Ryńskie. *Vol.*

Leg. 5, 227. Możny dom Rakuski. *Gorn. Dz.* 9. RAKUSZANIN, a, *m.*: *Boh.* Rakušan; *Slov.* Rakusan; Austryak, der Oesterreicher. *Cn. Th.* RAKUS. *Kniaź. Poez.* 1, 127. RAKUSZANKA, i, *ż.*; *Boh.* Rakušanka; *Slov.* Rakusanka; Austryaczka, die Oesterreicherinn.

RAMA, y, *ż.*, RAMKA, RAMECZKA, i, *ż.*, *dem.*; *Boh.* ram, ramec, ramček; *Slov.* räm; *Hung.* ráma; *Sorab.* 2. ram; *Carn.* remel; *Croat.* rama; *Vind.* rema, remel, pokrajek, postraniza, (rema = listwa, *ob.* Brama, bramowanie); *Bosn.* рама, рамка; *Ger.* der Rahmen, das Rähmchen. Oprawa czyli osada okien, obrazów etc.; Fensterrahmen, Bilderrahmen u. s. w. Okna każde osadzają się w ramach. *Świtk. Bud.* 252. Ramy do okien bywają dębowe, sosnowe. *Kluk. Rośl.* 2, 264. Ramy od obrazów z włoskiego orzecha. *ib.* Ramy bez tablicy, jakby krosnka albo listwy drzewiane do obrazów, papierowych, płóciennych, (*ob.* Blejtramy); ramy z deską do obrazów, abo deska z ramami. *Cn. Th.* Rysunki w ramki oprawne. *N. Pam.* 19, 54. Stroje wykwitne, na kształt ram wytwornych złego obrazu, bardziej oznaczają defekta, jakie są duszy. *Mon.* 72, 756. Chowają mię, jak w ramkach, takiego tylko ze mnie szukając pożytku, jak z malowanego obrazka. *ib.* 74, 11. Co ramy robi, stolarz; *Ross.* рамошникъ ramkarz. — Sukna w ramy rozpinają. *Grod. Dis. E.* Tuchrahmen, Rahmen der Tuchscherer. Rama u smuklerza, pięć łokci długa, na której się osnowa nasnuwywa. *Magier. Mskr.* Rama w prasie drukarskiéj, żelazna, utrzymuje szrubami formę na fundamencie. *Magier. Mskr.* Ramka w formie drukarskiéj u dekla, do zamykania arkusza na klamkę. *ib.* Rama w piłach, ma w śrzodku piłę osadzoną. *Solsk. Arch.* 100. Sägerahmen in den Schneidemühlen. Szparagi jak najprędzéj przy piecu na ramie suszone być mają. *Kluk. Rośl.* 1, 250. auf einem Gestelle. Rama na suficie, na śrzodku sufitu gzyms okrągło lub czworograniasto obciągnięty. *Magier. Mskr.*

RAMIĘ, ienia, *n.*; (*Boh.* ramě, rameno, paže (= cała ręka, paždj pacha); *Slov.* rameno, plece *armus, brachium*, (*ob.* Plecy, *ob.* Bark); *Sorab.* 1. ramo; *Sorab.* 2 ramé = bark, plecy; *Carn.* rama, ramma, ramme; *Vind.* rama, rame, ramma, ramme, kramez, narozh; (u bydła, plezhe *ob.* Plecy); *Croat.* ràme; *Rag. et Bosn.* ramme; *Slav.* ramenak, mishíce; *Dal.* misicza; *Ross.* кортышки; *Eccl.* рамо: §. 1. cała ręka od łopatkowego stawu do palców, der ganze Arm; (*Isl.* ram; *Goth.* arms; *Kero* arame, *Ottfr.* i *Nokter* arim, arum; *Graec.* ἀρμός; *Lat.* armus; cf. *Hebr.* רם ram, *elatus*, *excelsus*). Ramię górne, kość długa, złączona w górze z łopatką, w dole z dolnym ramieniem. *Wesp. Anat.* 47. der Oberarm und Unterarm. — §. Ramię samo górne, na którym n. p. co nosimy, cf. barki, die Schulter. Na ramię brać (*Vind.* na ramo djati, naramati). Na ramionach nosze *Eccl* рамоношу, плечами ношу. Wzruszał ramionami, najgrywając się ze mnie. *Teat.* 22, 23, (cf. zżymać). Na nasze zagadnienie albo śmiechem albo podniesieniem ramion odpowiedział. *Kras. Pod.* 2, 233. Woda głęboka człeku po ramiona. *Warg. Radz.* 127. Na ramiona go swoje wziął i podniósłszy, obwołał go królem. *Stryjk.* 558. Głupi to postępek, zostawić głowę na ramionach temu, który nasze po chwili z karków postrąca. *Kłok. Turk.* 18. (zostawić przy życiu, żywić). — *Fig.* Już dusze nasze na ramionach były. *Teat.* 43. *b*, 84. niebezpieczeństwo życia, dusze ulatywały; unsere Seelen saßen uns schon auf der Fingerspitze, die Lebensgefahr war groß. Pogram z tobą w tę grę, w któréj czasem serce na ramieniu bywa. *Teat.* 47, 21. — §. Z miną poważną patrzy nań z góry przez ramię. *Teat.* 54. *b*, 37. okiem, bokiem, dumno nań patrzy, er sieht ihn über die Achsel an. — §. *Fig. tr.* Ramię, symbol mocy, władzy: Arm, Symbol der Macht, Gewalt. Ramiony swemi zaszczyci ciebie; a pod skrzydłami jego ufać będziesz. 1 *Leop. Ps.* 90, 4. (barkami swemi. 3 *Leop.*). Wszystek świat chrześciański wojska swe na jedno słowo jego, stawić był gotów pod ramię jego. *Zygr. Ep.* 39. (dowództwo, komenda). Kłaść ciało ramieniem swoim, pokładać nadzieję swoję w samych ludzkich siłach swoich, bez ratunku mocy bożéj. *Salin.* 2, 554. Z ramienia czyjego, imieniem czyim, mocą czyją; in jemandes Namen, auf seinen Befehl, aus seiner Macht. Wojnę wam zapowiadam z Porseny ramienia. *Teat.* 45, 7. Cezar wysyła sługę królewskiego, by z ramienia pańskiego zgromił chłopstwo zbuntowane. *Bardz. Luk.* 187. Z ramienia mego uczyń ten statut. *Gorn. Wł. U* 2 *b.* Henryk, wypędziwszy Paschaziusza, inszego papieża gwałtem z ramienia swego podał. *Krom.* 144. Papież im dał tę moc z ramienia apostolskiego. *Sk. Dz.* 889. — §. *Anat.* Ramię, staw w ciele, *ut cum dicimus*, ból w ramieniu. *Cn. Th.* das Achselbein, die Achsel. — §. 2) *Tr. vari. modo. Math.* Linie, które nachyleniem swoim kąt czynią, zowią się ramionami jego, *Gwara. Geom.* 1, 6. die Schenkel des Dreyecks. — Ramiona rydwańskiego koła, są sztuki, które przechodząc przez śrzodek, obiema końcami trzymają obwód jego. *Solsk. Arch.* 49. das Kreuz im Mühlrade. Ramię osi, wrzeciono, część osi stożkowa, na któréj obraca się koło wozowe. *Jak. Art.* 3, 313. die Schulter oder Spindel der Achse am Wagen. — *Mechan.* Ramię drąga od punktu podpory aż do końca. *Jak. Art.* 3, 313. der Arm des Hebers. — *Mili.* Ramię narożnika, część wału z swoim przedpiersieniem, przytykająca jednym końcem do zasłony, a drugim do czoła narożniczego. *Jak. Art.* 3, 313. *et* 291. die Schulter einer Bastey. RAMIENICA, y, *ż.*, *bot. Chara*, rodzaj z płeć oddzielonemi płciami; u nas jest kosmata, pospolita, szczecikowata. *Kluk. Dykc.* 1, 118. RAMIENISTY, a, e; *Boh.* ramenatý; *Slov.* rámenitý; z ramionami, armig. — §. Wielkich ramion, barczysty, großschulterig. *Cn. Th.* — *Botan.* Gałęzie ramieniste, *brachiati*, naprzeciwległe, pod prostym kątem krzyżujące się. *Jundz.* 2, 11. RAMIENIOWY, RAMIENNY, a, e; *Ross.* раменный; od ramion, Schulter Achsel =. Kość ramieniowa, pod wyrostkiem łopatkowej kości. *Krup.* 1, 134. *et* 208. *ossa humeri*, das Schulterbein, Achselbein. Kąty ramienne narożnikowe w fortyfikacyi, *flanques d'epaule*. *Jak. Art.* 3, 313. *et Jak. Mat.* 1, 18. der Achselwinkel, Schulterwinkel. RAMIONKO, a, *n.*, *dem. nom.* ramię, das Aermchen, das Schulterchen. *Cn. Th. Boh.* raměnko, ramynko.

Pochodz. *rzemiesło*, *rzemieślnik etc.*

RAMKARZ; *Ross.* рамошникъ, co ramy robi, *ob.* Rama.

RAMOTA, 'RHAMOTA, HRAMOTA, GRAMOTA, y, *ż.*; *Ross.* грамота; z *Greck.* γράμμα; ȝ. 1) pismo, skrypt, diploma etc.; eine Schrift, Urkunde. Ramoty miękką jedwabnicą zawite, które przed królem niósł referendarz Litewski, oddano stojącéj Moskwie. *Chełch. Poprz. A* 4. (traktat pokoju). Ramoty przymierne. *Tward. Wł.* 33. Mianowania i tytuły z obu stron opisane być mają w ich hosudarskich hramotach i we wszelkich pismach. *Vol. Leg.* 6, 749. *Smotr. Lam.* 175. — On sam z Bonfinem w pokoju zamknięty Ostatniéj woli spisuje ramotę. *Pot. Syl.* 81. (testament). — Wszakoż insze narody o nich w swéj hramocie Piszą o wielkim męstwie i o wielkiéj cnocie. *Papr. Gn.* 3. w dziejach, w pisanéj historyi, w historycznych pismach, in ihren Geschichtbüchern. Ja się z tym zatrzymam do inszéj hramoty, Gdzie szérzéj pisać będę tych drużynów cnoty. *Papr. Gn.* 77. do inszego pisma, dzieła; Schrift, Werk. Nie wchodząc w dalsze o dawnéj historyi rhamoty. *Tward. Wł.* 9. (pisanie). — ȝ. 2) *Hodie non nisi in malam partem apud nostros usurpatur:* Ramota = bazgranina, Schmiererey, Schmieralien. Wyborne pisma, wiekować będą, Kiedy nikczemne ramoty zniknią. *Zab.* 1. *b*, 39. Izali mało najdzie się wybornych wierszów między ramotami kuglarskiemi. *Pilch. Sen. list.* 1. 51. Nad przepisaniem cudzej męczy się ramoty. *Węg. List.* 5. Ten pozew, co to za gramota! *Teat.* 45. *c*, 45. *Wyb.* Nie rozciągam się daléj z ramotą moją. *Mon.* 76, 171. RAMOTAĆ *cz. niedok.*, uczenie pisać, dzieło jakie pisać, ein Werk schreiben. *Tr.* 'RAMOTNIK, a, *m.*; (*Ross* грамотникъ pismienny człowiek); autor, ein Schriftsteller. *Tr.*

RAMOWAĆ, -ał, -uje, *cz. niedok.*, w ramę osadzać, na ramach rozpinać; rahmen, in Rahmen setzen, auf Rahmen spannen. Owi, co im ramować sukna nie wolno, bo tego niektórym miastom urząd broni. *Grod. Dis. E* 3 — ȝ. *Contigno*, ramuję, połacam, tramy abo dyle wespołek stawiam. *Mącz.*, dielen, mit Dielen belegen. RAMOWY, RAMKOWY, a, e, od ram czyli ramek, Rahmen-, Rähmchen-; *Ross.* рамошный. 'RAMUDEL, dla, *m*, n. p. Weź ramudel krzywy, i włóż w zapał, aby poszedł na dół ku nizkości duszy armaty, kierując i ciągnąc go wzgórę, aż się zatrzyma na śpiży, a uczynisz znak nożem w mianowany ramudel, równo ze śpiżą działa; zdejmiesz go, i pójdziesz do gęby, mierząc, i jak wiele będzie dłuższa miara ramudla od gęby, tak wiele grubsza będzie śpiża. *Aqua. Mscr.* 1, 5, 1. der Maßstab, die Metalldicke des Kanonenlaufs zu messen; cf. 'raszmudło.

RAMULT, *herb*; w polu czerwonym pięć róż białych, w śrzodku piąta; na hełmie pawi ogon. *Kurop.* 3, 44. ein Wappen.

RANA, y, *ż.*; *Boh.* rana; *Sorab.* 1. *et* 2. rana; *Vind.* rana, bolezhina; *Croat.* rana; *Bosn.*, *Slav. et Rag.* ranna; *Ross.* рана cf. *Graec.* τραῦμα, порѣзъ (*ob.* Porznąć), пришибъ, язва; *Eccl.* іаза, іазва, die Wunde. Rana jest trafunkowe rozłączenie tego, co z przyrodzenia całym być powinno. *Perz. Cyr.* 1, 66. *Perz. Lek.* 292. Rana w Słowiańskim języku znaczy wszelkie skazy większe na ciele, jako wrzody, guzy; w Polskim znaczy przerwaną skórę, lub ciało. *Klecz. Zdan.* 48. Rany lekkie, ciężkie, czyli niebezpieczne, i śmiertelne. *Perz. Cyr.* 1, 67. Szlachcic ma żydowi rany płacić, jak szlachcicowi. *Czack. Pr.* 94, (cf. basarunek). U chrześcian rany boże i inne rzeczy lekce wspominają. *Eraz. Jęz. R* 5. (rany Chrystusowe). Poprzysięga przez pięć ran. *Kosz. Lor.* 91. Z rany umierać. *Tward. Wł.* 96. an einer Wunde sterben. Wszystkie rany mają swe plastry, mają swe maści. *Pot. Pocz.* 575. (każda choroba ma swoje lekarstwo). *Croat. Prov.* Radsze vszaki pipa, gde ga rana tiszka, (cf. gdzie boli, tam ręka). Rany za rany, a wróćmy sobie barany. *Rys. Ad.* 59. (co kto oberwał, to oberwał). Cnotliwy, bez żółci, mógłby go na ranę przyłożyć. *Żegl. Ad.* 39. (barszczyk). Rana się zgoi, słowo się nie zgoi. *Cn. Ad.* 10. *corpus gladius, at verba mentem vulnerant.* — *Fig.* Zbyt wiele gadał o charakterze owego człowieka, zadając śmiertelne rany jego honorowi. *Mon.* 65, 522. Rana umysłu, ból, żal, żałość; Schmerz, Wunde, Herzensstich. Widzisz żalem serc naszych zakrwawione rany. *Teat.* 46, 54. RANECZKA, i, *ż.*, *dem.*, eine kleine Wunde. Przydeptał mu nogę, i małą raneczką obraził. *Sk. Dz.* 362.

Pochodz. *ranić*, *ranny*, *ranka*, *poranić*, *zranić*.

RANEK, *ob.* Poranek, *ob.* Rano.

RANGA, i, *ż*, z *Franc.*, der Rang, dostojność; *Ross.* чинъ; *Eccl.* прасло [*gradus* 2], чинъ [*ordo* 2], степень, состоянie жизни, достоинство. Różnego stanu, wieku, rangi i urody Te były, którym swoje paliłem ofiary. *Zab.* 14, 147. *Teat.* 46, 47. Ranga wysoka *Ross.* санъ, сановитость. Wysokiej rangi będący *Ross.* сановный, сановникъ. Piérwszéj rangi *Ross.* первостатейный, первостепенный. Równa ranga *Eccl.* равночестie. Wyższa ranga *Eccl.* мѣстничество. O wyższość rangi się kłócić; *Ross.* мѣстничаться, (*ob.* Miejsce, mieścić). Porzucenie rangi swojéj *Eccl.* чинооставленie. Rangę mający *Eccl.* чиновный.

RANGIFER, *ob.* Ren, Renifer.

RANIĆ *cz. niedok.*, poranić, zranić *dok.*, Raniać *cont.*, 'Raniwać *frequ.*, ranę zadać, obrazić, ciąć kogo, cf. kaléczyć, einen verwunden; *Boh.* raniti, zraniti; *Sorab.* 1. ranu; *Carn.* raniti; *Vind.* raniti, oraniti; *Croat.* raniti, ránim, izranujem, izraniti; *Bosn.* ranniti, izranniti; *Slav.* ranniti, (2. raniti do zorè, *ob.* 'Poranić się, *ob.* Rano); *Rag.* rannitti, izrannitti, (ràniti, podraniti, uraniti *antelucare*); *Ross.* ранить, изранить, пришибить, пришибать, язвить; *Eccl.* оуранити; (cf. *Graec.* ῥαίειν *corrumpere*, *frangere*; *Aeth.* ramaja, *vulneravit*); *pr. et fig.* Robacy ci mają moc spryszczać ciało, i wrzedzić gdy ich wiele w lekarstwo weźmie, i raniają bardzo. *Spicz.* 45. Upadłeś na ziemię, któryś więc raniwał narody. 1 *Leop. Jes.* 14, 12. Serce mi to i duszę zraniło. *Past. Fid.* 242. Oddal się od niéj, nie rań więcéj jej serca przytomnością swoją. *Teat.* 53, 47. Przestań, nie rań ucha. *Teat.* 45. *d*, 95. *Wyb.* Raniający, który rani, 'raniciel, der Verwunder; *Vind.* ranik, oranovez; *Rag.* rannitegl, *f.* rannitegliza; *Croat.* ranitel, *f.* ranitelicza;

Ross. язвительный, (язвительность jadowitość); *Eccl.* уязвитель, *f.* уязвительница. Raniony, *ob.* Ranny.

RANIUCHNO, RANIUSIENKO, RANIUCHNY, *ob.* Rano, Rany.

RANKA, i, *ż.*, *dem. nom.* rana; *Rag.* rannizza; *Bosn.* ranniça, eine kleine Wunde. Z ranki często będzie rana. *Haur. Sk.* 348. z szkódki szkoda.

*RANKOR, u, *m.*, z *Łac.*, przekor, chrap, gniew; Groll, Aerger, Haß, Streit. Polska z dawnych lat wrodzone miała z pogaństwem rankory. *Tward. Wł.* 56. Rodziców przeciwko synom jakie teraz są rankory; już i w aktach tego pełno. *Star. Ref.* 49. W przyjacielskich rankorach on gładko i mile Do zgody i przyjaźni dyrygował rzeczy. *Tward. Misc.* 155. Tam ty Amorze wnosisz zaloty, tam rankor prowadzisz, I twardą pijatyką godowników wadzisz. *Zimor. Siel.* 220. Niech nas bóg w swym nie karze rankorze. *Min. Ryt.* 3, 45.

RANNIK = ranne ziele, *ob.* Zankiciel. RANNY, a, e, *ℨ.* 1) do ran należący, *vulnerarius Cn. Th.*, Wund=, zu Wunden. Ranny plastr, ranne ziele. *Syr.* 251. Po zranieniu w kilka dni wpadł w wielką ranną febrę. *Perz. Cyr.* 3, 168. Wundfieber. — *ℨ.* 2) Ranny = zraniony, verwundet. *Cn. Th.*; *Boh.* raný; *Rag.* rannav (*ulceratus*) ragnen; *Bosn.* rannavi; *Ross.* раненный, израненный. Żadnéj się rany i nieszczęśliwości Nie boi, strzałą kto ranny miłości. *Past. Fid.* 195. Poorane biciem boskie ciało Nie ranne, lecz się jedną raną stało. *Odym. Św.* 2, *F f* 4 *b. Subst.* Ranny, *Rag.* ragnenik, rannavaz; *Carn.* ranik, ein Bleßirter, Verwundeter. Rannych było 500. *Tr. NB.* ranny powinnoby znaczyć tego, co może być ranionym, *vulnerabilis*, verwundbar; nieranny, *invulnerabilis*, unverwundbar.

RANO *adverb.*, Raniéj *compar.*, Raniuchno, Raniuczko, Raniutko, Raniusieńko, Raniuteńko, Raniusieneczko *intensiv.*; *Boh.* raně, raničko, (rano poranek; gitro, gjtro *mane*, *tempus matutinum*; *observes quantopere* jutro *et* rano *confusa appareant in dialectis*; cf. *Germ.* Morgen = *cras et mane*); *Slov.* ráno *mane*; *Sorab.* 1. rano; *Sorab.* 2. jutscho, ſajutscho, rano; *Croat.* rano, za vremena (= za wczasu, wcześnie); jutro, juternicza = rano, poranek; *Carn. obsol.* rano; jutru, saitro, sgodai, sgudei, objutru; *Vind.* jutri, sjutro, objutro, siutra, sjutra, zgoda, sguda, sgudai (cf. przygoda, zgoda) pergodi, sagoda; *Bosn.* ranno, na vrieme (= wcześnie, w czas); jutro, izutra; *Slav.* jutro, ú jutro, ranno; (dobro jutro = dzień dobry); *Rag.* jùtro, ranno; *Ross.* рано, ранёнько, ранёхонько, утро, заутра; *Eccl.* порану, поутру, заутра, сутра, зарано, заранѣе, утренникъ, оутрьница, оутро, утреннее время, утренная (cf. jutrznia), оутрние, утрѣ; rano, (*oppos.* późno): na początku dnia, wcześnie, rychło; des Morgens, früh, zeitig, früh zeitig. Kto rano wstaje, temu bóg daje. *Cn. Ad* 395. *Rys. Ad* 24 (nie dospać trzeba, kto chce dostać chleba). Nie ranoś wstał, nie będziesz miał. *Rys. Ad.* 48. Nazajutrz raniuczko wstali. *Gwagn.* 609. Raniuczko były u grobu jego. *Rej. Post. T u* 1. Bardzo rano *Carn.* sjutrej sgudej. Trzeba rano wstać, żeby go oszukać. *Pot. Jow.* 117. *Teat.* 10. *b*, 38, (cf. kos). Raniéj było się urodzić. *Cn. Ad.* 319. (nie wylataj, jeszcze-ć skrzydła nie urosły; jeszcze-ć broda nie urosła). Raniuchno wstawał do modlitwy. *Birk. Zyg.* 46. Zasiadłszy raniusieneczko na dywanie, aż do południa sprawy rozmaite odprawują. *Star. Dw.* 22. Rozkazał się dziś raniuteńko obudzić. *Teat.* 48, 10. (*Eccl.* оутрьнѥвати, cf. poranić się). Rano czas przepędzić gdzie *Eccl.* обутрити. Dzisiaj rano, tego poranka; *Carn.* davi, (cf. dzień); *Vind.* dave; *Croat.* jutrosz; *Slav.* jutròs; *Rag.* jùtros, sega jùtra, ovòga jutra; *Bosn.* jutros, sega jutra. Jeździł raniutko na kawę. *Teat.* 15, 45. Dnia trzeciego szli raniusieńko. *Zab.* 3, 79. Śniadanie dają raniusieńko. *Star. Dw.* 23. Po ranu = z rana; *Sorab.* 2. zajtscha; *Vind.* sjutra, des Morgens, am Morgen, in der Frühe. Gdy w wieczór słońce gaśnie, gdy wschodzi poranu, Wszyscy się niechaj kłaniają panu. *J. Kchan. Ps.* 43. Ofiarujcie po ranu ofiary wasze przez trzy dni. 1 *Leop. Amos.* 4, 4. — Za rano, za rychło, za prędko, przed czasem, zawcześnie; zu geschwinde, zu früh. Byłoby za rano, w dzień piérwszego poznania zrobić wesele. *Teat.* 43. *b*, 59. **RANOCZUJNY, a, e, n. p. Ranoczujne nauki. *Bielaw. C. t quibus aurora amica.* RANOŚĆ, ści, *ż.*, ranne rodzenie, *praecox maturitas Cn. Th.* die Frühzeitigkeit; cf. wczesność, zawczesność.

*RANOTWORNY, a, e, = *vulnific*, raniący, rany zadający; wundenbringend, verwundend. Już też miał ranotwornym piersi jéj szyć żelazem. *Zebr. Ow.* 15.

RAŃTUCH, a, *m.*, RAŃTUSZEK, szka, *m.*, *dem.*, chusta długa, któréj kobiety ni płaszczyka używają; *Boh.* loktuška, loktuše, loketka, (*ob.* Łokieć, łoktusza); *Carn.* rantoha; *Bosn.* konopglica; ein großes Achseltuch der Weiber, ein Shwal. Poważne matrony w rańtuchach do ziemi ozdobnych. *Tward. Misc.* 136. Odejmie pan córkom Syońskim płaszczyki, rańtuszki i iglice. 3 *Leop. Jes.* 3, 21. Wziąwszy rańtuch, przykryła się. *Budz. Genes.* 24, 65. Rańtuszkiem ją przyodział. *Rej. Post. F f f* 2. Kupisz jéj dziś koszulkę, jutro chce rańtuszka. *Rej. Wiz.* 37, (cf. dano kurowi grzędę, cf. pozwolisz na palec, chce na łokieć). Żeby krwi w nim utrzymać, rańtuch zerwie z głowy. *Tward. Pasq.* 86. (chustkę z głowy).

RANY, a, e, Raniuczki, Raniuchny, Raniutki, Raniusieńki *intensiv.*; *Boh.* ranj *et* raný, gitřnj, (cf. jutrzejszy); *Carn.* jutern, jutrén, (jutrèshnè *crastinus*), sajtrén, sgudn; *Sorab.* 1. ranischi, pžezrale, pžezrawe, zažne; *Croat.* juterni; (*Hung.* haynali, *ob.* Hajnał); *Rag.* raani *praecox*; *Bosn.* jutargni, iutrigni; *Ross.* ранній заутренний, утрешній, утренный; porankowy, od rana, do poranku należący, Morgen=. Czas rany jest do wszystkiego sposobniejszy, niż poobiedni. *Boh. Kom.* 2, 309. die Morgenstunden. Którego rany dzień widział pysznego, Tego dzień mrokiem ujrzy leżącego. *Bardz. Trag.* 321. — *Jurid.* Podarunek rany, die Morgengabe, który zwyczajnie mąż swojéj nowéj małżonce piérwszego rana po ślubie dawał. *Gal. Cyw.* 3, 154. — §. Rany, wczesny, rychły, prędki, (*oppos.* późny); früh, zeitig. Ranego wstania, wczesnego zasiania a młodego ożenienia nikt nie żałował. *Rys. Ad.* 59. My nie mamy zwyczaju być tak ranemi. *Teat.* 14, 19. Od tego dnia, jak pomnę, najpiérwszy do lasu, Zawsze

rańszy ode mnie przybiegał zawczasu. *Zab.* 12, 39. *Gawdz.* Nikt nie był z mężów, z niewiast, tak rany, tak czuły. *Dmoch. Il.* 2, 348. Spuszczę na ziemię waszę deszcz czasu swego, rany i poźny. *Radz. Deut.* 11, 14. Früh- und Spatregen. Luth. Syn księcia Głogowskiego, dosyć ranego wieku młodzieniec, zabity duszy pozbywa. *Krom.* 300. W raniuchnym wieku krew' z siebie wylewasz. *Groch. W.* 363. Rany owoc, rano doźrzały, skoroźrzy. *Cn. Th. Aliter:* Rany owoc niedoźrzały, zawczesny. (*Boh.* ranaušek dziecię przed weselem, lub krótko po nim urodzone).

RAPA, y, *ż.*, §. 1) ryba, *Cyprynus rapax*; *Ross.* ряпуха, ряпушка, der Rappe, ein Raubfisch, tak żarłoczna, jak szczupak. *Kluk. Zw.* 3, 180. należy do ryb białych. *Magier. Mskr.* — §. 2) Rapa, *ob.* Okolnik, ziele.

*RAPCIE *plur.*, łyka, pęta; Bande, Fesseln. Imańców naszych, którzy się poddali, Tym ręce opak rapciami związali. *Petr. Hor.* 2, *E* 4. — §. Rapcie, paski, z taśmy albo sznurków do szabli i karabeli Polskiéj; n. p. Nawiązać rapcie. *Magier. Mskr.*, Säbelbänder, Säbelschnüre. Ładownica od rzemienia, szabla na rapciach. *Teat.* 3, 27.

RAPIR, a, *m.*, z *Franc.* rapiére = szpada do fechtowania; *Vind.* gumpamezh, tumpazh, vuzhodarda, bojoskufhanik; das Rappir, ein Raufdegen. Wpadają z strzelbą, ostremi rapirami, szablami. *Czachr. Tr. E* 4. Gdzie jest mój rapir piorunujący? *Teat.* 11. *b*, 12.

RAPONTYK, rum Moskiewski. *Urzęd.* 263, *a flumine* Rha. Wołga, *dictum*, Rhapontic, Russische Rhabarber.

RAPOWAĆ tabakę *cz. niedok.*, trzeć tabakę do zażywania, den Schnupftaback rappiren. Tabaki w rurkach, w kijach, rapowane. *Mon.* 65, 285.

RAPT, u, *m.*, z *Łac.*, porwanie kogo, uwiezienie; der Raub, die Entführung. U nas z śrzód rynku rapty czynią, z kościoła dziewki na swowolą biorą. *Petr. Ek.* 133. RAPTEM, RAPTOWNIE *adverb.*, nagle, porwannie, porywając, zrywając się, jak z bicza, z trzaskiem; raptim, plötzlich. Boję się, żeby nas tu kto nie zszedł raptem. *Teat.* 29, 39. Raptem ztąd zniknął. *ib.* 30. *b*, 93. Biegnie ku niéj, a poznawszy swój błąd, wstrzymuje się raptem. *Teat.* 52. *d*, 22. Przezwyciężył się na koniec, i rzekł raptownie.... *Teat.* 9. *c*, 10. RAPTOWNY, a, e, nagły, porwanny, plötzlich. Począł raptowną serca swego rozważać odmianę. *Niemc. Król.* 2, 107. *RAPTURA, y, *ż.*, RAPTULARZ, a, *m.*, księga prędkich konotatek, od napisania z pierwszego pustu; das Kleckbuch, Conceptbuch. Raptularz ten służyć ci będzie, do ułożenia lepszego porządku dzieła. *Jak. Mat.* 1, 275. Rejestra są, ale to w raptularzu, na karteczkach. *Teat.* 19. *b*, 49. Samych raptur Stryjkowskiego nie zabrałbyś na wielki furmański wóz. *Stryjk. praef.* RAPTUS, u, *m.*, szus waryacki, ein Raptus, ein plötzlicher Anfall von Verrückung. Ma czasem raptusy, i waryacya mu momentami przychodzi do głowy. *Teat.* 55. *b*, 19.

RAROG, a, *m.*; *Boh.* raroh; ptak *falco buteo*, der Blaufuß, wielkości jastrzębia, koło błot się tułający. *Kluk. Zw.* 2, 305. (cf. *Boh.* roreyc, roreyk jerzyk, jaskółka; rarach, rarášek dyabeł; *Carn.* rarashk = zły duch; *Bosn.* roraj, roreis, bregula, ciopa = jerzyk). Kukułkę biją, obawiając się, aby się za czasem rarogiem nie stała. *Kłok. Turk.* 99. Rarog ptak myśliwy. *Stat. Lit.* 394. Rarog kwili. *Banial. J* 3 *b*. Ptak rarog, po Włosku laniero, po Niem. Schweimer, po Franc. lanier, lanneret, należy do największych osobliwości w innych krajach. Buffon wyznaje o tym ptaku niewiadomość. U nas rarogi z błękitnym dziobem i nogami, używane bywały do polowania od czasu żniwa aż do poźnéj jesieni. Opaliński, nauczyciel Zygmunta Augusta, usprawiedliwia niedanie pozwolenia wychowańcowi swemu polowania rarogami, że te ptaki są najokrutniejsze w swoim rodzaju, porwane ptaki rozdzierają; a tak samego tylko okrucieństwa w tym polowaniu uczyć się można. *Czack. Pr.* 2, 245. Stoją jak rarodzy, dziwując się. *Haur. Sk.* 93. Poglądali na mię, jak na raroga jakiego. *Teat.* 19, 30. (jak na cudaka, dziwoląga). RAROŻY, a, e, od rarogów, Blaufuß-. Raroże skrzydła. *Pot. Arg.* 7. *Zab.* 14, 238.

*RARYTECA, y, *ż.*, rzadkość, eine Rarität, Seltenheit. Jest to rzecz, którą za wielką rarytecę mają. *Teat.* 36. *c*, 32. *et* 29, 84.

RASA, RASZA, y, *ż.*, *ARAS, *HARAS, *HARASZ, u, *m.*, gatunek letkiéj materyjki wełnianéj; od miasta Franc. Arras; (*Boh.* raus; *Carn.* aras, rash; *Vind.* rafovina; *Bosn.* raz, svjelta od svjele; *Rag.* svîla, svíona tkaniza; *Ross.* саржа; *Angl.* rash; *Gall.* ras; *Ital.* rascia, raso, cf. *Graec.* *ῥάκος pannus*); *Germ.* der Rasch, Aras, Arrasch, Harrasch. Wziął na siebie rasę podszytą, t. j. palendrę. *Steb.* 2, 374. [z *rusk.* riasa = habit mniszy, i wyraz ten tu nie należy 2]. Towary cudzoziemskie, muchairy, saje, arasy. *Vol. Leg.* 4, 81. Aras na pasy, sztuka po złł. 4. *Gost. Gor.* 111. Sztuka arasu szerokiego różnéj farby. *ib.* 4, 358. RASOWY, a, e, Arasowy, Araszowy, von Rasch; *Ross.* саржевый. Rasowe woreczki. *Jak. Art.* 1, 360. S. Jadwiga w szaréj sukience zawżdy, rzadko w święta w harasowéj i to prostéj chodziła. *Sk. Żyw.* 2, 261. Był Pruski Mistrz w ubierze białym harasowym. *Biel.* 257.

RASINIEC, ńca, *herb*, *ob.* Rosiniec.

RASTRUM, pióro z blachy mosiężnéj, do ciągnienia ryg do nót muzycznych, po pięć linij razem. *Magier. Mskr.*, das Rastral.

RASZKA, i, *ż.*, ptak czerwonogardł. *Tr.* das Rothkehlchen.

RASZMUDŁO stolarskie, pewny instrument stolarski, ein gewisses Werkzeug der Tischler. *Tr.*, cf. ramudel.

RASZPLA, i, *ż.*, §. 1) gatunek pilników do raszplowania; *Ger.* die Raspel; *Ital.* raspa; *Angl.* rasp; *Gall.* rape; *Slov.* rašple, těradło, třeice, (cf. trzeć); *Hung.* reszelö; *Sorab.* 2. ražpa; *Vind.* strushile, strugalu, strugazha, strugazhniza, (*ob.* Strugać); *Bosn.* strugaccja, durpia; *Croat.* zubàche, zubczi, (cf. zębacz); *Rag.* zubaccja; *Ross.* терпугъ, терпужекъ. Raszple różne do rozczłonkowania trupa. *Czerw.* 39. — §. 2) Raszpla, ryba, pistuga, dla szorstkiéj skóry raszplą nazwana, bardzo podobna do czeczugi, der Raspelfisch, eine Art Sterlet, z morza do Dniepru wychodzi. *Kluk. Zw.* 3, 62; *Ross.* рашпля *squalus squatina*; *Eccl.* ришпля, пила. RASZPLOWAĆ *cz. niedok.*, zraszplować *dok.*, raszplą piłować; *Vind.* stru-

shiti, strugati, strizhi, (cf. strugać, strzydz), raspeln. Raszpla do zraszplowania kości. *Czerw.* 18. Rozmarynowego korzenia na tarle raszplowanego i utartego. *Syr.* 164.

*RAT, u, *m.*, 1. *RATA, y, *ż.*, ratunek, pomoc wybawiająca; (*Germ.* Rath), Rettung, Hülfe; (cf. *Carn.* ratam *provenio*, *succedo*); (*distng. Croat.* rât = špica, ostrze, 2. bój wojna; *Ross. et Eccl.* рать wojna, bój, wojsko). Nie mając nizkąd sobie ratu, każe i w kotły i bębny uderzyć. *Jabł. Ez.* 204. Rady, raty, wszem dodawał. *Pieśn. Kat.* 149. Dzieło to Pedemontana na pospolitą radę i ratę potrzeb i zdrowia ludzkiego, na Polski język przełożyłem. *Śleszk. Ped. ded.* Niech doznam, sprzyjająca iż jest w tym twa rata. *Chodk. Kost.* 64. RATA! RETY! *Interjectio auxilium implorantis*, *Germ.* rettet! zu Hülfe! *Boh.* reta! (*Syr.* רחא *admonuit*; *Arab.* רטט *clamorem excitavit*). Rata wołać, gwałtu. *Dudz.* 55. Co tam u kata Tak strasznie woła: gwałtu, gwałtu, rata! *Jabł. Ez.* 27. *Mat. z Pod.* *A* 3. Znalazłszy go umarłego, zawołał głosem wielkim: przebóg rata! *W. Post. W.* 3, 136. Upior straszny! gwałtu! rety! *Teat.* 53. *b*, 71. *et Teat.* 11, 111.

Pochodz. *ratować, poratować, zratować, wyratować, ratunek, uratować, zaratować; ratownik, ratny.*

2. RATA, y, *ż.*, z *Łac.* rata pars; termin płacenia, die Rate, der Zahlungstermin; *Ross.* срокъ (*ob.* *Zrok), нарокъ; *Eccl.* нарокъ, опредѣленное, уреченное, назначенное время. Ratę opuścić *Ross.* просрочить, просрочивать. Opuszczenie raty *Ross.* просрочка. Ratami płacić, abo na raty. *Cn. Th.*, terminweise, ratenweise. Pobór uchwalony na dwie racie (*dual.*, = raty). *Biel.* 528. Kto wdzięcznie dobrodziejstwo przyjął, ten już piérwszą jego zapłacił ratę. *Gorn. Sen.* 105. *Item* rata, *pecunia condicto die danda*, *ut:* ratę mam dziś płacić. *Cn. Th.* die Zahlungsfrist, Geldfrist.

RATAFIA, ii, *ż.*, z *Franc.* lub *Włosk.*, gatunek likworu, Ratafia. Z Gdańska przywieziono mi persykę i ratafią w flaszach i puzdrach. *Torz. Skł.* 146.

RATAJ, aja, *m.*; *Voce* rataj *agricolam ac militem opinor ea ratione signari, qua nobilium homines liberi, pro sua facultate, pacis tempore negotia domus domini sui curabant, in bello eandem armis protegebant. Dur.* 1, 299. ein zum Kriegsdienst verpflichteter Landmann; *Boh.* ratag rolnik, ratage, ratege majętność, rateyna *cubiculum villici vel famulare*, ratagnjk, rategnjk, šaffař szafarz, włodarz; *Sorab.* 1. bur (*ob.* Gbur, Bauer), ratař (*ob.* Radło, Oracz); ratarstwo rolnictwo; *Sorab.* 2. rataj rolnik; (*Sorab.* 1. nukničžař włodarz); *Carn.* ratar, oratar = oracz; *Rag.* rataj, ratagl *agricola*; *Bosn.* rataj, orać; *Croat.* rataj, orach, (ratajenye, oranye = oranie); *Dal.* rataj *operarius*; *Ross.* орачь, оратель, оратай, ратай; *Eccl.* ратай, ратьникъ, ратователь, ратоборецъ, воинъ wojak; (*Ross. et Eccl.* рать wojna, boj, wojsko; *Croat.* rât = špica, ostrze, 2. boj, wojna; cf. rota). Rataj, włodarz. *Ceru. Farr.*, ein Gutsverwalter. — *Aliis:* Kmieć, rolnik. *Cn. Th.*, ein Ganzbauer, Ganzhüfner. Rataje, każdy z nich, którzy kopczyzne orzą, z każdego pługa po złotemu. *Vol. Leg.* 2, 1302. Trzykroć po ziemi nielubéj wyskoczy Rataj ochoczy. *Hor.* 2, 128. Czasem i klecha Salomonem bywa między ratajami. *Zab.* 12, 84. Może przebrząkać *komor nad muchami, Klecha najmędrszy między ratajami. *Mon.* 71, 549. między gburami; (cf. głupi znajdzie głupszego, co mu się dziwuje). RATAJSKI, a, e, od rataja, Verwalters=, Ganzhüfners=. Szlachcic, który swym pługiem orze albo ratajskim .... *Vol. Leg.* 3, 50.

RATNY, a, e, ratujący, ratunek, pomoc dający; *Germ.* rettend, helfend. Byłbyś wziął Smoleńsk, by ratna ręka była przyskoczyła na czas naznaczony, którego przybyć miała. *Birk. Kaz. Ob. G b.* RATOWAĆ *cz. cont.*, uratować *dok.*, ratunek dawać, wybawiać; *Slov.* retugi; *Sorab.* 2. rettowasch; *Vind.* riefhiti, obraniti; (cf. *Carn.* ratam *provenio*, *succedo*); *Germ.* retten; (*Svec.* reddo; *Angl.* red; *Isl.* rya; cf. *Graec.* ῥύομαι; *Germ.* Rath), helfen; (*distng. Ross.* ратовать bojować, walczyć). Ratować kogo w złym razie. *Cn. Th.* Nie miał nikogo tonący, ktoby go miał ratować. *Chełm. Pr.* 142. Prędzéj bracia ku téj stronie, Dajcie liny abo haka, Ach ratujmy nieboraka, Inaczéj pewno utonie. *Teat.* 53. *b*, 4. Choć może bez niebezpieczeństwa ratować, nie ratuje. *Czach. Tr. C* 1. Siedzą pod pozorem ratowania zdrowia za granicą. *Gaz. Nar.* 1, 344. (dla kuracyi). Lekarz nie zawsze ratuje. *Cn. Ad.* 431. (nie zawsze ozdrawia, wyléczy). Ratujcie, ratujcie. *Sk. Żyw.* 1, 48, *ob.* Rata! Rety! zu Hülfe! Ciesz się, już są uratowani. *Teat.* 55. *d*, 43, *Ross.* отстоянный. — §. Ratować, wspomagać kogo, pomagać komu; retten, helfen, beystehen. Terazby to ich prosić, by was ratowali, Niechby wam dziś w potrzebie jaką pomoc dali. *Groch. W.* 17. Ratuj drugiego w potrzebie, Tym samym wspomagasz siebie. *Jak. Baj.* 219. Widzisz potrzebę bliźniego, a onéj nie ratujesz. *Sk. Kaz.* 500. Przepamiętałeś bliźniego swego pomocą i jałmużną ratować, co toż waży, jakobyś jego własne wziął. *Żarn. Post.* 2, 355. Jałmużną nędzę człowieczą ratuje. *Hrbst. Odp. R r* 6. Pieniędzmi ich darował, i strawnemi rzeczami na drogę ratował. *Baz. Sk.* 38. (opatrywał ich w nie). Fryderyk miał syny Kazimierzowe w dostąpieniu Węgierskiego i Czeskiego królestw, ratować i dopomagać, *adjuvare. Krom.* 697. Odważnych bóg ratuje. *Boh. Ossol.* 317. Wieśniak Ruski nigdy swych wozów nie smaruje, Żadną mazią kół swoich w drodze nie ratuje. *Gaw. Siel.* 330. (nie ulżywa im). Co stracimy na zbytkach, chcemy tego gorzałką lub browarem ratować. *Falib. P.* odwetować, wieder einbringen. Czemu nie mówisz? darmo się frasujesz I gryziesz milcząc, nic tym nie ratujesz. *Past. Fid.* 102. poprawisz, du machst damit nichts besser. — Ratować się *recipr.*, sich helfen, sich zu helfen suchen, sich zu retten suchen, sich helfen, sich retten. Potrzeba ich gwałtowna ciśnie, muszą brać, aby się wzdy jako ratowali. *Warg. Radz.* 341. Kraina ta ratuje się, osobliwie z owoców rozmaitych, z win wybornych, acz ich tam niewiele się rodzi. *Boter.* 52. Tanie płatny żołnierz ratuje się jak może przeciw niedostatkowi. *Koll. List.* 1, 87. (łata się). Z nieszczęścia cudzego onby się rad ratował. *Klon. Wor.* 36. Mężowi ładną żonę mającemu, chociażby najbardziéj podupadł, jest jeden sposób ratowania się niezawodny. *Teat.* 16. *b*, 106. RATOWNIK, a, *m.*, ratunek dający; *Vind.* riefhnik, obranik, odtetnik;

der Retter. Pokój tobie, pokój też ratownikom twym, bo ratunek twój bóg twój. *Budn.* 1 *Chron.* 12, 18. Niemasz ratownika. *ib.* *Ps.* 7, 2.

Pochodz. *ob.* pod *rata!*

RATSYMOR, u, *m.*, gatunek materyi, Ratsimor, ein Zeug, n. p. Kontusz z ratsymoru. *Mon.* 74, 366. ratsymorowy.

RATULD, *herb*; półpierścienia złotego do góry rogami, w śrzodku krzyż, w hełmie trzy pióra strusie. *Kurop.* 3, 44. ein Wappen.

'RATUNK, RATUNEK, 'RETUNEK, nku, *m.*; *Boh.* ratunk; *Sorab.* 2. rettowane; *Vind.* riefhenje, obranva, otetje; *Ross.* разстановка, *Ger.* die Rettung, wybawienie. Gdy cię pozna być w ostateczności, przypadnie na 'ratunk tobie. *Rej. Ap.* 22. Już jéj tak miłość głowę zawróciła, że i ratunku niemasz. *Teat.* 1, 10. sposobu niemasz. Dusze ratunku wołające. *Teat.* 29. *c*, 67. (w czyscu). Choremu 'retunek wszelaki okazować, nawidzać go, cieszyć, opatrować, karmić, leczyć, każdy powinien według przemożenia. *Dambr.* 459. Nie żąda-ć owca od wilka ratunku. *Bratk.* *L* 4 — §. Ratunek = śrzodek czyli sposób ratowania, Hülfsmittel, Rettungsmittel. Naród chce się brać dziś szczerze do tych ratunków, które mu jeszcze zostawiła opatrzność. *Koł. List.* 1, 8. — §. Ratunek, pomoc, ratunek wojenny, posiłek wojenny, posiłek, Hülfe. Jestem po wszystkie dni opiekun prawy, Aż do skończenia świata, ratunkami Memi wspierając wszystkie wasze sprawy. *Odym. Św.* 2, *N n* 4. Przywiódł im na pamięć ratunki boskie, które oddawał ojcom ich. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 8, 19. Którychby piérwéj najechali, do tych na 'ratunk bieżeć kazał. *Warg. Cez.* 56 Jeśli przemagają moję stronę nieprzyjaciele, przybędziesz mi na 'ratunk; a jeśliby też przemagali ciebie, pomogę też ja tobie. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 10, 11. *Budn.* 1 *Chron.* 19, 12. Resztę żołnierzy prawie sobie Skanderbeg jako na ratunek zachował. *Baz. Sk.* 76, (cf. odwód). Na odparcie Konrada chcąc Bolesław sobie ratunku, *auxilium*, przyczynić, do Beli posłów wysyła. *Krom.* 259. Książęta Ruscy mieli to za ciężkie jarzmo, iż Bolesław częste ratunki i pomocy przeciw nieprzyjaciołom od nich wyciągnął. *Stryjk.* 186. Wojewoda, widząc, że go Bolesław z ratunkiem odbiegł, *ope destitutus*, zamek poddaje. *Krom.* 247. Hülfstruppen. Sąsiadom swoim wojenne ratunki dawał. *Otw. Ow.* 236. Obwarował obóz częścią posiłków abo ratunków obcych. *Warg. Cez.* 33. — Ratunek pieniężny, wsparcie; Geldhülfe, Beyhülfe, Unterstützung, Hülfsgelder. Duchowni Polscy, prócz pospolitych podatków jeszcze łaskawy ratunek, czyli *subsidium charitativum* płacą. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 28. Wojsku zapłacić inaczéj nie możemy, jedno daniem poborów łanowych, 'szosowych i innych ratunkow. *Vol. Leg.* 3, 252. Ratunki albo podatki te.... *Vol. Leg.* 3, 536.

RATUSZ, a, *m.*; *Boh.* radnice; *Slov.* ratúž, radnica, radnj dům; *Sorab.* 1. radně dom; *Sorab.* 2. rattusch, rada; *Carn.* rotovsh, sodnishe (cf. sądy), svjetuvalishe, (cf. wiec); *Vind.* rotausfh, rathna hifha, fvitna hifha, fvituvalifhe, fvietuvalfhe; *Croat.* vechnicza, palacha za tolnachenye, tolnáchnicza. (cf. tłómacz; *Hung.* tanátsház; *Rag.* vjêchje, vjechniza; *Slav.* varoshkà kucha; *Ross.* ратуша, ратгаузъ; *Eccl.* совѣтователище; dom obrad magistratowych, radziecki dom, das Rathhaus. Dom sądowy, z Niemieckiego zowią ratuszem. *Klecz. Zdan.* 57. Dom pospolity abo ratusz miejski. *Boler.* 83. Z ratusza, już nie zwyczaj na radę. *Pot. Zac.* 38. (już klamka zapadła). Nie wołaj, boć wezmą gębę na ratusz. *Rys. Ad.* 50. Do kościoła kiedy chcesz, a na ratusz musisz. *ib.* 12. 'RATUSZNIK, a, *m.*, komendat, der Befehlshaber. *Ern.* 95. RATUSZNY, RATUSZOWY, a, e, od ratusza, Rathhaus-; *Ross.* ратушный. Zaprowadzili go do sieni ratusznéj. *W. Marc.* 15, 16. Szóstą na dzień godzinę zegar bił ratuszny. *Pot. Zac.* 122. Pachołek ratuszny przynosi księgę z aktami. *Teat.* 13, 112, (cf. woźny, sługa miejski). Ratuszowy świadku, hultaju niepoczciwy! *Teat.* 3, 108. — '§. Juliusz Cesar był ratusznym Rzymskim. *Biel. Św.* 36 *b*, [t. j. senatorem 2], dyktator.?

RATYFIKACYA, RATYHABICYA, yi, *ż.*, za dobre mienie, uznanie: die Ratification, Bestätigung; akt prawny, przez który potwierdzać się zwkły inne akta poprzedzające. *Kras. Zb.* 2, 442. RATYFIKOWAĆ, za dobre uznawać, potwierdzać.

RATYSBONA, y, *ż.*, Regensburg; *Boh.* Řezno; wolne miasto Niemieckie cyrkułu Bawarskiego. *Wyrw. Geogr.* 303 RATYSBOŃSKI, a, ie, od Ratysbony, Regensburger-, *Boh.* Řezenský; n. p. Ratysbońskie biskupstwo. *Dykc. Geogr.* 2, 333.

RAWELIN, u, *m.*, z *Franc.*, zewnętrzny okop; *Slav.* ichisàr, das Ravelin.

RAWICZ, a, *m.*, *herb*, ein Wappen, Ursyn, panna na niedźwiedziu siedząca, rozczesana, w koronie na głowie, ręce do góry; w hełmie między dwiema jeleniemi rogami półniedźwiedzia, w prawéj łapie róże trzymającego. *Kurop.* 3, 44.

RAWIOŁA, y, *ż.*, *Ital.* raviólo = gatunek klósek Włoskich, eine Art Italiänischer Klöße. Pirogi Włoskie albo rawioły, w cieście śpinakiem nadziewają; potrawa dobra i lekka. *Haur. Ek.* 47.

1. RAZ, u, *m.*; (*Boh.* ráz wyciśnienie, *nota*, řez cios, rznięcie; *Vind.* res, ries, rös, ros, oîstru = os rze (*ob.* Roz –), ries, vres = rznięcie, wrzynanie; *Sorab.* 1. raz, deřeno *ictus*, uderzenie; *Croat.* réz, rëdecz, vudàrecz = uderzenie; *Hung.* rész, reesz, reszechke *sectio*, *pars*, *particula*; *Bosn.* raz, poraz, riz, urizak, udorac; *Rag.* rjez *incisura*; *Slav.* rìs *portio*; *Ross.* разъ, раза, разокъ, разикъ = raz, cios, uderzenie, *obs.* рѣзень zraz; *Eccl.* изразецъ przykład, (cf. wyraz, wyrażenie, cf. obraz); cf. *Germ.* Riß, cf. rys, reißen; *Graec.* δράσσειν, cf. drasnąć; *Chald.* resas; *Arab.* raetz, ratza, ress; *Pers.* ris = rana; *Hebr.* רזז ciął); — §. 1. *Substant.* raz, cios, cięcie, uderzenie, sztych; der Hieb, Stoß, Schmiß, Schlag; *Sorab.* 1. puk (*ob.* Puk), puki, raze; *Carn.* gumpa; *Vind.* vdar, vfiek, vdarik; *Croat.* vudàrecz; *Dal.* udarcz; *Slav.* udarac; *Ross.* ударъ, колотокъ, тумакъ *vulg.* вяха; *Eccl.* стукъ. Szabli jego raz nigdy daremny nie bywał. *P. Kchan. Orl.* 1, 249. (machnienie, zamachnienie, zamach, cięcie). Piérwszy grot rzuca Fegi; ale raz był

mylny, Bo nad ramię bez szwanku przeleciał grot silny. *Dmoch. Il.* 111. Kazał wantuchy plewami natkane z muru zwieszać, aby rogi baranie tłukących nie mogły dochodzić do kamienia murowego; albowiem miękkie rzeczy ustępują twardym, i raz im psują. *Jer. Zb.* 70. (siłę w uderzeniu odejmują). Milczenie najmniejszym poszeptem przerwane, twardemi razami przypłacić potrzeba. *Pilch. Sen. list.* 347. (plagami, kijami, batami, batogami). Mocny raz zadawać *Ross.* нашлепать. Raz na głowę; *Ross.* наклобучка, (cf. kłobuk). Ślózem uderzyć zerznąć, dmuchnąć, świni raz dać, *tractim tangere aliquem. Cn. Th.*, einen Seitenhieb versetzen. Plaga albo raz od bicia czyni siność; ale raz od języka łamie kości. 1 *Leop. Syr.* 28, 21. Mów zaraz hultaju! daje mu raz. R. O joj joj! *Teat.* 31, 29. Od dyrektora zjadłego częstokroć niewinne a ciężkie razy odbierał. *Boh. Ossol.* 18. (jak na psie raz", *ob.* Pies). Śmiertelnemu umknął się razowi. *Past. Fid.* 208. Nasi także ku nieprzyjacielowi nie liniwiej skoczą, i raz razem odrażą. *Tward. Wł.* 79. Ten owego dogania, ten tego dościga, Wisi stangret na razy, rusza, fuka, śmiga. *Nar. Dz.* 1, 121. (wspięty, by lepiej koniom docinać). Suche razy, (*ob.* Suchy). I cięte mu i kłóte razy zadawają. *P. Kchan. Orl.* 1, 351, (i sieką i kolą). Każdy raz był lub sztychowy, lub cięty. *ib.* 249. Dziecię kiedy na stół wlezie a spadnie, dwoję szkodę odniesie, bo go i raz stłuczony potka, i ociec go jeszcze rózgą ubije. *Żarn. Post.* 3, 515 *b.* (guz). Razy swoje od nieprzyjacioł octem przemywał. *Pot. Arg.* 8. Co to są za razy albo za blizny w rękach twoich? R. Temi jestem poraniony w ich domie. *Gil. Kat.* 225. Chore leżą, razy pokazują, i żeś je pobił, jawnie powiadają *Zabł. Ml.* 101. — §. Dobył noża, pchnął go w brzuch, a w tym chciał się schronić, ale go na gorącym razie uchwycono. *Paszk. Dz.* 24. na gorącym uczynku, auf frischer That. — *Aliter*: Po roztrząsnieniu wszystkich dowodów, o radę prosiłem senatu, co czynić w tak gorącym razie *Nag. Cyc.* 67. w tak nagłącym niebezpieczeństwie, (*ob.* zły raz), bey so dringender Gefahr. — *Fig.* Śmiertelny raz, co mi zadały Zabójcze wargi, gdy mię całowały. *Past. Fid.* 74. śmiertelną ranę, eine tödtliche Wunde. Ten, który srogiej fortuny razy cierpi, bardziej przyjaciela potrzebuje. *Warg. Wal.* 137. ciosy, die Streiche des Unglücks. Zbytki i utraty, w każdéj Rzpltej raz bardzo szkodliwy i niebezpieczny. *Falib. A* 1. — §. Zły raz = niebezpieczeństwo, Gefahr. Będą mówić poganie, że ty nic nie możesz, Kiedy swym chwalcom w tak złym razie nie pomożesz. *P. Kchan. Orl.* 410. W złym razie bogu czynią śluby. *P. Kchan. Orl.* 1, 425. Trafił na zły raz. *Cn. Ad.* 1170. (trafił na prask, na sęk). Na raz trafiać, *ob.* Natrącać się, narażać się. *Cn. Th.* 447. Sromota, kto odbieży w zły raz przyjaciela. *Ryb. Gęśl. C* 3 *b.* Prosił go, aby go nie opuścił, i z tak ciężkiego razu wyprowadził. *Nar. Hst.* 3, 165. Złego razu uszedł; jego szczęście. *Cn. Ad.* 1335. *Gorn. Dw.* 272. W najgorszych *raziech, tak to powiadają, Najmilsze rady najlepsze bywają. *P. Kchan. Jer.* 133. *Star. Ryc.* 37. W bitwie tej z Ślęzakami, nie było nic tak szkodliwego do końca, tylko iż spólny raz był. *Biel.* 109. (spólna strata). On opatruje jako gdzie łódź bieży, strzeże aby na razie kiedy nie stanęła. *Prot. Kont. C* 3 *b.* (na baku). — §. Raz, przypadek, okazya, położenie sprawy; der Vorfall, die Gelegenheit, die Lage. Jakbyś ty w podobnym razie postąpił sobie? *Pir. Pow.* 120. Ofiarował mu pokój, jeżeliby z nim po przyjacielsku chciał się zachować, a groził wojną w przeciwnym razie. *Nar. Hst.* 2, 192. — II. Raz *substant. masculini et nonnunquam femini generis; praesertim in instrumentali*; tą razą, pierwszą razą. *Cn. Th.* 692. diessmal, das erste mal; inszą razą, ein andermal; *et adverb.* = kroć; mal. — §. Raz, dwa, trzy = jeden, dwa, trzy; einmal, eins, zwey, (zweymal), drey; *Boh.* gednau; *Slov.* geden raz, dwarazi, trirazi; *Sorab.* 2. krot, mol, rahs, jaden rahs, dwa rahsa; *Sorab.* 1. krocž, mol, już, junu, yomu, dwoizy, zi krocž; *Carn.* krat, fart, bart; *Vind.* krat, barta, enkrat, enobart; *Croat.* krat, put, enkrat, jednóch, jedenkrat, jenput; *Slav.* pût, (*ob.* *Putny, *pątnik; *Ross.* единожды, однажды, однова, (cf. jeden). Kto na cię patrzy, całować musi raz, dwa, trzy. *Groch. W.* 346. Z tysiąca razów, raz się tak trafi. *Gorn. Dw.* 280. unter tausend mal, einmal. Dzięcioł tylko raz w twardy dąb uderzy, i rozumie, iż dziurę w nim uczynił, trzebaby nieboże drugi raz i setny i tysiączny. *Birk. Kaz. Ob. K* 3 *b*, (*cf. gutta cavat lapidem*). Raz, dwa, trzy nie pomoże, dziesięć pomoże. *Cn. Ad.* 995. (bij jeno, poczuje-ć). Nie dość raz wilka spłoszyć od obory. *Jabł. Buk. J* 4 *b.* Raz, jako nic. *Cn. Ad.* 993. Nic to, kiedy raz. *Cn. Ad.* 839. pierwsze potknienie, miewa odpuszczenie; einmal ist keinmal. Raz dość omylić się; raz dość na wojnie szwankować. *Cn. Ad.* 992. Drugi raz na jednymże się potknąć, nie rozum. *Cn. Ad.* 211. W kogo dyabeł raz wstąpi, kogo raz usidli, I na śmierć i na żywot oczy mu zamydli. *Pot. Zac.* 7. A to dyabelna rzecz, że jak człowiek raz umrze, już więcéj nie wstanie. *Teat.* 15, 36. (skoro tylko umrze, aby jedno umarł). Acz sparzył się i nieraz, na zimno nie chuchał. *Zab.* 14, 55. (po szkodzie niemądry). Nauczę cię ostrożności na drugi raz. *Teat.* 29. *c*, 81. Daremne wymówki, już więcej i razu nie przepuszczę. *Teat.* 5. *c*, 33. Już też więcej i razu noga moja w tym domu nie postanie. *Teat.* 29, 4. (nigdy a nigdy). — Wełna, którą raz farba pomaluje, Farby swej dawnej już nie okazuje. *Lib. Hor.* 68. Pierwszy a ostatni raz ci to mówię. *Pot. Arg.* 122. zum ersten und letzten Male. Zabraniam ci tego raz na zawsze. *Teat.* 14. *c*, 45. einmal für allemal. Leniwy dwa razy robi. *Cn. Ad.* 435. Skąpy dwa razy płaci; podwójnie, sowicie; zweymal, zweifach, doppelt. Ja nie kaznodzieja, po dwa razy jedno bajać. *Teat.* 22. *b*, 109. Kto się mści, dwa razy bywa bitym. *Jabł. Ez.* 145. Jeżeli łokieć sukna kosztował 20 zł., 30 łokci tego sukna kosztować będzie 30 razy więcej. *Łęsk.* 2, 16. Wiele razów widziałem go. *Wys. Kat.* 380. (częstokroć). Wspaniałe miasto, od nagłego pochłonione ognia, jedną razą wali się z kretesem. *Nag. Cyc.* 93. (razem, od razu). — Raz ten, drugi raz ów; raz to, drugi raz owo = na przemia-

ny, to to, to owo; einmal das, ein andermal jenes. Na świecie powinno być raz tak, drugi raz inaczej. *Teat.* 36. *b*, 95. Tak ci na świecie, raz radość, drugi raz smutek. *J. Kchan. Dz.* 66. Nie trzeba samym tylko czytaniem abo pisaniem się bawić; ale raz tym, drugi raz owym przeplatując. *Pilch. Sen. list.* 2, 373. *Drugą raz, (drugi raz, lub drugą razą), znowu, *denuo. Macz.*, zum zweytenmal, wiederum, noch einmal. *Recudo*, znowu kuję, *drugą raz kuję. *Macz.* — *Sed.* drugi raz; *duplicem sensum habet, ut:* drugi raz dam, *vel: iterum, aut secundo dabo, ut modo dedi*, zum zweytenmal, *aut alia occasione, tempore, adventu*, inszą razą; *Vind.* enodrugobart, endrugikrat, drugomau, ein andermal, dieſesmal nicht. Tą razą, teraz, ten raz, (*Boh.* tenkrát; *Carn.* sasdej; *Vind.* sedai, sdai, tebarti, tobart, tekrat, te dobe, v' teh dub). *Pleonast.* Jowisz pięć kroć razów świat obszedł. *Biel. Hst.* 25. (pięć razy, pięćkroć). Raz po raz, po razu = ciągle po sobie, mal auf mal. Srogie a częste raz po raz wnętrzne rosterki. *Stryjk.* 173. Skanderbeg po razu wszystkie swoje miasta objeżdżał. *Baz. Sk.* 278. (każde raz jedno po drugiem). Czterzy patryarchowie po razu w ojczyznie naszéj byli. *Smotr. El.* 33. (następnie). Raz w raz, w raz = wciąż, in einem fort; *Slov.* raz za razom *sensim, pedetentim.* Heraklit płacze ustawicznie; Demokryt się raz w raz śmieje. *Kras. List.* 107. — Co raz = zawsze, na każdy raz, jedesmal. Laurze, na co raz nowe wdzięki się zdobywasz. *Zab.* 14, 154. *Kras.* — Od razu, do razu, w razie, w raz, natychmiast, zaraz; sogleich, gleich aufs erste mal. Papiery tak wszystkie ułożye, iżby się każdy od razu znalazł. *Kras. Pod.* 2, 208. Rzeczy zawikłane nie mogą być do razu ułacnione. *Mon.* 74, 133. Gdy się gniewem zapali, chociaż się na ten czas wstrzyma, w razie nie zaszkodzi, Znajdzie potym sposobność i zemście dogodzi. *Dmoch. Il.* 6. W raz być nie możemy, ale za godzinkę zejdziemy się tam. *Teat.* 19. c, 30. (teraz zaraz). Od pierwszego razu, poznanie się, pokochanie, oświadczenie, przyrzeczenie, i skutek. *Teat.* 22. *b*, 63. — Do razu uciąć, zgadnąć, przeskoczyć, wypić jednym zamachem. *Cn. Ad.* 125. Do razu go zabił. *Boh. Kom.* 1, 185. Do trzeciego, czwartego razu przeskoczył = za trzecim, czwartym razem; *tertio impetu. Cn. Th.* 912. — Z razu, na razie = z początku, na początku; anfänglich, vom Anfang, anfangs. Zdanie to z razu zdawało mi się niesprawiedliwe, a poźniej wcale inaczej. *Gaz. Nar.* 1, 185. Ozdobne pióra pawia z razu podobają się; lecz rychło niknie to upodobanie. *Zab.* 1, 195. *Alb.* Młode kurczęta bywają na razie białe. *Haur. Sk.* 151. — *Aliter:* Na razie = na strecie, *obviam, sub ictu. Cn. Th.* 447; jest tuż, nie z drogi, w gębie. *Wlod.* na doręedziu, bey der Hand, bequem gelegen, gleich auf den ersten Anlauf. — Na raz będzie wina, farby, wapna = na jeden raz jeszcze. *Cn. Th.* 447. für einmal noch, auf einmal. Mniéj a długo lepiej jest, jak wiele tylko na raz. *Kluk. Zw.* 4, 228. Na raz, rodzaj daniny w przywilejach książąt naszych. *Nar. Hst.* 2, 86, (*ob.* Naraz). — Z raz = by raz, choć jeden raz, (*ob.* Z); einmal, wenigstens einmal. Niech z raz tych pociech przed śmiercią zażyję. *Past. Fid.* 104. — Razem, oraz, jednym razem, jednego czasu; auf einmal, zugleich, (auf einen Hieb); *Slov.* nagednuc, spolu, (*ob.* Spół); *Sorab.* 2. ſrabſom; *Sorab.* 1. ſobu (z sobą), zpowu (pospołu), romadźe (*ob.* Gromada), jeno dobo, (*ob.* Doba); *Carn.* skup, skupej (*ob.* w Kupie), shtriz, v' shtriz; *Vind.* vkup, skup, vkupe, eden ſ drugem, ſ edendrugem, vred (*ob.* Rzęd), ſ red, k'malu, ſraven, (*ob.* Równo); *Croat.* vjèdno, na jen put, ukùp, zkùp, zkupa, kupno, udershbi, szkúp; *Rag.* zajedno, skuppa, skuppo; *Slav.* skupa; *Bosn.* jedino, zajedno, objednom, enokupno, skupno; *Ross.* разомъ, заразъ, съ разу, купно, совокупно, вмѣстѣ, (cf. miejscu); *Eccl.* коупно, заедино, соборно. Nie wszystko razem, schowaj na drugi raz. *Cn. Ad.* 720. (nie na dziś tylko trzeba). Onby chciał, żeby nie razem dom przybierać; ale po kawałku, żeby jednego roku pudło do karety, drugiego wasąg. *Teat.* 19. *b*, 48. Wszystko razem zbudować chcieli. *Pilch. Sall.* 73. — *Aliter:* Razem, pospołu, z sobą; mit einander, bey einander. Strzeżmy się, żeby nas razem nie postrzeżono. *Teat.* 54, 3. Razem ze mną przez lat sześć do szkół chodził. *Mon.* 68, 1029. Uciążliwych panów, niekiedy pojedynkiem, niekiedy razem panujących okrutne jarzmo. *Pilch. Sen. list.* 292. Razem być; *Vind.* ſravenbiti, ravensnaitiſe; *Eccl.* сбыти, съесмь, (cf. spółjestestwo). Razem stać; *Eccl.* совостати, совостаю, (cf. się, z sobą). Razem wstawać, *Eccl.* совозстати, совозстаю; razem wchodzę, совосхожду, вхожу съ кѣмъ куда; razem wychodzę, совзхожду. Razem chwalić *Eccl.* совосхвалятн, вмѣстѣ съ кѣмъ хвалить. Razem zamykam *Eccl.* созаключаю. Wszyscy razem; *Ross.* сгономъ, (cf. zegnać, cf. zgon).

Pochodz. *razić, dorazić, narazić, narażać, obrazić, obrażać, obraz, obrazek, obraza, odrazić; oraz; porazić, porażka, przerazić, przeraźliwy, urazić, uraza, wyrazić, wyobrażać, wyobrażenie, wyrazić, wyraźny, wyraz, zrazić, zarazić, zaraza, zaraźliwy, pozarażać, zaraz: raźny, zaraźny, naraźny; rys, rysować, rysunek etc.* — §. 2) **rzazać, rzezać, rzeź, rzeźba, rzeźnik, rzezak, rzezaniec; dorzezać, narzezać, obrzezać, obrzezanie, obrzezka, obrzezaniec, odrzezać; rzezimieszek.* — §. 3) *rznąć, rzynać; dorznąć, dorzynać, narzynać, obrzynać, oberznąć, oderznąć, porznąć, poderznąć, przerznąć, przyrznąć, rozerznąć, urznąć, werznąć, wrzynać, wyrznąć, wyrzynać, zarznąć, zerznąć, zrzynać; rzysko.* — §. 4) *rzeźwy, rzeźwość, dorzeźwić, orzeźwić.* — §. 5) *cf. roz -*, Ross. разъ. — §. 6) *cf. źrzeć, źrzenica, pożrzeć, pozierać.*

2. RAZ, u, *m.*, z *Niem.* der Rasen; darń, ein Stück Rasen. Sztuka ziemi mchem lub trawą obrosłej, którą kurzacz mielerz po wierzchu obkłada, aby ogień nie palił się płomieniem. *Os. Żel.* 82, *ob.* Razować.

RAZIĆ, - ił, - i, *cz. niedok.*, raz zadawać, ranić, verwunden; (*Sorab.* 1. rażu, rażam, razem; *Hebr.* רצא ratza, *perforavit*; *Tal.* רסס *contudit, contrivit*; *Hung.* rázom *decutio*; *Ross.* разить, ражу porażać; *Sorab.* 1. szo raſycž kalęczeć się). Uchodzi z pola bisurmańska dzicza Na wstęp rażący męstwa Chodkiewicza. *Kras. Woj. Ch.* 57. On

stał za tarczą wojsku walecznemu, Gdzie stąpi razi zewsząd, krew się leje. *Kras. Oss. C* 3. Razić mię mogą, zwyciężyć nie mogą. *Zab.* 1, 174. *Alb.* — Rażony piorunem. *Pilch. Sen. gn.* 339. uderzony, vom Blitz getroffen, gerührt. — *Transl.* Oko, uszy, zmysł etc., razić, przenikać, przerażać; durchdringen, rühren, reißen. Niech pobłysk świetności oko ludu razi, To najskuteczniej ducha poddaństwa mu wrazi. *Teat.* 15. *d*, 19. *Wyb.* Napoje rozum rażące. *Pociej.* 220. (każące, tłumiące). Raził ich gorącemi słowy. *Groch. W.* 248. Przystojny mężczyzna, ma coś w sobie rażącego i pociągającego. *Teat.* 9, 25. Wc Pani masz fizyognomią tak szlachetną, coś tak rażącego, że nie może tylko uszanowanie wzniecać. *Teat.* 3. *d*, 65. Rażący, bijący, frapujący *Ross.* разительный, уразительный. RAZIK, u, *m.*, *dem.*, *nom.* raz; mały cios, mała ranka; ein kleiner Hieb, eine kleine Wunde. Nie wiesz co razik, jak dolega kula. *Bratk. C* 3. RAŹLIWY, a, e, rażący, przenikliwy, durchdringend. Na jej blask raźliwy tępe oko mruży. *Zab.* 5, 322. RAŹNY, a, e, RAŹNO, RAŹNIE *adverb.*, na razie będący, na stręcie, na doręczu, *opportunus. Cn. Th.*, zur Hand, bey der Hand, bequem, gelegen. Rzeczy nieraźnie spiknionych nasienia; *non bene junctarum. Żebr. Ow.* 1. (nieskładnie). (*Ross.* ражий krepy). — §. Raźny, żwawy, rzeźwy, rzeski, raczy; (*Carn.* rozhne; *Ger.* risch, rasch, flink, munter; *Arab.* raaschan; *Svec. et Sax. Inf.* rask; *Anglsax.* rash; cf. *Gall.* risque; *Ital.* ratto); (*Vind.* rieshezh, resezh, resajozh = ostry, rznący). Jelec, ryba tak raźna, że w naczynie wody włożona, gotowa z niej wyskoczyć. *Ład. H. N.* 56. Młodzian raźny, wysmukły, pełen korwetów. *Boh. Kom.* 1, 50. Raźne i wysmukłe chłopy lektykę noszące. *Pilch. Sen. list.* 4, 51. Do Cypru przyszli zdrowo raźni. *Jabł. Tel.* 48. Nie raźnie z dołu do góry rzucać broń. *Warg. Cez.* 63. Konie w tyle zostawili, aby raźniej na szańce one nizkie wskakiwali. *Birk. Chodk.* 24. Poczynaj rzeczy odważnie, Lecz je wykonywaj raźnie. *Jak. Baj.* 188. Demofant, człek we wszystko raźny. *Jabł. Tel.* 271. RAŹNOŚĆ, ści, *ż.*, rzeźwość, die Munterkeit, Hurtigkeit, Raschheit. Synu mój wdzięczny, latorośli młoda, Gdzież twoja raźność, gdzie twoja uroda? *Kras. Oss. F* 3 *b*.

RAZOWAĆ, -ał, -uje, *cz. dok.*, obrazować n. p. mielerz *dok.*, einen Kohlenmeiler beschneiden, berasen, mit Rasen und Zweigen bedecken. Razowanie, mielerza darnią obkładanie. *Os. Żel.* 82. Nie biegli są ci węglarze, którzy mielerza nie przysypują naprzód liściami albo trawą, ale go zaraz razują. *Os. Rud.* 75.

RAZOWY, a, e, Szrotowe mąki u nas zowią razowemi. *Kluk. Rośl.* 3, 259. geschroten Mehl. Razowy chléb *Dal.* rasen; *Croat.* hersen, (cf. rżany, cf. reż).

RAZURA, y, *ż.*, z *Franc.*, u cyrulika, trzymać razurę, t. j. trzymać sklep czyli izbę do golenia. *Magier. Mskr.*, golarnia. *X. Biel.* Barbierstube.

R D.

RDEST, u, *m.*; *Boh.* rdesno; *Croat.* ermèn; *Dal.* arman; *Ross.* чередникъ, почечуйная трава, почечуйникъ, сердечной корень, горлецъ, придорожникъ, спорышъ; 1) ziele, wodny pieprz, korzenie smaku pieprznego, *Polygonum persicaria*, Flöhkraut, Durrwurz, Wasserpfeffer. *Syr.* 1248. *Kluk. Dykc.* 2, 211. — 2) Rdest wodny, ćwiklany list, rdestnica, *potamogeton. Urzęd.* 254. *Kluk. Dykc.* 2, 225; *Ross.* наплавъ, Samenkraut, Kreuzblatt. — §. Rdest = chwast, Unkraut. Jak nieorana rola w próżnowaniu porosłem rdestem mnogim. *Kulig. Her.* 150. Rdesty niecnot, i różnych postępków pokrzywy. *ib.* 210. RDESTOWY, a, e, von Wasserpfeffer. Liścia rdestowego i nasienia przedtym, niźli pieprz był w pospolitym używaniu, do zaprawiania potraw używali; ztąd go Polskim pieprzem mianują. *Syr.* 1245.

RDZA, y, *ż.*; (*Boh.* rez, reze, *G.* rze, (rdjti, rdjm czerwienieć, *ob.* Rudy, rusy); *Slov.* rez, *G.* rdza; *Sorab.* 1. zra, zerz, zerzawoſcž (cf. żrzeć), rſa, ſerſaw; *Sorab.* 2. ſars, rſa; *Carn.* arja, erjá; (erjav *aeruginosus*, *rufus*, erdęzh, erdezhe, ardęzhe = czerwony, *ob.* Rudy; Erdęlje [z *węgier.* 2] Siedmiogrodź); *Vind.* erja, erjavina, arja, erjavinost, ria; (erjavost, erjava = brunatność, ardezh, razh = czerwony); *Croat.* argya, ergya, hergya, *Dal.* argya, arja, arghia; *Hung.* rogya, rosda, ragya; réz; *Rag.* arghja; *Bosn.* rrighja arghja, righja; *Ross.* ржа, рдѣть czerwienieć, тля, (cf. tlec); *Ecel.* заржавина, ржа; cf. *Lat.* aerugo, ferrugo, cf. rodo; *Hung.* ragom; cf. *Lat.* ardeo; *Ital.* rugine, ruggine; *Ger.* Rost; *Finl.* ruoste; *Angl. Dan. et Sax.* rust; *Isl.* rid; *Wallis.* rhwd, rhydin; *Graec.* ἐρυσίβη, cf. ἐρυθρός; *Ger.* roth; 1) der Rost; rdza żelazna, der Rost am Eisen. Miecz zażyty do boju blaskiem przeraża oczy; ale gdy próżno leży, rdzy nabywa. *Teat.* 46. *c*, 12. I szefeliny rdza rudawa Strawi, i ziemna butwiałość plugawa. *Paszk. Bell. B* 4. Nietrwałe to dobra, co ich rdza i mól gryzie. *Falib. R* 3. — Rdza miedziana, gryszpan. *Sienn.* 265. *Urzęd.* 401. Grünspan. — Co dziś borasem zowią, starzy złotą rdzą zwali. *Sienn.* 592. *et* 595. Borar, Berggrün. — 2) Rdza w zbożu, *Vind.* roshda; *Hung.* ragya; *Bosn.* rrighja od sgitta, glavgniça; *Croat.* pikecz, zápek, pripek; *Ross.* головня, der Brand im Getreide. Czasu gorąca, gdy słońce świeci, spada z góry deszcz drobny gorący bardzo a jadowity, który Włosi mejumen, a u nas rdzą albo rudą zowią. *Cresc.* 327. der Mehlthau, der Rost im Getreide, cf. śnieć. — 3) Rdza miodowa, w plastrach; das Hongareeß, das Roos, das Gewirk, die Waben; gatunek miodu, podobny do chleba startego z miodem, znajduje się w ulach między komorkami na skład miodu służącemi. *Zool.* 121. — *RDZAWKA, i, *ż.*, n. p. Często ostrzy, jeśli kto stare kosi rdzawki. *Pot. Jow.* 1, 12; *Ross.* ржавецъ = bagnisko, cf. trzęsawisko, Mohrgrund. °RDZAŁY, a, e, rudawy, pożółkły, a zatym doźrzały; rostgelb, gelbreif. Opadł kwiat powarzony, i frukt z nich nierdzały. *Tward. Misc.* 53. Ztąd w cieniu długim bez słońca i rosy Kwiat zarażony, i nierdzałe kłosy, Na wszystkie koronne kraje Głód przyniosły, i nieurodzaje. *ib.* 100. RDZAWOŚNIADY, a, e, n. p. Rdzawośniade Hyacynty. *Otw. Wirg.* 461; rudawe, śmiade = rostfarbig. RDZAWY, RDZYSTY, a, e, rudawy, rdzy pe-

łen, rdzą zaszły; roſtig, voll Roſt; *Boh.* rzywý, rezowý, rezowatý, zerzawý, (= 2. *rufus*); *Slov.* zarzawelý; *Hung.* rez-rosdàs; *Sorab.* 1. serſawy, zerzawé, zerzoyité; *Carn.* arjave, erjav, (erjav, erjavz *rufus*, erdezh; *Graec.* ἐρυθρός czerwony); *Vind.* erjau, riast, erjavinast, erjavo; (arjau, arjava farba *fuscus*, erjavkast, arjavkast, erjavasten = brunatnawy; *Croat.* hêrgyav, hergyav; *Dal.* arjau, arghjau, erjau; *Hung.* rosdàs, ragyás; *Bosn.* rrighjav, zarrighjavgljen; *Rag.* arghjav; *Ross.* ржавый, ржавистый. Rdzawe rzeczy, *Vind.* erjavina; *Carn.* arjovina, erjovina. Woda rdzawa, rudawa, z rudą śpiże niejakiej zmieszana. *Cresc.* 11. eiſenhaltiges Waſſer, worin Eiſentheilchen ſind. — Rdzawe zboże; *Carn.* sentjav, brandiges Getreide. Rdzawy kolor, rudawy, śmiady, roſtfarbig; cf. rusy, rydzy.

RDZAWIEĆ, RDZEWIEĆ *neutr. niedok.*, zardzewieć, zrdzewieć, *dok.*; *Boh.* rzywèti, zerzawèti, zrzawèti, (rdjti, rdjm czerwienieć); *Sorab.* 1. zerzawu; *Carn.* erjoveti, orjovim, arjovim; *Vind.* erjati, erjavinati, riati, erjaviti; *Croat.* hergyaveti; *Dal.* arjavim; *Bosn.* rrighjaviti, uzrrighjaviti; *Ross.* ржавѣть изоржавѣть, (рдѣть, рдиться czerwienieć); rdzą zachodzić, roſten, roſtig werden. Jak miedź rdzewieje. *W. Syr.* 12, 10. Rdzewieję = rdzą obchodzę, *rubiginor. Macz.* Szabla w pokoju zrdzewiała. *Bardz. Trag* 519. Czuje waleczny miecz nasz przytępiony, Który niedawno słynął na wsze strony, Oto zaś z naszą sromotą rdzewieje Nad ich nadzieje. *Groch. W.* 559. Żeby zależałe pokojem rycerstwo zwykłą po wsiach gnuśnością nie rdzawiało, uczynił król wyprawę na Prusaków. *Nar. Hst.* 3, 198. Stara miłość nie rdzewieje. *Teat.* 19. *c*, 76. alte Liebe roſtet nicht.

RDZĘBINA, y, *ż.*, ogrodzenie ostremi koły. *Dudz.* 55, ostrożenie, ostrog. *Cn. Th.*, die Verpallisadirung, ein verpallisadirter Ort.

RDZEŃ, RDZENISTY, RDZENNY, *ob.* Drzeń.

R E.

REAKCYA, yi, *ż.*, oddziaływanie, przeciwne na wzajem skutkowanie, die Gegenwirkung; *Ross.* противодѣйствіе, *Verb.* противодѣйствовать.

REAL, REHAŁ, a, *m.*, z *Łacińskohiszp.* reale; moneta srebrna = gr. 70 r. 1650. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 505, der Real.

REALISTA, y, *m.*, rzetelny człowiek. REALNY, *ob.* Rzetelny.

REBACZ, RĄBACZ, a, *m.*, REBCA, y, *m.*, *Ern.* 65; *Boh.* drwoštěp; *Slov.* drewoštěp; *Vind.* druvar, (cf. drwal); *Croat.* dervoczép; (*Ross. obs.* рубленикъ cieśla); *Ross.* рубачь; co drwa rąbie, der Holzhacker. — *Transl.* Co się rąbie z drugimi, junak; ein Raufer, Schläger; *Ross* драчунъ, драчъ; *Eccl.* бницл; *Sorab.* 1. rubawcz. Sejmikowy rębacz. *Ust. Konst.* 1, 141. Szlachcic w domu swoim wolny Bezpiecznie przemieszkiwa, Rąbacz ucichł już swowolny, Więcej czaty nie miewa. *Kchow.* 137.

REBELIZATOR. *Krom.* 282; REBELIZANT, *ob.* Buntownik. REBELIZOWAĆ komu = powstawać, buntować się, odpadać, wybijać się z pod kogo, wider jemanden rebelliren. Chłopstwo królowi panu swemu dziedzicznemu dla swejwoli rebelizowało. *Birk. Chodk. A* 3 *b. Krom.* 175. *Gwagn.* 597. *Sk. Żyw.* 1, 420.

RĘBNY n. p. las, las do rąbania. *Włod.*; *Croat.* poszechlyiv, szechlyiv, (*ob.* Posiéc, siéc); ein Gehaue, ein Wald der gehauen wird. RĘBY, -ów *plur.*, Rąb, Ręb, *sing.*, a) obrębowanie, der Saum, die Beſäumung; (*Boh.* rub kůže, rubjk wewnętrzna strona skóry; *Carn.* rôb, rôbz *fimbria*, robàt *fimbriatus*, (2. ròbz = chustka do nosa, *ob.* Rąbek; robiti, robèm = obrębować); *Vind.* rob, pram, okrajek, okrajik, fhkriz, priem, obfhiu, podfhiu, stranik, sare, sarob; (sarobiti, obdjati = obrębować; *distng.* zarobić, cf. zarąbać); *Rag.* rúb *limbus*, *lista intorno alla veste*, ruub, obtòk *fimbria*; (rùbiti, zarûbiti, porûbiti; *Croat.* rubiti *extremitatem terminare*); *Bosn.* porúb *limbus*, (porubiti *limbum consuere*; *Ross* рубецъ laskowanie, żłobkowanie, blizna, szrama; ślaz, czwarty żołądek; bramowanie, obrębowanie; обрубъ, обрубецъ ocembrowanie, *ob.* Obręby; рубежный ukrainny, рубежникъ ukraińczyk). Ręby koło czego szyć. *Tr.* Rąb u kafla, w tyle tafli kaflowéj przyprawiony. *Magier. Mskr.* — b) Ręby = nice, druga strona sukna, die linke äbichte Seite des Tuches. Na ręby, na wywrót, na nice szatę oblec. *Cn. Th.* 447. *Dudz.* 46. — *Fig.* Wywracać na ręby, okazywać fałsz, odpór czynić, *confutare. Macz.*, umkehren. *Prave*, złe, opak, na ręby, *ib.*, verdreht; *Boh.* na ruby, na opak obratiti; *Slov.* na rubi prewrátit. Zawrzeć świętych przyczynie chciał gęby, I zasługi ich wywrócić na ręby. *Miask. Ryt.* 104. *Haec sententia bona est, si dextere intelligatur*; dobra jest, kto ją dobrze rozumie, kto jéj nie wywraca na ręby. *Macz.* przekręca, przewraca.

RĘCE, *ob.* Ręka.

RECEPTA, y, *ż.*, przepisanie lekarza na lekarstwo, opis lekarstwa, formuła. *Krup.* 5, 224; *Eccl.* рецептъ, росписъ, das Recept. I temi czasy doznają ludzie skutku tej recepty, i chorzy jej zażywając wolni od febry zostają. *Sk. Żyw.* 1, 91. Niemasz tęższej recepty na miłość, jak miłować. *W. Post. Mn.* 551. (do wzniecenia w drugim miłości).

RECES, *ob.* Odstęp.

RECHOT, u, *m.*, n. p. Nasycileś okopy, fosy, rechoty, krwią nieprzyjacielską. *Swad.* 1, 135. [*franc.* réchaud de rempart, Wallampe 2].

RECHMISTRZ, *ob.* Rachmistrz. RECHWA, *ob.* Reja.

RECYDYWA, y, *ż.*, odpadnienie w chorobę; das Recidiv, der Rückfall in eine Krankheit. *Krup.* 5, 370. *et* 416, *Ross.* отрыжка. Pospolicie bywa Gorsza niżli choroba pierwsza, recydywa. *Pot. Arg.* 51. *Teat.* 10, 105, cf. wilk chowany, żyd chrzczony, przyjaciel jednany.

RECYTOWAĆ *cz. dok.*, mówić z pamięci, czego się nauczył, na pamięć mówić. *Cn. Th.* herſagen, recitiren.

RĘCZ, w ręcz, *ob.* Wręcz. RĘCZE, *ob.* Ręczyć. — RĘCZKA, *ob.* Hreczka, Gryka.

RĘCZNIK, a, *m.*, RĘCZNICZEK, czka, *m. dem.*; *Boh.* ručnjk, ručníček; (*Slov.* ručnjček, šatka chustka do nosa); *Slav.* rucsnik, peshkir; *Croat.* ruchnik, peskir, obriszach, (cf. obrus); *Bosn.* rucinik, ubrus, (ruciça, drrisgjak = dzierżak, *manubrium* trzonek, *ob.* Rączka; ruci-

nik, ruciacicch za otritti nos, ubrusccich = chustka do nosa); *Vind.* brisauka, obrisalu, obritjak, antvela, hanteh; *Carn.* robâzh (*ob.* Rąbek), antèla; *Sorab.* 2. handwal; *Sorab.* 1. twelka: *Eccl.* ручникъ, ручный платъ, оуброусъ, ширинка, лентие; *Ross.* утиральникъ, полотенцо, платъ, платише, (*ob.* Płat, płótno, płócienko, *cf.* ucierać); sztuka płótna do ucierania rąk, das Handtuch. Czterzy mu ręcznik dzierżą, a trzej wody leją. *Kcj. Wes.* 11 *b.* Ręcznik biały z czerwonemi strefami. *Kch. Turk.* 180. *RĘCZNOŚĆ. *Tr.*, *ob.* Zręczność. RĘCZNY, a, e, RĘCZNIE *adverb.*; *Boh.* ruènj; *Sorab.* 1. ručne; *Croat.* ruchni; *Vind.* rozhen, -roken; (*disting. Carn.* rozhn, rozhnu = rączy; *Ross.* ручный, (2. podręczny); *Eccl.* ръ-укнъ, ручный: od ręki, do ręki należący; Hand =, von der Hand, zur Hand gehörig, für die Hand. Obcięli mu wielkie palce ręczne i nożne. *Budn.* 1 *Jud.* 1, 6. Podniosłszy ręczny wielki palec .... *Paszk. Dz.* 79. Dna nożna i ręczna. *Sienn.* 107. (podagra i chiragra; *Sar* rukobolja). — Ręczna broń. *Teat.* 11. *b*, 17. Handgewehr, (*oppos.* armaty). Ręczne granaty, albo z ręki albo z ręcznych moździerzów rzucają się. *Jak. Art.* 2, 67. Gdy widzą cięciwy wszystkie u kusz porzezane, porwą się do broni ręcznéj, rohatyn, mieczów. *Biel.* 177. — Ręczna xiążka; *Vind.* rozhne buquize, (cf. puilares). Pierścionki, sponki albo ręczne *ochędostwa. *Szczerb. Sax.* 134, (*ob.* Manele). Ręczna robota. *Sk. Dz.* 175; *Ross.* рукодѣлие, Handarbeit. Potrzeby dziatek ręczną pracą obmyślają. *Paszk. Dz.* 96. Jednemu podobają się nauki, drugiemu ręczne prace. *Zabł. Roz.* 62. Bóg zakazuje nie tylko ręcznego złodziejstwa, ale i wszelkiej zdrady i fortelów. *Kat. Gd.* 45. (ręką się dziejącego). Tak w kościele ręcznym, jak w kościele serc naszych .... *Biał. Post.* 2. rękami wystawionym, mit Händen gebaut. Mieszka pan w domu albo w kościele ręcznie zbudowanym. *ib.* 172. *Oppos. Eccl.* нерукопластенный; *Ross.* нерукотворенный ręką nie zrobiony. — Odbierz od niego srebro, oddawszy kartę jego ręczną. *Teat.* 42. *d*, *B.* (cyrograf, Handschrift, Schein). — §. Ręcznie być zapewnionym. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 50. poręka, rękojmia; durch Caution, Bürgschaft gedeckt. — RĘCZUSZKI, *ob.* Ręczuszki. — RĘCZYĆ, -ył, -y *cz. niedok.*, ręczyć za kogo abo za kim, przyrzekać za kogo; *Boh.* ručiti, gistiti, (*ob.* Iścić, *ob.* Iściec); *Sorab.* 1. rukuyu; *Carn.* porokûjem; *Vind.* porokuvati, saobezhuvati (*ob.* Obiecać), sa koga stati (*ob.* Stać), ſe saloshiti, (*ob.* Założyć); *Croat.* porukujèmsze, jamchimsze, zarucham (*ob.* Zaręczyć), rukuvatisze, rukujemsze, (2. *salutare se porrectione manus*); *Bosn.* poruciti (*ob.* Poruczyć), porociti, isporuciti, oporuciti, uporucitise, bitti poruk, bitti jamac, izjamciti, jamciti, ujamcitise, okladitise; (*Rag.* rûciti, rukovatti *matrimonio conjungere*, *ob.* Rękowiny; rúcitise *impalmare*, zarûciti, xenitise *spondere conjugium*); *Eccl.* напоручаю; *Ross.* ручаться, поручаться, für einen oder für etwas bürgen, gut sagen, gut stehen, Bürge seyn. Bezrozumny jest, kto daje rękę ręcząc za drugiego. *Budn. Prov.* 17, 18. Ręczysz-li za przyjaciela twego, uwiązileś innemu rękę twoję, usidliłeś się sam słowy ust twoich, a jętyś swemi własnemi słowy. 1 *Leop. Prov.* 6, 1-2. *Slov. Prov.* Kdo sa ruči, ten sa muči. Kto za kogo ręczy, tego dyabeł męczy. *Rys. Ad.* 23; tego kłopot męczy. *Cn. Ad.* 394. Kto ręczy, ten jęczy. *Ern.* 145. (siebie zawodzi, kto drugiego swobodzi). Ręczę za jego przywiązanie. *Teat.* 1, 96. — §. *Transit.* Ręczyć kogo = ręcząc zastępować kogo, einen verbürgen. Gdy kilka rękojmich społecznie kogo ręczą. *Chełm. Pr.* 146. Obiecałem ręczyć kogo, lecz w pewnej sumie. *Gorn. Sen.* 322. RĘCZYCIEL, *ob.* Rękojmia. RĘCZYNA, RĘCZYNKA, i, *ż.*, Rączyna, Rączka *dem. Nom.* ręka, das Händchen. Niech na twą ręczynę Słodkie serca uczucie przez usta ochynę. *Zab.* 11, 374. *Zabł.* Dzieciny małe kleszczą swemi ręczynami. *Banial. C* 3 *b.* Ręczynkami *zdżymało. *Groch. W.* 358. *et* 365. RĘCZYSKO, a, *n.*, ręka wielka szpetna, niezgrabna, eine ungeschickte Hand; *Boh.* ručisko.

REDUKOWAĆ *cz. niedok.*, zredukować *dok.*, *ob.* Sprowadzić. *N. Pam.* 6, 318.

REDUTA, y, *ż.*, z *Łac. franc.*, 1) fortyfikacya mała kwadratowa obwiedziona fosą, mająca wał i parapet, a ludźmi 50 osadzana. *Papr. W.* 1, 479. *Tward. Wł.* 160; *cf.* Straszyniec, eine Redoute, eine kleine Verschanzung. 2) Reduta; *Ital.* ridotto, bal maskowany; *Vind.* reduta, sagraja, ograistvu; eine Redoute, ein Maskenball. Jednego wieczora poszedłem przez ciekawość na reduty. *Zab.* 12, 312. Poseł kontent był z reduty, która dla niego w Gracu odprawiono. *Pam.* 83, 2, 52. *Boh. Dyab.* 139. REDUTNY, REDUTOWY, a, e, Redouten =. Nocna redutna tułaczka. *Teat.* 30. *b*, 112. Sale redutowe. *Ld.*

RĘDZINA, i, *ż.*, ziemia tłusta iłowata, fetter Boden, fettes Erdreich; *Ross.* рухлина. (*Ross. cf.* ...) kałuża). Takowe sianie na tęgiej służy ziemi, jak na rędzinach. *Haur. Sk.* 9. Co nawykło psinie, Nie pomoże w najlepszej uprawa rędzinie. *Pot. Pocz.* 31. Już na Edeńskich rędzin najduje się brzegu. *Przyb. Milt.* 106. (pól Edeńskich). RĘDZINNY, a, e, tłusty, tęgi, iłowaty, (o ziemiach), fett (vom Erdreich). Niech uważają, ziemia jeśli rędzinna czyli nieurodzajna? sąli też w niej lasy, abo niemasz? 1 *Leop. Num.* 13, 21. (tłusta. 3 *Leop.*). Role rędzinne. *Haur. Ek.* 19. Czerwonawe proso na rędzinnych rolach dobrze się sprawuje. *Haur. Sk.* 17. Kałuża pełna rędzinnego błota. *Ossol. Str.* 2. (gęstego, tłustego).

REEMPCYONALNY, *ob.* Odkupczy, wyderkafowy.

REFA, RYFA, *RECHWA, y, *ż.*, REFKA, i, *ż. dem.*, obręcz. *Stryj. B* 3 *Dud.* 29; *Germ.* der Reif, der Ring um etwas herum; (cf. *Arab.* raeffon = łuk; *Slav.* rif = łokieć; *Graec.* ῥαιβός krzywizna); *Boh.* zděř, (*ob.* Dzierżeć, zdzierżeć); *Sorab.* 1. tžowmiski zadk. Pal zaciosany, opatrzony ryfą żelazną. *Solsk. Arch.* 147. *Archel.* 2, 105. Refy, które są tak dla ozdoby, jak i mocy działa, zowią pospolicie krańcami. *Archel.* 3, 60, (cf. pas, klejnot). Refa u kopii, u kosturka, strzały, dla utwierdzenia grotu. *Cn. Th.* Refą obić, *ob.* Refować.

REFEKTARZ, a, *m.*, stołowa izba u zakonników, i u inszych w pospolitości żyjących. *Cn. Th.*; *Slov.* gedárna, (*ob.* Jadalnia); *Ross.* столовая, (*ob.* Stół, der Speisesaal in den Klöstern und andern Gemeinheiten. Potajemnego jedzenia zakonnicy się wielce wystrzegają; dlatego bowiem jest

pospolity dla wszystkich refektarz, aby żaden nigdzie nic nie jadł, jedno tam gdzie miejsce tego jest. *Pim. Kam.* 337. Po skończeniu liturgii ś. idziemy do *trapezy, t. j. do refektarza. *ib.* 341. *Chmiel.* 1, 233. Janczarowie wszyscy jadają po refektarzach, jak u nas zakonnicy w klasztorach, albo studenci po kolegiach. *Kłok. Turk.* 227.

REFERENDARZ, a, *m.*; *Vind.* priedpernefhnik; *Ross.* докладчикъ; der Referendarius. Referendarz w Polszcze trzymał drugie z pierwszych miejsc między koronnemi urzędnikami; jego obowiązek, donosić wszelkie sprawy królowi, supliki i memoryały odbierać. *Kras. Zb.* 2, 444. Na dworze królewskim mają być dwaj referendarze, duchowny z świeckim, którzy skargi przesłuchane kancelaryi odnosić mają. *Herb. Stat.* 31. REFERENDARSKI, a, ie, den Referendarius betreffend. REFERENDARSTWO, a, *n.*, godność referendarska, das Amt eines Referendarius. *Cn. Th.*

REFKA, *dem. Nom.* refa.

REFLEXYA, yi, *ż.*, uwaga, zastanowienie, rozważanie; die Betrachtung, Erwägung. Reflexya jest działaniem duszy, rozciągającym się na rozmaite objekta. *Kras. Zb.* 2, 445. Duchownemi reflexyami go skruszył. *Sk. Żyw.* 2, 45. REFLEKTOWAĆ się *rec. niedok.*, zreflektować się *dok.*, zastanawiać się, betrachten, erwägen. Przebóg, co mówisz, zreflektuj się przecię. *Teat.* 44, 20. Reflektując się na długie swoje lata .... *Sk. Żyw.* 2, 45.

REFORMA, y, *ż.*, REFORMACYA, yi, *ż.*, odnowienie z poprawą, poprawa; *Vind.* refurmanje, isfurmanje, snoulenje, die Reform, die Verbesserung. Niech was w sposobie uczenia nastąpiona reforma nie przestraszy. *Zab.* 16, 169. — §. Reformacya posagu, (*ob.* Oprawa). *Czack. Pr.* 2, 7. REFORMAT, a, *m.*, 1) Reformaci, zakonniki ś. Franciszka ściślejszej obserwancyi; razem z Bernardynami kapitułę generalną składają. *Kras. Zb.* 2, 445. ein Reformat, ein Ordensbruder von der strengen Observanz der Regel des h. Franziscus. — 2) Reformat, reformowany, ein Reformirter, ein Kalviner. Reformaty, tytuł uzurpowany od sekty Kalwińskiej. *Kras. Zb.* 2, 445. REFORMACKI, a, ie, od Reformatów zakonników, Reformaten=. Po reformacku = jak u Reformatów, wie bey den Reformaten, auf Reformaten Art. Wasz pokój po reformacku coś umeblowany. *Teat.* 33. *d*, 14. (po kapucyńsku). REFORMATOR, a, *m.*, poprawiciel, odnowiciel, der Verbesserer. Boże, reformatorem sam bądź domu tego. *Groch. W.* 179 *W rodz. żeńsk.* Reformatorka. *Mon.* 70, 234. REFORMOWAĆ, *cz. dok.*, zreformować, odnawiać z poprawą; *Vind.* refurmati, isfurmati, snoviti, verbessern. Reformować klasztor, kościoł, *cleri disciplinam corrigere. Cn. Th.*

REFOWAĆ, RYCHFOWAĆ, -ał, -uje *cz. niedok.*, refą obić, bereifen, mit Reifen einfassen. Koła powinny być obodziaste, dobrym żelazem należycie buksowane i rychfowane. *Torz.* 28.

REFUTOWAĆ *cz. niedok.*, odpierać, zbijać dowodami, widerlegen. Anzelm na koncylium Greków mocno zbił i refutował. *Sk. Żyw.* 1, 237.

REGAŁ, a, *m.*, 1) pewny rzęd piszczałek w organach lub też gatunek mniejszych organków, pozytywka; das Regal, in den Orgeln, eine kleine Orgel, ein Positiv. Odejm ode mnie zgiełk pieśni twoich, ani piosnek regałów twoich będę słuchał. 1 *Leop. Amos.* 5, 23. Regały będą nam skocznie grały. *Dwor. K* 3. Zaniechaj regała, jeżeli i na dudach zabeczeć nie umiesz. *Opal. Sat.* 6. — 2) Regał = REGAŁOWY arkusz, papier regałowy. *Cn. Th. Dasyp. H h* 3; *Sorab.* 1. regalpapera; *Vind.* kralouski popir, veliki, regalski popir; *Ross.* Александрійская бумага; arkusz największego formatu, Regalpapier, Regalbogen. Ma na regałowym papierze okazale drukowane z koperszty- chami historye wszystkich sarajów. *Mon.* 69, 40. Tafla tak wielka, jak półarkusza rygałowego papieru. *Torz.* 172.

REGALIA *plur.*, prawa i prerogatywy samym królom właściwe, Regalia. *Sk. Dz.* 1156. REGENCYA, yi, *ż.*, jurysdykcya najwyższa, sprawująca interesa państwa w niebytności lub małoletności udzielnego pana. *Kras. Zb.* 2, 445. die Regentschaft, Reichsverwesung. Regencya mieć będzie miejsce w małoletności króla. *Gaz. Nar.* 1, 182, (*Konst.* 3 *maja*). REGENT, REGIENT, REJENT, a, *m.*, 1) urzędnik najwyższy, zastępujący miejsce monarchy w państwie. *Kras. Zb.* 2, 445; *Ross.* правитель, (*ob.* Sprawca); der die Regentschaft führt, der Reichsverweser. *W rodz. żeńsk.* Regentka, i, die Reichsverweserinn; *Ross.* правительница. Nieboszczka królowa, umierając naznaczyła regentkami swoich państw dwie wróżki. *Teat.* 37, 8. — 2) Regent kancelaryi, pewien urząd, n. p. Regent kancelaryi ma obowiązek, strzedz aktów kancelaryi, w nie dekreta i przywileje ingrosować, formularze i treści układać. *Kras. Zb.* 2, 446. *A. Zamoj.* 39. der Regent einer Kanzelley, der Actuarius. *W rodz. żeńsk.* Regentowa, y, żona regenta, die Frau des Actuarii. — 3) Muzyk rejent, *chori magister. Cn. Th.* 438. przełożony nad kapelą muzyczną, kapelmajster; der Capellmeister, Musicdirector. — (REGIEL, *ob.* Rygiel). — REGIESTR, u, *m.*, REJESTR, *Kpcz. Gr.* 1, *p.* 37, REGIESTRZYK, a, *m.*, *dem.*; *Boh.* registra, registřjk; *Slov.* registř, registřjk, ukazatel; *Sorab.* 1. register, zapiszmo; *Sorab.* 2. registař; *Hung.* laistrom; *Carn.* listróm; *Vind.* register, registar, listrom, sarifs, sasnamin, kasavez; *Croat.* regester, legìster, broynicza; *Rag.* upis, razlogh, (*ob.* Rozkład, rozłożyć); *Slav.* vêrstopis; *Eccl.* реестръ, оглавленiе, причеть, сочисленіе, правилница; *Ross.* списокъ, роспись, итогъ, оглавленіе, перекличка; *Lat. med.* registrum; *Gall.* registre; *Ital.* registro; *Germ.* das Register; 1) spisek rozmaitych rzeczy, dla snadniejszego pamiętania, nalezienia, przypominania; n. p. Rejestr rachunkowy, rachunek, die Rechnung. Na rejestr u kupców towary biorą. *Teat.* 34. *b*, *G* 2. *Opal. Sat.* 115. na borg, na krédę; auf Rechnung, auf Credit. Panowie na regiestra robić każą; a gdy się o zapłatę upomina, to rzemieślnika wypychają. *Teat.* 29. *c*, 81. Jestże to sprawiedliwość, na regestr nabrać przez lat kilka w sklepach kupieckich, w piwnicach, w jatkach, i żadnym sposobem nie chcieć płacić! *Mon.* 70, 272. U kupców towary tego roku podrożeją, zwłaszcza dla tych, którzy je na rejestr biorą. *Mon.* 68, 111. Auscugi kupieckie niektórych towarów z rejestrów ich wyjęte, tu położę. *Gost. Gor.* 107. z rachunkowych ksiąg ich, aus

den Rechnungsbüchern. Kazał mi regestr podać. *Teat.* 19, 75. Na regiestrzyk kréski przypisował. *Birk. Sk.* 25. *Teat.* 22, 11. Ten dar, który karbują, albo na regestr piszą, traci wszystkę wdzięczność. *Gorn. Sen.* 82. Alexander Cesarz zwykł spisany regestrzyk mieć, komuby co dał. *Kosz. Lor.* 112. Lichwiarz dobrodziejstwa swoje pisze w regiestra. *Gorn. Sen.* 12. — Rejestr dóbr, dochodów, majętności, inwentarz. *Cn. Th.*, das Inventarium. Co było, a nie jest, nie pisać tego w regestr. *Mon.* 71, 707. *ib.* 73, 131, (cf. przepadło). Rejestr sądowy, gerichtliches Registerbuch, Prozeßregister. Regiestra sądowe trybunalskie, 1) apelacyjny, 2) sprawiedliwości, 3) *officii* t. j. spraw z oficyalistami, 4) *incarceratorum*, 5) taktowy. *Vol. Leg.* 7, 398. Regiestr w naszym ziemstwie i grodzie tak zageszczony, iż nim sprawa dójdzie, można tym czasem i umrzeć. *Mon.* 64, 190. — Regiestr osób, lista, rzęd, eine Liste von Personen. Na regiestrze spisanych, kazał zamordować. *Bardz. Trag.* 557. Chcąc wiedzieć wiele tych studentów było, kazał ich sobie na regiestrze podać. *Star. Dw.* 17. Włóż brata do tego regiestru. *Bardz. Trag.* 432. Kiedy towarzysz zaciągał się pod znak czyj, nazywało się to przyjęciem regestru. *Czart. Myśl.* 157. Na stryju moim wykłócił, że mi rejestr ustąpił pod tym znakiem, pod którym teraz zostaję. *Teat.* 24, 89. *Czart.* (miejsce czyli rangę wojskową). Długi regiestr czego = długi szereg, długa lista, długi rzęd, litania; eine lange Reihe, lange Liste. Długim i szerokim wyliczyć co regiestrem. *Krom.* 3. Długie regiestra odniesionych pod pawilonami tryumfów wyliczają. *Teat.* 21, 81. — Z regiestru, według regiestrowanego porządku, porządkiem; nach dem Verzeichniß, nach der Reihe. Pozwy sadzić mają porządnie z rejestru: który się pierwej wpisał, ten naprzód sądzon być ma. *Stat. Lit.* 168. — Grzechy drugiego, jakoby z rejestru liczą. *Sekl.* 34. (jak na palcach, auf den Fingern herzählen). — *Aliter:* Jak z regiestru, ściśle, akuratnie, ani chybi; wie auf den Schnürchen, ganz genau. Wszystko jako z regiestru, każda rzecz w swym trybie, Że najcelniejszy Zoil co zganić nie zdybie. *Żegl. Ad.* 98. Tak wszystko jak z regiestru, co tylko powiedział, Gdyby nie był mym bratem, nigdyby nie wiedział. *Zabł. Amf.* 28. so genau, so aufs Haar, so haarklein. Jako z rejestru chwila tuż za chwilą płynie, Godzina hasło daje następnej godzinie. *Zimor. Siel.* 213. (w takt, w raz). — *In malam partem:* Z rejestru = przesadzając zbytnią akuratnością, delikatnością, wybornością = jak z partesów, gar zu accurat, übertrieben. Tam dobra myśl nigdy nie postoi, Gdzie z regiestru patrzą, co przystoi. *J. Kchan. Dz.* 223. Dajcie panu pokój, wszystko tu z rejestru. *Gorn. Dw.* 131. I ów rozumem nie bardzo przesadził, co mi owo do panny przyszedłszy, z regiestru słówka stawia. *Gorn. Dw.* 303. Młodzieńcy, którzy z regiestru się zalecają, niech płacą złotych dwa, którzy na pamięć złoty jeden. *Lek. D.* Delikat, wszystko z rejestru spać, jeść, ubierać się. *Falib. R.* Z rejestru stąpa = buczno. *Cn. Th.* 1352. jak z partytury, nach der Tabulatur einherschreiten, gravitätisch. Z rejestru robi; nad powinność nic nie zrobi; czeka aż rozkażą. *Cn. Ad.* 1375. er thut auch nicht das Geringste mehr, als was er nothwendig muß. Temi czasy żaden inaczej nie służy, chyba z rejestru. *Opal. Sat.* 51. Nie z rejestru trzeba panu służyć. *Rys. Ad.* 50. — §. *Transl.* Jak mię już z prostego wziął regiestru .... *Teat.* 43, 122. *Wyb.* ostatniemi słowami mię łajał, z błotem pomieszał; er hat mir die niedrigsten Titel beygelegt, hat mich aufs schimpflichste herabgerissen. — §. Rejestr w księgach wszelakich, ukazujący, gdzie co w nich leży, ukaziciel. *Cn. Th.* skorowidz, der Index, das Register eines Buchs. — *Aliter:* Rejestr jedwabny, niciany do ksiąg, *offendices; nodi, quibus libri signantur. Cn. Th.*, Aufschlagbändchen in den Büchern, Zeichen, Merkbänder. — 2) Regiestr u organ, rzęd pewny piszczałek organowych, regał, das Register in einer Orgel. *Cn. Th.* Regestr w organach lub pozytywie, służy do odmiany głosów. *Mezer. Mskr.* — 3) Regiestr u konia, rzędy zębów; die Zähne, das Gebiß eines Pferdes. Końskie lata z regiestru poznać. *Tr.* REGIESTROWAĆ *cz. niedok.*, zregiestrować, uregiestrować *dok.*, spisywać co; *Vind.* registirati, narednu sapiſuvati, registriren, in ein Verzeichniß bringen. Rozwód u Turków zapisuje się i regiestruje w księgi. *Kłok. Turk.* 188. Zregiestrowane tych wszystkich imiona tam możesz czytać. *Zab.* 5, 284. *Kłok. Turk.* 34. — §. Układać, uregulować, uszykować, in Ordnung bringen. Przecżże powoli tu nie uregiestrujesz tych omylnych spraw twoich? *Rej. Post.* *Ff* 4. REGIESTROWY, a, e; *Ross.* переписный; od rejestru, według rejestru, rejestrowany; registrirt, Register=. Rejestrowi Kozacy. *Tward. W. D.* 55. spisani. REGIESTRATURA, REGISTRATURA, y, *ż.*, spisywanie w regestra, układanie i skład regiestrów, die Registratur; *Boh.* spisowna, spisownice; *Vind.* registriringa, narednu sapiſuvanje, registratura. REGIESTRATOR, REGISTRATOR, a, *m.*, pisarz od układania regiestrów, der Registrator; *Vind.* registratar, naredni sapiſavez, ſvituvalni sapiſar, ſodenski sapiſuvauz. REGIMENT, REIMENT, u, *m.*, 1) panowanie, rząd; die Herrschaft, die Regierung. Po śmierci Zygmunta, Zygmunt August na regiment królestwa Polskiego wstąpił. *Gorn. Dz.* 4. Nie wiesz, co to jest królową być, aż dopiero w ten czas dowiedziałabyś się, gdybyś pod cudzy regiment przyszła. *Gorn. Dz.* 122. Siła to narodów, które były pod regimentem Rzymu. *W. Post. Mn.* 498. (pod władzą). Przełożony ma umieć rozkazywać; pod regimentem będący, spełnić rozkazy. *Petr. Pol.* 49. — §. Regiment, komenda, dowództwo, das Kommando. Król mu wielki regiment dawał morskiej armaty. *Tward. W. D.* 5. — 2) Regiment, das Regiment, korpus wojska, złożony z jednego lub więcej batalionów abo szwadronów. *Papr. W.* 1, 479, *Slav.* regiment; *Vind.* shounirska vkupſhina, regament; *Eccl.* полчище. — §. Idź do regiment dyabłów! *Teat.* 16. *c*, 46. *ob.* Ćma, beczka, fura, tysiąc dyabłów. REGIMENTARKA, i, *ż.*, komendantka, die Kommandierende, Kommendantinn. Te wszystkie panny wojska tak ślicznego regimentarki były przyozdobne. *Auszp.* 103. REGIMENTARSKI, a, ie, od regimentarza, den Befehlshaber betreffend. REGIMENTARSTWO, a, *n.*, regimentarska władza, das Kommando, die Befehlshaberwürde. Teraz majętności doby-

wamy, kiedy się na jakie wojenne regimentarstwo zdobędziemy. *Star. Ref.* 18. REGIMENTARZ, a, *m.*, a) komenderujący wojskiem, osobliwie zastępujący wakujące hetmaństwo; der Generalregimentarius, der während einer Feldherrenvacanz kommandirt. *Tr* — b) Komenderujący, dowódzca, ein Kommandirender. Regimentarz generalny, albo jednej partyi wojska. *Chmiel.* 1, 81. REGIMENTOWAĆ *cz. cont.*, komenderować, kommandiren. Nad posiłkiem Wołochom przydanym Karnkowski regimentował; *praefuit. Krom.* 743. Sześciu set Słowakom przeciwko Wandalom regimentował. *Nies.* 1, 32. *Birk. Chmiel. C* 4 *b.* REGIMENTSFELCZER = cyrulik regimentowy. *Perz. Cyr.* 3. *A* 2. REGIMENTSKWATERMISTRZ, *ob.* Oboźny. REGINA, y, *ż.*, REGINKA, i, *ż.*, *dem.*, imię białogłowskie, Regina, ein Weibername; n. p. Zkądżeś się tak rano wzięła Reginko? *Teat.* 1 *b.*

REGUŁA, y, *ż.*, REGUŁKA, i, *ż. dem.*, wyraz łaciński, w Polszczyznie już utarty i używany, lubo mamy ojczysty na to wyraz prawidło; znaczy ustawę, według której postępować należy. *Kpcz. Gr. p.* 1, 6. die Regel, Richtschnur; (*Vind.* redba, naredba (cf. narządzić), vifha, namera, narauna; *Rag.* vprava, uprava, pût, izgléd, nâcin, nárednos; *Eccl.* правило; *Ross.* наставленіе). Każdy kunszt reguły własne, któremiby się rządził, mieć musi. *Mon.* 65, 204. Excepcye od reguły. *Kras. Pod.* 2, 243. (wyjątki). Piękna regułka. *Boh. Kom.* 1, 57. Reguła od kościoła do wierzenia podana. *Kucz. Kat.* 120. (prawidło. *edit.* 3). Plebani żeby według téj reguły boskiéj sądzili o ludziach. *ib.* 3, 3. (według tego prawidła. *edit.* 3). Ś. Bazyli z ś. Grzegorzem spólnie ustawy abo reguły napisali. *Sk. Żyw.* 1, 291. *Star. Ben. B.* Postanowienie życia albo reguła. *Sk. Żyw.* 1, 21; *Boh.* řehola, (řeholnik; *Slov.* reholnik zakonnik, mnich); *Carn.* naredba. — *Math.* Reguła trzech, reguła złota; *Ross.* золотое правило, тройное правило, die Regel de tri; sposób wyrachowania ze trzech liczb wiadomych czwartą niewiadomą. *Solsk. Geom.* 3, 79. Reguła towarzystwa abo spólności, die Gesellschaftsregel, dzieli liczbę wiadomą na części niewiadome proporcyalne wiadomym. *Solsk. Geom.* 3, 137. Reguła z pięciu, *regula de quinque. Łęsk.* 2, 82. — §. Reguła, regułka, *ob.* Linia, linijka, ein Linial. *Tr.* Węgielnica miernicza składa się z dwóch reguł drewnianych spojonych z sobą na krzyż. *Zabor. Geom.* 47. REGULAMENT, u, *m.*, zbiór reguł czyli przepisów jakiego ustanowienia, rozrządzenie, das Reglement; *Eccl.* правильникъ. REGULARNOŚĆ, ści, *ż.*, foremność, według reguł; *Vind.* ponarednost, naredlivost, perlizhnost, napraunost, ponaraunost, naraunost, porednost, ponavifhnost, smernost; *Ross.* правильность, *prawidlność; die Regelmäßigkeit. REGULARNY, a, e; REGULARNIE *adverb.*, foremny, regelmäßig; *Vind.* ponareden, naredliu, poreden, narauni, ponameren, ponavifhen, redoun, smeren; *Rag.* sredan, rednoxivuuchi; *Ross.* правильный, *prawidlny. Regularna figura, która ma wszystkie ściany i kąty równe. *Solsk. Geom.* 6. *Jak. Mat.* 1, 55. Regularne i nieregularne choroby. *Perz. Lek.* 35. (*Slov.* prawidelné slowo foremne słowo). REGULOWAĆ *cz. niedok.*, uregulować *dok.*, urządzić, reguliren; *Vind.* regulirati, raunati (*ob.* Równać), vifhati, po naredbi, po podubi delati.

REHABITOWAĆ, *ob.* Odzyskać. *Gorn. Dw.* 43. REHAŁ *ob.* Real.

1. REJ, ju, *m.*, rej w tańcu, *Niem.* der Reihen, Reihentanz; *Sorab.* 1. reja, reya taniec, reyuyu tańcuję, reiwacž tańcować; *Sorab.* 2. reja; *Carn.* raja, (2 raja, rida = rzęd, cf. *Germ.* Rädel = ; *Ital.* ridda; *Angl.* ridye; *Est.* ridda; *Hebr.* [illegible] rzech, *dispositio*; *Graec.* ῥέζω: *Lat.* rego; *Carn.* rajam = tańcuję; rèj, raj, *ob.* Raj); *Vind.* raj, raji, raja, plefs = taniec; rajati, plefati = tańcować; raini moister = tancmistrz, rajifhe = taneczna sala, raini, odvmerti, povmerti = zmarły, (*ob.* Raj); (*Ross.* раекъ paradys na teatrze, prysma, latarnia magiczna); przodkowanie abo marszałkowanie w tańcu, pierwsza para; *Ross.* хороводъ, короводъ, (cf. korowody): die Anführung des Reihen, das Vortanzen, der Vortanz. Władysław samej Cesarzowéj naprzód dał rej wodzić, w tańcu. *Tward. Wł.* 149. Rej wiedzie, *choragum agit. Rys. Ad.* 60. Wiedzenie reju *Sorab.* 1. reyerna. — *Transl.* Rej = przodek, przednie miejsce, czoło; Vorrang, Vorzug. Na reju = na czele, an der Spitze. Srogi Rhamnus na reju Herników na Samniczyki uderzył. *Stas. Num.* 1, 86, *à la tête.* — *Transl.* Rej wodzić, przewodzić; den Anführer machen, anführen. Judasz jeden z uczniów pana rej wodzi na czele swawolnéj kupy. *Zach. Kaz.* 1, 309. Hersztom nie zawsze trzeba wierzyć, gdyż rozumieją, że mają nad insze rej wodzić. *Gost. Gor.* 118. Zaczyna przed swojemi sąsiadkami wszystkie reje wywodzić. *Mon.* 71, 111. Dusza powinna rej wodzić nad ciałem. *Pilch. Sen. list.* 1, 99. panować nad nim, über ihn herrschen. Rej między inszemi dzierżeć. *Glicz. Wych. K* 6, (*ob.* Prym). — 2. REJ, ja, *m.*, rej wodzący, *prop. et impr.*, przewódzca; der Vortänzer, Anführer; (*Sorab.* 1. reyow wednik, (reyuwař tanecznik; *Vind.* rajavuz, rajavez, rajar); *Croat.* kolovod, pleszovod; *Bosn.* kollovoghja). Za dawnych przodków tego rejem zwano, Kogo do jakiéj zacnéj sprawy pierwszym znano; To jawnie pokazuje, iże ci rejowie Byli wielu poczciwych spraw dawni wodzowie. *Papr. Gn.* 703, *Croat.* redovod, *ob. Niem.* Rädelsführer.

REJA, ei, *ż.*; *Ross.* рей, райна, die Rah, (Adlg.), die Segelstange; (*Carn.* rej *sagenae partes externae*, *distng.* reja = karmia); drzewo w przek masztu wiszące, które żagiel nosi. *Otw. Ow.* 585. *et* 452, (*Slóv.* žežlo; *Sorab.* 1. tžowniska prečžna žerdž k pžiwazwanu teye pwachte; *Carn.* lantina; *Vind.* jadreniza, lantina, jadreni drog, jadrou tram; *Croat.* lantina, prikarsztak od arbora, jadrenicza). Reja zowie się długi drąg, do którego jest żagiel rabandami przywiązany. *Magier. Mskr.* Maszt sterczy k niebu z zawiesistą reją, Gdzie wiatry wieją. *Klon. Fl. E* 1.

REJE, *ob.* Rej. REJENT, REJESTR, *ob.* Regient, Regiestr.

REJTSZUL, u, *m.*, REJTSZULA, i, *ż.*, szkoła jezdziecka, żywcem z *Niem.* die Reitschule; *Vind.* pojesdifhe, jesdna ograja; *Ross.* манежъ, maneż, *jezdnica. *X. Kam.*

RĘKA, i, *ż.*, *in Plurali, aut potius Duali:* ręce, *Gen.* rąk, *Instr.* rękoma, rękami; *Loc.* w rękach, w ręku; — (Rą-

czka, Ręczyna, Ręczynka *dem.*); *Boh.*, *Slov.*, *Sorab.* 1. *et Sorab.* 2. ruka; *Carn.* róka; *Vind.* roka, (narozh, narozhje = ramię); *Croat.* rúka; *Slav.* rúka; *Bosn.* ruka; *Ross.* рука; (Na wieki poniesie pamięć mojéj *ruki. *J. Kchan. Dz.* 149); §. 1) ręka po staw, abo po przegub pierwszy, die Hand; ręka po łokieć, der Vorderarm; ręka cała po ramię, der Arm, die ganze Hand. Ręka człowiecza, der ganze Arm; *Boh.* paže, (*inde* paždj pacha); złożona jest z łopatek, barków, łokciów, zakończona łapą pięć palczystą albo właściwą ręką, Hand. *Zool.* 285. Długie ręce mający, długoręki, *Slov.* rukač; *Eccl.* рукодолгій, долгорукій, рукастый. Wewnętrzna część ręki, *ob.* Dłoń; zewnętrzna, grzbiet ręki. *Krup.* 1, 142. Odwrotna ręka *Vind.* sadnifhka roka. (*Prov. Slov.* Kam noha, kam ruka, kam ocaš, kam hlawa; *scopae dissolutae*, cf. konie za wozem). Ręka zgarbiona, pełna czego, garść, cf. przygarść; *Ross.* ручня. Bierze Julią pod rękę; odchodzą oboje. *Teat.* 30. *b*, 116. unter den Arm. Bierze ją w tym za rękę, przytula ją do siebie. *Zab.* 14, 316. bey der Hand. Całowanie ręki; *Ross.* рукоцѣлованіе, der Handkuß. Chcąc uderzyć, za uchyleniem głowy, po nad głową ręką machnie. *Teat.* 22. *b*, 10. er fuchtelt mit der Hand oder mit dem Arme über seinem Kopfe. Za rękę prowadzić, ręką prowadzić *Eccl.* ручествовати, руководити. Rękę kładzie na szpadzie, wyzywając go. *Teat.* 12. *b*, 66. er legt die Hand an den Degen. Gdzie kogo co boli, tam rękę kładzie. *Petr. Hor. pr.* Gdzie boli, tam ręka; czego człek żałuje, o tym rad mówi. *Eraz. Jęz. D d b. Croat.* Radsze vszaki pipa, gde ga rana tiszka: *Slov.* Kdě bolest, tu ruka, kdě miłost, tu oči. Kręci w oba *ręcz oszczep. *Miask. Ryt.* 2, 106. w obu ręku, *ob.* Oburącz. Pęta na ręce, cf. panna, *Sorab.* 1. rénka prenkelska rénka: *Carn.* prerozimnza; *Eccl.* рукопуты. Prawa ręka, *ob.* Prawica; lewa ręka, *ob.* Lewica, Mańka. Lewéj ręki za prawą używający, *ob.* Mańkut, *ob.* Wardawy. Święcąc kogo, ręce nań kładą. *Sk. Dz.* 446 t. j. na głowę jego, einem die Hände auflegen, ihn einweihen; *Ross.* рукоположить, рукополагать; *Eccl.* проручествую, рукополагаю, посвящаю. Rąk wkładanie duchowne. *Weryf.* 32. chirotonia: *Ross.* рукоположеніе. Fletnie swe w drżącym niesie ręku (*observ. adject. in Sing*). *Zab.* 1, 104. *Nar.* Koń wodzon na ręce, wedle drugiego konia. *Cresc.* 521. na powodzie, powodny koń; das Leitpferd, das man neben her am Leitriemen führt. Każdy z Tartarów oprócz tego konia, co na nim siedzi, drugiego po ręce prowadzi, i tak się przesiadując z jednego na drugiego, ujeżdżają bardzo wiele za krótki czas. *Boter.* 163. Dziecię na ręku nosić, piastować. *Ern.* 66. Na ręku kogo nosić = bardzo szacować sobie, piastować, jak źrzenicę w oku pilnować, einen auf den Händen tragen. Od senatu wszystkiego Skarga był niemal na ręku noszony. *Birk. Sk. D* 4 *b*, *Ross.* носить кого на тѣмячкѣ, (cf. ciemię). — *Varia locutiones, demonstrantes praecipuos usus et respectus manuum;* §. Ręka, *quoad laborem, negotia etc.*, Hand, Hände, Arme, in Rücksicht der Arbeit, der Beschäftigung. Boga wzywaj, a ręki przykładaj. *Cn. Ad.* 30; (*ora et labora*, bez prace nie będą kołacze). Ręką tu trzeba; ręki tu trzeba przykładać, nie wiele próżno gadać. *Cn. Ad.* 994. Umrzeć głodem równa się najstraszliwszéj męce, Ale rachujno dobrze, mamy cztery ręce. *Tręb. S. M.* 67. (możemy pracować). Dwie ręce mniéj niż cztery zrobią. *Haur. Ek.* 29. (więcéj ludzi, prędsza robota). Taniość ręki, obfitość produktów, napełniają kraj rękodziełami. *Pam.* 83, 374. (taniość roboty, robotników, cf. *Ross.* рукомесло rzemiosło). Względem wykonania człowiek to dobry na obie ręce. *Nag. Cyc.* 70. (do wszystkiego). Dawni Rzymianie jedną ręką orali, a drugą walczyli. *Zab.* 1, 41. *Alb.* Co ręka zbudowała, ręka zepsowała. *Birk. Kant. C* 4 *b.* ręka ludzka = człowiek, (cf. *Eccl.* нерукоплетенный; *Ross.* нерукотворанный nie ręką zrobiony, *ob.* *Ręczny; *Eccl.* нерукосѣчный nie ręką sieczony). Lekkie cudze ręce, ale nieużyteczne. *Falib. P.* (cudze oko niebystre). Z założonemi rękoma chodzić. *Mon.* 65, 98. (próżnować, die Hände in den Schooß legen; *Sorab.* 2. béle ruze noszisch = białe ręce mieć). Na ręce komu patrzeć. *P. Kchan. Orl.* 1, 83. (na palce, żeby nie wziął, czego nie położył, żeby mu co nie przylgnęło; einem auf die Finger sehen; złodziej smołę ma w ręku, lgnie mu wszystko do ręku). Pan jeżeli będzie miał sługę, co w kuflu języka nie moczy, tedy na to miast będzie miał ręce magnesem natarte. *Mon.* 76, 770. (będzie zmykał). — §. *Quoad vim:* Ręka = siła, moc, władza; Hand, Arm, Macht, Kraft, Gewalt. U każdego grotem opatrzony oszczep w potężnym ręku. *Żebr. Ow.* 199. Upewnił, że rękę jego zbrojną miasto poczuje. *Warg. Cez.* 92. Całą niesprawiedliwą rękę prześladowcy uczuli wierni. *Sk. Dz.* 269. Nad samym wierzchem głowy twojéj dzierży obronna, pocieszliwą a nieomylną rękę swoję. *Rej. Post. O o o* 2. I nogami i rękoma, jak mówią, ze wszystkich sił o to się starał, żeby brata zgubić. *Stryjk.* 555; *Slov.* rukami i nohami, nechtami i zubami. Rękami obiema i zębami, radby się dodrapać do tego, czego żąda. *Mon.* 71, 316. Moskwę częstą ręką płoszał. *Zbil. Dr. C* 4. Kto na kleryka ręką się rzuci, tego wyklinają. *Sk. Dz.* 1133. porywa się, ihn mit der Hand angreifen. Ręka rozumu nie ma. *Rys. Ad.* 59. (co ręka grzeszy, za to głowę karzą). Heretyki do świeckiéj ręki na karanie podawał. *Sk. Dz.* 315. *brachio saeculari*, er übergab sie dem weltlichen Arme, (Gerichte). *Sk. Dz.* 1162. Wojska daleko silniejsze małą zaprawdę ręką pogromił. *Birk Dom.* 93. (*parva manu*, małą garstką). Rzym do ręki przyszedł Wandalów. *Sk. Dz.* 419. in die Hände, in die Gewalt jemandes kommen. Jakom nieprzyjaciela zoczył, dał mi go bóg w ręce zaraz. *Birk. Chmiel. B b.* er gab ihn in meine Hände, in meine Gewalt. *Sk. Dz.* 1161. Ja dam to wszystko mnóstwo ludzi tak wielkie dziś w rękę twoje, abyś wiedział, żem ja jest pan. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 20, 13. Gdy mur obalono, blizko tego, iż zamek w ręce przyjdzie nieprzyjacielowi. *Birk. Zyg.* 47. Czasem szczęście samo w ręce lezie. *Boh. Kom.* 1, 291. es kommt von selbst in die Hände. Samo szczęście zewsząd do rąk mu ciśnie się. *Teat.* 22. *b*, 3. Widzę, że ptaszek do ręki sam leci. *Wad. Dan.* 228. Bardzo też przebieracie; wszak się

wam kłaniano, A ledwie, iż tak rzekę, do ręku nie tkano. *Simon. Siel.* 18. Jak się która owieczka obłąkała, a na ręce jéj przyszła, chodziła tak długo około zbawienia jéj, aż ją pozyskała bogu. *Birk. Zyg.* 60. w jéj moc, jéj oddana była, wenn sie in ihre Hände kam. Kredytorowi swemu dług w drugiego rękę zlecił gwoli zapłacie. *Chełm. Pr.* 139. odkazał, er verweis ihn an einen andern. — W ręku naszych, w mocy naszéj; in Händen, in unsern Händen, in unserer Gewalt. Bisurmani rozumieli, że już obóz nasz w rękach swoich mieli. *Birk. Chodk.* 1. Wszystkich tych miał w ręce swojéj, t. j. pod władzą swoją. *Smotr. Ex.* 54. Mam cię w ręku, poczekaj jeno. *Teat.* 54 *c, D* 11. (nie wymkniesz się). Abym ja to próżno abo pożytecznie odprawił, w waszych jest ręku. *Pilch. Sall.* 171. (od was zależy). W ręku mamy zwycięztwo. *Pilch. Sall.* 41. *Biel.* 101. Niegdy i królowie jakiekolwiek rzemiosło w ręku miewali dla uchodzenia próżnowania. *Sk. Żyw.* 1, 174. (umieli robić rzemiosło jakie). Boże wszechmogący, u ciebie w ręku potęga, z twojéj ręki idą zwycięztwa. *Birk. Chodk.* 12. Dwa królestwa w jednym ręku (*obser. adject. singulare*) dzierżane. *Nar. Hst.* 7, 2. Unikaj pieniactwa, i raczéj oddaj wszystko, dla uwolnienia się z rąk sprawiedliwości. *Teat.* 36. *b*, 66. Mistrzów zbył, z których ręki bodaj był nigdy nie wychodził. *Sk. Dz.* 873. (z pod których dozoru). Póki masz w ręku, zażywaj téj trochy życia marnego, Bo jutro niepewne. *Hor.* 1, 58. *Nar.* Boga mieć w ręku, a zbawienia nie uprosić. *Rys. Ad.* 3. (okazya opuszczona; *non dimittam te, nisi benedixeris mihi. Genes.* 32, 26). — Z rąk upuścić *active*, z rąk wypaść *neutr.*; *de occasione omissa*; aus den Händen lassen, aus den Händen fallen, von einer versäumten Gelegenheit. Wielkiego szczęścia z rąk nie puszczaj. *Warg. Cez.* 149. Zachęcali ich, aby korzyści spodziewanéj z rąk nie upuszczali. *Warg. Cez.* 132. Wszystko mu szczęście z ręki wypadło. *Sk. Dz.* 431. Prostacy nasi posłowie, jak sejm im z rąk wypadł, abo czemu co innego nam z sejmu przynoszą, tego powiedzieć nie umieją. *Orzech. Qu.* 21. — Na rękę kogo wyzywać = na pojedynek, zum Zweykampf auffordern. Goliat wyzywał lud boży na rękę. *Psalmod.* 62. *Sk. Dz.* 512. Potępił wyzywania na rękę. *Sk. Dz.* 806. Starzy Polacy samo imię kłamstwa mieli sobie za godne na rękę wyzywania, godne szranków i i znacznéj pomsty. *Weresz. Reg.* 119. Królik jeden Niemiecki wywabił Lecha na rękę, chcąc czynić z nim sam a sam, a Lech zabił go w pojedynku. *Biel.* 20. Jeśliby kto dekret naganił, a wziąłby na swą prawą rękę, albo w szranki, z większą częścią tych, którzy na to zezwalają, tedy się ma bić samosiódm przeciwko także wielom; a którzy bitwę wygrają, ci dekret odniosą. *Szczerb. Sax.* 71. Prosił króla, aby mu dopuścił ręką czynić, chcąc się potykać o wyznanie wiary. *Baz. Hst.* 18. (bić się, pojedynkować się; cf. *Ross.* ружье ruśnica, cf. oręż; къ ружью do broni!). — Ręce od czego umywać, jak Piłat. *Teat.* 19. *b*, 91. deklarować się niewinnym, seine Hände in Unschuld waschen. Czyńcie co chcecie; ja od tego ręce umywam. *Teat.* 26, 94. — §. *Quoad auxilium*, *adjumentum*, *adjutorium*, *subsidium*: Ręka dająca, wspierająca, pomagająca = pomoc, wsparcie, hojność; hülfreiche Hand, Hülfe, Beystand. (*Rag.* dobrarûka *strena*, dobrorûciti *strenam dare*). Widząc, że bóg więcéj mu dóbr przysporzył, Tym hojniéj rękę swą otworzył. *Prot. Jał.* 18. Ustawała ręka jego szczodra. *Prot. Jał.* 24. Podać rękę nędznym. *Lach. Kaz.* 1, 451, *Slov.* podát ruku někomu. Proszą go, aby upadłéj ojczyznie rękę podał. *Sk. Dz.* 1014. *Pilch. Sen.* 10. (*Slov.* Podagme si ruki, *ob.* Ratować). Wolę na wsi wesoło przy robocie nikomu z rąk nie patrzyć. *Teat.* 52, 41. *Pilch. Sal.* 112. cudzego wsparcia czekać, auf fremde Hülfe warten. Za ręce się brać. *Gaz. Nar.* 1, 186. łączyć się do spólnéj pomocy; *Vind.* rokodati, rokopomoliti; sich bey den Händen nehmen, mit einander gemeine Sache machen, sich verbinden. Póki w tej złości zostawać będzie, póty użałowania się bożego, i ręki pomocy jego nad sobą nie doznacie. *Smotr. Ex.* 46. Danie ręki, pomocy; *Vind.* rorokomolenje, rokodanje, Hülfsleistung. W ucisku dawali żydzi ręce buntownikom a śpiegom nieprzyjacioł. *Czack. Pr.* 101. (dopomagali). Nie będziesz przyjmował powieści omylnéj, i ręki swéj na to nie dasz. 1 *Leop. Exod.* 23. (nie przyłożysz się, nie przyczynisz). Ręka rękę myje. *Jag. Gr. A* 4. *Sk. Dz.* 284. jeden potrzebuje drugiego, eine Hand wäscht die andere; *Croat.* Ruka jedna drugu omiva, Obe obraz, pomoch biva; *Slov.* ruka ruku umiwa. Dawne przysłowie: ręka rękę myje, Nie dla samego siebie człowiek żyje, Jak ja dla drugich, tak i dla mnie drudzy, Wszyscy jesteśmy wzajem sobie słudzy. *Teat.* 54. *c, C* 2. Ręka rękę umywa, noga wspiera nogi, Przy wiernym przyjacielu żaden nie ubogi. *Simon. Siel.* 82. — Hojnie majętność na ubogich, obiema rękoma, jak mówią, szafował. *Sk. Żyw.* 1, 431. mit beyden Händen, mit vollen Händen. Dostatki nasze mamy wedle możności naszéj nieskurczoną ręką, obracać na chwałę bożą. *Żarn. Post.* 2, 354. Udzielę ci nie skąpą, ale pełną ręką. *Pilch. Sen. list.* 270, *Eccl.* сжати руку, быть скупу, неподатливу; отверзати руку, быть щедру, благотворительствовать. — Na swoję rękę, na swoje konto, na swoję stronę, na siebie, für sich, auf sein eigen Risiko. Młody ten doktor, niedawno zaczął na swoję rękę kurować. *Perz. Lek.* 328. — Z próżną ręką, z gołą ręką = bez podarunku; mit leeren Händen, leer, unbeschenkt. Daj pieniędzy; bo to do tych Ichmościów przyjść z gołą ręką, to kwaśno patrzy i półgębkiem gada. *Teat.* 15, 83. Witołd, porzucając Prusy, aby do Jagiełła z próżnemi rękami nie przyszedł, dobył Pruskich zamków trzech na granicy Litewskiéj. *Biel.* 220. Żebraka z próżnemi rękami nie wypchnie. *Psalmod.* 54. Zawzdy do kościoła dary przynosił, i z gołą się ręką bogu nie ukazał. *Sk. Dz.* 875. — Płacą mi dobrze towary, wracam z miasta z tłustą ręką. *Zab.* 16, 343. pieniężny, mit viel Geld. — *De homine*, *personif.* Ręka to jego, sprawca, pomocnik. *Cn. Ad.* 994. er ist seine rechte Hand, seine Stütze, sein Hauptgehülfe. Hetman polny był ręką wielkiego hetmana po wszystkie dni chorowania jego. *Birk. Podz.* 4. (zastępcą, wykonawcą woli, rozkazów jego). Bez tego kano-

nika biskupowi, jak bez ręki trudno było. *Sk. Żyw.* 2, 116. Przyjaciel prawy, jako trzecia ręka. *Rej. Zw.* 90. — §. *Manus, dextra, pignus fidei:* Ręka ręczy, Hand, Rechte, Handschlag, Zeichen des Vertrags, Symbol auf Treue und Glauben. (cf. *Vind.* porozhiti = zaślubić sobie; *ob.* Zrękowiny, *ob.* Ręczyć, zaręczyć). Kiedy kto obiecuje ustnie, ma to potwierdzieć podaniem ręki, i zowią taką obietnicę ręką i usty uczynioną. *Sax. Tyt.* 59. Wszyscy rękę na to dajem, że tego czynić nie będziem. *Sk. Dz.* 729. Dane słowo, ściśniona ręka, wiele u niego waży. *N. Pam.* 16, 37. Na-ć rękę na to, bądź serca ufnego. *Past. Fid.* 277. Bijąc ręką w rękę, rzekli: słowo! *Teat.* 36. *c,* 99, *Vind.* navdarik, rokni vdarik, rozhni povdarik; *Sorab.* 1. rucezawdani, rukowzawdani; *Ross.* рукобитіе danie ręki na co, bicie ręką, der Handschlag, (cf. przysięga; *a verbo* sięgnąć, *ob.* Ręczyć). Na zgodę dawszy ręce wzajem, rozeszli się. *Zab.* 14, 71. Dał mu na to rękę, dali ręce drugim rozjąć. *Budn. Apopht. T* 2. Dajże mi rękę, że będziesz moją żoną. *Teat.* 55. *c,* 47. Naści rękę, a ręka jest serca zakładem. *Jag. Wyb. B* 3 *b.* Córko! teraz Jegomości oddaj rękę swoję. *Teat.* 34. *c,* 107. Przez rękę tę ciebie proszę, którą Dejotarowi, gość gościowi podałeś! *Siem. Cyc.* 350. Dali nam ręce prawe, na znak towarzystwa. 1. *Leop. Galat.* 2, 9. Żądał od Simona, aby im dał prawą rękę, t. j. pokój z nimi uczynił. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 13, 45. A tak teraz dajmy sobie ręce z temi ludźmi, i uczyńmy sobie z nimi pokój. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 6, 58. — *Similiter:* Ręce dać = poddawać się, sich ergeben. Nędza nieprzyjaciół zwyciężyła, że ręce dać musieli. *Tward. Wł.* 45. Ręce wznosząc, poddawanie oznaczali. *Warg. Cez.* 178. — §. Do rąk oddać, wręczyć komu, einhändigen; *Vind.* v' roke dati, vrozhiti, sarozhiti (*ob.* Zaręczyć), isrozhiti, (cf. wyręczyć); *Croat.* zruchiti, zrucham.— *Aliter:* Do wiernych rąk co dać, w dobre ręce = pokładać co u kogo. *Cn. Th.* 126. bey einem deponiren. Skarb ten będziesz miał jako w skrzyni ku wiernéj ręce schowanej. *Rej. Zw.* 15 *b.* (tobie na uczciwość twoję powierzonej). Edwiga aparaty królewskie na kolegium, poleciła Piotrowi biskupowi, k' wiernéj ręce szafować. *Biel. Św.* 230 *b.* (powierzyła mu zarządzenie funduszami akademickiemi). — Na rękę dać = zadatek dać, Handgeld geben, auf die Hand geben. — §. *Varii.* Z ręki do ręki, po rękach, po ręku = od jednego do drugiego, von einem auf den andern. Porządne położenie dobrodziejstw, z ręki do ręki idąc, wraca się tam zaś, zkąd wyszło. *Gorn. Sen.* 15. Przywary pospolicie jeden zaprowadza; wraz naśladują inni i jedni drugim, jakby z rąk do rąk podają. *Pilch. Sen. list.* 4, 82. Nikt w szperanie prawdy nie wszedł, ale jeden drugiemu niby z rąk do rąk baśń podał. *ib.* 4, 42. Handel, podając rzeczy po ręku, dogadza mieniającym: bo nikt swojego za cudze bez zysku nie da. *Pam.* 83, 390. Trzymali o Mesyaszu żydowie, będąc w tym prawie po rękach od swoich przodków z pisma prorockiego utwierdzeni. *Żarn. Post.* 3, 768, (cf. tradycya). Przodkowie jego to dziedzictwo, jako z ręki w rękę, jeden drugiemu zostawowali. *Sk. Żyw.* 2, 332. Niegodziwy zbiór do trzeciéj się ręki nie posunie. *Mon.* 69, 1044. Z wolnéj ręki, n. p. kupić, nie publicznie, nie na licytacyi, aus freyer Hand. — *Jurid.* Sprawa po umarłéj ręce, *mortua manu,* kiedy kto dziedziców pociąga o dług zmarłego, po którym spadek biorą. *Sax. Tyt.* 15. ein Schuldenproceß nach Erblassers Tode. Gdy kto po umarłéj ręce długu dochodzi.... *Sax. Art.* 21. Dowód po zmarłéj ręce, przedtym bywał 72 świadkami, ale dziś stanął na siedmiu. *Szczerb. Sax.* 108. Od przewiedzionych długów po zmarłéj ręce, potomkowie powinni przesąd płacić. *Stat. Litt.* 121. *Oppos.* Ciepła ręka = za życia, bey Lebzeiten, n. p. Nic ciepłą ręką udzielić nie chcą, na śmierć swoję każąc czekać. *Mon.* 71, 382. Dar stu tysięcy, ciepłą ręką przed ślubem będzie wyliczony. *Teat.* 42. *c,* 64. (posag gotowy, *ob.* Ciepły). — Od ręki co robić = lekko, byle odbyć, leda jako, niedbale. *Cn. Th.* 496. byle zbyć; *Boh.* halabala, běžně; *Vind.* po ſverhnem, po verhi, kakerbodir, po tem vezhem, nemarnu, saſpanu, telku da je pane, eben hin, daß man nur fertig wird, schlaudernd, nachläſſig arbeiten. *Perfunctorie,* prędko a nierządnie co czynić, od ręki puszczać. *Mącz. Slov.* pres pleca něco robit; *Vind.* po verhi delati, prehitati, delu odersniti, na pou omesti, omekniti, hituvati, pohitati, ponemarati; *Ross.* докропать, покропать. Od ręki robiący, *Vind.* hituvauz, prehitavez, pohitavez, ponemarnik; *Ross.* скорохвать. Od ręki zrobiony, *Vind.* prehiten, ponemarn; *Ross.* аляповатый. — *Aliter:* Od ręki = przygodnie, trafem, nieumyślnie, zufälligerweise. Kto psa umyślnie, a nie od ręki zabił, powinien go zapłacić; wszakże, jeśliby zabił od ręki kijem siebie broniąc, nie pociskiem, ani strzelbą, za psa nic nie zapłaci. *Stat. Lit.* 396. — Przez ręce dać, *per interpositam personam. Cn. Th.* 864. pośrzedniczo, durch die dritte Hand. — *Transl.* Przez ręce, ociągając się, nierychło, zwłaczając, mitrężnie. *Cn. Th.* 586. zaudernd. — §. Pod ręką, nieznacznie, z niechcenia, unter der Hand. Te ustawy poznoszono, albo też pod ręką w zapomnienie puszczono. *Pam.* 85, 1, 725. Pod rękę koń zaprzężony. *Pot. Jow.* 2, 23. na prawéj stronie, auf der rechten Seite. Pod rękę pisać, litery pod lewą rękę stawiać. *Dudz.* 52. cursiv schreiben. — Po ręce, na rękę = dogodnie, dogadzając, cf. na dorędziu; zur Hand, bequem, gelegen, behülflich; *Vind.* per rozi, per naredi, per rokah, pred rokami, gotovu, perpraunu, (rozhnu *statim*); *Eccl.* на руку мнѣ cie, угодно или въ пользу, (предручный na dorędziu będący). Wiele na tym należy mieć po ręce przyjaciela, gdy kto co chce sprawować *Mącz.* Ta znajomość z nią bardzo nam jest po ręce. *Teat.* 14, 156. Zdarzyło im się to, co zamysłom ich na rękę było. *Paszk. Dz.* 23. Krzak ten, jeżeli nam przeszkadza widzieć, z drugiéj strony jest bardzo na rękę, bo nas nikt widzieć nie może. *Teat.* 10. *b,* 70. Śmierć brata bardzo na rękę była Dowmontowi. *Biel.* 128. Cesarz zaniechał wojny Polskiéj, co było nie na rękę drugim sąsiadom. *Biel.* 95. Kęs nie na rękę mu to było. *Pot. Syl.* 171. Na strzelczą rękę przyjść, *ob.* Strzelczy. — *Similiter:* Wszyscy ekonomowie na rę-

kę mu padli. Wiernie służą. *Zab.* 1, 106. *Nar.* zdarzyli mu się dobrze, sie sind ihm geglückt, er ist in ihrer Wahl glücklich gewesen. *Similiter:* Idzie co ręką, dobrą ręką = szczęści się, powodzi się, idzie smarownie; *Vind.* gre od rok, is rok od rok jiti, ſrezhnu jiti, vſrezhatiſe, es geht etwas gut von der Hand, gut von Statten. Patron, szczekacz obrzydły z wyprawną paszczęką, Co mu krzywoprzysięstwo każde idzię ręką. *Węg. List.* 3. Rodzice skarżą się, że dzieci nie tak im ręką poszły, jak się spodziewano po kosztach łożonych. *Zab.* 11, 406. Niech ci kupno idzie dobrą ręką. *Min. Ryt.* 1, 310. — §. 2) Ręka, charakter pisania, pismo czyje; die Schriftzüge, die Hand, die jemand schreibt; *Ross.* почеркъ. Najwięcéj się pisaniem, mając na to prędką i piękną rękę, żywił. *Sk. Żyw.* 1, 32. Pismo jest podobne do jego ręki. *Mon.* 76, 512. Porównywając ręce. *ib.* Podpis ten był twéj ręki. *Tward. Wł.* 109. Ani styl, ani ręka mojego syna. *Teat.* 33, 21. Własnéj ręki, własnoręczny, własnorecznie, eigenhändig; *Vind.* ſlastno roko, lastnorozhen; *Ross.* самоpучный, самоpучно, своеpучный, своеpучно, поpучный, n. p. поpучный записъ, собственноpучный. — §. 3). Ręka, strona, bok, po którym co; die Hand, die Seite, auf der etwas ist. Czausz zawsze po prawej ręce Emirowi stał, gdyż ta strona u Turków podlejsza. *Warg. Radz.* 172, *Vind.* deſna roka, deſniza. — We grze: ręka = kolej przypadająca, der Vorsitz im Spiele, die Vorhand, die Reiheordnung, die Reihe, die einen trifft. Pierwszą rękę ma. *Tr.*, *Vind.* predroka, predrozhje, priedſhina, predpraviza, poſobna praviza, popriedſhina, predversta. — (REKAPITULACYA, powtórzenie głównych działów; *Eccl.* возглавленіе, возначинаніе. REKAPITULUJĘ; *Eccl.* возначинаю). — RĘKAW, a, *m.*, RĘKAWEK, wka, *m.*, *dem.*; *Boh.* rukaw, rukawek, rukawnjk; *Sorab.* 1. *et* 2. rukaw; *Carn.* rokâva, (rokavnek = suknia z rękawami; rokavz = mankietka); *Vind.* rokau; *Croat.* rukáv; *Rag.* rukàv; *Bosn. et Slav.* rukav; *Ross.* рукавъ, рукавокъ, (рукавъ pytel młyński, odnoga rzéki); §. 1) część sukni rękę okrywająca, der Aermel an einem Rocke. Zawsze lepiéj stracić rękaw, niżli suknie. *Rej. Wiz.* 192 *b.* Dla zdrowia pieniędzy nie ważyć, lepiej rękawem zasłonić, niżli suknią. *Ezop.* 56. (lepsza szkodka, niż szkoda). Co mogli rękawem zaprawić, teraz i suknią nie wystarczą. *Nar. Chodk.* 2, 54. *et* 66. (*Vind.* je ſom ſebi rokau saſhivan = bicz na siebie dał). — Nie da sobie rękawa urwać. *Rys. Ad.* 49. nie da się wiele prosić, przymuszać; er läßt sich nicht den Aermel ausreißen, nicht lange nöthigen, zwingen. Nie dadzą sobie rękawa urwać, przed pełną uchodząc. *Gwagn.* 214. — *Aliter:* Nie da sobie rękawa urwać, nie da się ukrzywdzić, er läßt sich keine Kürze thun. *X. Kam.* Nie tam idzie, gdzie rum chce; ale tam, gdzie go swowolne przyrodzenie nie inaczéj jedno jako za rękaw ciągnie. *Rej. Zw.* 18 *b.* Dzierżał go za rękaw. *Rej. Post. R r* 4. (mocno go trzymał, nie chciał go puścić). — Jak z rękawa = jak z bicza, hurmem; wie aus dem Aermel geschüttelt, haufenweise, schaarenweise. Jak z rękawa z kątów ciemnych na nas wypadają nieprzyjaciele. *Tward. Wł.* 133. *et* 185. Nie z rękawa co wytrząsnąć; z pracą co zrobić. *X. Biel.*, es nicht aus dem Aermel schütteln. — *Transl.* Komu rękawy Marsowe nie ciężały, Wszyscy się pod chorągwie wojenne garnęli. *Tward. Wł.* 75. zbroje, Rüstung. — §. 2) Rękaw, rękawek, do chronienienia rąk od zimna, der Muff, (O b d. der Stutzen); *Vind.* ſhtuz, rokovtekniza, ſhtuza; *Ross.* муфта. Rękaw niedźwiedzi. *Tr.* RĘKAWICA, y, *ż.*, RĘKAWICZKA, i, *ż.*, *dem.*; *Boh.* rukawice, rukawička; *Sorab.* 2. rukajza; *Sorab.* 1. rukaycza, rukawcz; *Carn.* rokoviza; *Vind.* rokaviza, rokoviza; *Croat.* rukavicza; *Slav.* rukavica; *Bosn.* rukaviça; *Rag.* rukovniza; *Ross.* рукавица, рукавичка, перстатица (cf. naparstek, *perst = palec), перчатка, перчаточка, der Handschuh. Przynieś mi rękawiczki psie, bo mi się ręce padają. *Teat.* 22. *c*, 42. Rękawiczki wełniane; *Ross.* вязанки, вязеницы, вареги, (cf. wiązanka). Rękawiczka dziecinna *Ross.* вотола. Rękawiczka bez palców *Ross.* голица. RĘKAWICZNIK, a, *m.*; *Boh.* rukawičnjk, (rukawnjček piesek mały rękawkowy); *Carn.* rokovizhar; *Vind.* rokovizar; *Croat.* rukovichar; *Rag.* rukavicjar, rukavizza; *Ross.* перчаточникъ, рукавичникъ; rzemieślnik od rękawiczek, der Handschuhmacher. RĘKAWICZNICA, y, *ż.*, RĘKAWICZNICZKA, i, *ż.*, *dem.*; *Boh.* rukawičnice; *Ross.* перчаточница; die Handschuhmacherinn. RĘKAWICZNICZEK, czka, *m.*, czeladnik rękawiczniczy, der Handschuhmachergesell. RĘKAWICZNICZY, a, e, do rękawicznika należący, Handschuhmacher =; n. p. Rękawicznicze rzemiesło = RĘKAWICZNICTWO, a, *n.*; *Vind.* rokavizaria; das Handschuhmacherhandwerk. RĘKAWICZNY, RĘKAWICZKOWY, a, e; *Ross.* рукавичный, перчаточный; od rękawiczek, Handschuh =, Handschuhe betreffend. Komisarze ci żadnéj nadgrody mieć nie będą, jak *titulo* rękawicznego, jeden od sta. *Vol. Leg.* 8, 139. Handschuhgeld. Przy kontrakcie wypłaca panu chłop rękawiczne, które się równa z czynszem. *Pam.* 83, 2, 72. RĘKAWOWY, RĘKAWKOWY, a, e, od rękawa, Aermel =, Muff =; *Ross.* муфточный. Ma ta dama upodobanie w pieskach rękawkowych. *Mon.* 71, 187, (*Boh.* rukowníček). Rękawowy, z rękawami, mit Aermeln; *Sorab.* 1. rukawczwaté *manicatus.* RĘKOCZYN, u, *m.*, *Chirurgic.* operacya. *Perz. Cyr.* 1, 134, *Carn.* rukodjellanje, djellovanje, die Operation. — *Milit.* Rękoczyny, manewry, ewolucye, różne obroty i ćwiczenia żołnierskie. *Jak. Art.* 3, 313. *et* 301. *et* 291, Manoeuvres. RĘKOCZYNNIK, a, *m.*, *Chirurg.* operator, operacyą czyniący. *Perz. Cyr. praef.*, der eine Operation macht. Cyrulik czyli rękoczynnik oczny. *Perz. Cyr.* 2, 174. okulista. RĘKODAJNY, a, e, RĘKODAJNIE *adverb.*, dawaniem ręki obowiązany, *qui fidem dedit*; auf Treue und Glauben verpflichtet, mit dem Handschlage angelobt. Poddanych i niewolnikków inaczéj trzymać trzeba, niżli rękodajnych sług i wolnych. *Petr. Ek.* 10. Pańska łaska ma zabiegać niedostatkowi, z dobrej woli służącemu więcéj, niżliby miał nagradzać posługi ujednanemu i rękodajnemu. *ib.* 115, (*ob.* Rękomaniec). Królowa uczyniła rzecz do królewica, oddając mię partykularnie z rąk swoich; i tak przystałem za rękodajnego sługę i pokojowego. *Boh. Ossol.* 41. Do pomagania najazdów się ofiarują, i najmują, rękodajnie nikomu słu-

żyć nie chcąc. *Vol. Leg.* 3, 13. Prosty i rękodajny dług. *Dyar. Grod.* 382. RĘKODAJSTWO, a, *n.*, *fides manu data. Cn. Th.* die Handschlagsverbindlichkeit, die Verpflichtung, die Lehnsverbindlichkeit, feudatoryuszostwo. *Włod. Pilch. Sen. list.* 290, *ob.* Maństwo, lenność. RĘKODZIELNIA, i, *ż.*, manufaktura, fabryka, miejsce, gdzie w kupie robią towary rękodzielne; die Fabrik, Manufactur; *Vind.* rokodelauzhnia; *Ross.* заводъ, (cf. zawód). Z Algieru brano bardzo wiele wełny, w rękodzielniach Langwedoku używanéj. *N. Pam.* 13, 30. Mają pozakładać w wielu miejscach rękodzielnie, końcem wyrabiania materyałów surowych. *N. Pam.* 3, 369. RĘKODZIELNIK, a, *m.*, fabrykant, der Fabricant, Manufacturist; (*Croat.* rukotvoreez; *Ross.* заводчикъ; *Carn.* rokodęlz; *Vind.* rokodelauz, rokar; *Sorab.* 1. rucžné dželnik, hantwarski; *Ross.* рукодѣльникъ, *fem.* рукодѣльница = rzemieślnik). Część pieniędzy Europejskich dostaje się biednym rolnikom i rękodzielnikom Chińskim. *N. Pam.* 22, 11. RĘKODZIELNY, RĘKODZIELNIANY, a e, od rękodzielni lub rękodzieł; Fabrik=, Manufactur=; *Rag.* rukodjeglni, rukotvòrni; *Ross.* заводскій, подзаводскій. (*Vind.* rokodelni = rzemieślniczy; *Ross.* рукодѣльный ręką robiący, pracowity, рукодѣльничать ręką [illegible]; *E*[illegible] рукодѣльствовать, рукодѣльный *manus opera indigens*, *manuali*, (cf. нерукоплетенный; *Ross.* нерукотворенный nie ręką zrobiony, *ob.* Ręczny). Naród rolnictwem i rękodzielnym przemysłem bogaty. *N. Pam.* 14, 243. Rękodzielniane towary. *Gaz. Warsz.* RĘKODZIEŁO, a, *n.*, rzecz ręką zrobiona, manufaktura; Manufacturwaare, Fabrikwaare; *Bosn.* rukodilje, djello, rukotvorje; *Croat.* rukotvôr; *Rag.* rukotvor, rukotvorstvo, rukotvorje; *Ross.* рукодѣліе, издѣліе. (*Sorab.* 1. ručne dżewo, hantwark; *Slav.* rukotvorje, *Vind.* rokodelstvu, rekarfhina, antvarh; *Carn.* rokodelnost, rokodelstvu = rzemiesło). Rękodzieła, roboty ręczne, manufaktury. *Mon.* 75, 591. — §. Taniość ręki, obfitość produktów, ułatwiają drogę do napełnienia kraju temi rękodziełami. *Pam.* 83, 377. rękodzielniami, fabrykami.

Contin. derivator. *rękojmia*, *rękojemtswo*, *rękojeść*, *rękopismo*; *rączka*, *ręczyna*, *rączęta*, *ręcznik*; *czwororęki*, *długoręki*; *na doręczu*; *stręczyć*, *nastręczyć*; *naręcze*, *poręcze*; *ręczyć*, *zaręczyć*, *zaręcznik*, *zrękowiny*; *wyręczyć*; — §. *rzemiosło*, Ross. рукомесло; — § [illegible], *porucznik*; *rochmanny*, Ross. et Eccl. ручный; *rucznica*, *rusznica*; fortassis adhuc *rzucić* cum derivatis.

REKOGNICYA, yi, *ż.*, §. 1) cyrograf [illegible] od dłużnika podpisany i jemuż oddany. *Cn. Th.* 95 [illegible] Schuldner unterzeichnete, dem Glaubiger auf sich gestellte Versicherung. — §. 2) Rekognicya = wdzięczność. REKOGNOSKOWAĆ cz. *niedok.*, dochodzić, śledzić, n. p. położenie jakie; recognosciren, auf Kundschaft ausgehen. Połowy inżenier powinien poznać czyli rekognoskować położenie. *Łesk.* 2, 238.

RĘKOJEMSKI, a, ie, *fideijussorius. Cn. Th.*; *Boh.* rukogemský; *Sorab.* 1. rukwarski; do rękojemstwa należący. *Włod.*, die Bürgschaft betreffend, Bürgschafts=. RĘKOJEMSTWO, a, *n.*, 1. RĘKOJMIA, *RĘKOIMIA, i, *ż.*; *Boh.* rukogemstwj; *Carn.* porokuvanje, porozhanstvu; *Sorab.* 1. rukuwano, ruki; *Vind.* poroknia, porokuvanje, porofhtvu, saobezhanstvu; *Croat.* poruchánsztvo; *Dal.* jamsztvo; *Bosn.* poructvo, jamstvo, oklada, zaklada, ozakladghjenje, oklada; *Rag.* jamstvo, porùctvo; *Ross.* поручительство, ручаніе, ручательство; *Eccl.* емство; obowiązek, obietnica stawienia się za kogo u sądu, *vadimonium*, Bürgschaft für die Stellung vor Gericht. Nazywają rękojemstwo *satisdatio*, upewnienie dosyć uczynienia temu, który po kim rękojemstwa żąda; zowią też *cautionem*, *fideijussionem. Groick. Obr.* 56. Złoczyńce sędzia na rękojemstwa nie ma dawać, bo gdyby go na rękojmię dawał, srogość prawa nad nim ustaje, gdy rękojmia głowę płaci, jeśli złoczyńca zbieży. *Sax. Porz.* 14. Rękojmią czyli fideijusyą za drugiego czyniący, to wszystko dotrzymać ma, co ten, za którego ręczył, sam z swéj osoby, uczynić powinien. *A. Zamoj.* 164. *Vol. Leg.* 2, 950. *et* 697. Trzeba więzienie podjąć, abo się jakim rękojemstwem abo istnościami wyprawić. *Rej. Post. T t* 4. — 2. RĘKOJMIA, iego, *m.*; *Boh.* rukogmě gistec, (cf. isciec); *Slov.* poručnjk, (cf. porucznik); *Sorab.* 1. rukuwař, rukownik; *Sorab.* 2. rukij; *Carn.* porók; *Vind.* porok, porozhnik, saobiezhavez; *Croat.* porûk; *Dal.* jamacz, (*ob.* Imać); *Rag.* jamaz, porùk; *Bosn.* poruk, poròk, jamaç; *Ross.* ручатель, *obs.* порутчикъ, таль; *Eccl.* испоручникъ, емецъ, порука, послоухъ; zaręcznik, ręczyciel, poręcznik, zabezpieczający daną obietnicę, z obowiązkiem dopełnienia jéj przez się, w przypadku nie uiszczającego się dłużnika. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 287. *Sax. Porz.* 72. Miał na to rękojmiego, żeby abo on sam, abo rękojmia on dług miał zapłacić. *Chelm. Pr.* 155. *Vol. Leg.* 2, 946. Rękojmiego stawić *Eccl.* опослушити, поруку въ чемъ дать кого, опоручить. RĘKOJEŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* rukowět, rukowjtka; *Slov.* rukowět; *Sorab.* 1. rucznicza, dżerżel, pżiwadwo; *Carn.* rozh, rozhiza; *Vind.* rozhiza, topar, toparifhe, dershalu, primik, segai, rozhnik, balanga; *Croat.* ruchieza, préruch, balangya; *Rag.* rucizza, ruciciza, rukobràn; *Dal.* rucsicza; *Bosn.* ruciça, [illegible]; *Ross.* рукоятка, рукоятка, ухвать, ухватикъ, ухватецъ [illegible] рукоятка, рукоятіе, руковядочка, рукоятие; [illegible] рукоять, рукоятие [illegible]; [illegible] *jać*); część u narzędzia, za którą ręka chwycą, der Griff, Handgriff, (cf. jelca, ansa, antaba, mlon, trzonek, dzierżak). Motyką nad rzéką robiąc, upuścił ją w wodę, że mu się z rękojeści zemknęła. *Star. Ben. B* 4 *b. Mon.* 75, 591. Rękojeść u krzyża od pałasza, za którą się ujmuje pałasz. *Magier. Mskr.* Ująwszy za rękojeść pompy, naciśniesz ją na dół, tym samym podniesie się pręt w pompie do góry, a z nim wiaderko z wodą. *Świtk. Bud.* 319. *Arripere ansam*, dochwycić się rękojeści albo uszka, t. j. przyczyny; czasu nie opuszczać, pochop brać. *Macz.* — *Prov.* Uchodzi w rękojeści. *Rys. Ad.* 70. wykręca się sianem, sich heraus wickeln, los wickeln. Nie ujdziesz z rękojeści, wszędy cię się stawię; *nusquam hodie effugies. Nag. Wirg.* 493. RĘKOMANIEC, ńca, *m.*, n. p. Słudzy dwojacy są, jedni rękomańcy i niewolnicy, drudzy wolni. *Szczerb. Sax.* 412, *ob.* Imaniec; cf. rękodajny, cf. *rękopuszczony.

REKOLEKCYA, yi, *ż.*, pomiarkowanie się, zastanowienie

się nad sobą, upamiętywanie; in der Mystik, die innerliche Einkehre, das geistige Besinnen, Insichgehen. Nim do kapłaństwa przystąpił, udał się na rekolekcye, gdzie cały miesiąc, przy ustawicznych umartwieniach na błaganiu majestatu boskiego strawił. *Sk. Żyw.* 1, 306. Zaprosili go na rekolekcye do kozy. *Teat.* 22, 133. REKOLIGOWAĆ się *recipr. niedok.*, *ob.* Upamiętywać się.

REKOMENDACYA, yi, *ż.*, zalecanie, zaleta; die Empfehlung, Anempfehlung. Rekomendacye uważane być mają jak akty warunkowe. *Zab.* 5, 125. REKOMENDOWAĆ, *ob.* Zalecać, polecać. REKOMENDACYJNY, a, e, polecający, n. p. list, Empfehlungs=; *Vind.* perporozhnu pismu; *Ross.* препоручительный, одобрительный; *Eccl.* проѣзжая граммата.

˚REKONCYLIOWAĆ kościoł = poświęcać znowu kościoł sprofanowany, wieder einweihen. Dla pewnego wielkiego grzechu kościoł musiał być rekoncyliowany abo znowu przeżegnany. *Sk. Żyw.* 370. cf. odklinać.

REKONWALESCENT, *Krup.* 5, 371. ozdrowiejący.

REKONWENCYA = obwinienie od pozwanego, zadanie wady powodnéj stronie. *Cn. Th.* 814. die Gegenklage.

RĘKOPISM, u, *m.*, RĘKOPISMO, a, *n.*; *Vind.* roknu pismu, rozhnu pismu; *Bosn. et Rag.* rukopis; *Ross.* рукопись; manuskrypt, die Handschrift. (*Ross. et Eccl.* рукописаніе cyrograf). RĘKOPISNY, ˚RĘKOPISANY, RĘKOPISMOWY, RĘKOPISOWY, a, e, ręką pisany, od rękopism; geschrieben, Handschrift=, Manuscripten=; *Vind.* srokopisan; *Ross.* рукописный. Są takowe modlitwy w trebnikach starych rękopisnych. *Pam. Kam.* 372. Czytamy to w nomokanonach dawnych, tak rękopisanych, jako i teraźniejszych drukowanych. *ib.* 40. Zbiór rękopismowy. *Ld.* ˚RĘKOPOŁOŻENIEC, ńca, *m.*, duchowny mający prawo święcenia drugich, kładąc na nich rękę, ein Geistlicher, der das Recht hat, andere zu weihen. W jego dyecezyi rękopołożeńcy są zupełnéj władzy biskupowie. *Weryf.* 32. ˚RĘKOPUSZCZONY, a, e, podług *Łac.* manumissus, frey gelassen; (cf. rękomaniec). Rękopuszczeni albo wolnością darowani *Szczerb. Sax.* 267. Stosunki pana do sługi rękopuszczonego. *ib.* 415. ˚RĘKORUCH, u, *m.*; *Eccl.* рукодвизаніе: gestykulacya, die Gesticulation; *Verb Eccl.* рукодвижу, рукомѣряю gestykuluję. ˚RĘKOTWOR, *ob.* Rękoczyn, rękodzieło. ˚RĘKOTWORNY, *ob.* Rękodzielny. RĘKOWIDŻ, a, *m.*; *Boh.* rukowjd, rukohled; *chiromanta*; *Eccl.* руковражбитель, рукосмотритель, руковолшебникъ; *Boh.* rukohledstwj, rukowiděnj chiromancya. RĘKOWINY *plur.*, zrękowiny, zaręczyny, (*ob.* Zrękować); *Rag.* rûciti, rukovatti, zarûciti *spondere conjugium*, (*ob.* Ręczyć, *ob.* Ręka): das Verlöbniß, Versprechen; *Slov.* oddáwki, oddáwani, prstènkowání, zaslubeni, prepigáni. Rękowiny albo ślubiny są obietnicą przyszłego małżeństwa. *Hrbst. Nauk.* Y 8. Przyjechał, aby to małżeństwo kończył, jakoż się już były rękowiny stały. *Biel.* 486. Koroną go ukoronowała matka w dzień rękowin jego. *Budn. Cant.* 3, 11. ˚RĘKOWODZCA, y, *m.*, *manuductor. Klecz. Zdan.* 74; *Ross.* руководитель, *f.* руководительница. ˚RĘKOWÓDZTWO, *manuductio*; *Boh.*auwod; *Carn.* rokovodnost; *Ross.* руководство, руководительство, *Verb.* руководствовать; *ob.* Przewodnik, przewodnictwo, przewodniczyć.

REKORDACYA, yi, *ż.*, żebranie uczciwe sług kościelnych z śpiewaniem od domu do domu. *Cn. Th.*, die Currende, das Currentsingen der Kirchendiener. — *Transl.* Rekordacya = zebrane na rekordacyi pieniądze, das Einkommen von der Currente. Dobrąśmy rekordacyą mieli. *Cn. Th.*

REKREACYA, yi, *ż.*, posiedzenie ucieszne, rozmowa ucieszna, przyjacielska, towarzyska; przechadzka; przerywanie zabaw poważnych; pogadanie poobiedne, powieczerne; odpocznienie, uciecha, krotofila, wakacya szkolna. *Cn. Th.*, eine Recreation, Erhohlung, Unterhaltung, Zeitvertreib, Belustigung. U naszych dawnych Polaków słowo rekreacya znaczyło rozerwanie umysłu przez wymiarkowany od zabaw i pilnego uczenia odpoczynek. *Mon.* 74, 548. Na rekreacyach każdodniowych zawsze były rozmowy o rzeczach duchownych. *Wys. Aloj.* 300. Dworskich błażeństw, psów, ptaków mieć nigdy nie chciał; ani się uciechą abo rekreacyą taką, lub jaką inną, nie podług stanu swego bawił. *Sk. Żyw.* 2, 124. REKREOWAĆ się *recipr. niedok.*, urekreować się *dok.*, rozrywać się, sich zerstreuen, erhohlen. Życia przybywa, gdy się człowiek ma czym w domu zabawić i urekreować. *Haur. Sk.* 165.

REKRUT, a, *m.*, nowo zaciągany żołnierz; *Vind.* novak, regrut; *Eccl.* новобранный, (cf. wybraniec). Ktoby był bezpieczen od zaciągu, kiedy nawet kobiety idą na rekrut? *Teat.* 24. *c*, 98. REKRUTNIK, a, *m.*, werbownik, zaciągacz rekrutów, der Werber. Byli to rekrutnicy, którzy mię do sędziego zaprowadzili. *Zab.* 3, 184. REKRUTOWAĆ *cz. niedok.*, zarekrutować, zrekrutować *dok.*, na żołnierkę zaciągać, anwerben. Mówią, że teraz nawet rekrutują dziewczęta. *Teat.* 24. *c*, 97. Rekrutowanie, zaciąganie rekrutów; *Ross.* солдатчина, наборъ, (cf. nabrać).

REKTANGUŁ, *ob.* Prostokąt. REKTOR, a, *m.*, rządca szkolny, akademicki; *Sorab.* 2. rechtař; *Eccl.* правитель, строитель, der Rector. Studenci w Krakowie mają mieć swego rektora, któryby ich sądził i juryzdykcyą miał nad niemi. *Herb. Stat.* 587. REKTORSKI, a, ie, od rektora, Rector=. Rektorski urząd = REKTORSTWO a, *n.*, das Amt eines Rectors, das Rectorat; *Slov.* rechtorstwo. REKTYFIKOWAĆ, *ob.* Sprostować, sprawdzić, poprawić, naprawić: w chemii czyścić, przeczyścić; *Ross.* передвоить, передваивать. Rektyfikacya chemiczna *Ross.* передвойка.

REKUPEROWAĆ. *Biel.* 111. *Kunig. Her.* 140, *ob.* Odzyskiwać.

REKWIALNY, a, e, z *Łac.* requies: dla odpoczynku dusz się dziejący, n. p. Msza rekwialna. *X. Kam.*, zaduszna, Seelenmesse.

REKWIROWAĆ = urzędownie żądać, wymagać. REKWIZYCYA = urzędowne nazad żądanie, wymaganie, wyciąganie; *Eccl.* возъизстязаніе.

RELACYA, yi, *ż.*, §. a) doniesienie, odpowiedź; *Ross.* докладъ, докладка, der Bericht, die Berichtserstattung. Relacya o pozwie, zaświadczenie woźnego, jako pozew tam, gdzie należał, położył. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 43. — §. b) Relacya do czego, z czym = stosunek, Verhältniß; *Ross.* относительность, касательность. Szczycimy się relacyą

do samych świętych; mieli i oni pokrewieństwo z familia Chrystusową. *Lach. Kaz.* 1, 218. RELACYJNY, a, e, Relations=; *Ross.* докладный, (cf. dokładny). Sejmik relacyjny, der Relationslandtag, wo nach geendigtem Reichstage von den zurück gekehrten Landboten dem Landadel Bericht erstattet wurde; na którym posłowie czynili relacyą o całym dziele sejmu. *Sejm. Grodz.* 2, 18, (cf. sejmik). Sądy relacyjne, Relationsgerichte, nazwisko ztąd biorą, że przed tym królowie poruczyli sprawy niektóre senatorom do poznawania, którzy wiadomość o nich dawać byli powinni królowi, a dopiero ten wydawał wyrok ostatni. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 337.

RELIGIA, *RELIA (*Cn. Th.*), ii, *ż.*; *Vind.* bogazhastvu, boguſlushnost, religionstvu; *Sorab.* 1. bohuszwužownofež; *Rag.* boggosctòvnos, boggosctovje, boggoljubnos, boggomillos, bogocjastenje; *Bosn.* bogomillost; *Ross.* законъ, (*ob.* Zakon); wiara, sposób chwalenia boga, *ut* której *relii jesteś? *Cn. Th.* (die Religion, cf. wyznanie). Religia jest poznanie prawe boga, i czci jemu należytéj. *Kras. Zb.* 2, 446. Masz powinności, któremi nas bóg obowiązać raczył; a od tego obowiązania wszystek postępek nabożeństwa chrześciańskiego jest nazwany religią, t. j. obowiązaniem. *Żarn. Post.* 3, 585. W tobie religia straciła obronę. *Zab.* 8, 191. Religia, umiejetność służenia bogom, u pogan. *Zab.* 3, 8. Religia *subjective*, którą kto ma, n. p. Pełen religii, cf. sumnienie, bogobojność; *Sorab.* 1. bohuszwužowné; *Rag.* boggosctovni, bogoxiv, bogoxivaz; *Bosn.* bogomilii *religiosus*. Człowiek bez religii, *ob.* Ateusz, bezbożnik. RELIGIJNY, a, e, od religii, tyczący się religii, Religions=.

RELIKWIA, i, *ż.*, die Reliquie. Relikwie, kości świętych ludzi ku czci ich wystawione kościelnym zdaniem. *Cn. Th. Jabł. Tel.* 35, *Rag.* sueete mocchi; *Croat.* mòchi szvete; *Ross.* мощи; *Eccl.* останки. *Moszczy albo relikwie. *Sak. Dusz.* 144. Relikwie, słowo Łacińskie, rozumie się ostatki, co nam święci zostawili. *Żarn. Post.* 3, 534 *b.* — §. Macają go przez stołek dziurawy, czy ma relikwie domowe. *Biel. Św.* 81. (części rodzajne). RELIKWIALNY, a, e, od relikwij, do relikwij należący, Reliquien=. RELIKWIARZ, a, *m.*, kości świętych schowanie, skrzyneczka etc.; *Rag.* mocchi, shranna od mocchij, svetomocchiza, Reliquienverwahrung, Reliquienkästchen. Relikwiarz ozdobiony bajorkami. *Teat.* 24. *b*, 35.

REMA, *ob.* Ryma. REMANENTY, *ob.* Reszta.

REMIS, u, *m.*, REMISYA, yi, *ż.*, odłożenie sprawy na inszą sesyą, na inszy sejm, die Verlegung einer Sache auf eine andere Sitzung, auf einen andern Reichstag.

REMISZ, REMIZ, a, *m.*; (*Ross.* ремезъ; *Germ.* die Rohrmeise; Niedersächs. Remmesten, Riethmeise, in einigen Gegenden Remiz); sikorka Wołyńska, *parus pendelinus*, die Beutelmeise, zawiesza gniazdo na końcu cienkiej gałązki drzewa, pospolicie nad wodami; gniazdo podobne do worka; materyał jego bawełnisty z puchu ostowego i kotek wierzbowych; sikorki te tylko Włochom, Węgrom i Polszcze właściwe. *Kluk. Zw.* 2, 275. *Zool.* 229. *Rzącz. H. N.*, *Titii diss. parus minimus.* Lips. 1755. 4. REMISZOWY, a, e; *Ross.* ремезовый, ремезиный; Beutelmeisen=. Remiszowe gniazdo lekarstwem dla bydła. *Haur. Sk.* 58.

REMONSTRACYA, yi, *ż.*, przekładanie, zastanawianie kogo nad czym; die Remonstration, Gegenvorstellung, Erwiderung. Nic już nie pomagały żadne remonstracye, ani upomnienia. *Sk. Żyw.* 1, 306.

1. REN, u, *m.*, §. 1) rzéka Niemce od Francyi dzieląca. *Gwagn.* 441, *Boh.* Reyn; *Vind.* Rainski potok, Rain; *Germ.* der Rhein, Rheinstrom, (cf. *Graec.* ῥεῖν płynąć, cf. rzéka). Cyrkuł Renu górnego, der Oberrheinische Kreis; cyrkuł Renu dolnego, der Niederrhein. Kreis. *Wyrw. Geogr.* 207. — §. 2) *Meton.* Ren = Reńskie wino, Rheinwein, n. p. Szampan, Ren, Węgrzyn, dodaje wesołéj miny. *Zab.* 8, 310.

2. REN, *RENN, a, *m.*, RENIFER, RANGIFER, *RONIFER; (*Boh.* rentař; *Svec.* ren; *Norv.* reensdyr, hreindyr; *Lapp.* raingo; *Angl.* raindeer; *Gall.* rangier; *Germ.* das Rennthier; (*Carn.* sedlôn; *Vind.* ſedlon; *Ross.* елень сѣверной, (*ob.* Jeleń); *Eccl.* елень заморскій; *Sybir.* иржасть). Renifer młody bezrogi *Ross.* пыжикъ. Rangifer albo rongifer, po Polsku ronifer. *Chmiel* 1, 583. W Laponii jest źwierz jak koń podługowaty, zowią go *ranifer abo *renn, ma skórę jak na ośle kosmatą, nogi jak u jelenia, rogi długie gałęziówate; kiedy go w sanie zaprzęgą, przez 24 godzin ubieżą na nim 30 mil Niemieckich. *Gwagn.* 433, *Cervus tarandus. Kluk. Zw.* 1, 296. *Zool.* 371. Co dawni Polacy nazywali łosiem zamorskim, to zupełnie inszy od łosia gatunek jest; najlepiéj zachować cudzoziemskie nazwisko *renn. *Stas. Buff.* 214. Renifer rączy. *Banial. A* 3. Lasy Lapońskie pełne reniferów. *Wyrw. Geogr.* 546. Na górach jest dosyć zająców, renów i wszelkiego ptastwa. *N. Pam.* 13, 32. Samica renifera *Syber.* важенька. Skóra młodego renifera *Ross.* пыжъ. RENOWY, RENIFEROWY, a, e, Rennthier=. Reniferowe skóry garbowane, *Ross.* ровдуга; *Sybir.* ролдуга. Reniferowe skóry nożne *Sybir.* кисы, камасы.

RENDEZ-VOUS, *ob.* *Zrok. RENEGAT = poturczony. *Mik. Obs.* 510; *Ross.* вѣроотступникъ; (*Turc.* mamiuk).

RENETKA, i, *ż.*, z *Franc.* reinette, reine; *Angl.* rennetting; die Renette, gatunek jabłek.

RENOWACYA. *Sk. Żyw.* 1, 399. *ob.* Odnowa, odnowienie.

RENSKI, a, ie, od Renu rzéki, Rhein=; *Boh.* Reynský, Reynj; *Carn.* Rajnsh. Między winami Niemieckiemi piérwsze otrzymuje miejsce wino Reńskie. *Krup.* 5, 106. *et* 107, *Vind.* Rainsku vinu; *Ross.* Ренское, рейнвейнъ; *Eccl.* Ренское вино, (*ob.* Ren). Reński, ryński = 4 złote Polskie; *Vind.* rainiſh, goldinar; *Croat.* ranyichki, ein Floren.

REPARACYA, yi, *ż.*, naprawa; *Ross.* чинка, die Reparatur, Ausbesserung. Potrzebował zamek, od nieprzyjacioł nadpsuty, reparacyi. *Nar. Hst.* 5, 248. REPAROWAĆ *cz. niedok.*, zreparować, wyreparować *dok.*, naprawiać, ausbessern. Drogi reparowane. *Kras. Pod.* 2, 123.

REPETOWAĆ, *ob.* Powtarzać. REPETYCYA, *ob.* Powtórzenie, powtarzanie. Zegar z repetycyami, eine Repetiruhr; *Slov.* opakugice hodini. W muzyce repetycya, znak położony na końcu części, która się ma powtarzać, znak powtórzenia. *Mager. Mskr.*, Wiederhohlungszeichen.

REPLIKA = odpór słowny, zbijanie abo zbicie mowy czyjéj. *Cn. Th.* 603, *Ross.* оговариванiе.

REPREZENTACYA, yi, *ż.*, *przedstawienie, przekładanie przed oczy, okaz; *Rag.* prîkazanje, skàza; *Croat.* peldokaza, die Repräsentation, Vorstellung. W sakramencie tu, onego co się tam działo, jakaś reprezentacya albo wyrażenie, albo okazanie bywa. *W. Post. W.* 227. Reprezentacya sztuki jakiéj na teatrze, dawanie jéj, granie jéj. — §. Upominanie, przełożenie; die Erinnerung, Vorstellung. Stało się to przeciwko wszelkim reprezentacyom. *Sk. Żyw.* 2, 147. — §. Reprezentacya, reprezentowanie drugiego, das Repräsentiren. Niepodobieństwo znajdowania się wszystkim na obradach krajowych, zastąpiła reprezentacya narodowa. *Gaz. Nar.* 1, 101. Cała reprezentacya narodu Polskiego była w sejmie. *Ust. Konst.* 2, 268. — §. Reprezentacya czyja powierzchna, postawa, figura; das Aeußere, die Figur. Powagę przyzwoitą urzędowi zachować ma; ale tak, iżby zbytecznością reprezentacyi podległych sobie nie zrażał. *Kras. Pod.* 2, 203, cf. prozopopeja. REPREZENTOWAĆ *cz. cont.*, *przedstawiać; *Rag.* slikkovati; *Croat.* pelduvati, vorstellen. Nigdy tak śmieszna rzecz być nie może, opowiedziana jak reprezentowana. *Zab.* 12, 264. *Dudz.*

REPUBLIKANIN, a, *m.*, członek wolnéj Rzpltéj, der Republicaner; *Vind.* republikanar, vkupslofhtvenik; *Rag.* skupnovlâdalaz; *Ross.* республиканецъ. *F.* Republikantka. REPUBLIKANTSKI, a, ie, od wolnéj Rzpltéj, republicanisch; *Vind.* republikanarski, vkopslofhtveni; *Ross.* республиканскiй.

*REPUGNANCYA, n. p. Miałem od tego wielką repugnancyą = wzdryganie, hydzenie, brzydkość, odwrócenie, niechęć. *Cn. Th.*, wstręt, Widerwille, Abscheu, Abneigung.

REPUTACYA, i, *ż.*, dobra sława, imię, słynienie; *Vind.* pofhtenje, Ruhm, guter Ruf. Kłamca jest magazynem wiatru i nieprzyjacielem swojéj reputacyi. *Zab.* 5, 32, cf. słuch. REPUTOWANY, a, e, sławny, słynący; *Vind.* pofhten, pofhtuvatliu, berühmt.

REŚCIK, RESZCIK, a, *m.*, *dem. nom.* reszt, ein Restchen, kleiner Rest. *Haur. Sk.* 161.

RESPEKT, u, *m.*, poważanie, uszanowanie; die Achtung, Hochachtung. Przebacz płci piękna zbyt śmiałym wyrazom, Macie nas swoim podległych rozkazom, Lecz respekt prawdzie nie może przeszkadzać. *Kras. Mysz.* 40. Cicho Waści! miéj na respekt baczność. *Teat.* 3. *d*, 20. Gdy gaszek umie szafirkować, już w respektach, i jest upragniony za męża. *Mon.* 73, 592. już w znaczeniu, już ma łaskawe względy. — §. Respekt na co = wzgląd, oglądanie się na co, die Rücksicht auf etwas. Przełożeni respekt na słabe jego zdrowie mieli. *Sk. Żyw.* 1, 337. Respektami się uwodzić; na ludzie się oglądać. *Cn. Ad.* 535. auf das Ansehen der Person achten. Respektów u boga niemasz. *Cn. Ad.* 27. bóg ludźmi nie brakuje, bey Gott gilt kein Ansehen der Person. RESPEKTOWAĆ na co *med. niedok.*, względać, oglądać się na co, Rücksicht nehmen. Bez ręku i bez oczu sędziego malują, Rzkomo tym respektować i brać zakazują. *Jag. Gr. A* 3. Bynajmniéj na urodzenie swoje nie respektując. *Sk. Żyw.* 1, 393. — §. Respektować kogo, czcić, poważać, szanować, w uszanowaniu mieć.

RESPIRACYA, *ob.* Dech, oddech, oddychanie, tchnienie.

RESSORY, *ob.* Sprężyny.

RESTAUROWAĆ, n. p. Po onym upadku restaurowany jest rodzaj ludzki. *Salin.* 4, 1. na nowo naprawić, poprawić, odnowić. RESTAURACYA, *ob.* Odnowa, Poprawa, Naprawa.

*RESTY *plur.*, n. p. Jagiełło po wszystkim królestwie mandaty sznurami pozawleczone, które Polacy od tych sznurów *restami* z Łacińska zowią, rozesłał. *Krom.* 445, cf. wici; die alten königlichen Mandate, die mit Schnüren (*Lat.* restis) zusammen gebunden waren.

*RESTYTUCYA, wrócenie cudzych rzeczy. *Sak. Persp.* 9.

RESZT, u, *m.*; *Gall.* reste; *Ital.* resto; *Lat.* residuum, restantia; *Germ.* der Rest; *Boh.* ostatek, zbytek, (*ob.* Zbytek, zbywa co); *Sorab.* 2. rest; *Sorab.* 1. zbótk, powostahnki; *Vind.* ostajezha, ostanik, ostalu, sbresostava, zhresostanik, ostanstvu, pobrank (cf. pobierki), sadostanik; *Croat.* rèst, zasztavek, osztanek, osztala, osztali; *Dal.* oztalo; *Bosn.* ostalo, ostatak, ostak, ostaçi, ostavçi, mrrive, (*ob.* Mierzwa); *Rag.* ostàtak, ostànak; *Ross.* досталь, осталь, остатокъ, остаточекъ, поскребокъ, подскребокъ, поскребышь, поскребышекъ, одонье, одоньице, недоборъ, недоимка, недоимочка, прочiй, (cf. dojąć, dojmować, cf. prócz); *Eccl.* останъкъ, остатокъ, останцы, (останки, мощи relikwie); ostatnia, ostateczny ostatek; das Aeußere, das Letzte, was man noch übrig hat. Widzą, że źle, i o reszt im idzie. *Leszcz. Class.* 57. na ostatnią przyszli, przywiedzeni na hak, aufs Aeußerste gebracht. *Paszk. Dz.* 121. Ci, co nazbyt buczno i hojnie żyją, prędko do resztu przychodzą. *Budn. Apopht.* 33. Resztem czynić, resztem gonić = ostatnim gonić, ostatnemi siły; das Letzte daran setzen, das Aeußerste wagen. *Rys. Ad.* 61. Jeszcze nie zginie, choć kto resztem goni. *Wad. Dan.* 266. Wioski skaczą galardy, aż my prędko resztem goniemy. *Falib. P* 2. Nie trzeba się dziwować onym wiekom, wszystko resztem goniącym, otworzyła się droga przez morze nawet. *Warg. Kurc.* 12. (na wszystko odważnym). Ojczyzno utrapiona, nie mogłaś się bronić, Aże-ć przyszło tym resztem ostatecznym gonić. *Tward. W. D.* 184. RESZTA, y, *ż.*, RESZTKA, i, *ż.*, *dem.*, ostatek, co się zostało, co z czego zbywa, nadmiar; der Rest, der Ueberschuß. Przynieś mi tę resztkę wina. *Teat.* 55. *e*, 20. Proszę do siebie, tam mi Wc Pan resztę z łaski swojéj dopowiesz. *Teat.* 26, 62. (koniec historyi). Na borg nie ma rozdawać urzędnik, bo reszty szkodliwe są. *Haur. Ek.* 14. (resztujące długi, remanenta, niedobory). — *Arith.* Reszta, liczba pozostała po wyjęciu mniejszéj liczby z większéj *Soisk. Geom.* 3, 79. *Łęsk.* 2, 6. *Jak. Mat.* 1, 19. — §. *Adverb.:* Do reszty, ze szczętem, doszczętnie, zgoła, zupełnie; vollends, gänzlich. Pożycza od imaginacyi tego, czymby do reszty zepsuł tych trochę przymiotów, któremi go przyrodzenie obdarzyło. *Mon.* 70, 730. — Na resztę = na koniec, endlich. Niechże się na resztę dopytam, o co chodzi. *Teat.* 52, 19. Na reszcie, w reszcie, z resztą = co do reszty; *Sorab.* 2. wo fbutnem; *Vind.* ostanezhnu, ostaunu, sa ostalu, poostau-

nem, zbes tu; *Croat.* odosztalòga; *Bosn.* odostaloga, übrigens. To wyjąwszy, z resztą człowiek bez porównania. *Teat.* 17, 40. Ten, który się najbardziéj zaklina, największy jest oszust, zwodziciel, odrwisz, i nie wiem co na reszcie. *Teat.* 15, 63. A na reszcie, za kogo mnie Wc Pan bierzesz? *Teat.* 15, 64. O nieboszczyku zapomnieć, to z resztą niema się czego turbować. *Teat.* 15. *c*, 4. Gdy nie zmiękczysz serca w niewieście, Ten jéj ode mnie powiedz wiersz w reszcie. *Zab.* 14, 229. W reszcie co mi się tam w cudze wdawać rachunki? *Teat.* 33, 24. W reszcie choćby i przyszedł, już mniéj dbam o niego. *Teat.* 36. *c*, 105. (nawet, dajmy, mniejsza o to). Nie śmiejcież się proszę, Śmiejcież w reszcie, mimo wasze śmiechy, Przecież ja powiem, co robiły mnichy. *Kras. Mon.* 11. RESZTOWAĆ co komu *med. niedok.*, resztę winnym zostawać komu, restiren, einen Rest schuldig bleiben. Dziesięć talarów resztuje. *Tr.* Resztujący, pozostały jeszcze, restirend; *Sorab.* 1. zbótni, (cf. zbytni); *Vind.* zhriesen, ostanezhen, ostan, saostan, zhriesostan, ostajezh, sadostanezhen; *Bosn.* ostali, ostajni; *Ross.* достальный, доимочный, недоимочный.

RETA ziele. *Brzost. Duch.* 29. *Pam.* 83, 368. *ib.* 85, 1, 2012. *N. Pam.* 12, 289, *ob.* Marzana.

RETENTA, ów, *plur.*, długów ostatki, niedopłacone sumy; Rückstände, rückständige Gelder. Sposób dochodzenia retent Rzpltéj należących. *Vol. Leg.* 3, 5. RETENTOWY, a, e, resztujący, niedopłacony, rückständig. Retentowe pieniądze. *Tr.* remanent.

RETOR, a, *m.*, *ob.* Mowca, wymowca, krasomowca; *Eccl.* речеточецъ, cf. rzecznik. Retorykiem jestem *Eccl.* риторствую. RETORYCZNY, a, e, RETORYCKI, a, ie, *Sk. Dz.* 274, *ob.* Krasomowczy. RETORYKA, i, *ż.*, sztuka porządku i ozdoby mowy ludzkiéj. *Pir. Wym.* 105; die Redekunst; *Slov.* wimluwnost; *Sorab.* 1. retžniwosćže hutžwa; *Vind.* govorna viednost; *Croat.* leposzlovka; *Ross.* красорѣчіе; *Eccl.* риторство, риторiчество, вѣтiйство. Augustyn posłany był do Medyolanu, aby tam czytał retorykę, t. j. naukę ozdobnéj rzeczy. *Biel. Hst.* 160. — §. Pewna klasa szkolna, die Classe in der Schule, wo die Rhetoric docirt wird. Jest w retoryce. *Tr.*

RETORTA, y, *ż.*, naczynie chemiczne do przepędzania spirytusów. *Kluk. Kop.* 2, 316, *Vind.* gushba; *Ross.* горлянка, die Retorte; bania zakrzywiona. *Kruml. Chym.* 51.

RĘTSZY, *ob.* Rączy.

RĘTY! *Teat.* 53. *b*, 71. *et* 11. *a*, 3; *ob.* Rata!

RETYRADA, *ob.* Odwrót, Odwód. *Jak. Art.* 3, 305. — §. Przechód, prewet, dwór, ganek; *Ross.* заходъ, Abtritt. 'Rejtyraty. *Haur. Ek.* 7.

REUBARBARUM, *ob.* Rum Turecki.

REWANŻ, *ob.* Odwet. REWANŻOWAĆ. *Gorn. Dw.* 43, powetować, odwetować.

REWELACYA, *ob.* Objawienie, Zjawienie.

REWERENDA, y, *ż.*, żupan księży, suknia księża, cf. sutana; der Priesterrock, die Reverende. Księża Rzymscy w palendrach i rewerendach chodzą. *Sak. Okul. Gil. Post.* 41 *b*. Nie są u boga płatniejsze fałszury, a niżli uczciwe rewerendy. *Żarn. Post.* 2, 366 *b*. Bóg go chciał mieć żołnierzem, i położył na ramiona jego, miasto rewerendy, karacenę. *Birk. Chodk.* 37. Czemu się wstydamy kaptura mistrzowskiego, abo bakałarskiéj rewerendy? *Falib. O* 3. — §. Dziś wolno żydowi ubrać się w rewerendę, za doktora się udawać i léczyć. *Petr. Pol.* 414. w doktorską suknią, Doctorrock. — *Meton.* Tak dziś zły wiek wszędy, Zwykł potwarz na niewinne rzucać rewerendy. *Teat.* 42. *c*, 7. na duchownych.

REWERS, u, *m.*, §. 1 a) zaświadczenie na pismie, że co uiszczono, kwit, der schriftliche Revers. — b) Powtórnym rewersem oddaje Wc Panu uniżoność czołobitną. *Boh. Kom.* 4, 328. drugi raz, zum zweiten Male. — §. 2) Rewers, gatunek materyi; Fries, ein rother Zeug zum Unterfutter. *Tr.* Czerwone materye, rewersy, kuczbaje. *Haur. Sk.* 520.

REWIA wojska. *Pam.* 83, 2, 59. *ob.* Popis. REWIZYA, *ob.* Przezieranie, przeglądanie, przetrząsanie; *Ross.* перепись, переборъ, пересмотръ. Rewizya, druga korekta *Ross.* сводка. Rewizya procesu *Eccl.* посуждение, пересудъ. REWIDOWAĆ, *ob.* Przezierać, przeglądać, przetrzasać.

REWOKACYA, Rewokowanie. *Mon.* 71, 214, *ob.* Odwoływanie, *ob.* Odwołać.

REWOLUCYA, yi, *ż.*, przerzut, eine Revolution. — *Polit.* Znaczna odmiana rzadu, albo wzruszenie narodu. *Kras. Zb.* 2, 449. *Ust. Konst.* 2, 229. Wszelka znaczna odmiana bądź względem stanu rządu, bądź względem stanu narodu, jest rewolucyą. *Ust. Konst.* 2, 129.

'REŻ, *G.* rży, *ż.*; *Boh.* rež, reyž; *Sorab.* 1. rož; *Sorab.* 2. rejsch, *G.* rschi, *dem.* rejschka; *Carn.* ersh, *G.* shy, sorshèza; *Vind.* erſh, herſh, gerſh; *Croat.* hers, ers, (pira ◦ zboże, cf. pirog); *Dal.* arx, raax; *Hung.* roz, ros, rozs; *Bosn.* rasg, snit; *Rag.* raax; *Slav.* rás, ràx, hràx; *Ross.* рожь: (*obs.* пира, *ob.* Pirog); (*Ross.* ружный obroczny; *Eccl.* [ръжь 2] пыра (Obrok *qu. v.*); *Suec.* rog; *Esthon.* ruchit, roet; *Wallis.* rhyg; *Lat. med.* rogga; *Angl.* rye; *Germ.* der Rocken; (cf. *Germ.* Gerste, Hirse; [*Sanscr.* ragi *Cynosurus corocanus*, rodzaj zboża 2]; *Pers.* erzen *milium*, cf. wrzos, cf. ryż; *Germ.* Reiß; *Lat.* oryza; *Arab.* araz); — żyto, das Rockenkorn. Reż, jest to 'żyto (◦ zboże) każdemu znajome, od którego rżany chléb zowią. *Cresc.* 160. Czasem z pszenicy bywa reż, a ze rży kostrzewa. *Cresc.* 78. *Vol. Leg.* 2, 1291. Pszenica na wilgotnym miejscu wyradza się, tak że za trzecim sianiem obraca się w reż abo w żyto. *Syr.* 928. — *Prov.* Nie bedzie z téj rży mąka. *Cn. Ad.* 554. (nie będzie z tego nic). *Pot. Pocz.* 432. *Rys. Ad.* 49. *Slov.* ne bude s teg reži muka. — §. Krowia rzeź, *ob.* Krowi.

Pochodz. '*nareżyć*; *rżany*.

REZA, *ob.* Ryza.

REZERWA ◦ zachowywanie sobie, warunek, das Vorbehalten. — *Milit.* Odwod; *Slav.* ostavak. REZERWOWAĆ sobie ◦ zachowywać sobie, warować sobie.

REZOLUCYA, yi, *ż.*, postanowienie u siebie, umyślenie; *Vind.* sklenitje, dosłozhik, doslozhenje, der Entschluß. Rezolucya jest obrana z rozsądku droga do dokończenia swych zamysłów. *Lub. Roz.* 462. Czasem bywa pierwej

w gabinecie rezolucya, niż w senacie deliberacya. *ib.* 453. W przytomności rodziców dam ostatnią rezolucyą, za kogo pójdę. *Teat.* 6. *b*, 66. — Rezolucya, *REZOLUTA, y, *ż.*; *Ross.* рѣшительность; odważność, der Muth. Żołnierzowi męztwa trzeba i rezolucyi wielkiéj. *Star. Ryc.* 10. Ze ślepą rezolutą ruszywszy się w głowę Moskwa w górę uderzy na piechotę owę. *Tward. Misc.* 22. Rezoluty jego się lękał. *Birk. Zbar. D* 2. REZOLUT, a, *m.*, niedługo się namyślający, odważny, gotowiec; *Ross.* хватъ, (*ob.* Chwycić); ein resoluter Mensch, der nicht viel mit sich scherzen läßt. Na razy niebezpieczne i fortuny obie jednakowo rezolut. *Tward. Wł.* 97. REZOLUTNY, a, e, — ie *adverb.*, determinowany, prędko umyślający; resolut, entschlossen; *Ross.* хватскій, рѣшительный. Dyskurs ten miał w umysły nasze wpoić zdania rezolutne i filozoficzne. *Mon.* 76, 451. REZOLWOWAĆ się *recipr. niedok.*, namyślić się, postanowić u siebie, odważać sobie, sich zu etwas entschließen. — §. Rezolwować jaką kwestyą, jakie problema. *Ustrz. Alg.* 50. rozwiązać, eine Frage auflösen. *Ustrz. Alg.* 5, *Vind.* skleniti, resolvirati.

REZONOWAĆ *cz. niedok.*, rozumować, raisonniren. Każdy rezonuje nad rzeczą podług swego pojęcia. *Gaz. Nar.* 1, 324. *Teat.* 39, 251. REZON, n. p. Tak dobry rezon każe. *Mon.* 75, 679, *Gall.* raison; cf. rozum, cf. racya.

REZYDENCYA, yi, *ż.*, pomieszkanie pańskie, cf. dwór; *Rag.* stanovanje, stán, (cf. stanowisko, stancya); die Residenz, der Wohnort, die Wohnstadt eines großen Herrn. Rezydencya królewska = stolica, die königliche Residenz, Residenzstadt. Miasta wielką liczbą ludzi i rezydencyami pańskiemi sławne. *Sk. Żyw.* 1, 393. REZYDENT, a, *m.*, poseł pewnéj rangi przy dworze zagranicznym, ein Resident. Rezydent Cesarski zawsze zwyczajnie u Porty mieszka. *Kłok. Turk.* 105. — §. Senator krajowy przy boku królewskim urzędownie bawiący, ein Senator, der sich beym Könige gegenwärtig aufhalten muß. Rezydenci przy boku naszym na dwa lata. *Vol. Leg.* 5, 674. REZYDOWAĆ *med. niedok.*, mieszkać gdzie, pomieszkanie swoje mieć; *Rag.* stanovatti, pribivati, residiren. Przejeżdżał przez dobra, w których rezydujesz przez lato. *Teat.* 38, 295.

REZYGNACYA, *ob.* Zrzeczenie się, ustąpienie; *Boh.* wzdawek, (cf. wzdawać).

R O.

ROB, u, *m.*, sok zgęstwiony, aptekarskie powidło. *Kluk. Rośl.* 2, 225. *Cresc.* 147, in der Apotheke: eine Salse, szałsza.

*ROB, *RAB, a, *m.*, niewolnik, der Sclave. 1. *ROBA, y, *ż.*, niewolnica, die Sclavinn; *Slov.* rab *capitivus*, rabstwj *capitivitas*; *Morav.* roba dziewka służąca, robisko dziewczysko; *Boh.* robě, djtě dziecię, otroczę; poroba, poddanost niewolstwo; *Croat.* ròb *mancipium*, *f.* robinya; *Croat.* robsztvo = niewola; *Dal.* rob = niewolnik, rabiti *ancillari*; *Hung.* rab *captivus*, rabsagh *captivitas*; *Bosn.* ròb, susgjagn = poddany, niewolnik, *f.* robinga *captiva*, raba *ancilla*, zarobiti = zabrać w niewolą, cf. zarobić; *Rag.* rab *famulus*, râba *ancilla*, rabûgljak *verna*, ròbinga *serva*, robstvo *captivitas*, rabètina *vilissima famularum*; *Slav.* raba *ancilla*; (roba = towar; *Vind.* roba, riezle = rzecz; *Sorab.* 1. parob wyrzut, brak); *Ross.* рабъ, *f.* раба, рабыня; ребенокъ, робенокъ, ребеночекъ dziecko nizkiego urodzenia, раболѣпность, раболѣпіе, раболѣпство niewolstwo, робѣть, оробѣть tchórzeć, робость tchórzliwość; *obs.* робить niewolnikiem uczynić, podbić sobie, *ob.* Rabować, *ob.* Rubieć; *Eccl.* рабичищъ syn niewolnika, работа *servitudo*, работаю robotuję *servio*). — Niewolnica. *Budn. Genes.* 16, 1, *not.* «właściwie: roba; ale nie wiem, czemu tego słowa już Polacy nienajrzą, ano jest cudne, od roboty rzeczone». Rab boży, t. j. sługa boży. *Pim. Kam.* 7. Roby i niecnéj niewiasty nie pojmie sobie za żonę. 1 *Leop. Levit.* 21, 7. (szkortu. 3 *Leop.*).

Pochodz. *robić*, *robota*, *roboczy*, *robotny*, *robotnik*, *robotnica*, *parobek*; *dorobić*, *dorobek*, *narobić*, *obrobić*, *odrobić*, *porobić*, *przerobić*, *urobić*, *rozrobić*, *zarobić*, *zarobek*, *zrobić*, *wyrobić*, *wyrobek*, *wyrobnik*, *cf. rabować*; *rubież*.

2. ROBA, y, *ż.*, z *Franc.*, suknia osobliwie damska, eine Robe, ein Kleid, Damenkleid. Sama sobie garniruje nową złotą robę. *Teat.* 48. *b*, 13.

ROBACZEK, *CHROBACZEK, czka, *m.*, *dem. nomin.* robak, das Würmchen; *Sorab.* 2. wazka. Słyszcie mnie małe robaczki, Co oblatujecie krzaczki. *Groch. W.* 345. Ś. Jana chrobaczki. *Syr.* 1344. Młodziuchny robaczek, a drzewo toczy. *Birk. Chodk.* 37. Dla nas nędznych chrobaczków. *W. Post. W.* 44. Ludzie, nędzne robaczki. *Teat.* 6, 31. — *Blande:* Nie, robaczku, ja tylko chciałem tak żartować, To się ciebie nie tyczy, bądź uspokojoną. *Niemc. P. P.* 69. (*Boh.* robátko, dětátko dziecię, dzieciątko, *ob.* Rob). ROBACTWO, *CHROBACTWO, ROBASTWO, a, *n.*, *collect.*, robaki, Gewürm = ; *Boh.* žižala, žjžalka; *Ross.* гадъ, гады, (*ob.* Gadzina); robactwo przewięziste, nacinane, łażące, latające, *insecta*. *Cn. Th.* Puszczę na domy twoje chrobactwo. *Budn. Exod.* 8, 21. Chrobactwo i szarańczę. *Papr. Ryc.* *Stryjk.* 321. *Biel.* 164. Rybitw kładł na wędę robaczki. *Papr. Koł. J* 2. (nętę, ponętę). Nigdy się nie przewłoczyła, robactwu się nie bardzo sprzeciwiając. *Sk. Żyw.* 1, 112; wszom się nie bardzo sprzeciwiając. *Zygr. Pap.* 152. Ungeziefer. ROBACZKOWATY, a, e, — o *adverb.*, robaczkom podobny, *vermiculatus*. *Cn. Th.* wie kleine Würmer, wurmartig. ROBACZLIWY, *CHROBACZLIWY, a, e, od robaków toczony, czerwiwy, wurmstichig. Nasienie do siania stare lepsze bywa, by tylko nie chrobaczliwe. *Syr.* 450. Ktoby się nie oszukał pięknym kolorem owocu, wewnątrz robaczliwego. *Teat.* 19. *c*, 56. Robaczywe jabłka. *Zaw. Gosp.* ROBACZYWIEĆ *neutr. niedok.*, robaczywym być, od robaków być toczonym, wurmstichig werden. Jeżeli na zawiązki straków grochowych miodowa padnie rosa, robaczywieją. *Kluk. Rośl.* 3, 212. ROBACZNY, a, e, pełen robaków, voll Würmer. Przyjechał do wody bardzo śmierdzącéj i robacznéj. *Biel.* 572. Kwas robaczny, *acide bombique*, Raupensäure, otrzymuje się z brzuszka jedwa-

bników, przez wyciśnienie, lub przez alkohol. *Mier. Mskr.* ROBACZY, a, e, od robaków, Würmer=. Achilejskie córy, gdy z Muzami pocierać się śmiały, Ujrzą po sobie pluski robacze i wężowe skóry. *Tward. Daf.* 80. ROBACZYNA, y, *ż.*, biedny nędzny robak, ein elendes Würmchen. ROBACZYSKO, a, *n.*, szpetny, ohydny robak, ein häßlicher Wurm. Robaczysko sprosne. *Papr. Kol. J* 2. ROBACZYWOŚĆ, ści, *ż.*, toczenie od robaków, *vermiculatio. Cn. Th.*, die Wurmstichigkeit. ROBAK, *CHROBAK, a, *m.*; *Boh.* chrobak; *Slov.* chrobak, masni červ *termes*; *Sorab.* 2. waka, hužanz (cf. gąsienica), schtabl; *Croat.* kukëcz, glizta, (cf. glista); *Bosn.* robak, cmogl, çerv; *Slav.* cêrv, cèrvak; *Ross.* червь, червякъ; czerw, der Wurm. Robaki są zwierzęta mało bardzo ruchawe, miękkie, żadnych kości, chrząstek, ani ości nie mające; część im jaka odcięta, odrasta nazad albo osobnym staje się robakiem. *Zool.* 85. *Kluk. Zw.* 4, 405. Z orzechów robaczywych wyłuszczywszy jądra schować na olej, boby ich chrobacy dojedli, gdyby w skorupach były. *Cresc.* 403. *Paszk. Dz.* 8. Chrobak pogryzie je. *Radz. Jes.* 51, 8. *Sax. Porz.* 138. Robacy w brzuchu, w żołądku, kiszkach, *ob.* Glista. Robacy w mięsie, *ob.* Pandry. Robacy w sukniach, książkach, *ob.* Mól. Robacy w brzuchu końskim, (*ob.* Rupie). Uszny robak (*Vind.* vufhetnjak, fhtrigla, fhtrigalza, fhtrigaviza). Liszki albo gąsienice owadu, niewłaściwie nazywamy robakami. *Kluk. Zw.* 4, 406. Robak w wielogrochu (*Bosn.* sgisgjach). Robak w drzewie, *ob.* Czerw. — *Fig.* Każde drzewo ma swego robaka. *Kras. List.* 55. (każdy ma swego móla). Zły robak, co ściany psuje, ale nie lepszy, który winnice. *Kosz. Lor.* 95 *b.* Myśl ci mą odkryję, Robak sumnienia w sercu mojem wierci, ryje. *Mon.* 76, 809. (niespokojność sumnienia). Człowiek próchno i syn człowieczy chrobak. 1 *Leop. Job.* 25, 6. — *Transl. fig.* Wolało się okupić miasto, żeby nie poszło wszystko w drobniuchne robaki. *Zimor. Siel.* 250. (żeby nie było *rozprószone*, rozwalone, rostoczone).

*ROBDYSZAN, u, z *Franc.*, suknia nocna, szlafrok, der Schlafrock. Kamizole, robdyszany. *Comp. Med.* 705.

ROBIĆ, -ił, -i, *cz. niedok.*, Rabiać *frequ.*; *Boh.* robiti, dělati, (*ob.* Działać); *Sorab.* 1. robotžu, želasch, žewasch; *Carn.* dęlam, sturim, (cf. stworzyć); *Vind.* delati, sdelati, djati, diem, opraulati (cf. oprawić), storiti; *Croat.* delati, poszluvati, poszlujem, tésam, tesim, (robim, poroblyujem *populo, vasto*; *Hung.* rablok = rabować; *Dal.* rabiti *ancillari*); *Rag.* râbiti, rabotatti, opravgljati, poslovatti, (robitti *incursare*, robovatti *captivum detineri*; *Bosn.* robiti, pljeniti *praedari*, robovati *esse in captivitate*); *Bosn.* rabiti, poslovatti, djellovati, truditi *opus facere*; *Slav.* raditi = pracować, (robiti = plundrować); *Ross.* работать, сработать, дѣлать, сдѣлать, здѣлать, дѣлаю, (*obs.* робить niewolnikiem uczynić), (*Etym.* рабъ, *ob.* *Rob, cf. *etymologice Germ.* arbeiten. Adlg.); — §. *absolute*; Robić, pracować, działać; *Eccl* дѣлати дѣю дѣлати, творити, содѣяти, содѣвати, съдѣлати, съдѣловати, arbeiten. Robić jest trudnić się pracą. *Pam Warsz.* 5, 313. *Niemc.* Kto nie robi, darmo się cudzym potem tuczy. *Pol. Jow.* 1, 18. Kto nie robi, niech nie je. *Cn. Ad.* 389. Jeden robi, a drugi zażywa. *Cn. Ad.* 284. Co nie robią, tym mięso; co robią, tym gnaty. *Burl. A* 3. Kto robi, pójdź do stołu, a kto próżnuje, za piec. *Bzow. Roż.* 13. Jak kto robi, tak mu płacą. *Bardz. Boet.* 49. (jaka praca, taka płaca). Kto robi, ten się dorobi. *Cn. Ad.* 920. Siedzieć mi musi, robić, modlić się. *Teat.* 30. *b*, 16. (dukwić, dulczeć). Żadnego inszego dnia nie zna być świętego, jedno niedzielę, której nic nie rabiał. *Baz. Hst.* 94. (świątkował). *Slov.* Kdo ne rád robi, temu wždicki swátek (hodi su) gest; kto nie rad robi, temu zawsze niedziela. — Robiąc uziębnie, jedząc się spoci. *Cn. Ad.* 995. przy robocie, bey der Arbeit. Robić, wstydzić się nie trzeba, ktokolwiek zażywa chleba. *Cn. Ad.* 995. — §. Ja przędę i robię koło bielizny. *Teat.* 38, 28. Robię koło ziemi, sprawuję ziemię. *Cn. Th.*, Feldarbeit thun. Rzemieślnik ten dobrze, mocno i pięknie robi. *Teat.* 29. *c*, 55. Do wielkich dworów ten szewc rabia. *Teat.* 29. *c*, 51. Jak poznać, czy nieprzyjaciel w podkopach robi. *Jak. Art.* 2, 425. kopie, arbeiten, graben. Robię dla zdrowia = przerabiam się, sich mit Arbeit Motion machen. Huta robi. *Torz.* 10. (nie próżnuje, cf. piec idzie). — §. Robić co, etwas machen. Pończochy robić. *Teat.* 27, 25, *ob.* Dziać, stricken. Robię chléb, toczę bochny, formuję z ciasta bochny, placki, kukle. *Cn. Th.* Brot formen, den Teig wirken, zu Broten kneten. Człowiek dobrze zrobiony, składny, wohl gebaut; *Ross.* молодцоватый. Sami łuki rabiają, i z łukami na koń wsiadają. *Star. Dw.* 35. Sama się robota w palcach robi, kiedy się z ochotą pracuje. *Teat.* 52, 6. Robiony, nie samorodny, nie taki, jaki był z natury, przetworzony ręką ludzką, sztuczny; umgearbeitet, bearbeitet. Gdybym darować miał, radniejbym dał robione srebro, jako kubek abo nalewkę i miednicę, niżli chociaż tak wiele, w blachach. *Gorn. Sen.* 37. — §. Robić komu, robić na kogo; für einen arbeiten, auf ihn arbeiten. Pan, na którego poddani robią. *Falib. M* 5. Każdy na się pilniéj robi, niż na drugiego. *Sk. Kaz.* 373, (cf. cudze ręce lekkie). Ręka nie jedno sama sobie robi. *Rej. Post. B b b* 1. Człowiek musi sobie robić, bo gęba chce jeść. *Budn. Prov.* 16, 26. Jeden grzech na drugi robi. *Sk. Żyw.* 2, 157. (drogę toruje drugiemu). — §. Robić rzemiesło, ein Handwerk treiben. Któryby rzemieślnik zabił psa, ten rzemieślnik musi przestać robić. *Modrz. Baz.* 23. Bękartowie rzemiesła nie mogą robić. *Glicz. Wych. B* 4 *b.* Jeśliby rzemiesło mąż robił, i tym się żywił, tedy naczynie dziedzictwem będzie. *Szczerb. Sax.* 141. Justynus robił ciesielstwo, wszedł na cesarstwo. *Stryjk. Gon. J* 3. Tkaczki, sukienniczki, jeśliby same z dziewkami tkactwo robiły, któregoby mąż nie robił, tedy ono naczynie do gierady należy. *Szczerb. Sax.* 141. Robić fortunę. *Teat.* 7. *c*, 6; substancyą. *ib.* 17. *c*, 51. zbierać, zbijać, zgromadzać bogactwa, dorabiać się; sich ein Vermögen machen, Reichthümer zusammen bringen. Rób majątek uczciwie. *N. Pam.* 14, 263. Człowiek poczciwy nie robi wielkiéj fortuny. *Mon.* 76, 181. — Komplimenta robić. *Teat.* 51. *c*, 23. Żart sobie z ludzi ro-

bić. *Zab.* 12, 121, *ob.* Stroić, sich einen Spaß mit jemanden machen, Scherz mit ihm treiben. — §. Robić bilę, zrobić bilę, w grze bilaru, t. j. wpędzić ją do dziury. *Magier. Mskr.*, einen Ball machen. — §. Robić czym, mit etwas arbeiten. |Robiłże z zyskiem memi pieniędzmi? *Teat.* 7. *c*, 41. (obróciłże je zyskownie?). Jak się tylko dziesiątka czerwonych dorwie, co tchu dzień i noc niemi robi. *Teat.* 7. *c*, 42. Talentem robić trzeba, gdyż mało różności Zakopany depozyt od skrytej mądrości. *Kchow. Fr.* 133. 1 *Leop. Math.* 25, 16. Biletami bankowemi wszystko jest ukryto, i nikt nie może dojść, czym bank robi, i jak wiele na czym zarabia. *Pam.* 84, 870. Głową robić. *Cn. Th.* mit dem Kopfe arbeiten. Kiedy myślą robię, wpadł mi ten koncept nie najgorszy w głowę. *Past. Fid.* 105. Pomiędzy samych namiętności tłumem Robim na szczęście cnotą a rozumem. *Zab.* 16, 181. W znakomitéj sztuce jakiéj biegłością, na sławę robi. *Pilch. Sall.* 5. (sławy się dorabia). Szczérze gębą robiemy bo nikomu nie trzeba wstydzić się u stołu. *Teat.* 52. *D a.* jemy, wir arbeiten mit dem Maule = essen. Darmo z tobą słowy robiemy, trzeba cię dać na męki. *Birk. Gł. Kon.* 43. (dysputujemy się z tobą). Pożytku niemasz, acz charty robiemy. *Bielaw. Myśl. D.* Szablą albo kopią robić. *Karp.* 4, 16. fektować, szermować, den Säbel führen. Uczą rekrutów, jak robić bronią. *Pam.* 85, 1, 122. (jak używać broni). Od dzieciństwa się uczą robić strzelbą. *N. Pam.* 14, 185. Niezmordowana robi oszczepem prawica. *Dmoch. Il.* 2, 86. Robili wiosłami, by się przybić do lądu. 1 *Leop. Joan.* 1, 13. sie ruderten. Rozbójce się zagęścili, bo szlachty wiele się najdowało, co tym robili. Biel 334. co się parali, die sich damit abgaben. Namawiał go, aby opuścił grzech cielesny, którym robił. *Ezop.* 123. (który pełnił). Ludzie ci są animuszów odmiennych, podejrzeniem robią, chytrzy, niewierni. *Boter.* 253. (podejrzeniem nadrabiają). Ludźmi robią jak bydłem. *Biel.* 118. (używają ich jak bydła do roboty, *ob.* Haru!). Nie dba, aby mu w czym folgował, jedno jakim karwem albo grubym osłem, tak 'im ustawicznie robi. *Rej. Żyw.* 157. Egipt i Assur, jak chce nami robi, Za to, że chleba kawałek udrobi Na pożywienie mizerne nasze. *Chrośc. Job.* 202. — *Aliter:* Robić piersiami, bokami = pracować niemi, dychać, dyszyć, mit der Brust u. s. w. arbeiten. Gdy koń często dyszy, a wnątrzem bardzo często robi, znak dychawicy. *Cresc.* 535. Więcéj nie może, pot z krwią z niego ciecze, Bokami robi i tchnie w onej chwili. *P. Kchan. Jer.* 249. Piersi jego robią gęstym oddechem. *Pilch. Sen. gn.* 265. Oddech zły, z wielkim gwałtem i piersi robieniem. *Krup.* 5, 487. — §. *Ogólnie:* Dobrze lub źle robić, handeln, verfahren. Kto dobrze robi, śmierci się nie boi. *Rys. Ad.* 27. Wszystko źle, wszystko niegodziwie robi, że taką przy sobie trzyma hultajkę. *Teat.* 7. *c*, 4. Jak się robi, tak się i za zwyczaj płaci. *Zab.* 15, 197. — Coż tu robić? *Stas. Num.* 1, 164. co tu poczynać, jak tu postępować? *Croat.* kaj chu? was ist hier zu thun, zu machen? Ej coż tu robić, kto mi doda rady? *Zab.* 16, 331. Z radości nie wiedziałem co robić. *Niemc. P. P.* 46. A coż będziem robili w téj sprawie? *Jabł. Tel.* 37. I coż ja teraz będę robił bez pieniędzy? *Teat.* 22, 107. Co to z takim człowiekiem robić? *Boh. Kom.* 1, 18. Róbże, co ci się podoba. *Teat.* 24. *c*, 41. Róbcie sobie co chcecie. *Niemc. P. P.* 98. Nie dbał na to odęcie i kollery liche, Swoje robił. *Jabł. Tel.* 185. — Coż choremu na tę chorobę robicie, i od kogo co zażywa? *Perz. Lek.* 315. co mu dajecie, jak z nim postępujecie? — §. *Med.* Robi wino, piwo = burzy się, ein Getränk arbeitet, gährt. Wino mutuje, musuje, robi, przewraca się, jest w robocie. *X. Kam.* Zadać piwu, żeby robiło, młodzie, pomłodę, drożdże zadawać. *ib.*, *Ross.* молодить, подмолодить. Piwo zaczyna robić *Ross.* замолаживается. Dlaczego trunki robią, burzą się, dlaczego się z nich płyn sprężny wydobywa. *N. Pam.* 1, 15, Najlepsze wina Szampańskie nie robią i nie pienią się. *Wyrw. Geogr.* 319.

ROBOCIZNA, y, *ż.*, §. 1) robota ciężka i podła, eine schwere und niedrige Arbeit. Nie wezdrgnął się od tak podłéj robocizny. *Pot. Zac.* 22. Mnogą w pracach zaciągnął siwiznę I bezwzględną swą widział krwawą robociznę. *Zab.* 9, 236. *Ejssym.* Chłop najlepiéj się zna na takiéj robociznie. *Pot. Jow.* 115. — §. 2) Robocizna, pańszczyzna ręczna, *ob.* Robota; Handfrohndienst, Frohnarbeit mit der Hand. Ubogie poddane zdzieramy, i robociznami wielkiemi uciemiężamy. *Star. Ryc.* 43. Nie będę wyciągał robocizny, prócz małego podatku z gruntu. *Teat.* 54. *c*, *C* 2. Gdy zobaczył pracujących około równania drogi, ach rzekł: otoż i robocizna. *Węg. Marm.* 3, 282.

ROBOCZOŚĆ, ści, *ż.*, robotność, pracowitość, Arbeitsamkeit. Młodzież wiejska zaraz od lat pierwszych w wieloraką roboczość i w ogólną pracowitość zaprawiana bywała. *Mon.* 67, 156.

ROBOCZY, a, e; *Boh.* dělnj, (*ob.* Dzielny); *Sorab.* 1. dželné; *Ross.* работный, рабочій; od roboty, robotny, Arbeits=. Roboczy ludzie = robotnicy. *Tr*, Arbeitsleute. Własność przełamała ów przyrodzony wstręt do pracy; własność uczyniła człowieka roboczym. *Przestr.* 144. Rozkosznik pieściwy, człeka roboczego i obrotnego, godnym być politowania sądzi. *Pilch. Sen. list.* 2, 173. — (ROBORACYA, yi, *ż.*, urzędowne potwierdzenie, gerichtliche Bestätigung. Od roboracyi przedażnego kontraktu, obiedwie strony płacą po 3 złł. *Sejm. Grodz.* 2, 176.

ROBOROWAĆ *cz. niedok.*, urzędownie potwierdzać, gerichtlich bekräftigen. Wolno wszelkie pismo roborować, czym się oznacza urzędowne przyznanie, które kancelarya z podpisem susceptanta na podanym pismie zapisuje. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 234). —

ROBOTA, y, *ż.*, ROBOTKA, ROBOTECZKA, i, *ż.*, *dem.*: (*Boh.* robota pańszczyzna); *Boh.* prace, dilo, (*ob.* Praca, dzieło); *Sorab.* 1. robota, robotka, želo; *Carn.* delu, naredba, (rabôt = pańszczyzna); *Vind.* delu, delanje, opravilu, muja (cf. zmuda), (rabot, rabota, tlaka = pańszczyzna, tłoka); *Croat.* delo, (robota *labor colonarius*, robsztvo *captivitas*); *Rag.* rabotta, tégh (cf. ciąg, 'ciachły, ciężki); (rôbstvo *captivitas*, róbgna, robià *incursio*); *Bosn.* robota, tégh, tég, djellowanje; *Ross.* работа; *Eccl.* тяжаніе, (работа *servitudo*); robota, robienie, pracowanie, praca; das Arbeiten, die Arbeit. Bez roboty

chcemy przyjść do zapłaty. *Sk. Żyw.* 1, 19. Robota nikomu nie sromota. *Cn. Ad.* 995. Do roboty bóg ręce człekowi sposobi, Niech nie je, kto próżnuje, kto niemi nie robi. *Pot. Pocz.* 593. Roboty dość, a pożytku mało. *Cn. Ad.* 997. Roboty nigdy się nie przebierze; zawsze jest co robić. *ib.* Nie ma się do niczego, śmierdzi mu robota. *Klon. Wor.* 33. Jednych robota nie waży więcéj nad próżnowanie. *Lub. Roz.* 502. Chusteczki mu jakoby swéj roboty posyłały; przymówił im, cudzą się robotą chełpicie. *Sk. Dz.* 62. Ręczną robotą się bawić. *Sk. Dz.* 38. Nietylko robotę dobrego hetmana, ale i mężnego żołnierza odprawował. *Birk. Kaz. Ob. G b.* funkcyą, obowiązki; das Geschäft, die Arbeit. Drewnianemi pałaszami do roboty mieczowéj przyuczano się. *Nar. Tac.* 1, 241. do robienia pałaszem, das Fuchteln mit dem Pallasch, das Führen des Pallasches. Kij dyabelnie będzie w robocie. *Teat.* 53, 78. będzie-ć on co miał do czynienia, der Stock wird was zu thun kriegen. — §. Robota, co się robi, dzieło; das, was man macht, die Arbeit, das Werk. Dwie *robocie (*dual*). razem robić trudno. *Cn. Ad.* 219. Siedzieć nad robotą. *Teat.* 45. *b*, 5. (dukwić, dulczéć, ślepić, fałdów przysiedzieć). W kramach złotnicy srebrną robotę swoję przedają. *Star. Dw.* 12. Zła robota źle się płaci. *Rys. Ad.* 79. *Bratk. O* 2. Jeśli dobra robota, dobra i zapłata. *Hrbst. Nauk. H* 8. (jaka praca, taka płaca). — §. Robota, kształt rzeczom przez pracą dany; die Façon, die Arbeit, die Art und Gestalt der Arbeit. Manele złote dali sobie robić jednakiéj roboty. *Chełm. Pr.* 128. Robota wyborna leda materyą zaleci, zdroży. *Cn. Ad.* 995. Robota wytworna najdroższą materyą przejdzie. *ib.* Zapłata od roboty, Macherlohn, Arbeitslohn; *Slov.* mzda, (cf. myto); *Sorab.* 1. dželna zda. — §. *Ogólnie:* Robota, robotka, sprawa, sprawka, n. p. Jéj robotka nas zgubiła. *Mon.* 65, 98. ihre Arbeit hat uns gestürzt. Wiesz, że to zdradziecka robotka. *Teat.* 1. *b*, 66. (sztuczka, psikus). Pycha ich dmie; szczęścia to robotka. *Zab.* 9, 107. *Zabł.* Czyja to robotka? kto tego chudzinę tak przystroił, kto go ogłuszył? *Dambr.* 160. Jak mają dobrze czynić, złych nauczywszy się robot. *Birk. Zyg.* 17. Już po całéj robocie. *Teat.* 32. *b*, 70. (już po wszystkim, już koniec). Jeszcze ta rzecz w robocie. *Teat.* 24, 99. (robi się jeszcze, sie ist noch in der Mache). Wielki projekt otworzenia komunikacyi morza północnego jest w obrocie. *Pam.* 85, 2, 65. ist in der Arbeit. Dajno pokój, méj to zleć robocie. *Jabł. Tel.* 145. méj sprawności. *Operula*, robotki, roboteczki. *Mącz.* *Ross.* подѣлие, подѣлка. — §. Pracą osadników dla pana Słowiańskie narody zwały rabota czyli robota, od słowa rab (*rob) sługa, niewolnik. *Nar. Hst.* 6, 353. robocizna, pańszczyzna, Frohndienst (Robath). — §. Wino mutuje, musuje, przewraca się, jest w robocie. *X. Kam.* robi, der Wein ist in der Arbeit, in der Gährung. — Młodzie, robota, drożdże zwierzchne, n. p. Zadać młodzią, roboty, t. j. drożdży, piwu. *X. Kam.* Oberhefen, Gährhefen. — §. Robotki, kurzenie węgli proste, którego kowale po wsiach używają; robotki zowią także kurzenie węgli z drzewa albo okrągłego, albo na połowę przełupanego. *Os. Żel.* 82. verschiedene Arten des Kohlenbrennens. ROBOTNIA, i, *ż.*, pracowalnia, miejsce do roboty, warsztat; der Arbeitsort, die Arbeitsstube; *Boh.* djlna, djlnice; *Slov.* djlna, warštat; *Sorab.* 1. dżewancza, hantwarska dżewancza; *Carn.* delovnishe; *Vind.* dellarna; *Croat.* delovnicza; *Eccl.* дѣлателище, лавка. Robotnia, *laboratorium*, miejsce wyznaczone do jakiéj roboty. *Jak. Art.* 3, 313; n. p. Robotnia bombardyerska. *ib.* 2, 315. ROBOTNICA, y, *ż.*, ROBOTNICZKA, i, *ż.*, *dem.*; *Boh.* robotnice, dělnice; *Sorab.* 1. dželničža; *Vind.* delaviza, delauka; *Rag.* rabotniza; *Ross.* работница; *Eccl.* дѣлательница; pracownica, die Arbeiterinn. Pilna robotnica. *Bies. D* 1. Wyrażony tam był cały bój Minerwy sztuką I jéj robotnic cudowną nauką. *Suszyc. Pieśn.* 3 *l*, 2 *b*. Robotniczki. 1 *Leop.* 4 *Reg.* 25, 12. ROBOTNICZY, a, e; (*Ross.* работничій; *Sorab.* 1. robučžanszki *servilis*, *labori adstrictus*); od robotników, Arbeiter-. Chłopska albo robotnicza uporność nie się więcéj nie boi jak pańskiéj oblicznośći. *Cresc.* 655. — *Substant.* Robotniczy, mistrz, najmacz robotników. *Cn. Th.* 920. der Arbeiter miethet, hält. ROBOTNIK, a, *m.*; *Boh.* robotnjk, robotjř, robotěnec, dělnik; *Sorab.* 1. džielaczer, dželnik; (robočzan *operarius*, *servus*); *Sorab.* 2. želascheř; *Carn.* deilavez, dełovz; *Vind.* delauz, delavez, tabahar; (rabotnik = pańszczyznę odbywający); *Rag.* râbotnik, râbilaz, opravitegl; *Croat.* teshak; (robitel, porobitel; *Hung.* rabló *praedator*, *ob.* Rabuś, rabownik); *Bosn.* poslovac, tesgjak; *Ross.* работникъ, дѣтель, дѣятель, дѣйствователь; *Eccl.* дѣлатель, тяжатель, тяжательникъ; który co robi, czyniciel, sprawca, działający, der etwas macht, thut. Dzieł tych bóg sam sprawcą jest i robotnikiem. *Birk. Dom.* 103. Zdrajca robotnik nieprawości. *Birk. Chodk.* 14. — §. Robotnik, od roboty jakiéj, der Arbeiter. Robotnik, który rękoma abo bydlęciem robi, jako orze, kopie, młóci, sieje. *Petr. Ek.* 10. Nie w każdym czasie robotnika za pieniądze mieć można. *Mon.* 64, 24; (*Vind.* delauni ludi, Arbeitsleute). Godzien jest robotnik zapłaty swéj. *Modrz. Baz.* 551. Jaki robotnik, taka i robota. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 9, 17. Pierwszy robotnik, naczelny *Ross.* передовщикъ. ROBOTNOŚĆ, ści, *ż.*, roboczość, pracowitość, die Arbeitsamkeit. Nierobotność, *inertia laboris*. *Cn. Th.* 521. ROBOTNY, a, e; *Boh.* robotny, dělny, (*ob.* Dzielny); *Slov.* robotni; *Ross.* работный, рабочій, работливый; pracowity, lubiący pracować, arbeitsam. (*Eccl.* работьнъ, который служитъ, покоренъ służebny). Człowiek pracowity, spokojny, robotny. *W. Post. W.* 3, 331. Nierobotny, pies na robotę. *Cn. Th.* 521. Włoży za nadra gnuśny ręce nierobotne. *Klon. Wor.* 34. Miał chłop żonę, okrutnie nierobotną. *Pot. Jow.* 134. Tułacze leniwe i nierobotne. *Sk. Dz.* 29. — §. Robiący, pracujący, arbeitend. Post niewygodny pospólstwu i ludziom robotnym. *Kłok. Turk.* 194. Więcéj powinno dostawać robotnemu, niżli próżnującemu. *Petr. Pol.* 152. Robotny, zabawny człowiek nie choruje, nie ma czasu chorować. *Cn. Ad.* 995. — §. Robotny, od roboty, do roboty; Arbeits-, zur Arbeit. Robotny wół, bydlę do roboty, od

roboty. *Cn. Th.* Chłopstwa, oraczów i robotnych ludzi wiele z Polski w niewolą nabrał. *Stryjk.* 159. Nierobotne woły, nieużywane do pługów. *Lib. Hor.* 118. Robotny dzień, w którym robią, der Arbeitstag, Werkeltag; *Carn.* dęlovnek; *Vind.* delaunik, delaun den, delouni dan, delounek; *Croat.* delatni dan. — §. Dzieła robotne. *Birk. Chodk.* 37. pracowite, pracę kosztujące, Arbeit kostend. *ROBOTOWAĆ *cz. niedok.*; *Boh.* robotowati; *Sorab.* 1. robočžu, robočžim; *Vind.* rabotuvati, rabot storiti; (*Rag.* rabotatti, rabottatti, robić, robovatti *captivum detineri*; *Bosn.* robovati *esse in captivitate*; *Eccl.* работаю *servio*); ciężko pracować, robociznę lub pańszczyznę odbywać; schwer arbeiten, (roboten), Frohndienste thun, zur Frohn arbeiten. Ci, którzy robotują, bez przyczyny robią; bo pożytki a zarobki ich cudzoziemcy pożną. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 16, 46. Pódźcie do mnie wszyscy, którzy robotujecie, i którzyście obciążeni, a ja was posilę. 1 *Leop. Math.* 11, 28. (którzy pracujecie. 3 *Leop.*). Ustaną dzieci, a będą robotować, i młodzieńcy w niemocy swéj padną. 1 *Leop. Jez.* 40, 30. (spracują się. 3 *Leop.*, zmęczą się). Opowiadano mu walki i ich prace, któremi robotowali. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 10, 15. W robotowaniu, w czujnościach, w cierpliwości. *W. Post. W.* 111, (*Sorab.* 1. robočžanstwo; *Rag.* ròbstvo *servitus*). Majętność jego, i wszystko robotowanie jego, i wszystkie skarby jego dam w ręce nieprzyjacioł. 1 *Leop. Jer.* 20, 5. (wszystkę pracą jego. 3 *Leop.*). *ib. Jez.* 55, 2.

ROBRAN, ROBRON, ROBRONT, u, *m.*, z *Franc.*, gatunek sukni kobiecéj, eine Art von Frauenröcken. Za ojców naszych, nie zamiatały długiemi ogony Z kupnych krwią kmiotków lam sute robrony. *Nar. Dz.* 1, 44. *Teat.* 30. *b*, 25. Tak były godne śmiechu żużmanty i szamerluki, jak teraźniejsze robronty i szusty. *Mon.* 72, 511. Żonki krotofilne na swe adryany, Na wolanty, ażusty, saki i robrany, Wyciągnęły z szpichlerzów korce, z stodoł snopy. *Mon.* 70, 79.

1. ROCH, a, *m.*, raja, rodzaj drugi gadu pływającego, pod szyją mają pięć otworów do oddychania. *Kluk. Zw.* 3, 41. der Roche, eine Art Seefische; (*Angl.* roach, ray; *Dan.* rokke); tu należy: drętwik, kolec, strzałogon.

2. ROCH, u, *m.*, w szachach, słoń, der Roche oder Elephant im Schachspiele. W szachach rochowie z brzegów stoją. Roch ma tę własność i nadane prawo, Przodkiem i zadkiem, w lewą bić i w prawą. *J. Kchan. Dz.* 86.

3. ROCH, §. a) *herb*; ein Wappen, roch taki, jakich w szachach używają. — §. b) Na tarczy trzy gradusy, ku górze coraz większe, na nich lilia; takaż na hełmie. *Kurop.* 3, 45.

4. ROCH, a, *m.*, imię świętego, n. p. Śpital ś Rocha, ein Heiligenname.

ROCHMANIC *cz. dok.*, urochmanić, obrochmanić *dok.*, z Arabskiego *Czart. Mskr.*, ołaskawić, ugłaskać, rochmannym czynić; *Vind.* opohleuniti; *Rag.* pitomitti, pitomîvati; *Croat.* pitomim, zähmen, zahm machen. Snadniéj bywa lew obrochmaniony, niż zła baba. *Pot. Syl.* 30. Obrochmaniwszy stada. *Faliss. Fl.* 172. Spodziewasz się, żeć się zaraz urochmani Hipolit! *Morszt.*, *Boh.* zpitométi. ROCHMANNOŚĆ, ści, *ż.*, niedzikość, łaskawość, potulność, die Zahmheit. Jelenie, w domach naszych uchowane, gdy do lasa zasię przyjdą, nieco przecię rochmanności przy nich zostaje. *Gorn. Sen.* 545. ROCHMANNY, a, e, słowo używane najbardziéj na pograniczu Tureckim; oryginalnie Arabskie, (*Arab.* rahman), niedziki, łaskawy, ugłaskany. *Czart. Mskr.*, (*sed cf. Ross. et Eccl.* ручный, недикій ugłaskany, 2. ręczny; *Etym.* ręka), zahm, gezähmt; (*Croat.* pitom; *Slav.* pitòm; *Vind.* pervaden, krotliu). Bez dozoru drzewo ogrodne w leśne się obraca, a zwierzę rochmanne w dzikie. *Gorn. Dw.* 18. Muzyka i zwierzęta dzikie czyni rochmanne. *Gorn. Dw.* 69. Słonia tak rochmannym czyni pokarm, iż służy wodzowi swemu. *Gorn. Sen.* 13. Rozumowi żadne zwierzę nie jest powolne, ani dzikie, ani swojskie i rochmanne; przyrodzenie bowiem ich głuche jest na wszelki głos rady. *Pilch. Sen. list.* 2, 387. — §. Rochmanny człowiek, potulny, łatwo do konfidencyi przechodzący, ludzki; leutselig, human. Rochmanny, ludzki, grzeczny. *Pot. Arg.* 624. Łakomstwo opatrzności ozdobią kobiercem, Wszeteczeństwo rochmannym i przystępnym sercem. *ib.* 401. Dawid, subtelny robaczek, a taka się w nim moc zjawiła; taka się w tych rochmannych i ubogich, i wzgardzonych na świecie, w przyszłym żywocie zjawi. *Sk. Kaz.* 84. Już wojskowych pieśni mógł słuchać, już czynił się rochmanny, Tęsknicy swojéj pozbywając panny. *Pot. Syl.* 383. Pokupniejsze, niż pisma nasze, rochmańsze bajki owe, co na świat wychodzą z Paryża. *Pot. Zac. praef.*

ROCZEK, czka, *m.*, *dem. nom.* rok, §. 1) ein Jährchen; *Sorab.* 2. lětko, (cf. lato). (*Eccl.* сърокъ, прѣдѣлъ *intervallum.* Roczek piętnasty wieku. *Teat.* 16. *b*, 8. Ledwie dwunasty roczek zaczyna. *Teat.* 29, 46. Pobądź tylko roczek w Warszawie, inaczéj będziesz gadała. *Teat.* 19, 49. Umarł nie roczek. *Brud. Ost. B.* (dawno). — §. 2) *Jurid.* Roczki grodzkie. *Stat. Lit.* 8, (cf. roki ziemskie), termin sądu grodzkiego; *Eccl.* призрочный день, срочный, der Termin eines Burggerichts. Roczki ku odprawowaniu sądów grodzkich, mają być każdego miesiąca. *Stat. Lit.* 154. ROCZEŃ, cznia, *m.*, ROCZNIAK, a, *m.*; *Boh.* roček, ročně, ročnátko; *Slov.* gednoročak; *Vind.* lietnjak; *Ross.* годовикъ, ярецъ, (*ob.* Jarki); zwierzątko roczne, ein Jährling. Barana doskonałego, rocznia, na całopalenie. *Budn. Levit.* 23, 12. Laponczykowie raniferów roczniaków wałaszą. *Wyrw. Geogr.* 546. ROCZNICA, y, *ż.*, *ROCZYZNA, y, *ż.*, (*Zimor. Siel.* 152); §. 1) obchód roczny, das Jahresfest; (*Sorab.* 1. ročžné džen habo tžas; *Croat.* letnicza; *Carn.* oblejtnéza; *Vind.* cblietniza, lietni den). Rocznica pogrzebu *Ross. et Eccl.* годины, годовщины, годовщина. Rocznica poświęcenia kościoła, *ob.* Kiermasz. — §*. Astrologia, rocznica, przepowiada całego roku przypadki. *Żebr. Zw.* 145. — §. 2*) Rocznica kokosz, rok mająca; eine Jährlinginn, eine Henne, die ein Jahr alt ist. Ku nasiedzeniu, kokosze najlepsze, rocznice abo dwuletnie. *Cresc.* 581. ROCZNIE *adverb.*, co rok przypadający, jährlich; *Sorab.* 2. k' lětu; *Ross.* погодно. ROCZNIK, a, *m.*, xięga rocznych dziejów, roczne dzieje, das Jahrbuch. Roczników zamiar ten jest, żeby ludzkie sprawy, warte pamięci, uszły zapomnienia. *Czart.*

Myśl. 20. Roczniki Królewskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Warszawie. *Ld.* ROCZNOKRĄG, ęgu, *m.*, obieg roczny, der jährliche Umlauf. Słońce cały rocznokrąg *(ecliptica)* przechodzi w ciągu jednego roku. *Hub. Wst.* 293. *Hub. Mech.* 510. *ib.* 517. ROCZNY, a, e; *Boh.* ročnj, ročnij, weyročnj; *Slov.* ročnj, do roka trwagicý, každoročnj; *Sorab.* 2. letni; *Sorab.* 1. lietni, (*ob.* Letni); *Carn.* lejtenske, lejtnéske, lejtn, perlejtn, oblejtne, oblejtnèske; *Vind.* lietni, léta star; *Croat.* letni; *Dal.* godischni, (cf. gody); *Slav.* godishnji, (cf. godzinny); *Rag.* godisctni, ljetni, (rocní dan = umówiony dzień, cf. rok, roczek, *zrok); *Bosn.* godisctni, litgni; *Ross.* годичный, годовый, годовалый, полѣтный; od roku, rok trwający, mający, doroczny, co rok przypadający, jährlich. Rośliny corocznego siania potrzebujące, rocznemi nazywamy. *Kluk. Rosl.* 1, 6. Działki roczne będą mówić głosy swojemi. 3 *Leop.* 4 *Ezdr.* 6, 21. (jednoroczne. 1 *Leop.*). Kiedy wino ma więcéj, niż trzy lub cztery miesiące, nazywają go winem roczném. *N. Pam.* 4, 17. Małżeństwo jest interesem nie dziennym, nie rocznym, ale dożywotnim. *Bals. Niedz.* 1, 48. Dzień ten w biegu rocznym ze wszystkich najuroczystszy. *Zab.* 14, 173. Roczne dzieje (*annales*) n. p. Baroniusza, przełożone przez *Skargę*, (*Vind.* lietne bukve; *Bosn.* godiscgna pisma). Roczne wylewy Nilu. *Weg. Marm.* 1, 109. Roczny dochód (*Carn.* lejtnèze). *Subst. nijak.* Roczne, n. p. Musi być jeszcze u pana moje miesięczne, strawne, moje roczne, moje zasługi i t. d. *Teat.* 32. *b*, 11, cf. jurgielt, (cf. obrok), Jahrgehalt. ROCZYĆ *cz. niedok.*, wyrok czynić, (cf. rzec, wyrzec), einen Ausspruch thun. (*Boh.* sročjm zapozywam; *Croat.* rochimsze; *Bosn.* rocitise, srocitise *pacisci*, rocenje, srocenje *conventio*; *Ross.* срочная pozew; *Eccl.* ротити са, рочуся przysięgać się, рочение przysięganie, cf. rota). Aby po myśli jego senat roczył, Zbrojnemi ludźmi sąd w izbie otoczył. *Chrośc. Luk.* 16. Czy rozum nie dobrego, lecz złe samo roczy? *Przyb. Ab.* 54. ROCZYNY *plur.*, rocznica, das Jahresfeier. Łączmy razem w tak pomyślne pory Roczyny także jéj najstarszéj córy. *Zab.* 9, 149.

RÓD, u, *m.*; *Boh.* rod; *Slov.* rod, rodina; *Sorab.* 2. rod, schlachta, (*ob.* Szlachta; *Germ.* Geschlecht); *Sorab.* 1. zplahwano, zplahw, (cf. spław, cf. plemię); *Carn.* rod, rodovina, shlahta; *Vind.* rod, rued, pleme, fhlahta, otrozi (*ob.* Otrok); roistvo, rojenje, porodstvu, perrojenstvu, podrodstvu, podrodfhina; *Croat.* ròd, narod, (cf. naród); *Dal.* rood; *Slav.* národ; *Rag.* rood, poród, rodstvo, plemme; *Bosn.* ród, roçbina, rodbina, (porod, poroghjaj *posteritas*); *Ross.* родъ, рожденіе, (родство pokrewieństwo, родникъ, родничекъ zdrój); *Eccl.* рождение, порожденіе, ирдкъ (*ob.* Narów), полъ (cf. poł, cf. płeć), (*Hebr.* דור dor, *generatio*); ród, plemię, z którego się kto rodzi, zkąd pochodzi; der Stamm, das Geschlecht, die Abkunft, Abstammung, Herkunft. Z Adamowego idziem wszyscy rodu. *Nar. Dz.* 2, 192. Kruk z rodu złodziej. *Jabł. Ez.* 138. (*Croat.* Kakov rod, takov plod; cf. niedaleko jabłoni jabłko pada). Bądźmy i z zbójców rodu, bylebyśmy byli Takiemi, byśmy nasz ród cnotą uszlachcili. *Kras. W.* 31. Dobrego rodu, *Ross.* породный, породистый; *Eccl.* доброродьнъ, благородьнъ; *Subst.* dobry ród, *Eccl.* доброродіе, благородіе, *Graec.* εὐγένεια; *oppos.* злородіе, злородный. Lepsze szlachectwo z cnotliwych spraw, niż z rodu samego. *Cn. Ad.* 436. Wysoki ród mało nada, gdy nie jest w cnoty właściwe bogaty. *Zab.* 12, 57. — Ród, familia, dom, pokrewieństwo; die Familie, das Geschlecht. Pytał nas porządnie o rodzie naszym, jeśli ociec żyw, jeśli mamy brata? *W. Genes.* 43, 7. Pojął Bolesław córkę Swatopełka, która że mu była w rodzie, otrzymał sobie u papieża rozgrzeszenie. *Biel.* 70. zpokrewniona, verwandt. — *Transl.* W rodzie piérwszemu rzeczeniu jest i to drugie. *Gorn. Dw.* 190. (podobne). — *De brutis:* Dobrego rodu, stada, n. p. koń. *Cn. Th.* von einer guten Race. Nie macie jesć kalandra według rodu jego, i jastrzęba wedle pokolenia swego. 1 *Leop. Levit.* 11, 18. (wedle rodzaju ich. 3 *Leop.*). — Ród, pokolenie; Stamm, Geschlecht, nach einander lebende Menschen. Ten bój strawi kilku wieków rody. *Bardz. Luk.* 119. Dni na dni mu bóg przyczyni, a lata jego jako ród a ród. *Budn. Ps.* 61, 6. *not.* «na dwa wieki.» — *Poet.* Fale wzruszają wielorybie rody. *Bardz. Trag.* 169. — *Adverb.* Po rodzie, rodem = od przodków przyrodzono, angestammt. Błądzić, a błędu swego końca nie znaleźć żadnego, po rodzie z przodków to mamy. *Dar. Lot.* 8. Nie wiem zwyczajem, czy to idzie rodem. *Pot. Jow.* 133. Dzielni z dzielnych się rodzą, dobroć idzie rodem, Znać w ciołkach, znać ojcowską cnotę w źrzebcu młodém. *Mon.* 73, 319. *Hor.* 2, 226. *Kniaź.* — Rodem zkąd, n. p. z Krakowa, z Warszawy = Krakowianin, Warszawianin, woher gebürtig. W téj mierze nie powinno się uważać, zkąd kto rodem, lub jakiéj religii. *Pam.* 84, 68. — *Prov.* Nie będziesz wiedział, zkądeś rodem, tak cię uczęstuje. *Cn. Ad.* 551. Du sollst vergessen, wo du hergekommen bist, so will ich dich.... Tak baba go osiodła, że nie wie, zkąd rodem. *Pot. Pocz.* 182. Tak ją w pole wywiedziemy, że nie będzie wiedziała, zkąd rodem. *Teat.* 1. *c*, 36. RODACKI, a, ie; (*Vind.* rodjaken, rodbinstven = krewny); krajowy, nie obcy, obywatelski; eingebohren, einheimisch. Zapałem obywatelstwa, duchem rodackim prowadzony. *Ust. Konst.* 1, 6. W rodackiéj chodząc sukience, niby obywatelską okazują postać. *Mon.* 65, 188. RODACZKA, i, *ż.*; *Slav.* rodjacsa; (*Vind.* rodjaniza, rodjanka = krewna; *Croat.* rodyakinya); obywatelka, w kraju urodzona; *Rag.* mjesctanka, (cf. mieszczanka, cf. miejsce), eine Ingeborne. Śmiem pochlebiać sobie, że moje rodaczki i rodacy z łagodnością sądzić mię będą. *Glaiz. Pierw. pr.*, ziomki moje, meine Landsleute. Rodaczki Rzymskie. *Nar. Tac.* 2, 255. RODAK, a, *m.*; *Vind.* rojak, deshelni vlefhenik; (rodjak, rodjanik, pofhlatnik, vfhlahtnik, fhlahta = krewny; *Croat.* rodgyak, rogyak *cognatus*; *Dal.* rodyaczi = krewni; *Rag.* rodják *cognatus*; *Slav.* rodjàk = krewny; *Bosn.* rodjak, svoj; *Ross. obs.* родичъ krewny); z tego kraju, krajowiec, obywatel w tym kraju urodzony; *Rag.* miesctànin, (cf. mieszczanin); *Ross.* урожененъ; *Eccl.* насельникъ; ein Ingeborner, Einheimischer. Ledwie jaką ziemię znajdziesz, którąby do dziś

dnia rodacy uprawiali, *indigenae. Ossol. Sen.* 10. *Indigetes*, rodacy, którzy z ludzi tu urodzonych na ziemi, dla cnot swoich od pogan bywali policzeni między bogi. *Otw. Ow.* 657. Śmieszna rzecz, gdy się rodak z urzędów kraju swego naśmiewa. *Teat.* 23. *d*, 11. — §. Rodak, rodowic, rodzic czyj, tegoż rodu; *gentilis*, *eodem genere natus. Cn. Th.*, ein Geschlechtsverwandter, Stammbruder; *Eccl.* своеплеменный, который единаго съ кѣмъ племени или рода.

Pochodz. *rodny*, *rodopis*, *rodowity*, *rodowic*, *rodzaj*, *rodzajny*, *rodzic*, *rodzicielka*, *rodzeństwo*, *rodzina*, *rodzić*, *rodzony*; *bogarodzica*, *bożenarodzenie*; *dziworód*, *kaziród*; *dorodny*, *narodzić się*, *narodzenie*, *naród*, *narodowy*, *narodziny*, *obrodzić*, *odrodzić się*, *odrodny*, *odrodek*, *porodzić*; *jednorodny*, *piérworodny*, *piérworództwo*; *przyrodny*, *przyrodzony*, *przyrodzenie*, *nadprzyrodzony*, *rozrodzić się*; *samorodny*; *urodzić*, *urodziny*, *urodzaj*, *urodzajny*, *uroda*, *urodziwy*, *wrodzić*, *wrodzony*, *wyrodzić*, *wyrodek*, *zrodzić*; — §. *zrzódło*, *zdrój*. — 2) Neutr. *rość*, *rosnąć*, *rastać*; *dorastać*, *dorosnąć*, *dorostek*, *narastać*, *narośl*, *nadrastać*, *obrosnąć*, *obrosły*, *odrost*; *latorośl*; *porosnąć*, *porosły*, *poroślina*, *przerosnąć*, *przerastały*, *przyrosnąć*, *rozrosnąć*, *urosnąć*, *wrosnąć*, *wyrosnąć*, *wyrostek*, *wzrastać*, *wzrost*, *zarastać*, *zarosły*, *zaroślina*; *rościć*. — §. *roić*, *roić się*, *uroić*, *rój*.

RODAŁ, u, *m.*, n. p. Ustawiamy, aby żaden żyd nie przysięgał na rodał ich, jedno o wielkie sprawy; o mniejsze ma przysięgać przed szkołą u drzwi. *Herb. Stat.* 369. Ja ciebie żydzie napominam, iż te księgi albo ten rodał jest prawdziwy i sprawiedliwy, na który ty przysięgać masz. *ib.* 377. Żyd przysięgający, na świniéj skórze abo na rodale stoi. *Sax. Tyt.* 152 ?

*RODATNY, a, e, rodacki, eingeboren, einheimisch, inländisch. Tarnowski domem rodatnym w Polszcze, a nie przychodnim jest. *Orzech. Tar.* 13.

*RODELA, i, *ż.*, RONDELA, *Cn. Th.* 925; *Gall.* rondel; *Ital.* rondazza, (cf. das Rondel. Ad(q.); puklerz, cf. paiża, paweża, ein runder Schild. Puklerze albo rodele drewniane skórą powleczone. *Szczerb. Sax.* 438. Porwij tarcz i rodelę, a powstań na ratunek mój. *Radz. Ps.* 35, 2. (puklerz. *Bibl. Gd.*). Skoczywszy hetman z konia, a rodelę wziąwszy, poszedł sam do szturmu. *Biel.* 704. Nie myślący wiele Skoczą z siodeł, cisnąwszy od siebie rodele. *Pot. Arg.* 669. Szlachcic powinien mieć rysztunek wszystek, kopią, zbroję, rodelę, szablę, koncerz abo pałasz, i wszelkie do konia potrzeby. *Petr. Pol.* 454. — §. *ob.* Rondel.

RODGISER, *ob.* Rutgiser.

RODNY, a, e; (*Vind.* rodjan, rodjanski = krewny; *Carn.* rodne = zręczny, rodnost = zręczność; *Croat.* ròden *fertilis*, rodnoszt, rodlyivoszt *fertilitas*; *Bosn.* rodan, plodan *fertilis*; *Rag.* rodjen, rodni *nativus*, rodni *foetidus*, ròdan, rodgliv *foecundus*, ròdnos, rodglivost *foecunditas*; *Ross.* родимый ojczysty, родный urodziwy); §. 1) rodzajny, rodzący; erzeugend, hervorbringend. Góra pańska jest góra rodna i obfita. *J. Kchan. Ps.* 95. Tak leda co człowieka trapi, i bez zbroi, Już mól skryty, już lotnych liszek rodne gnoje. *Kmit. Spyt. A* 3 *b*. Drzewo nierodne każdy do pieca miece. *Kanc. Gd.* 262. Drzewa nie ma las takiego W owoc i kwiat rodniejszego. *Groch. W.* 70. — *§. Topor w odległym lesie Wali buk smagły i rodne dęby. *Miask. Ryt.* 81. urodziwe, wzrosłe, schön gewachsen. §. 2*) Rodny; *Ross.* родный, rodzony, leiblich. Jan Tarnowski miał dwa braty rodne. *Orzech. Tar.* 20. Brat nierodny. *Falib. M.* przyrodny, Halbbruder. — §. 3) Części rodne, *partes genitales. Krup.* 2, 155. die Geburtsglieder, Zeugungsglieder. — §. 4) *Pass.* Prosię w lesie rodne. *Bielaw. D* 3. zrodzone, erzeugt. (*Bosn.* rodivi, koji se mosge roditi). RODOBÓJCA, y, *m.*, Rodzicobójca, ojcobójca, der Vatermörder. Srogi rodobójca, ojcu wmieszał truciznę w potrawę. *Przyb. Ab.* 214. Prawo Rzymskie długo *parricidas* rodzicobójców imię dawało zabójcom każdego wolnego człowieka. *Czack. Pr.* 2, 123. *RODONACZELNIK, a, *m.*; *Ross.* родоначальникъ; patryarcha, plemiennik, Stammvater; *adj. Eccl.* родоначальный. RODOPIS, a, *m.*, rodu czyjego pisarz. *Cn. Th.* 921, *Croat.* rodorèd; *Ross.* родословъ, der Genealogist, Geschlechtsbeschreiber. RODOPISARSKI, a, ie; *Ross. et Eccl.* родословный; genealogiczny, genealogisch. RODOPISARSTWO, RODOPISMO, a, *n.*; *Ross.* родословіе, родословная; genealogia, rodu czyjego opisanie; die Genealogie, Geschlechtsbeschreibung, das Geschlechtsregister. *Tr.* Rodopisarstwem się trudnię *Eccl.* родословлю. **RODOTRWOGI cyprys. *Zab.* 9, 218.? *RODOWIC, a, *m.*, plemię rodu jakiego, syn; der Sohn, Abstämmling. Rodowic niewolnicy, *verna. Cn. Th.*, einer Sclavinn Sohn. *RODOWIESZCZKOWIE; *Eccl.* рожанницы; wieszczący przy czyim rodzeniu się, Nativitätsteller. RODOWITOŚĆ, ści, *ż.*; (*Carn.* rodovitnost = urodzajność); §. 1) szlachetność rodu, znaczne pochodzenie; vornehme Abkunft, Vornehmheit. Nadawano dostojeństwa za Jagiełła osobom klejnotem nauki, lubo nie rodowitości szlachetnym. *Zab.* 6, 94. Nie odstąpi słuszności i prawa dla żadnych względów i rodowitości. *P. Kchan. Jer.* 120. — §. 2) Rodowitość, rodowa własność, przyrodzony przymiot, eine angestammte Eigenthümlichkeit. Tak tych pisarzów przełożył, że, co najtrudniejsza, wszystkie rodowitości w obcą mowę przeniosły się, *omnes virtutes. Ossol. Sen.* 43. — §. 3) *Collect.* Rodowitość, rodacy, Eingeborne. Mieczysław Wielkopolanów na urzędy w Małéj Polszcze, rodowitość tameczną (*indigenas*) upośledzając, wysadzał. *Krom.* 208. RODOWITY, a, e; (*Carn.* rodovitn = urodzajny, rodovitnèk = poprzednik, przodek; *Vind* rodoviten = płodny); §. 1) wiele rodowiców w swym rodzie mający, z wielkiéj zacnéj familii, familiant, wysoko urodzony; von hoher Abkunft, großer Familie. Syn człowieka zacnego, dobrze rodowitego. *Petr. Hor.* 2, *F* 4. *Falib. J* 3. Jaxa i Świętosław, oba możni i rodowici, wichrzyć nie przestali. *Biel.* 98. Za zacniejszego, rodowitszego, bogatszego człowieka, córki swéj nigdy dać nie mogła. *Gorn. Dz.* 137, (cf. familiant). — §. 2) Rodowity, krajowy; *Rag.* rodjen, rodni, eingeboren. Swój tylko rodowity język umie. *Karp.* 4, 36. ojczysty, macierzyński, Muttersprache. Rodowity Włoch, rodowity Francuz = rodem z Włoch, rodem z

Francyi, ein geborner Italiäner, Franzose. "RODOWODNY, a, e, n. p. Rodowodne poniki. *Nar. Tac.* 2, 341. wodorodne, wassererzeugend. RODOWY, a, e; *Sorab.* 1. hrodženski; *Ross.* родовый; z rodu poszły, rodowi, domowi należyty, *gentilitius.* *Cn. Th.* Geschlechts-, zum Geschlecht gehörig. Wyrazy rodowe n. p. Sobieski. *Kpcz. Gr.* 3, 2. — §. *Natalis.* Rodowy; *Rag.* radjeu, rodni; n. p. Miejsce rodowe, Geburtsort. 'RODOZASZCZYTNIK; *Eccl.* родозащитникъ, родопредстатель, *Graec.* γενάρχος, *generis propagator*; Ahnherr. — RODY, *in compositionibus*; « rodny, n. p. palmorody, wodorody. RODZAJ, ju, *m.*; *Slov.* rod; *Vind.* rod, spol, pleme, sarod, rodovina; *Rag.* porodjaj; *Ross.* порода; *Eccl.* рожденіе; 1°) ród, pokolenie, dom, familia; *Slav.* pokolénje; *Bosn.* plemen, vrrista, varsta, (*ob.* Warsta); das Geschlecht, der Stamm, die Familie. Z rodzaju w rodzaj będziemy chwałę twoję objawiać, *generatio.* *Wróbl.* 193. (wieki wieków). Wszystkich rodzajów od Abrahama aż do Dawida, rodzajów czternaście. 1 *Leop. Math.* 1, 17. Rozszykowani Izraelici na hufy, według domów i rodzajów ich. 3 *Leop. Num.* 2, 32. (według familij swoich. 1 *Leop.*). Z Palemonem były cztery rodzaje albo familie Rzymskie. *Stryjk.* 57. Bolesław pobrawszy skarby i wszystek rodzaj Piotrów, jechał z Danii nazad do Polski. *Biel.* 83. Prawa cześć, nie zależy w zacności rodzaju, ale w cnotach. *Modrz. Baz.* 51. I tak stanął Adam, żadnego z ojca i matki rodzaju nie mając. *Sk. Żyw.* 1, 133. Coż jest rodzaj i szlachectwo bez cnoty? larwa bez twarzy, piana bez piwa, czapka bez głowy. *Sk. Kaz.* 28. Świat rodzaj sobie za nic ma, gdy dostatków nie widzi. *Sk. Żyw.* 2, 172. Rodzaju abo rodu czyjego pisarz, *ob.* Rodopis. — Pierwsze księgi Mojżeszowe, *Genesis*, abo księgi rodzaju. 1 *Leop.*; *Eccl.* бытія, (cf. byt, bycie), *adject.* бытейскій. — 2) Rodzaj, różnica rodzajowa, *ut* jednego abo różnego rodzaju rzeczy abo jednej natury różnice, *genus.* *Cn. Th.* das Geschlecht, die Gattung, die Art; *Carn.* spol (*ob.* Spół, spółka, społeczność, *ob.* Pół), shara, fêla; *Croat.* zpol, szpòl; *Bosn.* spol, razlika muscka i sgenska, (cf. rozliczność); *Rag.* spool; *Ross.* полъ, отродіе. Rodzaj jest objęcie cząstkowe tego co jest w gatunkach. *Cyank. Log.* 92. Układ roślin dzieli się na gromady *classes*, rzędy *ordines*, rodzaje *genera*, gatunki *species.* *Bot. Nar.* 144. Niechaj zrodzi ziemia dusze 'żywiące w rodzaju swoim, bydło, robactwo, gadzinę i wszelkie zwierzęta ziemskie w rodzajach ich. 3 *Leop. Genes.* 1. (niechaj ziemia wywiedzie dusze 'żywiące w naro dzie swoim, i zwierzęta wszelkie w osobach ich. 1 *Leop.*). Gotowa narazić się na szturmy całego rodzaju męzkiego. *Mon.* 64, 18. (całej płci męzkiej). Jest pewny rodzaj ludzi, co zawsze sami się chwalą. *Mon.* 64, 183. *et* 498. Powiedz mi, jaki był rodzaj życia twego dotąd. *Teat.* 37, 104. sposób życia, Lebensart. W gramatyce uczą o trzech rodzajach, które są męzki, żeński, i nijaki, *ob.* Rodzajować. — 3°) Rodzaj, rodzenie, die Geburt, das Gebären. Dziatek przed ósmym dniem rodzaju ich nie chrzczą. *Sk. Dz.* 1026. Olejek ten paniom długo rodzajem się pracującym, pomocny. *Syr.* 402. *et* 407. Białegłowy po rodzaju z dziateczkami idą do kościoła, aby bogu za rodzaj dziękowały. *Sk. Kaz.* 524. Pierwsza krewność przyrodzona, która pochodzi z rodzaju, i według której dziedzictwa i opieki idą. *Szczerb. Sax.* 184. Jak dusza ludzka w ciało przychodzi, jeśli rodzajem z Adama idzie, czyli znowu każda od boga bywa stworzona. *Sak. Dusz.* 34. (spadkiem, zlewkiem). Jedna Adamowa wina przez podawanie rodzaju na nas ścieka. *Salin.* 4, 387. — 4°) Rodzaj, rodzajność, die Fruchtbarkeit. Pan bóg deszcz hojny na odnowienie i rodzaj ziemi spuścił. *Sk. Dz.* 848. — §. Wody stojące, są rodzajem wszystkich gadzin. *Kulig. Her.* 148. żywiołem rodzącym, gniazdem, das Element. RODZAJNIE *adverb.*, rodzajem, według rodzaju, *generatim.* *Cn. Th.* dem Geschlechte nach, der Art nach. RODZAJNOŚĆ, ści, *ż.*; *Carn.* rodovitnost; *Vind.* rodnust, rodovitnost, ſadovitnost, ſadlivost; *Rag.* rödnos, rodglivóst; *Croat.* rodnoszt, rodlyivoszt; *Ross.* плодоносіе, плодородіе; płodność, urodzajność, żyzność, die Fruchtbarkeit. RODZAJNY, a, e, żyzny, urodzajny, obficie rodzący, płodny, fruchtbar; *Carn.* rodovitn; *Vind.* rodouiten, roden, ſadoviten, ſadliu, ſaden, (cf. sad); *Croat.* ròden; *Sorab.* 1. zplahwanité, (hrodženski rodowy); *Rag.* rodni, ròdan, rodgliv, porodni; *Bosn.* rodan, plodan; *Ross.* плодоносный, плодородный, плодовитый. Zawsze rodzajniejsze stado u sąsiada. *Pot. Arg.* 568, (cf. cudze rzeczy lepsze nad swoje sądzimy). Lata nierodzajniejsze corok nam się stawią i coraz cięższe do żywności następują. *Falib.* R 3. Niepłodny, nierodzajny. *Bals. Niedz.* 1, 155. — §. Narodzeniu służący, rodny, *Croat.* porodni; (*Bosn.* rodivi, koji se mosge roditi *generabilis*, Zeugungs-. Pręciki i słupki, ponieważ służą do upłodnienia ziarna w zarodku zawartego, zowią się częściami rośliny rodzajnemi, *partes generationis.* *Bot. Nar.* 93. RODZAJOWAĆ *cz. niedok.*, w gramatyce, odmieniać zakończenia słów, stosownie do rodzajów, nach den grammatischen Geschlechtern abwandeln. *Kpcz. Gr.* RODZAJOWY, a, e, do rodzaju należący, Geschlechts-, *generique*, obejmujący ogólne własności ciał w jednym wydziale objętych. *Mier.*, generisch. Wyraz rodzajowy znaczy kilka gatunków pod jednym rodzajem zamkniętych, n. p. zwierz. *Kpcz. Gr.* 3, 4, (cf. gatunkowy). — §. Regestr rodzajowy ród ich ukazuje. *Birk. Dcm.* 131. rodowy, genealogiczny, Geschlechtsregister. RODZENIĘTA *plur.*, młode rodzeństwo, junges Geschwister. W okręcie tym rodzenięta wczasu zażywały. *Auszp.* 81. — (RODZENKA, *ob.* Rozynka). — RODZEŃSKI, a, ie, od rodzeństwa, Geschwister-. Rodzeńskie obmowy. *Przyb. Ab.* 108. RODZEŃSTWO, a, *n.*, bracia i siostry rodzone, rodzina; (*Slov.* rod, rodina *progenies*; *Carn.* rodovina, rôd; *Vind.* rodjanstvu, rodjanost, perrod, rodovina, sarod, porodstvu, perrojenstvu, podrodſhina, brater inu sestra; *Croat.* rodbina, rodbinsztvo; *Dal.* rodyaczi; *Rag.* rodbîna, ròdstvo, svójta, poroghjaj, urodjácenje; *Bosn.* rodbina, roçbina, rodçbina, svoita, porod, poroghjaj; *Ross.* родство, сродство, родня; *Eccl.* рожденіе, порожденіе, полъ, (*ob.* Pół, spół). Familia, krewni, pokrewieństwo; Blutsverwandten, insonderheit Geschwister. Już w przysłowie poszło: rzadka miłość rodzeń-

stwa. *Ossol. Baj.* 2. RODZIĆ, -ił, -i *transit. niedok.*, *Rodziwać *frequ.*, (zrodzić, urodzić *dok.*); *Boh.* roditi, rodjm, zrodjm; *Slov.* rodit; *Sorab.* 1. rodžicž; *Carn.* rodim, porodim; *Vind.* roditi, povrizh, na ſviet perpravit; *Croat.* roditi, rodim; *Bosn.* roditi, raghjati, kako sgena ragja; roditi, uciniti djeto kakoti cjovjek (*ob.* Płodzić), ploditi; *Rag.* roditti, râdjati, râghjati; *Ross.* раждать, родить; (cf. *Hung.* arad *crescit*); płód z siebie wydawać, gebären, zeugen, zur Welt bringen. Rodzić, nic innego nie jest, jeno z istności swojej płód wywodzić. *Kat. Gd.* 71. Kiedy się płód od matki odłącza i na świat wychodzi, nazywa się to rozwiązaniem matki albo rodzeniem. *Zool.* 76, *Vind.* rojenje, roditje, roistvu; (cf. zlegnąć). Zwyczajnie dziewiątego miesiąca po poczęciu rodzi matka. *Kluk. Zw.* 1, 56. Był ściśniony wielkim żalem jak białogłowa, która rodzi, a urodzić nie może. *Zał. H. T.* 244. We Włoszech klacze *rodzywają do lat dwudziestu. *Hipp.* 16. (źrzebią się, cf. cielić się, kocić się, szczenić się; *Carn.* pouręzhi, povershem; *Bosn.* zavercchi, zavrrichi). Niechaj zrodzi ziemia dusze *żywiące w rodzaju swoim, i zwierzęta ziemskie. 3 *Leop. Genes.* 1. (niechaj wywiedzie ziemia dusze *żywiące. 1 *Leop.*); *Vind.* ſadovititi, ſad pernesti, pridpernesti, ſadovati, cf. sadowić, (cf. sad). — *§ Rodzić, zamiast płodzić, o ojcach; zeugen, erzeugen. Rodzić służy ojcowi, być rodzonym synowi. *Pociej.* 564. Abraham zrodził Izaaka. 1 *Leop. Math.* 1, 2. Ten jest syn mój jednorodzony, któregom ja dziś urodził. *Bzow. Roż.* 68. — §. Ta a ta tego i tego rodzi = pochodzi od niéj, urodził się od niéj, rodzi się od niéj, jest jego matką; *praesens loco praeteriti*, (*ob.* Rodzić się). — *Fig. transl.* Wojna ludzi nie rodzi, ale gubi. *Birk. Podz.* 10. *Pot. Arg.* 275. Szturm ludzi nie rodzi. *Rys. Ad.* 65. Z czystego źrzódła mętny strumyk nie pochodzi, Ni orzeł niebosiężny podłych ptaków rodzi. *Zab.* 9, 7. Rzéki, które do morza swym biegiem uchodzą, Smakowite na pokarm ludziom ryby rodzą. *Kulig. Her.* 148. Próżnowanie rodzi wszystkie występki. *Gaz. Nar.* 1, 246. płodzi, wylęga; erzeugen, hervorbringen. — W gramatyce, drugi przypadek, *Genitivus*; *Slov.* rodithwi, priwlastnugičnı, rodithwec, priwlastninec; *Ross.* родительный падежъ. — §. *Absolute:* Rodziły pola, lasy = obfity plon wydawały, urodzaj był wielki; die Fluren, Wälder ꝛc. waren ergiebig, haben viel Frucht gegeben. Rodzi nam nad insze kraje plenniejsza ziemia. *Karp.* 1, 168. Gdy przez te trzy lata nie rodziły lasy, Szlachcica minie prowent za świnie opasy. *Pot. Jow* 100. — *Passiv.* Gospodarz z niego dobry, rodzi mu się szumnie. *Pot. Pocz.* 214. rośnie, es wächst, geräth ihm trefflich. RODZIĆ się *rec. niedok.*, być wydanym na świat; *Vind.* roditſe, geboren werden. Rodzić się zowie się czym inszym poczynać być, niż czym *drzewiéj rosło; mrzeć zaś, tym przestawać być. *Żebr. Ow.* 383. Ludzie w ten czas rzeczeni bywają najwłaśniéj przychodzić na świat, kiedy się z żywota matek swoich na świat rodzą. *Salin.* 26. Kto się nie rodzi, ten nie umiera; każdy co się rodzi, umrzeć musi. *Rys. Ad.* 33. Nikt się mądrym nie rodzi, ale staje. *Pilch. Sen. gn.* 200. Głupich nie orzą, nie sieją, sami się rodzą. *Mon.* 70, 200. Pytaj Pryama, pytaj Antenora, Co niedopiero rodzili się wczora. *Chrośc. Ow.* 62. bywali, doświadczeni, niewczorajsi, niedzisiejsi. Z wielkiego zadumienia do siebie przychodzę, Właśnie na ten świat nowy dopiero się rodzę. *Teat.* 44. c, 78. odrodziłem się, es ist mir, als wenn ich erst auf die Welt käme, als würde ich neu geboren. Wiersze spore, lecz podłe, rodzą się jak grzyby. *Hor. Sat.* 141. (leją się, sypią się na papier). — *Fig.* Z przezorności bojaźń, z śmiałości zuchwałość pospolicie się rodzi. *Pilch. Sall.* 129. wynika, pochodzi. — Rodzić się od kogo, pochodzić od kogo, osobliwie ze strony macierzyńskiéj; abstammen, besonders mütterlicher Seits; (*Vind.* od koga roditiſe, isroditiſe, ishajatiſe, isplemenitiſe, poroduvatiſe). On się rodzi od kasztelanowéj N. N., (*obs. praesens loco praeteriti*). — Rodzić się w kogo, pochodzić na kogo, wdać się w kogo, cf. wrodzić się; *Vind.* gratati, einem nachschlachten. — §. *Absolute:* Rodziło się = plenny rok był, obfite żniwo, urodzaj, ein fruchtbares Jahr. RODZIC, RODZICIEL, a, *m.*, 1) ociec; *Boh. et Slov.* roditel, rodič; *Sorab.* 1. hrodzicżeł; *Bosn.* roditegl, otaç; *Croat.* roditel; *Rag.* roditegl; *Ross.* родитель, (сродичъ, сродникъ, сродственникъ, *obs.* родичъ krewny), der Vater (im höhern Style). Najpierwszy nasz rodzic Adam. *Star. Ref.* 9. Nieuk młody więcej nie potrafi, chyba iść ślepo za torem równie tępego rodzica. *Mon.* 65, 47. Rodzicielowi i wychowywacielowi swemu tak wielką łaskę uczynił. *Wys. Kat.* 286. A godny rodzic Wc Pana w jakim zdrowiu? *Teat.* 27, 35. — 2*) Rodzic zkąd, rodowic, rodak, *indigena*; ein Inländer, ein Eingeborner, ein woher Gebürtiger. Wykorzeniony będzie, tak gość, jak rodzic onej ziemi. *Radz. Exod.* 12, 19. Tak rodzic ziemski, jako i gość, mieszkający z wami. *Radz. Levit.* 18, 26. Przypłynęli do Japonu; ztamtąd rodzic był jeden z nich, i w dom ich swoich powinnych wprowadził. *Sk. Żyw.* 2, 385. (rodem ztamtąd, von da gebürtig). Kardynał Hozyusz, rodzic z Krakowa. *Biel.* 556, (cf. urodzeniec). Maurus, biskup Krakowski, rodzic z Rzymu, *patria Romanus*. *Krom.* 145. *Sk. Dz.* 239. *Ow. Ow.* 394. *RODZICA, y, *ż.*, *RODZICZKA, RODZICIELKA, i, *ż.*, 1) matka; *Boh.* rodička, roditelkyně; *Sorab.* 1. hrodžicželka; *Slov.* rodička; *Rag.* roditegliza, porodiza, (rodiglja, cedorodna *mulier quae peperit*); *Carn.* porodniza *genitrix*; *Vind.* rodniza, porodniza; *Croat.* rodicza, roditelicza, mayka, mâti; *Bosn.* roditegliça; *Ross.* родительница, (родильница, роженица położnica, сродница, сродственница krewna; *Eccl.* первородица, перворoдительница, *Graec.* πρωτοτοκος *primipara*, die Gebärerinn, die Mutter. Mówi z świętą dziewosłąb dziewicą, By pozwoliła bożą być rodzicą. *Groch. W.* 104, (*ob.* Bogarodzica). Mówił z dziewicą, że będzie boską rodzicą. *Pieśn. Kat.* 9. Boga rodzicielka. *Kat. Gd.* 86. Tyś mię w żywocie tworzył mojéj rodzicy. *J. Kchan. Ps.* 201. Otom rodzica wasza, was dwojkiem stojąca. *Żebr. Ow.* 143. Wiodę go do domu rodziczki méj. 1 *Leop. Cant.* 3, 4. (rodzicielki mojej. 3 *Leop.*). *ib.* 6, 8. *Smotr. Lam.* 2. *et* 17. Syn głupi smętkiem rodzicielce swojej. *Budn. Prov.* 17, 25. Szkoła stoicka,

rodzicielka dziwów. *Gorn. Sen.* 122. — 2') Która zkąd rodem, rodowita; eine Gebürtige, Eingeborne. *Civis Attica*, rodziczka Ateńieńska. *Macz.* RODZICE, ów *plur.*, ociec z matką; *Boh.* rodicowe; *Slov.* rodici, rodicowé, rodičé; *Rag.* roditegli; *Croat.* rogyeníki; *Slav.* rodbina; *Bosn.* roghjeniçi, roditegli; *Carn.* starshi, (*ob.* Starsi); *Vind.* stareishi, starishi; die Aeltern, Vater und Mutter. Wiele się ze złych rodziców dobrych dzieci, a z dobrych złych rodzi. *Sk. Żyw.* 1, 205. *W. Post. W.* 57. Poczciwi 'rodzicowie (poczciwe rodzice) mają to sobie iście pilnie uważać, w jakie sprawy dziatki swe wprawować mają. *Rej. Zw.* 14 *b.* Herynsz z Krakowa był miejskich rodziców. *Petr. Et.* 307. von bürgerlichen Aeltern. RODZICIELSKI, a, ie, od rodziców, ojczysty i macierzyński; älterlich, Aeltern- ; *Ross.* родителевъ, родительскій. RODZICIELSTWO, a, *n.*, genealogia, pochód; die Abstammung, der Stammbaum. Krótkość mniemanego rodzicielstwa. *Nar. Tac.* 2, 312. RODZIENIEC, ńca, *m.*; *Eccl.* рожденецъ; 1) ziele, czyniród, płodisz, dziecinnik, dziecińiec, że do płodu pomaga, *phyllum. Syr.* 758. Waldbirschkraut, Walsch Bingelkraut. — 2) Rodzieniec, *ob.* Barszcz Włoski. RODZICOBÓJCA, *ob.* Rodobójca, zabójca rodziców, der Aeltermörder. RODZICOBÓJNY, a, e, RODOBÓJNY, rodzice, rodzeństwa zabijający; Aeltern mördend, Geschwistern mördend. Rzymianie nakoniec sami między sobą rodzicobójną wojnę wiedli, tak iż obywatele z obywatelami harce zwodzili. *Faliss. Fl.* 173. RODZINA, y, *ż.*, powinowaci, powinowactwo, krewni; *Boh.* rodina *liberi, familia, genus*; *Slov.* rod, rodina *progenies*; *Carn.* rodovina, ród, (= ród, urodzenie); *Vind.* rodojanstvu, rodjanost, perrod, porodstvu, perrojenstvu, podrodsshina, podrodstvu, roistvenishe, sarod', rodovina; *Croat.* rodbina, rodbinsztvo; *Dal.* rood, rodyaczi; *Bosn.* rodbina, roçbina, rodçbina, svoita (cf. swój), (porod, poroghjay = potomstwo); *Rag.* ròdstvo, rodbîna, svóita, urogjenje; *Ross.* родство, (родство. родня, (родина ojczyzna); *Eccl.* порожденіе, полъ, die Verwandten, die Verwandtschaft. Aby szła przykładem siostr i rodziny swojej. *Otw. Ow.* 159. — §. Rodzina, ród, familia, die Familie. Znalazłszy pokolenie, w nim przez rodziny winnego szukał. *Leszcz. H. S.* 177. Z synów Asy według rodzajów i familij i domów rodzin ich, naliczeni są 40000. *W. Num.* 1, 40. Narodziło się narodów, i pokolenia, ludzi i rodzin tak wiele, że im liczby niemasz. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 3, 7. — §. Rodzina, ród, płód; Geburt, Erzeugter, Kind. Racza rodzino Astrei macierze, snu (synu) sprawiedliwości. *Bardz. Trag.* 56. — §. Rodzina, miejsce, gdzie się kto urodził, ojczyzna; *Vind.* rodna hisha, roistvena she, roistvena ishodishe, der Geburtsort. Z żalem opuszczał rodzinę. *Stas. Num.* 1, 45. — §'. Rodziny, urodziny; *Vind.* rostveni den, der Geburtstag. Dzień to jest wesela, królewskie rodziny. *Pieśn. Kat.* 29. Skoro przy rodzinach swych ten świat witamy, Natychmiast dziedzicami różnych bied bywamy. *Kulig. Her.* 229. RODZINNY, a, e, od rodzenia, od rodziny, Geburts-. Miasto rodzinne. *Nar. Tac.* 2, 316. Dlaczego rodzinna ziemia miła? iż w niéj pierwszych owoców życia skosztowaliśmy. *Mon.* 69, 119. Orlę, gdy gniazdo rzuca rodzinne.... *Zab.* 10, 410. *Zabł.* (w którym się wylęgło). Ktoby pień, jeszcze w korzeniu nietknięty, Możnym rydlem z rodzinnej osady wygładzał.... *Zab.* 12, 232. Jam też Apulczyk, blizki Tyreńskiego morza, Gdzie dni moje rodzinna zapaliła zorza. *Hor. Sat.* 137. Dzień rodzinny. *Nar. Dz.* 2, 137. 'RODZISTY, a, e, n. p. Tyś rada gościom, twój żywot jest czysty, Ręce niewinne, i brzuch twój rodzisty. *Petr. Hor.* 2, *Q* 4 *b, not.*, «który często rodzi, *partumejus venter*». 'RODZIWY, poczesny, świebodny, *liberalis. Macz.*, voll Anstand; cf. urodziwy. 'RODZODZIEŃ, *G.* rodzodnia, *m.*, n. p. Aspekty twe szczęścia płodne, Są z moim rodzodniem zgodne. *Petr. Hor.* 2 *c*, 3 *b*, *not.*, «rodzodzień, dzień, który kogo rodzi, *dies natalis*». RODZONY, a, e, 1) *partic. Verbi* rodzić, geboren; *Vind.* rojen; *Slav.* rodjeni; (*Eccl.* рождественный, который рождается, рождественно, образомъ рождества, какъ родиться надлежитъ cf. przyrodzony, przyrodzenie). W tym kraju rodzony, tu mlékiem karmiony, tu hodowany. *Mon.* 65, 195. Świeżo rodzony. *Tward. Wł.* 113. — §. Rodzony Polak = rodowity, ein geborner Pole. — 2) Rodzony, *oppos.* przyrodny; leiblich. Rodzony ociec, brat, dziad. *Cn. Th.* — Rodzony = rodzony brat, leibliche Bruder. Rodzona = rodzona siostra, leibliche Schwester; *Boh.* žiwotnj, (cf. żywotny); *Slov.* brat wlastni, wlástny, z gednoho žiwota; *Vind.* pristni brati; *Eccl.* самобратный, самобратъ; (*Ross. vulg.* прироженный rodak; двоюродный brat stryjeczny). Radziwiłłowie, bracia królowej Barbary, Mikołaj Kanclerz stryjeczny, a Wojewoda Trocki rodzony, ten ostatni starał się przez rodzoną swoję u króla, żeby Podlodowskiemu biskupstwo Krakowskie dano. *Gorn. Dz.* 35. Bracia i siostry rodzeni, biorą spadek dziedziczny po braci abo siostrach swych rodzonych, przed bracią albo siostrami nierodzonemi. *Szczerb. Sax.* 416. Rodzonych braci dzieci od dziedzictwa równi są nierodzonym, t. j. 'półbraciéj. *ib.* 416. Brat przyrodzony bliższy jest do sukcesyi, niż dzieci od brata rodzonego zmarłego. *Chełm. Pr.* 76. Rodzony rodzonego nie lubi, kiedy się ubogo ma na świecie. *Star. Ref.* 84. Rodzeni bracia. *Mon.* 65, 361. — *Intensive:* Rodzoniuteńki brat wielu naszych fraczkowych paniczów. *Teat.* 29, 21. (podobniuteńki do nich). 'RODZYWAĆ *frequ. Verbi* rodzić.

RÓG, u, *m.*, ROŻEK, żka, *m.*, *dem.*; (*Boh. et Slov.* roh; *Sorab.* 2. rog; *Sorab.* 1. roh, rożk; *Vind.* rog, rug, rueh; *Carn.* rog, rógl; *Bosn.* rog; *Croat.* róg; *Slav.* ròg; *Rag.* roogh; *Ross.* рогъ; cf. *Lat.* rigidus; *Germ.* ragen, rehe, rag. Adelg.); a) Horn. Rogi są części galaretowate zwierząt, ztąd stwardniałe, że dla małości wilgoci ziemne cząstki ściśle z sobą są spojone. Takowe są rogi u niektórych na głowach, jak u wołów, die Hörner, u jeleni, sarn; (*Carn.* rogovile), das Geweihe, łuski niektórych okrycia, kopyta, Huf, (*Hipp.* 12), racice etc. *Kluk. Zw.* 1, 31. Byczek młodziuchny, któremu się dopiero i rogi i kopyta puszczają. 1 *Leop. Ps.* 68, 32. Rogami się bić; *Bosn.* rogoborittise, bittise rozima, *ob.* Bość, *ob.* Tryksać. Bijący rogami, bodący *Eccl.* por-

ствующій, бодущій рогами. Słoneczne rogi na czole Mojżesza. *Pot. Zac.* 65, (*ob.* rogaty Mojżesz). — *Jocose:* Przez rogi Belzebuba, coż się to znaczy! *Teat.* 29. *b*, 14. — *Meton.* Z bydła mi rogu nie zostało. *Zimor. Siel.* 233. (ani jedna sztuka, ani kopyto; auch nicht eine Klaue, nicht das Geringste). Wół się na pięć łokci w pługu rozciągnął, a po chwili alić mu w róg siekierką szpetnie kołacą. *Rej. Zw.* 105. między rogi, w łeb mu biją, zabiją go. — §. Byk rogami bodzie; *inde plurima adagia et dicteria, nomine hoc arrogantiam, audaciam, superbiam, vim, exprimentia:* Róg = poroże, zuchwałość; Uebermuth, Stolz, Keckheit, Vermessenheit. Możny Tezeusz mieszańca srogiego (Minotaura) Obalił, rogi na wiatr próżno miecącego. *Papr. Ryc.* 24. Wół gdy się zapali, będzie chrapał, sapał, rogami trzęsał, piasek rogami rozmietował. *Weresz. Reg.* 125. Nie podnoście wysoko rogów waszych. *Wróbl.* 176. *Lib. Hor.* 116. *Budn. Ps.* 75, 4. Za Juliana pogaństwo znowu rogi podniosło. *Sk. Żyw.* 192. Ci co dopiero rzec nie śmieli słowa, Śmiałość i ostre pokazują rogi. *P. Kchan. Jer.* 184, (cf. zęby wyszczerzają). Ty nie obraziłeś ludzi ani bogów, Nigdyś nie pokazała ty nikomu rogów. *Zab.* 10, 192. *Tol. Saut.* 5. Piętę podnieść i rogi nastawić. *Smotr. Apol.* 10. (wierzgać). Źle kiedy pospólstwo rogi poczyna brać, i wiele o sobie rozumieć. *Petr. Pol.* 138. Przez pospolitowanie się panów, słudzy stają się pysznemi, rogi na się przeciwko panom biorą. *Petr. Ek.* 104. Tak hardoć na łbie rostą rogi, Co w niebie szukasz miejsca między bogi. *Past. Fid.* 10. Hardy ma róg do nieba wyrasta, zgwałciwszy prawo. *Pot. Syl.* 87. Połoczanom w wolności rogi rosły, tak że poczęli sąsiadów na wojnę wyzywać. *Stryjk.* 232. Wino ubogiemu przyprawuje rogi, Że mu ani król, ani hetman srogi. *Hor.* 2, 138. *J. Kchan.* Już była swawola wystawiła rogi, Już przed się pokryjomu umysł bierze srogi. *Pot. Arg.* 11. — Chléb ma rogi = rozbodzie, swawolnych czyni, pysznych. *Petr. Et.* 268. *Lub. Roz.* 42. niełacno człowiek szczęście znosi, dostatek rozpycha, szczęście podnosi; Gut macht Uebermuth, der Haber sticht. Chléb ma rogi; nędza nogi. *Żegl. Ad.* 27. *Rys. Ad.* 39. (*Slov.* Ma welké rohi, *nimium elatus. Slov.* Dobre že swina rohow ně má; dobrze że świnia rogów nie ma; *vana sine viribus ira*; *Sorab.* 1. Starschi kofol, twerdszi roh; *Sorab.* 2. starschi kofol, twarżeischi rog; cf. im kot sztarszy, tym ogon twardszy, cf. młodą gałązkę przeginać). — Spuścić rogi = spuścić z kwinty, den Ton herabstimmen, kleiner werden, von seinem Stolze nachlassen. Katylina, gdy o śmierci buntowników wielu usłyszał, spuścił rogi. *Kosz. Cyc. B* 3. Kłania nam się poganin tak srogi, Spuściwszy na dół swe wyniosłe rogi. *Paszk. Chor.* 13. Za czasu umykać rogów trzeba. *J. Kchan. Dz.* 73. Zwiesił rogi, z którémi hardzie się wynosił. *Paszk. Dz.* 57. — Utrzeć komu rogów, t. j. pod posłuszeństwo go wyprawić; *in ordinem redigere. Mącz.*, *Rag.* svitti tkomu roghe, skarscitti tkomu noghe; *Slov.* musim mu zbit rohi. Utarto mu rogów. *Cn. Ad.* 1219. (obcięto mu skrzydła, poniżono go, man hat ihn gedemüthigt). Gdyby Giedymin, człowiekiem prostym będąc, miał państwo Litewskie osieść, utarliby mu rogi insi panowie. *Stryjk.* 340. *Biel. Hst.* 297. Król odpiera Moskwę, przycierając tych rogów, którémi zdawała się nieba samego dosięgać. *Kur. Pet.* 17. Cesarzowi swemu sługa boży Rogów ucierał, wielebny Ambroży. *Groch. W.* 261. Wszystkie rogi niezbożników połamię; wywyższą się rogi sprawiedliwego. *Budn. Ps.* 75, 10, *not.*, «pospolicie rogiem pismo moc zowie; bo u zwierząt rogatych wszystka moc i obrona w rogach». *Budn. Ps.* 148, 14. Natura nasza szumne i nieutarte rogi krnąbrnego nieposłuszeństwa przeciw tobie wznosiła. *Bzow. Roż.* 42. (niezbite, wyniosłe, harde, śmiałe). — §. *Prov.* Aboć rogi na mnie widzą. *Cn. Ad.* 3. wszyscy na mię jadą, na mię kraczą, jak wróble na sowkę biją, alles macht sich über mich her. — §. Rogi, jelenie rogi, symbol rogalów, mężów, którym się żony przeniewierzają: Hörner, Hirschgeweihe, die die untreue Frau dem Manne aufsetzt. Inaczej mi się być nie zdaje, Że z łaski kochanej żony już Już rogów dostaję. *Teat.* 55. *b*, 60. Bożek miłości żeniącym się w starości rogiem na czole pogroził. *Teat.* 54. *b*, 79. Mężom przy niepewnéj żonie z czoł rogi wyrastają. *Pot. Pocz.* 539. Nie wielki dziw, jelenie u nas rogi. *ib.* 229. Rogi komu przypinać. *Teat.* 13. *c*, *B.* einem Hörner aufsetzen. — §. Róg, symbol żyzności, obfitości; das Füllhorn, Fruchthorn, Horn des Ueberflusses. Amalte z żyznym ukaże się rogiem. *Tward. Misc.* 105. Tuż przy niej Amaltea zaraz z drogim Onym wszystkich żyzności i rozkoszy rogiem. *ib.* 144; (*cornu copiae*). Dom jego, jako sad w lecie rozmaitemi kwiatkami, drzewy, trawą i zielem rozlicznym napłodzony okaże się, i nie inaczéj by z onego rogu kozy Amaltei, która Jowisza karmiła, łacno będzie dosiądz, czegoby zamyślił jedno. *Glicz. Wych. N* 1. Ameltei róg Flora przewraca, A ziemię różnym kwieciem pięknszy i zbogaca. *Przyb. Luz.* 56. Pełnym rogiem leje swe dary dostatek. *P. Kchan. Orl.* 1, 165. — b) *Similitudinis:* Róg na którym trąbią, bądź przysposobiony naturalny róg, bądź też z kruszcu i t. d.; *Rag.* roxniza, ein Blasehorn. Róg do wdziewania trzewików używa się, gdy te są ciasne. *Magier. Mskr.*, ein Schuhzieher, ein flaches Horn. Rogi łuku, kuszy, gdzie są wręby do cięciwy; der Bogen einer Armbrust, insonderheit dessen Endspitzen. Wyciągnij zuchwały łuk dobrze, żeby się oba zbiegły rogi. *Bardz. Trag.* 463. Bełt Kupidyna z pieszczonych wypuszczony rogów Przejmie ciebie i twoich przechwalonych bogów. *Zimor. Siel.* 275. — §. Róg, anguł, kąt, węgieł. *Solsk. Geom.* 6, *Croat.* vugel; *Vind.* vogeu, die Ecke. Róg, narożnica, *ut* na rogu mieszka. *Cn. Th.*, an der Ecke. Stojąc na rogach ulicznych. *Kuczb. Kat.* 3, 271. Barki tamtędy nie idą, żeby się nie rozbijały o ten róg abo klin pałacu. *Star. Dw.* 37. Róg stołu, ołtarza; die Tischecke, Altarecke. Zmówiłbym pacierz u rogu ołtarza. *Jabł. Ez.* 122. Uciekł do namiotu Jehowy, i uchwycił się za rogi ołtarza. *Budn.* 1 *Reg.* 2, 28. Róg tronu na ołtarzu wspiera się. *Karp.* 2, 71. Krzyż ośmiokątny albo o rogach ośmiu. *Chmiel.* 1, 1054. (o ośmiu końcach). Czapka z czterma rogami. *Mon.* 68,

222. Chciała się zabić, nie poduszki rogiem, ale żelazem. *Jabł. Ez.* 194. nicht mit dem Kopfküssenzipfel. Rogi księżycowe. *Otw. Ow.* 58, die Mondshörner. *ib.* 71. — §. *Strat.* Róg, skrzydło; die Flanke. Masz skrzydło swoje lewe albo róg odłożyć opodal. *Biel. Spraw.* 306.— 2]. Uderzyli się mocno z obu stron na lewym rogu. *Biel.* 101, z *Łac.* na lewym skrzydle, auf dem linken Flügel. Pierwszy róg w wojsku trzymał starosta Dybowski. *Biel. Hst.* 244. — Rzéka tak się rozdarła rogami, Że las na koło wielki otoczyła. *P. Kchan. Jer.* 452. (odnogami, Arm eines Flusses; *Ross.* отрогъ odnoga góry). — §. Na śmierć, by nie być jak w rogu Chcę w mym myślenia sposobie, Mieć ostatnią myśl o bogu, A przedostatnią o tobie. *Zab.* 8, 123. jak w lesie, zabłąkany, lub jak w cieśninie, (*ob.* Rożek, kozi rożek, ciasny kąt). — c) Róg wieloryba, Fischbein. Z rogu wierzchniej szczęki wieloryba mamy fiszbejn, który do sznorówek, parasolów etc., bywa używany. *Zool.* 393.' Sznorówki z rogów. *Comp. Med.* 705. ROGACIEĆ *neutr. niedok.*, (cf. rogowacieć), zrogacieć *dok.*; *Ross.* рогатѣть; rogów dostawać, Hörner bekommen. *Cornesco*, rogi mi rostą, twardzieję, rogacieję, bywa też mówiono. *Mącz.* Kojskie niewiasty zrogacieć musiały, Kiedy Herkulesowe wojska odchadzały. *Otw. Ow.* 269. *not.* «Juno te niewiasty w krowy rogate obróciła». *ib.* 270. *ROGACINA, *ob.* Rohatyna. ROGACIZNA, y, *ż.*, bydło rogate, woły, krowy, das Hornvieh; *Vind.* govedje, govedu, govedna shivina; *Bosn.* govedo *bos et vacca*; *Ross.* говядо, рогатой скотъ. ROGACZ, ROGAL, a, *m.*, 1) wielkie rogi mający, wielkoróg; *Vind.* rogazh, rozgazhnik, rogat, rogenofezh; *Croat.* rogach, ein Großhorn, großgehörnter Stier x. Pędzi przed sobą jeden brytan ze stu rogaczów, hucząc po Hercyńskiéj dziczy. *Mon.* 71, 468. Wenus okrutników tych w woły przemieniła, które od wielkości rogów rogaczami nazwano. *Otw. Ow.* 401. — §. Rogacz u myśliwców = jeleń samiec, der männliche Hirsch. *X. Kam.* — §. Co mają nad głową po dwu rogu, rogaczami ich zowią, *cerastae. Żebr. Ow.* 250, gatunek wężów, Hornschlange; *Slov.* rohač; *Carn. et Vind.* rogazh, klefhar: *Ross.* рогачъ *scarabaeus cornutus*, jelonek, der Hirschkäfer. — 2) Rogacz, rogal, ptak, *buceros*, ma na dziobie wyrostek rogowy. *Kluk. Zw.* 2, 27. der Hornadler. — 3) Rogacz, siódmy rodzaj gadu pływającego, *balistes*; kształt ciała jest ściśniony, twardą rogową skórą pokryty. *Kluk. Zw.* 3, 48. *lyra. Plin.*, *Cn. Th.* der Hornfisch. — 4) Miejscami nazywają rogaczami rękojeści, za które trzymając rolnik, pługiem rządzi. *Kluk. Rośl.* 3, 117. die Pflugsterzen, die Sterzen. (*Carn.* rogazh = hebel z dwiema rękojeściami). Rogacz u sochy bywa olszowy. *Kluk. Rośl.* 2, 164. Wielki rogacz u sochy nazywa się dyszel, do którego się woły przyprzęgają. *Kluk. Rośl.* 3, 118. — 5) Rogal, rogala, i, *ż.*, w *fortyfikacyi*: twierdza zewnętrzna, złożona z dwóch półnarożników, z jednej zasłony i z dwóch pobocznych skrzydeł, od postaci niby dwóch rogów wyskakujących, tak nazwana. *Jak. Art.* 3, 313. das Hornwerk in der Befestigungskunst. — 6) Rogala, *herb*; tarcza, na dwie części podzielona, po prawéj róg jeleni, po lewéj róg bawoli; na hełmie też same rogi. *Kurop.* 3 45, ein Wappen. — 7) Rogal, rożek, bochenek czyli bułka na kształt rogu pieczona; eine Art Brot, in der Gestalt eines Horns; Oesterr. ein Kipfel. Rogal, *panis corniculatus. Cn. Th.* 1109; cf. szczodrak. — 8) Rogacz, rogal, rogala, i, *m.*, któremu żona rogi przypięła, (hanrej. *Mon.* 73, 741.); *Bosn.* jarac, (*ob.* Jaracz), der Hahnrey, Hörnerträger. Mężowie na rogaczów wystrychnieni. *Teat.* 23. *b*, 94. Obawiam się, abym przez to małżeństwo nie został rogaczem. *Teat.* 34. *c*, 52. Będziesz wpisany pomiędzy rogale. *Teat.* 52. *d*, 76; w metrykę rogaczów. *Mon.* 76, 419. Pyszna bogatym z posagu zbiorem gnuśnym rogalem włada. *Hor.* 2, 159. *Nar.* Przyjęto mię szczęśliwie do bractwa rogalów. *Treb. S. M.* 118, *Vind.* rogatnia, rogazhnost, Hahnreyschaft. ROGALICA, y, *ż.*, trawa rogata, *gramen aculeatum*, eckig Gras. *Syr.* 1311. ROGATEK, tku, *m.*, *botan. ceratophyllum*, Hengras, Hornblatt, rodzaju tego są dwa gatunki: podwodny, rosnący w stawach pod wodą, i ponurzony, podobnież w wodach. *Kluk. Dykc.* 1, 116. 1. *ROGATKA, i, *m.*; n. p. Bolesława księcia Lignickiego łysym i rogatką przezywano. *Krom.* 286; dla złości i gwałtownych obyczajów. *Nar. Hst.* 4, 366; dla złych a krzywych obyczajów. *ib.* 5, 159, ein Mensch von verkehrten Sitten. 2. ROGATKA, i, *ż.*, *in plur.* ROGATKI, tek; *Vind.* savara, sadjanski hlod; *Slav.* têrklje; *Ross.* рогатка, рагаточка; kobylenie u mostów, u bram etc.; der Schlagbaum, Spanische Reiter. Rogatki, tyczki drewniane ostro okute, któremi piechota wstrzymuje natarczywość kawaleryi, zastawując się niemi. *Jak. Art.* 3, 314. Władza marszałkowska zawiera się w okręgu mili jednej od rogatek rezydencyi. *Sejm. Grodz.* 2, 83. Przy każdych rogatkach trzeba cokolwiek płacić na utrzymywanie dróg. *Pam.* 85, 1, 7, (cf. myto, mytnica). ROGATY, a, e; *Boh. et Slov.* rohaty; *Sorab.* 1. rohaté; *Carn.* rogat, -a, -u, (*Carn.* roglât, rogovilast, rogovilzast *tuberosus*); *Vind.* rogat; *Croat.* rogaszt; *Rag.* rogàt; *Bosn.* rogat; *Ross.* рогатый, рогастый; rogi na głowie mający, cf. porożysty; gehörnt, mit Hörnern auf dem Kopfe. Nad dyabła rogatego gorsza zła kobieta. *Teat.* 43. *c*, 84. *Wyb.* Po ślubie dopiero mają się kochać, a przed ślubem i dotykać się Jejmości nie można, ale też często za to złapie nie jeden rogatego dyabła. *Teat.* 22, 113. (prawdziwą dyablicę). Rogaty Jowisz Ammon. *Bardz. Luk.* 163. (rogonoszy). *Prov. Vind.* Lete bode bogat, kaker pefs rogat = będzie on bogatym, jak pies rogatym = t. j. nigdy). — Rogaty Mojżesz. *Chrośc. Job.* 5; «cf. *Hebr.* קרן jaśnieć rogato abo z promieniami; przetoż Wulgata właśnie chcąc wyrazić, przekładała twarz rogata; to się znaczy: światłość z twarzy jego w promieniach jak rogi wychodziła; ztąd obyczaj, że Mojżesza z rogami malują. *W. Exod.* 33, 29. — (*Prov. Carn.* Schém je meszecz rogatei, Tem je menye vsze szvetlei = im (miesiąc) xiężyc rogatszy, tym mniej światła daje; im kto hardszy, tym mniéj użyteczny). Rogate tarany mur biły. *P. Kchan. Jer.* 285. *arietes*, barany, die gehörnten Mauerbrecher. — §. Rogaty, węgłasty, węgły, rogi, kąty mający; eckig,

Ecken habend. Czapka rogata. *Tr.* Męczennik kijmi rogatemi był bity. *Sk. Dz.* 107. (ostre kąty mającemi, scharfeckig). — §. *Transl.* Pijany, i bogaty i rogaty. *Dwor. D.* zuchwały; (cf. róg, poroże, zuchwałość), keck, vermessen. — *§. Podszczwali niektórego szczekarza, aby Husa swemi kwestyami rogatemi zabawił. *Baz. Hst.* 7; w logice *cornutae quaestiones.* — *Aliter:* Rogata w nim dusza. *Cn. Ad.* 998; (*de eo quî difficulter moritur:* er hat ein zähes Leben). ROGAWIEC, wca, *m.*, n. p. Rogawiec Numik, *corniger. Żebr. Ow.* 366. Rogawiec wskok Wenery wolą wykonywa, Cokolwiek śmiertelnego z Aeneasza zmywa. *ib.* 366, *ob.* Rogacz, rogonosz. ROGOBODZIEC, dźca, *m.*, wół, byk rogami bodzący; *Eccl.* рогобійца, рогободецъ, рогободитель, der mit Hörnern stößt. *W. Exod.* 21, 29. *ROGODZIEJ, ja, *m.*, który rogi robi, wyrabia; *Rag.* rogodjellaz, *ob.* Rogownik, der Hörnermacher, Hornarbeiter. ROGOKRUSZ, u, *m.*, Hornerz, kruszec do rogu podobny. *Kluk. Kop.* 2, 165. ROGONOGI, a, ie; *Croat.* rogonog; *cornipes. Urs. Gr.* 161; o rogowych nogach. *Mącz.*, hornfüßig, kopyta mający; *Sorab.* 1. rohané nohawcz. ROGONOS, *ob.* Nosorożec. ROGONOSZY, a, e; *Vind.* rogenosezh; *Croat.* rogonosz, *Ross.* porонocецъ; rogi noszący, hörnertragend, gehörnt. Ammon rogonoszy. *Otw. Ow.* 180. Rzéki rogonosze, że się czasem na kilka przechodzisk dzielą, albo że różne strumienie do nich z boków płyną, podobne rogom. *Otw. Ow.* 387. ROGOWACIEĆ, (cf. rogacieć): *neutr. niedok.*, w róg się obracać. *Cn. Th.*, rogowatym się stać, hornig werden, zu Horn werden. ROGOWATY, a, e, — o *adverb.*; *Ross.* рожаный; na kształt rogu, hornartig, wie ein Horn; *Sorab.* 1. rożkoyité graniasty, węgielny. ROGOWIEC, wca, der Hornstein; *corneus*, kamień po lobny do pospolitego krzemienia; wydaje się, jakby był rogowy. *Kluk. Kop.* 2, 99. ROGÓWKA, i, *ż.*, suknia białogłowska rogiem wielorybim podstawiona; *Ross.* фижмы, der Bügelrock, Reifrock. *Zab.* 12, 333. *Ejusdem.* ROGOWNIK, a, *m.*, co z rogu robi. *Włod.*, der Hornarbeiter; cf. *rogodziej. ROGOWY, a, e; *Boh. et Slov.* rohowy, *Ross.* роговый; *Eccl.* рожаный; z rogu, von Horn, Horn=, hörnern. Grzebień rogowy *Ross.* роговикъ. — §. Błonka rogowa w oku, całą źrzenicę otaczająca, *tunica cornea. Zool.* 48. *Kluk. Zw.* 1, 43. *Kirch.* 82. *et* 83. *Krup.* 2, 288; błonka jest jasna i przeźrzoczysta, na kształt rogu wyciągnionego. *Sak. Probl.* 26, die Hornhaut im Auge. — *Botan.* Rogowe ziele, *cerastium*, Hornkraut, rodzaju tego u nas jest kilka gatunków. *Kluk. Dykc.* 1, 114. — §. Rogowe, rogowy podatek = myto od rogacizny, die Abgabe vom Hornvieh. Podatek rogowy, pługowy. *Vol. Leg.* 4, 786. Uwolnienie od hiberny, od pogłównego, podymnego, czopowego, rogowego, i t. d. *Vol.* 6, 62. *Tward.*, *W. D.* 57.

1. ROGOŻ, y, *ż.*, ROGOŻA, y, *ż.*, ROGOZINA, y, *ż.*; *Boh.* rakos, rakosý; *Morav.* palech; *Sorab.* 2. rogosch; *Croat.* rogòz; *Bosn.* rogosg, papir; *Rag. et Slav.* rogoz; *Eccl.* **рогозъ**, (cf. rokita, rokicina); pałki ziele, *juncus*, Binsen. Włożyła dzieciątko między rogoż, w brzegu rzéki. 3 *Leop. Exod.* 2, 4. (między rogozinę. 1 *Leop.*). Zaż się może zielenić sitowie bez wilgotności, albo rość rogozina bez wody? 1 *Leop. Job.* 8, 11. (rogoż. 3 *Leop.*). — §. Rogozina, miejsce rogozią zarosłe, *Rag.* rogozisete; *Croat.* rogozische, ein mit Binsen verwachsener Ort. Wstawiła skrzyneczkę z dzieckiem w rogozinę w przekopu. *Budn. Exod.* 2, 3. Ujrzała koszyk w rogozinie. 1 *Leop. Exod.* 2, 5. — 2. ROGOŻ, ROGOŻA, ROGOZINA, ROGOŻKA *dem.*, *Boh.* rohož, rohožka, rakoska; (cf. Rakuzy); *Rag.* rogòxa; *Bosn.* rogosgja, sturra, asurra; *Carn.* storija; *Croat.* sztura, rogoznicza; *Turc. et Slav.* aszurra *Ross.* рогожа, рогозина, рогожка; mata, deka rokitowa. *Mącz.*, die Decke, Binsenmatte, die Matte. Zakon przyjawszy, w tejże komórce, i na tejże rogoży, na której córka jego legała, żywota dokonał. *Sk. Żyw.* 1, 12. Ciało plecioną z palm rogożą pokrywał. *ib.* 36. Owoce na czystej rogoży wysypane. *Hor. Sat.* 101. Rybołów siedzi na swej rogozinie. *Chrość. Luk.* 156. Modlą się w zagrodzie, rogożkami otoczonéj. *N. Pam.* 11, 151. Rogoża podwójna *Ross.* цыновка, цыновочка. — Z nieba na ten padoł wygnani, izaliż nie zstąpili na rogoż z kobierca? *Zab.* 14, 65. (poprawili się z pieca na łeb; z deszczu pod rynnę, aus dem Regen in die Traufe). ROGOZI, ia, ie, z rogoży, von Binsen, Binsen=. Wstał rybołów z złoża rogoziego. *Bardz. Luk.* 84. ROGOŻNIK, a, *m.*, co robi rogoże. *Cn. Th.*, *Croat.* rogoznichar; *Ross.* рогожникъ, der Mattenmacher, Binsendeckenmacher; (*Boh.* rakosnjk gatunek wróblów; *Croat.* rogosár = kobiałka). [ROHATYN, a, *m.*, miasto w ob. brzeż. eine Stadt in Gal. *Kurop. Geogr.* 91 — 2]. ROHATYNA, *ROGACINA, y, *ż.*; (*Boh.* rohatina *pertica aucupatoria*); *Ross.* рогатина; *Eccl.* рогатина, ратище, (рать = wojna); włócznia, do ciskania nią na nieprzyjaciela. *Włod.*, szefelin, der Wurfspieß. Na niedźwiedzie i dziki trzeba mieć włócznie mocnego a szerokiego żelaza, które rogacinami albo rohatynami zowią. *Cresc.* 637. *Star. Ryc.* 40. Bielski utrzymuje, że Polacy używali pierwéj rohatyn, które na prawym boku konia wspierali; jeden koniec dosięgał ziemi, drugi był wsparty na łęku u siodła, a od włóczenia po ziemi, nazwano je włóczniami. *Czack. Pr.* 216. ROHATNIK, a, *m.*, (*Vo.s.*) ein mit dem Wurfspieß Bewaffneter; *Ross.* рогатенникъ. [ROHATYNIEC, ńca, *m.*, z Rohatyna pochodzący, ein Rohatiner 2]. Wybiegliście od Rohatyńców onych. *Birk. Exorb.* C 4 *b.*

Contin. deriv. Nom. rog: *rożek, rożkowy, rożen*; *bezrogi*, *dwurogi*, *jednorogi*, *jednorożec*, *nosorożec*, *nosoróg*; *poroże*, *porożysty*, *narożny*, *narożnica*; *koziorożec*, *krętoróg*.

ROIĆ się *rec. niedok.*, odroić się *dok.*; *Boh.* rogiti se; *Sorab.* 2. sze rojsch; *Sorab.* 1. szo royacž; *Vind.* rojiti, (rojenje, roistvu = rodzenie, *Etym.* ród); *Bosn.* rojittise pcelle; *Croat.* roimsze, rojesze pchele; *Ross.* роиться, отроиться, отроиваться; rojami wylatywać, (o pszczołach), schwärmen, (von den Bienen). Roją się pszczoły, die Bienen schwärmen; (cf. rój). Czas rojenia pszczół, u nas w czerwcu i lipcu. *Zool.* 123. Pod odrojeniem pszczół co robić zostaje. *Kąck. Pas.* 27. — §. *Transl.* Roją się ciekliżny, mokre rzeczy, burza się, robią; Getränke, Flüssigkeiten gähren, arbeiten. Wody środniosolne od octu nie

się nie roją. *Kluk. Kop.* 1, 156. Angielska kreda, gdy nalejesz wody, tak się roi i rozgrzewa, iż w tym cieple jaja ugotować się mogą. *Kluk. Kop.* 1, 248. Deszczowe wody wyśmienite do wszystkich rzeczy, które kisnąć i roić się mają. *Kluk. Kop.* 1, 118. — §. *Fig.* Roi mu się co w głowie, snuje się, uwija się przez głowę; es geht ihm etwas im Kopfe herum, es schwärmen seine Gedanken, es steigen ihm mancherley Gedanken durch einander auf; (cf. *Slov.* Gako wčeli sa motagu, *non conveniunt*). Dziwne się koncepty w głowie jego roja. *Falib. D* 3. Tysiąc myśli w głowie mi się roi. *Teat.* 54, 12. Co się we łbie jej roi? *Teat.* 43. *c*, 29. *Wyb.* — ROIĆ, *activ*, roić co, prząść, uprząść, ubrdać sobie, (*Carn.* Rojnèze *Parcae*, Prządki); schwärmen, mancherley Gedanken durch einander in sich erzeugen; *Rag.* roitti; *Vind.* rojit; *Carn.* rojiti, rojil, rojim, (2. rojiti, rôjem = hałasować); *Slav.* upèrti ù-namet, uzéti u glàvu? *Ross.* мечтать, мечтаться. Czemu w tak krótkim życiu wiele roim, Że się w swej nawet ziemi nie ostoim! *Hor.* 1, 283. Żaden chory tak dzikiej rzeczy nie roi sobie w głowie, którejby nam filozof jaki w rzeczy samej nie rozpowiadał. *Pilch. Sen. list.* 3, 29. Chciwy zawsze odmiany człowiek póki żywie Gani co ma, rojąc coś w dalszej perspektywie. *Nar. Dz.* 1, 104. Im więcej roju, tym bywa nie miodno, Gdy głowa roi, gębie bywa głodno. *Bratk. F* 4. ROIK, a, *m.*, *dem. Nom.* rój, ein kleiner Bienenschwarm. Na małe roiki trzeba małych ulików. *Kack. Pas.* 16. *ROISTY, a, e, — o *adverb.*, pełen rojów, voll Schwärme; *Ross.* роистый. RÓJ, *G.* roju, *m.*, Roik *dem.*; *Boh. et Slov.* rog; *Sorab.* 1. roy, roi; *Sorab.* 2. roj; *Carn.* rój; *Vind.* roi, roj, (rojenje, roditje = rodzenie, *ob.* Ród); *Croat.* roj, roy, pchelecz; *Hung.* roj; *Dal.* roy; *Rag.* rooj, grooz; *Slov.* ròj; *Bosn.* roj od pcéla; *Ross.* рой, der Bienenschwarm. Gdy młode pszczoły nie mają dostatecznego miejsca w ulu, wylatują rojem, obrawszy jednę z kilku młodych matek. *Zool.* 122. *Kluk. Zw.* 4, 235. Pszczoły dwa kroć przez lato, drugie trzykroć roje wypuszczają. *Cresc.* 608. Im więcéj roju, tym bywa nie miodno. *Bratk. F* 4. — *Transl. fig.* Sług nieprzeliczone roje. *Teat.* 46. *c*, 21. orszaki, rzesze; großer Schwarm, großes Gefolge. Roje młodzian do wojny obfite. *Star. Vot. C.* — §. *Aliter:* Wino, panny i muzyki na melankoliki, wybijają ze łba roje. *Dwor. K* 3. urojenia, Grillen, Hirngespinste. ROJNIK, a, *m.*, ziele, *sempervivum*, rodzaj. *Kluk. Dykc.* 3, 71. das Hauslaub, Immergrün. ROJNY, a, e, — ie *adverb.*, rojący, rojem wylatujący, schwärmend wie die Bienen; (*Rag.* rojni *saepe in examen erumpens*). Zbił nieprzyjacioły, Jak rojne pszczoły. *Stryjk. Gon. J* 2. ROJOWISKO, a, *n.*, *contemn.* rój, *tr.* rzesza, tłum, hałastra, tłok; ein Schwarm, ein Haufen. Haniebni niewolnicy wszechmocnej fortuny, Drzecie się wśrzód natrętnych tłumów rojowiska. *Zab.* 16, 197. ROJOWNIK, a, *m.*; *Boh.* rogownik; *Sorab.* 1. royownik, rozkolnik; *Ross.* мать, мачиха, маточная трава, маточникъ; 1) pszczelnik, ziele od pszczół rzeczone, jak rojownik od rojenia pszczół, bo gdy ule sokiem jego potrze, rojom uciekać broni. *Syr.* 691. *Chmiel.* 1, 645. *Kluk. Dykc.* 2, 115. Melisse. 2) Rojownik pieprzny pryszczący, *ob.* Rozchodnik. ROJOWY, a, e, od roju, Bienenschwarm =, den Bienenschwarm betreffend. *Tr.*; *Ross.* ройный. Rojowy kosz, którym roje przykrywają *Ross.* роевка. Pochodz. *uroić*, *wyroić*.

ROK, u, *m.*; *Boh.* rok; *Slov.* rok, lěto, (*ob.* Lato); *Sorab.* 1. lěto, lieto; *Sorab.* 2. lěto, letko; *Vind.* letu, godishe, *plur.* liete; *Croat.* lèto, leito, (1. *aestas*, 2. *annus*), godische, godina, (cf. godzina); *Dal.* godischye; *Bosn.* godina, godiscte 1. *annus*, 2. *tempus*, *tempestas*, (litto, gljetto *aestas*, *annus*); *Slav.* godine; *Rag.* gódina, godiscte, ljetto; *Carn.* lejtèna, lejtu *annus*, *aestas*; *Ross.* годъ, (*ob.* Gody); *Eccl.* годъ, година; [illegible] Lato *qu. v.*); czas dwunastu miesięcy. *Żebr. Zw.* 13. *Solsk. Geom.* 3, 135. das Jahr. Rok jest czas ten, przez który słońce 12 znaków zodyaku niebieskiego obchodzi. *Kal.* 39, *m* 1. Rok pospolity, to jest, ani przybyszowy, ani przestępny, (*qu. v.*). — Rok gwiazdowy, powrót ziemi do jakiej gwiazdy. *Śniad. Jeog.* 127. Rok zwrotnikowy, odnawiający pory swoje. *ib.* 129. Rok gdzie przebyć; *Ross.* годовать, (cf. godować). Roku nie módz przebyć *Ross.* незгодовать. Inni poczynali rok od *miesiąca marca, jak stara synagoga; inni od septembra; chrześcianie od oktawy narodzenia Chrystusa. *Sk. Kaz.* 507. Nowy rok, — *obsol.* nowe lato; *Vind.* novu letu; *Slav.* mlado litto; *Croat.* novo leto; *Eccl.* новый годъ, новолѣтіе, Neu = Jahr. Biegają dziatki po nowym lecie, i przyjaciele dają sobie nowe lato, a zwłaszcza panowie sługom, bogaci ubogim, winszując sobie na nowy rok wszego dobra. *Hrbst. Nauk. N* 5. Dziś w wigilią bożego narodzenia winszujemy sobie *siego roku. *Ld.* — Rok święty, *ob.* miłościwe lato, das Jubeljahr, Jubiläum. — O roku [illegible] Beneficyum mający, jeśli umrze w pierwsze trzy miesiące roku, niech ma czwartą część dochodów, jeśli w trzech wtórych, połowicę; jeśli w trzecich trzech, trzecią część; jeśli w ostatnich wszystko. [illegible] — §. *Per-ses:* [illegible] za kwartał, co na cały rok [illegible] miało. *Teat.* 19. *b*, 43. Drugiemu na rok stałoby namysłu i roboty, co u mnie w momencie. *Teat.* 19. *b*, 7. Roku cztery części, pory, ćwierci, czasy: wiosna, lato, jesień, zima, die vier Jahreszeiten. Roku pańskiego = od narodzenia pana Chrystusa, im Jahr des Herrn. Godzina ta jej się rokiem widzi. *Gorn. Dw.* 303. die Stunde wird ihr zum Jahre. Tak rok, rok teraz, rok temu, es ist jetzt ein Jahr. Rok temu, jak umarł. *Cn. Th.* es ist ein Jahr, daß er starb. Na bez. rok = na *przez rok = za rok, na przyszły rok, übers Jahr, künftiges Jahr. Zw[illegible] był na to wielkie wojsko; o większym myślił na przez rok. *Birk. Kaz. Ob. E b.* Co rok, alle Jahre. Co drugi rok, co trzeci rok, co czwarty rok etc., alle zwey, drey, vier ꝛc. Jahre. Chowają to w naczyniach od roku do roku. *Star. Dw.* 30. von Jahr zu Jahr. Rok od roku; *Boh.* zrok do roka = co rok, alljährlich, alle Jahre. Chodził on rok od roku ofiarować Jehowie do Szylohu. *Budn.* 1 *Sam.* 1, 3. — §. *In Plurali:* Lata (*qu. v.*) *usitatius*, *quanquam et* roki, *rarius quidem hac significatu*, *usurpantur*, die Jahre. Światła niebieskie będą na znaki, na czasy, na dni i na roki, aby świeciły na utwierdzeniu nieba. 1 *Leop. Genes.* 1.

(na lata. 3 *Leop.*). Latopiszcowie Litewscy lat abo roków, którego się czasu co działo, nie kładą. *Stryjk.* 234. Nadab dwa tylko roki panował. *Zał. H. T.* 206. Starość liczy się liczbą roków. *Birk. Zbar. D* 3 *b.* — §. 2. *Jurid.* Rok w prawie, termin, kadencya, (cf. zrok); ein gerichtlicher Termin, Vorladungstermin, Erscheinungstermin, Gerichtstermin. (*Boh.* sročjm • zapozywam; *Vind.* rok, narok, narezhen rok, napoveden den • termin; *Croat.* rok 1. *spatium*, *terminus*, 2. *dies determinata*, 3. *fatum*, *fatalis dies*. (*ob.* Wróg); rochimsze *paciscor*, zrokuvati • przyczyną być; *Bosn.* rók, váda *dies constituta*, rocenje, srocenje *conventio*, rocitise, srocitise *pacisci*; *Rag.* rook *tempus statutum*, rocni dan *dies dicta*, roccitise, urocitti dán *diem statuere*, rocenje *conventio de re aliqua*; *Ross.* рокъ • wróg, los; срокъ termin, rata, срочная pozew, роковый wrogowy, losowy, присрочить, присрочивать termin naznaczyć, просрочить, просрочивать termin opuścić, просрочка opuszczenie terminu, пересрочить, пересрочивать prolongować termin, пересрочка prolongacya terminu; отсрочка, отсрочение odroczenie, odwłoka; *Eccl.* сърокъ, предѣлъ *intervallum*, нарокъ, опредѣленное, уреченное, назначенное время rata; призрочный день, срочный termin). Jurydyka, poroczki, roki, Tagfarth. *Ern.* 1140. Po oddaniu pozwu, trzeba, żeby go wpisano w księgi, dwie niedziele przed rokiem, tak iż pozwany nie tylko z pozwu rok wiedzieć będzie, ale i w księgach urzędnika najdzie, od kogo i na który dzień rok mu dano. *Gorn. Wł. Q* 4 *b.* Gdyby oskarżony rzekł, że mu o to nie jest rok albo termin przedtym oznaczon, ma mu być do bliższego sądu odłożono. *Szczerb. Sax.* 10. Na rok naznaczony przed sędziego stanął. *ib.* 320. Sprawa nie przenocowana zaraz ma być sądzona, a w przenocowanéj, ma być rok złożon do dwu niedziel. *ib.* 5. Sędzia musi kilka kroć roki *sędzić do roku. *Rej. Zw.* 94 *b.* Trzy razy w roku mają się roki ziemskie, Landgerichtstermine, sądzić, a czwarta część roku na sądzenie wieców niech będzie obrócona. *Herb. Stat.* 420. Na rocech (rokach) sędzia ziemski będzie sądził o wszelką sumę. *Herb. Stat.* 28. Roki, sądy ziemskie, poroczki. *Cn. Th.*, (cf. roczki). Wojewodowie roki wielkie sądzić mają; a to gdy wyjdą dwoje poroczki, tedy po nich trzecie roki mają być sądzone. *Tarn. Ust.* 70. Apelacya ma być na wielkie roki abo na sejm walny. *ib.* 71. Roki, sądy grodzkie, *ob.* Roczki, die Burggerichtstermine. Roki skargowe • kwerele, podstarości i pisarz grodzki sądzą. *Vol. Leg.* 3, 73. das Quatember • Gericht zu kleinen Streitsachen. Rok zawity, *ob.* Zawity. Rok nadworny, pozwanie do dworu królewskiego. *Włod.* Vorladung vor das Hofgericht. Rozpisuję rok, pomykam roku, zwłoczę sprawę. *Cn. Th.* 930. den Termin weiter hinaussetzen. Rok daję • pozywam, ich lade vor Gericht vor. Rok przepadły • translaps, versäumter Termin. — §. Pozwanie słowne, ustne • rok, mündliche Ladung. Gdy kogo sąd rokować każe, woźny pozwem słownym, rokiem zwanym, zapozywa go. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 20.

Pochodz. sub verbo: *rzec.*

ROKAMBUŁ, u, *m.*, z *Franc.*, die Rocambole, der Schlangenknoblauch, *allium scordoprasum*, rodzaj delikatniejszy czosnku. *Kluk. Rośl.* 1, 212.

ROKICINA, y, *ż.*, *salix pumilla*, die Zwergweide; *Ross.* тальникъ; rodzaj wierzby małej, kępami po łąkach i lasach rosnącej; zda się ubogim na wiązki do palenia. *Kluk. Rośl.* 2, 61. (*Slov.* rakyta *carex*, rokyti *juncus*, *siler*; *Hung.* rekettye-fa *siler*; *Slav.* rakita; *Bosn.* rakitta *salix helix*, *ob.* Rokita); *Carn.* rakita *salix*, rakitje *salicetum*, rokitje *cannetum*; *Vind.* rokitje • trzcinisko; *Rag.* rakitta *siler*). Skrył się w rokicinę. *P. Kchan. Jer.* 212, (cf. a nasi w chróst). Żołnierze ukryci wypadli hurmem z rokiciny. *Pot. Syl.* 307. ROKICINOWY, a, e, od rokiciny, von der Zwergweide. *Cn. Th.*

ROKIETA, y, *ż.*, (*Lat. med.* rochetum; *Ital.* rocchetto; *Bosn.* roket; *Croat.* rokét, roketa, kamicza; *Rag.* nadkoscjugliza, cf. *Germ.* Rock); gatunek komży kanoniczéj lub biskupiéj, eine Art Chorhemden der Bischöfe und Domherren. Biskup zdjąwszy dalmatykę i podawszy ją dyakonom, stanął w płóciennej komży abo rokiecie. *Sk. Żyw.* 2, 188. Płacząc i rycząc, rokietę biskupią z siebie zdzierał. *Sk. Żyw.* 2, 226. Chciał mię ozdobić krzyżykiem, używaniem rokiety i mantoletu. *Xiądz.* 157.

ROKITA, y, *ż.*; (*Boh.* rokytj *carex*; *Rag.* rakitta *siler*, *ob.* Rokicina); *salix arenaria*; *Carn.* węka, die Sandweide, gatunek wierzby, nie wyrasta wysoko, ale gęsto, na błotach i piaskach. *Kluk. Dykc.* 3, 42. Na gibkiej się zwiesiwszy rokicie Płacze swej krzywdy słowiczek obficie. *Zab.* 16, 319. Udatne sosny drobne rokity przeniosły. *Pot. Pocz.* 2. ROKITOWY, a, e, z rokity, von Sandweiden. Trzciniana lub rokitowa deka, mata. *Mącz.* Tam po wyspach ludzie Wiek w rokitowéj prowadzą budzie. *Miask. Ryt.* 78.

ROKOSZ, u, *m.*, z *Węgiersk.* rokosz • zjazd powszechny. *Łubień.* 68, (*Slov.* rákoš *comitia*). Słowo rokosz hasłem było w Polszcze, na którego wydanie każdy szlachcic obowiązany był stawać zbrojno dla zabezpieczenia powszechnego przeciw przemocy króla i senatu. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 318. ein Aufstand des Adels wider den König und Senat. (*Eccl.* рокошь bunt, zdrada). Dawniej używano rokoszu dla publicznéj potrzeby, w czasie trwogi wojennej, na zawołanie szlachty do króla. Ostatni tego był przykład za Zygm. I, 1537 pode Lwowem; tam szlachta opuściwszy króla i senat, zrobiła sobie osobne koło, i poczęła się dopominać o zdanie sobie rachunku z rządu Rzpltej. O rokoszu Gliniańskim 1380 przeciw Ludwikowi, napisał uczoną dysertacyą Xżę Jabłonowski. *Nar. Chodk.* 1, 204. *Piaseck.* 234. Lata 1537 rycerstwo korony Polskiéj, będąc we Lwowie, zjeżdżając się na osobne miejsca w polach, potym w klasztorze we Lwowie, w radę wstępowali; co zowiemy *rakosze; tam wolno mówili z osobna, kto chciał widzenie swoje powiadał, domagając się tego na królu, aby ich artykułom exekucyą uczynił. *Biel. Św.* 291 *b.* — *§. Król miał rokosz z onemi, którzy byli w Betsurze. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 13, 22. (rokował z niemi. 3 *Leop.*, traktował, czynił z niemi, Unterhandlung pflegen; cf. *Etym.* rzec). — 2*) W zna-

czeniu zjazdu, Zusammenkunft, Versammlung. Rymunt wszystkich panów Litewskich obesławszy, uczynił sejm albo rokosz, i tam się wszystkiego prawa dziedzicznego wyrzekł. *Stryjk.* 316. — 3) Rokosz, bunt; Aufruhr, Aufstand, *Ross.* междоусобіе, междоусобство; *Eccl.* смута. Lentulus z innymi, którzy rokoszy onej (*obs. femininum*), czołem byli. *Pilch. Sall.* 73. *et* 72. Zofia od wszystkich Piotra nieprzyjaciół była ulubiona, przeto naturalnie oddaneby jej były rządy, gdyby rokosz udała się była pomyślnie. *Pam.* 85, 1, 802. Na rokosz zawołać, *ad libertatem proclamare. Cn. Th.* — 4) Rokosz, abo Hibryda, *herb*; półkonia z ogonem rybim. *Kurop.* 3, 45. ein Wappen. ROKOSZANIN, a, *m.*, do rokoszu należący, ein Mitverbündeter, in den Adelsaufstand mit Verflochtner. ROKOSZAŃSKI, a, ie, od rokoszan, buntowniczy; *Ross.* междоусобный, die Adelsverbündeten belangend. Odwagi rokoszańskie. *Bardz. Luk.* 94. ROKOSZOWAĆ *med. niedok.*, ROKOSZYĆ się *zaimk.*, bunt podnosić, powstawać; wider jemand auftreten, sich wider ihn auflehnen, verbünden; *Ross.* междоусобствовать. Lucyper i czarci rokoszowali z bogiem i z kościołem niebieskim. *Birk. o Exorb.* 7. (przeciw bogu). Ambicyą nadęty waży się przeciwko swemu rokoszyć monarsze. *Mon.* 71, 793. — §. *Active:* Nic to, choć na cię świat monstra rokoszy, Więcéj się jednej obawiaj rozkoszy. *Mon.* 71, 896. buntuje, burzy, poduszcza, aufwiegeln. Porokoszyć. *Mon.* 225. ROKOSZÓWKA, i, *ż.*, gatunek gruszek. *Groch. W.* 581. eine Art Birnen. ROKOSZOWY, a, e, od rokoszu, den Adelsaufstand betreffend.

ROKOWAĆ, -ał, -uje *med. niedok.*, *1) odrokować *dok.*, (*Etym.* rzec, rzekę); *Boh.* rokowati *deliberare*; radzić, rade składać; rathen, berathschlagen. Ty panie mój, mając władzę rozdawania poważnej radzie głosów pod czas rokowania. *Star. Vot. A* 2 *b.* Pierwej szlachta, na sejm przyjechawszy, jednego dnia wszystko, stanąwszy w polu, odrokowali. *Star. Ref.* 161. przedeliberowali, (cf. rokosz), sie thaten alles in einem Tage ab. Niewiasty do grobu idąc, o tym na drodze z sobą rokowały, kto nam odwali kamień tak niemały? *Odym. Św.* 2. *L l* 3. — 2) Rokować, wnosić, konkludować. *Ern.* 65. schließen, Schlüsse machen, *ratiocinari. Cn. Th.* (rozumować). Powiedz mi, co w tobie sprawuje tę bojaźń, i to złe względem nas rokowanie? *Teat.* 23. *b*, 4. Jeśli na chęć spojrzysz, z jakąć się sposobię, Że i mile to przyjmiesz, tak rokuję sobie. *Zab.* 9, 4. (prorokuję, wróżę). Najłatwiej o tym rokować, co już pominęło. *Fredr. Ad.* 14. prorokować, weissagen. Prostym wnioskiem rozumu godzi się przewidywać, i miłem niepróżnej nadziei rokować uczuciem. *N. Pam.* 14, 242. Z odwagi żołnierzy rokuje o wygranéj lub przegranéj. *Boh. Dyab.* 3, 116. Co ty rokować sobie możesz ztąd rozumnie? *Dmoch. Il.* 2, 218. Głos imperatora wskazuje i słodką rokuje nadzieję. *N. Pam.* 14, 241. Gdy sobie Nestora czasy trzystoletnie Rokujesz, Kloto dzisiaj może ci nić przetnie. *Tol. Saut.* 62. (*Croat.* zrokuvati = przyczyną być). — 3) Rokować kogo, ustnie go pozywać, rok mu dawać; einen mündlich vorladen, citiren; *Boh.* srocjm. Gdy kogo sąd rokować każe, woźny pozwem słownym, rokiem zwanym, go zapozywa. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 20. — 4) Rokować, *rzekać, mówić, rozprawiać: reden von etwas, sich davon unterhalten, darüber sprechen. Co kto miłuje, o tym rad rokuje. *Cn. Ad.* 94. (co na sercu, to i na języku). Mogły być one słowa od Zamojskiego rzeczone, Któremi kiedyś Ajax sam z sobą rokował, Gdy się nad morzem chodząc, do śmierci gotował. *Groch. W.* 549. — §. Rokować z kim o co = traktować, negocyować, czynić z kim o co; mit jemanden unterhandeln, Unterhandlung pflegen; (*Croat.* rochimsze, zrochimsze *paciscor*; *Bosn.* rocitise, srocitise, dogovoritise *pacisci*, rocenje, srocenje *conventio*; *Rag.* roccittise *diem statuere*, *convenire de re aliqua*; *Slav.* pogádjatise cf. pogodzić). Król rokował z onymi, którzy byli w Betsurze. 3 *Leop.* 2 *Mach.* 13, 22. (miał *rokosz. 1 *Leop.*). Przyjechał do Troi Ulisses rokować o wydanie Heleny. *J. Kchan. Dz.* 51. Cesarz tajemnie począł z Witołdem rokować, i osobliwe schadzki miewać, obiecując mu koronę Litewską. *Stryjk.* 528. Haliczanie, gdy im żywności już nie stawało, jeli rokować z wojewodą, i zamek poddać chcieli. *Biel.* 105. Książęta Ruscy z starostą zamku oblężonego rokują, aby się poddał; *agunt cum eo. Krom.* 270. Wyszli obadwaj hetmani na rokowanie wspólne; ale nic nie sprawili. *Warg. Cez.* 1, (*Boh.* rokowanj; *Vind.* pogodenje, spraulenje, spraulishtvu; *Dal.* dugovanye; *Rag.* uvjet, ugovor). Na rokowaniu obiecali, że bramy otworzą. *Warg. Wal.* 179. ROKOWY, a, e, roczny, jährlich. Pamiątki za umarłe abo pominki trzeciodniowe, czterdziestodniowe i rokowe. *Smotr. Apol.* 147. (coroczne). — §. Rokowy, terminowy *Ross.* срочный.

1. ROLA, i, *ż.*, z *Franc.*, die Rolle in einem Theaterstücke; (*Sorab.* 2. rulla; *Ross.* лице, cf. lice); 1) część sztuki, którą każdy aktor udawa z osobna. *Teat.* 24, 26. Trudnej podjąłem się roli. *Teat.* 52. *b*, 15. Granie roli *Eccl.* лицеподхожденіе. — 2) Rola, lista, Regiestr. *qu. v.*

2 ROLA, i, *ż.*, ROLKA, i, *ż.*, *dem.*; *Boh.* rolj, role, popłużj; *Slov.* rola, rolička; *Sorab.* 1. rohla, rola; *Sorab.* 2. rohla; (*Carn.* ral, orolje *jugerum*, *ob.* Radło, *ob.* Orać); *Slav.* oránje; *Croat.* ztern (*ob.* Ścierń), (rál = łan); *Ross.* роля, пашня, пашенка; *Eccl.* бразда (cf. brozda, село, (*ob.* Sieło); *Carn.* kmetje, kmetya, (cf. kmieć); §. 1) pole zasiewne, Ackerfeld, Ackerland, Feld. Jaka rola, takie też są i nasiona. *Budn.* 4 *Ezdr.* 9, 17. Rolą korcem mierz, nie sznurem abo stajem. *Cn. Ad.* 438. (lepiéj mączno, niż łączno). To ich wszystka była rola, na galerach wojować. *Paszk. Dz.* 39. (całe ich gospodarstwo). Pola abo role są trojakie, jedne na ozimine, drugie na jarzynę, trzecie na ugór, według kadencyi, jako na który rok przypadną. *Haur. Ek.* 18. Rolą uprawiać *Ross.* земледѣльствовать. Uprawna rola; *Sorab.* 1. podwor, podworano, (*ob.* Podorać). — §. 2) Rola, *herb*; róża, a koło niéj trzy kroje; w hełmie pięć piór strusich. *Kurop.* 3, 45. ein Wappen. ROLNICA, y, *ż.*, *botan.* rodzaj rośliny, *sherardia. Kluk. Dykc.* 3, 76. ROLNICTWO, a, *n.*, ziemiańskie gospodarstwo; *Boh.* polnost; *Slov.* oránj; *Sorab.* 1. ratarstwo, (*ob.* Ratajstwo); *Carn.* kmetuvanye, kmetztvu, (*ob.* Kmiectwo); *Vind.* orastvu, ora-

nje, kmetnia, polsku obdelanje; *Rag.* têxarje, trûd (*ob.* Trud), tégh. mukka; *Croat.* ratajenye, oranye; *Ross.* земледѣлie, землепашество (cf. pachać), хлѣбопашество; *Eccl.* земледѣланіе, der Ackerbau, der Feldbau, Landbau. Rolnictwo jest znajomość przyzwoitéj roli uprawy. *Kluk. Rośl.* 3, 2. Naród bez rolnictwa jest głuchą pustynią. *Gaz. Nar.* 1, 244. Lubiący rolnictwo *Eccl.* любоземледѣленъ. ROLNICZY, a, e, od rolnictwa, Ackerbau=, Landbau=, Feldbau=; *Boh.* poplužnj; *Ross.* пахатный, земледѣльческій, [illegible], хлѣбопашный, сельный, сельскій; *Eccl.* нивьнъ, (*ob.* Niwa). ROLNICZYC *med. niedok.*, rolnictwem się bawić, gospodarować; den Ackerbau treiben, der Landwirthschaft obliegen. Trzeba połączyć z teoryą praktykę, żeby dobrze rolniczyć. *Kluk. Rośl.* 3, 66. ROLNIK, a, *m.*, ROLNICZEK, czka, *m.*, *zdrobn.*; *Boh.* rolnjk, niwař, sedlak, (*ob.* Siedlak); *Sorab.* 1. ratař, rataj, [illegible]; *Carn.* [illegible]; *Vind.* kmet (*ob.* Kmieć), polski zhlovek, pauer, arazh, (*ob.* Gbur, oracz); *Croat.* rataj, orach, polyak (cf. Polak), delopolecz, tesak; *Dal.* ratay; *Rag.* texâk, truudnik, rataj, zemgljâk, (*ob.* Ziemianin); *Bosn.* pogljar, tesghjak (cf. cieżki, cf. ciągnąć, *ciachły), rataj, kopac; *Rag.* pogljar, rataj, ratagl; *Slav.* texak; *Ross.* рольникъ, земледѣлецъ, землепашецъ, хлѣбопашецъ, орачъ, оратель, оратай, ратай; *Eccl.* пахотникъ, *f.* пахотница, браздодерецъ, [illegible], ниварь: §. 1) chodzący koło uprawy [illegible], der Ackersmann, der Feldbauer, der Landmann. Rolnicy nasi, jedni mają znaczne gospodarstwo, jak to sołtysi, okupnicy, kmiecie; drudzy mają połową mniejsze, jak to półrolnicy, zagrodnicy; inni ledwie mają jakie, jak chałupnicy i komornicy. *Świtk. Bud.* 441. Dziwuje się rolniczek (*arator*), gdy się w jarzmie woły Chodząc walą, i kładą na ziemi w brózd poły. *Żebr. Ow.* 177. *ib.* 379. — §. 2) Rolnik skowronek, *ob.* Skowronek rolnik. — §. 3) Rolnik, kwaki, rzepa podługowata słodka, karpiele, Steckrüben. *Krup.* 5, 59. ROLNY, a, e, od roli, Feld=, Acker=; *Boh.* rolnj; *Sorab.* 1. robliny. Rolne gospodarstwo. *Weg. Wst.* 151. [illegible] (*Croat.* [illegible]). *ROLOPORCA, y, *m.*, [illegible] orząc rolą [illegible] *Ow.* 610. [illegible] *ROLOSPRAWNY, a, e, n. p. Wyzabijała z kmiotkami rolosprawne cielce; *ruricolas boves. Żebr. Ow.* 120. [illegible].

ROMAN, u, *m.*, *botan.*, gatunek Euforbii, *Euphorbia Cyparissias*, rośnie na gruntach kamienistych. *Kluk. Dykc.* 1, 213. eine Art Euphorbien. (*Croat.* raman, komonika *monacella*). ROMANA, y, *ż.*, w drukarni, gatunek pisma mniejszego od kanonu. *Magier. Mskr.* ROMANEK, nku, *m.*, *botan.*, gatunek Euforbii, *Euphorbia Helioscopia. Kluk. Dykc.* 1, 212. Romanek mały obrotny, kołowrot, Sonnenwende, Wolfsmilch. *Syr.* 1489. (*Boh.* rmen; *Ross.* ромашка *chamomilla* = rumianek). ROMANOWY, a, e, n. p. Romanowe ziele wielkie, *dendroides*, Steinklee. *Syr.* 1490.

ROMANS, *ROMAN, u, *m.*, z *Franc.*; *Vind.* resvesêleozhi smisliki; der Roman. Zmyślone historye, co się romanami nazywają. *Lub. Roz.* 81. Dobre są i romanse, które bawiąc nauczają: ale nie wiele mamy *Doświadczyńskich* i *Podstolich. Gol. Wym.* 92. O fatalne romanse, romanse niestety, Wyście nam pokaziły młodzież i kobiety *Zabł. Firc.* 78. ROMANSISTA, y, *m.*, autor romansowy, ein Romanenschreiber. Wielu utrzymuje, że dawne rycerstwo bajecznych romansistów było wymysłem. *Niemc. Król.* 1, 135. Według pospolitego romansistów zdania, już tam miłość znajdować się nie zwykła, gdzie żadnego odmówienia obawiać się nie trzeba. *N. Pam.* 11, 194. ROMANSOWY, a, e, Romanen=. Miłości romansowe. *Teat.* 48. *b*, 50.

RONDEL, dla, *m.*, RONDLIK, a, *m.*, *dem.*, okrągłe naczynie do smażenia, eine Bratpfanne; *Boh.* rendljk, rendliček. Rondel, naczynie miedziane, z rączką, w kuchni używane, które powinno być dobrze ubielone, ponieważ potrawa, gdy długo w rondlu stoi, zaraz miedzią przechodzi. *Wiel. Kuch.* 425. Nie zjecie czego? czyja będzie wola Przystąp' ku temu rondlowi. *Kniaź. Poez.* 2, 204. — RONDELA, *ob.* Rodela. RONDOWAĆ, wyrondować; u blacharza, blachę okrągło zgiętą wyrównać, aby zupełnie była okrągłą. *Magier. Mskr.*, rondiren, ründen.

RONIĆ, URONIAĆ, URANIAĆ *cz. niedok.*, zronić, uronić *dok.*; *Ross.* ронить, ронять, сронять, сронить, сроняю, сроню, сраниваю, обронить, уронить; upuszczać co z siebie, utracać; fallen lassen, verlieren, verschütten, *pr. et fig.* (*Sorab.* 1. ronu *piso*; *Croat.* rivam, rinuti *trudere*, cf. runąć; *Bosn.* roniti *dejicere*). Roni ptak = pierze mu pada, der Vogel läßt die Federn fallen, mausert sich, (pierzy się). I ptak tam lecąc pióro uroni. *Rys. Ad.* 76. — *Fig.* Buntownik będzie musiał z téj pychy i pierza uronić, skoro króla zobaczy. *Tward. W. D.* 82. Roni koń = zęby mu padają, das Pferd verliert die Zähne. Jeleń roni = rogi mu padają, der Hirsch wirft das Gewcih ab. Wąż się roni = [illegible], die Schlange wirft die Haut ab. — Róża prędko roni kwiat swój. *Hor.* 1, 203. *Nar.* Już w piersi czyste uderzają dłonią, Już włosy na wiatr wytargnione ronią. *Zimor. Siel.* 194. W zawody konie wypuszczają Ze wszystkiéj siły je zacinają, Chyląc się nazbyt woźniki swe ronią, Potym zronione własnym lotem gonią. *Ustrz. Troi.* 54. (zlatują z nich, spadają). Łzy ronić. *Tr.*; *Sorab.* 1. sélze ronu; *Croat.* ronim szuze; *Bosn.* roniti suze *profundere lacrimas*; *Eccl.* слезити, слезю, слезоточити. Próżno słowa twoje ronisz. *Teat.* 42. *d*, *B.* Wielką część dnia gnuśnym spaniem marnotrawnie uraniasz. *Krom.* 551. Czczym wielomowstwem uroniać drogie momenta czasu. *Dyar. Grod.* 14. Jednego z całego dyskursu nie uroniła słowa. *Węg. Marm.* 3, 7. (nie straciła). Zaniedbanie wiele pięknych rzeczy roni. *Simon. Siel.* 70. Uchodzi zima, ziemia śniegi roni. *Hor.* 1, 29. *Nar.* Łakomy człowiek i chwyta i roni, Lejąc w ten przetak, wnet woda wycieknie. *Hor.* 2, 120. Wielkie miał Pompej majętności, lecz więcéj uronił, niżli schował. *Bardz. Luk.* 155. (strwonił). O unią zdrowie swoje i krew' ronili. *Smotr. El.* 15. (na szańc puścili, odważyli). Pieści córkę, pielęgnuje, nad nią serce roni. *Zab.* 15, 16. *Kniaź.* serce wylewa, sein Herz ergießen. Do twojéj łaski ustawnie wzdycham, Uroń tę znanéj ducha pokorze. *Kniaź. Poez.* 1, 4. (wylewaj, świadcz ją choć mniéj godnemu).

Zebrane tam było, co ziemia schronić może w łonie swym najskrytszego, i słońce uronić z prześwietnych swych promieni. *Tward. Wł.* 149. (utworzyć). Żaden z twych poddanych przeciw tobie wiary nie uroni. *Pot. Arg.* 155. (nie przyniewierzy się). Obym się był nie rodził, abo swym rodzeniem, Aby mię matka była zroniła kamieniem. *Kulig. Her.* 24 poroniła, mißgebären, verwerfen. RONIENIE, ia, *n.*, *RON, u, *m.*, = das Fallenlassen, Verschütten, Vergießen. (*Ross.* уронъ strata, utrata). Czci Portugalczyk ronem płaczu swego strasznego Albukierka. *Przyb. Luz.* 5. (wylewem).

Pochodz. *poronić*, *poranić*, *wyronić*, *oronić*, *uronić*, *zaronić*; *śron*, *śrenisty*, *śreniec*, *ośreniec*.

RONT, u, *m.*, *militar.*, obchód, objażdżka. *Jak. Art.* 3, 314: *Rag.* obhoda; *Ross.* дозоръ, (cf. dozór); die Runde, Ronde. Trzeba nam było młynkować katem, Chcąc się wybiegać przed czujnym rontem. *Zab.* 9, 316. *Zabł.* Nocowłóckich przestrzegam, że teraz po nocy chodzą ronty. *Mon.* 70, 156.

ROPA, y, *ż.*; *Ross.* ропа, сукровица; otok, Eiter, Eitermaterie. (*Sorab.* 2. roppa, zmarszczek). Ropa białożółtawa materya, która się staje z występującéj krwi, i pomieszania się z nitkami miesistemi w ranach lub wrzodach. *Kluk. Zw.* 1, 36; *Boh.* hnůg, hnoge (*ob.* Gnój), hnilina, hnis, talów; *Slov.* hnůg wředě; *Hung.* genyetseg; *Vind.* gnnui, hötter; *Croat.* gnoy, gnyoj, gnylad; *Dal.* gnój; *Bosn.* ghnoj; *Slav* gnoj; *Sorab.* 2. talug; *Sorab.* 1. yědmo Obmywa z ropy ubroczone ciało. *Bardz. Luk.* 106. — §. Ropa, *bitumen. Syxt. Szkl* 140. Bergwachs. Judenpech. Cieplice te mają w sobie siarkę abo hałun; drugie klej abo ropę, jako ją nazywają ci, którzy za Drohobyczą kopią tę ropę *Syxt. Szkl.* 82. Słone wody gorzkiego smaku nabywają z kleju albo ropy jeziora. *ib.* 105. ROPCZYCE, miasto w Sandomierskim. *Dykc. Geogr.* 2, 355. eine Stadt in der Woj. Sandomir.

ROPIĆ *med. niedok.*; (*Sorab.* 2. ropisz marszczyć); czynić, aby się zebrało, zropiło; eitern machen, eitern lassen; *Boh.* zgitřiti, zgitřowati, (cf. jątrzyć); *Sorab.* 2. jetschisch; *Ross.* гноить. *Emarginare*, ropić, rozgnoić abo rozszerzyć wrzód abo ranę. *Mącz.* Ropiący, *suppuratorius. Cn. Th.* ROPIĆ się *recipr.*; *Boh.* gitřiti se, gitřjm se; *Sorab.* 2. sze talužisz; *Sorab.* 1. podyetžu szo, noyu szo, yedniu szo, začžekam; hinicž, (*ob.* Gnić); *Vind.* otezhi, otvuriti, otikuvat, otiekuvati, se gnojit, heitrati; *Bosn.* gnojitise; *Rag.* ghnoittise, oghnoittise; *Croat.* ognajamsze; *Ross.* гноиться, нарвать, нарывать; ropę wypuszczać, ropa cieć, eitern. *Cn. Th.* ROPIEĆ *nijak. niedok.*, zropieć *dok.*, ropą zajść, w ropę przejść, zu Eiter werden. Wnet jego sadło, ciało, jego miazga cała Od gnuśności z pijaństwem złączonéj zropiała. *Zab.* 8, 93. *Treb.* Z dołków, gdzie były oczy, żaby wyglądały, Po twarzy zaś zropiałéj jaszczurki biegały. *Łacz. Zw.* 12. ROPISTOŚĆ, ści, *ż.*, ropienie; *purulentia. Mącz.*, *Sorab.* 1. yetžno, yedmoyitofcž, *Vind.* tvurnôst; *Croat.* gnoina, gnoinoszt; *Hung.* genetség. das Eitern, wenn etwas voll ist von Eitermaterie. ROPISTY, a, e, ROPISTO *adverb*, ropiący się, pełen ropy, *purulentus. Mącz.*, *Boh.* hnisowatý; *Slov.* zahnogený; *Hung.* genyetséges; *Sorab.* 1. yědmoyité, yedmoyiczne; *Vind.* höttrau, gnojan, tvuren, tvuroviten, gnjilast, gnoinoranast; *Croat.* gnoien, gnojni; *Ross.* гноеватый, гнойный, гноистый (cf. gnojny), нарывный, вередливый; *Eccl.* ропистый, гноеточивый, eiternd, voll Eiter. Do Łazarza psi przychadzali, A wrzody jego ropiste lizali. *Odym. Św.* 2, *D b.* — §. Ropisty, ropie podobny. *Cn. Th.*, eiteratig. ROPSKO, a, *n.*, paskudna ropa, häßlicher Eiter. Ropsko i otok smrodliwy. *Boh. Dyab.* 2, 54.

ROPUCHA, y, *ż.*; (*Boh.* ropauch sopel, cf. *Sorab.* 1. žkropawě chropawy; *Ross.* рапуха, рапушка *salmo maraenula*; cf. *Gall.* crapaud; *Ital.* rospo); parchata żaba, die Kröte; *Slov.* zemska žaba, gedowatá žaba; *Boh.* žaba zahradnj, zemská, gedowatá, chrastawá; *Sorab.* 2. schkrodawa; *Sorab.* 1. krókawa, fymcžiža; *Vind* krastova shaba, krota, fhatorniza; *Croat.* krasztava saba, krasztacha; *Carn.* puf; *Bosn.* sgjabba zapuhacja, rugnav..; *Rag.* xabba zapuchaccja, gubbaviza; *Slav.* krastava xabba; *Ross.* коростовая лягушка, жаба; §. 1) *rana bufo*, daleko większa od pospolitéj żaby, ciemnoszarawa, ma na sobie brodawki obrzydliwe. *Zool.* 205. Żabę krostawą Rusniacy jednem słowem zowią czerpachą, t. j. żabą leśną. *Urs. Gr.* 144. §. Ropucha, *vocamus hominem vel animal aliquod parvum, quando ultra modum suae corporaturae inflatur ira vel superbia*, eine böse Kröte, eine stolze, aufgeblasene Kröte *Aliqui tamen dicunt esse ranae majoris nomen, et sere nodus loquendi:* Odyma się jak ropucha, er bläst sich auf wie eine Kröte, wie ein Frosch. *Cn. Ad* 4, (cf. nadął się jak półtora nieszczęścia; gdy konia kują, żaba nogi nadstawia); *indicat translatum esse ab aliquo proprio. Cn. Th.* 925. — §. 2) *Milit.* Ropucha, łoże żelazne możdżerzowe. *Jak. Art.* 3, 314. eine eiserne Mörserlaffette. ROPUSZY, a, e, od ropuchy; *Carn.* krôtne, Kröten=. Czart ukryty w barwie czai się ropuszéj. *Przyb. Milt.* 129.

RORATY *plur.*, nabożeństwo adwentowe, die Adventsandacht in der Römischen Kirche bey sieben brennenden Lichtern. U nas w Polszcze oznacza się adwent roratami, to jest msza przed wschodem słońca odprawiana, w któréj *introit* od słowa: *Rorate* zaczyna się; pod czas téj mszy stawiają siedm świec gorejących na ołtarzu. *Cerem.* 1, 189. *Kras. Zb.* 2, 36. *Zarn. Post.* 4 *b.* — Na roraty wstaje pobożni. *Dwor. J* 4. mówi się czasem o szulerach, pijanicach, którzy całą noc nie śpią do świtu, Nachtschwärmer. — §. Roraty = Adwent *qu. v.* RORATNY, a, e, od rorat; n. p. Zwiastowanie anielskie do panny Maryi wspominając, roratną mszą śpiewamy. *Hrist Nauk.* N.

ROS — = Roz — *qu. v.*

ROSA, y, *ż.*; (*Boh.* rosa, rosyčka; *Slov.* rosa; *Sorab.* 1. rosza, rôffa, rôsa; *Sorab.* 2. rosza; *Carn.* rósa; *Vind.* rofa, rofsa; *Croat.* rôsza; *Slav.* rossa; *Rag.* rossa, rossizza; *Bosn.* rosa; *Ross.* роса; *Lat.* ros; *Gall.* rosée, *Graec.* ἔρση, δρόσος, cf. *Hebr.* רסס rasas, *aspersit*, *apud Chaldaeos stillavit*; cf. *Germ.* rieseln); der Thau, owa niewidoma wilgoć, która po zachodzie słońca w cieple czasy, rośliny znacznemi kroplami okłada. *Kluk. Rośl.* 3, 90.

Hub. Wst. 162. Na zaraniu rosa z wiatru spuszczona bywa. *Birk. Zbar. C b.* Rosa kroplista. *Bardz. Luk.* 99. Skropcie już pola perłową rosą O górne zdroje. *Miask. Ryt.* 1. Rosa pada. *Cn. Th.*, *Vind.* rofsa pada, rofsi; *Sorab.* 1. rosza pada. Płodnoczynną rosa. *Zab.* 8, 253. *Nar. et* 10, 53. *Koss.* Rosa miodowa; *Ross.* медяная роса, *ob.* Miodowy.

Pochodz. *rosić*, *obrosić*; *obraszać*, *porosić*; *rosisty*, *rosaty*.

ROSADA, *ob.* Rozsada.

ROSAJDA, y, *ż*,, w hucie śklanéj, tafla śkła ordynaryjnego zielonego, których 120 sztuk idzie na skrzynią. *Magier. Mskr.*, eine ordinäre grüne Glastafel.

ROSATY, a, e, na kształt rosy, wie Thau, Thau=. Do wina używają cukru rosatego, w aptece przyprawnego, dla uczynienia go łagodnym. *Cresc.* 353.

ROŚĆ, *ob.* Rosnać. ROSCIĄĆ, *ob.* Rozciąć. ROSCIĄGŁOŚĆ, ROSCIĄGŁY, ROSCIĄGNĄĆ, *ob.* Rozciągnąć.

1. ROŚCIĆ, rościł, rości, roszczę *cz. niedok.*, urościć *dok.*, robić, żeby co rosło; *Bosn.* vrjesgiti (cf. wrzos), cinit rasti; *Ross.* ростить, рощу, возрастить, возращать, (роща, рощина gaj); *Eccl.* ращу, (растительный *vim augendi habens*), wachsen machen. Mysze łajno na głowie oblazłéj włosy rości. *Sienn.* 175. Ziele smolnik dobre jest w gnojeniu ran, roszcząc w nich ciało. *Spicz.* 9. — *Transl.* Rościć, *fig.* wzkrzeszać, wzbudzać: rege machen, entstehen machen. Państwo miał w ręku, gdyby chciał rościć W półrynku wojnę. *Chrośc. Luk.* 183. Twój gniew mi panie codzień zgubę rości. *Morszt.* 95. Oprzeć nie mogłem się skłonności, alem nadziei nie rościł nigdy. *Teat.* 1, 69. ich nährte keine Hoffnung. Widząc jej portret u niego, nie miałżem rościć podejźrzenia? *Teat.* 9, 21. Argwohn schöpfen, Argwohn nähren. Pretensye rościć, zmyślać sobie pretensye, Prätensionen machen.

2. ROŚCIĆ, *ob.* Roszcić. ROSCIEC, ROSCIEK, *ob.* Rozciek. ROSCIĘTY, ROSCINAĆ, ROSCINEK, *ob.* Rozciąc. ROSFORNY, *ob.* Rozworny.

ROSIATA, y, *ż*, mléko gęste warzone z jajkami, dick gesottene Milch mit Eyern. *Wiel. Kuch.* 425.

ROSIĆ, -ił, -i, roszę *cz. niedok.*, urosić *dok.*; *Boh.* rositi, rausam; *Vind.* rofiti, narofuvati; *Carn.* rosim; *Croat.* roszim; *Slav.* rositi; *Rag.* rossitti; *Ross.* росить, рошу; Z. 1) na kształt rosy pokrapiać, wie mit Thau benetzen, besprengen, bethauen. Twarz łzami rosi. *Jabł. Tel.* 79. Mirtyl wzrok w ojcu utopiony czasem w niebo wznosił, I radosnemi łzami piękne lica rosił. *Chod. Gesn.* 18. Rumieniec jéj policzków łzami uroszony. *Przyb. Luz.* 47. Oczy łzami uroszone. *Min. Ryt.* 1, 148. Krwią swoją własną ranne członki rosi. *Past. Fid.* 41. Wonią uroszone Miała po barkach włosy rozpuszczone. *Hor.* 2, 133. *Min.* Kapłan trzymając w ręce kropidło, Naprzód rosi święconą wodą ono bydło. *Pot. Arg.* 125. — Z. 2) Rosić len = pod niebem na rosie go blechować, den Flachs im Thaue liegen lassen und so bleichen. Roszenie lnu; po wyciągnieniu go z wody rozściela się na łące skoszonéj rzędami, jak najcieniéj, aby się wyblichował, czyli urosił. *Przędz.* 13. Niektórzy roszą len przez 3 lub 4 niedziele podług czasu. *ib.* 13. *et* 107. ROSICZKA; i, *ż.*, ROSNIK, a, *m.*, *ros solis*; *Ross.* солнечная роса, Sonnenthau; listeczki tego ziela, im bardziéj słońce przypala, tym więcéj wilgoci abo rosy w sobie mają. *Syr.* 330. *Kluk. Rośl.* 2, 249. *Chmiel.* 1, 645, *drosera Linn.* wilgoć na liście występujca, ma gubić brodawki. *Kluk. Dykc.* 1, 196. ROSINIEC, *herb*; *idem quod* Ślepowron. *Kurop.* 3, 45. ROSISTY, a, e, ROSISTO *adverb.*; *Boh.* rosnatý, plny rosy; *Sorab.* 1. roszoyité; *Carn.* rosliv, rosnat; *Vind.* rofliu, rofen, rofoviten; *Bosn.* rosni; *Croat.* roszlyiv; *Ross.* росистый; pełen rosy, rośny; voll Thau, thauig, bethaut. Rosista noc. *Groch. W.* 138. Zmrok rosistemi kropi cię perłami. *Suszyc. Pieśn.* 2, *B* 2 *b.* Obłok rosity. *W. Jes.* 18, 4. Wiatr rosisty. *W. Dan.* 3, 50. Dmą rosistą Zefir wiejąc zgoła, Z ziemi na wiosnę wyprowadza zioła. *Bardz. Trag.* 121. Rosistym być *Eccl.* росоточити.

ROSKARACZYĆ, ROSKAZAĆ, ROSKIDAĆ, ROSKLEPAĆ, ROSKOCZOWAĆ, ROSKOSZ, ROSKOSZOWAĆ, ROSKUGLOWAĆ, ROSKURCZYĆ, ROSKWILIĆ, ROŚŁAPAĆ, ROSŁAWIAĆ, *vid. sub.* Roz—, *suis in locis.*

**ROŚL, i, *ż.*, rośnienie, *rost, płód, płodność; *Carn.* rast; (*Ross.* растъ źrzałość, doźrzałość), Wachsthum. Rola bujna w swéj rośli uszczęśliwiła dobytki. *Chodk. Kost.* 12. — *§. Roślina, ein Erdgewächs, eine Pflanze. Natura wywodzi z wód łona rośle. *Przyb. Luz.* 324. Kazała dobrotliwie łonu płodnéj ziemi Roślami dla mieszkańców kwitnąć leczącemi. *Przyb. Ab.* 111. Tym porostom, tym gumom, kapiącym kroplisto, Niewidzialne gładkie rośle chropowacą. *Przyb. Milt.* 123. ROSŁEK, słka, *m.*, wyrostek, młodzieniaszek. *Tr.* (cf. rostek); ein junger Mensch, ein Muschößling. ROŚLINA, y, *ż.*, die Pflanze, das Erdgewächs; *Boh.* rostlina, zrostlina, zrostlinka, wyrostlina, zelina (cf. ziele), bylina, bylinka, (cf. bylina, byle); *Vind.* rast, rastje, semelska rast, semlorastje, vfadiza, safad, hlanza, mladiza; *Carn.* sasajaniza; *Rag.* strúk (cf. strąk), társ, tarstak, (biglje *herba medica*); *Ross.* былie, былина, былинка, растенie, произрастенie, прозябенie, зелie, трава; *Eccl.* садъ (cf. sad), ꙁлакъ, (былинѣю, былiемъ порастаю *herbesco*). Rośliny są ciała organiczne bezduszne, wyrastające z ziemi: drzewa, krzewiny, zioła są rośliny. *Bot. Nar.* 3. *Tournefort* rozłożywszy rośliny na drzewa, krzewiny, podkrzewiny, i zioła, podzielił je na gromad 22. *Bot. Nar.* 153. ROŚLINNY, ROŚLNY, a, e, od roślin, Pflanzen=; *Boh.* bylinný; *Eccl.* быльный, былiйный. Oleje i żywice roślinne. *Kruml.* 96. Kléj roślinny, gumi. *ib.* 96. *N. Pam.* 6, 316. Gdzie gniją materye roślne, zwykła się pokazować saletra. *Jak. Art.* 1, 47. ROŚLINIARNIA, i, *ż.*, krzewodom. *Pam.* 83, 431; *Ross.* теплица, das Treibhaus, Gewächshaus. ROŚLINISTY, a, e, — o *adverb.*, pełen roślin, zielisty: pflanzenreich, krautreich; *Eccl.* былистый. ROŚLINONOŚNY, a, e, noszący rośliny, pflanzentragend; *Eccl.* злаконосецъ; (*Verb.* злаконошу, *Graec.* χλοηφορέω; злакосiятеленъ, *Graec.* χλοαυγής *virenter splendens*). ROŚLINOPISARZ, a, *m.*, botaniczny autor, Pflanzenbeschreiber.

Najsławniejsi roślinopisarze w Polskim języku Marcin z Urzędowa i Syreniusz. *Bot. Nar.* 4. ROŚLINOPISMO, a, *n.*, botanika, mówi o roślinach. *Bot. Nar.* 2, die Kräuterlehre, Pflanzenkunde. ROSŁOŚĆ, ści, *ż.*, sporość, großer Wuchs. Hippiasz w siłach i rosłości olbrzymom równy. *Ter. Tel.* 311. — (ROSLITOWAĆ się, *ob.* Rozlitować się). — ROSŁY, a, e, spory, groß gewachsen, groß. (*Boh.* rostliwý rosnący; *Rag.* raastgliv *vegetabilis*). Rosły na kształt wieży. *Przyb. Milt.* 178. Rosłe cedry Libańskie. *Ryb. Ps.* 50. Na rosłe góry srogi piorun bije. *Bardz. Trag.* 244. Katechizm dla roślejszych. *Ryb. Ps. praef.* für die Erwachsenern. Wszyscyśmy teraz pośli Za światem mali i rośli. *J. Kchan. Dz.* 299. W młodych i rosłych leciech. *Glicz. Wych. E* 5. — (ROŚMIAĆ się, *ob.* Rozśmiać się. ROŚMIESZYĆ, *ob.* Rozśmieszyć). — ROSNĄĆ, °ROŚĆ, rosł, rośnie, °roście, rosnę, °rostę *verb. med. niedok.*, urosnąć, zrosnąć, *dok.*; *Boh.* růsti, zrůsti, zrostl; *Slov.* rostu, rostnu; *Sorab.* 2. rosčž, roszl, rostu; *Sorab.* 1. rostu, zrostu; *Carn.* rasti, rástem; *Vind.* rasti, rasèl, rastem, rastim, odstaulat; *Croat.* raszti, razti, raztem, raszelszem; *Dal.* reezti; *Rag.* raasti, râstjeti, rattjeti; *Bosn.* rasti, uzmosgitise; *Ross.* рости, росту, расту; (cf. *Hung.* arad; *Ger.* Reiß ut Pfropfreis, cf. *Lat.* cresco; *Aeol.* χρεασκω); większym się stać, wachsen. Jeżeli zwierz przez pokarm odbiera więcéj nowych części, niż utraca, wtedy rośnie. Lecz wielkie podobieństwo, iż rośnienie nie czyni nowych części, tylko rozszerza te, które już są. *Kluk. Zw.* 1, 121. Ziółka te tylko, które u nas °rostą, będę wypisywał. *Urzęd.* 16. O kwiatki! co na inszéj nie zrośniecie ziemi. *Przyb. Milt.* 355. Rosnące płoty i ogrodzenia z witwiny. *Mon.* 74, 760. żywe, lebendige Zäune. Piotr rośnie, Jan urósł, a ja nie urosnę? *Kras. W.* 22. Ciasto zaczynione poczyna ruszać i °rość. *Syr.* podnosić się, wachsen, aufsteigen, aufquillen. Ta miłość, jak ciasto na drożdżach rośnie. *Teat.* 10, 76. Odległością opinia °roście. *Fredr. Ad.* 298. °Rostą pieniądze, frasunku przybywa. *Lib. Hor.* 76. pomnażają się, sich vermehren. Książęta Litewscy przez zgodę w sławę, w możność i w potężne panowanie rośli. *Stryjk.* 228. Światłość słoneczna, gdy słońce wschodzi, pomału °roście. *Sk. Kaz.* 45. Boże daj, abyśmy od posłuszeństwa twego nie odstępowali, °rostąc w mądrości i w pobożności. *Sk. Kaz.* 45. Gdy choroba rosła, był znacznéj cierpliwości. *Birk. Dom.* 58. Serce rośnie z radości, das Herz wächst, schwillt vor Freude. Aż serce rośnie, kiedy się to pokazują na dal skutki stokrotne. *Teat.* 26. c, 77. One dziewice, one bujne mołodyce, aż serce patrzącym na nie °roście. *Gwagn.* 512. — *Math.* Rzędy, których wyrazy tym bardziéj rosną, im bardziéj oddalają się od początku, nazywają się rzędy rosnące; *series divergentes.* *Jak. Math* 2, 168. steigende Folgereihen. — §. Rosnąć z czego, wyrastać z czego, pochodzić z czego; aus etwas erwachsen, entspringen, herkommen. Z małych rzeczy wielkie °rostą. *Opal. Sat.* 148. Z głupstwa wszystkie nieprawości °rostą. *Gorn. Dw. ded.* Nie mniemaj, gdzie cię ogień popali, woda potopi, na polu zginie, w oborze pozdycha, aby to tobie zkąd inąd rosło, jedno z prawdziwych dekretów pana twego. *Rej. Post. U u* 3. ROŚNIK, *ob.* Rosiczka.

Pochodz. sub nomine ród.

ROŚNY, a, e, rosisty, pełen rosy, *roscidus*; *Boh.* rosnj, rosný, rosnaty, plny rosy; *Sorab.* 1. roszoyitě; *Carn.* rosliv, rosnat; *Vind.* rosliu, rosen, rosoviten; *Croat.* rószen, roszlyiv; *Bosn.* rosni; *Rag.* rósni; *Ross.* росный; n. p. Rośna noc. *Macz.*, thauig, voll Thau. Wiatr rośny przewiewa. 1 *Leop. Dan.* 3, 50.

ROSOCHA etc., *ob.* Rozsocha.

ROSODAJNY, a, e; *Eccl.* росодательный; thaugebend.

ROSOŁ, u, *m.*, ROSOŁEK, łku, *m.*, *dem.*; *Boh.* rosol; *Sorab.* 2. roszol (słona woda); *Sorab.* 1. roszow, roszeł; *Vind.* souna vlaga, slana vlaga, souni sok; *Croat.* rászol *salsilago*; *Bosn.* rasó, salamura; (*Ital.* salamoja); *Rag.* râsoo, râsoglje *salsilago*; *Ross.* разсолъ, росолъ, засолъ, (cf. *Germ.* Sulze, Sülze); rosół warzonych rzeczy, n. p. z sztuki mięsa wywarzony, die Fleischbrühe, (cf. bulion). Rosoł z mięsa warzonego, z pietruszką, selerkiem, porami, marchwią, który na pierwszą potrawę wszędzie dają. *Wiel. Kuch.* 426. Rosoł Włoski, menestra. *ib.* 416. Żył skąpo, to też nie wołu Dał gotować do rosołu, Płaska przyszła z supą rzadką miska. *Jak. Baj.* 35. Jarząbek w rosole. *Banial. B* 3. Podobno bez łyżki rosołu jeść nie można. *Teat.* 8, 39. — §. Rosoł, abo rosołowa przyprawa do potraw omaczania, salsza. *Cn. Th.* die Tunke, die Sauce. — §. Rosoł do surowych rzeczy, ryb, mięsa etc., lak, dla chowania długiego, *Carn.* slanamûrja. *Ross.* тузлукъ, die Salzlacke, die Lacke. Kablion solą przełożony lepiéj dochowuje się, niż rosołem zalany. *Wyrw. Geogr.* 425. Dla takowego bydła trzeba sieczkę zaparzać, rosołkiem zasolonym krasić. *Haur. Sk* 52. — §. *Fig.* Topią go bezbożnie w morskich wód rosole. *Tol. Saut.* 50. (w wełnach morskich). Przygorzkim krwawych łez rosole. *Ustrz. Klaud.* 67. *Ustrz. Troi.* 12. *et* 45. przy strumieniu łez, płaczu, bittere Thränenfluth. — *Transl.* W rosole być, leżeć, w smutku, frasunku, w dolegliwościach, w ambarasie, w biedzie, w obertasach; in der Suppe seyn, liegen, in Bedrängnissen, im Gedränge, in Noth, Kummer. Słuchaj siostro, gdybym ja w tym rosole była, Zapewnebym swe serce ojcu otworzyła. *Min. Ryt.* 1, 22. Już drugi dzień mija, Jak w tym rosole mało jadą, sypia, piją. *Pot. Arg.* 229. Coż mi to powiadacie, jakobym w tej szkole Nie był i ja, i w tymże nie leżał rosole! *Zimor. Siel.* 229. Kiedy tak chcą, niechajże zostaną w swym rosole. *Gorn. Dw.* 63. O któréj białejgłowie raz sława rozpusty wyjdzie, już ta nieboga zawzdy w tym rosole zostać musi. *Gorn. Dw.* 219. Zadzierżyli Polacy posłów Czeskich dla cesarza, aby go w rosole dla Prus trzymali. *Biel.* 275. *et* 457. *Birk. Zbar. D.* — (ROSOLIS, u, *m.*, Włoska wódka, Rossoli. Za kwartę gorzałeczki ociec po dwa grosza płacił; a pan młody *rosam solis* po dwa czerwone złote. *Falib. E* 3). — ROSOŁOWY, a, e, od rosołu, die Brühe, Fleischbrühe, Salzlacke betreffend; *Ross.* разсольный. Rosołowa strawa; sucha, mokra, mięso, ryby do rosołu, *salsamentum.* *Cn. Th.*; (*Bosn.* salum,

stvari osogljene; *Croat.* poszòlje). Rosołowy, nasalany, słony, sucho, mokro. *Cn. Th.* Eingepökeltes, z. B. Fleisch, Fische u. s. w. Rosołowych rzeczy, zwłaszcza ryb przekupień, nasalacz, *salsamentarius. Cn. Th.* der Einpökler, der eingepökelte Sachen verkauft. Rosołowe mięso, *ob.* Pekielflejsz. Rosołowy statek, solanka. *Cn. Th.* 1038, ein Gefäß zum Einsalzen. (*Slov.* rosołowatjm, kysljm *muceo*, *mucesco*).

ROSOMAK, a, *m.*; *Ross.* россомаха; *Lat. med.* rosomacus; źwierzę wielkości psa dużego, ze wszystkich źwierząt najobżartsze. *Zool.* 321, *mustella gulo*, der Vielfraß. *Gwagn.* 429. Rosomak, źwierz żarłoczny; objadłszy się idzie między podwójne gałęzie, tam się gwałtem póty ciśnie, póki żołądka obepchanego, nie wypróżni, i znowu na nowo swojej obżartości czyni zadosyć. *Chmiel.* 1, 583. Tuczybrzuchowie, którzy zawsze jak rosomaki obetkawszy się, i jak bacy opiwszy się, idą spać. *Pim. Kam.* 338, *Vind.* shertovez, oshertnik, preshertnik, velikujedez, posheruh; *Ross.* ненаѣда. — *Transl.* Łacniéj się było tobie zgadzać z nami, Niżliby rosomacy mieli władać nami. *Biel. S. M. A* 3 *b.* żarłoki, żarłoczni, łakomi sąsiedzi. ROSOMASZY, a, e, od rosomaka, Vielfraß-; *Ross.* россомашій, россомашечій.

ROSONOŚNY, n. p. księżyc. *Otw. Wirg.* 434. *roscida luna*, thaubringend; *Carn.* rosanosne; *Vind* rołonoſni; *Eccl.* росоносный. ROSORODNY *id. Tr.*

ROSOSZKA, *ob.* Rozsoszka.

*ROSPA, y, *ż.*, ROZSPA, rozsypka, rozsypanie, das Zerstreuen, Zerstieben. Nie chciał Febus żałosny swego pokolenia, na rospę w popiół puścić; *in cineres labi. Zebr. Ow.* 46.

ROSPACZ, *ob.* Rozpacz. ROSPADAĆ, *ob.* Rozpaść. ROSPADLINA, *ob.* Rozpadlina. ROSPAK, *ob.* Rozpak. ROSPALIĆ, *ob.* Rozpalić. ROSPAMIĘTAĆ, *ob.* Rozpamiętać. ROSPAR, *ob.* Rozpar. ROSPARAĆ, *ob.* Rozpróć. ROZPASAĆ, ROSPĘCZNIEĆ, ROSPĘDZIĆ, ROSPĘTAĆ, ROSPIĄĆ, ROSPIĆ, *vide sub.* Rozp—. ROSPIERAĆ, *ob.* Rozeprzeć. ROSPIERZCHNĄĆ, ROSPIEŚCIĆ, *sub.* Rozp—. ROSPIJAĆ, *ob.* Rozpić.

ROSPIKAMIEŃ, ia, *m.*, ziele, biedrzeniec, *saxifragia*, Steinpimpinell. *Śleszk. Ped.* 420.

ROSPISAĆ, ROSPISTY, ROSPŁASZAĆ, ROSPŁATAĆ, ROSPLATAĆ, ROSPLEŚĆ, ROSPŁOSZYĆ, ROSPŁYNĄĆ, ROSPŁYWAĆ, ROSPUSTA, ROSSADZIĆ, ROSSIEŚĆ, etc., etc.: *ob. sub.* Rozp—, Rozs—, *suis in locis.*

*ROST, u. *m.*; *Ross.* ростъ; wzrost, der Wuchs. *Zab.* 8, 330. *Łżyck.*, cf. *rośl.

ROSTAĆ się, ROSTAJNIA etc., *ob.* Rozst—. ROSTĘ-Rosnę, *ob.* Rosnąć. *ROSTEK, stka, *m.*; *Ross.* ростокъ, (*disting.* roztok); latorośl, der Zweig, der Sprosse. *Tr.*, (cf. rosłek). Wypalenie lasów niszczy aż do korzeni puszczające się młode rostki. *Pam.* 83, 353. Korzonki przykrywa ziemia, a rostki puszczają się z korzonków. *Brzost. Duch.* 26. *ib.* 20.

ROSTERK etc., *ob.* Rozterk. ROSTFARKI, *ob.* Rosztfarki, ROSTNICA, *ob.* Spólnica ryba. ROSTOCZYĆ, ROSTOK, *ob.* Roztoczyć. ROSTOP, *ob.* Roztop. ROSTOPAŚĆ ziele, *ob.* Jaskółcze ziele. ROSTOPIĆ, ROSTROIĆ, ROSTROPNY, ROSTRUCHAN, *ob. sub* Rozt—.

ROSTRUCHARZ, *ROZTRUCHARZ, a, *m.*, z *Niem.* der Roßtäuscher. §. 1) *Rostucharz, który końmi trybuje, *hippocomos. Mącz.*, (*Boh.* konjř, koniř; *Carn.* kojnar; *Vind.* koinski kupez, klusatni barantavez). Rostrucharz, który na przedaj konie stawia, chowa je bardzo rozkosznie, iżby je jak najlepiéj przedał. *Gorn. Sen.* 420. Rostrucharze, co końmi kupczą, płacą od osoby po złt. dwa. *Vol. Leg.* 2, 984. Frasował się na roztrucharza, że zbytnie drogo zacenił konia. *Gorn. Dw.* 167. — §. Rostrucharz, co ludźmi kupczy, martauz; ein Seelenverkäufer, Sclavenhändler. Niecny rostrucharz z uczciwemi ciały Kupczy dzień cały. *Klon. Fl. C* 2. (*not.* «*mango*, kupiec co ludźmi kupczy»). Za ucznia cię Judaszu pan przyjął, nie za rostrucharza. *Pet. Zac.* 11. — §. 2) Rostrucharz, jednacz kupca, kupi, stręczyciel. *Cn. Th.* 242. rajfura, der Zuweiser, Zuschanzer. — §. *Transl.* Słuchajcież jakie życie było rostrucharza onego, (bogacza przed którego drzwiami biedny Łazarz leżał). *W. Post. W.* 2, 59. Rozkosze rostrucharza tego. *ib.* 62. ROSTRUCHARSTWO, a, *n.*, rostrucharskie rzemiosło, trudnienie się przedawaniem koni; Roßhandel, Roßtausch; *Boh.* konjřstwj. ROSTRUCHARSKI, a, ie; *Boh.* konjřský.

*ROSTRYHA, y, *m.*, [ROZSTRYHA, *qu. v. z rusk.*; *Etym.* strzydz 2], rozstrycha, rozstrychnienie, *ob.* Rozstrychnąć. — *§. Rostryha, (odszczepieniec, cf. rozkolnik), [*Ross.* разстрига, wyświęcony, z kapłaństwa złożony, ein Entweihter 2], ein Abtrünniger. Przez apostołów i rostryhów to się dzieje. *Pim. Kam.* 62. Niezbożny rostryho, niedosyć na tym masz, iż ceremonie sakramentalne ganisz, ale i na samego sakramentów podawcę bluźnisz. *ib.* 62. Niewstydliwy rostryho. *ib.* 58. Stulże rostryho pysk, a niepotrzebnie nie gdakaj. *ib.* 223.

ROSTRYSK, ROSTRZĄSNĄĆ, ROSTRZELIĆ, ROSTRZĘSYWAĆ, ROSTRZEŹWIĆ, ROSTRZYGNĄĆ, *ob.* Roztrysk, Roztrząsnąć, Rozstrzelić, Roztrzęsywać, Roztrzeźwić, Rozstrzygnąć.

*ROSTUCHARZ, *ob.* Rostrucharz, ROSTUCZNIEĆ, ROSTUCZYĆ, ROSTWARTY, ROSTWARZAĆ, ROSTWORZYĆ, ROSTYKAĆ, ROSTYRAĆ, ROSTYRK, *vid. sub.* Rozt—.

ROSUNĄĆ, *ob.* Rozsunąć. ROŚWIECIĆ, *ob.* Rozświecić.

ROSYA, yi, *ż.*, (cf. Ruś); *Vind.* Ruska semla, Rutenska dêshela, Rufiansku zhẹrstvu, Mofhkovitsku zelarstvu; *Ross.* Россія; Moskwa, wielkie cesarstwo częścią w Azyi, częścią w Europie. *Dykc. Geogr.* 2, 358. Rußland. Tytuł Imperatorowéj całéj Rosyi, aller Reußen, Rzplta uznała. *Vol. Leg.* 7, 23. ROSYANIN, *ROS, a, *m.*, *Moskal. *Dykc. Geogr.* 2, 358, der Russe; *Bosn.* Rus; *Vind.* Rufianz, Rufiak, Mofhkovit, Mofhkovitar; *Croat.* Moskov; *Ross.* Россіяниъ, *vulg.* Русакъ, (*ob.* Rusy); *Eccl.* Россъ. Apostoł Andrzéj postawił krzyż na górach Kijowskich, i ochrzcił niektórych *Rosów. *Fund.* 1. *Rosy nie byli z Rzymianami w jedności wiary. *ib. pr.* ROSYANKA, i, *ż.*, *Moskiewka, die Russinn; *Ross.* Россіянка. ROSYJSKI, a, ie, *Moskiewski, Russisch; *Boh.* Ruský, (*ob.* Ru-

ski); *Vind.* Ruski, Ruſianski, Rutenski; *Ross.* Россійскій, Русскій. Posłowie Rosyjscy. *Vol. Leg.* 7, 674.

ROSYPAĆ, ROSYPKA, *ob.* Rozsypać.

ROSZCIĆ, ROZCIĆ, -ił, -i, roszci, roszczę, rozczę, *cz. niedok.*, na roszcie suszyć; *Carn.* rôshtam, dörren, rösten. Zboże wodą nalane, gdy napęcznieje, pocznie się pukać, toż go roszczą, a potym na słońcu suszą. *Syr.* 944. O roszczeniu słodu. *Kluk. Rosl.* 3, 268. vom Malzdörren. Jęczmień na słód rozczony, za przystąpieniem ciepła innego smaku nabiera. *Bot. Nar.* 136. Kupa rozczącego się słodu. *ib.*

ROSZCZĘ, rościsz, *ob.* Rościć. ROSZCZEPIĆ, *ob.* Rozszczepić. ROSZCZEPIERZYĆ, *ob.* Rozszczepierzyć.

RÓSZCZKA, i, *ż.*, ROŻDŻKA, RÓZECZKA, *demin. Nom.*, rózga; [*ob.* Rożdże 2]; pręcie, gałązka, *Boh.* růžtka; *Vind.* ſhibiza, ructeza; [*cf. Ross.* роща gaj 2]; ein Rüthchen, eine kleine Ruthe, ein Zweig. Miłuje rószczka swoje gałązki, i gałązka swój pniak, bo wie, że bez niego ginie. *Sk. Kaz.* 563. Dobrego korzenia dobra rószczka. *Sk. Żyw.* 1, 165. *et* 2, 135. (jaka matka, takie córki; nie daleko jabłoni jabłko pada). Nazaret wykłada się rószczka abo latorośl. *Dambr.* 619. Wszędzie po różeczkach wisi drobny owoc. *Toł. Saut.* 78. Szczęśliwa latorośl, z której rószczki tak wielki rodzaj na świat wypłynął. *Birk. Dom.* 41. Rożdżki oliwne. *W. Post. W.* 211, (*Vind.* oliska vejiza, olikna mladiza). Rószczki do szczepienia. *Sk. Dz.* 327. — §. Rodzice mają zwyczaj, dziatki swe karać, albo rószczką wzbierać. *Glicz. Wych.* F 6. mit einer kleinen Ruthe schlagen.

ROSZCZYTYWAĆ, *ob.* Rozczytywać. ROSZĘ, *ob.* Rosić. ROSZPONA, *ob.* Rozspona.

ROSZT, RUSZT, u, *m.*, ROSZCIK, a, *m*, *demin.*; *Boh. et Slov.* rošt; *Sorab.* 2. roscht, (roscht = rdza); *Carn.* rôsh; *Vind.* roſh, roſhterz, (rosh, rashin = rożen); *Croat.* rostér, prasilnicza, (*ob.* Prażyć); *Slav.* rostílj, roshtir; *Hung.* rostélyotska, (rostély = kraty); *Rag.* roox, pecchme, pikarstje; *Dal.* pechme; *Bosn.* rosc, rosctigl, krata, graticula za pecchi ribbu; *Ross.* решетка, решотка, решоточка (2 sztakiety, cf. rzeszoto), обжигальная печь; *Germ.* der Rost; §. 1) kratka kuchenna żelazna, der Bratrost. Ruszt robią z prętów żelaznych graniasto słupiastych, których obadwa końce osadzają się w bokach pieca. *Kruml.* 22. Urobił do ołtarza roszt miedziany, jako kratę. *Radz. Exod.* 38, 4. Chléb na roszcie przypiekłszy. *Syr.* 925. Na roście pieczony tort. *Gil. Post.* 319. Gron winnych nakładłszy na roszt, wstawić do pieca. *Cresc.* 330. *Haur. Ek.* 106. Święty Wawrzyniec na roście upieczony koronę wieczną otrzymał. *Gil. Post.* 282 *b.* — Roszt konopny *Ross.* конапъ — W hutach roszt, wiązanie, podobne do kraty, które pod piec dają. *Os. Żel.* 82. ein Flechtwerk von Ruthen unter dem Schmelzofen in den Eisenhütten. — §. Winniczne roszty, szragi, drążki, po których się pnie wino. *Wlod.* Weinlatten, an denen der Wein ordentlich herauf wächst. — §. 2) Roszt, miara pewna rudy, dziesięciu garców, ein Erzmaß. *Tr.* miara 24 niecek. *Czack. Pr.* 2, 199. — 1. ROSZTOWAĆ rudę, Rusztować, *cz. niedok.*, przepalać rudę z drzewem. *Os. Żel.* das Erz rösten, abbrennen, abschmelzen. Przeplatanie rudy, po naszemu rosztowanie. *Os. Rud.* 52. Regulus najwięcéj w rudach przeszkadza, gdy go pierwéj nie wypędzą przez wolne rusztowanie. *Torz. Skł.* 252.

2. ROSZTOWAĆ, RUSZTOWAĆ, -ał, -uje, *cz. niedok.*, urosztować *dok.*, piętrować, rosztowanie stawić; ein Gerüst bauen, rüsten. *Cn. Th.*; *Vind.* ruſhtati, perpraviti, perpraulati, napraulati, ruſhtuvati; *Ross.* примостить, примащивать, подмостить, подмащивать, взмостить. Rusztować, podrusztować, u cieśli i mularzy, z belek i tarcic robić piętrowanie przy budowli gmachów, lub do reparacyi ich. *Magier. Mskr.* — *Transl. fig.* Doszli, jak stawić sidła na źwierza, i jaki Na głupiołaczne żeru lep rosztować ptaki. *Pilch. Sen. list.* 3, 53. Pająk siateczki swoje na onę ścianę zapuścił, i dziurę onę urosztował. *Sk. Żyw.* 1, 42. zabudował, verbauen. Dowcip autora przez subtelne spoje i wiązania tak dzieło całe urosztował, iż nic wymknąć bez ruiny całego gmachu nie można. *Pilch. Sen. list.* 1, 270. ubudował, urobił, aufbauen. ROSZTOWANIE, ia, *n.*, mularskie rosztowanie, z *Niem.*, das Gerüste der Maurer; *Boh.* lešeni; *Sorab.* 1. *et* 2. rusta; *Vind.* ruſht, perprava, ruſhtvu, maſhina, maſhinstvu (cf. machina), goder, podruſht, podruſhtvu; *Carn.* vodri; *Croat.* rust; (*Sorab.* 1. rižt, rižtunka machina, cf. rynsztunek); *Ross.* подвязи, подмостки, лѣса, (cf. leźć, leziwo). Rosztowania wielkie. *P. Kchan. Orl.* 1, 427. — §. Wygubił ich wielu na śmiertelném rusztowaniu. *N. Pam.* 18, 323. (na szafocie). Rusztowania śmierci, stosy zapalone, podziemne więzienia i katusze, przestały oburzać ludzkości. *N. Pam.* 9, 303.

ROSZTOWISKO, a, *n.*, miejsce do rosztowania rudy, der Röstbügel, wo das Erz abgebrannt und abgeschmelzen wird. *Tr.* ROSZTOWNY. RUSZTOWNY, a, e, od rosztowania rudy, Schmelz-, zum Abbrennen, Abschmelzen gehörig. Arszenik letko ulatuje przed rusztownym ogniem. *Torz. Skł.* 253. ROSZTOWY, a, e, od rosztu, Rost-. Pręty rosztowe. *Kruml.* 27. Rosztowa pieczenia, na roszcie upieczona, ein Rostbraten; *Carn.* bershôle, vershole; *Croat.* bersolicze; *Vind.* roshna pezhenka, bershole.

1. ROTA, y, *ż.*; (*Boh.* rota, hlůza, spolek; *Slov.* rota; *Sorab.* 1. rotta, roy, (cf. roj, roić); *Ross.* рота; *Svec.* rote; *Angl.* rout *et* rot; *Finl.* routu; *Arab.* רטט rotuot, *tumultum excitavit*; cf. *Croat.* rát = bój, wojna; *Ross.* рать wojna, ратай, ратникъ wojak (cf. rataj), ратовать walczyć; *Eccl.* реть kłótnia, spór). — *Milit.* Rotą nazywa się rząd ludzi jeden za drugim stojących. *Łęsk.* 2, 210. *Germ.* die Rotte, eine Reihe Soldaten; *Carn.* zhvetertnik; *Vind.* zvetertnik; *Vind.* zveternik, versta, ſhop; *Croat.* chetta, sereg, (cf. cetno, szereg); *Rag.* cetta; *Ross.* сподъ, (cf. spód); *Eccl.* чета, пълкъ, рота, толпа людей. Rota tedy, i rotmistrz i służebnicy żydowscy pojmali Jezusa. 1 *Leop. Joan.* 18, 13. Niemałą rotę ludzi na pomoc mu posłał. *Baz. Sk.* 33. Rotami, *turmatim. Cn. Th.*; *Ross.* поротно, rottenweise, in Rotten. — §. Rota, sekta, *haeresis. Macz.* eine zusammen gerottete Menge, eine Rotte, Ketzerrotte; *Ross.* шайка. — §. *Transl.* Im kto dostatniejszy, tym większą rotę sług wiedzie. *Petr. Ek.* 109.

orszak, zgraję, Gefolge. — °§. Gdy go z roty dobrych wyrugowano, udał się do góry Libanu. *Glicz. Wych. E* 2. ze społeczeństwa, aus der Gemeinschaft.

2. ROTA, y, *ż.*; (cf. *Sorab.* 1. szo roczicž, szo rohczicž, szo pžiszahacž przysięgać; *Boh.* rotjm se buntuję się, sprzysięgam się, (*Germ.* sich zusammen rotten); *Boh.* rotnjk, *Germ.* Rottirer buntownik; *Vind.* rotenje, rotitje, perſega = przysięga; ſe sarotit *jurare*; *Carn.* rótim *adjurare*, rotivz *imprecator*, rotnik *incantator*; *Rag.* rotta, kleetva; prîsega = przysięga; rotitise = przysięgać; rotnik *jurator*; *Dal.* rotta; *Croat.* rota *adjuratio*, roten *adjuratus*, rotim *adjuro*, rotnik *adjurator*; *Bosn.* rotta, rotenje, zakletva *juramentum*; rotitise, kletise = przysięgać; urotta, okletva *conspiratio*, urottitise, okletise *conspirare*, urotnici, okletnici *conspiratores*; rotno, tescko, zlo *male*, *graviter*; *Eccl.* рота przysięga, ротиться, роչуся przysięgać, роченіе przysięganie, ротитель, клятвопреступникъ, cf. roczyć, cf. rokować, *ob.* Rzec; *sed* cf. *etiam Graecolat.* rotula; cf. *Durich.* 1, 309; rota, *formula juramenti*; *Vind.* viſha sa perſege, perſegna viſha, Eidesformel, Eidesrotel. Wszelką rotą zakląć się gotów jestem. *Teat.* 42. *c*, 8. — §. Rota wiary, Glaubensformel. Zeno biskupom roty do wiary wydawał. *Sk. Dz.* 542.

ROTGISER, *ob.* Rutgiser.

ROTMAN, a, *m.*, watman, przewodnik statku wodnego. *Wład. Chmiel.* 1, 80. *Ross.* лоцманъ, спущикъ, der Lothsmann, der Lothse. Rotman bywa tylko idąc na dół, który przed statkiem czołnem płynie, i wiosłem pokazuje sternikowi złą lub dobrą wodę. *Magier. Mskr.* Flis na Wiśle pływa za swoim rotmanem, Jak za hetmanem. *Klon. Fl. C* 4, «*percontator vadi in Vistula*». *Vol. Leg.* 3, 60. Sam niewiadom dróg wodnych biegłem bez rotmana. *Kulig. Her.* 138. Żeglarze i wszyscy rotmanowie morscy na ziemi staną. *W. Ezech.* 27, 29. ROTMANCZUK, a, *m.*, dobijacz; bywa na pomocy rotmanowi, kiedy ten kilka statków prowadzi. *Magier. Mskr.*, der Unterlothse. ROTMAŃSKI, a, ie, od rotmana; *Ross.* лоцманскій, den Lothsen betreffend. ROTMANSTWO, a, *n.*, funkcya rotmańska, das Gewerbe eines Lothsen.

ROTMISTRZ, a, *m.*, nad rotą żołnierzy pieszych, nad szwadronem kawaleryi przełożony, der Rittmeister; *Ross.* ротмистръ; *Eccl.* четоводитель. Rotmistrz pułku przedniéj straży zatrudnia się całym gospodarstwem chorągwi. *Kaw. Nar.* 114. Nie może być dobrym rotmistrzem, który nie był nigdy żołnierzem. *Petr. Ek.* 96. — §°. Rotmistrz, rotnik, wódz któréj sekty, *haeresiarcha. Macz.*, ein Sectenstifter, cf. herszt. ROTMISTRSTWO. *Cn. Th.*, ROTMISTRZOWSTWO, a, *n.*, ranga rotmistrza, die Rittmeisterstelle. ROTMISTRSKI, ROTMISTRZOWSKI, a, ie, od rotmistrza, Rittmeister = ; *Ross* ротмистрскій, ротмистровъ. ROTOWY, a, e, od roty, Rotten = ; *Ross.* ротный.

ROTUŁY *Mikołaja Kochanowskiego*; w dziełach. *J. Kchan. p.* 297; z *Łac.* rotulae; mniejsze elegie, kleine Elegien; (cf. *Lat.* rotulus mortuorum). — °§. Jeśliby kto wniósł apelacyą z onego miejsca, dokąd był apelował, tedy ona apelacya albo rotuł, nie indziéj ma być otworzon, jedno w ławicy u sądu. *Szczerb. Sax.* 77. pismo apelujące.

RÓW, u, *m.*, ROWEK, wka, *m.*, *dem.*; (*Boh.* row, hrob Grób，*qu. v.*; *Vind.* rou = ryna); *Croat. barb.* róv *fovea ingens*; *Ross.* ровъ, ровикъ, копанъ, прокопъ, копанецъ; *Eccl.* [ровъ 2], копъ, ровенникъ, ровикъ; (ровенникъ studnia, staw, rybnik, cf. ryć); *Sorab.* 1. row 2. grob), hrebicza, pžihrow, hrebiczka; *Sorab.* 2. row, grobla, (*ob.* Grobla); *Slov.* prékopa, príkopa; *Carn.* grabn jarék; *Vind.* grabin, jamina, jamovina, (cf. jama); *Slav* graba, berek, (cf. gruba, cf. brać); cf. *Lat.* rivus, cf. ryć, cf. grzebać, (cf. grób); rów, równo wykopany przekop, przekopa, ein Graben. Rów do sprowadzenia wody z roli, z ogroda, z drogi, abo na przywiedzenie wody na ogród, łąkę, rolą. *Cn. Th.* Kopanie rowów dla osuszenia pola. *Budn. Cyc.* 27. Rów bić, *ob.* Bić. — *Fig.* Trzeba przeskoczyć rów. *Teat.* 3. *d*, 86. (przebyć, przewalczyć trudność). Rowek wykarbowany w czym, rynienka; eine Kerbe, ein Einschnitt. *Tr.*

RÓWIENNICA, RÓWIEŚNICA, y, *ż.*, RÓWIENNICZKA, i, *ż.*, *dem.*; *Carn.* verstniza; *Rag.* varsnizza; *Ross.* сверстница, ровесница; która drugiéj równa, co do wieku, co do stanu; die mit der andern gleichen Alters, gleichen Standes ist. Jest nas dwieście rówieśnic, wszystkie zażywamy Jednakich zabaw, wszystkie za krasne się mamy. *Simon. Siel.* 118. Gespielinnen. Io wszystkie rówiennice swoje krasą przechodziła. *Otw. Ow.* 33. Znalazłszy swoje rówiennice Myśliwa znowu gromiony źwierz bije. *Tward. Dif.* 59. (towarzyszki). RÓWIENNICTWO, a, *n.*; *Ross.* ровестничество, сверстничество, равнолѣтіе; *Eccl.* равесность, единолѣтіе; równość wieku, stanu; Gleichheit des Alters, des Standes. *Tr.* RÓWIENNICZY, a, e, jednego wieku i t. d., gleichen Alters u. s. w. Wy przed wieki obie Rówiennicze uciechy sprawiłyście sobie. *Przyb. Milt.* 211. RÓWIENNIK, RÓWIEŚNIK, a, *m.*; *Boh.* wrstewnjk; *Carn.* verstnik; *Croat.* verssnyak, versnyak, tekmecz; *Bosn.* vrrisnik; *Rag.* varsnîk, jednovarstan, (cf. warstat); *Ross.* ровня, ровесникъ, равнолѣтный, одногодки, сверстникъ; *Eccl.* равесникъ: równego wieku, stanu etc., z drugim będący, der gleichen Alters, Standes u. s. w. ist. Wieku, urody, fortun rówienniki. *Wad. Dan.* 7. Źle kiedy rówiennikom nierówne roboty, abo nierówiennikom równe nakazują. *Birk. Dom.* 148. Przyjaciel i rówieśnik nieboszczykowski. *Zab.* 6, 217. towarzysz, Gefährte, Gespiel. Przyjaciel, który wytrwa statecznie z tobą, będzie tobie jako rówiennik. *W. Syr.* 6, 11. W nocy dobrze, a miesiąc świecił już z gwiazdami, Gdym hołdował Bachowi z spół rówieśnikami. *Gaw. Siel.* 384. Wszyscy chcecie być rówiennikami, A wszyscy rządzić jednakowo chcecie, A wzajem sobie nie ustępujecie. *P. Kchan. Jer.* 10. równemi sobie, einander gleich. Występność obowiązuje człowieka czołgać się u nóg rówiennika swego, i znosić jego pogardę. *Węg. Marm.* 3, 153. — §. Rówiennik, tegoż wieku żyjący, choć lat nierównych. *Cn. Th.* der Zeitgenosse. — §. Rówiennik, równik, *aequator. Rog. Doś.* 2, 328. der Gleichmesser, der Aequator.

ROWISKO, a, *n.*, rów brzydki, nieczysty, ein häßlicher Graben. *Krom.* 717. ROWISTY, a, e, — o *adverb.*;

Ross. ровистый; rowów pełny, voll Graben. U nas pola bywają rowiste. *Hipp.* 40. ROWKOWATY, a, e, — o *adverb.*, pełen rowków, voll Einschnitte, Kerben. Liście rowkowate, *f. canaliculatum*, ułożone w podłuż w rynienki. *Bot. Nar.* 61.

RÓWNAĆ, -ał, -a, *cz. niedok.*; *Boh.* rownati, planiti, (srownawati pogodzić się); *Slov.* rownam, srownáwati; (srownáwám, smeřugi pogadzam; *Sorab.* 1. runoſčiwé podobny); *Carn.* rovnâm; *Vind.* raunati, raunu storiti, vraunati, sraunati, obraunati; *Rag.* râvniti, raavniti, izrâvniti, sravniti, porâvniti; *Bosn.* ravniti, izravniti, sravniti, ravno uciniti, ujednaciti, siednaciti, spodobiti; *Croat.* zravnati, zravnávam, tekmim (cf. tak), râvnam; (ravnati ‹ panować, rządzić); *Dal.* ravnati, yednacsiti, syednacsiti, (cf. jednoczyć); *Ross.* равнять, ровняю, сравнять, сравнивать, уровнять, уравнивать, верстать, уверстать, уверстывать, сверстать, сверстывать, укатать, укатывать; *Eccl.* свышшати, сравниратн; równać co, wyrównywać ziemię, ścianę; ebnen, eben und gleich machen. *Cn. Th.* Równać po sznurze albo pod sznur. *ib.*, gleich und gerade richten. Na słowo komenderującego: równaj się! batalion na przód występuje trzy kroki, i z sztandarami, co przed nim maszerowały, równa. *Kaw. Nar.* 290. Nic więcéj tamci, niż ci przemagali, Jako na wadze strony się równają, Tak zabijają, jako umierają. *P. Kchan. Jer.* 236. balansują, cf. równoważyć, mit einander balanciren. — Równać różnych ‹ równemi ich sobie czynić, gleich machen. Dwa znaki, waga i skop, równają noc dniowi. *Żebr. Zw.* 56. O jakoż wszystkich równa niezbędna śmierć w grobie. *Pot. Jew.* 51. Śmierć możnych bohaterów równa z żebrakami, Miłość potężnych królów równa z prostakami. *Toł. Saut.* 40. — §. Równać jedno z drugim ‹ przyrównywać, przypodobywać, komparować; vergleichen, gegen einander halten. Równać jedne rzeczy z drugiemi, jest, uważać, które rzeczy są to samo, co i drugie; albo jakim sposobem jedne stać się mogą to samo, co i drugie znaczącemi. *Śniad. Alg.* 1, 28. Algebraiczne równanie piérwszego stopnia, drugiego stopnia. *Alg. Nar.* Równanie, *Vind.* raunanje, enakuvanje; *Ross.* сверстываніе, уверстка, уверстываніе, сноровка. O jakoż prorok dobrze trawie równa człeka, Sławę jego kwiatkowi, który kosy czeka. *Pot. Pocz.* 401. Równać różne persony, obraża jednéj strony; *omnis comparatio odiosa. Cn. Ad.* 1002. Równanie rzeczy wszelkie, czyni małe albo wielkie. *ib.*, szale pokażą, co rzeczy ważą, die Vergleichung. — §. Równać się komu, równać komu *neutr.*, równym być komu, wyrównywać komu; gleich kommen, gleich seyn. Równa się to złotu, *certat auro. Cn. Th.* Śmierci się to równa. *Łącz. Zw.* 5. Każdy, który stanem Przedtym się z tobą równał, a teraz czcić musi, Nim powie: najjaśniejszy, piérwéj się zakrztusi. *Kras. Sat.* 5. Przyjaźni związek spoleniu krewnemu z każdéj miary równa. *Warg. Wal.* 137. — *Activ.* Równać się komu ‹ równym się czynić komu, chcieć mu być równym; *Croat.* tekmimsze, sich einem gleich stellen. Na swoim stanie nie przestając, a wyższym zajrząc, równać się z niemi chcą. Mieszczanin równać się chce szlachcicowi, szlachcic wojewodzie, wojewoda królowi. Równych intrat nie mając równym mu być chce. *Sk. Kaz.* 20. — *Aliter:* Mądrze to Jezus wyrzekł, równając się światu. *Biał. Post.* 202. zniżając się do świata, sich zur Welt herablassend. RÓWNIA, i, *ż.*, §. 1) równe miejsce, równina: eine gleiche Fläche, eine Ebene. Równia jest powierzchnia, na którą linia prosta doskonale przystaje. *Jak. Mat.* 1, 137. *Grzep. Geom.* C 2 *b.* Zwierzchność nierówna, która od linii do linii nie wszędzie jednako idzie na prost; tę jednym słowem zowiemy nierównią. *Grzep. Geom.* C 2 *b.* Nierównia, nierównina. *Włod.* Równia pochyła, nakłoniona, *planum inclinatum. Os. Fiz.* 126. *Rog. Doś.* 2, 66. — §. *Transl. fig.* Kto na równi padnie, nie bardzo poczuje, i wstanie snadnie. *Cn. Ad.* 197. nizkie rzeczy bezpieczniejsze, dołem lepiéj, wysokie rzeczy niebezpieczne; podleź, gdzie nie przeskoczysz: auf der Erde steht man am sichersten. Każdy, co go wyżéj fortuna wysadza, gardzi równią. *Pot. Pocz.* 635. wylatuje, podnosi się, górnie lata, wyżéj nosa gęba; er will hoch hinaus, schwingt sich empor. — Równia ‹ równoważność, balance, równowaga, das Gleichgewicht, *pr. et tr.* Trzeba nam w równi trzymać szale. *Pilch. Sen. list.* 1, 105. Wielka fortuna wielkiego umysłu potrzebuje; co jeśli on nie może w równi z nią stanąć, owszem przewyższyć, tedy onę wespół z sobą do ostatniéj podłości zniży. *Pilch. Sen. łask.* 20. Uderzyli na siebie, długo trzymając na równi zwycięstwo, póki Rusinowie góry nie wzięli. *Nar. Hst.* 2, 427. Nie próżno się trwożą, Twe i swe siły, gdy w równi położą. *Suszyc. Pieśn.* 2, F 4. na szalę, na wagę kładąc porównywają; auf die Wage legen, gegen einander abwägen. — Równia, równość, równy stan, równa moc; Gleichheit, gleicher Stand, gleiche Stärke. Równia najlepsza w Rzeczypospolitéj. *Petr. Pol.* 313. Równia i nierównia najprzedniejszą są przyczyną niezgód w Rzpltéj. *Petr. Pol.* 11 *b.* Ani ród mój z Tantala rodem w równią idzie, Ni się mogę porównać z Achillesa domem. *Hul. Ow.* 136. Nierównia to ‹ nie równe rzeczy. *Cn. Ad.* 640. Ungleichheit, wenn eins dem andern nicht gewachsen ist. Nie równia mnie z tobą, abo tobie ze mną. *Cn. Ad.* 638. (nie zrównamy sobie, insza mnie, insza tobie; nie mieć się kotku na niedźwiedzia). Patrzcież co czynicie, wojnę zaczynacie, z nierównią waszą przypłacicie tego sowito. *Birk. o Exorb.* 23. z szkodą, stratą, przegraną waszą, mit euerm Nachtheil. Nierównia nasza ‹ góra drugiéj strony, przemoc nieprzyjacielska; ungleiche Kraft, Übermacht auf unserer Seite, Uebermacht auf der andern. Potykali się mężnie, jednak bacząc nierównią sobie, ustąpić musieli. *Gorn. Dz.* 162. Umiał, gdzie bitwę zwodzić, Gdzie w nierówni lud uwodzić. *Groch. W.* 508. Nierównią walczyć mający, z strony miejsca poznali. *Warg. Cez.* 165. — *Aliter:* Obawia się każdy karać tak z przestępków pana, jakoby swoję równią karał. *Gorn. Dw.* 323. rówienników swoich, sobie równych, seines Gleichen. — §. 2) Niemasz mu równia ‹ równego, nikt mu nie równa; keiner ist ihm gleich, er hat nicht seines Gleichen. (*Sorab.* 1. runa *consimilis, instar*; indeclinabile). Nie wiecie, że mi niemasz równia w nauce wiedźbiarskiéj? 1 *Leop. Genes.* 44, 15. *Radz.* 1 *Sam.*

10, 24. On był tak swemi kunsztami wsławiony, Że równia nie miał swemu dowcipowi. *P. Kchan. Jer.* 459. Gdy bywa opisane, równia żadnego nie ma. *Żarn. Post.* 2, 268 *b*. Równia mu w téj mierze nie najdowano. *Birk. Zamoj.* 24. *Biał. Post.* 151. Trudno przybrać równia téj dziewicy w rozumie i w urodzie. *Pot. Arg.* 15. Królestwo Chrystusowe tak się rozmnożyło, że nigdy równia nie miało na świecie. *W. Post W.* 100. — *Aliter:* Jeśliśmy się zbytków, rozpusty, łakomstwa, i temu równia. *J. Kchan. Dz.* 180. i tym podobnych rzeczy, i tam daléj, und dergleichen. [Jestto *Adject. abstr.* Rówien, -a, -e, i tu nie należy 2]. RÓWNIANKA, i, *ż.*, RÓWNIANECZKA *dem.*, słoma prosta, równa, *oppos.* mierzwa, mierzwianka. *X. Kam.*, gerades Stroh. — §. Wiązanka czyli snopeczek kwiatów, bukiet. *Włod.*; pęk kwieci. *Dudz.* 55; garść kwiecia do wonania, *fasciculus. Macz.*, ein Blumenstrauß; *Boh.* kýtka, (cf. kitka); *Slov.* kitka, kitečka, kitička; *Morav.* woněka, (cf. wonia); *Carn.* germizhk; *Vind.* povojak, venshizhek, pufhelz, veneza; *Bosn.* kitta; *Ross.* пучокъ, пучекъ. Kwiaty bywają w równianeczkę uwite. *Birk. Chodk. A* 3. Równianka miry wonnéj. *Birk. Syn. Kor. A* 2. *Birk. Krz. Kaw.* 7. Zwijaj równianki, usypuj ich szaty Wonnemi kwiaty. *Nar. Dz.* 1, 115. *Nag. Wirg.* 489. Równiankę rozmarynu tobie niosę. *Tward. Daf.* 41. RÓWNIE *adverb.*; *Boh. et Slov.* rowně; *Sorab.* 1. rune, runi, poruno; *Vind.* raunu, li (*ob.* -Li), verstnu, poredi; *Ross.* равнѣ, образно, словно; *Eccl.* образнѣ; zarówno, gleich, auf gleiche Art, eben so sehr. Wiem o tym, że cię kocha równie z życiem swoim. *Teat.* 54, 96. Równie jak, *aeque ac*; so sehr, als. Nic nas równie nie zadziwia, jak człowiek, który mężnie swoje nieszczęście znosi. *Ossol. Sen.* 20. RÓWNIK, a, *m.*; (*Boh.* rownač pogodziciel; *Slov.* srownawatel; *Rag.* ravnitegl, izravnitegl, *f.* ravnitegliza; *Croat.* ravnàvecz, *f.* ravnavka, ravnachieza) — Równik, *aequator. Geom.* 2, 208. Równik ziemi. *Hub. Wst.* 29; *Carn.* dvojnik, der Gleichmesser, Durchmesser, Aequator. Wszystko było blaskiem, jak kiedy z równika Słońce w samo południe promieńmi dotyka Miejsc ległych pod linią. *Przyb. Milt.* 94. RÓWNINA, y, *ż.*; *Boh. et Slov.* rowina; *Sorab.* 2 plon, (cf. płoń); *Carn.* ravnek, ravnizza, ravnishe; *Vind.* raunina, raunu pole, rauniza, raunifhe; *Croat.* ravnina, ravnicza, *barb.* meghdân, (cf majdan); *Rag.* ravnîna, ravnizza, ravnicizza; *Bosn.* ravnina, ravniça; *Ross.* равнина, поввина; *Eccl.* равнина, мѣсто равное; (cf. *Hebr.* Araba, imię równiny w Chanaan. *Habac.* 12, 1., cf. *Hebr.* arawot = pola); wielka ziemi równéj rozległość. *Wyrw. Geogr.* 13, (cf. płaszczyzna); die Ebene. Jak serc ludzkich prostotę, tak i pól Sarmackich równiny z dawna ukochałem. *Psalmod.* 22. RÓWNIUCZKI, RÓWNIUCHNY, RÓWNIUTEŃKI, *ob.* Równy. RÓWNO *adverb.*, RÓWNIUCZKO, RÓWNIUTKO, RÓWNIUSIEŃKO, RÓWNIUTEŃKO *intensiv.*; *Boh.* zrowna; *Slov.* rowna, zrowna; (*Sorab.* 2. rowno prosto; *Vind.* rauno, fraven, raven, fraunu, poleg, spoleg *juxta*); *Ross.* ровно, равно; niepochodzisto, prosto leżąc, pod jedną wysokością; eben, gleich. Deska nierówno heblowana. *Tr.* — Równo, w jednakiéj linii, po sznurze, in gleicher Linie. *Birk. Kant.* 2 *b*. Wszędzie rozliczne kwiecie rozsadzono, Wszystkie równiuczko *rostąc, pięknie przystrojono. *Rej. Wiz.* 23 *b*. Lazurowany półsetek mocno przypiąć, aby jak najrówniéj wysechł; bo gdyby się na nim pozostały garby, w maglowaniu zakładki porobićby się musiały. *Przędz.* 91. (jak najgładziéj). — Równo, ile jednemu tyle drugiemu; gleich, gleichmäßig, in gleichem Maße. Równo za równo oddać, wetować. *Petr. Et.* 389. Gleiches mit Gleichem vergelten. Równo, jednako wszystkich ważyć. *Gn. Ad.* 1003. Równo częstować. *ib.* — Za równo, jednaką miarą, gleichmäßig. Dwie liczby równe, powiększywszy lub zmniejszywszy zarówno, zawsze równe zostaną. *Łesk.* 2, 15. — Równo, nie dłużéj, nie krócéj; gleich, von gleicher Länge. — §. *De tempore:* Równo ze dniem wstanę. *Teat.* 38, 49. z samym świtem, w jednym czasie z początkiem dnia; mit Tagesanbruch, zu gleicher Zeit mit dem Anbruche des Tages. Przykazał służącym, aby równo ze dniem wszystko było na pogotowiu do podróży. *Kras. Pod.* 2, 13. — §. Równo mi = równia, równa siła; gleiche Macht, Gleichheit, wenn man einander gewachsen ist. Nieprzyjaciele obaczywszy, że im już nie równo, jeli uciekać. *W. Jud.* 20, 36. (widząc, że byli porażeni. *Bibl. Gd.*). Mieczysław widząc, że mu nie równo, rzucił się sam do Wielkiéj Polski po lud. *Biel.* 105. Zebrał się przeciwko Świdrygałowi Zygmunt; ale że mu było nierówno, przeto posłał do Władysława, prosząc o pomoc. *Biel.* 309. — *§. Równo, jednakowo, przecież, gleichwohl. Brzydka była jak dyabeł; równom się musiał do niéj umizgać. *Teat.* 30. *b*, 36. RÓWNOBARWY, a, e, jednéj farby, gleichfarbig; *Vind.* enakefhne farbe. RÓWNOBOCZNY, a, e, — ie *adverb.*, gleichseitig; *Vind.* enakostranen; *Ross.* равнобочный, равнобокій. Trójkąt, którego trzy boki są sobie równe, nazywa się równoboczny, *aequilaterum.* *Jak. Mat.* 1, 43. *Śniad. Alg.* 2, 70 *Łesk.* 17. RÓWNOBOK, u, *m.*; *Eccl.* равнобочие; równoboczna figura, eine gleichseitige Figur. RÓWNOBRZMIĄCY, a, e, jednakowego brzmienia, gleichtönend, gleichlautend; *Vind.* enakoglafezh. RÓWNOCIĄGŁY, a, e, jednostajny, stateczny, wciąż równo idący, gleichmäßig. Już nas pięknym otucha karmiła początkiem, Wszystko iść poczynało równociągłym wątkiem. *Nar. Dz.* 2, 51. *RÓWNOCZCZONY, a, e, czci równéj, gleich verehrt; *Eccl.* споклоняемый. *RÓWNOCZŁONKOWATY, a, e, — o *adverb.*, równych członków, gleichgliedrig; *Ross.* равночленный. RÓWNODUSZNY, a, e, — ie *adverb.*, równéj duszy, jednoduszny, gleichgemüthet; *Eccl.* равнодушный; *Graec.* ἰσόψυχος, *unanimis.* RÓWNODZIEŃ, dnia, *m.*; *Ross.* равноденствіе; *Carn.* enakouzhnost; *Boh.* rownodennost; nocorównia, dziennorównia, die Tagesgleiche, die Nachtgleiche. Punkcik śrzedniego równodnia. *Żebr. Zw.* 98. RÓWNONOCNY, RÓWNODZIENNY, a, e, nocorowny, *aequinoctialis.* Równonocne punkta, w których ekliptyka przecina równik. *Śniad. Jeog.* 102. *N. Pam.* 17, 191. *ib.* 19, 73, Aequinoctial=; *Carn.* enakouzhne. Już trzykroć równonocną linią okrążył. *Przyb. Milt.* 261. RÓWNOIMIENNY, a, e, imienia równego, gleichnamig; *Ross.* равноимянный; *Subst.* Równoimienność; *Eccl.* равноиме-

nie, *isonomia*, Gleichnamigkeit. RÓWNOKĄT, a, *m.*, równokątna figura, która ma anguły równe. *Solsk. Geom.* 6. eine rechtwinkelige Figur; *Vind.* enakovoglen: *Ross.* равноугольный, równowęgielny. RÓWNOKRĘTNY, a, e, równo kręcony, gleichgeflochten. Wieniec u niej na głowie zawieszono złoty, A ten wiąże ozdobnie równokrętne ploty. *Zab.* 6, 166. *Min.* RÓWNOKSZTAŁTNY, a, e, — ie *adverb.*, kształtu równego, gleichgestaltet; *Vind.* enak, podoben, enofurmen, enakelhne podube; *Ross.* равнообразный; *Subst.* 'Równokształtność, 'równokształt; *Vind.* podobnost, enofurmnost, enakovifhnost; *Ross.* равнообразие, равнообразность. RÓWNOLEGŁOBOCZNY, a, e, n. p. Równoległoboczne ściany, *parallelogrammicae. Geom.* 2, 123. RÓWNOLEGŁOBOK, u, *m.*, *parallelogramma*, czworokąt, w którym przeciwne boki są sobie równoległe. *Jak. Mat.* 1, 98. ein gleichseitiges Viereck. *Łesk.* 29. *Geom.* 1, 43. RÓWNOLEGŁOŚCIAN, u, *m.*, *parallelopipedum*, bryła zakończona 6 ścianami parzysto równoległemi. *Geom.* 2, 85. *et* 107: [illegible] czworokątny, w którym podstawy, a zatym i wszystkie ściany są równoległobokami. *Jak. Mat.* 1, 152. *Łesk.* 2, 176. RÓWNOLEGŁY, RÓWNOODLEGŁY, a, e, parallel, gleichlaufend. Dwie linie na płaszczyznie poprowadzone, gdy się z żadnej strony zejść z sobą nie mogą, zowią się równoodległe, *parallelae. Geom.* 1, 39. *Solsk. Geom.* 9. *Łesk.* 8. Równoległe. *Rog. Doś.* 2, 116. *Jak. Mat.* 1, 25. *Hub. Mech.* 107; równoswornc. *Tr.* RÓWNOLEŻNIK, a, *m.*, Koła równoodległe od równika, [illegible] równoleżnikami, *paralleli* [illegible]. *Łesk.* 2, 187. *Bob. Wst.* 50. Parallelcirkel. RÓWNOLICZNY, a, e, — ie *adverb.*, co do liczby równy, gleichzählig; *Ross.* равночисленный. RÓWNOMOCNY, a, e, — ie *adverb.*, równéj mocy, gleichmächtig; *Ross.* равномощный; *Subst.* равномощие, 'równomoc. RÓWNOMYŚLNY, a, e, RÓWNOMYŚLNIE *adverb.*, cf. równoduszny; (*Ross.* равнодушный; *Sorab.* 1. zprawnomoszné; *Vind.* raunovolen, enakoumen, enakovolen, enakomienezhen); równéj z drugim myśli, gleichgesinnt; z sobą zawsze równéj myśli, cierpliwy, obojętny, gleichmüthig. Na wszelką równomyślnie [illegible] burzę. *Hip. Gesl.* C 2 *b.* — *Subst.* Równomyślność; *Sorab.* 1. zprawnomosznofcž; *Vind.* raunoumnost, raunovolnost, enakovolnost, enakomienezhnost. RÓWNONOCNY, *ob.* Równodzienny. RÓWNONOGI, a, ie; [illegible] *planipes*, flachfüßig. RÓWNOOBWODNY, a, e, n. p. Równoobwodne figury, których równy jest obwód, choćby pole nie było równe, stojące w takim obwodzie. *Solsk. Geom.* 18. von gleichem Umfange. RÓWNORAMIENNY n. p. trójkąt, dwa boki równe mający, *aequicrurum*, *Geom.* 1, 18. *Jak. Mat.* 1, 43. *Łesk.* 17. gleichschenkelig; *Ross.* равнобедренный. RÓWNORODNY, a, e, — ie *adverb.*, rodu równego; *Eccl.* вкупородный, *Graec.* ὁμογένης, gleichbürtig, ebenbürtig. RÓWNORZUTNIA, i, *ż.*, parabola. *Alg. Nar. A* 3. Ciało cięzkie w próżni rzucone równorzutnią kreśli. *Hub. Mech.* 52. die Parabel. RÓWNOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh. et Slov.* rownost, stegnost, stegnoslhnost; *Sorab.* 1. runoscž, porunoscž; *Vind.* raunost, enakeflhnost; *Carn.* sravnost (= okoliczność), ravnost, glihóba; *Dal.* yednastvo; *Bosn.* sravnóst, sravgljenje; *Rag.* takmenos; *Ross.* равность, равенство, сходство, сходственность, сличие; jednakowość, die Gleichheit. Równość ulicy. *Tr.*; prostość, die Geradheit. Równość jednego drugiemu, gleiche Größe ꝛc., Gleichheit. [illegible] nierówność, która z pod miary i strychu znacznie w górę wysadza. *Pilch. Sen. list.* 267. Nierówność jest trucizną wolności. *Orzech. Tarn.* 36. Równość w pospolitości bardzo potrzebna. *Cn. Ad.* 1003. Świetną trzeba nierówność, (Ungleichheit), i dumę wygładzić, Co się wyżéj nad równych sama chce wysadzić. *Zab.* 13, 306. Równość u nas była z dawna najcelniejszym szlachty zaszczytem, a zależała na tym, iż wszyscy mieli jedneż przywileje i pod jednymże zostawali prawem. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 50, (cf. bracia). Urzędy rozdane podług różności talentów; a ztąd się ukazuje nierówność. *Zabł. Roz.* 59. — *Math.* Równość dwóch figur ściąga się tylko do ich wielkości, nie zaś do ułożenia boków. *Geom.* 1, 176. — §. Równość umysłu we wszystkich okolicznościach, stateczność nieprzełamana, etc. *Zab.* 13, 75. równomyślność; *Ross.* равнодушие, die Gleichmüthigkeit. RÓWNOŚCIENNY, a, e, n. p. Równościenna figura, która ma ściany równe. *Solsk. Geom.* 6. gleichseitig. RÓWNOŚCIENNOKĄTNY n. p. kwadrat, doskonały kwadrat, mający wszystkie ściany równe i anguły krzyżowe. *Solsk. Geom.* 17. RÓWNOSILNY, a, e, — ie *adverb.*, siły równéj, gleich stark; *Ross.* равносильный; *Eccl.* тождесильный. RÓWNOSTRONNY, a, e, — ie *adverb.*, stron równych, gleichseitig; *Vind.* enakostranen; *Ross.* равносторонный. RÓWNOTRWAŁY, a, e, n. p. Kołysania w małych łukach kołowych są widocznie równotrwałe [illegible] w równym przeciągu czasu. *Jak. Mat.* 4, 119; równoczesne. *Hub. Mech.* 118. RÓWNOUSZY, a, e. uszu równych; *Eccl.* равноухий, gleichohrig. RÓWNOWAGA, i, *ż.*, narzędzie [illegible] gatunku do [illegible] *libella*. *Zabor. Geom.* 327. *Ross.* отвѣсъ, die Setzwage. Równowaga wodna. *Jak. Mat.* 1, 300. *Zabor. Geom.* 337. Równowaga powietrzna. *Zabor. Geom.* 337. — §. Równowaga, położenie poziome; horizontale Lage, Gleichgewicht, Balanz. Dwa miejsca są do równowagi *ad libellam*, gdy równą mają od śrzodka ziemi odległość. *Geom.* 1, 344. Równowaga jest taki stan ciała, kiedy to ciało nagabane jest od wielu sił, które się psują wzajemnie jedna drugą. *Jak. Mat.* 3, 228. Armatę ustawić pod równowagę, t. j. tak, żeby oś armaty i oś czopów znajdowały się poziemnie położone. *Jak. Art.* 1, 144. *et* 194. RÓWNOWAŻENIE, ia, *n.*, *libellatio*. *Geom.* 1, 343. *Ross.* равновѣсъ, равновѣшиваніе, [illegible] ści na powierzchni ziemi znajdujących się. *Zabor.* 336. *Jak. Mat.* 1, 295. *Łęsk.* 2, 165. Przez równoważenie wyznacza się różnica, która zachodzi między odległością od śrzodka ziemi dwóch punktów. *Geom.* 1, 346. das Horizontalwiegen, Balanciren. RÓWNOWAŻNOŚĆ, ści, *ż.*; *Sorab.* 1. runaważnofcž; *Carn.* enakopesnost; *Vind.* enakovelajozhnost, enakelhna vaga, enaka tesha, rauna mera, enaka vifha; *Croat.* pravomernoszt; *Bosn.* mjerra, mirra, (cf miara); *Rag.* pravomjernos, pravomjerje, umjerra;

Eccl. равномѣріе, равноважество, мѣрило равное; *Ross.* равновѣсіе, *aequilibritas. Hub. Wst.* 125. das Gleichgewicht. Dwie siły sobie równe, a zupełnie sobie w kierowności przeciwne, zostawują pędzoną bryłę w równoważności. *Hub. Mech.* 68. *et* 83. Oby Zygmunt August był ustanowił równoważność senatu z izbą peselską! *Czark. Pr.* 253. RÓWNOWAŻNY, a, e, — ie *adverb.*; *Sorab.* 1. runaważné; *Carn.* enakopesne; *Vind.* raunomeren, raunovishen, ene mere, enakovelajozh, enakeshen; *Eccl.* равноважный; *Ross.* равномѣрный, равновѣсный; jednakowéj wagi, gleichwägend, gleichwichtig. Ty z każdą z nich obcując codzień poufale, Kładziesz na równoważną ich szacunek szalę. *Węg. List* 1. RÓWNOWAŻYĆ *cz. niedok.*, wynajdować, ile jedna bryła jest więcej oddalona od środka ziemi, niż druga. *Jak. Mat.* 1, 296. die Horizontalrichtung abwägen. *RÓWNOWCZESNY, *ob.* Równotrwały. RÓWNOWIEKI, a, ie, wieku równego, gleichen Alters, gleichen Zeitalters; *Boh. et Slov.* rownowěký, gedno[illegible]ký, rowného wěku, spolawěký; *Sorab.* 1. yenak staré, yenakeye starobe; *Ross.* сверстный. *ROWNOWŁAJCA, ROWNOWŁADZCA, y, *m*; *Ross.* равнодѣтельный; jednakowéj władzy rządący, Gleichherrscher, gleich gewaltiger Mitherrscher. Ociec wszystkim władający, syn z nim *równowłajca. *Groch. W.* 21 *Równowłajca ojcu. *ib.* 115. RÓWNOWYSOKI, a, ie, jednéj wysokości, gleich hoch. Równowysokie gałęzie, *fastigiati*, z różnych miejsc wyrastają; dolne jednak od górnych są dłuższe, tak iż wszystkie [illegible] dosięgają wysokości. *Jund.* 2, 11. RÓWNÓWZGLĘDNY, a, e, n. p. Równowzględna proporcya. [illegible] jednakowego stosunku, [illegible] jes. RÓWNOZIARNISTY, a, e, — o *adverb.*, ziarn równych, gleichkörnig. Piasek drobny równoziarnisty. *Torz. Sił.* 4. RÓWNOZNACZNY, a, e, jednakowego znaczenia; *Vind.* enakokashezh, enakopomenezh, gleichbedeutend. Równoznaczne słowa. *Ust. Konst.* 1, 119, (*ob.* *Blizkoznaczny). *Subst.* Równoznaczność, Gleichbedeutenheit; *Vind.* enakokashezhnost, enakopomenzhnost. RÓWNY, RÓWIEN, [illegible] RÓWNIUCHNY, RÓWNIUCZKI, RÓWNIUTEŃKI, a, ie, [illegible]; *Boh.* rowný, [illegible]; *Sorab.* 1. run, runa, poruna, runé, poruné; (*Sorab.* 2. rowna małżonek); *Carn.* ravn, ravne, rovne, glih; *Vind.* ravn, ravèn, [illegible], vraven; *Croat.* raven; *Dal.* ravan, [illegible], priklelan; *Rag.* [illegible], ravan; *Bosn.* ravni, jednak, prirok, takman, (cf. taki, takuteńki); *Slav.* rávan, jednák; *Ross.* равный, ровный, сходный, схожій, схожь, плавный, [illegible]; *Eccl.* [illegible]ренъ; (cf. *Lat.* riualis, cf. rivus, cf. rów); niedołkowaty, niegórzysty, niepochyły, niezłoczysty; eben, gleich, gerade. Równiuczka łąka. *Rej. Wiz.* 179 *b.* Droga równa, gładka *Ross. vulg.* гладь. — Sobie równy, jednakowy co do siebie, n. p. Las nierówny, t. j. na niektórych miejscach gęsty, a na drugich rzadki. *Mon.* 74, 731. — Równy drugiemu czym, albo w czym, wagą, miarą, albo równej wagi, *miary, siły etc.; dem andern gleich, von gleicher Maß, Gewicht *rc.* Zegary słoneczne starożytne, od godzin 12, na które starożytność dzień każdy dzieliła, i nazywała nierównemi, że godziny te w krótsze dni wszystkie musiały być krótsze etc. *Solsk. Geom.* 3, 42. Równych części *Eccl.* равночастіе. Równemi częściami *Ross.* равночастнѣ. Ci, którzy mają różne natury, muszą też nie równymi, ale różnymi być w jednakich spraw i niejednakim sposobem wykonywaniu. *Salin.* 2, 383. Sakramenta starozakonne z sakramentami nowego zakonu nie są równe, i nie zgadzają się z sobą. *ib.* 6, 105. Wyznawanie to jest onemu wyznawaniu pospolitego ludu równe i podobne. *ib.* 2, 8. Nierówne są mnogości a występki twoje ku występkom onego ubogiego Piotra. *Rej. Post. G g* 5. Równe figury, których powierzchnie są jednakowe, chociaż kąty i boki rozmaite. *Łęsk.* 18. Mając wyrazić, iż dwie ilości są sobie równe, oddziela się jedna od drugiej tym znakiem =; n. p. a = b, wymawia się a równe b. *Jak. Mat.* 2, 140. Którzy sięgają równym stopniem zmarłego, równym prawem też biorą części sukcesyi. *Chełm. Pr.* 77. Następca Eduarda rówien ojcu z cnoty, nie był mu rówien z szczęścia. *Przyb. Luz.* 127. Równy apostołom (*Ross.* равноапостолъ, święty dla nawrócenia pogan apostołom porównany). Sławny Apelles, w jego rzemieśle równego świat nie miał. *Falib. A* 1, (*ob.* Równia 2). Równiśmy sobie; nie ma nic jeden nad drugiego. *Cn. Ad.* 1003. (i ja taki pan, jak ty). Równyś pan, posłużysz sobie sam. *Cn. Ad.* 1004. Człowiek pyszny równemi gardzi. *Teat.* 6. *b*, 44. Równego pana gniew gotowe nieszczęście. *Rys. Ad.* 59. Stan szlachecki w Polszcze równy wszelkim stopniom szlachectwa gdziekolwiek używanym. *Gar. Nar.* 1, 154. Równe prawo *Eccl.* равнозаконеніе, равное установленіе. Równy z równym się towarzyszy, *Cascus Cascam ducit. Mącz.* (trafiła Marta na Gotarta). Równy z równego się weseli. *Rys. Ad.* 59. Gleich und Gleich gesellt sich gern; *Boh.* doba k' době, rownj k' sobě; *Slov.* rowní rowného hledá; *Sorab.* 2. rowno k' rownemu sze namaka rado. Starą mamy przypowieść, iż równy równego Zawżdy bardzo rad widzi do społku swojego. *Rej. Wiz.* 156 *b. et* 64 *b. Gaw. Siel.* 375. Nierówni niezgodni. *Rys. Ad.* 46. Pomoc nierówna niepewna. *Rys. Ad.* 56. Przyszło na Jozafata wojsko pogańskie [illegible]. *Rej. Post. H* 8. mocniejsze nad niego, silniejsze. — *Grammat.* Stopień równy, *Po*[illegible], *Slov.* [illegible]; *Ross.* положительной степень. — Równym sposobem, podobnym sposobem *Eccl.* прискреннѣ. (*Slov.* Rowné za podobne stogi; cf. nie kijem, lecz pałką, *unum idemque*). Nierówna = nierówna rzecz, sprawa, *ob.* Nierównia, czemu nie zdołamy, (cf. nie jest [illegible]): etwas über unsre Kräfte, ungleiche [illegible], *Vind.* [illegible] na kuſs; *Ross.* онъ не тебѣ чета. O nierówną się nie kuś. *Rys. Ad.* 55. *Petr. Hor.* 2, *M b.* To zgubiło Władysława, że się o nierówną rzecz pokusił, prosto się rzucił z motyką na słońce. *Gorn. Wl.* 6. *Star. Ryc.* 12. Kuś się o nierówną, równa cię zawsze potkać może. *Rys. Ad.* 23. — Równa rzecz, nienadzwyczajna, której zdołamy, etwas nicht übergroßes. Piekło zdało się za rzecz równą Orfeuszowi. *Zbil. Lam. A* 3. — Równa miara, równowaga, Gleich-

gewicht. Trwała nieco w równéj mierze bitwa. *Warg. Cez.* 223. — *Aliter:* Równy = prawy, nie zbytni, niedłuższy, niekrótszy, jaki powinien być; grade das rechte Maß haltend, grade recht. Równa miara, *oppos.* spora miara. — Cztery mile Włoskie, jakoby równa mila nasza Polska. *Star. Dw.* 22. Będąc od miasta w równéj mili. *Żyw. Jez.* 24. Dziękował Antyoch Rzymianom, że go z wielkich zbytnie rządów wyjęli, a w równych granicach panować rozkazali. *Warg. Wal.* 117. Król sam wolał na równéj rzeczy przestać, a w dostatku wszystko rycerstwo swe mieć. *Biel.* 43. (na ordynaryjnéj, gewöhnlich, ordinär). Orzeski, człowiek familii równéj, ale wymowy i godności wielkiej. *Biel.* 537. niewysokiej familii, nicht vornehm. Kto chce co rychlej rozprzedać, na równy zysk godzi. *Alb. na Woj.* 11. mierny, mäßig. Pilniejsze rzeczy dla równiejszych opuszczają, niepotrzebne fundacye zakładają, a śpitalu dla mizernych ludzi niemasz. *Sekl.* 35. (dla obojętniejszych, mniej ważnych). Oba się zarazem zdumieli, [illegible] że śmy téj równéj rzeczy nie wiedzieli. *Papr. Koł. U.* (błahéj, pospolitéj, geringfügig). Grać grę równą, [illegible] *Teat.* 19. c, 78. (obojętną). — §. *Moral.* Nie mógł on znieść równym umysłem zbytków wieku swego. *Nag. Fil.* 81. obojętnie, równomyślnie, gleichgültig. — ROWOWY, a, e, od rowu, Graben =, *Ross.* [illegible]

Dalsze pochodz. *dorównywać, dorównać, narównać, obrównać,* [illegible] *zrównać, zarównać.*

ROXOLAN, ROXOLANIN, a, *m.*, [Alani mieszkający nad rzeką Rą czyli Wołgą, die [illegible] 2]. Alani, złączywszy się z Rusią, nazwani są Roxolani, jakoby Ruś i Alany. [illegible] 15. [illegible] §. Roxolani, [illegible] die Russen 2]. My Roxolanie mamy śś. oo. doktorów cerkiewnych. [illegible] 82. [illegible] ROXOLANKA, i, ż., [eine Rhoxolanin, *tr.* Rusinka, eine Reussin 2]. n. p. Roxolanki to jest, Ruskie panny [illegible] 268.

ROZ —; *Boh.* roz-; *Slov.* roz-, roze-; *Sorab.* 1. roſ-, roſno=, n. p. roſpuschežu, roſnopuscheżu; *Sorab.* 2. rostil-, (cf. rozdzielić); *Carn.* res-, n. p. resdejl, resdejlim; *Vind.* ras-, raſ-, res-, ars-, reſ-; cf. ries, rös, oistru = ostrze, (cf. raz, rznięcie, *rzaz); *Ross.* разъ-, (cf. raz), cf. развѣ oprócz, cf. рас-, (n. p. распопъ expop, złożony, wyświęcony pop); roz-; *praposit. inseparabilis, significatione respondens latinae dis-*; n. p. Rozprószyć, *dispergere*, zerstreuen. Roz-, zawsze podział jakiś znaczy. *Kpcz. Gr.* 2. *p.* 261. [illegible] rozkupić; tak przedać, kupić, że się już nic towarów nie zostaje, [illegible] so daß nichts mehr übrig und [illegible] — §. Godna jest zastanowienia, że władze duszy, któremi człowiek przewyższa zwierzęta, znamionują się słowami, składanemi z przyimkiem roz-, n. p. rozum, (cf. um), rozsądek, roztropność, rozwaga; (cf. *Lat.* discernere: *Gall.* discernement; cf. rozbiór, cf. rozgarnienie, roztrząsanie). Niższe władze duszy, spólne nam ze zwierzętami, mają imiona składane z przyimkiem po-, n. p. pojęcie, pojętność, pomnienie, (ztąd pamięć, wspomnieć, przepomnieć). W innych dyalektach Słowiańskich ta różnica mniéj jest dochowana. — §. *Cum reciprocis* Rozbiegać się, rozigrać się, rozpić się = tak się wdawać w bieganie, igranie, picie, że się już nie wstrzymasz; ins Laufen gerathen, ins Spielen gerathen, ins Saufen gerathen, so daß man nicht wieder heraus kommen kann. — §. *Observ.* Częstokroć roz-, dla następujących kilku zgłosek, przybiera po sobie *e*, n p. rozegnać, rozebrać. *Kpcz. Gr.* 2. *p.* 261. Zwyczajnie *roz-*, przed literą *c, k, p, t*, piszą *ros-*, rospalić, rospychać, rosciągnąć, roskupić, roskosz, rostropny. *Dudz.* 14. Nawet przed *sm, sw, sy, st*, często z opuszczają n. p. rośmieszyć, roświecić, rosypać, rostać się. *ib.* Jednostajność wywodu źrzódłosłowowego tu wymagała pisać wszystko podług liter pierwiastkowych; boby się nie bardzo zgadzało pisać: rozepchnąć a rospychać, rozeprzeć a rospierać, rozejść a roschodzić, rozetkać a rostykać, rościerać a rozetrzeć.

RÓŻA, y, *ż.*, RÓŻYCZKA, i, *ż*, *dem.*; (*Boh.* růže, růžička; *Slov.* růža; *Sorab.* 1. roža; *Sorab.* 2. roža, rohža; *Carn.* rósha, gartresha (2. rosha, [illegible] kwiat, kwiatek); *Vind.* rosha, gartosha (2. [illegible] zvetizhiza = kwiatek); *Hung.* rosà, rusa; *Croat.* rósa; *Dal.* rùsa; [illegible] roxa, [illegible] rosgja; *Ross.* роза; *Eccl.* рожа, шипокъ, (рожа, [illegible] twarz; *Lat.* rosa; *Graec.* [illegible] cf rudawy, rusy); [illegible] *Germ.* die Rose. [illegible] pospolitej wieloraka jest: Holenderska, cynamonowa, Turecka, żółta, [illegible] 269. Róża [illegible] *ob.* Pszczek, [illegible] Róża polna, [illegible] *Sorab.* 1. polna roža, schiplenka, (*ob.* Szypułka); *Vind.* voglovje, ſhipek, ſhipezhje; *Ross.* сербарининкъ, шиповникъ, [illegible] Róża pszczelna, [illegible] Róża bobkowa, *ob.* Płochowiec. Róża czarna, ozimia, ślazowa, słoneczna, *malva rosea*, ślaz Włoski. *Cresc.* 286. *Urzed.* 21. Pappelrose. Lisia róża, *ob.* Omieg — W potocznym mówieniu, róża = czerwona róża zwyczajna, królowa kwiatów, [illegible] die Königinn der Blumen. Wiesz, że przy róży ostre ciernie tuż się rodzi, Dla róży zaś rozkosznej i ranić się godzi. *Zimor. Siel.* 149. Piękna róża, ale tarń. *Pot. Arg.* 304. Ciernie, a przecię piękną różę rodzi. *Auszp.* 28. Sięgam róży, a chwytam za ciernie. *Teat.* 42. *c*, 41. Musisz się głogiem zakłóć, abyś róży urwał. *Kołak. Wiek. C* 1. Różą rade rwiecie, a tarnia tykać się nie chcecie. *Petr. Ek.* 86. Prawdziwe dobro, co się z cnoty rodzi, I wprzód po cierniach, niż po róży chodzi. *Fast. Fid.* 334. — *Prov. Slov.* Neni teg ruže, kterábi ně zwedla; niemasz téj róży, któraby nie zwiędła; wszystko przemija. *Slov.* Wtedi růže trhagu, keď kwitnu; w ten czas róże rwać, kiedy kwitną; cf. łyka drzeć, kiedy się dają; cf. żelazo kuć, kiedy rozpalone. — Aluzye do koloru, do czerwoności, do piękności; Rose, mit Rücksicht auf Farbe, Röthe, Schönheit. Dziewczęta, jak róże i lilie. *Teat.* 30, 68. Taka ładna, mléko i róża. *Teat.* 30, 27, (cf. krew). Tak mi się ładna zdajesz, gdyby

róża rozkwitająca. *Teat.* 10. *b*, 39. Róże przedziwne, jako gdy się żarzy W mleku krew purpurowa, pałały z jej twarzy. *Tward. Wł.* 6. Przyjemna róża zakrwawiła natychmiast jej czoło. *Zab.* 11, 95. *Pias.* (rumieniec, wstyd; cf. raki piec). Gdzież ów alabaster czoła? gdzie jagód róże? *Mon.* 70, 585. (rumieńce?). — *Blande:* Adieu, róża w pełni, kwiecie mój najdroższy. *Teat.* 32. *b*, 60. Dobry dzień, różyczko wszystkich dziewczyn. *Teat.* 52, 55. — 2) Rzeczy na podobieństwo czyli wzór róży zrobione; Rosetten, Sachen in Gestalt einer Rose. Chustka w róże szyta. *Pot. Jow.* 181. Różyczki na trzewikach pięknie przyszyte. *Teat.* 56. *c*, 54. Róża na podniebieniu sklepów, *tholus. Cn. Th.* — Gdy się do cyny Angielskiej dodają trzy pięćdziesiąte części ołowiu, powstaje cyna, którą różą naznaczają, i ztąd jej nazwisko dają. *Kluk.* 192. das Rosenzinn. — 3) Róża, choroba *erysipelas*, piekielny ogień, *Vind.* shena, shen; *Croat.* verbanecz; *Bosn.* rosgjać, poganać; *Rag.* roxàzi; *Slav.* zalèsina, poganesma, cèrni prishch; *Ross.* рожа, die Rose, der Rothlauf, das heilige Feuer, eine Entzündung der Oberhaut, zapalenie skóry, zognienie różowy niby kolor wydające. *Perz. Lek.* 271. *Perz. Cyr.* 1, 122. *Syr.* 901. — 4) Róża, *herb*; *ob.* Poraj. — 5) Róża, Rosa, Rozia, imię białogłowskie: Rose, Rosine, ein Weibername. Pod czułym Róża wychowana okiem. *Zab.* 12, 56. Pir[illegible], co go robi Ruzia. *Zab.* 8, 122. RÓŻAŃCOWY, a, e, od różańca, den Rosenkranz betreffend; *Boh.* růžencowý. Ołtarzyki najświętszej panny różańcowej i szkaplerznej. *Xiądz.* 215. Kłótnia urosła o precedencyą bractwa szkaplerznego i rożańcowego. *ib.* 213. RÓŻANIEC, ńca, *m.*, różany wianek, rozmyślania abo modlitwy z żywota i spraw bogarodzicy zebrane; *Boh.* růženec, pateře, pateřký; (*ob.* Pacierze, paciorki); *Slov.* ruženec; *Sorab.* 1. [illegible]; *Vind.* roshenkrienz, paternafhter; (*Carn.* roshânz = ogrodnik kwiatowy); *Croat.* chiszlo; *Bosn.* cislo (*ob.* *Czcić, rachować), brojeniça, kralisc, kruniça; *Slav.* roxàrje; *Rag.* rusaar, sotjeer; *Lat.* rosarium, §. 1) *Germ.* der Rosenkranz. Różaniec, święty rachunek pacierzów albo 100 pozdrowienia anielskich, przy każdym dziesiątku modlitwę pańską przyłączywszy. *Birk. Dom.* 18. Różaniec święty, nic inszego nie jest, jedno pewny sposób modlitwy. *Bzow. Roż.* 1. — Różaniec abo koronka panny Maryi. *Cn. Th.* Różaniec zowie się korona abo wianek. *Bzow. Roż.* 7. Ślepe bywa ich przywiązanie do prywatnych nabożeństw, szkaplerza, różańca, paska, sznurka i t. d. *Mon.* 76, 577, (*ob.* Bractwo). — Nic nie umie, do niczego go użyć nie można, ani do tańca, ani do różańca. *Mon.* 74, 109, cf. ni bogu świeczki, ni dyabłu ożoga; cf. ani do rady, ani do zwady. — 2*) Rożaniec = ogród różany, ein Rosengarten; *Carn.* roshnishe; *Vind.* roshni vert, roshnu lekoufhe, roshnjak, roshifhe; *Rag.* ruxiscte. (*Croat.* rosoczvet, veliki traven = maj miesiąc). Okna te się otwierają na rozkoszne ogrody i różańce Włoskie. *Tward. Pasq.* 5. Bujał sobie po wonnych różańcach Palady, Róże po jasnym zbierając Helikonie. *Tward. Misc.* 45. — 3) Różaniec, różany kolor, rumieniec; Rosenfarbe, Röthe. Nim błyśnie swoim jutrzenka różańcem. *Chrośc. Luk.* 98. Wiecznym rożańcem jagody jej kwitną. *Tward. Misc.* 145. Zapalą się różańcem mu jagody. *Tward. Pasq.* 94. Pierwszej zakwitając różańcem młodości, potrzebował przewodnika. *Tward. Wł.* 44. **RÓŻANORĘKI, a, ie, n. p. Różanoręka zorza. *J. Kchan. Ps.* 82. różopalca, die rosenfingerige Aurora. **RÓŻANOUSTY, a, e, n. p. Różanousta Gryzelda. *Groch. W.* 454. rosenmündig. RÓŻANY, a, e, od róży, z róży, *ob.* Różowy, Rosen=; *Boh.* růžený; *Slov.* ružowi; *Sorab.* 1. rožaně, rožaczé; *Vind.* roshni, (roshni, roshnasty, roshast, zvetni = kwiatowy, kwiecisty); *Croat.* rósichni, rosni; *Hung.* rosábólvaló; *Rag.* rúsni; *Eccl.* шипковый. Wieńce różane na głowy kładą. *Birk. Zyg.* 27. Wiele rzeczy przyprawują z kwiatów różanych; miodek różany, cukier różany, syrop różany, olejek różany, wódkę różaną. *Sienn.* 143. *Cresc.* 496. *Kluk. Rośl.* 2, 249. Różana wódka (*Carn.* roshna woda). Mój ty kwiateczku różany! *Teat.* 10. *b*, 41. (różyczko!) Wdowa jest jako kierz różany; póki róża kwitnie, póty go szanują, a jak prędko zginie, to już nikt oń nie dba. *Dambr.* 437. Różane jagody, *ob.* Głóg. Różany wianek. *Zab.* 9, 348, (*ob.* Różaniec). Zupełny różany wianek składa się z 150 zdrowych Maryj, i z 15 pacierzy rozdzielonych na dziesiątki. *Bzow. Roż.* 19. *Prov.* Stanął mu za różany wianek. *Rys. Ad.* 641 (dobry czyn stoi za modlitwę). Ratował ich, i stawał im, jako mówicie, za różany wieniec; bo modlitwą, jako kwiatem najwonniejszym, ubłagał boga. *Birk. Zyg.* 47. — Rosenkreuc, sławny chimik, ustanowił sektę adeptów, t. j. towarzystwo braci różanego krzyża. *Mon.* 69, 65. — Różany = różanéj maści, rumienny; *Vind.* roshnofarbast, rumen, rosenroth. Koryno dziewczę kochane, Twe lice z mlékiem różane. *Zab.* 16, 177. Tyś nas odkupił krwią swoją różaną. *Groch. W.* 66.

Pochodz. *różeniec, różnik, różowy, różopalcy, różować, uróżować, poróżować, naróżować.*

ROZBACZYĆ, ROZBACZYĆ sobie, ROZBACZYĆ się *dok.*; Rozbaczać *niedok.*, Rozbaczywać *frequ. et cont.* rozważać, bacznie rozbierać, roztrząsać: prüfen, durchschauen, untersuchen, die einzelnen Theile nach einander erwägen. Dowcipy nigdy nie próżnowały, ale okazyą wszelką pilnie rozbaczywały. *Warg. Cez. A* 3. Nie gniewam ci się, ale rozbaczam, mam-li się gniewać. *Budn. Apopht.* 42. Skarał go, aczkolwiek mógł rozbaczyć, że to się przypadkiem stało. *Warg. Wal.* 188. W kilka dni sobie rozbaczył, iż te słowa nazbyt śmiele mówił. *Gwagn.* 520. Rozbaczże się człowiecze, któryś marnie rozszafował dobra pana swego. *W. Post. Mn.* 316. (upamiętajże się, gehe in dich). Ty się na to tam dobrze rozbaczaj. *Biel. S. N.* 56. Trzeba abyś się na wszystko dobrze rozbaczył. *Baz. Sk.* 162. (bacznie oglądał). Niech się rozbaczą, że krzyż ten będzie ich zaszczytem. *Biał. Post.* 27. Na to się pilnie rozbacz, jakbyś się nieprzyjacielom bez nas obronił. *Biel.* 289. *Chrzyszt. Nin. A* 4 *b*. Uważne rozbaczywanie. *Krom.* 508. ROZBACZNY, à, e, ROZBACZNIE *adverb.*, rozważny, roztropny, überlegt. Nierozbacznie, *inconsulte. Mącz.*

1. ROZBADAĆ, *ob.* Rozbość. 2. ROZBADAĆ *cz. dok.*, badając rozbierać, rozważać, rozbaczać; überlegen, erforschen. Nieba mi nie pozwoliły, abym uważał braci byt nieszczęśliwy, Abym rozbadał myśla, jak mizernie żyją. *Kulig. Her.* 49. To sam tylko sobie był rozbadał, nie mając za sobą żadnego przykładu. *Budn. Cyc.* 22.

ROZBECHTAĆ, rozbechce *cz. niedok.*, poduszczać, rozjątrzać; reitzen, ungestüm machen. Twoja cię Nimfo własna chęć rozbechce. *Chrośc. Ow.* 381.

ROZBECZEĆ się *recipr. niedok.*, głośno rozpłakać się, in lautes Weinen gerathen, recht ins Weinen hinein kommen. Porzucona, w żałosne rozbeczysz się szlochy. *Przyb. Ab.* 105. Rozbeczała się, niewiedzieć dla czego. *Teat.* 54, 26.

ROZBESTWIĆ kogo, *cz. dok.*, mocno podburzyć, do furyi go przyprowadzić, einen ganz wild machen; *Ross.* расправить, растравливать: *Eccl.* раззвѣряю, разсвирѣпяю, раздражаю, воззвѣрити, учинить суровымъ, безчеловѣчнымъ. Niektóre wody rozbestwiają do cielesności. *Otw. Ow.* 619. Lew posoką rozbestwiony. *Zab.* 15, 285. Ty królu tak dalece Litwę rozbestwiłeś, że już na twoje władze upornie biją: *audaciam provexisti. Krom.* 624. ROZBESTWIĆ się, *ob.* Bestwić się, rozwydrzeć; *Ross.* разсвирѣпѣть.

ROZBIĆ, *f.* rozbije *cz. dok.*, Rozbijać *niedok.*; *Boh.* rozbiti, rozbigeti; *Sorab.* 1. rozbiyu, rozceżeru, rofcżepu, rolcżèpem; *Vind.* resbiti, resklati, ubiti, rescossiti, reskresati; *Croat.* razbiati, razbiam; *Rag.* razbitti, razbiti; *Slav.* razbiti; *Bosn.* razbitti, razbiati; *Ross.* разбить, разбивать, расковать, перековать, расхлопать, расхлопывать, разшибить, разшибать: rozbijać co, rozłupać; zerschlagen, zerschmettern. Rozbić dzban o pal. *Tr.* Rozbić jajka (*Vind.* gorstrupiti jaize). Rozbić grudę (*Bosn.* razgruniti, razbitti grumenja, zavlaciti). Rozbijać okręt, nawę, ein Schiff scheitern lassen. Rozbił się okręt, das Schiff ist gescheitert; *Vind.* ladja se je ugrom resbila. Rozbić się z okrętem. (*Boh.* tápati; *Vind.* ladje lom terpeti. 1 barko navdariti; *Rag.* razbittise). Tak wielki szturm powstał, że się one galery wszystkie rozbiły, i ludzie wszyscy potonęli. *Biel.* 579. Zobaczył rozbitego kawałce okrętu, Deszczki, dyle i wiosła złamane do szczętu. *Jabł. Tel.* 5. Na rozbitéj deszce Wit tonącego popchnął ku brzegowi. *Morszt.* 28. Rozbicie się okrętu, der Schiffbruch; *Sorab.* 1. łżowina rozstorežženo; *Carn.* ladje lom; *Vind.* ladje lom, ladiouni potup, barkouski lom; *Ross.* разбивка: *Eccl.* кораблекрушеніе, истопленіе, потопленіе. Rozbity na wodzie, (*ob.* Rozbit, Rozbitek). Rozbiły się fundamenta. 3 *Leop.* 2 *Reg.* 22, 8. (rozrażały się. 1 *Leop.*). — *Fig.* Rozbijać co, przecinać, niszczyć, przeszkadzać; vernichten, zerschlagen, zerstören, verhindern. Baliśmy się ich, by przedsięwzięć naszych nie rozbili. *Przyb. Luz.* 137. Gwałt uczyniony w sejm, to jest rozbicie sejmów, sejmików, trybunałów. *Vol. Leg.* 3, 68. Świece ciemność rozbijają. *Sk. Żyw.* 1, 87. (rozganiają). Koncylium dobrze rozpoczęte, sromotnie się rozbiło. *Sk. Dz.* 242. rozprószyło się, es zerschlug sich; *Ross.* разладиться, разлаживаться. — §. Rozbijać na drodze, zbijać, odzierać na polu, na morzu; Straßenraub treiben, Seeräuberey treiben, ein Straßenräuber, Seeräuber seyn; *Slov.* łaupjm na cestach, (*ob.* Łupić); *Rag.* robitti, porobivati, (*ob.* *Rob, cf.* robić); *Bosn.* harati; *Croat.* tolvaim; *Ross.* разбойничать. Abo to tu Mospanie pod Bieszczadem, Takli się to rozbijać godzi bez sromoty? *Pot. Jow.* 110. Czyniliście im wielkie krzywdy, łupiąc ich ledwie nie ze skóry, rozbijając ich z majętnostek ich. *Birk. Kant. C* 2 *b.* (jak rozbójcy wyplondrować, straßenräuberisch berauben). Parobek w karczmie mię rozbił. *Teat* 52. *b*, 51. jak rozbójnik mię opadł, er fiel mich straßenräuberisch an. — *Aliter:* Dwa cesarze o państwo się rozbijają. *Sk. Dz.* 709. na umor z sobą walczą, sie schlagen sich mit einander aufs äußerste herum. — *Aliter:* Cały dom pomieszany, niema i jednego z służących, ktoby się od żalu nie rozbijał. *Teat.* 38, 246. nie zabijał, gwałtu jakiego sobie nie czynił, der sich nicht eine Gewalt anthun möchte. — §. Rozbijać, rozciągając przybijać, auseinander und anschlagen. Na krzyżu Jezusa rozbili. *W. Post. W.* 1. Dla mnie Jezus się dał na drzewie rozbić. *Bzow. Roż.* 83. (*ob.* Rozpiąć, rozpięcie). Rozbijać namiot, rozwijając postawić, przymocować, przytwierdzić, ein Zelt aufschlagen. Od miasta w mili Swe obozy i gęste namioty rozbili. *Tward. Wł.* 194. Baldakin w jej pokoju rozbiją, aby pod nim siadała *Star. Dw.* 48. Namiocik łożkowy rozbił. *Birk. C. med.* A 3. den Betthimmel aufmachen, aufstecken, aufschlagen. Rozbijać szpalery, kobierce. *Cn. Th.* aufhängen, aufschlagen, anschlagen. Rozbił swój kram między Weneckiemi. *Budn. Apopht.* C 4. (rozkramować, er schlug seinen Kram auf. Sieć rozbijać, rozwieszać, das Netz aufstellen. Obaczysz, jak myśliwce na świat tę sieć rozbija. *Rej. Wiz.* — *Aliter:* Wyrok ten we wszystkich miastach niech będzie obwołany i rozbity. 1 *Leop. Esther.* 16, 19. przy bramach różnie przybity, verschiedentlich angeschlagen, an verschiedenen Orten. Kazał to rozbijać i głosić u wszech narodów. 1 *Leop. Esther.* 1, 22. Rozbijać obrazy i tu i tam przybijać verschiedentlich aufhängen, hier und dort. — §. *Oeconom.* Rozbić n. p. wieprze, rozeprzeć, rozepchać, roztuczyć, fett machen. Roztuczył się, utył i stał się rozbitym. 1 *Leop. Deut.* 32, 15.

ROZBIEDZ się, rozbiegł się, *f.* rozbiegnie się *recipr. dok.*, Rozbieżeć się, *f.* rozbieży się *contin.*, Rozbiegać się, Rozbiegiwać się *frequ.*; *Boh.* rozbèhnauti se, rozbjháti se; *Slov.* rozbèhugi se, rozbjhám se; *Sorab.* 1. rozbieżacż, rofbjżu, rofbjżim, rofbjham, rozbèżu szo; *Rag.* rozbieghnutise; *Croat.* razbegujemsze; *Ross.* разбѣжаться, разбѣгаться; w rozsypkę iść, rozstrzelać się, rozpraszać się, rozpierzchać, pouciekać w różne strony; aus einander laufen, verschiedentlich sich verlaufen. Zgromadzenie rozbieżałych stad. *Hipp.* 4. Widać tam stada niezliczone i trzody rozbiegłe i tu i owdzie po łąkach. *Boter.* 315. Ciężko mi ściągać myśli rozbiegnione I w jarzmo wiersza je wprawić. *Karp.* 1, 176. Po tej klęsce rozbiegli się po lasach. *Tr.* Rozbieżenie gromady jakiej, rozpierzchnienie. *Cn. Th.* Zakonnicy rozbiegli się byli, tu i owdzie po królestwie. *Boter.* 4, 230. Jad rozbieżany po członkach *Bardz. Luk.* 105. rozszerzony, verbreitet, ausgebreitet. Gdy się to między ludźmi rozbieża-

ło, że jeden drugiego na pojedynek wyzywał.... *Vol. Leg.* 2, 1214. gdy się rozchodziło, roznosiło między ludem, gdy gruchnęło, da es ruchbar wurde. W cyrkule, co się do środka przywiąże, rozlegać się i rozbiegiwać przestaje. *Bardz Boet.* 137. — Idźcie na °rozbieżenie dróg. *Rej. Post. R r b.* na rozstajnie, Scheideweg. — 2) Rozbieżeć się, zawodzić się, den Anſatz zum Laufen nehmen; niewstrzymanie bieżeć, ins Laufen kommen, in den Schuß gerathen, unaufhaltſam hinrennen, hinſtürzen. Szk... po na stanu próżnując, rozbieży się, kopa, basa. *Petr. Ek.* 112. Mając dół przeskakiwać, sztucznie skakać będą; cofając się nieco w tył, i nakoniec rozbiegając się. *Mon.* 70, 168. Dzielnym woźnikom nie dasz rady; mnie samemu ledwie się nadadzą, A jak się rozbiegają i na léc nie dadzą. *Żebr. Ow.* 29. Jeśli koła wczas nie zahamujesz, z góry rozbieża się wszystkie. *Czach. Tr. C* 2. — *Fig.* Rozbiegały się koła; już tu nierząd. *Ca. Al.* 1004 [illegible]. Ani słów znajdzie wypowiedzieć usty, Jako się w zbytku rozbiegały koła. *Pot. Syl.* 239. W ten czas jeszcze się były koła tak bardzo nie rozbiegały, jeszcze żołnierze nie chadzali w bławatach. *Star. Ryc.* 44. Co czynić, gdy się koła rozbieżą, a wolność wyuzdana w swawolą i szaleństwo pójdzie? *Birk. Syn. C. Falib. F.* Rozbiegałych młodzieńców na munsztuk wziąć. *Teat.* 19, 95. (rozpuszczonych, rozpustnych, ausgelaſſne junge Leute). Pewne wdowy, czystość bogu poślubiwszy, zasię rozbiegawszy się, za mąż chodzić chciały. *W. Post. Mn.* 612. Rozbiegłe serce wściąga, a zkurczone wspiera. *Ryb. Gęśl. C* 4. Teraz tak się łakomstwo rozbieżało, że urzędnicy daleko nielutościwsi są, niż sami panowie. *Kosz. Lor.* 161 *b.*

ROZBIEG, u, *m.*, rozbieganie się, rozbieżenie, rozpierzchnienie, rozsypka, das Auseinanderlaufen, Zerrinnen, die Zerſtreuung. Zwykło się używać jazdy na rozbiegi po kraju nieprzyjacielskim. *Jak. Art.* 2, 456. (Streifzüge). W rozbiegu, ciemnotach, a powszechnym rzeczy zamieszaniu; [illegible] *Nar. Tac.* 3, [illegible] Rozbieg żył [illegible], die Zertrennung, [illegible] der Gränze. *Mar.* — §. Rozbieg, *Boh.* rozbieh; *Ross.* [illegible]; zapęd, zawód biegnące; der Anlauf zum Rennen, der Anlauf.

ROZBIERAĆ, *ob.* Rozebrać. ROZBIERACZ, a, *m.*, który co rozbiera na części, rozkłada; der Zerleger, Zergliederer; *Rag.* razbiralaz, razberitegl, *f.* razberiteglıza; *Ross.* разбиратель, разборщикъ. Rozbieracz zwierząt sztuczny = anatomik. *Cn. Th.* ROZBIERALNY, a, e, do rozbierania, auseinander nehmbar; *Rag.* [illegible]; *Ross.* разборный.

ROZBIEŻEĆ się, *ob.* Rozbiedz się. ROZBIJAĆ, *ob.* Rozbić.

ROZBIOR, u, *m.*, ROZBIORKA, i, *ż.*, rozbieranie, rozkładanie, rozejmowanie; das Zerlegen, Auseinandernehmen, Vertheilen; (*Croat.* razlóg; *Rag.* razlogh; *Ross.* разборъ; *Carn.* rasbor, resbór = skromność, rozumujący wniosek; resbern *discretus*, *prudens*, *ob.* Roztropny; resbornost *discretio*; *Croat.* rázbor *discretio*, *prudentia*; *Rag.* razbor, razbornos, râzboritos *sagacitas*, *prudentia*, rozgarnienie; *Bosn.* razbor, razborstvo *rationis usus*, rozborit *discretus*). Oddał służalcom sprzęty domowe do rozbiorki. *Nar. Tac.* 2, 396. (żeby każdy sobie wziął, żeby się niemi dzielili, ſie ſollten ſich drein theilen). W drukarni rozbiórka, rozbieranie pisma, po wydrukowanym arkuszu, i rozłożenie każdéj litery do swéj krupki. *Magier. Mskr.* Pismo takie czcze i bez żadnego objęcia, że nawet rozbioru jego uczynić nie można. *Ust. Konst.* 2, 239. (*analysis*). — Rozbior matematyczny, *analysis. Łesk.* 2, 112. *Alg. Nar. A* 2. ROZBIOROWY, a, e, *analyticus. Alg. Nar.*, auflöſend, zerlegend, analytiſch. Sposób rozbiorowy *methodus analytica*, od szczególnych do powszechnych rzeczy postępuje. *Kpcz. Gr.* 2, *p.* 2. Tor rozbiorowy. *Pir. Wym.* 119. Trygonometrya rozbiorowa. *Alg. Nar.* 6. Rachunki rozbiorowe. *Jak. Mat.* 3, 56.

ROZBIT, a, *m.*, ROZBITEK, tka, *m.*, 1) który się na wodzie z okrętem rozbił; *Rag. et Slav.* razbien, ein Schiffsbrüchiger, der Schiffbruch gelitten hat. *Corol.* będziecie mieli w tym miejscu rozbita. *Przyb. Luz.* 156. *Pot. Arg.* 229. Krzyżacy zabierali na brzegach morskich majątki nieszczęśliwych rozbitków, które burza wodna na ląd wyrzucała. *Nar. Hst.* 5, 362. — 2) Rozbit = rozbicie nawy. *Tr.*, der Schiffbruch. — §. Rozbitki, *Croat.* razbitki; *Bosn.* razbitki; obłupki od sędu rozbitego, *fragmenta vasis*, ułomki, Bruchſtücke. ROZBITKA, i, *ż.*, die Schiffsbrüchige. Usta nieszczęśliwéj rozbitki, mimo srogości pogrążającéj ją na dno fali, wzywać się nas jeszcze konając zdawały. *Mon.* 71, 870. *Pot. Syl.* 457. °ROZBITNY, a, e, do rozbicia, mogący być rozbitym, zerſchlagbar; *Croat.* rozbitlyiv *frangibilis*; *Rag.* razbitni; *Bosn.* razbitivi, koji se mosge razbiti; *Ross.* разбивный; разбивчивый; *Sub.* разбивчивость °rozbitność. ROZBITY, *ob.* Rozbić.

ROZBŁĄKAĆ się *rec. niedok.*, ze wszystkim się zabłąkać, zewsząd; [illegible]. Onych gałęziami uplątanych i rozbłąkanych otaczają. *Pilch. Sall.* 209. — Rozbłąkali się = różnie się zabłąkali, jeden tu, drugi tam, [illegible] ſie haben ſich von einander weg verirrt, [illegible] *Kniaź. Poez.* Spe... [illegible] z włosami rozbłąkanemi. *Kniaź. Poez.* 3, 157. rozprószonemi, rozczochranemi, mit [illegible] Haar.

POZBŁYSKIWAĆ się, rozbłyskuje się *rec. cont.*, i tu i owdzie zabłyskać, [illegible] ſchimmern, hier und dort hervorblitzen. Mistrz Pruski wzruszony paleniem miasteczek swoich, zewsząd się pożogą rozbłyskujących, dać bitwę pragnał. *Krom.* 339.

°ROZBOD, u, *m.*, rozbodzenie, bodzenie w różne strony; das Stoßen nach allen Seiten. Wodz rogatéj trzody, Sobą się jednym za wszystek gmin składa, Czyni po piasku porożem rozbody. *Mon.* 71, 550.

ROZBOGACIĆ się *rec. dok.*, Rozbogacać się *niedok.*; *Ross.* разбогатѣть; [illegible], ſich unermeßlich bereichern, sehr reich werden. Tak się on już wzniósł, i tym się więcéj ustawicznie rozbogacał, tak iż się stał wielkim człowiekiem. *Radz. Genes.* 26, 13.

ROZBÓJ, ju, *m.*, ROZBÓJSTWO, a, *n.*; *Boh.* zbognjctwj, zbůgnjctwj, (cf. zbój); *Slov.* laupežstwj, (cf. łupiestwo); (*Carn.* resvoj = mord, zamordowanie, zabójstwo; *Vind.* rasboi, mord; *Croat.* razbòy, pomor, *caedes*, *strages*); *Bosn.* razboj; *Rag.* razbojstvo; *Ross.* разбой, разбойничество, rozbijanie na lądzie; *Croat.* tolváystvo; *Vind.*

resboi, resboja, rop, rub, plenj (*ob.* Rabunek, plon), opip, opipenga; der Straßenraub; na wodzie, na morzu, die Seeräuberey. (*Bosn.* gusarstuo *piratica*). Rozbój od zabójstwa różni się; tamten końcem zyskania majątku zabitego, najczęściej w lasach lub po drogach dzieje się; zabój zaś powszechniej z przypadku, z zemsty, zwady popełnia się. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 354. Gwałty, najazdy, rozbójstwa. *Petr. Pol.* 2, 160. Rozruchy, rozbójstwa, bezprawia. *Sk. Dz.* 804. Rozbójstwo łotrowskie. *Sk. Dz.* 815. Wasza ewanielia uczy kościoły burzyć, łupić, i rozbójstwa czynić. *Twor. Ond. G* 1. *Ross.* разбойничать; *Ecc.* разбойничествую. — Algier, Tunis i Trypol bawią się rozbojem morskim. *Wyrw. Geogr.* 271, *Rag. et Bosn.* gusariti *piraticam exercere*, sie treiben Seeräuberey. Tego czasu rozbój najbardziej panował na morzu. *Warg. Radz.* 14. ROZBÓJCA, y, *m.*, ROZBÓJNIK, a, *m.*; *Boh.* [illegible] njk, nakařnjk, (cf. zbój, kierz); *Slov.* laupežnjk, pocestný zlodeg, (*ob.* Łupieżca); *Carn.* tolovaj, (tol *pharetra*), hostnèk, (hosta *virgultum*, *ob.* Gąszcz; *Carn.* resvojnek = zabójca); *Vind.* rasbonik, resboinik, hostnik, zestni ropavez, potni rabar, ropar, rubar (*ob.* Rabuś), tolovai [z *tur.* tulwaj, *latro*. *Men.* I, 921-2], otimavez, filnojemauz, (rasboinik, kostnik, merdrar = zabójca; *Croat.* tolvày, tolvaychich, razbojnik, razbòynik; *Dal.* guszar, cf. huzar, (*Croat.* guszar *anserarius*, gęsiarz); *Bosn.* razbojnik, lupesg, haramia, kesegia; *Hung.* lator; (cf. *Lat.* latro; *Pol.* łotr); *Rag.* razbójnik; *Slav.* rázbojnik, pustaja, pustaija; *Ross.* разбойникъ [illegible]; der Straßenräuber, der Räuber. [illegible] majątek razem, napastnik na samę własność człowieka dybie. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 354. Województwo Podolskie wielkie krzywdy od rozbójców Wołoskich poniosło. *Vol. Leg.* 3, 468. Widzimy, jako nam wiele sprzeciwników, a jako wiele rozbójec zastąpiło na téj drodze. *Rej. Post. G g* 6. — Rozbójnik morski [illegible] der Seeräuber; (*Carn. et Vind.* łopésh; *Rag.* pomorski zlocinaz, gûsa, gusâr; *Bosn.* gusar, (cf. *Ital.* corsaro); lupesg: *Ross.* каперъ, наѣздникъ). — §. *Fig.* Czemu tak ostrym językiem [illegible] *Sat.* 32 zabójca, [illegible] sławy: der [illegible] der [illegible], der den guten Namen des andern [illegible]. ROZBÓJCZYNA, y, *ż.*; *Ross.* разбойница, która rozbija, die Räuberinn. Coż czynić tej powszechnej świata rozbójczynie? *Pot. Jow.* 2, 77. ROZBÓJNIA, i, *ż.*, gdzie rozbijaja, [illegible] die Räuberhöhle, Mordgrube, das [illegible], Räubernest, Raubschloß; *Croat.* razboische; *Ross.* притинъ. Z świątyń czynią rozbójnie. *N. Pam.* 21, 364. ROZBÓJNICZY, a, e, ROZBÓJSKI, a, ie; *Boh.* [illegible]; *Rag.* razbojnicki, gusaarski; *Vind.* resboinski, rasbòjni, ropifh, tatliù, derezh, omekliu; *Croat.* razbòyni, razboynichki; *Ross.* разбойническій, разбойничей, наѣздничій; od rozbójników, od rozboju; Räuber-, Mörder-. Na rozbójniczym gardle ja usiędę, Abo dziś waszej śmierci towarzyszem będę. *Otw. Ow.* 104. Rozbójski, nabrawszy do siebie niemało mężobójców, żywot wiódł. *Sk. Dz.* 1108. Rozbójska gospoda. *Sk. Kaz.* 267. Statki rozbójnicze. *Min. Fars.* 31. Raubschiffe, Seeräuberschiffe; *Boh.* beraun, (cf. brać, bierny); *Bosn.* gusariça.

ROZBOLEĆ się *rec. dok.*; *Boh.* rozboleti; *Ross.* разболѣться, разболиваться; wielkie bole cierpieć, sehr große Schmerzen bekommen. (*Slav.* razboliti se = rozchorować się; *Rag.* razbogljen = chory). Góra się raz rozbolała, Wielkie jęki wydawała. *Jak. Baj.* 265. On rozboleje się bardzo. *Budn. Zach.* 9, 5. (wielce żałosny będzie. *Bibl. Gd.*). Żalem rozbolała. *Przyb. Luz.* 40. (przejęta, przeniknioną boleśnie).

ROZBOŚĆ, rozbodł, *f.* rozbodzie *cz. dok.*, Rozbadać *niedok.*; rogami i t. d. bodąc rozbić, zerstoßen mit den Hörnern, zerpicken; (*Boh.* roztrkati cf. rozterk). Wół, gdy się urwie, ostremi rozbada rogami, kto mu się nawinie. *Tward. Wł.* 70. — *Impr.* Szablę przypasuje i powietrze rozbada. *Żeb.* [illegible] rozcina, durchhauen. — §. Rozbodłszy konia, potkał się z nieprzyjacielem; *incitato equo*. *Macz.* [illegible] ostrogami [illegible] konia, das Pferd anspornen. — §. *Transl.* Rozbadać, rozpychać, rozrzucać, rozrywać; zerstoßen, zerreißen, zersprengen. Dziś strumyk, jutro tamy łomie i groble rozbada. *Pot. Arg.* 399. — *Simil.* Poganin w kraje dalekie wypada, I one rozbada. *Leszcz. Class.* 53. niszczy, zerstören. — *Aliter:* Rozbadać, rozpychać, rozdymać, nadymać; aufblähen, aufblasen. Chléb bez pracy prędko rozbodzie sługę. *Petr.* [illegible] der Haber [illegible] — §. Rozbadać [illegible] dokazywać, jemen [illegible], große Dinge unternehmen. Każdy na wojnę woła, choć wici nie będzie, każdy rozbada, choć bez ostróg. *Glicz. Wych.* *H* 7. Sława o nim rętszym leci rumorem, niż koniem skrzydlatym Bellerofon rozbada po polu Eryteyskim. *Tward. Wł.* 146. Potym Eneasz udał cię przeciw Nifeowi I przeciwko [illegible] *Kchan.* 289. Koniecpolski wielkiego nieodrodny dziada, Widzieć, jak po karkach Tureckich rozbada. *Leszcz. Class.* 79. W płochym sercu złość rozbada. *Hor. Sat.* 199. — *Aliter:* Głód zatym wielki po szykach rozbada. *Chrośc. Fars.* 356. daje się we znaki, dokucza; die Hungersnoth setzt ihnen [illegible] Niżeli Febus wznijdzie złotowłosy, A skoro Febus światłem po niebie rozbada, Obłudnik z swym zaraz nasieniem upada. *Chrośc. Job.* 34. skoro dogrzeje, doparzy, dopiecze; [illegible] §. [illegible] 2. Rozbadać.

ROZBRACIĆ się z kim *rec. dok.*, Rozbratać się *niedok.*, rozbrat z kim uczynić, pożegnać się z kim, wypowiedzieć przyjaźń, towarzystwo, rozróżnić się z kim. *Cn. Th.*; einem die Freundschaft aufkündigen, mit ihm brechen, sich von ihm trennen; *Boh.* rozkmotřiti; *Vind.* resbratim, resdrushiti, vunsdrushiti, reslozhiti; *Carn.* resbratem, lozheti, lòzhem, (cf. łączyć); *Bosn.* razdrusgiti; *Ross.* раззнакомиться, раздружать, раздружать; (развратничать = rozpustować); *Eccl.* раскотороватися, разбраняться, разсориться, развратить, развращать zwieść. ROZBRAT, u, *m.*, odstąpienie od przyjacielstwa, towarzystwa. *Cn. Th.*; Aufkündigung der Freundschaft, Bruch mit einem; (*Bosn.* razmirje, razdgljenje od prijateglstva, (cf.

mir), (razmiriça, boj = wojna); (Ross. разврать niezgoda, kacerstwo, rozpusta; развратье niezgoda, nieprzyjaźń; развратность, развращенность rozpustność, развратный rozpustny, развратникъ zwodziciel, przerywacz). Rozbrat, rozwód uczynić. Cn. Ad. 1005. Przyszłoby było do rozbratu między niemi, gdyby w sam czas nie trafiła się była śmierć męża. Pam. 85, 1, 682. Rozbrat wieczysty światu wypowiada, I sam się w dzikiéj pustyni zamyka. Kras. Woj. Ch. 90. Rozbrat z wami! Birk. o Exorb. 4. Rozbrat ciała z duszą. Paszk. Dz. 59. Teat. 46. c, 107. rozłączenie, die Trennung.

*ROZBRECHNĄĆ [cz. jedntl., Rozbrechać częstl., rozszczekać, bellen; rusk. brechaty (2. kłamać); tr. rozgłosić, laut werden 2]. n. p. Lecz ktoż wie, oni co będą myśleli, Jak ich nadzieja odsieczy rozbrechnie? Jabł. Buk. Q 3 b.

ROZBROCZYĆ cz. dok., rozlać, vergießen, verspritzen. Królu, marnie tak wiele krwi rozbroczyłeś. Stas. Num. 2, 16.

ROZBRODZIĆ cz. dok., rozbłoconą ziemię wozami rozjechać i rozbić, nasses Erdreich zerfahren, zerreißen. (Ross. разбродъ rozsypka, разбродиться, разбраживаться rozchodzić się). Grobla była rozbrodzona umyślnie i grzązka. Tward. W. D.

ROZBROIĆ się rec. dok.; (Boh. rozbrog bunt; Croat. razbroiti, razbrajam dinumerare); rozswawolić się, rozszalić się, rozhukać się, rozbestwić się, ins Toben gerathen. W stołowej izbie rozbroił się pluton z pokurczem. Teat. 19. b, 54.

ROZBROIĆ, ROZZBROIĆ cz. dok., Rozbrajać niedok., broń, zbroję odbierać; Slov. zbrog odgati; Sorab. 1. brone woberu; Carn. resroshiti; Vind. odoroshjati, oroshje odvseti; Croat. odorusujem, razoklopim, razpánczerim; Rag. razoruxatti; Ross. обезоружить, обезоруживать: Eccl. изоружаю, оружіе отлагаю; изоруженіе, оружія отложеніе, einen entwaffnen. Anglia, zyskawszy pokój, przygotowaną flotę rozbraja. Gaz. Nar. 1, 2 b. ROZBRONIĆ cz. dok., obronić bijących się, jednych od drugich napaści, n. p. Rozbronić psy gryzące się. X. Kam., Streitende aus einander bringen. Bież co tchu, rozbroń ich, niech nie pojedynkują. Teat. 21, 20. Spotkawszy dwóch pojedynkujących z sobą, chciał ich rozbronić. Niemc. Król. 2, 144. Nie będzież to nikogo przy tym pojedynku, ktoby rozbraniał ichmościów? Teat. 29, 125.

ROZBRYKAĆ się rec. dok., w swywolą się zapędzić, rozhukać się; in Uebermuth gerathen, übermüthig werden. Przeciw bogu bluźniemy, kiedy się w nas owiesek rozbryka. Fabb. H 2. wenn uns der Haber sticht. Gdy się mieczez rozbryka w publicznym gwałcie, ci biją, a inni Nie wiedzieć z czyich rąk giną niewinni. Chrośc. Fars. 1.

ROZBUJAĆ cz. dok., rozhukać kogo, uczynić go swywolnym, rozbestwić go, einen übermüthig machen. Rozbujać konie. Przyb. Luz. 141. Bardzo nas rozbujało W grzechach naszych marne ciało. Pieśn. Kat. 71. ROZBUJAĆ się = rozswywolić się, in Uebermuth gerathen, übermüthig werden. (Eccl. разбуявати, ошалѣть oszaleć). Kto się bardzo rozbuja w pogodę, Ten zasię skrzydła powiesi w przygodę. J. Kchan. Dz. 101. Pszczoły młode źle opatrzone, rozbujawszy się, rady precz uciekają. Cresc. 604. (zjątrzywszy się). Rozbujany rozbujały, rozhukany; ausgelassen, übermüthig, tobend. Puścił się w morze, I bałwany rozbujałe porze. Kras. Oss. D 3. Rozbujana rozpusta. Hor. 2, 294. Min. Rozbujana wolność nasza zgubi nas. Tward. W. D. 2. Sejm dla narowu wolności szlacheckiej nadto rozbujany. Tward. W. D. 2, 122. Gmin gęsi rozbujany po polu, których przetrzymała w zamknięciu gospodyni. Tward. Wł. 142. Czasby cudzołożniku ścierw twój rozbujany wystudzić. Pot. Jow. 69. Pedzi rymopis w zapałach rozbujałéj weny. Kniaż. Poez. 1, 114. Rozbujały umysł mniemanych mędrców. Mon. 72, 416. Rozbujała i bezkarna swowola. Mon. 74, 47.

ROZBURZYĆ cz. dok.; Boh. rozbořiti, rozbauřati, wybořiti; Bosn. razoriti; Vind. resmotiti, smotiti, resdreti, reskonzhati, resdirati; Ross. разворотить, разворачивать, разъорить, разъорять; rozwalić, zerstürmen, zertrümmern, zerstören. Budowanie folwarkowe rozburzone, i rozmiotane. Szczerb. Sax. 160. Rozburzywszy Brzeście dawne, w miejscu obronniejszym założyli go. Krom. 339. Rozburzenie, rozwalenie Vind. resmota, resdretje, reskonzhanje. — Transl. Ku bitwie wzbudzają, konie rozburzone Rozpuszcza, one jak wichry bystre lecą. A. Kchan. 349. rozhukane, rozjuszone; erbittert, erhitzt, aufgebracht. ROZBURZYCIEL, a, m., rozwalacz, der Zertrümmerer, Zerstörer; Vind. smotovez, resmotovez, resdertnik, resdiravez; Ross. разоритель; f. Vind. resmotiuza; Ross. разорительница.

*ROZBYWAĆ med. niedok., n. p. Nie rozbywał o łasce królewnéj, Niełylko miał nadzieję, ale jej był pewny. P. Kchan. Orl. 1. 407. nie powątpiewał, er zweifelte nicht.

ROZCHADZAĆ, ROZCHODZIĆ, ob. Rozejść.

ROZCHĘCIĆ cz. dok., bardzo zachęcić, pobudkami rozpalać, sehr anspornen, anreitzen. Rozchęcony. Krom. 127.

ROZCHECHOTAĆ się rec. dok.; Ross. разхохотаться; mocno się rozśmiać, ins Lachen gerathen. Bezmierne rozchechotanie, risus solutus. Macz.

ROZCHEŁZNĄĆ, ROZKIEŁZNĄĆ, f. rozchełznie cz. jedntl., Rozchełznać, Rozchełzać niedok., (Lign kieł), uzdę czyli munsztuk zdjąć, rozuzdać, cuglów popuścić, pr. et fig.; entzäumen, den Zügel schießen lassen. Samego Sokratesa mogłaby rozwięzła zgraja z czasem rozchełzać. Pilch. Sen. list. 1, 41. Bez praw wszystkoby się na wolą rozchełznaną sędziego puścić miało. Gorn. Sen. 148. Rozkiełznana swawola. Ossol. Mow. 25. ROZCHEŁZNĄĆ się rec., rozpuścić się, rozwięzłym się stać; ausgelassen seyn, ausgelassen werden. Skoro im w Azyi, potym w Afryce nieco cuglów puszczono, zaraz się ona swobodą wojsko rozchełzało. Pilch. Sall. 18. — ROZCHEŁZNANO adverb., rozpustnie, ausgelassen. Ani płocho, ani rozchełznano, choć w największéj miłości, nie począł nic sobie. Gorn. Dw. 298.

ROZCHLIPAĆ się rec. dok., rozbeczeć się, rozpłakać się, ins Weinen und Schluchzen gerathen. Na te jego słowa Rozchlipał się, że mu się aż zamknęła mowa. Jabł. Tel. 336. (Ross. расхлебать zjeść co rzadkiego).

ROZCHŁODZIĆ cz. dok., chłodząc wystudzić, ganz ausküh-

len; *Vind.* reshladiti; *Croat.* razhlagyújem; *Bosn.* rashladiti; *Rag.* rashlâditi; *Ross.* расхолодить, расхолаживать; *Eccl.* расхлаждаю. ROZCHŁODZICIEL, a, *m.*; *Eccl.* разхладитель: der Erkälter.

ROZCHŁOSTAĆ *cz. dok.*, chłostą rozbić, zerhauen (mit Ruthen); *Rag.* razhgljustati; *Ross* расхлестать, расхлыстать.

ROZCHÓD, u, *m*: *Boh.* rozchod; *Ross.* разходъ; rozchodzenie, rozejście; das Voneinandergehen, Auseinandergehen. Rozstanie, rozstajna droga; Scheidung, Scheideweg. Wynidź na ulice i na rozchody miejskie. *W. Post. W.* 2, 73. *Rej. Post. D d* 3. — § Członki nie mając właściwéj sobie bujności i rozchodu, nabędą ztąd nieksztaltu i niezgrabności. *Mon* 69, 841. ruchu, agitacyi, komocyi, Bewegung. — §. Wino, piwo, zboże na rozchód; *oppos.* na chowanie. *Cn. Th.*: Absatz, Verbrauch, Gebrauch. Dla Sułtana powinni szafarze na każdy dzień dawać na ich rozchody, sto baranów, 800 kur. *Star. Dw.* 52 Gdzieby taki rozchód był, żeby drobiu z folwarku i od kmieci nie stawało, tedy kupować w lecie, kiedy najtaniéj. *Haur. Ek.* 74. gdzieby tyle wypotrzebowano, gdzieby taki odbyt był. — §. Rozchód, expens, wydatek; *Vind.* gorhod, gorijtje; *Rag.* izhòdak, tratgna; *Bosn.* potrascjak, tratgna; *Croat.* potròssek; *Dal.* tratna, (cf. stracić, strata); *Ross.* трата, die Ausgabe. Nie ma być większy rozchód, niż dochód. *Rys. Ad.* 45. Gdzie wielki dochód, wielki rozchód. *Cn. Ad.* 240. Rozchody publiczne. *Kick. Turk.* 82. Przy biesiadach mędruje, rozchody, percepty rachuje. *Gil. Post.* 28 *b.* ROZCHODNIK, a, *m.*; *Boh.* rozchodnjk, netřesk; *Sorab.* 1. rozkolnik, roskodnik; *Sorab.* 2. roskwodnik, roschlodnik, roschornik; *Carn.* natèrsk, hèrzhèg; *Vind.* natrefs, homulize, homulje; *Croat.* netrèsak; *Slav.* netresk; *Bosn.* netresàk, vazdasgiv, uzindobar; *Eccl.* росходникъ; *Ross.* молодиль, молодило, скрыпунъ, заячья капуста; *sedum*, Hauswurz, ziele. Mały rozchodnik rośnie po piaszczystych miejscach, z którego wieśniaczki na Boże ciało wianki wiją; wielki po dachach, o którym zabobonnie mniemają, że gdzie rośnie, tam piorun nie bije. *Kluk. Rośl.* 2, 249. Rozchodnik pryszczyrzec, *ob.* Pryszczeniec *Syr* 1314. Rozchodnik trzeci, *ob.* Rojownik. ROZCHODOWY, a, e, od rozchodu, Gebrauchs-, zum Verbrauch; n. p. Rozchodowe rzeczy. *Cn. Th.* (*Boh.* rozchodny = rozchodný) — §. Rozchodowy, wydatkowy, Ausgabe-, n. p. Ustawy rozchodowe. *Cn. Th.*; *Boh.* rozhodný; *Ross.* расхожій, разходный (*Ross.* разходчикъ [illegible]) ROZCHODZIĆ, *ob.* Rozejść. ROZCHODZISTY, ROZCHODLIWY, a, e, ROZCHODZISTO, ROZCHODLIWIE *adverb.*, rozchodzący się, rozlegający, das einander gehend, sich verbreitend, sich ausgebreitet. [illegible] deszcz rozchodzisty. *Zab.* 15, 351 [illegible] rozchodzisty, zrosły. *A. Kchan.* 183. Księżyca rogi rozchodziste. *Brud. Ost.* 78. (rozsochate). Rozchodziste powietrze, *diffusibles*, [illegible] *Cn. Th.* 952. Rozchodzisto *adverb. Cn. Th.* ROZCHODZISTOŚĆ, ści, *ż*, przymiot rozchodzenia się, rozszerzenia. *Tr.*, die ausbreitende Kraft.

ROZCHORZEĆ się *recipr. dok.*, Rozchorować się *niedok.*, w wielką i długą chorobę wpadać, mocno zachorować, rozniemodz się, schwer krank werden; (*Boh.* rozstonati se, rozstůnj se; *Slav.* razbolitise; *Rag.* razbolittise; *Bosn.* razbolitise; *Croat.* razbolyujèmsze). Kiedy się cesarz Turecki rozchoruje, wszyscy jego medycy idą razem nawiedzić go. *Star. Dw.* 51.

ROZCHUKAĆ, *ob.* Rozhukać.

ROZCHWIAĆ *cz. dok.*, Rozchwiewać *niedok.*; *Ross.* размахать; robić że się chwieje, rozkołysać, *tr.*, wankend machen. Wszystkie jego rozmysły rozchwiał. *Nies.* 1, 125. Nie spodziewał się rozchwiać go w postanowieniu jego. *Zab.* 10, 179. Spodziewała się, że pewnie rozchwiać to wesele miała. *Past. Fid.* 100. ROZCHWIAĆ się *recipr.*, zacząć się chwiać, stracić z swojéj mocy, *propr. et fig.*, wankend werden, zu wanken anfangen, seine Festigkeit und Stärke verlieren. Obawiam się, aby się ta świętobliwość przy przewrotnym nie rozchwiała towarzystwie. *Pociej.* 323. Pokój się rozchwiał. *Sk. Dz.* 737. (rozbił się). Czuję jeszcze naczieje, Że on się upamięta, I że się ta miłość rozchwieje, Która go wzięła w swe pęta. *Teat.* 54, 54. *Węg. Marm.* 3, 57. Sejm się rozchwiał, tak iż król musiał go po drugi raz złożyć. *Biel.* 496. (rozszedł się). Sejm ten, nie tak się dokończył, jako rozchwiał, niesworą szlachty. *ib.* 470. Rozchwiane nasze systema rządowe, przyprowadził do nowego porządku. *Pam.* 84, 747 ROZCHWIAŁOŚĆ, ści, *ż*, n. p. Przedsięwziąłem parobczą rozchwiałość zamienić na skromne i przystojne ukazywanie się w każdym posiedzeniu. *Pam. Warsz.* 4, 55. *Czart.* rozlazłość, opuszczenie się powierzchowne, Unanstand.

ROZCHWYCIĆ, *f.* rozchwyci *cz. dok.*, Rozchwytać, Rozchwatać *niedok.*, Rozchwatywać *częst.*: *Boh.* rozchwatiti; *Sorab.* 1. rozpopadam; *Vind.* resmukniti; *Croat.* razhitávam, *Ross.* разхватить, расхватать, (расхитить, расхищать rabować, расхититель rabuś); rozszarpać, chciwie porwać, pochwycić; wegraffen, gierig wegreißen, zerreißen, [illegible] an sich rafen. Mięso sztukami by deszcz padało z obłoków, którego większą część ptastwo rozchwytało. *Warg. Wal.* 16. Jedni granice przenosili, rozchwytywali trzody i pasali je. 1 *Leop. Job.* 24, 2. (rozchwycili. 3 *Leop.*). Obóz Wołoski nasi rozchwycili *Gwagn.* 647. wyplóndrowali, ausplündern. Zostawił wielkie skarby; ale je brat z innemi powinnemi nie wiedzieć jako, między sobą rozchwycili. *Biel.* 269, (cf. rozkraść). Będą wielbłądowie ich na *rozchwatanie i mnóstwo dobytków ich na wydartki. 1 *Leop. Jer.* 49, 32. Przyszli na drapiestwo, a nie jest ten, ktoby wyrwał w *rozchwatanie, a ktoby rzekł: wróć! 1 *Leop. Jes.* 42, 22. (plon.). (*Ross.* расхищение plondrowanie, rabunek; расхвать odbyt towarów, rozkup). ROZCHWYTACZ, a, *m.*, *Ross.* расхититель; plondrownik, rabuś, der Räuber. Złupią te, którym byli łupem, i rozchwycą rozchwycicie swe. *W. Ezech.* 39, 10. Dał ich bóg do rąk rozchwytaczów, i rozchwycili ich. *Budn.* 1 *Judic.* 2, 14. ROZCHWYTNY, a, e, — ie *adverb.*, do rozchwycenia, mogący być rozchwyconym; *Eccl.* расхищаемый, zerraffbar, zerreißbar.

ROZCIĄĆ, *f.* rozetnie *cz. jedntl.*, Rozcinać *niedok.*; *Boh.*

roztjti, rozetnu; *Ross.* растяпать, изстегать; *Eccl.* растнити, растнѣваю, расколоть, разщепать; cięciem rozbić, przeciąć; entzwey hauen, von einander hauen. Z siekierą idę do lasu na dzień cały, tam podcinam, ścinam, rozcinam. *Teat.* 54. *b*, 8. Cielca rozcięli na dwie części, i przyszli między one rozdziały jego. 1 *Leop. Jer.* 34, 18. Srozszy to psiniec, co rozciał, niż co ma rozciętą gębę. *Bies. Roz. B* 4. — *Transl.* Rozdzielić, zertheilen, abtheilen. Ocean przerywa i rozcina ziemię królestwa Siam. *Boter.* 3, 103. Papież ziemię Pruską na trzy dyecezye rozciął. *Krom.* 251. Ta cześć Sławakow, co od bosforu Cymeryjskiego wyszli, na dwa narody, Czechy i Polaki rozcieła się. *Krom.* 28. Stał się rozruch Faryzeuszów i Saduceuszów, i rozcieło się mnóstwo. *Budn. Act.* 23, 7. (rozerwało się. *Bibl. Gd.* lud się rozdzielił na dwie partye). ROZCIĘCIE *subst. verb.*, *ż*. a) das Zerhauen, Zertheilen. — *ż*. b) Rozcięcie = rana rozcięta, cios, der Hieb, die Hiebwunde, die Wunde. Wejrzyj na te srogie rany grzechów moich; polej winem i olejem te srogie rozcięcia moje. *Sk. Kaz.* 366. ROZCIĘTY *part.*, zerhauen.

ROZCIĄG, ROSCIĄG, u, *m.*, die Ausdehnung. Rozciąg ciała, *volumen corporis*, miejsce od ciała zajęte. *Hub. Wst.* 579. *Hub. Mech.* 13. Rozciąg kuli, *volumen. Hub. Wst.* 5. — Rozciąg, *spatium. W. Genes.* 1, 6. der Raum, przestrzeń, rozległość. ROZCIĄGADŁO, a, *n.*, narzędzie od rozciągania; *Rag.* raztexallo, raztexje, ein Werkzeug, um etwas damit auszurecken, auszudehnen. (*Vind.* restegnilu = tortury, pytki). Obłąk garbarski na rozciąganie skór, *tentipellium*, rozciągadło. *Cn. Th.* 566. ROZCIĄGLE, ROZCIĄGŁO *adverb.*, rozwlekle, ausgedehnt, gedehnt. ROZCIĄGŁOŚĆ, ści, *ż.*, *extensio*, rozległość, die Ausdehnung, jest nieoddzielną każdego ciała własnością. *Os. Fiz.* 12. Trzy rozciągłości, długość, szerokość i grubość lub wysokość. *Łęsk.* 3. Pojąć nie możemy istności rozciągłości, tak nieustającéj, ziarnka makowego, plewy i t. d., jako też następnéj, jako to godziny, kwadransu, z jakich to wszystko cząstek z osobna się składa? *Mon.* 76, 320. Rozciągłość jednego półkręgu nie wystarcza chciwym jego pragnieniom. *Zab.* 15, 291. die Weite, der Raum, die Ausdehnung. — Rozciągłość w mówieniu, rozwlekłość. *Cn. Th.* die Weitläuftigkeit. ROZCIĄGNĄĆ, ROZŚCIĄGNĄĆ, *f.* rozciągnie *cz. jednl.*, Rozciągać *niedok.*; *Boh.* roztahnauti, roztahowati; *Slov.* roztáhnauti; *Sorab.* 1. rozčahuyu, rozčaham, rofčaham, rofčanu, rofnočžanu, rofnočžaham; *Vind.* restegniti, arstegnìt, istegnit, arspret, trosit, resteguvati, restesati; *Croat.* raztesem, raztegnenye; *Carn.* dalsham; *Rag.* rastêzati, raztêghnuti; *Bosn.* rasteghnuti, prostriti; *Ross.* разтянуть, разтягивать: wyciągając rozkładać, rozpościerać, rozkurczać; ausstrecken, ausdehnen, ausrecken. Bóg rozpostrza niebiosa jako nić, a rozciąga je jako namiot. 1 *Leop. Jez.* 40, 22. *Odym. Św.* 2, *K k* 3. Rozciągnął i zmierzył się nad dziecięciem trzy kroć. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 17, 21. (położył się nad nim rozczepierzywszy). Więzicie nas, na koła rozściągacie, z urzędów rugujecie. *Smotr. El.* 29. Rozciąga się po soszkach na bléchu płótno. *Przędz.* 91. die Leinwand wird an Pflöcken aufgespannt. Rozciągnąć sidła. *Teat.* 45. *d*, 43. *Wyb.* rozbijać, rozstawić; ausdehnen, ausspreitzen. Garbarz skóry rozciąga. *Cn. Th.* 566. das Leder ausrecken. Maść ta piegi na obliczu zgładza, i zmarski rozciąga. *Spicz.* 158. (wygładza). Bacznie nade mną matko rozciągałaś skrzydła. *Tol. Saut.* 63. (wzięłaś pod opiekę twoję). Proporce, chorągwie rozciągać, rozwijać, die Fahne fliegen lassen. — *Transl.* Proporce rozciągać, rozpościerać. *Cn. Ad.* 930. potęgę swoję rozszerzać, rozmnażać; seine Gewalt mehr ausbreiten, weiter ausdehnen. Gdzie cnoty na sądzie niemasz, tam rozciągają szeroko źli prokuratorowie swoje proporce. *Gorn. Dw.* 373. W pociechach swoich tak się sprawować, jak ten święty, nic się nie chlubiąc przed światem tym nędznym, a nie rozciągając marnych skrzydeł swoich w możnościach swoich. *Rej. Post. D d d* 5. (nie panoszyć się, wzbijać się, wynosić się). — Snem zmorzony Na zielonéj murawie leżał rozciągniony. *Zab.* 1, 98. *Nar.* ausgestreckt da liegen. Rozciągać się w łóżku. *Tr.* Przyjmuje ich rozciągnionemi rękami. *Sk. Dz.* 284. rozpostartemi, mit ausgestreckten Armen. Gdy rozciągniecie ku mnie ręce wasze, a będziecie ku mnie rozmnażać prośby wasze, nie wysłucham was. *Rej. Post. M m m* 2. gdy podniesiecie, wyciągniecie ręce; ausstrecken die Hände, die Arme. — Rozciągaliście nań paszczeki swoje. *Rej. Post. H h h* 6. (rozwieraliście; cf. *Croat.* razchelyusztujem *fauces resero, ob.* Czeluść). — Rozciągać prawo, moc swoję, na kogo, ausdehnen, erstrecken über jemanden. Na cały świat rozciąga śmierć swój wyrok bystry, Waląc króle, hetmany, książęta, ministry. *Nar. Dz.* 2, 67. Prawo jednakie na wszystkie miasta rozciągnione. *Ust. Konst.* 1, 168. *Gaz. Nar.* 1, 122. Rozciąga się to daleko. *Cn. Th.* es erstreckt sich weit. — *ż*. Rozciągać się nad czym, mówiąc = szerzyć się, rozwodzić się; weitläuftig seyn, sich umständlich über etwas ausbreiten. Nadto pono się rozciągnęłam nad tym przypadków moich początkiem. *Niemc. Król.* 4, 72. Nie rozciągam się daléj z ramotą moją. *Mon.* 76, 471. Nie chciał się rozciągać szerokiemi słowy. *P. Kchan. Orl.* 1, 245. Rozciągły, rozciągniony *partic.*; (*Vind.* restegnien; *Bosn.* rasteghgnut); rozwlekły, rozległy; weitläuftig, gedehnt. W obozie rozciągłym wojsko stawia się w pojedynczéj linii. *Jak. Art.* 2, 447. Rozciąganie, das Ausdehnen; *Croat.* raztegnenye; *Vind.* restegnjene. (*Croat.* raztezavicza, raztezanye = przeciąganie się).

ROZCIĆ słód, *ob.* Roszcić.

ROZCIEC się, *f.* rozciecze się, rozcieknie się *recipr. dok.*, Rozciekać się *niedok.*,; *Boh.* roztecy se, roztekati se; *Slov.* roztěkati se *diffluere*; *Sorab.* 1. rozčekam *diffugio*; *Rag.* raztecchi, raztecchise, raztjeccemse; *Bosn.* rastecchi; *Ross.* растечь (mocno napuchnąć, *ob.* Ociekłość); разтечся, разтекаться; rozpłynąć się, rozlać się, zerfließen. Wszyscy umieramy, a jako woda rozciekamy się w ziemię. *W.* 2 *Reg.* 14, 14. — (ROZCIĘCIE, *ob.* Rozciąć). — ROZCIECZ, y, *ż.*, ROZCIEK, u, *m.*, §. 1. rozciekanie, rozpłynie; das Zerfließen, Zerströmen. (*Boh.* rosteč spacyum na kole młyńskiem; *Sorab.* 1. rozčžek *diffugium*; *Ross.* растокъ odnoga rzéki; cf. imię miasta

Rostok, *diffluentia aquarum. Frenzel in Westphal. monum.* 2, 2419). Szyje Tureckie szablą sieczone, z wielkiem krwi rozciekaniem trzeszczały. *Baz. Sk.* 225. — §. Rozciecz, rozciek. roztajenie śniegów, lodu, odwilż, odmięcz; das Aufthauen, Thauwasser, Thauwetter; *Boh.* gih, rozgiženj. Most tam zbudowano na wiosienne rozcieczy. *Bardz. Luk.* 53. Wiosienne śniegów rozcieki, któremi rzeczne wody nabrzmiały, uczyniły przeprawę trudną. *Nar. Hst.* 2, 391. Tonęli w śnieżnych rozciekach. *Nar. Tac.* 3, 90. Niezmierne wód wylanie z rozcieczy śniegów i lodów. *Krom.* 551. Dżdżyste rozciecze. *Przyb. Milt.* 327. — *Fig.* Użył sobie ciężar, łez rozciecza. *Przyb. Milt.* 363. Dostatek tam był w potrawach i trunkach. Wszystkiego było prawie do rozcieczy. *Pot. Syl.* 220. do rozlewu, do zbytku, bis zum Ueberfluß. — §. 2. Rozciek, ein flüchtiger Körper. Gdy części ledwo się siebie trzymają, nazywamy takie ciało rozciekiem, *fluidum*, jak dym, powietrze etc. *Rog. Doś.* 1, 66, (cf. rozpływ). Tłuszcz przez ciepło obraca się w rozciek. *Kruml.* 133. Powietrze jest rozciekiem twardym. *Jak. Math.* 3, 392. *Scheidt.* 12. ROZCIECZNY, ROZCIEKŁY, a, e, płynny, flüssig. Rozcieczna materya. *Jak. Art.* 1, 89. Nie jest nam wiadomo, jaki jest stopień subtelności w cząstkach rozciecznych. *Jak. Math.* 3, 354. Ziemia, kiedy brała swój kształt, musiała się składać z materyi rozciekłej. *Stas. Buff.* 34.

ROZCIENCZYĆ *cz. dok.*, cienszym uczynić, verdünnen. Grubą wilgotność melankoliczną rozcienczyć, rozrzedzić i rozprawić trzeba. *Syr.* 412.

ROZCIERAĆ, *ob.* Rozetrzeć. ROZCIERACZ, a, *m.*, który co rozciera, der [illegible]; *Ross.* растиратель. ROZCIERALNY, a, e, do rozcierania, zerreibbar; *Boh.* roztřitedlný.

ROZCIĘTY, ROZCINAĆ, *ob.* Rozciąć.

Na ROZCIEŻ, *ob.* na Oścież, na oścież.

ROZCINEK, nku, *m.*, odcinek, der Abschnitt, das Abschnittel. Daną linią tak rozdzielić, żeby jéj rozcinki były proporcyonalne danym figurom. *Solsk. Geom.* 2, 141.

ROZCIOSNĄĆ, ROZCIOSAĆ, *ob.* Rozczosnąć.

ROZCISNĄĆ, *f.* rozcisnie *cz. jedntl.*, Rozciskać *niedok.*, °Rozciskawać (*Mącz.*) *frequ.*, *Sorab.* 1. rozciskam, roz[illegible]; *Ross.* [illegible]: zerwerfen, aus einander werfen, zerstreuen, zerschmettern. On tak ugodził, że wszystkich zarazem Rozcisnał kości i krew jednym razem. *P. Kchan. Jer.* 482. Ołtarze rozciskał. *Żebr. Ow.* 222. (zburzył). Pięknieć się dyamenty żarzą, Drogie iskrzysto rozciskając blaski. *Mon.* 71, 74. Fortuna [illegible] *Pot. Arg.* 91. Pan bóg zdrowia nieprzyjaciół twoich rozciska precz jako z procy. *Radz.* 1 *Sam.* 25, 29. (jak z procy wyrzuci. *Bibl. Gd.*). Co ociec zgromadził, to syn rozciska. *J. Kchan. Dz.* 228. Po groszu zbierając zbierzesz; po szelągu [illegible] *Rys. Ad.* 58.

ROZĆWIERTOWAĆ, *ob.* Ćwiertować.

ROZCYGANIĆ *cz. dok.*, po cygańsku przeszachrować, przemarnować, (auf Zigeunerart) vergeuden. Proboszcz ten kielichy i krzyże, owszem kościelne grunty rozcyganił. *Zygr. Pap.* 329. (*Ross.* расцыганить przeszydzić).

ROZCZĄĆ, *f.* rozecznie *cz. jedntl.*, Rozczynać *niedok.*, rozpocząć, zacząć; anfangen, anheben. Jakośmy tę pracą rozcząć śmieli, tak jéj trzeba dokończyć. *P. Kchan. Jer.* 9. Przeciw tobie szaleni buntować się śmieli, Rozczeli radę, ale miną się z nadzieją. *J. Kchan. Ps.* 27. Począł przedsięwzięcie swe rozczynać. *Leszcz. Class.* 39. Bóg da szczęście do wszystkich spraw, które jedno rozeczniesz. *Radz. Deut.* 30, 9. *Rej. Zw.* 114. Penelope fryjerzom termin odpowiedzi dała dotąd, aż skończy w krosnach rozczęte zawoje. *Zab.* 15, 223. Żołnierz dla głodu rozczętéj roboty Odbiedz i murów myśli oblężonych. *P. Kchan. Jer.* 130.

°ROZCZE słód, *ob.* Roszcić.

ROZCZEPIERZYĆ, ROZSZCZEPIERZYĆ, ROZCZEPIĆ *cz. dok.*, Rozczepierzać, Rozczepiać *niedok.*; *Boh.* rozčepeyřiti, rozčepyřowati; *Vind.* resapeti, reskopzhati; *Rag.* razcepàchjati, rascepàtiti, raskrilitise; *Bosn.* raskriliti krila; *Croat.* razkriliti, razkrilyujem, razkrililszem; *Ross.* растопырить, растопырывать, топырить, топырю, натопырить, (натопырь, нетопырь nietoperz, *Ross. et Eccl.* возперяать wzbić się na powietrze), расщепить, расщеплять [illegible] (*ob.* Rozczagnąć); (*Etym.* pióro, cf. przepierzenie): skrzydła, ręce, nogi rozpościerać, rozkrzyżować ręce; die Flügel, Hände, Füße ausbreiten, ausspreizen. Kiedy się ptak chciał porwać, Skrzydła rozszczepierzył, On weń żartko buławą z ręki chybkiéj mierzył. *Papr. Gn.* 905. Aliści czarne rozczepierza Śmierć skrzydła nad wpółżywym. *Min. Ryt.* 2, 293. Skoro słońce nad ziemskie podłogi Złotopromienne skrzydło rozczepierzy. *Pot. Syl.* 446. Obie ku ojcu ręce rozczepierzy. *Pot Syl.* 189. Ręce rozczepierzywszy, mdleje. *Bardz. Luk.* 52, (*Carn.* steshâj *expansis manibus* [illegible]). [illegible] nogi, *ob.* Rozkraczyć.

ROZCZŁONKOWAĆ *cz. dok.*, na członki rozłożyć, rozbierać; anatomiren, zergliedern; *Boh.* rozčlenowati, [illegible]; *Carn.* resûdeti; *Bosn.* razglobiti; *Croat.* razlandavam, [illegible]; *Ross.* [illegible] тѣло по частямъ, расчленять тѣло по составамъ. Rozczłonkowanie, porozrzynanie. *Perz. Cyr.* 2, 262. *Ross.* трупоразъятие. Narzędzia do rozczłonkowania trupa. *Czerw.* 58. [illegible] трупоразьятель, anatomista, (*ob.* Trup).

ROZCZOCHNĄĆ, *ob.* Rozczosnąć.

ROZCZOCHRAĆ *cz. dok.*: *Boh.* rozčechrati; *Ross.* ерошить, взъерошить, растрепать, (*ob.* Roztrzepać); rozkudłać włosy, die Haare zerzausen [illegible] (*Croat.* [illegible]vam *carmino*, *discrimino*, razcheszràvecz *carminator*, *f.* razcheszràvka). Mieszkając długo w górach, stargane i rozczochrane włosy, zarosłą brodę miał. *Sk. Żyw.* 1, 13, *ib.* 2, 7. Sprosnie mu się żałosne włosy rozczochrały. *Bardz. Trag.* 376. *et* 10. Niezgoda z piekła rozczochrany łeb ku niebu podniosła. *Bardz. Luk.* 2, 8. Rozczochrany kometa. *Tward. W. D.* 3. Rozczochrany,

rozczochraniec, *Carn.* kushtrast, smershén, (cf. mierzwić); *Vind.* zhodroglavazh, koſhmider; *Croat.* razkoszman; *Bosn.* razkossan, s raspletenimi kosami; *Ross.* хохлатый, хохлачъ, растрепа.

ROZCZOSAĆ, ROZCZESAĆ, *f.* rozczesze *cz. dok.*, rozczesuje, rozczosuje *niedok.*; *Boh.* rozčesati, rozčesawati; (*Sorab.* 1. roztžaszu *discutio*, *ob.* Roztrząsać); *Carn.* reszheshém; *Ross.* расчесать; *Croat.* razchessújem, razcheszalszem; *Rag.* razcescgljatti, (2. *discutere rem aliquam*); *Ross.* расчесать, расчесывать; *Eccl.* разчесываю; na różne strony, czyli różnemi razami poczesać; auskämmen, aus einander kämmen, die Haare abtheilen. Włosy, jak śnieg białe różno czesane. *Prot. Kont.* *A* 3. Tobie włos z pokornych ramion płynie rozczosany. *Tward. Daf.* 25. Tobie w kosztowną szatę świetną się ubrała, Tobie włosy ozdobne swoje rozczosała. *J. Kchan. Dz.* 158. *P. Kchan. Jer.* 402. Słów jego jadowitych nie powtarzam, abym smrodliwego tego strupu nie zdał się rozczosować i jątrzyć. *Smotr. Apol.* 62. Rozczesanie *Ross.* расческа, расчесъ. ROZCZOSNĄĆ, ROZCIOSNĄĆ, ROZCZOCHNĄĆ *cz. jedntl.*, rozczosuje *pr.*, rozszczepić, aufspalten; *Croat.* razcheszniujem *discerpo*, *dilacero*; *Carn.* reszhesniti; *Eccl.* растесати, растесывати. Parchowaty kozieł, rozczosnąwszy kopyto, niechaj nam daléj straszny nie będzie. *Psalmod.* 71. Rozczosnąć się, rozłamać się, spadać się. *Włod.* Rozwiera się drzewo, kopyto, rozczosuje. *Cn. Th.* 956. Podczas gładkich lodów źle jest do wozów zażywać wołów, mogą się rozczochnąć. *Kluk.* [illegible] 3, 115. [illegible] 1, 215. — *Fig.* Piekło się otworzyło, i rozczosnęło wrota. *Kosz. Lor.* 120 *b* (rozsadziło). Gdy bóg tych, co lubuje, uciskami przebada, czyni to, aby tak rozczośnieni świecić mogli znaczniéj. [illegible] 21. [illegible] W ostatnim rozczośnieniu lasem loch przyémiony, *in extremo.* *Żebr. Ov.* 59.

ROZCZULIĆ *cz. dok.*, Rozczulać *niedok.*, przejąć czułością, [illegible]. Z [illegible] wypływa litość, która nas rozczula nad cudzą dolegliwością. *N. Pam.* 21, 32[illegible].

ROZCZYN, u, *m.*, ˈROZCZYNA, y, *ż.*, ciasto, z którego chléb czynią, *massa. Mącz.* Roczyna, ciasto, zagniecenie na [illegible] Sauerteig. [illegible] rozczynienie [illegible]. Z [illegible] kwaszonego, to jest ˈrozczyny, zrób placek cienki. *Perz. Lek.* 367. Do ciast przy ˈrozczynach przydawszy nieco potaziu, bardzo dobrze jest. *Kluk. Rośl.* 3, 262. *Haur. Sk.* 351. — [illegible] rozczyn, *fermentum.* *Bot. Nar.* 23. *et* 137. Sauerstoff, kwasoród. ROZCZYNIĆ, *f.* rozczyni *cz. dok.*, Rozczyniać *niedok.*; *Sorab.* 1. roſczinicž; ciasto, wapno, gips rozrobić, rozgnieść, przegnieść, zaczynić; durcharbeiten, einrühren, einrühren, durchkneten. (*Croat.* razchiniti, razhinyam *exenterare*, *eviscerare*; *Bosn.* razciniti *abolere*, *vastare*, *disturbare*; *Rag.* razcinitti, razcignati *irritum jacere* (*ob.* Odczynić), *diffingere*, *fugare*). Rozczyniać mąkę, miesić. *Cn. Th.* 408, *Bosn.* umisciti kruh; *Vind.* resdjati; *Ross.* творить хлѣбы, (*ob.* Tworzyć). Mąka w naczyniu rozprawi się, abo, jak mówią, rozczyni letnią wodą i kwasem lub drożdżami. *Kluk. Rośl.* 3, 262. Sposób rozczynienia mąki jest rozmaity; są ciasta, które bardzo rzadko rozczyniają się, inne twardo do wałkowania, niektóre drożdżami się podpuszczają. *Wiel. Kuch.* 426. Wziąwszy trzy miarki mąki, rozczyń ją, a napiecz podpłomyków. *Radz. Genes.* 18, 6. Rozczyniają ten chléb mlékiem kozim. *Star. Dw.* 31. Rozczynić wapno *Ross.* творить известь. Największa część rzeczy twardych w wodzie rozczynić i rozpuścić się nie może. *Stas. Buff.* 10. auflösen im Wasser.

ROZCZYTAĆ, *f.* rozczyta *cz. dok.*, Rozczytawać *niedok.*, Rozczytywać *częstotl.*, rozważać, pilnie rozbierać; mehrmals erwägen, überlegen, *relegere.* (*Ross.* разчесть, разочту, разсчитать, разсчитывать obrachować, разсчетъ 1. obrachunek, 2. rozwaga, rozmysł). W pismie swym miłość swoję do akademii Krakowskiéj potomnym czasom podał ku rozczytaniu. *Birk. Sk. B* 4. Pilnie sobie rozczytaj pamiątkę ojców twoich. 1. *Leop. Job.* 8, 8. Rozczytajcie pilnie sprawy wasze w sercach swoich. *W. Post. W.* 2, 122. Będę ja tobie roczytywał wszystkie lata moje; rozczytywać wszystkie lata, jest osobliwie grzechy uważać, abyśmy ich z serca żałować mogli. *Kucz. Kat.* 2, 522. *Rej. Zw.* 205 *b.* *Rej. Post. P* 3. *Weresz. Reg.* 115. Nie przemyślajcie, cobyście przed sędzią mówić mieli, ani sobie rozczytajcie, ale coby wam było dane onéj godziny od ducha ś., to mówcie. *Sekl. Math.* 13. *W. Post. W.* 256. *et* 208. Wiele rzeczy wedle sposobu nieprzyjaciela, z którym się wojna toczy, rozczytać trzeba. *Modrz. Baz.* 446. Iż potrzeba nam jest strzedz się grzechów, musimy o téj powinności nieco szerzéj jeszcze sobie wziąć rozczytanie. *Gil. Post. A* 4. (dokładniéj rozważyć ją trzeba).

ROZDAĆ, *f.* rozda *cz. dok.*, Rozdawać *niedok.*, rozdaje *pr.*; *Boh.* rozdati, rozdawati; *Sorab.* 1. roſdacž, rozdahawam; *Vind.* resdati; *Croat.* razdájem; *Ross.* раздать, раздавать; różnie wydawać, różnym udzielać, rozdzielać; vertheilen, austheilen, verschenken, vergeben. Zaczynam karty rozdawać, każdemu pięć rozdawszy, wyrzucę jednę.... *Boh. Kom.* 2, 279. Zebrali pieniądze, aby je tam rozdano rzemieśnikom za robotę kościelną. 3 *Leop.* 4 *Reg.* 22, 9. (aby je tam szafowali rzemieśnikom. 1 *Leop.*). Drugim rozdając, na się pomnij. *Cn. Ad.* 216. Nie mam ja pieniędzy na rozdanie. *Teat.* 8, 13. I głupi mądry, gdy wielom rozdaje, I mądry głupi, gdy w mieszku nie staje. *Bratk. B* 2 *b.* (rozdarować). Na zysk bogu daje, Który ubogim ludziom dobra swe rozdaje. *Prot. Jał.* 11. Więcéj bóg ma, niż rozdał. *Rys. Ad.* 71. *Gol. Wyw.* 173. Nie był przy rozdawaniu. *Rys. Ad.* 48. (kto nie wczas przychodzi, sam sobie szkodzi; *tarde venientibus ossa*). — Urzędy rozdawać. *Kłok. Turk.* 32. Aemter vergeben. Rozdanie, rozdawanie, *Ross.* раздаванie, раздaнie; *Eccl.* раздаянie, раздача. — ˈ§ W małżeństwo Władysław z Edwigą wstąpił, które im ˈrozdawał arcybiskup Gnieznieński. *Biel. Św.* 228. (ślub im dawał).

ROZDĄĆ, rozdał, *f.* rozedmie, rozedmę *cz. jedntl.*, Rozdymać *niedok.*; *Boh.* rozdymati, rozdymugi, rozdymám; *Sorab.* 1. rozduhnu, roszduju, roszdujem, rosznoduju, rosznodujem; *Ross.* раздуть, раздувать; mocno nadymać, wzdymać; ſtark aufblaſen, ſehr anſchwellen machen. Piersi rozgniewanego robią gęstym oddechem, a chropawy wrzask szyję rozdyma. *Pilch. Sen. gn.* 265. Piekarki ciasto drożdżami tak rozedmą i puchlnym uczynią, że jak parchawica będzie. *Syr.* 937. — §. Rozdymać ogień, wzdymać, wzniecać, *pr. et fig.*, Feuer anblaſen. Umie on z iskierki płomienie rozdymać. *Pilch. Sen. gn.* 275. Pycha nasza, jak silny wiatr rozdęła ogień gniewu twojego. *Psalmod.* 43. Gdy Notus południowe rozedmie upały.... *Hul. Ow.* 148. Tłum żmwiarzów lekce waży rozdęte kanikuły pożary. *Zab.* 8. 57 *Alb.* — Pospólstwo na senat rozdęte, na górę z Rzymu ustąpiło. *Zab.* 9, 113. *Zall.* rozdąsane, rozsapane, aufgebracht, ergrimmt; *Ross.* расчечениться. *ROZDAJBIEDA, y, *m.*, mało mający, lub resztą gomący, a rozdający *Mon.* 75. 591. ein freygebiger Nothleider.

ROZDANIE, ROZDANY, *ob.* Rozdać.

ROZDARCIE, ROZDARTY, *ob.* Rozedrzeć. *ROZDARKI, ROZDARTKI, ów, *plur.*, ROZDARCINY *plur.*, szarpanina, rozdarte kawałki, zerriſſene, abgeriſſene Stücke. Rozdarł płaszcz swój na dwanaście sztuk. *Radz.* 1 *Reg.* 11, 30, *not.* «właściwiéj: na 12 rozdarcia albo rozdarków». Będzie on na rozdartki narodom. 1 *Leop. Ezech.* 26, 5. (*Bosn.* razdertinne, razdrritinne = gałgany, łaty). *ROZDARLINA, y, *ż.*, rozdarcie, rozszarpanie, rozerwanie; Riß, Spalte, Trennung. [illegible] Buskim [illegible] kaną rozdarlinę poglądając, braci radziłem, aby się téj nieszczęsnéj rozerwaninie przedtym zabiegło. *Smotr. Nap.* 45. Oby pracę swoję obrócił do zposzycia rozdarliny téj między wschodnią i zachodnią cerkwią! *Smotr. Apol.* 121.

ROZDAROWAĆ *cz. dok.*, w podarunku rozdawać, austheilen, [illegible]; *Sorab.* 1. [illegible]; *Vind.* resdariti, resdeliti, sadaruvati, sadariti; *Croat.* razprikasujem; *Ross.* раздарить, [illegible] передарить, передарывать. Wiele cegły rozdarował, po kilkunastu tysięcy na gospodarza jednego rozdając. *Star. Dw.* 75.

ROZDĄSAĆ kogo *cz. dok.*, rozgniewać mocno, podburzyć; aufgebracht machen, [illegible]. Wiedy Jowisz, by dumną Junonę rozdąsać, Chytre czyniąc stosunki, zaczął ją przekąsać. *Dmoch. Il.* 87. Rozdąsać się [illegible] tak strasznego, w którymbyś, skoro się rozdąsa, nic postrzegł na nowo pomnożoną dzikość i zajadłość. *Pilch. Sen. gn.* 111. Rozdąsał się na niego. *ib.* 174. Rozdąsany. *Nar. Tac.* 2, 457. Rozdąsanie, gniew; Brauſen, [illegible]. Jéj [illegible] dokonają twego rozdąsania. *Teat.* 18, 69.

ROZDATNY, a, e. §. 1) rozdawający, hojny, freygebig. Mężowie nie są rozdatni, chyba przed ślubem. *Teat.* 11. c, 25. — §. 2) *Pass.* Rozdatny, ROZDAJNY, co rozdawają, auszutheilen, was ausgetheilt wird. Gdyby sami godni brać mieli, nie razby rzecz rozdajna dość długo była wstrzymana, nimby przezorne dawcy oko upatrzyło, komu dać należy. *Kras. List.* 2, 43. ROZDAWACZ, a, *m.*, ROZDAWCA, y, *m.*; *Boh.* rozdawač; *Slov.* rozdawatel; *Ross.* раздатчикъ; *Eccl.* раздаватель; który rozdaje, rozdziela, der Austheiler. Rozdawca jałmużny żebrakom. *Sk. Dz.* 739. Rozdawca, der Bergaustheiler, wypłaca górnikom. *Kluk. Kop.* 2, 286. ROZDAWNICTWO, a, *n.*, rozdawanie, szafunek; das Austheilen, Vertheilen; *Boh.* rozdawka. Rozdawnictwo wakansów. *Vol. Leg.* 7, 615. Vergebung der vacanten Stellen. Masz w twych ręku rozdawnictwo najwyższych urzędów. *N. Pam.* 15, 357. Król domawiał się o rozdawnictwo kaduków. *Przestr.* 259. Starostwa, które nie weszły do rozdawnictwa, kazano puszczać więcéj dającym. *Czack. Pr.* 251. ROZDAWNICZY, a, e, od rozdawnictwa, rozdawania; Vertheilungs-, Vergebungs-. [illegible] było rozrządzenie dobrami pojezuickiemi. *Vol. Leg.* 8, 617. [illegible]

ROZDĘCIE, ROZDĘTY, *ob.* Rozdąć.

ROZDEPTAĆ, *f.* rozdepce *cz. dok.*, depcąc rozgnieść, zertretten; *Sorab.* 1. rozteptam, rostepcu, rostepcem; *Vind.* [illegible]; *Croat.* [illegible]; *Ross.* растоптать, растаптывать. Rozdeptać obuwie, bóty, trzewiki, rozchodzić, austretten; *Ross.* разносить, (*ob.* Roznieść).

*ROZDEJMCA, *ob.* Rozjemca.

ROZDŁUBAĆ *cz. dok.*, dłubiąc wydrożyć, zerklauben, ausklauben, aushöhlen; *Bosn.* razdubsti; *Croat.* razdubújem; *Ross.* [illegible]

[illegible] Productio, rozciągnienie, rozdłużenie. *Mącz.*

ROZDMUCHNĄĆ, *f.* rozdmuchnie *cz. jedntl.*, Rozdmuchać *niedok.*; *Boh.* rozdmeychati; *Slov.* rozfukugi; rozdymać, [illegible] zerwehen, verwehen. ROZDMUCHACZ, a, *m.*, który rozdmuchuje, [illegible] *Ross.* раз[illegible].

ROZDNIEWAĆ się, *ob.* Rozednieć się.

ROZDOBRUCHAĆ się, ROZDOBRZYĆ się *recipr. dok.*, rozłaskawić się, rozpływać się serca dobrocią; vor Güte und [illegible] *in aliquem. Cn. Th.* (*Ross.* раздобриться stać się szczo[illegible] — [illegible] Co mi za [illegible], Chyba że mi gniewliwy los się rozdobrucha. *Min. Ryt.* 1, 147. — *§. Nocuj tu, a niech się rozdobrzy serce twoje. *Budn. Judic.* 19, 9. (bądź dobréj myśli. *Bibl. Gd.*). niech [illegible]

ROZDÓŁ, [illegible] Góra ta w czele ma morze, po bokach rozdoły. *Morszt.* 30.

ROZDRABIAĆ, *ob.* Rozdrobić.

ROZDRAPAĆ, *f.* rozdrapie *cz. dok.*; *Boh.* rozdrapati, rozdrbati; *Slov.* rozdrapati; *Sorab.* 1. [illegible]; *Vind.* respraskati, spraskati; *Rag.* razdàrpiti; *Bosn.* razderpiti, razdrrpiti, razdrippati; *Croat.* razdrapati, razdraplyújem; *Ross.* расцарапнуть, расцарапать, расцарапывать, рас-

колупать, расковыривать, растеребить, растеребливать; rozszarpać, drapiąc rozedrzeć; zerfetzen, zerreißen. Na małe sztuczki dali rozdrapać ciało swoje. *Rej. Post. Y y* 3. Radby cię zębami rozdrapał. *Rej. Ap.* 80. Od lwa był rozdrapany. *Sk. Dz.* 63. Grozili nam ostatnim nieszczęśliwym matki rozdrapaniem. *Pam.* 83, 464. **ROZDRAPIEŻ, y, *ż*, rozdrapanie, rozszarpanie, *rozdarlina; das Zerreißen, Zerfleischen. Matce wnątrze synowskie na rozdrapież podać; *laceranda viscera. Żebr. Ow.* 92. ROZDRAPIEŻYĆ *cz. dok.*, rozchwycić, rozszarpać, ausplündern. Gdzie niemasz płotu, będzie rozdrapieżono imienie jego. 1 *Leop. Syr.* 36, 27.

ROZDRAŹNIĆ *cz. dok.*, Rozdraźniać *niedok.*; *Boh.* rozdraždjm, rozdraždugi, rozškádljm; *Carn.* resdrashiti, resdrâshem; *Vind.* resdrashiti; *Croat.* rasdrasújem; *Bosn.* razdrasgiti; *Rag.* razdrâxiti, drâxiti; *Ross.* раздразнить, раздразнивать, растравить, растравливать; *Eccl.* разсвирѣпяю, раздражаю; rozjątrzyć, poduszczać; aufbringen, entrüsten, reizen. Ja go o to nie pytałem, bojąc się rozdraźnić moim sprzeciwieniem. *Teat.* 41, 112. Co to za rozum, rozdraźnić tego, komuśmy siła uczynili dobrego. *Gorn. Sen.* 571. Dałeś przyczynę grzechu ludowi memu, abyś mię zruszył, a rozdraźnił w grzechach ich. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 16, 2. Wszak się smutnym ta prawda często skutkiem iści, Że rozdraźniona miłość równa nienawiści. *Szym. Ś. W.* 66. Takim lekarstwem niemoc rozdraźniwszy, mało dobrego sprawi, owszem zatrudni. *Oczk. Przym.* 4. Z wielkiego przymuszenia i rozdraźnienia mówiłem dotąd. *Budn.* 1 *Sam.* 1, 16. (myślenia i frasunku. *Bibl. Gd.*), *Croat.* rozdrasnenye. ROZDRAŹNICIEL, a, *m*, rozjątrzyciel, der Reizer, Aufbringer; *Croat.* razdrasitel; *Eccl.* раздражитель. *W rodz. żeńsk* Rozdraźnicielka; *Croat.* razdrasitelicza. *ROZDRAŹNOŚĆ, ści, *ż.*, wielka draźliwość, große Reizbarkeit; *Ross* раздражительность, раздражимость. ROZDRAŹNY, a, e, łacny do rozdraźnienia, leicht aufzubringen, sich schnell entrüstend. Rozdraźne soki. *Banial. J* 3 *b*.

ROZDROBIĆ, ROZDROBNIĆ *cz. dok.*, Rozdrobniać, Rozdrabiać *niedok.*; *Boh.* rozdrobiti; *Sorab.* 1. rozdrebu; *Carn.* resdrobim; *Rag.* razdrobitti; *Bosn.* razdrobiti; *Croat.* razdrobiti, rozdroblyújem; *Ross.* раздробить, раздроблять, мелить, размелить, (*ob.* Miela, miałki); w drobne części rozłożyć, rozdzielić, rozkruszyć; in kleine Theile zerstückeln, zerbröckeln, auflösen. Boska ręka wstrzymuje obłoki, i nie dopuszcza tylko w krople rozdrobnionym padać, jakoby je kto przepuszczał nalewką. *Zab.* 6, 112. *Min.* Im bardziéj woda w cieple spokojnie stoi, tym bardziéj ciepło rozdrobnia jéj cząstki, obraca w wapory, i na powietrze unosi. *Kluk. Kop.* 1, 82. Te lepianki z gliny (ciała nasze) W proch nieznaczny rozdrobi śmiertelna łotrzyni. *Zimor. Siel.* 281. Kwas w gromadę mąki wlany, rozciera się, rozdrabia się, rozprasza się, i wszystek się rozpuszcza, aby rozróżnione ono mąki mnóstwo jedną mocą ogarnął. *Smotr. Lam.* 151. Gdy kapłan w cerkwi hostyą rozdziela, tak mówi: rozdrabia się i rozdziela baranek boży, który zawsze się rozdrabia, a nie rozdziela, którego zawsze jedzą, i nigdy nie zjadają. *Pim. Kam.* 74. Rzplta w rozdrobnieniu swoim. *Nar. Hst.* 5, 239.

ROZDROGA, i, *ż.*, ROZDROŻE, a, *n.*, droga rozstajna, rozstajnia, der Scheideweg; *Boh. et Slov.* rozcestj; *Sorab.* 1. rozpucż, rozpucże; *Carn.* respotje; *Vind.* dvoipotje, dvoipotishe, respotje, krishoi pot, raskrish; *Dal.* razkrisye, razkrisje, razkarszticza; *Croat.* razkrisje, krisoputje, kriseputje; *Rag.* razkrixje, râzkarstia, tripûtniza; *Slav.* kêrstopûtje; *Ross.* распутіе, перекрестокъ; *Eccl.* крестецъ, трепутіе, дорога на три стороны раздѣляющаяся. Stojąc na rozdzożu, nie wiedział, w którą się udać stronę. *Jak. Baj.* 165. Na rozdrogi me ciało sromotnie rzucają. *Tol. Saut.* 100. — *Fig.* Rozdroże myśli = wątpliwość, Zweifel. W tym myśli rozdrożu zostająca Jadwiga, przyjmowała Jagiełłę za męża słowami, myślą była z Wilhelmem. *Nar. Hst.* 7, 283. Względy polityczne puszczały na rozdroże myśl jego. *Nar. Hst.* 5, 370. — §. Rozdroga, błędna droga, (cf. zdrożność), ein Irrweg. Nie wprawiać cnoty w błędne rozdrogi. *Zab.* 1, 136. Ażebyś nie padł na rozdroże, Od nieprawości sam się strzeż nieboże. *Chrośc. Job.* 140. Pokazuje nam utorowaną drogę, którą idąc, wszelkiego nam się należy chronić rozdroża. *Mon.* 69, 257. Na niebezpiecznym bóg widząc rozdrożu Człeka, chorobą kieruje na łożu. *Chrośc. Job.* 125. *ROZDROŻNY, a, e, od rozdroża, uboczny, błędny; Scheideweg=, Irrweg=, Irr=. Nikt nie zbładzi, który po twym torze Z uwagą chodzi, wielki Monitorze, Nie zboczy, wpadłszy na rozdrożne widła, Trzymający się twojego prawidła. *Mon.* 74, 38.

ROZDRZYMAĆ się *recipr. dok.*, rozespać się, ins Schlummern gerathen. Rozdrzymała się dusza moja przed tęsknością, *dormitavit. Wrobl.* 280.

ROZDWOIĆ, *f.* rozdwoi *cz. dok.*, Rozdwajać *niedok.*; *Boh.* rozdwogiti, rozdwogowati; *Slov.* rozdwogugi; *Vind.* resdvojiti, nadvojiti, na dvoje resdeliti; *Croat.* razdvájam, prepolovlyujem; *Rag.* razdvoitti; *Bosn.* pripoloviti, razdiliti na poli; *Ross.* раздвоить, раздваивать, преполовить, преполовлять; *Eccl.* раздвояю; na dwoje rozdzielić, rozszczepić, rozróżnić, *pr. et fig.*; zertheilen, zerspalten, entzweyen. Świnia ma kopyto rozdwojone. *Radz. Deut.* 14, 5. U koni przytrafia się, że zęby rozdwojone bywają, to jest, dwa z jednego wyrosłe. *Cresc.* 514. Rozdwojenie, rozdzielenie wody za kim płynącym, broździe podobne. *Cn. Th.*, *sulcus*, der Streif, die Furche im Wasser hinter dem Schiffe. Krzyk mężów, trzask z dział, echo w *lesiech i po górach rozdwajał. *Stryjk.* 743. Familia Abrahamowa rozdwoiła się na dwie *odnodze, t. j. Izmaela i Izaaka. *Żarn. Post.* 3, 673 *b*. Krew' ich wspólna złączyła, zysk własny rozdwoił. *Jak. Boj.* 147. (poróżnił). Jeśliby szatan powstał sam przeciwko sobie, toć się już rozdwoił, i nie będzie mógł stać. 1 *Leop. Marc.* 3, 26. Nigdy się od ojcowskiéj twa cześć nie rozdwoi. *Przyb. Milt.* 87. nie rozłączy, absondern, trennen. Daj mi się rozdwoić z ciałem moim, abym był rychło z tobą. *Rej. Post. H h h* 5. (rozstać, się, rozbratać się). ROZDWOICIEL, a, *m.*, który rozdwaja, der Trenner, Scheider; *Vind.* resdvoinik. *W rodz. żeńsk.* Rozdwoicielka. ROZDWOINY

plur., ROZDWÓJ, ju, *m.*, rozdwojenie, rozróżnienie, rozchód; die Trennung, Absonderung; *Ross.* раздвой, раздвойка. Zdroje dwóch rzek przez rozdwój koryt półwysep działają. *Przyb. Luz.* 206. Tłum przez rozdwoiny. W krąg pałacowe otacza filady. *Chrośc. Luk.* 347. 'ROZDWOJENIEC; *Boh.* rozdwogenec; dysydent. ROZDWOJNY, a, e, — ie *adverb.*, do rozdwojenia, trennbar, scheidbar; *Rag.* razdvoiv, razdvoinj.

ROZDYMAĆ, *ob.* Rozdąć. 'ROZDYMIĆ się *zaimk. dok.*, dymem się rozejść, in Rauch zergehen. Twoja teologia, jeśli się tam rozdymi, aby i nas tymże swym smrodliwym dymem jeszcze bardziéj nie zaraziła. *Smotr. Apol.* 121.

ROZDYSPONOWAĆ. *Xiądz.* 128, rozrządzić, przyrządzić.

RÓŻDŻE, a, *n.*; *Boh.* rożdj; *collect.* rózgi, gałęzie, Reiser, Ruthen. Koza rada się pasie różdżem i gałązkami z drzewa. *Sienn.* 275. Z różdża wierzbowego czynią jakoby wierszą na ptaki. *Cresc.* 636. ROŻDŻANY, a, e, *ferulaceus. Dasyp. U* 2 *b.* Gerthen =, Ruthen =.

ROZDZIAĆ, *f.* rozdzieje *cz. dok.*, Rozdziewać *niedok.*; *Ross.* раздѣть, раздѣвать; rozbierać z odzienia, auskleiden, entblößen. Mars Kupidynowi pierś rozdzieje, Strzelec łuk zawodzi, I grotem go ugodzi. *Anakr.* 47.

ROZDZIAŁ, u, *m.*; *Boh.* rozdjl; *Slov.* rozdjł *distinctio*, *differentia*, *discrimen*; *Sorab.* 1. rozdžel *comma*, rozdželba *divisura*; *Carn.* resdejl; *Vind.* rasdell *pars*; *Croat.* rázdel *secta*; *Ross.* раздѣлъ; §. 1) rozdzielanie, rozróżnianie; das Abtheilen, Theilen, Absondern, die Theilung, Absonderung. Rozdział z kim = rozbrat, rozstanie się, der Bruch mit jemanden, Freundschaftsbruch. Żywot bogomyślny rozdziału z światem i z jego zabawkami potrzebuje. *Sk. Żyw.* 1, 12. — Rozdział, niezgoda, fakcya; die Spaltung, Uneinigkeit. Rozdziałów kościoł ś. nie miłuje. *Sk. Dz.* 1023. — *Aliter:* Rzecz krótko namieniona wyłuszczenia i rozdziału dokładniejszego wyciąga. *Zab.* 6, 221. rozszczególnienia, rozczłonkowania, rozkładu; Auseinandersetzung, Zergliederung. — §. Rozdział, dystynkcya, różnica, rozgraniczenie, rozróżnienie, rozkład; der Unterschied, die Unterscheidung, das Unterscheiden. Jan chrzciciel zawsze rozdział czynił chrztu swego od Chrystusowego. *Biał. Post.* 57. Pod czas wojny rozdział żaden w rzeczach nie zostaje, ale boskie i ludzkie prawa podeptane bywają. *Gorn. Sen.* 29. Sprawiedliwi i niesprawiedliwi tu na świecie i po śmierci rozdział mają; bo tu tym tak, a owym inak; ale po śmierci zasię będzie każdemu opak. *Gil. Post.* 256 *b.* Niemasz rozdziału żydowina albo greczyna; bo tenże bóg jest wszystkich, bogaty nad wszemi, którzy jego wzywają. *Gil. Post.* 78 *b.* Abyśmy rozdział zawsze chowali w rozmowach, inaczéj się w potocznych, a inaczéj i uczciwiéj w boskich usługach sprawowali. *Gil. Post.* 78. Nie ma rozdziału w statucie, która akcya kryminalna, a która cywilna. *Gorn. Wł. M* 2 *b.* — §. 2) *Pass.* Rozdział, to, co rozdzielono, rozdzielone części; die Abtheilung, das Abgetheilte. Cielca rozcięli na dwie części, i przeszli między one rozdziały jego, i szli między rozdziałami onego cielca. 1 *Leop. Jer.* 34, 18. — §. Leopolita zowie *capita bibliorum* kapotami; a Brzescy tłumacze kapitułami; ja je zwałem rozdziałami. *Budn. Bibl. praef.*, das Capitel; *Sorab.* 1. staw, (*ob.* Staw); *Sorab.* 2. stawě; *Vind.* stava, kapitel, glavitek, glavitje, poglauje, (cf. głowa); *Slav.* poglavje; *Bosn.* poglavje od koje kgnighe; *Rag.* poglavje, poglavak; *Ross.* главизна, (cf. głowizna); *Eccl.* зачало, (cf. zacząć). Ewanielia u Mateusza w ósmym 'rozdzieleniu. *W. Post. W.* 72. *Kosz. Lor.* 27 *b.* = rozdziele. Podzielony na rozdziały *Eccl.* главизный. Rejestr rozdziałów *Eccl.* оглавленіе, краткое главъ книжныхъ показаніе, роспись, главизны.

'ROZDZIAŁYWAĆ, 'rozdziałuje *cz. contin.*, rozcienczać, rozrzedzać; auflösen, verdünnen. (*Boh* rozdělati = rozczyniać; *Sorab.* 1. rozdżjłam, rozdżjwam, roznodżjłam = rozrabiam). Mieczyk ziele rozgrzewa, rozdziałuje abo rozprawuje. *Syr.* 1287. Mikołajek ziele wysusza, otwiera, rozdziałuje, rozwodnia i wywodzi. *ib.* 681.

ROZDZIAWIĆ, *ob.* Rozdziewić.

ROZDZICZEĆ *nijak. dok.*, dzikim się stać, verwildern. Rozdziczeliście, w dół niedbalstwa wpadliście. *Smotr. Lam.* 11.

ROZDZIELCA, y, *m.*, ROZDZIELICIEL, a, *m.*, rozdzielca, dzielnik, *partitor. Mącz.* Podzielca, rozdzielca, *distributor. ib.*; *Sorab.* 1. rozdželičer; *Carn.* resdejlivz, resdejlnik; *Vind.* resdeliuz, deliuz, resdielnik, resdelnik, resdajauz, reslozhnik, resjemauz; *Croat.* razdelitel; *Rag.* razdjelitegl; *Ross.* раздѣлитель, разводчикъ, der Abtheiler, Zertheiler. Mojżesz rozdzieliciel wody. *Pim. Kam.* 231. *W rodz. żeńsk.* Rozdzielicielka, die Zertheilerinn; *Rag.* razdjelitegliza. ROZDZIELIĆ, *f.* rozdzieli *cz. dok.*, Rozdzielać *niedok.*; *Boh.* rozděliti, rozdiliti, rozdělowati, rozbitowati, rozwrcy, rozwrhnauti, rozwrhowati; *Slov.* rozdělit, rozdělugi; *Sorab.* 1. rozdželam, rozdželu; *Carn.* resdejlim; *Vind.* resdeliti, resdiliti, resdielati, sdeliti, sdeluvati, arsdellit, arsdölit, arstallat, arsdievat, resdvojiti; *Croat.* razdéliti, razdyelyújem, razdelenye, razjedinànye; *Rag.* razdjêliti, razdjegiîvati; *Bosn.* razdjeliti, rasdiliti, podiliti, diliti; *Ross.* раздѣлить, раздѣлять; *Eccl.* расчастовати, расположить, раздѣлить на части; między różnych podzielić, eintheilen, unter verschiedene austheilen. Rozdzielić co między syny = *obsol.* rozdzielić syny czym, (obdzielić ich czym). — Giedymin miał 7 synów, a tych wszystkich za żywota swego porządnie księstwy i państwy rozdzielił. *Stryjk.* 364. Wacław pobrawszy skarby opackie, rozdzielił swe służebne niemi. *Biel.* 216. Rzecz bratu mojemu, aby ze mną dziedzictwem 'rozdzielił. *Sekl. Luc.* 12. (aby się ze mną dzielił dziedzictwem). Pożyczcie mi sta grzywien, bo mam iść za góry, Może się tam pozyskać potym tysiąc który, A ja z tobą na poły rozdziele się zyskiem. *Papr. Kol. U.* (podzielę się). — §. Rozdzielić, rozłączyć, oddzielić, absondern. Tego dnia jeszcze rozdzielony z ciałem do wiecznego żywota poszedł. *Sk. Żyw.* 2, 176. umarł, vom Körper getrennt. Po mnisku na ziemi położony, z ciałem się rozdzielił. *Sk. Dz.* 1111. — *Chem.* Powinnowactwo rozdzielające, *affinitas divellens*, które dawne związki rozerwać, i nowo utworzyć usiłuje. *Śniad. Chem.* 23. ROZDZIELINY *plur.*, rozdział, rozdzielenie, die Abtheilung; *Slov.* rozdělenj, (rozdělilka *diaeresis*; *Sorab.* 2. rostil -, = roz -, rozdzielnie); *Croat.* razdelenye; (*Ross.* раздѣлка zapłata, kara).

Nad Rubikonem, gdzie z Francya Włoskie rozdzieliny. *Chrośc. Fars.* 118. granica. ROŻDZIELNIK, a, *m.*, rozdzielca, który rozdziela: der Abtheiler, Theiler. Kto mię nad wami sędzią i rozdzielnikiem postanowił? *Sk. Dz.* 10, *ob.* Rozjemca. ROZDZIELNOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* rozdjlnost; *Vind.* delitlivost, reslozhlivost, resdielnost, resjemlivost; *Ross.* раздѣльность, раздѣлимость; możność dzielenia, możność być podzielonym, die Theilbarkeit. W ś. trójcy rozdzielność jest osób taka, że żadna nie jest druga. *Kat. Gd.* 57. Chrystus ciało nasze wziął w nierozdzielność bóstwa swego. *Biał. Post.* 94. Untheilbarkeit. Nie chcą, aby bóg był wieczny przez swoję wieczność, mądry przez swoję mądrość etc., ale wszystko sam przez się, a to żeby nie przypuścić w bogu rozdzielności. *Kłk. Turk.* 155. ROZDZIELNY, a, e, ROZDZIELNIE *adverb.*; *Boh.* rozdjlny; *Slov.* rozdjłný, rozdilně, rozdělitliwi, rozdělitedlný, co se odděliti da; *Sorab.* 1. rozdzelné; *Carn.* resdejln; *Vind.* delitliu, resdelitliu, reslozhliu, resjemliu, oddrusldiu, resdielen; *Croat.* razdelni, razdelyiv; *Rag.* razdjegliv; *Bosn.* razdjeglivi, koji se mosge razdjeliti; *Ross.* раздѣльный, раздѣлимый, раздѣлительный; § 1) rozdzielony, abgetheilt, abgesondert. W rzekach z bałwogłowami społecznie i nierozdzielnie się kąpią. *Warg. Cez.* 139. (nie każde osobno). Języki apostołom się pokazały rozdzielne. *Odym. Św.* 2, *O o* 2. (rozdzielone). Rozdzielnie Symeon mówi o sprawie ewanielii, osobno o poganach, osobno o żydach. *Biał. Post.* 267. Modlitwę mówił rozdzielnie, i jakoby po członku, z słowy się nie kwapiąc. *Eraz. Ob. E i j.* Rozdzielny, rozłożny, rozkładny, rozszczególniony; das einander gelegt, nach einander, zerlegt, bert. Teraz rozdzielniéj o tym bezdzienny mówię. *Pet. Et.* 250. Nauczał ich biskup, aby wymowę rozdzielną i rozmyślną mieli. *Sk. Żyw.* 1, 3. Wszystkie sprawy swoje masz porządnie i rozdzielnie, nie mieszając, nie gmatwając wszystkich zaraz, odprawować. *Pet. Et.* 12. Około tych rzeczy rozdzielnie rzecz W. Pan mówi. *Gorn. Dw.* 28. — § 2. Rozdzielny, służący do rozdzielenia, mogący być rozdzielonym, theilbar. *Cn. Th.* *Nierozdziałny (nierozdzielny). *Morszt.* 40.

ROZDZIERAĆ, *ob.* Rozedrzeć. ROZDZIERACZ, a. *m*, ROZDZIERCA, y, *m.* który co rozdziera, der Zerreißer; *Eccl.* раздиратель, раздратель; (раздорникъ, раскольникъ odszczepieniec). [Bo jest on *lubieniezdany, też i cerkwie Chrystusowéj rozdzierca *Lud. G.* 109 — 2]

ROZDZIERGNĄĆ, ROZDZIERZGNĄĆ *cz. jedn.*, Rozdzierzgać *niedok.*; *Vind.* arsdrishit; *Bosn.* razdrijesciti, razvezati; *Ross.* раздернуть, раздергивать; rozdzierzgnąć węzeł, co rozwiązać, rozpleść: aufknüpfen, aufbinden, aufflechten. *Dissolvo*, rozwięzuję, rozdzierzgam. *Macz. Dict.* 75. ROZDZIERZGŁY, a, e, do rozdziergnienia, mogący być rozwiązanym; auflösbar, aufknüpfbar. Spętą mi położem nierozdzierzgłym nogi. *Chrośc. Job.* 50. W sidła nierozdzierzgłych plecie Nogi swe wprawiał i uwołał w sieci. *Chrośc. Job.* 64. Wpadł do jego nierozdzierzgłéj matni. *ib.* 60.

ROZDZIEW, ROZZIEW, u, *m.*, rozdziewianie, rozdzieranie gęby; das Aufsperren, Aufreißen des Rachens, des Mauls. Lew trwoży ich rozdziewem fatalnéj paszczy. *Przyb. Milt.* 115. Kto w przestronnéj czczości stawi kroki, Rozdziew bezistnéj nocy schłoni go szeroki. *Przyb. Milt.* 50. paszczęka, der aufgesperrte Rachen. U rodzaju jaskółczego rozziew pyska w miarę głowy wielki. *Zool.* 231. ROZDZIEWIĆ, ROZZIEWIĆ, *f.* rozdziewi, *rozdziawi *cz. dok.*, Rozdziewiać *niedok.*; *Vind.* arsdenit, ozhitno storit; *Ross.* разинуть, разѣвать; *Eccl.* раззявляю; (*Etym.* ziew, cf. jaw); rozdzierać paszczękę, rozwierać gębę; *Boh.* rozżiwjm; *Eccl.* разѣваю, раззѣваю, den Rachen, das Maul aufsperren, aufreißen. Lwica prosto do mnie bieży, Gębę rozdziewia, a grzbiet ostry jeży. *P. Kchan. Jer.* 307. *P. Kchan. Odl.* 1, 71. Z śmiejącemi się śmieje, a z poziewającemi gębę rozdziewa. *Pilch. Sen. łask.* 101. Wracałem się z balów rozziewany, rozespany, rozepchany. *Pam. Warsz.* 5, 526. *Czart.* (w ustawicznym poziewaniu). Z daleka idąc gębę jako sak rozziewi, aż do śmiechu przywodzi. *Sak. Persp.* 22. Już o sobie nie wie, tylko czeka, jak młody gawron, gębę rozziewiwszy, rychłoli mu co w nię wetkają. *Rej. Zw.* 159 *b.* Rycerz na stronę odszedł zawstydzony, Ani rozdziewił zasromanéj gęby. *P. Kchan. Jer.* 558. *Smotr.* 147. Na to słowo i gęby rozdziewić nie umiał. *Falib. Dis. R.* Coż ty tu robisz? gębeś rozdziawił, i stoisz jak wryty? *Teat.* 3, 31. Nie śmieli gęby rozdziewić. *Smotr. Ex.* 9. (ani pisnąć). Panowie, chociaż wiele brzydkich złości płodzą, jednakby każdy zginął, ktoby śmiał co przerzec, a najmniéj gębę rozdziewić. *Kosz. Lor.* 111 *b.* Jak zacznie swoje opowiadać przypadki, to my gębę rozdziewiwszy słuchamy. *Boh. Kom.* 1, 249. Usta rozdziewia na te słowa moje. *Otw. Ow.* 68. (zdumiewa się). Rozdziawiłaś gębę, i siedzisz. *Teat.* 39, 4. Usta rozdziewiwszy nędznie ducha wypuścił. *Sk. Dz.* 242. — *Fig poet.* Ziemia żarłocznie rozdziawiła szczękę, i krew' Abla żłopała. *Przyb. Ab.* 258. Rozdziew ziemio brzuch obżarty, Pożryj serce kamienne. *Brud. Ost.* C 1. Łakomcom na pochłonienie dostatków rozziewione paszczęki zwierzęce. *Gaw.* F 5 *b.* — *Trans!* Trupy zrąbione na ciało ich leżą, w rozdziewionych ranach łupem śmierci. *Przyb. Ab.* 94. ROZDZIEWNY, a, e, rozdziewiony, rozwarty, aufgesperrt. Pale wskróś przez człowieka bite, i aż przez rozdziewne usta wytknione. *Pilch. Sen. list.* 101. Grób rozdziewny. *Przyb. Milt.* 526.

ROZDZIWIĆ się *recipr. dok.*, mocno zadziwić się, zdumiewać się, sich höchst verwundern; *Ross.* раздивиться.

ROZDZWONIĆ się *recipr. dok.*, w dzwonienie się zapędzić, ins Läuten hinein kommen; *Ross.* раззвониться, раззваниваюсь.

ROZEBRAĆ, *f.* rozbierze, rozbiorę *cz. dok.*, Rozbierać *niedok.*; *Boh.* rozebrati, rozbjrati; *Sorab.* 1. rosberu; *Croat.* razbiram; *Dal.* razabiram, razbrati; *Rag.* razabratti, razbîrati; *Bosn.* razabratti, razbirati; *Ross.* разобрать, разбирать; rozkładać na części, na członki, aus einander nehmen, zerlegen. Rozbierać pismo w drukarni, ablegen. Zecer rozbiera pismo do kaszty, kładąc każdą literę w swą krupkę. *Magier. Mskr.* Wiernych pańskich męczono, na sztuki rozbierano. *Kanc. Gl* 128. man hat sie zerstückt. Rozbierać pieczenią. *Eraz. Dw. G.* rozkrajać porządnie,

zerlegen, tranchiren. Inaczéj trzeba rozebrać kokosz, inaczéj zająca. *ib.* G. Potrafię ją kapłuna na powietrzu rozebrać. *Teat.* 52. *b*, 47. Nieszczęsny, który na to jedynie żyje, aby kształtnie ptastwo rozbierał. *Pilch. Sen. list.* 549. — *Exdorsuare piscem*, sprawić, rozebrać rybę, na sztukę zrzezać. *Macz.* ausweiden, ausnehmen einen Fisch. Rozbierać trupa uczenie = rozczłonkować; rozbieranie na członki = anatomia. — Rozebrano kraj na różne wydziały. *Przyb. Luz.* 211. rozdzielono, podzielono; eintheilen, abtheilen, zerlegen. Rozbierzcie między się te osierociałe dziateczki. *Birk. Kant.* A 4. podzielcie, unter sich vertheilen. — §. Rozbierać ubiór, szaty z kogo, zwłoczyć, rozbierać kogo, (*oppos.* ubierać); *Vind.* flezhi, odflezhi, vunflazhiti; *Croat.* szlachiti, razpravlyati, (cf. rozprawić); *Slav.* raspraviti, svûchi; *Ross.* разъоблачить, разъоблачать, разъоболочь, разъоболокать, einen auskleiden. Wychodzi w pół rozebrany. *Teat.* 13, 86. Niech się nie chwali, kto się we zbroję ubiera, jako kto się rozbiera. *Budn.* 1 *Reg.* 20, 11. (kto ją z siebie złoży). Rozbieranie się z sukien *Eccl.* изъодѣяніе. — Rozbierać ciężary, burdy z muła, z osła, składać. *Cn. Th.* 1003. rozpakować, odpakować; abpacken, abnehmen. — §. *Metaph.* Rozbierać co u siebie = rozważać, rozbaczać, roztrząsać; bey sich in Erwägung ziehen, zergliedern, untersuchen, prüfen; *Rag.* razbirati, razabratti; *Ross.* умствовать. (*Eccl.* неразборно bez rozgarnienia, nierozsądnie). Rozbierajcie tę rzecz, a dajcie tu poradę. *Budn. Judic.* 20, 7. Co noc to rozbierajcie dnia przeszłego sprawy, Tom przystojnie uczynił, tum bogu nieprawy. *J. Kchan. Ps.* 4. Dziwnie mowę tę u siebie rozbierali. *Biel.* 433. Słowa te słusznie pamiętać, pókiśmy żywi, rozbierać i uważać mamy. *Dambr.* 220. Pomnij to, co rzekę, rozbierać więc z sobą. *Groch. W.* 552. Dwa kroć na każdy dzień rozbieranie sumnienia swojego czynił. *Birk. Sk.* 22. *Groch. W.* 568, cf. rachunek sumnienia.

ROŻECZKA, Rószczka, *ob.* Rózga.

*ROZECZNE, *ob.* Rozcząć.

ROZEDNIĆ *cz. dok.*, rozświecić, Tag machen, hell machen. Nocy ogniami rozednione. *Nar. Tac.* 2, 248. ROZEDNIĆ się, Rozednieć *dok.*, Rozedniewać się, Rozdniewać się *niedok.*; *Boh.* rozednjti se, rozednjwati se, rozbřeskuge se (*ob.* Brzask), switati počjna; *Slov.* rozednugi se; rozświtać się. Tag werden, licht werden. Na samym rozedniewaniu, gdy jeszcze wszyscy spali... *Kron.* 512. mit Tagesanbruch. Poczęło się rozdniewać i trochę światła zajrzało. *P. Kchan. Orl.* 3, 76. Gdy się pocznie rozedniewać, zabijemy go. *Bibl. Gd. Jud.* 16, 2. Skoro się rozedniło.... *Warg. Cez.* 42. Zabito go z wieczerzy powracającego; jeszcze nie rozedniało, już się o tym w Ametyi dowiedziano. *Sim. Cyc.* 110. W sobotę wieczór, który się rozdniewa w piérwszy dzień sobotni, przyszły oglądać grób. 1 *Leop. Math.* 28, 1. — § Oto niekiedy dla mnie ten czas rozednieje, W który będzie mi wolno twe rozgłosić dzieje. *Nag. Wirg.* 515. (zawita, przyjdzie ten czas, die Zeit wird kommen).

ROZEDRZEĆ, rozdarł, *f.* rozedrę *cz. dok.*, Rozdzierać *niedok.*; *Boh.* rozedřjti, rozdjrám; *Sorab.* 1. rozdru; *Vind.* resdrit, resdrjat, resdreti; *Carn.* resdrêm, resdręti; *Croat.* razdreti, razdíram; *Rag.* razdrjêti, razadrjêti, razdirem; *Bosn.* razdrjeti, raskinnuti; *Ross.* разодрать, раздеру, раздираю; rozszarpać, roztargać; zerreißen, von einander reißen. Z rozpaczy szaty na sobie rozdziera, rwie włos.... *Bardz. Trag.* 549. Jak śledzia rozedrzeć: *de imbecilli, qui facile laedi potest. Cn. Ad.* 295. Rozedrzeniem rozdran jestem, (rozdzieraniem, rozdarciem, rozdzierany, rozdarty). *Budn. Genes.* 44, 28. (od źwierza rozdarty jest. *Bibl. Gd. ib*). Opętanego zły duch ciężko rozdzierał. *Sekl. Marc.* 9, *uoi.* (wzdrył albo wzłamał), er riß ihn sehr herum. Gdy go popada zły duch, tłucze go, i rozdziera, i zaledwie odstępuje natargawszy się go. 1 *Leop. Luc.* 9, 38. Na jego widok serce się me rozdziera. *Teat.* 49, 67. *Bogusł.* (serce mi się kraje, das Herz bricht mir). — Gardło, paszczękę rozdzierać = rozdziewiać, das Maul aufsperren, aufreißen. Darmo silę głos, darmo gardło swe rozdzieram, Ściany głuche, z nich wieści żadnéj nie odbieram. *Min. Ryt.* 1, 162. Rozdarłszy gęby swe kapłani Różne potwarze na pana wkładali. *Odym. Sw.* 2, *Ee* 4 *b.* Tak lew srogi gardło swe chciwe rozdziera, Jak ci rozdarli na mnie straszliwe paszczęki swoje. *Ryb. Ps.* 57. *Psalmod.* 66. Ziemia się otworzyła, tak strasznie, iż zdało się, jakby piekło paszczękę rozdarło. *Boter.* 97. — Rozdzierać oczy, od snu obudziwszy się; die Augen aufreißen, sich aus dem Schlafe ermuntern; *Ross.* таращить, таращиться. A rozedrzyjże te ślepie, sowo przeklęta, patrzaj, że już dzień jak wół, a ty śpisz jeszcze. *Teat.* 52 *d*, 9. — *Transl.* Rozdzierać oczy na co, na kogo = obracać oczy, ostro patrzyć na kogo; scharf anschauen, die Augen recht aufreißen. Głupia to, patrzyć na swoje występki zamrużoną źrzenicą, a na cudze bystro rozdzierać oczy. *Zab.* 13, 65.

ROZEGNAĆ, *f.* rozżenie *cz. dok.* 2), ROZGONIĆ, *f.* rozgoni *jednt.* 2), ROZŻONAĆ *cz. dok.*, Rozganiać *niedok.*: *Boh.* rozehnat, rozeženu, rozhanĕti; *Slov.* rozhánim; *Carn.* resgajnam; *Croat.* razganyam, razegnati; *Bosn.* razaghnati, *Rag.* razaghnati, razgoniti; *Ross.* разогнать, разгонять, разсуновать, [illegible]; *Eccl.* разженути, rozpędzić, aus einander treiben, aus einander jagen. Rozproszył ich pan z onego miejsca, i ztamtąd rozegnał ich po wszystkich krainach. 1 *Leop. Genes.* 11, 8. Wiatr rozgania fraszunki troskliwe. *Petr. Hor.* 2, *B* 3. *Hor.* 1, 214. [illegible] samych i ich broni, Anioł pański niech rozgoni. *Ryb. Ps.* 61. Gdyś z tobą rozżenie Turki. *Jabłon. Wiad.* 51. *Chrośc. Ow.* 379. Obłok ten gruby ciała, śmierć rozżenie. *Min. Ryt.* 3, 116. — Mógłby się ten też dym rozegnać, choć tylko samemi temi słowy. *Zygr. Gon.* A 4 *b.* (mógłby być rozpędzonym). — Rozegnać się, rozpędzić się, bardzo zapędzić się; im jagen Rennen gerathen im anlaufen hinstürzen. Każdy gnał się w zawodzie swoim, jak koń rozegnany ku bitwie. *Budn. Jer.* 8, 6.

ROZEGRAĆ się *rec. dok.*, w grę się zapędzić, ins Spielen gerathen. Możesz go wyzwać w karty i rozegrać się o pretensya. *Teat.* 19 *b*, 89. *Ross.* разкозыряться. (*ob.* Kozéra).

ROZEGRZAĆ, *ob.* Rozgrzać.

ROZEGZIĆ się *rec. dok.*, rozpalić się, rozruszyć się, rozswywolić się; ins Feuer gerathen, übermüthig, lustig werden. Ta, mówi, miedza końcem gonitw była, Gdy się ruchawa Chloe rozegziła. *Karp.* 1, 51.

ROZEJM, *ob.* Rozjem. ROZEJMOWAĆ, *ob.* Rozjąć. ROZEJMOWY, a, e, od rozejmu, zawieszenia broni, Waffenstillstands-; *Ross.* перемирный. Przeciwko ustawom rozejmowym Krzyżacy mieszczany nasze do odpadnienia nagabywali. *Krom.* 626; *contra id quod in induciis convenerat.*

ROZEJŚĆ się, rozszedł się, *fem.* rozeszła się, *f.* rozejdzie się *rec. dok.*, Rozchodzić się *niedok.*, *Rozchadzać się *frequ.*, (*Simon. Siel.* 106); *Boh.* rozgjt se, rozchoditi se, rozchazet se; *Slov.* rozist; *Sorab.* 2. rozhisch, rofehisch, rofejsch; *Sorab.* 1. rofenhdu, rofenhdżem; *Carn.* regneti, regnem; *Croat.* razhajàmsze; *Bosn.* razitise, rashoditise; *Rag.* razâchise, razîtise, razhoditlise; *Slav.* razicchise; *Ross.* расходиться, разошелся, разхожусь, расхаживаться; odchodzić na różne strony, von einander gehen, aus einander gehen. Rozchodzą się z gromady. *Cn. Th.* 940. Srogie rozterki między sobą mieli, W krótkim czasie z gromady rozejść się musieli; Rozchodząc się ten przykład ludziom pewny dali, By się nigdy cnotliwi z złymi nie mieszali. *Papr. Koł. C b*, (*ob.* Rozbratać się). Tu się rozchodzą trakty do Saksonii, Austryi i do innych prowincyj. *Teat.* 11. *b*, 6. (rozdzielają się, sich zertheilen. — Rozchodzić się z kim, odchodzić od kogo, rozstawać się z kim, von einem gehen. Dopieroin się rozeszła z tą osobą. *Teat.* 38, 125. Rozchodzi się co na stronę, rożnie na bok odchodzi; es wird zerstreut, verschiedentlich auf die Seite gethan. Pełność mnożyła obory, śpiżarnie, Nic się na stronę nie rozeszło marnie. *Nar. Hs.* 1. 44. — Rozchodzi się co rozłaja, rozłącza, w niwecz się obraca, nie przychodzi do skutku; es geht aus einander, kommt nicht zu Stande, zerschlägt sich; *Ross.* разладиться, разлаживаться. Gdyby to wesele miało się rozejść, nigdybym nie była uspokojona. *Teat.* 38, 298. Polowanie rozeszło się, gwałtowna nawałnica przerwała nam tę uciechę. *Teat.* 11. *c*, 27. — §. Rozchodzić się, w chodzeniu zapędzać się; *Ross.* разбродиться, разбраживаться, sich im Gehen hinein kommen. — *Medic.* S... niec, gdy się roz... *Perz. Cyr.* 87. rozdzielić się i ukazać, sich vertheilen und verschwinden, wie eine Geschwulst, ein Geschwür. — §. ... Rozchodzić się = rozszerzać się, rozpościerać się; sich verbreiten, ausbreiten. Strach mówić, mróz po ciele zimny się rozchodzi. *Bardz. Trag.* 190. Róże się rozeszły po gładkich jej jagodach. *P. Kch. n. Orl.* 1, 71. Zmysłu naczynem są żyły, po wszystkiem ciele rozeszłe. *Sak. Probl.* 90. (rozbiegłe, rozciągnione, rozgałęzione). Niech się po równinach Polskich tubalne 'echo rozchodzi, a odgłos wesołego wiwat niechaj niebiosa przebija. *Psalmod.* 26. Rozchodzi się w całej gromadzie pogłos o śmierci jego. *Zab.* 9, 214. Od dwóch dni rozchodzi się wiadomość o wzięciu Ismaiłowa. *Gaz. Nar.* 1, 74. głucho. — §. *Activ.* Rozchodzić obuwie, trzewiki, bóty, chodząc rozprzestrzenić je, rozdeptać; ausgehen, durchs Gehen erweitern; (*Ross.* разносить, разнашивать, cf. roznieść). Rozchodzić nogę zmilkłą, zdrętwiałą. *Cn. Th.* 940. *stuporem ambulatione discutere*, (ergehen), mit Gehen zu sich bringen. — §. Rozchodzi mię co = przechodzi przeze mnie, skutkuje we mnie; es durchdringt mich, wirkt in mir. Gdy Tatarzyna miód rozszedł, oczy wytrzeszczywszy bez przestanku na ten blask patrzał. *Gorn. Dw.* 153. Zapiłego człowieka, gdy go wino rozejdzie a rozmarzy, trudno trzeźwić. *Glicz. Wych. I* 5 *b*. Stajem się, jakoby mąż pijany, którego wino rozeszło. 1 *Leop. Jer.* 23, 9. — *Distentus*, roztyły, rozeszły. *Macz.* voll gestopft, strotzend.

RÓŻEK, żka, *m.*, *dem. Nom.* róg; *Boh.* růzek; *Slov.* rožek; *Sorab.* 1. *et* 2. rožk; *Vind.* roshiz, roshei; *Croat.* rosich; *Bosn.* rosseicch; *Ross.* рожекъ, рожокъ, подбойка; das Hörnchen. Zwierzątko nie ma jedno kęs skórki, a kęs niektóre *roszków (rożków), a kopytka słabo zasadzone. *Rej. Zw.* 156. Wsadzono go w kozi rożek. *Rys. Ad.* 73; (*ob.* moja jak rożkowa), przyparto go w ciasny kąt, ins Bockshorn jagen. — Przyprawić mężowi różki. *Treb. S. M.* 128; *ob.* rogi przyprawić, einem Hörner aufsetzen. — §. Rożek, rzecz kształtu rożka, eine Sache in Form eines Hörnchens. Słaby słuch mający, miewają rożek lub lijkę, podobną pocztarskiej trąbce, którą przy rozmowie w ucho kładą. *Perz. Cyr.* 2, 182. ein Hörtrichter. Rożek, trąbka muzyczna, (*gędziebna); ein Blasehorn, eine kleine Trompete, ein Waldhorn etc. Krzyk i huk różków i trąb. *Budn.* 1 *Chron.* 15, 28. Rożek, rogal, bochenek czyli bułka, kształt małego rogu mająca, Oesterr. ein Kipfel. Nazywają rożki Tureckie, których używają do niektórych potraw; także inne ogórki maleńkie kwaszone rożkami zowią. *Wiel. Kuch.* 426. (*Ross.* рожки bułki bałwierskie).

*ROZEKIER, n. p. Lać w gardło one soki *witpachery, one *rozekery, one rywuły, małmazye, muszkatele a jakoż tu chłop zgorzeć nie ma? *Rej. Zw.* 59.

ROZEKRZYĆ się *recipr. dok.*, w krzewy rozrosnąć, zu einem Busche erwachsen, buschig werden, sich auseinander wachsen. Zszczykując bób, więcej jeszcze rozekrzy, i owoc da większy. *Cresc.* 170. W tłustej roli po tęgiej zimie, gdy wiosna przyjdzie, zboże rozekrzy się, i uczyni pożytek wielki swą plennością. *Cresc.* 96.

ROZEMKNĄĆ *cz. jednt.*, Rozmykać *niedok.*, rozewrzeć, otworzyć; (*Boh.* rozsmeknauti rozerwać); *Vind.* resmekniti; *Rag.* rasmaknutti; *Bosn.* razmiççati, razmaknuti; *Croat.* razmeknujem; *Ross.* размыкать, разомкнуть, расцеплять, von einander schieben, von einander thun, aufthun. Mgła mu śmiertelna oczy zamroczyła; czasem się na światło rozmykały, ale go zcierpieć nie mogły. *Tr. Tel.* 83.

ROŻEN, żna, *m.*, RÓŻENEK, nka, *m.*, *dem.*; *Boh.* rožen, rožnjk, rožniček; *Sorab.* 2. rožon; *Sorab.* 1. rožen, pečžné žpisz; *Carn.* râshn, rashen, «*a verbo* razić, *quia ... olim in usu erant bellantibus*»; (rashenk ...); *Vind.* rashin, resh, ...; *Croat.* rasen, rashin, raseny, rasnyècz, (rásam *macto*, ...); *Rag.* rasagn, rasgniz, rasgnich; *Bosn.* rasgagn, rasggnicch; *Slav.* ráxanji; *Ross.* роженъ, (= pal zaostrzony, ...); narzędzie kuchenne do obracania pieczeni służące: *Ross.* вертелъ;

Eccl. роженъ, der Bratspieß. Rożen, naczynie kuchenne, żelazne: jest wielki i mały, których do pieczystego używają; ażeby zaś w pieczeniu indyk lub inne mięso nie obracały się i łepiej utrzymywały na rożnie, przydają dusze żelazną w śrzodek. *Wiel. Kuch.* 426. Został w kuchni chłopca obracającego rożen. *Zab.* 13, 83. Pieką na [illegible] płuca na rożenkach drzewnianych. *Star.* [illegible] 73. Przyjaźń miejska jest rożen na cudzą pieczenią. *Zabł. Bal.* 82. *Teat.* 56. *b*, 82. Ptacy w polu, a on rożenki na nie struże. *Cn. Ad.* 599. *Rys. Ad.* 55. (niedźwiedź żyje, a oni na skórę jego piją). Niech ona rożen trzyma, ja pieczenią. *Pot. Syl.* 102. — *§. Tr. burlesq.* Ten rożenek u boku tak się przemknie przez człeka, jak nic. *Teat.* 10. *b*, 55. szpada, der Degen. Wyzywają się na parę ostrych rożenków. *Teat.* 30. *b*, 5. — *§.* Moskale każde stanowisko, do czasu Stefana króla, otaczali palisadą, czyli jak dawniéj nazywano rożnami. *Czack. Pr.* 235. Spitzpfähle, *ob.* Czosnki. — b) Rożen, wtóry palec u ręki, skazujący. *Macz.* *Cn. Th.* 662. der Zeigefinger. — c) Rożen [illegible] *Bibl.* *Amos.* 5, 8. der Orion. — d) *Obelus*, rożen, znamię abo punkt w księgach, którym znamionują fałsz, abo co niepewnego, aby za podejrzane było miane. [illegible] — *§.* Rożnem patrzący, świdrem, szydłem patrzący. *Cn. Th.* Brłok, rożnem patrzący, który jedno oko ma mniejsze niż drugie. *Volck.* 657. [illegible]

ROŻEŃ, *ob.* Różny.

ROŻENIEC [illegible] który wydaje z siebie róży zapach, *radix rosea*, Rosenwurz. *Syr.* 1337. *Urzęd.* 266.

ROŻENKA, RÓŻENKA, *ob.* Różyczka.

ROZEPCHNĄĆ, *f.* rozepchnie *cz. jedntl.*, Rozepchać, Rozpychać [illegible]; *Boh.* [illegible] sprengen. Rozpycha zboże stodoły; *rumpunt horrea messes. Cn. Th.* 930. — Rozpychać wieprze, roztykać, karmić, żeby się roztyły, fett mästen. Świnie karmne, gdy się już, jak mówią, rozepchają, każda osobno zasadza [illegible] rozpychały. *Kluk. Rośl.* 3, 276. — *§. Fig.* Dostatek roz[illegible] ctwo pospolicie rozpycha człowieka i uczyni go hardym, upornym. *Gorn. Dw.* 376; (*Eccl.* разпыхаюся *extumesco*, [illegible]).

1. ROZEPRZEĆ, rozparł, *f.* rozeprze, rozeprę *cz. dok.*, [illegible] paniu drzewa. *Chmiel.* 1, 225. Rozpiera, rozpycha zboże stodoły; *rumpunt horrea messes. Cn. Th.* 930. Krowy rozpartym dla pełnych wymion chodzą krokiem. *Otw. Ow.* 546. Muszą koniecznie rzeczy rozliczne i niezgodne sprawić wzburzenie; a przełknione - rozpierać, i źle się trawić. *Pilch. Sen. list.* 3, 192. Rozpiera mię coś, rozdyma wiatry czyni; *turget mihi in ventre aliquid. Cn. Th.* 930. es bläht mich eine Speise. — *Transl.* Rozpierać boki, rozpierać się, nadymać się, sich aufblähen, sich aufblasen. Niech się dmie i rozpiera boki, żeby potym z góry wysokiej cięże upadł. *Tward. Wł.* 51. Co się na stołkach senatorskich rozpierali, już przezwiska ich niemasz. *Star. Ref.* 24. Ten, co ledwie kontusz dobry miał na grzbiecie, Dziś się w zielonozłotej rozpiera karecie. *Węg. Org.* 7. — *§.* Rozpierać się z kim o co, czynić o co, spierać się, sprzeczać się z kim, [illegible] streiten, kämpfen, rechten. Jak dwaj koguci, tak się rozeprzeć chcą. *Pot. Syl.* 407. Gwałtem na siebie nacierają, Mąż o męża, konie się z końmi rozpierają. *Tward. Wł.* 139. Z nieprzyjacielem rzeczą, a nie słowy, rozpierają się. *Jabł. Buk.* *M* 3 *b*. Brutus i Kasyusz z Oktawiuszem nieszczęśliwym bojem o wolność Rzymską na polach Filipińskich rozpierali się. *Karp.* 2, 48. Prawem się z kim rozpierać [illegible] rechten. Spór puszczamy do prawa, do sądów, gdzie się strony między sobą rozpierają. *Kosz. Cyc.* 85. Postępkiem prawnym u sądu rozpierają się. *Warg. Wal.* 48. Gdyby się rzeczy jakich dziedzicznych dwaj domagali; tedy żadnemu z nich nie ma być dana, aże się rozeprą, i jeden na drugim prawo wygra. *Szczerb. Sax.* 106. W Atenach można było przeciwko niewdzięcznemu prawnie czynić, i rozpierać się z nim. *Warg. Wal.* 163. Biskup wynalazkiem ludzi na to wysadzonych, o krzywdy z Borzywojem rozeprzeć się chciał, *transigere. Krom.* 237. Tu się wnet każdy możesz snadnie rozeprzeć a rozsądzić z sumnieniem swoim. *Rej. Post.* *E e* 3. Sędzia wielorakie rzeczy miewa u siebie do rozparcia. *Szczerb. Sax.* 123.

2. ROZEPRZEĆ, *ob.* Przeć, parł, pre.

ROZERWAĆ, *f.* rozerwie *cz. dok.*, Rozrywać *niedok.*; *Boh.* [illegible] rozedrzeć, przerwać, roztargnąć, rozszarpnąć; zerreißen, [illegible] бочка petarda, разрывъ złamanie). Gdy ogień [illegible] tę skorupę rozrywa, i to się zowie, że pęka. *Torz.* 65. Tygiel trwać musi w najtęższym ogniu, gdzieby garnek najlepszy garncarski, albo się rozerwał, albo się ze wszystkiem stopił. *Torz.* 66. pękłby się, entzwei bersten, zerreißen [illegible] ga, Ale żelazna szyki rozrywał maczugą. *Dmoch. Il.* 178. (rozbijał, rozpędzał). — Po Salomonie skoro, aliści się królestwo żydowskie rozerwało. *Podw. Wróż.* 42. (rozdwoiło się, rozbratało, rozłączyło). Solon uczynił dekret, iż gdzieby kto w rozerwanéj rzeczypospolitej, przystać się nie chciał do któréj strony, taki miał dać gardło. *Janusz. Lig.* 93. (w rozdwojonéj, na fakcye po[illegible]

schlagen. Przez co dziś rozrywają sejmy, przez to wkrótce rozerwiem się i my. *Tward. Misc.* 113. — Od śmierci Leszka czarnego aż do odnowienia królestwa przez Przemysława, *interregnum* abo rozerwaniem zdało mi się mianować, iż państwem Krakowskiem statecznie nikt jeden nie zawiadywał. *Krom.* 299. (bezkrólewie, bezrząd). — Rozerwać między się, rozszarpać, rozchwycić, rozebrać, rozdzielić między się; unter sich vertheilen, (zerstücken). Miasteczko miało blizko 20000 *zł.* intraty; ale starsi rozrywali to między sobą. *Gaz. Nar.* 1, 20. — Rozrywać zgodnych = rozróżniać, veruneinigen, entzweyen. Słuchać go nie chcieli, a lud i senat rozrywali. *Sk. Dz.* 842. W rozerwaniu, zdrowia i szczęścia nie bywa. *Warg. Cez.* 111. (w niezgodzie, Zwietracht). *Rozerwą się ociec przeciwko synowi, a syn przeciwko ojcu swemu. 1 *Leop. Luc.* 12, 53. (powstanie ociec przeciwko synowi. *Bibl. Gd.*). — §. On na wszystkie części myśl biegłą swą rozrywa, I na rozliczne zdania w sobie jej dobywa. *A. Kchan.* 97. rozdziela, rozpościera na wszystkie strony, rozszerza: er verbreitet sein Nachdenken über alle Theile der Sache. — §. *Alter:* Rozerwać myśl, smutek, żal = rozweselić, zerstreuen, die Gedanken, den Kummer. Wielki żal nie łatwo rozerwać. *Teat.* 5. *b*, 27. Rozrywanie frasunku, odwodzenie od żalu. *Cn. Th.* 950. Rozrywać kogo, przeszkadzać mu od czego. *Cn. Th.* 950. einen stören, ihn unterbrechen, ihn von etwas abhalten. — Rozrywać kogo = bawić kogo, rozweselać go, einen unterhalten. Rozrywać się = bawić się, sich unterhalten, zerstreuen. Spracowany idzie do przyjacieli, aby się z nim rozerwał *Zab.* 5, 257. Ja lubię się czasem rozerwać. *Wej. Marm.* 1, 179. Raz się filozof z swemi sługami Począł rozrywać gęsto kieliszkami. *Jabł. Ez. B* 4. Szczęśliwi co się ucząc sami rozrywają, Co w pokorze dowcipów szczęście zakładają. *Jabł. Tel.* 21. Że mna byś się do woli rozerwał. *Wej. Marm.* 1, 179. *Teat.* 56. *b*, 129.

ROZERWANINA, y, ż., rozrywanie: (*Ross.* разрывъ złamanie), das Zerreißen, Entzweyreißen, Abreißen. Powiaty Poznański i Kaliski od Polski odłączyły się; i tać to rozerwanina sprawiła, że zaraz Władysław koronowany nie był. *Krom.* 315. Na tę w narodzie Ruskim opłakaną rozdarcie poglądając, Iraci radziłem aby się tej nieszczęsnej rozerwaniu przedtym zabiegło. *Smotr. Nap.* 45.

ROZERWANY, a. e. *ROZERWANNIE, ROZERWANIE, *adverb.*, mogący być rozerwanym, roztarganym, zerreißbar. Nierozerwanie, unzerreißlich. Węzłem konfederacyi generalnej *nierozerwannie spojeni. *Vol. Leg.* 8, 832. Twa ojcowska dobroć ciebie z niemi nierozerwanie spaja. *Modl. Gd.* 89. Pana jednorodzonego we dwu naturach niezmieszanie, nierozerwanie wyznawamy. *Kat. Gd.* 87.

ROZERZNĄĆ, *f.* rozerznie *cz. jedntl.*, Rozrzynać *niedok.*; *Boh.* rozřjznauti, rozřezati; *Slov.* rozřezugi; *Sorab.* 2. rosrefasch; *Sorab.* 1. rozrezuyu, rozrežu, rofriefacž, rozreznu, rofrižu, rofrižem, rofrizam; *Vind.* resreisati; *Rag.* razrèzati; *Croat.* razresujem: *Ross.* разрѣзать, разрѣзывать, изрѣзать, изрѣзывать: rozkrajać, entzwey schneiden, von einander schneiden. Mają czapki na podobieństwo infuły, ale nierozrzynane. *Star. Dw.* 36. (nierozszczepione). Do rozrzynania, mogący być rozerzniętym, *Eccl.* разрѣшный, разрѣшительный; (*Ross.* разрѣзный rozporowy, разрѣзъ rozpor). Rozerznięcie (*Croat.* rázrez). — *Fig.* Licyą bystrym nurtem Xant rozrzyna. *Dmoch. Il.* 128. rozdziela, przepływa.

ROZEŚCIE, ROZEJŚCIE, *ob.* Rozejść.

ROZESCHNĄĆ się, *f.* rozeschnie się *cz. jedntl.*, Rozsychać się *niedok.*; *Boh.* rozeschnauti se; *Croat.* razszehnújemsze; *Ross* разсохнуться, разсыхаться; rozpadać się z suchości, vor Trockenheit aus einander fallen, verlechzen. Rozsechł się statek. *Cn. Th.* 952. ROZESCHŁY, a, e; *Boch.* rozeschly; *rimosus*, gesprungen vor Dürre, leck.

ROZEŚKLIĆ się *zaimk. dok.*, w śkło się przemienić, verglasen. Tylko *rozeszkliła się przysada, że się da robić, zaraz ją rozrabiają; przez co części niektóre solne zostają się w pół tylko zeszklone. *Torz.* 162.

1. ROZESŁAĆ, *f.* rozściele *cz. dok.*, Rozścielać *niedok.*, na posłanie rozpostrzeć, ausbreiten, hinbetten, auf der Erde hin ausbreiten; *Sorab.* 1. rosslaju, rosslajem, rosseelu, rosseelam; *Ross.* разостлать, разстилать. Gdy mają jeść, rozścielą rogoże na ziemi. *Paszk. Dz.* 125. Czarny po jej śnieżnej szyi włos się rozściela. *Hul. Ow.* 124. Korzeń rozesłany, *repens*, poziomo na ziemi leży, i tak na wszystkie strony się rozchodzi, nowe z siebie puszczając rośliny. *Jundz.* 2, 19. Łodyga ścieląca się, rozesłana, *repens*, na ziemi całkowicie leży, i ze spodku korzonki w ziemię puszcza. *ib.* 2, 13. Rozesłanie, rościelanie *Ross.* разстилка, разостланіе, разстиланіе.

2. ROZESŁAĆ, *f.* roześle *cz. dok.*, Rozsyłać *niedok.*; *Boh.* rozeslati, rozsylati; *Slov.* rozeslat; *Ross.* разослать, разсылать: *Eccl.* разнослати, разослать послать въ разныя стороны; różnie wysyłać, verschiedentlich ausschicken, aussenden. Rozesłanie apostołów *Boh.* rozeslanj apoštolůw. ROZESŁANIEC, ńca, *m.*, apostoł, der Apostel; *Vind.* dvanaistla, dvanaister, dvanaistnik, apostel. (*Ross.* разсыльщикъ woźny). Rozgromił Prusaków Jagiełło w dzień ss. apostołów, które zowią rozesłańcy. *Biel.* 260. am Apostelthage. *Szyjk.* 495.

ROZESPAĆ się *recipr. dok.*; *Boh.* rozespati se; *Ross.* разоспаться; ze snu tęgiego nie módz przyjść do przytomności; nicht aus dem Schlafe kommen können, recht tief in den Schlaf gerathen seyn, ganz verschlafen seyn, noch voll Schlafs seyn. Rozespany wpada raptem na niego, i gasi mu świecę. *Teat.* 52. *d*, 5. Zastałem go tak rozespanego, że ciężko było słowa na nim dopytać się. *Teat.* 16. *c*, 15.

ROZESZKLIĆ się, *ob.* Roześklić się. ROZESZŁY, *ob.* Rozejść.

ROZETA, y, ż., ROZETKA, i, ż., *dem.*, 1) imię białogłowskie, ein Weibername. Capniesz sobie Rozetę z dobrym posagiem. *Teat.* 43. *c*, 150. *Wyb.* — 2) Dyamenty szlifują się na rozetki u spodu płaskie, na wierzchu się ostro kończące, z kilką rzędami polek. *Kluk. Kop.* 2, 28. eine Art geschliffner Diamanten.

ROZETKNĄĆ *cz. jedntl.*, Rozetkać *niedok.*, Roztykać *cont.*; *Rag.* razatkatti; *Ross.* разоткнуть; *Boh.* rozstrkati: rozpierać, rozpychać, roztłaczać, roztuczać; von einander spreitzen, von einander pressen. Dziecię ma być posilone ra-

dniej często a po trosze, niż po wielu na raz, żeby się bez miary nie rozetkało. *Erazm. Dw. F.* Winem ciała roztykają. *Modrz. Baz.* 214. Piciem i jedzeniem brzuchy roztykają. *Żarn. Post.* 102 *b.* Wieprze naprzód roztykać chwastem. *Haur. Ek.* 81. *Zaw. Gosp.* Do młyna wieprze dawać, coby ich dokarmiwać, które już będą w dworze pierwéj rozetkane w karmniku. *Haur. Ek.* 42. Staranie mają, aby sutym pokarmem tego roztykali którego stadu wodzem i mężem obrali. *Otw. Wirg.* 425. Ow co go fawor fortuny roztyka, zapomni, jako był chudym derwiszem. *Mon.* 71, 551. — §. Roztykać *niedok.*, poroztykać *dok.*, na różnych miejscach zatykać, verschiedentlich einstecken; *Ross.* растыкать, растыкивать. (*Sorab.* 1. roztkayu; *Croat.* razetkávatu; *Bosn.* razatkatti, rasciniti platno *retexere.*).

ROZETNIE, *ob.* Rozciąć.

ROZETRZEĆ, roztarł, *f.* rozetrze, rozetrę *cz. dok.*, Rozcierać *niedok.*; *Boh.* rozetřjti; *Slov.* roztjrám, rozetřjwam; *Hung.* megtöröm; *Sorab.* 1. rozteru, rozeztžeram; *Vind.* gorstreti, gorsribati; *Croat.* ryztirávam, raztrupávam, izmörvlyujem; *Rag.* rastjerati, ractjerati; (*Slav.* rastirati = porazić); *Bosn.* rastarti, rastrritti, rasterti, rastirrati; *Ross.* растереть, растирать; trzeć rozdzielić, zerreiben. Nie rozcieraj, będzie bardziej śmierdziało. *Cn. Ad.* 640. (daj złemu pokój).

1. **ROZEWRZEĆ**, rozewrzał, *f.* rozewre *med. dok.*, Rozwierać *niedok.*; rozgotować się, rozwarzyć się; sich zerkochen, kochend zerfallen. Kurczę młode uwarzyć z pietruszką, aż dobrze rozewre. *Spicz.* 252. Mieszanine tę tak długo warzyć trzeba, aż rozewre dobrze w wodzie. *Haur. Sk.* 355. Warz żyto w wodzie, aż pocznie na kaszę rozwierać. *Syr.* 915.

2. **ROZEWRZEĆ**, rozwarł, **ROZTWORZYĆ**, roztwarł, *f.* rozewrze, roztworzy *cz. dok.*, Rozwierać *niedok.*; *Boh.* rozewřjti; *Ross.* растворить, растворять, разжать, разожму, разжимать, *Eccl.* развераюути, разверзати; (*opp.* zawierać); otwierać, rozmykać, rozdziewiać, roztykać; aufmachen, aufsperren, öffnen. Z onego trzęsienia ziemi, rozwierały się domy, iż ci co tam wewnątrz byli, wierzchem domów swych niebo widzieć mogli. *Paszk. Woj.* 44. Przez kilka gęstemi rzędami rozwarli. *Warg. Wal.* 82. — *Matem.* Kąt rozwarty, *obtusus*, większy od kąta prostego. *Jak. Mat.* 1, 15. *Lesk.* 10. *Geom.* 1, 12. (*ob.* rozwartokątny trojkąt). — Rozwierać gębę, paszczękę = rozdziewiać. *Cn. Th.* das Maul aufreißen. Rozwiera się drzewo, kopyto, rozszczepia się, zerberſten, aufberſten; *Sorab.* 1. rozezeřa szo, kwcka szo. Rozwiera się co budowanego, jako wóz, łoże, ganek, *het*: es ſpaltet ſich, bekommt Riſſe. *ib.* — Obłok, skoro się rozwarł, ciężka wody swéj szarga wszystko zalał. *Otw. Ow.* 155. — §. Rozwierać konia, rozpuszczać konia; ein Pferd ſchießen laſſen, es recht anſpornen und ihm den Zügel ſchießen laſſen. Rozwarł konie, i między nie wbieżał. *Warg. Cez.* 79.

ROZEZNAĆ, *f.* rozezna *cz. dok.*, Rozeznawać *niedok.*; *Boh.* rozeznati, rozeznawati; *Slov.* rozeznať, rozeznawám; *Vind.* ressesnati, resviditi, reslozhiti; *Dal.* odlucsiti; *Rag* razaznatti; (*Bosn.* raznattise, znattise svuda *publicari*, *divulgari*); *Eccl.* разознати, разознаваю, различовати, различить; a) poznawszy różnicę rzeczy rozsądzać, rozważać, rozróżniać, unterſcheiden. Człowiek przyrodzonym rozumem może rozeznać dobre od złego, sromotne od uczciwego. *Karn. Kat.* 291. *Budn. Apopht.* 1. Człowiek nie różni się od inszego stworzenia, tylko przez rozeznanie między złym a dobrym. *Leszcz. Gł.* 133. Rozeznawać między rzeczą, saméj tylko rozumnéj istoty jest własność. *Boh. Dyab.* 144. Nie mają tyle rozeznania, aby rozróżnili, kto ich żywi. *Przestr.* 45. Unterſcheidungskraft, Urtheilskraft, (cf. rozsądek, rozgarnienie). Nie możemy rozeznać w rysiach organisty od senatora, ani w bławacie rzemieślnika od szlachcica. *Star. Ryc.* 43. — Gdy się już imie dziecię jeść, trzeba mu i pokarmy rozeznawać według przyrodzenia jego. *Rej. Zw.* 6 *b.* rozróżniać, rozdyspenować, verſchiedentlich anordnen. Osądź nas boże, i rozeznaj sprawę naszę od narodu nieświętego. *Smotr. Ex.* 45. (odłącz, rozstrzygnij). — Rozeznany *partic.* rozróżniony, unterſchieden. (*Bosn.* raznan *divulgatus*). Ociec, syn i duch ś. mają swoje własne i rozeznane osoby. *Salin.* 63. Tego nigdyby nam było nie rozkazano tak dokładnie i rozeznanie (= *distincte*, *adverb.*), kiedyby w jednéj istności ociec nie miał być pierwszą osobą, od syna i od ducha ś. osoby rozeznana. *Salin.* 55. — b) Snadny do rozeznania, möglich zu unterſcheiden. Nierozeznany, nieróżny. *Cn. Th.* 521. nicht zu unterſcheiden. — c) Rozeznany człowiek = rozgarniony, rozsądny, rozważny, roztropny; vernünftig, überlegt, bedächtig. Stryj We Panny wie co mówi, jest to rozeznany człowiek. *Teat.* 9, 24. *et* 54. *b*, 102. Rozeznany nauczyciel nie często znajdzie się w potrzebie karania. *Pir. Pow.* 38. Gdyby kto rozeznany to miejsce był zoczył, Pewnieby na sto kroków od niego odskoczył. *Jak. Baj.* 189. Nie jestem tak głupia i nierozeznany, jak sądzono o mnie. *Teat.* 41. *b*, 295. nierozgarniony. **ROZEZNAWACZ**, a, *m.*, **ROZEZNAWCA**, y, *m*, rozsądca; *Slov.* rozeznáwatel *arbiter*; *Vind.* reslozhnik, resbornik, der Unterſcheider, Beurtheiler, Richter. Gust dobry jest rozeznawaczem pewnym i szybko stanowiącym sędzią piękności. *Pir. Wym.* 351. Będzie Jehowa rozeznawcą i rozsądzi między mną i tobą. *Budn.* 1 *Sam.* 24, 16. Postanowił sędzie i rozeznawce po wszelkiéj Syryi. 1 *Leop.* 3 *Esdr.* 8, 26.

ROZEŻWAĆ *cz. dok.*, rozgryzłszy żwać, zerkauen. Orzecha tego jądra rozeżwać w ustach, a przyłożyć na boląckę. *Spicz.* 121.

ROZFAŁDOWAĆ *cz. dok.*, fałdy rozgładzić, entfalten, entrunzeln; *Sorab.* 1. rozbawduyu, wotbawduyu. Rozfałduj to czoło. *Treb. S. M.* 54, *ob.* Rozmarszczyć.

ROZFLAŻYĆ, **ROZFLARZYĆ** *cz. dok.*, Rozflarzać *niedok.*, roztrwonić, durchbringen, verthun. Wiem że nie rozflażysz marnie méj chudoby, Raczéj ją na kościelne obrócisz ozdoby. *Zimor. Siel.* 267. Pieniądze, które ku ozdobie domu być miały, na same niecnoty rozflarzał. *Warg. Wal.* 97. Bogactwa albo marnie rozflarzają, albo z skąpstwa użyć ich nie umieją. *Gil. Post.* 281

ROZFORNY, **ROZFOROWAĆ**, *ob.* Rozworny.

RÓZGA, i, *ż.*, Rószczka, Różdżka, Różeczka, *dem.*; *Ross.* розга; (*Lat.* rutis; *Graec.* ῥάβδος; cf. *Germ.* Reis, Rüster, Ruthe; cf. rosnąć); die Ruthe, leda gałązka drzewa, der Zweig, die Ruthe an einem Baume, ein dünnes Aestchen, ein Reiß; *Rag.* rjeź, ròzga *palmes*; *Bosn.* rozga, prút od loze, scibika, scibiciça, prút, (*ob.* Gibki, *ob.* Pręt); *Croat.* rozgvà, rosgye *sarmentum*, -sibje; *Vind.* rueta, shiba, shibiza, shibje, protje; *Carn.* shiba; *Sorab.* 2. rośdže *sarmentum*, (rosga wicha piwna); *Ross.* лоза, лозка, лозочка (*ob.* Łoza); *Eccl.* жезлецъ, жезликъ; (рожъдние łoza, macica winna). Pniak puszczał z siebie gałązki, z których pochodziły rózgi, a z rózg latorośle płodne. *Cresc.* 375. Gdy na drzewie rózgi suche, korzeń jego nie zdrów. *Sk. Żyw.* 1, 122. Wezmę sobie dwie rozdze (*dual.*), i będę pasł owce. *Radz. Zach.* 11, 6. laski, pręty; Stecken, Gerten. Owce, które patrzyły na one rózgi, rodziły srokate jagnięta. 3 *Leop. Genes.* 30. (na one pręty. 1 *Leop.*). Sędzia potwierdzając kupno imienia jakiegoś, zieloną rózgę kupującemu w ręce daje. *Sax. Porz.* 45. *Orzech. Qu.* 150. Przedał wieś, wyrzekł się tedy, i pod zieloną rózgą zdał, i to litkupem popili. *Akta ws. Siar. r.* 1584, *eadem bona resignavit sub ramo viridi, sub viridi nemore. ib.* — *Prov.* Nie jedna rózga w lesie rośnie. *Simon. Siel.* 18. (przyjdzieć znowu okazya, powetuje-ć drugi raz). — *Fig.* Na nim dom cesarski z strony onej idącej rózgi ustał. *Sk. Dz.* 886. (linii, von jenem Zweige, Stamme). — §. Rózga do bicia, die Ruthe zum Schlagen; *Boh.* metla, metlička, (*ob.* Miotła); *Slov.* ferule, přut detinský; *Sorab.* 1. pritža; *Croat.* ferla, paczka, sibje, devesil; *Ross. vulg.* дубецъ. Rózgą bić, cf. merskać, chłostać, smagać; (*Vind.* tepsti, shibati, oshibati; *Carn.* sheshkam; *Croat.* páczkam, sibram, sibjem, tepem). Bił ociec rózgą dziecię, ze się nie uczyło, Gdy odszedł, dziecię rózgę ze złości spaliło, W krótce znowu Jaś krnąbrny na plagi zarobił, Ociec rózgi nie znalazł, i kijem go obił. *Kras. Baj.* 64. Nie kocha ten dziecięcia, kto rózgi oszczędza, Rózga bowiem przywary złe z dzieci wypędza. *Min. Ryt.* 4, 192. Kogo rodzice rózgą nie karzą, tego kat mieczem karze. *Rys. Ad.* 30. Będzie rózga w robocie. *Cn. Ad.* 13. (będzie kij w robocie, weźmiesz ty). Na się rózgę dał. *Cn. Ad.* 540. (na swe złe to uczynił, cf. bicz na siebie dał). Wyrósł z rózgi. *Cn. Ad.* 593. wyrósł z dzieciństwa, er ist der Ruthe entwachsen. Ciężko już słowy karcić dzieci wyszłe z rózgi. *Zab.* 14, 27. — *Milit.* Przez rózgi biegać. *Teat.* 8, 57. Spießruthen laufen, Gassen laufen. Jam już 99 razy przez rózgi biegał, a najmniejszy spacer był sześć razy. *Teat* 8, 91. Będzie musiał pójść przez rózgi 40 razy przez trzech set ludzi. *Teat.* 47, 66. Dobry żołnierz biegając przez rózgi, na to tylko żali się, iż mu fajfer piszczy nad uchem. *Boh. Dyab.* 3, 93. Kazać go przepędzić przez rózgi, a to 12 razy dobréj monety przed wachtparadą. *Teat.* 13, 33.

ROZGADAĆ się *recipr. dok.*, w gadanie się się zapędzić, ins Plaudern kommen; *Ross.* разовраться, развираться, разгрезиться, разговориться, разкалякаться, размолоться; (разглагать rozmyślić, rozważyć, zgadywać). Straszne wiele mówi, i jak się rozgada, słowa nie dopuści drugiemu wymówić. *Boh. Kom.* 1, 15. Jaka taka rozgadawszy się mocno, trzepie, bluzga, co jéj tylko wpadnie na język. *Mon.* 74, 141. A nie mogłabyś się uciszyć i zawrzeć tę rozgadaną buzię? *Teat.* 6, 9. Plappermaul. W momencie ujrzałbyś ją wesołą, ponurą, rozgadaną i niemą. *Teat.* 25, 9. schwatzend, schwaßhaft.

ROZGAŁĘZIĆ *cz. dok.*, w gałęzie rozmnożyć, in Zweige verbreiten; rozgałęzić się, w gałęzie rozrosnąć, sich in Zweige verbreiten. Bądź pokrewieństwo, bądź pobratymstwo, albo oboje, pokazują rozgałęzione pokolenia. *Czack. Pr.* 7.

ROZGANIAĆ, ROZGONIĆ, *ob.* Rozegnać.

ROZGARDYAS *indecl.*, biesiada rozpustna, hojne nazbyt biesiady; rozlej, nalej, léj, naléj; *vivamus, edamus, bibamus. Cn. Ad.* 1006, (cf. gardłować, gardłowa sprawa, gardło), Schwelgerey, drunter und drüber, Völlerey. Rozgardyas ledwie wstawszy, Duszkiem idą kurowe, Brzuch natkawszy, mózg zagrzawszy, Draźnisz strony stalowe. *Bal. Sen.* 98. Tu rozgardyas, rwetes, kto tylko w dom wpadnie kradnie. *Zab.* 8, 94. *Treb.* — Rozgardyas stroję, używam, bonuję, *commesor. Macz.* schwärmen, schmausen, zbytkuję; *Vind.* pianzhuvati; *Ross.* забулдыжничать. Gdy na uczcie rozgardyas stroić poczniemy, wtedy sługa pozrzucane od pijanych odrobiny zbiera .... *Pilch. Sen. list.* 349.

ROZGARNĄĆ, *f.* rozgarnie *cz. jedntl.*, Rozgarnywać *niedok.*, garścią czyli ręką rozjąć, rozebrać; aus einander scharren, aus einander bringen; (*Boh.* rozhrnauti; *Rag.* razgarnutti, razgartati; *Croat.* razgernuti, razgrinyam *dispando, distendo*; *Vind.* resgerniti = rozpostrzedz; *Carn.* resgerniti, resgerném *detegere*). Rozgarnij węgle. *Tr.* Rąk potrzebowały do rozgarnywania Rószczek z nieużytego w węzły powikłania. *Przyb. Milt.* 148. — §. *Transl.* Rorgarnąć, rozeznać, rozważyć, rozsądzić; unterscheiden, entscheiden. Ty w tym wszystkim nas rozgarnąć możesz umiejętnie, powiedz proszę.... *Pol. Arg.* 109. (należycie oświecić). Rozgarnąć się, przytomność mieć, przytomnym sobie być, sich gegenwärtig seyn. On nie zaraz w onym strachu się rozgarnie. *Pot. Pocz.* 151. *Nag. Cyc. praef.* 16. — Rozgarnienie, rozeznawanie, rozwaga, rozsądek; Ueberlegung, Unterscheidungskraft; (*Boh. et Slov.* rozšafnost; *Carn.* resbôr, resbornost, (cf. rozbior); (*Croat.* rozgarnènye *distentio, dispansio*); *Croat.* razbor; *Ross.* разборчивость. Nie mają tyle rozgarnienia, aby rozróżnili osobistość od narodu. *Przestr.* 29. Gdzież tyle naostatek jeden rozgarnienia, Tyle oczu mieć może do państwa rządzenia? *Pot. Arg.* 102. Rozgarniony człowiek, rozeznany, rozsądny, rozważny, ein bedachtsamer, überlegter Mann; *Boh. et Slov.* rozšafný; *Carn.* resborn; *Rag.* râzboran, razborit, râzborni; *Croat.* razbòren, razborit; *Bosn.* raslosgit; *Slav.* razloxit; *Ross.* разборчивый. Był to człowiek obrotny, rozgarniony, miły, na ludziach się znający. *Pot. Arg.* 99. Nieraz tyle czyni mądry, ile drugi cale nierozgarniony, który się czasem i dosadniéj i lepiéj sprawi. *Pilch. Sen. list.* 3, 73. Nierozgarnienie *adverb.*, nierozsądnie; *Eccl.* неразборно.

ROZGASZCZAĆ, *ob.* Rozgościć.

ROZGATUNKOWAĆ, *cz. dok.*, na gatunki rozdzielić, nach

Gattungen abtheilen, sortiren; *Vind.* reslozhiti, resfortati, resmuati, fortirati: *Rag.* rastrjêbiti.

ROZGDAKAĆ, *f.* rozgdacze *cz. dok.*, niepotrzebnie rozgłosić, rozplatać, roznosić: ausklappern, ausschreyen; *Graec.* [illegible]. *Cn. Th.* 956, *Ross.* раскудахтать.

ROZGĘŚCIĆ *cz. dok.*, Rozgęszczać, Rozgąszczać (*Gęb. Hym.* 550), *niedok.*, gęsto rozmnożyć, dick machen, durch starke Vermehrung zahlreich machen. Na Kazimierzu i po dziś dzień żydzi w rozgęszczonym motłochu mieszkają. *Krom.* 755.

ROŻGIĄĆ *cz. jedntl.*, Rozginać *niedok.*, na różne strony wyginać, aus einander biegen; *Ross.* разогнуть, разгибать. *Rozgiętny, do rozgięcia, dający się rozgiąć, aus einander biegbar; *Ross.* разгибный.

*ROZGŁOBIĆ *cz. dok.*, Rozgłabiać *niedok.*, rozgłabiam, odginam, [illegible]: aus einander nehmen, auflösen; [illegible]: *Rag.* razglobiti: [illegible], *dal suo luogo*. *Dissolutio*, rozgłobienie, rozbicie. *ib.* Organy nadobnie piszczą, kiedy je dobrze umiarkują; ale jako się też roztrzęsą a rozgłobią z onego porządku swego, to też już będzie więcej sapu, niżli cudnego piskania. *Rej. Zw.* 71. O nędzna Rzplta i na wszem rozgłobiona, która takie potwory na swe złe chowa. *M. ... Baz.* 256. Rozgłobiła się bardzo karność zakonna. *Birk. Dom.* 45. Ciało od delicyi rozgłobione. *Birk. Chmiel. A* 2 *b.* Rozgłobionych obyczajów poprawa. *Mon.* 70, 115. (obyczajów z klubów wypadłych).

ROŻGŁOS, u, *m.*, ROZGŁOSEK, sku, *m.*, *dem.*; *Carn.* [illegible]. *Vind.* res[illegible], [illegible]; Nachklang; *Rag.* razglas, razglasa *edictum*; *Ross.* разгласка pogłoska; (*Ross.* разгласие; *Eccl.* злогласие dysharmonia); — rozgłoszenie na różne strony, rozszerzenie odgłosu, [illegible], das Schallen des Schalles, [illegible]. Gdy samotną rozgłosem powietrze rozlega, Jest to jęk Nimfy, która za Narcysem biega. *Dmoch. Szt. R.* 58. Ów spisek był zniesiony, śmiercią kilku winowajców, bez najmniejszego rozgłosu, zatargu, i buntu powrotu. *Mon.* 73, 622. (bez zgiełku, hałasu, rozruchu). — §. [illegible] Gerücht. Różność rozgłosków zawsze podejźrzana. *Krom.* 569. ROZGŁOSIĆ, *f.* rozgłosi *cz. dok.*, Rozgłaszać *niedok.*, Rozgłoszywać *frequ.*; *Boh.* rozhlasyti, rozhlašowati; *Slov.* rozhlašugi; *Carn.* resglasim; *Vind.* resglafiti; *Croat.* razglasziti, razglassújem; *Dal.* proglaszivam; *Rag.* razglàsiti; *Bosn.* razglasiti, proglasiti, occitovati; *Sorab.* 1. [illegible]; *Ross.* разгласить, разглашать: różnie ogłaszać, puszczać między ludzi, rozwoływać, roz[illegible], [illegible] machen, ruchbar machen. Wszystkie moje skrytości rozgłosić ci pozwalam. *Teat.* 6. *c*, 14. Dobrodziejstwa swoje po wszystkich miejscach rozgłoszywają. *Gorn. Sen.* 554. (roztrębują, ausposaunen). ROZGŁOSICIEL, a, *m.*; *Carn.* resglasuvavz; *Croat.* razglaszitel; *Dal.* razglasznik; *Rag.* razglasitegl; *[illegible]*; [illegible] Bekanntmacher. O szczęśliwy młodzieńcze, który dzielności swojej rozgłosiciela i woźnego znalazłeś Homera! *Stryjk. praef.* ROZGŁOSICIELKA, i, *ż.*; *Rag.* razglasitegliza; *Croat.* razglaszitelicza. *ROZGŁOŚNOŚĆ, ści, *ż.*, die Ruchbarkeit; *Vind.* resglafnost, ozhitnost. ROZGŁOŚNY, a, e, do rozgłoszenia, mogący być rozgłoszonym, kundbar, auszubreiten, bekanntmachbar; rozgłoszony, wiadomy, bekannt, ruchbar; *Vind.* resglafen, ozhiten; *Slav.* razgláshen; *Rag.* razglaasni, ... publiczny; *Eccl.* разгласный dysharmoniczny, разгласительный *discordalis*; *Ross.* разногласить dysharmoniować). Lepsze ukrycie, niżli tak rozgłośne imię. *N. Pam.* 21, 353. (słynące, osławione, rozsławione).

ROZGNIĆ się, *f.* rozgnije się *rec. dok.*, Rozgniwać się *niedok.*; *Ross.* разгниться, разгниваться; zupełnie przegnić, gnilizną rozpadać się; ganz zerfaulen, durchfaulen, [illegible] rozgnojeń. Gnój do ogrodów ma być taki, coby dopiero prawie poczynał rozgniwać się i buczneć. *Cresc.* 76. *et* 659. Wrzód się ropi albo rozgniwa, *putrescit. Macz.*

ROZGNIEŚĆ *cz. dok.*, rozgniecie, rozgniotę *f.* Rozgnietać *niedok.*, gniotąc rozdzielić, zerknetten; *Boh.* rozmačknauti, rozmačkati, (cf. rozmiękczyć); *Vind.* resgnjésti, resgniel, resgnjètem; *Bosn.* [illegible]; *Ross.* раздавить, раздавливать. Rozgnieciony klej. [illegible] *Ross.* жемокъ.

ROZGNIEWAĆ *cz. dok.*, gniew czyj wzbudzić, rozjątrzyć kogo, rozjuszyć; einen erzürnen, erbittern; *Boh.* rozhněwati; *Sorab.* 1. rozněwam; *Vind.* resgnievati, nagnjievati, nagrenkati, refarditi, resjesiti, arsjesit, resjesati, sjesati, sdrashiti, resdrashiti; *Bosn.* razghgniviti, rasrriditi, [illegible]; *Rag.* razgh[illegible], [illegible]; *Ross.* разгнѣвить, разгнѣвать, разгнѣвлять, прогнѣвить, прогнѣвлять, остервенить. — Wszyscy rozgniewania twojego żałują, i już chcą się z tobą zgodzić. *Stryjk.* 191. (żałują, że cię rozgniewali). Filistynczyki zjął żal, zjęło rozgniewanie. *Groch. W.* 11, (*Vind.* sdrashba). Gniew a rozgniewanie są od siebie różne, jakoby pijany a opilec. *Rej. Zw.* 73 *b.* skłonność czyli prędkość do gniewu, (cf. zapalczywość). [illegible]; *Ross.* осердить, [illegible]. Rozgniewać się [illegible] *Ross.* прогнѣвываться. [illegible], kiedy się rozgniewa. *Zab.* 12, 279. *Dudz.* Rozgniewawszy się, rzekł .... 3 *Leop. Genes.* 30, 2. (osunąwszy się. 1 *Leop.*). Rozgniewa się, by mu na nos mucha padła. *Cn. Ad.* 269. (jak osa jadowity, sierdzisty, kokotliwy). Zbyt rozgniewany, od jadu się pieni, Coraz się w inszą farbę twarzy mieni. *Żegl. Ad.* 81.

ROZGNOIĆ *cz. dok.*, Rozgnoiwać *niedok.*, robić, że się co rozgnije; *Ross.* разгноить, разгнаивать; *Eccl.* разгнояю, [illegible] ła jagoda zdrową rozgnoi jagodę, Chora owca zarazić całą może trzodę. *Żegl. Ad.* 393. — *Pass.* Rozgnoiły się i pokaziły blizny moje przez głupość moję. 1 *Leop. Ps.* 37, 6. (pogniły. 3 *Leop.*). rozgniły.

ROZGON, u, *m.*; *Ross.* разгонъ; rozpędzenie, rozgonienie, [illegible] w powszechnej klęsce i rozgonie. *Przyb. Milt.* 61, *Croat.* razgon = brozda; (*Ross.* разгонъ pogoń, разгонный pogonny). ROZGONIĆ, ROZGANIAĆ, *ob.* Rozegnać, rozżonąć. ROZGONICIEL, ROZGANIACZ, a, *m.*, rozpędzi-

ciel, der Auseinanderjager; *Rag.* razgonitegl. *W rodz. żeńsk.* Rozgonicielka; *Rag.* razgonitegliza.

RÓZGONOŚ, ia, *m.*, profos. *Teat.* 8, 2. *Croat.* pandur.

ROZGORLIĆ się, *ob.* Gorlić, Gorgolić się.

ROZGORSZYĆ *cz. dok.*, rozjątrzyć, rozgniewać, erbittern. Co się to za przyczyny na mię rozgorszyły? *Falib. D* 2.

ROZGORZEĆ się, *f.* rozgore się *rec. dok.*, Rozgarzać się *niedok.*, Rozgorywać się, Rozgorewać się *contin.*; *Boh.* rozhořeti se, rozhořowati se; *Ross.* разгорѣться, разгораться; rozpalić się, sich entzünden, entbrennen, erhitzen. Gdy się już ogień dobrze rozgore, lać oną wodę. *Syxt. Szkł.* 242. W jednę dobę ucichał ogień, by nie wygorzało wszystko, a o drugiéj dobie ogień nad moc swą zewsząd się rozgorywał, aby wszystko wytracił. 1 *Leop. Sap.* 16, 18. W zborze grzeszących rozgore się ogień, a w ludu niewiernym będzie pałał gniew. 1 *Leop. Syr.* 16, 7. Gniew Jehowy rozgorewa się na naród uporny. *Budn. Sap.* 16, 7. Za pożno Faeton postrzega, że się wóz pod nim rozgorywa srodze. *Otw. Ow.* 63. Im dalej cięższym się ogniem rozgorywa. *Otw. Ow.* 408. W tym co daléj tym się większe okrucieństwo na chrześciany rozgorywa. *Sk. Dz.* 78. Skoro mój duch ich ocieplі, Rozgoręją się, co byli okrzepli. *Chrośc. Job.* 150. W węgle ogniste włożone złoto, nie rychło się rozpali; a gdy w plewach rozpalonych, wnet się rozgore. *Urzęd.* 396. Rozgorzaj się miłością boga. *Bals. Niedz.* 1, 329. Ona mogła zwyciężyć przeważnemi słowy Młodzieńca, cielesnością swą rozgorzałego. *Groch. W.* 277. Nie czuje się rozgorzałym być miłością. *Mon.* 70, 823. Lubieżnie rozgorzała klacz. *Hul. Ow.* 50. Wiek młody, namiętnościami rozgorzały. *Nar. Hst.* 6, 105. Rozgorzenie *Eccl.* разгорѣніе, раждеженіе.

ROZGOŚCIĆ kogo *cz. dok.*, Rozgaszczać *niedok.*, przyjmować kogo u siebie, dogadzając jego wygodom, jak gdyby był w domu, nie w gospodzie; einen bey sich gut aufnehmen, ihm bey sich die Bequemlichkeiten machen, als wenn er zu Hause wäre. Rozgaszcza go matrona, zdejmuje płaszcz i czapkę. *Pot. Arg.* 748. ROZGOŚCIĆ się; *rec. dok.*; (*Ross.* разгоститься rozgospodarować się, rozpostrzedz się; *Boh.* rozhostiti se *discedere*). Rozgościć się *deponere hospitem, sarcinas, res allatas disponere, requiescere ab itinere, refici cibo, potu, colloquio, lectu et apud veteres lotione, unctione, onlavesci itineris. Cn. Th.*; sich's wo bequem machen, als ob man zu Hause wäre; sich nach seiner Ankunft an einem Orte einrichten, seine Sachen auspacken, sich von der Reise erhohlen, stärken. Rozgościwszy się kazał jeść dawać, do stołu siadał. *Falib. J* 2. Apartament wyznaczono mi w austeryi wygodny; tam rozgościłem się natychmiast. *Kras. Doś.* 88. Rozgość się. *Zab.* 13, 358. legen sie ab, thun sie wie zu Hause. — *Transl. fig.* Ubezpieczać się gdzie, zasadzać się; sich wo fest setzen, festen Fuß fassen. Parki nie dopuściły tym książętom rozgościć się w państwie swoim. *Kołak. Cat. B* 1. Już się teraz buntownik bezpiecznie rozgaszcza, Tytułu królewskiego tylko nie przywłaszcza. *Pot. Arg.* 258. Polacy w nadaniu szczęśliwym prędko się rozgaszczać i ubezpieczać zwykli; *securi esse solent. Krom.* 670. ROZGOSPODAROWAĆ się gdzie *rec. dok.*, rozlokować się, rozpostrzedz się, zupełnie jak u siebie rozgościć się i rządzić się; *Ross.* разгоститься, sich wo so einquartieren, wie zu Hause, sich's wo bequem machen. Rozgospodarować się i rozłożyć z drogi. *Xiądz.* 61. Ci Ichmość w domu naszym tak się rozgospodarowali, jak u siebie. *Teat.* 7. *c*, 55. U siebie zastał nas rozgospodarowanych. *Teat.* 33. *d*, 71.

ROZGOTOWAĆ *cz. dok.*, Rozgotowywać *częstl.*, gotując rozwarzyć, gotować aż się rozlatuje, zerkochen; *Bosn.* razkuhati; *Croat.* razkuhávam.

ROZGOWOR, *ROZHOWOR, *ROZGWAR, *ROZGWAR, u, *m.*; (*Bosn.* razgovor *solatio*, razgovoriti *solari*); [*Eccl.* разговоръ 2]; *Ross.* разговоръ, cf. gwar, gaworzyć); rozmowa, das Gespräch. *Rozhowór damy z ochmistrzynią. *Kchow.* 184. *Rozhowor poety z kochanką o przeszłych miłostkach. *Mon.* 69, 502. Śpiewać będę, jakowe Demian z Panasem Kobeźnicy *rozgwary czynili pod lasem. *Zimor. Siel.* 128. Pocichu szeptała smutne *rozhowory. *Przyb. Ab.* 107. Godziż się czas na próżnym tracić rozgoworze? *Dmoch. Il.* 2, 119. Nasze *rozhowory trwały krótko, i najgrzeczniéj rozchodziliśmy się zawsze. *Pam. Warsz.* 3, 327. *Czart.* — §. Negocyacya, traktowanie z kim, die Unterhandlung. Zabezpieczeni obłudnym Rusinów rozgoworem. *Nar. Hst.* 5, 60. Nieprzyjaciel z codziennych razów mdły i chory Wda się w traktaty, wda w *rozgwory. *Tward. Misc.* 25. Przybył pod obóz nasz Wezyr na *rozhowor. *Boh. Ossol.* 1, 475. Tak bywało u starych, że nim w się zawadzą Wojska, czas *rozhoworu wzajem sobie dadzą. *Pot. Pocz.* 569. *Tward. Wł.* 18. *Chrośc. Fars.* 31. — §. Krzyk, hałas, gwar, Lärmen. Trąb ani słychać w srogim rozgoworze. *Chrośc. Luk.* 2, 68. *ROZHOWORCA, y, *m.*, herold, arald, der Herold. Rozhoworce krzyczą o głos do Numy. *Stas. Num.* 2, 240. *les heraults.*

RÓZGOWY, a, e, od rózgi, Ruthen-, von der Ruthe. Gałęzie rózgowe, *virgati*, są słabe a długie. *Jundz.* 2, 11. Karał ich dyscyplinami rózgowemi. *Birk. Dom.* 154.

ROZGOŹDZIĆ, Rozgwoździć *cz. dok.*, gwoździami rozbić, mit Nägeln auseinander spreitzen. Ciało Chrystusowe na krzyżu rozgoździone i dziurawione. *Sk. Kaz.* 205.

ROZGRABIĆ *cz. dok.*, grabiąc rozchwycić, wegraffen; *Ross.* разграбить. Dla wiary swéj na rozgrabienie i śmierć wydać się powinni. *Smotr. Apol.* 99. na rabunek, Plünderung, Raub.

ROZGRADZAĆ, *ob.* Rozgrodzić. ROZGRAMIAĆ, *ob.* Rozgromić.

ROZGRANICZYĆ, *f.* rozgraniczy *cz. dok.*, Rozgraniczać *niedok.*; *Sorab.* 1. rozmezuyu; *Croat.* razkotarújem; *Ross.* разграничить, разграничивать; dzielić, rozdzielać; abgränzen, abtheilen. Każde rzeczy muszą być od siebie wzajem rozeznane i rozgraniczone. *Salin.* 4, 5. Marsem rozgraniczając z Moskalem Litwiany. *Jag. Gr. B* 2 *b.* Rozgraniczenie *Vind.* obmejenje, obmenitje, okraienje. (*Croat.* razkotaritel *agrimensor*). — §. Przy używaniu kąpieli, z żoną rozgraniczyć się łożem. *Petr. Wod.* 43. oddzielić, rozłączyć, absondern.

ROZGRODZIĆ, *f.* rozgrodzi *cz. dok.*, Rozgradzać *niedok.*;

Sorab. 1. rozbrodžam; *Rag.* razgràditi; *Croat.* razgragyújem; *Ross.* разгородить, разгораживать; *Eccl.* разграждаю; ogrodzenie rozrzucić, rozbrać; entzäunen, den Zaun auseinander nehmen. Kto rozgradza płot, ukąsi go wąż. *Radz. Eccles.* 10, 8. (rozrzuci. *Bibl. Gd.*). Pustoszycie a rozgradzacie tę świętą winnicę pańską. *Rej. Post. H h* 6. Chce rozgrodzić, abo często rozgradza tę winnicę swoję. *ib. K* 6. Prawo z czasem zły związek rozgradza. *Teat.* 43, 110. Rozgrodzenie *Eccl.* разгражденіе, ρλζгρλдλ, прѣгρλдλ.

ROZGROM, u, *m.*; *Ross.* разгромъ; rozbicie nieprzyjaciela, rozproszenie, die Zerstreuung des Feindes. Wezyr był przyczyną rozgromu wojska, kazawszy pułkom na odwód. *Kłok. Turk.* 245. Po onym rozgromie Moskiewskim, powrócił hetman do króla. *Papr. Gn.* 1185. ROZGROMIĆ, *f.* rozgromi *cz. dok.*, Rozgramiać *niedok.*; *Ross.* разгромить, разгромлять; rozproszyć nieprzyjaciela, pobiwszy go rozpędzić; den Feind schlagen und zerstreuen, ihn aufs Haupt schlagen. Rozgrom swe nieprzyjaciele. *Kanc. Gd.* 177. Przemysł nieprzyjaciół rozgromił. *Kron.* 59. Kazał one chłopy przeciw zwierzchności pobudzone, rozgromić. *Zygr. Pap.* 509. ROZGROMIENIEC, ńca, *m.*, rozproszony, rozgromiony, uciekający; ein Zerstreuter, ein Flüchtling, ein Ausreißer. Wziąwszy od swoich rozgromieńców wiadomość klęski, smętny odjechał; *a fugientibus suis. Krom.* 350. Potrwożeni Krzyżacy wielkością rozgromieńców, cisnących się między szeregi ich. *ib.* 357.

ROZGRUBIEĆ *nijak. dok.*, grubym się stać, roztyć się, dick werden. Utywszy i rozgrubiawszy. *Smotr. Lam.* 6. (*Bosn.* razdebljati, *crassum fieri*).

ROZGRYZĆ, 'ROZGRYZNĄĆ, *f.* rozgryzie *cz. dok.*, Rozgryzać *niedok.*; *Vind.* gorgrisniti; *Croat.* razgriznem, razhrusztávam; *Rag.* rohnustati; *Bosn.* razgrjesti, razgristi, zubima razbitti; *Ross.* разгрызть, разгрызать, раздавить, раздавливать; gryząc rozdzielić, rozłupać; zerbeißen, aufbeißen. Rozgryznąć orzech. *Mącz.*, (cf. orzech). Orzech rozgryznąć wprzód musisz, chceszli w nim smak uczuć. *Simpl. Gm. B.* — *Transl. fig.* Żaden roztropny tajemnicy wiary naszej rozgryzać się nie waży. *Sk. Kaz.* 530.

ROZGRZAĆ, 'ROZEGRZAĆ, *f.* rozgrzeje *cz. dok.*, Rozgrzewać *niedok.*; *Boh.* rozhřiti, rozhřiwati, rozhřegi, rozehregi, uhřiti, ohřjl, ohřegi; *Vind.* svreheti, resvrezhiti, opariti, respariti; *Croat.* razvruchiti, razvruchújem; *Bosn.* razgriati; *Ross.* разогрѣть, разогрѣвать, разгорячить; *Eccl.* разгрѣваю, расгрѣваю; mocno zagrzewać, erwärmen. Gdy się już ogień dobrze rozgore, i kocieł dobrze rozgrzeje, lać onę wodę. *Syxt. Szkł.* 242. Przemarzłego w śniegu zagrzewać, aż się sam rozgrzeje i raszać się pocznie. *Perz. Lek.* 285. Ziębłe ciała bieganiem rozgrzewają. *Budn. Luk.* 56. Wosk rozgrzany taje. *Auszp.* 79. Kuj żelazo, dopokąd rozgrzane. *Teat.* 43. *c*, 160. *Wyb.* (póki rozpalone). Własną chciwością rozegrzany. *Krom.* 705. Za lekkim krwi przez trunek rozegrzaniem, bystrzej pojmują. *Petr. Sen. list.* 2, 368. — *§.* Nigdy nie był dobry obiad rozgrzewany. *Weg. Org.* 4 (znowu przygrzany, odegrzany, wieder aufgewärmt.)

ROZGRZEŚĆ, rozgrzebł, *f.* rozgrzebie *cz. dok.*, Rozgrzebać *niedok.*; *Boh.* rozhrabati; *Sorab.* 1. rozhrewam, rořrebaž; *Croat.* razgréblyem; *Ross.* разгрести, разгресть, разгребать; grzebiąc rozrzucić, zerscharren, aus einander scharren. W ogrodzie nam grzęd kilka kury rozgrzebały. *Kniaź. Poez.* 3, 185. Kokosz zboże rozgrzeba, a w śmieciach ziarna szuka. *Rys. Ad.* 29. *Cn. Ad.* 552. Wszystko tu znajdziesz, rozgrześć tylko i roztrząsnąć trzeba. *Hist. Nar.* *C* 7 *b.*

ROZGRZESZYĆ, *f.* rozgrzeszy *cz. dok.*, Rozgrzeszać *niedok.*; *Boh.* rozhřešiti, rozhřešowati; *Eccl.* ρλζρѣшити, разрѣшати; grzechy odpuszczać, entsündigen, die Sünden erlassen. Bóg dał klucze kościołowi, aby tych, którzyby byli sposobni do odpuszczenia grzechów, rozwiązował, rozgrzeszał. *Gil. Kat.* 269. Nie uczyniwszy ubogim nagrody krzywdy, nie może być od żadnego kapłana rozgrzeszony. *Star. Ref.* 52. *Sk. Dz.* 891. Rozgrzeszający *Ross.* разрѣшительный. Rozgrzeszenie (*Carn.* odvęsa) — *Fig. trans.* Kijem wziął rozgrzeszenie. *Zygr. Pap.* 521. (odprawę drzewianą, pożegnanie kijowe). ROZGRZESZALNY, a, e, od rozgrzeszenia, rozgrzeszający, entsündigend; *Eccl.* прощательный. Modlitwę rozgrzeszalną przeczytał. *Sak. Persp.* 11. *Pam. Kam.* 36. 'ROZGRZESZNY, a, e, — ie *adverb.*, do rozgrzeszenia, mogący być rozgrzeszonym; zu entsündigen, erläßlich, verzeihlich. Nierozgrzeszny *Ross.* неразрѣшимый.

ROZGRZEWA, y, *ż.*, rozgrzewanie, das Erwärmen. Jawor w zimie, za odpadnieniem liścia, rozgrzewę od słońca przepuszcza snadnie. *Otw. Ow.* 394.

ROZGRZMIEĆ się *recipr. dok.*, na różne strony zagrzmieć, auf verschiedene Seiten hin ins Donnern kommen; *Ross.* разгремѣться. ROZGRZMOTNĄĆ *cz. jednt.*, Rozgrzmocić *dok.*, z grzmotem rozbić, zerdonnern, zerschmettern, zertrümmern; *Ross.* размозжить, размозжать, размозжинн, размочаливать.

'ROZGWAR, 'ROZGWOR, *ob.* Rozgower.

ROZGURTOWAĆ *cz. dok.*, odgurtować, gurt rozpiąć, entgürten. *Tr.*

ROZHARDZIEĆ *neutr. dok.*, przehardym się stać, sehr frech werden; *Ross.* разгордиться: *Eccl.* разгордѣтися. Podniosło się serce jego, a duch jego mocno rozhardział. *Budn. Dan.* 5, 20.

'ROZHOJNIĆ *cz. dok.*; *Slov.* rozhognugi, rozmnožugi; hojnie rozmnożyć, bis zum Ueberfluß vermehren. Ociec sam opatrzył a rozhojnił stół twój. *Rej. Post. M m m* 1. Podług hojności ziemi swojej rozhojnił i rozmnożył się Izrael w bałwanach. 1 *Leop. Ozeas* 10, 1. (obficie wł. 5 *Leop.*).

ROZHUK, u, *m.*, rozhukanie, wielki rozlegający się huk, trzask; Getöse, Toben. W najsroższym rozhuku. *Stas. Num.* 1, 149. ROZHUKAĆ kogo *cz. dok.*, rozbestwić go, einen tobend machen. Oryon wiatry zbroił i rozhukał. *Przyb. Milt.* 16. Rozhukać się, wild werden, toben. Dosyć komora na to, aby się wół rozhukał. *Zab.* 5, 154. Rozhukany, rozhukały, rozbestwiony; wild gemacht, tobend. Naród swawolą rozhukany. *Nar. Hst.* 2, 266. Głoszą, że ta rozhukana dzicz sprzysięgła się przeciw samemu namiestnikowi królewskiemu. *Pam.* 84, 982. Uskramiać roz-

hukaną i rozpuszczoną młodzież. *Teat.* 49. *b*, 55. Namiętności rozhukałe nieszczęśliwe skutki sprawują. *Bals. Niedz.* 1, 62. Ledwie zapęd rzéki wstrzymał rozhukanej. *Hul. Ow.* 61.

ROZHULAĆ kogo *cz. dok.*, hulającym go uczynić, krzykliwie wesołym, einen unbändig lustig machen. Rozhulać się *rec.*, unbändig lustig seyn; *Ross.* разгулъ wesoliś, trefniś, расгулка przechadzka, (cf. расхулка nagana, расхулить, расхуливать naganiéć; разгуливать, разгуливаться (cf. раскуликаться rozpić się. Królewna wpośrzód zgiełku rozhulanego żołnierstwa, ledwie znalazła spoczynek. *Niemc. Krol.* 2, 129. Miasta się rozhulały. *Tward. W. D.* 151. ROZHULTAIĆ kogo *cz. dok.*, hultajem go uczynić, rozpuścić kogo; einen ganz zügellos machen. liederlich machen. Rozhultaili na Jezusa okrutne żydostwo. *Pot. Zac.* 169. Rozhultaić się *rec.*, liederlich werden. Rodzice bezczynnym życiem są pobudką dzieciom do rozhultajenia się. *Mon.* 75, 345. Ot się chłopiec rozpije, rozhultai *ib.* 71. 111.

ROZIEWIĆ, *ob.* Rozdziewić.

ROZIGRAĆ się *recipr. dok.*, Rozigrawać się *niedok.*; *Ross.* разъиграться, разъигрываться: w grę się zapędzić, ins Spielen und Schäkern kommen, nicht aufhören können zu spielen, zu schäkern. (*Eccl.* взыгратися z radości podskakiwać; *Ross.* разъиграть, разъигрывать grać jaką grę). Rozigrać się by ciele. *Rys. Ad.* 60. Skaczą sarny wesoło rozigrane. *Tward. Wł.* 149. Nie to u naszych, kiedy się rozigrają, jeden drugiemu oczy zdać. kampustem gębę zamazać. *Rej. Zw.* 72 *b.* (kiedy się rozswywolą). Kiedy się rozigra morze, to okrętowi służy wnet do wszystkiego predcy. *Gorn. Wl. Q b.* (swywolować). — §. Rozigrawają się dwa w grze się dobijają, ostatnie ważą; sie bieten nicht auf zu spielen, setzen die letzten Kräfte aufs Spiel. *Cn. Th.*

ROZISKRZYĆ *cz. dok.*, rozpalić, tak że się aż iskrzy, funkeln machen, entzünden, daß die Funken sprühen, anzünden, anbrennen. Główne z ognia porwała, a z ręką ją społem Podniósłszy, rozisiskrzyła obracając kołem. *A. Kchan.* 156. Wzrok jego groźliwie pałał rozisikrzony. *Przyb. Milt.* 15.

ROZIUCHNA, ROZIULA! *Teat.* 15. *c*, 50. *Wyb*, *demin. nom. prop.* Róża, Röschen, liebliches Röschen, Jungfer Röschen.

ROZJĄĆ, rozjął, *f.* rozejmie, rozejmę *cz. dok.*, Rozejmować *niedok.*; *Boh.* rozejmauti, rozejmu; (rozgjmati *contemplari*; *Croat.* razjagmujem, razjagmilszem; *Ross.* разънять. разнимать; rozebrać, rozłożyć; zerlegen, aus einander nehmen, zertheilen. Nim dział między synami będzie, mają długi ojcowskie między się na równe części rozjąć, i tak każdy z części swej te długi odłożyć. *Stat. Lit.* 242. Trzeba było dla leży żołnierza na wiele części rozwlec, a tak całe wojsko rozjąć. *Warg. Cez.* 146. (rozczłonkować). — Bym go był winnym znalazł, pewniebym był z nim powinnowactwo rozjął. *Warg. Wal.* 261. byłbym się rozbratał, rozbrat uczynił, die Freundschaft abbrechen, aufgeben. — §. Rozejmować spór, niezgodnych, wadzących się, bijących się = rozsądzić, rozstrzygnąć, rozwadzić; *Vind.* obraunati, sraunati, poraunati, popraviti, opraviti; *Ross.* перемирить, einen Streit entscheiden, Streitende auseinander bringen. Spory i zwady około udziałów między niemi rozejmowali. *Steb.* 185. Nie śmiał bitwy stoczyć, ale żądał królów Czeskiego i Węgierskiego, aby między niemi rozjęli na zgodę do czasu naznaczonego. *Biel. Św.* 213 *b.* Niechaj Nimfy rozejmą ten spór między nami. *Otw. Ow.* 193. Ja rozejmować sporu tego nie będę. *Krom.* 29. Nie trzeba nam wiele o wierze gadać, snadnieby bowiem prawda spór rozstrzygnęła i rozjęła. *Żarn. Post.* 2, 444 *b.* Ociec ś. sam tę kontrowersyą rozjął. *Tward. Wł.* 167. *Chełm. Pr.* 44. Legat od papieża ku rozjęciu téj wojny zesłany. *Herb. Stat.* 718. — §. Rotmistrz nie odszedł ztamtąd, aż się ona bitwa rozjęła i dokończyła. *Baz. Sk.* 679. rozstrzygła. — §. Konrad widział, że oblężenie zamku tego długi czas rozjąć miało. *Krom.* 248. zabrać, wegnehmen. — Rozjęty, nierozjęty, *ob.* Rozjętny.

ROZJACHAĆ, *ob.* Rozjechać.

ROZJAD, u, *m.*, rozjuszenie, Ingrimm, großer Grimm und Zorn; *Rag.* jjèd, jedovitos *furor.* Z obu stron bitne pułki gwałtownym napadem Okazywały męstwo z niezgaśnym rozjadem. *Przyb. Milt.* 182. ROZJADAĆ, *ob.* Rozjeść. ROZJADŁY, a, e, — dle *od erb.*, rozjuszony, rozjątrzony, srodze rozgniewany; ergrimmt, erboſt. *Rabiosus*, bardzo gniewliwy, jadowity, rozjadły. *Mącz.*; *Rag.* jedovit, razjeodjen *furibundus.* ROZJADOWIĆ kogo *cz. dok.*, rozzłościć, (giftig, böſe machen, erzürnen; *Boh.* rozjjtiti; *Vind.* resjesiti; *Rag.* rasjèditi, razjedivati, razjedijvam; *Bosn.* razjiditi, razjidivati. Rozjadowieni kaci, wszystkie nań okrucieńskie narzędzia obrócili. *Pilch. Sen. list.* 2, 285. — Rozjadowić się *recipr. dok.*, srodze rozgniewać się, rozjuszyć się; sich sehr erboſen, ergrimmen. Tak gdy się Neptun rozjadowi szumny, Tłukąc aż w niebo mokremi tarany.... *Nar. Dz.* 1, 117. *Furoribus inflammari*, rozjadowić się. *Mącz.* Srożéj się jeszcze teraz rozjadowił. *Nar. Tac.* 2, 151.

ROZJAŚNIĆ, *f.* rozjaśni *cz. dok.*, Rozjaśniać *niedok.*; *Sorab.* 1. rozyasznu; *Vind.* resjaſniti, gorsjaſniti, resbistriti, gorsbistriti (*ob.* Bystry), reslagati, reskladati; *Croat.* razbisztrújem, razvedrújem, razvedrilszem, razvedriti; *Bosn.* razjaziti, razbistriti; *Rag.* razbistriti; (*Ross.* разъяснивaеть wypogadza się); na różne strony objaśnić, bardzo wyjaśnić; ganz leuchtend, licht machen. Niech rozjaśni twarz swoję pan bóg nad nami. *Kanc. Gd.* 518. (er laſſe sein Angesicht leuchten über uns. Luth.; cf. świeć duszy jego). Wino uwesela serce, rozjaśniając oblicze więcéj, niż oliwa. *Budn. Ps.* 104, 15. Rozjaśnić się *recipr.*, ROZJAŚNIEĆ *neutr.*, jasnym się stać, hell oder licht werden, leuchten, glänzen; *Vind.* resjaſnitiſe, vedretiſe; *Ross.* разведриться. Rozjaśniła się skóra na twarzy Mojżeszowéj z onych rozmów z bogiem. *Radz. Exod.* 30, 29, (cf. rogaty Mojżesz). Jak wiele się wraz z Rzymskich orłów rozjaśniało, Tak wiele trąb zagrało. *Bardz. Luk.* 94.

ROZJĄTRZYĆ, *f.* rozjątrzy *cz. dok.*, Rozjątrzać *niedok.*; *Boh.* rozgitřiti, rozhorčiti, rozkyseliti; *Sorab.* 1. rozzwobu; *Carn.* reskazhiti, reskâzhem; *Vind.* reshaliti, oshaliti, referditi; *Croat.* razlyutújem; *Bosn.* razijditi, razjidivati, razgljutiti; *Ross.* разгнопть, разгнаивать (*ob.* Rozgnoić),

раcтравить, раcтравливать, разъярить, разъярять, возъярить, возъяренie, раздосадовать; *Eccl.* распыхати (*ob.* Rozpychać). — Rozjątrzyć fizycznie, rozgnoić, robić, żeby się co ropiło, jątrzyło; eitern machen, schwären machen. Jad ranę bardziéj rozjątrza niż goi. *Kras. Ant.* 13. — §. *Transl.* Rozjątrzyć, rozjuszyć, rozżarzyć, jątrzyć, drażnić; reizen, erbittern. Zamiast, abyś ją więcéj rozjątrzał, słodką postacią ułagodzać ją powinieneś. *Teat.* 50, 76. Nie trzeba mu rozjątrzać jego biedy, dość on nieszczęśliwy. *Teat.* 54. *c*, *D* 2.

*ROZJAWIAĆ = Rozdziawiać, Rozdziewiać, Rozdziewić *qu. v.*; *Dudz.* 29. ROZJAWIĆ, *ob.* Wyjawić.

ROZJAZD, u, *m.*, §. 1) rozjeżdżanie; *Boh.* rozgezd; *Ross.* разъѣздъ, das Auseinanderfahren, Auseinanderreiten, Davonreiten. Wszystka szlachta do domu rozjechała się; którego rozjazdu jéj był początkiem Ostrowiecki. *Krom.* 620. — §. *Milit.* Rozjazd, podjazd, eine Streifparthie. Rozjazdy na hetmana stawia, chcąc go żywcem pojąć. *Chrośc. Fars.* 505. Na rozjazdy lekczejszych ludzi przebrane wybory. *Jabł. Buk.* *D* 3. — §. 2) Rozjazd, sieć na kuropatwy, płachta, ein Netz für die Rebhühner, (*ob.* rozjeżdżać sieć); jeżeli ma być pieszo ciągniona, dosyć jest 30 łokci długa; dla konnych większa być może. *Kluk. Zw.* 2, 346. Myśliwiec wieczorkiem i rano Biegałem wolnie z rozjazdem lub siatką, Chwytając to rybki, to skowronki gładko. *Nar. Dz.* 3, 216. ROZJECHAĆ się, *f.* rozjedzie, rozjadę się *recipr.*, *dok.*, Rozjeżdżać się *niedok.*; *Boh.* rozgeti se, rozgezdlti se, rozgjżdėti se; *Ross.* разъѣхаться, разъѣжать, разъѣзжаться; odjeżdżając różnie zostawać się, aus einander fahren, von einander wegfahren, jeder einen andern Weg nehmen, von einander scheiden, sich trennen. Wszystka szlachta z rozerwanego sejmu do domów rozjechała się. *Krom.* 620. Nazajutrz niektórzy się z gości rozjechali. *Kras. Pod.* 2, 210. Rozjachać się musieli, i tak już tego dnia widzieć się z sobą nie mogli. *Lub. Roz.* 239. — §. Rozjeżdżać co *activ.*, jazdą robić, rozprzestrzenić; zerfahren, aus einander fahren. Rozjeżdżać sieć u rybaka znaczy, sieć na czołnach rozstawiać, rozkładać. *Magier. Mskr.*, (*ob.* Rozjazd), das Streichnetz hin und wieder aufstecken. ROZJECHAŁY, a, e, rozstały, rozdzielony, rozproszony; von einander weg geschieden, getrennt, abgesondert. Lubieszowski z ostatkami rozjechałego żołnierza poszedł na odsiecz; *cum reliquiis dissipati exercitus.* *Krom.* 616. Jarosław na Bolesława, chociaż bez sprawy idący i rozjechały, jawnie nacierać nie śmie. *Krom.* 71.

ROZJĘCIE, *ob.* Rozjąć.

ROZJĘDRZNIĆ *cz. dok.*, *Rozjędrzniawiać *niedok.*, jędrnym uczynić, rozrzeźwić, rozkrzepić; fernig machen, fest machen, feist machen. Kadzeniem rajskim drzewem wszystkie duchy w człowieku rozjędrzniawa. *Sienn.* 192. Ocet morskiéj cebuli ludzie młode a upadłe rozjędrzniawia. *ib.* 628. Gnicie rany jak rozjędrznić, a zgniłość wytrawić. *ib.* 390. ROZJĘDRZNIEĆ *neutr. dok.*, rozkrzepić się, znowu jędrnym stać; wieder fernig werden, feist werden. Chrzan nie rad się przyjmuje; ale trzeba go piérwéj w chłodnéj wodzie pomoczyć, żeby rozjędrzniał. *Cresc.* 256.

*ROZJĘDYCZYĆ, Rozindyczyć kogo *cz. dok.*, rozjuszyć jak indyka, einen so toll und böse machen, wie einen Truthahn. Rozjędyczyć się, böse, aufgebracht werden. Kloryś, chociaż tak rozjędyczona, Już się dozwala ścisnąć za ramiona. *Zab.* 15, 193. rozjątrzona, aufgebracht.

ROZJEDZONY, *ob.* Rozjeść się.

ROZJEM, ROZEJM, u, *m.*; *Ross.* разъемъ: rozjęcie sporu, jednanie, ugoda. *Cn. Th.* das Schlichten, Beylegen des Streits, der Vertrag. — §. Żeby pretensye te, bez dobycia oręża być mogły zgodnie zaspokojone, zawieszenie broni czyli rozejm ofiarował. *Nar. Hst.* 2, 110, *ob.* Stanie; *Slov.* odkład, přestánj od bogowánj; *Sorab.* 1. wotkwad; *Carn.* petih; *Ross.* перемиріе, (*cf.* przymierze), der Waffenstillstand. ROZJEMCA, ROZEJMCA, y, *m.*, który spór rozejmuje, jednacz, pogodziciel, *ob.* *Oberman; der Beyleger eines Streits, der Schiedsrichter; *Sorab.* 1. rozszudnik; *Carn.* reslozhnik; *Vind.* odfodnik, reslozhnik, sposhanski mosh, resdvojez; *Ross.* разниматель, разъемщикъ, *f.* разъемщица, рѣшитель. Postanów sędzie i rozejmce, coby sądzili wszystek lud. *Radz. Ezdr.* 7, 25. Ja rozejmcą tego sporu być nie chcę. *Krom.* 60. — §. Czyste dni wiecznéj jasności Nocnych rozjemce ciemności. *Groch. W.* 71. rozpędziciele, Vertreiber, Verjager. *ROZJEMCÓW, ROZJEMCOWY, a, e, od rozjemcy, Schiedsrichters; *ob.* *Obermański. ROZJEMCZY, ROZJEMNY, a, e, §. 1) rozejmowi należący. *Cn. Th.*, den Vertrag, den Waffenstillstand betreffend. — §. 2) Rozjemny, Rozjemność, *ob.* Rozjętny. ROZJEMSTWO, a, *n.*, moc rozjemcowa, das Schiedsrichteramt. — *Transl.* Rozjemstwo prawdy od fałszu. *Zabł. Roz.* 161. rozeznawanie *ib.* 117. das Unterscheiden, Absondern.

ROZJEŚĆ, rozjadł, *f.* rozje, rozjem *cz. dok.*, Rozjadać *niedok.*: *Boh.* rozgjdati; *Bosn.* rajesti; *Carn.* resjédem; *Ross.* разъѣсть, разъѣдать: rozgryzać, rozżerać, bardzo przegryzać; zerfressen, ganz wegfressen. Wrzody złe, ciało rozjadające. *Syr.* 261. *Sienn.* 85. *et Syr.* 152. — §. *Transl.* Rozjeść kogo, rozjadowić, rozjuszyć, mocnym gniewem wzruszyć, heftig erbittern; *Rag.* razjèditi, razjedivati, *Vind.* resjesiti; *Croat.* razjadújem; *Boh.* rozljtiti. Śmierć towarzysza strasznie Ulissa rozjada, Więc zbrojny na przodek wypada, Krwawym połyska wzrokiem, groźnym ciosem godzi. *Dmoch. Il.* 106. ROZJEŚĆ się *recipr.*, *dok.*, rozłakomić się jedząc, das Essen hassig gewöhnen, recht ins Essen hinein kommen, nicht aufhören können. *Cn. Th.* W Sybarys tak się byli niesłychanie rozjedli a rozpili, że na ostatek i rozumu i siły pozbyli. *Kosz. Lor.* 3 *b.* — §. Rozjeść się, rozjątrzyć się, mocno rozgniewać się; *Bosn.* rozjaditise, rozjiditise, razghgnivitise, ergrimmen, sehr erbittert werden, giftig über etwas werden. Wnet się okrutnik rozjadł, i w gniewie swym zapalił. *Wiśn.* 517. Jako niedźwiedzica, gdy jéj niedźwiedzięta zabiorą, rozje się w lesie.... 1 *Leop.* 2 *Reg.* 17, 8. W Arganeie oczy płomieniem pałają. Rozjadł się jak pies.... *P. Kchan. Jer.* 141. Rozjadłszy się jak siarka, rzecze.... *Pot. Jow.* 146. Tak się rozjadł, że ledwie co nie kazał nas z pałacu wygnać. *Warg. Radz.* 348. Tak się tym rozjadł, jakby go kto szydłem ukłół. *Zab.*

12, 269. *Dudz.* Był on na niego mocno rozjedzonym. *Leszcz. H. T.* 377. *Pot. Zac.* 43. *Rabies*, jadowitość, rozjedzenie, szaleństwo. *Macz.*

ROZJĘTNY, ROZJĘTY, ROZJEMNY, a, e, — ie *adverb.*, mogący być rozjętym, rozebranym, rozłożonym, rozdzielny; zerlegbar, trennbar; *Sorab.* 1. wowoszobnitć, (cf. odosobnić); *Vind.* resjemliu, reslozhliu, resdelitliu: *Ross.* разъемный. Nawa rozjetna, *solutilis. Cn. Th.* 482. Nierozjetnie, *insolubiliter*, unauflöslich, unzertrennlich. *Groch. W.* 77. O towarzyszki w biedzie nierozjętne. *Bardz. Trag.* 186. Wznosi się kurzawa W górę, i nierozjęta pod obłoki wstawa. *Bardz. Luk.* 161. Wąż ziemię będzie żarł, trwając w nierozjętéj Z niewiastą waśni. *Odym. Św. B* 3. nie do pogodzenia, unversöhnlich; *Vind.* obraunatliu, obraunavitliu = do pogodzenia. ROZJĘTNOŚĆ, ROZJEMNOŚĆ, ści, ż., sposobność być rozjętym, die Zerlegbarkeit, Trennbarkeit; (*Vind* resjemlivost, reslozhlivost). Filozofio! przedziwny jakiś, boskiéj nierozjemności wijesz klębek. *Bardz. Boet.* 105.

ROZJEŻDŻAĆ, *ob.* Rozjechać.

*ROZJUCH, u, *m.*, rozjuszenie, die Erbitterung, der Grimm. Ów lew z jeżystą grzywą i tygrys z prążkami Groźnym rozjuchem w ślepiach błysnęły przed nami. *Przyb. Ab.* 47.

ROZJUCZYĆ *cz. dok.*, Rozjuczać *niedok.*, juki rozpakować; *Croat.* raztovoriujem; *Ross* развьючить, развьючиваю, den Saumtiere abgürten, von Saumthieren abpacken. Muły rozjuczywszy z podróżnych tłumoków, Dość w tak obszernym mieście mieliśmy obroków. *Hor.-Sat.* 82.

ROZJURZYĆ *cz. dok.*, Rozjurzać *niedok.*, do jurności pobudzić, rozbestwić, rozpalić; ganz geil machen, zur Geilheit entflammen. Tam trzymaj stadnika opodal od klaczy, aż się rozjurzy. *Hipp.* 18. Zandtuzy pełne na pozór, pochopnych do rozjurzenia towarów; *irritamenta luxus. Nar. Tac.* 2, 254. Dzik psy rozpala, i skośnych kłem krzywym płasza rozjurzony. *Żebr. Ow.* 199. (rozjuszony, zjątrzony, rozgniewany). Owczarze powiedzą, że wilk owce porwał, a rozjurzywszy psem owce, szydłem zakłówszy zjadają. *Haur. Ek.* 126.

ROZJUSZYĆ *cz. dok.*, Rozjuszać *niedok.*, w juchę obrócić, jauchig machen. Trędownika rozjuszonego przyłożyć, wywodzi hemoroidy. *Spiez.* 36. (na maźgę stłuczonego). — § Rozjuszyć, rozbestwić, ergrimmt machen; *Boh.* rozkyseliti, rozhorčiti; *Sorab.* 1. rozzwobu, (*ob.* Rozzłościć); *Carn.* reskazhiti, reskâzhem; *Vind.* resjesiti, refardíti, arsjesit, resjesati, sjesati, reshaliti, oshaliti; *Croat.* rozlyutújem; *Bosn.* rasgljutiti, razjiditi, razjidivati, zaguseiti, rasrditi; *Ross.* разъярить, разъярять, остервенить, разлошадовать. Rozjuszyć się *recipr.*, ergrimmen. Rozjuszony Orland. *Teat.* 55, 79. (rozjadły). Comkolwiek uczynił, szaleństwo to było; piekielnemi rozjuszony byłem furyami. *Siru. Qu.* 268.

ROZKAIĆ się *recipr.*, *dok.*, Rozkajać się *niedok.*; *Ross.* раскаяться, раскаиваться; żałować obietnicy danego słowa, sich etwas gereuen lassen, sein Versprechen bereuen. Przysiągł Jehowa, a nie rozkaje się. *Budn. Ps.* 110, 4. Aby się nie rozkaił lud, gdy ujrzą bitwę, i wrócił się do Micraimu. *Budn. Exod.* 13, 17. Było postanowienie między Jadwigą a Wilelmem, warowne zakładem 200000 złotych, ktoby się rozkajać miał. *Krom.* 407; *ni pactis statum esset.* (*Ross.* неразкаянный nie pokutujący, zatwardziały).

*ROZKAPTURAĆ niewiastę. *Mat. z Pod. B* 3. rozczepić, jakoby rozżenić, w cudzołoztwo wprowadzić, eine Verheirathete zum Ehebruche verleiten, (cf. dzieweczkę zawić).

ROZKARBOWAĆ *cz. dok.*, rozciąć, rozbić; zerkerben, zerhauen. Okrutnie go siekierami rozkarbowali, rozkarbowawszy do studni wrzucili. *Gwagn.* 530.

ROZKĄSIĆ *cz. dok.*, Rozkąsać *niedok.*; *Boh.* rozkausnauti, rozkausati; *Sorab.* 1. roskuszacž, roskuſam, rozkuszam; *Bosn.* rashusnuti, razhustati; *Ross.* раскусить, раскусывать; rozgryźć, aufbeißen, zerbeißen. Orzech rozkąsić, niżli w nim smak uczuć, wprzód trzeba. *Żebr. Zw.* 130.

ROZKAZ, u, *m.*, ROZKAZANIE, ia, *n.*, rozkazanie komu czego, abo rozkazanie dane od kogo, oredzie, to, co rozkazano. *Cn. Th.*; *Boh. et Slov.* rozkaz; *Sorab.* 2. pschikaſn; *Carn.* ukâsa, ukasilu; *Vind.* vkasa, vkasanje, sapovedenje, sapoved (cf. zapowiedź), sapúved, porozhenje, pefélih; *Croat.* zapòved; *Ross. et Eccl.* приказъ, отказъ [*ostensio* 2], повелѣніе (cf. wola), веленіе, заповѣдь, повелительство, der Befehl, das Anbefehlen, Gebieten, das Gebot, nakaz, (*oppos.* zakaz). Słuchajcie, wbijcie w pamięć, ten mój rozkaz drogi. *Tol. Saut.* 60. Nie ten nędzny, który z rozkazu co czyni; ale ów, który poniewolnie czyni. *Pilch. Sen. list.* 2, 51. ROZKAZAĆ, *f.* rozkaże *cz. dok.*, Rozkazować, rozkazuje *niedok.*, Rozkazywać *frequ.*; *Boh.* rozkazati, razkazowati; *Slov.* rozkazugi, poručiť, (cf. porzucić); *Sorab.* 1. rozkazuyu; *Vind.* vkasati, sapovediti, sapoviedati (cf. zapowiedzieć), sarozhiti, vkashuvati, hishuvati; *Carn.* ukasâti; *Croat.* zapovedati, zapovedalszem, zapovédam; *Slav.* zapoviditi; *Ross.* повелѣть, повелѣвать, повелительствовать, наказать кому, наказать, наказывать kazać, ukazać; разказать, разказывать opowiadać; *Eccl.* завѣщати, заповѣдати, повелѣти, [illegible], сказати, [illegible], приповѣдати przypowiadać); kazać co komu czynić, einem etwas befehlen, anbefehlen, gebieten. Co pan rozkazał, słudzy uczynili. *Pieśn. Kat.* 76. Rozkazywać Wc Pani wolno, co jéj się podoba, a do mnie należy pełnić jéj wolą. *Teat.* 54, 24. *Sk. Kaz.* 462. Łacniéj jest rozkazać, niż zakazać. *Lub. Roz.* 234. Rozkazał hetman jednéj rocie po więźnie. *Papr. Ryc.* 665, (*ellipt. sc.* iść = wykomenderował ich po więźnie). Bez rozkazania to uczyni. *Cn. Ad.* 21. (nie trzeba go wiele namawiać). Posyła do niego z takim rozkazaniem, żeby do niego przyjechał. *Krom.* 577. z takim rozkazem, mit dem Befehle. Dał im pan to rozkazanie do synów Izraelskich. 3 *Leop. Exod.* 6, 13. (to poruczeństwo. 1 *Leop.*; cf. zlecenie). — Rozkazany *Ross.* указный. Rozkazujący, *Vind.* vkashezhen, vkasajozhen, sapovedezhen; *Ross.* заповѣдательный. W gramatyce tryb rozkazujący, *modus imperativus*; *Slov.* poručitelni, poručanliwí, poručanliwec. — *Absol.* Rozkazuje sobie, jak chan Tatarski. *Teat.* 9, 41. dokazuje rozkazując, imponuje; herrscherisch befehlen, Befehle austheilen. Rozkazując abo pod rozkazaniem, gro-

źno, ostro, surowie. *Cn. Th.* befehlshaberisch, gebieterisch. — §. Rozkazować komu, gdzie = panować, rządzić; herrschen, gebieten. Nie podobna umieć rozkazywać, kto wprzód nie umie posłusznym być. *Kłok. Turk.* 34. Bolesław w ten czas Śmiały rozkazował. *Groch. W.* 251. Kto źle rozkazuje, niedługo panuje. *Cn. Ad.* 403. Frankom pod czas panowania Krakusa w Polszcze, Pipinus rozkazował. *Krom.* 35. Wszystkich jedno zdanie jest, że Czech i Lech, rodzeni bracia, ten u Polaków, a ów zaś drugi u krewnych swych, Czechów, rozkazowali. *ib.* 28. *Sk. Żyw.* 77. Piętnastego roku rozkazowania Tyberyusza *Sekl.* 111. (*not.* «sprawowania albo rządzenia»). Herrschaft, Regierung. *Bial Post.* 111. (*Sorab.* 1. rozkazwarstwo dyktatura). Wojenne prawo, aby zwycięzca zwyciężonym rozkazował. *Warg. Cez.* 23. Rozkazać sobie. *Sk. Dz.* 58, (władać sobą). W Majdeburgu panny mieszkały, rozkazując i zamkowi onemu i wszystkiemu powiatowi tam przyległemu. *Szczerb. Sax.* 220. Rozkazujący; *Eccl.* владычествителенъ, (*ob.* Władnący, władzca). — §. Rozkazuję co do kogo = wskazuję. *Cn. Th.* 926, Aufträge an jemanden geben. Tak do niéj temi słowy rozkazała. *Papr. Kol. P b.* ROZKAZCA, y, *m.*, rozkazujący, der Befehlende, Gebietende, der Gebieter; *Sorab.* 1. rozkazwar, *f.* rozkazwarka; *Carn.* ukasnik; *Vind.* vkasavez, sapovedavez, sapovednik, *f.* vkasavza, sapovedniza; *Croat.* zapovednik, *f.* zapovedavka; *Ros.* повелитель, *f.* повелительница, приказчикъ opowiadacz; *Eccl.* велитель, властель, владыка, (cf. władzca). Oto świadkiem narodom dałem go, sprawcą i rozkazcą ludziom. *Budn. Jez.* 55, 4. Rozkazca najwyższy. *Smotr. Lam.* 177. Rozkaziciel. *Cn. Th.* «*durum est hoc nomen.*» *ib.*

ROZKIDAĆ *cz. dok.*; *Ross.* раскидать, разкидывать; rozrzucać, aus einander werfen. (*Rag.* razkinuti, razkidati, razkidujem *lacerare, disrumpere*; *Bosn.* raskinuti *dilacerare*). Śmierci twéj wkrótce pamiątka zaginie, Czas sam nie długo grób ci ten rozkida. *Chrośc. Luk.* 277. ROZKINĄĆ, *f.* rozkinie *cz. jedntl.*, Rozkiwać *niedok.*; *Ross.* разкинуть: rozchwiewać, wankend machen. Rozkiwać się, rozchwiewać się *recipr.*, wankend werden. Rozkiwał się pochlebstwy temi leniwy umysł. *Nar. Tac.* 3, 64.

ROZKIEŁZNAĆ, *ob.* Rozchełznać.

ROZKISNĄĆ [illegible] разкиснуть, разкисать; robić, żeby co przekisło, przekwasić, kwa[illegible] gähren machen, in Gährung bringen. — *Fig.* Kiedy się pijanice zbytnim piciem rozkisają, tedy [illegible] *W. 5, 256.* ROZKISIEĆ *nijak. dok.*, ROZKISIĆ się *recipr.*, kwasem [illegible]: gähren von Säure. Ziemia tłusta od deszczu prawie była rozkisiała. *Biel.* 702. Wzdęły się i rozkisiały wsie, i zrodziły się myszy. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 5, 6. — §. Rozkisły, *tr.* lejbowaty, rozla[illegible] 117. ein dicker, [illegible] Mensch.

ROZKŁAD, u, *m.*, rozkładanie, rozłożenie, rozjęcie, roz[illegible]: das [illegible], Auseinandernehmen, Zertheilen; (*Carn.* resklada *expositio*); *Vind.* reslog; *Croat.* razlog; (*Rag.* razlogh = rejestr; *Rag.* rázklad *propago, viviradix*, szczep; *Bosn.* rasklad, loza razkladna *propago*, raskladnozt *propagatio*); *Ross.* раскладка, оглавленіе; *Eccl.* разлогъ, расположеніе, расчиненіе, возглавленіе. Dekompozycya, rozkład. *N. Pam.* 6, 318. Skład i rozkład sił. *Hub. Mech.* 67. Rozkład chymiczny, *analyse chimique*, odkrywanie pierwiastków, ciało jakie składających. *Mier. Mskr.* ROZKŁADAĆ, *ob.* Rozłożyć. ROZKŁADNY, a, e, do rozkładania, mogący być rozłożonym, zerlegbar. Chaos, ogrom nierozkładny, gruby; *rudis indigestaque moles. Żebr. Ow.* 1. Król wszechmocny, okryty jasnością, Z przepaści ciemnéj i nierozkładnego Ogromu, zdał się, z tą świata wielkością Początki składać stworzenia wszelkiego. *Odym. Św.* 2, *Q* 3. ROZKŁADACZ, a, *m.*, rozłożyciel, co rozkłada jakie rzeczy, rozporządza. *Włod.*, *Eccl.* расположитель, der Zerleger, Auseinandernehmer.

ROZKLEIĆ, ROZKLIIĆ *cz. dok.*; *Croat.* razkelyújem; *Ross.* разклеить; rozlepić, rozwiązać, rozjąć, rozebrać, *pr. et tr.*: von einander leimen, auflösen, trennen. Te rzeczy tym się posilniejszemi stają, im się lepiéj połączą z wodą, i w niéj rozkleją. *N. Pam.* 3, 285. Wesele téj nocy rozkléjmy, Srogą panią w łożnicy na łóżku zabijmy. *Bardz. Luk.* 185. Niech niezgodą wojna się domowa rozklii. *Bardz. Luk.* 79. Wszystko się rozklii. *Bardz. Boet.* 145. *Rozkleiciel *Croat.* razkelitel.

ROZKLEKTAĆ, ROZKLEKOTAĆ komu głowę *cz. dok.*, zbytnim gawędziarstwem, klekotaniem bólu głowy nabawić, einem durch Schwatzen den Kopf ganz warm machen. Tym lepiéj że poszedł, nie rozklekce Wc Panu głowy. *Teat.* 24. *c*, 49. Ci woźni głowęby Wc Panu rozklekotali. *ib.* 3, 67. Rozklekotać się *recipr.*, rozgadać się klekocąc; *Ross.* [illegible]

ROZKLEPAĆ *cz. dok.*, Rozklepywać *niedok.*; *Slav.* razklopiti; *Ross.* расклепать, расклепывать, расхлопнуть, расхлопывать; [illegible], aus einander klopfen. (*Croat.* rozklaplyem, razkleplyem *sejungo*). Srebro, iż jest rzecz ciągła, łatwie się rozklepać da. *Sienn.* 258. Miedź Węgierska jest krucha, do rozklepania nie sposobna. *Wyrw. Geogr.* 496. Nogę tę koniowi ołowiem [illegible] *S.* 172. [illegible] żelazną póty kują, póki całéj nie rozklepią. *Os. Rud.* 300.

ROZKŁÓĆ, ROZKŁUĆ *cz. dok.*, Rozkolnąć *jedntl.*, Rozkalać, Rozklwać *contin.*, koląc rozbić, zerstechen, zerpicken; *Sorab.* 1. rosklocž, roskálacž, rozkolu, rozkawam; (*Sorab.* 2. rosklojsch rozszczepać); *Vind.* arsklat, gorskluvati; *Croat.* [illegible] rozszczepać; *Ross.* [illegible], расклюю, расклевывать. (cf. *Ross.* расколъ schizma, od[illegible]).

ROZKŁÓCIĆ *cz. dok.*, rozmieszać; *Ross.* разболтать, разбалтывать, aus einander rühren, [illegible]. We [illegible] części wody trzecią część miodu rozkłócić. *Kack. Pas.* 30.

ROZKŁOPOTAĆ, *f.* rozkłopoce *cz. dok.*, kłopotem roztargnąć, [illegible] einen mit Grillen ganz confus machen. Dalibóg, tak mam głowę rozkłopocona, że.... *Teat.* [illegible] 15. [illegible] rozkłopotał głowę, Odtąd myśli i zdania przedsiębiorę nowe. *ib.* 43. *b*, 43.

ROZKOCHAĆ się *recipr. dok.*, Rozkochawać się *contin.*, [illegible]

sasiatise; *Ross.* влюбляется, влюбляюсь, влюбчиваюсь. Narcys tak się bardzo rozkochał sam w sobie, że z zbytniéj miłości ku samemu sobie więdnąć począł. *Otw. Ow.* 117. Rozkochanie się, *Vind.* saluba, salublenje; *Ross.* влюбчивость. Rozkochany *part.*, sehr in etwas verliebt; *Slav.* zalubljen; *Vind.* salublenik, sasiauz; *Ross.* влюбленный, влюбчивый, воздыхатель, (cf. wzdychać). Panienki rozkochane są lękliwe. *Teat.* 21. *b*, 17. — §. *Transl.* Płonki sadzone na zagrodzie rozkochały się. *Cresc.* 115. dobrze się przyjęły, die Bäumchen kommen gut fort, bekleiben, der Boden schlägt ihnen an. Bania wsadzona około sosny, rozkochawszy się od częstego deszczu, poczęła się rozrastać. *Ezop.* 49. Kostki rozsadzić w przegrodzie, aby się tam rozkochały. *Cresc.* 146. — *Activе:* Ciepłe dni zboża pięknie rozkochały, iż już kłosy kwitnęły. *Stryjk.* 398. *Gwagn.* 385. bujnemi uczyniły, die warmen Tage machten das Getreide üppig wachsen. — §. Rozkochać się w czym, wielkie upodobanie mieć, delektować się, sich woran sehr ergetzen. Pójdę a rozkocham się obficie w rozkoszy, a używać będę lubych rzeczy. 3 *Leop. Eccl.* 2, 1. (polubię sobie w rozkoszy. 1 *Leop.*). Jako się pan nasz rozkochawa w tym narodzie ludu swojego. *Rej. Post. L* 1. — §. Rozkochać się z czego, mocno się ucieszyć, sich höchlichst erfreuen. Jakoż się z téj wdzięcznéj nowiny rozkochać nie mamy? *Rej. Post. Z* 3 6.

ROZKOCZOWAĆ się *recipr. dok.*, obóz rozbić, z obozem rozgościć się: sich mit dem Lager niederlassen, sich lagern. Widzi nieprzyjaciel rozkoczowanych na miejscu zuchwałym. *Chrośc. Luk.* 171. W Enatyi się potym rozkoczował. *ib.* 184.

ROZKOKOSZYĆ się *recipr. dok.*, rozpysznić się, rozdąć się, gar stolz und aufgeblasen werden. Tak się rozkokoszą, z lepszych i zacniejszych oczyma przenoszą. *Pot. Arg.* 321.

ROZKOŁATAĆ, *f.* rozkołacę *cz. dok.*, kołacąc rozbijać; *Ross.* расколотить, расколачивать, von einander klopfen, aus einander klopfen, *pr. et tr.* Konie jeły z wozem uciekać, tak iż nie tylko się jabłka rozsuły, ale i wóz się rozkołatał. *Glicz. Wych. I* 1 *b.* Szlasko wewnętrznemi wojnami rozkołatane i wyniszczone. *Krom.* 324. rozszarpane, zerrissen. — Pan mój muzykę lubi, jak mu głowę rozkołacą w mieście, to tu sobie jeździ spiewać. *Teat.* 1, 75 rozgrzeją, den Kopf warm machen.

ROZKOLNIK, a, *m.*; *Ross.* раскольникъ, раскольщикъ; odszczepieniec, heretyk, (cf. Rozkłóć), w szczególności zaś, jedna pewna sekta w Rosyi rozkolnikami jest nazwana. (*Sorab.* 1. rozkolnik rojownik ziele).

ROZKOŁYSAĆ, *f.* rozkołysze *cz. dok.*, rozchwiać, rozmachać; *Ross.* расколебать, расколыхать, раскачать, раскачивать; *Eccl.* раскачиваю, in eine wiegende Bewegung bringen, schwanken, schaukeln machen, hin und her bewegen. Duże jesiony, od wiatru rozkołysane. *Tward. Wł.* 231. Dziwują się trzcinie, od wiatru rozkołysanéj. *Rej. Post. B* 2. Dzwon rozkołysany ustanowić trudno. *Mon.* 73, 651. Tryton zpienione rozkołysze morze. *Hul. Ow.* 150. Upadłby był mur, bo rozkołysany Tram wielki raz mu zadawał śmiertelny. *P. Kchan. Jer.* 285. Dał on w podwoje raz nie wytrzymany Rozpuściwszy w nie tram rozkołysany. *ib.* 498. ROZKOŁYS, u, *m.*, rozkołysanie, das Schaukeln, die schaukelnde Bewegung. Ziemia sama się ważąc w rozkołysie Osiędzie na swym miejscu, i ustanowi się. *Przyb. Milt.* 229.

ROZKOMOSIĆ *cz. dok.*, rozbestwić, rozjurzyć, rozpuścić, rozhukać; wild machen, ausgelassen machen. Twój pan i pania nasze rozkomosi, i to niewiniątko za nią się zhuka. *Teat.* 10, 19. Jakże ją rozkomosił do kochania. *ib.* 22. *c*, 40. ROZKOMOSIĆ się *recipr.*, rozhukać się, wild werden, ausgelassen werden; *Ross.* расчечениться, расхорохориться. Koń zhukany w mych sankach tak się rozkomosił, że leciał ze mną gdzie chciał. *Teat.* 46. *b*, 26. Póki panowie na głowie takie rogi noszą, Żaden ich król nie strzyma, gdy się rozkomoszą. *Pot. Arg.* 318. Zbyteś się rozkomosił. *Zab.* 10, 101.

ROZKOPAĆ, *f.* rozkopie *cz. dok.*, Rozkopywać *niedok. et frequ*; *Boh.* rozkopati, rozkopawati; *Sorab.* 1. roskopacž, rozkópam; *Vind.* reskopati, ftuhati; *Croat.* razkápam; *Rag.* raskopatti; *Ross.* раскопать, раскапывать: kopiąc rozrzucić, durch Graben aus einander werfen, aus einander graben, zergraben, schleifen (z. B. einen Wall). Grób z gruntu rozkopię. *Bardz. Trag.* 215. Rozkopywając lasy gwałtowne, pola czynili. *Papr. Ryc.* 118. Ktoby groble albo stawy rozkopywał, ma być spalon. *Szczerb. Sax.* 177. Rozkopywanie, rozkopanie *Ross.* раскопка. ROZKOPACZ, a, *m.*, który co rozkopuje, der Schleifer eines Walles, der Aufgräber, Graber. *Tr.*

ROZKORZENIĆ *cz. dok.*, Rozkorzeniać *niedok*, korzenie rozszerzyć, rozkrzewić, Wurzeln verbreiten. Rozkorzenić się *recipr.*, mocno się zakorzenić, rozszerzyć się, *pr. et tr.*; seine Wurzeln sehr verbreiten, sich sehr ausbreiten. Rozkorzeniony pień. *Groch. W.* 443. Aby tylko ten ból w ciele daléj się nie rozkorzenił. *Falib. R.* Marnotractwo dziś szeroko się rozkorzeniło. *ib. A* 1. Opuszczone nauki, nie wsparte od rządu i panów, przez kogo się miały rozkorzeniać? *Zabł. Zab. ded.* W zaślepionym człowieku już marny grzech rozkorzeni się, a rozwije gniazdo swoje. *Rej. Post. Hhh* 6.

ROZKOSIĆ *cz. dok.*, kosząc rozdzielić, aus einander mähen, im Mähen abtheilen; *Ross.* раскосить, раскашивать.

ROZKOSZ, ROSKOSZ, y, *ż.*; *Boh.* rozkoš; *Bosn.* raskosce *deliciae*, naslaghjenje, arajdanje; *Rag.* raskoscje, radós, arajdanje, nâslada (cf. słodzić), gooj, (cf. gody); (râskocja, rasckoscno *commodum*); *Dal.* razkosse, nasladynye; *Croat.* naszlada, naszladnoszt; *Sorab.* 1. ložt (*ob.* Lusztyk, *Germ.* Lust), hradosž, (*ob.* Radość); *Ross.* раскошь, раскошество; *Eccl.* раскошество, раскошность, сласть, оутѣха [*consolatio* 2], забава, раскошь; (*Etym.* kosztować; niby to: rozkosztowanie się); największy stopień uciechy, ukontentowania; der höchste Grad des Vergnügens, die Wollust. Rozumiemy przez rozkosz wszelkie ukontentowanie wielkie zkądkolwiek pochodzące. *Cyank. Log.* 39. W tym kraju mają za pokarm podpłomyki, zaprawy mléko, rozkosze ich oliwa. *Boter.* 198. Zawżdy lepszéj rozkoszy używa, co sobie w ciepłéj izbie siedzi, a grzanki sobie do piwa kraje, niż ten co po szelinie

bieg•. *Rej Zw.* 67. Rozkosz bolu nabawia; przychodząc smakuje, odchodząc katuje; rozkosz krótka rzecz; nęta do złego: rozkoszy się masz wiarować, jeśli cnoty chcesz dochować. *Cn. Ad.* 1000. Rozkoszy skromno zażywaj. *ib.* (słodkości nie dobieraj do gorzkości, nie dobieraj do dna, nie garścią cukier jedzą). Rozkoszą narodu ludzkiego Tytus. *Teat.* 46. *d,* 1. *deliciae generis humani.* Rozkoszy mało na świecie, przykrości pełno. *Cn. Ad.* 1000. — Rozkosz, rozkoszność, skłonność do rozkoszowania, cf. lubiezność, cielesność: die Wollüstigkeit, die Wollust; *Rag.* räskosenes: *Vind.* natladnost, lotroshelnost; *Bosn.* bludnost; *Ross.* сластолюбіе; *Eccl.* любосластие, сладострастие, сласть, плотолюбіе. Rozkosz zwyciężyć, wielka jest rozkosz. *Sk. Żyw.* 2, 190. ROZKOSZKA, i, ż., *Wisn.* 129; ROZKOSZKI *plur. demin.*, Ergötzlichkeiten. Z młodości swéj rozkoszek nie zażywał. *Falib.* *G* 3. Wolnéj trochę żył w młodym wieku; bez cielesności wprawdzie, ale przecię nie bez rozkoszek. *Warg. Wal.* 217. Ludzie tym więcéj rozkoszek zażywają, im więcéj dostatków mają. *Petr. Pol.* 109. Rzecz zła i szkodliwa, dla doczesnych rozkoszek i pożytków wieczne opuszczać. *Wisn.* 275. — § *Personif.* Rozkoszki, córki Wenery. *Przyb. Ab.* 138. ROZKOSZNICA, y, ż., ROZKOSZNICZKA, i, ż., *dem.*, rozkosze lubiąca kobieta, eine Wollüstige, den Vergnügungen Ergebene. (*Rag.* räskosceniza, zberiza • galerya obrazów). Biada gładkim rozkosznicom, pięknem duszkiem upstrzonym. *Birk. Ost.* *E* 8. Niewiasta pieszczona i rozkosznica. *W. Deut.* 28, 56. Rozkoszniczka w bezpieczeństwie mieszkająca. *Radz. Jes.* 47, 8. ROZKOSZNICZY, a, e, delikacki, rozkosznikom służący: Vergnügungs-, Wollust-. Rozkosznicza nauka, *voluptuaria disciplina.* *Cn. Th.* ROZKOSZNICZNY [illegible] wymyślanie i przyprawy rozkoszy [illegible], *a* [illegible]. *Cn. Th.*, *maître des plaisirs* [illegible]. ROZKOSZNIK, a, *m.*, ROZKOSZNICZEK, czka, *m.*, *dem.*, ROZKOSZNIŚ, a, *m.*, §. a) rozkoszliwy, delikat, w rozkoszach się kochający: *Boh.* rozkošnjk, rozkošnjček; *Bosn.* bludnik; *Ross.* сластолюбецъ, плотоугодникъ, щапетливецъ: *Eccl.* плотолюбецъ, любосластецъ, ein Wollüstling, ein dem Vergnügen Ergebener. Rozkosznik nieczysty. *Sk. Dz.* 379. Niewstydliwi rozkosznicy. *Bals. Niew.* 1, 150. Cesarzów Rzymskich, zwłaszcza onych rozkoszników, lekce sobie poważał. *Budn. Apopht.* 139. Rozkosznik mądry być nie może; rozkosz przeciwna mądrości. *Cn. Ad.* 466. Pan, abo rozkoszniczek jaki, albo głupi. *Birk. Zbar.* *C* 4 *b.* Chelidon, jeden z psotliwych rozkoszników Kleopatry. *Pilch. Sen. list.* 2, 430. — § Rozkoszników obowiązkiem było, najdować się przy biesiedzie, dla rozweselenia biesiadujących. *Pilch. Sen. list.* 2, 430, *cf.* Rozkoszniczy *subst.*, *maître des plaisirs.* §. b") Rozkosznik, *tempe*, miejsce ucieszne, przez które rzéki płyną, wielość ptaków wodnych, i lasy z obu stron z łąkami mające. *Otw. Ow.* 34. ein irrdisches Paradies, eine angenehme Gegend. ROZKOSZNY, ROZKOSZLIWY, a, e, ROZKOSZNIE, ROZKOSZNO *adverb.*; *Boh.* rozkošny; *Bosn.* raskoscjan, bludan, (cf. błędny); *Rag.* räskoscjan; *Slov.* nasladjiv; *Croat.* naszladen; *Vind.* naſladen, lotroshelen, telogrieſhen, resbluden; *Sorab.* 1. ložtowne, ložtarski (*ob.* Luszt), hradofcžiwe, (*cf.* radosny); *Ross.* роскошный, плотоугодный, сластолюбивый, сластолюбный, любосластный: *Eccl.* сладострастьнъ, роскошьнъ; §. a) rozkoszy oddany, uciechy lubiący: wollüstig, den Vergnügungen ergeben. Epikurowie, ludzie rozkoszni, mieszkanie w cieniu sobie ulubili, a filozofowanie na biesiedzie. *Gorn. Sen.* 227. Niech się tym cieszą dusze rozkoszliwe. *Zab.* 14, 120. Rozkosznie żyć, bonować, labować, dogadzać sobie, rozgardyas stroić. *Cn. Th.* — §. Pieścliwy, delikatny; zärtlich, delikat, zart. Rozkoszny, który wnet i bardzo każdą rzecz czuje, wnet się obrazi, leda co mu wadzi, obraźliwy. *Cn. Th.* Członeczki dziecięcia tak rozkoszne, subtelne, młodziuchne. *Groch. W.* 368. — §. b) *Active:* Rozkoszny, ucieszny, ukontentowanie wielkie sprawujący; vergnügend, im höchsten Grade ergötzend. Winna macica rozkoszna gronami. *Kolak. Wiek.* *B* 3. Przerozkoszne cienie. *Przyb. Ab.* 215. Synaczku drogi, rozkoszna dziecino. *Groch. W.* 332. Rozkoszno pocieszyłeś mię w stworzeniu twoim. *Wrob.* 220. ROZKOSZOWAĆ kogo *cz. dok.*, urozkoszować *dok.*, (*ob.* Rozrozkoszować się); §. 1) rozkosz komu czynić, ucieszyć go, rozkoszy go nabawić; einen im höchsten Grade vergnügen, ergötzen. Anna używała tych rozkoszy, które rozkoszują duszę. *Biał. Post.* 154. Królestwo boże, im częściej o nim słyszymy, tym więcéj nam się podoba, nas rozkoszuje i uwesela. *Hrbst. Nauk.* *L* 3. Co cię piérwéj rozkoszowało w ciele, to cię teraz trapi na umyśle. *W. Post. W.* 33. Miłość niewiasty pilnéj będzie rozkoszowała męża swego, i kości jego roztłuści. 1 *Leop. Syr.* 26, 17. (ucieszy. *Bibl. Gd.*). Nic więcéj nie rozkoszuje, nic bardziéj nie chłodzi, jedno pieniądze mieć. *Glicz. Wych.* *M* 3. — § 2) Rozkoszować *nijak.*, rozkoszować sobie, rozkoszować się *rec.*; *Bosn.* nasladitise, nausgivatise, nauxivitise, [illegible]: *Rag.* uräskosciti [illegible]; *Dal.* szladitise, (cf. słodzić): *Croat.* naszladujem, naszladujemsze; *Ross.* роскошничати, роскошествую, щапствовать; *Eccl.* сладострастеую, сладостраствовати, сластолюбствовати, роскошествую; zażyć rozkoszy, ucieszyć się wielce, sich sehr ergötzen. Bóg stworzywszy człowieka, rozkoszował sobie nad nim. *Rej. Ap.* 1. Rozkoszuje się Jehowa w bojących się go. *Budn. Ps.* 147, 11. Duch ś. nie odwodzi od kościelnych zchadzek, i owszem się w nich rozkoszuje. *Biał. Post.* 264. Racz to w nas sprawić, w czymbyś się ty z nas urozkoszował. *Kanc. Gd.* 149. Azaż tu sobie nie może urozkoszować stan przełożonych, jeśli się będą zachowywać wedle woli bożéj? *Rej. Post.* *G g* 3. Bardzo się sami między sobą rozkoszują i z tego wieliczą, rozumiejąc, iż bóg na nich łaskaw jest. *Glicz. Wych.* *C* 1 *b.* Ziele to zowią pszczelnik, bo bardzo się z nim pszczoły rozkoszują. *Urzęd.* 206. W niebieskiéj szczęśliwości będziesz rozkoszował na wieki. *W. Post. W.* 378. Nie masz nic lepszego człowiekowi z pracy jego, jedno jeść, pić, a rozkoszować sobie. *Radz. Eccl.* 2, 24. (bonować, lusztykować, używać). ROZKOSZOWANIE • bonowanie, zażywanie rozkoszy, rozkosz, uciecha, lusztyk; *Ross.* плотоугодіе, бо[illegible]

stes Vergnügen, höchster Genuß, Wollust. Na stole pańskim nie jedzenie, ale rozkoszowanie. *Dwor. B* 4. Na rozkoszowaniu dzień przetrwonić. *Pilch. Sen. list.* 121. Złoto, szarłat i Tarentyńskie rozkoszowania. *Faliss. Fl.* 44. Każdy święty na najpiękniejszych rzeczach żądze swoje i smaku rozkoszowanie umartwił. *Sk. Żyw.* 1, 26. ROZKOSZTOWAĆ się w czym, zasmakować, Geschmack gewinnen. Jeszcze się nie rozkosztował był dobrze w swojém szczęściu. *Mon.* 67, 84.

ROZKOWAĆ, *ob.* Rozkuć.

ROŻKOWATY, a, e, ROŻKOWY, na kształt rożka, (*ob.* Rożek, róg), wie ein Hörnchen. Na wierzchu ziela tego głębia wyrasta, jakoby z główki jaka pochwa rożkowata. *Syr.* 627. — §. *Prov.* Moja jak rożkowa. *Rys. Ad.* 49. *Cn. Ad.* 1337. źle koło mnie, przyparto mię w ciasny kąt, wsadzono w kozi rożek, cf. *Germ.* ins Bockshorn jagen, in die Enge treiben.

*ROZKRĄCIĆ, *ob.* Rozkręcić.

ROZKRACZYĆ cz. *dok.*, Rozkraczać *niedok.*, (*Etym.* krok); (*Boh.* rozkročiti se; *Sorab.* 1. rozeżeřam; *Croat.* razkrechiti, razkrechújem; *Rag.* razkrèciti nogghe, razkrèćitise; *Bosn.* raskoraciti; *Vind.* arskorazhiti); rozczepierzyć nogi, die Beine von einander spreizen. Stać nogi rozkraczywszy darmochlubom przystoi. *Erazm Ob. D.* Postać człowieka, trzymającego się pod boki, i rozkraczone nogi mającego. *Kpcz. Gr.* 3, *p.* 29. Rozkraczać się, n. p. Rozkraczywszy się, kraczając się chodzą, *cossim incedunt. Cn. Th.* 945. breitbeinig einher gehen. Rozkroczenie się *Ross.* раскарака. — *Simil.* Weź cyrkiel, rozkracz że go, jak rozumiesz. *Grzep. D.* rozłoż, otwórz go.

ROZKRAŚĆ, rozkradł, *f.* rozkradnie cz. *dok.*, Rozkradać *niedok.*: *Boh.* rozkrasti; *Ross.* раскрасть, раскрадывать, разшечить, разворовать; kradnąc rozchwycić, verschiedentlich wegstehlen, alles nach einander entwenden. Przy ogniu, miasto gaszenia, wszystkie rzeczy ludziom ubogim rozkradną, i większą niżli ogień szkodę uczynią. *Star. Dw.* 74.

ROZKRĘCIĆ cz. *dok.*, Rozkręcać *niedok.*; *Boh.* rozkrautiti; *Bosn.* rasukivati; *Croat.* razszukávam; *Ross.* раскрутить, раскручивать, развучить, развучивать; odkręcając rozpleść, zerdrehen, aufdrehen, von einander drehen. Robota haftarska w tym jest użyteczniejsza od rozkręcania złota, iż przywięzuje do siebie atencyą. *Mon.* 72, 653.

ROZKROIĆ, *f.* rozkroi cz. *dok.*, Rozkrajać *niedok.*, Rozkrawać *frequ.*; (*Boh.* rozkrogiti, rozkrogowati, rozkrageti, rozkragowati; *Sorab.* 1. roskraju, roskrajam; *Croat.* rafalátam); krając przedzielić, von einander schneiden. Kosztowne płastwa rozkraja, i misternie na cząstki płata. *Pilch. Sen. list.* 549. — *Fig.* Łzy twoje matce serce rozkrawały. *Groch. W.* 563. przenikały boleśnie, zraniły, das Herz schwer verwunden.

ROZKRUSZYĆ, *f.* rozkruszy cz. *dok.*, Rozkruszać *niedok.*; *Croat.* raztrupávam; *Ross.* раскрошить, раскрошивать; na odrobiny rozbić, [zerbröckeln 4], ganz zertrümmern. Głębokość morską wiatrami porusza Neptun; a o skały jéj wały rozkrusza. *Lib. Hor.* 20. Zorana rola zostanie bez bronowania przez zimę; a gdy mróz i śnieg rozkruszy ją, tedy się poczyna bronować. *Pam.* 84, 1, 256. W twych ręku życia i méj śmierci losy, Jutro się nędzna popiołem rozkruszę. *Pot. Syl.* 44. rozsypię się, rozprószę.

ROZKRWAWIĆ cz. *dok.*, do krwi kogo poranić; *Rag.* razkarvàviti; (*Ross.* расквасить, n. p. носъ); einen blutig schlagen, blutig machen. Jaką winę płacą za rozkrwawienie, jaką za siną ranę .... *Sax. Porz.* 13. Ozdobo świętych, głowo uwielbiona, Więc ty tak ostrym cierniem rozkrwawiona! *Groch. W.* 563. Skrzepłe i sklepiące się rany, na nowo rozkrwawiają. *Pilch. Sen. list.* 2, 398. — *Fig.* Bojaźń, wzgarda, zazdrość z miłością srogo serce me rozkrwawia. *Teat.* 52. *d*, 107. Bóg będzie tego nienajrzał, który *rozekrwawia czyje serce. *Wróbl.* 9. ROZKRWAWIĆ się *recipr.*, blutig werden. Źle zgojona rozkrwawiła się rana. *Teat.* 45. *c*, 24. **ROZKRWAW, u, *m.*, rozkrwawienie, das Blutigmachen. Z rany płyn nektarowy lał się taki prawie Jaki z duchów niebieskich płynałby w rozkrwawie. *Przyb. Milt.* 187.

ROZKRYĆ cz. *dok.*, Rozkrywać *niedok.*; *Boh.* rozkryti; *Ross.* раскрыть, раскрывать; *Eccl.* раскрываю; odkryć, aufdecken, enthüllen. Noe pił wino, i upił się, i rozkrył się. *Budn. Genes.* 9, 11.

ROZKRZESAĆ *f.* rozkrzesze cz. *dok.*, krzesząc rozbić, wzkrzesić; zerhauen, zerschlagen, aufschlagen, schlagend aufreißen; *Boh.* rozkřesati. (*Croat.* razkrisiti, razkrisujem *decusso*; *Bosn.* raskrristiti, odjeliti *segregare*, raskrřistitise = rozstać się).

ROZKRZEWIĆ cz. *dok.*, Rozkrzewiać *niedok.*, (*Etym.* [krzew 2], kierz); rozkorzenić, rozplenić, rozpłodzić, rozszerzyć, rozmnożyć, *pr. et fig.*; fortpflanzen, vermehren, verbreiten. Na rozkrzewiona choroby ostrego lekarstwa zażywają. *Falib. F* 2. *ROZKRZEWITY, a, e, rozprzestrzeniony, rozrosły, ausgebreitet. Najrozkrzewitsza złotowierzbina. *Gawąn.* 331.

ROZKRZYCZEĆ cz. *dok.*; *Boh.* rozkřičeti; *Ross.* раскричать; różnie wykrzyczeć, zerschreyen, verschiedentlich ausschreyen. Rozkrzyczeć się, *recipr. dok.*; *Boh.* rozkřičet se; *Ross.* раскричаться, ins Schreyen gerathen. W szlochach się rozkrzyczy najżawszy. *Przyb. Milt.* 353.

ROZKRZYŻOWAĆ, n. p. ręce, cz. *dok.*, rozczepierzyć ręce, die Arme ausstrecken. Matka biedne ręce rozkrzyżowała. *J. Kchan. Dz.* 8. Upadła ujrzą, ręce rozkrzyżowane, lice we krwi zbroczony. *A Kchan.* 111; *sparsas manus.*

ROZKSZTAŁCIĆ cz. *dok.*, kształtu pozbawić, entstalten. Rozkształcenie i wybijanie ze stawów konstrukcyj i obrotów mowie przyrodzonych. *Czart. Myśl.* 241.

ROZKUĆ cz. *dok.*, Rozkowáć *niedok.*; *Boh.* rozkauti; *Rag.* raskovatti; *Ross* расковать, расковывать; młotem rozbić, zerschmieden, zerhämmern, von einander schlagen. Rozkują miecze swoje na lemiesze. 1 *Leop. Mich.* 4, 3. Czy was Wulkan młotem swoim rozkuł? *Teat.* 17. *b*, 57. Z kruszcu tego poczynali blachy rozkowane, na okowanie ołtarza. *Budn. Num.* 16, 38. Rozkowane wszystkie Eola chłopięta, miotają z wód głębi rozpienione bałwany. *Stas. Num.* 2, 102. rozpuszczone, z pętów uwolnione, losgelassen. Rozkowanie, rozkucie *Ross.* расковка.

ROZKUDLIĆ cz. *dok.*, Rozkudłać *niedok.*, rozczochrać włosy,

die Haare ganz zerzausen; *Boh.* rozkostrbatiti. Rozkudławszy włosy Niezgoda łeb wysunie z Stygu pod niebiosy. *Min. Ryt.* 2, 319. Narzekając okrutnie ręce wyciągała, I rozkudławszy włosy swe głosem wołała. *Otw. Ow.* 303. Rozkudłana głowa. *Otw. Ow.* 342.

ROZKUGLOWAĆ się *recipr. dok.*, kuglując rozigrać się, ins Tändeln und Possenmachen hinein kommen, nicht aufhören können Possen zu reißen. Patrz jeno ci panowie, gdy się rozkugluja, Jako więc by szermierze sztuki wyprawują. *Rej. Wiz.* 150.

ROZKUPIĆ, *f.* rozkupi *cz. dok.*, Rozkupować *niedok.*; *Boh.* rozkaupiti; *Ross.* раскупить, раскупать; różnie pokupić, wykupić, kupując rozchwycić, alles wegkaufen. Rozkupiono co, abo wszystko. *Cn. Th.* Rozkupowanie, rozkupienie, ROZKUP, u, *m.*; *Ross.* раскупка, раскупаніе, расхватъ, (cf. rozchwyt); guter Waarenabsatz.

ROZKURCZYĆ *cz. dok.*; *Ross.* раскорчить, раскорчивать; rozciągnąć, rozprościć, rozpostrzeć; außrecken, ausstrecken. Niewiasta ta była skurczona, a nie mogła się rozkurczyć żadnym obyczajem; a skoro Jezus na nią włożył rękę, natychmiast rozprościła się. *Budn. Luc.* 13, 11. Uschła królowi ręka, którą na proroka rozciągnął, a nie mógł jéj przykurczyć do siebie; a prosił prorok boga, a rozkurczyła się ręka królewska, i była jak przedtym. *Radz. 1 Reg.* 13, 4. Na niedźwiedzia podług wielkości jego, nie dając mu zbytniego rozkurczenia, zbija się mocno klatka. *Kluk. Zw.* 1, 411. Ściśnięcie sznurówką, jest tamą do dostatecznego rozkurczenia serca. *Mon.* 69, 1080. — *Fig.* Pogadamy z sobą, dozna, czy mi się rozkurczył język na wędrówce? *Teat.* 39, 61. — *Transl.* Rozkurczać, rozprzestrzeniać, rozkrzewiać, rozszerzać; ausbreiten, ausdehnen. Zdrowy język, póki się nieprzyjaciel mały jeszcze w sobie, nie rozkurczył. *Tward. Wł.* 179. Bezkarność na sprawiedliwość szturmuje, i nie da jéj się rozkurczyć. *Gorn. Wł. H* 2 *b.*

ROZKURZYĆ *cz. dok.*, Rozkurzać *niedok.*; *Ross.* раскурить, раскуривать; rozprószyć, w kurz obrócić, zerstieben. Gdy mu się będzie zdać, wszystko to bóg zburzy, Człek obraz jego prochem się rozkurzy. *Chrośc. Job.* 129.

ROZKUSIĆ, *f.* rozkusi *cz. dok.*, Rozkuszać *niedok.*, pokusami zwieść, einen verführen, verleiten. *Tr.*

ROZKWIECIĆ *cz. dok.*, robić, żeby co rozkwitło, (od kwiatu), erblühen machen. (*Ross.* расцвѣчивать, расцвѣчать, jasno pomalować, popstrzyć). Ziemia pod niemi wesoła Rozkwieci po łąkach zioła. *Kniaź. Poez.* 3, 37.

ROZKWILIĆ *cz. dok.*, Rozkwilać *niedok.*, rozrzewnić; *Bosn.* rasçvilitti; *Croat.* razcvilyujem, zärtlich rühren. Miłosierdzie serce moje rozkwili. *Przyb. Mil.* 341. Ptaszki w krzakach miłosnym rozkwilają pieniem, Lasy wabią odgłosem, strumyki mruczeniem. *Szym. Ś. W.* 2. Rozkwilona dusza, co ledwie się pojmuje z radości. *Stas. Num.* 2, 131. Rozkwilić się *recipr.*, rozkwilić *medium*; rozrzewnionym być, zärtlich gerührt werden. W domu, kiedy dziatki płaczą, nie pytamy się o tym, bo się wnet rozkwilą, i wnet się utulić mogą. *Dambr.* 390. Żegnając go, z afektu się aż rozkwilił. *Tward. Wł.* 173. Rozkwilenie, zachwycenie, Entzücken. Wpada w to słodkie ducha rozkwilenie, w którym choć nic cierpiemy, płakać nam miło, *douce melancolie. Stas. Num.* 2, 187.

ROZKWITNĄĆ, Rozkwitnąć się *jedntl.*, Rozkwitać, Rozkwitać się *niedok.*, Rozkwitawać się *contin.*; *Boh.* rozkwist; *Ross.* расцвѣсти, расцвѣтать; kwitnąc rozwijać się, aufblühen. Drzewo przez noc się rozkwitło, a nazajutrz zielone było. *Sk. Żyw.* 1, 233. Drzewa się rozkwitają w pięknéj zieloności, Dawając wdzięczny owoc ku ludzkiéj żywności. *Rej. Zw.* 3. Jako oliwne gałązki rozkwitnie się potomstwo twoje. *Rej. Post. Y y* 2. Ładna, gdyby róża rozkwitająca. *Teat.* 16. *b*, 59. Rozkwitły, *Boh.* rozkwetlý; *Eccl.* распцвѣтованный, украшъ цвѣтами, расписанъ красками. — §. *Fig.* Rozmnożyć się, sich vermehren, zunehmen, aufblühen. Niechaj co daléj w rozum się rozkwita. *Groch. W.* 268. W trzynastym wieku poczęła rozkwitać w Prusiech wiara chrześciańska. *Nar. Hst.* 1, 174. Wielkie się złodziejstwa teraz między ludźmi rozkwitnęły. *Sk. Kaz.* 351. (zagęściły się). Gdy się złe rozkwitawa w rozkosznéj bojności, Na dobrego przypadną rozliczne trudności. *Rej. Wiz.* 127 *b.* — Wiek rozkwitły. *P. Kchan. Orl.* 1, 274. dojrzały, das reife Alter.

ROZKWOKAĆ się *recipr. dok.*, kwocząc rozkrzyczeć się, ins Gackern hinein gerathen. ich zerkacken; *Boh.* rozkwokotati se, *ob.* Rozgdakać.

ROZLAĆ, *f.* rozleje *cz. dok.*, Rozlewać *niedok.*; *Boh.* rozliti, rozliwati; *Slov.* rozljwati; *Sorab.* 1. rozbliwam; *Vind.* resliti, reslijati; *Carn.* isliti; *Croat.* razlévam; *Bosn.* razljevati; *Rag.* razlitti, razljeevam, razljêvati; *Ross.* разлить, разливать; §. 1) rozlewać co, przelewać ze naczynia; vergießen, verschütten. Mléko rozlane na ziemi. *Teat.* 51. *c*, 52. Co potrawy jakie przyprawne niosą, boją się, by czego nie upuścili abo nie rozlali. *Kosz. Lor.* 4 *b.* Rozlanie, rozlew *Ross.* разливка. — Léj rozléj • rozgardyas, pijatyka; Saufgelage, Schlemmerei, Schwelgerei. Nuż o pijatykach, bankietach, léj rozléj, jak prawi tak prawi. *Opal. Sat.* 139. Alić dostatki, biesiady, alić léj rozléj, aż wiosła lecą. *Pasz. P* 2. — Rozlewać *absolute*, rozgardyas stroić, schlemmen, prassen. Żeby pachołków mieć za sobą jak najwięcéj, żeby częstować i rozlewać, jak najbardziéj. *Star. Ref.* 26. — §. Rozlewa rzéka, morze, wylewa. *Cn. Th.*, überschwemmen, aus dem Ufer treten. — §. 2) *Transl. fig.* Rozlewać, rozpuszczać, rozszerzać, rozpościerać; verbreiten, ausbreiten, ergießen. Rozlał a prawie rozsypał królestwo swoje, i wolą swą świętą, po wszystkim świecie. *Rej. Post. X x* 4. Jakiś powab po całéj rozlany twarzy, czyni ją przedziwną. *Teat.* 49. *b*, 20. Rozlewać się *recipr.*, rozpuszczać się, rozchodzić się, rozszerzać się; sich verbreiten, ergießen. Bądź na przykład pana, źrzódłem opływającym, a na potrzeby braci twojéj rozlewającym się. *Zarn. Post.* 2, 354. Rozlałeś się morzem w słowach na exageracyą występku mego. *Obr.* 41. Siedzieli tam smutni, bo się były nie po mału rozlały na nie złe rzeczy. *1 Leop. 1 Mach.* 2, 30. Wojska nieprzyjacielskie rozlawszy się po Mazowszu, wielkie szkody poczyniły. *Nar. Hst.* 5, 83. Prawda jego wszędzie się rozlała. *Zygr. Gon.* 250.

ROZŁĄCZKA, i, *ż.*; *Carn.* lozhitva, reslózhk; *Vind.* lozhi-

tje, lozhenje, reslozhik; *Croat.* razlùka *discrimen*, (razluchenje = rozróżnienie); *Ross.* разлука; rozłączenie, separacya; die Trennung, Absonderung. Gdy się pokaże krewność, małżonkowie będą rozłączeni; a po takowéj rozłączce, wolno im bedzie w insze małżeństwo oddawać się. *Stat. Lit.* 240. ROZŁĄCZNY, a, e, — ie *adverb.*, 1) oddzielny, co łatwo może być rozsadzono, *separabilis. Macz.*, trennbar; ROZŁĄCZYSTY, rozłączeniu podległy. *Cn. Th.* 945; *Boh.* rozlučitedlny; *Slov.* rozłučitedlny; *Carn.* lozhitn, reslôzhn; *Vind.* reslozhliu, lozhliu, resjemliu, resdrushliu, resrasen, narasen; *Rag.* razluuciv, razluciv, razdrùxni; *Bosn.* razluciv, koje se mosge razluciti; *Sorab.* 1. rozwożité: *Ross.* разлучный; *Eccl.* разлучительный. — 2) *Grammat.* Wyraz rozłączony jest rzeczownik z przymiotnika zrobiony, czyli przymiot wzięty za rzecz n. p. płodność. *Kpcz. Gr.* 3, 4; (*oppos.* złączny), abstract. *ROZŁĄCZNOŚĆ, ści, *ż.*; sposobność być rozłączonym, die Trennbarkeit; *Croat.* razlùchnoszt; *Vind.* reslozhlivost, resjemlivost; *Ross.* разлучность. ROZŁĄCZYĆ, *ROZŁĘCZYĆ *cz. dok.*, Rozłączać *niedok.*: *Boh.* rozlaučiti, odlaučiti; *Slov.* rozlučit, rozlučugi, rozlučeni, rozlucowati; *Carn.* lozhiti, lozhem; *Vind.* reslozhiti, vunslozhiti, lozhiti, arshloahit, arslozhit, resparati, odparati; *Croat.* lúchim, razluchújem, razluchilszem, razdrusiti, razdrusújem, raztreblyújem; *Dal.* razlucsiti; *Bosn.* razluciti; *Rag.* razlûciti, razlucîvati, rozdrûxiti; *Sorab.* 1. rozwożam; *Ross.* разлучить, разлучать: различить, различать rozróżnić, различествовать różnić się; oddzielić, rozdzielić; absondern, trennen. Co bóg złączył, człowiek niechaj nie rozłącza. *Sekl. Marc.* 10. 1 *Leop. ib. Teat.* 29, 69. Czasu gorącości w gromadzie owcom chodzić pasterz nie ma dopuszczać, ale po trosze je *rozłęczać. *Cresc.* 557. Morze nas rozłącza, nie droga, nie góry, Trochę nas wody, że się nie schodzim, hamuje. *Otw. Ow.* 122. Małżeństwo rozłączać się, *quoad thorum et mensam*, mimo sądu nie powinni. *A. Zamoj.* 52. separować, sich scheiden von Tisch und Bett, sich separiren. Wyrwij stal ostrą, a duszę mizerną Rozłącz z tym światem ręką miłosierną. *Zimor. Rox.* 145. Gdy już widział blizkie swe z ciałem rozstanie, prosił boga, aby w dzień wniebowzięcia N. P. jego rozłączenie było. *Sk. Żyw.* 2, 152. (rozwiązanie, Auflösung). ROZŁĄCZYCIEL, ROZŁĄCZNIK, a, *m.*, który rozłącza, der Absonderer, Zertrenner; *Vind.* lozhnik, reslozhnik, resbornik, (*Vind. et Carn.* reslozhnik, odsodnik = rozjemca, polubowny sędzia); *Croat.* razluchitel, *f.* razluchitelicza; *Rag.* razlucitegl, *f.* razlucitegliza; *Ross.* различитель; *Eccl.* разлучитель. ROZŁĄCZYSTY, *ob.* Rozłączny.

ROZŁADOWAĆ *cz. dok.*, rozpakować, odładować; abladen, abpacken. Równia nachylona użyteczna jest przy ładowaniu lub rozładowaniu wozów. *Rog. Doś.* 2, 345.

ROZŁAKOMIĆ, ROZŁAKNIĆ kogo na co *cz. dok.*, łakomym go na co uczynić, rozchwycić go, oskomę mu czynić; einen wornach lüstern machen, seinen Appetit reißen *pr. et tr.*; *Boh.* rozmlsati. Wynaleziono tysiączne zaprawy i przysmaki, któremi obżarstwo rozłakomiono. *Pilch. Sen. list.* 3, 190. Cukiernicy, kucharze rozum swój na dogodzenie i rozłaknienie rozkoszy wysilają. *ib.* 2, 13. Chciwość tym będzie żarczejsza, im większych rzeczy nadzieją rozłaknioną będzie. *ib.* 2, 388. Krzyżacy *okwitością zdobyczy rozłakomieni, świeży lud dla dobywania miejsca posyłają. *Krom.* 334. Rozłakomić się na co, nach etwas hungern sich gelüsten lassen, lüstern seyn.

ROZŁAMAĆ, *ROZŁOMIĆ *cz. dok.*, Rozłamywać *frequ.*, rozłamuje *pr.*; *Boh.* rozlomiti, rozlomowati, rozlamati, rozlamowati; *Slov.* rozłomugi; *Sorab.* 1. roſlamacž, rozwawám; *Vind.* arslomit; *Croat.* razlamlyùjem, razlomilszem; *Bosn.* razlomiti, lomiti; *Ross.* разломить, разламывать, разшибить, разшибать, раздавить, раздавливать; na dwoje przełamać, zerbrechen, entzwey brechen, von einander brechen. Rozłomienie. *W. Post. Mn.* 274, *Ross.* разшибка, разшибъ. ROZŁAMACZ, a, *m.*, który rozłamuje, der Zerbrecher, Entzweybrecher; *Rag.* razlomitegl.

ROZLANY, *ob.* Rozlać.

ROZLATAĆ się, *ob.* Rozlecieć się.

ROZŁATWIĆ *cz. dok.*, Rozłatwiać *niedok.*, ułatwić, ein Geschäft abthun, damit fertig werden, es abmachen. Wynaleziono sposób, jakimby trudność one rozłatwić. *Krom.* 530.

ROZŁAZIĆ, *ob.* Rozleźć. ROZLAZŁY, ROZŁAZISTY, a, e, niestłoczony, nietęgi, nietrwały. *Cn. Th.*, rozpełzły; *Vind.* resbalen, leicht von einander gehend, nicht fest, nicht dauerhaft, aus einander fallend. — §. *Transl.* Człowiek rozlazły, lejbowaty, rozkisły, lejba. *Gem.* 147. ein langsamer, schwerfälliger Mensch. Dalej, ruszaj, nie bądź rozlazłą. *Teat.* 52. *c*, 27. Płaczek, ciołek, rozlazły, mazgajowaty, niezgrabny. *X. Kam.* ROZŁAZISTOŚĆ, ROZLAZŁOŚĆ, ści, *ż.*, nietęgość, die Unfestigkeit, Lockerheit, wenn etwas leicht zerfällt. Rozmoczenie, rozrzedzenie, rozpuszczenie od wody, rozlazłość, rozmoczki. *Cn. Th.* 948. — §. Rozlazłość człowieka, lejbowatość, Schwerfälligkeit.

*ROZŁĘCZAĆ, *ob.* Rozłączać.

ROZLECIEĆ się *rec. dok.*, Rozlatać się *niedok.*; *Ross.* разлетѣться, разлетаться; różnie odlecieć, von einander fliegen, sich verfliegen. Rozlatują się ptacy. *Cn. Th.* 946. Rozleciały *Boh.* rozletilý. — *Fig.* Skoro fortuna przestaje służyć, rozlatują się wszyscy, *devolant. Macz.* — §. Rozlatać się, w latanie się rozpuszczać, ins Fliegen hinein gerathen. Ptaszę, kiedy się już bezpieczniej rozlata, Samo wzgórę się wzbija. *Rej. Wiz.* 7. — §. *Transl.* Rozlecieć się, rozpaść, rozbić się; zerfallen, von einander fallen, sich zerschlagen. Już się rozlata ta Rzplta; *jam dilabitur. Macz.* Ach jak małą chałupkę klecą płoche dzieci, Która dziś zbudowana, dziś się i rozleci. *Toł. Saut.* 96. Trup, jako proch, po wietrze się rozleciał. *Rej. Post. E e* 3. Upuścił zwierciadło, które na tysiąc rozleciało się kawałków. *Niemc. Król.* 4, 75. Siedząc na tej przeklętej kobyle, rozumiałem, że mi się łeb na dwoje rozleci. *Teat.* 11, 4.

ROZLEGAĆ się *rec. dok.*; *Boh.* rozljhati se; *Carn.* reslęga se, slega se; *Vind.* se reslega; *Rag.* razljègatise; *Ross.* разлечься; rozchodzić się głosem, rozgłosić się; erschallen, sich schallend verbreiten. Sklepienia były podawane tak sztucznie, że co tylko w nich mówiono, rozlegało się wyraźnie w jednym gabinecie, gdzie on się zasadzał,

aby przejął rozmowę. *Pam.* 83, 2, 286. Rzéka szumem tak po wszystkich stronach się rozlega, Aż głos dalej niż w kraje sąsiedzkie zabiega. *Otw. Ow.* 33. Płacz się rozlega wszędzie po Kruszwicy, Ta włosy targa, a ta gryzie palce. *Kras. Mysz.* 34. Powszechne pochwały rozlegać się zaczęły po sali. *Teat.* 37, 119. Rozleganie się głosu; *ob.* Rozgłos, cf. odgłos. — *Ogólniéj:* Rozlegać się, szérzyć się, rozejść się, rozszerzać się, rozprzestrzenić się; sich verbreiten, sich ausbreiten. Ostatni cyrkuł, im dalej od śrzedniego innym wspólnego odstępuje punktu, tym większą rozpościera się rozłożystością; cokolwiek zaś do owego się przyłączy i przywiąże śrzodka, do prostoty należy, a rozlegać się i rozbiegiwać przestaje. *Bardz. Boet.* 137. ROZLEGŁOŚĆ, ści, *ż.*, rozłożystość, rozciągłość, przestrzeń, der Raum. Z każdej odległości osobnej formuje się wyobrażenie rozległości. *Cyank. Log.* 32. Każda rozległość *extensio* rozciąga się wzdłuż, wszerz i wgłąb. *Geom.* 2, 1. *Jak. Mat.* 1, 3. Ogromne drzewo zasłania cieniem swoim wielką rozległość. *Gaz. Nar.* 1, 108. obszar, Weitläuftigkeit, weiter Raum. ROZLEGŁY, a, e, rozległość mający, rozciągły; eine Ausdehnung habend, ausgedehnt. Cokolwiek pod zmysły nasze podpada, wszystko to jest rozległym. *Geom.* 2, 4. — §. Rozległy, rozłożysty, rozwlekły, weitläuftig. Dobrze rozległa Warszawa. *Zab.* 9, 146.

ROZLEISTY, *ob.* Rozlewny.

ROZLENIĆ się *rec. dok.*, zgnuśnieć, rozleżeć się, ganz faul und träge werden. Próżnowaniem się rozlenili. *Budn. Exod.* 5, 8.

ROZLEW, u, *m.*; *Ross.* разливъ, разливка; rozlewanie, rozlanie, das Ausgießen, Vergießen; wylew, das Uebergießen, Uebertreten, Austreten eines Flusses. Ciężka była przeprawa dla rozlewu rzéki. *Nar. Hst.* 2, 173. Niespodziany rozlew wielu na ulicach zagarnął. *Nar. Tac.* 3, 98. Na bezdennym morza rozlewie, Ułomna łódka chwieje się. *Nar. Dz.* 2, 197. *Zab.* 13, 236. *Nar.* (na wodnej przestrzeni). — Rozlew krwi, Blutvergießen. Może już blizka godzina do rozlewu krwi ojca mojego. *Teat.* 48, 18. ROZLEWAĆ, *ob.* Rozlać. ROZLEWACZ, a, *m.*, ROZLEWCA, y, *m.*, który co rozlewa, der Vergießer. Cyrus wielki rozlewacz krwi ludzkiéj. *Gwagn.* 463. Nero krwi ludzkiej rozlewca. *Pot. Zac.* 73. *P. Kchan. Jer.* 217. *Sk. Dz.* 69. ROZLEWACZKA, i, *ż.*, die Vergießerinn. Rozlewaczka krwi. *Budn. Ezech.* 16, 38. ROZLEWNY, ROZLEISTY, a, e, płynny, mogący być rozlanym. *Tr.*, flüssig, das sich ausgießen läßt. Woda rozleista, nie otrzymająca się, rozpływająca się. *Cn. Th.* 831. Szeroko rozlewnych rzék poniki i źrzódła maleńkie. *Pilch. Sen. list.* 313. (*Ross.* разливальный, разливный, n. p. разливная ложка łyżka do rozdawania n. p. supy).

ROZLEŹĆ się *rec. dok.*, Rozłazić się *niedok.*; *Ross.* разлѣзться, разлѣзаться, расползтися, расползываться; łażąc rozchodzić się, aus einander kriechen. Rozlażą się raki, mrówki, żaby, żółwie. *Cn. Th.* 946. — *Fig.* Nie wiedzieć, gdzie się rozlézą pieniądze. *Teat.* 16. *b*, 112. Wszystko się ladajako tu i owdzie rozłaziło. *Kosz. Lor.* 130. Wielka część podatków między poborcami samemi się rozlezie, a bardzo się mała cząstka panu dostawa. *ib.* 129 *b.* — *Transl.* Sukno się rozłazi. *Tr.* rozlata się, pada się, drze; das Tuch reißt, ist nicht fest, hält nicht.

ROZLEŻEĆ się *rec. dok.*; *Rag.* razlexattise; *Bosn.* razlesgjattise, odvecch lesgjatti; *Ross.* разлежаться; rozlenić się, faul und träge werden, zum Bärenhäuter werden, ins Liegen und Faullenzen hinein kommen. Młodzi w saraju mają tyle do czynienia, że się nie mają czasu rozleżeć. *Kłok. Turk.* 36. Tam się każdy rozleży, że czysty wół z niego, Już mu wszystko omierznie, co jest przystojnego. *Rej. Wiz.* 28 *b.* Maryus czekał, aż się Cymbrowie w rozkoszach rozleżeli i zlenili. *Stryjk.* 36. ROZLEŻAŁY, zgnuśniały, faul, träge, bärenhäuterisch. Rozleżały i odwykły pracować. *Otw. Ow.* 575.

ROZLICZNOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* rozličnost; *Vind.* mnogoternost, drugofortnost, reslozhnost; *Rag.* râzlicnos, râzlika, razluka; *Bosn.* razlicnóst, razlika *discrimen*, *differentia*, (razlika muscka i sgenska rodzaj mezki i żeński); *Ross.* различность, различіе, многоразличіе, многоразличность, (отлика różnica); rozmaitość, mnogość różnego gatunku, die Mannigfaltigkeit. U nas ta rozliczność strojów nic dobrego nie przyniesie. *Gorn. Dw.* 111. Jaka rozliczność grzechów naszych, taką rozliczność pomsty nad sobą widzimy. *Rej. Ap.* 31. Aryanie wierzą w jednego boga, ale nie wierzą rozliczności osób. *W. Post. Mn.* 265. W rzeczach wolnych nie jest żadna niezgodna, ale piękna rozliczność i rozmaitość drogi, do jednegoż końca wiodącéj. *Sk. Żyw.* 1, 379. Wprzód niż rozsądek dojrzeje, rozliczność xiąg, szczególną sprawuje mieszaninę obrazów w głowie pozostałych z różnego czytania. *Nar. Cyc. pr.* 8. ROZLICZNY, a, e, ROZLICZNIE, *adverb.*; *Boh.* rozličny; *Slov.* rozličný; *Vind.* reslozhen, reslozhliu, mnogotern, mnogofurmast, drugoforten, reslizhen; *Rag.* razlicjan, razlik, râzlicni; *Bosn.* razlicjan, razlik, innak; *Slav.* rázlicsiti; *Ross.* различный, многоразличный, (отликій różny; mnogi w różnych gatunkach, rozmaity, wieloraki; mannichfaltig, verschiedentlich. Apostołowie mówili rozlicznemi językі w dzień świąteczny. *Biał. Post.* 12. Balsam gwoździkowy jest narozliczniejszéj mocy. *Spicz.* 16. ROZLICZYĆ *cz. dok.*, Rozliczać *niedok.*; *Slov.* rozčitugi, gedno po druhêm počitugi; *Ross.* различить, различать, росчислить, расчислять; licząc rozdzielić, abzählen. Bóg rozmierzył czasy, i rozliczył wieki. *Budn.* 4 *Ezdr.* 4, 36. Czas żywota pańskiego był rozliczon, przez dni, księżyce i lata. *Biał. Post.* 175. Kogut godziny nocne rozlicza. *Sienn.* 299.

ROZLITOWAĆ się *recipr. dok.*, użalić się, sich erbarmen. Serdecznie się rozlitował nad niemi i uzdrowił ich. *Sekl. Math.* 14.

ROZŁOG, u, *m.*; 1) (*Rag.* râzlogh = dowód, cf. rozbiór; *Croat.* razlóg *discretio*, *ratio*, *diaeta*; *Bosn.* razlogh *ratio*, *justitia*, *argumentum*, razloghe od broja *calculus*; *Eccl.* разлогъ, расположеніе rozkład, rozłożenie; *Ross.* разлогъ =, pochyłość). Rozłog, rozległość miejsca, obszar, przestrzeń: ein weiter Raum, großer Platz, Geräumigkeit, weite Flur. Znalazłszy miejsce łąkami i rozłogami wdzięcznemi okraszone, począł tam miasto budować. *Stryjk.* 84, (cf. łęg). Rozłogi, podzielone w rozkoszne ogrody, w

zielone łąki, żyzne pola. *Mon.* 65, 30. *Krom.* 19. Litwa szerokim rozłogiem pustyń rozrosłych utajona, bezpiecznie siedziała. *Krom.* 328. Siedziały od Wisły do Dźwiny i daléj, w rozłogu ziem bliższych morza Baltyckiego rożne hordy Sarmackie. *Nar. Hst.* 4, 143. Wiesz jaki jest przedział i rozłog gwiazd? *Pilch. Sen. list.* 2, 10, (cf. rozkład). Duch mądrego cały filozofii przestronny rozłog ogarnywa. *ib.* 3, 52. Im powszechniejsze będą prace nasze, tym obszerniejszym rozłogiem sława pójdzie. *Mon.* 70, 494. — 2) *Botan.* Rozłog, *cotyledon*, rodzaj rośliny', rośnie na starych murach. *Kluk. Dykc.* 1, 161. das Nabelkraut, der Venusnabel; *Croat.* klobuzhecz; *Dal.* bosurak. ROZŁOGOWY, a, e, n. p. Korzeń rozłogowy, *r. stolonifera*, odrośle z siebie wypuszcza. *Jundz.* 2, 8. wurzelsprossend. — §. O1 ziela rozłog, n. p. Liście rozłogowe, Nabelkraut.

ROZŁOM, u, *m.*, ROZŁOMEK, mku, *m.*, *dem.*; *Ross.* разломъ, разломка; odłamek, ein abgebrochnes Stück, ein Bruchstück. Za Długosza ledwie już drobne szczątki zostały Jadźwingów; a ci rozłomkowie mieli wielkie podobieństwo z Litwinami. *Nar. Hst.* 1, 83. *ROZŁOMIĆ *ob.* Rozłamać. ROZŁOMNY, a, e, rozłamany, mogący być rozłamanym; zerbrochen, zerbrechlich. Co za taran tam z Etny rzuca szkopuły rozłomne. *Zab.* 15, 20. *Kniaź.*

ROZŁOŚCIĆ, *ob.* Rozzłościć.

ROZLOT, u, *m.*; *Ross.* разлеть; rozlatanie się, rozlecenie, das Auseinanderfliegen. Niestatek prędkim zniknął rozlotem. *Kniaź. Poez.* 3, 128. (rozsypka). *ROZLOTŁY, a, e, na różne strony rozlatający, rozpierzchniony, rozpierzchły, zerstreut herumfliegend; *Boh.* rozletilý. Długie i czarne jej włosy po nad ramiona rozlotłe. *Stas. Num.* 2, 50. Jeży rumak grzywę rozlotłą. *ib.* 1, 88; *ondoyante.*

ROZŁOŻYĆ, *f.* rozłoży *cz. dok.*, Rozkładać *niedok.*; *Boh.* rozložiti, rozkládati; *Sorab.* 1. rozłoža, rozłožum; *Carn.* reskladam, reslagam, resgànem, resganiti; *Vind.* resloshit, reskładat, reslagati, resdjati, gorresdjati, arshloshit; *Croat.* razlagati, rasloxem, razosloxem; *Rag.* razklàditi; (*Bosn.* raskladiti, rasplodjti *propagare*, razlosgiti *colloqui*, *dissere*, *argumentari*); *Slav.* nerázloxit = bezrozumny, (cf. rozgarniony); razkiopiti; *Ross.* разложить, расположить, располагать, раскласть, раскладывать, развергнуть, развернуть, развертывать; po częściach osobno co kłaść, rozebrawszy różnie kłaść; zerlegen, theilweise aus einander nehmen, vertheilen. Bóg rozprzątnął i rozłożył na swoich miejscach żywioły niegdyś zmieszane. *Otw. Ow.* 5. Ty panie wszystkieś rzeczy pod miarą, pod liczbą i pod wagą rozłożył. 1 *Leop. Sap.* 11, 21. (rozrządził. 3 *Leop.*). Po wydrukowaniu arkusza, litery w swe krupki rozłożyć, nazywa się w drukarni, rozbierać pismo. *Magier. Mskr.*, (*ob.* Rozbiór, rozbiórka). Odpłacenie sumy na termina rozłożyliśmy. *Teat.* 19. *b*, 8. Roczne dochody pańskie będą długo trwać, ani się na każdy rok tak prędko rozłożą, jeśli się będą *powściągać. *Kosz. Lor.* 109. (nie wyczerpną się, nie wydadzą się). Żołnierze rozłożeni po kwaterach. *Teat.* 50. *b*, 30. (różnie rozkwaterowani). Wtargnęli Filistynowie, i rozłożyli się po padole. 1 *Leop.* 1 *Paral.* 14, 12. (rozbili obóz). Na większy postrach więcej męczarskich narzędzi rozkłada. *Pilch. Sen. list.* 1, 102. (wykłada, dobywa). Rozgospodarować się i rozłożyć z drogi. *Xiądz.* 61. rozpakować, rozgościć się; sich einrichten, seine Sachen in Ordnung stellen. Po wydobyciu z moczydła konopi, rozwiązują się z pęczków i rozkładają się na słońcu. *Jak. Art.* 3, 219. Mapy rozkładała po stole. *Teat.* 27, 24. rozwinęła, aus einander schlagen, aus einander wickeln. — §. Rozłożyć, rozwlec, rozciągnąć, rozszerzyć; ausbreiten, ausdehnen, ausrecken. Co w sześciu wierszach mógł zwięźle złożyć, To wolał na dwieście daremnych rozłożyć. *Hor. Sat.* 141. Co to za głupstwo, na przyszły wiek się rozkładać. *Pilch. Sen. list.* 3, 298. ROZŁOŻYCIEL, *ob.* Rozkładacz. ROZŁOŻYSTOŚĆ, ści, *ż.*, rozległość, die Ausdehnung, der Raum; *Ross.* разлогость. Ostatni cyrkuł, im daléj od śrzedniego punktu odstępuje, tym większą rozpościera się rozłożystością. *Bardz. Boet.* 137. Każde ciało ma pewną rozłożystość, czyli wielkość pewnemi granicami określoną. *Rog. Doś.* 1, 24. ROZŁOŻYSTY, a, e, — o *adverb.*, szeroko rozłożony, rozczepierzony; weit ausgestreckt, ausgebreitet; *Boh.* rozkladitý; *Ross.* разлогій, разложистый (2). połogi, pochodzisty, okладистый; (*Bosn.* roslogit *rectus*, *aequus*, *moderatus*; *Slav.* nerázloxit = nierozumny, *ob.* Nierozgarniony). Tytyrze w rozłożystym ty bukowym cieniu dmiesz w fujarę; *patula.* *Nag. Wirg.* 483. Palmy ku niebu pną się rozłożyste. *Leszcz. Class.* 6. Dąb ów rozłożysty przewyższa wszystkie drzewa. *Jabł. Tel.* 4. *Bardz. Luk.* 45. *Teat.* 54. *c*, *A* 2. Gałęzie rozłożyste, *divaricati*, tak są na pniu osadzone, iż z góry kąt rozwarty, z dołu nieco ostry formują. *Jundz.* 2, 11. Pawi ogon rozłożysty. *Ustrz. Klaud.* 28. (rozkładający się, rozsuwający się). Suknie rozłożyste. *Mon.* 65, 569. (buchaste). Pospolicie słabi są na duszy, których rozłożystym barkom i plecom wydziwić się nie możem. *Pilch. Sen. list.* 2, 306, (cf. sażenisty).

ROZLUDNIĆ, *cz. dok.*, w ludność rozmnożyć, bevölkern. Rozludnienie kraju zawisło między innemi przyczynami od dobrego wychowania dzieci. *Pir. Pow.* 65. Niewola tamuje pracowitość, urodzaje i rozludnienie narodu. *Przestr.* 12. *et* 216.

ROZŁUP, u, *m.*, 1) rozszczep, rozpadlina, die Spalte. Otwarły się w przyjemnym rozłupie. *Przyb. Mil.* 225. — 2) Rozchwycenie, rabowanie, das Plündern, Wegraffen. Chcą zbliżyć naszę flotę, żeby razem Napadli na jej rozłup z ogniem i z żelazem. *Przyb. Luz.* 258. — 3) *Botan.* Rozłup, ziele, *ob.* Łomikamień. ROZŁUPIĆ *f.* rozłupi *cz. dok.*, Rozłupać *niedok.*, rozłupuje *pr.*; *Rag.* razlûpiti; *Ross.* разлопнуть, разлопать, расколупать, расколупываю; *Boh.* roslausknauti, rozkorcepiti; łupinę rozbić, rozgryźć; eine Nußschale etc. aufspalten, aufmachen, aufbeißen. Nadobnyć będzie kasztan albo orzech Włoski, A kiedy go rozłupisz, ali w nim ni troszki. *Rej. Wiz.* 91. — §. Rozłupać = rozszczepać, aufspalten, zerspalten. Luzytańcy z potężnym ramieniem rycerze, Rozłupują szyszaki, płatają pancerze. *Przyb. Luz.* 83. Klin największą moc ma w rozparciu, w rozdzieleniu i rozłupaniu drzewa. *Chmiel.* 1, 225.

ROZMACHAĆ *cz. dok.*; *Ross.* размахать, размахивать, раскачать, раскачивать, [illegible]; rozkołysać, rozchwiać; in die Schwinge bringen, schwanken. Dość mu było rozmachać ramię z mieczem, a strach równie w rycerzach serca trwożył. *Przyb. Luz.* 258. Prędzej się ja wydźwignę, im żywiej bieg rozmachasz. *Zab.* 13, 257. Twój język świegotliwy za bardzo się rozmachał. *Teat.* 1. *b*, 25. Każdy z osobna żołnierz, gdy był rozmachanem, Choć wodzony, zdawał się być pierwszym hetmanem. *Przyb. Milt.* 183. Rozmachanie, rozmachnienie; *Ross.* размахъ, (размашистый nierówny, nieczytelny).

ROZMĄCIĆ, *ROZMĘCIĆ *cz. dok.*, rozpuścić w wodzie; *Rag.* razmutit, in Wasser auflösen, einrühren. Proch rozmęć w trzech uncyach wódki. *Sienn.* 540. — §. Rozmącić wodę = mętną uczynić, Wasser trübe machen. Z wody rozmąconéj ziemie opadały. *Kluk. Kop.* 1, 22. ROZMĄCICIEL, a, *m.*, który rozmąca, der Einrührer, [illegible]; *Rag.* razmutitegl, *f.* razmutitegliza.

ROZMACZAĆ *ob.* Rozmoczyć. W ROZMACZKI [illegible], jaje miękkie, które razem abo dwiema wyłknąć można, *ovum sorbile. Macz.*, *Włod.* weiche Eier, (cf. rozmoczki); *Slav.* jaja na umak. (*Ross.* размазня [illegible] kaszy).

ROZMAGAĆ się, *ob.* Rozmódz się.

ROZMAITOŚĆ, [illegible]; (*Ec.* [illegible]): rozliczność, odmienna mnogość, die Mannigfaltigkeit; *Vind.* mnogoternost, drugofortnost, reslozhnost, velikufhnost; *Ross.* многоразличность, многоразличие. Rozmaitość słodzi rzeczy. *Cn. Ad.* 766, (cf. przeplatać milej). — *§. Rozmaitość była między Łacińskim a Greckim narodem. *Smotr. Nap.* 71. różność. *ib.* Unterschied. ROZMAITY, a, e, ROZMAICIE *adverb.*, odmiennie liczny, rozliczny; verschiedentlich, mannigfaltig; *Slov.* rozmagiti, rozmanitý; *Sorab.* 1. mnohowoschnówé; *Vind.* mnogotern, drugoforten, res[illegible]; *Ross.* [illegible]; *Ec.* [illegible] рассохнуть, [illegible]. Tam było się [illegible]. *Bar. S.* 185. Gdy na te cudowne patrzę widowiska, Tysiąc myśli rozmaitych w mój umysł się wciska. *Chod. Gesn.* 35. Podział rozmaity i niewyłożny zły jest. *Petr. Ek.* 50. niejednostajny.

ROZMAMAĆ *cz. dok.*, obnażyć piersi, jak mamka, gdy daje ssać dziecku: die Brust entblößen, [illegible]. Jażem się śmiał w tak nieprzyzwoitych sukniach, tak rozmamany w oczach jego stawić! *Teat.* 30, 18.

ROZMARNOWAĆ *cz. dok.*, roztrwonić; *Sorab.* 1. rofwadacž; *Carn.* safajdrâm; *Vind.* safrazhati, sanemarati, sapraviti, sadegati; *Ross.* расточить, расточать (cf. roztrwonić), промотать, размотать, verschwenden, durchbringen. Kaligula tak cały skarb rozmarnował, że nie [illegible]. *Star. Ref.* 74.

ROZMARSZCZYĆ *cz. dok*, Rozmarszczać *niedok.*: *Bosn.* razmrrisiti; *Rag.* razmarsitti, (razmarsiv *explicabilis*); *Ross.* разморщить, разморщивать, расправить, расправлять (cf. rozprawić), разгладить, разглаживать, разлощить, разлащивать = zmarszczki rozfałdować, wygładzić; entrunzeln, entfalten. Rozmarszczyć czoło czasem nie zawadzi. *Mon.* 65, 93.

ROZMARYN, u, *m.*, *rosmarinus Linn.*, der Rosmarin; *Boh.* rozmarýn; *Sorab.* 1. roszmarin; *Carn.* roshmarin, (roshmarinèm se *adblandiri*); *Vind.* rofhmarin; *Croat.* rosmarin; *Bosn.* rosmarin, rusmarin; *Rag.* rúsmarin; *Slav.* rozmarin; *Ross.* розмаринъ; ziele na podobieństwo drzewka, zawsze zielone. *Cresc.* 268; kocha się w ciepłych krajach, zwłaszcza przy morzu; przeto z *Łac.* wykłada się jakoby róża morska. *ib.* *Kluk. Rośl.* 1, 282. Dawna przypowieść, jak od ludzi słyszym, Że i rozmaryn zły z złym towarzyszem. *Zab.* 12, 307. — §. Rozmaryn polny, dziki, Czeski, bagno świnie, rozmarynek, szmer, podobny do rozmarynu ogrodowego. *Syr.* 171. *Kluk. Dykc.* 1, 35. Mutterkraut, Post. ROZMARYNOWY, a, e, Rosmarin-; *Ross.* розмаринный.

ROZMARZNĄĆ, rozmarzło *neutr. jedntl.*; *Rosn.* rozmerznutise, rozmrriznutise; *Boh.* rozmrznauti; odtajeć, aufthauen, aufgehen. Rozmarznie ziemia, puszcza. *Cn. Th.*

ROZMARZYĆ *cz. dok.*, mocno odurzyć, dumm und träumerisch machen, den Kopf einnehmen, betäuben; cf. *Boh.* rozmarzlý [illegible], rozmarzlost [illegible], cf. *Ross.* размарать, размарыватъ wymazać, zamazać). Trudno jest zapiłego człowieka, gdy go piwo albo wino rozejdzie a rozmarzy, trzeźwić. *Glicz. Wych.* *J* 5 *b*. Rozmarzył chmielny trunek ukrainnego Spartaka, że i Rzymowi groził. *Psalmod.* 41. Uderzył na nieprzyjacioły snem i pijaństwem rozmarzonych. *Krom.* 39. *et* 335. Leży sobie Bachem rozmarzony. *Anakr.* 58. *Zab.* 12, 309. *Hul. Ow.* 252.

ROZMAWIAĆ, *ob.* Rozmówić.

ROZMAZAĆ *cz. dok.*; *Boh.* rozmazati, rozmazowati; *Sorab.* 1. [illegible]; *Bosn.* [illegible] *perungo*, 2. *effemino*; *Slov.* rozmazaný *delicatus*); *Croat.* rozmasujem; *Ross.* размазать, размазывать; mażąc rozcierać, auseinander schmieren. ROZMAZISTY, a, e, co się rozmazać daje, schmierig, zum Zerschmieren. *Tr.*

*ROZMĘCIĆ, *ob.* Rozmącić. ROZMĘT, u, *m.*, sposób czynienia żelaza miękkim, aby się nie łamało. *Włod.*, *ferrum molle et flexile, quo cultri, gladii temperantur, ne [illegible] Cn. Th.* weiches Eisen, das [illegible], geschmeidiger zu machen.

ROZMELANCHOLIZOWAĆ się *recipr. dok.*, zapędzić się w melancholią, ins Melancholisiren gerathen. Długom się w myślach zanurzony rozmelancholizował. *Mon.* 71, 249.

ROZMIĄĆ *cz. [illegible]*, [illegible] rozgnieść, zerknittern; *Ross.* размять, разомну, разминаю.

*ROZMIANY, n. p. *Nierozmiana mowa. *Żebr. Ow.* 1, 47, nierozumiana, niezrozumiała, *ob.* Rozumieć.

ROZMIAR, u, *m.*; *Vind.* resmir; *Croat.* razmerenye; *Hung.* megmérés; (*Rag.* razmjèrje = proporcya, pomiar; razmjerni = pomierny, *congruus*); *Ross.* размѣръ; 1) rozmierzanie, wymierzenie; das Abmessen, Ausmessen. (*Ross.* размѣрность, соразмѣрность pomierność, proporcyonalność, размѣрный, соразмѣрный pomierny, stosowny). Rozmiary wojenne. *Łęsk.* 12. Z odprawionych rozmiarów karta całego kraju się układa. *Łęsk.* 311. — §. Rozmiar, statek, konew, garniec, miara. *Cn. Th.*; ein Maß, Trinkmaß. — §. Rozmiar, pomierność, proporcya, das Verhältniß. Mali ludzie mogą być wdzięczni, przystojny

mając rozmiar członków. *Petr. Et.* 526. — *§. Ciało Chrystusowe w sakramencie jest bez rozmiaru; *sine quantitate. Zygr. Ep.* 82. — 2) Rozmiar, *herb*; tryanguły trzy, na wierzchu krzyż, w hełmie pięć piór pawich. *Kurop.* 3, 45, ein Wappen. ROZMIARKOWAĆ *cz. dok.*, wymiarkowawszy rozsądzić, entscheiden, bestimmen. Posłał król do Spiża, dla rozmiarkowania granic z Węgrami; *ad regundos fines cum Ungaris. Krom.* Nieprzerwéj dom swój i całe obejście swoje ustanawiać ma, aż obrachuje się pilno z dochodami, czyli te na całe tak rozmiarkowane obejście wystarczyć mu mogą. *Mon.* 67, 452.

*ROZMIE, Rozumie, *ob.* Rozumieć.

ROZMIEŚĆ, rozmiotł, *f.* rozmiece *cz. dok.*, Rozmiatać *niedok.*; *Boh.* rozmetati, rozmecy, rozpřemjtati; *Sorab.* 1. rozmetam, rozcziskam; *Bosn.* razmechjati, razmetnuti; *Rag.* razmétnuti, razmetatti; *Croat.* razmetati, razméchem; *Eccl.* разметаю, размещу; *Ross.* разметать; 1) rozrzucać, von einander werfen. Kazali im, aby domy one rozmiotali. *Kosz. Cyc.* 203. Budowanie folwarkowe dla téj przyczyny rozburzone i rozmiotane być nie ma. *Szczerb. Sax.* 160. Drogi wybite wyrównywali, pagórki rozmiatowali, i przechody na prost działali. *Jer. Zbr.* 57. Rozmiatywają góry, burzą mury. 1 *Leop.* 3 *Ezdr.* 4, 4. (rozmiatają. 3 *Leop.*). Chcieli go rozsiekać, i jak złego w lesie po sztuce rozmietać. *Papr. Koł. Q* 4 *b.* Wystrzały się z narzędzi wojennych rozmiotły. *Przyb. Luz.* 224. Jak dym, gdy go wicher porwie i rozmiecie, zginął zdrajca. *Teat.* 45, 65. *Wyb.* Jagiełło kazał ogień, który (Litwini) za święty mieli, zgasić i rozmiatać. *Stryjk.* 445. Do rozmiecania, *rozmiotny *Ross.* разметный. Dąb wierzchołkiem pysznym obłoki rozmiata. *Kniaź. Poez.* 2, 95. Czas czynić Jehowo, rozmiotali zakon twój. *Budn. Ps.* 119, 126. — *§. Ptasznik, chcąc gołębia ułowić, rozmiatał nań siatki nauką swoją. *Ezop.* 56. (rozmaicie rozstawiał, rozwieszał). — § *Stomachor*, gniewam, rozmiatam się, niecierpliwy jestem. *Mącz. Stomachosus*, łatwie się rozmiece od gniewu, niecierpliwy. *Mącz. Egone debacchatus sum in te, an tu in me*; izalim się ja na cię rozmiotał, czyli ty na mnie? *Mącz.* — 2) Rozmieść, rozmiatać miotłą, zmiatając rozrzucać, zerfegen; *Boh.* rozmesti; *Ross.* разместь. Rozmiotę, com zmiotł. *Cn. Th.* 947.

ROZMIĘKCZYĆ *cz. dok.*, Rozmiękczywać *częstotl.*, miękkością przejąć, zerweichen, durchweichen; (*Boh.* rozmačknauti, rozmačkati = rozgnieść); *Croat.* razmekchávam; *Ross.* размягчить, размягчать, размягчивать; *Eccl.* размягчати. Dla wrzodów w gardle sypkość przypada, bo wilgotności z nich pochodzące rozmiękczywają części one głosowi służące. *Sak. Probl.* 98. ROZMIĘKNĄĆ *neutr. jedntl.*, Rozmiękać *niedok.*; *Boh.* rozměknauti, rozměkati; *Ross.* размякнуть; *Eccl.* размякиваю; wilgocią przeniknąć, miękkim się stać; ganz weich werden, erweichen. Świeżą grunt żyzny wilgocią rozmięka. *Kniaź. Poez.* 1, 151. Krzyczą zwycięzcy, smutnie wyją zwyciężeni, Ziemia płynie od krwawych rozmiękła strumieni. *Dmoch. Il.* 104.

ROZMIENIĆ *cz. dok.*, Rozmieniać *niedok.*; *Croat.* rozmenyam; *Bosn.* razminiti, prominiti; *Ross.* разменить, разменять, размѣнывать; zamienić, umwechseln, verwechseln, einwechseln. Wszystko złoto mam w samych imperyałach; a najciężej tylko rozmieniać, to niewiedzieć, gdzie rozlézą się pieniądze. *Teat.* 16. *b*, 112. Rozmienienie, *rozmiana; (*Ross.* размѣнная = list zamienny, Tauschbrief). Do rozmienienia (*Bosn.* razmigniv, sctose mosge razminiti). Rozmieniacz, *Bosn.* razminilaç, koji razmigniva pjeneze; *Croat.* razmenitel.

ROZMIERCA, y, *m.*, ROZMIERZACZ, a, *m.*, rozmierzający co; *Vind.* resmernik; *Croat.* razkotaritel, der Ausmesser, Abmesser. Spólną przedtym ziemię, Rozmierca granicami poznaczył długiemi. *Otw. Ow.* 11. O rozmierzaczach ziemi. 1 *Leop. Hier.* 6. ROZMIERZYĆ *cz. dok.*, Rozmierzać *niedok.*; *Boh.* rozměřiti, rozměřowati; *Sorab.* 1. rozměřam, rosmiriu, rosmirim; *Rag.* razmjerriti; *Vind.* resmeriti; *Croat.* razmeriti, razmerjam, razmerújem, razkotarújem; *Hung.* megmérام; *Ross.* размѣрить, размѣрять, размѣривать, размежевать, размежевывать; pomierzyć, wymierzyć, ausmessen. Każdy znajdzie, umie kto rozmierzyć chwile, Czas do poważnych zabaw, czas do krotofile. *Min. Ryt.* 3, 349. Nie śmiemy się przyrównać do niektórych, co się sami zalecają; ale my siebie sami w sobie rozmierzając, przyrównawamy się sami sobie. 1 *Leop.* 2 *Cor.* 10, 12. Rozmierzenie, wymierzenie, das Ausmessen. — §. Rozmiar, rozmierność, rozciągłość, die Ausdehnung. Bóg nie ma rozmierzania, ani wielkości. *Kat. Gd.* 65.

*ROZMIERZWIĆ *cz. dok.*, mierzwiąc rozprószyć, malmend zerstieben, zermalmen; *Sorab.* 1. rozměrwu; *Bosn.* razmerviti, razmrriviti; *Croat.* razmervlyújem.

ROZMIESZAĆ *cz. dok.*; *Sorab.* 1. rosmischu, rosmischam, *Rag.* izmjescjati; *Ross.* размѣшать, размѣшивать, разболтать, разбалтываю: rozmącić mieszając, einrühren, zerrühren, vermischen. Placek chleba oliwą rozmieszanego. *Budn. Exod.* 29, 32. Ług gdy ochłodnie, z rybią rozmieszać żółcią i tam gdzie są pchły kropić. *Haur. Ek.* 115. (*Boh.* rozmiška = zniszczenie).

ROZMIŁOWAĆ się, *kogo, w kim *recipr. dok.*, rozkochać się w kim, sich in einen sehr verlieben. Salomon rozmiłował się niewiast cudzego rodu mnogich. *W.* 3 *Reg.* 9. 1. Dawid rozmiłował się drugiéj córki Saulowéj. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 18, 20. Nasz język Polski rychłoby urósł, gdybyśmy się go rozmiłowali. *Gorn. Dw.* Król się Olimpii rozmiłował. *P. Kchan. Orl.* 1, 322. Rozmiłowała się bardzo urodziwego młodzieńca. *Sk. Dz.* 1009. Korydon się w Alexie pasterz rozmiłował. *Nag. Wirg.* 488; *ardebat.* — *Absol.* Rozmiłować się, rozkochać się, pałać miłością; verliebt seyn, sich verlieben. Mnie kiedy która kobieta odważy się kochać, to szalenie się rozmiłuje. *Teat.* 28, 43. Serce rozmiłowane poświęca wszystko swojej miłości. *Stas. Num.* 2, 65. — §. Oby się go pan bóg rozmiłował; by się bóg nad nim zmiłował. *Cn. Ad.* 1069. *de improbis vel extreme miseris moribundis*; daß sich unser Herr Gott seiner erbarme.

ROZMINĄĆ się z kim *recipr. jedntl.*, Rozmijać się *niedok.*, różną drogą idąc ominąć kogo, einen verfehlen, nicht auf ihn treffen, nicht mit ihm zusammen treffen. Biegnę co pre-

dzéj, aby się z nim nie rozminąć. *Teat.* 24. *c*, 99. Myśli ich się zgadzają, o czas tylko rozminęły się. *Teat.* 55. *d*, 15. Szczęście, gdy komu w miłości sprzyja, Z tym się częstokroć we grze rozmija. *Teat.* 48. *b*, 42.

ROZMIOTAĆ, *ob.* Rozmieść. ROZMIOT, u, *m.*, rozrzut, rozrzucenie, rozproszenie; das Auseinanderwerfen, Zerstreuen. Położże na drugiej stronie przeciwko Gilliuszowi skrzynie z kłótkami, na wszelkie prośby głuche, nie osądzisz, że jego rozmiot poniekąd jest lepszy, niżeli ta straż! *Warg. Wal.* 140.

ROZMLEĆ *cz. dok.*, Rozmielać *niedok.*, mieląc rozetrzeć, zermahlen; *Boh.* rozemlíti, rozemlel, rozmeli; *Ross.* размолоть, размалывать.

ROZMŁÓCIĆ *cz. dok.*, Rozmłacać *niedok.*, młócąc rozbić, zerdreschen; *Ross.* размолотить.

ROZMŁODZIĆ *cz. dok.*, Rozmładzać *niedok.*, zupełnie odmłodzić, verjüngen, jung machen. Uczył ich, w którą ziemię latorośl i jako ją wsadzać, W jakiej winną macicę dziedzinie rozmładzać. *Gaw. Siel.* 362.

ROZMNOŻYĆ *cz. dok.*, Rozmnażać *niedok.*; *Boh.* rozmnožiti, rozmnožowati; *Slov.* rozmnožugi, rozhognugi; *Sorab.* 1. womnohołežam; *Ross.* размножить, размножать, приумножить, приумножать; *Eccl.* многоумножити, разблажити, разблажаю; liczniejszym uczynić, °rozwieliczyć, mnogości przyczynić; vermehren, vervielfältigen. Stworzenie jest z niczegoś; rodzenie, gdy się jedna rzecz z drugiej wypuszcza; rozmnożenie, gdy taż jedna rzecz się sama rozszerza i mnoży. *Sk. Kaz.* 317. Rozmnożyć się *Eccl.* разжотети. Rozmnażanie się, die Vermehrung, ziarn niektórych roślin, jest niewypowiedzianie wielkie. *Bot. Nar.* 138. Abrahama bóg obiecał rozmnożyć i uczynić go ojcem wielu narodów. *Sk. Kaz.* 508. Każde dziecię nie zaraz mówi, jedno za rozmnożeniem lat; bóg przystojnie z rozmnażaniem lat rozmnażanie mądrości przyłączył. *Biał. Post.* 137. Dzieciątko rosło a rozmnażało się. *Rej. Post. D d d.* 4. Im daléj, tym się więcéj rozmnażał w nauce swojéj. *Zarn. Post.* 5, 551. — *Arytm.* Rozmnażać liczbę jednę przez drugą, multipliciren. Aby potrafić każde mnożenie odprawić, trzeba umieć na pamięć wszystkie produkta z rozmnożenia pojedynczych cyfer wypadające; te znajdują się w tablicy rozmnożenia czyli Pytagoresowéj. *Lesk.* 2, 7. Multiplicationstafel, Ein mal Eins. ROZMNOŻYCIEL, a, *m.*, ROZMNOŻCA, y, *m.*; *Boh. et Slov.* rozmnožitel; *Eccl.* размножитель; rozszerzyciel, der Vermehrer, Verbreiter, Ausbreiter. Boże rozmnożycielu światłości. *Kanc. Gd.* 326. Bóg jest rozmnożcą zbawienia naszego. *Wróbl.* 153. Metodius wiary Chrystusowéj w narodzie Słowiańskim rozmnożycielem. *Krom.* 51. — W rodz. żeńsk. ROZMNOŻYCIELKA, i, n. p. Dziwactw rozmnożycielka. *Mon.* 72, 391. die Vermehrinn. ROZMNOŻYSTY, a, e; *Sorab.* 1. womnohołčženité; rozmnażający się, mogący być rozmnożonym, sich vervielfältigend, vermehrbar; *multiplicabilis*. *Cn. Syn.* 586. Ogórek ptaszy jest rzecz rozmnożysta. *Syr.* 1475. ROZMNOŻYSTO *adverb.*, bardzo licznie, sehr zahlreich. Rozmnożę rozmnożysto potomstwo twoje. 1 *Leop. Genes.* 16, 10.

ROZMOCZYĆ *cz. dok.*, Rozmaczać *niedok.*; *Boh.* rozmočiti; *Vind.* resmozhit, arsmozhit, resmakat; *Carn.* resmâkam; *Bosn.* raskisnuti, *Ross.* размочить, размачивать; moczeniem rozmiękczyć, rozpuścić, rozmacić; aufweichen, einweichen, zerweichen. Rozmocz dwa łóty gumy w wodzie. *Perz. Lek.* 368. Jednorożec rozmacza róg swój w wodzie. *Wróbl.* 64. Który sięga, a rozmacza ze mną rękę w misie, ten mię zdradzi. 1 *Leop. Math.* 26, 23. (który macza ze mną rękę w misie. *Bibl. Gd.*). — Wełna niektóre farby od razu w się bierze; a innych nie wciąga inaczéj, chyba za wielokrotnym rozmaczaniem i warzeniem. *Pilch. Sen. list.* 2, 178. Rozmoczenie, rozrzedzenie, rozpuszczenie od wody, rozlazłość, ROZMOCZKI. *Cn. Th.* 948, das Aufweichen, Durchweichen z. B. des Erdreichs vom Regen; cf. rozmączki, jaja w rozmączki; *Slav.* jaja na umàk. ROZMOKNĄĆ, rozmokł, *f.* rozmoknie *neutr. jedntl.*, Rozmakać *niedok.*; *Boh.* rozmoknauti, rozmokati; *Sorab.* 1. rosmoknu, rosmoknam; *Ross.* размокнуть; rozpuścić się od wody, aufgeweicht seyn, durchweichen. Nogi im przez wodę, w któréj przez pięć dni wciąż stali, rozmokły zupełnie. *Gaz. Nar.* 1, 77. Drogi rozmokłe. *Hor. Sat.* 88. Owi ludzie bez gniewu, są ani ciepli ani zimni, ale rozmokli, jako zmokła kokosz, tak się ruszają, nic nie sprawią. *Sk. Kaz.* 313.

ROZMÓDZ się, rozmógł się, *f.* rozmoże się, rozmogę się *recipr. dok.*, Rozmagać się *niedok.*; *Boh.* řozmocy se, rozmohl se, rozmahati se; *Slov.* rozmáhám se; wzmagać się, w moc rozrastać, (cf. rozniemodz się, *ob.* Rozmożenie); sehr stark werden, an Stärke und Macht zunehmen. Rozmagał się, a drżało wszystko przed nim. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 13, 3. (zmacniał się. *Bibl. Gd.*). Tyś się królu rozwielmożył i rozmógł; władza twoja dosięgła do granic ziemi. *W. Dan.* 4, 19. Po potopie, gdy się lud począł rozmagać na świecie, Nemrot począł panować. *Biel. Św.* 3 *b.* Gdy się bałwochwalstwo rozmogło, wstępowali czarci w one obrazy. *Biel. Hst.* 25. (gdy górę wzięło). France do Polski z Rzymu przyniosła jedna niewiasta, aż się rychło rozpłodziła i rozmogła u nas. *Biel. Św.* 255. Pobożni prześladowani będą, a złośliwi rozmogą się na gorsze. *Fund.* 75. Nienawistnik mój, co się na mię rozmógł. *Budn. Ps.* 55, 12. ROZMOCNIĆ kogo *cz. dok.*, Rozmacniać *niedok.*, bardzo mocnym uczynić, sehr stark machen. Nasi na pomoc swoim już nadpracowanym przypadną, i bitwę znowu rozmocnią. *Krom.* 524.

ROZMOTAĆ *cz. dok.*, zmotane odmotać, entwirren, aus einander wirren; *Bosn.* razmotati; *Rag.* razmotatti; *Croat.* razmotávam; *Ross.* размотать, разматывать.

ROZMOWA, y, *ż.*; *Boh.* rozmlauwanj; *Sorab.* 1. rozřetžwano; *Carn.* pogovar, krèmel; *Vind.* podgovor, podgovarjenje, beſeduvanje, govorienje, sguvor, marnji, marnanje, pomenitva, kremel; *Croat.* razgòvor, dogòvor, zgovor; *Bosn.* dogovor, razgovor, govor, besjedenje; *Rag.* razgovór, dvogovorje, govór, razgovoranje; *Slav.* razgovor; *Ross.* разговоръ, (переговоръ, переговорка negocyacya; размолвка kłótnia); *Eccl.* разглагольствие, собесѣдованіе, приятная бесѣда; rozprawa ustna, das Ge-

ſpräch, die Unterredung. Wiedli rozmowy o rzeczach poważnych. *Zab.* 14, 298. Rozmowa, gdy jest ucieszna, droga przy niej śpieszna. *Cn. Ad.* 1006. Rozmowa ucieszna przy stole, leda potrawy okrasi. *ib.* 1007. Rozmowy złe psują najlepsze obyczaje. *Petr. Ek.* 99. *Sk. Żyw.* 2, 123. *Modrz. Baz.* 48. Rozmowy o dworzaninie, Łuk. *Gornickiego*; tegoż rozmowa o elekcyi: Rozmowy Artaxerxesa z Ewandrem, *Stan. Lubomirskiego.* ROZMOWCA, y, *m.*, osoba rozmawiająca, die ſich unterredende Perſon, die Perſon des Geſprächs; *Vind.* podgovornik, podmarnuvauz, podbeſednik; *f.* podgovorniza, podmarnuvauka, podbeſedniza; *Croat.* razgovoritel; *Bosn.* razgovoritegl, razlosgnik dobar, koji ljepo bęsjedi; *Rag.* razgovoritegl *consolator*, *f.* razgovoritegliza; *Ross.* разговорщикъ; *Eccl.* разглаголствениикъ, *f.* разглаголница. Quinctus pierwszy: rozmowce etc. *Orzech. Qu.* Rozmówcy, *actores. Nar. Tac.* 2, 245, *ob.* osoby sztuki jakiej teatralnej. ROZMÓWIĆ *med. dok.*, Rozmawiać *niedok.*; *Boh.* rozmluwiti, rozmlauwati; *Sorab.* 2. roſgronisch, sze roſgranasch; *Vind.* podmarnuvat, podgovorit, vkup govorit, ſe podgovoriti, ſe podmarnuvati, ſe podgovarjati, pounati, narezhi, kremlati, pomeniti; *Carn.* kremlam; *Croat.* razgovarjàmsze, dogovariamsze, dogovoritisze, zpomenkujemsze; *Bosn.* govoriti, razgovaritise, besjediti, razlosgiti, (cf. rozłożyć, rozłog); *Rag.* razgovorittise, razgovaratise; *Ross.* разговаривать, разговориться, (2. разговорить, разговаривать rozradzić, odradzić); переговорить, переговаривать, переговариваться, собесѣдывать, (cf. biesiadować, biesiada); *Eccl.* разглаголати, разглагольствовати; (*Ross.* размолвить rozradzić, kłócić się), размолвиться: 1) rozprawiać, dıſcuriren, reden von etwas. Rad rozmawia. *Cn. Th.* Rozmawiać z kim, mit einem ſprechen. A to kto, ta pani, coś z nią tak długo rozmawiała? *Teat.* 7. *c*, 16. Rozmawiać się z kim o czym, ſich mit einem über etwas beſprechen. — *In mo am partem.* Rozmówmy się, niewdzięczniku! *Teat.* 51. *b*, 72. (zobaczymy się z sobą). Wziął to za urazę swego honoru, i chce rozmówić się z W. Panem. *Teat.* 11. *b*, 20. — 2) Rozmawiać komu drugie etc. = przemówić, odmówić; ab wendig machen, abwendig machen, abreden. Amazony od ojców syny rozmowiły, że szli z niemi w tamte strony. *J. Kchan. Dz.* 172. ROZMOWINY *plur.*, rozprawianie, rozmowy; Unterredungen, Geſpräche. Alexander miewał rozmówiny z mędrcami, co ich pierwszych w Persyi znają. *Chrośc. Fars.* 52. Miewali z sobą wzajemne rozmówiny. *ib.* 105. ROZMOWNICA, y, *ż.*, gadalnia, lokutarz. *X. Biel.*, parlatoryum, w klasztorach panieńskich. *X. Kn.* das Sprachzimmer. ROZMOWNOŚĆ, ści, *ż.*, snadność do rozmawiania, rozprawność, die Geſprächigkeit; *Boh.* umluwnost; *Vind.* podgovorlivost; *Sorab.* 1. lesznoſcž. Dla osobnéj ludzkości, rozmowności, był bardzo wziętym. *Sk. Żyw.* 367. Układność obyczajów i rozmowność panom przystoi. *Petr. Ek.* 105. ROZMOWNY, a, e, — ie *adverb.*, rozprawny, snadny do rozmowy; geſprächig, leutſelig; *Boh.* umluwný, howorny, přiwětiwy; *Slov.* priwetiwi; *Sorab.* 1. leszné; *Vind.* podgovorliu; *Croat.* razgovorlyiv; *Dal.* razgovoran, rassgovoran; (*Rag.* razgovorni *consolatorius*); *Ross.* разговорчивъ, бесѣдный, (cf. biesiadny). Każdemu łaskawym się i rozmownym stawał. *Sk. Żyw.* 2, 28. (*affable*). Panujący powinien się okazać dla poddanych przystępnym i rozmownym. *Zabł. Roz.* 75. — §. Rozmowny, rozmowie służący, Geſpräch's. Gry rozmowne, zabawa pożyteczna. *Gorn. Dw.* 5.

ROZMOŻENIE, ia, *n.*, wielka zamożność, zamożenie się znaczne, (*ob.* Rozmódz się); ſtarke Vermehrung, Verſtärkung. Bóg takiego szczęścia i takiego rozmożenia nie raczył dać jemu. *Rej. Post. A a a* 6, cf. rozmnożyć.

ROZMROCZYĆ *cz. dok.*, Rozmroczywać *contin.*, mrok czyli ciemność rozpędzić, entdämmern, die Finſterniß verſcheuchen. Na pierwszym rozmroczywaniu; *summo diluculo. Krom.* 557. — *Fig.* Wino ci z trosków przepaści swobodne myśli słodko rozmroczy. *Hor.* 2, 275. *Kniaź.*

ROZMROZIĆ *cz. dok.*, Rozmrażać *niedok.*; (*Boh.* rozmrazyti, rozmrazowati; *Slov.* rozmrzám; *Sorab.* 1. roztahyu; *Croat.* odmerzávam, razmerzávam); rozpuścić zmarzłego co. *Cn. Th.* aufthauen, Eis ſchmelzen machen.

ROZMRUŻYĆ oczy *cz. dok.*, rozemknąć na pół oczy, die Augen halb aufmachen. Budzi się wylękły objawieniem, Lecz wkrótce przekonał się oczu rozmrużeniem, Że go tylko sen łudził marą wystawioną. *Przyb. Luz.* 247.

ROZMYKAĆ, *ob.* Rozemknąć.

ROZMYSŁ, u, *m.*; *Boh.* rozmysl; *Slov.* rosmišlelka *deliberatio*, *addubitatio*; *Ross.* разсчетъ, (размыслъ mierniczy, ziemiomierca); *Eccl.* размыслъ (2. rozum), вымышление; rozmyślanie się, namyślanie, rozwaga, rozważanie; das Bedenken, Ueberlegen, Erwägen, Beſinnen, der Bedacht. Wyszły one dziesięć dni dane Focyuszowi na rozmysł. *Sk. Dz.* 833. (Bedenkzeit). — Nierozmysł. *Kosz.-Cyc.* 49. rozważenie, Unbedachtſamkeit. — *§. Rozbierając swe przygody sobie Różny brał przed się rozmysł w onej dobie. *P. Kchan. Jer.* 252. zamysł, determinacya, Entſchluß. ROZMYŚLIĆ *cz. dok.*, Rozmyślać *niedok.*; *Slov.* rozmýšlim; *Boh.* rozmyšleti se, rozjímati, (cf. rozjąć); *Sorab.* 1. rozmoszlu, roſmyſliu, roſmyſlim, tam a ſam myſliu, rozpominam, wopominam; *Carn.* resmishlam; *Vind.* resmiſhliti, resmiſhluvati, resmiſhlúem, premiſliti, premiſluvati, preiresmiſliti, poumlati, napoumiti, napoſhinjati; *Croat.* razmisslyávam; *Dal.* razmislyati; *Rag.* razmisliti, rezmiscgljati, razmislivati; *Bosn.* razmisliti, razmiscgljati, promiscgljati, proumisliti; *Slav.* promotriti; *Ross.* размыслить, размышлять, обмыслить, обмышлять, умствовать, разгадать, погадать, обдумать, обдумывать, одуматься, одумываться, смекнуть, смекать; *Eccl.* поглоумити ся, поглумляюся, разсуждать, размышлять, подумать съ собою: rozważać, rozbierać u siebie; erwägen, in Betrachtung ziehen, durchdenken. Rozmyślanie o czym, rozważanie: das Nachdenken, Erwägen, Betrachten; *Sorab.* 1. rozpomnetžo, wopomnetžo; *Croat.* razmishlyavanye; *Eccl.* вымышление. Kiedy rozum wyobrażeniom w nas się snującym długo się przypatruje z pilnością, jest to rozmyślanie. *Cyank. Log.* 18. Dwadzieścia lat rozmyślałem na puszczy, i przekonał mię rozum, że nie może być tylko jeden bóg. *Stas. Num.* 2, 117. Wierz, nie rozmyślaj. *Pot. Jow.* 2, 36. Rozpomnieć sobie rozliczność do-

brodziejstw, a rozmyślić sobie strach pogróżek pańskich. *Rej. Ap.* 19. Człowiek rozmyśla sprawy swoje w sercu swoim; ale pan sprawuje język jego. *Rej. Post. D d d* 6. Rozmyślanie rozumne, kontemplacya. *Gorn. Dw.* 362. Rozmyślanie nabożne, duchowne, medytacya. *Cn. Th.* 949. geistliche Beschauung, Betrachtung. Rozmyślanie komu uczynione • uwagi, przekładania; Vorstellungen, Betrachtungen, Bemerkungen. Rozmyślania od ciebie uczynione dowodzą, że człowiek jest dziełem boskim. *Zabł. Roz.* 29. — §. Rozmyślać się *rec.*; *Boh.* rozmysliti se; namyślać się, rady u samego siebie szukać; sich besinnen, bedenken, bey sich überlegen, zu Rathe gehen. Rozmyślić się, namyślić, naradzić na wszystko dobrze potrzeba; namyśl się wolno, a śpieszno czyń. *Cn. Ad.* 1008. — *Aliter:* Rozmyśliłem się już na to dobrze • udeterminowałem się, ich habe beschlossen, ich bin entschlossen. *Cn. Th.* — *Aliter:* Rozmyślił się zaś, odmienił zdanie, radę, przedsięwzięcie, er hat sich anders besonnen, (cf. upamiętać się, zrefektować się). Z początku nie chciał, ale potym rozmyśliwszy się i żałując tego, co uczynił, poszedł. *Sekl. Math.* 21. ROZMYŚLACZ, a, *m.*, ten, który się rozmyśla, *deliberator. Macz.*, der Erwäger, Betrachter; *Bosn.* razmisegljalaç, *f.* razmisegljaliça; *Rag.* razmisegljalaz, *f.* razmisegjaliza, razmishlteglıza; *Vind.* pomislavez; *Eccl.* размыслитель. ROZMYŚLNY, a, e, ROZMYŚLNIE, ROZMYŚLANIE *adverb.*, rozważający, rostropny; überlegt, bedachtsam; *Boh. et Slov.* rozmyslný; *Sorab.* 1. wopominacżné, poważuyné; *Vind.* napomisliu, pomisliu, premisliu; *Rag.* razmisegliv; *Eccl.* вымышленный. Co czynisz, czyń rozmyślnie, skora rada szkodzi. *Kchow. Fr.* 132. Mówić z prędka a nie rozmyślanie, o rzeczy ważnej, nie jest to lada co. *Gorn. Dw.* 16. Nie mów nic nierozmyślnie. *W. Eccles.* 5, 1. Nierozmyślne rzeczy ledajakie; nierozmyślny pisarz, nie będzie wyborny. *Cn. Ad.* 641. ˈNierozmyślny, (*vitiose*), porywczy, niebaczny, *inconsideratus. Cn. Th.* 522 unüberlegt. Z nierozmyślnej zrobiłeś kobietę rozsądną. *Teat.* 41, 8. (*sine vitio*) Nierozmyślny, nienagotowany, *immeditatus. Macz.* unüberdacht unvorbereitet, *extemporalis*, *ex nunc*. Tyberyusz lepszy był na prędkie odpowiedzi, niżli na rozmyślne. *Sk. Dz.* 67. W nagłych przypadkach lepszą radę potrafiają białegłowy, niżli mężczyzny. *Petr. Ek.* 19. — §. Rozmyślny, nieprzypadkowy, umyślny, vorsätzlich. Może to się stało przez zapomnienie? B. Nie papo, rozmyślnie. *Teat.* 39, 16. ROZMYŚLNOŚĆ, ści, *ż.*, baczność, rozwaga; *Boh.* rozmyslnost; *Vind.* pomislivost, premislivost, die Ueberlegung, die Bedachtsamkeit. Nierozmyślność, niebaczność, *temeritas. Cn. Th.* 522. Unüberlegtheit, Mangel der Ueberlegung.

ROZNAROWIĆ, ROZNOROWIĆ *cz. dok.*, rozpuścić kogo, einen ganz unartig machen. Spanoszeniem roznorowiona swawola *Krom.* 439; *opibus aucta licentia.*

ROZNASZAC, *ob.* Rozniesć.

ˈRÓŻNIATA, y, *ż.*, różność, różnica, spor, kłótnia; Hader, Zank. Wojna z wojny rosła, i nie było końca Mordów, płaczu, różniaty i krwawego tańca. *Klon. Wor.* 30. RÓŻNIĆ *cz. niedok.*; *Vind.* reslozhiti, ressesnati, resviditi, arslozhit; *Rag.* razvidjeti; *Bosn.* scjarat; *Ross.* рознить, отличить, отличать; różnemi czynić, różnicę robić, nie równać; unterscheiden, einen Unterschied machen. Słoneczne promienie dnia od nocy nie różnią, wszystkie miesza rzeczy posępna niepogoda, sama ciemność panuje. *Bardz. Luk.* 55. Jako układ części téj porcelany wewnętrznych, różni ją od szkła, tak równie ten układ rozróżnia ją od innych rodzajów porcelany. *Torz.* 179. Różny ubiór, języki zróżniono narodów. *Bardz. Luk.* 2, 47. Zdawało mi się, że mię różnił od innych, i że wejźrzenia jego mówiły do mnie. *Teat.* 9. *b*, 61. — §. Różnię się od kogo, niezgadzam się, *dissentio*; von einem abgehen, nicht seiner Meynung seyn. *Cn. Th.* RÓŻNIĆ się *rec.*, różnym być, sich unterscheiden, verschieden seyn; *Sorab.* 1. schelakołeżu szo z druhim; *Ross.* отличествовать, разнствовать, различествовать. Za czasów Temistoklesa miłość własna od dzisiejszej tym się tylko różniła, iż była otwartszą. *Mon.* 64, 293. — §. Różnić się z kim, nie zgadzać się, w niezgodzie być, kłócić się; uneinig seyn, zanken, streiten. Zkąd spólne waśni rosta między wami, Zkąd to, że z sobą różnicie się sami? *P. Kchan. Jer.* 10. RÓŻNICA, y, *ż.*; *Slov.* rozdjł, (cf. rozdział); *Carn.* reslòzhk, sdrâshba; *Sorab.* 1. schèlakofczeno, (cf. wszelaki); *Vind.* reslozhik, reslozhenje, resbor, reslozhnost, reslizhnost, reslika, mejniſs, möja; *Croat.* razluka, razlùchnoszt; *Rag.* ràzmzaze; *Bosn.* razlika, razlicnóst; *Slav.* rázlika; *Ross.* розница, разница, отлика, раздоръ, раздадъ; 1) różność, czym się co od drugiego różni; der Unterschied, die Verschiedenheit. W rumieńcach, które natura twarzom udziela, jest wielka różnica. *Mon.* 64, 271. Między człowiekiem jednym a drugim niemała różnica. *Teat.* 32, 22. — *Arithm.* Różnica, różniczka, nadmiar, reszta, liczba po odciągnieniu mniejszej od większej wynikła *Lesk.* 2, 6. *Jak. Mat.* 3, 15. die Differenz. — 2) Różnica; *Ross.* рознь, разнь; *Boh.* různice; niezgoda, kłótnia; Zank, Streit, Hader, Uneinigkeit. Między niemi urosła wielka różnica i spór. *Warg. Cez.* 109. Rzecz wszystkę, o którą różnicę mamy, na twoje uznanie podaję. *Sk. Dz.* 1169. Gdzie masz jaką wojnę abo różnicę, jak możesz do zgody i pokoju, chciej przywodzić. *Sk. Żyw.* 2, 140. Po wyjechaniu Ryxy były u nas wielkie różnice, swary, rozboje. *Biel.* 49. fakcye. RÓŻNICZKOWY n. p. rachunek. *Jak. Mat.* 3, 3. *calculus differentiae*, die Differentialrechnung. Ilość różniczkowa. *Jak. Mat.* 3, 81. RÓŻNIE, RÓŻNO *adverb. Adject.*; różny; niejednakowo, różnym niejednakim sposobem, (*oppos.* równo); verschiedentlich, auf mancherley Art; *Slov.* různo, rozůzno; *Sorab.* 1. rufno. Nierożno *Eccl.* неразно, неразнственно. Zawżdy o królu są odmienne nieba, I szczęście różnie koło swe prowadzi. *P. Kchan. Jer.* 261. Każdego się pytali, a różno, każdego odwiódłszy na stronę. *Warg. Radz.* 358. To prawem nie może być, co od sprawiedliwości różno idzie. *Baz. Modrz.* 403. stroni, oddala się. RÓŻNIEĆ *nijak. niedok.*, zróżnieć *dok.*, różnym się stać, cf. różnić się, verschieden werden, sich abändern. Oh jak z pierwszą Niobą Niobe zróżniała, Gdy od ofiar Latony ludzi rozganiała, *distabat. Żebr. Ow.* 145.

ROZNIECIĆ *cz. dok.*, Rozniecać *niedok.*; *Boh.* roznititi, roz-

nĕcowati; ogień wzkrzesić, rozpalić, ogień rozszerzyć, *pr. et tr.*; Feuer anmachen, anfachen, entzünden, entflammen. (*Vind.* resnietiti = zapalić w piecu). Idź moja Kachno, a rozznieć ogień. *Teat.* 8, 20. Ja roznieceam w tobie ogień. *Budn. Ezech.* 21, 3. Przez gniew zawziętéj Junony Troję w popiół obrócił pożar rozniecony. *Min. Ryt.* 2, 278. Lekarstwo to oczy obrażone ratuje, i nie daje się roznieceać złemu. *Syr.* 925. Moment rozniecił we mnie płomienie. *Teat.* 52. *b*, 79. Wojna na on czas na samym rozznieceniu zgasła; *inter initia exstincta. Krom.* 275.

RÓŻNIENIE, *ob.* Różnić.

ROZNIEMÓDZ się, *f.* rozniemoże się, rozniemogę się *rec. dok.*; *Boh.* roznemocy se; *Ross.* разнемочься, разнемогаться, (cf. rozmodz się); zachorzeć, mocno się rozchorować, (cf. niemoc); sehr krank werden, schwer erkranken. Jeśli się kto rozniemógł, abo w niebezpieczeństwo jakie przyszedł, to się do krzyża obiecał. *Dambr.* 759. Byli tam na jednej biesiedzie, tamże się rozniemógł, takżeć charłał charłał, ażci poszedł. *Rej. Zw.* 64. Wielu ich było, którzy się nagle od onego pokarmu rozniemagali na biegunki. *Baz. Sk.* 22. Powiedziano mu, iż się rozniemógł ociec jego. 1 *Leop. Genes.* 48, 1. (iż zaniemógł. 3 *Leop.*). Na śmierć się rozniemógł, chciał tedy przed niemi testament uczynić. *Biel.* 29. Rozniemógł się na gorączkę okrutną. *Wys. Aloj.* 428. Bardzo się rozniemogła. *Pot. Arg.* 825. Rozniemógł się na nogi swoje, a niemoc jego była bardzo cieżka. *Budn.* 2 *Chron.* 16, 12. Rozniemoże się wół komu, wnet szuka gospodarz lekarstwa. *W. Post. W.* 2. 212.

ROZNIEŚĆ, rozniósł, rozniéśli, *f.* rozniesie, rozniosę *cz. dok.*, Roznosić *niedok.*, Roznaszać *frequ.*; *Boh.* roznesti, roznosyti, roznašeti; *Sorab.* 1. rozneszu, rosnoſchu, roznoschu, roſnecž, roſneszam, roſnoschem; *Sorab.* 2. roſnaſcž; *Carn.* resnâsham; *Vind.* resnesti, resneisti, arsnesti; *Croat.* raznássam; *Rag.* raznjêti, raznossitti; *Bosn.* raznesti, razniti, raznositi; *Ross.* разнесть, разносить, разнашивать; w różne strony zanosić, rozpraszać; aus einander tragen, verschiedentlich herum tragen, zerstreuen. (*Ross.* разносить, разнашивать rozchodzić czyli rozdeptać obuwie, bóty). Ziarna tak drobne, że je wiatry wszędzie roznoszą. *Bot. Nar.* 138. Wiatry ich koncepty rozniosą, jak liście w jesieni wicher zwykł roznosić. *Opal. Sat.* 79. Roznoszenie, rozniesienie *Ross.* разноска, разносъ. Górę roznieść kazał. *Sk. Dz.* 198. rozkopać, er ließ den Berg abtragen. Ślezacy dziedzictwo swoje na subtelne cząstki podziałem gęstym rozniéśli. *Krom.* 544. (rozdzielili, rozczłonkowali). Rozbił przez swoję mądrość tę burzę, któraby była całe państwo rozniosła. *Kłok. Turk.* 92. zerstücken. Dobytemi szablami grozili mu, że go mieli na nich roznieść. *Warg. Wal.* 171. na kawałki rozbić, in Stücke zerhauen. Ktoby drugiego odstępował, aby na szablach był rozniesiony. *Birk. Chodk.* 10. Bycy mnie zewsząd srodzy otoczyli, Aby nędznika w sztukach roznosili Na swych rogach. *Ryb. Ps.* 37. — §. Roznosić kawę. *Teat.* 47, 3. roznosić potrawy = gości obchodzić kawą, potrawami, herum tragen, herum reichen. Zaczynają lokaje potrawy roznosić, Siedziałem w piérwszym miejscu, zaczęli ode mnie. *Zabł. Zab.* 2. — §. Roznosić pogłoskę etc., rozgłosić, rozszerzyć, rozgadać, rozpaplać etc.; *Ross.* пронесть, проносить, разболтать, разбалтываю, ruchbar machen, ausplaudern, austragen, kund machen. *In bonam et malam partem:* Jaka wierność owych pasterzy! co słyszeli, to mówią, to rozsławiają o dzieciątku Jezusie i roznoszą. *Dambr.* 46. Muzy darem rozniosłeś sławę Augusta, August cię Muzy odmiarem podaje w potomne usta. *Zab.* 12, 31. *Kniaź.* Już się nie małe głosy roznosiły o możności jego. *Rej. Post.* S s 4. Dworscy pogłoskę tę po całym mieście rozniéśli. *Teat.* 4, 28. Zawsze miano za najniepoczciwsze plemię tych ludzi, którzy cudze słowa i mowy roznaszali; a teraz naleźli się tacy, którzy roznaszają zbrodnie. *Pilch. Sen. list.* 4, 215. Wzorki zbierać jeden z drugiego, i potym z przydatkiem jeszcze roznosić je po mieście. *Teat.* 22, 103. Józef, mąż jéj, będąc człowiekiem sprawiedliwym, nie chciał jéj roznosić a sławić. 1 *Leop. Math.* 1, 19. (osławiać). Rzecz całą wprzód już gwarem pospólstwa rozniesioną, senatowi donosi. *Pilch. Sall.* 55.

ROŻNIK, *ob.* Rośnik.

RÓŻNINA, y, *ż.*, miejsce różne, rozróżnione, różnica; ein sich unterscheidender Ort, ein Unterschied. Już i drogi nie widać, nie widać różniny żadnéj w ziemi. *Bardz. Luk.* 162. RÓŻNO, *ob.* Różnie, Różny. RÓŻNOBARWY, RÓŻNOBARWNY, RÓŻNOBARWIENNY, RÓŻNOBARWISTY, a, e; *Ross.* разноцвѣтный; różnofarby, rozmaitych kolorów, różnokrasy, różnowzory, pstry; von verschiedenen Farben, bunt. Różnobarwe kwiatki. *Zimor. Siel.* 183. *Kchow.* 9. Różnobarwienne szaty. *Faliss. Fl.* 34. Bujne łąki, gdzie trzody bez strachu się pasą, Różnobarwistym wdzięcznie szmelcem kwiatki kraszą. *Szym. S. W.* 2. Dwie tarcze różnobarwiste; biała z nich pokój, czerwona wojnę znaczyła. *Krom.* 128. — §. *Transl.* Różnobarwne i licznie powtórzone na komisyą skarbową zażalenia. *Dyar. Grod.* 393. różnokształtne, pod różnemi pozorami; von verschiedener Gestalt, unter verschiedenem Vorwande. ††RÓŻNOBLADY, ††RÓŻNOBLADŁY, a, e, w różnym stopniu blady, in verschiedenem Grade bleich. Śmierci różnoblade. *Tward. Wł.* 173. Niewdzięczna starość, chorób różnobladłych mnóstwo. *Kulig. Her.* 317. RÓŻNOBOCZNY, a, e, ungleichseitig, verschiedenseitig; (*oppos.* równoboczny). Gdy w trójkącie wszystkie trzy boki nierówne będą, zowiemy go różnobocznym, *scalenum. Geom.* 1, 18. *Łęsk.* 17. RÓŻNOBOK, u, *m.*, §. a) *trapezium. Geom.* 1, 73. — §. b) Różnobok, różnokąt, różnoboczny trójkąt. *Solsk. Geom.* 6. RÓŻNOFARBY, RÓŻNOFARBNY, a, e, różnobarwy, różnych kolorów, von verschiedener Farbe. Mnóstwo różnofarbych namiotów. *Przyb. Milt.* 365. Motyle przybrane w różnofarbne szaty. *Chod. Gesn.* 34 RÓŻNOGŁOŚNY, a, e; *Ross.* разногласный; różne głosy wydający, verschieden tönend. Różnogłośnym trąb, surm i bębnów graniem, hukiem i trzaskiem. *Stryjk.* 545. Różnogłośne pieśni. *Zimor. Siel.* 283. Puszcze różnogłośnym gwarem ptastwa brzmiące; *concentus dissonus. Ossol. Sen.* 64. RÓŻNOGŁOS, u, *m.*; *Ross.* разногласіе; dysharmonia. RÓŻNOJĘZYKI, a, ie; *Ross.* разноязычный; rozmaite

języki obejmujący, von verschiedenen Sprachen. Istna różnojęzykiéj mieszanina wieży. *Nar. Dz.* 1, 205. (wieża Babilońska). RÓŻNOIMIENNY, a, e, imion różnych, von verschiedenen Namen; *Ross.* разноименный. *RÓŻNOISTNY, a, e, istności różnéj; *Eccl.* иносущный, разносущный, verschiedenen Wesens. RÓŻNOKĄT, *ob.* Różnobok. RÓŻNOKRASY, RÓŻNOKRASNY, a, e, różnobarwy, rozmaitych pięknie mienionych kolorów, schön bunt. Maj drzewa piększy różnokrasnym kwiatem. *Zab.* 16, 186. *Kniaź.* Różnokrasy wieniec. *Zab.* 5, 405. *Nar. et* 12, 220. Pstrzyć głowę kwiatem różnokrasym. *Hor.* 1, 26. *Kniaź.* RÓŻNOKRĘTY, a, e, wężykowaty, verschieden geschlängelt. Traci ślad przez omylne drogi i ścieżki różnokręte. *Burdz. Luk.* 131. RÓŻNOKREŚLNY n. p. kąt, *mixtilineus*, gdy jedna linia prosta a druga krzywa. *Jak. Mat.* 1, 11. ein verschiedenliniger Winkel. RÓŻNOKSZTAŁTNY, a, e; *Ross.* разнообразный, разновидный; różnego kształtu, von verschiedener Gestalt. Ruch nie jednostajny, odmieniający się co chwilę, nazywa się ruchem różnokształtnym. *Jak. Mat.* 3, 249. (*Subst. Ross.* разнообразие, разнообразность *różnokształtność). RÓŻNOMYŚLNY, a, e; — ie *adverb.*; *Ross.* разномысленный; (*oppos.* jednomyślny); różnego zdania, verschieden denkend, anders denkend. Srogie nastąpiły rozruchy; Nie powściągnione były rozmyślne duchy. *Zab.* 15, 297. *N. Pam.* 17, 140. — *Ross.* разномысленникъ człowiek różnéj myśli, różnego zdania; разномыслie, разномысленность *różnomyślność, (*oppos.* jednomyślność). *RÓŻNOOSOBNY, a, e; *Eccl.* разноличный, *Graec.* ἑτεροπροσωπικός; *Eccl.* разноличествую *persona differo.* RÓŻNOPIÓRY, a, e, rozmaitych piór, verschieden gefiedert, bunt von Federn. Czasem nas także bawią różnopióre ptaki, Które siedzą po drzewach i pomiędzy krzaki. *Chod. Gesn.* 78. Pełno po gaju ćmy różnopióréj. *Zab.* 10, 207. *Zabł.* Bocian różnopióry. *Min. Fars.* 24. *RÓŻNOPLEMIENNY, a, e, — ie *adverb.*, niejednakowego plemienia, verschiedenen Stammes; *Ross.* разноплеменный, cf. różnorody. RÓŻNOPŁYNNY, a, e, kręto w różne strony płynący, wężykowaty, schlängelnd fließend. Różnopłynne brody. *Ryb. Gęśl. C b.* *RÓŻNOPRZYMIOTNY, a, e, niejednakowych przymiotów, von verschiedenen Eigenschaften; *Ross.* разносвойственный. RÓŻNORAKI, a, ie, rozmaity, verschiedentlich. Przyjemnie pracuje w różnorakim nauk gatunku. *Czack. Pr.* 2, 200. Gorzystość różnoraka, abgeieste Gebirge, rzęd gór z wielorakich gatunków kamieni lub skał złożonych, w kierunku prostopadłym. *Mier. Mskr.* RÓŻNORODNY, RÓŻNORODY, a, e; *Ross.* разнородный; von verschiedener Natur, oder Art, ungleichartig. Ciało z części niejednéj materyi składane, zowiemy różnorodnym, *heterogen. Hub. Wst.* 385. *Rog. Doś.* 1, 65; (*oppos.* jednorodny *homogen*). Ciała różnorodne, składające się z cząstek niejednakowéj natury. *Śniad. Chem.* 3. Rzeczy różnorode. *Przyb. Milt.* 312. Gdyby kto pozbierawszy te tak różnorodne części, do siebie źle przystające, w proporcyi niezgodne, złożył, wystawiłby zapewne raczéj poczwarę, jak postać szykowną człowieka. *N. Pam.* 24, 364. Mieszkańcy różnorodni tego świata. *Przyb. Milt.* 232. Atmosfery różnorodne. *Scheidt.* 55-7. *et* 38. Zrównanie różnorodne, *aequatio heterogenea. Śniad. Alg.* 1, 123. RÓŻNORODNOŚĆ, ści, *ż.*, rozmaitość co do rodu, die Ungleichartigkeit; *Ross.* разнородность, разнородство, разнородie. *RÓŻNOROHY n. p. Don. *Tward. Wł.* 49. różne rogi, odnogi mający, verschiedene Arme habend. — (*ROZNOROWIC, *ob.* Roznarowić). — RÓŻNORYMY, RÓŻNORYMNY, a, e, z rozmaitych wierszów złożony, von verschiedenen Reimen. *Jana Rybińskiego* Gęśli różnoryme. — Dityramb z natury swojéj powinien być szumny, różnorymny etc. *Nar. Dz.* 1, 113. Lekkie przegrawki czyniąc, różnorymny Wiersz zaczynasz, w ozdobne upleciony hymny. *Zab.* 6, 370. *Nar.* RÓŻNOŚĆ, ści, *ż.*, RÓŻNOTA, y, *ż.*; *Boh.* růžnost; *Vind.* drugazhnost; *Rag.* razlicnos, razlikos, razlûka; *Ross.* разность, разнота, разнство, разнствie, отличительность, отличie, отличность, отмѣнность; różnica, niejednakowość; der Unterschied, die Verschiedenheit. Żadnéj różności niemasz między dżdżystą, rzeczną, źrzodelną, jezierną i morską wodą, jeno nazwiska są różne; ale sama istność i przyrodzenie wody, jedna jest wszystkich. *Syxt. Szkł.* 18. W niektórych drzewach jest też różność płci, tak iż między niemi są samcy i samice. *Cresc.* 67. Między świętym a przeklętym nic braku a różności nie mieli; a między plugawym a czystym nie rozsądzali. 1 *Leop. Ezech.* 22, 26. Niektórzy chcieli, aby różność w stanie szlacheckim była, to jest, żeby jedni niższego, a drudzy wyższego abo pańskiego stanu byli. *Biel.* 522; (*oppos.* równość szlachecka). Różność wielka. *Cn. Ad.* 1010. (daleko ztąd do owąd); — Różność, odmienność, rozmaitość, odmiana; Abwechslung, Verschiedenheit, Mannigfaltigkeit. O ty bawiąca różności, ty rozkoszy wzroku, przerwij tę nudzącą równość. *Karp.* 3, 42. Jak kwiaty, tak owoce barwę miały złotą, Farb wesoło mieszanych upstrzone różnotą. *Przyb. Milt.* 106. — §. Różność, różnica, niezgoda, spór, kłótnia; Uneinigkeit, Hader, Streit. W różnościach i poswarkach uciekamy się do sędziego. *Petr. Et.* 341. Wszystkie na świecie różności ztąd pochodzą; moje, prawi jeden; drugi: nie twoje, ale moje; tak to było, nie tak to było. *Gorn Dz.* 94. — *§. Święci zwolennicy jego mieli się rozchodzić po różnościach świata tego. *Rej. Post. C c c* 5. po różnych stronach, verschiedene Weltgegenden.

ROZNOSIĆ, *ob.* Roznieść. ROZNOSICIEL, *ROZNOSZCZYK, a, *m.*; *Rag.* raznossitegl; *Ross.* разнощикъ; który co roznasza, der Herumträger. Roznosiciel pocztowy listów, der Briefträger. Drukarze roznoszczykow trzymali, co wędrując po kraju, i domy po drodze odwiedzając, przynaszali do nich dzieła z druku wyszłe. *Czart. Myśl.* 164. (*colporteurs*). Roznosiciel pogłoski, rozgłosiciel, der Kundmacher, Ausposaunner. ROZNOSICIELKA, i, *ż.*; *Rag.* raznossitegliza; *Ross.* разнощица. Mylna roznosicielka dzieł tylko pozornych, Za mniemaniem się sława nieprawdą unosi. *Kras. W.* 65. rozgłosicielka, Kundmacherinn, Ausposaunerinn. ROZNOSICIELSKI, a, ie, od roznosiciela, Herumträger=; *Ross.* разнощическій, разнощичей. ROZNOŚNY, a, e, do roznoszenia, herumtragbar; *Ross.* разносный.

RÓŻNOSIERCI, ia, ie, niejednakowéj sierci, ungleichhaarig, (z. B. von Pferden); *Ross.* разношерстный. RÓŻNOŚRZODKOWY, a, e, mimośrzodkowy, *excentricus. Jak. Mat.* 4, 275. RÓŻNOSTRONNY, a, e, rozmaity co do stron, verschiedenseitig; *Ross.* разносторонный. RÓŻNOUSTY, a, e, różnojęzyki, von verschiedenen Sprachen. Kragłe się złoto wijąc nieustannym ruchem Łączy świat różnousty handlowym łańcuchem. *Nar. Dz.* 1, 9. RÓŻNOWAGOWY, a, e, niejednakiéj wagi, verschiedenen Gewichts. Niemcy różnowagowe mieli grzywny. *Czack. Pr.* 155. — (RÓŻNOWATY, a, e, — o *adverb.*, śpiczasty jak rożen, nach oben zu spitzig. Nie trzeba różnowate kopy robić, ale tak, żeby w sobie były spadziste. *Haur. Sk.* 78). — RÓŻNOWIERCA, y, *m.*; *Boh.* rozdwogenec, rozdělnec; inszéj wiary, inszego wyznania, der eines andern Glaubens oder Bekenntnisses ist. Wolą cierpieć ostatnie w zatonieniu męki, Niż tracić życie z niecnéj różnowierców ręki. *Przyb. Luz.* 42. RÓŻNOWIERSTWO, a, *n.*, rozmaitość wyznania, Verschiedenheit des Glaubens, des Bekenntnisses. Trajan różnowierstwa zakazał. *Nar. Tac.* 2, 344. RÓŻNOWZORY, RÓŻNOWZORZYSTY, a, e, różnobarwisty, różnokształtny; verschiedentlich gemodelt, gestaltet, gezeichnet. Paw roztacza ogon różnowzory. *Hul. Ow.* 129. Słupy stoją tam równowzorzyste. *Bardz. Trag.* 322. Już opadły z pięknéj krasy różnowzorne kwiaty. *Zab.* 3, 413. *Karp.* 1, 51. RÓŻNOZIARNY, a, e, rozmaite ziarna mające, verschieden gekörnt, verschiedene Körner habend. Wisła różnoziarne żyta w morski brzeg toczy. *Ryb. Geśl. D* 2 *b.* RÓŻNOZNACZNY, a, e, — ie *adverb.*, nie tegoż znaczenia, nie jednako oznaczający; verschiedentlich bezeichnend, von verschiedener Bedeutung. Terminy, z których jeden jest dodatny, drugi odciążny, nazywają się różnoznaczne. *Ustrz. Alg.* 8.

RÓŻNY, ROŻEN, żna, żne; (*Boh.* rûzny = rozprószony, narûzno, porûzno = osobno); *Boh.* rozdjlný, rozličný, rozmanitý; *Sorab.* 1. schelaki wot druhoho, (cf. wszelaki); (*Sorab.* 1. rozné = sprosny); *Carn.* reslòzhn; *Vind.* drugazhen, reslozhen, reslozhliu, mnogotern, mnogofurmast; *Croat.* rogni; *Bosn.* razlicjan, razlik, innak, scjaran, nascjaran; *Rag.* razlicjan, razvidiv; *Ross.* разный, розный, [illegible], отличный, [illegible], отмѣнный; *Eccl.* [illegible]; niejednaki, verschieden, nicht einerley. Różne są ludzkie zdania, ci w lewą, ci w prawą, Ci chcą nazbyt powolnie, tamci nazbyt żwawo, Ci płakać z Bewerlejem, ci śmiać z Donkiszotem. *Kras. W.* 24. Jedenże grzech różny w różnych bywa, W jednym jest 'więtszy, w drugim go ubywa. *P. Kchan. Jer.* 115. (*duo si faciunt idem, non est idem*). Ci, którzy mają różne natury, muszą też nie równymi, ale różnymi być, w jednakich spraw wykonywaniu. *Salin.* 2, 383. Inszy i różny jest ociec niebieski; inszy i różny syn, tak też i duch ś. *ib.* 82. Osoba każda w ś. trójcy od siebie jest różna i daleka. *ib.* 83. Same między sobą są te rzeczy różne i niepodobne. *ib.* 6, 112. — §. Różny, rozmaity, odmienny; mancherley, mannigfaltig. Pobudzają smak różne potrawy. *P. Kchan. Orl.* 1, 385. Trzeba dla naszéj zabawy różnych rzeczy. *ib.* Różna muzyka, różne sceny były, Gdy jedne wyszły, drugie nastąpiły. *Auszp.* 15. — Różny od czego, różniący się; unterschieden, verschieden. Niewolnicy cielesności tak są różni od cnotliwych, jak jest różna dusza od ciała. *Gorn. Dw.* 356. Ci ludzie bardzo różne mają serca od ust. *Boter.* 28. (nieszczerzy, obłudni). Różny kształt natury, postaci, twarzy, *ob.* Twarzność. *Cn. Th.* 1166. Polska i Litwa, jedno nierozdzielne i nieróżne ciało, a tak nie różna, ale jedna spólna Rzplta, która się ze dwu państw w jeden lud zniosła i spoiła. *Herb. Sat.* 688. *Vol. Leg.* 2, 770. Sto i dwadzieścia kroć różnych czasów potykał się z nieprzyjacielem. *Warg. Wal.* 83. zu verschiedenen Zeiten. Człek zawsze fortuny różnéj bać się musi. *Tward. Wł.* 60. (przeciwnéj). — §. Tak różne i nieprzystojne małżeństwo Jagiełły z Pilecką; *impar matrimonium. Krom.* 479. eine ungleiche Heirath. Różną myśl próżnowanie rodzi. *Bardz. Luk.* 69. rozmaitą, swawolną, niestateczną. — 'Po różniu *adverb.*, różnie, różno, verschiedentlich. Świadkowie po różniu u sądu pytani być mają. *Stat. Lit.* 198. (każdy z osobna). Wszyscy szlachta w jednym miejscu stawić się mają, a nie po różniu. *ib.* 42.

ROŻNY, *ob.* Rogowy; *Rag.* ròxni, roxani; (*Sorab.* 2. rofni narożny).

ROZOCHOCIĆ *cz. dok.*; *Ross.* разохотить, размашить, размашывать; pobudzić kogo, ochoczym go uczynić, einen muthig und lustig machen. Owi to smutek cierpiący, gdy się rozochocą, długo się i bez miary śmieją, jakby nadgradzali za przeszłą swą posępność. *Zab.* 12, 279. *Przyb. Milt.* 52. Po graniu Orfeusza tańcowały z wilkami kozy, tak je rozochocił. *Pot. Syl.* 520. Rozochocenie *Ross.* размашка, размахъ. ROZOCHOCIĆ się *recipr.*, Courage, Muth, Lust kriegen. Tak gdy każdemu z nich wziątek idzie, Wszyscy na wojnę z nim się rozochocą. *Chrośc. Fars.* 104.

RÓŻODŁONI, ia, ie, dłoni różowéj, rosenhändig. Rano, skoro jutrzenkę różodłonią zoczym.... *Dmoch. Il.* 2, 174.

ROZOGNIĆ *cz. dok*, rozpalić, rozżarzyć, ogniem zająć; erhitzen, entflammen, *pr. et fig.* Poruszenia rozognionéj duszy. *N. Pam.* 3, 339. Rozogniony wdzięcznością rzucił się [illegible]. *Tom. Rol.* 106, *Eccl.* разогнетенный.

ROZOKI, ROZOOKI, a, ie, co zezem patrzy, świdrowaty. *Macz.*, schielend. *Sienn. Volck.* 507; *Boh.* blikawý, přistrkawý; *Sorab.* 1. schčlawcz, schelawé; *Carn.* berliv (*ob.* Brlok), shkilast, shkilz; *Vind.* fhkilast, fhilhast, fhilgast, kermifhlou kirshom; *Croat.* skilyàv, skilyavecz, krivoglèd, krisogled, krivook; *Bosn.* gverok, higljok; *Rag.* gveròk, higljòk, nagveròk; *Ross.* раскосый, косъ, косый, кособокій, косоглазный, косоватый, прикосъ, косына, (cf. ukos, cf. koślawy); (разноглазый różnych oczu). Rozokie oczy, *Rag.* râzròke occi; *Eccl.* [разокъ 2], разоцѣ очи, косые глаза, кои розно глядятъ. W poznaniu prawdy ludzie bardzo są maluczkie, A na nią rozokiemi oczyma patrzają. *Rej. Wiz.* 96. Lekarstwo od rozookich oczu i wzroku błyskawego zachowujące. *Syr.* 1093. *Past. Fid.* 262. *Strabo*, rozooki. *Spicz.* 247. ROZOKO *adverb.*, zezem, świdrowato, schielend. Rozoko pa-

trzy. *P. Kchan. Orl.* 1, 79, *Boh.* blikám; *Carn.* shkileti; *Vind.* krivu gledati, fhkiliti, fhilhati; *Bosn.* razociti, razoko gledati; *Ross.* коситься, покоситься, schielend. ROZOKOWATOŚĆ, ści, *ż.*, świdrowatość oczu, das Schielen. *Cn. Th.*, zezem patrzanie. *Włod.*, *Boh.* blikawost. Lekarstwo na rozokość, t. j. aby dziecię świdrem nie patrzyło. *Spicz.* 188.

RÓŻOKRASY, a, e, piękny jak róża, rosenschön. Miłość różokrasa. *Hul. Ow.* 102 — (ROZONACZYĆ, *ob.* Onaczyć). — RÓŻOPALCY, a, e, n. p. Różopalca, jutrzenka. *Przyb. Luz.* 324. różanoręka, rosenfingerig; *Eccl.* рожоперстный. RÓŻOPŁODNY, a, e, w róże obfitujący; *Croat.* rosoplòden, fruchtbar an Rosen, rosenzeugend.

ROZORAĆ, *f.* rozorze *cz. dok.*, rozoruje *pr.*; *Boh.* rozworati; *Rag.* razoritti, razoratti, razaaram; *Slav.* razoriti; *Ross.* разорать, распахать, распахивать; orząc rozburzyć, pługiem rozwalić; zerpflügen, mit dem Pfluge zerreißen. Role sąsiedzkie zawsze rozorujesz, I za miedze sieroce daléj postępujesz. *Lib. Hor.* 56. ROZORNY, a, e, do rozorania, zerpflügbar; *Ross.* распашный.

RÓŻOWY, a, e, od róży, Rosen=; *Boh.* růžowý; *Slov.* růžowí; *Sorab.* 2. rożowi; *Croat.* rosni; *Ross.* розовый; *Eccl.* шипчанъ. Twarz rumiana wstyd różowy płoni. *Hul. Ow.* 91. Pugilares różowy. *Węg. Marm.* 3, 22. różowego koloru, rosenfarbig. Różowy kolor, różany *Slav.* ruxicsna boja. Trzy rzędy wedle siebie jak koronka z linek splecione zowią się węzłem różowym. *Jak. Art.* 2, 93. Rosenknoten, Rosenschleife. Różowy ogród, cf. różanice; *Croat.* rosnyak, rosische; *Eccl.* свероборишникъ. RÓŻOWAĆ *cz. dok.*, uróżować *niedok.*, rumienić twarz, barwić; das Gesicht röthen, roth machen, roth mahlen; *Vind.* erdezhkati; *Ross.* подрумянить, подрумянывать. Piękna twarzyczka uróżowana. *Teat.* 31, 96.

*ROZOWY n. p. chléb = *ob.* Razowy chléb. *Dudz.* 29.

*ROZPĄCHAĆ *cz. dok.*, na różne strony popąchać, durchschnuppern. — *Fig.* Okręt na obie strony ostrym nosem wody rozpąchał. *Zbil. Dr. C* 4. [t. j. rozpychał 2].

ROZPACZ, ROSPACZ, y, *ż.*; (*Boh.* rozpak *deliberatio*, chwianie się; *Etym.* *pak); *Boh.* zaufalost, zaufalstwj, zauffanliwost, (cf. ufać, zaufać); *Sorab.* 1. zaczwubluwano; *Vind.* sazviblenje, sdvoinost, sdvojenje, bresvupanjost, szaganje, sdvojezhnost, szaglivost, greifhenost, sgreifhnost; *Croat.* zdvojenje; *Ross.* нечаяніе, отчаяніе, отчаянность, унылость, уныніе; zwątpienie, utracenie nadziei, die Verzweiflung. O złoty jeden zapamiętałcy się podobno, i wpadłby w rozpacz, dumając tak to na swym umyśle: a cożby to za nakład miał być, słaćby to, długomci ja na to robił! *Gorn. Wych. M* 2 *b.* W rozpaczy o ojczyźnie, wojsko porzucił. *Ust. Konst.* 2, 182. ROZPACZLIWY, ROZPACZNY, a, e, — ie *adverb.*, §. a) rozpaczający, verzweifelnd; (*Boh.* rozpačliwý zastanawiający się, rozbierający, wahający się); *Boh.* zauffanliwý, zaufaly, (cf. zaufać); *Boss.* отчаянный, унылый. Padł strach na onych przywódzców rozpacznych. *Białob. Odm.* 41. Nie rozpaczajcież tedy do końca w łasce jego, a nie mówcie tego rozpaczliwym sercem, aby wam bóg miał być nieprzyjacielem. *Baz. Hst.* 99. Od nieopatrznéj a rozpacznéj śmierci, uchowaj nas panie. *Modl. Gd.* 106. — §. b) Do rozpaczy wiodący, verzweifelt. Przyszło mu na koniec rozpaczny. *Chrośc. Fars.* 506. Błąd tych ludzi tak jest rozpaczny, iż się sam zabija własną ręką, cudzéj nie potrzebuje. *Birk. Dom.* 165. ROZPACZYĆ *cz. dok.*. ROZPACZAĆ *niedok.*; *Boh.* zaufati, (cf. zaufać); *Sorab.* 1. zaczwubluyu; *Carn.* zâgam; *Vind.* szviblati, sazviblat, lezati, f dvoyti, sdvojiti, odvupati, szagati, zagati, sazagati; *Croat.* zdvojiti, zdvájam; *Ross.* отчаяться, отчаиваться, уныть, унывать; *Eccl.* отнадеждитися; nadzieję utracić, zwątpić, verzweifeln. Nie rozpaczajmy, to może jeszcze wyjść na dobre. *Teat.* 19. *c*, 102. Nie trzeba o młodych rozpaczać, ale też trzeba ich umieć poprawiać. *Teat.* 26. *c*, 95. Nie zaraz to rozpaczać, choć kość padnie lichem. *Pot. Arg.* 173. Lekarze już byli o nim rozpaczali. *Birk. Dom.* 153. Wielce się tym gryzł i rozpaczał, że nie mógł swoich ratować. *Ustrz. Kruc.* 2, 141. Rozpaczywszy w ratunku ludzkim, udał się do świętych. *Birk. Dom.* 1:6. Czemuś śmiał rozpaczać w dobroci bożéj? *Sk. Żyw.* 1, 173. Rozpaczający, zwątpiciel, cf. desperat, *Boh.* zaufalec; *Vind.* sdvoinik, szagavez. — ROZPACZAĆ się *recipr.*, *dok.*, spaczając się rozkrzywić, sich werfen, krumm laufen, von der Sonne, (z B. Kasten, Schränke, Thuren). Sprzęty z wilgotnego drzewa zrobione, w pokojach się rozpaczają, krzywią, na koniec rozpadają. *Rog. Doś.* 1, 13. (*Ross.* распачкать rozpleszczeć)

ROZPAD, u, *m*, ROZPADNIENIE, ia, *n.*, das Auseinanderfallen. Rozpad galery. *Nar. Tac.* 2, 221. ROZPADAĆ, *ob.* Rozpaść. ROZPADLINA, y, *ż.*, rysa, otwór z rozpadnięcia się, z rozpęknęcia; ein Riß, eine Spalte; *Boh.* roztrženina, trženj; *Sorab.* 1. rozpadnencza, kwèkancza, zpadancza, rozkwótžo; *Vind.* respad, luknja, poklina, sianje, spok, poklei; *Croat.* razpuk, puchìna, rázor; *Rag.* ràsap, rázor, puklìna, puklotina; *Bosn.* puklina, cjepotina; *Ross.* разщелина, трещина, трещинка, прососъ, раздной, раздвойка, (cf. rozdwoić). Rozpadlina, *skała. *Volck.* 307. Gdy się drzewa szczepają od zeschnięcia, tedy rozpadlina albo skałuba tylko do rdzenia bywa, rzadko głębsza. *Cresc.* 53. Rozpadliny gruntu rzygają wysoko płomieńmi. *Przyb. Ab.* 139. Rozpadliny ust u dzieci, tak jakoby je umyślnie pokrajał, bywają dla twardości brodawek piersi mamczynych. *Spicz.* 187. Rozpadlina przy paznogciu, *pterygium*. *Cn. Th.* 929. zanogcica, der Nietnagel, am Finger. ROZPADŁY, ROZPADLISTY, a, e; (*Vind.* respadliu, flabofiden, luknjast; *Bosn.* raspallo; *Croat.* razpadlyiv; *Rag.* raspadiv, raspadnu); rysujący się, pełen rozpadlin, voll Risse und Borsten. Ziemia rozpadłemi zewsząd usty o deszcze woła. *Modl. Gd.* 79. Świeżych wód szemrzące zdroje z ścian rozpadlistych opok wytryskują. *Przyb. Luz.* 85. Chaos rozpadzisty. *Przyb. Milt.* 318. Była jedna część muru rozpadła, i ta przepadlina trwa jeszcze dotąd. *Sk. Dz.* 532. — *§. Przewierzgnieni w konie, w ziemne prochy tłukli rozpadłemi nogi; *pede bisulco*. *Żebr. Ow.* 163.

ROZPAJAĆ, *ob.* Rozpoić.

ROZPĄKI, ów, *plur.*, Rozpąki, (rozpiąki, rozpinki), kije,

które się kładą w sieć, aby się nie przewracała w miejscach zarosłych. *Skarb.*, Spreißstöcke in den Netzen; cf. rozpiąć, rozpinać.

ROZPAKOWAĆ *cz. dok.*, (*distng. Boh.* rozpakowati wątpliwym czynić; *Etym.* pak); różnie odpakować; *Vind.* resbafati; *Croat.* raztovorùjem, (cf. towary); *Bosn.* raspartiti, rasparrttiti, rastovariti, abpacken, auspacken. Muszę sam być przy rozpakowaniu moich rzeczy. *Teat.* 19, 11. Odpocznę u siebie i rozpakuję się. *Tert.* 19, 21, (*ob.* Rozgościć się).

ROZPALIĆ *cz. dok.*, Rozpalać *niedok.*, Rozpaliwać *frequ.*; *Boh.* ropaliti, razpalowati; *Slov.* rozpalugi; *Sorab.* 2. žaglisch; *Carn.* resvęhti, resvęlem, (cf. rozbielić); *Croat.* razparujèm, razvruchújem, razvruchiti, razbelyújem, ognyenim, *Lat.* ignio, *ob.* Ogień, zaognić; *Ross.* распалить, распалять, калить, разкалить, разкаливать, накалить, накаливать, горячить; *Eccl.* разпаляю; w największym stopniu rozgrzewać, erhitzen, entflammen, glühend machen. Kazał, żeby rozpalili piec siedm kroć więcéj, niż więc rozpaliwano. *Budn. Dan.* 3, 19. Wiatr gasi, światło rozpala zarzewie. *Teat.* 20, 41. Rozpalenie, *Boh.* rozpal; *Eccl.* раздеженіе, раждеженіе. Rozpalony, glühend; *Boh.* žihawý; *Sorab.* 1. zahliwé; *Vind.* resbielen, resbelen; *Bosn.* usjello, goruchje; *Slav.* sjajan; *Ross.* огнепальный, огнепалимый; *Eccl.* огнепалънъ, разжизательный. Sztuka żelaza rozpalonego. *Kłok. Turk.* 172. Rozpalone żelażo węglami, Które wyjąwszy kowal krzywemi kleszczami, Topi w wodzie, to zatym pryska zamoczone, I popiskuje, w mokrzy ciepłéj zagrażone. *Żebr. Ow.* 302. Obwiniony o powtórne złodziejstwo, z tych musi jeden odwód wybierać, albo żelazo czerwono rozpalone w ręku nosić, albo w ukrop wrzący rękę po łokieć zamoczyć. *Szczerb. Sax.* 17. Żelazo kuć, póki rozpalone. *Teat.* 43. *c*, 160, *Slov.* dokuď železo hori (ge žerawé), kug; wtedy ruže trhagú, keď kwitnu; (*ob.* łyka drzeć). Rozpalone kule, rozgrzane aż do czerwoności w piecyku, do podpalenia budowli nieprzyjacielskich. *Jak. Art.* 3, 311, glühende Kugeln. Rozpalenie, rozpalono *adverb. Eccl.* разпальнѣ, горячо, жарко. Rozpalić się, glühend werden, glühen; *Boh.* žhnu, žhnauti, žehl (cf. żegać), ohniwěti; *Vind.* resbilen biti, gorezh postati, ognjen gratati; *Croat.* razparujèmsze. — *Fig. tr.* Gwałtowne śrzodki tym bardziéj rozpalają ognie miłości. *Teat.* 54, 54. rozniecają, entflammen, anfachen. Gniewem rozpalony, stracił przytomność. *Teat.* 4, 77. rozjątrzony, von Zorn entbrannt. Rozpalił się, tupnął nogami. *Teat.* 50, 85, er gerieth in Hitze. Nie wie, co widzi, lecz się tymże rozpaliwa, I oczy ten błąd bestwi, co i oszukiwa. *Otw. Ow.* 121.

ROZPALISTY, a, e, — o *adverb.*, mogący być rozpalonym, entzündbar, möglich glühend zu machen. *Cn. Th.* 929.

ROZPAMIĘTAĆ *cz. dok.*, Rozpamiętywać *niedok.*, rozpominać, rozważać, rozbaczać; durchdenken, überdenken, betrachten, erwägen; (*Slov.* rozpominám se; rozpomenutj *recordatio*). Gdy dusza rozsądek czyni o rzeczach, zowie się rozumem; gdy rozpamiętywa rzeczy, zowie się pamięcią. *Sak. Dusz.* 67. Rozpamiętywaliśmy piérwszéj niedzieli adwentu, przyjście pana naszego pokorne. *Biał. Post.* 31. Każdy rozpamiętywaj dziwne sprawy boga. *Kanc. Gd.* 17. Do tego mówię, abyśmy roczną pamiątkę tak wielkiego dobrodziejstwa bożego z nabożeństwem rozpamiętywali. *Biał. Post.* 46. Rozpamiętawszy a rozczytawszy przeszły żywot swój.... *W. Post. W.* 2, 134. W słodkich myślach zatopiony, Rozpamiętywam starych wieków dzieła. *Karp.* 1, 79.

ROZPAPLAĆ *cz. dok.*, papląc rozgadać, zerplappern, verplappern. Rozpaplać się *recipr.*, zapędzić się w paplanie, ins Plappern gerathen; *Ross.* разгрезиться.

ROZPAR, u, *m.*, skwar, upał, große Hitze; *Boh.* rozpal. Wychodzi żółw' z skorupy ku słonecznym rozparom. *Tward. Wł.* 224. *et* 176. *Tward. W. D.* 4. Rozpar płomienny Etny nieszkodnym dymu kłębem liże szron ościenny. *Zab.* 15, 20. *Kniaź.* — *Fig.* Mnie wnętrze pali rozpar płomienny, i aż do szpiku przesusza kości. *Zab.* 10, 413. *Kniaź.* — Rozpar ziemny = wyziew przez gorąco z ziemi powstający, parowanie ziemi, Ausdünstung. Wyziewy z uschłych wód i rozparów wywiedzione ziemnych. *Nar. Dz.* 3. 188, *Zab.* 12, 241. Ten proszek, coś go z ziemi rozparu, Aż po za jasne wyniósł obłoki. *Kniaź. Poez.* 1, 4. — §. *Chym.* Rozpar, gaz, wyraża stan jakiegokolwiek ciała, w kształcie powietrznym, sprężystym, lekkim, *fluidum elasticum aëriforme. Mier. Mskr.*

ROZPARAĆ, *ob*, Rozpróć.

ROZPARCHOWATY, a, e, n. p. Rozparchowata ruda łupiąca się w tabliczki. *Os. Żel.* 54. Ruda rozparchowata, która żelazo plamiste i rozpadające się wydaje. *ib.* 83. eine bröckerige, schuppige Erzader.

ROZPARCIE, *ob.* Rozeprzeć.

ROZPARNY, a, e, rozparzający, rozpalający; entzündend, entflammend, erhitzend. Już mgliste jasny Cefej pędzi z nieba cienie, Procyon miota wściekły rozparne płomienie. *Hor.* 2, 193. *Kniaź.* ROZPAROMIAR, u, *m.*, *Chym. gazomètre:* narzędzie rozmierzania objętości istot rozparowych. *Mier. Mskr.* ROZPAROWY, a, e, od rozparu, wyziewowy, *aëriforme*, luftförmig. *Mier. Mskr.* — (ROZPARTY, *ob.* Rozeprzeć). — ROZPARZYĆ *cz. dok.* Rozparzać *niedok.*; *Boh.* rozpařjm; *Bosn.* rasparriti; *Vind.* respariti, resvrezhiti; *Croat.* razparujem; *Ross.* распарить, распаривать; parząc rozgrzewać, rozpalić, rozżarzyć; durchwärmen, erwärmen, durchbrühen, durchbähen. Tatarzyn szkapie zaciąwszy żyłę, juchę z jagłami rozparzy, Tak tym brzydki pohanicc sprosną gębę parzy. *Paszk. Dz.* 4. — *Fig.* Kontent jestem, żem jéj serce mym ogniem rozparzył. *Teat.* 46. *c*, 91.

ROZPASAĆ, *f.* rozpasze *cz. dok.*, Rozpasować, rozpasuje *niedok.*, Rozpasywać *frequ.*; *Boh.* rozpasati, rozpasowati; *Rag.* razpàssati; *Bosn.* raspassati, odpassati; *Croat.* razpassújem; *Ross.* распоясать, распоясывать; odpasać, pas odjąć, rozpuścić; aufgürten, den Gurt abnehmen, aufmachen, nachlassen. Na *czci u kogo jedząc, rozpasować się. *Eraz. Dw. E* 3. Głowy wiążcie, rozpasujcie szaty, *resolvite. Żebr. Ow.* 13. Rozpasanie *Ross.* распояска, распоясаніе, распоясываніе. Rozpasany, *Croat.* razdráz; *Ross.* распоясной, на распашку. Zarzuciwszy suknią na ramiona, chodzić, jest obyczaj rozpasanych knapów,

którzy wełnę piorą. *Eraz. Ob. B.* — §. Rozpasać się na co, *Latini opposita translatione utuntur: accingere se operi* zaprzągać się. *Cn. Th.* 930. sich wozu anschicken, fertig machen, etwas unternehmen. — Rozpasać kogo, rozpuścić kogo, wodze mu popuści; einem freyen Lauf lassen, ihm den Zügel schießen lassen, ihn ausgelassen machen. Zdanie to się nie ostoi, że ludzi na rozpustę rozwięzuje, i na grzechy rozpasuje. *Salin.* 4, 183. Złoto zwykło na wszelkie zbrodnie rozpasywać ręki. *Hor.* 2, 25. *Nar.* Rozpasać się *recipr.*, ausgelassen werden. Na wszystkie zbytki się rozpasał. *W. Post. W.* 3, 478. *Morszt.* 212. Pospólstwo szczęsnym powodzeniem na złe się rozpasało. *Pilch. Sall.* 188. Na złe się rozpasali, wszystko za nic mają. *Bardz. Trag.* 414. W zbytki wdali się rozpasane. *Suszyc. Pieśn.* 3, *Q b.* (niehamowne). W młodych leciech tak rozpasany na występki. *Teat.* 9. *c*, 82. (rozlany). Póki w jedności kościoła trwają, na grzechy się takie nie rozpaszą. *Sk. Dz.* 306.

1\. ROZPAŚĆ się, *recipr., dok.*, Rozpadać się *niedok.*; *Boh.* rozpadnauti se, rozpadati se, rozpadawati se, rozšklebowati se; *Sorab.* 1. rozpadnu szo; *Rag.* raspastise; *Croat.* razpadamsze; *Bosn.* raspastise, prosistise, propasti; *Ross.* распасться, распадаться, разщеляться, разщеливаться; *Eccl.* просѣдаюся; w rysy rozpękać, Risse bekommen, zerbersten. Judasz rozpadł się na poły, a wyciekły z niego wszystkie wnętrzności jego. *Rej. Post. C c c* 1. (rozpękł się). Próżno zewsząd z falami śmierć wpada wybladła, Próżno burza na tysiąc części się rozpadła. *Zab.* 5, 367. O rozpadnieniu kopyt. *Hipp.* 122. O rozpadnieniu piętki. *ib.* 123. *ob.* Rozpadlina.

2\. ROZPAŚĆ, rozpasł, *f.* rozpasie *cz. dok.*, Rozpasać *niedok.*, pasząc roztuczyć, auf der Weide mästen, feist machen. (*Bosn.* raspasti, rasploditi; *Rag.* razpaasti staddo *gregem augere*, raspaastise *moltiplicarsi*, *animali che pascolano*).

ROZPATRZYĆ *cz. dok.*, Rozpatrzać *niedok.*; *Sorab.* 1. rozhladuyu, rozgladam, rozpominam; *Vind.* resgledati, pregledati, resgleduvati; *Croat.* razvigyújem, razvidilszem; *Bosn.* razviditi, razgledati; *Ross.* разсмотрѣть, разглядѣть, разглядывать: zobaczyć, roztrząsnąć, rozważyć; durchsehen, durchsichtigen, prüfen. Malarz rozpatruje przed się stawione wzory. *Weg. Marm.* 3, 101. Rozpatrywanie, rozpatrzenie, *Vind.* pregled; *Croat.* rázgled. ROZPATRZYĆ się *recipr.*, uważyć, rozważyć; betrachten, genau erwägen, aufmerksam durchsehen, prüfen. Sułtana powaby Elmiry tak ujęły, że czuł niezmierną rozkosz rozpatrując się w nich. *Weg. Marm.* 1, 55. Jam ją już pierwéj widywał, alem się w niéj dopiero wczoraj rozpatrzył. *Teat.* 1. *c*, 25. Znaj dobrze Tytusa, rozpatrz się w téj duszy. *Teat.* 45, 12. *Perz. Lek.* 148. Wziąłem to sobie mocno w umysł, rozpatrzyć się wprzód dobrze w ludziach, niż w związek z niemi jakiego wnijść towarzystwa. *Mon.* 70, 290. Oddano konstytucyą królowi, aby się rozpatrzył w całym związku roboty, i zdanie swoje oświadczył. *Gaz. Nar.* 1, 268. er sollte sich darin recht umsehen, umschauen. Jeszcze nie jest rozpatrzona dobrze w osobie, obyczajach i stateczności jego. *Mon.* 73, 92. (jeszcze go dobrze nie zna).

ROZPĘCZNIEĆ *neutr. dok.*, mocno napęcznieć, sehr aufquellen, dick anlaufen. Ziarna pszeniczne od wilgotności rozpęcznieją. *Syr.* 852. ROZPĘCZYĆ *cz. dok.*, rozpęczniałym uczynić, aufquellen machen. Po żytnym obroku koniowi w pięć godzin pić dawać, bo inaczejby go rozpęczyło, żeby zdychać musiał. *Syr.* 915.

ROZPĘD, u, *m.*, wielkie zapędzenie, rozmachanie, mocny zapęd; heftiger Schwung, Hinsturz, Hinschießen. Zwierz rozżarty w wściekłym rozpędzie się zbliża. *Przyb. Luz.* 26. Kopiami weń uderzyli, ale iż nie z rozpędu, nie był szkodliwie raniony. *Papr. Ryc.* 80. Wiatry obalały dachy i szczyty wież górnych w rozpędzie. *Przyb. Luz.* 183. W największym długiego gadania rozpędzie, z tym się chlubił, że niedźwiedzia jamniczkami zaszczuł. *Mon.* 67, 386. Przez tynkowanie twarzy, kupne zębów rzędy, Myślą stanowić miłość i czasów rozpędy. *Treb. S. M.* 38. (pośpiech). ROZPĘDZIĆ *cz. dok.*, Rozpędzać *niedok.*, rozgonić, rozegnać, rozżonąć, rozprószyć; aus einander treiben, aus einander jagen, vertreiben, zerstreuen; *Ross.* разженуть, распырать, распугать, распужать, разсунуть, (cf. rozsunąć); *Eccl.* распудити, распужу. Zefir mały chmury szkodliwe rozpędza. *Kanc. Gd.* 15. Gdy mię czasem jaka troska swędzi, Kwarteczka wina kłopoty rozpędzi. *Zab.* 9, 37. *Zabł.* O jak jesteś kochana przyjaciółko, wszystek mi smutek rozpędzasz. *Teat.* 37, 162. ROZPĘDZAĆ się *recipr.*, rozmachać się, rozbiegać się; ins Rennen kommen, ins Laufen gerathen, recht in den Sturz kommen, hinstürzen. Przydaje koniowi bodźca, rozpędza się, stawa przed domem ojcowskim. *Stas. Num.* 1, 191. Skrzydła ich tak się rozpędziły, że i orła przelecą. *Falib. A* 2. — Fig. Jak wiatr popędliwy, wysokie wieże wywala, tak i apostołowie, duchem świętym napełnieni, rozpędziwszy się po całym świecie.... *Bzow. Roż.* 95. (różnie po świecie zapędziwszy się).

ROZPĘKNĄĆ się *recipr. dok.*, Rozpękać się *niedok.*; *Boh.* rozpuknauti se, rozpukati se; *Slov.* rozpukugi se; *Sorab.* 1. rozpuknu, rozpuknu szo; *Vind.* respokniti, spokniti; *Bosn.* raspuknutise, (raspuknuti, cinit puknuti); *Rag.* razpuknuti, raspùknutise; *Ross.* распукиваться, разщеляться, разщеливаться; pęknąć, rozpaść się: zerplatzen, zerbersten. Godwin jak Judasz rozpękł się, a wypadły wnętrzności jego. *Sk. Żyw.* 1, 31. (rozpadł się). Bodajbym się rozpękł, jeżeli rozumiem słówko bajów jego. *Teat.* 7. *c*, 76. Niech się rozpęknę, jeżeli to nie prawda. *ib.* 7. *c*, 67. Rozpękły *Ross.* разсѣдшийся. Rozpęknięcie, (*Croat.* razpuk; *Rag.* razpuknutje; *Vind.* spok, respok. spokaliza, rianje). Łatwo się rozpękający, *Vind.* respoklin; *Bosn.* raspuknutivi, setose mosge raspuknuti.

ROZPEŁZNĄĆ *neutr. jedntl.*, rozleźć się, *pr. et tr.*, aus einander kriechen; *Ross.* расползтися, расползываться. W bogu duch nie jest rozlany, nie rozpełzłe powietrze, ale moc oświecająca. *Pociej.* 448. Darmo członki rozpełzłe biegły lekarz leczy, Niemasz ni spólnéj mocy, ni ducha. *Zab.* 13, 419.

ROZPĘTAĆ *cz. dok.*; *Rag.* rasputtiti, odputtiti; *Ross.* распутать, распутывать; z pęt wyzwolić, entfesseln, frey machen. Kto puścił łosia wolnym, a kto rozpętał żubra

dzikiego? *Budn. Job.* 39, 8. (pęta jego któż rozwiązał. *Bibl. Gd.*).

ROZPIĄĆ, *f.* rozepnie *cz. jedntl.*, Rozpinać *niedok.*; *Boh.* rozepnauti, rozpjnati; *Sorab.* 1. rozpinam; *Carn.* respnêm, respęti; *Vind.* respéti, respél, respeném, resapeti, reskopzbati, arspet; *Croat.* razpínyam, razpelszem (• 1. *distendo*, 2. *crucifigo*; razpelo • krucyfix, razkopchujem, razkopchiti, razgernuti, raźgrinyam); *Dal.* propinem *distendo*, *crucifigo*, (propelo • krucyfix); *Rag.* razpêti, razapêti, razpignati, razpetgljatti, razapijgnam; *Bosn.* raspeti, razapeti; (raspeti na krisg *crucifigere*, raspetje • krucyfix); *Slav.* razapeti; *Ross.* распнуть, распять, распинать; (распнуть, распинать krzyżować), распялить, васпяливать, напялить, напяливать, разстегнуть, растегать, разстегивать, расцѣпить, расцѣплять, отстегнуть, отстагивать: (*Eccl.* ѫазпинатель, пропинатель, krzyżownik); rozpościerać, rozbijać, ausſpannen. Sukna na ramy rozpinają, wyciągają. *Grod. Dis. E.* Tyfis najpierwszy w morzu rozpiął żagle. *Bardz. Trag.* 87. Rozpięte łożko; *Vind.* napneuna postel, thpanpat, das Spannbett, łóżko do rozpinania. — *§. Oto baranek, któregoście wy rozpięli, i grobu oddali. *Pim. Kam.* 249. (ukrzyżowali). — §. Rozpinać, odpinać; aufknöpfen, aufheſteln. *Cn. Th.* 930. ROZPIĄKA, i, *ż.*, rozpiąka w warsztacie tkacza, służy do rozpinania roboty. *Magier. Mskr.* das Sprenkel; bey den Leinwebern.

ROZPIĆ się *recipr. dok.*, Rozpijać się *niedok.*, przywyknąć pijaństwu, ins Saufen kommen, sich dem Trunke ergeben; (*Ross.* распить, распивать wypić, spełnić, popijać po woli); *Ross.* раскуликаться. Gdy się człowiek rozpije, tedy żołądek więcéj napoju w się bierze, niżeli przedtym brał. *Sak. Probl.* 176. — *Activ.* Rozpić kogo. *Przestr.* 88, *ob.* Rozpoić.

ROZPIÉC, rozpiekł, *f.* rozpiecze *cz. dok.*, Rozpiekać *niedok.*, dobrze wypiéc, gut ausbacken, zerbacken; (*Boh.* rozpekati, rozpecy; *Bosn.* raspechjati krùh). Rozpiéc się, dobrze się wypiéc, tüchtig ausbacken. W ogniu się to naczynie rozpiekło, a sól wytrzeszczała. *Torz.* 244. Wstawić te mieszaniny na wolnym ogniu, aż się dobrze rozpieką. *ib.* 245. ROZPIECZĘTOWAĆ *cz. dok.*, Rozpieczętowywać *częstl.*, rozpieczętowuje *pr.*: odpieczętować, aufſiegeln, das Siegel aufbrechen, erbrechen; *Boh.* rozpečetiti, rozpečetowati; *Bosn.* raspecjattiti; *Rag.* odpecjattiti, razpecjattiti; *Croat.* razpechatiti, razpechatújem; *Slav.* otvoriti knjgu; *Eccl.* распечатываю, отпечатываю; *Ross.* распечатать, распечатывать. Czemużbyś tego listu nie miał rozpieczętować? *Teat.* 48, 78. *Zab.* 2, 334. *Alb.* Do rozpieczętowania, mogący być rozpieczętowanym, *Croat.* razpechatni; *Rag.* razpecjatni, odpecjatni.

ROZPIERAĆ, *ob.* Rozeprzeć.

ROZPIERZCHNĄĆ się, rozpierzchli się *rec. jedntl.*, Rozpierzchać się *niedok.*, (*Etym.* pióro, pierza); *Boh.* rozprchnauti se, rozprchati se; (rozprchljm se rozgniewać się), rozutikati se; *Sorab.* 1. rozcżekam; *Ross.* разбрестися, разбродиться; rozskoczyć się, rozbiédz się; aus einander ſtieben, aus einander laufen, von einander fliehen. Niech się rozpierzchną nieprzyjaciele twoi, a niech uciekają od oblicza twojego. 1 *Leop. Num.* 10, 35. Kompania rozpierzcha się, jedni chodzą, drudzy powracają. *Teat.* 33. *d*, 93. Rozpierzchnijcie się wszyscy, szukajcie go wszędy. *Teat.* 51, 27. Rozpierzchły *Boh.* rozprchlý. — Rozpierzchle *adverb.*, n. p. Rozpierzchle śnieg przyprószył włoski pieścidełka. *Mon.* 76, 1. Gałęzie rozpierzchłe, *sparsi*, bez żadnego porządku po pniu rozrzucone. *Jundz.* 2, 11. Rozpierzchnienie, ROZPIERZCH, u, *m.*, nagłe rozprószenie w różne strony, pryśnienie; das Auseinanderſprengen, Ausreißen; *Sorab.* 1. rozczek. Nieba uderzą na cię z piorunów rozpierzchu. *Mon.* 71, 721. ROZPIERZYĆ *cz. dok.*, Rozpierzać *niedok.*, rozprószyć, zerſtreuen, zerſtieben. On może nawy, łodzie, galeony, Pod Brunduzyum spali i rozpierzy. *Chrośc. Fars.* 383

ROZPIEŚCIĆ kogo *cz. dok.*, Rozpieszczać *niedok.*, pieszczotami roznarowić kogo, einen verzärteln; *Rag.* razblûditi, razbludivati, razmàzati; *Bosn.* razbluditi; *Croat.* prokshiti; *Ross.* нѣжить, нѣжу, лелѣть, изнѣжить (cf. nigus), баловать. Rozpieszczony (*Rag.* razbluudjen). Rozpieszczenie *Bosn.* razbludnost, razbluda. Spodziewali się, aby miał położyć wezgłówko pod nasze ciało, na którymby smaczno spali, t. j. rozpieścić je, abo dać jaką przyczynę, abyśmy się radowali, w tych rzeczach, w których się nie godzi. *Baz. Hst.* 204. Ludzie rozpieszczonego żywota, nie godzą się na rycerski stan. *Modrz. Baz.* 436, (cf. papinkowaty). Omfala z Herkulesa śmiała się, jak z człowieka najrozpieszczeńszego. *Jabł. Tel.* 203. Jak ty się mogłeś rozpieścić w kochance, Miasto żony dajesz przystęp brance. *Chrośc. Ow.* 8. rozkochać się, sich zärtlich verlieben.

ROZPIĘCIE, ROZPIĘTY, *ob.* Rozpiąć. ROZPIJAĆ, *ob.* Rozpić.

ROZPIŁOWAĆ *cz. dok.*, piłą rozerznąć, zerſägen; *Ross.* распилить, распиливать; *Eccl.* разпиловую. Rozpiłowanie; *Ross.* распилка, das Zerſägen. — §. Pilnikiem rozpiłować lub rozetrzeć, zerfeilen. Ćwierć dukata grubym pilnikiem rozpiłowawszy, z tym zmieszać proszkiem, tak aby na dno złoto nie upadło. *Torz.* 98.

ROZPINAĆ, *ob.* Rozpiąć.

ROZPIS, u, *m.*, niezezwalające zdanie, różnica, niezgoda; Verschiedenheit der Meinung, Nichteinhelligkeit, Widerspruch. (*Ross.* росписъ spis, regiestr, росписка, расписка, росписочка kwit; *Eccl.* роспись, главизна оглавление treść rozdziałów, prospekt). Kiedy w rozwiązaniu sprawy różność zdań sędziów czyli rozpis zajdzie, na ów czas każdy przyczynę przekonania swego wyraża. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 247. *Sejm. Grod.* 2, 214. ROZPISAĆ, *f.* rozpisze *cz. dok.*, rozpisuje *pr.*, Rozpisywać *frequ.*; *Boh.* rozepsati, rozpisowati; *Ross.* расписать, расписывать; *Eccl.* разписую; różnie, do różnych, na różne miejsca popisać, an viele verschiedentlich schreiben. (*Bosn.* raspisati *definire*, raspisalać zemglje *geographus*; *Rag.* razpîsati *definire*). Rozpisałem listy do różnych przyjaciół i krewnych. *Kras. Doś.* 48. Orygenes miał tych, co jego księgi rozpisowali. *Sk. Dz.* 113. różnie przepisowali, verschiedentlich abschreiben. — §. Rozpisuję lud na osadę miasta, żołnierza na roty; schriftlich abtheilen, eintheilen, anordnen. Pułkownik stanowiska i leże rozpisował sobie po dobrach

duchownych. *Birk. Exorb.* 28. Rozpisowanie żołnierza na roty, *decuriatio. Cn. Th.* 950. — §. Rozpisuję rok, pomykam roku, zwłoczę sprawę. *Cn. Th.* 950 den Termin weiter hinaus schreiben. Rozpisany rok, *ob.* zawieszona sprawa. Rozpisanie roku = odwłoka prawna. ROZPISAĆ się *recipr.*; *Ross.* расписаться; zapędzić się w pisanie, ins Schreiben gerathen. Niemcy najbardziéj się koło rzeczy kopalnych rozpisali. *Kluk. Kop.* 2, 7. — §. Rozpisać się, różnie odpisać się, nie zgadzać się, nicht beystimmen; *Eccl.* разглашающеся, разглаcующеся. Rozpisanie się *Eccl.* разгласіе, разгласие. ROZPISOWY, a, e, od rozpisu, die Verschiedenheit der Meinungen betreffend. W sentencyonarzu rozpisowym sędziowie zdania swoje większości przeciwne, zapisować mają; rozpis jednak takowy nie ma nie ubliżać wyrokowi większością zapadłemu. *Sejm. Grodz.* 2, 214.

ROZPISTY, ROSPISTY, a, e, ROSPISTO *adverb.*, *Cn. Th.* 950; ROSPITY, ROSPITO. *Syr.* 1001. Rospisto, rospistego co, rospiste warzenie, rospista kasza; *coctura pultis crassior et distinctis seu non confusis granis. Cn. Th.* dick gekocht, aber so, daß die Körner ganz bleiben. Rospista kasza, sypka kasza, tak gotowana, że się rozsypuje. *Wład.* Ryż rozpito warzony w polewce. *Syr.* 1001. Ryż rozpito dobrze uwarzony z polewką kapłoną. *ib.*

ROZPŁACIĆ *cz. dok.*, różnie wypłacić; *Croat.* razplácham *dissolvo*, verschiedentlich abzahlen.

ROZPŁAKAĆ się, rozpłaczę się *recipr. dok.*, rozpłakuje się *pr.*; *Boh.* rozplakat se, rozplakowati se; *Rag.* rasplakkatise: *ploro*. *Rag.* rasplakkati koga = rozrzewnić kogo; *Ross.* расплакаться, расхныкаться, разныться. (cf. rozwyć), na dobre płakać, nie przestać płakać; sich verweinen, in Thränen zerfließen, ins Weinen kommen. Cnotliwy starzec rozpłakał się z radości, patrząc na syna; ale wkrótce rozpłakał się i z żalu, dowiadując się o śmierci brata. *Stas. Num.* 1, 212. *Teat.* 12. *a*, 5. Para dziatek biegą w koło rozpłakana, Beczą i chwytają się ojca za kolana. *Przyb. Ab.* 226. Nie ukazujmy dziecięciu cacka, którego mu dać nie można, bo się rozpłacze. *Stas. Zamoj.* 23.

ROZPLĄSAĆ się *recipr. dok.*; *Ross.* расплясаться; roztańcować się, ins Tanzen gerathen.

ROZPŁASZAĆ, *ob.* Rozpłoszyć.

ROZPŁASZCZYĆ *cz. dok.*, Rozpłaszczać *niedok.*, *ROZPŁASKOWAĆ, n. p. miedź. *Mącz.*; *Boh.* rozpleskuauti; *Bosn.* raspleskati, rasplosnatiti; *Rag.* raspleskatti, rasplosnatti; (rasplesskan, plosnast, plossan = płaski); *Croat.* razpleszanl *allisus*, *elisus*; *Ross.* расплющить, расплющивать; spłaszczyć co, płaskiem uczynić, płasko rozklepać, flach machen, platt schlagen. — *Transl.* Gdy tytuł króla sobie śmie ten szalbierz właszczyć, Każ go rzecze, gwoździami na krzyżu rozpłaszczyć. *Pot. Zac.* 123. (rozpiąć, rozbić). Nad odyńcem na ziemi rozpłaszczonym stoją, Dziwując się, lubo się tknąć go jeszcze boją. *Żebr. Ow.* 201. ROZPŁASZCZYCIEL, a, *m.*, który rospłaszcza, der Plattschläger; *Rag.* razplosctitegl, n. p. złota, der Goldschläger.

ROZPLATAĆ, *ob.* Rozpleść.

ROZPŁATAĆ *cz. dok.*, rozciąć, spłatać; (*Boh.* rozpoltiti wepře na dwé, *ob.* Pół, *ob.* Połeć, *ob.* Rozpołowić; *Vind.* resdjati, gorszieptti; *Bosn.* rasplatiti; *Rag.* rasplätiti; *Ross.* распластать, распластывать, in zwey Hälften zerspalten, entzwey spalten. Rozpłataj tę rybę, a wątrobę jéj schowaj. *W. Tob.* 6, 5. (*Rag.* razplatiiseja *piscis exsinteratus*). Gdy kucharz rybę rozpłatał, znalazł w wnętrznościach pierścień. *Zab.* 13, 42. Na piérwszym spotkaniu na pół go jak szczupaka, rozpłatałem. *Boh. Kom.* 4, 246. Ten pałasz we krwi twéj opłukam, rozpłatawszy ci łeb od ucha do ucha. *Teat.* 9, 66. Piérwszym przycięciem gębę mu rozpłatał. *Mon.* 64, 225. Junaków najmilsze wyrazy są: ściąć, rozsiekać, rozpłatać. *Teat.* 36. *b*, 63. Rozpłatanie, *rozpłat (*Carn.* resplat, respok). Do rozpłatania, dający się rozpłatać, *Rag.* razplativ *scissilis*; *Bosn.* rasplativi.

ROZPLĄTAĆ *cz. dok.*, zaplątanego co rozpleść, odplątać; entwirren, aus einander bringen, aus einander knüpfen. Węzeł rozplątać. *Węg. Marm.* 1, 27.

ROZPŁAWIĆ *cz. dok.*, Rozpławiać *niedok.*; *Ross.* расплавить, расплавливать; roztopić, zerschmelzen. Rozpławianie, roztopienie *Ross.* расплавка. Rozpławić się, roztopić się, rozpłynąć się *Eccl.* разжизатися. ROZPŁAWNY, a, e, roztopiony, zerschmelzen. — *Fig.* Rozpławne od puchliny członki. *Hor.* 1, 195.

ROZPLAZNĄĆ *nijak. jedntl.*, rozpłynąć, rozleźć się rozmoknąwszy, zerfließen, zergehen, z. B. im Wasser. *X. Kom.* Który się pojawi kolwiek mąż do tej rzéki, z niéj niechaj *wystanie Pełnożem, i ukrwawszy wód [illegible] się stanie; *subito mollescat in undis. Żebr. Ow.* 90.

ROZPLECIONY, *ob.* Rozpleść.

ROZPLEM, u, *m.*, rozmnożenie, rozpłód; das Vermehren, die Fortpflanzung. Ledwie co wybór między ludźmi i zwierzęty Zachowany po rozplem od zguby wszystkiéj. *Przyb. Mil.* 575. ROZPLEMIĆ, ROZPLENIĆ *cz. dok.*, Rozplemiać *niedok.*; *Boh.* rozplemeniti, rozplemenowati; rozpłodzić, rozkrzewić; fortpflanzen, vermehren. Tu Pomona soczyste owoce rozplemia, Tym milsze, iż je rodzi bez uprawy ziemia. *Przyb. Luz.* 280. [illegible] 247. — *Fig.* W niektórych krajach klasztory zbyt są rozplemione, ale też w wielu miejscach [illegible] *Pol.* 2, 157. rozmnożone.

[illegible]O PLEŚĆ, rozplótł, *f.* rozplecie, rozplotę *cz. dok.*, Rozplatać *niedok.*, rozplatuje *contin.*; *Boh.* rozplesti; *Vind.* resplesti, resnisati, resdeniti, gorresnisati; *Croat.* razplesztl, razpletam; *Bosn.* razplesti; *Rag.* razplesti; *Ross.* расплесть, расплетать, odplatać co splecionego, aufflechten. Włos jej rozplecionemy po wietrze, i tam i sam chodził. *P. Kchan. Jer.* 65. Poki Anioł włosy We dwie rozplatuje kosy .... *Leszcz. Hor.* 2. Q. Rozplotę płotę jéj. *Rej Post.* K 6. — *Transl. fig.* Rozpleść co = rozgadać co, rozpaplać; ausplaudern, ausschwatzen. Przechodzi się sekret z ucha do ucha, aż trafi na świegota, który szeroko rozniesie i rozplecie z sporym naddatkiem. *Pilch. Sen. list.* 3, 364. Prawdziwie nie mam skarbu żadnego,

to tylko bajkę ktościś rozplótł. *Teat.* 11, 65. Ta niepoczciwa geba to rozplotła. *Boh. Kom.* 2, 299.

ROZPLESZCZEĆ *cz. dok.*, Rozpleskać *niedok.*; *Ross.* расплескать, расплескивать, распачкивать; z plaskiem rozlać, roztopić, rozpuścić; plätschernd vergießen, fließen machen, zerrinnen lassen. Lód jeżeli gdzie bałwanami stoi, Gęsta go z góry kropla w szczat rozpleszcze. *Chrość. Luk.* 101.

ROZPŁÓD, u, *m.*, ROZPŁODEK, dku, *m.*, *dem.*; *Bosn.* rasplod, razrod, (rasplodnost *propagatio*); *Croat.* rázplod *propagines, surculus*; *Ross.* расплодъ; rozkrzewienie, rozmnożenie, płód; die Fortpflanzung, Vermehrung, Brut. Życiem słońce natchnęło rozpłód radośny Zielonéj wiosny. *Kniaź. Poez.* 3, 4. Szarańcza gałęzie nawet z drzewa wypasła, rozwlokłszy wszędzie roje rozpłodków swoich. [illegible] 122. — *Fig.* Poseł Krzyżacki, jakoby rozpłodek jaki wewnętrznych rozterków między Polakami zarzuca; *veluti seminarium. Krom.* 596. siemię, zawziątek, zapłodek, Same der Zwietracht. ROZPŁODZIĆ *cz. dok.*, Rozpładzać *niedok.*; *Boh.* rozploditi, rozplozowati; *Bosn.* rasploditi, raskładiti, raspasti, raspaasti, (*ob.* Rozpaść, rozpasać); *Rag.* rasploditti, razplodîvati; *Croat.* razplodújem; *Ross.* расплодить, расплoжать; rozplemić, roz[illegible], [illegible], rozkrzewić; [illegible]. Liczne potomstwo chce jeszcze rozpłodzić. *Teat.* 1. *b*, 29. To było ich mieszkanie i rozpłodzenie ich. *Budn.* 1 *Chron.* 4, 33. (rozród). Franca prędko się u nas rozpłodziła i rozmogła. *Biel. Św.* 255. — *Fig.* O zwodzące [illegible] *Przyb. Luz.* 261. — §. Grunt rozpładza deszcz rozcho[illegible] machen. ROZPŁODZICIEL, a, *m.*, który rozpładza, roz[illegible] gliza, razplodniza; *Croat.* razploditel, *f.* razploditelicza.

[illegible]

[illegible] *Eccl.* воспламенити. Ludzi podżarzył i rozpłomienił, a [illegible] zünden; *Bosn.* rasplanuti *exardescere.*

[illegible] płoszył je pan z onego miejsca po wciornastkiéj ziemi, [illegible] *Genes.* 11, 8. (rozprószył. 3 *Leop.*). Rozpłoszenie *Ross.* [illegible]

*ROZPLOZNĄĆ się *recipr. jedntl.*, rozejść się, rozpaść się; [illegible] rozplozł się wał twój! 1 *Leop. Jer.* 49, 4. (zszedł padoł twój. 3 *Leop.*).

ROZPLUĆ *cz. dok.*, Rozpluwać *niedok.*, pluciem rozmiękczyć, [illegible]; *Rag.* [illegible]; *Ross.* [illegible]

ROZPŁYN, u, *m.*, ein flüssiger Körper, etwas Flüssiges. Gdy cząsteczki nie są spojone, lecz wolno i osobno jedna od drugiéj ruszają się, i kształt biorą od naczynia, w którym są zawarte, to ciało nazywamy rozpłynem, *liquidum. Rog. Doś.* 1, 66, (cf. rozciek). Woda i insze rozpłyny. *Jak. Mat.* 3, 335. Ważki do rozpłynów, *aërometre. ib.* 3, 386. ROZPŁYNĄĆ się *recipr. jedntl.*, Rozpływać się *niedok.*; *Boh.* rozplynauti se; w różne strony odpływać, aus einander schwimmen. Ryby się rozpłynęły. *Tr.* — §. Rozpłynąć, rozpuścić się w wodzie, roztaić się, w płyn się rozejść; *Boh.* rozplynauti; *Sorab.* 1. žkru szo, rozbežu szo; *Ross.* расплыться, расплываться, разжидѣть; *Eccl.* разжижатися, zerfließen, zu einem flüssigen Körper werden, zergehen. Niektóre ciała suche, gdy się wystawią przez czas na powietrze, rozpływają się; chociażby się nic płynnego na nie nie wlało. *Kruml.* 89. Gdy ciała przez ciepło kształtu rozcieku nabierają, mówimy że się rozpływają. *Kruml.* 179. Nie w każdéj wodzie mydło się [illegible] *Fig. transl.* Prędko się ta mgła rozwinie, I w deszcz łez gorzkich rozpłynie. *Dar. Lot.* 23. Żałościwa, Powoli się na mokre [illegible] ło). Wiem, że się Wc Panny serduszko aż rozpływa z [illegible] Freuden. Serca ogniem w nas gorzały, I słuchając go, [illegible] rozpływały się). Matka rozpływała się w pociesze z talentów syna. *Kras. Pod.* 2, 47. Tak mile poziewał, że damy na [illegible] — §. Aż się radość po mnie rozpływa, gdym go słyszała mówiącego. *Teat.* 25. *c*, 105. rozchodzi się, rozszerza się; [illegible] wenn ....

ROZPOCZĄĆ, rozpoczął, *f.* rozpocznie, rozpocznę *cz jedntl.*, [illegible] *hic multitudo significatur, quasi dicas: multa et varia inchoare. Cn. Th.*, (*ob.* Porozpoczynać). Rozpocząć w mocy naszéj jest, skutkiem fortuna kieruje. *Pilch. Sen. list.* [illegible] 51. Zostań, zakończymy rozpoczętą rozmowę. *Teat.* 49. *b*, 10. Noc rozpoczęła się. *ib.* 86.

ROZPODZIAĆ, *f.* rozpodzieje *cz. dok.*, Rozpodziewać *niedok.*, podziewać, zapodziać; *quanquam hic multitudo si*[illegible] Na cożeś te pieniądze rozpodział? *Tr.*

ROZPOGODZIĆ *cz dok.*, Rozpogadzać *niedok.*; *Bosn.* razve[illegible]; zupełnie wypogadzać, ganz aufheitern. Jéj czoło zdało się [illegible] 115.

1\. ROZPOIĆ *cz. dok.*, Rozpajać *niedok.*; *Boh.* rozpogiti; *Ross.* [illegible]; rozkleić, ableimen, los machen.

2\. ROZPOIĆ kogo *cz. dok.*, Rozpajać *niedok.*, przykładać się do tego, żeby się kto rozpił, pojkiem go rozlać; einen zum Säufer machen, ihm das Saufen angewöhnen, ihn

zum Soffe verführen. Żydzi umieją chłopa najsztuczniéj zwodzić i rozpajać. *Przestr.* 246. Kolejno propinacye trzymając, siebie i drugich rozpajali. *Gaz. Nar.* 1, 20. Każdy z tych dawnych królów w pijaństwie dziwne rzeczy broił, August zaś Polskę do reszty rozpoił. *Kras. Mysz.* 99. — *Fig.* Klęskami ląd utuczył, rzéki krwią rozpoił, zbójca w szarłat odziany, Filipowe plemię. *Nar. Dz.* 1, 159.

ROZPOŁOWIĆ, ROZPOŁOWICZYĆ *cz. dok.*, Rozpoławiać *niedok.*; (*Boh.* rozpolčiti, rozpůliti, rozpoltjm; *Rag.* raspolovitti, razpolôtiti; *Bosn.* raspoloviti, razdjeliti; *Croat.* razpolovlyújem); na dwie połowy rozdwoić, rozdzielić, in zwey Hälften zertheilen, zerspalten, *pr. et tr.* Rozpołowione nogi. *Otw. Ow.* 569. Rozpołowionemi kopytami, *bisulcis*, biły byki ziemię. *Otw. Ow.* 258. (racicami). Te mi dwie osęce serce rozpołowiły. *Pot. Arg.* 566. (rozkrajały). Wojsko wprzód rozpołowił. [illegible] *H. S.* 194. *Chrośc. Job.* 199. Bez twego zdrowia Wszystka nam się pociecha nasza rozpołowia. *Pot. Arg.* 741. (niecała; połowę jéj tylko czujemy). Z mniemania Faryzajskiego rosła rozpołowiczona sprawiedliwość. *Zien. Post.* 2, 555. Do rozpołowienia, rozdzielny na połowę; *Rag.* raspolovgliv, raspolovni, theilbar.

ROZPOMNIEĆ *cz. dok.*, Rozpominać *niedok.*, rozpamiętać, rozważać; durchdenken, überlegen, [illegible]; *Boh.* rozpomjnám, rozpomenutj *recordatio*; *Sorab.* 1. rozpomnu, rozpominam, rozhladuyu. Rozpomnieć sobie rozliczność dobrodziejstw, a rozmyślić sobie strach pogróżek pańskich. *Rej. Ap.* 19. *W. Post. W.* 156. Abyśmy sobie śmierć Jezusową rozpominali. *Kanc. Gd.* 236. Potym rozpomnij sobie dusza moja [illegible]. *Bzow. Roż.* 73. Pilnie zdradę Amuratową u siebie rozpominam. *Baz. Sk.* 64. Rozpomnijże każdy dziś dobroć pana swego. *Kanc. Gd.* 58. Rozpomnij, żeś brał dobra twe za żywota twego, a Łazarz niewczesy. *Wisn.* 469. Rozpomnij sobie na onego bogacza, iż jeden na maluczki czas użył rozkoszy, a drugi też na maluczki czas onéj nędzy swojéj. *Rej. Post. Y y* 2. Rozpomnieli sobie krew brata swego. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 9, 38. ROZPOMNIEĆ się *rec.*; *Boh.* rozpomenauti se; z uwagą przypomnieć sobie, sich mit Aufmerksamkeit erinnern, [illegible]. Nie rozpomniał się Joas na miłosierdzie, które z nim uczynił Jojada. *Biał. Post.* 105. (nie rozpomniał się. 3 *Leop.* 2 *Paral.* 24, 22). Panie, *rozpomień się, żeś mię zlepił, jako błoto. 1 *Leop. Job.* 10, 9. Ani się rozpomniał na podnóżek nóg swoich. 1 *Leop. Lam.* 2, 1. (ani wspomniał. 3 *Leop.*). Teraz panie *rozpomień się na mię. 1 *Leop. Tob.* 3, 3; (*wspomień na mię. 3 *Leop.*). Rozpomień się na Abrahama. 1 *Leop. Exod.* 32. Rozpomniał się na śluby święte swoje. *Rej. Post. D d d* 4. ROZPOMINACZ, a, *m.*, który rozpomina, der Erinnerer; *Sorab.* 1. rozpominačžer, rozpomnik; *f.* rozpomničžža.

ROZPONA, y, *ż.*, 1. ROZPONKA, i, *ż. dem.*, n. p. Wacek z rozponami, jak giermek jaki, za nim nosiła. *Tward. Pasq.* 85, *ob.* Rozpinka. — 2. ROZPONKA, rosponka, roszponka, ziele na sałatę jesienną używane. *X. Kam.* *rapunculus*, Rapunzel, *ob.* Kolnik dziki, rzepa płonna.

ROZPOR, u, *m.*, ROZPORKA, i, *ż. dem.*; (*Boh.* rozporka; *Ross.* распорка, *ob.* Rozwora); rozprócie, rozszczepanie, rozdzielenie; das Zertrennen, [illegible], Aufspalten; *Boh.* rozparek, rozparček; *Sorab.* 1. rozpor; *Vind.* resziep, ziep, preziep; *Croat.* rázrez; *Ross.* разрѣзъ, пройма; (*Eccl.* [illegible] — *Fig.* Król Czeski nakłonił różne Śląskie książęta do poddania mu się, a rozporem ciała tego koronę swoję pomnożył. *Nar. Hst* 6, 265 (rozczłonkowaniem). — Ż Rozpór, - Rozporka, ROZPOREK, rku, *m.*, 1) w sukni, der Schlitz im Kleide; *Boh.* rozparek; [illegible]; *Sorab.* 2. schliza. §. *Fig.* Drugi raz niech mają pokój panieńskie rozporki. *Pot. Jow.* 120. Już to nie dworka, co nie ukaże rozporka. *Rys. Ad.* 21. — 2) Rozpora, rozprawa, kłótnia; Disput, Streit; *Boh.* rozpor, spor. Wkrótce nastąpi, z [illegible] *Hor.* 1, 70. Dzieweczkę gwałtem wziąć, na drodze rozbić; na to wszystko nie rozpora. *Falib. L* 3. ROZPORNY, a, e, do rozprócia, rozłączny, zertrennbar; *Vind.* resporgliu, pargatliu. ROZPOROWY, a, e, od rozporu [illegible]; *Ross.* распорный.

ROZPORAĆ, *cz. dok.*, różnie wyrwać, [illegible] gen, ausšatten. Dlategom [illegible] W ziemię naszą, tobie tu Leszno zostawił. *Tward. Mosc.* 146.

ROZPORE, *ob.* Rozpróć.

ROZPORŻĄDZIĆ *cz. dok.*, Rozporządzać *niedok.*; *Ross.* распорядить, распоряжать; [illegible]; urządzać, przyrządzać; [illegible], zwerdnen, [illegible]. Ten pan [illegible], ten nasze zamysły, Jako chce rozporządza, jako chce kieruje. *Opal. Sat.* 22. Chrystus rozporządza sercy naszemi. *Bals. Niedz.* 1, 446. Nas wola boska stanem, kondycyą i sposobnością, [illegible]. *Mon.* 69, 595 w [illegible]. Rozporządzony; *Ross.* благоустроенный, cf. uporządkowany. Rozporządzenie, *Vind.* vnaredba, vnarejenje, notemare, uje; *Ross.* благоустроение, [illegible]; *Eccl.* [illegible]. Rozporządzenie wielu rzeczy, ściągające się do pewnego celu, zgodnie [illegible] do wyprowadzenia żądanego skutku, nazywamy porządkiem. [illegible] 75, 654.

ROZPOSAŻYĆ *cz. dok.*, rozdawać, roztrwonić; ausspenden, [illegible], verschwenden. Długo cedane [illegible] na święte uczynki. *Zab.* 14, 255. *Szym.* Tam się nauczysz w szkole przebiegłej, wybornej, Jak grzecznie rozposażyć zbiory przodków skrzętne. *Kras. Sat.* 65.

ROZPOŚCIERACZ, a, *m.*; *Ross.* распостранитель; rozszerzyciel, der Ausbreiter. Jehowa stworzyciel niebios i rozpościeracz ich. *Budn. Jes.* 42, 5. ROZPOSTRZEĆ, *f.* rozpostrzy, rozpostrzę *cz. dok.*, *Rozpostrzać, Rozpościerać, *niedok.*; *Boh.* rozprostřjti, rozestřjti, rozprostřený, prostirati, prostru, (prostěradlo prześcieradło, podstjrati podścielać, obstjram obwodzę, otaczam; *Slov.* stref, strem; *Lat.* sternere, cf. stratum, cf. *Germ.* Streu); *Sorab.* 1. přeztžeram, přezečeram, přeztru, přiestriu, piestrim, přestrież, přeztřene *tensus*; *Vind.* prestreti, prestrem,

zhresprestreti, gorprestreti, resprestirati, s'prostreti, s'prostérl, spróstrem, trofiti, (resprostina, resprestrina, resprostrifhe = przestrzeń); *Carn.* tresyti *sternere*, sprestrim = rozprzestrzeniam; resprostina = przestrzeń; *Croat.* razpresztíram, razpresztert, izpresztíram, izpresztreti, preztirati, preztiram, presztiram, preszterlszem, przesztreti *persternere*, (podsztreti, podsztíram, podszterlszem = podścielać, obsztíram, obszterlszem = opasać); *Dal.* izprosztiram; *Rag.* steratti, prostrjêti, prostîrati, razastrjêti, rastrieti, obastrjêti, prostràniti (*ob.* Strona; prostran = przestronny), *sternere, tendere, extendere*; *Bosn.* sterati, prostranniti, prostriti, rosteghnuti (rozciągnąć), (prostriti odar = łóżko słać: *Slav.* prostérti = nakrywać stół); *Ross.* распростереть, распростирать, простереть, простирать, (*oppos.* spostrzedz się); rozszczepierzyć, rozpiąć, rozciągnąć; ausstrecken, ausdehnen, ausbreiten. Tak znamienitą kondycyą rozpostartemi rękami zawitać nikt nie poniecha; *obvus ulnis.* *Krom.* 595. mit ausgespreizten, offnen Armen. Rozpostarcie rąk *Eccl.* рукопростертие. Rozpostarty; *Ross.* простертий, (cf. stért). Rozpostarte, rozpięte płótno. *Cn. Th.* 931. Bóg rozpostrza niebiosa, jako nić, a rozciąga je jako namiot na mieszkanie. 1 *Leop.* *Jez.* 40, 22. Ostatni cyrkuł, większym się obracając obrotem, im więcej od spólnego środniego odstępuje punktu, tym większą rozpościera się rozłożystością. *Bardz.* *Boet.* 157. *Pateo*, rozszérzam się, rozpostrzam się, otworzysty jestem. *Urs. Gr.* 238. — *Transl. fig.* Rozciągnąć, rozszerzyć, rozwieść, ausdehnen. Wszelkie rosnące ziele płód w sobie zawiera, Który się w nieśmiertelny rozdzaj rozpościera. *Zab.* 6, 157. Rozpostarty szeroko *Eccl.* небоширокий. Rozpościerać państwo swoje, chorągwie swoje, rozciągać proporce, moc swoję rozprzestrzenić, seine Gewalt ausdehnen. Jam się chciał uniknąć, żebyś miał miejsce lepiej swoje państwo rozpościerać. *Teat.* 6. *b*, 64. Grzeczny chcą na sercu waszym proporce rozpościerać. *Birk. Zamoj.* 5. Królestwo dyabelskie burzą, a proporce Chrystusowe długo i szeroko rospościerają. *Birk.* *Dom.* 41. Umysł, jak pan ciała, niech rozpostrze swe proporce. *Gorn. Dw.* 578. — §. *Aliter:* Rozpościerać proporce = chełpić się. *Cn. Th.* 951. sich breit machen, groß machen, groß thun. — §. Nieprzyjaciele nad chłopy, nad mieszczany, nad budowaniem samym wielką srogość rozpościerali. *Krom.* 288. wydziwiali. — §. Rozpostrzeć się gdzie = rozgościć się, rozgospodarować się, rozlokować się; sich wo einquartieren, sich wo so wie zu Hause einrichten, sichs wo bequem machen, nach Willkühr disponiren. W zamku Smoleńskim największe wojsko się rozpostrze. *Biel. Św.* 273. (zmieści się, umieści się). Tak wiele ludzi przybyło do Krakowa, że się w mieście wszyscy rozpostrzeć nie mogli, aż polem drudzy leżeli. *Biel* 146. Dom piękny, będziemy się mieli gdzie rozpostrzeć. *Teat.* 26, 71. Jeszcze to mój dom, nie masz Wc Pani prawa w nim się rozpościerać. *Teat.* 28, 79. — §. Rozpościerać się z rzeczą, rozwodzić się z rzeczą. *Cn. Th.* szerzyć się, sich weitläuftig ausbreiten. Co za serdeczne rozmowy, co za słodkie dwóch czystych dusz rozpościeranie się! *Teat.* 47. *c*, 57. rozlewanie się, Ergießung. Rozpostarłem ja prośby moje przed królem, by mnie nie kazał odwieść. 1 *Leop. Jer.* 38, 26. rozwodziłem, auf einander setzen, darthun. Nie w sprawiedliwościach naszych rozpostrzamy prośby nasze przed obliczem twoim; ale w lutościach twoich mnogich. 1 *Leop. Dan.* 9, 18. (rozpościeramy. 3 *Leop.*). ROZPOSTRZENIE, ia, *n.*, rozpościeranie; (*Ross.* распостертие, распростирание, простертие, простренie, *ob.* Przestrzeń); rozciąganie, rozpinanie; das Ausbreiten, Ausspreitzen, Ausdehnen. §. Bóg rzekł: niech będzie rozpostrzenie między wodami. *Radz.* *Genes.* 1, 6., *not.* «to słowo wszystko w sobie zamyka, cokolwiek nad nami widać, tak na niebie, jako i na powietrzu», das Firmament, die Veste des Himmels; (rozpostarcie *Bibl. Gd.*). Uczynił bóg rozpostrzenie, i rozdzielił wody. *Salin.* 2, 455, *ob.* Firmament, twierdzenie, utwierdzenie.

ROZTOPNIEC *nijak.*, *dok.*, potem rozciec, in Schweiß zerfließen; *Ross* распотѣть, разопрѣть.

ROZPOTRZEBOWAĆ *cz. dok.*, różnie wypotrzebować, verschiedentlich verbrauchen, aufbrauchen, verwenden. Wydatki rozpotrzebowane przez czas oblężenia. *Jak. Art.* 2, 560.

ROZPOWIEDZIEĆ, *f.* rozpowie *cz. dok.*, Rozpowiadać *niedok.*, z szczegółami opowiadać, erzählen, umständlich erzählen, aus einander setzen; *Sorab.* 1. rofpowedacž, rofpowiedam, rofpojedam. Rozpowiadano mi nie raz smutne przypadki zdrady fałszywych przyjaciół. *Teat.* 50. *c*, 67. Rozpowiedziałem te wszystkie przymioty, które dworzaninowi służą. *Gorn. Dw.* 14. *Sekl. Math.* 15. Rozpowiedz nam to podobieństwo. *Radz. Math.* 13, 36. *Budn.* *ib.* (wyłoż nam to podobieństwo. *Bibl. Gd.*).

ROZPOZNAĆ *cz. dok.*, Rozpoznawać *niedok.*, jasno aż do rozeznania czyli rozróżnienia poznać, deutlich erkennen, unterscheiden; *Sorab.* 1. rozpoznawam, rozpoznayu; *Croat.* prepoznati, prepoznavam. *Ross.* распознать, распознавать.

ROZPOŻYCZYĆ *cz. dok.*, Rozpożyczać *niedok.*, różnym różnie pożyczyć, verschiedenen verschiedentlich ausleihen, borgen. *Cn. Th.*, *Boh.* rozpůgčiti, rozpůgčjm, rozwěřjm, (cf. wierzyciel); *Sorab.* 1. rofposchěžu, rofposchežim.

ROZPRAĆ, *f.* rozpierze, rozpiorę *cz. dok.*, Rozpierać *niedok.*, (*distng.* rozeprzeć), piorąc czyli praniem rozpuścić, zerwaschen; *Boh.* rozeprati. — §. Rozbić, tego wybić, zerhauen.

ROZPRAGNIONY, a, e, mocno pragnący, sehr dürstend. Tu żywioł twórczy z deszczami płodnemi Zstępuje w łono rozpragnionej ziemi. *Kniaź. Poez.* 1, 150.

ROZPRASZAĆ, *ob.* Rozprószyć.

ROZPRAWA, y, *ż.*, ROZPRAWKA, i, *ż. dem.*; (*Boh.* rozprawka *sermo*, *apologus*; *Ross.* расправа = 1) indagacya, inkwizycya, 2) sądowa izba); czynność rozstrzygająca bądź mową, bądź uczynkiem; rozprawa, rozmowa rozbierająca co; die Unterredung, Verhandlung; *Sorab.* 1. rozretžwano; *Eccl.* разглагольствie. Rozprawa ta święta już się działa po wieczerzy pańskiéj, gdy długie a bardzo wdzięczne pan miał rozmowy z zwolenniki swojemi. *Rej.* *Post.* *G g g* 6. Na to odpowiadam krótko, z adwersarzami w rozprawę wstępując. *Salin.* 2, 100. w rzecz wstępując. To jest wszystka rozprawa z adwersarzami

o tym artykule. *ib.* 2, 65. Widzieliśmy, że z sobą rozprawę mieli. 1 *Leop. Dan.* 13, 38. (sprawę mieli. 3 *Leop.*). traktowanie o czym, z kim, das Verhandeln, die Verhandlung. Posła Tatarskiego król z tajemną rozprawą odesłał; *cum secretis mandatis. Krom.* 377. Tać jest wszystka dowodna rozprawa na pierwszy dowód adwersarza. *Salin.* 2, 45. (odpowiedź, odprawa zbijająca). Na to jeszcze odpowiedzi naszej i rozprawy z niemi potrzeba. *Salin.* 4, 185. Po zaspokojonych akcesoryach, przystępuje strona powodowa do wywodu sprawy swej albo induktu, co się właściwie rozprawą nazywa. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 158. die Einleitung des Processes. — §. Rozprawa, dysertacya; *Ross.* сочиненіе, eine Abhandlung. Rozprawa o kwadrowaniu koła. *Geom.* 1, 375. Rozprawa o rodzeniu się człowieczym. *Sienn.* 442. Rozprawa o powinności rodziców w wychowaniu dziatek. *Rej. Post. H* 6. — §. Rozprawa, rozpowiadanie, wyłuszczanie, rozbiór; Erläuterung, Erörterung. Rozdziału pierwszego rozprawa. *Petr. Ek.* 44. — §. Rozprawa wojenna = akcya, eine Action mit dem Feinde. Nie zdało mu się bitwą rozprawy szukać. *Warg. Cez.* 144. rozstrzygnienia sprawy, Schlichtung des Streits. — §. Rozprawa, skła w hucie, n. p. Spodziewam się sto kop tafel z rozprawy. *Torz.* 54. z rozprawienia masy, z rozpłaszczenia; das Ausbreiten, Flachmachen. ROZPRAWIACZ, a, *m.*, ROZPRAWCA, y, *m.*, (*Croat.* razpravitel *destructor, dissipator, obtrectator*; *Bosn.* raspravitegl *meledicus. Rag.* razpravitegl *detractor*; *Eccl.* расправитель *dispensator*; szeroko gadający, wielomówca; ein weitschweifiger Redner, der viel Worte macht, der gern viel redet; *Ross.* растоворщикъ. Z ciebie rozprawiacz nazbośny. *Teat.* 15, 59. Lepiejbyś na zapłacił rozprawiaczu moje sto talarów, a nie bajał próżno. *Teat.* 10, 46. Wieluż to tych dziecinnych rozprawiaczów, co się krasomowcami nazywają, nic nie poczytują za wysokie, jeno co z oczu niknie. *Pir. Wym.* 310. — §. Onoć rozprawca snów idzie. 1 *Leop. Genes.* 37, 19. (co sny wida. 3 *Leop.*); wykładacz, tłumacz, opowiadacz snów; Traumdeuter, Ausleger. ROZPRAWIĆ, *f.* rozprawi *cz. dok.*, Rozprawiać *nied. k.*, Rozprawować, rozprawuje *cont.*; *Boh.* rozprawěti, rozprawowati, (rozprawiti rozczesać); *Slov.* rozprawam *recito, fabulor*; *Sorab.* 1. rosprawiu, rospraju, rospravim, rozrežuju; (*Croat.* razpravlyati, razprávlyam *destruo, dissipo, disjicio*; razpravlyam dober glasz *diffamo*; *Bosn.* raspravit *expedire*, raspravgljati *obloqui*; *Slav.* raspravitise, svùchise = zewlec się, rozbierać się; *Rag.* razpraviti *dissipare, profundere*); *Ross.* расправить, расправлять (= wygładzić, wymarszczyć); rozprawiać co, sporządzać, rozrządzać, rozporządzać, rozszykować; anschicken, beschicken, einrichten, bestellen, in Ordnung bringen. Rozpraw' dom twój, bo tej nocy umrzesz. 1 *Leop. Jes.* 38, 1. Rozpraw dom twój, rozdziel dziedzictwo. *Dambr.* 879. Dom swój, na wojnę idąc, ma rozprawić, i żonę z dziateczkami w dobrym porządku zostawić. *Star. Ryc.* 48. Dobry człowiek dobrze czyni, i swoje rzeczy rozprawuje z rozsądkiem. *Gil. Post.* 282. Bóg jeszcze przed wieki on dawnych ciemności Nieporządek rozprawił mocą swej mądrości. *J. Kchan. Dz.* 1. Po zimie rozwiązawszy macice winne, rozprawują po żerdziech abo tykach. *Cresc.* 326. Jedne wełnę przędzą, drugie na takąż sprawę Palcami rozprawują żartkiemi postawę. *Otw. Ow.* 139. Wojsko po kwaterach zimowych rozprawią. *Tward. W. D.* 2, 208. rozdzielą, rozłożą; verlegen, eintheilen, ordentlich einquartiren. Będę rozprawował ludzi, a narody będą mi poddane. 1 *Leop. Sap.* 8, 14. (będę rządził). — §. Rozprawić służących etc., różnie odprawić, rozesłać; verschiedentlich abfertigen, wegschicken, entlassen. Zostawiwszy jednego pokojowego przy sobie, wszystkich innych rozprawił. *Klok. Turk.* 25. Żaden nie chce ująć stołu swego, i czeladzi niepotrzebnéj rozprawić. *Star. Ref.* 37. Rozprawiwszy posły, król odjechał; *dimissis legatis. Krom.* 482. Rozprawiono posłów krom odpowiedzi. *ib.* 485. Wątpliwą odpowiedzią posły Czeskie rozprawił. *ib.* 486. — §. Kazimierz w Grodnie zmarł, sześć synów zostawił, Wszystkich rozprawił. *Stryjk. Gon. R* 3. (każdego opatrzył, wydzielił go). — §. Rozprawić n. p. mąkę, etc., rozczynić, rozpuścić wodą; auflösen in Wasser, einrühren, einweichen, zergehen lassen, zerlassen. Mąka w naczyniu rozprawi się abo rozczyni letnią wodą i kwasem. *Kluk. Rośl.* 3, 262. Tamar wziąwszy mąki, zmieszawszy a zbiwszy z wodą, rozprawiła ją i uczyniła polewkę. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 13, 8. To wszystko winnym octem rozsprawić i warzyć, aż z tego musztarda będzie. *Haur. Ek.* 49. Moc tego ziela jest rozprawować, rozwodniać i wychędażać. *Syr.* 162. Mieczyk ziele rozgrzewa, rozdziałuje abo rozprawuje. *Syr.* 1287. Extrakt ten, gdy materyi lipkiej w ciele rozrzedzić i rozprawić nie może, przeto flegmistym ludziom nie ma być dawany. *Syr.* 351. Trociczki te przeciw melankolicznym wilgotnościom, rozcieńczyć, rozrzedzić i rozprawić służą do użytku. *Syr.* 412. — §. Rozprawiać w hucie śklanéj, płasko rozdalać masę śklaną, die Glasmasse flach machen. W kaszubie tafle rozprawiają, aby były gładkie, równe i płaskie; kuszuba po Niemiecku, Streckofen, t. j. piec rozprawujący. *Torz.* 33. Tafelnik strekuje czyli rozprawuje cholewy. *ib.* 47. Cholewa, sztuka szkła jak pęcherz rozdęta, z niéj tafelnik rozprawia tafle w kaszubie. *ib.* 32. — §. Bóg, zmierzył garścią swą wody, a niebiosa piędzią rozprawił. *Żarn. Post.* 2, 271 *b.* rozpostarł, ausbreiten, ausspreitzen. — §. Rozprawiać co z kim, czynić z kim o co, traktować z kim, mit einem unterhandeln. *Cn. Th.* — *Recipr.* Rozprawić się z kim, ułożyć się z kim, mit einem etwas abthun. Ostatek, jeśli źle, tam się rozprawiemy, Gdy na Jozefatowej dolinie staniemy. *Łącz. Zw.* 34. Oni nie wiele mówią, ale się zaraz pięścią rozprawiają. *Pilch. Sen. gn.* 120. Nieprzyjaciół nie w państwie czekali, ale się za granicą z niem rozprawiali. *Star. Vot. C* 4 *b.* — §. Rozprawiać o czym, abo co = traktować, pisać, rozmawiać, mówić o czym, czynić o co; von etwas handeln, schreiben, reden; *Bosn.* rozlosgiti; *Eccl.* разглагольствовати. W księgach tych Arystoteles o cnotach ogółem rozprawia. *Petr. Et.* 88. Tego pana Sieciecha nienawidzą za to, Że zawsze chce rozprawiać, jak brodaty Kato. *Tręb. S. M.* 6. Milcz

Waść, nie rozprawiaj, *Teat.* 12, 81. Jeszcze masz dosyć czasu rozprawiać mi o twojéj miłości. *Teat.* 48, 42. (powiadać, opowiadać). — §. Rozprawować się przed sądem, tłumaczyć się sądowi, sich vor Gerichte rechtfertigen. Pożyteczniejsza jest uwolnić niewinnego, aniżeli aby winowajca nie rozprawował się; *utilius est absolvi innocentem, quam nocentem causam non dicere. Szem. Cyc.* 60. ROZPRAWNIŚ, ia *m.*, człowiek rozprawny, lubiący prawić trzy po trzy, ein redseliger Mensch. Do rozprawnisia. *Kchan. Fr.* 55. ROZPRAWNISIA, i, *ż.* gadułka, eine Schwätzerin, Plaudertasche. Sroka tu leży, pierza garść i [illegible] Rozprawnisia, pani swojego gospodarstwa. *Pot. Pocz.* 497. ROZPRAWNOŚĆ, ści, *ż.*, gadatliwość, [illegible]; die Schwatzhaftigkeit, Redseligkeit. Ludu roztropnego nie ujźrzysz, ludu wysokiej mowy, tak żebyś nie mógł zrozumieć rozprawności jego, w którym żadnej mądrości nie masz. 1 *Leop. Jes.* 33, 19. Rozprawności [illegible] i [illegible] to złoto, ale [illegible] nic nie pomoga. *Lek. Ros.* 16. — §. Nierozprawność, [illegible] niemądrość. ROZPRAWNY, a, e, ROZPRAWNIE *adv.*, lubiący prawić, gadatliwy, redselig. Papuga rozprawne. *Budn. J.* 5. Nierozprawny, *infans. Mącz.* niemowlęcy. — §. Rozprawny, rezolut, nie długo się namyślający, *promtus. Cn. Th.* 952. [illegible] entschlossen. Rozprawnie, *expedite. Cn. Th.* rasch. — §. W bucie sklanéj, cholewy nierozprawne. *Torz.* 1 *b.* na tafle nie rozpłaszczone, nicht ausgedehnt.

ROZPRAŻYĆ *cz. dok.*, prażąc rozsuszyć, zerröstlen; *Bosn.* rasprasgiti.

ROZPRĘŻYĆ *cz. dok.*, prężąc rozprzeć, aus einander spreizen; *Boh.* rozpjíti, napjíti.

ROZPRÓĆ, rozprół, *f.* rozporze, rozporę *cz. dok.*, Rozparać *niedok.*; *Boh.* rozpáráti; *Sorab.* 1. [illegible]; *Vind.* [illegible]; *Croat.* [illegible]; *Bosn.* rasporiti, rasparati, razapratti, rascitti, (rozszyć); *Rag.* [illegible], rasparati, rascitti; *Slav.* [illegible]; *Ross.* распороть, распарывать, разшить, разшивать; zszyte rozkrajać, rozerznąć, auftrennen, eine Naht. Co on zszył, to ja rozporzę. *Cn. Ad.* 527. [illegible]. Co jeden szyje, to zaś drugi rozpara. *Gil. Post.* 111 *b.* Czas jest rozparania, i czas zszywania. *Radz. Eccl.* 3, 7. — §. *Transl.* Rozparać, rozkrajać, rozrzynać; aufschneiden, auftrennen. Jest to zwyczaj wielkich panów, kazać sobie brzuch rozpróć po śmierci. *Teat.* 5, 47. Gdyby gałązki od pniaka cienko się puszczały, może być na nich skóra rozporana w podłużki, a tak będą się mnóższo rozrastać. *Cresc.* 375. Penelope co we dnie zrobi, to w nocy rozporze. *Zab.* 15, 223. odrobi, odwiąże osnowę; das Gewebe wieder auftrennen, auftrippeln. — §. *Fig. tr.* Rozpróć, rozdzielić, rozerwać, rozłączyć; trennen, scheiden, abreißen, zerreißen. Kiedy go z duszą śmierć rozpara.... *Chrośc. Fars.* 305. *Pot. Pocz.* 203. Trafił nakoniec w głąb przepaści rozprótej okropnie. *Zab.* 15, 299. (rozczepionéj, rozpadłéj, zerspalten). — Rozparać przyjaźń z kim, rozbrat z nim uczynić; die Freundschaft auflösen, allmählig abbrechen. Towarzystwo, jeźli nam się nie podoba więcéj, przystoi z lekka rozparać, a opuszczać pomału, a nieprędko rozrywać. *Budn. Cyc.* 63. *Kosz. Cyc.* 79. Przyjaźń rozpróta. *Chrośc. Job.* 170. Przyczyna ta rozpara wszelakie stadło małżeńskie, któreby się złączyło. *Szczerb. Sax.* 224. Miasto rozpróte w domowej niesforze. *Hor.* 2, 67. *Kniaź.* — *Aliter:* Ten dzień wszystkie nasze spory rozporze. *Warg. Cez.* 117. rozstrzygnie, rozejmie, rozsądzi, allen Hader schlichten. — *Aliter:* Ty tę rzecz rozparasz; *facis irritum. Mącz.* vernichten, zerstören. Rozpróli jego myśli one, że się udał w inną stronę. *Groch.* W. 481. Jeździł drudzy na sejm, rozparając rady dobre. *Petr. Et.* 380. Czy może, czy chce bóg rozpróć, co mu los naznaczył? *Pr. Ag.* 245. Niektórzy chcieli na to pozwolić, ale Wielkopolanie to rozpróli. *Biel.* 422. Synod Bazylijski Eugeniusz z pierwu utwierdziwszy, potym do Ferarza przenosił, a zgoła go rozprół: [illegible] *Krom.* 523. rozwiązał, er löste ihn [illegible] auf.

ROZPROMIENIĆ *cz. dok.*, promienie rozsypać; *Sorab.* 1. rozpromenjem, [illegible] ausstrahlen.

ROZPROŚCIĆ *cz. dok.*, Rozprostować *cont.*, znowu wyprostować, wieder gerade machen. (*Carn.* resprostit [illegible] *asserere*). Baba ma się starać, iżby nóżki dziecięce naciągnąć a rozprościć mogła. *Spicz* 177. Niewiasta ta była skurczona, a nie mogła się rozkurczyć; skoro Jezus na nią włożył rękę, natychmiast rozprościła się. *Budn. Luc.* 13, 11. Rozprościć włosy; *Boh.* rozprostowlasatý, ob. Prostowłosy.

ROZPRÓSZCA, y, *m*, ROZPRÓSZYCIEL, *m.*, który co rozprasza, der Zerstreuer. Ś. Augustyn, Ś. Cypryan, gorliwi heretyków [illegible] rozprószyciele. *Sk.* [illegible] *Lza* 4. Rozprószca dóbr swoich. *Herb. Stat.* 286. Rozprószyciel majętności. *Budn. Luc.* 16, 1. marnotrawca, utratnik. ROZPROSZENIEC, ńca, *m.*, rozegnaniec, ein Verjagter, Zerstreuter. Rozproszeńcy Trojańscy *Lib. Hor.* 119. ROZPRÓSZKA, i, *ż*, rozprószenie, rosypka; *Ross.* разбродъ, das Zerstreuen, die Zerstreuung. Tu [illegible] gromiła Antoniego sprawa, kiedy [illegible] w rozprószce widziano Oktawa. [illegible] *Luz.* 128. ROZPRÓSZNY, a, e, ROZPRÓSZNIE *adv.*, rozpraszający, zerstreuend. *Comessabundus*, biesiadny, rozprószony, strawny. *Mącz.*, utratny, marnotrawny, verschwenderisch. — §. Pisali o królach Długosz i Bielski krótko i rozprósznie kawałkami pomiędzy tłumem innych rzeczy. *Krup.* 3. kędy niekiedy, rozrzucenie, nieciągle: abgerissen, zerstreut. ROZPRÓSZYĆ *cz. dok.*, Rozpraszać *niedok.*; (*Etym.* proch); *Boh.* rozprašiti; *Sorab.* 1. rozperscham, rozperschu, rozperkam; *Vind.* resprashiti, restrositti, satrositi, strositti, resipati; *Croat.* razperssavam, raztrossujem; *Rag.* razparsejatti, raspràviti, (*ob.* Rozprawić); *Bosn.* rasparsejati, rasprrisejati, raspersejati; *Slav.* rastirati; *Ross.* расточить, расточать, распырять, раструсить, разбросать, разбрасывать; *Eccl.* растрошаю, rozsypię, rozpędzać; zerstieben machen, zerstreuen; *pr. et fig.* Rozgrzeszenie xiężę grzechy rozprasza, jako wiatr mgłę. *Zygr. Gon.* 336. Rozprószył majętność swoję, żyjąc marnie; a gdy on wszystko potrawił, począł niedostatek cierpieć. *Sekl. Luc.*

15. Jeśliby kto dobra swe przegrał, przefryjował, przedarował, albo jakokolwiek rozprószył, szkoda tego samego jest, który utraca. *Szczerb. Sax.* 34. Przeciwneć to są rzeczy, rozprószyć, i zbierać. *Hrbst. Nauk. B* 7 *b.* Łacno rozprószyć, niełacno zebrać. *Cn. Ad.* 1014. (rychlej się wybierze, niż zbierze). Zarabiamy częstokroć wiele, gdy umiemy rozumnie dobra nasze rozpraszać. *Zab.* 16, 18. Ztamtąd rozprószył ich po wszystkich krainach. 3 *Leop. Genes* 11, 8. (rozegnał ich. 1 *Leop.*, cf. rozpłoszyć). W jednéj godzinie, jako prochem ku górze wichrem wyniesionym, ten majątek się tobie rozprószyć może. *Ecj P st.* Y *y* 2. Rozprószyli się = w rozsypkę poszli, rozproszyli się, rozpryśli się; *Ross.* разсѣяться, разсыпаться. ROZPRÓSZYCIEL, *ob.* Rozprószca. ROZPRÓSZYSTY, a, e, *dissipabilis. Cn. Th.* 952 [illegible].

ROZPROWADZIĆ [illegible], rozwodzić, [illegible]. Rozprowadźcie je od siebie. *J. Kchan. Dz.* 145, (cf. rozbronić). Rzeczy [illegible]: *dissociata locis. Żebr. Ow.* 1. Król Odryski, z panną lub [illegible] 152. Pszczoły przyniesione z sobą słodkie plony rozkł[illegible] 2, 57[illegible] [illegible] 2 5. [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] *b*, 90. Co złączył Bóg swojém rządzeniem, Człowieko[illegible] праратeльный. Rozprzęgła się obozowa karność. *Nar. Hst.* 2, [illegible]

[illegible] radło rebactwo w pojezyznę rozprzęza. *Mon.* 69, 494.

ROZPRZĄTNĄĆ *cz. jedntl.*, Rozprzątać *niedok.*, rozgarnąć, porządnie ułożyć, aus einander in Ordnung legen, ordnen. Bóg rozprzątnął i rozłożył na swoich miejscach żywioły niegdyś zmieszane. *Otw. Ow.* 5. Mieszanina ciemna wprowadzeniem jasności i przydaniem kształtów rzeczom rozprzątniona była. *ib.* 7.

ROZPRZECZAĆ się *rec. dok.*, bardzo się pokłócić, [różnie się sprzeczać]; in ein großes Gezänke gerathen, sehr zanken, streiten, hadern. Rozprzeczano się o pogrzeb króla Alexandra; *certatum est de funere Krom.* 783.

ROZPRZEDAĆ, *f.* rozprzeda *cz. dok.*, Rozprzedawać *niedok.*, *[illegible] vendere. Cn. Th.* 952; [illegible] lich verkaufen; *Boh.* rozprodati, rozprodawati; *Sorab.* 1. rozpżedabwam; *Vind.* respredati; *Bosn.* rasprodati; *Rag.* rasprodatti, razprodatti, razprodaavam; *Croat.* razprodajem; *Ross.* [illegible] перепродавывать. Wszystkie rozprzedał towary. *Tr.* Rozprzedanie, *Rag.* rasprodaja, pródaja; *Vind.* respredajэ, respruda.

[illegible]

ROZPRZESTRZENIĆ *cz. dok.*, Rozprzestrzeniać *niedok.*; *Boh.* razprostřiti; *Bosn.* rasprostraniti; *Rag.* razprostràniti, razprostranniti, rasprostranniti, razprostranivati; *Vind.* resprestreniti; *Carn.* resshopiram se; *Dal.* razproztraniti; *Croat.* razprosztranyújem, razprosztraniti; (oprosztranú[illegible]; *Ross.* [illegible] пялить, напяливать; rozpościerać, rozszerzać, rozciągać; ausbreiten, erweitern, *pr. et fig.* Mieczem państwo swoje Rzymianie na różne świata części rozprzestrzenili. *Star. Zad. B b.* Rozszerzywszy i rozprzestrzeniwszy królestwa [illegible] 35 Światło w narodzie rozprzestrzeniać należy. *Zab.* 11, 215. — Rozprzestrzenienie niebieskie. *Modl. Gd.* 12. [illegible] ROZPRZESTRZENICIEL, a, *m.*; *Rag.* razprostranitegl; *Croat.* razprosztranitel: *f.* razprosztranitelieza; *Ross.* распростра[illegible] breiter. Wieley rozprzestzeńey swoich granic do rzék [illegible] 117.

ROZPRZEŻENIE, *ob.* Rozprzadz.

[illegible]

ROZPUK, u, *m.*, rozpuknienie, rozpęknienie; das Zer[illegible] pok, gorpok, pok, rosziep, pokaviza, spoklei, spo[illegible] puknenye). Głuchy, trzeba krzyczyć aż do rozpuku, mówiąc z nim. *Teat.* 30, 15. Gdy on co pocznie mówić śmiesznego, śmiać się do rozpuku trzeba. *Zab.* 12, 202 [illegible] 52, 55, (*ob.* śmiech do zdechu). *ROZPUKLINA, y, *ż.*; [illegible] otwarzają. *Cresc.* 6. (czy nie ruptury?). *ROZPUKŁOŚĆ, [illegible] *ROZPUKNĄĆ *nijak., jedntl.*, *Rozpuknąć się *rec. dok.*, *Rozpu-

kać się *niedok.*; *Boh.* rospuknauti se, rozpukati se; *Sorab.* 1 rofpuknu, rofpuknem, rofpukam; *Vind.* respokniti, respozhit, gorpokniti, refhajati, gorfhajati; *Croat.* razpukavamsze; *Rag.* puknuti, razpuknuti, raspuknutise; *Ross.* распукиваться; rozpęknąć się, pękać, rozsieść się; zerplaßen, zerberſten, aufſpringen, *pr. et fig.* Naczynie się z miodem rozpukło, i wszystek miód z niego wyciekł. *Sk. Żyw.* 1, 170, (cf. rozsadzić). Ledwo się nie rozpukując od wrzasku i krzyku. *Zał. H. T.* 211. Kazał sobie podać kielich ogromny, z któregoby się mogło sześciu Włochów wypiwszy ˚rozpuc. *Mon.* 71, 95. (rozpuknąć). Niech w tobie ta tajemnica będzie umorzona, wszak się od niéj nie rozpukniesz. 1 *Leop. Syr.* 19, 10. Rozpukły, rozpukniony, rozpękły; *Croat.* razpuknyen, zerplaßt, aufgeborſten. Człowiek rozpukły = rupturę mający, der den Bruch hat. Lekarstwo to tym, którzy są rozpukli, pomoc dawa. *Sienn.* 156. Rozpukłym dzieciom plastr ten użyteczny. *ib.*

ROZPULCHNIĆ *cz. dok.*, Rozpulchniać *niedok.*, pulchnym czyli puchłnym czynić, auflockern, locker machen. Wapno margiel grunt glinasty rozpulchnia. *Kluk. Rośl.* 3, 68.

ROZPUNKTOWAĆ *cz. dok.*, punktami rozdzielić, interpunctiren. *Interpunctae clausulae*, rozpunktowane abo rozdzielone sentencye. *Macz.*

ROZPUŚCIĆ, *f.* rozpuści *cz. dok.*, Rozpuszczać *niedok.*; *Boh.* rozpustiti; *Slov.* rozpauštjm; *Sorab.* 1. rozpužčžu, rofpuschčžu, rofpuschčžim, rozpužčžam, rofnopuschčžu; *Vind.* arspufhat, respufhati, spufhati; *Croat.* razpúscham; *Bosn.* razpustiti; *Rag.* razpûstiti, razpusctâvati; *Ross.* распустить, распущать, распускать; rozpuszczać na różne strony, porozpuszczać, n. p. gromadę jaką, dać się jej rozejść, aus einander laſſen. Rozpuszczać wojsko. *Cn. Th.* 933. Rozpuścił radę. *Tr.* — *Fig.* Z ust swych słowa rozpuścił. *Ot. Ow.* 504. różnie wypuścił. — Część prośby do skutku dopuścił Apollo, a część drugą na wiatry rozpuścił. *A. Kchan.* 331. Ożywiające już swoje promienie Zaczął rozpuszczać Febus złotowłosy. *Kras. Mysz.* 33. (rozsiewać, ausſtreuen). Nie raz chcę się przelecieć, skrzydełka rozpuszczam, Lecz widząc szczupłość miejsca, znowu one spuszczam. *Tol Sant.* 69. rozszerzam, die Flügel ausbreiten, ausſtrecken. Rozpuszczać włosy, roztaczać, die Haare aus einander laſſen, fliegen laſſen. Rozpuszczać żagle, rozpinać, die Segel aufſpannen, wehen laſſen. Rozpuszcza gałęzie drzewo, (*ob.* Rozsochacieć). Rozpuszczać korzenie, rozkrzewiać, die Wurzeln ausbreiten. *Similiter:* Rozpuścić granice = rozprzestrzenić. *W. Post. W.* 18. die Gränzen erweitern. — §. *Transl.* Rozpuścić co wodą, ogniem etc., rozczynić, roztopić, rozlać; zerlaſſen, zergehen laſſen, auflöſen. Woda wiele rzeczy rozpuszczać jest sposobna. *Kluk. Kop.* 1, 108. Gdy ciała przez ciepło kształtu rozcieku nabierają, mówimy że się rozpływają; sama zaś koło tego praca nazywa się rozpuszczaniem, *liquatio*. *Kruml.* 179. Rozpuszczenie, *solutio, dissolutio*, czynność, za pomocą któréj rozciek jakie ciało rozpuścił. *Śniad. Chem.* 13. Rozpuszczenia mokre, *solutiones via humida*, które się dzieją za pomocą płynów. *ib.* 30. Rozpuszczania suche, *s. via sicca*, które się dzieją za pomocą ognia. *ib.* 30. Słońce na wiosnę lody rozpuści. *Tward. Wł.* 62. Rzéki większą obfitość wody mają temi czasy, kiedy się rozpuszczają śniegi. *Syxt. Szkł.* 9; *Boh.* odejchnauti; (kiedy tają). Ciasto masłem rozpuszczonym polewają. *Syr.* 949, (cf. kwas w mąkę wlany, rozciera się, rozdrabia się, rozprasza się, aby ono mąki mnóstwo jedną mocą ogarnął. *Smotr. Lam.* 151). Ona się żalom w moc powolnie puszcza, Że się jako śnieg w ciepły czas rozpuszcza. *Morszt.* 75. taje, rozpływa się, topnieje; zerſchmelzen, zerthauen, zerfließen. Darmo go namawiano, bo jako twardy kamień rozpuścić się i użyć przyjaciełom nie dał. *Sk. Żyw.* 1, 115. (zmiękczyć się). — §. Rozpuszczać konia, rozwierać konia. *Cn. Th.* 933. ein Pferd ſchießen laſſen, es rennen laſſen. — *Fig. tr.* Rozpuścić wodze, rozpuścić kogo = popuścić wodze komu, einem den Zügel ſchießen laſſen, ihm nachſehen, ihm alles erlauben. Zbytek ciału naszemu ku pysze i rozpustności wędzidła rozpuszcza, *Żarn. Post.* 13. Niemasz dzikszego widoku, jak kiedy kobieta rozpuści wodze swej złości. *Teat.* 38, 111. Nie zowią pierwej pijanym takiego, który z wina wesoł będzie, jedno na ten czas dopiero, gdy już język rozpuści. *Eraz. Jęz. F.* Annibala jedna leża zimowa rozpuściła, a tak wodza tego, którego niedostępne Alpów góry przytrzeć nie mogły, rozkosze Kampanii osłabiły. *Pilch. Sen. list.* 389. Rozpuszczona kobieta. *Teat.* 15. c, 98. rozpustnica, eine Ausgelaſſene, ein ausgelaſſenes Weib. Wszystkie się teraz stany i powinności rozpuściły. *Star. Ref.* 48. z karbów wyszły, z klubów wypadły, ſind ausgelaſſen geworden. Syn twój się rozpuścił. *Teat.* 18, 168. rozpustnikiem, rozkosznikiem się stał, rozhulał się; er hat ſich den Ausſchweifungen, der Ausgelaſſenheit ergeben. Co dzień to się w większą a niepowściągliwszą nieczystość rozpuszcza. *Kosz. Lor.* 62; (*Vind. et Carn.* Pust = Bachus, *ob.* Zapusty, mięsopust); *Rag.* razpûstitise, razblûditise; *Vind.* bloditife, sadeguvati, potiepati, potepuhuvati; *Ross.* развратничать, разрѣзвиться, изрѣзвиться, нарѣзвиться, раздуриться, вольничать, заволничать, извольничаться, непотребствовать, гулять. (*ob.* Hulać; *Eccl.* преблуждати, скверноѣйствовать). — Rozpuszczać się na co, niehamownie wdawać się w co, podawać się czemu, ſich ganz hingeben. Rozpuścić się na co, właśnie jest, kiedy się kto na co zanosi i wydziera. *Petr. Et.* 191. Rozpuściły się języki i piórka nasze na bluźnierstwa przeciwko Chrystusowi. *Birk. o Exorb.* 6. Wolność rozpuszczenia się na wszystkie cztery wiatry. *Mon.* 71, 711. Rękę na jałmużny rozpuszczał. *Sk. Dz.* 575. hojnie szafował jałmużny, er gab reichliche Almoſen, hielt ſeine Hand nicht zurück. ROZPUŚCICIEL, a, *m.*, który co rozpuszcza, der Zerlaſſer, Zerſchmelzer; *Vind.* spufhavez, spufhar, varitnik, varez, restajavez. ROZPUSTA, y, *ż.*, ROZPUSTNOŚĆ, ści, *ż.*, ROZPUŚCINY, *plur.*; (*Boh.* rozpustilost; *Rag.* razpûsta; *Vind.* ispufhnost, prefhirnost, sanikarnost, blodnost; *Carn.* katinstvu; *Ross.* распутство, развратъ (cf. rozbrat), развратность, развращенность, возня, воженье, вольничаніе, забулдыжность, непотребство, шалость; *Eccl.* преблудодѣйство); rozpuszczona swawola, die Ausgelaſſenheit, Zügelloſigkeit. Majątek traci, i na wszys-

tkie się już udał rozpusty. *Teat.* 30. *b*, 35. Swywolna rozpusta. *Hul. Ow.* 99. Zbytek ciału naszemu ku pysze i rozpustności wędzidła rozpuszcza. *Żarn. Post.* 13. Rozpustność języka, albo złorzeczenie, albo obmawianie, jest nieprzystojne chrześcianinowi. *Eraz. Jęz. G g* 2. Postępek ten blizki jest ku wszelkiéj rozpustności. *Rej. Post. H* 7. Z rozpustności białychgłów siła się złego rodzi, gdzie mężczyńska niepowściągliwość nigdy tak światu szkodzić nie może. *Gorn. Dw.* 265. Wydałaś się z rozpustą twoją każdemu mijającemu, abyś jego była. 3 *Leop. Ezech.* 16, 15. (z psotą twoją. 1 *Leop.*). Przestroga, abyśmy młodych natury w rozpustność i szaleństwo nie wprawili. *Pilch. Sen. gn.* 221. By bronił w mieście rozpuściny, zakazał tych towarów, co w zbytki, rozkosz, miętkość zwykły ludzi wprawiać. *Jabł. Tel.* 167. Tyś w rozkoszy i rozpustności świata wzrosł. *Sk. Kaz.* 43. Gdy opat mnichów z rozpustności hamować począł, okrutnie go zamordowali. *Stryjk.* 727. ROZPUSTNIK, a, *m.*, swywolnik; *Carn.* [illegible]; *Rag.* razpuuscetenik, puuscetenik; *Ross.* блудодѣй, забубенщина, вольница, беззаконникъ; *Eccl.* любосластецъ. ein ausgelassener Mensch. Otoż wam biesiadnikom, miesopustnikom, rozpustnikom, karczmarnikom wieczna bieda! *Biał. Post.* 176. Wstąpił do łazienek, patrzeć, jeśli tam niemasz rozpustników, bo mu doniesiono że się to miejsce stało domem nierządnym. *Teat.* 55. *e*, 32. ROZPUSTNICA, y, *ż.*; *Rag.* razpusceteniza, razpuusceteniza; *Carn.* [illegible]; *Ross.* блудодѣйница: rozpustna kobieta, eine [illegible], ein liederliches Weib. Żona jego wielka rozpustnica. *Teat.* 52 *d*, 75. ROZPUSTNY, ROZPUTNY [illegible], ROZPUSTNIE, ROZPUSTNO *adverb.*; *Boh.* rozpustilý, [illegible], prostopašný; *Rag.* raspuusceten; *Bosn.* raspuscegljen, bezredan; *Sorab.* 1. zwolnižerski, [illegible]; *Carn.* merkâk, merskakan, merskakershn; *Vind.* ispuſhen, potepuhen, preſhern, samikarn, koluedrast, respuſhen; *Ross.* распутный, забубенный, воженый, развратный, забулдыжный, *Eccl.* любоплотный, любосластный: swywolny rozkiełznany: ausgelassen, zügellos. Poczał rozpustno żyć. *Fenb.* [illegible]. Rozpustnie [illegible]. Będą rozpustne córki wasze i żony wasze cudzołożne będą. 5 *Leop. Ozeas* 4, 13 [illegible] 1 *Leop.* [illegible] tego ka[illegible] [illegible] *Gil.* [illegible] *Wyk.* *F* 7, cf. [illegible] Rozpustny, rozpuśnie służący, n. p. [illegible], a wieczory w miejscach rozpustnych. *Pam.* 83, 2, 87. Rozpustna (abo bujna), rzecz jest wino. 1 *Leop. Prov.* 20, 1.

ROZPYCHAĆ, *ob.* Rozpchnąć.

ROZPYSKAĆ *cz. dok.*, Rozpyskować, rozpyskuje *niedok.*, pyskiem rozkopać, mit der Schnauze [illegible]. Kret równość ziemi rozpyskuje i psuje. *Haur. Sk.* 77.

ROZPYSZNIEĆ [illegible], [illegible] pysznym się stać; *Ross.* [illegible], stolz werden. Rozpyszniały córki Syońskie. [illegible] *Jes.* 3, 16. *Żarn. Post.* 3, 622. (wynoszą się *Bibl. Gd.*).

ROZPYTAĆ się *recipr. dok.*, Rozpytywać się *niedok.*, różnie a często się dowiadywać, sich nachfragen, nachforschen. *Tr.* (*Sorab.* 1. rozpótam, roſpraschacž, (cf. prosić); *Rag.* razpitîvati *inquirere*, razpitalaz *inquisitor*; *Croat.* razpitavam, razpitati *disunire*, *divortium celebrare*, (*ob.* Rozbratać; *Ross.* распытать, распытывать wybadać, wymęczyć, распросить, распрашивать dopytywać się, распросъ indagacya).

ROZRĄBAĆ *cz. dok.*, Rozrębować *niedok.*, rąbiąc rozbić, rozciąć, rozszczepać; zerhacken, zerhauen, zerſpalten; *Sorab.* 2. rosrubasch; *Sorab.* 1. roſrubacž, rozrubnu; *Ross.* разрубить, разрубать. Rozrąbanie *Ross.* разрубка, разрубъ.

ROZRABIAĆ, *ob.* Rozrobić.

ROZRACHOWAĆ *cz. dok.*, wyrachować; *Sorab.* 1. rozrechnuyu; *Ross.* расчислить, расчислять, ausrechnen, berechnen. Który z was, chcąc budować dom, nie rozrachuje pierwéj nakładu? *Sekl. Luc.* 15. Rozrachuje pan, wiele przychodzi na sługę, który z myta służy. 1 *Leop. Levit.* 25. Oka w pończosze podnieść, rozrachować, przybierać, zebrać, spuścić, zgubić. *Magier. Mskr.* Należy na opatrznego pana, na wszystko się dobrze rozmyśliwszy, potym każdą rzecz z osobna dobrze rozrachować. *Herb. Stat.* 99. rozważyć, rozbaczyć, roztrząsnąć. ROZRACHUNEK, nku, *m.* *Gaz. Nar.* 2, 3. obrachunek rozmaitych kosztów, die Berechnung.

ROZRADA, y, *ż.*, rozradzanie, odradzanie, das Abrathen von etwas. Obaczysz tu mądrą senatu radę i rozradę. *Faliss. Fl. praef.* — Z. S. rajcus Tullius obywatelów na setnie, powiaty, rozdziały pewne i rozrady podzielił. *Faliss. Fl. praef.*, t. j. na klasy, co do obrad publicznych. ROZRADNIK, a, *m.*, [illegible] *Rag.* razsvjetnik, *f.* razsvjetniza.

ROZRADOWAĆ się *rec. dok.*, rozpłynąć w radości, vor Freuden [illegible]; *Ross.* [illegible]. Skoro usłyszała Elżbieta pozdrowienie Maryi, rozradowało się dzieciątko w żywocie jej. *Biał. Post.* 61. Gdy do niego przyjechała, rozradował się bardzo. *Stryjk.* 310. W nabyciu ojca rozradowało się potomstwo jego. *Rej. Ap.* 24, (cf. rozkoszować sobie). Rozradowany, hoch erfreut. Otoż czegoś oczekawał, dał ci bóg, abyś tym więcéj rozradowany był. *Biał. Post.* 2[illegible] [illegible] 1, 150. Po burzy czynisz uciszenie, a po płaczu i żałobie rozradowanie wlewasz. 1 *Leop. Tob.* 3, 22. (radość, rozkosz, [illegible]). [illegible] się [illegible] temu zjawionemu królowi a panu swemu. *Rej. Post. D* 3. (żebyśmy się z niego mocno ucieszyli).

ROZRADZAĆ, *ob.* Rozradzić.

ROZRADZIĆ, *f.* rozradzi *cz. dok.*, Rozradzać *niedok.*, od[illegible]; *Vind.* odsvétu[illegible]; *Ross.* отсовѣтовать, отсовѣтывать, [illegible], расговаривать [illegible] mizernemu, okrutnik jest. *Bardz. Trag.* 481. Rozradził mu drogi do nas. *P. Kchan. Jer.* 21. Na co się usadzi Nie tylko człowiek, anioł z nieba nie rozradzi. *Pot. Arg.* 456. [illegible]).

ROZRANIĆ [illegible], R[illegible], sehr verwunden. Że mu stracić cel kochania, Myśl mi ta ser-

ce rozrania. *Zabł. Z. S.* 75. Nas tyran okrutnie rozrania. *Przyb. Milt.* 319. *Tom. Rol.* 84.

ROZRAPIAĆ, *ob.* Rozropić. ROZRASTAĆ, *ob.* Rozrosnąć. ROZRASZCZAĆ, *ob.* Rozrościć. ROZRAŹNIAĆ, *ob.* Rozróżnić.

ROZRAZIĆ *cz. dok.*, Rozrażać *niedok.*; *Boh.* rozraziti, rozraziti; *Sorab.* 1. [illegible], rafrazem [illegible]; [illegible] paражаю [illegible], [illegible]; [illegible], [illegible]; [illegible], verwunden. Tył [illegible], a [illegible] pełen [illegible] rozrażali. *Radz.* 2 *Mach.* 12, 22. Gdyby kto [illegible] strzedz koni [illegible], a [illegible], albo się rozraził .. *Radz. Exod.* 22, 10. Syn [illegible] na koni po [illegible], syna koniem rozraził [illegible]. [illegible] swojém do cesarza. *Biel. Św.* 35 *b.* [illegible] *Rej.* 54. Słowa pańskie są jako młot, który tłucze i rozraża opoki. *Rej. Post.* *H* [illegible] 4. Rozraziły się fundamenty. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 22, 8. (rozbiły się. 3 *Leop.*). Na swym świętym [illegible] o kamień rozrażon. [illegible] 64. [illegible] gorzkością swą [illegible], rozraża ją, i [illegible]. *Syr.* 1222 — *Trans.* [illegible] do [illegible] dli, [illegible] gniewem i [illegible] rozrażono, [illegible] *Krom.* 279. rozjątrzeni, aufgebracht, entrüstet. Mądry nie ma w nienawiści przykazania, a nie będzie rozrażon, jako okręt w [illegible] morskim. 1 *Leop. Syr.* 33, 2 (rozkołatany, wzruszony). Nie widzisz, jak się rok na części rozraża? *in species succedere. Zebr. Ow.* 381. (jak się dzieli).

ROZROBIĆ *cz. dok.*, Rozrabiać [illegible], [illegible], niszczyć, [illegible]; [illegible] trennen; *Sorab.* 1. rozdżjlam, rozdżjwam, roznodżjlam, (cf. rozdziałać); (*Ross.* разработать, разработывать rozryć, wykarczować, разработка karczowanie). Co zrobi w dzień, rozrobi w nocy Penelope. *Pot. Pocz.* 196. Jakbyś Penelopy płótno Rozrabiał, tak się trudnisz mitręgą wierutną. *Hor. Sat.* 178. Jemu byłoby markotno Gdybym miała zaczęte chcieć rozrabiać płótno. *Pot. Arg.* 437. — §. Rozrabiać, rozprzestrzeniać; ausbreiten, erweitern. Okoliczne mocarstwa rozrabiają swoję potęgę. *Przestr.* 212. — § Rozrabiać co czym, n. p. wodą = rozczyniać, rozpuszczać, [illegible]. Żywe srebro rozrób i rozpuścić octem winnym. *Krup.* 5, 304. Żywe srebro rozrób terpentyną. *Krup.* 5, 304. Rozrabiać wapno w gracy u mularza, t. j. wymieszać. *Magier. Mskr.*, umrühren. Rozrób wszystko łopatą, a nakoniec tłukiem póty ubijaj, póki się nie zrobi [illegible]. *N. Pam.* 1, 25. — § Rozrobić, różnie przerobić; verschiedentlich umarbeiten, verarbeiten. Umiejętny majster, gdy do tej masy szklanéj przyjdzie, rozrobi ją w różne kształty. *Torz.* 146. Puszczam się w loch okropny, ten mię widok zwalnia, Kędy nasze natura postaci rozrabia. *N. Pam.* 21, 362. (rozpuściwszy przerabia). — *§ Przed dwiema sty lat onę prostą ziemię, z Pedemontu wyszedłszy, osiedli, i ziemie puste rozrobili. *Baz. Hst.* 63. (różnie uprawili, karczowali).

ROZROCHMANIĆ się *rec. dok.*, ułaskawić się znowu, wieder zahm und gut werden. Jak go jedno słucha Zaraz się rozrochmani, zaraz udobrucha. *Pot. Arg.* 392.

ROZRODNOŚĆ, ści, *ż.*, ROZRODZENIE, ia, *n.*, rozmnożenie się, rozplemienie, die Fortpflanzung; (*Bosn.* razròd, rasplod, rasplodnost; *Croat.* rázplod) W pierwszych herbarzach księgach wszystkich królów zasługi i rozrodzenia obaczysz. *Papr. Ryc.* (genealogią, familią). Na Rusi w rozrodności [illegible] książąt, [illegible] [illegible]. *Nar. Hst.* 5, 339. ROZRODZIĆ *cz. dok.*, Rozradzać *niedok.*, rozmnożyć, rozplemić, fortpflanzen, vermehren; *Bosn.* razroditi, rasploditi; [illegible]; *Vind.* [illegible]; *Croat.* razplodjujem; *Ross.* [illegible]. Rozradzają się a rozmnażają się. [illegible] 1, 22. [illegible] królów potomność, aż do Kazimierza Wielkiego rozrodził. *Krom.* 49. [illegible] *Pask. Dz.* 29. [illegible], gdy się rozrodzi, z ziemiany porówna. *Gorn. Wł. E* 4 *b.* Na zakończenie wyrazów dawać trzeba największą baczność, żeby poznać, jak który naród rozradza wyrazy swoje. *Kpcz. Gr.* 3, *p.* 155. ROZRODZICIEL, a, *m.*, rozmnożyciel rodu, [illegible], der [illegible]; *Croat.* razplodiitel, *f.* razplodítelicza.

ROZROIĆ się [illegible], [illegible], [illegible]. [illegible] w Rojach [illegible] lasek zielony ostoi. *Przyb. Milt.* 387. Tylko ci Roxolanie, którzy [illegible], [illegible]. *Bud. Św.* 156.

ROZROPIĆ *cz. dok.*, [illegible]; *Ross.* [illegible], rozra-[illegible]. [illegible], wodliwe wrzody [illegible]. R[illegible] się, [illegible] jak wrzód. [illegible], in Eiter [illegible].

ROZROŚCIĆ *cz. dok.*, Rozraszczać *niedok.*, rozrosłym co [illegible], [illegible] machen. Siano i trawa brzuch koński rozszerzają, także ciało jemu rozraszczają. *Cresc.* 520. ROZROSŁO *adverb.*, przestronno wyrosło, weit umwachsen. Grad rozrosło żyzne potłukł kłosy. *Kulig. Her.* 140. ROZROSŁOŚĆ, ści, *ż.*, rozplemienie, rozkrzewienie; Fortpflanzung, Vermehrung. Tamta droga leśna rozrosłością zagęszczona jest. *Krom.* 760. ROZROSNĄĆ się *rec. jedntl.*, Rozrastać się *niedok.*; *Boh.* [illegible]; *Sorab.* 1. [illegible]; *Ross.* разрости, разрастаться; [illegible] wyrość, sehr aufwachsen, [illegible]. Patrz, jak się teraz jesion rozrósł, jak przyjemne cienie Gromadzi pod obłoczne swych liści sklepienie. *Zab.* 11, 260. *Zabł.* Rozrastało się dziecinątko. *Radz. Genes.* 21, 8. Z niej się dziwnie piękna panna rozrosła. *Sk. Żyw.* 352.

ROZRÓWNAĆ, *cz. dok.*, różne równać, verschiedenes gleich machen, ausgleichen; *Ross.* разровнять разровнивать; (*Rag.* razrâvniti *erugare*). Co to za król, iż się rozrównały wszystkich królów obyczaje, z obyczajmi jego? *Rej. Post.* *T t* 4.

ROZROZKOSZOWAĆ się *rec. dok.*, rozpływać się w rozkoszy, in Wollust zerfließen. Rozrozkoszuje się w obfitości dusza wasza. *Rej. Post.* *L* 3.

ROZRÓŻNIĆ *cz. dok.*, Rozróżn[illegible] *niedok.*, 'Rozrażniać *contin.*; *Vind.* reslozhit, arslozhit, resediniti, resdrushiti, ressesnati, restovarflhati; *Sorab.* 1. rezschělakofežu, rozwotszobnu: *Ross.* различить, различать, отличить, отличать, раздружить, раздружать, раздорить, рассорить, рассориваю; *Eccl.* разликовати, разлучити, раздрушати, раздрушать, разрозлить, разразливать, rozdwoić, rozbracić, rozerwać przyjaźń, rozłączyć; entzweyen, uneinig machen; *Boh.* rozkmotiti. Niewdzięczność rozróżnia stowarzyszenie ludzkie, a zgodę targa. *Gorn. Sen.* 563 — § Dystyngwować, różnicę rozeznawać, lub stanowić [illegible]. Rząd gospodarski od królewskiego rozr[illegible] wielka albo mała liczba poddanych. *Petr. Pol.* 4. Jako układ części tej massy wewnętrznych, różni ją od skły, którym pierwej była, tak [illegible] ten układ rozrażnia ją od [illegible] *Torz. Sad* 179. Do rozróżnienia *Ross.* [illegible]. Rozróżniać się [illegible] nie zgadzać się, [illegible]; *Vind* [illegible]; *Ross.* [illegible], раздорить, [illegible] Tak się [illegible] rozroźnili między sobą [illegible], że jeden na drugiego [illegible] posiedać. *B[illegible]*. ROZRÓŻNICIEL, a, *m.*, który rozróżnia, der [illegible]; *Vind.* [illegible]; *Ross.* раз[illegible].

ROZRUBASZYĆ się *cz. dok.*, rubaszynym się stać, rozswywolić się, [illegible]. [illegible], gdy się rozrubaszy, [illegible] straszy. *Kras.* [illegible] 141.

ROZRUCHAĆ, *ob.* Rozruszać.

ROZRUCH, u, *m.*, [illegible], *Boh.* [illegible]; *Sorab.* 1. [illegible]; *Sorab.* 2. [illegible]; *Carn.* [illegible]; *Vind.* [illegible]; *Ross.* [illegible]. [illegible] z [illegible] rozruchem, [illegible]. *Zab.* 15, 207. Co za rozruch w tym p[illegible], wszyscy [illegible] tego dnia. *Teat.* 57, 79. [illegible] rozruch [illegible] *Teat.* 48, 151. [illegible] ducha. *Zab.* 15, 207. [illegible] rozruch nie stał w [illegible]. 1 *Leop. Macc.* 14, 2. [illegible] *Leop.* 1. — Miłość, ten rozruch serca tak słodki i tak gwałtowny. *Mon.* 71, 767 (niepokój, wzburzenie). ROZRUCHAĆ, *ob.* Rozruszyć. ROZRUSZLIWY, a, e, — ie *adverb.*, mogący być rozruszonym; *Ross.* разрушимый, (разрушительный zgubny, [illegible]), [illegible]. Nasz arcyofiarownik nie wedle zakonu cielesnego uczynion, ale wedle mocy żywota nie rozruszliwego. *Budn. Hebr.* 7, 16 (nieskazitelnego. *Bibl. Gd.*). ROZRUSZNOŚĆ, ści, *ż.*, rozrzutność, rozmarnowanie; das Zerstreuen, Verschwenden. Darów bożych nierządne używanie i rozruszność. *Kat. Gd.* 46. ROZRUSZNY, a, e, niegospodarny, niemierny, *dissolutus. Mącz.*, rozrzutny, verschwenderisch. (*Ross.* неразрушимый, неразрушаемый, nie do zniszczenia; *Eccl.* неразрушный *indissolubilis*). ROZRUSZYĆ *cz. dok.*, Rozruchać *contin.*, Rozruchywać *frequ.*; *Rag.* razrùsciti; *Croat.* razrussiti, razrussújem; *Bosn.* razrusciti; (*Slav.* razrushiti grad = rozburzyć miasto); *Ross.* разрушить, разрушать, [illegible]; rozkołysać, rozchwiać, do ruchania się przyprowadzić; in Bewegung bringen, schütteln. Morze rozruchane *Jabł. Tel.* 82. *Bais. Niedz.* 1, 134. Patrz jak srogi szturm morze rozrucha. *Pot. Arg.* 162. Rozruchaj się przecie. *Teat.* 21, 157. (nuże! żywo! ruszaj się! nu! so rühre dich!). Ochotnik nasz harcując nad obozem jego Nie mógł go tym rozruchać i wywabić z niego. *Tward. W. D.* 2, 174. pobudzić, rozjątrzyć reizen, erbittern. Rzymski naród do odzyskania wolności niejakim jakoby od bogów przynukaniem rozruszony, królów porzucił. *Faliss. Fl.* 16 (pobudzony, poduszczony; [illegible]). [illegible] *Otw.* [illegible] 152. [illegible] dla rozruchania jakiéj służącéj. *N. Pam.* 11, 167. (dla wciągania jéj w [illegible]). [illegible] § [illegible], rozrywać; [illegible]. [illegible] ten król w [illegible] rozruszył, i [illegible] *Bibl.* [illegible] 22, 45. (nie pobudzył. *Bibl. Gd.*). Prosimy, abyś nie rozruszał [illegible] *W. Dz.* [illegible] 54. [illegible] *Pot.* 5, 674 [illegible] 2, 152. ROZRUSZYCIEL, a, *m.* [illegible]; *Rag.* [illegible] *f.* [illegible]tegliza; *Croat.* razrussitel, *f.* razrussiteliza; *Ross.* разрушитель, [illegible], der [illegible]. [illegible] kościoła, który go za [illegible] *Budn. Matth.* 27, 40. *tu.* co rozwalasz kościół. *Bibl. Gd.*

ROZRUTNIA, ROZRUTNY *ob.* Rozrzutny.

ROZRYĆ *cz. dok.*, [illegible] rozkopać, [illegible]; *Vind.* [illegible]; *Ross.* [illegible], разрабатывать. Wszyscy [illegible] narzędzia naszych przygód, rozrywszy ziemne przywaliny, wy[illegible] *Sz. Lut.* 5, 168. [illegible] 251.

ROZRYCHTOWAĆ *cz. dok.*, rozsykować, [illegible] wać; [illegible]. [illegible] rozsadziwszy, i jedną na [illegible], a drugą w tamtę stronę rzéki rozrychtowawszy, [illegible] *Krom.* 457.

ROZRYWAĆ, *ob.* Rozerwać. ROZRYWACZ, a, *m.*, który co rozrywa, rozszczepia, rozrywający; der Zerreißer, Zerspalter. Odszczepieńcy i rozrywacze jedności kościelnéj. *Sk. Dz.* 1168. Biada rozrywaczom, odszczepionym członkom, którzy sieją między bracią niezgodę. *Sk. Kaz.* 211. W każdym wieku znajdziesz buntownych rozrywaczów. *Żebr. Zw.* 86. ROZRYWKA, i, *ż.*, § 1. rozgarnienie, rozsądek, dowcip; schnelle Beurtheilung, Gewandtheit, Gescheutheit, Klugheit. Posłowi do Turek trzeba mieć osobliwszą rozrywkę i uwagę. *Kłok. Turk.* 112. Którzy na

wotowanie ostrą rozrywkę mają, do senatu mają być przyjmowani. *Modrz. Baz.* 295. Olgierd z Kiejstutem sprawniejszéj i zmyślniejszéj rozrywki będąc, urazili się, że Jawnut człowiek nikczemny państwo trzymał. *Krom.* 404. Bolesław osobliwą rozrywką, *industria*, i wielkomyślnością obdarzony był. *Krom.* 96. (przemysłem). Wielka dzielność i rozrywka Bolesława pokazała się w téj bitwie, *solertia. Krom.* 99. W osobie twéj taką powagę, rozrywkę i dzielność baczę, że .... *Ryb. Gęśl. praef.* Głodu r. 1362 dobroczynna rozrywka Kazimierza W. ulżyła, *solertia. Krom.* 362. Rzadko najdziesz z rozrywką człowieka, jak oni starzy ludzie byli. *Biał. Post.* 198. Miał dowcip do wszystkiego, i rozrywkę k temu, Że się miał w każdej rzeczy zawsze ku dobremu. *Paszk. Dz.* 52. — §. Stracił pamięć, myśli i rozrywkę. *Morszt.* 94. przytomność, Geistesgegenwart. — §. *Aliter:* Nie mogę wiedzieć, coś zakrył tą pokrywką. R. Słuchajże drugiéj fraszki z łatwiejszą rozrywką. *Zimor.* 152. łatwiejszą do rozwiązania, leichter aufzulösen. — §. 2. Rozrywka, zabawka: eine Zerstreuung, Erholung, Ergötzung, ein Zeitvertreib. Każda rozrywka, która niewinnych godzin uczciwie oszczędza, godna względów. *Kras. Pod.* 1, 202. Trzeba czasem rozrywkę umysłowi zrobić, By się lepiéj do pracy mógł znowu sposobić. *Min. Ryt.* 4, 38. Powinni takich szukać rozrywek, które ich rozweselają. *Teat.* 34. *b*, *G.* 2. ROZRYWKOWY, a, e, do rozrywki, zabawki służący, Vergnügungs-. Chowanie ptaszka rozrywkowego. *Kluk. Zw.* 2, 395. ˈROZRYWNY, a, e, n. p. Rozrywna wódka = serwaser, Scheidewasser. *Sienn.* 605. (*Ross.* неразрывный nierozłączny.)

ROZRZĄD, u, *m.*; *Croat.* razredenye; *Hung.* rendeles; *Ross.* разрядъ, ряда, наряд, нарядание, наряжение, распорядокъ, уладка; *Eccl.* расчинение, уложение, оуставъ, устроение, завѣщание; rozrządzenie, rozporządzenie, rozszykowanie; die Anordnung, ordentliche Abtheilung. Wszystek widzę świat poturbowany, I samych elementów rozrząd zamieszany. *Kulig. Her.* 292. ROZRZĄDNY, a, e, — ie *adverb.*, porządnie rozłożony; *Ross.* распорядочный, wohl geordnet, ordentlich aus einander gesetzt. Każdy podatek powinien być jak najrozrządniejszy, i najmniéj kraj uciężający. *Vol. Leg.* 7, 669. ROZRZĄDZIĆ *cz. dok.*, Rozrządzać *niedok.*; *Rag.* razrêditi, razredivati; *Croat.* razregyújem; *Vind.* porediti, rediti, nareduvati, vrediti, poredivati, vnarediti, noternarediti; *Ross.* разрядить, разряжать, расположить, располагать, распорядить, распоряждать, уладить, уладывать, устроить, устроять, устроивать, благоустроить, благоучреждить; *Eccl.* чиноразположити, чиноразполагати; rozszykować, porządnie rozłożyć, rozstawić; ordnen, ordentlich einrichten. Bóg tak rzeczy wszystkie rozrządził, że nic nie może wzruszyć porządku na całym świecie ustanowionego. *Zabł. Roz.* 45. Tyś panie wszystkie rzeczy pod miarą, pod liczbą, pod wagą rozrządził. 3 *Leop. Sap.* 11, 21. (rozłożył. 1 *Leop.*). Sarnicki podług godności i stanu obywatelów, statuta i przywileje rozrządził. *Zab.* 5, 419. Umierając dom swój ostatnią wolą rozrządził. *Falib. A* 1. er beschickte oder bestellte sein Haus. Inaczéj niż w przeszłym lecie wojsko na zimowanie rozrządzić musiał. *Warg. Cez.* 105. rozdzielić, rozesłać, rozłożyć, vertheilen. Starała się sługi opatrzać, potomstwo rozrządzić według stanu ich. *Birk. Zyg.* 48. Rozrządzenie, rozrząd *Eccl.* чиноразположение. — §. *Cum Instrumentali:* Rozrządzać czym = rządzić się czym, stanowić o czym; über etwas disponiren, damit Verfügungen treffen, damit schalten. Ja twoja panna, ja mogę rozrządzać tobą, jak mi się zdaje. *Teat.* 54, 15. Do króla rozrządzenie najwyższe siłami zbrojnemi w czasie wojny należeć będzie. *Gaz. Nar.* 1, 170. (*Konst.* 3 *maja.*). Rozrządził moją córką, nic mnie o tym nie przestrzegłszy. *Niemc. Król.* 2, 36. Serca swego rozrządzenie. *Mon.* 70, 743. dysponowanie, dyspozycya. ROZRZĄDZICIEL, a, *m.*, dyspozytor, der Verfüger, Verordner; *Croat.* razrednik; *Hung.* rendelö; *Eccl.* распраравлатель.

ROZRZEDZIĆ, ˈRozrzadzić *cz. dok.*, Rozrzedzać *niedok.*; *Boh.* zředíti, zředugi; *Croat.* razretkujem, razregyávam; *Hung.* elritkitom; *Ross.* разрѣдить, разрѣжать, разрѣживать; rzadszym uczynić, gęstości ująć; verdünnen, dünner machen. Rozrzedzić znaczy powiększyć ciała wielkość bez przydania materyi. *Os. Rud.* 66. Melancholiczne wilgotności jak rozcieńczyć, rozrzedzić i rozprawić. *Syr.* 412. Rozrzedzić płyn, rozciek, roztworzyć, rozwodnić; verdünnen, wässern; *Vind.* skusvodeniti, *Rag.* prevodnitti; *Croat.* razvodújem; *Ross.* разжидить, разжижать. Wiatr jest wzruszenie powietrza, pochodzące z ˈrozrzadzenia jego na jednym miejscu, a zgęstwienia na drugim. *Boh. Dyab.* 172. Rozrzedzić gałęzie, drzewa (*Croat.* razchischújem, razchisztilszem). Mieszkali w chałupach rozrzedzonych. *Krom.* 29. osobno, niezgęsto leżących, in einzelnen, zerstreuten Hütten. Rozrzedzenie *Ross.* разрѣдка. — *Fig. transl.* Radość jéj wielka prędko się śmiercią Tyberyusza rozrzedziła. *Sk. Dz.* 581. umniejszyła się.

ROZRZEWNIĆ *cz. dok.*, Rozrzewniać *niedok.*, do łez poruszyć, rozżalić kogo, rozczulić; *Hung.* rasplakati kloga; *Ross.* прослезить. (cf. łza): einen bis zu Thränen rühren, erweichen. Płaczem swoim niech was do płaczu pobudzi, niech was rozrzewni. *Dambr.* 392. Dobroć ta i łaskawość do łez mię rozrzewniły. *Niemc. P. P.* Radością rozrzewniony. *Pot. Arg.* 214. Rozrzewnić się *Ross.* прослезиться.

ROZRZEŹWIĆ *neutr. dok.*, znowu rzeźwym się stać, wieder munter werden. Od trunku rozrzeźwieć. *Czach. Tr.* 1, 4. (*Ross.* разрѣзвиться rozswawolić się).

ROZRZUCIĆ *cz. dok.*, Rozrzucać *niedok.*, rozmiatać, aus einander werfen; *Boh.* rozhazeti, rozhazowati, rozhoditi, rozkliditi; *Slov.* rozhazugi; *Sorab.* 1. rozeziskam, rozmetam, rozczechnuyu; *Vind.* resdiati; *Croat.* razrussiti, razrussújem *evertere* (rozruszyć), razhitávam, (cf. rozchwycić); *Bosn.* razvarcchi, razvrricchi, razmetnuti; *Rag.* razrûsciti; *Ross.* разбросать, разбрасывать, растрогать, растрогивать, расковеркать, разсорить, разсаривать; *Eccl.* растрошаю. Tyle kup gnoju na raz masz rozmiatać, coby za jeden dzień mógł zaorać, aby gnój leżąc dłużéj rozrzucony nie wysechł. *Cresc.* 81. Członki jego sztukami po rolach rozrzucałbym twoich. *Otw. Ow.* 547. Pa-

piery z pieczęciami nie powinny być rozrzucone po stole, po ławach, skrzyniach, olmaryach, szufladach. *Groick. Obr.* 31. Rozrzucony (*Croat.* razversen). Zawady kędykolwiek jakie rozrzucajcie. *Otw. Ow.* 18. (rozwalajcie). — Podatek na domy rozrzucać. *Koll. List.* 1, 66. rozdzielić, eintheilen, vertheilen. — Rozrzucać majątek, rozrzutnym być, rozmarnować; verschwenden, verschwenderisch seyn; *Sorab.* 1. newužitne přetžmaiam, topluyu; *Carn.* potratiti, potréknâm, sadjati; *Vind.* sognat, sapraviti, sapraulati, potratiti, potreknati; *Ross.* расточить, расточать, (cf. roztoczyć). Zbytnie h[illegible] jne rozdawanie rozrzucaniem zowiemy. *Gorn. Sen.* 10. ROZRZUCICIEL, a, *m.*, rozmiatacz, który co rozrzuca, rozwala; *Rag.* razruscitegl; *Croat.* razrussitel, *f.* razussitelicza, der Zerwerfer, der etwas aus einander wirft. On rozrzuciciel gór Xerxes. *Petr. Et.* 174. ROZRZUT, u, *m.*, rozrzucenie, rozsypanie; das Zerwerfen, Auswerfen, Ausstreuen; *Boh.* rozwržek. Zapał Etny i rozrzut ognia po okolicy. *Gorn. Sen.* 481. Okazałemi. próżnościami i rozrzutami szukał sobie stronników. *Nar. Hst.* 5, 1[illegible]. ROZRZUTNIK, a, *m.*, ROZRZUTNICZEK, czka, *m.*, *demin.*, człowiek nieoszczędny, marnotrawca, ein Verschwender; *Sorab.* 2 brojař; *Carn.* potreknavz; *Vind.* sapraulavez (cf. zaprawiciel), resplaulavez, sapraulenik, potreknauz, loter (cf. łotr), ludrar, sanemaravez, safrazhuvauz, sadegauz; *Croat* prepruditel, raszipnik, potroshlivecz; *Rag.* razmètnik; *Bosn.* rasapnik, koji prosipglje blago; *Ross.* расточитель, мотишка; *Eccl.* щапственникъ. Jedną daje rozrzutnik ręką, drugą zbiera. [illegible] Wy[illegible] zabawki, aby się tak u rozrzutniczków mógł p[illegible] *Star. Mon.* A 2 [illegible] W[illegible] Rozrzutnica *Ross* мотовка, расточительница. ROZRZUTNOŚĆ, ści, *ż.*, marnotratność, die Verschwendung. *Cn. Th.*, *Sorab.* 1 newužitne přetžmeno, toplowano; *Carn.* potrâta; *Bosn.* rasap; *Vind.* potrata, sapraulenje; *Croat.* poteplanye, razszipnozt; *Ross.* мотовство. ROZRZUTNY, a, e, ROZRZUTNIE *adv.*, nieoszczędny, marnotrawny, verschwenderisch; *Sorab.* 1. přetžmerski, toplerski; *Vind.* ref[illegible]papozhen; *Slav.* razsipljiv; *Rag.* razmetni; *Ross.* мотовскій, расточительный, мотовато. Rozrzutnie żyć, [illegible], marnotracić *Ross.* помотать, поматываю. Jałmużnę ubogiemu dać, nie jest to być rozrzutnym. *Teat.* 8, 15. Ambicya wsławionego rycerza rozrzutnym krwi ludzkiéj w wojsku czyni. *Zab.* 7, 279. A[illegible] wylewa krwi.

ROZRZYNAĆ, *ob.* Rozrzynać. ROZRZYNACZ, a, *m.*, który rozrzyna, der Zerschneider; *Eccl.* разрѣзатель.

ROZSADA, ROSADA, y, *ż.*, roślina do przesadzania, [wysadek kapuściany Kohlsetzpflanze 2], die Setzpflanze, Krautpflanze zum Versetzen; *Vind.* vladiza, safad, prefad; *Sorab.* 1. přeszadi; *Croat* preszad; (presadische, preszadni vert *plantarum*), *Dal* raszad; (*Bosn.* rasad od uoclija al od zelja, prisad *plantarum*); *Ross.* росада; *Eccl.* садъ, (cf. sad). Posiawszy nasienie kapuściane, gdy podrośnie rosada, przesadzisz ją. *Kluk. Rośl.* 1, 215. Jak rozsada kapuściana ziemię może wytrzymać, tak głowy i głąbie jéj nigdy nie mogą. *ib.* Zagroda zasadzona rozsadą ziela abo drzewa subtelnego. *Cresc.* 113. Piąta część gruntów jest nadto wielka na rozsady, i na inne ogrodowiny. *Pam.* 84, 825. Pod czas suszy zwykli robacy na zagonach podgryzywać z korzenia rozsadę (*col. colective*). *Haur. Ek.* 41. Dworka aby ogrodnych rzeczy nie omieszkiwała siać, jako cebulę, ogórki, pasternak, marchew, rozsadę i ćwikłę. *Haur. Ek.* 85. — §. Stwórca, gdy już z ciemnéj rzeczy wydźwignął gromady, Porozprowadzane na różnę rozsady, zgodnym pokojem związał. *Otw. Ow.* 3. na różne klasy, porządki, podziały; Abtheilungen, Classen. (*Ross.* разсадка rozsadzenie).

ROZSĄDCA, y, *m.*: *Boh.* rozsudj; rozsądnik, rozeznawca; der Schlichter, Schiedsrichter, Erkenner und Beurtheiler eines Streits. Podlęże szkodzie, ileby rozsądcy osądzą. *W. Exod.* 21, 22. (wedle uznania sędziów. *Bibl. Gd.*). ROZSĄDEK, dku, *m.*; (*Boh.* rozsudek; *Slov.* rozsaudek *decretum*); *Vind.* resodba, resojenje; (sodba, resod, resoja, odsoda, o[illegible]loka sod[illegible], wyrok); *Rag.* razbor. (cf. rozbiór); *Bosn.* razbor, razborstvo, svjest, spametnost, (cf. spamiętać); *Ross.* разсудокъ, разборчивость, благоразсудность, благоразсужденіе; *Eccl.* благосудіе, вымышленіе; §. 1. rozsądność, baczność, *facultas* [illegible], Urtheilskraft, Beurtheilung, Verstand. Przez rozsądek dorozumiewamy się, że wyobrażenia nasze zgadzają się abo nie. *Cyank. Log.* 163. Rozsądek zdrowy, pospolity; przezeń ma człowiek łatwość rozeznawania rzeczy, przezeń ochraniamy się oszukania. *Pir. Wym.* 11. Rozsądek jest przyzwoitość rozumu, z mądrością złączona, która nam służyć powinna za prawidło w wszelkich postępkach. *Mon.* 70, 735. Piękny, bystry, wielki tego człowieka rozsądek. *Cn.* 7[illegible] 951. Rozsądek mądrość większa sprawuje nad wielką [illegible]. [illegible] 4. — § 2) Rozsądek o czym uczyniony, dany, rozeznanie, zdanie, wyrok; Urtheil, Beurtheilung, Ausspruch, Meynung von etwas. Kto jednej rzeczy świadom, o niéj będzie umiał sądzić, a ktoby wszystkich był świadom, o wszystkich też mógłby dać rozsądek. *Petr. Et.* 7. Gdy dusza rozsądek czyni o rzeczach, zowie się rozumem; gdy rozpamiętywa rzeczy, zowie się pamięcią. *Sak. Dusz.* 67. Gdy grają na lutni, onego dźwięku ucho rozsądek czyni. *Kmit. Ast.* 102. A mnie co za rozsądek czeka, żem się pióry Małemu kusił o wierzch niedostępnéj góry? *Simon. Siel. ded.* Sprawę na rozsądki [illegible]; *re[illegible] consultatione[m] posit[illegible]*. *Krom* 575. Papież [illegible] rozsądek swój, który *constitutum* nazwał. *Sk. Dz.* 550. — Rozsądek przyjacielski, jednacki, sąd przyjacielski. *Cn. Th.* 951. schiedsrichterliches Erkenntniß. — §. Lekarstwo mażne wszystkę niemoc odegnać, raz przyłożone wszystko sprawuje, i więcéj nie bywa przykładane; a jeśliby zawsze przykładane było, jawny jest rozsądek, że mniéj przemogło. *Zygr. Gon.* 285. *indicium*, znak, dowód. ROZSĄDLIWIE *adverb.*, ROZSĄDNIE; rostropnie, bacznie; *Croat.* z razlògom; *Eccl.* разборно, благосудно; *Ross.* разсудливый; zgodnie z rozsądkiem, verständig, überlegt. Żydzi miasto na to rozsądliwie Dać mu odpowiedź, iżą go uraźliwie. *Leszcz. H. Ś.* 615. ROZSĄDNIK, a, *m.*, rozsądca, rozsądziciel, rozeznawca; der Schlichter, Erkenner über etwas, Beurtheiler. Oko wstydu rozsądnik. *Cn. Ad.*

782. Rozsadnik wyborny, surowy. *Cn. Ad.* 1011 ROZSĄDNOŚĆ, *ści*, *ż.*, branie się we wszystkiem rozsądne, roztropność, rozsądek władza duszy: die Urtheilskraft, der Verstand, die Gescheutheit, Klugheit. *Cn. Th.* 951, *Rag.* razbor, razbornos, râzboritos; *Eccl.* разсудность, благосуждение. ROZSĄDNY, a, e, *Rag.* râzborni, râzloxni; (rasudni *criticus*); *Bosn.* râzborit, raslosgit, svjestan, spameten: *Ross.* разсудительный, разборчивый, благоразсудительный, благоразсудный; (*Eccl.* разсудный *dijucandi vim habens*); *Eccl.* добродсудный; (доброразсудный *bene dijudicans*. разсудительный степень *modus Comparativus*, stopień wyższy w grammatyce); вымышленный: baczny, roztropny, pełen rozsądku, rozważny; verständig, gescheut, vernünftig. [illegible] Była uczciwa i rozsądna, nie myśli po romansowemu. *Teat.* 38, 230. Kto co daje [illegible], ten jest przyczyną złego. *Falib.* *L.* 2.

ROZSADZIĆ *cz. dok.*, Rozsadzać *niedok.*, Rozsadzywać *frequ.*; *Boh.* rozsaditi, rozsazowati; *Sorab.* 1. rozszadźam; *Bosn.* rasaditi; *Rag.* rasâditi; *Vind.* safaditi, sablanzati, vfajati; *Croat.* [illegible]; *Ross.* разсадить, разсаживать: § 1 różnie, tu i owdzie posadzić, postawić, rozłożyć; verschiedentlich hinplaciren, von einander setzen, stellen, verlegen hier und dort hin. Rozsadźcie ludzi, po [illegible] na każdą gromadę. *Sekl. Luc.* 9. [illegible] na zielonej trawie: [illegible] się na części [illegible] 6 [illegible] się po gałęziach dziewięć rozsadziło. *Otw. Ow.* 195. Gdy się na [illegible] rozsadzili. *Otw. Ow.* 557. — [illegible] *Cn.* 251. [illegible] *Otw.* [illegible] — Rozsadzili się po [illegible] *Lin.* 52. [illegible] osiedli [illegible] — Bóg rozsadził po [illegible] wyspy, które [illegible] ziemi. [illegible] 20 [illegible] w którym [illegible] rozsadzone z [illegible] wydaje się [illegible] 21. [illegible] rozsadzone. *Teat.* 55 *d*, 14. rozpróśnione, rozstrzelane jedne od drugich, [illegible] — Rozsadzać [illegible] Jakkolwiek będziesz rozsadzywał chróst po polach... *Otw. Wirg.* 410 Rozsadzenie, *ob* Rozsad; *Vind.* safada, safedaje, safajenje, vfajanje; *Ross.* высадка. Do rozsadzenia *Ross.* высадный — § 2) Rozsadzać co, czynić, że się co rozpuknie: etwas von einander sprengen, zerbersten machen. Może bez oddechu [illegible] nowe rozsadza. *W. Job* 32, 19 W nawie, przez którą się sączy, jeśliéj szczelinie zabieżeć nie trudno; lecz gdy na wielu miejscach zwalniać a rozsadzać pocznie, niepodobna już osiadającą ratować. *Pilch. Sen. list.* 243. Ledwo żem wznak nie padła na okrutną mowę, Piersi ciężkie, wzdychania, płacz rozsadzał głowę. *Morszt.* 348. Tysiąc projektów głowę wam rozsadza. *Zab.* 15, 186. Rozsadzić się = rozpęknąć, bersten, platzen. Każdy się z złości ledwo nie rozsadza. *Zab.* 16, 151. Rozsadzam się z żalu. *Zab.* 16, 137. ROZSADZCA, y, *m.*, który na bankiecie etc. gości rozsadza. *Bach. Ep.* 20. der Gäste rangirt, placirt; w ogólności: rozsadzi[illegible], który cokolwiek bądź rozsadza, der Zersetzer, Verpflanzer; *Vind.* safadnik, safajavez; *Rag.* rasàditegl; (rasadnik, râsad = *luogo, dove si seminano herbe o piante per piantare*: *Ross.* pocaдникъ zagon do rozsad służący).

ROZSĄDZIĆ *cz. dok.*, Rozsądzać *niedok.*; *Boh.* rozsauditi, rozsuzowati, usauditi, ortelowati, rozhodnauti; *Slov.* rozsudzowat, rozsuzugi; *Sorab.* 1. rozszudźam; *Carn.* ressoditi, ressôdem; *Vind.* refoditi, resfoditi, foditi, odfojati, reslozhiti, slozhiti, resvuzhiti; *Ross.* разсудить, разсуждать; *Eccl.* [illegible] rozeznawać, beurtheilen, [illegible] Przyjęli słowo boskie z wielką ochotą, co dzień rozsądzając pisma, [illegible] tak [illegible] 17, 11 [illegible] rozsądzić trędowate od nietrędowatych. *Bial. Post.* 221. Między świętym i przeklętym nic braku a różności nie mieli; a między plugawym i czystym nie rozsądzili. 1 *Leop. Ez.* 22, 26. Rozsądź mi to królu: dwaj mężowie byli w jednym mieście, jeden bogaty, drugi ubogi i t. d. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 12, 1. (rozwiąż). Idź z niemi nic nie rozsądzając. *Budn. Act.* 10, 20. (nic nie wątpiąc. *Bibl. Gd.*); nie zastanawiając się, ohne Bedacht. — R[illegible] prawo z [illegible], rozstrzygnąć [illegible] *Cn. Th.* 951 [illegible], aburtheilen, [illegible]; [illegible] разсудительно, разсудия [illegible] [illegible] est. ROZSĄDZICIEL, a, *m.*, [illegible] ROZSĄDZICIELKA, i; *Sorab.* rozszudnik; *Rag.* rasuditegl; *Ross.* рѣшитель; *Eccl.* разсудитель, *f.* [illegible] bezwzględn[illegible] *M*[illegible] 72, 789. Beurtheiler, [illegible]

ROZSAPAĆ się [illegible] (*Boh.* rozsapati [illegible]); *Ross.* [illegible]; rozjątrzyć się, rozgniewać się; sich sehr entrüsten, vor Zorn schnauben. Rozsapił się na mnie. *Pot. Arg.* 561. Rozsapany, rozjątrzony, rozgniewany; entrüstet, vor Zorn schnaubend; *Boh.* rozsapený. Wyszła cała rozsapana: wyprawiła [illegible] *Teat.* 58, 110. Znalazłem [illegible] *Hul.* [illegible] *Her.* 226. ROZŚCIĄGNĄĆ, *ob.* Rozciągnąć. ROZŚCIELAĆ, *ob.* Rozesłać. ROZSEDZIĆ *Rej. Post* K 5, *ob.* Rozsadzić.

ROZSĘPIĆ czoło, *cz. dok.*, rozfałdować, rozmarszczyć, rozweselić, die Stirne entrunzeln, erheitern. *Niemc. Król. praef.*

ROZSIAĆ, *f.* rozsieje *cz. dok.*, Rozsiewać *niedok.*; *Boh.* rozsyti, rozsegi, rozsywati; *Sorab* 1. rozszehwam; *Ross.* разсѣять, разсѣвать; tu i owdzie wysiewać, hier und da verschiedentlich aussäen, ausstreuen, *pr. et fig.* Gdy rozsiewca rozsiewał nasienie swoje, jedno padło podle drogi, i podeptane jest. *Dambr.* 123. 1 *Leop Math.* 13, 3. Pawła ś. więziono, że prawdziwą ale niepojętą o ciał

ludzkich powstaniu rozsiewał naukę. *Pociej.* 114. Dominik ś. chciał iść do Persów na rozsiewanie wiary ś. *Pst. Dom.* 42. [illegible] Która [illegible] w całej Europie [illegible] *Zab.* 12, 112. [illegible] który zawsze rozsiewa. *Biał. Post.* 198. Trzeba rozsiewać pieniądze, żeby je potym zbierać. *Teat.* 49. *b*, 50. Co on nędznik zarobi, [illegible] *Pasz. Dz.* 127. [illegible] — [illegible] Smutna idzie z rozsianym włosem branka. *Hul. Ow.* 42. [illegible]

ROZSIAD, u, *m.*, ziele, *colchicum orientale.* *Syr.* 1396, [illegible] *Sorab.* 1. [illegible] ROZSIADAĆ się, *ob.* Rozsieść się. ROZSIADLINA, y, *ż.*; *Boh. et Slov.* rozsedlina; *Ross.* [illegible] w rozsadlinach skalistych. [illegible] 49, 16. Jeśli we padanie albo rozsiadliny. *Sienn. Rej.* ROZSIADŁY, *ob.* Rozsieść się

ROZSIANIE, ROZSIANY, *ob.* Rozsiać.

ROZSIEC, rozsiekł, *f.* rozsiecze, rozsiekę *cz. dok.*, Rozsiekać *niedok.*, Rozsiekować, rozsiekuje *cont.*; *Boh.* rozsekati, rozwratiti; *Slov.* rozsekáwám; *Sorab.* 1. rozszékam, rozszeknu; *Vind.* resfekati, refekati, resklati, res[illegible] ków najmilsze wyrazy są: ściąć, rozsiekać, rozpłatać. *Teat.* 56, *b*, 63. [illegible] siekuje flegmę. *Syr.* 464. Do rozsiekania, rozsieczny, [illegible]

ROZ[illegible] jest rozsiedlony. *Sejm. Grod.* 2, 113.

ROZSIEDZIEĆ się *recipr. dok.*, długo nasiedzieć się; *Ross.* [illegible] Tak się długo [illegible]

ROZSIEPAĆ *cz dok.*, rozciąć, rozbić, rozsiec; durchhauen, mit Hieben von einander trennen. Wszystko się morze Od [illegible] 275.

ROZSIERDZIĆ [illegible] referditi, refarditi, resjesiti, resbaliti, osbaliti; *Croat.* razszerditi, raszergyújem, razszedilszem; *Bosn.* rasrrîdili, rasrriciti, rasarditi, raserditi; *Ross.* разсердить, разсерживать, [illegible] горячить; [illegible] rozjątrzyć, [illegible] *exasperaverunt eum.* *Birk. Zbar. B* 3 *b.* Lew ten wściekłemi piany rosierdziony pryska. *Nar. Dz.* 1, 56. *Jabł. Ez.* 10. Żmija rozsierdziona. *Nar. Tac.* 2, 378. *et* 3, 14. Rozsierdzenie (*Bosn.* rasrrieba, rasareba, rasereba, ghguiv). Rozsierdzić się, *Ross.* осерчать, раздосадоваться, окрыситься; *Eccl.* распыхатися. Gdy go zoczyli, o jak się rozsierdzili! *Birk. Zbar. D.* Słoń, straszna rzecz, kiedy się rozsierdzi. [illegible]

ROZSIEŚĆ się, rozsiadł się, *f.* rozsiędzie się, rozsiądę się *recipr. jedntl.*, Rozsiadać się *niedok.*; *Boh.* rozsednauti; *Croat.* razszedemsze, razszesztisze; *Ross.* разсѣсться, [illegible] rozsadzić wszystkich gromadami na zielonéj trawie, i rozsiedli się na części. *Sekl. Marc.* 6. Na różne miejsca rozsiadłszy się obie, Osobną każda przędzę postawiła sobie. *Otw. Ow.* — §. *Transl.* Rozsieść się, rozstąpić się, rozpuknąć się, rozsadzić się; *Bons.* prosistise, pro[illegible] kamienie. *A. Kchan.* 80. Szumi powietrze, a gdy się rozsiada, Hucznym strzeliły gromem błyskawice. *Kniaź. Poez.* 2, 259. Wolą swą Jowisz ogłosił pioruny srogiemi, Zdało się, że Olimpu sklepy się rosiędą. *Jabł. Tel.* 232. Niechaj mię ziemia pożre, niechaj się rozsiędzie! [illegible] spoje rozwalniają się, a za zmocnieniem jednych, rozsiadają się drugie. *Pilch. Sen. list.* 243. Fundamenta domu poczęły się rozsiadać, jako na miękkiéj osadzone ziemi. *ib.* 398. Jeszcze się burza nie zaczęła, z tym wszystkiém morze się rozsiadać, i coraz ogromniejsze bałwany zataczać poczęło. *ib.* 407. Na rozsiadanie warg lekarstwo. *Śleszk. Ped.* 87. Od śmiechu dobrze się nie rozsiędę, dobrze się nie spukam. *Eraz. Dw. a*, (cf. ropuk). Serce mi się rozsiada, gdy na nie *wspomionę. *Simon. Siel.* 85. Mnie nędznemu biada, Burzy się we mnie żółć, serce rozsiada. *Hor.* 1, 7. *Min.* Wydam go, choć wiem, że się od żalu rozsiędzie, O jak płakać, jak różnie przezywać mię będzie. *Morszt.* 309. — *Rumpi licentia quorundam*; rozsieść, rozstąpić się dla swywoli [illegible] ku sercu idzie. *Macz.* Syn mój umiera, serce się rozsiędzie we mnie od żalu. *Teat.* 44, 102. *Wys. Kat.* 29. [illegible] ich, i zębami zgrzytali. *Ryb. Ps.* 230 *b.*

ROZSIEWAĆ, *ob.* Rozsiać. ROZSIEWACZ, a, *m.*, ROZSIEWCA, y, *m.*; [illegible] разсѣватель; [illegible] waczu. 1 *Leop. Math.* 13, 18. Niektóry rozsiewca wyszedł ku sianiu. *Radz. Math.* 13, 3. *Sekl. ib.* Gdy rozsiewca rozsiewał nasienie swoje, jedno padło podle drogi. *Dambr.* 123. Szatan nazwan jest nie rozsiewaczem, ale przysiewaczem. *Żarn. Post. a* 5. Nieprawdy rozsiewca. *Smotr. Apol.* 75. Szalbierskich nauk rozsiewca. *Birk. Exorb. D* 4 *b.* Kłamliwy rozsiewca bajek. *Pilch. Sen. list.* 1, 95. Duch zły jest niepokoju rozsiewaczem. *Biał. Post.* 249. Rozsiewca rostyrku i niezgody. *J. Kchan. Dz.* 177. (*Boh.* rozsywka *pannus seminatorius*; *Eccl.* разсѣятельный rozsiewny, do rozsiania, rozsypny).

ROZSIODŁAĆ *cz. dok.*, rozkulbaczyć, absatteln; *Boh.* odsedlati; *Slav.* razsedlati; *Croat.* razszedlávam; *Ross.* разсѣдлать. Gołota, nie ma gdzie konia rozsiodłać. *Cn. Ad.* 263. (niema, gdzieby stopę położył).

ROZSKŁAD, *ob.* Rozkład.

ROZSKOCZYĆ się *recipr. dok.*, rozskakuje się *contin.*; *Boh.* rozskočiti se, rozskakati se; *Sorab.* 1. rozkoczžu; *Ross.* разскочиться, разскакаться, распрыгаться; rozprysnąć, rozpierzchnąć; aus einander springen, aus einander rennen. Jak ich ponury Kato który zoczy, Wnet się swawolna kupa rozprószy, rozskoczy. *Zab.* 16, 230. Jakoć się serce z żalu nie rozskoczy! *Past. Fid.* 239. nie rozsiędzie się, rozstąpi się, rozpadnie!

ROZSKROBAĆ *cz. dok.*, skrobiąc rozjąć, zerschaben, zerschrapen; *Slov.* rozškrábati; *Eccl.* расчертавати, соскабливать, соскребать.

ROZSKRZYDLIĆ *cz. dok.*, skrzydła rozczepierzyć, die Flügel ausspreitzen; *Boh.* rozkřidljm; *Croat.* razkriliyi, razkrililszem, razkrilyújem, krilimsze, krila rasztiram; *Dal.* szterem krila; *Rag.* raskrilitise; *Bosn.* raskriliti krila.

ROZSŁAPAĆ co *cz. dok.*, nogami podeptać, *opprimere pede. Mącz.*, roztratować, zertreten; *Boh.* rozšlapati. Gdy był syn Trajana rozślapał koniem dziecię jednéj matki, dał go onéj macierze, na miejsce jéj dziecięcia. *Biel. Św.* 50 *b.*

ROZSŁAWIĆ *cz. dok.*, Rozsławiać *niedok.*; *Ross.* разславить, разславлять, прехвалить, прехваливать; *Sorab.* 1. rozkwalu; rozgłosić, berühmt machen, bekannt machen, ausbreiten, ruchbar machen. Chwalcie pana, i rozsławiajcie po wszystkim świecie sprawy jego. *Radz.* 1 *Kron.* 16, 8. Rozsławił wszystkie możności jego, i wszystkie dobrodziejstwa, które są świata rozlicznie nadane. *Rej Post. A a a* 1. Do ludzi rozsławił onę wodę, rozgłasząc, że bóg napierwéj, a potym ona woda zdrowie mu przywróciła. *Syt. Szk.* 197. Rozsławiona jest po wszystkim świecie wolność Polska. *Gorn. Wl. B* 4. Męstwo swe i cnotę na rycerskim rozsławił. *Przyb. Luz.* 297. I w ludziach już bóg raczył rozsławić i rozszerzyć prawdę swoję. *W. Post. W.* 3, 82. Pasterze, co słyszeli, to mówią, to rozgłaszają o dzieciątku Jezusie, i roznoszą. *Dambr.* 46. Rozkazuje senat wszystkim wytrykuszom, aby te artykuły [illegible] były [illegible] albo rozsławione na każdym [illegible] *Hst.* 52. Boże, rozsław twego syna, aby i syn rozsławił cię; jam cię rozsławił na świecie, sprawę twoję wykonałem; teraz rozsław mnie ojcze u ciebie sławą, którą miałem przed niż świat był. *Budn. Jan.* 17, 5. (uwielbić *Bibl. Gd.*, verklären. *Luth.*). Chrystus się modlił: ojcze! rozsław imię swoje; i przyszedł głos: rozsławiłem, i znowu rozsławię. *Galat. Alf.* 54. Bóg ociec rozsławił go, i ogłosił, że jest bogiem prawdziwym. *Salin.* 2, 577. — §. Oni nas o zdradę rozsławili. *Sm. lr. E.* 16 zpotwarzyli, verleumden. — Rozsławić się *recipr.*, wsławiać się, ruchbar seyn, berühmt seyn. Póki jeden wie, tajemnica jest; gdy już potym przyjdzie na drugiego wiedzieć, już się rozsławi. *Eraz. Jęz. K* 2. Tak się to było na wschodzie rozsławiło, że mało nie wszyscy o tym wiedzieli. *Biał. Post.* 157. Jedzie, widzieć dziewkę, jeśli była Tak gładka, za jaką się była rozsławiła. *P. Kchan. Orl.* 1, 403. *Wys. Aloj.* 209.

ROZSŁODNĄĆ *neutr. dok.*, słodkim się stać, słodyczą przejść; süß werden, von Süßigkeit durchdrungen seyn. Woda rozsłodnęła od drzewa. *Radz. Syr.* 38, 5. ROZSŁODZIĆ *cz. dok.*, słodkim uczynić; *Bosn.* rasladiti, süß machen. — *Fig.* Chłopczyna rozsłodzony twojéj piękności wdziękami. *Kniaź. Poez.* 3, 14.

ROZSŁUCHAWAĆ *cz. contin.*; *Ross.* разслушивать; słuchając rozważać, rozbierać: aufmerksam anhören, vernehmen. Rozkazałem sędziom: rozsłuchawajcie między bracią waszą, a sądźcie między niemi. *Budn. Deut.* 1, 16. (wysłuchywajcie. *Bibl. Gd.*). ROZSŁYNĄĆ *med. jedntl.*, rozsłynąć się *recipr.*, rozsławić się, berühmt werden. Rozsłynę, *persono. Volck.* 914. durchschallen. Téj śmierci głośna szczęśliwie nowina W obudwóch wojskach prędko rozsłynęła. *Leszcz. H. S.* 257. Ta sława wnet rozsłynęła po mieście. *Wys. Kat.* 351. Nauka apostolska po wszystkim się świecie rozsłynęła. *Żarn. Post.* 7.

ROZSMAKOWAĆ się w czym, *recipr. dok.*, smak w czym polubić, Geschmack an etwas finden. Pił wesoło, a gdy się w trunku rozsmakował, posłano po toż wino na dopełnienie ochoty. *Nar. Hst.* 7, 95.

ROZŚMIAĆ się, *f.* rozśmieje się *recipr. dok.*; *Sorab.* 1. rossmeju, rossmejam; *Ross.* разсмѣяться, возсмѣяться; w śmiech wpaść, in ein Lachen ausbrechen. Kto się wstydzi rozśmiać, powinien się wstydzić, że jest człowiekiem. *Teat.* 34 *b, G* 2. Możecie ten płacz obrócić w rośmianie. *Groch. W.* 357. ROZŚMIESZYĆ kogo *cz. dok.*, Rozśmieszać *niedok.*; *Boh.* rozsmišiti; *Ross.* разсмѣшить, пересмѣшить, насмѣшить; robić, że się kto rozśmieje, do śmiechu kogo pobudzić, lachen machen. Drugiego najmniejsza rzecz rozśmieszy. *Zab.* 12, 282. Ufam bogu, w nieszczęściu mym, że mię pocieszy, A w tak ciężkim żalu moim łaskawie rozśmieszy. *Pieśn. Kat.* 158. Rozśmieszający *Ross.* смѣхотворный. Rozśmieszanie *Ross.* смѣхотворство. — §. Rzekła Sara: rozśmieszył mię bóg, a ktokolwiek usłyszy, śmiać się też będzie ze mną. *Radz. Genes.* 21, 6. (śmiech mi uczynił bóg. *Bibl. Gd.*, śmieszną mię uczynił).

ROZSNOWA, y, ż., rozsnowanie, osnowa rozciągniona; das Auseinanderweben, Auseinanderwickeln, die Entwickelung. — *Fig.* [illegible] tak twoi synowie Na tym się gruncie zasadzą, A w dalszéj rodu rozsnowie Wnuki go wnukom oddadzą. *Kniaź. Poez.* 1, 181. ROZSNUĆ, *f.* rozsnuje *cz. dok.*, Rozsnować *niedok.*, rozwinąć, *pr. et fig.*, aus einander wickeln, entwickeln. Chyba tak mocny węzeł śmierć rozsnuje. *Zab.* 1, 75. *Alb.* rozwiąże, rozdziergnie.

ROZSOCHA, ROSOCHA, y, ż., ROZSOSZKA, i, ż., *dem.*, ROZSOCHACINA, y, ż., *demin.*, odnoga u drzew, u rogów: der Zacken an einem Geweihe, ein gabelförmiger Ast an einem Baume, ein Gabelstock, Gabelast vorn mit zwey Enden; *Boh.* rozsocha, rozpora; *Sorab.* 1. rozszoch; *Carn.* rashohe; *Croat.* raszòhe, roglye = widły, (raszossicza, rogussa = piędź); *Rag.* râsoha, (rasòsciza roguscja = piędź); *Bosn.* rasosciça, dusgina od velikoga prrista i magnega

uzagu *lichas*, *Ital.* forcina; (cf. *Ross.* посохъ laska, *ob.* Posoch. *Biel. Hst.* 435). Rosocha, jako to u drzew, u rogów łosich, gałęzie. *Dudz.* 55. Rososzka, widełki abo widlica. *Mącz.* Rososzka o dwóch samorodnych ramionach, do ręcznego kręcenia powrozów, kluczka. *X. Kam.* Dwa grube dęby obok z siebie zrosłe, przeplatają tam od stu lat i swoje korzenie i swoje rozsochy. *Stas. Num.* 1, 119; *(leurs troncs).* Winne drzewko ujmuje się swojemi rozsoszkami, właśnie jakoby rękoma. *Budn. Cyc.* 26. Weinranken. Palmowe drzewo samica obłapiwszy swemi gałązkami albo rozsochacinami gałązki samca, poczyna od nich. *Cresc.* 442. Zboże, co padło na pole cierniste, jak kłosy krzewiste jęło wypuszczać, wnet je zadumiło Rozsochą swoją cierniе rozłożyste. *Odym. Św. A a* 2. — Rozsocha u sochy do orania. *Kluk. Rośl.* 2, 164. die Pflugsterze. — Świecznik od nóg do rozsoch łity był. *Budn. Num.* 8, 7; *not.* «do słupca jego», d. i. ramion, bis an die Arme. — *Anat.* Rozsoszka, która zaraz jest pod gardłem nad piersiami. *Syr.* 740 kluczowa kość, kluczka, klucz, das Schlüsselbein. ROZSOCHACIEĆ *neutr. dok.*, rozsochato rosnąć, zackig wachsen, zackige Äste von sich verbreiten. Rozsochacieje drzewo, rozpuszcza gałęzie. *Cn. Th.* 928. *Dudz.* 55. ROZSOCHACZ, a, *m.*, rozsochate kobylenie. *Tr.*, ein Spanischer Reiter. — §. Myśliwy rozsochacz. *Kmiep.* 3, 31. rohatyna widłowata, ein gabelichter Wurfspieß; myśliwiec rozsochą zbrojny, ein Jäger mit einem Gabelwurfspieß. *X. Kam.* ROZSOCHATOŚĆ, ści, *ż.*, widłatość, rozdwojenie. *Cn. Th.* 928. *Dudz.* 55. Zackigkeit, Gabelförmigkeit. Trafia się, iż w krzewach zielnistych rozsochatość, czyli rozwijanie się w widłaste gałęzi, staje się wespół z rozwinieniem się liścia. *Brzost. Duch.* 34. ROZSOCHATY, ROZSOCHOWATY, a, e, ROZSOCHATO *adv. ch.*, widłaty, gałęzisty; *Boh.* rozsochatý; *Dal.* rasszokassth; *Croat.* raszohaszt; *Carn.* rashohast; (*Eccl.* расохатъ, въ розно раздѣленный, rozmaity); zackig, gablig, zweyspitzig. Płonka rozsochata albo dwa pniaki mająca. *Cresc.* 574. Wał ostrowami rozsochowatemi dobrze obwarowany. *Gwagn.* 408. Nie rozsochaty, nie gałęzisty, *unistirpis. Cn. Th.* 521. Winne drzewo rozpuszcza się rozsochato, lecz go oracze chędogo obcinają. *Budn. Cyc.* 27.

ROZSPACYOWAĆ, *ob.* Rozstrzelić litery.

ROZSPIEWAĆ kogo *cz. cont.*, do spiewania pobudzać; *Ross.* распѣвать, ins Singen bringen, singen machen. Mojżesz rozspiewa dziewice. *Budn. Exod.* 9, 17, (*not.* «t. j. uczyni, że będą spiewały»; mowne uczyni *Bibl. Gd.*). Rozspiewanie *Ross* распѣвъ. Rozspiewać się, zapędzić się w spiewanie, sich zersingen; *Ross.* распѣться.

ROZSPONA, y, *ż.*, Sztuki, któremi rozpierają się w pewnéj odległości dwie inne sztuki, zowią rozsponami. *Jak. Art.* 3, 314. *ob.* Rozpona; Sz. Querholz, *ob.* Rozpiąć, piąć.

ROZSPRAWIĆ, *ob.* Rozprawić.

ROZSROŻEĆ *neutr. dok.*, ROZSROŻYĆ się *recipr.*, sroższym się stać, rozjątrzyć się, rozsierdzić się; ergrimmen, erbost werden. Bitwa na lewym skrzydle rozsrożała, I bardziej jeszcze niżeli tu wrzała. *Chrośc. Fars.* 255. Kropi Bellona hojną posoką podwoje Spyskłane, rozżarzając rozsrożałe boje; *renovata proelia miscet. Żebr. Ow.* 109. Złych się złość rozsrożyła. *Ryb. Ps.* 259. Włosy ku górze wstają, piersiami tchnie wielce Nadęte burzliwością rozsrożałe serce. *A. Kchan.* 147. Upada marnie z rozsrożałéj rany. *Tward. Daf.* 56. ROZSROŻYĆ *cz. dok.*, ergrimmt machen, aufbringen, reizen. Szczech, uraza oddalenia od rządu bardziej rozsrożony, szukał sposobów zemszczenia się. *Nar. Hst.* 3, 65. Rozsrożony tym podstępem, porywa dwa dziryty. *Stas. Num.* 1, 145. Rozsrożone wojsko krzyczy, aby je zaraz ruszono. *ib.* 115.

ROZSTAĆ się, *f.* rozstanie się *recipr. jedntl.*, rozstaje się *pr.*, Rozstawać się *contin.*; *Bosn.* rastatise, raskrristitise; *Rag.* rastattise; *Sorab.* 1. rofstejiu, rofstejem, rofnostejem; (*Sorab.* 1. rosteicże; *Sorab.* 2. rostejscho; *Germ.* Zeter! biada! przepadnij!); *Croat.* raztajemsze; (*Ross.* разстоять dalekim być, oddalonym, разстояться nastać się długo); §. a) rozstępować się, rozsiadać się; von einander gehen, sich entfernen, auseinander. Ziemia pod temi trzema się rozstaje Buntownikami, i jako w otchłani Pożera w sobie. *Leszcz. H. S.* 160. — *Transl.* Łatwiej się jedna potrawa na miękką rzadkość w wyższym żołądku rozstawa. *Hor. Sat.* 167. rozpuszcza się, rozmiękcza się; sich auflösen, zergehen. — §. b) Rozstać się z kim, z czym, *Vind.* se lozhiti, (cf. łączyć); *Bosn.* raskrristitise; *Ross.* разстаться, разставаться; rozejść się z kim, odejść od niego; sich von einem trennen, von ihm scheiden, von ihm weggehen, ihn verlassen. Mężnie tym wzgardź i statecznie, Z czym ci rozstać się koniecznie Potrzeba. *Dar. Lot.* 24. Już jedną nogą stoję w grobie, abowiem z tym światem co godzina rozstać mi się przychodzi. *Smotr. Nap.* 24. Z ciałem się rozstać. *Sk. Dz.* 515. umrzeć, von der Welt scheiden. Gdy już widział blizkie swe z ciałem rozstanie, prosił boga, aby w dzień wniebowzięcia N. P. jego rozłączenie było. *Sk. Żyw.* 2, 152. Abschied aus der Welt. — §. c) Rozstać się, odstać się, odczynić się, oddziałać się; sich ungeschehen machen, sich gänzlich verändern, vergeben, als ob man nie gewesen wäre. Co się już stało, rozstać się nie może. *Morszt.* 122. *Krom.* 480. *Chrośc. Fars.* 16. *Ustrz. Klaud.* 71. Nie widzę, jakoby się to rozstać mogło, co się już raz stało. *Bud.* 555. was geschehen ist, ist nicht zu ändern, läßt sich nicht ungeschehen machen. *Nar. Tac.* 3, 15; *NB. Impropria et rustica hoc drauca notata est notio haec verbi* Rozstać się. *Cn. Ad.* 103. ROZSTANIE, rozstęp, rozdział, przerwa; die Kluft, der Zwischenraum. Wielkie jest rozstanie i przedział między potępionemi a świętemi. *Sk. Żyw.* 2, 61. — Rozstanie dróg, gdzie się wiele dróg rozchodzi. *Mącz.* rozstajnia, rozdroże; der Scheideweg, die Wegscheide. (*Eccl.* разстояние, промежутокъ przestwor). Idą przez wieś na rozstanie dróg niosąc placek, i kładą ten w jedno miejsce, a ziemią przysypują. *Stryjk.* 408. Po wszystkich rozstaniach dróg pobudował kaplice. *Radz. Ezech.* 16, 25. Kości jego na rozstaniach popalił, i popioły z nich rozrzucił na wiejące akwilony. *Tward. Wł.* 22. — Rozstanie z miłym, śmierci się równa. *Cn. Ad.* 1011, die Trennung; *Vind.* lozhik, dolozhik, dovoljanje; *Croat.* raztanek; *Rag.* rastavak;

Ross. раставаніе, разстаніе, разстани; (разстояніе oddalenie). Im nam dziś przykrzejsze rozstanie, tym miléj potym będzie się witać. *Ossol. Baj.* 2. ROZSTAJ, ju, *m.*, rozstanna, rozstajna droga, rozstanie dróg, der Scheideweg, die Wegscheide; rozbieżenie dróg. *Rej. Post. R r* 6; *Boh.* rozhránj, rozcestj; *Slov.* rozcestj; *Rag.* raskarstiza, raskrixje: *Bosn.* raskrristica, raskrrisctje, *Slav.* kêrstopûtje; *Ross.* распутіе, перекрестокъ; *Eccl.* крестецъ. (*Eccl.* разстоянно, въ нѣкоторомъ другъ отъ друга разстояніи или разлученіи). Kazał ludzi zgromadzić z opłotków a z rozstajów dróg. *W. Post. W.* 2, 284. ROZSTAJNY, a, e, ROZSTANNY, od rozstania, n. p. Krzyż długi postawiony przy rozstajnych drogach. *Mon.* 76, 580. Po drogach rozstannych. *Zimor. Siel.* 161. (*Slav.* nerastajni = nierozłączny).

ROZSTĄPIĆ się *recipr. dok.*, Rozstępować się *niedok.*; *Boh.* rozstaupiti se, rozstaupjm; *Rag.* rastupati; *Croat.* razsztuplyújemsze; *Ross.* разступиться, разступаться; §. a) rozchodzić się na różne strony, aus einander treten, aus einander gehen. Cóż po tych długich mowach, rozstąpmy się o to! -Skoro się rozstąpili, nie było co rówać, Wszyscy przy Alexandrze, a tam ich garść była. *J. Kchan. Dz.* 74. *discedere in sententias*, (rozdzielić się na partye). Długie poswarki miedzy niemi były, Rybki się im na pomoc różno rozstąpiły. *Papr. Kol. J* 3. — *Aliter:* Rozstępują się ludzie komu. *Cn. Th.* 952. ustępują mu, sie weichen ihm aus, machen ihm Platz. Szelest rozstępujących się, żeby rum panu uczynić, brzmi wdzięcznie w uszach jego. *Mon.* 65, 592. Cały zamek zadrżał, drzwi się rozstępowały. *Nies.* 1, 7. (otworzyły się). — §. b) Rozstąpić się, rozpaść się, rozpęknąć się, rozstać się, rozsadzić się; von einander fallen, zerbersten, zerplatzen. Rozstąpiła się ziemia, i pożarła Datana, i pokryła i przysuła zebranie Abironowe. *1 Leop. Ps.* 105, 17. Czemu się ziemia pod tobą nie rozstąpiła! *Teat.* 5, 136. Oby się rozstąpiła wnet ziemia pode mną, A do dusz mię spuściła nędzną w otchłań ciemną. *A. Kchan.* 368. Od głowy bolu czasem człowiekowi się zda, jakoby się rozstąpić miała. *Comp. Med.* 44. Rozstąpiły się kości moje. *Wrobl.* 48. Rozstąpienie ziemi, *chasma. Cn. Th.* 952. — §. W tęczy barw rozmaitych, lub na tysiąc stawa, Rozstępowane samo oczy w ¹ mełkę wdawa; Jedno prawie, a jedno, co się z sobą styka, Ostateczne pokrajki różnica zamyka. *Żebr. Ow.* 128, (*transitus in se*, przejście farby w farbę).

ROZSTAW, u, *m.*, rozstawienie, das Voneinanderstellen, das Hinstellen. Z morza miasto nęciło przyjemnym widokiem, Najkształtniejszych budowli rozstawem szerokim. *Przyb. Luz.* 30. ROZSTAWIĆ *cz. dok.*, Rozstawiać *niedok.*; *Boh.* rozstawiti, rozstawowati; *Sorab.* 1. rozstabwam, rofnostabwam; *Croat.* raztavlyam; *Bosn.* rastaviti, raskrristiti; *Rag.* raztaviti, rastàviti, rastavgljam; *Ross.* разставить, разставлять, разстановить, разстанавливать, отстановить, отстанавливаю; rozłożyć, tam i sam postawić; verschiedentlich hinstellen, von einander stellen, verlegen. Konnych po stanowiskach rozstawił. *Warg. Cez.* 221. Rozstawienie, *Rag.* ràstava, rastavak; *Ross.* разстановка, (съ растанавкою przerywając, urwanie). Rozstawienie szczwaczów ma być takie, aby jeden od drugiego na pięć stajań był postawiony. *Haur. Sk.* 339. Len gdzie niegdzie na kołkach u płotów rozstawia się. *Przędz.* 9. ROZSTAWIACZ, ROZSTAWICIEL, a, *m.*, który rozstawia, der Hinsteller; *Rag.* raztavitegl, rastavitegl, *f.* raztaviteglıza; *Eccl.* разставитель. ROZSTAWNY, a, e, — ie *adverb.*, do rozstawienia, verschiedentlich hinzustellen *Rag.* raztavgliv *separabilis*; *Bosn.* rastavglivi, koji se mosge rastaviti.

ROZSTĘKAĆ się *recipr. dok.*; *Ross.* разстонаться; bardzo cierpiąc jęczeć, rozchorowawszy się stękać; sehr leiden und ächzen, stöhnen. Rozpłakała się, rozstękała się ziemia. *Budn. Jes.* 33, 9. Oczy moje rozstękały się, *languerunt. Wróbl.* 208. Miała przyjechać, ale się rozstękawszy wróciła, i potym prędko umarła. *Biel.* 635.

ROZSTĘP, u, *m.*, otwór; *Rag.* rastupaj, der Zwischenraum, die Oeffnung. Między wojskiem a wojskiem coś przestworu mało, Okropny rozstęp, bo go z dwóch stron wojownicy W brew grożące zamknęły rzęsistemi szyki. *Przyb. Milt.* 178. ROZSTĘPNY, a, e, rozstępujący się, rozchodzisty; *Rag.* rastuupni; *Eccl.* разступный, sich öffnend, aufthuend. Bodaj zdrajcę każdego zła śmierć nie minęła, Aby go ziemia żywo rozstępna połknęła. *J. Kchan. Ps.* 79.

ROZSTÉRK, *ob.* Roztérk.

ROZSTRASZYĆ *cz. dok.*, strasząc rozpędzić, rozpłoszyć; verscheuchen, wegschrecken. Gwiazdy zorza rozstraszyła z nieba, *fugat rel. Żebr. Ow.* 594.

ROZSTROIĆ *cz. dok.*, Rozstrajać *niedok.*; *Vind.* preglafiti, neglafiti, neshloshnife, sglafenje, resdreti; *Ross.* разстроить, разстроивать, разладить, разлаживать; porządek tonów strona muzycznego instrumentu pomieszać, ein musikalisches Instrument verstimmen. Ach geśli moja, rzucam ciebie, jużeś podstarzała, Dogniwaj rozstrojona, rzucona pod ławą. *Zab.* 16, 304. Stańmy tu, już się i lutnia rozstroi, Ciężko jest dla niewdzięcznych spiewać piersi mojéj. *Przyb. Luz.* 326. — *Fig.* W głowie mu się rozstroiło. *Boh. Kom.* 5, 154. pomieszało mu się w głowie, es rappelt in seinem Kopfe. ROZSTRÓJ, ju, *m.*; *Vind* preglafenje, neglafenje; *Ross.* разладъ, разстройка, разстрой; dysharmonia.

ROZSTRYCHNĄĆ *cz. jednt.*, rozprószyć, zerstreuen. Niespokojny humor tego człowieka wszystkich nas rozstrychnął. *Teat.* 18, 13. Co do liczby części mowy, zdania uczonych są na części rozstrychnione. *Kpcz. Gr.* 1, *p.* 60.

ROZSTRZAŁ, u, *m.*, rozstrzelenie; *Ross.* сострѣляніе, das Zerschießen, Verschießen. — *Transl. fig.* Rozstrzał, odstęp w mowie od swojéj rzeczy, epizoda, die Episode. Śmiałość w tym poemacie podobieństw, rozstrzałów i wyboczeń. *Kniaź. Poez.* 3, 23. ROZSTRZELIĆ *cz. dok.*, Rozstrzelać *niedok.*; *Ross.* разстрѣливать; *Eccl.* сострѣляти; z strzelby kogo zabić, arkiebuzować; einen todt schießen, erschießen. Zbiegiem jesteś, przeto podług praw wojskowych, dziś rozstrzelanym będziesz. *Teat.* 53, 86. — *Transl.* K. około blask świetne rozstrzelają zbroje. *Dmoch. Il.* 103. rozmiatają, rozrzucają; herum werfen, herum schleu-

bern. — W drukarni, rozspacyować albo rozstrzelić litery w słowie lub wiersz cały porozprzestrzeniać. *Magier. Mskr.*, sperren, aus einander sperren. — Rozstrzelić co = rozsadzić co; etwas zerberſten machen, aus einander ſprengen, zerſprengen. Jako [illegible], jak [illegible] [illegible] wrzawy [illegible] w kowalce na powietrzu [illegible] *Zes.* 5, 159. — §. Rozstrzelić [illegible], [illegible] = rozpędzić, rozprószyć; zerſtreuen, aus einander jagen. Rozstrzelić się, rozpierzchnąć się, ſich zerſtreuen. Po wszystkiéj się Panonii rozstrzeliwszy, onę pustoszyli. *Krom.* 20. Plondrownicy po gruntach nieprzyjacielskich rozstrzeliwszy się, daleko one pustoszyli. *ib.* 492. Kiedy ludzie jeszcze po lesiech mieszkali, obrali się między niemi, którzy on lud rozstrzelany zgromadzili. *Papr. Ryc.* 3. Moc tego państwa jest rozerwana przez odległe bardzo od siebie miejsca, i tu i owdzie rozstrzelane. *Boter.* 3, 178. — [illegible] ziemi. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 18, 8. [illegible], [illegible] tete ſich.

ROZSTRZYG, u, *m.*, rozstrzygnienie, rozjęcie, rozprócie; *Ross.* [illegible], das [illegible], [illegible] trennen, [illegible], [illegible]. Z tak ciasnéj ligi, Śmierć nas tylko swojemi uwolni rozstrzygi. *Pot. Arg.* 332. Takli już wszystkie rzeczy ludzkich ligi Przez głupią płochość idą na rozstrzygi. *ib.* 19. Porzućcie kłótnie, scysye, rozstrzygi. *Chrośc. Fars.* 16. ROZSTRZYGNĄĆ *cz. jednt.*, Rozstrzydz *dok.*, Rozstrzygać *niedok.*; *Boh.* rozstřihnauti, rozstřihati, rozstřihowati; [illegible] 1 [illegible], *Ross.* [illegible] [illegible]; [illegible] czyli [illegible] [illegible] ze [illegible] zerſchneiden. Rozstrzygnij ten papier. *Tr.* — §. *Transl. fig.* Rozstrzygnąć sprawę, spór = rozjąć, rozwiązać, rozsądzić, einen Streit entscheiden. [illegible] w pojedynku sprawy Polaków rozstrzygała. *Krom.* 78. Prędko dekretem rozstrzygnąć, iżby się waśń nie mnożyła. *Gorn. Dw.* 387. Sprawę rozjąć i rozstrzygnąć. *Chełm. Pr.* 49. Konrad zwady między nami a Krzyżakami rozstrzygnął. *Biel.* 119. Każdy spór około wiary był rozsądzan i rozstrzygan słowem bożym. *Baz. Hst.* 223. Stara się rozstrzydz wątpliwości o śmierci i życiu. *Pilch. Sen. list.* 3, 70. Dekret abo ortel, jest rozstrzygnienie, które sędzia na sądzie między stronami czyni, którym jednego wolnym, drugiego winnym być uznawa. *Szczerb. Sax.* 67. Dla rozstrzygnienia téj wątpliwości wiedzieć mamy, iż.... *Petr. Pol.* 180. Do rozstrzygnienia *Ross.* рѣшный. Rozstrzygający, ROZSTRZYGACZ; *Ross.* заключительный, рѣшительный, рѣшитель. ROZSTRYHA, y, *m.*; *Ross.* расстрига; wyświecony, z kapłaństwa złożony, ein Entweihter. Niewstydliwy rozstryho! *Pim. Kam.* 58. [*ob.* Rostrycha 2]. (*Slov.* roztržjlka *thmesis gramm.*).

ROZSTRZYKNĄĆ *cz. jednt.*, Rozstrzykać *niedok.*, strzykając rozstrzelić, rozpryskać; verſpritzen, zerſpritzen; *Boh.* rozstřjkati; *Bosn.* rastrrikati, rasuti.

ROZSTYRK, *ob.* Roztérk.

ROZSUĆ, *f.* rozsuje *cz. dok.*; (*Carn.* ressujem, ressûl, ressuti; *Vind.* resſuti; *Rag.* rasûti, rassûti, razasûti, rasipati; (rassnutni *corruptibilis*): *Bosn.* rasuti; rozsypać, rozprószyć, zerſtreuen. Konie jęły z wozem uciekać, tak iż nie tylko się jabłka rozsuły, ale i wóz się rozkołatał. *Gaicz. Wych.* J 1 *b.* Panny te włos trefiony rozsuły po pięknéj szyi. *Pot. Arg.* 126. Rozsuł się wał od ognia srogiego. *A. Kchan.* 244. ROZSUNĄĆ, *f.* rozsunie *cz. jedn.*, Rozsuwać *niedk.*, *Ross.* [illegible]; w różne strony odsuwać, von einander ſchieben, aus einander rücken. Margrabia i Lucynda rozsuwają się na obiedwie strony [illegible]. *Teat.* 51. [illegible] — §. Rozsunąć się, rozsypać się, rozprószyć się, rozpierzchnąć; aus einander [illegible], sich zerstreuen. Kiedy [illegible] lunie, Każdy oracz i rolnik z pola się rozsunie. *A. Kchan.* 297. Jak skoro huczne działa runą, Jakoby muchy poparzył ukropem, Tak się z swych tłumów Tatarzy rozsuną. *Jabł. Bud.* J 3 *b.*

ROZSUSZYĆ *cz. dok.*, susząc rozsądzić, ganz austrocknen, [illegible]; *Boh.* [illegible].

ROZSWAWOLIĆ się *recipr. dok.*, zapędzić się swawoląc, in den Uebermuth [illegible]; *Ross.* [illegible] разрѣзвиться, раздуриться. Charcica raz weszła do kredensu, i rozswawoliwszy się, natłukła różnych rzeczy. *Teat.* 19. *b*, 54.

ROZŚWIECIĆ *cz. dok.*, Rozświecać *niedok.*; (*Boh.* rozswjtiti, rozswěcowati; *Sorab.* 1. rozszwětlam; *Vind.* resſvietiti, resſvietim, resſviezhovati, arſvietit, gorresſvietiti); światłym uczynić, rozwidnić, rozjaśnić, hell machen, licht machen, erleuchten. Rozświecenie w [illegible] w [illegible]. *Cn. Th.* 934. Jutrzenka prowadzi z sobą rozświecenie od promieni słonecznych. *Otw. Ow.* 58. — *Impr.* Azalim ślepe wasze nie rozświecił? *Pim. Kam.* 249. widzącymi ich uczyniłem, że przejźrzeli, wzrok im przywróciłem. — *Fig. transl.* Rozświecę ja mu gwiazdy w południe. *Teat.* 55. 26 [illegible]; er ſoll ſehen, [illegible] [illegible] [illegible] machen, [illegible] [illegible] — §. Rozświecić komu, [illegible] [illegible] hell machen, [illegible] leuchten, [illegible] erleuchten. [illegible] przyszedł, aby rozświecił tym, którzy w ciemnościach i cieniu śmierci siedzą. *Biał. Post.* 267. Jak mię We Pan z uwagi chłopa rozświecasz? *Xiadz.* 149. — *Verb. neutr.* Węgrzynom według pragnienia pożądany pokój rozświecił, *effulsit* [illegible] [illegible] [illegible] ROZŚWIECA się *ec.* [illegible] od czego, zaświeca się, *allucescit. Cn. Th.* es leuchtet etwas, es schimmert, es wird helle von etwas. Tak go uderzył w głowę, że ze sto rozświeciło mu się świeczek. *Jat. Ez.* 88. es schimmerten ihm hundert Lichter vor, er ſah hundert Lichter leuchten, brennen. Gdym do niéj mówił, rozświeciło się lice jéj. 3 *Leop.* 4 *Ezdr.* 10, 25. (lsknęło. 1 *Leop.*). Co się prędko rozświeci, prędko gaśnie. *Pot. Pocz.* 37. (co się prędko wznieci, niedługo poświeci). Ludzkość jego z mądrością zamieszana rozświeciła się. *Birk. Dom.* 73. rozsławiła się, rozsłynęła, berühmt werden. ROZŚWIETLEĆ *neutr. dok.*, światłym się stać,

rozświecić się; hell werden, sich aufklären, lichter werden; Sorab. 1. rozszwětlam szo. Ten strach się ułaskawi, ta ćma rozświetleje. Przyb. Milt. 42. ROZŚWIETNĄĆ med. jedntl., zacząć świecić, rozwidnieć; zu leuchten anfangen, schimmernd werden. Opiewa, jak słońce tchem Oromaza rozświetło. Stas. Num. 2, 94.

ROZŚWIEŻYĆ cz. dok., Rozświeżać niedok., świeżym uczynić, erfrischen, ganz frisch machen. Wiosna rozświeża tchnienie natury. Kniaź. Poez. 3, 20.

ROZŚWITNĄĆ nijak. jedntl., Rozświtać się niedok. rec., Rozświtawać się contin.; Ross. разсвѣтить, разсвѣтать; Boh. rozswěcuge se; rozednić się, Tag werden. Gdy się rozświtawa, stawa morderz. Budn. Job. 24, 17. (raniuczko. Bibl. Gd.), ze świtem, wenn der Tag anbricht, mit Tagesanbruch. — Sobota się rozświtała. Sekl. Luc. 23. poczynała, der Sabbath brach an. Rozświtł na koniec pożądany dzień. Birk. Dom. 159. der erwünschte Tag brach an. Dzień święty anielskiego zwiastowania rozświtł. Birk. Dom. 6. Rozświtanie Ross. разсвѣтъ.

ROZSWORNY, a, e, — ie adverb., niezgodny, nicht übereinstimmend. ROZSWOROWAĆ, *ROZFOROWAĆ cz. dok., ze swory psy puścić, rozpuścić psy ze smyczy; die Hunde koppellos machen, loskoppeln, von der Koppel lassen. Wjechawszy do wielkiéj puszczy, psy rozsworowano. Banial. A 2 b. Często po górach na dzikie lamparty Rozsworowała gończe psy i charty. Chrośc. Ow. 56. Bardz. Trag. 122. Haur. Sk. 338. — Transl. fig. Rozsworować język, młodź = rozwiązać, rozpuścić, rozuzdać, popuścić cugle; ausgelassen machen, auslassen, den Zügel schießen lassen. Tr. Niech się piekielne *rozforują mocy. Wad. Dan. 188. Dawniej przyjaźń z szczerością w jednej sworze chodziły, Ten wiek teraźniejszy wszystko to *rozforował. Opal. Sat. 72.

ROZSYCHAĆ, ob. Rozeschnąć.

ROZSYCIĆ cz. dok., Rozsycać niedok., miód rozpuścić, Honig zu Meth machen, den Honig zerlassen. Piast wieprza zabiwszy, i kadź miodu rozsyciwszy, przyjacioł wezwał był. Krom. 48. Beczka miodu rozsyconego. Vol. Leg. 3, 58.

ROZSYŁAĆ, ob. Rozesłać. ROZSYŁKA, i, ż.; Ross. разсылка; rozsyłanie, das Hin- und Herschicken. Tentowali przeprawę nasyłaniem śmielszych z pomiędzy siebie; trwały przez kilka dni te rozsyłki. Nar. Hst. 6, 112.

ROZSYPAĆ, f. rozsypie cz. dok., Rozsypować, rozsypuje contin.; Boh. rozsypati, rozptylowati, rozptyliti; Slov. rozptylugi; Sorab. 1. rossjpam, rossjpu; Vind. ressipati, ressipati, restrositi, satrositi; Croat. raszipati, raszipavam; Rag. rasipati, razassipati; Bosn. rasippati; Ross. разсыпать, разсорить, разсаривать; sypiąc rozprószyć, rozsuć; zerstreuen, verschütten, hier und dort hin streuen. Rozsypuję pieniądze, pszenicę, groch, piasek, gruszki. Cn. Th. 934; (o płynach: rozlać). Pan rozlał a prawie rozsypał bóstwo swoje święte po wszystkim świecie. Rej. Post. X x 4. Rozsypuje się co, sypie się, rozsypało się, wysypało. Cn. Th. sich verschütten. — §. Pieniędzy bezmierne rozsypowanie. Glicz. Isocr. I i 3. rozrzucenie, marnowanie; das Geldverthun, Verschleudern. — §. Transl. varie: Kościoły heretyckie rozsypować. Sk. Dz. 198. burzyć, zerstören. Rozsyp ten strach, co mię otacza. Teat. 49. b, 101. rozpędź, zertreiben, verjagen. Rozsypiecie się każdy do swoich, a mię jednego zostawicie. Budn. Joan. 16, 32. rozpierzchniecie się, w rozsypkę pójdziecie, sich zerstreuen. Rozsypuje się co, jak bryła, sól = kruszy się. Cn. Th. es zerbröckelt sich, fällt aus einander. Rozsypuje się statek, nawa, rozpada się, rozbija się, das Schiff geht in Trümmer. Okręt burzliwością potłuczony, tak się rozsypał, że tylko jeden człowiek wypłynął. Warg. Radz. 13. Macedonów państwo, w tak małym czasie się rozsypało, jako i zrosło. Kłok. Turk. 100. — §. Moral. Niestety mnie nędznej, zmowę z panem bogiem rozsypałam. Sk. Żyw. 1, 175. zerwałam, złamałam, ich habe den Bund gebrochen. — §. Fig. Człowiek rozsypany, rozstrzelony, roztargniony, ein zerstreuter Mensch. Nikt bardziej nad Wc Panią nie jest rozsypany, i nie żyje mniéj w swojéj familii. Teat. 38, 203. ROZSYPACZ, a, m., który co rozsypuje, rozprószyciel; (Rag. rassijpalaz, razasípnik; Bosn. rasapnik, koji procipgije blago; Croat. raszìpnik = rozrzutnik), der Zerstreuer. Zgotuję przeciw tobie rozsypacze, którzy cedry twe podrąbią. Radz. Jer. 22, 7; (burzyciele. Bibl. Gd.). (Croat. Prov. Vszaki szkúpecz i dersiga, Ima raszipuvacza szvôga; condus quaerit promum; każdy skąpiec i zbieracz, ma swego rozrzutnika). ROZSYPKA, i, ż., rozsypanie, rozprószenie; das Zerstreuen, die Zerstreuung; Rag. râsap; (Croat. raszìp eversio; Bosn. rasap ruina, excidium, prodigalitas); Ross. разсыпъ. Za zgodą i nizkie rzeczy wzrost biorą, za niezgodą i najogromniejsze w rozsypkę idą. Pilch. Sall. 233. (rozsypią się, rozpadną się). Nieprzyjaciele w rozsypkę poszli = pierzchli, rozpierzchli się. Rozsypką, w rozsypkę Sorab. 1. rozszépadne, roztruschne. ROZSYPNY, a, e, do rozsypania, verschüttbar; (Vind. ressipajozhen; Slav. razsipljiv = rozrzutny; Ross. разсыпной, разсыпчивый łomny, miałki; Subst. разсыпчивость. (Croat. raszipnozt = rozrzutność).

ROZSZAFOWAĆ cz. dok., hojnie rozdać, roztrwonić; reichlich verschenken, ausspenden, verthun, vergeuden, verschwenden. (Boh. rozšafný opatrzny, przezorny, rozšafnost opatrzność, przezorność; Slov. rozšafný prudens, cautus, rozšafnost prudentia, dexteritas, cautio). Majętność swoję wszystkę na ubogie rozszafował. Gorn. Dz. 39. Bóg nam syna swego darował, z nim wszystko rozszafował. Kanc. Gd. 317. Przywiezione z sobą skarby między Polaków rozszafował. Nar. Hst. 2, 414. Marnie rozszafował dobra pana swego. W. Post. W. 2, 136. Marnie miał rozszafować dobro jego. Rej. Post. K k 1. Raczył bóg dać a rozszafować te upominki a te dary swoje. ib. M m 3. Poruczył zwolennikom swoim rozdawać onym tłuszczom, a opatrować je, a rozszafować im ono święte dobrodziejstwo jego. Rej. Post. H h 5. Król Alexander prawie w czas umarł, póki jeszcze wszystkiej Polski marnie nie rozszafował. Stryjk. 686. — *§. Wielkaby przeszkoda była w żołądku onym potrawom, żeby nie mogły być dobrze rozszafowane. Syxt. Szkł. 301. (strawione, verdaut). — *§. Bóg oznajmił tajemnicę woli swojej w zupełności czasu rozszafowanego. 1 Leop. Eph. 1, 9. (wyznaczonego).

ROZSZARPAĆ, *f.* rozszarpie *cz. dok.*, Rozszarpywać *frequ.*, roztargać, rozedrzeć; *Bosn.* raskinnuti, razderpiti, razdriti; *Croat.* razmeszarújem; *Ross.* расцарапнуть, расцарапать, расцарапывать, zerreißen, zerfleischen, in Stücke zerreißen. Lwy jak kozie{ki rękoma rozszarpywał. *Birk. Zyg.* 28. Biada pasterzom, którzy rozszarpywają trzodę. *W. Jer.* 33, 1. On zawiązane rozszarpywa rany. *Chrośc. Luk.* 2, 61. Rozszarpany od zwierza *Ross.* звѣроядинный.

ROZSZCZEBIOTAĆ się, *f.* rozszczebioce się *recipr. dok.*, rozgadać się szczebiocąc, ins Schwatzen gerathen. Patrzaj, jak się rozszczebiotała. *Teat.* 18. *b*, 37.

ROZSZCZEKAĆ się *recipr. dok.*, w szczekanie zapuścić się, ins Bellen hinein gerathen; *Ross.* разлаяться, раставкаться.

ROZSCZEP, u, *m.*, ROZSZCZEPEK, pku, *m. dem.*, rozszczepienie, miejsce rozszczepione, rysa, rozpadlina; *Boh.* roštipenina; *Carn.* reszep, respok; *Vind.* resziep, respok; *Ross.* разщепъ, разкепъ, раздвой, раздвойка; (*Eccl.* расцѣпленіе, расколъ, odszczepieństwo), die Spalte, der Riß, das Aufgespaltene. W roszczepek wetknąć mysz za ogon. *Cresc.* 651. *Crena*, szpara, śrzodek, albo rozszczepek strzały, która na cięciwę bywa wsadzona, gdy chcą z łuku paśnić *Mącz.* — § Rozszczepem albo potrzaskiem imują się mali ptacy. *Cresc.* 688. der Vogelsprenkel. ROZSZCZEPIĆ *cz. dok.*, Rozszczepiać *niedok.*, Rozszczepywać *częstotl.*, rozciąć, rozbić szczepamem; entzwey spalten, aufspalten; *Boh.* rozštipiti, rozštipnauti, rozštipati, rozecpam; *Slov.* rozštipugi; *Sorab.* 1. rozčzepu, rosčžepu, rosčžepem; *Sorab.* 2. rozklojsch; *Vind.* resziepiti, arsziepiti, gorsziepiti, rasklati, raskòjlem, arskölat; *Carn.* resklat; *Croat.* razczepávam, kalati; *Rag.* razzjêpati, raźzjêpglijvam; *Bosn.* rascipiti, rasplatiti, rascipglivati; *Ross.* разщепать, разщепить, разщепывать, расколоть, раскалывать, растинать, калить, раскалывать, раскинивать; *Eccl.* разщепляю. Nozdrza niedźwiedzie rozszczepione szeroko. *Bardz. Trag.* 169. Nawa się rozszczepiwszy wód z morza napiła. *Bardz. Luk.* 49. Ażeby z przezornością bez rozszczepywania, albo odarcia ze skóry pniaków, i niewysoko od ziemi wycinano drzewa. *Mon.* 74, 714. Piorun uderzywszy w kościoł, kamienie roztrącał, i pasyą śrzód kościoła na poły rozszczepił. *Biel. Hst.* 396. Rozszczepany; *Sorab.* 1. rozklinené *discuneatus*, (*ob.* Klin). ROZSZCZEPNY, ROZSZCZEPISTY, a, e, do rozszczepania, zerspaltbar; *Vind.* reszieplиu, reszipliu, resklatliu; *Rag.* razjepgliv; *Ross.* разщепистый.

ROZSZEMRAĆ *cz. dok.*, rozgryźć, roztoczyć; zernagen, zerfressen. Rozszemrali go robacy. *Cn. Tn.* 952. *Włod.*

ROZSZCZEPIERZYĆ, *ob.* Rozczepierzyć.

ROZSZCZYPNĄĆ *cz. jedntl.*, Rozszczypać *niedok.*, szczypiąc rozjąć, zerzupfen; *Sorab.* 1. rozczipnu; *Ross.* разщипать, разщипывать.

ROZSZERZACZ, ROZSZERZYCIEL, a, *m.*, ROZSZERCA, y, *m.*, który co rozszerza, rozprzestrzenia. der Erweiterer, Ausbreiter, Verbreiter; rozszerzacz, *amplificator. Mącz.*, *Rag* rasciritegl; *Ross. et Eccl.* разширитель. Gregorz VII., sławny ów mocy duchownej rozszerca. *Nar. Hst.* 2, 348.

ROZSZERZYĆ *cz. dok.*, Rozszerzać *niedok.*; *Boh.* rozšiřiti, rozšjřowati; *Slov.* rozširowati; *Sorab.* 1. rozscheřam, rozscheřu, rozescheram, roztžeram, rofschiru, rofschirim, rofnoschiru, rofnoschirim, woscherokofczam; *Vind.* refhirjati; *Croat.* rassirujem, rassirilszem; *Dal.* razprostraniti; *Rag.* rasciriti, rascirivati; *Bosn.* rasciriti, rascirivati, prostranniti, rasprostraniti; *Ross.* поразширить, разширить, разширять; szerszym uczynić, rozprzestrzenić, rozmnożyć; breiter machen, ausbreiten, erweitern. Narzędzie do rozszerzania rany. *Czerw.* 11. Rozszerzają napisy swe. 3 *Leop. Math.* 23, 5. (czynią szersze cedu{y napisów swoich. 1 *Leop.*). Gałęzie rozszerzone, *patentes*, w górę na pniu prawie pod 40tym stopniem podniesione. *Jundz.* 2, 11. *Pateo*, rozszerzam się, rozpostrzam się, otworzysty jestem. *Urs. Gr.* 238. Państwo rozszerzył, harde poniżył sąsiady. *Teat.* 51, 10. Rozszerzenie granic, nie jest państw szczęściem. *Kras. Hst.* 105. — *Transl.* Kogo bóg rozszerzyć chce, człowiek nie skróci. *Sk. Żyw.* 1, 329. rozmnożyć, powyższyć, spanoszyć, groß und mächtig machen. Błogosławiony Zacheusz, gdy ubogim rękę rozszerzył. *Sk. Kaz.* 335. hojnie otworzył, er öffnete ihnen seine milde Hand. — §. *Theol.* W smutku moim rozszerzyłeś mię boże. *Wróbl.* 6. smutkiem ściśnionemu ulżyłeś, du hast mir mein Herz leichter gemacht, meinem Herzen Luft gemacht. — §. Rozszerzać co słowy, rozwodzić, mit Worten vergrößern, größer machen als es ist, weitläuftig erörtern. Rozszerza słowy krzywdy poniesione. *Sk. Dz.* 818. I to potwarca, kto cudze występki słowy rozszerza. *Karn. Kat.* 362. Chwaląc się, szerokiemi słowy dzieje swoje rozszerzać. *Kosz. Lor.* 91. — §. [illegible] rozszerzonemi naprzeciw mnie wybiegł rękoma. *Niemc. Król.* 2, 60. (z rozczepierzonemi rękami, mit ausgestreckten Armen). (*Slov.* rozširowatelka, rozšiřugičnost *dilatio*; *Eccl.* разширителный *propagandus*).

ROZSZLOCHAĆ się *recipr. dok.*, z szlochem rozpłakać się; *Eccl.* [illegible], ins Schluchzen und Weinen gerathen. On ją pochlebnie glaszcze, a ona łka przecię, Podobnie rozszlochana jak pieszczone dziecię. *Przyb. Luz.* 48.

ROZSZNUROWAĆ, *f.* rozsznuruje *cz. dok.*, odsznurować, sznurówkę rozwiązać, rozpleść; aufschnüren, die Schnürbrust auflösen. Ten przeklęty dobosz o mdłość ją przyprawił, ratujcie! zaraz, niech ją wprzód rozsznuruję. *Teat.* 78. *b*, 141.

*ROZSZRAMOWAĆ *cz. dok.*, na ramach rozpiąć, aufspannen. Sukno rozszramować, że się niemal nici w nim rwą. *Grod. Dis.* 6.

ROZSZRUBOWAĆ *cz. dok.*, odszrubując rozebrać, aus einander schrauben; *Ross.* развинтить, развинчивать.

ROZSZUKAĆ się *recipr. dok.*, bardzo długo szukać; *Rag.* raziskîvati; *Bosn.* raziskati, raziskavati; *Croat.* raziszkávam, sich zersuchen, sehr lange suchen. W one dni rozszukają się ludzie, a nie najdą jej. *Budn. Ap.* 9, 6.

ROZSZYKOWAĆ *cz. dok.*, rozrządzić, porządnie rozłożyć; ordnen, in Ordnung bringen, ordentlich abtheilen. Lud na pewne dziesiątki rozszykować. *Petr. Pol.* 2, 197. Gospodarz tak ma sprawy swoje rozszykować i dochody

rozdzielne mieć, aby na wszystkich nie utracił zaraz. *Petr. Ek.* 12.

ROZSZYNDOWAĆ *cz. dok.*, po katowsku rozciąć, rozczłonwać; henkermäßig zerstücken, zerfleischen. Chciał mię na sztuki rozszyndować mieczem. *Chrośc. Ow.* 182.

ROZTACZAĆ, *ob.* Roztoczć.

ROZTAJAĆ *med. dok.*, tając rozpuścić, auftauen; *Sorab.* 1. roztahyu; *Ross.* растаять, растаивать, порастаять. Morze lodowate dla wielkiego zimna nigdy nie roztaje. *Bud. Św. A b.* (*Sorab.* 1. roztahté *egelidus*).

ROZTAŃCOWAĆ się *recipr. dok.*; *Ross.* расплясаться; tańcując rozkołysać się, rozruszać się; ins Tanzen gerathen, recht ins Tanzen hinein kommen. Tedy roztańcują się drzewa leśne od oblicza Jehowy. *Budn.* 1 *Chron.* 16, 33. (rozweselą się. *Bibl. Gd*).

ROZTAPIAĆ, *ob.* Roztopić.

ROZTARCHAĆ włosy *cz. dok.*, rozczochrać, rozkudłić; zerzausen, zerraufen. Włosy roztarchawszy po ulicach chodziły. *Wes. Zap. D* 2, *Bzow. Roż.* 59. Zastał ją doma niesplecioną, nieuczesaną, owszem na poły roztarchaną. *Gorn. Dw.* 55. Roztarchawszy głowę, Bachusowe obchodziła ołtarze. *Otw. Ow.* 265. [porów. *czesk.* roztrhati = roztargać 2]. ROZTARGNĄĆ *cz. jednt.*, ROZTARGAĆ *niedok.*, Roztargiwać *frequ.*; *Boh.* rozterhnauti, roztrhati, roztrhowati; *Slov.* roztrhat, roztrhávám, roztrhugi; *Sorab.* 1. rostorhacz, roztorham, rostorham, roztorhnu; *Vind.* restergati, arstergat, gorstergati, gorvtergati, gorodtergati, gorsdreti, gorodreti; *Croat.* raztergati, raztergávam, ztergávam; *Rag.* raztarkati, raztarkatti, raztärgbnuti; *Ross.* растерзать, расторгать, растерзать, растерзывать; *Ecl.* проторгнути, проторгати, протерзати, просаждати, расторгать; targając rozrywać, rozszarpać, rozerwać, zerreißen. Kazał Alexander dwoje drzewa schylić, a za wierzchy obie nodze Bessy uwiązać, i puścić; tam go drzewa roztargnęły. *Biel. Św.* 29. Roztargać złoczyńcę końmi. *Cn. Th.* 953. On nędzniczek roztargnął na sobie odzienie swoje, a jął płakać. *Rej. Post. M m m.* 3. Fraczek Angielski, kapelusik spuszczony, włosy roztargane. *Teat.* 14, 94. (roztarchane, rozczochrane). *Teat.* 48, 14. Wodzowie państwo Rzymskie roztargiwali. *Sk. Dz.* 151. Wszystkę jego majętność roztargali. *Eraz. Jęz. X* 7. Żadna rzecz tak bardzo zgody ludzkiej nie roztargiwa, jak niewdzięczność. *Gorn. Sen.* 268. Roztargnęli związek wspólnego pokoju. *Star. Vot. A* 4 *b.* Biada pasterzom, którzy rozpłaszają a roztargawają stada moje; wyście rozpłoszyli a roztargnęli stado me; ale ja też roztargnę złość waszę nad wami. *Rej. Post. E* 3. Do roztargania, mogący być roztargnionym *Vind.* restergliu, resporgliu. Nieroztargnioną pomoc i ratunek sobie przeciw Rusakom dawali. *Stryjk.* 288. (nierozdzielną, zjednoczoną; *Ecl.* неразторгновенно). — §. *Tr. fig.* Roztargiwać kogo, rozrywać go do różnych przedmiotów; einen zerstreuen, ihn stören, seine Aufmerksamkeit wohin anders abziehen. Roztargniony = niestatecznego umysłu, rozerwany, nieciągle baczny; zerstreut, unaufmerksam; *Boh.* roztržitý, (cf. roztrzepany). Ludzie opowiadają o nim, że roztargniony; ja go mam za głupiego. *Teat.* 6, 34. Marya, siedząc u nóg Jezusowych słuchała słowa jego: a Marta była roztargniona około rozlicznej posługi. *Sekl. Luc.* 10. *Teat.* 49. *b*, 4. Roztargnienie, die Zerstreuung; *Boh.* roztržitost. ROZTARGACZ, a, *m.*, który roztarga, der Zerreißer, Zerzauser; *Rag.* raztargalaz.

*ROZTARZENIE, ia, *n.*, [*ros.* расторжение; rozdarcie *propr. et transl.* 4]. n. p. Było roztarzenie około elekcyi. *Biel. Św.* 54 *b*, *ob.* Rozterk.

ROZTASZOWAĆ, ROZTASOWAĆ *cz. dok.*, na taszach kramarskich rozłożyć, auf den Krämertischen auslegen, auspacken. Towary na przedaż roztaszowane. *Kom.* 518. — §. *Tr. pp.* Rozłożyć, różnie położyć, wyłożyć; verschiedentlich ordnen, hier und dort hin legen, ausbreiten. Skarby dawne dowcipu Cycerona są w mowach jego na przepych roztaszowane. *Nag. Cyc. Praef.* 16. Kazał spocząć wojsku nadpracowanemu, Nieprzyjaciel też roztasuje się na stronie po swemu. *Chrośc. Fars.* 457. rozgościć się, sich hinlagern, hinlagern. W tym kraju, gdy się wielcy oba wodze Rozstasowali z orły Auzońskiemi.... *Chrośc. Luk.* 187. Cezar po krwawej wojnie Roztaszował po grodach pułki swe spokojnie. *Hor.* 2, 45. *Kniaź. Mon.* 64, 804. — § Z tego ją roztaszowawszy zawoju, poznał ją. *Tward. Pasq.* 37. odkrywszy zawój jej, abnehmen, aufdecken, entblößen.

ROZTĄŻYĆ się, ROZTĘSKNIĆ się *rec. dok.*, tęsknotą być zmęczonym, vor Sehnsucht vergehen; *Ross.* растосковаться; (*Croat.* raztusen *maestus*). Wilczęta roztążywszy się po matkach, jęły wyć. *Ezop.* 18.

ROZTÉRAĆ, *ob.* Roztyrać. ROZTERK, ROSTERK, ROZTYRK, ROZSTYRK, u, *m.*, ROZTERKA, i, *ż.*; *Boh.* roztržka, (roztrkati roztryskać, *ob.* Tryskać); *Slov.* roztržitost; *Sorab.* 1. zpěraczność; *Carn.* resdir, resduk; *Rag.* râstark *dispersio*, rastarkatti, raztarkatti *dissipare*; *Bosn.* rastarkatti, rasterkati, rastrrikat = rozsypać, *ob.* Sterknąć, usterk, (cf. targnąć, cf. trysknąć); roztargnienie, rozróżnienie, niezgoda, *roztarzenie; Zwietracht, Uneinigkeit. Wzajemna braci zazdrość pociągnęła za sobą zwyczajne rozerwanie i rosterki. *Nar. Hst.* 3, 62. Gdy ogień i woda z sobą społem były, Niedługo w tej przyjaźni i w tej zgodzie żyły, Owa srogie rozterki między sobą mieli, W krótkim czasie z gromady rozejść się musieli. *Papr. Koł. C b.* Zbiegli się wszyscy, którzy rozstyrk czynili, i mącili w ludzie swoim. 3 *Leop.* 1 *Mach.* 7, 22. (którzy rozruch czynili. 1 *Leop.*). Mnożył kłopoty, rozterki a niezgody między wszystkiemi stany naszemi. *Rej. Post. K k k* 5. Rozterk w radzie, miedzy wojski. *ib.* 6. Który myśli o rostyrkach, miłuje swary. 1 *Leop.* 17, 19. Zgodą królestwa, zgodą państwa rosną, Rozterkiem giną i niezgodą sprosną. *Kchow.* 224. Cała roztérka między nim a moim dworem ztąd pochodzi, że ci młodzi a on stary. *Teat.* 19. *b*, 55. ROZTERKLIWY, a, e, — ie *adverb.*, niezgodny, uneinig. *Tr.*: *Carn.* resdirliv, resdirn; *Sorab.* 1. zpěraczné. ROZTERKNIK, a, *m.*, kłótnik, burzliwy, buntownik; ein Zwiespälter, ein Händelmacher. Od powinnych swoich, i niespokojnych i har-

dych rozterników, do więzienia wtrącony jest. *Sk. Dz.* 1121.

ROZTŁOCZYĆ *cz. dok.*, Roztłaczać *niedok.*, rozgnieść, zerdrücken, zerstampfen. Pole ustawicznym bieganiem koni roztłoczone. *Otw. Ow.* 223.

ROZTŁUC *cz. dok.*, Roztłukać *niedok.*, tłukiem rozbić, zerstampfen, zerstoßen; *Boh.* roztlaucy, roztluku; *Sorab.* 1. roztówtžu; *Rag.* rastûchi; *Bosn.* rastucchi, rasmeciti; *Croat.* raztûchen *contritus*; *Ross.* ратолочь, растолку.

ROZTOCZYĆ *cz. dok.*, Roztaczać *niedok.*; *Boh.* roztočiti, roztačeti; *Rag.* raztocitti, raztâkati; *Eccl.* расточити, расточати; roztaczać trunek, jaki płyn, ciecz, tocząc przelewać, przetaczać; umzapfen, ein Getränk in andere Fässer zapfen. *Cn. Th.* 953. (*Ross.* расточить, расточать, rorprószyć, rozmarnować, расточитель, rozrzutnik). *Pukają się stare naczynia, a wino się roztacza. 1 *Leop. Math.* 9, 17. (rozlewa się). — *Fig.* Królu, lud ten tak wiele krwi roztoczył dla ciebie. *Stas. Num.* 1, 221. przelał, rozlał, hat so viel Blut vergossen. Hojnie się w téj bitwie krew ludzka roztaczała. *Krom.* 486. — §. Robacy go roztoczyli, mięso z niego objedli i kości pogryźli. *Sk. Żyw.* 2, 88. roszemali, die Würmer haben ihn gefressen; *Ross.* расточить, растачивать. [illegible] wszy i robacy żywego roztaczali i morzyli. *Sk. Żyw.* 2, 82. Roztoczony od robactwa skonał. *W. Act* 12, 23. *Sk. Kaz.* 19. *Krom.* 57. — §. Roztacza paw ogon, rozpuszcza; roztaczać włosy, rozpuszczać: von einander ausbreiten, aus einander thun, aus einander [illegible]. Paw roztacza swój ogon różnowzory. *Hul. Ow.* 129. Wachlarz farb kwiecistych, jak tęczę roztoczy. *Przyb. Milt.* 226. Człowiek jako paw roztaczając ogon mizernéj pychy swéj, przeciwko panu się wynosi. *Żarn. Post.* 2, 921 *b.* Maszt w pośrzodku nawy wystawiwszy, na nim mocnie żagle roztoczywszy, szczęśliwemi wiatry prostą drogą do portu wjedzie. *Żarn. Post.* 72. Poszła nawa, ryjąc morskie wały, A żagle roztoczone pochop z wiatru brały. *Popr. Ryc.* 26. W pośrzód placu chorągwie roztoczyli swoje *Kanc. Gd.* 177. Nie tylko słowy, ale ręką pana obrażali, chorągwie przeciwko niemu roztaczali. *Birk. Zyg.* 51. (rozwijali). Ziele, kozie proso, w wierzchu kłącza swego *roztaczuje ogniste okołki. *Syr.* 749. Włos bluszczowym wieńcem roztoczony Opiąwszy Kalliopę, słodko brzmiące strony, Wielkim [illegible] palcem. *Zebr. Ow.* 115. Do roztoczenia; *Eccl.* расточительный *dissipabilis*, (rozrzutny). — §. Roztacza się wieść = gruchnie, roznoszą pogłoskę, es verbreitet sich ein Gerücht. Wieść o tym roztoczyła się po całym mieście. *A. Kchan.* 559. Przedsięwzięcia do wszystkich już monarchów wiadomości roztoczonego, nie przestanę. *Krom.* 503. (rozgłoszonego). *ROZTOCZ, y, ż., ROZTOK, u, m., roztoczenie, rozpuszczenie, rozlewanie, rozlanie, rozlew; das Zerzapfen, Abzapfen, Vergießen; (*Boh.* Roztok miasto Rostok w Meklenbursk. *Dykc. Geogr.* 2, 359; *Ross.* ростокъ, kiełek rośliny, ziarna). Patrz nań wpośrzód bitwy, między okropną krwi roztoczą, lejącego krew swoję. *Mon.* 71, 810. — §. Roztok, ostatnie na końcu zimy rozpuszczanie, roztajenie, roztop; das letzte Wegthauen am Ende des Winters, das endliche Aufthauen. Roztok jest = schodzi zima, puszcza ziemia; *solvitur acris hiems. Cn. Th.* 953. Wiatry jedne wodę dla zimna zamrażają, a drugie ją wianiem swem ku rostoku rozpuszczają. *Żarn. Post.* 2, 267 *b.* — §. *Fig.* Zawszeż we łzach omokłe widzieć będę oczy? Nigdyż koniec twych żalów, twéj łzawej roztoczy *Min. Ryt.* 1, 177. tego rozpłynienia we łzach. das Zerfließen in Thränen, die Thränenfluth.

ROZTONĄĆ *med. jedntl.*, roztaić się, rozpłynąć, rozpuścić się, aufthauen. Dla zimy zatrzymał się, pókiby Dniepr nie roztonął. *Tward. W. D.* 7. ROZTOP, u, *m.*, roztworzyciel, każda rzecz roztapiająca, rozpuszczająca; ein Fluß, ein Schmelzungsmittel, Metalle in den Fluß zu bringen. Roztop, jest to wszystko, w czym ciało stałe rozpływa się, rozsypuje się. Że sól w wodzie rozpływa się, rozsypuje się, że w serwaserze rozpływa się miedź, żelazo etc., wodę i serwaser zowią roztopem czyli flusem. *Os. Rud.* 38. Żelazo we wszystkich roztopach łatwo rozpływa się. *ib.* 1. *Torz. Skł.* 75. — §. Roztop, roztopienie, rozpuszczenie, [illegible]; das [illegible], Zerschmelzen, *Ross.* расплавка (cf. rozpławić; *Ross.* растопка podnieta; *Rag.* râztop zaharni = syrup); *Croat.* raztalenye. Krew [illegible] w [illegible] roztopie [illegible] 144. Roztop zimowy, roztok, das [illegible] am Ende des Winters. Nasze obozy miały ustąpić, jeżeli nie zimnu, to przynajmniej następującym roztopom Dnieprowym. *Tward. Wł.* 36. Na wiosnę gwałtowne roztopy, wszystkie pola rozpuściwszy, wpadną tam do morza. *Kchow. Wied.* 4. *Tward. Wł.* 93. ROZTOPIĆ *cz. dok.*, Roztapiać *niedok.*; (*Boh.* roztopiti, roztopowati *ignem accendere*); *Rag.* rastâpati, rastopitti; *Bosn.* rastopiti, rastapati; *Croat.* raztâplyam, raztopilszem, raztoplyujem, krabim, razczviram, razczverlszem; *Vind.* reszvirati, restajati, řespufhati, topiti, stopiti; *Carn.* respusham; *Sorab.* 2. [illegible]; *Ross.* растопить, растоплять, [illegible]; [illegible]; zerschmelzen. Ogień ma moc roztopić złoto, to jest, zepsuć związek części jego i uczynić je płynnemi. *Cyank. Log.* 40. Pan wypuści słowo swe i roztopi śniegi; wienie wiatr jego, i pocieką wody. 1 *Leop. Ps.* 147, 18. Roztopić masło *Ross.* размаслить, размасливать. ROZTOPNIAŁOŚĆ, ści, *ż.*, a) *pass.* możność być roztopionym, die Zerschmelzbarkeit. Roztopniałość wosku. *Cyank. Log.* 62. — b) *act.* Moc roztopienia, die Zerschmelzungskraft. Jest roztopniałość w słońcu, gdy roztapia wosk. *Cyank. Log.* 53. ROZTOPNIEĆ *nijak. dok.*, roztopić się, rozpuścić się; zerfließen, zerschmelzen; *Ross.* [illegible]. ROZTOPICIEL, a, *m.*, który roztapia, topiciel, szmelcownik, der Zerschmelzer; *Vind.* [illegible], [illegible], spufhar, varitnik. ROZTOPNY, a, e, łatwy do roztopienia; *Vind.* restapliu, svarliu, spufhauliu; *Bosn.* rastopivi, zerschmelzbar. Śpiż jest roztopniejszy od saméj miedzi. *Jak. Art.* 3, 212. — §. Roztopny, roztopiony, *Part. perf.* roztajony, rozpuszczony; zerschmolzen, aufgethaut. Kwiat, który z roztopnej świeżo wyszedł ziemi. *Hor.* 1, 26. *Kniaź.*; *terrae solutae.*

ROZTRACIĆ *cz. dok*, Roztracać *niedok.*; *Boh.* roztratiti;

rozmarnować, roztrwonić; vergeuden, verthun, versplittern, verschweben. Bolesław wnet marnie roztracać dobra dziedziczne zapoczął. *Krom.* 324. — §. Bóg miłosierny nie opuści cię, i nie roztraci cię. *Budn. Deut.* 4, 31. (ani cię skazi. *Bibl. Gd*).

ROZTRĄCIĆ *cz. dok.*, Roztrącać *niedok.*, rozbić, zerschmettern, zerschlagen, zerstoßen; *Croat.* razrinuti, razrinujem; *Ross.* растолкнуть, растолкать, расталкивать. Piorun uderzywszy w kościoł, kamienie roztrącał. *Biel. kr. św.* 596. Noc była tak ciemna, że pierwej niżby kogo postrzedz, przyszło głowę o głowę roztrącić. *Ossol. Str.* 9. Opalonym kijem lepiéj mu poprawił, Trzy, czterykroć chrosnąwszy, wierzch głowy roztrącił, Aż kości wszystkie z mózgiem wilgotnym pomącił. *Żebr. Ow.* 303. Natrętwem głowę mi bezbronną roztrąca. *Przyb. Milt.* 332.

ROZTRATOWAĆ *cz. dok.*, tratując koniem rozgnieść, rozbić; zu Pferde zertreten, überreiten. Nie chcący, roztratował syna. 1, 112.

ROZTROCZYĆ *cz. dok.*, z troków rozwiązać, rozsznurować; aufbinden, aufschnüren. Osieł wierzgnąwszy, roztroczył i zrzucił tłomoki. *Ezop.* Skoro swój pakiet z rzeczami roztroczył.... *Pot. Syl.* 403. — §. Porwie się z łóżka, choć już *roztroczony. *Pot. Syl.* 181. rozebrany, ausgekleidet. (*Ross.* разстрочить, разстрачивать zszyć, przeszyć).

ROZTROIĆ *cz. dok.*, na troje rozdzielić, (*distng.* rozstroić), in drey Theile theilen. Żonaty, koło siebie chodząc, dzieci, żony, Mniej ma siebie na pieczy, jako roztrojony. *Kchow. Fr.* 21. Miłość twoja, jeżeli się roztroiła, na jednym miejscu wielką być nie może. *Gorn. Dw.* 295. Roztrojone drzewo trzy gałęzie z siebie wypuszczające. *Włod.* Pianę ma w gębie smok, a jad brzydki w oku, Świszczy językiem wielkim roztrojonym. *P. Kchan. Jer.* 229 (troistym).

ROZTROPNOŚĆ, ści, *ż.*, (*Ross.* растопность: czynność, rześkość); mądre i rozumne każdéj rzeczy pomiarkowanie. *Lub. Roz.* 231; baczność, rozwaga; die Klugheit, Verständigkeit; *Carn.* resbôr (cf. rozbior), resbornost, pamét, (cf. pamięć); *Vind.* sastop, sastopnost; *Croat.* rázbor, zapamètnoszt; *Bosn.* spanutnóst; *Rag.* ràzbor, razbornos, râzboritos, razabrânos, razaborstvo, razloxnos; *Ross.* благоразумие; *Eccl.* благоумие, строительство. Roztropność jest poznawanie, obieranie i używanie środków skutecznych do końca upatrzonego. *Boh. Dyab.* 3, 116. Ze światła wypływa roztropność, która mądry wybór rzeczy robi, przewiduje zawady, i ich unikać umie. *N. Pam.* 24, 326. Roztropność czyni ludzi różnych od zwierząt, na przyszłe rzeczy i niniejsze mając wzgląd. *Stryjk. Gon. B* 2. Roztropność albo opatrzność ku poczciwości wiedzie; zła roztropność ma pasierbicę chytrogarną, która bogactwa zbiera chytro. *ib. B* 2. *et* 3. Roztropność naucza, co źle, co dobrze. *Wróbl.* 201. Roztropność każe wszystko i bacznie roztrząsać. *Kras. List.* 2, 101. Roztropność albo dyskrecya jest jako woźnica cnot wszystkich. *Sk. Żyw.* 2, 233. — §. Mężczyzny lata 25 zowią lata roztropności; *annos perfectae discretionis. Groick. Obr.* 130. letność, wielkoletność, Großjährigkeit. ROZTROPNY, a, e, ROZTROPNIE *adv.*, ROZTROPNIUCHNY, *intens.*; (*Ross.* расторопный rzeźwy); rozważny, baczny, rozsądny; klug, verständig, gescheut, vorsichtig; *Boh.* rozšafný; *Carn.* resborn, pametn, (cf. pamiętny); *Vind.* sastopen; *Croat.* szpamèten, zpamèten, razbòren, zraslògom; *Bosn.* spamèten; *Rag.* râzborni, razborićjan; *Ross.* смѣтливый, смѣтчикъ, совѣтный, смышленный; благоразумный; *Eccl.* благоумный, благосмысленный. Uważam, że roztropnie gada. *Teat.* 19, 76. Córkę miał jedyną, Roztropniuchne to było, choć jeszcze dziecina. *Tręb. S. M.* 65. Roztropny jestem, *Eccl.* благоумствую, *Graec.* ἐννοέω.

ROZTRUCHAN, u, *m.*, ROZTRUCHANIK, a, *m.*, *zdrbn.*, (może od słowa *Niem.* Trinkgefäß *dopyfer*); wielki kielich; *Croat.* klokoticza; *Bosn.* gostara, gostaricza, ein großer Pokal. W pośrzód pożegnania niezmierny staroświecki pstrozłocisty rostruchan na stole kładą, który gospodarz miał winem napełnić i zpełnić za moje zdrowie. *Kras. Pod.* 2, 3. Roztruchany, z których wypijano Do drugich, onym w upominki dano. *Chełch. Pop. A* 4 *b.* Sto roztruchanów wypij u zdrowego, Dobrodzieju mój, przyjaciela twego. *Lib. Hor.* 72. W różne rozmowy wdadzą się ochoczy, Kiedy Lieus gęste roztruchany toczy. *Pot. Arg.* 286. *Krom.* 41. *Zygr. Pap.* 243. Expensa na roztruchany. *Vol. Leg.* 6, 346. Kadma dzieje wyrysowane były na roztruchanie Aniasowym. *Otw. Ow.* 540. — Z roztruchanika żadną miarą pić nie mógł. *Gorn. Dw. not.* «kubek we środku węższy, niż w krajach».

ROZTRUCHARZ *ob.* Rostrucharz. ROZTRWONIĆ, *ROZTRWANIĆ *cz. dok.*, roztrwaniać *niedok.*, rozmarnować, roztracić, rozszafować; vergeuden, versplittern, verschwenden; *Boh.* rozmrhati; *Croat.* razprugyújem, razprudilszem; *Ross*, расточить. Poszła za człeka, który substancyą roztrwoni, i w nędzę ją wprawi. *Teat.* 1, 10. Roztrwanił wszystkę majętność swą, żyjąc rozpustnie; a gdy wszystko potrawił, począł niedostatek cierpieć. 1 *Leop. Luc.* 15, 13. (strawił. 3 *Leop.*). — *Roztrwanić co, leda jako odbyć, przedać. *Cn. Th.*, verschleudern. ROZTRWONICIEL, a, *m.*; *Croat.* rozpruditel; *Ross.* расточитель, *f.* расточительница.

ROZTRYSK, u, *m.*, rozpryśnienie, das Zerspritzen, das Sprützen auf verschiedne Seiten. Roztrysk wody. *Kniaź. Poez.* 3, 53.

ROZTRZASNĄĆ, roztrzasnął, roztrzasł, *f.* roztrzaśnie *cz. jedntl.*, Roztrzaskać *niedok.*, w trzaski obrócić, z trzaskiem rozbić, zerschmettern; *Boh.* roztroskati, roztřjzkati; *Vind.* restreskati; *Rag.* raztrjêskati; *Ross.* растрескать. Piorun roztrzasł obraz Przemysława. *Biel.* 206. Kto bezpieczen, że go piorun na sztuki nie roztrzaska! *Pilch. Sen. lask.* 24. ROZTRZASKAĆ się *rec.*; *Ross.* растрескаться; z trzaskiem rozpuknąć, zerplatzen. Roztrzaśnięty karabin poszarpał mu rękę. *Perz. Cyr.* 3, 156. Z roztrzaśniętego granatu kawał jeden uderzył go w łopatkę. *Perz. Cyr.* 3, 147.

ROZTRZĄSNĄĆ, ROZTRZĘSNĄĆ, roztrząsł, *f.* roztrząśnie *cz. jedntl.*, Roztrząsać *niedok.*, Roztrzęsywać *frequ.*; *Boh.* roztřasti, roztrausyti, roztrušowati; *Sorab.* 1. roztruschu, roztžaszuju, roztžaszu; *Vind.* restrofiti, satrofiti, strofiti; *Croat.* raztreszujem; *Rag.* rastrêsti, raztrêsati; *Bosn.* rastresati, rastresti; *Ross.* растрясть, растрясы-

вать; przetrzasajac rozrzucić durchrütteln, durchschütteln. Roztrząsam siano *Cn. Th.* 953. Takem się roztrzasł, jakbym ze dwa dni cepami młócił. *Alb. z Woj.* 14. — §. Na małe sztuczki dali rozdrapać ciało swoje, i po małéj kropli roztrząsnęli krew' swoję. *Rej. Post. F y y* 3, rozprysnęli, versprigen. — *Fig.* Świadkowi trzeba wprzód dobrze roztrząsnąć sumnienie. *Haur. Sk.* 227. — *Tr. fig.* Roztrząsać sprawę jaką, rozbierać, rozważać; untersuchen, prüfen, erörtern; *Croat.* iziskati, iziskavam; *Ross.* [illegible], окреснить, окресняю, размыслить, [illegible]. Śmiało o wszystkim gadają, Roztrząśnij ich, nic nie znają. *Jak. Baj.* 256. Czasu potrzeba dla rozwagi roztrząśnienia, jeżelim czego nie zapomniał. *Teat.* 6. *c*, 62. Nie pójdę spać, póki tego dokumentu nie roztrząsnę. *Teat.* 59. *c*, 277. Nie cierpię służących, którzy czynności moje roztrząsają. *Teat.* 4, 16 (krytykują). Roztrząsanie, *Ross.* [illegible]нie, благоразсмотрѣнie. Gdy dusza obraca się na różne strony, dla przypatrzenia się objektowi w różnéj postaci, na ten czas zowie się roztrząsaniem. [illegible] *Mon.* 75, 78. — §. Roztrząsać pogłoski, wieści, rozgłosić; ein Gerücht ausbreiten, [illegible]. Roztrząśnione powieści; *rumores vulgati*. *Krom.* 498. Tegoż zaraz dnia nowina o zwycięstwie roztrzęśniona po wszystkim mieście gruchnęła. *Krom.* 524. Oszczercy lubią roztrząsać powieści. *Teat.* 42, *D b.* W głos wszyscy te wieści roztrzęsywają, że Władysław sam Krzyżaki poruszył. *Krom.* 519. — §. Roztrząsał z Jonem mądrze o przywiedzeniu [illegible] *Leop.* 3 *Reg.* 4, 34. rozprawiał. ROZTRZĄSACZ, a, *m.*, rozbieracz, der [illegible]; [illegible]

ROZTRZEPAĆ *cz. dok.*, ROZTRZEPIOTAĆ *niedok.*; (*Boh.* roztřepiti, rozpróć); *Croat.* razteplyem, raztepszti; *Ross.* разтрепать, растрепливать; trzepiąc rozbić, rozklepać; zerklopfen, zerschlagen. Od takiego postrzału członek bywa zupełnie na miazgę roztrzepany. *Perz. Cyr.* 2, 150. W górze roztrzepą się [illegible] *N. Pam.* 17, 204. — Włosy roztrzepać [illegible], die Haare zerzausen. Włosy miał roztrzepane, jak człowieka wychodzącego z wody. *Teat.* 11. *b*, 63. Wszystekem się roztrzepał, brudny jakiś półkrytek zawadził o moję karetę. *Teat.* 1, 42. Włosy roztrzepane. *Teat.* 15. *c*, 51. — §. *Moral.* Roztrzepany, niestatecznej baczności, na wszystkie strony roztargniony, nieuważny, fiu fiu w głowie; zerstreut, flüchtig, leichtsinnig, windig. Przestrzegam cię, że ma głowę letką, że jest roztrzepany, nieuważny i próżny. *Teat.* 41, 78. Ona czuła i wesoła, przytym roztrzepana [illegible] *Teat.* 37, 37. Roztrzepanie [illegible] *N. Pam.* 1, 10. — Roztrzepanie, roztargnienie wielkie i płoche; Windigkeit, Flüchtigkeit, Zerstreutheit. Osobność lepiej przystoi memu karakterowi, niżli to roztrzepanie. *Teat.* 37, 291. Zaniedbywa talentów, puszczając się zupełnie na roztrzepanie, które nawet już nie bawi. *Teat.* 37, 280. ROZTRZEPANIEC, ńca, *m.*, człowiek roztrzepany, wietrznik, ein windiger lüftiger Patron. Coż ten roztrzepaniec! *Teat.* 43. *c*, 33. *Wyb.*, *Ross.* растрепа rozczochraniec.

ROZTRZEŹWIĆ *cz. dok.*, Roztrzeźwiać *niedok.*, znowu trzeźwym uczynić, einen wieder nüchtern machen. Roztrzeźwić się, Roztrzeźwieć *neutr.*, znowu trzeźwym się stać, wieder nüchtern werden; *Eccl.* востреззвитися. Gdy się roztrzeźwią, nie pamiętają, co uczynili. *Budn.* 3 *Ezdr.* 3, 21. (gdy wytrzeźwieją od wina *Bibl. Gd.*). — §. Roztrzeźwić, orzeźwić, pokrzepić, [illegible] neue Kräfte geben. Gdy się [illegible], roztrzeźwił się, i przyszedł ku sobie. *Leop.* 1 *Sam.* 30, 12. (wrócił się duch jego weń. *Bibl. Gd.*). Jak ciało chlebem bywa posilone, a wino roztrzeźwia serce, tak ciało Chrystusowe utrzeźwia dusze smutną. *Boz. Hst.* 6 *b.* Zima nadchodziła, i wytchnąć trzeba było żołnierzom, aby na drugie lato siłę pierwszą roztrzeźwili. *Krom.* 338. Mieszczanie Jarosława z rozpaczy o dalszym uciekaniu przemyślawającego, roztrzeźwiają, cieszą, pokrzepiają; *recreant.* *Krom.* 70. *et* 288. Macie się tu czym ucieszyć, macie czym strapione sumnienie swoje roztrzeźwić. *Żarn. Post.* 22.

ROZTUCZYĆ *cz. dok.*, czynić, że się co roztyje, rozetkać; [illegible] fett machen. Roztuczyć się [illegible]. ROZTUCZNIEĆ [illegible], roztyć się, [illegible]. Roztuczyli się i otyli. *W. Post. W.* 2, 290. [illegible] podgardłki i roztuczone brzuchy ich, jakiéj mierności naśladują, jaśnie znać dawają. *Żarn. Post.* 101 *b.* Roztuczeni dobrodziejstwem bożem, poczęli wierzgać w jarzmie żywota pobożnego. *Bzow. Roż.* 4. Gdy się roztuczyli, tedy zaczęli wierzgać. *W. Post. W.* 2, 290. Roztuczył się mój miły, i jął wierzgać, roztuczył się, utył, i stał się [illegible] 1 *Leop. Deut.* 32, 15 [illegible] 3 *Leop.*). Potyli i roztucznieli. 1 *Leop. Jer.* 5, 28. Roztucznieją ozdobne miejsca pustyni, a pagórki przepaszą się weselem. 1 *Leop. Ps.* 64, 13.

ROZTWARTY, *ob.* Rozwarty. ROZTWARZACZ, *ob.* Roztworzyciel. ROZTWARZALNY, a, e, [illegible] roztworzonym, rozpuszczonym, rozmazonym, auflösbar. Ciała roztwarzalne, *solubilia*. *Kruml.* 78. Istoty nieroztwarzalne. *ib.* 83. ROZTWOR, u, *m.*; *Ross.* растворъ; otwor; *Vind.* resprostina, resprestrina, die Öffnung. Roztwor macieczny. *Perz. Cyr.* 2, 265. — §. Skończmy ten roztwor w dzisiejszéj potrzebie. *Teat.* 45. *b*, 38. rozbrat, spór, niezgodę, Uneinigkeit. (*Ross.* растворъ mieszanina). — §. *Chem.* Roztwory, [illegible] mające w sobie inne ciała roztworzone. *Śniad. Chem.* 29. Auflösungen. ROZTWORZYĆ *cz. dok.*, Roztwarzać *niedok.*, 1 a) rozewrzeć, otworzyć; *Rag.* raztvoritti, rastvoritti, razjâziti; *Bosn.* rastvoriti, otvoriti; *Ross.* растворить, растворять, [illegible] co chcecie, bodajby się ziemia roztworzyła w tym miejscu. *Teat.* 7. [illegible] — b) Roztworzyć, rozpuszczać, auflösen. — *Chem.* Roztworzenie, [illegible] die Auflösung, gdy się ciała wzajemnie tak z sobą łączą, że się jednym na oko jednorodnym stają się. *Kruml.* 74. *Mier. Mskr.* Roztworzenie, *dissolutio*, to samo znaczy co rozpuszczenie. *Śniad. Chem.* 14. Cyna nie tak łatwo roztwarza się, jak żelazo. *Kruml.* 45. — Wino wodą roztworzyć. *Eraz. Dw. C.* rozrzedzić; *Ross.* жидить, жижу.

разжидить, разжижать; *Eccl.* прирастворяю, примѣшиваю, den Wein mit Wasser mischen, den Wein wässern. Wina skromnie używał, i dobrze wodą roztworzonego. *Birk. Dom.* 78. *Sk. Dz.* 2, 16. *et* 1, 219. stark gewässert. Pijcie wino, którem wam roztworzyła. *W. Prov.* 9, 5. Wódka balsamem roztworzona. *Groch. W.* 361. (zaprawna). Elektwarz syropem roztworzony. *Cresc.* 496. Roztworzone czyli rozczynione wapno *Ross.* творенная известь. Roztworzyć mąkę, *ob.* Rozczynić. (*Ross.* благоразтворенный łagodny, pomiarkowany; благоразтвореніе powietrze łagodne, umiarkowane). — *Poet.* Rumieniec jej mleczne roztwarzał oblicze. *Kniaź. Poez.* 1, 199. (zmieszał). — §. *Fig. transl. moral.* Roztworzyć żal, ulżyć frasunkowi, den Kummer erleichtern. Wielki był frasunek Abrahamów, gdy mu bóg syna zabić kazał; ale ochota posłuszeństwa tę żałość roztwarzała. *Sk. Kaz.* 45. Pospolita wasza nade mną żałość moję mi własną roztworzyła i lekką czyniła. *Sk. Żyw.* 2, 405. Kiedy tknięte serce wylaniem nieco łez roztworzy swą żałość, i że tak rzekę odszumuje, nie trzeba mu dozwalać, pogrążać się w smutku. *Pilch. Sen. list.* 3, 279. Eufrozyna ukoiła duchownemi słowy żal rodzicielski, iż wrócili się do domu, roztwarzając rodzicielski swój żal duchownemi pociechami. *Steb.* 101. — 2) Roztworzyć, roztwarzać ◦ inaczej przetworzyć, umschaffen. Insze tworzenie, insze roztwarzanie. *Kchow. Fr.* 21. Człowiek jedne rzeczy gubi, drugie roztwarza; tym nowy kształt nadaje, tamte zupełnie w insze przerabia. *Przest.* 127. ROZTWORZYCIEL, ROZTWARZACZ, a, *m.*: *Rag.* rastvoriteglj. *Chym.* Płyny przyjmujące w siebie istoty tęgie, nazywamy płynami roztwarzającemi, *solventia*, albo roztworzycielami. *Kluml* 74. ein Fluß. Auflösungsmittel. Gdy roztworzyciel z roztworzonej istoty nic więcej już nie przyjmuje, znać, iż roztworzyciel jest nasycony. *ib.* 79, (cf. roztop). Powietrze jest prawdziwym roztwarzaczem wody, t. j. że w powietrzu łatwo się woda rozpuszcza. *Śniad. Jeog.* 296.

ROZTYĆ się *rec. dok.*, bardzo otyć, sehr fett werden; *Croat.* razdebelyavamsze; *Ross.* растолстѣть, разлюжнѣть, разжирѣть, богѣть, разботѣть. W obfitym dostatku Roztył się, począł wierzgać, zapomniawszy statku. *Groch. W.* 15. Roztył się i zgrubł, i stał się rozbitym. 5 *Leop. Deut.* 32, 15. — §. *Omisso pronomine* się: Roztyło serce ludu mego. *Radz. Mat.* 13, 15; roztyło się, (wzmiąszało. *Sekl. ib.*). — (ROZTYKAĆ, *ob.* Rozetknąć). — ROZTYŁOŚĆ, ści, *ż.*, wielka otyłość, Dicke. Fettheit. Wódka dziewanowa roztyłość ściencza. *Spicz.* 100.

ROZTYRAĆ, ROZTERAĆ *cz. dok.*; (*Ross.* растереть, растирать rozetrzeć, rozcierać; растерять, stracić); rozprószyć, zerstreuen; (*Bosn.* rasterati, razaghnatti, rastarkati, rasterkati, rasternkati; *Rag.* raztarkatti, rastarkatti, (rástark *dispersio*); *Croat.* raztirávam). Niezmierne skarby po stryju swoim, nieprzystojną miłością Eufemii ujęty, w krótkim czasie roztyrał; *decoxerat. Krom.* 555. W oczy nie chcieli się potykać; ale się po lasach i po zamkach roztyrali. *Biel.* 65. W tych księgach zgromadziły się te rzeczy, które w innych i tam i sam roztérane. *Sienn.* 618. Wpadli i pobili królewskie służebne po gospodach roztyrane. *Biel.* 364.

ROZUĆ, *ob.* Rozzuć.

ROZUM, u, *m.*; *Boh.* rozum; *Sorab.* 1. rosom, rozem, wustačži; *Sorab.* 2. rosim, rosměsche; *Carn.* um *intellectus*, resum *reflexio*, resumnost *vis reflexiva*, pamét *intellectus, ratio*, (*ob.* Pamięć); *Vind.* um, vum, (resum ◦ umysł), pamet, sastóp, sastopnost, satopnost, (*cf.* zastąpić); *Croat.* razum, pamet; *Bosn.* razbor, razborstvo, svist, svjest, razum, pamet, spametnóst, mudrost; *Slav.* razûm, pamet; *Rag.* um, razûm, razûmak, razbor, pamét; *Ross.* разумъ, умъ, умишко, смыслъ, смыселъ (cf. zmysł); *Eccl.* ραζмыслъ (*ob.* Rozmysł), смышленіе, (*ob.* Zmyślić); ROZUMEK, ROZUMECZEK, czka, *m.*, *dem.*, die Vernunft, der Verstand. Moc pojmowania, nazywamy rozumem. *Cyank. Log.* 42. (*sed cf.* pojętność; *ob. not.* pod *roz*-). Gdy dusza rozsądek czyni o rzeczach, zowie się rozumem; gdy rozpamiętywa rzeczy, zowie się pamięcią. *Sak. Dusz.* 67. Rozum jest władza duszy rozumnej, pojmująca rzeczy ku rozumieniu należące. *ib.* 75. Rozum pokazuje się w rozważaniu rzeczy, łączeniu ich, wyprowadzaniu jednej z drugiej. *Pir. Wym.* 4. Rozum jest światłem umysłu, i jakoby prawidłem, którego trzymać się należy w sądzeniach i w sprawach naszych. *Mon.* 75, 123. Rozum jest jak oko, rozeznawające światłość od ciemności, zdrożne rzeczy od prawych, niecnoty od cnot. *Modrz. Baz.* 106. — §. *Vulgo confunduntur vicina:* Pojętność, poznanie, rozeznanie, rozsądek, rozwaga, baczność, roztropność, mądrość. — Od pierwszego rozumu wzięcia, święte życie prowadził. *Birk. Dom.* 63. skoro tylko przyszedł do rozumu, so bald er zu Verstande kam. Do rozumu przyjść *Eccl.* ραζоумѣти, учинитися разумнѣйшимъ. Komu bóg rozumu nie da, kowal mu go nie ukuje. *Rys. Ad.* 22; *Slov.* komu pán boh ně dá, kowác ně nakuge; *bona mens non emitur.* Kto z przyrodzenia głupi, i w Paryżu sobie rozumu nie kupi. *Rys. Ad.* 43. Rozum za granicą bardzo drogi. *Kras. Pod.* 2, 48. Szkodaż mu tego rozumu, który mu bóg dał, że go do rzeczy wielkich użyć nie umie. *Birk. Zamoj.* 19. (tych talentów, darów, die Gaben). Żaden się na świat z rozumem nie rodzi. *Rys. Ad.* 78. Za laty rozum, tam rozum, gdzie lata. *Zab.* 11, 253. *Zabł.*, Verstand kommt nicht vor Jahren, cf. nie dzisiejszy, niewczorajszy; (*oppos.* broda nie czyni mądrym). *Croat.* Pamet z nikem sze ne raja, Nec chaszom y z leti dohaja; *rerum prudentia haud venit ante pilos.* Przed laty rozum nietrwały. *Cn. Ad.* 910. (prędkie dowcipy niepewne). Pańskie dzieci z rozumem się rodzą. *Mon.* 65, 90. (kto bogaty, ten rozumny). Rozumu bóg do urody nie przywiązał. *Cn. Ad.* 1014. (szpetny Ezop mędrszy niż krasny Parys). Zdrowy rozum. *Past. Fid.* 115. der gesunde Menschenverstand. Gdy kogo bóg chce skarać, rozum mu odejmuje. *Rys. Ad.* 30. *Pot. Pocz.* 414. *Bardz. Luk.* 112. *Cn. Ad.* 350. *Tward. W. D.* 11. *Chrośc. Fars.* 503; *Slov.* koho pán boh potrestat chce, nagprw mu rozum wezme. Zasmucony od rozumu odszedł, i ledwo kiedy do siebie przychodził. *Sk. Dz.* 570, *Eccl.* избезумитися, обе-

зумѣти. Szalony i od rozumu odeszły. *Sk. Żyw.* 2, 165. von Sinnen gekommen, verrückt. Wielki rozum *Eccl.* велікоумие. Bystrość rozumu, *Ross.* остроумие; *adj.* остроумный. Była ostrego rozumu. *Sk. Dz.* 375. bystrego, scharfsinnig. Jest rozum nad rozum. *Cn. Ad.* 319. (jeden przechodzi drugiego, einer ist immer noch über dem andern). Ma więcej rozumu w pięcie, jak Waść w głowie. *Teat.* 53. 23. (er hat mehr Verstand in dem kleinen Finger, in der kleinen Zehe, als du im ganzen Kopfe). Nie ma co mówić, ma Jejmość rozumeczek. *Teat.* 10. *b*, 82. ma olej w głowie, sie ist nicht auf den Kopf gefallen. Nie wszystkie rozumy sam pojadł. *Cn. Ad.* 717. (jest nad cię, nie sam jeden taki jest, najdzie się jeszcze lepszy). Gada, jakby pojadł wszystkich rozumy. *Teat.* 55. 108. *et* 14, 107. *Boan. Apopht.* 55. als wenn er allein alle Weisheit gefressen hätte. Ona że nie czuły, i gra na klawikordzie, to rozumie, że wszystkie rozumy pojadła. *Teat.* 26. *b*, 61. *ib.* 16. *c*, 78. Faryzeuszowie rozumieli o sobie, że wszystkie rozumy pojedli, i chcieli być za najmędrsze widziani. *Pambr.* 435. Mysz, dlatego, że niegdyś całą książkę zjadła, Rozumiała, iż wszystkie rozumy posiadła. *Kras. Bg.* 25; (*Sorr.* až za mozgi a za wšecke rozumi widì, *valde perspicax*). Buciła się liszka przed kotem, iż miała wiele rozumów. *Ezop.* 46. (*observes his in locutionibus numerum pluralem*). Niechże sam musiał tą razą do książki po rozum skoczyć. *Ossol. Str.* 3. (po radę do książki się udawać, das Buch zu Rathe ziehen). Kednoczne w tej sprawie skoczyłeś do głowy po rozum. *Ossol. Str.* (nie wiedziałeś, jak sobie poradzić; *Slov.* rozumu sa chitit, [illegible]). O cóż go Bogu, [illegible] rozumem. [illegible] *Boh. Kom.* 257. W trudności rozum poznać. *Cn. Ad.* 169. (dobrego sternika niebezpieczeństwo pokaże). Rozumem szczęścia poprawić. *Cn. Ad.* 1013. (*Croat.* Dobra doklam pamet doyde, Dotlam lepa szrecha prevde; [illegible] rozuma, [illegible] szczęścia). Rozumem dopiąć, gdzie siły nie staje. *Cn. Ad.* 1012. (gdzie wilczej skóry nie staje, lisiej nadstawić). — *Oppos.* Gdzie rozumu nie dostaje, siły dobywaj. *Cn. Ad.* 238. Rozumem się rządź, nie zmysłami. *Cn. Ad.* 1012. Rozum i dobre ustawy, niech prostują twoje sprawy. *ib.* Nie ciało rozumem, ale rozum ciałem rządzi. *Boh. Kom.* 4, 156. Gdzie rozumu niemasz, tam i rządu. *Cn. Ad.* 238. (gdzie głowy niemasz, rządu nie pytaj; gdzie ogon rządzi, tam głowa błądzi). Nauczę ja was, rządzić się rozumem. *Chrośc. Fars.* 100. (po rozumie, wedle rozumu, rozumnie postępować, [illegible]). Nauczymy tego świstaka rozumu. *Boh. Kom.* 1, 271. (drugi raz będzie roztropniejszy; niech pozna, na kogo trafił). Wc Pan mnie już rozumu nie nauczysz. *Teat.* 25. *c*, 3. *Kras. Pod.* 2, 40. Dumni mędrkowie, co sobie tuszycie, Że wszystkich ludzi rozumu uczycie. *Zab.* 14, 287. Kiedy chłop uczy rozumu urzędnika, gotowe ma nad nim panowanie. *Haur. Ek.* 179. Bieda uczy rozumu. *Bardz. Luk.* 62. Pan Bóg rozum daje, gdy karze. *Birk. Kaz. Ob. L.* Nigdy się rozumu nie można nauczyć. *Teat.* 36, 103. (nigdy nie będziesz zbyt mądrym). To co głupi czynią, z nierozumu robią, a nie z dobrej woli i rozsądnej. *Birk. Zyg.* 49. (aus Unverstand; *Ross.* неразумие). Co czynisz? miejże rozum! *Teat.* 52. *c*, 50. (zastanawiaj się, habe Verstand, sey gescheut!). Trzeba się tu wziąć na rozum. *Teat.* 29. *c*, 73. zastanawiać się, radzić się swojej głowy, den Verstand zu Rathe ziehen. Umiem rzeczy brać na rozum. *Teat.* 18. *b*, 4. (rozbierać, rozważać). Brać co w rozum (na uwagę brać, in Gedanken fassen, nachdenken über etwas, in Erwägung ziehen, erwägen. Bierzcie sobie w rozum te przestrogi. *Ryb. Ps.* 5. Czemuż tego sobie nie wziął w rozum, co jest przyszłego, ale tylko co jest niniejszego. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 7, 16. (w serce swe. 5 *Leop.*). Niech te słowa sobie rodzice wezmą w głowę i w rozum. *Glicz. Wych. N* 2. Tak hetman mówił; a Tankred to sobie brał w rozum, [illegible]. *P. Kchan. Jer.* 116. (*cf.* do serca brać, *cf. Ross.* вразумить, вразумлять; *Eccl.* вразумляти, наоучити, наразумити, наставити, nauczyć; *Ross.* вразумиться pojąć, вразумление nauka, вразумитель nauczyciel). Już trochę na rozum bierze. *Teat.* 10, 50. (rozumniejszym się staje, rozumu dorasta; *Eccl.* разумнѣти, учинитися разумнѣнимъ, vernünftiger werden, an Verstande zunehmen). — Na rozum (drogą rozumu, przez [illegible], auf dem Wege der Vernunft. Czuli tę potrzebę, nie na rozum tylko, ale przez smutne doświadczenie. *Ust. Konst.* 1, 9. — Jak na mój rozum (jak mnie się zdaje, nach meinem Glauben. Żeby tak na mój rozum, to mi się zdaje, że .... *Teat.* 26. *d*, 5. To trudnych głów rozum. *Rej. Post. X x* 4. (głupstwo). Ile głów, tyle rozumów. *Opal. Sat.* 127. tyle zdań; *Slov.* kolko hlaw, tolko [illegible]; *Ross.* сколько головъ, столько умовъ. [illegible]; *Carn.* [illegible] — *§. Rozumy, rozumne czyli dowcipne sztuki, fortele; Kunstgriffe, Griffe. Ulixes [illegible] na świecie używał: za jego sprawą wzięli Grecy Troję. *Biel. Hst.* 26. Ulixes dziwnych rozumów używał na świecie, wiele kroć w żebraczym odzieniu chodził, wywiadując się położenia Troi. *Lek. Sz.* 10 — § [illegible]. Rozum bez cnoty, miecz w ręku szalonego. *Rys. Ad.* 60. Gdzie rozumu więcej, tam i złości, Wielkie rozumy rzadko bez wady. *Cn. Ad.* 238. *Personif.* Mocne rozumy, [illegible] *Zab.* 14, 380. [illegible] — § *Deminut.* Rozumek [illegible] *tur*, [illegible] Verstand. [illegible] Wszystkiej kacerzé wiary [illegible] wystrosza. *Sk. Kaz.* 176. Co u pogan był [illegible] u kacerzów jest rozumek. *Sk. Żyw.* 2, 179. Rozumki nasze [illegible]. W [illegible] najdziesz wodza, ku zatrzymaniu bystrych tych wiatrów rozumków, jako chwale bożéj przeciwnych. *Wiśn.* 348. Rozumki i boga i nieba radeby się zaprzały. *Rej. Ap.* 66. Poddajmy nasze rozumki pod władzę bożą. *Radz. Z. P.* 11. *Ozywa się z swoim rozumkiem *Star. Vot. C* 3 *b*. Na swe rozumki się nie sadźmy. *Syr.* 289. *ROZUMIALNY, a, e, wyrozumiały, zrozumiały; *Boh* rozumitedlný; *Rag.* razumiv, verständlich. Mowa rozumialna. *Petr. Pol.* 2, 373. Rzeczy rozumialne. *Petr. Et.* 101. Nie śmiałem pospólstwu nierozumialną rzecz podać. *Petr. Ek. ded.*

*ROZUMIALNOŚĆ, ści, *ż.*, zrozumiałość, łatwość do zrozumienia, die Verständlichkeit; *Boh.* rozumitedlnost. ROZUMIEĆ, rozumiał, rozumiem *cz. dok.*; *Boh.* rozuměti, srozuměti; *Sorab.* 1. frosemicž, rosemiu, rozému, rosemim; *Slav.* razumiti; *Bosn.* razumiti, uzaznati, urazumitise, uglavitse, (urazumit, uglaviti *far intendere*); *Rag.* razumjetti; *Croat.* razmeti, razumém; *Dal.* razumiem; *Carn.* sastopiti, sapopasti, sposnat; *Ross.* разумѣть, разумѣвать, уразумѣть, уразумѣю; *Ecc.* сразумѣваю; Rozumieć *dok.*, zrozumieć, *zrozumiewać *contin.*; §. 1) pojąć, verstehen. Już rozumiem W. Pan.. niby to tak ma być. *Teat.* 24. *c*, 110. Kto mówi, że wszystko rozumie, Błazen, a nic nie umie. *Jabł. Ez.* 41. Człowiek rzeczy nie może pojąć i zrozumieć, które nieogarnionéj zacności majestatu boskiego należą. *Wisz.* 505. Mówił coś; alem go nie zrozumiał. *Tr.* Kto nie chce być zrozumianym, ten nie ma być czytanym. *Kruml. Chym.* 7. Słuchajcie słuchając, a nie zrozumiewajcie, *widzcie, a nie poznawajcie. 1 *Leop. Jes.* 6, 9. Czemuż słów moich nie zrozumiewacie? iż nauki méj słuchać nie możecie. *Odym. Św. N n b.* Tak mówiącej, ku końcu *nierozmiana moma, A prosto powiadając, matłały się słowa; *intellecta parum. Żebr. Ow.* 47. nierozumialna, niezrozumiała, unverständlich. Rozumiem ten język. *Tr.* Jak się zrozumiemy, nie będziemy się wadzić. *Mon.* 65, 48, (cf. pozwol, niech się wytłumaczę). Te słowa Chrystusowe tak mają być rozumiane. *Salin.* 2, 291. (tak brane, tak wzięte, w takiem znaczeniu, tak tłumaczone). Ich wnet zrozumieją z fizyonomii, do czegoby był który. *Paszk. Dz.* 59. (pomiarkują, poznają). Lekarstw nie rozumiem, Ale ty le- [illegible] umiem lekarskiej nauki, nie znam się na lekach, ich ver- [illegible] czemu nie rozumie, albo wątpliwość ma .... *Sax. Porz.* 25. (że czego nie rozumie, że czemu rozumem nie spro- [illegible] Oni nie rozumieli temu słowu, które mówił do nich. 1 *Leop. Luc.* 2, 50. (nie zrozumieli tego słowa. *Bibl. Gd*). Ba i jać wierę temu słowu nie rozumiem. *Orzech. Qu.* 14. Rozumieć się z kim, mieć z nim porozumienie, sich mit [illegible] *Ross.* [illegible] — §. *Aliter:* Rozumieć komu, wystawić sobie jego stan, sytuacyą, pojąć jego położenie, wnijść w to; sich [illegible] *Rag.* razumjetti tkomu *misereri*). O aniołach wiemy, Choć ich [illegible] Zbawiciel, będąc człowiekiem, rozumie nędzy i potrzebom naszym *Sk. Kaz.* 233. Pan nie rozumie nędzy, pełen [illegible] *Groch. W.* 565; (*Croat.* nemochnomu zdrav ne razme, *infirmo sanus compati nescit*). Kto złego nie wie, dobremu rozumieć nie może. *Biel. Hst.* 20. (znać się na tym, ocenić należycie). Anioł, nigdy nie zgrzeszywszy, grzesznymby rozumieć nie umiał; ale Jezus, brat mój, z tej spólnéj powinności baczenie na mię mieć będzie. *Sk. Kaz.* 129. Niemasz nic szlachetniejszego człowiekowi, jako cnota; któremu klejnotowi żadne insze źwierzę nie rozumie, jedno, ten dziwnie obdarzony człowiek. *Rej. Post. T t* 3. — §. Rozumieć się na czym, rozumieć się koło czego = znać się na czym, biegłym być w czym; etwas kennen, wissen, verstehen, Kenntniß und Uebung darin haben. Niemal wszyscy tam rozumieją się na złotnictwie. *Star. Dw.* 36. I niewiasty w Niederlandzie rozumieją się bardzo dobrze na kupiectwie. *Boter.* 80. Jakiż umiesz Kunszt, powiedz, na czym się znasz, na czym się rozumiesz? *Min. Ryt.* 1, 309. *et* 306. Lepiej się na tym rozumie, niż drugi. *Gorn. Dw.* 395. *Teat.* 53. *b*, 63. Nie wszędzie łacno o ludzi, którzyby się na tym rozumieli. *Sax. Porz.* 24. Blondus i Sabellik na rachunku czasów lepiej się rozumieli, niż Długosz. *Stryjk.* 138. Z sokoły umie się dobrze obchodzić, i rozumie się koło nich. *Budn. Apopht. T* 4. Zygmunt August budował zamki, dwory, około czego bardzo dobrze się rozumiał. *Gwagn.* 133. Nikt tym, którzy około żeglarstwa nie rozumieją, stéru u okrętu nie porucza. *Kosz. Lor.* 89. Ze strzelbą się oni nie rozumieją, zwłaszcza, z działy i z rusznicami. *Biel. Św. A 4 b.* Grecy dobrze z wodą rozumieć. *Biel. Św.* 25 *b.* — §. 2) Rozumieć = mniemać, mieć jakie zdanie, mieć za co, trzymać, sądzić; wähnen, [illegible] *Rag.* [illegible] *Vind.* [illegible] namisliti, resumiti; *Croat.* stimàm; *Bosn.* scjeniti; *Ross.* [illegible] *Ecc.* непщевати, вознепщевати, непщую. O! rozumiałem, rozumiałem! nauczże się, że to rozumiałem, nie jest mową roz- [illegible] 24. *c*, 19 [illegible] ich habe geglaubt. Rozumiałem, nie rozumiałem, spodziewałem się, nie spodziewałem się, jest przyzwoita głupich [illegible] Ja rozumiem i za prawdziwą sentencyą tę być mniemam. *Salin.* 4, 163. Wzbyt *rozmiesz (rozumiesz) bogi tak możne być, kształtyli i biorą i dają; *nimium putas. Żebr. Ow.* 208. Nie *rozmiéj (nie rozumiéj), by Mopsus nie miał powładać Czym inszym, tylko przyszłe rzeczy opowiadać. *Żebr. Ow.* 308. Kto *rozmie, wóz niech żenie, podwodę światłości; *quilibet alter agat. Żebr. Ow.* 39. (ktoby rozumiał, chciał, ktobykolwiek sobie ufał). Rzeczy stworzone takie są, jakie mają przyrodzenie, a nie takie, jakiemiby je chcieli rozumieć ludzie. *Modrz. Baz.* 5. Rozumie drugi doskonałość na tym tylko, się modlić. *Groch. W.* 565. Co rozumiesz przeszkodą, to bywa pomocą. *Min. Ryt.* 4, 111. U nas ci trzeba nową sztukę umieć, Inaczéj mówić, inaczéj rozumieć. *Kniaź. Poez.* 3, 120. (inaczéj myślić, denken, *sentire*). Co rozumiecie, gdyby kto niemy bałwan przyodział w purpurę? *Bals. Nauk.* 1, 535. [illegible] denkt ihr, glaubt ihr? — Rozumiałby kto na pola, że to ogrody. *Mon.* 75, 772. (patrząc na pola, mniemałby, sądziłby zapatrując się na nie). — Rozumieć o czym = sądzić o czym, von etwas halten, urtheilen (gut, schlecht). O to się każdy ma najwięcéj starać, aby o każdéj rzeczy dobrze rozumiał. *Modrz. Baz.* 23. sprawiedliwie sądził, richtig urtheilen. Każdy o sobie dobrze rozumie. *Mon.* 64, 645. (do-

bra o sobie ma opinią). Rys. Ad. 23. Każdy o sobie więcéj rozumie, niż jest. Cn. Ad. 343, Ross. мечтать. Dobry o każdym dobrze rozumie. Cn. Ad. 185. Rozumienie = opinia, mniemanie, zdanie; Bosn. scjenna; Eccl. непщеванiе, die Meynung. Na nizkim u sobie rozumieniu nikt nie przegra. Sk. Kaz. 83 b. Wysokie rozumienie pewna zguba. Falib. R 2. Pochlebstwo wprowadza nas w błąd nader dobrego o sobie rozumienia. Mon. 65, 150. Nie miéj o sobie rozumienia, abyś mędrszym nad inne był. Sk. Dz. 581. Już miał u ludzi wielkie o swych cnotach rozumienie. Sk. Żyw. 1, 317. (wielką sławę). Tą jedną zmazą rozumienia sobie nadszpecił, existimationem. Krom. 145. (dobre imię). Dobry stoi swym sumnieniem, a nie ludzkim rozumieniem. Cn. Ad. 184. (cnotą, nie ludzką mową się szczyci). Złe rozumienie o sobie, trucizną jest cnoty. Teat. 25. b, 80, Ross. самомнѣнiе. Dobre obyczaje i ludzkie rozumienie, rychléj namówi, niż długie mówienie. Cn. Ad. 165. Z czasem rozumienie odmienia się. Gaz. Nar. 1, 344. Swego rozumienia ma dowód każda strona. Otw. Ow. 113. — Ellipt. Rozumieć gdzie o czym = sądzić, że się tam znajduje, glauben, daß was wo sey. Wjechawszy z nim w puszczę, kiedy rozumiał o swych już blizko, odezwał się po Polsku. Papr. Gn. 1061. Posłał żołnierze na klasztor, gdzie rozumiał o bytności tego zakonnika. Sk. Żyw. 2, 26. — Rozumieć za co = trzymać za co, mieć za co, brać za co, für etwas halten. Hrabia do hrabiny mówi, którą rozumie za Zuzankę.... Teat. 20. b, 202. Naród Sławiański z Dalmatskim za jeden rozumieć nic potrzeba. Krom. 6. W chorobie, gdy już za zmarłego był rozumiany, grześć go chcieli. Sk. Żyw. 2, 182. Gwagn. 676. Nie mniemaj, abym ciebie za najmędrszego rozumiał. Gorn. Dw. 8. Nie rozumiéj się za prawego szlachcica, jeśliś nikczemnością z pospólstwa jeszcze nie wyszedł. Star. Ref. 32. Co nad siłę swoję być rozumieją, za zmyśloną rzecz w dziejach rozumieją. Sk. Żyw. 1, 20. Rozumiał to za sromotę, prosić kiedy o co. Gorn. Sen. 338. Łamać pakta z sąsiady, on za nic rozumiał. Jabł. Tel. 146. — Cum Dativo obsolet: Pruski mistrz, rozumiejąc tam, iż Pomorskiéj ziemi spokojnie dzierżeć nie mógł, chciał z Władysławem przyjacielskie o nią nałożyć. Biel. 177. (mając za to, sądząc, przekonanym będąc). Rozumie J. K. Mość, iż w nieodmówieniu siostry swojéj W. Xcéj Mości, Wasza Xca Mość znasz osobliwą łaskę jego. Gorn. Dz. 154. Rozumiał temu, ten wszechmogący pan, iż po przyjściu jego miało być wielkie zamieszanie. Rej. Post. B 2. — Insveta constructio: Iż nie śmiał zaprzeć tego, co wszyscy widzieli, Przeto go dziwnie sobie drudzy rozumieli. Prot. Jał. 18. (różnie o nim sądzili, sie beurtheilten ihn verschiedentlich).

§. 3) Rozumienie jakiego słowa, jakiego miejsca w piśmie, wyrozumienie, wykład, sens, znaczenie; der Sinn, der Verstand, die Bedeutung einer Stelle, eines Worts. Symachus przetłómaczył pismo ś. na Grecki język, nie słowo do słowa, ale samo rozumienie. Sk. Dz. 105. Na niektórych miejscach, gdzie wykład według litery nie bardzo smakował, sens abo rozumienie duchowne brać się musiało. Groch. W. 23. ROZUMNIE adverb.; Boh. et Slov. rozumně; Eccl. смысленнѣ; po rozumie, według rozumu, z rozumem. Cn. Th. 954. vernünftig, auf eine gescheute Art. Nierozumnie Eccl. невѣждно. ROZUMNOŚĆ, ści, ż.; Boh. rozumnost; Sorab. 1. rozemnosć; (Carn. resumnost vis reflexiva); Vind. resumnost, modrust, umnost, pametnost; Rag. rasumnos; Eccl. доброразумiе; mienie rozumu, rostropność, mądrość; Weisheit, Verstand. Mądrość gdzie bywa naleziona? i które jest miejsce rozumności? 1 Leop. Job. 28, 12. Uboga jest mądrość i mocność, on ci ma radę i rozumność. 1 Leop. Job. 12, 12. Samego człowieka inaczéj zmysł, inaczéj imaginacya, inaczéj rozum ludzki, inaczéj boska widzi rozumność. Bardz. Boet. 166. Rozum tylko ludziom należy, jako też rozumność samemu bogu. ib. 170. Nad rozumnością Jezusa zdumiewali się wszyscy. Sekl. Luc. 11. ROZUMNY, a, e; Boh. et Slov. rozumný; Sorab. 1. rofomny, rozemaczé, rozemné; Carn. umn (ob. *Um, cf. *bezumny), pametn, (ob. Pamiętny); Vind. umen, resumen, moder, sastopen, pameten; Croat. razumen, pameten; Rag. razúman, razuuman, razumnik; Slav. razuman, razloxit, pametan; Bosn. razuman, pametan, spametan, mudar, razborit, raslosgit, svjestan; Ross. разумный, умный, умёнъ, разумникъ, умникъ, разумница, умница, дѣльный, здравомыслящiй, смысленный (cf. zmysł), смыслящiй; Eccl. разумный, разумительный, доброразумный; §. a) rozum mający, vernünftig, Vernunft habend, verständig. I rozumni czasem błądzą. Teat. 26, 15. auch gescheute Leute irren. Za moich czasów rozumni Tacy byli, co umieli, A bajarze czczością dumni Poszanowania nie mieli. Kras. List. 124. Dorastanie lat jest, gdy kto do lat rozumnych przychodzi, t. j. że ma czternaście lat. Szczerb. Sax. 197. Nierozumny Ross. безсловесный. Rozumnym się stać, do rozumu przyjść Eccl. разумѣти, умудритися, разумнѣйшимъ. — §. Nie mogę być rozumna z tego człowieka. R. Ja go rozumiem dobrze. Teat. 31. c, 14. nie pojmuje go, nie rozumiem, nie mogę być z niego mądra, ich kann aus dem Manne nicht klug werden. — §. b) Rozumny, według rozumu uczyniony. Cn. Th. 955. vernünftig, gescheut ausgeführt. — §. c) Głos rozumny, wyrozumny, vox articulata. Cn. Th. 192. vernehmlich, verständlich. ROZUMOWAĆ cz. cont., rezonować, rozumnie rozbierać, wnosić; raisonniren, vernünfteln, schließen, Schlüsse machen; Carn. modruvati, pametújem, pametuvam; Vind umititi, resumuvati, pametuvati, modruvati; Croat. mudrovati, zròchim; Rag. râzloxiti, râzboriti, (cf. rozebrać, rozłożyć); Ross. умствовать, (наразумить, надоразумить doradzać); Eccl. любопремудрствовати, любомудрствовати. Rozumować, jest znosić między sobą wszystkie pojęcia. Zabł. Roz. 12. Rozumowanie, Rag. razùmak, ràrbor; Carn. modruvanje; Croat. zrochènye, zrok, (cf. rzec, cf. *zrok); Ross. умствованiе; Eccl. умленiе, умствованiе. Najcelniejsze dzieło rozumowania zawisło na wynalezieniu zgodności lub niezgodności dwu wyobrażeń za pośrednictwem trzeciego. Cyank. Log. 178. Gdy rozumowanie składa się z trzech podań, zowie się sylogizm. ib. 180. Do czegokolwiek się przyłożymy, wszędzie trzeba przyzwoicie rozumować. Zabł. Roz. 11. Rozumujący do-

brze (*Carn.* modruvavz, umovez, resumovez, pametuvauz). Źle rozumować, przesadnie; *Ross.* умничать, *ob.* Mędrkować. 'ROZUMOWSTWO; *Croat.* razumoznaztvo, *ob.* Logika, Dyalektyka.

ROZUWAĆ, *ob.* Rozzuć.

ROZUZDAĆ *cz. dok.*, wyuzdać, rozchełznąć; *Rag.* razuzdatti; *Croat.* razvuzdávam, razsvalújem; *Eccl.* изъуздаю; *Ross.* разнуздать, разнуздывать, развозжать, развазживать, entzäumen, entzügeln, *pr. et fig.* Wolność cielesną pismo zowie Belialem rozuzdanym. *Sk. Kaz.* 507. *Vind.* resvusdan; *Eccl.* разъузданый. Na złe się rozuzdał. *Petr. Et.* 190. (rozpuścił się). Rozuzdana namiętność wykorzenia wszelką moc cnoty. *Teat.* 2, 8. Gniew rozuzdany *Zab.* 8, 372, *ob.* cugle puścić.

ROZWADZIĆ *cz. dok.*, Rozwadzać *niedok.*, wadzących się rozwieść, rozjąć, rozbronić, Zankende auseinander bringen. (*Carn.* resvaditi = nawykać kogo, resvâda = nałów, zły nałóg, złe użycie) Agamemnon z Pryamem i t. się okrutnie, i tak długo, aż ich noc rozwadziła. *Biel. Hst.* 57. Zwadziwszy się na polu, jeden drugiego zabił, że nie był, ktoryby ich rozwadził. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 14, 6. Poszli do broni, i tak się zajedli, żeśmy ich ledwie rozwadzili. *Warg. Radz.* 180. Pieśniami się bili; do rozwadzenia ich rzuciło się ich wiele. *Sk. Dz.* 1145. Ci, co rozwadzają, nie poczną rozwadzać, aż do korłów przyjdą, aliści ręka wisi; ano było lepiéj początkom zabiegać, póki się jeszcze swarzyli. *Rej. Zw.* 154. Dwu trzeci rozwadza. *Rys. Ad.* 13. Do tylam was rozwadzał, aż mi się dostało, Bijcie się póki chcecie, mnie tam na tym mało. *J. Kchan. Dz.* 221. *Tward. Wł.* 25. *Biel. Św.* 222 *b.* ROZWADZCA, y, *m.*, rozwadzający kłócących się; *Carn.* resloszhnik, der Streitende aus einander bringt. Poswarzyli się, i nie było rozwadzcy miedzy niemi, i zabił jeden drugiego. *Budn.* 2 *Sam.* 14, 6.

ROZWAGA, i, *ż.*, rozważenie, rozbieranie, zastanowienie; *Boh.* powážení, rozpak; *Carn.* resum, reslôr, premislek, (cf. rozum, rozbior, przemysł); *Vind.* preloshba, premishlenje; *Ross.* разсчетъ, благоразсудность, благоразсужденіе; *Eccl.* вымышленіе, das Erwägen, Ueberdenken, Ueberlegen, Betrachten. Z rozwagi postępków. *Nar. Tac.* 2, 364. We Panu temu swemu rozważaniu każdemu głowę kłonisz. *Teat.* 5 *b*, 25. — Nierozwaga, nieoczność, Unüberlegtheit. Założę pierwszéj mojéj nierozwagi. *Teat.* 16, 16.

ROZWALCZY, a, e, od rozwalenia, zburzeniu służący; stürmend, zertrümmernd. Strach wam ołowny słupy stawi hardé. Przyszłość rozwalcza hartuje oskardę. *Nar. Dz.* 2, 75. ROZWALIĆ *cz. dok.*, Rozwalać *niedok.*; *Boh.* rozwaliti, rozwaleti, rowalowati; *Carn.* resvâlim, resvâlam; *Vind.* razvaliti, razvalyújem, resvaljati, podreti, podirati, resdirati, porufhiti; *Rag.* razvâliti, rzvâgljati, razvaglivati; *Bosn.* razvaliti; *Slav.* razoriti; *Ross.* развалить, разваливать, раскатать, раскатывать; rozburzyć, burząc rozrzucić; zertrümmern, zerstören. Miasto spalcie, Mury z samego gruntu rozwalcie. *Ryb. Ps.* 274. Zbuduje znowu rozwalone budowania. 3 *Leop. Ezech.* 36, 35. Co długi ciąg lat wielkim nakładem i pracą zbudował: to dzień jeden rozwalił i rozprószył. *Pilch. Sen. list.* 3, 87. Do rozwalenia *Ross.* развалистый. Trójzębem skałę Neptun na dwoje rozwalił. *Bardz. Trag.* 266. rozszczepił, rozbił, zerspalten. Gdzie zwracam, nie wiem wcale; Jeszcze sobie łeb rozwalę. *Teat.* 52. c, 53. Legł z rozwaloną głową, i upadł na ziemię. *P. Kchan. Orl.* 1, 428. — *Fig.* Rozwalił zuchwałe zamysły buntowników. *Teat.* 39, 114. — §. Rozwalić brzuch, rozwalić się, kłaść się gdzie rozciągając, wyciągając się niezgrabnie; sich wohin recken, unanständig ausstrecken, sich hinlümmeln; *Ross.* разворочаться. Rozwala się na łożu, twardym snem zmuszona, Wątpiłbyś, czy to chrapie, czy to nagle kona. *Zab.* 6, 162. *Mn. Tr. Tel.* 267. Na kanapie leniwie rozwalony. *Teat.* 18, 37. Siedzi, rozwalił się w złocie i purpurze, pijany na lewéj się ręce wsparł, wraca strawy z żołądka. *Bardz. Trag.* 335. Rozwaliwszy się w chłodzie leży. *Jabł. Ez.* 85. ROZWALINA, y, *ż.*, ROZWALISKO, ROZWALINISKO, a, *n.*, ROZWALINY, ROZWALISKA *plur.*; *Boh.* rozwalina, zbořenina, zbořeniště; *Carn.* poderţija; *Bosn.* kosó, kucćja razorena; *Ross.* развалина, развалины обвалъ, (розвальни sanki chłopskie otłaczaste); rozrzucone, rozburzone mury, budynki etc.; Trümmer, Ruinen. Cerkiew' ta dla długiego spustoszenia swego, w rozwaliny poszła. *Sleb.* 109. Ulegną się dymiące rozwaliniska. *Przestr.* 144. — *Fig.* Paryż na rozwalisku skromności zbytki tworzy. *Zab.* 7, 41. — §. *Poet.* Wojna, rozwalisko złe, jak powódź się zlało Zwrotem na tych, od których swój początek miało. *Pot. Arg. Mat.* 215. wojna wszystko burząca, der alles verheerende Krieg. — §. *Mil.* Rozwalina w murze armatami przestrzelona, brzza: die Bresche in der Mauer. *Tr.* ROZWAŁKOWAĆ *cz. dok.*, wałkując roppłaszczyć, breit walken, zerwalken. Makaron robi się z ciasta rozwałkowanego cienko. *Wiel. Kuch.* 415.

ROZWALNIAĆ, *ob.* Rozwolnić.

ROZWARTY, ROZTWARTY, a, e, ROZWARTO, ROZTWARTO *adv.*, otwarty na oścież, sperrweit aufgemacht. Roztwarta darom brama. *Hul. Ow.* 58. Trzeba mi wiedzieć, kiedy mnie wyzwał, czy mi rękę rozwartą, czy w kułak ściśnioną? *Teat.* 31, 57. — *Math.* Kąt rozwarty, *obtusus*, większy niż krzyżowy. *Solsk. Geom.* 2, *Stas. Buff.* 158. ein stumpfer Winkel. Trójkąt rozwartokątny, zawierający kąt roztwarty, *obtusangulum*. *Lesk.* 17. *Jak. Mat.* 1, 15. *Geom.* 1, 24. *Solsk. Geom.* 6. ein stumpfwinkliges Dreyeck. — *Botan.* Gałęzie rozwarte, *divaricantes*, pod kątem prostym na pniu osadzone. *Jundz.* 2, 11.

ROZWARZYĆ *cz. dok.*, Rozwarzać *niedok.*; *Boh.* rozwařiti; *Sorab.* 1. rozwařam; *Croat.* razvruchújem, razvruchiti; *Bosn.* razvariti, raskuhati; *Rag.* razvâriti; *Ross.* разварить, разваривать; mocno przewarzyć, dać rozewrzeć, rozgotować; sehr durchkochen, zerkochen, zersieden. Polewki z ziół rozwarzonych nalała. *Otw. Ow.* 264. — *Fig.* Łza często kamienne serca rozrucha, rozwarzy. *Zab.* 5, 359. *Koss.*, rozmiękczy.

ROZWAŻACZ, a, *m*, który co rozważa, rozbiera, roztrząsa; der Ueberleger, Erwäger, Betrachter; *Eccl.* разсмотритель. Hola, do czego frasujemy głowy, Nieszczęsnych przy-

god rozważacze smutni. *Kniaź. Poez.* 1, 90. **ROZWAŻNOŚĆ**, ści, *ż*, wprawność w rozważanie, rozwaga, die Ueberlegtheit; *Boh.* rozwažliwost; *Carn.* resbornost, resbôr, resumnost; *Vind.* vanzhovitnost, vanzhajozhnost, vglavovsetnost, pervanzhlivost, permiflenost, spominost; *Ross.* разсмотрительность; *Eccl.* вмышленіе. **ROZWAŻNY**, a, e, — ie *adverb.*; *Boh.* rozwažliwy; *Slov.* rozgjmawý; *Sorab.* 1. powažuyne; *Carn.* resborn, premislén; *Vind.* vanzhoviten, vanzhojozhen, merkifhen, vglavovseten, spomliu, pomiflenu, pomiflen, napomifliu, prevanzhlivu; *Slav.* promislivshi; *Ross.* разсмотрительный, благоразсудительный, благоразсудный; *Eccl.* вымышленный, разсмотреливый, разсмотрительно; rozważający, rozbierający; erwägend, überlegend, voll Bedacht. Nierozważny młodzieńcze, łzy które jéj płyną, tak jak ona fałszywe. *Teat.* 49. *b*, 42. Jałmużna zamknięta jest w ręku rozważnych. *Xiądz.* 125. Wybór nierozważny. *Teat.* 52, 74. Serce jest nierozważne, *ib.* 41. *c*, 344. Filozofia iest i rozważna i czynna, rozpatruje się i w raz działa. *Pilch. Sen list.* 3, 186. (*speculative*) **ROZWAŻYĆ** *cz. dok.*, Rozważać *niedok*, °Rozważywać *frequ.*; *Boh.* rozwažiti, rozwažowati, posauditi sy, powažjm, powažowati, rozgjmati, (*ob.* Rozjąć); *Sorab.* 1. rozpomnu, rozpominam; *Vind.* prevaguvati, preiprevagati, preiresmifliti; *Carn.* premishlujem; *Croat.* razglédam; *Slav.* promotriti; *Ross.* развѣсить, развѣшивать, разгадать, смекнуть, смекать, одуматься одумываться, осмотрѣть, осматривать, обмыслить, обмышлять; *Eccl.* возсудити, возсуждаю, поглоумити ся, поглумляюся, разсуждати, размышляти, подумать съ собою: wagą dochodzić, na wadze przeważać; abwägen, auf der Waage erforschen, prüfen, *propr. et fig.*, rozmyślić, rozpamiętać, rozpomnieć, roztrząsać, rozbierać; erproben, erwägen, überlegen. Weźmiesz sobie szale z gwichty, i roważysz włosy; trzecią część spalisz, a drugą trzecią część zsiekasz mieczem. 1 *Leop. Ezech* 5, 1. Mądrzy, co powiadają, jakoby na wadze rozważają. *Budz. Syr.* 21, 28. (słowa mądrych na wadze ważone bywają. *Bibl. Gd.*). Oszukują drugich przy rozważaniu sprawiedliwośći, *in stateris. Wróbl.* 140. Ten tylko, co ufa swojéj cnocie, rzec może: waż, uważ, rozważ; a ja-ć i ze wszystkich miar zupełnym w wadze i w próbie cnoty mojéj wyjdę. *Lub. Roz.* 221. Niech to insi rozważywają. *Kosz. Cyc. E.* Rozważaj słowa, niżeli je wymowisz. *Stas. Num.* 1. 41. Jeżeli się komu podobać będzie tłómaczenie to z textem rozważyć.... *Krup.* 5. *praef.*, porównać, die Uebersetzung gegen das Original abwägen, sie damit zusammen halten. Człowiekowi bóg dał moc rozważania, t. j. ażeby z dwóch propozycyj trzecią wniosł. *Mon.* 70, 164 skonkludowania, wniesienia z nich; Schlußkraft, Gabe zu schließen. — *Zaimk.* Rozważam się *rec.*, decyduję się po deliberacyi, ich bestimme mich, entschließe mich, entscheide nach der Erwägung. Cóż teraz mówisz? czyś ty nie mój po zapłacie? *R.* Dopiero ja to zważam, lecz się jeszcze cale Nie rozważam, i w równéj wadze trzymam szale. *Min. Ryt.* 1, 317. — §. Rozważać co komu, przekładać mu do rozważania; einem etwas zu erwägen geben, es ihm vorstellen, zu Gemüthe führen. Potym mu dziesięcioro pańskie przykazanie po jednemu rozważał. *Paszk. Dz.* 26. Maslaus od Prusaków ogromne wojsko przeciwko Kazimierzowi snadnie otrzymał, w te słowa im rozważając: Was tu rzecz samych zachodzi, etc. *Krom.* 91. Rozważyć komu = namówić go, einen wozu bereden. Snadnie Mieczysław książętom Śląskim rozważył, że z nim radą i orężem znosić się poczęli, *persuasit. Krom.* 202.

ROZWESELIĆ *cz. dok.*, Rozweselać *niedok.*; *Boh.* rozweseliti; *Slov.* obweselugi; *Sorab.* 1. zameszelú; *Vind.* resvefeliti, arsveféliti, obfladuvati, reshiveti, reshiulati; *Carn.* resveselim; *Croat.* razveszeliti, razveszelyújem; *Rag.* razvesselitti, razveselitti; *Bosn.* razveseliti; *Ross.* развеселить, провеселить, возвеселить, возвеселять: wesołym uczynić osobliwie niewesołego, (cf. uweselić); erheitern, fröhlich machen. Rozweselam niewesołego; uweselam ledajakiego. *Cn. Th.* 955. Serce wesołe rozwesela oblicze. *W. Prov.* 15, 13. Rozweselenie *Vind.* resvefeluvanje. Rozweselający, *Vind.* reshivezhen, reshiulajozhen; reshivitliu; *Croat.* razveszilyiv. Miejsce rozweselające; *Vind.* resvefelizhe, vefelifhtvu, Lustort. Moc rozweselenia *Vind.* reshivezhnost, vefelnost, resvefelnost. Człowiek rozweselający. °rozweseliciel, *Croat.* razveszélitel, *f.* razveszeliteleza; *Rag.* razveseliteglz, *f.* razveseliteglıza. Rozweselić się, rozpuścić się na wesołość. *Cn. Th.* 956. recht lustig werden.

ROZWIAĆ, **ROZWIONĄĆ**, *f.* rozwieje, rozwienie, rozwione *cz. jednt.*, Rozwiewać *niedok.*; *Vind.* samesti, sapihati; *Ross.* развѣять, развѣвать: rozdmuchnąć, zerwehen, verwehen, *propr. et fig.* Popioł ma w sobie tak drobne części, że lekkim wiatrem bywa rozwiewan. *Sienn.* 331. (rozprószony, rozniesiony). Popioł lekkim wiatrem bywa rozwiewan. *Spicz.* 168. Silny wiatr piaski rozwiewa. *Psalmod.* 68. Będą jako plewy na wietrze, i jako perzyna, którą wicher rozwiewa. 1 *Leop. Job.* 21, 17. Wnet jak plewy wichrem, wszystko się rozwienie. *Rej. Wiz.* 125. *totum perire*, rozwiać, rozproć. *Macz.* Zniszczywszy (bóg) pysznych ludzi harde dumy, A niechcąc ich mieć więcéj na baczeniu, Rozwiał ich płonne rady i rozumy. *Orzm. Św. E* 2 *b*.

ROZWIĄZAĆ, *f.* rozwiąże *cz. dok.*, Rozwięzować, rozwięzuje *cotin*, Rozwięzywać *frequ.*; *Boh.* rozwazati, rozwazowati, rozuzliti, (cf. węzeł); *Sorab.* 1. rozwežu, rozwožu; *Vind.* resvoslati, arsvesàt, arsdriflhit; *Croat.* razvezati, razvesújem, razvuzlávam; *Rag.* razvêzati, razvexùjem, razuzlatti; *Slav.* razvézati; *Bosn.* razvezati, razdrjesetti, odrjesetti; *Ross.* развязать, развязывать, вывязать, вывязывать, растворить, растворять: *Eccl.* рѣшити, рѣшу, отрѣшити, отвязати, разрѣшити, разрѣшати; rozdzierzgnąć, związanego co odwiązać, aufbinden, aufknüpfen, auflösen. Po wydobyciu z moczydła, konopie rozwięzują się z pęczków. *Jak. Art.* 3, 219. Jeden węzeł rozwiązał, drugi zawięzował. *P. Kchan. Orl.* 1, 296. Musi rozerwać, kto rozwiązać wstęgi nie może. *Pot. Syl.* 41. (przeciąć węzeł). Rozwiązanie *Ross.* развязка. Do rozwiązania, rozwiązalny, *Slov* rozwazatedlný; *Sorab* 1. rozwazanité; *Ross.* рѣшимый, auflöslich. Wę-

zeł nierozwiązany, *nierozwiązanny, nierozwiązalny, nie do rozwiązania, nierozdzierzgły, *Eccl.* неразрѣшный; *Ross.* неразводимый, неразводный, unauflöslich. Przywiązałeś mię sobie nierozwiązanym węzłem. *Sk. Żyw.* 1, 368. Ręce *nierozwiązannie skrępowane były. *Mon.* 76, 146, *adverb.*, nierozdziergle. Rozporządzenie boskiéj mądrości jest dla nas rzeczą trudną do zrozumienia i nierozwiązalną. *Mon.* 76 [illegible] — [illegible] Wie on, gdy ochronić, gdy worki rozwiązać. *Opal. Sat.* 7. rozdawać hojnie, rękę otworzyć, den Beutel aufthun. W jałmużny ręce rozwiązane, Szafarki sierot niepohamowane. *Suszyc. Pieśn. A b.* (rozpuszczone, rozlane na hojne jałmużny). Kryształ urzeczone rozwięzuje. *Sienn.* 330. odpęta, odczyni; [illegible] — Rozwiązać związek, towarzystwo jakie, eine Verbindung [illegible] Rozwiązanie konfederacyi. *Vol. Leg.* 8, 920. Dobrze jest człowiekowi tak być: lecz jeśliś pojął żonę, nieszukajże rozwiązania; jesteś rozwiązan od żony, nie szukajże żony. 1 *Leop.* 1 *Cor.* 7, 27, (cf. rozwód, cf. rozwieść się). — Rozwiązać się z ciałem = rozłączyć się, [illegible] Przy czytaniu ewanielii, z ciałem się tym rozwiązał. *Sk. Żyw.* 2, 119 Jak bardzo pragnął Paweł, rozwiązać się z ciałem tym śmiertelnym. *W. Post. Mn.* 527. — Materyi elektrycznéj nadzwyczajna dzielność do rozwięzywania ciała, jest wiadoma. *Pam.* 83, 2, 168, (cf. rozpuszczenie). — Rozwiązać matkę z płodu = [illegible], der Mutter bey der Niederkunft [illegible], die Entbindung befördern. Która z płodu rozwięzujesz Dobra Dyano, i matki ratujesz.... *Lib. Hor.* 126. Alkmene dopiero z brzemienia rozwiązana. *Otw. Ow.* 361. der Leibesfrucht entledigt, entbunden. Rozwiązanie matki, zlegnienie = połóg, die Entbindung, die Niederkunft. Kiedy się płód odłącza od matki, i na świat wychodzi, nazywa się to rozwiązaniem matki, czyli rodzeniem. *Zool.* 76. Blizko spodziewane rozwiązanie królewiczowéj, pierwszą raz ciężarnéj. *Gaz. Nar.* 1, 297. — Rozwiązać język, na co, na kogo = rozpuścić go niehamownie, puścić cugle językowi; [illegible] Nie rozwięzuj języka przeciw nieprzyjacielowi swemu. *Budn. Apopht.* 79. Rozwiązał Sejan potężniéj język, utyskując na wyniosłość Agrypiny. *Nar. Tac.* 1, 280. Chwilę stojąc bez mowy, potym się ozwała, I język na żal, oczy na łzy rozwiązała. *P. Kchan. Orl.* 1, 208. To zdanie się nie ostoi, że ludzi na grzechy i rozpustę rozwięzuje i rozgrzesza. [illegible] 1, 185. — §. *Teol.* Bóg dał klucze kościołowi, aby tych, którzyby byli sposobni do odpuszczenia grzechów, rozwięzował, rozgrzeszał. *Gil. Kat.* 269. Rozwięzujący, rozgrzeszający *Ross.* разрѣшительный — [illegible] Rozwiązać jaką kwestyą, wątpliwość, zdanie jakie = dać odpowiedź ułatwiającą, ułatwienie; ułatwić, rozstrzygnąć, eine Frage u. s. w. auflösen. Ja dwoma słowy ten węzeł wam rozwiążę. *Biel.* 622. Może on trudne rzeczy wyłożyć, a węzłowate rozwięzać. 3 *Leop. Dan.* 5, 16. (wywięzać. 1 *Leop.*). To wszystko, co tak długo mówił, ja krócziusieńko rozwięzuje. *Teat.* 34. *b, H* 2. Dłuższego czasu trzeba na rozwiązanie pytania, niżeli na zadanie onego. *Pilch. Sen. list.* 362. Obiecuje te trudności nam rozwiązać. *Zabk. Ml.* 420. Powstanie umarłych tak jest trudną rozumowi ludzkiemu zagadką, że jéj i anielski odgadnąć i rozwiązać nie może. *Pociej.* 114. Oedyp wątpliwe gadki rozwięzuje. *Bardz. Trag.* 355. Niektóre rzeczy dla uciechy tak się zawięzują, iż rozwiązanie ich nieumiejętnemu bywa trudne, a umiejętnemu bardzo łatwe. *Gorn. Sen.* 356, *Ross.* рѣшеніе. Łatwiéj jest głupcowi dziesięć zarzutów uczynić, jak mądremu jeden rozwiązać. *Xiadz.* 256. — *Math.* Rozwiązanie, *solutio*, zamyka w sobie odpowiedź na zadanie. *Alg.* 5. *Łesk.* 12. *Geom.* 1, 21. **ROZWIĄZ, -iezu, *m.*, rozwiązanie, rozłączenie: *Ross.* розвязка, die Auflösung. O przyrodzeniu duszy i rozwiezie jej z ciałem, umierając rozmawiał. *Nar. Tac.* 2, 419.

ROZWIĆ, *f.* rozwije *cz. dok.*, Rozwinąć, *f.* rozwinię *jedntl.*, Rozwijać *niedok.*; *Boh.* rozwiti, rozwinauti, rozwjgeti, rozwinowati; *Carn.* resvyam, (resvytje = ruptura); *Vind.* resviti, resvijati; *Croat.* razviam; *Bosn.* razvtti, razmotati; *Rag.* razvitti, razvîati, razvijam; *Ross.* развить, развивать, [illegible], раскутать, раскутывать: odwinąć, zwinąć, [illegible] Rozwijam pieluchy: odwijam dziecię. *Cn. Th.* 956, *Ross.* распеленать, распеленывать. Na wiatr niepewny chcesz rozwijać żagle. *Teat.* 46. *c*, 53. rozpinać, rozciągać, die Segel ausspannen. Na wody morskie [illegible], i żagle rozwinąć. *Żebr. Ow.* 361. Już też noc zaszła, i płaszcz rozciągniony Rozwiła na świat uszyty z ciemności. *P. Kchan. Jer.* 273. rozpuściła, den Mantel über etwas ausbreiten. Wiosna nowe ozdoby rozwija, po umarłéj zimie. *Tward. Wł.* 103. Śliski a zwity wąż, w rozmaite się kręgi zwija i rozwija. *Weresz. Reg.* 115. Stanął wryty, Gdy śliczném Pryamidy włos ujrzał rozwity. *Hul. Ow.* 65. rozpuszczony, rozwiązany, fliegendes Haar. Rozwija ogon w tęczę indyk i paw butny. *Zab.* 10, 76. [illegible] schlägt ein Rad. Rozwijanie, rozwinięcie *Ross.* развивка. Rozwinąć proporce *tr.*, rozpostrzeć, rozciągnąć władzę swoje; [illegible] weiter um sich greifen. Skoro Gustaw popłynął do Szwecyi, hetman w tym rozwinął swe proporce, i fortece obległszy, pasy wszystkie zastąpił. *Tward. Wł.* 180. — *Aliter:* Rozwinąć wojsko = rozwiązać rejmenta, zwinąć, rozpuścić; die Truppen aus einander lassen. Większą część wojska rozwinięto. *Kłok. Turk.* 243. — §. Rozwinąć się, rozstać się, von einander scheiden. Gdy wszystko na nich zdali, rozwinęli się, i rozbiegli się do domu. *Boter.* 4, 62. Ty, coś się tylko mogła ze mną rozwinąć samą śmiercią, i śmierć cię ze mną nie rozdwoi; *qui a me morte revelli sola poteras.* *Żebr. Ow.* 83. Spahowie, dowiedziawszy się o śmierci wodza, zaraz się rozwinęli. *Kłok.* 224. rozeszli się, rozjechali się, sie giengen aus einander. Apostołowie rozwinęli się byli po całym świecie. *Baz. Hst.* 256. — *Fig.* Tak wielkie wały za krótki czas rozpędzone, w piany drobne się rozwijają. *Birk. Exorb.* E 3 *b.* sie lösen sich auf, zergehen in Schaumbläschen.

— *Botan.* Rozwija się drzewo, kwiat = puka się, aufbersten, aufbrechen, aufblühen, aufplatzen. Skoro się kwiatek rozwija, zaraz go zerwać. *Teat.* 51, 15. Wiosna gaje rozwiciem gałęzia odmładza. *Otw. Wirg.* 409. Choć zimne w około stoja lody, Etna jednak zielone rozwija ogrody. *Ustrz. Troi.* 36. W krzewach zielenistych trafia się rozsochatość, czyli rozwijanie się w widłate gałęzie. *Brzost. Duch.* 31. (rozcośnienie, rozgałęzienie). W tym zaślepieniu już się marny grzech rozkorzeni a rozwije gniazdo swoje. *Rej. Post. H h k* 6.

ROZWICHRZYĆ *cz. dok.*, pędem rozwiać, wiejąc rozpędzić, rozprószyć, *pr. et fig.*; aus einander stürmen, stürmend aus einander wehen. Wiatr rozwichrzy ich. *Budn. Zach.* 7, 14. — §. Rozwichrzyć, mocno zawichrzyć, zamieszać, sehr verwirren. Wszystkie rzeczy nieuważnie rozwichrzył, *temere omnia turbavit. Krom.* 478. Wojciech rozterkami królestwa rozwichrzonego odrażony, przyjąć korony nie chciał; *turbulenti regni. Krom.* 554.

ROZWIDNIĆ się *recipr. dok.*, **ROZWIDNIEĆ** *neutr. dok.*, **ROZWIDOCZYĆ** się *recipr. dok.*, rozświtnąć, rozjaśnić się; hell werden, licht werden, tagen. Skoro się rozwidniało i uciszyła burza... *Niemc. Król.* 2, 123. Na ostatek pogodny świt się rozwidoczy. *Przyb. Mil.* 91. Nim dzień rozwidnieje. *Przyb. Milt.* 193. ehe der Tag anbricht. — *Fig.* W trzynastym wieku brzask się pokazał w Europie i po trochę rozwidniać się zaczęło. *Teat.* 24, 42. *Czart.* ROZWIDOCZYĆ, ROZWIDNIĆ *cz. dok.*, widok uczynić, rozświecić, rozjaśnić; hell machen, erleuchten, *pr. et fig.* Otworzy bóg ucho, serce rozwidoczy, Aby ich własne strofowały oczy. *Chrość. Job* 158. Nauką swoją rozum nasz rozwidoczył. *Pot. Pocz.* 68. Jasność sławy dom twój rozwidoczy. *Pot. Arg.* 56. Rozwidnić gałęzie, *Croat.* raz̈klestiti, *interluco.*

ROZWIEDZIENIE, **ROZWIEDZIONY**, *ob.* Rozwieść.

ROZWIELICZYĆ *cz. dok.*, [z *cerk.* разъвеличати *extollere*, rozwielmożyć, rozsławić, preisen 2]; *Slov.* rozwělšiti; rozmnożyć, vermehren, zahlreich machen. *Fig.* Rozwieliczyłeś się Jehowo, ponieważ niemasz podobnego tobie. *Budn.* 2 *Sam.* 7, 22. (wielmożnym jesteś. *Bibl. Gd.*). [*magnificatus. Vulg.* 2] Niech mówią zawżdy, niech się rozwieliczy Jehowa. *Budn. Ps.* 40, 16. (niech będzie uwielbiony. *Bibl. Gd.*) hoch gepriesen. ROZWIELMOŻYĆ *cz. dok.*, bardzo możnym uczynić, sehr mächtig machen. Tyś jest królu, któryś się rozwielmożył i rozmógł, wielmożność twoja dosięgła aż do nieba. *W. Dan.* 4, 19. Zaśpiewam Jehowie, bo wielmożąc rozwielmożył się. *Budn. Exod.* 15, 1. (wielmożnie wywyższon jest. *Bibl. Gd.*). Prawica twoja rozwielmożyła się w męstwie. *Budn. Exod.* 15, 6. (uwielbiona jest w mocy. *Bibl. Gd.*), hoch gepriesen. Ubogosławię cię i rozwielmożę imię twoje. *Budn. Genes.* 12, 2. (uwielbię imię twoje. *Bibl. Gd.*). Rozwielmożyłem dzieło moje. *W. Eccl.* 2, 4. (wielkiem sprawy wykonał. *Bibl. Gd.*)

ROZWIERAĆ *ob.* Rozewrzeć.

ROZWIERCIĆ *cz. dok.*, wiercąc rozbić, zerbohren; *Ross.* развертѣть, разверчивать, разсверлить, разсверливать, развернуть, развертывать.

ROZWIEŚĆ, rozwiódł, rozwiedli, *f.* rozwiedzie, rozwiodę *cz. dok.*, Rozwodzić *niedok.*; *Boh.* rozwesti, rozwedu, rozwaděti, rozwoditi; *Sorab.* 1. rozwedu; *Rag.* razvèsti, razvoditti; *Bosn.* razvoditi; *Croat.* razvájam, razvogyen; *Ross.* развесть, разводить; (*disting.* rozwieźć); rozprowadzić co, rozłączyć, *pr. et fig.*; von einander führen, von einander sondern, von einander trennen. Syna, który był ciasno rozstawił, potym w rzeczu szczęśliwej rozwiódł. *Pot. Sall.* 208. Piękne jéj włosy wdzięczny wiatr rozwodzi. *Otw. Wirg.* 471. rozwiewa, rozdmucha, rozmiata, er bläst sie aus einander. Zmieszane ziarnka trudno rozwieść. *Morszt.* 86. Co się źle złącza, dobrze się rozwodzi. *Jak. Wyb. C* 4 *b.* rozpina, sich von einander trennen, lösen. Tomasz ś. do stanu dziewiczego i bezżeńskiego, małżeństwa rozwodził, klasztorne śluby stanawiał. *Żarn. Post.* 3, 519. Rozwodzić się z małżonkiem, z żoną = rozwód czynić, rozwód brać, sich scheiden von Gemahl oder Gemahlinn. *Cn. Th.* 950, *Vind.* sakon lozhit, reslozhit; *Croat.* razpitati, razpitávam; *Rag.* razvarchi xenidbu; *Serb.* prikinuti paas; *Ross.* развѣнчать, развѣнчивать. Juliusz Cezar żonę swą odesłał od siebie, a rozwiódł albo rozłączył się z nią. *Eraz. Jez. G q* 5. Jeśli co małżonkowi nie do gustu, można prędko ten ciężar zrzucić: rozwieść się, i kwita! *Teat.* 19. *b*, 37. Rozwiedziona, rozwódka, eine Geschiedene. — *Synonim.*: Rozwieść bitwę, rozjąć, pojednać, rozbronić, rozwadzić; eine Schlacht beilegen, ausgleichen. Do króla przyjechał legat papieski, chcąc bitwę rozwieść z Moskwą. *Biel. Św.* 275. Juliusza Ludwik poraził; tę bitwę chciał był Maxymilian rozwieść, gdy posłał do Juliusza o przedłużenie, aby je pojednał; Juliusz dufając ludu swemu, nie chciał bitwy rozwieść. *ib.* 111. — §. Gdy chcą taranem szturmować, tedy mocno rozwodzą ono drzewo, jakoby kiedy kto chce cisnąć oszczepem; a rozwiodłszy dobrze, puszczą go ku murowi, aż wpadną rogi jego między kamienie w mur. *Jer. Zw.* 66. (rozwiodłszy, rozkołysza, rozpędzą, rozmachają). — §. Rozwodzić co = rozprzestrzeniać, rozszerzać; ausbreiten, ausdehnen. Pan bóg twój rozwiedzie a rozprzestrzeni granice twoje. 1 *Leop. Deut.* 12. Coć po zwycięztwach? państwa swe rozwiodę! A za tym co? sprawię pokoj, zgodę! *Ryb. Gęśl. B* 3 *b.* Granice królestwa tego, i sławę imienia swego, wzdłuż i wszerz daleko rozwiedzie. *Podw. Wroż.* 55. Monarchie te w ten czas mało się co były rozwiodły, a jeszcze mniéj umocniły. *Boter.* 1. Kraj ten rozwodzi się w wielkiéj równinie; po tym się podnosi na pagórki pożyteczne. *Boter.* 121. Srebro takowe bardzo zdatne jest ku rozwiedzeniu na cienkie blaszki, jakoby pargamin. *Spicz.* 130. (ku rozpłaszczeniu). Rozwiódł się Osman obozami swojemi od Prutu do Dniestru. *Birk. Kaz. Ob. E b.* Jarzębina tam przy kwiecistej rozwodzi się nizinie. *Zab.* 6, 164. Winnica zrodziła gałęzie, i wypuściła rozwiedzenia. 1 *Leop. Ezech.* 17, 6. (latorośli 3 *Leop.*; cf. rozsochacieć). Jad wypływa strumieniem z rozwiedzionéj rany. *Bardz. Luk.* 16. — Rozwodzić mowę, głos, skargę = szerzyć się mówiąc, skarżąc, narzekając; sich weitläuftig auslassen, weitschweifig lange reden, klagen u. s. w. Byłoby

tu co rozwieść, gdybym rzeczy nie skracał. *Hrbst. Nauk. O* 2. Gdy Izydor począł kazać, i rozwodzić i nauczać członków chrześciańskiéj wiary, pojmali go i dali do więzienia. *Biel. Św.* 239. Od wieczora aż do ranka Rozwodzi skargi miłosne. *Niemc. P. P.* 135. (ciągnie je). Gdy ona na ustroniu rozwodzi swe żale, Ja sobie gram w arcaby, albo tutuń palę. *ib.* 23. Coż mu powiem, gdy przede mną swoje będzie rozwodzić żale? *Teat.* 18, 95. Czy cię los dręczy okrutny, Że głos rozwodzisz dotkliwy, smutny? *Zab.* 14, 227. Sam się zabić nie waży; tylko płacz rozwodzi. *Jabł. Tel.* 198. — §. Rozwodzić komu co, a) Szeroko mu przekładać, wyłuszczać, rozbierać, rozważać; umständlich vorlegen, aus einander setzen, erläutern. Rozwodził Mojżesz królowi dobrodziejstwa, które pan Egiptskiej ziemi uczynił. *Biel. Hst.* 29. Powiedział te rozwody filozofa onego, A prosił go, aby mu więcéj rozwiódł tego. *Rej. Wiz.* 9 *b.* Lepiéj się to na swym miejscu rozwiedzie. *Pilch. Sen. łask.* 11. — b) Wyperswadować komu co, odradzić, wybijać mu z myśli; einem etwas abrathen, ihn umstimmen, es ihm aus dem Sinne reden, ihn von etwas abbringen. Kochance swojéj nic nie powiedział, Bo żeby mu tę drogę rozwieść chciała wiedział. *P. Kchan. Orl.* 1, 224. Szedł, i ociec nie mógł rozwieść mu téj drogi *P. Kchan. Jer.* 199 Jagiełło gdy wciągnął do Prus, przyjechał do niego arcybiskup od papieża, który onę wojnę rozwiódł, i przymierze między niemi utwierdził. *Stryjk.* 516. Zbierał lud, ale matka rozwiodła mu to. *Biel.* 130. Strwożonemu tak smutek rozwodził. *Karp.* 1, 67.

ROZWIESIĆ, *cz. dok.*, Rozwieszać *niedok.*, Rozwieszawać *frequ.*; *Ross.* развѣсить (= rozważyć), развѣшать, развѣшивать; pozawieszać różnie, hier und dort aufhängen. Noc już swoje czarne rozwiesiła powłoki. *Stas. Num.* 1, 142. Włosi odpusty rozwieszawali po cmentarzach, jakoby jakie towary. *Stryjk.* 707. (*Ross.* развѣсъ, развѣшиванie rozważanie, równowaga).

ROZWIEWAĆ, *ob.* Rozwiać.

ROZWIEŹĆ, rozwiózł, *f.* rozwiezie, rozwiozę *cz. dok.*, Rozwozić *niedok.*; *Boh.* rozwezti; *Ross.* развезть, развозить; wozem lub statkiem tu i owdzie pozawozić, n. p. towary, zu Lande oder zu Wasser verfuhren, verschiedentlich zur Achse oder zu Schiffe verschicken. *Cn. Th.* 957. Rozwożenie, rozwiezienie, rozwóz *Ross.* развозъ, развозка. ROZWIEŹĆ się *recipr.*, rozwiozłym się stać, rozpuścić się, ausgelassen werden. *Tr.*

ROZWIĘZŁY, a, e, ROZWIĘŹLE *adverb.*, rozwiązany, rozpuszczony, rozchełznany, rozwiozły, rozworny; ausgelassen, zügellos. Za Ludwika stała się Polska rozwięzłą bardziéj, niżeli wolną. *Nar. Hst.* 7, 7. Kazimierz Wielki, zmierziwszy sobie żonę, żył rozwięźléj z pogorszeniem narodu. *Nar. Hst.* 6, 325. ROZWIĘZŁOŚĆ, *ob.* Rozwiozłość. ROZWIJAĆ, *ob.* Rozwić.

ROZWIJKA, i, *ż.*, rodzaj linii krzywéj, *evoluta. Jak. Mat.* 111. *et* 3, 75. *developpée.*

ROZWIKLIĆ *cz. dok.*, Rozwikłać *niedok.*, zawikłane rozpleść, aus einander wickeln, aufwickeln, aufflechten, entwickeln, *pr. et fig.* Rozwikłanie sprawy zawiłéj. *Teat.* 39, 267. *Inextricabilis*, tak zamotan, zawikłany, że trudno może być rozwikłan, nierozwikłany. *Mącz.* — ROZWIKŁANIE, a) *subst. verb.*, das Aufwickeln, Entwickeln. — b) *Adverb. partic.*, Rozwikłanym sposobem, entwickelt.

ROZWILŻYĆ *cz. dok.*, Rozwilżać *niedok.*; *Eccl.* развлаживаю; wskróś wilgocią przenikać, durchfeuchten. Suche rozwilżasz wilgocią urodzajów plemię. *Przyb. Pis.* 121.

ROZWINĄĆ, *ob.* Rozwić. ROZWIONĄĆ, *ob.* Rozwiać.

ROZWIOZŁOŚĆ, ści, *ż.*, rozwięzłość, rozpusta; die Ausgelassenheit, Zügellosigkeit. Rozwiozłość życia. *Tr.* ROZWIOZŁY, a, e, ROZWIOZLE *adverb.*, rozwięzły, rozpustny; ausgelassen, zügellos. Młodź w obyczajach rozwiozła. *Tr.* Pewny wysmukły gładysz rozwiozłych obyczajów. *Mon.* 76, 89. Władza hetmańska rozwioźle tłumaczona i rozciągana. *Vol. Leg.* 7, 50. (zbyt przestronno).

ROZWLEC, rozwlokł, *f.* rozwlecze, rozwlokę *cz. dok.*, Rozwłoczyć *niedok.*, Rozwłaczać *contin.*; *Boh.* roztáhati; *Sorab.* 1. rolločžicž; *Croat.* razvlàchim; *Ross.* разволочить, разволочь, разволачивать, развлечь, развлекать; rozciągać, aus einander schleppen, aus einander ziehen, ausdehnen. Trzeba było dla leży żołnierza na wiele części rozwlec, a tak całe wojsko rozjąć. *Warg. Cez.* 146. Aby nieprzyjaciela rozwlokł, zmyślił uciekanie. *Faliss. Fl.* 7. Zabawiać się koło tego nie chcę, abym historyami nie rozwlókł téj xiążki. *Syxt. Szkł.* 175. Bronią głowy Meduzy węże rozwlokłe. *Bardz. Luk.* 166. Włos na twarz rozwlokły. *Bardz. Luk.* 155. Jak gmach ten wzdłuż się rozwłóczy, jak wszerz rozpościera. *Przyb. Luz.* 322. rozciąga się, sich ausdehnen, ausstrecken. Damaszek miasto około góry daleko się rozwlokło. *Warg. Radz.* 39, (cf. rozstrzelać) Narody Słowackie za Wisłą siedliska nowe długo i szeroko rozwlokły. *Krom.* 27. Rozwlokły, rozwlekły = przeciągły gedehnt, ausgedehnt. ROZWLEKŁOŚĆ, ROZWLOKŁOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* rozwlaštnost; rozciągłość, przeciąg. *Cn. Th.* 956. die Ausgedehntheit. ROZWŁOKA, i, *ż.*, wielka odwłoka, das Verschieben, Aufschieben, in die Länge ziehen. Czyni rozwłokę Elżbieta, a Sędziwoja wątpliwą odpowiedzią zabawia. *Krom.* 401.

ROZWÓD, u, *m.*; *Boh.* rozwedenj; *Sorab.* 1. rozwerweno; *Carn.* lozbitva; *Rag.* raztava; *Ross.* разводъ; §. 1) rozwiedzienie, rozłączenie, rozdzielenie, rozbrat; das von einander Führen, Absondern, Trennen, Scheiden. Rozwód małżeński zajmuje rozłączenie od łoża i fortuny. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 223. die Ehescheidung; *Sorab.* 1. mandželskeye wotehatžo; *Vind.* sakonsko lozhenje, sakonska odvesa, resvesa sakona, sakounu odlozhenje; *Croat.* razzakonenye, razpitanye; *Ross.* разводъ. Rozwód małżeństwa abo małżonków = ROZWODZINY. *Cn. Th.* 958. *Klon. Wor.* 68. *Dudz.* 56. Kiedy się nie kochacie, więc rozwód wziąć, i skończyło się. *Teat.* 14, 33. Dorant z piękną rozwód wziął żoną. *Teat.* 48. *b*, 11. Pozwolenie rozwodu nie może być dane, tylko tym, którzy doświadczają małżeńskich przykrości. *Mon.* 76, 129. U nas w Polszcze nie tylko rozwodu mieczowego, ale też snać i listowego, dla marności i cudzołoztwa niemasz. *Sekl.* 20. Rozwód czynię = rozwodzę się z małżonkiem, z żoną. *Cn. Th.*, rozwód biorę. — *Fig.* Miłość z małżeństwem dawno rozwód

wzięła. *Teat.* 3 *d*, 7. — § Racya twoja ma w sobie kłamstwo jawne jasne; dlatego też nie dowodem, ale rozwodem jest. *Zygr. Pap.* 211. (sama się zbija, obala, upada). — § 2) Rozciąg, przestrzeń, rozwlekłość; die Ausdehnung, Strecke. (*Boh.* rozwod *propago*). Wielkie księstwo Litewskie od wschodu słońca przy granicy Ruskiéj ma swój rozwód i położenie. *Gwagn.* 299. Czarne chmury w powietrzu szerokim rozwodem Nagle przyćmiła słońce nad samym zachodem. *Przyb. Ab.* 48. Dźwina we dwie mile od Rygi szerokiemi rozwodami w morze wpada. *Gwagn.* 409. Za Witolda Litwa od Euxynu do Baltyckiego morza granice swe szerokim rozwodem rozciągała. *Gwagn.* 299. Powiedział te rozwody filozofa onego, A prosił go, aby mu więcéj rozwiódł tego. *Rej. Wiz.* 9 *b.* wyłuszczania, rozbiory, roztrząśnienia, wywody, Erläuterungen. ROZWÓDKA, i, *ż.*, rozwiedziona z mężem; [illegible] pusteница; *Eccl.* поличенница, [illegible], eine von Manne Geschiedene, (*Ross.* разводка [illegible]).

ROZWODNIĆ *cz. dok.*, Rozwodniać *niedok.*; (*Boh.* rozwodniti, rozwodnowati; *Bosn.* razvodniti; *Rag.* razvodnitti; *Croat.* razvodújem); wodą rozrzedzić, rozpuścić; wässern, wässerig machen. Rozwodnione wino lepsze ku oddaleniu pragnienia. *Cresc.* 369. Woda sama żadnéj rosnącéj rzeczy nie tuczy, tylko swą wodnością pokarm rozwodnia, aby się tym snadniéj rozchodził po wszystkich członkach. *Cresc.* 72. W starych ludziach rozwodnia się subtelność, która jest w wilgoci przyrodzonéj. *Cresc.* 16. Słoność wszelka niszczeje od rozwodnienia. *ib.* 86. Mikołajek ziele wysusza, otwiera, rozdziałuje, rozwodnia i wywodzi. *Syr.* 681. [illegible] rozwodniać i wychędażać. *Syr.* 162.

ROZWODNY, ROZWODOWY, a, e; *Ross.* разводный; od rozwodu, Scheidungs-. Rozwodowy list. *Cn. Th.* 956, *Ross.* разводная, [illegible] распустная книга, письмо отпускное. Mojżesz kazał dawać list rozwodny Żenie od męża opuszczenia godnéj. *Odym. Św.* 2, *F* 2. Ktożkolwiek opuści żonę swą, niech jéj da list rozwodny. 1 *Leop. Math.* 5, 31. Niż mię Tesalscy ujrzą rozwodną synowie, Krwią mają zgasze ognie małżeństwa szczęsnego. *Bardz. Trag.* 452 rozwódka, eine Geschiedene. — § Nierozwodny, nie do rozwiedzenia, nierozłączny, unzertrennlich; *Ross.* неразводимый, неразводный. ROZWODZIĆ, *ob.* Rozwieść. ROZWODZICIEL, a, *m.*, który co rozwodzi, rozłącza, rozszerza; der Auseinanderführer, Trenner, Verbreiter; *Ross.* разводчикъ. ROZWODZINY, *ob.* Rozwód. ROZWODZISTY, a, e, rozciągły, rozwlekły. *Włod.*, zerzerrt, gedehnt. Rozwodzista mowa, *diffidens sermo*. *Cn. Th.* 926.

ROZWOJOWAĆ, *f.* rozwojuje *cz. dok.*, wojną rozburzyć, im Kriege zerstören, zertrümmern. Nie może nikt mocarza dom połupić, jeśliby piérwéj tego mocarza nie związał, wtedy dopiero dom jego rozwojuje. *Sekl. Marc.* 3.

ROZWOŁAĆ *cz. dok.*, rozwołuje *pr.*, Rozwoływać *frequ. et cont.*; *Boh.* rozwolati; *Sorab.* 1. rozwowam; rozgłosić, ausschreien, ausposaunen. W Afryce rozwołano wyrok cesarski. *Sk. Dz.* 160. Rozwoływa wszędzie, iż swego dopiąć musi. *Nag. Fil.* 185. Zakazał uszczom onym, aby tego nie roznaszali, a iżby tego nie rozwoływali. *Rej. Post. M m* 2. Nagie Nimfy otroka ujrzawszy, pięściami Tłuc się jęły, gaj wrzaskiem nagłym rozwołały; *implevere nemus. Żebr. Ow.* 59. — Rozwołać komu głowę, rozwrzeszczeć mu głowę [illegible] voll schreien. *Cn. Th.* 957. [illegible] wołali, Głowy sobie rozwołali. *Lib. Sen.* 11. wrzeszczeli, że się im aż głowa [illegible]. — [illegible] *Cn. Th.* 957 [illegible].

ROZWOLNIĆ [illegible], Rozwalniać [illegible] schießen lassen. W spróchniałéj chałupie wszystkie spoje rozwalniają się; a za zmocnieniem jednych, rozsiadają się drugie. [illegible] w zmiękczeniu niesławnym Rozwalnia swych poddanych dusze w barcie dawnym. *Przyb. Luz.* 107. rozmiękcza, [illegible] abo wylewem dżdżów, abo pędem wiatrów rozwalniają. *Pilch. Sen. list.* 406. ROZWOLNIEĆ *neutr.*, wolniejszym się stać, [illegible]. Żyć rozwolniałego języka giętkość. *Mon.* 65, 409. — § Rozwolnieć = powolniejszym, łagodniejszym się stać, nachlassen, [illegible].

ROZWÓR [illegible], ROZWORA, y, *ż.*, [illegible] Papież kluczem, który mu dał bóg dla rozwory, Otwarzał [illegible] *Bl.* [illegible] *C* 2. Rozwór [illegible] prawą lała wodami ślicznemi, Rozwór mając ujęty krajmi [illegible]. *Żebr. Ow.* 59. — § Rozwora u wozu, drzewo u spodu woza [illegible] *Dasyp.* [illegible] *Ross.* [illegible] (*Ross.* распорка [illegible], распорнка drzewo rozpierające, cf. rozpor). Rozwora, [illegible] A. Kw. Pieniek ten ma być postawiony blisko rozwory, to jest, [illegible] — § *Transl.* Rozwor czasu = rozwłoka, przeciąg czasu; die Zwischenzeit, der Zeitraum. Naskwierała Litwa pierzchającym, żadnego rozworu, ani odetchu nie dając; *nullum recolligendi spatium. Krom.* 784. Zamek podpaliwszy, wszystką go mocą dobywa, nie chcąc nic dać rozworu naszym do gaszenia pożogi. *Krom.* 401. *et* 735. Nieprzyjacielom ani do sporządzenia się, ani do wytchnienia, nic rozworu nie dawał, *spatium. ib.* 135.

ROZWOZIĆ, *ob.* Rozwieźć. ROZWOZISTY, a, e, ROZWOZISTO *adverb.*, rozpadlisty, otworem stojący, rozwlekły: von einander gesperrt, gezerrt, gedehnt. — [illegible] Rozwozisto mówić, *hiulce dicere. Cn. Th.* 957. rozwlekle, weitschweifig. ROZWÓZKA, ROZWÓZ, *ob.* Rozwiezienie; *Ross.* развозъ, развозка. ROZWOŹNIK, a, *m.*; *Ross.* развозщикъ, (cf. zwoszczyk); który co rozwozi, der Umherfahrer, Umherführer, Verfahrer; [illegible] Verschleißer. Rolnika twórcą, rzemieślnika przerabiaczem, a kupca rozwoźni-

-kiem, u tych obudwóch furmaniącym, nazwać można. *Mon.* 67, 114. ROZWOZOWY, ROZWOŹNY, a, e, od rozwozu, Verfahr =, Verschleiß =; *Ross.* развозный.

ROZWRZESZCZEĆ *cz. dok.*, rozwołać, zerschreien. (Charon): czyżem się nie nasłuchał Homera z duszami, Który głowę rozwrzeszczał nam rapsodyami! *Min. Ryt.* 1, 285.

ROZWYDRZEĆ *neutr. dok.*, rozbestwić się, rozpuścić się, wild und ausgelassen werden. Kazimierz Wielki, powodzeniem szczęśliwym rozwydrzały, wszeteczeństwa nic nie poprzestał *Krom.* 355. Przyjaźnią królewską rozwydrzały Pakosław: *gratia principis insolescens. ib.* 303.

RÓŻYCHA, y, *ż.*, miano, które krowom lub kozom dają. *Cn. Ad.* 614. (cf. białucha, czarnucha, pstrucha), ein Name der Kühe oder Ziegen.

RÓŻYCZKA, i, *ż.*, 1) *dem. nom.* róża, das Röschen. *Tr.* — §. 2) *ob* Firletka. *ob* Sowia strzała. RÓŻYCZKOWY, a, e, od rożyczek, Röschen =. Pas z jedwabiu rożyczkowego, jasnoczerwonego. 1 *Leop. Exod.* 39, 26. (z karmazynu. 3 *Leop.*), z różowego jedwabiu.

ROZYNKA, ROZENKA, RODZENKA, i, *ż.*, (z *Franc.* raisin); *Germ.* die Rosine; *Boh.* rozynka; *Sorab.* 2 rósina; *Carn.* rosminka; *Rag.* suchvza; *Vind.* suhi grosdje, posushen grosd, suho grosdizhe; *Ross.* изюмина, изюминка; *Eccl.* размнокъ, изюмъ, (z Tatarsk.). Jagody winne w ciepłych krajach ususzone na słońcu, są rozenkami, do stołu i lekarstw zażywanemi. *Kluk. Dykc.* 3, 170. 1 *Leop. Reg.* 25, 18. Nowy świat ma wiele jagód winnych, które zowiemy rozynki *Bud. Hist.* 453. Porzeczka górna, *ribes alpinum*, ogrodnicy rozynkami drobnemi nazywają. *Jund.* 172, *Ross.* коринка. ROZYNKOWY, a, e, od rozynków, Rosinen =; *Boh.* rozynowý; *Sorab.* 2. rosinowi. Rozynkowe jąderko. *Warg. Wal.* 358.

ROZŻĄDAĆ *się recipr. dok.*, rozpalić się żądzą, heftig begehren. Otom ja się rozżądał przykazania twego: *concupivi. Wróbl.* 282.

ROZŻALIĆ kogo *cz. dok.*, Rozżalać *niedok.*, rozrzewnić, zmiękczyć go, żalem go napełnić, wzruszyć go; einen erweichen, rühren; (*Vind.* reshaliti, oshaliti, referditi, arshalit; *Croat.* razsalosztújem). Jedno mię tylko trapi, jedno rozżala. *Teat.* 45. c, 11. *Wyg.* Swój pióro, nie mam na celu Serca tak czułe rozżalać. *Kniaź. Poez.* 1, 11. Rozżaleni braterską miłością. *Rej. Wiz.* 70. *Zab.* 10, 172. Bardzo ona rozżalona na to, żeś niewdzięczny. *Teat.* 10, 20. (żałosna). ROZŻALIĆ się *recipr. dok.*, Rozżałować się *niedok.*; *Boh.* rozżalostiti se; zlitować się, sich erbarmen. Rozżaliwszy się pan onego niewolnika, uwolnił go. *Budn. Math.* 18, 27. Rozżalił się pan ziemi swojéj, i przepuścił ludowi swemu. 1 *Leop. Joel.* 2, 17. Obacz się nędzny człowiecze, coś jest, a rozżałuj się sam siebie. *Rej. Post. B* 1. Jeśli się sam nie boisz o upadek swój, rozżałuj się wżdy tego stadka, aby nie umarło przez ciebie. *Rej. Ap.* 36. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 23, 21. Rozżali się ziemia, a nieba zasmucą się. *Radz. Jer.* 4, 28. Błogosławieni wy od boga, żeście się mnie rozżalili. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 23, 21. — §. Grzesznicy mają pokutować, aż się prawdziwie rozżałują upadku swego. *W. Post. W.* 34. (żalem odpokutują). Matatyasz ołtarz zburzył, i rozżalił się zawisną miłością zakonu. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 2, 25. (pomścił się zelżywości zakonu. 3 *Leop.* zapalił się, rozpalił się).

ROZŻARTY, a, e, ROZŻARCIE *adverb.*, (*Etym.* żreć); rozjadły, rozjuszony, mocno rozpalony; sehr erbittert, entbrannt. Jak dziesięć jędz rozżarta, okropna jak piekło. *Przyb. Milt.* 57. Bluźni, rozpaczą ostatnią rozżarty. *Kras. Woj. Ch.* 94. Rozżarty, wydawał rozpaczające krzyki. *Teat.* 2, 120. Szatan rozżarcie w górnych myślach się zacieka. *Przyb. Milt.* 56. W gniewie rozżarty. *Leszcz. H. T.* 85. (*Boh.* rozeżrati rozgryźć; *Ross.* разжирѣть roztyć się). ROZŻARZYĆ *cz. dok.*, Rozżarzać *niedok.*, rozpalić, *pr. et fig.*, entflammen, erhitzen; *Rag.* raxàriti, zaxàriti; *Bosn* rasgjariti; *Vind.* oginj nashiveti, reshiveti; *Boh.* rozfaukati, rozfauknauti; *Ross.* возъярить, возъяреніе. Jeśli podedmiesz jaki ogień, rozżarzy się, a jeśli plujesz nań, będzie zgaszon. 1 *Leop. Syr.* 28, 14. Częste pijaństwo osroża i rozżarza umysł. *Pilch. Sen. list.* 2, 571. Rozżarzyli Demetryusa na Judę. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 14, 11. Rozżarzyc czytającego imaginacyą. *Mon.* 72, 490. Miłość takowa, która rączo się rozżarzy, Bardzo prędko omierznie, i wiela ich parzy. *Papr. Pr. B b.* Szaloną miłością się rozżarzyła. *Zab. Ml.* 25. Podobno nie wiesz, iż gniew zataj ony, Bywa tym bardziéj w sercu rozżarzony. *Past. Fid.* 285.

ROZZBROIĆ, *ob.* Rozbroić.

[ROZŻEDZ, *f.* rozżeże *cz. dok.* 2], ROZŻEGAĆ *niedok.*, rozpalić, rozżarzyć; entbrennen, erhitzen, entflammen; *Boh.* rozžhy, rozžheti, rozžhnauti; *Bosn.* rasgecchi; *Croat.* razsizcm, rasgalszem; *Ross.* разжечь, разожгу, разжигать. Miłość rozżega się ku miłowaniu boga i bliźniego, za chutliwym pełnieniem bożego przykazania. *Hrbst. Odp. P* 2 *b.* Rozżegany *Eccl.* разжигательный.

ROZZIELENIĆ się *recipr. dok.*, ROZZIELENIEĆ *neutr. dok.*, zielenią się pokryć, grün werden. Łąki się rozzielenią. *Cres.* 594. Niech widzi łąki rozzieleniałe, I owce nad mleko białe. *Chod. Gesn.* 201. Na mały czas ci się rozkwitnie a rozzieleni to marne mieszkanie twoje. *Rej. Post. C c c* 6.

ROZZIEW, ROZZIEWIĆ, ROZZIEWNĄĆ, *ob* Rozdziew.

ROZZŁOŚCIĆ kogo *cz. dok.*, rozgniewać go, gniewem rozpalić, rozjątrzyć; *Boh.* rozzlobiti; *Sorab.* 1. rozzwobu, rozzwobam; *Vind* reslobiti, oslobiti; *Ross.* озлоблять, озлобить, einen erbosen, ärgerlich machen. Piekło nie jest gorsze, jak amantka rozzłoszczona. *Teat.* 5, 81. Rozzłoszczonéj kobiecie wszystko trzeba wybaczyć. *ib.* 29, 60. Rozzłoszczący *Sorab.* 1. rozzwobieżeř, (rozzwobenstwo *irritamentum*).

ROZZNAJOMIĆ kogo z kim, *cz. dok.*, poznać kogo z kim, bekannt machen. Przedmioty tym lepiéj do duszy się wcisną, im bardziéj rozznajomiła się z niemi. *Cyank. Log.* 14.

ROZŻONĄĆ, rozżenie, *ob.* Rozegnać.

ROZZUĆ, *f.* rozzuje *cz. dok.*, Rozzuwać *niedok.*, z obuwia wyzuć, obuwie zzuć; das Geschühe ausziehen, Stiefeln oder Schuhe ablegen; *Ross.* разуть, разуваю. Rozzuj bóty twoje z nóg twoich. *Budn. Exod.* 3, 5. Rozzuty bót. *Budn. Deut.* 25, 10. Z bótów rozzuć. *Bies. roz. B* 2.

ROZŻUĆ *cz. dok.*, Rozżuwać *niedok.*, żując rozgryźć, zerkauen; *Boh.* rozežwati, rozžweykati; *Slov.* rozžweychám; *Rag.* raxvàtati; *Bosn.* rasgvatati; *Ross.* разжевать, разжевывать, изжевать.

R T.

***RTĘĆ**, i, *ż.*, *TRTĘĆ; *Boh.* rtut, rtuť, rtuč; *Vind.* shivu ſrebru, kosbubarg, kosherban; *Dal.* xivo szrebro; *Bosn.* sgiuo srebro, sgiuua; *Ross.* ртуть; (*adject.* ртутный, ртутить, ртучу obłożyć żywym srebrem); żywe srebro, merkuryusz, das Quecksilber. Według dawnego zwyczaju mówienia pospolitych ludzi, w tym przekładaniu żywe srebro trtęcią nazwałem. *Śleszk. Ped.* 425 *Marcz. Sienn. Wykł. et* 514. Złoto rtęcią rozpuszczone. *Śleszk. Ped.* 425. Franca bez trtęci nie bywa uléczona. *Urzęd.* 398. *Trtęć. *Syr.* 329. *et* 343.

R U.

RU! odgłos, gdy co runie, (cf. puk, rum!); das Geräusch, des Zusammenstürzens auszudrücken. A w tym: ru! podsiębitka na sam stoł w pokojach. *Zab.* 8, 542

RUBACH, *herb*: ein Wappen; trzy żółka, każde o trzech listkach i z szypułką; w hełmie trzy kłosy pszenne. *Kurop.* 3, 46 (*Croat.* rubàcha; *Boh.* rubaš; *Ross.* рубаха koszula, cf. rąb, ręby).

RUBACHA, y, *m.*, (może *Etym.* gruby, *hruby, *ruby), człowiek wesołego humoru a bonujący sobie, ein lustiger Bruder. Człek ten niepyszny, idzie wszędzie z nami, Wypije każde, które my pijamy. Rubacha wielki, wszystkiego pomoże. *Żegl. Ad.* 167. *Bratk. J* 3 *b.* Bizarski, jest to mnę tego dziwaka rubachy. *Teat. S. M.* 65. Widzisz tego pocztiwego rubachę? *Teat* 51, 55 Człowiek w posiedzeniu wesoły, i dobry rubacha, choć staroświeckiéj mody. *Mon.* 69, 415 Kiedy dobrze zetnie Bacha, To go sławią, że rubacha. *ib.* 74, 37. Trafiliśmy na galę do pewnego rubacby parafianina. *Teat.* 42. *c*, 33. — (RUBAKIER, n. p. Coś wołał rubakier. *Pot. Pocz.* 94. Rubakier albo sztymbor woła stérnik, kiedy flisom każe pojazdami robić. *Magier. Mskr.*, gerudert!. — RUBASZEŃSTWO, a, *n.*, gruby wesoły humor, bonowanie, lusztykowanie; grobe Lustigkeit, Wohlleben. Dworak ten umiał zgodzie przystojność z rubaszeństwem. *Kras. Pod.* 2, 62. Ich rubaszeństwo, terminy, gadania, sprawiły we mnie myśl, że mię z lóżnemi ludźmi chciał potowarzyszyć. *Teat.* 19 *c*, 59. Już nas samych wstyd naszych uczonych rubaszeństw, widząc skromność tych ludzi. *Xiądz.* 144. RUBASZNY, a, e, RUBASZNIE *adverb.*, niezgrabnie wesoły, grubo żartobliwy, bezgustownie lusztykujący; tölpisch lustig, ungeschickt scherzhaft. Człowiek to bez ceremonii, rubaszny, i pełen zabawnych konceptów. *Xiądz.* 491. Bernardyn młody, żywy, rubaszny i śmiały. *Węg. Org.* 28, (cf. rydzowaty). Równego góra Karmelu nie miała w rubasznych wdziękach hożéj uprzejmości. *Kras. Mon.* 28. Był on wielce dzielny mąż, ludzki, rubaszny i przyjemny. *Ustrz. Kruc.* 2, 100. Dawni myślami, trudem, nauką wybledli, Nasze mędrki rubaszne i pulchne i hoże. *Kras. W.* 52. Mówi do mnie, z miną rubasznie przyjemną: kochany panie Pietrze.... *Niemc. P. P.* 86. Odpowiedział mi na to z wrodzoną rubaszną wesołością. *Mon.* 65, 304. RUBASZYĆ się *recipr. dok.*, podweselić sobie, podchmielić, podpić; sich lustig trinken, sich ein lustiges Räuschchen antrinken. Wzajem się z sobą szwagrowie rubaszą. *Pot. Syl.* 467. Rosło serce patrzącym, kiedy się raczyli, Kiedy się pod wesoły wieczor rubaszyli. *Pot. Arg.* 273.

RUBEL, bla, *m.*; *Ross.* рубль, рубликъ, рублевикъ, (od słowa рубить = rąbać; cf. рѣзань najdrobniejszy dawny pieniądz, cf. rzezać); srebrny pieniądz Rossyjski, der Rubel, (ein Floren mit 15 Kreuzer). Waży rubel u Rusi i Litwy sto groszy zupełnych. *Krom.* 429. Od słowa rubaj, rąb, wzięły ruble nazwisko. *Czack. Pr.* 170. Urzędowi winy sześć rubli groszy zapłacić. *Stat. Lit.* 23. *et* 192. Krzyżowy rubel, *Ross.* крестовикъ; półrubla, полтина. — §. Pewna miara, ein gewisses Maß. Dla uczynienia wina cierpkiego łagodnym, dają miodu jeden rubel dobrze oszumowanego. *Cresc.* 755. — §. Rubel [z rusk. 2] = powaz. *Dudz.* 29. der Schwamm.

1. **RUBIESZ**, a, *m.*, der Verwalter. W ziemi Inflantskiéj rubieszowie i pokundziowie, co po naszemu włodarze. *Vol. Leg.* 3, 49. Kubieszowie. *ib.* 330. — 2. RUBIESZ, *herb*: trzy gradusy, na wierzchu strzała. *Kurop.* 3, 46. ein Wappen.

1. ***RUBIEŻ**, u, *m.*, *Ross.* рубежъ; granica, die Gränze. Daléj idąc na Rżowskim rubieżu, namioty. I twoje spracowane odpoczną rzesze. *J. Kchan. Dz.* 25. Z nim jem kraj północny, Gdzie Kurskie, gdzie Finlandskie i Szwedzkie rubieże. *Stryjk. Kr. Autobiograph.* Gdzie Szweckie, gdzie Moskiewskie, Liflanskie rubieże, I gdzie Ozelskie morzem obtoczone wieże. *Stryjk. Turk. B* 3.

2. ***RUBIEŻ**, y, *ż.*, rabież, rabunek, die Räuberey. Tym czasem popi szkaradną rubieżą Junonie owce, Jowiszowi rzeżą Byki. *Pot. Syl.* 227. Przybiega poseł z domu, dając mi znać o rubieży. *Pot. Syl.* 80. Już leżą nieprzyjaciele, niespodziewaną pobici rubieżą. *ib.* 196. Takowéj senat zdziwi się rubieży, Która ich prawu najmniéj nie przystoi. *Chrośc. Fars.* 56. Nie z cudzéj krzywdy i rubieży. *ib.* 238.

RUBIN, u, *m.*, kamień drogi, der Rubin; *Vind.* rubin, ognjenojaini drag kamen; *Rag.* zarglienàk; *Croat.* czarlyenak; *Ross* яхонтъ, лалъ. RUBINOWY, a, e; *Ross.* яхонтовый, Rubin=.

RUBLOWY, a, e, od rubla, Rubel=; *Ross.* рублевый.

***RUBO** *adverb.*, grubo, miąższo. *Wind*, greb, dick. *RUBOŚĆ, ści, *ż.*, grubość, miąższość. *Cn. Th.* 957. die Dicke.

RUBRYCELA, i, *ż.*, *rubricae precum ecclesiasticarum breves, sic dictae, quod in breviario precum, ea, quae ad directionem pertinent, rubro colore notentur. Cn. Th* 957. die Rubricell, ein Auszug aus dem Breviario. RUBRYKA, i, *ż.*, ciesielska glinka, lubryka, gatunek kredy brudnoczerwonéj, twardéj, w dotykaniu ślizkiéj; przedniejszą osadzają w czerwone ołówki do rysowania. *Kluk. Kop.*

1, 333. der Röthel, der Rothstein; *Boh.* rudka (*ob.* Ruda; *Germ.* Röthel), hrudka; *Sorab.* 1. tžerwěna lina, tžerwěna kréda; *Carn.* samija, kutmonka; *Vind.* erdezha krida, samija, zherlenilu; *Bosn.* çrrigljena zemglja; *Rag.* zargljenizza; *Ross.* кваптъ, вапъ, (cf. wapno). Glina czerwona, kiedy ślady na papierze zostawia, nazywa się ołówkiem czerwonym czyli rubryką. *N. Pam.* 22, 63. Podpisał się rubryką. *Sk.. Dz.* 834. Obraz postrychnął rubryką, i rumianym go uczynił, ufarbowawszy barwę jego. 1 *Leop. Sap.* 13, 13. — §. Rubryka, pismo czerwone, rothe Schrift; napis czerwony, rothe Aufschrift, Rubrik; *Vind.* rubrika, sapopadek nahodnega, erdezh predpiſek: *Croat.* cherljenka; *Dal.* czarlyeni za; *Ross.* помѣта. Rubryka w prawie kanonicznym znaczy tytuł albo rozdział osobliwy a to ztąd, iż w dawnych manuskryptach tytuły rozdziałów czerwonym kolorem zapisowane były. *Kras.* 2, 457. — §. *Fig. transl.* Dawniéj nie zdobiły głów Indyjskie kamyki Ni z drogich kruszców wysłane rubryki. *Nar. Dz.* 1, 43. wieńce, korony.

*RUBY, a, e, gruby, miąższy: grob, dick. Człowiek ciała wielkiego i rubego. *Petr. Pol.* 335. *Papr. Ryc.* 339. *Solsk. Geom.* 141. *Mias.k. Ryt.* 2, 171.

RUCH, u, *m.*, ruszanie, die Bewegung, (cf. Rührung); *Boh.* pohnutj; *Slov.* pohybowánj; *Carn.* genutjè; *Vind.* genenje, gibanje, smesnenje, meknenje, (cf. giąć, gibnąć, mknąć); *Slav.* gibanje; *Croat.* genenye; *Ross.* шевеленie, (cf. рухнуть runąć). Ruch znaczy własność ciał, podług któréj na inne miejsce przeniesione być mogą. *Os. Fiz.* 59. Ciało w ruchu rozumie się, kiedy albo całe, albo niektóre części jego są przeniesione z jednego miejsca na drugie. *Jak. Mat.* 3, 227. Sprężyny w zegarku, w spojeniu ruch i obrot dzielny pozyskują. *Gaz. Nar.* 1, 101. Czyli też będzie miał wolny ruch w tak ciężkiéj zbroi? *Dmoch. Il.* 2, 205. (czy nie będzie nadto obciążony?). Ruch wojska zbytecznie licznego nie może być tylko bardzo powolny. *Jak. Mat.* 2, 464. Powszechny morza ruch ze wschodu na zachód. *Stas. Buff.* 206. Odchodząc często się obzierał, i ruchy śmieszne robił. *Birk. Dom.* 88. (gestykulacye). Wojny rzadko dobrze idą z tego ruchu pospolitego. *Birk. o Exorb.* 27. z pospolitego ruszenia, allgemeines Aufgebot, Landsturm, *ob.* Ruchawka. — §. Ruch, co się rusza, tchnąca rzecz, *żywocina; ein belebtes Geschöpf, eine Creatur, die sich bewegt. Jużeśmy się wybadali, co jest gniew, i jeśli krom człeka ruch jaki onemu podlega. *Pilch. Sen. gn.* 121. Ruch ziemny, robak, gadzina. *Cn. Th.* 957. Ruch morski, abo wodny pław, co się rodzi i pływa na wodzie, bądź zwierzę, bądź nie zwierzę. *Cn. Th.* 708. — (*RUCHA, n. p. Główszczyzna, *fredum*, ta opłata do skarbu w Mazowszu nazywała się rucha; zdaje mi się, że w Teutońskim języku od słowa Rache zemsta, ma to słowo początek. *Czack. Pr.* 2, 75; *sed cf.* ruszyć dokąd, apelować). — RUCHAĆ co *cz. niedok.*, (cf. ruszyć, cf. *Germ.* rücken, rucken, regen, *obsol.* ruchen; *Arab.* regg; cf *Ross.* рухнуть, рухнуться runąć); *Boh.* rauchám, heybati, (*ob.* Gibać); *Slov.* pohnauti, pohybowati, pohybugi; *Sorab.* 1. wohibačnoſcžu, wohnuyitnoſcžu; *Croat.* giblyem; *Dal.* krétati, kréchem, (cf. kręcić); robić, żeby się co ohwiało, hin und her rücken, wackelnd machen, hin und her beugen. Rucham ząb, kół, góźdź. *Cn. Th.* 957. — Przeor prosił mistrza Pruskiego, aby mu kościoła nie ruchał. *Gwagn.* 583. nie burzył, er möchte ihm die Kirche nicht zerstöhren. — Ruchać czym, odmieniać położenie czego; etwas bewegen, rühren, womit rühren. Niektórzy ludzie uszyma ruchają. *Sak. Probl.* 67. — RUCHAĆ się *recipr.*, tam i sam przechwiewać się, wackeln, sich hin und her bewegen. Ruchają się gałęzie, zęby. *Tr.* — Zgładzone jest wszelkie ciało, które się ruchało na ziemi. *W. Genes.* 7, 21. (wszelkie ciało ruchające się. *Bibl. Gd.*; ruch mające, das sich bewegte, rührte). Gdy się Absalon jeszcze ruchał, wisząc na dębie, dobili go. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 18, 15, (cf. drgnąć). Darmo się weń wkraść chce strach niewidomy, Tylko że się w nim serce trochę rucha. *P. Kchan. Jer.* 339. (trochę puka serce). Okiem i myślą chciwą wszystkie członki jéj, chód i ruchanie przebieży. *Pot. Arg.* 369. każde ruszenie, poruszenie, giest, jede Bewegung. Przydawa się odchodzenie z wielkiego ruchania ciała, jako gdy brzemienne bardzo robią, albo zbytnie skaczą, ruszając się. *Spicz.* 182. — *§. Imienie leżące albo *ruchające. *Glicz. Wych. N* 4 *b.* dobro ruchome. RUCHACZ, a, *m.*, który co porusza, der etwas in Bewegung setzt, der Beweger, Berührer. Ci ruchacze wszech losów, monarchy podufalce. *Zab.* 15, 73. RUCHADŁO, a, *n.*, *Jak. Mat.* 3, narzędzie ruchające się, ein sich bewegender Körper. **RUCHAWIĆ *cz. niedok.*, zruchawić *dok.*, ruchawym czynić, ruchawości nabawiać, ożywiać; beweglich machen, beleben. Na boskie stwórcze słowo pagórek zadrgnął, już ci kroczy, Jak słoń zruchawiony stawa na widoczy. *Przyb. Ab.* 13. RUCHAWKA, i, *ż.*, pospolite ruszenie, żołnierze z pospolitego ruszenia; Landsturm, Soldaten vom Landsturme RUCHAWOŚĆ, RUCHLIWOŚĆ, *RUCHOŚĆ, RUCHOMOŚĆ, ści, *ż.*, die Beweglichkeit, Beweglsamkeit; ruchomość, *mobilitas. Hub. Wst.* 124, *Boh.* heybawost (cf. chybać), pohnutedlnost, mohowitost; *Sorab.* 1. hibačžnoſcž, hnuyitoſcž; *Vind.* genitlivost, genlivost, giblivost, prebudlivost, prenoſhlivost, vmeknivost, premeſlivost, odſhnost; *Ross.* движность, движимость, подвижность, (cf. dźwignąć, podźwignąć). Ruchomość czyli zdolność do ruszania się. *Rog. Doś.* 1, 287. Że ciało poruszone być może, nazywamy *ruchością. *Hub. Wst.* 388. Gnuśność i nieruchawość jest niemoc i nieudolność ciał do wzruszenia siebie samych. *Boh. Dyab.* 11. Dusza rękom dotkliwość, ruchliwość nogom daje. *Bals. Niedz.* 1, 269. Niebo w rękach u ciebie, Sprawco pierwszéj ruchomości. *Suszyc. Pieśn. L* 4. pierwszego ruchu, der ersten Bewegung. W nim młodość rzeźwa, mężna, darska ruchawość. *Pot. Arg.* 591. obrotność, żwawość; Gewandtheit, Behendigkeit. — §. Ruchomość, ruszanie się, agitacya; die Bewegung, Motion. Przeleżawszy się po kąpieli przez godzinę, ruchomość jest skuteczna, co stać się może piechotą, lub w pojeździe albo na koniu jeżdżąc. *Krup.* 5, 221. — §. *Aliter:* Ruchomość, RUCHOMOSTKA *dem.*; *plur.* Ruchomości; *dem.* RUCHOMOSTKI, ruchome sprzęty; *Vind.* premiklive rezhi, prenoſhliva

roba, preloshliustvu; *Ross.* pухлядь, bewegliche Güter, Geräthe, Mobilien. Cała jego ruchomość, broń, konie, sprzęty poszły na łup nieprzyjacielom. *Nar. Hst.* 7, 96. Z rozrzewnieniem patrzał na zabor ubogiéj ruchomostki. *Xiadz.* 131. RUCHAWY, RUCHLIWY, RUCHOMY, a, e, RUCHAWIE, RUCHLIWIE, RUCHOMIE *adverb.*, mogący być ruszonym, beweglich, bewegbar; *Boh.* pohnutedlný, hnutedlný, mowitý, mohowitý, heybawý; *Slov.* pohnutedlný; *Sorab.* 1. hnuyité, hibaczne; *Carn.* ganliv, (cf. giętki); *Vind.* genitliu, genliu, gibliu (cf. gibki), vmeknu, prenoſhliu, smeſliu; *Bosn.* pomistgliv, (cf. pomieścić); *Croat.* genutliv, (cf. giętki); *Ross. et Eccl.* движимый, движимой, подвижный, движный, предвижный. Tatarowie w domach z sołą ruchomych mieszkają. *Petr. Hor.* 2. *H* 2. (w domach przenośnych). Zefir przez lekkie ruchliwych gałązek szemranie Budzi Nimfy. *Zab.* 1, 183. *Nar.* *Nar. Dz.* 3, 29. Naczynie z dnem ruchliwym. *Os. Fiz.* 273. Stoł ruchomy do rozczłonkowania trupa, *versatilis. Czerw.* 40. — §. Ruchawy, ruszający się, sich bewegend. Osoby te mają krew rzadką, ruchawą, żywo w żyłach obrającą się. *Boh. Dyab.* 358. Słoń nieruchawy. *Przyb. Milt.* 113. Dziewczyna strasznie nieruchawa. *Teat.* 35. *b*, 26, (cf. pień, cf. olszowy Marcin). Nieruchomszy nad te tu skały w krąg stojące. *Gaz. Ow.* 545. Gwiazdy stałe, nieruchome, zdają nam się nie mieć żadnego własnego biegu; *stellae fixae. Śniad. Jeog.* 5. Wyrazy długie robią mowę rozwlekłą i nieruchawą. *Pir. Wym.* 261. — §. Dwojakie są dobra, jedne ruchome, które można z miejsca na miejsce ruszyć; drugie nieruchome, jak domy, kamienice. *Sax. Tyt.* 128. *A. Zamoj.* 111. Ruchomy majątek *Vind.* preloshlivu samoshtvu, preloshliustvu. Nieruchome dobra, *alias* stojące. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 28. *Zab.* 6, 224. (*Eccl.* обдержание, обдержство, все то, что содержится. имущество, владѣние, отчина, cf. dziedzina, imienie, *ojczyzna). Ruchoma własność jest, którą z jednego miejsca na drugie łacno ruszyć i przeprowadzić można; nieruchoma, która z jednego miejsca na drugie przeniesioną być nie może. *Szczerb. Sax.* 483. — §. *Activ.* Liściem topoli mioce wiatr ruchawy. *Hul. Ow.* 43. ruchający, chwiejący; in Bewegung setzend, bewegend, schaukelnd. Przyjdzie na gnuśnego ubóstwo ruchliwe. *Kchan. Wor.* 34. — RUCHOMIE, ruchomym sposobem, *mobiliter. Cn. Th.* 954. RUCHO, a, *n.*; (*Boh.* raucha *linteum*, raucho *vestis*, rauška *velamen*; *Slov.* rucho *vestis*, raucho *amictus*; *Hung.* ruha *vestis*, ruházat *amictus*, ruhazny *vestire*; *Croat.* rùho *amictus*, *vestitus lineus*; *Rag.* rubho, rùho *amictus*, *vestis*; *Bosn.* ruho); §. 1) rucho, część szaty kobiecéj, fałdzista, która się z szelestem niby ogon z tyłu wlecze. *Włod.*, *Vind.* obłazhilni rep, shlof, rep jope, die Schleppe an einem Frauenkleide. Na jednéj służebnicy się sparła, a druga szła za nią niosąc jéj rucho. 1 *Leop. Ester.* 15, 6. *Kchow.* 61. Niewiasty strojów niezwyczajnych nie mają wymyślać, jako są rucha długie, stuły od szyi do ziemi. *Petr. Pol.* 2, 197. *Gost. Gor.* 129. *Łacz. Zw.* 22. Długie rucha za sobą włóczą. *Eraz Ob. B.* Rucho dyabli wozek. *Kchow. Fr.* 14. — *Fig.* Rucho pawie oczami upstrzone. *Zab.* 1, 194. (ogon pawi). — §. Zasłona, opona białogłowska, ein Weibermantel. Królowa białym ruchem okryta, swojego synaczka trzymała czarnym płaszczem odzianego. *Zbil. Dr. F* 2. Szły Trojanki do kościoła Pallady, trzymając dar drogi, święte rucho, *peplum. A. Kchan.* 18. Wzięli święty Pallady obraz, rucha świętego nie śmieli się dotknąć, *villam. ib.* 36. — *Fig. tr.* Oni żądzom tylko służą cielesnym, A ty ich chciwe bezdenne brzucha Z wielkiego karmisz ziemskiego rucha. *J. Kchan. Ps.* 20. — §. 2) Rucho = cokolwiek ruch daje, porusza, sprężyna ruch dająca: Urbewegung, Grundtriebfeder, Triebrad. Prawda, o duchu czysty, rucho świata. *Zab.* 10, 132. *Koss.* Słońce, dzienne rucho. *Przyb. Milt.* 139. O panno uwielbiona, która téj świątnicy Rucho masz poruczone, a wiesz tajemnice Ludzkie wszystkie. *Tward. Pasq.* 39. — §. Rucho, ruchadło, rzecz ruchająca się, ein Ding, das sich bewegt. Serduszko moje, rucho przyjemne, Uderz do serca pięknéj Hanety. *Zab.* 11, 396. *Zabł.* — Rucho, ruchanie, ruch, die Bewegung. Wznosi głowę na lada by najmniejsze rucho. *P. Kchan. Orl.* 1, 175. *RUCHONOSZ, a, *m.*, noszący za kim rucho; der Schleppträger; *Vind.* repanoſhk; *Croat.* reponoszecz.

Pochodz. *rozruch*, *oirucanie*, *zawierucha*, *samoruch*; *ruszyć*, *ruszenie*, *naruszyć*, *obruszyć*, *poruszyć*, *rozruszyć*, *wzruszyć*, *wyruszyć*, *zawieruszyć*.

*RUCHMANNY, *ob.* Rochmanny.

RUCIANY, a, e, od ruty ziela, Rauten=; *Sorab.* 1. rutžané. Ocet ruciany zachowuje od zaraźliwych chorób. *Kluk. Rośl.* 2, 250. Ruciany wieniec, herb Saski, der Rautenkranz, das Wappen Chursachsens.

*RUCZAJ, ju, *m.*: *Ross.* ручей; potok, struga, ein Bach. Gdzie granica idzie rzeczką albo ruczajem, tam komornik wymierzy bieg onéj. *Gaz. Nar.* 2, 203. *Dudz.* 31.

RUCZNICA, *ob.* Ruśnica.

RUDA, y, *ż.*; *Boh.* ruda, (rudka lubryka, Röthel; *Sorab.* 2. ruda czerwona metaliczna ziemia; *Ross.* руда = 1. krew, *ob.* Rudowina, 2 ruda, kruszec, руднить brudzić, рдѣть, рдѣться czerwienieć, cf. rdza, rdzawieć; cf. *Lat.* rudus, rudusculum, raudus); §. 1) das Erz. *Urzed.* 405; *Slov.* ruda, měď, kow; *Hung.* rez, értz; *Vind.* rudà, rudstvu, rudovina; *Carn.* rûda, brom, bron; *Croat.* rúda *fodina*, *minera*, ruda izkopana *metallum*; *Rag.* rûda *fodina*, gvòzdje *metallum*, (*ob.* Gwoźdź); *Bosn.* ruda, mjesto, ghdi se dube srebro, zlato al inno mjedo, *metalli fodina*; (*Slav.* rùda = gręda). Rudami dla różności od kruszców (Erzstufen), powinny się nazwać owe, które albo są wcale miękkie, albo przynajmniéj kruche; pospolicie najdują się na mokrych miejscach. *Kluk. Kop.* 2, 216. Po wysokich górach prawie wszystkie kopiemy kruszce *metaux*, w nizinach samé rudy, *mines. Stas. Buff.* 145. Ruda błotna, Sumpferz. *Kluk. Kop.* 2, 216. Ruda wodna, Seeerz. *ib.* 217. Ołowna ruda abo żyła, *molybdaena. Cn. Th.* 626. Żelazna ruda. *ib.* 1418. *Cresc.* 11, *Sorab.* 2. brila, (cf. bryła). Ruda miedziana, miedzianka. *Os. Żel.* 79. Kupfererz. Był chléb, były i konie, woły, srebrne rudy, Póki tu nie bywały Tureckie obłudy. *Biel.*

S. M. B 3. Ruda surowa *Carn.* grôdel. — §. Ruda w Słowieńskim języku znaczy wszelki kruszec, w Polskim tylko kruszec żelazny. *Klecz. Zdan.* 48? Ruda ognista, *ampelitis. Cn. Th.* 958. Erdharz. — §. 2) Czasu gorącego pada często deszcz drobny gorący bardzo i jadowity, który Włosi *la ruina*, a u nas rdzą albo rudą zowią. *Cresc.* 227. Mehlthau, Honigthau, Rost, Brand, z. B. im Getreide. — §. Ruda = nawalność. *Dudz.* 56. Ungewitter, Sturm, Regen. Gdy od złych wiatrów i od nagłéj rudy Ochraniam sadowinę, kozieł się obłąkał. *Simon. Siel.* 54. — §. 3 a) Ruda, miasto w cyrkule Hubieszowskim w Galicyi. *Dyk. Geogr.* 2, 565, eine Stadt in Galizien. — b) Starostwo w ziemi Chełmskiéj. *Dyk. Geogr.* 3, 565. RUDAWIEC, wca, *m.*, *coluber chersea*, gatunek najmniejszych wężów, jadowity rdzawego koloru. *Zool.* 205, eine Art kleiner giftiger rostfarbiger Schlangen. RUDAWA, y, *ż.*, miasto w krakowskiem nad rzeką Rudawą czyli Rudawką. *Dyk. Geogr.* 2, 565. *Pot. Jez.* 156. Stadt und Fluß in Krakauischen. RUDAWY, a, e, rudę mający, erzhaltig. Woda rdzawa albo rudawa, to jest z rudą śpiżu niejakiej zmieszana. *Cresc.* 11. — §. Rudawy na kształt rudy, rzeczysty śniady, rdzawy, rdzysty; wie Erz, erzfarbig, unrein, schmuzig, roth. (*Boh.* zerzawý rdzawy, rúdawy, rdjti, rdjm czerwienieć; *Vind.* arjav' = rusy, erjau = rdzawy, ardezh, razh = czerwony; erdezhast = rudawy; *Carn.* erjav, erjavz *rufus*, erjav *aeruginosus*, erdezh, ardezh = czerwony; Erdelje *Transsilvania*. *Bosn.* arghja, rrghja, rghja *aerugo*; *Ross.* рудожелтый brudnożółty, рудѣть, зарудѣть brudzić, оруднить okrwawić, рдѣть, рдѣться czerwienieć). Złoto i srebro często znajdujemy czyste, insze wszystkie kruszce kopiemy rudawe. *Stas. Buf.* 102. Olsza na rudawym błocie. *Klon. Fl. B* 2 *b*. Szelężny rdza rudawa strawi, i ziemna bówwidłość plugawa. *Pask. Bell. B* 4. Cesarz Fryderyk nazwan Barbarosa od rudawéj brody. *Nar. Hst.* 5, 519. rudy, rusy, rudobrody; roth, rothbärtig. Wąs rudawy, włosy na głowie czarne, chytrego oznaczają człowieka. *Teat.* 29. *c*, 13. Ja jestem bez porównania rudawsza, niż ty. *Teat.* 57, 73, może *plus blonde*.

Pochodz. *rudnia*, *rudnica*, *rudnik*, *rudy*, *rudobrody*, *rudopisarz*, *rudopismo*, *rudziasty*.

RUDEL, *RUDŁO (*Tr.*) a, *m.*; (*Boh.* rudle wiosło; *Rag.* rùdo = dyszel; *Ger.* Ruder wiosło, *apud* Berbern rżodel; ster; *Ross.* руль, das Steuerruder. Styr abo rudel, *gubernaculum. Klon. Fl. E* 1. ster, instrument z drzewa i z ław rzezanych złożony, którym sterniey okręty kierują. *Otw. Ow.* 617. Rudel jest w tyle statku i wychodzi za budę, którym sternik podług potrzeby kieruje; u niego są dunale. *Magier. Mskr.* Nad sternika Telona nikt lepiéj rudlem nie kierował. *Bardz. Luk.* 49. Gdy się morze wzburzy, Sam sternik do rudla zasiada. *Zab.* 15, 401. Każdy się krząta w nawach, wszystkich trudni praca, Rudel w sterującego ręku się obraca. *Przyb. Luz.* 41. Okręty tak wielkie obracane bywają od maluczkiego rudla, gdzie sternik chce. *Budn. Jac.* 3, 4. — *§. Powiewa tam wiatr tak statecznie, iż przez wiele dni nie potrzeba żeglarzom ruszać rudla, abo też poprawiać żaglów. *Boter.* 16. (wioseł). RUDELNIK, a, *m.*, wiosłowy, robotnik w nawie, na morzu. *Cn. Th.* 1266. majtek, der Ruderknecht. Klnął jak rudelnik, er fluchte wie ein Bootsknecht. *Ern.* 131.

RUDNIA, i, *ż.*, topialnia rudy, das Schmelzhaus, wo das Erz geschmolzen wird. W młynach, rudniach, smolarniach etc. *Vol. Leg.* 5, 509; (*Carn.* rudetina, bronzhenina; *Vind.* rudstvu, rudovanje, rudeshe; *Ross.* рудокопня, рудникъ kopalnia). Przebodzione serce Jezusowe ostrym w rudni piekielnéj zahartowanym oszczepem. *Pociej.* 205. (w hamerni, na warsztacie). RUDNICA abo Następ, *herb*; podkowa barkiem do góry, w środku jéj strzała żelezcem do góry. *Kursp.* 3, 46, ein Wappen. RUDNIK, a, *m.*; *Boh.* rudnjk, hawjř; *Carn.* rudar; *Croat.* rudar, koi rude kopa; *Vind.* rudokopazh, rudokopauz, kopauz te rude, knap; *Sorab.* 1. metallakopař; *Ross.* рудокопъ; koło rudy chodzący, górnik, der Erzgraber, der Bergknappe. Rudnik, kruszcowy górnik. *Dsyp. K k* 2 *b*. Rudnicy, którzy żelazo robią. *Vol. Leg.* 2, 664. — §. Rudnik, kopalnia, *Carn.* rudetina, rudina; *Vind.* rudishe, rudna jama; *Ross.* рудникъ, рудокопня. Każda w szczególności kopalnia zowie się cechem czyli pieczarą, rudnikiem lub szybą. *Staw. int. Pr.* 213. RUDNY, a, e; *Boh.* rudnj, (hruden przybyszowy miesiąc, cf. grudzień); *Carn.* rudarske, bronzhen; *Vind.* rudni, rudoviten, rudstven, rudoshegen, rudokopauzhen; *Croat.* rudarszki; *Bosn.* rudny; *Rag.* rùdni, gvòzdjen; *Ross.* рудный; *Eccl.* рудяненій, принадлежащій до рудъ земныхъ; od rudy, Erz =. Pisarze rudni donoszą, ile tygodni piec idzie abo stoi. *Os. Żel.* 62 — *Subst.* Rudny, dozorca górników. *Os. Żel.* 61, der Bergknappenmeister, Aufseher über die Bergleute. — §. Rudny, rudawy, rdzawy, śmiady; erzfarbig, rostig. Rudna jędza. *Pszcz. Mal.* 65. RUDOBRODY, n. p. cesarz Fryderyk. *Nar. Hst.* 2, 12. rudawy, ruséj brody, *Barbarossa*, rothbärtig; *Carn.* erjavobrodahz. — RUDOMINA, y, *ż.*, n. p. Widzę z mojéj berlinki istną rudominę, Wszystko potłuczono, poszarpano. *Teat.* 45. *c*, 108. (Wsk. może ruinę). — RUDOPISARZ, a, *m.*, *mineralogiste. Stas. Buff.* 100. (*Ross.* рудословъ; *Eccl.* рудодѣлатель, рудныхъ дѣлъ мастеръ metalurg; рудодѣлаю, рудокопаю, *Graec.* μεταλλουργέω). RUDOPISMO, a, *n.*, mineralogia. (*Ross.* рудословіе; *Eccl.* рудодѣланіе metalurgia; *Ross.* рудословный metalurgiczny) RUDOWINA, y, *ż.*, otok rudawy, schmuziger Eiter. (*Ross.* руда krew). Z purchawki zastarzałéj lancetem przeciętéj surowica czyli rudowina wytryskuje. *Perz. Cyr.* 2, 85. RUDOWŁOSY n. p. Alobrog. *Zab.* 8, 223, *ob.* Rusy, cf. rydzy. RUDOWRÓŻ, a, *m.*, der Ruthengänger, wieszczek, który za pomocą rózgi wieszczbiarskiéj (Wünschelruthe) i jéj naginania, odkrywać ma żyły kruszcowe. *Mier. Mskr.* RUDY, a, e; *Boh.* rudy; śmiadoczerwony, jak ruda, schmuzigbraun; *Ross.* рудожелтый brudnożółty; *Croat.* rud, -a, -o, chverszt *solidus*, *compactus*; *Rag.* rúd, rudokossan, rudan *crispus*, rûditi *crispare*. RUDZIASTY, a, e, rudny, pełen rudy; *Vind.* rudoviten, poun rude, erzhaltig. Rudziaste, śnieżne i z lodów wody są niezdrowe. *Haur. Sk.* 98.

RUFA, y, *ż.*, (cf. *Germ.* Reif, 1. *apud* Adlg.); tylna część okrętu. *Ow. Ow.* 647. *et* 305 *et* 452, *puppis*, (*Carn.* kèrma; *Croat.* karma, kèrma; *Rag.* kárma; *Dal.* karma, *Bosn.* karma, krema od broda; *Ross.* корма. das Hintertheil des Schiffs; *oppos.* sztaba). [illegible] *II. D* 4 *b.* *Papr. W.* 1, 564. Rufa, miejsce między [illegible] i budą, gdzie idąc na dół zboże się zsypuje, a do góry idąc [illegible] się [illegible]. *Magier.* [illegible] Nawodzą rufy k morzu, sztaby zastępują Krzywe brzegi, a kotwe okręty gruntują. [illegible] 116. [illegible] na rufie siedzący, łódką [illegible] [illegible] 76, 4 (in stérn, u rudla).

RUFIAN, a, *m.*, **RUFIANIK**, [illegible] *m.*, [illegible] [illegible] *Vind.* rufian; *Croat.* ruffian, rofian, *Gall.* rufien, *Ital.* ruffiano; *Angl.* ruffian, [illegible] [illegible]; nauczyciel nierządu, kurwigospodarz, (cf. rajfura); *Slov.* swodnjk, [illegible]; [illegible] der Kuppler, Hurenwirth. [illegible] [illegible] *Tr.* 918 [illegible], rufian [illegible] jak [illegible] *Mącz.* Rufian [illegible] nierządnika, który [illegible] nierządnym [illegible] [illegible] 5, 259. Rufianik, [illegible] *Mącz.* [illegible] [illegible] *Sar. Ep.* 55. **RUFIANKA**, i, *ż.*, kurwigospodyni *Mącz.*, [illegible] die Kupplerin; *Carn.* erfijanka; *Croat.* ruffianka, rofianka; *Rag.* opraviteglica; *Slov.* swodnice. **RUFIAŃSKI**, a, ie, od rufianów, [illegible] [illegible] Wiara rufiańska [illegible] Rufiański [illegible] [illegible] Rufiańskie [illegible] [illegible] *Tr.* 918 [illegible]; *Carn.* erfijaniti; *Croat.* ruffianim, rofianim; *Rag.* opravgljati. **RUFIAŃSTWO**, a, *n.*, nierządny stan, bawienie się nierządem. [illegible] *Tr.* 625, [illegible]; *Croat.* ruffianstvo, rofianstvo, [illegible].

RUG, *m.* [illegible] § 1) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] chta nie chciała między sobą mieć, trudno było wymacać winnego. *Biel.* 346. Początek każdego trybunału, zdawna rugi trybunalskie zwano. *Sejm. Grod.* 2, 182. — § 2) Rug, [illegible] [illegible] 70, 137 [illegible] ne rugi. *Pot. Arg.* 260. Twarz odmienię, na czele pokar[illegible] 137 [illegible] [illegible] 311. **RUGOWAĆ**, -ał, -uje, [illegible] § 1) [illegible] *Germ.* rugen; [illegible] rugare, [illegible] Rugujmy się, co kto królowéj winien, kto obraził słowem abo wzrokiem, niechaj pokutuje za to. *Gorn. Dz.* 111. — § 2) Rugować, wyrugować, odrzucać, odłączać; entfernen, vertreiben. Więzicie nas, z urzędów rugujecie, z cechów oddalacie, cerkwie pieczętujecie. *Smotr. El.* 29. Każdemu województwu nieznośna, widzieć swych posłów rugowanych z Rzpltéj. *Leszcz. Gł.* 74. Porzuć rozpacz, ruguj blady z serca smutek. *Zab.* 10, 233. Umiejętności dzikość i barbarzyństwo rugowały. *Zab.* 8, 3.

RUINA, y, *ż.*, rozpadlina, burzenie; *Vind.* podertja, podertje, [illegible] Moja [illegible] [illegible], a [illegible] [illegible] 297, (cf. zguba). Ruiny, *ob.* Ropadliny, pustki. **RUINOWAĆ**, **RUJNOWAĆ**, *ob.* Burzyć, zgubić; n. p. Forteca ma być zrujnowana [illegible] 2, 340. [illegible] [illegible] szczętu się zrujnował. *Teat.* 45. *b*, 13. zgubił, zniszczył [illegible].

RUKA, *ob.* R[illegible].

RUKA, **RUKIEW** [illegible] **RUKIEW** [illegible] [illegible] que; rodzaj rośliny strąki rodzącéj, *sisymbrium*. *Kluk.* [illegible] 3, 80 [illegible] 126.

1. **RUM**, u, *m.*, (cf. ru! *Lat.* rumor; cf. *Germ.* rumpeln, [illegible]; § 1) [illegible] Taki rum czynić, tak trzaskać, że ledwo się nie zapadnie dom. *Teat.* 11, 102. Lepid rum słysząc, porwie [illegible] 430 [illegible] niebywały. *Tward. Misc.* 5. Z takim rumem drzwi zamyka, iż mój domek aż się cały trzęsie. *Teat.* 11, 102. [illegible] 71. — § 2) [illegible] [illegible] [illegible] Porwawszy się, rum przez las! *Zebr. Ow.* 155. czesze, w nogi, [illegible]

2. **RUM**, [illegible] [illegible] na, jak cegielna z rozwalonego budowania. *Mącz.*, kupa gruzu; *Boh.* rumiště. Miasto obrócę w kupę rumu, który leży na polu. *Radz. Mich.* 1, 6. Leży Samson, [illegible] [illegible] le to znajduje się na starodawnych rumach zarosłych. [illegible] 1, 37 [illegible] 318. [illegible] i w rum [illegible] *Odym. Św.* 2, *M* 3. Dziury zbitego muru rumem i gnojem wypełnione; [illegible] 418 [illegible] z góry zamkowéj drzewy, kamieniami i rumem muru potłuczonego [illegible] 455 Rumu bardzo

wiele jest, my nie będziem mogli budować muru. 1 *Leop.* 2 *Ezdr.* 4, 10. zwalisk.

3. RUM, u, *m.*, wolne miejsce; *Germ.* der Raum, freye Raum; (*Goth.* rum; *Ottfried.* rumo; *Svec., Dan. et Isl.* rum); der Platz; *Sorab.* 2. ruhm, (rumne przestronny; *Sorab.* 1. rumnoscž *spatium*, rumné, rumnosčiwé *spatiosus*); *Vind.* prestor; *Croat.* proztor, (*ob.* Przestwor). Przed cesarzem idąc, rum mu czynią. *Star. Dw.* 41. (rumowali). Marszałkowie rum czynią. *Pot. Arg.* 833. *Kłok. Turk.* 256. Pnie się przez gmin, jednych potrąca, drugim łaje, że mu rumu nie czynią. *Boh. Kom.* 2, 242. Rum żelazem sobie uczynił. *Tward. Wł.* 99. *Zab.* 4, 306. (przebił się). Dawszy rum ku przejściu ciasny. *Tward. Misc.* 32. Gałuszą zbyt: lud wrzaskiem, powrozy turkotem, Woda klaskiem haniebnym, rum powietrzny grzmotem. *Żebr. Ow.* 283. przestwor, przestrzeń powietrzna, der Luftraum. — (4. RUM Moskiewski, rapontyk. *Urzęd.* 263. Rum Turecki, *rheumbarbarum. Sienn.* 195, *Vind.* rabarbara; *Ross. et Eccl.* ревень; [illegible] die Rhabarber. 5 RUM, [illegible] skok z soku [illegible] cukrowego, destylowany [illegible] *Pam.* 83, 1, 1088. der Rum, Arak. — RUMACYA, [illegible] *ż.*, prowadzenie od prawa nakazane. *Cn. Th.* 958. gerichtlich anbefohlene Räumung [illegible] przed banicyą aktorowi bronili.... *Vol. Leg.* 3, 83. Rumacya, branie się precz, przenosiny, ustąpienie, wprowadzenie się, *ob.* Rumować się.

RUMAK, [illegible] *m.* [illegible] słowo nie ma terminacyi Słowiańskiéj, że musi być origine Tatar.: takowy koń nazywał się *dans le tems de la chevalerie* un destrier, un palefroi, *Lat.* palafredus. *Czart. Mskr.*, przedni koń Turecki, ein treffliches Türkisches Roß; cf. *Vind.* rainishar, cf. *Rag.* bedev, (*ob.* Bedewie, cf. *Ross.* аргамакъ, cf. dzianet). Jakie też to z tak licznych zwierząt sądzisz zwierze, Co pierwsze przed drugiemi słusznie miejsce bierze? Ja mniemam, że ów rumak, stąd Natolskich plemię, Który na dźwięk trąb, uszkiem strzyże, grzebie ziemię, I wesoło poryża, [illegible] schodzi z bitwy, Lub z szranków wypuszczony z bystremi dzianety, Wabiąc wiatry na zawód, pierwszy sięga mety, I panu, co go karmił, w pięknym wity lesie Zwycięzca na łabędzim karczku wieniec niesie. *Nar. Sat.* 3, cf. *Bibl. Gd. Job.* 39, 24, (*ob.* Koń). Żartkonogie rumaki, okryte dywdykiem Wzorzystym i szkarłatem. *Pilch. Sen. list.* 2, 426. Rzutniejsze konie i żywsze rumaki Tył nie jednemu pomagają Hołotem. [illegible]

RUMEL, a, *et* u, *m.*, pewna gra w karty, pikieta, Rummelpicket. *Mon.* 76, 728. — *Prov.* Trafił w rumel. *Rys. Ad.* 66. *Pot. Arg.* 265. w notę komu trafić, w notę ugodzić. *Kosz. Lor.* 113. *et* 482. dogodził mu, er hat's gut getroffen, gerade recht getroffen, auf ein Haar, zur rechten Zeit. Wiele zależy na sposobnym zażyciu okazyi: to jest, co owo mówią: w rumel trafić. *Lub. Roz.* 108. Właśnie mu w rumel fortuna trafiła. *Chrośc. Fars.* 471, (cf. w rym trafić). — Dom jego do kordegardy rumel w rumel podobny. *Teat.* 11, 124. kubek w kubek, einander so ähnlich, wie ein Ey dem andern. Rumel w rumel podobien do swego wuja. *Teat.* 23, 8.

*RUMELEC, lca, *m.*, {Rumeliota, mieszkaniec z Rum-ili; ein Rumeliote. 2]; n. p. Pers (umie) wziąć dzidę, Rumelec przypasać do broni, Zwartych żartko Arabin zażyć w miejscu koni. *Tward. Wł.* 201. — [§. *Transl.* Rumelec, ruml, koń z Rum-ili, ein Pferd aus Rum-ili. I na wóz kładą kryty w sześć bielszych od śniegu Zaprzężony rumelców. *Pot. Wojn. choc.* 304 — 2]. Niech się Tatar bachmatem, rumlem Turczyn szczyci, Lekkie oba do biegu, cudne są w kibici. *Pot. Pocz.* 408.

RUMIANEK, nku, *m.*, RUMIEŃ, ia, *m.*, RUMIANIEC, ńca, *m.*, (z *Łac.* Romanus), zielę, *anthemis*, Kamille; *Boh.* rmen, heřmanek; *Sorab.* 1. hermanki, zahrodske hermanki; *Vind.* kamilza, kamelza; *Carn.* gomęla, gomęlèze; *Croat.* jabuchnyak; *Dal.* komonika; *Bosn.* komonika, romonika, raman, roman, rriman, ravna; *Ross.* ромашка, cf. romanek; prócz ogrodowego, Rzymskim zwanego, jest i krajowy, wszędzie u nas rosnący. *Kluk. Rośl.* 2, 250. Pachnący rumienek. *Urs. Gr.* 387. Psi rumień, rumieniec śmierdzący, *cotula foetida*, Kuhdille, stinkende Kamillen. *Syr.* 705. *Urs. Gr.* 386. Rumian farbierski; *Ross.* пѣтушнякъ, пупавка, пупавникъ, *ob.* Pępawa. RUMIANKOWY, RUMIENKOWY, a, e, od rumianku; *Boh.* rmanowy; *Carn.* gomęlèzhn; Kamillen-. Rumienkowe kwiecie. *Syr.* 892.

RUMIANIAWY, a, e, czerwonawy; *Rag.* narumèn, röthlich. Bylica ziele kłącze puszcza rumianiawe. *Syr.* 720. RUMIANOŚĆ, [illegible] *Ross.* румяность; *Eccl.* румянство; rumieniec, czerwoność [illegible] Rumianość [illegible] wia lice krasi. *Zab.* 15, 113. Krew' się w nim burzy, twarz całą oblewa niezwyczajną rumianością. *Pilch. Sen. gn.* 110. Kwiat rumianości i wdzięczności padnie małą niemocą. *Sk. Kaz* 654. Wstydliwość w jéj jagodach wielką rumianość żarzy. *A. Kchan.* 339. *Pot. Syl.* 220. (raki piecze). — *Transl.* Już Tytan rumianością zdobił nie- [illegible] *Tr.* [illegible] RUMIANY, [illegible] RUMIANO [illegible] RUMIANUCHNY, RUMIENIUCHNY, RUMIENIUSKI [illegible] (osobliwie o cerze), roth (besonders vom Gesichte); *Bosn.* rumen, rusi, crrigljen; *Rag.* rumèn *rubicundus*, *purpureus*; *Croat.* rumén, *rubicundus*; (*Carn.* rumin, ermen [illegible] *Eccl.* румяный, румяновидный. Gdzież ów alabaster czoła? gdzie wargi, jak koral rumiane? *Mon.* 70, 383. Już i farby białéj z rumianą stoczonéj, I [illegible] dużości nie ma przyrodzonéj. *Otw. Ow.* 123. Usteczka rumieniuchne. *Groch. W.* 360. Wstydem rumianiuchnym okrasiła lice. *Zab.* 16, 84. *Węg.* Wszystek śliczny i wszystek rumiany, By śnieg z szarłatną farbą pomieszany. *Groch. W.* 331. Ester była rumieniuchna, jak piękny kwiateczek. *Radz. Esther.* 15, 8. Bardzo rumieniuśki. *Pieśn. Kat.* 43. Rumiany wstyd twarz mu zapala. *Hul. Ow.* 90. — *Transl. ad alia:* Czerwony, roth. Zorza wstając rano farbować zwykła sobą powietrze rumiano. *Otw. Ow.* 216. — Certy z okuńmi upiec rumieniuchno. *Bielaw. Myśl. F* 2. bru-

natno, braun gesotten. Rumiany sos, rumiane mięso. Wiel. Kuch. 427. — (RUMIEŃ, ob. Rumianek, ob. Rumieniec). — RUMIEŃCZYK, a, m., dem. nom. rumieniec, eine kleine Gesichtsröthe. Gdy się gorzałki napije, rumieńczyków nabiera. Perz. Lek. 257. Widział ją w rumieńczykach rozmamaną leżącą. ib. 10. RUMIENIĆ cz. dok., urumienić, zarumienić dok.; Vind. erdezhkati; Ross. румянить, разрумянить, разрумянивать; [illegible] czynić, czerwienić, rothen [illegible]. Taki więc, kiedy twarz urumieniła Na świat wychodzi [illegible] na Tyteno-wa. P. Kchan. Jer. 104. [illegible]. W [illegible] na twarzy wstyd zatarty, Nie rumienią czoła szpetne żarty. Hor. 2, 60. [illegible] kochanie [illegible] Teat. 46. b, 53. [illegible]. Twarz jak [illegible] Pęd. 52. Krwią, która z rąk jego przetartych płynęła, rumienił wapno. Birk. Sk. E 3 b. Zbladłem raz, to znowu rumieniłem [illegible] twarz moja. Teat. 3. c, 7. Gdy wejrzysz w ludzkie sprawy, jako we zwierciadło; Poznasz, gdzieć się rumieni, a gdzieć też nabladło. Rej. Zw. 29 b. — §. Rumienić potrawę jaką, ob. Przyrumienić; n. p. Rumienić masło, tłustość, alboli też zrobić rumiany sos, rumiane mięso, także rumienić pieczyste, zrumienić ciasto. Wiel. Kuch. 427. RUMIENIEĆ neutr., rumienić się, rumianym się stać; Vind. erdezh gratati; Rag. rumenittise; Croat. rumenimsze; Bosn. rumenitise; Ross. румянѣть, краснѣть, покраснѣть, roth werden. Rumienicją, którzy się czego wstydają. Petr. Et. 282, cf. raki piec, cf. pełgnąć wstydem. RUMIENICA, [illegible] płoci podobna, tylko że ma czerwone obwódki oczu. [illegible] 5, 175. [illegible] (Croat. [illegible]; Rag. [illegible]). RUMIENIDŁO, a, n.; Vind. rumenilu; Croat. rumenilo, lepoticza; Bosn. rumenillo, çergljenillo; Rag. rumenillo, (rumelka = pur-[illegible]; Ross. румяны; [illegible], Schminke. I [illegible] i [illegible] mydła. I które dziś z [illegible] rumienidła [illegible]. Tward. Pasq. 10. RUMIENIEC, ńca, m., RUMIEŃ, ia, m., RUMIEŃCE, ów plur.; 1) Ross. румянецъ, краска, (румянецъ okrążek cyckowy); rumianość twarzy, die Röthe des Gesichts. Wdzięczny jéj rumieniec róże przechodzi. Tr. — (2) Rumieniec ziele, ob. Rumianek).

RUMINOWAĆ co cz. niedok., z Łac., rozbierać u siebie, roztrząsać w myśli; überdenken, nachdenken, überlegen bey sich im Gedanken. Ja, co mi się zda, co myślę panowie, Powiem, ot te uwagi rumimuję w głowie. Bardz. Luk. 137. Jedzie długo w milczeniu, ruminując w głowie, A że już o tym myśli nie da uznać w mowie. Banial. G 4 b. Przychodzi w postawie tajemnice ruminującego. Mon. Ryt. 1, 15. Wszystko w sobie tak ruminował, Żeby zaś uczyniwszy dobrze nie żałował. Pot. Arg. 200. Tward. W. D. 44. Żarn. Post. 3, 135.

RUMOR, u, m., z Łac., wrzask, rum, hałas, trzask, rozruch; Getöse, Lärm. Po téj mowie wszczął się rumor, który spokojność izby mieszał. Dyar. Grod. 49. Dom podcięty z ogromnym rumorem się wali. Tward. Wł. 92.

RUMOWAĆ cz. niedok., urumować dok., rum czynić, uprzątać, wyprzątać; Germ. räumen, Raum machen, Platz machen, wegräumen; Sorab. 2. rumowasch. Tedy zabawiony Mars był w Ameryce, rumując świat nowy bitnym Portugalczykom. Tward. Pasq. 92. Z rozpaczy tor sobie rumuje przez strzały i miecze, Leszcz. Class. 38. Żelazem sobie urumować wrota, Albo do śmierci albo do żywota. Tward. Wł. 60. Wyrównajcie drogę, urumujcie ją, zbierzcie każdą zawadę z drogi. Radz. Jes. 57, 14. Stanąwszy prawie Smoleńskowi w oczy, Ugania Moskwę, i szańce rumuje. Tward. Misc. 12. Aleć gdzie indziéj drogę fata dały, I nad ową wyższy stopień rumowały. Tward. Misc. 75. Kazał z obozu wszystkie zawady rumować. Warg. Cez. 194. Z skały krwią zbroczałego nakoniec rumuje, dejicit. Żebr. Ow. 24. (zrzuca). — §. Dom jego rumuje a łupi. 1 Leop. Math. 12, 29. (wyłupi. 3 Leop.), plundruje, wybiera, ausplündern. Rumował lichwiarz wszystkie majętności jego, i rozdzielili obcy pracę jego. 1 Leop. Ps. 108, 11. (szperował. 3 Leop.). Będą rumować a szperować dom twój. 1 Leop. 3 Reg. 20, 6. (przeszperają dom twój. 3 Leop.). RUMOWAĆ się recipr., brać się precz, vasa colligere. Mącz., ruszać się z miejsca, prowadzić się precz; [illegible], Platz machen. (ob. Rumacya). Z ojcowskich grodów się rumuje syn Jowiszow na ziemię, desiit. Żebr. Ow. 23. W szatę świetną ustrojony W Cykańskie rumuje się Hymeneus strony, digreditur. ib. 243. Za twą sprawą dobrze będzie, Błąd się urumuje wszędzie. Kanc. Gd. 284. RUMOWNY, a, e, obrotny, obracający się, beweglich. Świat zemdleje, jak wiersz usłyszy czarowny, Jowisz się zadziwuje, gdy okrąg rumowny Niebios się nie obróci. Bardz. Luk. 102.

*RUMRYCHT; n. p. Był wielki rumrycht a szemranie o nim między tłuszczą. 1 Leop. Joan. 7, 11. (murmur multum erat. Vulg. [illegible]), Gerede, Gemurmel.

RUNĄĆ med. jedntl.; Carn. obs. rinem trudo; Croat. rinuti, rivam trudere, rinènye trusio, praecipitatio, rinyen trusus, praecipitatus, cf. romnanje = trud, praca; Rag. rinnuti, porinnuti impellere, praecipitare, rignivalaz impulsor, gruhnuti ruere, (cf. gruchnąć); Bosn. rinnuti impellere, trudere, roniti dejicere (cf. ronić), srrinuti, sarnuti (cf. sarna), zgromignatise ruere; Ross. рухнуть, рухнуться, рынуться, возрынуть, низринуться, рушиться; (Eccl. ринжти, рѣяти, рѣю tracić); (cf. ru! cf. Lat. ruere); runąć, z trzaskiem i grzmotem się obalić; (Croat. [illegible] ruitio, [illegible]); rasselnd hinfallen, mit Geräusch einstürzen. Starodrzewny gdy dąb zetną w lesie, Potężniéj runie, im wyżéj wierzch niesie. Kchow. Roz. 107. Ogromna skały urwa, strącona z góry wierzchu, runie z gromem do dołu, runąc przysparza gromu. Stas. Num. 1, 148. W wodę runąwszy, łodzi płynącéj dociekła; insilit undas. Żebr. Ow. 192. Runęły dżdże tak wielkie, że .... Birk. Dom. G 4. lunęły. — § Za tym runą słodkie łzy. Birk. Dom. 117. hojnie się leją, fließen, reichlich strömen. — §. Transl. Trzaskać, krachen. Pod Pitona trupem szkaradnym ziemia runęła, Z dźwięku Etna daleko zawyła. Tward. Daf. 17. Przy dziękach bogu po zwycięztwie działa runą. Jabł. Buk. T b. Ledwo wyjdzie, owże głos na kształt gromu runie, Za-

drży ziemia .... *Tward. Pasq.* 51. W tym runał z nieba głos .... *Odym. Św.* 2, *N b.* — §. Pszczoły wszystkie runą na znak trąby króla. *Zab.* 12, 230. z szelestem głośno ruszają, sie strömen herbey mit Geräusch. — *Fig.* Pod srogim ciosem ojczyzna runęła. *Teat.* 44. *d*, 60. upadła, obaliła się, ist hingestürzt. Potęga bez rozsądku swym ogromem runie; *vis mole sua. Hor.* 2, 47. *Kniaz.* §. Runąć się na kogo, z trzaskiem rzucić się na kogo, plötzlich über einen herfallen. Runeli się na niego umysłem tym, aby go zabili. *Ole z Wyek. H* 7. Wziąwszy miecze, runęli się na niego, i zabili go. *ib. C* 5 *b.*

RUNO, a, [illegible] *Boh.* raune, rauny kůže; skóra z wełną; *Vind.* runja [illegible] kosm; *Croat.* [illegible] *vellus*, [illegible]; *Dal.* runav [illegible]; [illegible] rún [illegible], rùgna [illegible], ru[illegible] *vellus*, rùg[illegible], zarùgnavit, rugn[illegible] *hirsutus* [illegible], *Bosn.* rugne [illegible] *vellus*, [illegible] kosmaty, *Ross.* руно; cf. [illegible] rauuen [illegible], [illegible] die [illegible]; skóra z wełną, das Fließ, ein Fell mit Wolle daran. Położę runo albo wełnę na podw[illegible] *Sk. Zyw.* 1 [illegible]. [illegible] do Kolchis po złote runo [illegible] 70. das goldene Fließ. [illegible] złotego runa [illegible] 2, 272. W[illegible] *Geogr.* 249. — *Allegor.* Gdyby łaskawa fortuna, co bez brzytwy innym goli, Dała strzydz swe złote runa Mym [illegible] *Zab.* 8, 121. [illegible] ru[illegible] [illegible] *Błaż. Tłum.* 4 [illegible] ws[illegible] [illegible] papie[illegible] [illegible] *Sk. Dz.* 674. [illegible] 10. [illegible]

RU[illegible], [illegible], RUPIE [illegible] rup[illegible] [illegible] *Boh.* [illegible] [illegible] ru[illegible] *Carn.* [illegible] [illegible] Jeden [illegible] ków, podobieństwem do owsa lub żyta zbliżający się, [illegible] 188 [illegible] — §. Rupie końskie, [illegible] *Sorab.* 2. schpundri; *Carn.* shpundri; *Croat.* kérssel. [illegible] Podróżni [illegible] 1161. Rupie [illegible] w [illegible] *Lek.* 56. [illegible] rupie w brzu[illegible] końskim [illegible] 51. [illegible] jako [illegible] na rupie. *Rej. Zw. O* 4 *b.* — §. *Transl.* [illegible] Rupie, frasunek, zgryzota, mól, świerzbo; Kummer, nagender Wurm [illegible] Każdy ma swoje rupie. *Lys Ad.* 27. każdy ma swego mola. RUPIĆ *cz. niedok.*, kąsać, gryźć: *Vind.* ripiti, nagen, beißen. *Cn. Th.* — *Transl.* Rupie mię co, trapi mię, frasuję się. *Wład.*, es macht mir Kummer, es wurmt mich. Rupi was honor przełożonych naszych duchownych. *Smotr. El.* 8. markotno wam, że mają tyle znaczenia.

RUPIECI *plur.*, stare graty, stare nikczemne ruchomostki, sprzęty; Rummeley, Gerümpel, Rummel; (*Boh. et Slov.* haraburdy; *Sorab.* 1. staré čžapor; *Vind.* rapatia, robatia, menfhi roba, paludje). Trochę domowych rupieci. *Zimor. Siel.* 244. Pobrałam z sobą matczyne rupieci. *Pot. Syl.* 122. Pełne zawsze u niéj kieszenie klejnotów, rupieci różnych, kólczyków etc. *Teat.* 1, 119. — §. Młodych chłopców przedziewczyli, wyrznąwszy im męzkie rupieci. *Bardz. Luk.* 2, 2, cf. członek męzki, cf. stroje.

RUPTURA, *ob.* Przepuklina, kiła, wypuklina, przetarcie, przerwanie błony brzuchowej; der Bruch, Darmbruch; *Boh.* keyla, průtrž; *Carn.* kila, resvytje; *Croat.* killa; *Dal.* prid[illegible]; *Rag.* killa, prid[illegible]; *Bosn.* puklina; *Sorab.* 2. bruch; *Sorab.* 1 pžeklasznено, pžepuknenosćž; *Ross.* кила, килка Rupture mającey, *Vind.* [illegible], [illegible]; *Croat.* killav, killavecz; *Dal.* hillav, hillavecz, pridart; *Ross.* киластый, [illegible]; *Eccl.* [illegible]. Ruptury dostaję *Croat.* killavem, okillujem, okilavam. RUPTURNY, a, e, [illegible] W [illegible] czerwonych złotych [illegible] *Perzn. B* 5 *b.* *Tim. Kom.* [illegible]

RURA, y, ż., RURKA, RURECZKA, i, ż., *zdrobn.*, każde [illegible], z *Niem.* die Röhre, das Röhrchen; *Boh.* raura, trubka, trubička (cf. trąba), trubice; *Sorab.* 2. rorra; *Sorab.* 1. rora, rorka; *Carn.* ror; *Vind.* ror, rorizh, shlebizh, shlieb (*ob.* Żłób), shlebizhek, zieu, zeu (*ob.* Cew), zieviza, zeuzhik, tershou; *Croat.* czev, slėb, slebich, slebichek; *Rag.* zjev, zjevcizza; *Slav.* civ; *Ross.* [illegible]. Rura wodna. *Sk. Dz.* 687. trąba, die Wasserröhre; *Boh.* raura; *Ross.* [illegible] *Dz.* 4 [illegible] [illegible] Rura [illegible] szpetnością się rury nie odraża. *Sk. Kaz.* 216. Woda we [illegible] 121 [illegible] 315 [illegible] ciekła woda na jedno miejsce półgodziny. *Syxt. Szkł.* 293. Lampowy nosek, rurka, przez którą opalonego knota zbytki odchodzą. *Dasyp. N n*, *Sorab.* 1. lampowa trubka. Rozmaite rurki i rureczki cyrulickie, n. p. do naspryco[illegible] *Czer.* 21 - 29. [illegible] (cf. Trzcina, trześć, trzeska, trestka). — *Anat.* Rura, kość goleniowa. *Krup.* 1, 154 [illegible] *Krup.* 1, 150. Rura [illegible] 109. Rura w pieczeni, der Röhrknochen. Próżno, nie odmieni psiéj żadna rzecz natury, Bo ten choć syty mięsem, pogląda na rury. *Żegl. Ad.* 215. *Pot. Pocz.* 137. — Rura na dalekie pojrzenie, ein Seherohr, *ob.* Dalekowidz. — Z ust twoich, jako rura do uszu moich, myśl twoja do mnie przyszła. *Sk. Dz.* 1036. (jak kanalikiem, trąbą, lejkiem). Gardziel czyli rurka oddechowa. *Brzost. Duch.* 39. Rura, którą tchem groch, kule rzucamy, ein Blaserohr. *Cn. Th.* Rura u strzelby, der Lauf; *Boh.* hlawně, hlaweň, (cf. głównia). Tryna z pod świdra, gdzie rury kręcą. *Torz. Škl.* 255. Dmuchałem wprzód w rurę, czy nie nabita. *Alb. na Woj.* 11. Rura tabaki, rola tabaki. *Dudz.* 29. eine Rolle Ta-

baf; (raczéj tutuniu). — §. Rura m. et ż., » gap', tępego umysłu, ob. Rurał; ein Tölpel, ein Einfaltspinsel. Ona pasyami tego rurę Błażeja kocha. Teat. 54, 19. Frantowicza postrzygłem na jura, Taki z niego dziś patron, jak był przedtym rura. Zabł. Zab. 45. Tyś wielkim rękodziel dawnych szacownikiem: ja rura. Zab. 13, 253. — (RURACZEK, czka, m., narzędzie do mieszania roztopionych kruszców, z Niem., der Rührhaken, zum Umrühren der geschmolzenen Metalle. Tr. — RURAJZ, RURAJZA, żelazny niby drąg, na końcu zgięty, którym hutnicy szkło w tyglach wzruszają i mieszają. Torz. Szk. 56. Gdy się szkło w tyglach dobrze zpieni, na ów czas go hakiem żelaznym czyli rurajzem dobrze skłócić. Torz. Szk. 154. Germ. Rührreisen. — §. Rurajzy w [illegible], fleszki [illegible] do oliwy. Magier. Mskr., lange Oelfläschchen. — RURAŁ, a, m., albo z Łac. res. rurus, albo od słowa rura, w znaczeniu gapia nieokrzesanego i grubego. Cn. Th. [illegible], ein Bauertölpel. Chłopięta gdy rurała ujrzały, [illegible] jako zwykły, gdy się im kto nie [illegible], [illegible] się przypatrować, a [illegible] około sowy [illegible] dziw dziw dziwować. [illegible] rurał, [illegible] — RURAŃIA, [illegible] 76 eine [illegible]. RURCZYK [illegible] pies [illegible] jeszcze w organach. Magier. Mskr., [illegible] in der Orgel. RURKOWATY, a, e, [illegible] rurek, [illegible] WY, a, e, rurkę majacy, mit einem Röhrchen versehen. [illegible] RURMISTRZ, a, m., [illegible] Brunnenmeister, [illegible] kař, ktery studnĕ kope, (cf. studnia); Vind. studenski [illegible] ry źrzódeł umie dobywać, rurmistrz albo wynajdywacz wód. [illegible] 2, 213. RURMISTRZOWSKI [illegible] RURMISTRZOSTWO, a, e, RURMISTRZOWSTWO, [illegible] RURMUS, u, m., wodociąg [illegible] die Wasserleitung, aquaeduc. [illegible] 56. [illegible] 155. Trzy główniejsze rzeczy uważać się mają w rurmusie, t. j. rury, klamki i bieguny. Biegun, jest to wałek podstawy kołowej, mogący przebiegać [illegible] objętość rury, która nazywa się samo ciało; klamka służy do otworzenia i zamknięcia na przemian przechodu dla wody; ciało rurmusu jest rura, którą biegun przebiega. Jak. Mat. 3, 407. Rurmus ciągnący, antlia [illegible]; [illegible] Jak. Mat. 3, 408. RURMUSOWY, a, e, do rurmusu należący. Wlod., Wasserleitungs-. Rurmusowa skrzynia, która wprzód wody nabiera, i drugim skrzyniom przez rury rozdaje. Cn. Th. 955. wododzielna skrzynia, der Blindborn, der große Wasserkasten, der den Röhren das Wasser mittheilt. Rurmusowe koło. Cn. Th. 955. Rurmusowy rów, kanał rury. ob. Za Augusta pokopano wiele stawów, które można było każdego czasu wodą napełnić, przez łoża rurmusowe. [illegible] 2, 158. RURNICA, y, ż., das Kühlfaß beym Distilliren. Pospolitych pokryw rury prowadzimy przez wodę [illegible] w beczkę, pospolicie rurnicą zwaną. Kruml. 56. Z rurnicy często, ile kiedy się zagrzeje woda, [illegible] według potrzeby przylewać. [illegible] 110. RURNIK, a, m., [illegible], [illegible] RURNY, a, e, od rur, Röhren-; Boh. raurnj; Croat. slebni; Ross. стволовый. Rurna czasza, [illegible] w której woda z [illegible], a z niej w skrzynię opada, crater. Cn. Th. 960. Rurna albo rurmusowa [illegible] w [illegible] RUROWY, a, e, [illegible]

RUS, a, m., [illegible] Trzeba skrzętnym staraniem, gdy pora użycza, Probować różnych [illegible] 110.

RUŚ, i, ż., [illegible] orszag. Ruś wykładają od rozsiania; bo naród Ruski tak się bardzo rozsiał, że wielką część Europskiej i Azyackiej [illegible] RUSAK, [illegible] — RUSAWY, a, e, nieco rusy, rusowaty, ein wenig braunroth. Włosy u jednych czarne, u drugich rusawe, u inszych żółte, u drugich [illegible] 26. [illegible] się [illegible]. — RUSIN, 'RUSNAK, RUSAK, a, m., Dudz. 18. z Rusi rodowity, ein Russe, [illegible] Orosz; (Ross. [illegible] Руссакъ, Россіянинъ [illegible] Руссакъ [illegible]; Boh. Rus; Vind. [illegible] Rusnak; Eccl. Россъ Rosyanin) Rusina kto oszuka, będzie mądry. Petr. Et. 297. Z Rusinem gadaj, a w zanadrzu kamień trzymaj.

Dwor. E. *Rusek, Roxolanus. Urs. Gr. 325. RUSINKA, RUSACZKA, i, ż., z Rusi rodowita, eine Reußinn. (Ross. Россіянка Moskiewka, Rosyanka). Długo w Kijowie Bolesław przemieszkiwał, ujęty pięknością Rusinek. Nar. Hst. 2, 404. Kilku ochrzczonych Rusinów lub Rusaczek. Steb. 41. RUSKI, a, ie; Ross. Русскій; od Rusi: Reußisch. (distng. Rosyjski, Moskiewski; Boh. Ruský; Vind. Ruski, Rutianski, Rutenski; Ross. Россійскій, Русскій. Oddajmyż na ofiarę z Ruskich pół gładkiego wołu. Groch. W. 27. Wieprzów takich nie dotuczysz, choćbyś im Ruskie smażył pierogi. Haur. Ek. 111. (najlepsze specyały). Ruski dar: dawszy, znowu się upominać. Cn. Ad. 1014. Jest przysłowie o Ruskim miesiącu, iż gdy komu biciem abo karaniem grożą, tedy mówią: poleżysz mi z Ruski miesiąc, (że 10 dniami poźniej, jak się zaczyna, tak też kończy). Sax. Ozd. 59. Ryg. Ad. 54. bardzo długo, sehr lange; cf. Slov. na psé letnički. Dam ja jemu, aż Ruski miesiąc popamięta. Teat. 14. d, 6. et 24. c, 46. Tak go zbił, że musiał Ruski miesiąc na to się smarować. Paszk. Dw. 85. — § Subst. Ruski, m. Rusin, ein Reuße, Ruska, i, ż. = Rusaczka, eine Reußinn. Z kalendarza miłości żywą, w pożyciu małżeńskim Rzymianina z Ruską, Ruskę z Rzymianinem. Sal. Kat. E 1 b. katolika z Greczynką. — (RUŚNICA, ob. Rusznica). RUŚNIEĆ neutr. niedok., zruśnieć dok., Rusinem zostawać, zum Reußen werden; Ross. обрусѣть. Część Polski jedne zruśniały, drugie zniemczały. Zab. 10, 25.

RUSY, a, e, RUSO adverb.; (Boh. rusy, ryšawy, (zarzawý = 1. rdzawy); Sorab. 2. rezwé, rézwuzki; Carn. erjav, erjavz, (erdęzh, ardęzh = czerwony); Vind. erdezhast, arjav', arjav'z, (ardezh, razh = czerwony, erjau, erjavo, arjau = rdzawy); Croat. rúsz; Dal. ruusz; Rag. rús, -a, -o, (rùsiti = rufare); Bosn. rusi, rumen, crigljen = czerwony, (rghja, rrghja, arghja aerugo); Ross. русъ, русый; cf. Lat. russus, russeus, rutilus; Holl. ros; Ital. rosso; Gal. roux, rouge; Angl. russet, read, red, cf. Pol. rydzy; Graec. ῥούσιος, ἐρυθρός; Germ. roth; — rusy, lisowaty, brunatny, rysawy, śmiady, smlady, (o włosach), braunroth (von Haaren). Płeć rumianoczarna pospolita jest Ruskiego narodu, dlaczego też dziś nasi mówią ruse, to jest, rumianoczarne. Stryjk. 110. Rozmiłował się Bolesław w Kijowie urody niewiastek rusowłosych i czarnobrywych. Stryjk. 161. (Ross. Русалка Nimfa, Dryada, Najada; hodie czarownica). RUSOBRODY, a, e, o rusej brodzie, rothbärtig. Frederyk II. rusobrody, barbarossa. Mon. 76, 196. rudobrody; Carn. erjavobrodazh. Lis rusobrody. Jabł. Ez. 115. RUSOWATY, a, e, — o adverb., troche rusy, rus wy; ein wenig braunroth, rothköpfig; Ross. русоватый = ędzy blond a brunatno. RUSOWACIEĆ neutr. niedok., rusowatym się stać, rothköpfig werden, rothe Haare bekommen. Tr. Boh. ryšawěti, zryšawěti; Ross. русѣть, порусѣть. — (*RUSTUNEK, ob. Rynsztunek).

*RUSYJSTWO, a, n., n. p. Prześladował cerkiew' bożą w Rusyjstwie. Smotr. Apol. 103. Ruskiéj wiary, Ruskiego wyznania, vom Reußischen Ritus.

*RUSZ, u, m., (ruch, ruszenie); smyk, zemknienie szybkie, schnelles Entwenden. Złodziéj tyka cudzego, robi ciemnym ruszem. Klon. Wor. 37.

RUSZAĆ, ob. Ruszyć. RUSZALNOŚĆ, ści, ż., ruchawość, die Beweglichkeit, Bewegsamkeit. Co za ruszalność członków, jakoby sprężyny. Zab. 12, 92. (RUSZCZEK, szczka, m., ziele, Ruscus, ob. Iglica). RUSZLIWY, a, e, — ie adverb., ruchawy, ruchliwy, obrotny; beweglich, bewegsam, thätig; Slov. pohnutliwi. Charybdys była baba ruszliwa i łakoma. Otw. Ow. 256. — §. Nieruszny. Chodk. Kost. 11. nieporuszony, unbeweglich.

RUSZCZYZNA, y, ż., Ruski język, ubiór, zwyczaj, i t. d., das Reußische, Reußische Sprache, Kleidung, Sitte u. s. w. Póki Litwa chciała, pozwalano jéj Ruszczyzny używać. Czack. Pr. 56.

RUSZNICA, RUŚNICA, *RUCZNICA, y, ż., RUSZNICZKA, i, ż., dem.; Boh. et Slov. ručnice, (Boh. ručnička 1) pistolet; 2) pewna choroba góralów Morawskich); Vind. risaniza, resaniza, resenza = gwintowana strzelbà, cf. rznąć, rozhniza = ucho u dzbana; Sorab. 1. rucznicza trzonek, (cf. rączka); Croat. orusnicza, (cf. oręż); Ross. ружница, (Ross. ружье strzelba, ob. Oręż; къ ружью do broni!); (Etym. ręka, Ross. рука); gatunek ręcznej strzelby, muszkiet, pułhak; ein Feuerrohr, eine Büchse. Giedymin r. 1328 od Krzyżaka kulą z ruśnicy zabity; bo tego czasu ruśnice Niemcy wymyślać poczęli, wszakże jeszcze bez krzosów. Stryjk. 368. *Rucznica. Rej. Wiz. 151 b. Fuzye z większym otworem rusznicami nazywano. Czack. Pr. 1, 218. Strzelcy z rusznicami, abo arkabuzerowie. Star. Dw. 34. Pistolety abo krótkie rusznicżki za pasem nosili. Kłok. Turk. 256. Wyś. Aloj. 35. Żaden czasu pokoju rusznic niech nie śmie nosić. Herb. Stat. 564. Choć najlepsza rusznica nie uczyni strzelca. Pot. Jow. 2, 70. RUSZNICZNY, *RUCZNICZNY, a, e; Boh. ručničny; Ross. руженный; do rusznicy należny, Büchsen=. Rusznicznego ludu trzydzieści tysięcy. Petr. Pol. 1, 186. (z strzelbą, mit Büchsen, mit Feuergewehr). Krzyżacy rusznicznę strzelbą Litwie nieprzywykłą, wiele Giedyminowi ludu pobili. Stryjk. 368. ogniową strzelbą, Feuergewehr, Schießgewehr. Proch rusznicżny. Haur. Sk. 251. (strzelecki, Schießpulver).

*RUSZOCHÓD, u, m., n. p. Ruszochód słońca = bieg słońca. Żebr. Zw. 11. der Lauf der Sonne.

RUSZT, RUSZTOWANIE, ob. Roszt, Rosztowanie.

RUSZYĆ cz. niedok., Ruszać contin.; (Boh. rušiti naruszać, gubić, niszczyć; Slov. rušjm refigo; Carn. rushim = darń wyrzynam, rushéna = darń; Vind. rushiti, reskopuvati = rozkopać, rozrzucić; srushiti = wzruszyć, rushilu = pogrzebaczka, kosior; Croat. rushiti = zwalić, rozwalić, urusújemsze corruo; Ross. рушить obalić, odłamać, pokrajać, рушать krajać, cf. rznąć, рушиться runąć, obalić się, cf. Lat. ruo); (Etym. ruch); ruszyć co, czego = tknąć się czego; Ross. тронуть, трону, трогать, (cf. trunąć); etwas rühren, berühren, anrühren. Nie śmiał szatan żadnéj rzeczy Jobowej ruszyć. Karnk. Kat. 438. Naści, schowaj to na jutro, tylko nie rusz. Teat. 55. e, 23. Nie ruszaj, gdzie niemasz nic. Cn. Ad. 641. (rad bierze, gdzie nie położył; przylepia mu się do palców).

Tu wszystko drogo, bez pieniędzy ani rusz. *Teat.* 53, 13. Kobiety, a zwłaszcza młodej, bez pieniędzy ani rusz. *Teat.* 32. *b*, 60. Ten człowiek do figlów przedni; ale do interesu ani rusz! *Teat.* 22. *b*, 67. (ani myśl o tym, żeby go użyć). Ruszyć kogo w sadno, tknąć kogo w sadno, *ob.* Sadno. — Ruszyć dzwonka, *ob.* Dzwonek. — *Transl.* W mowie czego ruszyć, natrącać; in der Rede etwas berühren, im Vorbeygehen erwähnen. Nie dlań milszego, jak mówić o niéj; rusz tylko o tym, jakobyś wodę puścił na koło młyńskie, nie może się upamiętać. *Teat.* 31, 11. Rusze dalej, a tych rzeczy rusze, które do dziwów poruszyły świat wszystek. *Birk. Zamoj.* 28. W tym naszym dyskursie, już się żywego i zmarłego, ruszyło. *Falib. S.* Nie ruszajcie umarłych, każdy ma swoje kwankwam *Teat.* 14. *d*, 12. dajcie im pokój, *de mortuis non nisi bene.* — §. Ruszyć co z miejsca, poruszać; etwas von seiner Stelle weg bewegen, rühren, *propr. et transl.*, *Boh.* heybati, hnauti, hnul, hnu, heybam, (cf. gibać, giąć, chybać); *Sorab.* 1. [illegible], zhibam, fhibujem; *Sorab.* 2. gnusch, gibasch, wabu, (cf. wabić); *Carn.* ganiti, gânėm, majati, majêm, majam, (cf. mknąć); *Vind.* geniti, gibati, giblem, gibam, genem, ogeniti, gànit, majat, mekniti, premekniti, omekniti, mefiti, mefim, smiefiti; *Slav.* maknuti; *Bosn.* ganuti, kremiti, [illegible], pomestiti, (cf. pomieścić); *Croat.* gibati, giblyem, genuti, [illegible] *Ross.* [illegible], зашевелить. Nie radzę ruszać złego, gdy dobrze leży. *Pot. Arg.* 166. (nie budź licha). Charty się przybliżyły, [illegible] *Vind.* sruſhuvati, gorsprofhiti, spojati, spoditi). Zwierza z kniei ruszyć, wystawić, a-nie wygnać, mówi się. *Chmiel.* 1, 80. *Feram excitare*, t. j. ruszyć zwierza. *ib.* Powstań uciecho, powstań lutnio moja, Ruszwa (*dual.* = ruszajmy), [illegible] szły podług testamentu, tak rzeczy *ruszające, jako i *nieruszające. *Biel. Św.* 185 *b.* ruchome i nieruchome, bewegliche und unbewegliche Güter. — *Recipr.* Ruszać się, (cf. [illegible]; sich bewegen, sich rühren, von einem Ort zum andern. Wszelka rzecz, która się rusza, z miejsca na miejsce, musi opuszczać ono miejsce, z którego się rusza albo odchodzi. *Karnk. Kat.* 182. To jest tylko wiecznėm, co własną rusza się mocą. *Zab.* 2, 53. *Alb.* Ile razy rzecz jaka się rusza, tyle razy odmienia swoje położenie. *Rog. Doś.* 2, 1. Ciasto się rusza wzgórę. *Cresc.* 133. (der Teig geht auf). Ruszyć się zkąd, ruszyć zkąd, dokąd *neutr.*, porzucać jakie miejsce, wybrać się; von einem Orte aufbrechen, wohin aufbrechen, sich aufmachen. Ruszyliśmy się do kościoła. *Kras. Pod.* 2, 72. Ruszyła się izba poselska do senatu. *Dyar. Grod.* 19. Gdy się obóz ruszyć ma, tedy przodkiem działa, prochy mają się naprzód z obozu ruszyć. *Tarn. Ust.* 301. Po śmierci ojca, ruszył się Abraham z Haran, i przyszedł do ziemi Chananejskiej. *Sk. Żyw.* 200. Najcięższej się z miejsca ruszyć. *Cn. Ad.* 1275. (wybrać się z domu najtrudniej). Sama się nigdy nie ruszę. *Teat.* 30, 7. nie wychylam się. — *Transl.* Jakie strumienie krwi z każdéj rany musiały się ruszyć. *Groch. W.* 191. (wypływać, runąć, lunąć, herausströmen). Szyper od pala ruszył. *Ossol. Str.* 7. (odbił od lądu, ablanden, vom Ufer abstoßen). Rusza flota, żagle się podnoszą nadęte. *Bardz. Trag.* 238. Z Kujaw ruszył regiment na Ukrainę. *Teat.* 24, 160. Było co widzieć, kiedy się sprawione Obadwa wojska ku sobie ruszały. *P. Kchan. Jer.* 534. Dobry jest kaznodzieja i porusza zgoła, Jak pocznie kazać, zaraz lud ruszy z kościoła. *Kchow. Fr.* 56. — Ruszaj = machaj, żywo, [illegible] raz po raz krzyknął na fornala: ruszaj, ruszaj! *Ossol. Str.* 3, *Boh.* hybey! Ruszać koniem, rozwierać konia, rozpuszczać. *Cn. Th.* 960. [illegible]. Pilna sprawa, trzeba się ruszać. *Cn. Th.* 699. (uwinąć się). Ruszanie, ruszenie, ruszenie czego, ruszenie się, [illegible] nje; *Vind.* sgibanje, srufhenje, gorspod, spadek; *Croat.* kretanye; *Slav.* lulanie, (cf. lulać); *Ross.* зыбленie; *Eccl.* движенie, двизанie. Bez ruszania niemasz żadnego kunsztu, żadnéj przemiany. *Pilch. Sen. list.* 2, 77. — §. [illegible]. Ku obronie ojczyzny służyło dawniej zwołanie obywatelów, co pospolitym ruszeniem zwano, iż każdy osiadły obywatel musiał ruszać się z domu, siadać na koń i jechać na nieprzyjaciela. *Papr. W.* 2, 158. Starostowie swywolnych hamować mają ruszeniem powiatów. *Vol. Leg.* 3, 25. Nikanor miał, ruszenie uczyniwszy, ciągnąć do żydowskiej ziemi, a spustoszyć ją ogniem i [illegible] kilka tysięcy ludu, ruszył wojnę przeciw żydom. *Radz.* [illegible] fieng einen Krieg an). Jehowa ruszył przeciwko nim króla Chasdymskiego. *Budn.* 2 *Chron.* 36, 17, (*ob.* Ruszyć, oburzyć). — §. *Jurid.* Ruszać do wyższego sądu, apelo- [illegible] die Appellation. *Herb. Stat.* 33. Publikola prawo wolnego od konsulów do ludu ruszenia postanowił. *Faliss. Fl.* 17. Komisarze granice kończyć powinni, nic dbając nic o to, choćby strona przeciwko temu mówiła, abo ruszała i apelowała. *Herb. Stat.* 74. Od bożego sądu nikt na trybunał i na sejm nie ruszy. *Paszk. Dz.* 115. — *Cum. Accus.* Ruszać kogo, dalej go zapozywać; einen noch weiter vorladen, noch vor ein höheres Gericht ziehen. Strona, przeciwko któréj uczynion był dekret, w te słowa niech uczyni ruszenie: panie sędzio, tego skazania, jako niesprawiedliwego za prawo nie przyjmuje: ale cię ruszam na wieca abo na sejm walny. *Herb. Stat.* 502. Posłowie do przyszłego synodu sprawę tę ruszyli; *provocarunt. Krom.* 481. Testament przed prawem ziemskim

uczyniony, u sądu duchownego nie będzie miał miejsca; ale może go kto o to ruszać prawem duchownym. *Herb. Stat.* 158. Sędzia grodzki nie ma być ruszon do starosty, ale na sejm. *Tar. Ust.* 27. (apelacya od niego idzie ma do sejmu). — §. Ruszać co, czego, ruszać czym, na tymże miejscu zostawując [illegible]; [illegible] in Bewegung [illegible]. Ruszać [illegible] co- [illegible] Na te słowa jego ruszył głowy [illegible] 12. Głową [illegible] 101 [illegible], den Kopf [illegible]; [illegible] Człowiek [illegible]; wszystko opięto, ręką ani nogą ruszyć nie można. *Teat.* 27. [illegible] 12. [illegible] *Teat.* 10. [illegible] [illegible] — [illegible] nie ruszaj się. *Teat.* 26 [illegible], 118. Na te słowa [illegible] głowę, nic nie mówi, siedzi, ani się rusza. *Stas. Num.* 1, 162. — [illegible] natężać, z natężeniem używać; den Kopf ꝛc. anstrengen, [illegible] Gdybyś głową ruszył, [illegible] ten węzeł rozwiązała. *Past. Fid.* 101. Ruszyłeś głową, jak [illegible] 61. [illegible] ruszyć. *Zab.* 12, 84. Ruszali konceptem, jak martwe [illegible] *Mon.* 71 [illegible] po rozum). W dworach rozumem żyją, dobrze tam potrzeba głową ruszać. *Gaw. Siel.* 356. Kłama, bredzi, fałszuje, mózgiem rusza, gdzie czuje co oberwać. *Klon. Wor.* 36. Rozumem ruszył, jak kurta ogonem. *Pim. Kam.* 65; jak koza ogonem. *ib.* 237. Ruszał rozumu, [illegible] *Jer.* 90. To nie pomoże, fortelu innego Zażyję, ruszę dowcipniéj chytrości. *Past. Fid.* 40. Wszyscy ruszcie sił, przeciw takiéj niezbożności. *Groch. W.* 206. seine Kräfte aufbieten. Wszystkich środków rusza. *Zab.* 15 [illegible] rusza go, wzrusza, nie zostawuje go obojętnym, zimnym; [illegible] *Alf.* 290. Pieniądze kogo nie ruszają! *Kosz. Cyc.* 128. Gdy to usłyszał, rozgniewał się bardzo, i był bardzo zruszony. 1 *Leop.* 2 *Ezdr.* 4, 1. Rusza też gniew i bogi. *Otw. Ow.* 313 (jątrzy, oburza). Zruszył lud, naucza[illegible] burzył, poduszczył). Wielkie zruszenie stało się na mo[illegible] grad, na łyskanie Nie dba, grom go nic i piorun nie rusz[illegible] prośbą ruszyć i Hirkańskie lasy. *Morszt.* 78. Ruszył się tym [illegible] swym [illegible] 1165 [illegible] jednak [illegible] 120 [illegible] — Jeśliby sama pobożność chrześciańska do téj wyprawy na poganina was nie ruszyła, niechże wżdy przynajmniéj ruszy sława. *Janusz. Pos.* C 3 *b.* (nakłoni, skłoni). — *Similiter*: Rusza mię choroba, nagaba mię choroba. *Cn. Th.* 960. eine Krankheit sicht mich an. Rusza mię trucizna, lekarstwo, albo ruszyło, sprawiło, [illegible] *Cn. Th.* 960. [illegible], das Gift oder die Arzeney wirkt. Purgacyą czyni jaka rzecz, rusza, stolce czyni. *Cn. Th.* 901. — Powietrze, paraliż, [illegible] der Schlag hat ihn gerührt. Gdy się rozgniewał, ruszyło go powietrze, i w kilka dni umarł. *Biel.* 276. Powietrzem ruszony. [illegible] — [illegible] dach, a gdy go już ruszyło wino, kazał przynieść na[illegible] da der Wein auf ihn wirkte, [illegible] Kopf stieg.

RUSZYCIEL, a, *m*, który co porusza; *Boh.* rušitel; *Sorab.* 1. hibař, hnuyiczeř; *Vind.* srushovez, spojavez; *Eccl.* двизатель, der Rührer, Beweger, in Bewegung Setzer. [illegible] Wszechmocną ręką bieżne krańce nakręciła. *Przyb. Milt.* 228.

Pochodz. sub nomine: *ruch*.

RUTA, y, *ż.*, RUTKA, i, *ż.*; *Boh.* ruta, rauta; *Sorab.* 1. *et Sorab.* 2. ruta; *Carn.* rutiza, wajnruteza, bajnruteza; *Vind.* rutiza, ruta; *Croat.* rùta; *Hung.* ruta; *Slav.* rutica; *Ross.* рута, [illegible] die Raute; [illegible] *Sorab.* 1. murska ruta, panny Maryi włoski). Ruta górna, *ob.* Hojnorostka, Hermelraute. *Syr.* 550. Ruta kozia, [illegible] gestrabina. Ruta polna, (*Boh.* rutka; *Bosn.* rusno zelje). [illegible] Ruta albo rutka ptasza. *Kluk. Dykc.* 3, 110, *fumaria montana* [illegible]

[illegible] Alexander *rodgieser* wiele mi złego wyrządził, niech odda [illegible] [co miedź sprawuje. 1 *Leop.* kotlarz. 3 *Leop.* mosiężnik. [illegible]

RUŻ, u, *m.*, z *Franc.*, rumienidło, rothe Schminke, Rouge. Ruż wszystkie prawie damy kładą na twarz, aby były brzydsze i prędzéj się zestarzały. *Kraj. Pod.* 110. RUŻOWAĆ się [illegible] *Ross.* румяниться, sich roth schminken. Kobiety zwykły się różować. *Teat.* 22, 52.

RUŻA, *ob.* Róża, imię białogłowskie.

*RUZWORM, imię własne, n. p. Do Ruzworma. Ruzwormie, twej powagi waga tyle może, Ile więc statku w zadku bywa po senesie. *Kchow. Fr.* 129; *forsan* roztrzepaniec.

R W.

RWAĆ, rwał, rwie *cz. dok.*; *Boh.* rwati; *Sorab.* 1. rwacž, rwał, rwem, rwu, rujem, ruja; *Vind.* ruvati; *Carn.* ruvâti, rujem, arvam, arujem, rujem se *luctor*, *agonizo*; *Bosn.* rrivatise, boritise *luctari*, rrivati jedan grad *oppugnare*; *Rag.* arvatti (*ob.* Arwan, porwan), arvattise *luctari*; *Dal.* arvatisee; *Slav.* hêrvatise; *Ross.* рвать, (cf. рветь, рвать, вырвать rzygać, zwracać; рвань cybant, łamana; cf. *Germ.* raffen, raufen, rupfen; *Hebr.* [illegible] *collegit*; *Chald.* [illegible] *carpsit*; *Graec.* ῥίω, ἐρύω; *Lat.* rapio, cf. *Pol.* grabić; cf. *Gall.* raffer; *Angl.* reap; *Ital.* baraffa (zadebka) — Rwać włosy, rwać kogo za włosy, targać, (*Carn.* tesati, teshém; *Croat.* vjagnuti; *Ross.* теребить, теребью, cf. trzebić; bey den Haaren ziehen, die Haare raufen, zausen. Matka mojej żony dyabłu się godzi, a żona dwóm; i za łeb mię rwą i za mieszek. *Dmoch. J.* Opowiadają mu, jak syn stracił życie; za każdym słowem rwie włosy, łzy leje. *Zab.* 14, 452. *Szym.*, (cf. ujmuje się za głowę, załamuje ręce). Jęczał i rwał włos siwy ręką mełtośną. *Dmoch. Il.* 2, 262. Wdowy po śmierci męża rwą włosy, szlochają.... *Teat.* 28, 153. — W tym na burego wilka wpadają, rwie go chart morąg, on zębem kłapie. *Zab.* 9, 346. *Zabł.* (szarpie go, targa go; er reißt ihn herum, reißt sich mit ihm herum). Niechże go też dyabli rwą, biorą w ostatki. *Teat.* 43. *c*, 18. [illegible] — §. Zęby rwać; *Vind.* [illegible] tergati. Die Zähne reißen, ausreißen. *Perz. Cyr.* 2, 191. Kruczy dziob, [illegible] do zębów rwania. *Perz. Cyr.* 2, 191. — [illegible] woda brzegi rwie. [illegible] 22. [illegible], ausreißen, ausspühlen. *Teat.* 6, 17. Strumień niech nie rwie gruntu rodzajnego. *Bard. Trag.* 49. — §. Rwać owoc, kwiatki = obrywać; *Vind.* tergati, odtergati, smekniti, [illegible], pobirati, [illegible]; abreißen, raufen, abreißen. Kwiatki rwać. *Teat.* 16. *b*, 17. (szczykać, urywać). Rwane owoce trwalsze niż trzęsione. [illegible] 75. — §. Rwać co = rozrywać, rozszarpać, roztargać; zerreißen, entzwey reißen. Trudności, których nie mogli rozwiązać, gwałtem rwali. *Kłok. Turk.* 132. Anioł rączym lotem Obłok i wiatry rwie nieukrocone. *P. Kchan. Jer.* 5. Bracia sami z sobą walcząc, narodu swego rwali; *distrahebant. Krom.* 151. Konstytucya była, aby król, chociażby rwał kilku nieprzyjaciół razem, nigdy wojska swego nie rwał, ale aby spólnie ze wszystką szlachtą nieprzyjacielowi z osobna każdemu odpierał. *Biel.* 298. Nie da sobie rwać rękawu, *ob.* Rękaw. Z śmiechu boki rwać, pękać się, vor Lachen bersten. Takie prawił historye, że boki rwać trzeba było. *Teat.* 21, 172. Z czego pospólstwo boki rwie, mądry takowym Człowiek gardzi widokiem.... *Dmoch. Szt. R.* 77. — *Similiter:* Ta twoja układność i przyjemność mowy serce rwie człowiekowi. *Boh. Kom.* 3, 31. przenika, sie bricht einem das Herz, bricht aus Herz. — *Pass.* Rwać się = zrywać się, rozrywać się, pękać się; zerreißen *neutr.*, in Stücke zerfallen, zerreißen, sich zerschlagen. Rwą się żyły, krew broczy. *Kchow. Roż.* 44. Padały się, jako struny, żyły Stargane gwoździami, i święte się ciało Za ciężkich młotów uderzeniem rwało. *Odym. Św.* 2, *H h* 4. Tygle te w mocnym rwały się ogniu. *Torz. Skł.* 66. (pękały, padały się). Miłość uprzykrzona rwie się, słabieje i kona. *Teat.* 6, 48. Och twojej struny (u gitary) zerwanie uczy mnie, jak się na świecie, Rwie przyjaźń, rwie i kochanie; Cóż stałego będzie przecię? *N. Pam.* 1805, 52. *p.* 126. Jak nam się szczęście rwało, tak powraca w karby. *Teat.* 43. *b*, 78. Tą powieścią rwie się dusza jego. *Zab.* 15, 78. (serce mu się kraje). Niech się rwą w nim kiszki. *Teat.* 43. *c*, 52. *Wyb.* Testament rwie się i wniwecz obraca z tych przyczyn.... *Sax. Tyt.* 165. — *Recipr.* Rwać się do czego = porywać się, rzucać się; zu etwas hinstürzen, sich über etwas hinstürzen, sich lendś darüber herwerfen. Gdzie bezpamiętni Grekowie się rwiecie! *Chrośc. Ow.* 183; (*quo ruitis*). Na te słowa krzyknąwszy, rwą się do broni. *Stas. Num.* 2, 52. W zgromadzeniu nie rwij się pierwszy do mówienia. *Mon.* 76, 169. Serce moje samo się w tę niewolę rwało. *Teat.* 16, 14. Wół do wołu, koń do konia rwie się. *Bratk. Q* 4 *b.* W każdym przedsięwzięciu gorliwi, rwą się w początku do wszystkiego, a pierwszą trudnością zrażeni, stygną nagle. *Stas. Num.* 2, 193. On co teraz rwie się Dźwigać byka, komora potym nie uniesie. *Min. Ryt.* 1, 284. Nie masz przyczyny, rwać się nad możność swoje. *Mon.* 71, 504. RWACZ, *a*, *m.*; *Lat.* [illegible]; *Bosn.* rrivaç, koji se rrive za obaliti druga; *Rag.* arvalaz *luctator*. RWETES, RWENTES, RWANTES, (*Tr.*), szarpanina, [illegible]. Boh. rwanice, rwačka. Gdy chcesz mieć komedyą, pojrzyj kiedy jędzą, Jakie rwentesy i jaki hałas, szarpanina. *Opal. Sat.* 54. Wrzask, hałas, rwetes, po wszystkich kątach. *Teat.* 19. *b*, 27. Tu rozgardyas, rwetes, kto tylko w dom wpadnie kradnie. *Zab.* 8, 94. *Treb.* Dziedzice za klucze rwetes do szkatuły. *Zab.* 9, 66. *Iżyck.*

Pochodz. *rywać*; *dorwać*, *dorywać*, *doryweczy*, *w dorywczą*, *narwać*, *oberwać*, *obrywać*, *obrywka*, *oderwać*, *odrywać*, *poderwać*, *podrywać*, *porwać*, *porywać*, *porywczy*, *porywczość*, *przerwa*, *przerwać*, *przerywać*, *przyrwać*, *przyrywać*, *rozrywać*, *rozrywka*, *urwać*, *urywać*, *urwa*, *werwać*, *wrywać*, *wyrwać*, *wyrywać*, *zerwać*, *zrywać*, [illegible] §. — [illegible] — [illegible] — §. [illegible]

R Y.

RYBA, y, *ż.*; (*Boh.* ryba, rybica; *Slov.* riba; *Sorab.* 1. ryba, rába; *Sorab.* 2. riba, ribba; *Carn. et Vind.* rbia; *Croat.* riba; *Bosn. et Rag.* ribba; *Slav.* riba, ribba; *Ross.* рыба, cf. *Germ.* reiben); 1) der Fisch. Serce u ryb ma tylko jednę komorkę i jedno uszko; krew jest czerwona, zimna; oddychają skrzelami. *Kluk. Zw.* 3, 81. Dwie rybie. *W. Post. W.* 185. (*dualis*). Skrzelonosza ryba. *Otw. Ow.* 552. Ryby sprawiać, płatać, skrobać, czesać, czeżować *qu. v.* — Białe ryby u rybaka są: leszcz, rapa, certa, kiełb, płotka, jazgar, oklej, sum. *Magier. Mskr.*, *Ross.* рапуха, рапушка. Pewny gatunek ryb, *Carn.* zimkla; *Ross.* кайко. *Ross.* частковая рыба, ryba, która się poławia siecią z przestronemi okami,

n. p. szczupak, karp' etc.). Ryba beble, pluska ogonem. *Dudz.* 21. Ryb przechód z miejsca na miejsce *Carn.* urfar. Ryba bez wody nie trwa. *Cn. Ad.* 1014. Jak ryba bez wody, ja bez ciebie. *Cn. Ad.* 293. Do świeckich błażeństw, jak ryba do wody; do pacierza leniwi. *Sk. Kaz.* 91. Kto chce ryby jeść, musi się zmoczyć. *Żegl. Ad.* 45. (bez prace nie będą kołacze). Tam są ryby, gdzie się ich najmniej spodziewasz. *Rys. Ad.* 65. Ryby łowić. *Kosz. Cyc.* 199. Fische fangen, fischen, (*Vind.* ribé loviti, ribiti, porobiti; *Carn.* ribzhûjem; *Sorab.* 1. rebé woyu, rebaczžu; *Bosn. et Reg.* ribbati; *Croat.* ribarim, ribariti, ribe lovim). Dobrze w odmęcie ryby łowić. *Star. Zad. C.* (*Croat.* Koi love v mutnoy vode, Vszakojachkeh rib nahode). Iść na ryby, na łowy, na raki, na ptaki, na grzyby, (*ob.* Iść). Z głupim pójść na ryby. *Teat.* 51. *c*, 65, (cf. dobra Matyaszowi płotka). Zamysł miał przymuszać ryby tam, gdzie woda ciekła. *Pot. Syl.* 356. Ryby chyby; kto ma ryby, ma chyby; rybny dochód często chybia. *Cn. Ad.* 380. Chléb trawa, ryba woda, mięso potrawa. *Cn. Ad.* 61. Ryby wodniste są, według onéj dawnéj, a podobno Turskiej powieści: ryba woda, chléb trawa, mieso *wsiemu *hołowa. *Sak. Probl.* 151. Lepiéj się mają na piątkowych rybach, niż na niedzielnéj zwierzynie. *Sekl.* 13. Jedzenie ryb *Ross.* рыбоядение. Woda, w któréj ryby uwarzano *Ross.* щерба. Droższa zaprawa, niż ryba. *Zab.* 13, 335. Ważywszy na ryby, na pieprz nie ważyć. *Rys. Ad.* 72. U dyabła ryby, a pieprz u dwu. *ib.* 69. Fawor dworski, gdy rozdaje buławy, u dyabła ryby. *Opal. Sat.* 85. (już po wszystkim, wszystko przepadło). Ryba rybą, ptak ptakiem, a człowiek człowiekiem żyje. *Rys. Ad.* 60. Jako ryba rybą żywa, tak człowiek człowiekiem się wspierać ma. *Glicz. Wych. K* 5. Wielkie rybki małe żrą; *Slov.* welke ribi žeru male. — Siedział, jak niema ryba. *Zab.* 15, 264; (*Slov.* nemi gako riba; ani pisnah). Głos po obszernéj rozlega się sali, A ludzie jak nieme ryby stali. *Zab.* 15, 256. — Wszystek drżał, jak ryba. *Zab.* 15, 275. *Birk. Gł. Kon.* 70. Wylękłam się, i wszystka jak ryba zadrżała *Bardz. Trag.* 569. Zdrów jak ryba. *Teat.* 24. *c*, 44, (cf. jak byk, jak koń). *Slov. Prov.* W powetri ribi łowit, a we wodě ptáki lapat; na powietrzu ryby łowić, a w wodzie ptaki łapać; cf. na opak wszystko; *Croat. Prow.* ryba iz glave szmerdi = ryba z głowy śmierdzi, *in vulgus manant exempla regentium*, cf. jaki pan, taki kram. — *Est modus in* rybis, zamiast *in rebus*, aluzya do ryb, którémi żyd sędziego przekupił; podobnie w *Słow.* ge motus w repi. — *Fig.* W nocy ryby łowić = uryny nie trzymać, podlać się, ins Bette pissen. Pijakom się to trafia ryby w łóżku łowić. *Comp. Med.* 361. — 2) Ryby na niebie, gwiazdy, jedno z dwunastu znamion niebieskich; die Fische am Himmel, ein Himmelszeichen. *Bardz. Luk.* 165, *J. Kchan. Dz.* 9. *Macz.* Ryby w kole niebieskim zwierzęcym ostatnie miejsce trzymają, i dlatego rok kończą. *Otw. Ow.* 393. *Żebr. Zw.* 25. RYBACKI, a, ie, rybitwi, do rybaka należny; *Boh.* rybařský; *Sorab.* 1. rebaczki; *Carn.* ribshke; *Croat.* ribárszki, ribichki; *Bosn.* ribbarov; *Rag.* ribbarski; *Ross.* рыбачій, рыбацкій; *Eccl.* рыбаревъ, Fischer=. Łodki rybackie. *Bardz. Trag.* 320. Rybacka nawa *Rag.* ribbariza. — Rybackie rzemiesło = RYBACTWO, a, *n.*; *Boh.* rybářstwj; *Carn.* ribshtvu; *Vind.* ribenje, ribizhnja; *Croat.* ribaria; *Rag.* ribbarstvo, ribbarina; *Eccl.* рыбарство. Rybactwo jest jeszcze bardziéj zaniedbane w Polszcze, niżeli rolnictwo. *Mon.* 73, 776, *ob.* Rybołowstwo. RYBACZKA, i, *ż.*, koło łowienia ryb chodząca; *Boh.* rybařka; *Bosn.* ribbariça; *Croat.* ribaricza; *Vind.* ribizhinja, die Fischerinn. Jaka twarz tej rybaczki! *Zab.* 15, 189. *Teat.* 53. *b*, 85. RYBAK, a, *m.*, RYBITW, RYBOŁÓW, a, *m.*, RYBACZEK, czka, *m.*, RYBITWIK, a, *m.*, *zdrbn.*; *Boh.* rybak, rybař; *Slov.* ribár; *Sorab.* 1. rybak, rebak; *Carn.* ribzh; *Vind.* ribizhar, ribnizhar, ribizh, ribar, ribolovez; *Croat.* ribich, ribàr, ribáricz; *Bosn.* ribbar; *Slav.* ribàr; *Ross. et Eccl.* рыбакъ, рыболовъ, рыболовитель, рѣбарь; 1) łowieniem ryb się trudniący, der Fischer. Bybak musi umieć sztukę łowienia ryb. *Kluk. Zw.* 3, 239. Rybak nad Wołgą *Ross.* багрилщикъ, багачей. Rybakiem być *Boh.* rybařiti. Rybitwowie, gdy łowili, niejaki człek tonią jedne zakupił u nich. *Warg. Wal.* 116. Gdzie Ateny były, dziś tam tylko znaki, A rybitwowie swoje tam wieszają saki; One porty, gdzie kiedyś okręty stawały, Dziś się tylko rybitwom w przybytki dostały. *Stryjk. Kr.* Rybitwy tam po skałach nad morzem mieszkają. *Zbil. Dr. E* 1. Rybitwy wyszedłszy z łodzi, płókali sieci swoje. *Sk. Kaz.* 303. Rybołów. *Sk. Dz.* 210. *Klon. Wor.* 75. Nierychły rybitw mądry, aż się zakłówszy. *Cziach. Prz.* 91, (cf. po szkodzie mądry). Bóg przez kilku rybitwików słowo swoje po świecie rozszerzyć raczył. *Żarn. Post.* 3, 87 *b.* — 2) Rybak, rybi przekupień. *Cn. Th.* 962, *Croat.* ribar, der Fischhändler. — 3) Rybaki, miejsce, gdzie rybitwi mieszkają, *Slov.* ribáreň, ribárňa; mianowicie okolica w Warszawie i Krakowie nad Wisłą, Fischerwohnungen, Fischerey. Nie mam swej stancyi, na starej szkucie pod rybakami mieszkam. *Teat.* 30. *b*, 91. — (*RYBAŁT, a, *m.*; (*Ital.* ribaldo, rubaldo *flagitiosus*); żak, psalmista, spiewak kościelny, kantor; ein Schüler, der die Psalmen singt, Psalmist, Kirchensänger, Cantor, Schulmeister. Rybałt stary z patrami i z kantorami rozmawiającemi, o delicyach spiewaków, kantorów, rybałtów i żaków; wiersze, drukowane r. 1632. Teraz z rybałtów abo z dworzan, z żołnierzów na stan duchowny idą. *Sk. Kaz.* 463. Ludzie uczone z urąganiem ryabałtami zowiemy. *Star. Ref.* 34, (cf. bakałarz). Nie lada żakowi abo rybałtowi syna swego polecić. *Glicz. Wych. L* 3 *b.* Aliści on po staremu rybałtem ze szkoły. *Weresz. Reg.* 84. Rybałt ocietny. *Smotr. Lam.* 25. *Żarn. Post.* 3, 100. W straż grodzą kraj piekła czarni rybałci. *Brud. Ost. D* 2. (czarci). *RYBAŁDYA, yi, *ż.*, psalterya, bakałarstwo; Psalmistenstelle, Schulmeisterstelle. Pożyteczniejsza jest dać na wielkie miejsca syna na nauki, niż go w miasteczku przy bakałarzu bawić, kędy się jedno na rybaldyą albo sekundanią sadzi, a o nauki nie dba. *Glicz. Wych. M* 1. RYBAŁTSKI, a, ie, od rybałta, bakałarski; Schüler=, Psalmisten=, Schulmeister=. Jego rybałtskiéj Polszczyzny na inny czas zażyjemy. *Exam.*

11.). — RYBECZKA, RYBEŃKA ob. Rybka. RYBI, ia, ie, rybny; Boh. rybi; Slov. ribi, ribaci; Croat. ribij; Ross. рыбій; od ryby, Fisch=. Rybia łuska, ość, ogon. Cn. Th. 962. Rybia tonia. Warg. Wal. 116. Pókim był w kwitnącym wieku, Sprowadzałem wyborne fuzyjki z Paryża, strzelałem w rybie oko. Nar. Dz. 3, 216. Wysypali złoto, dukat w dukat, jak rybie oko. Ossol. Str. 8. Chłopiec, gdyby rybie oko milutki. Teat. 17. c, 51. (cf. rybka, rybeńka). RYBIĆ cz. niedok., Narybić dok., qu. v., n. p. Nad rzeką karpięta i wszelaki drób łowić, a stawy tym rybić. Haur. Ek. 68. mit Fischbrut besaamen, besetzen. RYBIĘ, ięcia, n., młoda rybeczka, ein junges Fischen. Drobne rybięta. Haur. Sk. 148. Wędą w pojmanie rybięta głupie brałem. Past. Fid. 46. Żebr. Ow. 10. RYBITW, 1) ob. Rybak, der Fischer. — 2) Rybitwy, ptaki wodne, Fischaare, są u nas różne: rybołów, rybołowek etc. Kluk. Zw. 2, 323, Croat. artena. RYBITWI, ia, ie, rybacki, Fischer=. Rybitwie rzemiosło = rybołowstwo. Rybitwia łodź, rybitwi sznur. Mącz. *RYBITWINI, *RYBITWKA, i, ż., piscatrix. Mącz, rybaczka, die Fischerinn. RYBKA, RYBECZKA, RYBEŃKA, i, ż., dem., Nom. ryba, das Fischchen; Boh. rybička; Slov. ribečka, ribička; Sorab. 2. ribka; Sorab. 1. rébičžka; Vind. ribiza; Croat. ribicza; Bosn. ribbiça; Rag. ribbiza; Slav. ribica; Ross. рыбка, рыбица; Eccl. рыбочка. Tak mała rybka pływa, jak i wielka. Burl. B 3. Rybaki pojmane rybki rachują. Bardz. Trag. 320. Dwie *rybce (dual.). W. Post. W. 193. Rej Post. O 2. Nasycił ich dwiema *rybkoma (dual). W. Post. Mn. 307. Rej. Post. O 3. Zdrowa, jak rybeczka. Teat. 56. b, 60. Mała rybka rybą stanie. Jak. Baj. 129. Rybki małe, drób, drobiazg Ross. мелузга. — §. Blande: Rybko, rybeńko = serce, kochanko, kochasiu: Liebchen, Herzchen, Seele! Odchodzi tak szybko, Nie rzekłszy mi przynajmniej: duszko, serce, rybko, Bądź zdrową. Zab. Amf. 36. Coż ci to, moja rybko! Teat. 13, 5. Gdzież to idziesz, prześliczna rybeńko. Teat. 34. c, 25. Moja lubeńu, pupeczko, rybeczko. Teat. 18. b, 12. *RYBNIK, a, m.; (Boh. rybnjk, rybniště; Sorab. 1. rébnik; Sorab. 2. ribniza; Vind. ribnjk, ribnjak, riben vejar; Croat. ribnyàk; Rag. ribgnák; Slav. ribnjak, ribàrnica; Bosn. ribgák; Ross. et Eccl. прѫдъ [agger 2], прудикъ, прудокъ, прудище (cf. prąd), ровенникъ, cf. rów); (Ross. рыбникъ rybak); sadzawka, ein Fischhälter, Fischteich. Ryby chowają pod strażą w zamkniónych rybnikach. Sk. Dz. 591. Sadzawice i rybniki ku chowaniu ryb rozmaitych. Cresc. 493. RYBNY, a, e; Boh. rybny, rýbnj; Vind. Croat., Rag. et Slav. ribni; Ross. рыбный; 1) do ryb należący, Fisch=. Rybna beczka; rybne jatki, ławy. Cn. Th. 962. Faska rybna (Vind pitrich, pitrishek). Rybny targ (Vind. ribnaria, ribnu tershishe). Kość czyli ość rybna (Vind. shpiza v' ribah, ribni tern, ribja kostiza). Rybny przekupień, ob. Rybak 2). W tym mieście był Marcin kupiec rybny. Baz. Hst. 57, Croat. ribotersecz; Eccl. рыбникъ, рыбопродавецъ. Rybny handel (Croat. riboterstvo). Rybny dzień, w który ryby jedzą, jak mięsny, w który mięso. Cn. Th. Za grzech poczytają, gdyby kto w rybne dni mięso jadł. Baz. Hst. 178. Rybna nać, ob. Kocia miętka, ziele. — 2) Rybny = ryb siła mający, fischreich, Boh. porybný; Vind. riboviten, poun rib; Ross. рыбистый. Wisła, rzeka dosyć rybna, różne gatunki ryb mająca. Kluk. Zw. 3, 233. Miejsce rybne Vind. ribniza. **RYBOGONY n. p. bóbr. Klon Fl. D 4. fischschwänzig. RYBOJAD, RYBOJEDZ, a, m., ichthyophagus. Cn. Th. 962. ein Fischesser; Croat. ribojedecz; Eccl. рыбоядецъ. RYBOK, RYBOOK, a, m., kamień rybiemu oku podobny, astrobolos. Plin. 37, 9. ein dem Fischauge ähnlicher Edelstein; perła podobna do rybiego oka. Dudz. 56. *RYBOKSZTAŁTY, a, e, do ryby podobny; Eccl. рыбообразный, fischgestaltet. RYBOŁÓW, 1) ob. Rybak, rybitw, der Fischer. Mon. 75, 591. Rybołów nocny, który w łóżku ryby łowi. Haur. Sk. 344. ein Bettpisser. — 2) Rybołów ptak, vultur Baeticus; Croat. ribolovecz orël, der Fischgeyer; wielkością jastrzębia, umie sztucznie z wody chwytać i największe ryby. Kluk. Zw. 2, 364. — 3) Rybołów, larus cinereus, ptak wielkości małej gęsi. Kluk. Zw. 2, 323. die Fischmöwe. RYBOŁOWEK, wka, m., ptak, larus canus, wielkości kaczki. Kluk. Zw. 2, 325. das Fischerlein, der Rohrschwalm. RYBOŁOWNY, a, e; Ross. рыболовный; od rybołówstwa, Fischerey=, die Fischerey betreffend. Rybołowne księgi, halieutica. Cn. Th. 963. o rybołowstwie. RYBOŁOWSTWO, a, n.; Sorab. 1. lojene, lowene; Ross. рыболовство; Eccl. рыбарство, рыболовительство, рыбствованіе, удительство, (cf. wędа); der Fischfang, die Fischerey. Rybołowstwo jest zażycie sposobów zdatnych do ułowienia ryb. Kluk. Zw. 3, 240. Rybołowstwo, płodem morza, rzék i jezior zasila handel. Wyrw. Geogr. 405. Prawo rybołowstwa. Gal. Cyw. 2, 8. RYBOTRUJ, ja, m., menispermum occulus, gatunek miesięcznego ziarna z Indyi, którym ryby trują. Kluk. Dyke. 2, 117. Fischgift, eine Indianische Pflanze. *RYBOWIESZCZEK, szczka, m., wieszczący z ryb; Eccl. рыбоволхвъ, рыбовражвитель, Graec. ἰχθυομάντης, der Fischwahrsager. RYBSKO, a, n., szpetna duża ryba, ein großer häßlicher Fisch; Ross. рыбище.

Pochodz. narybić, zarybić, narybek; wieloryb.

RYĆ, rył, ryje cz. niedok., uryć dok.; (Boh. ryti, rygi, regi, drchati; (Carn. obs. ryti, ryl, ryem, ryvam trudere); Carn. pèrgam; Sorab. 2. risch; Croat. rújem, rovalszem, rulyiti; Rag. rìati, rijem; Ross. рыть, рою, Eccl. рыю; cf. Graec. ὀρύσσειν, ὀρύειν, ὀρύσσειν, ὀρύττειν; Germ. reißen, riolen, cf. Rüssel, (cf. Lat rostrum: Ross. рытвина rysa, brózda wodna, cf. raz); ziemię, ogród, winnicę ryć, kopać. Cn. Th. 964. wzkopywać, graben mit dem Spaden, die Erde umgraben. Groby ryte. Kchan. Wor. 10. Rydlikiem rzepę na polach ryją. Mącz. Swinia ziemię ryje, wühlen. Ponura świnia głęboko ziemię ryje. Cn. Ad. 895. (milczy, a złe broi; cicha woda brzegi podrywa). Kto pod kim dołek ryje, ten sam weń upadnie. 1 Leop. Eccles. 10, 7. (ob. kopać dołki). — Allegor. Tam męstwo starto, a ci co grozili, Krwią oszpeconą ziemię brodą ryli; solum tetigere mento. Hor. 1, 220. Min. et 1, 218. Kobyl. ins Gras beißen. Szczęśliwy pogardza wszystkim, aż tyran, aż mu się psie zęby będą ryły. Pot. Arg. 596? — Fig. poet. Brzoza z pośrzód muru się ryje, Aż wierzch ku górze wybije. Dar. Lot.

11. (przedziera się, drze się, drängt sich durch). Tego sekretu wydrzeć mi nie mógł, chociaż różnie zawsze ryje. *Jabł. Tel.* 207. (maca, dochodzi, nachforschen). — §. Ryć obrazy etc., rzezać obrazy, perły, dłubać, sznicerować, wyrzynać; Figuren graben, stechen, schneiden, mit dem Grabstichel ausarbeiten. Poślesz mi człowieka, któryby umiał ryć rozliczne rzezania z tymi rzemieślniki, które mam przy sobie. 1 *Leop.* 2 *Paral.* 2, 7. Ryty *Sorab.* 1. wudowpanité. Podwoje ryte z kosztownych topazów. *Tward. Wł.* 148. Grono wina do rąk Bachusa rytego *sculpti* kłaść kazał. *Sk. Dz.* 182. Żywo ryte posągi. *Pilch. Sen. list.* 125. Z złotej miednicy kazał uczynić obraz boga uryty. *Petr. Pol.* 48. Odbiegli rytych swoich obrazów. 3 *Leop.* 2 *Reg.* 5, 21. (strugałek swoich. 1 *Leop.*). Coż jeszcze u niego rytego srebra? *coelati argenti? Siem. Cyc.* 150. Mapy ryte. *Mon.* 65, 477. — *Fig.* Wszystkie łaski jego w sercu ryte chował. *Grech. W.* 545. im Herzen eingegraben.

Pochodz. *doryć*, *naryć*, *obryć*, *poryć*, *przeryć*, *rozryć*; *rylec*, *rydel*, *rydlik*, *rycina*; *wryć*, *wyryć*, *zaryć*. — §. *rychły*, *rychło*.

RYCERKA, i, ż., bohaterzyca, eine Ritterinn, Heldinn; *Sorab.* 1. rèczerina. — §. Rycerka orderu jakiego, eine Ordensritterinn, Ordensdame. *Tr.*, *ob.* Kawalerka. RYCERSKI, a, ie; *Boh.* rytiřski; *Slov.* regtarsky; *Sorab.* 1. rěczerski; *Sorab.* 2. rittarski; *Carn.* wytéski; *Vind.* viteshni, viteshen, viteski, viteshki, junashki, (cf. *witezny, zwyciężny, cf. junak); *Croat.* vitèski; *Hung.* vitezi; *Rag.* viteseki; *Ross.* рыцарскій, витязевъ; bohaterski, heldenmüthig. Wyzwać z śmiercі swych towarzyszów, rycerskie jest dzieło. *Jabł.* [illegible] *I.* 2, 168. Bolesław pan rycerski i sławę kochający. *Nar. Hst.* 3, 97. — Rycersko *adverb.*, po rycersku; *Ecel.* храбърки, храбро, сильно, heldenmüthig, ritterlich. Broniąc mężnie i rycersko umiał władnąć. *Archel. praef.* W polu rycersko się stawili. *Warg. Wal.* 63. Rycersko wręcz się potkać chcieli. *Weresz. Pob. C* 3 b. — §. Rycerski n. p. stan żołnierski, der Ritterstand. Czego prawem poskromić nie możem, żołnierza zbieramy, i stan rycerski stanowimy, aby gwałt gwałtem odpędzać. *Sar. Bęc.* 9. Opisawszy [illegible], rycersko z Maurami walczą. [illegible] *Lac.* 16. Rycerski stan z wszystka szlachta, która nie w senacie umieszczona. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 156. der Ritterstand, Adelstand, im Gegensatz der Senatoren. Rycerskie prawo uczy postępki wszystkie i fortele około bitwy w szrankach. *Gorn. Dw.* 50. Szkoła rycerska w Warszawie, die Ritterschule, dla wychowania szlacheckiej młodzi i sposobienia jej do usług ojczyznie w radzie i boju, Stanisław August założył. *Vol. Leg.* 7, 462. Każdy trafił na równego, z którymby mógł po rycersku oraz i po królewsku wojować. *Ustrz. Kras.* 2, 378. — §. Rycerski, orderowy, kawalerski; Ordens-, Ritter-; *Ross.* кавалерскій. Rycerska dostojność bywa nabywana zasługami przeciw Rzpltej i też pewnemi ceremoniami. *Modrz. Baz.* 303. RYCERSTWO, a, *n.*; *Boh.* rytiřstwj; *Vind.* viteshnia, viteshnost, viteshnistvu, viteshtvu; *Rag.* vitesetvo; *Croat.* vitèstvo; *Ross.* рыцарство; stanu szlachetnego zacność, szlachta, stan rycerski. *Wyrw. Geogr.* 338. der Adel, der Ritterstand. — §. *Collect.* Rycerstwo, *Boh.* ritiřstwo = rycerze, die Ritter. Nazajutrz po tej bitwie rycerstwo darował. *Warg. Wal.* 26. Chrzęszczenie pompy i rycerstwa jego, trzęsienie wozów jego. 1 *Leop. Jer.* 47, 3. (wojenników jego. 3 *Leop.*). Rycerstwo dosyć ma na zwycięeniu czy położeniu życia za dobro panującego lub narodu. *Mon.* 73, 455. — §. Służyli rycerstwu niebieskiemu. 1 *Leop. Act.* 7, 42. (czcili gwiazdy, słońce). — §. Rycerstwo, kawalerstwo, n. p. Pasowanie na kawalerstwo, na rycerstwo. *Wyrw. Geogr.* 338. Orden, Ritterorden. — §. Rycerstwo, życie rycerskie, żołnierskie, żołnierka, żołdowanie, żołnierski chléb; Soldatenleben. Jeśliby syn jedyny pojechał po rycerstwie, a w niebytności jego, ociecby umarł .... *Stat. Lit.* 77. Oręże rycerstwa naszego nie są cielesne. 1 *Leop. Hier.* 3. (broń naszego żołnierstwa. 3 *Leop.*). RYCERZ, a, *m.*, z *Niem.* der Ritter, (cf. rajtar); *Boh. et Slov.* rytiř; *Sorab.* 1. rèczeřa; *Sorab.* 2. rittař, rischař; *Vind.* jesdazh, konjanik, fhlahtnik, gablir, vitesh, fhlatni jesdjak, vites (cf. *wyteżny, zwycięzki), junak, jénak, (cf. junak); *Croat.* konyanik (*ob.* Konny), vitez, junak; *Dal.* konik, vitez; *Hung.* vitez, lovagos; *Carn.* vytés; *Rag.* vitéz; *Ross.* рыцарь, витязь, сильникъ, храбрецъ, (*ob.* Silny, chrobry); żołnierz konny szlacheckiego stanu, ein adlicher Soldat, ein berittner Krieger. Żołnierz od żołdu zwan; ale rycerz swojej Rzpltej broni sumptem tym, który ma z majętności swej. *Sax. Porz.* 15. — §. Rycerz, walecznik, bohatyr; ein tapferer Ritter, ein Held. Jedno to powinno u nas znaczyć, być rycerzem, co szlachcicem. *Leszcz. Gł.* 55. Nie każdy to jest rycerzem, Pod zbroją abo pancerzem. *Jak. Baj.* 274. Lepszy rycerz, niż panosza. *Modrz. Baz.* 304. Co mi za rycerz, choć kto wojska gromi, Kiedy go lada dziewczysko uskromi. *Zab.* 15. 225. Niezwyciężeni Bachusa rycerze. *Mon.* 64, 94. — §. Rycerz, kawaler orderowy, ein Ordensritter. Rycerze pasowani, orderowi. *Wyrw. Geogr.* 338. — §. W szachach po rochu rycerz stoi, Który w trzeci rząd zakoliwszy wpada, Ale na inszej coraz barwie siada. *J. Kchan. Dz.* 86. skoczek, der Springer im Schachspiele. RYCERZOWAĆ *med. cont.*, rycerską czyli żołnierską służyć, żołdować, Ritter-, oder Soldatendienste thun. Młodź pod chorągwią Wenery rycerzuje, t. j. rada się pęta miłością, [illegible] *Mon.*

*RYCHFOWAĆ, *ob.* Refować, Réfa.

*RYCHLA, RYKLA, RYTLA, i, *ż.*, Rychle są krosty czerwone. *Syr.* 552. ein rother Ausschlag, der laufende Hund. Ruta jest lekarstwem do wypędzenia rychlów zewnątrz. *Syr.* 532. Rykle abo rytle, t. j. czerwone *blachy po ciele. *Syr.* 1071.

RYCHŁO *adverb.*, RYCHLÉJ *Comp.*; (*Boh.* rychle, brzce, brzy, brzo, *Comp.* dřjw, (cf. *drzewiej); *Slov.* richłe; *Sorab.* 2. szkerrej, (cf. skórzéj, skoro); *Carn.* kmalu, sgodej, sgudej; *Vind.* sguda, sagoda, pergodi, (cf. gody, godzina); *Dal.* vdilye; *Croat.* pervlye); prędko, bardzo za wczasu; geschwind, bald, sehr zeitig. Prędko *de motu potissimum usurpatur*; rychło *de tempore. Cn. Th.* 820. Rychło, tudzież, zaraz, jak pióro opalił; na jednéj no-

dze stojąc. *Cn. Ad.* 1015. Już to nie rychło. *Żegl. Ad.* 106. *Teat.* 22, 147. Kto nie rychło chodzi, ten sobie szkodzi. *Rys. Ad.* 22. (nie wczas, po obiedzie łyżka). Dwa razy dał, ten kto rychło daje. *Prot. Jał.* 7; (*bis dat, qui cito dat*). Dwa kroć dawa, kto rychło dawa. *Kosz. Lor.* 114 *b.* Już daleko w noc; boję się, ażeby nie było za nierychło. *Teat.* 33. *b*, 63. (za pozno, zu spät). Nie czas tego jeszcze, rychło to nazbyt. *Cn. Ad.* 562. Nierychło *szedziwy myśli być cnotliwy. *Cn. Ad.* 642. Młody rychło umrzeć może, stary długo żyć nie może. *Cn. Ad.* 509. Nie tak rychło do dobrego przywieść się ludzie dadzą, jako rychło zepsować się grzechem dopuszczą. *Sk. Żyw.* 1, 56. Kto się rychło źle zbogaci, wszystko rychło źle utraci. *Cn. Ad.* 398. (złe nabycie, prędkie odbycie). Bóg nierychło, ale dobrze karze. *Żegl. Ad.* 19. Na chromym koniu pomsta jedzie, ale tym cięższa, im nierychlej przyjdzie. *Kchow. Roż.* 107. (im poźniej). Rychlej, niż się goła splecie. *Cn. Ad.* 1015. co rychlej, jak najrychlej, jak najprędzéj, aufs geschwindeste. Najrychlej się dobry w pychę uniesie, jezli stróżem dobrym sobie nie będzie. *Sk. Kaz.* 352. Rychlejby wydarł broń najmężniejszemu, niż grosz skąpemu. *Groch. W.* 565 (prędzej, [illegible]; eher, leichter). Panowie czasem łaskawi są na te ludzie, które samiż znają być *rychléj niełaski godne. *Gorn. Dw.* 22. (raczéj, vielmehr, weit eher). Szlachectwo rychléj jest ku chłubie naszym przodkom, niż nam samym. *Gorn. Dw.* 20. (prędzéj, raczej). — W rychle = rychło, prędko, za wczasu, bald. Poprawę mu w rychle obiecał. *Groch. W.* 251. Przecię się potym w rychle ośmieli. *P. Kchan. Orl.* 1, 59. W rychle najdowali się u patryarchów domowe bożki, w rychle u Izraelczyków byli czynieni cielcowie, w rychle u poganów zawikłana stała się znajomość boga prawego. *Gil. Kaz. A a* 3. W rychle z świata tego Do ojca mego i ojca waszego Wstępuję. *Odym. Św.* 2 *M m.* — §. *Ellipt.* Czeka w przedpokoju, rychło go zawołają. *Kras. Pod.* 2, 55. jak rychło, jak prędko, czy prędko; wie bald, oder ob man ihn bald vornehmen wird. RYCHLEĆ *neutr. niedok.*, śpieszyć się, rychłym być; geschwind seyn, herbey eilen. Patrz na szczęśliwość, która im bardziej rychleje, Tym bardziej skraca ciemne tego życia dzieje. *Przyb. Ab.* 221. RYCHŁOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* rychlost, hbitost; *Sorab.* rychlost; *Dal.* latrozt, (cf. chytrość); (*Ross.* рыхлость pulchność; (*E*[illegible] rych; wczesność, prędkość, die Geschwindigkeit. Na rychłości możesz i z prostej wody ocet robić, aczkolwiek nie będzie tak dobry, jak z wina. *Cresc.* 362. (na prędce). Tygrys podchodzi inne zwierzęta rychłością. *Rej. Zw.* 67 *b.* (raźnością, szybkością). Nierychłość z wolna idąc, kroki łamie. *Mon.* 71, 519. RYCHŁY, a, e, RYCHLUCHNY *intensiv.*; (*Boh.* rychlý, brzký, (cf. *barzy), hbity, cf. kibitny; *Dal.* hittar, (cf. chytry); *Slov.* richli, rychły; *Ross.* рыхлый, pulchny); wczesny, prędki; zeitig, baldig, geschwinde. Sprzątanie z pola rychłe niemały pożytek uczyni, że się wczas bydło rozpuści. *Haur. Ek.* 69. Łaska nierychła niewdzięczne dobrodziejstwo czyni. *Kosz. Lor.* 114 *b.* (dwa kroć daje, kto rychło daje). Dla nieładu nie rychłe były do obozu wyprawy. *Jabł. Buk. M* 3. Między ptaki widamy różne natury, jeden waśniwy, drugi pokorny, jeden rychły, drugi leniwy, jeden grędą, drugi inochodą. *Rej. Zw.* 67 *b.* Raczéjby ich nazwać nierychłymi *płajcami, niżli złymi. *Gorn. Sen.* 385. Bóg jest miłosierny, i nierychły ku gniewu. *Radz. Ps.* 86, 15. Jezus był rychły ku wypełnieniu woli ojca swego. *Wróbl.* 257. Bądźmy rychli ku słuchaniu, leniwi ku mówieniu. *Eraz. Jez. L l.* (prędcy, kwapliwi). Miał język ciężki i nierychły ku mówieniu. *Radz. Exod.* 4, 10. Jak bóg przemówił do mnie, niesprawniejszego i nierychlejszegom języka się stał. 1 *Leop. Exod.* 4. (powolniejszego, cięższego). Rychłą śmiercią umarł. *Gil. Post.* 308 *b.* (wczesną, zawczesną). Od żalu wielkiego, Że był oszukan, umarł czasu rychluchnego. *Papr. Koł. K* 4 *b.* Posłał król w skok listy przez posłów, którzy jechali na koniach rychłych. *Radz. Esther.* 8, 10; na prędkich koniach. *ib.* 14; (cf. *Boh.* rychlik = lokaj).

RYCHTOWAĆ, -ał, -uje *cz. niedok.*, narychtować, zrychtować *dok.*, kierować; z *Niem.*, richten, die Richtung geben, in die rechte Richtung stellen; *Croat.* popravlyati, cf. poprawić, (cf. naprawić, narządzić). Działa rychtować. *Leszcz. Class.* 89. Strzelbę wszystkę na Turki zrychtował. *Falib. C* 2. Rękę i tam i sam rychtuje. *Bardz. Trag.* 283. Wszystkie sprawy ludzkie do pewnego celu rychtują się. *Petr. Et.* 2. Ten figiel pewnie ona rychtowała. *Past. Fid.* 151. narządziła, przyrządzała, den Streich hat sie angezettelt.

*RYCHTYK *adverb.*, z *Niem.*, richtig; pewnie, ani chybi; *Vind.* [illegible], pravedno, gewis, unfehlbar. Rychtyk a rychtyk trafił w samo centrum myśli. *Mon.* 71, 322. Wyrazy jego [illegible] zgodziły się z jej [illegible]miotami. *ib.* 75, 678. Ha ha ha, mój rywal rychtyk się obwiesi. *Teat.* 22. *b*, 100. Ściskał mię, rychtyk chciał mię udusić. *Teat.* 11. 58.

RYCIE, [illegible] — b) Rycie, to co wyryto, [illegible]; [illegible] oder [illegible], der Stich; *Sorab.* 1. wudówpano. Rycie kamienia wypukłe abo rysowanego co wypukłym ryciem, jak na monecie, *anaglyphicum. Cn. Th.* 963. *relief.* Rycie wklęsłe jak na sygnetach, *diaglyphicum. ib.*, *gravure, enfoncé.* Rycie płaskie, *bas-relief.* RYCINA, y, *ż.*; *Boh.* rytina; *Eccl.* изваяніе; ryty obraz, ein gebildetes, gegrabenes, ausgehauenes Bild. Wyrzezał cheruby i powlokł złotem, rozbiwszy je po rycinach. *Budn.* 1 *Reg.* 6, 35. Nie uczynisz sobie ryciny, ani żadnego podobieństwa, które jest na niebie. *W. Exod.* 20, 4. Zhańbieni będą, którzy się kłaniają rycinom, i którzy się chełpią w obrazach swoich. *Birk. Kant. B* 2, (cf. zlicina). Domy, ryciny, obrazy, więcej niżli Rzpltą szacowaliście. *Pilch. Sall.* 96. — Rycina = kopersztych, der Kupferstich, wyobrażenie rzeczy jakiej, wyryte na blasze, potym farbą odbite na papierze. *Jak. Art.* 3, 314.

RYCWERKI, ów, *plur.*, wywerki, łamanie, strzępienie głosu, trzęsienie gardła. *Cn. Th.* 1300. *Dudz.* 36. trele w śpiewaniu. *Wład.* Triller im Singen.

1. RYCZAŁT, RYCZART, u, *m.*, *pożyczek taki, że gdy na czas kto nie odda, we dwójnasób pierwszego *poży-

czku przepada; gdy drugi raz, we dwójnasób wtórego przepadku dać ma; gdy trzeci, we dwójnasób trzeciego, i tak dalej. *Cn. Th.* 963. (*ob.* tylka suma. *Biel.* 271); *Germ.* der Rutscherzins, Jahrzins, der, wenn er nicht zur bestimmten Zeit abgetragen wird, beständig steigt. Władysław pożyczył czterdzieści tysiąc kop szerokich groszy Zygmuntowi królowi Węgierskiemu, pod zakładem ryczartu takiego, jeśli ich piérwszego roku nie wróci, tylką sumę przepadnie, wtórego roku takie dwie, trzeciego takie trzy, aż to w niezliczony poczet weszło. *Biel. Św.* 233 *b.* — *Fig.* Ze sporym ryczałtem iściznę mu wraca. *Pot. Syl.* 374. (z procentem). Mścijcie bogowie krzywdy mej ryczałtem. *Pot. Syl.* 314. (sowicie). — §. Ryczałt, ogół rzeczy, prawie toż samo, co hurt. *Czart. Mskr.* Ryczałtem co kupić, przedać. *Tr.*, *Czart. Mskr.*; *Boh.* aubrnkem, *ob.* Hurtem.

2. *RYCZAŁT, u, *m.*, ryczenie, ryk; das Gebrülle, das Brüllen. Bałwaniste fale pryskają ryczałtem, Gdy je dzieci Eola dmuch porywa gwałtem. *Przyb. Luz.* 176. Tak właśnie pęd swój toczy Aufid bykokształty, Mknąc wartkie po Apulskich nizinach ryczałty. *Hor.* 2, 289. *Kniaź.* — RYCZEĆ, ryczał, ryczy *cz. cont.*, Ryknąć *jedntl.*; *Boh.* řičeti, bučeti, bučjm, bučjwam (cf. beczeć), (řjti, řjgi *rancare*, o jeleniach, řjgno bekowisko, rykowisko jelenie, řjgen październik; gikati o osłach); *Slov.* řičjm, řwu, bučjm; *Hung.* bögök *boo*, *mugio*; *Sorab.* 1. rucž, ruju, rujem, hruyu kaž kruwa; *Lat.* rugio; *Graec.* ὠρύομαι; *Hebr.* רוע rua, *vociferatus est*, ערג arag, *rugire*, ארי ari, *leo*; *Sorab.* 2. risch, (cf. rżeć); *Bosn.* riçati, rikati, rrisgjati, resgjati kako lav (jak lew), resgjati kakoti pas *fremere, frendere* (jak pies), rrisgiati, ersgjati, resgjati kako kogn *hinnire* (jak koń, *ob.* Rżeć), rjekati, mukati, muokati kako vól *boare*, *mugire*; revati, kako magare, *rudere*, (jak osieł); *Rag.* rìkati, *Ital.* rugghiare; *Carn.* erjóvem, erjoviti, rigam, (cf. rzygać); *Vind.* rikati, erjoviti, erjoveti (jak lew); ruzhiti kaker flon, fhnerati, obfhnergati (jak słoń); mukati, tuliti, dretise, bollim, krollim (jak wół); mukat, vekat (jak krowa); *Croat.* ruchím, ruchanye, buchim, múkam; *Dal* rikam *mugio*, *ejulo*; *Ross.* рычать, рыкнуть, рыкать, ревѣть, реву, мычать, мычу; ryk wydawać, brüllen. Tak wół ryczy, jako i krowa. *Rej. Zw.* 146 *b.* Wół i osieł, gdy ryczą, przerażają uszy. *Teat.* 8. *c*, 71. Historye wyrabia, płacze, jak wół ryczy. *Teat.* 22. *b*, 79. Koń, gdy się zapali, będzie kwiczał, ryczał, wół będzie chrapał, sapał. *Weresz. Reg.* 125. Lew ryknął, a straszliwe natychmiast ryknienie Uczyniło wysokiéj skały poruszenie. *Banial. J* 2. Krowa, co bardzo ryczy, mało mléka da. *Cn. Ad.* 402. *Rys. Ad.* 28. *Kchow.* 317, cf. kto wiele mówi, mało uczyni; pies, co bardzo szczeka, nie bardzo kąsa. — §. *Transl. ad alia:* Ryczeć, brüllen, heulen. Spiżowe gardło wojny już ryczeć przestało. *Przyb. Milt.* 371. Ryczą bez odpoczynku moździerze i działa. *Zimor. Siel.* 250. Tu się nieborak, rozrzewniwszy znowu, Wsparty na stole, nie płacze, lecz ryczy. *Pot. Syl.* 74. Płaczcie, abo od żalu raczéj ryczcie. *Groch. W.* 526. Tryo basem ryknę, jak lew Afrykański. *Teat.* 53. *b*, 62.

Pochodz. *ryk*; *odryknąć*, *odrykać*, *odwrykać*, *obryczeć*; *przeryczeć*, *przyryczeć*, *zaryknąć*.

RYDEL, dla, *m.*; *Boh.* reyč, (*Etym.* ryć); *Slov.* rodowa (cf. *Germ.* Radehaue, Reuthaue), schpoda; *Sorab.* 1. spoda, (cf. szpada); *Rag.* arvallo; *Bosn.* arvalo, ascjó; *Carn.* pralza; *Ross.* копоруля, копаница, кирка, заступъ: naczynie kopnicze. *Jak. Art.* 3, 314. das Grabscheit, der Spaten. Rydle różne do kopania, jedne holenderskie, całe żelazne, drugie grabarskie drewniane, żelazem obwodzone. *Kluk. Rośl.* 1, 79. Rydle osadzają się w brzozowe trzony lub jesionowe; rydle grabarskie bywają lipowe, wierzbowe. *Kluk. Rośl.* 2, 164. Nalazłszy rydle, miejsce nieskopane w ogrodzie kopali. *Sk. Żyw.* 229. Były u niego ku dobywaniu miast długie żelaza kończate i zakrzywione, jako też motyki, rydle, grace. *Baz. Sk.* 280. — Rydel grobarza, którym groby kopie, der Todtengräberspaten. Choć grobarz rydlem zawadzi, To trupiéj głowie nie wadzi. *Comp. Med.* 801. Małżeńskie przymierze sam powinien rozcinać rydel. *Pot. Arg.* 136. (sama śmierć je powinna rozerwać). Jeno rydel a motyka, ta ich rozerwać może; *hunc nisi mors, adimet mihi nemo. Rys. Ad.* 20. Częstokroć własnym sobie rydlem dół bierzemy. *Pot. Arg.* 402. (bicz na siebie). RYDELEK, lka, *m.*, RYDLIK, a, *m.*, *dem.*, eine Handspate, ein kleiner Spaten. Rydelek mały z trzonkiem żelaznym do kopania przy sadzeniu kwiatów. *Kluk. Rośl.* 1, 79. *Marra*, rydlik ogrodny, którym ziela wykopują, albo też rzepę na polach ryją. *Mącz.* Gdyby kto chciał sosny rozmnażać, miejsce im ma zorać, albo rydlikiem jakim zkopać. *Cresc.* 465.

RYDWAN, a, *m.*, RYDWANIK, a, *m.*, *zdrobn.*, (*z Turck. A. Czart.*), *cf.* Notker reito = podróż, wóz; *Willeram* reitwagon, (Reisewagen); wóz nakryty, *currus arcuatus. Mącz.*; *arcera. ib.* ein gewölbter, gedeckter Wagen, etwa eine Landkutsche, (cf. korab'). Chciał i mnie, i konie i rydwan ze wszystkiem zagrabić. *Sak. Persp. B* 2. Chciał na swoim rydwaniku zajechać do miejsca na nocleg. *Gil. Kat.* 38. Już wozy, telegi, rydwany jadą. *Mon.* 75, 644. A to nie nasza ambonka, to jakiś osobliwy rydwan, w którym on przyjechał z rogami. *Teat.* 19, 7. — *Poet.* Kiedy Feb złotowłosy na horyzont górny Dnia trzeciego wytoczył swój rydwan poczwórny .... *Dmoch. Sąd.* 32. RYDWANISKO, a, *n.*, *contumel.*, paskudny rydwan, ein schlechter, elender Wagen, Landwagen. W rydwanisko ladajakieś wsiadł, gdy z obozu uježdżał. *Birk. Kaz. Ob. F* 2. RYDWANARZ, a, *m.*, który ludzi rydwanem wozi, der Landkutscher. *Tr.*

RYDZ, a, *m.*; *Boh.* [ryžec *Dobr.*, mylnie 2] hryznozý; *Sorab.* 1. kneži rib; *Carn.* srovka, kutmanka, zheshnove gôbe, zhesnovze; *Vind.* frouka; *Croat.* blágva, kneznicza, kralyevszka glìva, vargany; *Ross.* рыжикъ, рыжичекъ; *Germ.* der Reißker, Reiske, Brätling, Brietling, Herbstling, Förchling, Röthling, eine Art eßbarer Schwämme, *agaricus deliciosus*, gatunek bedłki, rośnie w sosnowych lasach. *Kluk. Dykc.* 1, 14. Nad piestrzyce albo smarże, jeszcze rydze lepsze. *Syr.* 1395. Lepszy rydz, niż nic. *Teat.* 55. *e*, 8. *Jabł. Ez.* 25. (lepiéj trocha, niż wcale

nie; *Slov.* lepši bol, než ně bol; *Vind.* bufhi nekai, kaker nikai). Czerwony jak rydz. *Cn. Ad.* 129. Wygląda gdyby rydz. *Teat.* 33, 12. Dziad jak rydz wygląda. *Zabł. Zab.* 61. Zdrów, gdyby rydz. *Zabł. Amf.* 44. RYDZOBRODY, a, e, rusobrody, rothbärtig. Charon rydzobrody. *Hor.* 1, 302. *Nar.* RYDZY, RYDZAWY, a, e; *Boh.* ryzy, ryšawy, (ryzý zlato *aurum obryzum*, ryzownjk płókarz złota; cf. zerzawý rdzawy, rusy); *Slov.* rjzy, ryzý *fulvus*, *badius*; *Sorab.* 1. rezwé *rufus*, rézwuzki *rufulus*; (*Carn.* erdęzh, ardęzh, *Graec.* ἐρυθρός czerwony; erjav, erjavz *rufus*; *Vind.* razh, ardezh *ruber*, erjau, erjavo = rdzawy *fuscus*; arjav', arjav'z *rufus*; *Croat.* rúsz = rydzy, russy, rigy *bajus*, *russeus*; *Dal.* ruusz, rigy; *Rag.* rijgh *rufus*, *spadix*; *Bosn.* righi *flavus*, rusi *ruber*, righja, arghja, rrighja *aerugo*); *Ross. et Eccl.* рыжъ, рыжiй; cf. rusy, rysawy, jasnocisawy; goldgelb, fuchsroth, feuerroth. Rydze złoto. 1 *Leop. Job* 28, 15 *et* 31, 24. Droższy człowiek, niżli przeczystsze rydze złoto. 1 *Leop. Jes.* 13, 12. Rydzy koń, ein Rothfuchs, brunak. *Wrtbch.*, (*Boh.* ryzy kůn, ryzka, ryzek; *Rag.* rijgh kogn; *Slav.* hallat; *Ross.* рыжечалый, рыжая лошадь, cf. побурѣлый, cf. коурка, коурый). Mąż ten jeździł na koniu rydzym. *Budn. Zach.* 1, 8. Rydza maść, rydza farba, *rydzość *Ross.* рыжесть. RYDZOWATY, a, e, — o *adverb.*: *Ross.* рыжеватый, рыжехонекъ; rusowaty, röthlich. Bach rydzowaty przy niepróżnéj kadzi. *Hor.* 2, 242.* (rubaszny). Broda rydzowata. *Pot. Arg.* 60. Charon czerstwy w starości swej i rydzowaty. *A. Kchan.* 157. Rydzowatym się stawać, *rydzowacieć, *Boh.* ryšawěti, zryšawěti, rdjti, rdjm; *Ross.* рдѣть, рдиться, рыжѣть, порыжѣть. Rydzowato uczynić *Boh.* zryšawiti. Rydzowatość *Ross.* рыжеватость. RYDZOWY, a, e, od rydzów, Reißken=. Rydzowy statek. *Cn. Th.* 964.

RYFA, *ob.* Réfa.

RYGA, i, *ż.*; (*Lat. med.* riga; *Ital.* riga; *Gall.* raye; *Pers.* rege; *Germ.* die Reihe, die Linie; *cf. Germ.* die Richte; *Slav.* riga, linial, cf. rząd, rzęd; *Eccl.* рига, князь, начальникъ, воевода). Ryga jest wiersz liczby jakiéj, od jednéj ręki ku drugiéj wypisanéj; miasto tego słowa używam prostego; wiersz abo rząd liczby. *Solsk. Geom.* 3, 79. Na rygach pisać, na podłożonych liniach, auf dem Linienblatte schreiben. Ryga do nót muzycznych pisania, składa się z pięciu linij. *Magier. Mskr.*, (*ob.* Rygować). Ryga u zecera, miejsce próżne, czyli odstępy w formie, założone kwadratami. *Magier. Mskr.* — §. W *rydze swojej co w ryzie (*ob.* Ryza), w klobach swoich, w granicach swoich; in seiner Richte, in seinen Gränzen; cf. *Ross.* обоймица, обнимальница. To jest prawda, że człowiek nędznym stać się może, Gdy z prostéj szczęścia rygi sam zboczy w bezdroże. *Przyb. Ab.* 26. RYGA, i, *ż.*, miasto, stolica ziemi Inflantskiéj. *Gwagn.* 428. die Stadt Riga, *ob.* Rygski. RYGAŁ, u, *m.*, w zecerni, niby to stół wysoki, na którym kaszta pochyło leży, w nim są przegrody na chowanie kaszt. *Magier. Mskr.*, das Regal unter dem Schriftkasten.

RYGIEL, REGIEL, gla, *m.*, zasuwka u zamku, z *Niem.* der Riegel, Nachtriegel; *Svec.* regel; *Angl.* rail; *Boh.* zawora, zaworka, (cf. zawierać, zapora); *Sorab.* 2. regel; *Sorab.* 1. rěhel, zadžewk, zapadka; *Carn.* sarinèk; *Vind.* rigl, sapuh, satika (cf. zatkać), satik, samek (cf. zamek), rigel, sarinek, sapier, saletauk, safunka; *Croat.* zaletàvka, kvàka; *Dal.* krakun, romazin; *Slav.* kljùcsanica, mandala; *Bosn.* krakun, romazin; *Ross.* задвижка, запоръ; — rygiel, zawora, zapora, *repages. Macz. Vectis,* rygiel, klamka. *Urs. Gr.* 164. Znaleziono drzwi spuszczane, jak do piwnic, po wejściu zamykające się na rygiel. *Boh. Dyab.* 2, 144. Drzwi gabinetu zamknięte na dwa rygle. *Węg. Marm.* 3, 33. Bramy wewnątrz żelaznemi ryglami założone były. *Archel.* 2, 159. Podruzgotał i połamał regle zamków jego. 1 *Leop. Lam.* 2, 9. — Rygiel, klamka, zasuwka, deka, sprężyna; części, z których się składa zamek do drzwi. *Teat.* 6. *c*, 58. — *Prov.* Już rygle zapadły. *Pot. Arg.* 491. (już klamka zapadła, już nie wczas). — Rygiel, szpona w łożu armatnym, sztuka drzewa poprzeczna, jednocząca dwie ściany łożowe jedne z drugą. *Jak. Art.* 3, 318. die Querriegel bey der Lavette. Rygiel u nóg stołowych, klin. *Cn. Th.* 961. der Keil. RYGLOWAĆ *cz. niedok.*, zaryglować *dok.*, ryglem zasunąć, riegeln, verriegeln; *Sorab.* 2. reglowasch.

RYGOWAĆ *cz. niedok.*, rygować papier, liniować go do pisania nót, po pięć linij razem, do czego służy rastrum. *Magier. Mskr.*, mit dem Rostral liniren. Rygowany papier, liniowany do pisania nót. *ib.* — §. Rygować u krawca, rzadkim ściegiem podszewkę do sukni, miejscami przeszywać. *Magier. Mskr.*, cf. fastrygować, hin und wieder anheften. RYGOWALNICA, y, *ż.*, narzędzie kościane, którym szewc robotę wygładza. *Magier. Mskr.* das Glatteisen beym Schuster, der Pelterlnochen.

RYGSKI, a, ie, od miasta Rygi, Rigaer=, Rigisch. Czterdzieści pięć purów wchodzi do łasztu Rygskiego. *Czack. Pr.* 288.

RYJ, ja, *m.*, RYJAK, a, *m.*, RYJEK, yjka, *m.*, *dem.*; *Boh.* rypák, reypak, rytec, řapek; *Sorab.* 1. świnaczé habo helfantowé pésk; *Carn.* ryvz, rivz, ryvzhèk; *Vind.* rivez, riuz, reuz, riunik, riuzhek, gobez, (cf. gęba); *Croat.* rilecz, rulyècz, (rúlyim = krząkam), herlecz, gubecz; *Dal.* rillo, brilacz, gubicza, trubicza (*ob.* Trąba), turin; *Bosn.* rillo, rilliça, trubiça, gubiça od sgivine; *Rag.* rillo, turin, gúbiza, riliciza, turìnich, trûbiciza, gubiciza, rillo slonsko = trąba słonia; *Ross.* рыло, рыльцо, хрюкало, (хрюкнуть, хрюкать krząkać), хоботъ, (рылѣ gotem k hry; *Eccl.* рылецъ łopata); *Germ.* der Rüssel, (cf. *Graec.* ὀρύσσειν, *ob.* Ryć; §. 1) pysk niektórych zwierząt śpiczasty, którym ryją, kolą, der Rüssel, z. B. eines Schweines. W Szwecyi świniom tę suchą żyłę nad ryjakiem przerzynają, na której się ryjak podnosi; a takowe świnie nigdy potym nie ryją. *Kluk. Zw.* 1, 287. Pchła ryjkiem swoim kole. *Zool.* 107. pyszczkiem. — §. 2) Ryjek, *Curculio*, rodzaj chrząszczyków bardzo szkodliwych, do którego i wołki należą. *Kluk. Zw.* 4, 58. eine Gattung sehr schädlicher Käfer. RYJE, *ob.* Ryć. RYJKOWATY, a, e, — o *adverb*, na kształt ryjka; *Ross.* рылястый, rüsselförmig. Pyszczek ryjkowaty. *Zool.* 156. RYJNY, a, e, od rycia, ryjący; grabend,

mühlend. W pokój widły się święcą i ryjne lemiesze. *Ryb. Gęśl. B* 2.

RYK, u, *m.*; *Croat.* ruchànye, múk, mukanye; *Bosn.* muok, muokanje; *Carn.* erjóvost; *Ross.* рыкъ, ревъ, ревѣніе (cf. rzewny, cf. rżeć), мыкъ, мычаніе; *Eccl.* воловый рыкъ, мыченіе, ревеніе; §. 1) ryczenie, ryknienie; das Brüllen, das Gebrülle. Głosem lwa zwyczajnym jest ryk ciągły, tak ogromny, iż ma podobieństwo do grzmotu. *Zool.* 314. Na kształt zwierzęcego beku, wycia, ryku. *Kulig. Her.* 66. Łom, grom, uciekanie, Ryk, kwik koni, i rannych pod niemi stękanie. *Tward. Wł.* 140. — *Fig.* Zkąd weź, to weź, bucz szumnie, hoc, hoc, chociaż bieda, Kwik, ryk, kap kap od oka, i grosza ci nie da. *Mon.* 70, 190. (ani groźbą, ani prośbą, ni fukiem, ni płaczem). — *Transl.* Ryk ziemi, morza = huk. *Włod.* — §. 2*) Wydarłszy mu kuszę, w łeb uderzył, mówiąc: tak chłopie nasi przodkowie rykiem bijali. *Papr. Ryc.* 28.? — (RYKLE, *ob.* Rychla). — RYKLIWY, a, e, — ie *adverb.*, ryczący, brüllend; *Eccl.* рыкательно, съ рыкомъ. Jarzmami rykliwe ciołki uciśniono. *Żebr. Ow.* 5. *Przyb. Milt.* 328. RYKNĄĆ, *ob.* Ryczeć. RYKOWISKO, a, *n.*, bekowisko, pobieganie się jelenie, die Hirschbrunst; *Boh.* řjge, (řjgi, řjti *rancare*, řigen *October*); *Carn.* listenje.

*RYKUNIA, i, *m.*, n. p. Złodzieja mają oddać urzędnikowi, ciwunowi jego abo rykuni. *Stat. Lit.* 397. (może zastępca, rękojmia, wyręczyciel).

RYLEC, lca, *m.*; *Boh.* reyl, reyč, reyček; *Vind.* resalu, resalze, dlietze, dlietu (*ob.* Dłóto), isbodalze, (cf. wybość); *Carn.* vovzhèzh; *Croat.* rilecz, (*ob.* Ryj); *Ross.* ваало, ваяло, (рылецъ łopatka); grabsztych, narzędzie sztycharskie, którym na blasze ryją. *Jak. Art.* 3, 314, *ob.* Grabsztykiel, der Grabstichel. Rylec do pisania na pugilaresach u dawnych Rzymian, *stylus*. *Pilch. Sen. łask.* 51, *Sorab.* 1. piszaczk. *RYŁO, [rodzina szlachecka w Bełskiem 2], n. p. Ożenił się Ryło: dyabeł mu po niéj było. *Rys. Ad.* 52.

RYM, u, *m.*; *Ital.* rima; *Gall.* rime; *Angl.* rime, (cf. *Graec.* ῥύμα, ῥυθμός, *ob.* Rytm); §. 1) *Germ.* der Reim, sich reimende Sylben; *Boh.* rým, reým, rytm, rownosloh; *Vind.* rim, raim, sloshik, besedni spadek, besedesloshnost, raimanje; *Rag.* ròmon, pjetnomjerje; *Ross.* риөма, стихъ, стишекъ. Rym u nas bierze się za podobne zakończenie dwóch wierszy, zawierając półtoréj jednakiéj zgłoski, inaczéj kadencyą i składem zwany. *Pir. Wym.* 266. *Kpcz. Gr.* 3, 89. Rymowi dałem pokój, choćbym ci mu pono Był niezgorzéj podołał; dość tak i bez rymu, Bo i Niemiec sam mówi: prawda, chocia nie rym. *Opal. Sat. pr.* Rym największa dzisiejszych wierszów jest ozdoba, Nie wiem, czy się wiersz komu bez rymu podoba. *Dmoch. Szt. R.* 4. Rym być może bez poezyi. *N. Pam.* 15, 365. — *Transl.* W rym = dogodnie, zgodnie, stosownie; passend, gehörig. Trudno każdemu w rym trafić. *Petr. Et.* 280, cf. w rumel, es ist schwer, einem jeden es recht zu machen. Coby wszystko nie w rym poszło, aniby dobrze było. *Glicz. Wych. J* 5. — Nie rym ci, ale stoi za nasze. *Rys. Ad.* 45. (dosyć wielkie powetowanie). — §. 2) Rym, wiersz rymowny, składna mowa, rymy = wiersze, rytmy. *Pir. Wym.* 266, (*Slov.* mluwospew, spewomluwa, spewonec, wazomluwa, speworádek, wazospew, spewohlas, spewowna; *Vind.* rajmi; *Carn.* rejmi, raja, rajsha, stih; *Ross.* стихотвореніе, ein Vers, Verse; *ob.* Rymodziéj, rymopis etc. Nie tylko mu ten rym oddacie, ale też.... *Weresz. Pob. B* 2. Małżeństwa też jedno w cnotliwą, i o któréjby żadnych rymów nie tworzono, *zaczynania nie *opiewano, aby nie staczał. *Glicz. Wych. B* 1 *b*.

RYMA, y, *ż.*, RÉMA, (*Spicz.* 97); *Boh.* ryma, z *Grecko-łac.* rheuma; cieczenie albo fluks z nosa idący. *Mącz.*, der Schnupfen; (*Oest.* das Strauchen); *Slov.* nátcha; *Hung.* nátha; *Carn.* nahod, kęvshéh; *Vind.* naszhitje, shnudla, seshki, nahod, keusheh; *Sorab.* 1. kip'awa (cf. kipieć), kripawoscž, (cf. chrypka); *Croat.* hropot, huhnyavicza, hunyavicza; *Ross.* насморкъ, (cf. smarkać się). Rymą, sapką, nieżytem, i innemi imiony, zowiemy wilgoć zbytnią z głowy płynącą. *Sienn.* 350. *Cresc.* 260. Wielka ryma mu spadła na piersi. *Wys. Aloj.* 379. Ryma, to jest zawalenie nosa. *Krup.* 5, 659. Na katar abo rymę lekarstwo. *Haur.* 447. *Petr. Ek.* 56.

1. RYMARZ, a, *m.*; *Boh.* řemenář, uzdář, (cf. uzda); *Slov.* řemenář; *Sorab.* 2. riemař; *Carn.* jermenar; *Vind.* jeremenar, erjemenar, jermenar, riemar; *Croat.* remenár (*coriarius*); *Slav.* remenár; *Ross.* ременщикъ, шорникъ, (cf. szory); koło rzemieni robiący rzemieślnik; z *Niem.* der Riemer. RYMARCZYK, a, *m.*, czeladnik rymarski, der Riemergeselle. Szewczyk, kuśnierczyk, rymarczyk, gdy się ustroi w bławaty, porzuciwszy szydło, igłę, dratew, a przywiąże się do szabli, rozumie, że szlachcic. *Mon.* 73, 578. RYMARKA, i, *ż.*; (*Boh.* řemenářka); die Riemerinn. RYMARSKI, a, ie, od rymarza Riemer=. Skóry do robót rymarskich. *Kluk. Zw.* 1, 238. Rymarskie rzemiosło = RYMARSTWO, a, *n.*; *Slav.* remenarluk; das Riemerhandwerk, die Riemerey. Król Stefan rymarstwo dobrze umiał. *Petr. Pol.* 213.

2. RYMARZ, a, *m.*, złe rymy składający, zły poeta, ein elender Reimer. Rymujesz ladajako, rym ci się źle zdarza, Rymopis być nie możesz, ujdziesz za rymarza. *Min. Ryt.* 3, 368. RYMNY, *ob.* Rymowny. **RYMOBAJ, ja, *m.*, poeta bajarz, ein fabelhafter Dichter. Lecz ja nie jestem z liczby rymobajów owych, Co płoche czynią wróżki z oblubieńców nowych. *Nar. Dz.* 1, 186. **RYMOBAJNY, a, e, poetyckołgarski, poetisch lügenhaft. Precz próżne wróżki rymobajnéj zgrai. *Nar. Dz.* 1, 210. RYMODZIEJ, ja, *m.*, RYMOPIS, a, *m.*, RYMOTWORCA, y, *m.*, twórcarym, pisorym (*Syxt. Szkl.* 204), poeta, wierszopis, der Dichter; *Boh.* rýmownjk, rytmjř; *Slov.* speworečnik, wazomluwec, spewomluwnik, wazomluwnik, weršownik, wazospewník; *Vind.* rimar, sloshikar, sloshikuvauz, pesmosnavez, rimodelauz, smislenik (cf. zmyślać), smishluvauz; *Croat.* pévecz, pesznik, (cf. pieśń); *Bosn.* pisnik, pjesnik, koji slaga pjesni; *Rag.* skladnik, (cf. składacz); *Ross.* риөмачъ, риөмотворецъ, стихотворецъ, стихоглаголатель. *Poetas suos sic vocant Poloni vocabulo angustiori; quasi dicas rythmorum scriptorem; causa est,*

quia aliud genus versuum agnoscunt nullum, praeter rythum. Cn. Th., (attamen Cochanovii Odprawa posłów Greckich, *nec non Opalenii satyrae contrarium probant; legas libellum:* o harmonii języka Polskiego). Przymówka rymodziejom. *Zab.* 6, 369. *Nar.* Febus przyjaźń swą skłonił rymodziejom. *Petr. Hor.* 2, *C* 3 *b. Zimor. Siel.* 140. Rymujesz ledajako, rym ci się źle zdarza, Rymopis być nie możesz, ujdziesz za rymarza. *Min. Ryt.* 3, 368. Poeta mię w Polszcze rymotworcy nosi. *Min. Ryt.* 3, 346. Gdy rymopis sobie podleje, Na ten czas wiersze najlepsze leje. *Cn. Ad.* 232. **RYMOMOWNY, a, e, RYMOPISKI, a, ie, RYMOTWORCZY, a, e, poetycki; *Carn.* pęsmèskè; *Ross.* стихотворческій, Dichter=, Dicht=, poetisch. I w liczbie rymopiskiéj i w myślach wysoki, Horacyusz dość gładko Polskie stawia kroki. *Zab.* 10, 226. Sztuka rymotworcza *Dmoch.* Wolność od wieków, zdaniem nieodzownym, Służy malarzom, służy rymomownym. *N. Pam.* 10, 96. (poetom). RYMOPISTWO, RYMOTWORSTWO, RYTMOPISARSTWO, RYMOPISARSTWO, a, *n.*, sztuka pisania lub robienia wierszów, die Dichtkunst; *Boh.* rytmjřstwj; *Slav.* spewoluwnost, wazmoluwnost; *Croat.* peszmoznanoszt; *Vind.* ſmiſhluvanska snanost, vmetalnost; *Ross.* стихотворство, стихотвореніе. Rymopistwo nie obejmuje całego obrazu, który się w myśli wznieca przez słowo poezya; rym być może bez poezyi, kiedy albo rzecz nie poetycka, albo nie poetyckim duchem spiewana. *Kras. Zb.* 2, 378. *Mon.* 75, 391. *N. Pam.* 15, 365. Dobrego rymopistwa rozum jest zasadą I źrzódłem i początkiem. *Kor. Hor.* 16. W rzędzie nauk ma swoje miejsce rymotworstwo. *Mon.* 64, 505. *ib.* 70, 533. Satyra, gatunek rytmopisarstwa. *Teat.* 24, 30. *Czart.* Rymopisarstwo. *Pilch. Sen. list.* 2, 3. **RYMOPŁOCHY, a, e, rymobojny, leichtsinnig dichtend. Nie jestem w rzędzie podłym rymopłochych ludzi. *Zab.* 9, 4. **RYMOPŁODY, RYMOPLOTY, RYMOTWORNY, a, e, wiersze płodzący, składający; Verse erzeugend, dichtend. Rymopłody brzęk méj lutni miękkim służy pieśniom. *Hor.* 1, 247. Rymopłody pożar. *ib.* 2, 44. *Kniaź.* Feba promień złoty Stawił mię pomiędzy szereg rymoploty, Bym z publicznego szancunku korzyścił. *Zab.* 10, 121. *Nar. Nar. Dz.* 2, 30. Natura wierszów pisania dając talent miły, chciała by wasze rymotworne pióra, Gdziekolwiek cnotę znajdziecie chwalili. *Zab.* 10, 1. Rymotworne skronie wieniec ozdabia. *Zab.* 12, 15. RYMOWAĆ, -ał, -uje, *cz. niedok.*, rym pisać, składać; *Boh.* rymugi, rytmugi, rytmati, *Vind.* rimati, rimuvati, rajmat, sloshkuvati, reimen. Nie chciéj próżno nad wierszów składaniem pracować, I nie sądź, że masz dowcip, gdy masz chęć rymować. *Dmoch. Szt. R.* 2. Rymujesz ladajako, rym ci się źle zdarza. *Min. Ryt.* 3, 368. — *Neutr.* Rymować, podług kadencyi spadać, sich reimen. Gdy wiersze, jako idą po sobie, rymują z sobą, nazywają się nieprzekładane. *Kpcz. Gr.* 3, 90. Rymowanie, składanie rymu, das Reimen; *Vind.* raimanje, peſmoliznost, rimna viſha; *Sorab.* 1. raymawano; *Ross.* стихосложеніе, стопосложеніе; *Eccl.* граnесловіе. — *Fig.* Według ich fantazyi, a na umyśle rymowania, jakoby świat stać miał? *Glicz. Wych. G.* 4 *b.* ubrdania, urojenia, Hirngespinste. — *Transl.* Rymuje się co do czego = w rym jest, stosownie drugiemu odpowiada, klei się; *Carn.* rajma se; *Vind.* ſe sramati, ſe spodobiti *decere*, es paßt, es taugt, es ist angemessen. Stosując, jak się który członek z którym rymować mógł, doszedł miary wszystkiego ciała jego. *Gorn. Dw.* 223, *Cresc.* 683. *Non sane quadrat*; najmniéj się nie rymuje. *Mącz., Gorn. Dw.* 391. *In eos quadrat hoc proverbium*; przeciw się tym rymuje ta przypowieść, albo na nie może być przywodzona. *Mącz.* Rymowanie, zgodność, proporcya *Cresc.* 686. RYMOWNICA, y, *ż.*, *poetria. Mącz.* die Dichterinn. RYMOWNIK, a, *m.*, wierszów albo rymów składacz, *poeta. Mącz.* der Dichter, der Poet. RYMOWNOŚĆ, ści, *ż.*, rymowanie, zgodność, stosowność; die Gereimtheit, Uebereinstimmung. Nierymowność, nieskładność, gdy co za czym nie idzie, nie klei się, nie wiąże, *inconcinnitas. Cn. Th.* 523. die Ungereimtheit. RYMOWNY, RYMNY, a, e, RYMOWNIE, *adverb.*; *Boh.* rytomownj; do składu pisany, rymowany; gereimt, in Versen, *poëticus. Mącz.* Rymownie, wierszami, *poëtice ib.* Wiersz nierymny czyli bezskładny, albo do spadków nie przywiązany. *Mon.* 75, 241. — §. Składny, stosowny, übereinstimmend, entsprechend, gereimt. Nierymowny, nieskładny, nie w rym, *immodulatus. Cn. Th.* 523. ungereimt. *Incongruus*, nierymowny, nieprzytrafny. *Mącz.* Cóż może być nierymowniejszego? *Pilch. Sen. list.* 59. Baśnie nierymowne. *Simon.* 317. *Inscienter*, nierymownie, niesktadnie ku pierwszemu, najmniéj nie przytrafnie. *Mącz.* RYMOWY, a, e, od rymu, Reim=, Vers=; *Boh.* rymowý. **RYMOZŁOTY, a, e, złotorymy, przednie rymujący, vortrefflich dichtend. Wisła z Sanem słysząc wdzięcznie twe noty W okrąg czyniąc zatoki, zna żeś rymozłoty. *Zab.* 12, 10. *Komor.*, cf. złotomowny, złotousty, Chrysostom.

RYN, *ob.* Ren. RYNA, *ob.* Rynna. RYNADEL, *ob.* Przetyczka. *Jak. Art.* 3, 312.

RYNEK, ku, *m.*, RYNECZEK, czka, *m.*, *dem.*; *Boh.* ryňk, ryneček, trh (*ob.* Targ), náměstj, (cf. na mieście); *Slov.* rynk; *Hung.* kerengö, piacz, vaasar, *ob.* Bazar; (*Carn.* rinka = pierścień; *Germ.* der Ring; *Vind.* rink, ring *orbis, circulus*; rink, rinka *fibula, annulus*); *Vind.* terh, terg, tershiſhe, plaz (*ob.* Plac), ſeimiſhe (cf. sejm), obhodiſhe (*ob.* Obchod), prestornak, (*ob.* Przestrzeń, przestwor, *Croat.* piacz, rinok, [illegible]; *Dal.* [illegible], pyazza, placz, z *Ter.* [illegible]; *Bosn.* pazar, [illegible] terg, tergouisce, (*ob.* Targowisko); *Slav.* têrgovishte, pijac, *Ross.* рынокъ, площадь; ([illegible] Markt = ogrodzenie; *Hung.* ring = obóz okrągły; *med. Lat.* hringus; cf. *Polon.* krąg); część miasta celniejsza, przestworna, targowisko, der Marktplatz. Nie po wszystko na rynek z groszem, moja rada. *Simon. Siel.* 37. Kupcy ze wszystkich stron świata przywożąc potrzeby, czynią ten świat, jakoby jeden rynek, na którym komu co trzeba, najdzie. *Petr. Ek.* 128. Na każdy dzień odprawuje się tam targ, na którymkolwiek rynku z mniejszych ryneczków; ale w piątek na trzech główniejszych rynkach. *Star. Dw.* 12. Ściany w stancyi dziurawe, wiatr świszcze

jak w rynku. *Kras. Mysz.* 44. Ja z tobą w rynek, a ty przecię w ulicę. *Rys. Ad.* 18. Rynki żołnierskie, *places d'armes. Łesk.* 283. Prosić o wolny rynek, albo plac do bitwy. *Szczerb. Sax.* 438. miejsce, pole, (cf. pobojowisko). — RYNGORT, RYNKORT, u, *m.*, gurt wierzchni do podpinania kulbaki; der Ober-Sattelgurt, Obergurt, (cf. popręg). Konie w ryngorty wziawszy pod brzuch z okrętu wysadzają. *Pot. Arg.* 1. RYNGOWAĆ *cz. dok.*, na szkucie ryngować zowie się, gdy ściągają linkę i onęż w kręg układają. *Magier. Mskr.* ein Schiffsseil in Ringe legen, ringeln.

RYNGRAF, u, *m.*, blaszka okrągława wypukła na przedniéj szyi oficyera służbę mającego, z *Niem.* der Ringkragen.

RYNIENKA, i, *ż.*, *demin. nom.* rynna, ein Rinnchen, eine kleine Rinne. Rynienka w podkopach, niby szufladka drewniana w ziemi, którą doprowadza się kiszka zapalnicza aż do komory. *Jak. Art.* 3, 315. Rozmaite rynienki cyrulicze. *Czerw.* 21, 24. RYNIENKOWATY, a, e, — o *adverb.*, pełen rynienek, rynwiasty, żłobkowaty, laskowany; mit kleinen Rinnen, Kerben. Jałowiec liście ma rynienkowate. *Jundz.* 499.

RYŃKA, i, *ż*, z *Austr.* der Rain, das Rainel; *Slav.* randlika, trinoga, (*ob.* Trójnog); (*Carn.* ręna = nakrywka; *Vind.* reina, pokrovauka); *Vind.* nogat, lonz, trinogatnik, tegel, latviza, torilu, vatliza; *Sorab.* 2. schoppon; *Croat.* prasilnicza, (prażyć); *Hung.* rántó; *Ross.* горшокъ, кострулька; tygiel, der Tiegel. Rynka, naczynie, kuchenne, w którym różne smażenia, duszenia potraw mięsnych i postnych robią. *Wiel. Kuch.* 427. Syp to proso na rynkę, i nad węglem trzymaj, W drugiéj ręce miéj wachlerz i ogień poddymaj. *Simon. Siel.* 90. Mieszaninę tę w rynce glinianéj smażyć. *Haur. Sk.* 416. *et* 384. — §. Rynki sztuki gliniane, z których ściany wyższego sklepu składają się w piecu śklarskim. *Torz.* 36.

*RYNKIEL pyszny, aż groza, patrzy, jak mysz z pudła, Czy on szynkiel od wozu, czy z pod szynkla kudła? *Kchow. Fr.* 68.??

*RYNKMACHER, a, *m.*, z *Niem.* der Ringmacher, który pierścienie robi; n. p. Ślosarze, kowale, rynkmacherowie, i insi rzemieślnicy mniejsi. *Vol. Leg.* 3, 592.

RYNKOWY, a, e, od rynku, targowy, tretowy; *Croat.* piàczni; *Ross.* рыночный площадный, торжищный, Markt-, Marktplatz-. Rynkowi ludzie, przekupnie, kupcy.... *Petr. Pol.* 2, 138. Zebrawszy tłumy rynkowéj hołoty.... *Zab.* 10, 38. *Koss.* Obożny ma mieć na spisku wszystkie wozy, aby wiedział, wiele rynkowych, i co skrajnych; jeśli będzie w rynkowym rzędzie sto wozów, trzeba w skrajnym dwieście. *Tarn. Ust.* 295. śrzodkowych, bazarowych.

RYNNA, y, *ż.*, RYNIENKA *dem.*, kanał czyli trąba lub rura czyli żłób do sprowadzenia lub odprowadzenia wody; *Germ.* die Rinne; *Finl.* ränni; *Svec.* ränna; *Sorab.* 2. renna; *Sorab.* 1. réna, renka, reniczka; *Vind.* rinja, rou (cf. rów), shlieb (*ob.* Żłób), shlezbez, shliezbez, koritize, (*ob.* Koryto); *Carn.* shleb, shlęb; *Slov.* žlab, žleb; *Boh.* žlab, žlabek, žlabček, krně, (cf. krynica); *Slav.* xlibbe; *Bosn.* sgljeb, sglib, oluk; *Croat.* kaplenicza (*ob.* Kapać), krövni shlèb; *Ross.* жолобъ, желобъ, желобокъ, лотокъ, лоточикъ. Rynny dla ścieku wody, bywają sosnowe, dębowe. *Kluk. Rośl.* 2, 164. W browarze rynnami dla łacniejszéj roboty, ma woda iść. *Haur. Ek.* 91. Rynna dachowa, abo trąba miedziana u kamienic, pałaców. *Cn. Th.* 965. Jak pod rynną siedział. *Rys. Ad.* 19. Trafił ze dżdżu pod rynnę. *Cn. Ad.* 899. *Jak. Baj.* 184. *Petr. Hor. F. Stryik.* 314. *Rys. Ad.* 65; *Slov.* trefil sam s kiga na palicu; chcąc małego ujść, ku gorszemu przyszedł. *Ezop.* 32. poprawił się z pieca na łeb, aus dem Regen in die Traufe kommen. — §. *Fig. tr.* Jezus krew' swą najdroższą z pięciu wylał rynien. *Pot. Zac.* 10. (pięciu ranami). — (RYŃSKI, *ob.* Reński). — RYNSZTOK, u, *m.*; Niedersächs. der Rönnstein, die Rönne; kanalik ulicowy pod domami dla ścieku wody; *Bosn.* jarak; *Ross.* стокъ, (cf. stok, stek), die Gassenrinne, die Gosse. Rynsztoki pełne śmierdzącego błota. *Petr. Pol.* 71. Siedząc na smukłym arabczyku obalił kilku w rynsztok z drogi. *Zabł.* 12, 168. *Zab.* Wpaść w rynsztok, w liniak. *Ern.* 198. Zatrzymałem się nad rynsztokiem, rozmyślając, czy go mam przeskoczyć, czyli obejść, a to żebym nie zbryzgał moich pończoch jedwabnych. *Teat.* 24, 132. *Czart.* — *Fig. alleg.* Widząc iż nie mógł okrom wielkiego wzruszenia tak smrodliwego rynsztoku ruszyć, i tak nagle obalić, co się było długim nałogiem ludziom wlepiło w serce, przeto z lekka począł to czynić. *Baz. Hst.* 2. — *Fig. tr.* Mars krwi rynsztoki toczył, zdjęty jadem. *Jabł. Tel.* 26. Krew' rynsztokiem płynie. *Bardz. Luk.* 20. strugami, strumieniami, in Strömen.

RYNSZTUNEK, RYSZTUNEK, *RUSTUNEK, u, *m.*, zbroja, z *Niem.* die Rüstung; *Boh.* rystunk; *Sorab.* 2. rûstomaně; (*Sorab.* 1. rižt, rižtunka machina, silnia). Rusztunek, *armatura. Mącz.* *Rystunk żołnierski. *Warg. Wal.* 155. Rzemiesło rozmaitych rustunków czynienia, *machinalis scientia. Mącz.* RYNSZTUNKOWY, RYSZTUNKOWY, a, e, Rüstung-. *Subst.* Rynsztunkowy, cekwart, mający dozor zbrojowni i wszelkich rysztunków. *Jak. Art.* 3, 314. *Archel.* 2, 18. der Zeugmeister, Zeugwärter.

RYNWIASTY, a, e, rynienkowaty, laskowany, żłobowaty. *Czerw.* 28. gerinnt, gefurcht.

RYPNĄĆ *med. niedok.*, Rypać *cont.*, rypie *pr.*; (*Boh.* ryppati, reppati = ryć; rypak, reypak = dzióbas, pysk długi; *Sorab.* 1. rjepot *sonus fissurae ligni aut vestis*; *Carn.* rôpiti *incidere, allidere*, ribam = trę; *Germ.* reiben, cf. rippeln; cf. *Graec.* ῥύπτεω *sordes eluo*; *Hebr.* רוף ruph, *quassare*; *Croat.* rivati = sturknąć; *Bosn.* rripanje, kupgljenje na rripu *coacervatio*, rripano, narripano *coacervatus*, rripa *acervus*). Rypnąć, skrzypnąć, odgłos skrzypiący wydać, knarren. Drzwi w otwarciu głośno rypnęły. *Tol. Saut.* 69. Nie wiem ktosiś rypnął niespodzianie drzwiami. *ib.* 39. — *Aliter:* Mówiłem ci już, żebyś mi nie rypał na tych przeklętych skrzypcach twoich. *Teat.* 24. *c*, 20. abyś nie rzępolił, rznął, schrapen auf der Geige. Jak wziął rypać na skrzypcach, rozumiałem, że cała łaja psów wyła mi nad głową. *Teat.* 24. *c*, 21. — *Aliter:*

Gdy przyjdzie do zapłaty, patrz jak rypa i bryka. *ib.* 51, 23. jak wrzeszczy, dąsa się, rzuca się; schnarren, schnauben, schreyen, sich unwillig geberden. — §. *Obscoen.* Cielesną sprawę odbyć; (w Hanowerskim o pokładaniu ogiera reppen, o byku repen).

RYŚ, ia, *m.*; *Boh.* rys; *Slov.* ris; *Carn.* risa; *Vind.* rifsa, rifa, rifs, ostrovid; (rifs, tekir, tigar = tygrys); *Sorab.* 1. luksz; (*Croat.* risz = tygrys); *Rag.* ris; *Bosn.* ris; *Slav.* risopas, (ris = tygrys); *Ross.* рысь, рысенокъ, островидь, *ob.* Ostrowidz, *felis lynx*, der Luchs; wielkości psa miernego; z drzewa się rzuca na przechodzące jelenie, sarny; ma między zwierzętami wzrok najbystrzejszy. *Zool.* 316. *Kluk. Zw.* 1, 329. Tygrys, lampart i ryś wareza. *Banial. J* 2. Na nim jest szata zwierzchnia chytrolisia, A pod tą lwa srogiego, i szarpnego rysia. *Chodk. Kost.* 25. — §°. *Knapski* i inni dawniejsi i poźniejsi biorą rysia za lamparta, der Panther, das Pantherthier; n. p. *Cn. Th.* 965, *Carn.* risèna; *Sorab.* 1. pard, leopard, panther; *Croat.* risz piknjav, lávorisz, oroszlanyoriss; *Rag.* lavoris, kaplàn; *Bosn.* lavoris; *Slav.* ris; *Ross.* панөыръ, рысь, бабръ. Ryś dziwnie upstrzon od natury w cętki. *Zab.* 16, 354. Ryś cynkowaty. *Banial. J* 2. Pard abo ryś czujny. 1 *Leop. Jer.* 5, 6. — *Prov.* Ryś ze psa nie będzie. *Cn. Ad.* 1017. (przyrodzenie trudno odmienić, co się łyso urodzi, łyso zginie). — §. Ryś = rysie futro; *Croat.* riszovina, Pantherpelz, Tigerhaut. Król w hatłasowéj szubce, podbitéj rysiami, na koniu jechał. *Stryjk. Henr.* Ty dasz pachołkom kuny, pan da rysie. *Groch. W.* 564. Taż w kożuchu, co w rysiu grzecznemu ozdoba Szlachcicowi, bo cnoty nie traci chudoba. *Pot. Pocz.* 100.

RYS, u, *m.*, rysowanie, linia, krésa, abrys; der Riß, Abriß, bezeichnende Linie, Zeichnung; *Carn.* ris; *Vind.* sarifs, porifs, rifanje, verstniza, podubstvu, podubuvanje; *Ross.* рисовка, черта, чертка, черточка. Pierwszy rys czego *Ross.* умоначертаніе. Rys środkowy, kiedy oko jest we środku ziemi, a płaszczyzna rysunku dotyka się ziemi. *Śniad. Jeog.* 447. Rysy twarzy, Gesichtszüge. W dziecinnéj swojéj twarzy nosi matczyne rysy. *Niemc. Król.* 3, 132. Ma doskonałe rysy twarzy *ib.* 2, 176. Boskie rysy ludzkiéj twarzy. *Przyb. Milt.* 74. Jeśli mogę zaufać rysom jego twarzy. *Przyb. Ab.* 98, *ob.* Rysować. — RYSA, y, *ż.*, z *Niem.* der Riß, der Ritz, die Spalte, der Berst, das Geborstne; *Sorab.* 2. rizina; *Rag.* riéz, puklina; (*Slav.* rìs *portio*; *Bosn.* rizak, zarizak, zariznicça *comma*, przecinek); *Vind.* tergnik, sterg, preterg, resterg, resklon, spraina, sprauska, spranska; *Croat.* pralska, kluft, spok; *Ross.* раздвой, раздвойка (*ob.* Rozdwojenie), разщелина, щербина, щербинка, трещина, трещинка, скважинка; *Eccl.* скважня, скважина, просѣлина, разсѣлина (*ob.* Rozsieść się), утлизна. Rysy w armacie, szpary, pochodzą czy to z nienależytéj spoiłości metalu, czy też z przesilenia działa nabojem. *Jak. Art.* 3, 315. Ptaszek przez rysę we drzwiach się przecisnął. *Tol. Saut.* 71. W rozwalinach nie ginie, kto się rysy boi. *Min. Ryt.* 4, 151. Rysa w ledzie *Ross.* прососъ. Rysa czyli brózda deszczowa *Ross.* рытвина. Pełen rysów *Ross.* щелеватый, щелистый, щербиноватый, скважиноватый.

RYSAWY, *RYSZAWY, a, e; *Boh.* ryšawy, *ob.* Rusy, rydzy, röthlich. Był Bolesław włosów gęstych, kędzierzawych, rysawych. *Biel.* 44. Dawid był rysawy i piękny na obliczu. *Radz.* 1 *Sam.* 16, 12. Pręt tego ziela jest od pierwszego krzewistszy i ryszawszy abo rumiańszy. *Syr.* 900. *et* 1188. *et* 1254.

RYŚĆ, ści, *ż.*, RZEŚCIA, i, *ż.*, (cf. zreski); *Ross.* рысь, рисца; kłus, trocht, (cf. gręda); der Trott, der Trab, das Traben eines Pferdes. (*Ross.* рысистый dobrze kłusujący, рыскать, рыщу, рыскаю 1. kłusać, 2. włóczyć się, рыскунъ włóczęga, рысакъ kłusak). Ryścią sporą kłusać. *Hipp.* 32. Chcé jego koń ma dosyć szlapa, Spora go puści ryścią, i co może kwapi. *Pot. Arg.* 84. Wsiadłszy na koń, do miasta się kwapi, i nie patrząc szlapi ryścią jedzie. *Pot. Syl.* 160.

RYSI, ja, ie, RYSIOWY, a, e; *Sorab.* 1. lukszowé, pantherski; *Croat.* riszov; *Ross.* рысій, барсовый, бабровый; od rysia, Luchs =, Panther =. Rysiowe futro, jedno z najszacowniejszych futer krajowych. *Zool.* 316. RYSIĘ, ięcia, *n.*; *Ross.* рысенокъ: młode rysię, das Junge des Luchses, des Panthers. Młode rysięta *Haur. Sk.* 308.

RYSOWAĆ, -ał, -uje, *cz. niedok.*, zrysować *dok.*, (*Germ.* reißen; *Graec.* ῥήσσειν; *Chald.* resas; *Arab.* raetz, ratza; cf. raz, rzezać.): §. a) rysy, rozpadliny czynić: Risse in etwas machen, reißen, spalten. Zawarte pary rysują skały. Waląc i mury, i zrosłe wały. *Miask. Ryt.* 78. Rolniki nowe rysują brózdy, i nie szczędzą znoju. *Dmoch. Il.* 2, 184. Pług rysuje w ziemi brózdy i skiby odwala. *ib.* 2, 30. Rysować się = padać się, pękać się; *Ross.* щеляться, Risse bekommen, sich spalten, platzen, bersten. Najmocniejsze kamienice rysują się, i są obaleniu podległe. *Haur. Sk.* 380. Gdy się zrysuje i popęka od uderzenia czaszka .... *Perz. Cyr.* 2, 294. Rysowanie, rozpadlina, rysa, szczelina, szpara; der Riß, die Spalte. Pan skarze dom większy upadem, a dom mniejszy zrysowaniem. 1 *Leop. Amos.* 6, 12. Zbuduję znowu zrysowanie murów jego. *ib.* 9, 11. Łodyga rysowana, *c. striatus*, bardzo delikatnemi podłużnemi liniami zrysowana. *Jundz.* 2, 15. Rysować rybę, szczupaka, rozbierać. *Tr.* einen Fisch reißen. — §. b) Rysować co, figury jakie, na drzewie, kamieniu, wyrzynać, wykreślać: abreißen, eingraben, auf Holz oder Stein grabend abzeichnen. Rysowanie na kamieniu, *ob.* Rycie. Wszystkichbym na jednym pierścionku zrysował, tak ich mało. *Birk. Zbar. C* 2. Rysować co węglikiem, ołowiem, kreślić, konterfetować. *Cn. Th.* 965. abzeichnen, zeichnen; *Boh.* reysowati; *Slov.* ragsowati; *Vind.* rifati, sarifati, rifuvati; *Carn.* zhèrkati, zhèrkam; *Rag.* osnovatti (*ob.* Osnować, *ob.* Snuć), slikkovati (*ob.* Sliczny, lice), zabigljexiti, zabigljexivati; *Ross.* рисовать, зрисовать, чертить, черчу; *Eccl.* чертю, сѣннописати, *pr. et fig.* Rysowanie *Ross.* черченіе. Bardzo jest rzecz pożyteczna, w mieście stołecznym ustanowić rysowania szkołę. *Mon.* 73, 541. Zeichnenschule. Rysowania nauka, modelów, konterfetów, dłótem, ołowiem, węglikiem. *Cn.*

Th. 965. die Zeichnenkunst. Rysowanie figury matematycznéj, *constructio*, postawienie. *Solsk. Geom.* 6. Rysowany złotem, abo złotem w rysy napuszczany, *chrysographatus. Cn. Th.* 965. Bóg przykazanie to palcem sam rysował. *Tward. Wł.* 99. Zapewne, gdy tak straszne rysujesz obrazy, Chcesz fałszywéj bojaźni wpoić we mnie razy. *Teat.* 46, 10. Pogrom pohańców rysuje pióro moje. *Paszk. Chor. A.* (opisuje, maluje, kreśli). — §. *Oecon.* Zboża na śpichlerzu często przewietrzać się, przesypywać i rysować mają. *Kluk. Rośl.* 2, 238. nakreślać po wierzchu figurami, z którychby się pokazało, czy czego nie ubyło, das Getreide auf der Oberfläche mit der Schaufel bezeichnen. RYSOWNICZY, a, e, od rysownika, Zeichner=. Aby cena w hutach śklanych nie była przesadzona dla rysowniczéj albo szlufirskiéj roboty. *Torz.* 104. RYSOWNIK, a, *m.*, umiejący rysować, kreślić figury; *Ross.* рисовальщикъ, der Zeichner. Malarze, rysowniki, złotniki, bystrego wzroku potrzebni. *Syr.* 523. Do huty śklanéj sprowadzić jakiego rysownika i szlufirza. *Torz.* 103. RYSUNEK, nku, *m.*; *Ross.* рисунокъ, рисуночекъ, рисовка, чертежъ: rysowanie, abrys; die Zeichnung, der Riß. — *Fig.* Trzeba dobrego cyrulika, żeby te rysunki na twarzy jego wygładził. *Mon.* 65, 360. (te rysy, szramy). RYSUNKOWY, a, e, od rysunków, Zeichnen=; *Ross* рисовальный, чертежный. Izba lub sala rysunkowa *Ross* чертежная.

RYSZAWY, *ob.* Rysawy. RYSZTUNEK, *ob.* Rynsztunek.

RYTLA, RYKLA, *ob.* Rychla.

RYT, u, *m.*, okrzczek, odkrawek, Abschnitzel. Wziął do tego rytu od sukienników. *Haur. Sk.* 409. RYTKI u tkacza służą do nawijania przędzy na nawój. *Magier. Mskr.*

RYTM, u, *m.*, z *Greckołac.*, *ob.* Rym, wiersz, poema; ein Vers, ein Gedicht. [illegible] o rytm, gdy [illegible] prawda pędzi. *Opal. Sat.* 20. Rytmy *Kaspra Miaskowskiego.* Rytmy [illegible]. RYTMOPIS, *ob.* Rymopis.

RYTRATA, y, *ż.*, z *Włosk.*, obraz, portret; das Bild, das Gemälde, das Portrait. [illegible] jeszcze po rytratach może starożytni. *Zab.* 10, 522. *Kniaź.* Widzisz po salach przodków twych rytraty. *Nar. Dz.* 1, 71. Patrzcie, na wybladłe tylu cesarzów rytraty. *Nar. Tac.* 2, 454. Uraz [illegible] w myśli [illegible] 5, 528. [illegible], Gemälde.

RYTUAŁ, u, *m.*, księga zwyczajów kościelnych, das Ritual; *Rag.* obicjajnik, (obicjaj, obsluxènje *ritus ecclesiasticus*, cf. Obrzęd, zwyczaj); *Ross.* [illegible], потребникъ. W żadnym rytuale albo trebniku Roxolańskim tego niemasz. *Pam. Kam.* 1.

*RYTWINA, y, *ż.*, n. p. Możesz między drzewem nasadzonym zasadzić groblą darny albo rytwinmi zielonemi. *Cresc.* 22. [illegible] RYTY, *ob.* Ryc.

RYWAL, a, *m.*, spółmiłośnik; *Vind.* fravenlubnik; *Croat.* tekmëcz; *Rag.* natjézalaz; *Ross.* солюбовникъ, совмѣстникъ, соперникъ. RYWALKA, *ob.* Spółmiłośnica. *Morszt.* 318. RYWALSKI, RYWALOWSKI, a, ie, od rywala, Nebenbuhler=. Pilnuj się, żeby ta jego przyjaźń nie zamieniła się dla Wc Pana w rywalowską zdradę. *Teat.* 22. *b*, 61.

RYWADLNIK, a, *m.*, rylec, dłóto, którym dłubią, *caestum. Macz.*, der Grabmeißel; *Boh.* rypadlo.

RYWUŁA, y, *ż.*, gatunek przedniego wina z Gryzonów, Rheinvall, Veltliner, ein Wein aus dem Rheinthale in Graubünden; *Boh.* rywola. Wina, które morzem przychodzą, Francuzkie, Włoskie, Hiszpańskie, rywuły. *Vol. Leg.* 2, 1253. *et* 3, 57. *Banial. E* 3. O niczym nie myśli, prócz żeby sklepy zastawiano winem i słodkiéj było po uszy rywuły. *Pot. Syl.* 259. *Śleszk. Ped.* 386. Lać w gardło one soki, one witpachery, one rozekery, one rywuły, malmazye, muszkatełу, a jakoż tu chłop zgorzeć nie ma? *Rej. Zw.* 59.

RYŻ, u, *m.*; *Boh.* reyže; *Sorab.* 1. raysz; *Carn.* rajsh; *Vind.* raiſ, raiſh, riſhkaſha, oriſsa; *Croat.* orisbi, riskassa, risskassa, risbkasba; *Hung.* rískása; *Bosn.* oriz; *Rag.* orìz, granariz; *Slav.* pirincs; *Ross.* пшено Сарацинское; *Germ.* der Reiß; [*sanscr.* vriha 2]; *Graec. lat.* oryza; *Hisp.* arroz; *Arab.* aruz; *Malab.* arisi; *Gall.* ris; *Ital.* riso; *Angl.* rice, (cf. reż); ziarna téj rośliny z łusek otłukane znajome są do wielorakiego zażycia; jest wprawdzie owocem wschodnich państw, ale przecież go obficie we Włoszech najdzie. *Kluk. Rośl.* 3. 144. Ryż jest jarzyna, abo kaszywo, kształtem niejako podobne do kąkolu. *Syr.* 999.

1\. RYZA, REZA, y, *ż.*, dwadzieścia liber papieru. *Solsk. Geom.* 3. 155. z *Niem.* das Rieß Papier; *Ital.* risma; *Svec.* ris; *Angl.* ream; *Gall.* rame; *Boh.* rys; *Vind.* sklad popirja; *Croat.* risz; *Slav.* rizma; *Ross.* стопа. Bela papieru ma w sobie ryz 10: ryza ma w sobie liber papieru 20. *Chmiel.* 1, 161. *Vol. Leg.* 14, 360. Kazał całą réze papieru oprawić. *Zab.* 7, 101. Ryzami *Ross.* постопно.

2\. RYZA, REZA, y, *ż.*, (cf. *Germ.* Riß, Ritze, cf. ryga, cf. *Germ.* die Richte; *Rag.* rjez, rèdka = linia, cf. rząd, rzęd); §. 1) rowek u szynwagi, abo śrzodwagi kréska, gdzie szrufek [illegible] *Cn. Th.* 966. der Einschnitt in der Wasserwage, die Kerbe. Uważaj, czy [illegible] u szynwagi w [illegible] *Solsk. Stat.* [illegible] — §. 2) *Transl. fig.* Ryza, ryga, kluba, należyte granice; *Ross.* [illegible], Grenzen, Ordnung, (Richte). Wedle dawnéj ryzy. *Pot. Arg.* 701. Ku nabyciu dobrego mniemania, potrzeba, abyś żywot swój umiarkował, i w pewną ryzę wstawić umiał. *Gorn. Dw.* 85. Wespazyan wziąwszy w ryzę wojsko, przywrócił starożytną broni Rzymskiéj powagę. *Nar. Tac.* 2, 438. w kluby, w kleszcze; er brachte es in die Richte, er zog ihm den Zügel an, hielt es kurz. [illegible] w ryzę pańskiéj zaprawiać bojaźni. *Kulig. Her.* 138. (w tryb). Córka ma w ryzie trzymana, nie żadna pieszczocha. *Tręb. S. M.* 15. w grozie, scharf gehalten. Przywrócił w ryzę Inflanty. *Tward. Wł.* 5. — §. Obadwa w jednéj *rezie równych złości postanowieni. *Rej. Post. R r* 3. w jednym równym stopniu.

3\. RYZA, aparat Ruski. *Dudz.* 25; ornat, *Ross.* ризы, das Reußische Meßgewand. (*Eccl.* риза odzież, ubior; *Ross.* ризница skarbiec kościelny, ризничей zakrystyan, ризки

chrzesna koszulka); *Eccl.* ризохранитель [*vestium custos* 2]. Na wierzch stychara dyakońskiego jerejską ryzą był przyodziany. *Smotr. Ex.* 15. W tychże ryzach nie godziłoby się mu celebrować. *Sak. Persp.* 31. W niedostatku i płócienne ryzy za altembasowe stoją. *Pim. Kam.* 110. To mniejsza o ryzy, gdyż niedostatek. *ib.*

4\. RYZA, y, *ż.*, z *Niem.* Reise, podróż wodna, die Wasserfahrt, Reise zu Wasser. Niektóre nowe galery tak piły wodę, że nie mogły piérwszéj ryzy z miejsca odprawić. *Kłok. Turk.* 248. Skończywszy ryzę, statek u pala uwiązać, nazywają palować. *Magier. Mskr.* RYZOWAĆ *cz. niedok.*, szuflami zboże pod czas przeróbki przerzucać ze statku na ląd, a z lądu na statek. *Magier. Mskr.*, das Getreide umschaufeln, aus dem Wassergefäß aufs Land, und zurück.

RYŻOWY, a, e, od ryżu; *Croat.* riskassni, Reis⸗. Ryżowe pole ⸗ RYŻOWISKO, a, *n.*, das Reisfeld.

R Z.

RZ: *czasem osobno każda z tych liter brzmi, n. p. koń* rży, rżysko; *czasem też razem brzmią; a tu mają Czesi* ř, *coby się u nas zejść mogło. Dogadzając jednak zwyczajowi najlepiéj pisać* r-z *abo* rz. Now. Ch. *W Cerkiewnym i Rosyjskim zgłoskom naszym rza, rze,* ⸗ ря, рѣ, *odpowiada.*

**RŻA, y, *ż.*, rżenie, das Weihern. Natura wszystko głosi, To wołowym znaczy bekiem, To rżą w koniach obnosi. *Bal. Sen. A* 5, *ob.* Rżeć.

RZĄD, u, *m.*, §. a) rząd ⸗ rzęd, *G.* rzędu; (*Boh.* řad; *Slov.* řád *classis*, rádek, werš wiersz; *Sorab.* 1. riad *ordo*, (riad oś, nierjad, ner'ad plugastwa, riany *pulcer*; *Arab.* רען *ornavit*); *Sorab.* 2. rěd ⸗ wiersz, linia, narzędzie, naczynie; *Carn.* red *ordo*, porządek, rida *series*, szereg, rej, pasmo; *Vind.* red, naredba, ordninga, versta (warsta) ⸗ *linia, status, institutum*, zakon; (-red, ⸗ -dzieści, -dziesiat, n. p. stiriredi ⸗ 40, czterdzieści; petred, petdeset ⸗ 50, pięćdziesiąt; shiestired ⸗ 60, sześćdziesiąt; devetred ⸗ 90, dziewięćdziesiąt); *Croat.* réd *ordo*, zakon, szlovored ⸗ wiersz słów; *Hung.* rend, rendjek, rendetske, rendeles *series*; *Dal.* red; *Bosn.* redak od knighe, oragn ⸗ wiersz, linia; *Bosn.* réd, naredba, nacin *ordo, modus, ratio*, zakon; (*Bosn.* redovnik ⸗ zakonnik); *Rag.* réd *ordo religionis*; (*Rag.* rêdak ⸗ wierszyk, linijka, rèdkovati ⸗ liniować); *Slav.* réd, glida ⸗ porządek, glid, sveti rád ⸗ święcenie kapłańskie, redovnik ⸗ zakonnik, rédak ⸗ wiersz, linia; *Ross.* рядъ, рядокъ, (ряда urzędzenie, rozrząd; *Eccl.* урѧда; *Ross.* череда rzęd, szereg, kolej, *ob.* Czereda, cf. trzoda, cf. szereg; чередный kolejny, чередоваться kolejno się lózować); cf. *Svec., Dan. et Isl.* rad; *Isidor.* redba; *Lith.* redas; *Lapp.* raido; *Eston.* ridda; *Angl.* ridge; *Pers.* rege; *Ital.* ridda; *Gall.* raye; cf. rej; cf. *Lat.* riga, *ob.* Ryga; *Hebr.* ערך erech, *dispositio*; *Graec.* ῥέζω, ῥέζω τεχον; cf. *Germ.* Radel, Radelsführer; cf *Germ.* Rath *apud* Adlg., cf. Rand, cf. Reihe); — rząd, linia, pasmo, warsta, ordynek, wiersz, ciąg czego; die Reihe, die Linie, der Faden, die Zeile; *Sorab.* 2. Izmuga, Izmużka, (*ob.* Smuga); *Vind.* raunanje, poklad, stavishe, shihta; *Ross.* строй (*ob.* Strój), строка, строчка, *obs.* конъ, конокъ. Gęsty rząd, przy szyszaku szyszak, mąż przy mężu, Puklerz jest przy puklerzu, oręż przy orężu. *Dmoch. Il.* 2, 8, (cf. szyk). Rząd liczby, wiersz liczby od jednéj ręki do drugiéj. *Solsk. Geom.* 3, 80. Po dwa rzędy zębów miała bardzo szpetnych. *Warg. Wal.* 29. Trzy rzędy były w paszczękach jéj. 1 *Leop. Dan.* 7, 5. Rząd cegły *Ross.* клѣтка, клѣточка. Góry tam idą za sobą rzędem, jedna za drugą, jako kiedyby konia za koniem prowadził. *Star. Lw.* 2. pasmem, in einer Linie. Rzędem przecznym iść, ławą, szeregiem. *Cn. Th.* 969. in einer Zwerchlinie. Rzędami, warstami. *ib.*; *Vind.* po redi, po shihtah; *Ross.* построчно, reihenweise. — Rząd pijących, kolej; *Ross.* очередь, die Reihe der Zecher, Zechgesellschaft. Każdy z rzędu swojego oświadczenia czyni. *Mon.* 70, 663. Wszyscy będą ożywieni; lecz każdy w swym rzędzie. *Kucz. Kat.* 124. (w swym porządku. 3 *edit.*, gdy nań kolej przyjdzie). Dzieci, kiedy trochę podrosą, to już obok z panem ojcem siedzą, i w rząd piją. *Star. Ref.* 60, (*Boh.* řadowati *compotare*). Szlachcicowi w karczmie z kmiotkami w rząd siedzieć, i piwa pić, nie przystoi, a jeśliby mu w rzędzie z chłopy siedzącemu i pijącemu, przydało się co .... *Vol. Leg.* 2, 946. Wiaruj się próżnowania i pijaństwa przytym, Nie zasiadaj często w rząd. *Klon. Wor.* 44. Ze psy w rząd, z kotkami w taniec. *Rys. Ad.* 84. (każdy się trzymaj równego; *Vind.* vred, skup, kupei ⸗ współ). Po długim żartowaniu ze psy w rząd usiędzie. *Twor. Okul. a* 3. (spije się jak świnia). Rzędem, po rzędzie, po kolei, podług porządku; *Sorab.* 1. po riadu, pospochi, spochi, splochi; *Vind.* poredi, poredama, rednu, poversti; *Croat.* redom, po redu; *Slav.* redom; *Bosn.* redom, po redu; *Ross.* рядомъ, рядкомъ, поочередно; *Eccl.* порядү, порядкомъ, чинно. — § Rząd, rzęd, rzędy, klasa, gatunek, stan; *Boh.* třída, cf. trzoda; *Sorab.* 2. ordnenga; *Slav.* ordunk. *ob.* Ordynek; *Vind.* resdielstvu, redstvu, tlaka, die Klasse, die Gattung, die Ordnung. Układ roślin dzieli się na gromady, *classes*; rzędy, *ordines*; rodzaje, *genera*; gatunki, *species*. *Bot. Nar.* 144. *Zool.* 105. Kmieciu człowiekowi pospolitego rzędu. *Sax. Porz.* 27, (*Ross.* рядовичь prosty człowiek, рядовый prosty, gminny; *Eccl.* нарядствую celuję, wybornym jestem). Ta dumna w rzęd się wpisała z nami. *Morszt.* 20. (równała się nam). Wolimy psa z sobą w rząd posadzić, niż brata mizernego. *Sekl.* 104. Człowiek w głupich zapędach w rząd się z bogiem sadzi, I mniema, że mu dymem świat ofiarnym kadzi. *Zab.* 9, 110. *Zabł.* — §. Rząd, *G.* rządu ⸗ ład, porządek, którym się co dzieje; die Ordnung, ordentliches Verfahren. Cokolwiek rząd opuści, końca się dobrego nie doczeka. *Budn. Apopht.* 82. I w nogach błąd, kiedy w głowie nierząd. *Dwor. D* 4. (gdy pijanemu w głowie szumi, nogi mu się plączą, kaczki zagania). (*Slov.* Lepši rád, nežli bakmak; lepszy rząd, niż nieład). Nic w swym miejscu nie leży, wszystkie rząd zmieszały; Opak się wszystko dzieje. *Bardz. Trag.* 363. Z rządu przyrodzonego zawsze to pochodzi, Iż orzeł gołębięcia mdłego nie

urodzi. *Warg. Kurc. praef.* Nie dójdziesz z nim rządu, nie dójdziesz z nim ładu, sprawy. *Cn. Th.* 966. du kommst mit ihm nicht zu recht, wirst mit ihm nichts ausrichten. — Rolą nie pieczołuje się bardzo, lecz trzody i woły tuczne na *rząd wychowuje. *Krom.* 360. jak na urząd, porządnie, raz w raz, recht geflissentlich. — §. Rząd koński, porządny sprzężaj koński, szory; das Pferdegeschirr, das Reitzeug, Pferdezeug; (*Carn.* prepręga; *Rag.* vrés kognski, kognski urés; *Bosn.* ures od kogna, sprava od kogna). Rząd, *elegantiam quandam, et equorum solum lora significat,* sprzężaj *etiam bovum etc. Cn. Th.* 966. Nuż pojazdy nasze, koń za pięćset złotych, rząd za drugie, nuż owe alzbanty, nuż owe kutasy. *Rej. Żw.* 58. Osieł w bogatym niechaj chodzi rzędzie, Przecież on nigdy dzianetem nie będzie. *Min. Ryt.* 3, 352. — §. b) Rząd, *G.* rządu, rządy *plur.* = rządzenie, panowanie, sprawowanie, zwierzchność domowa, krajowa; *Sorab.* 1. regerwano; *Rag.* redovanje, vlàdanje; *Ross.* обладательство, властвованіе, владычествіе, владычество, владычествованіе, властелинство (cf. władza, władać), правительство, правленіе (cf. sprawować, sprawa), царствованіе, (*ob.* Carstwo); die Regierung, Herrschaft, Obrigkeit, das Regieren, Herrschen. Rząd krajowy, die Landesregierung, pewny jest kształt sprawowania władzy najwyższej w każdym kraju. *Wyrw. Geogr.* 97. Za rządu mistrza Elrichshauzen, Pruskie miasta Krzyżaki powyrzucały. *Gwagn.* 390. — Rządu nie wiele, gdzie panów wiele. *Cn. Ad.* 237; *Slov.* mnoho kucharow polewku presoli. Bez rządu żadne państwo długo stać nie może. *Star. Mon. A* 2. Kto rządem gardzi, musi mieć nierząd. *Hrbst. Nauk. O* 8 *b.* Nowy pan, nowy rząd. *Cn. Ad.* 743. Rząd niewieści nie czyni czci. *Rys. Ad.* 60. Kobiecy rząd, *Eccl.* женодержавство, *Graec.* γυναικοκρατία. Widząc miejsca ponure, mieszkania odludne, Rząd dziwaczny mi wróżył życie przykre, nudne. *Zab.* 13, 158. Żołnierze nie powinni sobie przywłaszczać wojennego rządu bitwy, co do hetmana należy. *Warg. Cez.* 27. (komendy). Zdałem ci rząd domu mojego, jesteś w nim marszałek. *Teat.* 19. *b*, 5. (rząd domowy, gospodarstwo). Rzadki przykład u nas dobrego rządu. *Kras. Pod.* 2, 257. (rządności). Kto się tu ma wdawać w rządy? *Teat.* 35. *c*, 70. (rozkazywać tu?). Ma nad tobą rządy dziewka podła; dobrze jéj z tym; bo w pierze przy tobie porosła. *Mon.* 70, 175. (panuje nad tobą). Nie twój tu rząd. *Cn. Th.* 966. Od siebie rząd pocznij. *Cn. Ad.* 771. (sam się popraw). Uciekłem, Jejmość w rzędy; pełno w domu wrzawy, Trzy sztafety w tygodniu poszły do Warszawy. *Kras. Sat.* 80. zaczęła rządzić, zrzędzić, zrzedną być; sie fieng an zu kommandiren, zu wirthschaften. Oświeć zaślepione serca ich, aby oni podali się w rząd słowa twego ś. *Baz. Hst.* 77. (aby się rządzili słowem twoim). Trzeba się nam dać w rząd rozumowi, jeśli chcemy drugiemi rządzić. *Pilch. Sen. list.* 290. (poddać się jego rządowi, nim się powodować). — §. Pieniądze nad wszystkiemi rząd mają rzeczami. *Min. Ryt.* 4, 155. przewagę, moc; Uebergewicht, Gewalt, Macht. — (*RZĄDAĆ. *Cresc.* 389. *Bach. Epikt.* 42 = żądać). — RZĄDCA, RZĄDZCA, *ob.* Rządziciel.

RZĄDCZYNA, *ob.* Rządzicielka. RZĄDEK, dka, *m.*; *Boh.* řadek; *dem. Nom.* rząd, rzęd = małe pasmo; *Ross.* строчка, eine kleine Reihe, Linie. Rządek guzików. *Tr.*

Pochodz. *rządny, bezrządny, bezrządność, bezrząd, nierząd, nierządny, nierządnica, nierządnik, dwurzędny, dwurządkowy, trzyrzędny, trzyrządkowy, czteryrzędny, czteryrządkowy etc.*; *grzęda, grządka, grządziel*; *gręda*; *rządzić, rządzca, rządzicielka, rządzik, narządzić, narzędzie, obrządek, orędzie*; *oręże*; *ludorządzca, możnorządzca, wielkorządzca, wielkorządztwo*; *porządek, porządny, nieporządek, sporządzić, rozporządzić, urząd, urzędnik, urzędowny, urządzić, wyrządzić, zarządzić*; *zrzędzić, zrzęda, zrzędny.* — §. *średni, środek i t. d.* — §. *cf. trzoda i t. d.*

RZADKI, *RZATKI, a, ie, RZADSZY, RZEDSZY, *Comp.*, RZADKO *adverb.*, Rzadzej, Rzedzej *Comp.*, RZEDZIUCHNY, RZEDZIUTEŃKI, RZEDZIUTKI, RZEDZIUTYNIECZKI *intens.*; (*Boh.* řjdký, řidaučký; *Slov.* řjdký; *Sorab.* 1. retki, rietki, porětkowné; *Sorab.* 2. rědki; *Carn.* rędk; *Vind.* riedek, poriedkast; *Bosn.* rjetki, ritki; *Hung.* ritka; *Rag.* rjeetak; *Dal.* ridak; *Croat* redek; *Ross.* рѣдкій, рѣденекъ, рѣдехонекъ; cf. *Graec.* ἀραιός; cf. *Lat.* rarus etc); niegęsty, dünne, nicht dicht; nieco rzadki, RZADKAWY, *Ross.* рѣдковатый. Ciało, im mniej zamyka cząstek w większym rozłożeniu, tym rzadsze. *Rog. Doś.* 1, 203. Ciało słabsze, rzadsze, otworzystsze, rychléj jadowi wenerycznemu podlega. *Oczk. Przym.* 13, (*Carn.* râhl). Ogień jest żywioł rzadziuchny. *Boh. Prog.* 122. Rzadkim lasem jest ten, w którym mało dolnych krzaków znajduje się, gdzie drzewa tak pojedynczo stoją, że po wszystkich prawie miejscach przechodzić można. *Łęsk.* 76. ein dünner Wald. Jeśli lepsza była ścieżka na gęstwinie, jeśli na rzadkim lesie, nie patrzyła. *P. Kchan. Orl.* 1, 5. Daleko w bitwie od siebie byli, i rzadko się rozstrzelili. *Warg. Cez.* 103. Widać z rzadka pływając po *bałwaniech srogich Ludzi, broni i statków moc i skarbów drogich. *A. Kchan.* 5. (rozprószenie). — §. Rzadki, nie częsty, nieliczny; rar, selten, nicht häufig. Na Lindenera (doktora) skarżyły choroby, Że przezeń rzedsze po cmentarzach groby; Więc wprzód lekarza śmierć, uprzątnę, rzecze, A zaś ich biały czecheł dość oblecze. *Miask. Ryt.* 2, 151. Ognie rzadkie błyszczały w obozach pogańskich. *Tward. Wł.* 134. Rzadki dom, któryby się z powrotu panicza z zagranicy ucieszył. *Kras. Pod.* 2, 250. Rzadki przykład u nas dobrego rządu. *Kras. Pod.* 2, 257. Rzadki tu żyje teraz do siedmiudziesiąt lat. *Sk. Kaz.* 225. *P. Kchan. Orl.* 1, 119. Co do nowożeńca, powiedziałem ci, iż to człowiek rzadki. *Węg. Marm.* 3, 25. (jakich niewielu znajdziesz). Biały kruk abo kawka, nie jest rzecz tak rzadka Jak poczciwość na świecie. *Opal. Sat.* 91. *Rzatka to rzecz: niewiele takich. *Cn. Ad.* 1017. Rzadka zgoda między gładkością a czystością, a tak rzadka, jako rzadko czarnego łabędzia masz uźrzeć. *Kosz. Lor.* 66 *b.* Dobra ziemia jest rzadka, rzadki wybrany, i mądra panna rzadka. *Hrbst. Lek. D* 2 *b.* Bywa i to, lecz rzedzej. *Pot. Arg.* 286. Co rzedsze, tym się zawsze drożej ceni. *Pot. Arg.* 174. Im rzecz rzedsza,

tym droższa. *Pot. Pocz.* 599. *Pot. Arg.* 721. Rzadko, z rzadka *adverb.*, nie często, selten einmal; *Boh.* zřjdka, řjdce, pořjdku; *Slov.* zrídka; *Sorab.* 2. rětko, nězesto; *Sorab.* 1. zrětka, mahwo ,hdě, rietko, porietko; *Slav.* rítko; *Bosn.* ritko, uritkovje; *Vind.* poriedkam, porietken, rietko, malukeda, malukrat, malubarti; *Carn.* malukeda, malukrat, malukatirekrat; *Eccl.* малощи, немногократно; *Ross.* изрѣдка. Rzadko to, aby medyk brał lekarstwo. *Gorn. Dw.* 182. Co rzadko się przytrafia, to się tym bardziej podoba. *Zab.* 12, 279. *Dudz.* To się z rzadka trafia. *Sk. Żyw.* 2, 29. *Groch. W.* 577. Z rzadka i nad spodziewanie te skutki ztąd wypadają. *Pilch. Sen. list.* 267. — §. Rzadki względem tkania, i t. d., niegęsty, niezbity; nicht dicht, nicht deucht, nicht fest, nicht derb; *Ross.* рѣдининый. Rzadka materya, rzadkie płótno *Ross.* рѣдинна, рѣдь. Każą robić do swych kramów umyślnie bławaty rzadkie, cienkie, niedychtowne. *Grod. Dis. D* 3. Komuż się chce rzadko cienkich bławatów używać? *ib. D* 4. Niepodobna jest ku naśladowaniu owa pajęcza tkaczownia, jak wiele to pracy, nici porządnie rozciągać? jedne na prost zapuszczone miasto gruntu, drugie z gęsta w rzadkawe krążki i oczka plecione? *Pilch. Sen. list.* 4, 186. Ptak ten ma więcej pierza niźli ciała, Tam tego rzedziej natura odziała. *Chrość. Job.* 154. — §. Rzadki, o miękkich rzeczach abo mokrych, o ciekliznach, płynach; dünn, fließend, nicht dick; (*Sorab.* 2. žatki; *Sorab.* 1. žitké, žitko; *Eccl.* жидкій, cf. жижа, уха; *Lat.* succus, cf. sok, cf. jucha). U Bochni rzadkie błoto. *Mat. z Pod. A* 3. Rzadko rozczynić. *Cn. Th.* 467. (*Slov. Prov.* Lacné maso, rídká polewka; liche mięso, rzadki rosół; *merces pretio correspondet*; jakie pieniądze, taki towar). — §. *Transl. fig.* Coż znaczy mina rzadka i twarz pomieszana? zapewne jakąś sprawkę! *Teat.* 42. *c*, 20. (blada mina, eine bleiche Miene). RZADKOBRODY, a, e; *Eccl.* рѣдкобрадый; niegęstych włosów na brodzie, dünnbärtig. RZADKOMIERZ, a, *m.*, naczynie do mierzenia gęstości powietrza. *Hub. Mech.* 259. der Luftdickemesser. RZADKOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* řjdkost, ředina, ředčina, ředšina; *Slov.* řjdkost; *Hung.* ritkaság, ritkasagh; *Carn.* redkust, rahlost; *Rag.* rjědkos, rjedcîna, rjedkocchja; *Dal.* ritkozt; *Vind.* riedkota, (riedfhina, riedkost = gąbczatość), poriedkost, poriedfhina, malukedafhnost; *Croat.* redkocha, retkocha; *Sorab.* 1. rětkofcž, židkofcž, pořetkownofcž; *Ross.* рѣдкость, рѣдизна, нѣщечко; *Eccl.* рѣдкость, рѣдина; rzadkość, mała liczba cząstek pod wielkim objęciem. *Roq. Doś.* 1, 204. Mangel der Dichtheit, Dünnheit, Lockerheit, Flüssigkeit; (cf. pulchność, miękkość, cienkość). — §. Rzadkość, nieliczność, nieczęstość; die Seltenheit, Rarität. Pomierne i pospolite rzeczy często fortuna wydaje; wybornym zaś samą rzadkością jedna zaletę i szacunek. *Pilch. Sen. list.* 319. RZADKOWŁOSY, a, e, rzadkie niegęste włosy mający, *raripilus*. *Macz.*; dünnhärig; *Eccl.* рѣдковласый; *Sorab.* 1. rětkohwaszacž. RZADKOZĘBY, a, e, zębów nie gęsto stojących, von weitläuftigen Zähnen; *Eccl.* рѣдкозубый; *Subst.* рѣдкозубіе *rzadkozębość.

Pochodz. *rzadzić*, *rzedzić*, *przerzedzić*, *rozrzedzić*, *porzedzić*, *obrzedny*. — *§ *nadweredzić*, *nadweredzać*. Pociej. 332. Pim. Kam. 103. *nadwereżyć*.

—RZĄDKOWY, a, e, —rzędny, n. p. Dwurządkowa, czterorzadkowa pszenica. *Kluk. Rośl.* 3, 129. zweyzeilig, vierzeilig. RZĄDNY, *RZĄJNY, a, e, RZĄDNIE *adverb.*; *Boh.* řadny; (*Sorab.* 1. rjané; *Sorab.* 2. rědni piękny); *Vind.* reden, poreden, v red postaulen; *Rag.* srèdan, rednoxivuuchi; *Slav.* uredan, redom; *Ross.* рядный, добропорядочный, благочинный, приборчивой; porządny, porządek lubiący, utrzymujący, ordentlich, ordnungsliebend; podług porządku, porządnie zrobiony, utrzymywany, odbywany, ordentlich, wie sichs gebührt. Urzędnik powinien się rozmyślić, co ma robić, aby tego drugi raz nie robił; bo rządna robota dwój pożytek pokazuje, a nierządna szkodę. *Haur. Ek.* 9. Widział tam wszystko rządnie odbywane. *Glicz. Wych. K* 5 *b.* Ezdras biblią rządnie zgromadził a spisał. *Biel. Św.* 26. Wolałby oszaleć, niż rozkoszy *nierzajnej używać. *Kosz. Lor.* 123. (Nierządniczéj, *qu. v.*). Kambyzes siostry się swéj nierządnie rozmiłował. *ib.* 50. — Rządny, *czysty, celny, gracki; ordentlich, wacker, gehörig, brav. W tej bitwie starosta Rohatyński rządnie sobie począł. *Biel.* 473. (mężnie, dzielnie, czyście). Nie może już w wodzie radzić koniom, rządnie już woda gęby sięga. *Pot. Arg.* 151. na urząd, czyście, bardzo, sehr stark. Tym czasem się Litwie przeciw Moskwie rządnie fortuniło. *Biel. Kr.* 516. (walnie). Cokolwiek gorzałek naleźli, wypili, i rządnie podpili sobie, gdy nasi na nich przypadli. *Biel.* 428. Tego chłopem dobrym być sądzimy, który rządnie wypija, a wszystkim dosiedzi. *Siar. Ref.* 55. — §. Rządny, urządzony, ujednany. *Cn. Th.* 967. bestellt, bedungen; *Ross.* рядный. RZĄDNOŚĆ, ści, *ż.*, pilnowanie porządku, odbywanie wszystkiego w dobrym ładzie; die Ordentlichkeit, Ordnungsliebe; (*Sorab.* 1. rjanofcž *decus*); *Ross.* приборчивость, благочиніе. Rządność, umiejętność doskonałego utrzymania i użycia dobra swego, w miarę sposobów czyli dochodów; umiejętność wyciągnienia największych korzyści przy najmniejszym wydatku. *Pam. Warsz.* 2, 200. *Sier.* Rządność jest cnotą wielce kobietom potrzebną. *N. Pam.* 22, 37. Rządność, sposób rządu, porządku; die Art der Regierung, Ordnung, Einrichtung. Różnią się państwa jedne od drugich rządnością; lecz wszystkich jest celem utrzymanie społeczności. *A. Zamoj. ded.* RZĄDOWY, a, e, od rządu, Regierungs=. Ustawa rządowa dnia 3go maja. *Ust. Konst.* 1, 56. (konstytucya). Rządowe władze, t. j. rząd składające, die Staatsbehörden. (*Slov.* ríditelni *directivus*). — (*RZĄDZA, *ob.* Żądza). — RZĄDZCA, *ob.* Rządziciel. — (RZĄDZIĆ *ob.* Rzedzić). — RZĄDZIĆ *cz. niedok.*; *Boh.* řaditi zrzedzić, řiditi *regere*, *administrare*; *Slov.* řjdim, rídít *guberno*, *ordino*, *fungor*, řženj, aurad *functio*, urząd; (*Sorab.* 1. redžu, rjedžu, tžistžu *depurgo*); *Vind.* redeti, porediti, nareduvati = urządzić, rèdit, rediti; *Carn.* rèditi *alere*, *nutrire*; ridam *ordino*; *Croat.* rediti, redim *ordino*, *dispono*, *inauguror aliquem sacris ordinibus*; *Hung.* rendelni, elrendelem; *Rag.* rêditi, datti tkomu réd sveti; *Ross.* рядить, ряжу ugodzić, nająć; stroić, ubierać; przyrządzić, przygotować,

wygotować, перерядить, переряжать przebierać, przestroić; cf. *Pers.* araste, arajide *ornatus)*; rządzić, panować, rządy trzymać, sprawować, władać, władzcą być; regieren, herrschen, die Regierung führen; *Sorab.* 1. regěruyu; *Vind.* gospodouat, krailovat, ladati; *Croat.* gozpoduvati, ravnati, (*ob.* Równać); *Ross.* управить, управлять (cf. uprawić), владѣтельствовать, властвую, властельствую, властительствую; *Eccl.* обладати, царьствовати. Dobrze rządzić; czynić, aby cały naród był szczęśliwy. *Zabł. Roz.* 16. Żaden nie rządzi, gdzie wszyscy rządzą. *Fredr. Ad.* 7. Gdzie każdy chce rządzić, tam nikt nie ma chęci być posłusznym. *Zab.* 16, 241. Kiedy Wenus w domu rządzić będzie, być Marsowi z kurami na grzędzie. *Rys. Ad.* 51. Gdzie sługa rządzi, a czeladka pana wodzi gdzie chce, jaki to nierząd! *Sk. Kaz.* 473. Byś nikczemnu ciału nazbyt *rzędzić nie dał; tedy nadobne będzie gospodarstwo twoje. *Rej Zw.* 114. U białych głów pospolita, że rady wiele rządzą. *Bal.* 416. rządzą, viel kommandiren, hofmeistern. — *Transit.* Rządzić kogo, rządzić kim = panować nad kim, kierować kim; einen beherrschen, regieren, leiten, lenken. Rycerz ten przykładnie ogromnym państwem rządzi. *Teat.* 46. *d*, 6. Król wolnych, ludźmi rządzi, despota bydlęty. *Kras. W.* 46. Wielą rządzić potrafisz, jeśli tobą rządzić będzie rozum. *Pilch. Sen. list.* 292. W narodzie naszym stan rycerski inszemi stanami rządził. *Karp.* 7, 6. Jegomość parlamentem rządzi. *Boh. Kom.* 4, 75. Nie tak sromota, gdy mąż sam przez się błądzi, Jako gdy niewiasta mężem swoim rządzi. *Petr. Ek.* 19. Żeglarze okrętami rządzić i władać nie mogli. *Warg. Cez.* 99. Nie zabłądzi, kogo cnota rządzi. *Rys. Ad.* 43. Wszak się tak dzieje na świecie, że skarby rządzą sercami. *Zab.* 13, 80. Ja mam w mocy bogactwa; ja bogactwy rządzę, toba bogactwa. *Cn. Th.* 668. — Zegarmistrz rządzi zegar. *Tr.* nakręca i rychtuje, die Uhr aufziehen, stellen. — § *Recipr.* Rządzić się dobrze abo źle, sprawować się dobrze, źle. *Cn. Th.* 967. sich aufführen, betragen. Swoim się rozumem rządzi. *Teat.* 24. *b*, 26. daje się rozumowi rządzić, kierować, wedle rozumu się sprawuje; er läßt sich von der Vernunft leiten, beträgt sich vernünftig. Wiem, że nie uporem, ale się rozumem rządzisz. *Boh. Kom.* 3, 440. Kto rządzić chce sam drugich, rządzić się ma sobą. *Jabł. Tel.* 551. (über sich selbst herrschen, sich selbst beherrschen). — Rządzić się u siebie = rząd wprowadzać i utrzymywać u siebie; bey sich wirthschaften, regieren, Einrichtungen treffen. Każdy lud rządzi się abo prawy pisanemi, abo zwyczajami za ustawę wziętemi. *Modrz. Baz.* 16. Naród nie mający prawa rządzić się u siebie, nie jest narodem. *Ust. Konst.* 1, 1. Rządzić się u kogo = w rządy u kogo się wrywać, bey jemanden herrschen, kommandiren, sich die Herrschaft anmaßen. Rządzić się nad kim abo kogo. *Tr.* — § Rządzić sługę, najmować sługę, jednać sobie sługę; einen Diener annehmen, sich mit ihm ordentlich verdingen. U ziemiaństwa jest ten obyczaj, dzieciom rządzić a chować bakałarza. *Glicz. Wych. K* 3 *b.* Panowie rządzą sobie prokuratorów, aby ich spraw pilni byli. *ib. N.* 4. Rządzić się u kogo = najmować się komu do czego, przystawać do niego, bey einem ordentlich in Dienste treten. Słudzy, którzyby od panów swych naumyślnie na hultajstwo odeszli, a dorocznie się nie rządzili.... *Vol. Leg.* 2, 1405. RZĄDZICIEL, RZĘDZICIEL, a, *m.*, RZĄDZCA, *RZĄNCA, *RZAŃCA, y, *m.*, który rządy trzyma, rządzi, panuje, władzca, sprawca: der Herrscher, Regierer, Verwalter; *Boh.* ředitel, rjditel; *Slov.* řiditel; *Sorab.* 1. regerwař, regenta, poměrnofczer; *Carn.* krayluvauz; (*Ross.* рядецъ, рядникъ dostojnik, dygnitarz); *Ross.* властелинъ, властитель, властодержецъ, владѣтель, владѣлецъ, обладатель, державецъ, (cf. dzierżawca, dzierżeć). Gdzie nie jest *rzanca, tam lud upadnie. 1 *Leop. Prov.* 11, 14. (rządca. 3 *Leop.*). Chrystus jest rządzicielem i wodzem kościoła. *Biał. Post.* 145. Najdują się i insze w pismie ś., nazwiska rzędzicielów abo sprawc kościelnych. *Rej. Post. C* 2. Łodzia na morzu bez żeglarza abo rzędzicièla, tam i sam się tułając zatonie. *Cresc.* 370, (cf. sternik). Czy to należy do *rzance Rzptej, czyli nie? *Petr. Pol.* 37. Zwierzchni rzędzicielowie. *Modrz. Baz.* 78. Wszystkiego złego przyczyna, iż rządzicielów poważność zginęła. *Sk. Kaz.* 216. Kurator, opiekun nad dorosłym, właśnie rządziciel abo sprawca. *Sax. Tyt.* 126. *Rzańca Galiejski. *Groch. W.* 288, (cf. wielkorządzca). *Rzańca wesela. *Sekl. Joan.* 11, (cf. marszałek). Rządcą statku, szyper. *Chmiel.* 1, 80. Rządca szkolny, rektor. RZĄDZICIELKA, *RZĘDZICIÈLKA, i, *ż.*, RZĄDCZYNA, *RZĄNCZYNA, y, *ż.*, rządy trzymająca, die Regiererinn, Herrscherinn; *Sorab.* 1. regerwarka, regentżena, nawodżwarka; *Ross.* владѣтельница, обладательница, владѣльчица, державица; *Eccl.* владычица, управительница. Z tytułu Ichmościowie dla oka dobrani, A Jejmość tylko w domu rządczyna i pani. *Kras. Sat.* 73, (cf. my rządzim światem, a nami kobiety). Rzplta matka i rządczyna nasza. *Swad.* 1, 19. *Fr.* Rządczyna, rządzicielka, *moderatrix. Macz.* Matko moja, *przecz chcesz porzucić mię, światło oczu moich, i rządzicielko duszy mojej. *Steb.* 118. Wenus szczęścia rządczyna. *Żebr. Zw.* 170. Roztropność jest najlepszą życia rzędzicielką. *Modrz. Baz.* 28. RZĄDZIK, a, *m.*, *dem. Nom.* rząd; linijka, listewka; eine kleine Reihe, Linie, Leiste. Wyjmie z gęby dróciany rządzik, w którym wprawne tkwiły zęby. *Min. Ryt.* 4, 256. — §. Rządzik, na konia, małe szory; ein kleines Pferdezeug. Osłowi szpetnie w rządziku z koncerzem. *Wad. Dan.* 5. *Pot. Jow.* 208. Pałasików, rządzików pełno nad łóżkiem wisi. *Zab.* 13, 194. — *§. Rządzik na lampę, alić do rządzika I do Jejmości inszy się przymyka. *Bratk. E* 4 *b.*? RZĄDZIOCHA, RZĘDZIOCHA, y, *ż.*, zrzędna kobieta, die gern hofmeistert, tadelt., critisirt, eine Tadelsüchtige. Miał Władysław żonę rządziochę wielką. *Biel.* 90.

RŻANY, a, e; (*Boh.* režny; *Sorab.* 1. rżané; *Carn.* ershen; *Bosn.* rasgni; *Rag.* ràxni; *Vind.* ershen; *Croat.* hersen, herseni; *Dal.* rasen, (cf. razowy); *Hung.* rozbol-valo); od rży, (*ob.* Reż), żytny; Roggen-, von Roggenkorn. *Syr.* 919. Reż jest żyto każdemu znajome, od którego rżany chleb zowią. *Cresc.* 160. *Syr.* 921. *Paszk.*

Dz. 123; *Vind.* ershenjak, ershen kruh; *Croat.* hersenyak. Od chlebów, tak rżanych, jako i białych, płacą.... *Vol. Leg.* 5, 183. Rżana czyli żytna słoma (*Vind.* ersheniza, ershna flama). Rżana mąka *Ross.* пира.

1. RZĄP', ia, *m*, ogon będący z mięsa i kości złożony. *Dudz.* 56, *caulis caudae.* *Cn. Th.* 967, der Sturz im Schwanze der Thiere. (*Carn.* rep, rép = ogon, repata svesda = kometa; *Vind.* rep = ogon, repast = ogoniasty, rezpizhi = koniuczki od rzep; *Rag.* rêp *cauda*; *Croat.* rép, (repàcha zvezda = kometa); *Dal.* rep; *Bosn.* rép; *Hsp.* rabo; (*Ross.* рѣпница ogoniasta rzepa, cf. *Graec.* ῥέπω *propendeo*; *Sorab.* 2. řep pacierze grzbietowe). Pióro na zadzie końskim, na grzbiecie podle rzapia samego, znakiem jest dobrego konia. *Hipp.* 11. *Kunsk. Lek* 8 — *Transl. obscoen.* Strzeż się panno, ma on długie rząpie. *Pot. Jow.* 39; (*Vind.* moshki fram, rep, kurz, fhpiza).

2. RZĄP' ia, *m.*, [*ilir.* rupa = pieczara; *chorw.* rupa = dziura 2]. Rząp wodny, krynica, skrzynia wodna, studnia nieżywej wody, ale dżdżowej albo zkąd mąd wlanej. *Wod. Dudz.* 56 *Cn. Th.* 967. eine Cisterne, ein Wasserbehältniß. Studnie, rząpie i wszelkie zbiranie wód 1 *Leop Levit.* 2, 36. Cysterny, rząpie do zachowania wody dżdżowej. *Petr. Pol.* 2, 228. Teraz o rząpiu mowa, do którego od rzek rurami przyprowadzają wodę. *Haur. Ek.* 17. Gdy wodę masz zinąd przywieść, potrzeba rząpie dobrze opatrzyć, aby tam wody dostatek się zastanawiał. *Cresc.* 655. Rząp bywa z marmuru albo z inszego kamienia. *Cresc.* 33. Rząpie miewają z wody deszczowej; do takich trzeba nasadzić ryb, aby swoim ruchem broniły zatęchnienia. *Cresc.* 655. Wody chować w rząpiach albo w jakich fasach z piasku kamienistego. *Cresc.* 655.

RZASA, RZASKA, *ob.* Rzęsa.

*RŻAWA, y, *ż*, rżenie końskie i ztąd wrzawa, das Gewiehere, das Wiehern. Daléj in gwara, ni się końska rżawa zdała, Lecz jakby kto przydrzeźniał, nakoniec zarżała. *Żebr. Ow.* 47; *sonus simulantis equum.*

RZAZ, u. *m.*, rzezany karb, cios, rznięcie; ein Schnitt, Hieb, Einschnitt; *Boh.* řez, řjz; *Bosn.* riz, rezotina; *Croat.* rez; (*Vind.* res, ries, oistru = ostrze; *Rag.* rjez = linia, *ob.* Rys; *Ross. obs.* рѣзень zraz). W drzewie tym cieśla uczyni piłką rzazów 14 głębokich na półtora cala. *Solsk. Arch.* 84. Rzazy piły w tartaku sprawuje woda spadająca na koło. *ib.* 104. Latorośl z zrazu wszczepionego wypuszczona *Sell. Luc.* 1. RZAZAĆ, *ob.* Rzezać. RZAZAK, *ob.* Rzezak. RZAZAWKA, *ob.* Rzeżączka.

RZDZEN, *ob.* Drzeń. RŻĘ, *ob.* Rżeć.

RZEC, rzekł, rzecze, rzekę *cz. niedok*, Rzeknąć, *f.* rzeknie *jednt*: Rzekać *contin*; (*Boh* řicy řekl, řku, řeknu, rcyti, řkl, rcy, řeciti, řjkati, řjkawati; (srčjm zapozywam, *ob.* Rok, cf. zrok); *Sorab.* 1. retžu, rěkam, rieczacž, rieczu, rieczim, (frieczniwy gadatliwy); *Sorab.* 2. raknusch; *Carn.* rezhi, rezhem, *f.* porêzhem, (rezhenie *dictum*, *ob.* Rzecz); *Vind.* rézhi, rézhem, riekati, rekal, rekeu, rekla, *f.* porezhem; *Croat.* rechi, rekel, rechem, rekelszem, velelszem, velim; *Rag.* rjéti, recchi, rocittise; *Bosn.* rjeti, recchi, (rocitise, srocitise *pacisci*, rocenje, srocenje *conventio*; *Slav.* rechi, rekao, rekla, -o, recse, reko, veli, velish, velim; *Eccl.* рещи, рѣхъ, реку, (cf. поречение skarga, рочение przysięga, cf. rota, ротити ся, рочуся przysięgać się); *Ross.* речение wyraz, słowo, реченникъ słownik, (cf. rzeczownik); рекомый = rzeczony, cf. rzkomo, порещи. пореку, порицать naganić, zarzucić; порицатель naganiacz; роковый losowy, szczęściem przeznaczony, cf. wróg; (cf. *Graec.* ῥέω; *Lat.* reor; *Anglos.* reccan *narrare*; *Isl.* röda; *Suec.* reda, cf. *Germ. obsol.* rechen, sprechen; *obsol.* *Ross.* рѣти płynąć, ciec; mówić; *Ross.* говорить, sagen, reden. Te rzeczy, nie mogę inaczéj rzéc, jeno, że są wielkie. *Gorn. Dw.* 384. Jeszczem zapomniał rzec słówka Panu. *Boh. Kom.* 4, 50. Jeśli Polakowi, który był za granicą, rzeczesz, żeby swym językiem mówił, to powiada, iż zapomniał. *Gorn. Dw.* 42. Rzeczesz Boga, jakoś wielki i straszliwy. *Ryb Ps.* 122. Wołali nań: z którego iś ty miasta? a on rzekał: z tego a z tego. *B. in.* 2 *Sam.* 15, 2. odpowiadał, er sagte, antwortete. Tylko rzeknij słowem (*observa Instrum.*): a stanie się. *Sk. Kaz.* 55. (rzecz słowem. 1 *Leop. Luc.* 7, 6. tylko rzeczy słowem. *Rej. Post. H* 7; przemów tylko słowo, sprich nur ein Wort). Swatopełk chciał się poddać, ale król na słowa nie dał rzec, bo się nań gniewał. *Biel.* 81. (nie dał sobie o tym mówić, wpominać, nie chciał o tym słyszeć, er ließ sich davon kein Wort sagen). Iż tak rzekę = tak mówiąc; so zu sagen, so zu reden; (cf. *Ross.* сирѣчь *c'est à dire*). Rzeczony, wzwyż rzeczony, wspomniany; besagter, benannter; *Boh.* předřečený *susa dictus*, (předřjkawam *praedico antea*); *Vind.* poprej rerèzhen, sgorarezhen, sverha spomenjen, preisnanjen; (preispomeniti, popreispounati, preirezhi = przedrzec); *Eccl.* предвоспомянутый, преждереченный, вышепоказанный. — §. Rzkę, rzkąc *contractae, cum particula negante usurpantur:* nierzkąc, nierzekąc, cóż dopiero: zu geschweigen, geschweige denn. Tego myśl ani pojmie, nierzkąc, żeby się to mogło wymówić. *Karnk. Kat.* 97. Abym bliźniemu ani myślą, ani skinieniem, nierzkąc uczynkiem nie szkodził. *Kat. Gd.* 44. Ani pojrzy na te towary, nie rzekąc, aby ich miał potargować. *Groż. Ds. D* 4. — §. Rzec kogo czym, mianować, nazywać, nennen. Jest ziemia na wschód słońca, Indya rzekają. *Kmit. Spit.* A 2. Władysław Herman rzeczony. *Biel.* 64. *Ross.* словущий. Meletius Smotrzyski rzeczony archiepiskop Połocki. *Smotr. Ex. pr.*, *nominatus.* RZECZENIE, ia, *n.*, *Subst. verb.* mówienie, co się mówiło, wyrzekło, wyrok, gadka; das Reden, der Ausspruch, der Spruch; (*Eccl.* речение *dictio* frazesa, реченїице frazeska, *dictiuncula*). Za twoim rzeczeniem, z niczego stał się świat. *Szczyg. Pieśn. E* 2 *b* — (*Rag. prov.* Od recèna do stvòrena, kako od lijsta do korena; Mèghju reccenjem i stecenjem, goraje po srjedi; *Ital.* dal datto al fatto, vi è un gran tratto; cf. daleko ztąd do owąd; między rzeczeniem czyli słowem a skutkiem, wielki jest przestwór). Wyszło to rzeczenie ze szkoły Stoickiej. *Gorn. Sen.* 122. Czytający kocha się sam w sobie, kiedy ono trefne rzeczenie, nad którym się był troszkę zabawić musiał, przez się tam wyrozumie. *Gorn. Dw.* 45. — *Aliter:* Otrzymał od niej obietni-

cę i rzeczone słowo na przyszłą noc. *Pot. Jow.* 2, 45. przyrzeczone, dane; zugesagt, verheißen. — §. *Transl.* Nie wie, co z tym rzéc. *Groch. W.* 2. co z tym robić, począć; was damit zu machen oder zu thun sey. *Nie wiedzieli naostatek co z nim rzéc, musieli się nazad wrócić. *Biel.* 168. Dalej nie wiedząc co rzéc, miasto poddali. *Gwagn.* 422. Szczęśliwy ten, kto wie, co z tym rzéc, co ma. *Pot. Syl.* 245. Leszek nie wiedząc, co z biskupem rzec, kazał go pojmać. *Biel.* 163. *Gorn. Wł. U b.* Księżna nie wiedząc, co dalej rzéc sobie, uciekła. *Gorn. Dz.* 136. jak sobie radzić, sie wußte nicht, wie sie sich weiter helfen solte.

Pochodz. *dobrorzeczyć, złorzeczyć, złorzeczeństwo; odrzekać, narzekać, narzekalnica, przerzekać, przerzeczony, przyrzekać; rzecz, rzeczka, rzecznik, rzecznictwo; (cf. rzechotać, rzekotać; cf. rżeć; cf. wrzask, wrzeszczeć); rzeczpospolita; rzeczywisty; do rzeczy, ku rzeczy, grzeczny, grzeczność, od rzeczy, niedorzeczny; *rzek, urzekać, urzekacz; urok;* — §. *wróg, wróżyć, wrożek;* — *wyrzeć, wyrzekać, wyrok; zrzekać się; *zrok; sroka; rzekomo, rzkomo, wrzkomo; rok, roczek, roczny, rocznica; obrok; uroczysty; rokować;* — §. 2) *rzeka, rzeczka, rzeczny, rzeczysko.*

RŻEĆ, rżał, rże, rżę *med. niedok.*, Rżać *contin.*; (*Boh.* řehtati, řhtam, řehtám, řehcy; (řjgi, řjti *rancare*, o jeleniach, řjgi bekowisko czyli rykowisko jelenie, řigen październik); *Slov.* řeğcy gako kůň, řehtanj; *Sorab.* 2. rigotasch, (risch ryczeć); *Sorab.* 1. rehotam każ koń, rehotano; *Carn.* regetàm, reshgàzhem, reshgetàm, (erjóvem, erjoviti *rugire*); *Vind.* ersgitat, arsgitat, arsatànje, resatanje, hersanie, ersatanje, ersgetanje, vistezhenje; (reshim = becżę); *Croat.* herzati, hérsem, vischim, vischati, herzanye, (resim, erchim *ringor*); *Dal.* arsem, arzati; *Bosn.* rrisgiatti, resgjati kako lav *rugire*; resgjati kako pas *frendere*, rrisgjati kako kogn, visctiti *hinnire*; *Rag.* arxatti, arxitti, vîsctiti; *Ross.* ржать, ржу, cf. ryczeć, cf. rzygać; (cf. *Graec.* ωρύω; *Hebr.* ערג arag, *clamavit*; ארי ari, *leo*); *Eccl.* хрепетати, хрепещу, ржу, хрепетаніе, ржаніе конское, *ob.* Chropot); poryżać, wiehern. Który koń nie rże, abo żadnego głosu nie daje, znak pewny głuchości. *Cresc.* 526. Mocno i ciągle rżać, *Ross.* разоржаться. Konie i łosie rżały. *Banial. J* 2. Pies szczeka, gęś kryra, wielbłąd rże. *Eraz. Jęz. H h b.* Rżanie, *ob.* Rża, rżawa. RZECHOT, RZECHOTAĆ, *ob.* Rzekot.

RZECZ, y, *ż.*; *Boh.* řeč, (řečnowati *perorare*); *Slov.* reč *dictio, sermo*; *Sorab.* 1. riecž, retž, yazčk język, mowa; *Sorab.* 2. rěz; *Vind.* riezh *sermo*, sreka *lingua*; *Carn.* rezhenje *dictum*; *Croat.* réch *verbum, vocabulum*; *Bosn.* rjec, ric *verbum, dictum*, rjeçça *verbulum*; *Rag.* rjêc *dictum, verbum*; *Slav.* rìes *verbum*; *Ross.* рѣчь. (2. słowo; wymowa; *Eccl.* рѣчь [*sermo* 2], skarga, żałoba; порѣчи, слово въ слово, тѣмиже рѣчьми); (*Etym.* rzéc); (cf. *Lat.* rés; *Graec.* ρημα); §. 1) rzeczenie, mowa, die Rede. Bolesław uczynił rzecz do wszego rycerstwa w te słowa.... *Biel.* 57. Skanderbek do żołnierzów w ten sposób rzecz uczynił. *Baz. Sk.* 33. Młodzieniec spodobał się jéj, a jemu takoż Medea, wstąpili z sobą w rzecz, a z rzeczy w przyjaźń. *Biel. Św.* 9 *b.* (w rozmowę). Zabawia każdego, kto się z nią w rzecz wda. *Gorn. Dw.* 230. (w rozmowę, wer sich mit ihr ins Gespräch einläßt). Tak Mentor rozmawiał, a Telemak stał przy nim, ani się w rzecz wdawał. *Jabł. Tel.* 102. Żona powinna być milcząca, bo iż mniej baczenia ma, mniej też w rzecz się ma wdawać. *Petr. Ek.* 68. (mniej gadać). Natychmiast rzecz pańska stała się do niego, rzeknąc.... 1 *Leop. Genes.* 15. przemowa, odezwa; Rede, Anrede. Ta tedy przyczyna snów Józefa, i takie rzeczy zawiści zapałę dodawały. 1 *Leop. Genes.* 37, 8. (takie słowa. 3 *Leop.*, solche Worte, Reden). Nie o tym rzecz. *Cn. Ad.* 577. (ja o Pawle, a on o Gawle). Decius szeroko i dowodnie o Gotach rzecz czyni, wywodząc ich z Rusi. *Stryjk.* 41. (rozprawia, traktuje o nich, er handelt von ihnen umständlich). Jeśli chcesz dostateczniejszą rzecz spraw Litewskich, *czytaj* Dusburka. *Stryjk.* 360. opisanie, rozprawę, rozwiedzenie, rozwód; Beschreibung, Auseinandersetzung. Widzę, iż to w rzecz długą idzie. *Dwor. J* 2. przewleka się, es zieht sich in die Länge. Na rzeczy kogo trzymać. *Dwor. G* 3. słowami, obietnicami utrzymywać, mit Worten hin halten. Wiele o dziejach swych rzecz z rzeczy plotąc, nieprawdziwie bają. *Kosz. Lor.* 91. (trzy po trzy). Rzecz od kogo sprawować, *ob.* Orędować, poselstwo sprawować, im Namen jemandes sprechen. Miał Bolesław rzeczniki, którzy od ludzi prostych rzecz mówili. *Biel.* 43. — Rzecz, sposób mówienia, język; die Rede, Sprache. Mojżesz był potężny w sprawach i w rzeczy. *Gil. Post.* 230. (*Slov. Prov.* Gaki človek, taká reč; jaki człowiek, taka mowa; *Slov.* *ne hleď na reč, ale na wec; nie patrz na mowę, lecz na rzecz; mnoho reči, učinku ništ; mnogo słów, rzeczy nic). Ulises rzecz abo mowę głośną miał. *Eraz. Jęz. D* 2. Nie chciała zatym gadać; ni by była chciała, Rzecz jéj więcéj służyła, szyja okamiała; *nec vocis habuit iter. Zebr. Ow.* 52. Prusowie z Litwą rzecz jednaką mieli, jedno przez obcy naród zmienili język; jam *słychał ich, gdym bywał w Gdańsku, bardzo podobna Litewskiéj. *Biel. Św.* 169. — §. W rzeczy = rzekomo, wrzkomo, pozornie, zum Scheine. Kiejstut, rozchorował się w rzeczy na śmierć, aby się tym bardziej Krzyżacy na to ubezpieczyli; a on tym czasem cicho wpadł do Prus. *Biel.* 214. Tyran w rzeczy mu dziękował, w rzeczy poprawę w rychle obiecował, Lecz po odejściu biskupa na potym, On bezbożny pan ani myśli o tym. *Groch. W.* 251. — §. Rzecz, materya do mówienia wzięta, przedmiot mówienia; der Gegenstand, die Rede, die Materie, das Thema. Pierwsza księga łatwiejszą rzecz przed się miała. *Pilch. Sen. gn.* 174. O tej rzeczy będę mówił. *Cn. Th.* 968. Do rzeczy przystępuj; mów co do rzeczy służy. *Cn. Ad.* 201. Cośmy trochę z rzeczy ustąpili, wróćmy się zasię na drogę do niéj. *Glicz. Wych. C* 4 *b.* Wracam się do rzeczy. *Cn. Ad.* 202. Komu rzeczy nie staje, słowy dokłada. *Cn. Ad.* 356. (rzecz podła słów wspaniałych potrzebuje). Słowa według rzeczy; słów miara, rzec; słowa z rzeczy idą. *Cn. Ad.* 1052. Odstą-

pił od rzeczy. *Cn. Ad.* 576. Cobym tu z rzeczy mógł przywieść o tłumaczeniach, to dawno przełożył Naruszewicz. *Pilch. Sen. list. praef.* = stosownie do materyi, schicklich, passend. I to nie z drogi i nie od rzeczy będzie, powiedzieć też tu i o powinnościach przychodniów. *Budn. Cyc.* 65. — *Generalius:* Do rzeczy, nie od rzeczy, k rzeczy, służąc do pewnego celu, stosownie, (cf. *grzeczny), passend, tauglich; *oppos.* nie do rzeczy, nie do rzeczy, unpassend, untauglich. Jeśli chcesz, żebyśmy mu do rzeczy się tłumaczyli, mówże otwarcie i do zrozumienia. *Teat.* 15, 57. Wielki on półgłówek, ale widzę, nie od rzeczy gada. *Teat.* 52. *d*, 80. nicht ungereimt. Niż co nie do rzeczy masz gadać, lepiej milcz. *Teat.* 29. *c*, 7. Co mówisz, wszystko jest nie do rzeczy. *Teat.* 17. *c*, 56. Gadanie nie do rzeczy jest w ten czas, kiedy kto nie znając czego dobrze, zaczyna zaraz źle o tym sądzić. *Teat.* 35. *c*, 50. Ten napis wcale nie do rzeczy; trzeba inszy zawiesić. *Teat.* 52. *d*, 49. One jego dowody były bardzo nie k rzeczy; bo daleko stroniły od pisma ś. *Baz. Hst.* 171. Łapają grosza zewsząd, a podobno k rzeczy, Bowiem kto ma pieniądze, ten ma wszystko w ręku. *J. Kchan. Dz.* 25. Wszystko tu nie do rzeczy na tym naszym świecie, Bogaty ubogiego ciemięży i gniecie. *Węg. Org.* 21. — *Similiter:* Nie rzecz to = nie do rzeczy, nic do rzeczy, (cf. półrzeczy), nie przyzwoita; (es ist keine Sache, es taugt nicht, ist ungereimt, unschicklich. Nie rzecz, gdy wielki cesarz na motyla godzi, Nie rzecz, gdy srogi olbrzym z karłem za łeb chodzi. *Toł. Saut.* 25. Zwyczaje odmieniać przeciwnym prawem, nie rzecz; nagrodą i przykładem wykorzeniać je należy. *Mon.* 68, 461. Piszą, żeby Słowaki podbić miał Karol, ale i to nie rzecz. *Biel.* 27. (bajka). Wróćmy, zkąd nie rzecz było pierwéj występować. *Bardz. Trag.* 252. (głupstwo). Przed ludźmi złym mniemaniem napojonemi mówić co o bogu, nie sądzę za rzecz. *Zab.* 7, 233. *Koss.* (nie à propos). Nie rzecz ci w inszym mieście gościć dalej. *Bardz. Luk.* 133. (nie wypada). Rzekł Dawid: cożem teraz zgrzeszył, aza to nie rzecz? *Budn.* 1 *Sam.* 17, 29. — Wielka rzecz = nie *półrzeczy, wielkiego co: etwas Großes, eine große Sache. Pospolity człowiek ma sobie za wielką rzecz, mieć kogo u siebie na czci. *Budn. Apopht.* 28. — *Iron.* Przez ciebie nabawiłem strachu uczciwego człowieka; a jak on dostanie febry? R. Wielkie rzeczy? to się uléczy. *Teat.* 24. *c*, 80. (co to szkodzi? mniejsza o to)! — §. Małą rzeczą namówisz mię, żebym był chrześcianinem. 1 *Leop. Act.* 26, 28. bez mała, nie wiele trzeba; es braucht nicht viel, so . . . . — §. Rzecz, sama treść, sam sens, jądro; der Inhalt, der wahre Gehalt, der Sinn. Nie wymowie ale rzeczy samej w tłumaczeniu wygadzać należało. *Kl. Turk.* 85. To przełożenie sens abo własną rzecz, ile mogło być, wyraża. *Groch. W.* 27. Krótkie słowa Platonowe, ale rzecz w sobie mają bardzo poważną. *Warg. Wal.* 237. — §. Rzecz, rzeczywistość, sam skutek, uczynek; Sache, That, Wirklichkeit; (cf. *Carn.* res, resnizhn = prawdziwy); *Carn.* resniza = prawda, cf. rzetelność; *Vind.* resnizza = prawda, sarels, riesen, saresnizo = zaiste; *Bosn.* od rjeci cjoviek *verax*, (*ob.* Rzetelny); Opinią tylko, nie rzeczą samą bogatemi jesteśmy. *Star. Mon. A* 3. To są słowa, a rzeczy nie wiele. *Boter.* 162. Gdy kto co może rzeczą pokazać, a co mu po świadectwie! *Ezop.* 55. Rzecz to pokaże; rzeczą to pokazać; mowę rzeczą potwierdzić. *Cn. Th.* 1018. Stoików z rzeczą słowa się nie zgadzają. *Gorn. Sen.* 309. Zabijacie przy stole nieprzyjaciela, a kiedy w rzecz przyjdzie, Nic widzę nie umiecie. *Opal. Sat.* 129. kiedy przyjdzie orzech zgryźć, wenn es zur That kommt. Zdali się ludziom nabożni; a w rzeczy obłudą pachnęli. *Dambr.* 362. Oni słowy nas przywitali, i wszego winszowali, rzeczą i skutkiem nieszczerze nam są chutliwi. 1 *Leop.* 5 *Mach.* 3. Rzeczą samą, rzeczywiście, skutkiem co pokazać. *Cn. Th.* 968. mit der That; *Sorab.* 1. skutkowně; *Croat.* isztino, isztinszko, (*ob.* Isty); *Ross.* настояще; *Eccl.* конечнѣ, (cf. koniecznie). W dzień ten rzeczy wykonały się i wypełniły wszystkie proroctwa. *Żarn. Post.* 3, 755. Jabłonowski rzeczą hetman wielki. *Suszyc. Pieśn.* 3 *J* 3 *b.* w samej rzeczy, w saméj istocie, in der That. W saméj rzeczy; zwyczajna odpowiedź = tak jest, nie inaczej. *Ld.* Wc Pan podobno nie wiesz, jak niepiękne to słowko, «w saméj rzeczy», ma u nas znaczenie. *Mon.* 71, 602. — Nie w tym rzecz jest, co nam dają, ale jakim umysłem. *Gorn. Sen.* 21. (nie na tym zależy, nie od tego zawisło). — §. Rzecz, sprawa, uczynek; Sache, Handlung. Piękna i poczciwa rzecz jest, o ojczyznę walcząc obumrzeć. *Krom.* 291; (*honestissimum est*). *Elliptice:* Arcychwalebna sercem, i ręką tłumić tych nieprzyjacioł. *Psalmod.* 70. — Rzecz, sprawa, interes, okoliczność: eine Angelegenheit, ein Geschäft, ein Handel, eine Sache, ein Umstand. Za trzy dni najdalej rzecz całą zakończymy. *Boh. Kom.* 4, 751. Polacy szczęśliwie rzecz prowadzą i walczą przeciw Węgrom. *Stryjk.* 187. Nadwątlone pokrzepiwszy rzeczy swoje, nową wojnę rozpoczął. *Krom.* 263. Wiele osób w upadłych rzeczach potężnie wydźwigał. *Petr. Ek. ded.* Jeszcze w skrzydle lewym była nadzieja, gdzie wszystka już stała suma rzeczy. *Tward. Wł.* 81. Codziennie prawie gorzej rzeczy idą. *Zab.* 6, 354. Lepiej, żebyś milczała, i cała rzecz. *Teat.* 15, 18. Co tu różnego gadania! musi pójść za niego! i cała rzecz. R. Otoż nie pójdzie! i cała rzecz. *Teat.* 36, 105. (i koniec, i po wszystkim). Nie była rzecz można pogrześć go dla licznych cudów. *Wys. Kat.* 457. niepodobna było, nie możono, es war keine Möglichkeit. A to dyabelna rzecz, że jak człowiek raz umrze, już więcéj nie wstanie. *Teat.* 15, 36. (to po dyable sprawa). Nasienie to czyni skłonność ku rzeczom cielesnym. *Sienn.* 62. (ku cielesności). Sara dozwoliła rzecz mieć Abramowi z Hagar, dlatego, aby z niéj mógł potomka dostać, gdy go sama nie mogła mieć. *Glicz. Wych. B* 2 *b.* Abraam miawszy rzecz z dziewką, dostał syna Izmaela. *ib. B* 3. er hatte mit ihr zu thun. Bóg z świata wziął onego syna, którego Dawid dostał z żoną Uryaszową, w ten czas, gdy ją był wziął, i rzecz popełnił. *Glicz. Wych. B* 4. (sprawę z nią miał). Brzemienna jeśli swą rzecz odbywa, nie może być aby płodu zdrowego doniosła. *Spicz.* 181. (sprawę cielesną odbywa). Lekarstwo to rzecz przyrodzoną

paniom wywodzi. *Sienn.* 71. (miesiączki). — *§. Pospolita rzecz, *ob.* Rzeczpospolita, państwo, stan, rząd, kraj. *Similiter:* *Spolna rzecz, n. p. Obmyślając spolnéj dobro rzeczy, Myślisz, jakoś zwykł, w radzie uprzejmie Na trudnym sejmie. *Miask. Ryt.* 2, 6. das allgemeine Beste. — *§. *Lata 1526 Gdańszczanie nowe rzeczy stroili, wiarę i prawa sobie inne wymyślali. *Biel. Św.* 287, (cf. *Lat.* novas res moliri). Wojewodzic Gdański począł nowe rzeczy myślić, przystawszy ku margrabiemu Brandeburskiemu. *ib.* 210. — §. Taką rzeczą = takim sposobem, takim kształtem: auf solche Art, auf solche Manier. Taką rzeczą lepiej się nie żenić. *Sk. Kaz.* 51 *b.* To takową rzeczą nie należałoby z chorego i oka spuszczać. *Perz. Lek.* 65. Taką rzeczą nic nigdyby na świecie nie było, gdyby .... *Kluk. Rośl.* 2, 81. Sława nie zawsze jest rękojmią zacności; taką rzeczą i szynka Westfalska byłaby zacną. *Zab.* 5, 108. — §. Moja rzecz, twoja rzecz = powinność, należytość, mnie, tobie przyzwoito: meine Sache, deine Sache, Pflicht, Gebühr. Jestem poddany króla, moja rzecz jest słuchać jego rozkazów. *Ossol. Boh.* 1, 461. Twoja rzecz w ten czas się odzywać, kiedy ja się ciebie zapytam. *Teat.* 32. *b*, 117. Kapłańska rzecz pismo wykładać, a nie moja. *Sk. Zyw.* 2, 60. Nie moja rzecz, [illegible] Na płaczliwe z [illegible] *Hor.* 2, 192. *Mn.* Twoja rzecz kądziel i wrzeciono. *Otw. Ow.* [illegible] *Kat.* 11. Pójdź przecz, smarkaczu, twa rzecz w piasku grzebać. [illegible] 286. [illegible] Dz. 571. [illegible] pełnisz. *Dyar. Grod.* 325. Winiarza jest rzecz pilnie obaczyć przyrodzenie macicy. *Cresc.* 515. *Ellipt.* Chłopska to jest, jeść siła, szlachecka zaś pić więcej. *Dwor. C* 1. — *Similiter:* Skutek nie zawsze naszej rzeczy bywa, [illegible] 12, 237. — §. [illegible] rzecz czego = wielka liczba, wielka moc, siła; große Menge. [illegible] 22. [illegible] nęła. *Stryjk.* 71. Niezliczona rzecz tego, czego ani myśl ludzka pojąć może. *Stryjk.* 71. Takich rozrzutników ja rzecz niezliczoną widziałem. *Star. Ref.* 76. Przez rzekę przeprawiwszy się, silną rzecz nieprzyjaciół pobrali. *Krom.* 7. Koni wiele naszym pozdychało, zkąd smród był wielki, i much niepodobna rzecz w wojsku. *Biel.* 296. — §. 2) Rzecz, istność jakakolwiek, mimo człowieka, to, co własnością być może: ein Ding, eine Sache; [illegible] rezh; *Vind.* riezh, rezh, roba, (cf. *rob, robota); (cf. *Arab.* ryzk = dobra, majątek); *Boh. et Slov.* wěc, (cf. wiec); *Sorab.* 2. wěz, facha; *Sorab.* 1. wiez, wecž, wěczužka; *Croat.* sztvar (cf. twor, stworzyć), dugovanye; *Dal.* szatvar; *Hung.* dologh; *Rag.* stvaar, satvar, poso-sla; *Bosn.* stvar, stvarça; *Slav.* stvàr; *Ross. et Eccl.* вещь, вещица. Rzecz w prawnym rozumieniu znaczy to wszystko, co z natury swéj w majątkach ludzkich mieścić się, albo z istoty swéj ku użytkowi człowieka służyć może. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 93. Wszystko, co się tylko od osób różni, i do ludzkiego służy używania, w prawnym rozumieniu rzeczą się nazywa. *Gal. Cyw.* 2, 3. Osoba bez stanu cywilnego w prawie Rzymskim rzeczą nazywa się, jacy bywają niewolnicy. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 21. Rolnik w dobrach szlachcica stał się rzeczą dziedzica, a niezrozumianym ludzkości gwałtem przestał być osobą. *Koll. List.* 2, 48. Rzeczy na przedaj, towary, sprzęty; Sachen, Geräthe rc. Wojewodze powinności około ustaw rzeczom. *Gost. Gor.* 72. W pierwiastkach rzeczy na rzeczy zamieniano. *Mon.* 69, 230. Targ na rzeczy stare, które już były w używaniu. *Star. Dw.* 12, (*ob.* Tandeta, wendeta). Hej dziatki, wnoście rzeczy. *Teat.* 21, 91. Do wojny monarchowie czterech rzeczy potrzebują: pieniędzy, ludu, rynsztunków, żywności. *Star. Vot. D* 4 *b.* (czterech artykułów). — (*RZECZĄDZ, *ob.* Wrzeciądz.). — 1. RZECZKA, i, *ż.*, *dem. Nom.* rzecz; (*Croat.* [illegible] mala rech; *Bosn.* [illegible]); ein Sächelchen, eine kleine Sache, ein kleines Ding; *Boh.* [illegible]; *Sorab.* 1. weczužka; *Vind.* zausa, zauciza, (cf. caca); *Bosn.* stvarça, mala stvar; *Ross.* вещица. Nosił chorym rozynki, jają, pomarańcze, a umierając drugiego na takie posługi namówił, zostawując mu rzeczki one dla chorych. *Sk. Żyw.* 2, 395. Dawał mi chusteczki I kwiatki, i wstążki, i inne rzeczki. *Nar. Dz.* 3, 218. *Sk. Dz.* 586. (drobiazgi). Przybyli mytnicy, którzy nasze rzeczki mieli przeglądać. *Warg. Radz.* 161. Umysł jego lada rzeczką bywa [illegible] (lada fraszka). Szedł tam dla odprawienia rzeczek od towarzystwa sobie zleconych. *Wys. Ign.* 50. *Wys. Aloj.* 337. Moje dziecię, czemu sobie tych rzeczek ku górze nie pociągniesz, a toć się pomarszczyły. *Falib. H.* (tych porteczek). — 2. RZÉCZKA, i, *ż.*, *dem. Nom.* rzéka; *Boh.* řjčka; *Sorab.* 2. rèzka, zera, (cf. zdrój); *Vind.* riekiza; *Bosn.* rjeciça, [illegible] — RZECZNICTWO, a, *n.*, stan prokuratorski, patronostwo; *Vind.* oblastnia, poskerbnia, obla- [illegible]; *Ross.* [illegible], Sachwalten; (*Boh.* řečnictwj krasomowstwo, řečnowati *perorare*; *Sorab.* 1. rětžniwoleže hutžwa retoryka). Syn Emiliusza nie przykładał się do stawania w sprawach czyli rzecznictwa. *Zab.* 3, 7. On tam prawnych spraw i rzecznictwa pilnuje. *Sk. Żyw.* 1, 4. Kiedy syn czego z nauk swych, jako z mistrzostwa albo z rzecznictwa nabędzie, tego z bracią dzielić nie powinien. *Szczerb. Sax.* 429. *ib.* 376. RZECZNICZKA, i, *ż.*, orędowniczka, prokuratorka, patronka; *Sorab.* 1. [illegible]; *Bosn.* [illegible]; *Croat.* zagovornicza, die Sachwalterinn. Najświętsza panna, rzeczniczka nasza, jak matka sędziego, potężnie odprawować będzie sprawę naszę. *W. Post. Mn.* 529. Rzeczniczka i obronicielka grzesznych panna Marya, ubłaga srogi gniew bo-

ży. *Bzow. Roż.* 2. Rzeczniczka i przyczynicielka do pana. *Żarn. Post.* 3, 654. Stana rzeczniczki przed nim, sprawiedliwość z miłosierdziem, jedna na stronę sędziego, a druga wedle grzesznego, *causidicae. Pieśn. Kat* 16, 9. *RZECZNIE, *ob.* Rzeczny. RZECZNIK, a, *m.*, RZECZOMOWCA, y, *m.*: (*Boh.* řečnjk krasomowca; *Slov.* řečnjk, wimluwnik *rhetor*, *causidicus*; *Sorab.* 1. rětžnik *rhetor*, *locutor*; *Carn.* rezhnik; *Vind.* riekavez, govornik = mówca; *Eccl.* рѣчникъ, сильный во глаголаніи = wymowny; (реченникъ, речникъ słownik); *Eccl. et Ross.* речеточецъ, краснословецъ, вѣтія krasomowca; *Ross.* рѣченникъ słownik); orędownik, prokurator, sprawomowca, rzecz od kogo sprawujący, der Sachwalter. (Mezner. Adlg.); *Carn.* [illegible]; *Vind.* oblastnik, oskerbnik, poskerbnik, prauduvauz, praudofrednik (cf. prawnik), patron, pomozhnik, sagovarnik, sagovoritnik, savetnik, (cf. sowietnik); *Croat.* zagovornik, prokurator; *Dal.* govorchin, govorcsin, paracz (cf. pierca), pravdoznanacz; *Hung.* procator; *Slav.* odvitnik, govorcsin; *Bosn.* parac, odvitnik, bronitegl; *Rag.* odvjetnik, paraz; *Ross.* дѣлецъ, ходатай, стряпчей; *Eccl.* соглагольникъ, винословецъ, (cf. wina). Orator abo rzecznik. *Petr. Et.* 7. Rzecznik jest ten, który albo przyjacielski albo swój umysł [illegible] tym, którzyby sie onemu umysłowi jego przeciwili. *Szczerb. Sax.* 374. Rodzice, którzy chcą doczekać się po synie swym, aby dobrym oratorem albo rzecznikiem został, niechaj o to się postarają, aby w prawie, jeszcze w pieluchach będąc, [illegible] *K* 2. Wyrwał się jakiś rzecznik, statutem szermował. *Biel. S. M. B.* Z Aleksandryi posłów do cesarza wyprawiono, i z niemi Appiona, jako rzecznika, żałując sie na żydy. *Sk. Dz.* 24. Miał Bolesław rzeczniki, którzy od ludzi prostych rzecz mówili. *Biel.* 43. Dobrzeby było, żeby same strony sprawy swe sprawowały, a rzecznikówby nie potrzebowały, którzy swemi farbami wielekroć sprawy zatrudniają. *M.* [illegible] *B* 3, 584. Krystus [illegible] *Żarn. Post.* 3, 15. [illegible], mamy rzecznika u ojca, Jezusa, tenże jest ubłaganiem za grzechy nasze. 1 *Leop.* 1 *Joan.* 2, 1. *Wujek. ib.* Nie[illegible] wość. *Groch. W.* 440. RZECZNIKOWY, a, e, RZECZNICKI, a, ie, od rzecznika, Sachwalter; (*Sorab.* 1. retžniczki; *Boh.* řečnický krasomowski). W duchownym pra[illegible] słowa prokuratora swego; ale ludzie Saskiego prawa tak długiego czasu jak tamci do wsteczenia słów rzecznikowych nie mają. *Szczerb. Sax.* 378.

1\. RZECZNY, a, e, Rzecznie *adverb.*, w saméj rzeczy, [illegible] вещный. Sprawiedliwość nie mniemana, ale rzeczna i pra[illegible] dobra istotne wwiązanie i rzeczne dzierżenie. *Herb. Stat.* 510; [illegible] 511. Masz rozkazanie rzeczne i istotne, które jest większe, niżli słowne. *Hrbst. Odp. I* i 7. Nowi wieku naszego doktorowie sami rzecznie to wyznawają, jakiéj ważności są ich świątości. *Hrbst. Nauk. U* 4 *b.* (skutkiem, uczynkiem). Aza ty tego nie wierzysz, że rzecznie jest ciało Krystusowe w chlebie takie, jakie się z panny narodziło? *Baz. Hst.* 38. Sakrament, który na ołtarzu bywa, jest rzecznie i naturalnie ciałem Krystusowém. *ib.* 70. *Gil. Post.* 189 *b.* — 2. RZÉCZNY, a, e; *Boh.* řjčný; *Sorab.* 1. rieczny, rěčźné; *Bosn.* rjecni; *Vind.* potoken, potozhen, (cf. potok, potoczny); *Croat.* rechni; *Rag.* rjeecki; *Ross.* рѣчный, рученый, [illegible]. Znalazł tam 200 Kozaków rzecznych, którzy tylko ryby łowią, ustawicznie tam między rzékami mieszkając. *Papr. Ryc.* 103. Rybitw wędę zarzucił w rzéczne głębokości, Aby sobie dostał ryb nędznik na żywności. *Papr. Koł. J* 2. Różność między wodą dżdżystą, rzéczną, źrzodelną, jezierną, morską. *Syxt. Szkł.* 18. Żaba szczurka na brzegu rzecznym obaczyła. *Papr. Koł. T.* Witwina czyli rzeczna wierzba. *Mon.* 74, 757. — RZECZOMOWCA, *ob.* Rzecznik. RZECZOWNIK, a, *m.*, [illegible] *Kpcz. Gr.*; istotimię. *Tr.*; *Slov.* podstatné, podstatliwé měno; *Carn.* samasveja beseda, samsvojne; *Vind.* sammustojozha befeda; *Slav.* samostàvno ime; *Ross.* существительное имя, das [illegible]. RZECZOWNY, a, e, do rzeczy [illegible]. Prawo służące osobom na rzecz, zowie się prawem rzeczownym. n. p. prawo posiadania własności, zastawu, służebności, dziedziczenia. *Gal. Cyw.* 2, 16. Prawa rzeczowne dzielą się na prawa na rzeczy, i na prawa do rzeczy. *ib.* 1, 10. — §. *Gramm.* Imiona rzeczowne, rzeczowniki, przymiotne, przymiotniki. *Kpcz. Gr.* 2, *p.* 106. Wyrazy rzeczowne. *ib.* 3, 2. — RZECZOWNIE *adverb.*, jako rzecz, jak rzeczownik, substantivisch. Imiona przymiotów, wziętych rzeczownie, kończą się jak rzeczowniki, n. p. moc, życie. *Kpcz. Gr.* 3, *p.* 138. RZECZOWY, a, e, n. p. Rzeczowe pismo, hieroglificzne, daleko było niewygo[illegible] die Sachenschrift, Hieroglyphenschrift. RZECZPOSPOLITA, (*contr.* RZPLTA), éj, ż., a) rzecz pospolita, pospolita rzecz, *spólna rzecz, [illegible]. Nasza rzeczpospolita jest w niebiesiech. *Bibl. Gd. Phil.* 3, 20. [illegible] Byli niektórzy na odpór, drudzy też tę wojnę Turecką radzili, dla pospolitéj rzeczy chrześciańskiéj. *Biel. Św.* 276, *ob.* Pospolity. — b) *Rzeczpospolita, rząd, państwo, stan, der Staat; *Slov.* obec, (*ob.* *Obec); *Vind.* floshtvu, stalishtvu, deshelje; *Carn.* gmanya (cf. gmina), opchina, lyucztvo, [illegible] Rzplta jest zgromadzenie ludzkie porządnie zebrane, ku dobremu żyeiu postanowione. Imieniem Rzpltéj jedna familia albo dom jeden nie bywa nazwan, gdyż jest rzecz osobna, jednemu należąca, którą własnym imieniem zowią rzeczą domową. *Modrz. Fr.* 8. Takową Rzpltą za najlepszą mają, gdzie królewska władza wszystko rządzi; osobom zacnym celniejsze urzędy dawają, a wszyscy zarówno pod prawem. *ib.* 11. Rzplta jest, gdy spólnie w jednym zgromadzeniu ludzie mieszkając, porządnie, obyczajnie i sprawiedliwie żyją. *Gorn. Wł. D b. Petr. Pol.*

86. Przełożony i sam o się, i o pospólstwo i o wszystkę rzeczpospolitą radzić musi. *Kosz. Lor. pr.* Rzeczpospolitą tak postanowili, żeby się każdy swéj powinności trzymał, a tą drogą łacniéj dobra pospolnego i zgody mógł bronić sąsiedzkiéj. *Janusz. Oksz. G.* Gruntowna stoi Rzecz Rzymska pospolita poddana jednemu. *Żebr. Ow.* 373; (*res Romana*). Czytaj, w jakiéj Katylina, albo i insi *burzyce a skaźce pospolitéj rzeczy, sławie zostawali. *Rej. Zw.* 38. Zewsząd rzecz pospolita była zawichrzona. *Biel. Św.* 61. Obmyślając spólnéj dobro rzeczy, Myślisz, jakoś zwykł, co radzić uprzejmie Na trudnym sejmie. *Miask. Ryt.* 2, 6. Rzymscy hetmanowie Scypio, Attilius i Katonowie Skarby wzgardziwszy, spólną rzecz mnożyli. *Stryjk. Gon. E.* Kto króla zdradza, ten Rzpltą. *Petr. Ek.* 62. Królowie są śmiertelni, lecz rzeczpospolita nieśmiertelna. *Leszcz. Gł.* 161. Że każda familia mieć powinna swojego przełożonego, to jest prawidłem wszystkich na świecie rzeczypospolitych. *Zab.* 16, 243. *Psalmod.* 29. — c) Rzeczpospolita, die Republik, stan polityczny państwa, w którym albo wszystek, albo część z ludu wybrana, ma rząd i najwyższą władzę *Kras. Zb.* 2, 158. der Freystaat; *Sorab.* 1. ſwobodné město, ſwobodné kray; *Vind.* republikanstvu, vkupſioshtvu, skupnovladanje, povsodaſhtvu; *Rag.* skupnovlâdanje; *Ross.* республика. Państwa rządzące się rządem arystokratycznym albo demokratycznym, nazywają się rzeczypospolite. *Wyrw. Geogr.* 121. Freystaaten. *Gorn. Dw.* 355. — RZECZYSKO, a, *m.*; *Boh.* řečiště, řečisko; RZECZYSZCZE, a, *n.*, koryto dawne rzéki jakiéj, das Altwasser, ein Beystrom, der ehedem das Hauptbette des Flusses war. Rzéka abo potoczek, jeśli opuściwszy pierwsze rzeczysko przez insze miejsca swoje *ście obróci, tedy przecię piérwsze rzeczysko, kędy piérwéj woda szła, ma być za prawdziwą granicę. *Herb. Stat.* 226. Gdyby rzéka mocą swą z starego placu inszym się miejscem obróciła, tedy jednak ono stare rzeczysko graniczy. *Tarn. Ust.* 2. *De fluvii aut rivuli fluxu seu alveo novo et antiquo, alias* rzeczysko *haereditates limitante. Vol. Leg.* 1, 3. — §. Rzeczysko, brzydka rzéka, ein häßlicher Fluß. Narymunt bratu, począwszy od Wilny rzéki, aż do Korabla, błotnego *rzeczysca, dał udział. *Biel.* 127. *Stryjk.* 305. — RZECZYWISTOŚĆ, ści, *ż.*, prawdziwa istotność; *Ross.* дѣйствительность; *Eccl.* рѣснота, die Wirklichkeit. Dzieci, co teraz dla was zabawką, będzie w czasie rzeczywistością. *Gaz. Nar.* 1, 310. RZECZYWISTY, a, e, RZECZYWIŚCIE *adverb.*; *Carn.* resnizhn (*verus*); *Vind.* reſnizhen, reſnizhno, reſnizno, sa reſnizo, sa riſnizno, sareſs, rieſen, reſnizhnu; *Slov.* skutečně, w skutku, (*ob.* Skutecznie); *Rag.* djellom (*ob.* Dzieło, dzielnie), istinom, (*ob.* Isty); *Ross.* дѣйствителный (*ob.* Dziać), настояще; *Eccl.* въ рѣсноту, истино, конечнѣ (cf. koniecznie), вещнѣ; w rzeczy saméj będący, rzeczą samą taki, niezmyślony, niepodrzucony; wirklich, in der That. (*Eccl.* речевисто, исправнымъ выговоромъ рѣчей, рѣчисто = wymownie, *ob.* *Rzecz, *ob.* Rzec). Rzeczywista prawda. *Cn. Th.* 969. (istna prawda). To jest rzeczywista prawda, co naocznie sami widzieli. *Pociej.* 174. — *Grammat.* Wyraz rzeczywisty, który znaczy rzecz jaką lub przymiot prawdziwie czyli rzeczywiście w niéj znajdujący się, n. p. człowiek, rozum etc. *Kpcz. Gr.* 3, 4. (cf. względny).

RZĘDEM, *ob.* Rząd. RZĘDNOŚĆ, *ob.* Zrzędność. RZĘDNY, a, e, od rzędu, Reihe=, Ordnungs=; *Ross.* очередный, строчный. Linie wymierzające odległość punktu od drugiéj linii stosunkowéj, nazywają się rzędnemi; *ordinatae. Jak. Mat.* 2, 315. — *§. Rzędny, najęty, najemniczy, płatny; gemiethet, Mieth=, Lohn=. Sara dozwoliła rzecz mieć Abramowi z dziewką rzędną Hagar. *Glicz. Wych. B* 2 *b.* Abraam miawszy rzecz z dziewką rzędną, dostał syną Izmaela. *ib. B* 3. RZĘDOWAĆ, -ał, -uje, *cz. niedok.*, w rzędy stawić, in Reihen stellen, reihen, ordnen. Wieśniacy sami siebie rzędują, jak mogą naśladują żołnierzów. *Stas. Num.* 1, 174.

RZEDZIĆ, *RZADZIĆ *cz. niedok.*; *Boh.* zřediti; *Slov.* zředjm, rgedim; *Croat.* rédkim; *Hung.* megritkitom; *Carn.* râhlam; *Ross.* рѣдить, рѣжу, жидить, жижу; *Eccl.* рѣдю, рѣдко дѣлаю; przerzedzać, dünn machen, verdünnen. *Raro*, rzadzę, rzedzéj czynię, co gęsto było. *Mącz.* Na nic się zdało, rzedzić zgęszczone szeregi. *Przyb. Milt.* 197. Rzedzenie *Eccl.* рѣдѣніе, рѣдкотвореніе. RZEDZIEĆ, RZADZIEĆ, RZEDNIEĆ *neutr. niedok.*, zrzednieć, zrzadzieć *dok.*; *Boh.* řednauti; *Sorab.* 1. rětki biwam, židnu; *Slov.* řednu; *Hung.* megritkùlok; *Ross.* рѣдѣть, порѣдѣть, порѣдѣлый; rzadszym się stać, dünner werden. *Raresco*, rzedzeję, cienczeję. *Mącz.* On zaś o mściwéj myślący zapłacie Wypadł w tłum dziki, który coraz rzedział. *Kras. Woj. Ch.* 73. Zrzadziałyć wprawdzie niektóre złe nałogi, ale nie można mówić, że ustały wszędzie i ze wszystkiém. *Mon.* 73, 404. Mgła, która umysł osiadła, abo opadnie, abo zrzedzieje. *Pilch. Sen. gn.* 308. RZEDZÉJ *comp. adverb.*, Rzadko, *ob.* Rzadki.

*RZĘDZIĆ, *ob.* Rządzić, cf. zrzędzić. RZĘDZICIEL, *ob.* Rządziciel. RZĘDZICHA, y, *m.*, zrzęda, ein Tadelsüchtiger. On rzędzicha się głupstwem gospodarskim cieszy. *Klon. Wor.* 60. RZĘDZIOCHA, y, *ż.*, rządziocha, zrzędna kobieta; eine Tadelsüchtige, Herrschsüchtige, die gerne kommandirt, Hofmeisterinn; (Oestr. Siemandel). I mąż niejeden będzie głupi tak dalece, Że do ręku rzędziosze żenie puści lece. *Pot. Pocz.* 69. Obżarstwo, gniew, te panie bardzo cię też rządzą; Jam to już wszystko wzgardził; dawno pod nogami Ta twoja rzędziocha u mnie, i twa pani. *Papr. Koł. C* 4. Jakby te rzędziochy powściągnąć. *Papr. Przyk. B* 3 *b.*

RZEDZIUCHNY, RZEDZIUTEŃKI, *ob.* Rzadki.

RZEGOTAĆ, *ob.* Rzekotać. *RZEK, u, *m.*, zgłoska, die Sylbe; *syllaba*, osiężenie kilka liter jednym głosem a przerzeczeniem, rzek zowią niektórzy. *Mącz.* Gramatyka obiera się około uczenia abecadła, i sylab abo rzeków słów, i wszego języka. *Mącz.* Skrócenie sylaby abo rzeku, *correptio. Mącz.*

RZÉKA, i, *ż.*, Rzeczka *dem.*; *Boh.* řeka, potok, (*ob.* Potok); *Slov.* réka; *Sorab.* 1. rěka, ryka, rjka; *Sorab.* 2. rěka; *Carn.* ręka; *Vind.* reka, rieka, potok; *Croat.* réka, potok; *Dal.* rika; *Rag.* rjêka; *Bosn.* rjeka; *Slav.* rîka; *Ross.* рѣка; (cf. *Graec.* ῥεειν; *Ross. obs.* рѣти;

Eccl. рИнѫти, рѣяти; *Graec.* 'ῥύαξ *profluvium*; Niederſ. Rihe, *rivulus*; *Goth.* richa; *Angl.* riw; *Gall.* riviere; *Aeth.* אקר *exitus aquarum*; *Lat.* Rhenus; *Germ.* Rhein, rinnen, rennen), der Fluß, der Strom. Rzéka jest woda korytem bieżąca, i w biegu nieustająca, póki nie złączy się z drugą rzéką abo z morzem. *Wyrw. Geogr.* 16. *Kluk. Kop.* 1, 87. *Kluk. Zw.* 3, 229, (cf. strumień). W jezierze woda stoi, rzéka zawsze bieży. *Simon. Siel.* 39. Gdyby kto rzékę, która graniczy, dowcipem swym obrócił łożyskiem inszym pod swą dziedzinę, tedy ta nowa rzéka graniczyć ma. *Tarn. Ust.* 2. Po rzece, po wodzie, z rzéką płynąc. *Wlod.*, mit dem Strome. — *Transl.* Rzeką, strumieniem; strömend, stromweise. Hojnie nad sobą, i prawie rzéką wylane miłosierdzie odniósł. *Sk. Żyw.* 54. W to nie mogli potrafić Midas, Kresus, choć im rzéką majętności na łono ciekły. *Petr. Ek.* 120. — *RZEKAĆ, RZEKNĄĆ, *ob.* Rzéc. — **RZEKOBRZEGNI, ia, ie, n. p. Rzekobrzegnie wierzby. *Otw. Ow.* 393. po brzegach rzécznych rosnące, flußufrige Weiden. — RZEKOMO, *ob.* Rzkomo.

RZEKOT, RZEGOT, RZECHOT, **RZEKT, u, *m.*, rzekotanie, odgłos chrapliwy; *Croat.* rogotanie, kreketanye, krechànye, (cf. krzyczeć); *Dal.* krakotanye, karkochanye; *Hung.* regetés, ein rauhes Getöne. Rzekotanie czyli głos żab chrapliwy. *Otw. Ow.* 252. das Gequäcke der Frösche. Sroka, ktokolwiekby tam wnijść chciał, gdzie się osiedli, tedy go swym rzegotaniem wydawa. *Spicz.* 152. Chrapliwy wypuszcza rzekt, miasto słów; *raucum murmur. Zebr. Ow.* 306. Po łopatkach z chrapliwym rzektem cieką śliny: *cum rauco stridore. ib.* 197. RZEKOTAĆ, RZEGOTAĆ, RZECHOTAĆ, -ał, -oce, *med. niedok.*, Rzektać *contract.*; (*Boh.* řhetati rżeć); chrapliwy głos wydawać, skrzeczeć; *Boh.* řehotati o srokach, řehotám, křehotám o żabach; (*Slov.* řechtim *cachinnor*); *Sorab.* 2. rägotasch, o srokach i żabach; (*Carn.* regetam *hinnio*, *effuse rideo*); *Vind.* reglam = o żabach; *Croat.* regetati, regéchem, kvekechem, kreschim, krechim; *Hung.* regetek; *Dal.* krakochyem, szkvarchim, (cf. skwierczeć); *Ross.* стрекотать, стрекочу, (o srokach), rauh tönen, ein rauhes Getöne von sich geben. Sroka rzekce. *Rej. Wiz.* 55. Rzegocąca sroka, wrona chrapliwa. *Tol. Saut.* 36. Gdy jednego wieprza kto uderzy; inne głośno rzechocą, grunzen, gnurren. *Haur. Sk.* 295. My tu doma siedzimy by kwoczki, Upstrzywszy się, rzegocąc by sroczki. *Biel. S. N.* 6. Żaby rzegocą. *Dudz.* 21. dukają, skrzeczą, die Frösche quaken, (quäkern, wreckekeks). Żabki rzekcą w jezierze. *Klon. Fl. A* 4 *b*. Zwykłe żaba na deszcz rzekce. *Pot. Arg.* 336. Żaby te znaczą ludzie, co rzegocą, co się sadzą w słowach. *Leszcz. H. S.* 109. Dziś dobrodziejka jak sojka rzegoce. *Papr. Pr. D* 2 *b*. Świegotliwym nie przywłaszczają aby mówili, ale że uszy zagłuszają, zanieprażniają ludzi, rzekczą, szczekają. *Eraz. Jęz. D* 5 *b*, 6. Rzechotanie, gruchanie, wielomowność, *garrulitas. Mącz.* Obraca się na stronę z rzegotaniem i śmiechem. *Teat.* 49. *d*, 17. *Zab.* 7, 57, cf. parskać, cf. grzegotać, klekotać. — [RZEKOTAĆ się, Rzegotać się, *transl.*, *rusk.* rehotaty sia, głośno się śmiać, laut lachen 2]. Wszystkobyś się Jadwigo z chłopy rzegotała. *Burl. C.* gziła, tłukła, herum balgen. RZEKOTKA, RZEGOTKA, i, *ż.*, RZEGOTECZKA *dem.*, grzegotka, eine Klapper, Kinderklapper, eine Schnarre. W wielki piątek u nas nic nie słychać, prócz niewdzięcznego głosu rzegotek i klekotek. *W. Post. W.* 254. W prawdzie, żeć to mała rzeczka, Ale głośna rzegoteczka. *Groch. W.* 372. Rzegoteczką pospolicie Rado więc gra każde dziecię. *Groch. W.* 372. RZEKOTLIWY, a, e, — ie *adverb.*, wrzaskliwy, chrapliwy; rauh tönend, schnarrend; *Vind.* reglazh, verketazh, verkazh, verkavez. (*Slov.* řehotnik *cachinno*). Rzekotliwa sroka, *garrula. Mącz.* Rzekotliwe skrzypce, głośne. *Wlod.* **RZEKOTOMIR, a, *m.*, *Graec.* χοαογασιδης. *Przyb. Batr.*, miano żaby.

RZEMIEŃ, ia, *m.*; (*Boh.* řemen; (*Slov.* řemen *corium*, řemenař rymarz); *Sorab.* 1. rêmen, rehmen; *Sorab.* 2. remen; *Carn.* jêrmen, jêrmenz, (jermęnar = rymarz); *Vind.* remen, jermen, jermeni, arjemen, erjemen, jeremen; *Croat.* remen, reménecz (*corium* = skóra, remenár *coriarius*), bagaria, terkia (cf. troki), vulaka, (cf. wojłok); *Bosn.* remik; *Slav.* kaish; *Eccl.* оусмѧнь, ремень rzemień, skóra; *Ross.* ремень; *Germ.* der Riemen; Niederſächſ. reem; *Graec.* ῥυμα; *Finl.* ruoma; *Svec.* rem, cf. *Lat.* remus); obdłużny kawał z skóry ukrojony; n. p. Nie idzie o rzemień, ale o całą skórę. *Rys. Ad.* 45. Rzemień trzewiczny *Ross.* клюша. Z cudzego się szeroko kraje rzemień, ze swego szczupło. *Dwor. B* 4. (kiedy z cudzego, tedy nu nu, a kiedy z swego, tedy nie nie!). Z cudzej skóry szerokie rzemienie albo pasy krają. *Eraz. Ob. G.* Na cudzéj strawie hojno sobie poczynać, a z cudzéj skóry szerzéj rzemień krajać. *Kosz. Lor.* 41 *b*. Pijanice dworscy tak opatrznie piją, jakoby się nie dłużyli; bo na cudzéj strawie *żywiąc, nie swój rzemień ciągną, choćby się przerwał, nic nie dbają. *ib.* 118 *b*. Tak trzeba rzemień ciągnąć, jakoby się nie zerwał. *Rys. Ad.* 66. Wyprawuje się, by rzemień w ogniu. *Rys. Ad.* 73; (*Slov.* remen sa w ohni ně poprawí, *mali verberibus non emendantur*). Nie gryź rzemienia. *Burl. A* 3. (nie czyń, co się na nic nie zda; nie psuj sobie daremnie zębów). Jął się gryźć rzemienia. *Rys. Ad.* 18. U Niemców prawie zapalają się na nauki uczciwe, i rzemienia nie żałują tam ojcowie synom swym pociągać. *Glicz. Wych. M* 2 *b*. nie żałują mieszka, worka, pieniędzy, kosztów. — §. *Transl.* Ma w rzemieniu, ma w kalecie. *Cn. Th.* 969. ma w mieszku, w trzosie, ma dzięgi, er hat was im Beutel. — §. Rzemień nierobiony, z którego rzemyki abo co innego robią, skóra wyrobiona. *Cn. Th.* 969. Leder, Fell, Haut. RZEMIENICA, y, *ż.*, Kubriemen, kamień żelazny pospolicie ugrowaty. *Kluk. Kop.* 2, 218. RZEMIENNY, a, e, z rzemieni, skórzany; *Sorab.* 1. rêmenané; *Ross.* ременный, von Riemen, ledern. Paski u szabli rzemienne. *Kras. Pod.* 2, 145. — Odkąd świat światem, nie był takiemu nigdy ni kądzielnym, ni rzemiennym bratem. *Zab.* 14, 262. po mieczu, Schwerdtmagen.

Pochodz. *rzemyk*, *rzemyczek*, *rymarz*, *i t. d.*

RZEMIEŚLNICTWO, a, *n.*, trudnienie się rzemiosłem, das Handwerkswesen. Trzy liczymy prawe zbogacenia kraju spo-

soby: rolnictwo, rzemieślnictwo i kupiectwo. *Mon.* 67, 113. RZEMIEŚLNICZEK, czka, *m.*, czeladnik rzemieślniczy, towarzysz; *Ross.* подмастерье, der Handwerksgeselle, Handwerksbursche. Rzemieślniczkowie, abo towarzysze u rzemieślników robiący. *Vol. Leg.* 3, 593. RZEMIEŚLNICZKA, i, *ż.*; *Boh.* řemeslnice; *Ross.* ремесленница; *Eccl.* ремественница, die Handwerkerinn. Ujrzysz lada rzemieślniczkę łańcuszno i w sobolach. *Jeż. Ek. F* 3. RZEMIEŚNICZY, RZEMIEŚLNICZY, RZEMIĘŚLNY (*Petr. Pol.* 44), a, e; *Boh.* řemeslnicky, řemeslný; *Vind.* rokodelni, (cf. rękodzielny); *Ross.* ремесленный, ремесленничій; od rzemiosła, Handwerks-, handwerksmäßig. Pospolite są sztuki rzemieślnicze, które odbywa ręka ku samej potrzebie życia ludzkiego, żadnéj nie zamierzając sobie przystojności i cnoty. *Pilch. Sen. list.* 3, 15. Narzędzia rzemieślnicze, jako to: stolarskie, kowalskie etc. *Jak. Art.* 3, 237. Robota rąk rzemieśniczych. 1 *Leop. Jer.* 10, 9. Rzemieślny czyli mechaniczny rozum, nie dosyć na cyrulika. *Perz. Lek.* 352. X. Ignacy Konarski, Piar, szkołę rzemieślniczą w Opolu założył: a na sejmie 1764 ustanowiono, żeby wyzwoleni w niéj uczniowie we wszystkich cechach w zupełnej z innemi rzemieślnikami równości przyjmowani byli. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 226. *Vol. Leg.* 7, 575 eine Schule für Handwerker, Handwerkerschule, Professionistenschule. — §. Sztuka rzemieślnicza albo mechanika. *Boh. Dub.* 77. RZEMIEŚNIK, RZEMIEŚLNIK, a, *m.*; *Boh.* řemeslník; *Slov.* řemeslnjk, řemeselnjk; *Sorab.* 1. ruczné dżelnik, hantwarski; *Carn.* rokodelz (cf. rękodzielnik), antverkar; *Vind.* delazh, rokodelauz, rokar; *Hung.* tsinálo (cf. czyniciel); *Ross.* ремесленникъ, ремественникъ, рукохудожникъ, мастеровой человѣкъ; *Eccl.* хытрьцъ, (cf. chytry); rzemiosłem bawiący się, der Handwerker, Professionist; (*Etym.* remię). Rzemieślnik wyrobionym już i zebranym od rolnika pożytkom, różne dając ułożenia i kształty, czyni je udatniejsze, i ku użyciu ludzkiemu więcéj sposobne. *Mon.* 67, 114. Tak potrzebny jest wzór rzemieśnikowi, jako gnyp, dłubaczka, piła, bez których nic począć nie może. *Pilch. Sen. list.* 2, 78. Umiejętny rzemieślnik naprzód stosuje dzieło swoje do kształtu i prawidła, podług którego zrobionym być ma. *Mon.* 64, 451. Dobry rzemieślnik dobrego naczynia potrzebuje. *Cn. Ad.* 185. Dobry *rzemięśnik z leda czego uczyni co dobrego. *ib.* 186. Dobry *rzemięśnik mało ucinków i okrawków czyni. *Cn. Ad.* 186. Rzemieślnik niewolnik u tego, co mu robi. *Rys. Ad.* 60. *Rzemięśnik dobry na swym zdaniu przestaje. *Cn. Ad.* 1019. *Rzemięśnika nie trzeba uczyć. *ib.* *Rzemięśnikami miasta stoją. *ib.* *Rzemiętlnicy. *Vol. Leg.* 3, 32; *rzemięśnicy. *ib.* 53. — §. *Transl. fig.* Kazałem szukać przeklętego rzemieślnika wszystkich tych sztuk. *Nag. Cyc.* 61. autora, Urheber, Anstifter. Polifont na tronie! ten szczęśliwy rzemieślnik występków i zdrady. *Teat.* 44. c, 41. RZEMIEŚLNIKOWY, a, e, od rzemieślnika, Handwerker-. Ręce rzemieślnikowe. *Groch. W.* 122. *ob.* Rzemieślniczy. RZEMIESŁO, RZEMIOSŁO, a, *n.*, RZEMIOSŁKO *dem.*; *Boh.* řemeslo; *Slov.* řemesło; *Sorab.* 1. ruczne dżewo, hantwark, ruczna dżelnofcž, hantwarstwo; *Carn.* rokodelnost, rokodelstvu (*ob.* Rękodzieło), dełnya, antverh; *Vind.* rokodelstvu, rokarſhina, rozhnia, antvarh; *Croat.* mestria, (cf. majster, mistrz); *Dal.* mestria; *Hung.* mestersegh; *Slav.* rukotvorje, zanát; *Ross.* ремесло, рукомесло, (cf. ma w ręce rzemiesło); *Eccl.* хитрость (cf. chytrość), ремество, хѫдожьство; trudnienie się ręczną robotą rzemieślniczą, robota rzemieślnicza; das Handwerk, die Profession. Krawiectwo, szewstwo, garbarstwo, i inne rzemiosła. *Hbst. Odp. P p.* (*NB.* zakończenie -*stwo* właśnie służy do wyrażenia rzemiosł: n. p. ślósarstwo, śklarstwo i t. d.). Bękartowie dawniej rzemiosła nie mogli robić. *Glicz. Wych. B* 4 *b.* Rzemiosło umieć, a rzemiosłem nie robić, ubóstwa jest przyczyną. *Sk. Żyw.* 1, 19. Rzemiosło robić, ein Handwerk treiben, *rzemieślniczyć; *Ross.* ремесленничать. Przez rzemiosło nabywamy, kiedy jakim rzemiesłem bawimy się, a z niego pożytek mamy. *Gost. Gor. praef.* Rodem był z Włoch, rzemiesłem mularz. *Birk. Sk. E* 3. Czym lepszy rzemieślnik, większy pijanica. *Pot. Jow.* 70. Nieprzyjaciołmi sobie wszyscy rzemieślnicy. *Pot. Zac.* 59. Niechby każdy pilnował swojego rzemiosła. *Zab.* 13, 277. *Treb.* Każdemu w swym rzemieśle wierzyć trzeba. *Cn. Ad.* 356. *Pot. Arg.* 507. Każdy w swym *rzemięśle biegły. *Cn. Ad.* 345; (*non omnia possumus omnes*). Siedm rzemiosł, czternaście nieszczęścia. *Rys. Ad.* 63. Kto siła rzemiosł umie, robi mało. *Pot. Jow.* 70. — Rzemiesło, prawo robienia rzemiesłem; das Handwerksrecht, Zunftrecht, das Handwerk. Nieposłusznego urzędowi majstra mają z rzemiesła zrzucić. *Sax. Porz.* 26. Na rzemiosło znowu przyjąć. *ib.* Jeśliby w cechu który był sporny, takowego mistrzowie mają rajcom opowiedzieć, a oni go mają według występku karać, albo i z *rzemięsła złożyć; a jeśliby się i potym przeciwił, tedy już do śmierci *rzemięsła nie będzie mógł robić. *Szczerb. Sax.* 183. Któryby oskarżony *rzemiesło utracił, a rajceby mu znowu *rzemiesło robić dopuścili, takowy acz je robić może, ale przedsię prawo swe traci, tak że do cechu chodzić nie może. *Szczerb. Sax.* 183. — *Fig. tr.* On stary mistrz czart od początku świata na tym rzemieśle usiadł, aby nas odwodził od prawdziwéj nauki. *Rej. Post. L* 4. Tegośmy rzemiosła ludzie, co i ty. *Zab.* 13, 263. (jednéj klasy, godności). Złączył dawno rozdzielone rzemiosła, pokój z wojną. *Birk. Zamoj.* 25. żołnierskie rzemiesło, das Kriegshandwerk. Nieszczęścia nasze są własnym nas samych rzemiosłem. *Zab.* 5, 152. są naszą sprawką, naszym dziełem, unser eigen Werk.

RZEMPOLIĆ, RZEPOLIĆ *cz. niedok.*, mizernie grać na skrzypcach; *Boh.* šumařim, (cf. surma); *Vind.* fidlati; *Ross.* варганить, пиликать, fiedeln, elend geigen, schrapen auf der Violine. Tobie tylko po szynkach rzempolić. *Teat.* 20. *b*, 184. Skaczą wesoło ochocze parobki, Fałszywym tonem skrzypiciel rzempoli. *Kras. List.* 27. Usłyszysz tam niekiedy, jak skrzypiciel rzempoli dla rozruchania jakiej służącéj. *N. Pam.* 11, 167. Rzempolenie, *Ross.* гудение, погудка. RZEMPOŁA, i, *m.*, skrzypek podły, rzempolący, ein Fiedler; *Boh.* šumař; *Vind.* flab, godez, koritnizar; *Ross.* погудало, гудельщикъ, рудило.

RZEMYK, a, *m.*, RZEMYCZEK, czka, *m.*, *demin. Nom.* rzemień; *Boh.* řemýnek; *Carn.* jèrmenz; *Croat.* reméneez; *Rag.* remik; *Bosn.* remik, volaka, (cf. wojłok); *Ross.* ремешекъ, гайтанъ, ein Riemchen, ein kleiner Riemen. Od najmniejszej nici snowanej, do rzemyka najpodlejszego, nie wezmę z wszystkich rzeczy, które twoje są. 1 *Leop. Genes.* 14, 21. (od nici wątkowéj aż do wstęgi. 3 *Leop.*). Rzemyk u obuwia. *Cn. Th.* 969. *Carn.* shtogli — §. *Transl.* Rzemyk, mieszek, Geldbeutel. Gęby z mieszkiem nie zgadzają, nie tak jak rzemyka stawa. *Lek. B.* 4. (kalety, mieszka, trzosu). Co marnotractwo twoje ich nie tyka? Owszem pociągną na zysk swój twego rzemyka, łudząc twoje nadzieje. *Hor. Sat.* 170. Kto cudze łyczko zgubi, rzemykiem swoim przypłaci. *Rys. Ad.* 28. [illegible] podlejszą rzecz musi lepszą dać. Od rzemyka do kozika, od kozika do konika, a potym na szubienicę. *Rys. Ad.* 52. (stopniami, [illegible]). RZEMYSKO, a, *n.*, rzemień niekształtny, ein häßlicher Riemen; *Ross.* ремнище.

RZEMIE, RZANIE, *ob.* Rżeć, Rża.

RZEP, u, *m.*, śród. rzep; *Boh.* řepjk; *Ross.* репеи, репеекъ; *Xanthium*, kleine Klette, rodzaj [illegible] lepnica. *Kluk. Rośl.* 2, 251. (*Ross.* репина, ягоръ, *[illegible]*). Rzep wielki, *ob.* Łopian; *Carn.* [illegible]; *Ross.* репейникъ, репятникъ. Rzep i oset wyrośnie na ich ołtarzach. 1 *Leop. Ozeas* 10, 8. [illegible] *Hej.* 14, 9.

RZEPA, y, *ż.*; *Boh.* řepa, řípa; *Slov.* řepa; *Sorab.* 2. řepa, riepa; *Sorab.* 1. rěpa, rěpka; *Carn.* repa; *Vind.* repa [illegible]; *Dal.* rippa; *Hung.* répa; *Bosn.* rjeppa, rippa; *Slav.* ripa; *Rag.* rjeppa, rippa; *Ross.* рѣпа; [illegible]; *Lat.* rapa; [illegible] rofwa; *Germ.* die Rübe. Rzepę pospolitą sieją w polu, sieją i w ogrodach; przedniejsze są, Toruńska abo Pruska, [illegible] *Kluk. Rośl.* 1, 206. [illegible] Rzepa [illegible] słodka lub kolnik, [illegible] *Kluk.* 3, 59. Rzepę podługowatą słodką kolnikiem, a w Krakowskim Bytomką zowią. *Syr.* 1041. *et* 1043, *Ross* рѣпища; *Sorab.* 1. rěpka. Rzepa tarta *Vind.* ribanza. Rzepa [illegible] *Vind.* [illegible] pezhka, fmoika; duszona, *Vind.* fmodnize, fmounize; siekana, *Vind* fiekanze, nat, (cf. nać). Rzepy całkiem gotowane, całki; *Vind.* oblize, (*ob.* Obli). Rzepa sucha *Sorab.* 2. nisanza. *Slov. prov.* Dobra psu mucha, a chłopowi rzepa [illegible] cf. takiemu takie. (*Slov.* Slowák gako repa, čiri Slowák; *verus* [illegible]). [illegible] był rzepę w domu kopał. *Teat.* 1. *b*, 62 Wlazł na gruszkę, kopał rzepę; cf. miotła w kącie, będzie deszcz; nie klei się, nie idzie jedno za drugim; weil der Löwe ein [illegible] ist, so sollen wir in einem neuen Leben wandeln; das paßt wie die Faust aufs Auge. Zajął go na rzepie. *Rys. Ad* 28. Im więcéj liście na rzepie obrywa, tym większa rośćie, dlatego przypowieść Polska: zając, jako na rzepie; iż nie trzeba zajmować z rzepy bydła, jeśli chcesz, by rosła wielka. *Urzęd.* 262. — W edukacyi przez ten czas wiele profitował; po Niemiecku, po Francuzku, jak rzepę gryzł. *Boh. Kom.* 1, 119 jak orzech zgryźć, łacniuchno mu przychodzi, es ist ihm ein Kirschenessen. — §. Rzepa płonna, rozponka, roszponka, ziele na sałatę jesienną używane. *X. Kam.* Rapunzel, *ob.* Kolnik. — Rzepa świnia, *ob.* Świnia rzepka, Lwi list. — Rzepa leśna, *ob.* Gduła. Rzepa wodna, *Boh.* wodnice. Gatunek rzepy wodnej *Boh.* okraublice. RZEPAK, u, *m.*, *brassica napus*, der Rübsamen, [illegible] ma rzepnym podobne, z ziarn jego wyciskają olej. *Kluk. Rośl.* 3, 349. RZEPAKOWY, n. p. olej, Rübsenöl. *Kluk. Rośl.* 2. 349. RZEPIASTY, a, e; *Ross.* рѣпчатый; do rzepy podobny, rübenartig. [illegible] gęsty [illegible] czasty, nierzepiasty, *conspissatum et colligatum herbis solum. Cn. Th.* 1165. niemiękki. RZEPIK, a, *m.*; *Boh.* řepiček; *Carn.* repihk; *Ross.* репятка, печеночникъ; *agrimonia eupatoria*, Odermennig, [illegible] *Ross.* [illegible] 12. *et* 154 *et* 155 [illegible] 2, 252, [illegible] *Pol.* 120. RZEPIKOWATY, a, e, [illegible] kształt rzepika, wie Odermennig. Psie języczki ziele, owoc mają rzepikowaty. *Syr.* 1298. RZEPISKO, RZEPNISKO, a, *n.*; *Boh.* řepiště; *Slov.* řepiště, řepowiště, mjsto kde se řepa sege; *Hung.* repa-föld, repasfold; *Vind.* repifhe, repna gnive; *Carn.* repishe; *Croat.* repische; *Ross.* рѣпище, рѣпникъ; ziemia, gdzie rzepę siewają, [illegible] na rzepnisku, na jęczmienisku siewają ozimią pszenicę. *Haur. Ek.* 52. RZEPKA, i, *ż.*; *Boh.* řepka; *Slov.* řepka, [illegible] *Ross.* рѣпка. [illegible] Świnia rzepka, *ob.* Lwi list. — Zajęcza rzepka, oset nizki, *carduus* [illegible] 22 RZEPNICA, y, *ż.* [illegible] Rzepak). *Croat.* repnicza = nać rzepna, repniza, jamenza = loch na rzepę; *Carn.* repnèza = kwaśna rzepna woda [illegible] rzepna; (*Vind.* riepenza, repnifhe, repna jama, *ob.* Podrumnik. — §. 2. [illegible] Rübenapfel). RZEPNICZEK, czka, *m.*, *pseudobunion. Syr.* 615. [illegible] *bocastanum*, gatunek orzecha ziemnego, zdatny na pokarm dla ludzi, w popiele przypiekany, jak kasztany. *Kluk. Dykc.* 1, 89. Erdkastanie, Erdnuß. *Syr.* 615. RZEPNY, a, e; *Boh.* řepný; [illegible] *Ross.* рѣпяный; [illegible] Rübenfeld. *Syr.* 1116. Rzepna nać, *ob.* Nać; *Vind.* meteniza, nat; *Croat.* repnìcza. Siemię rzepne. *Vind.* riepnu feme, ogerfhiza: *Carn.* ogershiza. †RZEPOSIEK, a, *m.*; *Croat.* rèposzek; [illegible] Rübensaat f. RZEPSKO, a, *n.*, rzepa brzydka, eine häßliche Rübe; *Rag.* rjeppina, rippina.

RZEPOLIĆ, *ob.* Rzempolić.

RZĘSA, y, *ż.*; (*Rag.* resi *fimbria*, *lacinia*; *Bosn.* rese

figmenta, *lacinia*, resciti, naresciti *ornare*; *Carn.* resa = koniec kłosa; *Eccl.* рѣсница, вѣжда powieka; *Ross.* рѣсница, вѣжда, вѣжди; §. 1) der Augenwimper. Powieki po brzegach opatrzone są rzęsami czyli włosami, dla ochrony oka od pyłów. *Zool.* 47, *Boh.* řasa, chlaupky na wjčku oka; *Slov.* obrwa, brwè neb chłupy na wjčku oka; *Croat.* vie, pleve ochne. Rzęsy przeszkadzają, że proch, kurz, i robaczki nie łatwo w oko wpaść mogą. *Wejch. Anat.* 168. *et* 160. Oczy czarne wielkie, rzęsy długie. *Teat.* 48. *b*, 49. — §. 2) Rzęsa, rząsa, Rząska *dem.*; (*Boh.* řasa; *Ross.* ряса; *Croat.* rèsza *alga*); rodzaj ziela, rząsa wodna, *lenticula palustris*, Wasserlinsen, pływa i rośnie na stojącej wodzie. *Kluk. Rosl.* 2, 251; drobniuchne listeczki na wodzie, co kaczki jedzą. *Dudz.* 56; żabia żob, mech wodny, dzierzęga. — Rząsa skalna, *adianthum rubrum*, Widertbon, rośnie po starych murach i miejscach ciemnych wilgotnych. *Kluk. Rośl.* 2, 251. *Syr.* 590. *Kluk Dykc.* 1, 59. — Rząsa wietrzna, *cotyledon umbilicus Veneris*, gatunek rozłogu, rośnie na starych murach *Kluk Dykc.* 1, 161. Frauennabel. — §. Rzęsa, rzęsa leszczynowa, szyszka podługowata miękka. *Cn. Th.* 970 die lange weiche Zuckel der Haselnüsse; *Sorab.* 1. woreschnowe baleki. Rząsa, która orzech Włoski kwitnie. *Sienn.* 541. der lange Blüthenstengel der Wälschen Nüsse. Rzęsa wierzbowa, bagnowa, kotki, owieczki, bagniątka. *Cn. Th.* 970. *Croat.* muczicze na drevu, brabranki; die Kätzchen, z. B. an den Weidenbäumen. Rząski wierzby [illegible]. — §. 3) Rząsa, rzęsistość, mnogość; [illegible] Menge, Vielheit. W [illegible] blasków rzęsie mnogiej. *Przyb. Milt.* 223. Z jego najeżonych włosów [illegible] rzęsa. *Przyb. Milt.* 59. — (RZEŚCIA, *ob.* Ryść). — RZĘSNY, a, e, od rzęsy [illegible], Augenwimper-; *Ross.* рѣсничный. — §. Rzęsny, RZĘSISTY, a, e, RZĘSISTO *adv.*, gęsty w kupie, gęsto następujący jeden po drugim, częstotliwy, [illegible], mnogi, liczny; dicht, zahlreich, reichlich, überflüssig. [illegible] rzęsisto była [illegible]. *Nar.* 1, 292. *Kras. Pod.* 2, 239. Księżyc króluje nad gminnemi gwiazd rzęsistych grony. *Przyb. Milt.* 92. Lasy rzęsiste. [illegible] 125. [illegible] rzęsiste. [illegible] 2, K *a* 3 *b*. Z [illegible] najrzęsistsze deszcze. *Przyb. Ab.* 49. Niech daje rzęsny owoc jabłoń Alcyona. *Hul. Ow.* 71. Dźbła rzęsnego bróg duży uścielę. *Hul. Ow.* 59. Posag obiecany jasis tam rzęsisty. *Opal. Sat.* 25. Dostatkami otoczony jest rzęsistemi. *Pocz.* 194. Ochoczy gospodarz [illegible], żebym z nim rzęsiste kielichy spełniał. *Kras. Pod.* 2, 11. Jagódki rzęsiste Jak perłeczki zwiesiste. *Dar. Lot.* 15. RZĘSISTOŚĆ, *sci*, *ż.*, gęstość, liczność, mnogość; die Menge, Vielheit, Reichlichkeit.

1. RZESKI, a, ie, RZESKO *adv.*; (*Ross.* рѣзкій, рѣзокъ rznący, ostry, przenikliwy, рѣзко szybko); rzeźwy, raczy, darski, krzepki, żwawy; *Germ.* rasch; *Suec.* rask, rysk; *Angl.* rash, (cf. *Graec.* ῥᾴδιος; *Ital.* ratto; cf. *Arab* [illegible] cf. rzesciа, ryść); hurtig, flink; *Boh.* čilý, (cf. czuły). Rzeski albo ochotny. *Fredr. Ad.* 187. Tatarowie trwali na wszelkie niewczasy rzescy, do ciągnienia i używania łuku. *Boter.* 3, 89. Na rzeskim hasze koniu. *Rak. Pob.* *A* 3. Rzeski Francuz, Anglik małomowny, Holender pełen ciała. *Zab.* 8, 83, (cf. zwinny). Człowiek rzeskiego dowcipu. *Petr. Et.* von aufgewecktem Geiste. Odpowiedział mu w bród krótko i rzesko. *Nag. Cyc.* 65. Powiedzieć trzeba rzesko, nie przez zęby, nie umizgając się, co myślisz. *Gorn. Sen.* 71. frisch weg, von der Leber. Rzeskie starania, narażenia się na niebezpieczeństwa, przeniósł nad próżnowanie. *Nag. Fil.* 78. Cieszę się, iż Wc Pana widzę tak rzeskim i czerstwym. *Teat.* 33, 12. RZESKOŚĆ. ści, *ż.*; (*Ross.* рѣзкость ostrość); darskość, rzeźwość; die Raschheit, Munterheit; *Boh.* čilost. Zbytnim opychaniem ciała duch słabieje, i rzeskość swą traci. *Pilch Sen. list.* 112. *Cn. Th.* 970.

2. RZESKI, a, ie; *Boh.* říšský; od rzeszy, Reichs-, das Teutsche Reich betreffend; *Vind* nemshkokralestni; *Ross* имперскій. Książęta dwojakie są; jedni są prostemi książęty; drudzy zaś Rzeskiemi. *Szczerb. Sax.* 196. Książęta Rzeskie. *Biel.* 111. Król Czeski na ten czas jachał na sejm Rzeski, obierać nowego cesarza; gdy też jest jednym elektorem Rzeskim król Czeski. *Biel.* 167. Posłowie Rzeskich [illegible] *Biel.* 692. [illegible] winna jest rzeszy [illegible] Rzeskiego sądu. [illegible] 5, 2?4. Wojna Rzeska. *Birk. Exorb.* *G* 3 *b*. Talary Rzeskie. *Star. Vot.* *B* 4. — (RZESNY, *ob.* Rzęsisty). — RZESZA, y, *ż.*, gromada ludzi, tłum; *Vind.* mnoshiza, trupa, mnoshtvu (*ob.* Mnóstwo), tłok, kohorta; §. 1) ein Haufen Leute, eine Schaar, Menschenmenge. Szły za Jezusem wielkie rzeszy, od Galilei. *W. Math.* 4, 25. Pan na górze siadłszy, nieprzejrzaną Obaczył rzeszą, która szła do niego. *Odym. Św.* *D d* 3. Stanęła przy onym aniele wielkość rzeszy niebieskiej. *1 Leop. Luc* 2, 13. W pośrzód mężnej rzeszy, W pośrzód pocisków bitwy duch się mój ucieszy. *Kras. Oss.* *E b*. Konni opanowali pagórki; a piesza W dół się puściła prosto ku przedmieściu rzesza. *Zimor.* [illegible] 246. Na powrót wiosny Ożył w ptaszęcej rzeszy i słowik miłosny. *Teat.* 43. *c*, 69. Orła sponistego honor królestwa w rzeszy powietrznej potyka. *Mon.* 71, 547. Na [illegible] Fałkona wszystka rzesza Krakowska polegla, [illegible] 209. — §. 2) Rzesza Niemiecka, imię to właściwie służy stanom Niemieckim. *Wyrw. Geogr.* 201. *Boh.* říše. *Sorab.* riša, *Germ.* Reich; *Ross.* имперія, das Teutsche Reich, das Reich. *Stryjkowski Kron.* n. k. 52 rozumie, że rzesza książąt Niemieckich od Rzeszy zwana. RZESZANIN, a, *m*, jeden z rzeszy, t. j. Niemieckiej, einer aus dem Reiche, ein Reichsländer. Pojmali Jana Saskiego kurfirsta, i przywiedli przed cesarza; zkąd wszystkim rzeszanom serce upadło. *Biel. Św.* 115.

RZESZOTO, a, *n.*, RZESZOTKO, a, *n.*, *zdrbn.*; *Boh.* řjčice, řečice, řešjtko; *Morav.* řjeice; *Sorab.* 1. rescheto; *Carn.* reshêtu, rẹhta; (reshétârem, reshetareti *cribra vendere*, reshtam *cribro*); *Vind* reſhetu, reſhetize, reſhitu, (reſhetva = krata), reitra, rehtra, reiterzh; (reſhetuvati, rehtrati, reitrati *cribrare*); *Croat.* ressèto, resheto; (resselka *cancelli*, ressentnicza *crates*, resselár *cribrarius*, ressetam *cribro*); *Dal.* reseto; *Hung.* rosta, (cf. roszt

rostélyok *cancelli*); *Rag.* rescetto, (rescettati *vannare*); *Bosn.* resceto; *Slav.* resheto, reshotto, (reshétka • kraty); *Ross.* решето; (решетка, решотка, решоточка kraty, roszt, sztakety, kostka w haftowaniu, решетчатый w kostki ułożony, решетина łata, решетить łatami pokładać; [illegible] o szerokich okach; cf. *Germ.* Rider, Reuter; cf. [illegible]; *Lat.* rete; sito z wielkiemi dziurami, ein Sieb mit großen Löchern, ein Bäunde, ein Rader. [illegible] 420. Próżno [illegible], wodę czerpać rzeszotem. [illegible] 3, 355. [illegible] 76. [illegible] 52 *d*, 29. *Slov.* w ričici wodu nosit. Wszystko im się inaczej tworzy, a [illegible] chcą; bo mają wolą [illegible] [illegible] się im [illegible] przetak, albo rzeszoto. [illegible] 3, 719 [illegible]). [illegible] widząc dwóch głupich w [illegible], rzekł: jeden z nich kozła doi, a drugi pod nim rzeszoto trzyma. *Kras.* 7, 299 (jeden głupi, a drugi [illegible]: [illegible] dzą, czego się [illegible]. [illegible] w rzeszocie. *Cn. Ad.* 629. (języczny nie zatrzyma tajemnicy; przecieże przez [illegible]. [illegible] za czym na języku rzeszoto. [illegible] 81. Z [illegible] ścią [illegible] przez rzeszoto [illegible] ły. [illegible] 72, 421. [illegible]. Ślepi ge, kdo pres rícicu ně widi; ślepy jest, kto przez rzeszoto nie widzi). RZESZOTARZ, a, *m.*, co rzeszota robi, der [illegible]; [illegible]; [illegible] reshetàr; *Vind.* [illegible]; *Ross.* решетникъ. RZESZOTNY, [illegible]. [illegible] sitna albo rzeszotna, tak rzeczona, że jest drobnych dziurek [illegible] 63, 676.

RZETELNY, *ZRZETELNY, [illegible], RZETELNIE [illegible] *et* [illegible]; *Ross. et Ecl.* [illegible] *źrzeć; [illegible] §. a) w [illegible] wyraźny, oczywisty; [illegible] [illegible]. [illegible] ne Rzeczne [illegible] 207. Żeby[illegible] to *źrzetelnie [illegible] ... [illegible] 3. Pismo Ś. *[illegible] S. bogiem mianuje. *Salin.* 34. Te tu słowa *źrzetelnie są [illegible] 21. W tych [illegible] także się to *[illegible] 4, 65. — §. b) Rzetelny, nieobłudny, niełudzący, szczery; wirklich, [illegible]; [illegible] res, sares; *Vind.* resnizhen, resnizhno, sa risnizno, riesen, sares, saresnizo; *Croat.* zrész, z isztine; *Slav.* pra[illegible] *Ross.* [illegible] правдиво; [illegible] [illegible] lekko [illegible] *Jabł. Tel.* 6. Niech się miota [illegible] śmiało satyro rzetelna. *Kras. Sat.* 12. Pójdę tam, abym się nierzetelnym nie pokazał. *Teat.* 9 6 ([illegible]). RZETELNOŚĆ, ści, *ż.*, *§. a) oczywistość; (*Boh.* zřetedlnost), [illegible]. — § b) Szczerość, [illegible], [illegible] [Die Redlichkeit 4], die [illegible]; *Carn.* resniza; *Vind.* resniza, resnizza, resnizhnost, nesapelazhnost; *Ross.* дѣйствительность; *Eccl.* рѣснота. Rzetelność strzeże, aby nic fałszywego nie było, i ściśle się trzyma granic prawdy. *Pam. Warsz.* 4, 39. *Niemc.* Świat cały o mojej rzetelności wie; moje słowo stanie za kontrakt. *Boh. Kom.* 4, 61. Nierzetelność w słowie i przyrzeczeniach. *Teat.* 19. *c*, 75. Unredlichkeit, Trug, Betrug. Nierzetelność jest, kiedy piszący nie tak rzeczy opowiadają, jak są w istocie. *Kras. Lat.* 55.

RZETYCA, *ob.* Żentyca.

RZEWNIĆ [illegible], rzewnić [illegible] go [illegible] [illegible] [illegible]; [illegible] *Ross.* [illegible], соревновать wyścigać się z kim, приревновать zazdrosnym być, [illegible] gwałtownie). Na skargi rzewniace już się do litości skłaniać [illegible] [illegible], wielce serca rzewnią. *Wys. Kat.* 30. Gdy Joba nawiedzali, rzewniąc swemi namowami, odpowiedział, niemasz tak wielkich plag, któreby mię od pana odbiły. *Biel. Św.* 11 *b.* (dogrzewając, dokuczając, dojeżdżając, [illegible]). [illegible] 1 *Leop.* [illegible] 18, 19. [illegible] 1 *Leop.* [illegible] 1, 3. [illegible] 3 *Leop.*; płaczcie rzewnie). RZEWNIE, RZEWLIWIE *adv.*, z przeniknieniem serca, bardzo czule, żałośnie; *Vind.* rami[illegible] grozni płač). Magdalena z nabożeństwa rzewnie płakała, gdy pana nie znajduje w grobie, a jeszcze poczęła rzewniej płakać, iż.... *Birk. Krz. Kaw.* 28. Rzewnie zapłakawszy, rzekł: o boże, tożem zewsząd opuszczony. *Tward. Wł.* 59. Siedział Jeremiasz płacząc, i rzewno kwilił to płaczliwe narzekanie nad Jeruzalem. 1 *Leop. Lam.* 1. (żałował. 3 *Leop.*). Każdy rzewnie narzeka, jakby już zginął. *Jabł. Tel.* 144. — § Rzewnie, serdecznie, z całym sercem, ochoczo, pilnie; mit Fleiß, [illegible] łuje rzewnie, ten szaleje pewnie. *Ryś. Ad.* 25. Przysłać mu obiecał człeka, który mu rzewnie, jak sam zechce, [illegible] wam radzi, zjecie, wypijecie, co wam się rzewnie spodoba. [illegible] RZEWNY, RZEWLIWY, *RZEWNIWY, *a, e,* [illegible]; [illegible] riuno *anxius*, riva *miseria*). Za czas stracony, żal uczynić rzewny. *Zab.* 13, 225. Pan *rzewniwy i mszczący się. *W. Nah.* 1, 2 ([illegible] *Gd.*, leicht aufzubringen). Wzowcie niewiast *rzewniwych, niechże ima nad nami lamentować. 3 *Leop. Jer.* 9, 17. ([illegible] 1 *Leop.*; [illegible]. [illegible] [illegible] słyszeć, jakoby go urażało co, i rozkłada go. *Ostror. Myśl.* 44. eine [illegible] Stimme. [illegible] obyczajne, *nierzewniwe. *P. Kchan. Dz.* 119. niepłaczliwe, nicht weinerlich. — § Rzewny, serdeczny, ochoczy, rzeźwy; munter, frisch. Rzewne kroki. *Tr.* Ludzie chwa-

ły bożej rzewliwi, wydali się na imię Chrystusowe. *Smotr. El.* 14. (gorliwi o chwałę bożą). RZEWNO mi *impers.*, serce mię boli, serce mi się kraje, bardzo mi żałosno. *Włod.*, das Herz thut mir wehe, das Weinen kommt mir an. RZEWLIWOŚĆ, 'RZEWNIWOŚĆ, RZEWNOŚĆ, ści, *ż.*, wzruszenie serdeczne, serdeczna żałosność; Rührung, Bewegung, Herzlichkeit, innerer Schmerz. (*Ross.* ревнивость żaluzya, zazdrość). Wyszedł a płakał z 'zrzewniwości serdecznéj; umywszy twarz, zadzierżał rzewność, i przyszedł k nim. *Biel. Hst.* 17. Na rzewność płaczu pańskie względy padły, Dał się przebłagać. *Kras. Woj. Ch.* 40. W 'rzewniwości mojej, w ogniu gniewu mego mówiłem. *W. Ezech.* 38, 19. Zżarła mię rzewniwość moja. *Budn. Ps* 119, 139. — Rzewliwość, Eifer, Eifrigkeit. Ta jest przyczyna nie zajątrzenia naszego, bo się jątrzyć nie umiemy, ale rzewliwości po panu bogu i po świętéj jego prawdzie, którąśmy mieć powinni. *Smotr. El.* 16. W Kozakach dziś bojaźń boża już okazalsza, rzewność w wierze gorętsza, karność większa. *Smotr. El.* 14. Ślepą 'rzewniwością poganie i żydzi prawdę niebieską prześladowali i prawdziwe nauczyciele zabijali. *Żarn. Post.* 3, 552 *b.* Gdzie przystąpi ślepa 'rzewniwość, a nieopatrzna tradycyj miłość, tam cięższego prześladowania kościoł doznawać musi. *Żarn. Post.* 3, 552 *b.*

RZEZ, i, *ż.*; (*Ross.* рѣзь; *Boh.* řez, cf. 'rzaz; *Germ.* Reiß, Riß, rysa, raz, *Rag* rjez = ostrze; *Vind* restiva = czas obrzynania winnéj maciey); bicie bydła, rzeźnictwo; das Schlachten, Metzeln, die Schlächterey; *Vind.* kolma, (*ob.* Kolę, kłóć); *Eccl.* колитва; *Ross.* убой, (cf. ubić). Podatek skor ma być zamieniony w opłatę pieniężną od rzezi. *Gaz. Nar.* 1, 117. Woły i krowy do ukarmienia na rzeź, powinny być zdrowe, żartkie. *Kluk. Rośl.* 3, 277. Garkuchniarze i utrzymujący rzeź mięsa. *Gaz. Nar.* 2, 67. Rzeź bić, rznąć bydło. *Dudz.* 56, *Vind.* klati, kolem, saklati (*ob.* Zakłóć), sadaviti, (cf. udawić); *Eccl.* закалаю, масничаю; (cf mięso): Vieh schlachten. — §. Rzeź, mięsne jatki, zabicie, mordy; *Ross.* сѣча, сѣчь, (cf. siec, cf. sicz); Blutbad, Niederlage, Metzeley, Gemetzel, Schlachtbank. Rzez była, nie wojna, Gdy bezbronnym śmierć niosła ręka mieczem zbrojna. *Zab.* 5, 430. Idą na śmierć, prosto jak na rzeź odłączeni Barankowie, niewinni oni dwaj rodzeni. *Groch. W.* 508. Godziż się, aby bracia na rzeź braci ręce uzbrajali? *Ossol. Mow.* 39. Wydał go na rzeź. *Rys. Ad.* 72. (na sztych). Pewnie na rzeź swych ziomków, za kraju pożogi, Hołd mych pochwał odbierać będzie Syla srogi! *Nar. Dz.* 1, 76. — §. Rzez, u, *m.*, n. p. Gromada Siarska w traczu nie płaciła od jednego rzezu tramów budownych, tylko po półgrosza. *Akta w. Siar.* 1585 *r. Mskr.*, od jednego rznięcia, von einem Schneiden, von einem Schnitte.

RZEZAĆ, 'RZAZAĆ, -ał, rzeżę *cz. niedok.*; *Boh.* řezati; *Sorab.* 1. rjžu, rjžem, rjžam; *Vind.* resati, resal, rejshem, (resati, rieshem, sresati, sreshuvati, shagati = piłą trzeć, piłować); *Croat.* rezati, (rásam *macto*); *Slav.* rizati; *Rag* rèzati, izrezati; *Ross.* рѣзать, рѣжу; (cf. *Germ.* reißen. Adlg.; cf. *Chald.* רסס *comminuit*; *Hebr.* רסיסים resisim, *scissurae*, *fragmenta*); rznąć, krajać, schneiden. Osła, acz sama rzezać nie umie, wszakże inne naczynia do 'rzazania ostrzy. *Modrz. Baz.* 5. Latorośli ku szczepieniu mają być 'rzazane ze strony drzewa wschodowej. *Cresc.* 122. odrzynane, abgeschnitten. Ziemia ostrym lemieszem rzezana. *Otw. Ow.* 8. przerzynana, próta, durchschnitten. Bańki rzezane. *Cziach. Prz.* 94. (po których skórę przecinają). W koszu się rzezać. *Papr. Pr. E* 2 *b*, (*ob.* Kosz). — Rzezać kabat, płótno, trzewik, karbować, sztucznie wyrzynać; künstlich ausschneiden, ausnähen. Chodzą w szatach aksamitnych, abo rzezanych, abo złotem przypiększonych. *Modrz. Baz.* 565. Trzeba nam ująć tych pieszczot, tych rzezanych axamitków. *Rej. Zw.* 187 *b.* Nie wiem, co za wory i miechy wymyślają, rzeżą, bramują, bryzują. *Hrbst. Nauk. d* 8 *b.* Krawcy, którzyby jedwabne rzeczy kłóli, rzezali, a szwaczki, coby płótno rzezały, niech płacą strofu złotych 10. *Lek. C* 2. Rzezany bram, *fimbria. Macz.* Przyjechał z Paryża w kabacie rzezanym. *Dwor. E* 2. Księża, aby trzewików rzezanych, ani ostróg pozłocistych nie nosili. *Szczerb. Sax.* 195. Rzezać obrazy, figury = ryć, strugać; *Ross.* чеканить, (cf czekan); ausschneiden, ausgraben, schnitzeln. Rzezany przez Mojżesza cherubin, *sculptus. Sk. Dz.* 768, *Ross.* рѣзный. Stały tam bożki rzezane staroświecką robotą. *Pot. Arg.* 310. Rzezanie słupów lub obrazów z drzewa, z srebra. *Petr. Pol.* 2, 315, (*Dal.* rizanye). Poślesz mi człowieka, któryby umiał ryć rozliczne rzezania. 1 *Leop.* 2 *Paral.* 2, 7. Umieli malarstwo, rzezanie, architekturę. *Boter.* 158. Wszystko to budowanie dziwne rzezania miało na ścianach. *Star. Dw.* 26. rzeźbę, Schnitzerey. *ib.* 6. Dyamenty dwa rzezane w tryangul *Klek Turk.* 25. — Rzeże cyrulik chorego. *Cn. Th.* 971. odrzyna mu jaki członek, albo przerzyna: abschneiden, aufschneiden, durchschneiden. Rzezać chłopca, mężczyznę = trzebić, kastrować, *Bosn.* sckopiti; *Croat.* zkopiti, zkáplyam, (cf. skop); verschneiden, castriren, entmannen. Justynian zakazał, aby chłopięta rzezane nie były. *Sk. Dz.* 515. Niektórzy sami się rzezali, chcąc się przy czystości zostać. *Sk. Żyw.* 2, 411. Najlepszy czas rzezania źrzebców w trzecim roku. *Hipp.* 27. — §. Rzezać, zabijać, mordować, würgen, morden, tödten. Po gospodach zbuntowani rzeżą, zabijają, jako bydło. *Tward. Wł.* 20. — *Fig. transl.* Żeby 'rzazał z nas każdy ślepą zazdrość. *Biel. S. M. A* 2. wytępiał, wyrugował; verbannen, entfernen von sich. — §. *Recipr.* Rzeżą się zęby = dobywają się, klują się, puszczają się, die Zähne brechen durch. Najczęściej w czwartym roku zęby poboczne u konia rzezać się poczynają, chociaż u drugich aż w piątym roku się rzeżą. *Hipp.* 25. — *Fig.* Niezmiernego wesela ona sercem nie obejmie, Znać go po niéj, i ledwie bokiem się nie rzeże. *Pot. Arg.* 157. —

RZEZĄCZKA, §. 1) rzezanie w kroku, niemoc, gdy kto nie może wody puszczać, *stranguria. Macz.*: *Vind.* vodostaja, vode sapertnost, das Schneiden und Brennen beym Uriniren. Mający rzeżączkę lub trypę, *gonorrhaeam*, cierpiący, często urynę puszczać muszą. *Krup.* 2, 124. *Syst. Szkl.* 270. *Perz Lek.* 2, 6; *Boh.* řezawka, der Harnzwang, uryny trudność z bolem. *Cn. Th.* 971. — §. 2) Rzeżączka, ziele, *ob.* Łącz.

RZEZAK, 'RZAZAK, (*Cresc.* 471.), a, *m.*; *Boh.* řezak, řezaček, kragidlo, krogidlo,

kragak, (cf. krajać); *Sorab.* 1. rjzak, dówpaczk, prénka, wobrezwaczk; *Vind.* sresalu, resazh, resalu, resalze; *Bosn.* makghça, obruçgnak; *Ross.* рѣзецъ; strug, ein Schneidemesser, ein Schlachtmesser, Metzgermesser, großes Messer. Wyrzniesz większy otwór rzezakiem. *Kąck. Pas.* 21. Skoro tylko do rąk swych wziął rzezak krzywy, Alić z niego ogrodnik i winiarz prawdziwy. *Otw. Ow.* 590. Gärtnermesser, Winzermesser. Rzezak w ręce kapłańskiéj na zabicie ofiary. *Otw. Ow.* 527. das Opfermesser. — §. Rzezak, rzezanie moczu. *Sienn.* 377. rzeżączka, der Harnzwang. Polej rzezak oddala, i urynę obficie wypędza. *Sienn.* 123. *et* 126. RZEZANIE, *ob.* Rzezać. RZEZANIEC, ńca, *m.*, trzebieniec, ein Verschnittner; *Boh.* řezanec, kleštěnec, (*ob.* Kleszczyć); (*Boh.* wagèak, *ob.* Jajca); *Carn.* ręsanz *spado*, kapłun: *Vind.* riesan, toushen, kapunan, resanik, skoplenik, skoplen zhlovek, kopun, kapun (*ob.* Kapłun), (riesanek = wół); *Bosn.* sckopaç, usckopgljen; *Eccl.* холостецъ, скопьць, кажєникъ, (*ob.* Kazić). W niebie przyjmą koronę ci trzebieńcy albo rzezańcy, którzy sami się rzezali dla królestwa niebieskiego, nie ciało, lecz pożądliwości wyrzezując. *Galat. Alf.* 325. Rzezaniec, rządzca saraju *Weg. Marm.* 1, 61. Soliman przywołał do siebie najpierwsze z rzezańców. *ib.* 62. RZEZAŃCZYNY, , a, e, od rzezańca, Verschnittnen =, Castratten =, Eunuchs =. Wydrzyj rządy z ręki rzezańczynéj. *Bardz. Luk.* 119. RZEZAŃSTWO, a, *n.*, *collect.* rzezańce, Verschnittne. Niepoczesne rzezaństwo Śmiało się mocą kusić o Rzymskie państwo. *Petr. Hor. F* 4, *not.* «Kleopatra około siebie miała rzezańców nie mało, dlatego wojska Antoniego rzezańcowem zowie». — (*RZEŻATEK, tku, *m.*, [*ŻERZATEK; *Eccl.* жератъкъ 2]; n. p. Jak wągiel w *rzeżatku, a drwa na ogniu, tak swarliwy łatwo roznieci zwadę. *Radz. Prov.* 26, 21. (wągiel martwy. *Bibl. Gd.*, *ob.* Rzeżewie). — RZEZAWKA, *RZAZAWKA. *Cresc.* 481, *ob.* Rzeżączka 2), *ob.* Łącz. RZEŹBA, y, *ż.*; *Boh.* řežba; *Ross.* рѣзьба, вырѣзка; §. 1) ryte figury, rycie, rzeźbiarstwo; geschnitzte Arbeit, Schnitzwerk, Bildhauerey. Rzeźby różne szmuclerskie bywają lipowe. *Kluk. Rośl.* 2, 164. Nie szklnił się tam marmor w kunsztownéj rzeźbie. *Zab.* 6, 212 Rzeźba i malarstwo zdobiły pokoik *Niemc. Krol.* 4, 101. Fidyasz, sławny w kamiennej rzeźbie artysta. *Mon.* 71, 886. — § 2) Rzeź, rzezanie, mord, zabijanie: das Schlachten, Metzeln, Morden, Gemetzele. Ofiara u nich zawisła na rzeźbie baranów. *Kłok. Turk.* 195. Człek się na świat nie rodził dla rzeźby swych braci. *Zab.* 12, 175 Ten nieszczęśliwy lud już znowu na swoje rzeźbę miecza dobywa. *Stas. Num.* 2, 161. RZEŹBIARKA, i, *ż.*, która się rzeźbą trudni, die Bildschnitzerinn, Bildhauerinn. RZEŹBIARSTWO, a, *n.*, sztuka rzeźbiarska, die Bildschnitzerkunst, Bildhauerkunst; *Vind.* podubska chetovina, sresavanstvu; *Eccl.* изваятельное художество, ваятельство, изваяние. W malarstwie, rzeźbiarstwie, w budownictwie, i innych kunsztach. *N. Pam.* 5, 297 RZEŹBIARSKI a ie; *Ross.* рѣзчиковъ, od rzeźbiarza, Bildhauer =. RZEŹBIARZ, a, *m.*, szmuclerz; *Vind.* spehuvauz, sohetuvauz, bronzaresez, sresavauz; *Ross.* ваятель, рѣзчикъ, der Bildschnitzer, Bildhauer. Le Brun sławny w Warszawie rzeźbiarz królewski. *Zab.* 15, 380. Na głazie rznięty cudną rzeźbiarza robotą. *Zab.* 15, 377. *N. Pam.* 15, 56. *ib.* 4, 62. *ib.* 51, 51. RZEŻĘ, *ob.* Rzezać.

*RZEŻEWIE, ia, *n.*; [*Eccl.* жерявие 2]; zarzewie, rozpalony popioł, *ob.* *Rzeżatek, Gluth, glühende Asche; (*Boh.* řeřawy rozpalony). Postawże garniec na *rzeżewiu, aby się rozpalił. *Radz. Ezech.* 24, 11. Nogę tę trzymać trzeba nad gorącym *rzeżewiem. *Ostror. Myśl.* 25. *Rzeżewie rozpaliło się. *Budn.* 2 *Sam.* 22, 9.

*RZĘZIĆ *cz. dok.*, n. p. Rzezić przez sen, chrapać, *ducere ronchos. Macz.*, schnarchen. Niech twe Pegaza Muzy rozkulbaczą, Pięknie poryżał dawniej, teraz rzęzi. *Nar. Dz.* 2, 96

RZĘZIMIESZEK, *ob.* Rzeżymieszek. RZEŹNICA, y, *ż.*; *Sorab.* 1. schlachtwancza, zarězwania; *Vind.* mesnica, (*ob.* Mięso); *Rag.* komárda; *Croat. barb.* kassapniza; *Ross.* рѣзница; rzeźniczy warsztat, gdzie biją rzeź, oprawują, mięso rąbią, kutlof, szlachtuz; der Schlachthof, Kuttelhof. Niechaj mieszczanie Grodzieńscy łaźnie i rzeźnice nad Niemen przeniosą, żeby się miasto lepiéj budowało. *Vol. Leg* 5, 625. Browary, rzeźnice, jatki. *Sejm. Grodz.* 2, 81. RZEŹNICTWO, a, *n.*; *Boh.* řeznictwj; *Sorab.* 1. rjznistwo; *Carn.* mesarstvu; *Rag.* komardarstvo; *Croat.* meszaria, meszarsztvo; *Ross.* мясничанье, мясничество; rzemiesło rzeźnicze, das Fleischerhandwerk. Nie traci honoru i sławy, kto takie prowadzi rzeźnictwo, zabijać *juvenes*, *non juvencos*, krew rozlewać mieczem na polu Marsowym, nie w jatkach. *Chmiel.* 1, 369. RZEŹNICZKA, i, *ż.*; (*Boh.* řeznice): die Fleischerinn. RZEŹNICZY, a, e, od rzeźnika; *Boh.* řeznicky; *Sorab.* 1. rjznikowy; *Carn.* mesarske; *Rag.* komardarski; *Croat.* meszarszki, meszarov; *Hung.* mészáros; *Ross.* мясниковъ, мясничій, мяснический, Fleischer =, Fleischhauer =. Rzeźniczy warsztat, kutlof, szlachtuz. *Dasyp.* *E e* 4 *b.* RZEŹNIK, a, *m.*; *Boh. et Slov.* řeznjk, masař, (*ob.* Mięso); *Sorab.* 1. reznik, rjznik, mjasznik; *Carn.* mésâr, klavz, (*ob.* Kłóć); *Vind.* mesar, mesar, fleishkar, saklauz (*ob.* Zakłóć), sakolovez, kalduvauz, kalduvaunik, (*ob.* Kałdun); *Croat.* meszàr, (rasavecz *mactator*); *Dal.* komardar, meszar; *Hung.* mészáros; *Rag.* komardár; *Slav.* mesar, *barb.* kasàp, kaszap; *Bosn.* komardar, bekar; *Ross.* мясникъ; *Eccl.* закалатель, мясникъ, мясопродавецъ; co bije rzeź na przedaj mięsa, der Fleischer, Fleischhauer, Metzger. Rzeźnik bydło nieme bije. *Bardz. Trag.* 287. Rzeźnik, kolibyk. *Mon.* 75, 589. Rzeźnik, który ma owce, woły, i inszy dobytek, któryby na jatki bił.... *Szczerb. Sax.* 142. Rzeźnikiem być, *Boh.* řezničiti; *Croat.* meszarim; *Dal.* komardim; *Slav.* kaszapim, kasappiti; *Rag.* komarditti; *Ross.* мясничать. Patrzy na niego, jak krowa na rzeźnika. *Mon.* 71, 109. (niechętnie, z bojaźnią). Chciałem się bawić zielnikiem, będąc z natury rzeźnikiem. *Zab.* 13, 277. *Tręb.* Mnie stworzył rzeźnikiem Bóg, a ja głupi chciał być cyrulikiem. *Jabł. Ez.* 40. *RZEŹNY, a, e, RZEŹNO *adverb.*, ostry, rzezający: schneidend, scharf; *Boh.* řezacký; *Sorab.* 1. rjzny. Wino miękkiego i słabego smaku, jak rzeznym uczynić *Śleszk. Ped.* 375. Rze-

źny głos, *acuta vox. Macz.* Aryon zagrał rzeźno żałosną pieśń na lutni. *Ezop.* 50. — §. *Pass.* Rzeźne bydło, do rzezi; *Ross.* убойный скотъ, Schlachtvieh. *RZEZNOŚĆ, ści, *ż.*, ostrość, die Schärfe. Niektórzy do morsełatów przykładają więcéj imbieru dla rzeźności. *Sienn.* 537. RZEŻUCHA, y, *ż.*; *Boh.* řeřicha; *Sorab.* 1. žeschei, zerchwa, krasza; *Sorab.* 2. krasza; *Vind.* kreſha, kreſhiza, bobovez; *Croat* hrèn, (cf. chrzan); *Dal.* [illegible]; *Slav.* torman; *Bosn.* garbacch, trava, ren, [illegible]; *Rag* gèrbach, hrèn; *Ross.* [illegible]; *Eccl.* [illegible]: *nasturtium*, die Kresse, [illegible]; jest dzika i ogrodowa. *Kluk. Roś.* 1, 218 *et* 2, 2[illegible]2. Rzeżucha wodna, [illegible] Potocznik, Brunnkresse. Rzeżucha polna, [illegible], wilde Kresse. [illegible] 165 Rzeżucha polna, psia, Włoska, *ob.* Pieprzyca *Syr.* 815. Rzeżucha zimowa, *[illegible]*, gatunek gorczyczniki. *Kluk. Dyk.* 1, 208 die Winterkresse. Rzeżucha Turecka, [illegible], *[illegible] orientale*, Türkische Kresse. *Syr.* RZEŻUCHOWIEC, wca, *m.*, *Dracus* [illegible], [illegible] na rzeżusze i kapuście *Kluk. Zw.* 4, 376 [illegible] Schmetterling. RZEŻUSZANY, a, e, od rzeżuchy, Kresse[illegible]. [illegible] rzeżuszane. *[illegible]* 244 — RZEŹWY, a, e, RZEŹWO *adv.*, RZEŹWIUCHNY *adv.*; *Ross.* рѣзвый, рѣзвенькій: rzeźy, rzeski; *Germ.* [illegible], munter, frisch. Rzeźwy chłopiec. *Teat.* 3, 19. Tu junak rzeźwy, tu jeszcze rzeźwiejszy, Tu mąż ogromny, a tu ogromniejszy. *[illegible]* W. 416 Człowiek [illegible], [illegible] kieliszek wina dobrego, rzeźwiejszym się staje. *Krup.* 5, 117 [illegible] rzeźwiejszym w [illegible]. *[illegible]* 5, 60. [illegible] rzeźwiejszy. *[illegible]* Q 1 Rzeźwiej [illegible]. *Zab.* 14, 22 — §. Kto [illegible] w gniewie, [illegible] *Petr. Et.* 109 żwawy, [illegible] (*Ross.* рѣзвый, *f.* рѣзвуха [illegible] рѣзвость, рѣзвый [illegible], ćwik, biegły). RZEŹWIĆ kogo *cz. niedok.*, orzeźwić *dok.*, orzeźwiać, [illegible]; munter machen, ermuntern, beleben. [illegible] orzeźwiły. [illegible] rzeźwi [illegible]. *Zab.* 15, 3[illegible]5. [illegible] żywa [illegible] rzeźwi [illegible] *Zab.* 6, 244 Wino rzeźwi i [illegible] człowieka *Kras.* 5, 121 [illegible] umysł i serce rzeźwiące. *Pot. Wyn.* 96. RZEŹWIEĆ *neutr.* [illegible], rzeźwiejszym się stać, munter werden (*Ross.* рѣзвиться, рѣзвитось [illegible]). [illegible], rzekł wóz: [illegible]. [illegible] jest [illegible] szych dzieci. *Kras. Oss. D.* RZEŹWOŚĆ, ści, *ż.*; (*Ross.* рѣзвость 1 swywola, rozpustność, 2 rzeźwość), rzeskość, żwawość, die Munterkeit, Lebhaftigkeit. Rzeźwość i żywotność [illegible] z ruchawości dobrowolnéj i chętnéj. *Petr. Sen. list.* 4, 176. Kto śrzodek trzyma w gniewie, rzeźwym go zowią, a sam ten śrzodek rzeźwość, przystojność rozgniewania. *Petr. Et.* 109 — RZEŻYCIEL, a, *m.*, który rzeże, der etwas schneidet; (*Boh.* řezač: *Bosn.* rizaç; *Rag.* rezâc, *f.* rezacizza; *Croat.* rezách, *f.* rezachicza; *Vind.* resar) Rzeźników rzeżyciel, *castrator. Cn. Th.* 971. RZEŻYMIESZEK, RZEZIMIESZEK, szka, rzeźnik mieszków, urzynacz, wypróżnimieszek, *zonarius. Macz.*, der Beutelschneider. *Pot. Arg.* 503. *Boh.* taškař; *Sorab.* 1. moschnow rubežnik; *Vind.* moſhnoresar, moſhnoresauz; *Croat.* torborezecz (*ob.* Torba), sèporesecz; *Rag.* chjesegia; *Bosn.* varavcina; *Ross.* мошенникъ шильникъ, цыганъ (*ob.* Cygan), обироха, окуга; *Eccl.* мытарь, мошенникъ, мошнорѣзецъ. Rzezimieszek, wypróżnimieszek, wypróżniworek. *Volck* 851. *Mon.* 75, 591. Owi *saccularii* abo rzezimieszki daleko surowiej niż inni złodzieje u Rzymian karani bywali. *Ostr. Pr. Kor.* 1, 529. Złodziej, który we dnie kradnie, jako są rzeżymieszkowie, [illegible] *Szczerb. Sax.* 521. W *rodz. żeńsk.* Rzeżymieszka, die Beutelschneiderinn; *Ross.* мошенница. RZEŻYMIESZNICTWO, a, *n.*, oszustostwo rzeżymieszcze, Beutelschneiderey; *Ross.* мошенничество, [illegible], мытарство, [illegible] Myto. Rzeżymiesznictwem się bawić, rzeżymieszniczyć, beutelschneidern; *Ross.* мошенничать, мытарить, [illegible]. RZEŻYMIESZNICZY, a, e, od rzeżymieszka, Beutelschneider-; *Ross.* мошеннический. *RZEŻYPĘPKOWA, éj, *ż.*, n. p. Sokrat był [illegible] rzeżypępkowéj syn, [illegible], w więzieniu umarł, a przecię był szczęśliwym. *Petr. Et.* 19; *Croat.* puporeżka, [illegible], dziec. odbierająca, [illegible], Wehmutter, Hebamme.

*RZKĘ, *RZKĄC *contr.* = rzekę, rzekąc, *ob.* Rzéc. *RZKOMO, RZEKOMO *adv.*, [illegible], w rzeczy, jakoby na pozór; [illegible] *Dal.* 17. *Ross.* речомый rzeczony). Pieniędzy rzkomo w gołą rękę brać nie chce; ale do mieszka [illegible] *Rej. Post.* [illegible] 6 Rzkomo nie [illegible], i kosztują, za [illegible] wyplują beczkę wina. *Petr. Ek.* 81.

RZNĄĆ, rznął, [illegible], rznie, rznę *cz.* [illegible]: *Boh.* řezati; *Sorab.* 2. [illegible]. *Sorab.* 1. rèzu, rèzam, rjznu, rjznem, rjžu, rjžem, rjzam, (rieſacž bydło bić); *Vind.* resati, rieshem, (rieshit *solvere*): *Carn.* reshem, resal, resati, (reshem = wybawiam, résitva = czas obrzynania winnic): *Rag.* [illegible]: *Bosn.* [illegible], rezati, [illegible], *Croat.* rezati, résem, rezalszem; *Ross.* рѣзать, рѣжу; rzezać; (*Etym.* raz; cf. *Graec.* [illegible]: cf. *Germ.* reißen, [illegible], *[illegible]* [illegible]; cf. *[illegible]* [illegible]. [illegible] Ani zerznie [illegible] dla [illegible]. *Pot. Arg.* 166. Korybanty dla Cybeli rzną ciało. *Birdz. Luk.* 14 — [illegible], nie może patrzeć, kiedy kurczę rzną. *Teat* 19. *c*, 90. Mdleje, kiedy kurczę rzną. *ib.* 19. *c*, 153. zarzynają, den Hals abschneiden. Król Tracki chciwości dogadzając swojéj, rznie mordersko młodego Polidora. *Przyb. Luz.* 251. zarzyna, zarzezuje, zabija, tödtet. Rznięcy, [illegible]; *Vind.* reshezh, resezh, resajozh, [illegible] (*ob.* Ostry) — Rznąć co = przerzynać, *pr. et transl.*, durchschneiden. Rznąc powietrze [illegible]mi pióry Stanął skrzydlasty przed sklepem Merkury. *Zab.* 14, 160. Strzały się rzną powietrzem smutne grając świsty *Przyb. Luz.* 122 Złoto się śrzodkiem rznie przez straż żołnierzy *Hor.* 2, 115. *Min.* (przedziera się, drängt sich durch; cf. złota szwajca, cf. złoty orzeł wszędzie doleci). — §. Rznąć figury w drzewie, kamieniu. *Tr.* wyrzynać; *Vind.* dleeteti (cf. dłóto), ſpehuvati, sresuvati,

ſpehnit, sdlietuvati; *Ross.* вазять, изваять, Figuren ausſchneiden, graben, ſtechen. Rznięty, rzezany, wyrzynany; ausgeſchnitten, geſtochen, gegraben; *Eccl.* изваянный Pięknie rznięty *Eccl.* благонстуканный. — §. Rznąć kogo czym, palnąć go, płatnąć, nagle uderzyć; einen Streich verſetzen, einen Hieb geben, einen Riß oder Schmiß geben. Lub mu wąsy wyskubię, lub w łeb rznę trzewikiem. *Teat.* 43. *c*, 131. *Wyb.* Tak mu rznął w pysk, aż z łóżka spadł na ziemię. *Teat.* 22. *b*, 64. Dopadł go tam xiądz pleban; lecz nim doń przyskoczył, Tak go rznął brewiarzem, że aż się potoczył. *Węg. Org.* 24. Zajęty złością wielką, Już chciał o mur rznąć butelką. *N. Pam.* 9, 565. (gizmotnąć) — §. Rznąć na skrzypcach etc., brav los fiedeln, wacker los ſtreichen, brav zu ſpielen, ſchrapen, (cf rzępolić). Kapela rznie; tańcują wesoło. *Zab.* 13, 212, (cf. *Lat.* chordas radere, cf. rzezać). Bierzy po skrzypce, basetle, wiole, arfy, lutnie, cytry, trąby, waltornie; będziemy zaraz rznęli te arylje. *Bo*[illegible] *Kom* 1, 296. RZNĄCZKA, i, *ż.*, rzeżaczka, tryp[illegible]a, *gonorrhea. Krup.* 2, 146. der Tripper. RZNIĄCZKA, i, *ż.*, *carex acuta*, gatunek turzycy; trawa bardzo pospolita na mokrych łąkach, bydłu szkodliwa *Kl*[illegible] *Dyk.* 1, 107 eine Art Riedgras; *Ross.* осока, палечная трава. RZNIĘCIE, ia, *n.*, *subst. Verbi* rznąć; *Sorab.* 1. reznenjo; *Vind.* ries, vres; *Croat.* resênye; das Schneiden, Stechen, Ausſchneiden, Ausgraben, (cf. rzezanie). [illegible] rznięcie kamieni, jest do skutku przyprowadzone *N. Pam.* 4, 105 U mularzów, rznięcie [illegible] wyp[illegible], na kształt kamieni ciosowych, [illegible] się [illegible]. *Magier. Mskr.*

Pochodz. sub Nom. rzez.

RZODKIEW, kwi, *ż.*, RZODKIEWKA, i, *ż.*, *Cerr.*, *Boh.* ředkew, ředkwička; *Morav.* ředkva; *Sorab.* 1. [illegible]; *Hung.* retek; *Sorab.* 1 redkej, redkwa, *Sorab.* 2. retkej, *Carn.* rêbkuv, rehqva; *Vind.* redkou, rödkou, retkvu, redkva, redkvu; *Croat.* redkva, [illegible]; *Hung.* redkva, andarkva; *Bosn.* redqva, rotqua, [illegible]; *Slav.* rotkva; *Ross.* редька, [illegible]; *Lat.* [illegible]; *Germ.* der Rettig; *Lat.* [illegible] *Ital.* ramolaccio, ravano; *Angl.* radish; *Lat.* raphanus, redice, [illegible] zażywają się surowo z solą *Kl*[illegible] *Dyk.* 3, 9 [illegible] rzodkiewki, Radieschen, które pospolicie [illegible] i na spokój[illegible] *Kras. Pod.* 1, 208 *c.* 2, 231 Rzodkiew [illegible]ska, [illegible] Schwarz[illegible] [illegible] *Kruk.* 3, 519 — [illegible] Nie jedz rzodkwi, aż się [illegible] [illegible] *Rys.* 44. 19. RZODKWIANY, a, e, od rzodkwi, Rettig-, *Boh.* ředkwowý. *Croat.* retkv[illegible]; *Hung.* retek[illegible]; *Ross.* редечный. [illegible] rzodkwiany *Ross.* редьковый. RZODKWIARZ, a, *m.*, przekupień co rzodkwi, ein Rettigshändler; *Boh.* ředkwař, *f.* ředkwařka.

*RZOMCA *Ociec Trzym.* 14. *ob.* Rządzca.

*RZUC *cz.* *niedok.*, *Boh.* [illegible]; rycz[illegible], brüllen. *Fremuit leo,* ryczy, rzuje też niektórzy mówią. *Mącz.*

RZUCALNY, a, e, — ie *adverb.*, do rzucania snadny; *Slov.* wyhoditedlný, co se může wyhoditi, (cf wygodzić); *Sorab.* 1. cziskantné, cziskaczné, (cf. ciskać); *Ross.* бросальный, кидкій, кидокъ; zu werfen, Wurf - . Grecy używali także małej broni rzucalnej. *Papr. W.* 1, 557, cf. rzutny. RZUCAWKA, i, *ż.*, choroba, ś. Walentego niemoc. *Sienn.* 261. die fallende Sucht. *Spicz.* 131. *ib.* 132. RZUCIĆ *cz. niedok.*, Rzucać *contin.*, [cf. *Eccl.* отрятити *subvellere*; *ruth.* runtaty *quatere* 2]: ciskać, miotać, werfen: (*Etym. fortassis* ręka *Ross.* рука, cf poruczyć); *Boh.* hoditi (*ob.* Godzić), hazeti, házým, hazýwám, wrcy, wrhl, wržeš, wrhu, (*Croat.* wrheab wareab), *Sorab.* hádzal: *Sorab.* 2. chischseb, chittaseh, (cf. chwycić); *Carn.* urężhi, vèrshém, luzhàm; *Vind.* versi, vrezhi, vershem, luzhati, mezheti (*ob.* Miotać), zazniti; *Croat.* hititi, hitati, hitim, [illegible], mechem, [illegible]; *Hung.* [illegible]; *Bosn.* vrrichi, varcchi, vercchi, hittití, metati, metnuti; *Slav.* hittiti, bâciti; *Ross.* кинуть, кидать (cf. kinąć, kidać), [illegible], бросить, бросать, [illegible], швырнуть, швырять, устремлять, устремлять. Trzy kroć losy rzucano, jeśliby go spalić abo zachować. *Warg. Cez.* 35. O odzienie moje rzucali los. 1 *Leop. Joan.* 19, 24. Kostki o co rzucić. *Teatr.* [illegible] 2[illegible] [illegible], cf. kostka. [illegible] *Ladowane*[illegible], [illegible] tylko [illegible] pożyteczne. [illegible] *Kaz.* 1, 5[illegible] [illegible] Z niez[illegible] zwykłe [illegible] *An.* 2, 105. *c.* 3, 51[illegible] [illegible] [illegible] w [illegible] *Sen.* [illegible] 2[illegible] [illegible] Rzucił [illegible] 51. [illegible] Al[illegible] rzucił [illegible] na wiernego przyjaciela. *Teat.* 50. *c*, 137. — Rzucić kogo [illegible] *Naruszew.* [illegible] aby[illegible] *List.* 104 [illegible] [illegible] Ja który zawsze pokoju życzyłem, po Farsalskiej bitwie, [illegible] *Str.* [illegible] 378. — Wypowiały, [illegible] o ziemię rzucił. *Koch.* *Sen.* *gn.* 105 [illegible] Sł[illegible] lew, [illegible] swego o ziemię [illegible] poniecha. *Pilch. Sen. łask.* 21. (skoro go obali, wywróci). [illegible] o ziemię go rzucił [illegible] 558. (zrzuciła go z dobrego bytu). Za wczasu masz, nim cię o łoże rzuci choroba, lekarstwy zabieżeć. *Bani. Ek.* 148, cf. Gall. tomber malade). Żołnierz u Turków rzuca swoje ciało, jak prostą ziemię, na zarzucenie okopów. *Kłok. Turk* 144. Rzuć za się, a przed sobą najdziesz. *Jag. Gr. A* 4. (trzeba co ważyć, żeby co wygrać). Panowie nie powinni się targować, tylko rzucać, jak plewy, dukaty. *Teat.* 52 *c*, 25. (rozsypować, sypać). Za moich czasów pieniądze Bez potrzeby nie rzucano, Skromne były ludzkie żądze. Na czas przyszły uważano. *Kras. List.* 121. nie wyrzucano, trwoniono; das Geld auswerfen, wegwerfen, vertbun). Ziemia się zaciemni, lasy rzucą cienie. *Zab.* 13, 160. w koło szerzą, sie werfen Schatten.

Miesiąc rzucił po świecie promieniem. *Auszp.* 11. (rozsypuje promienie, streut seine Strahlen aus, wirft sie umher). — Pod miastem rzuciliśmy kotwice. *Warg. Radz.* 22. (wyrzuciliśmy kotwice w morze, wir warfen die Anker). Flota pod Abukir kotwice rzuciła. *N. Pam.* 2, 254. — §. Rzucać komu co w oczy, podsuwać pod oczy: einem etwas in die Augen werfen, vor Augen legen. — §. Rzucić okiem, rzutem oka pojrzeć, einen Blick hinwerfen. Przez okno rzucę na świat okiem. *Zab.* 13, 155. Okiem miłym i pełnym miłości rzucała na Telemaka. *Jabł. Tel.* 45. Baraszkując, rzucam okiem po wszystkich kątach. *Teat.* 20. *b*, 34. Rzucać oczyma i tam i sam, strzelać oczami, [illegible] na różne strony, die Augen hin und her [illegible] laufen lassen. *Cn. Th.* 972. — §. *Simuliter.* Rzucić piórem, krótko [illegible]: entwerfen mit der Feder, einen [illegible] machen. Rzuć piórem, łatwo dójdziesz, licząc po 20 chłopów na jednego lokaja. *Teat.* 19. *b*, 41. Rzucić myśl, uwagę, krótko [illegible], einen Gedanken [illegible]. Te uwagi w tym miejscu tylko rzucone, lepiéj się w dalszym ciągu dzieła uczuć dadzą. *Pr. Wam.* 211. — §. [illegible] po te, co łapają; którzy przyszedłszy pojmali zbrodnia. *Gorn. Dz.* 147. prędko wysłał, pchnął, wyprawił, kazał mu ruszyć, [illegible]. — §. [illegible] kogo, [illegible] kogo: einen [illegible] und [illegible]. [illegible] lękiem okrutnym, jak piłką niejaką. *Birk. Chmiel. C.* Po rozbiciu się okrętu, falą rzucany, już prawie tonie. *Teat.* 53. *b*, 3. Gdy kaduk kogo rzucił, zaraz zrywano sejmy. *Boh. Dyab.* 2, 195. Daje się wino pić, ale rzuci. *Cn. Ad.* 148. (wino chłopa obali). — §. Rzucić szańce, rowy, okopy [illegible] den. Szańców żadnych ani blokauzów około nich nie rzucono, jak po stole Turczyn poszedł do nich. *Birk. Zamoj.* 29. Rzucać rów ku miastu. *Tr.* rów bić, einen Graben [illegible]. — [illegible] most, eine Brücke schlagen. Wiele ci trzeba czasu do rzucenia mostu? *N. Pam.* 4, 87. Tam gdzie skały przez głębokie rozpadliny oddzielone były jedne od drugich, mosty rzucone. [illegible] 2, 255. — §. [illegible] kogo [illegible]cać kogo, einen verlassen. Ja cię rzucam, i ty mnie porzucaj. *Jabł. Tel.* 97, (cf. żegnać). Ten niewiernik mię rzuca, umieram z rozpaczy. *Teat.* 48. *b*, 46. Z miasta wychodząc, a wszystkie świeckie zabawy rzucając, na pustyniach mieszkają. *Sk. Żyw.* 1, 256. Dla niechęci ojca, Grecyą rzuciłem. *Dmoch. Il.* 258. — § Rzucić, zrzucić z żołądka, womitować: brechen, [illegible]. Krwią rzuca. *Tr.* RZUCAĆ się *recipr.*, ciskać się, miotać się, padać; sich hinwerfen, hinstürzen. Rzucił się do nóg moich, wierne czyniąc śluby. *Teat.* 48. *b*, 6. er warf sich zu meinen Füßen. W [illegible] jak na pół obumarła, o łóżko się rzuci. *Zab.* 13, 191. sie wirft sich aufs Bett. — §. Rzucić się do czego, na co = porwać się do czego, sich über etwas herwerfen, sich schleunig drüber machen. Antek postawiwszy garnek, jak piorun rzucił się na ratunek nieboraka. *Teat.* 54. *c*, *A* 2. Do oręża się rzucili. *Sk. Dz.* 1069. Wszystko, nawet kobiety i dzieci, gotowe jest rzucić się do oręża dla obrony ojczyzny. *Gaz. Nar.* 1, 249. I jam się do tej pracy rzucił. *Ryb. Ps. praef.* (jam jej się chwycił). Kto nie oszczędza swego, rzuci się do cudzego. *Cn. Ad.* 388. Chcąc uczciwsze obrać sobie rzemiesło, rzuciłem się całym sobą do teatru. *Teat.* 20. *b*, 209. udałem się całkiem do teatru, całkiem mu się poświęciłem, oddałem. — Rzucili się do niego uczeni, jako do uczonego; rzucili się żołnierze, jako do walecznego hetmana. *Birk. Zamoj.* 25. (udali się hurmem do niego, cisnęli się do niego, sie drängten sich zu ihm). Sąsiedzi, o budowaniu klasztoru dowiedziawszy się, wnetże się rzucili, ten cegłę, ten wapno, ten piasek woził. *Sk. Żyw.* 1, 209. (chciwie się tego chwycili, tego się jęli, ruszyli się koło tego). — §. Rzucać się do kogo, na kogo, przyskakiwać na niego, miotać się na niego, sich über einen her werfen. Poznawszy, że to był rodzony brat jego, wnet się do niego rzucił, a obłapił go. *Sk. Dz.* 2, 198. — *Aliter:* Rzucać się na kogo, targać się [illegible]: über einen herstürzen, sich über ihn hermachen, ihn anfallen. Pies się na mnie rzucił. *Cn. Th.* 972. Pospólstwo rozjątrzone chciało się rzucić na karetę, i rozszarpać zdrajcę. *Gaz. Nar.* 2, 159. Któryby się na hetmana ręką abo słowy nieuczciwemi rzucił, ma być na gardle karanym. *Gwagn.* 504. I na słońce się i gwiazdy rzucą. *Sk. Kaz.* 43 *b.* (nie rzucaj się z motyką na słońce, cf. motyka; cf. nie mieć się kotku na niedźwiedzia). Gdy ustało szemranie, P. Burke znowu się na rewolucyą Francuską rzucił. *Gaz. Nar.* 1, 177. — §. Rzucać się *absolute*; miotać się, ciskać się z gniewu, sich werfen, z. B. vor Verdruß. Lata po izbie, paznogcie gryzie, rzuca się po kanapie. *Teat.* 29, 3. Im się bardziej zwierz rzuca, bardziej w sieci wikle. *Pot. Arg.* 258. Mucha paf go w szyję między kłaki, Lwisko się rzuca, jak szaleniec jaki. *Zab.* 13, 282. *Tręb.* Ktożby wierzył, żeby ta mała [illegible] *Teat.* [illegible] — §. Rzuca się choroba między obywatele, *invasit. Cn. Th.* 972 [illegible]. Rdza się rzuciła na zboża. *ib.*, (*ob.* Rdza). Rzuca mu się siwizna [illegible]. — [illegible] gehen [illegible]. Łzy mu się rzuciły, i [illegible] z oczu. 1 *Leop. Genes.* 43. Gwałtem łzy podobne dżdżowi Rzuciły się człowiekowi. *Groch. W.* 559. Trochę przychodzi z tego zachwycenia; ale łzy mu się rzucą, znaki utrapienia. *Jabł. Tel.* 355. *Teat.* [illegible] — *Sim[illegible]*: krew mu się rzuca, er [illegible] zu bluten. Cyrulik mu zakazał sukni zdejmować, żeby się krew nie rzuciła przez jakie dotknienie nieostrożne. *Boh. Kom.* 3, 214. Gdy do zabitego przyprowadzą tego, który go zabił, tedy się krew zabitemu z ran rzuci. *Sak. Probl.* 102.

Pochodz. *rzut*, *rzutam*, *rzutny*; *dorzucić*, *narzucić*, *obrzucić*, *odrzucić*, *odrzutek*, *podrzucić*, *podrzutek*, *porzucić*, *przerzucić*, *przyrzucić*, *rozrzucić*, *rozrzutny*, *rozrzutność*, *urzucić*, *wrzucić*, *wyrzucić*, *zarzucić*, *zarzut*, *zrzucić*.

RZUMPLE *plur.*, (cf. *Germ.* Gerumpel, rumpeln); w górnictwie, wyrzuty, odchód kruszcowy, unnütze Steine und

Erde, die vom Erze abgeben. *Tr.* RZUMPLARZ, a, *m.*, górnik rzumpie uprzątający, der Knappe, der die unnütze Erde und Steine wegschafft. *Tr.*

RZUT, u, *m.*, rzucenie, rzucanie; das Werfen, der Wurf; *Boh.* wzwrh; *Carn. et Vind.* luzhaj; *Croat.* hit, hitacz, (cf. chwyt); *Hung.* hajtás; *Ross.* бросокъ, метаніе, швырокъ. Siła rzutu, *vis projectilis*, siła wystrzału; n. p. kuli armatniej. *Śniad. Jeog.* 28. Wody pod rzutem kotwy pieniąc się tryskają. *Przyb. Luz.* 14. Miota nieprzyjaciel oszczep; im straszniejszy był ten rzut, tym więcej bogom dziękuje za swoje ocalenie. *Stas. Num.* 1, 150. Na rzut bowiem kamienia ledwie sięgnie oko, Tak się tuman rozciąga z pod ich nóg szeroko. *Dmoch. Il.* 68. Postrzegł to przez rzut oka [illegible] *Przyb. Mil.* 45. Tej tkliwéj czułości nie umie pojmować, tych rzutów serc do siebie, tego rozrzewnienia. *Niemc.* [illegible] 60. RZUTKI, a, ie, zwinny, zwrotny, [illegible]; flink, hurtig. Całopiec żywy, rzutki, zna świat. *Teat.* 19. *b*, 49. RZUTNIA, i, *ż.*, *trajectoria*, linia miejsca, która rzucone wzgórę ciało [illegible] *Hol. Mech.* 52 *et* 54. die Wurflinie. RZUTNY, a, e, RZUTNIE *adverb.*, rzucający, werfend, [illegible]; *Boh.* [illegible]; *Ross.* бросовый, метательный. Morze [illegible] rzutne. *Hor.* 2, 57; *mare ventosum.* *Pilch. Hor.* 2, *1* 2 *i.* O gdyby wiersze moje były rzutniejsze, niżeli wiatry, które poginają trzcinę na brzegach. *Karp.* 3, 79; (*plus legers. De Lille*). Wichry pozwoły dać w żagle okrutnie, Czerne wały bić okręt, i nosić go rzutnie. *Jabł. Tel.* 47. Rzutny koń [illegible] Wiązka rzutnie [illegible] chrzest czynią niezmierny. *Min. Fars.* 16. Niżeli palcem stron potrąci rzutnie, Narwie się motków, i naciska lutnie. *Mon.* 71, 719. (lekko, szybko, skoczno).

RZYĆ, i, *ż.*; *Boh.* řjt, řit, zachule; *Slov.* riť, zadek, obritně ljce; *Sorab.* 1. ricz, poszledk, (*ob.* Pośladek); *Sorab.* 2. risch, rijsch, rijtka; *Carn.* rit; *Vind.* rit, sadniza; *Croat.* rit, guzicza, zadnyicza, (richem = wierzgam); (*Bosn.* [illegible]); kuper, zadek; der Steiß, der Hintere. Kozieł rzyć przywiniał do ściany. *J. Kchan. Fr.* 77. Dosyć sarnie ogona po rzyć. *Rys. Ad.* 10. *Pot. Pocz.* 698. Myśl w niebie, a rzyć w popiele. *Rys. Ad.* 40. Wszystko się wszystkim podoba do siebie, Ano rzyć w piasku, choć lata myśl w niebie. *Rej. Zw.* 219. Chceszli sławnym być Daj [illegible] *Rej. Zw.* 257 [illegible] (*Vind.* Jidi pefizi v' rit = idź do kaduka!). Nie drzewiéj pies popłynie, aż [illegible] w rzyć nabnie. *Rys. Ad.* 45. [illegible] Pękni, [illegible] rit na opak, *absurdus*.

Pochodz. [illegible]

RZYGAĆ, *ob.* Rzygnąć. RZYGACZ, a, *m*, co rzyga; *Vind.* [illegible] der Rülpser. RZYGACZKA, [illegible] — (RZYGADŁO, *ob.* Żygadło.— RZYGNĄĆ *med. jedntl.*, Rzygać *contin.*, (*Boh.* řihati, (cf. rjti, [illegible] krkati, [illegible]; *Carn.* rigam *ructare*, 2. *rudire*); *Vind.* rigati, srigavati, kouzuvat, sazukuvat, [illegible] gati, zhreslati; *Croat.* rigàm, (cf. resim, erchim *ringor*); *Rag.* rigati, uzrignuti, odrighnuti, izrigati, (cf. rêxati *fremere*, revatti, *rudire*); *Bosn.* rigati, uzrighivati; *Ross.* рыгнуть, рыгать, рветь, рвать, вырвать (cf. [illegible]), рыгнется, рыгается; *Eccl.* рыгаю, вырыгаю, изрыгаю; *Grae.* [illegible]; *Lat.* ructo, eructo); głośne żołądka odbijanie mieć, rülpsen, sich worgen. Gdy objadłszy się czosnku abo rzodkwi na człowieka rzygnie, tedy prawie aż go zaraża onym sprosnym dechem. *Sak. Probl.* 49. Nie godzi się, sposobem niektórych ludzi, za trzecim słowem rzygać. *Ezaz. Ob. d*, *a.* Rzodkiew' czyni smrodliwe rzyganie. *Cresc.* 241, *Sorab.* 1. pžeszédwano, zowtka hoře storkano: *Bosn.* odrighnutuje, riganje; *Vind.* riga, kouzanje; *Rag.* rigottina; *Ross.* рыганіе, рыгота: *Eccl.* рыганіе, [illegible] *Lat.* ructus; *Turc.* arugh. Rzygnienie i wiatrów przez usta odchodzenie; *ructus et flatus.* *Comp. Med.* 197. Na kwaśne rzyganie lekarstwo. *Śleszk. Ped.* 141. *Sienn.* 372. — §. Rzygnąć, zrzucić z żołądka, womitować; brechen, speyen. Jedli wiele, a napełniwszy się, zaraz jednym rzygnieniem, nic w żołądku nie mieli. *Sk. Dz.* 1148. — *Fig.* Etna rzygająca kamienie. *Pot. Arg.* 284. Rozpadliny gruntu rzygaią wysoko płomieńmi. *Przyb. Ab.* 159. Urągając się z niego naśmiewali, Bluźnierstwa z gęby rzygając przeklętéj. *Odym. Św.* 2, *I i*, (cf. bluć). Scerbat z dziesięciu tysięcy rzygnął duszą. *Stryjk. Gon. X* 3, wyzionął duszę, zginął. RZYGLIWY, a, e, — ie *adv.*, *ructuosus.* *Cn. Th.* 973. *Cn. Syn.* 780. rülpsend; *Sorab.* 1. pžeszédwaté; *Rag.* uzrigkni. RZYGULEC, lca, *m.*, rzygacz, ein Rülpser. Wszystkim rzygulcom, łakomskim, darmotrawskim, wytrzęsikuflom, łapisztukom. *Dzwon. Stat.* A 2. [illegible] *B* 3.

Pochodz. [illegible]

RZYM, u, *m*, (u dawnych *in Genit.* Rzyma; n. p. *Warg. Wal.* 121. *Biel.* 451. [illegible] pańskiego. *Dykc. Geogr.* 568, die Stadt Rom; *Boh.* Rim; *Slov.* Rim; *Sorab.* 1. Rom; *Sorab.* 2. Romy; *Carn.* Rim; *Vind.* Rim, Rimsku mesto; *Croat.* Rim, *Hung.* Róma; *Bosn.* Rim; *Serv.* Rim; *Rag.* Rim; *Ross.* Римъ. W Rzymie być, a papieża nie widzieć. *Cn. Ad.* 1262. Gdzie papież, tam Rzym. *Sk. Dz.* 548. I w Rzymie [illegible] i w Rzymie ludzie. *Cn. Ad.* 284. i w kapicy wełna, auch unter den Heiligen [illegible] Kto w Polsce albo w Rusi głupi, Ten w Rzymie sobie rozumu nie kupi. *Fund.* 81, (cf. w Paryżu). Nie zaraz Rzymu zbudowano. *Glicz. Wych. J* 8, (cf. Kraków). Język i do Rzymu doprowadzi; *Ross.* языкъ и до Кіева доведетъ. [illegible] uczy, że gdzie cnoty zbrodnie przeważają Kraj rośnie, a gdzie zbrodnie, i Rzymy padają. *Zab.* 10, 212. (i największe państwa). [illegible] *Kras.* [illegible] 344. RZYMIANIN, RZYMCZYK, a, *m.*, z Rzymu rodowity, der Römer; *Boh.* Řjman; *Sorab.* 1. Romjan; *Sorab.* 2. Romar; *Carn.* Rimlar; *Vind.* Rimlar, Rimlan, Remlan; *Croat.* Rimlyan; *Hung.* Rómaj ember, Rómaiar; *Rag.* Rimgljanin; *Bosn.* Rimglianin; *Serv.* Rimljanin; *Ross.* Римлянинъ. Rzym widział w osobie Brutusa ostatniego Rzymianina. *Zab.* 7, 24. Dumny Rzymczyk. *Zab.* 3. *Bardz. Luk.* 186. *et* 2, 36. — §. Katolików Aryanie zwali Rzymia-

nami, papistami, papieżnikami. *Sk. Dz.* 443. Trudności bywają w pożyciu małżeńskim Rzymianina z Ruską, Ruski z Rzymianinem. *Sak. Kal. E* 1 *b.* t. j. katolika z Greczynką. RZYMIANKA, i, *ż.*, z Rzymu rodowita, die Römerinn; *Slov.* Rimanka; *Slav.* Rimljánka; *Croat.* Rimlyánka; *Ross.* Римлянка. Obrano sto białych głów ze wszystkich Rzymianek. *Warg. Wal.* 310. RZYMSKI, a, ie, od Rzymu, Römisch; *Boh.* Římský; *Slov.* Rimski; *Carn.* Rimske; *Vind.* Rimski, Rimlarski; *Rag.* Rijmski; *Slav.* Rimski; *Croat.* Rimszki, Rimzki; *Hung.* Római; *Ross.* Римскій. Miotka Rzymska albo Włoska. *Cresc.* 255. Poczet Rzymski, *ob.* Poczet. Wszystkó wycierpieć po Rzymsku gotowi. *Chrośc. Luk.* 295, jak Rzymianie. (*Eccl.* римстѣую, *Graec.* ῥωμαΐζω, *Romanas partes foveo*). Imperium Rzymsko-Niemieckie. *Chmiel.* 1, 495. Römisch-Teutsch.

RŻYSKO, a, *n.*, od rży; żytnisko, pole na którym żyta, das Roggenfeld; (cf. *Bosn.* rrit, rát, art, rt = *cuspis*). Ściernie na rżysku i pszeniczysku podorać. *Zaw. Gosp.* — §. Pole zżęte, koniuczki słomy po żęciu na polu w ziemi pozostałe, ściernisko; (*Boh.* strnjsko, strniště; *Vind.* sternishe; *Sorab.* 2. rschischczo, dschischczo, žischczo; *Ross.* жниво, cf. żniwo; die Stoppeln, das Stoppelfeld. Wiele pomaga roli, gdy się rżyska do gnojenia w jej dostaną wnętrzności. *Kluk. Rośl.* 3, 156. Rżyska są znaczną pomocą do paszy bydła. *Haur. Sk.* 57. Żąć się powinno czysto, równe i nizkie czyniąc rżysko. *Kluk. Rośl.* 3, 216. *Haur. Sk.* 9.

RZYTNY, a, e: *Boh.* řitni: od rzyci, zadkowy; Steiß-, After-, Hintern-. Wrzód wychodny, który z gruba rzytnym zowią. *Śleszk. Ped.* 203, (*ob.* Fik, figa).

S.

S, *litera siedemnasta alfabetu Łacińskiego.* Kras. Zb. 2, 462. 1. *Podług [illegible] ſ [illegible] się [illegible], kiedy się dwie ss [illegible], n. p. [illegible]; z początku i w środku słowa, [illegible] pisać można: ale na końcu słowa, lepiej się pisze* s *niż* ſ. Dudz. 7. S *troje, Łacińskie, n. p. Samson, co wymawiamy jak Niemieckie* ß, (*[illegible] s wymawiamy, jak my z*); *drugie* ś *[illegible]ską, n. p. oś; trzecie:* sz. *Gdzie po* sz *następuje* cz, Jan Kochanowski *woli pisać* scz *niż* szcz, *n. p. sczodry.* Januszowski *[illegible]* sz *[illegible]* s *albo [illegible]* nicki ss; Orzechowski *przekłada Niemieckie* sch, *i pisze [illegible].* Nowy Ch. — *Wiele jest słów poczynających się od* sz, (*ob.* Sz), *które zwyczajnie piszą przez* ś, *n. p. śklanka, śkło, ślub, śnieg, śle.* Dudz. 15. *W słowach wyjętych z Niemieckiego, lepiej sądzę zachować* sz, *odpowiadające Niemieckiemu* sch: *n. p. szlachta, szncierz.* — 2. Ś terminatio [illegible] personae Singularis praesentis Verbi *być*, et praeteriti omnium Verborum, saepenumero avulsa, adjungitur nominibus et adverbiis: *n. p. Dobryś jest:* vel omisso *jest: dobryś, dobryeś = dobry jesteś. — Tyś to sprawił = ty to sprawiłeś. Dziecko małe, ty wiesz, gdzie-ś jest, coś jest.* Karp. 7, 64. (*gdzie jesteś, co jesteś*). In Plurali; *-ście, n. p. Wyście tam byli = wy tam byliście. Myśmy to kazali = my to kazaliśmy, my to kazali.* — §. Terminatio [illegible] personae Singularis praesentis omnium verborum exit in sz, (excepto *jesteś*): *n. p. Czytasz, lubisz, słyszysz, umiesz*; cf. *Lat.* amas, legis, audis, doces. — 3. — Ś encliticum incertitudinis: *n. p. Jakieś wzruszenia, jakieś poniewolne [illegible], że [illegible].* Stas. Num. 2, 151. Praecedenti [illegible], adjungitur, *-siś: e. gr.: Obadwoj czymsiś zmiękczeni, wpadli w myśli smutne.* Stas. Num. 2, 97, (*cf.* enclit. affirmationis — ż, e. gr. *jakoś, jakoż*, qu. v., *cf.* sz = ż interrogationis). — 4. Praepositio Latinorum *cum* in nostra lingua unica litera s exprimitur, et non z; ut quidam scribunt; z enim est *ex.* Mącz. — Observant hoc discrimen veteres, n. p. *Bać się nie będę, boś ty jest se mną* Bud. 257. Inde *sejm* = sjem a verbo *zjąć, zejmować*, quod scribendum esset *sjąć, sejmować.* Invenitur hoc discrimen apud Bohemos etc. n. p. s octem git; et z wozu padnaut; Vind. *ſ mano, ſ tabo, ſ niem = ze mną, z tobą, z nim.* Apud Russos *[illegible]* съ, *ex* изъ — 5. S [illegible] quibusdam praeponitur, loco z, ex usu pronuntiationis et scribentium, praesertim ante *c, k, p, t*; n. p. *schodzić, skończyć, spaść, stęsknić*; in quibus et nos indulgebimus cosuetudini, quia aliter nonnunquam idem verbum distrahendum esset duobus variis scribendi modis; e. gr. *Schodzić się z kim* (ubi praepositio s = cum), et *zchodzić z góry*, (ubi praepositio z = ex); *ściec*; Slov. stěkati, społu técy confluere; *zciec*; Slov. ztěkati, dołutěcy defluere. — 6. Similiter z cum Accusativo, n. p. *Jest mi z to siły, ma z tysiąc złotych*, deberet scribi s, ut Bohemicum s co, seč; sed vide praepositionem Z. — 7. Abbreviate Ś = *święty*; *ś. p.* = *świętéj pamięci.*

S A.

SA! *interjectio appellandi canes:* (cf. sam! *adverbium*); te! te! [illegible], (wenn man einen Hund ruft), (*oppos.* zasię!) [illegible], sa! *Boh. Kom.* 5, 113, (cf. sz[illegible]zek). — [illegible] głosem, czyniąc brzmienie żwawe: Sa sa! ma wierna trzodo! daléj me brytany! *Toł. Szat.* 107. — §. Na woły, miasto k sobie, na lewą rękę, [illegible] ja sa sa! *Haur. Sk.* [illegible]. — *Prov.* Jedno sa [illegible], a drugie do lasa; *disparibus bobus, non bene trahitur currus. Rys. Ad.* 19. *Żegl. Ad.* 99. *Zabł. Zab.* 66. *Teat.*

29, 26. (nieswornośé) Trudno ma wóz dobrze iść, kiedy jeden stary wół ciągnie dobrze sa sa, a drugi młody do lasa; potrzeba sworności. *Gil. Post.* 127.

SĄ, *ob.* Być.

SÁBAS, ŚABAT u, *m.*, n. p. Sabas żydowski. SABASZ, *ob.* Sobota.

SABAUDYA, yi, *ż.*; *Bosn.* Savoia; *Slav.* Safojska; księstwo między Francyą i Włochami *Dykc. Geogr.* 3, 3. Savoyen. SABAUDZKI, a, ie, Savoiisch, von Savoyen. Księstwo Sabaudzkie. *Wyrw. Geogr.* 243. SABAUDCZYK, a, *m.*, ein Savoyarde; *Slav.* Safojac.

*SABELEK, lka, *m.*, kurzyka, kokorzyka, młody kurek, *pullaster. Mącz.* ein junges Hähnchen.

SABINA, y, *ż.*, SABINKA, i, *ż.*, *zdrbn.*, imię kobiece, ein Weibername.— §. Sabinka, z dawnéj Sabinu, eine Sabinerinn. SABINA, SAWINA, SZAWINA, y, *ż.*, choinka klasztorna, jałowiec szawina, *juniperus sabina*, rośnie krzakowato u nas w ogrodach. *Kluk. Dykc.* 2. 67. der Säbenbaum. *Sorab.* 1. žandaw; *Ross.* артышъ, [illegible] можжевельникъ. Zakonnicy pospolicie szawinę sadzą w swoich wirydarzach. *Cresc.* 459. Sabina niepłodna, metola, *cupressus Cretica. Cn. Th.* 975. der wilde Sadelbaum.

*SĄCY = ssący, *ob.* Ssać.

SĄCZEK, czka, *m.*; *Boh.* sauček; *Ross* [illegible]; *dem. Nom.* sek; mała sękowatość w gałązkach, w [illegible]: ein kleiner [illegible], Knoten, [illegible], Knörrchen. Sączki na drzewie. *Cresc.* 665. [illegible] różczkę od dołu do kolanka albo sączka. *Syr. Rej.* Zboża niektóre mają sączki gęste, jak pszenica, jęczmień i t. d. *Cresc.* 51 — §. Sączek u wędy [illegible] *Cresc.* 618. der Stachel, Haken oder Zahn an der [illegible]. - [[illegible] Sączek, [illegible] z zęba, *ob.* [illegible] 2]

SĄCZYĆ *cz. niedok*, kapiąc z siebie wydawać, kroplami wypuszczać; *Germ.* sickern, sickernd von sich geben, [illegible], in Tropfen fließen machen; (cf. *Rag.* suzilti *lacrimare*, súza = łza, *Croat.* szuczek *lacrimosus*, szuzechi *lippus*, szùza = łza; cf. *Lat.* succus, cf. sok, suczysty). Wszystkie drzewa wydające owoc pestkowy, zwykły sączyć gumę. *Fors.* 4. W świetne jutrzenka odziana szkarłaty Sączy łzy srebrne na spragnione kwiaty. *Zab.* 1, 2[illegible] *Nar.* SĄCZYĆ się *rec.*, kapać, herab sickern, träufeln. Z białej się brzozy smaczny otok sączy. *Zab.* 8, 303. Beczka, póki w niej nic niemasz, póty nie znać, by gdzie ciec miało, a skoro ją naleją, ali się wnet z kilku stron sączy. *Gorn. Dw.* 360. W nawie, przez którą się sączy, jednéj abo drugiéj szczelinie zabieżeć nietrudno. *Pilch. Sen. list.* 243. Nie kroplami tu się sączy, ale płynie nieprzerwanie i nierozdzielnie. *Pilch. Sen. list.* 270. Mała tam utrata, gdzie się tylko sączy. *ib.* 2. 145. Nie chcę ja ani tego, aby się mowa powoli, jakoby kroplami sączyła, ani też aby pędem leciała. *ib.* 303, cf. cedzić słowa. *SĄCZYPIWOSZ, a, *m.*, *Pot. Jow.* 72, SĄCZYKWATERKA, i, *m.*, *Mon.* 75. 591, wydmikufel, wytrzęsikufel, ein Bruder Saufaus.

Pochodz. *osączyć*, *wysączyć*, *zsączyć*, *nasączyć*.

SAD, u, *m.*; (*Boh.* sad; *Ross.* садъ, садикъ, садище; (*Eccl.* садъ [*hortus* 2], roślina; садовie ogrodowiny; *Sorab.* 2. szad; *Carn.* sad, sadje, sadjovina = owoc, owoce, frukta, sadnishe = owocarnia; *Vind.* ſad, ſadje = owoc, owoce; ſadovitnost, ſadlivost = urodzajność; ſadoviten, ſadliu, ſaden = urodzajny; ſadoviti, ſad pernesti = płodzić, rodzić; (*Croat.* szadovenicza *plantarium*, [illegible] *fruelifer*. *Rag.* sâd *plantatio*, *pastivum*): *Bosn.* sád, mjesto posaghjeno mladiçami *plantarium*, mlad. [illegible]: sad, der Baumgarten; *Carn.* [illegible], [illegible], [illegible] fadouni vert, pungart, vertiſhe, (cf. wirydarz), jabuken vert, lekouſhe; *Croat.* ternàcz; *Bosn.* jabuciscte (*ob.* Jabłko), vocchgnak, perivoj; *Slav.* vochnjak, (*ob.* Owoc); *Ross.* овощница. Ogrody, na same tylko drzewa urodzajne, sadami nazywają się. *Kluk. Rośl.* 1, 39, (*ob.* Sadzić). Stróż sadu [illegible] садохранитель.

1. SĄD, u, m.; *Boh.* saud; *Slov.* sud, suditelna; *Sorab.* 2 szud, richta; *Sorab.* 1. ſud; *Carn.* sódba, richta; *Vind.* ſodba, ſojenje, prauda (*ob.* Prawda), sposnajnje, (cf. poznać, rozpoznać); *Croat.* szud; *Rag.* sûd, sûdba, sudbina; *Slav.* súd; *Bosn.* sud, pravda; *Ross.* судъ; cf. [illegible] Landengericht, cf. [illegible], cf. [illegible]; [illegible] suana, cf. *Germ.* ſöhnen; cf. *Hebr.* סוד sod, *consilium*, [illegible] סוד [illegible], das [illegible], das [illegible], das Gerichthalten. [illegible] mają być: powodowa strona, obżałowany i sędzia. *Modrz. Baz.* 333. Sąd niesłuszny, gdzie sam sedzia instyguje. *Cn. Ad.* 1020. Sąd bez drugiej strony niedobry. *ib.* 1019. (pierwéj obu stron wysłuchaj, toż dekret rozsądnie wydaj). Sąd skwapliwy, rzadko sprawiedliwy. *Cn. Ad.* 1021. — §. Sąd, sprawa, prawo, proces; Gerichtsproceß, Rechtsstreit. Sąd o to nie będzie żaden, upominać się swego próżno. *Gorn. Sen.* 163. Sami Rzymianie niektóre trudne sądy do Areopagu posyłali, radząc [illegible] wyrok, opinia; [illegible] (cf. rozsądek); *Slav.* sùd, odlucsak; *Vind.* ſodba, reſod, [illegible] [illegible] stum judicium). Podają teraz sobie ludzie przez ręce sądy na pismie zacnego Gobba, które sądy równają się [illegible] wieczna chce, abyśmy nie pogardzali wzajemnym o sobie sądem. *Zabł. Roz.* 140. (zdaniem, mniemaniem, opinią, cf. imię). — §. Sąd, miejsce sądowe, *Vind.* ſodna hiſha, ſodniſhe; [illegible] [illegible], der Gerichtsort, die [illegible], der Gerichtsstuhl, die Gerichtshaltung. Niechaj po trzy sądy przyjdzie do sędziego i ławników u sądu, i niechaj się skarży. *Chełm. Pr.* 167. Sądy zapowiedzieć, obwołać. *Cn. Th.* 974. Sądy zawiesić *ib.* 975, (cf. sądy zawiązane, cf. kadencya, roki). — §. Sąd, urząd sądowy; das Gericht, die Gerichtsbarkeit. Karanym za to będziesz w swoim sądzie. *Teat.* 46, 43. Niższy sąd; *Vind.* podſodba, *ob.* Podsędek. Wyższy sąd, *ob.* Apelacya. — 2) *Transl.* Sąd ostateczny sąd pański, sąd boży ostatni. *Kuch. Kat.* 58. das jüngste Gericht. Jak świat światem, aż do sądu pańskiego, jeden drugiego oszukiwać będzie. *Teat.* 15. *c*, 16. Sąd

pański, a srogość jego, najpierwéj się pocznie od kościoła jego. *Rej. Psł. X x 4.* Sądy boskie, sądy wiekuiste, opatrzność, przejźrzenie, los, *Latinorum fatum*; *Ross.* судьба, судьбина, die Gerichte Gottes, das Verhängniß, die Schickung, Vorsehung. Tak sądy boskie chciały, zwykli ludzie mówić, kiedy nie wiedzą przyczyny, dla któréj się co stało. *Otw. Ow.* 109. Dziwne sądy boże, że za złych cesarzów takich plag nie było, jak za Tytusa. *Sk. Dz.* 61. Sądy wiekuiste, *fatum. Gorn. Wł. B. Gorn.-Sen.* 284. — §. Sąd czynić z sobą = sprawować się przed sobą, mit sich selbst rechten. Codzień czynię sama z sobą Sąd własny boże przed tobą. *Groch. W.* 394. Nie nasza rzecz w boskich sprawach o was sądy czynić. *Sk. Dz.* 1158. — §. *Ueber.* Sąd, wyrok, ein Urtheil. Cała ta myśl: słońce jest świetne: nazywa się sądem, póki jest u mnie wewnątrz. *Kpcz. Gr.* 3, 41, (cf. zdanie).

Pochodz. sub Verbo *sądzić.*

2. SĄD, *G.* sędu, *m.*, °SĄDEK, dka, *m.*, *dem.*; *Boh.* sud, saudek, saudček, (osudj, osudjčko, nadoba = naczynie. posudniho platiti od fasy płacić); *Slov.* sud, sudek: *Sorab.* 1. ſud, szud, ſudowo, ſudk, ſudoweżko; *Sorab.* 2. szudk, szudaschk; *Bosn.* súd od mleka, vode, sudicch; *Vind.* posodva, posoda, poſoda, ſodje; *Carn.* sod, sôdz, posodá; *Croat.* szùd, szudicch, poszuda, poszudicza; *Rag.* súd, sudich, súdicich, sûdak, sudacjaz; *Slav.* sûd, sudich, posuda; *Ross.* судъ, судно, посуда, посудина, сосудъ, судокъ, судёнко, судёнышко, судёнцо; (*Eccl.* суды = корабль, лодiи okręt; *Ross. obsol.* судъ, судёнко = pojazd, cf. korab'); faza, naczynie do chowania mokrych rzeczy, ein Faß. Gdy sąd winny ma być otworzony albo berowany, wino w pośrodku sądu lepsze jest, niż wierzchnie abo spodnie. *Cresc.* 345. Z młodego brzostu bywają obręcze na drewniane sędy. *ib.* 458. Jarzyny zachowują w bani albo w sędzie olejowym. *Cresc.* 170. Grona winne chować w jakieżkolwiek sędy albo faski. *ib.* 330. Onéj niewieście, która Heliasza nakarmiła, sędów już nie stawało, w coby olej lać miała. *Rej. Post. O o* 4. Weźcie sobie czystych użytków ziemi w sędy wasze. 1 *Leop. Genes.* 43, 11. (w naczynia wasze. 3 *Leop.*). Stało tam sześć kamiennych sędów wodnych. *Sekl. Joan.* 11. *Refundere cerevisiam in aliud vas*; piwa przelać w inszy sąd. *Macz.* Przelać w insze sędy. *ib.* Zebrali drobne ryby do sędów. *Budn. Math.* 13, 48. (w naczynia. *Bibl. Gd.*) 1 *Leop.* 2 *Ezdr.* 13, 5. Kazał, aby ten sądek był co rychlej wypróżnionym, a potym winem nowym napełniony. *Wys. Kat.* 158. Kazał sobie nasypać sądek maki. *Budn. Apopht.* 22. *Wys. Kat.* 159.

Pochodz. *sudzina*, *sudno*, *sudenny*. *Carn.* sodar; *Vind.* ſodar, ſodovesar = bednarz; *Ross.* посудникъ, сосудохранительница szelbląg; *Eccl.* сосудохранилище, сосудодѣлатель, сосудохудожникъ *vascularius.*

SADEK, dku, *m.*, SADECZEK, czka, *m.*, *dem. Nom.* sad, ein kleiner Baumgarten; *Boh.* sádek; *Ross.* садикъ; (*Eccl.* садокъ, вертоградецъ *hortulus*). Możesz nadobnych przechadzek użyć około stawków albo po sadeczkach swoich. *Rej. Zw.* 164.

SADLICZKA, i, *ż.*; *Ross.* икотная; ziele, rzeczone od sadła, któremu podobne pozorem i dotknieniem, *alysson. Syr.* 57. Schmerwurz; (cf. *Ross.* сальной корень żywokost pospolity). SADŁO, a, *n.*; *Boh.* sadlo, tuk, (cf. tucz); *Slov.* sadło; *Sorab.* 1. sadwo; *Sorab.* 2. szadlo; *Carn.* salu, sallu; *Vind.* ſalu, mast (cf. maść), toustina, toustnina, (cf. tłuszcz); *Croat.* salov, szàlo; *Dal.* szaló; *Bosn. et Rag.* sallo; *Ross.* сало, сальцо = łój, салить łoić; 1) sadło, der Schmeer; tłustość z wnętrzności wieprza zebrana, i w siatkę, czepek, w podobieństwo Holenderskiego sera zwinięta, zowie się sadłem. *Kluk. Zw.* 1, 290. *et* 34. Sadło wieprzowe dobre jest, świeżo przetopione do potraw, jarzyn, do kiszek. *Wiel. Kuch.* 427. Sadło zajęcze, *ob.* Skrom. — Psiem sadłem boki mazać. *Rej. Zw.* 103 *b*, (*ob.* Psi). Nie miec sadła na psa, bo je zje. *Rys. Ad.* 42; (*Slov.* slaninu na psa zwerit; okazya czyni złodzieja). Wie pies, czyje sadło zjadł. *Rys. Ad.* 70; (*Slov.* wi pes, čige sadlo zedol; czuje się, sumnienie go strofuje). Czuje pies, że zjadł sadło, a bojąc się kija, Choć mu i chléb pokażesz, z daleka cię mija. *Pot. Arg.* 184. *Opal. Sat.* 121. Chodzi między ludźmi, jako pies, podtulając pod się ogon, czując to na się, że komu sadło zjadł. *Rej. Żw.* 65 *b.* Panna śmiotanę zlizała, a młodzieniec sadło zjadł. *Sak. Probl.* 51. (oboje nieprawice). Jak w komorze sadła, w nim nauki. *Cn. Ad.* 295. Jak sadła w raku, tyle w nim statku. *Pot. Syl.* 454. Ile w szczygle sadła. *Opal. Sat.* 50. (*Slov.* O sadlo komarowe, *de lana caprina*) (*Slav.* Kto ma sadlo, temu snadno; bogatemu snadno). — Głupi jak sadło. *Mon. Ryt.* 3, 202. (jak sak, rozum nie ein Sieb); *Boh. Kom.* 1, 125. *Teat.* 27. *c*, 45. Pojętny, jak sadło. *Boh. Kom.* 2, 106. Obaczę jeśli teraz wygrzeczniał, przedtym bowiem wielkie z niego było sadło. *Boh. Kom.* 1, 300. (osieł, głupiec). — 2) Ziemne sadło, *mumia*, ciało kopalne, tłuste, lekkie, białe, pospolicie na wodzie pływające. *Kluk. Kop.* 1, 208. Erdwachs. SADŁOGRYZ, a, *m.*, mysz; *Graec.* κρεωφάγος. *Przyb. Batrach.*, (cf. połcioszarp, szynkodrap). SADŁOWATY, a, e, — o *adv.*, na kształt sadła, schmeericht; *Sorab.* 1. ſadwoyité. Trzecia powłoczka ciała naszego jest błona sadłowata. *Perz. Cyr.* 1, 16. die Fetthaut. SADŁOWY, a, e, od sadła, Schmeer=. (*Ross.* сальный łojowy, салотопный od topienia sadła, салотопня łojotopnia, салотопъ łojotop); *Boh.* sadlnjk sadłowy przekupień).

SADNIĆ, SEDNIĆ *cz. dok.*, zsadnić, zsednić *niedok.*, sadna nabawiać, skórę przecierać; wund drücken, wund reiben: Nieprzywykłe konia sadni siodło. *Pot. Syl.* 101. Zsedniony osieł stęka. *Zab.* 15, 177. Kochają prrzyjaciela, jak żołnierz konia, żeby na nim jeździł; taka przyjaźń sedni grzbiety przyjaciołom. *Fredr. Ad.* 108.— (°SADNIENIE, *Eraz. Jez. y* 2 *b*, *ob.* Sumnienie). — SADNISTY, SEDNISTY, a, e, — o *adv.* przetartéj skóry, ranny, pełen sadna, wund gerieben. SADNO, SEDNO, a, *n.*, *Sorab.* 1. zetřeno, wělk; *Bosn.* sadno *ulcus*; *Ross.* садно; przetarcie skóry na ciele od kulbaki, od obuwia; das Wundreiben, eine wund geriebene Stelle, der Wolf vom Reiten. Przydawa się koniowi uraz na grzbiecie od siodła, co

sadnem zowią. *Cresc.* 540. Quetschwunde am Wiederrüst des Pferdes. Na sadno lekarstwo. *Hipp* 117. *Prov.* Ostrożnie tykaj koniowi niezgojone sadno. *Żegl. Ad.* 209. Ruszył go w sedno, tknął go w sedno, trafił gdzie boli. *Cn. Ad.* 1161. W sadno. *Smotr. Ex.* 8. *Zabł. Fir.* 81. poczuł, er hat ihn empfindlich getroffen. *Rys. Ad.* 60. *Papr. Przyk. C* 3 *b*; *Slov.* nekomu do żiwego sáhat. Są ludzie, gdy go dotkną w sadno w obyczajach jego, w których się on kocha, chocia nie o nim rzecz będzie, tedy się przecię nadziewa, iż to nań przymówki. *Rej. Zw.* 91. Ale cyt! prawda tyka w sadno. *Kchow.* 152. *W. Post. W.* 407. (w oczy kole).

SĄDNY, a, e; *Boh.* saudni; *Slov.* saudenský, k saudu přislušicy; *Sorab.* 1. ſudny; *Vind.* ſodni, ſoden, ſodniſhki, ſodnikou; *Carn.* sodne; *Rag.* suudni. suudgni: *Croat.* szudni; *Ross.* судный; *Eccl.* судителенъ, который судить; od sądu, Gerichts-. Sądy wasze do sądnego dnia były odłożone. *Birk. Zamoj.* 30. — Sądny dzień • ostateczny sąd, ostatni dzień świata; *Vind.* poſhedni den, ſodnji den, das jüngste Gericht, der jüngste Tag. Co tu za huk, co za tumult straszny, Jakby sądny dzień przyszedł na mię własny. *Jabł. Ez.* 101. Bóg żegnaj, na sądnym dniu chyba z sobą się obaczymy. *Pot. Arg.* 730.

SADOWIĆ *cz. dok.*, usadowić *niedok.*, 1 posadzać kogo, einen sitzen machen, ihn placiren, ihn setzen. Król kazał goście, którzy się byli zeszli na gody, przeciwko sobie sadowić. 1 *Leop.* 3 *Mach.* 5 Gdy przyszło siadać do stołu, sadowiono każdego wedle rangi. *Kras. Pod.* 2, 130. U stołu, nim się ceremonia sadowienia skończy, potrawy ostygną. *Mon.* 65, 148. Sadowić się, siadać gdzie, sich setzen. Zioła te przyłóż na stolec ciepło, a to usadów się na tym, pomogą ku stolcowi przyrodzonemu. *Sienn.* 160. usiądź. — § Sadowić kogo na jakiej ziemi, na jakim gruncie, osadzić: einen wo ansiedeln, ihn etabliren, ihm einen Wohnplatz bestimmen. Sadowić się *rec.*, osiadać, sich niederlassen, sich etabliren. Własność najpierwszych sadowiła ludzi. *Przestr.* 144. Wieś targowa nie ma być blizko drugiéj sadowiona, boby to było ze szkodą drugiéj. *Szczerb. Sax.* 246. Ułożyliśmy sobie sadowić się w kraju Marsów. *Stas. Num.* 2, 128 Nakazał, aby się tam sadowili. *Otw. Ow.* 496. Radzi się go, aby się tu podle niego sadowił. *Falib. P.* — §. *Transl.* Fusy się sadowią, osiadają, opadają; sich setzen, auf den Boden fallen. *Tr.* — 2) Sadowić się na czym • zasadzać się, gruntować się, sich worauf gründen. Cnota na rozumie się sadowiąca. *Petr. Et.* 132. My się na tym świecie tak sadowimy i gruntujemy, jakobyśmy tu wieki przebyć mieli. *W. Post. W.* 15. Niebezpieczno sadowić się na jego nauce. *Pedw. Syon. M* 4. — §. Sadowić się na co • usadzać się, koniecznie nalegać, nacierać, steif und fest worauf bestehen. On się sadowi widzieć się z nim; czego tak chciwie żąda, bóg mu sprawia. *Leszcz. H. T.* 207. — 3) *Sadowić co na harc, narażać, ważyć; etwas dran setzen, aufs Spiel setzen, dran wagen. Upominał króla, aby boga nie pokusił, mało ludu przeciwko nieprzyjacielowi wielkiemu na harc sadowiąc. *Orzech. Tarn.* 62. SADOWINA, y, ż., [z *rusk.* sadowyna • owoc, Frucht 2]; biedny sad, ein ärmlicher Baumgarten. Gdym od złych wiatrów i od nagłej rudy Ochraniał sadowinę, koziel mi się obłakał. *Simon. Siel.* 34. SADOWISKO, a, *n.*, zasada, der Grund, die Grundlage, der Grundpfeiler. Przegniłe martwemi wodami domów sadowiska, *fundamenta*. *Nar. Tac.* 3, 99. — § *Aliter:* Nowe Sarmatów, odleglejsze od morza sadowiska. *Nar. Hst.* 2, 325. siedliska, Wohnsitze. (*Ross.* садище wielki sad).

SĄDOWNICTWO, a, *n.*, *Ross.* судопроизводство; sądowość, władza sądowa, [postępowanie sądowe; das richterliche Verfahren 4], die richterliche Gewalt. Zburzywszy władze konsytucyjne, pod siebie i prawodawstwo i wykonawstwo i sądownictwo podgarnęli. *Ust. Konst.* 2, 161. SĄDOWNIE *adverb.*, sądowym sposobem, gerichtlich. Mówił co mego sądownie. 1 *Leop. Jer.* 39, 5.

SADOWNIK, a, *m.*, SADOWNICZY, ego, *Subst.*; (*Ross.* садовникъ, садовщикъ: *Boh.* sadař; *Carn.* drevnekar; *Vind.* dreun vertnik, branjovez, ſadjar; *Croat.* dervar; *Bosn.* jabucjar); sadowy ogrodnik, der Baumgärtner, Obstgärtner. Sadownczy wedle natury drzewa, jedne owoce ręką swoją zbiera, drugie trzęsie, a insze kijem obija. *Sk. Żyw.* 55. Rzadkie, żeby i wewnątrz i po wierzchu cało Sadownikowi na czas jabłko się dostało. *Pot. Pocz.* 587 SADOWNICZKA, i, *ż.*, die Obstgärtnerinn; *Vind.* brajnevza, branovka; (*Croat.* szadovenicza *pomaria*). SADOWNICZY, a, e, od sadownika, Baumgärtner-; *Ross.* садовниковъ, садовничій, садовническій. SADOWNICTWO, a, *n.*, chodzenie koło sadów, sadowniczy kunszt, die Baumgärtnerey. *Gaz. Warsz.* *Ross.* садовничество, садоводство; *Eccl.* садоначестіе, насажденіе растенія или разведеніе винограда. Sadownictwem się bawić, sadownikiem być, *Ross.* садовничать.

SĄDOWOŚĆ, ści, *ż.*, sądownictwo, gerichtliche Gewalt. Władza konfederacyi skarbowej co do sądowości. *Sejm Grod.* 2, 121. *Czech. Pr.* 69 SĄDOWY, SĄDOWNY, a, e; *Boh.* saudny; *Sorab.* 1 ſudniczki; *Vind.* ſoden, ſodniſhken; *Ross.* судебный, присутственный; od sądu, od sędziego, Gerichts-. W sądowym mieście nieraz to postrzegłem. *Mon.* 65, 60. (w trybunalskim). Sądowy naczelnik, prezes *Eccl.* судоначальникъ. Sądowy kodex Iwana Basilewicza *Ross.* судебникъ. Sądowy wyrok; *Vind.* odſoja, resſoja, resſod, ſodni resloshik, ſodna narka, (cf. szpruch). Sądowe miejsce, sądowy plac, *Sorab.* 1. ſudženecza, ſudne męsto; *Vind.* ſodnu mestu, mertvſhe; *Ross.* лобное мѣсто. *Stolec sądowy, *Carn.* sodniza; *Vind.* ſodnizza, ſodni stol, Richterstuhl. Piłat usiadł na stolcu sądowym. *Sekl. Joan.* 19. Sądowa izba, sądowy dom, *Boh.* saudnice; *Ross.* судище, судилище, судейская расправа, палата. Sesya sądowa *Ross.* присутствіе. Unkoszta sądowe: *Ross.* проторъ, протори, *ob.* Przesądy, peresudy. — *Medic.* Sądowe dni choroby, krytyczne dni. *Krup.* 5, 454.

SADOWY, a, e, od sadu; *Boh.* sadowý; *Ross.* садовый, den Baumgarten betreffend. (*Croat.* szadoven, szadovit *fructuosus*).

SADYBA, *ob.* Sadziba. SADZ, u, *et* a, *m.*; *Boh.* sadka, haltýř; *Sorab.* 1. rěbnik, wobwarnuwanecza, haldař; *Carn.*

pôltar; *Croat.* poltar; *Ross.* садокъ, садочекъ, прорѣзъ; miejsce, naczynie, w którym się chowają różne rzeczy żyjące, ryby, ptaki etc. *Włod.*, ein Behälter, wo man lebendige Thiere hinein setzt. Sadz rybny, sadzawica ruchoma; ein Fischbälter, Fischkasten. Sadze na utrzymywanie ryb żywych na każdą potrzebę, są skrzynie drewniane, wodą napełnione. *Kluk. Zw.* 3, 276. Po ułowionych rybach mało, gdy rządnego sadzu nie będzie. *Hip.* 33. Sadz na ptastwo, kojec, ptasznik, kurnik, ein Käfig. Kociec abo sadz kaczy. *Macz.* Sadz, albo kociec, gdzie kury sadzają. *Kosz. Lor.* 70. Krogulczęta chować potrzeba w sadzu, oplecionym giętkiemi chabinami. *Haur. Sk.* 270. — Sadz świni = karmnik, chlew. *Cn. Th.* 975. ein Schweinestall. SADŹ = śrzon, *ob.* Szadź. *SADZA, *ob.* Sadze. SADZAĆ, *ob.* Sadzić. SADZAWICA, y, *ż.*, sadz ruchomy na ryby. *Cn. Th.* 975, *Ross.* сажалка, ein Fischhälter, Fischkasten, Behälter. *Haur. Sk.* 157. SADZAWKA, i, *ż.*; *Boh.* rybnik; *Vind.* ribnjak, ribnik; *Sorab.* 1. rěbnik; *Croat.* ribnyàk; *Slav.* ribàrnica; *Ross.* купель, езеро, прудъ, садокъ; 1) der Satzteich, Weiher, Stauer, Hälter. Sadzawki daleko mniejsze są od stawu; w stawach ryby się chowają dla mnożenia; w sadzawkach zaś dla prędkiego ułowienia do zażycia. *Kluk. Zw.* 3, 189. *et* 274. *Haur. Sk.* 144. Sadzawki zowią się rowy szérsze nad cztery sążnie, ale nie tak długie jak kanały, wypełnione wodą przychodzącą i odchodzącą. *Świtk. Bud.* 379. — *Transl. fig.* Sadzawkę uczynić w izbie, *humi aquam fundere. Cn. Th.* 464. — 2) Sadzawka, kłoda, ciemnica, więzienie. *Sax. Rej.* ein Gefängniß. SADZAWKOWY, a, e, od sadzawki, Teich-. SADZAWNIK, a, *m.*; *Boh.* sadecky; dozorca sadzawek, der Teichaufseher, Fischmeister. *Cn. Th.* 975. SADZCA, y, *m.*, założyciel, der Gründer, Stifter, Anleger. Antenor sadzca Padwy. *Ossol. Sen.* 9. Tros pierwszy sadzca Troi. *Otw. Wirg.* 421. SADZE *plur.*; (*nam* sadza *Singular. inusitatum*); *Boh. et Slov.* saze; *Sorab.* 1. zaſe, szaſy; *Sorab.* 2. zaſe, kopsch, (*ob.* Kopeć); *Carn.* saje; *Vind.* ſaje, ſaja, ſajovina, ſainiza, zhernota v' dimniki, shuſhou ſaje (cf. żużel), (ſadje = młoto); *Croat.* szàja; *Rag.* cjaghja; *Slav.* csagje; *Bosn.* saghje, cjaghje; *Ross.* сажа, (cf. чадъ *czad, swąd); *Eccl.* сопуха, сажа: proch czarny z dymu w kominach. *Włod.* der Ruß, Kienruß. Każdy dym robi sadze. *Kraj. Pod.* 38. Cząstki spalonych ciał, jedne się po ścianach wieszają, i robią sadze, a drugie rozlatują się po proszkokręgu. *Torz.* 117. Sadzami pobrukać, pokopcić *Vind.* obſajati, poſajati. Sadzami pobrukany *Eccl.* осажествованъ, зачерненъ, замаранъ сажею. Pełen sadz, *sadzisty, *Carn.* sajast; *Bosn.* cjaghjav; *Rag.* cjadjav, cjadgliv; *Croat.* szajav. SADZĘ, *ob.* Sadzić. — (SĄDZĘ, *ob.* Sądzić). — SADZEL, a, *m.*, rana, guz, wrzód, *generale nomen*; Wunde, Beule, Schwäre, Geschwür. Sadzele są wrzody tak czcze, jako i drzeniste. *Sienn. Rej.* Fistuły abo sadzele dziurkowate. *Urzęd.* 291. Cyrulik léczy wrzody, rany, sadzele, a to za radą doktorską. *Petr. Pol.* 414. Tym lekarstwem mają być wszelkie takowe zwierzchne sadzele léczone. *Śleszk. Ped.* 206. Gdyby był na skórze jego sadzel trądu .... *Budn. Levit.* 13, 2. *W. Levit.* 13, 34. Leżał żebrak u wrót bogacza, po ciele którego całym sine osuły sadzele. *Min. Ryt.* 3, 281. — *Transl. fig.* Czas najlepiej léczy ogniste na sercu sadzele. *Pot. Arg.* 747. *Pot. Syl.* 169. Ach jak ciężkie miłości sadzele, nie może ich żadne zléczyć ziele. *Chrośc. Ow.* 67. rany miłości, Wunden der Liebe. SADZIBA, SADYBA, y, *ż.*, [siedziba 2], siedlisko: Wohnsitz, Wohnung, Sitz. (*Boh.* sadba płonki). Wypłoszona część Jazygów w ziemi Chełmskiej, szukała sobie u dolnego Buga bezpieczniejszej sadziby. *Nar. Hst.* 4, 86. Kalisz miał być niejako stolicą téj części sadyby Germanów. *Czack. Pr.* 1, 6. *N. Pam.* 6, 299. SADZIĆ, -ił, -i *cz. niedok.*, Sadzać *contin.*; *Boh.* saditi, sazeti; *Sorab.* 2. szajžisch; *Sorab.* 1. szadžicž, ſadžam; *Carn.* sadim; *Vind.* ſadit, saſajat, saſaditi, vſaditi; *Croat.* szaditi, szadim, zepiti, (*ob.* Szczepić); *Rag.* sâditi, usaditi, posâditi, nasaditi; *Bosn.* saditi, usaditi; *Ross.* садить, сажу, сажать, сажаю, посадить; *Eccl.* сажду: posadzić kogo, sadowić go, przykładać się do tego żeby siedział; einen sitzen machen, einen placiren, einen wohin setzen. (alt Niederd. saten; *Angl.* set; *Isl.* seta; *Svec.* saetia, saetta; *Anglos.* sattan; *Goth.* satian; *Kero* sezzan; *Graec.* ἕζειν, ἑζειν; *Hebr.* שׁית *collocare*, ישׁב *posuit*; cf. *Germ.* Satz, cf. sitzen = siedzieć). — Na ojcowskiej ją stolicy sadzają. *P. Kchan. Orl.* 1, 255. Znaj dobrze, kogo chcesz wysoko sadzić. *Zab.* 14, 102. *Nar.* U nas te merchy najwyżéj sadzają, A te, co nie mą złota, do kąta wpychają. *P. pr. Kol. C* 2. Pozłocistego, by też nie umiał i koźle ogona *zawięzać, alić go na urzędy sadzają. *Rej. Zw.* 70 *b.* Sadzenie *Vind.* saſaja, ſaditje. — §. Sadzić, wsadzić, einsetzen. Szaweł sadzał do więzienia i bijał wiernych. *W. Act.* 22, 19. Żydzi biczowali, sadzali, wyganiali apostołów. *Biał. Post.* 210. einsetzen, gefangen setzen. Urząd powinien dobrze opatrzyć komorę, gdzie sadzają. *Sax. Art.* 51. Sadzan żaden szlachcic być nie ma, jedno prawem przekonany. *Herb. Stat.* 241. Trzeba, żeby kostyry urzędników publicznych nie łapał i sadzał. [illegible] 140. Żaden dla długów nie ma być sadzan, ale dóbr swych wierzycielowi ma odstąpić, a nie iżby miał do ciemnicy być wrzucon. *Szczerb. Sax.* 87. Dłużnik bywa sadzan, że nie chce się *obwiązać, jako chce wierzycielowi płacić, by się jedno zapomógł. *Szczerb. Sax.* 87. Iż kmiotek wołku nie może naleźć, a już go też bić, albo mordować, albo sadzać za to? *Rej. Zw.* 80 *b.* — §. *Oeconom.* Kurę sadzić na gnieździe, die Henne auf die Eyer setzen. Czasem do sadzenia kur najprzyzwoitszym jest wiosna. *Kluk. Zw.* 2, 104. W maju kury i gęsi sadzić, odsadzać cielęta, a pod owieczki stare podsadzać jagnięta. *Jeż. Ek. F* 1. — §. Sadzić gniazdo, pościełać gniazdo, budować gniazdo, das Nest hinbauen. Orłowie tam gniazda sadzą. *Tr.* — *Similiter:* Miasto Jerozolimskie bóg znowu sadzi, A wygnańce do własnych domów prowadzi. *J. Kchan. Ps.* 210. sadowi, osadza, zakłada; anlegen, gründen. — *Conquinar.* Sadzone jajca, gesetzte Eyer. — *Hortulan.* Sadzić płonki, kapustę, flancować; Pflanzen setzen, stecken, pflanzen. Noe począwszy sprawować ziemię, sadził winnicę. *Dambr.* 115. Flancowanie czyli sadzenie ziół do ziemi

bez korzenia, rozszczepiwszy rószczkę od dołu do kolanka. *Syr. Rej.*, *Ross.* садка, присадка. (*Boh.* sadba płonki). Nowo sadzony *Eccl.* новонасажденый, *Graec.* νεόφυτος. Cebula sadzona *Ross.* саженецъ. — §. Sadzić co czym = wysadzić, mit etwas besetzen, einfassen, auslegen, einlegen. Szable dyamentami sadzone. *Teat.* 4. *b*, 34. (kameryzowane). Zbroja szmaragdy sadzona. *P. Kchan. Orl.* 1, 166. Posadzka cudownym rzemiosłem sadzona. *Star. Dw.* 6. Sadzić ściany marmurem, alabastrem. *Cn. Th.* 975. wykładać, mit Marmor auslegen, einlegen. Niebo nadobnemi gwiazdami ślicznie sadzone. *J. Kchan. Fr.* 15. Sadzenie = sadzona robota. *Cn. Th.* 976. eingelegte Arbeit. — Sadzić w co = wsadzać, wstawiać, wkładać; hinein stellen, setzen, legen, (cf. *Ross.* сажальщикъ wsuwacz, сажальный od wsuwania, сажальная лопатка piekarska łopata). Sadzić cegłę, u mularza, na wapno ją kłaść murując. *Magier. Mskr.* Próżno sadzę w swój wiersz długie słowa, Gdy tego nie wypowie i najmędrsza głowa. *Paszk. Dz.* 55. Słowa w tym pismie tak są potrzebnie sadzone, Że nie może być żadne opuszczone. *Opal. Pos.* — *Aliter absolute:* Sadzić, n. p. Wielkiemi kroki w pole mężny Hektor sadzi. *Dmoch. Il.* 2, 73. (macha, śpieszy). Otoż to drugi Kato, samemi sentencyami sadzi. *Teat.* 7. *d*, 43. (strzela, wali). — §. Sadzić co na co = ważyć na co, dran setzen, aufs Spiel setzen. Co na to sadzisz, o co się chcesz ze mną założyć; *quo [illegible]?* *Mącz.* Koniecznie z nim chciał zakładu, za oną przymówką, sadząc gardło swe. *Budn. Apopht. T* 2. Uczciwy człowiek nie sadzi ladajako chudoby swej na szaniec. *Fal. F* 5. — *Recipr.* Sadzić się na czym = fundować się, gruntować się; sich auf etwas gründen, fußen, stützen; *Sorab.* 1. ſadzuyu szo. Cnota na woli ludzkiej sadzi się, i tam mieszka. *Petr. Et.* 127. To jest najpiérwszy fundament, na którym się sadzi wszystko. *Bzow. Roż.* 121. Często podrwi, kto na swym rozumie się sadzi. *Pot. Arg.* 383. Siła się na naszych nadziejach sadząc, oszukiwamy. *Falib. R* 3. W samych nam sobie mieć nadzieję trzeba, Bo się na sobie samo męstwo sadzi. *P. Kchan. Jer.* 261. — §. Sadzić się na co = usadzić się, [illegible] się na co; durchaus etwas erreichen wollen, [illegible] sich auf etwas capriciren. Im się [illegible] na co sadzim, tym niepewniejszy skutek zabiegów naszych. *Mon.* 65, 165. Nikt się piędzią nie mierzy, i każdy się sadzi Więcej czynić niż może. *Jabł. Tel.* 309. Sadzący się na co *Vind.* presheln, hlopenzhen, tert.

Pochodz. 1) notionis activae: *sad*, *sadownik*, *sadowić*, *sadze*, *sadzawka*, *sadziciel*, *sadno*, *sadło*, *sadz*, *szadź*, *szadziec*; [illegible]; *dosadzić*, *dosadny*, *nasadzić*, *nasad*, *obsadzić*, *osadzić*, *osada*, *osadny*, *odsadzić*, *posadzić*, *podsadzić*, *przesadzić*, *przysadzić*, *przysada*, *rozsadzić*, *rozsada*, *usadzić*, *wsadzić*, *wysadzić*, *zsadzić*, *zasadzić*, *zasadzka*. — 2) notionis passivae: *siedzieć*, *sieść*, *siadać*, *siadło*, *siedlisko*, *siodło*, *siedlarz*; *dosiedzieć*, *nasiedzieć się*, *przesiedzieć*, *wysiedzieć*, *usiedzieć*, *zasiedzieć się*; — §. *biesiada*, *biesiadować*; *nasiadać*, *nasiadka*, *nasiadły*; *sieło*, *sioło*, *sielanin*, *sielanka*, *sielski*; *siedziba*; *siedlak*, *nowosiedliny*; *osieść*, *osiadać*, *osiadły*, *posieść*, *posiadać*, *przysiadać*, *przysieść*, *rozsieść*, *sąsiad*, *sąsiedztwo*, *wsiadać*, *wsieść*, *wysiadać*, *wysieść*, *zsiadać*, *zsieść*, *zsiadały*, *zasiadać*, *zasieść*; *zydel*.

SĄDZIĆ, *SĘDZIĆ, -ił, -i, *cz. niedok.*, osądzić *dok.*, Sądziwać *frequ.*; (*Boh.* sauditi; *Slov.* sudit; *Sorab.* 1. ſudżu; *Sorab.* 2. szużisch, (sze szuzisch, *Germ* sich idee[illegible]en); *Carn.* soditi, sôdem; *Vind.* ſoditi, odſojati, odſoditi, obſoditi, rihtati, reſoditi; *Croat.* szuditi, szúdem; *Dal.* szuditi; *Rag.* sûditi, ossuditi, ossudîvati; *Slav.* suditi; *Bosn.* súditi, ciniti súd, cinit praudu; *Ross.* судить, сужду, сужу; cf. *Ital.* giudicare, giuditio; *Lat.* judicare; cf. *Germ* [illegible], [illegible]; *Suec. et Isl.* [illegible]; *Kero* suanon); sądzić o czym, rozsądek czynić, zdanie swe dawać prywatne, urtheilen. Sądzić o rzeczach jest znosić z sobą rozmaitych rzeczy wyobrażenia. *Zab.* 1, 200. Z téj próbki możno sądzić o ostatku. *Kłok. Turk.* 158. [illegible] każdą rzecz sądzą, i o-bie wykładają. *Baz. Sk.* 408. Przed czasem sądzisz, od prawdy błądzisz. *Bratk. B* 4, (*ob.* Uprzedzenie). W ten czas cię sądził wcale za inszego. *Jabł. Tel.* 196. za inszego cię miał, wcale insze miał o tobie zdanie, inszą opinią, er hielt dich für etwas ganz anders. Choć zła [illegible], niech cię dobrą sądzę. *Hul. Ow.* 251. (niech cię mam za dobrą). Z twarzy Maciejowskiego niceś innego sądzić nie mógł, jeno szczéry umysł. *Gorn. Dw.* 2. Tak cię sądzą, jak cię [illegible]. *Mon.* 71, 145. [illegible] o człowieku sąd). Ludzie sądzą i błądzą. *Zab.* 13, 312. *Zabł.* — §. Sądzić urzędownie sprawy, [illegible], sądzić co, kogo; richten, [illegible]. Jutro będzie sądzona sprawa. *Teat.* 9, 35. Sędzia musi kilka kroć roki *sędzić do roku; sobie dobrze czyni, iż pamiętnego bobrów i liszek nabierze, ludziom, iż krzywdy rozsądzi. *Rej. Zw.* 94 *b*. W Korczynie Władysław przez cały wielki post sejm sądził. *Krom.* 531. (sejmowe sprawy sądził, sejmował). Roki ziemskie w miasteczku sądzą się [illegible], które się [illegible] sądziwały. *Herb. Stat.* 431. Sądzić kogo niewinnym czego [illegible]. Sądzić kogo winnym czego = skazować przeciw komu. *Cn. Th.* 976. Sądzić nieprzytomnego, nie jest sprawiedliwego. *Cn. Ad.* 1019. [illegible] *W. Post. W.* 2, 46. [illegible] Swoje [illegible] każdego ma sądzić. *J. Kchan. Dz.* 64. — SĄDZIĆ się *recipr.*, sprawować się, rechten, processiren. Z panem poddanemu sądzić się, nie jest rzecz bezpieczna. *Biel.* 586. Na tely wielu [illegible] sędzie. *Lesz. Gl.* 105. Święte to czasy w one lata były, Gdy z cnoty, nie z praw ludzie się sądzili. *Rej. Zw.* 225. Patryarchowie niczym się inszym nie sądzili, jedno prawdą świętą, a słowa ich były: jest, jest! niemasz! niemasz! *Rej. Zw.* 70.

Pochodz. *sąd*, *sądny*, *sądowy*, *sędzia*, *sędzina*, *sędziak*, *sędziwy*, *sędzić*, *sędzianka*; *osądzić*, *odsądzić*, *posądzić*, *przesąd*, *przesądny*, *przysądzić*, *podsędek*, *rozsądzić*, *rozsądek*, *rozsądny*.

SADZICIEL, a, *m.*, SADZCA, y, *m.*, który co sadzi, zasadza, osadza; *Rag.* sadìtegl; *Croat.* szaditel; *Vind.* vſa-

javez, safadnik, vfajar; *Bosn.* saditegl, koji sadi; *Eccl.* всаждатель, der Setzer, Ansetzer, Hinsetzer, Besetzer. Sadźca miasta. *Zab.* 6, 375. *Nar.*, *conditor urbis.* — §. Sadziciel, pyszny, wysoko a wystawnie się noszący, postawa, *affectator. Mącz.* ein affectirter Mensch. SADZIEC, dźca, *m.*; *Ross.* конопельникъ; ziele, wodna konop', ś. Kunegundy trank; *Eupatorium. Krup.* 5, 202 Wasserdost. *Sleszk. Ped.* 420. *Szadziec. *Cresc.* 255, (cf. szadawy). SADZNIK, a, *m.*, szczepnik, ogród, miejsce, gdzie odchowawają szczepy. *Mącz.* eine Pflanzschule, cf. sad; *Boh.* sadba płonki; *Croat.* szadovenicza *plantarium*; (*Bosn.* sadillo, motika za saditi vinograd *pastinum*).

SADZISTY, a, e, — o *adverb.*, pełen sadz, rußig, voll Ruß; *Vind.* fajast. SADZOWY, a, e, od sadz, Ruß=; *Eccl.* сажный. SADZONY, *ob.* Sadzić.

SĄDZONY, *ob.* Sądzić.

SAFANDUŁA, [cf. *niem.* Salbader, gaduła 2], n. p. Jak daleki od tego jest mój safanduła, Ni on swoi, ni grzeje, wierutny kloc drewna. *Zabł. Amf.* 55.

SAGAN, u, *m.*, SAGANEK, nku, *m.*, *zdrobn.*, [z *turec*. sagan *cat.niem. Men.* I, 162 — 2], w kuchni, naczynie żelazne, miedziane, w którym gotują wodę, lub na wielki rozchód do jedzenia. *Wiel. Kuch.* 427. Miedziak albo sagan, w którym różne grube mięsiwa gotują. *ib.* 416. Kuchenkessel, Wasserkessel, Fleischkessel.

SAGAPENSKI kopr, *ob.* Zapaliczka ziele. SAGIETA, *ob.* Sajeta.

SAHAJDACZNY, SAHAJDAK, *ob.* Sajdak.

SAJA, i, *ż.*, materyjka Włoska cienka lekka; *Germ.* die Soje; *Ital.* saja; *Gal.* saje; *Lat. med.* essajum, eine Art Rasch. Muchajery, saje etc. *Vol. Leg.* 4, 81. Nie w pierzu, nie w sai pieszczony, Za pracą i duże poty W górze palma i nagroda cnoty. *Tward. Mss.* 95. Saje wzorzyste. *Otw. Ow.* 214, cf. sawka. SAJETA, SAGIETA, y, *ż.*, szata z sai, ein Kleid von Soje. Król w błękitnéj sajecie na czele pułku staje. *Kchow. Wied.* 22. To sukno w sagiecie Angielskiéj, jak rozumiesz, co kosztuje przecie? *Zabł. Fr.* 10.

SAJAN, u, *m.*, SAGAJ, ju, *m.*, SAJANIK *demin.*, *Graeco-lat.* sagum, sukmana żołnierska; (*Ital.* saione; *Bosn.* zubun, zubunczich, der Waffenrock, Kriegsmantel). Kto we Włoszczyznie się kocha, niechaj zbytnie krótką sukienkę, sajan przed sobą niezawarty, zarzuci. *Gorn. Dw.* 113. Dworzanie w sajanikach, w biretkach z szpadami. *Rej. Wiz.* 167. Czuhy, falsaruchy, stradyotki, delie, żupany, one rozliczne Włoskie, Hiszpańskie wymysły, one dziwne płaszcze, sajany, kolety, obercuchy! *Rej. Zw.* 57 *b.* Sajan Andromache Julowi darowała, *chlamys. A. Kchan.* 77. *Rej. Wiz.* 55 *b.* Maury na brzeżnych piaskach siedzą uzbrojone W tarcze, sagaje, w łuki i strzały. *Przyb. Luz.* 25. [Sagaj u Malajów rodzaj sztyletu; i wyraz ten tu nie należy 2]. SAJANOWY, a, e, od sajana, Waffenrocks=. Szkarłatną sajanową maść pierze porwało; *purpureum chlamydis pennae traxere colorem. Żebr. Ow.* 359.

SAJDAK, SAHAJDAK, a, *m.*; *Ross.* сайдакъ, сагайдакъ; słowo Tatarskie, obejmujące w sobie i łuk z cięciwą, i kołczan i tafłaj, łubie. *Czart. Mskr.*, Köcher, Bogen und Pfeile; *Boh.* taul; *Sorab.* 1. kwókowna, kwokowna tobowa; *Carn.* tol, (tolovaj = rozbójnik); *Dal.* karkas). Oto wyciągnęli łuk, nagotowali strzały w sajdaku swoim. 3 *Leop. Ps.* 10, 2. (w tule swoim. 1 *Leop.*). Sahajdak, strzał większych pełny. *Birk. Chmiel. B* 3 *b.* Już Apolon przepasał sajdak pełnostrzały. *Tward. Daf.* 5. Kołczan, część sajdaku. *Otw. Ow.* 319. Pełno tam wszystkiego, jak w sahajdaku. *Rys. Ad.* 56. SAJDACZNIK, SAHAJDACZNIK, a, *m.*; *Ross.* сайдашникъ; łucznik zbrojny, ein Bogenschütz. Rzymianom wielki pożytek dobrzy sajdacznicy przynosili. *Papr. W.* 1, 18. SAJDACZNY, a, e; *Ross.* сайдашный; od sajdaka, Köcher=; w sajdak opatrzony, mit einem Köcher versehen. Sajdaczna Dyana. *Otw. Ow.* 172. Kupidynek sajdaczny. *Zab.* 9, 357. *Zabł.* Bohaterka krótko ukasana, Na złotym wozie sajdaczna jechała. *P. Kchan. Jer.* 428. — §. Sajdaczny hetman Kozacki. *Birk. Chodk.* 12; niby to polny hetman Kozacki; wielki zaś hetman ich zwał się buńczucznym. *Czart.*, ztąd poprawić trzeba następujące miejsce: Konaszewicz, nazwany pospolicie od Kozaków, którzy swoim pobratymom przyimki radzi nadawać, sahajdacznym. *Nar. Chodk.* 2, 378.

SAK, u, *m.*; *Boh.* sak, saček; (*Morav.* žoch; *Boh.* žok wor słomiany, siennik); *Sorab.* 1. zak, szak; *Sorab.* 2. szak rybi sak; *Carn.* sak, sakènza *nassa*, sakina, *Lat.* sagena = niewód, shâkl *saccus*; *Vind.* shak = rybi sak, shakel = wor; *Croat.* szàk *verriculum*, szak = kobierzec, kilim, *przeyr.* sakel, sikely, sep = wór do zboża, *dem.* sáklyinecz *sacculus*; *Hung.* zsak, saak, 'zák, zsakotska; *Bosn.* saçma, mrjesgja za ribbu = sieć niewód; *Ross.* сакъ; *Germ.* der Sack; *Graecolat.* σάκκος *saccus*; *Lapp.* tsakes; *Hisp.* sacco; *Gall.* sac; *Ital.* sacco, saccoccia; *Svec.*, *Dan.*, *Finl. et Belg.* saeck; *Angl.* sack; *Chald.* סקא; *Hebr.* שק; §. 1) wor, miech; *Bosn.* gep, sgep; *Carn.* arshat; *Ross.* лугарь, куль, der Beutel, der Sack; (cf. sakiewka). Już miał sak pełny źwierzyny wszelakiéj. *Jabł. Ez.* 79. Gębę jak sak rozziewi. *Sak. Persp.* 22. — §. Sak, gatunek przestronnéj szaty kobiecéj, ein weites Frauenkleid. (*Ross.* саккосъ zwierzchnia szata arcybiskupia). Gdy się z żonką pobrałem, jakież to materye w owych sakach były, A tak to je krajały, tak to sztucznie szyły! *Teat.* 43. *c*, 80. *Wyb.* Jakaż ja nieszczęśliwa, czemuż ja nie włożyła mego saku różowego? *Teat.* 24, 121. *Czart.* Żonki krotofilne na swe adryany, na wolanty, ażusty, saki i robrany, wyciągnęły z śpichlerzów korce, z stodoł snopy. *Mon.* 70, 79. — §. Sak, sieć na ptaki, na ryby, cierzemiec; das Sacknetz, Wurfnetz. Kuropatwy sakiem łowią. *Cresc.* 688. Kuropatwa niejedna w sak dziany wnijdzie. *Zbil. Żyw. A* 2. Ryby łowią też siecią, którą sakiem zowią; bywa na kształt namiotu, z przodku szeroka, a na końcu wązka. *Cresc.* 644. Sak, gatunek sieci wązkiéj, na długim kiju, na białe ryby, wyciąga się po spodzie wody. *Magier. Mskr.* Rybitw jeden ułapił rybkę w bystréj rzéce, a wyjąwszy ją z saku, zatrzymał ją w ręce. *Papr. Koł. J* 4. — *Fig.* Sak, klatka, łapka, sieć, sidło, kleszcze; Schlinge, Netz, Käfig, Klauen. Mógł Cezar zginąć w ten czas, lecz bez krwi rozlania, Jako w sak uchwycony. *Bardz. Luk.* 189. Baszom fałszywe delacye w sak wpędzają dobra ludzi majętnych.

Kłok. Turk. 63. Niejeden wpadł w jego sak. *Paszk. Bell. B.* Czyha, jakoby porwał nędznika zdradnie, I porwie, jeśli jako w jego sak wpadnie. *J. Kchan. Ps.* 13. Prawiebyśmy do saku zapadli im sami. *Zimor. Siel.* 254. Zwiesił nos, widząc się być w saku. *Pot. Syl.* 439. Będziesz ty u mnie w saku, zjesz mi kata. *Jak. Baj.* 210. Być ci prędzéj kiedy w saku abo w sieci. *Cn. Ad.* 50. (nie uchronisz się, wpadniesz w łapkę). — §. Saki, gra, ein gewisses Spiel. — §. Głupi jak sak. *Teat.* 56, 65. jak sadło, dumm, wie ein Esel. Syn szaleje, a ociec głupi jak sak. *Teat.* 35. *b*, 1. Głupia, jak sak. *Teat.* 31. *b*, 81. — Sak, głupiec, osieł, rura; ein dummer Esel, ein Rindvieh. Któż więc ma zdrowy rozum? ten, kto nie jest sakiem! *Zab.* 9, 67. Tobie widzę, saku, Moja ręka i kije przypadły do smaku. *Zabł. Amf.* 31. Toż to głupiec! sak! *Mon.* 70, 35. — *SAK, SIAK, *adverb.*; [*Boh* sic; *Eccl.* сицъ 2]; cf. *Ross.* сякъ, *Lat.* sic. Czy tak, czy sak, wszystko od ciebie zawisło. *Teat.* 23, 56. (czy tak, czy inaczéj, so oder so, so oder anders; (*Ross.* и такъ и сякъ = wszelkim sposobem). Abo tak, abo *sak; *vel ajas, vel neges. Cn. Ad.* 1154. Ni tak, ni *szak wierzył. *Birk. Zyg.* 44. Równie oszukuje ten, który powiada, że to tak abo siak jest lub było, jak ten, który obiecuje, a nie wypełnia. *Mon.* 73, 609. — *Adjective:* Chwyciłem się postępków i takich i siakich. *Mon.* 71, 444. ledajakich. — SAKIEWKA, i, *ż.*, worek podwojnokończaty na pieniądze; *Vind.* shakelz; ein Geldbeutel mit zwey Hälften, *ob.* Sakwy.

SAKRA, y, *ż.*, papieskie potwierdzenie biskupa, die päbstliche Bestätigung eines Bischofs. Legat [illegible] z urzędu biskupa Krakowskiego, a to, iż sakry nie mając, biskupstwo trzymał. *Biel.* 71. Słać po sakry do Rzymu. *Rej. Post.* C c c 4. SAKRAMENT, u, *m.*, świątość, das Sacrament; *Carn.* svetstvu; *Vind.* ſakrament, ſvetstvu, skriunost, (cf. skrytość); *Croat.* szvetozkrovnoszt, szvetotaysztvo, bosanztvo, (cf. boże ciało); *Bosn.* otajstuo, (cf. taić); *Ross.* таинство. Rzecz niejaka święta, która jest skryta i niewidoma, znak widoczny rzeczy niewidoméj, to jest, darów bożych. *Kras. Zb.* 2, 465. *Karnk. Kat.* 99. Sakrament, rzecz zmysłom poddana, która z ustawy bożej nie tylko znak świątobliwości i sprawiedliwości, ale też i [illegible] skuteczną w sobie zawiera. *Karnk. Kat.* 2, 269. Sakrament najświętszy; świątość ciała pańskiego, das heilige Abendmahl, wieczerza pańska. — [illegible] kapłan mając mszą, upuścił na ziemię sakrament. *Biel.* 436. (t. j. hostyą, opłatek poświęcony). SAKRAMENTALNY, a, e, od sakramentu; *Croat.* szvetotayni; *Vind.* ſakramenski, skriunosten, ſakramentalski, Sacraments=. Bóg przez sakramentalną pokutę grzechy swe zmywać nakazuje. *Zab. Kaz.* 1, 195. SAKRAMENTARZ, a, *m.*, bywalne przezwisko protestantów, że się sakramentami od katolików różnią; Sacramentirer, ein Ekelname der Protestanten. Pamięć sakramentarzów, to jest kalwinistów, musi być w przeklęctwie. *Birk. Chodk.* 39. Kazanie przeciw kalwinistom, sakramentarzom i innym odszczepieńcom. *W. Post. W.* 244. Pikarci świętym czynią Husa swego, luterani Lutra, sakramentarze Kalwina, każdy swego. *Hrbst. Nauk. L* 6. Niechaj zaleca jako chce luteran Lutra, sakramentarz Kalwina, bratrzyk Husa. *Hrbst. Odp. U* 3. reformowany, kalwinista; ein Reformirter, Calviner. SAKRAMENTARSKI, a, ie, od sakramentarzów, kalwinski, reformowany; Sacramentirer=, Reformirten=. Szedł do synagogi sakramentarskiéj do kalwinistów. *Hrbst. Nauk. x* 6. SAKRYFIKOWAĆ *cz. niedok.*, poświęcać na co, odżałować na co, aufopfern. Gdy o przysługę swéj ojczyznie chodzi sakryfikować, by rzecz najdroższą, się godzi. *Min. Ryt.* 1, 70. Łatwiejsza sercu ludzkiemu dziesięć prawd ważnych sakryfikować, niż jednego przyjemnego wyrzec się błędu. *Zab.* 13, 72. SAKRYSTYA, yi, *ż.*, szatnia kościelna, die Sacristey. *Birk. Exorb. G* 4; *Boh.* sakřišta, kapla, kaple, (cf. kaplica); *Carn.* shagred; *Vind.* shagrad; *Croat.* sakrestia, szvetoszramba; *Hung.* secrestye; *Bosn.* sagristia, sakristia. SAKRYSTYAN, a, *m.*, dozorca sakrystyi, der Sacristan, Sacrist, Küster, Glöckner. Biskup posłał sakrystyana do księdza .... *Zab.* 13, 89. *Boh.* kapelnjk, (cf. kapelan); *Carn.* shagrèdar, meshnar, (cf. *mszarz); *Vind.* möſhnar, kluzhar, (cf. klucznik); *Croat.* sakrestián, sikutor, czemester; *Bosn.* sagristan, sakristan; *Rag.* zarkvoresnik.

SAKSONIA, SAXONIA, ii, *ż.*, prowincya Niemiecka, *Germ.* Sachsen; *Sorab.* 2. Saxka; *Slav.* Saksonia; *Carn.* Shavzhje; *Vind.* Shauzhje, Saksianska deshela; *Croat.* Szasszkzka zemlya, *Hung.* Szasz-ország; *Ross.* Саксонія. *Dykc. Geogr.* 3, 23. Saxonia wyższa, niższa. *ib.* — U dawnych zawsze: SASYA; n. p. Odjechał do Sasyi. *Biel.* 465. *Gwagn.* 455, *Boh.* Sasy, *ob.* Sas, Saska, Saski. SAKSON, SAXON, u, *m.*, §. 1) prawo ziemskie Saskie. *Sax. Porz.* 3. der Sachsenspiegel, das Sächsische Recht. Sakson, lub prawo Chełmińskie, niczym się nie różni od Magdeburskiego, tylko przydaniem nowych wolności. *Ust. Konst.* 1, 253; [illegible] Saskim, iż [illegible] którzy prawa tego używają, aby prawo swe; jako we zwierciedle widzieli. *Szczerb. Sax.* 417. — §. *2) Saxon, *ob.* Sas. *Szczerb. Sax.* 73.

SAKWY, [illegible] który przez [illegible] der Quersack. [illegible] mi zwierzyną. *Kras. Pod.* 2, 65. Garby jak sakwy miał Ezop i z przodu i z tyłu. *Jabł. Ez.* 8.

SALA, i, *ż.*, SALKA, i, *ż.*, *dem.*; (*Sorab.* 2. sal, pschètsch; *Vind.* polost, palazh (cf. pałac), lopa; (sala, preddurje = sien); [illegible] *Rag.* dvoorniza, dvórniciza; *Ross.* залъ, зала; *Ital.* salá, salone; *Gall.* sale, salon; *Hisp.* sala); wielki przestronny pokój, der Saal, ein großes geräumiges Zimmer. Sala ta wiele przyjąć może ludu. *Bardz. Trag.* 322. Pokój ten wielki, jest to sala dla gromadzących się moich parafianów. *Xiadz.* 75. Proszę pójść do sali, bo kolacya już gotowa. *Teat.* 7. *c*, 32. Speisesaal; cf. jadalnia, (cf. wieczernik). Sala tańcowa; *Vind.* raini prestor (cf. prestwor), plesanjiſhe, (cf. pląsać); Tanzsaal. Sala na broń powinna być na wolnym powietrzu. *Jak. Art.* 3, 238.

*SAŁACHA, SAŁOCHA, y, *ż.*, [z *rusk.* imię żeńskie, *Salomea*; porów. *ross* соложа *pskow.* = niechlujnica 2], n. p.

Chociaż nie ma pieniędzy młodzieniec, sałacha Mężowemi pieniędzmi podejmuje gacha. *Klon. Wor.* 59. Leżą grace, motyki, brony, tych sałachy dopadłszy burmem na Orfea poszły. *Zebr. Ow.* 268; *ferae mulieres.*

SAŁACIANY, a, e, sałtowy, od sałaty: *Croat.* salatni, Salat=. Mlécz sałaciany, *endivia.* *Lud. H. N.* 36.

'SAŁAMACHA, y, ż., (*Ross.* [саламаха 2]. саламата papa z mąki, ein Papp, Brey; [krupy owsiane lub jęczmienne wypiekane na sadle, [illegible] zagęszczona zacierka, *cb.* Szałamach 2]. Kiedy który z Moskali chce lepiej zjeść, sztuczkę słoniny do krup uwarzonych wrzuciwszy, onę sałamachę omaści. *Gwagn.* 517 ono jadło, warzywo, jenes Gekoche, Gericht. [illegible] tołokna, ani sałamachy stawało. *Pot. Woj. Ch.* 274 — 2].

SALAMANDRA, y, ż., §. 1) ogniożyw, *Boh.* ohnižyl, ohnižiw, ohniwal, ohniwárek; *Carn.* machárad; *Vind.* salamander, macharad, der Salamander, z *Graec.* Jaszczurka [illegible], znajduje się w krajach południowej Europy; [illegible] wilgoć przez dziurkowatość wypuszczając, gasi [illegible] mały ogień. *Zool.* 208 *Gwagn* 455. — §. 2. Salamandra, *L. b*; zwierzę większe od jaszczurki między [illegible], na hełmie pawi ogon. *Kusp.* 3 46, ein Wappen.

SAŁAPA, y, ż., [illegible] *Jalappa*, die Jalape; gatunek [illegible], roślina Amerykańska; korzeń jej jest [illegible] sławna [illegible] w aptekach, zażywana na laxowanie. *Kluk. Dyk.* 1, 154.

SAŁASZ, *ob.* Szałasz.

SAŁATA, y, ż., SAŁATKA, i, ż., *dem*; *Boh.* salat; *Slov.* salát; *Sorab.* 2. sallat; *Sorab.* 1. solota, solotka; *Carn.* solâta, salsha, (cf. salsza); *Vind.* salata, solàta, sovata, shalsha; *Croat.* shalata, salata; *Dal.* szalata, lochika; *Hung.* [illegible]; *Ross.* салатъ; *Ital.* salata, insalata; *Gall.* salade; *Angl.* sallet; [illegible]; *Germ.* Salat; §. 1. sałata [illegible], sałata [illegible] z octem i oliwą [illegible], Salat. [illegible] nie tylko [illegible] sól i [illegible]. *Twor.* [illegible] Włoch [illegible] sałatą [illegible]mi, Polak na niéj zchudnie. *Fedr. Ad.* 77. Sałata ogrodowa, Garten=Salat, wieloraka, głowiasta letnia, łoczyga, kędzierzawa, [illegible] etc. *Kluk. Rośl.* 1, 316. *et* 2. [illegible] — §. 2. [illegible], które [illegible], ein Name der [illegible]. [illegible] swego [illegible] do sałaty. *Birk.* [illegible] SAŁATKA, i, ż., gatunek kozłka, *valeriana locusta.* *Kluk. Rośl.* 3, 147, eine Art [illegible]. SAŁATNY. SAŁATOWY, a, e, od sałaty, Salat=, cf. sałaciany. Miseczka sałatna. SAŁATNICA *Ross.* салатникъ, салатница.

SAŁAWA, *ob.* Szałwia.

SALCESON, SALSESON, u, *m.*, kiszka wędzona, *e Franc.* saucisson, eine geräucherte Wurst. Na salcesony pokrajana mieszanina włoży się w pęcherz wieprzowy, i dobrze się odgotuje; potym surowo zażywa się, krając w plasterki. *Kluk. Zw.* 1, 292. *Zab.* 15, 412. Z Włoch nam przyniesiono pasztety, torty, salcesony. *Petr. Pol.* 2, 312. 'Salcece. *Ossol. Przym.* 425. Lubo w domu każdy kucharz powinien zrobić dobry salseson z mięsa wieprzowego, z tłustością i korzeniami; atoli Włoskie salsesony, dla dobréj w nich uprawy, są zachwalone. *Wiel. Kuch.* 427.

SALÉTRA, SALITRA, y, ż.; *Boh.* siliter, saneytr, sanytr; *Sorab.* 1. saliter, salpeter, swoné kamen.; *Vind.* saliter, shaliter, shaniter, semelska sou; *Croat.* sáliter, szalniter, szòlnitra, zemlyszka szól; *Hung.* salétran; *Dal.* salnitar; *Slav.* shalintra; *Rag.* soo nitarska, sanitar, sanitra; *Bosn.* scjalitar, salitar, salitra, solnitar; *Ross.* селитра: *Germ.* der Salpeter, *vulg.* Saliter, Salniter; (*Lat.* sal nitrum, sal petrae). Salitra jedna z materyi wchodzących w zaprawę prochu; jest naturalna i kunsztowna. *Jak. Art.* 3, 315. Saletrę robić *Ross.* селитровать. SALITARNIA, SALETARNIA, i, ż.; *Boh.* sanytrna; *Vind.* shalitraria; *Ross.* селитренница; miejsce, gdzie kunsztowna saletrę zbierają. *Jak. Art.* 1, 47, die Salpeterhütte. SALETRALNIA, i, ż., ziemia saletrzana, saletrę wydająca *Kluk. Kop.* 1, 175 Salpetererde. SALETRAN, u, *m.*, *nitras*, sól z kwasu saletrowego i z zasady solnéj złożona. *Śniad. Chem.* 2, 47. Salpetersalz. SALETRNIK, a, *m.*, który saletrę robi, der Salpeterfabricant; *Boh.* sanytrnjk. O powinnościach saletrników i prochowników. *Agu. Mscr.* SALETRNOŚĆ, ści, ż., przymioty saletrowe, salpeterartiges Wesen. [illegible] w sobie saletrności, jednak warzona saletrność wszystkę traci. *Syr.* 1119. SALETRORÓD, u, *m.* SALETROCZYN, u, *m.* *N. Pam.* 6, 319. Saletroród, *nitrogenium*, piérwiastek, który jest częścią kwasu saletrowego; zowią go także azotem. *Śniad. Chem.* 88. Salpeterstoff. SALETROSOLNY, a, e, salpetersauer. *Mon. Mat.* SALETROWY, SALETRZANY, SALETRZNY, a, e, od saletry, Salpeter=; *Boh.* sanytrowy; *Rag.* sanitarski, sanitarni; *Vind.* shalitrast, shanitrast; [illegible]. Destylowanie kwasu saletrzanego. *Kruml.* 270. Kwas solny robi się z soli pospolitéj, jak kwas saletrzany z saletry. *ib.* 293. Woda saletrzana. *Archel.* 3, 46. Gaz saletrowy, *gas nitrosum*, gatunek powietrza, które się otrzymuje przez rozkład kwasu saletrowego [illegible] palnych. *Śniad. Chem.* 202. Saletrzna szyba. *Cn. Th.* 977, eine Salpetergrube. Ziemia saletrzana. *Boter.* 213. SALETRZYSTY, a, e, pełen saletry, salpetrig, voll Salpeter; *Boh.* sanytrnatý, sanytrowatý; [illegible]. Ziemia saletrzysta [illegible] się [illegible] saletrzanym. *Kluk. Kop.* 1, 174.

SALKA, i, ż., [illegible], das Sälchen, ein kleiner Saal.

SALMIAK, u, *m.*, *sal ammoniacus*; *Vind.* [illegible]; *Ross.* нашатырь, Salmiak; sól tę robią z sadzy, które powstają z gnoju [illegible], napojonego dostatkiem soli pospolitéj. *Kruml.* 315. *et* 299. SALMIAKOWY, a, e, Salmiak=; *Ross.* нашатырный.

SALNITRA, *ob.* Salétra.

SALOMEA, i, ż., imię białogłowskie, ein Weibername. Panno Salomeo! *Teat.* 16. *b*, 133. SALOMON, a, *m.*; *Boh.* Salomon; sławny przez swoję mądrość król żydowski, der König Salomon. — §. Mędrzec, ein Weiser. SALOMONEK, nku, *m.*; *Boh.* šalomonek; ziele bardzo jadowi-

te, zły mniszek, mordownik, *napellus*. *Syr.* 1386. Teufelswurzel, Eisenhütlein.

SALOPA, y, *ż.*, SALOPKA, i, *ż.*, *zdrbn.*, gatunek wierzchniéj odzieży kobiecéj; *Carn.* oggrinålu, (cf. ogarnąć); die Saloppe. Nie potrzebuje też Jejmość Dobrodziejka mantylków, salopek, dmisalopek, kryzów? mam wszystko bardzo piękne! *Teat.* 22. *c*, 51.

SALSEFINY *plur.* SALSUFY. *Tr.*, *salsifix*, owsiane korzonki, Spanische Haberwurzel, rodzaj ogrodowin, których się korzenie zażywają; najlepsze są pod imieniem skorzonera *Kluk. Rosl.* 1, 210.

SALSESON, *ob.* Salceson.

SALSZA, SALSA, SZAŁSA, y, *ż.*, *Germ.* die Salse; *Ross.* соусъ; *Ital.* salsa; *Gall.* sauce. (cf. sos, cf. sól); (*Carn.* salsha; *Vind* shallha, solata, (sałata); *Bosn.* salsa, oslaçiça; eine Tunke; *Morav.* maçka; *Boh.* omačka, (cf. maczać); *Rag.* omaka; *Vind.* mozhika, smok, namak, sok sa namakanje); w czym co maczają, przysmak, szalsza. *Mącz.*; kwaskowaty przysmak. *Dudz.* 36; przyprawa, podlewa do mięsa. *Włod.* Z liścia tego ziela czynią salsze i polewki. *Syr.* 87. Pieprzna salsza, którą dają kucharze do pieczystego, czyli sos z octem pieprznym robiony. *Wiel. Kuch.* 421. *et* 428. Nie kładź przed nię sałaty, salsy i saporu. *Pot. Jow.* 208. *Syr.* 64. *Garum*, rybna polewka albo szalsza. *Mącz.* Z przaśnemi chleby i z szalszą polną będą tego baranka jeść. 1 *Leop. Num.* 9, 11. (z gorzkiemi zioły. *Bibl. Gd.*). — *Figur.* Godne żydów bajki, godne do mięsa tego wołu z pod ogona szałsze. *Pot. Pocz.* 251. Tak przykrego saporu i niesmacznéj szałsze, Za brzydkie wszeteczeństwa, zdrady, zbytki, fałsze, Zażywać nam należy. *Pot. Zw.* 12. — §. Pierna salsza, *ob.* Rzeżucha turecka. SALSERKA, i, *ż.*; *Gall.* sauciere; *Ross.* соусникъ; naczynie na salsę, sosyerka, das Sauceschüsselchen. — §. Solniczka, das Salzfaß. Salserka z solą. *Erazm. Dw. E* 2.

SALT, u, *m.*, z *Włosk.* *Lic.* = skok, ein Sprung. Widziałem pijanicę mikusia i inne salty po ulicy odprawującego. *Mon.* 71, 268. SALTARELA, i, *ż.*, z *Włosk.*, taniec, pląsy, skoki; das Tanzen, Springen. Tam Hymen krotofile wodzi i uciechy, Saltarele, muzykę i wzajemne śmiechy. *Zimor. Siel.* 220. Dla saltareli Herod Jana ściął. *Pot. Zac.* 85.

1. SAM, SAMY, sama, samo, SAMIUCHNY, SAMIUCZKI, SAMUCZKI, SAMIUSZKI, SAMIUSIKI, SAMIUTENKI, SAMIUTENECZKI *intens.*; *Boh.* sam, samy, samičký, samotinký; (*Boh.* osamiti, osamiti samotným se stawati, osamělý); *Slov.* sam, -a, -o *ipse*; samí *solus*; *Sorab.* 2. szam, szami; *Sorab.* 1. szam, samitki, szamlutki; *Carn.* sam, -a, -u, samêdin; *Vind.* sam *solus, ipse*, samu *adv.* = *solum* tylko, jedynie; (*Vind.* samuti = samotność, samstvu, ssebstvu, osoba, persona = osoba); (*Croat.* szám, -a, -o, *Croat.* szamo = tylko); *Rag.* sám = jedyny; *Slav.* sâm. *Bosn.* sám jedini, sám bez druga, samo; *Ross.* самъ, самый; *Goth.* sama, samo; *Isl.* sami, samr; *Svec.* samme; *Angl.* same = *ipse*; (*Goth.* sains = *unus*; *Svec.* som; *Isl.* sem; cf. *Lat.* semel, cf. *ultimam syllabam in Germ.* einsam). — *Apud Russos* самый *adjectivo praemissum*, *habet vim Superlativi*; человѣкъ самый ученый = najuczeńszy, cf. *Eccl.* самоблагость, самовидцы, самосовѣсть, самосущество = najwyższa istność. (W składany u *Ross.* сам- = swoje; своевольникъ, самовольникъ; — a) sam bez drugiego, sam jeden; *Slov.* samogediny; *Carn.* samêdin, allein, ohne jemand. Gdy z nagła około siebie pojrzeli, nie widzieli daléj nikogo, ale samego Jezusa z sobą samym. *Sekl. Marc.* 9. Kto z ludźmi sam żyć może bez męża, bez żony? *Pot. Arg.* 517. Pierzchają z pułków rycerze zmieszani, Sami na placu zostają hetmani. *Kras. Mysz.* 29. Lżéj nędznemu niż samemu. *Cn. Ad.* 457. (lżéj ból cierpiemy spólny z drugiemi). Nie dobrze człowiekowi być samemu. *Radz. Genes.* 2, 18. Sam sobie żaden nie dostatni. *Cn. Ad.* 1032. (jeden niewiele może). Już czas, żebyś się uczył sam beze mnie chodzić. *Jabł. Tel.* 340. (o swojéj mocy, bez cudzéj pomocy). Na wielkiéj ziemi żyli samiuteńcy. *Przyb. Ab.* 40. Samiuchna biega po pustyniach. *Past. Fid.* 195. Dokądże te twoje kroki obracasz samiuchna? *ib.* 98. Chodźcie synowie, bom ja samiuszka zostawiona. 1 *Leop. Bar.* 4, 19. Przewiozłszy wszystkie rzeczy, pozostał samiustek. 1 *Leop. Genes.* 32, 23. Jedyna i samiuczka. *W. Les.* *W.* 3, 27. Ty zostaniesz samiuczki i opuszczony. *W. Post. Mn* 322. Samiustek tam był. 1 *Leop. Mat.* 14, 21. sam tam był. 3 *Leop.*). Jestem sam, lecz nie samotny. *Teat.* 25, 4. Scypio nigdy mniéj nie próżnował, jedno gdy próżnował, nigdy mniéj sam nie był, jedno gdy sam był. *Kosz. Lor.* 168. Jakożci samo siedzi miasto tak ludne! *Radz. Lam.* 1, 1. (opuszczone). Ja osierociała i samiuchna! 1 *Leop. Jez.* 49, 21. Nigdy jedno złe nie przyjdzie samo. *Teat.* 26. *d*, 5. (cf. pełna bieda nie dokucza. Przygoda nigdy sama nie przyjdzie. *Rej. Zw.* 139 *b*. Prawdziwa jest powieść, że kłaść sam być nie może, i gdzie uczynisz jeden, wnetże ich nastąpi więcéj. *Biał. Post.* 7. Kąpiel sama przez się, bywa z samiéj wody. *Comp. Med.* 540. (*Vind.* zhist, gol, sgol, sgolen, nesmiefhan, sam). Nie sam-ci ja taki. *Cn. Ad.* 599. Tylkoż wy jesteście ludzie sami, co macie rozum? *Chrośc. Job.* 45. Pies chleba samego nie będzie jadł. *Falib. S* 2. bez jakiego przysmaczku, Brot allein, eitel Brot, trocken Brot. Sam wybór, kwiat *Ecl.* самоизбранный Złoto, i jeszcze samo obrączkowe. *Teat.* 55. *b*, 12 wszystko obrączkowe, niemasz inszego, lauter Ränderdukaten. Samym odzieniem filozof; sama brodą prorok. *Cn. Th.* 978. tylko po odzieniu, po brodzie; bloß der Kleidung, dem Barte nach. — Sam na sam = sam na sam, jeden z drugim sam, samowtór, dwóch samych pojedyńczo, Mann gegen Mann, zwey mit einander; *Sorab.* 1. szam a szam; *viritim*. Wiedzieć wyzwał sam na sam na rękę hetmana. *Stryjk.* 185. na pojedynek, Zweykampf, Duell; *Ross.* самоборство. Gdyśmy się sam na sam z sobą zamknęli, tak do mnie mówić począł. *Kras. Dos.* 71. tête à tête, unter vier Augen. Sam na sam, gdzie tylko cztery oczy są świadkami. *Teat.* 22 *b*, 57. *Treb. S. M.* 128. Jesteśmy tedy teraz z sobą sam na sam. *Zab.* 14, 308. Mówić co komu sam na sam. *Nemc. Król.* 1, 146. — *Substantive*: Skrytość schadzki, potajemne sam na sam etc. *Teat.*

52. *d*, 26. ein heimliches Tête à Tête. Prosił jéj o sam na sam. *Teat.* 52. *b*, 49. Półgodzinne sam na sam. *Teat.* 33. *d*, 52. Dzień naznaczony do naszego sam na sam. *Niemc. Król.* 2, 166, cf. *zrok. — §. 2) Sam, osobą, nie kto inszy, (*oppos.* drugi); *Vind.* perſhonski, vprizhen, ſelbſt, in Perſon, kein anderer. Sam nie zażywa, i drugim nie dopuszcza. *Cn. Ad.* 1024. Sam się osądził. *ib.* 1027. Sam się sobie podoba. *ib.* Sam się czci, kto drugiego czci. *ib.* Sam siebie żaden nie zna. *ib.* 1026. Sam się szpeci; sam sobie szkodzi. *ib.* 1028. Drugiego chcąc oszukać, sam się oszukał; co drugiemu myślił, to samego potkało; kto drugiemu dół kopie, sam weń wpadnie. *Cn. Ad.* 213. Sam sobie winien; sam sobie tego nawarzył. *Cn. Ad.* 1031. Kto przez kogo co zrobi, jakby sam zrobił. *Teat.* 12, 115. Sam sobie gędę, sam wesoł będę. *Cn. Ad.* 1030. Sem-eś taki. *Cn. Ad.* 1022. Łżesz, abym ja miał być złodziej jaki, Sameś raczéj taki. *P. Kchan. Orl.* 1, 30. Sam w piecu legł, a drugiego ożogiem sięga. *Cn. Ad.* 330. (kocieł garcowi przygania, a oba smolą). Jaki sam jest, takie drugie chce mieć. *Cn. Ad.* 298. Samo się złe trawi. *Cn. Ad.* 1025. Prosta jest mowa prawdy, nie potrzebuje wielkich załotów, sama się zaleca i okazuje każdemu. *Gil. Post.* 99 *b.* Samo się dobre zaleca. *Cn. Ad.* 1025. (cnota sama się zaleca, dobremu piwu nie potrzeba wiechy). Sam nie mam, a tobie dać mam. *ib.* 1025. (samemu mi tego potrzeba, sam-em temu rad). Każdy sam najlepiéj wie, co go boli. *Pot. Arg.* 527. Jak innych uczył, tak sam żył, iż mu nikt rzec nie mógł: zléż z sam pierwéj siebie. *Sk. Żyw.* 1, 249. Żem sobie tylko ufał, żem sam siebie lubił, Samem też siebie za to nędzny Narcys zgubił. *Nar. Dz.* 3, 78. Trudniejsza zwyciężyć siebie samego, aniżeli nieprzyjacioł swoich. *Ustrz. Kruc.* 2, 115. Jak trudno litość temu pokazować, Kto się sam nie chce nad sobą zmiłować. *Past. Fid.* 111. Pomówię ja sam z nim. *Gorn. Sen.* 313. Domicyan był sam w sobie. *Sk. Dz.* 63. (zamknięty, sekretny, tajemny, milczący). Idź tam, jak żeby sam z siebie. *Teat.* 45. *b*, 17. (nieposłany, od siebie samego). Od siebie samego to mówisz, czyli tobie insi o mnie to powiedzieli? *Oryn. Św.* 2, *E e* 4. Sam nie swój, zabawny bardzo, rozerwany. *Cn. Ad.* 1025. Każdy król nie jest sam swój, ale wszystkich. *Biel.* 304. Sam do siebie gada. *Mon.* 65, 163. Sam swój, sobie pan, *Carn.* samsvoj, (samsvojne *substantivus*): *Vind.* ſamſvoi, ſvoinik, ſvojovolnik, (cf. swawolny); *Eccl.* самочинникъ; Sam swoim być, sobie panem być; *Ross.* самочинствовать. (*Slov.* samoswognost krnabrność). — §. Sam, z siebie, dobrowolnie, o swojéj mocy, *Vind.* ſam od ſebe, ſamutesh, von ſelbſt. Samo się nawinęło, samo to przyszło. *Cn. Ad.* 1025. Śmierci szukać nie trzeba, sama przyjdzie. *Cn. Ad.* 1070. Nie życz, przyjdzie śmierć sama. *Pot. Syl.* 40. Same się drzwi otworzyły. *Cn. Th.* 978. (o swojéj mocy). — Ten sam = tenże; *Vind.* tisti, testi, tejsti, tote, te, der nämliche, derſelbe. Temu kolerykowi pochlebiać, toż samoby było co złorzeczyć. *Pilch. Sen. gn.* 297. To samo zdrowie, co i mój mąż pił. *Teat.* 8, 43. Kula w kulę, toż samo słyszałem od Salusi. *Teat.* 16. *b*, 32. — Taki sam = takuteńki, ganz derſelbe, der nämliche. Chłop Polski jest takim samym człowiekiem, jakim jest chłop Niemiecki. *Przestr.* 245. — Sam = jegomość, sama = jejmość; er (der Herr), ſie (die Frau). Pan Krakowski, i sama. *Zab.* 13, 307. Coprędzéj wziąwszy na kolasy dzieci I samę (i żonę), także trochę domowych rupieci, Ujechałem do Lwowa. *Zimor. Siel.* 244. — §. Sam = prawy, wierutny, isty, *ipsissimus*; gerade, ganz genau, juſt. Kto na *samy wierzch góry wnijdzie, iż wyżéj iść nie może, ten gdy postąpi z miejsca, na doł iść musi. *Gorn. Wł. T* 4. Wnijdę na *samy wierzch wysokości jéj. 1 *Leop. Jes.* 37, 25. Ubrany był w długie suknie z rękawami do saméj ziemi. *Kras. Hst.* 184. Nowinę tę do miasta prawie w *samy wieczor przyniesiono. *Warg. Wal.* 304. *P. Kchan. Orl.* 1, 80. Cnoty w samo południe teraz trzeba szukać z pochodnią. *Teat.* 29. *c*, 4. Właśnie w sam czas przychodzi. *Teat.* 29, 27. gerade zur rechten Zeit. Postrzał mi w same oczy wystrzeliła Miłość, a przecię w serce uderzyła. *Past. Fid.* 68. gerade in die Augen. W saméj sprawie i potrzebie dopiero rady szukają. *Warg. Cez.* 111. mitten in der Arbeit ſelbſt, wenn ſie ſchon mitten drin ſind. Do samego wieczora czekać; przy samym końcu uciąć; na samiuchnym wierzchu siedzi ptak; na *samy koniec popchnij etc. *Cn. Th.* 978. — *Wielmi silny złoczyńca, sama niecnota. *Macz.*, (*ob.* Wierutny) die Laſterhaftigkeit ſelbſt. Sam czart musiał to wymyślić = czart to wymyślił, *emphasim tantum addit.* *Cn. Th.* 978. chyba czart. — 2 SAM; *Boh.* sem, zde; *Slov.* sem; *Sorab.* 1. szim, szem, zim; *Carn.* sèm, semkej, lêsèm; *Vind.* ſem, ſemkai, toſem, toſe, tuſem, tukniſem, ſtuſam, ſaſem, cf. sa; (*Vind.* ſamuzh = lecz, lepak); *Croat.* szém, szìm; *Rag.* sjemno; *Slav.* ovamo; *Ross.* самъ (cf. sąsiad, sąsiek), сюда, сюды, (*Hebr.* שם scham, *ibi*; *Chald.* תמן tam, *Syr.* ܬܡܢ teman, *ibi*); sam, *adverbium loci*, tu, tędy; hier, hierher. Pójdź jeno, sam. *Past. Fid.* 115. Dobre piwo pij sam, a zły miód daj sam. *Rys. Ad.* 13. Sam, sam świata monarchowie. *Brud. Ost. B* 2, (*Sorab.* 1. tuh héw, tuh szém, *ob.* Haiwo, hajno, *adeste*). Łacno rozprawiać z daleka przez ścianę; Sam jeno, gdzie ręką dostanę. *Past. Fid.* 233. Sam sam mężni żołnierze, cni junacy pójdźcie. *Bardz. Trag.* 117. Jeden tam, drugi sam. *Cn. Ad.* 344. jeden sasa, drugi do lasa, nieswornie; einer dorthin, der andere hierher, einer rechts, der andere links. Ani mię tam, ani mię sam, nie wiem, co mam począć. *Macz. Cn. Ad.* 5. między młotem a kowadłem, ich kann weder aus, noch ein. I tam wre i sam wre. *Rys. Ad.* 76. Wody morskie jako dwa mury tam i sam stanęły. *Żarn. Post.* 236. (z jednéj i drugiéj strony). Prawa ręka ni się sam, ni tam ruszyć dała. *Otw. Ow.* 187. Z miejsca na miejsce tam i sam jeździli. *P. Kchan. Orl.* 1, 408, *Carn.* semterkje, temtertam, gorindoli; *Vind.* ta nu ſem, pried inu ſad; *Sorab.* 1. tam a szym, tam a szem, ta ha szém, hoře ha déhle; *Croat.* szìm ovàm; *Slav.* ovamo onamo; *Ross.* сюду и сюду, тамъ и сямъ. To tam to sam biegają. *Zbil. Chr. A* 2. To tam to sam

się kręci, Sama nie wie, gdzie bieży bez pamięci. *P. Kchan. Jer.* 545. — §. Nie wiele się z tego sam kąta spodziewać. *Ossol. Boh.* 2, 47. z tego kąta tu, aus dem Winkel hier. — [SAMAR, a, *m*, 2], SAMARA, y, *ż.*; *Bosn.* samar *phalerae, clitellae*; [*Eccl.* самаръ 2]; juki, Saumsattel. Naprzód szła ledwie podobna do wiary. Moc tureckich wielbładów z ciężkiemi samary I śpiżą obozową. *Tward. Wł.* 122. [Układali sucharów Turcy niedojadki, Mąki, krupy i inne prowianty różne, Ci w skórzane samary, drudzy w wozy próżne. *Pot. Woj. chor.* 414. — 2]. — (SAMBIA, ii, *ż.*, prowincya Pruska, od Sajma, syna Wedemunta, książęcia Pruskiego nazwana, Samland in Preußen. *Biel.* 45. *et* 46). — SAMCOŁOŻNIK, a, *m.*, z chłopcami cielesną sprawę miewający, *pederaste*, ein Knabenschänder; *Boh.* sameoložnjk; *Ross.* мужеложецъ; *Eccl.* мужеложникъ, мужетлитель. Nieczyści, cudzołożnicy, samcołożnicy. 1 *Leop.* 1 *Cor.* 6, 10. SAMCOŁOŻTWO, a, *n.*, *pederastie*, Knabenschänderey; *Ross.* мужеложство; *Eccl.* нужелеганіе. Samcołoztwo popełnić *Ross.* мужеложствовать. SAMCOWY, SAMCZY, a, e; *Ross.* самцовъ; od samca, vom männlichen Thiergeschlechte. Nasienie męskie u źwierząt samcowe, do poczęcia potrzebne. *Krup.* 2, 150. Imiona źwierzęce, które znaczą płeć samczą, są rodzaju męskiego. *Kpcz. Gr.* 2. *p.* 31. SAMCZYK, *ob* Samiec. SAMICA, y, *ż.*, SAMICZKA, SAMKA, i, *ż.*, *dem.*; *Boh.* samice; *Sorab.* 2. szamiza; *Sorab.* 1. sanežka; *Carn.* samiza, (» samotnica); (*Vind.* samiza » haftka); *Croat.* szamicza; *Rag.* mattiza, (cf. mać); *Ross.* самка, самочка, матка; §. 1) źwierzę albo roślina żeńskiéj płci, das Weibchen, ein weibliches Thier, (cf. *Germ.* die Sie), eine weibliche Pflanze. Powiadają o hyenie, że bywszy samcem, bywa i samicą. *Otw. Ow.* 623. Widziałem walkę byków o śnieżną samiczkę, Sama krówki przytomność podniecała sprzeczkę. *Hul. Ow.* 38. Słowik miłosny się kwapi samiczkę bawić spiewaniem. *Teat.* 55. *e*, 3. Gołąb' pieszczenie samkę w dzióbek bodzie. *Hul. Ow.* 129. Samiczka nieutulonym Rzewliwie gardłkiem chodząc szczebiecze, A pobocz skrzydła spuszczone wlecze. *Miask. Ryt.* 88. Kwiaty samice, *foeminei*, same tylko mają słupki. *Bot. Nar.* 115. — §. *Transl. ad homines:* Lepiej się swoją własną cieszyć samicą, a cudzéj nie rozłączać pary. *Haur. Sk.* 199. — §. 2) Samica, główne koryto rzéki; der Hauptstrom eines Flusses, im Gegensatze der Arme. Wisła dwojaka, jedna samica, druga lacha. *Klon. Fl. E* 3, *not.* »*naturalis alveus* samica, *torrens* lacha.« SAMICZY, a, e; *Ross.* самкинъ; od samicy, weiblich, das Weibchen der Thiere und Pflanzen angehend. Imiona źwierzęce, które znaczą płeć samiczą, są rodzaju żeńskiego. *Kpcz. Gr.* 2, *p.* 31. SAMIEC, mca, *m.*, SAMCZYK, a, *m.*, *dem.*; *Boh.* samec; *Sorab.* 1. sancz, sanczk; *Sorab.* 2. szamak; *Carn.* samz, *Vind.* samez, samiz, (2. chłopiec); *Croat.* szaméez; *Ross.* самецъ, самчикъ; źwierzę lub roślina męskiéj płci, (der Er), das Männchen bey Thieren und Pflanzen. Powiadają o hyenie, że bywszy samcem, bywa i samicą. *Otw. Ow.* 623. Podługowate jajca lepsze, bo ich skorupa twardsza i smaczniejsze nasienie samczyka zamyka. *Hor. Sat.* 216. Samczyk roczny. *W. Exod.* 11, 5. (samczek. 1 *Leop. Exod.* 12). Samiec ptak, *Croat.* ochák; *Rag.* occhják. Kwiaty samce, *masculi*, w sobie mają same tylko prąciki z główkami. *Bot. Nar.* 115. — §. Do gliny na cegłę dodaje się trochę piasku miałkiego, samiec zwanego. *Ajg. Ceg.* 20. feiner Sand, zum Ziegelformen. — (SAMIT, u. *m.*, die Sammetblume, Tausendschön, *amaranthus caudatus*, gatunek szarłatu; u nas bywa chowany w ogrodach. *Kluk Dykc.* 1, 28). — SAMIUCHNY, SAMIUCZKI, SAMIUTEŃKI etc., *ob.* Sam. — (SAMNIENIE, *ob.* Sumnienie). — SAMOBÓJCA, y, *m.*; *Ross.* самоубійца; zabójca siebie samego; *Vind.* sam svoi vboinik, lastni vbijenik, der Selbstmörder. *Mon.* 75, 591; samokatca. *Dudz.* 57. SAMOBÓJSKI, a, ie, SAMOBÓJCZY, a, e, selbstmörderisch. SAMOBÓJSTWO, a, *n.*; *Vind.* lastni vboi, samo svoje vbijanje, lastnu vbitje; *Ross.* самоубійство; der Selbstmord; samokactwo *Dudz.* 57. (siebiebójstwo, siebiebój). Samobójstwo, dobrowolne z desperacyi jakimkolwiek sposobem życia sobie odjęcie. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 350. *Mon.* 75, 591. Wydzierać sobie życie jest obrzydłym w oczach boskich samobójstwem. *Pilch. Sen. list.* 1, 19. SAMOBROTNIK, a, *m.*, *Tr.*, samoruch, silnia sama się obracająca, eine sich bewegende Maschine. Zegar kuchenny, ein Bratenwender. SAMOBRZMIĄCA litera *Tr.*, samobrzmiączka, samogłoska, *vocalis*, ein Selbstlauter. SAMOBYTNY, a, e; *Croat.* szamobitni; *Ross. et Eccl.* самобытный; przez siebie będący, selbstständig, durch sich bestehend. O samobytny, o istności dawna, z siebie poczęta, nie mająca granic. *Zab.* 10, 129. *Koss. Smotr. Lam.* 28. SAMOBYTNOŚĆ, ści, *ż.*, istność z siebie samego, die Selbständigkeit; *Croat.* szamobitje. SAMOCHCĄC, SAMOCHOTNIE *adverb.*, *Gerund.* chcący, dobrowolnie, nieprzymuszenie; selbst wollend, freywillig, aus eigenem Willen; *Boh.* samochtě; *Ross.* самохотно; *Eccl.* самохотнѣ. Gdy szkoda samochąc stanie się.... *Gal. Cyw.* 1, 14. Prawdziwie samochcąc się dręczysz. *Teat.* 58, 128. Samochcąc szukaliście guzów. *Teat.* 18. *b*, 27. Zrzec się jéj dobrowolnie; utracić na zawsze samochąc tę, którą czczę równo z bogi! *Stas. Num.* 2, 6. Myśmy samochotnie oczy zamrużywszy, ślepym wodzom prowadzić nas powierzyliśmy. *Smotr. Apol.* 47. SAMOCHCĄCY, a, e, SAMOCHĘTNY, dobrowolny, freywillig, selbst wollend; *Ross.* самохотный. Miłość własna krzywdy samochętnéj zdrady broni naturze. *Zab.* 14, 28. Bezpieczniejsza samochcącym, niżli zniewolonym rozkazywać. *Pilch. Sall* 299. SAMOCHLUBIEC, bca, *m.*, SAMOCHWALEC, lca, *m.*, SAMOCHWAŁ, a, *m.*, SAMOCHLUBCA, SAMOCHWALCA, y, *m.*, SAMOCHLUBSKI, iego, *m.*; *Vind.* hvala Peter, samohvalez; *Croat.* hvala Peter, hvala Janusz; *Ross.* самохвалъ; sam siebie wynoszący, ein Prahler, der sich selbst erhöbet, Prahlhans. Mądrego zwykłeś pochwałami zdobić, wstyd płatą dla samochlubca. *Zab.* 12, 84. Podły samochwalco, co prócz tego umiałeś? *Zab.* 2, 91. Ten samochwalec wyperswadował sobie, że był najpiękniejszym między wszystkiemi ludźmi. *Mon.* 64, 501. Samochwał. *Mon.* 75, 591. Zagęścili się u nas darmopyszkowie i samochlubscy. *Mon.* 73,

103. SAMOCHLUBNY, SAMOCHWALNY, a, e; *Vind.* flavogovorliu, hvalnogovorjozh; prahlerisch, prahlend. Grek samochlubny. *Zab.* 14, 101. SAMOCHLUBSTWO, SAMOCHWALSTWO, a, *n.*, popisowanie się czym, chwalenie siebie samego; *Carn.* samohvalnost; *Vind.* flavogovorlivost, lastna hvala, lastnu hvalenje, famofvoja hvala, famohvalnost, pohvaluvanje, snashajozhnost, bahaunost, bahatije; *Croat.* szamohvalnoszt, Selbstlob, Eigenlob, Prahlerey. Co za czoło, kochanki mi swoje wyliczać; ha i to z samochwalstwa mógł uczynić. *Teat.* 21, 81. *Mon.* 75, 591. SAMOCHOTNIE, *ob.* Samochcąc. SAMOCIĄŻ *adverb.*, wciąż ciągnąc, in einem fort ziehend. Kazał Jagiełło szkuty ze zbożem przeciwko wodzie Niemnem rzeką do Litwy somociąż prowadzić. *Krom.* 459. SAMOCZWART, a, e; *Boh.* samčtwrtý: *Slov.* samoštwrti; (*Vind.* samoshterti = cztery razy tyle); *Ross.* самъ четверть; sam ze trzema, selbst vierte, mit drey andern. Puścił się nocą Władysław tylko samoczwart. *Biel.* 69. Samoczwarta, to jest, wziąwszy z sobą sługę jednego i żonę jego i kapłana, puściła się na morze. *Sk. Żyw.* 1, 511. Na biesiedzie każda potrawa musi przyjść, jako kasztelanka, albo samotrzecia, albo samoczwarta. *Rej. Zw.* 59. SAMODRUGI, *ob.* Samowtór. SAMODWUNAST, a, e, z jedynastą drugiemi, selbzwölfte. Starosta Bydgoski sam, samodwunast tylko, Krzyżakom się zastawił. *Biel.* 268. SAMODZIAŁ, u, *m.*, sukno lub płótno własnéj domowéj roboty, sukno, płótno proste. *Włod. Cn. Th.* 978. Tuch oder Leinwand von eigner Arbeit, Haustuch, Hausleinwand. Samodział, sukmana z przędzy grubej wełny. *Mon.* 75, 591. Ten do lemiesza, ten do berła zdatny, Temu samodział, a ten pan bławatny. *ib.* 71, 155. SAMODZIELNOŚĆ, ści, *ż.*, dzielność przez siebie, *ob.* Udzielność; Selbstwirksamkeit, Selbstkraft, Selbstständigkeit. I w stanie społecznym przedziera się jakieś czucie własnéj samodzielności człowieka, że jest w sobie przeświadczony, iż odebrał od natury dosyć darów, któreby mu wystarczyły były do utrzymania jego szczególnéj istoty mimo związku społecznego. *N. Pam.* 20, 184. — *Ross.* самодѣйственный; *Eccl.* самодѣйствительный, *Graec.* αὐτουργητικος. *Eccl.* самодѣйственникъ, который дѣйствуетъ въ чемъ, дѣлаетъ что самъ; самодѣтель, который самъ творитъ. SAMODZIERCA, y, *m.*, SAMODZIERZ, a, *m.*; *Bosn.* samodrasgjaç, monarka; *Rag.* samodarxaz, samovlâdalaz; *Ross.* самодержецъ, самодержавецъ; samowładzca, jedynowładzca, cf. monarcha; Selbstherrscher, Selbsthalter. Fryderyk II. najdoskonalszy samodzierżców na[illegible]ciel. *Przestr.* 75; *Eccl.* самодержавствую; *Ross.* с[illegible]вовать, *Graec.* μονάρχειν. Samodzierżec. *Mon.* 75, 591. SAMODZIERŻAWCZY, SAMODZIERŻAWNY, SA[illegible]ZY, a, e; *Ross.* самодержавный, samowładny, jedynowładny, selbstherrschend. Między królmi samodzierżawczemi téj ziemi naszéj rachuje się Perymel ostat[illegible] *Luc.* 211. [illegible]a samodzierżawna Pluto[illegible]a. *Zab.* 12, 408. [illegible]dzierzcze domy *Przestr.* 69. [illegible]dzierzco *adverb.*: *Ross.* самозаконно. SAMODZIERŻYCA, y, *ż.*: *Ross.* самодержица; samowładna pani, die Selbstherrscherinn, Selbsthalterinn. Katarzyna II. imperatorowa i samodzierżyca całéj Rosyi. *Vol. Leg.* 7, 560. SAMODZIERSTWO, a, *n.*, samowładztwo, Selbstherrschaft, Alleinherrschaft. *Mon.* 75, 591. SAMODZIESIĘT, ięta, ięte, sam z dziewięcią drugiemi, selbzehente, mit neun andern. Sam Szujski samodziesięt tylko uszedł cało. *Pasz. Bell.* A 3 *b.* SAMOGŁOSKA, i, *ż.*: *Slov.* samohlasná, zwučka, samozwučka, hláska; *Carn.* samoglasnek; *Vind.* glasnik, famoglasez, fammoglasnik; *Ross.* гласная буква, самогласная буква; samobrzmiąca, der Selbstlauter, *vocalis*; od głoski, litery. *Kpcz. Gr.* 1, *p.* 4, *ob.* Spółgłoska. SAMOGŁOSKOWY, a, e, od samogłoski, wokalisowy, Selbstlauter=. SAMOGŁOŚNY, a, e, — ie *adverb.*, przez się brzmiący, selbstlautend; *Boh.* sahmohlasný; *Carn.* samoglasn; *Vind.* famoglasen. SAMOGWAŁT, u, *m.*; *Ross.* малакія; psota z samym sobą pełniona, die Selbstbefleckung, *onania. Perz. Lek.* 197; samołoztwo. *Tr.*, *ob.* Samołożnik. SAMOIŚCIEC, śca, *m.*, egoista, sobek, samolub, siebielubiec, o sobie tylko samym myślący; der Egoist, Selbstsüchtler. Samoiściec przy tronie nigdy nie zaśpi; osobliwość zawsze go cuci. *Stas. Num.* 2, 193. SAMOISTWO, a, *n.*; *Boh.* sobětnost; egoizm, [samolubstwo 2], die Selbstsucht. Z tym samoistwem szlachty, już opadały od kraju najbogatsze miasta. *Przestr.* 19. (*Vind.* famostojezhnost, famofvoinost = udzielność istoty, Selbstständigkeit). SAMOISTNY, a, e, — ie *adverb.*, pełen samoistwa czyli prywaty, egoizmu; selbstisch, selbstsüchtig; *Boh.* sobětný. Samoistne dusze. *Stas. Zamoj. pr.* (*Vind.* famstojezh, famfvoin; *Eccl.* самостоятельный, samoistny, udzielny co do istoty, selbstständig). SAMOJEDNY, a, e, jedyny, einzig. Kaimskie ręce krwią braterską zbroczyć, Samojednego w pole wyprowadzić usiłował. *Kulig. Her.* 134. SAMOJEDYNAST, a, e, sam z dziesięcią drugiemi, selbeilfte, mit zehn andern. Każdy samojedynast przyjechał. *Warg. Cez.* 28. SAMOJEDZ, SAMOJAD, SAMOJEDNIK, a, *m.*, SAMOJEDZCA, y, *m.*, ludojad, ludojedca, ludożerca; *Sorab.* 1. famohyědžk; *Carn.* ludyshèrtnèk; *Rag.* gljudojegbja; (*Croat.* lyudojed, (szamojedecz *m.* [illegible]); *Ross.* людоядъ, людоѣдъ; *Eccl.* человѣкоядецъ, человѣкожрецъ, человѣкопожиратель. Samojedz. *Mon.* 75, 591. Bajeczne powieści o samojednikach, o wilkołakach, i tym podobnych dziworodach. *ib.* 70, 74. SAMOJEDŹ, i, *ż.*, jedzenie zwierząt swego rodzaju, das Fressen der Thiere seines eignen Geschlechts, das Auffressen einer den andern. Wielkie sowy mniejsze sowięta wyjadają i samojedzią się żywią. *Haur. Sk.* 277. — Samojedź, ludojedź, Menschenfresserey. Radzi byli pasterze i blizcy sąsiedzi, Że ich zbawił Herkules takiéj samojedzi (Kakusa). *Klon. Wor.* 21. — *Transl. fig.* W Wołoskiéj samojedzi ani wiary poddanych przeciwko panu, ani sprawiedliwości pańskiéj przeciwko poddanym niemasz żadnéj. *Orzech. Qu.* 141. — §. *Collect.* Samojedź, 1 SAMOJEDY, dzicz, kraj, gdzie ludzie ludzi pożerają, ludojedzcy, ludożercy; die Menschenfresser, das Land der Menschenfresser. Samojedź, *anthropophagi*, ludzie, którzy drugie ludzie jedzą. *Mącz.* [2. SAMOJEDY, z *czudz.* same=bagnisty kraj, i jets=mieszkaniec; naród właściwy w Rosyi 2]. Samojedy, naród północny państwa Rosyjskiego wzdłuż morza aż do Syberyi; jest

to naród dziki i t. d. *Dykc. Geogr.* 3, 15. Samojeden. — § Lud dziki, bałwochwalski, i Samojedź, który sąsiadów i ojców swoich jedzą. *Sk. Żyw.* 2, 80. Ziele to rośnie w Arabii albo Samojedzi. *Syr.* 898. SAMOJEDNY, a, e, SAMOJEDZKI, a, ie, od samojedzi, ludożerny, menschenfresserisch; *Boh.* lidogedský: *Eccl.* человѣкоядный. SAMOJETNY, a, e, — ie *adverb.*, osobno odłączony, abgesondert. Gruczołki samojetne, *conglobatae. Krup.* 5, 115. Dwa gruczołki poduszowe są z wielu innych gruczołków samojetnych złożone. *Krup.* 2, 542. (*Carn.* samojeja *flos passimus*). SAMOKATCA, *ob.* Samobójca. SAMOKACTWO, *ob.* Samobójstwo. *Dudz.* 57. SAMOKUPIEC, pca, *m.*, sam jeden jakim towarem handlujący; *Vind.* samotershez, samokupez; *Rag.* samoprodavaliz, der Alleinhändler, Monopolist, der allein einen gewissen Handel führt. Wenetowie na ów czas bogatych towarów Indyjskich samokupcy. *Nar. Hst.* 6, 312. Nazywano ich głodotwórcami, samokupcami, monopolistami. *Czack. Pr.* 1, 326. SAMOKUPSTWO, a, *n.*; *Vind.* samokupzhina, samotershtvu; *Sorab.* 1. yenoh szamoho předabwaczstwo; *Croat.* szamotersztvo; *Rag.* samoprodaja: *Eccl.* откупничество; monopol, handel jednemu tylko pozwolony; das Monopolium, der Alleinhandel. Monopolium albo samokupstwo pochodzi tylko z łakomstwa, z zazdrości. *Haur. Sk.* 254. Pozwalając osobnego przywileju albo samokupstwa jednemu człowiekowi lub towarzystwu, pozbawia się przez to wielu osób pożytku. *Mon.* 74, 175. *ib.* 75, 591. Do rozszerzenia handlu wydano edykt, w którym samokupstwo czyli monopolium w handlowaniu zniesione. *ibid.* 84, 619. — *SAMOKWITEY n. p.* Hyacint *Zebr. Ow.* 182: *semper florescens.* SAMOLOT, a, *m.*, ptak Fenix, który ma być jedyny na świecie, umiera i znowu się rodzi. *Gawon.* 696. der Phönix, ognawacz, wyczyniec. SAMOŁÓWKA, i, *ż.*: *Ross.* самоловъ, самоловная снасть, слопець: łapaczka, w której kto sam się łowi, dół, dołek, *propr. et transl.*; eine Falle, Fallgrube, ein Fallstrick. (*Croat.* szamolovecz *per vertagus*). Wilk, gdy w gotową gdzie nade wsią samołówkę wpadnie, Nazad mu z niéj wyjść niesnadnie. *Tward. Wł.* 246. wilczy dół, Wolfsgrube. *Mon.* 75, 691. Sam w swoję samołówkę wpadł. *Bialob. Od.* 24. *Mel.* 78. *Pot. Syl.* 259. Da Bóg umysł stateczny, żebym w téj wędrówce Żadnéj się zwieść nie dała świeckiéj samołówce. *Tward. Pasq.* 48. Samołówki sądowe, wykręty, któremi szykuzują drugich w prawie: *anfractus juris.* *Mącz.* Wykręty czyli słowne samołówki, *sophismata. Falib. Sen. list.* 4, 54. SAMOŁOWNY, a, e, — ie *adverb.*, verfänglich. Zdała się Polakom przysięga Kazimierza poczyniona i samołowna. *Stryjk.* 591. SAMOŁOZTWO *Tr.*, *ob.* Samogwałt. SAMOŁOŻNIK, a, *m.*, *Tr.*, onanista, sam z sobą psotę płodzący, der Selbstbeflecker. SAMOLUB, *ob.* Siebielubiec. SAMOLUBNOŚĆ, ści, *ż.*; *Vind.* lastna ljubesen, lamolvoje lubbenje, velku na se derzhanje: *Ross.* самолюбie: miłość własna, die Eigenliebe, Selbstliebe. Samolubność się uczona, iż nie trzeba się przymuszać, ani trapić dla nikogo. *Zabł. Roz.* 196. SAMOLUBNY, a, e; *Ross.* самолюбивый; siebie kochający, eigenliebig, selbstliebig, in sich selbst verliebt; *Boh.* samoljbezný. Tam się samolubny Narcys z sobą pieści. *Zab.* 10, 54. *Koss.* Część brzegów Afryki podlega rządowi samolubnemu. *Pam.* 83, 2, 294. arbitralnemu. SAMOŁUSK, a, *m.*, wąż niejadowity, bez tarczy, samemi łuszczkami cały okryty. *Zool.* 205. eine ganz schuppige Schlange. *SAMOMĄDRY, a, e: *Eccl.* самомудрый, который самъ о себѣ мнитъ, что онъ умѣетъ, cf. pedant. SAMOOSMY, a, e, sam z siedmią drugiemi, selbacht, mit sieben andern. On Noe, który jedno samoósm został żyw. *Rej. Post. S* s 6. Samoósmego Noego Bóg zachował. 1 *Leop.* 2 *Petr.* 2, 5. Pojmali go; potym samoósmego go ścięli. *Gwagn.* 644. SAMOPAŁ, a, *m.*: *Rag.* samopallo, samokres: *Dal.* samokresz: *Ross.* самопалъ, (cf. samostrzał, ein Selbstschuß); gatunek dawnéj strzelby, eine Art alter Feuergewehre, seine Luntenflinte 2). *Mon.* 75, 591. Kozacka piechota strzelby, samopały nazwane miała. *Papr. W.* 2, 115. Kozacy prażyli Turków z samopałów. *Nar. Chodk.* 2, 401. Jednych ręką raża, Drugich Doncy ukryci z samopałów prażą. *Tward. Wł.* 244. Muszkiety nasze daléj nad Osmana samopały i trzciny sięgały. *Tward. Wł.* 139. Ręka jego od postrzału z samopału Moskiewskiego zdzurawiona. *Birk. Krz. Kaw.* 36. Samopałem zbrojny *Ross.* самопальникъ. SAMOPAS *adverb.*, sam osobno się pasący, allein weidend. (*Sorab.* 1. samopastne, zamopastne; *Boh.* prostopášný, rozpustile; *Vind.* samopaſhen; *Carn.* samapash, samopashne *vagus*, *dissolutus*). Koń ten samopas się nad brzegiem to tam, to sam pasie. *P. Kchan. Orl.* 1, 15. Jednorożec tak dziki, że i swojéj samicy nie rad widzi; bo odszedłszy od niéj samopas po pustyniach chodzi, także nad siąą zapala, i znowu do niéj przychodzi. *Birk. Chmiel. C* 2. Owca chodzi samopas, nic jéj nie zatrzyma, Znać tu ani pasterzów, ani wilków nie ma. *Karp.* 1, 89; (cf. Kto nie ma przyjaciela, jest jako on żubr odyniec, co go od siebie stado wybije, iż jedno sam pustopas chodzi, a żadnego społku z innemi źwierzęty nie używa. *Rej. Zw.* 88 *b*). — *Transl.* Samopas, rozprószenie, pojedyńczo, osobno, bez dozoru; zerstreut, allein, ohne Aufsicht; cf. *Ross.* самовольный, своевольный. Samopas wałęsali się, gdzie je noc zagnała, tam swe siadła mieli. *Pilch. Sall.* 151. Ludzie ci, chociaż tak chodzą samopas i tu i owdzie, mają jednak każda ich horda głowę, której słuchają. *Pilch.* 259. Nieprzyjaciel zewszad ściśniony, daje się nogom samopas. *Tward. Wł.* 140. pierzcha, w rozsypkę idzie, entflieht zerstreut. — Samopas kogo puścić, bez dozoru, einen sich selbst ohne Aufsicht überlassen. Edukacya, jak złą naturę przełamuje, tak dobra, kiedy ją samopas puścisz, w złą się zwyczaj obraca. *Falib. B.* — *Aliter:* Stolec, samopas odchodzący. *Perz. Lek.* 100. wstrzymać się nie dający, mimowoli chodzący, unwillkührliche Stühle, die sich nicht verhalten lassen. SAMOPAS, a, *m.*, samopasny człowiek, rozpuszczony, swywolny, ein Ausgelassener. Poczekajże, poczekaj, panie samopasie. *Zabł. Amf.* 77. Ludzie nazbyt dworscy, nieuważni, samopaśni. *Falib. A* 1. SAMOPASKA, i, *ż.*, błąkająca się niewiasta, nałpa, *ambubaja. Mącz.*, (eine Herumtreiberinn, awanturnica). (*Sorab.* 1. zamopastnosez: *Carn.* samopashnost = swawola, swa-

wolność). SAMOPIĘT, a, e, sam z czterema drugiemi, selbfünfte; *Slov.* samopátí. Rycerskiego stanu człowiek może łupieżce pokonać samotrzeć, mieszczanin samopięt, a prosty chłop samosiódm. *Szczerb. Sax.* 442. SAMOPŁYNNY, a, e, dobrowolnie płynący, von selbst fließend. Samopłynną weną lane rymy. *Min. Ryt.* 3, 344. SAMOPSZA, y, *ż.*, *triticum amyleum*, Amelkorn, pszenica krochmalna, za jedno biorą z orkiszem, Spelz, Dinkel; jeno że mniéj pokarmu ciału daje, niżli orkisz; ziarno podobne psenicznemu, jeno w łupince jak orkisz zawarty. *Syr.* 955, (cf. gołka, płoskurz. *et* 950. *et* 927. *et* 436, (cf. jarka). SAMORODNY, SAMORODY, a, e, SAMORODNIE *adverb.*; *Eccl.* самородный; (*Boh.* samorostlý *sponte sua natus*; *Eccl* самораслeнный); nierobiony, naturalny, nie sztuką lub ręką wystawiony; selbst erzeugt, von sich selbst gewachsen, von Natur, natürlich, nicht künstlich, nicht gemacht. Nil ma odnóg samorodnych 5, a dwie przemysłem uczynionych. *Boter.* 213. Złoto, jako burzące działo, skały samorodne łamie. *Birk. Exorb.* *B b.* Karmią się ziołami, korzónkami, i innemi samorodnemi owocami. *Kłok. Turk.* 74. Miejsce to samorodne miało zasklepienie. *Otw. Ow.* 108. Skrył się za płotem samorodnym. *Zab.* 11, 88. Samorody. *Przyb. Milt.* 310. Produkt samorodny, *Vind.* ſamorashniza; *Ross.* самородка. — *Transl.* Wiersze Homera zdają się samorodne, z taką łatwością zrobione, iż jak się zdaje, nie kosztowały ani trudu ani pilności. *Pir. Wym.* 345. bardzo naturalne, niekunsztowne, lub też oryginalne; natürlich, originell. SAMORODNOŚĆ, ści, *ż.*, naturalność, die Natürlichkeit. *Tr.* Samorodność czyli oryginalność. *Teat.* 24. die Originalheit, das Originelle. SAMOROST, *ob.* Winne ziele. SAMORUCH, u, *m.*, SAMORUCHNIA, i, *ż.*, 1) samobrotnik, silnia sama się obracająca, ein sich selbst bewegendes Werk; *Eccl.* самодвижество. Obrót kołek w jakiéj samoruchni, *automa. Hub. Mech.* 13. Gdy w jakiej samoruchni jedno koło w tę, drugie w przeciwną obraca się stronę .... *ib.* 13. — 2) Samoruch, SAMORUSZNOŚĆ, ści, *ż.*, *Cn. Th.* 979 władza ruszenia siebie samego, die Selbstbewegung. Przytoczył się niebieski pojazd samoruchem. *Przyb. Milt.* 218. SAMORUCHY, SAMORUSZNY, a, e, *Cn. Th.* 979; *Eccl.* самодвижный; sam się obracający, sich von sich selbst bewegend. Zbiega pod niebieską samoruchą bramę. *Przyb. Milt.* 150. Samoruszne silnie, *automata. Hub. Mech.* Samoruszne woskowe obrazki *Mon.* 69. 1032 SAMORZĄDCA, *ob.* Samowładca. SAMORZĄDNOŚĆ, ści, *ż.*, samowładność, udzielność; die Selbstherrschaft, Souverainität. Upadła samorządność narodu. *N. Pam* 14, 234. SAMORZĄDNY, *ob.* Samowładny. °SAMOSADKA, i, *ż.*; *Ross.* самосадка; sól na jeziorach sama się krystalizująca. °SAMOSĄDNY, a, e, — ie *adverb*; *Eccl* самосудный. *Graec.* αὐτόδικος; selbstrichtend. °SAMOSILNY; *Eccl.* самосильный, *ob.* Samowładny. SAMOSIÓDM, a, e, sam z sześcią drugiemi, selbsiebente, mit sechs andern. Tego żałuję, iż nie sam, ale samosiódm z żoną i z dziećmi zginąć mam. *Orzech. Qu.* 174. Wyszedł oskarżony samosiódm przysiągłszy. *Gorn. Wł. J* 2. Rycerskiego stanu człowiek może łupieżce pokonać samotrzeć, mieszczanin samopięt, a prosty chłop samosiódm. *Szczerb. Sax.* 442. *ib.* 158. SAMOSŁANIEC, ńca, *m.*, nie od drugiego lecz od siebie samego posłany, samozwaniec; ein von sich selbst Geschickter, der von niemanden einen Auftrag hat, sich fälschlich für einen Abgesandten ausgiebt. Ci nowowiernicy, samosłańcy, którzy bez porządnego powołania na urzędy kościelne sami się wdzierają. *W. Post. W.* 12. Uchowaj nas od chytrych samosłańców. *Sk. Kaz.* 88. SAMOSŁAŃSTWO, a, *n.*, udawanie poselstwa od kogo, vorgebliche Absendung von jemanden. Nie idą odszczepieńcy od apostołów, ale od swej woli i samosłaństwa swego. *Sk. Kaz.* 201. *et* 206. SAMOSOB *adverb.*, samopas, osobno; allein, ganz allein. Pasąc przy morzu pastereczka hoża Liczne samosob bydełko bez stróża. *Zab.* 16, 310. SAMOSTRZAŁ, u, *m.*, (*distng.* samopał), der Selbstschuß. Samostrzał zastawuje się tak, że na miejscu, gdzie się zwierz dobrze już wnęcił, nabita flinta się osadzi, od cyngla aż do zanęty sznurek, aby gdy zwierz za nętę ruszy, fuzya wystrzeliła. *Kluk. Zw.* 1, 407. — §. Kusza, łuk z cynglem; *Vind.* ſamoistra, ſamoistru, strelak, ſamoistrel, (ſamokreſs = pistolet); *Croat.* szamosztrêl, *adject.* szamosztrêlni; *Dal.* szamosztril, (szamokresz *scopus*); *Hung.* szamszerigy; *Bosn.* samostril; *Rag.* samostriel, (samokres *terzetta*); eine Armbrust, ein Druckbogen. Samostrzały na wystrzelanie strzał. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 6, 51. *Wujek. ib.* (kusze. *Bibl. Gd.*). Czyniłeś panie mocne ramię moje, jak °łęczysko samostrzału miedzianego; *ut arcum aereum. Wróbl.* 37. Z drzewa laskowego najlepsze obręcze bywają na achtele, takież samostrzały dzieciom ku krotofili. *Cresc.* 405. *Prov.* Wszystkiego pomoże, z kuszy i z samostrzału. *Rys. Ad.* 72. SAMOSTRZELNIK, a, *m.*, co samostrzały, łuki, robi, der Drückbogenmacher. Z palniku czynią też łucznicy łuki mocne, także samostrzelnicy kusze. *Syr.* 791. SAMOSZÓST, a, e, sam z pięcią drugiemi, selbsechster. Drugich niewolników z sobą namówiwszy, uciekł samoszóst ztamtąd. *Paszk. Dz. Bie.* 116. SAMOTNY, °SAMOTY, a, e, SAMOTNIE *adverb.*, osobny, sam bez ludzi, einsam; *Boh.* samotny, osamělý; *Slov.* samotní, samotně, osamělý. (samotliwe slowo *singulare verbum*); *Sorab.* 1. ſamotné, ſamitkowné; (samotné *proprius*, właściwy); *Carn.* samótne; *Vind.* ſamoten, ſaſeben, puſhaun; *Rag.* samotni, samoxiv; *Ross.* уединенный, молчальный; *Eccl.* единствуемый. Jestem sam, lecz nie samotny. *Teat.* 25, 4. Nie jest dla człowieka dobrze, żyć °samotem. *Przyb. Milt.* 250. żyć samotnie; *Vind.* oſubnuvati; *Eccl.* единствовати, особствовати, особитися, уединятися, молчальствовати. Samotnym uczynić, osierocić, *Boh.* samotnjm, osamotnjm; *Croat.* oszamochujem. Samotnym się stać, osierocieć *Boh.* osaměti, osamjm. SAMOTNOŚĆ, ści, *ż.*, SAMOTA, y, *ż.*; *Boh.* samotnost, samota, samotina; *Slov.* samotnost, osamělost, (samotnost, panictwj *coelibatus*); *Sorab.* 1. ſamitkoſcž; (*Sorab.* 1. ſamotnoſcž *proprietas*); *Carn.* samóta, samizhe; *Vind.* ſamota, ſamotnost, puſhaunost, oſebnost, breſludnost, odludnost; *Croat.* szamocha, puschina; *Rag.* samocchja; *Ross.* уединение,

одиначество, особенность, особливость, молчаніе, захолустье; *Eccl.* единачество, оудиненіе, особность; (*Eccl.* млъчальница cela dla samotnego bogomyślca); osobność, bezludność *Dudz.* 57. die Einsamkeit. Niecierpliwy trwać dłużéj w samocie niełabéj. Bez ucieech obłeb[illegible] i ojcowskiéj chluby *Zab.* 13, 7. *Kniaź.* SAMOTNIK, a, *m.*, samotnie żyjący, ein Einsamer; *Sorab.* 1. samszétk; *Carn.* samoshivezh; *Vind.* brcsitelnik, ozamlen zhlovek; *Rag.* samoxivaz; *Ross.* особнякъ, одинецъ (cf. edyniec), уединенникъ, молчальникъ; *Eccl.* особникъ, безпарникъ, инокъ. Nie weselyś, choć w szczęściu, pókis samotnikiem *Pszczb. Mat.* 218, cf. samożyjec. SAMOTNICA, y, *ż.*, samotnie żyjąca, eine Einsame, die einsam lebt; *Carn.* samica, *Ross.* уединенница, *Eccl.* инокиня. SAMOTAKI, a, ie, tautologiczny, tautologisch. Porówna samotakie, gdzie to samo słowo w tym samym znaczeniu twierdzone bywa o sobie samym. *Cyrh. Log.* 158. SAMOTOK, u, *m.*; *Rag.* samotok, sirovaz, opòl, *mustum* [illegible], [illegible]. Berfprung. SAMOTRESĆ, [illegible], [illegible] z [illegible] jagód *Tr.*, tresfrer Beren-Wein. SAMOTRESCIOWY, a, e, *ib.* SAMOTRZASK, u, *m.*, ein Zeugefang, ein Käfig die Vögel zu fangen. Samotrzask, łapka na ptak. *Mon.* 75, 591. Szczygły łowią się też na wabika w klatki, samotrzaski zwane *Kłk. Zw.* 2, 224. U klatki samotrzaski wieko tak się podpiera, aby ptak wpadający samego siebie zamykał *Kluk Zw.* 2, 785. Słowa jego ze samotrzaski stały. Kto [illegible] nieostrożny [illegible] w [illegible]. *Zab.* 14, 55. SAMOTRZEĆ, [illegible], sam z dwoma drugiemi, selbdritter; *Boh.* [illegible]; *Sorab.* [illegible]; *Vind.* samotretji = trzy razy tyle. Wiesz wie [illegible] skazan samotrzeć i z syny. *Bial.* 74. Przyszła do niego matka boża samotrzeć [illegible] *Sk. Żyw.* 1, 117. Rycerskiego stanu człowiek może łupieżce pokonać samotrzeć, mieszczanin samopięt, a prosty chłop samosiodm *Szczerb. Sax.* 442. Każda potrawa na stół musi przyjść, jako kasztelanka, albo samotrzecia, albo samoczwarta. *Rej. Zw.* 59. SAMOTRZYNASTY, a, e, sam z dwunastą drugiemi, selbdreyzehnter, mit zwölf andern. Zebrał towarzyszów dwanaście, tak iż samotrzynasty szedł na ono miejsce. *Sk. Żyw.* 1, 369. SAMOUCZNY, a, e, SAMOUK, a, *m.*, z siebie samego uczony; *Graec.* αὐτοδίδακτος; *Ross.* самоучка; *Eccl.* самоученный, самоучный. *Vind.* samovuk = [illegible]. Onych samouczonych, w sobie mądrych swadków słuchać nie zaniechamy. *Smotr. Apol.* 178. SAMOWIAREK, rka, *m.*, SAMOWIERNIK, a, *m.*, na saméj wierze bez uczynków zasadzający zbawienie, hydne przezwisko protestantów, der auf den Glauben allein die Seligkeit baut. (*Eccl.* самовѣрный, *Graec.* αὐτόπιστος, *per se fidem faciens*). Przestroga samowiernikom, Którzy się tylko liściem okrywają Wiary, a dobrych spraw zaniedbywają. *Odym. Św.* 2, *N* 3 *b.* Wy mili samowiarkowie! *Smotr. Lam.* 152. Ci samowiernicy, nieprzyjaciele wszech uczynków dobrych. *W. Post. W.* 2, 66. Szata ta swadziebna nie znamionuje wiary, jak samowiernicy wykręcają, ale miłość i uczynki dobre. *W. Post. Mn.* 565. SAMOWŁADCA, SAMOWŁADZCA, *SAMOWŁAJCA, y, *m.*; *Carn.* samoblastnik; *Vind.* samokrajlovavez, samoblastnik; *Croat.* szamoladavecz; *Rag.* samovlâdalaz, samodarxaz; *Slav.* vlastelin; *Sorab.* 1. samohknežicżer; *Ross.* самовластитель; samodzierż, jedynowładca, nieokreślenie panujący, der Selbstherrscher, unumschränkte, einzige Beherrscher. *Samowłajca rocha i zyma *Groch. W.* 193. Potomek Jagiełła onego *Samowłajcy Sarmackiego. *Groch. W.* 475. Król nasz nie samowładzca, [illegible] [illegible] wą ręką być powinien. *Gor. Naj.* 1, 170 z [illegible] 5 [illegible] *Sol.* [illegible] *Kol. L.* 1 *Mon.* 75, 591. SAMOWŁADCZYNA, y, *ż.*, samodzierżyca, samowładna [illegible], nieokreślenie panująca; die Selbstherrscherinn, einzige unbeschränkte Gebieterinn. U Pensylwańczyków [illegible] jest ich samowładczyna *Zab.* 12, 175. SAMOWŁADNY, a, e, SAMOWŁADNIE *adverb.*, *Vind.* [illegible], samogospodezhen, samokralski, lastnomozhen, sam od sebe, [illegible]; *Rag.* samovlastni; *Croat.* szamovlaszten; *Ross.* самовластный; *Eccl.* самоповелительный, самосильный, samodzierzczy, nieokreślenie panujący, selbstherrschend; *in malam partem* despotyczny. Rząd despotyczny albo samowładny, gdy rozwiązłe władza żadnemi nieokreślona prawami od jednéj panującego zawisła woli *Wyrw. Geo.* 113. W państwach samowładnych wola rządcy jest prawem *Mon.* 65, 255. Samowładnym być, samowładnie panować, *Rag.* samovlastiti, *Vind.* [illegible]; *Ross.* самовластвовать. — §. Ugadzenia nie według przepisanego sądowego sposobu postępowania, samowładne wyroki *Gaz. Cyw.* 1, 16. eigenmächtig, willkührlich, samowolny. (Słowo [illegible] Nafeten). SAMOWŁADZTWO, a, *n.*, SAMOWŁADNOŚĆ, ści, *ż.*, jedynowładztwo. *Włod.*; *Carn.* samoulastnost, samoblastvu; *Vind.* samovlastnost, nepodloshnost, samoblastvu, samogospodstvu, samokralestvu, lastna [illegible]; *Sorab.* 1. [illegible]; *Croat.* szamovlásztnoszt; *Rag.* samovlastnost; *Ross.* самовластіе; nieokreślona władza, unumschränkte Gewalt. *Samowładztwo. *Mon.* 75, 591. Utrata samowładności narodowéj, nie może być na przeszkodzie do ćwiczenia się w pożytecznych naukach. *N. Pam.* 5, 187, *ob.* Samorządność, Selbständigkeit. — §. Niewola, by skrzywdzony sobie zadosyć uczynienia sam poszukiwał; samowładztwo nie zgadza się z publicznym bezpieczeństwem. *Gal. Cyw.* 1, 15. Eigenmächtigkeit, samowolstwo. *SAMOWLAZŁY, ego, *m.*, wtręt, wtręcień, intruz, wdzierca, cf. samozwaniec, samozwańczyk, der sich selbst eindrungen hat. Iż na urząd nie będąc powołany, ani posłany, sam się weń wdał i wtrącił, dzisiejsiby go nazwali samowlazłym. *Żan. Post.* 18. Mają biskupi swoje prawdziwie apostolskie sukcessory wkładzie z nich, którzy u was są zwani heretyki a samowlazłymi *ib.* 18. *ib.* 5 *b*, 625. *SAMOWOLNY, a, e, SAMOWOLNIE *adverb.*, z własnéj woli pochodzący; *Croat.* szamovolyen [illegible], *Rag.* samovogljan *inobsequens*; *Bosn.* samovogljan *contumax*; *Eccl.* самоволнъ, самохотьнъ; *Graec.* αὐτοβουλος; *Ross.* самовольный, своевольный; według upodobania i woli postępujący, arbitralny; eigenwillig, selbstbeliebig, eigenmächtig. Gdyby magistratury, nie podług prawa, ale

podług samowolnego sądziły zdania.... *A. Zamoj.* 9. Gdy jedna część społeczności samowolnie pracą i osobami drugiéj części zarządza, takowy stan rzeczy nosi imię niewoli. *N. Pam.* 15, 287. Religia monarchów czyni cnotliwymi: a jeżeli ich władza okaże się samowolna i sroga, czyni znowu poddanych cierpliwymi. *N. Pam.* 10, 28. Zadziwienie nad samowolném postępowaniem rządu Angielskiego. *ib.* 3, 362. Zwierzęta się samowolnie poruszają. *Zool.* 1. Ciała samowolnie w próżni spadające. *Hub. Mech.* 20. z siebie samych, von selbst, von freyen Stücken. Samowolne spadanie ciał. *Hub. Mech.* 16. *et* 45 *et* 71. Judasz z matką swoją samowolnego dopuścił się kazirodztwa. *Pociej.* 23. nie wymuszonego, dobrowolnego. (*Eccl.* самоволєтвую *sponte effero*). SAMOWOLNOŚĆ, ści, *ż.*, arbitralność, die Eigenwilligkeit, Freyheit des Willens. (*Croat.* szamovòlynoszt *pertinacia*; *Rag.* samovoglnos [illegible]). Samowolność obcych kupców. *N. Pam.* 19, 124. SAMOWTÓR, a, e, sam z jednym jeszcze: *Boh.* samdruhý, (samodruhá ciężarna, brzemienna); *Sorv.* samdruha; *Bosn.* samodrúg; (*Vind.* samadruh, druga versta podwójna; *Ross.* самь-другъ, (= 2 podweselony), selbander. Żeby wsi był powinien z pacholkiem samowtór zbrojno na koniu stawać. *Stat. Rys.* 15. Pojadę samowtór za nim. *Biel.* 110. Zjechali się prowincyałowie samowtórzy do Rzymu na obieranie generała. *Sk. Żyw.* 2, 259. *Mon.* 64, 191. *Sk. Dz.* 1045. Ario złość, uciecho świętego Króla psalmisty, w trudne czasy jego, Kiedy przed Saulem z [illegible] samowtóry Ucieka w góry. *[illegible]* W. 308. SAMOŻERCA, *ob.* Samojad. Ludojad. SAMOZWANIEC, ńca, *m.*, samozwaniec, nie od drugiego wezwany, fałszywie wezwany od drugiego udający; *Ross.* самозванецъ; *Eccl.* самозванный, der sich selbst berufen hat, den niemand anders berufen hat. [illegible] Krzyżacy sędziów od papieża na rozstrzygnienie zatargi ich z Polską postanowionych, samozwańcami tytułowali. *Nar. Hst.* 5, 378. [illegible] 1, 306. SAMOZWAŃSTWO, a, *n.*; *Eccl.* самозванство; die Selbstberufung. SAMOŻYJEC, [illegible] w niektórych województwach [illegible] der Hagestolz, der [illegible]. SAMPAN, a, *m.*, jegomość pan, [illegible] Powiedz [illegible] jasno, zwięźle, krótko, Rok, dzień, porę i miesiąc narodzin sampana. *Zabł. Zab.* 71.

SAMPIERZ, *ob.* Sampierz. SAMSIAD, *cb.* Sąsiad. SAMSIEK, *ob.* Sasiek.

SAMSON, [illegible] sławny przez siłę swoję żydowski Herkules, Simson. Jużbym się teraz i z Samsonem sprobował. *[illegible]* 27, 109. — ż Samson *herb*; ein Wappen. Samson lwowi paszczę rozdziera; na hełmie trzy pióra strusie. *Krup.* 3, 46.

SAMTEN, samato, somoto = sam ten, ten to, (*oppos.* tamten), dieser hier. W żadnéj ogroda samtego kwaterze Fiołkom miejsca czemużeś nie dała! *Kchow.* 144. SAMUCHNY. SAMIUCHNY, *ob.* Sam.

SAMURA, y, *ż*, [świnia; *ross.* самуръ *astr.* wieprz 4], n. p. Tam Merkuremu przy zwykłéj ofierze Prośnéj samury, którą na rzeź daje, Takie z pokorą wylewa pacierze.... *Pot. Syl.* 339. Niemasz dziwu, lwa abo żołnierza na murze Widzieć; ale co też tam było po samurze, Któréj i przez płot ciężko, bo jéj koły wadzą. *Pol. Pocz.* 653, (cf. *Ross.* замуриться domatorem być).

SAMY, *ob.* Sam.

SAN, u, *m.*, rzéka na Rusi. *Dykc. Geogr.* 3, 24, ein Fluß in Galizien, *ob.* Sandomierz.

SANCYT, u, *m*, termin prawa Polskiego, na wyznaczenie wyroków sejmów lub konfederacyj: — od słowa *sancire*. *Kras. Zb.* 2, 471. ein Reichstags- oder Konföderationsausspruch. Tysiące wydanych od generalności sancytów, to jest wyroków. *Ust. Konst.* 2, 234. SANCYTOWA deputacya. *Sejm. Grodz.* 64. roztrząsająca sancyta.

SANDACZ, *ob.* Sedacz.

SANDAŁ, u, *m.*, §. 1) [rodzaj obuwia składającego się z saméj podeszwy 2], pantofel zakonników, ein Sandal; *Croat.* sàndalica *lignea solea*; *Ross.* сандалiи; *Eccl.* калигiй, сандалiя, плесницы, (плесна podeszwa nożna).— ż 2) Drzewo sandałowe, Sandelholz; *Ross.* сандаль: (сандалецъ nawa lekka). SANDAŁOWY, a, e, od sandału, Sandel-; *Ross.* сандальный; (сандалить, насандалить farbować sandałowemi drazgami).

SANDARAKA, i, *ż.*, farba cynobrowata, Sandarach, Wachholderharz. Żywica jałowcowa. *Sienn.* 339; nie tylko do przedniejszych wchodzi malarskich pokostów, ale i do lekarstw. *Kluk. Rośl.* 2, 222. SANDARAKOWY, a, e, von Sandarach.

SANDOMIERZ, a, *m.*, [*rusk.* Sudomyr; *Etym.* sąd 2]; miasto niedaleko tego miejsca, gdzie rzeka San do Wisły zmierza. *Kpcz. Gr.* 3, 33. SANDOMIRSKI, a, ie, n. p. województwo Sandomirskie. *Dykc. Geogr.* 3, 25. SANDOMIRKA, i, *ż.*, najprzedniejsza pszenica w Sandomirskim rosnąca, Sandomirer Weizen, und der besten Gattungen. [illegible] z sandomirką do Gdańska. *[illegible]* 7 *d.* 32.

SANICA, y, *ż.*, sanna droga. *Włod.*, SANNA, y, *ż.*, die Schlittenbahn; *Croat.* szanicza; [illegible] gasilhe, gas, gashnia, (cf. gać); [illegible]; *Bos.* [illegible] — ż. *Plur.* Sanice, płozy sanne, *Boh.* [illegible]; *Ross.* полозъ, полозокъ, полозки, [illegible], die Schlittenkufen. SANIE *plur.*; SANKI, SANECZKI *plur.* [illegible]; *Boh.* sanė, saňky, (cf. płazać), (2. saně żuchwa; saň smok; Saně jędze); *Slov.* sanė, (sáňa, čelisť czełuść, żuchwa); *Sorab.* 1. sana, sane, sanki; *Sorab.* 2. szanki; *Carn.* seny, sumke, (sumkniti *evadere*, zemknąć); *Vind.* sani, derkalize; *Croat.* száni, szaone; *Hung.* szán; *Rag.* saòne, saònize; *Slav.* saonice, szaonicze; *Bosn.* savne, savniçe; *Ross.* сани, санки, саночки, салазки, салазочки; pojazd do jazdy śnieżnéj, na płozach, der Schlitten. Przodek sanek *Ross.* головашки, головяшки, заголовокъ. Szyna pod sankami *Ross.* тормазъ. Sanki pośpieszne: *Vind.* sanke, Rennschlitten. Sanki szerokie łubiane *Ross.* обшивни. Sanie od wożenia drzewa *Ross.* дровни, дровешки. Chłopskie sanki obłączaste *Ross.* розвальни. Małe sanki chłopskie *Ross.* пошевенки. Sankámi jeździć, *Vind.* sanienzhati, se sanmi vositi, sanienkati; *Croat.* szanjkatisze, szankamsze, szanchemsze. Jeżdżenie sankami, jazda sanna,

ślitada, *Vind.* ſanienzhanie, ſanineska voshnja, ſanienkanje; *Ross.* катание. Sankami jeżdżący; *Vind.* ſanienski vosnik, ſamenzhar, ſanienzhavez, der Schlittenfahrer. Wyjeżdż [illegible] sanki *Ross.* обкатать, обкатывать. Sanie za saniami, dzięk dzięk dzięk dzięk! *Teat.* 36. *c*, 10. Ktoby komu oganke posłał w największe mrozy, albo o ś. Janie sanki, mianoby go za niemądrego. *Gorn. Sen.* 38. – *Prov.* Jak sanie się skrzywi. *Pot. Zac.* 189. — ℨ. Sanie do przeprowadzenia ciężarów. *Jak. Art.* 3, 315, chociaż mimo śniegu, same mocne bardzo [sanice; die Schleife, Lasten wegzuschleifen. Sanie służą do przeprowadzenia armat przez ciasne drogi. *Jak. Art.* 3, 19. — ℨ. *Anatom.* Sanki; kość ramienna, kluczyk, kluczka *Dudz.* 36. das Schlüsselbein. SANKOWY, a, e, od sanek, Schlitten-, Schlittchen-; *Boh.* sanowý. SANNY, a, e, od sanien, od sanny; Schlitten-, Schlittenbahn-; *Ross.* санный; санничей u dawnych carów urzędnik nad zimowemi pojazdami.

SANKCYA, *ob.* Ustawa. *SANTUZ, *ob.* Zamtuz

SAP, u, *m.*, sapienie, das Schnauben, Geschnaube, Gezische; (*Vind.* ſapa, veter, duh, oddih, [illegible], oddech, dech; *Carn.* sapa *halitus*, [illegible]; *Croat.* sapa [illegible], sapi konyszki *clunes*; *Bosn.* sapi od kogna; *Ross.* сапа *cypraeus balteus*, *Germ.* die Zeve. Gdy zmieszasz ogień z wodą będzie sap; gdy przyłożysz ogień do prochu ruszczego będzie trzask. *Żarn. Post.* 225. Jak się organy roztrzęsą, to też już będzie więcéj sapu a kołatu, niżli cudnego piskania. *Rej. Zw.* 71. — Sapy, dąsy gniewliwe; Schnauben, Toben, Brausen vor Zorn. Skoczem to mówił, aż ten w sapy. *Pot. Arg.* 161. Nie wiedzieć zkąd się wzięły te dąsy, sapy. *Pot. Arg.* 745. — ℨ. Sapy, SAPOWISKA, sapiska, sapowate miejsca, Sumpfland, Moraſtboden. Atoli przecie zwyciężył te sapy, A już za lasem postawiłem nogi. *Jabł. Buk. O.* Na iłach, sapach, glinach, nie sieją, bo są ziemie ciężkie. *Haur. Ek.* 32. SAPAĆ, *ob.* Sapiać.

SAPIEHA, y, *m.*, imię książęcéj familii w Polszcze; zkąd się robią imiona SAPIEŻYNA, SAPIEŻANKA. *Kpcz. Gr.* 2, *p.* 149.

SAPIENT akademicki, *bedellus*, bedel; *Vind.* [illegible] sluzhaunik, nosnik [illegible] palize, der Pedell, Universitätsdiener. Sapientowie, słudzy rektorowscy, noszą przed rektorem insignia abo sceptra srebrne pozłociste. *Falib. P* 3. Zwykł zawsze sér zrana jadać; ponieważ mu bedellus czyli sapient akademicki powiadał, że sér rozumu dodaje. *Mon.* 70, 104.

[SAPIERZ, a, *m.* 2] *SAMPIERZ, *SZAMPIERZ, [ℨ. 1) strona pozwana, Gegenpart, *adversarius*; *Boh.* sapeř; cf. *Eccl.* сапрь przeciwnik; *Etym.* prza 2]; cf. *Gall.* champion. [Gdy acz sampierz na roku zawitym nie stanie, powód ziszcze mienionej dziedziny pieniądze. *Wociesz. Stat. Wisl.* 1, str. 15. *reus.* 2] — ℨ. 2) *Transl.* Spółzalotnik, der Nebenbuhler. *Competitor*, szampierz w staraniu o jaką dostojność, gdy się dwa do jakiej dostojności ubiegają. *Mącz.* Szampierz, *rivalis. Urs. Gr.* 164. — ℨ. 3) Szampierz w szachach = rycerz. *J. Kchan. Dz.* 95. der Springer im Schachspiele. *W rodz. żeńsk.* *SAMPIERKA, i, *Szampierzka, *competitrix. Mącz.* *Sampierzyca. *Stas. Num.* 2, 135.

SAPER, *ob.* Hawerz.

SAPERDA, y, *m.*, *scitulus. Mon.* 75, 590. mędrek, z *Lat.* sapere, *iron.*, ein Klügling. Nie z pisma świętego, twoja takowa odpowiedź, miły saperdo, ale z twojéj to głowy jak z pustéj stodoły wyleciała. *Pim. Kam.* 255. Znajdzie się choć jeden saperda, wszystkim innym przeciwny. *Teat.* 53, 54.

SAPIASTY, a, e, — o [illegible], sapke mający, [illegible], mit dem Schnupfen behaftet. *Tr.* SAPIAĆ, -ał, -a, *mon.* [illegible], Sapnąć *cont.*, Sapać *contin.*; [*Boh.* [illegible]; *Boh.* supati; *Carn.* sopsti, sópem, sôplem *anhelare*, soplivost = dychawiczność; *Vind.* [illegible], sdapsti, [illegible]vati; *Rag.* sopitti *naribus respirare difficulter*; *Ross.* сапить; [illegible]. [illegible] geben, zischen (von brennendem Holze). Żelazo [illegible] w wodzie sapie. *ibid.* 21. Krew jego, jak gdy [illegible] w wodzie się pociera szyna, sapi, *stridet. Zebr. Ow.* 222. Płomień ku górze się ciągnie, kiedy do niego dobrych drew przykładają; ale jeśliże mu mokrych a sapiących przyłożą, tedy się wlecze po ziemi z dymem [illegible]. *Rej. Zw.* 41 *b.* Pochodnia, która mu w ręku gorzeć miała, Żałosnym tylko dymem kurząc się sapiała. *Otw. Ow.* 389; Pochodnia, z którą był w ręku, sapiała płaczliwym dymem; *lacrimoso stridula fumo. Zebr. Ow.* 245. — ℨ. Sapać, parskać od piersi abo przez nos; schnauben, [illegible], brausen. Sapa [illegible] *Cn. Th.* 979. [illegible], ich schnarche. Westchnieniem jéj piersi [illegible], gwałtowne sapi. *Teat.* 56. *b*, 58. ihre Brust [illegible]. Zerwawszy się z ziemi, zapalony krwawym na całéj twarzy rumieńcem, odetchnął i sapnął. *Ossol. Str.* 2. er schnaufte. Koń sapa. *Tr.* parska, das Pferd braust, schnaubt. Wół gdy się zapali, będzie chrapał, sapał, rogami trzęsał. *Weresz. Reg.* 125. Uciekają ludzie, gdzieby usłyszeli smokowe albo wężowe sapanie. *Eras. Jez. B.* 4. (ksyk). — ℨ. Sapać z gniewu, dąsać się; (*Isl.* [illegible]; *Svec.* snaesa *et* snubba; *Angl.* snib, snub; *Boh.* sapati se *furere*); vor Zorn schnauben, toben. Gniewa się i na swą niefortunę sapi. *Pot. Syl.* 516, [illegible]. On sapa przeciwko swym wszystkim przeciwnikom. *Radz. Ps.* 10, 5. Saul sapając groźbami i mordy na apostoły, prosił aby mu były dane listy do Damaszku. *Żarn. Post.* 3, 550. SAPISKO, a, *n.*, miejsce mokre, ziemia wilgotna bagnista, sumpfiges Erdreich. Sapiska, przez które woda chodzi na wiosnę ze śniegów i deszczów, mogą być obrócone na stawki. *Stryj. Staw.* A 4 *b.* [illegible] wołów dobra pasza na bagnistych miejscach, tudzież na sapiskach, które częstokroć, gdy deszcze panują, wody zalewają. *Haur. Sk.* 56. Gdzie susza czy sapisko. *Przyb. Milt.* 265. SAPKA, i, *ż.*; *Slov.* nátcha; *Hung.* nátha; *Vind.* naszatje, [illegible], nahod, [illegible]; *Slav.* hunjavica, zatvorenje nosa; *Ross.* сапъ; katar, der Schnupfen. (*Croat.* sapka, arakchin *pileus Turcicus parvus rotundus*). *Nieżyt abo sapka. *Sienn.* 224. Ryma, sapka, nieżyt, i innemi imiony zowiemy wilgoć zbytnią, która z głowy płynie, *niegdy jedno w nozdrze, *niegdy w czeluści, *niegdy w płuca i insze członki. *ib.* 350. Lekarstwa przeciw *katarusowi, t. j. nieżytowi

albo sapce. *Spicz.* 127. *ib.* 246. Sapkę i zaległość w głowie, co inni rymą zowią. *Syr.* 402. Leczenie sapki, to jest, zatkania nozdrzy. *Sienn. Rej.* — *Fig.* Jakiż tam też rząd w domu, gdy z onego swaru Pan bez sapki, a pani nigdy bez kataru. *Pot. Arg.* 515. Niejednemu w kościele przydaje się sapka z kazania. *Pot. Arg.* 226, (cf. chrapka). Nadgrodzimyć to, cośmy zmordowani Nabyli często szukając cię sapki. *Morszt.* 83. SAPLIWY, a, e, — ie *adverb.*, sapiący, ziäcend, brausend, schnaubend; *Vind.* shlapaenik; *Ross.* сапунъ, *f.* сапунья. Ogień sapliwy. *A. Kchan.* 158. Z krwią sapliwe piany puszcza społem; *stridentem spumam. Żebr. Ow.* 201. — (SAPOR, -u, *m.*, SAPOREK, rku, u, *m.*, *dem.*, z *Łac.* przysmak, sałsza: ein Leckerbissen, eine Leckerey, eine schmackhafte Sauce. Sałszom i inszym przysmakom albo saporkom, dobrze to ziele przydawać. *Urzęd.* 188. Zawżdy nie darmo dziś przezwali sapory, bo sapią. *Rej. Wiz.* 15. Owe rozmaite przysmaki, co je sapory zowią, a prawie sapory, bo chłop po nich sapi, ożarłszy się. *Rej Zw.* 58 b. Kto ich używa, będzie sapał, bo wszystkie sapory, bo sapią. *Lek. C.* 2 *b.* — SAPOWATY, a, e, SAPOWATO *adverb.*, wrzgotny, bagnisty: sumpfig, morastig. Pomościana potrzebna na miejscach sapowatych, układając w poprzek drogi drzewa. *Os. Żei* 81. — ½. Twarz sapowata, gniewliwa, opryskliwa: ein ärgerliches Gesicht. SAPY, *ob.* Sap.

SARABAHA, y, *m.*, n. p. Włatego się i to jak sarabaje nie podobało. *Lam. Kron.* 557. mnich, włóczęga: ein Sarabait, ein herum streichender Mönch. Encyclop. Wörterbuch 7, 510.

SARABANDA, y, *ż.* pewny taniec, ein gewisser Tanz. Księżniczka tańcowała sarabandę Hiszpańską. *Niemc. Kr.* 2, 48. Krakowiaka, hajduka, sarabandy, drabanta. *Teat.* 24. *c*, 74. Gdy swą słońce jasność gasi, Sarabandy chce grać Basi. *Kchow.* 281.

SARAFAN, a, *m.*, (z *persk.* sarapan 2|: *Ross.* сарафанъ, szubka, długa suknia kobieca: ein Weiber-Schlafrock, langer Weiberrock. Zdaje mi się, że w tym samym codzień chodzić musiałaś sarafanie. *Teat.* 19, 27. Sarafan tegorocznego ozdoby, karmazynowy podszyty. *Os. Bon.* 11.

SARAJ, *ob.* Seraj.

SARBAT, a, *m.*, n. p. Zabrał Chodkiewicz Szwedom dwa okręty z niemałą rzeczą sarbatów; a potym spalił dwa okręty z wielą sarbatów. *Nar. Chodk.* 1, 278.

SARDELA, i, *ż.*, śledków małych rodzaj; *Vind.* sardela, sardelza; *Carn.* svòra; *Croat.* liszka, mossoly, mussuli; *Rag.* sardûn, sardjella; *Bosn.* sardiella, srridella, laska; *Ross.* анчоусъ, салакушка, салакушка; *Eccl.* селдь, (cf. śledź); die Sardelle, *clupea encrasicolus*, mała ryba morska, podobna do śledzia; w wielkiéj liczbie łowią się około Sardynii, zkąd się też sardelami zowią. *Kluk. Zw.* 3, 293. *Zool.* 187. *Krup.* 5, 72. Małe sardele *Bosn.* ghrrimme, oglighe.

SARDONIK, a, *m*, kamień drogi cielistéj maści. *Cn. Th.* 979 ein Edelstein, Sardonix. SARDYK, u, *m.*, kamień drogi, karneol, der Carniol. — *Fig.* Chrystus jest sardykiem, który utrapionym i frasobliwym wesele przynosi. *Odym. Św. B b* 2 *b.*

SARDYNIA, ii, *ż.*, wyspa znaczna na morzu śrzodziemnym. *Dykc. Geogr.* 3, 18; *Bosn.* Sardegna, die Insel Sardinien. SARDYŃSKI, a, ie, von Sardinien. Król Sardyński ma swoję rezydencyą w Turynie. *Wyrw. Geogr.* 243.

SARGAN, a, *m*, miano psie, u żydów używane, ein Hundenamen bey den Juden. *Bielaw. Myśl. C.*

SARK, u, *m*, sarkanie, sarknienie; das Schlürfen, Schnaufen. (*Carn.* sèrk, poshirk = łyk; *Rag.* sàrcjak; *Bosn.* srrikuç, serkuç, *Ital.* sorzo). Ktoż ty jesteś? potwora na to bez odwłoki Odpowiada, wydając z piersi sark głęboki. *Przyb. Luz.* 157. SARKAĆ, SZARKAĆ *med. contin*, Sarknąć *jedntl.*; (*Boh.* srknauti, srkati, střebati; *Slov.* střebu, smrkám; *Sorab.* 1. frèbam; *Carn.* sérbam, serkam, serklâm, srebam, sreblém, sreblâm, srebati; *Vind.* fhrepat, ferkat, zhrepati, zhreplem, zhrepluvati, frèbati, frèblem; *Croat.* szérkati, szerkam, szérchem; *Hung.* szürtsölöm; *Rag.* sarkatti, sarknutti, semárknuti; *Bosn.* sarknuti, srriknuti, sarkati, serknuti, serkati, srrikati, semarknuti; *Lat.* sorbere; Oberd. surpfen; Niedersächs. surfen, slubbern); sorbać, serbać, chrapliwie nosem lub gębą wciągać, schlürfen. — *Anat.* Sarkać nosem *Cn. Th.* 980. — *Transit.* Sarkać co nosem, gębą, etwas einschlürfern. Wódka ta, nosem ją sarkając, zaziębłość głowy rozgrzewa. *Syr.* 107. — ½. *Tr. fut.* Sarkać na co, uskarżać się, narzekać, sykać; über etwas klagen, wehklagen. Jeszcze nie sarkasz na nieludzkość ojczyzny? *Teat.* 46 *c*, 11. Ciężko na to nie sarknąć, zdając mym był synem. *Teat.* 45, 59. Na nieszczęście z woli opatrzności, nie należy sarkać. *Teat.* 49. *c*, 2, (cf. sapać na co. — ½. Sarknąć, szarknąć, drgnąć z bólu, zucken vor Schmerz. *Tr.* Szarka, boleje, każdy, kto zranmony. *Past. Fid.* 147. Choćby nawet umierała, Niebym na twoich rękach nie szarknęła. *ib.* 250. SARKNY, a, e, — ie *adverb.*, stęskniony, narzekający, wehklagend. Rzecze z łkaniami sarknemi, pełna bolesnych czuciów. *Przyb. Ab.* 54. (*Bosn.* sarknut, serknut, koji se mosge sarknuti *sorbilis*; *Vind.* ferkavez = sarkający co, wsarkający w siebie) Pochodz. *wsarkać, wysarkać*.

SARKOKOLA żywica, *ob.* Łysy sok.

SARMACYA, yi, *ż.*, Sarmatien. Dwojaka Sarmacya: jedna Tatarska albo Azyatycka na wschodniém brzegu Donu i Wołgy, w któréj mieszkają Tatarowie Zawolscy; druga Europejska, w któréj Polacy, Ruś, Litwa, Mazurowie, Prusacy, Pomorczycy, Inflantczyki, Moskwa, Gotowie, Alani, Wołosza i Tatarowie na tym brzegu Donu. *Gwagn.* 2. Rozmaite derywacye: *Biel.* 1. *Sarm.* 94 *et* 95. *Gwagn.* 6. — ½. *Poet.* Sarmacya = Polska. SARMACKI, a, ie, Sarmatisch. SARMATA, y, *m.*, ein Sarmate; *poet.* Polak, der Pole. Jeszcze chwała bogu nie schodzi Sarmatom na mężach dobrych, na rozumiech bystrych i dostatkach wojennych. *Star. Pob. C* 2 *b.* — *In malam partem*: Człowiek grubych obyczajów, nieokrzesany, junak staroświecki; ein grober altmodischer ungehobelter Mensch, nach dem alten Sarmatischen Schlage. Ach coż to za Sarmata, jużem też dawno nie widziała takiego antyka. *Teat.* 15. *c*, 13. Sarmaty, jak dopadną, to potną, pokrają. *Teat.* 43. *c*, 22. *Wyb.* SARMATYŻM, u, *m.*, nieokrzesanie oby-

czajów, grubiaństwo, gburdy chwalstwo; grobes, ungehobeltes Wesen. Sarmatyzmem zwano szlachecką prostotę i szczerość. *Przestr.* 92. Zaczyna gust brać górę, nie masz jednak dosyć zachęcenia do tego, jeszcze i tu sarmatyzm przebija się. *Teat.* 19. *c*, 11. Powraca się znowu zwietrzały sarmatyzm. *Mon.* 75, 189. To pachnie sarmatyzmem. *Teat.* 55. *c*. 21. Oznaczaje nasze mocno jeszcze zadawnionym oddaja sarmatyzmem. *Mon.* 64, 195.

SARNA, y, ż.; (*Boh.* srnec, srna; *Slov.* srnec, srna; *Sorab.* 1. szorna, forna; *Sorab.* 2. szarna; *Carn.* serna, serniza, sernâk; *Vind.* ferna, fierna, fernza, fezna, fernjak, fernak, fernski kosel, fernski famez; (fiern, fernadanel, *f.* ferna, nerna); *Croat.* széna, szernesz, szérnicza; *Slav.* sêrna; *Bosn.* sarna, serna, srrina, srrinac, (sarnuti, srrinuti, hoditi najbrrisge *ruere*, *ob.* Runąć); *Rag.* sàrna *dama*; *Ross.* серна; *Sibir.* козуля, косуля, косулька, изюбрь, cf. żubr); SARNKA, SARNECZKA, i, ż. *dem.*; (*Boh.* srnka); §. 1. das Reh, der Rehbock, die Rehziege; *cervus capreolus*, podobny do jelenia, lecz mniejszy i kształtniejszy; samiec ma rogi gałęziste, zowią go koziem. *Zool.* 572. *Kluk. Zw.* 1, 357. Sarny, kozice, kozki. *Cresc.* 625. *et* 618. Nie wyłączają się [illegible] zapalczywością prośne maciory, cielne łanie, kotne sarny. *Mon.* 68, 187. Jeleń i sarna piszczą. *Banial. J* 2. Lękliwe sarny. *ib. J.* Sarneczka bojaźliwa, na głos każdy pierzchliwa. *Past. Fid.* 195. Ot, dwie kobietki, jak sarny młode. *Teat.* 52. *d*, 102. hoże. — *Prov.* Dosyć sarnie ogona po rzyć. *Rys. Ad.* 13. Wysilił się w rozum, by sarna w ogon. *ib.* 72. Wiele zysku się za tem państwo, by za sarną ogon. *ib.* (nie wiele, wcale nic). — §. 2. Sarna, miano [illegible], ein Name der Windspiel hündinnen. *Bier. M.* 2. *C.* SARNI, ia, ie, od sarny; *Boh.* srnj, srnčj, *Vind.* [illegible] *Slav.* sêrnechji, Rehe-. Sarni korzeń, ziele, *ob.* Gorzysz. *Syr.* 195. SARNIĘ, ięcia, *n.*, SARNIĄTKO, a, *n.*, *dem.*, młode sarnie, das Rehkälbel. *Sorab.* [illegible], *Croat.* sernicz. *Bosn.* srrunecich, mali srrunic. Za małe [illegible] nagrodę weźmiecie Sarnę, do której przydam sarniątko, jéj dziecię. *Toł. Saut.* 55. 'Sarnusię *Bielaw. Myśl. D* 3. (*Croat.* szernjachn [illegible]).

SAS, a, *m*, 'SASIN, 'SAXON (cf. Sakson). 'SASEK, ska, *m.*; §. 1; z Saksonii rodowity, der Sachse; *Boh.* Sas, Sasyk, *Vind.* Saksan, Shpurgar, *Croat.* Szasin; *Hung.* Szasz; *Sar.* Saks; *Ross.* Саксонецъ. [illegible], Sasowie albo 'Saskowie. *Mycz.* [illegible] Przez [illegible] pieża sprawę, °Saski nawrócono na chrześciańską wiarę. *Biel. Św.* 74. Sprawa 'Sasina przeciwko Słowianinowi, i Słowianina przeciwko Saxonowi jak ma być sądzona. *Szczerb. Sax.* 75. Było to za króla Sasa. *Ossol. Str.* 3. (za Augusta). — *Prov.* Za króla Sasa, było chleba do pasa. *A. Biel.* — §. 2, Sas, *herb*; miesiąc do góry rogami, na każdym rogu gwiazda, w śrzodku strzała, na hełmie ogon strusi, strzałą przeszyty. *Kurop.* 3, 46. ein Wappen.

SASA, *ob.* Sa.

SASANKA, i, ż, ziele, *Colchicum*, die Zeitlose, Herbstblume. Paluchy abo późne sasanki. *Sienn.* 77, *adj.* n. p. SASANKOWY kwiat. *Sienn.* 332.

SASECZKA, *ob.* Saska.

SĄSIAD, °SAMSIAD, a, *m.*, Sąsiadek, dka, *m.*, *zdrbn.*; *Boh. et Slov.* soused; *Sorab.* 1. suszod, bolfan; *Sorab.* 2. szuszed; *Carn.* sosed; *Vind.* fofsed, fofed, mejak, (cf. miedza); *Croat.* szuszed, [illegible]; *Hung.* szomszéd. *Slav.* sûsid, komshia, komsia, (cf. kum, kmotr); *Bosn.* susid, blisgnak, (cf. bliźniak); *Rag.* susjed; *Ross.* сосѣдъ, сосѣдушка [illegible]; *Eccl.* сосѣдѣти, сосѣжду); *Eccl.* [сжсѣдъ 2], присельникъ; blizko kogo mieszkający; (*Etym.* siadać, siedzieć, *ob.* Sadzić; [illegible] sąsiadów, *frequenter occurit* sąsiad n. p. *Star. Ref.* 15. *et* 17. Żadnego z sąsiad nie widziała. *Sk. Żyw.* 81). Ościenny sąsiad, [illegible] z kim mieszkający, (cf. Sąsiednik). Przejeżdżając zatrzymał się dni kilka u państwa Cześnikowstwa, [illegible] *Teat.* 16, 11. Niepewny jest swego państwa, dla Turczyna, który mu 'samsiadem jest. *Jabł.* [illegible] Lepszy jest sąsiad blizki, niż brat daleki. *Radz. Prov.* 27, 10, *Rys. Ad.* 35. Sąsiad dobry za brata stoi. *Cn. Ad.* 1032. [illegible] *Ad.* 161. *Rys. Ad.* 48. Sąsiad zły za nieprzyjaciela stoi. *Cn. Ad.* 1032. Sąsiada złego abo skup abo uchodź; sąsiada, gdy masz potężnego, a k temu złego, odbież wszystkiego. *Cn. Ad.* 1033. Zły głód, wojna, powietrze, gorsi źli sąsiedzi. *Kras. P.* 112. [illegible] wozić, ale najcięższy w łóżku. *Rys. Ad.* 6. Zawsze sąsiadowi [illegible] w oczy kole. *Fr. Sygl.* 151. (sąsiedzkie wszystko lepsze, cudze piękniejsze; zazdrość). Wiedzą sąsiedzi, [illegible] *Zab.* 11, 388. [illegible] 4, 354. *Smotr. Ex.* 7. Sam się chwalisz, znać, że masz [illegible] *Sam.* 13. [illegible] sąsiada prosisz. *Cn. Ad.* 480. Nie po wszystko, bracie mój, chodzić do sąsiada. *Simon. Siel.* 57. Nie pożyczam u [illegible]. *Cn. Ad.* 479. Ten, kto [illegible] u sąsiada, [illegible] *Ad.* 371. [illegible] SĄSIADA, y, ż., SĄSIADKA, i, ż.; *Boh.* sausedka; *Sorab.* 1. [illegible]; *Croat.* szuszeda; *Ross.* сосѣдка; która blizko kogo mieszka, die Nachbarinn. Pójdę odwiedzić [illegible] sąsiadę. *Hel.* [illegible] 105. W [illegible]tel miał dobrą sąsiadę. *Zab.* 9, 180. Sąsiada Rzymian [illegible] *Kon. Wor.* 15. SĄSIADOWAĆ, [illegible], *Ross.* сосѣдиться, сосѣдствовать; *Eccl.* [illegible]: w sąsiedztwie czyim mieszkać, in der Nachbarschaft wohnen jemandes Nachbar seyn. [illegible] sąsiadujący. [illegible] 3, 75. SĄSIEDZKI, 'SĄSIECKI, SĄSIEDNI, a, ie; *Boh.* sausedský; *Slov.* sausedný; *Sorab.* 1. fuszodski; *Vind.* fofeden, fofedfhen, fofedfki, fofefhki; *Croat.* szuszédszki; *Hung.* szomszédsági; *Ross.* сосѣдный, сосѣдскій; *Eccl.* присельничій, od sąsiada, od sąsiedztwa, cf. ościenny; nachbarlich, benachbart, Nachbars-. W swoim smak jeden, a w sąsiedzkim dwa. *Burl. A* 3. Sąsiedzkie wszystko lepsze. *Cn. Ad.* 110. (cudze krowy

dojniejsze). Sąsiedzka pełniejsze krowa nosi wymię. *Mon.* 64, 342. Oko *sąsieckie zazdrościwe; zazdrość *sąsiecka wada. *Cn. Ad.* 781. *Sąsiecka zgoda rzadka. *Cn. Ad.* 1033 Sąsiedzka trwoga, twoja przestroga. *Cn. Ad.* 113 Od Kartagińczyków miały sąsiedne miasta Rzymskie trudności dosyć. *Biel. Św.* 34. SĄSIEDZTWO, a, *n.*; *Boh et Slov.* sausedstwj; *Sorab.* 1. fuszodstwo, fuszodnofcž; *Carn.* sosedshèna, soseska; *Vind.* foledlhina, folseilhina, folsefzhina, folsefaka, folefnka, foledstvu; *Croat.* szuszedztvo, jednoszelstvo; *Hung* szomszédság; *Dal.* blisika, (cf. bliskość; *Slav. Turc.* komsiluk; *Bosn.* susistuo; *Rag.* sussjestvo, blixika; *Ross.* сосѣдство, околотокъ; §. 1) bliskość mieszkania, die Nachbarschaft. W sąsiedztwie mieszkam z kim, sąsiad jestem komu. *Cn. Th.* 980. Pojechał z wizytą w sąsiedztwo. *Teat.* 41. *b*, 254. — §. 2) *Collect.* Sąsiedztwo; *Boh.* sausedstwo = sąsiedzi, die Nachbarn, die Nachbarschaft.

SĄSIEK, *SAMSIEK, u, *m.*; *Croat* saseka, hambar; *Ross.* засѣкъ, сусѣкъ, (сусѣкъ = 1. skrzynia mączna; *Eccl.* сѫсѣкъ *vas frumentarium*); (*Etym.* sieć); die Banse, zu beyden Seiten der Tenne; (*Vind.* kram. Przedziały abo sąsieki w stodołach służą na układanie każdego gatunku zboża osobno. *Kluk. Rośl.* 3. 223. Zboże pierwéj w izbie tam wysuszą, a potym w gumnie wymłóciwszy, do *samsieków zsypują. *Gwagn.* 428. Wymłóciwszy zboże do *samsieków śpiżarnych zsypyją. *Gwagn.* 336. do przegród w śpiżarni, die Abscheerungen im Kornspeicher. Pacha, połowa sąsieku, przedzielona od drugiéj przez klepisko. *Skrbk.*

SĄSIETNICE, *ob.* Łagi. *SASIN, *ob.* Sas.

SASINA, y, *ż.*, gebacknes Schilf zum Düngen der Aecker. Przyczyniają sobie niektórzy nawozu z sasiny, abo z posieczonéj trzciny na stawie. *Haur. Sk.* 31.

SASKA, i, *ż.*, SASECZKA, i, *ż.*, *dem.*, die Sächsinn. Z Saxonii młoda Saseczka. *Teat.* 36. *c*, 13. Młoda Saska, Drezdenka. *Teat.* 36. *c*, 15. SASKI, a, ie; *Boh.* saský; *Carn.* shavske; *Ross.* Саксонскій; Sächsisch. Prawo Saskie, jest prawo Magdeburskie, rozciągnione do wszystkich miast Saskich. *Ust. Konst.* 1, 255, (*ob.* Saxonia). — §. Wiara Saska. *Żebr. Zw.*, luterska. SASY, SASYA, *ob.* Saksonia.

*SASMY = jesteśmy, *ob.* Być.

SASZEK, *ob.* Szaszek. SASZOR, *herb*; (*ob.* Orla 2), *ob.* Szaszor.

SASZUŁKA, i, *ż.*, n. p. Bukiew ma ziarnka w saszułkach albo w straczu szarym. *Urzęd.* 341, *ob.* Czaszułka.

SATURN, SATURNUS, a, *m.*; *Boh.* Hladolet; *Slov.* Hladolet; *Carn.* Grudn, Krodn, Krode, (cf. grudzień); (*Carn.* grudem = *rodo*); *Eccl.* Кронъ; najstarszy z bogów, *ob.* Dzieciożerca, synojedzca — §. Saturn, najwyższy między planetami. *Sienn.* 428.

SATYR, a, *m.*, dziki leśny mąż czyli bożek z koziemi nogami. *Otw. Ow.* 14. *Jabł. Ez.* 153. *Eccl.* дивій мужъ, лѣшій, ein Satyr, Waldgott. — § Satyr, myśliwskie narzędzie. *Chmiel.* 1, 80. ein gewisses Jagdwerkzeug. — §. Satyr, SATYRYK, SATYRZYSTA, SATYROPIS, a, *m.*; *Ross.* сатиръ, сатирикъ; satyrą się parający, der Satyriker, Satyrenschreiber. Satyr, dzieło Jana *Kochanowskiego* w którym przygania zepsowanym obyczajom. *J. Kchan. Dz.* 29. *Kras. List.* 85. Sławny satyropis. *Hor. Sat.* 150. Nieobraźliwy satyryk, i dowcipowi i sercu swojemu zaletę czyni. *Gol. Wym.* 407. — §. Ciszéj mi hultaju, jaki mi satyrzysta. *Teat.* 28, 51. przymawiacz, szyderca.

SATYRA, y, *ż.*; *Rag.* pjesan zlorekka; *Ross.* сатира; rym z materyi uszczypliwéj, tak nazwany od Satyrów bożków swawolnych. *Nar. Tac.* 2, 245. die Satyre, ein Gedicht. Satyra prawdę mówi, względów się wyrzeka, Wielbi urząd, czci króla, lecz sądzi człowieka. *Kras. Sat.* 3, (cf. paszkwil). *Gol. Wym.* 406. Najsławniejsi w naszym narodzie pisarze satyr: Kochanowski, Opaliński, Naruszewicz, Krasicki. *Ld.* — §. *Vulg.* Satyra, przymówka, przycinek, przytyk, eine Stichelrede. SATYRYCZNY, a, e, SATYRYCZNIE *adverb.*, satyrisch, uszczypliwie dowcipny; *Rag.* zlorèk, (cf. złorzeczyć); *Ross.* сатирическій, насмѣшливый. Persyusz satyryczny rymopis. *Mon.* 69, 62. autor satyr. SATYRYCZNOŚĆ, ści, *ż.*, sposób satyryczny, przytykowy, satyrisches Wesen; *Ross.* насмѣшливость. SATYRYJSKI, a, ie, n. p. Satyryjska choroba, pryapism, kiedy męski członek nad przyrodzenie się wznosi, i nader się ciągnie. *Syr.* 453. od swywolnych Satyrów bożków zwana.

SATYROWAĆ, *raczéj* Saturować, *cz. niedok.*, u malarzów, farby przydawać, przymieszać; mit einer Farbe versetzen, eine Farbe beymischen. Na bergrynie satyrować abo tuszować zawgryem, feryować blajgielem. *Haur. Sk.* 365.

SATYSFAKCYA, yi, *ż.*, dosyć czynienie, za dosyć czynienie; *Ross.* удовольствіе, Genugthuung. Za tę krzywdę dam mu z siebie satysfakcyą. *Teat.* 21, 177. — §. Ukontentowanie, uciecha, Vergnügen. Na téj komedyi będziesz miał zupełną satysfakcyą. *Teat.* 22, 18. Uczynim satysfakcyą dla czytelnika, gdy tu niektóre z tych listów wypiszemy. *Nar. Hst.* 4, 301.

SAWA, y, *ż.*, rzéka w Węgrzech, w Austryi. *Wyrw. Geogr.* 21; *Slav.* Sàva; der Fluß Sau.

SAWANT, a, *m.*, z *Franc.*, literat, sensat, uczony; *Rag.* kgnixnik, mudroznanaz, razumnìk, (*ob.* Księga, mędrzec, rozumny); *Croat.* knyisevnik, knyisnik; *Ross.* книжникъ, грамотѣй, грамотникъ; *Eccl.* грамотной, ein Gelehrter. SAWANTKA = literatka, sensatka, uczona; *Ross.* грамотѣйка, грамотница, eine Gelehrte.

SAWINA, *ob.* Sabina.

*SAWKA, i, *m.*; (*Ross.* савка gatunek kaczek); [Sawa, *Sabba* 2], imię Kozaka, ein Kosakenname. Chodzi z fajką Sawka po majdanie. *Zab.* 16, 123. *Nar.* — §. Sawka, *alias*, jedwabiu sztuka. *Instr. cel. Lit.*, *sed* cf. saja.

SAXON, *ob.* Sakson.

SĄŻEŃ, *SĘŻEŃ, żni, *ż.*, *et* żnia, *m.*; *Boh.* sah siag, láтro; *Morav.* saha; *Sorab.* 2. fcżeżan; *Carn.* sêshen, klaftra, reshta; *Vind.* kvaftra; *Croat.* szesèy, szeseny, klafter; *Rag.* scèxagn; *Slav.* fàt; *Ross.* сажень; miara trzyłokciowa lub 6 stóp. *Jak. Art.* 3, 315. *Łesk.* 2. Sążeń kwadratowy = 36 stóp kwadratowych. *Jak. Mat.* 1, 117. der Faden, die Klafter. Sążeń jest, kiedy człowiek obie ręce jak może najlepiéj wyciągnie; taka miara bywa w

górach; zowią ją też klafter abo łatr. *Haur. Ek.* 25. Sążniami, sięgami, po sążniu *Ross.* посаженно. Sążeń kopalny ma w sobie półczwarta łokcia. *Kluk. Kop.* 2, 290. — *Fig.* Ja widzę na trzy sążnie w ziemię. *Boh. Kom.* 1, 505 (bardzo bystro i głęboko). Najbardziéj się szerzem Żeniąc się, i chociażby za ostatnią zapiąć, Ciągnie drugi na sążeń, a ledwie go na piądź. *Pot. Arg.* 619. SĄŻENISTY, SĄŻNISTY, a, e, gruby, pleczysty, duży; vierschrötig, groß, dick, stark, breitschulterig. Osi karety ugięły się pod ciężarem sążenistych hajduków. *Kras. Dos.* 55. Sążniste wały. *Teat.* 51. *c*, 50. Sążeniste ramiona. *Stas. Num.* 1, 122. Mnie z ramion sążeniste skrzydła wyrastają. *J. Kchan. Dz.* 254. — §. W każdéj rzeczy sążenistéj, mogącéj się na kęsy swoje dzielić, możemy wziąć część małą i wielką. *Petr. Et.* 102. która może być miara osięgniona, dosięgniona, meßbar. — § *Fig.* Rzuca mowę nadętą, słowa sążeniste. *Kor. Hor.* 7. szerokie, breite Worte, großthuerische Reden. SĄŻNIOCAL, a, *m.*, cal sążnia kwadratowego. *Jak. Mat.* 1, 1. *et* 119. ein Quadratklafterzoll. Cal sążnia sześciennego = SĄŻNIOSĄŻNIOCAL. *Jak. Mat.* 1, 11. ein Cubicklafterzoll. SĄŻNIOKRÉSKA, i, *ż.*, punkt sążnia kwadratowego. *Jak. Mat.* 1, 1. der Quadratklafterpunkt. Kréska sążnia sześciennego = SĄŻNIOSĄŻNIOKRÉSA. *Jak. Mat.* 1, 11. Cubicklafterpunkt. SĄŻNIOLINIA, i, *ż.*, dwunasta część sążniocala, linia sążnia kwadratowego. *Jak. Mat.* 1, 119. *et* 1, 1. eine Quadratklafterlinie. Linia sążnia sześciennego = SĄŻNIOSĄŻNIOLINIA. *Jak. Mat.* 1, 11. eine Cubicklafterlinie. SĄŻNIOSTOPA, y, *ż.*, stopa sążnia kwadratowego. *Jak. Mat.* 1, 1. ein Quadratklafterfuß. *ib.* 1, 119. Stopa sążnia sześciennego = Sążniosążniostopa. *Jak. Mat.* 1, 11. ein Cubicklafterfuß. SĄŻNIOWAĆ *cz. niedok.*, sążniami mierzyć; *Vind.* kvattrati, nach Klaftern messen. *Jak. Mat.* 1, 117. SĄŻNIOWY, a, e; *Boh.* sáhowý; *Ross.* саженный, посаженный; trzyłokciowy, na sążeń wielki; Klafter-, eine Klafter enthaltend. — *Fig.* Ojciec sążniowe przebiera pacierze, a dobra cudze gwałtownie bierze. *Zab.* 10, 67. *Ross.* предлинные, klafterlange Gebete. SĄŻNIOWE, ego, *n.*, *Subst.*, zapłata od mierzenia sążniami, Klaftergeld; *Ross.* посаженное. Sążniowego nie [illegible]. *Tr.*

SĄŻYCA, y, *ż.*, żyto na pół z pszenicą *Syr.* 914. *et* 942. Gdy się komu na polu miasto pszenicy sążyca urodzi, a takie na nasienie nie jest sposobne ziarno, bo w dalszym siewie jużby się w żyto obróciło .... *Haur. Sk.* 8. halb Roggen, halb Weizen.

S C.

SCAŁKOWAĆ, *ob.* Całkować. SCAŁOWAĆ, *ob.* Całować. SCARTABELL, *ob.* Szkartabell.

SCEDZIĆ, zcedzić *cz. dok.*, Scedzać *niedok.*, zupełnie odcedzić, wycedzić, cedząc wylać, zlać, *pr. et tr.*; abseigen, wegseihen. Kiedy Jezus na krzyżu ostatki krwi scedzi .... *Pot. Zac.* 194. (*Ross.* сцѣдить, сцѣживать stoczyć płyn).

'SCELOWAĆ *cz. dok.*, złatać żeby było całe, połatać, (cf. podcelować); zusammen flicken, ausflicken. Zdarte scelowawszy sieci, Rzućcie je kędy Bootes wam świeci. *Miask. Ryt.* 2, 60. Lepiéj każdą rzecz starą sobie scelować, a nowéj czekać, niżli ani nowéj, ani staréj nie mieć. *Rej. Zw.* 172. Wyleciałby orzeł w górę, Scelowawszy białym skórę, Tak podartą pierzem znowu Wabiąc dzieci do obłowu. *Miask. Ryt.* 279. Ty też na warcie wytchnij sobie łodzi, Aż cię sceluje tartemi dęby Neptun trojzęby. *ib.* 2, 99.

SCENA, y, *ż.*, z *Greck.*, znaczy miejsce reprezentacyj dramatycznych, die Scene, die Bühne, Schaubühne; *Sor.* diwadło; *Rag.* prizor; *Bosn.* sjenniça, (cf. sień); *Ross.* зрѣлище, (*ob.* 'Żrzeć). Teraz rozdziały aktorów nazywają się scenami: gdy nadchodzący lub odchodzący aktor nową scenę zaczyna. Jak więc komedya z aktów, tak każdy akt z scen składa się. *Kras. Zb.* 2, 177. der Auftritt in einem Aufzuge, die Scene; *Boh.* wýstup, (cf. wystąpić); *Ross.* явленіе — §. *Transl. fig.* Scena, widowisko, udawanie na pozór, spektakl, rola: ein Schauspiel, Auftritt im menschlichen Leben, eine Gaukeley, Komödie. August scenę złożenia rządu, co lat dziesięć punktualnie wyprawiał. *Kras. Hst.* 135. Ja nie gram sceny, tak mówię, jak myślę. *Teat.* 28. *b*, 56. (nie udaję). Bardzo już wiele scen zabawnych widziałem między hrabią i hrabiną. *Teat.* 52. *d*, 74. Co za scena pełna trwogi. *Teat.* 53. *b*, 77.

SCHAB, u, *m.*, ziobro, osobliwie wieprzowe; *Carn.* krazha, grad, (cf. grat); *Bosn.* zarebarnak; *Croat.* zarebernyak, das Rippeer, der Rippenbraten, besonders von einem Schweine, *porc.* *Cn. Th.* 980. Połatki z ukarmionych wieprzów, mięso, słonina, szynki, kiełbasy, kiszki, kompie, schaby. *Ład. H. N.* 185. Sąsiedzi obsyłali się to pieczenią, to głową, kiszką, schabem. *Pot. Jow.* 115. — *Transl. fig.* Tam Mars, u nas Wenera, rzadko widzieć, aby który z młodzi szlachetniéj końskie cisnął schaby. *Nar. Dz.* 3, 161. (boki). SCHABOWY, a, e, Rippenbraten=.

SCHADZAĆ, SCHODZIĆ, *ob.* Zejść. SCHADZKA, 'SCHACKA, ZCHADZKA, i, *ż.*; *Boh.* schůze, schůzka, (schůdce klubista); *Slov.* schuzka, scházenj, sgjti; *Sorab.* 1. zandženo, zromadnižežo; *Carn.* shod, shodishe, sbiralshe; *Vind.* kupei ſhazanje, sberiſhe, spravliſhe, ſhod, bratouſhina, sbiraliſhe, vkupspraviſhe, sbor; *Croat.* zhoeshe; *Ross.* сходъ, сходка, схожденіе, сонмище, сонмъ, (cf. sejm); *Eccl.* сонміе, свнсмесѣтаніе, стязаніе, снидавіе; schodzenie się do kupy, zgromadzenie się, skupienie się ludu, abo miejsce skupienia, schodzenia, zejścia się; die Zusammenkunft, Versammlung. Rada schadzki mieszczan nakazuje, a cokolwiek się stanowi w pospolitéj schadzce, to niechaj wszyscy zachowują. Ktoby do pospolitéj rady nie przyszedł, niechaj za to winy odłoży złoty; a jeśliby komu mianowicie nakazano przyjść do schadzki, niechaj odłoży winy czwartą część. *Chełm. Pr.* 5. W kościele ś. Piotra była wielka schadzka albo synod, na którym arcybiskupi zasiedli. *Sk. Dz.* 876. (zbor). O postanowieniu sobie króla, schadzki poczęli miewać, gdzie ztąd i zowąd rozmaicie o téj rzeczy rozprawiali. *Stryjk.* 15. Schadzkiśmy zakładali najczęściéj w

wieczorze. *Zab.* 13, 159. Z nim rozmowy i schadzki często sekretne miewała. *Teat.* 5, 89. (*rendez-vous*, *zrok). Jeśliby kto czynił schadzki przeciw rządowi . . . . *Chełm. Pr.* 6, (cf. klub). — §. Schadzka pierwszego piwa w browarze. *Tr.* odchód pierwszy, der Meisch, Meisch, das erste Bier im Brauhause.

*SCHARTABEL, SKARTABEL, a, *m.*, nowy szlachcic, jakoby rzekł *ex charta bellicus. Petr. Pol.* 241. *Herb. Stat.* 255. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 76; *vid Steiner exercitationes ad jus Polon. de scartabellis.* Szlachtę nową kreowaną Grzymułtowski wojewoda Poznański nazywa *scartabellos*, i nim polityey też czynią. Słowo też pochodzi od Greckiego *σκαρτης*, co znaczy rzeskiego; inni wywodzą z Łac. *scara* chorągiew, *bellans* wojująca, niby *scarabellans.* Innych zdanie jest, że ten termin skomponowany jest na wyrażenie nowéj szlachty, niby z charty *bellans*, t. j. z prawa na szlachectwo sobie danego wojujący, i często ją, gdy im nieszlachectwo zadano, prezentujący. Innych opinia, jako to Szczerbica, że *scartabelli* są to szlachta pod prawem miejskiém żyjąca. Zgoła dawny to w Polszcze termin, jeszcze za Kazimierza Wielkiego. *Chmiel.* 1, 578. *Scartabellus* trzymał średnie miejsce między dawnym szlachcicem, i tym, który z chłopa przychodził do téj świetnéj stanu różnicy. *Czack. Pr.* 265. ein Buchädelmann. SKARTABELAT, u, *m*, *Zab.* 14, 274. der Buchadel, Briefadel, Papieradel.

SCHEDA, y, *ż.*, z *Łac.*, karta, kartka; *Croat.* séda, czedula, sédicza, (*ob.* Cedula), ein Zettel. — § Osobliwie: dział majątku z zapisu, der Erbtheil aus einem Vermächtnisse.

SCHEMA, atu, *m.*, z *Greckołac.*; *Ross.* схима 1) obraz, kształt, forma; 2) kaptur mnichów najsurowszego zakonu, схимникъ mnich tego zakonu, схимить oblec na takiego zakonnika; *Vind.* ſhema, larva, (*ob.* Larwa). — §. Wzór przepisany dawania raportów etc., ein Schema zu Raporten u. ſ. w.

SCHIZMA, y, *ż.*, z *Greckołac.*, oderwanie się członków od głowy powszechnéj. *Smotr. El.* 17, *ob.* Odszczepieństwo; *Ross.* расколъ, *ob.* Rozkolnik. SCHIZMATYK. *Smotr. Ex.* 54, *ob.* Odszczepieniec, Oderwaniec.

*SCHLEBIC *cz. dok.*, Schlebiać *nied k.*, w chléb przeistoczyć, in Brot verwandeln. Pańskie ciało nie przemienia się z chleba cieleśnie, ani się z chlebem cieleśnie złącza i schlebia. *Żarn. Post.* 2, 289. Schlebienie nie jest przystojne świętemu ciału naszego pana. *ib.*

SCHLEBNY, a, e, — ie *adverb.*, pochlebny, schmeichelhaft. Schlebne zwierciadło. *Zab* 16, 295.

SCHŁONĄĆ *cz jedntl.*, nagle pochłonąć, plötzlich verschlucken, verschlingen. Kto w przestronnéj czczości stawi kroki Rozdziew bezistnéj nocy schłonie go szeroki. *Przyb. Milt.* 50. Srogie, ah srogie Nimfy, krzyknęła w zapale, Ah! nie zwłoczcie méj śmierci, a schłońcie mnie fale! *Chodk. Gesn.* 70. *Przyb. Milt.* 10.

SCHŁOPIEĆ, *ob.* Chłopieć. SCHŁOSTAĆ, *ob.* Chłostać.

SCHŁYPNĄĆ *cz. jedntl.*, chłypnąc wypić, abschlürfen, zusammen schlürfen; *Ross.* схлебнуть.

SCHMURZYC, n. p. Schmurzone czoło. *Zab.* 15, 12. *Kniaź.*, *ob.* Pochmurzyć, chmurzyć.

SCHNĄĆ, *schnął, sechł, schnie *nied. niedok.*; *Boh.* schnauti, sechnauti, smahnauti, chřadnauti, schřádnu; *Slov.* schnut, schnu; *Sorab.* 1. sknécz, sknu, na mjaszu hinu; *Vind.* ſehniti, ſehuvati, vſehuvati, ſe vſuſhati, obnémagati, opeſhati; *Croat.* szehnèm, zgiblyem, zgibati; *Dal.* szusitisze, szuhubiti; *Rag.* sahnutti, ussahnutti; *Bosn.* sehnuti, usahnutti; *Ross.* сохнуть; *Eccl.* сохну отъ воды, сохну или чахну: (*ob.* Suchy suszyć; *Lat.* siccus; cf. *Gall.* secher, sec; *Ital.* seccarsi); osychać z wody = mokrości, wilgotności pozbywać, trocknen, treugen, trocken werden. Rodne schły zagony. *P. Kchan. Jer.* 222. Ciągnie wapno, u mularza, gdy narzucone na ścianę zaczyna schnąć czyli tężeć. *Magier. Mskr.* — § Schnąć, jak drzewo żywe, zioła = więdnąć, welken, trocknen, vertrocknen. Drzewa schną, na jego złorzeczenie. *Gn. Ad.* 217. (strasznie klnie). Bukszpany jak schną tak schną u nas. *Kras. Pod.* 2, 52. — §. Schnąć na ciele, jak człowiek, bydlę, chudnieć, słabieć, z ciała spadać; *Ross.* исчахнуть, чезнуть, маяться, mager werden, abnehmen, abfallen, vom Fleische kommen. Konie schną i chudnieją z różnych przyczyn. *Końsk. Lek.* 19. I koń na konia patrząc, kiedy nie je, tedy schnie. *Rys. Ad.* 176. Człowiek, gdyby sechł, jak go ratować *Haur. Sk.* 401. (w suchotach). Ciało schnie od frasunku, czerstwość odbiega mię. *Kulig. Her.* 90. Schnie, chudnieje, i oczywiście z ciała opada. *Mon.* 70, 110. Schnienie, *ob.* Suchoty; *Vind.* ſehnenje, ſuſhenje, ſuſha, ginenje, vadnenje, tovanje. — §. *Transl. fig.* Schnąć z pragnienia, z tęskności; verdorren, verschmachten, vergehen. Od tego czasu, jakem się rozkochał, schnę jak szczepa. *Teat.* 15, 26. Schnie, mdleje, obumiera z miłości i kona. *Zab.* 15, 189. Prawdziwie, że już schnę z tęsknoty. *Teat.* 52. *d*, 44. Ustawicznie schnie z umartwienia. *Teat.* 28, 45. W tak długiéj dotąd obietnicy schnęli oczekiwając. *Tward. Wł.* 39. Nieszczęście mniéj na tym, co cierpiem, zawisło. Bardziéj schnie i trapi się człek troskliwą myślą. *Jabł. Tel.* 69. Schnie z niecierpliwości oglądania córki swojéj *Stas. Num.* 1, 208. Schnąć będziesz, nie widząc dziatek swoich. *Gorn. Dz.* 120. On nic nie myśli nigdy, tylko o niéj, Tak schnie nieborak, i tak teskni po niéj. *P. Kchan. Jer* 15. Niech źli schną widząc cnotę, że jéj odstąpili. *Dmoch. Szt. R.* 34. Schnęli na to, że musieli się kłaniać swoim dobrodziejom. *Lach. Kaz.* 1, 275. Szum ten tak bardzo ludzi potrwoży, iż od tego schnąć będą, czegoś jeszcze gorszego czekając. *Sk. Kaz.* 5. (truchleć).

SCHÓD, ZCHÓD, u, *m*, § 1) schyłek, nachylenie, *de loco et tempore*; der Abhang, Abgang, Herabgang, die Neigung, Herabneigung, das Ende; *Boh.* zchod, zchodek, schodak, schůdek; *Sorab.* 1. skohd; *Vind.* dolhod; (shod; *Carn.* shod = schadzka; shodishe = miejsce schadzki; *Croat.* zhodìsche = schadzka); *Ross.* сходъ, (сходка, сходбище zgromadzenie); *Eccl.* изитие, снитие, снисшествие, съшьствие. Przybliżył się już Jezus ku schodowi góry oliwnéj. *Sekl. Luc.* 19; kuześciu abo dołowi. *ib. not.* Na schodzie roku, *sub finem anni. Krom.* 626. gegen den Ausgang des Jahrs. Drugiego potym roku ku schodowi

moja. *Krom.* 575. Schód księżyca, księżyca kwadra poślednia, księżyca połowica na schodzie. *Cn. Th.* 530. — §. 2) Schód, SCHODEK, dka, *m.*, SCHODECZEK, czka, *m.*, *dem.*, *vel potius* SCHODY, SCHODKI, SCHODECZKI *in plur.*, któremi schodzą na dół, (jak wschody na górę, właściwie mówiąc; *Boh.* schod; *Sorab.* 1. zkhód; *Sorab.* 2. trépa; *Vind.* stopniza, stopńhe, nastop, lesniza; *Carn.* lesniza, lestva, lesniza. (cf. leziwo, łezy, łezę); *Croat.* stenge, (Obd. Stiege); *Ross.* лѣсница, лѣстница; (сходня drabina okrętowa), die Stiege, die Treppe. Schody okrągłe czyli dane w ślimaka lub śrzóbę. *Switk. Bud.* 159. die Schneckenstiege; *Sorab.* 1. wihyite zkhod. Schód kręcony. *Cn. Syn.* 191. die Wendeltreppe. Schodeczki sekretne. *Teat.* 19 *c*, 64. Trzeba ją wprowadzić małemi schodkami, żeby się z nią nie spotkał. *Teat.* 58, 85 — *Milit.* Schodek, podnóżek, ławka, bankiet w przedpiersieniu, schodek ziemny, dany ze strony wnętrznéj, dla wyjrzenia na pole, i dla postawienia się tam do strzelania. *Jak. Art.* 3, 300 *et* 315. der Auftritt, die Stufe. — § Pojedynczy schód wschodów = gradus, stopień, die Stufe; *Boh.* schůdek, schodek; *Ross.* ступень. SCHODZIĆ, *ob.* Zejść. *SCHODZIEŃ, dnia, *m.*, *Eurus*. *Żebr. Ow.* 3 raczéj wschodzień, der Ostwind. SCHODZISTOŚĆ, ZCHODZISTOŚĆ, ści, *ż.*, pochodzistość, *declivitas*. *Mącz.* *Ross.* наклонность (cf. sł. nachylność), низхожденie, (cf. сходственность, сходство podobieństwo, pochodzenie na co, stosowność, zgodność), der Abhang, ein abhängiger, allmählig abschüssiger Ort. SCHODZISTY, a, e, SCHODZISTO *adverb.*, pochodzisty, nachylony; abhängig, abschüssig; *Vind.* dolhoden; (*Boh.* schodný którędy chodzą, wychodzą). Gdzie grunt bardzo pochyły i zchodzisty. *Strój. Staw. B.* Na pagórku niewielkim schodzista niegdy Leży w gumnie oblitym. *Bardz. Luk.* 55. Rzéki schodziste. *Otw. Ow.* 5. W prawa Tyber wypadł z wierzchu schodzistego. *Bardz. Luk.* 27. Niepłonne, niech do morza nie płyną schodzisto strumienie, Niechaj je nazad morskie wraca wzburzenie. *Bardz. Luk.* 56.

SCHOLASTERYA, yi, *ż.*, urząd scholastyka, das Amt eines Scholasters oder Scholasticus. SCHOLASTYCZNY, a, e, n. p. Filozofia scholastyczna, gatunek filozofii z pedantską subtelnéj, scholastisch, z. B. die scholastische Philosophie. SCHOLASTYK, a, *m.*, kanonik kapituły, szczególnéj naukom i szkołom z urzędu swego się bawiący, der Scholasticus, Domscholaster. SCHOLASTYKA, i, *ż.*, większa i mniejsza w drukarni; gatunek pisma mniejszy od średniego *Magier. Mskr.*, eine gewisse Art Lettern.

*SCHOPIĆ się, *ZCHOPIĆ się *recipr. dok.*, (*rusk.* schopyty się = zchwycić się; mit Hast aufstehen; *Etym.* chłopać, cf. po-chop 2) n. p. Gdy tam wjeżdżała, zchopiła się z osła, a rzekł jéj Kaleb: co tobie? *Budn. Joz.* 15, 18. (zsiadła *Bibl. Gd.*; zeskoczyła, sie sprang herunter. *Boh.* schopnost zdolność). *Etym.* chopiać.

SCHORZAŁY, ZCHORZAŁY, a, e, bardzo chory, sehr krank. Schorzałą gałązkę odcina ogrodnik. *Teat.* 46. *d*, 44. Lekarze lécząc schorzałego człowieka, nie wszystko ciało, ale schorzalsze zawsze léczą miejsca. *Janasz. Lig.* A 3.

SCHOWAĆ, ZCHOWAĆ *cz. dok.*; *Boh.* schowat; *Slov.* schowati, schowáwám; *Sorab.* 2. schowasch, skowasch; *Sorab.* 1. zchowam, schowacz; *Croat.* shranyati; *Bosn.* spremiti, sahraniti, ostaviti. *Ross.* прибереть, приберегать, прятать, прячу (cf. sprzątać), спрятать, впрягать, выпрятывать, хоронить, схоронить, (cf. chronić, schronić); *Eccl.* блюсти, блюду; cf *Hebr.* schowa *posuit*, *deposuit*; cf. *Graec.* σκέπω; cf. *Germ.* Schoppen, Schuppen; odkładając na bok schować, verwahren, aufheben. Radziejowski swoje pieniądze nie żeby wydał, ale żeby schował. *Kras. Pod.* 2, 251. Schować zawsze co, nie wadzi. *Cn. Ad.* 1054. zostaw co na potym. Schować nie szkodzi, co się nie godzi, (= co Bóg da, do kobiałki. Nie ten złodziej, co ukradnie, ale ten co schowa. *Rys. Ad.* 45. Kto umie kraść, umie i zchować. *Pot. Arg.* 551. Na słowo komendanta jego: schować pałasze! pałasz do pochew się kładzie i wsuwa. *Kaw. Nar.* 363. — *Z przyimkiem.* Niechaj wielebni doktorowie swoje tradycye niepisane schowają, teraz już tych ich kupi nikt nie kupi w światłości jasnéj słowa miłego boga. *Żarn. Post.* 90 *b*, cf. pod ławę, w kąt. — SCHOWAĆ się, 1) ukryć się, schronić się, sich verbergen, verstecken. Pana nie było, czyli się schował. *Teat.* 35. *d*, 27. Schowaj się! kapitan idzie. *Teat.* 15 *c*, 59 — § *Transl.* *ej.* Schowaj się sobie z takiemi radami. *Boh. Kom.* 1, 385. idź sobie w kąt, pod ławę, verkriech dich mit deinem Rathgeben. Schowaj się z twojemi oświadczeniami. *Teat.* 21, 78. Schowajcież się z waszemi odszczepieńcy. *Birk. o Lwow.* 4. Na drugi raz się z waszą łaską schowajcie. *Teat.* 30, 18. — §. *Aliter:* We grze trzeba wiedzieć co schować, a co wyrzucić. *Teat.* 1. 148. które karty zachowywać, welche Karten man behalten, einnehmen soll. — § Schowawszy matkę, przez wyjechał, nie chcąc przestać na sprawie domowéj. *Orzech. Tar.* 25. pochowawszy, pogrzebłszy; begraben, beerdigen. Zszedłszy na brzeg, znaleźli nieboszczyka pięknego. Bez siły i bez ruchu w piasku leżącego; Trzeźwili go, jak mogli, gdy nic nie wskórali, Ciało jego łzy roniąc, na brzegu schowali. *Chod. Gesn.* 158. — 2) Schować się gdzie albo w czym, bawić się tam, chodzić koło czego; sich wo aufhalten, sich womit verweilen. Schowawszy się tak dawno w Polszczę, możesz i gęście naszym sądzić. *Gorn. Wł.* Q 3 *b*. Wiadomość z pospolitowania między ludźmi siły bierze, gdy się kto między ludźmi schowa. *Glicz. Wych.* L 3. Schował się na dworze Zygmunta. *Star. Zad.* C 4. Mełcz prostaku, coś się zchował w domu. *Papr. Koł. U* 4. Partowie odebrawszy króla Wonona, schowanego w Rzymie, i cznając, nie cnoty za pewne występki, trzymali. *Kłos. Tac.* 407. wychowanego, erzogen. Jak w to trafić, jam się w tym nie schował. *Alb. na Woj.* A 3. niećwiczony, nie biegły w tym: nicht geübt, unbewandert. Schować się na czym, *innutriri disciplinis*. *Cn. Th.* 982. SCHOWALNY, a, e, do schowania, dogodny się schować, verwahrbar. — § Schowaniu służący, gdzie schować można co: wo man was verwahren kann, Verwahrungs-. Szafa schowalna, rozchodowa, wydawalna, *armarium promptuarium* *Cn. Th.* 982. SCHOWAL-

NIA, i, *ż.*, SCHOWANIE, ia, *n.*, SCHOWKA, i, *ż.*, gdzie co chowają, das Behältniß, die Verwahrung; *Sorab.* 1. khowancza, zkhow; *Sorab.* 2. schow, skow; *Carn.* bramba; *Vind.* sahranva, sahranenje, (*ob.* Schronienie); *Croat.* szrámba; *Rag.* primalisete, (cf. przyjąć); *Ross.* схоронение, хранение, блюдение, хранилище, вмѣстилище (cf. mieścić), чуланъ, чуланчикъ, чуланецъ; *Eccl.* мѣстилище, съкровъ, (*ob.* Kryć, skryć). Niektórzy wodę po potopie wpuszczają w wielkie schowanie w pośrzodku ziemi. *Kluk. Kop.* 1, 29. Nazwan jest apostoł Paweł naczyniem wybranym, przeto że był prawie zakonu mocnem schowaniem. 5 *Leop. Hier.* 4 (jakoby almaryą. 1 *Leop.*). Trudno znaleźć schowanie czasu niebezpieczeństwa. *Ezop* 19. (schronienie). Gdy się masz modlić, wnijdź do schowania twojego, i zamknąwszy *dźwierzy twoje, módl się. *Sekl. Math.* 6, (cf. złożenie, stancya, pokój, komnata). Stodoły, stajnie i tym podobne schowki. *Gal. Cyw.* 2, 159. **SCHOWANEK, nka, *m*; *Boh.* schowanec: wychowanec, der Zögling; (*Boh.* schowawac, schowawatel *depositarius*, schowatel *depositor.*) Któż cię na świętym zema Aonie Schowanka mądrych cór Mnemozyny? *Przyb. Luz.* 1.

SCHRONIĆ się *rec. dok.*, Schraniać się; *Boh.* schraniti, schranowati, *Vind.* shraniti, ohraniti, *Croat.* szranijem: *Dal.* zbraniti, *Bosn.* sahraniti, *Rag.* sahrániti, sahragnivati, shrániti; *Ross.* хоронить, схоронить; 1) schraniać się gdzie, *vel*, przed kim, schować się, taić się, uchodzić, ukrawać się; *Sorab.* 1. polwacżekuju: *Rag.* uklonitise, sich in Sicherheit bringen, entfliehen, entgehen, sich verbergen. Schroń się do tego gabinetu. *Teat.* 56 *d*, 24. Słyszę go, że idzie, schroń się, żeby cię nie postrzegł. *Teat.* 24. *c*, 13. — §. W zad ustępowaniem schraniał się sztychów. *Osw. Oż.* 105. uchraniał się od sztychu, uchodził mu, er suchte dem Stiche zu entgehen. — §. *Aliter:* Schraniał się lud onego dnia iść do miasta, jak się zwykł schraniać lud porażony i uciekający z bitwy. *W.* 2 *Reg.* 14, 3. chronił się, wystrzegał się; sich hüten, in Acht nehmen. — 2) *Act.* Schronić co gdzie, skryć, skrycie schować; verbergen, aufbewahren. Zebrane tam widzieli, co ziemia schronić w łonie swym najskrytszego mogła. *Tward. Wł.* 149. SCHRONIENIE, ia, *n*, *SCHRONA, y, *ż.*, SCHRONKA, i, *ż.*, *SCHRONEK, nku, *n.*, miejsce do schronienia, *słonienie; *Boh.* zachow; *Sorab.* 1. zakhów, wutežek; *Carn.* perVejshdshe; *Vind.* branva, sahranva, ohranstvu, sahranenje, vtezhifhe, mestu segurnosti, perjemnifhtvu; *Croat.* pribesìsche, obramba, szramba, szranenye; *Rag.* vklonisete, primalisete, záklon, zaklonisete, skroov, skrovisete, zataja; (shranna *depositum*; *Bosn.* pribjesgisete, uteciséte, primisete, mjesto koje prima; *Ross.* убѣжище, схоронение (1. pogrzeb, схороненный pogrzebowy): хранилище; *Eccl.* притонъ, Sicherheit, Zuflucht, Zufluchtsort; (*Boh.* schranka schowalnia, cf. *Germ.* Schrank, Schrein, cf. skrzynia). W obcych krajach szukał schronienia swéj głowie, Bo mścić się nad nim chcieli Herkula wnukowie. *Dmoch. Il.* 55. Ja wygnaniec szukam schrony u ciebie. *Stas. Num.* 2, 37. Gotują tam na łące Chłodny schronek, gdy parzy południe gorące. *Przyb. Ab.* 20. Schronek bór najgęstszy czyni. *Przyb. Milt.* 297. — §. *Anat.* Stek lub schronienie mleczne, jest to mlecznych naczyń złączenie się, *receptaculum chyli. Krup* 2, 63. SCHRONICIEL, a, *m.*, który kogo schronił, der Verwahrer, Bewahrer; *Bosn.* sahranitegl, *f.* sahraniteglica *servator*; *Rag.* shranitegl, sahranitegl, *f.* -iza; shranitegl *depositarius*, sahraniv *servabilis*). *Schronny. *Chodk. Kost.* 89.

SCHROPIEĆ, SCHROPOWACIEĆ, *ob.* Chropowacieć. SCHRÓSTAĆ, *ob.* Chróstać. SCHRZYPIEĆ, *ob.* Chrapieć. SCHUDZIĆ, *ob.* Chudzić.

SCHWALIĆ, ZCHWALIĆ *cz. dok.*, *Schwalać *niedok.*; *Boh.* schwaliti, schwalowati; (*Slov.* schwalugi *collaudo*): mocno pochwalić, sehr anloben, anpreisen. Gdy ujrzeli Sarę, iż była bardzo piękna, zchwalili ją przed Faraonem. 1 *Leop. Genes.* 12, 15. Usty i pismem boską schwalał matkę. *Chodk. Kost.* 13. Wszystkie te rzeczy czasu swego będą schwalone. 1 *Leop. Syr.* 39, 40. Kupido, tyś mógł Marsa wyrwać matce, Mógłeś Adonida i nieznaną zchwalić Dafnę Apolinowi. *Tward. Pasq.* 55. (zachwalić mu ją, zalecić, przywabić go do niéj). SCHWALENIE, SCHWAŁ, *SCHWAŁA, wielka chwała, zaszczyt najwyższy; außerordentliches Lob, Preis, Auszeichnung. Bosze darami nad schwał ludzki kosztownemi obłagał. *Wang. Radz.* 175. Kostka błogosławiony nowa Rzymska schwała, ztąd ten schwał w Rzymie dawny. *Chodk. Kost. epigr.* Całejby mi potrzeba xięgi ku ich schwale. *ib.* 82. — §. Pompa, popisywanie się: Prangen, Gepränge, Nahmredigkeit. Potrzebnie, a na zchwał, nie przygodnie, ani z trefunku, takowe jakie są kałogłowy, natura na świat daje. *Gorn. Dw.* 253. Na schwał tylko co nacić, kupić, *pradicationis omnium ad aliquid emendum inducit*, *ob praedicationem aliquid facere. Cn. Th.* 982. Blos des Ruhes wegen, der Ehre wegen. Na schwał odkładał ją dalej swe obietnice, aby za niemi chodzono. *Gorn. Sen.* 57. — §. Na SCHWAŁ, na WSCHWAŁ = bardzo wybornie, tak że nie można się tego odchwalić; gar ungemein, überaus, über alles Lob, ganz ausnehmend; *Boh.* schwálně, na schwale; (*Slov.* naschwál *sponte, data opera*). Przykrył dom kamieniem drogim na schwał. *Radz.* 2 *Chron.* 3, 6. *Budn. ib.* Był na zchwał mądrym, dawnie mężnym, bardzo powściągliwym. *Gorn. Dw.* 397. Na schwał cudne niewiasty. *Biel.* 158. Na zchwał mocna zbroja. *P. Kchan. Jer.* 279. Miał kilka koni na schwał dobrych Arabskich. *Biel.* 734. Rozumie jakoby to było na zchwał dobrze. *Gorn. Dw.* 43. Na schwał są duży. *P. Kchan. Jer.* 19. *Gorn. Sen.* 165. Sługa bardzo wielki, który na schwał był wywyższony. *Radz. Dan.* 2, 31. SCHWALNY, a, e, bardzo chwalony, przesławny, sehr gerühmt, hoch gepriesen. Zchwalny Fabiusz w tym, że miał wielkie szczęście w ociąganiu i przewłoce czasu. *Janusz. Lig. G* 3.

SCHWYCIĆ *cz. dok.*, Schwytać *niedok.*; *Ross.* схватить, схватать, схватывать; uchwycić, pochwycić; ergreifen, zu packen kriegen. Jam dopuścił, że przebiegł mój wiek nie schwytany. *Kulig. Her.* 128. (nieużyty, nieobrócony na co dobrego, unbenutzt). SCHWYCIĆ się *recipr.* = porwać się nagle, plötzlich aufbrechen, Reißaus nehmen. Przepiórka chwyta się. *Teat.* 51. *c*, 26. Schwycił się gnia-

dosz, i dalej z jarmarku Przez pole ze mną wypuści jak strzała. *Kniaź. Poez.* 2, 198. SCHWYT, u, *m.*, łapka, rózga chwytająca ptaki, der Vogelsprenkel. Na ptaki ze krza zgiąć mocną sprężynę albo schwyt, u którego u wierzchu uwiąż sidło z powrozka. *Cresc.* 651. Skoro ptak [illegible] na pątek, chcąc pożyty dosiądz, tedy się klunk z [illegible], a schwyt albo sprężyna [illegible] ptaka za szyję albo za nogę pochwyci. *Cresc.* 652.

SCHYBIĆ, ob. Chybić. SCHYDZIĆ, ZHYDZIĆ, ob. Hydzić.

SCHYŁ, u, *m.*, SCHYŁEK, łku, *m.*, nachylenie ku końcowi, wyjściu, zejściu, reszta, schód; *Boh.* náklonek; [illegible] 2. [illegible]; *Vend.* [illegible], die Neige gegen das Ende, der Abfall, das Abnehmen, der Rest. [illegible] wysoko zbudował na pagórku schyle. *Pros. A.* 215. [illegible] pochyłości jego, auf dem Abhange. Już dzień był na schyłku, a [illegible] oświecał [illegible]. [illegible] 1, 1.9. Gdy czas przyjdzie schyłku dni, zmarszczy się [illegible]. *Gl.* 552. Przyszedłszy do schyłku żywota swojego [illegible] 50. *c*, 117. [illegible] ostatnich czasów, na schyłku tego świata. [illegible] *Hist.* 250. Co [illegible], [illegible] Matyla. Czy twe zdrowie [illegible] na schyłku! *Zab.* 9, 242. [illegible] Na schyłku na schyłku oszczędność. *Fredr. Ad.* 55. Na schyłku [illegible]. *Co. T.* 982. das Bier [illegible] auf der Neige. *Boh.* [illegible]. — [illegible] SCHYŁAWY. [illegible] 5 [illegible] Schyławy. — SCHYLIĆ cz. dok., Schylać niedok., *Boh.* [illegible], nachylić, [illegible], składać, [illegible]; [illegible] gen. Pozwolił się na [illegible] schylony. [illegible] czołem pokornie [illegible]. [illegible] 109. Schylić się. *Vind.* pognitife, pozhepniti, pokloniti; *Croat.* prignuzu-[illegible]; [illegible]; *Eccl.* [illegible] schyliwszy się przypatrywać). Eneasz zebrał członki, do ziemi się schylił. *Dmoch. Il.* 2, 221. Upuścił kapelusz, żeby [illegible] schylił się. [illegible] 11. *l.* [illegible] nach etwas bücken. Przed zleżnem [illegible] po [illegible], schylać się [illegible] 112. Zchylił się do niej z różnemi [illegible] W. 514. Musi się złamać, kto się [illegible] nie chce zgiąć. *Pot. Arg.* 51. — § [illegible] gdyż się [illegible] Schyliło, i [illegible] *Opm. Sz.* 2. *M m* 5 dzień już na schyłku, der Tag hat sich geneigt, ist auf der Neige. — § [illegible] wszystkie [illegible] na [illegible] schyłkiem, [illegible] *Bibl.* [illegible], abändern, [illegible]. SCHYLIĆ się, Schylać się [illegible], [illegible], ulegać: [illegible], erniedrigen. O jak [illegible] nasz [illegible] ludzkich obyczajów schyla. *Sk. Żyw.* 202. Którzy się do ich przyjaźni schylili, panowanie skromniejsze nad sobą [illegible]. *Warg. Cez.* 155. *SCHYŁY, a, e, schylony, nachyły, pochyły: geneigt, gesenkt, abschüssig. Rzeki schyłe krzywemi [illegible] : *flumina* [illegible]. [illegible] *Ov.* 2.

SCHYNĄĆ, *ob.* Chynąć.

SCHYTRZEĆ, *ob.* Chytrzeć. SCHYTRZYĆ, ZCHYTRZYĆ cz. *dok.*, Schytrzać *niedok.*, chytrze [illegible], podstępnie przechytrzyć; überlisten, listig betrügen. Wykrętami zchytrzają drugich w prawie *Mącz.* Przeczeście nas zchytrzyli, rzekąc, dalekośmy od was bardzo, a wy w pośrzodku nas mieszkacie! *Budn. Joz.* 9, 22. *Absolute:* Nastał król, który nie znał Józefa; ten schytrzał na nasz naród, a [illegible] złego uczynił go. *Budn. Act* 7, 19. *not.*, schytrze wynajdował brzemiona nieznośne.

ŚCIĄĆ, ZCIĄĆ, ściął, ścięli, *f.* zetnie, zetnę *cz. dok.*, Ścinać *niedok.*; *Boh.* stjti, setnu, stjnati, stal, stnu, sraubat; [illegible], [illegible]; [illegible] 1. [illegible]; [illegible], [illegible]; abhauen, abschneiden, [illegible]. W lato [illegible] ostry [illegible] ścina kłosy, I [illegible] z [illegible] puste poczosy. *Zab.* 9, 50. *Koss.* Drzewo ścinają, i na [illegible] 582. [illegible] gdy [illegible] zetną w lesie, Potężniej runie, im wyżej wierzch niesie. *Kchow.* [illegible] 107. [illegible]. *Boh.* [illegible]; *Eccl.* [illegible]-кновение. Dobrze ułożone drzewa ścinanie, jest nader pożyteczne. [illegible] 75. 701. [illegible]. *Vind.* [illegible], drevotje, [illegible]. — §. [illegible] Ostrołęga [illegible] [illegible] 2. 183. — Ścinać [illegible] z [illegible], [illegible]. [illegible] — [illegible] *Nar. Hist.* 5. 151. — § Ściąć kogo, [illegible] go [illegible], [illegible] zeżnąć; *Vind.* [illegible], glavo vseti, [illegible], glavo [illegible], glavo odse-[illegible] glava. *Eccl.* [illegible], [illegible]. [illegible] enthaupten. [illegible] był ścięty. [illegible] 141. Ścięty, *Boh.* [illegible]. *Eccl.* [illegible]. *Vind.* odglavenje, odsekanje te glave. Miejsce ścinania; *Boh.* stjnadło, (2. gilotyna). Miejsce ścinania białych głów *Carn.* frishkovz. Synowska ręka łeb jej ścinała. [illegible] 251. [illegible] postępują, Każe zabić, zabiją, zetną i zćwiertują. *Stryjk.* [illegible] *B* 5. [illegible]; der [illegible], das [illegible] mit dem [illegible]. [illegible] 2, 95. [illegible] 96. [illegible], [illegible], W [illegible] a [illegible] *Opal. Sat.* 185. — § O [illegible] szyję [illegible], do [illegible], do [illegible], [illegible] krwi, bei [illegible]. [illegible], zechcieć [illegible], o [illegible] szyję [illegible]. [illegible] *Lud.* 106. żadną [illegible] — § [illegible] jakby [illegible], als wenn man ihm die [illegible] hätte. Jakby go z nóg zciął, padł [illegible] *Lud.* 45. *c.* 76. [illegible] Te choroby [illegible] z nóg ścinające, przytomność odbierają choremu. *Perz. Lek.* 56. Zbytnie te [illegible] z nóg ścinają. *Perz. Lek.* 50. [illegible] łóżko [illegible]. — § [illegible] Zębami ścinać, kosić; mit den Zähnen [illegible], abschneiden. Ta wełnonośnych owiec drużyna, Młodziuchne trawki ząbkami ścina. *Zab.* 1, 188. *Nar.* Rano, nim trzoda się w pole oddali, w koło chałupy rosą okrytą ścina trawkę. *Wey. Marm.* 1, 277. — *Analog.* Kielich gładko ściąć. *Teat.* 5, 61 [illegible], [illegible]: [illegible] [illegible]. Kieliszki gładziuteńko ścinać. *Mon.* 71, 125. Wino szampańskie [illegible], jak tego potrzeba.

Teat. 8. *c*, 16. Gorzałęśmy ścinali. *Teat.* 16, 54. Idę skosztować szampana, na którego-szumne ścinanie smak sobie od rana zaostrzam. *Teat.* 6, 26. — *Improp.* Niebo pioruny bez przestanku ciska, Grad ścina trawy i piękne pszenice. *P. Kchan. Jer.* 194. zwala, zbija; zusammen schlagen, nieder schlagen. — §. Z gniewu zęby ścina. *Pot. Syl.* 327. mocno ściska zęby, die Zähne zusammen beißen. Ściawszy gniewem zęby. *Pot.* [illegible] 100. Czego krzywego gdy kto z prędka, a jakoby ścinając zęby, a nie z lekka [illegible] *Wych.* G 1. [illegible] *Pcz.* [illegible] 2, 189. [illegible] Zęby ściął i umarł. *Tr.* er hat ins Gras gebissen. — [illegible] Ścinać, ścinać, [illegible] [illegible] Słońce gorącem [illegible] ścina. [illegible] 27. Mróz wodę ścina, der Frost macht das Wasser [illegible] gefrieren. Mróz wodę w lody ścina. [illegible] Ścina się woda, [illegible] das Wasser [illegible] Wody się ścinały, kwiatki więdły, liścia żółkniały. *Mon.* 65, 172. Śmiertelny mróz [illegible] 1, 158. [illegible] 2, 189.

ŚCIĄGNĄĆ, ZACIĄGNĄĆ, [illegible] contractio); *Sorab.* 1. zežahnu, delečžahnu, delečžaham, [illegible] 2 [illegible] [illegible] ściągać co, [illegible]

[illegible]

83. Ściąga [illegible] [illegible] 207. [illegible] — [illegible] §. Czystsza kraina nieba, nigdy się w obłoki nie ściąga. *Pilch. Sen.* [illegible] 200 [illegible] mit Wolken. — §. 2) Ściągać, [illegible] ściągać co albo kogo zkąd, zwłoczyć; herabziehen, herunter ziehen, abziehen. Zwłoczę kogo, ściągam na dół, *detraho e tribunali. Cn. Th.* 1157. Ściągnąć pieczenią z rożna. *Tr.* Ściągną z ciebie ten obwód, to zawicie, aż do ostatniéj skóry. *Pilch. Sen. list.* 3, 323. Ściągnąć wodę z rol. *Cn. Th.* 982. zaprowadzić, das Wasser von den Feldern ableiten. Ściągnąć wino z beczki. *Tr.* (ztoczyć). Ściągnąć wilgotność z głowy. *Cn. Th.* 982. Ściąga się woda, spływa *ib.* das Wasser fließt zusammen. — *Similiter*: Józafat ściągnął błogosławieństwo boskie na całe królestwo. *Zab. H. T.* 215. (obrócił). Winszuję ci, ściągnąłeś na siebie łaskę króla jegomości. *Teat.* 8, 117. Konstytucya Polska zaczęła ściągać uwagę państw Europy. *Ust. Konst.* 1, 196. — *Alio*: Gracze więcéj zwykli w ręku miewać, niż rzetelność kartę ściągać lub sztychować, to się dziś nazywa fortunę zręczną. *Teat.* 14, 100. — §. Ściągać rękę, ściągać na co; wyciągać po co, sięgać; [illegible] die Hand [illegible] langen nach etwas, [illegible] se. Jako nie bałeś się, ściągnąć ręki twej na pomazańca [illegible] *Budn.* 2 *Sam.* 1, 14. [illegible] rzecz, częściej tam rękę ściągać, gdzie boli. *Ossol. Sen.* 28. [illegible] [illegible] — §. Ściągać [illegible]

[illegible]

znaczy. *Sk. Dz.* 744. Żadna takowa scena nie powinna się znajdować w sztuce, któraby się nie ściągała i nie [illegible] wiedzę jeszcze, do czego się to ściąga. *Teat.* 36. *b*, 11. [illegible] *Bud. Kom.* 1, 304. Choćbyś o potopie świata gadał, to on [illegible] [illegible] 5. [illegible] że królestwo towarzysza nie cierpi, szérzej się ściąga niż [illegible] [illegible] — §. *Verb. medium*: Ściągać gdzie, dążyć gdzie, ciągnąć gdzie, wohin ziehen. [illegible] 51. — *Moral.* Więcej ku złemu, niż ku dobremu ściągają nędzne [illegible] *Rej.* [illegible] 2 dążą, sie [illegible] [illegible] przyrodzenie ludzkie zawsze ku złemu, niż ku dobremu bardziej ściągać musi. *Rej. Ap.* 1. ŚCIĄGACZ, *ob.* Ścięgacz.

ŚCIANA, [illegible] *Boh.* stena, [illegible] 1. [illegible] *Lat.* scena); *Sorab.* 2. [illegible]

na; *Carn.* stena, (stenar, stenevz = cieśla.); *Vind.* stiena, stena, (stejo, stenja = ściana wewnętrzna piecowa; stena, skala, veli kamen = skała); *Croat.* ztena, szténa, (cf. [illegible]); *Slav.* stina, [illegible] u moru, [illegible] = skała; *Bosn.* stena, stjena; [illegible] sztina; *Rag.* stjena = skała; cf. *Germ.* Stein; [illegible] stenozun mur; [*Graec.* [illegible] 2]; *Ross.* стѣна, [illegible]; [*Eccl.* стѣна [illegible] 2]. [illegible] стѣнія, [illegible]; стѣнь, тѣнь, [illegible] стѣнникъ = [illegible] w [illegible]. осѣнити, осѣнникъ, [illegible] zasłonić, [illegible]; стѣнати [illegible]; cf. *Hebr.* [illegible]; ściana [illegible] się [illegible], przegroda, przepierzenie etc., die Wand. [illegible] na 6 granie; cztery [illegible] ściany [illegible] większe, a dwie mniejsze [illegible]. [illegible] Saul [illegible], [illegible] do ściany. *Budn.* 1 *Sam.* 18, 11. [illegible] ściany [illegible] Wy- ściana, wyraz [illegible] [illegible] Ściana [illegible] Ściana [illegible] Ściana [illegible] Ściana spólna [illegible]

[illegible]

mury między niemi a nami będą ściana. *Nag. Cyc.* 28. [illegible] — *prov.* Kaznodzieja czasem przez godzinę tylko ścianom [illegible]

[illegible]

ubogi, wzgardzony). Bicia nie czuł, jakoby w ściany [illegible] ścianę lizał. *Dwor. B* 2. (czczy, bez smaku). Poswarków między małżeństwem nie ma nikt wiedzieć, tylko samo ściany domowe. *Petr. Ek.* 18. Dziś i ściany się strzeżą trzeba i własnego cienia. *Pot. Arg.* 239. (żeby koszula moja wiedziała, spaliłbym ją). I ścianom mieszkania [illegible] *Gaw.* 156. — §. [illegible] Niżeli cudza, bliższa swoja ściana. *Jabł. Buk. N* 4 *b.* (dom, pomieszkanie, majętność i t. d.). — §. *Aliter:* Ściana granica, die Grenze. Jest w każdéj rzeczy mierność, i są pewne ściany. Między któremi umysł ma być zatrzymany. *Hor. Sat.* 10; [illegible]. — O ścianę = o granicę, ościennie, graniczące, stykając się; *Ross.* смежно, neben an, gleich daneben, in der Nachbarschaft, angrenzend. Jakim też kosztem, [illegible] o ścianę, wino Węgierskie opłaciemy! *Kuch.* N. — §. *Aliter:* Ściana, szczyt, przedmurze, obrona; die Schutzwand, die Bedeckung, die Schutzwehre. [illegible] jest ściana królestwa Polskiego. *Tr.* Za ścianą, pod szczytem, pod obroną, hinter der Schutzwand. Za tą [illegible] przebyła [illegible], jak za ścianą, bezpiecznie [illegible] *Tw.* 7[illegible] 225. Snadniej im przyszło za cudzą ścianą z nieprzyjacielem czynić. *Biel. S. M. B* 4 *b.* — *Aliter:* Zacharyasz, z żoną swoją, a Jan [illegible] przywitał pana. *Bak. Kaz.* [illegible] vor der Geburt, [illegible] — §. [illegible] cała [illegible] die [illegible] der [illegible] — §. [illegible] figury, [illegible] liczby pełnéj, Cubicwurzel, liczba, która liczbę pełną ro- [illegible]

[illegible] dzieć, iż tam za ściankami ludzie mieszkają. *Petr. Pol.* [illegible]

[illegible] mny. стѣнописецъ [illegible] (ścianopis, malarz ścian). *ŚCIANWA, y, ż.: *Boh.* stěnice, stinka; *Sorab.* 1. feženwa; *Sorab.* 2. [illegible] *Gaw.* 170.

ŚCIBIĆ *cz. med.*, wścibiać nos, dziób, szyję; den Schnabel, [illegible] Bocian do wązkiej flaszy szyi szyję swoję ścibi. *Kniaź. Poez.* 3, 147. (*Rag.* scibati *virga caedere*).

*ŚCIBOR, a, *m.*, teraz przezwisko: początkowo imię pogańskie, Czcibor, Święcibor, Swantobor. *Jabł. Her.*, ein Name.

ŚCI[illegible]

*ŚCIE, *ŚZCIE, a, *n.*, iście, chodzenie, chód, droga, (*ob.* [illegible]; *Boh.* [illegible] шествіе, [illegible] 2; шествіе, [illegible] предъ

лавками торговыми); [*Etym.* szedł 2]: der Gang, der Weg. Obawiam się, abyć na bezdrożach strudzonemu, do *ścia prawdziwym gościńcem stawało sił. *Budz. Boet.* 150. *ib.* 145. Bieg i *ście gwiazd. *Warg. Wal.* 90. Jeśliby woda sobie nową drogę albo *ście nalazła, i tymby grunt twój rozwarła.... *Szczerb. Sax.* 485. Miał młyn, a przy tym wolne *ście wody. *ib.* 248. (ściek, koryto, łożysko). Strzała rozdzielone powietrze, tudzież się zaś zbiegło, że żaden nie wie *ścia onéj strzały. *1 Leop. Sap.* 5, 12. (ślad). Serce człowiecze wymyśla drogę swoję, ale pan sprawuje *ście jego. *Radz. Prov.* 16, 9. Pan patrzy na drogę wasze i na *ście, którym idziecie. *W. Jud.* 18, 6. *Birk. Dom.* 165. W labiryncie tym wiele jest lochów i *szcia podziemnego. *Warg. Radz.* 23. Najtrudniéj raz z drogi prawdy zejść, potym im daléj *szcia, tym daléj w las. *Smotr. Ex.* 91. (im daléj, tym gorzéj). Wolne *ście przez państwo. *Warg. Cez.* 6. przejście, Durchgang, Durchzug. Namówił ich do opuszczenia świata a *szcia do zakonu. *Wys.* 1 *o.* 755. Wiele mówiono o tym *ściu jej za mąż. *Biel.* 540. o tym pójściu jej za mąż, o tym z mężem, małżeństwie, (*ob.* pójść za mąż; die Verheurathung, Heurath von Frauenzimmern). — § W szachach: Szcie, jazda, ciąg; ein Gang, ein Zug im Schachspiele. W szachach jedno *szcie przeglądać trzeba z drugiego. *J. Kchan. Dz.* 81. Uczyniwszy kilka *szcia bardzo misternego, dał mu met. *Gorn. Dw.* 159.

— ŚCIE, *terminatio secundae personae pluralis* [illegible], *e gr.* Daliście, pisaliście etc., *ob. Annotat. de litera* S.

*ŚCIEBAĆ, *ob.* Naściebać.

ŚCIEC, ściekł, *f.* ściecze *med. dok.*, Ścieknąć, *f.* ścieknie *jedntl.*, Ściekać *niedok.*; *Boh.* stecy, stekati; *Slov.* stěkati, spolu tecy *confluere*, ziekati, dolu tecy *defluere*; *Vind.* odtezhi, odtezhi; *Ross.* стечь, стекать; — 1) ścieka *vel potius* zcieka co zkąd, zpływa, zpada; herabfließen, herabträufeln, hinab sich ergießen, ablaufen. Dachy są dlatego, aby łatwiéj deszczowa woda ściekać mogła. *Gorn. Dw.* 411. Wody, które z dołu były, zeszły a spłynęły do morza. *1 Leop. Jos.* 3. Tam strumyk mrucząc z daleka Na zieloną trawkę zcieka. *Teat.* 55, *b*, 4. *Leszcz. Class.* 18. Woda Drużbacka ścieka do blizkiéj rzéki. *Petr. Wod.* 6. Ściekanie, *ob.* Ściek. — *Allegor.* Krew' Chrystusa na nas ściekając, grzechy nasze obmywa. *Karnk. Kat.* 211. Na kogo czyja wina jakim sposobem spływa, temuż się przywłaszcza; bo jeśli się nie przywłaszcza, toć nie spływa; jedna Adamowa wina przez podawanie rodzaju na nas ścieka. *Sak. ...* 4, 387. — § *Verb. neutr.*, *tr. fig.* Wszystkam od łez prawie ściekła. *Chrośc. Ow.* 148. prawiem się rozpłynęła, ich zerfloß fast in Thränen. Na cóż mię chowa śmierć, wziąwszy synów obu? Na to żebym ja łzami ściekł do grobu. *Pot. Syl.* 73. in Thränen ins Grab herab fließen. Tu bracia nasi krwią ściekli do kropli. *Jabł. Buk.* S, *b.* (krew' z nich kapała). Krwią droga ona ściekła. *ib.* R, 3 *b.* Już zbroję, już ma potłuczone skronie, Już krwią ściekł, a wżdy nie znać tego na nim. *P. Kchan. Jer.* 193. Spocone mu w bluszczu' ścieka czoło. *Zab.* 10, 66. *Koss.* die schwitzende Stirne träufelt. — 2) Ścieka co dokąd, abo gdzie = ścieka się, do kupy się zbiega, zusammenfließen. Ściekanie rzék wespół = zbieganie. *Cn. Th.* 985. Wszystkie rzéki ściekają się ku morzu, a wżdy morze nie pełne. *Radz. Eccles.* 1, 7. Wytrwaj, na koniec razem wszelka pociecha na ciebie się ściecze. *Pot. Syl.* 225. — 3) Ściekać na nieprzyjaciela, wycieckać, wycieczkę robić, wypadać; einen Ausfall machen, über einen herfallen. *Ne quis extra ordinem in hostem pugnaret*; aby kto z wojska na nieprzyjaciela nie ściekał, nie walczył. *Macz.* Nasi ściekając z zamków, często nieprzyjaciela trwożyli. *Stryj.* 756.

ŚCIĘCIE, *ob.* Ściąć. ŚCIEG, *ob.* Ścieg.

ŚCIĘGACZ, ŚCIĄGACZ, a, *m.*, żyła klęgowa; *Vind.* biela shila, nategnowa shila, stegnoshila, krepna shila, kita; *Ross.* становая жила. (cf. ścięgna żyła): die Flechse einer Muskel; n. p. Ścięgacz myszek, *tendo musculorum*. *Krup.* 4, 2. ŚCIĘGACZKA, i, *ż.*, linda, die Linde. Ścięgaczka wiązała mu oczy. *Zab.* 8, 247. *Min. Mon.* 69 597. ŚCIĘGACZOWY, a, e, die Muskelflechsen betreffend. Błona ścięgaczowa. *Krup.* 4, 2. *ŚCIĘGNĄĆ, *ob.* Ściągnąć. 1. ŚCIĘGNO, ŚCIĘGNO, a, *n.*, ŚCIĘGNECZKO, a, *n.*, *dem.*, od ściągania; sprężysta skórka, która w ciele kości z kościami zwiężuje, *ligamentum*. *Krup.* 4, 155. wiązadło, die Sehnen der Gliedmaßen, Spannadern. Tych zwierząt pożywać macie, które w nogach mają ścięgneczka przydłuższe ku skakaniu po ziemi. *Radz. Lev.* 11, 21. *Bibl. Gd. ib.* — § *Anat.* Ścięgno [illegible], der Schenkel, *alias* kiść, das Hüftbein. *Cn. Th.* 185. *Krup.* 5, 49; *Boh.* stehno *femur*; *Slov.* stehno; *Sorab.* 1. tzeno; *Sorab.* 2. tzegno; *Carn.* stegnu; *Vind.* stegno, bedro, [illegible], kolp *coxa*; *Bosn.* stehno *coxa*, [illegible]; *Rag.* stjegno, stjègnze *coxendix*, (stjègni [illegible]); *Croat.* sztègno, *coxa*; *Dal.* sztegno; *Slav.* stegnali; *Hung.* tzomb; *Eccl.* [стегно 2], истесы = lędźwie, (остегнъ, остегны spodnie długie, стьгна ulica). Ścięgno, *coxendix*. *Urs. Gr.* 185.

2. *ŚCIĘGNO, *STEGNO, STEGNISKO, a, *n.*, [*Goth.* staigs, *Germ.* Steg; *Etym.* ścigać 2]: od ścia = ślad, trop; [*Eccl.* стьгна *platea* 2], *Ross.* стежка, die Spur, der Fußtapfen. Ścięgna wołów, ślady, tropy. *Klon. Wor.* 25. Drogi tam już nie było, tylko trop zwierzęcy I stegna udeptane, którędy do wody chodzili. *Tward. Pasq.* 49. Gdzie tylko pójdzie, smalec jej stegna cechuje. *Zab.* 6, 161. *Min.* Po stegnach, po drogach, chodzili by jakie mary. *Tward. Misc.* 101. *Tward. Wł.* 185. Niech cię ustraszą przeszłe interegna, Mokre krwią Polska pokazując ścięgna. *Kchow.* 261. Wysłał ścięgna znakami zwycięztw, gdzie się tylko obrócił. *Psalmod.* 15, (cf. ścigać), *inde* ustegnić.

ŚCIEK, u, *m.*; *Boh.* ztok, odtok, (cf. stok, stek); *Bosn.* vodotocje; *Carn.* odtęk, odtękànje; (*Vind.* stekva = cysterna); *Ross.* стеченіе, истокъ, водошеча, водотечіе, водошечь; — 1) *potius* ZACIEK = zciekanie wilgotności zkąd dokąd, zpływ, spływ; der Abfluß, Ablauf. W dołach bez ścieku woda gnije. *Stas. Buf.* 44. Ulice w Londynie mają ściek do Tamizy. *Pam.* 85, 1, 9. Zadziwiające dawnych Rzymian ścieki podziemne. *N. Pam.* 11, 226. (kanały, Wasserleitungen). Abdachów albo ściekania

wody, nie może żaden na sąsiedzki grunt puszczać. *Szczerb. Sax.* 36. (*Boh.* samotoc *[illegible]*). — §. Wiesza słotnych ścieków kawka. *Hul. Ow.* 127. pluty, Regengüsse. — 2) Ściek, do kupy ściekanie, zbieganie się wody, (*[illegible]* steki, zlew; das Zusammenrinnen, Zusammenfließen. Tygrys i Eufrat, gdyby się zeszły, i w ściek jeden się zebrały, I gdyby swe wzajemne wody pomieszały,... *Bardz. Boet.* 155. (w jedno koryto, łożysko, cf. [illegible]). — *Pr. et fig.* Miasto ściekiem [illegible] gawiedzi napchane. *Nar. Tac.* 2, 152. — *Anat.* Ściek mleczny, z błonek utkany pustość na ściek czyli na skład mleka w [illegible] brzucha. *Perz. Cyr.* 1, 45. Stek mleczny. *Krup.* 2, 65. *receptaculum chyli*, das Milchbehältniß am Magengrunde. ŚCIEKAĆ, *ob.* Ściec. ŚCIEKŁY, a, e, mokry od czego, kapiący czym; von etwas fließend, triefend, naß. Głowa cierniem ukłota, twarz krwią ściekła i podrzykana odrapana. *Sk. Kaz.* 175. Ściekła [illegible] *Hul. Ow.* 64. — §. Tegina mrozem ściekłe rzéki [illegible] wody, Stanawszy, w kryształowe zmieniały się lody. *Zab.* 15, 155. płynące rzéki, strömende Flüsse.

ŚCIELE, *ob.* Słać. ŚCIENNIEC, *ob.* Cienniec. ŚCIENCZYĆ, *ob.* Cieńczyć.

ŚCIENNIK, a, *m.*, 1) ościenny sąsiad, [illegible], der Gränznachbar. Sąsiedzi stykający się z sobą, [illegible] prawie zowią się ściennikami. *Zab.* [illegible] 358. Ścienniki, które mają przyległe [illegible] czyjemu. *Hul. Stat.* 229. et 230. *Czack. Pr.* 2, 205. — 2) Ściennik, [illegible] lub [illegible], ein Strahl oder eine Kachel [illegible]. ŚCIENNOŚĆ, [illegible].

ŚCIENNY, a, e, od ściany: *Ross.* стѣнный, Wand=. Dały zegar ścienny. [illegible] 1, 12. *Zab.* 7, 76. [illegible] *Pam.* 11, 188. Ścienny [illegible] *Budn. Exod.* [illegible] pan, aż zbrojne [illegible] *[illegible]* 19. — *Math.* Rachunek ścienny, *calculus radicalis. Ustrz. Alg.* 2, 28. die Quadratwurzelrechnung. — §. Ścienny, ościenny, graniczący, stykający się; angränzend, Gränz=. Ścienne kopce, sypane na samej ścianie stykających się z sobą dwóch granic, *[illegible]*. *Zab.* [illegible] 358. Gränzhügel.

ŚCIENSZYĆ, ŚCIENCZYĆ, *ob.* Cieńczyć. ŚCIEPLIĆ; *Dal.* szteplili, *ob.* Ocieplić.

ŚCIERAĆ, ZCIERAĆ, *ob.* Zetrzeć. ŚCIERACZ, a, *m.*, który co trze, ściera; *Wind.* der Reiber, Abreiber; *Croat.* [illegible]; *Hung.* [illegible]; (*Ross.* стиральный pralny). ŚCIERKA, i, *ż.*; (*Ross.* стирка pranie, [illegible]); szmat, kawałek do ścierania, ocierania czego; *Boh.* lawičnjk, omuce, omučka, womuce, (cf. obmyć, wymyć); *Sorab.* 1. woinischežo; *Carn.* brisâlu, [illegible]; *Vind.* zota; *Croat.* ponyava; *Bosn.* [illegible]rak, ubrus (cf. obrus), karpina; *Ross.* стиралка, утирка (*ob.* Utrzeć), отымалка, судомойка, тряпица, тряпичка, пряжка, лоскуть, лоскутокъ, лоскуточикъ, ein Wischlappen, Reibelappen, ein Stück Leinwand oder Tuch zum Reiben, ein Scheuerlappen. Ścierka łazienna, *ob.* Bołuch. Ścierka z łyka lipowego: *Ross.* мочалка, (cf. wiecheć). — Bolesław Chrobry, gdy miał kogo ukarać z młodzieży szlacheckiej, brał go z sobą do łaźni, gdzie ociąwszy ręką swoją rózgami, z nową suknią do domu odprawiał. Ztąd podobno weszło starożytne przysłowie: dać komu ścierkę po łaźni, to jest, ociąwszy pogłaskać. *Nar. Hst.* 7, 291. Ścierka [illegible] do drapania ciała, grzebło, drapaczka. Ścierka do potu, czoła, twarzy, nosa, *ob.* Chusta, Chustka. Józef ścierki rozpięte miał, by na nie spuścili ciało od drzewa Jezusowe. *Odym. Św.* 2, *K k* 3. chusty, płachty. ŚCIERKOWY, a, e, od ścierek, Wischlappen=; *Ross.* тряпичный.

ŚCIERN, i, *ż.*, ŚCIERNIE *plur.*, °ŚCIERNISKO, a, *n.*, [illegible] po żęciu w ziemi pozostałe, die Stoppeln; (*Boh.* strn; *Carn.* stern = czas żniwa; *Vind.* stern, shitnu steblu, steblu, sternje, steblouje; *Croat.* sztérn, ztern; *Bosn.* strrin). Po zżęciu kłosia ścierń palają. *Otw. Ow.* 29. Tam były snopki zboża i ścierń świeżo żęta. *Przyb. Milt.* 361. Ściernie na rżysku i pszeniczysku pod[illegible] *[illegible]*. [illegible] przedawać, bo przez to płonnieją role. *Haur. Ek.* 19. Chwaściste rżyska abo ścierń na przyczynek karmi każ kosić. *Haur. Sk.* 57. Rozszedł się lud zbierać ściernisko. *Budn. Exod.* 5, 12. — §. Ściernisko, rżysko, pole zżęte, na którym ściernie: *Boh.* strnjsko, strniště; *Slov.* strniště; *Hung.* tarló; *Sorab.* 1. ztžerniżežo; *Sorab.* 2. žischežo; *Carn.* sternishe; *Vind.* sternifhe, starnifhe; *Rag.* starniscte; *Bosn.* strrinisćte; *Croat.* szternische; *Ross.* жниво, сожатое [illegible], (cf. [illegible]): die Stoppeln, das Stoppelfeld. Zbierane po ścierniskach kłoski. *Leszcz. H. S.* 134. ŚCIERNISTY, a, e, — o *adverb.*, pełen ścierni, stopplicht; *Vind.* sternjast, sternifhen, sternoujast.

[illegible]; *Vind.* [illegible]; *Ross.* [illegible]пѣть, [illegible], [illegible]; *Eccl.* подъяти, подъемлю. (cf. podjąć); znieść, cierpiąc wytrzymać, wytrwać; [illegible], [illegible], [illegible], [illegible], leiden. [illegible] wszystkiego. *Zygr. Gon.* 354. Dziwne excesa czyni; już tego [illegible] ścierpieć nie może. *Star.* [illegible] 21. Nie mógł Jehowa więcej ścierpieć złości spraw waszych. *Budn. Jer.* 44, 22. Często cierpiąc, trafia się, co ścierpieć nie możesz. *Min. Ryt.* 4, 154. Ścierpieć tego nie mogę. *Teat.* 23. *b*, 40. Wszyscy są tobie podobni, jeśli cię ścierpią u siebie. *Teat.* 2. *c*, 52. Jęczmień ścierpi wszelakie powietrze, tak zimne jak gorące. *Cresc.* 161. — *Cum Dativo:* Ścierpieć komu, folgować mu, pobłażać mu; einem nachsehen, mit dem Geduld haben. [illegible] nie ścierpi żadnemu. *Kanc. Cd* 293. Łajał Melsztyński Głowaczowi; wszakże mu to ścierpiał dla zamieszania Rzpltéj. *Biel.* 307. Ścierpcie też i mnie, że też będę mówił; a gdy odmówię, śmiejcie się, będzie-li się wam [illegible]. 1 *Leop. Job.* 21, 2 *et* 3[illegible], 1. — *Intrans. medium:* Głogowe drzewo na wszelkiej ziemi się rodzi, i w każdéj krainie [illegible]. *Cresc.* 129. (wytrzymuje). °ŚCIERPNY, °ŚCIERPIANY, ŚCIERPLIWY, a, e: *Ross.* стерпимый; znośny, mogący być ścierpianym; erträglich, leidlich, auszuhalten. Pchły kąsanie nieścierpliwe. *Ezop.* 77. Gdy nieścierpnemi razy kłócia serdecznego cierpiał, ś. Kostkę prosząc, folgę utrzymał. *Chodk. Kost.* 74. W nieścierpianych ciężkościach Nie ustał pan w swych lu-

tościach *Kanc. Gd.* 66. ŚCIERPNĄĆ, ŚCIERPŁY, *ob.* Cierpnąć.

ŚCIERW, a, u, *m.*, padło, martwe zwierzę; (*Etym* ścierać, zetrzeć, trzeć, cf. czerw): das Aas; *Sorab.* 1. zežerb. mordwe cžěwo, flaknenez, mrcyenez; *Sorab.* 2. zerwischcžo; *Boh.* mrcha, mršina (*ob.* Mercha), umrlčina; *Slov.* mršina; *Carn.* mérha, mershina, merlatina; *Vind.* merha, merlatina, merletina, merſhina, merzina, mertvo, truplo (cf. trup), mertvu truplu, zerklina, ſmerolina, sefmrajena merha, deratnina, dertvina; *Croat.* mèrha, merezina, (merezvarinn excoriatum); *Bosn.* mrrigina, telesina; *Rag.* marzina, martaz, sopsalina; *Ross.* стерво, стерва, стервятина: (стервенѣть, остервенѣть wściec się z gniewu), мертвечина, мертвячина. Orły na ścierwy padają, jako są marchy końskie. *Cresc.* 623. Tam się orłowie zlatują, gdzie ścierw czują. *Rys. Ad.* 66. Kruk, gdy ścierwu dopadnie, naprzód się do oczu rzuci. *W. Post. W.* 2, 124 Nie inaczej się pochlebnicy zbiegają do tych, gdzie czują co wziąć, jako kruey do ścierwu. *Kosz. Lor.* 41 *b.* Ścierwie smrodliwy, obrazie szpetności. *Past. Fid.* 114 — §. Ścierw. n. p. koński, mięso na kościach, to co o ludziach mówiąc, ciało, Luder auf den Knochen, Fleisch. Koń przepadzisty, ścierwa przepadzistego, łatwo nabierający ścierwa, i opadający z niego. *X. Kam.* ŚCIERWIK, a, *m.*, *zdrobn.*, n. p. 1 wrona na przekwinty, to ścierwik, to żółwik. *Bielaw. Myśl. E i j i.* ŚCIERWISKO, a, *n.*, miejsce, gdzie ścierwy wyrzucają, der Schindanger. *Tr.*; *Boh.* mrchowiště, mršnjk. *ŚCIERWISTY, a, e, — o *adverb.*, otyły, lejbowaty; fett, dick. Kawalkator powinien być ciała nie ścierwistego, ani wróblego. *Hipp.* 38 (*Sorab* 1. zežerbaté, zežerbowité *cadaverosus*) ŚCIERWOWIEC, wca, *m.*, mucha łsniąca się, jakby była miedziana; najwięcej na trupach i ścierwach się pokazująca, *musca cadaverina.* *Kluk. Zw.* 4, 392. *Ład H. N.* 112. die Aasfliege. ŚCIERWOWY, a, e, od ścierwu, Aas =, von Aas. *Tr.*

ŚCIESAĆ, ŚCIOSAĆ, *cz. dok.*, ciosać obrobić, zusammen zimmern, abzimmern; *Ross.* стесать, стесывать.

ŚCIEŚNIĆ, ZCIEŚNIĆ; *Slov.* stěsnugi; *Sorab.* 1. zkłutžu, *ob.* Cieśnić.

ŚCIESZKA, *ob.* Ścieżka. ŚCIĘTY, *ob.* Ściąć.

ŚCIEŻA, (*Boh.* stežege; *Carn.* tezhaia; *Vind.* durni zhegel, vratni tezhai • *cardo*); na ŚCIEŻA, na *ŚCIEŻAJ, na ŚCIEŻ otworzyć, na rozcież, na oścież; *Ross* на стѣшь, на стѣжь, sperrweit, angelweit aufmachen; (*Carn.* steshaj *expansis manibus pedibusque*). Tak szeroko m w podwój uderzyła, Aże się drzwi na *ściežaj otwarły strzaśnione. *Otw. Ow.* 95. Otworzcie drzwi pokoju na *ścieżaj. *Bardz. Trag.* 160. W prawą i w lewą bogów przedniejszych pokoje Stoją, mając na *ścieżaj otwarte podwoje. *Zebr. Ow.* 6; (*valvis apertis*). Niedbalstwo wszystko na ścież otwiera nieprzyjacielowi. *Zab.* 11, 179 — (ŚCIEŻAŁY, ŚCIĘŻEĆ, *ob.* Cieżeć). — ŚCIEŻKA, *STECKA, *STECZKA, *STEDZKA, *STEŻKA, i, *ż.*, ŚCIEŻECZKA, i, *ż.*, *zdrobn.*; (*Boh.* stezka, steżnjk (cf. cesta droga), chodnjk, chodniček (cf. chodnik), pěšina, pěšinka; *Slov.* chodnjk, šlepege, (cf. ślepię); *Sorab.* 1. zežežka; *Sorab.* 2. ſcžaschka; *Carn.* stesa, (zęsta *via*); *Vind.* stesda, stesa, pohojen pot; *Croat.* sztèza, zteza, (sztiszka, jěz *septum*); *Slav.* staza; *Bosn.* staza, pùt tiesni, klanac, ulicica; *Rag.* stàza, pùtaz, drùm, *vulg.* klànaz; *Ross.* стезя, стежка, тропа, тропина, тропка, тропинка, (cf. trop); *Eccl.* [стьза *semita* 2], тропинка, пѣста, оулица, особливо предъ лавками торговыми). (*Etym* ście, iście, iść; cf. *Germ.* Steig, Steg; [*Goth.* staigs 2]; *Svec.* stig; *Lat.* ...; *Esthl.* te;): droga dla pieszych lub konnych ciasna, der Fußsteig. Ścieżka przez śnieg; *Vind.* gas, stesda po snegi; *Carn.* gàs, (cf. gacie) Ścieżka poboczna, manowiec *Ross.* заулокъ. Ścieżkami, nie gościńcem bitym się puścili. *P. Kchan. Orl.* 1, 105. On przecię zdrowy na koniec przychodzi, Gościniec mija, ścieżkami uchodzi. *P. Kchan. Jer.* 252. Na ścieżkę ty z gościńca nie bocz dla złej drogi. *Zab.* 15, 279. *Treb.* Dla ścieżki gościńca nie opuszczaj. *Rys. Ad.* 9. (pewniejszego się trzymaj). Udaje się przeciwna od gościńca ścieżka. *Psalmod.* 33. Zewsząd otoczony jestem rolą bogacza; ledwo sam wązką ścieżeczką przejść mogę. *Sim. Ou.* 4. Drogi tam nie widać, prócz między łoziną *steczka ciasna była. *Tward. Pasq.* 55. *Vestigia recentia*, nowe świeże tropy, dopiero uczynioni *stecka. *Macz.* Jordan wód swych cofnął, a *steckę przestronną działał lącym. *Kanc. Gd.* 117. *Stedzka. *Bardz. Trag.* 367. Szedł swą *steżką do chaty. *Przyb. Ab.* 88. Gotujcie ścieżki panu swemu. *Rej. Post. D d d b.* Boże nie daj nam z ścieżki niebieskiej na gościniec piekielny nigdy zstępować. *Hrbst. Nauk. J* 5. Odstąpili ścieżek prawdy. *Psalmod.* 50. — § Ścieżka łysowska, *ob.* Trop. ŚCIEŻKOWY, a, e, od ścieżki, Fußsteigs =. *Cn. Th.* 984. ŚCIEŻNIK, a, *m.*, co ścieżki naprawia, *semitarius.* *Macz.* ŚCIEŻYSKO, a, *n.*, niewygodna, przykra ścieżka, ein übler, unbequemer Fußsteig. Obwiódł lud swój ścieżyskami; a potym na ciasnym i trudnym ścieżysku przysiada; *callis, trames.* *Krom.* 580

ŚCIĘŻYĆ *cz. dok.*, obciążyć, beschweren, belasten. Widzisz te cienkie płonkowe pniaki, Winnemi grony w koło ściężone. *Chod. Gesn.* 7.

ŚCIG, ŚCIEG, u, *m.*, dziurawienie igłą szyjąc, miejsce między jedną a drugą dziurką igłą przekłota; *Germ* der Stich im Nähen; *Bosn.* zadivgljaj, (*Rag* stjégh = chorągiew); *Ross.* стежка шов, стегнуть, стегать ściegami szyć; (*composita* настегать, изстегать, перестегать, перестегивать, простегать, простегивать, подстегнуть, подстегать, подстегивать, состегать, устегать, устегивать, стежникъ szewczyk. Ścieg u krawca i szwaczek znaczy za każdym sztychem zaciągnienie nitki w szyciu. *Magier. Mskr.* Polskim ściegiem, Francuskim ściegiem szyć, u krawca i szwaczek sposób odmienny zakładania brzegów materyi lub płótna do zszywania. *ib.* Przyhaftował cyrulik koniec przeciętéj kiszki kilkoma ścigami iglanemi do brzegu rany brzuchowéj. *Perz. Cyr.* 2, 27. Haftować tę ranę szwem kuśnierskim rzadko dając ścig od ścigu. *Perz. Cyr.* 2, 26. Filis smutnemi ściegi wyszywa klęski Dorydy. *Karp.* 1, 57. Piękna chorą-

giew'; Pelka z córkami Spartańskim ściegiem ją szyła. *Kniaź. Poez.* 1, 147. *et* 86.

ŚCIGAĆ *n. ed. niedok.*, Ścignąć *jednt.*; *Boh.* stjhati; *Bosn. et Rag.* stighnuti, [illegible] *Germ.* ſtechen, einem nachſtechen, geſtochen kommen, Stecherei; *Lat.* instigare, instigare; (*Graec.* στιγειν); gonić za kim; *Carn.* dervim; *Vind.* preganjati, [illegible] *Ross.* [illegible] Wstań, a ścigaj te męże: a gdy je [illegible] 1 *Leop. Genes.* 44 [illegible] Kto wiele ściga, mało dogoni. [illegible] 1, 361. Uciekającej [illegible] *Pot. Syl.* 309. Ściganie, *cf.* Pogonia; *Ross.* [illegible] Ścigać kogo przez listy, [illegible] — [illegible] Nie mogę ku Jezkowi [illegible] Ścigan po wielkim [illegible] 7, 18; [illegible] Zawsze na wojnie tych [illegible] niebezpieczeństwo ściga, którzy najbardziej pierzchają. *Pilch. Sal.* 115. Nie mogąc [illegible] ścigać męstwem. [illegible] 278. [illegible] — §. *Activ.*: Ścigać kogo przed sądem [illegible] einen vor Gericht [illegible] Zalecamy instygatorom, ścigać w sądach sejmowych osoby wszystkie [illegible] 1, 351. [illegible] [illegible] tego ścigał. *W. Genes.* 31, 39. (z ręki jego tego szukał. [illegible] wie! *Ust. Konst.* 1, 38. karanym na sławie, przez rozgłoszenie [illegible] — §. [illegible] 2 [illegible] 15, 11 [illegible] oko. [illegible] 241 — [illegible] *negative*: Nieścigniony, nieścigły = którego dogonić nie [illegible] ścignione konie, Że mogły równać z prędkich orłów [illegible] 21 [illegible] 15, 11 [illegible] 5 [illegible] 15, 29 [illegible]

ŚCINAĆ, [illegible] ŚCINACZ, [illegible] SCINAJ ja, *m.* [illegible] [illegible] 29 [illegible] 52.

*ŚCIO! n. p. Wół, gdy do niego mówią ścio! zaraz rozumie [illegible] *Ross.* [illegible]

ŚCISK, u, *m.*, nacisk, tłoczenie się ludzi, lub rzeczy, Ge- [illegible] *Carn.* stis, (stiska, stiskavniza, presha = prasa); *Vind.* [illegible] stisk, tlazh, saklep, klupa, stiſnilu, vſhkernilu, preziep, (stiska, stiskalu, stiskauniza, preſha = prasa); *Bosn.* stisg, [illegible] *Rag.* [illegible] *Ross.* [illegible] свалка, давка, (cf. dawić). Ścisk wielki, każdy się drze, jak kto może, jeden drugiego popycha, łokcie się w ścisku wycierają. *Teat.* 20 *b*, 121. [illegible] 1, [illegible] W wielkim ścisku [illegible] — §. *Transl.* Ścisk, [illegible] uciemiężenie, bieda; *Vind.* stiskuvanje, obtiſhanje, te- [illegible] *Chrośc. Job.* 98. Ścisk teraz na mnie zewsząd; uczynię-li to, śmierć mi płaci: nie uczynię-li, nie ujdę rąk [illegible] 1 [illegible] 15, 22. [illegible] są [illegible] boleścią, żdżymanie a ścisk mię zdjął, jako żdżymanie téj, co rodzi. 1 *Leop. Jes.* 21, 3. (ucisk. 1 *Leop.*). Ścisk, [illegible] 402. [illegible] poddanych twoich wołał na cię do nieba? obchodźże się [illegible] 620.

ŚCISKAĆ, *ob.* Ścisnąć. ŚCISKACZ, a, *m.*, sła- [illegible] Byłam ściśle złączona z tobą przez przyjaźń, spodziewam się złączyć jeszcze ściślej przez związek małżeński. *Zab.* 14, 342. [illegible] szerz bardzo ścisła. *Warg. Radz.* 128. Sekty swéj bro- [illegible] ta odwodząca. *Zarn. Post.* 2, 406 *b*. Azaż nie widzimy, [illegible] czy, które umiemy! *Petr. Et.* 74. Ściśle. *Petr. Pol.* 158. [illegible] bardzo mały, ciasno koło mnie). — §. Ścisły, mieszczo- dry, mrzygłód, liczykrupa, *Vind.* stiſnjen, skop, terd, [illegible] 12 [illegible] 250; (*restrictus*). Ludzie ściśli zbierają z wielkim usiło- [illegible] samym myślić, ścisłe jest i łakome serce. *Sk. Kaz.* 137. [illegible] uczynkach. *W. Post. W.* 196. — *Similiter*: Dla wielkości szarańczy był ten rok bardzo ścisły. *Papr. Ryc.* nie- [illegible] — §. Ścisły, akuratny, [illegible]

biący; accurat, genau; *Carn.* almatne, stuprav; *Vind.* marlivu, tinku, doskerbnu; *Ross.* исправный, исправенъ, исправно, точный, точенъ, точно, точнехонько, въ обрѣзъ: *Eccl.* зжатый, зжато, испытно, испытнѣ. Oddasz ścisły rachunek bogu za najostatniejszego kmiotka *Kras. Pod.* 2, 200. Od służących ściśle usłużenia wyciągamy. *Kras. Pod.* 2, 56. Każdą literkę w piśmie ś. każą ściśliwie zachowywać. *Biał. Post.* 9. — §. Ściśle znaczenie lub branie słowa którego = najwłaściwsze, genau bestimmt, eigentlich, eigenthümlich. Słowo to właśnie i ściskło wziąwszy. *Petr. Et.* 207. Niewola przez się, to jest, ściśle wzięta, nie ma u nas miejsca; ale.... *Kras. Pod.* 2, 228. — §. Ściśle prawo, ostre, twarde, surowe; hart, scharf, strenge. Klasztor najściślejszego zakonu. *Tr.* — 2. Ściśliwy, mogący być ściśniony, zusammenpreßbar. ŚCISŁOŚĆ, ŚCISKŁOŚĆ, ŚCIŚLIWOŚĆ, ści, ż., ciasność, nieprzestronność, szczelność; die Enge, die Gedrängtheit. Ścisłość przyjaźni. *Pa t. Fid.* 92. Ścisłość czasu krótkiego. *Krom.* 254. Ścisłość w robocie, w postępowaniu, akuratność; Genauigkeit, Accuratesse; *Vind.* [illegible], doskerbnost, tinkust, [illegible]; *Ross.* точность, исправность, определенность. — §. Ścisłość, skępstwo; *Vind.* stisnjenost, terdust, dershlivost, [illegible], Genauigkeit, Kargheit. Ścisłość jest, gdy [illegible] grosza nie dający [illegible] i przystoi. *Petr. Et.* 256. Gdzie ludzie wolni, tam o szczodrobliwości [illegible] a mniej o ściśłości jego radzą. [illegible] 9. — §. Ścisłość, [illegible]; [illegible]. Bolesław Łysy o [illegible] o [illegible] 258. [illegible] na tych ziemskich ściśłościach, [illegible] *W. Post. W.* 3, 190. — §. [illegible] *Krom.* 15. — §. *Aliter* [illegible] *W.* 190. [illegible]. ŚCISNĄĆ, [illegible], Ściskać *niedok.*; *Boh.* stisknauti, stjskati, stiskowati, sewřjti (cf. zewrzeć), saužiti; *Sorab.* 2. schischežasch; *Sorab.* 1. zežižežu, zklutžam; *Vind.* stisniti, ostisniti, stiskati, stiskavati, tishati; *Carn.* stisneti, stisnem, [illegible]; [illegible], stiskati, stisnijvam, stiskijvam, stjesctiti; *Bosn.* stisnuti, [illegible]; *Ross.* [illegible]; *Eccl.* [illegible]. Ściskać, [illegible] 15. Ściskać rękę w pięść. *Cn. Th.* 985. Trzeba mi wiedzieć, kiedy mię wyciął, czy miał rękę rozwiniętą, czy w kułak ściśnioną? [illegible] 51, 57. [illegible] *Cn. Th.* 985. Gdy mu ptak rękę paznoktami mocno ściskać począł, rzucił go. *Sk. Dz.* 1148. Kobiety trzymają się ściśnione i szlochają. *Teat.* 43, 78. (w kupie) Tak byłem ściśniony u stołu między osobami, żem bokiem siedzieć musiał. *Kras. Pod.* 2, 131. (w takim tłoku, ścisku, w takiéj prasie). Szedł Jezus, a za nim szła tłuszcza bardzo wielka, i ściskała go. 1 *Leop. Marc.* 5, 24. Widzisz, że cię tłuszcza ściska, a powiadasz, kto się mnie dotknął? 1 *Leop. Marc.* 5, 31. Do kupy ściskać, zbijać; zusammen häufen, zusammen drängen. Co jeno miał sił w onej dobie, Wszystkie gromadzi, i w kupę je ściska. *P. Kchan. Jer.* 145. Ściskać grosz ku groszowi, skąpić. *Mącz.* zbijać grosze, zusammen sparen, knausern. Co ociec twój niemały czas zgromadzał, ściskał, palce oblizował, głodu przymierał, tyś tego wszystkiego do roku nie miał. *Falib. R* 3; (*Slov.* otec stiskal, a syn wiskal; *prodigus est natus, de parco patre creatus*). Iż się kurczątka zwabić nie dały, gdy je kokosz wabiła, gdy skrzydła swoje rozciągała, więc też teraz już skrzydła swoje ścisnęła, kurczęta niewdzięczne opuściła. *Żarn. Post.* 3, 530. To pełne, to szermując skąpe czynili sztychy, To wyciągnieni, to w się ściśnieni i zbici. *P. Kchan. Orl.* 1, 32. skurczeni, zebrani; eingezogen, in sich [illegible]. — [illegible]: Dzień się [illegible] chmurami ściska, które wychodzą z piekielnéj ciemnicy. *P. Kchan. Jer.* 194. Ściskać co związkiem, ściągać mocno. *Cn. Th.* 985. fest zusammen ziehen. Ściśniesz suknią pasem złotym. 1 *Leop. Exod.* 29, 6. (ściągniesz. 3 *Leop.*). Ja jestem mocno ściśniony, popuść, zmiłuj się. *Teat.* 17. *b*, 48. Ścisnął konia ostrogami. *B*[illegible] 3, 181. Zwarł go ostrogami, er gab dem Pferde die Spornen. Ta szata mię pod pachą ściska. *Tr.* Bót mię ściska = gniecie, der Stiefel drückt mich, *Ross.* трутить, тручу. Kto wiele obejmuje, mało ściska. [illegible] 405. Ściskać wargi, [illegible], die Lippen [illegible]. [illegible] zęby, krzyknął [illegible] 520. Z gniewu już dłużéj nie wytrzyma, już ściśnie zęby, już oka przymruży. *Pot. Arg.* 479. Powiem wam i uczynię, że się zadziwicie, [illegible] *P. Kchan. Orl.* 1, 259. — [illegible], z [illegible] mówić; [illegible] frey seyn [illegible]. [illegible] 2, 11. — [illegible] Samogłoski á, é, ó, gdy są ściśnione, piszą się z znakiem [illegible] 2, *p.* 242 [illegible] Selbstlauter. — §. [illegible] w domu te pracą, a nie śmiejącego na świat ją wydać, napominał. *Petr. Ek. ded*, (*cf. nonum prematur in annum*). — *Aliter:* Zimno ściska, ciepło rozrzedza. *Stas. Buff.* 41. stężać, [illegible], §. 3. die Kälte. Ściśnione mrozami bagniska i rzéki, ułacniły przystęp do fortecy. *Nar. Hst.* 3, 43. gdy się ścinały od mrozów, zmarzłe, gefroren. — §. Ściskać kogo, cieśń mu czynić, w [illegible] go; einen drängen, drücken, in die Enge treiben, [illegible]. Ściskać rozchody = ujmować. *Cn. Th.* 985. Ściskał go niedostatek, długi i wzgarda. *Sk. Dz.* 1130. Wierność poddanego Oswobodziła pana zciśniętego. *Przyb. Luz.* 78. Możniejszy ubogiego ściska. *Biel.* 211. Na państwo Tureckie

maja ze wszystkich stron uderzyć i ścisnąć go zewsząd. *Pam.* 85, 2, 73. Miasteczko to było w srogim obleżeniu, a już mocami onemi i głodem onym bardzo było ściśnione. *Rej. Post.* N n 5. Nikogo nie ściskajcie, ale przestawajcie na *żołdziech waszych. 3 *Leop. Luc* 3, 14. (nikogo [illegible] 1 *Leop.*). Faraon ścisnął lud. 5 *Leop.* [illegible] 5, 23 [illegible] 1 *Leop.*) Nie chciał poddanych ściskać [illegible] *Sk. Dz.* 65. Bliźniego swego ścisnął *Sk. Kaz.* 430. Tak oni sami i dobra ich mogą być od kredytorów ściśnione. *Chełm. Pr.* 148. Jestem [illegible] ściśniony. *Kn ig. Her.* 41. Ludzie święci, im więcej smutków bywają ściśnieni, tym więcej nie[illegible]skiego dobra [illegible]. *W[illegible].* 6. Nie zażywaj złe [illegible]wości, aby cię moc nie ścisnęła. *Sk. Dz.* 1127. — Ściska co serce [illegible], [illegible] serce, [illegible] nad tym kraje; [illegible] das Herz, [illegible] Herzen [illegible] jen, [illegible] dem Herzen [illegible]. [illegible] ścisnął serce. *Tw[illegible].* 7, 2[illegible] [illegible] z sercem [illegible] ś[illegible]. *Stas. Num.* 2, 96. *W[illegible]. Morm.* 1, 145. [illegible] łem [illegible] serce, [illegible] na d[illegible]. *K[illegible].* 2, 16. Ścisnęły zewsząd serce trwogi. *Ossol. Sw.* 2. *K k* 5. — §. Ściskać kogo, uściskać go z przyjaźni, [illegible] go: einen umarmen, an sein Herz drücken, die Hand drücken u. s. w.; *Boh.* obejmu, [illegible]; *Sorab.* 1 [illegible]; *Vind.* [illegible] okoli gotla past, ogerliti, okul kragna perjeti, obvratiti, obramiti; *Croat.* obimati, obimlyem, gerlim, gërliti, garliti, (cf. [illegible]; *Dal.* [illegible]; *Bosn.* [illegible]. *Slav.* gërliti, [illegible]; *Ross.* [illegible], обымать, обнимаю; *Eccl.* обымаю. Na znak wiecznéj przyjaźni, [illegible] się po bratersku. *T[illegible].* 20, [illegible]. [illegible] się [illegible], [illegible] szczoty. *Tw[illegible].* 14, 87. [illegible] Czekam, tak się całować i ściskać z żołnierzami.' *Teat.* 54, 66. Jeszcze się, jeszcze *ściskajta (*dual.* = ściskajcie) miluchno. *Groch. W.* 542. Jak się [illegible] ściska, jak z bratem. *Teat.* 56, 37. Ścisnąwszy go mile, darował mu cztery wexle. *Zab.* 11, 247. Nie każdy, co ściska, prawdziwie lubi. *Zab.* 15, 327. *Zabł.* Jak prawie [illegible] ściska na dowód prawdziwego braterstwa. *Zab.* 8, 65. Czułość jéj moja odpowie ściśnięciem ręki. *K[illegible]. Tes.* 1, 14. [illegible] Händedruck. Dane słowo, ściśnięta ręka, wiele u niego waży. *N. Pam.* 16, 57. [illegible] ścisnął rękę moję. *[illegible]. Gess.* 258. [illegible] go [illegible], ściskając go za szyję. *P. Kchan. Orl.* 1, 19. [illegible] do niej, ściskając [illegible], całowała w ręce, [illegible] *Zab.* 11, 69. — §. [illegible] *Teat.* 54 [illegible] 1 2. [illegible] się, sich [illegible] Ścisnąwszy [illegible], i [illegible] wyszedł. *Boh. Kom.* 3, 90. Za tak wdzięcznymi słowami Ścisnął [illegible]. [illegible] się tak [illegible]. *Pasz. Kat.* 115.

ŚCISZYĆ, *ob.* [illegible]. SCZMIĆ, *ob.* [illegible]. SCMIEL, *ob.* [illegible]. SCIEŃAĆ, *ob.* [illegible]. SCUDZOŁOŻYĆ, *ob.* Cudzołożyć. SCUDZOZIEMCZYĆ, *ob.* Cudzoziemczeć. SĆWICZYĆ, *ob.* Ćwiczyć.

SCYATYKA, i, ż., z *Greckiego* ischiadicus [illegible] *Perz. Lek.* 171. *Perz. Cyr.* 2, 159; denna boleść. *Sienn.* 46; biedrzna choroba, dna, *Carn.* krishnénór; *Croat.* ledovnicza, das Hüftweh. Kto ma scyatykę, t. j. denną boleść, ma pić ten trunek. *Spicz.* 26. SCYATYCZNY, a, e, *ischiadicus*, Hüftweh=, das Hüftweh leidend.

SCYENTYFICZNY, a, e, — ie [illegible], naukowy; *Ross.* вѣдѣтельный; [illegible]. Wiadomość, cf. umiejętność.

SCYZORYK, a, *m.*, z [illegible], nożyk do temperowania piór, skrypturalik; *Boh.* [illegible], skrypturalek, [illegible]; *Carn.* [illegible]. *Croat.* [illegible]; *Bosn.* [illegible]; *Ross.* перочинный ножичекъ; *Eccl.* перочинникъ, das Federmesser. Scyzoryk złamał, i nie może sobie pióra naprawić. *Mon.* 65, 250. Poprzerzynał te papiery scyzorykiem. *Zab. H. T.* 2[illegible].

*SCZEK, *ob.* Szczek. SCZAROWAĆ, *ob.* Czarować. *SCZCIĆ, *SCZEDŁ, *ob.* *Czcić, *czedł = czytać.

*SCZEKOCIEŁ, a, ie, [illegible], n. p. Wiezie na Mazurku szczekotkę [illegible]. *K[illegible].* 200.

SCZERNIĆ, *ob.* Czernić. SCZERSTWIĆ, *ob.* Czerstwić. SCZERY, *ob.* Szczery.

SCZESAĆ, *f.* sczeszę; *cz.* [illegible], [illegible] Czesać, [illegible] n. p. Głowę sczeszę. *L[illegible]. O[illegible]. J.* [illegible], wyczesać. — §. Sczesać [illegible], Zczesywać [illegible], [illegible] szczesywać, *Sorab.* 1 [illegible]; *Ross.* счесать, счесывать, [illegible]. Czesze wiąże z włosów swoich zczesywały. *Otw. Ow.* 100.

SCZKAĆ, SCZKNAĆ, *ob.* Szczknąć. SCZUBIĆ, *ob.* Czubić, Poczubić. *SCZYPAWY, *ob.* Szczypawy.

S E.

*SE, *ob.* Się. SE, SSE, *ob.* Ssać.

SABASTENA, SEBESTENA, y, ż., [illegible] pewne śliwki *Syr.* 795. [illegible] *Syr.* [illegible] 420.

SEBASTYAN, a, *m.*, imię [illegible], [illegible] od [illegible] *L[illegible].* p. Sebastian. [illegible] *Sorab.* 2. Basto.

*SEBRANIE, *Bud. Sw.* 254. *ob.* Zebranie. Zbiór.

ŚECINA, y, ż., n. p. Upłynie kwartał, rok jeden i drugi, [illegible].

SEDACZ, SENDACZ, SANDACZ, SADACZ, *SĄDECZ, a, *m.*, ryba, *perca lucioperca Linn*; *Boh.* candat, cendat; *Sorab.* 2 [illegible]. [illegible]. *Ross.* судакъ, судачекъ, судачине; *Germ.* der Sander, [illegible]; [illegible] sandart, sandat, *A[illegible].* [illegible]. [illegible] der Zand, [illegible], większa głowy [illegible]. *Kłuk Zw.* 3, 182. *Zool.* 181. SEDACZY, a, e, od sedacza, Sander; *Ross.* судачій [illegible] судачина, судачина. — §. S[illegible], Sądecz, miasto w Krak. *Dyk. Geogr.* 3, 5 [illegible] 1.

*SEDENTARYA, yi, ż., (sedencyarya. *Chmiel.* 1, 255), z *Łac.*, życie siedzące, das viele Sitzen [illegible] [illegible] des Arbeiten. Życie *sedentarya to jest, zbytecznym siedzeniem się bawiąc. *Kras.* 5, 741. [illegible], którzy się *sedentaryą bawią, [illegible] *Comp. Med.* 45. Może mu zaszkodzi zbytnia *sedentarya. *Kras. Dz.* 19. [illegible], aby sobie tak bardzo nie psuli nad *sedentaryą zdrowia; ale też zażyli potrzebnéj agitacyi. *Mon.* 70, 152. Tkacze i synowie od rodziców mają

skłonność do *sedentaryi. *Torz.* 104. Sedenteryą bawiący się. *Ross.* сидѣльникъ, *f.* сидѣльница.

SEDLICE, ic, *plur.*, miasto Czeskie, sławne przez wody, które od niego Sedlickiemi zowią. *Dykc. Geogr.* 3, 34. *Krup.* 5, 211. Seidlitz in Böhmen, Seidlitzer Wasser.

SEDNO, SEDNIĆ, *ob.* Sadno. *SEDWASER, *ob.* Serwaser. *SĘDY, *ob.* Sąd, sędu. SĘDYK, *ob.* Syndyk, *ob.* Sędzia.

SEDYMENT, *ob.* Fus, Ustojny, Szlam.

SĘDZIA, iego, *et* sędzi; *Boh.* saudce, sudce, sudj, rychtař; (Sudice, Sudička [illegible] rzadka); *Slov.* sudce, saudce, richtár; *Sorab.* 1. [illegible]; *Sorab.* 2. sudnik; *Carn.* sodnik; *Vind.* fodnik, rihtar, fodez; *Croat.* sodez, sudaz, szúdecz; *Bosn.* súdac; *Slav.* sûdač; *Rag.* sûdaz, suditegl, sûdbja; *Ross.* судія, судья, *Eccl.* сѫдїѧ, судитель, der Richter. Sędzia jest osoba, która rozsądza [illegible], o jakiéj sprawie między dwoma spór [illegible] *Szr. Pos.* 6. Sędzia jest mówiącym prawem. *Gorn. Wł. II* [illegible] Zkąd rzeczony jest sędzia, *judex*, [illegible], iż sędzia dekreta prawne wyrzeka [illegible] *Szr.* 107. Sędzia ziemski. *Kras. Pol.* 2, 145. der Landrichter. Sędzia [illegible] der [illegible] [illegible] Sędzia [illegible] [illegible] страстоположникъ, подвигоположникъ, [illegible] [illegible] *Sk.* 41. 79. [illegible] 27. Każdy [illegible] sędzią [illegible] 742. [illegible] [illegible] *Luk.* 24, [illegible] Sędzia [illegible] Sędzia [illegible] [illegible] *Grod. W.* 251. [illegible] [illegible] 1. SĘDZIAK, SENDZIAK, [illegible] der Richter. *Petr. Pol.* 107. [illegible] *Sk.* [illegible] 115. [illegible] *Sk.* [illegible] 3. [illegible] 1 *Leop. Num.* 25, 5. [illegible] 3 *Leop.*). — [2. SĘDZIAK, *z tureck.* sandżak n. p. 2] Sędziaki u Turków. *Gwagn.* Sendziak, rządca jakiéj prowincyi, właśnie jak u nas wojewoda. *Warg. Radz.* 32. — SĘDZIANKA, i, ż, córka sędziego, des Richters Tochter. SĘDZIC, a, *m*, sędziego syn, des Richters Sohn. 1. SĘDZINA, y, ż, sędziego żona, albo też: która spór jaki rozsądza; *Boh.* rychtařka; *Slov.* richtárka; *Vind.* fodniza, die Richterinn. Niech We Pana głowa będzie sędziną. *Zab.* 15, 183. — (2*. SĘDZINA, od sędu, (*ob.* Sąd, *G.* sędu), faska, ein Fäßchen. Grona ku zachowaniu kłaść w niejaką sędzinę czystą, przytłaczając dobrze. *Cresc.* 331). — SĘDZIECKI, SĘDZIOWSKI, a, ie, *SĘDZINY, a, e; *Ross.* судейскій, судьинъ; do sędziego należący, Richter-, den Richter angehend. Sędziecka stolica. *Modrz. Baz.* 355. Sądząc zarobić, więcéj wygrać, niż strona, co zyskała dekret, to sędziowski sekret. *Kras. W.* 21. Na twarz nic nie dano sędziną; za pokojem *było bez sędziego. *Żebr. Ow.* 4. SĘDZIELIZNA, SĘDZIOŁ, SĘDZIWY, *ob.* Szedziwy. SĘDZTWO, SĘSTWO, a, *n.*, §. 1) urząd sędziecki; *Slov.* rychtárstwj; *Vind.* fodnia, fodstvu; *Croat.* szudchia; *Rag.* sûdstvo; das Richteramt. Na to sędztwo postanowił syna jego. *Weresz. Reg.* 36. Sęstwo najwyższe Rzymskie, *praefectura praetorii*. *Sk. Dz.* 321. Sęstwo częstokroć fabryk i korupcyi profesyą. *Zab.* 16, 166. Pompejusz przyjaciół Cycerona do sęstwa w téj sprawie nie miał przypuścić. *Sen. Cyc.* 142 (do sądzenia téj sprawy). — §. 2 [illegible] Sędzia z sędziną, der Richter mit seiner Gemahlinn.

SĘ[illegible]TA, y, ż. [illegible], der [illegible], der [illegible]. *Tr.*

SEJM, u, *m*, *SIJEM, *SJEM, (*Papr. Gn.* 3. *Petr. Pol.* 216; *SIEM (*Wrg.* [illegible] 18); *Boh.* [illegible], *cf.* snátek [illegible] *Slov.* [illegible] zamenazdeni; *Carn.* sejmn, semejn, smejn = jarmark, semnishe = [illegible] jarmark; fem, femenj, fenjem, zerkouni obhod = kiermasz, feimifhe = targowisko); *Croat.* szejem, szajam, [illegible] *Ross.* сеймъ, [illegible] [illegible] съвѣтище, съвра[illegible] [illegible] zkupschina; *Croat.* szpravische, zkupische, szkupchina, [illegible] [illegible] 3 [illegible] w Akwisgranie *siem położyli. *Biel. Św.* 79. (zjazd, kongres). [illegible] 275 (trybunał). Sejm świętych ludzi w Nicenie. *Biał. Post.* 3. (synod, zbor). Był sejm abo synod w Szmalkaldzie, dla uśmierzenia i zgodzenia [illegible] *Bies. Hist.* 10. Będą was sądzić na swych *synodziech abo *sejmiech. 1 *Leop. Math.* 10, 16 (będą was wydawać do rady. 3 *Leop.*; (do sądu). Na dzień ostatniego, przed sejmem wszystkiego świata. *W. Post. W.* 177. Żądając sobie tego błogosławieństwa przeczystéj panny, wszyscy się z stron dalekich i zamorskich na on czas zeszli. O jaki to był sejm, tak miłym na przeczystą dziewicę patrzeniem wsławiony. *Sk. Żyw.* 2, 115. — § Wszyscy ci są cudzołożnicy, sejm zdradziecki. *Budn. Jer.* 9, 2. (zgraja przestępników. *Bibl. Gd.*), Izali prawdziwie sejmie sprawie-

dliwość mówić będziesz? *Budn. Ps.* 58, 1. (o zgromadzenie! *Bibl. Gd.*). — § Z teraźniejszych częstych głównych sejmów planet zwierzchnich, dziwne rzeczy czasom teraźniejszym opowiadali. *Podw. Wroż.* 34. (z potykania się, zejścia się). Pisali o dziwnym sejmie planet zwierzchnich, i o konstytucyach ich, które na swych sejmach stanowili. *ib.* 55. — 2) *Polit.* Sejm, zgromadzenie trzech stanów, całą Rzpltą reprezentujących, to jest, króla, senatu i rycerstwa czyli szlachty, pod imieniem posłów w pewnej liczbie od ziem, województw, powiatów wybranej. *Nar. Hst.* 7, 66. *Krom.* [illegible] *Herb. Stat.* 257. *Sorab.* 1. rayske habo krayowske zkhadźwanio; *Vind.* deshelſki den, kralesiveni den, der Reichstag. Sejm konwokacyjny, elekcyjny, koronacyjny, sejm ordynaryjny, extraordynaryjny; sejm walny; konfederacyjny. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 93. *et* 253. Sejm doszły, sejm przerwany, zerwany. *Ld.* 'Sejm niewieści, wiersz Marc. *Bielskiego.* Apelacya ma być na wielkie roki, albo na sejm walny. *Tarn. Ust.* 71. 'SEJMIE, 'SEJMĘ = zdejmie, zdejmę, *ob.* Zdjąć. SEJMIK, u, *m.*, [illegible] znaczone w województwie lub ziemi; *Vind.* deshelni vkupshoz, deshelsku sprav[illegible] [illegible] przedsejmowy, sejmik posejmowy czyli relacyjny, sejmik deputacki, sejmik gospodarski. *Biel.* 246. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 226. *Krom.* 436. *Vol. Leg.* 3, 171. *Herb. Stat.* 257. Na zjazdach powiatowych czyli sejmikach. *Pam.* 84, 736. SEJMIKOWAĆ *med. niedok.*, sejmik odprawować. [illegible] szachkoszpravischni, zborni, (cf. orszak, cf. zbor). SEJMOWAĆ, -ał, -uje *med. niedok.*; *Boh.* sněmowati; (*Croat.* szenymanjem, [illegible] 1) sejm [illegible] teraz sejmują, jeśli o dźwignieniu królestwa nie radzą? *Orzech. Qu.* 9. [illegible] 392 = zdejmować, *ob.* Zdjąć. SEJMOWY, a, e; *Boh.* sněmowni; od sejmu, Reichstag=. Izba sejmowa. *Ld.* Gdy kaduk kogo rzucił, zaraz zrywano sejmy; dlaczego [illegible] *D.* 2, 195.

'SEJWAN, u, *m.*, [illegible] *Carn.* [illegible], ein ſerne [illegible].

SEK, u, *m.*; *Ital.* secco; wino słodkie Hiszpańskie, lub z wysp Kanaryjskich. *Kmp* 5 106. der Sect. [illegible] Malwazyi, Alekantu, Kanaru, Seku po 4. złł. *Vol. Leg.* 3, 564. Wina, które morzem przychodzą, Francuzkie, Hiszpańskie, Seki, Madery. *Vol. Leg.* 2, 1253.

SĘK, u, *m.*, (*dem.* Sączek *qu. v.*); *Boh.* suk, słonek; *Sorab.* 1. szuk; *Sorab.* 2. szuk, szuzk; *Vind.* ſok; *Carn.* gèrzha; *Bosn.* [illegible]; *Ross.* сукъ (сучье [illegible]); *Ecc.* сꙋчецъ; Niederl. [illegible] § 1) początek gałęzi w drzwie, najwięźlejsza i najtwardsza część drzewa, cf. konar; der Knorren, der Auswuchs der Aeste, das Astloch. Z sęków obcinać, pasenkować, trzebić, sztucować. *X. Kam.* Sęk trudny do rozbicia. *Zab.* 3, 258. — § *Inte:* Sęk = trudność, przeszkoda; Schwierigkeit, Hinderniß, fester Knoten. Tu sęk; tu twarda kostka. *Cn. Ad.* 1180. da steckts, da liegt der Hund begraben. W tym sęk, jak go poznać. *Teat.* 2. [illegible], 118. To jest sęk i główna przyczyna owéj wielkiéj trudności, któréj doznajemy w zbywaniu płodów naszych. *Pam.* 85, 1, 736. Jeśli szkuta uwiąźnie na haku, Już tu sęk na cię [illegible] Teraz na sęk [illegible]łeś, którego nie ruszę. *Zabł. Amf.* 30. Wielką zmyślność i język pohamować żony, Trzynasty tu Herkula sęk niezwyciężony. *Zab.* 8, 364. *Kniaź.* Rychlejbym się być spodziewała w grobie, niż w takim niebezpiecznym sęku. *Pot. Syl.* 68. Tak twardego trudno dobyć sęku. *Pot. Arg.* 230. Nauka ta ich zdaje się coś, lecz gdy przyjdzie [illegible] *Zab.* 15, [illegible] (gdy na orzech przyjdzie, gdy przyjdzie orzech zgryźć, wenn es zum [illegible] [illegible]łość na sęk nie trafiła; abyś tak wysoko nie naciągał, aż się stronka spadła. *Mącz.* — *Vulgar.* Jechał was sęk, [illegible] — § [illegible] gdzie nie ma przyczyny, trudności wynajdować bez potrzeby [illegible] obiesza. *Pot. Jow.* 252. Najdą starzy i w sicie sęki i [illegible] sroga macocha, i mając kredyty u męża, sęku szukała w [illegible] § 2) [illegible] nek zawilca, zielono nim nici farbują. *Kluk. Dykc.* 1, 36; [illegible] Nagotowałem sobie dobry kij sękaty i gibki. *Teat.* 5. *b*, 62. Maczuga sękowata. *Past. Fid.* 11, *Carn.* gerjâzha, [illegible] co przywyknie z młodu i złemu i dobremu. *Rej Zw.* 7. SĘKOWATOŚĆ, [illegible]

SEKATURA, [illegible] wolny był od téj sekatury. *Teat.* 19. *b*, 15. SEKATOR, SEKATORKA, [illegible]

'SEKIEL, n. p. Koń Sekiel. *Kchow.* 51, t. j. koń z pogranicza Siedmiogrodzkiej ziemi, ein Pferd von der Siebenbürgischen Gränze; nazywają się n. p. milicye pograniczne Siedmiogrodzkie Szekelij Fö Darubanok. Sekhely w Wę-

gierskim języku = granica; a książęta Siedmiogrodzkie brali tytuł *Siculorum comites*, t. j. narodu nad granicą mieszkającego. *Czart. Mskr.* — Jest na stajni sekiel farbowany. *Kchow.* 95, *ob.* Farbować. SEKIELCZYK *demin*, n. p. Niech jeno ociec raczéj przyniewoli Syna do trąby, a nie do wioli, Niechaj go raczéj widzi w siedle Na dobrym siekielczyku, a nie przy zwierciedle. *Kchow.* 39.

SEKRET, u, *m.*; (*Boh.* sekrýt, pečet = pieczęć): § 1) tajemna, sekretna wiadomość, tajemnica; *Carn.* skrivnost; *Eccl.* тайнaя, das Geheimniß. To tylko, co dwóch wiedzą, sekretem się zowie. *Węg. Org.* 7. Święta rzecz nader sekret, skarb to niezrównany, Bo nie z nabytéj bryły, jak pieniądz ulany, Lecz cząstką duszy naszéj i ztamtąd dobyty, O czym sam jeden bóg wie, a z nim i ty. *Nar. Dz.* 3, 101. Sekretu się zwierzyć, jest wolność stracić. *Żegl. Ad.* 222. Sekret zwierzony zamykaj pieczęcią. *Zab.* 13, 345. Sekret ten, między nami tylko wiadomy być powinien. *Teat.* 21. *b*, 13. Miałbym sekret pewny ci objawić. *Teat.* 45. *d*, 92. *Wyb.* Wszak ty wiesz, że ja do sekretu dobry. *Teat.* 15. *c* 40. Pewien jestem, że mi tego sekretu dotrzymasz. *Boh. Kom.* 2, 319. Że się o tę pannę stara, to nie sekret. *Teat.* 26. *c*, 40, (cf. baby na trecie o tym gadają). Twój dowcip może nam wiele wydać sekretów natury. *Boh. Kom.* 4, 143. — Sekret, sekretność, tajemność, die Heimlichkeit, das Geheimniß. Przy Ichmść Panach to mówię; nie ma tu żadnego sekretu. *Mon.* 64, 50. Radzimy bez sekretu, ani go chowamy. Choć wiemy, że sekret jest duszą dobréj rady. *Opal. Sat.* 191. Być obowiązanym do sekretu. *Niemc. Król.* 1, 62. (do milczenia). Zalecam ci jak najściślejszy sekret. *Teat.* 33. *d*, 35. Więcéj nie powiem, bo mi sekret nie dopuszcza. *Boh. Kom.* 2, 181. Ale proszę o sekret, proszę ciebie, aby Nikt tego nie mógł dociec, osobliwie baby. *Zabł. Zab.* 9. proszę o milczenie, Verschwiegenheit. Jak na spowiedzi, miéj to w sekrecie. *Jabł. Ez. B* 3. Miejże w sekrecie, com mówił. *Teat.* 35. *c*, 18. No no no! dajże pokój, przynajmniéj w sekrecie Między sobą to miejmy, gdyby się na świecie O tym mniej dowiedzieć.... *Zabł. Amf.* 8. Powiedział mi to, lecz w wielkim sekrecie. *Jabł. Tel.* 180 ganz in Geheim, als ein großes Geheimniß. Chciałem z tobą mówić w sekrecie. *Teat.* 41, 121. sam na sam, unter vier Augen. — Pod sekretem mogę ci powiedzieć. *Teat.* 19. *c*, 18. pod obowiązkiem sekretu, mit Bedingung der Verschwiegenheit. Mówiło to się przed dobrym tylko przyjacielem, i to pod sekretem. *Zach. Kaz.* 1, 213. Tylko pod sekretem, bo też i mnie pod sekretem jest powierzono. *Teat.* 19. *c*, 18. Tak ta niesława pod sekretem rozeszła się już może po wszystkich sąsiadach. *Zach. Kaz.* 1, 214. — °§. *Eccles. Ruth.* [Sekret, *średn. łac.* secretum missae, xięga zawierająca porządek jakim msza ma być odprawiana. *Du Cange* 2]. Twoim zdaniem nic po graduałach, po traktach, po ofertoryach, po sekretach, po komuniach i po postkomuniach; bo tych wszystkich w ewanielii nie napisano. *Pim. Kam.* 124. — §. 2) Sekret, prywet, ganek, dwór, garderoba, kancelarya; der Abtritt, das Häusel, das Prewet, das geheime Gemach; *Ross.* нужникъ, нужное мѣсто. *Forica*, pospolity °sakret abo domek do potrzebowania; *latrina*, domowy abo osobliwy °sakret. *Mącz.* SEKRETARKA, i, *ż.*, od sekretów kobieta, wiernisia, die Secretairinn. *Hor. Sat.* 250. — §. Od sekretnego pisania, od pióra kobieta. SEKRETARSKI, a, ie, od sekretarza, Secretairs=. Sekretarski urząd = SEKRETARSTWO, a, *n.*, das Secretariat. SEKRETARYA, yi, *ż.*, izba sekretarska, die Secretariatsstube. — §. Sekretarya = sekretarstwo, sekretarski urząd, das Secretariat, (cf. pióro). August ofiarował Horacyuszowi sekretaryą w swoim gabinecie. *Mon.* 70, 538.

SEKRETARZ, a, *m*, od pisania rzeczy wszelakich, sekretu nieraz wymagających; der Geheimschreiber, der Secretarius, Secretair; *Boh.* tagemnjk; *Carn.* skrivnovedesh; *Croat.* otàynik; *Rag.* potájnik; *Bosn.* potajnik, koji pisce postajne stvari gospode, (2. potajnik, koji krije); *Eccl.* таинникъ [*qui secretis est initiatus* 2]; *Ross. obs.* дьякъ, (cf. dyak). Dla wielości sekretarzów, gdy każdy z pisarzów i komorników, chodząc do komory królewskiéj (do gabinetu), sekretarzem się zowie, postanowiono, aby jeden był zawżdy sekretarz, który ma wiedzieć tajemne odprawy Rzpltéj. *Herb. Stat.* 32. Sekretarz Wielki Koronny, Krongroßsecretarius. SEKRETER, u, *m.*, gatunek biórek do pisania i schowania papierów, eine Art Schreibekasten, Schreibetische. *Teat.* 19. *b*, 11. SEKRETNIK, a, *m.*, człowiek sekretny, ein Geheimnißvoller. Mospanie sekretniku, mów bez bojaźni. *Teat.* 20, 81. SEKRETNY, a, e, — ie *adverb.*; *Boh.* saukromný, saukromj; *Slav.* otaini, otajini, potajan; *Bosn.* potajni, skroviti, *Ross.* тайкомъ, таемъ, уходомъ, уходкою; *Eccl.* таи *Sk. Zyw.* 1, 215, *ob.* Tajemny.

SEKSTERN, SEXTERN, u, *m.*, papieru arkusz w sześcioro składany; *Vind.* dvanajstina, dvanajstnost, ein in sechs Theile gebrochner Bogen. Papier do pisania w kształt mniejszej książki zszyty, ein Heft Papier zum Schreiben; *Ross.* тетрадь, тетрадь, тетрадка. Napisałem lekcyą moję bez żadnéj omyłki; otoż mój sextern. *Teat.* 24. *c*, 29. Rozdziera swój sextern. *ib.* 31. To, co ty mówisz, na moich sexternach przyszłego mego kazania jest. *Orzech. Qu.* 192.

SEKTA, y, *ż.*; *Slov.* strona w nauce jakiéj rozróżniona, eine Secte; *Slov.* sekta; *Hung.* szakadás; *Rag.* nàsljedba; *Croat.* naszleda, rázdel, (*ob.* Naśladować, *ob.* Rozdział); *Ross.* толкъ, (*ob.* Tłumacz). Filozoficzne zgromadzenia, zwane sektami, zaszczyciły się nazwiskiem mistrzów swoich. *Kras. Pod.* 2, 152. — § *In malam partem.* Odszczepieństwo, kacerstwo, eine ketzerische Secte; błędliwa nauka, osobliwa rota, mająca osobliwe mniemanie, naukę i wiarę w wielu rzeczach. *Mącz.* SEKTKA, rotka, *Mącz.*, *dem.* SEKTARSKI, a, ie, odszczepieński, kacerski, heretycki, sectirisch. SEKTARSTWO, n. p. Pietyzm, Zinzendorfianizm, skłonność do sektarstwa, rozpostarły się daleko. *N. Pam.* 9, 299, *ob.* Odszczepieństwo, kacerstwo, heretyctwo. SEKTARZ, a, *m.*, naśladowca czyjéj nauki, zwolennik czyj, der Anhänger einer Secte. Zeno nauczał na miejscu nazwanym Stoa; od którego sektarze jego rzeczeni byli stoikami. *Mon.* 70, 786. — §.

Odszczepieniec, kacerz, heretyk: ein Sectirer, ein Ketzer. Sektarze uporne. *Sk. Dz.* 244. Sektarze, świętokupcy, świętokradcy. *Biał. Post.* 250. *Sk. Dz.* 509.

SEKULARYZOWAĆ *cz. niedok.*, przenosić z stanu duchownego na świecki, säcularisiren. Opactwa i prelatury w Szwabii sekularyzować się mają. *N. Pam.* 15, 124. SEKULARYZACYA, yi, *ż.*, przeniesienie do stanu świeckiego, die Säcularisation.

SEKULEC, lca, *m.*, kół z sękiem, który się wbija przy końcu hartaflu dla utrzymania onegoż. *Magier. Mskr.*

SEKUNDA, y, *ż.*; §. a) połowa minuty, eine Secunde, die Hälfte einer Minute. — §. b) Sekunda, sekundowanie, pomoc; Beystand, Hülfe. Wkrótce nam Cezar w sekundzie przybędzie. *Chrośc. Luk.* 177. Niech w Bogu swoje męstwo, swoje siłę kładzie, A bez jego sekundy nie myśli o zwadzie. *Pot. Zac.* 56. °SEKUNDANIA, ii, *ż.*, n. p. Pożyteczniejszać jest dać na wielkie miejsce syna na nauki, niż go w miasteczku przy bakałarzu bawić, kędy się jeno na rybałdyą albo sekundanią sadzi, a o nauki nie dba. *Gorn. Wyd. M.* 1[illegible] SEKUNDANT, pomocnik pojedynku. SEKUNDOWAĆ, pomagać pojedynkowi.

SEKUT, SEKUTNIK, SEKATOR, a, *m.*, [illegible], dokuczający drugiemu, z którym tylko [illegible]: der [illegible] zuießt, warm macht, ein lästiger Mensch. Patrzaj, jak ten sekut. *Iże. Teat.* 16. *b*, 120. SEKUTNICA, y, *ż.*, SEKATORKA, i, *ż.*, [illegible]; ein [illegible] Plagegeist, ein lästiges Weib. [illegible] sekutnice [illegible] pieszcze różgami one. *Teat.* 27, 47. Żona mi kością w gardle stawa, Będąc najgorszą w świecie baba sekutnica. *Zabł. Amf.* 28. [illegible] SEKUTNY, a, e, — ie *adverb.*, dokuczliwy, utrapiony; lästig, beschwerlich, plagend, einem zusetzend. [illegible] *Teat.* [illegible] *Pot. Arg.* 455. *Kmn. Wr.* 14. *Haur. Sk.* 161.

SEKWANA, y, *ż.*, rzeka we Francyi. *Wyrw. Geogr.* 21, die Seine in Frankreich, ein Fluß.

SEKWELA, i, *ż.*, konsekwencya, skutek, wniosek z czego, wypadek, co za czym idzie: die Folgerung, die Folge von etwas. Przykład ten niezwyczajny był [illegible] *W. D.* 50. [illegible] białejgłowie, Podejźrzana godzina, podejźrzana mowa. Sekwela [illegible] *Min. Ryt.* 2, 180. Nietylko czas, ale i miejsce i okoliczności i sekwele [illegible] oznaczone były mądrością. *Mon.* 74, 60. — *Jurid.* Pójście to [illegible] *Cn. Th.* 986. [illegible] 40 [illegible]

SEKWENS, [illegible] der [illegible] *Teat.* 22, 151, [illegible] pewnego następstwa kart we grze, n. p. Sekwensy, honory. *Mon.* 76, 728. SEKWESTR, u, *m.*, SEKWESTRACYA, yi, *ż.*, odłożenie spornéj rzeczy abo persony do ugody. *Cn. Th.* 987. Gdy sam sąd przez się bierze, abo komu innemu zleca, rzeczy jakowéj doczesną opiekę, téj prawo daje tytuł sekwestru. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 2, die Sequestrirung; *Boh.* dúwěrnjk, ref. dowierzywie). — *Fig. tr.* Język mieć w sekwestrze. *Pot. Arg.* 73. (trzymać język za zębami). SEKWESTRATOR, a, *m.*, sekwestrem abo na sekwestr co biorący, na sekwestr co przyjmujący, der Sequester; Kwiernoręcznik. *Mącz.* (*qu. v.*). Jeżeli rzecz, o którą spór idzie, strony sporne abo sąd komu bez właściwéj ugody składu do zachowania daje, wtedy ten zachowujący zowie się sekwestratorem. *Gal. Cyw.* 2, 65. SEKWESTROWAĆ *cz. niedok.*, na sekwestr podawać, sequestriren. *Cn. Th.* 987. SEKWITO *indeclin.*, [illegible] Mosz przyjaciół sekwito, gdyć szczęście blask nieci, Tak jak zwykł cień za tobą iść, gdy słońce świeci. *Min. Ryt.* 3, 193. Sekwito [illegible] *Tr.*

SELERA, y, *ż.*; *Slav.* celer; *Carn.* sêléna; *Vind.* feler, epih; *Croat.* zeller; *Rag.* sélen, séléna; *Ross.* сельдерей; [illegible]; die Sellerie; należy do rodzaju pietruszki, i czasem za jedno się bierze z pietruszką rzepną. *Kluk. Dykc.* 1, 45.

°SELCA, y, *m.*, [illegible] Jeśliby kto rękojmie abo posły, które zowią selce, posłane do siebie w rzeczach urzędu ziemskiego, które tak z dawna zowią, aresztując bydło, ubił.... *Vol. Leg.* 2, 946. [illegible]

°SELEDEC, [illegible] Kozaczek z zaplecionym czerwoną wstążką seledecem. *Kras. Doś.* 76.

SELINA, *ob.* Szelina. SEŁO, *ob.* Sioło. SELTERSKIE wody, [illegible] *Dyk.* [illegible] 5. Selzer Wasser. *Krup.* 5, 211.

SEMENARYUM, [illegible] *ob.* Szczypiak, [illegible], płonnik.

SEMITON, *ob.* Półton.

SEN, *G.* snu, *m.*, SENEK, nku, *m.*, *dem.*, SENECZEK, czku, *m.*, *dem. sec.*; (*Boh.* sen; *Sorab.* 1. fon, fpiar, fpar, fpano; *Sorab.* 2. fpane, fzna; *Carn.* sén, snâ, spanje; *Vind.* fen, fenj, fni, spanje, spietje, spatje, spajanje; [illegible]) [illegible] powierzchownych. *Sak. Probl.* 225. Sen, zmysłów wszys[illegible] tem. *Biał. Post.* 121. Sen śmierci bratem. *Kulig. Her.* 67; [illegible] złości zapomnienie, Snie, ty dajesz w pracach odetchnienie. *Zab.* 14, 119. Snie pożądany, co rzeźwisz człowieka, I mdłe sposobnym dziełu czynisz zmysły, Gdy osła[illegible] ścisły. *Kras. List.* 2, 149. Gdy sen padnie na ludzie, le[illegible] *Kn.* 502. [illegible] drogie moje,

Niech zwiąże sen oczki twoje. *Groch. W.* 567. Senku ludzie pokojący, Przyjdź senku usypiający, Lekarzu myśli strwożonych, Ciał lekarzu utrudzonych, Przychodź senku, przychodź rączy, Przychodź senku, przyjdź pieszczący! Przyszedłeś senku, a twemi Okryłeś skrzydłki czarnemi Oczki memu dzieciąteczku, Senku, o wdzięczny seneczku. *Groch. W.* 566. Pacyent sen czy spokojny miewa, czy lekki, czy ciężki, czy się często przebudza, czy się zrywa, czy leży jak pień? *Perz. Lek.* 78. Sen południowy, spanie południowe; *Boh.* poledníček, *ob.* Południować. Sen ich morzy. *Tward. Wł.* 90. Snem zmorzony powieki zasuwa. *Hul. Ow.* 210. Znędzniony przez niesen. *Stas. Num.* 1, 203. niespanie, bezsenność, Schlaflosigkeit. Niech mu płodzi ta choroba niesny. *Lubelk. Kost.* 16. Pod czas głębokiego snu zginął. *Kraj. Her.* 67. Łatwa bezsenne i pełne czuwanie, Od snu do śmierci przejście bardzo małe. *P. Kchan. Jer.* 227. Sen zgnomiały, spanie twarde. *Sienn.* [illegible] nieprzebudzony, nieprzerwany, letarg; *Rag.* martvillo, màrtvi sàn, (cf. *špik); ein Todesschlaf. Sen ustawiczny i bezmierny, subet z Arabskiego zowią. *Sak. Sil.* 251. Pod własną tarczą Faust mniéj bezpieczny, Możny Kukulin wprawił go w sen wieczny. *Kras. Oss. C* 2 *b.* (śmierci go nabawił). — §. 2) Sen, to, co się śni, marzy, widowisko senne, der Traum; *Boh.* sen; *Sorab.* 1. szohn, ſén, ſno, dżeežo, (cf. dziać); *Carn.* sajne; *Vind.* ſenj, ſni, ſenjanje; *Croat.* szënya; *Bosn.* san, sagn, sagnanje, snenje; *Ross.* сновидѣніе, сонъ. Sen abo śnienie jest widzenie rozmaitych rzeczy pokazujących się we śnie. *Sak. Probl.* 255. Starcowie wasi będą we śnie sny miewać. 1 *Leop. Act.* 2, 17 (im Schlafe Träume haben, träumen; *Croat.* szenyati, szenyàmi). Sny przychodzą albo z tych rzeczy, które człowiek widzi, słyszy, albo z tych, o których myśli. *Biał. Post.* 121. Sny są w dzień wymalowane obrazy, cieniem nocnym zepsowane. *Past. Fid.* 48. Jakowe sprawy, takie i sny bywają. *Budn. Apopht.* 50. Co na jawie, to we śnie. *Zab.* 1, 102. *Nar.* Co kto miłuje, to i we śnie czuje. *Cn. Ad.* 575. (co we dnie kto w głowie waży, o tym mu się w nocy marzy). Sny lekkoskrzydłe. *Zab.* 2, 526. *Nar.* Jak sen prędko z oczu ginie, Tak prędko twoja młodość i uroda minie. *Simon. Siel.* 46. Wszystko to sen, wszystko jak znikome cienie, Co sobie człek niebaczny ma za szczęsne mienie. *Groch. W.* 527. Sen okropny trapił mię całą noc. *Wę. Mon.* 1, 15. Obudziłam się wcześnie, bo mi dało sen straszny. *Mon.* 61, 286. Sen (Schlaf) miewa przerwany, wizyj rzeczéj, niżli snów straszliwych pełny. *Jabł. Trag.* 525. Śnie mój, ba nie śnie, rzeczą się widzenim Nazwę proroczym, boskim obwieszczeniem. *Past. Fid.* 311. Chciał zasnąć: porwał się strwożony. Sny niezwyczajnymi dziwnymi ze snu przebudzony. *Papr. Ryc.* 27. O nieba! senże to, czy na jawie słyszę te dziwy! *Teat.* 27, 44. Leszek miał we śnie Michała archanioła widzieć. *Nar. Hst.* 5, 177. Powiedz nam sen, a wykład jego oznajmiemy. *W. Dan.* 2, 4. Wykład snów w piśmie, nie ma nas wzywać do szukania wykładów snów naszych. *Sk. Kaz.* 503. *Biał. Post.* 120. Wykładanie snów, Traumdeuterey; *Eccl.* сонierѣшеніе, снорѣшительство. Snów wykładacz, Traumdeuter; *Eccl.* сонiерѣшитель, сонносудецъ. Sny niechaj snami będą, ja im wiary nie dawam. *Past. Fid.* 44. Kto snom wierzy, oszukawa się. *Rys. Ad.* 55. Sen mara. *Cn. Ad.* 1034. Mówiąc o śnie, powinno się wprzód mówić: pfe! sen mara, pan bóg wiara! a potym dopiero: śniło mi się, iż ... *Mon.* 74, 559. — Przez sen = śpiąc, marząc, drzymiąc; im Traume, im Schlafe, träumend; *Ross.* впросонѣ; (просонки, просонье lekki sen, drzymanie). Pragnący przez sen pije, a gdy się ocuci, jeszcze pragnie. 1 *Leop. Jes.* 29, 8. To co teraz do mnie mówisz, zdaje mi się, że przez sen powiadasz. *Teat.* 30. *b*, 15, *Ross.* прогрѣзить. Pałace kosztowne budują przez sen. *Birk. Kant. B* 3. O bogu żadnéj wiadomości nie mieli, o czym, jakoby przez sen mówili. *Falib. O* 2. — §. Sen, urojenie; Träumerey, Hirngespinst. Kiedy by się wszystkie sny alkorana potrafiły? *Kłok. Turk.* 168. Pisali też nasi przodkowie często w leda sny w kroniki. *Biel. Św.* 200.

Pochodz. *senliwy, senny, sennik, śniarz, snowidz, senmdajny, sennowładny; śnić się, przyśnić się; bezsenny; usnąć, zasnąć.*

SENA, y, *ż.*, SENES, ziółko, *sena*, Senesblätter. *Syr.* 837; *Vind.* ſena, ſenetni listek; *Bosn.* sena, cf. siano.

SENAT, u, *m.*, w Łacińskim języku od starości zwany. *Prot. Kaz. C* 5. der Senat; *Rag.* vjeechje; *Bosn.* vjeechnici, (*ob.* Wiec). Rzymianie nazwali senatem wybór najpoważniejszych swych starców. *Mon.* 76, 875. Słowo rada naddziady nasze senatowi dawały. *Czack. Pr.* 247. (stara rada. *Biel. Św.* 287 *b*, *ob.* Rada). U nas niegdy dwunastu wojewodów panowało, z których potym stał się senat. *Leszcz. Gł.* 45. Senat tedy, zgromadzenie najznakomitszych państwa obywatelów na radę i rządy państwa; senat Polski był średnim stanem królestwa. *Kras. Zb.* 2, 486. Senat, urząd senatorski. SENATSTWO, SENACTWO, SENATORSTWO, a, *n.*, Senatorenwürde, Senat; *Croat.* vechnichtvo; *Eccl.* боярство. Cyncynnat od pługa [illegible] 790. Senat personaty senatorów; die Senatoren, der Senat. Dla dostojności zwano ich ojcami, a dla wieku senatorami, senatem. *Pilch. Sall.* 15. — §. Senat, miejsce, radziecki izba senatorów, die Senatstube, der Senat, das Rathhaus. SENATOR, a, *m.*, członek senatu; *Croat.* shenator, vechnik; *Bosn.* vjeechnik, starosillac; *Rag.* vjeechnik, starosjeednik, ein Senator, ein Reichsrath. Uznawam chęci i rozsądek Ich M. PP. braci moich starszych i młodszych, Ich M. PP. Senatorów i Posłów. *Warg. Wal.* 113. Doprosić się nie można widzenia tego kowala, jakby jakiego senatora. *Teat.* 52. *c*, 38. SENATORKA, i, *ż.*, die Senatorinn, Reichsräthinn. Dziś nie ma w kraju różnicy między żoną od senatorki. *Mon.* 69, 595. SENATORSKI, a, ie: *Croat.* vechnichki; Senator-. Zasiadanie w senacie i wotowanie przy boku pańskim, ten jest senatorski urząd i powaga. *Pim. Kam.* 571. Zwolna postępuje senatorskim krokiem. *Jak. Baj.* 187. Senatorska ulica w Warszawie.

SENDACZ, *ob.* Sędacz. SENDYK, *ob.* Syndyk. SENDZIAK, *ob.* Sędziak. SENEK, SENECZEK, *ob.* Sen. SENES, *ob.*

Sena. SENESOWY, a, e, od seny ziółka, Senés=. Liście senesowe. *Syr.*

SENLIWY, a, e, drzymliwy, śpiący, pełen snu; *Slav.* sanan; *Rag.* sangniv; *Ross.* сонливый, сонливецъ, schläfrig, voll Schlaf. Na łożu gnuśnym sen drzymie leniwy, W około niego mak *roście senliwy. *Zimor. Rox.* 315. Gdy senliwy głodny je, kiedy wstanie, próżna dusza jego. *Budn. Jes.* 29, 8. SENLIWOŚĆ, *ob.* Śpiącość, drzymliwość; *Ross.* сонливость, die Schläfrigkeit. SENNIK, a, *m.*, snów wykładacz. *Cn. Th.* 987; *Eccl.* сонiерѣшитель, сонносудецъ, der Traumdeuter; książka sny wykładająca, das Traumbuch. Miałem sennik, który mi ksiądz pleban odebrał, mówiąc, iż to jest książka zakazana. *Teat.* 16, 55. — §. Sennik, bożek snów, der Gott der Träume. — § Sennik, któremu się często co znacznego śni, abo który sny swe rad powiada, śmarz, snowidz; *Sorab.* 1. dżeczeř, dżeczerski; *Vind.* sejnauz, der Träumer, der oft träumt, der oft von seinen Träumen spricht. Bracia, gdy z daleka ujrzeli Józefa, mówili, już go nie Józefem zowiąc: oto, sennik idzie. *Sk. Żyw* 320. — *Fig.* Plato i filozofem był najpierwszym co do sławy, i najbłędliwszym sennikiem, co do wymysłów. *Mon.* 69, 30. SENNODAJNY, SENNORODNY, a, e, sen sprowadzający, schlafbringend. Sennodajna czarownicka rózga. *Przyb. Milt.* 350. Merkury ciemne mgły sennorodnym spędza palcatem. *Zab.* 15, 11. *Kniaź.* SENNY, a, e, od snu; *Croat.* sznèn, Schlaf=, Traum=. Jezus mówił o śmierci Łazarzowej, iż zasnął; uczniowie zaś rozumieli to o spaniu sennym. *Budn. Joan* 11, 13. Omamienie znikome, jak mary senne. *Węg. Marm.* 208. Traumgesichter. — Senny, do snu podobny, znikomy; *Eccl.* сновидный, подобный сонному мечтанию, маловременный, скоропреходящій. Senna nauka, do snów wykładania służąca. *Cn. Th* 987; Traumdeuterey; *Eccl* сонiерѣшенiе, снорѣшительство. — § Senny, pełen snu, senliwy, zaspany, schläfrig; *Bosn.* sanan, komu se drenglje; *Slav.* sanan; *Rag.* sagnav, *Ross* сонный. Z nóg zwalem, senni, i rzygający wzbraniać się będą przepijania twego. *Pilch. Sen. list* 2, 370.

SENS, u, *m.*, znaczenie, rozumienie, wyrozumienie, znamionowanie, treść: der Sinn, Verstand, die Bedeutung, der Inhalt; *Ross.* смыслъ смыселъ, толкъ. Na niektórych miejscach, gdzie wykład według litery nie bardzo smakował, sens albo rozumienie duchowne brać sie musiało. *Groch. W.* 23. Daje mi sprawę o sobie, mało nie temi słowy, albo w taki sens.... *Gorn. W.* 358. Na ten sens mówił, na tę notę coś.... *Cn. Th.* 988. der Sinn, der Inhalt seiner Rede war der...., er sprach ohngefähr so.... W ten sens mu odpisał. *Zab.* 11, 255. Bajka częstokroć sens moralny mieści. *Kras. Mysz.* 42. der moralische Sinn, die Moral einer Fabel. Cóż warte piękne sensa tam i sam na szczęście rzucone! *Zab.* 8, 145. piękne sentencye, schöne Gedanken. Tłumacz naszych uważa, żeby wszędzie sens składnie wypadał i trzymał. *Pilch. Sen.* W tej powieści sensu trzymasz. *Nar. Hist.* 5, 129. ...ist kein Sinn, kein Menschenverstand darin. SENSAT, a, *m.*, sawant, literat, uczony; *Rag.* kgnixnik, mudroznanaz, ein Gelehrter. Ani żaden doktor, ani mądry sensat tego zgadnie. *Chmiel.* 1, 176. Córki naszéj nie damy nigdy za sensata. *Niemc. P. P.* 66. Nie zdarzyło mi się jeszcze widzieć, żeby w miłości sensat był szczęśliwym. *Teat.* 1, 9. SENSATKA, i, *ż.*, sawantka, literatka, uczona, eine Gelehrte. Widzisz ją, jaka sensatka. *Teat.* 14. *d*, 6. SENSYPERDA, y, *m.*, bałamut, ein Wäscher, Schwätzer. Zdaje mi się, żeśmy się razem uczyli u bakałarza. ℞. Pewnie u owego sensyperdy! *Teat.* 30 c, 20. — §. *Transl.* Upowszy się gorzałką, gdy ich ten sensyperda zmoże.... *Pot. Jow.* 115. trunek pozbawiający sensu, t. j. rozumu, przytomności. SENTENCYA, yi, *ż.*, SENTENCYJKA, i, *ż.*, *dem.*, powieść poważna do obyczajów życia służąca. *Cn. Th.* 988, cf. przypowieść, eine Sentenz, ein Sittenspruch; *Boh.* propowěd, propowjdka; *Sorab.* 1. přistoýne wuřekněno; *Vind.* savjetik, spomenski sgovor, vukni sgovor, pripoviest; *Rag.* mudrogovórak; *Ross.* наречение cf. wyrzeczy, поговорка; *Eccl.* мудрословие, унетвование. Sentencyami mówił ociec święty. *Birk. Dom.* 57. Ojciec mój idzie, posłyszę ja tu nie jednę sentencyjkę od niego. *Boh. Kom.* 1, 208, (cf. morał, cf. łacina, cf. kapituła). Sentencyami sadzący, *Sorab.* 1. fudnorětžniwé; *Rag.* svjesnobessjedni, mudrogovórni. — §. Sentencya, zdanie, mniemanie; die Meynung, das Gradten. Libo miał miasto Romanowo zbudować; któréj sentencyi jest Długosz i inni kronikarze nasi. *Biel.* 123. — *§. Szedł do okna i czytał ten list, a sentencya tego listu ta była.... *Baz. Hst.* 87. sens, treść, osnowa, Inhalt. — § *Jur.* Sentencya w prawie, wyrok zwierzchności, czyniącéj sprawiedliwość. *Kras. Zb.* 2, 489. *ortel, das Urtheil, der Ausspruch. Sentencya z. .... padła. *Bel. Syn. Kor.* C 3 *b.* SENTENCYONARZ, a, *m.*, księga, zamykająca ogólne sędziów zdania o sprawie, podług których pisarz dekretowy dekret pisać obligowany. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 45, (cf. dekretarz), das Stimmenprotokoll der Gerichtsbeysitzer. SENTENCYONOWAĆ *med. niedok.*, zdanie swoje o sprawie opowiadać, głosować; seine Stimme geben, stimmen. Jedne mieli sentencyonowania aryngę: idę in sensum pryncypała mojego. *Mon.* 65, 65, (cf. potakiwać). SENTYMENT, u, *m.*, uczucie serca, die Empfindung, das Gefühl des Herzens; *Ross.* воечувствование. Łożna się humorów w jeden sentyment zawierać. Dwojaką wolą jedynym godzić rozumieniem. *Zab.* 14, 149. Jak kiedy co powiem, to mnie z mego sentymentu żaden nie zbije. *Boh. Kom.* 1, 316. - Wspaniałość sentymentów. *Kras. Dos.*; *Eccl.* благочувствие. SENTYMENTOWAĆ *cz. niedok.*, sadzić sentymentami; *Ross.* воечувствовать, mit Sentiments sein Wesen treiben, empfindeln. Ci są filozofowie, którzy sentymentować umieją, a nie czynić, podobni są do tych, u których postawy siła, a wątku nic. *Pilch. Sen. list* 599. *Eccl.* благочувственную. Gr. εὐαισθησία. SENTYMENTOWY, a, e, od sentymentów, empfindsam. SENTYMENTALNY, sadzący się sentymentami, empfindelnd, *Eccl.* благочувственный. *Graec.* εὐαίσθητος). Po owych piérwszych bohatyrskich pismach nastąpiły romanse sentymentowe, a te najszkodliwsze, po-

nieważ w dowcipnie ułożonych intrygach, w wyrazach wdzięcznych, zawierają jad, nieznacznie zarażający umysł, trujący obyczajność. *Kras. Pod.* 2, 247.

SEP, *G.* spu *et* 'spi, spy, *m. et ż.*, osep, zsep; (*Etym.* sypać); pewna miara ziarna, którą panu niby podatek oddają, maldr, małdrat; Körnerabgabe, Körnerzehend; *Boh.* osep, (syp = sypanie, seypka *granorium*; *Carn.* jspa *profusorium*, *cubile*, *tecta*; *Vind.* ſep, saſip, naſip = grobla; *Croat.* sèp; *Slav.* сxep; *Hung.* zseb = mieszek, kieszeń). — Po dziesięć groszy poboru płacić mają, bądź gdzie są snopowe dziesięciny, abo meszne, spy abo małdry. *Vol. Leg.* 2, 662. *Vol. Leg.* 3, 49. Spy, *alias* osepy. *Vol. Leg.* 7, 332. Wietrzne młyny, które są na 'spi, płacą po gr. 10. *Vol. Leg.* 3, 51. Podwyższa kmieciom na sep miary. *Groch. W.* 565.

SĘP, a, *m.*; *Boh.* sup, kaně, (*ob.* Kania); *Slov.* kaňa; *Hung.* kánya; *Sorab.* 1. krawolz, (cf. krogulec); *Carn.* kajnz; *Vind.* kajna, kanja, sakolzh (*ob.* Sokoł), jastran, jastreb, (cf. jastrząb); *Bosn.* sep, súp, kostisgar; *Rag.* sèp, kostoxer, dobrohran; *Croat* kanyuh; *Ross.* сипъ (cf. spinać); *Eccl.* сѫпъ, z *Greck.* γύψ. Церк Слов. 3, 141; (*Eccl.* семпъ, ногъ потка gryf, nog; der Geyer, król sępów, *vultur papa*, der Kuttengeyer, ptak wielkości indyczki, żywi się szczurami, wężami; znajduje się w Ameryce. Czy u nas prawdziwe są sępy, pewności niemasz. *Zool.* 273. Sępy drapieżne. *Banial. J* 2 *b.* Sęp mięsożerny. *Przyb. Milt.* 87. Sęp pazurowaty miąższym kłapa głosem. *Banial. J* 3 *b.* Ślepy sęp, *ob.* 'Ślepkugiel. — *Allegor.* Srogi sęp począł go płatać na sumnieniu. *Pot. Zac.* 57. (aluzya do Prometeusa = mól go gryzie, robak). — §. *Aliter:* Słuchaj, ty dziki sępie. *Zab.* 13, 358. — §. Sępa pokazać, kozła postawić na czele, posępiać twarz, sępić się; *Ross.* супиться, ein finsteres Gesicht machen. Ponuro patrzy, sępa umarszczył na czele. *Przyb. Ab.* 98.

Pochodz. *sępi*, *sępić*, *nasępić*, *posępić*, *zasępić*, *posępny*, *posępność.*

SEPA, y, *ż.*, SEPIA, i, *ż.*, z *Łac.* sepia, pław morski, kałamarz, der Tintenfisch, robak mięsisty, mający kilka macków na przodzie; ścigany od ryb, wypuszcza z siebie sok czarny, i tak uchodzi. *Zool.* 93. Sepia się w swój inkaust kryje. *Klon. Wor.* 2. *Szenn.* 318. Arystotelesa przeciwnicy sepią nazywali. *Stryjk. ded.*

SEPARACYA, yi, *ż.*, die Separirung der Eheleute. Separacya małżonków tylko od łoża rozdziela, z wolnością zawsze wspólnego pojednania się; w czasie trwającéj separacyi korzysta żona część dochodów umówioną. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 223, (cf. rozwód). Zdaje mi się, że nie zgodzimy się z sobą; boję się, żebyśmy nie byli zaraz po ślubie przymuszeni żyć w separacyi. *Teat.* 22, 133. SEPARATKA, i, *ż.*, żona z mężem nie mieszkająca, chociaż nie mająca rozwodu, eine von ihrem Manne Separirte. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 223, cf. rozwódka.

SEPET, u, *m.*, SEPECIK, a, *m.*, *dem.*, [z *tureck.* sepet = *cista. Men.* 1, 186 — 2]; kufer, ein Koffer; *Rag.* sepèt; *Vind.* skrinja ſ kosho ali visinjam obdana; (*Bosn.* sepeticch *panariolum*; *Slav.* sepetar, kosharcxia = koszarz); *Ross.* сундукъ, сундучекъ, сундучище, баулъ, баулецъ, баульчикъ. Pakowane sepety metalem ciężarnym. *Mon.* 70, 193. *Pot. Jow.* 217. Przyjechawszy woła na służącego: zdejm prędzej sepet, nieś go przede mną. *Zab.* 13, 188. Siada na sepecie pod oknem. *Teat.* 10. *c*, 88. Rzemieślnik od sepetów, der Koffermacher; *Ross.* сундучникъ, баульщикъ. — *Fig.* Sepet = stara pani, zadek, chałupa, panewka, indermach, cymbał, dupa, *qu. v.*; der Hintere, das Gesäß, der Allerwertheste. SEPETOWY, a, e, od sepetu, Koffer =; *Ross.* баульный, сундучный.

SĘPI, ia', ie, SĘPOWY, a, e; *Sorab.* 1. krawolczowé, (cf. krogulczy); (*Eccl.* суповъ, птичій = ptaszy); do sępa należący, abo z sępa, Geyer =. Rodzaj sępi należy do rzędu jastrzębiego. *Zool.* 273. Ścieżki téj nie widział ptak, ani na nię pogląduęło oko sępowe. 1 *Leop. Job.* 28, 7. SĘPIĆ *cz. niedok.*; *Ross.* супить, насупить, насупить брови, насупиться, сентябремъ смотрѣть; (сентябрь; *Eccl.* септемврій *September*, wrzesień); zasępiać, zaciemiać, zachmurzać; finster machen, sauer machen, verfinstern, trüben. Sępiło się mglistym powietrze szronem. *Mon.* 76, 1. Dla niéj ciemnemi darmo się chmurami Sępią niebiosa, srożą obłokami. *Past. Fid.* 96. Gdzie chęć przychylna, uprzejmość wesoła, Nikt się nie krzywi, nikt nie sępi czoła. *Zab.* 16, 187. *Kniaź.* Nie przestają sępić się na trzodę pańską. *Hrbst. Art.* 144. (kwasić się). Daleki jestem od tego, abym najmniejszym punkcikiem prześwietnych domów miał sępić lustry; rzetelnością idę, ale bez uszczerbku każdego chwały. *Nies.* 1, *przestr.* (czernić). SĘPNY, SĘPOWATY, a, e, — o *adverb.*, posępny, pochmurny; trübe, finster, umwölkt. Widać na sępnym niebie bitne wojsk orszaki. *Przyb. Milt.* 53. Jak straszny, mrukliwy, mściwy, sępowaty, Nigdy mu takie kozły na czole nie siadły. *Przyb. Ab.* 188.

SEPOWY, a, e, od sepu, Schütt =; *Boh.* osepnj; (*Croat.* sepni = kieszonkowy, mieszkowy).

SÉR, a, *m.*; (*Boh.* seyr; *Sorab.* 1. ſèder, ſsyder, ſedreežk; (cf. ſéra, huste mloko po pohrodže siara: ſyry *aridus*; *Hebr.* שזר *siccandum exposuit soli*; *Graec.* ξηρος *aridus*); *Sorab.* 2. twarosch, (cf. twarog); *Carn. et Vind.* ſir; *Croat.* szìr, szirèez, szirek; *Dal.* szijr, *Rag.* sír; *Bosn.* sir, siraç; *Ross.* сыръ; *Eccl.* сыръ; cf. *Lat.* serum; *Graec.* τυρός; *Helvet.* Sirpen; *cf. etiam* surowy; *Ross.* сырный, сырый = niewarzony, wilgotny; сырь = wilgoć); der Käse. Z twarogu robią się séry. *Kluk. Zw.* 1, 227. Zgrzawszy kwaśne mléko, wlewają je w rogi worków dla wysączenia serwatki, i tak się robią sery workowe. *Kluk. Zw.* 1, 227. Ogrzewać mléko, sér robić, grzejąc przy ogniu zsiadłe mléko. *X. Kam.* Grudka, gatunek séra owczego z przegotowanéj żyntycy robionego. *X. Kam.* Sér garncowy (*Carn.* môhaut, mohóvt). Sér zkwaśniały; (*Croat.* kiszelyak (cf. kisnąć), cf. krajanka). Sér stary ostry *Sorab.* 2. ſzydr. Co séry robi, przedaje; *Boh.* seyrař; *Bosn.* sirnicjar, koji cini sir, *ob.* Sérnik. — *Prov.* Sól na séry, a séry na sól. *Rys. Ad.* 63, (cf. ręka rękę myje). *Croat.* Vidi - sze iz kojega mleka more szir biti; *de fructu cognoscitur arbor*, *ex unguibus leo.*

Kto sér jada, pies go nie ukąsi, złodziej go nie ukradnie, i nie starzeje się. *Rys. Ad.* 29.

Pochodz. *serek*, *sernik*, *serowy*, *serzeć*, *serzysko*, *serwatka*; (*cf. siara*), *cf. surowy*, *cf. szary*. (Ross. сыропустъ, сыропустie *ostatni dzień karnawału*; сыропустная недѣля *tydzień zapustny*).

SERAF, a, *m.*, anioł przedniéj rangi, der Seraph. W niebie na serafy patrzy i cheruby. *Przyb. Milt.* 17. SERAFICKI, a, ie, seraphisch, anielski, englisch. SERAFINEK, nka, *m.*, imię, eine Name. Idźże Serafinku, macierzyn kochanku. *Rys. Ad.* 18.

SERAFAN, a, *m.*, z *Persk.* ser a paj; odzież kobieca od głowy do stóp okrywająca. *Pers.* ser głowa, a paj noga. *Czart. Mskr.*, eine Frauenkleidung vom Kopfe bis auf die Füße herab.

SERAJ, ju, *m.*, SARAJ (*Kłok. Turk.* 33), pałac Sułtana, w którym ustawnie mieszka, po Turecku szaraj, to jest dwór nazwany *Star. Iw.* 2; *Ross* сераль, сарай, сараецъ szopa; das Serail. SERAJOWY, a, e, od seraju, Serails-. Nie jestem Turczyn, nie przychodzę do kochanki z obyczajem serajowym, ale z chęcią zasłużenia się. *Teat.* 11. *b*, 46.

SERB, SYRB, SORAB, a, *m.*; *Boh.* Srb; *Sorab.* 1. Szerb, Szorb; 1) ein Serbe, ein Wende. [Z Łużyc lub północnej Serbii pochodzący, ein Lausitzer 2]; (*Etym.* [pa-sierb = pa-synek 2], cf. sierp). Syrbia, kraj niegdyś od Słowianów Syrbów posiadany, zawierał w sobie część Łużacyi, Szląska, Czech i Miśnią teraźniejszą. *Nar. Hst.* 3, 287. Serbów zowią *Windysz. *Biel. Św.* 114 *b.* — [2 Serb, mieszkaniec Serbii, ein Servier 2]. *Croat.* Szërblyanin *Rascianus*; *Bosn.* Srribglin, Serbgli, Srribgli; *Slav.* Sêrbljin. Wiele rzeczy szkodliwych dzieje się w państwach naszych za przechowaniem Wołochów i Serbów nieosiadłych i łóżnych; przeto zakazujemy przechowywać ich, pod winą, która jest w prawie o przechowaniu cyganów. *Vol. Leg.* 3, 468. — 3*) Serby, instrument muzyczny, ein musikalisches Instrument. Dosyć szlachcie na starych, chłop nie dba o herby, Byle mu w karczmie dudy albo grały serby. *Pot. Pocz.* 413. Widziałem, kiedy w wieńcu przechodził ulice, Przed nim Menalka w Włoskie przygrawał skrzypice, Za nim niesiono serby. *Zimor. Siel.* 174. SERBIA, SERWIA, ii, *ż.*; *Lat.* Servia, [Serwien 2], królestwo Serbskie; prowincya Turecka. *Dykc. Geogr.* 3, 41, *Croat.* Szërbszka zemlya *Rascia*, *Servia*; *Bosn* Serbska zemglja, Srribska zemglja; *Slav.* Sèrbska. SERBSKI, a, ie, Sorabski, Serbisch, Wendisch; *Boh.* srbský; *Sorab.* 1. szerski. Serbska ziemia, *Serbia*, *Sorabia*. *Cn. Th.* 988; *Boh.* Srbsko. — [ʒ. Serbski, Serbii się tyczący, Servien betreffend. 2] Królestwo Serbskie. *Dyke Geogr.* 3, 41. *Serbskie gęśle = serby, ein musikalisches Instrument. Jużem był pogardziwszy Kutnarskie pszczele, Począł przy Serbskich gęślach śpiewać, jako wiele Kantymir z hordyńcami znajomej drużyny Nagle z Pokucia zagnał w Tatarskie dziedziny. *Zimor. Siel.* 179. = (wyższy gatunek poezyi od sielanek, wiersze heroiczne, epiczne).

SERBAĆ, *ob* Sorbać.

SERCE, a, *n.*; (*Boh. et Slov.* srdce; *Carn.* serze; *Vind.* ferze; *Croat.* szërcze; *Slav.* sêrdce; *Bosn.* sarçe, serçe, srriçe; *Rag.* sarze, sardacze; (sarze, *il mezzo*); *Sorab.* 1. wutroba (cf. wątroba, *cf.* wnętrze), hutroba; *Sorab.* 2. hutschoba, wutschoba, wutroba, *Ross.* сердце, (*cf. nostrum* śrzod); *Germ.* das Herz; *Suec. et Dan.* hierta; *Angl.* heart; *Goth.* hairto; *Anglos.* heord; Niederl. Hart; *Graec.* καρδία, κέαρ, κῆρ; *Lat.* cor; ʒ. 1) ciała naszego najgłówniejsza część, do poruszania krwi służąca. *Zool.* 9. *Wejch.* 116. *Kirch. Anat.* 29: przez swoje na przemiany nadymania i stulania, krew z żył wszystkich części do swoich komorek przyjmuje, i znowu ją przez żyły rozrzuca. *Kluk Zw.* 1, 79. — ʒ. Serce *moralnie*, uczucie, umysł, sentyment, dusza; Herz, Gefühl, Gemüth, Seele. Serce jest jako wójt wszystkiego ciała, które inne członki wszystkie snadnie uspokoić może. *Rej. Zw.* 141. Z płaczem mię całowali, aż mi było miło na sercu. *Teat.* 19, 65. (uczułem ukontentowanie). Serce się kraje, patrząc na płacz srogi. *Groch. W.* 559. Szlochała, aż się serce krajało. *Teat.* 38, 227. (*Eccl.* срѣдоболѣніе [*dyssenteria* 2], *sercobolenie, litość; сердобольный litościwy). Serce żałością ściśnione. *Stas. Num.* 2, 96. Ściśnione miałem boleścią serce, patrząc na domy mizerne. *Kras. Pod.* 2, 16; *Eccl.* тяжкосердствую *doleo*, *maereo*; *Graec.* βαρυκάρδιος εἰμι. Sercuby się padać od wielkiej żałości. *Kulak. Cat B* 3. Serca ich z gniewu się padają, *rumpuntur. A. Kchan.* 356. Puka się z żalu serce, że ich nie widzimy. *Łącz. Zw.* 5. Trzeba mieć serce nieunoszone, żeby taką kobietę zdradzić. *Teat.* 4, 13. Serce niewdzięczne. *Teat.* 30, 101. Złe serce, *Eccl.* злосердіе; złego serca będący, *Ross* злосердый, злосердственный; złego serca jestem, *Eccl.* злосердствую. U boga zawżdy jest płatniejsze serce wierne, pokorne, uniżone, miłosierne, niżli wszystkie ofiary świata tego. *Rej. Post. I i i* 2: upokorzone serce *ib. N n n* 3; skruszone. *ib. I i i* 5. Dobre serce; *Ross.* благосердіе, (благоутробіе miłosierdzie, cf. wątroba). We Pana serce wspaniałe. *Teat.* 8, 118. Kto wielkiego i dobrego jest serca, nie szuka pożytku z dobrodziejstwa, ale w samym się dobrze czynieniu kocha. *Gorn. Sen.* 9. Dobrej rzeczy, ale nie dobrym sercem prosił. *Sk. Dz.* 816. (w niedobréj intencyi). Napominał papież króla, do uspokojenia się z Węgrzynem; a to tym sercem czynił, że radzić o Matyaszu pragnął. *Krom.* 702. tym umysłem, in der Absicht. Poczciwa Marysia, niech jéj bóg płaci za dobre serce. *Teat.* 54 *c*, *A* 2. (za życzliwość, gutes Herz, gute Gesinnung). Serce do kogo brać, albo mieć = przychylność, skłonność; Herz zu jemanden, Neigung, Zuneigung fassen oder haben. Wielkie serce do wiary chrześciańskiéj brał. *Sk. Dz.* 177. Ofiaruje mu wielkie dobra z swoją córką; ale on, że nie ma do niéj serca, nie chce ją uczynić nieszczęśliwą. *Mon.* 64, 259. Waleryan miał serce do Cecylii. *Groch. W.* 274. Mąż począł serce tracić do żony. *Mon.* 68, 312. (przywiązanie). Do kogo serce raz stracimy, ten cokolwiek czyni, wszystko źle czyni. *Mon.* 64, 292. Książęta Śląskie serca do Bolesława nie mieli, iż im to był ojca wygnał. *Biel.* 98. Księża nawet złego serca byli na ś. Chryzostoma. *Sk. Dz.* 357. (nieżyczliw

mu byli, sie waren ihm nicht gewogen). Żołnierze brali do Gordyana złe serce. *Sk. Dz.* 122. (niechęć). Gdybym był królem, lub jaśnie wielmożnym, Chciałbym mieć serca sług albo poddanych *Kras. Mysz.* 95. (być kochanym od nich). Powiedz, z jakim jest sercem twoja panna dla mego pana? *Teat.* 27. *c*, 20. (co czuje dla mego?) Dla ciebie jedynie żyję, Dla ciebie me serce bije. *Teat.* 55. *e*, 16. (tobiem całkiem oddana). Ludzie serce za światem i staremi zwyczajmi obracają. *Żarn. Post.* 91 *b.* Izraelczykowie już na puszczy będąc, do Egiptu zasię sercem obróceni byli. *Gil. Post.* 232 *b.* Dał im bóg króla wedle serca ich. *Rej. Post. U u* 3. (według życzenia). — §. Serce, tajnia uczuciów, myśli, sentymentów: Herz, geheime Gefühle, Empfindungen, Gesinnungen. Pełno słów gładkich wdzięcznych w gębie, a zdrada w sercu. *Birk. Kant. C b.* Oby była do serca człowieczego szyba! *Pot. Arg.* 343. Z serca pełnego do ust wypływa. *Simon. Siel.* 99. *Gaw. Siel.* 366. Co na sercu, to i na języku. *Cn. Ad.* 94; *Slov.* čo w ustách, to w srdci. Pókiś w oczach, pótyś w sercu. *Brud. Ost.* [illegible] 10 kommt mir aus den Augen, kommt mir aus dem Sinn. Nie mam żadnéj niechęci przeciw bliźniemu na sercu swym. *Karnk. Kat.* 434. Otwórz nam serce całe. *Teat.* 49. *b*, 70. Wielką łaskę u króla miał, i sercem [illegible] *Falib. P p* 3. — Brać w serce, do serca [illegible], niezobojętnie się zastanawiać, zu Herzen nehmen, zu Herzen fassen, beherzigen; *Vind.* vſerzhiti, k' ſerzu vseti; *Eccl.* вперсити, внутрь себя [illegible], или вложить въ перси свои, [illegible] (*[illegible]* [illegible], [illegible], приближенъ къ тѣлу [illegible], gorliwy). Czemuż tego sobie nie wziął w serce swe, co jest przyszłego, ale tylko, co jest niniejszego? 3 *Leop.* 4 *Esdr.* 7, 16. [illegible] *Aloj.* 44. Mędrcy kładli cudowne zaćmienie słońca przy męce pańskiej do swego serca. *Sk. Dz.* 37. Królowi do serca nie padła ta mowa. *Dmoch. Il.* 1, 4. nie była mu do smaku. — Z serca, od serca etc., serdecznie, szczerze, [illegible], von Herzen, [illegible]. Ponieważ z serca [illegible], [illegible] i umiłowaną, do kochającéj i miłującéj przyłączamy, i ztąd owo mówią, z serca się w nim kocha. *Sak. Prob.* 117 (*[illegible]* Serzhek, [illegible]). Od serca jestem jej przyjacielem. *Teat.* 11. *b*, 15. Płacza nie z serca i pewnie zmyślają *P. Kchan. Orl.* 1, 20. Z sercam na to pozwoliła. *Teat.* 48. *b*, 8. Przyjął mię z wszelką ludzkością, i pewny byłem, iż z serca pochodziła. *Kras. Pod.* 2, 11. Bądź zdrów kochany przyjacielu, ale od serca, prawdziwie od serca. *Teat.* 30. *c*, 28. Znowu teraz jestem Wc Pana przyjaciel od serca. *Zabł. Zab.* 10. Całą nadzieję położyłem w kompanii kilku poufałych od serca przyjacioł. *Kras. Doś.* 104. Sercem serdecznie ukochana Anusia. *Teat.* 9. *b*, 48. Całym sercem, bardzo dobrze. *Teat.* 26. *d*, 39; *Vind.* zieloſerznu, od zielega ſerza, globokoſerznu; *Ross.* вседушно. *E [illegible]* преусердный bardzo rad. Z całego serca Wc Pana proszę. *Teat.* 17. *b*, 38. Ucieszyłem się z całego serca z tak chwalebnéj odmiany. *Mon.* 64, 714. — §. Serce, wnętrze, dusza, n. p. Pospólstwo biedne, by za skórą, albo pod sercem wziąć, z wielkim skwierkiem swym, składać a dawać musi. *Kosz. Lor.* 127. — §. Serce, animusz, odwaga, męstwo, *Slav.* sardecnoòst, (*ob.* Serdeczność); (*Ross.* сердце gniew, сердить, сержу, осердить, осерчать rozgniewać, cf. sierdzisty); der Muth, das Herz, die Tapferkeit. Serce brać, mężnieć, Herz fassen; *Boh.* zsrdnatim, zmužiti se; *Ross.* разободриться, разбодряться. Serce brać, nie tracić trzeba, Komu przyjazne są nieba. *Jag. Wyb. D* 3 *b.* Święty z mąk do męczeństwa jeszcze większe serce brał. *Sk. Dz.* 155. Wziął wielkie serce na swoje nieprzyjacioły. *ib.* 381. Czy nie lwie serce było w Chodkiewiczu? *Birk. Chodk.* 13. *et* 16. Wszystkie niebezpieczeństwa pod nogi sobie włoży, sercem nad serce człowiecze. *Gorn. Dw.* 351. Kto ma mieć kiedy serce, ma go zaraz z młodu. *Morszt.* 130. Kto w serce ubogi, Głowę ma na skrupuły, na ucieczkę nogi. *Morszt.* 352. Cóż to, serce ustaje, groźby z siebie składa, Już gniew ustał! *Bardz. Trag.* 451. Serce stracił poganiec, i ustąpił z wojska. *Groch. W.* 538; *Slov.* srdce pod lawicu upustil. Lechowe plemię, czyś już zaginęło, Czyć się lwie serce w tchórza obróciło? *Rak. Pob. B* 3. Leżąc na ziemi, na sercu nie upadł. *Pilch. Sen. list.* 1, 88. Upadło im zatym serce, tak że tył podali. *Warg. Cez.* 223. Takżeś to małego serca? *Past. Fid.* 81; *Boh.* chaulostiwý; *Subst.* chaulostiwost. Wojenna trąba serca nie wzbudzi małego. *Jag. Wyb. E b.* W którym synu kiedy Spartanka zajęcze serce widziała, nie znała się k niemu. *Gorn. Dw.* 253. Tak mało serca ma, iż zając go zastraszy. *Past. Fid.* 193. Gdzie serce, tam i szczęście; *audaces fortuna juvat. Cn. Ad.* 239. Posiłki Saraceńskie królowi Perskiemu wielkie serce czyniły. *Sk. Dz.* 393. Sam mu serce czynił, i bać się nieprzyjaciela nie kazał. *Sk. Dz.* 1131. *Kulig. Her.* 39. Serca dodawać. *Cn. Th.* 989. (tuszyć, *Vind.* naſerzhiti, poſerzhiti, vjunazhiti, ſerze storiti, gorpoſerzhiti, obſerzhiti). Serce komu psować. *Gwagn.* 146. — §. *Blande:* Serce [illegible], mein Herz, mein Herzchen, mein Schatz. Lecz moje serce, trzeba.... *Past. Fid.* 83. Azaż nie często słuchamy onych pozłocistych słów: mój złoty, moje serce, mój serdeczny! *Klon. Wor.* [illegible] — 2. [illegible]: Serce [illegible] u dzwona; *Carn.* kembél; *Vind.* kembel, knebel, knöbl, svonska butiza, bet, tukazh, toukazh, (*ob.* Tłuk); *Bosn.* klepsallo (cf. klepadło), jezicjac, (cf. języczek); *Ross.* языкъ, der Klöppel in der Glocke. Poszedł do dzwona, i z samego serca, które we dzwon uderza, po troszce uskrobał metalu. *Haur. Sk.* 454. Moździerzowy tłuk, serce, *pilus. Mącz.* die Mörserkeule. Dziura w gardle matni, w sieci w matnią wpuszona i rozpięta, zowie się serce. *Cresc.* 644. Serce w więcierzu lub skrzydlaku jest to sieć ściągniona we śrzodku onegoż, przez którą gdy ryba przejdzie, dla wężyzny wrócić się nie może. *Syr.* Serce w flecie, w piszczałce, der Kern in der Flöte. *Tr.* Serce w roślinie; *Boh.* mačiště, *folia intima*,

die Herzblätter. — 3) *Botan.* Serca skrycie, *Momordica*, gatunek balsamowego jabłka; Balsamäpfel. *Kluk. Rośl.* 2, 253. *Kluk. Dykc.* 2, 127; nasienie w jagodach zamknione, kształt ma serca ludzkiego. *Syr.* 1375. "SERCOCHWYTY, a, e, za serce chwytający, herzergreifend. Snem sercochwytym zemdlony leżałem. *Hor.* 2, 40. *Nar.* "SERCOKOJNY, a, e, — ie *adverb.*, serce uspakajający, herzberuhigend. Sercokojne balsamy. *Zab.* 3, 288. "SERCOŁOMNY, a, e, — ie *adverb.*, nad czym się serce łamie, kraje, pada, puka, herzbrechend. Troski sercołomne. *Ryb. Gęśl. C* 3 *b. Nar. Dz.* 2, 20. "SERCOLUBNY, a, e, — ie *adverb.*, serdecznie ulubiony, herzlichgeliebt. Tyś w sercolubnym tkwiała mi pożarze. *Hor.* 2, 281. *Kniaź.* "SERCOPRZEJMY, a, e, — ie *adverb.*, serce ujmujący, przeniakający, herzdurchdringend. Sercoprzejmy Amor. *Zab.* 10, 391. *Zabł.* "SERCORUCHY, a, e, serce poruszający, herzrührend, herzbewegend. W każdej kramie, Sercoruchej Wenery cześć i chluba słynie. *Zab.* 15, 26. *Kniaź.* Zawsze szepcąc mi do ucha, Radziła grać zaloty Wenus sercorucha. *Zab.* 9, 335. *Zabł.* "SERCOTYCZNY, a, e, w serce trafiający, herztreffend, herzberührend, herzverwundend. Kupidowe strzały sercotyczne. *Zimor. Siel.* 195. *et* 274. Kupid potrząsa kołczanem już na łuk napięty, Szykuje między palce sercotyczne pręty. *Zab.* 1, 181. *Nar.* "SERCOWĘDNY, a, e, — ie *adverb.*, serce troszczący, więdzący, herzwelkend. Wolę Meceno, prostym siedzieć doma, Niż bym szkarłaty nosił sercowędne. *Hor.* 2, 118 *Nar.* "SERCOWŁADNY, a, e, — ie *adverb.*, nad sercem panujący, herzbeherrschend. Amorku też spytajcie, na co łuk napięty Z sercowładnemi nosi w swym kołczanie pręty? *Zimor. Siel.* 272. Cożem ci winien, bożku sercowładny, Żeś mi swą bronią zadał raz szkaradny? *Mon.* 75, 6. Pieśni sercowładne. *Simon. Siel.* 63. "SERCOWIEDCA, y, *m.*; *Eccl.* срьдцевѣдьць; *Ross.* тайновѣдець; świadomy serca, co bogiem, der Herzenskundiger. Sąd takowy pan bóg, jak sercowiedca, samemu sobie zostawił. *Smotr. Apol.* 27. SERCOWY, a, e, do serca należący, Herz=, Herzens=; (*Bosn.* sarcjan; *Rag.* sarcjan, sarcjani). Worek sercowy, który serce całkiem osłania, *pericardium. Wejch. Anat.* 121. Ty tylko bożku sercowego bractwa, Śmiejesz się w dzielni z Bożego dziewictwa. *Zab.* 16, 322. SERDAK, a, *m.*, SERDACZEK, czka, *m.*, *dem.*, (cf. *Eccl.* сорочка, срачица = koszula): kabat, spodnie odzienie; *Croat.* zobún, zobunecz; *Bosn.* imrosecicch, zadennech; (*Ross.* сермяга serdak; [illegible] siermięga; ein Bauerrock 2], das Brustluch, der Brustlatz. Przemysł od chłopskiego serdaka promowany do Czeskiéj purpury. *Chmiel.* 1, 353, (cf. siermięga). Coż czynisz chłopie opiły, Już ci brzuch na poły zgniły, Szpetnieś serdak pobramował, Znać żeś gardła nie żałował. *Rej. Zw.* 234. Miał na sobie serdaczak z płótna czarnego wszystek podrapany, sukienkę krótką i wytartą z sukna podłego. *Wys. Ign.* 29. — § *Trans.* Mars żelaznym serdakiem odziany. *J. Kchan. Dz.* 158. (kirysem, zbroją). Żadnemu się w serdaku żelaznym jeździć nie podoba. *Star. Ref.* 19. SERDECZKO, a, *n.*; *Ross.* сердечко; *Boh.* srdéčko; *dem. Nom.* serce; serduszko, das Herzchen. Śmiéj się dzieciąteczko z serdeczka całego. *Groch. W.* 359. Żonko, serdeczko twoje miéj w dobrym baczeniu. *Papr. Przy. B* 4 *b.* Jedna drugiéj piękniejsza, aż się dziwno zdało. Co było miło pojrzeć, aż serdeczko drgało. *Rej. Wiz.* 25. SERDECZNIK, a, *m.*; *Boh.* srdečnjk; *Ross.* сердечникъ: 1) ziele, *cardiaca*; Herzgespann, ein Kraut, serdeczny korzeń, jeleni korzeń czarny, jelenie oko, ptasze gniazdo, polna marchew, świniak; ziele to dolegliwościom serdecznym, osobliwym jest lekarstwem. *Syr.* 155. *et* 135; gęsia stopa. *Kluk. Rośl.* 2, 253. — §. Serdecznik, kamień drogi, *encardia. Plin.*, mający kształt serca, der Herzstein, ein Edelstein. *Cn. Th.* 989. — 2) "Serdecznik; *Ross.* сердечникъ; sworzeń, der Vorstecknagel, Spannnagel. Nie łatwo na Rusi żelazny serdecznik najdzie, O drzewianych przyprawach kolaska jak najdaléj zajdzie. *Gwagn.* 430. SERDECZNOŚĆ, ści, *ż.*, uprzejmość serca; *Croat.* serzhnôst; *Vind.* ferzhnost, ferzopertnost, perferzhnost, resnizhlivost: *Rag.* sarcjànstvo; *Ross.* простосердечіе, простосердечность, утроба, (cf. wątroba; *Ross.* усердіе, усердство, усердность = gorliwość), die Herzlichkeit. Między nami były wielkie serdeczności. *Teat.* 10, 34. Zbyt poufale za rękę mię chwyta, a z wielką serdecznością pyta.... *Hor. Sat.* 119. Pochlebnemi serdecznościami łudzą. *Mon.* 71, 701. — §. Serdeczność, serce, męstwo, sierdzitość, *Boh.* srdnatost; *Vind.* ferzhnost, fmieunost, podstoplivost, ferzhlivost, junahost, (ferzhnust *efficacia*); *Croat.* szërchënoszt *animositas*; *Dal.* szarczenoszt; *Slav.* serdeosnòst; (*Bosn.* sarcjanost, jakost *firmitas*, [illegible]); *Ross.* смѣлость, храбрость, die Herzhaftigkeit, der Muth. Sercecznością nasi, liczbą nieprzyjaciele przechodzą; *audacia. Krom.* 642. SERDECZNY, a, e, SERDECZNIE *adverb.*; *Boh.* srdečný; *Sorab.* 2. [illegible], cf. wątrobny; *Carn.* [illegible], perserzhne; *Vind.* ferzhan, ferzni, ferzhen; *Bosn.* sercjan, srricjan, od sarca; *Slav.* serdčan, sèrdčeno; *Ross.* сердечный: od serca, sercowy; Herz=, Herzens=. Duchy ożywiające, czyli serdeczne. *Syr.* 502. die Lebensgeister. Dwie komorki serdeczne. *Tr.* Serdeczna żyła *Boh.* srdečnice. Dołek serdeczny *Ross.* душка. Serdeczna boleść *Slav.* sérdcsena bollést. Serdeczne pukanie; *Slav.* sêrdcseno kucànje, Herzklopfen. Serdeczny korzeń, *ob.* Serdecznik. Czwarty palec u ręki, serdeczny. *Perz. Cyr.* 21. *Pot. Arg.* 181. [illegible]; *Ross.* [illegible], перстъ, тнесый, der Herzfinger. *Hor. Sat.* 246. Glista tasiemkowa lub serdeczna. *Perz. Lek.* 187. der Bandwurm, Herzwurm. — §. Serdeczny, uprzejmy, z serca; herzlich, von Herzen; *Vind.* ferzoperten, perferzhen, resnizhliu; *Croat.* szèrchéni; *Ross.* простосердечный, задушевный, усердный, усердно; [illegible]. Dzięki się serdeczne. *Teat.* 48, 59. [illegible] serdeczny. [illegible] *Lex.* [illegible], herzliches Weinen. Napróżno się na serdeczny płacz wszystka udała. *Otw. Ow.* 352. Kto obu was serdeczny żal może wysłowić? *Groch. W.* 545. Ini z wielkiego smutku lub płaczu w serdeczny śmiech wpadają. *Zab.* 12, 289. *Dudz.* ein herzliches Gelächter. Serdecznie im to przypadło do smaku. *Teat.* 52. *d*, 7. (rze-

wnie). Mamy o tym myślić serdecznie, kiedy co sprawujemy. *Papr. Koł.* 2 *b.* — Serdeczny = serdecznie kochany, herzlichstgeliebt. Mojéj serdecznéj żonie bardzo do smaku to będzie. *Teat.* 52. *d*, 7. Ah serdeczna Filido, rzucam ciebie! *Zab.* 14, 151. Bądź łagodny, bądz mi grzeczny, W ten czas Błażejku serdeczny Nad wszystko kochać cię będę. *Teat.* 52. *d*, 45. Choiseul, brat serdeczny Xcia Kaunica. *Pam.* 85, 1, 766. Pan pułkownik Bachusiewicz, człowiek serdeczny i poufały. *Mon.* 64, 77. Ah mój serdeczny, luby, nieoszacowany! *Teat.* 33. *d*, 22. Azaż nie często słychamy onych pozłocistych słów: mój złoty, moje serce, mój serdeczny? *Klon. Wor. ded.* — §. Serdeczny, żwawy, ochoczy, pełen serca, sierdzisty, *Boh.* srdnaty, statečny, (cf. stateczny); *Slov.* srdnatý, zmužilý; *Sorab.* 1. hutrobwaté, zmosznoſcźiwé; *Vind.* ſerzhan, ſerzhen, poſerzhen, ſerzhliu, junaken; *Dal.* szarcsen; *Slav.* sêrdcsan; *Bosn.* srricjan, sarcjan, jaki, herzhaft, muthig, frisch. W te czasy najmężniej i najserdeczniej bili się wszyscy. *Warg. Cez.* 116. Bili się nasi serdecznie i mężnie. *Jabł. Buk.* O 2 *b.* Przymuszeni do rozprawy z bliża, serdecznie poszli do szabel. *Warg. Kurc.* 29; *impigre.* Nieprzyjaciel z samych porażek coraz serdeczniejszy. *Faliss. Fl.* 34. Amazonki nie mniéj były serdeczne, jak mężczyzna. *Petr. Pol.* 157. Tyran boi się duchów serdecznych *ib.* 2, 117. Leszek Czarny był pan serdeczny, z nieprzyjacioły wojny wielkie miewał. *Papr. Ryc.* (chrobry). Był potym tak serdecznym w przedsięwzięciu, jak przedtym był słabym. *Birk. Dom.* 66. — *Similt.* Rozumiesz, że nie pojadę, oj pojadę i serdecznie pojadę. *Boh. Kom.* 4, 230. (na urząd). Aleź temu filutowi dałem serdecznie. *Boh. Kom.* 1, 275. Serdecznego im figla wyrządzimy. *Teat.* 5, *c*, 28. (poczują-ć). SERDUSZKO, a, *n.*, 1) *blande*, serdeczko; *Boh.* srdyčko; *Slov.* srdečko; *Sorab.* 1. hutrobka, (cf. wątróbka); *Vind.* ſerzhize, ſarzhize; *Croat.* szërdascze; *Rag.* sardascze; *Bosn.* sardascce, srridascce, das Herzchen. W serduszku jej jakie upragnienie. *Haur. Sk.* 239. Odkryj mi twoje serduszko, wynurz swe myśli przede mną. *Teat.* 26. *d*, 7. Wiem jak łechtać ich nieugłaskane serduszko. *Teat.* 7, 45. Nowość powinnaby twe serduszko słodkim do siebie ciągnąć powabem. *Teat.* 52. *d*, 22. — 2) *Aduland:* Serduszko, SERDEŃKO, SERDYŃKO = kochane serce, rybko, Herzchen, Liebchen *masc. et fem.* Ale z tobą serdeńko, co się dzieje teraz? *Teat.* 34, 96. *Czart.* Nie zapalaj się bardzo moje serduszko, żebyś sobie żołądeczka nie zalterowała. *Boh. Kom.* 1, 401. Żebyś serdeńko wiedziała, kto to jest.... *Teat.* 15. *c*, 43. O moje serdeńko! *Teat.* 30. *b*, 117. Moje serduszko, mój serduszko, (do mężczyzny). Moje serduszko, moja serduszko, (do kobiety). *Tr.* — 3) *Transl.* W środku kwiatu liliowego są jakoby szczecinki żółte, serduszkami nasi zowią. *Syr.* 751 die Staubfäden in der Lilie. — 4) *Transl. fig.* Serduszko, wątróbka, chrap, wark, gniew. *Cn. Th.* 1228. Entrüstung, Aerger, Aergerniß. SERDUSZKOWATY, a, e, — o *adverb.*, na kształt małego serca, wie ein Herzchen gestaltet. Liście serduszkowate u fiołków; *cordatum folium. Bot. Nar.* 55. *Jundz.* 303. *et* 444. SERDYT, *ob.* Sierdzisty, Sierdzić się. (Derivata *osierdzie*; cf. deriv. sub. *śrzod.*

SÉREK, rka, *m.*; *Boh.*, seyrek, syrček; *Carn.* sirz, sirzhèk; *Eccl.* сырецъ; *dem. Nom.* sér, ein kleiner Käse, ein Käschen. — *Transl.* Sérki kwiatowe kalafioru zdrowe są; ale pręty nadymają. *Kluk. Dykc.* 1, 81. pączki kwiatowe. *SEREMSKI a, e, [z Syrmii, aus Syrmien. n. p. 2] Ani w mym lochu Seremskie wina stawają. *J. Kchan. Dz.* 236. Seremskiego wina ku piciu było dosyć. *Ezop.* 52. SERENATA, y, *ż.*, z *Łac. włosk.*, ponocna muzyka; (*Rag.* nocchnodojka). Dawać serenatę *Rag.* nocchnopjetti. *SEREPCZYZNA, [właściwie Sierebszczyzna 4], *ob.* *Sierpszczyzna. *SERGETY czyli surgoty, strój kobiecy. *Haur. Sk.* 519? *SERGIEL, [gła, *m.*; z *niem.* Scherge 2], usnacht, stróż domowy, parobek podły, który leda co robi, posługuje a pilnuje domu. *Cn. Th.* 1077. der Hausknecht. SERIO *adverb.*, z *Łac.*; do prawdy, bez żartu, żart na stronę, w saméj rzeczy; im Ernste, ernsthaft; *Boh.* ważně, cf. poważnie, oprawdu, oprawdowě, *Subst.* oprawdowost, *Germ.* Ernsthaftigkeit, *adj. Boh.* oprawdowý; *Germ.* ernsthaft, *zdoprawdowość, *zdoprawdowy; *Slov.* oprawdowý, přjsný, *Subst.* přjsnost; *Sorab.* 1. woprahwdoſcźné, nežortné, woprahwdżne, woprahwdźe, bezžortně; *Vind.* reſhnizhno, pres shale, pres ſherza, reſhnizhen, terd reſnou, rieſnost, reſnoba; *Croat.* nazbil, zrész, serposhen, serpust; *Bosn.* nazbigl, brez scjale, sprave; *Rag.* na sbigl, nazbigl, zbiglja, sbijglja; *Ross.* нешутя. *Węg. Marm.* 1, 31. *Teat.* 28, 37. W rzeczach boskich żartuje, serio się nie obchodzi; ale wszystko odprawuje w porywczą. *Smotr. Ex. pr.*

SÉRNIK, a, *m.*; *Boh.* syrnjk, seyrnik (syrnice; *Bosn.* sirniça, mjesto od sirra *caseale*); *Vind.* ſirna kamra, (ſiernik = owcarz, *f.* ſiernica = owczarka); *Rag.* sirniza; (*Ross.* сырникъ =pączek nadziewany twarogiem): die Käsehorde, der Käsekorb. W sérniku świeżo robione séry suszą. *Kluk. Zw.* 1, 228. — §. Sérnik, co séry robi, przedaje, *Boh.* seyrař; *Bosn.* sirnicjar, koji cini sir, der Käsemacher, Käsehändler. Postanowieniu miejskiemu podlegają wszyscy, którzy miejskie kuchnie dzierżą, sérniki, śledziowniki, i insi, którzy rzeczami śniednemi przekupują. *Szczerb. Sax.* 382. SERKOSZ, a, *m.*, ptak wielkości kwiczoła, mający kolory sroki łowi drobniejsze ptaki, *lanius excubitor. Kluk. Zw.* 2, 261. der große graue Würger, Kriekelster, Bergelster, große Neuntödter. SEROKOSZEK, szka, *m.*, *lanius collurio*, mniejszy od pierwszego i błękitny. *ib.* der rothköpfige Würger. **SEROMIOT, a, *m.*, który sera nie jada. *Petr. Hor.* 2 *N* 2 *b.* ein Käseverächter. **SEROSKROBEK, bka, *m*, mysz; *Graec.* τυρογλύφος. *Przyb. Batrach.* SEROWIEC, wca, *m.*, *acarus sero*, owad drobny, na kształt pyłku jakiego, znajduje się w chlebie, sérze, mące. *Kluk. Zw.* 4, 370. die Käsemilbe. — §. Serowiec. *Torz.* 184, *ob.* Surowiec. 1. SEROWY, SERNY, a, e, od séra, Käse=; *Boh.* seyrowý; *Sorab.* 1. ſedřané; *Vind.* ſirni, ſirou; *Rag.* siran; *Carn.* szirni; *Ross.* сырный. Zebrawszy z mléka śmietanę, pozostaje część serowa. *Krup.* 5, 78. Serna polewka *Vind.* kaſhprad.

Serowy kołacz. *Tr.* serny kołacz, ein Käsekuchen. Serna niedziela; *Eccl.* сырная недѣля, сыропустная, сыроястная, od postu nazwana, który przez ten tydzień zachowuje cerkiew', die Käsewoche, eine gewisse Fastenwoche. Potrzeba aby zakonnicy pościli śrzodę i piątek *syrnéj niedzieli. *Pim. Kam.* 316. (*Eccl.* сыропоустъ suszenie, wstrzymywanie nawet i od mléczna). — 2. SEROWY, *ob.* Surowy.

[*SERPANKA, i, ż., 2]. Serpanki, ów, *plur.* [letnik, der Kittel, *theristrum*; *porówn. rusk.* serpanok, *ob.* Sierpanka 2] Serpanki należą do stroju białogłowskiego. *Sar. Tyt.* 6. Odejmie Pan córkom Syońskim igiełki i zwierciadła i serpanki i czepce. *W. Post. W.* 2, 62. Na on dzień odejmie pan ozdobę trzewiczków, i zaponki, i czapki, i rąbeczki, i pończoski, i *kręczone łańcuszki, i jabłuszka *woniające, i kołstki, i *pierzcionki, i perły na czele *wiszające, i bryże, i płaszczyki, i *przeszcieradła, i igiełki, i zwierciadełka i serpanki. 1 *Leop. Jes.* 3, 18-22. [i tkanki i letniki. 1 *Leop.* i czechły i letniki. *Żarn. Post.* 3, 622.— 2]. wężyki do zapinania z *Łac.* serpens.

SERPENTYN, u, *m.*, kamień pospolicie zielonawy. *Kluk. Kop.* 2, 89. der Serpentin, Serpentinstein; *Ross.* змиевикъ, (cf. żmija). SERPENTYNA, y, ż., 1) działo wyrzucające 24 funtów żelaza. *Archel.* 15. śmigownica, die Feldschlange. — 2) Serpentyna, krzywa szabla, ein krummer Säbel. Kordy, pałasze, kręte serpentyny. *Kchow. Wied.* 6. Już podobno do swojej serpentyny rwie się, ja bez ceremonii fugas. *Teat.* 45. *c*, 124. *Wyb.*

SERWASER, *SEDWASER, *SZEDWASER, u, *m.*; *Boh.* šedwaser, lučewka; *Vind.* lozhitna voda, oistrugrisna voda, lug sa odlozhenje; *Croat.* ostrogrizna voda; *Ross.* крѣпкая водка; *aqua fortis*, das Scheidewasser, płynność ostra, rozpuszczająca kruszce, robi się z koperwasu i i saletry. *Kluk. Kop.* 2, 336. *et* 344. *Krup.* 5, 93. Szedwaser, *rozrewna wódka. *Sienn.* 605. Stychwaser. *Tr.* 2278. Sztychwaser. *ib.* Żydzi monetę psują, moczeniem w sedwaszerze. *Petr. Pol.* 75. Fusy z szedwaseru. *Sienn.* 517. SERWASEROWY, a, e, n. p. Serwaserowa woda. *Krup.* 5, 89.

SERWATCZANY, a, e; *Rag.* surutni, vodeni; *Croat.* szirotkászt; *Ross.* сывороточный: od serwatki, Molken-. Mleczna abo serwatczana barwa. *Spicz.* 204. Białość serwatczana. *Cziach. Prz. e* 2. Serwatczane naczynia, *vasa serosa. Kirch. Anat.* 17. Żyły pulsowe serwatczane, humor żółtawy zamykają. *ib. Krup.* 3, 97. *et* 2, 195. SERWATCZANOŚĆ, ści, ż., podobieństwo do serwatki; *Boh.* syrowatečnost; *Rag.* surùstvo, vòdnost, Molfichkeit, molfiges Wesen. SERWATCZEĆ *neutr. niedok.*, w serwatkę się obracać; *Croat.* tszirotitisze; *Eccl.* сырѣтнся, zu Molken werden. Mléko w cieple gęstnie, na zimnie serwatczeje, *serescit. Macz.* SERWATKA, *SYROWATKA, i, ż.; *Boh.* syrowatka, žinčice, (*ob.* Żynczyca; *Bosn.* sgetiča); *Sorab.* 1. szyrowatka, feruwatka, kapalcza; *Sorab.* 2. szrowadka, kapaliza; *Carn.* syrotka, siràbka; *Vind.* frotka, frotika, firotka, frotki, fmetki (cf. śmietana), skuta, martrano mleku; *Croat.* szirotka, smètek (cf. śmietana), sztépki; *Rag.* súrutka, súrutva, mlachjeniza; *Ross.* сыровотка, простокваша, простоквашка; *Eccl.* сыроватка, сыворотка, Käsewasser, Wolken. Kapałka, serwatka. *Ern.* 848. Po zebranej z mléka śmietanie zostaje się twarog, część zgęstniała, i serwatka wodna. *Kluk. Zw.* 1, 227. *Krup.* 5, 79. — §. *Anat.* Krew' ma także w sobie serwatkę, *serum*, to jest, ciecz żółtawego koloru. *Zool.* 7. *Krup.* 3, 95. *Kirch.* 14. der dickere gelbe Theil, der sich vom Blute absondert. Pokarm zamienia się w likwor, podobny do mléka, ten w krew', krew' w *syrowatkę, *syrowatka w wodę, woda w kości i ciało. *Boh. Dyab.* 141. *ib.* 2, 35. SERWATKOWY, a, e, od serwatki, z serwatki, von Molken.

SERWET, u, *m.*, *Servesta*, miasto, Zerbst, w księstwie Anhaltskim. *Dykc. Geogr.* 3, 211. SERWETSKI, a, ie, od tego miasta, Zerbster, von Zerbst. Serwetskie piwo, Zerbster Bier. *Ern.* 65.

SERWETA, y, ż., z *Franc.* (*Etym. Lat.* servire); *Carn.* shàt, (cf. szata); *Vind.* mifna baderza, milni fazonetel, fhat, talierski pertizh; *Croat.* sztolni rubecz, ztolni rubecz (cf. rąbek), obriszachicz, (cf. obrus); *Rag.* rucincìch, rucinìk; *Slav.* otàrcsich (cf. obetrzeć), salveta, *Bosn.* otark, ubrus (cf. obrus), rucincich od tarpeze, (cf. ręcznik); *Ross.* салфетка; chusta stołowa, die Serviette, serka stołowa. *Cn. Th.* 989. Niósł kosz serwetą obwiązany. *Kras. Pod.* 2, 134. Wychodzi zapięty serwetą. *Teat.* 33. *d*, 82. Alić już kredencerze stoły nakryli, już serwety łomią. *Pot. Arg.* 719. Już było po wieczerzy, już serwety zbierał kredencerz. *Pot. Arg.* 9. Tuzin serwet Kolońskich, Holenderskich, adamaszkowych. *Vol. Leg.* 4, 358. *Gost. Gosp.* 111. SERWETNY, SERWETOWY, a, e, od serwet, Servietten-; *Ross.* салфеточный — (SERWIA, *ob.* Serbia). — SERWIS, naczynie srebrne, porcelanowe lub inne, które na śrzodku stołu stawiają. *Wiel. Kuch.* 428, *ob.* służba stołowa, Tafelservis. — §. Serwis kwaterunkowy, obowiązek dawania najpierwszych potrzeb kwaterunkowym, lub placenia od nich; der Servis, Quartierservis. SERWISOWY, a, e, n. p. Serwisowa komisya, *ob.* kwaternicza komisya. SERWITORKA, i, ż., zakonnica dozór nad stołowemi potrzebami mająca, der Tischzeugverwahrerinn in Frauenklöstern. *Tr.* SERWITORYAT, u, *m.*, SERWITORAT, przywiléj dawany od króla nieszlachcie, mocą którego miani byli za zostających w służbie królewskiéj, a przed samym królem odpowiadać powinni byli. *Vol. Leg.* 5, 460. *Swad.* 3, 93. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 52 ein königliches Dienstprivilegium, wodurch ein Unadelicher blos vom Könige abhängig wurde. Serwitoryaty albo monopolia są prawdziwą zarazą handlu. *Mon.* 74, 175.

SERYARZ, a, *m.*, z *Łac.* rejestr, poczet, spis dekretowy, Urtheilsprotokoll. Na końcu każdéj kadencyi seryarz dekretów ma być spisany. *Vol. Leg.* 7, 325, (cf. dekretarz, sentencyonarz). Podkanclerzy czytał seryarz sędziów sejmowych. *Dyar. Grod.* 325.

SERYNET, głos pewny w organach. *Magier. Mskr.*, eine gewisse Stimme in der Orgel.

SERYWSKI n. p. sok, w aptekach, *Serapium*, z ziela zamorskiego, *sagapenum*. *Sienn.* 227. *et* 556. *et ib Rej.*

SERŻANT, a, *m.*, z *Franc.*, przedniejszy podoficer; *Croat.*

sérg, (cf. szereg); *Dal.* barabanat, (cf. baraban); *Slav.* straxmeshtar, (cf. strażnik); *Ross.* сержантъ, der Sergeant.

SERZEC, *ob.* Sér, ein Käse. SÉRZYĆ *cz. niedok.*, zsérzyć, usérzyć *dok.*, w ser obrócić, zu Käse machen; *Boh.* syřiti, posyřiti, *coagulare*, posyralý; *Sorab.* 1. zeszédřu; *Carn.* sireti, sirem; *Vind.* mleku vſiruvati; *Croat.* szirim, uszirújem; *Rag.* siriti, ussiriti; *Bosn.* siriti, usiriti; *Eccl.* усыряю, сгустяю яко сыръ: (*Ross. et Eccl.* оусыритн zwilżyć, сырѣть zwilgnąć). SERZYSKO, a, *n.*; *Boh.* syřiště; *Vind.* ſiriſhe, ſiriſhzhe, raſol, ſ' zhem ſe mleku vſiri inu stiſni; *Sorab.* 1. ſedrižčžo, ſedřeno; *Croat.* szerìsche, podlev; *Rag.* sirisćte; *Bosn.* sirisćte, kojim se sirri; *Eccl.* сырище, сгустившееся млеко, тв
арогъ; das Lab, Käselab. Podpuszczadło, podpuszczkę, mleko zsiadłe w młodego zwierzęcia żołądku, serzyskiem zowią, *coagulum. Sienn. Wykł., Macz. Syr.* 670. Podpustka abo serzysko. *Haur. Ek.* 178. Serzysko zajęcze. *Sienn.* 286. *Haur. Sk.* 299. Hasenlab.

SESAM, *ob.* Łogawa cudzoziemska. *Syr.* 1014. SESEM, *ob.* Zezem.

SĘSTWO, *ob.* Sędztwo. SESYA, *ob.* Posiedzenie, Zasiadanie.

SET, *Genit. plur. numeri* Sto, *qu. v.* SETKOWAĆ *cz. niedok.*, na sto rozkładać; *Croat.* sztotinim, zu hundert eintheilen. Setkować, setnego karać, *centesimare milites. Cn. Th.* 990. immer den Hundertsten strafen. Setkowanie, *centesimatio. ib.* SETNIA, *SOTNIA, i, *ż.*, liczba ze stu złożona; *Eccl.* сотня, сторица, ein Hundert, eine Zahl von hundert Stück. Romulus cały lud swój wojennym trybem na setnie i pułki podzielił. *Faliss. praef. Pot. Zac.* 151. Ukraina po trzy kroć tysięcy ludu wyprawiała na wojnę, a teraz i na zupełną sotnią zdobyć się nie może. *Psalmod.* 41. Porachuj czas, uznasz, że po siódméj lat setni ona jedynowładna pani słabieć poczęła. *Psalmod.* 77. SETNICTWO, a, *n.*, *centuriatus. Cn. Th.* 990; przełożeństwo nad stem, die Hauptmannschaft über 100 Mann. Na wyższe miejsce z dziesiątnika, to jest, na setnictwo nastąpił. *Sk. Dz.* 141. SETNIK, *SOTNIK, a, *m.*; *Boh.* setnjk, *f.* setnice; *Slov.* setnjk; *Hung.* százados; *Sorab.* 1. stoternik; *Carn.* stûglar; (*Vind.* stuinik, poglavar, glavar, kapitan); *Rag.* stotnik; *Croat.* sztòtnik *centurio*; *Bosn.* sottinik, vojevoda svarh sto junaka; *Ross.* сотникъ, сотенной голова, (сотской dozorca nad stem chłopów lub chałup); *Eccl.* стоначальникъ; 1) przełożony nad stem ludu, der Hundertmann. Setnik albo rotmistrz, był to kapitan jazdy Rzymskiéj ze sta ludzi złożonéj. *Papr. W.* 1, 479; *centurio.* Sotnik i koszowy siczy Kozackiéj. *Zab.* 16, 123. *Nar.* (*Ross.* сотничей kapitański). — §. Jeden lekarz od bogatych nie brał, jedno po stu czerwonych złotych; i dla tegoż go insi medycy Krakowscy nazwali setnikiem. *Biel.* 450. — 2) Setnik żołnierzów, *centuria. Cn. Th.* 990. (*ut* dziesiątek), hundert Stück, setnia. SETNORĘKI dziewosił. *Simon. Siel.* 56. *centum geminus Briareus*; i SETNORĘCZNY Tyfon, *centimanus. Żebr. Ow.* 64. SETNY, a, e; SETNIE *adverb.*; *Boh.* stý; *Slov.* stý, stí; *Hung.* szazadik; *Sorab.* 1. stotý, stoteré; *Sorab.* 2. hunderti; *Carn.* stujne, rajmno, samu stu; *Vind.* stuìni, sturedni; *Croat.* ztotni, sztòtni; *Dal.* sztoti; *Bosn.* stoti; *Rag.* stóti; *Slav.* jedan od stotine; *Ross.* сотый; [*sanscr.* sat 2]; (*Pers.* sad = sto); w rzędzie po dziewięćdziesiąt dziewiątym następujący, der Hundertste. Pierwszy, i drugi, i setny. *Gorn. Sen.* 267. — §. Setny, *Boh.* stonasobný; *Ross.* сотенный, сторичный, сторицею; sto w sobie mający, hundert enthaltend, hundertfältig. Polifem z jedném, Argus z setném okiem. *N. Pam.* 22, 107. Setne lata sobie zamierzamy. *Psalmod.* 50. Jedno ziarno przyniosło trzydziestny, a drugie sześćdziesiętny, a drugie setny owoc. 1 *Leop. Marc.* 4, 8. *ib. Math.* 13, 8. (stokrotny. 1 *Leop.*). — *Transl.* Bardzo liczny, bardzo wiele; sehr viel, stark, zahlreich. Wielka a prawie bezmierna a jakoby setna liczba. *Otw. Ow.* 257. Te setne pytania bardzo mi się uprzykrzyły. *Teat.* 11, 124. Bądźcie setnie błogosławionemi za te dobrodziejstwa. *Bals. Niedz.* 1, 40. Kocha cię twój braciszek, bo cię setnie złupił. *Nar. Dz.* 3, 128. (porządnie, na urząd). Miła mu jest czarność téj nocy, radby setnie ciemności jéj przymnożyć. *Teat.* 2, 3. *Bars.* Z nim gadać nie może, choćby setnie rada. *Hor.* 2, 101. *Nar.* mocno pragnie.

SETYNA, *ob.* Atyna.

SEWERUS, imię własne; *Boh.* Šebjř, cf. siewierz.

SEXALTERA wielka, Sexaltera mała, w muzyce takty, które się tak wyrażają: $^6/_4$, $^6/_8$. *Magier. Mskr.* sechsviertel Takt, sechsachtel Takt.

SEXTERN, *ob.* Sekstern.

S F.

*SFAŁK, u, *m.*, n. p. Mąkę przesiać dobrze z otrąb i z sfałków, jak piekarze zwykli czynić. *Syr.* 437. wyrzutek, brak, co odpada, (cf. defalka, et szuszfałki), Abfall.

SFAŁDOWAĆ, *ob.* Fałdować. SFAŁSZOWAĆ, *ob.* Fałszować. SFATYGOWAĆ, *ob.* Fatygować.

SFERA, y, *ż.*, SFERKA, i, *ż.*, *dem.*, w geografii, ułożenie cyrkułów, wystawujące obroty planet. *Kras. Zb.* 2, 495. *Wyrw. Geogr.* 39. eine Sphäre. Co są te niebios przestronne sfery lub sferki zwinione? *Dar. Lot.* 25. — *Fig.* Trważ jeszcze ta uroda, te żywych sfery oczu? *Ustrz. Troi.* 45. kręgi, okręgi. — *Transl. fig.* Każda rzecz ma się zostać w swojéj sferze. *Mon.* 64, 128. w swoich granicach, Gränze. SFERYCZNY, a, e, SFERYCZNIE *adverb.*, sphärisch; *Ross.* клубоватый: *Eccl.* пулоокруглый, на мячъ или клубъ похожій круглостію.

*SFOL, u, *m.*, [*czesk.* swal = wrzód 2]: piega, der Sommersprosse. Brodawek i sfolów zganianie. *Sienn.* 514. *et* 515.

SFOLGOWAĆ, SFOLŻEĆ, *ob.* Folgować, Folżeć. SFORA, *ob.* Swora. SFORCOWAĆ, *ob.* Forcować. SFORKA, SFORNY, SFOROWAĆ, SFORZEŃ, *ob.* Sworka, Sworny, Sworować, Sworzeń. SFORSTOWAĆ, *ob.* Forstować. SFRANCUZIEĆ, SFRASOWAĆ, SFRYZOWAĆ, SFUKNĄĆ, *ob.* Francuzieć, Frasować, Fryzować, Fuknąć. SHAFTOWAĆ, *ob.* Haftować.

S I.

SI SI, *ob.* Sio.

'SIABR, a, *m.*, [*Eccl.* **себръ** *plebejus*; *Ross.* себры zdrowe dzieci *k u r s k.*, шеберъ sąsiad *r i a z.* 2]; druh, towarzysz, brat, kolega, spólnik; der Gefährte, Gesellschafter, Bruder, Mitgenosse. Rusini Połowców dla częstych przymierzów i sąsiedztwa, w języku swoim zwali kumami czyli kmotrami, siabrami, pobratymcami. *Nar. Hst.* 3, 85. Chociajby też i kilka albo kilkanaście uczestników albo siabrów w jednej rzeczy było .... *Stat. Lit.* 121. Jak bracią niedzielną abo uczestników, to jest, siabrów pozywać. *ib.* 190.

SIAĆ, siał, sieje *cz. niedok.*, Siewać *contin.*; *Boh.* sýti, sati, syl, sal, sel, segi; *Slov.* sał; *Sorab.* 1. ſehyu, ſehmenu, (sayu); *Sorab.* 2. szasch przesiać, (cf. sito); *Carn.* sejâti, sejal, sejem, sejem, (*Carn.* Seja *Dea sementis*, *Segesta*); *Vind.* ſjâti, ſejem, ſjal; *Croat.* szejati, szejalszem; *Dal.* sziyati; *Hung.* szitalni, szĕtálok = przesiewać przez sito; *Rag.* siati; *Bosn.* siati, usiati; *Slav.* siati, (sjati *lučere*); *Ross.* сѣять, сѣю (2. przesiewać, ситный pytlowy); *Eccl.* сѣю; (ситомъ сѣю przesiewam; *Graec.* σήθω, σείω, σεύειν; *Lat. obs.* sao, seo, *unde* sevi, *praeter. Verbi* serere; *Svec.* så, sada; *Angl.* sow; *Anglos.* sawan; *Germ.* säen; ziarna po roli dla wznijścia przyszłego zboża pewnym porządkiem rozrzucać; siewbę odprawować. — *Propr. et fig.* Na grochowisku siewają ozimią pszenicę, dobrze jednak sprawiwszy pole. *Haur. Ek.* 32. Ktokolwiek skąpo sieje, niech się obfitego nie spodziewa żniwa. *Zab.* 13, 79; *Croat.* Kak bus szejal, tak bus sel; *Slov.* čo si nasegaš, to žał budeš; kdo ně sege, ten ně wege. Darmo pracujesz, jak ten, który sieje w piasku. *Past. Fid.* 86. Próżna rzecz, siać na rzéce. *Min. Ryt.* 3, 353. Sieję na zasianéj roli, posiewam drugi raz. *Cn. Th.* 995; *resemino.* Ten jegomość ani sieje, ani orze, a wszystko mu się rodzi. *Boh. Kom.* 1, 9. Jam siał, a drugi żnie. *Cn. Ad.* 284. Gdzie nie siał, jednako ze mną zbiera. *Groch. W.* 563. Sieje wiatr, wiatrem żyć będzie. *Dar. Lot.* 12. Głupich nie sieją, sami się rodzą. *Teat.* 12, 15. *Mon.* 70, 200. *Cn. Ad.* 669. — *Transl. fig.* Sieją między niemi zazdrość, jednemu przy drugim większą łaskę pokazując. *Gorn. Dw.* 310. wysiewają siemię zazdrości, sie streuen den Samen der Eifersucht aus. Matka twoja wszystko złe w dom nasz siać poczęła. *Sk. Żyw.* 1, 323. Niechaj gdzie indziej zwady takie sieje. *P. Kchan. Jer.* 122. Gęste wojny i spory sieją. *Pilch. Sall.* 61. Sieje wino łagodne rozmowy. *Miask. Ryt.* 2, 127. (mnoży, przysparza, leje). Ludzie się biją, fatum śmierci sieje. *Tward. Wł.* 138. Sieje żołnierz nieprzyjacielski niebezpieczeństwa, groźby i gwałty. *Ust. Konst.* 2, 138. szerzy, verbreiten, ausbreiten. Tak te dzieje starożytność w bajkach sieje. *Jak. Boj.* 113. Co się tam dzieje, Tu uprzedzające sława wieści sieje. *Tward. Wł.* 93. Na sianéj gęstym trupem ziemi. *Przyb. Luz.* 83. (posianéj, pokrytéj). Już czarnemi skrzydłami gęste noc siała ciemności. *P. Kchan. Jer.* 175. (wysypała). Wchodzi słuszny rodak z pacholiki dwoma, wąsy kręci, to gwiżdże, to sieje rękoma. *Mon.* 70, 168. macha, siecze; mit den Armen fechten, um sich herum schlagen. — *Cum Instr.* Szafuj dostatkami, siéj marnie pieniądzami. *Suszyc. Pieśn.* 3, *N* 3 *b.* sypać pieniędzmi, mit Geld um sich werfen, das Geld wegwerfen. Śmieszna, gdy chłop łaciną sieje. *Min. Ryt.* 4, 217. wenn er mit Latein um sich wirft. Biesami sieje, gniewa się i sierdzi. *Zab.* 16, 218. — *Recipr.* Jak się za grzmotem deszcz rzęsisty sieje. *Pot. Arg.* 37.

Pochodz. *dosiać*, *dosiewać*, *nasiać*, *nasiewać*, *nasienie*, *osiać*, *osiewek*, *odsiać*, *odsiewać*, *posiać*, *posiewać*, *podsiać*, *podsiewać*, *przesiać*, *przesiewać*, *przysiać*, *przysiew*, *rozsiać*, *rozsiewacz*; *siemię*; *siew*, *siewacz*, *siewba*, *siejba*, *siewny*; *sieć*, *siatka*; *sito*, *sitko*, *sitarz*, *sit*, *sitowie*; *siano*, *sianożęć*, *sienny*, *siennik*; — §. *jesień*; Boh. oseň, osenj; — § *wiosna*; Boh. wesna; [*Sanscr.* vasanta, cf. wesoły 2]: *wsiać*, *wsiewać*, *wysiać*, *wysiewać*, *wysiew*, *zasiać*, *zasiewać*, *zasiew*, *zasiewca*.

SIADAĆ, *ob.* Siedzieć *et* Sieść. SIADACZ, a, *m.*, *sessor*; *Germ.* der Sitzer; *Sorab.* 1. ſědař; *Rag.* sjèdalaz; (*Ross.* сѣдокъ pasażer na statkach, sankach; сидѣльникъ, przesiadujący noc, (cf. biesiadnik); / сидѣлица: сидѣлецъ 1) kupiecki pisarz; 2) *obs.* obleżony. SIADALNY, a, e; *Sorab.* 1. ſědaté, ſedačžne; *Eccl.* сѣдальный; na którym siadają, *sessilis.* *Cn. Th.* 990. zum Sitzen. Grzbiet siadalny, *tergum sessile.* *Żebr. Ow.* 306. SIADANKI, zowią się deski dla każdego z flisów, na których siedzą, kiedy pojazdami robią. *Magier. Mskr.* SIADŁO, a, *n.*; *Boh.* sedadlo, sydlo, (cf. zydel); 1) siedlisko, der Sitz, Wohnsitz, Wohnort, Aufenthalt. Bóg stwarzając świat, od ziemi wody odłączywszy, Zamierzonemi ujął je brzegami, Zkąd już każda rzecz własną postać brała, I w należytym siadle zostawała. *Odym. Św.* 2, *Q* 3 *b.* (w swoim miejscu). Pan na wysokości niebieskie wstąpił; tamże nas za sobą wabi, abyśmy tym siadłem mizernego świata wzgardziwszy, o rzeczach duchownych myślili. *Zarn. Post.* 3, 527 *b.* Nie mając pewnego siadła, tam i owdzie tułali się. *Pilch. Sall.* 12. Samopas wałęsali się: gdzie je noc zagnała, tam swe siadła mieli. *Pilch. Sall.* 151. Przodkowie nasi siadło swoje między ludzkiemi narody założyli. *Modrz. Baz.* 410. Wandali straciwszy dawne siadło swoje w Afryce, i królestwo sławne .... *Klon. Wor.* 7. W Rzymie siadło panowania wszystkiemu świata być miało. *Falss. Fl.* 14. Nie pójdzie żadne z nas na swoje siadło,. Żaden swojego nie ogląda dachu. *Zab.* 15, 273. Wprzód trzeba, aby siadła i mieszkania miały Tam pszczoły, gdzieby ani wiatry dochadzały. *Otw. Wirg.* 454. (pasiekę, ule). Długo bujawszy orzeł spoczywa na siadle. *Pot. Pocz.* 13. (na gnieździe) Z ciernistego wyleciawszy siadła, Bystrym pędem sęp głodny pośpiesza do padła. *Zab.* 6, 160. *Min. Żarn. Post.* 3, 527. Gdy wieczor przychodził, ptacy na siadło lecieli. *Ezop.* 111. (na grzędę). — 2) Siadło, siadł, siadła, *ob.* Sieść. SIADŁOŚĆ, ści, *ż.*, krępość, zawiązałość ciała; Untersetztheit, eine untersetzte Figur. Posągi dawne mają przy wydatnych muszkułach, siadłość i cielistość. *Mon.* 69, 652. SIADŁY, a, e, krępy, karłowaty,

zawiązały; unterſetzt, von Geſtalt. *Cn. Th.* 990. Zsiadły, krępy. *Xiądz.* 32. W Azyi konie są siadłe, niewiele jedzą, a jednak bardzo są pracowite. *Boter.* 198. *Praefractus*, ciężki, twardy, surowy, który się nie da nakłonić, siadły. *Mącz.* SIADOWAĆ, SIADUJE *ob.* Siedzieć *et* Sieść.

SIĄDZ *ob.* Sięgnąć. SIĄDŹ, SIĄDZENIE, *ob.* Sieść.

SIĄG, ięgu, *m.*, sążen; *Boh.* sáh; *Morav.* sáha; *Sorab.* 2. ſcżeżeń; *Carn.* sêshe'm; *Croat.* szesày, szeseny, klafter; *Rag.* sèxagn; *Ross.* сажень; (cf. *Hebr.* חצן chozsen, *sinus, brachium*), die Klafter, der Faden. Siąg ma łokci 3. *Solsk. Geom.* 3, 137. Drzewo ścinają, na klocki tną, z nich siągi układają. *Os. Rud.* 582. Siąg, stos drzewa długi i wysoki na 3 łokcie, szeroki na 5 ćwierci łokcia. *Os. Żel.* 83. SIĄGNĄĆ, *ob.* Sięgnąć.

SIAK! *in phrasi.* Ni tak, ni siak. Ni taki, ni siaki, *ob.* Sak.

SIĄKNĄĆ, *ob.* Sięknąć.

SIANIE, *ob.* Siać, *ob.* Siewba. — SIANO, a, *n.*; *Boh. et Slov.* seno; *Sorab.* 1. ſeno, szyno, ſsenno; *Sorab.* 2. szěno, szene; *Carn.* senû; *Vind.* ſenu; *Croat.* széno; *Dal.* szeno; *Hung.* széna; *Bosn.* sjeno; *Rag.* sjeno; *Slav.* sieno; *Ross.* сѣно; cf. *Ital.* fieno; *Lat.* foenum; *Graec.* εἴα; *Germ.* das Heu. Skoszone trawy ususzą się na siano. *Kluk. Rośl.* 3, 295. Do gumna na siano spać. *Dwor. J.* Daj siana wołowi, a cukru papudze. *Mon.* 70, 256. Ej siano, siano, mogliby je księża jeść. *Rys. Ad.* 13. (specyalne). Fura siana mu w głowę zajechała; dumne marzenia. *Wolsk.* Jakby siano wlókł przez niego, poszło przezeń mrowie. *Pot. Arg.* 728. *et* 779. Próżno siano młóci. *Pot. Arg.* 386. Nieprzyjaciela potarli nasi jak suche siano. *Biel. Kr.* 83. *Biel. Św.* 181. By pies na sienie, sam go nie je, a krowie go nie da. *Rys. Ad.* 3. (sam nie używa, a drugiemu nie daje). Nie grab' dudku siana. *Dwor. C* 2. (nie porywaj się na rzecz nie twoję). Nie grab' dudku siana, ulgniesz po kolana, Będziesz-li tak zuchwały, Uwiąźniesz jako mały. *Bies. roz. A* 4. Nie wykręcisz się sianem. *Rys. Ad.* 50. nie wyfiglujesz się, du wirſt dich nicht herauswickeln, herausdrehen. *Grod. Dis. C* 4 *b. Mon.* 64, 723. *Simon. Siel.* 113. Już mu nie stało na wykręty siana. *Pot. Syl.* 86. SIANKO, a, *n.*, *dem.*, n. p. Jagnięta można w stajni karmić otrębami abo drobnym siankiem. *Spicz.* 135. — §. Sienne źdźiebełko, ein Heufiltter, Heubalmen. Czemu widzisz sianko w oku brata .... *Sekl. Math.* 7. — §. Wiązanka czyli kupka siana *Ross.* сѣнцо. Siedli wszyscy na trawie i na sianku. *Rej. Post.* O 4. — §. Sianko, potraw. *Cn. Th.* 991. Nachheu, Herbſtheu, Grummet. 1. SIANOŻĘĆ, i, *ż.*; *Croat.* szinokosas, livàda; *Vind.* ſnoshet, traunik, (cf. trawnik); *Ross.* сѣножать; łąka do koszenia siana, der Heuſchlag, die Wieſe. Panowie urodzaje i sianożęci rolnikom wypasywali; *agros et prata. Krom.* 191. Posiadacz sianożęci *Ross.* пожённый. — §. Sianożęć, sianożęcie, ia, *n.*, *foenisecium. Mon.* 75, 591; *Carn.* snoshet, kosete; *Vind.* ſenoſiezhenje, ſenospraulenje, ſenoſezha, koſitva, ſiezhje, koſhni zhaſs; *Croat.* szinokòssa; *Bosn.* sjenokoscjej, kosidba; *Slav.* šinokosha, sienokossje, kosidba, sjenisete; *Ross.* сѣнокосъ. пожня; koszenie siana, der Heuſchlag, das Heumähen. Przyjdzie czas sianożęci, kiedy wyniosłe zielsko, wraz z poziomą trawą padnie od ręki koszącego. *Psalm.* 37. — §. Bujna sianożęć po łąkach się ściele. *Zab.* 16, 183. *Kniaź.* siano skoszone, Heu. 2. SIANOŻĘĆ, ia, *m.*, *foeniseca. Mon.* 75, 591; kosiarz, der Heumäher; *Vind.* koſez, ſiezhnik, ſenoſek; *Rag.* sienokosaz; *Ross.* сѣнокосецъ. SIANOŻĘTNY, a, e, Heuſchlag, den Heuſchlag betreffend; *Ross.* сѣнокосный.

SIANY, *ob.* Siać.

SIARA, y, *ż.*, nieczyste mléko krowy po ocieleniu, (*Etym.* szary); die Bieſtmilch, die Beeſt, die erſte Milch nach dem Kalben, *collustrum. Mącz. Cn. Syn.* 198; *Slov.* kulastra; *Sorab.* 1. ſéra, huste mloko po pohrodže; *Carn.* mlesva, smlęsva; *Ross.* молозиво. — §. *De feminis:* Nie zła rzecz jest tego dnia, gdy się dziecię urodzi, nie dawać mu matczynego mléka pożywać, bo przy tym czasie niewiastom siara albo plugawość niejaka gęsta z piersi odchodzi. *Sienn.* 466. *Spicz.* 185. — §. Siara, mléko krowy ocielić się mającéj, im jest bielsza, tym bliższe ocielenie. *Kluk. Zw.* 1, 205. die Milch vor dem Kalben. SIARCZAN, u, *m.*, *sulphas*, sól z kwasu siarczanego i z zasady solnéj złożona. *Śniad. Chem.* 1, 46. Schwefelſauerſalz. 'Siarczyk. *N. Pam.* 6, 319. 'Siarczyk, *sulphuretum*, nazwisko dane związkom, między siarką a innemi ciałami zachodzącym. *Śniad. Chem.* 309. 'Siarcznik. *Mier. Mskr.* SIARCZANY, a, e; *Boh.* syrnaty, syrny; *Ross.* сѣрный; od siarki, Schwefel=. Zedra siarczana. *Kruml.* 387: (wątroba siarczana. *ib.* 204; siarczak. *Mier. Mskr.*). Kwas siarczany, *accidum sulphuricum*, kwas składający się z siarki i kwasorodu. *Śniad. Chem.* 229. Deszcz siarczany. *Ryb. Ps.* 18. Pan spuścił deszcz na Sodomę siarczany i ognisty z nieba. 1 *Leop. Genes.* 19, 24. (siarkę i ogień. 3 *Leop.*). Te słowa siarczanemi snopkami pachną. *Baz. Hst.* 62. (stosem). Piekło siarczane. *Przyb. Milt.* 104. SIARCZYĆ *cz. dok.*, SIARKOWAĆ, siarką przyprawiać, powlekać; *Boh.* sýrkowati; *Vind.* ſhveplati, poſhveplati, ſhveplanje, ſhveplaria; *Croat.* sveplìm; *Ross.* сѣрить, ſchwefeln, mit Schwefel anmachen, überziehen. Winiarze wina ipsymując, hałunując, białkując, siarkując, plastrując, psują. *Syr.* 1219. Siarkowany, *inductus sulfurae. Cn. Th.* 991, *Ross.* жупельный. SIARCZYSTOŚĆ, ści, *ż.*, *sulfuratio. Cn. Th.*, die Schwefelung, ſchwefeliges Weſen. SIARCZYSTY, a, e, — o *adverb.*; *Boh.* syrny; *Slov.* syratý; *Vind.* ſhveplan, ſhveplast, poſhveplan, ſe ſheveplan ſmieſhan; *Croat.* svèplen; *Eccl.* жупелистый; *Ross.* сѣристый; voll Schwefel, ſchwefelig. Kamienie siarczyste wielorakie są, najgłówniejsze kizy. *Kluk. Kop.* 1, 219. Kąpiel siarczysta; *Boh.* smrdawka, (cf. smród). Siarczysty, siarkowy korzeń *botan.*, *ob.* Wieprzyniec. — §. *Transl. fig.* Siarczysty, gorący, ognisty, zapalczywy, hitzig. Wkłada w dyszel Alekto siarczyste woźniki, Których dobrze spasł swemi Kocyt pastewniki. *Zab.* 15, 33. *Kniaź.* SIARKA, i, *ż.*; *Boh.* syra; *Slov.* syra, sírka, žiwi oheň; *Sorab.* 1. schwabel; *Vind.* ſhveplu, ſumpor; *Croat.* svèplo; *Dal.* szumpor; *Rag.* súmpor; *Slav.* sùmpor; *Bosn.* sumpor; *Ross.* сѣра (2. żywica, 3. сѣра въ ушахъ gnój uszny; cf. сѣрый szary, cf. *Croat.* sar żar); *Eccl.* жоу-

пелъ, (cf. sopel); der Schwefel; tłusta ziemna żywica, mająca w sobie kwas kuperwasowy; pali się błękitnym płomieniem. *Kluk. Kop.* 1, 217. *Jak. Art.* 1, 64. *et* 315; ciało żółte elektryczne, wolném ciepłem topniejące, które się łatwo od ognia zapala. *Śniad. Chem.* 75. Siarka żywa, surowa, lebendiger Schwefel. *Sienn. Wykł.* Siarki białogorejące. *Otw. Ow.* 598. (*Eccl.* пекло, сѣра горючая, иногда смола, cf. piekło). — Siarka do krzesania ognia, siarczysta nitka, papierek, heblowina, siarczyste zapały, podpały. *Cn. Th.* 991 = SIARNIK. *Boh.* syrka; *Carn.* shveplenka, shvepleniza; *Vind.* shveplenka, svizhiza od shvepla; *Croat.* sveplénka; *Slav.* sumporaesa; *Ross.* сѣренька, свѣтильна, сѣраная спичка, der Schwefelfaden, das Schwefelhölzchen. *Kruml.* 387. Siarniki, nici w siarce maczane. *Magier. Mskr.* — §. *Transl. allus.*: Siarka, gorączka, popędliwy; hitzköpfig, Hitzkopf. Prędki jestem jak siarka. *Teat.* 8. *b*, 85. I ja tak byłem w leciech Wc Pana, jak siarka. *Teat.* 24, 89. *Czart.* SIARKOWAĆ, *ob.* Siarczyć. SIARKOWY, a, e; (*Boh.* syrný; *Rag.* súmporni); od siarki, Schwefel=. Kolor siarkowy *Slav.* súmporita boja. Siarkowe naczynie, do topienia siarki *Ross.* сѣрница. Siarkowy rzemieślnik, górnik abo zlewacz. *Cn. Th.* 991, *Bosn.* sumporar, koji cini stigne od sumpora; *Rag.* sumporâr; *Croat.* sveplenár. Siarkowa huta = SIARKOWNIA, i, *ż.*, chyż abo warstat, gdzie siarkę sprawują, warzą, *sulphuraria. Mącz.*; *Vind.* shveplenishe, shvepleniza; *Croat.* sveplénicza; *Bosn.* sumporiscte, mjesto od sumpora, die Schwefelhütte. — Siarkowy korzeń, *ob.* Wieprzyniec.

SIAŚĆ, *ob.* Sieść.

SIATCZANY, SIATCZYSTY, a, e; *Rag.* mrexast; *Ross.* сѣтчатый; na wzór siatki, dziurkowaty; netzförmig, wie ein Netz. Siatczyste budowanie; *reticulata structura. Cn. Th.* 991. SIATKA, SIATECZKA, i, *ż.*, *dem. Nom.* sieć; *Boh.* sytko; *Sorab.* 1. fétka; *Sorab.* 2. szětka; *Ross.* сѣтка, сѣточка; (cf. *Carn.* sétkâm = pończochy dzierzgam); das Netzchen, ein kleines Netz; (*Croat.* mresicza, tréz; *Rag.* mrexiza; *Bosn.* mrisgiça). Siatki na ptaki, ryby, *etc.*, Vogelnetze *x.* Siatki przepiórczane są małe, na laseczkach osadzone. *Kluk. Zw.* 2, 349. — *Fig.* Umyślili tąż go siatką, którą on z karków ich zrzucał, przykryć. *Birk. Dom.* 150, (cf. sidło). Młodym siatką jest uroda. *Dar. Lot.* 18. Szczęście wyskoczyło mi z siatki. *Morszt.* 69. (z klatki, jak ptaszek). — Siatka, czepek niewieści, worek siatkowy; eine Netzhaube, ein Netzsack. Siedząc niedwie przy stole, jedna siatką, druga haftowaniem się zabawia. *Teat.* 2, 5. *Bars.* — Siatka w oknach, żeby muchy przez otwarte okna nie wpuszczać, Fliegengatter. Siatka w budowaniu miasto okien albo kratek. *Cn. Th.* 991. Poczynił dwie siatce [*dual.* 2], które miały okrywać a ozdabiać ono dwoje obtoczenie, które było na wierzchu słupów. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 7, 41. Siatka pajęcza = pajęczyny, Spinneweben, Spinnengewebe. Jako pajęcza siatka, jest ufanie głupiego. *Pociej.* 80. Źle kiedy prawa podobne są siatce pajęczéj. *Petr. Pol.* 334. (bąk się przebija, a mucha uwiąźnie). — *Anatom.* Siatka w oku, *retina. Kluk. Zw.* 1, 43. die Netzhaut. Siatka w pustości brzuchowéj, pokrywająca kiszki, *omentum*; *Ross.* сальникъ, das Netz im Leibe, die Netzhaut. *Perz. Cyr.* 1, 47. *et* 48. *Krup.* 2, 15. — §. Siatka czyli czep, drugi żołądek zwierząt przeżuwających. *Cn. Th.* 178. *Kluk. Zw.* 1, 41. *Zool.* 27. der zweyte Magen der wiederkäuenden Thiere, das Garn, die Haube, die Mütze. SIATKOKRUSZ, u, *m.*, gestrickter Kobald; niby jaką siatką abo gałązkami poznaczony kruszec kobaltowy. *Kluk. Kop.* 2, 248. SIATKOWATY, a, e, — o *adverb.*, na kształt siatki, netzförmig, genetzt. Siatkowate, siatczyste budowanie, *reticulata structura. Cn. Th.* 991. SIATKOWAĆ, -ał, -uje *cz. niedok.*, siatki robić, lub na kształt siatki dzierzgać, krajać, (cf. szatkować); Netze machen. *Tr.*, netzähnlich wirken, schneiden; (*Carn.* sétkâm = pończochy dzierzgam). SIATKOWY, a, e, od siatki; *Rag.* mrexast; *Bosn.* mrisgjast, Netz=. Kawał ten może być oplatany albo kratkowym węzłem albo też siatkowym. *Jak. Art.* 2, 93. (w siatkę, jak siatka). — *Anat.* Błonka siatkowa wnętrzności obejmująca, *omentum*, dzieli się na wielką i małą siatkę. *Krup.* 2, 15. Żyła żołądkosiatkowa. *Krup.* 5, 86. SIATNIK, a, *m.*, co siatki lub sieci robi; *Croat.* mrésar; *Rag.* mrexár; *Bosn.* mrisgjár; *Ross.* сѣточникъ, *f.* сѣточница, der Netzmacher, Netzstricker. *Cn. Th.* 991. — §. Siatnicy u Rzymian, zapaśnicy, mieli sieć na łowienie przeciwnika, *retiarii. Nar. Tac.* 2, 241, *ob.* Sidlnik, die Netzfechter bey den Römern. SIATNY, a, e, w siatce będący, od siatki, Netz=; n. p. Siatne abo w sieciach oka. *Cn. Th.* 991.

SICINA, *ob.* Sit.

SICZ, *ob.* Siecz.

*SIDALEN, *ob.* *Siedalen.

SIDLIĆ *cz. niedok.*, (cf. *Germ.* seideln. Adl g.), usidlać, *pr. et fig.*, verstricken, fangen in einer Schlinge. Ile mamy bogactw, tyle mamy sideł, w których się sidlimy, i na których, jako ptacy na lepie lgniemy. *Żarn. Post.* 2, 309. Chcesz mię pochlebnemi sidlić słówkami. *Past. Fid.* 112. SIDLNIK, a, *m.*, który usidla, der in der Schlinge fängt. Sidlniki u Rzymian przeciwnika powrozem zadzierzgnąwszy, o ziemię rzucali. *Pilch. Sall.* 57, *ob.* Siatnik. SIDŁO, a, *n.*, SIDEŁKO *dem.*; (*Boh.* osýdlo, ljčka, lečka; *Slov.* osydło, skłonka, plètka; *Sorab.* 1. koszédwo; *Carn.* pêkla; *Vind.* shilu, shiuo, saders (cf. zadzierg), klank, kvank, progla, progou, nastava, vjemniza, klupa, mresha; *Croat.* prúglo, szprusnicza, zanchicha, zanka (cf. zankiel), zadèrska; *Slav.* zànka; *Bosn.* zanciça, tonet, plenen; *Eccl.* сило, осилъ, тайло, удавка, давне, пругло; *Ross.* силокъ, удица, удавка, давило, петля, петелка, петлище (cf. petlica), навѣть, ковъ, (cf. knuć); cf. *Germ.* Seil, Sille; *Svec.* sele; *Graec.* σίλλον); — na ptaki i źwierza połapa, pomek, potrzask; die Schlinge, die Dohne, der Fallstrick. Podług wielkości ptaszków z mniéj lub więcéj końskich włosów razem wziętych, nakręcą się sidła. *Kluk. Zw.* 2, 382. Na ułowienie ryb w wodzie, ptastwa na powietrzu, zwierza po lasach, ukryte sidła rzucać nam pozwolono. *Mon.* 64, 517. Zajączka w sieci myśliwiec dostanie, Jarząbek w sidle na drzewie zostanie. *Zbil. Żyw. A* 2. Jak kuropatwa bywa przywiedziona do szlaku, albo kózka leśna na

sidło, tak i serce pysznego. 1 *Leop. Syr.* 11, 32. Temu ptakowi nie kładłem sidła: a widzę, że się wnet ułowi. *P. Kchan. Orl.* 1, 369. Kręć się, figluj, jako raczysz, Abyś miał w sidełka twoje Wolne wprawić serce moje, Tego nigdy nie obaczysz. *Past. Fid.* 728. Kto na kogo sidło stawia, sam się w nim ułowi. *Radz. Syr.* 27, 28. Kto drugiemu dołki kopie, sam w nie wpadnie, wer andern eine Grube gräbt, ... Sidła stawiać, dołki kopać *Ross.* навѣтовать, пронскать, пронскивать. Ludzie ci łatwo w zastawione sidła wpaść mogą. *Teat.* 17. *b*, 17. Adwersarze własnym sidełkiem samych siebie ułowili. *Salin.* 5, 96. Katyl na najwięcej ludzi młodych w sidła swe schwytał *Pilch. Sall.* 29. Czartowskie sidełka. *Bals. Niedz.* 1, 5. — §. *Prov.* Sidlu wadlu. *Budz.* 56. gadu gadu, ni sadło ni padło, ni w pięć ni w dziewięć; wlazł na gruszkę, kopał rzepę: ein ewiges Schwatzen, nicht gehauen, nicht gestochen; wasch mir den Pelz, und mach mir ihn nicht naß. SIDŁOWY, a, e, od sidła, Schlingen-; *Ross.* силковый.

SIĘ *Pronom. Sing. et Plur.*, — *Genit.* siebie, *Dat.* sobie, *vulgar.* se, (n. p. Kupić se drzewa. *Teat.* 16. *c*, 64. *Mon.* 70, 597), *Accus.* się *et* siebie, *Instr.* sobą; *Boh.* se; *Slov.* sa, si, sebe; *Sorab.* 2. sze, szebe; *Sorab.* 1. sze, szebe, *Carn.* sê, sêbe; *Vind.* se, sebe; *Croat.* szebe, sze; *Eccl.* ся, себе; *Ross.* себя; *Lat.* se, sibi; *Graec.* [illegible]; *Germ.* sich; §. 1. *Omnibus personis Latinis et* [illegible]; *c. gr.* nayię się, ich [illegible] mich; [illegible] się, du [illegible] dich; [illegible] er [illegible] sich; myjemy się, wir [illegible] uns; [illegible] się, ihr [illegible] euch; [illegible] się, [illegible] sich. — *Cum [illegible] persona* [illegible]. Czasem mówimy: dziękuję sobie, nie mogę ni na kogo skarżyć, jedno sam na się, i sam się skarżę; omierzłem [illegible] 542 [illegible] bie. *Rys. Ad.* 51. Pierwéj sobie, potym tobie. *Rys. Ad.* 57. Pierwszy punkt szczęścia, mieć drugiego siebie. *Zab.* 15, [illegible] 1073. [illegible] andere. Sobą nie mierz drugich. *Cn. Ad.* 1073. (nie wszyscy mogą, co ty). Nie chciéj z siebie o innych brać miarę. *Teat.* 17. 15. [illegible] pierwéj dobrze uczyń, potym drugiemu. *Cn. Ad.* 1075. [illegible] 8, 555. [illegible] mehr, als dir selbst. Gdziebyś od siebie uciekł, poniesiesz wszędzie za sobą swoje skłonności. *Teat.* 27. *c*, 44. — *Cum tertia persona*, *c. gr.* Jak sobie posłał, tak się wyśpi. *Teat.* 21, 33. Trzeba tu o sobie pomyśleć, to nie przelewki. *Teat.* 13, 102. (o własnym ratunku).

Kto sobie zły, a komuż dobry? *Rys. Ad.* 22. Niż suknia, bliższa koszula przy ciele, Miłość bliźniego, od siebie się rodzi. *Jabł. Buk. H b.* od swojéj własnéj osoby, die Liebe des Nächsten macht von sich den Anfang. Sobie dobry, sobie gali. *Cn. Ad.* 1073. Co mi po mędrku, co sam żyje sobie. *Zab.* 15, 37. O téj dobie, Każdy sobie. *Żegl. Ad.* 189. *Rys. Ad.* 52. Człowiek się nie dla siebie tylko rodzi, Żyć mu też tylko sobie się nie godzi. *Pilch. Sen. list.* 36. Pszczółka nie sobie miód zbiera, Wół jarzmem dla drugich kark sobie naciera. *Teat.* 46. *b*, 22. Nie sobie ptaszek miłych dziatek rodzi, I owca w wełnie nie dla siebie chodzi. *Stryjk.* 237. Kreza syn sobie był niemy, ojcu na zdrowie począł mówić. *Warg. Wal.* 171. Cnota sobie nagrodą, cnota sobie zyskiem. *Pot. Arg.* 307. Cnota się sobie saméj sobą płaci. *Kchow.* 57. Miał z sobą co czynić. *Biel.* 102. Nie wie, co z sobą ma czynić, stanął jak wryty. *Nag. Cyc.* 42. (z swoją figurą, z swoją osobą). Dzbanem leje w się, aż mu po uszach ciecze. *Rej. Zw.* 59 *b.* (przez gardziel). Któraż była tak potężna siła, Któraby sobą się nie [illegible]? *Tward. Msc.* 115. [illegible] ciężarem durch sich selbst, von sich selbst, durch ihre eigne Last. Ta pani się nie obejźrzy, chyba wszystka sobą, jak wilk. *Gorn. Dw.* 54. całą swoją osobą, sie kann sich nicht anders umsehen, als mit ihrem ganzen Körper; sie muß sich ganz umdrehen, sie hat ein steifes Genick; *Vind.* vsebstvu, osoba; *Slav.* sobstvo; *Carn.* usêbstvu, osôb *obses*, zakładnik; *Croat.* szobsztvo, oszoba = osoba; *Rag.* bez sobstva, bezsobni *impersonalis*). — Sobie pan, pan sobie, swobodny; [illegible] *Vind.* sam svoi, svolvolen, svoinik, svojovolnik; *Eccl.* [illegible] był sobie panem i oraz pastuchem. *Jabł. Ez.* 81. Sobiepan, hetman łakomstwa i zazdrości. *Rej. Wiz.* 168 *b.* Sobiepaństwo, swoboda, wolność. *Włod.* (*Boh.* osobiti sy sobie, przywłaszczyć; *Slov.* samoswognost, swěwolnost krnąbrność; *Ross.* самочинствовать panem sobie być, czynić coć się podoba). Sobie co czynić, *ut* leżeć sobie, [illegible] für sich, zu [illegible] śpiewa, er singt sich eins. Ja tu sobie będę siedział. *Zab.* 11, 101. [illegible] *Teat.* 54. *b*, 40. Lepszéj rozkoszy używa, co sobie w ciepłéj izbie siedzi, a grzanki sobie do piwa kraje, niż ten, co po szelnie biega. *Rej. Zw.* 67. Jem sobie, piję i używam. *Teat.* 15, 67. — *Similiter:* Nuże, idź sobie precz ztąd. *Teat.* 14. *d*, 13. idź swoją drogą, geh deines Weges. Nie potrzebuję ciebie, pójdź sobie. *ib.* 41. *c*, 333, (cf. [illegible]) k sobie, na lewą rękę, schwude! links. Od siebie, k sobie wyraz stangreta i forszpana, który mając po prawéj ręce konia dyszlowego, kieruje nim ku sobie i od siebie, czyli na prawą i na lewą stronę. *Magier. Mskr.* Od siebie, *Slov.* od sebe, na prawau stranu; *Boh.* hat; *Sorab.* 2. hot; k sobie; *Sorab.* 2. k' szebe, tschwo; *Sorab.* 1. hotte *tenet dextram, retinet sibi*, schwude, *sinistram.* K sobie, *Eccl.* ошуйю, ошуюю, съ лева, на левѣ, шуяя,

шоуница lewica, шоун lewy). Musi być gdzieś drugi inszy gościniec, k sobie abo od siebie, którym mijają tę topiel. *Żarn. Post.* 3, 730 *b.* Koń ten k sobie (ku sobie), czy od siebie, wszelako dobrze ciągnie. *Teat.* 52, 10. Ciągnie starego ziemia k sobie. *Kołak. Wiek. C* 1, (ku sobie, do siebie). — Po siebie, po sobie, *ob.* Po. — *Exempla de plurali Pronominis* się, *significatione vicissitudinis duarum partium*, sich = einander. Bądźmy jak dawniéj sobie przyjaciele. *Zab.* 14, 256. *Szym.* wzajemnie, Freunde von einander seyn. Jesteśmy sobie siostry kochające się. *Teat.* 15, 3. Ruś sama między sobą nie mogli się z sobą długo zgodzić o ten Halicz. *Biel.* 116. Die Reußen unter einander, konnten sich mit einander nicht lange vertragen. Ruskie książęta poczęli między sobą walczyć, i jedni drugich wypędzali. *Biel.* 115. A tak teraz dajmy sobie ręce z tymi ludźmi, i uczyńmy sobie z niemi pokój. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 6, 58. Oni są bardzo w dobréj z sobą przyjaźni. *Teat.* 21. *b*, 44. Nie zawsze z sobą będziemy; prędko przyjdzie nam z sobą się rozstać. *Teat.* 21, 6. nicht immer bey einander, bald von einander. — §. 2) Się, *ut Particula [illegible] in omni genere, numero et persona est perpetua socia, sic ut sine illa nunquam proferantur, e. gr.* boję się, ich fürchte mich, dziwuję się, ich wundre mich. — *[illegible] Polonos majorem numerum habere talium reciprocorum, quam Germani, e. gr.* Śmieję się, ich lache; targuję się, ich handle, ich dinge; szukam się, ich [illegible] u. s. w. — Się, *subauditur aliquando, cum proxime praecessit, e. gr.* Gniewasz się? R. Nie gniewam. [illegible] Zamek: się, [illegible] 218. — §. Się, *cum Verbo [illegible]* [illegible] idzie się, es geht sich. [illegible] 74, 991. [illegible] *hacc locum tenet Gallici* on, *Germanici* man, *on dort*, man [illegible] man geht. [illegible] man [illegible] miał [illegible] mi tego [illegible] 2, 115 [illegible] wziałem, więcéj mię bito). Nigdy się za bogatego udawać [illegible] wenn man arm ist. Będzie się mocno żałowało, że się [illegible] znało się dobrze siebie samego, wiedziałoby się, co się ma złego a co dobrego. *ib.* 70, 253. Bawi się często [illegible] się niemi. *Zabł. Roz.* 114. Nie żyje się z niemi, ani ich się słucha i uważa; nasza banda górę bierze. *Teat.* 19. *c*, 11. — §. Się, *Verbo activo saepissime vim passivam [illegible]* n. p. Pragnieniem rzeczy, a wielu zarazem, Umysł się psuje. [illegible] 12, 79. das Gemüth [illegible] sich oder wird verderbt. Pieniądze się wydadzą, nim się postrzeżesz, das Geld wird ausgegeben, oder geht sich aus, ehe als mans merkt. Mógł się był ten człowiek wypuścić, by był nie apelował do cesarza. 1 *Leop. Act.* 26, 32. (mógł być wypuszczonym, możnaby go było wypuścić). — §. 3. Się = dusza, myśl, umysł, przytomność duszy, reflexyi, n. p. Przy sobie być = przytomnym sobie być, przytomność swoję mieć; bey sich seyn, sich gegenwärtig seyn, bey Gegenwart des Geistes seyn. Szalałam urażona, nie wiem, com mówiła, Mogłeś wiedzieć, żem w ten czas nie przy sobie była. *Morszt.* 356. Zdawał się odchodzić od siebie. *Zab.* 14, 343. zmysły tracić; *Eccl.* невбдѣтися, von Sinnen kommen. Niektórzy na ten postrach od siebie i od rozumu odchodzili. *Birk. Dom.* 20. Powiadamy o gniewliwym, że od siebie odszedł, że sobą nie włada, że uchylił rozum i przytomność. *Pilch. Sen. gn.* 143. Odeszły od siebie, i srodze niespokojny. *Zab.* 6, 217. außer sich. Zasmucony od rozumu odszedł, i ledwo kiedy do siebie przychodził. *Sk. Dz.* 570. Z siebie = sam, z swojéj głowy, n. p. Ty tłumacze dzieła te z siebie napisać byli zdolni. *N. Pam.* 13, 106. (oryginalnie). Jozue nie miał tego sam z siebie, ale od boga. *Birk. Zyg.* 4. (nie z własnego domysłu). Łokietek dosyć z siebie czynił zawżdy. *Biel.* 187 (ile od niego zależało). — Przez się, *ob.* Przez. — Przy sobie, n. p. Babko dajże mi pokój, nie mam nic przy sobie. *Teat.* 24, 101. *Czart.* w kieszeni z sobą, na dorędziu, ich habe nichts bey mir. — [illegible] ale proszę, miejże to przy sobie. *Biel. Hst.* 62. (niech to [illegible]). — Na się, n. p. Gdy Annibal miasto obległ, mieszczanie wielki głód na się mieli. [illegible] głód im dokuczył, dał im się w znaki, musieli wielki głód wytrzymać, *ob.* Na. — Po sobie, [illegible] — Z sobą, razem, mit sich zugleich; (*Sorab.* 1. sobu, zpowu spólnie, [illegible]) [illegible] rze. *ib.* 30. *b*, 26. To tedy nic nie mam mówić, choćbym ich razem kiedy z sobą nadybał. *ib.* 10. *b*, 31, (cf. [illegible]) wchodzę; совостати. совостаю stoję z kim razem; co[illegible] sich zu Hause. (*Bosn. et Slav.* sobba = izba, pokój; *Slav.* [illegible]). Postanowiłem jeść objad u siebie z garkuchni. *Zab.* 5, [illegible] 38. *et* 24. *c*, 15. Tu mój pokój, myśl, jak gdybyś u siebie była. *Teat.* 48. *d*, 56. *Sans façon*, bez ceremonii [illegible] *ib.* 26, 62. Wziąwszy pisma moje, poszedłem do siebie [illegible] Hause, in mein Logis. Pocztą zabawiony, do siebie od[illegible] Zimmer. Pójdźcie do siebie dzieci, zmartwionemu tyle Po[illegible] *Zab.* 95. Nie być u siebie w stancyi; *Vind.* vunbiti, vunpostati, [illegible] SIEBIEBÓJ, *gen.* m. [illegible] Selbstmord. Zgub się siebiebojem. *Przyb. Ab.* 127. SIEBIEBÓJSTWO,

a, *m.*, *Przyb. Milt.* 339. SIEBIELUBCA, y, *m.*, egoista, samolub, sobek, samoiściec; der Selbstsüchtler, Egoist. Zlał Ludwik władzą swą na ludzi złych i w społeczności ludzkiéj żyć niegodnych siebielubców. *Nar. Hst.* 7, 6. SIEBIELUBNY, a, e, samolubny, egoistisch; *Boh.* sobětný. Siebielubna pycha. *Nar. Dz.* 2, 152. SIEBIELUBSTWO, a, *n.*, SIEBIELUBNOŚĆ, ści, *ż.*, egoizm; *Boh.* sobětnost.

Pochodz. *przedsięwziąć*, *przedsięwzięcie*; *sobek*, *sobić*, *posobny*; *sposób*, *sposobny*, *sposobić*, *przysposobić*, *przysposabiać*, *sposobność*; *podsobny*, *przedsobek*, *zasobny*; *zasię*, *zaś*; — *§. osoba*, *osobny*, *osobność*, *osobliwy*; *przedsię*, *przecię*, *przecięż*; — *§. swój*, *swojak*, *swojski*, *swojstwo*, *swojszczeć*; *oswoić*, *oswajać*; *swoboda*, *swowola*, *oswobodzić*, *wyswobodzić*.

*SIEBIERKI Moskiewskiéj, od 1000. *SIEBIERSKIEGO sukna od postawu .... *Lustr. rel. Lit.* (*Ross. vulg.* сѣверскій zimny; *Eccl.* сѣверсій północny).

SIEC, siekł, siece, siekę *cz. niedok.*, Siekać *contin.*; *Boh.* seči, sécy, sýcy, secti, sekl, sekám, seku, seknauti, sekati, sekawati; *Slov.* sekati, sácat, sáčem; *Sorab.* 1. ſékam, ſéčžžu; *Sorab.* 2. szěz, székl, szěku, szekasch; *Carn.* sękati, sękal, sękam, (séklâm = posiekiwam); *Vind.* ſiezhi, ſiekm, ſiekla, ſiezhem, ſekati, ſekuvati, ſecat, sbagat; *Croat.* szechi, széchem; *Bosn.* sjecchi, sicchi, prisjecchi; *Rag.* siecchi; *Slav.* sìchi; *Ross.* сѣчь, сѣкать, сѣку; cf. *Lat.* seco; *Graec.* αἰκίζω; *Germ.* hacken; *Angl.* hack; *Svec.* hacka; *Ital.* acciare, cf. segare; cf. *Germ.* sägen); siekać co siekierą, rąbaczem, rąbać, posiekać; hacken, hackend hauen, zerhacken. Swoją szablą hartowną siekłeś Turskie czoła. *Bies. roz. B* 1. Siec mieczem = ciąć, hauen mit dem Schwerte. Miecz ostry, na obie strony siekący. *Rej. Ap.* 14. (obosieczny). Okrutnie się bili i siekli na się. *P. Kchan. Orl.* 1, 7. W tym pójdą do pałaszów, i nielutościwie Imą siec na się. *Simon. Siel.* 44. Niemcy siekli się z Polakami. *Zbil. Dr. B* 4. (rąbali się). Sieczenie się z kim *Eccl.* рукосѣченіе. — Siec łąkę = kosić, die Wiese hauen, mähen. Kiedy łąki sieką, tedy nie siecz dzień podle dnia trzech dni; bo kto tak siecze, tedy wszystko rad zgnoi. *Haur. Ek.* 76. Niezahamowana Śmierć siecze wszystko kosą zagniewana. *Past. Fid.* 23. Zioła na łąkach sieczonych pasterki zbierają; *tonsis in vallibus*. *Otw. W.* 465. Siec owies, kosić na grabki, den Haber schneiden. — *Phrasl.* Człowiek fałszywy, i tak i owak słowa odmienia, i strzyże i goli, i grabi i siecze, insze mówi stojąc, insze siedząc. *Weresz. Reg.* 118. — Siekę kamienie = łamię kamienie, łupam, ciesze. *Cn. Th.* Steine brechen. — *Similit.* Siec kogo rózgą, biczem = chłostać, smagać, ćwiczyć; einem Streiche geben, ihn peitschen, ihm die Ruthe geben, ihn hauen, streichen. Z rózgami się rozszykują, żeby go siekli. *Wys. Ijn.* 44. Wyświecając z miasta zbrodnia kat siekł miotłami. *Dwor. G* 4. Siekali się nago rózgami. *Kołak. Wiek. B* 2. Nielitościwie, jak bydlę jakie go siekli. *Teat.* 8, 94. Trzykroć się na każdy dzień siekł żelaznym łańcuchem, aż do krwi wylania. *Zygr. Pap.* 78. — *§. Aliter*: Sieką muchy konia. *Cn. Th.* 996. kolą, gryzą, kąsają, die Fliegen stechen das Pferd. Wiatr siecze = ostry jest, der Wind ist schneidend. *Tr.* — *§. Tr. fig.* Galera ta długiemi daleko siecze wiosły wodę. *Bardz. Luk.* 47. bije, porze wały, sie schlägt mit langen Rudern die Wogen. Na deskach płyną, siekąc morskie wody. *Bardz. Trag.* 549. Wybili się na morze, mocno je siekając. *Otw. Ow.* 451. Siec powietrze, die Luft durchschneiden. Są owe ptaszętom skrzydła, któremi wiatr sieką po powietrzu. *Kulig. Her.* 231. Biedna ja ptaszyna, nie mogę lotem jak przedtym siec powietrzne kraje. *Tol. Saut.* 71. Hipogryf prędko skrzydłami machał i tak prędko siekł powietrze, jak piorun. *P. Kchan. Orl.* 145. Gdy szybko wiatry siekła, głóg ją w biegu strzymał, Gdy za suknią fałdzistą kolcami poimał. *Nar. Dz.* 33. Nie uciekaj, woła, przede mną! (bo siekła nogami). *Żebr. Ow.* 20; (*fugiebat enim*, cf. czesze). — §. Włosy się sieką = lézą, die Haare fallen aus. Jeśli się któréj białejgłowie włosy sieką, a temu nie rada, potrzeba naprzód wziąć na laksans; bo z cholery przypalonéj najbardziéj włosy się sieką. *Śleszk. Ped.* 12.

Pochodz. *siecz*, *sieczka*, *sieczna*, *siekacz*, *siekanina*, *siekanka*, *siekiera*, *siekierka*, *siek*, *siekmie*, *sieczysty*; *dosiec*, *dosiekać*, *nasiec*, *nasiekać*, *obsiekać*, *odsiecz*, *obosieczny*, *pasieka*, *posiekać*, *przesiekać*, *przysiek*, *rozsiec*, *rozsiekać*, *wysiekać*, *zasiekać*, *zasiek*, *zsiekać*.

SIEĆ, i, *ż.*, (siatka *dem.*); *Boh.* syť, léč, teneto, keser, (cf. *kaserz); *Morav.* tenata; *Slov.* sýť; *Sorab.* 1. ſetž; *Sorab.* 2. szösch; *Carn.* mresha, (*ob.* Mrzeżna); *Vind.* mresha, mreshiza; *Croat.* mrèsa, mresìcza; *Dal.* mrixa; *Rag.* mrèxa, mrexiza; *Slav.* mrixa; *Bosn.* mresgja, mrisgja; *Ross.* сѣть, мережа, мережка; *Eccl.* мрѣжа, мрежица, пругло, бредникъ; das Netz. Sieć rybia, sieć ptasza, sieć na źwierza; Fischernetz, Vogelnetz, Thiernetz. Sieci oczyste. *Bardz. Trag.* 122. Sieci są najwłaściwszym narzędziem łowienia ryb; mając oka, wodę przepuszczają, a same ryby otulają. *Kluk. Zw.* 3, 241. Dryga, sieć na jesiotry. *Magier. Mskr.*, *Carn.* drâga; *Ross.* килидань. Podrywka, sieć mała do łowienia ryb, o dwóch pałąkach na krzyż, na długim kiju, która się do góry podrywa. *Magier. Mskr.* Stronna sieć, sieć pomierna, służy na białe ryby. *ib.* (*Carn.* pirotneza, nozhniza; *Ross.* бережникъ, свинчатка gatunki siec i rybackich), (*ob.* Niewod, włoka, drugubica, mrzeżna). Wielką siecią nie łów, gdzie więcierzem ułowić możesz małą rybkę. *Opal. Sat.* 51; (*quod fieri potest per pauca, fieri non debet per plura*). — Sieci myśliwskie robią się z sznurów konopnych, z mniejszemi lub większemi okami; tak się zastawiają, aby źwierza wpadłego okrywały i poplątały. *Kluk. Zw.* 1, 396, *Ross.* тенето, тенетцо, тенета. Stawiący sieć, *Carn.* mreshnik; *Croat.* mrésar; *Eccl.* мрежевержецъ, мрежникъ, сѣтникъ; *Ross.* тенетчикъ. Zajączka w sieci myśliwiec dostanie. *Zbil. Żyw. A* 2. Sieci na ptaki, bardzo subtelne, pajęczyny zowią. *Cresc.* 639. Sieć lotowa do okrycia kuropatw. *Haur. Sk.* 284. Gdy ptak na sieć patrzy, darmo sieć zastawiasz. *Birk. Kaz. Ob. K* 2. — *Pr. et alleg. fig.* Zbierajcie sieci, bo już ptacy nie lecą. *Rys. Ad.* 77. Dobry łowiec wie, jak

sieci zakładać. *Gorn. Sen.* 275. Był wilk w sieci, i przed siecią; *vulpes iterum laqueo non capitur. Rys. Ad.* 3. (szczwany, sparzony na zimno dmucha). Nie jednego hordyńca rycerz w sieć nagnał. *Paszk. Chor. A* 3. wsadził go w kozi rożek, w ciasny kąt wegnał; er hat ihn in die Enge getrieben, ins Bocksborn gejagt. Latasz zbłąkana sarneczko po lesie, Samaś zostawszy bez matki, jak w sieci. *Zab.* 15, 209. jak w saku, jak w matni, wie im Sacke. Z płocha przyszedł podstawa, by się z sieci wyrwał. *Rej. Wiz.* 170. Do sieci wpadnie, kto z głupiemi kradnie. *Rys. Ad.* 11. (w doł). Już to za siecią. *Pot. Syl.* 505. już klamka zapadła, łyżka po obiedzie; schon vorbey, schon zu spät. Gdy mu gniew serce tyka i rozbada, Nie już za siecią, onym odpowiada. *Chrośc. Luk.* 52. Widzicie sami, co to za sieci na was. *Nag. Fil.* 267. (sidła, łapki, dołki). Wszędy łakomstwo a swawola tak szeroko rozbiły sieć swoję, że trudno i niewinnemu, aby się z niéj wybić miał. *Rej. Zw.* 78. Prawa nasze, sieć pajęcza, z któréj się bąk wykręci, a mucha uwiąźnie. *Paszk. Dz.* 114. *Rej. Zw.* 224 *b.* (siatka pajęcza). SIECIOWY, a, e, od sieci, Netz-; *Boh.* tenetnj; *Croat.* mresni; *Ross.* сѣточный; *Eccl.* мрежный, нережный.

SIECZ, SICZ, y, *ż.*, zasiek Kozacki, Hajdamacki; *Ross.* сѣча, сѣчь, ein Kosaken-, Haydamakenverhau. Sicz Zaporowska jest horda Kozaków Siczowych, mających swe w Siczy Naddnieprskiej siedliska, aż ku granicom Oczakowskim. *Dykc. Geogr.* 3, 46. Sicz, Kozacy Siccy. *Łubieńsk. G.* 434. Duchy owe zuchwałe téj co wódz dziczy Zaprawione w Smoleńsku krwią północnéj Siczy. *Teat.* 45. *d*, 66. *Wyb.* — §*. Samson w polu zapalił Filistynów *siecza. *Pot. Jow.* 2, 78.? SIECZBA, y, *ż.*, sieczenie, koszenie zboża; *Boh.* sečba; *Vind.* sezhba, siezhba, siezhenje, koſhja, koſtje, koſenje, das Hauen des Getreides. Po deszczyku najlepsza sieczba zboża, bo się nie tak mierzwi zboże. *Haur. Sk.* 81. (*Eccl.* сѣчь cios, plaga). SIECZCZANY, e, a, do sieczki należący, Häckſel-, Hackerlings. *Os. Żel* 66 SIECZKA, i, *ż.*, §. 1) *Ross* сѣча; *Boh.* seč = siekanie, rąbanina, rzeź; das Hauen, Metzeln, das Gemetzel. Pierwéj tam będzie okrutna sieczka, aniżeli koronacya królewska. *Orzech. Qu.* 158. — §. 2) Sieczka; *Morav.* sečka; *Boh.* sekanina, řezanka; *Sorab.* 2. haxel; *Vind.* riesanje, drobnina; *Croat.* szechka; *Ross.* сѣчка, рѣзка; słoma drobno pokrajana dla koni, der Hackerling, Häckſel. Sieczka najlepsza pszenna, potym żytna z słomy pogodnéj; owsiana chyba w wielkim niedostatku. *Kłuk. Rośl.* 3, 115. SIECZKARNIA, i, *ż.*, komora od sieczki, die Häckſelkammer, Hackerlingskammer; *Boh.* řezárna. Sieczkarnia, w któréj w zimie rzną sieczkę. *Świt. Bud.* 62. Przy stajni powinny być sieczkarnia, schowanie na kulbaki, szory etc. *Kluk. Zw.* 1, 180. SIECZKARZ, a, *m.*, co sieczkę rznie, der Häckſelſchneider; *Croat.* szlamorezecz, szlamoszek; *Hung.* szetska-metszö, szalmametszö. SIECZKOWY, a, e, od sieczki, Häckerlings-, n. p. Słoma sieczkowa. *Tr.* SIECZNA, *Math.*, linia dotykająca koła, we dwóch punktach części swoje mająca zewnątrz tego koła, *secans. Jak. Mat.* 1, 29. *et* 25. *Łęsk.* 2, 145. Linia sieczna trójkątmierska, *secans trigonometrica. Geom.* 1, 309. SIECZONY, *ob.* Siec. SIECZYSTY, a, e, siekący; *Boh.* sečný; *Rag.* sjecjasti; *Croat.* szechlyiv, hauend, schneidend. Kwiat polny od sieczystéj stali Ścięty na pokos się zwali. *Nar. Dz.* 1, 28. Pałasz sieczysty. *Pot. Arg.* 375. Sieczyste dzięki. *Nar. Dz.* 2, 84.

*SIEDALEN, *SIDALEN, lna, *m.*; *Ross.* сѣдаленъ, pieśń kościelna, w ciągu któréj siedzą, ein Kirchenlied, bey dem man sitzen darf. *Pim. Kam.* 241. *ib.* 244 etc.

SIEDLARZ, *ob.* Siodlarz.

*SIEDLECZKA, i, *ż.*, n. p. Duch jego jest, jak nawałność rzéki zabierającéj aż do gardła, ku przewiewaniu narodów siedleczką próżności. *Radz. Jes.* 30, 28. wiejadło, wiejaczka, *ob.* Sierlęczka, die Wurfschaufel. Na początku ewanielia miasto siedleczki albo wiejaczki, plewę odwiewała, a pszenicę zostawiała. *Żarn. Post.* 3, 87 *b.*

SIEDLIĆ się *recipr. niedok.*, usiedlić się *dok.*; *Carn.* sęlem sê, séliti; *Croat.* szelitisze; *Bosn.* selitise; (*Rag.* selititi = osadzić; *Ross.* селиться, *ob.* Sioło, cf. *Germ.* siedeln, ansiedeln; siadło swoje założyć, seinen Sitz nehmen, sich niederlassen. Orzeł siedli się na drzewie bardzo wysokim. *Sienn.* 290. gnieździ, nistet. Jastrząb na górach się wysoko rad siedli. *Sienn.* 291. Usiedlił się orzeł na drzewie wysokim. *Ezop.* 126. *et* 47. *et* 63. SIEDLISKO, *SIEDLISZCZE, a, *n.*; (*Boh.* sydlo, *adj.* sydelnj; *Sorab.* 1. sedliżeżo, sedliżeżko; *Vind.* sedliſhe, sediſhe; *Croat.* szedalische, poszadische; *Hung.* szeek; *Bosn.* sidaliscte; *Rag.* sjedaliscte, sjediscte, pzsadiscte; *Eccl.* селище, селитва; *Ross.* сѣдало, сѣдалище = zedel, stołek); siadło, miejsce osiadania; der Sitz, der Aufenthaltsort, der Wohnsitz, *pr. et tr.* Mózg musi być siedliskiem duszy. *Zool.* 45. — Siedlisko, plac, *area. Cn. Th.* 992. ein offner, freyer Platz.

SIEDM', iu, *m.*, *SIEDM', i, *ż.*, *Num. card. Boh.* sedm, sedmi; *Slov.* sedĕm; *Sorab.* 2. szedim; *Sorab.* 1. sedém, szydem, szedmio, ssydm; *Carn.* sędm, sedèm; *Vind.* sedem; *Croat.* szedĕm, szèdem; *Rag.*, *Slav. et Bosn.* sedam; *Ross. et Eccl.* седьмь, семь; *Tatar.* sevene; *Niederf.* seven; *Angl.* seven; *Svec.* sju; *Lat.* septem; *Ital.* sette; *Hung.* beeth; *Graec.* ἑπτά; *Hebr.* שבע scheba; *Ind.* sapta; *Germ.* sieben. *Pam. Warsz.* 10, 1, 107. Grób Artemizya mężowi tak kosztowny urobić dała, że go między siedm cudów świata, abo między rzeczy siedm, które świat za niejaki cud ma, liczą. *Warg. Wal.* 137. Siedm' święceń kapłańskich, siedm sakramentów, siedm grzechów głównych, siedm godzin kanonicznych, siedm psalmów pokutnych, siedmiu braci śpiących i t. d. *Pam. Warsz.* 10, 1, 111. Od siedmiu boleści, (*ob.* Boleść). Doskonale się Lukan wszystkich siedmiu nauk, które Łacinnicy *liberales*, t. j. swobodne zowią, nauczył. *Kosz. Lor.* 2 *b.* (siedem nauk i sztuk wyzwolonych). Wziął Jagiełło księciu Opolskiemu za siedm dni siedm zamków; ale pod zamkiem Bolesławem siedm lat Polacy leżeli, aż się na ósmy rok poddał. *Stryjk.* 472. (*Eccl.* седмина = siedm lat, albo siedm dni). Umiał dobrze grać, albo w jednéj się siedm miedać. *Gr. z. Wyb. L.* 8 *a*.

(pewna gra w kostki). — *§. Gdy zapalisz lampy, tedy *wszystka *siedm' gorzeć mają. *Radz. Num.* 8, 2. (wszystkie siedm razem). Siedm' kłosów wyrastała z jednego źdźbła bardzo pięknych; a druga siedm' także ze źdźbła jednego zwiędłych. 1 *Leop. Genes.* 41. SIEDMDZIESIĄT, *G.* siedmiudziesiąt, *Num. card.*; *Boh.* sedmdesat; *Slov.* sedĕmdĕsat; *Sorab.* 1. ſédemdžeszat, szydomdžeszat; *Sorab.* 2. szedmižaszet; *Carn.* sedmdeset; *Vind.* ſedemdeſet, ſedemred; *Croat.* szedemdeszet; *Rag. Bosn. et Slav.* sedamdeset; *Eccl.* седьмдесять; *Ross.* семдесять; dziesięć razy siedm, ſiebzig. Siedmdziesiąt i siedm kroć. *Sk. Dz.* 850. Siedemdziesiąt kroć, siedemdziesiątkrotnie *Eccl.* седмьдесятократно, седмьседмерицею. — §. *Poena, quae consueverit nostro fisco applicari*, siedmdziesiąt *dicta, in his casibus applicetur: pro incendio, pro spolio stratae publicae, pro praesumendo gladio coram judicio, pro non praestito judicio satisfactione. Vol. Leg.* 1, 14. wina pieniężna, eine Geldſtrafe. *Siedmnadziesta. *Vol. Leg.* 1, 53. Wina, którą siedmnadziestą zowią, w tych czterech przypadkach ma być dawana etc. *Herb. Stat.* 547. Kto przed arcybiskupem miecz wyjmie, winą siedmnadziestą, to jest czternaścią grzywien, ma być karan. *Herb. Stat.* 128. *et* 171. *SIEDMDZIESIĄTNICA, y, ż., der Sonntag *Septuagesima*; *Rag.* sedmodesetizza; *Croat.* szedmodeszeticza; *Boh.* dewĕtnjk; *Slov.* déwátnik. Dla dni siedmdziesiąt, które do postu i przyprawy do święta wielkanocnego starzy brali, niedzielą starozapustną siedmdziesiątą abo siedmdziesiątnicą zowią. *Sk. Kaz.* 86. SIEDMDZIESIĄTNY, a, e, siedmdziesiąt mający w sobie. *Cn. Th.* 992, *Vind* ſedemredni, ſiebzig enthaltend. SIEDMDZIESIĄTOLETNI, ia, ie; *Boh.* sedmdesatnjk; lat 70 mający, z siódmym krzyżykiem. *Mon.* 76, 801. *Sik. Persp. pr. B* 2; *Vind* ſedem deſet lét star, ſiebzigjährig. Żołkiewski przy Cecorze mężnie się potykając, dokonał życia swego, starzec siedmdziesiątoletni. *Kras. List.* 40. SIEDMDZIESIĄTY, a, e, *Num. ord.* po sześćdziesiątym dziewiątym w rzędzie, w liczbie; *Boh.* sedmdesaty; *Slov.* sedĕmdĕsátí; *Sorab.* 1. ſédémžeszaté, szydomdžeszaty; *Sorab.* 2. szedimžaszeti; *Carn.* sedemdesetè; *Rag.* sedamdeszeti; *Slav. et Bosn.* sedamdeseti; *Eccl.* седмьдесятный; *Ross* семдесятый, der Siebzigste. *SIEDMGŁOWNY, *ob.* Siedmiogłówny. **SIEDMIOBRAMY n. p. gród Tebański. *Dmoch. Il.* 102. ſiebenthorig. **SIEDMIOCHODY n. p. Nilus. *Otw. Ow.* 187. siedmionogi, siedmiorgiem odnog wychodzący, der ſiebenarmige Nil. Nilu papiernego rzéki siedmiochodne. *Żebr. Ow* 597; *septemfluae.* SIEDMIODNIOWY, SIEDMIODZIENNY, a, e, tygodniowy, ſiebentägig, wöchentlich. *Cn Th.* 992, *Croat.* szedmerodnevni. **SIEDMIOGÓRNY n. p. Rzym. *Żarn. Post.* 3, 10 *b. Chodk. Kost.* 35, *Eccl.* седмохолмный, *ob.* *Siedmpagórkowy, ſiebenbergig. Grody siedmiogórne. *Mon.* 70, 556. Rzymskie. SIEDMIOGRÓD, SIEDMIGRÓD, u. *m.*, Siedmiogrodzka ziemia; *Boh.* Sedmhrady, Sedmihradska země; *Carn.* Erdelje, (*distng.* erdezh *ruber* = rusy); *Croat.* Erdèly, (Morovlàska zemlya); *Vind.* Erdelje, Erdelska deshela, Erdelnja semla; *Hung.* Erdély; *Rag.* Erdègl; *Slav.* Erdélj; *Bosn.* Erdegl; *Ross.* Семиградская земля; *Transsilvania*, Siebenbürgen. Huni położywszy się w Siedmiogrodzkiéj ziemi, rozdzielili się na siedm ufów, a w każdym mieli swego książęcia, z których każdy tam sobie zamek założył, i od tego czasu Panonią Siedmiogrodzką ziemię przezwano. *Gwagn.* 661. SIEDMIOGRODZIANIN, a, *m.*, *Mon.* 75, 591; *Boh.* Sedmihradčan; *Slov.* Sedmohradčan; *Vind. et Carn.* Erdelz; *Slav.* Erdéljac; *Croat.* Erdelecz, der Siebenbürger. Obaczmyż się, budzą nas swojemi przykłady blizcy Siedmiogrodzianie. *Paszk. Dz.* 111. SIEDMIOGRODZIANKA, i, *ż.*, die Siebenbürgerinn; *Slov.* Sedmohradčanka. SIEDMIOGRODZKI, a, ie, od Siedmiogrodu, Siebenbürger=, Siebenbürgiſch; *Croat.* Erdelszki. **SIEDMIOGĘBNY n. p. Don. *Bardz. Trag.* 182. na 7 odnóg się dzielący, siedmiochody, ſiebenmäulig. **SIEDMIOGŁOSY, a, e, n. p. Siedmiogłosa piszczałka. *Otw. Ow.* 90. ſiebenſtimmig, o siedmiu tonach. SIEDMIOGŁOWNY, a, e, n. p. Siedmiogłowna Hydra. *Jabł. Tel.* 254. *Chmiel.* 1, 13. (siedmiołbista, ſiebenköpfig; *Vind.* ſedemglaven; *Croat.* szedmoglav). Siedmgłowny smok. *Bzow. Roż. pr.* Nil siedmiogłowny. *Hor. Sat.* 97. siedmiochody, siedmiogębny, ſiebenarmig. **SIEDMIOJĘZYK, a, *m.*, siedm języków umiejący. *Mon.* 75, 591. der ſieben Sprachen kann. SIEDMIOKĄT, a, *m.*, *heptagon*, figura o siedmiu kątach. *Solsk. Geom.* 7. *Jak. Mat.* 1, 52. ein Siebeneck. SIEDMIOKĄTNY, a, e ſiebeneckig; *Eccl.* седмоугольный. SIEDMIOLATKA, SIEDMIOLETKA, i, *ż.*, gatunek cebuli. *Ład. H. N.* 29. *Kluk. Rośl.* 1, 211. SIEDMIOLETNI, ia, ie; *Boh.* sedmilety; *Sorab.* 1. ſédemlĕtné, ſedemak, szodmak, (cf. siódmak); *Vind.* ſedemlieten; *Croat.* szedmeroletni, szedmak; *Rag.* sedmeroljetni, sedmoljetni, sedmerogodni; *Bosn.* sedmák, od sedam godina; *Ross.* седмилѣтный; *Eccl.* седмолѣтный; lat siedmiu, ſiebenjährig. *SIEDMIOLECIE, ia, *n.*; *Eccl.* седмолетие, *septennium.* **SIEDMIOŁBISTY, a, e, **Siedmiołbiany n. p. Siedmiołbiana Hydra. *Chrość. Luk.* 2, 54. *Zab.* 14, 262. *et* 269. *Zab.* 10, 155. *Zabł.* Siedmiułbiste kręgi. *Chrośc. Ow.* 120. ſiebenköpfig. *Subst.* SIEDMIOŁBICA = Hydra. *Brud. Ost. D* 5. *Mon.* 75, 591. **SIEDMIOLICZNY n. p. rok, *hebdomaticus annus. Chmiel.* 1, 180. das Wochenjahr. SIEDMIOMIESIĘCZNY, *ob* Siedmmiesięczny, SIEDMIONOGI n p. Nil. *Otw. Ow.* 386. *et* 648, *Croat.* szedmonog = SIEDMIONURTNY. *Hul. Ow.* 154, *septemfluus* = SIEDMIORA rzeka. *Otw. Ow* 64. SIEDMIORAKI, a, je, SIEDMIORAKO *adverb.*; *Boh.* sedmery; *Sorab.* 2. szedimoraki; *Sorab.* 1. szydomory, ſédémeré, naszédémere; *Vind.* ſedemgubi, ſedempremni, ſedemverstni, ſedémstrozhni, ſedem barti telkai, ſedemſortni, ſedemviſhni, ſedmirni, ſedem ſort; *Croat.* szedmeropeldni, szedmerosztruk, szedmeri; *Slav.* sedmerostruk; *Rag.* sèdmeri, sedmerobrazni, sedmeroslicni; *Ross.* седмеричный, семерично, (седмерикъ miara s siedmiu czetwercików); *Eccl.* седмочастный, седмеричный; z siedmiu złożony, ſiebenfach. Siedmioraka liczba zawżdy się najwięcéj ś. duchowi podobała; tak czytamy w pismie o siedmiu trąbach, siedmiu pieczęciach, siedmiu baniach gniewu bożego etc. *Rej. Ap.* 6. Duch ś. darami siedmioraki. *Pieśn. Kat.* 87. O siedmiorakim syna bożego objawieniu. *Farn.*

17. Oblewać krainy niedźdżyste Zwykł odnogami Nil siedmiorakiemi. *Odym. Św. G* 4 *b.* Siedmiorako pomnożyć *Eccl.* усемѡрицати. SIEDMIORAŹNY, a, e, siedm razy się dziejący, siebenmalig. Złoto dopiero swą bierze ozdobę, Gdy w ogniu wytrwa siedmioraźną probę. *Kchow.* 271. Nil siedmioraźną odnogą wystaje; *septem discretus in ostia. Żebr. Ow.* 115. Nil siedmioraźny, *septemfluus. ib.* 14. (siedmionurtny, siedmionogi, siedmiory, siedmioraki, siedmiochody, siedmiogłowny, siedmiousty, siedmiogębny, siedmiorogi, siedmiorzeczny) Ajax, pan tarczy siedmioraźnéj, *clypei septemplicis. ib.* 511, *ob.* Siedmioskóry. SIEDMIORNASOBNY, a, e, — o *adverb*; *Boh.* sedmernasobny; *Ross.* посeдмичнo, (2. tygodniowo); siedm razy powtórzony, siebenfältig, siebenmal so viel. W siedmiornasób *adverb.*, siedm razy tyle, siebenfach. *Tr.* Oczy szalonego siedmiornasobne są 1 *Leop. Syr.* 20, 14. (siedmiorakie. 3 *Leop.*) Siedmiornasób pomnożyć *Eccl.* усeдмeрити. усeдмeряти. SIEDMIORO, rga, *n.*, siedm sztuk czego osobliwie różnéj płci; *Slov.* sedmoro; *Vind.* sedmeru; *Slav.* sedmero; *Ross.* семepицa, семepo, sieben Stück, sieben verschiedenen Geschlechts. Siedmioro dzieci. *Leszcz. H. T.* 255. Z źwierząt czystych weźmiesz *siedmiorgo a *siedmiorgo, samca i samicę. *W. Genes.* 7, 2. (siedmioro a siedmioro. 1 *Leop. ib.*). Wiele chleba macie? Oni powiedzieli: siedmioro! *Sk. W. Math.* 15. W siedmioro *Otw. Ow.* 199. w siedmioro, siebenfach. SIEDMIOROGI n. p. baranek. *Sz. . . Pesn.* 5, *D* 3 *b.* siebenhornig. — *Impr. trans.*: N. siedmiorogi. *Mon* 71, 384, *ob.* Siedmioraźny. SIEDMIORZĘDNY, a, e, n. p. Siedmiorzędne mury Tebańskie *Zab.* 11, 554 siebenreihig. SIEDMIORZECZNY n. p. Nil. *A. Kchow.* 175. SIEDMIORZEKI. *Otw. Ow.* 25, *ob.* Siedmioraźny, *septemplix. Żebr. Ow* 110. siedmioramienny, siebenflüßig, siebenarmig; *Sorab.* 1. [illegible] SIEDMIOSKÓRY, SIEDMIOSKÓRNY, a, e, siebenhäutig. Tarcza Ajaxa siedmioskóra; spodkiem podprawiona była skóra wołowa w siedmioro. *Otw. Ow.* 199, *ob.* Siedmioraźny. Pan siedmioskórnej tarczy. *Hul. Ow.* 59. SIEDMIOSTOPNY, a, e, na siedmiu stopniach, *septemgradus. Mącz.*, siebenstufig, siebenschuhig. Siedmiostopny *Cn. Th.* 995. SIEDMIOSTRUNNY, a, e; *Ross.* ceдмиcтpунный: o siedmiu strunach, siebensaitig. A ty o . . . co więc siedmiostrunem Słodko ujmujesz słuch dotkliwy tonem. *Hor.* 2, 94. *Kniaź.* SIEDMIOTULNY, a, e, n. p. Siedmiotulna fujara. *Zab.* 9, 248 *Kysym. Zab.* 10 251 *Zab.*, siedmiorurna, siebenröhrig. SIEDMIOUSTY n. p. Nil *Przyb. Luz.* 129, *ob.* Siedmioraźny. SIEDMKROĆ, siedm razy; *Boh.* sedmkrat; *Vind.* sedemkrat, sedemkat; *Ross.* семью, семью; *Eccl.* седмерицею, седмищи, седмижды, siebenmal. SIEDMKROTNY, a, e, — ie *adverb.*; *Vind.* sedemkraten, sedemkraten; siebenmalig. Siedmkrotnego kagańca lichtarza. *Odym. Św. G* 3 o siedmiu odnogach, siedmraźny. SIEDMLIST, u, *m.*, ziele, *ob.* Pępawa, kurze ziele, *tormentilla*. Rothheilwurzel. *Kluk.* 3, 155. SIEDMŁOKCIOWY, a, e, na łokci siedm, siebenellig. Siedmiołokciowa szata *Mon.* 71, 557. SIEDMMIESIĘCZNY, SIEDMIOMIESIĘCZNY, a, e; *Boh.* sedmiměsyčný; *Croat.* szedmeromeszechi, siebenmonatlich. Siedmmiesięczny. *Cn. Th.* 992 Siedmiomiesięczny przeciąg czasu *Mon.* 74, 150. *SIEDMNADZIESTA, *ob.* Siedmdziesiąt kara. SIEDMNAŚCIE, astu, *Num. card.*; *Boh.* sedmnast; *Slov.* sedemnášt; *Sorab.* 1. szydomnasće, 1 sedemnasćo; *Sorab.* 2. szedimnaćežo; *Carn.* sedmnajste, *Vind.* sedemnajst, sednajst; *Croat.* szedemnaysztt; *Slav. et Bosn.* sedamnaest; *Ross.* семнадцать; *Eccl.* седьмьнадесять; siedm nad dziesięć, siebzehn. Xerxes miał ludu do boju 1,700,000, to jest, siedmnaście kroć sto tysięcy. *Budn. Apopht.* 102. SIEDMNAŚCIORO, rga, *n.*, siedmnaście różnych sztuk, różnego rodzaju, siebzehn Stück. SIEDMNASTOLETNI, a, ie, lat siedmnastu, siebzehnjährig; *Boh.* sedmnáctiletý. SIEDMNASTY, a, e, *Num. ord.*; *Boh.* sedmnáctý; *Slov.* sedĕmnášti; *Sorab.* 2. szedimnasti; *Sorab.* 1. szydomnaty; *Vind.* sedemnajste, *Slav.* sedamnaesti; *Ross.* седмонадесять, семнадцатый, w rzędzie, w liczbie po szesnastym następujący, der Siebzehnte. SIEDMNASTNY, a, e, siedmnaście zamykający, siebzehn enthaltend. SIEDMNASTNIK, a, *m.*; *Boh.* sedmnáctnjk; *Carn.* petizaj; *Sorab.* 2. pokrěnik; pomiędzy 17 mniejszych wstający, der Siebzehner. *SIEDMNICA, y, *ż.*, tydzień; *Lat.* septimana, die Woche. *Bud. Dan.* 9, 24; *Eccl.* седмица; седмина siedm lat, albo siedm dni). SIEDMNIEDZIELNY n. p. czas *Gwagn.* W. 81. wielki post, die sieben Wochen. SIEDMPAGÓRKOWY n. p. Rzym. *Kchow.* 544, *septicollis*, *ob.* Siedmiogórny, siebenhüglig. SIEDMPALECZNIK, a, *m.*, *Comarum*, rodzaj rośliny. *Kluk. Dykc.* 1, 146; *Vind.* sedmoperstna trava, [illegible], das Gansekraut, Siebenblatt, Siebenfingerkraut. *SIEDMRAUKI, *septemviri*, jeden z siedmiu najwyższych urzędników. *Mącz.* SIEDMSET, *G.* siedmiuset, *Num. Card.*, siedm razy sto; *Sorab.* 1. sĕdemo stoterni, szydom stow; *Slav.* sedam stò; *Ross.* семь сотъ, sieben hundert. SIEDMSETNY, a, e; *Boh.* sedmistý, *Sorab.* 1 [illegible]; *Vind.* sedemstutni; *Croat.* szedmosztotni, szedmerosztotni; *Eccl.* седмьсотный; *Num. ord.* der Siebenhundertste; albo też siedmset w sobie mający, siebenhundert enthaltend. *Cn. Th.* 993. SIEDMSTOPNY, *ob.* Siedmiostopny. **SIEDMTRYOŃSKI, a, ie, n. p. Co samym stronom Ausońskim służyło, Głoszono i po miejscach, siedmtryońskich. *Żebr. Ow.* 3 *b.* septemtryońskich, północnych.

Pochodz. *siedem*, *siódmy*.

SIEDŹ, i, *ż.*, gatunek grzybów. *Jeżk. Sil.* ein Gattung Pilze, Erdschwämme. **SIEDZA, y, *ż.*, siadło, siedlisko, siedzibа; der Sitz, Aufenthalt, Wohnsitz; *Boh.* sjdlo; *Carn.* seja; *Vind.* seja, selu (*ob.* Sioło), sedelsh, sedilu, sedetje, sedek; *Rag.* sjedniza, sjediscte, sjedaliscte; *Croat.* szedalische, szed, poszadische; *Eccl.* седалище. Nigdy ziemia w swéj siedzy spoczywa *Przyb. Milt.* 258. Siedza godniejsza bogów. *ib.* 262. W cichéj swojéj siedzy niewzruszony. *Przyb. Milt.* 256. Spoczynku siedza. *ib.* 9. Jaz abo siedza jesietrza. *Stat. Lit.* 217. Idź bohatyrska dusza do siedzy pokoju *Przyb. Luz.* 298. *SIEDZENICZKO, a, *n.*, *dem. nom.* siedzenie, (*ob.* Siedzieć); *Rag.* sjedinizza, das Sitzchen, ein kleiner Sitz, *sedecula*, stołeczek. *Mącz.* SIEDZIBA, y, *ż.*, siedlisko, osada, der

Wohnsitz. Słowiańskie narody prawie od pierwiastków siedzib swoich w Europie poczęły być celem obcéj przemocy. *Nar. Hst.* 2, 49. W spokojnych siedzibach swoich. *ib.* 158. Brak sposobów w obronie swych siedzib przeciw garstce najezdników. *N. Pam.* 6, 367.

SIEDZIEĆ, -iał, -ieli, siedzi, siedzę *med. niedok.*, Siadać (*sed distng.* siadać *a* Sieść) *contin.*, Siadywać *frequ.*; *Boh.* seděti, sedati, sedawati, haċeti, haċjm; *Slov.* sedèt; *Sorab.* 1. szejdžicž, szeidžim, szeidžu, sĕdžu; *Sorab.* 2. szejžesch, szejžim; *Carn.* seisti, sedem, sedim; *Vind.* ſedeti, ſesti, ſedim, ſedem, zhizhati; *Croat.* szedeti, szedím; *Rag.* sidjetti; *Slav.* siditi; *Bosn.* sjediti, sisti, sjesti; *Ross.* сидѣть, сижу; *Eccl.* сѣжду, сѣжу; *Lat.* sedere; *Graec.* ἵζειν, ἕδος; *Svec.* sitta; *Angl.* sit; *Germ.* sitzen, (cf. sieść, siąść, sadzić; cf. *Hebr.* שת *schath*, posuit; שית *schith*, collocavit.; siedzieć, *opposit.* stać, leżeć, chodzić. Fałszywy człowiek słowa odmienia, insze mówi stojąc, insze siedząc. *Weresz. Reg.* 118. Siedzieć podle kogo; siedzieć niżéj u stołu; siedzieć po prawéj ręce; siedzieć u stołu, za stołem; siedzieć na koniu; siedzę na poły, na pół stoję, abo wiszę, siedzę na półłanku, *ob.* Półłanek; siedzę po Turecku, przysiadłszy nogi. *Cn. Th.* 993. *et* 4. Siedzący, *Sorab.* 1. ſédanski; *Ross.* сидящій; *Eccl.* сѣдящій; (*Ross.* сидень niemogący jeszcze chodzić; сидѣлый zasiedziały). Siedzący na wyższym miejscu; *Eccl.* первосѣдникъ, (cf. prezydujący). *Eccl.* вышесѣдѣніе pierwszeństwo w siedzeniu, wyższe miejsce. Na koniu dobrze siedzi. *Xiądz.* 209. er sitzt gut zu Pferde. Siedzieć w wannie, w ciepłéj wodzie. *Sienn.* 279. (naparzać się w wannie). Kokosz na jajcach siedzi. *Cn. Th.* 993. — *Fig.* Siedzę jak na szydłach. *Cn. Ad.* 1036. *Glicz. Wych.* K 6 *b.* (stoję jak na igłach). Siedzim na lodzie. *Groch. W.* 568. (bardzo ślizko). Wszystko nam się opak wiedzie, Siedzimy tu jak na ledzie. *Pieśn. kat.* 168. (niebezpiecznie). — §. *Inactuose, otiose:* Siedzieć, cicho siedzieć, siedzieć w domu; sitzen, still sitzen, zu Hause sitzen. Trzeba podobno w domu siedzieć, nie mając czym szumieć po mieście. *Teat.* 22, 9. Niby pies na łańcuchu przywiązana siedzieć trzeba. *Teat.* 29. c, 25. Pożyteczniejsze mądrego siedzenie abo próżnowanie, niżli głupiego zakręt abo robota. *Pilch. Sen. list.* 1, 46. My siedzim sobie, tym się tylko szczycąc, co przodkowie czynili. *Paszk. Dz.* 111. (legartujemy). Siedzieć, niż ustać lepiéj w półzawodzie. *Pot. Syl.* 53. (nie podejmuj się szaszku legawego pola). Siedź ty, milcz, daj pokój. *Cn. Th.* 994. By ten był dał pokój, by był siedział, nie wtrącał się. *ib.* Choć u sąsiada gore, rozruchów tu się żadnych nie bojem, Ale zgoła w swych państwach siedziem za pokojem. *Groch. W.* 398. (mieszkamy bezpiecznie, cf. stancya, cf. pokój). Odważ część majątku na jałmużnę, a prędzéj się zbogacisz, niż siedząc na złota milionach. *Psalmod.* 55. (dusząc je w skrzyni). Siedzą nad tym, co teraz na przyszłe nie ważą. *Jabł. Tel.* 311. Paryski kościoł siedzi w smutku bez pasterza. *Sk. Dz.* 1138. (oddaje się smutkowi). — Siedzieć z kim, w posiedzeniu z kim być, w kompanii jego siedzieć, mit einem in Gesellschaft seyn; *Ross.* сосѣдаться; (сосѣдиться w sąsiedztwie mieszkać, cf. sąsiad сосѣдъ). *Eccl.* сосѣдѣти, сосѣжду. Do domu godownego nie wchodź, byś miał z nimi siedzieć, i jeść i pić. 1 *Leop. Jer.* 16, 8, (cf. biesiada; *Boh.* beseda, poseda, posedĕnj społečna). Gdy im z poczciwemi białemigłowami siedzieć przyjdzie, używają słów niewstydliwych. *Gorn. Dw.* 130. Jeden dla swéj kochanki, by z nią tylko siedział I siedmby na się grzechów śmiertelnych powiedział. *Nar. Dz.* 3, 99. — §. *Laboriose:* Siedzieć robiąc, siedzieć na czym, nad czym, fałdów przysiadać; sitzen und arbeiten, bey etwas sitzen, über etwas sitzen. Siedzieć mi musi, robić, modlić się. *Teat.* 30. *b*, 16. Siedzieć nad robotą. *Teat.* 45. *b*, 5. Jak mól w księgach zawsze siedział. *Jabł. Ez.* 71. Najdłuższe w noc siadania nic wam nie pomogą. *Ryb. Ps.* 262. (lukubracye). Człowiek umysłem pracujący, i na siedzeniu życie prowadzący, bywa humoru kwaśnego. *Perz. Lek.* 345. (na sedentaryi). Siedzianą zabawką się bawić. *Ostror. Myśl.*, sedentaryą się bawić, eine sitzende Lebensart führen. Rzemieślnicy ci do siedzianéj przyzwyczajeni zabawki. *Tr. Tel.* 236. — §. *Poenae causa:* Siedzieć w więzieniu, wsadzonym być; sitzen im Gefängnisse, zur Strafe sitzen. Taki mech wine popada, rok siedzenia w wieży. *Star. Vot.* C 4. Siedział w kozie za zmyślony wexel. *Teat.* 29, 91. Na gardło siedzi związany. *Groch. W.* 173. O onego, co w wieży albo w łańcuchu siedzi, wszyscy się starają, by był uwolniony. *Rej. Zw.* 148 *b.* — § *Fig. transl.* Interes ten w głowie mi siedzi. *Teat.* 43. *b*, 30. tkwi mi w głowie, za uchem szczeka, es steckt mir im Kopfe. — *Aliter:* Wy nie wiecie, co to za dyabeł w tym siedzi. *Teat.* 14. *d*, 38. kryje się, tai się, tkwi, was dahinter steckt. Serce ludzkie tylko sam pan bóg wie, co w nim siedzi. *Petr. Ek.* 64. — §. *De situatione, collocatione.* Siedzieć = położonym być, leżeć, mieszkać; gelegen seyn, liegen, wohnen. Starosta Podolski wziął Litwie niektóre zamki, ku Podolu i Wołyniu siedzące. *Stryjk.* 583. Miasto to przedtym na górze siedziało, teraz wszystko rozwalone. *Warg. Radz.* 160. Alexandrya siedzi nad brzegiem morza Włoskiego. *Boter.* 216. Przy krawędzi góry, miasteczko Emaus siedziało. *Warg. Radz.* 155. Gdyby ta wieś miastem była, domby siedział podle domu. *Hrbst. Odp.* Y 5 *b.* Jak niebo od ziemi, tak prawda od téj powieści daleko siedzi. *Żebr. Zw.* 114. (odległa, odstrzelona). Abo to Polska najbliżéj Turków siedzi? czy nie bliżéj są Turków Wenetowie? *Gorn. Wł.* H *b.* Pomnisz, kiedyśmy byli pospołu na żniwie? Pszenicę w ten czas żęto na siedzianéj niwie. *Simon. Siel.* 81. ? — Pod prawem jakim siedzieć = pod nim żyć, podległym czyli poddanym mu być; unter einem gewissen Gesetze oder Rechte leben, wohnen, ihm unterworfen seyn. Miasta za własnym prawem siedząc, miały przystęp do dostojeństw w Rzymie. *Warg. Cez.* 240. Miasta, które za prawem Majdeburskim siedzą, prawo swe z Hali odnosić mają. *Szczerb. Sax.* 220. Wszyscy pod tymże prawem siedzimy, Śmierci dług równie płacimy. *Dar. Lot.* 2. — Siedzieć, mieszkać, rządzić się; wohnen, schalten und walten, Herr seyn. Wkrótce jedziesz w tamte kraje, w których

Rozyna siaduje. *Karp.* 1, 42. Ci na tym siedzieli, co z dziadów mieli. *Lib. Hor.* 22. Moi rodzice ubodzy szlachta byli, siedzieli na czynszu. *Teat.* 22. *b*, 47. Człowiek stanu rycerskiego na dobrach czynszowych siedzieć nie może. *Szczerb. Sax.* 55. Przodków naszych męstwu powinniśmy, iż tak szeroko siedzimy. *Gorn. Wł. ded.* Żeby krzywdy nie mieli od chciwych sąsiedzi, Ale żeby spokojnie siedział, jak kto siedzi. *Jabł. Tel.* 151. Wiedzą sąsiedzi, jak kto siedzi. *Cn. Ad.* 647. *Rys. Ad.* 73. *Zab.* 11, 588. *Zabł. Teat.* 55. *d*, 44. (jak się ma, w jakim jest pierzu). Sąsiad wie, kto płocho siedzi. *Haur. Ek.* 27. — §. *Fig. de variis rebus:* Ząb w dziąsłach siedzi. *Tr.* Suknia ta dobrze na nim siedzi. *Tr.* (dobrze leży). SIEDZENIE; *Boh.* seděnj, sed, poseda; *Carn.* sęja; *Vind.* ſedetje, ſeja, ſedek, ſiedeſh, ſiz, zhizh, zhizhanje, ſellu, (cf. siodło); *Croat.* széd, szedalische; *Bosn.* sjediscte; *Ross.* сидѣніе; *Subst. verbale, praeter significationes enumeratas, exprimit:* §. a) *tempus sedendi*, posiedzenie, die Sitzung. Na pierwszym siedzeniu synodowym, uchwalono .... *Sk. Dz.* 406. (na pierwszéj sesyi). — §. b) *Locum, ubi sedent, sedem*, der Sitz, Ort des Sitzens. Chłodnice a letnie siedzenia. *Cresc.* 495. (altanki). Siedzenie na widokach, dziwowisko, miejsce ku patrzaniu na widok. *Cn. Th.* 169. miejsce, ein Sitz bey den Schauspielen. *Siadanie gąsiętom na noc ma być przegradzane na ziemi. *Cresc.* 579. Siedzenie na koniu = siodło, kulbaka; der Sattel, der Sitz im Sattel. Siedzenie na koniu ma się utrzymywać w równowżności, i markować z *stojeniem w strzemionach. *Kluk. Zw.* 1, 185. Wziął konia z siedzeniem. *Kras. Sat.* 58. Siedzenie w koniu, sam środek konia, gdzie kulbaka nalega; das Kreutz des Pferdes, worauf der Reiter sitzt. *Cn. Th.* 994. — Siedzenie, siedlisko, siadło; Wohnsitz, Sitz. Jak cię opuszczać nasze rodzinne siedzenie! *Przyb. Mil.* 355. — Siedzenie w ciele ludzkim, pośladek, zadek, zadnica; *sed siedzenie honestius dicitur. Cn. Th.* 785; *Slov.* sedènj, zadek; *Hung.* segg, der Hintere, das Gesäß. Siedzenie u ubrania, pludry, *femoralia, pars femora tegens. Cn. Th.* 1171, der Hosenboden.

Pochodz. in Verbo *sadzić*.

SIEG, *ob.* Sąg, Sążeń. SIĘGNĄĆ, SIĄGNĄĆ, *contr.* Siądz, sięgnął, *contr.* siągł, *cz. jedntl.*, Sięgać *contin.*; *Boh.* sáhnauti, sahati, sáhnu, sáhne, sáhl; (*Sorab.* 2. schęgnusch, schěnusch ciągnąć); *Carn.* sezhi, segl, sęshém, sęgam; *Vind.* ſezhi, ſegam, ſegli, ſeshen.; *Ross.* сягнуть, сягать, сягну, сягаю; (махнуть, махать kroczyć); rękę po co wyciągnąć, by dostać, by dosięgnąć; nach etwas reichen, langen, die Hand ausstrecken. Sięgnij ręką twoją, i weź węża za ogon; sięgnął, jął go, i obrócił się w laskę. 1 *Leop. Exod.* 4. (wyciągnij rękę. 3 *Leop.*). Sięgam czego, wysoko abo głęboko leżącego. *Cn. Th.* 994. Skąpy po one w worek nierad sięga. *Patr. Jał.* 6. Łakomstwo ludzkie i do grobów sięga. *Sk. Dz.* 19. Kto wielu sięga, i nad zamiar łaknie, Zawsze mu czegoś w niedostatku braknie. *Hor.* 2, 123. *Kniaź.* Po cóż tam sięgać, gdzie dosiądz ciężko? *Mon.* 73, 722. Do cudzéj kieszeni sięgali. *Mon.* 68, 206. (kradali). Niesięgniona głębina. *Pilch. Sen. list.* 313. nie do dosięgnienia, unerreichbar. — *Recipr.* Sięgnąć się, n. p. Zawsze bóg opatrzy, aby czasu przygody było się do czego sięgnąć. *Żarn. Post.* 3, 547 *b.* (zkąd brać, do czego się udać, czego się chwycić). Miał się założyć skarb pospolity, aby pod czas potrzeby, było się sięgnąć do czego. *Biel.* 422. (żeby było co brać z niego). Zygmunt do wojny *się, jak pan baczny, nigdy nie sięgał, aż za wielkim przyczyny daniem. *Biel.* 515. — §. *Transl.* Sięgać głosem, trąbą. *Cn. Th.* 994. mit der Stimme erreichen. Sięgać strzelbą, donosić strzelaniem, mit dem Gewehre erreichen. Umiéj łuk ciągnąć, umiéj bronią władać, Nieprzyjaciela sięgać, a sam siebie składać. *Star. Vot. C* 3 *b*. Muszkiety nasze daléj nad Osmana samopały sięgały. *Tward. Wł.* 139. — *Similiter:* Każę cię zbatogować od głowy do pięści, Od pierwszéj po dziesiątą każę siągnąć skórę. *Zabł. Amf.* 82. macać w nim dziesiątéj skóry, bis auf die zehnte Haut durchgerben. — Sięgać kogo powinowactwem = dotykać się go powinowactwem, in der Verwandtschaftslinie an einen angränzen, anstoßen. Gnieuszanka króla krwią siągał. *Warg. Wal.* 121. — Sięgać kogo listami. *Cn. Th.* 995; *epistola petere*, pisać do niego, posyłać list do niego. — *§. Sięgnąć się na kogo, rzucić się na kogo, sich über einen machen. Ktoby zgwałcił albo sięgnął się na tego, któryby dzierżał miejsce cesarskie, jakoby się na cesarza sięgnął. *Eraz. Jęz. S* 3. Łajaniem, mówieniem sięgają się na stany przełożonych panów. *ib. S* 3.

Pochodz. *dosiądz, dosięgnąć, nasiądz, nasięgnąć, nasięgać, posięgać; posag, posażny; przesięgnąć, przysiądz, przysięgać, przysięga, przysiężny; krzywoprzysięstwo, krzywoprzysięzca; naprzysięgać się, [illegible] się, sprzysięgać się, sprzysięzły; zasięgnąć, zasiądz.*

SIEGNIEW, a, *m.*, Dziwisz, *Dionysius. Jabł. Her.*

SIEJBA, *ob.* Siew, Siewba.

SIEJĘ, *ob.* Siać. SIEJOSŁOWCA, y, *m.*, próżny gaduła; *Slov.* darmotlach; *Ross.* сѣятеловецъ, сѣмесловецъ, пустословъ, ein Wortemacher, Maulmacher. Mówili jedni: cóż ten siejosłowca chce powiadać? 3 *Leop. Act.* 17, 18. (świegot. 1 *Leop.*). *SIEJOCHA, y, *ż.*, ptak pewny, [siewka, posiewka; Brachvogel, Herbstvogel 2]. ein gewisser Vogel. Gęsi, także kaczory, siejochy, kuligi, Kuropatwy, potarguj, nieśże do Jadwigi. *Bielaw. Myśl. E* 2 *b.*

SIEK, u, *m.*, § 1) siekanie, rąbanie; das Hauen, Hacken, Metzeln. Nie tylko z janczarek nosaych gęsto szyją, ale w sieki się rąbią. *Leszcz. Class.* 76. Rycerska sława, imię swoje, z nieprzyjacielem w polu chodząc w sieki, Ręką na przyszłe światu podać wieki. *Pot. Pocz.* 299. — §. Siek, cios; *Dal.* sziik, ryz; *Vind.* vſiek, vdar; *Bosn.* sik, riz, der Hieb. Jednym siekiem przeciął. *Tr.* — §. 2) Siek, ryba; *Boh.* sekawec, *cobitis taenia*, der Steinbeißer, ein Fisch; *alius idem piscis* Ostropysk, Iglica, *qu. v.* — §. 3) Siek, oguzie, mięso przy ogonie bydlęcia, barana, wieprza. *Wol., observnes clunis cum cauda. Cn. Th.* 618. das Schwanzstück von einem geschlachteten Viehe. SIEKAĆ, *ob.* Siec. SIEKACZ, a, *m.*; *Boh.* sekač; *Sorab.* 2. tecżk; *Vind.* ſezimk; *Rag.* sjecjaz; *Croat.*

szekách, *f.* szekarbicza; *Eccl.* стꙋпь; który siecze, rąbie, rębacz, wysiekacz; ein Hauer, Hacker, Schläger, Raufer. *Cn. Th.* 995. — §. Siekacze, zęby przednie. *Perz. Cyr.* 1, 30, *incisores*, die Schneidezähne, die Hauer. — §. Siekacz, SIEKACZKA, i, *ż.*; *Boh.* sekaček; *Carn.* sękâlu; *Vind.* sekalze, sekauni nosh, nosh za siekanje; *Bosn.* sjekaç, obistraniça, prosjek; *Slav.* siecsivo; *Ross.* сѣчка (cf. sieczka), скобель; (cf. der Tschockel. Adlg.); narzędzie do siekania, n. p. siekacz kuchenny, ein Hackmesser in der Küche. Siekacz do siekania mięsa, tłustości, jarzyny i t. d., w kuchni jest potrzebny. *Wiel. Kuch.* 428. Siekacz żelazny, do siekania gliny przyprawnéj. *Torz.* 104. Siekacze zaczęły ucinać skrzydła ptaszat. *Teat.* 53. *d*, 85. Siekacz ogrodniczy, nóż. *Cn. Th.* 995. ein Gartenmesser, eine Hippe. Kiedy winorodne rószczki obcinają, Okrutne im rany siekaczem zadają. *Tol. Saut.* 99. Macicy winne Krzywym siekaczem ostro zacinają. *Odym. Św. D* 2 *b.* Siekaczka, die Feldhaue, do obcinania różnych głąbów, osobliwie kapusty. *Kluk. Rosl.* 1, 80. *SIEKALNICA, y, *ż.*, §. 1) deska, na któréj siekają, das Hackbrett; *Vind.* sekauniza; *Croat.* koszach. SIEKANINA, y, *ż.*, rąbanina, rzeź; [illegible]; *Boh.* rauhenina, (sekanina, řezanka - sieczka); *Carn.* saseka, (cf. zasiek.); *Vind.* sesêka, (2. sêkana siekanina: [illegible] = rzepa siekana); *Rag.* izsjezkaniza; *Croat.* obárnicza). Szczęście twoje, że [illegible] rozum; [illegible] bywały tu wielka siekanina [illegible]. *Teat.* 15. *c*, *b.* — §. 2. Siekanina, SIEKANKA, i, *ż.*, potrawa drobno posiekana; *Sorab.* 1. [illegible]; *Ross.* [illegible], [illegible]. [illegible] na siekankę drobno posiekać. *Haur. Sk.* 589. Z ziela tego rzeżuchę do siekankę czynią [illegible] zawarcie żołądka. *Syr.* 29. SIEKE, ob. Sier — (SIEKIEL, SIEKIELCZYK, *ob.* Sekiel). — SIEKIEM, SIEKMIE, SIEKNIE, ciętym sposobem, *caesim. Macz*; *Boh.* sečmo, sečne [illegible] sekmo [illegible]; *Carn.* [illegible]; *Sorab.* sečnym sposobem; *Bosn.* sikucchi; *Rag.* sjecimice. [illegible] szikom; *Croat.* szekuchi; *Eccl.* [illegible], mit einem Hiebe [illegible]; *opp.* [illegible], sztychem. SIEKIERA, y, *ż.*, SIEKIERKA, SIEKIERECZKA, i, *ż.*, *dem.* *Boh.* sekera, sekyra, sekerka, kladnj sekera, kladnice, (cf. kloda); *Slov.* sekera, sekerka; *Hung.* szekertze, szekertzécske; *Sorab.* 1. [illegible], szekera, sekera, sékere, sekerka; *Sorab.* 2. szekera, szekerz; *Vind.* sekira, seziera, sekiriza, sbirozhka, shnaidaka, zimbraka, zieplenizа, [illegible]; *Carn.* [illegible]; *Croat.* szekira, szekirieza, szirochka; *Dal.* szikira; *Slav.* sikira; *Bosn.* sikirra, sjekirra, sjekirriça, nagjak (*ob.* Nadziak), bradva (cf. barta), keser; *Rag.* sjekirra, sjekiriza, sjekiriciza, brâdve, bradviza, magnarra, tesla, tesliza, (cf. cieśla; *Rag.* tessatti = ciosać siekierą); *Eccl.* сѣкира, сѣкирка, сѣчиво: *Ital.* secure, scure, scura; *Lat.* securis, (*Suec.* skära *falx*); narzędzie do rąbania drzewa, die Axt. Siekiera, naczynie ciesielskie. *Jak. Art.* 3, 315, (cf. topor, eksza; *Ross.* шляхта gatunek siekiery, cf. szlachta, bindas). Nie raz siekierą trzeba w dąb uderzyć, kto go chce wyciąć. *Birk. Kaz. Ob. K* 3 *b.* Izba zimna, drew niemasz, [illegible] się siekiera. *Rej. Wiz.* 92. Spadła mu z toporzyska siekiera w rzékę. *Sk. Żyw.* 2, 229. Opak idzie, *Russi dicunt:* sokira pływajet, toporyszcze utonuło. *Cn. Ad.* 787. Tępą siekierą niewiele narąbiesz. *Sak. Probl.* 212. Zła siekiera nigdy nie zginie. *Cn. Ad.* 1333. (złego nikt nie chce). Najgorsza siekiera u kowala. *Cn. Ad.* 529. (najgorsze bóty u szewca). Wszystko stracił; dano mu kija za siekierkę. *Falib. G* 3. stracił na trymarku; (cf. *Croat.* konya za svêglyu dati). Siekierze się sęk umknie, kamień kosie. *Pot. Syl.* 52. Wydarł mu siekierkę z ręku. *Sk. Dz.* 469. *Lib. Hor.* 94. (wytrącił mu broń). Już nieprzyjaciel stoi z siekierą nad głową twoją. *Rej. Ap.* 36. Dobrzeć się jest na przyszłe rzeczy rozmyślać, ale się nie tak trwożyć, jakoćby już tuż z siekierą nad głową stano. *Rej. Zw.* 87 *b.* Czym go oni podstąpić a ułowić chcieli, tym się sami ułowili, a prawie się siekierą swą, jako óno mówią, pouciąli. *Rej. Post. P p* 5; (*Vind.* naiskaka bukva k' svojemu konzu topar da; cf. bicz na siebie). — §. Siekierki w klawikordzie, blaszki mosiężne, które uderzają o struny, ztąd się mówi: klawikord na siekierki. *Mayer. Mek.*, die Hämmer im Klavier. — §. *Transl. fig.* Najdziesz przy młodych dworach galanty, przechyry, I wronami karmione i stare siekiery. *Klon. Wor.* 55. ćwiki, szczwane, kute; beschlagen, gebrannt, [illegible]. SIEKIERNICA, y, *ż.*, ziele, *ob.* Wyka wonna, wilczy groch. SIEKIERONOSZY n. p. Pirakmon. *Otw. Owid.* 190; *securifer*; *Rag.* sjekironosaz; *Croat.* szekironosz, szekironoszecz; *Hung.* szekertzét, axttragend. SIEKIEROWATY, a, e, — o *adverb.*, siekierze podobny, *securiclatus. Cn. Th.* 996. axtförmig. SIEKIERZ, [illegible]: strzała z żelazem [illegible]. *Kmita.* 5, 17, ein Wappen. SIEKIERZYSKO, a, *n.*, zła siekiera, eine schlechte Axt. [illegible] — §. Drzewko siekiery, toporzysko; *Vind.* [illegible], der Axtstiel.

SIEKNĄĆ, SIĄKNĄĆ *med. jedntl.*; *Croat.* uszeknuti, uszeknutise; *Ross.* [illegible]; [illegible], (cf. siąkać), versiegen; (*Vind.* zhaishati). Jak woda siąknie w ziemię, Tak [illegible]. *J. Kchan. Ps.* 155. — §. [illegible]. Nos siąknął przez palce, i nogą zatarł. *Teat.* 15. *c*, 58. wysiąknął, die Nase mit den Fingern schneutzen. *Teat.* 15. *c*, 11; *Vind.* se vseknit, nuef vseknili, se obrisat; *Rag.* ussêknuti, ussêknutise; *Ross.* [illegible], [illegible], (cf. [illegible], [illegible]). **SIĄKŁOWŁOSY, a, e, n. p. Siąkłowłosa wiedźma. *Otw. Owid.* 215. [illegible], niefein.

[illegible]

SIEKOMY, a, e, mogący być rozsiekanym, rozdzielny; *Croat.* szechlyiv, poszechlyiv; *Ross.* сѣкомый, zerhaubar, zertheilbar. Niesiekomy, *insecabilis. Cn. Th.* 525, *de atomis.*

*SIELANIN, a, *m.*: *Boh.* sedlak, niwař, (*ob.* Niwa); *Slov.* sedlák; *Carn.* selàk; *Croat.* szeljan, (selyar *inquilinus*; *Hung.* zseller); *Slav.* seljanin; *Rag.* segljan, segljanin, sêbar; *Bosn.* segljanin, kmet, segljanicch; *Rag.* segljanin, segljanicch; *Dal.* texák; *Ross.* селянинъ; (*Eccl.* селянинъ, житель, обитатель, обыватель mieszkaniec, 2 поселянинъ, крестьянинъ, деревенскій мужикъ wieśniak); sodłak, wieśniak, der Landmann. Mieszczanie i sielanie wszyscy pewnych dni poczet, do książęcéj śpiżarni no-

sili. *Krom.* 165. Spocznij wiejski flecıku, już dziś grać przestaję Miłą prostotę sielan i ich obyczaje. *Przyb. Ab.* 5. 1. SIELANKA, i, *ż.*, SIELUSZKA *dem.*; *Boh.* sedlka; *Slov* sedláčka; *Croat.* szelyánka; *Bosn.* segljanka; *Rag.* segljanka, seola, seoka; *Slav* seljanka; *Ross.* селянка: wieśniaczka, die Bauersfrau, die Bäuerinn. Jedna sielanka czworo bliźniąt jednym razem porodziła. *Stryjk.* 296. Nie wiele on sieluszkom na fawory stracił, Tylko bykowe przez rok kilka razy płacił. *Zimor. Siel.* 226. 2. SIELANKA, pasterka, pastuszka, skotopaska, ekloga, wiersz pasterski, rodzaj poezyi, który ma za cel naśladowanie obyczajów życia pasterskiego w stanie najprzyjemniejszéj prostoty. *Gol. Wym.* 417. das Hirtengedicht, Schäfergedicht, die Idylle. Simonides wiersze swoje pasterskie nazwał sielanki; podobnież Gawiński, Zimorowicz; od słowa Ruskiego Sieło = wieś (*qu. v.*). SIELAWA, y, *ż.*, SIELAWKA, i, *ż.*, *dem.*, ℥. 1) gatunek ryb małych. *Sienn.* 307; *Ross.* селава, уклея, die Ukley. Sielawa = sułwica. *Krom.*; *Bosn.* ghirra, ghirica; *Croat.* tentás, die Maräne, ein Weißfisch. Sielawa, [illegible], rybka, podobna do śledzia, w jeziorach. *Zool.* 184. Sok sielaw Hiszpańskich łowionych w Iberze. *Hor. Sat.* 260. — ℥. 2) Sielawa, *herb*: rzéka wężykowato płynąca; na niéj strzała. *Kuropr.* 3, 187, ein Wappen. — (SIEŁA, *ob.* Siła). — SIEŁO, *ob.* Sioło. SIELSKI, a, ie; *Boh.* sedlsky; *Slov.* sedlácký; *Vind.* deshelski, nadeshelen, deshelen; *Carn.* dushelske; *Croat.* szelzki, szélszki, szélni; *Rag.* segljanski, seoski, sêbarski; *Bosn.* seglski, selski; *Ross.* сельскій, сельный, поселянскій; [illegible], od sioła, wiejski, wieśniacki; Dorf-, ländlich, vom Lande, vom Dorfe. Lud sielski na wsiach. *Stryjk.* 22; *Vind.* deshelsko, polski lud, (*Croat.* [illegible]), das Landvolk. Napominał ich do robót sielskich, aby ziemię sprawiali, i drzewa owoczne szczepili. *Stryjk.* 15. Ludzie sielskie. *Stat. Lit.* 337. Sielska młodzież. *Węg. Mon.* 1, 102. Tu [illegible] sielskie rozkoszy kupuję. *Zab.* 9, 104. *Zabł.* Sielska ma Muza, cicha i [illegible] od [illegible] krwawych [illegible]. *Nar. Dz.* 2, 24. Pasterka pędzi mą trzodę, Nucąc sobie sielską odę. *Mon.* 74, 407. Po sielsku, po wiejsku; *Ross.* по сельски; поселянски wójt, włodarz. Sielskie obyczaje, wieśniactwo. *Ecl.* поселянство [illegible], поселянствую [illegible]. SIELUCHA, y, *ż.*, glumk. [illegible] grobe Bäurinn. Zaczyt[illegible] się [illegible] tak [illegible] wieśniaczce, [illegible]. *Bot. Ret.* 3, 545.

*SIEM *Bel. Św.* 79. *Bibl. Gd.* Z 75. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 12, 20, *ob.* Sejm.

SIEMIĘ, [illegible], SIEMIĄCZKO, SIEMIONKO *dem.*; *Boh.* symě, semeno, semjčko, semynko; *Sorab.* 1. szymio, ſéhmo, ſéhw, ſéhwne žilo; *Sorab.* 2. szemé; *Carn* sejme; *Vind.* ſeme, ſeime; *Croat.* szême; *Rag.* sjemme; *Bosn* [illegible]; *Hung* [illegible]; *Ross* сѣмя, сѣмечко; [illegible]; *Ross* семя, семенство [illegible], *Ital.* seme; *Lat.* semen; *Turc* sembil, *Egypt* dsom, som, *Germ* der Same; nasienie, ziarnko nasienne, das Samenkorn. Ziarno gorczycy, najmniejsze między siemionami. *W. Post. Mn.* 89. Siemię Nie padło w polu, lecz w drodze na ziemię. *Leszcz.* *H. S.* 586. Dobre siemię padłszy na wyborną ziemię, przyjęło się zarazem. *Tward. Wł.* 7. Ziele, obrazki mniejsze, ziarna ma okrągłe, a w nich jest siemiączko. *Sienn.* 80. Ziele miesiączek siemiączko ma w główeczce rzędem położone. *Spicz.* 16. — *Hodie* siemię *plerumque de semine cannabis aut lini*, (nasienie *vero generalius*), insonderheit: Hanfsamen, Leinsamen; *Boh.* [illegible] konopie). W całéj Europie siemię lniane z Rygi idące za najlepsze osądzono. *Przedz.* *Siemieniec konopny. *Ob. Post.* A 2. *SIEMIENISTY, a, e, — o *ziarnie*, pełen siemienia; *Ecl.* сѣменистый, плодистый; *Ross* сѣменоносный, voll Samen. Słońce [illegible] ste warzy. *Zab.* 10, 130. *Koss.* SIEMIENNY, a, e, od siemienia, nasieniowy, nasienny, Samen-; *Sorab.* 1. ſéhmenowe; *Vind.* ſemeni; *Ross* сѣменный, (*Ecl.* [illegible]) [illegible] Samen [illegible]; *Ross* сѣменникъ; *Vind.* [illegible], [illegible]. Siemienia główka, nasiennik *Ross.* сѣменовмѣстилище. Siemienny skład *Ecl.* сѣменохранилище. (*Ecl.* сѣменосѣятель = wysiewacz; *Rag.* [illegible]; *Ross.* сѣмениться w siemie przejść, in Samen schießen.

*SIEMIERNIK, *SIEMIERNICTWO, [illegible] przekupniów, siemierników, tedy ci nie mają być przypuszczeni do miejskiéj przysięgi; ale mają tylko mieć wolność [illegible] przekupstwo i [illegible]. [illegible] 268 [illegible]. [illegible] [illegible] *Ross.* [illegible] 2]

SIEŃ, i, *ż.*; *Boh.* siň, sýň, syňka; *Slov.* sýn; *Ross.* сѣни, [illegible]; [illegible], das [illegible], die [illegible]; *Carn.* [illegible]; [illegible] predhiſhe [illegible], [illegible] *Ital* polacsa; *Hung.* palota, (cf. połać, cf. pałac); (cf. *Bosn.* 1. [illegible]. 2. [illegible]. *Sorab.* 1. fejna; *Lat.* scena; *Graec.* σκηνὴ *tentorium*, [illegible]. *Ross.* [illegible]; 1. *Ecl.* [illegible]. 2. [illegible], [illegible], [illegible]. [illegible] zasłonić, (cf. ściana). Sień pospolicie w domach bywa opuszczona, stając się zebraniem zimna i wiatrów; prze[illegible] szkodliwego [illegible], i [illegible] się. *Kluk.* 75. W [illegible] naprzód ma być sień widoczna, izby wesołe, pokoje [illegible]. *Haur* 15, 7. Sień [illegible]. *Budz. Lat.* 172 *et* 2, 18. [illegible] sienią umieść. *Rys. Ad.* 56. — Sień podługowata między mieszkaniem, jak w klasztorach., (*ob.* Kurytarz). [illegible] sień na przedsionku [illegible] boża [illegible]. 1 *Leop.* 2 *Paral.* 3, 4.

SIENNICA, y, *ż.*, SIENNIK, a, *m.*, ℥. 1) [illegible]; *Boh.* sennjk, seniště; *Carn.* senize, jesenize, parna; *Croat.* szenyk, [illegible]; *Vind.* [illegible]; *Rag.* sjenisete, ghdi sjeno stoji; *Hung.* szénatartóhely; *Ross.* сѣнникъ, сѣнница [illegible], [illegible], gdzie siano składają, siennica może być zwana [illegible]. der Heuboden, Heuschoppen. Sienick. [illegible]. *Rys.* X 7 [illegible] Sien-

nica, sienna stodoła. *Volck.* 324. *Cn. Th.* 996. — §. 2) Siennik, *vel potius* słomnik, miech słomą napchany do legania na nim, der Strohsack; struzak. *Mon.* 71, 75. *Morav.* žoch; *Boh.* žok, poslamka; *Vind.* ſlamni shakel, ſlamnena zieha; *Croat.* szlamnyak; *Slav.* slamnjacsa; *Ross.* соломенникъ. Nalazłem w izbie siennik na kształt materaca. *Kras. Doś.* 121. 1. SIENNY, a, e; *Boh.* senný; *Vind.* ſenski; *Croat.* szenov, szenszki; *Hung.* szénas; *Ross.* сѣнный: od siana, von Heu, Heu=. Przy dobrym weseląc się winie Sienne wili korony. *Bardz. Luk.* 58. Sienna stodoła, siennica. *Volck.* 324.

2. SIENNY, a, e, od sieni; *Ross.* сѣнный, (cf. сѣнный, сѣновный, сѣнистый cienisty): das Vorhaus oder die Hausflur betreffend. Jeden z odźwiernych czyli siennych. *Mon. Ryt.* 4, 24.

*SIENKO, 1. *SIENIUTA: u Rusi Szymon. *Nes.* 1. 145. *Pot. Pocz.* 176. Simeon. — 2. *SIENIUTA, *sub.*; chorągiew kościelna, z której krzyż wisi kawalerski. *Kurop.* 5, 47.

SIEPACKI, a, ie, od siepacza, ceklarski, szarpacki, Häscher=. Plemię olbrzymów, chcąc wyrugować dzielne z nieba bogi, Siepackie niosło mordy i pożogi. *Zab.* 12, 9. katowskie. SIEPACZ, a, *m.*, szarpacz, łapacz, ceklarz, oprawca; *Boh.* biřic; *Vind.* ſhibavez, *tepstnik; *Dr.* szatnik, (cf. szata); der Häscher, Henkersknecht. Każdy z tych urzędników ma przy sobie 40 siepaczów, z któremi obchodzi część swoję miasta, doglądając, jeśli się jakie hultajstwo nie najduje. *Star. Dw.* 19. *Pot. Syl.* 327. O siepaczach Rzymskich. *Chrośc. Fars.* 164. W dom szatański czarni go porwą siepacze, *satellites*. *Brud. Ost.* *D* 7. SIEPNĄĆ *cz. jednotl.*, Siepać *contin.*, podsiepać *dok.*, szarpać, rzucać kim; einen herum reißen, rütteln, schütteln; (*Rag.* [illegible]; cf. *Vind.* tepsti = rozgami smagać, chłostać). Wilk ten rozjuszony wszystkie dobytki siepał wielkim gwałtem I nieprzyjacielskim je słał na ziemię kształtem. *Otw. Ow.* 417. Nieszczęsna siepa wzjeżone swe włosy. *Otw. Ow.* 531. szarpie, rwie, sie rauft ihr Haar. Siepa, dłabi, nęka mię mdła białogłowska ręka. *Chrośc. Ow.* 101. Wielka potęga w jéj warkoczu, który jak raz oko z serca siepnie, Przyjdzie się łamać i paść od impetu. *Zab.* 15, 224. (machnie, uderzy). Złodzieje miru nie mają, Wszędy gonią ich i wiążą, wszędy ich siepają. *Klon. Wor.* 37. Przybiegli w posiepanym a podrapanym odzieniu. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 5, 15. — §. Ból, wrzód, rana, siepa mię = piecze, dręczy; die Wunde brennt, sticht, schmerzt. Kwiat ten na dymienicę przyłożyć, siepanie i targanie w niéj uśmierzy. *Syr.* 682. Proch ten, gdy na wrzód przyłożysz, wszystko bolenie i siepanie ulży. *Sienn.* 275 alles Schmerzen und Reißen. Otręby pomagają przeciwko kłóciu, na bolaczki i na bolesne siepanie w ciele. *Sienn.* 155. Ból wielki w żołądku siepający. *Comp. Med.* 191. ein zuckender Schmerz. — *Recipr.* Siepać się, usiepać się = szarpać się, pasować się, mocować się, walczyć; ringen, kämpfen, sich herum reißen. Rozrywa sobą więzy, siepa się daremnie. *Bardz. Trag.* 283. Z niebem trudno się nam siepać. *Pot. Arg.* 511. W sworach, kiedy psy idą, nie trzeba im nic ciskać, bo się usiepają, powikłą.... *Ostror. Myśl.* 46.

SIERADZ, a, *m.*, miasto w W. Polsce. *Dykc. Geogr.* 3, 48, eine Stadt in Großpolen. (cf. [*Thraco-Il'yr.* Serety 2], *Turc.* seradium, serrai *arx*). SIERADZKI, a, ie, *n. p.* Województwo Sieradzkie. *Dykc. Geogr.* 3, 48.

SIERAK, a, u, *m.*, [siermięga, sukmana 4], gatunek sukni, (cf. serdak, cf. sierć, siraczany), eine Kleidung. Sierak wytarty, w którym w domu chodziła. *Min. Ryt.* 2, 189.

SIERBSZCZYZNA, *ob* Sierp'.

*SIERĆ, SIERŚĆ, *SIERCHL, i, *ż.*; *Boh.* srst; *Sorab.* 1. ſerstka, ſertže *seta*, cf. szorstki; *Ross.* шерсть, шерстка (wełna); *Rag.* dlakka; *Vind.* dvaka; §. 1) das kurze Haar auf den Fellen der Thiere. Ze skóry ciało zwierzęce otulającéj wyrastają albo włosy długie, albo sierć krótka, albo wełna, albo futro. *Kluk. Zw.* 1, 50. Siercią bydlęcą wytykają się poduszki do siedzenia na krzesłach, na pojazdach. *Kluk. Zw.* 1, 238. Sierć końska, *Carn. et Vind.* ſhima, koinska dlaka; *Rag.* kostrét. Sierć krowia, kozia; *Croat.* arovza, (arovnik = materac). Sierć zajęcza po myśliwsku Turzyca, (*qu. v.*). Gdy koźlę do owcy przysadzą, urośćie na nim miękka wełna albo *sierchl. *Glicz. Wych D* 4. Postawy z sierści koziéj. 3 *Leop. Exod.* 25, 5. (z wełny koziéj. 1 *Leop.*). Skubanie *sierchli. *Glicz. Wych.* Sierść z jego kożucha za relikwie skubli. *Sk. Dz.* 1001, *ob.* Runo, Flocken von Wolle. Wilk sierścią owczą pokryty. *Birk. Zbar. D.* (skórą owczą, runem owczem). Bydła mi nie zostało ani jednéj sierci. *Zimor. Siel.* 229. ani jednego kopyta, auch nicht eine Klaue von meinem Viehe ist mir übrig geblieben. — §. 2. Sierść, maść, farba konia, wołu etc., *Ross.* шерсть, die Farbe eines Pferdes, Ochsens etc. Sierści do maści koni są wielorakie; główne są czarna, biała, czerwona i brunatna. *Kluk. Zw.* 1, 163; gniada, cisawa, wronia, bułana, kara etc. *Końsk. Lek.* 3. Żelazna sierść, żelazny koń. *Rys. Ad.* 79. — *Prov.* Znajmy się po sierść. *Rys. Ad.* 81. Znam cię wskróś, znam po sierci farbowany lisie. *Min. Ryt.* 1, 228. Znać po śierci zwierza, z mowy człowieka. *Zygr. Pap.* 154, *Slov.* po sršti wlčka poznáš. Nie twojéj sierści, któregoś pragnęła Młodzieńca, już go sobie insza wzięła. *Petr. Hor.* 2, *M b.* nierównia ci, nicht deines Gleichen. Jezus wskrzesił Łazarza, wierę nie po sierci, Gdy Łazarz Jezusowi okazya śmierci. *Pot. Zac.* 7. nie na rękę, niedogodnie. SIERCISTY, SIERŚCISTY, a, e; *Boh. et Slov.* srstnatý; *Hung.* sertés; pełen sierci, voll kurzer Haare. (*Sorab.* 1. ſerstžoyité *fetosus*, cf. szorstki; *Ross.* шерстистый wełnisty, шерстяный wełniany). Skóra sierścista. *W.* 1 *Reg.* 19, 13. Włosiennica siercista ostra. *Sk. Dz.* 1005. Dzikie i *szerściste wory, chcą mieć znakiem ostréj cnoty. *Nar. Hst.* 5, 435.

Pochodz. *siraczany, sierak*; *nasierszczały*; *siermięga*; *sierszeń*, *szorstki*.

SIERDZIĆ się *recipr. niedok.*; (*Boh.* zrdnatěti *animum capere*; *Carn.* serdim se, (serd *ira*; *Vind.* ſard, ſerd *ira*, ſerditi, gnjievati = gniewać kogò); *Croat.* szerditisze, lyutimsze; (szërdim kogo *iratum facio*); *Bosn.* sercitise,

srriditise, srricitise, serdittise, sardittise, gljutitise; (srricba *ira*; *Rag.* sarditti = gniewać, sargba, sarditos *ira*; Sarde *Furiae*; *Slav.* sêrdba *ira*); *Ross.* сердиться; (посердиться, поосердиться, npiосердиться pogniewać się; осердить, rozzłościć, осерчать rozgniewać się, сердить, сержу gniewać); (*Etym.* serce = gniew); gniewać się, srożyć się, srożeć; (*Eccl.* полютѣвати), sich erzürnen, sich ärgern. Sierdzi się, a nie ma na co. *Cn. Ad.* 1036. Basami sieje, gniewa się i sierdzi. *Zab.* 16, 218. Poeta obyczaje złe u chłopiąt widząc, Począł się na nie sierdzieć, do ludzi ich hydząc. *Groch. W.* 580. Niemasz się o co sierdzieć, swarzyć. *Cn. Ad.* 617. (nie wielka szkoda). — (SIERDZIENIE czopowe, *bou'ons*, nazwisko okowu łoża. *Jak. Art.* 1, 272, der eiserne Beschlag der Lavette. SIERDZIENIKI, n p. Legary w obu końcach są opatrzone sierdzienikami, na zawiaskach przynitowanemi do legara. *Jak. Art.* 2, 301). — SIERDZISTOŚĆ, *SIERDZITOŚĆ, ści, *ż.*, gniewliwość, opryskliwość, zapał; *Boh.* srdnatost; *Carn.* serditnost; *Vind.* ferditje, divjoferdenje, ferditnost, hitroferdnost; *Croat.* szërditoszt; *Bosn.* srriditost, srricba, serditost, serçba, srriçba, sarditost, sarcba; *Rag.* sarditos, sargba, râsargba, rasarda, jäher Zorn, Grimm, Hitze, Hitzigkeit, Feuer. Tak wielką moc miały łagodne słowa, iż owa sierdzitość w ludziach ugasła. *Budn. Apopht.* 145. Grozi lwa najeżona grzywa i siedzistość. *Przyb. Ab.* 141. Same dzikie zwierzęta, przestając z ludźmi, łagodnemi stają się, i najsroższe bestye sierdzitość swą składają. *Pilch. Sen. gn.* 295. Przeciwko nieprzyjacielowi niech żołnierz używa sierdzitości swéj *Gorn Dw* 25. SIERDZISTY, *SIERDZITY, SIERDZIWY, *SERDZIWY, a, e, — ie *et* o *adverb.*; *Boh.* srdnatý; *Carn.* serdit, sirdit; *Vind.* ferdit, fardit, ferditliu, hitroferden; *Croat.* szërdit, szerdito; *Bosn.* sardit, serdit, srridit; *Rag.* sardit, sargbèn, serejan, sàrdan; *Ross.* сердитый, сердитка; *Eccl.* яровидный; (*Eccl.* оусръдливъ pilny), (cf. *Gall.* hardi); opryskliwy, gniewliwy, zapalczywy; hitzig, grimmig, zornig. Jastrzebie łacno się rozgniewają a sierdziwi są. *Cresc.* 688. Rozdrażniony będąc srodze zwierz sierdzisty, Nie lżéj sam sobą rzuca nad piorun ognisty. *Otw. Ow.* 316. Sierdzity gniew. *Rej. Zw.* 78. Sierdzisty Mars stalą tnie, co potknie. *Zab.* 6, 146. *Min.* Mars serdziwy gwałtem się wdarł w towarzystwo dobrotliwych planet. *Słon. pr. B* 6. Sierdzista białogłowa w dzień i w nocy przynagla mężowi, aby Piotra zgładził. *Krom.* 166. Każdy się brata swego krwi sierdzistym sercem pomścić chce. *Gorn. Dz.* 69 Moskiewski z wydania królewny za księcia Finlandzkiego bardzo sierdzisty był, a tym gniewem obostrzony ku Litwie się oburzył. *Biel.* 555. W każdéj się rzeczy bardzo sierdziwym a przykrym i nieubłaganym pokazuje. *Kosz. Lor.* 53. Nie dokaże moc nigdy sierdzista, co łagodność i dobroć. *Jabł. Ez.* 36. Po głosie spornym a sierdziwym, po głosie spokojnym i wolnym, poznać umysł. *Budn. Cyc.* 76, *Kosz. Cyc.* 94. Zwątpiwszy o sobie, tym się sierdziwiéj a uporniéj potykał. *Kosz. Lor.* 154 *b.* Machabeusz sierdziście wojnę podniósł przeciwko nieprzyjacielom. *Gil. Kat.* 111. Trzeba do tego ludzi śmiałych, mężnych, sierdzistych. *Petr. Pol.* 2, 275, gorliwych, eifrig, hitzig. Skauras był człowiek surowy, mowca sierdziwy. *Kosz. Cyc.* 67. Gotowy fryd, gdy trafi na *serdyta serdyt. *Kchow. Fr.* 46. (kosa na kamień). Będę ja wiedział, jako przytępić mu rogi; I choć *serdyt, przecież go ja go nabawię trwogi. *Morszt.* 134. Porwał się, ale zginął, *serdyt, a nie duży *Pot. Arg.* 548. (gniew bezsilny, nie jest silny; *vana sine viribus ira*). Niechaj też ma lwie serce, kogo starość znuży, Coż o nim ludzie mówią: *serdyt a nie duży. *Pot. Arg.* 410. *Russ.* *Sierdyta sobaka wołkom strawa. *Birk. Chodk.* 11.

*SIEREBRZESZCZYZNA, (cf. srebro), *ob.* Sierpszczyzna.

*SIERLĘCZKA, i, *ż.*, SIERLĘCZA, y, *ż.*, wiewiadło, wiejadło, wiejaczka, die Wurfschaufel, (cf. siedleczka). W ręce jego sierlęczka, a wyczyści bojowisko jego. 1 *Leop. Math.* 3, 11. (łopata. *Bibl. Gd.*). Rozmiece je sierlęczą. 1 *Leop Jer.* 15, 7. (wiejaczką. 3 *Leop.*). Bo w ręku jest jego (Chrystusa) Sierlęczka, a tą będzie chędożone Przeń bojewisko zboża rozłecznego. *Odym Św. I* 2 *b.*

SIERMIĘGA, *SZERMIĘGA, i, *ż.*, SIERMIĘŻKA, i, *ż.*, *dem.*; *Ross.* сермяга, сѣрмяга; proste chłopskie sukmisko, grobes Bauerntuch; gruba chłopska suknia, gunia, sukmana, ein grobtuchener Bauernkittel; *Ross.* зипунъ, зипунишкъ, (cf. żupan). Chodzi on w siermiędze, by jako chłopisko *Papr. Przyk. C* 2. Za pługiem chodzi w łapciach a w siermiędze. *Stryjk. Turk. e.* Wodę wozi bosy w złéj siermiędze. *Paszk. Dz.* 51. W chłopskim odzieniu i siermiędze grubéj. *Pot. Arg.* 60. One wory grube a żałobne siermięgi. *Gil. Kat.* 284. *b.* Part. Ubiór pański porzuca, a siermiężkę wieśniaka prostego frymarkiem bierze. *Banial. K* 3 *b.* Cnota w podłéj siermiędze, występek w purpurze *Kras. W.* 4 — ⁂ *Transl.* Chrystus siermięgę człowieczeństwa na się przyjąć raczył. *Psalmod.* 101. SIERMIĘŻNY, a, e; *Ross.* сѣрмяжный; von groben Bauertuch, grob zusammen genäht. Sukno proste siermiężne. *Sit. Lit.* 595. Siermiężne sukn.e. *Budn. Apopht.* 90.

SIEROCIĆ kogo *cz. niedok.*, osierocić *dok.*, sierotą kogo uczynić, pozbawić go rodziców, lub dzieci, zgoła o samotność go przyprawić; *Vind.* firotiti, safrutiti, pofrutiti; (*Rag.* osiromàsciti, dovèsti na siromasctvo *pauperare*), einen verwaist machen, einen der Seinigen berauben. Już ich sierocić nie będziesz. *Budn. Ezech.* 36, 12. (więcéj ich nie osierocisz. *Bibl. Gd.*). Wojny sierocą niedołężne rodzice. *Przestr.* 49. Jak osierocił miecz twój niewiasty, tak osierocieje matka twoja. *Budn.* 1 *Sam.* 15, 32. Popilius posłany do Antyocha, aby wojsko jego z Egiptu wyprowadził, a synów Ptolomeusza żeby nie sierocił. *Papr. Przyk. B* 2. (nie ubożył, pozbawił dziedzictwa). SIEROCIEĆ *neutr. niedok.*, zsierocieć, osierocieć *dok.*; *Ross.* сиротѣть; sierotą się stać, swoich postradawszy samotnym się zostać; verwaiset werden, nach Verluste der Seinigen verlassen und einsam bleiben. Daj, aby jego synowie zsierocieli, a żona jego wdową była. *Wróbl.* 200. Przeczbym ja biedna matka miała osierocieć po obu was jednego dnia. *Budn. Genes.* 27, 45. Ojczyznę

w stanie zsierociałym wziął w opiekę. *Birdz. Luk.* 151. Mało nie rok osierociała stolica papiezka, aż Bonifacyusz obrany. *Sk. Dz.* 616. SIEROCTWO, a, *n.*; *Boh.* syroba: *Sorab.* 1. férotstwo, dźeczi zhubeno, nany ha maczeře zhubeno; *Rag.* sirotinstvo, sirotigna; (cf. siromasctvo; *Croat.* sziromàstvo *pauperies*); *Croat.* szirotinsztvo; *Ross.* сиротство, сиротствованіе; §. 1) osierocenie dzieci po utracie rodziców, (*ob.* Ojcosieroctwo), rodziców po utracie dzieci; małżeństwa, po utracie męża lub żony; die Verwaisung, der Waisenstand, Wittwerstand, Wittwenstand. *Kmc. Gd.* 298. O jak żałosne sieroctwo człowieku, Kiedy w podeszłym dzieci straci wieku. *Morszt.* 268. Patrzy, jakie było sieroctwo téj ubogiéj matki. *W. Post. Mn.* 546. — §. 2) *Collect.* Sieroty, Waisen. SIEROCY, SIEROTSKI, SIEROCIŃSKI, SIEROTNY, SIEROTCZY, SIEROTCZYN, a, e, od sierot, Waisen-; *Boh.* syrotčí; *Sorab.* 1. férotžné; (*Vind.* frothen, fromazhen = nędzny, potrzebny; *Rag.* siromàh, siromasçni *pauper*; *Croat.* sziromach); *Rag.* sirotinski; *Croat.* szirotinszki; *Ross.* сиротскій; *Eccl.* сиротній. O sierocińskie i o wdowy ubogich sprawy usilnie zastawował się. *Krom.* 585. Sierocéj intraty rachunek. *Ustrz. Alg.* 2, 129. Każdy sąd opiekuński ma księgę jednę opiekuńską czyli sierocińską trzymać. *Gal. Cyw.* 1, 85. Czyja to ta wieś tak nieporządna? zwyczajnie, sierocińska odpowiedział. *Kras. Pod.* 2, 19. Osła sierotczynego zaganiali, i brali w zastawie wołu wdowinego. 1 *Leop. Job.* 24, 3. (sierotczego. 3 *Leop.*). Sierotskie dobra na drapież okrutnym tyranom podaja. *Birk. Zyg.* 18. Pobuja go sieroce łzy wylane rzewnie. *Pot. Arg.* 568. Sierotny dom, *orphanotropheum*. *Macz.*; *Sorab.* 1. férotow dom, férotneneza, ferotowna; *Ross.* сиропиталище, сиропитательный домъ. SIEROTA, y, *masc. et fem.*, SIEROTKA, SIEROTECZKA, i, *ż.*, *dem.*; *Boh.* syrotek, syrotček, syrůbě; *Sorab.* 1. férota, ferotka; *Sorab.* 2. fyrrota; *Carn.* siròta, srota, srotèz, sroteza, srotiza, edinzhèzh; *Vind.* frota, frotle, firrota; *Croat.* sziròta; *Slav.* sirota, (siroma = ubogi); *Rag.* sirotta, sirotizza; *Bosn.* sirota, siroti̧ça, (siromah = ubogi); *Ross.* сирота, сиротина, сиротка, сиротинка; (*Etym.* *Eccl.* сиръ: *Boh.* syry = opuszczony: cf. *Chald.* עריך zerich, *relictus opus*; cf. *Hebr.* שרך sarach, *residuum esse, superesse*); §. 1) któremu lub któréj rodzice zmarli, der Waise, die Waise. Sierotami nazywają tych, którzy ojca nie mają. *Groick. Obr.* 291. Sierotą być *Ross.* сиротствовать. Ztąd nazwanyś sierotka, żeś z małoletności swojej, ojca z matką utracił *Steb. pr.* Gdzież ten jest, któryby ogarnął sirotkę błędnego? albo tułaka opatrzył w nędzy jego? *Rej. Żw.* 190. Jestem uboga sierota, opuszczona, nie wiem nawet jakich rodziców miałam. *Teat.* 54, 6. Młoda dziewczyna rodu szlacheckiego, i sierota. *Teat.* 20, *praef.* Gdy sierota do lat zupełnych jeszcze nie przyszedł.... *Gal. Cyw.* 1, 109. Sierotą dziurę zatkać wszędzie. *Pot. Syl.* 121. Kto ma być sierotą, lepiej się nie rodzić. *Pot. Arg.* 360. Sierota cięższa niż kamień. *Rys. Ad.* 65. Mężu! ty chcesz uciec w pusty świat daleko I pod moją sierotki zostawić opieką? *Przyb. Ab.* 228.

Płaczcie stróża swojego panieńskie klasztory, Ubogie sieroteczki i szlacheckie cory. *Groch. W.* 126. — §. Sierota, po stracie dzieci osierociały lub osierociała; ein verwaister Vater, eine verwaiste Mutter. Wczoraj był ojcem, a dzisiaj sierotą, Miałem, ach miałem w swym domu skarb drogi. *Zab.* 15, 266. Emil Paweł, który tak wiele miał synów, że ich darował innym familiom, sierotą z nienagła został. *Warg. Wal.* 184. — §. 2) Sierota po żonie = wdowiec, der Witwer; sierota po mężu = wdowa, die Witwe. Świeżo po mężu zostawszy sierotą. *Pot. Arg.* 7. — §. Sierota, *aliquando pro egeno et mendico usurpatur. Cn. Th.* 997. ein armer Verlassener. — §. 3) Sierotki, pory, dziurki potowe, die Schweißlöcher. Powietrze wilgotne pory, które drudzy sierotkami zowią, w ciele otwiera. *Cresc.* 4. *Syrt. Szkl.* 67. *et* 73. *et* 242. W wodzie tak długo siedzieć, póki się skóra nie zaczerwieni, i sierotki się na nią nie wydadzą. *Petr. Wod.* 41.

SIERP, a, *m.*, SIERPIK, a, *m.*, *demin.*; *Boh. et Slov.* srp; *Sorab.* 1. ferp, ferpik, szerp, szerb; *Sorab.* 2. szerp; *Carn.* sèrp; *Vind.* ferp; *Croat.* szërp; *Dal.* szarp; *Hung.* sarlò; *Rag.* sarp, sarpich; *Bosn.* sarp, serp, srrip, sarpicch, srripicch: *Eccl.* србпъ, серпочикъ, серпикъ; *Ross.* серпъ, серпикъ, горбуша; cf. *Gall.* serpe, sarpe, echarper; *Lat. med.* sarpere; *Germ.* schärben, karben, Harfe; *Graec.* ἅρπη; cf. *Germ.* der Scherper; *nostr.* szarpak, szarpać; cf. *Germ.* scharf; cf. *Lat.* scirpus; *Carn.* serpiza; (cf. Serb, Sorab); sierp, narzędzie zębate do żęcia zboża, die Sichel. Sierpy do trawy mniejsze są i bez zębów; do zboża zaś większe, i mają nieznaczne ząbki. *Kluk. Rośl.* 2, 164. *et* 3, 121. Sierp od trawy *Boh.* kosalec, klepanec. Zioła zdarzone, część z korzeniem zdrowym Wyrywa, część sierpikiem skrawa mosiądzowym. *Żebr. Ow.* 167. Tesak abo sierp na obcinanie ciernia lub ostu potrzebny. *Bot. Nar.* 4, 140. Sierpik ogrodowy *Ross.* бороздникъ. Sierpa trzeba oziminie, kosa się zejdzie jarzynie. *J. Kchan. Dz.* 262. Owdzie ze rżyska powracają żeńcy, Ci ostrozębe kłosistemi wieńcy Obwodząc sierpy, pląsą.... *Zab.* 9, 17. Grad zboże tak pobił, iż nie było po co z sierpem wychodzić. *Gorn. Sen.* 116. — §. 2) Sierpy, *herb*; trzy sierpy do góry końcami; ręka z obłoku trzyma je. *Kurop.* 3, 18, ein Wappen. — SIERPANKA, i, *ż.*, *Ross.* серпянка; tkanka cienka, niby siatki od much w oknach, [letnik, Kittel, *ob.* Serpanka 2]; Schleyer, Fliegentuch, sehr dünnes Gewebe. Za łokieć sierpanków sześć groszy. *Stat. Lit.* 395.). — SIERPIEŃ, pnia *m.*; *Boh. et Slov.* srpen; ósmy miesiąc w roku, *Augustus. Haur. Sk.* 488. der Aerndtemonat; *Sorab.* 1. żenez, żneyska měszacztwo (*ob.* Żąć), pražne měszacztwo, pražnik (*ob.* Praznik); *Sorab.* 2. jazmenski (*ob.* Jęczmień, *Sorab.* 2. jazmen; cf. žnojski = lipiec, *ob.* Znoj); *Carn.* serpan male *Julius*, serpan velike *Augustus*; *Vind.* ferpan, fedemnik *Julius*, ośemnik, gospojnik *Augustus*; *Croat.* szërpën, jakopovschak *Julius*, velikomeshnyak, vêrssan, kimovéz, kolovoz *Augustus*, (malomessnyak *September*, klaszen meszecz *Junius*, cf. kłos); *Dal.* szarpan *Julius*; *Rag.* sarpagn *Julius*, kolovoz *Augustus*; *Bosn.* serpagn,

lugl, srripagn *Julius*, kolovoz *Augustus*; *Slav.* sèrpanj *Julius*, kolovoz *Augustus*; *Ross.* Августъ.) Sierpień od sierpa rzeczon, bowiem tego miesiąca już wszelkie zboża sierpa a żniwa potrzebują. *Cresc.* 695. *Chmiel.* 1, 192. Sierpień kłosy kosi. *Min. Ryt.* 4, 191. Zima nie przynosi pożytku; ale bez niéj nic nie zbiera sierpień. *Mon.* 64, 253. (żniwo). SIERPNIOWY, a, e, od sierpnia; August=. *SIERPSZCZYZNA, y, ż., [właściwie serebszczyzna: danina w srebrze początkowie jako pogłówne Tatarom z Rusi opłacana, którą poźniéj i wielcy xiążęta Litewscy z ziem ruskich pobierali. *Lachowicza Pamiętnik str.* 100, 101, 107, 279. — 4] n. p. Niepobożnemi podatkami, winami, serebszczyznami ludzi w swych imionach obciążył. *Stat. Lit.* 233. Serebszczyzna, sierebszczyzna. *ib.* 245. *Contributio generalis super universam Lithuaniam [illegible], [illegible] serebszczyzna 500 grossorum. Dub.* 30. Nie będziemy mogli ani sierebszczyzny, ani płatu żadnego i nijakiego poboru ustanawiać aż na sejmie. *Stat. Lit.* 39. *et* 87. Podatki ziemskie, to jest, pogłówszczyzna, serepczyzna. *Vol. Leg.* 2, 794. Na sejmie Wileńskim r. 1551 serepczyznę na wszystkie ziemie Litewską, Ruską i Żmudzką, na trzy lata, od sochy po 5 groszy, uchwalono. *Stryjk.* 750. Jagiełło dobra duchowne wyzwolił od wszelkich podatków, serepcizn, podwód etc. *Stryjk.* 446. podatek sierpowy, Sichelgeld, eine Abgabe. Imię tego podatku od srebra wywodzi, i pisze Sierebrzeszczyzna *J. W. Czacki*, n. p. Pieniężna danina, dla różnicy od danin *in natura*, nazywała się w Litwie od słowa sierebro śrebro, sierebrzeszczyzna. *Czack. Pr.* 1, 202, cf. pokonewskie. SIERPIK, a, *m.*, §. 1) [illegible] Sierp, [illegible], das Sichelchen. — §. 2) *Botan.* Sierpik; *Boh.* srpek, ziele, jeleni trank, ma liście ząbkowane ostrokolące i rzeżące, jak sierp, *serratula*, Schartenkraut, Scharte. *Syr.* 1139. *et* 1254. *Sienn.* 78. *Kluk. Dykc.* 3, 74. *Kluk. Rośl.* 2, 255, *Vind.* serpiza. SIERPNICA, y, ż, *Serra [illegible]*, gatunek Morka. *Kluk. Dykc.* 3, 84, Summ, Sichelkraut, Sichelmart. *SIERPODZIÓB, a, *m*, ptak, *Tantalus falcinellus*: *Ross.* карававка, der Sichelschnabel, Sichelschnäbler. SIERPOWATY, a, e, — o *adverb.*, na sierp pochodzący, sichelförmig; *Ross.* серповидный, *falciformis. Perz. Cyr.* 1, 153. Pierwszy oddział błony mózgowéj, sierpowaty. *ib.* 38. SIERPOWY, a, e, od sierpa; *Vind.* serpen, Sichel-. Sierpowy trzonek. *Kluk. Rośl.* 2, 164. Kowal sierpowy; *Boh.* srpnjk; *Vind.* ferpar, ferpni kovazh. **SIERPOŻEŃCA, y, *m.*, sierpem żęcie [illegible], der Sichelschnitter. [illegible] czne trawy znają sierpożeńców. *Otw. Ow.* 550. (*Rag.* [illegible])

SIERŚĆ, *ob.* Sierć.

SIERSZEŃ, SZERSZEŃ, nia, *et* sznia, *m.*: (*Boh.* srsen, srsan, *Croat.* srsjn, sršeň beczec; *Slov.* sršeň; *Sorab.* 1. scherschen, scherschyn; *Sorab.* 2. scherschen, *Carn.* sershén, zhmèrl; *Vind.* ferfhen, ferfchen; *Croat.* szersen, zlersten, kebèr; *Dal.* stürmel, *Slav.* stèrshen; *Bosn.* strrisce, strimegl, starmegl. *Ross.* шершень, *et.* Ббр. Harnischer, cf. *Hebr.* צרעה zirah, *[illegible]*; §. 1) die Hornis; *vespa crabro*, gatunek osy, ale wielki, żądłem i szczękami rażąc, nabrzmiałość znaczną z bólem sprawuje. *Zool.* 129. *Kras. Baj.* 17. Radzę tych sierszeniów nie draźnić. *Birk. Zyg.* 12. (nie budzić licha, nie jątrzyć sierdzistego). Ma sierszenie w nosie. *Dudz.* 61, *Slov.* gako sršeň, kokotliwy, osa, opryskliwy, czupurny; aufbrausend, hitzig. — §. 2) Mniejsze działko, sierszeń, wyrzuca 2 ½ uncyi żelaza. *Archel.* 11. eine Art kleiner Kanonen. SIERSZENIOWY, a, e, od sierszenia, Hornissen-; *Boh.* sršnowý.

*SIERZP, *ob.* Sierp. *Dudz.* 29.

SIEŚĆ, SIĄŚĆ, siadł, siedli *f.* siędzie, siądę *med. niedok.*, Siadać *contin.*, Siadywać, siaduje *frequ.*, (*sed cf.* siedzieć); *Boh.* sýsti, sednauti, sedati, sedawati; *Sorab.* 1. szeinucž, fědam, szcidacž; *Sorab.* 2. sze szèdnusch, sze szidnusch, szinusch; *Carn.* sędam, sęsti, sędl, sedém, zhizhkam; *Vind.* festi, fedeu, fedla, fedem, dolfesti, dolzhizhati; *Croat.* szeszti, szédam, poszagyujemsze; *Rag.* sjesti, sjedam, sjedati; *Bosn.* sisti, sjesti, sjedati, posaditise, *Ross.* сѣсть, сяду, усѣсться; (*Ross.* сѣдаюся, сядаюся, разсѣдаюся rozsiadać się, padać się, pękać); siąść po staniu abo przyszedłszy gdzie zsiąść, usiadać: sich nieder setzen, nieder lassen, sich setzen. Czy się im siąść podoba nad źrzódłem przejźrzystym, czy na pochyłonym wzgórku, czy w gęsi cienistym. *Przyb. Milt.* 74. Niech pani sjada do fryzowania. *Teat.* 25. *c*, 11. Siadajmy do stołu. *Teat.* 51, 63. Gdy przyszło siadać do stołu, sadowiono każdego wedle rangi. *Kras. Pod.* 2, 130. Chodźcie, *obiedwajcie! i siedli i jedli. *Biał. Post.* 110. Xiądz pleban siadł do konfesionału słuchać spowiedzi. *Xiądz.* 33. Przez dłuższy czas siadał do karety, niż do odprawienia całéj drogi było potrzeba. *Mon.* 64, 71. wsiadywał, er verwandte mehr Zeit mit dem Einsetzen, Einsteigen, Aufsteigen in den Wagen, als.... W kole senatorskim, gdy siadywał, mógł się każdy zadziwić mądrości jego. *Birk. Chodk.* 38. gdy zasiadał, wenn er seinen Sitz nahm. Na karku komu siedzieć, przysiąść go, opanować go: ihm einem auf den Nacken sitzen, ihn überwältigen. Nie będziesz kołem, nad kołem zawyciężonym na karku nie siedziesz. *Bardz. Trag.* 218. Chłopy podwiódł, aby siedli na karki panom swoim. *Birk. o Exorb.* 10. Bladość mu siadła na jagody. *Bardz. Trag.* 312. przykryła mu lice, Blässe deckte seine Wangen. Gdy się w swéj radzie [illegible] to im siedzi [illegible] w *uściech owo: ah niestety, biada! *Min. Ryt.* 1, 291. (to w *uściech ich bywa). — *Siądzenie, siędzenie = siedzenie, na czym siedzą, der Sitz. Scytowie kochali się w pięknych siądzeniach, i konie uzbrajali do wojny. *Nar. Hist.* 2, 322, (cf. siodła, kulbaki). Siędzenie od złota na koniach. *Tward. Wł.* 211. — §. [illegible] przyjacielskie, lub w gniew siedł, groźny; *[illegible] sessimus hostem. Żebr. Ow.* 331. choć legł, poległ, pochowany jest. — §. *Transl.* Siadłem, zginąłem, już po mnie, *desperat. Mącz.* przepadłem: es ist aus mit mir, ich bin verloren. Siadłeś, jako sol; *[illegible] est de te. Cn. Ad.* 1035. Jeśli Zawiszy nie będzie, siadłem. *Orzech. Tar.* 17, cf. zostać na koszu; (cf. *Rag.* sjedilka, usidjèliza = któréj się nie dostało męża, eine Sitzengebliebene).

Na pogrzebie hetmana nie usłyszałeś głosu innego, jeno: jużeśmy siedli, jużci nie będzie do Rusi biegał nas bronić. *ib.* 111. wir sind verlesen. Jak skoro się dwaj tak wielcy panowie Złączycie, siedli Turcy i Persowie. *P. Kchan. Jer.* 45. Bez pochyby siedlibyśmy byli, by się był Annibal z bratem złączył. *Faliss. Fl.* 77. Niemasz cię; i ja w méj nadziei siadła. *Chrośc. Ow.* 128. Wnet połowica miasta i z trzaskiem upadła, A z swoim budowaniem i ze wszystkim siadła. *Prot. Jal.* 17. obaliła się, sie stürzte zusammen. Jeślibyś co z tych tajemnic wyzionął, to twoja głowa siadła. *Kosz. Lor.* 100. Alexander wziął przymierze gorzkie z Moskiewskim, Siewierskie państwo bo siadło, Litwie nabladło. *Stryjk. Gon. R* 3. Już tam siadło zbawienie, i nadzieja polepszenia zginęła, gdzie sobie za pośmiech mają cielesną żądzę wypełniać. *Kosz. Lor.* 63 *b.* Jeśli nie powstajemy, siadło wszystko. *Hrbst. Nauk. N* 2 *b.* — §. Ni siadło ni padło. *Rys. Ad.* 48. na jednéj nodze, jak z bicza, (cf. ptaki gdzie padają), nie wiedzieć zkąd, jak; mir nichts, dir nichts. I tak ni ztąd, ni z owąd, ni siadło, ni padło, Kilkoro tych bestyjek razem mnie ujadło. *Zabł. Fir.* 70. Nie syna zostawuję, ale łotra, który jeszcze, ni padło, ni siadło, a już pracą rodziców swych rozlewa, depce. *Falib. J.* Sami, ni padłszy, ni siadłszy, czynią konstytucye. *W. Post. W.* 3, 333.

1. SIESTRZAN, u, *m.*, podciąg, balka, na której się wspierają poprzeczne balki. *Dudz.* 57. der Unterbalken, Unterzug, auf dem die Querbalken liegen.

2. SIESTRZAN, SIOSTRZAN, a, *m.*, SIESTRZENIEC, SIOSTRZENIEC, ńca, *m.*, *SIESTRZANEK, nka, *m.*; *Boh.* sestřenec; *Vind.* ſestrizh, ſesterni ſin, ſestern otrok, ſestrizhek, (cf. bratanek); *Croat.* szesztrich, szeztrich, szeztrin szin, nechjak; *Dal.* nechyak; *Rag.* sestrich; *Bosn.* sestricch, nethjak, sin sestre; *Ross.* сестриничъ, нетій, *vulg.* уецъ, (cf. wuj); *Eccl.* сестричищь, сестринъ сынъ, братанецъ, брагонокъ, der Schwestersohn. On mój siostrzan rodzony. *Teat.* 24, 167. *Czart.* Miły siostrzeńcze. *Teat.* 55. *e*, 61. Justyn, siestrzeniec Justyniana, syn siostry jego Wigilancyi. *Sk. Dz.* 561. Oddał ją w ręce siestrzana. *Zab.* 11, 53. *Steb.* 159. Potomstwo Grachowe a siestrzankowie Afrykanowi. *Warg. Wal.* 198 *Boter.* 187. Siestrzeńcy; *Carn.* sestrinzi; *Vind* ſiestrizhi, ſestrizhi, ſiesterni otrozi, ſestrizhni, ſestrizhne; *Dal.* szesstrichi, Geschwisterkinder. — §. Siestrzyn mąż albo siestrzanek, niektórzy z Niem zowią szwagier. *Mącz.*; *Vind.* ſiestern mosh; *Croat.* svak, der Schwestermann, der Schwager. SIESTRZENICA, SIOSTRZENICA, y, *ż.*, *SIESTRZANKA, i, *ż.*; *Boh.* sestřenice; *Slov.* sestrenica, tetčena sestra, mogég matki sestri čera; *Carn.* sestrizhna; *Vind.* ſestrizhka, ſestrizhna, ſesterna hzhi; *Bosn.* sestricina, kcchi sestre; *Rag.* sestricna, brattuceda; *Croat.* szeztrichna; *Ross.* сестреница (siostra przyrodna), сестричина (= siostry córka); *Eccl.* братанка, (cf. bratanka); (*Eccl.* сестреница = siostra), die Schwestertochter. Miał siestrzankę Justyniana za żonę. *Sk. Dz.* 541. *et* 135. Miła siostrzenico. *Teat.* 55. *e*, 61. SIESTRZENNY, SIESTRZYNY, SIOSTRZYN, SIESTRZYCZNY, a, e, SIESTRZYŃSKI, SIOSTRZYŃSKI, a, ie; *Slov.* sestrin; *Sorab.* 1. ſotžiné, szoziny; *Carn.* sęstrên; *Vind.* ſesterni, ſiestern, ſesterski; *Croat.* szesztrin; *Ross.* сестринъ, сестрицынъ; od siostry, do siostry należący; Schwester-, schwesterlich. Juno łechce Jowisza siestrzycznym uściskiem. *Zab.* 15, 14. *Kniaź.* Miłość siestrzyńska. *Chrośc. Ow.* 197. Całowania siostrzyńskie. *Otw. Ow.* 374. Nie chciała powiedzieć, choć na pilną prośbę i usiłowanie siestrzyne. *Gorn. Dw.* 281. Wszystkoś pokłócił; jam ztąd zdrajczyna siestrzyna. *Żebr. Ow.* 154. (siostrę zdradziłam). Brat siestrzyczny. *Stryjk.* 294. Siostrzyn to grzech. *Bardz. Trag.* 246. SIESTRZEŃSTWO, a, *n.*, pokrewieństwo siestrzyczne; *Vind.* ſestrina, ſestroushina, die Schwesterschaft. — *Fig.* Moralista uważa, jak się cnoty z siebie rodzą, co za siestrzeństwo i powinowactwo z sobą mają. *Lub. Roz.* 16. Verwandtschaft. *SIESTRZYCA, y, *ż.*, SIESTRZYCZKA, i, *ż.*, *dem. nom.* siostra; *Boh.* sestřička; *Carn.* séstriza; *Ross.* сестрица, das Schwesterchen. Nie myśl siestrzyco Marto o potrzebach moich. *Groch. W.* 230. *Bardz. Trag.* 8. *Łącz. Zw.* 34. Panu bogu się poleć ma miła siestrzyczko. *Biel. S. M. B* 3. Siestrzyczki świątobliwe. *Groch. W.* 359. Dziewiętne nadobne siestrzyce. *Mon.* 76, 600. (Muzy). Wyschłe siestrzyce Wątek dni twoich wezmą w swe nożyce. *Mon.* 70, 723. Parki, Prządki.

SIEW, u, *m.*, SIEWBA, *SIELBA, SIEJBA, y, *ż.*; *Boh.* setj, syge, setba, setina; *Carn.* sejtva; *Vind.* ſietva, ſeitva, ſjanje, naſietva; *Croat.* szétva, szejanye, ztern (cf. ściernie); *Rag.* sjèdba; *Bosn.* sidba, zemglja posiana; *Ross.* сѣвъ; *Eccl.* сѣятва; sianie, czas siania, siewka; das Säen, die Saat, die Saatzeit. Siewba rana pod czas omyli, poźna zawsze. *Cn. Ad.* 1036; (*Slov.* skorá segba často zmili, a pozdna wždicki; cf. co w czas, to z nas). Omieszkałeś orania i siejby, żąć też nic nie możesz. *Sk. Kaz.* 92. Siejba lnu zaczyna się pierwszych dni maja. *Przed.* 7. Taką wojnę sprawił siew Kadmów. *Bardz. Luk.* 65. Do żon po poczęciu, już się nie przybliżają, a siejby na siejbę nie dają. *Sk. Dz.* 94. — §. Co wysiano, die Aussaat, die Saat auf dem Felde; *Ross.* посѣвъ, насѣвъ. Spasienie *sielby. *Herb. Stat.* 70. Podeptanie *sielby. *ib.* 559. SIEWAĆ, *ob.* Siać. SIEWĄCZ, SIEWIARZ, SIEWNIK, a, *m.*, SIEWCA, y, *m.*, SIEWIEC, wca, *m.*, który sieje, wysiewacz; der Säer, Säemann; *Sorab.* 1. séhwez; *Vind.* ſejauz, naſievauz, naſievar; *Croat.* szejách; *Bosn.* siaç, koji sie; (cf. *Rag.* sêbar *rusticus*); *Ross.* сѣятель. Siewacz powinien mieć rękę dobrze wprawioną do chwytania nią nasienia podług potrzeby. *Kluk. Rośl.* 3, 193. Wielką szkodę czynić mogą ospali siewiarze. *Haur. Sk.* 33. Nasiał ten piekielny siewacz gorszącego kąkolu. *Chmiel.* 1, 1098. Siewca ten jest dyabeł. *Farn.* 134. Stankar, *kacerstwa zwingliańskiego siewca. *Steb.* 124. Przyłożył się też do tego drugi siewiec Philalet, a po nim Ortolog; swojemi błędami jeszcze bardziéj tę niwę zaplewili, tak iż już niemal w poły zkąkolała. *Smotr. Apol.* 60. SIEWALNIA, *ob.* Siewnia.

*SIEWIER, u, *m.*; *Vind.* ſever, pounozhna strona ſvieta, pounozhiſhe, pounozhje = północ, strona świata półno-

cna, fever, bura, burja (cf. Boreas, cf. burza), samurjan, Niemez, flanjak, garbin, pounozhni veter = wiatr północny; fevernik, fevernjak, pounozhnodeshelnik = północnik; *Carn.* garbin, gerbin = północny wiatr, (sęvar *Auster*); *Croat.* szever, bura *aquilo*, szevèrni *septentrionalis*; *Bosn.* sjever, siuer, burra *Boreas*; *Rag.* sjever *aquilo*, *septentrio*, sjeverni *borealis*, *septentrionalis*; *Ross.* сѣверъ = północ; (*vulg.* сѣверко zimno, (cf. Syberya); der Norden, die Mitternacht. Wiatr północny przodkowie nasi zwali siewierem, Nordwind; to dlatego przypisuję, iż tego słowa, jako i innych wiele Polacy zapominają, tak iż już nie mają czym wiatrów zwać. *Budn. Eccles.* 4, 16. *et Prov.* 25, 22. *SIEWIERNY, a, e, północny co do położenia, mitternächtlich. W cerkwi u ołtarza drzwi siewierne. *Sak. Persp.* 25. SIEWIERSKI, a, ie, od Siewierza, von Sewerien. §. 1) Księztwo Siewierskie, Siewierz, w państwie Moskiewskim, graniczy z księstwem Smoleńskim; stolica Nowogrod Siewierski. — §. 2) Księstwo Siewierskie, Siewierz, o mil 8 od Krakowa, przez Oleśnickiego do biskupstwa Krakowskiego przyłączone, zkąd biskupi Krakowscy byli Siewierskiemi książętami. *Dykc. Geogr.* 3, 49. SIEWIERSZCZYZNA, y, *ż.*, SIEWIERZ, a, *m.*, Sewerien, kraje do księstwa Siewierskiego należące; n. p. Tak w koronie, jak w Siewierszczyznie. *Vol. Leg.* 3, 606. Stefan król waleczny stracone Siewierszczyzny odzyskał. *Tward. Wł.* 10. t. j. Siewierskie księstwo w Moskwie.

SIEWKA, i, *ż.*, §. 1) siewba, sianie, siew; das Säen, die Saat. W schadzkach rzucano rozmowami pierwszą siewkę rozruchów. *Kłok. Turk.* 199. zasiew, Same. — §. 2) Siewka, gra kałkułów. *Dudz.* 25. ein Spiel mit Steinen; *permutatio similis vel eadem calculorum in ludo*; *vel duplex ordo calculorum vincentium e. gr.*, siewkę mam, *bifariam calculis vinco. Cn. Th.* 997. ich habe eine Zwickmühle. — *Translate sonat inconstantiam, elusionem, collusionem duorum, repetitionem ejusdem rei*; Veränderlichkeit, Unbeständigkeit, Dreherey, Ausflüchte. Boga się opatrznością ta siewka dzieje, że ubodzy a nizkiego stanu, wzgórę wstępują, wysocy na dół upadają. *Żarn. Post.* 3, 640 *b* (przemiana). Po zabiciu wielkiego księcia o zamki Litewskie rozmaici urzędnicy rozmaite siewki grali. *Stryjk.* 561. Przez długą szczęścia obojego siewkę. *Pot. Syl.* 227. Ach obłudna na świecie obojętnym siewka. *Pot. Arg.* 515. Przystojność upatruje, żeby się na dwoje rozerwawszy z miłością, nie był jako siewka rozumienia u ludzi. *Tward. Pasq.* 28. Żebyś znowu z mamki była dziewka Daremny zawód, nie idzie ta siewka *Pot. Jov.* 2, 51. Już zabit, on już swojéj nie otworzy siewki *Pot. Arg.* 728. Na nas te chytre siewki, przez swe gęste a płonne nowiny, zastawiali. *Smotr. El.* 27. (sidła). — §. 3) Siewki, siejki, siewniczki, ptaki, w jesieni tylko u nas się pokazujące, wielkością indyczętom równe. *Kluk. Zw.* 2, 327. Herbstvögel, Brachvögel, *ob.* Posiewki. SIEWNIA, SIEWALNIA, i, *ż.*; *Carn.* sevavnèza; *Vind.* fejaunıza; *Ross* сѣвальня. Płacząc poniesie siewnią z nasieniem. *Budn. Ps.* 126, 6. »*not.* siewalnia albo siewnia po Słowiańsku zowią naczynie, z którego sieją. U nas, iż z płachet sieją, musiałby płachtą przełożyć,» das Säetuch. SIEWNY, a, e; *Sorab.* 1. féhwné; *Vind.* fietni, fietouni, fietveni; *Croat.* szetvéni; *Ross.* сѣятельный; sianiu służący, zur Saat dienend, Saat=. Od wigilii panny Maryi narodzenia ozimy siew poczynają, a dlatego tę uroczystość mianują dniem siewnym. *Haur. Sk.* 7.

*SIEWRUK, a, *m.*, [Siewierzanin, ein Severier; *Ross.* севрюкъ *kursk.* 2], n. p. Moskwa Siewruków Litewskich rozbiła i kadź miodu im wzięła; A o te to Siewruki sroga wojna się wszczęła. *Stryjk.* 486. O Siewruki Litewskie wojna się wszczęła, Którym miód Moskwa odjęła. *Stryjk. Gon. Q* 3 Ćmę Siewruków i szlachty pobrano, Ziemi ośmdziesiąt mil Ruskiéj urwano: *ib.*, może bartników? (*sed Ross.* севрюга *accipenser stellatus*, ryba w morzu Kaspijskim, na 6 stop długa).

*SIEŻA, y, *ż.*, [przyrząd szczególnego rodzaju do połowu ryb, eine Vorrichtung zum Fischfange. Русск. областн. слов. *qu. v.* 2]. n. p. Jeśliby kto komu jaz, sieżę, bądź też gać jaką porąbał, takowy ma onemu zapłacić gwałt. *Stat. Lit.* 312.

SIKAWKA, i, *ż.*: *Carn.* bésgalza; *Vind.* kropiza, kropiuniza, fhverkaliza, refliuniza, besgalza, bozou, tershou; *Croat.* bizikalka, bzikalyka, sprıczálka sprihalka: *Ross.* шприцъ, насосъ, поливальная труба; §. 1) spryca, strzykawka, die Spritze. Sikawka składa się z rurki, u dołu niewielką dziurkę mającéj, w górze zaś otwartéj, i z stępla w rurce. *Hub. Wst.* 206. Sikawki do ognia. *Vol. Leg.* 7, 546. Feuerspritzen. Nie wspomina Modrzewski w urządzeniu swoim do gaszenia ognia sikawek, znać, że tamtych czasów, (koło 1553 roku), nie były jeszcze znajome. *Modrz. Baz.* 336. *not.* Sikawka do enemy. *Czerw.* 36. *Perz. Cyr.* 2, 6. *et* 321. *Krup.* 5, 288. die Klystirspritze. — §. 2) Sikawka, ryba morska, *physeter. Plin.*, ein Seefisch; jak kolumna przed okrętami podnosi się, i jak sikawka albo fontana na okręty wodę leje. *Chmiel.* 1. 631, *Croat.* bolèn. — §. 3) Sikawka morska, die Meerhose, Wasserhose, die Hose; *Eccl.* сикавица, сыръвь, смерчь, облакъ дождевный. Płynąc na morzu widziałem sikawkę groźnego przekazu, Ta skupiona od wiatrów, lekka para z razu, Wnet się słup wysokości niezmierny rozwodzi A grubością największe maszty nawprzechodzi; Zda się, że jéj podpora na wodach osiada, Gdy jéj wierzch niebieskiego sklepienia dopada; Widziałem jak się wzniosła i znowu spuszczała, A w miarę poruszenia fali się ruszała, W górze zaś nad nią chmura tak się w grubsz szerzyła W miarę, jak jéj sikawka morskich wód starczyła. *Przyb. Luz.* 149-50. SIKNĄĆ *med. jedntl.*, Sikać *contin.*, §. 1) jak z sikawki głośno ciurknąć, strzyknąć, spritzend hervor sprudeln. Gdy z drżącego sztylet wyjmie ciała, Krew nań gorąca oną rana siknie. *Zab.* 15, 255. Sikający *Boh.* stříkawý. — §. 2) Sikać sikawką *active*, z sikawki gdzie wody napuszczać; *Vind.* fhverkati, fhterkati, mit der Spritze spritzen. *Cn. Th.* 997. Za ołowiu zepsowaniem, dziury cewka dostawszy, sika gwałtownie wodami, *ejaculatur. Żebr. Ow.* 82.

SIKORA, y, *ż.*, SIKORKA, i, *ż.*; *Boh.* sykora, sykorka, strakoš, aupolnik; *Slov.* sikora, sikorka; *Sorab.* 1. szy-

kora; *Sorab.* 2. szikora; *Carn.* plasheza, gavgarza, shapelza, gôrshnék; *Vind.* feniza, fenza, plafiza (cf. pliszka); *Croat.* szenícza; *Slov.* sinica; *Hung.* tzintze; *Ross.* зинка, синешейка, синезобка, синица, синичка, (*Etym.* синій), князекъ, московка, чайка (cf. czajka), бородовка, долгохвостикъ, варакушка; ℨ. 1) *parus*, ptak, należy do rzędu wróblego; żywi się robaczkami, gnieździ się w lasach; w zimie wyjada gąsienice zasklepione. *Zool.* 228. die Meise, Kohlmeise, ein Vogel. Sikorka pospolita, *parus caeruleus*, błękitna. *Kluk. Zw.* 2, 272. die Blaumeise, (cf. bargiel). Do głosów tych sikora tarara przydaje. *Bmiał. J* 3 *b*. Ptaszki, zimnem spłoszone, precz od nas zlecały, Widzieć tylko gdzie niegdzie osobną sikorę, Która śpiewa na przykrą nieuważną porę. *Chod. Gesa* 15. Dworna sikora. *Bmiał. J* 3. Sikora dworny ptak. *Rys. Ad.* 62. — ℨ. *Transl. fig.* Ciszéj ty sikoro, myślisz, że ja o twoich figlach nie wiem. *Teat.* 10. *b*, 23. [illegible], Schwätzerinn. — ℨ. 2) Sikora, sikorka, obrywka; co się komu okroi, zysk; ein Profitchen, ein kleiner Nebengewinn. Dwa śluby, dwie sikory, a jeszcze przy jednym zarobił [illegible]. *Teat.* 16, 111. Ja się z niego nie śmieję, to nasza sikorka. *Teat.* 46. *b*, 66. Nie wlewaj się z [illegible]; [illegible] dyabelnie łakomi są na sikorkę. *Teat.* 22. *b*, 36. Sekseptant ten lada rzecz rozwleka na kilka arkuszy, wszystko to dla sikorki. *Treb. S. M.* 17.

SIŁA, y, ż., SIŁKA, SIŁECZKA, i, ż., *demin.*; *Boh.* syla, [illegible]; *Sorab.* [illegible]; (*Carn.* [illegible] gvadt, nęlza, silnost [illegible]; *Vind.* fila, [illegible], [illegible]nost, [illegible], [illegible], [illegible]; *Croat.* szila [illegible]; *Rag.* sila [illegible], [illegible]; *Bosn.* sila, [illegible] *impetus*, [illegible], *violentia*, [illegible], [illegible] *potestas*, sila, [illegible] gvalt; cf. *Bosn.* [illegible] korzen, et żyła; *Ross.* сила; cf. *Graec.* [illegible], [illegible] *nervi*: *Hebr.* [illegible] chajil, [illegible]; [illegible] hil, *validus fuit*, et. *Hebr.* [illegible] seiad, [illegible]; cf. *Germ.* Seele, Sinn, [illegible]) 1) siła, [illegible] Stärke, die Kraft; *Carn.* [illegible]; *Croat.* [illegible] *Rag.* [illegible]; *Bosn.* jakost, [illegible], snaga, [illegible]; *Ross.* могутство; *Eccl.* могутство. Siła jest [illegible], albo dążenie do [illegible]go. *Jak. Mat.* 3, 233. *e* 227. [illegible]. *Hip.* [illegible] 36. Siła, [illegible] dzielnym. *Pam. Warsz.* 3. 323. *b*. Siła w [illegible], [illegible] w [illegible] może. *Śnad. Jeog.* 10. — Pan jest siłą moją i siła moja. 3 *Leop.* 2 *Reg.* 22, 2. [illegible] ma. 1 *Leop.* [illegible] Bożéj siły [illegible]. *Croat.* Jolán Zelje, Jolnte [illegible], [illegible] moc. *Rys. Ad.* 14. Siła bez głowy [illegible] rozum bez siły [illegible]. *Cn. Ad.* 1056. Siła bez rozumu sama się [illegible]. *Rys. Ad.* 63. Siły głupie wielkością swoją upadają, Ale skromne bogowie bardziéj podwyższają. *Lub. Hor.* 63. Rada, nie siła; rozum siłę przechodzi. *Cn. Ad.* 989. Siły rozdwojone słabieją. *Cn. Ad.* 1057. Siły złączone mocniejsze. *Cn. Ad.* 1089. (dwaj więcéj mogą). Nie nad siłę. *Fredr. Ad.* 8; (*quid valeant humeri*). I koń nad siłę nie skoczy. *Rys. Ad.* 17. Przeciw mocy potrzebna jest siła, A siła co innego, jeno, gdzie ich siła? *J. Kchan. Dz.* 175. Bez siły próżny gniew. *Tward. Wł.* 13, (cf. *serdyt, a nie duż, *vana sine viribus ira*). Kędy siły niemasz, tam i żyć niesnadnie. *Simon. Siel.* 40. Siły w ciele, duchy ożywiające; Lebenskräfte, Lebensgeister. Siły ze krwią uchodzą, *spiritus*. *Cn. Th.* 997. Trzeba mi spocząć trochę i nabrać sił. *Teat.* 33. *c*, 24. Kräfte sammeln. Siły krzepić, rozruchywać, *exercere vires*. *Cn. Th.* 997. Siły na chorego biją. *Perz. Lek.* 10. gwałtowne poruszenia cierpi, der Kranke leidet heftige Bewegungen, Wallungen. Gdy o tych okropnych rzeczach mówił, przez strach pocił się, a siły nań biły i w największe zimno. *Sk. Żyw.* 1, 98. Gdy go ujźrzy, westchnęła, biją na nią siły. *Jabł. Tel.* 97. — Wedle siłek mych ubogich. *Czach. Tr. A* 3. (podług przemożenia, podług możności). Sławić cię chcę panie, wedle drobnéj siłeczki mojéj. *Sk. Kaz.* 576. Ta zbroja święta nie osłabi ich, lecz siłeczki ich pokrzepi. *Bals. Niedz.* 1, 63. — Przez siłę, *Vind.* po fili; *Carn.* posili, *coacte*, gwałtem, gwałtownie, (posilnie [illegible]), gewaltsam, gezwungen, erzwungen. Przystosowana przez siłę nadwężenie. *Mon.* 71, 388. — 2) Siła czego *adverbialiter*, et *Substant.*, *Gen.* siła, *Dat.* siłom, *Acus.* siłę, *Instr.* siłą, *Loc.* w siłu; wiele czego, mnogo: (cf. *Lat.* vis, cf. *nostrum* moc czego); eine Menge, viel. *Vind.* [illegible]; *Eccl.* зѣло wielce, mocno). Gdzie siła głów do rady, i siła rąk do wykonania, sprawy oporem idą. *Kłok. Turk.* 8. Kto siła pragnie, temu nie dostaje. *Lib. Hor.* 77. Siłaśmy siali, a mało się wżęło. *Groch. W.* 558. Siła [illegible]. *Lib. Hor.* 465. Kto może siła i wielom rozkazać, Tego chce, czego nie może dokazać. *Pot. S.* [illegible] 20. Siła [illegible] gdy dwa na jednego. *Tward. Wł.* 106. Siła złego, [illegible]. *Bud. Kon.* 1, 255. *Teat.* 10. [illegible] 73 [illegible]. Już się na cię siła zbiera złego. *Bardz. Trag.* 451. Siła to na cię, ciężko to na cię, nie sprostasz temu i nie będzie ci *z to (ob. *Z). Wszystkich liczyć, na wiersz mój siłaby. *Kchow. Wst.* 12. [illegible]. Już też to siła Tankredzie na pany. *P. Kchan. Jer.* 117. (to z [illegible], das ist gar zu arg, zu viel). W każdéj sprawie siła na tym należy, jako się co mówi albo czyni. *Gorn. Sen.* 59. W trefności jeden naród miewa przed drugim siła. *Gorn. Dw.* 138. — §. Jużeś wszystko powiedział? [illegible] nie który z was; *Siłce jeszcze tego [illegible]. *Orl. Sz.* 45. jeszcze trochę, noch ein wenig, noch etwas. — 3) [illegible] Siła ich? jak wiele? [illegible] wie viel? *Carn.* kolkajn, kolku, (cf. kilka); *Vind.* kuliku, [illegible]; *Croat.* [illegible]; *Rag.* [illegible]; *Ross.* сколько. SILIĆ cz. *niedok.*, Siłować *contin.*; (*Boh.* syliti posilać); forsować, usilnie natężać; *Slov.* syljm, prinucugi; *Vind.* filiti, tishati, natishati, nafiliti, perfiliti, pofiliti; *Croat.* szilim, szilujem, szilim; *Dal.* szilovati; *Rag.* siliti; *Bosn.* silovati, [illegible], anstrengen, stark anspannen, zwingen. Nic dobrego nie zrobiemy, Gdy talenta siłujemy. *Jak. Bt.* 255. Warunkowano, aby cerkwi Ruskich nie pustoszono, i do wiary Rzymskiej nikogo nie siłowano. *Krom.* 523, (cf. *Carn.* silnek; *Croat.* szilnik; *Rag.* sil-

nik, sionik, ussilnik *coactor, violator, raptor*; ***Vind.*** ſylnik *tyrannus*; *Ross.* сильникъ rycerz, bohater). Zbyt silona cięciwa najprędzej się zerwie. *Zab.* 14. SILIĆ się *rec. niedok.*; *Boh.* snažiti se; *Vind.* ſe pomujat, ſe mujat; *Bosn.* usillovatise, sillovatise. *Dal.* szilovatisse; *Croat.* szilimsze, szilujemsze; *Ross.* силиться, жилиться (cf. żyła), тщиться, потщиться, потиаться: usiłować, sił swoich natężać; ſeine Kräfte anſtrengen, ſich anſtrengen, angreifen, ſich zwingen, ſich Zwang anthun. Kto się bardzo sili, prędko ustać musi. *Fredr. Ad.* 8. Nie sil się, jeszcześ daleko do końca, szanuj się. *Teor. Wierz.* 85. Sil się, jak chcesz, czarcie, srogiemi nacierając pokusami. *Pociej.* 588. Jeśli się niebo chęcią nie przychyli Zamysłom naszym, darmo się mózg sili. *Min. Ryt.* 1, 16. Ludzka żałza na to się sili, czego jej [illegible] *P. Kchan. Jer.* 127. Siliny się na [illegible] [illegible] godzi. *Hul. Ow.* 206. [illegible] się z głosem. *Cn. Th.* 997. die Stimme ſehr anſtrengen. Silenie się na [illegible] daremne, chęć do stolca daremna, wydymanie się. *ib.*, der Stuhlzwang; *Boh.* tubiwka. Gdy [illegible] męstwo się siliło zobopólnie. *Paszk. Dz.* 38. Dopiero się sili zabój srogi, kiedy nawalna [illegible] wiodą. *Tward. Wł.* 133. (rośnie, pomnaża się, wzmaga; wächſt, ſteigt, nimmt zu mit aller Macht). Dziś, gdy się na Tyrsowym widujemy polu, Codzień się licho sili i przybywa bolu. *Zab.* 11, 378. *Zabł.* Sili się choroba, *crescit morbus*. *Cn. Th.* 997. [illegible] silił, Odtąd już na wstecz trochę się ucbylił. *Zimor. Siel.* 193. przyrastał, rósł dotąd, teraz go ubywa, krótszym się [illegible]. SILNIA, i, *ż.*, machina, wszelkie narzędzie, czy to pojedynkowe, czy też wieloskładne, służące do pomnożenia skutków siły [illegible]. *Jak. Mat.* 3, 315. die Maſchine. *Jak. Mat.* 1, 2[illegible] *Gorn.* 1, 2[illegible] *Hub. Wir.* 119. *Rog. Doś.* 2, 64. *Krup.* 4, 4, *Slov.* nástrog, (cf. nastroić); *Sorab.* 1. rižt, rižtunka, (cf. rusztowanie, cf. rusztunek); [illegible] *Vind.* maſhina, vmetalnostnu delu. "SILNOMOWNY n. p. Demosten [illegible] [illegible] SILNOŚĆ, [illegible] [illegible] snaga, snagnost, (cf. snażny). Porusz się panie ku miłosierdziu, [illegible] SILNY, SILEN, [illegible], SILNE, SILNO [illegible]; *Boh.* ſylny; [illegible] silni; *Sorab.* 1. szylny, ſêlné; *Vind.* ſilen, ſilnosten, ſilnosten [illegible] (cf. przeliczyć); *Carn.* [illegible] silnie; (*Bosn.* sillan, usilan, sillom, silno, usilno *violenter*; *Rag.* [illegible]; *Ross.* сильный, силенъ, могучий, могучий, молодцоватый, звычный, (cf. zele, zelany); *Eccl.* зѣло, зелнѣ нужный: mocny wielki, usilny; *Croat.* jak, jaklen, jako (cf. jak), precze; *Slav.* jàk, jaki, -a, -o; *Bosn.* jaki, snažjan, (cf. snażny); ſtark, groß, kräftig. Człowiek mocny wiele wytrzymać, człowiek silny wiele dokazać może. *Pam. Warsz.* 3, 315. *Lip.* Nieco silny, *Ross.* сильненькій; średnie silny крѣпковатый, (cf. krzepki). Nadzwyczajnie silny *Ross.* матерый, матеръ. Człowiek silny, *Carn.* korénâk, (cf. korzeń); *Ross.* усилокъ, силачъ, могутникъ, крѣпышь. Silna suma pieniędzy. *Gorn. Sen.* 103. (wielka, liczna). Silnym kosztem Rzymianie gry rozmaite dawali. *Gorn. Dw.* 142. (znacznym). Gdyby żył rządnie, toby było wszystkiego obfito i silno. *Jabł. Tel.* 57. (bardzo wiele, mnogo, ſehr viel). Co na tym miejscu bawiąc się stoicie, I w niebo z chęcią tak silną patrzycie? *Odym. Św.* 2, *O o b.* (z tak usilną, natężoną chęcią). — §. *Cum Dativo:* Silnym być komu, ciężkim mu być, [illegible] Na ostatek Węgrowie, bacząc sobie silne Polaki, ustępowali [illegible] stwy żołnierza silni naszym byli. *Warg. Cez.* 34. Lubo nas Turcy wielością przechodzą, silnemi nam jednak nigdy być nie mogą, bo nas męstwem nie celują. *Star. Wyp.* 124. [illegible] lecz nasi z kuszami też im nie źle odpierali. *Biel.* 104. Nasi silniejsi byli Krzyżakom żołnierzem, niż pospolitym ruszeniem. *Biel.* 386. *Sk. Dz.* 862. *Kłok. Turk.* 8. Silen mi jest = nie równia mi z nim. *Cn. Th.* 997. Takiéj myśli niechaj będzie pan przeciwko tym miastom, którym on silen jest, jakiejby myśli sam przeciwko sobie pragnał od drugich, którzyby mu zdołać mogli. *Kosz. Lor.* 146. (które kto miasta opanuje, będzie miał pod sobą). "SIŁOSTRADY [illegible] 614. [illegible] SIŁOWAĆ [illegible] silić, usiłować, ſich anſtrengen. Nie zastawiaj się obliczu mocnego, ani siłuj przeciwko bystrości rzéki. 1 *Leop. Syr.* 4, 32. (ani usiłuj 3 *Leop.*, ani walcz). "SIŁOWSTĘP, u, *m.*, spadowchód, influencya, wpływ do sił naszych; Einfluß, Kraftergus. Zabobonni wierzą, jakoby [illegible]

[illegible]

SIMA [illegible]

SINA [illegible] SINIAWY, SINIAWA [illegible] *Dudz.* 29. SINIAWOŚĆ, ści, *ż.*, siność nieznaczna, die [illegible] SINIAK, a, *m.*, SINIEC, ńca, *m.*, sina plama [illegible] Braun). SINIAK, a, *m.*, SINIEC, ńca, *m.*, sina plama z [illegible] Schlage; *Sorab.* 2. modriza, (*ob.* Modry); *Slav.* modrica, udarac, cêrnjâvka; *Croat.* chernyavka; *Rag.* modrizza, [illegible] *Ross.* синяко, [illegible]. Z uderzenia albo z upadku lub z gwałtownego szturknienia bywa siniec, to jest, krwią zajście *Perz. Cyr.* 1, 182. *et* 81. SINIEĆ, sinieje *neutr. niedok.*, zasinieć, posinieć, *dok.*; *Boh.* zsy-

nati, zsynaleti; *Sorab.* 1. womodřam; *Ross.* синѣть, посинѣть; sinym się stać, blau werden auf der Haut, vor Kälte, von einem Schlage ꝛc. Chłopiec cały zsiniał. *Perz. Lek.* 315. Stał jak słup, zadrżał, zsiniał i struchlał. *Przyb. Milt.* 290. Posiniały, zsiniały, *Boh.* přisynalý; *Slov.* zsynalý; *Ross.* синеный. *SINIĆ *cz. niedok.*, posinić *dok.*, sinym uczynić, blau anlaufen machen, blau schlagen; *Sorab.* 1. zmodrzenczuyu; *Bosn.* omodritti; *Croat.* omodrujem, omodreszlem; *Ross.* синить. *Sinienie; *Ross.* синенie farbowanie sino, t. j. błękitno, modro. SINIŁO, a. *n.*, ziele, farbownik, urzet, der Waid; *Ross.* вайда; *isatis*, sieją go dla sukienników do błękitnego farbowania. *Kluk. Rośl.* 2, 254. *et* 3, 351. *Sznido. *Mącz.* *Sznidło. *ib.* Czynią spusty do Gdańska żelazem, fladrem, *sienidłem na farby. *Biel. Św. E* 2 *b.* SINO *adverb.*, modro, błękitno, za skorą, blau, unter der Haut. Kolor nienaturalny, sino czerwony, sino blady, sino popielaty, znakiem raka. *Perz. Cyr.* 1, 121. Ziele to lice wągrowate abo sino czerwone goi. *Sienn.* 87. Sino krwawy, blutrünstig. *Sino t. j. błękitno farbujący; *Ross.* синильникъ, синильщикъ farbierz, der Blaufärber. SINOCINA, SINOWIZNA, y, *ż.*, sińce na skórze, siniaki, siność skóry, blaue oder braune Flecken auf der Haut. Ukazały się na ciele zbitego szkaradne sinowizny i dęgi abo blizny. *Stryjk.* 301. On zranion za występki nasze; sinocina jego jest nam lekarstwem. *Budn. Jes.* 53, 5. SINOGARLICA, SYNOGARLICA, SYNOGARDLICA, y, *ż.*, (*Budn. Levit.* 12, 8). SINOGARLICZKA, i, *ż.*, *dem.*, od gardła sinego; *Boh.* hrdlička; *Slov.* hrdlička; *Carn.* gerlèza; *Vind.* gerliza, ptutika, ptutuika; *Croat.* gërlicza; *Hung.* gerlitze, gerlijze, gellicze; *Rag.* gàrliza, garlicza; *Bosn* gherliça, ghrriliça; *Slav.* gèrlica; *Ross.* горлица, горлинъ, горличищъ, вяхирь, (синошейка, синезобка *parus careuleus*, cf. sikora); die Lachtaube, *columba risoria*, mało się co różni od turtawki; po bokach szyi ma kresę łękowatą, czarną, koloru bywa ceglastego. *Zool.* 227. *Vulgar. idem qu.* turtawka, die Turteltaube. Gorli synogarlica. *Banial. J* 4. Płoche synogarlice. *Cresc.* 590. Jęczy ona ustawicznie jak synogarliczka. *Tcat.* 13. *c*, *A.* Kochały się jak synogarliczki. *ib.* 28, 20. SINOGARLICZĘ, ęcia, *n.*, *dem.*, das Lachtäubchen, Turteltäubchen. SINOGARLICZY, a, e, od sinogarlicy, Lachtauben=, Turteltauben=; *Carn.* gerlezhnè. Sinogarliczym jękiem lament nuci, Że się do męża więcej nie powróci. *Zab.* 13, 364. SINOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* zsynalost; *Sorab.* 1. modrencza; *Carn.* mudrzst, (*ob.* Modrość); *Croat.* modricza, chernyavka; *Ross.* синость, синева, синета, синь, синька; modrość zaskórna z uderzenia, z zimna; die Blauheit der Haut von Schlägen, von Kälte. Ubiczował go, aż do siności. *Sk. Dz.* 722. Plaga albo raz od bicia czyni siność, ale raz od języka łamie kosci. 1 *Leop. Syr.* 28, 21. SINY, a, e; *Boh.* synalý; *Slov.* zsynalý; *Bosn.* signe; *Croat.* blyatav; *Sorab.* 1. modrenczoyite, modře zaběžané; *Ross* синій, (синетный ciemnobłękitno farbowany; *Ross.* синецъ dyabeł); modry za skórą, blau hinter der Haut. Lekarstwo na sine razy z uderzenia. *Haur. Sk.* 398. Rana za ranę, siny raz za siny raz. *Radz. Exod.* 21, 25. Z zajadłości siny. *Zab.* 14, 253. Bardzo siny, siniutki *Ross.* синенекъ. — *Poet.* Siny mróz ku nam kroczy, a życzliwe lato precz się bierze. *Ryb. Gęśl. B* 4. (twarz czyli skórę sino czyniący mróz, der die Haut bläuende Frost).

Pochodz. *posiniec*, *podsiniec*, *podsiniały*.

SIO! SIO!= SI! SI! płosząc kury. *Cn. Th.* 713, sch! sch! (die Hühner wegjagend), (cf. sit!); *Croat.* ess, oss; *Ross.* ши, шить, ztąd шикнуть, шикать płoszyć ptaki, cf. ksyknąć.

SIÓDEMKA, *ob.* Siódmka.

SIODŁAĆ, *cz. niedok.*, osiodłać *dok.*; (*Boh.* sedlati; *Carn.* sédlám; *Vind.* fedlati, fedluvati, ofedlati; *Bosn.* sedlati, osedlati; *Croat.* szèdlam; *Ross.* сѣдлать; *Eccl.* сѣдлаю; (*Etym. ob.* Sadzić); *Germ.* satteln; *Angl.* saddle; *Svec.* sadla); siodłać, siodło kłaść, kulbaczyć; n. p. Precz pierzchliwa bojaźni, co żywo w pogonie, Siodłajcie zbrojna młodzi wiatronogie konie. *Zab.* 4, 348. *Koss.* — *Fig.* Głębokie rzéki, co przejściu wstręt dają, Mosty siodłają. *Kchow.* 311. (pomoszczą, bebrücken). — *Aliter:* Gdy mierzionego smoka orzeł zoczy, siodła go, I by gębą nie kręcił nieczystą, W szyję wkleszcza pazury sponiste łuszczystą. *Żebr. Ow.* 101; *occupat*, chwyta go, uchwyca, podbija sobie, nimmt ihn in seine Gewalt. Iż mi sąsiadek co z niechcenia albo z nieobaczenia uczyni, a już wnet siodłać? *Rej. Zw.* 80 *b.* najeżdżać, überfallen, überziehen (mit Fehde). Zawsze do boskiego źrzódła Dusza dąży, ale ją ciężar ciała siodła. *Hor. Sat.* 48. uciemięża, wstrzymuje; belästigen, zurückhalten. SIODŁACKI, *SIODŁACZKI, a, ie, od siodłaka, osadniczy, sielski, Landmanns=. Woda ku pożytku ludzkiemu albo siodłackiemu. *Cresc.* 9. *Vannus*, siodłaczka wiejatka. *Urs. Gr.* 127. *SIODŁAK, *SZEDŁAK, a, *m.*, (*Orzech. Qu.* 38.). SIODŁACZEK, czka, *m.*, *zdrbn.*; *Boh.* sedlak; sielanin, wieśniak, włościanin, der Landmann. Mięso, chléb, owies drogo przedawają, tak iż siodłacy dalej tego nadążyć nie mogą. *Gwagn.* 678. Gdy widzi siodłaczek, iż pan bóg dawa wzrost zbożu, które z pracą rozsiewał, iście z weselem na to pogląda. *Gil. Pst.* 200 *b*, cf. chłopek, kmiotek; (cf. pełen nadzieje, rolnik się śmieje. *J. Kchan*). Łupi rzemieślnik siodłaka, siodłak zaś przyrywa rzemieślnika, jeden z drugiego prawie łupem żywie. *Gil. Post.* 54 *b.* Ze psami po polu wiatr goni, Albo z siodłaczkami ladaco błazgoni. *Mon.* 74, 37. W lud się dobrze opatrzyć, i ćwiczyć siodłaki, Łacno z takich poczynić piesze i Kozaki. *Biel. S. M.* 4 *b.* — §. Siodłak, koń od siodła, od kulbaki, podsobny, wierzchowy; das Sattelpferd, Reitpferd. Pan brat prawie z Magierska szaty sobie sprawił, Ale dla nich nieborak siodłaka zastawił. *Bies. roz. D* 1. SIODLARZ, SIEDLARZ, a, *m.*; *Boh.* sedlař; *Slov.* sedlár; *Sorab.* 1. zotlař, fedwatžinik; *Sorab.* 2. fatlař; *Carn.* sedlâr; *Vind.* fedlar, fotlar, fottlar; *Croat.* szedlár; *Slav.* sedlàr; *Bosn.* sedlar, koji sedla cini; *Rag.* sedlâr; *Ital.* sellaro, sellajo; *Ross.* сѣдельникъ; rzemieślnik od siodeł, der Sattler. *Birk. Exorb. C* 4 *b.* SIODLARCZYK, a, *m.*, der Sattlergeselle. SIODLARSKI, a, ie, Sattler=; *Slav.* sedlarski; *Ross.* сѣдель-

никовъ. Siodlarskie rzemiosło = SIODLARSTWO, a, n., das Sattlerhandwerk; Rag. sedlârstvo. SIODLARKA, i, ż., żona siodlarza, die Sattlerinn; Boh. sedlářka. SIODŁATY, a, e, niby siodło na sobie mający; Ross. сѣдлистый, gleichsam wie mit einem Sattel auf dem Rücken. Gęsi szarawe siodłate i pstre, nie tak są użyteczne, jak białe. Haur. Sk. 124. Cresc. 579. Siodłata wronka. Klon. Fl. E 4 b. SIODŁO, a, n., SIODEŁKO, a, n., zdrbn., siedzenie co się kładzie na koniu, od siodlarza sporządzone, cf. kulbaka, jarczak; Germ. der Sattel; (Boh. sedlo, ozjdlj; Slov. sedlo; Sorab. 1. szedlo, ſedwo; Sorab. 2. zodlo; Carn. sedlu; Vind. ſedlu, ſedla, (ſedilu, ſelu, ſellu, ſeja, ſedeſh, ſiedeſh, ſiz = siedzenie, Ital. sedia); Croat. szedlo, szedlenicza, szamár; Slav. et Bosn. sedlo; Rag. sédlo; Ross. сѣдло, сѣдельце; Eccl. сѣдло; Wallis. sadell; Island. sadul; Angl. saddle; Svec. sadel; Ital. et Lat. sella; Graec. σέλλα; Gall. selle; Hisp. silla; Etym. ob. Sadzieć, Siedzieć). Siodło nie ma być, ani zbyt przestrone, ani ciasne, dobrze i równo wysłane. Hipp. 39. Siodło pod człowiekiem nieczystym, nieczyste będzie aż do wieczora. 3 Leop. Levit. 15, 9. (pokład. 1 Leop.). Prov. Slov. Sedlo na každeho koňa; res communis omnibus circumstantis; (swiňa swiňi, bi na sebě zlate sedlo mala; tak sluši, gako swini sedlo, cf. szory). — Meton. Siodło, jazda konna, n. p. Trzeba dobierać koni, innych do siodła, innych do zaprzęgu. Pam. 85, 1, 207. pod wierzch, unter den Sattel, zum Reiten. Skoczek nogę wywinął, nie można go brać pod siodło. Teat. 19. b, 67. — Fig. allegor. Kto się na ten harc najmocniejszy kusi, Ujrzysz, alić za siodło każdy wypaść musi. Rej. Wiz. 28 b. (zbitym będzie, er fällt aus dem Sattel, zieht den Kürzern). Widzisz, jako tu wypadł z siodła na harcu? Orzech. Qu. 188. — Aliter: Podbić ich chciał, i włożyć na grzbiet swoje siodła. Pot. Arg. 615. Mon. 71, 546. (jarzmo, Joch, Sclaverey). — Transl. ad alia: Siodło u armaty, kawałek balu mocno okuty, na którym spoczywa dno armaty. Jak. Art. 3, 315. der Sattel an einer Kanone. Siodło nazywają w kancelaryach, papier w kilkoro złożony, do którego wszywają się arkusze. Magier. Mskr. das Rückenstück, worein die Acten eingeheftet werden. Siodełko u smuklerza, do robienia sznurków Węgierskich lub plecionek. Magier. Mskr. das Schnürsättelchen der Posamentirer. U flisów siodło, pniak wcięty, który wbijają na kleszcze dla ich ściśnienia. Magier. Mskr. der Klemmstock. — Anatom. W tyle głowy dołek, sella Turcica, siodło Tureckie. Krup. 1, 99. SIODŁOWY, a, e, od siodła; Vind. ſedlouski, ſedlaun; Croat. szamárni; Slav. jashchi; Ross. сѣдельный, Sattel=. Siodłowy koń, ob. Podsobny.

SIÓDMAK, a, m., SIÓDMACZEK, czka, m., dem.; Boh. sedmak, sedmik, sedmerka; (Sorab. 1. szodmak siedmioletni chłopiec); Carn. sedmiža; Vind. ſedmák, ſedmiza, ſimer; Rag. sedmák; Croat. szedmák septennis); liczba siedm zamykająca. Cn. Th. 998. eine Zahl von Sieben. — §. Pieniądz 7 mniejszych wartający; Ross. седмерица, der Siebener. — §. Botan. Siódmaczek, trientalis, rodzaj rośliny. Kluk. Dykc. 3, 121. SIÓDMKA, SIÓDEMKA, i, ż.; Boh. sedmička, sedmjk; Carn. sedmiza (sedmina = siódmy dzień; Vind. ſedmina = exekwie, ſedmnik = miesiąc lipiec); Croat. szedmicza; Bosn. sedmina, (sedmina, nediglja dáná = tydzień); Ross. семерка, (семикъ czwartek siódmego tygodnia po wielkiéj nocy, majowa uroczystość obchodzona od pospólstwa); na kartach lub kostkach etc., liczba siedmiu wyrażona, die Sieben. Ciągnąc bank, mówi: siódemka przegraje, ósmka wygraje. Teat. 22, 4. karta z siódmką. — §. Siódmka = siódma część czego; Slav. siedmina, das Siebentel. $^2/_7$ dwie siódmki. Jak. Mat. 1, 60. Pięć siódmych części abo jednym słowem pięć siódmek $^5/_7$. Jak. Mat. 1, 43. SIÓDMY, a, e.; Boh. sedmý; Slov. sédmi; Sorab. 1. szodmy, ſédémé; Sorab. 2. szedimi; Carn. sedmè; Vind. ſedmi; Croat. szedmi; Rag. sèdmi; Bosn. sedmi; Slav. sédmi; [Eccl. сєдмъı 2], Ross. седмый; Ind. saptami; Num. ord., w liczbie lub rzędzie po szóstym idący, der Siebente. Siódmy rok. Gorn. Sen. 497. Jużem się z szóstym pożegnał lat krzyżykiem, A z siódmym witać zaczynam. Mon. 76, 801. Już mi na siódmy krzyżyk poszło. Sak. Persp. pr. B 2. O siódméj, (sc. godzinie). Teat. 38, 13. um Sieben, um sieben Uhr. O już po siódméj, a miałem tam być o szóstej. Teat. 30. b, 109.

SIOŁO, SIEŁO, a, n.; Carn. selu, dushela; Vind. ſellu, (ſeliti = osadzić); Croat. szélo, (szelimsze migro, muto stationem, szelyar inqilizus); Slav. selo, sello, seoce; Bosn. selo; Rag. selo, seoze oppidum, quantita di case cinte di muraglia; Ross. село, сельцо, (селеніе, колонія osada); Eccl. село [fundus 2], сельце; wieś, das Dorf; (Etym. siedlić, siedło, sadzić). Nie tylko stare puste role naprawili, ale i sioła albo wsi na surowym korzeniu wyrobili. Stryjk. 362. Wszystkie krainy, sioła, miasteczka i dwory palili. Stryjk. 154. Ktoby na dom, na sioło abo na grunt najechał...., Stat. Lit. 173. Vol. Leg. 4, 652. Gdy już zboże na Żmudzi zwożą, tedy sobie kolacye czynią, na które się czasem ze czterech sioł składają. Stryjk. 146. Kazał prosić wszystkich, co w onym siele mieszkają. Stryjk. 148. - Pasterz przygrywa, huk się rozlega po siele wesołym. Tward. Daf. 82. — Fig. Jakoby w głowę zaszedłszy, ladaco ni 'k sełu, ni 'k horodu plecie. Pim. Kam. 320. ni w pięć, ni w dziewięć. — §. "Lizbona, śliczne świata sieło, Mownego Ulisesa nieśmiertelne dzieło. Przyb. Luz. 84. siedlisko, siadło, osada; Ansiedelung, Colonie.

Pochodz. siodlak, siedlać, siedlanin, siedlanka, siedlisko; ob. Sadzić.

SIONKA, i, ż.; dem. Nom. sień; (Boh. synče, syňka); ein kleines Vorhaus, ein Vorsälchen. — Anat. Sionki żyłowe; odnożki żył po ręce rozchodzące się, zostawają między sobą próżne i wolne miejsca, które się sionkami żyłowemi zowią. Krup. 3, 75. areolae venosae.

SIOSTRA, y, ż., SIOSTRZYCZKA, SIESTRZYCZKA, SIOSTRUNIA, dem.; Boh. et Slov. sestra; Sorab. 1. sotra, szotra; Sorab. 2. schotscha, ſzotscha; Carn. sêstra; Vind. ſestra; Croat. szeztra, szèsztra; Slav. et Bosn. sestra, sestriça; Rag. sestra; Ross. сестра, сестрица; Eccl. сестра, сестрица; Sanscr. svasr 2; Lett. scho-

stro; *Svec.* syster; *Angl.* sister; *Lett.* sessu; *Finl.* sisa; *Isl.* suskin; Nieders. Suster; *Germ.* die Schwester; rodzona, die leibliche Schwester. Dwie siestrze (*dual.* - dwie siostry). *Biel.* 363. Pokłoń się siostrzyczce ode mnie. *Teat.* 23, 8. Ach ty to siostruniu! *Teat.* 12. *b*, 9, (cf. braciszku!). Ulubiona siostrunia. *Teat.* 23, 8. Stój siostrunio, tak nie powinnaś mówić. *Teat.* 50. *b*, 26. *Prov. Slav.* Z gednu *sestru dwoch świągrow dostat; *una fidelia duos inalbare parietes.* — *Transl.* Siostry sobie = podobne, cf. bracia. *Cn. Th.* 948. Śmierć siostra snu, bo nic podobniejszego do umarłego, jak śpiący. *Budn. Apopht.* 75. Medycyna tak jest złączona z filozofią, że są jakoby dwie siestrze rodzone. *Syat. Schl.* 37. — §. W klasztorach, u zakonnic, siostra, n. p. Siostra Fortyanka. *Mon.* 70, 741, cf. brat. — §. *Botan.* Brat i siostra, brat z siostrą, wdówki, kwiatek podobny fiałkowy, *flos trinitatis.* *Urzęd.* 305. *Syr.* 1152. die Dreyfaltigkeitsblume, Stiefmütterchen. SIOSTROBÓJCA, y, *m.*, *sororicida.* *Cn. Th.* 998; *Sorab.* 1. fotré zamorduwai; *Vind.* sestrevmorez; *Eccl.* сестроубійца, der Schwestermörder. SIOSTROBÓJSTWO, a, *n.*, zabójstwo siostry, der Schwestermord; *Vind.* sestremorstvu, sesternu ubijanje. SIOSTRZAN, SIOSTRZENIEC, SIOSTRZENICA, *ob.* Siestrzan, Siestrzenica. SIOSTRZYN *ob.* Siestrzeński.

*SIPOSZ, *SZYPOSZ, a, *m.*; *Hung.* sipos, (sip = piszczałka, sipolni = piszczeć); *Croat.* sípus, (síp *tibia*); *Ross.* сиповщикъ, (сиповка flet pasterski), сопецъ, (сопель, сопелка piszczałka, cf. sopel); cf. *Gall.* siffler, souffler; na piszczałce grający piszczek, der Pfeifer, Rohrpfeifer. Dodawali Turkom postrachu, przeraźliwe zewsząd piszczków, surmaków, siposzów, brzękaczów i bębnarzów odgłosy. *Nar. Chodk.* 2, 394. (*Ross.* сипнуть chrypnąć, *sipnąć, *ob.* Zasipłość). W szałamaje szyposzom przygrywać rozkazał. *Falib. Fl.* 55. *Bielob. Odm.* 45. — §. Szyposz, instrument dęty, ein Blasinstrument. Faunów surmy krzykliwe, Szyposze wielogłośne i rogi myśliwe. *Zimor. Siel.* 130. *SIPKOŚĆ, ści, *ż.*, ochrypliwość, Heiserkeit, Rauhigkeit der Stimme; *Vind.* siphivost, neduha, (sipliu, neduhen = dychawiczny); *Croat.* szíp, sziputànye *astma*, *anhelatio*; (sziplyem *difficulter respiro*, szopèm *anhelo*; *Dal.* szopèm *tibia cano*); *Rag.* sijp *astma*, (sipgliv, sipavaz *chipatisce d' asma*, *verb.* sipati; *Bosn.* sipati, muçno odihati *graviter respirare*); *Slav.* sípot, *adj.* sipotljiv; *Ross.* сипота, сипучесть, осиплость: (сиплый, сиплъ, сипучій, осиплый ochrzypły, сипнуть, осипнуть, осипать ochrypnąć, шипнуть, шипѣть, шиплю syknąć; *Eccl.* сипль *scarabaeus melolontha*). Dla wrzodów w gardle *sypkość przypada; bo wilgotności ztąd pochodzące, rozmiękczywają części one głosowi służące. *Sak. Probl.* (*distng.* sypkość). *SIPNIEĆ, SYPNIEĆ *nijak. niedok.*, sipkości nabyć, ochrypnąć, heiser werden. Gdy wilka kto obaczy, sypnieje. *Sak. Probl.* 100.

SIRACZANY, a, e, z sierci, [z grubego sukna: von groben Tuch 2], von kurzen Thierhaaren. Wieśniacy Litewscy po wielkiéj części i teraz za odzieże siermięg siraczanych używają. *Krom.* 413, *ob.* Sierak.

SIROTKA, *ob.* Sierotka.

— SIŚ, *enclitic.*, *ob.* — ś, *enclit.*

SIT SIT! *Graec.* σίττα *et* ψίττα, *vox pastorum greges pellentium.* *Cn. Th.* 998, (*Lat.* ite e. gr. agnae, caprae); głos pasterzów stado poganiających. *Włod.* der Ruf der Schäfer an die Schaafe, um sie vorwärts zu treiben; (cf. sio sio! *Ross.* ши, шить, (шикнуть, шикать płoszyć ptaki).

SIT, u, *m.*, SITOWIE, ia, *n.*, SICINA, y, *ż.*; *Boh.* syti; *Slov.* sýtj, šašina, syk, rakyta, (cf. rokić); *Sorab.* 1. séčžo, séčžina, séčžinka, rězena; *Sorab.* 2. szische, schische; *Carn.* serpiza, biz, lâzh; *Vind.* sitje, sitina, bizhje, lazhje, paludje; *Croat.* szít, szitena, szitje, suje, sas; *Hung.* sas, szittyó, sip; *Dal.* cziv, (cf. cew); *Slav.* síta, sichika; *Bosn.* sit, sita, sgjukka vodena, sitov; *Rag.* sîta, xuk, *barb.* barra; *Ross.* ситникъ; *juncus*, Binsen, spław, rośnie na miejscach wodnistych. *Kluk. Rośl.* 2, 254. Sit gładki, *laevis.* *Syr.* 1347. Sit kwitnący, *floridus*, Moosflechten. *Syr.* 1347. Sit, sitowie ostre, między którym się zające chowają, *carex.* *Cn. Th.* 998. Riedgras. Koszałka z siciny. *Zab.* 10, 52. *Koss. Prov.* Węzła w sitowiu szukasz, t. j. nazbyteś pieczołowity, nikczemną sobie pracę zadawasz; *nodum in scirpo quaeris.* *Mącz.* (zbyteczne trudności wynajdować, übermäßige Schwierigkeiten aufstöbern; *Rag.* zakidivati rannu na zdravu mesu; *Croat.* isches rànu v czelom meszu). Rzecz niepodobna; w sicie sęku szukać. *Pot. Syl.* 494. Najdą starzy i w sicie sęki i szkrupuły. *Pot. Arg.* 713, (cf. sieci). O twym zdrowiu zamyślałą sroga macocha, i mając kredyty u męża, sęku szukała w sitowiu. *Pot. Syl.* 100. W sitowiu sęku szuka, kto na rokosz woła. *Pot. Arg* 116. **SITAK, a, *m.*, żaba, *Graec.* καλαμίνθιος. *Przyb. Batrach.* SITARZ, a, *m.*; (*Boh.* sytkař, sytař; *Vind.* sitinar, sitodelauz; *Croat.* szitàr); co sita robi, der Siebmacher. Za chwost mego siodłaka miałem od sitarza dwa szeląg. *Alb. z Woj.* 5. *Vol. Leg.* 5, 179. SITNY, SITOWY, a, e; *Ross.* ситяный; od sita, Sieb-; (*Rag.* sitni *minutus*). Sitny łub. *Cn. Th.* 999. Sitny, pytlowany, przesiewany, durchgesiebt; *Ross.* ситный — *Anat.* Kość sitna czyli rzeszotna, iż drobnych dziurek na kształt sita albo gąbki pełna. *Mon.* 69, 676. SITO, a, *n.*, SITKO, *dem.*; *Boh.* sýto, syto, sytko, prosywadlo; *Slov.* sito, syto; *Sorab.* 1. kžida, seba, feya, woszana kžida; *Sorab.* 2. kschida, sebba; *Carn.* situ, sijtu, sytu; *Vind.* situ, sitto, sitize, mihenu situ; *Croat.* szito; *Dal.* szito; *Hung.* szita; *Slav.* sito, sitto; *Bosn.* sitto; *Rag.* sitto, siallo, siatniza; *Ross.* сито, ситечко, ситце; (cf. *Svec.* sickt; *Angl.* sive; *Angls.* syfe; cf. *Germ.* sieben, sichten; *Graec.* σήθειν, przesiewać; *Graec.* σῆστρον; cf. siać, sieje); naczynie do przesiewania, z gęstszemi dziurkami niż przetak albo i rzeszoto, das Sieb, *cribrum densum.* *Śleszk. Ped.* 420. Różne są sita, mniejsze i większe, rzadsze i gęstsze, z włosia końskiego robione, których do przesiewania mąki, przecedzania gąszczów i sosów, i t. d. potrzebują. Sita dubeltowe; od spodu skórzane; włosiane i t. d. *Wiel. Kuch.* 428. Sita do przesiewania mąki mają boki sosnowe, jodłowe. *Kluk. Rośl.* 2, 165. Proszek czysty przesiewa się przez sito gęste. *Kruml. Chym.* 43. Przesiewać przez sito; (*Sorab* 1. sayu; *Vind.*

prefjati, prefejati, litati, skus fitu tozhiti, pretozhiti). Najlepsze sito Węgierskie lub Biłgorajskie. *Torz. Szk.* 285. Daremna praca sitem czerpać wodę. *Haur. Sk.* 174. *Petr. Ek.* 11. Żydówka mi z nożyczek wróżyła na sicie, Że mam leżąc na łóżku moje skończyć życie. *Zabł. Zab.* 68. — §. Sitko, gra dziecinna, ein Kinderspiel. Jak dzieci zamieniają miejsca, grając sitko, Igracze ciągnąc karty swe frymarczą wszytko. *Kchow. Fr.* 143. Radziby panem, jako grają sitkiem. *Pot. Syl.* 258. Jakoby właśnie sitko grali. *Biel.* 13. - Zmówili się, sitko grają, galą sobie. *Cn. Ad.* 1359. (zna swój swego; ty cyt, ja cyt). SITOWIEC, wca, *n.*, 1) Sitowa trawa, *ob.* Kościeniec. — 2) Sitowiec pliszka, *motacilla schoenobenus*, gnieździ się nizko w sitowiu. *Kluk. Zw.* 2, 315. eine Art Bachstelzen. SITOWI, ia, ie, do sitowia należący, abo też z sitowia, Binsen=, aus Binsen. *Cn. Th.* 999; *Boh. et Slov.* sýtěnný; *Sorab.* 1. secžhnowé, secžinané; *Bosn.* sgjuccin; *Eccl.* ситный; *Ross.* ситниковый. SITOWINA, y, *ż.*, *scirpus*, rodzaj trawy. *Kluk. Dykc.* 3, 61, Binsengras. Ostra sitowina. *Otw. Ow.* 153. SITOWATY, a, e, — o *adverb.*, na kształt sita, siebartig, wie ein Sieb. — *Anat.* Kość sitowata, jest z jednej bardzo cienkiej błonki złożona, która wiele komoreczek w sobie zamyka. *Krup.* 1, 46. *Perz. Cyr.* 1, 28. SITOWISKO, a, *n.*; *Boh.* sytiště; *Sorab.* 1. secžinina, rézenina; *Carn.* bizhje, bizhovje, lozhje; (sijtuvje *materia pro cribris*, *varia cribra*); *Croat.* s'assevje; *Hung.* s'asashely; *Rag.* sitisce; *Ross.* ситie, ситовie; miejsce sitowiem zarosłe, ein mit Binsen bewachsener Ort. *Cn. Th.* 999. *Cn. Syn.* 541. SITÓWKA, i, *ż.*, n. p. Młode poznasz owce, sitówki, jarlaczki, kiedy dwa zęby naprzód u spodu mają. *Haur. Ek.* 126. ein zweyzahniges Schaaf. (*Ross.* ситникъ, ситничекъ chléb pytlowy). SITOWY *ob.* Sitny.

SIU BZIU. *Dudz.* 30, próżne słowa, wiatr; leere eitle Worte, Wind. Ni SIUDA, ni tuda; ni SIUTKI, ni tutki, (*Ross.* сюда tutaj); ni tędy, ni owędy; ni w pięć, ni w dziewięć; weder gehauen noch gestochen. Prawi, jak mówią, ni siuda ni tuda, Jak mu chmiel nadmie, gra głowa jak duda. *Bratk. H* 2, *b.* Ni me tutki, ni me siutki. *Rys. Ad.* 47. SIU SIU! psi psi! słowo dziecinne, wyrażające potrzebę na mały dwór. SIUSIAĆ *cz. niedok.*, po dziecinnemu, to co szczać; Oesterr. wischeln, (schullen). U Jeżysk wielkich pytałem Mazura, Coby za rzéczka? rzekł mi: dziewcza dziura: Więc nie wiem, takli; lecz rzéczka malusia Do Wisły siusia! *Klon. Fl. G* 1.

SIWIEC, wca, *m.*, SIWALEC, lca, *m.*, SIWASZEK, szka, *m.*, SIWCZYK, a, *m.*, *dem.*, człowiek siwy, *szedziwy, ein Graukopf; *Boh.* šediwec; *Carn.* sivz, (sivora = siwa skała; siwa kobieta); *Vind.* sivez, fiuz, (fivora, prestara baba); opleśnielec. *Bies. roz. D* 3. Gdy tak już on siwaszek dokończył swej rzeczy.... *Rej. Wiz.* 22. Nie nowina siwcowi wojna. *Rys. Ad.* 48. — §. Siwosz, siwczyk, koń siwy, *Boh.* brůna, (sywák = gołąb' siwawy); *Vind.* fivez, fiu konj; *Bosn.* siuac kogn; *Rag.* sivaz, (sivaz, sokó = sokoł); *Slav.* sivac, zellen, ein Schimmel. Potraf tam dosieść jakiego siwosza. *Kniaź. Poez.* 2, 190. Oho jarmarku dawno u mnie czeka Nosaty siwczyk i kobyłka wrona. *ib.* 3, 189. Siwosz, osieł siwy. *Zab.* 13, 274. *Tręb.* SIWAWY, a, e; *Vind.* fiukast; *Carn.* shavtov; *Slav.* sivast; *Bosn.* prosid, napo sid; *Ross.* сѣдоватый; na siwość poszły, trochę szedziwy; gräulicht, etwas grau. Oko w źrenicznym humorze siwawe. *Suszyc. Pieśn.* 3, *F.* 4 *b.* SIWIĆ *cz. niedok.*, osiwić *dok.*, siwym uczynić, grau machen, grauen. Późna *szedziwość wiek wszystkich siwiła. *Mon.* 71, 416. SIWIEC *neutr. niedok.*, osiwieć *dok.*; *Slov.* šediwegi; *Bosn.* sidit, osidit; *Croat.* szedeti, *Ross.* сивѣть, посивѣть, посѣдѣть; siwym się stawać, *szedzieć; grau werden, graue Haare bekommen. Starzy gdy siwieją, szaleją. *Teat.* 33, 80. Czyż to chodzi przywilejem, Być rozumną siwej głowie, Głupniem często, gdy siwiejem, Wybaczcie mi staruszkowie. *Zabł. Bal.* 36. Nad księgami siedząc, osiwieli. *Wad. Dan.* 26. SIWIOSNKA, i, *ż.*, ziele, siwe główki, *polium.* Bergpoley. *Syr.* 703. SIWIZNA, y, *ż.*; (*Ross.* сивизна o siwej maści końskiéj); siwy włos, *szedziwość; *Bosn.* sjedina, sidina, bilochja od vlási, sidine, vlasi bieli; *Croat.* szedina; *Ross.* сѣдина, graues Haar, Grauheit. Siwizna czyni nas starymi, nie żeby siwizna miała być przyczyną starości, bo z starości siwizna idzie, nie starość z siwizny, ale iż o starości naszéj jaśnie znać dawa i świadczy. *Żarn. Post.* 3, 598. Jakże mojej wstyd mi jest siwizny, gdy młodzieniec mędrszy, niż ja starzec. *Teat.* 42. *d*, *D.* Siwizna nie mądrości znak jest, ale starości. *Cn. Ad.* 1037. Frasunki siwiznę przed czasem przynoszą. *Cn. Ad.* 792. Wspanialsza niż złoto siwizna. *Pot. Arg.* 273. SIWOBRODY, a, e, siwą brodę mający, graubärtig. Neptun siwobrody *włajca wód. *Zbil. Dr. C* 3. Charon siwobrody. *N. Pam.* 4, 99. Bogów ociec siwobrody. *Dmoch. Il.* 2, 46. Mąż jej stary, siwobrody. *Morszt.* 20. Milczałbyś lepiej dziadu siwobrody. *Tręb. S. M.* 17. Pod rękę ją prowadzą ochmistrze siwobrodzi. *Pot. Arg.* 125. SIWOBRODA, y, *m.*, *Subst.*, der Graubart. I temu też siwobrodzie zachciało się na starość młodéj żony. *Teat.* 32. *b*, 118. SIWOGŁOWY, a, e, głowy siwéj, grauköpfig; *Carn.* sivoglav, sivoglavz. SIWOJABŁKOWITY n. p. koń, gorczykowaty, ein apfelgrauer Schimmel. *Meninsk.* 1, 21. *SIWOKLESK, a, *m.*, n. p. Siwokleskowi. *Kchow. Fr.* 75.? — SIWOKRUSZ, u, *m.*, Graukupfererz, kruszec siwy, bardzo kruchy, wiele w sobie przy miedzi żelaza mający. *Kluk. Kop.* 2, 182. SIWONAKRAPIANY n. p. koń; *Ross.* сѣропѣгій, ein Schimmelschecke. SIWOOKI, a, ie, oczu siwych, grauäugig; *Croat.* szívoochni. SIWOŚĆ, ści, *ż.*, kolor siwy, die Grauheit; *Sorab.* 1. schedźiwocž, *ob.* Szedziwość; *Rag.* sjedine; (*Ross.* сивость szarość). SIWOWĄSATY, n. p. Kochanek siwowąsaty. *Teat.* 7. 53. mit einem grauen Schnurrbarte. SIWY, a, e, SIWIUCHNY, SIWIUSIEŃKI, SIWIUTEŃKI, SIWIUTKI *intensiv.*; — o *adverb.*; (*Boh.* sywy *caeruleus*); koloru między białym a czarnym będący; *Slov.* šediwý; *Vind.* fiu; *Carn.* siv, (sivn = okrutny); *Croat.* széd, (szivo = brunatno); *Rw.* sjed, sjévo, sjeghi; *Bosn.* sid; *Hung.* ösz; *Sorab.* 1. schedźiwé, *Ross.* сивый; *Eccl.* сѣдинный; cf. *Pers.* sipid, sifid, grau. Siwe wody. *Tward. Wł.* 174. Siwe skały. *Paszk.*

Bell. B 4. Siwa sierć końska, Schimmelfarbe, rozmaita, jedne konie są brudnosiwe, drugie siwojabłkowite, Apfelschimmel, trzecie białe prawie i śniegowi podobne; drugie dropiate, mrozowate, gorczykowate. *Końsk. Lek.* 5; cf. *Ross.* чалопѣгій. Harcuje cnotą swą, jako siwym na Kleparzu. *Rej. Zw.* 37 *b.* (wyjeżdża na popis). — Człowiek siwy, *szedziwy; ein grauer Mann, mit grauen Haaren. Siwa gdyby gołąb' baba. *Teat.* 42. *c*, 43, *Carn. et Vind.* fivora. Wszak to pan siwiuchny, jak gołąbek. *Teat.* 53, 6. *Bratk. R* 2 *b.* Siwiuchne starce. *Kmit. Spyt. C* 4 *b.* Na tę brodę przyrzekłeś mi siwą. *Teat.* 43. *c*, 137. Ani włoska u niego siwego. *Past. Fid.* 292. Miłość nie jest zrobiona dla ludzi w siwe obrosłych włosy. *Teat.* 7, 34. Nie wszyscy ludzie mądrzy, chociaż starzy, Ani się rozum w siwym włosie darzy. *Chrośc. Job.* 120. — *Fig.* Jeszcze młodą na ciele była, ale bardzo siwą na umyśle. *Wys. Kat.* 61. dojźrzałą, reif am Verstande. Owoż rozum siwy! *Teat.* 42. *d*, *B.*; (*oppos.* stara głowa, rozum młody; siwy a głupi, cf. zielony.).

Pochodz. *nasiwieć*, *osiwieć*, *posiwieć*, *podsiwieć*, *zasiwieć*.

S K.

SKACZĘ, *ob.* Skoczyć. SKACZYDŁO, a, *n.*, skakanie, podskakiwanie; das Springen, das Hüpfen. Strumyczek leda kto tamą zawiera, Choć się też gwałtem skaczydła napiera. *Pot. Syl.* 51.

SKĄD, *ob.* Zkąd.

SKADŁUBINA, SKAŁUBINA, SKALINA, *ob.* Skała.

SKAKAĆ, *ob.* Skoczyć. SKAKANTERYA, yi, *ż.*, wiercipiętostwo, aluzya do słowa galanterya; Springerey, Windbeuteley. Żebyś się nauczyła gładkiego sposobu pisania listów, a nie teraźniejszą skakanteryą, co to więcej w liście zobaczy kresek, pauzów, kropek, aniżeli słów. *Teat.* 16. *b*, 75.

SKALA, i, *ż.*, z *Łac.* miara na mapach i abrysach, w piędzi, w łokcie, w laski, w staja, w łany albo w mile. *Solsk. Geom.* 7; *Vind.* merna paliza; *Carn.* nastop, (cf. następ); die Scala, z. B. auf den Landkarten. Długość tę poznać możesz ze skali na tablicy przyłączonej. *Świtk. Bud.* 55, cf. *Eccl.* скалы, пороги, ступени, z *Łac.* scala. Церк Слов. 3, 63.

1. *SKAŁA, SKALINA, SKAŁUBA, SKAŁUBINA, SKADŁUBINA, y, *ż.*, SKADŁUBINKA, SKAŁKA, i, *ż.*, *dem.*; (*Ross.* скала skóra z brzeziny odarta; *Eccl.* скала = 2) skała; cf. *Ross.* сколокъ, сколочекъ trzaska; *Etym.* сколоть, скаливать, skłóć, skałać); rozpadlina, szczelina, rysa; *Boh.* skaula, skulina, roztrženina; *Slov.* škałubina, štrbina, škára, rozsedlina, štrbinka, škałubinka, škarička; *Sorab.* 1. skaloba, zkawba, rozkawótžo, kwèkencza; *Sorab.* 2. rizina; *Carn.* poprask, shprajna; *Vind.* sprauska, poklei, spok, fhrimf, poprask, poklina, sianje; *Croat.* proliska, spok, klufft; *Bosn.* çipotina, sckrappa, puklina; *Ross.* скважинка, щербина, щербинка, (cf. szczerbina); *Eccl.* жтанѕна, скважина, скважина, die Spalte, der Riß. Rozszczepiwszy gałąź, w to rozszczepienie nasypawszy prochu woniejącego, zasię czyście związawszy woskiem z obudwu stron, zalepić miąższo onę skałę; tedy.... *Cresc.* 78. Gdy się drzewa szczepają, tedy rozpadlina albo skałuba pospolicie do rdzenia bywa, rzadko głębsza. *ib.* 53. W ulu trzeba żeby najmniejszej dziureczki i skadłubinki nie zostawało. *Kąck. Pas.* 27. *Rima*, skała, rozpadlina. *Mącz. Volckm.* 307. *Rimula*, skałka. *Mącz.* Subtelną skałubiną rozpadła się była Ściana ta, która domy obadwa dzieliła. *Otw. Ow.* 144. Niekiedy wilgoć z drzewa wychodzi skałubami, choć ranami w drzewie nasieczonymi. *Cresc.* 50. *et* 359. Piorun skałubinę sobie w zasklepieniu przepról. *Krom.* 375. Przestrzegł, aby palców nie kładła w skałę przyprawioną, A ostremi gwoździami srodze przystrojoną; Ta wetknie rękę, a na gwoździe zaraz trafiła. *Papr. Koł. Q* 3 *b.* Patrz, jak pszczoły woskiem drobne skałuby domów swych zalepiają; *spiramenta. Otw. Wirg.* 455. Stojąc za ścianą będzie słuchał przez skałubę, co ja będę czynił. *Baz. Hst.* 252. Koźlę rzekło, aczkolwiek wrzask kozi słyszę, ale skadłubiną wilka widzę. *Ezop.* (przez szparę). Okrutny szatan ludzkiéj pilny zguby, I w klasztorze wymaca grzechowi skałuby. *Pot. Jow.* 73. Próżnowanie wszech grzechów skałuba. *Pot. Arg.* 772. Tą skałubą dojrzę statecznych przyjacioł. *Pot. Arg.* 34. — 2. SKAŁA, y, *ż.*; *Boh.* skala; *Slov.* skała; *Sorab.* 1. skala, skawa, skalnina; *Carn.* skâla, skalovje, pezhovje, pezhovina, (cf. pieczara, cf. opoka); *Vind.* skala, pezhouje, pezhina, pezh, rupazha, veli kamen, stena, (cf. ściana); *Croat.* pechina, pechinicza, dérn, (cf. dereń; cf. skulya *specus*); *Dal.* grebeni (cf. grzebień), kars, krasz, grich; *Hung.* köszikla; *Rag.* stjêna, stjeenu, kúk, kámmen (cf. kamień), grèben, hríd, klissùra, gljút, golét; *Bosn.* stina, stjena, kamen, stjeniça, hrid, grebeni, sekke, krrisc, kersc, klissura; *Slav.* stina ù mòru, shkòlj, pechina, kamenito bêrdo; *Ross.* скала, валунъ; *Eccl.* прологъ, скала, проломъ; (*Graec.* σκάλα *scopulus. Joan. Tzetzes Chil.* 7; cf. *Germ.* Kisel; *Lat.* silix; cf. *Hebr.* סלע sela, *petra*; סקל, sakal, *lapidavit*); skała, *saxum altum et praeruptum. Cn. Th.* 653, *rupes*; (*distug.* opoka *petra*), eine Felsenspitze, ein abschüßiger Fels, ein hoher einzeln hervorragender Felsen. Kazali mu z skały skoczyć. *Klok. Turk* 10. Skała podwodna z wody wyglądająca, *murex. Cn. Th.* 999, *Ross.* луда, лудка, корга, eine Klippe. Skały po obu brzegach rzéki, morza; *Ross.* щока, (cf. szczęki). Medea barana z złotą wełną zawiesiła w trudnym a ciasnym miejscu między dwiema *skałoma na morzu. *Biel. Św.* 9 *b.* Skała przykra, urwista; *Ross.* утесъ, (cf. ucios). Skała siwa; *Carn.* sivora, (*ob.* Siwiec). — *Allegor.* Rodzice nie mają serc takowych, któreby jak skała twardemi były. *Teat.* 30. *b*, 43. Uparty, nieczuły, właśnie jakby skała, ani łzy ani prośby ruszyć go nie mogą. *Teat.* 42. *d*, *B.* SKAŁAĆ, *ob.* Skłóć. — (SKALAĆ, *ob.* Kalać). — (SKALDA, y, *ż.*, rzéka w Niderlandzie. *Wyrw. Geogr.* 21. die Schelde). — (SKALÉCZYĆ, *ob.* Kaléczyć). — SKALIĆ się *rec. niedok.*, padać się, pukać się; Risse bekommen, bersten, (*ob.* Skała = skalina). Cedrowe się drzewo nie szczepa, nie skali; *rimam non capit. Mącz.* SKALINA,

ob. Skała 1). — SKALISKO, a, *n.*, [*augm. Nom.* skała, ein großer Felsen. 2]; urwa skały, urwisko. W tym skalisko w najsroższym rozhuku uderza o dwa dęby. *Stas. Num.* 1, 149. ein abgebrochenes Felsenstück. 1. SKALISTY, SKAŁUBIASTY, a, e, SKALISTO *adverb.*, *rimosus. Macz.*; *Sorab.* 1. zkawboyité; *Ross.* скважиноватый, voll Ritzen, Bersten. *Praeruptus*, przerwany, stoczysty, skalisty, załomiony, zawiesisty. *Macz. Praeruptum saxum*, podruzgana, skalista opoka. *ib.* schroff, abhängig, abschüßig. Skałubiaste gmachy pszczół cieplem waruj; *rimosa cubilia. Otw. Wirg.* 455. — 2. SKALISTY, a, e, pełen skał; *Boh.* skalnaty; *Slov.* skalnati, skalnatý; *Sorab.* 1. skawuwaté, skawoyité; *Carn.* skalovitn; *Vind.* skalast, pezhoun, pezhoujast; *Croat.* pechinàszt, pechinzki, grébenit; *Hung.* köszikiás; *Dal.* grichevit; *Rag.* kammenit, grebenit, hrijdni, karscgliv; *Bosn.* hridan, grebenit, kamenit; *Eccl.* прждьнъ [*celer* 2], (cf. prad); felsig, voll Felsen. Skalista Arabia. *Tr.* Miejsce skaliste. *Cn. Th.* 1000. Tam skaliste mury Dziwna wszechmocność boska sprawiła z natury. *Paszk. Dz.* 17. — §. Skalisty, na kształt skały; felsicht, wie ein Fels, Stein =. Skalista saletra, stwardniała niby skała. *Jak. Art.* 3, 316. Skalisty szmelc. *ib.* Kość skalista skroniowa, *os petrosum. Perz. Cyr.* 1, 26. Rudy skaliste, twarde, w płatkach długich, szerokich i grubych. *Os. Żel.* 31. *Os. Rud.* 7. *et* 38. — *Moral.* Skalisty, nieużyty, felsenhart. Ta skalistych wnętrzności poczwara, Której zguba i ludzkiej krwi chciwość dogara. *Zab.* 1, 168. O serce skaliste, tyś to przyczyną wszystkiego. *Teat.* 53, 33. Nie wszystkie serca są skaliste. *Teat.* 18, 104. Zgrzybiałe lata nadeszły, nie one złote albo tłuste, ale to są lata żelazne, skaliste, twarde, trudne, których nieledajako pożyć; już tu wszystko jako z kamienia kował. *Podw. Wroż.* 24. SKAŁKA, i, *ż.*, *dem.*, *saxulum. Cn. Th.* 1000, ein kleiner Felsen; *Boh.* skalka; (*Ross.* скалка wałek). Nad brzegami tego jeziora znajdują się skałki, *madrepores*, w różnym stanie. *Pam.* 84, 790. Skałka, góra w Krakowie, na której klasztor Paulinów. *Dykc. Geogr.* 3, 53. *Twor. Okul. C* 1. — §. Skałka, krzemień do fuzyi, do strzelby, kurkowy kamień; *Carn.* ognènk; *Vind.* ognenik, ognieni kamen, ognjik, kresaunik, kresauni, kresni kamen; *Slav.* kremen, kamen; *Eccl.* огневикъ, der Flintenstein. — §. *Medic.* Łuski lub skałki na oku, *albugo*, *leucoma*, *nebula. Perz. Cyr.* 2, 175. ein weißer Fleck auf dem Auge. SKALNY, a, e; *Boh.* skalnj; *Sorab.* 1. skalné; od skały, Fels =, vom Felsen. Od północnego morza lodowatego, aż do morza Włoskiego skalnego 'południego. *Biel. Św.* 157 *b.* Imię Piotra opoczystym albo skalnym, wykładają. *W. Post. Mn.* 495. Pietrze, ty jesteś skalnym, a na téj skale zbuduję zbór mój. *Budn. Math.* 16, 18. Kto Piotrowéj stolicy nie zna, ten gruntu skalnego wiary nie ma. *Biał. Post.* 11. — *Hist. nat.* Skalny, na skałach się znajdujący, rosnący; auf Felsen befindlich, wachsend. Olej skalny, Steinöhl. Nafta, z niektórych skał ta tłustość się poci. *Sienn. Wykł.* Opich górny skalny, na górach skalnych znajduje się, Bergeppich. *Syr.* 1082. Mech skalny kamienny. *Urzęd.* 6. Skalna rutka, *ob.* Ruta skalna, *ob.* Włoski P. Maryi. Skalna rzesa, *ob.* Rzęsa. SKAŁUBA, SKAŁUBINA, *ob.* Skała 1). SKAŁUBIASTY, *ob.* Skalisty 1). SKAMIAĆ *cz. niedok.*, skamiałym czynić. *Cn. Th.* 1000. versteinern, zu Stein machen. Skamiająca twarz Meduzy, *saxificus vultus. ib.* SKAMIAŁOŚĆ, ści, *ż.*, *petrification*, die Versteinerung. Zbiór nalezionych po najwyższych górach skamiałości. *Stas. Buff.* 126. SKAMIAŁY, SKAMIENIAŁY, SKAMIEĆ, SKAMIENIEĆ, *ob.* Kamieć, Kamienieć.

SKAPAĆ, skapał, skapie *med. niedok.*, 1) kroplami spadać; *Vind.* dolskaplati, dolsousiti; *Carn.* skâplem, skapiti; *Ross.* искапать, herabträufeln. Mieszałeś i łzy przy wdzięcznym obłapie, Któremi twoja twarz i moja skapie. *Chrośc. Ow.* 20. W serdecznym żalu oba się obłapią I łez obfitych strumieniami skapią. *Chrośc. Fars.* 247. — 2) *Transl.* Skapać, skapieć, skapieje = skawęczeć, znikczemnieć, w sobie upadać; elend werden, vergehen, schwinden, ganz von Kräften kommen; (*Slov.* kapati *interire*; *Carn.* skapati, skâplem = wyschnąć, skapanje = suchoty). Od prac, od trudności nieskończonych prawie skapieją i na zdrowiu schodzą. *Kosz. Lor.* 71. Niniejszą bitwą ród ludzki skapieje. *Chrośc. Luk.* 219. Pułki te bardziej niewygodą skapią, Niżeli temi walki, co ich trapią. *Chrośc. Fars.* 266. Skapał zgoła na oczekiwaniu zakończenia sprawy swojej. *Nag. Fil.* 90. — *Vulgar.* Bodajbyś skapał, jak pies na powrozie.

SKĄPAĆ, *ob.* Kąpać.

SKĄPCA, 'SKĘPCA, y, *m.*, SKĄPIEC, 'SKĘPIEC, ępca, *m.*, SKĄPEK, pka, *m.*, SKĄPIGROSZ; *Boh.* skupec, hauzka, haužwička, stuchljk (cf. stęchły), neužilec, (cf. nie użyje); *Carn.* skoporiti; *Vind.* stisnjenik (cf. ścisnąć), dershlivar (cf. dzierżeć), hranovez, hranjar, (cf. ochraniać); *Rag.* skupaz; *Croat.* zkúpecz; *Ross.* скупецъ, скопидомъ, скряга, колотырникъ; liczykrupa, sknera, szperka, smażywiecheć, wędzigrosz, zmindak; ein Filz, ein Karger, ein Geitzhals; (*Etym.* kupa). Pod takim sknérą, skępcą i śmierdziuchem. *Chrośc. Fars.* 100. Ty skępcze łakomy, Skupujesz wsi, domy, Gęste folwarki i przestronę sioła, Półświata na cię dzisiaj ciasne zgoła. *Kchow.* 178. Skępiec jest jako na skale jagody, Ludziom nic po nich, jedno wronom gody. *Rej. Zw.* 217. Niech wszyscy dyabli wezmą skąpstwo i skąpców. *Teat.* 7. *a*, 14. By to dobrze uważali ci skąpkowie, nie takby twardo poczynali. *Birk. o Exorb.* 27. SKĄPIĆ, 'SKĘPIĆ *med. niedok.*; *Boh.* skaupiti, skrbiti, (cf. skarbić); *Carn.* skupûjem; *Vind.* dershuvati; *Ross.* скупиться, скопить, скоплять (cf. kopa), алтынничаю, алтынничать, скряжничать: skąpo się obchodzić, knausern, kargen, filzen, geitzen. Nie skąpmy na własne swoje potrzeby. *Koll. List.* 1, 69. (nie żałujmy sobie). Dobry gospodarz, chcąc być całym od szkody, nie skąpi na opłatę stróża. *Koll. List.* 1, 111. Skępisz, gdzie dać potrzeba, gdzie nie trzeba, przepełniasz. *Cn. Ad.* 1039. On skąpi więcej, niż przystoi, a wżdy ubożeje. *Radz. Prov.* 11. 24. — *Activ.* Skępić czego, cf. skarbić czego. SKĄPIEĆ, 'SKĘPIEĆ *neutr. niedok.*, skąpym się stać, karg werden. Przysłowie: stary skąpieje. *Ossol. Str.* 4. Dziś on albo skąpiał, albo chce być hardy. *Rej. Wiz.* 93. SKĄPICA, 'SKĘPICA,

y, *ż.*, kobieta skąpa, eine filzige Weibsperson; *Boh.* skupkyně; *Ross.* колотырка, колотырница. SKĄPSTWO, *SKĘPSTWO, a, *n.*, SKĄPOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* skaupost, skrbnost, haužewnost; *Sorab.* 2. gejz, giz; *Carn.* skopadya; *Vind.* stifnjenost, stifnoba (cf. ścisłość), dershlivost, terdust; *Croat.* zkúposzt, szpornòszt, (cf. sporność); *Rag.* skûpos, spornos, sctêdgna, sctedechstvo, (cf. szczędzić); *Bosn.* skupochja, lakomóst; *Ross.* скупость, скряжество; sknérstwo, die Kargheit. Skąpstwo jest niegodziwe i podłe, oszczędność chwalebna i pożyteczna. *Kras. Pod.* 2, 236. Terazbyś ludzie niektóre możne tak skąpe ujrzał, że się przed skąpością zebranych worów pieniędzy, jakoby świątości napatrzeć nie mogą, jedno nad niemi leżą. *Kosz. Lor.* 173. Skępstwo z szaleństwem w towarzystwie chodzi. *Jabł. Ez.* 97. Nieco skąpości, *Ross.* скуповатость. — §. Skąpość czego = brak, niedostatek; *Rag.* skupocchja, Knappheit, Mangel, Abgang an etwas. Dla skąpości spowiedników przeszkadzało się niekiedy duchownemu pragnieniu jej. *Wys. Kat.* 343. SKĄPY, *Compar.* SKĘPSZY, a, e, SKĄPIE, SKĄPO *adverb.*; *Boh.* skaupy, skaupě, skrbný, haužewný; *Slov.* skaupý; *Sorab.* 1. skupy, skupé; *Carn.* skôp; *Vind.* skop, terd, terdoviten (cf. twardy), dershliu (cf. dzierżeć), stifnjen, (cf. ścisły); *Croat.* zkúp, szkúp, sztiszniruk, szpòren; *Bosn.* skúp, lakom; *Rag.* skúp, spòr, spòrni, stisnút, tjésan, sctedecchi; *Ross.* скупой, скуповатый, скупый, скупъ, скрягинъ, крѣпкій, крѣпокъ, колотырной, тугій, (cf. tęgi); *Eccl.* скоупьнъ [*conjunctus* 2]; nieszczodry, niehojny; karg, filzig, geizig. Skąpy *Subst.* = skąpiec, skąpożyjski, der Geizhals. Pan Skąpożyjski kilka kwadragezym na rok odprawiał, a pieniądze zbijał. *Mon.* 71, 404. Skąpego nie obieraj sobie za przyjaciela. *Rys. Ad.* 62. Skąpy dwa razy traci, dwojako płaci. *Rys. Ad.* 62. *Pot. Arg.* 631. *Leszcz. Gł.* 120; *Slov.* skupí, wždicki wic tratí. Chciał się skąpy obwiesić, że talara stracił, Żeby jednak za powróz dwóch groszy nie płacił, Ukradł go pokryjomo. *Kras. Baj.* 108. — Każdy będzie skąpie żął, kto skąpie rozsiewa, lecz który hojnie sieje, hojne żniwo miewa. *Patr. Jał.* 7. 1 *Leop.* 2 *Cor.* 9, 6. Skąpo bogu dają. *Birk. o Exorb.* 27. — §. *Pass.* Skąpy = nieobfity, niemnogi; nicht reichlich, sparsam; (*Slav.* skùpo = drogo). Skąpy obrok bierze. *Birk. o Exorb.* 27. Małe i skąpo ciekące źrzódło. *Warg. Radz.* 113. To pełne, to zmyślone i skąpe czynili sztychy, Znać, że się oba szermować uczyli. *P. Kchan. Orl.* 1, 32. U króla naszego człowiek ma skąpo; ale jednak nie zatrzymują żołdu ani na godzinę. *Pam.* 85, 1. 125. Skąpo o co = braknie tego, trudno o to, schwer zu bekommen. Skąpo teraz o zboże. *Tr.*

SKAPTOWAĆ, *ob.* Kaptować. SKARAĆ, *ob.* Karać.

*SKARASKAĆ się kogo *rec. dok.*, zbyć się kogo, *odkaraskać się kogo, sich einen vom Halse schaffen, einen los werden. O gdybym się skarskał tego natręta. *Pot. Arg.* 626. Nie mógł on się skaraskać fatalnego kruka. *Pot. Syl.* 145.

SKARB, u, *m.*, [z *hebr.* karbon, *ob.* Karbona 2]; (*Boh.* krabice karbona; *Carn. et Vind.* skerb; *Croat.* szkérb, skerb; *Bosn.* skerb = *cura*, *diligentia*; *Ross.* скарбъ = sprzęty); skarb; (*Boh.* poklad, (*ob.* Pokład); *Slov.* pokladnice; *Sorab.* 1. pokwad, schocz; *Sorab.* 2. schaz; *Carn.* salòga, salega, (cf. załoga, cf. zakład); *Vind.* saklad, saklada, saloga, kiuzh, shaz, vkupspraunu blagu; *Croat.* kìuch, blago; *Hung.* kénts, kints; *Dal.* blago, (cf. błogo); *Bosn.* blago, hazna, azna; *Slav.* blàgo; *Rag.* blago, blagohraniscte, blagaoniza, blagohranna; *Turc.* hazna; *Ross.* сокровище (*Etym.* kryć), кладъ; *Eccl.* кладъ, или съкровище скрытое въ землю, газа, сокровищное хранило, газохранилище); ukryte drogie rzeczy, ein Schatz, verborgne Kostbarkeiten. Gdy rzeczy znalezionych przeszłego właściciela dociec nie można, zowią się skarbem; na które powszechność krajowa ma najpierwsze prawo. *Gal. Cyw.* 3, 59. Skarb, pieniądze od nieznajomych ludzi i niewiadomych z dawnych czasów skryte. *Szczerb. Sax.* 411. Pospolicie powiadają, iż oracze na roli skarby znajdują. *Ezop.* 64. Skarb nalazł. *Cn. Ad.* 1039. nagle się zbogacił. — §. Skarb, rzeczy drogie, które w skarbnicy chowają, der Schatz in der Schatzkammer. Skarb = skarbnica, miejsce, gdzie co drogiego chowają. *Cn. Th.* 1000. die Schatzkammer, der Schatz. Skarb Rzpltej, gdzie chowają co; skarb Rzpltej, to co chowają. *ib.* Nie było przedtym osobnego Rzpltej skarbu, ale królowie, posiadając znaczne dochody, sami o wszystkich potrzebach wiedzieli. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 337. Pospolity skarb Jan Łaski na sejmie w Piotrkowie założyć radził. *Modrz. Baz.* 483. Skarb kościelny, miejsce, skarbnica. *Cn. Th.* 1000. — §. Skarb, fiskus; der öffentliche Schatz, der Fiscus; *Ross.* казна, казначейство. Król wziął na skarb dobra jego, ale mu wyznaczył przyzwoitą pensyą. *N. Pam.* 4, 67; (cf. poginiecie, i domy wasze na rzecz pospolitą pobiorą. 1 *Leop. Dan.* 2, 5. skonfiskują). — §. *Transl. fig.* Rzecz droga, kosztowna, nieoszacowana, kosztowność, klejnot; Kleinod, Schatz, Kostbarkeit. O jako się zdradzać dacie, Którzy błoto za skarb macie, Szkło za drogie kamienie. *Biel. S. M.* 81. Co się kolwiek skarbów na świecie znajduje, względem skarbów niebieskich cyfrą są. *Kulig. Her.* 261. Gdzie skarb, tam i serce. *Pot. Jow.* 2, 13. To skarb, to serca pociecha mojego. *Groch. W.* 331. Swój najmniejszy pokaz łaski, chcą iżby za nader drogi skarb przyjmowano. *Gorn. Dw.* 309. Skarb to jest rzadki, dobry, zdolny i przywiązany sługa. *Kras. Pod.* 2, 38. Jam skarbu dopadł, takiego człowieka. *Teat.* 10, 23. (nieoszacowany). Ten pan marszałek, to skarb, nie człowiek. *Teat.* 26. *b*, 28. *Past. Fid.* 333. SKARBEK, bka, *m.*, SKARBNIK, a, *m.*, 1) który skarby zbiera, chowa. *Włod.* ein Schätzesammler; (*distng.* podskarbi). — 2) Skarbek, *cacodaemon*, zły duch, który według mniemania pospólstwa nad kruszcami i skarbami przełożony jest. *Włod.* der Schatzgeist, Schatzgott, *Pluto.* SKARBIĆ, -ił, -i, *cz. niedok.*, uskarbić *dok.*; (*Boh.* skrbiti se skąpić, skrbnost skąpość, skrbný skąpy; *Croat.* zkerbeti = staranie mieć); *Boh.* uskrbiti, uskaupiti; *Ross.* сокровищовать, сокровиществовать, Schätze sammeln. Podskarbiowie, opuściwszy dobre szafowanie powierzonych pieniędzy, sami sobie i domom swym skar-

bią. *Sk. Dz.* 341. Nie powinny dzieci rodzicom skarbić, ale rodzice dzieciom. *Budn.* 2 *Cor.* 12, 17. Dla wasem zbierał, na was robiłem, dziecięcie moje, wamem skarbił. *Sk. Kaz.* 531. Sobie skarbił minister z podatków, a na króla nienawiść zwalił. *Pot. Arg.* 588. Wolał raczej skarbić w rzeczach niebieskich, a niż na ziemi. *Birk. Dom.* 129. Nie skarbcie sobie tam, kędy złodzieje wykopywają, i kradną pokłady, Gdzie skarb od mólów, i od rdzy niszczeje, Lecz w niebie, gdzie się nie trzeba bać zdrady. *Odym. Św. U* 2. Pan nie każe sobie skarbić tu, gdzie mól a rdza wszytko pogryzie; ale tam na górze, gdzie skarb wieczny a nigdy nieprzebrany jest. *Rej. Zw.* 48 *b.* — §. *Cum Accusat.* Skarbić co, zbierać co, etwas sammeln. Srebro i złoto skarbią sobie drogie. *Kulig. Her.* 247. Skarbcie sobie skarby w niebie. *Sk. Dz.* 574. Biesiadami i ucztami przyjaźń sobie skarbić. *Pilch. Sall.* 123. (kaptować). Ta sama ręka, której ja przyjaźń skarbiłem, krzywdę mi uczyniła. *Boh. Kom.* 3, 209. Częstemi jałmużnami niebo sobie uskarbiła. *Nies.* 1, 20. SKARBICZEK, czku, *m.*, *dem. Nom.* skarb; ein kleiner Schatz. Nie mam najmniejszego skarbiczku. *Teat.* 11, 67. SKARBIEC, bcu, *m.*, miejsce chowania skarbów; *Boh.* pokladnice; *Slov.* pokładnice, (cf. pokład, pokładnica); *Sorab.* 1. sehoczowna komora, schoczkomora; *Carn.* tarna; *Vind.* sakladna hranva, salogna kamra, sakladni vomar, salognu schranifhe, kafa, denarska hranva; *Dal.* tarna kuchya; *Hung.* taar haz; *Rag.* pjenezniza; *Eccl.* съкровищница, die Schatzkammer. Skarbiec, w którym się chowały ozdoby królewskie i niektóre Rzpltéj klejnoty, był na zamku Krakowskim. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 183. Skarbiec kościelny *Eccl.* ризьница. Nieprzyjaciel zabierze skarby po skarbcach złożone. *Wad. Dan.* 198. Skarby niebieskie, które zachowuje bóg świętym w skarbcu wiecznéj chwały swojéj. *Kulig. Her.* 261. SKARBNICA, y, *ż.*, skarbiec, die Schatzkammer. (*Ross.* скарбница, кладовая skład, sklep składowy). Jest tam skarbnica cesarska, kędy przede drzwiami zawsze leżą wielkie wory pieniędzy. *Star. Dw.* 23. Eliazyb uczynił sobie skarbnicę niemałą. 3 *Leop.* 2 *Ezdr.* 13, 5. (pokładnicę. 1 *Leop.*) — §. Skrzynia do chowania kosztowności, der Schatzkasten. Skarbnica w domu skarbu. 1 *Leop.* 2 *Ezdr.* 10, 38. Na skarbnicę drogich klejnotów pełną, zawsze dybią złodzieje. *Petr. Pol.* 329. Rzucili się do skarbnicy, pieniędzy szukać. *Sk. Dz.* 1004. Skarbnica kościelna, der Gotteskasten. *Sk. Dz.* 64. Karbony albo skarbnice gotowych zawsze pieniędzy w pierwszym kościele na ubogie. *Sk. Dz.* 29. — *Fig.* Cała darów boskich skarbnica stoi wam otworem. *Bals. Nedz.* 1, 152. SKARBNICZEK, czka, *m.*, staroświecki gatunek pojazdów, niby to woz skarbny, eine altmodische Art von Wagen. Przyjechało się dawniéj na skarbniczku prostym; ale za każdym razem skarbniczek z miasta pieniądze przywoził. *Kras. Pod.* 2, 143. Skarbniczkiem czyli telegą przejeżdżających widziałem. *Mon.* 65, 60. Woli jego żona, Aby ją na sprężynach giętkich zawieszona Po balach, po asamblach kareta woziła, Niż gdyby do kościoła skarbniczkiem jeździła. *Węg. List.* 8. SKARBNICZKA, SKARBUSZKA, i, *ż.*, puszka do zbierania w niéj pieniędzy, karbonka, die Sparbüchse. *Tr.* SKARBNIK, *ob.* Skarbek. SKARBNIKOSTWO, a, *n.*, urząd skarbnego, (cf. podskarbi), das Amt eines Schatzmeisters. *Tr.* SKARBNY, SKARBOWY, a, e; (*Boh.* skrbny = skąpy; *Ross.* скарбовый sprzętowy); od skarbu, Schatz=; *Vind.* sakladni; *Ross.* сокровищный. Komora skarbna. 1 *Leop. Ezech.* 40, 45. Podskarbi ma kwitować pod swą pieczęcią skarbną. *Herb. Stat.* 63. Z skarbnemi wozy nie jeżdżą do nieba. *Rej. Wiz.* 105 *b. Suszyc. Pieśn.* 4 *b,* (*ob.* Skarbniczek). Pisarze skarbowi. *Vol. Leg.* 3, 429. SKARBNY, SKARBOWY *Subst.*, nad skarbem przełożony, (podskarbi), der Schatzverwahrer, Schatzmeister. Skarbny W. X. L. *Vol. Leg.* 3, 429. SKARBOKRADZTWO, a, *n.*, n. p. Jeśli co *pospolitego wezmą, to skarbokradztwem nazywają. *Kucz. Kat.* 3, 162; *peculatus*, kradzież skarbu publicznego, Diebstahl öffentlicher Gelder.

SKARBOWAĆ, *ob.* Karbować. SKARCIĆ, *ob.* Karcić

SKARGA, i, *ż.*, (*Etym.* kara), uskarżanie się, obwinienie, żałoba; die Klage, die Anklage; *Sorab.* 2. skaržba; *Boh.* žaloba; *Slov.* žaloba; *Carn.* toshba, (cf. *tażyć); *Vind.* toshba, toshva, toshuvanje, toshenje, satoshenje, satoshba, natoshba, potoshba, potoshenje; *Croat.* tusba, obtusenye, oszvàda, (*ob.* Obwadzić); *Dal.* ukor; *Slav.* osvadjenje, (cf. zwada); *Rag.* óbada, osvada, (cf. kargliv *litigiosus*); *Ross.* жалоба, жалобница, взыскъ; *Eccl.* рѣчь (*ob.* Rzecz), пореченіе, оглаголаніе. Zdadzą się correlativa nędza i skarga. *Birk. Sk. D* 4. Janusz książę Mazowiecki ojca xiędza Skargi, dlatego Skargą przezwał, iż się często przed nim uskarżał na krzywdy sobie uczynione, mówiąc mu: wszystko się skarżysz, miły Pawęski, moglibyśmy cię Skargą nazwać. *Birk. Sk. D* 4, *ob.* Skwierczek. SKARGOWY, a, e, od skargi, Klage=. Sądy staroście skargowemi zowią. *Herb. Stat.* 209.

SKARŁUPA, y, *ż.*, (cf. skorupa, skorłupa); łuska, szczeżuja, n. p. krokodylowa, *cataphractum*. *Cn. Th.* 1000. skora czyli łuska wężów, żółwiów i tym podobnych W. i., harte Schaale, z. B. eines Krokodils, einer Schlange 2c.; (cf. *Boh.* škralaup = kora na chlebie; *Ross.* скорлупа łuska orzechowa). Skarłupa smocza wężowa. *Cn. Th.* Skarłupa żółwia, żółwia skorupa. *ib.* ein Schildkrötendeckel.

SKARMIĆ, ZKARMIĆ co, *cz. dok.*, zjeść, strawić; *Ross.* скормить, скармливать, verzehren, aufessen. Nie miej nikogo za konfidenta, póki korca soli z nim nie skarmisz. *Fredr. Ad.* 68. Rozmiotał w pole kawalce, Święte ciało, święte palce (ś. Stanisława), Chcąc, by to marnie strawiono, Przez psy, przez ptaki skarmiono; *ut voraretur.* *Pieśn. Kat.* 142. Myśliwcy ubogich nieboraków majętności psy skarmiają. *Kosz. Lor.* 134.

SKARPA, y, *ż.*, *fortific.*, pochyłość wału, z *Franc.* escarpe; die Abdachung, die Böschung, płaszczyzna spadzista przedpiersienia i tarasu wałowego, zamykająca jednę stronę rowu fortecznego. *Jak. Art.* 3, 316. Przez równe pola, przez skarpy, przez doły Wciąż uciekają przed nieprzyjacioły. *Pot. Arg.* 64. — §. Tym się też utwierdzają mury, kiedy je na skarpę murują, t. j. coraz cieniéj od

fundamentu aż do samego wierzchu wywodząc. *Haur. Ek.* 7, (cf. *Germ.* scharf). — §. *Fig.* Liszki w głębokiéj grzebią jamy skarpie. *Pot. Pocz.* 425. (w dole, Grube). Zlęknie się, uciec trudno, skryć w tąż w onéj skarpie. *ib.* 151.

SKARPETA, SZKARPETA, y, *ż.*, SZKARPETKA, i, *ż.*, *dem.*, z *Włosk.*, krótkie zwierzchne pończochy, Fußsocke; *Boh.* škarpetle, (škarpál trzewiczysko); *Vind.* shkarpetel, stopalu, podzhreuliza, podnogaviza, kopiza, kauzhina, shok, shokje; *Croat.* skarpetula, skarpetlini, skerpétlin, kopichiza; *Bosn.* navlake (cf. nawlec), mestve, kalcine; *Slav.* návlacsi; *Ross.* карпетка, карпеточка, носки. Szkarpetki mu dają na nogi. *Star. Dw.* 25. Pończoch szkarpetek małych.... *Instr. cel. Lit. Vol. Leg.* 4, 359.

'SKARTABEL, *ob.* Schartabel. SKARTOWAĆ, *ob.* Kartować.

SKARŻYĆ, SKARŻYĆ się *niedok.*, uskarżać się na kogo, obwiniać kogo; klagen, anklagen, sich beklagen über jemanden; *Boh.* žalowati; *Sorab.* 2. szkaržisch; *Sorab.* 1. wobskoržuyu szo; *Carn.* tôshem, toshûjem, (cf. 'tążyć); *Vind.* toshit, toshiti, satoshit, natoshiti, potoshitise, se pertoshiti; *Croat.* tusiti, tùsim; *Slav.* túxiti; *Bosn.* tusgitise, potusgitise; *Dal.* oszvadujem, (*ob.* 'Obwadzić); *Ross.* нажаловаться. Skarżyli się na nie przodkowie nasi, skarżymy się my, i którzy po nas nastaną, skarżyć się będą, jak dobre stare obyczaje zginęły. *Gorn. Sen.* 28. Król Zygmunt skarżył się na Lubczany 'cesarzowi Maxymilianowi (u cesarza Maxymiliana). *Stryjk.* 709. Panu bogu ja téj krzywdy, mnie dziś uczynionéj, skarżę się, że mię niewinnego zabić chcecie. *Baz. Hst.* 28. SKARŻEWO, a, *n.*, Schöneck, miasto Pruskie w Pomeranii, w powiecie Stargardzkim. *Dykc. Geogr.* 3, 53. SKARZESZOW, a, *m.*, miasto w Sandomierskim. *Dykc. Geogr.* 3, 54. SKARŻYCIEL, a, *m.*, skarżący się na kogo, oskarżyciel, powód; *Slov.* žalobnjk; *Carn.* toshnik; *Vind.* toshnik, natoshnik, satoshnik, shaluvauz, plakavez; *Croat.* tusbènik, tusitel; *Ross.* жалобникъ, жалобщикъ, ищикъ, истецъ, der Kläger. SKARŻYCIELKA, i, *ż.*, die Klägerinn; *Vind.* toshniza, shaluvauka, plakaviza; *Ross.* жалобщица. Ty śmiesz być skarżycielką. *Przyb. Milt.* 300. SKARŻYCIELSKI, a, ie, od skarżyciela, Kläger=; *Ross.* исковый, истцовый, (cf. iściec). SKARŻYCIELCZYN, a, e, od skarżycielki, die Klägerinn betreffend.

SKARZYK, a, *m.*, tak bartnicy zowią wiąz woskowy abo piérwsze wiązanie pszczelne w ulu, *commosis. Mącz.*, wiąza, wąza, pierzga, ulicznik, 'przedmieście, der Vorstoß im Bienenstocke.

SKĄSAĆ, *ob.* Kąsać. SKATOWAĆ, *ob.* Katować.

SKAWA, y, *ż.*, rzéka w Krakowskim, ein Fluß im Krakauischen; (cf. *Sorab.* 1. skawa skała). — §. Gończym psom dają miana od rzék, n. p. wisła, dunaj, raba, skawa, ein Name der Stäuberhunde. SKAWINA, y, *ż.*, miasto i rzéka w Krak. *Dykc. Geogr.* 3, 54. Stadt und Fluß im Krakauischen.

SKAWAŁKOWAĆ, *ob.* Kawałkować. SKAWĘCZEĆ, *ob.* Kawęczeć.

'SKAZ, u, *m.*; (*Carn.* skâsa *demonstratio*; *Vind.* skasa, skasanje = oświadczenie, okaz okaz; *Rag.* skàza, prìkazanje = reprezentacya); ukazanie, pokazanie; das Zeigen, Anzeigen. Skazu i gąbki godną popadł winę; *indicio linguage. Żebr. Ow.* 112. — §. Skaźń, skazanie, wyrok; der Ausspruch, die Sentenz, das Urtheil. Urząd ma według statutu skaz przeciw takiemu uczynić, i żałobnikowi wypis skazania swego dać. *Stat. Lit.* 146. Jeśli kto za pozwem nie stanie, tedy urząd ma przeciw niemu skaz dla nieposłuszeństwa na upad uczynić. *ib.*, (*ob.* Wskaz).

SKAZA, y, *ż.*, §. 1) to, co kazi drugie, das Verderbniß, Sittenverderbniß. Dobrodziejstwo niecnotom uczynione jest skazą dla dobrych. *Nar. Hst.* 4, 77. — §. Skaza, uszczerbek, szkoda, zepsucie, stan skażony, nadwerężony; Nachtheil, Schaden, Verletzung, Verderbniß; *Boh.* skaz, n. p. w platně, w sukně, zkáza; *Slov.* zkáza *perditio*; *Sorab.* 2. skas; *Sorab.* 1. pokaženo; *Carn.* skâsa *corruptio*; *Vind.* skasa, skasba, poguba; *Bosn.* scetta, quar, pomankanje; *Ross.* плѣжина, (cf. pleśń); *Eccl.* тлѣнїе, тлѧ. Wzroku skaza, i w innych osobach wszystko mu na opak pokazuje. *Mon.* 64, 297. Sprawiedliwy po śmierci nie ogląda zatracenia abo skazy. 1 *Leop. Ps.* 48, 11. Woda morska jest słona, aby powietrza nie zarażała; bo niemasz nic, coby się przeciwiało skazie, jak sól. *Boter.* 11. Co czynię, nie czynię ku skazie xiędza Podlodowskiego, ale iżbyś W. K. M. skazy jakiéj w Rzpltéj nie uczuł. *Gorn. Dz.* 37. Śmierć moja zmyje skazę, którą oczerniłam tę familią. *Teat.* 4, 111. plamę, Flecken, Schandflecken. Nie chciałem, żeby to nierówne małżeństwo jakiéj skazy nie przyniosło. *Boh. Kom.* 4, 352. Plastrzyk na skazę przyłożyć. *Haur. Sk.* 402. na ranę, Wunde, Schaden, verletzte Stelle. Skaza na skórze garbowanéj, cienkie miejsce *Ross.* пашина, пашинка. — Skaza, skazitelność, ułomność; Verderbarkeit, Verderblichkeit. Tak się ma powstanie z martwych: bywa siano w skazie, wstaje w nieskazie. *Budn.* 1. *Cor.* 15, 42. Musi skaza ta przyoblec nieskazienie, a śmiertelność ta przyoblec nieśmiertelność. *Budn.* 1 *Cor.* 15, 53. — Ty kochanych rodziców podobny obrazie, Któryś wszystek ich cnot zbiór dochował w nieskazie. *Zab.* 15, 103. nieskażenie, nieskazitelnie, nienaruszenie; unverletzt, unversehrt. — §. 2) *Botan.* Skaza, ziele, lwi ogon, zioła blizko siebie będące zaraża i kazi. *Syr.* 1232. Löwenschwanz, wilk zielny.

SKAZAĆ, *f.* skaże *cz. dok.*, skazuje *pr.*, Skazować, Skazywać *cont. frequ.*, (*Sorab.* 1. zkazuyu *indico*, zkazwaté *indicativus*; *Vind.* skasati, skashuvati, pokazati = okazać, oświadczyć, świadczyć; *Rag.* skâzati, skazivati *narrare*, *demonstrare*; *Ross.* сказать, сказывать; *Eccl.* съказати, съказовати = powiedzieć, wyrazić; кажю, сказую *ostendo*); §. 1) palcem wytykać, pokazać, ukazać co niby palcem; *Croat.* izkazati, izkasujem, mit Fingern weisen, zeigen. Patrzącemu ludowi palcem go skazałem. *Jabl. Tel.* 75. Cała wieś teraz mię palcem skazywać będzie. *Teat.* 8, 95. *et* 4. *b*, 123. Co żywo będzie palcem skazowało, Otoż téj się pani fochów chciało. *Wad. Dan.* 238. *et* 79. Skazujący palec, wtóry palec. *Mącz.* ró-

żen, der Zeigefinger, *ob.* Palec; (*Carn.* kasin, kasinz, sapavzhnek; *Rag.* kazaz; *Slav.* kaxipût). Wenera, któréj żadna inna nie zrównywa W kunszcie zwodzenia, więcéj w twarzy nie skazywa, Tylko słodkie omdlenie. *Przyb. Luz.* 46. Potym wyrzekli a skazali pospolitym przykazaniem i wyrokiem, wszemu narodowi żydowskiemu.... 1 *Leop.* 2 *Mach.* 10, 8. oznajmili, ogłosili; bekannt machen, kund thun. Skazać do kogo, obwieścić kogo, uwiadomić kogo o czym, zwłaszcza przez nadarzonego, nie przez umyślnego posłańca. *X. Kam.* einem wissen lassen. Skazać do kogo po co, o co. — §. 2) Dekret skazać = skazać, dekret wydać, wyrok uczynić, wyroczyć; ein Decret fällen, den Ausspruch, das Urtheil sprechen, entscheiden, (cf. 'najdować). Jeśliby kogo o dekret pytano, a onby skazał taki, jakiby rozumiał, choćby nie był według prawa, żadnéj szkody ztąd nie odniesie. *Szczerb. Sax.* 73. Gdy kto dekret skaże, nie może od niego odstąpić, bez przyzwolenia onego, za którym skazał. *ib.* 73. Skazuję za kim, dekret wydaję po kim, osądzam kogo niewinnym czego. *Cn. Th.* 1001. für einen entscheiden. Azaby nie skazano za mną, gdybym ja nie mając pisanego dowodu, wiele świadków za sobą postawił? *Hrbst. Art.* 54. Klaudyan o 'żydziech skazał, i dał im wolność mieszkania w Rzymie. *Sk. Dz.* 40. Nie rozrzynajmy téj sukni utkanéj, Lecz cała niechaj będzie z nas jednego, Komu ją skaże los o nię miotany. *Odym. Św.* 2, *I i.* Skazuje przeciw komu, osądzam być winnym czego, potępiam dekretem; einen verdammen, verurtheilen; *Vind.* obsodit, persodit, pogubit; *Ross.* осудить, осуждать, приговорить, приговоривать; (cf. *Eccl.* показнити ukarać na życiu). Nero Piotra na krzyż, a Pawła pod miecz skazał. *Sk. Żyw.* 437. Nie skazujcie, a nie będziecie skazowani. *Rej. Post. F f* 3. (nie potępiajcie). Dobra przedać tych, którzy są skazani, *proscriptio. Siem. Cyc.* W prawie jest opisano, do którego dnia skazywać i przedawać wolno. *ib.* 144; (*proscribere*). Życie jego wielką nagrodą otaxowane, a prawie skazane było. *ib.* 498. Skazanie abo dekret. *Herb. Stat.* 422. der Ausspruch, der Richterspruch, die Sentenz; *Boh.* odsauzenj, (cf. odrzec). (*Vind.* skasanje, storjenje = świadczenie, dokazanie; *Ross.* сказание, сказывание opowiadanie, tłumaczenie się z czego; сказка powieść, wytłumaczenie). Gdy kto skazaniu sądowemu dosyć nie uczyni.... *Sax. Porz.* 13. Mocą tego prawa, które mamy o skazaniu, dobra Roscyusza przedać można było. *Siem. Cyc.* 142; (*de proscriptione*). Ty w tymże skazaniu jesteś. *Żarn. Post.* 171 *b.* w tymże potępieniu, tejże kary godny.

1. 'SKAŻCA, y, *m.*, SKAZICIEL, a, *m.*, kaziciel, który co psuje, niszczyciel; der Verderber, Vernichter; *Boh.* kazyč; *Sorab.* 1. skaženc, zkaschenc, pokaženik; *Croat.* habitel; *Dal.* izopachitel, izstetnik; *Vind.* svratauz, skasnik, spazhuvauz; *Eccl.* истлитель, растлитель. Wy skaziciele cnoty. *Zab.* 14, 359. Pokój a próżnowanie, wielcy to są skażce człowieka. *Gorn. Dw.* 368. Matyasza powiadali być wielkim skażcą królestwa Węgierskiego, który jeno łupi poddane. *Gwagn.* 87. Naprawcę zakonu, mieli żydzi za skażcę zakonu. *W. Post. W.* 285. Czytaj, w jakiej Katylina albo insze burzyce a skażce pospolitej rzeczy, sławie zostawali. *Rej. Zw.* 38. Ktoby z naszych został skażcą i przestępcą tego przymierza, tego my jako złoczyńcę karać będziemy. *Baz. Hst.* 340. Żydzi u nas żadnego nie robią rzemiosła; a przecię rzemieślnikom skażcami są. *Petr. Pol.* 73. (szkodą). Prac naszych skażca, niespokojny Achiles. *Otw. Ow.* 496. Atreowicz skażca Troi. *ib.* 537. (burzyciel). Król ów mężny skażca Daryuszów. *Papr. Tr.* 2 *b.* 'Skajsce swego narodu. *Petr. Hor. C* 4.

2. 'SKAŻCA, y, *m.*, SKAZICIEL, a, *m.*, który skazuje, pokazuje co; der Weiser, Zeiger, Anzeiger. (*Slov.* ukazatel, ukazowatel index zegarowy; *Sorab.* 1. zkazwawz *indicativus*; *Carn.* kasin, kazinz = palec skazujący, rożen; *Croat.* kazitel; *Dal.* kazalacz *monstrator*; (*Croat.* kazilo, kazalo, kazëcz, czegar; *Dal.* kazalo = index u zegara; *Rag.* skâzalaz, powjedalaz = opowiadacz; kâzala, skâzala; *Bosn.* kazallo = index); *Ross.* указатель, (сказыватель opowiadacz, сказочникъ bajarz; *Eccl.* съказатель wykładacz). Karał tych srogo, co zbiór swój kryli; skażcom zaś za pracą Naznaczył pewną nagrodę i płacą. *Chrośc. Fars.* 219. (donosicielom, wydawaczom). Zbójcy, siepacze, oprawcy, skażcowie, Wszędzie nos wrażą, by się nie skrył który. *Chrośc. Fars.* 235.

SKAZIĆ, 1. SKAŻENIE, *ob.* Kazić. 2. SKAŻENIE = skazitelność, podleganie skażeniu czyli zepsuciu, die Verderblichkeit. Skazitelne to ciało musi przyoblec nieskażenie. *W. Post. Mn.* 7. Sieje się, mówi apostoł, w skażeniu, powstanie w nieskażeniu. *Kucz. Kat.* 236. SKAZICIEL, *ob.* Skażca. SKAZICIELKA, i, *ż.*, która co skazi, zepsuje, die Verderberinn; *Boh.* kazyčka; *Sorab.* 1. pakaženicza. Spiewaczki, swywolne niewiasty, skazicielki dobrych obyczajów. *Sk. Dz.* 515. SKAZISTY, SKAZITELNY, SKAŹNY, a, e, skazie podległy; verderbbar, dem Verderbniß ausgesetzt, verletzbar; *Boh.* porušitedlný, (cf. poruszyć), *Vind.* skasiten, svratliu = zgubny, (strohliu, segnitliu); *Croat.* hablyiu; *Ross.* тлѣнный, бренный, вредимый, врежденный, ничтожный, гиблемый, скорогибельный, истлѣнный, скудельный; *Eccl.* истлѣненъ, растлѣнный. Niechaj się skazitelna materya rozsypuje w proch. *Psalmod.* 101. Musi to skaziste ciało przyoblec nieskazitelność, a to śmiertelne nieśmiertelność. 1 *Leop.* 1 *Cor.* 15, 53. Ciało umiera, dusza jest nieskazitelna. *Karnk. Kat.* 86. Nieskaźna jego cnota. *Przyb. Ab.* 21. Wina te w nieskaźnych kryształowych czarach się pełniły. *Przyb. Luz.* 292. Ciało Chrystusowe nieśmiertelne, nieskazitelne, *impassibile*, to jest, cierpieć nic nie może. *Birk. Gł. Kon.* 57. Pan bóg urodził nas ku dziedzictwu nieskazistemu. 1 *Leop.* 1 *Petr.* 1, 4. Nieskażone jest to królestwo, zginąć nie może, ani być zepsowane. *Wisn.* 448. — §. Skazisty, skażony, naruszony; verletzt, verderbt. Mówisz, żeś jest w słowach czysty, Żeś przed obliczem boskim nieskazisty. *Chrośc. Job.* 42. Nieskazitelny, od wszech zbrodni czysty Nie dba o puklerz ni pocisk kończysty; *integer vitae. Hor.* 1, 104. Skazista czyli skażona rzecz: *Carn.* skasba, *ob.* Skaza. SKAZITELNOŚĆ, ści, *ż.*, SKAŻONOŚĆ, ści, *ż.*, podległość skazie, zepsu-

ciu; die Verderbbarkeit, Verlegbarkeit; *Vind.* strohlivost, segnitlivost, skashenost, svratanost, (skasitnost = zgubność); *Ross.* ничтожность, тлѣнность, перемѣняемость, вредимость, бренность. Skazitelność jest rozsypanie się rzeczy na części, z których się składa, jak ciała i drzewa zgniłe w proch się obracają. *Boh. Dyab.* 244. Stworzonych rzeczy skazitelność. *Psalmod.* 77. Czasie! rzeczy pochłońco, i brzydka dawności, Wy prowadzicie wszystko do skazitelności. *Żebr. Ow.* 382. Czeka nas nieskażoność i nieśmiertelność. *W. Post. W.* 5, 334. Przejdziemy z skażoności do nieskażenia. *W. Post. W.* 323. Wnet na żywego Będziesz z uciechą oczu twych patrzyła, W dziwnéj ozdobie ciała i jasności Niepodległego już skazitelności. *Odym. Św.* 2 *L l* 2 *b.* — §. Skaza, zepsucie, Verderbniß. Sławny był ten mąż dla nieskazitelności obyczajów. *Zab.* 14, 7. Unverdorbenheit. Stanisław strofuje Bolesława, aby obyczajów i skazitelności tak sprosnéj poniechał. *Krom.* 106. Trwając w dobrym uczynku szukają chwały, i czci i nieskazitelności. 3 *Leop. Rom.* 2, 7. (*nieskazytelności. 1 *Leop.*).

SKAŹŃ, i, *ż.*, wyrok, dekret, skazanie, skaz, *ortel; *Bosn.* ossuda; (*Eccl.* показнити skazać na śmierć), das Decret, der Ausspruch, Richterspruch, das Urtheil. Mówił mu, aby się o swoję osobę nie bał; skaźń żadna nań nie wyjdzie, aby tylko dał o sobie sprawę. *Sk. Dz.* 1135. Sentencyi i skaźni bożéj nie chcą dosyć uczynić. *W. Post. W.* 270. Oskarżony, kiedy się zaprzy, a podług skaźni przysięże, to wolen. *Gorn. Wl. L b.* Skaźni na winnych czynił, i karać ich kazał. *Sk. Dz.* 311. Każdy przed obliczem pańskim stanąć, a ze wszystkich słów liczbę czynić, a potym skaźń sędziego odnieść musi. *Kucz. Kat.* 149. (zdanie sędziego. *edit. rec.*).

SKAŻONY, *ob.* Kazić. SKAŻONOŚĆ, *ob.* Skazitelność.

SKAZÓWKA, i, *ż.*, SKAZYCIEL, a, *m.*, (*ob.* Skaźca), index; *Boh.* nawěštj; *Sorab.* 1. pokazwaczk; *Bosn.* kazallo, skazallo; *Rag.* kâzalo, skâzalo; *Croat.* kazilo, kazalo, kazëcz, czegar, (cf. zegar); *Dal.* kazalo; *Ross.* указка, der Weiser, der Zeiger. Cień skazówki na kompasie. *Hub. Wst.* 24. Obrót zegarkowych skazówek czyli indexów. *Ustrz. Alg.* 109. Skazyciel zegarkowy. *Bais. Niedz.* 1. 356. Skazówka godzinna i minutna. *Jak. Mat.* 1, 62. *Rog. Doś.* 2, 9. — *Fig.* Konarski przewodniczą skazówką był poprawy rządu. *Zab.* 7, 190. przewodnik, Wegweiser. SKAZUJĘ, *ob.* Skazać.

SKĘPCA, SKĘPIĆ, SKĘPSTWO, *ob.* Skąpca, Skąpić, Skąpstwo.

— SKI = — CKI; terminacya zwyczajna Polskich przezwisk szlacheckich; wyraża niby, że to pan tych dóbr, od których kto przezwany, czyli Niemieckie: Herr von .... Szlachta od miast, wiosek, zamków nazwana; do tychże sylabę *-ski* albo *-cki* przydawszy, n. p. do słówka *Koniecpole* przyłożywszy *-ski*, będzie *Koniecpolski*; a tak co się miało mówić *per Substantiva* pan Koniecpola, mówi się *per Substantivum et Adjectivum* pan Koniecpolski. *Chmiel.* 1, 378. Dobrze rzemieślnikowi mieć przezwisko na -wic, nie na -ski; szlachecka to. *Jeż. Ek. D.* Da wnet tysiąc, da i dwa, byle mu -ski dano. A k temu miłościwym panem nazywano. *Papr. Gn. praef.* Nie tak ci mnie zowią; nie Janajże mi, nie Piotraj mi; bom ja -ski abo -cki; jegomość; pan starosta. *Cn. Ad.* 664. Nie każdy szlachcic, co się na -ski kończy. *Bies. C* 1. — *Observ.* W Polszcze przydomki na różne się kończą terminacye, przezwiska zaś pospolicie na -ski; w Litwie przeciwnie przezwiska różne mają terminacye, a zaś przydomki wszystkie na -ski, n. p. Pociej korzeniowski, Tyszkiewicz łohojski, Wojna jasieniecki; co znaczy dóbr tych pana. *Jabł. Her.*

SKIBA, y, *ż.* SKIBKA, i, *ż.*, *dem.*; *Boh.* skywa, skywka; *Slov.* skywka *bucella*; *Sorab.* 2. szkiba, szkibka, cf. *Germ.* Scheibe; (*Eccl.* скибы, грудп, кучп); (*Isl.* skyfa; *Svec.* skifwa = w talarki pokrajać); — §. 1) skiba, cienko pokrajany zraz, n. p. chleba, eine Brotscheibe, eine Scheibe von einem Brote. (*Angl.* shive). Daj mu, aby skibkę chleba. *Bal. Sen.* 65. Job nie jadł skiby chleba sam, żeby jéj z nim sierota jeść nie miała. *Żarn. Post.* 129 *b.* Przynieś mi skibę chleba w ręce twéj. *Budn.* 1 *Reg.* 17, 12. Przyjdź a jedz chléb, i rozmocz skibkę twoję w occie. 1 *Leop. Rut.* 2, 14. Niech ziem skibkę chleba. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 2, 36. — §. 2) Skiby z obudwu stron brózdy; *Bosn.* gliha; *Croat.* odrèdek, szlog (cf. złożyć), liha, gliba, der Furchenrain, die Erdfurche, der Remel, der Balken, die zu beyden Seiten der Furche aufgehäufte Erde. Pług rysuje w ziemi brózdy, i skiby odwala. *Dmoch. Il.* 2, 30. Oracze dobrzy skiby abo bryły wielkie zwykli młotami rozbijać. *Cresc.* 89. **SKIBOKRAJNY n. p. pług. *Nar. Dz.* 1, 120; **SKIBOWALNY n. p. pług. *Nar. Dz.* 2, 159, der furchenschneidende Pflug. Lemiesze skibowalne. *Żebr. Ow.* 120; *vertentia glebas aratra.*

*SKIDAĆ, *cz. niedok.*; *Rag.* skîdati, skinuti *avellere*; *Bosn.* skidati *lacerare*, skinnuti *auferre*; *Ross.* скинуть (cf. skinąć, kinąć), скидать; zrzucać, zmiatać; herab werfen, abwerfen, *pr. et tr.* Traktat się zatym rozerwie i skida. *Chrośc. Fars.* 393. I na cóż się to Hipolicie przyda. Z Dyaną włóczyć, aż się młodość skida? *Chrośc. Ow.* 46. (aż ta upłynie). — §. Samymby siebie trzeba się użalić, Nim się wiek wiecznéj niepamięci skida. *Pot. Syl.* 241. nim się ten narzuci, nim spadnie, napadnie na was; che er einbricht, über euch herfällt, sich über euch herwirft.

*SKIEŁA, y, *ż.*, [cf. *Ross.* скея loch lub kleć na rybę 2]; n. p. Gdzie kora drzewa przytykana, tam powinna być ona na skiełę rznięta. *Gaz. Nar.* 1, 374.?

SKIELET, u, *m.*; *Boh.* kostliwec; *Carn.* rebernek, rebrenêza, rebrenek, (cf. żebro); *Vind.* reborouje, hrod, hrodje; *Rag.* samokòst, okostniza; *Croat.* szamokoszt; *Ross.* костякъ, оставъ, *ob.* Kościotrup.

ŚKIEŁKO, SZKIEŁKO, a, *n.*, *dem. Nom.* śkło; *Ross.* стекольцо, стеклышко; n. p. Szkiełka do zegarków. *Torz.* 125. Uhrgläser. Śkiełko, nie wielkie śklane narzędzie do patrzania przez nie, lornetka, perspektywka; ein kleines Glas zum Durchsehen, ein Lorgnettchen. Śkiełka w przeziernikach na kształt soczewicy, zowią soczewkami. *Hub. Wst.* 242. Nie mogłem dobrać szkiełka do mojéj perspektywy. *Mon.* 64, 58. Mając wzrok dobry, ani zaży-

wam szkiełka, które przyczynia, ani tego co zmniejsza. *Kras. Pod.* 2, 157. *N. Pam.* 13, 121. — *Allegor.* Znam co szkło, a co szkiełka, Za moich czasów były światła, nie światełka. *Kras. List.* 124. — §. Kawałek szkła, ein Stückchen Glas. *Tr.* ŚKIELNY, *ob.* Sklany, Śkłorodny.

SKIEŁZNĄĆ się, *ob.* Kiełzać sie. SKIEŁZEM *adverb.*, krzywo, *oblique. Czart. Mskr.*, schief, cf. ukosem.

SKIEROWAĆ, *ob.* Kierować.

SKIK! [*interj.* hyc, husch 2], smyk, furt; fort, weg. Jedzą piją i skaczą, A w punkcie skik do piekła! *Brud. Ost. C* 10, cf. skok, skoknąć.

SKIN, u, *m.*, skinienie, der Wink, das Winken. Cud na skin boskiéj potęgi się stanie. *Przyb. Milt.* 218. Stały czartów gminy, Zważając na strasznego komendanta skiny. *ib.* 25. *et* 95. SKINĄĆ, *ob.* Kinąć.

SKIPIEĆ, *ob.* Kipieć. ŚKLĄCY się, *ob.* Lśnić się.

SKŁAD, u, *m.*; *Boh.* sklad; *Carn.* sklàda; *Ross.* складъ; składanie, złożenie, złączenie, spojenie; *Vind.* sloshba, sloshenje, perkladenje, pergodenje, pergoditje; *Bosn.* slogga, slosgenje, naloga; *Croat.* nalog, (cf. nałog); *Dal.* szasstavlyenye, (cf. zastawić); *Ross.* слжность; *Eccl.* съставъ, составецъ; §. 1) das Zusammenlegen, Zusammenstellen, Zusammenfügen; (*Rag.* sklàd, skladnos *concordia*, zgoda, zgodność; *Carn.* sklad = fugowanie; *Vind.* sklad popirja = ryza papieru; sklad, poklad = piętro; *Croat.* zkladnyi = kętnary, legary; *Eccl.* складенie gromada, kupa). — Ciała, mające pewny i stateczny skład wewnętrzny, organizacyą, nazywamy organiczne. *Bot. Nar.* 1. — Skład ciała, twarzy = figura, kształt; die ganze Zusammenstellung, Figur, Gestalt, der Bau, Riß. W seraju staranie jest osobliwe, ażeby młodź trzymać grzeczną dobrego składu. *Kłok. Turk.* 33. Piękną jest, i skład twarzy tak u niéj szczęśliwy, Że kto ją zna, jéj obraz nosi w sercu żywy. *Szym. Ś. W.* 46. eine glückliche Gesichtsbildung. — Mieć z kim skład = nakładać z kim, mieć z nim społeczność, społeczeństwo; Gemeinschaft mit einem haben, (cf. Gelage). Mieli go za człowieka, który ze złymi skład i towarzystwo trzymał. *W. Post. W.* 285. Nie miejże z nim żadnego składu, aby się wstydał. 1 *Leop. Tess.* 3, 14. Tak żebyśmy też właśnie i my czynić mieli, Nigdy z podejrzanymi składów nie dzierżeli. *Papr. Kol. D* 2 *b.* Żadnego składu z białemi głowami miewać nie chcieli. *Kosz. Lor.* 67 *b.* By się syn twój nie ku ledajakiéj białéj głowie wdawał, a nie z każdą niewiastą towarzystwa a składu miał. *Glicz. Wych. B* 1 *b.* Jeśliś chrześcianin, miéj skład z chrześciany. *Papr. Kol. D* 2 *b.* Gdzie rozum z cnotą, dobry skład. *Rys. Ad.* 13. — *Similiter:* Z ustanowieniem rządu śpieszyć potrzeba, póki pomyślny skład okoliczności dozwala. *Gaz. Nar.* 1, 13. zlewek, spływ, zbieg, Zusammenfluß der Umstände. — Skład jakiego dzieła, wierszów = kompozycya, spisanie; *Ross.* составъ, die Composition, Verfertigung, Zusammenstellung. Niemasz biesiady, ani ślubnego obiadu, Kędyby nie śpiewano pieśni twego składu. *Zimor. Siel.* 139. Proste te składy, wierszem związane Ślę-ć poufale, cny generale. *Zab.* 11, 181. Pieśni pierwszéj skład pierwszy. *P. Kchan. Orl.* 1, 1. strofa pierwsza, Strophe. — §. Po składu, po składzie = składnie, rymownie; in Reimen, gereimt. Insza pisać po składzie, insza wiersz. *Pot. Jow.* 2, 15. — Skład gramatyczny, *ob.* Składnia, konstrukcya. — §. Skład apostolski, *ob.* Społek apostolski, *symbolum apostolicum*, das Apostolische Glaubensbekenntniß; *Slov.* zněšenj apostolsko; *Sorab.* 1. zkwadwano. Pierwéj niżeli się rozeszli apostołowie, 12 członków wiary chrześciańskiej wydali, a wyznanie to, z wielu części złożone, która każdy apostoł przydawał, zowią składem apostolskim; inaczéj Wierzę w boga, od pierwszych słów. *Karnk. Kat.* 9. Mówił głośno skład apostolski: wierzę w boga etc. *Nar. Hst.* 6, 342. *Zach. Kaz.* 1, 60. *Kat. Gd.* 52. — §. Skład, składka, składanie się na co, składane pieniądze na co; das Zusammenschießen, Zusammenlegen, der Zusammenschuß, zusammen geschossene Gelder. Jeśliby zmarły był niedostateczny, Tedy na pogrzeb z prośby bywa skład społeczny. *Paszk. Dz.* 93. Skład miłości, z którego nie na podpijanie, ale na pokarm ubogich wydają. *Sk. Dz.* 29, (cf. góra miłosierdzia, *mons pietatis*). *Glicz. Wych. F* 1. może zakład, die Wette. — §. 2) Skład, *aut potius* zkład, pokład; das Niederlegen, Deponiren. Kontrakt depozytu abo składu, ma za cel rzecz ruchomą, która się powierza straży cudzéj bez użytku tejże. *Ostr. Pr. Cyw.* 250. — §. Skład, miejsce, gdzie co składają: die Niederlage, der Ort, wo etwas nieder gelegt wird. Składy, gdzie się zachowują potrzeby artyleryczne, szańcowe etc. *Łęsk.* 286. Składy papierów prawnych. *Kras. Pod.* 2, 208. — Skład towarów, rzeczy magazynowch, magazyn, *Boh.* zbożnice, (cf. zboże); *Carn.* saloshnishe, saloshniza (cf. załoga), błagahranishe, tersina, (cf. targ): *Vind.* dolpoklad, dolpokladishe, dolfloshishe, saloshishe, saloshniza, svrazhishe, branishe, (cf. chronić); *Rag.* póbrana, sbraniza, spremma, spremmiza; *Ross.* кладовая, кладовый анбаръ, полагалище, хранилище, скарбница, (cf. skarbnica). W Syryi nad golfem znajdują się wielkie składy kupieckie. *Boter.* 204. — Skład kupi, składne miasto: der Stapel, die Stapelgerechtigkeit, der Stapelplatz, Stapelort. Niektórym miastom naszym były od dawnych królów nadane przywileje. Kupcy nie mogli tylko w przywilejach wyrażonemi drogami jeździe, a na tych składach towary swoje składać, i mieszczanom tylko przedawać. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 216. W średnich wiekach dawano miastom przywileje na składy, *emporia*, Niederlagen; nikt nie mógł z naznaczonym rodzajem towarów te miasta minąć, i musiał kilka dni bawić podług danego rozkazu w przywileju, a towary swoje wystawić przedaży. *Czack. Pr.* 328. Przywiléj na skład miastu Lublinowi. *Herb. Stat.* 328; Krakowowi *ib.* 322; Wrocławowi *Stryj.* 708. Wrocławianie uprosili byli sobie skład wolny u króla, z wielką szkodą naszą i Niemców, którymby było nie wolno daléj po towary z obu stron jeżdżać, jedno do Wrocławia na skład. Było tego zamknienia cztery lata, gdzie już Wrocławianom było bardzo teszno bez Polskich towarów, a Polacy przez Czeską ziemię sprawowali do Niemiec kupie swoje jak chcieli. *Biel. Św.*

269. — §. 3) Skład, składanie się, obrót ciała, zapęd; die Wendung des Körpers, der Anlauf beym Kämpfen. Orzeł na pewne obłowy Już śmiałym składem uderzyć gotowy. *Suszyc. Pieśn.* 3 *J* 2. SKŁADAĆ, *ob.* Złożyć. SKŁADACZ, a, *m.*; *Boh.* skladač, skladatel; *Slov.* składatel; *Rag.* skladitegl; *Carn.* sokup; *Vind.* skladavez, saslagavez, vkupsloshnik; *Eccl.* сложитель, составитель; (*Ross.* кладчикъ co drzewa lub cegły układa); złożyciel, składający co, der Zusammenleger, Zusammensteller; składacz w drukarni, który litery składa, z *Niem.* zecer, zycer, der Setzer in der Druckerey. *Tr.*, *Ross.* наборщикъ, cf. nabrać. — §. Składacz, który co w naukach sam składa, autor, pisarz, *Sorab.* 1. zpotžjcžeř; (*Rag.* skladnik = rymotworca); *Ross.* слагатель, писатель, der Verfasser, der Autor, Schriftsteller. *Macz.* Żywot ś. Katarzyny od niemianowanego, ale wiernego składacza wypisany. *Sk. Żyw.* 1, 184. *Wys. Aloj.* 3. Składacz historyi. *Radz.* 2 *Mach.* 2, 31. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 2, 29. Iż równą sobie każdy pojąć ma, radzi też to jeden składacz, na imię Quidius. *Glicz. Wych. Q* 2. To pisał sługa dyabelski Focius, składacz matactwa, nowy Symon. *Sk. Dz.* 829. Czemu wyschła zazdrości zowiesz próżne lata Składaczów wierszopisów, jakby to utrata! *Ryb. Gęsl. B* 3. Ty Febe z Westą, i ty Jupiter, i które składaczowi pomienić się zejdzie; *quosque alios vati fas appellare. Żebr. Ow.* 401. — §. Składacz, składający się na co, do składki należący; *Ross.* складчикъ, der mit zusammen schießt, der Theilnehmer. *Cn. Th.* 1002. — §. Składacz, raczéj zkładacz, który z siebie zkłada; *Vind.* dolpoloshnik, der Ableger, Niederleger. — *W rodz. żeńsk.* SKŁADACZKA, złożycielka; *Slov.* składatelkiňa, składatelka; *Rag.* skladitegliza. SKŁADACZOWY, a, e, od pisarza, autorowy; Autors=, Verfassers=. Nie mogę wyrozumieć mniemania składaczowego; *mentem autoris. Macz.* SKŁADALNY, a, e, składzisty, złożysty. *Cn. Th.* 1003, *plicatilis*, zusammenlegbar. *Cn. Th.* 1003. SKŁADANY, złożony, *ob.* Złożyć. SKŁADKA, SKŁADANKA, i, *ż.*, składanie się na co, składanie pieniędzy, i to, co składano lub złożono; *Sorab.* 1. zkwadwano; *Slov.* snůška (cf. znieść), zbjrka, (cf. zbiór); *Boh.* snůška; (*Boh.* skladanka, skladanice, skladanička = kołacz składany); *Vind.* vloshba, noterpoloshba; *Ross.* складчина, складка, сметная, das Zusammenschießen, Zusammenlegen, zusammen geschossenes Geld. Składanki cechowe nie gdzie indziéj mają być oddawane, jedno do skrzynki magistratowéj. *Dub.* 206. *et* 201. Rzemieślnikom klucze od ich przywilejów i składanek poodbierano. *Weryf. pr.* Dla utrzymania wojska składka powszechna jest koniecznie potrzebna. *Gaz. Nar.* 1, 277. Ubogich ludzi do niepotrzebnych składanek i kosztów przywodzą. *Vol. Leg.* 3, 734. — §. *Aliter:* O jednym prawić starcu myślę wierszów składką. *Zab.* 15, 199. składem wierszów, małą kompozycyjką, kleine Composition. — §. *Aliter:* Niech odtąd będzie daremna na naturę składka, Wstyd wspomnieć, że część winy przypisują sercu. *Zab.* 8, 267. zwalenie, składanie winy; das Abwälzen der Schuld, das Ablehnen. SKŁADKOWY, a, e, od składki, Zusammenschuß=, Collecten=; *Ross.* складочный. SKŁADNIA, i, *ż.*, sztuka składania; *Carn.* skupskladanje, die Zusammensetzungskunst. — *Grammat.* Układ czyli zjednoczenie części mowy, zowie się składnią, konstrukcyą, syntax. *Kpcz. Gr.* 1, *p.* 167. *et* 3, 40, *Slov.* slowspogeni, slowspoyugičnost, spowspogenost; *Vind.* befedesloshnost. — *Math.* Składnia równań, sposób rozwiązania zrównań za pomocą linij prostych lub krzywych, *constructio aequationum. Śniad. Alg.* 2, 158. SKŁADNOŚĆ, ści, *ż.*; *Carn.* skladnost, shloshnost *concordia*; *Vind.* lloshnost, perkladnost, perstoinost, perrozhnost, edintlivost, sdrushlivost, sedinlivost; *Croat.* szlosznozt; *Bosn.* skladnóst, pogojaj, mir; *Rag.* skladnos, skladnomjèrje, skladnorèdje, urednos; *Ross.* складность, согласность, согласіе, (нескладица bezsens, nieład, сложность obrachunek); *Eccl.* благосочлененіе, благоключимство; spoistość, harmonia wzajemna pojedynczych części, proporcya, symetrya, pomierność całego ułożenia, układność; schicklicher Zusammenhang und Harmonie der einzelnen Theile unter einander, Uebereinstimmung, Gleichförmigkeit, gehöriges Verhältniß. Związku Jezuickiego składności dziwiły się wszystkie narody. *Gaz. Nar.* 1, 196. Składność rytmów lepiej rzeczy wpaja w pamięć. *Kras. Doś.* 134, (cf. kadencya). Ach, jak ona piękna, jak przyjemna, co za ułożenie, jaka składność. *Teat.* 34. *c*, 25, cf. kibitność, sudanność. SKŁADNY, a, e, SKŁADNIE *adv.*, §. 1. dobrze ułożony, zręcznie spojony, pomiernie połączony; *Sorab.* 1. zwożne; *Vind.* lloshen, perloshen, perkladen, perstoin, perrozhen, edinitliu, sedinliu; *Rag.* skladni, skladnoredni; *Bosn.* skladni; *Slav.* sloxan; *Ross.* складный, складно, согласный, согласно, составный, сводимый, (cf. zwieść); *Eccl.* сложный, доброcложный, благосложный, благосоставный, благостройный, благоключным, zusammen passend, wohl zusammen klappend, übereinstimmend, harmonisch, symmetrisch, geschickt. Talijka składna, minka fartyczna, czaruje człowieka. *Teat.* 21, 110. (kibitna, sudanna). Człowiek głupi, nieskładny. *ib.* 12, 27. niezgrabny, ungeschickt, tölpelhaft. Dziewczyna i ładna i składna. *Teat.* 34. *c*, 38. zręczna, udatna; geschickt, niedlich. Wdzięczna, miła, hoża, składna, luba wszystkim dzieweczka. *Teat.* 55, 76. Nieskładne wiejskie tańce; *incompositi motus. Otw. Wirg.* 389. Nieskładnie w poskoku padnie, Związane mając nogi pętliskiem *Zab.* 11, 265. *Zabł.* Jak uskakuje każdy, jak się składnie chroni. *Hor. Sat.* 253. Między cnotami zupełna panuje zgoda; niektóre atoli z nich osobom niektórym składniéj przypadają. *Pilch. Sen. list.* 19. Zrobiłem pieśni, i to dość składnie, Lecz nie pamiętam piękniejszéj nad nie. *Chod. Gesn.* 115. (dość gładko, zręcznie, szczęśliwie). Wiersz twardy i nieskładny, szedł mu jak z kamienia. *Hor. Sat.* 141. niezgrabny, ciężki, niesmaczny, unbeholfen. Składny wiersz, rymowny, ein sich reimender Vers. Wiersz nieskładny. *Min. Fars.* 24. Składnie, do składu, rymownie, rymem. *Cn. Th.* 965. gereimt. — Trudne, bezdrożne, nieskładne drogi. *Bardz. Trag.* 164. nieprzetarte, nietorowane, ungebahnte Wege. — §. Składny, składalny, składzisty, *plicatilis*, zusammenlegbar. *Cn. Th.* 1003. — §. 2) Składny = składany,

złożony, spojony, zusammen gesetzt. Jednostajne te słupy wyższe są nad owe słupy składne. *Star. Dw.* 6. Części składne w każdéj rzeczy są te, które inszych nie składają, a z pierwszych nieskładnych są złożone. *Cresc.* 55. — *Math.* Reguła trzech prosta i nieskładna; *regula trium directa simplex. Jak. Mat.* 1, 153. — §. 3°) Składny *active* • składający, zusammensetzend, componirend. Udawał się do muzyki składnéj, a pieśni piękne z wierszami i spiewaniem składał. *Sk. Żyw.* 2, 244. er legte sich aufs Componiren. — §. Składny, SKŁADOWY, *vel potius* zkładny, zkładowy, od zkładu, złożenia towarów gdzie, Niederlags•; *Boh.* skladnj. Składne *Subst.*, płat od zkładu, Niederlagsgeld, Lagergeld. Czopowe płaca od piwa, składne od wina. *Vol. Leg.* 3, 316. Od komagi albo pipy win tych składnego po złł. 8. *Vol. Leg.* 3, 564. Składowe przywileje różnym miastom dawane. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 216; *Vind.* ladjahfhna, brodifhna, praviza; Stapelprivilegien. Składowy, ego, *m.*, *Subst.*, dozorca składu, magazynowy; *Eccl.* житохранитель, der Magazinier. *SKŁADYWAĆ, *ob.* Złożyć. SKŁADZISTY, *ob.* Składalny.

SKŁAMAĆ, *ob.* Kłamać. SKLAMROWAĆ, *ob.* Klamrować.

ŚKLANECZKA, i, *ż.*, *dem. Nom.* śklanka, śklenica; *Boh.* skłanečka, sklenička; *Ross.* скляночка, стклянoчка, ein kleines Gläschen, Biergläschen. Śklaneczka od ratafii. *Teat.* 28. *b*, 96. Podawano nam po małéj śklaneczce piwa lekkiego. *Zab.* 3, 109. — (SKŁANIAĆ, *ob.* Skłonić). — ŚKLANKA, i, *ż.*, *dem. Nom.* śklenica, ein Glas, Wasserglas, Bierglas, Trinkglas; *Carn.* glash, glashk; *Vind.* pitni glash, smulg; *Slav.* kupica, (cf. kufa, kubek); *Croat.* kupicza; *Ross.* склянка, стклянка. Śklanka wody. *Teat.* 22, 23. ein Glas Wasser. Śklanki Weneckie. *Spicz.* 113. *Szklanka od piwa. *Boh. Pr.* 2, 257. ein Bierglas. *Szklanka piwa, ein Glas Bier. Człowiek pracą bawiący się, nawet przy śklance mówi o swéj robocie. *Zab.* 3, 240, (cf. przy kieliszku). *Saepissime voces hae* śklanka, śklenica *subaudiuntur sub adjectivo* pełna; n. p. Kto pije, czapki rusza, a pijąc powstaje, Dwiema ma być karany pełnemi. *Dwor. F* 2. (*ob.* Pełny). ŚKLANOWSKI, a, ie, n. p. Śklanowska woda; od wsi Śkło. *Comp. Med.* 380. Śklana woda. *Syxt. Szkł.* 3. *et* 208. Stloer-Wasser. ŚKLANY, a, e, od śkła, ze śkła; gläsern, Glas•; *Boh.* sklenny, skleněný; *Sorab.* 1. žkleneczžané, schlenczany, schkleneczany; *Sorab.* 2. glažani; *Carn.* glashovnat; *Vind.* glasben, steklonu, glashoun, glashov, steklen; *Rag.* zkleni; *Bosn.* zakleni, stakleni, skleni, çkleni, çaklen; *Croat.* sztèklen; *Slav.* stakleni; *Ross.* стеклянный, стклянный, стекольный, Glas•, gläsern, von Glas, *pr. et fig.* Naczynie śklane. *Syr.* 856. Huta śklana; *Vind.* stekleniza, glasharia, *ob.* Śklarnia. Porzucił *szklany handel, i zrobił się jubilerem. *Mon.* 69, 404. handel ze śkłem, Glashandel. Zdradliwe szczęście! śklane jest wszystko, gdy lśni się, wnet się złamie. *Petr. Ek.* 120. Nie, nie tego trzcinnego szczęścia, i śklanego wesela tu szukał ten święty pański. *Wiśn.* 555. Nasza miłość nie jest *szklana. *Teat.* 2. *b*, 125. trwała, gruntowna. — §. Woda Śklana abo ze Śkła. *Syxt. Szkł.* 208. *et* 3, *ob.* Śklanowska, *ob.* Śkło *nom. propr.* — §. W handlu zbożowym, pierwsze gatunki pszenicy są: śklana, wysokopstra, i weale biała. *Magier. Mskr.* Glasweitzen. ŚKLANOKRUSZ, u, *m.*, Glaserz, jest między srebrnemi kruszcami najobfitszy. *Kluk. Kop.* 2, 162. ŚKLANOŚĆ, ści, *ż.*, własności i natura śkła, die Glasartigkeit. Porcelana w przełamaniu niejaką śklaność pokazuje. *Kluk. Kop.* 1, 309. — (SKLAPAĆ, *ob.* Klapać). — ŚKLARKA, i, *ż.*, żona śklarza, lub też kobieta śklarstwem się bawiąca, die Glaserinn; *Boh.* sklenařka; *Croat.* szteklárnicza; *Vind.* steklariza, glashariza; *Rag.* zklaarniza. ŚKLARNIA, i, *ż.*, warsztat śklarski, die Glaserwerkstatt, die Glaserey; huta śklana; *Vind.* stekleniza, glasharia, die Glashütte. — §. W ogrodach, śklarnia, roślinarnia, das Glashaus. Gdy roślin niektórych powietrze w gruncie zachować nie może, kunszt je w śklarniach, umyślnie na to sporządzonych przechowuje. *N. Pam.* 10, 81. *et* 5, 159. ŚKLARSTWO, a, *n.*, śklarskie rzemiesło, robienie koło śkła; *Croat.* szteklaria, das Glaserhandwerk, die Glasmacherey. ŚKLARSKI, a, ie, od śklarza, Glaser•; *Vind.* steklarski, glasharski; *Slav.* staklarski. ŚKLARCZYK, a, *m.*, śklarski czeladnik, lub syn śklarza; der Glaserjunge, Glaserbursche, der Glasersohn. ŚKLARCZANKA, i, *ż.*, córka śklarza, die Glaserstochter. ŚKLARZ, a, *m.*; *Boh. et Slov.* sklenař; *Sorab.* 1. žkleneczžeř; *Carn.* sklynar; *Vind.* steklar, glashar; *Slav.* staklar; *Croat.* szteklár, zteklar, oblochnik, (cf. obłok); *Rag.* zklàr, zaklàr, xmulàr; *Bosn.* staklàr, sklenar, çklenar, çaklar, koji cini çkla; *Ross.* стекольщикъ, оконнищникъ, (cf. okno); *Eccl.* манзеръ, скляподѣлатель, стеклотворитель; rzemieślnik od śkła, (cf. śkłodziej); der Glaser, der Glasmacher, Glasschmelzer.

SKLASŁ, *ob.* Klesnać. SKLAWIŃSKI. *Sk. Dz.* 761, *ob.* Słowiański. SKŁAŚNĄĆ, *ob.* Klasnać. SKLECIĆ, *ob.* Klecić. *SKLĘCZYĆ, *ob.* Klęczyć.

SKLEIĆ, *ob.* Kleić. SKLEJNY, a, e, dający się skleić, *pr. et tr.*, zgodny, zusammenverbindbar, verträglich; (*Slov* klský *glutus*). Nieskłejny jego z bratem umysł. *Nar. Hst.* 3, 115.

ŚKLENICA, *ŚKLEŃCA, y, *ż.*; *Boh.* sklenice; *Sorab.* 1. schlenza, žkleneža; *Carn.* sklen; *Ross.* скляница, стклянница, стаканъ, стаканчикъ; duża śklanka, ein großes Glas, Bierglas, Wasserglas. Pełna śklenica wody *Stryj. Słow. C* 2 *b*. U nas interes zakończa śklenica. *Teat.* 43. *c*, 106. *Wyb.*, (cf. pijatyka). Dobrze śkleńcę wytrząsa. *Cn. Ad.* 841, (cf. kufel). Śklenica kurowa, *ob* Kurowy. ŚKLENICZNIK, a, *m.*, gatunek pomurnego ziela; naczynia śklane wyciera chędogo, *parietaria officinalis. Syr.* 856. *Kluk. Dykc.* 2, 168 das Glaskraut, Mauerkraut. ŚKLENICZNY, a, e, od śkła, od śklenicy śklany; Glas•; *Ross.* скляночный. Piec śkleniczny. *Sienn.* 511. Napój ten w śklenicznych flaszach dobrze zaszrubowanych chować. *Syr.* 276.

SKLEP, u, *m.*, SKLEPIK, u, a, *m.*, *dem.*; (*Boh.* sklep, skljpek • piwnica; sklepnjk • piwniczny; *Slov.* sklep, klenutj • sklepienie; *Carn.* sklép *conclusio*, *conclusum*; *Vind.* sklep, sklep *membrum*; sklep, sklenik, sklenenje (cf. członek), sklenitva, sklenifhe • zamknięcie; saklep • za-

wora; (*Bosn.* zglob = staw w ciele; *Rag.* sklòpnize = *scrinium*); — sklep, sklepienie, budowanie zasklepione; *Boh.* klenutj, sklenutj; *Sorab.* 1. welb, hwelb; *Sorab.* 2. wölba; *Hung.* bólt; *Croat.* bólta; *Dal.* bóta, chyemer; *Ross.* сводъ, сводецъ, (cf. zwieść, cf. wzwód); das Gewölbe, die Wölbung. Sklepy bywają tak różne, jak piwnice, tylko że te zwyczajnie dają się na wierzchu, piwnice zaś w ziemi. *Świtk. Bud.* 318. Przywileje te po dziś dzień zostają w sklepie królewskim; *in archivo. Krom.* 246. Sklep kupiecki, n. p. korzenny, bławatny, żelazny; *Croat.* staczun, ein Kaufmannsgewölbe. Kto chce sobie stawić kram, albo też sklep do składania towarów, powinien płacić pewną sumę na rok. *Boter.* 3, 135, *Ross.* скарбница, кладовая. Każde pismo moje chce mieć na kształt kupieckiego sklepu, w którym między innemi towarami są też i rozmaite burki większe i mniejsze. *Mon* 71, 499. Teraz mamy sklep cały korzenny, przedajemy pieprz, imbier, gałgan, goździki. *Teat.* 19. c, 97. Sklep podziemny, dolny, krypta, ein unterirdisches Gewölbe. Pod kościołem jest sklepów niemało w ziemi, gdzie kaplice miewali i grzebli się tam sami. *Star. Dw.* 7. — *Milit.* Sklepy podwalne. *Jak. Art.* 3, 316. — *Transl.* Sklepiki albo komorki w mózgu. *Syr.* 1086. *Syr.* 745. Dzięgiel ziele sklepy w mózgu zatkane otwiera i wychędaża. *ib.* 87. *SKLEPIA ziele, *ob.* Stosił. SKLEPAĆ, *ob.* Klepać. SKLEPIĆ *cz. niedok.*, zasklepiać; *Boh.* klenu, klenul, klenauti; *Slov.* sklepiti, sklepjm; *Sorab.* 1. welbuyu, hwelbuyu; (*Carn.* skleniti, sklęnem, sklępam *claudere*, skleplem, sklepujem *combinare*, *tundendo acuere*, *ob.* Klepać); *Vind.* lukati, lok delati, (*ob.* Łąk, łęk, obłąk); *Croat.* boltati, persznicham, (zklopiti, zklaplyem = skuć, sklepać); *Bosn.* sklopitti *conjungere*; *Rag.* sklopiti, sklopitti, sklâpati *copulare*, *connectere*, chjemèriti; *Dal.* chyemeriti; *Hung.* bóltozom; *Ross.* свесть, свелъ, свожу, сводить; *Eccl.* съкодити, свожду (cf. zwieść), (*Ross.* склепывать, склепать zanitować); wölben, umwölben, zerwölben, *pr. et fig.* Skrzepłe i sklepiące się rany na nowo rozkrwawiają. *Pilch. Sen. list.* 2, 398. (zamykające się). Krzepiący go spoczynek sklepi mu oczęta. *Przyb. Ab.* 217. Burzliwość krwi snowi żrzenie sklepić nie da. *Zab.* 15, 355. — Sklepiony, *Boh.* klenutý; *Croat.* zbòltan; *Ross.* сводный, (cf. zwodny). Sklepienie *actio*, zasklepowanie, das Wölben. — §. Sklepienie *opus*, sklep, sklepiste budowanie; (*Boh.* klenutj; *Slov.* klenutj; *Carn.* bolta, vôlta, gvêlb; *Vind.* gvelb, bolta, luk, lok, oblok, (*ob.* Łąk, łęk, obłąk); *Croat.* bolta; *Dal.* bulta; *Hung.* bolthaitas; *Bosn* bóta; *Ross* перемычка, пупышъ), die Wölbung, das Gewölbe. Sklepienie przez układ kamieni w krąg nieznacznie pomykanych, wiąże się z śrzedziną. *Pilch. Sen. list.* 5, 72. — *Pr. et fig.* Tysiąc złotych gwiazd zdobi niebieskie sklepienie. *Dmoch. Szt. R.* 5. SKLEPISTY, a, e, SKLEPISTO *adverb.*; *Slov.* sklepitý; *Sorab.* 1. hwelbwané; zasklepiony, sklepiony, ze sklepieniem, na kształt sklepu, gewölbt. Jaskinia sklepista. *Otw. Ow.* 274. Jama w skale sklepisto była wykowana. *P. Kchan. Orl.* 1, 356. Gdy pod sklepistym usiądę drzewem, Cień mię od słońca zasłoni. *Zab.* 14. Strona przednia oka płaskawsza jest, tylna sklepiściejsza. *Krup.* 2, 293. SKLEPIZNA, y, *ż.*, podły mizerny sklep, ein elendes Gewölbe; (*Boh.* sklepina smród piwniczny). — *Transl.* Żołwiowa sklepizna. *Jabł. Ez.* 46. skorupa, skarłupa, die Schildkrötenschale. SKLEPOWY, a, e; *Boh.* sklepowý; od sklepu, Gewölbe=, Wölbungs=. Sklepowa cegła, do sklepienia, bywa z jednego boku klinowata. *Kluk. Kop.* 1, 302. Sklepowy słup *Eccl.* крѣпостный столпъ, на коемъ съ четырехъ сторонъ своды утверждаются. Sklepowy rzemieślnik, robotnik *Boh.* sklepař. Sklepowy towar, po sklepach przedawany.

SKLĘSNĄĆ, SKLĘSŁY, *ob.* Klęsnąć.

ŚKLIĆ *cz. niedok.*,ześklić *dok.*, w śkło obrócić, verglasen; *Ross.* стекловать. Materya się *szkli, *vitrificat. Torz.* 53. (śkłem się staje). W hucie niektórzy, aby się tylko przysada roześkliła, zaraz ją rozrabiają; przez co części niektóre solae zostają się w pół tylko ześklone. *Torz.* 162. Skleniony; *Ross.* стеклованный, (cf. śkłodziejny, śkłodziejstwo).

SKLIMKOWAĆ, *ob.* Klimkować.

ŚKLISTY, *SZKLISTY, a, e, — o *adverb.*, lśnisty, lśniący się; glänzend, blitzend. Śklisty kamień. *Ład. H. N.* 63. Podniósł głowę na świat *szklisty pod polewą deszczu. *Przyb. Ab.* 49. ŚKLNIĆ się, *ob.* Lśnić się.

ŚKŁO, a, *n.*, [z *got.* stikls; *staropolsk.* śćkło. *Falim.* 2]; *Boh.* sklo, stklo; *Slov.* sklo; *Sorab.* 2. glaschk; *Carn.* stâklu, sklen, sklyn; *Vind.* steklu, glash, glashik; *Croat.* zteklo, sztèklo, sztaklo, zklo, zaklo; *Bosn.* çaklo, çklo, staklo; *Slav.* staklo, sêrcsá, (cf. zwierciadło); *Rag.* zàklo, zklo; *Eccl.* стькло; *Ross.* стекло, (*Etym.* стекать, стечь = ściekać, ściec = ściek, ciec); [*litew.* stikals; *wołosk.* stikle 2]; §. 1) *Germ.* das Glas. Śkło jest rzecz przeźroczysta, twarda ale krucha; najgłówniejsze jego materye są ziemie i kamienie, w śkło się obracające. *Kluk. Kop.* 1, 316. *Kruml.* 523. *Szkło jest masa z piasku lub kamienia, pod pewną proporcyą złożona. *Torz.* 129. Podobny do śkła; *Ross* стекловатый, glasartig — §. Śkło = śklane rzeczy, Gläser, Glas. U nich wyrabianie śkła do téj doskonałości doszło, iż niektóre sztuki trudno rozróżnić od Angielskich, szkoda tylko, iż niewiele tych szkieł wyrabiają. *N. Pam.* 13, 38. Im bardziéj kto śkła szanuje, tym się więc rychléj zepsuje. *Cn. Ad.* 324. Zimne śkło, choć w nie gorzałki naleje. *Pot. Jow.* 136. Jak w śkle sekret w pijaku; wino zdradę rodzi. *Hor.* 1, 97. *J. Kchan.* Przez *szkła obserwują gwiazdy. *Teat.* 7, 70, (*ob.* Przezierniki). Palącym śkłem ścigają promienie światła niebieskiego. *Mon.* 67, 91. Brennglas. — §. *Fig. transl.* Niby po szkle równina zewsząd się otwiera. *Tol. Saut.* 82. (gładko, jak po mydle, jak po stole; *oppos.* jak po grudzie). — §. Śkło kamienne, kamień przejrzysty, jak Moskiewski. *Cn. Th.* 1004. Frauenglas; *Ross.* слюда, *adject.* слюдяный. Śkło ziemne, smoczy mech, jaszczurczy mech, Frauenëis; kamień łupny i kruchy, w ogniu nie zgore. *Śleszk. Ped.* 421. — §. 2) Śkło, *Szkło, wieś, między Janowem i Jaworowem, sławna wodami mineralnemi. *Dykc. Geogr.* 3, 92. *Kras. List.* 37. *Krup.* 5, 223; od Jaworowa milę, a od

Lwowa pięć mil. *Syxt. Szkl.* 1; woda ta dlatego jest przezwana Śkłem, iż tak przezroczysta, jak śkło najsubtelniejsze. *ib.* 208; nazywają tę naszę wodę Jaworowską, wodą Śklaną, abo ze Śkła. *ib.*, (*ob.* Śklanowski).

Pochodz. *śkiełko, śklanka, śklenica, śkleńca, śklaneczka, śklarz, śklarstwo*; (*cf. lśnić* = *śklnić*, *szklnić*): ob. *Ciec.*

SKŁÓĆ, skłół, *f.* skłuje *cz. dok.*, Skałać *niedok.*, mocno przekałać, zerstechen, stark durchstechen; *Boh.* zpjchati, (*cf.* zepchnąć); *Ross.* исколоть, искалывать, (сколоть, скалывать odkłóć, odsiec); — *pr. et fig.* Izaż człowiek ukole boga, iż wy mię ukalacie? A rzekliście: w czymżeśmy cię skłóli? 3 *Leop. Mal.* 3, 8. (w czymżeśmy cię ukalali albo odzierali? 1 *Leop.*). Ojcowie śś. nazywają skruchę skłóciem serdecznym. *Karnk. Kat.* 221.

*SKŁÓCIĆ, *ob.* Kłócić.

ŚKŁODZIEJ, *SZKŁODZIEJ, ja, *m.*, co *szkło robi, topi, der Glasmacher, Glasschmelzer, (*distng* śklarz). Naczynia rzadko dobrze wychłodzone bywają od *szkłodziejów. *Kruml.* 55. ŚKŁODZIEJNY, *Chem.*, *vitrificatorius. Kruml.* 32. śklący, verglasend. ŚKŁODZIEJSTWO, a, *n.*, *vitrificatio. Kruml.* 523. die Verglasung, zeszklenie.

**SKŁON, u, *m*, pokłon, ukłon, die Verbeugung. Zaszedł, czyniąc mu grzeczne a pokorne skłony. *Przyb. Milt* 154; (*Boh.* sklon, łapka, sidło). SKŁONIĆ *cz dok*, Skłaniać *niedok.*; *Boh.* skloniti, sklonowati; *Slov.* skłonugi; *Rag.* skloniti, sklonitti, sklagnám; *Ross.* склонить, склонять, преклонить, преклонять; (подклонить podbić sobie, podjarzmić); nakłaniać, nachylać, schylać, *phys. et mor.*; hinneigen, hinbeugen. Eliasz skłonił się ku ziemi, tak że zchylił oblicze swe aż do kolan swych, modląc się. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 18, 42. (*ob.* Pokłon, pokłonić). Bojąc się skłoniły ku ziemi oblicza swoje. *Odym. Św.* 2, *L l* 3 *b.* Racz boże ku nam skłonić swoje uszy. *Groch. W.* 65. Niech się skłania myśl wasza k temu, iż moc z wysokości niebios odniesiecie. *Odym. Św.* 2, *O o.* Jednak oni jeszcze do wierzenia nie skłaniali się. *ib.* 2, *M m* 4 *b.* Do czego kogo przyrodzenie skłoni, Niepotrzebnie się z tego wyłamuje. *Pot. Syl.* 42. skłonnym uczyni, geneigt macht, Neigung giebt. Nadeń hetmana sobie życzliwszego Nie znali, co ich tak dobrocią skłonił. *Chrośc. Fars* 452. kierował, przychylnymi uczynił, mit Güte lenken. Dzień się skłonił ku wieczorowi. *Sekl. Luc.* 24. przechylił, der Tag hat sich geneigt gegen Abend. Wyszedł na pole dla rozmyślania, gdy się już skłaniał dzień. 1 *Leop. Genes.* 24. Gdy już blade słońce się skłaniało ku zachodowi. *Odym. Św.* 2, *K k* 2. Przy bramie ku południu skłonionéj. *Krom.* 593. gegen Mittag liegend. Ogień połowicę prawie Krakowa ku południowi skłonioną wyniszczył; *ad meridiem vergens Krom.* 658 Kościoł skłoniony do ruiny. *Nadz.* 86. nachylony, zum Verfall geneigt. — Skłaniać się gdzie z drogi = występować; *Eccl.* витати, (*cf.* witać zawitać); sich wohin vom Wege abwenden, einkehren, eintreten. Gdy w drodze byli, skłonili się do kościoła pobliższego. *Birk. Dom.* 60. Chodź, proszę cię, skłońmy się do miasta Jebuzeów 1 *Leop. Jud.* 19. — *Aliter:* Skłonić gdzie głowy, skłonić się gdzie abo do kogo, schronić się; sich wohin wenden, begeben, Schutz suchen. W domach własnych i głowy gdzie skłonić nie mają. *Paszk. Dz.* 49. sie haben nicht, wo sie ihr Haupt hinlegen. Przyjechawszy pytali się, jeżeliby tam był który chrześcianin, do któregoby się skłonić jako goście téjże wiary mogli? *Sk. Żyw.* 1, 259. Nie wiem, gdzie się z małżonką skłonić mam? do gościnnego domu nie puszczą, miasto wszystkie ludu pełne. *Sk. Żyw.* 1, 176. Łokietek do Węgier uciekł, i do Amadei wojewody się skłonił. *Biel.* 172. Izasław do nas się skłonił, i prosi nas o ratunek. *Biel.* 57. (do nas się udał, do nas się uciekł). Temu, któryby się do domu twego skłonił, nie potrzeba krzywdy czynić. *Petr. Ek.* 8. Skłonił się Elizeusz do pokoika, i *odpoczynął w nim. 1 *Leop.* 4 *Reg.* 4, 11. (udał się, cofnął się). — a) Skłonienie *Subst. verb.*; (*Ross.* склоненіе = 2. spadkowanie, deklinacya). — b) Miejsce skłonienia się, miejsce ucieczki, schronienia, der Zufluchtsort. *Cn. Th.* 1004; *Sorab.* 1. zakhów, wuczek; *Vind.* podstrehovsetje, gostniza; *Bosn.* primisote, mjesto, koje prima; *Rag.* zaklon. SKŁONNOŚĆ, ści, *ż.*, przychylność, chęć; *Boh.* naklonnost, zaljbenj; *Slov.* náklonnost; *Carn.* nagenga, (*cf.* nagiąć); *Vind.* nagnost, nagnenje; *Croat.* nagibanye; *Rag.* priklonstvo, priklonitos, priklon; *Ross.* склонность, благосклонность, преклонность, наклонность, благопривѣтливость, возлюбленіе, любительство, снисходительность, преданность, благоволеніе, доброжелательство; *Eccl.* схожденіе, die Neigung, die Lust, der Trieb, die Zuneigung. Do czego kto skłonność czuje, w to się niechaj zaprawuje. *Cn. Ad.* 194. O skłonności człowieka przyrodzonéj, albo o jego instynkcie. *Mon.* 70, 164. Młody książę znamienitą skłonnością, cnotą i ludzkością swoją, serca ludzkie sobie zniewolił; *egregia indole. Krom.* 111. vortreffliche Anlagen. Skłonność przyrodzona jednej rzeczy do drugiéj, *sympathia. Cn. Th.* 1005. SKŁONNY, a, e; *Boh.* náklonný: *Slov.* nákłonný, nachilní; *Vind.* nagnjen, dovolen, dobrovolen, perpraulen, pripraven, podan; *Croat.* nagnyen; *Rag* prighibghu, skloniv; *Slav* prignut; *Bosn.* spravan, prighnut za koje djello; *Ross.* склонный, благосклонный, наклонный, благопреклонный, благопривѣтливый, (склоняемый *declinabilis*), благоволительный, благопріятный, снисходительный, поползновенный, доброжелательный, доброхотный; *Eccl.* сходительный, (*cf.* zejść się); nakłoniony, przychylny, geneigt zu etwas. Za kim skłonna fortuna, za tym także ludzie. *Tward Wł.* 16. Dobrze mówimy: że kto skłonny do śmiechu, gniewu, do politowania; ale nie mówi się: skłonny do nadziei, radości. *Zab.* 12, 280. *Dudz.* Każde słówko skłonne jej wysoko sobie waży. *Gorn. Du.* 251 — *Aliter:* Słome niesklonne. *Banial. J* 2. niezgięte, niegibkie, nieobrótne, unbiegsam.

SKŁOPOTAĆ, *ob.* Kłopotać.

ŚKŁORODNY, a, e, n. p. Śkłorodne ciała, śkielne ciała, *Chem.* Które się w śkło obrócić mogą, *vitrescentia. Kruml.* 14. *et* 525 sich verglasend, *ob.* Skie

W SKŁOŚ *adverb.*, n. p. Szeleżną brzytwą balwierz zarywa go w skłoś. *Dacz. K* 2. pod włos, zamaszysto, gegen das Haar, gegen den Strich des Barthaars.

SKŁÓTY, *ob.* Skłóć. SKŁUCIĆ, SKŁÓCIĆ, *ob.* Kłócić. SKLUCZKOWAĆ, *ob.* Kluczkować. SKLUCZYĆ, *ob.* Kluczyć.

*SKLUT, a, *m.*, gatunek topora, (cf. skłóć); eine Art Beil. Za topor wielki, sklut i inszy topor ciesielski, bednarski etc. *Stat. Lit.* 395. Tam nad kądzielą, owdzie nad sklutem, nad radłem Pracują, albo w księgach abo za zwierciadłem. *Zab.* 9, 20.

SKNERA, y, *m.*, skąpiec, kutwa, mrzygłód, liczykrupa, szperka; ein Filz, ein Knicker, Knauser; (cf. *Isl.* niugr, nauggur; *Angl.* niggard, (cf. *nostrum* gnarować, gnera); *Vind.* stifnjenik, stiskovez, stiskuvauz (cf. ścisnąć), derhlivar (cf. dzierżeć), klefhar, terdin (*ob.* Twardy), hranovez, hranjar (cf. ochraniać, chronić), fhparavez; *Croat.* sztiszniruk, penezoderecz, nedajrad; *Hung.* penznyùzó; *Ross.* скопидомъ, скряга. Tego humoru są sknerowie chciwi, Sam nie użyje, gościa nie pożywi. *Żegl. Ad.* 256. Dochód wydany płacz w sknerze wzbudza. *Hul. Ow.* 79. Ów stary sknera, dla grosza, o który się czeladnik dopomina, ledwie ze złości nie pęknie. *Pilch. Sen. gn.* 363. Zbiera bez przestanku pieniądze i bieduje sknera. *Zab.* 8, 337. *Teat.* 7. *c*, 70. SKNEROWATY, a, e, SKNEROWATO *adverb.*; *Ross.* скрягинъ; skąpy, knickerig. *Tr.* SKNEROWATOŚĆ, ści, *ż.*, *Tr.*, SKNERSTWO, a, *n.*, skąpstwo, Knickerey, Kargheit; *Vind.* stifnoba; *Ross.* скряжество. Sknerstwo jest córką starszą łakomstwa. *Zab.* 5, 79.

SKOBEL, SKÓBL, SKUBEL, bla, *m.*, SKOBLICE *plur.*; *Boh.* skoba; (cf. *Boh.* skoby, łęk u siodła); *Ross.* скоба, скобка, скобочка, (cf. скобки zawiasy, klamry, parenteza; скобель strug, siekacz; скоба klamra, cybant, szpona; соскоблить, соскабливать poheblować, poskrobać); haczyk u drzwi, o który wrzeciądz zakładają; das Kettenhäkchen an der Thüre (in Bauerhäusern), der Haken, auf den das Thürkettel gelegt wird, auch der Riegelhaken. Skoble, wrzeciądze, z dobremi kłódkami sporządzić. *Haur. Sk.* 19. Otworzyłam najmilszemu mojemu; a z palców moich płynęła mira przez skoblice régla. *Radz. Cant.* 5, 5. *Radz. Exod.* 26, 21. (rękojeść zawory. *Bibl. Gd.*).

SKOBUZIEĆ, *ob.* Kobuzieć. SKOCHAĆ się, *ob.* Kochać się.

*SKOCINA, y, *ż.*; *Ross.* скотина, (*ob.* Skot); bydlę, ein Stück Vieh. Niech wezmą sobie każdy skocinę wedle domów ojców, skocinę na dom, którą między barany abo koźlęty obierzecie, abo jagnię abo koźlę. *Budn. Exod.* 12, 3-5.

*SKOCIEC, *SKOJEC, *SKOJCIEC, jca, *m.*, *Scotus*; = 2 grosze Prazkie, rachując 24 na grzywnę. *Summ. B.*, *Germ.* das Schott, Karat. Scotus czyli skojec, jest dwudziestą czwartą częścią grzywny, czyli dwoma groszami. *Czack. Pr.* 159. Trzydzieści i dwa łotów, a 48 skojcy, mają mieć jeden funt. *Herb. Stat.* 178. Całe jego jedzenie ledwie pięć skojców, to jest, dwie uncye nie spełna zaważało. *Sk. Żyw.* 2, 280. Skojciec, trzecia część uncyi, grzywny 24; waży groszy 10 ceną, wagą ośm półgroszków starych, nie piorunków. *Grzep.* Skojcy półtora w łócie, w uncyi trzy skojce srebra i złota. *Cn. Th.* 1005. Skojec albo *scotus* r. 1520 = *zł.* 9; r. 1568 = *zł.* 2, gr. 17. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 303.

SKOCZAWA, y, *ż.*, miasto na Szląsku; *Boh.* Skučow; *Germ.* Skotschau.

SKOCZEK, czka, *m.*; *Boh.* skočec; *Vind.* skakavez, skakar, poskakuvauz, vstrielar, vstrielavez; *Rag.* skoccjaz, skàkalaz, skakutavaz; *Croat.* szkakàvecz; *Bosn.* skocitegl, koji skace; *Eccl.* скакатель; *Ross.* скакунъ, попрыгунъ, попрыгунчикъ, прыгунъ; §. 1) skakacz, który skacze; der Springer. Jakie ten skoczek koziołki wywraca! *Zab.* 12, 92. Na rynku tym wszyscy skoczkowie i kuglarze swoje figle wyprawują. *Star. Dw.* 11. Staje się skoczkiem, niżeli się rodzi, jakby z umysłu tańcem na świat idzie. *Suszyc. Pieśn.* 2, *C* 4. Skoczkowie u Rzymian, *salii*, die Salier bey den Römern. W tym, biegli w ptaszych głosach sypią się wieszczkowie, I siedm mężów bankietni; za nimi skoczkowie. *Bardz. Luk.* 15. — §. Skoczek, skoczny koń, częstokroć jako miano końskie; ein munteres Pferd, ein Springer, der Springer, als Name des Pferdes. Każ mi okulbaczyć skoczka. *Teat.* 19. *b*, 67. Skoczek nogę wywinął, i jeszcze chroma, nie można go brać pod siodło. *Teat.* 19. *b*, 67. — §. Skoczek, *acrida*, owad tak podobny świerczom, że go też Linneusz razem pomieścił pod niemi. *Kluk. Zw.* 4, 64. das Heupferd, der Grashüpfer, die Feldgrille; *Sorab.* 1. skotžk; *Croat.* szkakavicza, kobilicza; *Dal.* prùg, kriez; *Ross.* прыгунчикъ; (*Sorab.* 1. skočž, skočžk; *Slav.* skakavac = szarańcza; *Vind.* poskok, preskok = owad skokliwy). — Skoczek, *mus jaculus*, wielkości większej myszy w Arabii, Egipcie, Syberyi, skacze jak ptak. *Zool.* 351. *Ross.* тушканчикъ, eine Art ausländischer Mäuse. — §. Skoczek, kroczek, średni karp'. *Tr.* ein Mittelkarpfen, ein Karpfen mittler Größe. — §. *Botan.* Skoczek większy, kleszczowina, *vicinus*, Wunderbaum. *Syr.* 225, *Boh.* skočcowý strom. Skoczek mniejszy, *impatiens noli me tangere*, trlicz, trliczek, gatunek rzeżuchy; strączki, gdy dojrzeją, za najmniejszym dotknieniem pękają się. *Kluk. Dykc.* 1, 101. *Urzed.* 75. *Cresc.* 280; *Bosn.* smljec; Springkraut. — 2) Skoczek, *dem. Nom.* skok, podskok; *Ross.* скочекъ, ein kleiner Sprung, das Hüpfen, Gehüpfe. Podrosła skoczków Jońskich dziewczyna Uczy się z chęcią; *motus Jonicos. Hor.* 2, 62. *Kniaź.* Exercycya w Paryżu miałem te: Kawalkacyą, lutnią i skoczka. *Boh. Ossol.* 1, 30. tańców; *Boh.* skočná taniec skoczny, (cf. plęsy). SKOCZKA, i, *ż.*; (*Croat.* szkakavicza *cicada*); *Rag.* skàkaliza; *Bosn.* skociteglica; *Eccl.* скакательница; *Ross.* скакунья, прыгунья, (скачка = skakanie, tańcowanie; *Boh.* skočná taniec skoczny); która skacze, die Springerinn. Skoczka ta jak pięknie skacze. *W. Post W.* 3, 356. Jan prorok święty, W nagrodę dany jest skoczce przeklętéj. *Odym. Św. D d b. Papr. Pr. E* 2. *Dambr.* 749. Jejmć pp. Tańcolubskie, owe to wysmukłych kibici i bystrolotnych nóżek skoczki. *Mon.* 70, 132. SKOCZKOWY, a, e, od skoczków, Springer =. Ku Herkulesa chwale będą deptać ziemię, Jak zwykło czynić skoczkowe plemię. *Petr. Hor. J* 4 *b*, *not.* «skoczki, *salii*, przy ofierze Herkulesa odprawowali zbrojne tańce». SKO-

CZNY, SKOKLIWY, *SKOKNY, *SKOKOTLIWY, a, e, SKOCZNIE, SKOCZNO *adv.*, od skoczenia, podskakujący; Spring-, springend, hüpfend, springerisch; *Boh.* skočný; *Sorab.* 1. poskakuyně; *Bosn.* skoçni; *Croat.* skòchen; *Ross.* скакливый; *Eccl.* скакательный. U niektórych ptaków z palców przedzielonych dwa są na przedzie, a dwa w tyle stopy, takowe nogi zowią skoczne, *scansorii*, Springfüße. *Zool.* 213, (*ob.* skoki u zająca). Siedzi rumiany Bachus, i co słowo bęknie Ledwo mu skoczny kałdun od śmiechu nie pęknie. *Zab.* 1, 188. Tępne abo skokne żyły. *Sienn.* 538; pulsowe, Pulsadern. *Sienn.* 540. Skoczno przygrawały muzyki. *Haur. Sk.* 318. *Lascivus*, skokliwy, rozpustny. *Mącz.* Koń szpakowaty z młoda skokotliwym bywa. *Hipp.* 8. Koń nadto bystry i skokotliwy. *ib.* 55. Człowiek skokotliwy. *Fredr. Ad.* 94. Pieszczona łania płocha i skokliwa. *Teat.* 54. *d*, 21. Galatea nad koźlę młode skokotliwsza. *Otw. Ow.* 544. Milet, Febem ojcem i męską siłą skokotliwy; *robore superbus. Żebr. Ow.* 231. (pyszniący się zuchwalc). SKOCZOGON, a, *m.*, *podura aquatica*, podobny do pchły, po wodach stojących, które okrywa latem, skacze wznosząc się ogonem. *Zool.* 108. der Wasserfloh. SKOCZYĆ, *f.* skoczy *med. niedok*, Skoknąć *jedntl.*, Skakać *contin.*; *Boh.* skočiti, skakati; *Slov.* skákám; *Sorab.* 2. skozisch; *Carn.* shozhiti, skakam, skazhem, skaklàm, skakati; *Vind.* skakati, skozhiti, skazhem; *Croat.* szkochiti, szkáchem, zkakati, zkachem; *Hung.* szököm, szeükni; *Rag.* skâkati, skoccitti, skòknuti; *Slav.* skákati; *Bosn.* skocitti, skakati, skakinati; *Ross.* скочить, скокнуть, скакать, прянуть, прядать (cf. prąd), прыгнуть, прыгать, сирыгнуть, спрыгивать; *Eccl.* рыстати, рыстаю, (cf. *Graec.* σκαίρω *salio*, cf. σκάζω *titubo*; cf. *Lat.* scandere); skoki wyprawować, springen, Sprünge thun. Rozebrawszy się do koszuli, gorzej skoczył, niż póki skakał w kabacie. *Gorn. Dw.* 16. Skaczą od jednego końca do drugiego. *Kłok. Turk.* 313. Lubi gwarzyć jak sroka, skakać jak wróbel na nici. *Mon.* 70, 758. Koniczka karmimy, wycieramy, ale też koniczek musi za to skakać, kiedy mu każą. *Rej. Zw.* 95. — Skakać wesoło, od wesela wyskakiwać, podskakiwać sobie, hüpfen und springen. Kto nie wesoł, niech nie skacze, Komu bieda niechaj płacze. *Teat.* 21, 52. Czech śpi, Włoch rozkoszy strzeże, a Francuz sobie skacze. *Paszk. Dz.* 110. Są drudzy, co skacząc umieją rządzić, a drudzy i skakać i rządzić nie umieją. *Lub. Roz.* 502, cf. na jednéj nodze. — Skakać tańcując = skacząc tańcować, tanzen, springen, hüpfen, herum tanzen, herum springen; *Eccl.* ликовоствовати, ликовати. Skakanie, *Vind.* skakaria, poskazhina; *Ross.* скачка. Poszaleli ci panowie, cała noc skakać. *Teat.* 36. *c*, 5. Załóż się, kto lepiej skoknie na brzęk cytary! *Anakr.* 77. Piskaliśmy wam, a nie skakaliście. *Żarn. Post.* 3, 621. (wyście nie tańcowali. *Budn. Mach.* 11, 17). — *Cum Accusativo:* Szkoła taneczna, gdzie galardy skakać ucza. *Petr. Pol.* 2, 390. Nauczył się grać na lutni, spiewać, galardy skakać. *Opal. Sat.* 3. Przedziwnie koziołka skacze. *Zab.* 5, 70. (koziołka wywraca, Burzelbäume schießen). — *Allegor.* Jeśli komu nie godzi się szatańskiego tańca skakać, tedy człowiekowi chrześciańskiemu dopieroż nie godzi się o nim ani pomyślać. *Gil. Post.* 28. (szatanowi nadskakiwać). Skoczyć psiego, *ob.* Psi. — Ktoż większą pychą ku górze skoczył? *Zygr. Pap.* 240. (podniósł się, podwyższył się). Jak grają, tak skaka. *Cn. Ad.* 301. po cudzej woli żyć, skakać, nach jemandes Pfeife tanzen. *Paszk. Dz.* 50. Tak widzę skakać, jak zagrają dudy. *Bratk. L* 3 *b.* — Skakać przez kij, plagi brać; Stockschläge bekommen, über den Stock springen. Ty będziesz najpierwej skakać przez kij. *Teat.* 5, 11. — *Aliter:* Skoczyć z gniewu, rzucić się; springen vor Zorn, herum springen, sich werfen. Skoczyłam jak osa, Gdy się kto dotknął choć nosa. *Comp. Med.* 801. Kupidyn w beki, wrzeszczy, płacze, Matka go porwie, jak sparzona skacze. *Jabł. Ez.* 17. — *Fig.* Skoczyć do głowy po rozum. *Ossol. Str.* 1. ruszyć konceptem, seinen Kopf zu Rathe ziehen. Czekaj Wc Pan, trzeba nam tu skoczyć do głowy po rozum. *Teat.* 22. *b*, 73. — *Similiter:* Sto cudnych interesów zewsząd mnie obskoczą, Te mi przez głowę skaczą, a te z boków tłoczą. *Hor. Sat.* 237. (die Geschäfte gehen oder laufen mir durch den Kopf). — §. *De variis rebus varie skoczyć, usurpatur, significans motum celerem majoremque ordinario*, n. p. Ręka mu od radości skacze. *Boh. Kom.* 4, 256. drga, die Hand springt oder zittert ihm vor Freuden. Wróżka: jeżeli oko skacze, wesoła nowina. *Pot. Jow.* 205. Tchną żyły jeszcze, skacze serce strachem zdjęte. *Bardz. Trag.* 328. Już moje serce od radości skacze. *Boh. Kom.* 4, 136. Dusza w nim skacze od radości. *Teat.* 36. *c*, 132. Serce w ochotnych mężach skacze do potkania I nieśmiertelnej sławy męstwem otrzymania. *Stryjk.* 495. — *Transl.* Wrejąc skacze żywica. *Brud. Ost. E* 5. sprudeln. Woda skacząca abo wytryskująca. *Sekl. Joan.* 4. — §. Lekka jazda, zwarłszy ostrogami konie, skoczy za rzékę. *Bardz. Luk.* 29. przeskoczyła za rzekę, die Reiterey sprengte über den Fluß. — *Similit. tr.* Kujawy między się podzielili, tak iż na stronę Władysława Brzeskie dzierżawy skoczyły, a Ziemomysłowi przypadły Włocławskie. *Krom.* 276. — §. Skoczyło zboże abo cena = poszło w górę. *Cn. Th.* 999. schnell steigen, in die Höhe gehen. Latorośl od swej matki odstrychniona, Skoczy wzgórę tym bujniej, kiedy przesadzona. *Tward. Wł.* 145.

Pochodz. *skok*, *skokiem*, *w skok*; *doskoczyć*, *naskakiwać*, *nadskakiwać*, *obskoczyć*, *odskoczyć*, *odskok*, *podskoczyć*, *podskok*, *poskoczyć*, *przeskok*, *przeskoczyć*, *przyskoczyć*, *rozskoczyć się*, *uskoczyć*, *uskakiwać*, *uskok*, *wyskoczyć*, *wyskok*, *wskoczyć*, *zskoczyć*, *zaskoczyć*.

*SKOFIA, *SZKOFIA, u, *ż.*, *med. Graec.* σκοῦφια, *Barretam. Du Fresne Gloss. Graec.* 1400; czepek, *pileolus nocturnus linteus. Cn. Th.* 1005. eine linnene Schlafhaube. *Dudz.* 57; (*Ross.* скуфья czapeczka duchownych, samo ciemię tylko okrywająca). — § Pokrowiec, der Ueberzug, die Decke, das Futteral. Wielkie pod drogą skofią Nie bardzo wiatrom posłuszne chorągwie się wiją. *Pot. Arg.* 267. *Chrośc. Fars.* 245. — § *Aliter*, n. p. Patrz na hełmie jego, jak świeci dwoista szkofia; *crista*. Federbusch. *A. Kchan.* 174. Hełm trzy szkofie mający; *jubas. ib.* 208.

Oszczep jemu wierzchołek od szyszaka strącił, A pierze i szkofią od wierzchu odtrącił. *A. Kchan.* 354.

SKOJARZYĆ, *ob.* Kojarzyć. SKOJEC, *ob.* Skociec.

SKOK, u, *m.*; *Boh. et Slov.* skok; *Carn.* skok; *Vind.* skok, skak, poskok, skozhitje, poskozhenje, skozhina; *Croat.* szkók, zkok; *Hung.* szeükeülles; *Bosn.* skók; *Rag.* skook; *Ross.* скокъ, скачекъ; skoczenie, der Sprung. We Włoszech tańców, skoków, maszkar nawykł. *Birk. Kaw. Malt.* 33. Scypio przy muzyce ciało swe rycerskie skokami ćwiczył, nie z postawą tańcując. *Kosz. Lor.* 126. Niektóre bydlęta trzy abo cztery skoki ku górze uczyniwszy, na ziemię padłszy zdychały. *Ząbk. Mł.* 155. Ryś jeżeli pierwszym skokiem nie porwie zdobyczy, więcej się nie kusi. *Radz. Z. M.* 41. zapędem, rzutem, napadem, Anfall. Skoki abo drganie jakiego członka. *Petr. Wod.* 22. Skazówki zegarkowe przez skoki idą, i choć za każdym skokiem nieco odpoczywają, przecież małemi temi odpoczynkami ciągły ruch ich nie przerywa się. *Ustrz. Alg.* 109. Skok srzruby, odległość od jednego paska srzuby do paska przyległego. *Jak. Mat.* 4, 349. Wielki to jest skok, odmiana życia. *Past. Fid.* 99. Jest to skok trudny. *Tward. Wł.* 64. (przeskok, przerzut). Ale to tu za się na nas drugi trudny skok. *Rej. Post. U* 2, (cf. sęk). — *Math.* Skok liczby, postępek liczby przez przydawanie albo multyplikowanie jednaże liczbą terminów ostatnich, *progressio*; skok arytmetyczny, geometryczny; skok dziwny, *progressio monstrosa. Solsk. Geom.* 3, 80. — *Adverb.* W skok, skokiem, wskokiem = skacząc, biegiem, pędem, prędko; *Vind.* skoknu, skakajozhnu, na skok, fhlakama, na vse preterganje, im Sprunge, schnell, spornstreichs, eiligst. Skoro pod góry przyszli, woły się one skokiem wzięły. *Kosz. Lor.* 154. (skacząc biegły). Rozpłoszeni w skok prawie na koniec miasta bieżeli. *Warg. Cez.* 169. W skok więcej przybiera półków, a w zamku się zawiera. *Białob. Odm.* 14. Gdy choroba następuje, do doktora w skok uciekamy się. *Petr. Pol.* 332. Posłał hetman skokiem do króla, prosząc o ratunek. *Biel.* 379. *Biel. Św.* 258. Biegła skokiem do grobu, *currit cito. Pieśn. Kat.* 139. Broń proszę, niech mi wrócą wskokiem. *Bardz. Trag.* 64. *et* 230. (natychmiast). — §. Skoki zająca = nogi zająca, u myśliwców. *Otw. Ow.* 31. die Läufe des Haasen, die Füße des Haasen. — *Simil.* Czy tak rącze, jak sarna, masz w podziale skoki? *N. Pam.* 15, 389. Skoki przypiekać, *ob.* derkacze wabić, frycem w czym być, nowicyat odbyć. — *Allegor.* Niebezpieczeństwem często człowiek kupuje moment krótki rozkoszy, i za skoki chwyta swej pociechy. *Pot. Arg.* 131. (za nogi). SKOKLIWY, SKOKOTLIWY, SKOKNY, *ob.* Skoczny.

SKOLAŁY, n. p. Skolałe ciało. *Siru. Qu.* 207. skłóte, *ob.* Skłóć, Kłóć.

SKOŁATAĆ, -ał, -ce, *cz. dok.*, utłuc, roztrząść, zbić; zerschlagen, erschüttern, zusammen stoßen, zerrütten; *Ross.* сколотить, сколачивать. — *Pr. et fig.* Krogulcom można dawać jajca skołatane na misie. *Cresc.* 614. Na brzeg ściągają okręt skołatany, By nie zalały go morskie bałwany. *Zab.* 13, 205. Rozruchy trybunów potężnie Rzpltą skołatały. *Pilch. Sall.* 183. Skołatane życie w ostatnim pędziłem odmęcie. *Mon.* 65, 95. Skołatany wiekiem i na zdrowiu ociec, chciał mieć syna w domu. *Nar. Hst.* 3, 81. *et* 5, 291. Skołatany rozmaitemi przypadki mocniej uczułem słodycz spoczynku. *Kras. Doś.* 269.

SKOLIĆ, SKOMLIĆ, SKULIĆ *med. niedok.*; *Boh.* skoliti; *Croat.* chevkati, (cf. szczekać); (*Sorab.* 1. zkiwlu *ejulo*); *Sorab.* 2. žalobisch, (cf. żałować); *Ross.* скомлѣть; wydawać głos taki, jak pies łaszący się, albo rozchciwiony; winseln, wie der Hund wenn er schmeichelt oder vor Begierde schmachtet, (cf. skowyczeć). Kondel bity, gdy się żre jadem, Choć go odpędzą, po staremu skoli. *Jabł. Buk. R* 4 *b.* Psy spuszczone głośno skolą. *Zab.* 3, 317. Lub polem, lubo pójdziesz skałą ostrą Na skolenie psów, zwierz goniących rączy. *Pot. Syl.* 42. *Nicto*, skolę, pośledziwszy zwierz abo ptaki, jak psy czynią. *Mącz.* Romul ssał sobakę, co za zwierzem skoli. *Pot. Syl.* 419. Pies skoli, skuli, skomli, gdy się łasi. *Dudz.* 21. Skomlenie, *Vind.* zvizh, zvizhanje; *Croat.* chèvk. Paw ma skolenie krzykliwe, uszy przerażające. *Zab.* 1, 195.

SKOŁOŻRZY, *ob.* Skorożrzy, Skorożrzywy.

SKOMA, -y, *ż.*, SKOMINA, oskoma, oskomina, oskominy, piszczenie zębów na to, co drugi je, ślinka na co, apetyt wielki; (*Boh.* laskominy; *Carn.* skomine 1) *appetentia*, 2) *stupor dentium*; skominost *acerbitas*, skominast *acerbus*, skominam *concupisco*; *Vind.* skomina, skominost, skominenje = drętwienie zębów, sobi skomijo, skominajo, molijo = drętwieją zęby; *Croat.* szkomìna *stupor dentium*); das Wässern des Mundes nach etwas, großer Appetit, starkes Verlangen, so daß einem gleichsam die Zähne nach etwas wässern. Jak z ciebie luby chłopczyna, Na twarzy czerstwe kwitnie ci zdrowie, Aż mię na niego bierze oskomina. *Teat.* 56. *b*, 16. Wielkąś nam chwaleniem uczynił skomę tej cnoty. *Gorn. Dw.* 36. A tobie skoma; *rumperes invidia, idem faceres, si tibi esset credita cella vinaria. Cn. Ad.* 8. Skoma-ć, bolejesz. *Cn. Th.* 1005. dich plagt der Neid.

SKOMLIĆ, *ob.* Skolić.

SKOMOROCH, a, *m.*: *Ross.* скоморохъ; *Eccl.* скомрахъ; §. 1) kuglarz, śmieszek: ein Gaukler, Spaßmacher. Wasze to okazowanie równać można owym lalkom; co je skomorochowie zwykli ludziom na śmiechowisko ukazować, a potym z niemi w pudło. *Falib. U* 2. — §. 2) Niedźwiednik, der Bärenführer. Niedźwiedników w Moskwie skomorochami zowią. *Gwagn.* 537. Dudarze skomoroszy, płacą każdy od siebie po 20 groszy. *Vol. Leg.* 2, 996. SKOMOROWSKI, a, ie; *Ross.* скоморошный, скеморошескій; *Eccl.* скомрашескій; figlarny, kuglarski, krotochwilny, Gauklern, Kurzweil =; od niedźwiednika, Bärenführen =. Znać, żeś nietylko dyakiem, ale i skomorochem bywał, ponieważ i kolendować umiesz; zaczym i odpowiadać ci na te twoje skomoroskie szyderstwa nie trzeba. *Pim. Kam.* 307. Ten zwyczaj, na który ty niewstydliwie po skomorosku gdaczesz, niewczorajszy jest. *ib.* (*Ross.* скоморошить bawić tańcem, śpiewaniem, żartami, krotochwilić, kuglować; скоморошество figle, żarty, krotochwile, kuglarstwa).

SKOMOSIĆ, *ob.* Konosić. SKOMPONOWAĆ, *ob.* Komponować.

SKON, u, *m.*, zgon, skonanie, ostatni życia koniec; (*Etym.* koniec, gonić): das letzte Ende, des Lebensende, der letzte Hauch. Panieńskiego wstydu do skonu ochranała. *Ow. Ow.* 528. (do zgonu). Dotrzymał jéj wiary, aż do ostatniego skonu! *Star. Zad. B* 3. Za bliskim skonu nożem [illegible] żona [illegible], Chce zań umrzeć; śmierć we drzwi, aż żona [illegible]. *Zab.* 9, 51. *Zabł.* Jest skonu bliska. *Past. Fid.* 205. Jako kładła na głowę jego obie dłonie, Jak ręce wyciągała przy ostatnim skonie. *Zimor. Siel.* 256. Niemasz zaś w śmierci, wierz mi, tak [illegible] Nic, jak myśl sama skonu ostatniego. *Past. Fid.* 219. Ja rędzny [illegible], ledwo nie do skonu. *Hor.* 2, 87. *Nar.* Przetrwa dzieło to aż do świata skonu. *Pot. Jur.* 44. Nie chciał [illegible] nieprzyjaciół [illegible] do skonu. *Chrość. Fars.* 409. [illegible]. SKONAĆ, SKONANIE, *ob.* Konać, Konanie. SKOŃCZONOŚĆ, ści, *ż.*, ograniczoność, die Begrenztheit; [illegible], die Unbegränztheit, die [illegible]. Z ustawicznego liczb [illegible] przy [illegible] nieskończoności. *Czach. Log.* 75. [illegible] człowiek [illegible] mistwa [illegible] o nieskończoności, [illegible] mu [illegible] skończoności [illegible]. Też myśl w nieskończoność [illegible]. *Hor.* 54. SKOŃCZONY, [illegible], *ob.* Kończyć. — §. Skończony, ograniczony, określony, mający koniec, [illegible]. *Buff.* 6. nieskończony, nieokreślony; *Bosn.* bezkonciv; [illegible]. [illegible] *Karp.* [illegible] 27. [illegible] Mon. 71, 2. [illegible] *Teat.* 55, 127. [illegible] skończony. *Teat.* 2, 12. SKOŃCZYCIEL, a, *m.*, [illegible], kończyciel, der Vollender [illegible]. [illegible] *Zbil. Lut.* 7, [illegible]. SKOŃCZYWAĆ, *ob.* Kończyć.

SKONFEDEROWAĆ, *ob.* Konfederować. SKONFUNDOWAĆ, *ob.* Konfundować. SKONYWAĆ, *ob.* Konać.

SKOP, a, [illegible], *m.*, SKOPEK, [illegible]; *Boh.* skopec; *Slov.* skopec; *Sorab.* 1. skop; *Sorab.* 2. skop; *Vind.* kashtrun (*ob.* Kastrat), cashtrun, oven (cf. owca, ovez, (skoplenik, skoplen zhlovek, resanik, kopun, kapun, trzebieniec): *Carn.* koshtrun; *Croat.* kastrun, skopëcz, oven [illegible]; *Rag.* [illegible], (skopaz = wieprz): *Bosn.* skopac, oven, [illegible], (skopac, [illegible]): *Ross.* [illegible]); *Ross. et Eccl.* скопецъ = trzebieniec, eunuque; §. 1. skop; *Germ.* der Schöps, (cf. farren = schneiden, skopac, cf. *nostr.* kopać = baran czyszczony, der Hammel. Baranki, które nie mają być do rozmnożenia, pokładając przyznią się skopami. *Kluk. Zw.* 1, 2[illegible]2. Łopatka skopu. (*Gemt.* 1, 5 *Leop. Num.* 6, 19. [illegible] 1 *Leop.* Tego skopu (*Accusat.*) s[illegible]. *Leop. Exod.* 29, 18. Baranek albo skopek, *agnus.* *Macz.* — §. Skop na niebie, znak niebieski [illegible]. *Zbil. Tw.* 25 *J. Kaw. Iz.* 9 der Widder am Himmel. Słońce [illegible] przyjął domowy słońce . . . . *Bardz. Luk.* 54. — §. 2. Skoki, [illegible] 593. [illegible] Zw. skopki albo [illegible] 1284. [illegible] — SKOPIEC, SZKOPIEC, pca, *m.*, SKOPEK, [illegible], *Boh.* skopek, Skopek, skopeček, [illegible]; [illegible] cebra, [illegible] *Germ.* Schäff, *Bosn.* [illegible] [illegible] [illegible] *Germ.* Schäff [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] grabeu. Przy tych wozach ma każdy mieć łańcuch, ry[illegible] [illegible] *Tr.* 1, 277 [illegible] SKOPIEC, *ob.* Wskopiec. SKOPIK [illegible] [illegible] pny, skopki [illegible] skopy [illegible] [illegible] *Dal.* [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] SKOPOWY, a, e, *Boh.* skopový [illegible] Schöpsenfleisch, Hammelfleisch. *Macz.* 77. SKOPOWY, a, e, *Boh.* skopový. [illegible] skopa. Schöpsen-. Skopowa [illegible] tere Schöpsenfett. [illegible]

SKOPUŁ, SZKOPUŁ, u, *m.*, z *Łac.* skała z morza wyglądające, podwodna, eine Klippe in der See. Bogo mnie,

żem nie rozbił się o skopuł który. *Kulig. Her.* 52. — *Fig.* Tu był szkopuł dla tych, co się tej pracy podjęli. *Pir. Wym.* 184, cf. sterk.

SKOPYCENIE, ZKOPYCENIE, ia, *n.*, choroba końska; wtedy koń stawa na przodzie rogu, a staw ostatni tu i owdzie się porusza. *Kluk. Zw.* 1, 200. die Hufersschütterung.

SKÓRA, y, *ż.*; (*Boh.* skořice = cynamon; *Sorab.* 1. zkora *cortex*; *Sorab.* 2. szkorka, schkorka *corium*; *Carn.* skorija *cortex*; *Vind.* skorja, skorijza, skurja; *Slav.* korica; *Ross.* скара, скора = futro, шкура, шкурка skóra zwierzeca; cf. *Lat.* scortum, scortus, scortea, corium; (*Omnia ex pellibus facta scortea appellantur. Festus*; *quae ex corio et pellibus sunt Varro*); *Ital.* scorza; *Gall.* scorie; cf. *Lat.* cortex, *ob.* Kora; cf. *Graec.* σκωρία, cf. skorupa, cf. *Germ.* Schorf); — §. 1) *cutis*, powłoka przyrodzona ciała ludzkiego, a w ogólności zwierzecego, wszystkie powierzchne części ciała okrywająca. *Zool.* 69. *Perz. Cyr.* 1, 15. *Krup.* 2, 3. *Wejch.* 59. *Kirch.* 10. die Haut, das Fell; (*Boh.* kůže; *Slov.* koža; *Sorab.* 1. koža, kožka; *Carn. et Vind.* kosha; *Croat.* kòsa, kosicza; *Rag.* koxa, (skorjettise *atescere cutem*); *Slav.* koxa; *Bosn.* kosga; *Ross.* кожа, *ob.* Kożuch). Skóra na ciele twarda, stwardniała, *Croat* szkùla; *Ross.* ярига. — *Variae loquendi formae*: Jedno go skóra, a kości. *Cn. Ad.* 70. przejźrzeć go na obie strony, chudy, nur Haut und Knochen. *Czech. Tr. L* 3. Do skóry = do żywego, bis auf die Haut, bis aufs Fell. Nie do żywego, nie do skóry; łaskawie; strzyż, nie odzieraj; pobory znośne stanów; dość wełnę strzydz, a skóra cała, co rok ci będzie wełny dawała. *Cn. Ad.* 592. Nie trzeba skóry łupić, bo insza nie zroście, Ale wełnę strzydz, bo insza poroście. *Falib. N* 2. Łupi poddanych aż do żywej skóry. *Pot. Arg.* 634. Czynnście im wielkie krzywdy, łupiąc ich ledwie nie ze skóry, rozbijając ich z majętnostek ich. *Birk. Kant. C* 2 *b.* Piernie sprawę krótką z natury Cagna, drą do trzeciej skóry. *Jabł. Baj.* 41. Przyrzekliśmy go bronić aż do skóry. *Chrośc. Fars.* 10. (do ostatniego). Tajemnie ubogiego drze ledwie nie ze skóry. *Groch. W.* 13. Sąsiedzi z obojętnością patrzaliby, choćby cię kto ze skóry odzierał. *Teat.* 24. *c*, 73. schinden, die Haut über die Ohren ziehen. Profesor ten za najmniejszą omyłkę skórę z uczniów zdziera. *Pilch. Sen. łask.* 57. Wyciągaliby mię ledwo nie ze skóry, Pókiby jeno w wacku czuli pieniądz który. *Alb. na Woj.* 4. Nie mam nic, i chociażby mię obdzierano jak węgorza ze skóry, to i feniczka przy méj duszy nie znajdą. *Teat.* 11, 67. Pospólstwo biedne, by za skórą, albo pod sercem wziąć, składać się musi. *Kosz. Lor.* 127. By miał i pod skórą, tedy musi dobyć. *Rej. Wiz.* 72. — Znać człowieka po skórze. *Rys. Ad.* 80. z daleka zaraz poznać, einen von weitem gleich erkennen. Czułem ich przez skórę. *Teat.* 55. *e*, 38. Poczciwi ludzie przez skórę się znają. *Teat.* 7. *c*, 46; *intus et in cute noverat. Mon* 70, 705. Chciał być zakonnikiem; na co rad przyzwolił kapłan, znając go już, jak mówią, po skórze, iż się do doskonałego stanu miał. *Sk. Żyw.* 1, 51. — *Aliter*: Przez skórę go znać = przenikać go wskróś, einen durchschauen, in sein Innerés sehen. Ten, co nas zna przez skórę do ostatniej żyłki, Z naszych sądów, i z naszej śmieje się omyłki. *Pot. Zac.* 134. — Ledwom już nie wyskoczył z skóry. *Past. Fid.* 199. gwałtownie byłem poruszony, ich wäre fast aus der Haut gesprungen. Człowiek ze skóryby wyskoczył, słysząc dobre słowo od pani. *Teat.* 10, 85. Z radości ona ledwie ze skóry nie wyskoczy. *Pot. Arg.* 614. Krewkość to ludzkiej przynosi natury, Do lubieżności wyskoczyć ze skóry. *Burl. B* 3. — W skórę dostaniesz. *Teat.* 17, 84. du wirst was auf den Pelz kriegen. Skórę mu należycie wytrzepał. *Teat.* 22. *c*, 65. *et* 29, 60. Po staroświecku, skórę złoję ci batem. *Teat.* 43. *c*, 5. *Wyb.* W skórę wziął od żołnierza. *Teat.* 8, 70. Po skórze oberwała od matki. *Teat.* 14. *d*, 14. Skóry im wezbrano. *Jabł. Buk. J* 4 *b.* Obieście warte po skórze. *Zabł. Z. S.* 58. (oberwać). Skóra będzie w robocie. *Teat.* 22. *b*, 8; (*passive*, to co *active* kij będzie w robocie). Skórą odpowiadać. *Teat.* 29. *c*, 24. Gdy język nieuważnie gada, skóra za niego odpowiadać musi. *Żab.* 12, 270. *Dudz.* Nie jeden człek to swą skórą płacił. *Jabł. Ez.* 145. mit seiner Haut bezahlen. Jeśliby kto ukradł mniéj niż trzy szelągi, na skórze i na włosiech bywa karan, t. j. u pragi rózgami weźmie chłostę, a włosy mu na wierzchu głowy zawiążą i urzną. *Szczerb. Sax.* 176. *ib.* 174. Taką rzeczą źle będzie koło waszéj skóry. *Teat.* 7. *c*, 36. Skóra w strachu. *Teat.* 7, 105. *ib.* 22, 85. *et* 15, 40. I na skórze dłużnika, wolno satysfakcyi szukać. *Teat.* 7. *c*, 20. Wraca się nazad, lecz z skórą niecałą. *Suszyc. Pieśn.* 3, *H* 2. O skórze i o zdrowiu jego myśli. *Sk. Dz.* 54. (o gardle, o śmierci, o życiu jego). Prawdziwie nie chciałbym być w skórze twojej. *Teat.* 54 *b*, *D b*; *Slov.* nechcel bich w geho kozi setet; na twojém miejscu, za ciebie cierpieć, ich möchte nicht in deiner Haut stecken. Chciałbym widzieć tych Ichmościów w skórze naszej, choć przez tydzień. *Zabł. Roz.* 186. Lżej o cudzej skórze wojować. *Tward. Wł.* 26. Trząsł się, stąpał jak w nieswojej skórze. *Zabł. Amf.* 42. jak gdyby nie wszystkich miał doma, als wenn er nicht recht bey sich wäre, zu Hause wäre. Zewsząd mądrego wypłoszają, i radziby go w własną skórę zaszyli. *Pilch. Sen. list.* 61. (*Slov.* Má twrdu kožu; ma twardą skórę, wygarbowany, nieczuły). Siedzi pod figurą, dyabła ma za skórą; cf. obłudnik, licemiernik, wilk w owczéj odzieży. — Za skórę komu nalać, dokuczyć, wiele złego komu narobić. *X. Kam.* Ubolewam, że takiego masz ojca, zalał on i mnie za skórę. *Teat.* 55. *c*, 44. (doskwierał mi). Obranaś z ozdob ojczyzno, lecz i to mało, Bo się za skórę więcej nalało. *Chrośc. Job.* 172. — Polacy Zygmunta cnot naśladować poczęli, tak iż się prawie od jego czasu w inszą skórę byli przyoblekli, i znowu z grubych obyczajów wypolerowane odrodzili. *Stryjk.* 718. (inszymi się stali). *Slov.* zemre w swég koži, *a suo modo agendi non deflectet*; już tak umrze. — §. 2) Skóra odarta z ciała, ze zwierzęcia, z bydlęcia; das Fell, die Haut; *Ross.* шкура, шкурка. Opuszczać skórę, u rzeźnika, zdejmować skórę z bydlęcia. *Magier. Mskr.*, (*Ross.* свѣжевать, освѣжевать, свѣжую, cf. świe-

ży). NB. *In nonnulis dyalectis* skóra *hac significatione exprimitur sola terminatione* - ma, *qua apud nos significatur caro*, *e. gr.* cielęcina; *Carn.* telętina, *non caro sed pellis vituli*, (cf. abelek); *sed terminatur etiam in* - ovna, - ena, - ice, n. p. Skóra jelenia, *Boh.* gelenice; *Carn.* jelenovna; *Vind.* jellennov'nna; *Ross.* оленина, (*attamen Ross.* оленина *etiam carnem cervinam significat*). Kozia skóra, *Carn.* kosına, koslizhovna; *Vind.* koszlıhov'nna; *Ross.* козлина; *Eccl.* козичина. Owcza lub barania skóra, *Boh.* beranice; *Ross.* овчина, овчинка. Wyprawiacz skór baranich, *Ross.* овчинникъ. Wołowa skóra, *Carn.* volovna, vovzhnına; *Vind.* volov'nna; *Eccl.* воловна, воловая кожа. Krowia skóra *Boh.* krawina. Niedźwiedzia skóra, *Carn.* medvedona; *Vind.* medvedov'nna. Lisia skóra; *Carn.* lisizhovna, (cf. lisiura, łosica, wilczura, niedźwiednia). Wężowa skóra, *ob.* Łupież; *Croat.* ohlénye kahe, (*ob.* Linieć). Biała psia skóra, *Ross.* лайка, *adj.* лайковый. Na sobola więcéj ważą, niż na tchórza, bo lepszą skórę ma. *Rej. Zw.* 105 *b*, (cf. futro). Skóra obwiesista, która wołom pod szyją wisa. *Volckm.* 658; łałok bydlęcy. *Dasyp. R r* 5, *b*, *Ross.* лужчатый. Po śmierci osła skórę na bęben obrócą. *Prot. Jał.* 30. Lepszy jest zawżdy żywy głos, niż zdechła skóra, co ją na pergamin wyprawują. *Rej Zw.* 15 *b*, (cf. lepszy łyczany żywot, niż jedwabna śmierć). Trudno z jednego wołu dwóch skór łupić. *Pot. Zac.* 11; dwie skórze (*dual.*) zedrzeć. *Rys. Ad.* 66. I na wołowej mówią, skórze się nie zmieści, Długą rzecz opisując, wedle przypowieści. *Pot. Pocz* 256. es hat auf einer Ochsenhaut nicht Platz. Coś przez półroku ucierpiał, nie spisałbyś wszystkiego na wołowéj skórze. *Zimor. Siel.* 258. Nie pij na żywego niedźwiedzia skórę. *Jabł. Ez.* 78; (*Slov.* nè predáwag z medwedá kožu, prw, nežliš ho chytíl: prw kožu predáwaš, nežliš medwedá zabil; uš kožu predáwáš, a ešče wlk za horami; cf. jeszcze skóra na baranie, a już kuśnierz pije na nię; cf. ptacy w polu, a on rożenki na nie struże; daleko ztąd do owąd). Gdzie nie staje wilczéj skóry, tam lisiéj nadstawić. *Cn. Ad.* 1012. jako cię mogę, Jeśli nie siłą, tedy przez nogę; wenn die Löwenhaut nicht gilt, muß der Fuchsbalg gelten. Czego nie możesz sprawić lwią, tam lisią nadstaw; co się poczciwie sprawić nie może, to chytrością a krzywoprzysięstwem przełomić. *Kosz. Lor.* 165 *b*. Na lwiej skorze mało mieysca; przydawali k niéj i lisią, t. j. czego gwałtem nie mogli, fortelem a chytrością wydzierali, a zasie też gdzie chytrość nie płaciła, tam mocy używali. *ib.* 54 *b*. *Jan. Lig.* A 4. *Ezop.* 29. — Słucha psiéj skóry. *Niedź.* 51. t. j. bębna: jest żołnierzem. — § Skóra wyprawna, das Leder, die Haut, das Fell; *Carn.* usène; *Vind.* ussenje, ufsenje, vufinje, leder; *Eccl.* оусмл, оусннь, ремснь, (cf. rzemień; оусмаръ garbarz). Wygarbowana skóra wołowa; *Ross.* выростокъ, (cf. wyrostek). Funtowa skóra; *Ross.* пумпа, *adject.* пумповый, (*distinq* pumpa). Surowa skóra, niegarbowana *Ross.* сыромять. Bécować skóry; *Ross.* дубить, дублю, (*ob.* Dębić, dębianka). Bécowanie skór *Ross.* дубка, дубленie. Skóra na cholewy. *Pot. Pocz.* 506. Z cudzéj skóry szerzéj rzemień krająć; na cudzéj strawie hojno sobie poczynać. *Kosz. Lor.* 41 *b*. *Eraz. Ob. G.* Szwiec, kiedy się na skóry zadłuży, tedy podeszwami wypłaca. *Rej. Zw.* 167 *b*. — §. 3) Skóra na drzewie zwierzchnia, na niektórym kora; *Polonis cortex asper et crassus dicitur* kora, *tenuior* skóra, die Baumrinde. Skóra albo łub na drzewie. *Cresc.* 663. Pierwszą skórę na drzewach wierzchną a grubą łubem zowią. *Cresc.* 51. Trzeba skóry z drzewa, Żeby z bydlęcej była do bóta cholewa, Ktoby rzekł, że wyprawić miała skóra skórę? *Pot. Pocz.* 306. (kora dębowa, Eichenrinde, garbarzom potrzebna). — §. *Transl. varie:* Skóra na chlebie, opieczenie, die Rinde auf dem Brote; *Boh.* škralaup, (*ob.* Skorłupa); *Vind.* kruſhna skorja, kramik; *Rag.* brustaliza, korra; *Ross.* корка, корочка. Skóry mu chleba szkoda, nie karmnego wołu. *Falib. D* 2, (cf. dobra psu mucha. Skóra na mléku, skórka, kożuch. — Skóra na śniegu po odwilży *Ross.* насть. — *Mineral.* Skóra górna albo ziemna, *aluta montana*, Bergleder, kamień lekki, niby z nitek w siebie plecionych złożony, mający podobieństwo do grubéj skóry *Kluk. Kop.* 2, 100. SKÓREK, rka, *m*, *scolopendra*, die Assel, der Kellerwurm, robak z wielą nogami, ein vielfüßiges Insekt. Muchy, pchły, pluskwy, skórki, stonogi. *Haur. Sk.* 349. Ukąszony od skórka, którego scolopendra zowią. *Syr.* 590. Skórek morski, Meerassel, kształtem ziemnemu skórkowi bardzo podobny. *Sienn.* 521. Skórki, które bywają w uszu. *ib.* 155 Ohrwürmer. SKÓRKA, SKÓRECZKA, i, ż., *dem*, błona, błonka; eine dünne Haut, ein Häutchen; (*Boh* kůrka, kůrčička cienka kora, skorupka); *Boh.* kožka; *Slov.* kožka, kožtička; *Carn.* koshèza; *Sorab.* 1. koschka, kožka; *Croat.* kosicza; *Bosn.* kosgiça; *Ross.* кожица, кожура, кожурина, кожурипа. Skórki są miękkie pokrywy z nitek złożone, niektóre wnętrzne części otulające: tak koszulki otaczają żyły, błonka mózg, czepek tłustość. *Kluk. Zw.* 1, 33. Skórka, która zewnątrz okrywa skórę, *cuticula*, jest substancyi bardzo cienkiéj, przezroczystéj i nieczującéj *Kirch.* 9. *Krup.* 2, 4. die Oberhaut, das Häutchen. Cienuchna powierzchnia skóreczka, pokrywa wszystkie zewnętrzne części roślinne, wyjąwszy gdzie jest jaki otwór. *Bot. Nar.* 9. Obrzezować będziecie skóreczkę członka męskiego. 1 *Leop. Genes.* 17, 11. (skórkę członka tajemnego. 3 *Leop.*, *ob.* Napletek, obrzezek, nieobrzezek). — Skórki z jakiego zwierzęcia mniejszego odarte, wyprawne; Felle, Fellchen, Balge. Skórki popielicze, wiewiórcze. *Biel.* 173. Skórka cienka pigmenta *Boh.* spratky. Skórka na owocach, die Schaalen des Obstes. Skóreczki jagody winnéj. *Bar. S.* A 4 *b*. die Hülse, die Schlaube, der Balg der Weinbeere. Skórka na drzewie cienka, miękka pod korą; skórka albo skóra na drzewie zwierzchnia; i o niektórych kora (*qu. v.*). *Cn. Th.* 1007. Skórka na chlebie. *ib.* die Brotrinde. Skórka na mleku, *ob.* Kożuch, der Balg auf der Milch. — § *Vulgar.* Skórka na łoży. *M.* 64, 725 grzeczniejsze wyrażenie Niemieckiego hundsfot, bo hundsfotami zwano skóreczki z tyłu łożów na samej pięcie, do podpierania ostróg: *von vero habet Germani*, Gaudeb. SKÓRKOWATY, a, e, — o *adverb*, na kształt skóry, lederartig. Liście skórkowate, *folium membrana-*

ceum, jakoby ze skórki suchowatej, mało soczyste. *Bot. Nar.* 61. SKÓRKOWY, a, e, od skóry, Haut=, n. p. Substancya skórkowa, jest zgromadzenie niezliczonych naczyń bardzo subtelnych. *Krup.* 3, 121. SKORŁUPA, *ob.* Skorupa, Skarłupa. *SKORNIA, i, ż., [*SKORZEŃ, ia, *m.*, 2], Skornie, skorznie *plur.*, obuwie na goleń zachodzące, sztyble, kamasze. *Wład.*, *ocrea*. *Cn. Th.* 1007. Stiefleten, Gamaschen, bóty, Stiefeln; *Boh.* škorně; *Sorab.* 2. schkorna; *Carn.* shkorna, shkornèza; *Vind.* skornize; (obskornizati, skornizati, skornize obuti, obkniefhati, naskornizati = obuć w bóty); *Bosn.* skorgna; *Croat.* skornya; *Hung.* szekernye. Skornie noszący na nogach, obuty w skornie; *Vind.* obſhkornizhan, ſ ſhkornizami obút; *Croat.* s'kornyaszt, skornat; *Hung.* szekernyés, *ocreatus*. *Cn. Th. ib.* *Skorznie z ostrogami. *Stryjk.* 675. Obuwszy się w *skorznie. *W. Post. W.* 2, 35. Te skornie nie dobrze wam na nogach leżą. *Wys. Aloj.* 512. Chociaż smierdzi dziegciem, nie on tego nie czuje, Rozciągnąwszy za piecem wnet skornie smaruje. *Rej. Zw.* 241 *b.* Między innemi męczarniami ta była osobna; kazali lać tłustość w *skornie, albo w boty gorącą, które obuwać kazali na nogi. *Birk. Mt.* 60. — §. Skórnia katowska, n. p. W ciasnym miejscu zamkniony być, gdzie ani leżeć, ani spać nie można; nazywają kaci tę mękę skornią albo nogawicą; bo jest z dołu wązkie, a z wierzchu szerokie, jak naczynie aptekarskie. *Baz. Hst.* 94. — §. Skórzeńka, *plur.*, Skorzenki *dem.*, n. p. Przyniesiono mu skórzenki, które miał obuwać na nogi. *Wys. Aloj.* 512. Kazał nogę sobie piłować, aby mógł skorzenki szczelne nosić. *Wys. Ign.* 5. (Gładko skorzenka na nodze. *Simon. Siel.* 5). — §. *Aliter.* Zeszłyśmy mi się jeszcze te skórzynki stare, nie nowe, nie z płótna, lecz w płóciennym złe na koniu. *Ust. Wj.* 11. (skórdry skórzane, lederne Hosen. SKÓRNIK, a, *m.*; *Boh.* koželuh, smradař, (cf. smrodu; *Sorab.* 1. kožnik; *Vind.* vuſhnjar, lederar, strojar; *Slov.* kovár, *Croat.* kosar, *Eccl.* скорнякъ; (*Ross.* скорнякъ białoskórnik, kuśnierz); 1) rzemieślnik od skór, garbarz; der Lederarbeiter, Gerber. Gospodę ma w domu Symona skórnika. 1 *Leop. Act.* 10, 32. (w domu garbarza. 3 *Leop.*). — Skórnik, handlujący skórami, der Lederhändler. — 2) Skórnik, skórny lub skórzany sąd, ein lederner Schlauch. Młodego wina nie zlewają w skórniki stare, bo inaczej pukają się skórniki, wino się rozlewa i skórniki wniwecz idą. *Seckl. Mat.* 9, *not.* «skórzane sędy albo dzbany». *Sekl. Luc.* 5. SKÓRNY, a, e, od skóry, Haut=, Fell=, Leder=; *Ross.* кожный. (*Rag.* skòren *siccus*, *distng.* skòrai *recens*, *ob.* Skory). Bywają też wszy po ciele w skórze, sprosne je Polacy zowią (mendeweszki), ja je zowię skórnemi. *Sienn.* 502. Hautläuse, Filzläuse, (*ob.* Zaskórny podskórny). — Skórny handel, t. j. handel skórami, der Lederhandel. *Tr.*; *Vind.* vuſhna prodaja; *Ross.* торгъ кожею. Skórny kolor; *Vind.* karbuni, Lederfarbe; (*distng.* skórzany). — §. Pochodz. pod: *Kora*.

SKORO *adverb.*, Skorzéj *comparativ.*, Skoruczko *intensiv.*; (*Boh.* skoro; *Slov.* skoro *illico*, *pene*, *circiter*, *fere*, *vix non*, skoršeg *citius*; *Sorab.* 1. skero, skerie *nunc*, zkoro, skoro *mox*, *cito*, naiskeri wkrótce, zkorož nimahle *fere*; *Sorab.* 2. szkoro, ned wnet, szkoro ledwie nie, szkerrej rychléj, prędzéj; *Carn.* skorej *brevi*; *Vind.* skori *statim*, wnet, sker, skori, skoro, skoraj, skorei, sdaizi, naipoprei taku; *Croat.* zkoro, szkòro *subito*, *pene*, *vix non*; *Slav.* skoro = niedawno; *Rag.* skôro *modo*, *brevi*; *Bosn.* skoro; *Ross.* скоро; (вскорѣ wnet, поскорѣе prędzéj, наскоро natychmiast,; *Eccl.* скоро, легче łatwo; *cf. Germ.* schier; Ottfr. scioro); skoro jeno, zaraz skoro, *Źle *qu c.*, so bald, so bald als nur; *Vind.* kaker hitru, taku fart, kaker jadernu, sdaiz kaker, taku kmalu da; *Slav.* dok; *Bosn.* netom, onejas, sparvoin, prigodom; *Ross.* лишь; *Eccl.* повнегда, послѣ какъ, потомъ кода, какъ скоро, лишь только. Skoro nasi do lasu weszli, nieprzyjaciele wypadli na nich. *Krom.* 361. *Biel.* 418. Skoruczko się wytrzeźwią, zapomną wszystkiego. *Papr. Pr. A* 4. — Skoro = zaraz, so gleich, gleich. Skoro po śmierci Krzywoustа, odstąpili od Polski Prusowie. *Biel.* 97. *Kucz. Kat.* 2, 360. *Rej. Post. C c e* 1. Skoro z młodu, znaki przyszłej świątobliwości taić się w nim nie mogły. *Sk. Żyw.* 209. Naród Słowiański nieskoro z początku swego tak jest nazwany. *Biel.* 10. Skoro na wiosnę okręt przywieźć kazał. *Sk. Dz.* 520. (zaraz z początkiem wiosny). *Biel.* 434. — §. Skwapliwie, prędko, rychło; *Carn.* obrat, na obrat, schnell, flugs. Izraelitowie, gdy przeczuwali jaką klęskę, uciekali się skoro do arki pańskiéj. *Bals. Nied.* 1, 155. Kto działa skoro, nie bywa mu sporo. *Rys. Ad.* 27; *Slov.* kde ne skoro chodi, sam sebe škodi; kto niewczas przychodzi, sam sobie szkodzi. — *§. *Aliter.*: Skoro takowa i ona była trefność.... *Gorn. Dw.* 192. prawie takowa, fast, beynahe. *SKORODOKTOR, a, *m.*, który na prędce doktorem został, ein Schnelldoctor, unreifer Doctor. Azaż nie lepiej na onych sędziach dobrze umiejętnych przestać, niżli na te skorodoktory spuszczać! *Hrbst. Odp. G* 8 *b.* — (SKOROMOS, *a*, *prstn* skomoroch, niedźwiednik, der Bärenführer. Najwięcej u Kozików było ochotników z skoromosów, łotrzyków. . *Zimor. Siel.* 252.?) — *SKOROPIS, SKOROPISM, u, *m.*, z tytłami pismo prędkie, abrewiacya, wiązka; *Eccl.* скоропись, Schnellschrift, Abbreviaturen. — §. Skoropism na wesele przyjacielskie *Zeb.* 9, 55a. *Zeb.* pismo lub wiersz na prędce, eine in der Geschwindigkeit verfaßte Schrift. — §. OO. Bazylianie uczą języków Greckiego, Słowiańskiego, skoropism zwanego. *Vol. Leg.* 7, 415. pisma literami kościelnemi Ruskiemi z wielą abrewiacyami pisane, die Russische Kirchenschrift, Kirchensprache. Stryjkowski polega na świadectwie Ruskich skoropisów, bez nazwiska autorów i dat od niego cytowanych. *Nar. Hst.* 4, 318. SKOROPISZEC, sca, *m.*; *Ross.* скорописецъ; szybko piszący, tytłami piszący, ein Geschwindschreiber, Schnellschreiber. SKOROPŁYNNY, a, e, — ie *adverb.*, szybko płynący, schnellfließend; *Ross.* скоротекущій, (= 2. szybko biegący; *Eccl.* скоротечецъ goniec). Krew w nim skoropłynna i burzliwa. *Pilch. Sen. list.* 1, 75. SKOROŚĆ, ści, *ż.*, nagłość, prędkość, szybkość; die Geschwindigkeit, Schnelligkeit. *Tr.*, *Ross.* скорость, скоротечность; *Eccl.* скорость, поспѣхъ, по-

спѣшьство, торопъ (cf. trop, dro[illegible]). скороходность. SKOROŻRZY, *SKOŁOŻRZY, SKOROŻRZYWY, *SKOŁOŻRZYWY, *SKOROŻLIWY, a, e; *Ross.* скорозрѣлый, скороспѣлый; rano dojrzały, rany, frühreif, schnell reifend, zeitig. Skołożrzywy, *praecox* *Urs. Gr.* 188. Skołorzywe owoce *Pot. Arg.* 595. Na cytryny, gruszki, wiśnie, Gęsty przez gwałt list się ciśnie I wszystek rodzaj skołożrzy. *Kchow.* 166. Gruszki rane [illegible] skołożrze. *Cresc.* 587; (*Vind.* korodnza, tepka [illegible]). Owoc skołożrzy rzadko bez robaki. *But. B* 5. Rodzaj ten [illegible] bywa skołożrzy, bo prędzéj dochodzi, niżli [illegible] *Cresc.* 162. Tam naprzód widzieć innych kwiatków [illegible] Łąknie jare, fiołki w skorożrzych [illegible] *Zimor. Siel.* 156. W ten czas, gdy poczyna [illegible] Wypatrzywszy na trześniach skorożrze jagody, Chciałem je zerwać .... *ib.* 176. Będzie [illegible] skorożrza jagoda winna. *Leop. Syr.* 51, 19. Owies jest zimostradny, skorożliwy. *Haur. Sk.* 11. [illegible] *Leop. Jer.* 24, 2. [illegible] Prędki, [illegible]; frühzeitig, schnell. Skołożrza [illegible] *Bardz. Trag.* 412. Skorożrzała [illegible] *Min. Ryt.* 2, 90. Zawsze [illegible] skołożrzywa *Pot. Syl.* 94.

*SKORTACYA, yi, ż., z *Łac.* [illegible]. *Zy* [illegible] przykrzetwem i skortacya [illegible] *Bir. Ex.* 28.

SKORUPA, y, ż., SKORUPKA, i, ż.; [illegible] *Bo[illegible]* [illegible]ka, škarlaup, škalaup, skorlupa, [illegible]; *Sor.* [illegible]pina; *Croat.* skorup, skralyùp *superficies e. gr. terrae*; *Rag.* skorup *superficies*, skorùp [illegible]; skorup = śmietana; *Bosn.* skorup [illegible] mléku; *Eccl.* скорлупа [illegible], скорупина, скорупина, = SKORLUPA, *ob.* [illegible]; *Germ.* Scherbel, Scherbe; [illegible] *Germ.* Schar. Skorupa, kawałek [illegible] naczynia, ułapek, die Scherbe von einem zerbrochenen Gefäße; *Boh.* střep; *Slov.* střepina, střep; *Sorab.* 1. čžrop, korpina, žkoroliya; *Sorab.* 2 [illegible] (urynał), zhirpinja, zherpina; *Vind.* zhrep, zherpina, zhrepina, zhrepinja; *Croat.* črèp, [illegible], chrepéćz, chrepchiéz, chrepesje, [illegible]. *Hung.* [illegible]rep, ts rép, tserepeiske; *Bosn.* [illegible] *Ross.* черепина, (cf. черепица cegła, черепъ czaszka [illegible]), черепаха żółw; *Eccl.* уранъ черепъ, черепокъ, обломокъ глиняного сосуда, черепъ главы czaszka [illegible]. Jako się raz obróci garnek na skorupy, W błoto idzie, już go nikt nie zlepi do kupy. *Pot. Pocz.* 244. [illegible]czony, już go jedno skorupki. *Bud. Zw.* 1. Jako skorupa wzgardzony, wszyscy [illegible] *Bo[illegible] Ps.* 54. — §. Skorupa = gliniane naczynie, osobliwie słabe, podłe; ein irrdenes Geschirr, ein Scherben. Srebrna służba, stołowe naczynie, Tureckie skorupy. *Petr. Et.* 49. Która skorupa tłustości zawre, już tak do skonu śmierdzi. *Fablib. H* 2. Czego się nowa skorupa nawarzy, Tego już żaden nigdy nie wyskwarzy. *Bies. rez. B* 5. Czego się skorupka za młodu napije, tym i na starość trąci. *Boh. Kom.* 1, 414; *Sorab.* 2 kak sze jaden wot młodofeži naloži, tak sze potem na stare dni žarži. Skorupa się o skorupę uderzyła. *Cn. Ad.* 1577. (niema się z czego cieszyć po wygranéj, zawsze to obu stronom żałośne. — §. Skorupa jajowa, die Eyerschaale; *Vind.* jajzna lupina, *ob.* Łuszczyna; *Ross.* *et Eccl.* запорлокъ, скорлупа яичная, (cf. zaparstek). Jaje otacza skorupa wapnista. *Zool. Nar.* 214. Ptaszę, gdy się już ostoi w jaju, [illegible] pokarmu szukając, w skorupę kołace i kłuje [illegible]skiem *Sak. Probl.* 179. — §. Skorupa skorupa, [illegible] skorupa, [illegible], *Croat.* [illegible]; *Sla.* skor[illegible], *Bosn.* [illegible], Muschel, Schaale. Skorupa [illegible] morskiego, [illegible] *Cn. Th.* 1007. (małżowina). Z Oceańskich tumultów wypienione znajdują się różnych farb skorupy po brzegach. *T[illegible]* 200 [illegible] *Jer. B[illegible]* 41. — [illegible] 12, 42 [illegible] — §. [illegible] podsłowie, [illegible] *Wiel.* das Schaalwerk [illegible]. Skorupa, [illegible] kapitelu, podwałek; *Ital.* vovolo; *Lat.* echines. *Callit.* SKORUPI, [illegible] Scherben, Schaa[illegible], Schaal; *Boh.* [illegible]; *Croat.* [illegible]; *Ross.* [illegible]; *Hung.* [illegible]. SKORUPIANY, a, e, z skorupy glinianej: irden, von Scherben, Schaalen; [illegible]. W domu [illegible] są naczynia złote i srebrne, ale i drewniane i skorupiane. *Bibl.* 2 *Tim.* 2, 20. SKORUPIASTY, SKORUPIATY, a, e, skorupie podobny, jak skorupa, ze skorupą; [illegible]; *Ross.* черепообразный. *Eccl.* черепокожный. Żółwiki morskie skorupiate. *Otw. Ow.* 217. Wrzody skorupiate. *Syr.* 1218. SKORUPIĆ *cz. niedok.*, skorupą powlekać, [illegible] Schaale [illegible] werden. Śmierdząca woda pleśnią skorupiona. *Przyb. Ab.* 211. Jest tam chałupa okrągła, z błota ulepiona, Skorupinami [illegible]. SKORUPIEĆ *neutr. niedok.*, zeskorupieć *dok.*, na kształt skorupy [illegible] [illegible] przemorzone, język skorupieje, więdną żyły. *ib.* 65. Ono tak szlachetne ciało wisi na gorącości słonecznéj, na okrutnym drzewie rozpięte, już zeschłe, już zeskorupiałe. *[illegible]* 5. SKORUPINA, y, ż., SKORUPINY [illegible]; *Boh.* [illegible], škořepinka. Skorupiny z jajec. *Kmit. Spyt. A* 3. Skorupiny [illegible] *Haur. Sk.* 387. Nie mógł [illegible] z skorupy. [illegible] 5 das [illegible] Schaale. Na odnodze Mexykańskiéj są tak duże żołwie, iż na skorupinie jednego sześć mężów stanęło. *Boter.* 68. SKORUPOKRUSZ, a, m., [illegible], [illegible] orzechowy. *Kom. Lup.* 2, 214. SKORUPSKO, a, n., szpetna skorupa, ein häßlicher Scherben. Skorupska z ostryg. *Teat.* 29. *b*, 120.

SKORY, a, e, (*ob.* Skoro *adverb.*); *Boh.* skorý; *Hung.*

gyors; (*Rag.* skòrni *recens*); *Ross.* скорый, скоросый, скороспѣшный, скороногій. скорохватъ; prędki, skwapliwy, nagły; schnell, geschwind, eilig, hastig. Nie chcę ja być skorą do obmowy. *Teat.* 6, 20. Mowa twoja skora, z rzeczy w rzecz, jak strzała z łuku do celu bieży. *Orzech. Qu.* 144. Młodzież próżna nauki, a rozpusty chciwa, Skora do rozwiozłości, do cnoty leniwa. *Kras. Sat.* 15. Niechaj cię próżnéj chwały nie zwodzą pozory, Nie szukaj z tego chluby, żeś w pisaniu skory. *Dmoch. Szt. R.* 18. Skore rzeczy nietrwałe. *Cn. Ad.* 102. (co nagle, to po dyable; co się prędko wznieci, niedługo świeci).

SKÓRZANY, a, e, ze skóry wyprawnéj lub niewyprawnéj; *Boh. et Slov.* koženný; *Sorab.* 1. kožané; *Carn.* usenat; *Vind.* ufsenat, vufnjen, vufinjast, ledrast; *Croat.* kosni, kosnati; *Bosn.* kosggni; *Ross.* кожаный, (кожевенный garbarski); *Eccl.* оусьмѣнъ, ledern, von Haut. Skórzany miech, skórzana flasza, *ob.* Sumki, Sunki, suna. — *Aliter:* Domawiającemu się skórzaną kazał dopłacać monetą. *Mon.* 65, 424. (skórę mu kazał wyłoić). Nie płacą długów swoich skórzaną monetą. *Mon.* 75, 485. — §. *Skórzany, z kory, korkowy, korzany. *Cn. Th.* 1008. von Baumrinden. SKÓRZENKA, SKÓRZYNKA, SKÓRZNIE, *ob.* Skórnia.

*SKORZEŃ, ia, *m.*, SZKORZEK, [*sorab.* 2. škore; *chorat.* škorc; *chorwat.* skworc; *serb.* čworak; *ros.* скворецъ 2]; szpak, ptak, der Staar. *Tr.*

SKORZONERA, *ob.* Salsefiny, *ob.* Wężymord.

SKORZYĆ *med. niedok.*, śpieszyć się, eilen; *Eccl.* скорю, спѣшу. Jak najśpieszniéj z rzeczą skorzył. *Pot. Arg.* 729. SKORZYPIĘTA. *Tr.*, *ob.* Storzypięta.

SKORZYŚCIĆ, *ob.* Korzyścić, Korzystać. SKOŚCIEĆ, SKOŚNIEĆ, *ob.* Kościeć.

SKOSIĆ, *ob.* Kosić. SKOSISTY, SKOŚNY, a, e, pochodzisty, abhängig, abschüssig. Grunta przykre, górne, kręte, skosiste, jak mierzyć. *Haur. Sk.* 47. Kominy mają być skosiste. *Haur. Ek.* 9. Ugór w brózdy skośne kraje lemiesz krzywy. *Tom. Rol.* 42. SKOŚNOCIĄG, u, *m.*, *Fortific.*, die kurze Strichlinie. *Tr.* SKOŚLAWIONY, a, e, koślawy, krummbeinig. Syna za powrotem zastał skoślawionym.* *Teat.* 36. *b.* 61.

SKOSZOKOPNIK, a, *m.*, *sapeur. Jak. Art.* 1, 345. *et* 376.

SKOSZTOWAĆ, *ob.* Kosztować.

SKOT, u, *et* a, *m.*, (*distng* Szkot); *Boh.* skot, skût; *Sorab.* 1. skót, skočžo; *Sorab.* 2. fzkot, fzkoschu; *Croat.* szkòt; *Rag.* skoot; *Bosn.* skotje, sgivine; *Ross.* скотъ; (cf. *Arab.* קִיט koth, *grex in specie ovium*; *Chald.* קִיטִין kothin, *greges*); [*Etym.* kocić; *rusk.* kotyty = toczyć 2]; das Vieh, die Viehheerde. Tobie Sykulskie skot tysiączny kraje I stada tuczą, i liczne sprzężaje. *Hor.* 1, 284. Drobny skot owiec. *ib.* 2, 35. *Kniaż.* kleines Vieh, Schafvieh. Dla bydła ich i dla dobytku ich, i dla wszego skotu ich. *Budn. Num.* 35, 3. «*not.* dla wszech źwierząt ich.» Ofiara z skotu, z owiec abo z koz. 1 *Leop. Levit.* 1, 10. *W. Levit.* 3, 1. Wystrzegaj się od jedzenia głów wszelkiego źwierzęcia i skotu. *Spicz.* 201. Doma chowaniec ni ku czemu, jedno albo do skota, albo do kozicy. *Glicz. Wych. H* 6. — *§. Skot = skocina, bydlę, ein Stück Vieh. Wiem wężu, że najchytrszym w polu jesteś skotem. *Przyb. Milt.* 278. *SKOTAK, *SZKOTAK, SKOTARZ, SKOTOPAS, a, *m.*; *Boh.* skotak, skotaček; *Ross.* скотникъ, скотопасъ; pastuch, pasterz, koło skotu czyli bydła chodzący, der Viehhirt. (*Ross.* скотоводецъ znający się na hodowaniu bydła, скотоводство hodowanie); *Eccl.* **скотопитатель** (скотопитательный pasisty dla bydła; скотопитание hodowanie). Skotopas, *bubulcus. Mon.* 75, 591, (cf. wolarz). Owcarzów i skotaków dozierać. *Zaw. Gosp.* Niż takim królem, skotakiem być wolę. *Pot. Syl.* 245. Poczciwych skotarzów uciechy. *Dmoch. Szt. R.* 13. *W. Amos.* 7, 14. Ledwie z życiem uciekły zlękane skotaki. *Przyb. Milt.* 369. Czujny skotarz. *Zab.* 6, 332. *Sak. Ckrośc. Ow.* 10. Skotopas Podolski. *Zimor. Siel.* 208. Jednéj jałówki Argus nie ustrzegł stooki, A mnie bydła dogląda szkotak jednooki. *Kchow. Fr.* 134. *Wez. Zap. C* 2. Krzyczeć jak skotarze *Boh.* skotačiti. SKOTNIK, a, *m.*, SKOTNICA, y, *ż.*, wygon, der Viehweg, Treibweg, die Trift. Bielun rośćie po wsiach, na skotnicach, przy drogach. *Syr.* 1365. — *Fig.* Nauka ta jest większą skotnicą do wszéj rozpustności a grzeszenia. *Gil. Post* 21. (gościńcem utorowanym); *Sorab.* 1. skotnicza chlew; *Rag.* skòtniza *ovis foeta*; *Ross.* скотница, dziewka od bydła. SKOTNY, a, e, od skotu, bydlęcy zwierzęcy; Heerde=, Vieh=; *Boh.* skotský; *Sorab.* 1. skotžaczé; *Eccl.* **скотьнъ**, скотій; *Ross.* скотскій; (*Rag. et Bosn.* skòtni *praegnans, gravidus*). *SKOTOKRAJCA, y, *m.*, *Klon. Wor.* 22, der Viehdieb. (*Ross.* скотство bestyalstwo).

SKOTOPASKA, i, *ż.*; *Boh.* skotačka; *Ross.* скотница; §. 1) która skot czyli bydło pasie, die Hirtinn, Viehhirtinn; pasterka, die Schäferinn. Gdy siedział pod lipą nad brzegiem strumyka, Przechodziła tamtędy nadobna skotopaska. *Zab.* 13, 33. Nieczuła, ale piękna skotopaska. *Zab.* 11, 89. Godna kochania skotopaska. *ib.* 92. — §. 2) Skotopaska, sielanka, wiersz pasterski; das Hirtenlied, Schäfergedicht. Jeśli co ważne jest świadectwo moje, Porębski złoty, skotopaski twoje, W téj wadze u mnie, żeby się mógł do nich Teokryt przyznać; tak ja trzymam o nich. *J. Kchan. Fr.* 41. *Mon.* 75, 591.

SKOWAĆ, *ob.* Skuć. — (SKOWERA, *ob.* Skowyra). — SKÓWKA, i, *ż.*; *Ross.* сковка; obręcz, okucie; der Beschlag von Eisen um etwas herum, der Reifen. Paznokcie służą palcom zamiast skówek, broniąc ich od częstego obrażania się. *Perz. Cyr.* 1, 17. Kij krzywy bez skówki. *N. Pam.* 15, 387. U miecznika skówka, oków na końcu pochew. *Magier. Mskr.*

SKOWRONEK, nka, *m.*, SKOWRONECZEK, czka, *m.*, *dem.*; *Boh.* skřiwan, skřiwanek, křiwan; *Slov.* skriwánek, škowránek, škrowanek; *Sorab.* 1. žkowřenez; *Carn.* shkerjànz; *Vind.* skurianz, fhkorianz, gorianz, (cf. *Etym.* góra); *Croat.* skérlecz, skurjanecz, cheperlyuga, (cheperlyati *scabere*), vahulacha; *Dal.* pohulyacha, kukuglava, vahulyacsa; *Bosn.* srrinadiça; *Slav.* csevèrljuga, shèva; *Rag.* vidulinka, sardaniza, kukugljava, babugljaceja; [*Eccl.* **сковрадиць** 2]; *Ross.* жаворонокъ; (cf. *Graec.* κόρυς; *Arab.* קבר kabor, *alauda*; קובר *cristata avis*); die Lerche;

rodzaj skowronków, *alaudae*, należy do rzędu wróblego. Skowronek polny, rolnik, *arvensis*; *Ross.* подорожникъ, die Feldlerche, na wiosnę wylatujac, na powietrzu śpiewa. *Zool.* 227. *Kluk. Zw.* 2, 242. *et* 243; *Boh.* linduška, *alauda silvestris*. Skowronek czubaty, *ob.* Dzierlatka. — Już skowronek na górze pięknie przepioruje, Słowiczek we krzu krzyczy, gżegżołeczka kuje. *Rej. Wiz.* 51 *b.* Skowroneczek ku niebu w górę polatuje, I gardłeczkiem krzykliwym wdzięcznie przepieruje. *Simon. Siel.* 103. Wszak też i skowroneczek od ziemi powstając Swym podłym głosem śpiewa, słowiki wzbudzając. *Kołak. Cat.* 2. Jastrząb' wrzeszczy, kokosz krekorze, żóraw krera, Orzeł kwili, skowronek mile gorgi zbiera. *Toł. Saut.* 89, *Croat.* skerlecz popeva. Skowronkowie wdzięczni. *Banial. J* 3. Po mojéj śmierci niech chce-li i niebo upadnie a skowronki potłucze. *Rej. Zw.* 37 *b.* niech się dzieje co chce. SKOWROŃCZĘ, ęcia, *n.*, pisklę skowronków, das Junge der Lerchen. Skowrończęta. *Jak. Baj.* 267. SKOWROŃCZY, a, e, od skowronków; *Boh.* škrablawý; *Vind.* fhkorianski; *Ross.* жавороночный, жаворонковъ, Lerchen-. Niektórzy z bojaźni łacniéj się poddaja, jest to coś jak skowrończe pole przy kobusie. *Lub. Roz.* 105. Lerchenjagd, Lerchenfang, Lerchenstreichen.

SKOWYCZEĆ, -ał, -y, *med. niedok.*, Skowytać *contin.*; (*Etym.* [kwik 2], wyć); skolić, jak pies uderzony lub uderzenia się bojący. *Dudz.* 21. *Cn. Th.* 1008. winseln, wie ein geschlagener Hund, oder der sich vor Schlägen fürchtet; *Boh.* skučeti; *Croat.* szkovíshem; (*Carn.* saskovinzham *vociferor, ut aves dum capiuntur*). Jaki to żal, kiedy psina kochana skowyczy? *Boh. Kom.* 5, 46. Nie pójdzie tam pies, gdzie drugi skowyczy. *Pot. Syl.* 4. Kondel skowyczy. *Brud. Ost. B* 4. Pies, coć owo tylko nie milcząc skowyczy. Niech ci się w poczet myślistwa nie liczy. *Bielaw. C* 2. Pocznie się gniewać małpa i skowytać srodze. *Zab.* 16, 63. SKOWYRA, SKOWÉRA, y, *m. et ż.*, gdyracz, zrzęda; ein Gnurrer, Brummbart. Wójt chociaż się widzi prosta skowera, Da czasem chytrym poborcom o ziemię. *Rej. Zw.* 59. — §. Skowyra, w wielu okolicach u chłopstwa pies, ein Hund. *X. Kam.* SKOWYRAĆ, SKOWERAĆ *cz. niedok.*, zrzędać, gdyrać; gnurren, brummen, tadelsüchtig seyn. (*Ross.* ковырять dłubać, wydłubać, popsuć).

SKOZACZYĆ się, *ob.* Kozaczyć się.

SKRA, *ob.* Iskra.

SKRAB, u, *m.*, chropowatość, n. p. kory drzewnéj, skropawość; die Ungleichheit, Höckerigkeit, z. B. der Baumrinde. SKRABOWATY, a, e, — o *adverb.*, skropowaty, skropawy, chropowaty, n. p. o korach drzewnych; höckerig, nicht glatt, z. B. von der Baumrinde. Lepéj pniak wyżéj szczepić, gdzieby skóra gładka była, a nie skrabowata. *Cresc.* 127. Na drzewie starym skóra skrabowata a chropawa. *ib.* 127. Drzewo to list ma szeroki a skrabowaty dla gęstości żyłek. *Cresc.* 457. U konia dobrego nogi mają równe być, a nie skrabowate. *ib.* 525. °SKRABAĆ, °SKRABNĄĆ, *ob.* Skrobać.

°SKRACAĆ, *ob.* Skrócić. SKRĄCAĆ, *ob.* Skręcić.

SKRADAĆ, *ob.* Skraść. SKRADKA, i, *ż.*, co się ukradkiem dzieje, etwas Verstohlnes. Snadnie zatrzeć imieniem bratskim lube skradki, Jest mi z tobą dowora mówienia w ukradki. *Żebr. Ow.* 234; *furta*, że się skradamy, ukradkiem schodzimy.

SKRAJAĆ, *ob.* Skroić. SKRAJNY, a, e, SKRAJNI, ia, ie, na kraju będący, brzegowy, końcowy, ostatni: *Boh.* pokragný; *Sorab.* 1. zkromné, (cf. skromny); *Rag.* krajni, (krajejanin, kraicnik = granicznik, cf. Krainczyk); *Ross.* крайный, (крайность ostateczność), кромѣшный; *Eccl.* кранний, краежгольнъ, (cf *Graec.* ἄκρος); am Rande gelegen, äußerst. Skrajnie wszystkie téj tkaniny strony, Subtelną listwą w okrąg były zobrabione. *Otw. Ow.* 220. Skoro nasi do lasu weszli, Wołochowie drzewa niedorąbane ze pniów spychają, począwszy od skrajnich. *Krom.* 361; *ab extremis. Modrz. Baz.* 418. Obożny ma wiedzieć, wiele wozów rynkowych, a wiele skrajnych; jeżeli będzie w rynkowym rzędzie sto wozów, trzeba w skrajnym dwieście. *Tarn. Ust.* 295. Skrajna deska, *Vind.* kouzhuzhe, krajez; *Ross.* горбылъ, ein Schwartenbret. — *Math.* Pierwszy i ostatni wyraz proporcyi nazywają się skrajne, *extrema*; drugi zaś i trzeci śrzednie. *Jak. Math.* 1, 159. *Ustrz. Alg.* 2, 178. *Geom.* 1, 187.

SKRAPIAĆ, *ob.* Skropić.

SKRAŚĆ, skradł, *f.* skradnie *cz. jednt.*, Skradać *niedok.*, *Ross.* скрасть, скрадывать, своровать; okraść, bestehlen. Gwałtu! skradnie mię. *Teat.* 24, 101. Kto cudzego nie oddaje, ten jako może skrzywdza, abo raczéj skrada. *Grod. Dis. D b.* Skradzienie Rzpltéj. *Petr. Pol.* 2, 46. — SKRADAĆ się zkąd; *Boh.* skrasti se, skradati se; uchodzić tajemnie, wykradać się; sich wegstehlen, heimlich wegschleichen, wegmachen. *Quo te surripis*; dokąd chcesz, dokąd się skradasz? *Mącz.* Postrzegłszy matkę, skrada się i chce uciekać. *Teat.* 30. *b*, 54. — Skradać się gdzie, wkradać się; sich einschleichen, heimlich wohin schleichen. Skrada się po cichu na palcach, aby je mógł podsłuchać. *Teat.* 52. *d*, 14. Skradł się cicho pod obóz nieprzyjacielski. *Papr. Gn.* 1093. Skradać się muszę, jak wilk wchodzący do wsi. *Teat.* 52. *b*, 87. Do okna cichom się skradła, i wszystkom widziała. *ib.* 54, 57. Ci dwaj przed sobą często się skradali, A o królewnę króla nalegali. *J. Kchan. Dz.* 85. Mahomet, iżby go nie poznano, choć jawnym mataczem był, do proroćkiego się płaszczyka skradał. *Żarn. Post.* 79 *b.*

SKRAWAĆ, *ob.* Skroić. SKRAWEK, wka, *m.*; *Boh.* skrogek; okrawek, ein Abschnitzel, ein abgeschnittenes Stückchen. Skrawek czystego białego płótna. *Perz. Cyr.* 1, 26.

SKRĄŻYĆ *cz. dok.*, Skrążać *niedok.*, §. 1) w krążki, lub talarki pokrajać, in runde Scheiben zerschneiden. Włożysz funt róży świeżej nożem skrążanéj. *Cresc.* 496. — §. Skrążyć ziarno jakie na przetaku. *X. Kam.*, okrągłym uczynić, runden, abründen. — §. 2) Skrążyć jakie miejsce, okrążyć, schodzić, okolić; einen Ort umkreisen, umzirkeln, umwandern, durchwandern, durchstreichen, durchstreifen. Skrążyłem ziemię, i schodziłem ją. *W. Job.* 2, 2. Szatan przechadzał się, skrążył ziemię. *Budn. Job.* 1, 7. 1 *Leop. Joz.* 18. On-ci całą Afrykę skrąży i Libyą, Chcąc fortunnie odprawić swoję legacyą. *Pot. Arg.* 710.

SKRĘCIĆ *cz. dok.*, Skręcać, Skracać *niedok.*; *Sorab.* 1. romadu szukam; *Bosn.* issukati, sukáti; *Ross.* скрутить, ссучить, ссучивать, строститъ, строшу, стращивать, свернуть, свертѣть, свертывать; kręcąc spleć, spleść, zusammen drehen. Skręcony *Eccl.* сосканыи, витый, сканый, сученый. Znak dobrze skręconéj nici, kiedy gładka, ścisła, i wszędzie równa. *Jab. Art.* 5, 225. Nie skręcanemi włosami ma się zalecać kobieta. *Kom. Kat.* 318. — § Skręcić, bokiem odkręcić, na bok uchylić, odwrócić, *phys. et fig.*: wegdrehen, wegwenden. Katy godzień, iż swe skręcił od Klarysy do Sylwii serce. *Zab.* 15, 191. Bót wielki skręca, kiedy ciśnie nogę. *N. Pam.* 25, 247 śnieia, gdy się noga w nim kręci. — §. *Transl.* Skręcić co komu = smykać, zemknąć, zręcznie ukraść; stiebiegen, mausen, geschickt entwenden. Oto chustka twoja, którąś niedawno dla mnie skręcił z głowy twéj pani. *Teat.* 29, 85. Na wykierowanie zamysłów We Pana kreskę skręciłem. *Teat* 5. *b*, 15. — §. Skręcić kark etc. = złamać kark etc., das Genick brechen. Leżąc na grzędoszu ledwo nie skręciłem karku. *Kras. Pod.* 2, 198. Nogmi mało nie skręcił, łażąc za kukawką na drzewo. *ib.* 7, 208. — §. Skręcić się = niebezpiecznym być, nadyć sobie nie dać; sich drehen, winden, nicht zu fassen wissen. Ile razy chrześcijanie byli w równéj sile, Turcy się zawsze skręcili. *Kłok. Tur.* 241.

SKRĘPOWAĆ, *ob.* Krępować. SKREŚLIĆ, 'SKRESOWAĆ, *ob.* Kreślić, 'Kresić.

SKRĘT, u, *m.*, SKRĘTKA, i, *ż.*, kręcenie, kręcącego co, albo też kręconego co, das Drehen, der Dreher, etwas Gedrehtes, etwas, das sich dreht; *Ross.* ссучение, ссучка; *Eccl.* соскание, сукрепъ, вервица, сученое чтемоунь. Postronek bywa o dwóch i o trzech skrętach, skrętkach; dwudrotowy, trzydrotowy; zweydräthig, dreydräthig. Skręty włosów. *Hul. Ow.* 87. pierścienie, kędzierze, bukle, loki, kosy; die Krümmungen der Haare, Locken. Skręty wężowe. *Przyb. Milt.* 129. zwijanie się węża, skręty, das gekrümmte Kriechen der Schlange. Skręty z wody strumienne. *Karp.* 5, 86. wężykowatości, die Krümmungen des Bachs. Drożne skręty. *Hul. Ow.* 162. Skrętka pomiędzy drobnych. *X. Biel.* (trąbka). — Na skręt = chyłkiem, gebückt. Ktoś leży, nie jak śpiący z wczesnym zwyczajem, Lecz na skręt obalony, i twarzą do ziemi. *Przyb. Mil.* 165. — § Skręt pojazdowy. *Jak. Art.* 2, 288. rance sznie, trzymające dyszel. *Tr.* der Sam, wenn die Wagen deichsel steckt. — §. *Anat.* Pierścień pacierzy karkowy, około się zwrotnym albo skrętem; *epistrophus seu axis.* *Perz. Cyr.* 1, 31, *Bosn.* sgjuriça, polosgiaj, zglob od vrata; *Ross.* позвонокъ, der zweyte Nackenwirbel, der Drehwirbel. Skręty piszczeli udowego, *trochanteres femoris. Perz. Cyr.* 1, 21. *et* 55. — §. Skręt, powrózek raz albo po prostu kręcony. *Cn. Th.* 1008. ein einfach gedrehter Strick. Są to trzy 'skrzęty (liny), Które w największéj szardze trzymają okręty. *Pot. Pocz.* 609. SKRĘTNY, a, e, (*aistng.* skrzętny), kręcący się, kręcony; *Ross.* позвоночный, drehend, windend, gedreht, geschlängelt. Ręka Jehowy uczyniła węża skrętnego. *Budn. Job.* 26, 13. SKRĘTOWATY, zwrotny, *epistropheus. Perz. Cyr.* 1, 155.

SKREWNIĆ się z kim, *recipr. dok.*, pokrewnić się, sich mit einem verschwägern. Miał z nieną skrewnienie. *Radz.* 2 *Mach.* 5, 9. pokrewnienie, pokrewieństwo; Verschwägerung, Schwägerschaft. Ligi wodzów skrewnieniem zawarte. *Pardz. Luk.* 2. Bega z ludźmi zkrewnienie. *Modl. Cd.* 11.

'SKRÓB, iu, *m.*, 'SKROBIA, i, *ż.*; *Boh.* škrob; *Ross.* скорбило; § 1) krochmal, das Kraftmehl, die Stärke, das Stärkemehl zur Wäsche. *Syr.* 957. Nasi krochmal zowią skrobiem; a to właśnie Polskie słowo, nie od pierwszego skutku, który się przez krochmal rozumie, ale od skrobienia prz nych chust lnianych. *Syr.* 957. — §. 2) Skroby, krosty świerzbiące, juckende Blattern. Wszelkie parchy i skroby wódka ta goi, gdy nią będą wymywane. *Cresc.* 180. Lekarstwo pomocne przeciw skrobiom, świerzbom, i wszelkiemu 'oszpeceniu skóry człowieczéj. *Urzęd.* 51. SKROBAĆ, -ał, -ie, *cz. niedok.*, Skrobnąć, 'Skrobnąć *jedn.*; 'Skrabać *cetin*; (*Bol.* škrabati; *Slov.* škraba; *Sorab.* 1. skrabacž, skrabnucž, žkrabam, lodacž, wodacž, (cf. głodać); (schrofa grzebło); *Sorab.* 2. krabaseł, łschalsch, schkrabasch, (schrepa grzebło); *Carn.* shkrèblèm, shkèrbam, shkèrbam, (shkèrbaz = nóż kieszonkowy, shkèrba = szczerba); *Vind.* shkerblati, skubiti, strugati, práskati; *Croat.* szerbeti, szerbim, cheszati, cheshem; *Ross.* скресть, скребу, соскоблить, соскабливать; *Germ.* schrapen; *Isl.* scrhat; *Svec.* skraba; *Isl.* sgrabam; *Angl.* scrape, cf. *nostr.* skrzypać, skrzyp, skrzypnąć; cf. *Germ.* schroff; cf. *Lat.* scaber); kratzen, schaben, schrapen. Skrobie zioło. *Teat.* 46, 18. Skrobać drzewo. *Cn. Th.* 1008. (oskrobywać). Język zamulony daje poznać, że żołądek należy przeczyścić; bo język skrobać, na nic się nie przyda. *Perz. Lek.* 72. — Skrobać ryby, czesać, czeżować; *Boh.* pleytwati, (cf. pletwa); *Carn.* shkèrjam, *Niłd.* schuppen. Czemu łuskę z ryb skrobią? mniemam k temu pono, Że gdyby pierze miały, toby je skubano. *Kchow. Fr.* 13. — Skrobać co piórem na papierze = wyskrobywać, radiren. *Tr.* — §. Skrobać się w głowę, drapać się w głowę, sich im Kopfe kratzen; Samo się tak skrobie. Wójt się skrobał, koncepłów dobywa. *J. H. Ez.* C 3. Poglądając na to, w łeb się skrobie. *J. H. Ez.* J 3. Nesz, co rzec nieborak, stojąc się w łeb skrobie. *Rej. Wiz.* 84 *b.* Długo się skrobie chłop, nim się ruszy. *Alb. na Woj.* 17. *Slov.* I tam sa škrábe, kde ho nie swrbí; *sollicitatur etiam de eo, quod curare non deberet.* — §'. *Transl.* Skrobnąć kogo, skrobać kogo = przytykać mu, przymawiać mu, ganić go; auf einen sticheln, ihn durch die Hechel ziehen, ihn tadeln, ihm Vorwürfe machen. Szalona rzecz jest skrobać a dotykać słowy tych, którzy mogą na prędce to odpłacić. *Eraz. Jęz.* J 4. Skoro ty kogo skrabniesz w jego poczciwości, Wierz mi żeć też przyczyni niemałéj pilności, Aby się gdzie dowiedział też twoich przypadków. *Rej. Wiz.* 188. — §'. Skrabać się, drżeć się, przedzierać się, sich mit Noth durcharbeiten *Fluctuari*, po wodzie się skrobać. *Macz.* Niechże się za mną na dach pałacu skrabają. *Bardz. Trag.* 117. SKROBACZ, a, *m.*, który co skrobie. *Cn. Th.* 1008, *Vind.* shkerblauz, shkerblar, praskavez, derkavez, strugavez, she-

bovez, strugar, der Schraper, Schaber, Radirer. SKROBACZKA, i, ż., która co skrobie, die Schraperinn, Schaberinn, Radirerinn; *Vind.* ſtkerblauka, strugauka. — §. *Aliter:* Skrobaczka = SKROBADŁO, a, *n.*; *Sorab.* 1. żtórla; *Carn.* stergùla, shóbar; *Vind.* vustergezhka, sobazhza; *Slav.* strugaesa; *Bosn.* strugaecja, rakatesgia; (*Ross.* скребница grzebło); narzędzie od skrobania, *radula*, ein Schrapeisen, Schabeeisen. Skrobaczki do zeskrobania nadpróchniałej kości. *Czerw.* 18. Skrobaczka u moździerzów i armat, łyżka żelazna do wyskrobania z komory wszelkiego nieochędostwa. *Jak. Art.* 3, 316. Złotnikowi trzeba skrobadł żelaznych, na kształt motyczki kończastéj, ku wydrożeniu rynienki w formie. *Śleszk. Ped.* 343. Używali Rzymianie w łaźniach swych skrobaczek czyli drapaczek, na kształt grzebła, któremi upoconych skrobano. *Pilch. Sen. list.* 4, 195. SKROBAK, a, *m.*; *Ross.* скребокъ, скребочекъ; rzezak, nóż od skrobania. *Cn. Th.* 1008, das Schabemesser. SKROBANINA, SKROBINA, y, ż., oskrobiny, oskrobanego co, ein Abschabsel. Skrobiny z skórek melonowych. *Syr.* 1185. §. Skrobanina, skrobina w pismach, wyskrobane; ausgekratzte Stellen in einer Schrift, radirte Wörter. Uchyla się testament, gdy poprawy i skrobaniny w istotnych punktach w sobie zawiera. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 175. *SKROBIĆ *cz. niedok.*, skrobią czyli krochmalem zaprawić.

Pochodz. *doskrobać*, [illegible], *odskrobać*, *poskrobać*, *podskrobać*, *przeskrobać*, *przyskrobać*, [illegible], *zeskrobać*, [illegible].

SKROCHMALIĆ, *ob.* Krochmalić.

SKRÓCIĆ *cz. dok.*, Skracać *niedok.*; *Boh.* skrotiti, skratiti; *Slov.* skrotiti, skrocugi; *Sorab.* 1. wokuschâm; *Carn.* okkrajsham; *Vind.* odkratkiti, odkrazhiti; *Croat.* zkratiti, [illegible]; *Bosn.* [illegible]; *Rag.* [illegible]; *Ross.* скротить, скрючивать, прекратить, прекращать, окоротить, окорачивать, сократить, сокращать, пронзить; *Eccl.* [illegible]; krótszym uczynić, *pr. et fig.* kürzen, kürzer machen, verkürzen, abkürzen. Rzecz skracając, nie wspominam dalszych szczegółów. *Gaz. W.* 195. Nie skracaj mąk dla niéj. *Teat.* 5, 155. Dla rozpustnych niewieściuchów służbę bożą skracać, i [illegible] na jednéj nodze stojąc odprawować. *Pim. Kam.* 90. Praca lata skraca. *Mon.* 71, 597. Boże, nie chciéj odwracać twarzy od ubogiego, ani ręki skracać. *Pas. Jul. B* 2. [illegible] 14. [illegible] **Nieskrócony** [illegible], ani osłabiała w potędze ręka boska. *Psalm.* 72. nieskrócony, nieścieśniony, nieokreślony; unbegränzt, unbeschränkt. — §. Skracać hamować, ukracać bämmen, bändigen. W munsztuku a wędzidle czeluści ich skróć. 1 *Leop. Ps.* 31, 9. (uzdą czeluści ich zewrzyj. 3 *Leop.*). Skrócić mieczem bezecnych ludzi. *Tr.* SKRÓCENIE, *Subst. verbi*, (*Slov.* sužugičnost, sužowatelka, stahatelka konstrukcya); *Croat.* krochénye, ukrochenye; *Bosn.* kratenja; *Rag.* kratenja, skratza, skracegnje; *Ross.* сокращеніе, сокращенность; §. a. das Kürzen, Abkürzen. — §. b. *Compendium*, krótki zbiór, ein kurzer Inbegriff. Rzym był wszystkiego świata skróceniem; co jedno po wszystkim świecie było, to się w Rzymie znalazło. *Sk. Dz.* 28. SKRÓCICIEL, a, *m.*, który skraca, der Abkürzer, Verkürzer, Beschränker, Hämmer, Bändiger; (*Slov.* skrotitel *domitor*, krátilka, kratitelka *syllepsis*); *Rag.* kratitegl, skrachjalaz; *Croat.* szkratitel, krotitel, ukrotitel; *Ross.* сократитель. Kromer skrócicielem jest Długosza. *Czart. Myśl.* 6. *abbreviator*, *wypisnik.

SKRÓDLIĆ, SKRUDLIĆ *cz. niedok.*, [*rusk.* skorodyty; *ross.* скородить *rad.*; [illegible] 2.]; [illegible] grudaj, włoczyć ziemię broną, bronować, den Acker eggen. Oko musi trzeba, gdy chłop skrudli [illegible] mi włóczy, wiele razy na jeden zagon obrócić [illegible]. *Haur. Sk.* 12. Przewraca i skródli ziemię, aby siał. *Radz. Jes.* 28, 24. Rolnik radli, skródli, ugorzy, odwraca. *Klon. Wor.* 77.

SKROIĆ *cz. dok.*, Skrajać *niedok.*, Skrawać *contin.*; *Boh.* skrogiti; *Rag.* skroitti; *Ross.* скроить; wedle miary ukroić, krając do miary przystosować, zuschneiden. Jak chcemy, tak skroimy materyą, która pod nożem dostanie się ręke. *Teat.* 18, 6, 65. Zioła zbierane, część z korzeniem zdrowym Wyrywa, część sierpkiem skrawa [illegible] *Zbr. Ow.* 161. [illegible] den. [illegible] Dziatko [illegible] tych płaszczów, którym [illegible] *Zab.* 10, 102. [illegible] — §. *Aliter* [illegible] skroić, [illegible] wyrządzić, [illegible] Nie tak to łatwo teraz komu kurtę skroić. *Teat.* 43. c, 136. *Wyb.*

SKROM, u, *m.*, [illegible] używany, jak bardziéj w aptekach, lub w domu gospo[illegible] *Kluk* [illegible] SKROMIĆ [illegible] *dok.*, uskramiać, besänftigen, mäßigen; (*Boh.* skrownjm, [illegible] *Ross.* [illegible], оскоромить dawać komu z mięsem w postny dzień, скоромиться jeść z mięsem w postny dzień). Wrodzoną zapalczywość Marsową miękczyć, błagać, skromić i uśmierzać mają. *Ber. Dek. A* 4 *b.* Banie gorącość skromią, i pragnienie gaszą. *Cresc.* 227. Trzeba, żebyś [illegible] *W. Post. W.* 5. [illegible] wielkich trzód, przecię się nie skromi, Na jedne tylko cudzą się łakomi. *Leszcz. H. S.* 289. Są grozy, są [illegible] *Zab.* 10, 102. [illegible] 1. Kto chce być tylko [illegible] skromi afekt na gniew wyuzdany. *Bardz. Boet.* 74. SKROMNIŚ, [illegible] *Ross.* скромникъ; [illegible] Strzeżcie się tego skromnisia. *Zab.* 13, 286. *Tręb.* (cicha woda). SKROMNOŚĆ, ści, ż.; (*Boh.* skrownost *parcitas*, [illegible]; *Slov.* skrownost, chatrnost *exiguitas*; *Sorab.* 1. króma *margo*, (*ob.* Kroić, skroić); *Boh.* mjrnost, šetrnost; *Sorab.* 1.

změromnofcž, (cf. mierność, pomierność, cf. mir); *Carn.* pohlevshena, rasbor, resbor, (cf. rozbiór); *Vind.* pohleunost, resberitnost, reslozhlivost, reslosheznost, modrust, zhednust; *Croat.* razlóg; *Ross.* скромность, смиренность, смиренство; umiarkowanie, układność w obyczajach, łagodność, (*oppos.* zuchwałość): die Bescheidenheit, Sittsamkeit. Wdzięczna jest skromność; gdy postać ułoży, Zda się, iż nowych z nią wdzięków przybyło. *Kras. Ant.* 45. Skromność wielkim towarzyszy, Małych najzuchwalsze kroki; Siedzi nie raz słowik w ciszy, Kiedy w lesie krzeczą sroki. *Kras. List.* 2, 40. — Skromność w życiu, mierność, umiarkowanie, (*oppos.* zbytek), Mäßigkeit. Nieskromność, niestwora, *intemperies. Ch. Th.* 525. Skromność w dostatku poznać, nie w nędzy. *Cn. Ad.* 1043. Skromność w życiu, zdrowiu dogadzająca, miarkowanie zdrowia życiem, *diaeta. Cn. Th.* 1009. SKROMNY, a, e, SKROMNIUCHNY, a, e, SKROMNIUSIEŃKI, SKROMIUTKI, a, ie, *intensiv.*, SKROMNIE *adverb.*, SKROMNIUCHNO, SKROMNIUSIEŃKO, SKROMNIUTKO *intens. adv.*; (*Boh.* skrowný, skrownjčký *parvus, exiguus, parcus*; saukromný *separatus, secretus*; *Slov.* skromný *exiguus*; *Sorab.* 1. zkromné *margineus*, (*ob.* Skrajny, skroić); *Ross.* скромный, (cf. skrowity, *Etym.* krój); (cf. *Ross.* скоромный w poście zakazany do jedzenia; *Eccl.* кромѣшнии zewnętrzny, *ob.* Skrajny); w obyczajach, postępkach niezuchwały, niepyszny, niehardy, umiarkowany; *Boh.* mjrný, šetrny; *Sorab.* 1. pomèrnofcžiwé, zmeromné, lutowné; *Carn.* pohlevn; *Vind.* moder (mądry), rezlosezhen, reslozhliu, resberiten, zhedin. *Ross. et. Eccl.* съмѣрєнъ (*ob.* Śmierzyć), смиренномудрый, цѣломудръ, bescheiden, sittsam. Odpowiedział im skromniusieńko. *Banal.* O 2 b. Panna skromniuchno płakało. *Auszp.* 24. Skromniuczko. *Zaw. Gosp.* Przypomnieć dobrodziejstwo niektórego czasu możemy, ale ze wstydem, skrumniuchno. *Gorn. Sen.* 557. Lżą boga na każdy dzień bluźniercy nieskromni. *Kanc. Gd.* 178. — §. Skromny, skrowity, niezbytni, mierny, umiarkowany; mäßig, gemäßigt. Skromne opatrzenie żywności; skromne życie; skromny bankiet, obiad, wieczerza; skromne życie lepsze, niż hojne. *Cn. Ad.* 1040 *etc.* Dzieci przyzwyczaić zimnu skromnemu; bo zimno mierne zdrowsze je czyni, niżli gdy ustawicznie w cieple kisną. *Petr. Ek.* 94. — Skromny w życiu, skromno, trzeźwo żyje. *Cn. Ad.* 1043, *Ross.* скромничаю, скромничать, смиренномудрствовать; *Eccl.* цѣломудрствую, mäßig, nüchtern; obeszły, mierny. — Nieskromny, niestworny. — §. *Venator.* Tłustego zająca myśliwy zowie skromnym. *Klon. Fl. E* 2. *Kchow.* 26. *Kras. Pod.* 60, (cf. kuropatwa pieczna). Skromny zając, u myśliwych tłusty; od skromu = tłustość zajęcza. *Magier Mskr.* Sarna i zając skromne się mówi, a nie tłuste. *Chmiel.* 1, 80.

SKROŃ, i, ż., SKRONIE, *plur.*, [z *lec.* cranes 2]; *Boh.* žjdawiny, žilowiny; *Slov.* židowiný, židowini, sluchi, słuchy, spánek; *Sorab.* 1. žkrona, spano, *dual.* žkrone, spani; *Sorab.* 2. psiki, (cf. pieski); *Carn.* sènz, (cf. sen); (*Vind.* skranja, podbradek = podbródek, skrenje, brada = broda, *mentum*, skranjdhe = żuchwa); *Vind.* senzi; *Croat.* szlepe oko, szlepoòchje; *Rag.* vezi, sljepocnize, sleepe oko; *Slav.* slípe ocsi; *Bosn.* sljepe oççi, mjesto ù glavi, ghdje su vezovi, (cf. więzy); *Ross.* високъ, височекъ, *vulg.* виски; *Eccl.* скранiя, скранiй, обочие; (cf. *Graec.* κρανον, κάρηνον *caput*, cf. *Graec.* χρόνος); części boczne głowy, *tempora. Kirch.* 3. der Schlaf, die Schläfe zu beyden Seiten des Hauptes. Raczcie mię w łasce i w swéj zachować obronie Aż do późnego wieku i do białej skronie. *J. Kchan. Ps.* 102. Od dzieciństwa, aż do siwych skroni, żył świątobliwie. *Birk. Chodk.* 35. Od pierwszéj młodości, Aż do swéj białéj skroni i późnej starości. *Groch. W.* 532. Dwie żyły na pieskach albo na skroniach z obudwu stron. *Spicz.* 192. SKRONIOWY, a, e, od skroni; *Ross.* височный, zu den Schläfen gehörig. Kości skroniowe. *Krup.* 1, 52. Myszka skroniowa. *Kirch.* 120.

SKROPAWY, SKROPOWATY, a, e; (*Ross.* скропки = łatanina, kawałki źle spojone); skrabowaty, chrapowaty, chropawy, (*ob.* Skrab); holperig, höckerig, nicht glatt. *Dumeta Stoicorum*; miejsca skrapowate a ciężkie, niekrzeczne. *Macz. Levis*, gładki, nieskropowaty. *ib.* SKROPAWOŚĆ, ści, ż., chropawość, die Rauhigkeit. *Ferri rigor*, skropawość, surowość. *Macz.*

SKROPIĆ *cz. dok.*, Skrapiać *niedok.*; *Boh.* skropiti; *Carn.* shkropim, shkrofim; *Croat.* skropim, kropim, oskroplyújem, skropenye; *Bosn.* sckropiti, sckrappati, (sckrappa *macula*); *Rag.* sctràpati; (*Ross.* скропить połatać partaczo); pokrapiać, polewać; besprißen, besprengen, begießen; *Ross.* окропить. Zadrżał, jakby go zimnym mrozem skropił. *Pot. Zac.* 192. Skrapiam oblicze łzami, które płacz wasz z oczu moich wyciska. *Zab.* 14, 322. Będziecie mieli dosyć chleba, Ale go potem ciężkim skropić trzeba. *Jabł. Tel.* 174. Wielkie podległości Syamskiéj korony Krętym strumieniem skrapia Mena rzeka. *Przyb. Luz.* 321. t. j. wilży, der Fluß wässert das Land. — §. *Tr. fig.* Psa tak skropił harapnikiem, że skowyczał. *Boh. Kom.* 5, 63. tak zbił, skórę mu złoił, wygarbował, er gerbte ihm das Fell durch. — §. *Alter. fig.* Nie skropisz tego święconą wodą. *Rys. Ad.* 42. *Budn. Apopht.* 42. nie zmyjesz tego, nie przepiecze-ć się to, nie odrzeć się sucho; den Schandfleck wirst du nicht wegspritzen, den Fehler nicht gut machen.

SKROPKOWAĆ kartę, to się dziś zowie fortunę zrobić. *Teat.* 14, 100?

SKROŚ, *ob.* Wskroś.

*SKROWISZCZE, a, *n.*, [z *cerk.* съкровище 2]; *Ross.* сокровище; skarb, der Schatz, die Schatzkammer. Mowią, zkąd ma pieniądze ten pan? a on iszcze Do zamku się wrywając, Grabine skrowiszcze. *Klon. Wor.* 17.

SKROWITY, a, e, SKROWITO *adverb.*; *Boh.* skrowny, (*Etym.* krój); niezbytny, mierny, skromny; mäßig, nicht übertrieben, schlecht und recht. Opuściła męża cale dobrego i skrowitych wielce obyczajów. *Mon.* 69, 414. Wyniosłość nieskrowita krwawe stanowi prawa. *Zab.* 1, 121. niepohamowana, niestworna; ungemäßigt, übertrieben. Nieskrowitą nadęty pychą. *Zab.* 1, 115. Nieskrowita swywola ni płci ni latom przepuszcza. *Zab.* 1, 152. Wie-

czystym być poddanym żadz nieskrowitych i gnuśnego ospalstwa. *Zab.* 1. 161. — §. Nieskrowity, nieobyczajny, nieskromny; ungesittet, unbescheiden. Od rozumu odeszłego nieskrowite słowa. *Pilch. Sen. qu.* 345. Czas nieskrowity, Aby stał przed sąd boży dał mu rok zawity. *Kołak. Cat. B* 3. Szpak nieskrowito po gałązkach lata. *Banial. J* 3.

SKRUCHA, y, *ż.*, skruszenie serca; *Boh.* skraušenj, skraušenost *contritio*, Zerknirschung des Herzens, Reue und Leid für die Sünde; *Sorab.* 1. rofkaźi, (rofkajem *poenitentiam ana re ago*, cf. kajać się); *Carn.* skruzhênje, grevènga; *Croat.* zkrússenye; *Rag.* skrûscenie; *Ross.* сокрушеніе, (крушеніе zgryzota), повинная, повинность, (cf. powinność, cf. wina). Kiedy człowiek za grzech żałuje, a go sobie obrzydzi, to zowiem skruchą. Ta skrucha jest zmiękczenie serca dobrowolne. *Sk. Kaz.* 110. Wzięli to słowo na podobieństwo od rzeczy widocznych cielesnych, które kamieniem albo czym twardym skruszone bywają. Żadnéj inszéj żałości, czy to z śmierci przyjacioł, czy dzieci, czy zkąd inąd pochodzących kłopotów i frasunków, skruchą nie zowiemy, jedno żal z utracenia łaski bożéj. *Karn. Kat.* 220.

SKRUDLIĆ, *ob.* Skródlić.

SKRUPIĆ *cz. dok.*, zemleć grubo, jak krupy. *Wind.* szrotować, das Getreide schroten, gröblich mahlen. — *Prov.* Jednemu się zmiele, tobie się skrupi; komuś ci się zmiele, tobie się skrupi. *Cn. Ad.* 314. na wilka okrzyk, a wrona świnie bezpiecznie skubie; *ille crucem pretium* [illegible]; dem einen geht es für genossen hin, der andere muß es büßen. Starosta może [illegible] tajemnicy; jejmości się to skrupi, a mnie zmiele; ja połaja, a mnie z domu wypędzą. *Teat.* 51. 56. Ład snadź cnocie twéj będzie obrada, Że tobie skrupi a innym się zmiele. *Chrośc. Luk.* 42. Niech się to na tobie skrupi, Jeśli Zofią kochasz czule, Idź na miecze, idź na kule. *Zabł. Zab.* 72. Tak się rozbój Atysowi skrupi. *Pot. Syl.* 345. Fortuna spytluje złemu, niż dobremu skrupi. *Pot. Syl.* 51.

SKRUPUŁ, *ob.* Szkrupuł.

SKRUSZEĆ [illegible], kruchym się stać, mürbe werden. Tatarowie mięsa nie gotują, tylko pod kulbakę włożą, a [illegible] tak cały dzień [illegible] ciepłem ludzkim skruszeje, dopiero jedzą. *Kłok. Turk.* 74. Tylko [illegible] skruszał. [illegible] — *Fig.* Skruszała minka. *Zab.* 16, 160. minka rzadka, pokorna, [illegible]. SKRUSZYĆ [illegible] *contin.*, pokruszyć, zdruzgotać, rozbić na drobiazg; *Carn.* [illegible] trzeba bryły, Aby na drobniuchny proch skruszywane były. *Otw. Wirg.* 414. Wymierzone drzewo o jego tarcz skruszył. *P. Kchan. Orl.* 1. 354. Duńczyki wielką klęską pobił, i ono mocne i srogie ich wojsko skruszył. *Sk. Dz.* 858. — *Fig. transl.* Mąż w rycerskich sprawach skruszony. *Czach. Tr. A* 1. skruszały, ćwiczony, przetarty, zrobiony; [illegible] — §. Skruszyć się [illegible] skruszeć mięc, żałować, żeś zgrzeszył; *contere*, [illegible] *Cn. Th.* 1009. skruszyć serce, ein zerknirschtes Herz haben, Reue und Leid empfinden. Skruszmy serce swoje żalem prawdziwym, wołajmy do pana o odpuszczenie grzechów. *Dambr.* 401. Skruszony, skruchą przejęty, *Croat.* skrússen; *Rag.* sarmessen; *Slav.* razglavljen; *Vind.* sgrivan, griuny, ogrivan; *Eccl.* благоумиленный. Nie do skruszenia, zatwardziały *Ross.* неразкаянный. SKRUSZYCIEL, a, *m.*, podruzgotacz, który co skrusza; der Zerknirscher, Zermalmer. Zbawiciel nasz, węża starego skruszyciel. *Biał. Post.* 73; skruszyciel zdrajcy rajskiego. *ib.* 20.

*SKRUTNY, a, e, SKRUTNIE *adverb.*, Okrutny *qu. v.*, srogi; grausam, schrecklich. W skrutnych ranach spiekłe krwi srogie wszędzie bryły. *Kchow. Roz.* 39. Nie postrzegł przed nogami skrutnego węża. *Otw. Wirg.* 472. Nowym strachem potrwożona skrutnie. *Otw. Wirg.* 468. Zapłakała skrutnie. *Otw. Ow.* 463. Uderzył go w szlachetne piersi skrutnie. *ib.* 481. Sysyphus dźwiga kamień skrutny. *Otw. Ow.* 500. Nad wielorybami Leżąc, przyciska skrutne ich grzbiety łokciami. *ib.* 49.

SKRUTYNIUM = wywiedzenie. *Stat. Lit.* 346, wywód.

SKRWAWIĆ, *ob.* Krwawić, Pokrwawić.

*SKRYBENDA, y, *ż.*, bazgranina, Geschreibsel, Schreiberey. Ktoż mi moję skrybendę nagrodzi? (mówi instygator). *Teat.* 7. 125. [illegible] rad, z ich skrybendy. *Zabł. Amf.* 65. z ich receptów.

*SKRYBA, *SZKRYBA, y, *m.*, *SKRYBENT, a, *m*, pisarz. [illegible] der Schreiber. — [illegible] der Schriftgelehrte. Skrybowie i Faryzeuszowie. *Zał. Test.* 404. Skrybowie żydowscy, a skrybentowie dzisiejsi. *W. Post. W.* 3, 124. Na stolicy Mojżeszowéj zasiadali skrybowie, t. j. w zakonie uczeni wykładacze. *Biał. Post.* 103.

SKRYĆ *cz. dok.*; *Boh.* skryti, skreyti, skrywati; *Vind.* skriti, sakrivati; *Croat.* skriti, szkriti, szkrivam, zkriti, zkrivam; [illegible] na wierzchu. *Pot. Jow.* 86. Skryty, *Slov.* skryty, skritj; *Vind.* skrit, skriven; *Carn.* skryvn, skryvaj; *Croat.* szkròven; *Rag.* skrovni, skrovit, skriven, zakiognen; *Dal.* szkroviti; *Ross.* сокровенный, (сокровище skarb); *Eccl.* [illegible] się nie odkryło. 1 *Leop. Luc.* 12, 2. (*Vind.* kar skriet [illegible]) drzwiami wychodzą. *ib.* 5. *b*, 11. (tajemnemi, sekretnemi, heimliche-Thüren). Skryta rana nieuleczona. *Cn. Ad.* 1045, (cf. tajemny ból cięższy). Skryte rzeczy niepożyteczne. *ib.* (cnota zakryta nic nie waży, świeca pod korcem). — *Fig.* W cichy kącik, gdy się skryje, Wdzięcznéj [illegible] od świata). Nadzieja się w kąt skryła. *Brud. Ost. F* 1. [illegible] *Aliter:* Skryte [illegible] *Cn. Th.* 1010 [illegible] §. *Moral.* Skryty, n. p. człowiek, który swe myśli, zamysły kryje, nieotworzysty, zawarty, w sobie zamknięty,

ein verschlossener, versteckter Mensch; *Vind.* skriun, skriuſhen, mouzheun; *Bosn.* skrovni, potajni; *Ross.* скрытный. (*Boh.* škřitek, křistek *lar, lares*, bożek domowy). Pan Dorymo nadto skryty oczom moim, znać, że leka się ukazać tym, czym jest. *Teat.* 49. *b*, 7. — SKRYCIE, ia, *n.*, *Subst. verbi*, §. a) *actio*, krycie, das Verbergen, Verstecken. — §. b) Skrycie, skrytość, skryte miejsce, tajnik. *Cn. Th.* 1009; *Bosn.* skrovisete, mjesto potajno, ein verborgener Ort. — §. c) Skrycie, *Adverb. partic.* skryty = skrytym sposobem, tajemnie; heimlich, versteckt; *Vind.* skriunu, skriuno, skriuſhnu, naskriunem, skriuſhi, skrivoje, natihem; *Slav.*, *Bosn.* sakriveno, skrovito; *Croat.* szkròvcze; *Dal.* szkrovito; *Ross.* сокровенно.

SKRYPT, u, *m.*, SKRYPCIK, a, u, *m.*, *dem.*, pismo komu dane; *Ross.* кабала, (cf. kabała); eine Schrift, schriftliche Ausstellung. Ten skrypcik mój. *Żebr. Zw.* 144. SKRYPTURAŁ, SZKRYPTURAŁ, u, *m.*, SKRYPTURALIK, a, *m.*, *dem.*; (*Boh.* škrypturálek; *Vind.* ſhkriptral); scyzoryk, das Federmesser, (*Bayer.* Schrifteràllel; *Tatian* scripsachs; *Monsee* scripmesser). Skrypturał, nożyk, którym pióra temperują albo rzezą ku pisaniu, *scriptorius gladius. Mącz.* Ś. męczennika poganie żaczkom zawiesili, i skrypturalikami kłóć i rznąć kazali. *Sk. Żyw.* 192. *Petr. Et.* 4. Rozerznął karty szkrypturałem pisarskim. 1 *Leop. Jer.* 36, 23. *Radz. ib.*

SKRYTKA, i, *ż.*; *Boh.* skreyše; tajnik, miejsce skryte; der Schlupfwinkel, der Verborgenort. Napadł ję w skrytce. *Zab.* 13, 187. SKRYTOPŁCIOWE rośliny są te, których części owocowania są niepewne, *cryptogamiae*. *Bot. Nar.* 460. mit verborgenem Geschlechte. SKRYTOŚĆ, ści, *ż.*, rzecz ukryta, miejsce ukrycia, ukrycie, nieotworzystość, nieotwartość; die Verborgenheit, das Verborgene, Geheime, die Verschlossenheit, Heimlichkeit; *Boh.* skrytost; *Vind.* skriuſhnost, skriuſhina, skriunost, skriunust, skriune rezhi, sakriunost, sapertajenost; *Rag.* skrovitos, skrovnos, ukrad; *Ross.* скрытность, сокровенность. Bóg objawca skrytości. *Farn.* 134, (cf. *przykrytość). Tobie są wiadome wszystkie skrytości nasze. *Stas. Num.* 2, 101. Zawsze bywa, Że się wszelaka skrytość nakoniec odkrywa. *Tręb. S. M.* 123. Skrytości, trudne rzeczy, od prostaków zakryte. *Petr. Hor. F* 3. Chytra skrytość. *Past. Fid.* 18. Skrytość tylko złości sprzyja; niech ją moralna nauka między grzechy główne położy. *Stas. Zamoj.* 20. SKRYTY, *ob.* Skryć.

SKRZĄCY, *ob.* Skrzyć, Iskrzyć. SKRZĄTWA, *ob.* Skrzetwa.

*SKRZAWY, a, e, jaskrawy, skrzący, iskrzący się, funkelnd. — *Fig.* Przypadek ten i z skrzawych źrzenic perły miękkie leje. *Zab.* 14, 270. z iskrzących się od gniewu.

SKRZECZEĆ, -ał, -e, *et* -y, *med. niedok.*, SKRZEKOTAĆ, krzektać, skrzek wydawać; *Boh.* škřeceti, škřehci, křehotati, křehotám, křehocy, řehotam, řehotati; *Sorab.* 2. rägotasch; *Carn.* ragotati, ragôzhem, raglâm; *Vind.* reglam; *Croat.* regechem, kreschìm, krechìm, kverachem; *Dal.* krakochyem, szkvarchim; *Hung.* regetek; *Bosn.* krekechjati kako sgjabba; *Rag.* skvaarcjati, skvarcjatti, krakechjati, krakochjatti, karkocchjatti; *Ross.* скрежетать, стрекотать, стрекочу; cf. *Graec.* κρέκω; (*Etym. vide sub* krzyczeć); einen knarrenden Ton von sich geben. Żołny nie miło skrzeczały. *Banial. J* 3 *b.* Orzeł ogromnie skrzeczy, nie jak gołąb' grucha. *Przyb. Ab.* 22. Bąk beczy, kaczka kwaka, gęś gęga, łabędź skrzecze. *Toł. Saut.* 89. Sroka skrzekocze. *Fredr. Ad.* 116. *Chrośc. Fars.* 14; (sroka krzekce. *Simon.*). Skrzeczą tam nietoperze. *Tward. Wł.* 29. — Skrzeczą żaby, rzegocą; *Ross.* квакнуть, квакать, заквакать, die Frösche quacken, (wreckekeks). *Haur. Sk.* 390. *Dudz.* 21. Kiedy żaby z rana skrzeczą, będzie deszcz. *Kluk. Rośl.* 3, 90. Małpa, gdy ich ujźrzała, Tak jako ona zwykła, na nie skrzekotała. *Papr. Kol. T* 2 *b.* — §. *Fig. transl.* Darmo się Kachna gryzie, darmo na mię skrzeczy, Nie mówię ja, że szpetna, gdyż jest w saméj rzeczy. *Kchow. Fr.* 18. SKRZECZEK, czka, *m.*; *Boh.* škřeček, křeček; *Carn.* kèrshèk; *Sorab.* 1. schurk; *Dal.* kriez; *Croat.* kobilicza, (cf. kobylka); *Ross.* хомякъ, карбышъ; §. 1) mysz ziemna wielka, chomik, *mus cricetus Linn.*, der Hamster. *Zool.* 348. — Skrzeczek jaszczurka. *Lad. H. N.* 54. eine Art Eidechsen. — §. 2) *Skrzeczek = krzaczek wyschły, rózgi suche, susz, dürre Reiser. Kości moje jako skrzeczki we mnie uschły, *sicut cremium. Wrobl.* 254. — §. 3) Skrzeczki, skwarki, gepregelte Speckgriefen. *Tr.*, *Ross.* вытопки, cf. wytopić. SKRZEK, u, *m.*, §. 1) skrzeczenie, raubes, knarrendes Getöne; (*Boh.* škřehot; *Sorab.* 1. reskot; *Croat.* krechànye, regetanye, krekotanye; *Dal.* krakotanye, karkochanye; *Hung.* regetés). Orłowy skrzek, *clangor. Mącz.* Skrzek żab, skrzeczenie, rzekot żab. *Dudz.* 72 das Gequäcke der Frösche. — §. *Żabi skrzek*, (*Dudz. mavult* krzek), jaja żabie flegmą ślizką odziane. *Zool.* 75. *et* 291. Froschlaich. (*Eccl.* спраки, харковина). — *Fig. transl.* Rzym na trzech panów pozwolił bez skrzeku. *Chrośc. Luk.* 5. nie mrucząc, ohne Murren. Skrzeczenia, szemrania, obmowy sławy ujmujące monarsze, są największą zbrodnią. *Mon.* 73, 392. — §. 2) Skrzek, krzak; Gesträuche, Strauch. Nad bezżnemi skrzeki świnią znajdziesz. *A. Kchan.* 74. *SKRZEKOŁAJ, *Graec.* βοῶν βόας, żaba. *Przyb. Batr.*

SKRZELE *plur.*, oskrzele, u ryb, otwory rogową pokrywką okryte, pod któremi się naczynia oddychalne znajdują. *Kluk. Zw.* 3, 87; *Croat.* kriloza ribja, krelyùti; *Bosn.* krilca, kreljuti; *Dal.* krelyuti, (*ob.* Skrzydło; *Etym.* kryć); die Kiemen, Fischohren, (*distng.* płetwa). — *SKRZELONOSZY, a, e, n. p. Skrzelonosza ryba. *Otw. Ow.* 552. — SKRZELOWY, a, e, n. p. Skrzelowa pokrywka. *Kluk. Zw.* 3, 87.

SKRZEMIENIEĆ, *ob.* Krzemienieć. SKRZENIE, *ob.* Skrzyć, Iskrzyć.

SKRZEPIĆ, *ob.* Krzepić. SKRZEPŁOŚĆ, ści, *ż.*, skrzepnienie, stężenie, zdrętwienie; das Erstarren, Steifwerden. Ziele to skrzepłość i zbieżenie krwi rozgania. *Syr.* 245. SKRZEPNĄĆ, SKRZEPŁY; *Ross.* окрѣплый, n. p. Nie zagrzeje się skrzepły od zimnego. *Mon.* 71, 794, *ob.* Krzepnąć. SKRZEPT, u, *m.*, n. p. Obsyłali się sąsiedzi, to pieczenią, to głową, kiszką, schabem, skrze-

ptem. *Pot. Jow.* 113, *ob* Pokrzept, pochrzept, pochrzepcizna, cf. grzbiet.
SKRZESAĆ, *ob.* Krzesać. *SKRZEŚLIĆ, SKREŚLIĆ, *ob.* Kreślić.
SKRZESZ, a, *m.*, [rodzaj placków, eine Art Kuchen; cf. *Sorab.* 2. skřesz topić; *niem.* frößchen skwarzyć 2], n. p. Sama skrzeszów napiekła, on też zbił skopu. *Pot. Jow.* 2, 51.
*SKRZĘT, *ob.* Skręt. *SKRZĘTA, *SKRZĘTWA, SKRZĄTWA (*Biel.*), y, *ż.*, zatrudnienie, uwijanie się, staranność: die Beschäftigung, die Emsigkeit, Sorgsamkeit, Sorgfältigkeit. Dozór wewnętrzny miasta, ochędostwo, ozdoby i tysiączne domowe skrzęty, których sami obmyślać już nie zdołali, drugim zostawili. *Mon.* 65, 53. Macoszyna skrzęta. *Pot. Syl.* 50. Ludzka skrzęta dziwna, ustaw nawydziwiała, [illegible] *Żebr. Ow.* 255. — §. [illegible] Namiętności skrzętwy nie dając rozumowi, zaślepiają człowieka. *Petr. Et.* 194 [illegible]. Gdy kogo tak zdybią, iż mu nie [illegible] skrzętwy, to obieca, ale nie rad. *Gorn. Sen* 5. [illegible]
SKRZĘTNOŚĆ, ści, *ż.*, uwijanie się, pilna czynność z łakomstwem i skąpstwem: Emsigkeit, Geschäftigkeit, mit Gewinnsucht und Knauserey. Skrzętność, [illegible] czynna w zbieraniu, jak troskliwa w wydatkach. *Pam. Warsz.* 2, 200. *Sier.* Zbytek paniczów w lat kilka rozprószy, to co wiek na [illegible] *Kras. Pod.* 2, 43. Nadto skrzętności łakomstwem się zowie. *Nar. Dz.* 1, 54. — [illegible] Skrzętność, nierozmyślność, naleganie. *Cn. Th.* 1010. ungestümes Zudringen, Ungestüm. SKRZĘTNY, a, e, SKRZĘTNIE *adverb.*, krzątający się, okrzętny, uwijający się koło czego, uwinny; (*Etym.* kręcić); *Bosn.* okretan, obrritan, geschäftig, emsig, [illegible] Choć już akt weselny przypadał po jutrze, przecież ludzi skrzętnie biegających nie [illegible] *Kras. Pod.* 2, 39. [illegible] ku posłudze swojéj. *Kanc. Gd* 309. Skrzętnogospodarny; [illegible] posprzątać. *Kchow. Fr.* 120. Utaiłem skrzętnie moje urodzenie. *Stas. Num.* 2, 116. pieczołowicie, troskliwie, sorgfältig. [illegible] wyrozumienia sprawy; *ad cognoscendam diligentius causam. Kłom.* 489. Dziś się ludzi skrzętnych namnożyło, Którym potwarzy i prawo ustawiczne miło. *J. Kchan. Dz.* 33. (pieniaczów). — §. Nieco skąpy, knauserig. Gdy kto przyskąpo żyje i przychciwie skrzętny, Mówmy, że jest oszczędny i jutra pamiętny. *Hor. Sat.* 35. Przodkowie nasi byli skrzętni na swoje, a hojni na publiczne potrzeby. *Mon.* 64, 262. — §. Skrzętny, porywczy, nalegający, niewczesny, nierozmyślny. *Cn. Th.* 1010. hastig, dringend, zudringlich. Nie bądźcie skrzętni przeciwko bogu. 1 *Leop. Num.* 14, 9. (nie bądźcie odpornemi *Bibl. Gd.*). Człowiek, że się przeciwko panu krnąbrnym a skrzętnym stawił, zaginie z ludu swego. 1 *Leop. Num.* 15. Strofował ją, iż była harda i skrzętna. *Zab. Mi.* 117.
SKRZYBAĆ, -ał, -ie, *cz. niedok.*, wyskrobując zamiatać błoto, gnój. *Włod.*, skrobać co przeraźliwie. *Dudz.* 57; Koth abschrapen, kratzend wegkehren. Błoto po ulicach skrzybać będziesz do śmierci. *Teat.* 29, 107 *et* 14, 15 *et* 4, *b*, 78. *et* 50 *b*. 85. SKRZYBACZKA, i, *ż.*, łopatka do skrzybania, ein Schrapeisen, den Koth damit wegzuschrapen. *Tr.*
SKRZYĆ się, *ob.* Iskrzyć.
SKRZYDEŁKO, a, *n.*, *dem. Nom.* skrzydło; *Boh.* křidylko; *Rag.* krilze, kriôze; *Ross.* крылышко; [illegible] das Flügelchen. Przyszedłeś senku, a twemi Okryłeś skrzydełki czarnemi Oczki memu dzieciąteczku. *Groch. W.* 566. SKRZYDELNY, *ob.* Skrzydłowy. *SKRZYDLACZ, a, *m.*; *Sorab.* 1. kžidwak; skrzydła mający, ptak, ein [illegible] czów orszaki. *Nar. Dz.* 2, 85. Zbrykani skrzydłacze górnego Syonu. *N. Sam.* 22, 111. — §. *Aliter:* Wsiadł na skrzydlacza, i brząkał na lirze. *Kniaź. Poez.* 2, 169. (na skrzydłolotnego Pegaza). SKRZYDŁAK, a, *m.*, gatunek więcierza z pobocznemi sieciami, które się rozwarto jak skrzydła na płytkiéj wodzie kijami zatykają. *Skrb. Mskr.*, [illegible] SKRZYDLANY, SKRZYDLASTY, SKRZYDLATY, a, e; *Boh.* křjdlatý, křidýlkowatý, krjdelný; *Slov.* křjdlatý; *Sorab.* 1. kžidwaté; *Carn.* perutast; *Vind.* pereten, operjan, habast; *Croat.* perutaszt, krilat, krelyutaszt; *Dal.* krilaszt; *Rag.* krilat, krilast, krilastat; *Bosn.* krilàt; *Ross.* крыластый, [illegible] *Chim. B b.* Skrzydlaty syn Wenery. *Zab.* 11, 394. Miłość skrzydlata. *P. Kchan. Orl.* 1, 171. Trudno sieci kłaść przed oczy skrzydlanych, to jest ptaków, wnet je [illegible] skrzydlaste, które woda podpływając porusza, ma na czele deski albo łopatki, które woda pchając obraca. [illegible] beflügeln. Żartko biegł, co siły, Niecierpliwość i radość stopy mu skrzydliły. *Przyb Ab.* 112. Obie śpieszą, a radość skrzydliła im nogi. *ib.* 35. (*Croat.* krilîm, schitim, branim *protego*, krilimsze, krila rasztiram; *Dal.* szterem [illegible] krjdlo, křidlo, perut, pernutka (*ob.* Pióro), brk (*ob.* Bark), kosynka, (skřidla łupny kamień); *Slov.* křjdlo, krídlo; *Sorab.* 1. kžidwo, kžidlo; *Sorab.* 2. kschidlo, kschilo, kschiwo; *Slav.* krilo; *Rag.* krîlo, kregljùt, krilze, kriôze; (krìlo, skût = łono, *gremium*); *Bosn.* krilo, kregljut, leto, (krilo, skût *gremium*, *sinus*; raskriliti krila *expandere alas*, rozczepierzyć); *Dal.* krelo, krilo; *Croat.* krelyùt, perùt, perutnyacha, (krilo *sinus*, *gremium*, krileza senszka = fartuch); *Carn.* peretniza, perutniza, perûta; (shkridla = nakrywka; kafel piecowy; krillu; *Vind.* kriellu, nakriellu *gremium*); *Vind.* perutniza, perete, haba, peretna metliza; *Ross.* крыло; *Eccl.* крило: [illegible] częścią samym tylko ptakom najwłaściwsze, któremi rozciągnionemi, jak jakiemi wachlarzami przebijając powietrze, na nim się unoszą i latają. *Kluk. Zw.* 2, 10. Ptastwa i większa część owadu lata skrzydłami; lecz te

skrzydła są rozmaite. *Zool.* 59. Dwie *skrzydle (*dual.*) orła wielkiego. 1 *Leop. Apoc.* 12, 13. Skrzydło u pieczystego *Ross.* папоротъ, папоротокъ. — *Phras. allegor. fig.* Wędrowny bez wiadomości drogi, właśnie jak ptak bez skrzydeł. *Fur. Uw. F* 2 *b.* Nie wylataj, jeszcześ skrzydła nie urosły. *Cn. Ad.* 319. (jeszcześ broda nie urosła, rychléj trzeba było się urodzić; *Vind.* on bi rad leteu, ampak she perje ni frediu = onby rad latał, lecz skrzydła mu nie urosły). *Slov.* Wišeg letá, něž krídla winesł móžú; wyżéj lata, niż skrzydła wynieść mogą. *Slov.* Bez peri létat, něsnadno gest; bez skrzydeł latać niesnadno. *Slov.* Ohoreli mu křidla; ogorzały mu skrzydła; *Slov.* opadli mu brka; *ambustus Phaeton.* Skrzydła rozczepierzywszy wznosić się *Eccl.* возкрилиться, возкриляюся. Biegł, jakoby mu skrzydła kto przyprawił. *P. Kchan. Jer.* 160. Byśmy i skrzydła mieli, tedy ztąd nie wyjdziemy. *Sk. Dz.* 761. Miłość gwałtownym pędem ognia swego dodałać skrzydeł do téj drogi. *Pieśn. Kat.* 155. Obcinają skrzydła baszom, żeby się nie mogły wysoko wzbijać. *Kłok. Turk.* 80. pióra ucinać komu, einem die Flügel beschneiden. — *Alter:* Uciekać się pod skrzydła czyje. *Sk. Dz.* 1166. pod czyją opiekę, sich unter jemandes Schutz begeben. — *Allegor.* Bacznie nade mną matko rozciągałaś skrzydła. *Tol. Saut.* 64. Iż się kurczątka zwabić nie dały, gdy je kokosz wabiła, gdy skrzydła swoje rozciągała, więc też teraz już skrzydła swoje ścisnęła, kurczątka niewdzięczne opuściła. *Żarn. Post.* 3, 330. — b) Skrzydło, n. p. gęsie ucięte, do zmiatania, der Flederwisch. Stochmal w młynach bywa do lekarstw skrzydłem zmiatany. *Syr.* 995. — §. *Transl.* Skrzydła u wiatraku = śmigi. *Os. Fiz.* 315. *Solsk. Arch.* 96. die Flügel einer Windmühle. — §. 2) Skrzydła = dwie poboczne części, die Flügel, die beyden Seiten einer Sache. Skrzydła obozowe. *Teatr. I. Wl* 124. Skrzydła w szyku. *Cn. Th.* 1010. Skrzydła są dwa końce wojska uszykowanego do boju. *Papr. W.* 1, 479, (*ob.* prawe skrzydło, lewe skrzydło). Jedni na czoło, a drudzy skrzydłami Puścili hordy swoje zagonami. *Paszk. Chor. A* 3. — *Similiter:* Wieprz dziki; Gdy mu myli obława psów skolących szyki, Ów skrzydły kęsom chciwym chybkiemi uchodzi, A wali krzywą szablą, kędy się nagodzi. *Żebr. Ow.* 101. (obrotami szybkiemi). Skrzydło pałacowe *Ross.* флигелъ. Skrzydła dziedzińca tego formują albo małe pawilony, albo galerye. *Pam.* 83, 561. Skrzydła drzwi, *Vind.* vratnize, durna haba, durna stranka; *Bosn.* vratniçe; *Ross.* створы. Skrzydło u kornetów kobiecych *Ross.* лопасть, лопость. — Skrzydło u rzeźnika, pieczeń wołowa przy zrazowéj. *Magier. Mskr.* — Skrzydło u dachówki, podłużny brzeg dachówki nieco zagięty. *Magier. Mskr.* — *Similiter:* Skromnie się sprawować w pociechach swoich, nic się nie chlubiąc przed światem, a nie rozciągając marnych skrzydeł swoich w możnościach swoich. *Rej. Post. D d d* 5. nie panosząc się, nie pysznіąc się, sich nicht breit machen. W cudzą się rzecz nie wdawaj, ani jéj przerywaj, aż na twe skrzydło przyjdzie. *Dzwon. Stat. A* 2. (na róg stołu, gdzie siedzisz, aż na ciebie kolej przyjdzie). Sobie zawsze ręce tłuści, Ba nic on na swe skrzydło nigdy nie opuści. *Rej. Wiz.* 75. (na swoje koła ciągnie). Wszyscy dziś sobie na swe skrzydła galą, A choć wszystko źle, przecię sobie chwalą. *Rej. Zw.* 223. — *Anatom.* Skrzydła nosa, die Nasenflügel. *Krup.* 2, 334. — Dołek pod pachą, *ala*, skrzydło, kąty pod udami przy sromocie. *Perz. Cyr.* 1, 142. die Höhlungen, die Rinnen bey den Schamtheilen. **SKRZYDŁOBIAŁY n. p. Amor. *Zimor. Siel.* 342. białoskrzydły, weißgeflügelt. **SKRZYDŁOBŁONISTY, a, e, błoniastoskrzydły, błonoskrzydły, niepióroskrzydły, n. p. nietoperz, *Graec.* δερμόπτερος. *Cn. Th.* 1010. hautflügelig, häutige Flügel habend; mający skrzydła z błon, nie z pierza. *Włod.* **SKRZYDŁOLOTY, **SKRZYDŁOLOTNY, a, e, skrzydlaty, prędkolotny; geflügelt, schnell fliegend. Skrzydłolotny Pegaz. *Haur. Sk.* 310, (*ob.* Skrzydlacz). Skrzydłolote lata. *Hor.* 1, 266. Sen skrzydłolotny. *Zab.* 2, 395. Bożek skrzydłoloty. *Chrośc. Ow.* 225. *Chmiel.* 1, 583. **SKRZYDŁONOGI, a, ie, u nóg skrzydła mający; *Sorab.* 1. kzidwatenohacž; *Rag.* krilonòghi; *Croat.* krilonog, flügelfüßig, mit Flügeln an den Füßen. Skrzydłonogi Merkury. *Otw. Ow.* 444. Skrzydłonogie konie. *A. Kchan.* 354. *Zab.* 14, 164. *Kołak. Wiek. C* 2. *Otw. Ow.* 55. Skrzydłonogi zawodnik. *J. Kchan. Dz.* 27. Skrzydłonogie jelenie. *Hor.* 2, 102. *Nar.* **SKRZYDŁONOSZY n. p. Kupid. *Petr. Hor.* 11 *G.* skrzydła noszący, flügeltragend. **SKRZYDŁOPIĘTY, a, e, skrzydłolotny, schnellfliegend. W rączych zawodach bystremi dzianety Biegiem skrzydłopiętym pięknéj dopadł mety. *Nar. Dz.* 2, 37. *Ryb. Gęśl. D* 4. **SKRZYDŁOPŁOCHY n. p. czas. *Hor.* 1, 58. *Nar.* porywczy, schnell verfliegend, flüchtig. *SKRZYDŁORUCHY n. p. Zefir. *Nar. Dz.* 2, 168. skrzydłami ruszający, flügelbewegend. SKRZYDŁOWATY, a, e. — o *adverb.*, na kształt skrzydła. *Cn. Th.* 1010. wie ein Flügel. SKRZYDŁOWY, SKRZYDELNY, a, e, od skrzydła, do skrzydeł należący, Flügel=; *Sorab.* 1. kžidlacze; *Ross.* крыльный. Ikarowi słońce wonne woski, skrzydelne związki rozgrzewa; *pennarum vincula.* *Żebr. Ow.* 195. Kąty narożnikowe (*de flanques*), ramienne, (*d' epaule*), skrzydelne (*de courtine*) służą do naznaczenia kierunku różnym liniom fortyfikacyi. *Jak. Mat.* 1, 18.

Porówn. pod: *lecę.*

SKRZYNIA, i, *ż.*, SKRZYNKA, SKRZYNECZKA, SKRZYNUSZKA, i, *ż.*, *dem.*; *Boh.* škřjně, škřjnka, truhlice, truhlička; *Slov.* škryně, škrině, truhła, truhlička; *Sorab.* 1. schréna (cf. szrank), kžina, kschina, kažcž, łoda, łodka, (cf. lada, cf. łodź); *Sorab.* 2. schrank, kaschcž, kaschcžik, (cf. kasta); *Carn.* skrina, skryna; *Vind.* skrinja, fhkrinja, skrinjiza, skrinzhiza, (skrinjar; *Sorab.* 1. kžiniczeř = stolarz); *Croat.* skrinya, lada, skrinyicza, (skrinyar = stolarz); *Hung.* szökrény, szekrény, szökrényetske, szekrényetske; *Dal.* szkrinya, szranische, szkopnicza, koffan, kovceg; *Slav.* shkringa, szanduk, sanduk; *Rag.* skrigna, (skrignar = stolarz), shranna, skrigniciza, shraniciza, shraniza; *Bosn.* skrigna, skrigniça, (skrignar = stolarz); *Ross.* скринъ, скрынка, крынъ, крынка, крынка, криночка garniec od mléka i miodu, korą brzozową obwinięty), кромъ, ковчегъ, ковчежецъ, ларъ, ларикъ,

ларище, ларецъ, ларчикъ, сундукъ, сундучекъ, сундучище, поставецъ, поставчикъ, ящикъ, ящичекъ, (cf. postaw, cf. jaszczyk); *Eccl.* рака, раунца, скрынка, кивотъ, ківотецъ, крабина, крабица; *Lat.* scrinium; *med.* screona, escrinium, crineum; *Gall. obs.* escrin; *Ital.* scrinio, scrigno, ciscranno: *Lett.* skryne; *Walis.* ysgrin; *Bretag.* scrin; *Isl.* skrijn; *Svec.* skrin; *Angl.* scrine; *Germ.* der Schrein, der Schrank, (cf. *Hebr.* קרן karan = chronić, cf. szranki; cf. *Boh.* skreyše, skreyška; *Etym.* skreywati, skryti, skryć); — der Kasten, die Kiste, der Laden. Mączna skrzynia. *Szczerb. Sax.* 125; *Ross.* закромъ, сусѣкъ, (cf. sasiek) Skrzynia mączna w młynie; *Ross.* коробъ, (cf. korzec). Skrzynia długa; *Ross.* залавокъ, (cf. ławka) Skrzynka podgłówna *Ross.* пригаловокъ, подголовокъ. Skrzynia przymierza *Ross* кивотъ, кивотецъ, кивотка Rurmusowa skrzynia, która wprzód wody nabiera i drugim skrzyniom przez rury rozdaje, *castellum, receptaculum. Cn. Th.* 955. Skrzynia wodna, w którą z rurmusu woda ciecze, *labrum Cn. Th.* 1010, der Röhrkasten, Wasserkasten. Skrzynki u koła wodnego młyna, na które z góry woda bije, im głębsze, tym lepsze. *Solsk. Arch.* 78. *et* 80. die Fächer in dem Kadrade an der Wassermühle. Skrzynia, sztukowane hamulca z pałąkiem, które jest mocno spytkowane. *Magier. Mskr.*, der Windenkasten. W hucie szklanéj tafle zwykły się pakować po sztuk 120, w paki, które się nazywają skrzyniami. *Torz.* 172. *Magier. Mskr.*, (ob. skrzyniowa tafla). Skrzynia wapienna do rozczynienia, moczenia. *Cn. Th.* 1225 der Kalkkasten, das Kalkhaus, wo der Kalf eingerührt wird. — *Aliter:* Skrzynia wapna, pewna miara wapna, 12 taków zawierająca. *Solsk. Geom.* 3, 137. — Skrzynia w fryszerce, pień gruby w pośrzod wydrożony, obręczami obity, w który kowadło wprawują. *Os. Żel.* 83. der Amboßklotz, der Amboßkasten. — Skrzynia, skrzynka do schowania pieniędzy etc., cf. szkatuła, der Geldkasten. Szpetnie, gdy kupny język za niewinnym gada, . Nieładnie, gdy trybunał wiele w skrzynię składa. *Hul. Ow.* 70. Skrzynia kościelna. *Sekl. Math.* 27. (karbona). Nim poczynasz budować, radź się swojéj skrzynki. *Pot. Jow.* 190 Z jednéj skrzyni [illegible]. 195. Bierzcie ode mnie kolendę, a zawrzyjcie je w skrzynuszce serc waszych, [illegible] mogli. *Dambr.* 60. Skrzyneczka białogłowska do rupieci, *riscus. Cn. Th.* 1011. Nastawiali różnych rzeczy, flaszek, flaszeczek, [illegible] skrzyneczek *Teat.* 19, 23. (cf. puzderko). Skrzyneczka pisarska, *ob.* pisarska szkatułka. Skrzyneczka wotowa, puszka na tabliczki, kartki, gałki wotowne. *Cn. Th.* 1285 das Stimmenkästchen, worein die Stimmen gesammelt werden. SKRZYNCZASTY, a, e, — o *adverb.*, z skrzynkami, skrzyneczki mający: mit Kästchen oder Fächern versehen, gefacht. Koła młyńskie skrzynczaste od wody z góry na nie spadającej poruszają się; koło takie na czele ma skrzyneczki, w które woda wpadając, ciężarem swoim koło obraca. *Os. Fiz.* 338. das Fachrad in der Wassermühle. SKRZYNNY, SKRZYNIOWY, a, e, od skrzyni, Kasten =, Lade =, n. p. Skrzynna mysz. *Kluk.* 98. (w skrzyni się znajdująca). Skrzyniowa tafla sklana, ma być tak wielka, jak półarkusza regałowego papieru. *Torz.* 172, *ob.* skrzynia szkła.

Pochodz. *przyskrzynąć*, *uskrzynąć się*.

SKRZYP, u, *m.*, 1) skrzypnienie; *Boh.* škřipení; *Slov.* zubow skripeňi *stridor dentium*, zgrzyt; *Sorab.* 1. kžipot *sonitus cardinum stridentium*; *Vind.* shkrip, shkripanje; *Croat.* skripanye, skergatanye; *Bosn.* sckrippa, sckripanje; *Rag.* sckripgna; *Ross.* скрипня, скрипотня, скрипъ, скрыпъ, (cf. *Germ.* schrapen, skrobać, skrzybać; *Lat.* crepitus; *Graec.* κριγή; *Lat.* stridor); *Germ.* das Knirren, Knarren, Geknarre. Zapory więzienia z żałosnym otwierają się skrzypem. *Zab.* 10, 176. Z zatrudnionego furmaństwa, z rozlicznych rzemiosł, jaki skrzyp, jaki kołat na każdéj ulicy. *Rej. Zw.* 70 *b.* Trzeszcząca szruba przykre gdy skrzypy wydaje, Że ją tyka mój ucisk bolejąc wyznaje. *Toł. Saut.* 100. Silnego lwa leda skrzyp zastraszy. *Pilch. Sen. gn.* 203. — 2) *Botan.* Skrzyp, *equisetum palustre*, gatunek końskiego ogona; od skrzypania, gdy go mnie w ręku, także, gdy co nim wycierają, jest rzeczony. *Syr.* 1339; przęślka *Kluk.* 3, 156. das Kannenkraut, der Schachtelhalm; *Ross.* хвощъ, [illegible] (*Ross.* скрипица *agaricus extinctorius*). Ziele koni ogon jest dwojakie, jedno zowią prząślka, drugie skrzypem. *Urzęd.* 78 Szachtynować u lakiernika, dawać ostatnie gładzenie gruntu skrzypem lub mokrym płótnem do pozłoty. *Magier. Mskr.* Na jéj mogile nie zrośnie trawa, ale zrosta skrzypie. *Pot. Arg.* 498. SKRZYPAĆ, *ob.* Skrzypieć, Skrzypnąć. SKRZYPCE, ów, *plur.*, *SKRZYPICE [illegible], *SKRZYPKI, SKRZYPECZKI [illegible] Gęśle); *Carn.* gosle; *Sorab.* 1. husle; *Sorab.* 2. fidle; *Vind.* gosle, golli, fiolin, koritnize, burne gosle; *Croat.* guszle; *Bosn.* cghiedde, gusle; *Ross.* скрипица, скрипочка. [illegible] bec. *Fayolle notices sur Corelli etc.*); 1) narzędzie muzyczne (°gędziebne), na którym smyczkiem przez struny przeciągając grają, die Geige, die Violine. Grać na skrzypcach: *Slav.* hegedati; *Croat.* guszlati, cf. °gędzić, geigen. Mówiłem ci mało sto razy, żebyś mi nie rypał na tych przeklętych skrzypcach twoich. *Teat.* 24. c, 20. Skrzypców i wszystkich instrumentów muzycznych, na których się [illegible] *Kosz. Lor.* 2. 164. Arfy, lutnie, skrzypice. *W. Post.* W. 317. Wskok się do skrzypic rzucisz, Po skrzypicach w puzany. *Bies. roz. C* 2. Tylko boga a skrzypic. *Rys. Ad.* 65. (o nic więcej nie stoi). Już smyczek i skrzypki me niepożyteczne Powiesić na czasy stary muszę wieczne. *Petr. Hor. G* 3 *b.* Małym dzieciom bębenek abo skrzypeczki u nas dają, żeby się zabawiały. *Petr. Pol.* 2, 323. — 2) Skrzypice na niebie, gwiazd złożenie skrzypicom coś podobne, [illegible] *Cn. Th.* 1011. [illegible] — 3) Skrzypica, ryba morska, *lyra. ib.*, ein Seefisch. SKRZYPCOWATY, a, e, — o *adverb.*, na kształt skrzypców, geigenförmig. — *Botan.* Liście skrzypcowate, *panduriforme folium*, okrągławo zakończone, ma boki na kształt skrzypców wycięte. *Bot. Nar.* 33. SKRZYPCOWY, SKRZYPICZNY, a, e, od skrzypców, Violin =; *Boh.* houslický; *Sorab.* 1. huszlacze; *Vind.* goslen; *Ross.* скри-

чный, скрипичный, погудошный, n. p. Struny skrzypcowe. *Ld.* Skrzypiczne pieśni, *lirica carmina. Cn. Th.* 1011. SKRZYPEK, pka, *m.*; (*Boh.* hauslař; *Slov.* hudec, (*ob.* *Gędziec); *Sorab.* 1. hudžewz; *Sorab.* 2. gärz, (cf. gracz); *Vind.* godez, violinar; (*Vind. et Carn.* goslar = co skrzypce robi; *Hung.* hegedüs; *Slav.* hegedúsh, (hdgedar = co skrzypce robi); *Ross.* скрипачъ, *vulg.* погудало; *Eccl.* смычникъ, играющій на мусикійскомъ орудіи смычкомъ, *ob.* Smyczek); 1) grający na skrzypcach, karczemny muzyk; der Geiger, Violinspieler, Bierfiedler. Karczmarz ma mieć muzykę zwyczajną, Dudę i skrzypka, którym taneczniey płacą. *Haur. Sk.* 136, (*ob.* Rzępolić, rznąć). Gdy deszcz szedł biedny musiał skrzypek skończyć, gdy mu struny odwilżały. *Pam.* 84, 1155. — §. Muzyk, poeta, śpiewak: Musicus, Sänger, Dichter. W szkole Pytagoresowej śmieszna to rzecz mody, Niżli być filozofem, zostać skrzypkiem wprzody. *Mon. Ryt.* 1, 301. Na głos Orfeusza, skrzypka Trackiej góry Wyzuwały się z dzikiej tygrysy natury. *Dmoch. Szt. R.* 96. Stań mi tu sławny Tasie, Włoskiej skrzypku ziemi. *Zab.* 12, 169. *Zabł.* — 2) Skrzypek, pku, *m.*, *dem. Nomen* skrzyp, ein kleines Knarren. Ostatni oddech skrzypkiem z piersi się dobywa. *Zab.* 16, 339. das Röcheln der Brust. Skrzypek w piersiach konającego gra. *Tr.* SKRZYPIEC, pca, *m.*; *Boh.* škřipec; naczynie, do ciągnienia złoczyńców, dla wyciśnienia czego od nich: ein Folterinstrument, (Knebel. Gdy jej ten junak opowiadał, jak wiele głów zdjął, jak jest mężny: była w ten czas jak na skrzypcu, bojąc się, aby jej też tak nie zabił. *Gorn. Dw.* 89. sie war wie auf der Folter. Wie złodziej, iż wilk nosi, a potym go też poniosą, iż mu być pewnie albo na skrzypcu, albo na gałęzi. *Rej. Zw.* 134. SKRZYPIEĆ, -iał, -ieli, skrzypi, skrzypie *med. niedok.*, Skrzypnąć *jednt.*, Skrzypać *contin.*; *Boh.* škřipěti, škřkati, škrkam, škrtam (cf. krtań), wrzati, (cf. wrzawa, cf. wrzeć); *Slov.* zubami škřipjm, zaškřipjm *frendo*, *ob.* Zgrzytać; *Sorab* 1. kžipu, žtžerczžu; *Carn.* shkèrniti, grenzhâti, shkriplèm, shkripati, shareblam; *Vind.* fharipat, fhkriplem, fhkripam, zvizhati (cf. kwiczeć), fhkerbetati, fhkergutati; *Croat.* skripati, skriplyem, skròbochem, tverkukam, bechati, (cf. beczeć); *Bosn.* sckripati; *Rag.* sckripati, (sckripati zubima = zgrzytać); *Ross.* скрипѣть, скрипнуть; (*Etym.* cf. *Germ.* schrapen, *n. strun* skrobać, chrypka, chrupka, chrup etc); ton wydawać przykry, uszy rażący, knerren, knarren. U Żmudzkiej kolasy oś nigdy mazi nie uzna, dlatego koła dziwnie wrzeszczą, takież i na Rusi, i ztąd ona przypowieść: skrzypi by Ruska kolasa. *Gwagn.* 429. Koło najgorsze najbardziej skrzypi. *Ezop.* 127. Co szpetnego, to i złego; im gorsze koła, tym bardziéj skrzypią. *Glicz. Wych. P* 8 *b.* Otoż ja będę zgrzytał na was, jako więc skrzypi wóz bardzo nałożony siana. 1. *Leop. Am.* 2, 13. Prędzej dziś, niżli chory, zdrowiem płaci duży, Wszak skrzypiącego koła, mówią będzie dłużej. *Kchow. Fr.* 79. Drzewo, które skrzypi, dłużej w lesie stoi. *Rys. Ad.* 13, (cf. łatane zdrowie dłuższe). Drzwi wydają złodzieja, gdy skrzypną. *Pot. Jow.* 49. Drzwi skrzypnęły. *Bardz. Trag.* 448. Skrzypi piła, lina. *Cn. Th.* 1011. Kto wytrwa, kiedy stół i drzwi skrzypią, wytrwa, kiedy i łóżko będzie skrzypiało. *Rys. Ad.* 27. Skrzypiące zawiasy. *Brud. Ost. D* 3. — Śnieg skrzypi pod nogami, kiedy mróz, der gefrorne Schnee knirret. Na dworze dziś z mrozem ostry wiatr uszy szczypie, skrzypi pod bótami. *Opal. Sat.* 70. Skrzypiące mrozy. *Tward. Wł.* 240. Tchnienie skrzypiące umierającego. *Wys. Aloj.* 432. das Röcheln des Sterbenden. — Drozdy skrzypią. *Banial. J* 3 *b.* Żórawie skrzypią. *Sk. Dz.* 304. Kania skrzypi, kawka kwacze. *Toł. Saut.* 89. — §. *Tr. fig.* Skrzypi sprawa, skrzypiąc idą rzeczy, oporem, opoką, niesmarownie, niegładko, nierzesko, jak po grudzie; die Sache hinkt, will nicht recht fort, es geht nicht wie es soll, nicht geschmiert, nicht vorwärts. Na dobrej wodzy chłopstwo trzymając, wszystko porządnie, a nie skrzypiąc idzie. *Kosz. Lor.* 35 *b.* Nikt bez wady; skrzypiąc świat z dawna idzie i stać będzie. *Fredr. Ad.* 109. *Similiter:* Wszystko skrzypi temu, co żałuje pieniędzy. *Pot. Arg.* 102. (kto smaruje, ten pojedzie). *Similiter:* Kto pierwsze targi opuszcza, często musi z swoim do domu nazad skrzypać. *Pot. Arg.* 514. (nazad się wlec). — 2) *Activ.* Skrzypać, skrzypieć czym: mit etwas knarren, ein Geknarre machen. Ktoś skrzypnął drzwiami. *Teat.* 37, 84. Bramę jednę odemknęła tak, że zawiasami najmniej nie skrzypnęła. *Otw. Ow.* 599. Stanąłem pod drzwiami, słucham, skrzypnięto. *Teat.* 16. *b*, 24. Skrzypnąć było, dając znać. *Groch. W.* 419. — §. Skrzypać na skrzypicach = rzępolić, grać: streichen die Violine, fiedeln, geigen, (schrapen). Skrzypcy, gdy przed nim skrzypali, W niemocy go pocieszali. *Pieśn. Kat.* 152. Próżno temu skrzypieć, kto nie chce tańcować. *Rys. Ad.* 59. Próżno temu skrzypać, kto nie chce wykrzykać. *Cn. Ad.* 934, (cf. mów ty ścienie). Choćby dziś i Orfeusz skrzypiał, co cnie piekło usypiał. *Pot.* [illegible] 763. — §. *Acter:* Ktoś tu skrzypnął trzasnął, pierdnął głośno, einen Furz streichen lassen. *Cn.* [illegible] 1241. SKRZYPIOTAĆ, SKRZYPOTAĆ, -ał, -oce, *med. niedok.*: *Sorab.* schkripotasch; skrzypliwie krzyczeć, ein knarrendes Geschrey hören lassen. Jerowie skrzypiotały. *Banial. J* 4. Żre lew, rozdziera a krwawą paszczeką skrzypoce. *A. Kchan.* 251. *Chodk. Kost.* 17, cf. zgrzytać, knirschen. SKRZYPLIWY, SKRZYPNY, a, e, SKRZYPLIWIE *adv.*: *Boh.* škřipawy, wrzawý, (*ob.* Wrzawa); *Sorab.* 1. kžipaté; *Vind.* fhkripau; *Ross.* скрипучій, скрипливый; skrzypiący, skrzyp wydający; knarrend, knirrend. Wóz skrzypliwy. *Zab.* 10, 46. *Koss.* Skrypliwe derewo i zdorowe preskrypajet; *Russor:* zły dobrego zepsuje. *Cn. Ad.* 1351. Skrzypne wichry. *Przyb. Ab.* 160. Pont wiatry skołatany wre skrzypliwie. *Bardz. Luk.* 77. Morze to dzieli od skrzypnych Trynakryi brzegów Kalabryą. *Przyb. Milt.* 57. SKRZYPLIWOŚĆ, ści, *ż.*, własność skrzypienia, das Geknarre, Geknirre; *Ross.* скрипучесть.

SKRZYWDZIĆ, *ob.* Krzywdzić. SKRZYWIĆ, SKRZYWIAĆ, *ob.* Krzywić. SKRZYŻOWAĆ, *ob.* Krzyżować.

SKUBAĆ, *ob.* Skuść. SKUBACZ, SKUBAK, a, *m.*, SKUBEK, bka, *m.*, który co skubie, wzskubuje; der Zupfer,

Rupfer. SKUBACZKA, i, *ż.*, która skubie, die Zupferinn, Rupferinn. SKUBANKA, i, *ż.*, wełna lub insza materya skubana, etwas Gezupftes, gezupfte Wolle *rc.* SKUBISKO, a, *n.*, miejsce skubania, der Ort, wo etwas gezupft oder gerupft werden. Skoro oskubie jastrząb drapieżny parędwę, co mu zbyło z pysku, Jedno wiatr rozniósł, drugie widzieć na skubisku. *Pot. Pocz.* 214. — [illegible] orła naszego sąsiedzi, ale da Bóg, przyprawią swym własnym jego [illegible] pierzem. *Pot. Pocz.* 8. (jego skubanie). SKUBLICE, *plur.*, u miecznika dwojakie, okrągłe i graniaste, do wybierania drzewa. *Magier. Mskr.* dłubaczki, [illegible] beym Schwertfeger.

SKUĆ, SKOWAĆ, *ob.* Kuć, Kować. SKUDLIĆ, *ob.* Kudlić. SKUFŁAĆ, *ob.* Kufłać. SKUKSAĆ, *ob.* Kuksać. SKULIĆ, *ob.* Skulić, Skulać.

SKUP, u, *m.*; *Carn.* skôpa; *Ross.* скупъ; skupowanie, kupieniem nabywanie wiele rzeczy, der Zusammenkauf; kupienie od kogo, der Kauf, das Abkaufen. Schystwa na skupie bywały. *Vol. Leg.* 4, 108 (na przedaży, zum Verkauf. Młyny, dające trzecią miarkę staroście, mają być na skupie, t. j. do wykupienia. *O. Ż.* 18. [illegible], Loskaufen. SKUPIĆ *cz. dok.* [illegible] (*Boh.* skupiti = skąpić; *Rag.* skuppiti, skupglivati, *colligere, congregare*, (*Rag.* skùp = zbiór, *ob.* Kupa; skuppa, skuppo = razem, wespół, *Carn.* skup = [illegible]; *Dal.* [illegible]; *Croat.* [illegible] *congregari*, [illegible]; *Bosn.* kupiti, skuppiti, [illegible], skup, skupstina [illegible], *Ross.* [illegible], сопλаять [illegible], [illegible] купленіе połączenie; *Eccl.* сообъяти, сообъемлю połączyć, *ob.* Objąć; do kupy zbierać, zgromadzić, (cf. skupować): [illegible]. [illegible] w gromady skupić. *Lot. Nr.* 156. [illegible] gane skupia się tłumnie. *Gaz. Nar.* 1, 250. Moc skupiona [illegible]. *Herb. Stat.* 655. [illegible] skupił się około [illegible]go Mahometa. *Rej. Ap.* 82. Gwiazd senat na niebie skupiony. [illegible] 5, 14. [illegible] gęsto ze wszech stron [illegible] 2, 11. Skupienie, [illegible]. *Chem.* 2. — Nie dokucza jedna bieda człeku, aż się wiele skupi. *Teat.* 24. *b*, 70. (zbiega się do kupy). SKUPIEŃ, [illegible] *Ross.* [illegible] skupienie [illegible] Zusammenhäufen, [illegible] (*cf.* przeskupień); *Rag.* skupitegl, skupglivaz, skuppionik, skupióz, skupaz [illegible] *Bosn.* kupitegl. SKUPNOŚĆ, [illegible] *ż.*, pokupność, odbyt, guter Abgang einer Waare im Verkaufen. [illegible] a [illegible] przyczyna zema. *Mącz.* Nieskupność, nieodbyt albo zły odbyt kupi, *Graec.* ἀπράσια. *Cn. Th.* 526. — §. Skupność, przedajność, die Verkäuflichkeit. SKUPNY, a, e, SKUPNO *adv.*, pokupny, dobry odbyt mający; gut abgehend, leicht zu verkaufen, viel und leicht Liebhaber und Käufer findend. (*Bosn.* skupgliv, koji se mosge skuppiti = sposobny do zbierania; *Ross.* совокупный połączony, spólny). Skupne rzeczy gdzie; dobry odbyt na co. *Cn. Ad.* 1046. Futro rysie, im bielsze i cynkowatsze, tym skupniejsze i droższe jest. *Haur. Sk.* 308. Cnota skupniejsza niżli złoto i drogie kamienie, i słodsza niżli miód w [illegible]. 1 *Leop. Ps.* 18, 11. (pożądliwsza. 3 *Leop.*). Nieskupny, nieodbyty, *invendibilis. Cn. Th.* 526. Skupnemu winu nie potrzeba wiechy. [illegible] 115. [illegible] 38. [illegible] wysoko [illegible] tem [illegible] a skupne czynię. [illegible] — §. Skupny, mogący być kupionym, przedajny, [illegible]. [illegible], skupny, co na dary [illegible] przedarować. *Mącz.* — §'. Skupny, kupiony, skupowany; *Ross.* скупный, gekauft, [illegible] skupnych wiosek i domu pysznego. *Lib. Hor.* 44. SKUPOWAĆ, -ał, -uje, *cz.* [illegible], Skupić *dok.*, [illegible] skupowati; *Sorab.* 1. romadu kupuyu; *Carn.* skopûjem, skupûjem, (skopiti *mercando lucrari*); *Croat.* zkuplyivati, zkuplyávam; *Ross.* скупить, скупать; *Eccl.* преҁупляти, прекупать, [illegible] zusammenkaufen. Koni wiele skupowano. *Birk. Pod.* 13. Ktoby złoto na drogość skupował, [illegible] na [illegible] zdobych. [illegible] 177. [illegible] 1012. Skupowanie [illegible] — §. [illegible] [illegible] 1012 [illegible]

SKURCZYĆ, *ob.* Kurczyć. SKURCZYWAĆ [illegible] [illegible] 159.

SKURLAT, [illegible] *Ross.* [illegible] 57 [illegible] 78 [illegible] 201 [illegible] 432 [illegible] 407 [illegible]

SKURWYSYN, *ob.* Kurwa. SKURWYSYŃSTWO, a, *n.*, zadawanie od matki, łajanie, żeś nieuczciwéj matki synem, Unehrlichkeit von Mutterseite. Gdy szlachcic szlachcicowi zada skurwysyństwo, [illegible] 60 grzywien. [illegible] 121.

SKURZYĆ, *ob.* Kurzyć.

SKUŚĆ, skubł, skubie *cz. dok.*, Skubnąć *jedntl*, Skubać [illegible] 1. skolbacž, skolbu, skolbam, skowbu, skowbam: *Sorab.* 2 [illegible]; *Carn.* [illegible] piplem, zosedrâm; *Vind.* skubsti, skubel, skubem, (skubat *rodere*, skubiti, strugati = strugać, szczypać), pipati, opipati, piplem; *Croat.* szkubszti, szkúbem, skubsti, zkubzti, zkubem, (chùpati *evllere*); *Rag.* skûbsti, izkubsti; *Bosn.* cinkati, izcinkati, sctinuti, usctinuti, cjuppati, [illegible] *Ross.* [illegible] szczypiąc wyrywać, zupfen, rupfen. Czemu łuskę z ryb skrobią, mniemam k temu pono, Że gdyby pierze miały, tedy je [illegible] 15. [illegible] bi, a drugie na rożenek wścibia. *Falib. R* 2. Najsłabszy [illegible] 1001. [illegible] 1, 64. Kogoż smaczniej [illegible], jedno gąsiora,

co ma gęsty mech? *Falib. M.* Skuść go z piórek i z skrzydeł odzierać. *Birk. Dom.* 88. Strzyże, mówią, nie skubie dobry pasterz owce. *Pot. Jow.* 2, 21. *Petr. Ek.* 29. Złoto skubię; *Carn.* refnâm, Gold zupfen. Flejtuszki z skubanych nitek z białego płótna. *Perz. Cyr.* 1, 69. *ib.* 2, 7. Nie skubać po głowie, poprawując forbotków, bryżyków albo wianeczków. *Rej. Post.* F f f 2. nie skrobać się po głowie. — §. Skubać kogo = ogołacać, einen rupfen, zupfen, plündern, ausziehen, entblößen. Miasto pomocy i miasto obrony, Skubie on te nędzniki, jako jastrząb wrony. *Rej Wiz.* 125 *b.* Choć cię tam nie zagniotą, jednak przedsię skubią. Nie każdy tam wyleci, jako przyszedł z szubą. *Rej. Wiz.* 104. Nie patrząc winniejszego, ale nieboraka, Gdy widzi, iż jest co skuść, skubie więc prostaka. *Klon. Wor.* 18. *Sak. Kal.* *D* 2 *b.* Widząc, iż tam nie było co skuść . . *Gorn. Dw.* 194. Zkąd się tak stroi służąca, nie inaczej, tylko mię skubać musi. *Teat* 7, 14. SKUBAĆ się *rec.*, burdać się, kustrać się; langſam tändeln, z. B. beym Aufkleiden. Skubię się, leniwo się ubieram. *Dilh.* 22. Gdy jest godzina wstania, nie skubże się 1 *Leop. Syr.* 32, 15. Wiercą się, skubią się około regestrów, nie wiedząc, jak mają co czynić. *Glicz. Wych.* *J* 4.

Pochodz. *doskubać*, *nadskubać*, *oskubać*, *podskubać*, *poskubać*, *przyskubać*, *rozskubać*, *wyskubać*; *skubanka*, *skubacz*, *skubisko*.

SKUSIĆ, *ob.* Kusić. SKUSZNOŚĆ, ści, *ż.*, pokusność, gdy kto bywa pokuszonym; *Boh.* zkušenost; *Carn.* skushnâvu; *Vind.* skuſhnava; *Croat.* zkussnya. die Versuchung, das Unterliegen den Versuchungen, die Schwachheit. Panie, pomoż mej skuszności. *Ryt. Ps.* 25.

SKUTECZNOŚĆ, ści, *ż.*, dzielność w skutkowaniu, die Wirkſamkeit; *Boh.* aučinnost, (skutečnost rzeczywistość, istota); *Slov.* pronikawost; *Sorab.* 1. wudželnoſcž; *Vind.* ſerzhnost; *Croat.* kreposztnoszt, nachavenoszt; *Rag.* tvornos; *Ross.* дѣятельность, дѣйствованіе; *Eccl.* дѣйство, дѣйствительность, дѣлательство. Sam nie wiem, co za moc a skuteczność jakaś tajemna ma żywy głos. 1 *Leop. Hier.* 2. Ta przyczyna mniej lub więcej ma w sobie skuteczności. *Mon.* 76, 10. SKUTECZNY, a, e, SKUTECZNIE *adv.*; *Boh.* [illegible], aučinny (cf. [illegible]), aučinlivý; *Slov.* pronikavy (cf. przenikający), [illegible], [illegible], wszystko [illegible]; *Sorab.* 1. wudželny, [illegible]; *Croat.* kreposztën, (cf. krzepić); *Dal.* chitovat; *Rag.* cineechi (cf. czynny dzielny), tvoreechi, (cf. tworzyć); *Ross.* дѣятельный, дѣтельный, самодѣйственный, *Eccl.* дѣйственный, дѣйствительный, самодѣйствительный, дѣлательный, дѣятельно содѣтельный; skutek przynoszący, dzielny, wirkſam. Nieskuteczne są umowy, gdzie oręż prawo daje. *Nar. Hst.* 5, 10. Skuteczna przyczyna, *causa efficiens.* *Krnk. Kr.* 275. Skuteczny do wyperswadowania orator. *Nies.* 1, 39. We wszystkim pilny, wierny, użyteczny i skuteczny był panu swemu. *Mon.* 70, 619. (nie darmo jadł). Arystoteles we wszystkich swych dyskursach jest skuteczny, *utilis.* *Syrt. Śil* 15. niepróżny, nieczczy. Skutecznym uczynić *Eccl.* одѣлствовати. *SKUTECZNIĆ *cz. niedok.*, uskuteczniać, ziszczać; wirklich machen, vollführen. Skutecznić się, pełnić się, in Erfüllung gehen. Tak on wróżył; nam teraz wszystko się skuteczni. *Dmoch. Il.* 41, *Eccl.* збываетcя. SKUTEK, tku, *m.*; (*Boh. et Slov.* skutek *factum*; *Sorab.* 1. skutk, skutžik dzieło, skutžam broję, skutženik *patrator*); §. 1) skutek, wypadek z jakiej przyczyny, działanie jéj, *Vind.* nahaja, dogod, ishaja; *Rag.* tvor (*ob.* Twor), djello, (*ob.* Dzieło), porod. (*ob.* Porod); *Ross.* дѣйствіе, дѣйство, послѣдствіе, (*ob.* Poślédz); *Eccl.* збытіе, (*ob.* Zbyć), die Wirkung. Jakie przyczyny, takie też i skutki. *Modrz. Baz.* 223. Gdzie jednakowa zachodzi przyczyna, tam skutek powinien być jednakowy. *Rog. Doś.* 1, 217. Skutek każdy od pierwszej zawisł przyczyny. *Zab.* 8, 47. *Alb.* Gdzie niemasz przyczyny, tam też ani skutek być nie może; *sublata causa, tollitur effectus.* *Zygr. Ep.* 77. Nie bierzmy nadziei za skutki. *Koll. List.* 2, 14. daleko ztąd do owąd. (*Croat.* Od rechena do sztworena, Kak od liszta do korena; med rechenyem y ztechenyem gora je poszrzed = od rzeczenia, (od słowa), do czynienia, jak od liścia do korzenia; między słowem a ziszczeniem jest góra w pośrzodku). Dla dobrych skutków źle czynić się nie godzi. *Teat* 42. *c*, 69. Kto się do cudzego dobędzie domu w myśli kradzieży, czyli to zamysł jego bierze czy nie bierze skutek, pod też karę podpada. *Ostr. Pr. Kar.* 1, 309. Po prawie nic, kiedy skutku swego brać nie ma. *Gorn. Wl.* *Q* 2 *b.* (kiedy wykonania nie ma). Chciał dalej mówić czarnoksiężnik stary, Lecz poznał, że już skutek brały czary. *P. Kchan. Jer.* 333. już skutkowały, sie wirkten schon, thaten schon ihre Wirkung. To na ten czas do skutku nie doszło. *Stryjk.* 182. es kam nicht zu Stande. Będąc na nowym państwie, umyślił pokazać zarazem skutek mniemania o dzielności swojej. *Stryjk.* 318. Wieszże, zkąd nasze miody? Skutkiem są pracy i zgody. *Niem. P. P.* 114. — Spór o skutku abo dostojności ś. sakramentu. *Baz. Hst.* 365. o skuteczności, dzielności, Wirkſamkeit. — Skutkiem, w skutku, w samej rzeczy, rzeczywiście; *Slov.* skutečně, w skutku, skutkovně, *revera*, in der That, mit der That. Występek ten nie tylko groził, ale i w skutku krwi rozlewu był przyczyną. *Ostr. Pr. Kar.* 1, 234. Iż nieplonnie mówię, w skutku obaczysz obietnicę moję. *Teat.* 25. *c*, 33. Cokolwiek zlecisz, skutkiem to chętnie wypełnię. *Teat.* 42. *d*, *D.* Nie miłujmy słowem tylko albo językiem, ale skutkiem i prawdziwie. 1 *Leop.* 1 *Joan.* 3, 18. (uczynkiem i prawdą. 3 *Leop.*). — *§. W skutku odezwy Prześw. Prefektury i t. d., podług Niemieckiego, zu Folge der ...., z powodu, z przyczyny, na fundamencie, na zasadzie, stosownie do niej. — *§ 2) Skutek; *Boh. et Slov.* skutek; dzieło, uczynek, rzecz; Werk, Handlung, That, Sache. Pójdźcie a oglądajcie skutki pańskie, co za cuda uczynił na ziemi 1 *Leop. Ps.* 45, 9. Wszystkie skutki, które uczynił bóg, trwają na wieki. 1 *Leop. Eccl.* 3, 14. Gdym się obrócił ku wszem skutkom, które uczyniły ręce moje, ujrzałem we wszech rzeczach marność. 1 *Leop. Eccl.* 2, 11. Kain zabił brata, że skutki jego złe były, a jego brata sprawiedliwe. 1 *Leop.* 1. *Joan.* 3, 12. Poznawaj nie po *słowiech

człowieka, ale po skutkach. *Rej. Zw.* 146 *b.* 'Spaniałem uczynił skutki swoje, nabudowałem sobie domów, naszczepiłem winnic, naczyniłem ogrodów, nadziałałem sobie stawów. 1 *Leop. Eccl.* 2, 4 — 7. SKUTKOWAĆ *cz. niedok.*, skutecznym być, skutek czynić, działać, do skutku przywodzić, dokazować, wykonywać; wirken, Wirkung thun, bewerkstelligen, ausführen; *Boh.* účinkowati, působiti; *Sorab.* 1. skutkuyu, dźewam, (skutžu *perpetro*); *Vind.* delati; *Rag.* uzrokovati; *Ross.* дѣйствовать. Przypisować komu sprawę, jest to głosić, iż on jest jéj skutkującą przyczyną. *Mon.* 76, 38, *Ross.* дѣйствующій. Skutkowanie *Eccl.* содѣяніе. — Skutkować, o lekarstwach *Ross.* послабить. — §. Biegaj czym prędzej, skutkuj to przedsięwzięcie. *Stas. Num.* 1, 195. (uskuteczniј, doprowadź do skutku).

SKUTNEROWAĆ, *ob.* Kutnerować. SKUTY, *ob.* Kuć, Kować. SKWADRA, *ob.* Węgielnica. SKWADRON, *ob.* Szwadron. SKWADROWAĆ, *ob.* Kwadrować. SKWAMA, *ob.* Łuszczasty kamień. SKWAPIĆ się, SKWAPLIWOŚĆ, SKWAPLIWY, SKWAPNY, *ob.* Kwapić się etc.

SKWAR, u, *m.*, SKWARA, y, *ż.*, (*Etym.* wrzyć, wrzeć, cf. skwierczeć); *Eccl.* варъ солнечный. (*cf.* War); 1) parność, parne gorąco słoneczne, ogniowe: schwüle Hitze, Schwüle, schmelzende Hitze (so daß alles brennt oder bricht). *Croat.* kvár *damnum*; *Rag.* ozkvar, zquarra, zquarres, zkvarn *macula*; *Bosn.* quar *labes*, *defectus*, *detrimentum*; *Bosn.* çquar, çquarnest = plugastwo; *Carn.* squor = wesz uszna; *ob.* Skwarna, poskwernić; *Ross.* сквара, скверность, скверпота, скверна plugawość: скверенъ szpak; *Eccl.* скверностьва разные виды скверподѣйства plugastwa; (cf. *Graec.* σκῶρ *stercus*). Chmura na powietrzu dżdżysta, gdy słońce jej przypiecze skwarą swą ognistą, węglem zda się. *Tward. Wł* 195. Wino się maci, gdy bywa wielka skwara lecie albo mróz wielki zimie. *Cresc.* 348. W krajach wilgotnych lecie nie bywa skwara wielka. *Cresc.* 15. Róża skwarem zwiędła w suchy liść się zmieni. *Zab.* 9, 29 *Zabł.* Miniony słońca letniego skwary, Łaskawa jesień dzieli swe dary. *Nar. Dz.* 2, 188. Przykre psa wściekłego skwary. *N. Pam.* 23, 246. kanikuła. — §. *Tr. fig.* Skwara na mię, skwarno mi, dogrzewa mi, duszno mi, ciasno mi. *Cn. Th.* 132. mir ist heiß, bange, es wird mir warm, man macht mir warm, jest mi źle. — *Fig.* Wszeteczny zawżdy podoba się sobie, Choćby go zewsząd szpetna skwara skrobie. *Rej. Zw.* 200 *b.* (zepsuta krew, świerzb i t. d). — 2) Skwara kruszców, zużel, łuska. *Wład.* Schlacken; *Ross.* шквара, шквариша, шкварка, шлакъ; (*Gall.* scories; *Lat.* scoria; des Eisens, (cf. *Germ.* Schüren). Stalna, mosiężna skwara, *squama. Cn. Th.* 1059. — *Fig.* Teofil Ortolog skwarów luterańskich dymem okopciały, do Litwy przybył i Ruś tymże czadem zaraził. *Smotr. Apol.* 96. SKWAREK, rka, *m.*; (*Boh.* škwarek; *Carn.* ozvirk, ozzvirk; *Croat.* oczvírek). Kawał tłustości lub tłustej skóry skwarzonej, szperka; ein gebröcktes Stück Fett, eine geprägelte Fettschwarte. Na sparzonym miejscu cała skóra chorego podobieństwo miała do skwarka lub strupu. *Perz. Cyr.* 1, 124. Kości moje jako skwarki wyschły. *Smotr. Lam.* 2. — SKWARKI, SKWARECZKI, SKWARCZKI, ów, *plur.*, szperki, skrzeczki, szwedy, skwarzone okapki słoniny; *Ross.* вытопки, geprägelte Speckgrieben. Są tacy pieszczoszkowie jako lisowie, co je skwarczki karmią, a potym ubogi lis ani się obaczył, kiedy w slępicę wpadnie. *Rej. Zw.* 159 *b.* Kości moje, jako skwarczki wyschły. 1 *Leop. Ps.* 101, 4. — §. Suche rózgi, susz, dürre prasselnd brennende Reiser. Do chatki trafił jeden z owych rozesłańców, I tam króla przy skwarczkach wyczł miasto kagańców. *Pot. Pocz.* 241. SKWARCZYĆ, *ob.* Skwierczyć. SKWARLIWY, SKWARNY, a, e: (*Vind.* skurn, *Ross.* скверный, скверноарный brzydki; parny, duszno gorący, schwül; (*Sorab.* 1. žkréřc *frango*) Upał lwa skwarnego siegi. *Mon.* 76, 6. Skwarliwe lato. *Nar. Tac.* 2, 251. Skwarne-li słońce mdłemu zbożu szkodzi, Mróz-li kwiat warzy, nic mnie nie obchodzi. *Hor.* 2, 5. *Kniaź.* Pijaństwo zamienia się w skwarną niestrawność. *Pam. Sen. list.* 2, 368. w spiekłe niestrawienie, w zapieczenie, verbackte, verharrschte Unverdaulichkeit. SKWARNA, y, ż, SKWARNE, (*Cn. Th.* 1012), lekarstwo na womity dla ptaków myśliwych. *Wład.* Brechmittel für einen Stoßvogel. Próżno mi skwarnę dawasz, ja nie będę gonił, bym też najbardziej piwa wczorajszego zronił. *J. Kchan. Dz.* 221. — §. Skwarna, niestrawność, zapieczenie: Unverdaulichkeit, verbackner Stuhlgang, verharrschte Verstopfung. Opiwszy się, przewraca a jęczy, a dwa palce sobie w gębę tka, aby co rychléj skwarnę zrzucił. *Rej. Zw.* 144 *b.* Ożrzalcom syropy w gardło leją, skwarny od trzeciego dnia w żołądku macają, a ono im w brzuchu pełno, a w mieszku nic nie masz. *Rej. Zw.* 59 *b.* — §. Skwarna, *excrementum accipitris. Mącz. ob.* Dyalekta pod Skwar. SKWARNO mi, *ob.* Skwara na mię. SKWARZYĆ *cz. niedok.*: *Boh.* škwařiti; *Slov.* škwaŕim; *Sorab.* 1. škřiu; *Croat.* czvreti, czvrem, frigati, (kvariti, kvarim *destruo*, izkvariti, izkvarujem *corrumpo*); *Dal.* prigati, (cf. prażyć); (*Rag.* zquarnitti = brudzić); *Bosn.* çviriti, çvrrjeti, svrigati, poprigati, (quariti *labefacere*, çquarniti, oçquarniti *inquinare*, *polluere*; *Ross.* сквернить нечистым учинить, *ob.* Poskwiernić); tłustość jaką prażyć, fröschen, treischen, etwas Fettes ...... oder über dem Feuer ...... daß es fröscht. Rozpalone naczynie na żarze ognistym Skwarzy tłustość, i rzuca wybuchem pienistym. *Dmoch. Il.* 2, 247. Łój skwarzyć. *Teat.* 14. *d*, 25. — *Tr. fig.* Falaris ...... skwarzył ...... *Zab.* 6, 385. *Nar.* Węgle skwarzyć. *Os. Żel.* 43. palić, dusić, tlić węgle, Kohlen brennen. Piec na skwarzenie węgli ziemnych. *Os. Rud.* 577. Steinkohlen rösten. — *Fig.* Człowiek skwarzy mózg na wymyślenie różnych wynalazków. *Zab.* 15, 285. suszyć mózg, głowę łamać, sich den Kopf brechen. Rozkochany skwarzy się. *Żebr. Ow.* 152. pała.

SKWASIĆ, SKWAŚNIEĆ, *ob.* Kwasić, Kwaśnieć.

SKWEROWAĆ *cz. niedok.*, broń prezentować, das Gewehr präsentieren. Szylwach skwerował; warta stanęła do broni. *Mon.* 65, 501.

SKWIERCZEĆ, SKWIERCZYĆ, 'SKWARCZEĆ, -ał, -y, *med. niedok.*, Skwierknąć *jedn.*, (*Etym.* cf. skwar, *ob.* Wrzeć: 1)

skwierk wydawać, ein rasselndes Geräusche von sich geben, prasseln, zischen, wie glühend Eisen im kalten Wasser; (*Boh.* škwřejm; *Vind.* zverzhati, zverzhi; *Croat.* szkvarchim, *Rag.* skvarsejatti, skvaarsejati; *Bosn.* sqvrriejati, qvrriejati). Żelazo rozpalone w wodzie skwirczy. *Dudz.* 21. Skwirczy żelazo gorące w ogniu, woda w ogniu, olej abo ogień w lampie. *Cn. Th.* 1012. Leją wino na wapno niegaszone; jeśli w nim woda, tedy będzie skwierczało, puszczając z siebie bębele, i rozpadnie się. *Cresc.* 342. — §. Jemiołuchy skwierczą. *Banal. J* 3 *b.* Skwierczy w dymnym dachu jaskółka. *Kanc. Gd.* 291. świerkoce, zwitschern, girren. — 2) Skwierczeć, uskarżać się płaczliwie; wimmern, jammern, winseln, klagen. Ukrzywdzony skwierczy. *Cn. Ad.* 548. (nędza milczeć nie umie). Stał ś. męczennik jako słup, ani skwierknął, ani ruszył się, gdy go kaci drapali. *Sk. Żyw.* 2, 10. — § Płaczliwie prosić, weinend bitten, anflehen. Rusacy ratunku Kazimierza przeciwko gwałtowi Odrowąża skwierczeli; *implorabant. Krom.* 505. Prusacy przeciw Krzyżakom ratunku u króla skwierczeli. *Krom.* 451 SKWIERCZEK, czka, *m.*, skwierczący, utyskujący. *Wład*, *querulus. Cn. Syn* 745.; *Sorab.* 1 wobskoržuyné, wobskoržwyté (cf. skargo), ein Wimmerer, Greiner, beständiger Klager, Winsler. SKWIERKLIWOŚĆ, ści, *ż.*, skłonność do płaczliwego narzekania, Weinerlichkeit, beständiges Wimmern, Klagesucht. Cierpiemy chorego skwierkliwość. *Pilch. Sen. gn.* 345. *Pilch. Sen. list.* 2, 96. SKWIERKLIWY, a, e, — ie *adv*, utyskliwy uskarżliwy, zawsze narzekający; greinerisch, wimmernd, beständig klagend. Skwierkliwym nigdy nie dogodzisz *Fredr. Ad.* 61 Co jeno z natury niedołężnego jest, wszystko to skwierkliwe jest. *Pilch. Sen gn* 146. *Pilch Sen list* 570. SKWIERK, SKWIRK, u, *m*, 1) skwierczenie ognia etc: das Prasseln, Zischen. Skwierk ptaków, świerkot; das Zwitschern, Girren. Wróblik przeszkadzał kazaniu piskiem i skwierkiem. *Birk. Dom.* 88 — Skwierk, stysk, utyskowanie, uskarżanie się, das Wimmern, Klagen. Ani łapiestwa, ani skwierku ubogiego ludu za grzech sobie nie masz. *W. Post. W.* 2, 121. Pospólstwo biedne by za skórą albo pod sercem wziąć, z wielkim skwierkiem swym, składać się a dawać musi. *Kosz. Lor.* 127. Panowie wiele rozpraszania z wielkim nakładem, a z uprzykrzeniem i z skwierkiem podłomych czynią *ib*; z skwierkiem ich żałosnym *Weresz. Ku.* 14. Ustawiczym skwirkiem na niem to wymogli *Krom* 89. Skwirk, w niedzy stękanie. *Pasch. Bell.* A 4 — 2) Skwierk, drzewo, *ob.* Świerk.

SKWIERNIĆ, *ob.* Poskwiernić.

SKWINANCYA, yi, *ż.*, ślinogorz. *Syr. qu. v.*; *sed potius* świnogorz. *Synanche Cn. Th.* 1015. wrzód w gardle. (*Vind.*; *Boh.* zápal, (cf. zażega); *Sorab.* 1 hlayna; *Carn.* dávza (*ob.* Dawić), gerlovza, gerlovan, (*ob.* Gardło); *Vind.* drevlina krofich; *Croat.* kaschel, gaschlaj, garlavicza, gerlovicza, zadusnicza (*ob.* Zadusić), zadavicza; *Dal.* garlavicza, zadusnicza, zadavicza; *Bosn.* davniçe, zadavaçe skelentia; *Rag.* schilanza; die Halsbräune. Choroba w pojedynczych mężczyzna, pospolita psom, wilkom, czasem świniom. *Dudz.* 58, *ob.* Świnie wrzody.

S Ł.

ŚLA, *ob.* Szla. *ŚŁA = szła, *ob.* Iść. ŚLABAN, *ob.* Szlaban.

SŁABIĆ *cz. niedok.*; *Boh.* trmaceti, trmacým; *Carn.* slabim; *Croat.* szlabiti, szlábim; *Bosn.* raslabiti; *Rag.* raslàbiti; *Ross.* разслабить, разслаблять, томить, томлю, скрючить, скрючивать; (слабить, слаблю = laksować, слабительное purgans, пοслабить przez szpary patrzeć, послабитель ulegający); słabić, osłabiać, słabym czynić; schwächen, schwach machen. Niemasz nizkąd posiłku, owszem ich słabi narzekanie nad stratą swoją. *Jabł. Tel.* 48. Starość wszystko słabi, nadweręża i niszczy. *Stas. Num.* 1, 201. Takie zawady bezprawnie przemysł niszczą, a razem ojczyznę ubożą i słabią. *Pam.* 88, 1, 319. SŁABIEĆ *neutr. niedok.*, SŁABNĄĆ *jedntl.*; *Slov.* slábnu; *Carn.* slabim; *Vind.* flabuvati, omlahati, omahniti; *Croat.* szlábem, hahulyati; *Ross.* слабѣть, слабнуть, разслабнуть, разслабѣть, изнемочь, изнемогать, одряхлѣть, тощать, отощать: słabym się stać, z sił spadać, schwach werden. Oczy im słabieją, chwieją się nogi. *Mon.* 64, 96. Trwoży się serce we mnie i truchleje, I ręka czemuś nad zwyczaj słabieje. *Past. Fid.* 280. Zmysłów słabną sprężyny. *Teat.* 45. *d*, 99. *Wyb.* Zbytnem opychaniem ciała duch słabieje i rzeskość swą traci. *Pilch. Sen. list.* 112. Kto bywa wielkiego umysłu, ten serce swe zmocni, że mu nie słabieje z bojaźni, a takiego za mężnego mamy. *Jer. Zor.* 555. Już mniéj o bogach swoich rozumieć i do służby ich słabieć począł. *Sk. Żyw.* 2, 307. letnieć, zimniejszym być opuszczając się; schlaf werden, erkalten in seinem Eifer. Od tego czasu, jak obrócił lud swój na chrześciany, począł słabieć i chorować, w któréj chorobie umarł. *Biel. Św.* 203 *b.* Ciężką chorobą będąc zjęty, od przyrodzonéj mocy i dużości opuszczony, już słabieję, już ustawam. *Baz. Sk.* 609. W srogim więzieniu począł ten nieborak pomału słabieć. *Baz. Hst.* 52. SŁABIZNA, y, *ż.*; *Boh.* slabina, slabizna; *Sorab.* 1. swabina; *Carn.* slapina, flèin; *Vind* podpaf, podpastino; *Ross.* брюшина; wyższego brzucha boki. *Kluk Zw* 1, 18. die Weichen an den Seiten des Körpers, die Dünnung, die Wamme, Flanke, Fläume. *Syr.* 1224 *Kosch.* 5 Cięty w słabiznę. *P. Kchan. Jer.* 251. — §. Słabizna, słabość, słaby stan rzeczy, słabe miejsce; die Schwäche, schwache Seite. Znać trzeba słabizny państwa, za któreby go najsposobniej ujmować i psować *Klok. Turk* 62. SŁABO *adverb.*, SŁABIUCHNO, SŁABIUSIEŃKO, SŁABIEŃKO, SŁABIUTEŃKO, SŁABIUTKO, SŁABIUTEŃECZKO *intensiv.*; *Boh.* slabè; *Ross.* слабо, слабехонько; niekrzepko, niemocno, nietęgo, schwach. Słabo myślący człowiek. *Zab.* 16, 129. *Ross.* слабомыслеиный, слабоумный. Nad głębiną, jakoby w nią już wpaść miał, słabo stoi, drżący i strapiony. *Sk. Dz.* 44. Aż mi słabo, w głowie mi się kręci. *Teat.* 28, 84. nudzi mię, ckliwo mi, mir ist nicht wohl. Ach jak ja jestem pomieszany, jak mi jest słabo! *Teat.* 41, 54. — Jeśli on skarb niebieski, co małrośeią zową, Nie będzie nam nadany, słabo z naszą głową. *Rej. Wiz.* 62 *b.* nie wiele dokażemy, es wird nicht viel werden. Słabośmy

się w drogę opatrzyli, letnieśmy się wybrali; *aestive viaticati sumus. Cn. Th.* 442. SŁABOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* slabóst, slabota; *Sorab.* 1. szlaboſcž, ſwaboſcž; *Sorab.* 2. szlaboſcž; *Vind* ſlabuest, ſlabota, ſlabotnost, nemozhnost, mlahavost, ſlibkost, rahlost, opotiekhvost, bologlenost, bolesnivost, betesh, beteg, lesanje, tovanje, nedoshje, *Carn.* beteg, betesh, beteshnost; *Bosn.* slabos, nejakóst; *Rag.* slabos, slabost, mlohavos, mlohavstvo; *Croat.* szlaboszt, mlahavocha, gingavocha; *Ross.* слабость, томность, маломощіе, хлипкость, тщедушіе, щедушіе; niemoc, niepotęga, brak siły, niekrzepkość, mdłość: die Schwäche, Schwachheit. — *Phys. et mor.* Słabość właściwa, niedostatek pobudek fizycznych; niewłaściwa, która ze zbytku władz pobudzających się rodzi. *Śniad. Teor.* 253 - 4. Niewiadomość, błąd i wykraczanie są słabościami ducha. *Zabł. Roz.* 95. Epikur nie byłby jak Seneka chwalcą rozpaczy Katona, za słabośćby to poczytał. *Mon.* 71, 804. Wielki jest przedział między słabością, która ulega, a bezwstydem, który swój upadek rozgłasza. *N. Pam.* 16, 85. Bez światła rozumu dobroć słabością się staje. *N. Pam.* 21, 325. — §. Słabość = niezdrowie, choroba, cf. niemoc; Unpäßlichkeit, Kränklichkeit, Krankheit. Słabość jest sama choroba, często inszych różnych chorób gatunków przyczyna. *Krup.* 5, 586. Przez słabość rozumiemy ułożenie części całych takie, iż te nie są zdolne do wykonania dzieł i czynień, fabryce dobrze ułożonej przyzwoitych. *Krup.* 5, 587. Powrót do zdrowia po długiej słabości. *Zab.* 9, 229. Słabości biją na mnie, kiedy widzę umarłego. *Teat.* 33, 42. cf. siły na mnie biją, zemdlewam, Ohnmacht [illegible] fällt mich. SŁABY, a, e, SŁABUSIEŃKI, SŁABIUTEŃKI, SŁABIEŃKI, SŁABIUTKI, SŁABIUTEŃECZKI, SŁABIUCHNY *infirmus*; *Boh.* slaby, slabaučky; *Sorab.* 2. szlabi; *Sorab.* 1. ſlaby, szlaby, ſwaby, ſwany; *Carn.* slab, beteshliv, beteshne; *Vind.* ſlab, opotiekliu, veiblau, veiblast, rahel, ſlibek, okorn, bologlen, bolesniu, beteshin, beteshlin, lesast, jezhast, tovast; *Bosn.* slab, nejaki, mlohavi; *Slav.* slab, *Rag.* slàb, mlohav; *Croat.* szlàb, lagoten (cf. łagodny), mlahav, gingav, *Ross.* слабый, слабенкій, немощный, немощенъ, маломощный, хлипкій, хлипокъ, томный, томенъ, [illegible], тщедушный, щедушный, больноватый; (cf. *Germ.* schlaff; *Ross.* слабкій слабокъ, *Suec.* slapp; *Angl.* slow; *Anglos.* slaw, *Germ.* Schlapp; 1) niepodołający, niemocny, niesilny, niekrzepki, mdły, wątły: schwach, nicht stark. Co kto może wykonać, w tym jest możny, a co kto niemoże, w tym ma być za słabego miany. *Banal. Bot.* 115. Gdyby Samsona siedmią powrozów związano, tak będzie słabym, jako insi ludzie. 3 *Leop. Jud.* 16, 7. (tak nie będzie duż. 1 *Leop.*). Jeżeli słaby fundament, słaby też i budynek; jeżeli słaby dowód, słabe też być musi i zdanie na nim zbudowane. *Bals. Lez.* 15. I słaby oręż czasem ubezpieczy. *Kras. Mon.* 50. Słaba pomoc, podpora. *Cn. Ad.* 1047. Słabemu i spracowanemu wszystko ciężko. *Cn. Ad.* 1047. Puls słaby, ledwie się namacać dający. *Krup.* 5, 576. Piersi miałkie, słabe, ciasne. *Syr.* 1455. Słabego głosu, *Ross.* скудогласный; *Eccl.* худогласный, худогласенъ. Słabego wzroku; *Ross.* пригладчивъ, (*ob.* Ślep, ciemnowidz). Słaba nadzieja. *Rej. Post. Mmm* 2. *Wiśn.* 525. Słaba jest sprawiedliwość bez pomocy oręża. *Nar. Hst.* 3, 336. Niemasz nic tak potężnego, coby niebezpieczeństwa nie mogło ucierpieć od słabiuchnej jakiej kreatury. *Birk. Chodk.* 13. Narzekamy na teraźniejszy wiek, iż ludzie są w nim słabsi niżeli przedtym byli, a zatym krócej żyją. *Kras. [illegible]* 182. Człowiek, słabiuchne dzieło natury. *Zab.* 16, 192. Słabe zdrowie modne. *N. Pam.* 13, 122. Słabiusieńkie zdrowie. *Pot. Jow.* 2, 29. — *Moral. intell.* Słaby w wierze Greczyn. *Jabł. Buk. E* 2, (*Vind.* ſlabovern, vu veri vehlacho). Słabej [illegible], *Ross.* [illegible] duszy, *Ross.* слабодушный. Słabego umysłu, *Ross.* слабомысленный. Słabego rozumu, *Vind.* ſlaboumen, [illegible] slableu; *Ross.* слабоумный. Kobiety słabe, lekkomyślne, płoche. *Teat.* 50. *c*, 57. Ku słabéj stronie serca atak przypuszczać. *Teat.* 26. *c*, 72. — §. *Mier.*: W tak [illegible]cną wigilią, słaby nam dał objad. *Star. Ref.* 144. mierny, lichy, [illegible]. — 2) Słaby, niezdrowy, niezdrow, cf. niemocen; unpäßlich, krank. Co to Panu jest, czy Pan słaby? *Teat.* 33, 72. *et* 33. *d.* 50. Pójdę odwiedzać słabą sąsiadę. *Hul. Ow.* 105. Słabym być, niedomagać, *Ross.* недомагать, немочь, немогу. Nieco słaby, SŁABOWITY, skłonny do słabości, kränklich; *Vind* ſlabovitn, slabotn; *Rag.* slabahan, *Ross.* слабоватый, припадчивъ, перепадчивый, хилый, (*ob.* Chylić). SŁABOWITOŚĆ, ści, die Kränklichkeit; *Ross.* хилость.

Pochodz. [illegible].

1. SŁAĆ, slał, ście, *cz. niedok.*, usłać *dok.*, uścielać *contin.*; *Boh.* stlati, stlal, steli, dostlati, dostlal, dostelu, dostylavam; *Sorab.* 2 [illegible]; *Sorab.* 1. [illegible], pościelam, pośłam, [illegible], rozesłać, pościelam, pościelić; *Vind.* stlati, stlat, [illegible], nastelati, zeſlati; *Dal.* salyem; *Carn.* possilyam, poszlati; *Bosn.* prostriti odar, sterati, *ob.* Prześcieradło, *ob.* Przestrzenić, rozprzestrzenić; *Ross.* стлать, стелю; pościelać, posłanie robić, słać łoże, łożysko, gniazdo, *sternere*: [illegible]. [illegible] woły, aby pilno słano. *Cresc.* 37. (słomę, mierzwę, barłog podłożono). Na gołej ziemi abo na deskach, nic nie ścieląc, sypiał. *Sk. Żyw.* 1, 233. Pójdę naszczykać kwiatów i łoże uścielę. *Przyb. Ab.* 47. Na łożu nie było ani słomy, ani żadnego usłania. *Ezop.* 52. [illegible] — *Sens.* Na drodze [illegible] usłały żołnierze. *Nag. Wirg.* 494. [illegible] — *Transl.* Słać drogę, most [illegible] [illegible] gościniec mostowy. *Przyb. Milt.* 314. Tak most słano. *ib.* 69. — *Siril.* Ulicę na łokieć usłali drwami. *Sk. Dz.* 1041. — *Fig.* Słać komu drogę [illegible], gotować mu sposób [illegible]: einem den Weg zu etwas bahnen. Dzieci te, którym fortuna do wielkich urzędów dro-

gę ściele .... *Klok. Turk.* 32. Tym sposobem nie panu Chrystusowi, ale jego przeciwnikowi droga się ściele. *Hrbst. Odp. L l 3 b.* — *Simil.* Większą sławę ztąd sobie uścielem. *Bardz. Trag.* 301. (przygotujemy). Ta mi jest prawdziwa spokojność, którą dobre sumnienie uściela. *Pilch. Sen. list.* 2, 7. (gruntuje). — Słać sobie koncepta, pretensye = układać, roić sobie, rościć; Einfälle, Prätensionen ausdenken, entwerfen. Różne sobie koncepta i imprezy ściele. *Jabł. Tel.* 242. Zygmunt August przyjął obronę Inflant przeciw Moskwie, ścielącéj do niej pretensyą. *Popr. W.* 2, 32. (roszczącéj pretensyą). Bano się, aby Moskwa dla tytułu imperatorstwa całéj Rosyi, nie słała prawa jakiego do Rosyi Polskiéj. *Wyrw. Geogr.* 297. — §. Słać się, słać kogo = położyć mostem, hinstrecken, hinwerfen. — Pokorna szlachta bogatym dziedzicom do nóg się ściele. *Zab.* 13, 203. Do nóg mię ściele. *Teat.* 43. *c*, 7. *Wyb.*, (do nóg upadam). Całuję nogi, upadam do stop, uniżam się pod stopy, ścielę się pod nogi, i t. d. *Mon.* 69, 458. Niechaj ci tak bóg wszystkich niewdzięczników ściele. *Pot. Arg.* 297. (podda, podbije). Słać pod swe nogi nieprzyjaciela. *Mon.* 70, 690. Koni i wielbładów nieprzyjacielskich w polu mostem ściele. *Suszyc. Pieśn.* 3, *H* 3 *b.* Nasi w środek Tatarów śmiele Przebili się; każdy dwu, trzech ściele. *Stryjk.* 716. Antyloch Echepola, który stał na czele, Jednego z pierwszych mężów, silną dzidą ściele. *Dmoch. Il.* 104. — *Botan.* Łodyga ścieląca się, *procumbens*, kiedy się po ziemi rozciąga, n. p. u poziomek. *Bot. Nar.* 39. Łodyga ścieląca się, rozesłana, *repens*, na ziemi całkowicie leży, i ze spodku korzonki w ziemię puszcza. *Jundz.* 2, 13 — §. Ściele się komu = powodzi się, zdarza się, wiedzie się, udaje się; es gelingt, glückt. Gdzie się szczerość nie ściele, Nie wadzi iść przez fortele. *Jag. Wyb. C* 4, (cf. gdzie nie staje wilczej skóry, lisiéj nadstawić). Kiedyć się ściele, znaj przyjaciele. *Rys. Ad.* 30.

Pochodz. *dościelać, dosłać, naścielać, nasłać, naścielnik, naścielisko, obścielać, pościelać, posłać, pościel, pościałka, posłanie, podścielać, podesłać, prześcielać, przesłać, rozścielać, uścielać, usłać, wyścielać, wysłać.* — §. *Słoma etc.*

2. SŁAĆ, słał, śle, ślę *cz. niedok.*, SYŁAĆ *contin. frequ.*, („*in aliis dialectis Slavicis simplex hoc jam obsoletum, nisi in compositis* посылать, *apparet*". *Dobrl.* 1, 74; *sed vide*; *Ross.* шлать, шлю; *Eccl.* слю; *Sorab.* 2 szlaseh, szlal; *Sorab.* 1. szlacż, ſlaju, ſeelu, ſeelem, ſeżewu; *Rag.* slatti, scgljem; *Slav.* slati; *Boh.* slati. *Dalemil.* 272. *et* 314, 315, 329; cf. *Carn.* sél; *Vind.* ſel, poſlan; *Croat.* sell = poseł; *Croat.* selstvu = poselstwo; cf. *Graec.* στέλλω; *Hebr.* שלח schalach, *misit*); — słać = posyłać, schicken, senden. Nie słałem ich, a przecię bieżeli. *W. Post. W.* 38. Po żywność słać, jako to zowią w piecowanie. *Tarn. Ust.* 278. Gęste śle posły, listy częste pisze, Prosi i radzi, aby się zjeżdżali. *P. Kchan. Jer.* 6. *Biel.* 424. Upominali Matyasza, przeczby to czynił, iż mistrzowi śle ludzi przeciw królowi? *Biel.* 423. Śle a śle, abyś przyszedł na wieczerzę, *rogitat. Mącz.* Chowam was w miłości, Choć was ślę znosić różne doległości. *Odym. Św.* 2 *N n*, (cf. apostoł, rozesłaniec). Ażebyście słuchali proroków, którychem ja sylał do was. 1 *Leop. Jer.* 26, 4. Pod osobą poselstwa śpiegi sylają. *Kosz. Lor.* 170 *b.* W Rzymie złoczyńców nie tracono, ale za morze sylano. *Biel. Św.* 121.

Pochodz. *dosyłać, dosłać, nasyłać, nasłać, nadsyłać, nadesłać, obsyłać, obesłać, odsyłać, odesłać, posyłać, posłać, posłaniec, posłanica, poseł, poselski, poselstwo, posłować, podsyłać, podesłać, przesyłać, przesłać, przysyłać, przysłać, rozsyłać, rozesłać, wysyłać, wysłać, zsyłać, zesłać, zasyłać, zasłać.* — b) *cf.* derivanda a Nomine *ucho*, ut *słuch, słuchać, słuszny*; — §. *sługa, służyć*; *słyszeć*; — c) Etymol. confer *śli, szły, szła, szedł* Verbi *iść*; — *cf. szlad, szlak.*

ŚLACHCIC etc., *ob.* Szlachcic. ŚLACHTAWA, *ob.* Szlachtawa. ŚLACZEK, *ob.* Szlaczek. ŚLAD etc., *ob.* Szlad. ŚLAK etc., *ob.* Szlak. ŚLAM etc., *ob.* Szlam. SŁANIE, *ob.* Słać, ściele, *et* Słać, śle. SŁAP etc., *ob.* Szlap. ŚLĄSK, *ob.* Szlask.

SŁAWA, y, *ż.*; *Boh.* slawa; *Carn.* slâva, (slavu, slovu *valedictio*, *ob.* Słowo; slova *fama*, slavenje *valedictio*, *gloria*; *Vind.* ſlava, ſvitlust, hvala, zhast, (ſlavenje, ſlovitje = żegnanie); *Croat.* szlàva, slava, dika, glasz, (cf. dzięka, głos); *Rag. et Slav.* slava; *Bosn.* slavva, cjast, (*ob.* Cześć); *Ross.* слава; §. 1) der Ruhm, głośna i rozeszła wieść wszędy, z wielu spraw znacznych uczynionych. *Nag. Cyc.* 131. Sława jest dana od cnotliwych pochwała cnotliwemu. *Pilch. Sen. list.* 3, 312; rozgłoszenie jakieś rzeczy, abo imienia z podziwieniem. *Lub. Roz.* 244. Sława urasta z zdań wielu, chwała z dobrych. *Pilch. Sen. list.* 3, 318. Sława, jest to rzecz tak słodka, że też dla niéj ważą ludzie zdrowie swoje. *Biel. praef.* Przodkowie nasi, że się w sławie kochali, tedy synom swoim pospolicie imiona dawali złożone z sławą: Przemysław, Stanisław, Mieczysław, Władysław, Bolesław, Wacław etc. *Stryjk.* 102. *Star. Ryc.* 12. Kto przed sławą ucieka, tego ona goni. *Gorn. Sen.* 328. Cnota sławą się płaci. *Groch. W.* 532. To piękna sława, kto ją z cnoty znajdzie, Zinąd nabyta równo z słońcem zajdzie. *Rej. Zw.* 226. Żywot krótki, ale sława wieczna. *Mącz.* Do nieba sława trakt uściele ładnie. *Bardz. Trag.* 532. — — Sława, honor, reputacya, dobra sława, dobre imię; Ruf, Ehre, guter Name. (*Vind.* dobra ſlava, naſlava, napohvala, pohvalitſe = sława pośmiertna). Sława i zła i dobra, jest bardzo głośny dzwon, a brzmi na wszystkie strony szeroko. *Rej. Zw.* 36 *b.* Zacnemu dobra sława największym dziedzictwem. *Min. Ryt.* 4, 156. Sława dobra, rzecz nieoszacowana, nieskazitelna, stoi za bogactwa. *Cn. Ad.* 1048. (dobre ludzkie rozumienie, stoi za wyborne mienie). Sławę dobrą nade wszystko przekładaj; wszystko utraciwszy, sławy dochowaj. *Cn. Ad.* 1048. Każdemu milsza być ma sława bez zdrowia, niżeli zdrowie bez sławy. *Warg. Wal.* 78. Więcéj się poruszają ludzie zacni złemi słowy, niż niedobremi uczynki, i łacniej się może zjednać, gdy mu szkodę uczyni, albo ranę na ciele, niżli na dobréj sławie a powieści. *Eraz. Jęz. A a* 2. Straciwszy aż do sławy, cierpiąc takie męki,

Już już nie raz od własnéj miałem poledz ręki. *Tręb. S. M.* 105. Ujmujący drugim sławy, będą wyniszczeni. *Zach. Kaz.* 1, 214. (potwarcy). — Niedobra sława, zła sława, niesława, (cf. osława), niecześć, dyshonor; böser Ruf, Unehre, Schande; *Ross.* ославa, (cf. ogłoszenie). Odjazd ten byłby z wielką niesławą J. K. M., ze złą sławą Korony téj i szkodą. *Gorn. Dz.* 125. Zniósł przeszłego króla niesławę. *Jabł. Tel.* 289. On wyświadcza życzliwą i wdzięczną postawę Zwierzchu, a wewnątrz godzi na śmierć i niesławę. *Kulig. Her.* 245. (obmowę, uwłaczanie dobremu imieniu). W statucie Litewskim ludzie złéj sławy są, którzy się trzy razy w rejestrze złoczyńców znajdowali. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 47. (ludzie bezecni, infam). — §. Sława, wieść, słuch, pogłoska; *Carn.* slova, resglâs, (cf. rozgłosić); *Vind.* glafs, hrup, das Gerücht, der Ruf. Sława o złości świata otarła się o uszy nasze. *Otw. Ow.* 15. Po tym cudu, rozeszła się ta sława po wszystkiéj ziemi onéj. *W. Post. Mn.* 580. Czasu onego usłyszał Herod sławę o Jezusie. 1 *Leop. Math.* 14, 1. Sławę puszczono o Auguście, żeby miał pojąć żonę Barbarę. *Gorn. Dz.* 15. *Baz. Hst.* 51. Starożytna sława i jednostajne rozumienie opiewa, że Lech z Czechem z Karwackiej ziemi wyszli. *Krom.* 29. (podanie, tradycya). Z dawnych pisarzów, wzgląd mając na czasy, miejsca, i na sławę statecznie od wielu wieków przyjętą, tę historyą zebrałem. *Krom.* 27. — Sława, *Fama*, n. p. Sława zwiększa to wszystko co głosi, I stu gębami wieści trwożne plecie. *Kras. Woj. Ch.* 18; *Vind.* vezhi flava, kaker krava = większa sława, niż krowa, (cf. więcéj huku, niż puku). — §. 2) Sława, miano charcie, ein Name der Windspielhündinnen. (SŁAWAK, *ob.* Słowak) SŁAWETNY, a, e, — ie *adverb.*; *Boh.* slowutný, (*Subst.* slowutnost *celebritas*); *Slov.* słowutný; *Sorab.* 1. flowotny, fwowotny, (*Subst.* flowotnofcz, fwowotnofc); sławny, berühmt. Miasteczko sławetne składy kupieckiemi. *Biel. Hst.* 291. — §. Sławetny, tytuł zwyczajny ławnikom, (cf. szlachetny), der Titel der Schöppen, (in Thorn hatten die Schöppen im Deutschen den Titel: Ihro Namhafte Weisheiten). Pobiegł na skargę do wójta; zgromadził się cały urząd; karczmarz dla sławetnéj ławicy stawiał garcami wszelaki trunek. *Ossol. Str.* 1. *Mon.* 65, 569. SŁAWKA, i, *ż.*; *Rag.* slaviza; *Bosn.* slavviça; *Eccl.* славица, малая слава; (*listny Carn.* slavka = ostryga); reputacyjka, ein kleiner Ruhm, *famella. Macz.* Dla kęsa sławki, jako trawki, żołnierz zdrowie waży. *Rys. Ad.* 11. SŁAWIĆ *cz. niedok.*, usławić *nidok*; *Boh.* slawiti; *Slov.* sławjm; *Vind* flaviti, poflaviti, poflauflati, povsdiguvati, (flaviti, floviti = abszytować, żegnać, flavenje, flovitje = pożegnanie; *Carn.* slavim = 1. sławnym jestem, słynę; 2. żegnam *valedico*; *Croat.* szlaviti, szlavim, dichiti, (cf. dzieka; slaviti = cześć); *Dal.* csesstiti, *ob.* Cześć; *Bosn.* slaviti, slavviti, sloviti; *Rag.* slaviti; *Ross.* славить; wsławiać, rozsławiać, sławnym uczynić, głosić, wielbić; rühmen, preisen, erheben, berühmt machen. Dowody dobroczynności twojéj potomność sławić będzie. *Teat.* 4. *b*, 23; *Vind.* napoflaviti, napohvaliti = po śmierci czyjéj chwaląc sławić, nachrühmen. Mieszkańcy ziemi sławcie Jehowę. *Budn. Jes.* 24, 15. *Eccl.* славословити, славословлю. Cierpiemy z Chrystusem, abyśmy z nim i usławieni byli. *Budn. Rom.* 8, 17. Które Bóg usprawiedliwił, te i usławił. *ib.* 8, 30, *ob.* Uwielbić, verklären. Wojnę okrutną sławię Pigmeolów małych, Którzy klęskę popadli od żórawiów śmiałych. *Kmit. Spyt. A* 2. głoszę, opiewam; laut machen, kund machen, verkündigen. Sławić się *rec.*, słynąć, sich berühmt machen, berühmt seyn. — §. Sławią co, wieść jest, gadają, gruchnęło; man sagt, es soll, man spricht, man erzählt; *dicunt*, *ajunt*, *ferunt*. Dziś też jeszcze, powiada Karyon, sławią, iż w Tauryce Gotowie mieszkają, którzy języka Niemieckiego używają. *Stryjk.* 41. Romulus i Remus od wilczycy wychowani, jak sławią, Rzym założyli. *ib.* 555. — §. *In malam partem*: Sławić, rozsławiać, rozgadać co z ujmą sławy, osławiać; ruchbar machen, ausbreiten, ins Geschrey bringen, berüchtigen. Józef bardzo rad zapomniał krzywdy swojéj, i rzeczy onéj nie sławił. *Sk. Żyw.* 322. Wnet się grożą chcieć o nich mówić, chcieć sławić. *Gorn. Dw.* 286. Józef, nie chcąc sławić Maryi, że brzemienną była, umyślił ją opuścić. *Biał. Post.* 62. 1 *Leop. Math.* 1, 19. Lud cię pierwej błogosławił, A potym cię bezecnie sławił. *Kanc. Gd.* 26. Postronni królowie sławią koronę Polską, jakoby tu siła pieniędzy rozdać mieli. *Gorn. Wl.* 3 *b.* SŁAWICIEL, a, *m.*, wychwalacz, *praedicator Macz.*, der Rühmer, Preiser; *Vind.* flavitnik, hvalovez, poxvalnik, pohvalnik, *Rag.* slavitegl; *Croat.* szlavitel; (*Eccl. et Ross.* славильщикъ śpiewak w boże narodzenie do domów chodzący z pieśniami na cześć Chrystusową; славникъ pieśń: »Sława ojcu, i synu i duchowi św.«). SŁAWICIELKA, i, *ż.*, die Rühmerinn, Preiserinn; (*Carn.* Slavina = Juno, bogini). SŁAWKOW, a, *m.*, miasto w Krakowskim. *Dykc. Geogr.* 3, 55. der Name einer Stadt im Krakauischen. Sławkow, Austerlitz [na Morawach 2]. Schlackenwald, w Czechach. *ib.*; *Carn.* Slavkovje, Austerlitz, (slavka = ostryga). SŁAWNO, SŁAWNIE *adverb.*, pełno sławy, rühmlich, berühmt, voll Ruhm. Sławno jest bardzo u boga i u ludzi, między zlymi żyć dobrze. *Sk. Kaz.* 77, cf. płatno. ⁎⁎SŁAWNODAWNY, a, e, n. p. Sławnodawny ręki mistrzów malowanie. *J. Kchan. Dz.* 165, cf. dawnosławny, altberühmt. ⁎⁎SŁAWNOGŁOŚNY, a, e, n. p. Sławnogłośne miasta. *Zab.* 16, 132. głośnosławne, lautberühmt. ⁎⁎SŁAWNORADNY n. p. konsyliarz. *Teat.* 52. 49. przez mądrą radę swoje sławny, durch weisen Rath berühmt. SŁAWNOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* slawnost; (*Slov.* slawnost uroczystość; *Carn.* slavésa, slavu *valedictio*); *Sorab.* 1. fwatoczňofcž, (*ob.* Świetność); stan sławny uwielbienia, sława; Berühmtheit, Ruhm, Ehre. Ci co mnie wiernie służyli, Ażeby z mojéj sławności Wieczne czerpali radości. *Kanc. Gd.* 228. Herrlichkeit. — §. Nie będziecie siać, ani żąć, dla sławności miłościwego lata. 1 *Leop. Levit.* 25 (dla świątobliwości, uroczystości jego). SŁAWNY, ⁎SŁAWIEN, wna, e; *Boh.* slawný; (*Slov.* sławný uroczysty); *Sorab.* 1. flowotny, fwowotny (*ob.* Sławetny), fwatofcžné (*ob.* Świetny), pžewoszobné (*ob.* Osobliwszy), obwowané (*ob.* Obwołany, zawołany), menakraszné; *Carn.* slavn, iménitn, (*ob.* Imię); *Vind.* flavitan, pohvalitnjen, poflaviten, ihtenitn (cf. styma),

glafoviten (cf. głośny), poglaſen, poſhtiman, jimeniten; *Croat.* szlaven, immenit, imenuvan; *Dal.* prozvan, csesstit, (cf. cześć); *Bosn.* slavan, slavni, naglasni, uzglasceen, koji se svud cjnje i zna; *Rag* slávni; *Slav.* slavan, glasovit; *Ross.* славный, славенъ, благонарочитый; *Eccl.* словимъ, славьнъ, обносимый, повсюду славимый, вездѣ хвалимый, звятомый, нарочитый; §. 1) sławę mający, chwalebnie głośny, berühmt. Sławien Oktawi bardziéj przez uczone męże, Niż przez wojny zwycięskie i krwawe oręże. *Zab.* 15, 396. Mąż zuchwały i hardy i więcéj syn [illegible] swoich cnotą, niżeli swoją sławny. *Otw. Ow.* 7. Wielce sławny, przesławny *Ross.* великославный, великоименитный, благосодѣянный. Sławny jestem, słynę, *Carn* slavim — §. *Tytuł.* Chcemy (Jagiełło) za sławne syny nasze, iż gdy jeden z nich [illegible], monety bez rady panów nie dopuści kować. *Herb. Stat.* 79. — § Sławny we złém, n. p. [illegible], znaczny, pamiętny. *Cn. Th.* 1015. [illegible] — §. Niesławny, co nie ma sławy, niesławetny, *inglorius*. *Cn. Th.* 525 unberühmt. — §. b) *Alter.* Niesławny, złéj sławy, niesławę mający, bezecny, osławiony; berüchtigt, [illegible]. Czy pojdziesz jaką żonę bez urodzenia, abo też niesławną kobietę. *Teat.* 25, 96. Censor mógł, [illegible] w [illegible], niesławnym go ogłosić. *Zab.* 5, 89. *SŁAWOCHCIWY, a, e; *Vind.* [illegible]; [illegible], *SŁAWOCHCIWOŚĆ, [illegible]. *SŁAWODBAŁY, a, e, n. p. Sławodbali poetowie. *Otw. Ow.* 542. o sławę dbający, ruhmbegierig. *SŁAWOGODNY, a, e, wart sławy, [illegible]; *Ross.* [illegible], достохвальный. *SŁAWOLUBNY, a, e, — ie *adverb.*, lubiący sławę; *Ross.* славолюбивый, [illegible]; *Eccl.* славолюбецъ, ruhmliebend; *Ross.* [illegible], славолюбство, *Sławolubność, cf. [illegible]. *SŁAWON, *ob.* Sławek. SŁAWONIA, Sklawonia, *ob.* ziemia Słowiańska. *SŁAWOSŁOWIE, ia, *n.*; *Eccl.* славословіе; pieśń pochwalna, ein Lobgesang, n. p. Sławosłowie [illegible] Maryi. *[illegible]* 355. — SŁAWOSZ, a, *m.*, *ob.* SŁAWIEC. *[illegible]*; *B[illegible]*. Sławoš; (cf. *Carn.* jmenitnek; *Vind.* jimenitnik); starodawne imię, ein alter Name.

Pochodz. [illegible].

ŚLAZ, ŚLAZOWY, *ob.* Szlaz. ŚLĄZAK, ŚLĄSK, *ob.* Szlązak etc. ŚLĘ *ob.* Słać.

ŚLĘCZEĆ *med. niedok.*, bez odpoczynku z udręczeniem nad czém siedzieć, dulczyć, ślepiać; (*Eccl.* слаунти krzywić, kurczyć; *Germ.* [illegible], plagen, [illegible]; *Ross.* шишлять. Niech kto chce, dla ślęczenia w nocy we dnie drzymie. By podał potomności swoje w pismach imię. *Zab.* 12, 377. Ślęczy u łóżka chorego. *Gorn. Sen.* 153. (Biedny pasterz), Czy daleki, czy ślęczy przy srogiéj niewieście, Jedno jest, bo jest zawsze kochanie bez skutku. *Zab.* 12, 384. Przede dniem wstaniesz, i ślęczysz u drzwi możnego. *Gorn. Sen.* 197. Przed ubogiemi drzwi zawieramy, i przed wroty ślęczeć im dopuszczamy. *Żarn. Post.* 3, 659. Mamże zawsze, o nędzny, u twéj groty ślęczeć, Piszczeć, spiewać, żebrzący, skarżyć się i jęczeć? *Chod. Gesn.* 115. Choć się do niéj powrócił, chociaż przy niéj ślęczy, Ta przecię jak w tęsknocie skarży się i jęczy. *Zab.* 9, 259. *Ejusdem.* W przerazliwym całego ludu ślęczeniu tylko słowo Numa rozeznać było. *Stas. Num.* 2, 19. — ŚLEDNY, a, e, od śledzenia, szladowania, Spür=. Psa ślednego częstym za uszy ciągnieniem na myslistwo zwyczaił. *Ezop.* 112; *Boh.* sljdny pes; *Vind.* ſlednik, ſiedni peſs, vohon, cvohni (cf. węch, wąchać), savohlivi peſs; *Carn.* vishla, (*ob.* Wyżeł); *Croat.* szledni pësz, czuczek (cf. czuć, cf. cuch), vishil; *Bosn.* pas sljednik; *Sorab.* 1. szliednik; wyżeł; *Ross.* ищая собака, ищейная, ищея, ищейка. (*Vind.* ſliedni, ſleni, poſhedni, poſledni sadni = pośledni, zadny).

ŚLEDŹ, ia, *m.*, ŚLEDZIK, a, *m.*, *zdrbn.*; (*Ross.* сельдъ, селедка, селедочка; *Eccl.* сельдъ = sardela); *Dan.* sild; *Svec.* sill, (cf. *nostr.* sól, słodek; *sed conferas adhuc nostrum* szlad, ślad, śledzić); *Boh.* herynk, slaneček, slanček, slanečka, okolesk; *Slov.* herynk, harinek; *Sorab.* 2. herěg, jeręg; *Sorab.* 1. yerey; *Carn.* arènk; *Vind.* aring, renga, ſlanik, ſerdun; *Croat.* szerdun, szerdúnicz, *vulg* haring, harinchecz; *Dal.* szardun, ringariba, inchyum; *Hung.* hering, heringetske, sóshal; *Rag.* renga, inchjûn; *Slav.* arìnga; *Bosn.* renga, oglighe, ghrrimme, glisgice; *Germ.* der Häring; (*Lat.* halec, z *Graeck.* ἅλς sol); *clupea harengus Linn*; trze się w morzu, i wychodzi z pod lodu północnego morza w niewypowiedzianym mnóstwie. Śledzie przedniejsze Holenderskie, podlejsze Szwedzkie. *Zool.* 186. Wędzony śledź, bydlinek, Bückling. *Vol[illegible]* 592; *Vind.* v' ſoh ovlaſ'en ſlanik. — *Ross.* жерѣхвица *Clupea alosa*, Else. — Śledź Kamczadalski *Ross.* бѣлчугъ. Śledzi ciąg, stado *Ross.* юра. Zamiast ostryg, po pradziadowsku dawano śledziki. *Teat.* 53. *d*, 20. Będzie, nie będzie moim Atys zięciem, Jak na wielkanoc tyle dbam, o śledzia. *Pot. Syl.* 393.

ŚLEDZIĆ *cz. niedok.*; (*Boh.* sljditi; *Slov.* sljdim; *Sorab.* 1. ſlèdžu, naszladuyu *indago*, (*ob.* Naśladuję); *Carn.* slédim; (slédim = macam); *Vind.* ſlediti, oflediti, ovohati, oſleduvati; (saſlediti, oſlediti, ſazhuiti, obzhutiti = pomiarkować; *Croat.* szlediti, szledéti, szledem *sequor* (*ob.* Naśladuję), *investigo*; *Bosn.* sliditi, sliediti, nasliedovati *sequor*, *assector*, *persevero*, sljedecchi *perpetuus*, *assiduus*; *Slav.* slíditi *sequi*; *Rag.* sliêditi *sequi*, *imitari*, *contemplare*; *Ross.* слѣдить, слѣжу, слѣдовать, послѣдить; *Eccl.* послѣдую [illegible]; szladować, szladem szukać, iść w też tropy za kim, spüren, der Spur nachgehen. Czego po Poćolu, jako psi śledzący, nie zbadała Wołosza! *Tward. Wł.* 110. Czystego przy dworze nie najdzie; by go też i ze-psy śledzić miał. *Glicz. Wych.* J 3. Chwałę nienawiść śledzi. *Pilch. Sall.* 213. (ściga, prześladuje). Niekiedy mnie śledzono. *Teat.* 18, 152. (śpiegowano). Śledzenie; *Ross.* слѣдованіе; śledztwo, indagacya. ŚLEDZICIEL, a, *m.*, który śledzi, der Nachspürer; *Boh.* slednjk, sljdnik; *Slov.* wyhledawatel; *Sorab.* 1. ſlèdžičžeř, naszleduwař; *Vind.* ſlednik, ſvedavez, jiskauz; *Croat.* szleditel; *Bosn.* sljeditegl, sljednik, (sljednik sluga *assecla*, sljedecchi, sljeditegl, sljednik = naśladowca). W rodz. żeńsk. ŚLEDZICIELKA, *Sorab* 1. ſlědnicza, naszlěduwarka. (ŚLEDZIARZ a, *m.*, ŚLEDZIO-

WNIK, handlujący śledziami, der Häringshändler. Śledziarze, i ci, co ryby słone przedają, zawsze w rosole albo w laku gmerać muszą. *Eraz. Ob. a.* Ustawa o tych, którzy miejskie kuchnie dzierżą, także o sernikach, śledziownikach, i inszych, którzy rzeczami śmietnemi przekupują. *Szczerb. Sax.* 382). ŚLEDZIENICA, y, ż., *chrysosplenium*, rodzaj rośliny. *Kluk. Dykc.* 1, 125. Farnkraut.

ŚLEDZIONA, *SŁODZONA, y, ż., *Cn. Th.* 1019. *Oczk. Przym.* 5 *Macz.*; (*Boh.* slezyna; *Slov.* slezina; *Sorab.* 2. szlofina; *Sorab.* 1 schlefina, fwozana; *Carn.* selèna, slisêna, uranèza; *Vind.* flesenu, flesena, flisena, flasanu, vraneza; *Croat.* szlezèna, szlezeno, vrana, (cf. wrona); *Slav.* slezena; *Bosn.* slezena; *Rag.* sljezêna, (sluzina *cartilago*; *Ross.* селезенка; *Eccl.* селезень, cf. *Lat.* lien; die Milz, wnętrze, najższejsze leżące w lewym boku, łączy się z żołądkiem i nerką lewą. *Zool.* 51. *Wejch.* 82 *Kirch.* 34. *et* 51. *Krup.* 2. 95. Opuchnienie śledziony, *ob.* Kra. *Szenn.* 567, *Bosn.* dalak, [illegible] od slezene; *Rag.* sljezobolnos, dalak; *Croat.* nemeszt, ból szlezene, die Milzsucht. — *Alleg.* Trajan pański skarb zwał słodzoną; albowiem jak gdy słodzona rośnie, inne wszystkie członki ustawają, tak też gdy pańskiego skarbu przybywa, wszystko ciało państwa i Rzeczypospolitéj jego wespołek z człowiekiem swoim mdleje i umiera. *Birsz. Lor.* 110 *b.* — *Il.* *tr.* Śledziona, śledziennictwo, nienomystwa, szubienica etc., [illegible] *Cn. Th.* 1120. ŚLEDZIONKA, i, ż., *asplenium*, Milzfarrn, rodzaj rośliny, do którego należy skrzyp[?] [illegible], [illegible] *Kluk. Dykc.* 1, 50. [ŚLEDZIONNIK, a, m., ŚLEDZIENNIK. 2], *Śledzienista. *Pam. Warsz.* 3, 320. *Czart.*; cierpiący ból śledziony; *Rag.* sljezobolan, sljezobolnik; *Croat.* szlezenoszt, ebräschen. ŚLEDZIONOWY, a, e, od śledziony; *Ross.* селезеночный, Milz-: n. p. Żyła śledzionowa *Krup.* 2, 95. *et* 3, 87.

ŚLEDZIÓWKA, i, ż., solanka, beczka do słonych ryb, rosołowa beczułka, die Häringstonne. Podlejsze śledzie przywożą w beczkach śledziowkami zwanych, przedniejsze w achtelikach. *Kluk. Zw.* 3, 286. (Od śledziowki miodu przaśnego po złotemu. *Vol. Leg.* 3, 646. *ŚLEDZIORODNY, a, e, n. p. Śledziorodna kraina. *Kchow.* 57. w śledzie obfitująca, häringreich[?]. ŚLEDZIOWY, a, e, od śledzia; *Vind.* [illegible], Härings-. Rozne są gatunki śledziowych ryb. *Zool.* 186. Piją jak na śledziową głowkę. *Fal. Jan.* 154.

ŚLEDZIWO, a, n., [illegible], [illegible]; *Ross.* слѣдование, слѣдствіе, распросъ, die Untersuchung. *Pam. Warsz.* 10, 1. 16. *Czack.*

ŚLEMIĘ, ob. Szlemię.

ŚLEP', ia, *m.*, ŚLEPAK, a, *m.*, ŚLEPEK, pka, *m.*, ŚLEPIEC, pca, *m.*, ŚLEPIEŃ, pnia, *m.*, ŚLEPACZEK, czka, *m. dem.*; *Boh.* slepaček, slepoň, slepec; (*Slov.* slepka, slepica kura, [illegible]. Ślepa kura, *ob.* Kurza ślepota); *Sorab.* kratkowidzewcz; (*Sorab.* 1 [illegible] ubogi, [illegible] *a l mendicus* [illegible]; *Sorab.* 2 szlëpz żebrak); *Carn.* slepz, slepûr; *Vind.* flepez; *Croat.* szlepecz, *Bosn.* sljepac; *Rag.* sljepaz; *Serb.* slepac; *Ross.* слѣпецъ, § 1) niedowidz. *Cn. Al.* 1049, ciemnowidz, słabego wzroku. *Cn. Th.* 1016. Ślep, bliskowidz. *Cn. Syn.* 590. *Dasyp. N n*, ein Kurzsichtiger, Blödsichtiger, Blinder. *Lippus*, któremu oczy płaczą, albo łzami zaciekają, ślep'. *Macz.* Ni ślepiec przez pochlebstwo mówi, że rozumem daleko widzi. *Zab.* 15, 64. Kochanego tego ślepaczka, którego zowią miłością.... *Teat.* 20, *b*, 161. Zaż nie baczysz ślepciu, kiedy idziesz kędy, Że na cię wołają wszędy? *Petr. Hor.* 2. N 4 *b.* Jakobyś ty ślepiec nie widział, że u nas wtedy dzień, kiedy nam słońce świeci? *Smotr. Ex.* 45. Nie dopuszczaj tym nierozumnym ślepcom, oślep siebie wodzić. *Sarb. Apol.* 60. — § 2) Ślep', ślepak, *conops*, nie różni się od muchy tylko [illegible] [illegible] w polu koniom dokucza. *Kluk. Zw.* 4, 365; kleszcz. *Syr.* 1487, *Ross.* слѣпень, die Blindbremse, die Zecke. — § 3) Ślep', ślepak, ślepaczek, *caecilia*, *Boh.* slepeyš; *Slov.* slepiš; *Sorab.* 2 teschenza; *Vind.* flepiz, *Croat.* szlepich, szlepovus; *Ross.* мѣдяница; слѣпень, слѣпушъ, слѣпышенокъ *mus minor* [illegible], gatunek [illegible] w Naddnieskich; *Bosn.* sljepi miše (nietoperz); gatunek padalców. *Kluk. Zw.* 3, 38. die Blindschleiche; rodzaj wężów, bardzo małe oczy mający. *Zool.* 204. *Szenn.* 519. *Ślepuch. *Tr.* ŚLEPIĆ, § 1) *act. neutr.* Ślepić oczami, wzrok sobie przytępiać, przytępionym już wzrokiem patrzeć, czytać, pisać, śledzić etc., sich die Augen [illegible], mit [illegible] Augen lesen, [illegible] u. s. w. Ślepiam, *idem est* [illegible], *est cetera* [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] *potentiam vel impotentiam potius*. *Cn. Th.* 1016. Ślepi, duka w zbutwiałych szpargałach niedoły się ozpinał w [illegible] jaskini. *Mon.* 65, 48. Wolę głód mrzeć, albo też nad robotą ślepić, niż.... *Teat.* 43. *c*, 30. *Wyb.* Musi tedy człek siedzieć jak sęp zachmurzony, Abo ślepić nad książką, jeżeli uczony. *Zab.* 11, 192. Bajeczne dziwy, Co historyk siwy; Z starego ślepiąc wyczytał autora, Krasicki[?] Hektora. *Jabł. Bu.* — § 2) *act.* Ślepić kogo = nabawiać ślepoty, pozbawiać wzroku, zaślepiać, oślepiać; einen blenden, verblenden, blind machen; *Boh.* slepiti, oslepiti; *Slov.* slepjm, (ślepege ścieżka); *Sorab.* 1. flěpu; *Carn.* slepim, (slepivz = kuglarz); *Vind.* flepit, oflepit, bleshiti, (fhlepiti, ofhlepati = policzkować); *Croat.* szlëpem, oszlëpim, *Bosn.* szlipiti, *Rag.* slijepiti, *Ross.* слѣпить, ослѣплять, слѣпнуть = ślepnąć. Bałwochwalstwo ślepi człowieka. *Sak. Probl.* 35. Ślepi cię zbytnia podłość. *Teat.* 45. *d.* 35. *Wyb.* O chciwo [illegible] jak [illegible] wiążesz dusze. *Przyb. Luz.* 138. Człowiek ten pospólstwo nieopatrzne ślepi. *Pot. Zac.* 7. Bogatych świecka chwała ślepiła, i do wiary im przeszkadzała. *Sk. Kaz.* 15. *Pruszcz.* 195. ŚLEPIE, ia, *n.*, ŚLEPIĘ, [illegible], ŚLEPKI, ŚLEPIĘTA, ŚLEPIATKA *dem.*, [illegible]: oczy, oczęta, die Äugelein, die Guker, die Glotzer; *Boh.* slepi[?] (*Bosn.* sljepe oççi; *Slav.* slipe ocsi; *Croat.* szlepooehje *tempora*, Skronie, *qu. v.*). Orliś wzrok twój zamienił w ślepie nocnéj sowy. *Mon.* 76, 475. Ten dziwotwor babi Swoim ślepiem nas wabi. *Tręb. S. M.* 69. Z nozdrza mu się kurzy, iskrzą się we łbie ślepie, zgrzyta zębami. *Przyb.* 50. Ta figarka mocno mi w ślepki wpadła. *Teat.* 29, 16. Te ślepki niejednemu głowę zakręciły. *Teat.*

22. *c*, 4. Czuję nieugaszony apetyt do ucałowania ślepiąt twoich. *Teat.* 16. *b*, 6. Bystre ma ślepięta. *Zab.* 13, 285. *Treb.* *ŚLEPKUGIEL, gla, *m.*; *Boh.* slepičak; sęp ślepy, bardzo indłego wzroku, *ossifragus*, der Goldgeyer. *Sienn.* *Wykł* ŚLEPNĄĆ; *Boh.* slepnauti; *Croat.* szlepem, oszlepel; *Ross.* слѣпнуть, ослѣпнуть; *ob.* Oślepnąć, Olsnąć. ŚLEPO *adv.*; *Boh.* slepě; *Vind.* flepu, flepotnu; *Croat.* szlepèchki, naszlepeze; *Bosn.* na slipaçku, slipaçki; *Ross.* слѣпо; nie widząc, bez widzenia; blind, ohne zu sehen, *pr. et fi.* Niektóre zwierzęta ślepo się rodzą, jako psi, lwięta, kocięta. *Sak.* *Probl.* 51. Ten, który za drugim ślepo idzie, nic nie najduje, owszem ani szuka. *Pilch.* *Sen.* *list.* 273. Możesz to ślepo podpisać *Teat.* 38, 249. bez zastanawiania, blindlings. Ślepo się w niéj kocha. *Teat.* 52. *d*, 91. (zapamiętale). Kobieta ta ślepo lgnie do oficerów. *Teat.* 21, 74. Ślepo się przywięzujesz, szalenie zakochanym jesteś. *Węg.* *Marm.* 1, 157. Ślepo, jak bydlęta, krew swoję wylewają. *Teat.* 45, 11. Pieniądze ślepo roztrwonione. *Teat.* 49. *b*, 60. Kupować na ślepo, kupować kota w worze *Rag.* kupovatti na sliepacku. ŚLEPONARODZONY, a, e, ślepy od urodzenia, blindgebohren. Rzecz niesłychana, aby kto otworzył oczy ślepo narodzonego. *Rodz.* *Jan.* 9, 32. *Rej.* *Post.* *H h h* 6. *ŚLEPONOCNY, a, e, który po zajściu słońca, choć przy świecy nic nie widzi. *Syr.* 199, *et* *Rej* bey Lichte blind. **ŚLEPOPĘDNY, a, e, bez rozwagi ślepo pędzący, machający; blindlings zujagend, hinstürzend. Kiedy przepaść ognista swą paszczę rozwiera, A dusze ślepopędne okrutnie pożera.... *Zab.* 6, 176. *Min.* **ŚLEPORODY, **ŚLEPOROD, **ŚLEPORODNY, a, e, ślepo narodzony, blindgebohren. Kret ślepordy. *Tward* *W.* *D.* 69. *Tward* *Wl.* 178. Śleporodne sowy. *Kulig.* *Her.* 94. Śleporodowie Jezusa nie człowiekiem prostym być uznawali. *Bzow.* *Roż.* 68. — § Śleporod abo Śnieporod, *herb*; na mogile strzała z krzyżem między dwoma praporcami. *Kurop.* 3, 48. ŚLEPOTA, y, ż.; *Boh et Slov.* slepota; *Sorab.* 1. sleposcż, (flepeztwo *inopia*, flipczina ubóstwo); *Carn.* slepôta, slepotva, slepûst, *Vind* flepota flepust; *Croat.* szlepôta, szlepôszt; *Dl.* szlipota; *Rag.* sljepos, sljepocchja, sljepillo, sljepocinstvo; *Bosn.* sljepochja, slipocina, sljepôst; *Ross* слѣпота; *Eccl.* слѣпотетвованіе; niewidomość, die Blindheit. Ślepota jest albo osłabienie, albo zdrętwienie żyły suchéj ocznéj, albo zgęstwienie, zsiadłość, wyschnienie humorów wodnistego kryształowego i szklannego, albo osłabienie lub stwardnienie błonek rogowéj, jagodowéj, siatkowéj. *Boh.* *Dyab.* 2, 164. Ślepota, ociemnienie człowieka przez zepsucie się szklannéj wilgoci w oku, *glaucoma*. *Perz.* *Cyr.* 2, 172. Jasna ślepota, *gutta serena*, der schwarze Staar, kiedy oczy są jasne, żadnéj najmniejszéj zasłony na nich nie będzie, a przecię nie widzą *Syr.* 382, *Ross.* темная вода. Kurza ślepota, *nyctalopia*, gdy chory przy świecy nic nie widzi. *Comp.* *Med.* 16. (*Boh.* slepice; *Slov.* slepka, slepice = kura). — § *Fig.* Ślepota, oślepienie, zaślepienie; die Blindheit, Verblendung. Z pasyą ją i ślepotą kocha. *Jabł.* *Tel.* 39. ŚLEPOWŁADNY, a, e, — ie *adv.*, na oślep władnący, blindherrschend, n. p. Ślepowładna fortuna. *Pilch.* *Sen.* *list.* 298. ŚLEPOWRON, a, *m.*, ż. 1) nocny kruk, der Nachtrabe, die Nachtschwalbe, der Ziegenmelker. Jaskółka ślepowron, *hirundo caprimulgus*, ptak nie większy jak kos, kształtem podobny do kukułki; wieczorem tylko lata. Dawni mniemali, że on kozom mleko wysysa, zkąd go kozodojem nazwali. *Kluk.* *Zw.* 2, 264. Przed ślepowronem mały ptaszek leci, prowadząc go w nocy. *Haur.* *Sk.* 108. Ślepowrony nocne. *Banial.* *J* 2 *b.* Ślepowrony kraczą. *ib.* *J* 3 *b.* Człowiek kłamliwy, jako ślepowron, światłości ścierpieć nie może. *Weresz.* *Reg.* 115. — ż. 2) Ślepowron, *herb*; podkowa barkiem do góry, na niej krzyż, na tym kruk w pysku pierścień trzyma. *Kurop.* 3, 48. ein Wappen. ŚLEPUCHA, *ob.* Ślep'. ŚLEPY, a, e,; *Boh.* slepy, slepooký; *Slov.* slepi, slepý; *Sorab.* 1. flepé; *Carn.* slep; *Vind.* flep, flep; *Croat.* szlép; *Dal.* szlip *Rag.* sljep; *Slav.* slip; (chorav, cf. chory); *Bosn.* slip, sljep; *Ross.* слѣпый; (*Etym.* *forsan* lep, cf. *Ross.* слѣпить; *Lat.* lippus; *sed* *cf.* *Germ.* Schlaf; *Angl.* sleep); niewidzący, niewidomy, ciemny, blind, *phys. et moral.* Ślepy żebrak, daje się psu prowadzić. *Teat.* 20. *b*, 161. Chore to oczy są, które na światło patrzeć nie mogą; ale te ślepe, które nie widzą. *Gorn.* *Sen.* 137. Niechaj cię skarze pan, abyś śrzód biała dnia macał, jako ślepy maca w ciemnościach. 1. *Leop.* *Deut.* 28. (po omacku chodzić). Ślepym być *Eccl.* слѣпостствовати, слѣпотовати. Ślepy nikomu drogi nie pokaże. *Budn.* *Apopht.* 25. Ślepy wódz niedobry. *Cn.* *Ad.* 1049. *Slov.* slepe slepeho wedě. Ślepy, jeśliby ślepego prowadził, obadwa w dół wpadają. *W.* *Math* 15, 14. *S4.* *Kaz* 275. *Slov.* *Prov.* Medzi slepimi šilhâwi králom bíwa; między ślepemi zezowaty królem jest, (cf. trafi głupi na głupszego, co mu się dziwuje). Ani ślepy o farbach, ani głuchy o dźwiękach sądzić mogą. *Modrz.* *Baz.* 348. Tak pleciesz właśnie, jak gdyby ślepy z przyrodzenia dawał zdanie o kolorach. *Torz.* 133. Nic ślepemu po zwierciedle. *Mącz.* Heretykowi pomaga imię chrześciańskie jako łysemu grzebień, ślepemu zwierciadło, głuchemu piszczek. *Birk.* *Exorb.* *E* 4 *b.* Musze ma oczy otworzyć, musi być ślepy, że tego nie widzi. *Teat.* 22, 64. Gdzie jestem, nie widzę drogi, idziemy jak ślepe krety. *Teat.* 56. *c*, 108. Ludzie by kretowie ślepi na swe występy, a na cudze ostrowidzowie. *Sekl.* 27. Nowokrzczeńce ślepszymi są niżeli kretowie, do ziemi oczy kryjąc, widzieć nie chcą, głuchszymi niżeli skała. *Gil* *Pst.* 60. (*Vd.* *Phras.* Slep kàker stiena = ślepy jak ściana). Ślepy daléj ujrzy. *Cn.* *Ad.* 1049. (chromy daléj zajdzie; wrzkomo nie widzi). Rzadki ślepy widzi. *Rys.* *Ad.* 60. To i ślepym jawno. *Modrz.* *Baz* 457; *Eccl.* и слѣпому ясно сіе. (*Slov.* *Phras.* Slepi ge, kdo pres ričicu nè widi; ślepy jest, kto przez rzeszoto nie widzi). I ślepéj kokoszy ziarno się nadarzy. *Pot* *Arg.* 245. *Cn.* *Ad.* 1168. *Rys.* *Ad.* 55. Z trafunku ślepa kokosz na ziarno trafi *Symt* *Sekl.* 200. I ślepéj kurze trafi się ziarno. *Teat.* 14. *b*, 4; (*Slov.* i slepa kura někdi na zrnko trefí; (cf. *Slov. et Boh.* slepka, slepica = kura); szczęście ślepe; trafunek pod czas lepszy

niż rozum, samo się nawinęło). Czasem ślepa fortuna tam trafi, gdzie roztropność daleko się odstrzeli. *Pot. Arg.* 78. Ślepe szczęście w ręce lezie tym, którzy się na nim nie znają. *Teat.* 11, 139, *Slov.* slepe ščestí. (*Vind.* se mu je vslepilu, naslepilu = ślepe miał szczęście). Ślepa miłość. *Teat.* 5, 7. (zapamiętała, na oślep idąca, nierozważna). Ślepy upór *Warg. Wal.* 183. Sprawy z ślepego zwyczaju pochodzące. *Bals. Niedz.* 1, 365. (z nierozmyślnego nałogu). Ślepy na umyśle, *Eccl.* слѣпоумный. Ludzie ci trzymają się ślepych swych zabobonów. *N. Pam.* 10, 7. (ciemnych, nieobjaśnionych). Noc ślepa. *Siem. Cyc.* 490. ciemna, niewidoma, eine finstere Nacht. Ślepa babka, gra, *ob.* Ciuciu babka, blinde Kuh; Oesterr. blindes Mäusel; mrzyk. *Vol.* 589. On z niemi daléj w ślepą babkę, daléj w mruczka *Teat.* 23. 14. Fortuna ślepą babkę grać z ludźmi lubi, Dziesięciu minie, jednego złapi. *Min.* 70, 625 — §. 2. *Transl. varie:* Skło nieprzeźroczyste, po naszemu mówiąc ślepe. *Torz.* 234. Skło ślepe, tak wyglądać będzie, jak obłok biały. *ib.* 248. Hutnicy nazywają takie skło, które brzydnieje, jakby po nim kto mleko polał, ślepym. *ib.* 147. Ślepy zamek, skryty, sztuczny z sprężynami, n. p. Poczciwemu człowiekowi ani ślepych zamków, ani psa na łańcuchu, ani stróża nigdy nie trzeba; bo już stróżem u niego cnota. *Rej. Zw.* 135 *b.* Ślepa podłoga, ta, na której się daje druga po-łoga, gładka lub taflowa. *Magier. Mskr.* der Blindboden. Kiszka ślepa, że tylko jedno ujście ma. *Krup.* 2, 40 der blinde Darm. Ślepe złote żyłki, nabrzmiałe, nie cieknące, zawarte. *Syr.* 687. die blinde goldne Ader. Ślepe ładunki, woreczki prochem tylko napełnione. *Jak. Art.* 1, 363. bez kul, blinde Patronen. Ślepe rowy, przysute reduty. *Tward. Wł.* 181 Ślepe reduty, *ib.* 8. ukryte, skryte, blinde versteckte Graben und Redouten.

*ŚLERA, *SZLERA, *SZLIRA, y, *ż.*, n. p. Gruzły i zołzy pod szczekami na ślerach twarde. *Syr.* 1204. Gruzłom na ślerze pomocna gorczyca. *ib.* Zołzy za uszyma i pod szlerami. *ib.* 1299. Szlirom nabrzmiałym i napuchłym lekarstwo. *ib.* 885.?

[*SLEZA, y, *ż.*, *SLOZA, łza, eine Thräne; *Boh.* slza; *Eccl.* слъза; *Ross.* слеза Iże wyciągł duszę moją z śmierci; oczy moje od słez (*oculos meos a lacrimis eripuit. Ps. Malg.* str. 69. Nie masz przecz gościu *złes nad nami tracić. *J. Kchan. Fr.* 29. wyd. z r. 1584. A pomści się wzdychania i moich *złes na niej. *ib.* Borys skoro usłyszał brzęk zabójców swoich, począł *słozy puszczać, jak strumienie. *Stryjk.* 152. (łzy roni).]

ŚLEZAK, ŚLEZACZKA, *ob.* Szlązak. ŚLEZIENNY *ob.* Szlezowy. *ŚLEZENIE, *ob.* Zlezenie, zleznie. ŚLIAZ *ob.* Szlaz. ŚLICH, *ob.* Szlich. ŚLICHTA, ŚLICHTOWAĆ, *ob.* Szlichta.

ŚLICZNOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* slíčnost, lepota, krasa; (*Bosn.* slicnost, prilika *similitudo*; cf. podobny, cf podobać się; *Rag.* slicnos, slikki *forma*, *prava*, slikki, sliepe, lize, oblicje = lice, twarz. slikkotvorstvo = malarstwo; *Eccl.* сличие, приличность, пристойность, согласие *convenientia*, *congruitas*; *Ross.* приличие, приличество, приличность = przystojność); (*Etym.* lice, oblicze, cf. *Germ.* gleißen śnić; Notker glizemo: *Boxhorn* chizzo: piękność: (*Rag.* ghizda; *Carn.* sdosti, die Schönheit. Cokolwiek miał okrąsy w sobie świat wesoły, Cokolwiek zdobyć mogły śliczności żywioły, Wszystkie na twą osobę przyrodzenie zlało. *Zimor. Siel.* 190. Stanęła panienka bardzo piękna przed sądem, wnet się sędzia ślicznością jéj w nieuczciwą myśl uwikłał. *Sk. Żyw.* 1, 305. Pełnaś łaski, pełna wdzięczności; na żadnéj ci śliczności nie schodzi. *Sk. Kaz.* 537. *Warg. Wal.* 94. Młodzieńcy i panny poroznicmagały się, a ona śliczność niewiast ich, zmieniła się. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 1, 27. Topaz jest kamień wszystkiéj piękności, Który wszystkich kamieni ma w sobie śliczności. *Papr. Kl. D.* ŚLICZNY, a, e, ŚLICZNIE *adv.*, ŚLICZNIUCHNY *intens.*; *Boh.* slíčný, hezký, hezký; *Carn.* sale, salu; *Rag.* ghizdav; *Ross.* благообразный; piękny, schön; (*Sorab.* 1. lesny ozdobny, leszné *blandus*, *ob.* Oblesny; *Carn.* lizhne, perlizhne, oblieczne = przyjemny; *Bosn.* slicjan, prilicjan *similis*; *Rag.* slicjan, slicni *congruens*, prilicni, pristojni *conveniens*; *Ross.* доброличный красивый, сличный; *Eccl.* сличный, приличный, ..., веселичный, весьма приличный, согласный и приятный bardzo przystojny Cieśla rozciągnął prawidło, i wyformował go piłą, wymierzył go węgielnicą i cyrklem, i uczynił obraz męzki, jakoby ślicznego człowieka. 1 *Leop. Jez.* 44, 13. (kształtnego). Gdy śliczne oczy swoje ku mnie zwraca, Przyjemną zaraz sercu spokojność przywraca. *Szym. Ś. W.* 66. *Żebr. Ow.* 359. Śliczny, choć maluśki. *Pieśn. Kat.* 30. Dziewczyna śliczniuchna. *Teat.* 11, 40. Legat przystojną chwałę u wszystkich z ustanowienia tak ślicznego pokoju odniósł: *pulchra pax. Krom.* 678. — §. *Iron.* Ślicznie, ślicznie, w oczy mi mówisz, że się w inszéj kochasz. *Teat.* 55. *b*, 36. Za życia chcesz mi jeszcze wydzierać majątek, Ah to prześliczna miłość, to piękny początek. *Nowa P. P.* 91. A śliczny pan z Jegomości, śliczny! odpowiesz mi Wc Pan za wszystko. *Teat.* 14. 169.

ŚLIFA, *ob.* Szlifa. ŚLIFOWAĆ, *ob.* Szlifować.

ŚLIMACZY, a, e, ŚLIMAKOWY, a, e, od ślimaka; *Boh.* hlemeyždowý; *Rag.* spuuxij, Schnecken =. Ślimacza skorupa *Cr. Tr.* 1016, *Bosn.* spusgin; *Rag.* spuxnica; *Carn.* povshova lupina, das Schneckenhaus. Ślimaczy sad *Croat.* pusarnicza. Linie ślimakowe, *spirales*, od swéj figury, podobnej do skorupy ślimaka zwane. *Śniad. Alg.* 2, 188. *Ross.* улиткови. ŚLIMACZYĆ *neut.* ..., ślinić, wydzielać wypuszczać ślinę: schleimen, Schleim von sich geben. Świerzb bywa też wilgotny, ślimaczący. *Dyk. Sk.* 391. ŚLIMAK, a, *m.*, ŚLIMACZEK, czka, *m.*, *dem.*; *Boh.* slimak, hlemeyžd, šnek, plž, (plzki *lubricus*, ślizki, *ob.* Pełzać); *Slov.* slimak, słymak, sliniak, zemský hlemegžď; *Sorab.* 1. slinik, slink, schlink; *Sorab.* 2. schnekka, *Carn.* povsh, polsh, (povske = ślizki); *Vind* poush, slinovez, hishnofez; *Croat.* pus, pusek, puslec; *Dal.* szpux, szpus, zpuus; *Bosn.* pusg, spusg, spusgljk; *Slav.* pùx; *Rag.* spùx, spuxevh, vòlak, ...; *Ross.* слизень, улита, улитка; *Eccl.* земновь, ζελвь, слизень, (*Ross. et Eccl.* ζелвь = żółw; cf. *Lat.* limax; *Ital.* la-

maca; cf. ślizki, ślizgać, cf. ślina); (cf. *Lat.* limus; cf. *Germ* Schleim); die Schnecke, besonders Erdschnecke. Ślimaki nagie bez skorup żyją na łąkach przy miejscach wilgotnych. *Zool.* 93; te od niektórych pomrowie zwane. *Kluk. Zw.* 4, 495, (*Rag.* golli spûx, golich, slinavaz, balavaz) Ślimak morski (*Bosn.* volujak, spùsg morski). W domu jak ślimak siedzisz zasklepiony. *Teat.* 52. *d*, 19 (domator). — *Fig.* Ja chociażbym do śmierci miał być mizerakiem, Wolę być lwem w nieszczęściu, niż w szczęściu ślimakiem. *Węg. Mskr.* czołgającym się, podłym. — §. Pewny bieg na koniu, ślimak. *Hipp.* 44. (wężykowate wybieganie). **ŚLIMAKORODNY n. p. Abyd. *Otw. Wirg.* 383. schneckenerzeugend.

ŚLINA, y, *ż.*, ŚLINKA, i, *ż.*, *demin.*; *Boh.* slina; *Slov.* slina, sliam; *Sorab.* 1 ſlina; *Sorab.* 2. szlina; *Carn.* slina, shlem, pljunk, *Vind* ſlina, ſline, ſhleme, ſlinouje, ſlemovina, pluvotina, plunek, pluez; *Croat.* szlina; *Slav.* slina, pljunka, rakotak; *Bosn.* slinna, pgljuuotina; *Rag.* slinna, sopolina, (cf sopel); *Ross.* слина, слюна, слинка, мокротина, охракъ, (cf. mokrość, cf charkocina); (cf. *Graec* σίαλον; *Lat* limus: *Germ.* Schleim; Niedſ. Schliem; *Suec.* slem; *Angl.* slim; cf. szlam); der Speichel, *saliva*, wodnista i nieco mydlasta ciecza, która z gruczołków w gębie będących ustawicznie się sączy. *Zool.* 30. *Kirch.* 49. (plwociny). Sznurowanie gębusi, uśmiechanie, podrygi i cedzenie ślinki, nie wprawią nas w dobrą opinią *Mon* 70, 159 Mówi leda co, co ślina do gęby przyniesie. *Cn Ad.* 520: *quidquid in buccam venit*, er redet, was ihm vors Maul kommt; *Slov.* co na gazik pridé. Bez baczenia, co im ślina do ust przyniosła, pisali. *Stryjk.* 234. *Simon. Siel.* 99. *Ossol. Dyar.* 29 *Chrość. Ow.* 168. Gęba jego paple szumnym tonem, Co jej przypłynie z śliną. *Zab.* 12, 84. Oboje beszta, tamtę klępą zowie, Tego też także jakoś, co zła ślina powie. *Zab.* 9, 66. Prosi, aby jéj snu nie miał za lada Płonny prognostyk i znikomą ślinę. *Chrość. Luk.* 2, 90 za dym, wiatr, bajkę, fraszkę, leerer Dunst. — §. Ślinka na co, apetyt wielki do czego, skoma, oskoma, piszczenie zębów na to, co drugi je, (*ob.* Oskoma); großer Appetit zu etwas, wenn einem der Mund wonach wässert; cf *Carn.* slady se mem; cf. *Slov* až mu slini na to z ust teču — Ślinę połykać. *Pot. Arg.* 759. łapę lizać, apetyt wzbudzony w sobie tłumić, gryźć się wewnątrz z uchybionego skutku; den Speichel verschlucken, sich härmen wegen fehlgeschlagner Hoffnung. Niech ślinki połyka, Kto zaspał; a kto odniósł, niech ma i wykrzyka *Simon. Siel.* 19. Straciwszy bez profitu wstyd, połknęła ślinki. *Mon. Ryt.* 3, 125. Czcze ślinki połyka. *Pot. Syl* 295. Skąpiec on, żeby pełnéj nie uszczuplił skrzynki, Widząc, gdy drudzy jedzą, czcze połyka ślinki. *Pot. Jow* 23. O głodzie ślinkę połykają. *Teat* 6 *b*, 80. Darmo tylko ślinki połykają. *Past Fid.* 5 ŚLINIAK, a, *m*; *Vind* ſlinovez; *Bosn* slinnavaç; *Rag.* slinnavaz; *Ross* слинтяй слюняй, слюнтяина; co się ślini mówiąc, plwacz. *Cn. Th* 716. ein Geiferer, Speyer. Plwacz nie obyczajny, śliniak *Cn. Ad.* 860. ŚLINIANY, ŚLINIASTY, ŚLINNY, a, e, od śliny, pełen śliny; Speichel=, voll Speichel; do śliny podobny, speichelartig; *Carn.* shlemast; *Vind.* ſlinast, ſlinou; *Croat.* szlinàv; *Rag.* slinnav, sopolast: *Ross.* слинный, слиноватый, мокротный, мокротистый. W bokach gardła są dwie ślinne jagody albo migdały śliniaste. *Kirch.* 49. *Wejch.* 178. Gruczołki śliniane ślinę oddzielają. *Krup.* 2, 342. Guziki albo gruczołki śliniaste. *Kirch.* 48. (mandle). Ślinne ziele, *ob.* Zębne ziele. *Syr.* 160. ŚLINIĆ *cz. niedok.*, uślinić *dok.*; *Boh.* sliniti; *Sorab.* 2. szlinisch, (ſlinisch sparzyć); *Sorab.* 1. ſlinu; *Carn.* slineti; *Vind.* ſliniti, ſline zediti, ſhlemati, ſhleme narediti; *Croat.* szlinèm; *Rag. et Bosn.* slinniti; *Ross.* слинить, слюнить, (cf. *Lat.* linio); ślimaczyć, ośliniać; bespeicheln, mit Speichel benetzen, begeifern. Pies rzucony kamień, nie mogąc zgryźć, ślini. *Pot. Zac.* 63. Kieł uślinił, jak wieprz dziwoki. *Miask. Ryt.* 2, 42. Uślinił mię, giestami żwawemi natryksał, naszturchał. *Mon.* 70, 65 Tam morze ziemię albo nurza w szumie, Albo rościna i w brzegach ją ślini. *Chrość. Luk.* 68. Duch nieczysty rzucać ją, ślinić, rozdzierać i dusić począł. *Sk. Żyw.* 2, 358. Zły duch porywa go i roztrąca z uślinieniem. *W. Luc.* 9, 39. ŚLINIĆ się *rec.*, ślinę około siebie wypuszczać, sich begeifern, vor dem Munde schäumen. Upadłszy na ziemię, przewracał się, śliniąc się. *W. Marc.* 9, 19. Współ z świeżą krwią, pianą szumiącą się ślini. *Otw. Ow.* 318. Te staropolskie dzikie perory, co to się śliniąc krzyczą, że za ich pradziadów więcéj bywało szczęścia. *Teat.* 48. *b*, 29. Pacierz trzepioce, uśliniwszy się, bez wszelkiej uwagi. *Opal. Sat.* 119. — *Medic.* Ślinienie, sposób kuracyi śliniącéj, *salivatio.* *Perz. Lek* 2, 21. *et* 24. die Speichelcur. ŚLINOGORZ, u, *m.*, dawica, wrzód, który gardło zalega. *Sienn.* 519. *et* 563. *Śleszk. Ped.* 75; *angina. Syr.* 719; bolączka w gardle, skwinancya. *Urzęd.* 425. *Synanche*, zgaga, ślinogorz niektórzy właśniéj zowią. *Mącz.* Nabrzmiałość gardła w ślinogorzu przychodzi czasem do takowego stopnia, że zatkawszy gardło pacyenta, udusić go potrafi *Perz. Cyr.* 2, 205. *Boh.* záha (cf. zgaga), přym w hrdle; *Slov.* založenj, otečenj hrdła: *Carn.* gerloviza, gerlovna, kushar; *Vind.* zheuſhih, keuſhih; *Croat.* guschari; *Dal.* garlòvicza; *Rag* garloviza, zâdaviza, zâduseniza; *Ross.* слинотеченіе, die Speichelkrankheit, Bräune, (cf srebrogorz). ŚLINOGORZOWATY, a, e, — o *adv.*, ślinogorzem zarażony, die Bräune habend. Lekarstwo świniom ślinogorzowatym *Syr.* 719.

ŚLIPIE, ŚLIPIĘTA, *ob.* Ślepie. ŚLISKI etc., *ob.* Ślizki. — (*SLISZĘ, *arefacio. Mącz.*, *forsan* suszę). — ŚLITADA, *ob.* Szlichtada.

ŚLIWA, y, *ż.*, ŚLIWKA, i, *ż.*, ŚLIWECZKA, i, *ż.*, *dem.*; *Boh.* sliwa, sliwka; *Morav.* karlátka; *Sorab.* 2. ſlüwa, szluwa, szlöwa; *Sorab.* 1. ſlówka, szlowka; *Carn.* sliva, (sliv, slivast *sublividus*), zheshpla (Obd. Zwetschge), zibara; *Vind.* ſliva, zibara; *Croat.* szliva, szlivicza; *Hung.* szilva, szilvafa; *Dal.* szliva; *Bosn.* sliva; *Rag.* sliva; *Slav* shljiva; *Ross.* слива сливка, сливочка, сливина, (*Etym cf. Germ.* Schlehe; *Suec* slä; *Angl.* sloe: cf. *Ross.* сливный = 1. zlewny, zlany, (cf. zlewać, zlać), 2. śliwny); *prunus*, drzewo, ŚLIWINA, (*Slav.* shljivovo dêrvo; *Vind.*

fliunik, fliunu drevu; *Sorab.* 1. slowczżina); i owoc, die Pflaume, der Baum und die Frucht. Śliwy w południowych stronach kraju naszego za dzikorosnące poczytane być mogą; drzewo miernéj wielkości; stolarze drzewa tego do wysadzanych robót używają. *Kluk. Rośl.* 2, 46. Za granicą różnicę czynią między Zwetschen (cf. śwestka, szczwaczka), a Pflaumen; u nas to wszystko idzie pod jednym imieniem śliw. *Kluk. Rośl.* 1, 146. Owoc śliwy, śliwką zwany, mięsisty i soczysty, zawiera w pośrzodku płaskowatą pestkę nasienną. *Kluk. Rośl.* 2, 46. Śliwka leśna, *Carn.* sliveza. Śliwki zielone, *Carn.* verdàzhe. Śliwka końska, kobyła, *Boh.* bluma, blušice; *Carn.* skterbönzel, Roßpflaume. Śliwy suszone *Ross.* черносливъ, *adj.* черносливный, Psie śliwy *Perz. Lek.* 157. (psiarki, Hundepflaumen, cf. lubaszki). Nizać ci śliwa, gdy otrzęsą śliwy. *Biatk D 4 b.* (póki z ciebie korzyść mają, póty twoi cię znają). Wżdy to u nas, jak śliwkę połknąć. *Rej. Post.* [illegible] gładziuteńko odbywają za młodą, łatwą rzecz mają. On to, jak najsłodszą śliwkę, tak nadobnie połknie. *Rej. Zw.* 96. (*Slov. Prov.* Pítali sa ho o šlivach, a on odpowedal o hrušach: pytali sie go o śliwki, a on odpowiedział o [illegible]; *cf.* ja o Pawle, a ty o Gawle). W głowie jak po [illegible], znać ci wino [illegible] *Zab. Aef.* 83. *Teat.* 18. *b.* 25. *ib.* 24 *c,* 68. [illegible] Bopfe; (cf. *Boh.* bluma = głupiec) — § [illegible] śliwki sebasteny *Syr.* 795 *et* 978 [illegible] Węgierskie śliwki, Damasceny *Cresc.* 575. Damascener-Pflaumen. Śliwki, które jujubami zowią. *Syr.* 1035, (*ob* Jujuba). Szpacze śliwki, [illegible] *Wykl.*, *ob.* Dereń. ŚLIWCZANKA, i, ż., potrawka śliwczana, garus, galas śliwczany. *X. Kam.*, Pflaumensuppe, Pflaumenbrei. ŚLIWCZANY, a, e, z śliwek, von Pflaumen, Zwetschen. Wino śliwczane, śliwczane [illegible] Śliwczane powidło, *Carn.* zbeshplorz. Śliwczana wódka, *Croat.* szlivovicza; [illegible] ŚLIWIĆ się *recipr.*; *Boh.* slj̃vat se; złuszczać się, o krostach, [illegible] fließen, von Blattern. Od parchu będzie się psu śliwiła skóra. *Ostr. Myśl.* 25. Jeśliby się po krostach na języku śliwiły, tedy tym lekarstwem [illegible] *Sienn.* 469. Złe krosty i wrzody śliwiące, tak [illegible] ne, to lekarstwo [illegible] 156 [illegible], jako w [illegible] 865 ŚLIWINA, [illegible] drzewo, Pflaumenholz. ŚLIWKA, *ob.* Śliwa owoc; ŚLIWECZKA — ŚLIWNICA, y, ż., [illegible] *Kluk.* [illegible] 3, 140. [illegible] gallerte, die [illegible]. ŚLIWNIK, a, m.; *Ross.* сливникъ, [illegible] 1617 der Pflaumengarten; *Sorab.* 1. flowkowna; *Rag.* shlivisete; *Slav.* shljivik; *Croat.* szlivnik, [illegible] ŚLIWNY, ŚLIWOWY, a, e; *Boh.* slj̃wowy; *Ross.* сливный; od śliw od śliwek, Pflaumen-. Lody z drzewa śliwnego. *Cresc.* 591. Jagody śliwne mało trzeba człowieka. *Cresc.* 591. ŚLIWOBRUNATNY, a, e, n. p. Śliwobrunatna barwa. *Syr.* 15. [illegible] pflaumenblau. ŚLIWORZECH, [illegible] *Ern. II* N 15, 15.

ŚLIŻ, a, m., ŚLIZYK, a, m., *cobitis*, mała rybka, mniejsza od kiełbia, jemu bardzo podobna. *Kluk. Zw.* 3, 175; kadłub ma walcowaty. *Zool.* 182. die Schmerle, der Schmerling, ein kleiner Fisch; *Slov.* sliž, slizik; *Boh.* mřenek; *Sorab.* 1. szlisch, *Carn.* kazhela; *Vind.* kazhela; *Ross.* гольцъ. Brzegi moje Tagus [illegible], Gdzie po kruszcu grają śliże. *Miask. Ryt.* 2, 130. *ŚLIZAĆ się, ŚLIZGAĆ się *recipr. niedok.*; *Boh.* klauzati, klauzawam, klauznauti; *Sorab.* 1 [illegible]; *Carn.* [illegible] dersam se, [illegible]; *Vind.* [illegible] derzhati, derkniti, sderkniti, spodleteti; *Bosn.* sklizitse, popustise, popuznuti, puznuti, (*ob.* Pełznąć); *Croat.* zklizavatise, [illegible]; *Ross.* [illegible] [illegible] [illegible] Gdy rzeki [illegible] lody, [illegible] *P. Kchan. Jer.* 565. — [illegible] [illegible] *Mon.* 115. [illegible] — [illegible] ku, uślizgać się *contin.*, śliznąć się *jednll. niedok.*, uśliznąć się [illegible] nego nie potrafisz tylko się ślizgać ustawicznie. *Teat.* 49. *b.* 51. [illegible] na téj [illegible] siewzięciu swojem. *Rej. Zw.* 26 *b.* Skacze z rafy na rafę, w tym [illegible] 2, 47 [illegible] swym uśliznąć. *Pot. Pocz.* 27. poszkapi. ŚLIZAWICA, ŚLIZGAWICA, y, ż., ŚLIZAWKA, ŚLIZGAWKA, i, ż., gdzie się ślizgają, miejsce śliskie na ledzie; eine glatte [illegible] катокъ. Będzie im droga ich, jako ślizawice w mroku. *Bibl. Jer.* 23, 12 [illegible] mnością i ślizawka. *W. Ps.* 34, 6. *Radz. Jer.* 23, 12. [illegible] ne ich drogi będą. *J. Kchan. Ps.* 46. Przez częste ślizga[illegible] ganie się. ŚLIŻEĆ *neutr. niedok.*; *Ross.* слизѣть; śliz[illegible] [illegible] umniejsza i śliżeje. *Kluk. Zw.* 1, 289. ŚLIZIEN, *herb*; na tarczy świat, na nim krzyż, na hełmie ręka, w łokciu [illegible] ŚLIZGACZ, a, m., [illegible] ŚLIZKI, ŚLI[illegible] SKI, a, e, ŚLIZKO, ŚLISKO *adv.*; *Boh.* sliký, slizký, plzký, [illegible] *ob.* [illegible] plský; *Sorab.* 1 [illegible] [illegible] *Croat.* szklizek, [illegible] [illegible] *Ross.* скользкій, [illegible] *Germ.* cf. hznac, lsnac, cf. lsze, zlsze; cf. *Carn.* [illegible] glatt; cf. *Graec.* γλισχρός, λεῖος; *Lat.* laevis); schlüpfrig, glatt,

propr. et transl. Gdzie stąpi, owo wszędzie ślizko. *Tward. Wł.* 56. Po ślizkich uboczach koniem się rozpierać. *ib.* 87. Już chorob dusznych pozbyli; ale jeszcze namiętności nie podbili, i na śliskim jeszcze stoją. *Pilch. Sen. list.* 2, 252. (na niepewnéj drodze, na słabych nogach). Z każdéj nam strony było bardzo ślizko. *Chrość. Job.* 200. niebezpieczno, mißlich, gefährlich. Ślisey jesteśmy bardzo w naszym rozumieniu *Bach. Ep.* 61 płytcy, niegruntowni; oberflächlich, schwankend. ŚLIZKOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* plzkost; *Carn.* polskust, opposlust; *Vind* pouskust, sderklivost, spuslivost; *Croat.* zkliszkocha, glizkocha, skàl; *Ross.* слизкость, скользкость: §. 1) gładkość drogi, gdzie się pośliznąć można: die Schlüpfrigkeit, Glätte. Ślizkość lodu *Tr.* Ślizkość abo ślamowatość bywa wyciągniona z nasienia ślazu. *Syr.* 820. — *Transl.* Niepewność die Unzuverlässigkeit, Mangel der Festigkeit. O Moldawią jakoby nie dbali, uprzykrzywszy niewiarę i ślizkość narodu. *Tward. Wł* 56. Wszyscyśmy grzeszni, a ciałem i ślizkością do grzechu obłożeni. *Sk. Żyw.* 2, 21. (prędkością do grzechu). — §. 2) Ślizkość, rzecz jaka ślizka, n. p. tłustość; etwas Schlüpfriges, Schmieriges, Fettes. Smarowanie ślizkościami wszelkiemi na goździec pomocne. *Petr. Wod.* 22. ŚLMAK, a, *m.*, grzyb, borowik, podbrzeźniak. *Jundz.* 564. eine Art Pilze oder Erdschwämme. ŚLNIĆ, *ob.* Lśnić.

SŁOBODA, *ob.* Swoboda. ŚLOCHAĆ, *ob.* Szlochać.

SŁOD, u, *m.*; *Boh.* slad; *Slov.* sład; *Sorab.* 2 szlod; *Sorab.* 1. fwód; *Vind.* fvad; *Carn.* melva; *Ross.* солодъ, (солодѣть, расолодѣть 1) dostać smaku przykrosłodkiego, drobkiego; 2) mlléć z gorąca): słód, das Malz. Słód jest zboże zmoczone, a gdy kiełki puści, ususzone, najpospoliciej jęczmień, często pszenica etc. *Kluk. Rośl.* 3, 266 *et* 136. Jęczmień przerabiają na słód, t. j. moczą go naprzód w wodzie zimnéj najsłodszéj i najlżejszéj. *N. Pam.* 6, 507. Słód roszeić, *ob.* Roszeić. SŁODECZNY, a, e, *mulseus. Mącz.*, słodyczą zaprawny, pełen słodyczy, süß angemacht. SŁODEK, dka, *m.*, rodzaj ryb małych, do którego sardele należą, eine Art Fische, worunter die Sardellen gehören. (*Etym.* cf. śledź). Od beczki śledrów, słodków po gr. 6. *Vol. Leg* 3, 658. SŁODKAWY, SŁODKOWATY, a, e, — o *adverb.*; *Sorab.* 1. naszwódk; *Vind.* fladkoviten, oflasten, fladkoten, naflasten; *Bosn.* naslatki, poslatki, posladak, poslatko, naslatko; *Ross.* солодковатый, сладковатый, сладимый; *subdulcis. Cn. Th.* 1018, süßlich, etwas süß Bywają niektóre potrawy słodkawe, ale nie zgoła słodkie, drugie gorzkawe, drugie też bardzo słodkie *Syrt. Szkl.* 101. SŁODKAWOŚĆ, ści, *ż.*, mierna słodkość, die Süßlichkeit; *Vind.* fladkovitnost, fladkota, naflastnost, oflastnost; *Ross.* сладковатость, сладимость. SŁODKI, a, ie, SŁODSZY *Compar.*; SŁODZIUCHNY, SŁODZIUCZKI, SŁODZIUTKI, SŁODZIUTEŃKI *intensiv.*: SŁODKO *adverb.*, SŁODZIÉJ *Compar. adverb.*; (*Boh.* sladky, sladce; *Slov.* sładki, sładký; *Sorab.* 2. szlotki; *Sorab.* 1 szlotki, fwódki, fwodkużki; *Carn.* sladk, slajsh, (slàdn *voluntuosus*, sladj se meni = pożądliwość mam); *Vind* fladek, flaishi, flatko, sterden, sterdenast, lubesniu, (cf. lubieżny); *Croat.* szládĕk, szlaszten, szlajshi, szlaji; *Bosn.* sladak, slatki; *Rag.* slàdak; (*Slav.* nasladjiv = rozkoszny); *Ross.* сладокъ, сладкій, сладенькій, сладехонькій, солодковый, (cf. сладостный wdzięczny); (cf. *Germ.* schlecken; *Svec.* sleka; *Isl.* sleika lizać, lecken; cf. *Graec.* γλυκύς; *oppos.* kwaśny); słodki, süß. Słodki miód. *Dwor. B* 2. Studnie te mają wody takie, iż gdy morze ustępuje, tedy są słone, a kiedy wzbiera, bywają słodziuchne. *Boter.* 242. Potrawy bardzo słodkie nazywają niektórzy po Polsku drojkie. *Syrt. Szkl.* 101. Słodkiś jak chrzan. *Cn. Ad.* 1050. (słodkogorzki). Słodki korzeń, *ob.* Lakrycya, Lukrecya. — Słodkie drzewo, *ob.* Obrostnica. — Słodkie strączę, *ob.* ś. Jana chléb. — Słodki strup, *ob.* Strup. — §. *Transl. fig.* Miły, przyjemny; *Ross.* манный, (cf manna, cf. mamić); süß, lieblich, angenehm. Ma dyabeł dosyć cukru, i grzech czyni słodkim. *Pot. Arg.* 401. Słodko pamiętać, co gorzko było cierpieć. *Żegl. Ad.* 225. Co niegdyś było gorzko wytrzymywać, to pospolicie słodko opowiadać. *Pilch. Sen. list.* 2, 281. Nadto mi jest słodko ciebie słuchać. *Teat.* 41, 55. Słodko umierać dla całości narodu. *Stas Num.* 2, 32. Słodka kompania. *Mon.* 61, 14. Jakoż to słodki pan każdemu i miłosierny. *W. Post. Mn.* 381. Najsłodszy Jezusie! — Nieczuły, ani łzy, ani prośby słodkie mogą go wzruszyć. *Teat.* 42. *d*, *B.* Kładzie jej w ucho słodziuchne słowęczka. *Teat.* 35. *b*, 33. Słodziuchny, *dulciculus. Mącz.*; *admodum dulcis Cn. Th.* 1019. Mina słodziuchna. *Teat.* 17, 131. Słodkie karteczki od amantów. *Teat.* 39, 7. Słodki bilecik. *Teat.* 14, 6 *i.* Uszu naszych żaden głos słodzej nie pieści, Jak chwalebne o naszych uczynkach powieści. *Przyb. Luz.* 168. *SŁODKOBRZMIĄCY, a, e, süßtönend; *Eccl.* сладкогласный. Panu na słodkobrzmiących cytarach grajcie. *J. Kchan. Ps.* 211. Słodkobrzmiąca lutnia Amfiona. *Hor.* 2, 90. *Min. Zimor. Siel.* 283. *Zab.* 7, 151. *Węg.* Febie, na lutni mistrzu słodkobrzmiącéj. *Mon.* 70, 552. Kaliope słodkobrzmiące struny wielkim przebieży palcem. *Żebr. Ow.* 115 (*Eccl.* сладкогласие harmonia). *SŁODKOCUKROWY, a, e, n. p. Słodkocukrowe słowa. *Auszp.* 94. zuckersüß. SŁODKOGORZKI, a, ie, SŁODKOGORZKO *adverb.*, bittersüß, süß und bitter. Żywot dworski słodkogorzki. *Cn. Ad* 222. (świetna niewola, nędza; strojno, ale głodno). Słodkogorzko, gorzkosłodko; słodzi, ale szkodzi; słodki jak chrzan. *Cn. Ad.* 1050. SŁODKOGORZ, *botan.*, gatunek psinki, *solanum dulcamara. Kluk. Dykc.* 3, 85. *Ross.* пасликъ, послёнь, сорочьи ягоды песей гроздъ, демьянка. Bittersüß, Je länger, je lieber, Nachtschatten. *SŁODKOGRONNY, a, e, n. p. Słodkogronne wino. *Stryjk. praef.* süßbeerig, süßtraubig. *SŁODKOGROŹNY, a, e, n. p. Słodkogroźna mina. *Teat.* 14, 152. süßdräuend. *SŁODKOJĘKI n. p. Eolskiej cytry brzęk *Hor.* 2, 215 *Kniaź.*, süßseufzend. SŁODKOKORZENNY a, e, *Mon.* 75, 440 süßwurzelig, süßgewürzt. SŁODKOKWAŚNY, a, e; *Ross.* сладкокислый, süßsauer, sauersüß. *SŁODKOMÓWNOŚĆ n. p. Greeka. *Pilch. Sall.* 226, *Ross* сладкорѣчие; *Eccl.* сладкоглаголание, сладкословие Wohlredenheit, Süßredenheit. SŁODKOMÓWNY, *dulciloquus*, wdzięcznomowny. *Mącz.*, *Ross.* сладкорѣчи-

вый, сладкоглаголивый; *Eccl.* сладкословесный, медоязычный, süßredend, süßtönend. Słodkomowny hymn. *Zimor. Siel.* 172. Chcéj za lubym Nazonem Zmiękczyć Cezara słodkomownym tonem. *Zab.* 14, 384. Człowiek słodkomowny, *Eccl.* кречетъ, сладкоглаголивый человѣкъ; (cf. *Croat.* szladkobuzecz = *parasitus*, *f.* szladkobuzka, (cf. buzia); szladkobuzni = pochlebny). ''SŁODKOMRUCZNY, a, e, n. p. Słodkomruczne wód potoki *Brud. Ost.* A 3. lieblich murmelnd. Strumyk mały słodkomrucznym szemrze biegiem *Zab.* 7, 286. Słodkomruczna wiola. *Kchow.* 155. ''SŁODKONUDNY n. p. ogień miłości. *Zab.* 13, 27. *Kniaź*, lieblich quälend. SŁODKOPACHNĄCY, SŁODKOWONNY, a, e: *Eccl.* сладкодышущій, сладкоуханный, süßduftend. ''SŁODKOPIENNY, a, e, n. p. Słodkopienne usta. *Zebr. Ow.* 269. mile śpiewające; *Eccl.* сладкопѣснивый *[illegible]*, сладкопою *dulce cano.* ''SŁODKOPŁODNY, a, e, n. p. Słodkopłodne drzewa. *Nar. Dz.* 1, 64. słodki owoc noszące, süß befruchtete Bäume; *Eccl.* сладкоплодный *Graec.* *[illegible]*. ''SŁODKOPŁYNNY, a, e, n. p. Słodkopłynne dni trawić. *Zab.* 13, 294. süß dahin fließend. Z ust jéj nietrudno dostać Słów słodkopłynnych, w których [illegible] Niespodziewana trucizna ukryta. *Mon.* 75. 694. ''SŁODKORYMNY, a, e, n. p. Słodkorymne głosy z ust wdzięcznych Muzy wychodziły. *Zab.* 9, 382. [illegible]. Wszakże pomiędzy rozrywki [illegible] słodkorymnej Muzy nie pomnatej. *Hor.* 1, 31. *Kniaź.* SŁODKOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* sladkost; *Slov.* sladkost; *Sorab.* 1. [illegible]; *Carn.* sladkust; *Vind.* sladkuest, sladkust, (slatkust *desiderium, voluptas*); *Croat.* szladkócha, [illegible] szladnozt = rozkosz); *Bosn.* sladost, [illegible], [illegible]; *Rag.* [illegible], [illegible], nasladi, slaas; *Ross.* сладкость, сладостность, умилость, прѣсность, (cf. przaśny); przymiot rzeczy słodkiej, die Süßigkeit. Słodkość zbytnia w gorzkość się obraca. *Cn. Ad.* 1051. (zbytnie rzeczy nieprzyjemne). Słodkość bez jakiej ostrości nieprzyjemna. *Cn. Ad.* 1050. Amoniusz, gdy uczniowie jego na obiedzie jeno potrawy słodkie jedli, synowi swemu kazał chłostę dać, mówiąc mu, iż ku słodkości trzeba niekiedy kwaśnego. *Gorn. Wyr.* F 8 *b.* ''SŁODKOSTROJNY, a, e, n. p. Słodkostrojna lutnia. *Hor.* 1, 166. *Nar.* słodkojęka, [illegible]. ''SŁODKOTOCZNY n. p. rym *Hor.* 1, 206. *Nar.*, słodkopłynny. lieblich fließend. ''SŁODKOWDZIĘCZNY n. p. wiersz Homera. *Stryjk. praef.*, lieblich süß. Polihymnia retorów królowa Słodkowdzięczna jest [illegible] mowa. *Kchow.* 148. Instrumenta słodkowdzięcznie brzmiące. *Auszp.* 100. SŁODKOWITY, a, e, — o *[illegible]*, barzo słodki, sehr süß. Na słodkowitym gdy winie zasiędę, Kto wina kupi wychwalać go będę. *Brath.* B 4. ''SŁODKOWŁADNY, a, e, n. p. Słodkowładna sercami wymowa. *Zab.* 11, 53. süßbeherrschend. SŁODNIEĆ *neut. [illegible]*, SŁODNĄĆ *jednt.*, zsłodnieć *dok.*; *Boh.* sladnauti; *Slov.* sladnuti, sladneť; *Sorab.* 1. [illegible]; *Ross.* сладѣть, солодѣть, (солодѣть, разсолодѣть 1) [illegible] smaku przykrosłodkawego, drożdżowego, 2 [illegible] z gorąca, *ob.* Słodowy), słodkim się stawać, słodyczy nabierać, *phys. et transl.* süß werden. Chmiel według proporcyi dobrze zważyć, tak długo, póki chmiel nie zsłodnieje, aby piwo nie było gorzkie. *Haur. Ek.* 106. Przyniosła i orzechów i fig słodniejących. *Otw. Ow.* 552. O jak słodniały podniebieniu memu wyroki twoje, nad miód ustom moim *Budn. Ps.* 119, 103. słodko zasmakowały, [illegible]. Wyroki twoje więcéj aniżeli miód słodnęły ustom moim. *Żurn. Post.* 326 *b.* Oby nam tak słodniało słowo pańskie, jak Dawidowi. *Biał. Post.* 287. Dotąd im ta pamięć w sercu słodnie. *Pot. Syl.* 155. W rozkoszach życie mu słodło. *Chrośc. Job.* 90. Tak mu słodniało w sercu miasto niebieskie, że rad umierał. *Sk. Dz.* 171. Serce się kocha w olejkach, a dusza słodnieje dobremi radami. 1 *Leop. Prov.* 27, 9. (dusza się cieszy. 3 *Leop.*), rozkoszuje, ergötzt sich. SŁODNY, a, e, — o *[illegible]*, słodem zaprawny, gemalzt, mit Malz angemacht. Przestrzegać tego, aby piwo z kadzi jak najsłodniejsze zlewano do beczek, i żeby na kadzi jak najsłodniejsze było *Haur. Ek.* 107. SŁODOWNIA, i, *ż.*; *Boh.* sladownia; *Vind.* [illegible]; *Ross.* солодовня: miejsce robienia słodu, das Malzhaus, die Malzdarre, (cf. ozdownia, oznica). Gdzie znaczna jest propinacya, muszą być wielkie mielcuchy i słodownie. *Switk. Bud.* 265. Słodownie być powinny w mielcuchu *ib.* 268. SŁODOWNIK, a, *m.*; *Ross.* солодовникъ; *Boh.* sladownjk, sladomel, sládek, piwowarnjk; *Sorab.* 1. swodownik; mielcarz, der Malzer, Malzbrenner. Słodowników i piwowarów dosyć wszędy mamy. *Syr.* 912. Słodownicy, co słody robią, a piwa nie warzą, płacą po złł. 2. *Vol. Leg.* 2, 986. Na czeladź domową, wyjąwszy słodowników, browarników i furmanów, nie wolno żydom trzymać osób [illegible]. *[illegible]* 2, 76. *Boh.* sladownictwj, piwowarstwo, [illegible] piwowarski. SŁODOWY, a, e; *Ross.* солодяный. SŁODYCZ, y *ż.*, SŁODŹ, i, *ż.*, słodkość, die Süßigkeit; słodkiego co, n. p. słodkie [illegible]. *Cn. Th.* 1018. etwas Süßes; *Carn.* sladzhiza; *Vind.* sladkust, sladzhiz, sladizhiza, sladkovina, slast, slastje, obusek, oshenzhni grishlei, slatki [illegible], [illegible]; *Bosn.* slast, sladóst, slatkóst, slastje, stvari slatke çakara; *Rag.* slatcizza, slacizza, slaas, slasti, slaasti, slastje, slaastje; *Croat.* szlászt, szladkocha, sladzhiza, slaschicza, czukoro; *Ross.* сласть, сласти; *Eccl.* сласть, сладострастіе, утѣха, забава, [illegible] rozkosz, сластолюбіе rozkoszne. [illegible] słodkie *Eccl.* сладостнѣйшая, [illegible], сладкіе. Słodycze [illegible]; *Vind.* [illegible], [illegible], [illegible], [illegible]; *Rag.* [illegible] — *[illegible]* Słodycz przyjemności, [illegible] Süßigkeit. Słodycz, dobre skłonności natura w nią wlała, W [illegible] w [illegible] wzrastała. *[illegible] P. P.* 25. [illegible] ta żona [illegible], a [illegible] słodyczą. *Teat.* 9. 40. SŁODYS, a, *m.*, SŁODZIUSZEK, szka, *m.*, słodziutki człeczek, ein süßes Herrchen. Widziałem u niej jakiegoś słodysia, [illegible]. *Teat.* 52. *b*, 7. Matka myszce rzecze: ten słodziuszek, jest to kot, bies na nas w tym świecie. *Jak. Boj.* 178. SŁODZIĆ *cz. [illegible]*, Osłodzić *dok.*, [illegible]; *Boh.* sladiti; (*Sorab.* 1. szlodžicž smarować); *Vind.* sladzhiti, slastiti, osladiti, oslajati, sladkuvati; *Croat.* szlasztim; *Bosn.* sla-

diti; *Rag.* slàditi, oslàditi, raslàditi, slàciti, oslàciti, naslàditi; (*Dal.* szladiti *delectare*, *oblectare*, szladitisse *delectari*: *Eccl.* сладю, слащу, наслаждаю, 'сладити, услаждать веселить weselić, сластвоватися, утѣшаться, довольну быть używać, bonować: *Ross.* насладиться, наслаждаться delektować się): *Ross* солодить, соложу 1) słodzić, 2) słód robić): — słodzić, osładzać, słodkim czynić; füß machen, versüßen, *phys. et transl.* Dosyć grzech słodki, nie trzeba go słodzić. *Pot. Arg.* 165. (przymilać przywidzeczeć). Usty swemi nie usta słodziła. *Past. Fid.* 76. Gdzie zbyt świata, świecką zostawuje Rozkosz, a niebo tylko sobie słodzi. *P. Kchan. Jer.* 123. (cukruje). Wiek, w którym żyjemy, panowanie, pod którym sobie słodzimy, jest epoką naszego oświecenia. *Mon.* 74, 521. (pod którym słodkiego bytu doznajemy: *oppos.* sobie przykrzyć). Człowiekiem, od którego dobrodziejstwa idą, słodzi się dobrodziejstwa. *Gorn. Sen.* 16. — §. Słodzić piwo, słodem zaprawić, das Bier malzen; *Ross.* молодить, моложу, подмолодить, подмолаживать, *ob.* Młodzić, podsłodzić. SŁODZINY *plur.*, wyrzutki słodu po warzonym piwie, młóto; *Sorab.* 2. fzłożina; *Vind.* mlata, mlem; *Eccl.* пошки, пожинны. Treber vom Bierbrauen. Jeśli słód barzo bedzie gruby, pójdzie wiele dobrego w słodziny. *Kluk. Roś.* 3, 270. Słodziny od piwa dają wieprzom. *ib.* 276. *Switk. Bal.* 268. Syn marnotrawny z wieprzami jadł słodziny. *Kulig Her.* 11. Słodziny *lutens* miasto, łuszczy lełapkie, które świniom rzucają. *Cn. Th.* 1019. allerley Hülsen für die Schweine. SŁODZIUCHNY, *etc.*, *ob.* Słodki. SŁODZIUSZEK, *ob.* Słodyś.

SŁODZONA, *ob.* Śledziona. ŚLOFARNIA, *ob.* Szlufarnia.

SŁÓJ, ja, *m.*; *Boh.* [illegible] warstwa; *Etym.* złożyć, łożyć: słojowatość, flader w drzewie; *Vind.* shile, shlaje, (cf. żyła); §. 1) das Geäder, Geflader im Holze. Jaworowe drzewo stolarze bardzo szacują dla pięknego słoju. *Ekl. H. N.* 54. Kij słoniowe dla gęstości i osobliwszego słoju są bardzo kosztowne. *Zool.* 204. Jarząbek z wierzchu popielaty z krzyżowanym słojem i czarnemi plamkami. *Zool.* 240. — §. 2. Słój, słoik, słoiczek aptekarski, malarski na olejki etc., puszka, eine Apothekerbüchse. (*Ross.* сулея, сулейка = flaszka). Słoje toczone bywają bukowe. *Kluk. Roś.* 2, 165. Aptekarz wychodzi, trzymając słój w ręku. *Teat.* 29. *b*, 91. Obmyli naprzód spiekłą krew z ran jego. A potym słoje z przednich swych wyprószy, Mirha i sokiem balsamu wonnego Napoili je. *Odym. Św.* 2, K 4 3 b.

SŁOJARZ, a, *m.*, *ampullarius*, co słoiki robi, czasarz. *Macz.*, ein Apothekerbüchsenmacher, Arzneybüchsenmacher. SŁOJEK, jka, SŁOIK, a, *m.*, *dem. Nom.* słoj; SŁOJECZEK, SŁOICZEK, czka, *m.*, *dem. secund.* = mała puszka aptekarska, malarska, ein Apothekerbüchschen, Arzeneynäpfchen, (cf. dziobanka). Do naczyń chymicznych należą także szkła wałkowate, Zuckergläser, po Polsku słojkami zowią. *Krumł.* 57. Słojek na olejki abo na wonne rzeczy, jak aptekarzów, cyrulików, *myrothecium. Cn. Th.* 1019. Miała słojek alabastrowy olejku nardowego, a stłukłszy on słojeczek, wylała olejek na głowę jego. 1 *Leop. Marc.* 14, 3. Przynieś maści nardowej słojeczek. *Lib. Hor.* 104. Niewielki słojek nardu. *ib.* Myślę z strachem, w co pójdą słoiczki, Co krasorodne przywożą barwiczki. *Zab.* 10, 393. *Zabł.* Godne wieczko na taki słoik. *Mącz.* SŁOJOWATOŚĆ, ści, *ż.*; *Eccl.* жила во древѣ, слоеватость; słój w drzewie, jak w sośnie, w modrzewie. *Cn. Th.* 1019 die Fladern, das Geäder im Holze. SŁOJOWATY, 'SŁOJOROWATY, 'SŁOJERZOWATY, 'SŁOJRZOWATY, a, e, — o *adverb.*, fladrowaty, fladricht, geflådert, geädert; (*Ross.* слоеватый, слоистый z warstw złożony, слоение warstwowanie, слоеный liścisty, o cieście, слоить ciasto liścistym robić). Słojowaty kamień, który ma flader regularny w poprzecz idący. *Os. Żel.* 83. *Pantherinae mensae*, słojerzowate albo słojowate stoły, jakoby flader. *Mącz.* *Polymitus*, wzorowata, słojerzowata suknia, która z rozmaitych wzorów i rozmaitej farby nici jest tkana. *Mącz.* *Scutulata vestis*, słojerzowata suknia, t. j. kréski, strefy a cyrkle okrągłe na sobie mająca, jak bywają tarcze, albo misy malowane. *Mącz.* *Segmentatum*, słojrzowata, szrotowana, pstra robota, t. j. z małych sztuczek spojona, jak bywają skrzynki. *Mącz.* (mozaika). Konie same cisawe albo gniade, a czoło, nozdrze, ogon, grzywa, nogi wszystkie białe, Włosi nazywają lebero, my słojorowatemi. *Hipp.* 10. — §. Słojowate spojenie, jak w rurach wodnych, w puzanach, dudach, *pyxidatae commissurae. Cn. Th.* 1019. büchsenförmig.

SŁOMA, y, *ż.*: (*Boh.* sláma; *Slov.* sláma; *Sorab.* 2. fzłomma; *Sorab.* 1. szłoma, *cum j.* fwóma; *Carn.* slàma; *Vind.* flama, fúama; *Croat.* szlàma; *Hung.* szalma; *Slav.* slama; *Bosn. et Rag.* slamma; *Eccl.* слама; *Ross* солома, *cf. Etym* złomić, łom; *sed cf.* słać, ścielę, słanie, *Hebr.* שלה saleh = *sternit*; ut à sterno stramen, et à streuen Stroh, ita à słanie słoma; *Turc.* saman = słoma); das Stroh. Żdziebła przestałe słomą zowiemy. *Bot. Nar.* 175. Słoma potrzebna na poszycie dachów, na sieczkę, na maty. *Kluk. Rośl.* 3, 153. (W Windyjskim dyalekcie na wyrażenie słomy jakowego gatunku służy zakończenie -*niza*, -*enza*, -*ina*, -*uza*, n. p. słoma pszeniczna, pszenianka; *Vind* pfhenizhenza; żytna, rżana, ersheniza, ershena flama; owsiana, owsianka, oufeniza; prosiana, prośnianka, profeniza; browa, bereniza, berouza; hréczana, hreczanka, hedoufhina; jęczmienna, jęczmianka, jezhmeniza, jezhenza; grochowa = grochowiny, grahovina; bobowa = bobowiny, boboufhina; soczewiczna, lezhovina). Wiązka słomy. *Vind.* fhkopa. Słomą pomierzwić *Rag.* poslàmmiti. Słoma prosta, równa, równianka, *oppos.* mierzwianka, mierzwa. Słoma siano zjadła, niedobra to sprawa. *Jag. Gr. A* 3 *b.* Słomą chcieć zgasić ogień, szaleństwo. *Mon.* 64, 549. Słomę przynosisz na ogień, nie wodę. *Pot. Syl.* 19. (oleju do ognia). *Prov. Slov.* Slámu mlátit; *aerem verberare*, słomę młócić.

SŁOMIANKA, i, *ż.*, słomiana kadź abo kosz. *Cn. Th.* 1019; *Vind.* flamniza, krushen korpizh, krushna pleteniza, platizh, ein Gefäß von Stroh, ein Strohkorb. (*Vind.* flamnila, flamnu fedilu = stołek słomiany; *Bosn.* slammina, slamniça; *Rag.* slammina, slammusctina, slamniza *stramen*; *Carn.* szlamnicza = mata; *Boh.* slamotrus; *Slav.* slamnjacsa; *Croat.* szlamnyak; *Ross.* соломенникъ sien-

nik). Fasa abo 'słomian dziesięć wierteli w sobie mający, *decemmodius*. Mącz. — §. Słomianka, słomiany kapelusz. Tr., ein Strohhut; Boh. slaměnec, slameneček, slaměnka, kopalju; Carn. slamněk; Vind. flamnek, flamnik, flamnjak, flamni klobuk. SŁOMIANY, a, e; Boh. slaměnny; Slov. słamenný; Sorab. 1. szlomiany, flomiany, vulg. fwómiany; Carn. slamnat; Vind. flamen, flamnast, flamnen, flamnat, flamnaten, flamnasto, flamnienu; Croat. szlamni, szlamen; Hung. szalmás, szalmá ból való; Rag. slámni; Slav slamnj; Ross. соломенный; ze słomy, von Stroh, strohern, Stroh=. Kapelusz słomiany. Teat. 48. b, 13. Prędko giną i rostą ognie słomiane. P. Kchan. Orl. 1, 260. — Transl. Słaby, niewytrwały, nietrwały; schwach, nicht fest, nicht dauerhaft. Miłość mężczyzn słomianym ogniem w sercach świeci. Teat. 25 c, 52. Grabcie i wiążcie mocno, aby nie rzeczono, Słomiany to robotnik, płacę tu stracono. Simon. Siel. 30. Słomiane racye obrońcy starego kalendarza. Sak. Okul. 18. Słomiane argumenta. Teat. 36 b, 68. Lepszy słomiany żywot, niż jedwabna śmierć. Rys. Ad. 35. SŁOMIASTY, a, e, — o adverb., pełen słomy, voll Stroh, strohig; Boh. slamnatý. Nawóz słomiasty na ozime role lepszy. Haur. Sk. 31. Każ nawozić świeży i dobrze słomiasty gnój koński. Kluk. Rośl. 1, 193. Słomiasty kolor; Slav. slamoshesna, blida boja, Strohfarbe. SŁOMKA, i, ż.; Bosn. slammiça; Rag. slammiza; Ross. соломина, соломинка; 1) źdźbło słomiane, der Strohhalm. Bursztyn ciagnie do siebie słomki. Rog. Doś. 1, 20. Birk. Krz. Kaw 17. Neptun okręt burzą, jak słomkę pokruszył. Jabl. Tel. 8. Słomka w oku cudzym zawadza. Teat. 36. b, 42. — 2) Słomka, scolopax rusticola, gatunek bekasów, gnieździ się na błotach między mchem. Zool. 249, Slov. sluka, šnep; Croat. szluka; Hung. szolonka, eine Art Schnepfen, Waldschnepfen. Słomka z zemszczykiem lękliwa. Banial. J 3 b. Słomka po cichu krzeczała. Banial. J 4. SŁOMISKO, SŁOMSKO, a, n., paskudna słoma, cf. mierzwa, schlechtes Stroh. Mnie tylko słomisko przytęchłe dają. Papr. Kol. T 4 b. (Bosn. slamiscte, mjesto od slamme = skład od słomy). SŁOMNY, a, e, od słomy, Stroh=, das Stroh betreffend. Dudz. 65. °SŁOMOSIEK, sieczkarz; Croat. szlamorézecz, szlamoszek; Vind. flamoresauz; Hung. szalmometszö, szetka-motszö.

SŁOŃ, ia, m.; Boh. slon; Slov. słon, slon; Sorab. 2. helefant; Sorab. 1. helephant, helfant; Carn. slòn, elfont, (sloneti incumbere, slajnam obsol., naslàjnam se; cf. Germ. lehnen); Vind. flon, fluen, ellefont, elefont, (Vind. flonja, naflon, naflonja = porecze; floniti, gornaflonitife, gorpofloniti fe = oprzeć się o co); Croat. lefant, elefant, belokosztchak; barb. figl, lefagn; Hung. éléfánt; Dal. lefont, et szlon, stoti naszlonivsisze na drevo szpi; (Croat. naszlanyam sze innitor); Rag. slòn; Bosn. slòn, figl, lefagn, (prislonitise, nasloniti se nitor); Slav. elefant, silj; Ross. слонъ. (obs. слонить, слоню zakopać, слоняться tulać się); Pol. obsol. 'WOSŁOŃ. Biel. Kr., ('Wsłoniowie. Biel. Św. B 2) [Etym. słonić Kopit. Glag. 82. — 2]; §. 1) słoneczny, t. j. wschodowy zwierz; elephas, między czworonogiemi największy, do kilku łokci wysokości dochodzi, kilkanaście cetnarów waży. Zool. 292. der Elephant. Słoń nieruchawy. Przyb. Milt. 113. Chrapie, gdyby słoń. Teat. 10. b, 74, (Vind. ruzhiti kaker flon, fhnerati, obfhnergati). O słoniu ten słuch dawny, iż nierychło rodzi, Ale niedziw, bo silną rzecz światu przywodzi. Chodk. Kost. epgr. Z muchy słonia robią. Min. Ryt. 1, 331. Jabl. Tel. 328. Z komara słonia. Birk. o Exorb. 15. Fur. G 3 b. — §. 2) Słonie, rochy, w szachach; Boh. broch; Eccl. ладія, (cf. łodź); die Elephanten, Thürme, Rochen im Schachspiele. Na skrzydła szachownicy srogie słonie postawiono, A z nich się rochom bronić polecono. J. Kchan. Dz. 88.

SŁOŃCE, a, n.; (Boh. slunce, gasén; Slov. slunce, slnce; Sorab. 1. szlonzo, fwónczo; Sorab. 2 szlunzo, szwünzo; Carn. sonze; Vind. fonze, funze; Croat. szunczo; Rag. súnze, sunacze; Bosn. sunasçe, sunçe; Slav. sùnce; Ross. солнце; Dan soel; Lett. saule; Suec. sol; Lat. sol; (cf. Germ. Sahl); [Sanscr. suare; Zend. huare 2]; (Graec. ἥλιος, cf. ἅλς; (Lat. sal; nostr. sól; cf. słnce, śnié), Krym. son, sune; Angl. sun; Angls suna; Niederf. Sunne); Germ. die Sonne. Słońce jest niezmiernym globem ognistym, przeszło milion razy większym od naszéj ziemi, nie tylko własnym świeci światłem, lecz onym planety oświeca. Łęsk. 2, 52. Wyrw. Geogr. 55. Słońce jest naszą gwiazdą światłą i stałą. Śniad. Jeog. 5. Promieniste słońce. Teat. 8. c, 67. Słońce po Rusku derżat. Sak. Okul. 15. Słońce tak na dobre, jak na złe wschodzi. Prot. Jał. 10. Słońce zachodzi, zapada, ob. Zapadać. Wschód słońca poprzedza zorza zaranna, zachód, wieczorna qu. v., cf. jutrzenka. — Od wschodu słońca początek dnia; od zachodu nocy. Karnk. Kat. 168. Ostr. Pr. Kor. 1, 304. Z południa coraz do wieczora Słońce niżej, starszy dziś każdy niżli wczora. Kulig. Her. 291. Obbieg ziemi koło słońca, ob. Rok. Stanie słońca, solstitium. Spicz. 135, ob. Przesilenie słońca, Croat. szunczosztaja. — Już trzecie słońce rybami rok skończyło. Otw. Ow. 392. (t. j. trzy lata już minęły). Pod słońcem niemasz większego sknery. Teat. 1. b, 7. (na całéj ziemi, na całym świecie). Równéj piękności trudno pod słońcem znaleźć. ib. 34, 61. Niemasz nic nowego pod słońcem. Kras. Pod. 2, 36. Słońce górolotne. Groch. W. 206. Jedno słońce dość na niebie. Cn. Ad. 316. (panowanie towarzysza nie lubi, dwaj ministrowie w jednym zborze się nie zgodzą). Nie miec się z motyka na słońce. Rys. Ad. 45. Pot. Jow. 80. nie miec się kotku na niedźwiadka; o niepodobne rzeczy się nie kuś; cf. Slov. proti mesácu šcekat, plamy w słońcu szukać; Slov. i galowég krawe tela bi podstrèil — Rzecz tak pewna, jak słońce na niebie. Teat. 34. c, 4. (pewnuteńka). To pewniejsza nad słońce. Teat. 29, 100. To tak jest rzecz pewna, jako że we dnie słońce świeci. Mon. 70, 160. Czemu ja to nie mam patrzeć na to, jak na słońce? Lach. Kaz. 1, 214. (widzieć, jak na dłoni, własnemi oczami przekonać się). Kiedy nam słońce świeci swoją twarzą jasną, Niechaj się zaćmi księżyc, niechaj gwiazdy gasną. Pot. Arg. 258. Mniéj dba o gwiazdy, komu słońce

świeci. *Pot. Pocz.* 696; *Slov.* ne dbám na mesác, keď mi slunce switi. Morzu wody przylewać, słońcu przydawać pochodni. *Chmiel.* 1, 75. Zna gwiazda słońce, które ją oświeca. *Zab.* 14, 100. *Nar.* Słońca, mówią, i ognia używać nie żałuj. *Simon. Siel.* 19. O jak piękny, gdyby słońce. *Teat.* 30, 17. Będzie i przed naszemi wrotami słońce. *Żegl. Ad.* 12. (będzie dobrze, gdy złe ominie; i do nas szczęście zawita). Jeśli do końca bóg zginać nam nie przejźrzał, nie wszystkiego słońca jeszcze odjał, i je przed naszemi wroty kiedyż wżdy ustanowi.... *Tward. W. D.* 2, 220. Puhacz nie rad w słońce patrzy, woli za krzem siedzieć. *Ty. Wiz.* 29. światła sie strzeże, lichtscheu. — Słońce, miejsce na słońcu, słońce mające, nasłoneczne, słonecznym promieniem objęte: ein sonniger Ort, ein Ort an der Sonne, die Sonne; (*Boh. et Slov.* slunečnost; *Rag.* sunčaniza, *vulg.* ćardák). Gołębie na słońce z gołębnica wychodzą. *Cn. Th.* 1020. sie kommen an die Sonne hervor. Nigdy nie wychodzi na słońce, które nie sadzi godnym, żeby mogło jego twarz oświecać. *Pam.* 85, 647. Na słońce wystawiam, na słońcu bielę, szusze, mam, trzymam, *insolo. Cn. Th.* 447. (*Vind.* prefonzhati, prefonzhuvati, nafonzhati, na fonzi prefalhati, pahti) Na słońcu rad bywam, bawię się, *soticulor. Cn. Th.* 447, *ob.* Słonić się. — *Prov.* Cudze złe na słońcu, swoje w cieniu stawiamy. *Fredr. Ad.* 23. na widoku, ans Licht stellen. — *Transl.* Na słońcu co mieć = przed oczami mieć, naśladować. *Cn. Th.* 447. etwas vor Augen haben, nachahmen. **SŁOŃCONOŚNY, *solifer. Cn. Th.* 1021, sonnentragend. **SŁOŃCORODNY, *soligena. Cn. Th.* 1021, ein Sonnenkind. SŁOŃCOWY, a, e, do słońca należący, od słońca, der Sonne-; słoneczny, Sonnen-. I to, co rzeczom słońce nażycza światłości, Grzała miłość: słońcowe powiedziany miłości *Zab. Ow.* 85. Studnia słońcowa w ziemi Tebańskiéj; *fons solis. Zebr. Żw.* 5. SŁOŃCZYSTY, a, e, na kształt słońca, *soli similis. Cn. Th.* 1021. wie eine Sonne, sonnich; *Ross.* солнцезрачный. — **SŁOŃCZE, ęcia, *n.*, młode słonko, ein junges Sonnchen. Tak siła słończąt bagniska wysuszą, A żaby zdychać bez swéj wody muszą *Jabł. Ez.* 55. — SŁONECZKO, a, *n.*, *diem. Nom.* słonko, słońce; *Boh.* slunečko; *Ross.* солнышко, das Sönnchen, eine kleine Sonne. Słoneczko, śliczne oko, dnia oko pięknego. *Simon. Siel.* 107. Już słoneczko z wody morskiéj ślicznie wejźrzało. *Nar. Dz.* 3, 50. Obaczym wkrótce, że ci słoneczko dogrzeje. *Zab.* 13, 160. Słoneczek małych zkąd tyle, Kto je utoczył tak mile, Znać, że je słońce złociło, I przez swe ciepło spłodziło. *Dar. Lot.* 14. SŁONECZNICA, y, *ż.*, 1. SŁONECZNIK, a, *m.*, choroba oczu od słońca, zamierzch w oczach; der Sonnenschuß, Sonenglanz, die Sonnenschwäche der Augen. (*Carn.* sonzhnèk = wiatr wschodowy). Słonecznica w oczach, gdy kto na światło patrzeć nie może. *Syr.* 51. — §. Osobliwie szkapia choroba, der Sonnenkoller bey den Pferden. Słonecznik abo kaduk jest, kiedy koń idąc w drodze, albo stojąc, głową poczznie trząsać, wszystkiem ciałem drżeć etc. *Końsk. Lek.* 20. Koń bywa lunatyk; nazywają tę chorobę rostrucharze słonecznik. *Hipp.* 14.

2. SŁONECZNIK, kompas, zegar na słońcu uczyniony, godzinnik na murze, die Sonnenuhr. *Haur. Sk.* 188. — *§. Spustoszę ołtarze wasze a połamię słoneczniki wasze *Budn. Ezech.* 6, 4, *not.* «obrazy słoneczne», Sonnenbilder. — §. *Hist. natur. botan.* Słonecznik = ziele, brodawnik wielki, *heliotropium*, za słońcem się obraca. *Sienn.* 61. *Urzęd.* 165, *Boh.* slunečnik; *Sorab.* 1. welki swonczowné kwětk; *Vind.* fonzhenza, fonzhna rosha, safonzhniza, safonzhnjak; *Croat.* sznuchènyak; *Bosn.* sunčjanik; *Rag.* súncenik, súncegnák; *Slav.* suncokrèt, die Sonnenwende, eine Pflanze. — *Alter:* Strączysty słonecznik, *lupinus*, Feigbohne; *Sorab.* 1. wonaczé dźeczel; od obrotu za słońcem. *Urzęd.* 195. *Syr.* 1059. Słonecznik, *flos solis*, die Sonnenblume, das Sonnenkern. *Kluk. Rośl.* 2, 255, *Boh.* slunečnice; *Ross.* солнечникъ. Angielski słonecznik, roślina podobna zwyczajnéj. *Kluk. Rośl.* 1, 263. Słonecznik Peruwiański, ziele największe, słońce Indyjskie, Großsonnenblume. *Syr.* 1527. Słonecznik mleczysty, *ob.* Kozia broda. Słonecznik gronisty, *ob.* Kleszczowina. — *Phras.* Słonecznik obrotny. *Zab.* 16, 307. Jak słonecznik się do słońca obracam. *Wad. Dan.* 219. Słonecznik ze snu powstaje I słońcu pokłon oddaje. *Dar. Lot.* 17. — §. *Mineral.* Kamień słonecznik, *heliotropium gemma. Pam. II. N.* 57, 10, ein Edelstein. SŁONECZNY, a, e,; *Boh.* slunečny, slunný; *Slov.* slunečni, slunečni; *Sorab.* 1. swonczowné, *Carn.* sonzhne; *Vind.* fonzhni, fonzhen, funzhen; *Croat.* szùnchen; *Slav.* sunčani; *Bosn.* sunčani, *Rag.* súnčani; *Ross.* солнечный; od słońca, Sonnen-. Wiele tysięcy komet w naszym układzie słonecznym, *systema solare. Hub. Mech.* 530. Sonensystem. Świat słoneczny, zbiór wszytkich ciał, około słońca krążących, wraz ze słońcem wzięty. *Śniad. Jeog.* 5. Pod czas zarania Zorza rumiana znak na wszystkie strony Wydawać zwykła, swym światłem, nim wdzięczna Lampa na niebie rozświeci słoneczna. *Odym. Św. M.* Słoneczny groch. *Cresc.* 82. *et* 174. słonecznik strączysty, Feigbohnen. Słonecznym mleczem Kozia broda bywa zwana, że kwiat tego ziela za biegiem słonecznym ustawicznie się obraca. *Syr.* 1240, *ob.* Kozia broda.

SŁONI, ia, ie, od słonia, słoniowy, Elephanten-. Z pyska słoniego wychodzą dwa kły wielkie. *Zool.* 293.

SŁONIAWA, y, *ż.*, grunt suchy słony. *Cresc.* 134, *Ross.* солончакъ, ein trockner salziger Boden. Miejsca górne lub też w równi, bywają niepłodne, kiedy zbyt suche i słone, a te płoniami albo słoniawami zowią. *Cresc.* 136. *et* 92. *et* 95. *et* 97. SŁONIAWY, a, e, — o *adv.*, nieco słony; *Ross.* солоноватый; etwas salzig. Woda tam jest słoniawa, i tylko ją piją w czasie oblężenia. *N. Pam.* 1, 33. Ryby w morzu igrając słoniawą rosą zioła przy brzegach pluskały. *Otw. Wirg.* 471.

**SŁONIĆ *cz. niedok.*, osłaniać, zasłaniać, zatulać, od słońca; bedecken, verdecken, (gleichsam vor der Sonne). Każdy z tych rycerzów lewe ramię puklerzem słoni. *Przyb. Luz.* 213. Okrutna! w tymże przyjaźń, że mi prawdę słonisz, Mnie cieszysz, radość dajesz, a sama łzy ronisz! *Teat.* 45. *d*, 46. *Wyb.* — SŁONIĆ się, wystawiać się na słońce, n. p. Nie słoń się, nie pal się na słoń-

cu. *X. Kam.*, sich sonnen, sich der Sonne aussetzen; *Vind.* presonzhati, pretonzinuvati, nasonzhati, na sonzi preluſhati, palili = na słońcu trzymać, grzać, suszyć; *Bos.* slonili świecić jak słońce, *Ross. obs.* слонить, слоню zakopać, слоняться, слоняюсь tułać się; sed cf. *Vind. Croat. et.* slonili, pod *Słonić* Słoń.

SŁONICA, y, *ż.*, Samica słonia, die Elephantinn. Jak długo nosi w żywocie, jest niewiadomo. *Kluk. Zw.* 1, 68. — (*Vind.* slanica, souna voda, slana voda = słona woda.)

*SŁONIE, ia, *n.*, słońce, die Sonne. I ledwo nam zaświeci złotogrzywe słonie, Aż go już w grubej chmury widzimy zasłonie. *Pot. Arg.* 599. Kto chce zostać sławnym, raz niech go całodniowe upali słonie, drugi noc zimna, głód, pragnienie przemorzy. *Pot. Syl.* 50. Gdy dojmie słonie.... *Nag. Wirg.* 495.

SŁONIEĆ *neutr.* nie[illegible]: *Ross.* солонѣть: [illegible], salzig werden. *Cn. Th.* 1021.

SŁONINA, y, *ż.*, SŁONINKA, i, *ż.*, *dem.*; *Boh.* [illegible]; *Slov.* slanina; *Sorab.* 1. [illegible], *Sorab.* 2. [illegible] 1. słone mięso, 2. słonina; *Vind.* [illegible], *Eccl.* [illegible], svinski sabel, tusali, (*ob.* Szpek); *Croat.* szlanina, szlaninzko meszo = wieprzowina); *Dal.* szlanina, *Hung.* szalonna; *Bosn. et Slav.* slanina; *Rag.* slanina, prasseglje, praasecja pretilina, [illegible]; *Ross.* солонина. 1. (*cf.* Speck) Speck. Tłustość wieprzowa ciągła owa po bokach zowie się słoniną. *Kluk. Zw.* 1, 34, (cf. połeć). Kmin z każdemi słoninami, to jest, z rzeczami nasolonemi, strawność naprawia. *Cresc.* 220. Słonina posiekana; *Vind.* safeka, (cf. zasiek). Słoninę śpikować *Vind.* flaniniti, pomastiti, oflaniniti, spikati, se flanino sapehati, nateknili, prebosti. Mysz trochę słoninki obaczywszy w łapce, życie traci. *Birk. Kaz. Ob. L b.* Przodkowie słoninką się zabawiali, nie bażanty. *Falib. P* 2. (t. j. skromnie żyli). *Slov. Prov.* Slaninu na psa zwerit, *cvem lupo committere*; sadło na psa rzucić. — 2.) Słoninka *dermestes lardarius*, chrząszczyk, którego samica składa jaja w skórki różnych zwierząt, osobliwie tłustych. *Kluk. Zw.* 4, 354. der Speckkäfer. SŁONINNIK, a, *m.*, Hiszpańska kreda, Speckstein, Schmeerstein, kamień z którego zmieszawszy go z gliną, robią [illegible] tygielki złotnicze. *Kluk. Kop.* 2, 89. SŁONINOWY, a, e, od słoniny, Speck =. Słoninowy skład *Vind.* flaninifhe. Słoninowy przekupień *Vind.* flaninar, fhpehni kupez, bohni barantauz.

SŁONIOWATY n. p. [illegible] *Sp.* 1420; [illegible] SŁONIOWY, a, e, od słonia, Elephanten =. *Boh.* slonowy; *Slov.* slonowý; *Sorab.* 1. helfantski; *Bosn.* [illegible]; *Rag.* slonski, slonóvni; *Croat.* elefantov; *Dal.* szlonov, lefantov; *Ross.* слоновый. Słoniowy jeździec, rządca, *elephantistes.* *Cn. Th.* 1021, *Ross.* слононачальникъ, der Elephantenführer. Słoniowa wesz *Cresc.* ospałka. Kość słoniowa, *Sorab.* 1. helfantske zube; *Carn.* slonokost; *Vind.* flonokust, elefantova kust, flonoua kuest, bielokoszhaka; *Croat.* belokosztaka, elefantova koszt, *Hung.* elefantetem; *Bosn.* slonova kost; *Rag.* kost slonovna, slonski zub, bjelokust; *Ross.* слоновая кость, das Elfenbein. Z pysku słoniego wychodzą dwa kły wielkie, co nazywamy słoniową kością. *Zool.* 293.; słoniowe zęby 1 *Leop.* 3 *Reg.* 10, 22. Słoniowy = z kości słoniowej, *eburneus.* *Cn. Th.* 1021, *Carn.* slonokosten; *Vind.* [illegible]kosten; *Croat.* béiokosztni, elefantokoszteni; *Rag.* bielokostni, elfenbeinern.

SŁONKO, a, *n.*, *dem. Nom.* słońce; *Vande.* das Sonnchen, die liebe Sonne; *Slov.* slunko, *Sorab.* 2. [illegible]. W lecie słonko bywa gorące. *Cresc.* 82. Już słonko wysoko. *Teat.* 52, 17.

SŁONOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* slanost; *Sorab.* 1. [illegible]; *Carn.* slanóta; *Vind.* flanota, founost, folitnost; *Croat.* szlanoszt; *Rag.* slanòcchja, slânos; *Bosn.* slanóst; *Dal.* szlanosz. *Hung.* sosz[illegible]; *Eccl.* сланость; *Ross.* солёность, солоность; słony przymiot, słony smak czego, die Salzigkeit. Kopalna sól od warzonej sporniejsza, t. j. większą słonośc wydaje. *Kluk. Kop.* 1, 172. Trudno człowieka takiego z słonności téj, t. j. ze zwyczaju złego wymoczyć. *Glicz. Wych. E* 1. Słonośc niewielka, [illegible]; *Ross.* солоноватость, słonawość. Spiewże [illegible] z języka swego one [illegible] gorzkości i słoności. *Rej. Post. M m* 5. (one plugastwa). Przemienił Bóg ziemię rodzajną w słoność dla złości mieszkańców jej. *Budn. Ps.* 107, 34. (w niepłodną. *Bibl. Gd*, *ob.* Słoniawa). SŁONY, a, e, SŁONO *adv.*; *Boh.* slany; *Slov.* slaný; *Sorab.* 1. swoné, szélané; *Carn.* slân; *Vind.* folni, foven, foliten; *Croat.* szlan; *Hung.* sós; *Bosn.* slán, soglieno, nasogljen; *Rag.* slan; *Ross.* соленый, солоновъ; *Eccl.* солишный, сланъ, солныи, (*ob.* Solny); solony, solą przeszły, sól zawierający, salzig. Jeśli sól nie solna będzie, czymże ją przyprawicie! *Budn. Marc.* 9, 50. Słona woda. *P. Kchan. Orl.* 1, 68. W miejscach od kraju morza oddalonych woda jest słońsza, a niżeli przy brzegach. *Kmit.* 3, 89. W morzu woda jest słona, a insze wody nie są słone. *Sarn. Stat.* 19. W Ruskich krajach po wsiach najdują się słone wody, z których przydawanie warzą sól. *Sarn. Stat.* 104. Nieco słony, słonawy *Ross.* просольный. Nieco słono *Ross.* просоль. Słono czynić, cf. Przesalać. — *Fig.* W słonym [illegible] słono. *Bud.* A [illegible], et [illegible].

*SŁOPIEC, pca, *m.*; *Ross.* слопецъ, (*Etym.* [illegible]), łapka na zwierzęta, eine Art Prügelfallen. W gradzinach możesz łowić ptaki i insze zwierzyny słopcami albo potrzaski. *Cresc.* 639. Słopce albo słopce na wilki *Cresc.* 638.

ŚLÓSARZ, SZLÓSARZ, a, *m.*, zamecznik, z *Niem.* der Schlosser, der Kleinschmid; *Boh.* zámečník; *Carn.* ključarar, (cj. klucznik, klucz); *Vind.* shlosar, kluzhenizar, plabar, plehar, (cf. blacharz); *Croat.* klyuchar, kluchenichár, selezár (cf. żelazo), lokotar, spolar; *Bosn.* kgljuçar, *Rag.* kgljuçàr; *Slav.* klussar, bravar; *Ross.* слесарь, слѣсарь, замочникъ. Ślósarz piłą robi [illegible]. *W. Jes.* 44, 12. Pyta ślósarza, a nich m... ciną kłódkę? *Rej. Zw.* 4 *b.* Ludzie okrom rzemieślników [illegible] czy poczęli, jeśliby cieślów do domu budowania, ślósarzów do zawias nie było? *Glicz. Wych. G* 6. ŚLÓSARKA, i, *ż.*, żona ślósarza lub ślósarstwem trudniąca się, die Schlosserinn; *Boh.* zámečnice. — *Ż.* Ślósarka. ŚLÓSARSTWO, a, *n.*; *Boh.* zámečnictwi; *Vind.* kluzhenizharsku

rokodelstvu; *Ross.* слесарство; rzemiesło ślósarskie, das Schlosserhandwerk, die Schlosserey. Farbiernie, złotnictwo, ślósarstwo i t. d. *Mon.* 73, 530. Zna wszystkie sztuki od malarstwa aż do ślósarki. *Teat.* 6. *c*, 43. ŚLÓSARCZYK, a, *m.*, czeladnik ślósarski, der Schlossergeselle. ŚLÓSARSKI, a, ie; *Boh.* zámečnický; *Slav.* kljucsarski; *Ross.* слесарскій, слесаревъ, слесарный: od ślósarza, Schlosser =. Slósarski warsztat *Ross.* слесарная, *ślósarnia. ŚLÓSTRAM, u, *m.*, z *Niem.* Obd. Schlußtram; belka czyli tram główny, der Schlußbalken. Ślóstramy w domach tych cedrowe a stropy jodłowe. *Radz. Cant.* 1, 15. (balki. *Bibl. Gd.*). Jodła najlepsza na ślóstramy w *domiech. *Urzęd.* 323. Widziałem niemal w każdym staroświeckim domu Na śrzód izby jelenie rogi u ślóstramu. *Pot. Pocz.* 228. Szlóstram, na którym w kościele stawa wysoko w pośrzodku kościoła krucyfix. *Baz. Hst.* 252. — §. On straszny ślóstram. *Pot. Zac.* 161. (krzyż Chrystusowy).

SŁOTA, y, *ż*; *Boh.* slota, clota; *Ross.* слота, слякоть, ненастье; szarga, szaruga, pluta, niepogoda, pluskota; nasse Witterung, Regenwetter; (cf. *Carn.* shlôta = fugowanie daszne, ryna, kanał; *Germ.* Schlot; Niederf. Sloot). Wieszczka przykréj słoty, kawka okopcona. *Tol. Saut.* 70. Przykre ci drobiu kochany, Wiatrów, słoty z spiekotą przemiany. *Zab.* 14, 84. SŁOTLIWY, SŁOTNY, a, e, Słotno, Słotliwie *adv.*, plutny, dżdżysty; regnerisch, naß (von der Witterung); *Boh* slotný, clotný; *Ross.* ненастливый, ненастный. Z gęstym śniegiem flagi słotne. *Hul. Ow.* 63. Pora czasu nad zwyczaj słotna. *Ust. Konst.* 2, 181. Słotliwe chwile i inne niewygody. *Vol. Leg.* 7, 194. Słotliwe dni. *Mon.* 67, 212.

SŁOWAK, SŁAWAK, SŁOWIANIN, SŁAWIN, SŁAWON, a, *m*; *Boh.* Slowak, Slowanjn, Slowenjn *Sclavonius*, Slawan *Slavus*; *Slov.* Slowák; *Carn.* Slavęnz, «*aliis a* flava *gloria*, (*Bohoritz*), *aliis qui scriptum volunt* Slovęnz, a flovu *vox*; *Marcus vult a Carniolico* pofloviti fe = pożegnać się, *forent igitur* pożegnani, Beurlaubte»; [*Szafarzyk.* Slow. starožit. str. 479, wywodzi nazwę Słowian od słowów czyli żuław. 2]; *Vind.* Slovenez, Slovenz, Slovienz *Venedus*; *Croat.* Slavonecz *Sclavonius*, Szlovénecz *Slavus*; *Hung.* Tót; *Bosn.* Slovin, iz Slavonii, Slovinac, Dalmatin *Illyricus*, *Dalmata*, *Macedo*; *Rag.* Slovin *Slavus*; *Slav.* Slavónac *Sclavonus*; *Ross.* Славянинъ; *Eccl.* Словѣнинъ; *Germ.* der Slave. Sarmatowie nazywali się Słowakami, od sławy męstwem zasłużonej, lub od słowa, którego wiernie dotrzymywali, (cf. Czeskie słowo, *ob.* Czech); lub od słowa, w znaczeniu mowy. *Krom.* 2. *et* 23. *Stryjk.* 102. *Star. Ryc.* 12. *Klecz. Zdan.* 17. *Dar. Lot.* 1, 27. *Psalmod.* 13. Dawni Sławaki nas nazwaliby Słabakami od słabości, bośmy bardzo osłabieli. *Stryjk.* 102. *Cromerus probat Slavos non esse Illyrios, neque Dalmatas, neque Vandalos, ut quidam senserunt, sed Sarmatas; qui Venedis, Dalmatis et Illyriis pulsis, sedes ipsorum occuparunt, Vendas vel Vindas olim dictos, Venedis cognatos. Cn. Th., s. v. Słowak, Sławak p.* 1021-22. Dziś u nas Słowianin lub *Sławianin powszechnie służy wszystkim szczepom Słowiańsko-sarmackim = *Germ.* der Slawe; Sławończyk, Sklawończyk, mieszkańcowi Sklawonii, der Sclawonier, (*ob.* Słowiańska ziemia); Słowak, Sławak, mieszkańcowi rodu Słowiańskiego w Węgrzech nad Dunajem, koło Presburga i t. d. — *Pro.* *Slov.* Slowák gako repa; čiri Slowak, *verus genuinus Slavus*: cf. szczery Polak. — Ż. Słowak *ob.* Słowień. SŁOWIANKA, i, *ż.*; die Slawinn, Slowakinn, Slawonierinn; (*Slov.* Slowačka, Slowenka; *Croat.* Szlovénka; *Vind.* Slovenka, Slovienka; *Rag.* Slovinka, Slovinkigna). Potomstwo z Słowianki urodzone za ojcem idzie, jeśliby też był Słowakiem. *Szczerb. Sax.* 368. SŁOWACKI, SŁAWACKI, SŁOWIAŃSKI, SŁOWIEŃSKI, SŁAWIANSKI, a, ie; *Boh.* Slowanský, Slawanský; *Slov.* Slowanskí; *Vind.* Slovenski, Slavenski; *Croat.* Szlovenszki; *Bosn.* Slovinski *Illyricus*, *Dalmaticus*; *Ross.* Славянскій, Славенскій; *Eccl.* Словѣньскъ, Slavonisch, Slowakisch, Slavisch. *Krom.* 2. Słowieński, *Sclavonicus*, *Slavonicus Cromero*; *Illyricus aliis. Cn. Th.* 1022. Panom Słowiańskim abo Sklawieńskim. *Sk. Dz.* 761. Słowieńskim naszym wyrozumianym językiem nabożeństwo sprawowali r. 1394. *Teof. Zw. C* 3; cerkiewnym. Słowiańskorosyjski *Ross.* Славено-россійскій. Słowiańska ziemia *Boh.* Slowansko, Slowaky, Slowensko, Slawany, Slawansko; *Bosn.* Slavonia, Slovinska zemglja *Illyricum*, *Dalmatia*, *Macedonia*; *Croat.* Szlovenszko kralyesztvo; *Hung.* Tót-orszag; *Slav.* Slavonia; *Ross.* Славонія. Słowieńska ziemia *Sclavonia*, *Slavonia Cromero*, *olim dicebatur Illyricum et Dalmatia*, *antequam a Sclavis occupata fuisset*; cf. *Graec.* σκλαβοῦν, σκλαβοῦν *in servitutem redigere. Cn. Th.* 1022. Słowiańska ziemia, Sklawonia, Slawonia, prowincya Węgierska, między Dunajem, Drawą i Sawą. *Dykc. Geogr.* 3, 54. Slavonien. — (SŁOWECZKO, a, *n*, *dem.* *Nom* słówko; słowo, das Wörtchen, das kleinste geringste Wörtlein; *Boh.* slowíčko; *Sorab.* 1. floweziczko, fwowezieżko; *Ross.* словечко. I słóweczka przemówić do siebie nie dała. *Jabł. Tel.* 18. Łatwiej jest niebu i ziemi przeminąć, niż z zakonu jejednemu słoweczku upaść. 1 *Leop. Luc.* 16, 18. (jednej kresce. *Bibl. Gd.*). Gdzie wżdy choć jedno słoweczko o tej daninie? *Smotr. Lam.* 179. Jak się masz, moja Regineczko? R. Coż to za słodkie słoweczko! *Zabł. Zab.* 11.) — SŁOWIACZYĆ *cz. niedok.*, na Słowiańskie tłumaczyć; *Vind.* saflovenskuvati, ins Slavische übersetzen. Bardziński, Otwinowski rytmem wyśmienitym Słowiacząc dawnych, pięknéj doszli chwały. *Dmoch. Szt. R.* 14. polszcząc, na Polskie przekładając, verpolnischen, ins Polnische übertragen. SŁOWIANSKI, *ob.* Słowacki. SŁOWIAŃSZCZYZNA, y, *ż.*, cokolwiek jest Słowiańskim, das Slavische, Slavische Sprache, Gebräuche, Gesetze, Kleidung u. s. w., *Ross.* славянщизна. Słusznie nam przy Greczyznie, *Słowieńszczyznie, Polszczyznie, i po Łacinie umieć. *Pim. Kam.* 375.

**SŁOWIĆ *cz. niedok.*, mówić, ogłaszać, wyrażać, (cf. wysłowić); reden, verkünden, ausdrücken. (*Carn.* slôvim, sloviti *sonare*, slóvim = abszyt daję, żegnam; *Vind.* floviti, flaviti = żegnać, abszytować, flovitje, flavenje = pożegnanie; *Rag.* slovitti *celebrare*; *Bosn.* sloviti, slaviti; *Boh.* slauti, slowu *vocari*, *ob.* Słynąć; *Ross.* словущій rze-

czony, zwany). Górno i myśli i słowi. *Przyb. Ab.* 99. Nie umie dusza słowić swej wdzięczności panie, Tylko przez czucie, tylko przez poszczebiotanie. *Przyb. Ab.* 209. Nie dba, gdy go zowią ludzie głupim i prostym uszczypliwie słowią. *Bach. Ep.* 64. Słowili lud taki błogosławiony, którego jest pan, bóg jego. 1 *Leop. Ps.* 143, 15. wielbili, uwielbiali.

SŁOWICZEK, czka, *m.*, *dem. Nom.* słowik, das Nachtigällchen; *Boh.* slawiček, slawjčec, slawičátko; *Rag.* slavicich, slavîciaz; *Sorab.* 1. ſoworiczk. Nędzny słowiczek póki był w lesie, lada czego się obawiał: skoro się do klatki dostał pana bogatego, i czegoż się boi. *Birk. Kaz. Ob.* 2 *b.* Słowiczek lamentował. *Banial. J* 3 *b.* SŁOWICZY, a, e; *Ross.* соловьиный; od słowika, Natchigallen=. Dama z bystrym dowcipem i słowiczym głosem. *Morszt.* 18. Muza słowicza. *Min. Auz.* 69. Musi mieć słowiczy kamień pod językiem: wiem zapewne, że jest, a widzieć go nie mogę. *Teat.* 11. *b*, 58. — (*SŁOWIE *adv.*, [cf. *Ross.* словно; nibyto, niejako, faſt 2], n. p. Gracyan uciekł do węglarza, ten w jakiejś tam pieczarze ukrywszy go słowie, Wnet zdradziecko zabił. *Tward. Wł.* 85 Trąbcie w trąby, a to słowie Na pięknym miesiąca nowie. *J. Kchan. Ps.* 120. To jest ród Ezau, który słowie jest Edom. 1 *Leop. Genes.* 36. Jako bożą matkę, matkę słowie nad niebo wyższą, prosta pogańska robota wymalować śmie? k temu tych, którzy z Krystusem królować będą, jako słowie, tych świętych nie wstydzą się pogańską robotą wyrażać? *Żarn. Post* 3, 611 *b.* — SŁOWIEŃ, wnia, *m.*, słowak. *Przedz.* 108; len poźniejszy, nie tak łatwo nasienie rozpraszający, jak prąglec. *Kluk. Rośl.* 3, 324. *Syr.* 1020. *Przedz.* 26. der Spätflachs. Dwojaki jest lnianego nasienia rodzaj, jeden się zowie słowień, drugi prężec abo prażec. *Haur. Ek.* 178.). — SŁOWIK, a, *m.*; *Boh.* slawjk; *Slov.* sláwik; *Sorab.* 1. ſoworik, szywobik, ſoworiczk; *Carn.* slavz, *melius* slóvz, slovitzh, *a resonantia vocis nominatum*; *Vind.* ſlavizhek, ſlavizh, nahtigal; *Croat.* szlavich, szlavichek; *Dal.* szlavich; *Rag.* slavîz, slavîch, slávoj, slavîcich, slavîcjaz; *Bosn.* slaviech; *Slav.* slavúlj, slávak; *Eccl.* славии; *Ross.* соловей; 1) ptaszek spiewaniem sławny, die Nachtigall, gnieździ się w zaroślach, żyje owadem i mrówczemi jajami, wdzięcznie spiewa od maja do końca czerwca. *Zool.* 250. Słowik nóci wdzięcznie pienia w gniaździe osiadłej samice A zbyt czułe rozrzewnienia Podawając w okolice, Czyli zwalnia, czyli śpieszy, Bawi, łudzi, smuci, cieszy. *Kras. List.* 2, 10. Słowik nie zapomniawszy starodawnej skargi Kwiląc pieśni całą noc, ptastwo drobne głuszy. *Zimor. Siel.* 150; *Sołowik. *ib.* 127. Między gałęziami słowicy rozkosznemi gardły wdzięcznie przebierali. *P. Kchan Orl.* 1, 146. *Prov.* I Słowik tylko po ś. Wit spiewa. *Cn. Ad.* 282. (rozkosz krótka rzecz). — Niewinni słowikowie. *Banial. J* 3. Słowika ubić, zaśmiecisz anioła. *Bieaw. Mysl. E i i j b.* — §. Słowik, piszczałka wodna, słowik robiony. *Cn. Th.* 703. eine Pfeiffe, die den Gesang der Nachtigallen, nachahmt. — 2) Słowik, sławny błazen nadworny, ein berühmter Hofnarr. Słowikowi Krakowski kazał wojewoda, Że jego dworu błaznów na rejestrze poda.... *Pot. Zac.* 112. — 3) Słowik, miano psów gończych, Name der Stäuberhunde.

SŁÓWKO, a, *n.*; *Boh.* slowce, slůwko; *Sorab.* 1. ſlowko, ſwówczko, ſlowcziczko, ſwowcziczko; 2 szlowko; *Hung.* szovatska; *Ross.* словцо; *dem. Nom.* słowo, das Wörtchen, Wörtlein; *Bosn.* rjeçça; *Croat.* rechicza, mała rech, (cf. *rzecz; *Rag.* slovîze, slôvze *literae minutae*, literki). Tylko mi słówko piśnij, to.... *Teat.* 1. *b*, 72. Powiedział o niebezpieczeństwie swoim; ale o tym ani słówka, kto go ratował *Gorn. Sen.* 316. Oni na to zamilczeli, ani odpowiedzieli mu ni słówka 1 *Leop. Jes.* 36, 20. Niechże sobie Jmć gada, ja i słówka odtąd nie przemówię. *Teat.* 34 *b g i j.* (ani gęby otworzę). Powiedziawszy sobie niektóre przykre słówka, zaindyczyli się. *Teat.* 30. *b*, 5. Dziś i o pieniądz, albo o pełna, i o słówko, brata zabijamy. *Sekl.* 88. (o lada fraszkę). Wyleci słówko ptaszkiem, trudno się mu wrócić. *Bach. Ep.* 38. (wypsnie się). Słówko wyleci wróblem, a wróci się wołem. *Cn. Ad.* 1053. Słówko raz wyrzeczone, nigdy nieprzywrócone. *ib.* Słówkiem stracisz, słówkiem zyszczesz *Sekl.* 61. Z przyjacielem słówkiem rzadko, a rączką nigdy. *Rys. Ad.* 78. Z przyjacielem igraj słówkiem rzadko, ale rączką nigdy. *Rej. Zw.* 72 *b.* (rzadko się z nim umawiać, a bić nigdy). Słówki jedwabnemi psie sztuki pokrywa. *Past. Fid.* 113. Słówka zbierane, łagodne, pochlebne, są podejźrzane. *Cn. Ad.* 1053. Postawą i twarzą łagodną miodowe albo jedwabne słówka tworzyć, a zdradliwym sercem, co być może najgorszego myślić. *Kosz. Lor.* 49 *b.* Acz były słodkie słówka; ale gorzki piołun był pod językiem ich. *Rej. Post. U u* 1. Słówek, ofertów i tytułów siła Mają, lecz w rzeczy skąpi są i w *dzia. *Past. Fid.* 262. Słówka piękne, jedwabne, a dalej nic. *Cn. Ad.* 1051. — Mos Panie Leandrze, proszę na słówko. *Boh. Kom.* 4, 336. (na momencik na bok). Wszystko to pilnie do jednego słówka zachował. *W. Post. W.* 68. (do litery). Bodajbym się rozpękł, jeżeli rozumiem słówko bajów jego! *Teat.* 7. *c*, 76. (najmniejszą rzecz). Po słówku to rozbierać będziemy. *Biał. Post.* 76. słowo po słowie, Wort für Wort, wortweise. SŁOWNIK, a, *m.*; *Boh.* slownjk, slowárna; *Rag.* slovnìk; *Slav.* ricsnik, (*ob.* Rzecz, Rzecznik); *Croat.* rechnicza; *Carn. et Vind.* beſediſhe, (*ob.* Biesiada); *Eccl.* реченникъ, речникъ; *Ross.* словарь; dykcyonarz, (cf *mownik): das Wörterbuch. Słownik powinien mieć ile można wszystkie wyrazy języka i ich znaczenie, czy są jednoznaczne, czy wieloznaczne. *Kpcz. Gr.* 3, *p.* 57. Słownik narodowy *ib.* 3, *p.* 75. Towarzystwo to nowo ustanowione będzie miało najpierwsze staranie o ułożenie Polskiego dykcyonarza albo słownika; wolno im będzie jak chcąc nazywać ten zbiór słów Polskich. *Mon.* 64, 251. SŁOWNIKARZ, *SŁOWNIKOPIS, a, *m.*, układacz słownika, lexikograf, der Lexicograph; *Boh.* slowař. Omyłek takich niemożna wybaczyć słownikarzom. *Kpcz. Gr.* 3, *p.* 75. SŁOWNIKARSKI, SŁOWNIKOPISARSKI, a, ie, od słownikarza, Lexicographen=. Najcelniejsze przedmioty i zalety słownikopisarskiéj roboty.

N. Pam. 20, 213. SŁOWNOŚĆ, ści, *ż.*, dotrzymanie słowa, rzetelność; das Worthalten, die Wahrhaftigkeit, Solidität. Słowność w traktowaniu interesów, i ludzkość w obcowaniu są to ogniwa, z których składa się łańcuch porządnego społeczeństwa między ludźmi. *Mon.* 65, 264. Odeszła od nas starożytna szczerość, prawda i słowność. *Haur. Sk.* 223. Taka jego niesłowność, że na jego się przysięgi nie spuszczaj. *Jabł. Tel.* 150. Wypowiedział im wojnę, dla niesłowności ich. *Ustrz. Kruc.* 3, 122. SŁOWNY, a, e, SŁOWNIE; *Slov.* slowotlný; *Ross.* словесный, словесно; 1) z słów złożony, ustny; mit Worten, mündlich. Słowo boże jedno jest na piśmie a drugie słownie i ustnie, jakoby przez ręce nam podane. *Karnk. Kat.* 6. On tylko jest mocny około *gadek i słownéj bitwy, z których pochodzą zazdrości, swary, bluźnierstwa. 1 *Leop.* 1 *Thim.* 6, 4. Słowny pozew, testament, dekret. *Cn. Th.* 1022. Od podziału Polski między syny Krzywoustego pierwszeństwo w kraju, lecz słabe i słowne było przy Krakowie. *Nar. Hst.* 5, 210. Słowne miłosierdzie jest, nie posądzać, i nie potępiać; uczynkowe nietylko dawać, lecz i winy odpuszczać. *Żarn. Post.* 2, 322. — §. Tłumaczenie słowne literalne, słowo do słowa przekładające. *Kluk. Zw.* 2, 55. eine wörtliche, buchstäbliche Uebersetzung. — §. Słowny = słowom służący, Wort=, Wörter=. Słowne przydatki, słów przydatki, *praepositiones inseparabiles. Cn. Th.* 1022. — 2) *Moral.* Słowny, *in bonam partem*, słowa dotrzymujący pewny, rzetelny; *Ross.* устойчивый, worthaltend, reel, solid, zuverlässig. Jakżeś jest słowny, mój Panie Bartłomieju. *Teat.* 52. c, 54. Wielomowny rzadko słowny. *Cn. Ad.* 403. Laban w mowie niesłowny. *Kulig. Her.* 236. Cośmy wam raz dali, słowniśmy, nie odbieramy. *Smotr. El.* 46, cf. Ruski podarunek. — §. *In malam partem*: Słowny, co mówi a nie uczyni, *verbosus. Cn. Th.* 1022. (viel Worte machend, versprecherisch, doch ohne zu halten; *Boh.* slowný; *Sorab.* 1. ſwowaté, cf. złote góry obiecuje).

SŁOWO, a, *n.*; *Boh.* slowo; *Slov.* słowo, slowo; *Sorab.* 1. szlowo, ſlowo, ſwówo; *Sorab.* 2. szlowo; *Carn.* beseda, (cf. biesiada, slovu, slavu = abszyt, pożegnanie, slova *fama*, *ob.* Sława); *Vind.* beſeda, (ſlova, spuſhenje, doldatje, odspuſhenje, ſlovodanje, poſloulenje, ſlovovsetje = abszyt, żegnanie, pożegnanie, ſlovodati, poſloviti, prostupustiti = abszytować kogo, żegnać, ſlovovseti = abszyt wziąć, pożegnać się); *Croat.* rech (cf. rzecz), (szlòvo *litera*, *verbum*, szlovoznanoszt *literatura*); *Hung.* szoo, szó, szólás, beszéd; *Dal.* beszeda; *Rag.* rjec, (slòvo *litera*, *vocabulum*, slovìze, slòvze *literae minutae*); *Bosn.* rjec, ric, rjeçça, besjeda, (slovvo, nacin pisma *character*, *forma*, *verbum*, *dictio*, slovçe *literula*, slovka *syllaba*); *Slav.* rìes, (slovo *litera*); *Ross.* слово, рѣчь, реченіе, глаголъ, (*in Plur.* слова; *Eccl.* словеса; cf. *Graec. Lat.* syllaba; cf. *Hebr.* שאל *interrogavit*); §. 1) cząsteczka mowy, z liter czyli głosek złożona, z jednej zgłoski lub też z więcéj, das Wort, wyraz. *Kpcz. Gr.* 1, *p.* 6. Mowa *roście z słowa; przodek mowy słowo jest. *Biał. Post.* 83. Nie zawżdy jedna moneta idzie, i słowa nie każdemu wiekowi jednakie służą. *Budn. Apopht. C* 3. *Gorn. Sen.* 351. Słowo cudzoziemskie w Polszczyznę wtrącone, *ob.* Makaronizm. Nigdy żadne daremne a próżne słowo nie wyszło z świętych ust jego. *Rej. Post. N n n* 6. Słów dosyć, rozumu nie wiele. *Cn. Ad.* 1051; (*Slov.* mnoho reči, učinku ništ; słowa czcze, płonne, próżne). Słowa to tylko, nie będzie z tego nic. *Cn. Ad.* 519. *Rag.* Od reccèna do stvòrena, Kako od lìjsta do korena = od słowa do uczynku, tak daleko, jak od liścia do korzenia; *Rag.* meghju reccenjem a stecenjem, gora ie po srjedi = między słowem a uczynkiem góra jest w pośrzodku; *Ital.* dal detto al fatto, vi è un gran tratto; cf. daleko ztąd do owąd). Fałszywy człowiek słowa swoje opakuje, tak i owak słowa odmienia, i strzyże i goli, i grabi i siecze, insze mówi stojąc, insze siedząc. *Weresz. Reg.* 118. Rzecz podła, słów wspaniałych potrzebuje. *Cn. Ad.* 356. O tym nie trzeba słów wiele, co każdy baczy. *Gorn. Sen.* 410. Mądréj głowie, dość dwie *słowie (*dual*). *Mon.* 71, 524. Słowa według rzeczy; słów miara rzecz; słowa z rzeczy idą. *Cn. Ad.* 1052; *Slov.* ne hled na reč, ale na wec. Słowa do rady, ręce do zwady. *Cn. Ad.* 1052. Słowo nie ukąsi, mów choć do woli, od słów nie boli. *Cn. Ad.* 1054. Słować ja wytrwam, dalej nic. *ib.* Słowa za słowa, wszak nie droga mowa. *ib.* Konia munsztukiem zatrzymasz; lecz słowo, gdy się wymknie, już go nie *łza nakierować. *Budn. Apopht.* 55. Plotkaś! usłyszysz słowo, przyłożysz dziesięć, a z muchy wielbłąda zrobisz. *Mon.* 70, 586. Pomylić się, jako człowiek, w słowie mogłem. *Teat.* 42. *d*, *D.* Poczciwego człowieka i złe słowo boli. *Teat.* 8, 89. Słowa sobie mówić nie dasz, nie trzeba być tak porywczym. *Teat.* 25. *b*, 3. Ś. Małgorzata, gdy jéj za mąż chciał książę Polskie, słowa na to rzec nie dała. *Sk. Żyw.* 113. Od słów do mieczów. *Cn. Ad.* 771. Od słowa do słowa, aż boli głowa. *ib.* (od żartów do prawdy). Słowo do słowa, nakoniec się poczubili. *Zab.* 13, 279. *Tręb.* Ostrożnym być trzeba, słowa wydają, słowa potępiają, słowa obowięzują, słowa miękczą, słowa łowią, słowa wiążą, siłu ich narzekało, iż mówić umieli. *Lub. Roz.* 102. Chwilę cieszył słowy łagodnemi. *Odym. Św.* 2, *O o.* (łagodną rozmową). Głuchemu próżne słowa. *Sk. Dz.* 771. (daremna namowa). Jeśli mi jeszcze słowa piśniesz, to .... *Teat.* 8. *b*, 84. Do mnie nie powiedział i słowa. *Teat.* 7. *d*, 25, (*ob.* Słówko). Tak *na te słowa ten doktor napisał .... *W. Post. W.* 212. prawie temi słowy, temi wyrazy, ohngefähr mit diesen Worten. Nie dosyć jest, mówi Teodoretus *na te słowa .... etc. *ib.* 212. Myślą to raczéj godzi się pojmować, Niż słowy albo piórem opisować. *Odym. Św.* 2, *L l* 2 *b.* Słów siła o przeczytaniu tych xiąg czytelnikowi płodzić nie trzeba. *Smotr. Lam. pr.* Nie chcę więcéj słowy was bawić. *Hrbst. Odp. A a a* 6 *b.* Powiedz mi rzecz całą krótko we dwóch słowach. *Teat.* 38, 13. Ja się z nim w czterech słowach umówię. *Teat.* 1, 18. Krótko mówiąc ztarguję do trzeciego słowa. *Pot. Jow.* 166. Trzemi słowy, t. j. kilkiem słów, jako najkrócej; *tribus verbis. Mącz.* Słowem, jednym słowem, krótko mówiąc. *Cn. Th.* 1022. Do słowa pierwszego, dał zań asprów 10.

Paszk. Dz. 29. od razu, gleich aufs erste Wort, aufs erste Gebot gab er 10 Asper. Powiedz nam do słowa, żebyśmy o tym dłużej nie wątpili, jeśliś ty Chrystus? *Odym. Św.* 2, *E e* 2. (otwarcie, bez ogródki). Krola na słowo wszyscy słuchają. 1 *Leop.* 3 *Ezdr.* 4, 11. (byleby najmniejszą rzecz wyrzekł). — §. Słowo, wyrok: Ausspruch, Wort. Za wszystkie prawa, sułtan jedno słowo swoje kładzie. *Klok. Turk.* 5. — *Mercator:* Dajcie złotych 12, a chcecie słowo słyszeć, jeno 11. *Alb. na Woj.* 12 (ostatnie słowo, ostatnia cena). Słowo w słowo, słowa nie chybiąc, nie odmieniając, wiernie; *Eccl.* порѣчи, слово въ слово, тѣмиже рѣчьми, Wort für Wort. Słyszałem tę aryą w Rzymie, słowo w słowo ją pamiętam. *Teat.* 55. *b*, 65. Wszystkie prawa dawne takiej mocy mieć chcemy, jakoby tu słowo od słowa pisane były. *Herb. Stat.* 7. Słowo w słowo przełożyć na Polskie, byłyby niezrozumiane. *Nag. Cyc.* 22. literalnie, słownie; *Sorab.* 2. wot szlowa k' szlowu; *Eccl.* рѣчь въ рѣчь, wörtlich, buchstäblich übersetzen. Symmachus przetłumaczył pismo ś. na Grecki język, nie słowo do słowa, ale samo rozumienie. *Sk. Dz.* 105. Oni ztąd wszystko i słowo po słowie. Tak jako trzeba obadwaj słyszeli. *P. Kchan. Jer.* 261. każde słówko, ein Wort nach dem andern, jedes Wort, jede Sylbe haben sie vernommen. Co do słowa spełniłem rozkazy Wc Pana. *Teat.* 29 *b*. 54. co do litery, punktualnie, aufs genaueste. — Słowo dobre uprzejme, ein gutes Wort. Słowo dobre stoi za datek. *Cn. Ad.* 180. Dobrego mu słowa żaden nie rzecze. *Cn. Ad.* 170. Cnota ma dobre słowo u pogan samych. *Bud. Krz. Kon.* 24; (*bene audit*, chwałę ma, zaletę, słynie). Dajcie na dobre słowo, wspomnicie mię mile. Pamiętajcie na moje przeszłe krotofile. *Zimor. Siel.* 188. On ich jakby nie poznał, bynajmniej nie chciał zgadać, i słowa dobrego nie dał. *Teat.* 19, 24. (żadnej grzeczności nie oświadczył; *Ross.* красное слово, словцо pochlebstwo, grzeczność; *Eccl.* честнословіе komplement). Na to moje wołanie słowa mi nie dała I takem ja jéj, tak mnie ona postradała. *Zimor. Siel.* 171. (nie odezwała się, nie odpowiedziała choć słowem). (*Vind. Prov.* Rakla beseda slobnost ztolazhi = łagodne słowo gniew uśmierza; *Ross.* отъ учтивыхъ словъ языкъ не отсохнетъ, od grzecznych słów język nie uschnie). Spodziewam się, że Wc Pan za nami da z dobre słowo. *Teat.* 8, 19, cf. instancya, *przyczyna, rekomendacya, ein gutes Wort für jemanden einlegen. Ludziom żebyśmy się dobrze poczesnie postawili, z nas aby im słowo dobre i pociecha dobra rosła. *Glicz. Wych.* O 1 *b*, cf. *Eccl.* достословный; *Graec.* ἀξιόλογος. Słowem, w słowie = słownie tylko, nierzetelnie, nieprawdziwie, rzkomo, pozorno, na oko; blos dem Worte nach, dem Gerede nach, blos zum Scheine, nicht wirklich, nicht im Ernste. Odeszli do swych namiotów posłowie, jakoby w słowie chcąc precz odjechać. *Stryjk.* 778. Słowem tylko abo tytułem są chrześcianie, nie samą rzeczą. *Sekl.* 31. Nie miłujmy słowem tylko, albo językiem, ale skutkiem i prawdziwie. 1 *Leop.* 1 *Joan.* 3, 18. — §. Słowo boże = pismo ś., Gottes Wort. Ja słowo boże, jak umiem, tak wam opowiadam. *Birk. Dom.* 30. Słowo boże, jedno jest na pismie, a drugie słownie i ustnie, jakoby przez ręce nam podane. *Kanik. Kat.* 6. *Theol.* Syna bożego zowiemy słowem, iż przezeń wszystkie rzeczy, jakoby za wyrzeczeniem słowa jednego bóg ociec stworzył, i wolą swoję przezeń nam objawił. *Hrbst. Nauk.* *B* 3. — *§. Kazania w Ruskiéj cerkwi pospolicie zowią słowy. *Smotr. Ex.* 7. Predigten. — *§. Słowa, sposobność mówienia, mowa; Rede, Sprache, Vermögen zu sprechen. (Jezus) dał słowa niemym, słyszał i głuchy, Przeklęte z ciał on wyganiał duchy. *Musk. Ryt.* 105 — § Słowo obowiązujące, przyrzekające = przyrzeczenie, obietnica: Wort, Versprechen, Zusage. Daję rękę w rękę: słowo! *Teat.* 36. *c*, 99. (zgoda! ein Wort!). Niechże i tak: słowo! *ib.* 33. *d*, 91. Daję w tym moje słowo, a jesteśże kontenta! *Teat.* 12 *b*, 74. Dała mi słowo, i na wzajem moje przyjęła. *Teat.* 7, 111. Dałem słowo, i muszę go dotrzymać. *Teat.* 27, 107. Już on tu nie ma swojéj woli; raz dał słowo. *Pilch. Sen. list.* 283. Obiecał to cnotliwym słowem. *Kl. Turk.* 120. (cf. na poczciwość, na honor, na charakter). Ślubujemy przed bogiem, dobrym, uczciwym, szlacheckim i chrześciańskim słowem naszym, iż to trzymać będziemy. *Herb. Stat.* 192. Wprzód w on czas ledwie co ważyły księgi, Słowo szlacheckie był to zapis tęgi. *Gaw.* W. 275. W Statucie Litewskim zlecono słowem dobrym, to jest zamiast w zakładzie rzetelności własnej, zaświadczyć chorobę. *Czack. Pr.* 1, 230. Przyrzekam to słowem poczciwym. *Teat.* 14, 115. (jakem poczciwy!). Zaręczam słowem honoru. *Gaz. Nar.* 1, 151. Na moje słowo! *Teat.* 17 *b*, 26. Na honor i poczciwość moję, wiecie: słowo. *ib.* 21, 188. Słowo jedno jak tysiąc. *ib.* 51, 78. Dane słowo, ściśniona ręka, więcéj u niego waży. *N. Pam.* 16, 57; Vind. boni tebi beseda mosh, ein Wort ein Mann. Słowo kupieckie i wiara nie tak trzy. *Groi. Pos.* C 4. A słowo kędy? *Żegl. Ad.* 9. Ja poczciwemu na słowo wierzę, a złemu i na kartę nie wierzę. *Boh. Kom.* 1, 356. Słowo wiatr, karta grunt. *Teat.* 29 *c*, 64. (cf. czarne na białym). Ten przyjaciel, co na słowo pożycza, u żyda na zastaw dostanie. *Dwor. K* 3. Siebie i królestwo swe na słowo oddał. *Pilch. Sall.* 224. Nie mogąc dostać zamku, wziął na słowo obleżonych, a gdy mu bramy otworzono, wszystkich potracił. *Nar. Hst.* 4, 300, (cf. kapitulacya). Nierzetelność w słowie i przyrzeczeniach. *Teat.* 19. *c*, 75. Na słowie się nie uiścił. *Chełm. Pr.* 107. Szczérze się w swoim słowie stawił. *Ustrz. Kr.* 1, 11. Trzymam komu słowo, wiarę, umowę = dotrzymuję słowa. *Cn. Th.* 1162. Ma się żenić z jakąś bogaczką: wiem, że twojéj pani słowa nie dochowa. *Teat.* 48. *b*, 15. Pierwéj gdy co zacnego i w Polszcze znaleziono, Tedy to Czeskim słowem zdzierżeć obiecano. *Rej. Zw.* 241, (cf. abo to ja Czech?). Nie da bóg, abym zostać miała w słowie I nie być wdzięczną sługi tak zacnego! *P. Kchan. Jer.* 129. (żebym nie dotrzymała obietnicy). Nie dał mu tej ziemi, ale go jeszcze na słowie i dalszej odwłoce zostawił. *Sk. Żyw.* 200. Posłali Polacy do Elżbiety, aby ich więcej na słowie nie trzymała, a Jadwigę przysłała. *Stryjk.* 438. Cięższego niemasz nic jak kiedy kogo dłu-

go na słowie dzierżą; nie tak mi ciężko, gdy mi odmówisz, jak kiedy długo obietnicę wleczesz. *Gorn. Sen.* 57. Z zapłatą mię na słowie trzymano. *Alb. z Woj.* 34, *Ross.* проманить, проманывать. — 2) *Grammat.* Słowo, *Verbum*, das Zeitwort, trzecia część mowy. *Kpcz. Gr.* 1, *p.* 6; czasownik; *Slov.* słowo, časosłowo; *Carn et Vind.* zhafna befęda; *Ross* глаголъ. SŁOWORÓD, u, *m.*, 1) słowo pierwotne, z którego się rodzą insze słowa. *Kpcz. Gr.* 3, 34. das Stammwort. — 2) Słoworód, słoworodowa nauka, pokazuje rodzenie słów ze słów. Ta nauka blizko się styka ze źródłosłowem; tylko idzie na odwrót. Tam przez pochodne wyrazy idziemy do pierwotnego, tu z pierwotnego do pochodzących. *Kpcz. Gr.* 3, 34. *et* 62. die Wortschaffung, Ableitung. SŁOWSKO, a, *n*, słowo brzydkie, grube, ein garstiges Wort. Nadawszy gębę, nabrzmiałe słowska gadał. *Birk. Exorb. E* 3. SŁOWOSIEWCA, y, *m*, próżny gaduła; *Eccl.* словонеистовный, ein Wortmacher, Windmacher. Jedni na Pawła mówili: cóż wżdy ten słowosiewca mówić chce? *W. Act.* 17, 18, *not.* «świegot abo plotka», [*ob.* Siejosłowca 2]. SŁOWOTWÓRCA, y, *m.*, co nowe słowa puszcza na świat. *Czart. Myśl.* 191. ein Wortschöpfer.

Pochodz. *bezsłowny*, *gołosłownie*, *przysłowie*, *wysłowić*; *sława*, *sławny*, *Bogusław*, *Mieczysław*, *Stanisław etc.*; *błogosławić*, *błogosławieństwo*; *osławić*, *osława*, *rozsławić*, *wsławić*, *wysławić*.

ŚLÓZ, a, *m.*, ŚLÓZA, ŚLUZA, y, *ż.*, §. 1) ślózy, zapory w rzékach na spustnych jazach, na rzékach. *Włod.*; *Ross.* слюзъ, шлюзъ; *Germ.* die Schleuse; *Svec.* sluss; *Angl.* sluce; *Gall.* ecluse; *Ital.* chiuse; *Lat. med.* exclusa, sclusa, clusa; *Croat.* zájez (cf. jaz), zapornicza; *Dal.* zasztavek, (cf. zapory, zastawy); *Boh. et Slov.* stawidlo, (cf. stawidło). — *Fig.* Borys, skoro usłyszał brzęk zabojców swoich, począł ślozy puszczać, jak strumienie. *Stryjk.* 152. ze strachu popuścił, er ließ die natürlichen Schleusen gehen, machte sich unrein vor Angst. [*Linde* się pomylił, albowiem tu jest mowa nie o śluzach (Schleusen), ale o ślozach czyli łzach; *ob.* Śleza 1]. — Śluza zowie się wart i sama głębizna jakiéj rzéki. *Haur. Ek.* 174. der Hauptstrom eines Flusses, die Tiefe. — §. Ślózem *adverb.*, na ukos, spadzisto, krzywo; überzwerch, nach der Seite. Koniec spodni gałęzi ku wpuszczaniu w ziemię, nie ma być ucinan równo albo prosto, ale ślózem a w podłużki. *Cresc.* 118. Niecki śluzem do szpontu ula od ziemi przyłożyć. *Haur. Ek.* 137. Na koniu ślózem siedzieć w potkaniu. *Rak. Pob. B.* — *Fig.* Nie poszła ślózem złość Przemysłowi; *non inultum tulit hoc scelus. Krom.* 293. nie poszło płazem, nie przepiekło mu się, es gieng ihm nicht für genossen hin. Ślózem uderzyć, zerznąć, dmuchnąć, świni raz dać; *tractim tangere aliquem, ut dormiat. Cn. Th.* einen Seitenhieb versetzen. Ślózem uderzyć, powoli. *Dudz.* 58. — §. 2) Śluzy, zamulenia, zatkania; [flegmistość; *Eccl.* слюзъ 2], Verstopfungen, Verschleimungen. Ziele to macicę zaziębioną i śluzów flegmistych pełną rozgrzewa. *Syr.* 134; macicę śluzami sprosnemi zaplugawioną wychędaża. *ib.* 345; śluzów lipkich wolną, a ku poczęciu sposobną czyni. *ib.* 1229. ŚLÓZOWATY, a, e, n. p. Ślózowate zbytnie wilgotności w macicy. *Syr.* 169. zamulające, verstopfende Feuchtigkeiten. ŚLÓZOWY, a, e, od ślózy, Schleusen=; *Ross.* шлюзный.

ŚLUB, u, *m.*; *Boh.* slib; *Sorab.* 1. szlub, fwaté flub *votum*, (zpólné flub, szlub przymierze); *Sorab.* 2. flúb, flubene obietnica, (lwěstk, flub przymierze); *Carn.* oblûba; *Vind.* obluba, oblublénje, saobluba, obet; *Croat.* zagovor; *Dal.* zavet; *Rag.* zâvjet, objet; *Bosn.* obet, zavit, zavjet, zavichjanje, obechjanje boggu; *Ross.* обѣщаніе; *Eccl.* обѣтъ, обѣтованіе; §. 1) ślub, obietnica bogu uczyniona; (*Germ.* das Gelübde, das man Gott gethan hat; Niederſ. Löfte; *Svec.* löfte; *Dan.* lofte; cf. *Germ.* geloben, loben; cf. *nostr.* lubić). Starał się o co u bogów i ślubem jakim żądał, zaraz dawali. *Warg. Wal.* 226. Wykonywali śluby swe, które byli bogu obiecali, jeśliby im syna żywego przywrócił. *Baz. Sk.* 292. Kto w pierwszym zarazem oparł się jéj progu, Ten już wygrał i może ślub powiesić bogu. *Tward. Pasq.* 36. podarunek bogom obiecany, das angelobte Geschenk. Z ślubów opadły ścian kościelnych brzegi. *Chrośc. Luk.* 25. Tobieć słuszy chwała o boże, a tobie oddadzą ślub. *Radz. Ps.* 65, 2. Ślubu winien, *damnatus voti. Cn. Th.* 1023. Obowiązany do zachowania ślubu. *Dudz.* 58. — §. 2) Ślub człowieku, ślubowanie komu, przyrzeczenie, obietnica, przysięga; das Versprechen, das Angelöbniß, der Eid, eidliches feyerliches Versprechen, Angelobung. Jeńce pod ślubem żołnierskim wszyscy wolno wypuszczeni są. *Krom.* 467. Niech będzie wolnym ślubem zawiązany, Ale jeśli się nie stawi pozwany, tedy .... *P. Kchan. Jer.* 121. — §. 3) Ślub małżeński, śluby; (*Boh.* oddawky, wdawky (*ob.* Oddawać, wdawać, wydawać); *Morav. et Siles.* zdawky, (*ob.* Zdawać); *Slov.* oddáwáni, prstěnkowani, zaslubení, prepigani, sobaš, spogowání; *Sorab.* 1. mandželski flub; *Vind.* poroka, porozhenje, vkupdanje, sarok, sarozhenje, porozhitje, shenitva, shenitje, sakonska obluba, vdaja; *Croat.* venchanye, (cf. wieńczyć); *Bosn.* vincjanje; *Ross.* бракъ (cf. brać, pobrać się), бракосочетаніе; *Eccl.* бракопричастіе); die Trauung der Eheleute, die Copulation. Ślub przez przyzwoitego księdza w przytomności dwóch świadków dawany być powinien. *Gal. Cyw.* 1, 37. Ślub brać, *Bosn.* priseghnuti (*ob.* Przysięgnąć), vincjattise; *Rag.* rukovatti, vjerriti, xenitise, sich trauen lassen. Matka twoja nie jest w niczym przeciwną, jutro weźmiem ślub. *Teat.* 11, 13. Większa jest połowa kobiet w Warszawie, które nigdy ślubu nie brały, a nie jednego męża już mają. *Teat.* 29, 89. Wziął Zygmunt August z Barbarą ślub, który im wydawał pleban Radziwiłowski. *Stryjk.* 747. Ślub dawać, oddawać stadło małżeńskie. *Cn. Th.* 595; *Vind.* sarozhiti (cf. zaręczyć), porozhiti, vkupdati; *Sorab.* 1. k mandželstwu flubu, k żone szlubu; *Croat.* venchati, (cf. wieńczyć); *Bosn.* vincjatti; *Ross.* обвѣнчать, (*Ross.* отвѣнчать ślub zakończyć; *Eccl.* перевѣнчати powtórnie ślub dawać). ŚLUBIĆ *cz. niedok.*, Ślubować *contin.*; *Boh.* slibiti, slibowati; *Slov.* slibugi; *Sorab.* 1. lubu, flubu, flubisch, polubam, pžiszlubu, fwetże szlubu; *Sorab.* 2. lubisch (cf. lubić, sze lubisch podobać się); *Carn.* oblubiti, ob-

lubuvati, obetuvàti, obetûjem, (*ob.* Obiecać); *Vind.* oblubiti, obezhati, saobezhati, obetati, naoblubiti, saoblubiti; *Croat.* zagovárjamsze; *Dal.* zavitujem; *Bosn.* obetovati, uciniti zavit, zavichjatise, zavjetovatise; *Rag.* objetovati, obitati, obecchjattise, zâvjettovatise; *Ross.* обречься, исповѣдать; *Eccl.* обѣтовати, обѣщаваю; §. 1) bogu ślub czynić; *Germ.* geloben, angeloben, ein Gelübde thun. Syrakuz dobywszy, ślubił kościoł boginiom Czci i Cnocie postawić. *Warg. Wal.* 4. Ofiarowali ofiary panu, i obietnice ślubowali. 1 *Leop. Joan.* 1, 16. Które rzeczy poświęcasz i ślubisz dać panu, będziesz je ofiarował na tych miejscach. 1 *Leop. Deut.* 12, 27. Lepiéj nie ślubować, a niżli ślubiwszy nazad się oglądać. *W. Post. W.* 3, 182. — §. 2) Ślubować co komu, obiecować dobrym słowem, przyrzekać, ręczyć mu za co; versprechen, angeloben, verbürgen. My hospodar ślubujem jednaką sprawiedliwość czynić wszystkim. *Stat. Lit.* 107. Ślubuję, że tym sposobem, trwałości sejmików się zabezpieczy. *Leszcz. Gl.* 74. — Ślubować chromotę, ślepotę powinien, kto konia przedaje. *Tr.* ręczyć za te defekta, gut stehen für etwas. Przy targu pospolicie za konia ślubują, że nie dychawiczny, nie nosaty, a nie kradziony. *Szczerb. Sax.* 180. Kto konia przedaje i zań ślubuje, tedy powinien za to ślubować, jako się nie zasadza, jako choć ma cudne oczy, nie jest ślepy, i jako nie jest licowany ani kradziony, ale wolny. *ib.* 180. — §. 2) Ślubować, ślub brać, ślubem małżeńskim się związać, żenić się, iść za mąż; ehelichen, freyen, heirathen, sich trauen lassen, sich antrauen lassen. Potajemnie ślubować sobie bez pozwolenia rodziców. *Teat.* 29, 65. Ah męża trzeba mi koniecznie, Jemu, ojcu lub tobie chcę ślubować wiecznie. *Tręb. S. M.* 46. O mój mężu drogi, czemum ci ślubiła, jeślim cię miała zgubić. *Bardz. Luk.* 133. Ślubić nie myśli nikomu panieństwa swego. *Suszyc. Pieśn.* 2, *B* 4. Ślubiąc panienkę Józef bogobojny, Wszczął związek stadłu takiemu przystojny. *Suszyc. Pieśn.* 2, *C* 2. ŚLUBINY, ŚLUBOWINY *plur.*, zaręczyny małżeńskie, das Verlöbniß, eheliche Versprechen. Rękowiny albo ślubiny są obietnicą przyszłego małżeństwa. *Hrbst. Nauk. Y* 8. Na aktach weselnych, zaręczynach i ślubowinach, niemasz już tych ceremonij, co przedtym bywały. *Mon.* 73, 145. Częste są w historyach przykłady o ślubowinach (*sponsalia*) niedorosłych jeszcze książąt. *Nar. Hst.* 3, 139. — §. Nie potrzebuje król ślubin, jeno sto odrzezków Filistyńskich. *W.* 1 *Reg.* 18, 25. (nie dba król o wiano. *Bibl. Gd.*). ŚLUBNIK, a, *m.*: *Boh.* slibec; *Vind.* oblubnik, oblubovez, obezhar, obetavez, (*ob.* Oblubieniec); *Ross.* обѣщанникъ, *f.* обѣщанница; co ślub uczynił. *Włod.*, ślubiący, *qui votum fecit. Cn. Th.* 1025. der etwas angelobet. ŚLUBNY, a, e, ŚLUBNIE *adverb.*, §. 1) od ślubienia bogu, bogu obiecany; Gelübde=, gelobt, angelobt; *Sorab.* 1. szwětoszlubenski; *Vind.* oblublen, porozhni; *Croat.* zagovòrni, zaručni; *Rag.* zâvjetni; *Bosn.* zavjetni; *Ross.* обѣтный. *Votivus*, ślubiony, ślubny też mówią niektórzy. *Macz.* Ślubne drogi na cudowne miejsca. *Groch. W.* 264. Wielkim krzykiem wzywają ślubnie łaski bożéj. *Przyb. Luz.* 145. mit Gelübden. Ślubne zawieszenie, ślubny podarek, *votiva tabula. Cn. Th.* 1025. (poślubione). Grób świętego ślubnemi tabliczkami uczcił i przyozdobił. *Chodk. Kost. pr.* — §. Tak sług swych ślubnych opatrują nieba. *Zab.* 12, 302. *Nar.* sług sobie oddanych, poświęconych; geweiht, ganz ergeben. — §. 2) Ślubny, od ślubu małżeńskiego; *Vind.* sakonski, vdajatni, sheninski; *Ross.* подвѣнечный, Ehe=, ehelich. Co nam to szkodzi, czy ona ślubna żona, czy nie? *Teat.* 53. *c*, 47. Pisarza sprowadził do uczynienia kontraktu ślubnego. *Boh. Kom.* 4, 167. Dziś ślubnym się łączą dwa serca łańcuchem. *Zab.* 13, 227. Pierścionek ślubny; *Vind.* sheniten perstan, nevesten perstan, sakonski perstan, vdajatni, sheninski perstnik, viestnik, viestnik, der Trauring. Dziecię, które się nieślubnie urodzi, może być dobrym, zwłaszcza jeśli się z takiéj białéjgłowy rodzi, któraby ojcu jego ślubną żoną być mogła. *Szczerb. Sax.* 16. ŚLUBODAWCA, y, *m.*, który stadło oddaje, ślub małżeństwu daje, der die Trauung verrichtet. Hymen starzy ojcowie nazywali sprawcą Małżeńskiego przymierza abo ślubodawcą. *Zimor. Siel.* 271. ŚLUBOŁOMNY, a, e, — ie *adverb.*, niedotrzymujący ślubu lub obietnicy, cf. wiarołomny, gelübdebrüchig. Myśl ślubołomna. *Janusz. Ok. E* 2; *Subst.* Ślubołomca, *ob.* Wiarołomca.

SŁUCH, u, *m.*; *Boh.* sluch, hluch, (cf. głuchy); *Slov.* sluch, slich, słuch; *Sorab.* 1. szlyschani; *Sorab.* 2. szluschane; *Carn.* poshlush; *Vind.* posluh, posluſh, ſhliſhanje, poſhluſhanje, zhutje, zhujenje, (*ob.* Czuć, czucie); *Croat.* chujenye, (chutenye = czucie); *Dal.* szlìh, szlúh, chuvenye; *Hung.* hallás, (cf. hałas, cf. głos); *Rag.* sluh, slih; *Bosn.* slúh, cjuvenje; *Slav.* chútenje; *Ross.* слухъ; (cf. *Etym.* ucho, cf. ślę, słać. *Durich.* 1, 77. *et* 78. *nuntius aurium*): słyszenie, jeden z pięciu zmysłów. *Zool.* 54. das Gehör, das Hören. Słuchem abo uszyma będziecie słuchać, a nie zrozumiecie. 1 *Leop. Math.* 13, 14. Dobrego słuchu *Ross.* слышкій, слышекъ. Nie mam słuchu. *Jabł. Ez.* 126. (ogłuchłem, olchłem). Po téj niemocy bywa niesłuch. *Sienn.* 358. głuchota, Taubheit. — Słuch, ucho, słuchanie, uwaga; das Ohr, aufmerksames Ohr, Gehör, Anhören. Gdy ciekawy słuch każdy nadstawia, Ta odpowiedzią przybyłych odprawia. *Zab.* 11, 172. Otoż nakładam słucha, Powiedz prawdę do ucha. *Petr. Hor. E b.* Miałem uszy zamknione, żem tych nie chciał wieści w słuch brać. *Kulig. Her.* 35. W słuch nam nie idzie nauka Chrystusowa. *Eraz. Jez. A a b*, (cf. w akceptacyą, nie jest nam wzięta). Godny słuchu, słuchania, uwagi; *Eccl.* достослышный, *Graec.* ἀξιάκοος. — *Venator*: Słuchy zajęcze etc.: *Boh.* slech = uszy zwierzę, psie etc., das Gehör, die Ohren des Hasen, das Gelappe, Gehänge der Hunde; (*Slov.* sluchy, słuchy, żatowný stanek = skronie). Ucho zajęcze myśliwi zowią słuchem. *Kom. Fl. E* 2. Zając swe słuchy przymusnął, Legnie pod miedzą, i usnął. *Kniaź. Poez.* 3, 72. — §. Słuch ziemny; *Boh.* slug; otwor w ziemi, przez który słyszą, ein Loch in der Erde zum Hören, ein Horloch in den Minen, Horstellen, Tagestollen. Chcieli nasi przez podkop zamek wziąć; ale Moskwa mając wszędy około murów słuchy ziemne,

skoro poczuli zkąd się nasi kopią, poprzedzili ich podsadzeniem prochów. *Żołk. Mskr.* 75. — §. 2) *Passive:* Słuch, to co słyszymy, co się słyszeć daje, das, was man hört. Ztąd tysiąc krzyżów wzorki, tysiąc dzwonów słuchy Przerażające budzą człowieka do skruchy. *Pot. Jow.* 29. dźwięki, głosy; Töne, Klang. Gdzieś pojrzał wszędzie różne były słuchy, Szumy, szczekania, gwizdy, zawieruchy. *P. Kchan. Jer.* 416. — §. Słuch, pogłoska, wieść, sława; *Vind.* shlish, shlishanje, sashlish, resglass, oglass; *Ross.* наслышка, das Gerücht, der Ruf. Nie, synowie moi, nie dobry to słuch, który o was słyszę. *Budn.* 1 *Sam.* 2, 24. Przyszedłem wywiadować się, jeślizebyś tak sobie niemądrze poczynał, jak o tobie słuch jest. *Eraz. Jez. E* 3 *b.* Częste o nich przychodziły słuchy, Że ci po drodze siła rozbijali. *P. Kchan Jer.* 234. Frasunek na frasunek przyjdzie, i słuch na słuch. 1 *Leop. Ezech.* 7, 26. Słuchy doszły hetmana, iż nieprzyjaciel miał mieć pomoc. *Budn. Apopht.* 127. Fenix na wonnym gniaździe, jeśli słuchy O tym prawdziwe, ma grób i pieluchy. *P. Kchan. Jer.* 425. Słuch odległych rzeczy większy niż są, bywa. *Cn. Ad.* 1054. (bęben za górą coś wielkiego). Nankier, trucizną, jak słuch był, umorzony. *Krom.* 347. Był ten słuch w hordzie Tatarskiéj o Januszu, jakoby dwie głowy nosił na ramionach. *Gorn. Dw.* 155. O nim były słuchy chwalebne. *Pieśn. Kat.* 141. Wszystkę Ruś za zdrajcy wszystkim w słuch publikował. *Smotr. El.* 6 (głośno, że wszyscy słyszeli). Słuch puszczać = rozgłaszać. *Dulz.* 58. ein Gerücht ausgehn lassen, verbreiten, etwas kund machen. Opowiadajcie między narody, a puśćcie słuch. *W. Jer.* 50, 12. (rozgłaszajcie. *Bibl. Gd.*). Kto uwierzył słuchowi naszemu? *W. Jes.* 53, 1. (kazaniu naszemu. *Bibl. Gd*), temu, co od nas słyszy.

SŁUCHAĆ *cz. contin.*, Słuchawać, Słuchywać *częstl.*; (*Boh.* slychati, slychawati; *Sorab.* 1. szluchacž; *Carn.* poshlusham, (*ob.* Posłuchać); *Vind* sashlishuvati; *Croat* poszluhnuti, poszlussati, poszlússam, poszluhnulszem; *Dal.* szlisati; *Bosn.* sluscjati; *Rag* slusjati, posluscjati; *Slav.* slushati, poshúthti, (cf. poczuć); *Ross.* слушать; (*Eccl.* послоушьствовати świadczyć, послоушьство świadectwo); cf. *Germ* lauschen; *Obs.* losen; (cf. *nostr* słychać); słuchać czego, kogo; *longiorem actionem et voluntariam significat*; słyszeć *brevem*, *naturalem*, *contra pedem et contra voluntatem. Cn. Th.* 1024. (*similis differentia est inter* patrzeć *et* widzieć); cf. baczyć, uważać, zważać, ucho dawać; anhören, zuhören, sein Gehör oder sein Ohr auf etwas richten, aufmerksam hören, horchen. W głębokim ponurzony milczeniu zdawał się patrzać i niewidzieć, słuchać i nie słyszeć. *Teat.* 2, 121. Umilkł głos; Nima jak wryty słucha długo jeszcze; ale już głos nie odzywa się więcéj, daremno pilnego nadstawia ucha. *Stas. Num.* 2, 190. Tak mówi pan: kto słyszy, niech słucha. *W. Ezech.* 3, 27. Porwę się ze snu, a słucham pilnie ucha nadstawiwszy. *A. Kchan.* 40. Wiele słuchać rzecz bezpieczna, wiele mówić rzecz wszeteczna. *Rys. Ad.* 74. Słuchając, mądry mędrszym będzie. *Budn. Prov.* 1, 5. Słuchaj mnie Wc Pan przynajmniéj. R. No! słucham. *Teat.* 22, 70. Słuchać kazania, mowy, mszy; eine Predigt, Rede, Messe anhören, hören. Gdy chcemy, aby nas słuchano mówiących, bądźmy cierpliwi w słuchaniu i drugich. *Dyar. Grod.* 460. Czworaki rodzaj ludzi, którzy słuchali i słuchają, i potym słuchać będą świętych słów a nauki Chrystusowéj. *Rej. Post. L* 2. Jagiełło tak nabożnie słuchawał mszy, że chociaż już nieprzyjaciele najeżdżali, nie chciał się ruszyć, aż pierwéj wysłuchał wszystkiéj mszy do końca. *Twor. Okul. E* 4. Xiądz pleban siadł do konfesyonału słuchać spowiedzi. *Xiądz.* 35. Słuchać spraw czyich. *Cn. Th.* 1024. (*Vind.* sashlishuvanje, sashlush, sbarenje = indagacya, śledztwo). Komisarz dla słuchania rachunków, dobra objeżdża. *Kras. Pod.* 2, 23. Rechnungen abnehmen, (cf. liczbę kłaść). Słuchać lekcyi jakiéj, mistrza; einen Lehrer hören, jemandes Unterricht hören, anhören, besuchen. Pitagoras był profesorem fizyki; téj pod nim słuchał z inszemi Numa. *Otw. Ow.* 607. Czytanie nie stoi za słuchanie. *Cn. Ad.* 139. Słuchać miło czego, *influit aliquid in aures. Cn. Th.* 1024. es ist angenehm zu hören. — Król słucha posłów = audyencyą, słuchanie daje; Audienz geben; słuchanie = audyencya, *Vind.* oshlishanje, priedpritje, die Audienz. Proszę królu, abyś mnie cierpliwie słuchał; daj mi tajemne słuchanie, a ja tobie powiem, co się dzieje. *Sk. Żyw.* 1, 17. Dostawszy słuchania, opowiedział królowi przyczyny swego przyjazdu. *P. Kchan. Orl.* 1, 202. Przypuszczony do słuchania u cesarza.... *Sk. Dz.* 290. Panowie ci spraw urzędu swego pilnowali, i łaskawie poddanych swych słuchywali. *Kosz Lor.* 101. przystępnymi dla nich byli, sie hörten sie gnädig an. — Słuchać, ucho dawać, baczność mieć, uważać na czyją mowę, stosować się do niéj, Gehör geben. Nie słuchać cale, i nie przestawać z takimi świegotami. *Mon.* 64, 52. Nie żyje się z niemi, ani się ich słucha i uważa. *Teat.* 19. *c*, 1. Kto słucha pochlebcę, Mądry być nie chce. *Rys. Ad.* 27. Wszystkich się radź, a jednego słuchaj. *Rys. Ad.* 73. Jak źle nigdy, tak źle zawsze słuchać żony. *Pot. Zac.* 127. Nie słuchaj chytrości niewieściéj. 3 *Leop. Prov.* 5, 3. (nie przystaj na zwodzenie niewiasty. 1 *Leop.*). Płacze, żałości, ciężkie narzekania Miejsca nie mają u niéj, ni słuchania. *Past. Fid.* 22. Więc kiedy u ciebie wolnego ucha nie mam, Niechaj w niebie bogowie, ludzie na ziemi słuchają. *Past. Fid.* 289. (niech ich głos mój wzruszy). — Grzesznych bóg nie słucha; ale jeśli kto bożym chwalcą jest, tego wysłuchywa. 1 *Leop Joan.* 9, 31. wysłuchuje, usłuchuje, erhören. — §. Słuchać kogo w czym, usłuchać go, posłusznym mu być; einem gehorchen, gehorsam seyn; *Boh.* uposlechnauti; *Sorab.* 1. poszlucham, szlyschim; *Vind.* bogati, (cf. bać się); *Carn.* vôgam, vugam; *Croat.* poszlussati, poszlússam, poszluhnulszem; *Rag.* posluscjati, sliscjati; *Ross.* слушаться, послушаться, покорствовать, (cf. pokora). W stanie żołnierskim taką moc ma rozkazanie starszych, iż być musi wszystko, co każą; ja słucham hetmana, a mnie słuchają towarzysze moi. *Star. Ryc.* 38. Chcąc być należycie słuchanym, trzeba rozkazywać przyzwoicie. *Zabł. Roz.* 74. Tak mnie to słuchasz, i w takiéj powadze było u ciebie moje rozkazanie. *Morszt.*

72; *Sorab.* 2. chtož nozo szluschasch, ten dej zusch; kto nie chce słuchać, ten musi czuć, (cierpieć). Nie słuchać; *Ross.* ослушаться, (cf. tobie z ust, jemu mimo uszu szust). Kto ludzi nie słucha, ten i boga nie słucha. *Rys. Ad.* 22. Mądry rozumu słucha, jak musu. *Cn. Ad.* 467. Więcéj trzeba słuchać boga, aniż ludzi. *W. Act.* 5, 29. Poddani w tym nie słuchali panów swoich. *Stryjk.* 523. *Słuchanie, posłuszeństwo; *Ross.* покорствование, das Gehorchen, der Gehorsam. W wojsku sprawy żadnéj, ani słuchania nie było, przeto nic nie mogli udziałać. *Biel. Św.* 249. żadnej subordynacyi, karności; *Rag.* neposluh = nieposłuszeństwo; neposlusenik = nieposłuszny. — §. Słuchanie = słuch, słyszenie, zmysł, das Gehör, das Hören, der Sinn des Gehörs. Niememu mowę, głuchemu słuchanie przywrócił. *W. Post. W.* 2, 187. SŁUCHACZ, a, *m.*, który czego słucha, der Zuhörer, Anhörer; *Boh.* posluchač; *Slov.* posluchač; *Sorab.* 2. poszluschař; *Vind.* poſhluſhauz; *Croat.* poszlusitel; *Dal.* szlisnik; *Rag.* slusciolaz; *Bosn.* slisnik, sliscjalaç, sluscjalaç, koji sluscja; *Ross.* слышатель, слушатель. Byłem słuchaczem sławnego profesora de Haen. *Krup.* 5, 357. Zaczęła się komedya, słuchacze umilkli, każdy uważa. *Boh. Kom.* 2, 241. SŁUCHACZKA, i, *ż.*, która słucha, die Zuhörerinn; *Carn.* poshlushavka; *Croat.* poszlussitelicza; *Ross.* слушательница. Miał dosyć [illegible] słuchaczek swojéj lekcyi. *Mon.* 69, 386. SŁUCHALNIA, i, *ż.*, sala, miejsce do słuchania, *auditorium*. *Cn. Th.* 1024. der Hörsal; *Slov.* [illegible]; *Sorab.* 1. [illegible]; *Rag.* [illegible]; *Carn.* besednishe, (cf. biesiada); *Vind.* poſhluſhaliſhe, [illegible] indygacyjna izba); *Ross.* слушалище; *Eccl.* послушалище, мѣсто гдѣ слушають чтеніе. SŁUCHALNY, SŁUCHOWY, a, e; *Ross.* слуховый; do słuchania służący, do słuchu należący, Hör-, Gehör-. Kanał słuchalny w tyle zamknięty jest [illegible]. *Kł. Zw.* 1, 44. Most słuchowy. *Krup.* 1, 99. Otwór słuchowy. *Hip. Mon.* 204. — SŁUFOWAĆ, *ob.* Szlufować.

SŁUGA, i, *m.*, Słudzy *plur.*; *Boh.* sluha, sluha, [illegible] snjk, čeledjn, (cf. chasa, cf. czeladź); *Slov.* sluha; *Sorab.* 1. [illegible]; *Carn.* sluga [illegible] wolnik, *Carn.* slushabnèk = sługa), hlapz, (cf. chłopiec); *Vind.* [illegible]; *Croat.* szlúga *pl.* szlugi, momak, hlapecz; *Hung.* szolga, [illegible]; *Rag.* slùga, [illegible]; *Bosn.* [illegible] nik; *Ross.* слуга, рабъ, (cf. *rab, *rob, parobek); cf. *Germ.* Schalk. [illegible] der Diener. Sługa służy. *Mon.* 67, 591. Sługa ma być wierny, nie leniwy i nie pyszny. *Rys. Ad.* 65. Kto nie ma sługi, niech sobie sam służy. *ib.* 25 Sługa panu ma dogadzać; sługa nie ma rozkazować; sługa co z rejestru czyni, zły, chocia nic nie przewini; sługa nad którym stać trzeba, ni płacy godzien, ni chleba. *Cn. Ad.* 1058. Sługa wiedząc wolą pańską, a nie czyniąc jej, sroższemi plagami będzie karan, niżli niewiadomy. *Rej. Post.* L *u* 6. Sługa pana rozumie. *Cn. Ad.* 1059. Jaki pan, taki sługa. *Boh. Kom.* 4, 18. Jaki sługa, taki pan, jaki pan, taki kram. *Petr. Ek.* 111. Kto panu rad, i sługę jego powinien uczestować. *Haur. Sk.* 515. Ani panowie, ani słudzy ich. *Vol. Leg.* 5, 647. Słudzy go zjedli; więcéj panów słudzy, niż psi pojedli. *Cn. Ad.* 1058. (kto czeladź wielką chowa, zubożeje). Starego sługi z jedną winą nie gardzić, aby nowotnego z dwiema nie dostać. *Haur. Ek.* 2. *Slov.* starému psowi a starému sluhowi jeden plat, (*ob.* Stary). Sługa miejski, poseł urzędowy, *ob.* Woźny; *Vind.* berzh, berich, [illegible]; *Eccl.* отвходитель, разсыльщикъ. — Słudzy urzędu marszałkowskiego mają go pojmać. *Vol. Leg.* 5, 647. (oprawce, cekiarze). — §. Sługami właściwie mogli zwać, którzy są albo na wojnie jęci, albo za pieniądze kupni, (*servi*, niewolnicy). *Petr. Ek.* 113. *Rab boży, t. j. sługa boży. *Pim. Kam.* 7. Są też tacy, co służą nie jako słudzy, ale jako przyjaciele; jak u wielkich panów, których dworzanie zowiemy. *Petr. Ek.* 114. To pan, to pan, to dobrodziéj nasz, a my jego słudzy. *Teat.* 45. *c*, 104. Przodkowie nasi z panów wszelką nienawiść, a z sług wszelką zelżywość otarli, zowiąc pana ojcem czeladki, a sług domownikami. *Pilch. Sen. list.* 354. — §. [illegible] sługę. *Mon.* 106. [illegible] guwerner). — §. Sługa damy jakiéj = służbę jéj swoję oddający, poświęcający jéj swoje usługi, adorator, amant, der einer Dame die Cour macht. Miewają [illegible] trefne lada z kim, a sługa poczciwy będzie na stronie. *Gorn. Dw.* 309. Rozumna panna, która ma sług wiele, tak się stawi każdemu słudze, iż żaden z nich nie jest, którýby nie rozumiał, że coś ma przed drugimi. *Gorn. Sen.* 45. Wzgardzony był od pewnéj wdowy, któréj [illegible] *Mon.* 72, 16. — §. 2) [illegible] jąc grzeczność: sługa, uniżony sługa, pokorny sługa, [illegible] Diener, [illegible] Diener [illegible] (cf. [illegible] zdrowienie) Przychodzące: «Sługa Mospanie!» *Teat.* 30. *c*, 15. [illegible] sługa Wc Pana! *Teat.* 30 *c*, 14. [illegible] nasi nie podpisywali się w listach, jak tylko bratem, potym powolnym sługą; dzisiejsi zaś najniższemi sługami. *Mon.* 64, 461. [illegible] osobliwym. *Mon.* 64, 461. — Ociec ś. pisze się sługą sług bożych. *Sekl.* 108. Sługa słowa bożego = predykant, [illegible]. SŁUGA, i, *ż.* die Dienerinn! [illegible] ni markotna; ale pan nie gani. Gdy sługa będzie piękniejsza od pani [illegible] 5, 540. SŁUGOWAĆ [illegible]. Sługować [illegible] dienen, [illegible]. *Tr.* [illegible] w kuchni sługował. *Chodk. Kost.* 88. usługował. Sługiwał po różnych miejscach. *Teat.* 22. *c*, 64. SŁUGUS, a, *m.*, [illegible] der [illegible]. To w tym domu tak wielu jest sługusów. *Teat.* 52. *d*, 74. Jest to sługus tutejszego pana. *Teat.* 45. *b*, 48. Sługus, nie sługus, chłop, cham-

czyk, nie chama, Mieszczanek, łyk, nie łyczak, wszyscyśmy od Adama. *Teat.* 43. *c*, 4.

Pochodz. sub *Ucho.*

SŁUP, a, *m.*; (*Boh.* slaup, (slaup pręgierz); *Slov.* slaup; *Sorab.* 1. stowp, stolp, stup; *Sorab.* 2. ſzlup; *Carn.* stebr, (poslôpje = pałac); *Vind.* steber, stok, stop, stolp, stup, podpertek, podporna, (cf. podpora); *Croat.* sztúp, sztobor; *Hung.* oszlop, ozlop; *Dal.* sztulp; *Bosn.* stup; *Rag.* stûp; *Ross.* столбъ; cf. *Germ.* der Stollen; *Graec.* στύλος, στήλη; *Lat.* stela; cf. *Graec.* σκόλοψ; die Säule, Saule, Niederſ. Süle; *Angl.* syl); der Pfeiler; (*Graec.* πύλη, *nostr.* filar); słup wspierający budowanie, kolumna. *Chmiel.* 1, 77. *Rog. Bud.* Słupy ordynaryjne bywają sosnowe, dębowe. *Kluk. Rośl.* 2, 165. Słup kamienny w budowaniu, filar całkowity. *Cn. Th.* 1025. Słupów architektońskich jest pięć rodzajów, Toskański, Dorycki, Jonicki, Koryntyacki, Rzymski albo składany. *Solsk. Geom.* 3, 1, die fünf Säulenordnungen. Słupy w około czego, *peristylium*; *Eccl.* кругостолпіе. Słup wkopany w ziemię dla przęseł płotu, pal, der Zaunpfahl. *Cn. Th.* 1025. Słup w wilczym dole. *Kras. Doś.* 86. Górnik kopiąc pod ziemię zostawuje słupy, aby na nich ziemia utrzymywała się. *Os. Rud.* 41. Na słupie zawiesić, wspierać *Eccl.* возстолпити. Słup czworogniasto pochodzisty ku górze, *ob.* Ostrosłup, piramida. Chrobry ku wiecznéj sławie Polaków postanowił żelazne słupy w rzékach wszędzie na znak zwycięztwa i granicy. *Biel.* 57. *Nar. Hst.* 2, 162. — *Fig. allegor.* Słup jest rzecz doczesna; wolę ja tych słupów nabudować około siebie, co się nigdy nie obalą, t. j. jeden z cnoty, drugi z sprawiedliwości, trzeci z dobroci, czwarty abym każdemu zachował, co czyje jest; a gdy się ja temi słupy ostawiam, to jest pewna rzecz, iż się nigdy nie obalą. *Rej. Zw.* 50. filary, podpory; Pfeiler, Stützen. Lud ten jest prawie jak słup chrześciańskiéj wiary. *Baz. Sk.* 68. przedmurze, Vormauer. — *Tr. fig.* Słup, rzecz nieruchoma, pal, kół, kij, stretwiałość; eine Säule, etwas Unbewegliches, das Starren, Erstarren. Żona Lotowa słupem się soli stała. *Sk. Żyw.* 1, 205. sie wurde zur Salzsäule. Stał jak słup wryty. *Przyb. Milt.* 290. Mów, będę już milczał, jak słup. *Teat.* 51. *b*, *G* 2. Do słupa wołałbym mówić. *Teat.* 2, 26. (do ściany). Oczy w słup poszłe, stretwiałe. *Syr. Rej.* ſtarrende Augen, ſtierer Blick. Jakże on jest mocno zmieniony; oczy w słup. *Teat.* 8, 62. Bydle te chorobę mające stęka, nadyma się, oczy mu w słup stawają wytrzeszczone. *Haur. Sk.* 58. Z patrzenia ledwo mu w słup nie szły źrzenice. *Zab.* 188. Oczyma nie ruszał, ani oczu zmrużał, jedno niemi jako w słup na jedno miejsce patrzał. *Kosz. Lor.* 151 *b.* — §. *Assimil.* Czarny słup dymu. *Przyb. Alb.* 146. Przed ludem Izraelskim był słup obłoczysty przez dzień, a słup ognisty przez noc. 1 *Leop. Exod.* 13. Wolkensäule, Feuersäule. SŁUPA, y, *ż.*, miasto w Chełmińskim, od słupów żelaznych Chrobrego, w rzéce Osie pod miastem stawianych. *Nar. Hst.* 2, 162. *Dykc. Geogr.* 3, 56. eine Stadt im Kulmiſchen. SŁUPCA, y, *ż.*, miasto w Kaliskim. *Dykc. Geogr.* 3, 56. SŁUPCE, a, *n.*, miasto w Kujawskim. *Dykc. Geogr.* 3, 57. SŁUPEK, pka, *m.*, *ob.* Słupik. — §. *Pistillum*, der Staubweg, der Stämpel, *botan.*, *prącie w samym śrzodku kwiatu na zarodku osadzone; które pyłek z główek do zarodku doprowadza. *Bot. Nar.*, 111; stępel. *Kluk. Rośl.* 2, 11. SŁUPIARSKI, a, ie, snicerski, Bildhauer=. Uczynił Mojżesz dwa cherubiny robetą słupiarską. *W. Post. W.* 5, 219. SŁUPIASTY, a, e, z słupami, mit Säulen, von Säulen. — *Fig. tr.* Od Tuscyjskich narodów przejęli Rzymianie owe szaty słupiaste. *Fallis. Fl.* 10. z wyłogami, z bramowaniem, bramowane, bebrämt, *praetexta.* SŁUPIATKA, i, *ż.*, ziemia szarawa, glina tłusta ciągliwa nad samą rudą pokazująca się. *Os. Żel.* 31. *et* 33. graue Leimerde auf dem Erze. SŁUPIĆ *cz. niedok.*, zdrętwiałym czynić, kamienić, ſtaaren machen. Niech cię to zadziwem nie słupi, Świat za zwyczaj nie ludzki, niewdzięczny i głupi. *Zab.* 9, 108. *Zabł.* SŁUPIEĆ, słupiał, słupieje *neutr. niedok.*, zsłupieć *dok.*, drętwieć, trupieć; ſtarren, erſtarren; *Ross.* исколѣть, (cf. kół, kołem stanąć). Zsłupiały z strachu, zapomniał o swéj pysze. *Zab.* 10, 165. Zsłupiałe oczy. *Przyb. Ab.* 192. w słup poszłe. SŁUPIEC, pca, *m.*, podpora w kształt słupa, filar; ein Tragepfosten, eine Säulenſtütze, ein Pfeiler, Pfosten. Słupiec w podkopach, stępel wzwyżny podpierający jaki ciężar na nim spoczywający. *Jak. Art.* 3, 316. Słupiec w wiązaniu, co od wierzchu krokwy do płatew albo do balk śrzodkiem idzie i bunty trzyma, *arrectaria. Cn. Th.* 1025. die Dachſtuhlſäule. Wschodu kręconego słup, około którego stopnie idą. *Cn. Th.* 1292. die Spille an einer Wendeltreppe; *Ross.* тетива, (cf. cięciwa). Zawiasowy słupiec, część drzwi przy zawiasach. *Cn. Th.* 1599. der Angelpfosten an der Thüre. Słupiec u lichtarza, der Schaft eines Leuchters. Sprawisz lichtarz ze złota, którego słupiec i pręty z jednéj materyi będą. *Radz. Exod.* 25, 31. *Budn. id.* Słupiec, słup w tyle statku, w którym jest rudel wprawiony. *Magier. Mskr.* der Steuerruderpfoſten. — §. Słupiec, słupcowa skóra, najgrubsza skóra wołowa od krzyża. *Magier. Mskr.* das dickſte Schweinleder vom Kreuze. SŁUPIK, a, *m.*, *dem. Nom.* słup, SŁUPECZEK, czka, *m.*, *dem*; *sec.*, *ob.* Słupek; *Boh.* slaupek, slaupček, slaupec; *Slov.* slaupek; *Sorab.* 1. stowpik; *Croat.* sztupich, sztupichek; *Hung.* oszlopotska; *Rag.* stûpaz, stupich; *Bosn.* stupcich; *Ross.* столбикъ, столбецъ, столпецъ, балясина, (cf. balasy); *Eccl.* столпикъ, eine kleine Säule, ein Säulchen, *columella. Cn. Th.* 1025. Palce w młynach prochowych są słupeczki płaskawe, przechodzące przez oś walca, na obie strony równo występujące, które zaczepiając o bródki tłuków, podrywają one do góry. *Jak. Art.* 3, 307. Oliwne słupeczki. *Groch. W.* 355. SŁUPISTY, SŁUPNY, a, e, na kształt słupa, wie eine Säule; *Boh.* slaupkowatý. Figura okrągło słupiasta. *Boh. Prog.* 2, 72. — §. W słup poszły, zdrętwiały; ſtarr, erſtarrt. Już w tych słupistych oczach, co na wieki kosną, Ah niepodobna ujrzyć powódź łez radosną. *Przyb. Ab.* 171. Zawsze ja widzieć będę te zmrużone powieki, oczy słupne i zgasłe! *Przyb. Ab.* 197. SŁUPKOWY, a, e, n. p. Słupkowa sól. *Vol. Leg.* 6, 314: w bałwanach,

Steinsalz in Blöcken. SŁUPNIK, a, *m.*, na słupie mieszkający, *stylites*, der Säulenbewohner. Symon słupnik na onym 40 łocki wysokim słupie trzydzieści lat wycierpiawszy umarł. *Sk. Żyw.* 1, 22. *Fund.* 85. *Sk. Kaz.* 338, *Ross.* столпникъ. SŁUPOBUWIE, ia, *n.*, noga słupa, *basis. Rog. Bud* 24. der Säulenfuß SŁUPOGŁÓW, u, *m.*, *capitelum*, na którym się bałkowania osadzają i gzemsy. *Rog. Bud.* 24, das Capital einer Säule. SŁUPOPIEŃ, pnia, *m.*, głównia słupa, *scapus*, sama część w słupie okrągła. *Rog. Bud.* 24. der Säulenschaft. *SŁUPOPIS, u, *m.*, *SŁUPOPISMO, a, *n*; *Eccl.* столпописание, lapidarne pismo; *adj.* столпописуемый lapidarny. *SŁUPOSTAWCA, y, *m.*, *Eccl.* столпоздатель, który słupy stawia. SŁUPOSTOLEC, lca, *m.*, podsłupie, *stylobata. Rog. Bud.* 24. der Säulenstuhl. SŁUPOWY, a, e, od słupa, Säulen-; *Ross.* столбовый, столповый. Z obrazu słupowego Jowisza zdjął Dyonizy szatę złotą. *Warg. Wal.* 10. Fidyasz obrazy słupowe robił. *ib.* 289. statuy, posągi. SŁUPEK, a, *m.*, miasto w Pomeranii, die Stadt Stolpe. *Nar. Hst.* 4, 13.

ŚLUSARZ, *ob*, Ślósarz.

SŁUSZ, u, *m.*, SŁUSZA, y, *ż.*, słuszność, należność, przyzwoitość; *Sorab.* 1. zprahwne; *Vind.* praviza, pravizhnost; *Croat.* pravicza; *Dal.* pravda, (*ob.* Prawda, prawica); Recht und Billigkeit, gehörige Befugniß, Fug und Recht. Słusza, *fas. Urs. Gr.* 158. Gdzie gwałt panuje, rząd, słusz ustępuje. *Cn. Ad.* 237. Nadgrody za usługi wierne każdemu według słuszu naznaczajcie. *Chrośc. Fars.* 232. Słusz i wzgląd, *jus et fas. Chrośc. Luk.* 261; *Eccl.* праведно и право. Na Pompeja się targnąć nie bez słuszu Musimy wszyscy. *ib.* 262. Stało się wielkim zaiste niesłuszem. *Chrośc. Fars.* 485. (krzywdą) Nierychléj aniż podobno była słusza, między święte był policzony. *Birk. Dom.* 118. Słusza nie jest, wziąć chléb dzieciom a szczenietom rzucić. *Sekl.* 7. (es ist nicht fein, daß.... Luth). SŁUSZEĆ *med. niedok.*, Słuszyć, Słuszać *contin.*, słusza, słuszył *słusze, *słusz *praes.*; *Boh.* slušeti; *Slov.* słuši, sluši *licet*, *convenit*, *decet*; (*Croat.* szlissam *pertineo*, *specto*); słusznym czyli przyzwoitym być, należeć się, wypadać, obowiązkiem być; sich geziemen, gebühren, gehören, der Billigkeit gemäß, erforderlich seyn. Ty, coć bóg dał siłę i serce po temu, Uderz się z poganinem, jako słusze onemu. *J. Kchan. Dz.* 250. Pamiętamy was, jako się godzi i słuszy bracią pamiętać. *Radz.* 1 *Mach.* 12, 11. Noc tę świętą, nie na modlitwie, jako słusza, ale na pijaństwie strawili. *W. Post. Mn.* 30. Także słusze człowiekowi Odejmać się fransunkowi. *J. Kchan. Dz.* 247. Nie słuszałoby to tobie, abyś taką rzecz uczynić miał, nie, to nie słusza na cię. *Radz. Genes.* 18, 25. Co tylko słuszało oznajmić królowi, ja mu okazałem. *Radz.* 2 *Mach.* 11, 18. Przyjął je wdzięcznie i czestował, jako na takie słuszało. *Biel. Św.* 9 *b. Farn.* 59. Jeśli pohamujesz szablę twoję od mordów, uczynisz, co słusza; bo nie godzi się tobie pomsty szukać. *Birk. Zyg.* 50. Na mnie to nie słusza, abym z tobą miał walczyć. *Ezop.* 4. Obrzydność broił, co i mówić nie słusza. 1 *Leop. Ezech.* 22, 11. Dobre słusza za dobre oddawać. *Ezop.* 30. Urzędnik, żeby umiał rozkazać, co słusza na gospodarstwo i na sposób roli. *Cresc.* 37. Z koniem płochym łaskawie się obchodzić, aże się ukróci, jako słusz. *Cresc.* 518. Wino zdrowe jest, gdy go kto będzie pożywał, jak słusza, albo ile potrzeba, albo ile służy latom. *Cresc.* 369. Porta na pakta patrzy przez szpary, Ani hamuje, jako słusz Tatary. *Kchow.* 309 — §. Wszystko nam z boskiej mocy, co słusza ku żywotu i pobożności darowano jest. *Gil. Kat.* 56. co służy, pożytecznym jest. SŁUSZKA, *ob.* Służka, Służek. SŁUSZNIE *adv.*, SŁUSZNO; *Boh.* slušně; *Vind.* saflusheno, spodoben, po spodobi, popravizi, pravizhno zhastiten; *Sorab.* 2. podobne; *Slav.* dostojno; *Eccl.* благозаконно; przyzwoicie, należycie; auf eine rechte und billige Art, recht und billig, gehörig, wie sichs gebührt und gehört. Nie czyń, o czym wątpisz, jeśli jest słuszno albo niesłuszno. *Budn. Cyc.* 16. Co jest słusznie i dobrze, to jest i sprawiedliwie. *Gorn. Wł. K* 2. Obwiniać kogo niesłusznie. *Teat.* 15, 69. Nie tylko sprawiedliwie, ale też i słusznie z służącemi postępować mają. *Zab.* 16, 31. Mało historyków, którzyby chronologią słusznie zachowali. *Kłok. Turk.* 42. Pobożność, tak jako *potrzebuje prawdziwe nabożeństwo, słusznie pana boga wzywa. *Rej. Post. D* 4 Tak ubogim umarł ten rycerz, że nie miano, czymby go słusznie pochowano. *Bach. Ep.* 29. SŁUSZNOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* slušnost; *Slov.* słušnost; *Sorab.* 1. pžiprahwnosćž; *Carn.* pravizhnost, (cf. prawność); *Vind.* praviza (cf. prawica), pravizhnost, spodobnost, pravednost; *Dal.* pravda, (cf prawda); *Bosn.* pravda, praviça, roziogh, (cf. rozkład); *Slav.* pravednost; *Eccl.* прямина, (cf uprzejmość); *Ross.* умѣренность; przyzwoitość, należytość; die Billigkeit, natürliche Gerechtigkeit. Słuszność zamyka się pod prawem przyrodzonym, a sprawiedliwość pod prawem pisanym. *Gorn. Wł. K* 2. Słuszność coś zacniejszego jest od sprawiedliwości; bo pochodzi z baczenia przyrodzonego i z prawa przyrodzonego. *Petr. Et.* 377. W bogu jest wrodzona taka miłość, ktora *aequitas et rectitudo*, a po polsku słuszność i prawość nazwana być może. *Salin.* 4, 164. Sama słuszność tego wyciąga, aby każdemu co jest wypłacano. *Pilch. Sen. list.* 2, 317. Słusznością państwa stoją, nieprawością giną, Prędzéj poźniéj złoczyńcy Twe kary nie miną. *Zab.* 10, 26. *Skrzet.* Ja mam słuszność za sobą, on bezprawie prawa. *Zabł. Zab.* 7. Wszystkę słuszność w szabli swéj położył. *P. Kchan. Jer.* 44. Ani w prawą ani w lewą nie uniosła się, a pod sznur słuszności krzywiznę prostowała. *Psalmod.* 30. Masz słuszność, masz racyą, du hast Recht. Nie bez słuszności powiedział Seneka, żadne zwierzę nie jest tak niedogodliwe jako człowiek. *Mon.* 71, 52. nie bez racyi, nie bez fundamentu, słusznie, nicht ohne Grund. Słuszność wzrostu, należyta dużość; gehöriger Wuchs, gehörige Größe. SŁUSZNY, *SŁUŻNY, a, e; *Boh.* slušný; *Slov.* słušný; *Sorab.* 1. pžiprahwné; *Vind.* praveden, pravizhen, pravi, spodoben, dostoin, (cf. dostojny); *Slav.* prilicsni; *Bosn.* raslosgit; *Ross.* сходный, (cf. schodzić się); sumnieniu dogodny, sumienny, wedle sumnienia; billig, laut Gewis-

sen, natürlich gerecht. To co jest słusznego, samo nakazuje sumnienie. *Zab.* 16, 23. Panowie, to co jest sprawiedliwa a słuszna, sługom dawajcie. 1 *Leop. Col.* 4, 1. Wiele fałszywych świadków mówiło, a nie były świadectwa słuszne. *Żarn. Post.* 168. — §. Sprawiedliwy, prawy, przywzoity, należyty; gerecht, rechtmäßig, geziemend, gebührend, gehörig. Słusznie ten traci sławę, kto jéj niesłusznym szuka sposobem. *Boh. Kom.* 268. Gniewasz się, masz słuszną, (*sc.* racyą, przyczynę); bom cię obraził. *Zab.* 13, 82. Nie daj mi ubóstwa, ani bogactwa, ale daj mi słuszne pożywienie. *Radz. Prov.* 30, 8. (w sam raz). Mieli pożywienie słuszne w klasztorze, i nie byli mu ciężkiemi. *Birk. o Exorb.* 22. Słusznéj straży na nich nigdzie nie trzymał. *Jabł. Tel.* 225. Ma słuszne wojsko z sobą, i Kozaki. *Jabł. Buk. H* 2. (regularne, liniowe). Prośby nasze słusznego czasu będą wysłuchane. *Birk. Kant. C b.* (swego czasu). Judasz szukał, jakoby słusznego czasu wydał Jezusa. *Budn. Marc.* 14, 11. dogodnego, swego czasu, bequeme Zeit. Pod niebytność królewską, baczył czas służny, aby skutek swego fortelu zdradliwego okazał. *Stryjk.* 189. Gdy był wieczor, przyszedł Jezus ze dwunastą, a gdy był czas słuszny, siadł do stołu, i dwanaście z nim. *Żarn. Post.* 165 *b.* (czas wieczerzy). Prosili posłowie Węgierscy, aby Jadwiga po koronacyi mogła mieszkać przy matce do słusznego czasu, dla jéj młodych lat. *Biel.* 223. Pókiby do lat słusznych młodzieniec nie przyszedł. *Sk. Dz.* 867. (do pełnych lat). Człowiek słusznego wzrostu. *Niemc. Król.* 4, 192. ani mały, ani przerosły, von gehöriger Größe. Kasia dostała męża Austryaka słusznego, gdyby dęba, wojaka. *Teat.* 42. *c*, 29. dużego, einen großen, starken Mann. Wchodzi słuszny rodak z pacholiki dwoma, wąsy kręci, sieje rękoma. *Mon.* 70, 168. Gdy im co człowiek słuszny, jak oni zowią, t. j. z wielkim brzuchem i długiemi wąsami, doniesie, wtedy jak w ewanieliią wierzą. *Mon.* 71, 209. — *Moral.* Człowiek szłuszny, uczciwy, ein honneter Mensch. Nadstaw ucha na głosy całe słusznych ludzi. *Xiądz.* 168. Nie mógł za granicą do poznania przyjść z kim słusznym. *Kłok. Turk. pr.* — §'. Słuszny czemu, ku czemu = służący ku czemu, dienlich, tauglich. Słuszny, potemny, przytrafny, godny, *habilis. Volck.* 388. Jagnięce mięso nie jest ku 'jedzy słuszne, bo jest niestrawne. *Sienn.* 270. Na miejscach miernych, gdzie jest słuszna materya szczepom abo ziołom, tam się też najwięcéj kochają. *Cresc.* 135. Nie wiem co lepszego; uczynię wszystko, co słuszniejszego być zbawieniu memu ukażesz. *Sk. Żyw.* 1, 234. Kasztelan ma wojsku swemu miejsce naznaczyć; i na miejscu ku téj sprawie słusznym namiot swój rozbić. *Herb. Stat.* 185. Bacząc miejsce ku zdradzie słuszniejsze, niż ku czemu innemu, w nocy je swojemi hufcami zasadził. *Kosz. Lor.* 154. — (ŚLUZA, *ob.* Śloza).

SŁUŻĄCY, SŁUŻĄCA, [*Subst.* sługa 2], *ob.* Służyć. SŁUŻALCZY, a, e, służalców się tyczący, dla służalców, służebniczy; *Ross.* служительскій, für die Knechte, Diener. Miejsce służalczym mękom wyznaczone. *Nar. Tac.* 2, 366. niewolniczym, dla niewolników, für die Sclaven. Ciało utrzymujemy dla duszy, w duszy zaś części służalcze, za których pomocą ruszamy się i dajemy sobie wyżywienie. *Pilch. Sen. list.* 3, 99. posługujące. SŁUŻALEC, lca, *m.*, SŁUŻAŁY, ego, *m.*, służący, pachołek, służebnik, *zgrubiale:* der Diener, Bediente, Knecht. Służalce stół zastawiają. *Teat.* 13, 54. Pod czas téj sceny, służalce gaszą kagańce. *ib.* 13, 66. Służalców trzymają dla okazałości i bezpieczeństwa osoby. *Mik. Obs.* 100. Służali raźni. *Jabł. Ez. A* 4. SŁUŻAŁA, -y, *ż.*, służąca, dziewka, *zgrubiale:* die Aufwärterinn, Dienstmagd. *Tr.* SŁUŻAŁY, a, e, w służbie doświadczony, biegły, przetarty; *Ross.* служилый, gedient, im Dienste erfahren. Nasza strona męstwem i biegłością służałego żołnierza, *veterani militis*, przemogła. *Krom.* 159. Niesłużały żołnierz nie wiele zwojował. *Mat. z Pod. A* 2. Onych czasów, kiedy się żołnierz pachołek służały ukazał, bardzo go szanowano. *Falib. N* 2. Przyszło mu dwa tysiące służałych żołdatów. *Pot. Arg.* 691. Znaczny książę chowa poczet jazdy i piechoty służałéj przy dworze swym. *Vol. Leg.* 3, 419. — § Służący, w służbie będący; dienend, in Diensten stehend. Służała czeladź. *Tr.* SŁUŻALSTWO, a, *n.*, = służalce, *collect.*, gromada służących, Dienerschaft, Knechtschaft, Diener, Knechte. Niezmierna liczba zbiegłego od Greków służalstwa. *Nar. Hst.* 2, 189. (niewolników). SŁUŻBA, y, *ż.*; *Boh.* služba, službička; *Slov.* služba; *Sorab.* 1. swužba; *Sorab.* 2. szlužba; *Carn.* slushba, poslushba, (shlusva = urząd); *Vind.* flushba, flushbu, flushva; *Croat.* szlúsba; *Hung.* szolgálath, szolgálás; *Rag.* sluuxba, sluuxtvo; *Bosn.* slusgba, slusgenje; *Ross.* служба; §. 1) *actio vel conditio*, służenie u kogo, stan służącego, der Dienst, in dem man steht. Przyjmuję u kogo służbę = przystaję do jakiego pana, bey einem Dienste nehmen, in Dienste treten, *ob.* Przystać. Służbę wypowiedzieć. *Past. Fid.* 7. Odstać z służby, (*ob.* Odstać). Co sześć tygodni, to służbę odmieniam. *Teat.* 46, 30. (pana odmieniam). — Bez służby będący, (*ob.* Luźny). Przybiegli do domu, gdzie służbę służyli, a pani swojéj to oznajmili. *Gorn. Sen.* 185. (gdzie w służbie zostawali). Przekładają znośną służbę nad ubogą swobodę. *Kłok. Turk.* 83. poddaność, poddaństwo, podległość; Unterwürfigkeit, Unterthänigkeit; (*Vind.* doushna flushba, dovshnost, sadershba = powinność). Służba rycerska, żołnierska, Kriegsdienst. Bolesław roku drugiego służbę do Pomorzan przypowiada rycerstwu. *Krom.* 140. (wyprawę). Prusowie rozgniewali się na Konrada, iż im nie zapłacił służby abo żołdu, gdy byli z nim przeciw Bolesławowi. *Biel.* 111. (wysłużoną płatę). W służbie być, na służbie być, służbę odbywać, n. p. u dworu; *Eccl.* услуговати, usłużyć. — *'Aliter:* Marya siedziała wedle nóg pańskich; ale Marta zabawiała się około rozlicznéj służby. *W. Post. Mn.* 523. koło usług, posługi; Dienste, Bedienung, Bewirthung, Aufwartung. Bóg wywodzi trawę i ziele na górach ku 'służbie ludzkiéj. 3 *Leop. Ps.* 146, 8. (ku służebności ludzkiéj. 1 *Leop.*); ku usłudze, ku pożytkowi ludzi; zum Dienste, zum Gebrauche, zum Nutzen. — §. Służba boża, chwała boża, nabożeństwo, der Gottesdienst; (*Vind.* bogu flushnost, poboshnost). Co za służba boża była w Grecyi, aż to ze strachem a wstydem

człowiek musi czytać. *Biel. Św.* 16. Służba boża, czyli religia, jest to u Amerykanów wnętrzna powinność ludzi ku bogu, która ma być wolna. *Pam.* 83, 2, 227. Służba boża, *κατ' ἐξοχὴν*, msza, die Messe; *Eccl.* словесная служба, евхаристія, жертва безкровная, литургія, служба церковная самимъ Христомъ на тайной вечери уставленная; (cf. służebnik, mszał). Ruś msze swoje zowie służbą. *Hrbst. Odp. H h* 5. *Teof. Zw. a* 4. W Wilnie oprócz nabożeństwa zwykłego, trzy służby boże odprawują się na każdy dzień. *Swit.* 79. Kapłani i słudzy boży na służbach bożych przy ołtarzach i mszach świętych gardła dają. *Janusz. Pos. A* 4 *b*. Polacy obyczajem dawnym przed następującą bitwą służby bożéj słuchali. *Nar. Hst* 3, 157. — § Służba, abo w potkaniu z drugim niektórzy mówią, abo w liście piszą: moja służba, *vel* W. M. moja służba, *per praecisionem scilicet*, jest gotowa, powolna; seine gehorsamsten Dienste entbieten, seinen dienstfreundlichen Gruß entbieten; *Vind.* dobre flusve, dobro vsdajanje, posdraulenje = pozdrowienie; (dobre flusve poflat *salutare*). Jest teraz ten obyczaj siebie i swoje służby, bo tak mawiamy, każdemu zalecać. *Modrz. Baz.* 257. Najniższe służby moje z wiernym poddaństwem łasce W. K. Mości zalecam. *Lew. Sapieha. Stat. Lit. ded.* Jaśnie Wielmożnemu Panu a Panu Mikołajowi Zebrzydowskiemu etc., Jan Januszowski powolne służby swe w miłościwą łaskę zaleca. *Janusz. Lig.* A 2. Rozkazał ci się kłaniać, swą służbę powiedzieć, *nuntiare salutem. Mącz.* Powiedz mu służbę ode mnie, służby me zaleć. *Cn. Th.* 1026. Szli do dworu, każdy ich służbą przywitał. *Dwor. G* 2. — *Similiter:* Spiewam miłostki pieszczone, Grzeczne załoty, ofiary, i one Pochlebne pieśni, słowa pełne chęci, Służby, ukłony, któremi więc nęci Młodź dziewczynę. *Opal. Sat.* 4. przymizgi, Caressen. — §. Służba kmieca, pewna miara gruntu, z któréj pańszczyznę robi, lub się opłaca, ein gewisses Stück Feld, wovon der Bauer Frohndienste thut, oder Abgaben zahlt. Różne były wymiary służb, t. j. ziemi, z któréj powinność odbywano. *Czack. Pr.* 222. *ib.* 2, 169. W Kijowie i na Wołyniu, gdzie włok mierzonych niemasz, jeno służby, z każdéj służby osiadłéj po półzłotemu poboru. A iż na innych służbach bywa po kilka dymów, tedy dwa dymy na jeden złoty składać się mają. *Vol. Leg.* 3, 49. Kmieci z służby każdéj mają płacić po dziesięć groszy. *Vol. Leg* 2, 796. — §. *Collect.* Służba = służący, die Dienerschaft, die Bedienung, die Bedienten. Niech ma za sobą tytuły dumne, Liczne bogactwa, i służby tłumne. *Zab.* 12, 208. *Zabł.* Jechali bez żadnéj służby po nad brzegiem rzéki. *Niemc. Król.* 2, 201. Książę Kondeusz z liczną służbą przejeżdżał tędy do Koblenz. *Gaz. Nar.* 2, 111. — §. 2) Służba stołowa, gdzie kładą srebrne sprzęty, i samo srebro stołowe; *Vind.* mifnu fodje, jedne polode, frebernia, frebrovina. (*ob.* Srebra); *Bosn.* slusgba, stol peharni; *Eccl.* среброхранилище, der Credenztisch, Schenktisch, und das Service, Geschirre, Silbergeräthe zum Schenktische, *abacus. Mącz.* (*Ross.* службы izba dla służących). Wodnego naczynia stół albo służba w kuchni, na który dzbany, kotły etc. z wodą stawiają, *urinarium. Mącz.* Stojąc u służby, ślenicę stłukł. *Weresz. Reg.* 132. Na służbie stał antwas z wodą, i ręcznik. *Biel. Hst.* 435. Na służbie stołowéj, czyli kredensie. *Mon.* 73, 605. Zjednał sobie kubki i kufliki złote na służbę, aby wina w nie nalewano. 1 *Leop. Eccl.* 2, 8. Rozkazał jéj doprowadzić tam, gdzie była jego służba srebrna, aby jéj dali potraw jego i wina jego. *Radz. Judit.* 12, 7, (cf. bufet, kredens). Wysłał dla nich wszystkę srebrną stołową służbę. *Sk. Dz.* 831. Że jeden senator Rzymski srebrną sobie służbę sprawił, zaraz go o to z senatu wyrzucono. *Star. Ref.* 42. Służba jednego pana dziś więcéj waży, niż srebro trzydziestu kościołów kanonicznych. *Star. Ref.* 123. *Star. Ryc.* 41. SŁUŻBISTY, a, e, w służbie zostający, służący; *Rag.* sluxbeni, sluuxni; *Ross.* служительскій, dienend, in Diensten stehend. Pani służbiste panny wprzódy wysłała. *Mon.* 75, 691. SŁUŻBISTA *subst.*, SŁUŻBICA, y, ż., służebna, służąca; die Aufwärterinn, die Dienstmagd. Nuż też owa służbica co będzie kosztować! Ano pani narzeka, iż u drugich wida, Zawżdy panna ubrańsza, niźli u niéj bywa. *Rej. Wiz.* 57 *b*. Do Witołda do więzienia jeno żenie wolno było chodzić ze dwiema służbistemi tylko. Żona ubrała go tedy w białogłowskie odzienie, a na jego miejsce służebną pannę posadziła; tak że za żoną wyszedł rano, miasto służbistej panny. *Biel.* 220. Służbista woła na panią swoję. *Chrośc. Fars.* 506. Ta świetna strojem, owa służbistemi. *Groch. W.* 567. *Star. Dw.* 46. *Chrośc. Ow.* 392. SŁUŻBICZKA, SŁUŻEBKA, i, ż., *dem.*, *abaculus. Mącz.*, kredensik, ein Credenztischen, Schenktischgen. SŁUŻEBNA, SŁUŻEBNICA, y, ż., SŁUŻEBNICZKA, SŁUŻECZKA, i, ż., *dem.*, służąca, w służbie zostająca; die Aufwärterinn, Dienerinn; *Boh.* služebnice; *Slov.* služebkině, služebna djwka; *Hung.* szolgáló, szolgalotska; *Sorab.* 1. szlužobniza, fwužownicza, fwužowna; *Sorab.* 2. szlužabniza; *Vind.* flushabniza, flusauniza, fhlushauniza, dekla; *Croat.* szluskinya, szlusbenicza, dekla; *Dal.* szluskina, szlusbenicza; *Slav.* sluxbenica, szluskina; *Rag.* sluxbèniza, sluxizza, súxgniza, sùxna, godisceniza; *Bosn.* slusgbeniça, slusgjavkigna, godisceniça, godisetniça, raba; *Eccl.* слоужебница, служительница. Powinność sług i służebniczek, aby czcili pany swe, służąc im pilnie, wiernie, pożytecznie. *Gil. Post.* 90. Proszę, nie racz wzgardzać prośb służebniczki twojéj. *Wys. Kat.* 407. Policzona w poczet służebniczek jego. *W. Post. W.* 3, 135. Owo ja służebniczka pana mego. *Zyg. Jez. B* 3. *Bial. Post.* 258. (siehe, ich bin des Herrn Magd. *Luth.*). — §. Służeczka, wyraz uniżoności = najniższy sługa, unterthänige Dienerinn. Najniższa służeczka Jejmość Dobrodziejki. *Teat.* 20. *b*, 19. *et* 28, 99. SŁUŻEBNICZY, a, e; *Boh.* služebničký; *Sorab.* 1. fwužowniczki; *Vind.* flushjazhen; *Croat.* poszlûsen; *Rag.* sluxbeni, sluuxni; *Ross.* служительскій; ku sługom należący; *famularis Mącz.* Diener -, Bedienten -, Knechts -. Zakazał pan bóg wszelkiéj roboty służebniczéj w święto. *Hrbst Nauk.* 9 *b*. SŁUŻEBNICZE *adverb.*, służebniczym sposobem, knechtisch, e. gr. *famulare timens. Cn. Th.* 1027. SŁUŻEBNIK, a, *m.*; *Boh.* služebník; *Slov.*

służebnjk; *Sorab.* 1. szlužobnik, ſwužownik, wotroczk (cf. otrok); *Sorab.* 2. szlužabnik; *Vind.* ſlushaunik, ſlushabnìk, hlapez (cf. chłopiec), strishaunik, (cf. strzedz, stróż); *Carn.* slushabnèk; *Croat.* szluséch; *Hung.* szolga; *Bosn.* slusgbenik; *Rag.* slùga, sluxbenik, sluxîtegl; *Ross.* служебникъ, (2. = urzędnik); sługa, der Diener. Służebnik boski stateczny Zawsze wesoł i bezpieczny. *Groch. W.* 386. Wszakżem obiecał tak jak świat zapłacić, Który zwykł swoich służebników tracić. *Jał. Ez.* 28. — °§. Służebnik, niewolnik; Sclave, Leibeigner. Jeśliby ławnicy w którym grabstwie wymarli, tedy król Rzymski może służebnika przez dekret wolnym uczynić, i w onym grabstwie go do ławice obrać. *Szczerb. Sax.* 202. — °§. Ustanowił Mieczysław stary, po prowincyach, a mianowicie ziemi Krakowskiej, niesłychanych w kraju instygatorów, czyli jak na ów czas nazywano służebników. *Nar. Hst.* 3, 366. Instigatoren, öffentliche Ankläger. *Officiales vel ministeriales, alias* służebniki *nullus nisi palatini judicare habent potestatem. Vol. Leg.* 1, 42, (r. 1347). woźnych, Gerichtsdiener. — °§. Służebnik; *Eccl.* слоужебьникъ, книга церковная, по которой священникъ отправляетъ службу божественную, (*ob.* służba boża). Napisali schismatycy w swoich mszałach albo służebnikach bluźnierską naukę. *Sak. Persp.* 26. *Pim. Kam.* 73. Te dowody z ich służebników, trebników, t. j. mszałów i agend są wybrane. *Sak. Persp.* 1 *pr.* Weź służebniki w Kijowie drukowane, a znajdziesz w nich takową naukę. *Pim. Kam.* 59. SŁUŻEBNOŚĆ, ści, *ż.*, *servitus. Gal. Cyw.* 2, 116; SŁUŻEBNICTWO, a, *n.*, (cf. podległość, poddaność), die Dienstbarkeit; *Boh.* służebnost; *Slov.* służebnost; *Hung.* szolgaság; *Sorab.* 1. ſwužownoſcž, roboczanstwo; *Carn.* slushabnost, sushnost, hlapzhuvanje; *Vind.* ſlushaunost, ſlushanstvu, hlapzhuvanje, ſlushjastvu, ſhushnost; *Rag.* suxânstvo; *Eccl.* работа, (cf. robota, cf. °rab). Robić jest służebnictwo cielesne. *Hrbst. Nauk.* 9 *b.* (jest powinnością ciała). Bóg wywodzi na górach trawę i ziele ku służebności ludzkiéj. 1 *Leop. Ps.* 146, 8. (ku służbie ludzkiéj 3 *Leop.*); ku usłudze, zum Dienste der Menschen. Klucze pańskie są własna służebność mocy Chrystusowéj, służebnikom a cerkwi do skonania świata zwierzona. *Hrbst. Odp. N n* 2. (urząd, *officium*, atrybucya). Gdyby wszyscy równie byli oświeceni, nie potrzebaby żadnej służebności słowa bożego w kościele; która służebność przecie Chrystus ustanowił. *W. Post. W.* 344. (subordynacya, hierarchia). SŁUŻEBNY, a, e, w służbie zostający, służący; *Boh.* służebny; *Slov.* służebni, (służebný *officiosus*, usłużny); *Bosn.* slusgivi; *Rag.* sluxbeni, sluuxni; *Eccl.* слоужебьнъ, работьнъ, который служитъ, покоренъ; *Ross.* послужный, dienend, in Diensten stehend. Tak same Esterę, jako fraucymer abo służebne panny jéj kazał król ozdobić. 1 *Leop. Esth.* 2, 9. Jaki ociec, taki syn, jaka pani, taka służebna panna. *Kosz. Lor.* 70, *ob.* Panna, garderobianka, młodsza, Kammerjungfer. Aniołowie są służebni duchowie, posłani na posługę. *W. Post. Mn.* 366. (dienstbare Geister. Luth.). Grunt emfiteutyczny, albo służebne dobro. *Gal. Cyw.* 2, 88. Służebny żołnierz, lud = żołnierz pieniężny, Löhnsoldat, Miethsoldat, Söldner; (*Ross.* служивый = żołnierz). Alexander posłał do Czech lud służebny zbierać za pieniądze przeciw Moskiewskiemu; nad temi żołnierzami był potym Czech starszym. *Stryjk.* 659. Służebnym żołnierzom, którym się byli Albrecht i Alexander zadłużyli, zapłacił król Zygmunt. *Stryjk.* 692. Człek jest służebnym żołnierzem w komplecie I najemnicze dni jego na świecie. *Chrośc. Job.* 29. *Omisso substantivo* żołnierz, n. p. Nasi przysiędze Tatarskiéj więcéj nie chcieli wierzyć, poczęli służebnych więcéj przyjmować a chować na Podolu. *Biel. Św.* 281 *b.* (żołnierzy). SŁUŻEBNY *Subst.* = służebnik, służący, sługa, der Diener. SŁUŻEBNA *Subst.*, *ob.* Służebnica. — (SŁUZEM, Słozem, *ob.* Słoz). — SŁUŻKA, °SŁUSZKA, i, *ż.*, *dem. Nom.* sługa, SŁUŻECZKA *demin. secund.*; §. 1) Diener, Knecht; (*Ross.* служка = klasztorny sługa). Rzadko na dobrego, wiernego, posłusznego służkę trafisz. *Sk. Kaz.* 52 *b.* Mów panie, bo słucha służka twój. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 3, 10. Ja słuszka twój panie. *Wiśn.* 238. Zbawiciel mówi to słuszkom swoim ku pociesze. *Baz. Hst.* 310. Nędznego słuszkę twego pojmali nieprzyjaciele. *Baz. Hst.* 221. Słuszkowie, kucharze, masztalerze, woźnice rzucali się do bramy. *Biel.* 366. Ci słuszkowie. *Papr. Przyk. C.* Pan ten solennie sejmik uczestował, Aby swe do urzędu służki wykierował. *Nar. Dz.* 3, 133. Ich każdemu podnóżkiem zwałeś się, drobniutkim służeczką. *Mon.* 70, 160. — §. Bojarowie jedni byli putni, drudzy służkowie, do usług zamkowych, do wożenia listów, wyciskania podatków, i tym podobnych obowiązków używani. *Czack. Pr.* 1, 306. — 2) *Femin.* Służka, służebniczka; die Dienerinn, die Magd; *Boh.* služka. Bóg wejźrzał na pokorę słuszki swej. *W. Post. W.* 3, 274. Otom służka pana mego, stań się według słowa twego. *Pieśn. Kat.* 20. *et* 15. *ancilla.* SŁUŻNY, a, e, od sługi, do sługi należący, służebny; *Carn.* slushne; *Rag.* sluuxni, sluxbeni; *Ross.* служный, Dieners =. Appiusz przywdział służnego żupana, sługa zaś jego. *Chrość. Fars.* 189. Sam im w służnéj postaci służyć pozwolił. *Smotr. Lam.* 202. — §. Służny czas, *ob.* Słuszny ku czemu. SŁUŻYĆ, -ył, -y, *med. cont.*; *Boh.* slauziti, slaužjwati; *Slov.* slaužiti, slaužjm, služit; *Sorab.* 1. szlužicž, ſwužu; *Sorab.* 2. szlužisch, szwužisch; *Carn.* slushiti, slûshèm; *Vind.* ſlushit, ſlushiti, strezhi, strieshem, (cf. strzedz, stróż); *Croat.* szlusiti, shlusim; *Dal.* szluxiti; *Hung.* szolgalni, szolgálok; *Bosn.* slusgiti, (slusgitise *utor*); *Rag.* slùxiti; *Eccl.* слоужити; *Ross.* служить, поработать, (cf. parobek, cf robota); §. 1) w służbie czyjéj zostawać, posługować mu; bey einem dienen, in Diensten stehn, Dienste thun. Sługa służy. *Mon.* 67, 594, (*ob.* Pachołkować, pacholczyć). Kto służy, wolność traci. *Banial. L* 2 *b. Leszcz. Gł.* 70, *Rys. Ad.* 30. Służże tu dalej takiemu panu! *Teat.* 23. *c.* 49. Za długi czas służony na dworze, dał mu: król starostwo. *P. Kchan. Orl.* 1, 394. Kto dobrze służy, dosyć się upomina zapłaty. *Petr. Ek.* 11. Zawsze u dworu dziesięć na jednego służy. *Rys. Ad.* 76. Nie dobrze mówią: służonym być dobrze, źle, gut, schlecht bedient werden. *Gol.*

Wym. 208. (mieć dobrą posługę). Panowie najsrożsi, najgorzej bywają służeni, i najbardziej oszukiwani. *Zab.* 16, 18. — *Particip.* Służący *masc.* = służebnik, sługa; służąca *fem.* = służebnica, sługa; osoby służące, od usługi czyjej będące, Dienstboten, der Dienstbote, Bediente, Aufwärter; die Aufwärterinn, Dienstmagd; *Boh.* slaužjcý, čeledjn; *Vind.* flushaunik, hlapez, strieshaunik, postrieshnik; flushauniza, dekla, strieshauniza; *Croat.* szluséech, szlusbenicza; *Bosn.* slugbenik, čeliech, momak, *fem.* moma; *Ross.* служащій, служанка, челядинецъ, челядинка, отрокъ, отроковица. Każde prawie gospodarstwo potrzebuje osób służących, które za wyznaczoną płacę część domowych zatrudnień na siebie przyjmują. *Gal. Cyw.* 1, 121. (cf. czeladź). W czasach naszych uskarżamy się na złych służących. *Zab.* 16, 5. Panowie nie są lepiej dlatego służeni, iż [illegible] służących swoich. *Zab.* 16, 5. Służący czyj, cf. Człek, człowiek, cf. lokaj, hajduk, strzelec, pajuk, laufer, murzyn. *Teat.* 55. *b*, 14. — Służyć [illegible] Wojnę służyć. *Star.* [illegible] 165 [illegible] Służyłem wojnę, pod czas pospolitego ruszenia. *Teat.* 27. c, 70. Z chęcią ja będę tę i wszelką służyć wojnę. *Mon.* 70, 555. [illegible] *Pr.* 1, 706. [illegible] *Stat. Lit.* 57 [illegible] ski każdą prawie wojenną potrzebę sam Litwie z hordą służył. [illegible] 519. [illegible] n. p. Żołnierską kilka lat służył. *Stryjk. praef.* W Wi[illegible] 474. [illegible] 1025 [illegible] 65. [illegible] 178 [illegible] 1059. Konstantyn na początku pogańskim bogom służył. *Sk. Dz.* 170 [illegible] wać, (cf. służebnik, cf. służba boża), Messe halten, (di[illegible] Messe dienen. [illegible] zali, aby żaden mszy ś. nie służył, oprócz papieskiej [illegible] 182. [illegible]

mi służy. *Pim. Kam.* 119. Tu żadna nieprzystojność nie dzieje się, gdy dyakoni nie jako ofiarujący, ale jako służący, nie dotykając się najświętszego sakramentu, patynę i kielich podnoszą. *Pim. Kam.* 119. Służył on tam liturgią z patryarchą u bożego grobu. *Sak. Kal.* C 3. W kościołach, gdzie kwaśnym chlebem służą .... *Sk. Dz.* 179. W przaśnym chlebie służy u ołtarza. *Sk. Dz.* 1025. Przy władyczych cerkwiach znajduje się, że popi takiemi bułkami służą. *Sak. Persp.* 12. Chce pop kwartą wina do [illegible] poście mszy nie mają jeno w sobotę a niedzielę, a gdy pop służy w [illegible] 1024. — §. [illegible] jest służyć ojczyznie, zjeżdżać na sejmiki etc. *Mon.* 65, 257. [illegible] innym, całym sercem. *Mon.* 64, 458. Jeśli mogę w czym służyć, [illegible] tko, w czym sobie służyć każesz. *Teat.* 29, 63. Mówże, w czym [illegible] 41, 122 [illegible] aby ci służono. *Jabł. Ez.* 69. Przebacz, iże nie taką rzecz daruję tobie, Któraby należała tak zacnéj osobie, [illegible] ka, ten zegarek *etc.*, racz go przyjąć od swego sługi; [illegible] czasom tylko służąc. *Sk. Dz.* 247. Człowiek rozumny [illegible] Ponieważ cię do tych czas nazywali starościcem, niechże i na potym służy ci ten tytuł. *Teat.* 14, 178. — Służy [illegible] 68. — Służy co do czego, ku czemu. *Dudz.* 13. używa [illegible] To żelazo do polerowania miedzi, nóż do krajania służy; lekarstwo do tej choroby, na tę chorobę służy. *Tr.* Skwapliwy dowcip do pisma ś. wykładu nie służy. *Sk. Dz.* 115. [illegible] przynosić; *Bosn.* pruditi, uciniti korist; *Vind.* dopriditi, [illegible]

упользовать. — *Physice:* Służy mi co = zdrowo mi; (*Boh.* dužiti, es dient mir, ist mir gesund. Nie wszystkim jedno służy abo zdrowo *Cn. Ad.* 605. Porozumieć się trzeba z swym żołądkiem, jakowe mu jadło służy. *Perz. Lek.* 127. Ta potrawa mi służy *Vind.* jedba dobru dopride, dobru sda. Służący zdrowiu; *Boh.* duživý, (cf. duży), *Vind.* flusben, flusbezhen. Mléczne potrawy suchotnikom służą. *Krup.* 5, 578. Wino każdemu przyrodzeniu służy, gdy go pożywasz miernie. *Cresc.* 370. Służy mi tu powietrze. *Cn. Th.* 1026. — Nie służy mi zdrowie, głowa, nogi, język, niesposobne mam zdrowie; *affecto sum corpore* *Cn. Th.* 526. nie zdarza mi się, nie sprzyja mi zdrowie, nie mam zdrowia, nie jestem w używaniu swoich zdrowych członków: es will mit der Gesundheit nicht fort, ich kann den Kopf, die Füße, die Zunge nicht recht brauchen. Służy mi szczęście = zdarza mi, sprzyja, faworyzuje; *Vind.* mi tazhu, tezhi, meni h'teku gre: das Glück ist mir günstig, hold, es glückt mir. Co tobie, to we grze szczęście służyło *Teat.* 47, 2. W bogu nadzieja, żeć fortuna służy. *Auszp.* 46. Szczęście-mu służy; on sam w niszczęście się niesie. *Birdz. Trag.* 515. Żyjcie długo, niech wam szczęście służy *Teat.* 44, 105. *Kl. k. Teat.* 57. Śmiałym służy fortuna. *Zab.* 8, 552. *Koss. juvat.* — Póty mi dobre służyły czasy, póki worek dostarczył *Teat.* 30. *b*, 105 zażyłem dobrych czasów, ich hatte gute Zeit, genoß der guten Zeiten, so lang der Beutel reichte. Natyszczowi nie do końca szczęśliwie przeciwko Juzeomi zwiąg. służyły; *marte secundo successu utebatur. Krom.* 794. nie bardzo mu się wiodły, sie giengen ihm nicht sehr von Statten, nicht sehr nach Wunsche. — *Similiter:* Wiek komu służy, lata służą = przy czerstwości jest, krzepkim jest, żwawym, jarym: die Jahre sind einem noch günstig, erlauben noch etwas mit zu machen. Zażyć świata, póki służą lata *Teat.* 10, 28. *Bals. Śn.* 2, 105. Pókiś ty młody, póki służą lata, zażywaj świata *Morszt.* 240. Póki mu służyły lata, Miałem względy i łaskę u świata. *Jabł. Ez.* 29. Każ wino nosić, póki beczka leje, Póki wiek służy, a sam się nie przyśpieje. *Hor.* 1, 196. — ℥. Służy co komu = przynależy, należy, przystoi mu: es dient ihm, gehört ihm, ist ihm zuständig, angemessen, passend. Bogu stroma nie służy *Biał. Post.* 556. Przez pana naszego Jezusa Chrystusa, któremu służy wszelka moc, pokłon i chwała, teraz i zawsze. *Sk. Żyw.* 2, 168. To mi służy *Cresc.* to mi należy. Nie wszystko wszystkim służy, co służy jednemu *Gor. Sel.* 597. Nie służy to temu, nic temu po tym, nie tegoby mu trzeba. *Cn. Ad.* 618. — ℥. 5. Służyć komu = poddanym jego być, podległym mu być: einem unterworfen, unterthänig seyn. Gdańszczanie Ruskiej mocy służyli. *Stryjk.* 52. — ℥. Należeć do kogo, własnością jego być, einem zugehören, sein Eigenthum seyn. Żonie Eryka dziedzicznym prawem służyło księstwo Szczecińskie; *ejus haereditarius erat principatus. Krom.* 655. Przemyskie włości za Kazimierza Sprawiedliwego już ku Polszcze służyły. *Stryjk.* 205. (przysłużały, przynależały). *SŁUŻYCIEL, a, *m.*, służebnik; *Ross.* служитель, der Diener. Przełożeni służyciele są boży *Budn. Rom.* 15, 6. *Smotr. Lam.* 68. *SŁUŻYCIELKA, i, *ż.*; *Ross.* служительница, die Dienerinn. Zalecam wam Febę, siostrę naszę, która jest służycielka zboru. *Budn. Rom.* 16, 1.

*SŁYCH, u, *m.*, słuch, słuchanie; das Gehör, das Ohr. Tak wiele razy w słych mi podawano mową i do czytania drukiem wyrażono, jak grzechy brzydkie. *Kulig. Her.* 34. — ℥. Słych, co słychać, wieść, pogłoska; das Gehörte, die Sage, das Gerücht. Niemasz słychu; bo gdzież jaka powieść stara, By się kiedy w tych *grunciech wylęgła poczwara! *Zab.* 9, 240. *Ejssym.* — *Prov.* Zapadł gdzieś; ni słychu, ni widu. *Cn. Ad.* 1310. man hört und sieht nichts von ihm; *Ross.* нечуть, (cf. czuć); nie słychać, jak kamień w wodę wrzucił, nie dowołasz się, daremna nadzieja). *SŁYCHAĆ *cz. cont.*, *Słychywać *frequ.*, słyszeć często, ciągle; *Boh.* slychati, slychawati (cf. *Graec.* κλύω); etwas oft hören, nach einander hören. *Słychałem częstokroć takie rzeczy, wszyscy jesteście bardzo ciężcy cieszyciele. 1 *Leop. Job.* 16, 1. Przywodzę słowa te z ust twych do mnie mówione, a w uszy moje słychane. *Smotr. Nap.* 75. Słychałem mowę Pruską, gdym bywał w Gdańsku: bardzo podobną Litewskiej. *Biel. Św.* 169. I jam o waszych dziełach słychywał też. *Pot. Arg.* 544. W tragedyach haniebne i nieznośne rzeczy słychamy. *Petr. Et.* 58. Tego ucho człecze nie słychało. *Past. Fid.* 259. Od niegom często to słychywał. *Warg. Wal.* 278. Kto kiedy słychał lichwę większą nad tę! *W. Post. W.* 194. Nie słychano tego od wieków, ani to do uszu przychodziło. *Dambr.* 724. *Hoc frequentissime usurpatur in infinitivo, absolute*; (*Ross.* слышно). Słychać straszne pukanie u drzwi po trzy razy. *Teat.* 55. *b*, 69. (daje się słyszeć). Coż tam słychać, Eraźmie! *Morszt.* 106. co nowego? was hört man Neues? (cf. widać). Coż tu słychać dobrego? *Teat.* 17. *c*, 14. Dobry dzień, panie kumie, co tu słychać? *ib.* 52. *c*, 15. Powiedz mi rzetelnie, jak też o mnie na świecie słychać? *Teat.* 2, 58. *Boh.*; (jak o mnie gadają? co też o mnie gadają? cf. słynąć). Dobre daleko słychać, a złe jeszcze daléj. *Rys. Ad.* 9. Ej piękniż to wolność, bodaj o takowéj nie słychać. *Falib. R.* O Oryginesie, jakoby miał dyabłom ofiarować, nie słychać ani u Rufina, ani u Jeronima, ani na koncyliach. *Sk. Dz.* 125. (wzmianki, śladu niemasz). Słychać = gruchnie, gadają, wieść jest, sława, pogłoska, słuch. — *Partic.* Słychany, o czym kiedy słyszano; *Ross.* слышанный, erhört, wovon man schon gehört hat; niesłychany, o czym nigdy nie słyszano, praktyki tego niemasz, bez przykładu, *niebylica, unerhört; *Sorab.* 1. neszwuschané; *Vind.* neufhlifheno, kir nej bilu nikuli fhlifhat; *Slav.* necsujen; *Ross.* неслыханный; *Eccl.* неслышный. Ta rzecz przedtym zgoła nie słychana była i prawie nowiną. *Smotr.* 197, (*opposit. Ross.* видальщина, cf. widać). Czy słychaneż to rzeczy, które nam naprawił! *Jabł. Tel.* 82. Rzecz tak sroga i niesłychana. *Gorn. Dw.* 231. Tatarowie, lud u nas przedtym niesłychany, 1220 r. przeprawili się przez Wołhę *Biel.* 116. Używają mąk srogich w kryminalach i śmierci niesłychanych. *Boter.* 99. (bez przykładu). Tarnowscy wszystkim słychane i znajome waleczniki. *Warg.*

Cez. A 4. (wszystkim wiadome). — (SŁYK *ob.* Szłyk).

SŁYNĄĆ, *SŁYCHNĄĆ *med. jednt.*, sławnym być, berühmt seyn; *Carn.* slavim, (cf. sławić); *Vind.* flaviti, fhtiman biti, (cf. słyma); *Rag.* 'slovjetti, (cf. słowić); *Ross.* слыть, слыву, прослыть, прослывать; *Eccl.* слову. Słynie Alexander, że pół świata mieszczesliwym uczynił. *Kras. Dośw.* 166. O ćny młodzieńcze, który w sławie słyniesz Godnym potomkiem Alcyda wielkiego. *Kast. Ld.* 225. Mężnym zapaśnikiem życzy sobie słynąć. *Lib. Hor.* 17. Ktokolwiek z was jest, co poetą słynie.... *Opal. Poet.* Wszak widzisz, jako z czasem wszystko marnie ginie, Jedno co jest poczciwe, to na wieki słynie. *Rej. Wiz.* 32. Królewska rzecz jest, dobrze czynić, a źle słynąć. *Petr. Pol.* 2, 114. SŁYNNY, a, e, słynący, sławny, berühmt. Cezar po kręgu ziemi łagodnością słynny. *N. Pam.* 22, 109.

*SŁYPLIK, a, *m.*, u p. U sprężyny zastawionéj na ptaki ma być przywiązany na *sznurce słyplik albo klinik. *Cresc.* 551. ein kleiner Keil. Powrozek sidłowy słyplikiem możesz rozpiąć przy obłąku. *ib.* 652. *Prątek przywiążesz słyplikiem przy prężynie wiszącym jednym końcem. *ib.* 652.

SŁYSZALNY, *SŁYSZNY, a, e, SŁYSZALNIE *adv.*, w słuch wpadający, słyszeć się dający; *Rag.* slisciv; *Ross.* слышимый, hörbar. Niemoty, nie mogąc myśli swoje wyrazić słyszalnemi znakami, do nie udawać się musza. *Kop. Gr.* 3, *p.* 55 *et* 17. Bóg przy świat\[illegible\] dokonie do lubego syna słyszalnie przerzeka.... *Przyb. Milt.* 228. W kościele nie był słyszny *gomon. *Chodk. Kost.* 38. (nie był słyszany). SŁYSZEĆ, -eli, -ał, -y *med. niedok.*, usłyszeć *dok.*; (*Boh.* slyšeti, uslyšiti; *Slov.* sliešat, słyšim, čuť, čauti, (cf. czuć); *Sorab.* 1. szlyschacz, szlyschu, szlyschum, fwuschu; *Sorab.* 2 \[illegible\]; *Carn.* shlishati, shlishěm; *Vind.* fhlifhat, pofhlufhati, zhuti, zhujem; *Croat.* chuti, chujem; *Dal.* szlisati, szlisiti, szlusati; *Hung.* hallok; *Bosn.* sluscjati, sliscjatti, cjutti; *Rag.* sliscjati, sluscjati, slisciti, cjutti; *Sla.* chütiti, csuti; *Ross.* слышать, чуять, почуять, внушить, внушать, (*ob.* Ucho); \[illegible\] significat; słyszeć vero brevem, naturalem, \[illegible\] *Cn. Th.* 1024. \[illegible\] słyszeć, słuch mieć, nie głuchym być, hören, ein Gehör haben. Tak mówi pan: kto słyszy, niech słucha. *W. Ezech.* 3, 27. W ciężkiem \[illegible\], zdawał się patrzeć a nie widzieć, słuchać a nie słyszeć. *Teat.* 2, 121. Słyszenie, słuch, zmysł, das Gehör, das Hören. Starszy słyszenie, do \[illegible\] jest \[illegible\]. *Ryb. Ps.* 70. Głuchym słyszenie, a niemym mowę przywrócił. *W. Post. W.* 2, 195. — § \[illegible\] Słyszę co, dochodzi mię: hören, vernehmen, erfahren. Pytał go, jeśliby co słyszał nowego? powiedział że nic. *Eraz. Jez.* 7. Com słyszał, to powiadam. *Cn. Ad.* 96. (jakem kupił, tak przedaję; nie wyssałem tego z palca). Nic nie wie, kto nic nie słyszał. *Ossol. Str.* 7. Kto mi mówi, co chce, usłyszy, czego nie chce. *Cn. Ad.* 582. *Eraz. Jez. G g* 2 *b.* Jeśli rzeczesz źle, usłyszysz jeszcze gorzéj. *ib.* Tak cię sądzą, jak cię słyszą. *Mon.* 71, 145. Słyszę słowa, ale rzeczy nie rozumiem. *Oczech. Qu.* G 1. Słyszałem jak przez sen, *ob.* Sen. — Już ta go słyszę; pono nie, to chód nie jego. *Teat.* 45. *b.* 15. Słyszałem to temi uszami, na te uszy. *Dudz.* 13. Bądź *ist téj pocieszliwéj nowiny, jakobyś ją w uszy swoje słyszał. *Rej. Post. T t* 4. Czy słyszysz? czy czujesz? *Cn. Th.* 1028. hörst du? Nie słyszę, \[illegible\], nie słucham. *Cn. Th.* 527. Słysząc nie słuchamy. *ib.* Aby tylko słyszeć, nie słuchać. *Lach. Kaz.* 1, 365. Słyszę! i. e. rozumiem! dobrze! \[illegible\] *Cn. Th.* 1027. ich höre! gut! Nie słyszę, odpowiadając na co, czego nie chcemy dać, uczynić, i. e. nie zezwalam, nie przyzwalam. *Cn. Th.* 527. ich höre nicht, ich mag nicht! Słyszę \[illegible\], szydząc, bardzo, wej bardzo, zgadłeś, ale. *Cn. Th.* 1133. das glaube ich! freilich, natürlich ironisch. — \[illegible\] słyszeć. *Kur. Uw. F* 3. sich hören lassen, sich vernehmen lassen. Słyszeć o tym, słynie to. *Cn. Th.* 1027. słychać o tym, man spricht davon, es ist ruchtbar. Usłyszenie, powzięcie wiadomości; das Hören, Erfahren, die Nachricht. \[illegible\] opisuje roku 1205 pierwsze objaśnienie i usłyszenie imienia Litewskiego. *Stryjk.* 211. — Słyszeć u kogo, od kogo, *bene vel male audire*, dobrą lub złą sławę mieć, \[illegible\] dobrze lub źle o kim gadają; im Rufe stehen, berüchtigt seyn. Dobrze słyszy u ludzi. *Birk.* \[illegible\] 21. \[illegible\] źle od szlachty słyszeli o \[illegible\] Zygmunta między Jagiełłem i Krzyżakami. *Bie.* 277. \[illegible\] zaniecha, lepiéj od nas słyszeć będzie, i u swoich na *więtszą się poczęstkę sposobić może. *Smotr. Et.* 9. — Słyszysz! \[illegible\] tantis attentionem et comminantis. *Cn. Th.* 1027. höre! hörst du! \[illegible\] *N. Mon.* 1, 9. \[illegible\] *Cn. Th.* 1027. \[illegible\] *SŁYSZNY, *ob.* Słyszalny.

S M.

SMACISKO, *ob.* Szmacisko, szmat.

SMACZNY, a, e, SMACZNIUCHNY \[illegible\], SMACZNIE, SMACZNO *adv.*; *Boh.* smačný, chutny, pochotny, (cf. chuć, pochoć); *Sorab.* 1. schmakné, fwodžeczné; *Sorab.* 2 szmakny; *Carn.* \[illegible\]; *Vind.* \[illegible\], hnoduhen, dufhezh, dobroduhen, safladjen, difhezhen, dobrodufhezh; *Rag.* \[illegible\]; *Croat.* smahen, tečhen; *Ross.* \[illegible\]; *Eccl.* \[illegible\] сносрѣдк: smakowity, w smak będący, schmackhaft; \[illegible\] geschmack. Głodnemu wszystko smaczno. *Cn. Ad.* 246. Potrawy mniéj smaczne, i mniéj wytwornie warzone, głodnemu żołądkowi przypadają do gustu. *Pich. Sen. list.* 128. (głodny nie przebiera, przysmaków nie szuka). Smaczniuchna potrawa. *Grod. Dis. F b.* U pańskich stołów smacznie i okazale jedzą. *Kras. Pod.* 2, 71. Niemasz

nic rozkoszniejszego, jak u stołu tak smacznego, wśrzód powszechnéj wesołości pociągać winka starego. *Teat.* 55. *b*, 41. Smaczne winko. *Falib. M.* Każda mu potrawa, choćby najwyśmienitsza, niesmaczna. *Zab.* 13, 57. Choćby najsmaczniejsze rzeczy same w sobie były, a język nie byłby sposobny do przyjęcia smaku ich, tedy żadnego smaku nie uczuje *Sak. Probl.* 87. — *Transl. et fig.* Wdzięczny, miły, słodki, przyjemny; schmackhaft, angenehm, süß, mild. Smacznego ci snu życzę. *Teat.* 33. *b*, 76. ich wünsche dir eine angenehme Ruhe. *Jabl. Tel.* 11. O tej porze już smaczno spać będzie. *Teat.* 55 *d*, 25. Smaczno po trudach zasypia. *Ossol. Str.* 2. Smaczne kradzione. *Burl. A* 5 (w cudze dwie łyżki dyabeł miodu włożył, a w swoje łyżkę; cudzy chléb najsmaczniejszy). Mówił, nie uważając co smaczno, ale co zdrowo. *Pilch. Sen. list* 89. Chcecie, żeby wam kazno dzieją zawsze smaczne rzeczy powiadał. *W. Post. W.* 3, 455. Rytm się niesmaczno takiemu kojarzy, Co się z swym szczęściem pasuje i swarzy. *Past. Fid.* 264; (*Ross.* нелѣльно, niegładko) Król się ociągał, chociaj smaczne mu kondycye podawał nieprzyjaciel. *Gorn. Dz.* 151. Smaczna to rzecz rządzić, dzierżeć miasta, wsie, włości. *Gorn. Dz.* 94. Staruszna idzie coś z niesmaczną miną. *Teat.* 28. 45 (z kwaśną, ponurą). *SMACZNOBRZMIĄCE strunyczki. *Gorn. W7.* 552. słodkobrzmiące, lieblich murmelnd. *SMACZNOŁUDNE pochlebstwo *Kr. m.* 551. *Nag. Fil.* 150 lieblich lockend. SMACZNOŚĆ, *ob.* Smakowitość, die Schmackhaftigkeit; (Obd. Geschmackigkeit).

*SMAD, *ob.* Swąd

SMAGAĆ *cz. niedok.*, siec biczem, rózgą etc., merskać, cudostać, (cf. śmigać; *Etym* mgnąć: cf. smaga, smuk: *Sorab.* 1. smaha *nowżle*; *Vind.* lmegat, lmegovat; *Carn.* smidat.; *Germ.* schmeißen (?); mit der Peitsche oder Ruthe streichen, mit etwas langen und schlanken schlagen, stäupen, schmitzen; *Boh.* šlähem, šlehati. *Vind.* tepst.. Katy do smagania chutne. *Olyn. Św.* 2, *F* / 4. Żaden woźnica nie będzie ustawicznie konia smagał. *Pilch. Sen. list.* 58 Lew, gdy go ta mięzy pogą Ogoniem się w ... smaga *Jab. Bg.* 69. SMAGACZ, a, *m.*, który kogo smaga; der Stäuper Peitscher. *Tr. Sorab.* 1. schwikař. SMAGANIEC, ńca, *m*: 1) smagany, wysmagany. *Cn Th.* 1028. ein Gestäupter, Gepeitschter, Ausgepeitschter; *Sorab.* 1. schwikan! Zbrodnie świata czas wyjawi, I wszech zbrodni smagańce. *Brod. O t C* 2; (*pittonaisi*). Ono sławny Belzany, Ów tyranów smaganiec. *Bal. Sen.* 65 — 2) Kara smagania, das Stäupen. Karą u cyganów, tańczyć smagańca, przy czym drudzy na drombach grają. *Kwiś. Perz.* 2, 185.

SMAGLAWY, a, e, śmiadawy, czarniawy: *Ross.* смуглый, смугловатый: *Eccl.* смугленый, темноцвѣтный, смурый, урънз, schwärzlich, schwarzbraun. Potrzebowałaby bielidła, gdyby tysiączne wdzięki nie nagradzały płci nieco smaglawej. *Kras. Doś.* 122. Filan smaglawy, jak cień miesięczny. *Kras. Oss. D* 4. Był on twarzy melancholicznej, płci smaglawej, włosów czarnych. *Ustrz. Kruc.* 2, 101. Patrząc się we zwierciadło, a widząc się białą, Lubiła go smaglawa, że jej pochlebiało. *Kras. Baj.* 105. U ludzi chuderlawych, smagławych, zatwardzenie żołądka ze skąpości żółci pochodzi. *Perz. Lek.* 176. SMAGLAWOŚĆ, ści, *ż.*; *Ross.* смугловатость, смуглость; śmiadawość, schwarzbraune Farbe.

SMAGLICZKA, i, *ż.*, ziele, od smagłego wzrostu rzeczone, cienkie a wysokie na cztery łokcie pręcie miewa, *Moly. Syr.* 555. *Urs. Gr.* 189 *Otw. Ow.* 569, Sänfkraut, Nachtschatten. SMAGŁY, a, e, Smagle, Smagło *adv.*, smukły, wysmukły, gibki, cienki a długi; schmächtig, (sich schmiegend), geschmeidig, dünn und lang, schlank, schwank; *Boh.* konopaty, (*ob.* Konop'); *Vind.* fhmaidik; *Carn.* prâshn; *Ross.* тончаный. Zaraz z rószczki daje znaki drzewko, Smagłą sięgając prosto w górę cewką, W jaki urośnie dąb za czasu przejściem. *Zab.* 12, 2. *Sak.* Rószczka to ona, co tak smagło rosła, Że wierzchem cedrów na Libanie doszła. *Mask. Ryt.* 144. W lesiech ciemnych drzewa bardziej na wzwyż rostą, niż na miąższą, też smagłe bywają, nie wiele gałęzi u dołu miewając. *Cresc.* 56. Żydzie, kup ten kij, widzisz jak smagły. *Rys. Ad.* 81. Te smagłe drzewka, te drzewa ruchawe, których głowa posłuszna jest powianiu wiatrów. *Karp.* 5, 16. Niejakiś młody, smagły Mars, wysokiego i wspaniałego wzrostu. *Stas. Num.* 1, 119, (cf. wzrost strzelisty). Wzrost kobiet Angielskich jest smagły, a strój wcięty. *Pam.* 85, 1, 11 — *ż*. Każdy na osła do bieza się bierze, I smagło zatnie *Zab.* 14, 279. śmigając, so peitschen, daß bloß die Spitze der Peitsche trifft. SMAGŁOŚĆ, ści, *ż.*, gibkość, cienka długość lub wysokość; die Geschmeidigkeit Schlankheit.

SMAK u, *m*: Obd. Schmak; Niederd. Smak; *Suec.* smak: *Angl.* smack, smatch; *Finl.* macu; *Boh.* šmak, chuť, (*ob.* Chuć, chęć); *Slov.* chuť; *Sorab.* 1. schmak, fwodženo, szlodzenie, wopytanie; *Sorab.* 2. schmek, schmekowane, hopütane; *Carn.* shmah, pokûs, okûs; *Vind.* fhmah, duh, difhik, okufs, pokufs, difhanje, pokufhnja, pokuftje, kofhtanje, *Croat.* smàh, technoszt, (sznok: *Bosn.* smók *opsonium*; *Rag.* smásc, slàst, okuscenje; *Slav.* okusanje; *Ross.* вкусъ; *Eccl.* скоусъ, (cf. kusić); 1) smak w potrawach, w trunkach, *objective*, der Geschmack einer Sache xc. Język jest naczyniem ukuszenia, dlategoż aby smaki pokarmów przez niego łatwiej przenikały. *Sak. Probl.* 78. Woda, im jest czyściejsza, tym więcej jest bez smaku wszelkiego; a bez smaku być powinna, jeżeli ma być zdrowa. *Kluk. Kop.* 1, 114. Gnój kazi smak w jagodach winnych. *Cresc.* 174. Który z tych dwóch fruktów ma smak wyśmienitszy, pomarańcza czyli brzoskwinia? *Węg. Marm.* 5, 16. Czy nie ucho słów rozsądza, a smaku usta jedzącego? *Leop. Job.* 12, 10. Nie wiem, jaki to smak być może w zielonym jeszcze owocu! *Teat.* 7, 51. Smak, dobry smak, smakowitość; der Wohlgeschmack, die Schmackhaftigkeit. Im czego bardziej pragniem, to smak prędzej traci. *Pot. Arg.* 147. (przyjemność). Smak zdrowia nieprzyjaciel. *Cn. Ad.* 1060. (nie wszystko zdrowo, co smakuje). — *ż. Transl.* Smak, ukontentowanie, rozkosz, słodycz; Geschmack, Wohlgeschmack, Vergnügen, Ergötzen. Serca zarażone smaki świata tego. *Sk. Dz.* 297. Cnotą jest odbiedz tego, co sma-

kuje, Jeżeli ten smak cną poczciwość truje. *Past. Fid.* 145. Usta piękne pięknych ust smaczniej się tykają, Lecz złączone z czarnemi smaków swych nie mają. *Gaw. Siel.* 376. Z takim smakiem o rzeczach niebieskich rozmyślał, iż dla słodkości, którą na duszy czuł, łzy z oczu jego wypłynęły. *Sk. Żyw* 416. Gdy pismo ś. czytać począł, taki w nim smak miał, iż mu żadna inna nauka smakować już więcej nie mogła *ib.* 317. Już to przypowieść jest na świecie stara, Gdzie smak w języku, tam w sercu przywara. *Mon.* 71, 795. (słowa słodkie, serce fałszywe). Znalazła smak w rozmowach z rolnikami. *Węg. Marm.* 1, 109. Z smakiem umiera, kogo swoi płaczą. *Morszt.* 247. Powinien im dogadzać i do smaku być. *Krup.* 5, 227. Jéj postępki nie zawsze mi były do smaku. *Teat.* 26. *d*, 4. Nie w smak szły jegomości częste wexle. *Kras. Pod.* 2, 48. nie do gustu mu były, sie waren nicht nach seinem Geschmacke. Modlitwa odszczepieńcom w smak nie pójdzie. *Bals. Kaz. Ob.* 4. Już mi sieciami kniéje krążyć nie mało, już mi łuk z strzałami nie w smak idzie. *Ustrz. Klaud.* 36. Nie idzie mu, w smak kazanie, gdzie jego występku dotkną. *Biał. Post.* 294. Naszym to bardzo nie w smak było; jęli narzekać na króla. *Biel.* 105. *Lib. Hor.* 198. — Niesmak, dyzgustowanie, nieukontentowanie, niechęć, przykrość; übler Geschmack, Unannehmlichkeit, Widrigkeit; *Boh.* nechuť. W niesmak było Moskwie, że Polska zrzuciła się z jéj gwarancyi. *Gaz. Nar.* 2, 260. Ten postępek lubo będzie w niesmak wierzycielom, atoli bardzo dogodny bankierom. *Pam.* 83, 418. Czasem ubóstwo rodzi zbyteczna obfitość, I tam niesmak nastąpi, gdzie zupełna sytość. *Dmoch. Szt. R.* 66. Co nam łatwiéj przychodzi, to prędko niesmak w nas rodzi. *Teat.* 54, 54. Szły im w niesmak dyskursa moje. *Kras. Dośw.* 240. Z niesmakiem wielkim to przyjmowała. *Orw. Ow.* 339. Janczarowie bardzo prędko swój niesmak wydają. *Kłok. Turk.* 228. Czyniono mu różne niesmaki, których znieść niemogąc, uszedł z kraju. *Nar. Hst.* 5, 55. Nie śmie mu żadnego niesmaku uczynić. *Kłok. Turk.* 10. — 2) *Subjective:* Smak, smakowanie, czucie czyli zmysł smaku, °ukuszenie: der Sinn des Geschmacks, das Schmecken, der Geschmack. *Kluk. Zw.* 1, 47. Smak zależy z części rzeczy smacznych w usta w in łzących; bo choćby najsmaczniejsze rzeczy same w sobie były, a język nie byłby sposobny do przyjęcia smaku ich, tedy żadnego smaku nie czuje. *Sak. Probl.* 87. Smaku zepsucie, gdy inszy chory smak ma, niżby powinien mieć z rzeczy, którą kosztuje. *Krup.* 5, 515. — *Aesthet.* Smak, gust, prędkie uczucie piękności; der Geschmack, der Gust, das Gefühl des Schönen. Prędkie owo uczucie smaku w tym co pożywamy, powodem jest, iż ten wyraz przeniesiono do znaczenia, owego prędkiego, niby bez uwagi i zastanowienia się, w dziełach nauk i kunsztów rozeznania, co jest dobre i piękne. *Pir. Wym.* 7. Żeby smak dobry sobie sprawić, ma się czytać nie wiele, a dobrze. *Przyb. Luz.* 8. Łączyć smak z nauką. *Węg. List.* Smak ten, który uszy czują, jest z zwyczaju. *Gorn. Dw.* 50. — 3) *Oeconom.* Smak rybi, przysmak, rosół rybi, salsza; Fischbrühe, Tunke, Lake. Zbił o to pachołka, że on znosząc ze stołu, chlipnął z półmiska smaku od ryb lub rosołu. *Zab.* 8, 322. *Łyck.* Z łakomstwa smaku z ryb nadpił. *Hor. Sat.* 37. °SMAKA, i, *ż.*, apetyt, chęć do jedzenia. *Perz. Cyr.* 1, 143. Gdy poczuje chory smakę czyli chęć do jadła, znak, że się choroba przesila. *Perz. Lek* 75. Appetit, Eßlust. °Niesmak do jadła. *Perz. Lek.* 126. (niesmaka). SMAKARZ, *ob.* Smakownik. SMAKOWAĆ *act. niedok.*; *Sorab.* 2. schmakowasch; 1) uczucie smaku mieć, schmecken, Geschmack haben, den Sinn des Schmeckens haben. Chory jeszcze smakuje. *Tr.* Smakowanie, smak, zmysł, das Schmecken. Widzenie, słyszenie, dotykanie, smakowanie, powonienie. *W. Post. Mn.* 211. — §. Smakować czego, kosztować czego, smakiem kosztować, dochodzić; etwas schmecken, kosten; *Sorab.* 1. szlodzicž, swodžu, (cf. słodzić); *Ross.* вкусить, вкушать, отвкушивать, отвѣдать, отвѣдываю, прихлебнуть, прихлебывать. Smakując delikackie jem, *ligurio*: smakując popijam, kosztuję trunku, *libo. Cn. Th.* 1028. — *Fig.* Smakując onego panowania Jeroboam, sercem do niego przystał. *Sk. Żyw.* 2, 192. Na tym przestać mają, aby takie pisma czytały tylko i smakowały. *Zab.* 10, 63. *Jak.* — *Transl.* Rumak jego wdzięcznym głosem poryża, wędzidła smakuje, nogami ziemię kopa. *J. Kchan. Dz.* 158. (w gębie przewraca, gryzie wędzidła, er kaut das Gebiß). — 2) *Obiective:* Smakuje mi co dobrze, źle, es schmeckt mir etwas gut, schlecht etc.; *Boh.* chutnati, (cf. chuć, chęć). Wszystko co tylko jem, smakuje wyśmienicie. *Teat.* 2, 122. Jeżeliś głodny, będzie ci dobrze ten objad smakował. *Teat.* 8, 38. Cebulą to smakuje - traci. *Tr.*, nach etwas schmecken. — Smakuje = dobrze smakuje, es schmeckt, schmeckt gut. Co smakuje, to kosztuje. *Żegl. Ad.* 45. Nie wszystko zdrowo, co smakuje. *Cn. Ad.* 725. Nie wsystko jednym smakuje. *Bies. roz. E* 4. Człowiek, kiedy co ma, nie wie, jak to smakuje, Aż dopiero gdy to straci, toż to cukruje. *Haur. Ek.* 5. Gdzie wykład według litery niebardzo smakował, rozumienie duchowne brać się musiało. *Groch. W.* 25. (gdzie niesmaczny był). — *Moral.* Smakuje mi co = do gustu przypada, podoba mi się; es ist nach meinem Geschmacke, gefällt mir, ich finde Geschmack daran. Nie nędznemu nie smakuje, Srogą gorycz wszędzie czuje. *Zab.* 11, 207. Nam prace bardziej nad ich bankiety smakują. *Pilch. Sall.* 269. *Birk. Krz. Kaw.* 55. Gnuśne próżnowanie im smakuje. *Gorn. Sen.* 256. *Tward. Wł.* 18. Wszystkim zdanie smakowało Tęczyńskiego, *placuit. Krom.* 397. W siódmym roku już świat jéj gorzkim być a smakować rzeczy boskie poczęły. *Sk. Żyw.* 1, 355. Zawżdy nam więcéj smakuje każdy zakazany owoc tego świata, niżli te święte dobrodziejstwa. *Rej. Post. L l l* 4. Śmiech niż płacz komuż bardziéj nie smakuje? *Past. Fid.* 520. (Gdy to posmakowało, weszło w zwyczaj. *Lud. Jez. N* 7. (gdy przypadło do gustu). — 3) Smakować sobie co, kogo = upodobanie w tym mieć, podobać: Wohlgefallen an etwas oder an einem haben, lieb gewinnen. Pospolicie lepiéj sobie smakują ludzie słodkie rzeczy, niżeli gorzkie. *Sak. Probl.* 95. Pan ten bardziej sobie pokój, niżeli woj-

nę smakował. *Ustrz. Krac.* 2, 183. Odpowiedział cesarz z łaskawością, wynosząc i smakując sobie prace moje. *Boh. Ossol.* 1, 428. Ciebie nad inszych smakuję, I bardziej cię, niż temu dowierzasz, miłuję. *Otw. Ow.* 591. Rynałd smakuje sobie Angielikę i okrutnie miłuje. *P. Kchan. Orl.* 1, 30. Selenisa króla Sardyńskiego smakuje nad Poharcha. *Pot. Arg.* 353. Serca [illegible] wielu Leszka Czarnego nie smakowały. *Krom.* 281. Grunta tych panów, których pryncypałami w smakowaniu sobie Władysława być rozumiano, pustoszył. *Krom.* 590. — *Sonder:* Smakować sobie w czym, Geschmack oder Wohlgefallen an etwas finden. Umysł mój smakował w tym, coby go odrażać powinno. *Teat* 2, 89. *Bars.* Mądrzy ludzie w dowcipnych żartach smakują. *Zab.* 12, 267. *Dudz.* — 4, *Act.* Smakować komu co, przymilić mu co; einem etwas angenehm machen, ihn Geschmack daran gewinnen lassen. Czarnoksiężnik w miłości utopił myśli [illegible]. I Alcyne smakował [illegible] nowe, Żeby go nigdy z swego nie puściła dwora. *P. Kchan. Orl.* 1, 182. SMAKOWITOŚĆ, ści, *ż.*, smak dobry potraw, trunków, etc., die Schmackhaftigkeit; Ob. [illegible] die Geschmackigkeit. *Cn. Th.* 1028. smaczność; *Boh.* chutnost; *Vind.* [illegible]; *Ross.* смачность, вкусность. SMAKOWITY, a, e, SMAKOWITO, SMAKOWICIE *adv.*, dobrego smaku, smaczny, pełen smaku; *Vind.* ſmahnoduhen, duſhezh, dobroduhen, ſafladjen, diſhezhen; *Ross.* вкусный, schmackhaft; Ob. [illegible]. Wino [illegible] smakowite. *Otw. Wirg.* 418. Wino zaraz z bani smakowite, cale nietrwałe jest. *Pilch. Sen. list.* 283. Szczep smakowity, A owoc przykry, gorzki jadowity. *Past. Fid.* 67. Wina smakowite. *Banial. B* 3. Miody smakowite. *Otw. Ow.* 550. Smakowita pasza. *Lib. Hor.* 24. Nic smakowitszego [illegible] polewkę dworską. [illegible] *Ob. L* 2 *b.* SMAKOWNICZEK, czka, *m.*, SMAKARZ, [illegible] *m.*, przebierający, [illegible], ein Feinschmecker. [illegible] z owych smakowniczków, co owo [illegible] przyganiają potrawom, takich nie lubię. *Opal. Sat.* 158. Smakarzów, którzy delikatny gust pański przejęli, aby miał przypuścić do stołu swego, tego na sobie przewieść nie może. *Pilch. Sen. list.* 350. SMAKOWNY, a, e., — ie *adv*, wdzięczny, miły, dobrego gustu, 'gustowny, *objective et subjective*, [illegible], geschmackvoll. [illegible] *Otw. Wirg.* 475. Prawda sama smakowne porywa rozumy, Nadętość ślepe tylko może uwieść tłumy. *Dmoch. Sat. R.* 10.

SMALC, *ob.* Szmelc. 1. SMALCOWANY, SMALEC, *ob.* Szmalec. 2 SZMALCOWANY, *ob.* Szmelcowany. SMALCUGA *ob.* Szmelcuga. SMALIĆ *cz. niedok.*, osmalić *dok.*, [illegible] Osmolić, opalić, [illegible]; sengen [illegible]; *Sorab.* 1. ſmalu; *Sorab.* 2. szmaliszch. Piorunowy płomień, i trawy [illegible] I krzaki w koło smali: [illegible] się rozszedł polem. *Przyb. Ab.* 158. Ztąd piecze, ztąd smali; tam obito, tu o mal, co nie przyszło do tego. [illegible] 51, 19. [illegible] w [illegible] ba smali. *Hor. Sat.* 98. — §. *Burlesque:* Smalić cholewy do kobiety = umizgać się do niej, służyć jej, [illegible] koperczaki: einer die Cour machen, ihre Gunst zu gewinnen ſuchen. Doszły mnie nowinki, Że Waść smalisz cholewy do panny Reginki. *Zabł. Zab.* 84. Porzuć Telefa; Telef mizguś metki Smaląc cholewy do innej kokietki; Niełatwo k tobie hartowne o Fili Inną miłością serduszko przychyli. *Hor.* 2, 271.

SMALTA kolor, *ob.* Lazur. *Kruml.* 497.

SMAR, u, *m.*, tłustość do smarowania miechów; robią ją mieszając tran z olejem. *Os. Żel.* 85. Schmierfett.

SMARCZYSTY, a, e, — [illegible], pełen smarku, Rotz-, rotzig; (*Boh.* soplivý; *Sorab.* 1. wozriwe, (cf. wozrzywy)); *Carn.* smerkov, shnodrast, shmukelnast; *Vind.* ſmerkou, ſhnodrou, ſhnodrast; *Croat.* smèrkáv; *Rag.* mossurast, sopolinast, sopolinav, (cf. sopel); *Slav.* sakagljiv). Gruczołek smarczysty. *Krup.* 5, 126.

'SMARD, u, *m.*; *Eccl.* смердъ, смрадъ: smród, rzecz plugawa; Unflath, Mist. Córko, chowaj wstyd w mowie, bo to twoje skarby, Złote tkanki, łańcuszki, toć bez tego smardy. *Papr. Przy. B.* Nie dba o biesiady, ani o te smardy. *Rej. Wiz.* 93. *Scelerosus*, łotrowski, niecnota, [illegible]. *Macz.* — 2°) Smard, 'ŚMIERD, 'SMERD, a, *m.*, człowiek śmierdziuch, plugawiec, smród, smoła; [*Eccl.* смръдъ *[illegible]*; *staropolsk.* smard; *starorusk.* смръдъ, rodzaj służebnych mieszkańców po wsiach i miastach osiadłych, ein Art Hörigen; najpodobniej od Mordwy, szczepu czudzkiego, *got.* Merdens, porówn. *persk.* mard mąż 2]; *Ross.* смердъ, ein unflätiger Mensch. Gdy się [illegible] człowiek do prawa uciecze, zaraz mu mówią: nie dla was to piszą statuty [illegible], ale dla panów. *Star. Ref.* 25. [illegible] *ra*, złej a plugawej gęby, smard. *Macz.* *Flagro*, sługa, który bicie zasłużył, smard, nogieć. *Macz.* Z szubienicy się urwał, smard, nogieć, kija godny. *ib.* Wszystkim tam gniewno było na te sprosne smardy, ktorzy osobę króla tak podło poważali. *Papr. Tr. D* 4. Wspomnij na Olgerda, Jak przywitał śmierda. *Stryjk. Gon. N* 3. Odmieniéby nam trzeba dobrze dumy harde A nieschodzić [illegible] smardy I [illegible] o sprawy poczciwe. *Papr. Gn. praef.* Pycha owo na świecie błaźni owe smardy, Co chodzą wzniosłszy gębę, by boga nie znali. *Rej. Wiz.* 168 *b.* 'SMARDOWSKI, [illegible], unflätig. [illegible] 'SMARDOWSTWO, [illegible] *Macz.*, Unflätherei, plugawość.

SMARDZ, SMARZ, a, *m.*; *Boh.* [illegible]; *Mars.* smrha; *Slov.* hořka huba; *Carn.* mavroh; *Sorab.* 2. morchel; *Vind.* zhmerzhek, mavroh, mleizhniza, kugmak; *Ross.* сморчекъ; *Lat. med.* morucla; *Gall.* morille; *Angl.* [illegible]; Ob. [illegible] Morchel; *phallus*, rodzaj krytopłciowy bedłek, po wierzchu siatkowanych, od spodu przysklepionych. *Kluk. Dykc.* 2, 176. Smarze albo piestrznice. *Syr.* 1395. Grzyby i smarze suszone; rydze kwaszone. *Kluk. Rośl.* 2, 183. *Hour. Sk.* 281. Nad piestrzyce albo smarze jeszcze rydze lepsze. *Syr.* 1393.

SMARGNĄĆ *ob.* Szmergnąć.

SMARK, u, *m.*, SMARKI, SMARKOTY, SMARKOCINY *plur.*: (*Etym.* cf. *Germ.* Mark, Schmeer; *Hebr.* מרק marak, *tersit*; (*Boh.* smrk, sopel, (*ob.* Sopel); *Slov.* sopel, sopel, wozher, (*ob.* Wozgrza); *Sorab.* 1. wozer; *Sorab.* 2. barskel, hoebel; *Carn.* smerk, slmûkel, shnòdr; *Vind.* ſmerkel, lhrazhek, ſhnoder; *Croat.* smérkely; *Bosn.* sopolina, slinna od nosa; *Slav.* sopoj; *Rag.* sopòlina, mossùr, mossurina; *Eccl.* смаркъ, возгря; *Ross.* возгря, возгри); plugastwo w nosie, der Rotz. W błonce, która pokrywa wewnątrz nozdrza, znajdują się gruczołki, które oddzielają smarkoty. *Kirch. Anat.* SMARKACZ, a, *m.*, SMARKATY, pełen smarków, smarczysty; ein Rotziger, der voll Rotz ist; *Boh.* usmrkanec, soplivec; *Slov.* soplavý; *Carn.* smerkovz; *Vind.* ſmerkóuz, ſmarkov'z, ſmerkovez, ſmerkovuz, ſmerkavez, ſhnodravez, ſhnodravuz; *Bosn.* sopolinar, slinavaç; *Ross.* сопливецъ, сопляkъ, возгривецъ, возгривикъ, возгрякъ; *Eccl.* сморкачь, сморкатель. — *ȝ.* Plugawiec, smród, smard, ein Unflathiger; młokos nieutarty, ein Rotzlöffel, Rotzbube, Gelbschnabel. Matka mi tę naukę, gdym jeszcze był smarkaczem, zawsze do głowy wbijała. *Boh. Kom.* 1, 175. Smarkaty koń, *ob.* Nosaty. SMARKACZKA, SMARKATKA, *i, ż.*, a) dziewczyna flejtuchowata, ein rotziges Mädel; *Vind.* ſmarkovka; *Ross.* возгривица, соплявица. — b) Smarkatka, świeca z podłego czarnego łoju; ein Rotzlicht, schlechtes Licht von schwarzem Talge. *Tr.* SMARKNĄĆ *mel. jedntl.*, Smarkać *contin.*; *Boh.* smrkati, smrknauti; *Carn.* smèrkam; *Vind.* ſmerkati, ſmerkuvati; *Bosn.* semarknuti; *Ross.* сморкнуть, сморкать, сопливать; *mucum naribus trahere Cn. Th.* 1029. schnäufeln, den Rotz in die Nase ziehen. SMARKOCINOWY, a, e, od smarkocin, Rotz-. Wewnętrzna smarkocinowa błonka nosa, *membrana pituitaria. Perz. Cyr.* 2, 155. *et* 1, 155. Gruczołek smarkocinowy, *ob.* Smarczysty.

SMAROWAĆ *cz. niedok.*; *Boh.* Smažiti; *Sorab.* 2. schmerrowaschu; *Ross.* подмаслить, подмасливать, смазать, смажу, смазывать, (cf. zmazać, cf. masło.; *Germ.* schmieren; (*Isl.* smyria; *Svec.* smörja; *Angl.* smear; *Ar.* s. smeran, smyran; mazać, namazować, pomazować czym osobliwie tłustym; schmieren, einschmieren. Tak mu zły, iż będę się musiał przez kilka czasów smarować. *Teat.* 50. c, 61. Pejzel do smarowania w gardle. *Cyg.* 11. Osi smarują jaką tłustością, n. p. mydłem, łojem. *Rog. Doś.* 3, 155. Oś smarują, by suche koło nie skrzypiało. Patronowi dłoń smaruj, by nie mówił mało. *Mon. Ref.* 5, 218. Smarować, dłonią się ognowac; schmieren, die Hände einem schmieren, ihn bestechen. Kto smaruje, jedzie. *Ryś. Ad.* 21. *Żeb. Ad.* 121. *Teat.* 24. *c.* 82; *Sr* kdo masti, ten gidě. Tak to kochany sąsiedzie, kto smaruje gładziej jedzie. *Zab.* 15, 57. *ob.* Smarownie. Koszta trzeba, idzie wóz smarowany prędzéj. *Pot. Arg.* 112. Sędziom ręce smarować. *Ostr. Pr. Kor.* 1, 175. Smaruj ręce prawnika, aby mówił śmiało. *Mon.* 76, 285. Smarowanie *subst.*; *Ross.* смазка, das Schmieren. smarowidło *unguentum*, masc rzadsza, gęstości średniej między olejem i maścią. *Krup.* 5, 508. eine Schmiersalbe. — *ȝ.* Smarować, smolić, powalać, beschmieren, besudeln, verunreinigen. Kiedy sami sobie jeść gotują żołnierze, smarują i drą odzienie. *Papr. W.* 1, 585. — 2) Smarować kogo kijem, wzbierać go, skórę mu łoić; einen durchschmieren, abschmieren, durchwalken, abprügeln. Tatarzyn kiedy żonę nahajką smaruje, Rozum do głowy żenie przystępuje. *Bratk. H* 2 *b.* Bogatszych oskarżonych kniaź knutami tak długo smarować każe, aż się mu opłacać musza. *Gwagn.* 511. SMAROWNIA, *i, ż.*, do smarowania miejsce, *unctorium. Cn. Th.* 1029. das Salbe- oder Schmier- = Stübchen, z. B. in Bädern. SMAROWIDŁO, a, *n.*, maść, czym smarują, die Schmiere, *ob.* Kołomaż. Cyrulik wysmaruje za grosz abo za dwa, a weźmie czasem kilka złotych od smarowidła. *Sak. Sob. A* 4 *b.* (za maść). SMAROWNIE *adverb.*, ochotnie, pomyślnie, prędko a dobrze, jak po mydle, jak po stole, lodem idzie, (*oppos.* z oporem, jak na grudzie); wie geschmiert. Co aby szło smarowniéj, *facilius. Krom.* 162. Tak ci wszystko pójdzie smarowniéj. *Pot. Arg.* 26. Lekkie i pomniejsze sprawy smarownie idą. *Pilch Sen. gn.* 293. Polska mowa Krukberka Krupskim przechrzciła, a potym smarowniéj niejako Krupką mienić się przyzwyczaiła. *Krom.* 749. (gładziéj). SMAROWNIK, a, *m.*, *unctor. Cn. Th.* 1029. co smaruje kogo. *Włod.*, der Salber, Einschmierer. Smarownik łaziebny. *Pilch. Sen. list.* 2, 5. SMAROWNY, a, e, jak smarowany, szybki, lekki, geschmiert, leicht, behend. Leci smarownemu równy okrętowi. *P. Kchan. Orl.* 1, 59.

SMARSK, SMARSZCZYĆ, *ob.* Zmarsk, Zmarszczyć. SMARZ, *ob.* Smardz.

*SMATRUZ, a, *m.*, buda k przeda, ein Kramladen. Smatruzy i kramnice śródrynkowe Krakowskich sukienników i przekupniów, Kazimierza Wielkiego jest budynku pamiątka; *Sarn. Stat.* (*Krom.* 568.) Tak cu petlic i haftek na smatruzie weźmę, sześć tuzinów. *Falib. L* 3.

*SMATEK, *SMĘTEK, *ob.* Smutek.

SMAŻARZ, a, *m.*, który co smaży, der Prägler, Röster, Schmorer. Nie było w ten czas tak wymyślnych piekarzów, kuchmistrzów, smażarzów. *Lej. Zw.* 60. SMAŻYĆ *cz. niedok.*; *Boh.* smažiti, *Slov.* smažjm, *Vind.* zvreti, zvrenu, *Carn.* ... wrzeć; *Croat.* ...; *Ross.* пряжить, вара-жить; prażyć, gaszcz lub tłustość jaką warzyć, rösten, ... (*Etym. cf.* schmalzen. Del[...]; *cf.* Mus). Smażyć jaja, ryby, ciasta, w maśle lub w tłustości, albo też w cukrze. *Wad. Kuch.* 129. Smażony w maśle; *Ross.* венпряженный. Pasztet w maśle smażony; *Ross.* пряженецъ, пряженикъ. Smażone mięso *Boh.* pečené méso. Smażona ryba; *Vind.* zverta riba, ozverta riba, Backfisch. Smażyć rybki w maśle. *Tr.* Smażone kurczęta, gebackne Hühner. Smażony w oliwie; *frictus et coctus. Cn. Th.* 1029. Z różnych owoców powidła smażą. *Kluk. Rośl.* 1, 171. *ob.* Smażenie, Sonne leben, schmelzen. Wino smażone, moszcz aż do trzeciej części wywarzony. *Syr.* ... *Pot.* 121. — *ȝ.* Tłowię, je, ogrzewa się, smaży się żyto, dares et Mirr., das Getreide reift, wird gelb. — *ȝ.* ... Niech ...i przeleżeni ... leżą jak w rosole smażyć. *Jabł. Buk. O* 3 *b.* dogrzewać, dopiekać nam, uns warm machen. W hutach majstrowie żalą się,

że się cały dzień smażą w ogniu. *Torz.* 52. że się pieką przy ogniu, roztapiają, rozpływają; ſie ſchmelzen, zerſchmelzen vor dem Feuer. — *§.* Smażyć się, głowę sobie suszyć, forsować się, męczyć się; ſich den Kopf brechen, ſich quälen. Zakonnicy po ambonach smażyli się w pochwały cnoty tych, którzy największe niecnoty pełnili. *Przestr.* 91. Choć się też sforcuje, choć się drugi smaży, Próżno to, gdzie natura cnocie nie pobłaży. *Pot. Arg.* 624. — *Aliter:* Srożéj się zgonu bojaźnią smaży, kto bardziéj rozkoszy syty. *Zab.* 13, 238. lęka się, stracha się, ſich ängſtigen. — *Active:* Smażyć koncepta = z wielką pracą roić, mit vieler Noth Einfälle ausbecken, bruten. Mając w głowie tyle, Maluczką przede drzwiami wstrzymałem się chwilę, Smażyć bujne koncepta, i rozumne treści Na okrasę poselskiéj o wojnie powieści. *Zabł. Amf.* 42.

SMAŻYWIECHEĆ, chcia, *m.*, liczykrupa, szperka, wędzigrosz, skąpiec; ein Filz, Knicker. Zostawił jemu ociec, smażywiecheć szczéry, Jedząc chléb za pieczyste, rzodkiew za selery, Kilka włości obszernych. *Nar. Dz.* 3, 152.

SMĘCIĆ się, *ob.* Smucić. SMĘCIEN, *ob.* Smutny. *SMĘD, Smąd, *ob.* Swąd. SMĘDZIĆ, *ob.* Swędzić. SMELC etc., *ob.* Szmélc.

SMERDA, [y, *ż.*, ml[illegible] natrętny i zarozumiały, ein naſeweiſer Gelbſchnabel 2]. Ten kausyperda, Uczciwszy uszy [illegible] smerda. Już tak sławny [illegible] pieniacz. *Teat.* 43. *c*, 24. *Wyb.* Patrzcieno, co za po[illegible], gdyby nie był smerda bez konsekwencyi. *Teat.* 20. *b*, 24.

SMEREK, u, *m.*, *SMEREKA, i, *ż.*, n. p. Justyno patrz, [illegible] w górę się wznosi. *Kniaź.* 1, 4. W [illegible] *Kras.* 3, 118. [illegible] Krakowskich [illegible]

SMERZYĆ, *ob.* Szmerzyć. SMĘTEK, SMĘTNY, *ob.* Smutek.

ŚMIAĆ się, śmiał się, śmieli się, śmieje się, śmieje się *recipr. niedok.*; *Boh.* smati se, smĕgi se; *Slov.* smať-sa; *Sorab.* 1. ſmeju, ſmejem, ſmegu szo; *Sorab.* 2. sze [illegible] ſmejáti, ſmejal, ſméjam, ſmejim ſe, ſmejanje; *Croat.* szmejatisze, szmejemsze; *Bosn.* smiatise, çirritise; *Slav.* [illegible] (Człowiek jest zwierzę, które się śmieje; bo żadne insze zwierzę śmiać się nie może. [illegible] ha ha! *Teat.* 54, 32. Jak ten głupi, który się zawsze śmieje; tak i ten nie bardzo godzien naśladowania, który nigdy. *Kras. List.* 1, 129. Kto się rano śmieje, w wieczór płacze. *Cn. Ad.* 395. (po weselu płacz). Daj pokój żartom, nie śmiać mi się już. *Teat.* 22. *b*, 28. (do płaczu mi). Chcą żeby się drudzy śmieli, A nie dają nic śmiesznego. *Kras. List.* 2, 70. Drudzy sami nie wiedzą, czego się śmieją. *Zab.* 12, 268. *Dudz.* Zaczął się śmiać, aż się za boki brał. *Teat.* 7. *b*, 31, *ob.* do rozpuku; cf. chychotać się; *Carn.* grohotam, krohozhem. Śmieje się w chustkę *Carn.* ſâzam. — *Śmiać się z kim = wesoło się z kim bawić, mit einem fröhlich ſeyn, mit ihm ſchäkern. Gdy król postrzegł Izaaka, iż się śmieje z Rebeką, domyślił się, iż była żoną jego. *Sk. Żyw.* 1, 243. — Śmiać się komu, *arridere*, uśmiechać się do kogo. *Macz.* einen anlächeln, anlachen. Pijaństwo z statecznych ludzi czyni błazny, że się im muszą śmiać. *Biał. Post.* 199. śmiać się z nich, naśmiewać się; *Vind.* ſe is kogo ſeſmehuvati, über einen lachen, einen auslachen. Demokryta uczniami dziś ziemia okryta, Gdyż się śmieją i z płaczu nawet Heraklita. *Zab.* 15, 175. Z mądrego śmieje się bogaty. *Kras. W.* 25. Niech się śmieją do woli, równie to [illegible] dzieli, Przyjdzie czas, gdy się i z nich drudzy będą śmieli. *Kras. Sat.* 125. Niech się świat cały ze mnie śmieje: a ja się z świata całego śmiać będę. *Teat.* 51. *b*, 51. Jałowie się śmiać, *ob.* Jałowy. — Śmiać się, radować się, kontent być z czego, cieszyć się; ſich über etwas freuen, fröhlich ſeyn. Nieprzyjaciele aby się nie śmieli z upadku naszego. 3 *Leop. Esth.* 14, 11. (aby się nie chychotali z upadku naszego. 1 *Leop.*). Nie śmiéj się z cudzego nieszczęścia; tu nie o śmiechu, ale o radości mowa, która śmiechem bywa wyrażona. *Zab.* 12, 276. *Dudz.* Jak się temu panu oczy śmieją! *Teat.* 10, 49. jak wesołe ma oczy!

ŚMIADAWY, ŚMIADY, *ob.* Śniady.

ŚMIAŁEK, łka, *m.*, §. 1) śmielec, nieroztropnie narażający się; ein Wagehals, (cf. junak); *Boh.* smělak, odwážlivec; [illegible]; *Ross.* смѣльчакъ, смѣленекъ, нахалъ, *f.* нахалка, удача (cf. udać się), удалецъ; *Eccl.* продерзатель. Wszystkiego radzi śmiałkowie próbują. *Lib. Hor.* 15. [illegible] *Fr.* [illegible] Wzrok jéj [illegible] śmiałka, co na jéj twarz spojrzeć się ważył. *Stas. Num.* 2, 15. [illegible] *Zegl. A.* 227. *Pot. Zac.* 23. — §. 2) [illegible] u nas jest [illegible] 1, 18. [illegible]

ŚMIAŁKOWAĆ *med. niedok.*, junaczyć, śmiałością narażać się [illegible] *Pot. Arg.* 256. *Pot. Pocz.* 188. Nie nadałoć się Pietrze śmiałkowanie z panem. *Pot. Zac.* 26. junakierya.

ŚMIAŁOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* [illegible]; *Sorab.* 1. [illegible]; *Carn.* [illegible] predrznost, zhnost; *Vind.* ſmeunost, ſmieunost, ſerzhnost, podstopnost, prevupazhnost, prevsetnost, obresnost, nemarastnost, samirnost, samera, samiera, prevsetje, prevupnost, presavupliwost, verbeſhnost, neresloshnost; *Croat.* sziménye; *Dal.* szminsztvo; *Bosn.* smionóst; *Rag.* smionos, smjenstvo, smionstvo; *Slav.* sloboda, (*ob.* Swoboda); *Ross.* смѣлость, смѣлство, дерзновеніе, дерзость, дерзкость (cf. [illegible]), удаль, удальство (cf. udać się), предпріимчивость, нахальство, наступчивость; *Eccl.* дерзнутіе, предерзнутіе, продерзаніе, озорничество, збойство, (cf. zbój); wielka odwaga, przewaga, *in bonam et malam partem*, Kühnheit, Dreiſtigkeit, Verwegen-

heit. Męstwo czyni odwagę do podjęcia się rzeczy trudnych; śmiałość do potkania się z nieprzyjacielem. *Stat. Woj. A* 2 *b*. Śmiałość z wielkiego serca pochodząc, wykorzenia z człowieka przyrodzone doległości. *Gorn. Dw.* 368. Śmiałość zbytnia, szkodliwa. *Cn. Ad.* 1061. Śmiałość pokrywka złości; śmiałość choć winna, ujdzie za niewinność. *ib.* (niewinny śmiele mówi). — Nieśmiałość, bojaźliwość, Unbreiſtigkeit, Furchtſamkeit. Jedna nieśmiałość i uderzenie się w piersi zasłużyło u boga na odejście usprawiedliwione. *Lach. Kaz.* 1, 35. ŚMIAŁY, a, e, Śmielszy *Compar.*, ŚMIAŁO, ŚMIELE *adverb.*, wielce odważny, niebojaźny, przeważny, nacierający; *Boh.* směly, směle, opowážliwy; *Slov.* smělý; *Sorab.* 1. pžezważné, krobwé (cf. chrobry), krobli, zmosznoſcżiwé; *Sorab.* 2. szkobodne, po szkoboże, (cf. swoboda); *Carn.* podstopliv, podstopne, tersatn; *Vind.* fmieun, fmeun, ferzhen, ferzhan, podstopliu, nemarasten, prevseten, bresobrasen, obresen, junazhki, prelhero, prevupazhen, prevupen, samern, samerlu, presavupliu, verbelnen, nereslozhen; *Dal.* szarcsen, (cf. serdeczny, serce); *Rag.* smiòn; *Slav.* slobodan (cf. swobodny), opàk, (cf. opak); *Ross.* смѣлый, смѣло, дерзкій (*ob.* Dziarski), дерзновенный, дерзостный, нахальный, предпріимчивый; *Eccl.* дръзъ, дръзосрьдъ, продерзливый, храбрый; *in bonam et malum partem*, kühn, dreiſt, verwegen. Siedzi na koniu śmiało. *Teat.* 39, 116. Po nieśmiałym jeżeu konia, a po śmiałym mężu wdowy szkoda dostawać. *Rys. Ad.* 59. Śmiały, co się z dwoma bije; ale śmielszy, co się żeni, a nie ma nic. *Rys. Ad.* 62. Śmiałym krokiem postępuje. *Teat.* 49. *b*, 16. Śmiałym szczęście sprzyja. *Ossol. Str.* 2 Śmiałemu szczęście dopomaga. *Cn. Ad.* 1061; (*audaces juvat fortuna*; śmiało, chce sił mało). Zuchwały to jest azard, jednak tym świat stoi, Mniéj czasem śmiały traci, niż co się zbyt boi. *Kras. List.* 123. Bolesław II. dla walecznego serca nazwany był śmiałym. *Nar. Hst.* 2, 367. *Krom.* 109, (*ob.* Chrobry). Śmiałemu najrychléj się w łeb dostanie. *Cn. Ad.* 1060. Śmiały bez przeciwnika; śmiały na bruku. *Cn. Ad.* 1061. (samotrzeć na pustki uderzy; wilka szuka, a ślad jego ujźrzawszy umyka). Śmiały za płotem. *Cn. Ad.* 1062. (bezpieczniéj za murem, pies na swych śmieciach śmielszy, i baba za murem bije). Łacno śmiele mówić w bezpieczeństwie. *Cn. Ad.* 415 (łacno wyzywać nieprzyjaciela z [illegible]). — (ŚMIANIE się *ob.* Śmiać się). — ŚMIEĆ, śmiał, śmieli, śmią (śmieją), śmiem *med.* [illegible]; *Boh.* smjti, směti, smjm; *Slov.* smjm, smažim se, (cf. [illegible]); *Sorab.* 1. fmém, wokroblu szo, (*distng. Sorab.* 2. ſmeju będę miał, *a verbo* mieć); *Sorab.* 2. szmescn; *Carn.* smeti, smem *audere*, (*cf. arcere*); podstópem, podstopati; *Vind.* ſmeti, ſe podstopiti, ſe popustiti, ſe vupati, odnehati, odheniati, ſe ferbegati; (ſmeti, ſmiem, oblasti imeti = mieć z to, módz); *Croat.* szmeti, szmet, szmem; *Dal.* szmiti; *Bosn.* smitti, uzdatise; *Rag.* smjetti, smjem, sloboditise; *Ross.* смѣть, смѣю, дерзать, дерзнуть, нахалиться, понахалиться; *Eccl.* дерзаю; отважиться, wagen, ſich erdreiſten, ſich unterſtehen, ſich erkühnen. I smie, i nie smie. *Żegl. Ad.* 93. Tylko chciéj, a śmiéj. *ib.* 237. Wszystko tam znajdzie, czego serce pożąda i gęba śmie prosić. *P. Kchan. Orl.* 1, 93. Nienawidzę tych serc lękliwych, które dla większej przezorności nic przedsiębrać nie śmią. *Teat.* 36, 96. Czyńcie sobie skarb trwały w niebie, kędy złodzieje nie śmieją. *Prot. Jal.* 7.

ŚMIEĆ, 1. *ob.* Śnieć. 2. *ob.* Śmieci, Śmiecie.

ŚMIECH, u, *m.*; *Boh.* smjch, řehot; *Slov.* smjch; *Sorab.* 1 ſmjch, ſmèch; *Sorab.* 2. ſzmèch; *Carn.* smeh. *Vind.* ſmieh, poſmehovanje, (ſmeiſhati; *Germ.* ſchmähen, lżyć); *Croat.* szméh; *Bosn.* smjeh, smjh, smjanje; *Rag.* smjeh, smjech; *Ross.* смѣхъ, грохотъ; (cf. *Germ.* Schmach, ſchmeicheln; cf. *Hebr.* שמח samach, *hilaris fuit*; *Samarit.* שמח, *risit*, *v. nostrum* Migi, Mgnąć); śmianie się, (*oppos.* płacz); das Lachen. Sam ze wszystkiego stworzenia, Człowiek ma śmiech z przyrodzenia. *J. Kchan. Dz.* 258. Śmiech, jest to skłonność ludziom tylko własna, na wierzch wydająca się, od objektu śmiesznego wzruszona. *Zab.* 12, 280. *Dudz.* Parskną śmiechem. *Mat. z Pod.* Parsknął od śmiechu głośno. *Mon.* 74, 541. Śmiechem parsknął. *Baz. Hst.* 44. Boki pozrywasz od śmiechu, gdy ci powiem o wszystkim. *Teat.* 12, 102. Dobrze nie zdechł od śmiechu; śmiechu do zdechu (do rozpuku). Poznać głupiego po śmiechu, bo z leda czego się śmieje. *Zab.* 12, 267. *Dudz.* Nie każdy śmiech, śmiechu jest godzien. *ib.* 257. Co się komu nie podoba, to mu nie do śmiechu. *Zab.* 12, 269. Tobie śmiech, a mnie nie do śmiechu. *Cn. Ad.* 1162. Tobie do śmiechu, a mnie do zdechu. *Rys. Ad.* (a mnie do płaczu). Nie do śmiechu mi teraz. *Teat.* 54. *c*, *j* i. Głodnemu nie śmiech; *Vind.* katiri kruha stradajo, ſe ſmieha hitru navelizhajo, *ob.* Głodny. Pomyśl się nowy patron w słowie; sędziowie w śmiech; szlachcic, o którego wieśkę szło, w płacz. *Kras. Doś.* Śmiechu komu dopomagać. *Zab.* 12, 268. Śmiech zwyczajnie jést naturalnym znakiem niejakiegoś ukontentowania. *Zab.* 12, 260. świadkiem dobréj myśli. *Gorn. Dw.* 142. Śmiech lata po twych ustach, a wesołość żywa, Na rumianych jagodach przyjemnie spoczywa. *Chod. Gesn.* 2. Śmiech jałowy, *ob.* Jałowy. Śmiech szyderski. *Cn. Ad.* 1065. Gelächter, Spott, Hohngelächter, Verlachen; *Eccl.* глумы, шутки, смѣхъ, игры. Ponurość jego chytrość, a śmiech wzgardę wróży. *Teat.* 46, 7. I śmiech niekiedy może być nauką, Kiedy się z przywar, nie z osób natrząsa. *Kras. Mon.* 79. — Śmiech z siebie uczynić, dać się na pośmiech. *Cn. Th.* 1051. ſich dem Gelächter Preis geben, ſich lächerlich machen. Śmiech sobie z kogo stroić = szydzić z kogo, einen verſpotten, ſeinen Spott mit ihm treiben, ſein Gelächter mit ihm haben. Dla swojéj uciechy Gotów i z przyjaciela stroić sobie śmiechy. *Zab.* 10, 339. *Łżyck.* Nieprzyjaciele wziąwszy mą duszę w niewolą, śmiech stroją z jéj wstydem. *Kulig. Her.* 72. Na śmiech, śmiechem, na żart, na pośmiewisko; zum Spaß, zum Spott. Cesarz swego błazna za patryarchę udając, kazał mu na śmiech kapłany święcić. *Sk. Dz.* 814. — §. Śmiech, śmieszność, die Lächerlichkeit. Więcéj w sobie śmiechu, niżli prawdy mają, aż mię wstyd o nich pisać. *Paszk. Dz.* 76. — §. Śmiech, rzecz pośmiechu warta, śmiechowisko, fraszka, bagatelka, szyszka; etwas zum Be=

lachen, eine Kleinigkeit. Miecz; nic to jest: To ogień! i to jeszcze śmiechy. *Bardz. Trag.* 303. Widzi mu się to śmiech, *ridiculum. Mącz.* Śmiechy, swe grzechy. *Rys. Ad.* 63. Tu nie o śmiech gra im szła, ani o rzecz małą, Lecz o zdrowie Turnowe, o jego krew' całą. *A. Kchan.* 364. Święte ustawy u nich śmiech. *Groch. W.* 566. — §. *Poet. personif.* Wyjdą (za Wenerą) Chichotki, wyjdą trefne Śmiechy, Lube Umizgi, powabne Uciechy. *Zab.* 16, 335. ŚMIECHLIWY, a, e, — ie *adverb.*, uśmiechający się łagodnie; *Ross.* смѣшливый, lächelnd, fröhlich, freundlich. Na jéj niwach śmiechliwa świeżość się zieleni. *Przyb. Ab.* 154. Śmiechliwe rano. *Przyb. Milt.* 147. ŚMIECHOTWÓRCA, y, *m.*; *Ross.* смѣхотворецъ; śmieszek, ein Spaßmacher. Wszetecznica, rufian, błazen szachowany, Śmiechotwórca, ci płużą między temi pany. *Klon. Wor.* 57. ŚMIECHOTWÓRSTWO, ŚMIECHOWISKO, a, *n.*, pośmiech, wyśmianie, szydzenie; Gelächter, Spott, Hohn; *Boh.* ausměšky; *Ross.* смѣхотворство. Jestem śmiechowisko, *opprobrium*, a wzgardzenie ludzkie. *Wróbl.* 47. *Baz. Hst. pr.* 2. Za śmiechowisko nas z pierwu sobie mieli nieprzyjaciele, *ludibrium. Krom.* 673. Pozbawiwszy nas oczu, patrzeć pozwalają; nie jawneż to z nas śmiechotworstwo, nie widocznaż to z nas 'nagra? *Weryf.* 67. Wszystko to próżnością i śmiechowiskiem jest, *ridiculum. Zygr. Gon.* 301. Pisma śmiechowiska godne. *Żebr. Zw.* 106 *Falib. F. Petr. Pol* 245. 1 *Leop. Jer.* 10, 15. Młodego rada a starego wojna śmiechowisko. *Falib. R* 3. (śmiechu godna). Kasandry proroctwo za fraszkę i śmiechowisko Trojańczykowie sobie mieli. *Falib. O* 2. *Modrz. Baz.* 245. ŚMIECHOWY, a, e, od śmiechu, Lach =. Śmiechowe dołki na twarzy. *Cn. Th.* 1051. Grübchen in den Backen. Śmiechowe zęby, *ob.* Śmieszki.

ŚMIECI *plur.*, 'ŚMIEĆ, i, *ż.*, ŚMIECIE, ia, *n.*, (*distng.* śnieć); *Boh.* smětí, smeť, wymětky, (*ob.* Wymieść; smětak miotełka); *Sorab.* 1. změtže, ſmětže; *Sorab.* 2. matlině, humätlini; *Carn.* smet, (smêt = kupa); *Vind.* ſmet, ſmieti, ſmietje, ſmetje, (ſmiet, prah = proch, ſmietje, kotje = brud); *Croat.* szmèt, szmetjé; *Hung.* szemét, szemeth; *Dal.* szmetye; *Bosn.* smetje; *Rag.* smecchja, izmèt, smetlisete; *Eccl.* съмєтиє, ометина, оумєтъ, (cf. umieść); (*Ross.* сметіе otręby, plewy); *Ross.* отреби, отребіе, соръ, дермо; (*Etym.* mieć, miotać, zamiatać, cf. *Germ.* Mist, Schmutz); wyrzuty zmiatane, Kehrig, Auskehrig. *Porta sterquilinii*, brama śmiecia, którą śmiecie z miasta wywożono. *Warg. Radz.* 82 Kamień nigdy się płomieniem nie zapali, jedno marne śmieci, które się 'ninacz nigdy przygodzić nie mogą. *Rej. Zw.* 37 *b.* Śmiecie to nie jest cerkwi, ani z cerkwi, ale wyście je z nadworca w cerkiew' wnieśli. *Smotr. Ex.* 3. Zarzucić co w śmiecie. *Kulig. Her.* 58. ins Kehrig werfen. Śmieci = rzecz podła, wzgardzona, brak; Auswurf, Mist. Ceny pozbędziecie i równo siedziecie jako i podłe śmieci, i wy drogie kamienie. *Suszyc. Pieśn.* 3, *E* 3 *b.* Już mu za śmiecie te tu ziémskie stoją dobra. *Leszcz. Class.* 5. *Phras. Slov.* Komu predáwatě waše smeti? s kim howorite? komu przedajesz swoje śmieci? wiesz, z kim mówisz? — *De hominibus:* Nikolaity, Walentyniani i inne szkaradne śmieci, którzy się ważyli zwać chrześcianami. *Sk. Dz.* 102. gnojki, smrody, smerdy, smardy, unflätige Leute. — Śmieci, śmiecie, ŚMIECISKO, a, *n.*, kupa gnoju, wyrzutów; ein Misthaufen, Haufen Kehrig; (*Boh. et Slov.* smetiště; *Carn.* smetishe; *Croat.* szmetìsche; *Bosn.* smetlisete, buniscte, varpina, varpiscte; *Rag.* smetlisete). Robaczek, barwą pyszny, w śmiecisku się kryje. *N. Pam.* 14, 265. Patrz na niezliczone Ognie pod niebem wzniecone, Zda się to ziemskie świecisko Szczéry gnój, podłe śmiecisko. *Dar. Lot.* 3, 6. Gdy pies śpi na śmieciu, nie następuj mu na ogon, by cię nie ukąsił. *Rej. Zw.* 146 *b*, (cf. licha nie budzić). Każdy pies na swym śmiecisku śmiały. *Rys. Ad.* 25. Zawsze pies śmielszy na swéj śmieci. *Pot. Arg.* 478. Kur na swych śmieciach śmielszy, niż na cudzych wrotach. *Cn. Ad.* 107. *Rys. Ad.* 65; *Slov.* kohut na swém smetlisku smelší. 'Ja jeden, i on nie dwóch; on zdrów, ja nie chory. Dom tuż-, na swoim śmieciu biją czasem wióry. *Zabł. Amf.* 17. Na swoich śmieciach albo w swojéj ziemi nieprzyjaciele śmielszemi będą. *Stryjk.* 515. (cf każdy w swoim domu pan). Co w swych śmieciach jest, to nie zginie. *Cn. Ad.* 107. (doma nic nie zginie). (*Slov.* Dwa kohuti na gednom smetlisku nč zrownawagu sa; dwaj koguci na jednym śmiecisku niezgodni). — Na stare śmieci się wrócił. *Cn. Ad.* 541. wrócił się na stary byt, do dawnych nałogów; er fehrt wieder zu seinem vorigen Gewerbe, oder seiner Gewohnheit zurück. Jeszcze nie są w sobie zabezpieczeni, mogą jèszcze na dawne powrócić śmiecisko. *Pilch. Sen. list.* 2, 233. ŚMIECIĆ *cz. niedok.*, zaśmiecić *dok.*, śmieciami paskudzić, mierzwić, plugawić; Unrath machen, verunreinigen mit Kehrig; *Carn.* smétim; *Vind.* ſmetiti; *Croat.* szmetim. ŚMIECIOWY, a, e, od śmieci, do śmieci, Kehrig =. ŚMIECISTY, a, e, — o *adverb.*, pełen śmieci, voll Kehrig; *Boh.* smetawy; *Slov.* smetliwi, nečisti; *Slov.* smetliwi, nečisti; *Ross.* сорный, сорно. ŚMIECIUCH, *ob.* Gnojek. ŚMIECIUCHA, ŚMIECIUSZKA, skowronek, *ob.* Dzierlatka. *Dudz.* 29.

ŚMIEDZIEĆ, *ob.* Śniedzieć. ŚMIEJĘ się, *ob.* Śmiać się.

ŚMIELE, *ob.* Śmiały ŚMIELEC, lca, *m.*, wiele o sobie i swoim męstwie trzymający, *praesumptor. Cn. Th.* 1050. junak, śmiałek, ein Eisenfresser. Podbiegł śmielca, i kędy śmierci 'nasnadniejsze 'przeście, łono mu przejął wieprz dwiema zębami *Żebr. Ow.* 201; (*occupat ad ictum*). "ŚMIELIĆ *cz. niedok.*, ośmielać, kühn machen. "Śmielić się *recipr.*, odważać się, sich erkühnen. Na co się żaden z śmiertelnych nie śmielił, on przedsięwziął. *Przyb. Luz.* 129. ŚMIELKA ziele, *ob.* Sporysz. ŚMIEM, *ob.* Śmieć.

ŚMIERĆ, i, *ż.*; *Boh.* smrt, bezhrdlj, bezžiwotj; *Slov.* smrť; (*Slov.* usmrcugi *leto*, cf. uśmierzyć); *Sorab.* 1. ſmerčž, szmerčž, wumřetžo, zamřetžo; *Sorab.* 2. ſměrsch; *Carn.* smèrt; *Vind.* ſmert; *Croat.* szmèrt; *Rag.* smàrt; *Slav.* smêrt; *Bosn.* smert, smrrit, smrit, smart; *Ross.* смерть, погибель, (cf. zguba, poguba); *Eccl.* [смрьть 2], прѣстаклениє [*transpositio* 2], cf. przestać, оусъпениє [*obdormitio*], (cf. uśpić; *radix* m-r, *ob.* Mrzeć; *Lett.* smertis; *Lat.* mors; *Ital.* morte; cf. *Graec.* μειρειν; *Germ.* Schmerz ból; *Angl.* smart; *Svec.* smaerta); koniec życia,

zgon, umarcie, der Tod. Śmierć i żona każdemu od boga naznaczona. *Teat.* 24. *b*, 5. Śmierć koniec wszystkiego. *Cn. Ad.* 1063. *Rej. Post. X x* 5. Nic nie jest pewniejszego nad śmierć, a nic niepewniejszego nad czas jéj. *Rej. Post. M m m* 2. Śmierć wszystko równa. *Cn. Ad.* 1070; wszystkim pospolita. *ib.* 1069; nie brakuje, nie przebiera, nie folguje, w zęby nie patrzy. *ib.* 1063; *Slov* s každím smrť tancowať budě. W tym wszystkich śmierć jest równa, że kończy życie. *Pilch. Sen. list.* 2, 111. Śmierć co lepsze bierze; śmierć złego nie chce. *Cn. Ad.* 1064. Nagła prędka śmierć *Ross.* скоропостижная смерть. Nagła śmierć, apoplexya. *Sienn.* 155. Śmierć i najprędszego dogoni. *Cn. Ad.* 1065; szczęsnych goni, od nędznych uchodzi. *Bardz. Trag.* 442; nieubłagana, nieuchronna, wszędzie najdzie. *Cn. Ad.* 1066, (cf. pójdźże ty goły, cf. goły, cf. kto ma umrzeć i w cebrze utonie; komu bóg śmierć naznaczył, bez wojny i moru umrze). Śmierć za pasem, śmierć wszędzie na człeka dybie. *Cn. Ad.* 1070. Śmierci szukać i wzywać nie trzeba, sama przyjdzie. *Cn. Ad.* 1070. Waleczny, gińmy, śmierć gińmy! ale dla ojczyzny. *Zab.* 12, 177. *Nagl.* (narażajmy życie). Śmierci w kłopotach wzywamy, a gdy przyjdzie zawieramy *Cn. Ad.* 1071, (cf. *fabul. Aesop*). Śmierci uchodzi każdy jak może. *ib.* (żywot najmilszy, i biedny robak śmierci się odejmuje). Śmierć straszna. *Cn. Ad.* 1069. Śmierć niestraszna, nieciężka dobremu, mężnemu; śmierć dobrego łagodna. *ib.* 1066. Kto śmierć wzgardzi, panem jest wszystkiemu. *Pot. Syl.* 310. Śmierć spoczynek po trudach; wszystkie nieszczęścia umarza. *Pilch. Sall.* 91. Śmierć, przejście z czasu do wieczności. *Pilch. Sen. list.* 2, 111. Sen brat śmierci *Eccl.* сонъ смерти братъ. Kto się umrzeć boi, Temu śmierć w oczach ustawicznie stoi *Past. Fid.* 219. Komu śmierć straszna prawie w oczach stoi, nie ucieszy go nic, nie uspokoi. *Cn. Ad.* 1069. *Slov.* smrť mu pri dweřách stogi, ma smrť medzi zubami; śmierć przed jego drzwiami, cf. jedną nogą w grobie. *Slov.* Wihledá gako smrť; wygląda jak śmierć, chodzący trup. Tego się bardziéj niż śmierci boję. *Teat.* 55. *e*, 13. Równo z śmiercią go nienawidzę. *Teat.* 27. *b*, 59. Za śmierć to stoi, gdy tego miłować potrzeba, kto mi się nie podoba. *Gorn. Sen.* 95 Ja dworu na śmierć nienawidzę *Niemc. Krol.* 3, 147. (równo śmierci). Niepewność losu za sto śmierci stoi. *Morszt.* 325, (*tysiąc razy umieram*). Mor był tak okrutny, Że liczby śmierci codziennych nie było. *Past. Fid.* 27. Todesfälle. — Śmierć a śmierć; mało na tym, gdzie cię pogrzebią. *Cn. Ad.* 1063. (co umarło, nie żyje, todt ist todt; cf. lepszy żywy pies od zdechłego lwa). Śmierć każda musi mieć jaką przyczynę. *Cn. Ad.* 1064. *Rys. Ad.* 80. Śmierć opiłego; utonął w flaszy wina, w dzbanie piwa. *Cn. Ad.* 1067. *Slov.* Ze smrtú žaden oldomášu ně pil. Śmierć otwiera, co kto zawiera; śmierć oczy, gębę zawiera, skrzynie i bez klucza otwiera. *Cn. Ad.* 1068. *Slov.* Gaki žiwot, taká smrť, smerť žiwotu podobna; jakie życie, taka śmierć. Śmierć rana, wielom pożyteczna. *Cn. Ad.* 1069. (masz-li złym być, raczéj umrzyj co rychéj; oby się pan bóg nad tobą zmiłował!). Szkoda młodzieńca pięknych nadziei, że je śmierć w samym przecięła wzroście. *Teat.* 18, 72. Śmierć, kosowładna królowa. *Brud. Ost. B* 5. *Carn.* smrt, rebrenèza, (cf. żebro). Śmierci ręka kosowładna. *Mon.* 71, 157. Śmierć z kosą swoją tam nie idzie, gdzie proszą, idzie gdzie się boją. *Pot. Arg.* 517. *Vind. Prov.* Smert ima koſo, ne ſekiro; ſmert te stare ſ' koſo ponoſi, te mlade ſe sa moistram vstreli = śmierć ma kosę, nie siekierę; śmierć starych kosą ponosi, młodych z za magistra ustrzeli. Śmierci nieubłagana, czarna grobów pani, Wiem, żeśmy twym wyrokom od boga poddani. *Nar. Dz.* 3, 63. *Croat.* Ne jos v vertu trava znikla, Kâbi pròtsze szmerti zdigla; Nit ú szvetu naydes trave, Ke od szmerti lyude bave = nie znajdziesz ziela przeciw śmierci. — Po śmierć go posłać. *Cn. Ad.* 320. leniwy, powolny, żołw', ein langſamer Bothe. — (*Slov.* Mnoho chrtow zageča smrť, wiele psów zająca śmierć, t. j. zgubą). Karanie śmiercią. *Zab.* 15, 284. gardłem, die Todesſtrafe. Ktoby złorzeczył ojcu abo matce, śmiercią niechaj umrze. *Sekl.* 7. (der ſoll des Todes ſterben. Luth.). Zabić kogo na śmierć. *Teat.* 15, 35. śmiertelnie, do śmierci, tödtlich. Wojsałk Strojnata na śmierć zamordował. *Krom.* 273. Jeden drugiego krwi pragnie, mąż brata swego na śmierć łowi. *Sk. Kaz. praef.* (o śmierć go przyprawuje, śmierci go nabawia). — On teraz w więzieniu na śmierć siedzi. *Pam.* 83, 2, 182. (do skazania na śmierć) Przeznaczony na śmierć; *Eccl.* насмертникъ, *cf.* Śmiertelnik. Do śmierci = aż do śmierci, dozgonnie, bis in den Tod. Ten człowiek szczerość serca aż do śmierci nam chował. *Zab.* 12, 379. Przyjaciółką ci do śmierci serdeczna. *Past. Fid.* 150. Do śmierci mu tego nie zapomnę. *Teat.* 53. *c*, 50. — *Aliter:* Zapomniałem do śmierci. *Teat.* 11, 98. Na śmierć zapomniałem jéj zpytać kędy mieszka. *Teat.* 43. *b*, 23. ze wszystkim zapomniałem, ich habe es in den Tod vergeſſen. — ¶. Bog pana Jezusa trzeciego dnia z śmierci zbudził, i pan Jezus z śmierci wstał. *Farn.* 93. z martwych, vom Tode, von den Todten. — ¶. Śmierć, *plur.* Śmierci = sposób śmierci, gatunki umierania; die Todesart, der Tod. Żydzi mordowali proroki, i rzadki u nich swą śmiercią umarł. *Biał. Post.* 101. śmiercią przyrodzoną, natürlichen Todes ſterben. Nie swoją zejść śmiercią, znaczy śmierć gwałtowną. *Pilch. Sen. list.* 2, 141. Tacytus cesarz, swą abo poniewolną (gwałtowną) śmiercią umarł, nie wiedzieć. *Sk. Dz.* 156. Słudzy tyrana wszyscy złemi śmierciami poginęli. *Sk. Dz* 179. (gwałtownemi, haniebnemi). Żeby wszyscy się zbraniali urzędu katowskiego, któż tedy złoczyńcę będzie wieszał albo ścinał, abo inszemi śmierciami tracił? *Modrz. Baz.* 385. Straszyć go rozmaitemi śmierciami począł. *Sk. Żyw.* 1, 59. Komu się umrzeć nie chce, żadna mu się śmierć nie spodoba. *Cn. Ad.* 356. Żegluga napełniła naród ludzki nowemi śmierciami. *Bardz. Luk.* 40. Powstała na chrześciany wielka burza, iż je zabijano, topiono, spychano, i rozmaitemi śmierciami gubiono. *Sk. Dz.* 905. U żydów nie było między gwałtownemi śmierciami pospolitszéj nad kamienowanie. *Zach. Kaz.* 35.

Bluźnierca od śmierci kamiennéj ginął. *Leszcz. H. T.* 154. Todesstrafe der Steinigung. Szubienice wystawiwszy śmiercią obieszoną im przegrażali. *Krom.* 318. *i. qu.*, śmierć postronkowa *Haur. Sk.* 261. Hinrichtung mit dem Strange. Śmierć zabita, od mieczów, od szabli, zabój; Tod durchs Schwert, durch die Säbel, Bajonette u. s. w. Jabym wolał w grób, na brzytwy, na noże, Na śmierć zabitą, niżli z nią na łoże. *Pot Syl.* 31. On na zabitą śmierć nie dbając cale, Gwałtem się włamie, i ujrzy na wale. *Chrośc. Fars.* 255. W rozpaczy nieprzyjaciele drą się w zabite śmierci. *Chrośc. Luk.* 110. Między gęstemi mieczmi i śmierciami Bieży przez mokre i krwią ściekłe role *P. Kchan. Jer.* 236. Hetmana swego, w pierwszych półkach bitwę wzburzającego, przez śmierć zabitą tracą. *Krom.* 273. Ci zabitą śmiercią w bitwie giną, a tych mokra śmierć czeka. *Pot. Arg.* 244. w falach, w wodzie; ein nasser Tod, Tod im Wasser, Ersaufen. Rościsław z tej porażki uciekając, w rzéce śmierć połknął. *Steb.* 77. (utonął). ⁺⁺ŚMIERCIOGROŻA starość. *Otw Ow.* 614. todbräuend. ⁺⁺Śmierciogroźnie chorować. *Chodk. Kost.* 21. niebezpiecznie, śmiertelnie. ⁺ŚMIERCIOLOTNY, a, e, n. p. Śmierciolotne bełty Jowisza. *Zab.* 12, 241. schnelltödtend. ⁺⁺ŚMIERCIONOŚNY, ⁺ŚMIERCIONOSZY, ⁺ŚMIERTONOŚNY, ŚMIERTNONOŚNY, a, e; *Ross.* смертоносный, todbringend. (*Boh. et Slov* Smrtonos *Mars*; *Ross.* смертоносіе, смертоубійство zabójstwo). Śmiercionoszym przebił ją żelazem. *Otw. Ow.* 79; śmiercionośnym. *ib.* 226. Śmiercionośna trucizna. *Zab.* 13, 175. Śmiercionośny proch. *Zab.* 5, 436. Smiercionoszy miecz. *Otw. Ow.* 101. Śmiertnonośna kosa *Zimor Siel.* 195. Słowa śmiertonośne, jako żądło ludziom wiernym szkodzą. *Galat. Alf. pr.* Zaraza śmiercinosza *Eccl.* тлетворство. Śmiercionoszne rozkoszy. *Petr. Hor* A *b*, *not.* «przed czasem śmierć przynoszące.» ŚMIERCIOPŁATNY n. p. wieniec zwycięzcy. *Hor* 2, 102 *Nar.* *morte venalis laurus*, mit Lebensgefahr erkäuflich. ŚMIERCIORAZ, u, *m*, w górnictwie, Bergschwaden, böses Wetter in der Grube (im Bergbaue; zbiór najszkodliwszych życiu ludzkiemu oparów w kopalniach, gdzie nie dochodzi wolny ciąg powietrza. *Mier. Wskr.* ⁺⁺ŚMIERCIORODY n. p. oręż *Hor.* 2, 288. Śmierciorodna żółć Hydry. *Zab* 6, 149. *Min* toderzeugend, todbringend. ⁺⁺ŚMIERCIOSKRZYDŁY n. p oszczep. *Nar. Dz.* 2, 51. todbeflügelt. ŚMIERCIOWY, a, e, od śmierci, Todes-; *Vind.* smerten — ⁺ŚMIERD, *ob.* Smard.

ŚMIERDNĄĆ *neutr. jednt.*, smrodem przejść; *Boh* zsmrdìti se; *Bosn.* usmarditise, usmrrditise, uzvonjatise, stinkend werden. Kto jest w smrodzie, niechaj daléj śmierdnie. *W. Post. W.* 254. ŚMIERDZIADŁO, a, *n.*, smród, śmierdzącego co, etwas Stinkendes. Dziś gnojem życie, swędem, śmierciadłem i dymem *Pot. Jow* 65. ŚMIERDZIEĆ, -iał, -ieli, śmierdzi, śmierdzę *med. niedok.*; *Boh.* smrdèti; *Slov.* smrdjm; *Sorab.* 1. ſmerdžu, szmerdżu, szmerdżim; *Sorab* 2 szmerżasch; *Carn.* smerdeti; *Vind.* ſmerdeti, ſmerdati, ſmerdejti, ſmerdim, hududiſhati, hudo diſhet, vanjati, (cf. wonia); *Croat.* szmerdeti, szmerdím, vonyati, vònyam, zlo dissim; *Bosn.* smarditti, smrriditi, smrriditi, smerditi, zlò vognatti; *Rag.* smardjetti; *Ross.* смердѣть, смержу; *Eccl.* смердѣю, смердю, злоухаю (cf. wąchać), зловонствую, воняю злѣ, зломсмрадствую; smród z siebie wydawać, (*oppos.* pachnąć); stinken, einen Gestank von sich geben. Nie chcesz śmierdzieć, nie tykaj się smoły. *Pot. Arg.* 787. Mógłbyś, mówią, siekierę zawiesić, tak okrutnie śmierdzi. *Pot. Jow.* 2, 46. (gęste powietrze). Śmierdzący, *Slov.* smerdutý; *Sorab.* 1. ſmerdžaczé, ſmerdžaczk; *Slav.* smêrdljv; *Bosn.* smrridech; *Croat.* vonyàv. Śmierdzący ścierw, (*Vind.* ſmerdlina, zerklina, ſemrajena merha, merhatina; *Rag.* smarduglja). Kamień śmierdzący, Stinkstein, Saustein, kamień wapnisty; tarty czyni smród kociego moczu. *Kluk. Kop.* 2, 93. — *Alleg.* Własne zajęcze łajno, ni śmierdzi, ni pachnie. *Rys. Ad.* 71. (ani pomoże, ani zaszkodzi, barszczyk). Ni ty śmierdzisz, ni pachniesz. *Mon* 70, 176. (ni ciepły, ni zimny, obojętny). — *Fig.* Te żarty, co śmierdzą, lub bolą, nie są zdrowe. *Boh. Kom.* 5, 285. (tłuste żarty, stinkende schlüpfrige Scherze. *Croat.* Riba iz glave szmerdi = ryba z głowy śmierdzi lub śmierdnie: *in vulgus manant exempla regentium.* — Śmierdzieć czym = oddawać lub trącić czym smrodliwym, nach etwas stinken, *pr. et fig.* Gorzałką śmierdzi. *Tr.* Nauka jego o trójcy ś. śmierdzi Aryuszem; a o osobie Chrystusowéj trąci Nestoryuszem. *Sk. Dz.* 1135. Stolica Carogrodzka Kalwinem śmierdzi. *Birk. Exorb. E* 4. Zbory te bałwochwalstwem i dyabelstwem śmierdzą. *Birk. Exorb. B b* — §. Śmierdzi co u mnie, śmierdzi mi co = nie podoba mi się, przykro mi, brzydzę się tym; es stinkt mich etwas an, ist mir zuwider, ist mir zum Ekel. Przez twoję zbytnią hardość u ciebie śmierdzą dary moje. *Simon Siel* 16. Już mu i Polska śmierdzi, i wszystko w niéj gani, O Francyi powiada, o domach, baletach etc. *Opal Sat.* 5 Nie ma się do niczego, śmierdzi mu robota. *Klon. Wor.* 33. *Slov.* Smrdí mu škola; śmierdzi mu szkoła, nie chce mu się uczyć. — ⁺§ Robacy się w miesie zalęgły i śmierdziało się. 1 *Leop. Exod.* 16. śmierdnęło, es wurde stinkend. ŚMIERDZIUCH, ŚMIERDUCH, a, *m.*; (*Boh.* smrdoch; *Vind.* ſmerdliuz, ſmerduhnik, ſmradinz, vſmradnik, ſmerdliuka, klatnjak, (ſmerduh, duhur = tchórz zwierzę); *Carn.* smradluz; *Rag.* smradljegl; §. 1) smard, smoła, smród, smrodliwy człowiek, *phys. et moral.*, plugawiec; ein Stänker, ein Saumagen, unflächtiger Mensch Żydzi w cudzych krajach nie są tacy śmierdziuszy jak w Polszcze *Comp. Med.* 391. Sam pan, choć dwór jego ledwo chodzi z duchem, I sobie i drugiemu brzydkim jest śmierdziuchem *Nar. Dz.* 3, 45. — §. 2) Śmierdziuch, *scarabaeus stercorarius*, der Mistkäfer, Roßkäfer, zowią go miejscami żukiem, miejscami krówką; chrząszcz czarny; składa jaje w gnój. *Kluk. Zw.* 4, 387. ŚMIERDZIEL, a, *m.*, *buprestes*, rodzaj chrząszczów pięknie się lśniących, lecz na smrodliwych błotach się bawiących *Kluk. Zw.* 4, 50. der Stinkkäfer ŚMIERDZIOMUCH, a, *m*, *hemerobius*, die Stinkfliege, rodzaj owadów, mających podobieństwo do much. *Kluk. Zw.* 4, 115 ŚMIERDZIUCHA, y, ŚMIERDZIUSZKA, i, *ż.*, *zdrbn.*, smrodliwa flejtuchowata kobieta, ⁺smrodza, ein schmutziges Weib. Idźże precz ty śmierdziucho, urodzona z kału. *Zab.* 13, 281.

Treb. — §. Gorzałka prosta, prościucha. *X. Kam.* ordinärer Branntwein.

ŚMIERTELNIK, a, *m.*, człowiek śmiertelny, der Sterbliche; *Carn.* mertvaszhèk, mertvâz; *Vind.* vmerliunik, vmertelnik, mertvaszhik, mertvafhnik; (*Eccl.* насмертникъ skazany na śmierć). O wątli śmiertelnicy, gdzież się uciec czecie! *Przyb. Luz.* 31. *Dmoch. Sad.* 25. Wszyscy śmiertelnicy ślepi. *Przyb. Milt.* 29. Biedny śmiertelnik. *Przyb. Milt.* 383. Mamże ja wierzyć, że śmiertelników kroki, Mogły przed zgonem zwiedzieć śmierci kraj głęboki. *Teat.* 45. c, 29. Ale jakże ów nędznik, śmiertelnik półżywy, Ludzkiego miłosierdzia cel zbyt obrzydliwy, Trup chodzący, możeż się szczęśliwym mianować? *Węg. List.* 12. *ŚMIERTELNOGRZESZNIK, a, *m.*, *Smotr. Nap.* 19, śmiertelne grzechy pełniący, der Todsünden begeht, cf. jawnogrzesznik. ŚMIERTELNOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* smrtedlnost; *Slov.* smrtedelnost; *Carn.* mertvazhnost, umirajozhnost, umerjezhnost, umerjozhnost; *Vind.* vmerlivost, vmertelnost, mertvafhnost; *Croat.* mertelnoszt, vmertelynozt; *Rag.* umarlost, pomoornost; *Bosn.* umarlost, umrrilost, pomorstvo; *Ross.* смертность; podległość umieraniu, poddaność śmierci, die Sterblichkeit. Różnią się majestaty od poddanych zwierzchnością, ale się śmiertelnością równają. *Psalmod.* 100; *oppos.* nieśmiertelność, die Unsterblichkeit. Iskra owéj nieśmiertelności Adamowéj zawżdy się w nas odnawia, iż nam się zda, jakobyśmy tu już tak zawżdy na świecie rozkoszować mieli. *Rej. Ap.* 3. Nieśmiertelność i nieskazitelność. *Smotr. Ex.* 39. — §*. Wszystkie śmiertelności w szablach stoją i w dzidach, powietrze się ścmiło [illegible] strzałami. *Bardz. Luk.* 122. groźby śmierci, niebezpieczeństwa życia, Lebensgefahren. ŚMIERTELNY, a, e, ŚMIERTELNIE *adv.*: *Boh.* smrtedlny; *Slov.* smrtedelni, smrtedlný *fatalis*, smrtelni *mortifer*; *Sorab.* 1. szmertny, ſměrtné, ſmertliwé, skonczwarski; *Carn.* smertin; *Vind.* ſmerten, k' ſmerti, merthuvafhki, mertvafhki, vmerliu, vmertelen, ſmerti podvershen; *Croat.* szmertni, mertelni; *Dal.* umarli; *Rag.* smartni, umàrli; *Slav.* umêrli; *Bosn.* smrritni, smartni, smrritno, mrritacki, umarli, umrrili; *Ross.* смертный, смертельно; §. a) *passive*, śmierci podległy, sterblich. Jan Zamojski tu leży, co miał śmiertelnego. *Groch. W.* 551. Co jest śmiertelnego, to powstaje i upada, wzrasta i osiada, wycieka i napełnia się. *Pilch. Sen. list.* 2, 93. Nieśmiertelna istota jest, która zawsze żyć może. *Birk. Dom.* 211. [illegible] będąc, przez potomki potomków staje się nieśmiertelnym. *Petr. Ek.* 20. Sława nieśmiertelna w żadnym się grobie nie zawiera, nigdy nie umiera. *Falib. R.* Dokazał coś więcéj [illegible] śmiertelnego [illegible] 2. [illegible] kiego. [illegible]. — §. Śmiertelny, bliski śmierci, umierający, dem Tode nahe, sterbend. Bolesław, gdy się widział być śmiertelnym, przyjął pańskie świątości. *Biel.* 43. Kiedy się już który śmiertelnym czuje, tedy każe prosić przyjaciół, i żegna ich. *Stryjk.* 148. — § Śmiertelny, od śmierci, śmierciowy, grobowy: Todes, Grab, Sterbe-. Śmiertelna koszula. *Tr.* Leży na śmiertelnéj pościeli. *Szczerb. Sax.* 61. Wzdycha na śmiertelnym łożu. *Mon.* 75, 581. auf dem Todesbette. Gdy kto na śmiertelnym łożu dokonywa, Wszystkiéj siły, wszystkiéj krwi z arteryj dobywa, Żeby serce ratować. *Tward. Wł.* 138. Włosy siwe śmiertelnym cisem opasuje. *Bardz. Trag.* 372. Po konającego ciele rozejdzie się strach i zimno śmiertelne. *Tward. Wł.* 84. Todesschweiß. Śmiertelne na mnie uderzają poty. *Teat.* 33, 49. Gdy to sobie przypomnę, śmiertelne przechodzi mię zimno. *ib.* 53, 50. (*Slov.* Smrtna neb černa neděla *dominica passionis*). — §. b) *Active:* Śmiertelny, śmierć przynoszący, nagle albo rychło morzący, szkodliwy; tödlich, Tod bringend. Szablę śmiertelną przypasał do boku. *P. Kchan. Jer.* 117. Lekceby ważył swe potomstwo Jowisz, by na jéj obronę nie zażył śmiertelnego piorunu. *Ustrz. Troi* 33. Naraża się na sztych śmiertelny. *Boh. Kom.* 4, 225. Śmiertelna choroba *Vind.* ſmertna boljesen. Rany śmiertelne, które żadnego opatrzenia do siebie nie przypuszczają, jako to rany sercu zadane, mózgowi etc. *Perz. Cyr.* 1, 67. *Perz. Lek.* 293. Nie śmiertelnie ponabijał pistolety. *Teat.* 11. *b*, 10. Jeśliby co śmiertelnego pili, nie będzie im szkodziło. 1 *Leop. Marc.* 16, 18. (jadowitego co, trucizne). Siedm grzechów śmiertelnych. *Zab.* 7, 309. *Nar.* die 7 Todsünden. Uczynkowe grzechy jedne są śmiertelne, nieśmiertelne drugie; nieśmiertelne grzechy są powszednie. *Hrbst. Nauk.* [illegible] 8. Nie ma nic tak śmiertelnego na dowcipy ludzkie, jak cielesność. *Birk. Dom.* 76. Śmiertelnie się ten rok 1264 w Polszcze obszedł z książęty; *fatalis fuit principibus. Krom.* 273. Pojrzał krzywo, i na nas zajadł się śmiertelnie. *Teat.* 17. [illegible] śmiertelne [illegible] my przeczekiwać. *Teat.* 52 *b*, 50. męczące, tödtliche, peinigende. **ŚMIERTNONOŚNY, *ob.* Śmiercionośny. *ŚMIERTUSZKA, i, *ż.*, *Vulg.* śmierć, der liebe Tod, (Freund Hain). Pewnikiem pani staréj, po trzech mężach duszce, Miasto miłosnych fochów, myślić o śmiertuszce. *Pot. Pocz.* 555. — ŚMIERZCH, ŚMIERZK, *ob.* Mierzch.

ŚMIERZYĆ *cz. niedok.*, Śmierzać *contin.*, uśmierzać, tłumić, upokajać, koić, umiarkować, mierniejszym czynić; mäßigen, besänftigen, dämpfen, hemmen; *Boh.* smjřiti, smiřiti; *Slov.* smeřugi, srownáwám, (usmrcugi *leto*); *Sorab.* 1. změru, zmernoſežam, změromnoſežu; *Carn.* myruvati, [illegible]; *Vind.* promirnati, ſmiriti; *Croat.* zmirújem; *Dal.* zmiriti, szmiriti; *Rag.* smiriti; *Bosn.* miriti, umiriti, utasgiti; *Ross.* миротворить, умиротворить, миротворствовать, мирить, помирять, смирить, смирять, умирить, умирять; (*Etym.* Mir *qu. v.*, cf. miara, mierzyć). Wycieczka tego, który zabił, śmierzy gniew powinnych zabitego. *Birk. Gł. Kon.* 60. Sok ten w uszy wpuszczony, boleść ich śmierzy. *Sienn.* 104. Jeśliby się (przypadek puszenia żywota) nie śmierzył, lepiéj wodzie dać pokój. *Petr. Wod.* 38. Neptun śmierzący morskie trojzębem igrzyska. *Pot. Jow.* 44. Kastor z Poluxem, Co morze śmierzą [illegible] *Pot. Pocz.* 578. Żywioły, któremi na świecie ludzie żyją, społem jeden drugi śmierzy [illegible] *Eraz. Jez.* S 4 *b.* Śmierzmy [illegible] w nas złe nie [illegible]. Nała-

cniéj jest strofować, przysposabiać sztuka. *Zab.* 9, 115. *Zabł.* Zmarłby był głodem, lecz go żywił rozum, Tym śmierzył swój srom. *Stryjk. Gon. f.* 3. ŚMIERZYCIEL, a, *m.*, co śmierzy, uśmierza, der Besänftiger; *Boh.* smjrce: *Slov.* smjrce, srownawatel; *Sorab.* 1. změromnik, zmeromné; *Bosn.* smiritegl, pomiritegl; *Rag.* smiritegl, pomiritegl, umiritegl, mirotvoraz; *Ross.* смиритель, смиренникъ, умиритель. *W rodz. żeńsk.* ŚMIERZYCIELKA, i; *Bosn.* smiriteglica; *Rag.* smiritegliza, pomiritegliza, umiritegliza; *Ross.* смиренница.

ŚMIESZEK, szka, *m.*, ŚMIESZECZEK, czka, *m.*, *demin. Nom.* śmiech; §. 1) śmiechowisko, uśmiech; das Gelächter, das Lächeln, ein kleines Lachen. Nas i matkę dziecię śmieszkiem uweseli. *Groch. W.* 333. Swym tak rozkosznym śmieszkiem, By i cały dzień, nie będziesz nam ciężkim. *Groch. W.* 332. Coż gdy swemi usteczki Puścisz swoje śmieszeczki. *ib.* 333. Wdzięczne śmieszeczki. *ib.* Śmieszkami obłudnemi, słowy zmyślonemi serce oszukała. *Past. Fid.* 108. One śmieszki niech się płaczem nagradzają. *Sk. Żyw.* 99. Żartowne słowo i śmieszek świecki od dobrego ich odwiedzie. *Sk. Kaz.* 108. (szydzenie, śmiechowisko; Spott, Gelächter; *Boh.* weysměšky). Takowe rzeczy w śmieszki obracają, i im wiary nie dają. *Lat. Kom. D* 4. w żart obracają, sie machen ein Gelächter, einen Spaß daraus. — Śmieszki sobie z niego stroili. *Radz. Luc.* 23, 35. szydzili z niego, sie trieben ihren Spott mit ihm. Po cożeś tu przyszła, żebyś sobie przede mną śmieszki stroiła! *Teat.* 36. *b*, 107. — §. Śmieszki, zęby, *incissivae. Dykc. Med.* 2, 682. przednie śmiechowe zęby; *Vind.* predsobje, predsobifhe, priedni sobi, die Schneidezähne. — §. 2) Śmieszek, *Boh.* smišek; *Sorab.* 1. smischičžeř; *Vind.* fmiehizh, fbmiehizh; *Croat.* szmeslyiv; *Rag.* smjeescnik, smieescnijk; *Ross.* смѣшникъ, шутъ, чудакъ, чудесникъ, *vulg.* трелюдъ; *Eccl.* смѣхливый, смѣшливъ, веселаго нрава человѣкъ, другихъ смѣшащій, скомрахъ (cf. skomoroch), кощунникъ, кощунъ, глоумцъ, глумословецъ: śmiechotworca, rozśmieszający, trefniś, żartowniś; ein Spaßmacher, Possenreißer, Hans Wurst. Papetlun, dowcipny cesarza śmieszek. *Niemc. Krol.* 2, 28. *Jag. Gr. B* 4. — §. Śmieszek, *reddi potest herba Plinii gelotophyllis. Cn. Th.* 1033. ŚMIESZKA, i, *ż.*; *Boh.* smjšenice; *Eccl.* кощунница; *Ross.* шутиха, смѣшница; rozśmieszająca drugich, eine Spaßmacherinn. ŚMIESZNOŚĆ, ści, *ż.*; *Sorab.* 1. fmèschnoféž; *Rag.* smjesenocchja; *Ross.* смѣшливость; szydność, zbiór przymiotów śmiesznych, die Lächerlichkeit. Śmieszność najstraszniejszą jest dla miłości własnéj bronią; częstokroć ludzie wolą być godni nagany, aniżeli śmiechu. *Niemc. P. P. praef.* ŚMIESZNY, a, e, ŚMIESZNIE, ŚMIESZNO *adv.*; *Boh.* smešny; *Sorab.* 1. fmiszny, fměschné; *Carn.* smeshn; *Vind.* fmeifhen, fmeih, fmieha vrieden, fmehliu, pofmehliu; *Croat.* szméssen; *Rag.* smjescjan, smjeescjan, smjeescni, tamàscjan; *Bosn.* smiscjan, smjescjan, koji cini smjati; *Ross.* смѣшный, осмѣятельный, смѣхотворный, скоморошный, скоморошескій, *Eccl.* смѣховный, смѣха достойный, скомрашескій; śmiechu godny, śmieszący; lächerlich, belachenswerth, Lachen erregend. Rzecz śmieszna jest materyą śmiechu. *Zab.* 12, 260. *Dudz.* Śmiech wzruszony bywa od objektu śmiesznego. *Zab.* 12, 280. *Dudz.* Gdy co pocznie mówić śmiesznego, śmiać się do rozpuku trzeba. *Zab.* 12, 262. *Dudz.* Z poważnemi poważny, z wesołemi śmieszny, Każdą brał na się postać, był wszystkim pocieszny. *Jabł. Tel.* 224. Śmieszny bardzo, arcyśmieszny *Eccl.* всесмѣхливый, всеглумный. *Phras. Slov.* O člowěče hrišní, wšak si smišní; *quam lepidus frater es.* Śmieszny jesteś, mój kochany. *Teat.* 17, 82. dziwaczny, du bist wunderlich, sonderbar, artig. Obietnica śmieszna. *Teat.* 7, 109. Śmieszna to = to śmieszna rzecz. *Cn. Th.* 1033. Śmieszno mi to. *ib.* Ukłoniwszy się śmiesznie, wychodzi. *Teat.* 13, 17. Śmieszno wyniosłe szyje bogaczów. *Zab.* 9, 345. *Zabł.* — *Botan.* Opich leśny zowią śmieszny opich, bo czyści melancholią, z któréj smutek pochodzi. *Cresc.* 275. der Waldeppich. — §. Szkoda, nie mamy w naszym języku wybitnego słowa do wyrażenia *le ridicule*; nie jest to rzecz śmieszna, bo *risible* i *ridicule* nie jest jedno; alę jest to, czy nałóg, czy przysada, czy nieprzyzwoitość, która składa materyą do drwienia, *quae risum parit*; (cf. *śmiechotworny, *Ross.* смѣхотворный, *Subst.* смѣхотворство); w niedostatku Polskiego biorę Słowiańskie szydny, człek szydny, *un homme ridicule*, szydność *le ridicule. Czart. Panna na wydaniu praef.* ŚMIESZYĆ *cz. niedok.*; *Ross.* смѣшить; *Eccl.* смѣшу, смѣхотворствую; rozśmieszać, do śmiechu pobudzać, rozweselać; lachen machen, zu Lachen bewegen; (*Vind.* fmeifhati = lżyć; *Germ.* schmähen). Wulkan z szczęścia swojego niezmiernie się cieszy, Wenus wierność przysięga, a bogów to śmieszy. *Szym. Ś. W.* 8. Byś jeno sam nie płakał, gdy chcesz inszych śmieszyć. *Pot. Jow.* 231. Na umor się siekli Ruś z Węgrami; fortuna równym losem wszystkich śmieszy. *Stryjk.* 219. pociesza, erfreuen. Bóg przez ducha swego w sumnieniu cieszy i śmieszy, i w onym żywocie wiecznym *okwiecéj ucieszy. *Żarn. Post.* 3, 707. — §. Śmieszyć, śmieszki stroić, krotochwilić; kurzweilen, Kurzweil treiben. Zawołajcie Samsona, aby nam śmieszył; i przyszedł, i śmieszył przed niemi. *Budn. Judic.* 16, 25. Widząc nieszczęście nasze, Oczy pasie, duszę cieszy, Sobie i z swym równym śmieszy. *J. Kchan. Ps.* 117. Służebna od pani, iż z młodzianem śmieszyła, ubita. *Sk. Żyw.* 2, 442.

ŚMIETANA, *ŚMIOTANA, y, *ż.*, ŚMIETANKA, i, *ż.*, *dem.*; *Boh.* smetana; *Sorab.* 1. fm'atana; *Carn.* smeténa, smetana, verbnje, (cf. wierzch); (cf. *Vind.* fmetki = serwatka, fmedki, fmedeniza = mleko pokłócone, Rührmilch; fmetenik = owcze masło; mesti, medem, masło robić); *Croat.* vérhnye, (smetek = serwatka); *Dal.* skorup, skralyup (cf. skorupa, cf. kożuch na mleku): *Bosn.* smetana, smetena; *Slav.* skorupa, kajmaka, kajmak; (smétno = zmieszano); *Ross.* сливки (cf. zlać), снимки (cf. zdjać), сметана, сметанка; *Etym.* miotać, mieć. (cf. *Hebr.* שמן schemen, *oleum*); Böhm. Deutsch der Schmetten, Liefländ. Preuß. u. s. w. Schmant; der Rahm, Milchrahm. Sächs. die Sahne; Obd. das Obers. Smietana, tłusta

część mleka, dobywa się i osiada na wierzchu. *Kluk. Zw.* 1, 223. Mléko przez dzień postawszy, na wierzchniéj swojéj części pokryte bywa materyą tłustą, śmietaną nazwaną do robienia masła służącą. *Krup.* 5, 78. Kto tłucze śmiotanę, masło z niéj wytłacza *Radz. Prov.* 30, 33. Dobra lecie śmiotana. *J Kchan. Fr.* 42, *Ostror.* 22. Ryż warzyć w słodkiéj śmiotanie. *Spicz.* 125. Choremu mléka, śmiotany, serów młodych, i wszystkiego nabiału nie jeść potrzeba. *Sienn.* 480. *Cresc.* 564. Achiles, Cezar, wielcy ludzie byli, Jednakże kawy z śmietanką nie pili. *Kras. List.* 2, 150. — *Allegor. obsc.* Panna śmiotanę zlizała, a młodzieniec sadło zjadł. *Sak. Probl.* 51. (oboje nie niewiniątka). ŚMIETANKOWY, a, e, od śmietanki, Rahm=; *Ross.* смѣтанный, сливошный. Śmietankowy garnuszek *Ross.* сметанникъ. Śmietankowy przekupień *Ross.* сливошникъ, *f.* сливошница.

ŚMIGA, SZMIGA, i, *ż.*, smagły pręcik etc., (*Etym.* mgnąć, *Germ.* schmächtig, schmiegen, cf. smuga); eine schlanke Gerte, smagłego co do bicia, etwas schmächtiges zum Schlagen, zum Peitschen, die Schmiße. Tych zgody powszechnéj kłótników, Wynajdę pewnie na bicze, na śmigi. *Chrośc. Fars.* 99. — §. Skrzydła wiatrakowe, według młynarzów śmigi. *Os. Fiz.* 315. die Windmühlenflügel. — §. *Architect.* Śmiga, gatunek węgielnicy. z *Niem.* die Schmiege, der Winkelpasser, das Schrägenmaß. W ręku architekta topor śmiga, sznury. *Kchow.* 125. Szmiga, z *Niem.* Schmiege, węgielnica z bokami składanemi dla naznaczania różnéj ukosności; ztąd: przyrznąć na szmigę, t. j. na ukos. *Magier. Mskr.* Progi poprzek łoża armatnego mają być bardzo ciasne, i na węgielnicę i śmigę robione, i zdjęte dobrze sworniami. *Aqua Mskr.* — §. Szmiga naderznięty kij do ciskania kamieni. *Tr.* 2551. ein aufgespaltner Stock zum Steinwerfen. Szmigą kamień ciskać. *ib.* Przerznąć co na szmigę. *ib.* od końca naderznąć, etwas am Ende aufspalten. — §. Śmiga, miano charcie. *Bielaw. C.* ein Name der Windhündinen. ŚMIGŁY, a, e, smagły, schlank, schmächtig. Szedł Abel w téj śmigłéj piękności postawie. *Przyb. Ab.* 8. ŚMIGNĄĆ *cz. jedntl.*, Śmigać *contin.*, smagać, bić końcem czego smagłego, samym końcem ciąć; *Germ.* schmitzen. *Adl.*; mit der Spitze von etwas Schlanken schlagen, mit der Peitschenschnurspitze oder Schmitze anhauen; *Boh.* šwihati, spraskati; *Ross.* стегнуть, стегать (cf. śmiegi, прихлеснуть, прухлестывать. Za pierwszym zaraz bicza śmignięciem, konie mu się zbrykały. *Ossol. Str.* 3. Którybykolwiek z żołnierzy bez broni chodził, powrozem ma być śmigany. *Gwagn* 307. Kogo doścignie Uwitym z gadu biczem śmignie. *Zab.* 6, 154. *Min.* U pręgi śmigają o kradzież, o łupiestwo. *Szczerb. Sax.* 382. (smagają, chłostają, merskają). Złodziej taki ma być śmigan u pręgi *ib.* 520. — §. Jednym machem śmiga na drugą stronę rzeki swoję maczugę. *Stas. Num.* 2, 236. ciśnie, miota, rzuca; hinüberwerfen, schleudern. — §. Śmigać z łuku, szyć z łuku, strzelać, mit dem Bogen schießen. Stoi Jano przeważna, i co złoty dźwiga Łuk Apollo strzałami bez ustanku śmiga. *Hor.* 2, 43. Ledwo oko mdłe dościga, Jak on raźnie z łuku śmiga. *Anakr.* 18. ŚMIGOWNICA, y, *ż.*, die Feldschlange, eine lange dünne Kanone. Armaty od 10, od 8, od 5 funtów zowią śmigownicami. *Papr. W.* 1. 259. *et* 248. Śmigownice albo węże. *Jak. Art.* 1, 212.

*ŚMIGURST, ŚMIGUST, u, *m.*, podarunek, który w drugie święto wielkanocne dają, przy czém też chłopcy z dziewczętami wodą się z mienacka leją; ein Ostergeschenk, wobey man auch wohl mit Wasser bespritzt wird; (in Thorn: Schmackostern; *Boh.* śmerkaus, šlehačka, (cf. *Carn.* tepeshkati *virgam offerre in festo innocentium*). Damom po kolędzie, po śmigurście, kawaler taką różą przysłużyć się może. *Haur. Sk.* 71.

SMIŁOWAĆ się, *ob.* Zmiłować się.

*SMILSTWO, a, *n.*; *Boh.* smilstwo; kurewstwo, Hurerey, Unzucht. Z bałwany swemi śmilstwo stroili. 1 *Leop. Ezdr.* 25, 37.

SMŁADY, Smiady, *ob.* Śmiady. SMLEDZIAŁY, *ob.* *Smiedziały. SMŁOD, *ob.* Żebrzyca, ziele.

SMOCZĘ, ęcia, *n.*, płód smoków, ein junger Drache. Smoczęta po ziemi pełzają. *Pilch. Sen. gn.* 255. Smoczęta te nic innego nie są, jeno gatunek wężów. *ib.* SMOCZEK, czka, *m.*, *dem. Nom.* smok, *qu. v.* — §. Wiaderko w pompie podobne do kociołka, za zwyczaj mosiężne. *Świtk. Bud.* 345. der gewöhnlich messingene Eimer in der Pumpe. SMOCZY, a, e, od smoka, Drachen=; *Slow.* dračí; *Boh.* drakowý; *Rag.* zmäjev, (cf. żmija); *Ross.* змѣиный Zęby smocze przez Kadma w ziemię wsiane. *Otw. Ow.* 125. Smocza krew', *sanguis draconis*, Drachenblut, sok czerwony drzewa jednego Afrykańskiego. *Krup.* 5, 154. *Sienn.* 227. *Śleszk. Ped.* 421. Smocza głowa, *dracocephalum Linn.*; *Croat.* smozyna trava; Drachenkopf, rodzaj rośliny. *Kluk. Dykc.* 1, 195. — Zadajesz mi kłamstwo w żywe oczy, Poczekajno języku smoczy! *Zab.* 13, 273. *Tręb.* potwarny. cf. jaszczurczy. SMOCZYCA, y, *ż.*, SMOKINIA, i, *ż.*, samica smocza, die Drachinn, ein weiblicher Drache; (*Boh* dračice; *Sorab.* 1. zmiyencza; *Slov* dračica; *Bosn.* drokunica, zmajica; *Croat.* pozoicza). Echidna, smokinia. *Otw. Ow.* 165; ta Echidna była dziwem, panna połowicą, a drugą połowicą smoczyca; z niéj się urodziła smoczyca Lerneńska. *ib.* Smoczyca, bestya sroga, wiele głów mająca *Otw. Ow.* 56. *et* 276. — §. *Python Apollo*, SMOCZYŃSKI *Otw. Ow.* 25. Igrzyska *Pythia*: SMOCZYNY. *i.* — SMOK, a *et* u, *m.*, (*Etym.* mknąć), dziw bajeczny, bestya na kształt węża skrzydlastego, okrutna, niezwalczona, der Drache; *Boh.* drak, zmek, ohnawý drak w powětrj, saň: Mandewill 114, 162; (*Boh.* Saně jędza); *Slov.* drak, gedowatý had; *Sorab.* 1. smig, smi, (*ob.* Żmija); *Sorab.* 2. plon; *Carn.* drakôn, premôg (cf przemódz), samjet, lintvèrn; *Vind.* drakon, smiet, posoi, lintvarn, lintvern, lintvorn, premog; *Croat.* pozoj, zmaj, zmaj lieteči; *Dal* drakon; *Rag.* drookun, zmaj, zmaijeh; *Bosn.* dracun, drokun, drokuniech, pozoj, zmaj, zmajicch, sajaç; (*Bosn.* cmogl robek: smok *gnomowy*, *ob.* Smoktać); *Slov.* axiaha; *Eccl.* смокъ, водяная драконъ: китъ: (*Ross.* драконъ, z *Greckołac.*). Okrutny smok leżał utajony, Czubem i grzbietem złotem upstrzony. *Otw. Ow.* 102. Smocy w łomiech zakrywają się, i dziwne węzły i kręty i powikłania ciałem swym wyprawują. *Weresz. Reg.* 115.

Z korzenia wężowego wyjdzie bazyliszek, a płód jego będzie smok ognisty latający. *Bibl. Gd. Jes.* 14, 29. *et* 30, 6. Zabił ogromnego smoku. *P. Kchan. Jer.* 185. *Eraz. Jęz. X* 8 *b.* — *Fig.* Biedna dziewczyna, zawsze od tego strasznego smoka, matki swéj, strzeżona. *Teat.* 30. *b*, 8. — §. *Astron.* Smok na niebie, gwiazdy między wozy niebieskiemi. *Otw. Ow.* 105. der Drache am Himmel. Podobien rzéce smok się wije, A ogon zatokami ztąd i zowąd kryje, Gdzie ma głowę Helice, tam ogon położył, Potym się sam ku głowie Cynozury złożył. *J. Kchan. Dz.* 3. — §. *Hist. nat.* Smok, *draco volans*, rodzaj gadu, podobny do jaszczurki, lecz skrzydlasty i cokolwiek podlatuje; w Afryce i w Indyi; nie jest to jednak taki smok, jakiego bajeczne powieści wystawiały. *Zool.* 209. eine Art fliegender Eidechsen. Smok morski, *draco marinus*, der Meerdrache, ryba o ościstym grzbiecie i obłączastym brzuchu; u Francuzów w używaniu. *Krup.* 5, 73. — §. Smok abo trąba morska *Boh. Prog.* 2, 116, *ob.* Trąba. — § *Artyl.* Smok, działo, dupelkoluwryna: wyrzuca kulę o 40 funtach *Archel.* 9. eine Doppelcartaune, ein Drache. *Tward. Wł* 257. — Jak się ma smok latający sporządzić. *Archel.* 3, 52. pewny gatunek ognia puszkarskiego. — §. Gdyby się szytu koniec z nadworu palił, jak smokiem ciągnąć będzie w piec płomień. *Torz. Skł.* 112. smoktając, wsączając, wciągając się, gleichsam hinein schlürfend. *SMOKORODOWIE, n. p. żołnierze z smoczych zębów przez Kadma wysianych, powstali; ziemiorodni bracia. *Otw. Ow.* 106 Drachensöhne. Waleczne smokorodów plemię. *ib.* 126. SMOKOWY, a, e, od smoka, Drachen=. Przed studnią smokową ku bramie gnojnéj. 1 *Leop.* 2 *Ezdr.* 2, 13. Smokowe drzewo, *dracaena*, rodzaj rośliny, do którego należy krwawosok. *Kluk. Dykc.* 1, 194. die Drachenpflanze. SMOKTAĆ, -ał, smokce, smokcze *cz. niedok.*, Smoknąć, Smuknąć *jednt.*, Smokać, Smukać *contin.*, (cf. *Germ.* schmacken, schmecken, smakować); ustami lub językiem klaskać; *Carn.* zmâkam, mit dem Munde oder der Zunge klatschen. Smoknął na konia. *Ld.* Stangreci smukają koniom, nianki niemowlętom. *X. Kam.* — §. Chlipać, schlürfen; *Bosn.* semarknuti, sarknuti; (*Bosn.* smocitti, jisti s' smokom = przysmaki jeść, smók *opsonium*, smocenje, oslastica = przysmak mokry, szałsza; *Rag.* smook *dapes*, smokva = figa; *Croat.* szmok *opsonium*; *Slav.* smokva = figa; *Croat.* smokvenica = figowe drzewo; *Ross.* умокнуть, умокать mlaskać, смоква figa, смоквинь figowe drzewo; *Eccl.* смоковьница [*ficus* 2], morwa). Kiedy winne smokczę soki, Natychmiast mię pod obłoki Niesie Bachus krasny *Anakr.* 54. Począwszy od staruszka włóczobrony wołka, Aż do pstrego, co matki pierś smokcze koziołka. *Zab.* 9, 360. *Ejssym.* Uważ, jak ta ziemia jest smokcząca w siebie wodę; taka się w ogniu zapewne na wapno upali. *Torz. Skł.* 77. *absorbens.* — §. Wszystkich parobków kochała, i Pawła i Gawła głaskała, cackała, smoktała, ściskała. *Teat.* 51. *b*, 15. (całowała). Nigdy tak siostra brata nie smokcze rodzona, Lecz tylko lubieżnego męża czuła żona. *Hul. Ow.* 116. SMOŁA, y, *ż.*; *Boh.* smola, (smolina, smolnice = łuczywo; *Slov.* smolka, żywica); *Sorab.* 1. szmola, ſsmola, ſmowa; *Sorab.* 2. ſzmola, mahs, (cf. maź); *Carn.* smola; *Vind.* ſmola, ſmolla *resina*, (ſmoleniza, zhinouje = łuczywo); *Croat.* szmòla, dvèka, pëkël, (smolenicza = plastr); *Dal.* pakal; *Rag.* smòla *gummi*; *Bosn.* smola, smola tvrrida, pakao, smola od duba; §. 1) żywica; *Ross.* смолъ, смола, смолка, (*cf. Germ.* schmelzen, Schmalz; cf. *Eccl.* лои, варъ [*calx* 2], или смола). Żywica przez ogień przepuszczona; jedna sama wycieka z sosny, a tę prawie zowią żywicą, Harz, Fichtenharz; druga, którą zowią smołą bywa twarda, a te wypalają z drzewa w piecach, a potym w kotłach warząc czynią twardą. *Urzęd.* 370. das Pech; *Carn.* pegla; *Rag.* pakko; *Lat.* pix. Miętką abo rzadką smołę mazią zowiemy, das Theer. *Sienn.* 224. Smoła biała *Carn.* tiph. Smoła okrętowa; *Vind.* kleg, klegje, (*ob.* Kléj). Smoła szewska; *Ross.* варъ, (cf. war). Paląca się smoła; *Ross.* пекло, (cf. piekło). Kto smoły się tyka, ten też smołą cuchnie. *Bach. Ep.* 41; zmaże się. *Radz. Syr.* 13, 1. *Sk. Kaz.* 580; *Slov.* kdo sa blatom umiwa, zamaže sa; *Ross.* кто грязью играетъ, руки замараетъ. Zazdrość z światłości ciemność robi, z śniegu smołę. *Birk. Zbar. C* 4 *b*, (cf. czernić). Sława tu jest o tobie, jakobyś był czarniejszy niż smoła. *Ezop.* 6 (wierutny złoczyńca). Złodziej, smołę ma w ręku, lgnie mu wszystko do ręku. *Cn. Th.*, (ma długie palce). Cożem ja winien, kiedy do mnie lezie, jak smoła? *Teat.* 21, 203. (samo mi w ręce lézie?). — §. Żydowska smoła, *asphaltum*, Judenpech, Judenleim, twarda czarna ziemna żywica. *Sienn. Wykł. Kluk. Kop.* 1, 209. Ziemna smoła *maltha*, der Bergtheer, podobna do zgęstwionéj sosnowéj smoły. *Kluk. Kop.* 1, 208. — 2) *De homine:* Smoła, smród, śmierdziuch, ein unflätbiger Mensch. Iż leda błazen, leda mówię smoła, W stroju, w pojeździe, w aksamitnéj szacie, Równa się z pany. *Bratk. H* 3. Smoła ta nie znała go. *Pot. Arg.* 78. ta chałastra, Lumpengesindel. — 3) Miano psa, osobliwie u żydów w używaniu. *Bielaw. Myśl. C.* SMOLAK, SMOLARZ, SMOLNIK, a, *m.*; *Boh.* smolař; smolarz, co robi smołę, i co smołą polewa. *Cn. Th.* 1033. Pechverschmierer, Verpicher; co z drzew smołę wypala; *Ross* который топитъ смолу, der Pechbrenner, Theerbrenner. Towarzysze smolników. *Vol. Leg.* 2, 997. Smolarze. *ib.* — § Ziemia Halicka na zapłatę smolakom ku ubezpieczeniu Podgórza od opryszków, podatek podymnego obraca; lecz ci smolacy *ad privatos usus* zażywani być nie mają; a prócz komend przez ziemie naznaczonych, komisyą wojskową za najwyższą władzę znać. *Vol. Leg.* 7, 356. eine Art Gränzmiliz in den Wäldern; (*Boh.* smolnjk, smolnjček gatunek odzieży rycerstwa dawnego Czeskiego). SMOLANKA, i, *ż.*, ziele, *flos cuculi*, Kuckucksblume, Gauchblume, pręt do rąk przylipa. *Sienn. Wykł.* SMOLANY, a, e, ze smoły, Pech=, Theer=, von Pech; *Ross.* смоленый. Krążki smolane, rodzaj wojennych ogniów. *Jak. Art.* 3, 297. Pochodnie smolane. *Tward. Wł.* 173. Pęki smolane. *Jak. Art.* 3, 307. Upiory w smolanych beczkach żywcem palono. *Mon.* 73, 179. w beczkach od smoły, smołą wylanych. Smolany dół; *Ross.* копоть, (cf. kopiec, kopeć).

— Smolany piec, huta. *Cn. Th.* 1033. do palenia smoły, smolarnia; das Pechofen, die Pechhütte. SMOLANY, SMOLNIANY, *plur.*, miasto w Orszańskim, w Rosyi. *Dykc. Geogr.* 3, 57. Name einer Stadt. SMOLARNIA, i, *ż.*, huta smolana, die Pechhütte, n. p. Osoby w smolarniach. *Vol. Leg.* 5, 179. SMOLENSK, a, *m.*, wielkie miasto Rosyjskie, stolica xięstwa. *Dykc. Geogr.* 3, 57; Stadt und Fürstenthum in Rußland. SMOLENSKI, a, ie *adject.*, n. p. Wielkorządztwo Smoleńskie. *Dykc. Geogr.* 3, 58. SMOLEŃSZCZANIN, a, *m.*, ze Smoleńska, einer aus Smolensk. Wojna ze Smoleńszczanami. *Steb.* 159. *ib.* 55. (cf. *Eccl.* Кривичи, Русскій древный народъ, Смоляне). *W rodz. żeńsk.* SMOLENSZCZANKA. SMOLIĆ, usmalać *cz. niedok.*, usmolić *dok.*; *Boh.* smoliti; *Sorab.* 2. szmolisch; *Sorab.* 1. smolu; *Vind.* smoliti, osmoliti, pomoliti, sasmoliti; *Carn.* smolim; *Croat.* szmòlim, pëklim, opaklivam; *Bosn.* pakliti, opakliti; *Rag.* smolitti, osmolitti, paklitti; *Ross.* смолить; nasmalać n. p. beczkę. *Cn. Th.* 1033. pichen, mit Pech beschmieren. Smolony, smołą napuszczany abo polewany, nasmalany. *Cn. Th.* 1034. A w ciągłych bokach usmolone łodzie, Wnet się na morskiej obaczyły wodzie. *Chrośc. Ow.* 58. Morska winna zawierucha Gdy nam okrętu fala nadweręży, Nim nowe ławy wstawią, nim usmolą. *Pot. Syl.* 80. Wziąwszy koszyczek z sitowia, okleiła go, i zasmoliła z wierzchu. 1 *Leop. Exod.* 2, 3. (obmazała go smołą. 3 *Leop.*). — §. Brudzić, schmieren, schmutzen, schmutzig machen; *Sorab.* 1. wotbarbu; *Croat.* odfarbàvam; *Eccl.* обрудю, смолю. Garnek kociołowi przymawia, a oba smołą. *Zabł. Amf.* 8. Zażyć wszystkiego pobożnie na świecie, Coż koło smoły, usmoli się przecię. *Bratk.* H 4 *b.* SMOŁKA, i, *ż.*, § 1) Smołki smolanéj, smołki grubéj funt; smołki Hiszpańskiéj funt. *Instr. cel. Lit.?* — §. 2. *Botan.* Smołka, *lychnis viscaria*, gatunek firletki; na korzeniach jego jest wilgoć lipka. *Kluk. Dykc.* 2, 101; *Carn.* smilka; *Ross.* дрема, мыло Татарское, боярская спѣсь, die Pechlichtnelke, Pechnelke, Pechblume; (*Vind.* smole, smolni germ, smolou germ, smolovez, brinje = jałowcowe drzewo; smolna bobeka, smole, branzhur, brinovu sernu = jałowcowa jagoda). SMOLISTY, a, e, — o *adverb.*; *Boh.* smolnaty; *Carn.* smolnat, smolnè; *Vind.* smolen, smolnast, smolenski; *Croat.* szmòlen; *Rag.* smolast; *Ross.* смолистый; pełen smoły, voll Pech und Harz. Piekła otchłań smolista. *Przyb. Ab.* 97. Głownie smoliste. *Ustrz. Troi.* 26. SMOLNIA, i, *ż.*, smolna głównia, ein Kienbrand; (*Boh.* smolina, smolinka, smolnice = łuczywo). Czarownice chwytają smolnie, widła, motyki i już już lecą na niego. *Kniaź. Poez.* 1, 135. SMOLNICA, y, *ż.*, maźnica. *Dudz.* 58. die Theerbüchse, das Schmierfaß. (*Carn.* smolnak = garnek smolany). SMOLNOŚĆ, ści, *ż.*, pełność żywicy, die Harzigkeit, Pechigkeit, Harzfette. Suchość i smolność w drzewie jest sposobnością do spalenia. *Rog. Doś.* 1, 263. SMOLNY, a, e, SMOLNO *adverb.*; *Boh.* smolny; *Vind.* smolen, smolast, smolou; *Ross.* смольный; na kształt smoły tłusty, smołę zawierający, żywiczny; harzig, fett, pechig. Smolna sosna dodawa żywicy. *Groch. W.* 138. Woda smolna suchotnikom pomocna. *Krup.* 5, 822. Smolne drzewo *Ross.* смольчукъ. Smolne drzewa służą do rozżarzenia ognia. *Gorn. Dw.* 285. *Bardz. Trag.* 5, 19, (*ob.* Łuczywo). — *Fig.* Smolna chmura z ognia się wydała. *Bardz. Trag.* 328. — §. *Transl. fig.* Wybić kogo smolno. *Mat. z Pod.* B 3. tęgo, einen wacker durchschmieren. Wybić, wywalić, opalać poddanego smolno kijem. *Ern.* 21. SMOLUCH, a, *m.*, smard, smród, plugawiec, ein Unflätiger. Na coż się zda ten smoluch niezgrabny (Dyogen)? chyba to Żeby kuchnią wycierał, lub robił łopatą! *Min. Ryt.* 1, 303.

SMORGONIE, ia, *n.*, miasto w powiecie Oszmiańskim, książąt Radziwiłłów. *Dykc. Geogr.* 3, 58; sławne niedźwiednikami, którzy tam niedźwiedzie łapią, ćwiczą, przysiadów i tańców uczą, potym z nimi na świat się rozchodzą; eine Stadt der Fürsten Radziwill in Litthauen, berühmt durch die Bärenführer, die dort die Bären fangen, ausbilden, und dann damit in der Welt herum ziehen. Aż od Smorgonii walą się niedźwiedzie. *Jabł. Ez.* 9. SMORGONIA = SMORGOŃSKA akademia, SMORGOŃSKA szkoła, (eine Bärenakademie). Litwin ten musiał w Smorgońskiéj terminować akademii. *Teat.* 9, 37. Rozbiega się wszystek ród zwierzęcy dla chorego lwa, za doktorami, co ich mieć mogą Libejskie knieje i Smorgońska szkoła. *Zab.* 12, 304. Gagatek Smorgoński, wyćwiczony w akademii Smorgońskiéj, gach niepocieszny, nieoskrobany, gap. *Ossol. Wyi.*, ein ungeschliffner Tölpel. Ten gaszek Smorgoński mógłby się podobać Izabeli! *Teat.* 15, 26. A ty Smorgońska dudo, znaj żem z ciebie drwiła, Właśnieś też wart zazdrości. *Zabł. Zab.* 14.

SMROCZYNA, *ob.* Świerk, Swierczyna, Skwierk.

SMRÓD, u, *m.*, SMRODEK, dka, *m.*, *dem.*; *Boh. et Slov.* smrad; *Sorab.* 1. smerdżeno; (*Sorab.* 1 *et* 2 smrod, howno, ..., *stercus*); *Vind.* smard, smrad, smerdenje, slab duh, smraditje, smraja, smradenje, nasmrad; *Carn.* smrâd, smerdézhina; *Croat.* szmrád, vonyba, (cf. wonia); *Rag.* smrad, (smradotocje *colluviorium*), *Slav.* smràd; *Bosn.* smrad, zao vogn; *Eccl.* смрадъ, зловоніе; *Ross.* смородъ, злосмрадіе; 1) śmierdzenie, der Gestank. Sosnowe rury dają wodzie smrodek żywicowy. *Kluk. Kop.* 1, 124. Smród podpaszny, *ob.* Parkot. Matka dzieciątka dla smrodu nie zamietuje, ale smród on ociera i omywa. *Żarn. Post.* 3, 668 *b.* plugastwo, nieczystość, Unflath. — 2, Smród *translate ad hominem*: śmierdziuch, smerda, smard; (Scheißer, Mistvieh), Stänker, Unflath, Sau; *Ross.* смердъ, смрадъ. Smrodowie i plugawcy. *W. 2 Petr.* 2, 13. Gdy się na męża rozgniewa, nazywa go smrodzie! *Biel. S. N.* 10. Złożcie z siebie tych nikczemnych smrodów (Tatarów) brzydliwe jarzma. *Paszk. Bell.* B 3 *b.* Konstantyn, jako się z młodu okazał plugawym, także i na starość smrodem był; bowiem był łakomy, frysowny, okrutny. *Biel. Św.* 75 *b.* SMRODZA, y, *ż.*, śmierdziucha, eine unflätige Weibsperson, eine Sau; (*Boh.* smrdawka = śmierdząca kąpiel). Jeśli się dusza nazad do téj wróci smrodzy (prześmiardłej baby). W sądny dzień, niech poradzą o tym teolodzy. *Pot. Jow.* 58. SMRODLIWOŚĆ, SMRODNOŚĆ, ści, *ż.*, własność tego co śmierdzi, die Stinkigkeit; *Vind.* smerdlivost; *Croat.* szmradnószt; *Ross.* смрадность. Li-

ście mirtowe dziasł smrodność oddala. *Cresc.* 447. SMRODLIWY, SMRODNY, a, e, SMRODLIWIE *adverb.*; *Boh.* smrdlawy, smrduty; *Slov.* smrdlawý; *Sorab.* 1. ſmerdžawé; (ſmrodoyité gnoisty, ſmrodowé *stercoreus*); *Carn.* smirdezh, smerdliv, smradliv; *Vind.* ſmerdliu, ſmerdezhen, ſmerdliuo, ſmerdezho; *Croat.* szmràden, vonyàv, (cf. wonny); *Rag.* smraadni; *Slav.* smèrdljiv; *Ross.* смрадный, злосмрадный, зловонный; śmierdzący, ſtinfend. Do smrodliwych kul, oprócz zwyczajnych materyj, trzeba dodać naraszplowanego końskiego rogu. *Jak. Art.* 2, 95. Jeżeli dym z pałek ognistych będzie smrodliwy, nazywają się smrodliwe kule. *ib.* Smrodne *wonie bardzo zarażają ciała zwierząt subtelnych. *Cresc.* 78. SMRODNIK, a, *m*, zadek: der Hintere. U pręgierza jednej wszetecznicy naczosano świerzbiącego smrodnika. *Paszk. Dz.* 127. SMRODYNIA, i, *ż.*, czeremcha, Kamreibeere. *Kluk. Rośl.* 2, 50; kocierpka, *vel potius* pocierpka, bo cierpnie po niej język, *ribes nigrum*, krzewina do rodzaju porzéczki należąca, jagody jej śmierdzą. *Kluk. Dyke.* 3, 18. die Bocksbeere, schwarze Johannisbeere; *Boh.* třemcha; *Ross.* черемуха, (смородина porzeczka). I jagoda nie każda malina, bywa czasem i smrodynia. *Dw. F* 2. (nie wszystko złoto, co się świeci). SMRODZIĆ *cz. niedok.*, zasmrodzić, nasmrodzić *dok.*; *Boh.* smraditi; *Carn.* smraditi, smradem; *Croat.* szmraditi, szmrádim; *Ross.* смрадить; *Eccl.* смрадю, смрадъ чиню; smrodem napełniać, ſtänkern, einen Gestank machen. Zasmrodziłeś czosnkiem *Cn. Th.* 1054, (cf. posmrodzić). SMRODZICIEL, *ob.* Śmierdziuch. SMRODZIENIEC, *ob.* Czartowskie łajno.

SMROK, *ob.* Świerk.

SMUCIĆ, *SMĘCIĆ *cz. niedok.*, usmęcić, usmucić, zasmucić *dok.*; *Boh.* smutiti, rmautiti, kormautiti; *Vind.* shalit, arshalit, obshaliti, shaluvati, (cf. żałować), (ſmotiti, obmotiti, kaliti, skaliti = mącić, zmącić, kalić, *ob.* Mel); *Croat.* zmutiti; *Bosn.* pecjalliti (cf. piecza), sgjallostiviti (cf. żałosny), (smutiti, smesti, izmutiti *perturbare*, cf. pomącić, cf. zmieszać); *Rag.* smûtiti, smûchjati, smêtati, smêsti, zamêsti, smuchivati, smucchjevatti, (mûtiti, smûtiti, izmutiti, zamûtiti, pomûtiti = mącić, zamącić, pomącić); *Ross.* печалить, крушить, крушу (cf. kruszyć), кручинить, окручинить, (смутить, смучаю, смущать zmącić, kłócić, pokłócić, plotki robić; *Etym.* met, mętny), zasmucać, betrüben; *Eccl.* бережу. W pomyślnym szczęściu boję się odmiany; w przeciwnym tusze, że ten, co smuci smutek odwróci. *Zab.* 8, 209. *Pir.* Smucić się, zasmucać się, sich betrüben; *Slov.* rmautjm se, smutek nesu; *Sorab.* 1. rudžu szo; *Croat.* tuguvati (*ob.* *Tążyć, tęsknić), saloztitisze, (*ob.* Żałosny); *Bosn.* peciallitise; *Rag.* muccitise; *Ross.* печалиться, печаловаться, груститься, грустить, сгрустить, сгрущу, зауныть, горевать, пригорюниться, скорбѣть, скорблю, болѣть. (cf boleć); *Eccl.* смятатися, драхльствовати, драселовати, драселую, поболѣти, потужить, сожалѣть. Mieszkałem tam siedm dni, smęcąc się między nimi. 1 *Leop. Bar.* 3, 15. SMUCICIEL, *ob.* Zasmuciciel. SMUCIEN, *ob.* Smutny.

SMUGA, i, *ż.*, *SMUG, SMUK, u, *m.*, miejsce wązkie a długie; (*Sorab.* 1. ſmuha, ſmužka *stria*, *linia*, ſmužkuyu liniuję; *Sorab.* 2. szmuga, szmužka rzęd, wiersz, linia; *Carn.* smuga *linia*, smugâvnek = liniał; smugam = liniuję; *Vind.* ſmuga = strych; (*Slav.* smúgj = sandacz); cf. smagły, cf. smigły; *Germ.* Schmiegen; *Etym.* mgnąć); — smuga, strefa, ein langer schmaler Streifen. Smuga u malarza, strych, który się od pęzla zostaje, gdy się kolor nawodzi. *Magier. Mskr.* W wybielonym płótnie pozostają niektóre smugi, niezupełnie dobielone. *Przedz.* 86. Smugami. *Torz. Skl.* 55. (pasami, w pasy). Z żywota matkim wyszedł, i przez takąż smugę I mnie i mego wyprowadził (bóg) sługę. *Chrośc. Job.* 114. ciaśnina, die Enge. Wetulinus wyrznąwszy się smugiem Koło Regium nowy bunt zapalił. *Chrośc. Fars.* 177. (wymknąwszy się przesmykami). Postrzegł, że chłopiec od pasa, jak długi, Okryty w jakieś niezwyczajne smugi. *Pulp.* 10. w pasy, strefy; Streifen, Borten. Smugi od żyłek pulsowych zrobione. *Krup.* 5, 125. Żyłowata smuga. *Wejch. Anat.* 210. Grzbiet sinemi znaczony smugi. *Hul. Ow.* 152. *et* 41. szmary, Schwielen, Striemen. — *Oecon.* Smuk. *Cn. Th.* 1054. smuga, półko długie wązkie, łąka wązka a długa między rolami lub lasami; ein schmales langes Wiesenstück, ein Gelenge, ein Sottel, ein Strichel. (Adlg.). (*Sorab.* 1. ſmaha *novale*, nowizna; *Vind.* skrivauni ſmuk = przesmyk). Przy zdroju był smuk piękny zielony. *P. Kchan. Orl.* 1, 296. Na tych smugach znajdować się miały liczne trzody. *Nar. Hst.* 3, 350. Woli jałówka pulchne deptać smugi. *Hor.* 1, 211; *virentes campos.* SMUGOWATY, a, e, — o *adverb.*, wązki a obdłużny, schmal und lang. (*Sorab.* 1. ſmuhaté, szmuhaté *striatus*). Ziemia smugowata. *Cresc.* 635 — (1. SMUKAĆ, SMUKNĄĆ, *ob.* Smoktać, smoknąć). — 2. SMUKAĆ *cz. niedok.*, Smuknąć *jedntl.*, ręką głaskać, pogłaskać, gładzić gałązkę ścierając ręką liście, obmorgać; glatt streichen, streifen, abstreifen; *Sorab.* 1. wotszmékam *detero*, *ob.* Osmykać; *Sorab.* 2. žernusch; *Vind.* ſmukati, ſmuzhen, oſmukniti, omuſniti, odſmukati; *Carn.* smûkam, (cf. *Germ.* schmiegen). — §. Smukać się, smykać się, wymykać się, psnąć się; sich fortbewegen, fortmachen, wegmachen, rühren; (*Carn.* smukniti *evadere*; *distng.* smuke = smyki, sanki). Mara za drzewem ciemczała; lecz na to miejsce coraz się wyżej w górę smukała. *Ossol. Str.* 2. Kiedy się król na wózku wymknął z śrzód orszaku, Wszystkim smukać zabroni, sam charty na smyczy trzymał. *Pot. Jow.* 154. — §. Ależ mu w poczciwości równego poszukać, Łepak i przyjacielski, choć się nie rad smukać. *Zab.* 8, 329. *Iżyck.* głaskać, stroić; streicheln, schmücken, putzen. Uczosane włosy, usmuknione, *capillus compositus.* *Mącz.* SMUKARZ. *Cn. Th.* 1054, *SMUKIRZ, a, *m.*, pięknyciel, *Germ.* der Schmücker, Putzer, Aufputzer, (cf. szmuklerz). *Mangones*, wszelakich rzeczy poprawiacze, smukirze, gremplarze. *Mącz.* *Cosmeta*, smukarz, który panie przyochędaża, piękroszka. *Mącz.* SMUKIERSKI, a, ie, od smukierza, Schmückers=, Putzers=. *Mangonicus*, smukierski, co ku wysmuknieniu należy. *Mącz.* SMUKŁY, a, e, wysmukły, smagły; *Boh.* konopatý, (cf. konop); *Rag.* tankovit, (cf. cienki); schlank, geschmeidig,

schmächtig. Patrz, jak niesie pod obłoki Jodła smukła wierzch wysoki. *Dar. Lot. c.* Pod nim smukły Arabczyk dla bodzca ostrogi Zwinąwszy się, obalił kilku w rynsztok z drogi. *Zab.* 12, 168. *Zabł.* — §. Wymuskany, gładki; geschniegelt, glatt. Tedy na starość wygolić się, tedy i smukłym gaszkiem być mi wypada. *Tward. Daf.* 49. Koń wszystek gładki, smukły. *Pot. Pocz.* 145. Smukłe korki. *Pot. Arg.* 69.

SMUKOWNY, a, e, gładki, glatt, schön. Czoło jej smukowniejsze nad alabastr gładzony *Tward. Pasq.* 6 Smukowne nogi. *Żebr. Ow.* 49.

SMUSIK, SMUZYK, a, *m.*, SMUSZEK, szka, *m.*, *pellis pilosa laevis agnelli. Cn. Th.* 1034; die Schmasche. Adlg., ein fein ausgegorbnes Lämmerfellchen. (*Vind.* smuzhka, samushek = fałd buchasty = smuzhkati = buchastym czynić). Cło płacą króliki, smusiki, skóry niedźwiedzie. *Vol. Leg.* 4, 82. Smuszków od sta .... *Instr. cel. Lit.* Staremu młoda, jakby do kożuszka Z starych skór przyszył młodziuchnego smuszka. *Bratk. L* 4 *b.* — *Adject.* SMUSZKOWY, a, e, Smuszkowe futro. *Instr. cel. Lit.*

SMUTEK, 'SMĘTEK, 'SMĄTEK, tku, *m.*: *Boh.* smutek, zámutek, zármutek, trudnost, (cf. trudność); *Slov.* smutek, zármutek; *Sorab.* 1. mutnica (cf. męt), zrudżba, srudoba; *Carn.* jamer; *Vind.* riva, shalost, shaluvanje; *Croat.* salozt, (cf żałość); (*Croat.* zmútnya; *Dal.* zmetnya *conturbatio*); *Rag.* smútgna, smécbja, smêtgna, (2. zgorszenie), peccjał, pecjao, (cf pieczołowitość, piecza); *Bosn.* zlota, tuga, zlavoglja, sgjalost, (*Bosn.* smuchja, smechja, smetgna, smuchjenje *perturbatio animi*); *Ross.* напасть (cf. napaść), печаль, (смутность = zamęt; *Etym.* męt); niewesołość, żałobliwość, żałosność; *Eccl.* драхлость, драхлование, тжженние, (смута rozruch, смутки plotki, potwarze); die Betrübniß, die Traurigkeit. Frasunek, długie troski, nieustanne smutki, Swéj mocy na méj twarzy wyraziły skutki. *Treb. S. M.* 105. Co jest sól w oku, to smętek w sercu. *Zarn. Post.* 3, 593. Serce mądrych, tam gdzie jest smątek, a serce głupich, tam gdzie wesele. 1 *Leop. Eccl.* 7, 5. W smętku będziecie płakać i narzekać. *Dambr.* 255. Cierpiał Jezus na świecie trud, troski, smętek. *Pieśn. Kat.* 62. Wielka smutnemu pociecha, gdy mu kto smutki i płakania pomaga. *Sk. Kaz.* 385. Syn głupi smętkiem matce swej. *Budn. Prov.* 10, 1. W smętku nic nie smakuje. *Rys. Ad.* 71. Smutkowi się nie poddaj. *Cn. Ad.* 1072. Stara przypowieść, iż po smętku wesele, a po wielkiem zaburzeniu radość bywa. *Rej. Post.* S 6. SMUTLIWY, 'SMĘTLIWY, a, e, *tristificus. Cn. Th.* 1030. zasmucający, smucący; betrübend, betrübt machend. — §. Smutny, traurend, traurig. Jezus ujźrzawszy matuchnę smutliwą, pobieżał do niéj. *Żyw. Jez.* 49. 'SMUTNODUR, u, *n.*, melancholia. *Perz. Lek.* 195. die Melancholie, Schwermüthigkeit. 'SMUTNODURSTWO, a, *n.*, *Perz. Lek.* 197. SMUTNOŚĆ, ści, *ż.*, zostawanie w smutku, das Traurigseyn, die Traurigkeit; *Boh.* smutnost; *Sorab.* 1. srudnosćž; *Ross.* смущенность, смутность; *Eccl.* драхлость. ''SMUTNOWROGI n. p. puszczyk. *Hor.* 2, 177. *Kniaź.*, trauerprophezeihend. SMUTNY, 'SMĘTNY, 'SMUCIEN, 'SMĘCIEN, tna, tne, SMUTNIE, 'SMĘTNIE *adverb.*; *Boh.* smutni, smuten; *Sorab.* 1. zrudnĕ, srudny; *Carn.* dolipovyt; *Vind.* shalosten, obshalen, tugast, roun, rievern, nevoljen, nadlushen; *Bosn.* zlotan, zlovogljan; (smuchjen, izmuchjen, smeten, rasarcen *perturbatus*); *Rag* smuuchjen, smêten; *Ross.* смущенный, смутный, заунывный, заунывенъ, заунывно, кручинный, грустный, грустивый, скорбный, скорбенъ, скорбно; *Eccl.* смутный, смутительный, драхлы, драсслъ; a) smutku pełen, żałośny; betrübt, traurig. Smutnemu trudno śmiech przychodzi. *J. Kchan. Fr.* 18. Pytał się go, czemuby był smucien? *Ezop.* 72. Zkądem został nie po mału smęcien. *Wys. Kat.* 396. Ociec mój rachuje sobie dni; jeżeli dłużej zmieszkam, tedy będzie bardzo smęcien. *Radz. Tob.* 9, 3. Z tej nowiny bardzo był smucien. *Stryjk.* 287. *Biel.* 360. Widziałem tych wielu, których miłość smętne czyniła. *Gorn. Dw.* 10. Smętne sinogarlice. *Banial. J* 3. Głosy smętne słyszałam. *Teat.* 46, 26. Smutna twarz. *Sekl.* 24. Całe rycerstwo Rzymskie, w smutnéj sukni było przytomne. *Siem. Cyc.* 332, cf. part. — b) *Activ.* Smutny, smutliwy, zasmucający, smucący: betrübend, traurig machend, traurig, betrübt. Smutny przypadek. *Ld* Po chwili smutnej pogoda. *Zabł. Z S.* 79.

SMYCZ, y, *ż.*; *Boh.* smečka; *Vind.* gosh, bosh; *Ross.* смычка, смычокъ; (*Etym.* mknąć); rzemień, na którym charty na polowanie prowadzą, a potym je z niego zmykają, (cf swora); die Koppel, der Hetzriemen, der Strick, an dem die Windhunde geleitet werden. Na smycz brać psy myśliwe. *Bardz. Trag.* 122. *Ross.* сомкнуть, смыкать. Psy spuścić z smyczy, wysworować. *Chmiel.* 180. Smyczy ze psów zemkniono; *copula detrahitur. Żebr. Ow.* 184. Sam król trzymał na smyczy mężna i sokoła. *Banial. A* 2 *b.* Niejeden zając minął nieposzczwany. Chce mu go pod smycz ogary rażona. *Pot. Syl.* 251. Barana na smyczy prowadzi. *Jabł. Ez.* 159. Myśliwi smyczą karzą. *Chmiel.* 1, 80. (ćwiczą rzemieniem). — §. *Meton.* Smycz chartów = para chartów, eine Koppel Windspiele. Chartów smycz, gończych psów sfora, a nie para mówi się. *Chmiel.* 1, 80. Pędzi konno przez zwierzyniec, a za nim capaj, łapaj, ścinaj, dołóż, dwa smycze chartów. *Teat.* 20. *b*, 52. Trzydzieści swor ma w psiarni, chartów kilkanaście smyczy. *Opal. Sat.* 150. — §. *Fig. tr.* A gdzie Dyana plon ubity liczy, Tam serce moje uwięzło na smyczy. *Zab.* 16, 115. *Nar.* w pętach, in Fesseln. Taki człek na świat nasz wychodzi, Który wszystkich nieszczęścia jak na smyczy wodzi. *Jabł. Tel.* 255 pasmem, an einander gereihet. Zawsze zazdrość przy chęcie na smyczy. *Pot. Syl.* 167. w parze, in einem Paare, neben einander, einander zur Seite. Ah, kto mi ich ukaże, kto mi ich dogoni, Kędy mi te oszusty zdarły się ze smyczy? *Treb. S. M* 117. z rąk mi się wymknęli, z łapki; sie sind mir entwischt, aus den Händen, aus der Falle. Cóż zuchwalszego nad człowieka, gdy mu jako ze smyczy szczęście łaski zmyka, Zadarłszy karku, przeciw niebu bryka. *Mon.* 71, 346. (hojnie ciągle zdarza). — On na to, jak ze smyczy rzecze .... *Pot. Jow.* 145. (jak z bicza, *ex nunc*, auf den Ploß). SMYCZEK, czka, *m.*;

Boh. smyčec; *Slov.* słaček; *Sorab.* 1. ſméčžk; *Carn.* lovk, (cf. łuk, łąk); *Vind.* lok, goſlen lok, lozhez; *Croat.* lúchecz; *Rag.* lùcjaz; *Ross.* смычокъ; narzędzie do grania na skrzypcach, der Fiedelbogen. Smyczek bywa z drzewa zamorskiego, albo klonowy, trzmielowy, jabłonkowy. *Kluk. Rośl.* 1, 164. Ciągnąć smyczkiem tam i sam *Ross.* смыкать, смыкаю. Już smyczek i skrzypki me niepożyteczne Powiesić na czasy stary muszę wieczne. *Petr. Hor. G* 3. Więcéj skrzypek na smyczek, prządka na wrzeciono, niż husarz na kopią weźmie. *Psalmod.* 78. SMYKOWY, a, e, od smyczka, Fiedelbogen; *Ross.* смычечный. *SMYCZNIK, a, *m*, skrzypek, lub też co smyczki robi; der Fiedler, der Fiedelbogenmacher; *Ross.* смычникъ, играющій на мусикійскомъ орудіи смычкомъ. SMYCZOWY, a, e, od smyczy, Leitriemenn=, n. p. Smyczowy pies; *Vind.* ſledni peſs, vodni peſs. SMYK! *interjectio, motum repentinum significans* = szast, szust! Plotz! Plutz, Schuſt! Widząc, że to nie przelewki, do domu smyk! *Mon.* 64, 723. (zemknąłem) Pan mnie potrzebuje, da znać, smyk! trzy susy, i już ja u jegomości. *Teat.* 20. *b*, 4. — §. *Actum rapientis furtim aliquid:* Smyk = chabias! ripps! rapps! *Cn. Th.* 1034. ſtibitz! ſchnipp! (cf. *Germ.* ſchmuggeln. Adlg.). SMYK, a, *m.*, rzezimieszek, porywacz, przylgnie mu wnet do palców; *Carn.* smikavz; *Vind.* ſmuſnik, muſnovez, ſmuknovez, ſmikuvauz, vmekniunik; *Ross.* щечило, крохоборъ, *f.* крохоборка; 1) ein Mauſer, der ſchnell etwas entwendet, ſtibitzer, ein Stibitzer, Schnipfer. Wielu żebraków znajdziesz opiłych, rozpustnych, smyków. *Klon. Wor.* 50. — 2) Smyk, letki niestały człeczek, pędziwiatr, niestatek; ein unbeſtändiger, leichtſinniger Windbeutel, ein Schnipfer. O wy smyki, smyki! wszystko też na łeb idzie. *Teat.* 43. *c*, 99. *Wyb.* Kokietka ta, gdyby sobie przynajmniej jakiego wolnego obrała smyka, mniejbym się dziwiła, ale to żonatego! *Teat.* 16. *c*, 12. — §. Smyk *circumforaneus cantor. Cn. Th.* 1035, (cf. rybałt), ein Bänkelſänger; wesołek. — §. Smyk, miano psa, *Graec.* ἅρπαξ. *Cn. Th.* 695. Name eines Hundes. — 3) Smyk, zgrubiale = smyczek, der Fiedelbogen; (*Boh.* smyk *traha*; *Carn.* smuke = sanki). Trzeba poboru Dla tego choru, U którego oprócz smyka, Nie ma w worku i fenika. *Zab.* 11, 287. *Zabł.* Weź zatym swoję lutnią, weź struny i smyki, Niechcę odtąd ni pochwał, ani znać krytyki. *Zab* 12, 170. *Zabł.* SMYKAĆ, zmykać, *ob.* Zemknąć. SMYKŁY, *ob.* Zmykły. SMYSŁ, *ob* Zmysł

S N.

*SNA, SNAĆ, SNADŹ, *SNAŚĆ *adv.*; *Boh.* snad; *Slov.* snaď, asňaď *forte*; *Sorab.* 1. sznacž; *Sorab.* 2. sznasch, sznatko *forsan*; *Vind.* ſlasti *scilicet*; (*Ross.* знать widać, zapewne, *ob.* Znać, znać dlatego, *vulg.* знай przecież): snać, wedle podobieństwa, podobno, może; vielleicht, wahrſcheinlich, es iſt möglich. Proś boga, owabyć sna była odpuszczona ta myśl serca twojego. 1. *Leop. Act.* 8, 22. (owabyć snadź. 3 *Leop.*) Pójdę, owa sna się potka ze mną pan, a co mi rozkaże, powiem ci. 1 *Leop. Num.* 23, 3. Mają tego sna dziś za złego człowieka, który broniąc praw ludzkich, sprzeciwia się niegdy panom, aby ich nie złamali. *Eraz. Jęz. U* 3. Przyszedł do mnie jakiś mąż z piękną siwą brodą, Snadźby zwiódł i świętego ona swą urodą. *Rej. Wiz.* 36. Snabym też rzekł sprawiedliwemu, że żywotem będzie żył.... 1 *Leop. Ezech.* 33, 13. Snadź żadnego obłoku na niebie nie było, przecież pod czas południa słońce się mroczyło. *Bardz. Trag.* 470. (prawie żadnego, faſt keine). — §. Snadź, domyślić się można, oczywiście; leicht zu erachten, offenbar, augenſcheinlich. On srogi Turecki lud snadź i bogu nienawisny jest. *Baz. Sk.* 128. Czego krzywego, gdy kto z prędka napraszcza, rychléj snadź złomi, niż naprości. *Glicz. Wych. Y* 1. Że względem ziół tych gruby ten błąd aptekarski nikogo nie struł, to sna czyni mała miara tego jadu. *Sienn.* 552. Tak się tego gorliwie uczyć mamy, gdyż nam snadź jeszcze więcéj tego potrzeba. *Rej. Post. D* 3. — Śliczne na rzéki brzegach stało snać pacholę, Skwapliwą w letnich wodach pływać mając wolę. *Tol. Saut.* 47. widocznie, na widoku, ſichtbarlich. — §. By snadź nie = by uchowaj boże nie, broń boże żeby nie; Gott behüte, Gott bewahre. Matka każe podłożyć co miękkiego dziecięciu w głowy, i to opatrzno, żeby go snadź nie obudzono. *Glicz. Wych. E* 5 *b.* Uczy się pływać przy pławie, aby snadź nie utonął. *ib. O* 2. Nie czyńcie tego w dzień święty, by się sna rozruch nie stał w ludu. 1 *Leop. Marc.* 14, 2. Sybarytczyki kury wygnały, aby snadź sen ich nie był przerwany. *Zab.* 6, 360. Aniołowie mu przytomni byli, aby snadź pokrzywdzony nie był. *Kucz. Kat.* 3, 277. — §. I w ogień sna nie boi się wskoczyć. *Glicz. Wych. E* 4 *b.* nawet i w ogień. — (*SNĄĆ, *ob.* Śnić się). — SNADNOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh. et Slov.* snadnost, (cf. *Boh.* osnadnjm ulżywam, ułatwiam; *Sorab.* 1. ſnadnoſcž *gracilitas, tenuitas, vilitas*); łatwość, sposobność; die Leichtigkeit, Fertigkeit. Już w Polskim tłumaczeniu taka wdzięczność i snadność wierszów nie idzie, jaką snadnością, krótkością i wdzięcznością oryginał jest przycukrowany. 1 *Leop. pr. Zołt.* (płynność, gładkość, łatwość wierszów). Wódka ziela parali̇żowego nieśpieszne ruszanie abo niesnadność ruszania członków léczy. *Sienn.* 241. (trudność). Lewandowa wódka od niesnadności ruszania członków jest pomocna. *Sienn.* 239. Wesołe żarty ukazują dobrą na umyśle snadność. *Petr. Et.* 280. SNADNY, a, e, SNADNIUCHNY, SNADNIUCZKI, SNADNIUTEŃKI, SNADNIUSIEŃKI, a, ie, *intens.*, SNADNIE, SNADNO *adv.*; *Boh. et Slov.* snadny, snadničký, snadne *facile, nullo negotio*, (snadnjěce, na snadě *praesto*, na doręczu); nietrudny, łatwy, sposobny; leicht, fertig, geſchickt zu etwas; (*Sorab.* 1. ſnadne, sznadné *gracilis, tenuis, vilis, exiguus, exilis*). Woda czyni ziemię snadną do przyjęcia wszelakich rzeczy postaci. *Syxt. Szkł.* 7. *aptam*, zdatną, gotową; geſchickt, fertig, bereit. Snadniuchnym staraniem możesz to wszystko sobie zjednać u niego. *Rej. Post. M m m* 5. Kto głowę schyli, porazić go snadnie, Snadnie ułowić, kto w ptaki sam wpadnie. *Twardł. Daf.* 22. Ty panie wszystko możesz, wszystko

tobie snadnie. *Paszk. Dz.* 42. Snadniuczko, *facillime. Mącz.* Snadniuchno. *W. Post. W.* 3, 300. Pan bóg znajdzie snadniuczką drogę, gdy chce pokarać *złościwego. *Rej. Zw.* 201. Sposób snadniusieńki. *Solsk. Geom.* 125. Gdziekolwiek posłyszy, jakąkolwiek mowę Snadniuteńko pojmuje wszystkę jéj osnowę. *Tol. Saut.* 45. Snadniuchno próg wyłamał. *Ryb. Ps.* 217. Snadniéj o łabędzia czarnego i o kawkę białą, niż o dobrą żonę. *Opal. Sat.* 40. Przytrafił się dzień snadny do tego. *Sekl. Marc.* 6, dogodny, schicklich, geschickt. Już mieli ojca po sobie snadnego. *Auszp.* 75. (powolnego, skłonnego, geneigt).

*SNAŚĆ, ści, *ż.*; *Ross.* снасть; narzędzie, das Werkzeug. Po snaści rzemieślnika poznać; *instrumenta declarant artificem. Rys. Ad.* 56. (*Ross.* снастить, оснастить okręt w potrzeby opatrywać, *Germ.* takeln). — §. Snaść, *adverb.*, *ob.* Sna.

*SNAŻNOŚĆ, ści, *ż.*; (*Boh.* snažnost *sedulitas*, snaže usiłowanie, snaženstwj pilnowanie, pilność, nesnaz, nesnáza przykrość, przeciwieństwo, nieszczęście; *Slov.* snažnost, wynasnazewanj *accuratio*, *industria*; *Carn.* snâga = ozdoba, snashnost = ozdobność; *Vind.* ſnaga *ornamentum*, ſnashnost = ozdobność, piękność, chędogość, ochędostwo; *Croat.* snága *mundities*, snaga = ozdoba; *Dal.* sznaga = moc; *Rag.* snâga, snaaxnos *robur*, *vis*; *Bosn.* snaga, snagnost = siła, silność, męstwo); snażność, czystość, ochędożność; die Sauberkeit, Reinigkeit. Wstrzymują się niektórzy od miłości dla snażności i pożytku duszy swéj. *Petr. Ek.* 56. Zbytni pokarm i picie przeszkadzają zdrowiu i snażności ciała. *Petr. Et.* 246. Chwalmy boga wszelaką snażnością a czystością i duszy i ciała. *W. Post. W.* 252. Świadom był jego sumnienia snażności i czystości duszy jego. *Wys. Ign.* 78. Jan ś. aniołem był nazwan dla świątobliwości, dla snażności i czystości żywota. *Biał. Post.* 43. Judyt snażność a czystość miłowała. 1. *Leop. Jud.* 15, 11. Niewinnością i snażnością te, co przywary miały, wyprzedziła. *Bzow. Roż.* 55. Biała szata snażności świadectwo. *ib.* 70. *SNAŻNY, a, e, *SNAŻNIE, *SNAŻNO *adv.*; (*Boh.* snažný *sedulus*, nesnažny przykry, nieszczęsny; *Slov.* snážny *industrius*; *Carn.* snâstun = ozdobny, strojny; *Vind.* ſnashen = piękny, chędogi; *Croat.* sznasen *mundus*; *Bosn.* snasgjan *strenuus*, *fortis*; *Rag.* snaaxni, snaaxan *rubustus*); snażny = czysty, ochędożny; sauber, reinlich. To najpotrzebniejsza w ubiorze, aby był ochędożny a snażny. *Gorn. Dw.* 114. Oblubienicę moję we krwi mojej opłókałem, i snażną bez zmazy i bez zmarsku zostawiłem. *Bzow. Roż.* 91. Poczciwy przestawa na swoim sumnieniu snażnym. *Petr. Et.* 267. Człowiek na umyśle i na ciele snażny i rządnie sposobiony. *Petr. Pol.* 18. Cnotliwy będzie miał serce spokojne i sumnienie snażne od boga. *Petr. Ek.* 25 — §. Snażny, snadny; leicht, bequem. Nauka ta służy ku snażniejszemu nabyciu majętności. *Petr. Pol.* 40. W długiej sukni do tańca niesnażna. *Jeż. Ek. E* 1. Wziąwszy też i sam kogo tam do boku, Bije jéj czołem i w snażnym poskoku On i pozorne pary przed nim płyną. *Miask. Ryt.* 2, 127. *SNAŻYĆ się *recipr. niedok.*; *Boh.* snaziti se; *Slov.* snážjm se *conor*; (*Carn.* snâshem, snasheti; *Vind.* ſnashiti *ornare*; *Croat.* sznasiti *purgare*; *Dal.* ussnaxiti *ornare*; *Rag.* usnaxiti *confirmare*; *Bosn.* posnasgiti *confirmare*); silić się, mocno się starać; streben, sich anstrengen. Lilii téj staréj nowe kwiatki, choć się snażą, nie dogonią. *Pot. Pocz.* 400. Niemniej ochocze snażą się szeregi W takt odprawując z panami pobiegi. *Miask. Ryt.* 2, 127. W ogniu złej żądzy ciągnie się i snaży. *Pot. Syl.* 7.

SNĘ, *ob.* Snić się.

*SNESZKA, i, *ż.*; *Carn.* synâha, synaka; *Vind.* ſinova shenâ, ſneha, ſnaha, ſinaha, ſinka, ſetinja, nevesta; *Croat.* szneha, szinova sena, snaba, sanozhniza; *Slav.* snaha, sinowa xena, (bratova xena, snaha); *Eccl.* нтрѣвъ (*ob* Jątrew'), сноха, дѣверня жена; *Ross.* сноха; synowa żona, synowa, *nurus. Mącz.*, *ob.* Niewiastka; des Sohns Frau, die Schwiegertochter, die Schnur. Tu leży w jednym grobie córka sławna ona Alexandra szóstego, Tais, sneszka, żona. *Zygr. Pap.* 332. *nurus.*

ŚNI się, *ob.* Śnić się.

ŚNIADAĆ *cz. niedok.*, Pośniadać *dok*, (*qu. v.*); *Boh.* snjdati; *Slov.* snjdám; *Sorab.* 1. szniedacž, ſnédam; (*Etym.* jadać, jeść; cf. śnieść, śniadł); *Carn.* sajtrèkujem, sajtreqvam (cf. jutro, jutrzenka), kosilzam (cf. kąsek), frushtèkam; *Vind.* koſsim, koſiti, koſiuzhati, kaſeuzhati, brueſhtikat; *Croat.* predobedujem (cf. przedobiedni), predrúcham, frostuklyam, frostuklyati, frostukyati; *Hung.* felostökömezek; *Dal.* rucham, ruchevam; *Bosn.* rucjati, priducjak jesti, porucjati; *Rag.* rûcjati, pridrûcjati; *Slav.* dorucskovati; *Eccl.* заутренною; *Ross.* завтракать; *jentare*; *Mącz.*, śniadanie jeść, frühstücken. Koło ósmej siedliśmy do stołu, i do tych czas śniadaliśmy. *Teat.* 7. *d*, 12. Wieczerzać i śniadać. *Sekl.* 13. Chłopy, gdy zchodzą z roboty, urzędnik powinien liczyć, a dziesiątkami mają obiadować i śniadać. *Haur. Ek.* 107. Śpią ledwie nie do południa, a wstawszy, to wnet śniadać, pośniadawszy zasię obiad, po obiedzie do kart. *Kosz. Lor.* 24 *b*.

ŚNIADANIE, ia, *n.*, *Subst. verb.*, a) *actio*, das Frühstücken; (*Ross.* съѣданіе, съѣденіе; *Eccl.* снѣданіе, снѣденіе zjadanie, zjedzenie). — b) Śniadanie, to co śniadamy; *Boh. et Slov.* snidánj; *Sorab.* 1. szniedani, ſnědano; *Carn.* sajtrèka, sajtreniza, frushték, fruestek; *Vind.* juterni kruh, koſiuza, koſilu, koſiuzhanje, perva, mala vushina (cf. jużyna), saiterniza, fruſhtuk, brueſhtik; *Croat.* predobedje, kossilu, frostukely, frostuk, ruchak, predúchak; *Hung.* felestököm; *Dal.* ruchak; *Rag.* rûcjak, pridrûcjak; *Bosn.* ruejàk, pridrucjak; *Slav.* dorucsak; *Eccl.* заутренникъ, завтракъ, ранояденіе; *Ross.* завтраканье, завтракъ, das Frühstück. Śniadanie dawać. *Zab.* 13, 201. Najgorsze śniadanie najlepszy obiad psuje. *Rys. Ad.* 41. — Śniadany *partic.*, który śniadał, śniadanie zjadł, gefrühstückt. Niechaj was dzień nie budzi miłe dzieci rany, Nie pojedziesz ode mnie pewnie, nie śniadany. *Pot. Jow.* 159. Śniadany = ŚNIADANNY, a, e, od śniadania, Frühstücks =. Zda mi się, iż czas jest śniadanny. *Teat.* 45 *c*, 76. Wsi. Mgłose dejmosemi o godzinach śniadanych przypadła. *Czart. h. Prz. F* 2. *ŚNIADEK, dku, *ŚNIATEK, tku, *m.*, n. p. Przestanie ludzie śniadkiem ciał smro-

dzić brzydliwym, *dapibus*. *Żebr. Ow.* 377. zjedzeniem, jadłem, *Eccl.* сънѣдь. Nie tak smaczne, cokolwiek śniatku zima w cenie Zdaleka nam przyżenie. *Petr. Hor.* 2, *N* 2 *b*. ŚNIADNY, ŚNIEDNY, a, e; *Boh.* gedlý; *Sorab.* 1. yedné; *Vind.* jedliu, k'jedi; *Croat.* pojedliv, jedliv; *Rag.* jediv, jestiv; *Ross.* ядный, ядомый, съѣстный; *Eccl.* сънѣдьнъ, ядный, что ѣсть можно, брашный; (подснѣдный *semiesus*); co się zajdzie jeść, jadalny; eſſbar, zum Eſſen. Rzeczy rzemiosłem uczynione zamieniają na śniadne. *Petr. Ek.* 126. Śniedne rzeczy, potrawy, pokarm, żywność, strawa. *Sax. Rej.* Ta która gieradę bierze, do strawnych albo śniednych rzeczy domowych nic nie ma. *Szczerb. Sax.* 136. Rajce mogą sądzić wszelakie miary, kwarty, wagi, i wszystkich śniednych i pitych rzeczy fałszowanie. *ib.* 342. Śniednemi rzeczami przekupować. *ib.* 332. Śniedne chować oliwki, marynowane. *Dudz.* 58. Nieśniedny, niedobry do jedzenia. *Włod.* W ogrodach nasadzić ziół rozmaitych, tak śniednych, jak i lekarskich. *Cresc.* 509. Owoc śniedny. *Cresc.* 136. Śniadna ofiara będzie z pszennej mąki. *Radz. Levit.* 2, 1. (Speisopfer. Luth., *gidna ofiara. 1 *Leop. Exod.* 30, 9, *jedna. 3 *Leop.*), *ob.* Oblata, Obiednia.

ŚNIADAWY, ŚMIADAWY, a, e; *Boh.* snědawý; *Ross.* смугловатый; brunatnoczarniawy, braunſchwärzlich. Kto się na słońcu bawi, dostaje śniadowego na twarzy koloru. *Pilch. Sen. list.* 4, 4, (cf. opalony). W innych chociaż mniej gorących krajach, niewiasty pospolite są śniadawe. *Mon.* 70, 23. Mnie biała, jego śniadawa zachwyca uroda. *Hul. Ow.* 123. (brunetka). Twarz jego śniadawej barwy, nakształt pszenicy dojrzałej. *Sk. Żyw.* 1, 457. ŚNIADOŚĆ, ŚMIADOŚĆ, ści, *ż.*, ciemnobrunatność; *Ross.* смуглость; smaglawość, dunkelbraune, ſchwarzbraune Farbe; *palligo*. *Cn. Th.* 1030. *Syxt. Szkl.* 211. ŚNIADY, ŚMIADY, ŚMLADY, a, e, *ŚNIADO *adv.*; *Boh.* snědý, smědý; *Slov.* snědý *fuscus*; (cf. *obsol. Germ.* ſchmaden, *inde hodiernum*, ſchmutzen. Adlg., brudzić); brudno-brunatny, smaglawy; ſchmutzigbraun, dunkelbraun. Dziewczysko niezgrabne i płci śniadéj. *Teat.* 13, 23. Był oblicza ciemnego abo śmiadego. *Papr. Ryc.* 622. Nie baczcie na to, żem śmiada, bociem ogorzała od słońca. 1 *Leop. Cant.* 1, 6. *Wujek. ib.* Nie dbał on na słoneczne w południe przyskwarki, Co im śniade obnażnym przypalały karki. *Przyb. Ab.* 235. *Flaccidus*, śniady, zwiędły. *Mącz.* Hyacynty śniade. *Zimor.* 194. Niektórzy Rusaków chcą mianować od płci i barwy smladej abo rumianoczarnej. *Stryjk.* 109, (*ob.* Rusy, rysawy, rydzy). Tam między niemi jeździ książę jakieś blade, Oczy mu podsiniały, i lice ma smlade. *Rej. Wiz.* 64. Zawiść i łakomstwo śniade. *Nar. Dz.* 1, 30. A słońce patrząc na twarz jego bladą, Twarz też powlokło swoją barwą śmiadą, Bo miesiąc ciemnym podbieżał je kołem. *Miask. Ryt.* 139. Tatarka czerwona dzika albo śmiada, kwitnie czerwonym kwiatem. *Cresc.* 179. Śmiadoczerwony, gniady, ciemnoczerwony, *rubidus*. *Mącz. ob.* Śniedzieć, Śniedź, Snieć.

ŚNIARZ, a, *m.*, sennik, któremu się często co znacznego śni, abo który sny swe rad powiada; *Boh.* snář; *Croat.* szenyàvez; *Ray.* sanglivaz, der Träumer. Rzekli bracia Józefowi jeden do drugiego: oto ten pan śniarz idzie. *Budn. Genes.* 70, 20 *not.*, «snowidz». — §. Śniarz, wykładacz snów, der Traumdeuter. Bóg mówi u Jeremiasza, nie słuchajcie śniarzów waszych, ani wróżków. *Biał. Post.* 121. Nie słuchajże proroka onego, albo śniarza, snów wykładacza. *Żarn. Post.* 3, 614.

*ŚNIAT, u, *m.*, pniak, pień drzewa, (*Etym. forsan* zjąć, zdjąć, zdjęty; *Ross.* снятый; *sed. cf.* zaśniad); der Stamm eines Baums. *Śniat zowie się oziomek u drzewa. *Zab.* 15, 217, (cf. die Schaat, na Śląsku = szczep. Adlg.). Blizko jabłko pada śniatu. *Pot. Syl.* 505. Tu złote pomarańcze gładkie wznoszą śniaty. *Pot. Arg.* 210. — *§. *Transl.* Śniatem, jak drewno, jak kloc; wie ein Stück Holz, wie ein Klotz. Miłość cię postawiła śniatem, Zdrewniałeś, ani możesz wynieść się z bułatem. *Pot. Jow.* 43. Odbiegą jéj zmysły i zbledną jéj skronie, Że padnie na twarz, jako długa śniatem. *Pot. Syl.* 340. Przez drogę śniatem upadłszy, miłosierdzia żebrze. *Pot. Pocz.* 180. (mostem). Jam jest, bezpiecznie Chrystus odpowie; a za tym Jego strasznym tytułem padli wszyscy śniatem. *Pot. Zac.* 39. Śniatek, *ob.* *Śniadek.

ŚNIĆ się, śniło się, śni się komu co, o czym *rec. niedok.*; *Boh.* snjti, snjm; *Sorab.* 1. szo dżecž, mi szo dżiyo, mam dżeczo; *Sorab.* 2. sze zowasch; *Carn.* sajna se meni; *Vind.* ſenjati, meni ſe je ſenialo, ſnijat, ſanjati; *Croat.* szenyati, szenyàm; *Bosn.* sagnatti, snitti, viditi ú sni; *Rag.* snjettise, snjèvati; *Ross.* сниться, мечтаться, грезиться, пригрезиться; marzyć się, przez sen się pokazywać; einem träumen, im Traume vorkommen. Kto na poły śpi, różne się onemu snują widziadła, a niekiedy we śnie samym śni się mu, że śpi. *Pilch. Sen. list.* 410. *Łaknącemu się śni, żeby jadł, a gdy ocknie, czcza jest dusza jego. 1 *Leop. Jes.* 29, 7. O tym człowieku, troje śniły się jej dziwy. *Pot. Zac.* 125. Nie dbajcie na sny wasze, które się wam śnią. 3 *Leop. Jer.* 29, 8. (które marzycie. 1 *Leop.*). Mówią, żeby źle we śnie pieniądze znaczyły, Bodajby się miłe groszyki i śniły. *Jag. Gr. A* 4. Potępiona szyzma wasza bodaj się ani śniła tak szkarada rzecz. *Birk. Exorb. C* 5. Sprośne opilstwo, w co go tam wprawiło, *Daj się nie śniło. *Kanc. Gd.* 304. (bodajbyśmy o tym wyobrażenia nie mieli). Śni-ć się, pleciesz. *Cn. Th.* 1055. — *Śnić sobie, marzyć sobie, n. p. O tym jako żywo ani śnili sobie. *Zygr. Gon.* 288. Namniej o transakcyi nie śniąc sobie owej Zaczętéj przez Radula szturm przepowie nowy. *Tward. Wł.* 138. (ani myśląc). — Sen abo *śnienie jest widzenie rozmaitych rzeczy pokazujących się we śnie. *Sak. Probl.* 255, das Träumen; *Ross.* сновидѣние, сонie. NB. *Verbum* *Snąć, śnie, *hodie non reperitur nisi in compositis*, zasnąć, usnąć, posnąć, *de piscibus solummodo dicitur:* ta ryba śnie a szczupak już usnął. *Tr.* = zdycha, der Fisch ſtebet ab; *Ross.* снетъ.

ŚNICA, *ob.* Sznica. ŚNICERZ, *ob.* Sznicerz.

ŚNIEĆ, i, *ż.*; *Boh.* snět; (*Slov.* snět, kaukol *lolium*); *Sorab.* 1. sznieč, ſnecz; *Sorab.* 2. sznesch; *Carn.* snet, (2. = łożysko dziecięce, snétivje = kupa plew); *Vind.* ſnet, ſniet, zhernz; (ſnet = plewy, ſnetinje, ſnetje, ſnetouje,

kup pleu, fnetni kupez = kupa plew); *Ross.* головня, (cf. głównia); *Eccl.* златенница; śnieć, (*Etym.* śniady), we zbożu, ziarno czarne zepsowane, we śrzodku jak sadze. *Dudz.* 58, *ob.* Spor, Sporysz, mącznica, rdza; ein Brandkorn, Mutterkorn, Brand im Getreide. Śnieć w pszenicy, owa w ziarnach spalona mąka, niczym nie jest jak gnojem robactw. *Kluk. Rośl.* 3, 207. Śnieć ztąd bywa, gdy się zboża na polu nie dostoją, albo mokro będą zebrane. *Haur. Sk.* 6. Zaraźliwa śnieć w pszenicy, jest wtedy, kiedy albo wszystkie kłosy z jednego wyrastające nasienia, albo niektóre z nich, smrodliwy proch wewnątrz zamykają. *N. Pam.* 2, 153. ŚNIECIĆ *med. niedok.*; *Boh.* snětiwjm; śniecistym się stać, brandig werden (vom Getreide). Proso od częstych deszczów zwykło śniecić. *Haur. Sk.* 34. — §. Trzy z Sztokholmu orłowi przybieramy snopy, Zygmunta, Władysława, Jan Kazimierz trzeci, Gdzie więcej niż ośmdziesiąt lat nożyki śnieci. *Pot. Pocz.* 3. — ŚNIECIORODNY, a, e, rodzący śnieć, Brandkorn erzeugend. Z posianych śniecistych ziarnek, śnieciorody wylągłszy się owad, dojrzewającym zdrowym pszenicy ziarnom nowéj udziela zarazy. *N. Pam.* 2, 155. ŚNIECISTY, a, e, — o *adv.*, śniecią zarażony; *Boh.* snětiwy; *Vind.* fnetliu, zhernzhast, zhenzhou, brandig (vom Getreide). Śnieciste zboże, gdy młockowie młócą, zdaje się, jakoby kominy wycierali, i do domu jak kominiarze powracają. *Haur. Sk.* 20. *et* 6. *Kluk. Rośl.* 3, 192. ŚNIECISTOŚĆ, ści, *ż.*, zaraza śnieciowa, die Brandigkeit; *Boh.* snětiwost, snětiwina.

ŚNIEDEK, ŚNIODEK, dka, *m.*, 1) ziele, *ornithogalum*, rodzaj roślmy. *Kluk. Dykc.* 2, 155; Vogelmilch, Ackerzwiebel; tak rzeczony, że i nasienie i korzonki się używają, równie jak ziemne kasztanki. *Syr.* 1254. — 2) Ószloch *qu. v.* ziele. ŚNIEDNIK, a, *m.*, nad śniadnemi rzeczami, przełożony, podstoli, der Speisemeister. *Tr.* ŚNIEDNY *ob.* Śniadny.

ŚNIDO ziele, *ob.* Siniło.

ŚNIEDŹ, i, *ż.*, 1) śniady kolor, rdza; Rostfarbe, Rost. Twych dzieł pamiętniki nie stęchną w śniedzi. *Hor.* 2, 260. — 2) Śniedź, *ob.* Śnieć. ŚNIEDZIEĆ, ŚMIEDZIEĆ, *ŚMŁEDZIEĆ *med. niedok.*, zśniedzieć *dok.*, kolor tracić, płowieć, śniadym się stać, pełznąć, verschießen, die Farbe verlieren; czernieć, rdzewieć *Włod.*, schmutzig und rostig werden. Co tu robisz zśniedziały od wstydu mitrążka, Żółty do czerwonego rzekł kruszec pieniążka. *Zab.* 16, 160. Nie chce od was więcéj ani złota, ani srebra smłedziałego. *Bzow. Roż.* 55.

ŚNIEG, u, *m.*; (*Boh.* snjh, sněhu; *Slov.* sneh; *Sorab.* 2. fněig; *Sorab.* 1. fně, sznie, žně; *Carn.* sneg, snęg; *Vind.* fnieg, fneg, fnieh; *Croat.* sznég, sznèk; *Slav.* snìg; *Bosn.* snig, snjeg; *Rag.* snjégh; *Ross.* снѣгъ; *Isl.* snio; *Svec.* snö; *Angl.* snow; *Germ.* der Schnee, bey den Jägern, das Neue, [*nostr.* ponowa 4]; *Ital.* neve, nive; *obsol. Gall.* noif, nois; *Gall.* neige; *Lat.* nix; *Graec.* νιφάς). W pierzaste części zmarzły deszcz upadający jest śniegiem. *Kluk. Rośl.* 3, 93. Wodne pary, gdy na powietrzu marzną, odmieniają się w małe kolce; potym w płatki zebrane z chmur spadają. *Hub. Wst.* 163. Mały śnieg, śnieżek, *Boh.* snjžek; *Vind.* fneshizh, fniegei; *Ross.* снѣжокъ. Pierwszy śnieg jesienny; *Ross.* пороша, (*ob.* Prószyć). Deszcz ze śniegiem; *Bosn.* susnisgiça, (*ob.* Śnieżnica). Śnieg się kurzy, prószy *Boh.* chumeliti se. Na ten czas wszystko było śniegiem przypadło. *Baz. Sk.* 39. (es war alles verschneyt; *Vind.* prefneguvati, se fnegam obfuti = śniegiem pokryć). Sypkie śniegi. *Karp.* 1, 50. Droga po śniegu, sanna *Bosn.* prrit, savnik, pút po snigu. Biały jak śnieg. *Sekl.* 28. Ktoż będzie umiał śnieg bielić, albo lilią zdobić? *Birk. Sk.* *D* 3 *b.* Zazdrość z światłości ciemność robi, z śniegu smołę. *Birk. Zbar.* *C* 4 *b*; (*Rag. Prov.* Hàjem zâgn, koliko zà lanski snjégh = dbam o niego, jak o *łoński śnieg). Śnieg pada, *śnieży, *Boh.* sneži se; *Sorab.* 1. sznee dže; *Vind.* fnieh grè, pade, fneshi; *Croat.* sznesgyi; *Ross.* снѣжить, es schneiet. ŚNIEGOWY, a, e; *Boh.* sněhowý; *Sorab.* 1. fněhowé, fněhowski, fněhuwaté; *Eccl.* снѣжаный, снѣговый, изъ снѣга состоящій или снѣгу бѣлизною подобный; *Ross.* снѣговый; od śniegu, do śniegu należący; Schnee =, den Schnee betreffend. Góry wieczne śniegowe. *Jabl. Tel.* 18. Śnieg z dachu zrzucać dla ciężaru śniegowego. *Haur. Ek.* 10. Śniegowy płatek, *Vind.* fneshna muha, fneshni plaſhmez; *Ross.* снѣжинка, eine Schneeflocke. ŚNIEGUŁA, y, *ż.*, ŚNIEGUŁKA, ŚNIEŻNICZKA, i, *ż. dem.*, *emberiza nivalis*, Schneeammer, Schneesperling, gatunek trznadlów, chowają się w śniegu; z Laponii do Szwecyi, Inflant i Litwy przylatują. *Zool.* 220. *Kluk. Zw.* 2, 328. (*Sorab.* 2. szněgula gil). Z śniegiem przylatują śnieguły. *Banial.* *J* 3. Śnieguły piszczą *ib.* — *Allegor.* Próżno star ławnemi szczycą się tytuły, Nie salamandry w herbach, nosić im śniegułý. *Pot. Pocz.* 602. — §. *Aliter*: Śniegula, *lagopus Rabatino*, das Schneehuhn. *Tr.* ŚNIEGULIK, a, *m.*, *podura nivalis*, owad w marcu na śniegu na kształt pchłów się pokazujący. *Kluk. Zw.* 4, 393. der Schneefloh. — (*ŚNIEŚĆ, *śniadł *cz. dok.*; *Boh.* snjsti, snědl; zjeść; *Ross.* съѣсть, съѣмъ, съѣдать; *Eccl.* сънѣсти, снѣмъ, сънѣдати, auffessen, essen. W wannie się myć śniadszy nieco pierwéj, albo siedząc w wannie możesz jeść. *Sienn.* 368, *ob.* Śniadać, Śniadny. — ŚNIETRZ, *ob.* Kąkol). — ŚNIEŻNICA, ŚNIEŻYCA, y, *ż.*, śnieżny czas; *Croat.* szenenicza, szusznesnicza; *Rag.* susnixiza; *Bosn.* susnisgiça, dasg snjegni = śnieg z deszczem; (*Ross.* вьюга wijadł, zamieć, miecielica), Schneewitterung. *Tr.* — §. Woda śnieżna, Schneewasser. Śnieżnice albo lodowe wody. *Cresc.* 652. — §. Śnieżnica, góra śnieżna. *Mier. Mskr.* ein Schneeberg; *Carn. et Vind.* fneshna gora, fhneshnik; *Ross.* сугробъ, сугробище, суметь (cf. zamieć), сугробный, сугробистый, pełen śnieżnic. ŚNIEŻNY, ŚNIEŻYSTY, a, e, ŚNIEŻNO *adv.*; *Boh.* snežny, snězitý, sněžiwý; *Sorab.* 1. fneycki, fněhoyite; *Carn.* sneshn, snęshn; *Vind.* fneshen; *Bosn.* sniesgjan, snjesgni; *Croat.* sznèsen, sznesni; *Rag.* snjeexan, snjexan, snjexni, snjegovit; *Ross.* снѣжный; od śniegu, pełen śniegu; Schnee = von Schnee, schneeig, voll Schnee. Dzień panny Maryi śnieżnéj, bo tego dnia w wielkie upały w Rzymie śnieg spadł na tym miejscu, gdzie miał być ko-

ściol budowany. *Sk. Żyw.* 2, 92. *Radz. Z. P. M.* 408. Luty mroźnośnieżysty. *Jeż. Ek. D* 3. — §. Śnieżny, śnieżysty = biały jak śnieg; *Vind.* ſniegobiel, ſchneeig, ſchneeweiß. Pierś twoja śnieżna jak łabędzie puchy. *Kras. Oss. F* 1 *b*. Śnieżysty łabędź nie urodzi kruka. *Żegl. Ad.* 184. Grzywacz śnieżysty. *Zab.* 9, 251. *Ejssym.* Śnieżne gołębie. *Zab.* 16, 83. *Węg.* Śnieżnoszarłatny. *Brud. Ost. G* 2.
ŚNIEŻKI *plur.*, kulki z śniegu ugniecione, pigułki śnieżne; *Carn.* kępa; *Vind.* ſneshna kepa, ſniegna zhepa, flanzat; *Sorab.* 1. posk; *Ross.* снѣжки, Schneebälle. Kiedyśmy razem w śnieżki igrali, nie byłoż zimniéj! *Teat.* 1. *c*, 7. Śnieżkami ciskać, *Vind.* ſe kepati; *Carn.* kępam, ſich ſchneeballen. ŚNIEŻYĆ *cz. niedok.*; *Vind.* ſneshiti, ſneshuvati; *Rag.* snjêxiti; *Bosn.* snjesgiti, snisgiti; *Croat.* sznesím; *Ross.* снѣжить; śnieg spuszczać, *ningere*. *Mącz.*, Schnee fallen machen, ſchneyen. — §. Tam, gdzie Atlas wysoki wierzch śnieży. *Pot. Arg.* 65. śniegiem bieli, śniegiem powleka; mit Schnee bedeckt, überweißt. — *Impers.* Śnieży, *Carn.* sneshy; *Vind.* ſnieh grè, ſneshi; *Croat.* sznesgyi; *Ross.* снѣжить; śnieg pada. *Tr.* es ſchneyet. ŚNIEŻYCA, y, *ż.*, *galanthus*, rodzaj rośliny. *Kluk. Dykc.* 2, 17. Schneetropfen, eine Pflanze.
ŚNIT, *ob.* Sznit.
ŚNIWY, a, e, często sny miewający, *somniosus*. *Mącz.*, träumeriſch.
SNOP, a, *m.*, SNOPEK, pka, *m.*, SNOPECZEK, czka, *m.*, *dem.*, *SNOPIE, ia, *n.*, *collect.*; *Boh.* snop, snopek, snopček; *Sorab.* 1. sznop, ſnóp; *Sorab.* 2. sznop. łono, (cf. łono); *Carn.* snóp, snôpje, narozhnèk, shkûpa, shkupnèk; *Vind.* ſnop, ſnopizh, ſnopizhek, ſnopci, ſnopje, otôpi, kupizh, kopa, (cf. kupka, kopa); *Croat.* sznòp, rukòvet, (cf. rękojeść); *Rag.* snòp, snopich, snopaz, rukovetaz, rukovét, kitta (cf. kita), bremme, (cf. brzemię); *Bosn.* snòp, snopàç, rukovet, rukovetaç; *Ross.* сноп, снопик; (cf. *Hebr.* עבר *circumvolvit*; *Rabb.* סבך *conjunxit*); wiązań zboża niemłóconego, die Garbe. Snopy nie mają się wiązać, tylko z suchego zboża. *Kluk. Rośl.* 3, 217. Z nie dobrze suchego zboża małe wiązać trzeba snopki. *ib.* W snopy wiązać (*Rag.* snopitti). Wiążący snopy (*Vind.* ſnopovesar, ſnopni vesauz). Manasses stał nad tymi, co snopie wiązali na polu. 1 *Leop. Jud.* 8, 3. (nad żniwiarzami). Snopów kopa; *Ross.* одонье, одоньице, (cf. stog, stożek). Snopów dziesiątka *Vind.* ſnopna deſetina. Rok od roku gorszy, mało w polu snopów. *Wad. Dan.* 92. (nieurodzaj, nie kopuje zboże). Jeden ziarno, drugi snopek bierze. *Zab.* 12, 119. *Nar.* (jednemu łyżką, drugiemu garścią). Otóć też ten z niwy swéj snopeczek niosę. *Groch. W.* 160. (owoc pracy). — *Fig.* Ci, którzy drugich grzebią, jak snopy padają. *Bardz. Trag.* 348. (jak muchy). Bitwa sroga; lecieli jak snopie z koni Turcy. *Biel.* 657. *Birk. Sk. E b. Ossol. Boh.* 27. *et* 1, 103. — Kiedy mu co rzecze, to kijem jak w snopek. *Paszk. Dz.* 51. młóci go, garbuje; er ſchlägt auf ihn los, als wenn er Getreide dräſche. — Kupido powiązał świat w snop zgody wzajem użyteczny. *Zab.* 5, 354. *Koss.* (w łańcuch, związek). — I złoczyńcy, stojąc już przed snopem na placu, miewają jeszcze nadzieję. *Orzech. Qu.* 177. już pod mieczem katowskim będąc; Bund Stroh, worauf der Miſſethäter zum Gericht niederkniet. — Tatarowie na snopkach z rózg uplecionych przez rzéki przepłyną. *Stryjk.* 223. Reisbündel. Drewka, które na sobie do miasta niósł Protagoras, w snopek ułożył. *Kosz. Lor.* 2. w wiązankę, Bündel, Holzbündel. Starzec niosąc na sobie z lasa brzemię drew, gdy się spracował, snop on położywszy, śmierci wołał: abyś mi ten snop drew na ramię założyła. *ib.* 184 *b*. — W szkatułce miał upominkowe snopki włosów, dane w zakład przyjaźni. *Teat.* 11. *b*, 5. loki, kosy, pierścienie włosowe; Haarbündel, Locken. — §. Snop żelaza, ein Bund eiſerner Schienen. Wóz żelaza ma snopów 2; snop żelaza ma szyn 12. *Solsk. Geom.* 3, 137. — (*SNOPKA, *ob.* Sznupka). — SNOPOWY, a, e, od snopów, Garben =; *Boh.* snopnj; *Vind.* ſnopni; *Croat.* sznópni; *Ross.* сноповый.
**SNOW, u, *m.*, snowanie się, pasmo; das Entwickeln, der Faden, der Zuſammenhang. Z obu stron płomienie, co zagarnął w tyły (szatan) Wlokąc śpiczaste snowy bałchanem się wiły. *Przyb. Milt.* 14. Nie zapomni i Dyany Twój rym wdzięcznem snowem tkany. *Petr. Hor.* 2, *J b*. SNOWAĆ, *ob.* Snuć. SNOWIDŁO, a, *n.*, motowidło, cf. snuwalnia; die Garnwinde, die Weiſe. *Tr.*; *Vind.* ſnovauniza = czołnek tkaczy; *Carn.* snuvavnèza *alabrum*, *rhombus*; *Boh.* snowadlo.
SNOWIDZ, SNOWNIK, a, *m.*, śniarz, sennik; *Vind.* ſenjauz; *Eccl.* сновидецъ, der Träumer, Traumſeher. Przebóg, co teraz za świat z swemi maxymami, Ludzi wierzących bacznie przezwał snowidzami. *Zabł. Zab.* 47. Czyś pokusa, czyś mara, waryat, czy snowidz! *Zabł. Amf.* 81. Oto snownik (Józefa tak braci zwali) idzie, zabijmy go. *Birk. Zbar. B* 4. SNOWIESZCZEK, szczka, *m.*, n. p. Snowieszczków przepowiadania fundują się na samym tylko filutostwie. *Boh. Dyab.* 2, 97. Traumprophet, Traumdeuter; *Boh.* snoprawce. SNOWY; *Boh.* snowý, *ob.* Senny.
SNOZA, y, *ż.*, poprzecznica w jarzmie, das Seitenholz im Joche, Querholz. *X. Kam.* Wyrębują też lekką zawczasu lipinę Na jarzma, i wysoką na snozy buczynę. *Otw. Wirg.* 382.
SNUĆ, snuł, snuje *cz. niedok.*, Snować *contin.*; *Boh.* snowám, snugi, osnugi, snowati; *Carn.* snuvâti, snûjam; *Vind.* ſnuvat, ſnovati, naſnovati; *Croat.* sznújem; *Rag.* snovatti, osnovatti, (*ob.* Osnowa); *Bosn.* snovati *ordiri telam*; *Ross.* сновать, сную; zwijać nici z kłębka, den Faden abwickeln, ein Knaul abwickeln, wickeln, einen Faden ziehen, winden, *propr. et transl.* Snują niepewne nici czułe Parki, Gdy się rycerze porwali za barki. *Kras. Mysz.* 94. Jedwabne robaczki jedwab' snują. *Mon.* 70, 164. Pająk znowu kleci zdartą swą przędzę, i z siebie ją snuje. *Odym. Św. J* 4. Ci, co materye jedwabne robią, lecie tam w chłodzie snują jedwabie swoje. *Star. Dw.* 7. Nić snowana. 1 *Leop. Genes.* 14, 21. (nić wątkowa. 3 *Leop.*). — *Simil.* Z żelaza pancerze W gęste snują ogniwa subtelni płatnerze. *Ustrz. Troi.* 126. (ciągną, wyrabiają). Jemu teatra budują, Jemu bobkiem obeliszki snują. *Tward. Misc.* 6. obwijają, bewinden, umwinden. Gdy słyszę tak

łaskawe wyrazy. Mniemam, iż sen mi snuje kłamliwe obrazy. *Teat.* 45. *c*, 33. weben. Źrzebiec ochoczy pochrapuje, Uchem strzyże, i nozdrzą dym gorący snuje. *Zab.* 10, 61. *Koss.* ciągiem wypuszcza, Dampfwolken winden sich aus seiner Nase. Snowała fortuna w sąsiednych narodach nowe dla Polski wojen przyczyny. *Nar. Hst.* 2, 372. przędła, neue Ursachen spinnen, entspinnen, aufsinden. W tajemnéj zgodnie wszyscy rozmowie, Na pańskie snują przyczyny zdrowie. *Miask. Ryt.* 59 knują; *Croat.* sznujem *machinor*, sznovanye *machinatio*. SNUĆ się, SNOWAĆ się = wić się, pasmem się suwać; sich winden, sich fortwickeln, sich weiter entwickeln, entwinden, entspinnen. Wszystko się dotąd snuje jak z kłębka. *Teat.* 28. *b*, 18. (zdarza się, powodzi się, idzie smarownie). Snułem się po najwyższéj sośnie dla podebrania gniazda. *Stas. Num.* 2, 45. Trzy języki smokowi z srogiéj snowały się gęby. *Otw. Ow.* 102. Snuje się wąż, wije się, *sinuat*. *Cn. Th.* 1036. — Tysiąc myśli snuje mi się razem. *Teat.* 25, 85. przebiega głowę, tausend Gedanken entspinnen sich in mir zugleich. Tysiąc smutnych myśli snuło mi się po głowie. *Stas. Num.* 1, 45. roją się, gehen mir durch den Kopf. Różne mu w myśli projekta się snuły. *Kras. Woj. Ch.* 82. Snować się w imaginacyi poczęły rozmaite projekta. *Kras. Doś.* 62. — Snuć się, przebiegać się, tułać się, uwijać się: wimmeln, haufenweise herum streichen, sich tummeln. Smutne widoki snujących się figur okropnych, licznego ubóstwa. *Xiądz.* 31. Snujący się po drogach próżniak. *ib.* 123. Snują się Fenikowie, część prowadzi mury, Zamek wznosi, część ciągnie kamienie na góry (Kartaginę budując). *A. Kchan.* 16. uwijają się tłumnie, gedrängt tummeln sie sich. W lecie gospodarze dobrzy po polu się snują. *Haur. Ek.* 69. — §. W rozerwaniu, gdy Węgry między sobą się snują, też ani Czechowie pokoju nie zażywali; *dum ita dissident*. *Krom.* 554. sich mit einander herum tummeln, herum balgen. Korona Polska, po królu owdowiała, w gwałtownym niebezpieczeństwie snuje się; *in maximo versatur discrimine*. *Krom.* 396. befindet sich in der größten Gefahr. — §. Snuje mi się przed oczami, w oczach mi stoi, es schwebt mir etwas vor Augen. Zdawało jéj się, że postać jego snuje jéj się przed oczami. *Zab.* 14, 303. — Snuło mi się na języku. *Xiądz.* 28. kręciło mi się na języku, es schwebte mir auf der Zunge. SNUWALNIA, i, *ż.*, u tkacza służy do snucia osnowy ze szpułek z drabki. *Magier. Mskr.*, cf. snowidło, die Weberweife.

S O.

SOBACZY, a, e, od sobaki, suczy = psi; *Boh.* čubčin; *Ross.* собачій: von der Hündinn, hündisch, Hunds=. Łby mieli sobacze i bestyalskie. *Birk. Exorb. E* 2 *b*. SOBAKA, i, *ż.*, SOBACZKA *dem.*, [z *persk.* spako = pies. *Herod.* 1, 2 — 2]; *Ross.* собака, собачка; *Germ.* die Bätze; *Sorab.* 2. beja, boja, tschuła; *Sorab.* 1. čžula, čžulka, (cf. czuć, cf. szczuć); *Boh.* čuba, čubka, čubička, (cf. szuba); *Rag.* psizza, kucka; *Croat.* kusza; *Dal.* kuscka, pssicza; *Bosn.* psiça, kuçka, *barb.* vascka; [pies 2], suka, psica, die Hündinn; (*Svec.* byckja; *Gall.* bichon: *Angl.* bitsch; cf. *nostr.* biédz, pies; *Obd.* Zauche, Zauke, Zucke, Zuche, *ob.* Suka). Nie mieszaj się sielska sobako między dworskie. *Cn. Ad.* 645. (nie składaj się z dworem, bo przypłacisz worem; nie równia mi z tobą). Domowe sobaki, choć się kąsają, wilka ujrzawszy nań się rzucają. *Cn. Ad.* 199. (znają się oni, zna swój swego, nie wtykaj palca między drzwi). Sierdzista sobaka wilkom strawa. *Birk. Chodk.* 11. Sobaka szczenna, *Eccl.* щенна; (*Ross.* собачка курок strzelby). — §. Sobaka = psisko, verächtlich: ein Hund. Trójgłowista sobaka Cerber. *Bardz. Trag.* 373. *Otw. Ow.* 270. — §. *Transl.* Sobaka, psia jucha, skórka na bóty, *indignationem, saepe numero etiam meretricum exprimunt.* Precz z świętego miejsca sobaki, czarownicy, mężobójcy. *Birk. Chmiel. A* 2 *b*. Bawcie się W. Państwo we dwóch, a ja pójdę się umizgać do téj sobaczki. *Teat.* 3. *d*, 23. (cf. bestyjka).

SOBEK, bka, *m.*, §. 1) [samoiściec, samolub 2], siebielubiec, sobierad, sobieradzki, sobiedobrski, sobiegarn, egoista; ein Selbstsüchtler, ein Egoist. Sam sobie tylko dobry, to jest sobek, przyjaźni nie nabędzie. *Fredr. Ad.* 24. Rzpltéj zapomniany, wszystko sobie, a pospolitym dobrem nic. Tak się wiele tych sobków rozmnożyło, iż każdy tylko sobie gali z uciśnieniem braciéj. *Sk. Kaz.* 400. *Dwor. D* 4. Pierwéj Sobkowi, potym Dobkowi. *Cn. Ad.* 1073. (pierwéj sobie, potym tobie; dam rad drugiemu, dogodziwszy sobie samemu). — §. 2) Imię Sobek, *Sebastianus.* Sobek z Wojciechem. *Teat.* 54. *d*, 25. Błażéj silny, i Sobek rubaszny. *Weg. List* 10. SOBIĆ się *verb. niedok.*; (*Boh.* sobiti = sobie przywłaszczać; *Ross.* собить, соблю odkładać, oszczędzać, zbierać); przysposabiać się w co, opatrować się w co; sich mit etwas versehen, versorgen. Król nasz o koronę nic nie dba, w sławę się nie sobi. *Pot. Arg.* 160. Zawsze mądre i dobre ztąd chwalono pany, Gdy się w takież jak sami sobili dworzany. *Pot. Arg.* 438. — §. Sobić się na co = przygotować się na co, sich zu etwas bereiten, zubereiten, vorbereiten. Choć słaby jeszcze, prezentuje się żołnierzom, na mowę się sobi. *Pot. Arg.* 731. — §. Sobić się gdzie = rozporządzać się, rozgaszczać się, rozlokować; sich wo häuslich einrichten, seine Wirthschaft aufschlagen. Niemcy po kęsku ten przechodzą, Francyą tłumem nasiadają, i tam się sobią. *Warg. Cez.* 22. W najlepszych miejscach osiedli, i tam się zsobili. *Warg. Cez.* 141. Za Kazimierza Wielkiego już lepiéj miasta poczęły się sobić i osadzać w Polszcze, aniż pierwéj. *Biel.* 196. Gdyby nieprzyjaciel udał się na dobywanie zamków, iż wiele należy na tym, aby w ręce jego żadne municye nie przychodziły i nie miał się gdzie sobić, postanawiamy, aby .... *Vol. Leg.* 2, 1329. Czemuż się tak sobią na świecie, jakoby żyć wiecznie mieli na nim. *Pot. Pocz.* 424. SOBIE, *ob.* Się. "SOBIEDOBRSKI małodobrski = sobie nazbyt dobry, nikomu nie będzie szczodry. *Cn. Ad.* 502. Sobierad, Sobieradzki. *Mon.* 75, 591, (*ob.* Egoista, Sobek). "SOBIEGARN, a, *m.*, sobie tylko garnący, ein Zusammenscharrer, Ausdrechsler. Na zamku tym starostę Sobiegarnem zową, Ten sobie zawsze ręce tłuści, Ba nic ten na swe skrzydło nigdy nie opuści. *Rej. Wiz.* 75. SOBIEPAN, SOBIEPAŃSTWO, *ob.* Się.

SOBOL, a, *m.*; (*Ross.* соболь, соболекъ; *Boh.* sobol; *Slov.* sobol; *Hung.* zobel; *Ital.* zibellina; *Isl.* safala; *Svec.* sabel; *Angl.* sable; *Lat. med.* sabelum; *Jornandes* pelles Saphirinae; *Germ.* der Zobel; *Croat.* nyuszt; *Hung.* nyuszt, nuszt); sobol, *mustella sibellina*, podobny do kuny, ale mniejszy; włos ma ciemnokasztanowaty; najpiękniejsze w Syberyi, w Kamszatce, gdzie niewolnicy pewną ich liczbę ubiwszy, rządzcom swoim oddać muszą. *Zool.* 321. *Kluk. Zw.* 1, 330. *Gwagn.* 476. Sobol jesienny krótkowłosy; *Ross.* недособоль, *niedosobol. Drogokupne sobole. *Banial. J* 2. Znam się na lisach farbowanych, na kopconych sobolach. *Mon.* 70, 64. nie dam się oszukać. SOBOLI, a, e, od sobolów, Zobel=; *Ross.* соболій, соболиный. Futro sobole jedno z najdroższych. *Zool.* 321. SOBOLNO *adverb.*, w sobolach, in Zobel. *Chodk. Kost.* 26.

**SOBOLUBIEŻNOŚĆ, ści, *ż.*, *philautia*. *Fredr. Ad.*, die Selbstliebe, Selbstsucht. **SOBOLUBIEŻNY n. p. umysł, to jest, w sobie się kochający. *Fredr. Ad.* 93. voll Eigenliebe, selbstsüchtig.

*SOBOPOLNY, *ob.* Zobopolny. SOBOR, SOBORNY, *ob.* Zbor, Zborowy.

SOBOTA, y, *ż.*; *Boh. et Slov.* sobota; *Hung.* szombat; *Sorab.* 1. sobbota, (ſabbat, ſwatok, ſobbota szabas); *Sorab.* 2. szobota, szobbota; *Carn. et Vind.* ſobòta, ſabbota, pozhitek, pristaja dela; *Croat.* szobota, szubota; *Bosn.* subota, sedmi dan, *Slav.* subota; *Rag.* subotte; [*Ecc.* съвота 2]; *Ross.* суббота, (cf. шабашъ szabas); *Ital.* sabbato, sabato, z *Hebrajsk.* שבת; *Graec.* σάββατον; znaczy odpocznienie abo przestanie od pracy; między żydowskiemi świętami najprzedniejsze; chrześcianie zamiast soboty, Sabbath, święcą niedzielę. *Karnk. Kat.* 321. *Sk. Kaz.* 388. *et* 390. Sobota jest imię żydowskie, które wykładając po Łacinie *cessatio*, t. j. przestawanie zowiemy; a ztąd święcić sobotę, znaczy przestać roboty, i odpocząć. Z tego zaś znaczenia to nastąpiło, że dzień siódmy sobotą zowiemy, iż pan bóg dokonawszy stworzenia świata, od wszelkiéj sprawy, którą uczynił, odpoczął. *Kucz. Kat.* 3, 85. Strzeżcie soboty mojéj; ktoby ją pomazał, śmiercią niech umrze. *Hrest. Nauk. p* 7. (szabasu, święta, cf. niedziela, cf. przasnik). Sobotę nie z Hebrajskiego, lecz ze słów Słowiańskich *sobie robota* wywodzi *X. Kołłątaj w rozpr.* 5, 718, *mskr.*, cf. Sabot, bożek Szlęzaków, czczony na górze Zobtenberg; cf. *Arab.* sebaut; *Etyop.* shabatu; *Mezogoth.* sibun; *Lith.* septini; *Kymr.* sevene; *Samoj.* seiba; *Germ.* sieben = siedm. *Pam. Warsz.* 10, 1, 107. U chrześcian dziś sobota, ostatni dzień w tygodniu, przedniedzielny, der Sonnabend; Oberd. Samstag; *Gall.* samedi. — *Prov.* Dłuższa sobota, niż niedziela. *Cn. Ad.* 161. (większa przedmowa, niż księga, większa sień, niż dom; *Slov.* dlužšá sobota, než neděla; dlužšá kosèla, než kabat; *ordo inversus*). *Slov.* Sobota kňazska robota. — §. Wielka sobota, wielkotygodniowa, wilia wielkonocna, der Sonnabend in der Charwoche; (*Slov.* bilá aneb welka neb swatá sobota; *Vind.* kerstniza, velika ſabbota). W sobotę wielką ognia i wody naświęcić, bydło nią kropić, i wszystkie kąty w domu poczarować, to też rzecz pilna. *Rej. Post. P p* 5. — §. Sobota, miasto w Łęczyck.; miasto w starostwie Spiskim. *Dykc. Geogr.* 3, 58. Name verschiedener Städte. Sobota, Sobotka, miasto i góra na Szląsku; *Germ.* Zobten, der Zobtenberg.

SOBOTKA, i, *ż.*, das Johannisfeuer, Sonnenwendefeuer; (cf. *Ital.* sabatina; *Carn.* sebbotnya *coena sabbathina*). U nas w wilią ś. Jana niewiasty ognie paliły, tańcowały, śpiewały, dyabłu cześć i modłę czyniąc; tego obyczaju pogańskiego do tych czasów w Polszcze nie chcą opuszczać, ofiarowanie z bylicy czyniąc, wieszając po domach, i opasując się nią, czynią sobotki, paląc ognie, krzesząc je deskami, aby była prawie świątość dyabelska, śpiewając pieśni, tańcując. *Urzęd.* 32; (cf. *Croat.* krèsz *ignis festivus, ad quem saltus nocturni fieri solent*, cf. krzesać). Pieśń święto-jańska o sobotce: = Gdy słońce raka zagrzewa, A słowik więcéj nie śpiewa, Sobotkę, jako czas niesie, Zapalono w Czarnym Lesie. *J. Kchan. Dz.* 253. Tak to matki nam podały, Same także z drugich miały, Że na dzień ś. Jana Zawżdy sobotka palana. *ib.* Kiedy sobotkę, jako zwyczaj niesie, Zapalicie na błoniu równym, lub przy lesie.... *Zimor. Siel.* 188. SOBOTNI, ia, ie, SOBOTNY, a, e; *Boh.* sobotnj; *Croat.* szobotni; *Ross.* субботный; od soboty, Sonnabends=; Oesterr. samstäglich. Siódmy dzień sobotni jest, to jest, *odpoczynienie boga twojego. 1 *Leop. Deut.* 5, 13. szabas, Sabbath. Apostołowie odmienili dzień sobotni w niedzielę. *Biał. Post.* 10. Dni sobotnie poszczą. *Smotr. Lam.* 43. — *Prov.* Sobotnim sztychem. *Rys. Ad.* 63. (z soboty do niedzieli nietrwała robota, nietęgi szew). SOBOTNIK, a, *m.*; *Croat.* szobotnik, szobotàr; *Hung.* szambatos; *Rag.* subottàr; *Ross.* субботники *Judaei. Sabbatharii*; sobotnicy, t. j. sobotę za święto trzymający. *Mącz.*, Sabbathsfeyerer. — §. [Sobotnik, pomiannik, spis zmarłych 4]. Ruskie sobotniki, jak żydowskie Thorah, około kija *okrącają, nie wwięzując ich, jak my nasze księgi. *Budn. Ps.* 40, 7. czy nie soborniki, *ob.* Zbor, Sobor.

*SOBOTOWAĆ *cz. niedok.*; *Eccl.* субботствовати; sobotę czyli szabas obchodzić, den Sabbath feyern. Sobotuj sobotę panu. *W. Levit.* 25, 2. Sobotowanie *Eccl.* субботство. — §. Odpoczywać, ruhen. Jezus w w. piątek umarł, nazajutrz sobotował i odpoczywał w grobie. *W. Post. W.* 328. Siódmego roku będzie sobotowała ziemia. *W. Levit.* 36, 35. *not.* «odpoczywała», *Hebr.* שבת. W ten czas sobotować, święcić i odpoczywać będą. *Dambr.* 720.

SOCHA, y, *ż.*, SOSZKA, SOŻKA, i, *ż.*, *dem.*; (*Boh.* socha *colossus*; sochor, sochůrek *vectis*, soška soszka; *Slov.* sochor; *Sorab.* 1. ſochor, szochor *trudes*); *Croat.* szòha *furca*, szohe = szubienica, (sohar = gatunek chrząszczów); *Bosn.* soha, sossiça, drrivo rasohasto; *Rag.* sòha, dsrvo rasohàsto *lignum bifurcatum*; *furca bicornis*, sosciza *furcula*; *Eccl.* coxa, 1) рало rallo, 2) подпорка чего [illegible]; *Ross.* сошка rozsocha, сохатый łoś, koło Krasnojarska, посохъ, посошекъ laska, *ob.* Posoch, сошникъ, лемешъ lemiesz, *ob.* Sośnik; cf. *Gall.* sóc, socquet; *Germ.* Sech, Pflugsech; *Lat. med.* soccus, (cf. secare, cf. *nostr.* siec, siekę); §. 1) rozsochate drzewo do podparcia, dźwigania, rozsocha; *Carn.* rogovilze; *Lat.* cervus, das Spriet, (cf. spir), ein gabelförmiger Stamm, Ga=

beſtück, Gabelholz, Gabelſtange. Sochy przy studniach postawione dla ciągnienia wody, albo w szopach dla podpory dachu, bywają dębowe. *Kluk. Rośl.* 2, 166. *Warg. Cez.* 197. Już na parkany duże goni świnie, Już sieci na soszkach w doły, W stegnach mięce ukrytą zdradę na kwiczoły. *Tward. Misc.* 109. (widły łowcze do sieci). Płótno do bielenia rozpięte na soszkach za pętelki. *Przed.* 84. Grabarze do rusztowania potrzebują sożków; do pobijania w ziemię sożków, szlagi. *Kluk. Rośl.* 2, 170. Nowokrzczeńcy błędowi swojemu radziby sochę podparli; aleć im ta socha nic nie płatna do ich błędu. *Gil. Post.* 112. (podpora, wsparcie, filar). Olbrzymowie, ludzie wielcy a wysocy, by jakie sochy. *Glicz. Wych. E* 2, (cf. drągal, cf. drabina). Soszka, stołek, stolec, drążek. *Volck.* 378. *Dasyp. A a.* szczudła, szczeble, Stelze; *Sorab.* 1. wożeżki; *Ross.* ходули. — *Fortif.* Sochy, *contrepardes. Lesk.* 281. *et* 285. — *Alter:* Dał je obiesić na pięci sochach. 1 *Leop. Jos.* 10. (na szubienicy). Samnitowie przy cieśninach Kaudyjskich Rzymian przez zelżywe sochy przeganiali. *Zab.* 4, 289; *per jugum miserunt*, soszki żołnierskie sromotne). — *Prov.* Byże socha, boć ich trocha i to płocha. *Rys. Ad.* 2, (cf. nahajką nieprzyjaciela spędzić). — §. 2) Socha; *Ross.* соха, gatunek pługa czyli radła, eine Art Hakenpflug. Socha na tęgie grunta zdatniejsza jest od pługa; składa się ona z dwóch sośników żelaznych; reszta cała jest z drzewa. *Kluk. Rośl.* 3, 117. Najmować chłopa z sochą do wyorania. *Mon.* 64. Sieje się pod sochę, gdy się posiane nasienie pługiem, lub sochą orząc płytko zagrzebuje. *Kluk. Rośl.* 3, 196. Które pola niszczył Mars płocho, Teraz bezpiecznie ryje kmieć socha. *Hor.* 2, 50. *Kras.* — §. Socha ziemi, hak ziemi, *uncus*, ein Haken Landes, so viel man mit einem Ackerhaken in einer gewiſſen Zeit beſtellen kann, die Hakenhube. Kazimierzowi Jag. po 9 groszy z każdéj sochy pobor Litwa postąpiła. *Stryjk.* 626. Sochagia w Szkocyi przypominają nam wspólność imienia sochy. *Czack. Pr.* 219. W średnich wiekach soccus i socca w Anglii i Szkocyi też samo znaczyło, co u nas socha; posiadający nazywali się sokmani, a nadający tę ziemię brali imię *soccus. Czack. Pr.* 275. *N. Pam.* 6, 391. (cf. *Ross.* посоха gatunek pańszczyzny). SOCHOWY, a, e, od sochy, Gabelholz-, Hakenpflug-; *Ross.* сошный.

SOCYNIANIN, *ob.* Arvanin, Rokowianin, Nowochrzczeniec.

SOCZEK, *ob.* Sok. SOCZENIE, *ob.* Soczyć. SOCZEWICA, SZOCEWICA, y, *ż.*, SOCZKA, SZOCZKA, i, *ż.*; *Boh.* šocowice, čočka, čečelka; *Slov.* šošowice; *Sorab.* 1. žočki; *Sorab.* 2. sok, sočka; *Carn.* lezha, (*Carn.* sozhava, sozhiva [illegible]); *Vind.* lezha; *Croat* lécha, [illegible]; *Hung.* lentske, lentse, lencsek, lentsitske; *Bosn.* léchja, socivo, socivica, (socivo, kakokti grah, bob etc. [illegible]); *Rag.* sočivizza, lechja, (socivo [illegible]); *Eccl.* сочиво, сочевица, чечевица, до Сѣро̀ски лѧнь, лѧща; *Ross.* сочевица, чечевица, у С[illegible] [illegible]; *cf. Ger.* Schote; *ervum lens Linn.*, die Linſe, gatunek groszu wyki, zasiewa się w polach; ciężka do strawienia. *Kluk. Rośl.* 1, 206; większą u nas grochem Pruskim zowią. *Kluk. Rośl.* 3, 140. *et* 2, 256. Szoczka. *Macz.* Ezau za garnek szocewicy prawo pierworodne przedał. *Sk. Żyw.* 244. *Bibl. Genes.* 25, 34. *et* 2, 150. — §. *Optic.* Soczewica w szkiełkach *Hub. Wst.* 242. soczewka, die Linſe in einem geſchliffenen Glaſe. SOCZANY, SZOCZANY, SOCZEWICZNY, SZOCEWICZKOWY, a, -e, od soczewicy, na kształt soczewicy; Linſen-, linſenförmig; *Boh.* šocowičny; *Ross.* чечевичный, сочевичный, сочевный. Soczewiczna słoma *Boh.* čečelina, čočkowina. Soczewiczne pole *Boh.* čečeliště, čočkowiště. *Lenticularis forma*, kształt szoczany. *Macz.* Szkiełko soczewiczne. *Rog. Doś.* 1, 76. Szoczewiczkowe kamienie, *pierres lenticulaires*. *Stas. Buff.* 134. SOCZEWICOWATY, grochowaty, *pisiformis*. *Perz. Cyr.* 1, 177. linſenförmig. SOCZEWKA, i, *ż.*, Soczewki *plur.*, Linſengläſer. Szkiełka w przezornikach na kształt soczewicy robione, nazywają soczewkami. *Hub. Wst.* 242. Soczewka, czyli szkło w lunecie, *lens*. *N. Pam.* 19, 85. — SOCZNICA, y, *ż.*, §. 1) czas puszczania soku, oskoły. *Cn. Th.* 1037. die Baumſäftzeit, wenn der Saft in die Bäume tritt; *Rag.* socniza (es neve). — §. *Transl.* [illegible] Niech kto chce chwali Egipt i Nilową płodną socznicę. *Klon. Fl. B.* wylew, Ueberſtrömung des Nils. — §. 2) Socznica ziele, Powój zamorski, szkamonia. *Syr.* 1477; *Eccl.* сочница, Winde, Windkraut. 1. SOCZYĆ *cz. niedok.*, sok wytaczać, sokiem napełniać, posoczyć; Saft abzapfen, mit Saft füllen, beſchmieren; *Ross.* сочить, высочить. Pod ołtarzem rzezana ofiara nóż soczy wrażony; *icta conjectos incalfacit hostia cultros. Żebr. Ow.* 397. Soczyć się *recipr. niedok.*; *Ross.* сочиться, высочиться; sok puszczać, sączyć, w sok się obracać, rozpływać. *Cn. Th.* 1037. Saft ſchwitzen, Saft treiben, in Saft gerathen, ſich in Saft auflöſen. — (2. SOCZYĆ *cz. niedok.*, sieci, sidła zastawiać, podchodzić, cf. osoczyć, Jagd machen wollen. Biało głowy, jakoby zwierz, soczy a łowi. *Glicz. Wych. J* 2 *b.* Niewinnie soczą a podszczuwają możniejsze świata tego na niewinne pańskie. *Rej. Post.* [illegible] — §. Soczyć; *Boh.* sočiti; potwarzać kogo, (*ob.* Osoczyć, osoka, osocznik), einen verläumden. Niech pyszni nie soczą na mnie; *ne calumnientur me. Wróbl.* 291. Wymyślać na mię fałszywe soczenie. *ib.* 62. potwarze Verläumdung. [illegible] beła złe uczynki swe soczyć i sądzić. *ib.* 18. [illegible], anklagen). — SOCZYSTY, a, e, — [illegible]; *Boh.* šťáwnatý; *Slov.* mjzawý, (cf. miazga); *Sorab.* 1. maszotné, (cf. mięsisty); *Carn.* sokrov; *Vind.* vlashen, pounfoka, poun vlage, sokovitni, sokovit; *Croat.* [illegible]; *Bosn.* socjan; *Ross.* сочный, многосочный, [illegible]; *Eccl.* сочистый; pełen soku, sokiem płynący; ſaftig, voll Saft. Owoc mały soczysty. *Przyb. M.* 144. SOCZYSTOŚĆ, ści, *ż.*, mnogość soku, die Saftigkeit; *Vind.* vlashnost (cf. wilgotność), sokovitnost; *Ross.* сочность.

SODA, y, *ż.*, [illegible] głowne przykłady [illegible] soda, to jest zbytne spanie. *Gorn.* 147. [illegible], Spiek, [illegible]. — §. Soda z *Hiszp.*; *Gall.* soude, Soda, *Germ.* sól bigowa, gatunek potaszu, Soda. *Krum.* 2, 47. *et* 65. i t. d.

SODOMA, y, *ż.*, miasto żydowskie, które wraz z Gomorą

dla zbytnich cielesnych grzechów siarczystym z nieba deszczem wygubione. *Bibl. Gd. Genes.* 19. die Stadt Sodom. — *Fig. transl.* Wzgardziwszy te wszystkie głosy pańskie, bujasz sobie po téj nędznéj Sodomie świata tego. *Rej. Post. X x* 6. w grzechach, rozpustach. SODOMIA, ii, *ż.*, SODOMSKI grzech, cielesność przeciwprzyrodzona, Sodomiterey; *Vind.* ſodomitaria, mutasti grieh; *Eccl.* скотоложство, скототлѣніе. Obrzydliwość grzechu Sodomskiego. *Kłok. Turk.* 102 Zakon nie jest dla sprawiedliwego postanowiony; ale dla niesprawiedliwych Sodomskich grzeszników. 1 *Leop.* 1 *Tim.* 1, 10. SODOMCZYK, a, *m.*, obywatel miasta Sodomy, ein Einwohner von Sodom. Sodomczycy chcieli zelżyć goście Lotowe. *Bibl. Gd. Genes.* 19. — *ʒ.* Sodomczyk, co się grzechem Sodomskim bawi. *Cn. Th.* 1057. der Sodomiterey treibt; *Vind.* ſodomitar, [illegible] enakega spola, *f.* ſodomitarza; *Sorab.* 1. [illegible]; *Eccl.* содомлянинъ, скотоложникъ, скототлитель, безсловесновавшій. Sodomczyk, *paederastes. Cn. Syn.* 638. *Zygr. Pap.* 289. Cudzołożnicy, sodomczycy. *W. Post. W.* 2, 355.

SOFA, y, *ż.*, SOFKA, i, *ż.*, *zdrobn.*, gatunek niby kanapy, das Sopha; *Boh.* lehatka; *Carn.* lenishe.

SOFONIASZ, a, *m.*, prorok żydowski, spółczesnik Jeremiasza *Zab. Tes.* 321. der Prophet Zephania. [illegible]

SOJA, i, *ż.*, SOJKA, i, *ż.*, *dem.*; (*Boh.* sogka *Pica vulgaris Kl. Zw.* 2. 295; *Slov.* sogka sojka, kawka; *Morav.* soge; *Sorab.* 2 [illegible]; *Carn.* shôga, shoja; *Vind.* ſhoga; *Croat.* shojka, šojka, sovka, soja, [illegible], [illegible], [illegible]; *Hung.* [illegible]; [illegible], kawka; *Dal.* [illegible]; *Bosn.* [illegible]; *Rag.* sova, sovka, sojka, svrakka; *Ross.* соя, сойка, ронжа, деряба, сивоворонка, синеворонка, кедровка; cf. [illegible]); *corvus glandarius*, ptak mniejszy od sroki, gnieździ się na drzewach; naśladować może słowa ludzkie. *Zool.* 261. der Eichelhäher, Nußhäher; (cf. orzechówka, kraska). Rozdrażnić sojkę. *Bran.* [illegible] Dziś [illegible] jak sojka rzegoce. Nie pamięta, *iże to bardzo szkodzi [illegible] *Pap. Pr. D* 2 *b.* Człowiek [illegible] gadkę, która zawsze [illegible] swym głosem, niż sojkę, niż [illegible] świrk[illegible] ustawicznie, [illegible]. *Eraz. Jez. D* 6 *b.*

SOJUSZ, u, *m.*; (*Ross.* союзъ, союзъ, [illegible] rad[illegible] юзъ, cf. uzło. *Dor.* 1, 254. [illegible] e *Lat.* [illegible] *Eccl.* союзъ связь *conjunctio*, [illegible], cf. wiązać, przymierze, [illegible]; das Bündniß, die Allianz. Sojusze, traktaty, przymierze. *Dalt.* 58. Rzadko fortuna z [illegible] zawiera sojusze. *Nar. Dz.* 1, 51. Ty, z którym w [illegible] sojusze. *Zab.* 1, 45. SOJUSZNIK, a, *m.*; *Ross.* союзникъ, *f.* союзница; (*Eccl.* союзникъ spółwięzień); sprzymierzeniec, aliant, der Bundesgenosse. Czyńcie teraz to, czego po przyjaciołach i sojusznikach króla mego, spodziewać się godzi. *Ossol. Mow.* 32; (*ab socio*) Niemało sojusznikom naszym miast nałowił. *Jabł. Tel.* 157. SOJUSZOWY, a, e, sprzymierzeński; *Ross.* союзный, союзнический; (несоюзный niezłączony)

1. SOK, u, *m.*, SOCZEK, czku, *m.*, *dem.*; *Boh.* šťáwa, mjza, (cf. miazga); *Slov.* saft, mjza; *Sorab.* 1. maszota, (cf. mięso); *Sorab.* 2. loga; *Carn.* shónft, sokrovza, (sòk *pultes*, sozhiva *legumina*); *Vind.* ſok, ſuk, lit, ſhonft, vlaga (cf. wilgoć), (*Vind.* ſokrouza = sok drzewowy, ſozhei, ſukezh = soczek); *Croat.* szòk, lít; *Rag.* sook, sòcniza = esencya); *Bosn.* sók; *Ross.* сокъ, (*obs.* сокальница kuchnia), глѣнъ; *Eccl.* глѣнъ, глѣнецъ (cf. gleń), жижа, уха, жижица, ужица, (cf. jucha; *Lat.* jusculum); cf. *Lat* succus; *Ital.* succo, sugo, cf. sos; cf. sączyć, *Germ.* ſaugen, ſiegen; rzecz ciekąca rzadka, der Saft. Oliwę i sok balsamowy na krzyżmo święcą. *Groch. W.* 597. Gdy kto kwiecie téj rośliny ściśnie, zaraz palce jego krwawym się sokiem zafarbują. *Otw. Ow.* 400. Sok jagodowy *Boh.* keištuny. Sok winogronny; *Sorab.* 2. ſuppa, (cf. supa). Sok wyprasowany *Ross.* морсъ. Sok wyciskam *Eccl.* глѣню. Soku wytoczenie z drzewa; *Ross.* сочение, (ob. Soczyć). Sok drzewa jest wilgota, którą korzeń podaje drzewu ku jego żywności. *Cresc.* 49. Komuż miléj kiedy czas zbieżał upłynny, Jakoż gdy leżąc w chłodku łykał soczek winny? *Zab.* 1. 188. *Nar.* Sok brzozowy, *ob.* Oskoła. Napuszczony sokiem *Croat.* naszochen. Sok stawowy, Gliedwaſſer. *Sienn.* 394. Sok do potraw, *ob.* Salsza, przysmak mokry. — (2. *SOK, a, *m.*; *Boh.* sok, potwarca, obmówca, oszczerca, der Verläumder. Jeśliby kto go obmówił, że Rzplitą zdradzić miał, a takowy powiadacz i sok, jeśliby jawnym świadectwem nie dowiódł, gardłem ma być karan. *Stat. Lit.* 6.). — *SOKASTY, a, e, *succosus*, wilgotny. *Mącz.* soczysty, [illegible].

SOKODYNIEC, ńca, *m.*, na dziki czyli odyńce polujący, (*ob.* osoczyć zwierza), ein Schwarzwildpretjäger. Jeśli pole nawiedzi I tam go nie uprzedzi Z myśliwym łukiem żaden sokodyniec. *Hor.* 2, 102. *Nar.*

SOKOŁ, a, *m.*; *Boh.* sokol; *Slov.* sokol; (*Croat.* szokòl, kragol, (cf. krogulec); *Dal.* szòkol; *Hung.* sólyom; *Slav.* sokol; *Bosn.* sokol, soko; *Rag.* sokó, *G.* sokola; sîvaz, (cf. siwiec); *Sorab.* 1. falk; (*Carn.* sêkólz = jastrząb'); *Vind.* jastran, jastreb (cf. jastrząb'), ſakołzh, falk, (ſakolzh, [illegible]); *Ross.* соколъ; cf. *Germ.* Sakerfalk, Sakerfalk. Adl[illegible]; cf. *Arab.* [illegible] sakr, *falco*, cf. *Lat.* [illegible]; [illegible]) *falco gentilis*, der Falk, ptak drapieżny wielkości [illegible] kury, [illegible] do połowu kuropatw i innych ptaków. *Zool.* 276. Sokoł Podolski wielkie ma skrzydła i nogi. *Kluk. Zw.* 2, 206, (cf. białozor). Rozmaite gatunki sokołów w *Ross.* кречетъ (ob. Krzeczot), дербничекъ, балабанъ, лунь, перепелятникъ — [illegible] sokoła tak oznaczało szlachcica, jak noszenie szabli, lub szpady. *Czack. Pr.* 2, 243, (cf. szlachectwo). Sokoły górnolotne *Birk.* [illegible] *J.* 2 *b.* Nienawidzi kaczka sokoła. *P. Kchan. Orl.* 1, 27 (zazdrość). Sowy z sokołem w jeden rząd nie włożysz. *Wad. Dm.* 27. Sowa choćby pod niebiosa latała, sokołem nigdy nie będzie. *Cn. Ad.* 1074. Po głosie cię każdy pozna, żeś sowa, choć się za sokoła udajesz. *Pim. Kam.* 337. *Slov.* Sowa ně wisiedi sokoła; sowa nie wylęgnie sokoła; *Slov.* sokoł skrz sowu wisedéní; *ingratus filius.* Sokoł, kiedy ze-

psieje, biedna wrona mu dogrzeje. *Cn. Ad.* 1074. na pochyłe drzewo i kozy skaczą. *Ross.* Онъ голъ какъ соколъ. (*Ross.* Онъ бѣлъ какъ лунь, świuteńki). Ten który chciał sto sążni bujać nad sokołem, Potknął się i w szkaradnym błocie ryje czołem. *Zab.* 16, 87, cf. *Rag.* sokolittise *gloriari*, (ob. Prawić). — § 2) Sokoł, miano chartów, ein Name der Windspiele; (chart mówi o sobie:) Pókim był młody, zwano mię sokołem, Dziś, gdy mi lata nogi odebrały, zowią sową. *Pot. Jow.* 92. *Bielaw. Myśl. E.* — 3) *Artill.* Działo, wielki sokoł, czwarta część koluwryny, wyrzuca trochę więcéj niż pięć funtów. *Arenel.* 10. *Tward. Wł.* 257. Sokoły, *faucons*, z gatunku śmigownic albo wężów, do 6 funtów kule strzelają. *Jak. Art.* 1, 212. SOKOŁKI, falkonety. *Łesk.* 2, 241. Falken, Falkaunen, Falkonett, Gattungen von Kanonen; *Croat.* taraszka. SOKOŁA, *herb*; niedźwiedzia połowa od ogona, druga połowa od głowy wieprza dzikiego z pręgą czerwoną na grzbiecie; na hełmie półniedźwiedzia. *Kurop.* 3, 48, ein Wappen. SOKOLARNIA, i, ż., miejsce chowania sokołów, der Falkenhof; *Ross.* сокольники. Niedaleko stolicy swojéj ma wielką sokolarnią. *N. Pam.* 14, 169. SOKOLĘ, ęcia, *n.*, pisklę sokole, das Junge der Falken. Sokolęta nadobnych ptaszków z młodu używają, a potym sobie po wysokości powietrza rozkosznie bujają. *Rej. Zw.* 118. SOKOLI, a, e; *Boh.* sokolowý; *Rag.* sokolòv; *Ross.* соколій; od sokoła, Falken=. Ktoby komu sokole gniazdo skaził, abo umyślnie sokoły pod gniazdem podkłół, abo z gniazda sokoły młode pobrał, zapłaci sześć rubli groszy. *Stat. Lit.* 512. Obaczysz nędzników, gdy im obetniesz te pióra sokole. *Wad. Dan.* 152. SOKOLNICA, falkoneta, *ob.* Sokoł 3). SOKOLNIK, a, *m.*; *Boh.* sokolnjk; *Carn.* kregulshar, (cf. krogulec); *Croat.* szokolász; *Hung.* sólyomfogo; (*Ross.* сокольничей łowczy wielki); *Ross.* сокольникъ; nad sokolim polem przełożny, koło sokołów chodzący; der Falkenier, Falkenmeister. Mieli dawni książęta swoich myśliwców nazwanych sokolnicy, *falconarii.* *Nar. Hst.* 4, 245. Niektórzy sokolnicy insze jeszcze obyczaje rządzenia się z sokołami wiedzą. *Cresc.* 622. Bogandzi basza, najstarszy sokolnik. *Kłok. Turk.* 37. Sokolniki zaczęli należeć pierwéj do liczby sług, potym do urzędników dworu. *Czack. Pr.* 2, 243. SOKOLNICTWO, a, *n.*, chodzenie koło sokołów, polowanie sokołami, die Falknerey. *Tr.*, *Boh.* sokolnjctwj; *Croat.* lòv z szokoli; *Hung.* sólyomfogás. SOKOLNICZY, a, e, od sokolników, Falkenier=. Sokolnicze sprzęty. *Czack. Pr.* 2, 245. Sokolnicze sprzęty *Ross.* сокольничей путь. SOKOLIK, a, *m.*, drzewice, *falco subbuteo*, mniejszy od sokoła ale jemu zupełnie podobny. *Kluk. Zw.* 2, 305. der Baumfalk.

SOKORA, y, ż., *populus nigra*, gatunek topoli. *Kluk Dyk.* 2, 221. die schwarze Pappel; *Ross.* райское дерево.

SOKOWY, a, e; *Rag.* socni. *Ross.* соковый; od soku, Saft=. Pokarm sokowy, który drzewa przez pory z korzenia biorą. *Cresc.* 49. Sokowy kołacz *Ross.* сочень, sokiem pomazany. SOKOWATY, n. p. Frukta sokowate, jako to pomarańcze. *Boże.* 514, *ob.* Soczysty.

SÓL, i, ż.; *Boh.* sůl, soli; *Slov.* sol; *Sorab.* 1. szol, ſol, ſul, ſél; *Sorab.* 2. szol; *Carn.* sull, sol; *Vind.* ſol, ſou; *Croat.* szòl; *Hung.* soo, só; *Bosn.* só, kojim se soli; *Rag.* sool, soo, *G.* solli; *Slav.* sòl; *Ross.* соль; *Svec. et Isl.* salt; *Angl.* sealt; Nieders. Selt; *Holl.* sout; *Gall.* sel; *Lat.* sal; *Ital.* sale; *Tatar. krim.* salz; *Graec.* ἅλς, (cf. *Germanica nomina plurium urbium* Halle); *Germ.* das Salz, (cf. salsza, Salse, Sülze, Sohle), minerał rozmaitego gatunku, w wodzie się roztapiający, bardzo ostrego smaku. — Sól jest treść albo istota w wodzie topniejąca. *Boh. Dyab.* 2, 20. Zkąd się sól wzięła, w to się obraca. *Kosz. Lor.* 151. (z wody w wodę). Soli ziemnéj kamiennéj, kopalnéj, w Wieliczce i w Bochni dobywają. *Nar. Hst.* 4, 282. *Biel.* 145; *Vind.* Vogerska ſou, (cf. Węgierski); *Ross.* соколья соль. Sól Wieliczka nazywa się w dawnych przywilejach *magnum sal*, dla różnicy od mniejszéj szyby Bocheńskiéj. *Nar. Hst.* 4, 260. Bałwan soli, *ob.* Bałwan. Chyba furman sól wozić taką szkapę kupi. *Alb. na Woj.* 12. (bałwany solne). — Sól suchodniowa, *ob.* Suchy. — Kwiat soli, perła, sól oczkowata, jara. *Kuś. Kop.* 1, 168. *Lal. H. N.* 161. das weiße reine Steinsalz. Sól warzona, *ob.* Warzonka. Warzonka sól Astrakańska, (*Ross.* саребаракъ, z *Tatar.*). Sól morska. *Syr.* 1109, *Vind.* morska ſou; *Ross.* морянка. Sól jeziorna *Ross* бузунъ. Sól na jeziorach sama się krystalizująca *Ross.* самосадка. Z słonych wód prasołowie warzą sól, i tołpy formują. *Syxt. Szkł.* 104. Warzyciel soli, przedawacz soli lub słonych rzeczy, solarz, solnik, *Boh.* solnář, slanec, soliwarič, *f.* solnařka; *Sorab.* 1. ſélnik; *Carn.* solâr; *Vind.* ſolnar, ſounar; *Croat.* szolár; *Rag.* slanć; *Bosn.* solnar, koji só prodaje; *Ross.* цѣловальникъ, сольщикъ; *Eccl.* солитель. — Sól dziwna Glaubera. *Kruml.* 296. das Glauberische Wundersalz. Sole istne roślinne, *salia essentialia vegetabilia.* *ib.* 116. *et* 117. Laugensalze. Winna sól, *cremor tartari.* *Perz. Lek.* 258. Weinsteinsalz. — § Sól, zaprawa potraw; Salz, Salzwürze. Zła potrawa bez soli, zła i przesolona. *Pot. Jow.* 104. Bez towarzystwa, Jakby mięso bez soli, zażywać myślistwa. *Pot. Arg.* 390. (*Ross.* недосоль brak soli). Chlebem i solą przyjaźń łowią i ludzi niewolą. *Jabł. Ez.* 153. czapką i papką, częstowaniem, *ob.* Chléb; (cf. *Ross.* хлѣбосоль gościnny człowiek, хлѣбосольство gościnność). Z nim więcéj zjadł soli, niż korzec. *Birk. o Exorb.* 8. dawną zażyłość i znajomość miał; cf. *Prov. Rag.* trjebaje dòsta s' gnîm solli izjesti zà poznatti jednòga; cf. *Prov. Croat.* jaycze od jedne vure, kruh od jednega dneva, priatel od trideszet lét, jeszu tri dobra dugovanya, *ob.* Korzec soli. Zdybiem się u soli. *Rys. Ad.* 77. (u stołu, przy obiedzie). Z tym, co z kąta goli, Zdybiemy się gdzie u soli. *Czach. K.* 5. (chce w garkuchni...). Pamiętamy mi sol, któraśmy na pałacu królewskim jedli. 1 *Leop.* 1 *Ezdr.* 4, 14. (na chléb, żywność, pokarm). Bez pieniędzy do targu, bez soli do domu, *ob.* Pieniądze, targ; (*Slov.* bez peněz do trhu, bez soli do domu). Za sól przyszło, za sól wyjdzie. *Kosz. Lor.* 151. (na cle przyszło, na mycie odeszło; jak nabyte, tak odbyte). (*Slov.* Mlada koza sol lubi, a stará gu ze solničku uchicuge; młoda koza sól lubi, a stara

ją ze solniczki wyjada; cf. czego się nowa skorupa napije, tym na starość trąci). — §. Solą być komu w oku: kością w gardle, nienawidzonym być od kogo, ein Dorn im Auge. Cnota zawsze złemu solą w oku. *Pilch. Sall.* 45. Miłeś mi, jak sól w oku. *Cn. Ad.* 499. *Rys. Ad.* 67. (kole mię w oczy, blask mi od niego, patrzeć nań nie mogę). *Chrośc. Fars.* 174. Co jest sól w oku, to smętek w sercu. *Żarn. Post.* 3, 593. Każdy się wam spowiednik solą w oczach staje. *Mon.* 76, 866. Innych powodzenie solą w oku mu było. *Pilch. Sen. list.* 423. Któryż z pokojem król na tronie siedzi? Solą są w oczu każdemu sąsiedzi. *Pot. Syl.* 522. *Pot. Arg.* 376. Nieprzyjaciele tak ich w oczy kolą, Jakby zasypał ich solą. *Pot. Arg.* 167. (wiercą się, jak piskorze, jak węgorze solą posypane). — *Fig. tr.* Mowa wasza niechaj będzie zawsze solą potrzęsiona. *Birk. Dom.* 56. rozsądna, eure Rede sey mit Salz gewürzt. **Luth.**, (cf. *Rag.* ne imatti solli ù glâve, *ob.* Oléj w głowie). Kładą przy exorcyzmie sól święconą w usta. *Hrbst. Lek. E.* — §. *Botan.* Babia sól, *crithmum*, ziele, Meerfenchel. *Sienn. Wokl.*; jest to ziele liścia miąższego, pełnego soku słonego, od czego też babią solą nazwane. *Syr.* 1139, *Bosn.* mattar, mottar, schjulaç, konmoraç. — *§, W robieniu prochu, sól, tłustość od saletry pozostała, plugastwo. *Aqu. Mskr.* ostoiny, Bodensatz beym Schießpulver.

Pochodz. *solić*, *dosolić*, *nasolić*, *przesolić*; *solnica i t. d.*, *słony*, *słoność*; — §. *ślina*; — §. *łza*, *zołzy*.

SÓŁ, u, *m.*, SOŁEK, łka, *m.*, *dem.*; [*Etym.* suć, suł 2]; śpiżarnia czyli komora chłopska, die Speisekammer in einem Bauerhause. Żyta trzeba dobrze suche do sołu albo do śpiżarni znosić. *Cresc.* 668. Soły abo śpiżarnie mają być w równi budowane, w którychby się chowało naczynie piwne, winne albo też olejowe. *Cresc.* 19. Złodziej stara się odemknąć sołu i komory. *Klon. Wor.* 5. Sołek czyli sklepik na mleczywo. *Świt. Bud.* 25. *et* 58. Sół, *granarium*, szpichlerz, gdzie żyto zsypują. *Mącz.* der Speicher.

SOLAN, u, *Chem.*, *murias*, sól z kwasu solnego i z zasady solnéj złożona. *Śniad. Chem.* 2, 47. Sauersalzstoff. SOLANCZANA sól, *alkali*. *Sienn.* 594. SOLANKA, SOLÓWKA, i, *ż.*, §. 1). beczka solna. *Włod.* eine Salztonne. Wapna solanka. *Instr. cel. Lit.* — §. 2) *Botan.* Solanka; *Ross.* солянка, селянка, *salsola*, das Salzkraut, rodzaj rośliny, smaku słonego; z niego popioł tegi robią *Kluk. Dykc.* 3, 13. *Slesz: Ped.* 121. *Przyk.* 81. *Syr.* 1109. SOLANKOWY, a, e, od solanki, *botan.*, Salzkraut=; *Ross.* соляножный, селаножный. SOLARNIA, i, *ż.*, miejsce solenia mięswa, ein Ort, wo das Fleisch eingesalzen wird. Gdyby w Tryeście była solarnia na Węgierskie woły, pewnieby Francya tu wolała solone mięso kupować, niż miliony sypać do Irlandyi. *Wyrw. Geogr.* 496. SOLARZ, a, *m.*, solnik, prasoł, der Salzhändler; *Boh.* solař, sólnar, slanec, soliwařic, *f.* solařka; *Sorab.* 1. fělnik; *Carn.* solâr; *Vind.* folnar, founar; *Croat.* szolár; *Rag.* slanâr; *Bosn.* solinar, koji só prodaje; *Ross.* цѣловальникъ, солильщикъ; *Eccl.* солитель. Do piekła gościniec jako solarzom do Śląska. *Pot. Pocz.* 629.

SOLECYZM, u, *m.*, wykroczenie przeciwko prawidłom mowy, ein Solöcismus; *Slov.* chibnomluw.

*SOLENNIK, a, *m.*, n. p. Solennicy Wileńscy na tymże trybunale, co do czopowego, sprawić się mają. *Vol. Leg.* 5, 421.?

SOLENNY, SOLENNIE, SOLENNIZACYA, *ob.* Uroczysty, Uroczyście, Uroczystość, n. p. Solenne obiady. *Hor. Sat.* 166. SOLENNIZANT, a, *m.*, *foem.* SOLENNIZANTKA, i, ta osoba, któréj się uroczystość, imienin, urodzin i t. d. obchodzi; die Person, deren Tag (Namenstag, Geburtstag) celebrirt wird; (Oesterr. der Namenstagler, Geburtstägler); (cf. *Ross.* именинникъ, имянинникъ, *f.* именинница, имянинница). Jaśnie Wielmożnego solennizanta zdrowie. *Kras. Pod.* 2, 24. Dał się widzieć ogród cały w iluminacyi i cyfry solennizantki różnego koloru ognia palące się. *Kras. Pod.* 2, 239.

SOLIĆ *cz. niedok.*, osolić, posolić *dok.*; *Boh.* soliti; *Slov.* solit; *Sorab.* 2. szolisch; *Sorab.* 1. félu; *Carn.* solim; *Vind.* foliti, ofoliti, pofoliti; *Croat.* szoliti, szolim; *Rag.* solitti; *Bosn.* soliti, nasoliti; *Hung.* sozni; *Ross.* солить; *Ital.* salare etc.; solą przyprawiać, *Germ.* salzen. Aby się mięso długo zachować mogło, albo się soli, albo wędzi. *Kluk. Zw.* 1, 235. — §. *Fig.* Już wojska Rzymskie na Party ruszyły; już król Medyjski dobrze ręce solił. *Chrośc. Fars.* 475.? — (*SOLIMSKI, *ob.* Jerozolimski, Hierozolimski. — SOLITER robak, 1. *ob.* Tasiemiec. — 2. *ob.* Brylant soliter. SOLITERKA, i, *ż*, *Teat.* 19. *b*, 8. pojazd na jednę osobę). — SOLINOWY, a, ie, n. p. Solinowe śkło w hucie, gatunek śrzedni śkła między białym i zielonym, do którego roboty zamiast saletry soli używają. *Mager. Mskr.* Salzglas, wozu kein Salpeter gebraucht wird. SOLNICA, y, *ż.*, SOLNICZKA, i, *ż.*, *demin.*; *Boh.* slanka, (solnice skład solny); *Slov.* slanička, (solnica dom solny); *Sorab.* 1. szlonka, szwonka, (2. szlonka *pronuba*, *quoniam mensam sale atque zingibere instruere assolet*); *Sorab.* 2. szolniza; *Carn.* solniza; *Vind.* folniza, founa pofodiza, folenka, folnik; *Croat.* szolenka, szolenchicza, (szolenica *salina*); *Dal.* szolnicza; *Hung.* so-tartó; *Slav.* sòlnica, solenica; *Bosn.* solniça, sosir, (cf. sosyerka); *Rag.* sôlniza, sôniza, sosjêr; *Ross.* солонница, солонка; *Eccl.* солило; naczynie kuchenne lub stołowe na sól, die Salzmätze, das Salzfaß. Solnicę na stół postawił chędogą. *Eraz. Dw. E. Haur. Ek.* 39. Dobrze ten żyje, komu się błyszczy na skromnym stole ojcowska solnica. *Mon.* 70, 635. Broń boże! żeby się solniczka na stole nie wywróciła! *Mon.* 73, 182. (wróżba niepomyślna). — §. *Anat.* Solniczka, staw, *acetabulum*. *Perz. Cyr.* 144. die Gelenkpfanne; *Ross.* вертлугъ. Wybicie proste, wyskoczenie ze swego stawu czyli ze swojéj solniczki główki jakowego piszczela. *Perz. Cyr.* 1, 98. SOLNIK, a, *m.*; *Sorab.* 1. félnik; §. 1) koło soli chodzący, *ob.* Solarz, der mit Salz zu thun hat; solą kupczący, prasoł, der Salzverkäufer, Salzhöcke. *Cn. Th.* 1038. Solnik abo solniczy abo solny pospolity, pi-

sarz komor solnych, dozorca solny. *Cn. Th.* 1038. *Włod.*, der Salzinspector, Salzschreiber. — *ȥ.* 2) *Botan.* Solnik, solne ziele, *anthyllis*, rodzaj rośliny; u nas jest jeden gatunek jego Wełnica. *Kluk. Dykc.* 1, 42. Salzkraut, Gänsefuß. *Wyrw. Geogr.* 360, *Eccl.* сольникъ. SOLNY, a, e, *Boh.*; solný; (*Vind.* folni, foven, folien; *Croat.* szolni; *Rag.* solni; *Eccl.* солный, сланъ słony); *Ross.* соляный; Salz=. Solna góra, żupa, (*Slov.* słaná báně, solnj důl; *Hung.* sóbánya; *Dal.* szolinne; *Croat.* szolenka; *Rag.* solilla). Solna panew', *Ross.* спрена, цырена; *Eccl.* цреиъ. Solna huta, *ob.* Karbarya. Skład solny, *Boh.* solnice; *Rag.* slanizza; *Vind.* founaria, folnifhe, (Shaufhperg; *Croat.* Szelograd, Szolenszko = Salcburg). Solny górnik. *Cn. Th.* 1038. Za Bolesława Wstydliwego znaleziono kruszec solny u wsi Bochni, która dziś miastem jest. *Krom.* 261. Wody solne łatwo się poznają po słonym smaku. *Kluk. Kop.* 1, 95.

**SOLOCHWALCA, *m.*, [chwalca soli, chwalący sól, der Salzpreiser 2]; n. p. Do czegoż te pochwały, któremi każdy **solochwalca zdroju jakiego sól wynosi! *Kruml.* 298.

SOLOWARNIA, i, *ż.*, solowarny gmach, Wieża (*qu. v.*). *Nar. Hst.* 4, 288, *Ross.* соловарня, die Salzsiederey.

*SOLOWAR, a, *m.*, który sól warzy, der Salzsieder; *Boh.* soliwařič; *Ross.* соловаръ. SOLOWATOŚĆ, ści, *ż.*, słoniawość, mała słoniawość, eine geringe Salzigkeit. SOLOWATY, *ob.* Słoniawy.

SÓŁTAN, *ob.* Sułtan. SOŁTYS, *ob.* Szołtys.

SOPEL, *SZOPEL, pla, *m.*; (*Boh.* sopel = smark, sopliwec, sopliwý pełen smarku, *wozgrzywy; *Slov.* sopel, sopeł *mucus*, sopławý *mucosus*; *Rag.* sopòlina *mucus*, sopolinast, sopolinav *pituosus*; *Slav.* sopoj = smark; *Bosn.* sopolina, slinna od nosa = smark; *Bosn.* sopolinar, slinavaç *mucosus*; *Ross.* сопли smark, *wozgrza, сопливецъ, соплякъ, *f.* сопливица smarkacz, сопливить, засопливить, posmarkać; cf. сопель, сопелка piszczeł; *Eccl.* сопѣль flet, (cf. *siposz); cf. жоупєхъ siarka; cf. *Germ.* Zopf, Zipfel, Zapfen; *Ital.* zaffo, zipolo); sopel, śpiczasty kawał lodu na dół wiszący, okiść, der Eiszapfen; *Boh.* ropauch, (cf. ropucha); *Styr.* rapauch; *Slov.* wisýcý krupeg, čap ledowý; *Hung.* tsepp, jég-tsap; *Sorab.* 1. lodowa wot tžech wiszacza lweczka; *Carn.* raga, ragist, *Vind.* zoffel, zögel, zegel, striesh, leden zhep, ledenski zhep; *Croat.* sztrèss, sztressina, (*ob.* Strzeź); *Rag.* mossúr, mosûr ledeni; *Ross.* сосулька, висулька. Zawisły mrozem sople spięte; *glacies adstricta pependit* *Żebr. Ow.* 5. Kto zliczy w marcu wiszące z dachów mroźne sople? *Kulig. Her.* 17. Na kark chłopcu, który szedł pod rosistym dachem, Sopel z lodu ukuty z wielkim spadł zamachem. *Min. Ryt.* 3, 88. Często im wiszą po brodach sople lodowate. *Pasz. Dz.* 15; szople. *Chrosc. Job.* 150. — *Fig. tr.* Sopel u nosa zmarzły wiszący. *Cn. Th.* 1038. — *Transl.* Bursztynowe sople. *Zimor. Siel.* 201. Mléko szoplem pada. *Ossol. Wyr.* (ciągnie się). — Sopel w zamku, w kłódce, który w klucz wchodzi. *Tr.* der Dorn im Schlosse, im Schlüsselloche.

SOPLENIEC, ńca, *m.*, kamień ciekący, gatunku wapnistego; Sinter, Tropfstein; staje się z ziemi rzadkiéj ciekacéj i kamieniającéj; kształt ma pospolicie sopla zimowego od dachu wiszącego. *Kluk. kop.* 2, 95.

*SOPRZNAĆ, [Sparznąć *qu. v.* 2]; n. p. Pilecki, gdy szlachta go jawnie nienawidziała, soprznął on przed zazdrością, a starostwa odstąpił; *cessit invidiae. Krom.* 374. (cf. *Ross.* соперникъ przeciwnik).

SORAB, *ob.* Serb, Sorabski, *ob.* Serbski.

*SORBAĆ, *SERBAĆ: *SARBAĆ *cz. niedok.*; (*Lat.* sorbere); sarkać w się, einschlürfen; *Slov.* střebati, střebu, smrkám; *Sorab.* 1. lrèbam, (srebanežko *sorbitiuncula*, trebaczne *sorbilis*); *Carn.* srebam, sreblém, sreblám, sèrbam; *Vind.* frèbati, frèblem, fhrepat, ferkat). Moskale krup solą rozmąciwszy i uwarzywszy serbają, łepcą, i by świnie piją. *Gwagn.* 517. *Dudz.* 31. Sucharki w święto z baraninką sorba. *Stryjk. Turk. B* 3. Pijąc cedzą abo sarbają, aby czego szkodliwego nie wypili. *Sekl.* 112. (przez wargi niby przecedzają). SORBET, u, *m.*, u Turków, picie przednie z soku limoniowego. *Star. Dw.* 29; — *Croat.* serbet; *Slav.* sherbet = miód pity.

SORBY *plur.*, gatunek jabłek. *Czerw.* 13, (*ob.* Serb), eine Art Aepfel.

SOROK, a, *m.*; (*Ross.* сорокъ 40). Sorok soboli ma sztuk 40. *Solsk. Geom.* 3, 137. ein Bund Zobelfelle von 40 Stück. Soroka sobolów przednich drożéj nie mają przedawać nad złł. 200. *Vol. Leg.* 3, 371. *Gost. Gor.* 78.

**SOROMIOT, a, *m.*, srom miotający, bez wstydu, bezczelnik; ein Unverschämter, Schamloser. Skoro bóg Soromiot (Bachus) trunkiem gorącego wina, Ruszył mówić, com miał tajemnego. *Petr. Hor.* 2 *P* 2 *b*, *not.* «o wstyd nie dbający, mięce wstyd in na stronę».

SORTYMENTOWY, a e, Sortiments=. W piasek leją blachy, kowadła, buxy, capy i inne sortymentowe żelazo *Oss. Rud.* 92.

1. SOS, u, *m.*, z *Franc.* sauce, *ob.* Sałsza; *Boh.* omačka, (*ob.* Moczyć); *Morav.* mačka; *Bosn.* smocenje, oslastiça; *Rag.* omaka, umòk, slacizza; *Ross.* соусъ, die Sauce, Bratenbrühe u. s. w. Różne sosy sporządzają się do potraw *Wiel. Kuch.* 429 Szczupak z żółtą polewką czyli sosem. *ib.* 425 — *ȥ. Transl.* Humor dobry, zły; Humor Laune. Nie w dobrymeś sosie. *Zabł. Fir.* 56. Kiedy nie jest w złym sosie, to się i przechodzi. *Teat.* 23, 45.

2. SOS, *ob.* Szos.

3. SOS, u, *m.*, SOSIK, SZOSIK, a, *m.*, *dem.*, wypustek rośliny z *Niem.* Schoß, Schuß, Schößling, ein junger Zweig Z korzenia ziela tego obdłużne sosiki abo pączki klinem wychodzą. *Syr.* 177. Szosiki albo wierzchołki kopru. *Syr.* 379. Z kapusty głąbia papie, jak sosiki wyrastające, żołądkowi dobre. *Syr.* 1111. Sosiki albo wypustki szparagów, aby były grube, co robić trzeba. *Kluk. Rośl.* 1, 213. *Palmes*, winny sosik i inszych drzew latorośl; *palmo*, winne sosiki przywięzuję do tyczy. *Mącz.* *Fruticare*, wiele małych szosików i gałązek puszczczać, rozrastać się. *Mącz.* W spragnionéj ziemi żyłach wyschły żyzne sosy. *Zab.* 8, 305. *Nar.*

SOSNA, y, *ż.*; *Boh.* sosna, borowice, smrk, (*ob.* Świerk); *Slov.* borowice, (cf. bór, borówka); *Sorab.* 1. khoyna, (cf chojna); *Sorab.* 2. chojza, kojza, chojzka; *Carn.* bòr,

borovz; *Vind.* borovez, borouz; *Slav.* bòr; *Bosn.* bór; *Rag.* boor; *Ross.* сосна, сосенка; borowa, leśna, chojka, *pinus silvestris*; die Kiefer, die Föhre, die Fichte, drzewo po dębie najpożyteczniejsze i pierwszéj wielkości; kolce ma na kształt nitek, na zimę nie odpadające. *Kluk. Rośl.* 2, 32. Sosna tłusta, w łuczywo obrócona, der Kienbaum. *Cn. Th.* 1038. Góra zadrżała; Zdało się, że moc dębów i sosen spadała. *Jabł. Tel.* 19. Sosna sadzona, ogrodna, linba, jądrka w szyszkach mająca. *Cn. Th.* 1038. die zahme Fichte, der Pignolenbaum. — (SOŚNIK, a, *m.*, *Ross.* сошникъ, лемехъ, лемешъ, (*ob.* Lemiesz). Narogi, sośniki, żelaza, któremi są okute końce wideł u sochy. *X. Kam.* Sośniki u sochy, są dwa żelazne, któremi się ziemia porze. *Kluk. Rośl.* 3, 117. die Hakenschaar, die eisernen Pflugschaaren am Hakenpfluge. Sośniki do orania ziemi są lane, a ztąd kruche; lepiejby się robiły z żelaza sztabowego. *Kluk. Kop.* 2, 225. Ktoby na cudzym gruncie sochę i bronę zrąbał, i sośniki wziął.... *Stat. Lit.* 301. Ziemia sośnikiem podniesiona od zakroju spuszcza się do okładnicy, która ją układa. *Kluk. Rośl.* 3, 118 — SOŚNINA, i, *ż.*, sosnowy las, bór. *Cn. Th.* 1038; *Vind.* borje, borouje; *Rag.* bórje, boroviscte; *Bosn.* boroviscte; *Ross.* сосиякъ, сосиячекъ; *Eccl.* соснина, сосиякъ, боръ, или сосновый лѣсъ, ein Fichtenwald. — §. Drzewo sosnowe, Fichtenholz; *Vind.* borovu drevu; *Rag. et Bosn.* borovina; *Ross.* сосина. Sośnina dobra powinna być jasnożółta i ciężka. *Kluk. Rośl.* 2, 32. SOSNKA, i, *ż.*, *zdrbn.*, mała szczupła sosna, ein Fichtchen, Kieferchen; *Boh.* borowička, borůwka (*ob.* Borówka), smrček. — §. Ziele, Wilczy mlecz, kołowrot, *esula Syr.* 1490. Gattungen der Wolfsmilch. *Urzęd.* 185, *Boh* chwogka: *Ros.* прострѣлъ, (*ob.* Przestrzał). Sosnka wodna, *ob.* Płodzieniec. SOSENKOWY n. p. kolor. *Comp. Med.* 705.? **SOSNORODNY, SOSNORODY, a, e, *pinifer*; *Rag.* borovit, fichtentragend. Sosnorodna góra. *Nag. Wirg.* 525. Osa sosnorodna. *Chrośc. Luk.* 19. Atlanta głowa sosnorodna. *A. Kchan.* 96. Bor sosnorodny. *Zab.* 6, 170. *Min.* SOSNOWECZKA, i, *ż.*, *Hippuris*, roślina podobna do chwoszczki, rośnie przy zdrojach. *Kluk. Dykc.* 2, 41. Tannenwedel, Schachtelhalm. SOSNÓWKA, i, *ż.*, *parus ater*, ptak wielkości sikorki, gnieździ się w dziuplach drzew sosnowych. *Kluk. Zw.* 2, 273. die schwarze Meise. SOSNOWY, a, e, od sosny; *Boh.* borowý, smrkowý; *Slov.* borowý; *Sorab.* 1. khóynané; *Rag.* borov; *Ross.* сосновый, Fichten=. Sosnowe drzewa. *Kluk. Zw.* 2, 273. Sosnowy las, *ob.* Bor. Sosnowa żywica, *ob.* Smoła.

SOSNOWY, a, e, od sosu, sałszowy, Sauce; *Ross.* соусный. Sosowe naczynie = SOSYERKA, i, *ż.*, der Saucennapf; *Ross.* соусникъ; (*Vind.* fosir = solnica; *Rag.* sosjêr = solnica).

SOSZKA, *ob.* Socha.

*SOTMAS, a, *m.*, n. p. Dawne miano (jego) przytaję, późniejszym zaś czasem Zwali go szydercy Sotmasem. *Zab.* 8, 94. *Treb.*

*SOTNIA, *SOTNIK, *ob.* Setnia, Setnik.

SOWA, y, *ż.*, SOWKA, i, *ż.*, *dem.*; (*Boh. et Slov.* sowa; *Sorab.* 1. szowa; *Sorab.* 2. szowa, (szowka grosz, pieniądz); *Carn.* sóva, (sove = wróżek, sovęti *auditari*, *tentare*, *sonare*, cf. zwać, zowie, odezwać), zhofink, zhûk, hitàp; *Vind.* fova, foviza, zùk, (soviza = ptak wabiący, wab', fovjak, velika, grosna fova = sowa łężna); *Croat.* szòva, chûk; *Dal.* jéy; *Slav.* chûk; *Bosn.* sova, scjoja, kalus, kalaus, sgeglina, kukaviça (cf. kukawka), kukuvika; *Rag.* sova, scjoja, kukuvikka, chjûk, (sova, sovka, sojka, svraaka *pica glandaria*); *Ross.* сова, пилюкъ, канюкъ; *Eccl.* нощникъ, нощница, неясыть [*pelicanus* 2]; cf. *Hebr.* צבוע zabua, *noctua*; cf. *Ital.* civatta, zuitta, coccoveggia; *Gall.* chouete); 1) *strix ulula*, die Eule, Nachteule, ptak wielkości kury, gnieździ się w starych domach. *Zool.* 279. Sówką nazywam tego ptaka, którego pospolicie sową nazywamy, dla różnicy od owej wielkiej sowy leśnej, puhaczem zwanéj, Bergeule, Puhay, Huhay. *Kluk. Zw.* 2, 228, (*ob.* Łężna sowa). Ptaka wesołego nie widać, prócz puhacza i głosu smutnego łężnej sowy. *Bardz. Luk.* 2, 29. *Kchow. Wied.* 25. Chrapliwe sowy. *Hul. Ow.* 79. Sowy huczą. *Gaw. Siel.* 369, (*Croat.* chuk chuvika). Krzyczy głośno soweczka. *Banial. A* 2 *b.* das Käuzchen. Sowa, gdzie spiewa, tam źle się dzieje. *Petr. Hor.* 2, *H* 4. Unglücksvogel, Todtenvogel. Sowa na dachu kwili, komuś umrzeć po chwili; sowka woła: pójdź! *Cn. Ad.* 1075. — *Transl. ad homines:* Zadać na co sowę = ton spuścić, smutnie się odezwać; den Ton sinken lassen, traurig antworten. Zadęli na to sowę posłowie. *Pot. Syl.* 248. Słysząc to, zwiesił nosa i niedarmo zadał sowę. *Pot. Arg.* 266. — Sowa dnia nie lubi, sowa śleporodna. *Kulig. Her.* 94. Chroni się, jak sowa światła. *Biel. Kr.* 450. Orłowi południe, noc sowie przystoi. *Mon.* 69. 590. (każdemu swoje). *Slov.* I sowa na slunce hledi, i sowa na słońce patrzy, (cf. gada jak ślepy o kolorach). Sówka próżna światłości. *Past. Fid.* 131. Marszczy się, wzrok nurzy, jak sowa. *Zab.* 9, 360. *Ejssym.*, (cf. sęp, posępny, ponury). Jak wróble na sówkę, na mię biją; wszyscy na mię jadą, kraczą. *Cn. Ad.* 1269. Za swym szedł zdaniem, jako ptak na sówkę, Niemasz też dziwu, że wpadł w samołówkę. *Pot. Syl.* 421. Sowy z sokołem w jeden rząd nie włożysz. *Wad. Dan.* 27. Po głosie cię każdy pozna, żeś sowa, choć się za sokoła udajesz. *Pim. Kam.* 337. Nie urodzi sowa sokoła. *Rys. Ad.* 43; (*Slov.* sowa ně wisedi sokoła; ojca złego zły syn). To jest doświadczona, iż nie urodzi sowa sokoła, sikora słowika, jastrząb' gołębia. *Żarn. Post.* 2, 276 *b*; *Slov.* sokol skrz sowu wisedění, *ingratus filius.* Kiedy sowa zjastrzębieje, wyżej lata niż sokoł. *Fredr. Ad.* 35; nie widzi słońca, ale oślep lata i bardziej niż sam jastrząb' odyma się; tak szczęśliwi wnet spysznieją. *Lub. Roz.* 37. (pan z nędznika ciężki; *Croat.* Chuvay od nosa ostroga, Jos boly od musa chasztnoga; Goszpon od pluga, ostraje kuga: *asperius nihil est humili, cum surgit in altum*). *Pot. Arg.* 596. Sowa choćby pod niebiosa latała, sokołem nigdy nie będzie. *Cn. Ad.* 1074. Sowa nie odrodzi się w sokoła. *Fredr. Ad.* 32; (*naturam furca expellas*). Z pustej stodoły rady lecą sowy. *Fredr. Ad.* 22, (cf. pustki w głowie). Pokaż przed światem, że nie sowy płodzisz w głowie. *Teat.* 16. *b*, 46. (żeś

głowa nie dla kształtu). — 2) Sówki, zanocnice, motyle, głowy mają sowom podobne, *noctuae. Kluk. Zw.* 4, 98. eine Art Schmetterlinge, Nachtvögel, Eulen. — 3) Sowka, potajemny odciek czyli dziura, którą w dymarce w piecu robią, w tę dziurę wpływa żelazo i napełnia ją. *Os. Żel.* 85. ein verborgnes Abflußloch im Schmelzofen. SOWI, ia, ie, od sowy, Eulen = ; *Boh.* sowj; *Ross.* совиный. Rodzaj sowi należy do rzędu jastrzębiego. *Zool.* 278. — *Ross.* Z sowiego hnizda, choć sokoł wyletit, soroki na joho skrehotaty budut. *Cn. Ad.* 1141. (zarzut z urodzenia). Nos ma mopsowaty, oczy sowie. *Teat* 18. *b*, 18, (małe, ciemne). Sowie oczy, ślepe, zmrużone, blinde Augen. Sowie oczy rodziców w dzieciach *Pot. Arg.* 485. Sowim dniem wszystko robił; *luce nisi ... gestum Zabr. Ow.* 517. (w nocy, ukradkiem). Chce on sokoły zalecieć, ale podobno rychlej pojździemy sowiego. *Rej. Wiz.* 90, (cf. psiego). — §. *Botan.* Sowia strzała, ziele, Rożyczki panny Maryi, Krewnik, Płowogłów, *poterium sanguisorba*, gatunek Zyleń a, dobra pasza dla bydła. *Kluk. Dyke.* 2, 228. eine Art Becherblume, Pimpinelle. Sowia ząb, sowi groch, *(via silves. is. Syrn.* Wyld., Waldbohnen. SOWIEC *...*, osowieć *...*, jak sowa ponuryın, ociągającym się stać, (cf. sęp, posępny; *oppos.* jastrząb, jastrzębiec; wie eine Eule traurig sein, die Flügel hängen lassen, finster und mürrisch sein. Ptak, gdy cierpia jakąś dolegliwość, zaraz sowieje. *Haur. Sk.* 271. Gołębie, gdy sowieją, na oczy *Haur. Sk.* 105.

*SOWERSZENNY, a, e: *Ross* совершенный; doskonały, dokładny, vollkommen, (cf. wierzch). Liturgia święta sowerszenna albo doskonała. *Pim. kam.* 222. *ib.* 76, *ib.* 85.

*SOWIETNIK, a, *m.*; *Ross.* совѣтникъ, *f.* совѣтница; radca, konsyliarz; der Rath, Rathmann, Consiliar; (*Ross.* совѣтовать radzić, совѣтовательство radziectwo: *Eccl.* совѣтовательнице ratusz; *Carn.* posvjetuvavz, svjetuvavz = konsyliarz, svjetujem = radzę, svjetuvalishe = ratusz; *Vind.* svitnik, potvituvauz, svitni gospud = radny, svet, svituvanje = rada, savetnik = patron, svitna hisha, svituvalishe, svietuvalthe = ratusz; *Croat.* vėchnik, szvėtnik = konsyliarz szvetujem = radzę się; *Dal.* viehnik = radca; *Bosn.* vjeechnik = radca, odvitnik = patron, svitovati, svjetovati = radzić; *Slav.* viehnik = radca, odvitnik = patron; *Rag.* vjechnik, svjetnik = radca, odvjetnik = patron, vjeechjatti, svjettovati, posvjettovati = radzić, vjeechje, vjechnicza = ratusz, svjet *consilium*, (cf. *Wiec). Święty ten konsultorem albo sowietnikiem zakonu umarł. *Sleb. pr.*

SOWITY, a, e, SOWICIE, SOWITO, w SOWIT *adverb.*; *Ross.* сугубый, сугубо (jak *Pol.* sowity, od wiąć, wić, tak *Ross.* od gnać, giąć, gibać); podwójny, we dwoje; doppelt, zwiefach. Olejek ten ma być tylko chustą sowitą nakryty. *Syr.* 800. Chusteczkę trzy- i czworosowitą maczać. *Syr.* 1291. — §. Tyle dwoje, drugie tyle wynoszący; noch einmal so viel, doppelt, zwiefach. *Duplus*, dwojaki, sowity. *Macz.* Od beczki miodu po groszy 12, od miodów starych sowito po gr. 24. *Vol. Leg.* 3, 396. *Zowicie abo we dwojnasób, tyle dwoje. *Sekl. Math.* 23. Oddajcie jemu, a sowicie we dwójnasób oddajcie; w kubku, w którym on wam mieszał, odmieszajcie jemu dwojako. *I Leop. Apoc.* 18, 6. W sowit kawy wsypałam, jak zwyczajnie. *Teat.* 19, 65. Kto się w błędnej wierze urodził i w niej trwa, ten tylko jest prostym synem piekła; ale kto urodzony w prawdzie do niedowiarstwa się przenosi, sowito będzie synem piekła. *Birk. Exorb. D* 4 *b.* — Kocioł aptekarski ukropu wrzącego, my sowitym naczyniem zowiemy. *Syr.* 839 — §. Sowity, obfity, hojny; reichlich, überflüssig. Dobrodziejstwo sowicie oddawaj *Cn. Ad.* 180. Owa ani obaczysz, jako ci Bóg sowito zawetuje. *Rej Zw.* 27. SOWITOŚĆ, ści, *ż.*, dwojnasobność, hojność; Reichlichkeit, Verdoppelung der Entrichtung. Obaczyła że się jej z sowitością pszenica wróciła. *Pot. Jeć* 19. Widzisz, jak się jałmużna wraca z sowitością! *ib.* — §. Prowizya, die Interessen vom Capital, die Zinsen. Zapis na zapłatę sumy istotnej, sowitości, szkod, nakładów. *Stat. Lit.* 265. Powinni potomkowie istotnę i z sowitością zapłacić. *ib.* 266. Jeśliby dłużnik przed rokiem w liście opisanym zmarł, tedy potomki więcej nie mają płacić jedno istotnę jemu pożyczaną, a sowitości, win, ani nakładów nie mają płacić. *ib.* 266.

SOWIŻRZAŁ, a, *m.*, wietrznik, postrzelony; *Boh.* sowjźrzal, zreadło, szbał, kopa, śmiech; (*cf.* żreć = wyżreć). ein Eulenspiegel. Ten sowiźrzał dom cały przewróci do góry. *Nar. P. P.* 4. SOWIZRZALSKI, a, ie, SOWIZRZAŁOWY, a, e, wietrzny, niestateczny, eulenspieglerisch. Gach z miną sowiźrzalską. *Zab.* 9, 199. *Zab.* Sowiźrzałowe żarty śmierdzą *Dudz.* A 4. SOWKA, *ob.* Sowa.

*SOWOKUPLENIE, ia, *n.*; *Ross.* совокупленіе; połączenie, społeczenie; die Verbindung, Vereinigung. Rozłączenie się z małżeństwa z sowokuplenia się męża i żony *Sak. Dusz.* 116, *ob.* Spół, wspól.

SÓZKA, Soszka, *ob.* Socha.

S P.

SPAĆ, spał, śpi, śpię *ved. ...*, Sypiać *frequ.*; *Boh.* spati, spjm, halám; *Slov.* spat, spjm; *Sorab.* 1. fpacž, fpu, fpu, fpiu; wyspanie, ...; *Sorab.* 2. fpasch; *Carn.* spati, spim; *Vind.* spáti, spal spim, stepjati; *Croat.* zpat, zpati, zpal, zpim, szpati, szpim; *Rag.* spatti, spávati, spjm; *Bosn.* spatti, spavati; *Slav.* spavati; *Ross.* спать, спишь, сплю; cf. Niederl. slapen; *Angl.* sleep; cf. *Graec.* ὕπνος, ὕπνον; *Lat.* sopio; *Ad.* ... *sopore corruptus est*; cf. *Hebr.* ... schlafe ... *dormivit*, cf. szabas; *sed cf etiam nostrum* sep, sypać; *Germ.* schlafen, (cf. drzymać) Spanie, das Schlafen, der Schlaf, sen, jest odpoczynkiem natury naszej. *Haur. Sk.* 399. Chłopi w grochowinach śpią po pracy głęboko *Zab.* 12, 278. *Treb.* (*Slov.* Keď spí, ani chleba ne pýta; *totus est dum dormit*). Snem związany, Śpi jak zarżnięty *Groch. W.* 353; jak zarznięty. *Pot. Jow.* 2, 59. Śpią tego, jakby ich porżezał; nie dowołasz się nikogo. *Cn. Ad.* 1078. Kto na poły śpi, różne mu się snują widziadła; a niekiedy we śnie samym śni się mu, że śpi. *Pilch. Sen. list.* 410. Gdy się spać kładę na łoże, bezpiecznie odpoczywam. *Ryb. Ps.* 4. Kto snać w nocy spać nie może, kup sobie dłużnika łoże. *Gol. Wym.* 195. Jakże mi się

masz, spałżeś dobrze w nocy? *Teat.* 22, 68. Dobrze mu się na tym łożu spało. *Budn. Apopht.* 85. Nigdy wcześnie spać nie idzie. *Teat.* 35. *b*, 2. Jdź spać, powiadam temu, który poziewa. *Teat.* 20, 95. Spać długo gospodarzowi sromota, i hetmanowi. *Cn. Ad.* 1075. (nie dospać trzeba, dla chleba). Spanie jest nierobotnych marne kochanie. *Cn. Ad.* 1077. (spanie, ujma żywota). Spiący umarłemu podobny. *ib* (sen obraz śmierci). Spaniem głodu pozbyć. *Cn. Ad* 1078. (sen łaknienia lekarstwo). O siedmiu braci, których śpiącymi zowią, historya. *Sk. Żyw.* 2, 67. die Siebenschläfer. *Pam. Warsz.* 10, 1, 111. Spać po obiedzie, rzadko się powiedzie *Cn. Ad.* 1076. Tam śpij, gdzie się upijesz. *Rys. Ad.* 12. Między myrtami, przy Idejskim dole Wdzięczny sen spało nadobne pachole. *Zimor. Rox.* 155. Wszedł na szrodek okrętu, i spał snem ciężkim 1 *Leop. Jon.* 1, 5. (ciężko spał). Spać się chcieć *Ross* спяться, спалось Czego bardzo pragniemy, o tym i śpiąc myślemy. *Cn. Ad.* 373. (co kto miluje, to i we śnie czuje). Chodzenie śpiąc, choroba lunatyków *Krup.* 5, 643. Czujny, śpi nie śpiąc *Cn. Ad.* 156. Nie każdy śpi, co chrapi. *Teat.* 29. *c*, 21. A on śpi; nie śpi! tylko chrapi. Oczy śpią, serce do uczynku kwapi: Tak frant śpi, jak kot, kiedy sie uciszy, Śpi kot, sprobujcież w ten czas biegać myszy! *Bratk. G* 3 *b*. (licha nie budzić, kiedy licho śpi). Śpiący, który śpi, przez sen, schlafend; (*Croat.* szněn; *Bosn* sanan, sneenin, ú son, ú snu. Śpiącego lwa budzić *Teat.* 33. *d*, 39 Nie budź psa śpiącego, nie drażnij: *Sorb* ne zbudzeg psa, kedy spi. — *Alter:* Śpiący, drzymliwy, senliwy, ospały, schläfrig. — §. Noc ta mało spana wszystkim była. *Tward. W. D.* 2, 137; (*observes particip. pass.*). Dni i noce prowadził niespane *P. Kchan. Jer.* 325. ungeschlafen, bezsenne, schlaflos. W ciężkim płaczu strawił noc niespaną. *Papr. Kop.* 27. Zawrzyj sam oczynki małe, Często czujne, rzadko spałe *Groch. W.* 566. (*observes participium* = które rzadko spały. — Niespanie = bezsen, bezsenność; das Nichtschlafen, die Schlaflosigkeit. Niespanie jest rzecz ciężka i ckliwa *Haur. Sk.* 390. Wspomniałem cię na pościeli mojej, czasu niespania rozmyślałem o tobie. *Brum Ps.* 63, 6. W niespaniu był bardzo cierpliwy, tak iż czasem od zachodu słońca aż do wschodu z modlitwy się nie ruszył. *Sk. Żyw.* 2, 41 — §. *Incuriose:* Spać, nieczynnym być, nie dbać: schlafen, unthätig, unbesorgt seyn. Nie spaćby tu trzeba; pilności, czujności potrzeba. *Cn. Ad.* 649. Na wszystkie te pobudki, lepiej niż on Endymion spał. *Warg. Wal.* 112. Nie frasuj się o to, śpij na to dobrze *Cn. Ad.* 591. *Dal:* 63; *de hoc quietus esto. Mącz.* Pan na to z daleka przez palce patrzy, a prawie śpi. *Rej. Post.* *M m* 2 Śpij na oboje ucho bezpiecznie. *P. Kchan. Orl.* 1, 49. Zrobię ja to, a ty sobie tym czasem śpij na obie uszy. *Teat.* 42 *d*, *B* Wolny od bogactw śpię na uszy obie, Oddawszy wiatrom smutki i kłopoty *Anakr* 79 Tym czasem nie spał Jugurta, wszędy obiegał, zachęcał, utarczkę wznawiał. *Pilch. Sall.* 207. (nie próżnował). Obawiam się, by nasza waleczność, od nieprzyjaciela wolna, do swego się spania znowu nie wróciła. *Warg. Wal.* 252. (letarg, śpiączka). — Boska sprawiedliwość nad złoczyńcą onym nie spała. *Sk. Żyw.* 2, 279. (nie minęła go, nie chybiła). — §. Spać z kobietą, przespać się z nią, leżeć z nią, mieć do czynienia z nią; eine beschlafen, mit ihr schlafen. Któryby spał z macochą swoją, śmiercią umrze. 3 *Leop. Levit.* 20, 11. (któryby *obywał z macochą swoją. 1 *Leop.*). — §. Spać w grobie, leżeć w grobie, odpoczywać, umarłym być; im Grabe schlafen, ruhen. Ci niegdyś sławni w dziełach i ozdobie Śpią teraz w grobie. *Kras. Oss. F* 4.

Pochodz. *śpiączka*, *śpik*; *dospać*, *dosypiać*, *naspać*, *nasypiać się*, *ospały*, *pierwospy*, *przespać*, *przesypiać*, *rozespać się*, *rozespany*, *uśpić*, *usypiać*; *sypialny*, *sypialnia*; *wyspać się*, *wysypiać*, *zaspać*, *zasypiać*, — cf. *snąć* sub vocabulo *Sen*.

SPACER, u, *m.*, (z *Łac.* spatiari); przechadzka, das Spatzierengehen, der Spatziergang; *Carn.* sprehod; *Vind.* pohaja, prehoja, sprehod; *Croat.* sétanye; *Rag.* scêtgna, prósceta; *Bosn.* proscetanje, scetgna; *Ross.* разгулка. Pani poszła na spacer. *Teat.* 28. *b*, 3. — *Fig.* Sumnienie trzeba posłać na spacer, a ja się tylko z odwagą zostanę. *Teat.* 22, 43. (wyprawić, odłożyć, oddalić). I u najlepszej kobietki idzie czasem na spacer cnotka. *Teat.* 29. *c*, 4. (pryśnie). — §. Spacer, miejsce spaceru, miejsce przechadzki, *ob.* *Spas; der Ort zum Spatzierengehen, der Spatziergang; *Carn* vojdèshe; *Vind.* pohajalishe, prehajalishe, hodishe, voidishe, hodalishe, obhodishe; *Croat.* sétalishe, presseťno meszto; *Rag.* scêtatiscte, scêtniza, scêtalo, proscêtniza; *Bosn.* proscetniça, mjesto od scetgne; *Ross.* гульбище. Po spacerach jeździć. *Teat.* 27, 97. po miejscach przechadzki, Spatzierörter. SPACEROWAĆ *cz. intransit. niedok.*, pospacerować *dok.*, przechodzić się na przechadzkę, spatzieren, spatzieren gehen; *Sorab.* 2. schpazirowasch; *Carn.* sprehajam; *Vind.* spanzirat, prangat, prehajat, se pohajati, se sprehajati, prevetruvatise (*ob.* Przewietrzyć się), shpranzirati; *Croat.* pressechújemsze, shetatisze, shechem, korazhiti, (cf. kroczyć); *Dal.* setati; *Hung.* setalni; *Bosn.* scetati, proscetatise; *Slav.* shétatise; *Ross.* гулять. Spacerujący, *spacerownik; *Vind.* pohajavez, prangavez; *Croat.* sétavecz; *Bosn.* scetgnik, koji sceta, *f.* scetaliça; *Rag.* scêtalaz, *f.* scêtaliza, der Spatziergänger. SPACEROWY, a, e, od spaceru, Spatzier-; *Ross* гульбищный. Spacerowy ogród. *Teat.* 45. *c*, 4. do przechadzki służący, ein Spatziergarten.

*SPACHAĆ, *ob.* Pachać.

SPĄCHAĆ co, poczuć jak pies węchem. *Cn. Th.* 1039; *Croat.* pridihávam, pridehnulszem, etwas spüren, wittern, durch den Geruch erfahren, *propr. et transl.*; zwęszyć. SPĄCHAĆ się z kim, spiknąć się, stowarzyszyć się, popąchać się: sich mit einem verbinden, verbrüdern. Spąchawszy się z ludźmi swojéj faryny. *Pot. Syl.* 161. Już buntownik z podobnymi sobie spąchał się. *Pot. Arg.* 346. Mógł się starych z babą sobie równą spąchać. *Pot. Syl.* 8. — §. Spąchać się od kogo = zarazić się, sich von einem anstecken. W Krakowie posłów Husytskich nie chcieli mieć duchowni, aby nasi od nich się nie spąchali. *Biel.* 278. Racki język, Serbski, Charwacki, Bulgarski, już mają

coś pogańskiego, bo się od Turków spąchali. *Gorn. Dw.* 50.

*SPACHACZ, a, *m.*, w spak idący, cofający się, ein Rückgängiger. *Tergiversator*, spachacz, który nie chce zostać. *Macz.* *SPACHNĄĆ *med. jedntl.*, *tergiversari*, wspak iść; *Ross.* спятить, rückwärts gehen, zurück gehen; trwożyć sobą, opierać się. *Macz.* — *Tergiversatio*, opieranie, spachnienie, podanie tyłu. *Macz.*

SPACYUM w jakim pismie, prózno zostawione. *Teat.* 21. *b*, 76, *ob.* Okienko. — § Spacyum u zecera, którym przekłada słowa i wiersze. *Magier. Mskr.*, das Spatium im Schriftkasten. — SPACZKOWAĆ, *ob.* Szpaczkować.

SPACZNY, a, e, paczący się, krzywiący się; sich krumm werfend, wie ein Bret von der Sonne, krumm werdend; (*Boh.* zpatečný wspaczny, zpatecznost, zpátek wspaczność; *Vind.* spazhnost = przeszkoda). Nie chowali umowy, jak ich ojcowie, obrócili się w łuk spaczny 1 *Leop. Ps.* 77, 57. (jak łuk omylny. *Bibl. Gd.*, wie ein loser Bogen. Luth., niedobrze natężony). SPACZYĆ się *rec. dok.*, Spaczać się *niedok.*, paczyć się, wspak się wracać; (*Etym.* pak, opak); sich werfen wie ein Bret von der Sonne, sich krümmen, zurück treten; *Ross.* бухнуть, разбухнуть (cf. buchnąć), перекоробить, раскоробить. (*Boh.* zpěčiti se, zpěčowati se przeciwić się, zpačjm, zpatčjm na wspak obracać; *Carn.* spazhiti, spazhem = psuć; *Vind.* spazhiti *id*; *Croat.* zpachiti, zpachújem *scandalizare*, *seducere*; zpáchnik, zpachitel *seductor*, zpachka *scandalum*). Tak wielka w téj rzéce liczba ludzi i koni została, aż się woda w niéj spaczyła i hamowała. *Biel.* 474. Wody, które na dole są, zbieżą i opadną, a które z wierzchu cieką, w jednéj kupie się spaczą. 1 *Leop. Joz.* 3, 13. — *Fig.* Jeśliby spaczyło się serce twoje, tak żebyś nie chciał słuchać boga, zginiesz. 1 *Leop. Deut.* 30, 17. jeśliby się upierało.

*SPAD, SZPAD, u, *n*; *Ross.* спудъ; pewna miara zbożna, ein gewisses Getreidemaaß. Biskup Chełmiński wymówił sobie u Krzyżaków, że 200 włók podatki, to jest z każdéj włoki spąd pszenicy i żyta każdy rok. *Biel.* 120. W bitwie téj klejnotów a pierścieni nabrali piętnaście spądów. *Biel. Św.* 34. Nabrawszy we Włoszech dziesięć spądów srebra, udał się do Węgier. *Gwagn.* 662.

SPAD, u, *m.*, SPADEK, ZPADEK, dku, *m.*; *Boh.* spad; *Slov.* pád, *Carn.* pad, padz; *Vind.* dolpad; *Ross.* падежъ; spadanie, spadnienie z wyższego miejsca na dół; der Abfall, Herabfall, Herabschuß, Ablauf, Fall. Zostaje w górach, aż do spadku śniegów. *N. Pam.* 14, 189. (póki śnieg nie spadnie). Woda nie ma spadku. *Teat.* 8. *b*, 44. (ścieku). Oddalenie wierzchu rzéki od linii poziomej w długości danej, spadkiem wód nazywamy. *Hub. Wst.* 73. Rzéki płyną za spadkiem, który dla siebie znajdują. *Kluk. Kop.* 1, 100. Wysoki spadek, gdy grobla znacznie podniesiona, i woda z znacznej wysokości na koło płynie. *Os. Żel.* 88. Spad wody przykry, wysoki, cf. próg, katarakta, kaskada, der Wasserfall; *Carn.* slâp; *Ross.* падунъ. Spady wód mniejsze *Ross.* переборы. Ościelali wierzchy domów słomą z taką pochyłością, iż przy wygodnym dżdżów spadzie, przebywali zimę bezpiecznie. *Pilch. Sen. list.* 3, 58. przy dobrym ścieku wody deszczowéj z dachu, Abfluß. — Spadek wilgotności w ciele, descens, der Abfluß der Feuchtigkeiten im Körper. Bolenie gardła pochodzi też z głównego spadku. *Haur. Sk.* 407. — Spadek tonów, spuszczanie tonu, das Einkenlassen der Stimme. Pilnie uważny, jakie ewolucye tonów, jakie spadki, formaty i trele robi. *Teat.* 53. *b*, 65. — Spadek, kadencya rymowa; *Vind.* befedni spadek, rim, sloshlik, befedesloshnost, der Reim. Sposób pisania wierszem nierymnym czyli bezskładnym, albo do spadków nieprzywiązanym, nie nowy. *Mon.* 75, 241. Spadki u armaty, stopnie cieńczenia jéj ku otworowi; die Absätze an einer Kanone, wo sie nach einem jeden dünner wird. Ocreeze pierwszego i drugiego spadku armaty. *Jak. Art.* 158. — *Gramm.* Spadek, przypadek, *casus declinationis. Dudz.*; *Slov.* pad; *Carn.* prigba; *Vind.* pregyb, ishod; *Rag.* namjena; *Ross.* падежъ, *ob.* Przypadek gramatyczny. — Spadek, upadek, utrata, zguba; Fall, Verlust, Untergang. Pokaże wielkie utraty i spadki, które on na wojnach popadł. *Orzech. Tur.* 55. Ludzie podobni w spadku do żeńczego kłosa, który sam się do sierpa na zgubę nachyli. *Wad. Dan.* 217. — § Spadek majętności po krewnym, sukcesya, dziedzictwo, puścizna, wzięcie po kim pozostałości; Erbfall, Erbfolge, Erbnahme; *Boh.* napad, napadnost, dědictwj, (napadnjk, dědic dziedzic); *Sorab.* 1. herbnofcž; *Vind.* dieushnost, dieudizhnost, dieushina, dieu, erbshina, dieushen pergod; *Rag.* basetina; *Ross.* достояние, наслѣдство, наслѣдие. Zbiór wszystkich rzeczy i wszystkich praw zmarłego, nazywa się jego spadkiem, puścizną, a względem dziedziców dziedzictwem. *Gal. Cyw.* 2, 146. Jeśli własność nabyta od moich potomków na ich dzieci przyjdzie, tedy ją spadkiem abo własnością przymarłą zowią. *Szczerb. Sax.* 485. Spadek po kim brać, dziedziczyć; *Vind.* dodielshati, podielshati, doerbati, poerbati, *Germ.* beerben; *Eccl.* прияти (cf. przejąć), преемлю, ужичествовати, (cf. użytkować). Po mnichu żaden spadku nie bierze. *Sax. Porz.* 129. Pragnąc spadków po stryju, nie życzył mu żywota. *Otw. Ow.* 267. SPADAĆ, *ob.* Spaść 1). SPADKOWANIE gramatyczne, *ob.* Przypadkowanie. SPADKOWY, a, e, od spadku, Abfalls=; Prawo spadkowe = sukcesyjne, Erbfolgsrecht, Erbrecht; *Ross.* наслѣдственный. Król, iż książęta Mazowieckie żadnego męskiego dziedzica nie zostawili byli, prawem spadkowym abo kadukiem pozostałe majętności sobie przysądził. *Krom.* 657. SPADLISTY, *ob.* Spadzisty. SPADŁY, SPADNIENIE, *ob.* Spaść 1). — *SPADOCHRON, u, *m.*, *parachute*; płachta wielka z sznurami, ochraniająca od szwanku w spadaniu. *Magier. Mskr.*, ein Fallschirm. **SPADOWCHÓD, u, *m.*, słowstęp, influencya niebieska. *Żebr. Zw.* 170. SPADYMENT, u, *m.*, cień spodny od wyskoku u malarza. *Magier. Mskr.*, der Abfall des Schattens in Gemälden. SPADZISTOŚĆ, ści, *ż.*, pochodzistość, pochyłość, stoczystość; die Abhängigkeit, Abschüßigkeit, der Abhang; *Ross.* сходъ (*ob.* Schod), откосъ, касогоръ, отлогъ, отлогость, уклонъ (cf. ukłon), взкатъ, скатъ, скатецъ, крутость (cf. kręłość), крути-

зна, покатость, понурность, (cf. ponurość). Góry mają większą spadzistość ku zachodowi, niżeli ku wschodowi. *Stas. Buff.* 163. Góra się jakaś z wolna zaczynała, Długa spadzistość wstęp na nią czyniła. *Karp.* 1, 118. SPADZISTY, SPADLISTY, a, e, SPADZISTO *adverb.*, pochodzisty, pochyły, połogi, stoczysty na dół, położysty; abschüßig, abhängig; *Ross.* отлогій, отложистый, отлогоберегій, косогористый, скатистый, покатый (cf. pękaty), покатистый, понурный, наклонный. W miejscach spadlistych nawozy nie długo trwać zwykły. *Haur. Sk.* 31. Prosto spadziste góry, skały, przepaściami zowią. *Łesk.* 81. Wiemy, jak dumne Tytanów zawroty Ukrócił Jowisz spadzistemi groty; *fulmine caduco. Hor.* 2, 46. *Kniaź.* uderzającemi, schleudernde Blitze. Stroje spadziste i wcinane. *Mon.* 70, 155.

SPAJAĆ, *ob.* Spoić. w SPAK, *ob.* Wspak.

SPAŁ, SPALI, *ob.* Spać, śpi

SPALENIEC, ńca, *m.*, spalenia godny, *cremandus. Cn. Th.* 1040. der das Feuer verdient hat. — (SPALERA, *ob.* Szpalera) — SPALIĆ *cz. dok.*, *Spalać *niedok.*; *Boh* spáliti; *Slov.* spaluge; *Sorab.* 1. spališ, zpalim, zpalu; *Sorab.* 2. spalisch; *Vind.* seshgati, sanietiti, seshagati, poshagati; *Slav.* saxechi, (*ob.* Zażegać), *Ross.* спалить, сожечь, сжечь, сожигать, сжигать; *Eccl.* изпаляю: 1) w perzynę obrócić, ogniem zniszczyć, paląc strawić, verbrennen. Ogień gore tak długo, póki stawa drew; jak skoro spali one, a nie przyłożysz, natychmiast gaśnie. *Syxt. Szkl.* 162. Co to u nas lasów spalają ci prości hutnicy dla popiołów, których w lepszym gatunku bez szkody lasów można przysposobić. *Torz. Szl.* 214. Mała iskierka całe miasto spalić może. *Kłok. Turk.* 118. Miasto złoczyńca spali; król go ledwo zbuduje. *Fredr. Ad.* 71, (cf. Herostrat). Krawiec igły szukając, za grosz świecy spalił. *Rys. Ad.* 27. (większy koszt, niż pożytek). — *Execr.* Żeby cię jasne pioruny spaliły! *Teat.* 24. *c*, 60. Niech piorun spali i książki i łacinę! *Teat.* 21 *c*, 31. Spalić co na proch, na popioł. *Cn. Th.* 1040. *Skępiec, żeby rdza nie gryzła talarów, przecierał je kawałem sukna zawsze jednym, który za kluczem także chował, myśląc go kiedy na srebro spalić. *Ossol. Str.* 1 (srebro z niego wypalić, zu Silber brennen, das Silber aus ihm ausbrennen). Spalić się powinnabyś ze wstydu. *Teat.* 52 *d*, 17. (płonąć, opłonąć, cf. raki piec, rumienić się) — §. Pistolet na panewce spaliwszy, nie wystrzelił. *Kłok. Turk.* 25. pstrzyknąwszy, brannte von der Pfanne ab. — §. Spalony, rozpalony; verbrannt, entbrannt, erhitzt, hitzig. Kapusta, którą lecie zbierają, spaleńszą krew czyni, niżli ta, którą zimie zbierają. *Spicz.* 24. — 2) *Transl.* Osieł wlazłszy w zboże, tam jak je, tak je, cały zagon spalił, Potym jak świnia, w zbożu się obalił. *Jabł. Ez.* 144. skosił, er fraß ein ganzes Kornbeet kahl, mähte es kahl ab. SPALISKO, a, *n.*; *Boh.* spaleniště; zgliszcze, miejsce spalenia czego; die Brandstätte, wo etwas verbrannt worden. Oeta góra śmiercią i spaliskiem Herkulesowym sławna. *Otw. Ow.* 355. SPALNOŚĆ, SPALISTOŚĆ, ści, *ż.*, przymiot tego, co może być spalonym, die Verbrennbarkeit. Stahl przyznawał flogistykowi, że jest przyczyną spalności metalów. *N. Pam.* 1, 13. SPALISTY, SPALNY, a, e, do spalenia, verbrennbar; *Ross.* сгараемый.

*SPAŁOŚĆ, ści, *ż.*; ospałość, śpiączka; die Schläfrigkeit, Schlafsucht. Kołyszcie się i cholebcie się, bo wam pan przymieszał ducha spałości. 1 *Leop. Jes.* 29, 10. *SPAŁY, a, e, który spał, lub śpiący; geschlafen, schlafend. Niespałego smoka snem twardym zmorzyli. *Żebr. Ow.* 167. (czujnego).

SPAMIĘTAĆ *cz. dok.*, pamięcią objąć, gedenken, ins Gedächtniß fassen, sich merken; (cf. *Bosn.* spametnóst = rozsadek). Prawa powinny być jasne, krótkie i do spamiętania łatwe. *Dyar. Grod.* 334. Od niespamiętanych czasów sądzą się trybunały w Piotrkowie i Lublinie. *Koll. List.* 1, 117. od niepamiętnych, seit undenklichen Zeiten.

*SPAMPANATA, y, *ż.*; *Ital.* spampanata = junakierya, fanfaronada; Aufschneiderei, Prahlerey. Ludzie godni nie mieliby takich spampanat ani pisać ani mówić; (mowa o makaronizmach). *Lub. Roz.* 56. Jeszcze wielu piszących czynią jakieś spampanaty z pism swoich; t. j. nadziewają swoje ramoty takiemi peryodami, że ledwie się na papierze ostoją. *Mon.* 73, 205.

*SPANIAŁY, *ob.* Wspaniały. SPANIE, *ob.* Spać.

SPANOSZYĆ, *ob.* Panoszyć. SPANY, *ob.* Spać.

1. *SPAR, u, *m.*, sparzenie, upał, die Hitze. Pragnące napoi, na zimnie ogrzeje, na sparze ochłodzi. *W. Post. Mn.* 508.

2. *SPAR, u, *m.*, SPARA, SZPARA, y, *ż.*, przedział między palcy lub kopytem, rozpadlina między palcami. *Etym.* cf. *Germ.* Sparre, sperren; *Angl.* spar; *Suec.* sparra; *Ital.* sbarrare, barrare; *Gall.* barrer): §. 1. die Spalte zwischen den Fingern, zwischen den Zehen, zwischen den Klauen. (*Sorab.* 1. spara pazur) Wódka ta odejmuje smród między sparami u nóg. *Spicz.* 99. *Sienn.* 254. *Unguem ostendere alicui*, u ... kogo nie mieć, albo jak my mówiemy: palec mu przez spary ukazać: ... kocik. *Macz.* Figę komu pokazać; Dmuchać w spary = w garść, w palce, in die Finger hauchen. Ten dziś brat, z kim grosz idzie, Gdy kogo ... z poprosisz, pójdziesz wzad dmąc w spary. *Ryb. Gęśl.* C 3 *b.* — Przez szpary patrzy, widzi nie widząc, przegląda. *Cn. Ad.* 951. durch die Finger sehen, übersehen; *Carn.* persanâshem; *Vind.* s nesti pregledat perpustiti skus perste gledati, fincati; *Ross.* потворить, потворствовать, понаровить, норовить, норовлю, (cf. narowie). Napominam was, abyście na taką niegodziwość przez spary nie patrzali. *Pilch. Sall.* 175. Sprawiedliwość nie patrzy przez szpary. *Past. Fid.* 158. *Ryb. Ps.* 164. *Bardz. Trag.* 253. Zawsze Turcy przez szpary patrzyli na nierząd Egiptu. *Kłok. Turk.* 218. A my co na to! czy tylko przez szpary Poglądać mamy, a on tak naciera! *P. Kchan. Jer.* 80. *Nar. Hst.* 2, 399. *Biel.* 102. — §. Spara między klepkami w beczce, w ścienie, między deskami, rozpadlina, skałubina, rysa; ein Riß, ein Spalt; *Boh.* spara. Spary, sparunki między ławami, z których jest okręt zbudowany, muszą być ubite dychtem. *Otw. Ow.* 454. Strzała jego znalazła szparę w kirysie moim, zraniony jestem. *Teat.* 11. *b*, 41. Wąziuchna była spara; *tenuis rima. Żebr. Ow.* 80. Zagon otwarł, i nasienie

w ziemskie kinął spary. *Żebr. Ow.* 57. Kompozycya ta wysycha bez rysów i szpar. *Torz.* 64. Rysy w armacie, szpary pochodzące z nienależytéj spoiłości metalu, lub też z przesilenia działa nabojem. *Jak. Art.* 3, 315. Chuda myszka do skrzyni wązką szparką wlazła *N. Pam.* 20, 253. — §. *Transl.* Nieprzyjaciel na sparze im zawsze siedzi. *Vol. Leg.* 2, 1084. na karku, dogrzewa im, er sitzt ihnen auf dem Nacken. Buntownik już przedrwiwa, i sieje potwarze, Że król w strachu, że go ma, jakoby na szparze. *Pot. Arg.* 11; (cf. *Lat.* sparum; jak gdyby go już w ręku miał). Przytrzymani, chcą nam umknąć z szparu. *Pot. Arg.* 186. (z klatki). Łaskawym okiem i mową pieszczoną Nadzieję jego na sparze trzymała. *Past. Fid.* 21. na słowie go trzymała, sie hielt ihn mit seiner Hoffnung hin. Iż obyczaje dworskie są jako w sparze, każdy się im więcéj przypatruje. *Modrz. Fr.* 47. na widoku są, w oczy biją; den Augen ausgestellt, in die Augend fallend. U ludu płaci język mieć na kołowrocie, dowcip mieć na szparze. *Pot Arg.* 106. — §. 2) Spar, [SPAREK, rku, *m.*, *dem.*, drążek, na którym znajduje się ptak wabiący, z *niem.* Sparre 2]; klatka wabnicza, cf. potrzask, der Lockfäfig. [Uczyń wielki spar na sążeniu abo piętnaście przez w pole ku ptakowi, zkąd ptak idzie, a tam na tym sparze wielkim mają być trzy ptaszki, chociaż za nogi uwiązane; na sieciach ma być mały sparek, a ptaszek na nim za ogon uwiązany. *Myśl. ptasz. II* 3 — 2]. Ptasznik pierwsze ptaki żywo zachowywa i na spary abo waby je obraca, aby drudzy spadali na znane powaby. *P. Kchan.-Orl.* 1, 248. Tak się wykręcił, jak ptaszek z szpary. *Jabl. Tel.* 252. — *Fig.* Powabnym ich sparem zwabieni, *successu eorum invitati* *Krom.* 442. — §. 3) *Hist. natur.* Spary są krystalizowaniem, które podobnym sposobem robią się z ciał wapiennych, jak kryształy kamienne układają się z ciał wśklomiennych. *Stas Buff.* 21. 1. SPARAĆ, *ob.* Spróć — (2. SPARAĆ się, *ob.* Parać się. SPARCIE, SPARŁ, *ob:* Zeprzeć). SPARNY, a, e, od spary, między sparami palców znajdujący się, (cf. sparzysty), auf dem Spalt, zwischen den Fingern, Zehen, Klauen befindlich. Sparnym rozpadlinom lekarstwo. *Syr.* 1525. Sparnym wrzodom. *ib.* 299.

SPARSZYWIEĆ, SPARSZEĆ, *ob.* Parszywieć. SPARUNKI, *ob.* Spara.

SPARZELINA, y, *ż.*, miejsce na ciele sparzone, od ognia skażone; *Boh.* spálenina; *Vind.* preshganiza, preshganishe, vshganu sname; *Ross.* ожога, (cf. ożoga); eine Brandwunde, Brandverletzung, ein Feuerschaden, Brandschaden. O sparzelinach, gdy się kto ogniem oparzy. *Sienn.* 556. *Śleszk. Ped.* 224. Rozgorzały wosk na swe ciało puszczała, i sparzeliny i rany one nosiła. *Sk. Żyw.* 2, 73. W rozpalonym obuwiu chodził, bez najmniejszéj jednak sparzeliny i oczernienia. *Mon.* 68, 18. Okrutnik kazał mu rozpalone rożenki między rany kłaść, a potym solą dręczyć sparzeliny. *Sk. Żyw.* 2, 10. *Cresc.* 467. *W. Exod.* 21, 24.

*SPARZNĄĆ *med. jedntl.*, [odstręczyć się 2], prysnąć, pierzchnąć; Reißaus nehmen, ausreißen, entfliehen. [Pochlebcy się któremu w kołnierz wszyją, Toż gdy sparznie z przyjaźni za lada niesmakiem, Aż z faworyta będzie zabijakiem. *Pot. Wojn. choc.* 323 — 2]. Jeśli tych to buntowników weźmiemy, sparznie najpotrzebniejszy, i tak spłoszymy ptaki. *Pot. Arg.* 184. Już do jednania z królem szli; lecz gdy się inaczej wszystkiego dowiedzieli, sparzli prędko. *Biel.* 661. Gdyby się był z tą wiadomością otworzył hetman, sparznałby był naród Moskiewski, a inszego za pana byliby wzięli. *Żółk. Mskr.* 72. *Krom.* 140. Zaraz od zawziątku zparznęli, *destiterunt.* *Krom.* 734. Coć cię ten kontempt w żywe serce zarznął, Wżdyś się kochać nie przestał, z miłości-ś nie sparznął Przez to swej Argienidzie. *Pot. Arg.* 831.

SPARTY, *ob.* Zeprzeć.

SPARZYĆ, *ob.* Parzyć 1. *et* 2.

SPARZYSTY, a, e, — o *adv.*, spary mający, *multifidus e. gr.* *pes.* *Cn. Th.* 1040. gespalten, Spalten habend, gefingert.

SPAŚ, *ISPAŚ, i, *ż.*, *ISPASZ, y, *ż.*, spasienie, szkoda w zbożu, w łące; (*Croat.* zpászische *ager compascuus*), der Schaden im Getreide durch Abhütung, Hutschaden, Weideschaden, (cf. spaśnie). Ktoby jadąc drogą zboże końmi wypastwił i wydeptał końmi, a za ispasz pograbić się nie dał, takowy będzie winien szkody, co ludzie stronni na ispaszy oszacują płacić. *Stat. Lit.* 108. Z kawałka roli wycięska zasiała, I o najmniejszą ispasz pozwami okłada. *Hor. Sat.* 109. — §. Kąkol świniom w żyt podali, i złoto na też spaś przeszli. *Smotr. Apol.* 47. na tę karm, Futter, Fütterung. — §. Zabieżeć nieprzyjacielom od spasi, przedsięwzięcie ich wytrącić; *conatus adversarii antevertere.* *Mącz.* dem Feinde den Lauf ablaufen, einen Ranken vorbeugen, (cf. pomylić szyki). *Eludere alicujus machinationem*; wyrozumieć czyje kuszenie, zabieżeć mu od spasi, bywa mówiono. *Mącz.* Zaskoczono mu od spasi. *Lys. Ad.* 77. *Jabl. Tel.* *J*, 3 *b.* Na bace dawne czarny rycerz godzi, Jeno że mu pop (w szachach) od spasi zachodzi. *J. Kchan. Dz.* 93. Patrz, jak ta czarownica wszystkim obłudnym chrześcianom od spasi zabiega, a prawie im usta zawięzuje. *W. Post. W.* 2. 5?5.

*SPAS, u, *m.*, spacer, miejsce przechadzki, der Spaziergang. Ganki tam w około bluszczem posnowane, Umbry czynią w południe i spasy kochane Mile się przechodzącym *Teod. Pasq.* 1. Ujrzała go po spasie wieczornym się przechodzącego. *ib.* 92. W gaju tym przechodzonego spasu sobie zażywa. *ib.* 118.

1. SPAŚĆ, spadł, *f.* spadnie *med. jedntl.*, Spadać *niedok.*, Spadywać *frequ.*; *Boh.* spadnauti, spadati; *Sorab.* 1. spanež, zpadam, padnu dele; (*Carn.* zepâm, (*Carn.* spasem, pasti *comprehendere*, uchwycić); *Vind.* dolpasti, dolpadati, odpasti; *Croat* jzpadam, izpasti; *Ross.* спасть, спадать; *Eccl.* ниспасти, ниспадати, испадати, долой упасть; spadać z czego, spaść *vel* padać zpadać co zkąd na co, n. p. na dół: herab fallen, herunter fallen, wo hin fallen. Kto spada z wysoka, natrąca boka *Cn. Ad.* 401. (bezpieczniej dołem). Jabłka dojrzałe same spadywają. *Budn. Cyr.* 35. Obrona, gdy deszcz gwałtem spadywa. *Otw. Wirg.* 411. Wcaleśmy się ciebie nie spodziewali;

prawdziwie, jakby z obłoku nam spadłeś. *Teat.* 2. *c*, 40. Czy z deszczem spadłeś? *ib.* 24, 10. *Czart.* Witajże nasz cnotliwy Miłoszu! dla boga a zkądżeście tu spadli? *Zimor. Siel.* 134. (zkądżeście się wzięli tak niespodzianie?). Machaut prędko od Sułtana spadnie dniem i nocą, żeby wezyr nie odkładał i wskok rzeczy docierał. *Tward. Wł.* 270. przybiegł, kam herbey geeilt. Jak deszcz spadać mi będą dukaty, we wszystko opływając, będę bogaty. *Teat.* 54. *b*, 11. es wird mir Dukaten regnen. Oglądać się muszę zawsze, jeśli zkąd kij albo batog nie spada na plecy. *Teat.* 29, 51. Schläge regnen. Ma długą siwą brodę, aż po pas spadającą. *Teat.* 28. *b*, 65. na dół wiszącą, herabhangend. Komuby włosy z głowy lazły i spadywały, lekarstwo. *Syr.* 1048. wypadawały, wyłaziły, die Haare fallen aus. — §. Spadać, upadać, umniejszać się; fallen, abnehmen, in Abnahme gerathen. Jakaż to będzie cena, do której czerwone złote spadną? *Pam.* 84, 195; (*oppos.* w górę iść, płacić). Spaść z tonu. *Xiądz.* 25. Spadło mu z grzanki; omyliła go nadzieja, tańszy teraz. *Cn. Ad.* 1077. spuścił, er hat den Ton herabgestimmt. I najlepsza komedya, skoro się nie podoba damom, musi spaść z teatru. *Teat.* 54. *b*, *B* 11. — Spaść, chudnąć, *Ross.* перепасться; *Eccl.* испасти, испадати, abfallen, mager werden. Rozgniewał się Kain bardzo, i spadła twarz jego. *1 Leop. Genes.* 4, 5. (i spadł na obliczu swoim. *W. Genes.* 4, 5). Spaść z sił, z nóg, sił, władze stracić, an Kräften abnehmen. Że z nóg spadł, że sobą nie władnie Z nagłej ucieczki, na ziemi się kładnie. *Leszcz. H. S.* 186. — §. W hucie: im Hüttenwesen. Gdy kiedyś piec wielki mniejszą wagę wydaje surowcu, kuźniacy mówią, spadł piec. *Os. Rud.* 109. *Os. Żel.* 84. der Hochofen ist gefallen, wann er weniger Roheisen liefert als gewöhnlich. — §. *Mathem.* Funkcya spadająca, *descendens*, w której się potęgi ilości nieznanej postępując zniżają. *Śniad.* 1, 292. — §. Spadać na kogo = przychodzić na kogo, napadać na kogo, trafić nań; auf einen fallen, auf einen kommen, auf ihn treffen. Bodaj krew' jego na moję głowę spadła, jeżeli .... *Stas. Num.* 2, 27. Oto jest zbrodzień, córka twoja niewinna, niechaj na mnie tylko gniew twój spadnie. *Teat.* 50. *c*, 98. Gwałtowna jakaś nieszczęśliwość spadła, i mniej przezorne umysły ludzkie opanowała. *Siem. Cyc.* 310. Spada na kogo majętność, spadkiem mu się dostaje, die Erbschaft fällt einem zu. Na niego cały ten majątek spadnie. *Teat.* 18. *b*. 36. Dzielnica takiego spadywa na Rzpltą. *Stat. Lit.* 7. — §. *Rec.* Spadać się = rozpadać się, pękać się, pądać się; *Bosn.* prosististe, propasti; *Ross.* переколоться, перелопаться, полопаться; *Eccl.* просѣдаюся, zerfallen, zerbersten, zerspringen. Zasłona kościelna od wierzchu aż ku dołowi spada się na dwoje. *Groch. W.* 213. Gdy się komu miecz skrzywi, woli go o ścianę zawadziwszy łamać, a napraszczać, a choćby się i złamał, woli na ten czas szkodę mieć, niżliby mu się czasu potrzeby spadać miał. *Rej. Zw.* 76 *b*. Świat, niebo i ziemia wszystko się spadać i odmieniać musi. *Rej. Ap.* 42. Trudna rzecz mieć cię mądrym, choćbyś się chciał spadać, Lecz głupim mógłbyś nie być, gdybyś nie chciał gadać. *Kchow. Fr.* 36. Serce się spada od żalu. *Gorn. Dw.* 279, (cf. kraje się). Lekarstwem tym spadały język u dzieci gdy namażesz, uleczy. *Spicz.* 23. popękały, zerborsten.

2. SPAŚĆ, spasł, *f.* spasie, spasę *cz. dok*, Spasać *niedok.*; *Boh.* spasti; *Vind.* dolpopasti; *Ross.* притравить; (*distng.* спасти, спасать zbawić, wybawić; n. p. Spasy hospody! *Stryjk. Gon. X.* (zbaw' panie!)); — wypaść łąkę, zboże. *Cn. Th.* 1040, abweiden, abhüten. — *Transl.* W kagańcu olej światło karmi; a jeśli wszystkę oliwę płomień spasie, zaraz gaśnie. *Birk. Chodk.* 23. (strawi, verzehren). — *Rec.* Spasł się, wypasł się, er hat sich dick gefressen. Tak zażywał paszy hojnie, że się spasł i styl. *Jabł. Ez.* 139.

'SPASICIEL, a, *m.*, który spasza, przyczyna spasienia lub 'spasi, 'ispasi; der Abweider, Abhüter, Urheber des Weideschadens. Imieniem tylko byli pasterzmi, lecz rzeczą samą, *depastores*, spasicielmi; potym już rzeczą samą pasterzmi porządnymi stali się. *Zygr. Ep.* 33.

SPASKIE wody, od miasta *Spa*, w biskupstwie Leodyjskim, *Krup.* 5, 211. *Dyke. Geogr.* 3, 67. Spaer Wasser von der Stadt Spa.

SPASŁY, a, e, SPAŚLE *adv.*, wypasły, tuczny; fett, gemästet. Koń spasły, i wieprz karmny. *Zab.* 15, 411. Miliony nierządu naszego strawić się nie mogły, a kilkunastu jak najspaślej się onym powytuczało. *Gaz. Nar.* 1, 307. SPAŚNY, a, e, *active* paszę dający, obfity w paszę, paszący: weidend, fruchtbar an Weiden. Spaśny Epir. *Otw. Ow.* 313. — §. *Passiv.* Bóg Nabuchodonozora strąciwszy, zmienił w sianem spasną marchę. *Kchow. Wied.* 30. sianem się żywiąca, siano jedzącą, heufressend. SPASNE, ego, *n.*, *Subst.*, zapłata od spasienia, od paszy; Weidegeld, Fütterungsgeld. Spaśnego od wołu czyli konia od ludzi kupczących, gdzie będą popasali, grosz jeden. *Vol. Leg.* 7, 161. *et* 35.

SPASZOWAĆ, *ob.* Paszować. SPATELA, *ob.* Szpatela.

SPATRZYĆ *cz. dok*, Spatrzać *niedok.*, patrzeć, obaczyć, oglądać; sehen, schauen. Idźcie a spatrzajcie. *W. 4 Reg.* 7, 14. Nie wiem, jeśli tak wiele mam? spatrzę! *Glicz. Wych. J* 1. Wędę z robaczkami, gdy ujrzały, rzekła szczuka do lina: potrawyć rozkoszne, Ale za to gardło dać, robaczysko sprosne; Lin rzekł: spatrzam, jeśli smaczny! wnet połapał robaczka na wędzie. *Papr. Kol. J* 2. (zobaczę). Nie spatrzę, jeśli to zrozumiesz. *Hrbst. Nauk. f* 8. Spatrzać kogo, doświadczać kogo; einen versuchen, probieren. Tych osób, co najbliższe panieńskiego ucha Złotem spatrzę, aza się i mnie udobrucha. *Pot. Arg.* 333. Szedłem, abym spatrzył mądrości, błędów i szaleństwa. *1 Leop. Eccl.* 2, 12. (abym się przypatrzył im. *3 Leop.*). — §. *Rec.* Spatrzać się z kim = doświadczać się z kim, sich mit einem versuchen, mit ihm messen. Radby się był z nieprzyjaciołmi spatrzył; wszakże nad zakazanie hetmańskie nie chciał się tego ważyć. *Biel.* 591. Rycerz mniema, że to mąż jaki doświadczony, Nie myśląc, aby białą płcią być miała, Chce się z nią spatrzyć. *P. Kchan. Jer.* 314. *P. Kchan. Orl.* 1, 79. Łuk porwawszy,

krzyknął: ze mną się spatrzaj! *mecum tibi sint certamina.* *Żebr. Ow.* 106.

SPAZM, u, *m.*, z *Greck.* kurcz; *Sorab.* 1. żiwow zpinano; *Ross.* дергота, Krampf, Krämpfung; ciągnienie gwałtowne części myszczastych, tak iż część naturalnie miękka, twardnieje. *Krup.* 5, 631. Lew, król zwierząt, leżał chory Na spazmy, czy na wapory. *Jak. Baj.* 214. SPAZMOWY, a, e, n. p. Spazmowe ruchy. *Krup.* 5, 631 = konwulsye.

SPECYAŁ, u, *m.*, SPECYALIK, a, *m.*, *dem.*, przysmaczek osobliwy, delikacki, łakotek, ein ganz besonderer Leckerbissen; (*Vind.* lisni drobizh, fladzhiza). Osobki, strawa, abo życie różne od pospolitego życia drugich, z którymi kto mieszka; specyałami niektórzy zowią. *Cn. Th.* 642. Strzeż się, by twe specyały, wraz ci się śmiercią nie stały. *Lib. Hor.* 16. Mięso bażantowe do jedzenia jest osobliwym specyałem. *Haur. Sk.* 130. Za specyał te frukta mu dano. *Jabł. Tel.* 79. — § *Transl.* Sto kijów, niewielki specyał! *Teat.* 24. *c*, 81. (niepocieszna uczta). — § *De homine:* Wierz mi, drogi serca mego specyale. *Teat.* 16. *b*, 6. theurer Herzensschatz. Jaki mi specyał, rozumie, że do tej jego przebrzydłej maszkary wzdychać nie przestanę. *Teat.* 29, 83. Co! dla ciebie? jaki mi specyał. *Teat.* 14. *b*, 69. SPECYALNY, a, e, — ie *adv.*, osobliwy, szczególny; Special-, besonder. Nie stawił się jako komisarz, tylko jak specyalny plenipotent. *Zab.* 13, 194. — § Osobliwszego delikackiego smaku, delicat, schmackhaft, herrlich. Tort specyalny. *Jabł. Ez. B* 4. Arcy specyalne potrawy; odjeść się ich nie mogą. *Teat.* 53. *d*, 83. SPECYFIKACYA, *ob.* Wyszczególnienie. SPEKTATOR, *ob.* Patrzacz, Patrzyciel, Przyględacz, Poglądacz, Widz.

SPĘDZIĆ *cz. dok.*, Spędzać *niedok.*, a) do kupy zganiać. *Cn. Th.* 1040, *Vind.* spodit, zusammen treiben, auf einen Haufen zusammen jagen. Spędzony do kupy; *Ross.* сгонный, (cf. zgonny). — b) Spędzić, *vel potius* zpędzić, precz odżonąć, rozpędzić; wegtreiben, wegjagen. Kto ciska kamieniem na ptaki, spędzi je. *W. Syr.* 22, 25. Ziele to ma moc rozbijać i *spędzać bolączki ogniste. *Urzęd.* 256. Spędzić na dół, herabtreiben. Precypitować, na dół spędzić. *N. Pam.* 6, 318. — *Transl.* Jak skromnych wznosi, tak bóg pysznych spędza. *Leszcz. H. T.* 10. (zrzuca, poniża). — § *Aliter:* Swą młodość na czytaniu spędził. *Mon.* 69, 613. przepędził, strawił; hinbringen, zubringen.

SPEKAĆ się, *ob.* Pękać się.

SPEKTAKL, u, *m.*, das Schauspiel, Schauspielhaus, *ob.* Teatr, teatralnia, komedyalnia, widowisko; *Boh.* diwadlo, činohra; *Sorab.* 1. hrayaneza, pžihladwaneza; *Carn.* ględalishe, ględishe, resgledarna, presha; *Vind.* vidilu, iskasa, fhpetakel, gledalifhnu mestu, resgledalifhe, perkasalifhe, gledelifhni goder, gledalifhe, skasalifhe, resgledarna; *Croat.* gledalische, peldokaza, peldoigra; *Ross.* позорище, зрѣлище, лицедѣйствие; *Eccl.* игралище. SPEKTATOR, a, der Zuschauer, widz, patrzacz, przypatrownik; *Boh.* djwak, (cf. dziwak, dziwiciel); *Carn.* ględovz; *Croat.* gleditel, gledavecz; *Dal.* gledalacz; *Rag.* glèdalaz, (*ob.* *Glądać); *Ross.* смотритель зритель, взиратель, (*ob.* *Żrzeć, wzierać); *Eccl.* позоратаи, (cf. pozor). *W rodz. żeńsk.* SPEKTATORKA; *Carn.* gledovka; *Croat.* gleditelicza; *Dal.* gledalicza; *Ross.* смотрительница, зрительница; die Zuschauerinn.

SPEKULACYA, *ob.* Przemyśliwanie, Przemysł.

SPEŁNA, *ob.* Pełno. SPEŁNIĆ, *ob.* Pełnić. *SPEŁNY, a, e, *SPEŁNIE *adv.*, cały, nienaruszony, zupełny, dostateczny; völlig, gänzlich, vollkommen. Ci nauczyciele nie życzą tego uczniom swym, aby się czego dobrego nauczyli, jeno żeby od nich kwartały dobre a spełne brali. *Glicz. Wych. L* 8 *b*. Mąż spełnego rozumu. *Budn. Tit.* 1, 8. Człowiek niespełnego rozumu *Sax. Tyt.* 161. Baba ta była niespełnego rozumu, a przecię ją stracono. *Pam.* 83, 2, 150, (cf. niewszystkie doma, klepki brak). *Jer. Zbr.* 94. Dobre mienie, zdrowie, zawżdy z żonką spełniejsze. *Rej. Wiz.* 60 *b*. Przyszłoby nam, i to tu spełnie powiedzieć, co.... *Sekl.* 77. (dokładnie).

SPEŁZNĄĆ, SPEŁZAĆ, *ob.* Pełznąć.

*SPERANDA, y, *ż.*, zysk spodziewany, ein gehoffter Nutzen, (z *Łac.*) Odwołując się do znacznej sperendy, którą kredką na stole doskonale wypisał. *Zab.* 13, 194. SPERANS, u, *m.*, n. p. Nasienia najpewniejszego swego własnego oka, uchodząc w tym daremnego speransu. *Haur. Ek.* 50. zawodu, zwodniczego starania; vergebliche Umstände, Weitläuftigkeiten.

SPĘTAĆ, *ob.* Pętać.

*SPEZA, y, *ż.*, z *Włosk.*, expens, koszt, wydatek; die Ausgaben, Kosten. Dla chwały nieznośne spezy na bankiety czynimy. *Star. Ref.* 71. Zawsze on się broni kosztem albo spezą. *Pot. Arg.* 71. *Gaw. Siel.* 4. 2. *Gost. Gor.* 20. Mało mając spezy, Nie mógł zaczętej dobudować wieży. *Odym. Św.* 2, N 4. mało funduszu.

ŚPI, *ob.* Spać. *SPI = spy, *ob.* Sep.

ŚPIAĆ, śpiał, śpieli, śpieje *med. niedok.*, naspiać, dośpiać *dok.*, nadążać za kim. *Cn. Th.* 1040. nachkommen, einholen, nacheilen; *Eccl.* спѣю въ дѣлъ *proficio*, *progredior*, *ob.* Spieszyć; *Eccl.* спѣетъ плодъ *maturescit*; *Ross.* подоспѣть, подоспѣвать podażewać. — Łacno mi, łacen = em, śpieje, *vaco* *Cn. Th.* 342. ich habe Muße. Nie śpieje, zabawionym, nie zdąże. *Cn. Th.* 327 *et* 343.

Pochodz. *śpiech*, *pośpiech*, *śpieszyć*, *śpieszno*, *śpieszność*, *przyśpieszyć*, *dośpieszyć*, *dośpiać*, *naśpiać*.

*SPIAĆ, *ob.* Śpiewać.

SPIĄĆ, spiął, spięli, *f.* zepnie, spnie, zepnę, spnę *cz. dok.*, Spinać *niedok.*; *Boh.* sepnauti, spjnati, (spěnak pęto końskie); *Slov.* spat, spjnati, zepněm; *Sorab.* 2. zpinaseh, fpesch; *Carn.* spenjam, spnem, shpęleti, shpilem, (*ob.* Spiłe, cf. spilka, *Germ.* speilen); *Vind.* spehniti; *Croat.* szpéti, szpinyam, skup-szpinyam, zapinyam, kopchim, kapchim; (szpechújam *cohibeo*, szpét *compeditus*); *Bosn.* speti, sapeti; *Rag.* spèti, spgnem; *Ross. et Eccl.* сьпяти, съпинати = na znak obalić, hamować, przeszkadzać); spiąć, połączyć zapinając etc., *pr. et fig.*; zusammen knöpfen, zusammen heften, fest an einander haken, verbinden. Spiąć co sprzączką. *Tr.* Aby pętliczka jedna z drugą mogłaby się spiąć. 3 *Leop. Exod.* 26, 5. (aby przeczka sznurkowa jedna ku drugiej mogła

się przygodzić. 1 *Leop.*; zejść się, zetknąć się). Bóg z przybytku, kortynami spiętego, Mojżeszowi wolą swoje opowiadał. *Żarn. Post.* 5, 91. Opony podzielasz, aby się mogły jedna z drugą spinać. 1 *Leop. Exod* 26, 4. (spajać. 3 *Leop.*). Srebrną haftką na rogach kształtny koturn spina. *Dmoch. Il.* 2, 100. (*Cn. a.* atklatn. Ciężarne chodzić powinny w przestronnych szatach, aby się kształtami nie spinały. *Czach. Przy.* h 4. Wyka rzęsna spina zboże, którym spięciem zadusza je, a ztąd spień zwana. *Syr.* 768. Żelaziem spinają okręty. *Chrośc. Troi.* 126. Nawę spięli do nawy. *Tward. Wł.* 155. Okop wziął czynić, wozy spinać, po wozach strzelców rozstawił. *Warg. Cez. pref.* C. Spięci ścisłym miłości małżeńskiej ogniwem. *Min. Ryt.* 2, 249. W naszem dworzaninie mają być te dwie rzeczy pospołu spięte, nauka z rycerskim rzemiosłem. *Gorn. Dw.* 65. Spięcie *Subst. verb.*, a *concr.*, spinanie, das Zusammenheften. 1. Spięcie, n. p. Kita z kanięta w bogatym spięciu, na którym wielka liczba dużych brylantów. *Gaz. Nar.* 1, 81. Spange. — §. Feb siadł z dala, łuk spina. *Dmoch. Il.* 3 napina, er spannt den Bogen. — §. Spiąć konia ostrogami, n. p. Gdy konia spiął ostrogami, koń się wspiął. *X. Kam.* die Sporen geben. — §. Spiną się ramaki, nie cierpiące sfory. Targa ich dzikość i zhukana pienn. *Knoś. Pocz.* 2, 252 wspinają się, die Rosse bäumen sich.

ŚPIĄCY, *ob.* Spać. ŚPIĄCZKA, i. ż.; *Sorab.* 1. spar, spjar; *Vind.* spanjavitnost, terdospanjost, saspajozhnost; *Ross.* спячка: choroba, śpiek, śpik srogi, letarg, die Schlafsucht. Letarg abo śpiączka pochodzi z zamulenia albo zastanowienia się krwi i humorów w mózgu, które że nie przepuszczają duchów zwierzęcych, człowiek w téj chorobie bez zmysłów zostaje. *Boh. Dyab.* 2, 165. Chory na śpiączkę, *Vind.* saspanobotun, terdospanliu, terdospiezhen, saspajozhen, spanjaviten, schlafsüchtig. Medyk jeden chcąc chorego na śpiączkę uleczyć.... *Petr. Et.* 177. — §. Tu mi pierwszy raz śpiączka zawiera powieki. *Przyb. Milt.* 245. sen, der Schlaf. Chciał ich do śmiertelnéj przywieść śpiączki. *Zab.* 7, 265. snu wiecznego, Todesschlaf. — *Adverb.* W śpiączki, we śnie, przez sen; im Schlafe, schlafend; *Boh.* we spěčky. Strojnat Mindaka we śpiączki zabił. *Biel.* 152. *Rej. Zw.* 65 *b.* Chociaż w śpiączki jedzenia się napiera, I próżną gębą rusza, i ząb o ząb ściera. *Otw. Ow.* 540. Jam go na jawie widział, nie w śpiączki. *Pot. Arg.* 573. Co im mówi, gdy ich w śpiączki zastawa. *Birk. Chmiel. B b.* Jeśli człowiek dobry abo zły, w śpiączki poznać nie możemy. *Petr. Et.* 42.

*SPIAŃCZYĆ się *rec. niedok.*, n. p. Chmiel, gdy z podobną grzeczną młodą tańczy, Szczupnie, przyciśnie, umyślnie się spiańczy. *Bratk. D* 3, *Ross.* спятиться chwiać się, wanken.

SPIĆ się *rec. dok.* Spijać się *niedok.*, mocno się upić; *Croat.* zopiamsze; *Ross.* спиться, спиваться, sich stark besaufen. Leżał, spiwszy się srodze. *Birk. Chmiel. B* 3. Kazaliśmy dać wina, walnieśmy się spili Za zdrowie Niemców, co się w onych bitwach bili. *Niemc. P. P.* 8. Rozeszli się wszyscy spać, bo się byli wszyscy bardzo spili. *Radz. Jud.* 13, 2. On się spił, rozum, zmysł wszelki, Zostawił na dnie butelki. *Jak. Baj.* 102. Walnieś się bawiła spijając za moje zdrowie. *Teat.* 55. *b*, 42, (*ob.* Pełnić). Obietnicami ich upaja, któremi spijają się tak bardzo. *Birk. Exorb. H* 3. — § Zjadło się, spiło się; już po wszystkim, poszło wszystko. *Cn. Ad.* 910 wszystko przehulano, es ist alles durch die Gurgel gegangen, man hat alles verfressen. (*Boh.* zpjti, zpiti przepić). Dobrze wam zgotowana smakuje biesiada, Dobrze się wino spija, dobrze mięso zjada. *Dmoch. Il.* 108. wypija się, pije się; der Wein trinkt sich gut, geht glatt hinunter. Na ucztach spijają się folwarki, wsie i włości. *Jez. Wyr.* sie werden versoffen.

*ŚPIĆ, n. p. dzieci = uśpić, usypiać: schlafen machen, einschläfern. Pieśniami temi mamki dzieci śpiły. *J. Kchan. Dz.* 112. *Przyb. Milt.* 45.

ŚPICA, SZPICA, y, ż.; *Boh.* špic, špička, (špice spzych; *Slov.* špic, swršek, (cf. wierzch); *Sorab.* 1. zpicza, zpitza, wotré konežk; *Sorab.* 2. schpiza, schpizza; *Carn.* shpiza, ojst (*ob.* Ość), nawàd, nawàda, (cf. nabość, nabodać); *Vind.* spiz, shpiz, art, (shpiza = paździer), oistrina, oisterz (*ob.* Ostrze), boda, naboda, bodesh, bodei, shpizhei, nabodlei, verhezh, verhotez; *Croat.* spicza, nabàda, ràt, ostrina; *Dal.* art, raath; *Bosn.* rát, rrit, rrilo, (2. wojna); *Rag.* rát, srp, varh, bodezàn; *Slav.* bèrrk; *Ross.* спица, шпиль, кончикъ, (спицы вязальныя dróty pończochowe, сѣрная спичка siarnik; онъ какъ спичка chudy jak szczapa); *Svec.* spets; *Lat.* spica; *Ital.* spizzo; *Lat.* cuspis; kończatość ostra, koniec ostry kolący; *Germ.* die Spitze. (cf. Spieß, Speiche). Byk z bykiem na rogów szpicę Biorą się o jałowicę. *Jak. Baj.* 51. Śpica dachu, wieży; die Dachspitze, Thurmspitze. Wieże w niebo prześwietnemi wdzierają się szpicami. *Tward. Pasq.* 110. Stolica ozdobna w obeliszki i wieżowe szpice. *Przyb. Milt.* 91. Polus abo śpica na niebie, *axis. Macz.* Na głowie czubek stożczy, na którego szpicy Gwiazda złotym ćmi blaskiem wzrok bystréj źrzenicy. *Tcł. Saut.* 83. Śpica kapelusza (*Boh.* tytljk *apex*). Śpice trzewików *Ross.* носки. — Śpica wojska = czoło, die Spitze des Heers. Straszna, jak wojenna śpica zszykowana. 1 *Leop. Cant.* 6, 3. Wojenna szpica uszykowana. *W. Post. W.* 3, 579. Ostatek wojska ku północy spicę miał. 1 *Leop. Jez.* 8, 13. Wyszedł z wojskiem, i obrócił szpicę ku puszczy. *ib.* 14. Stanie kapłan przed szpicą wojska. 1 *Leop. Deut.* 20. Procarze szli przed wojskiem, i byli na śpicy co mocniejsi mężowie. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 91, 11. *Slov.* Na spicu sa dostal; *summo periculo expositus*, (*ob.* Szaniec). — Na śpicy, na czele, na widoku; an der Spitze, recht sichtbar. Niemasz u nas urzędu, którýby na śpicy siedząc, patrzał na postępki z was każdego. *Gorn. Wł. E b.* Człowiek doskonały, którego nam ten wiek wystawił jako na szpicy ku okazaniu, że jest i teraz człowiek. *Gorn. Sen.* 518. O święta wiaro, ciebie wszyscy wielbią, i wysoko na śpicach stawiają. *Kosz. Cyc.* 227. Aryusz przez 40 miejsc z pisma przeciwko bóstwu pana naszego na śpicę wystawował. *W. Post. W.* 2, 142. — §. Śpica u koła; *Boh.* špice; *Sorab.* 1. stpica, stwizo,

kolena stnicza, (cf. sznica); *Vind.* fhpiza, kolna fhpiza, jigła, kolefna prezhka; *Bosn.* spiça od kola, zbiçe od kola, paoçi; *Ross.* косякъ, die Speiche, Radspeiche; *Angl.* spoke; *Ital.* spiga; *Fries.* Spetze; sprycha. Śpica kołowa, *radius.* *Volck.* 796. Koła te były takowe, jak u wozu, i wszystko było lite, osie, piasty, szpice, dzwona. *Radz.* 1 *Reg.* 7, 33. (spice. *W.* 3 *Reg.* 7, 33. 1 *Leop. ib*). Na jednym miejscu złamana oś leży; w téj stronie śpice się z kół porozmiatywały. W tej tylko znaki wozu złotego zostały. *Otw.* *Ow.* 90. — §. Śpica Montawska, der Montauische Winkel, kąt sam Wisły i Nogatu, część żuławy Malborskiej. *Dyk. Geogr.* 2, 174. Od utrzymania tam na Wiśle, a najbardziej szpicy Montawskiej defensacya do Gdańska należy. *Vol. Leg.* 7, 647.

SPICHRZ, SPIKRZ, SPICHLERZ, SPIKLERZ, SZPICHLERZ, a, *m.*; *Boh.* sýpka (cf. sypać), [illegible]; *Slov.* sypowné, obilnice, žitnjk; *Sorab.* žitnicza, žitna wuba, brožna, brožnicza, (cf. bróg); *Vind.* kafha (cf. kaszta), koefht, kafhta, hran (cf. chronić), shitnica, shitni pod, nafutenza (cf. *suć), nafipifhe (cf. nasypać), nafipne tle; *Carn.* kashza; *Croat.* hambar, sitnicza, sitnik; *Rag.* xitnica; *Bosn.* sgitniçe, hambar; *Ross.* житница, житохранилище, лабазъ, лабазникъ, лабазня; [illegible]; *Germ.* der Speicher, (*ob.* Żytnica, *ob.* Sol). Spichrz jest to budynek, w którym omłócone ziarna zbóż i wychędożone, każdy gatunek osobno w przegrodach zsypują się do przechowania. *Krz. Ind.* 3, 253. Szpichlerze dla składów zbóż. *Vol. Leg.* 7, 372. *Przetr, gdzie żyto sypują, spichlerz. *Volck.* 380. W pewnym szpichlerzu majętnego pana, Były złożone wielkie leguminy. *Zab.* 16, 59. — *Transl.* Sycylią i Egipt zwano spichlerzami Rzymu dla swojej żyzności. *Kras. Lust.* 2, 165. spiżarnia, Speisekammer. Dawniej Polskę spichlerzem całéj Europy, jak niegdyś Egipt i Sycylią spichlerzami Rzymu nazywano. *Staszic* [illegible] 2, 202. [illegible] SPICHLERSKI, a, ie; *Ross.* лабазный; od spichlerzów, od żywności, prowiantowy, Proviant=, n. p. Spichlerskie statki. *Warg. Cez.* 98. SPICHLERZNIK, a, *m.*, co się spichlerzem opiekuje, [illegible] *Mącz.*, der Speichermeister. (*Ross.* лабазникъ, медушникъ [illegible])

*ŚPICZAK, a, *m.*, *parectatus*, młodzieńczyk, który już brodacieje, okrzos, śpiczak niektórzy mówią. *Mącz.* ein junger Mensch [illegible] *ib.* [illegible] ŚPICZASTY, *ŚPICZATY, a, e, ŚPICZASTO [illegible] *Slov.* [illegible] *Sorab.* 1. [illegible] *Sorab.* 2. schpizni; *Carn.* shpizhast, ojstne; *Vind.* spizast, fhpizhast, arspizhen, ospizhen, pobodliu, oister, verhnazhast, fhilast; [illegible] *Ross.* спичный, остроконечный, остроносый, косящатый, *Germ.* spitzig. Latorośl do szczepienia szpiczasto zaostrzona. [illegible] 126. Śpiczasto [illegible] słupy Egiptskie. *Rog. Doś.* 2, 44. Krągło śpiczasta kapa. *Torz.* 74; (*oppos.* krągło płaska). Etna śpiczata. *Otw. Ow.* 146. Śpiczasto zaostrzyć, *Boh.* špičatiti, ošpičatiti; *Carn.* shpizhati, ojstim; *Vind.* fhpiziti, ofhpizhati, perfhpizhati, oistriti; *Croat.* spichiti, spichim. ŚPICZASTOGŁOWY, a, e; *Carn.* shtulaglavne; spitzköpfig. ŚPICZASTOGRAN, u, *m.*, *pyramis.* *Rog. Bud.* 20. ostrosłup, eine Pyramide. — §. Śpiczaste koło. *Cn. Th.* 1121. śpice czyli sprychy mające, Speichen habend. ŚPICZASTOŚĆ, ści, *ż.*, ostrość zakończenia, die Spitzigkeit; *Sorab.* 1. żpiżatość; *Ross.* колючесть, [illegible]

*SPIDWAS, u, *m.*, *SPIDWASEK, ska, *m.*, *dem.* szafa, ein Schrank, ein Schrank. [illegible] spidwasek [illegible] czka, szafka. *Mącz.*; *riscus.* *Mącz.* *Fereula pulpita*, almarye, spidwaski, w których poganie chowali obrazy swoich bogów. *Mącz.* Spidwas [illegible] *Cn. Th.* 1041.

*SPIE = spy, *ob.* Sep. ŚPIĘ, *ob.* Spać.

SPIEC, spiekł, *f.* spiecze *cz. dok.*, Spiekać *niedok.*; (*Carn.* spèzhi; *Vind.* spezhi; *Visigoth.* speka); gorącém zlepić, durch Hitze zusammen backen machen. [illegible] *Tr.* Spiec się *rec.*; *Bosn.* specchise, oçvarnuti; *Ross.* спечься, спекается; [illegible] zusammen backen von der Hitze. Obmyli spiekłą krew z ran jego. *Odym. Św.* 2, *K k* 3 *b.* Sucha chwila nie dobra ku oraniu, bo w ten czas ziemia się spiecze, a tak suche gruzły nie mogą się zdrobić. *Cresc.* 88. Kęs błocka spiekłego, mówić śmie do twórcy swego. *Dar. Lot.* 3. — §. Ćmy koło światła się snują, aż się też i same pod czas nieopatrznie spieką. *Mon.* 60, 242. sparzą, spalą; [illegible]

SPIĘCIE, *ob.* Spiąć.

ŚPIECH, u, *m.*; [illegible] спѣхъ, поспѣхъ; *Ross.* спѣхъ. [illegible] śpieszenie się, die Eilfertigkeit. Wielkim śpiechem nocą i dniem się kwapił. [illegible] 25. [illegible] daleką dziwnym śpiechem towarzyszowi bieżał i przybieżał. *Wary. Wid.* 246.

ŚPIEG, *ŚPIEGARZ, *ŚPIEGUN, a, *m.*; [illegible] *Slov.* špehář, zradce; *Sorab.* 1. wubladnik (cf. wyglądać), skuschwař (cf. skusić), dopoiwanik, (cf. dopytać się); *Vind.* spegavez, fhpion, fhpioniravez, sveduvauz, vunsglednavez, [illegible] *Croat.* spiavècz, spion, uhòda, vuhoda, (cf. uchodzić); [illegible] *Ross.* съходникъ (cf. schodzić, zejść), исходникъ, [illegible] (*Lat. med.* espia); wywiadownik, podsłuchacz, *explorator.* *Mącz.*; *Germ.* der Spion. Posłał [illegible] sto Jerycho. 1 *Leop. Joz.* 2, 1. *Krom.* 47. Jesteście łazękowie a śpiegowie; dlategoście tu przyszli, żebyście nieobronność ziemi wyśpiegowali. 1 *Leop. Genes.* 42, 9. Śpiedzy wróciwszy się oni .... *Chrośc. Fars.* 81. *Conquisitores*, śpiegunowie, którzy się wywiadują, co się [illegible] *Mącz.* Śpieg, [illegible] *Cn. Ad.* 1078. [illegible] mouche; der Aufpasser, ein Späher, ein Spitzel, ein Polizeispion. [illegible]

którzy postępki wasze wyjawiają, A zdrajcom cicho rady dodawają. *Paszk. Bell. A 4 b.* Śpiegowie, jako psi śledzący, przeniknęli i wymacali każdy kącik. *Boter.* 4, 58. ŚPIEGI *plur.*, = śpiegowanie, das Spioniren. Których mogli dostać na śpiegach, wieszali. *Jer. Zbr.* 247. W śpiegi kogo posłać. *Cn. Th.* 1041. (*ob.* na wywiadki). Ten człowiek widzę, na śpiegi przyszedł. *Teat.* 4. *b*, 7. ŚPIEGARSTWO, a, *n.*, ŚPIEGOTA, y, *ż.*, śpiegowanie, das Spioniren; *Ross.* подзоръ, подсмотръ, подъискъ; *Eccl.* соглядатайство. Śpiegoty. *Eraz. Jęz. B*, 68 *b*. Śpiegostwo, *collect.*, śpiegowie, Spione. Wdzierało się wszędy nasadzone śpiegarstwo, i o wszystkim sądowi donosili. *Nar. Hst.* 3, 367. *Nar. Tac.* 3, 85. ŚPIEGIERSKI, a, ie, SPIEGOWNICZY, a, e, od śpiega, Spions = ; *Rag.* uhodni; *Croat.* vuhodni; *Ross.* подзорный; *Eccl.* подсматривательный. W śpiegierskiéj osobie cały obóz przepatrzył. *A. Kchan.* 349. Śpiegowniczy, *speculatorius. Macz.* ŚPIEGOWAĆ *cz. niedok*; (*Boh.* špehowati; *Carn.* shpęgam, lukam, kukam; *Vind.* ſhpioniruti, ſhpehat, poſhpeguvati, merkat (cf. miarkować), napolukati, posgleduvati, nasgleduvati, nazevati, iszevati, nasozhituvati, lukati, spriunugledati, kukati, svoduvati (cf. zwiedzić), resgleduvati, starati, starkuvati; *Croat.* spiam; *Bosn. et Slav.* uhoditi, (cf. uchodzić, wchodzić); *Rag.* vhoditi, tràxiti; *Ross.* подъискать, подъискивать; *Eccl.* подзрѣти, подъзирати, съгладати; cf. *Germ.* ſpähen; Ob.D. ſpegen, ſpechen, ſpeigen, ſpieken; Niederſ. *et Holl* ſpeen, ſpien; *Angl.* spy, espy; *Ital.* spiare; *Suec.* speja; *Hisp.* espiar; *Wallis.* yspio; *Lat.* speculari; *Hebr.* צפה zapha, *ex spelunca observavit*); sekretnie śledzić, podsłuchywać, wywiadywać się, *Germ.* ſpioniren. Oni śpiegują kroki moje. *Teat.* 7, 11. Pani nadchodzi zapewne śpiegować, gdzie jestem, i z kim przestaje. *Teat.* 6, 8. Będę śpiegowała z jéj słów jéj umysł. *Past. Fid.* 107. ŚPIEGOWNICZKA, i, *ż.*, *indagatrix Macz.*, die Spioninn; *Ross.* лазутчица, подсматривальщица, вывѣдывательница.

ŚPIEJĘ, *ob.* Śpiać.

SPIEKA, i, *ż.*, SPIEKOTA, y, *ż.*, upał spiekający ziemię, Dürre, große Hitze; *Ross.* пекъ; (*Boh.* speklina lawa Wezuwiuszowa). Dla gorącości i spieki okrutnéj słonecznéj wiele rzék w toniach swoich powysychało było; *aestu et ardore. Krom.* 709. Zupełne trzy miesiące spieką i posuchą srogą gorając, do szczętu urodzaj spaliły. *Krom.* 148. Od spieki lasy i ziemia gorzały. *Chmiel.* 1, 119. Niemasz Palmiry, co wraz ze mną piła, Gdy spieka była. *Karp.* 1, 24. Przykre ci, drobiu kochany, wiatrów, słoty z spiekotą przemiany. *Zab.* 14, 81. Krąży Feb w górę, susz w gardle niezmierna, Ej czas Wirgili tę zwilżyć spiekotę. *Hor.* 2, 277. *Zab.* 9, 278. SPIEKAĆ, *ob.* Spiec. SPIEKŁOŚĆ, ści, *ż.*, zlepła susza, Dürres Zusammenbacken, Zusammenkleben vor Hitze. Wodą spiekłość ziemi się odmiękcza. *Cresc.* 8. SPIEKŁY, *ob.* Spiec.

SPIEŃ, ia, *m.*, SPIONEK, nka, *m.*, *dem.*, (*Etym.* piąć); *Boh.* spinadło; *Ross.* спенекъ; kolec u sprzączki. *Włod.*, trzpień, der Dorn in der Schnalle; (*Boh.* spěnák pęto na konie). Uczynisz pięćdziesiąt spieniów miedzianych. 1 *Leop. Exod.* 26, 11. (igłic. 3 *Leop.*). Spień albo śpilka czołnka tkackiego dla cewki, *panuellium. Cn. Th.* 1042. die Zunge am Weberschiffe zu der Spuhle. — §. *Botan.* Wyka rzęsna, Spieniem zwana, że spina zboże, a tym je zadusza. *Syr.* 768. eine Art Wicken.

SPIENIĆ, *ob.* Pienić.

SPIENIĘŻYĆ *cz. dok.*, Spieniężać, pieniężyć *niedok.*; *Boh.* speněžiti, speněžym; w pieniądze obrócić, za pieniądze przedać; zu Gelde machen, in Geld umsetzen. Spieniężywszy, co się sprzętów zostało, wyjechał. *Kras. Doś.* 106. Gdyby było miast wiele, miałby ziemianin, gdzie swoje rzeczy spieniężyć. *Gorn. Wł. S.* 3 *b.* Abyś ztąd nie odjeżdżał, ażbyś tę swoję kupią spieniężył. *Budn. Apopht.* 41. *Źle się (skoro się) zboże spieniężyło, zaraz postawy przybyło. *Cn. Ad.* 62. *Rys. Ad.* 82. (ma chléb rogi, drogo pszenicę przedał). — §. Spieniężyć komu co = drogo mu przedać, gut anbringen, theuer verkaufen. Często kalekę konia w cudnym deku Nieuważnemu roztrucharz spienięża. *Pot. Syl.* 268. — SPIENIĘŻEĆ *neutr.*, w pieniądze być obróconym, in Geld umgesetzt seyn. Już prawda spieniężała; już się prawda całe przedała. *Lub. Roz.* 282.

1. SPIERAĆ, *ob.* Zeprzeć. SPIERAĆ się z kim *recipr. niedok*, (*dok. deficit*) [Zeprzeć się 2]; rozpierać się, sprzeczać się; *Sorab.* 1. zperam szo, zapěram szo; *Carn.* preperam se; *Vind.* preprati ſe; *Eccl.* сопрѣтися, спираюся, ссориться, тягаться, mit einem streiten. Tak spierały się te dwie niewiasty przed królem. *Budn.* 1 *Reg.* 3, 22. Przed laty zwyczaj był u królów, że się z sobą o wiele rzeczy spierali; a gdzie kto sparł kogo, tam bryłę złota drugi dać musiał. *Podw. Wróż.* 12. Spieramy się o to, jakby o coś poważnego, podniosłszy brwi do góry, sfałdowawszy czoło. *Pilch. Sen. list.* 4, 62. Nie spieraj się słowy, boć to niczemu nie jest pożyteczno. 1 *Leop.* 2 *Tim.* 2, 14. Prawo niech rozkazuje, nie zaś roztrząsa i spiera się; *lex praecipit, non disputat. Pilch. Sen. list.* 3, 156. Cnota i miłość, dwaj rycerze mężni, Spierają się w niéj, a oba potężni. *P. Kchan. Jer.* 152. Człowiek jeśliby się chciał z bogiem spierać, nie odpowie mu na jednę rzecz z tysiąca. *Radz. Job.* 9, 3. O ciało tego męczennika dwa miasta tak się spierały, iż do wojny mało nie przyszło. *Sk. Żyw.* 2, 8. Wiatry nawalną zgrają wypadłszy z Eolii, z sobą się spierają razem. *Tward. Wł.* 30. Spierał się z nim i o to patryarchostwo. *Sk. Dz.* 876. Zawsze kłopot z weselem się spiera. *Otw. Ow.* 276. Każdy z nią się biegiem spierał, ktoby ją wyścignął. *Otw. Ow.* 417. 2. SPIERAĆ, SPIERĘ, spiorę, *ob.* Prać.

SPIERWU, *vel potius* zpierwu, *adverb.*; *Boh.* sprwu; z początku, z razu, anfänglich. Jarosław przykro spierwu i rzeźwo się potyka. *Krom.* 71. Mieczysław spierwu udał się był do zięciów. *Biel.* 102, *ob.* *Pierw.

SPIERZYĆ, *ob.* Pierzyć. SPIEŚCIĆ, *ob.* Pieścić. SPIESZEĆ, *ob.* Pieszeć, Psieć.

*ŚPIESZEN, ŚPIESZNY, a, e, ŚPIESZNO *adverb.*; *Boh.* spěšny, spěšně, na spěch, chwatawý, (*ob.* Chwytny); *Slov.* spěšný, spšiěg, skoršěg; *Carn.* hitr (cf. chytry), spęshnu; *Sorab.* 1. ſpieschni, ſpěschné, zpischny, kwatayné, ſkwatom; *Sorab.* 2. ſpěschne, nachwatku; *Vind.*

hiter, hitern, hitast (cf. chytry), bersen, jadern: *Dal.* hitar, barz, vdilye; *Bosn.* hrilli, harli, brriz, potesgjan; *Slav.* ù hitnji, bèrzo; *Ross.* спѣшный, поспѣшный, поспѣшливый, скороспѣшный, скоросый, успѣшный, вкрушѣ; *Eccl.* спѣшительный, предпоспѣшно, предъуспѣшно *praepropere*, спѣшу, скорю skorze, cf. *Graec.* σπευστικός, μετά σπουδῆς, cf. śpiać, śpieje, śpiech: cf. *Germ. Pruss.* ſpuden; (cf. biedz, cf. pieszy). Śpieszny, z pośpiechem, prędki; eilend, eilfertig. Przysłano karetę, mówiono, że ten interes przewłoki nie cierpi; i śpieszno i śpieszniéj, ledwo mi cokolwiek czasu zostało do włożenia salopy. *Teat.* 7. *b*, 36. Śpieszen. *Eraz. Jez. B.* ŚPIESZNOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh. et Slov.* spěšnost; *Sorab.* 1. ſpeschnoscż, ſpechkwatnynoscż; *Carn.* bershina; *Vind.* hitanje, hiternost; *Dal.* hitroszt; *Ross.* спѣшность, поспѣшность, поспѣшительность, поспѣшливость; *Eccl.* торопъ, cf. trop; kwapliwość, prędkość, die Eilfertigkeit. Wielkie hufy Jaropełk z popędliwą śpiesznością wiedzie. *Stryjk.* 191. Śpieszność rzadko kiedy na dobre wychodzi. *Kras. Pot.* 2, 51. *Kras. Lir.* 95 *b.* ŚPIESZYĆ *med. niedok.*, Śpieszyć się *recipr. niedok.*; *Slov.* pospjcham; *Boh.* chwátám, chwatiwám (cf. chwatac, chwytac), cwaleti, cwalim, (cf. cwałac); *Sorab.* 1. szo ſpychowacž, kwatam, ſpěchuyu; *Sorab.* 2. ſpěschisch; *Carn.* hiteti, hitim, hilat, bershim, (cf. barzy); *Vind.* hititi, hitim, hitati, hilati; *Croat.* hiteti, hitriti, berzeti, setvjem, setuvalszem, sùrimsze, unapredkujem; *Dal.* hitriti, barzitisse; *Rag.* barzitti; *Bosn.* harliti, pospiscitise, pospjesciti, potesgitise, hititi; *Slav.* hìtiti; *Ross.* спѣшить, (спѣть, спѣю dośpiać, dojrzeć, ob. Śpiać), успѣть, успѣвать, свершуть, свершѣть, свершывать, проворить, торопиться, поторопиться, узорить, зазорить; *Eccl.* спѣшу, иити спѣшно, благотещи; uwijać się, kwapić się, eilen; Niederſ. ſich ſpuden; cf. *Graec.* σπουδή, σπεύδειν). Dokąd śpieszysz? *Teat.* 45. *d*, 5. *Wyb.* Dokądże to śpieszycie? co was tak zapala? *Dmoch. Il.* 211. Z radą i pomocą drugim śpieszył. *N. Pam.* 5, 329. Śpieszyć za kim, ścigać; *Vind.* pohilati, nahiluvati, hitati, nahituvati, einem nacheilen. Cała wola ludzkiéj intencya do szczęśliwości śpieszy. *Bardz. Boet.* 115, (cf. dążyć). Kto nagle śpieszy, drogo kupi. *Pot. Arg.* 168, (*ob.* Przyśpieszać, naglić). Śpiesz się powoli; śpieszyć się trzeba do tego, co czynić przynależy: ale czynienie powinno być z uwagą i bez porywczéj nagłości; *festina lente. Kras. Pol.* 2, 51. eile mit Weile. Im się kto bardziéj śpieszy, tym nierychléj skończy. *Opal. Sat.* 54. Kto się nazbyt śpieszy, później dójdzie. *Cn. Ad.* 391. (pomału daléj ujdziesz, skwapliwość szkodliwa). (*Eccl.* предъуспѣваю *progredior*, предъуспѣние *progressio*).

SPIESZYĆ, *vel potius* Zpieszyć *cz. dok.*, *ob.* Pieszyć, n. p. konnych. SPIĘTY, *ob.* Spiać.

SPIEWAĆ, -ał, -a, *cz. niedok.*, *Spiać *dok.*, Spiewywać *frequ.*; (*Boh.* zpjwati, zpiwati, spjwám, zpjwam; *Slov.* spjwám; *Sorab.* 1. ſpiewacž, ſpèwam; *Carn.* spevam, pejti, peil, pójem, popevam; *Vind.* peti, pojem, sapeti, popievati; *Croat.* popévati, popevam, pèvam, poim; *Dal.* peti, pevam; *Bosn.* pietti, pjevati, popivati, spjevati, spitti, zacinati, bugariti, (cf. Bulgarya); (pojiti, poiti, giuberiti kako ptiçe, *ob.* Piać); *Rag.* spjevati, pjevati, pjetti, pojatti; *Slav.* pivati; *Ross.* спѣвать, спѣть, пѣть, пѣлъ, поешь, пою; cf. *Graec.* ποιεῖν, *ob.* Piać, pieję); głosem muzyczne tony wyrażać, ſingen. Kmieć w gorące dni, gdy spiewa sobie o lipce, mniéj pracy a potu czuje. *Gorn. Dw.* 69. Spiewać, jak pastuchy *Vind.* cukati. Złe spiewać *Vind.* kroliti. Dobrze spiewający *Eccl.* благопѣсненный, добропѣсненный. Dobrze spiewający *Ross.* пѣвунъ. Miło słuchać, kto spiewa z duszy, Kogo płomień i pienie miłości nie ruszy, Musi być lód i kamień, musi być bez duszy. *Jag. Wyb. B* 4 *b.* Spiewaj tę aryą z obojętnością, to jest, spiewaj, jak gdybyś spiewał tylko dla spiewania. *Teat.* 20, 29. Ptastwo spiewana z sobą wojnę wiodą zgodną niezgodą. *Zab.* 4, 396. *Pir.* Geſangſtreit, Geſangkampf. Kto w łaźni a przy stole spiewa, trzeba mu po stu złotych płacić. *Rys. Ad.* 33. Wpodle mnie siedząc piosnkę spiewywał. *Teat.* 55, 27. Pomniąc na młode swe lata, rozliczne pieśni spiewywałem. *Nag. Wirg.* 523. Ocet ten tak długo warzyć, jakoby trzy pacierze *spiał. *Sienn.* 205. *Spicz.* 117. Spiewanie słyszałem, t. j. głos spiewających, einen Geſang. *Cn. Th.* 1043. Spiewanie wyraża i działanie i samo dzieło. *Dudz.* 21, (*Sorab.* 1. ſpěwano; *Vind.* petje, pojenje, pietje; *Carn.* petje). Spiewanie wdzięczne *Ross.* сладкопѣние. — *Transl.* Spiewając to sprawisz. *Cn. Ad.* 1019. grając, śpiąc, bez pracy, jak ktoś chce, leicht und ohne Mühe. Spiewa po niewoli, choć mu się nie chce, wolałby płakać. *Cn. Ad.* 1079. z płaczemby o tym weselu powiadać, er möchte lieber weinen, als ſingen. Każdy ptak według swego spiewa. *Cn. Ad.* 345. (mowa wydaje, ludzkie obyczaje). Na czyim wózku siedzisz, tego piosnkę spiewaj. *Cn. Ad.* 526, (cf. jaki pan, taki sługa). On jego piosnkę spiewa. *Rej. Wiz.* 155. Niedługo przyjdzie nam jego piosnkę spiewać. *Pot. Arg.* 449. z jednego tonu z nim, aus einem Tone mit jemanden ſingen. Pięknie spiewa, kto ptaki łowi. *Sk. Kaz.* 19. (jedwabne słówka). Inszą teraz spiewa. *Cn. Ad.* 327. puścił z kwinty, tańszy, er pfeift aus einem andern Tone. Bardzobyś cienko spiewał, gdyby nie moje pieniądze. *Teat.* 10. *b*, 16 (cienko czyli gołoby było koło was). Co przedtym cienko spiewał pod oknem za kawałek chleba, teraz chce jakby tysiąc sto dyabłów. *Mon.* 73, 589. Jeśli Turcy morskie już wyspy wojują, I ty na lądzie bystry Francuzie nie spiewaj. *Paszk. Dz.* 38. (nie wykrzykaj, nie tryumfuj). Brzytwami go rzezali, aby spiewał o hetmanie; ale on nic nie wydał. *Birk. Ch. Kon.* 44. (aby odkrył, wyznał). — *§.* Po poetycku spiewać, opiewać, wiersze składać; beſingen, ſingen, in Gedichten. Petrark spiewał rozum Laury i powaby. *Teat.* 24, 25. *Czart.* — *§.* Kogut spiewa = pieje, der Hahn kräht. Kogut, gdy ma spiewać, skrzydłami się bije, aby był ku spiewaniu ochotniejszy. *Sienn.* 290. Kur spiewa na grzędzie. *Rej. Wiz.* 87. SPIEWACZKA, i, *ż.*, która spiewa, die Sängerinn; *Boh.* zpěwakyně; *Sorab.* 1. ſpěwarka, ſpěwarniczža; *Carn.* pęvka; *Vind.* peuzhina, peuka; *Croat.* popevàcha; *Bosn.* pjevaliça, spjevaliça, zacinaliça; *Rag.* pjevaliza; *Ross.* пѣвица. Spiewaczki i ten-

cowniczki wmawiają w nas, iż złoto i klejnoty są jedynym miłości dowodem. *Mon.* 68, 269. *Pam.* 83, 2, 184.
SPIEWAK, a, *m.*; *Boh.* zpěwak, spěwák; *Slov.* spěwák; *Sorab.* 1. ſpěwař; *Carn.* pevz, pejviz, (koleduvavz » barda); *Vind.* pieuz, pevazh, peuz, pievavez, poinik, pojez; *Croat.* pévecz, pesznik, popevách, (pevecz » pietuch); *Dal.* pevalacz; *Bosn.* spjevalaç, pievalaç, zacinalaç; *Rag.* pjevalaz, spjêvaz, spjèvalaz, pjesnik, pjesnivaz; *Slav.* pivács; *Ross.* пѣвецъ, пѣвчій, (пѣвунъ lubiący spiewać); *Eccl.* пѣснивецъ, пѣвьць, (cf. подьякъ); §. 1) który spiewa, der Sänger. Na początku lud wszystek z księżą spiewał; ale gdy nieskładne głosy wdzięczność spiewania odejmowały, spiewaki po kościołach ustanowili. *Sk. Dz.* 46 kantorów, Vorsänger, (cf. rybałt). Ledwie nie wszyscy spiewacy pijacy. *Chmiel.* 1. 64, (cf. organista). Spiewak, niżli pieśń uczoną Przy jakiéj zacnéj biesiedzie rozczyna, Wprzód cichym głosem drużyne zwiedziona Do harmonii gotować poczyna. *P. Kchan. Jer.* 409. Nie dosyć spiewakowi mieć głos piękny, jeżeli go udziałaniem muzyki wdzięczniejszym jeszcze nie uczyni. *Kras. List.* 2, 118. — §. Spiewak, poeta; der Sänger, Besinger, der Dichter; (*Slov.* spěworečník, spěwomluwník, wazomluwec, wazomluwník, weršowník, wazospewník; *Carn.* spevorezhnék; *Rag.* pjesnopjevalaz). Spiewak monarchów sam spiewaków książe Za cel obrawszy pochwały Augusta, Tak ton przyjemny w biegłe takty wiąże, Iż mu potomność chwały stawia busta. *Zab.* 12, 19. — §. 2) Pospolite kartauny spiewakami, piszczkami zowią. *Archel.* 8. *Chmiel.* 1. 238. eine kleine Karthaune. — §. 3) Spiewak, miano psów gończych, ein Name der Stäuberhunde. SPIEWACKI, a, ie, od spiewaka, Sänger »; *Vind.* peuzhen, pojezhen; *Rag.* pjesnicki; *Ross.* пѣвческій. SPIEWALNIA, i, *ż.*, miejsce, gdzie spiewają, spiewać się uczą; die Singestube, der Gesangsaal; *Sorab.* 1. ſpěwancza *odeum*; *Rag.* pjevalisćte; *Ross.* пѣвческая. (*Sorab.* 1. ſpěwarstwo *psalmodia*). SPIEWALNY, a, e, n. p. Spiewalne mi były czyny twoje. 2 *Leop. praef.* (były mi snadne ku wyspiewywaniu. 1 *Leop.*), singbar, besingbar, *cantabilis.* SPIEW, u, *m.*, **SPIEWKA, i, *ż.*, pieśń, piosnka; ein Gesang, ein Lied, ein Liedchen; *Boh.* zpěw; *Slov.* spěw, mluwospěw, spěwomluwa, spěwonec, spěworádek, wazospew, spewohlas, spewowňi; *Carn.* popevka; *Rag.* pjevka; *Croat.* popevka; *Bosn.* kanàt, bugarstiça, (*ob.* Bulgarya). Spiewy historyczne Juliana *Niemcewicza.* Niemasz czasu do spiewek. *Przyb. Ab.* 17. Nie żal na spiewce świercza noc przeczuwać całą. *ib.* 6. (*Boh.* zpěwohra opera). SPIEWLIWOŚĆ, ści, *ż.*, tok mowy lub głosu na ton spiewający, singerisches Wesen. Harmoniczny słów układ, by się w twardość lub tęskną nie zmienił spiewliwość. *St. Pot. Kr.* 13. SPIEWLIWY, a, e, — ie *adverb.*, toku lub głosu spiewającego, singerisch. SPIEWNY, a, e, do spiewania ochoczy; *Rag.* pjevnî; *Ross.* пѣвунъ, gern singend. Gród spiewnéj Syreny. *Min. Petr.* 23. Spiewny ptak. *Urs. Gr.* 140. ein Singvogel, Gesangvogel; *Boh.* zpěwawý.
*SPIEŻARKA, *ob.* Spiżarnia.
ŚPIGLE, ów *plur.*, szlifowane listki na robotach złotniczych, z *Niem.* Spiegelchen, polirte Platten auf Goldschmidsarbeiten. Szabla z złotemi śpiglami i takowemi paskami. *Tr.*
ŚPIGLICA, *ob.* Śpikuleć. SPIJAĆ, *ob.* Spić.
1. *ŚPIK, u, *m.*, śpiączka, *szubet, letarg, die Schlafsucht; *Boh.* záchwat, (cf. zachwat); *Sorab.* 1. ſpar, ſpiar, ſaſpanstwo, ſparna khoroſcž; *Vind.* spanjavitnost, terdospanjost, saspajozhnost; *Slav.* umêrtvenje, mêrtvi san; *Eccl.* многосоніе. Co chorują na letarg albo śpiączkę, choć ich kto wzbudzi, tedy wnet zasię do tego śpiku się nawracają. *W. Post. W.* 3, 492. Strzeż boże, abyśmy kiedy w tym śmiertelnym śpiku nie pomarli. *ib.* — Noc tym smaczniejszym śpikiem obdarzyła, Komu nie strzegą worków zamki, kłódki. *Chrośc. Luk.* 153. t. j. snem, Schlaf. — §. *Personif.* Śpik, ospały, niedbały w swych rzeczach, *dormitator. Macz.* ein Schläfer, schläfriger Mensch, eine Schlafmütze, *ob.* Śpioch.
2. ŚPIK, SZPIK, u, *m.*; (*Slov.* špik, mózgi w kosťach, mozek w kosti, (cf. mózg); *Boh.* mozk, mozek; *Sorab.* 1. mozowki; *Sorab.* 2. morsga; *Carn.* musk; *Vind.* musg, musik, (moshgani » mózg); *Croat.* mózg, mozag, (mosgyani; *Dal.* mosdani *cerebrum*; *Bosn.* mozak; *Rag.* mòzak; *Ross.* мозгъ); śpik; (*Etym. cf. Germ.* Speck, spicken); tłustość w kościach, łuez, tuk, das Mark in den Beinen; miętka olejna tłustość z krwią pomieszana, od któréj części płynniejsze rozchodząc się po kościach, utrzymują gibkość ich. *Kluk. Zw.* 1, 34. Dęte kości rozmaite mają drobne komorki, a w nich szpik, który kości zasila. *Zool.* 64. Spik wołowy bierze się do różnego nadzienia, do pasztecików, torcików. *Wiel. Kuch.* 429. Spik człowieczego grzbieta. *Otw. Ow.* 623. Spik pacierzowy, mlecz pacierzowy, *Ursinio* świeczka. — Członki całe zniszczały, śpiki wygorzały, Od jadu, same kości tylko się zostały. *Bardz. Trag.* 495. Łatwo rozumować, kiedy nie czuje kto we śpikach palu, Ani ciężkiego w sercu czuje żalu. *Pot. Syl.* 17. Głód aż do szpiku dojmujący. *Pilch. Sen. list.* 3, 136. (wskróś). — W kaganku tak długo się świeci, pokąd ma dostatek albo oleju albo śpiku. *Syxt. Szl.* 162, *ob.* Tłuszcz, Fett. — §. Śpik kamienny, margiel, tłusty, tęgi, gładki, daje się nożem skrobać. *Kluk. Kop.* 1, 249. Steinmark.
SPIKAĆ się, *ob.* Spiknąć się.
ŚPIKA NARDOWA, ŚPIKANARDA, SZPIKANARDA, y, *ż.*, *SZPIGNARYA, yi, *ż.*, *spica Nardi*, gatunek lawendy; *Boh.* nard, špikanard; *Sorab.* 1. žpikenard; *Croat.* spikinárda, kvenda; *Dal.* despik; *Carn.* shpikanarda; *Vind.* ſhpikinarda, narda; *Rag.* descpijk; *Bosn.* despik, Spiek, Spiekenard. Miała słojek alabastrowy, maści śpiki nardowéj. 1 *Leop. Marc.* 14, 3. (olejek śpikonardowy. *Wujek. ib.*). Dziewki zbierały hyacynty śniade, Szalwie płowe, szpignarye blade. *Zimor. Siel.* 194. ŚPIKANARDOWY, a, e; *Boh.* nardowý; *Bosn.* despikni; *Sorab.* 1. žpikenardowé.
SPIKLERZ, *ob.* Spichlerz.
SPIKNĄĆ się *recipr. jednt.*, Spikać się *niedok.*; *Boh.* spiknauti se, spikati se, spiknu, shluknu, shluknauti; *Vind.* skrotitiſe, vkupperſezhi, vkupſrotitiſe; *Bosn.* urottitise, cikletise; *Ross.* заговараться; *in bonam et malam partem*,

sprzymierzyć się, złączyć się, sprzysiądz się przeciw komu; sich verbünden, vereinigen, verschwören. Źle, gdy wraz na jednego dwie się spikną siły. Gaw. Siel. 391. Źle będzie temu mnóstwu, spikającemu się na mię. Budn. Num. 14, 35. Nikt się tak przy wolności nie popisał, a przeciwko Turkom nie spiknął, jak Skanderbeg. Baz. Sk. 60. Zspiknął a zprzysiągł się Jehu przeciwko Joram. 1 Leop. 4 Reg. 9, 14. Spiknęli się z sobą i konspirowali; lecz przeklęta jest zgoda takowa, która się dzieje ze zgubą czyją. Dambr. 489. Światło chwały wiekuistéj Z okiem wnętrznym się spika. Bal. Sen. 91. Herod z Piłatem zjednali się i spiknęli na śmierć Jezusową. Dambr. 451. (zmówili się). Równie winnym jest, który na życie królewskie spika się, jak i ów, co te dopełnia zmówki. Ostr. Pr. Krym. 1, 58. Tak się był z przyjaciołmi spiknął, że wszyscy z rąk prawych krew sobie puścili, i spólnie spili. Warg. Wal. 335. Z heretykami spiknęli się byli na to, aby z téj unii nic nie było. Birk. Sk. C 4. Jak się na nich spikniemy, każdy od nich stronić będzie. Teat. 1. b, 39. (jak złącznie, spólnie powstaniemy przeciwko nim). — Spiknienie, spisek, Boh. zpjčeni, piksa, (pikans buntownik); Slov. spiknutj, spuntowanj; Vind. sarotenje, vkupperſega; Ross. сословіе, сговоръ, заговоръ, совѣщаніе. Turek się bał spiknienia obudwu królów przeciw sobie. Biel. 432. (ligi, sojuszu, konfederacyi, sprzymierzenia, przymierza, aliansu).

ŚPIKOWAĆ, SZPIKOWAĆ, -ał, -uje, cz. niedok., naśpikować dok., pokrajaną słoniną natykać, n. p. Zająca śpikować, z Niem. ſpicken, z. B. einen Haſen. Tr.; Slov. špikugi; Hung. spékelem; Vind. ſlaniniti, pomaſtiti, oſlaniniti, obmaſtiti, spikati, se ſlanino sapehati, nateknіti, prebosti; Croat. spékam; Ross. шпиковать. Śpikowanie, Ross. шпикованье, шпиковка. Słoninę cienko w paski pokrajesz, i potym kapłuna, indyka, sarny udziec lub inną zwierzynę naszpikujesz, szpikulcem do tego zrobionym. Wiel. Kuch. 430. — §. Fig. Na dzika nikt nie naciera, Tylko z daleka go śpikujemy łukiem. Pot. Syl. 28. (śpilujemy). Harcownik tylko szpikował się z łuku Lub z pistoletów strzelając ku sobie. Jabł. Buk. O 3. ŚPIKOWATY, a, e, — o adverb., śpiku pełny. Cn. Th. 1043. markig, voll Mark; Ross. мозговатый. ŚPIKOWY, a, e, od śpiku, Mark=; Ross. мозговый, (cf. mózgowy); n. p. Rura śpikowa. Tr. ŚPIKULEC, SZPIKULEC, lca, m., ŚPIGLICA, y, ż., igła do śpikowania, n. p. zajęcy, die Spicknadel; Boh. špėka; Carn. shpikavnėk, vuzeka, knoflėza; Vind. ſlaninezhna jigla, spikauna jigla, ſhpikalka, ſhpikauniza; Croat. spekálka; Slav. slanìnnjacsa, igla za slaninu; Ross. шпиковалная игла. Szpiglica. Ern. 1083. Szpikulce przeleciały przez piersi indyków. Teat. 33. d, 85.

ŚPILA, SZPILA, i, ż., ŚPIL, u, m., (cf. Ital. spillo; Angl. spill; Germ. Spille; Niederd. Spiele; Hochd. Speiler); śpiczasta koląca broń, spisa, ein ſpitziges Gewehr, ein Spieß u. ſ. w. (Vind. ſhpila, ſhpiza = drzazga, paździor; Ross. шпиль śpica, śpiczasty koniec). Tych z wału dragiem, owych spycha dzidą W piersi kończyste zawodząc im szpile. Chrośc. Luk. 178. On otworzywszy do obozu drogę, Drze się na szpile, na dardy widomie. Chrośc. Fars. 257. Barbarzyńce jednych z nas na szpil wtykają, drugich pieką na rożnie. Kchow. 116. Brud. Ost. G 9. Husarz kopie jeno co swe złoży, Nie jeden na szpil zostaje wetchniony. Kchow. Wied. 27. (na grot, na śpicę). — §. Śpila rzeźnicza, do rozpinania bitego bydlęcia; Boh. špeyl, špjlek, špeylék, špeyleček, špjleček; Vind. ſhpevelza, knoflіza, buzika, das Sperrholz, ein geſchlachtetes Vieh damit offen zu halten. Tr. Śpila do śpikowania, ob. Śpikulec — Śpile do obrony miejsca jakiego = ostrze, palisady, kobylenie, cf. czosnki, rogatki, Spaniſche Reuter. — §. Fig. transl. Wiem, jakich pełna twoja łbica szpili, W bunty to ufasz. Zab. 15, 249. pełna sztuk, figlów, psikusów; Schelmſtreiche, Ränke. ŚPILANKA ziele, ob. Psia cebula. SPILART, SZPILART, u, m., szydło czworograniaste szewskie proste. Magier. Mkr. Spellart, ein vierecktiger gerader Schuſterpfriem. ŚPILCE, ŚPILCOWE ziele, ob. Hyacynt. ŚPILCZANY, ŚPILCZASTY, a, e, śpiczasty jak śpilka, kolący, ſpitzig und ſtechend wie eine Nadel. Bicze te mały śpilczane haczki ostre. Budn. 1 Reg. 12, 11. Ociec mój karał was biczmi, a ja was będę karał biczmi śpilczastemi. Radz. 2 Kron. 10, 11. — ŚPILFLET, SZPILFLET, u, m., głos pewny w organach. Magier. Mkr. Spielflöte, ein gewiſſer Ton in der Orgel. — ŚPILIĆ, SZPILIĆ cz. niedok. Śpilować, Szpilować contin., przekłuć, durchſtechen. Skoczywszy na brzeg jazda pociskiem i strzałą Szpilować pocznie nieprzyjaciela. Chrośc. Luk. 53. Niechże świat żyje lub go wrogi szpilą. ib. 231. Pelida lud Trojański szpilował, stern bat. Żebr. Ow. 313. — §. Intransit.: Szpilować, Błyszczeć się, pr. et tr.; Germ. ſpielen, glänzen, brilliren. Śkłu dodawszy kolor purpurowy, tak będzie szpilować jak rubin. Tarz Śil. 318. Potrafię tak szpilować na pokojach i wszędzie, iż nie jeden będzie rozumiał, że mię na świat wydała fortuna. Mon. 74, 367. ŚPILKA, i, ż., ŚPILECZKA, i, ż., demin.; (Boh. špendljk (cf. spiąć, spiął, spinać; distng. spilka wpuszczanie piwa w beczkę, spilati cerevisiam in dolia immittere, ob. Pić); Carn. sapon, sapûnek, sapejnek, sapejnâlu (ob. Zapiąć), eſtanka, (cf. haftka); (Sorab. 1. zpinka haftka, ob. Spinka); Vind. sapehniza, saklepouniza, ſaniza, saſadiza, vtekniza, vtekniuna jigla (cf. wetknąć), kouternza; Croat. zapinyacha, pripinyacha (cf. przypiąć), gumbashnicza; Slav. bùmbacsa; Ross. шпилька, шпилечка, булавка, булявка, булавочка, (cf. buława); It. spillo; Oberd. Spingel, Spangel, Spangelnadel, Spännadel); głowiasta igła, śpilka miedziana, miedzianka, die Stecknadel. Bonończyk w izbie, a kundel do psiarni, Szpilka w pultynku, a widły w masztarni. Mon. 71, 545. Śpilką niemasz gdzie zakłóć, żeby boleść nie była. Brud. Ost. E 2. (całkiem zbolały). Obiecał mi dać połowę mego posagu na szpilki. Mon. 72, 693. (stroje kobiece). Wszystko opuściła, i do śpilki najmniejszéj rzeczy z sobą nie zabrała. Teat. 54. d, 53. (zgoła nic). Rozbiera ją szpilka po szpilce. Teat. 20. b, 23. (do nitki). Kto nas odrwi na śpilce, oddamy na igle. Zabł. Fir. 82. (sowicie). Tak wartki, iż na końcu śpilki angleza wy-

wijać potrafi. *Teat.* 28. *b*, 9, auf einer Stecknadelspitze. Siedzieć, stać, jak na śpilkach. *Teat.* 33. *d*, 76. *et* 30. *b*, 117. *et* 10, 46. (jak na brzytwach). Gdyby o śpilkę, byliby utonęli. *Teat.* 23. *b*, 27. o włos, o mały włos, um eine Haar. — Śpilka od włosów, śpilka, die Haarnadel; *Carn.* rogovilze; *Slav.* kosne igle; *Ross.* шпилька. Anetka napiąwszy włosy śpilkami, ogląda się w zwierciedle. *N. Pam* 11, 234. Śpilka do zębów, zębna śpilka, *ob.* Zębodłub, dłubiząb, der Zahnstocher. Z kłącza rozmarynowego czynią szpilki do wychędożenia zębów. *Syr.* 168. Śpilka drewniana, *spina. Cn. Th.* 1121, *Bosn.* spilka od zúbi, zubatka, ein Speiler, ein zugespiztes Holz. Ptaki na drewnie długim po jednemu powdziewa, i tak ich długo wtykać nie przestawa, Aż wszystko wypełni, i szpilki nie stawa. *P. Kchan. Orl.* 1, 249. (rożenka póki stawa). — §. *Fig. tr.* Jednako i lwy, niedźwiedzie i wilki Na strzał kończystych szybkie bierzesz śpilki. *Pot. Arg.* 209. śpile, końce, śpice, groty, Spitzen. — §. Śpilka żywicznego drzewa, sosnowa i t. d.; *Ross.* хвоя, (choja, chojna), eine Tangel, Fichtentangel u. s. w. ŚPILKARZ, a, *m.*; *Boh.* špendljkař; który śpilki robi, przedaje, der Stecknadelmacher, Stecknadelmann; *w rodz. żeńsk. Boh.* špendljkarka śpilkarka. ŚPILKOWAĆ, SZPILKOWAĆ *cz. niedok.*, śpilkami spinać. *Włod.*, stecken, mit Stecknadeln anheften. Cytrynę śpilkowaną w beczkę wpuście. *Haur. Ek.* 180. (*Boh* špilkowati, špeylowati; *Carn.* shpileti, shpilem; *Germ.* speilen); śpilami spiąć; (*oppos. Boh.* rozšpilkugi). — §. Szpilkować zająca, pieczenię, etc. słoniną = natykać. *Cn. Th.* 1121; śpikować *Tr.* einen Hasen u. s. w. spicken. ŚPILKOWY, SZPILKOWY, a, e, od śpilki; *Ross.* булавочный, Stecknadel-, Nadel-. Drzewa śpilkowe: jodła, sosna, modrzew', jałowiec etc. *Kluk. Dykc.* 1, 10. Nadelhölzer; (cf. żywiczne drzewa), Śpilkowy = ŚPILKOWATY, a, e, n. p. Nadaremna byłaby praca, gdyby kto razem na jednym gruncie śpilkowate drzewa z liściowemi mieszał. *Mon* 74, 770, *Ross.* игловатый, хвойный: cf. красной лѣсъ. Szpilkowate drzewa pełne są żywicy. *Mon.* 743. Do śpilkowatego, czyli jak u nas zowią, do czerwonego drzewa należą sosny, jodły i jałowiec. *ib.* — (SPIŁO się, *ob.* Spić. — SPILŚNIĆ, *ob.* Pilsnić). — ŚPILUZA, SZPILUZA, y, *ż.*, narzędzie na kształt dłóta, którym dychtują statki. *Magier. Mskr.* das Speileisen.

SPINA, y, *ż.*, *spina dorsi*; *Ross.* спина, спинка; grzbietowe pacierze, das Rückgrad. U dobrego konia grzbietowa spina jakoby na dwoje się rozdiela. *Hipp.* 13. — §. Rzecz napięta, etwas Aufgespanntes, *pr. et fig.* Skarb pospolity byłby jako jedna spina abo cięciwa wojny na każdego nieprzyjaciela. *Modrz. Baz.* 91. ŚPINKA, SZPINKA, i, *ż.*, (*Etym.* piąć; cf. *Ital.* spona; *Germ.* Spange); *Boh.* spinadlo, zapona, zapinadlo; *Slov.* sponka; *Sorab.* 1. zpinka; *Vind.* ſhpanga; *Rag.* sponna; (*Ross.* спенекъ spień w sprzączce;) guziczek u kołnierza koszuli, das Hemdeknöpfchen. Szpinki, taśmy, guziki różne. *Zab.* 7, 133. Tyłem się wymknał, śpinkę i pierścień brylantowy do kieszeni spuściwszy. *Zab.* 13, 205. Szpineczka *zdrbn.*; *Mon.* 71, 395.

SPINAK, SZPINAK, u, *m.*; *Boh.* špinák, bljt; *Carn.* shpináza; *Vind.* ſhpenat, ſhpinaza; *Croat.* spinácz; *Rag.* spinách; *Dal.* blitva; *Slav.* shpinat, shpanák; *Bosn.* spinocch, spanacch, spannacch; *Ross.* спинитъ, шпинатъ; *Turc. et Pers.* ispanak, isfinag; *Ital.* spinacci; *Linn.* spinacia; *Angl.* spinage; *Germ.* der Spinat; liście jego zażywają się na zieleninę. *Kluk. Dyk.* 3, 96. *Kluk. Rośl.* 1, 217. 'Szpanak. *Cn. Th.* 1120.

SPINELLI, Spinellen, rubiny białoczerwone. *Kluk. Kop.* 2, 40, *Lat. med.*

SPINET, u, *m.*, z *Włosk.*, instrument muzyczny na kształt małego klawikordu, das Spinett. Krucze pióra potrzebne są do spinetów, instrumentów muzycznych. *Kluk. Zw.* 2, 290.

SPINKA, *ob.* Spina.

ŚPIOCH, a, *m.*, ŚPIOSZEK, szka, *m.*, *zdrbn.*, ospalec, człowiek senliwy, drzymliwy, śpiący, 'śpik, leń; ein Schläfer, schläfriger Mensch, eine Schlafmütze. *Slav.* spaváes; *Bosn.* spavaç; *Vind.* spavez, spajar, spajavez; *Croat.* szpavavec; *Hung.* szunyodò, szunnyadozó; *Ross.* сонливецъ, сонура. *W rodz. żeńsk.* ŚPIOCHA, ŚPIOSZKA, i.

SPIONEK, *ob.* Spień. SPIORĘ, piorę, *ob.* Prać.

SPIR, u, *m.*, SPIRY, ów *plur.*, z *Hol.* lub *Niem.* Spriet, poboczne maszty, osobliwie na okrętach wojennych, powinny mieć wysokość od 15 do 18 sążni. *Kluk. Rosl.* 2, 177. *Ład. H. N.* 104. Seitenmasten. Niezmierne mnóstwo sosnowego drzewa, pod imieniem masztów, spirów, balów i t. d., do portów Baltyckich spławione bywa *Jundz.* 465.

SPIRA, y, *ż.*, dawne miasto wolne Niemieckie. *Dykc. Geogr.* 3, 68, die Stadt Speyer. SPIREŃSKI, a, ie, n. p. Spireńskie biskupstwo, das Bisthum Speyer, w cyrkule Renu gornego. *Wyrw. Geogr.* 207.

SPIRYTUS, *ob.* Wyskok.

1. SPIS, u, *m.*, SPISA; y, *ż.*, z *Niem.* der Spieß, kopia; (*Sorab.* 1. žpisz, kawatž; *Carn.* shpeis; *Vind.* ſhpiſ, bodeſh, sbodalu, lanza). Upatrzywszy czas, popadłszy spis, skoczył do namiotu Scewola, i zabił kanclerza, co podle króla siedział. *Weresz. Reg.* 143. *id. Rej. Zw.* 86. *b.* Prusaki trzymali z sobą poplecione w pół spise. *Tward. Wł.* 108. Hajdamaki na koniach ze spisami. *Teat.* 26, 11. Drzewo od spisy, ratyszcze. *X. Kam.*; *Eccl.* ратище, рогатина, *ob.* Rohatyna.

2. SPIS, u, *m.*, spisanie, spisek, napisana rozprawa o czym, pismo; das Verzeichniß, Schrift; *Boh.* spis; *Slov.* spis; *Rag.* pripìs; (*Ross.* списание, списывание kopia, przepis, odpis); *Ross.* описъ. Nie mogę wszystkim w tym naszym spisie dosyć uczynić. *Modrz. Baz.* 2. Andrzeja Frycza *Modrzewskiego* spisów o poprawie Rzpltéj księga pierwsza. SPISAĆ, *f.* spiszę *cz. dok.*, Spisować *niedok.*, Spisywać *frequ.*; *Boh.* sepsati, spiši, spisowati; *Slov.* spisowat; *Sorab.* 1. zpiszuyu, romadu; *Carn.* spissat, spisûjem; (*Vind.* spiſsat = odpisać, przepisać); *Croat.* zpiszati; zpissújem; *Rag.* izpîsati, pripîsati, (cf. przypisać); *Ross.* списать, списывать (= przepisać, odpisać); spisać, na pismie zebrać, popisować, rejestrować; zusammen schreiben, verzeichnen, zusammen eintragen. Co lepszego spisował i w pamięć brał. *Warg. Cez. C.* (kon-

notował). Aten z Spartą mędrców *spiszta (*dual.* spiszcie). *Kchow.* 325. Nikomu się inszéj wiary o Krystusie spisować nie godzi. *Kat. Gd.* 87. napisać, auffeßen, aufschreiben. U Rzymian, *partes conscripti*, ojcowie spisani *Groch. W.* 263. — §. Spisać się z kim na kogo, przeciw komu = spisek nań uczynić, spiknąć się, sich gegen jemanden verschwören. Emburonów król z Amboryxem się na wojnę spisał. *Warg. Cez.* 144. Czech się przeciw Polszcze z Krzyżaki spisował. *J. Kchan. Dz.* 169. Dowiedział się król, że się nań spisują; Ale łatwo poradzić tym, co pokój psują. *Jabł. Tel.* 149. Baczył Wojdyło, iż nań był nie łaskaw Kiejstut, namówił Jagiełła, iżby się spisał z Pruskim mistrzem przeciw Kiejstutowi zawżdy być. *Biel. Św.* 225. Od was samych słyszymy, że się spiszecie, wszystkich pobuntujecie, i na króla nastąpicie. *Sowit.* 30. Posłali nas ku wam, abyśmy z wami postanowili przyjacielstwo i pokój, ażebyśmy się spisali z wami, żeśmy towarzyszmi i przyjacielmi waszymi. 1 *Leop. Mach.* 8, 20. — §. Spisać się czym = popisać się, pokazać się czym pamiętnym; sich hervor thun, sich auszeichnen. Ah spisałeś się pięknie! *Ld.* SPISEK, sku, *zdrbn. rzeczwn.* spis; *Boh.* spjsek; *Sorab.* 1. wopisz, zapiszmo, register; (*Carn.* spisk = przepis, kopia); *Vind.* sarifs, sasnamnu; *Rag.* upis; *Ross.* списокъ, роспись, итогъ; *Eccl.* приустъ; zebranie czego na pismie, rejestr, konnotowanie, konnotatka, notatka, poczet, pismo; das Verzeichniß, der Aufsaß, die Schrift. Nie chciał się obiecać na obiad, aż mu pierwéj gości proszonych spisek posłał *Star. Ref* 77. Chcieliśmy od nich mieć imiona przełożonych na spisku. 1 *Leop.* 3 *Ezdr.* 6, 12. Spisek imion żołnierzy do apelu *Ross.* перекличка. Obożny ma mieć na spisku wszystkie wozy, aby wiedział, wiele rynkowych, a wiele skrajnych. *Tarn. Ust.* 295. Mam na spisku tysiącami przykładów, ale milczeć muszę. *Star. Ref.* 75. *Star. Vot. D* 4. Ofiaruje ci ten spisek żywota ś. męczennika. *Wys. Aloj.* 2. Krótki spisek abo krótki zbior rzeczy. *Pilch. Sen. list.* 296. Pan rozkazał Mojżesowi, aby im to dał wszystko na spisku, aby się tego pilnie uczyli. *Rej. Post. R* 6. (krótko na pismie). *Gil. Post.* 26. *b.* Mają być deputowane osoby, żeby popisały wielkość imion; a takowe spiski aby były na sejm zniesione, a tam z takowych spisków rozsądzić się będzie mogło .... *Herb. Stat.* 50. Spisek czyli inwentarz majątku *Ross.* данная. Myśmy się na to obietnicami, spiski i przywilejami obowiązali, że..... *Herb. Stat.* 2. (podpisami, skryptami, dokumentami). Weźmij spisek twój, a siadłszy, napisz 50. *W. Post. Mn.* 314. (cyrograf). — Spisek przeciw komu, na kogo = spiknienie, przysięga, bunt; eine Verschwörung, heimliche Verbindung gegen jemand; *Boh* zpjčenj, piksa; *Slov.* spiknutj, spuntowánj; *Vind.* sarotenje, vkuppersega; *Rag.* okletva, vrok; *Ross.* сословие, заговоръ, сговоръ, совѣщание; *Eccl.* сдохновение, единодышание, съгласие. To co oni postanowili, niech będzie zbrodnią i spiskiem; a to, co rozkażę, będzie prawem. *Niem. Bibl. Targ.* 3.

SPISGLAS, u, *m.*, z *Niem.* das Spießglas; *Vind.* steklenina, steklenosvetel kamen; *Ross.* сурма; antymonium, oczna przyprawa. *Cn. Th.* 588; półmetal bardzo kruchy, białego koloru, wewnątrz nitkowaty i promienisty. *Kluk. Kop.* 2, 239. SPISGLASOWY, a, e, n. p. Spisglasowe masło. *Kruml.* 408. Wątroba spisglasowa. *ib.* 211, *ob.* Wątroba.

*SPISK, u, *m.*, *śpik, śpiączka, Schlafsucht. Ociętność i spisk jakiś wszystkich serca objął był; *torpor et veternus. Krom.* 714.

SPISKAĆ *cz. niedok.*, [ozionąć, anhauchen; *chorw.* spikucbem *anhello*, *ob.* Piskać. 2]. n. p. Los, gdy pomstę zamierzy, czy z dala, czy z blizka, Zawsze dyabeł patrona lub powoda spiska. *Zabł. Zab.* 58. Gdzie się owe podziały gry szumne, parady, Wszystko to kaduk spiskał, wygaś to z pamięci! *Treb. S. M.* 60. Niech was tu kat spiska, mnie staremu na takie wyniść pośmiewiska! *Teat.* 15. *c.* 128.

SPISKOWY, a, e, od spisku, Verschwörungs=. Spikowy *Subst.*, sprzysiężony, buntownik; *Boh.* pikanš; *Vind.* saperfeshnik, vkupperfeshen.

SPISNE, ego, *n.*, zapłata od pisania, Schreibegebühren, Einschreibegeld. Poborca spisnego niech nie bierze; od kwitów niech nic nie bierze. *Herb. Stat.* 89, (*ob.* Wpisne, Napisne, Zapisne). Starostowie, burgrabiowie, poborcy, nie mają brać spisnego. *Tarn. Ust.* 79. *Czack. Pr.* 1 321. *N. Pam.* 14, 214.

SPISNICZY, a, e, spisami zbrojny, bespießt, mit Spießen bewaffnet. Spisnicze legie Rzymskie. *Papr. W.* 1, 24; *pilatae legiones.* SPISNIK, a, *m.*, żołnierz pod spisem służący, ein Spießsoldat, Lanzenknecht. Spisnicy u dawnych trzymali każdy po siedm spisów w ręku, które jeden po drugim w potrzebie ciskali. *Papr. W.* 1, 293.

1. SPISOWY, a, od spisu, kopii, włóczni, Spieß=; *Ross.* копейный, копинный.

2. SPISOWY, a, e, od spisu, rejestru, rejestrowy; Verzeichniß=, Register=; *Ross.* переписный SPISOWNIK, a, *m.*, który spisuje, registrator; der Verzeichner, Registrant; *Sorab.* spisowatel; *Croat.* zpiszáveez; *Ross.* списщикъ; *Eccl.* списатель. Spisownik, kompilator. *Chodk. Kost.* 71. der Zusammenschreiber. SPISUJĘ, *ob.* Spisać.

ŚPITAL, *ob.* Szpital.

SPITYMIERZ, a, *m.*, [SPICIMIERZ 2], Spytek, *nomen proprium*, *Lojatarius. Jabł Her.*

SPIWRZOD, u, *m.*, ziele, Pieniężnik, Stowrzodowiec, służy do gojenia wrzodów, Wężownik, *Lysimachia*, Pfennigkraut. *Syr.* 303. *Sienn.* 140. Uśpiwrzód. *Urzęd.* 81.

SPIŻ, a, *m.*, SPISKI powiat, *Boh.* Špis, Špiska země; *Cebusia, Scepusia*; *Germ.* Zips, die Zipser Gespannschaft, kraj na pograniczu Polski i Węgier. *Dykc. Geogr.* 3, 68. *Nar. Hst.* 3, 136, *ob. niżej* Spiżanin. (*Boh.* Spiska Sobota, w Chřich, miasto Georgenberg w Węgrzech).

1. SPIŻA, y, *ż.*; (*Boh.* spjže; *Sorab.* 2. spiža; *Vind.* spisha, jed, jesteina, jedba, spenda; *Carn.* sbpendija; *Croat.* brasshno, pizha; *Ross.* брашно; *Svec.* spis; *Ottfried* zpiso, cf. *nostrum* *pica); co w spiżarni naspiżowane jest, strawa, żywność wszelaka; *Germ.* Speise, Speisen, Eßwaaren, Mundvorrath, Proviant. Gdy z woj-

skiem jechał przez ziemię ich, posłali mu moc spiży, jako to mąki, gęsi, miodowników, i innych rzeczy, które ku stołowi zależały. *Kosz. Lor.* 123. Zabrali im wszystkę spiżę. 1 *Leop. Genes.* 14, 11. (wszystko co ku żywności *przysłuższy. 3 *Leop.*). Panowie sami do gumien, spiklerzów i spiżarń włamawszy się, wszelaką spiżę zabierali. *Krom.* 191. Strzelba zamkowi mało wadziła, jednak iż spiże na nim mało było, głodem go wymorzono. *Gwagn.* 419. Będąc w oblężeniu, spiży nie nie mieli. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 6, 49. Niż z brzegu zepchniesz pilnie o sobie radź, Cobyś przeżywił, i tam i sam czeladź, Na trzy miesiące miéj spiży przynajmniéj. *Klon. Fl. E* 1 *b. Biel.* 256. *et* 436. Spiży nie było w mieście; już wytrawili byli on ostatek, co było schowano. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 6, 53. *et* 3 *Reg.* 4, 7. Głód wziął moc w mieście, a spiże nie dostało ludowi. *Radz. Jer.* 52, 6. (chleba. *Bibl. Gd.*). — §. **Spiża, *ob.* Spiżarnia.
2. SPIŻA, SPIŻ, y, ż, lub u, *m.*, miedź z innemi metalami, osobliwie z cyną mieszana, z któréj się dzwony i armaty leją. *Kluk. Kop.* 2, 188, *Germ.* Glockenspeise, Speise, Glockengut, Bronze. *Jak. Art* 3, 316 Na większe działa wziął zieła spiży albo miedzi, żeby ich tam ulano, gdzieby mu je potrzeba było. *Baz. Sk.* 280. Przywiózł z sobą spiży bardzo wiele, na lanie dział i wszelakiéj strzelby. *ib.* 590. Arsenał spiżą napełniony. *Tward. Wł.* 165. bronią spiżaną, działami etc. — (SPIŻANIN, a, *m.*, z Spiża rodowity, ein Zipser. SPIŻANKA, i, *ż.*, eine Zipserinn). — SPIŻANY, a, e, z spiży kruszcu ulany, von Glockenspeise, von Erz, ehern. Działa spiżane. *Zeg. Dr. B* 3. Żelaznych dział używano, aż gdy poczęto spiżane odlewać. *Archel.* 8. Przyłbica spiżana. 3 *Leop.* 1 *Reg.* 17, 5. Cymbale spiżane. *ib.* 1 *Par.* 15, 19. (miedziane 1 *Leop.*). Podniósł wzrok swego i żelazne brone Dwa kroć obejrzał i wrota spiżane. *P. Kchan. Jer.* 498. Wrota żelazne, progi spiżane. *J. Kchan. Ps.* 162. *Groch. W.* 222 *Tward. Wł.* 19. SPIŻARNI, iego, *m.*, SPIŻARNIK, a, *m.*; (*Boh.* špižjrnik; *Carn.* shpendir; (*Vind.* shpishar, *Germ.* der Speiser, Ausspeiser, Esser, jadacz): *Vind.* shpendir, mifni oskerbnik, jestvinski resdeliuz, perpraulavez; *Rag.* nadspremnik, *f.* nadspremniza); przełożony nad spiżarnią, szafarz: der Speisemeister, Schaffner. *Promus*, spiżarnik, obroczny, klucznik. *Macz* SPIŻARNIA, i, *ż.*, **SPIŻA, y, *ż*, SPIŻARKA, i, *ż.*, *dem.*; *Boh.* špjžjrna, pobrawnice; *Slov.* spižirnė; *Sorab.* 1. yedzi khówancza; *Carn.* shpishirna, shpendishe, smuk: *Vind.* fhpishirna, fhpendifhe, sprema za jedbe, jedna hranva, spenda, kafha, speiskamra, perpraulifhtna hranva; *Croat.* odélnicza, satranicza: *Sarn.* komorica, dispenza; *Bosn.* klit (cf. kletka), kljer, spremma; *Hung.* spremma; *Ross.* чуланъ, кладовая для припасовъ; skład na spiże, żywności; die Speisekammer; (*Oesterr.* die Speis). Żyta dobrze suche do sołu albo spiżarni znosić. *Cresc.* 668. (do spiklerza). Czym twe spikrze lepsze od mojéj spiżarki? *Zab.* 8, 320. Kotka częstokroć miasto myszy spiżarkę splondruje. *Haur. Sk.* 278. Na spiżarnie starości zima sposobi ziemię, zasiewa wiosna z jesienią, a ładuje lato. *Mon.* 64, 253. Wlecze mrówka, co zdoła do swéj *spiży dziubkiem, Baczna na przyszłą porę, w stos układa z czubkiem. *Zab.* 8, 319. *Iżyck. Slov. Prov.* Čo kdo ma w komore, to widáwá do kuchinĕ; co kto ma w spiżarni, to wydaje do kuchni; *os ex abundantia cordis loquitur*; co w sercu, to bywa i na języku. SPIŻARNY, SPIŻARNIANY, a, e; *Boh. et Slov.* spižnj; do spiżarni należący, die Speisekammer betreffend. Odwiedzać wnuków do ich spiżarnych szałaszy. *Przyb. Ab.* 81. gdzie składy żywności chowali, Speisehütten. — **SPIŻOKUTY, a, e, n. p. Spiżokute strzały. *Nar. Dz.* 2, 118. *Zab.* 6, 377. *Nar.* spiżane groty mające, mit ehernen Spitzen. **SPIŻOLITY, a, e, n. p. Spiżolite szczyty *Pot. Jow.* 2, 7. z spiży ulane; von Erz gegossen. SPIŻOWAĆ *cz. niedok.*, w spiżę, to jest w żywność opatrować, (cf. picować); mit Lebensmitteln versehen, verproviantiren. (*Carn.* shpisham; *Vind.* fhpishati, ospishat; *Sorab.* 2. spižowasch; *Germ.* speisen, karmić). Spiżować, dawne to i przez najlepszych pisarzów Polskich używane słowo, znaczy, obficie napełniać, opatrzyć. *Pam. Warsz.* 5, 169. Tego dnia, gdy się galera spiżowała żywnością, nie mogliśmy się wybrać. *Warg. Radz.* 317. Król obóz żywnością jak największą spiżować każe. *Krom.* 102. Żywności tylko tyle brać mają jak przez noc wychować się może, nie spiżując wozów. *Vol. Leg.* 3, 46. Kto wóz spiżuje, głód mu nie dokucza. *Rad. Pob.* A 3. — *Lebrec:* Spiżować, zbierać; sammeln, verwahren. Domy pełne majętności, którycheś ty nie spiżował. 1 *Leop. Deut.* 6, 10. W dołach tych tak długo przeszli spiżowali cesarze niezmierne zbiory bogactw. *Tward. Wł.* 149. SPIŻOWY, a, e, spiżany, z spiży ulany, von Glockengut gegossen. Piasty kół do armat ciężkich mają buxy spiżowe. *Jak. Art.* 1, 290.

SPŁACHEĆ, SZPŁACHEĆ, chcia, *m.*, SZPŁACHCIE, ia, *n.*, (*Etym. ob.* Płachta, płaszcz, płaski); szmata, co się oderwie od sukni, ścierka, suknia uboga wytarta. *Dudz.* 62; gałgan. *Slov.* spłacanina; *Croat.* lap, plat szukna, ein Hader, ein Fetzen, ein abgerissenes Stück. Chudopacholski spłacheć. *Mon.* 75, 594. — Wielka w sobie wdzięczność rzemiosło jéj miało, Lub w pierwsze szpłachcie wełnę niesprawną staczała, Lub rączemi palcami przędzę rozprawiała. *Otw. Ow.* 215. w pierwszą osnowę, das erste Gewebe. — §. Spłacheć, sztuka oderwana, odłamana leda czego, kołacza, chleba, ein abgebrochenes Stück. Roku 1569 ostateczna spłacheć (*obs. femin.*) Szląskiéj ziemi królestwu Czeskiemu przypadła. *Krom.* 365. — Spłacheć roli, ziemi, niewielki, ubogi kawał ziemi; *Carn.* lap, plat zemlye, ein kleines Stückchen Feld, ein Flick Acker. Kmieć, co ubogi spłacheć radłem porze. *Hor.* 1, 157. *Nar.* Ojczysty spłacheć swemi wołmi sprawuje. *Kchow.* 10. Granicami spłachcia swego małego kontentował się, przestawając na maluchnéj osiadłości swojéj. *Warg. Wal.* 250. Chłopek dawać musi ustawnie z ubogiego szpłachcia. *Opal. Sat.* 13. SPŁACHETEK, tka, *m.*, *dem.*, ein kleines Flickchen, *pr. et tr.* Lepiéj było przy skromnym spłachetku zostawać, Niż szukać figlem zbioru, który często chybia. *Opal. Sat.* 61.

SPŁACIĆ *cz. dok.*, Spłacać *niedok.*, zupełnie się wypłacać

z czego; *Boh.* splatiti, splacowati; *Vind.* doplazhati; *Croat.* zplatiti, zplacham, völlig auszahlen, abzahlen, ganz bezahlen, abtragen. Wszystkie długi przodków swoich spłacił, dobra zastawne wykupił. *Kras. Pod.* 2, 29. Majętność po ojcu brat mój objał, mnie spłacił, siostry wyposażył. *ib.* 2, 143. Gdyby kilku na jednych dobrach mieli długi, mający większy kapitał ma prawo spłacić mającego mniejszy kapitał, albo jeżeli spłacić nie zechce, tedy mniejszéj sumy właściciel większego spłaci. Gdyby zaś obadwa nie chcieli siebie spłacić, mają się zgodzić, aby komu trzeciemu przezastawili, a pieniądze między sobą podzielili. *Czack. Pr.* 2, 175. -- §. Czas drogi złotem niespłacony. *Kulig. Her.* 127. niedokupny, nicht zu bezahlen, nicht käuflich, nicht feil. SPŁACICIEL, a, *m.*, który wypłaca, der Auszahler, Abzahler; *Croat.* zplachnik.

SPŁADZAĆ, SPŁODZIĆ, *ob.* Płodzić.

SPŁAKAĆ się *recipr. dok.*, mocno wypłakać się, rozpłakać się, sich ganz zerweinen; spłakany, wypłakany, mocno rozpłakany, sehr zerweint. Porwał się starzec spłakany, i zbladły, Na głos z bożego, co słyszał, natchnienia. *Kras. Woj. Ch.* 88. Chciałem tam, życia złożywszy ostatki, Spłakany starzec być pogrzebiony. *Pot. Syl.* 240. Wydarł bogactwa spłakanym ubogim. *Chod. Gesn.* 148.

SPLAMIĆ, *ob.* Plamić.

SPLĄSAĆ co *cz. dok.*, zemknąć co, ukraść; wegrapsen, mausen, stehlen. Na gardło siedział, że był trochę spiże spląsał. *Budn. Apopht.* 51.

SPŁASZAĆ, *ob.* Spłoszyć. SPŁASZCZAĆ, *ob.* Płaszczyć.

SPŁATA, y, *ż.*, wypłata, spłacenie kogo, wypłacenie mu; das Abbezahlen, Auszahlen, Abfinden. Jak uniknąć spraw nieoddzielnych od współwłaścicielów jednéj wsi, kiedy ani spłata, ani przezastawienie jest podobne? *Czack. Pr.* 2, 175.

SPLATAĆ, *ob.* Platać, pleść. SPLĄTAĆ, *ob.* Plątać. SPŁATAĆ, *ob.* Płatać.

SPLATANKA, i, *ż.*, plecionego co, etwas Geflechtenes, eine Flechte. U czapek były ze wstążek splatanki. *Kniaź. Poez.* 2, 164.

SPŁAW, u, *m.*; *Boh.* splaw: §. 1) spadek rzeki, zlewek; der Abfall, Abschuß des Wassers eines Flusses. (*Sorab.* 1. zpłahw, zpłahwano ród, plemię, zplahwniski *gentilitius*). Staw na spławiu, to jest, pierwszy od rzéki zaczynającéj się, zwykł się prędko zamulać. *Haur. Sk.* 145. Braiłów nad spławem Seretu z Dunajem. *Krom.* 467. nad zbiegiem, Zusammenfluß. — Nawa widzieć nie mogła towarzyskiéj nawy, Przez morskie błąkając się spławy. *Bardz. Trag.* 259. fale, wały, flukty, Fluthen. — §. Cło nowe w W. X. L. i spław wodny, na tak gwałtowną Rzpltéj potrzebę ustanawiamy na lat dwie. *Vol. Leg.* 3, 569. *et* 4, 65. deflutacya, spust żeglugę, Schiffahrt. — §. 2) Spław, spławik *zdrbn.*, Spławy u sieci, die Schwimmhölzer am Fischernetze; (*Carn.* krevlez; *Sorab.* 2. splaw, *ob.* Pław, *oppos.* grąż). Na sznurze zwierzchnim niewodu osadzają się co stopa spławy pływające, z suchéj wierzbiny, osiny lub brzeziny robione, któreby sieć w górze utrzymywały. *Kluk. Zw.* 3, 241. — §. 3) Spław ziele, *ob.* Sit, Sitowiec. SPŁAWIĆ, SPŁAWIAĆ, *ob.* Pławić. SPŁAWICIEL, a, *m.*, który spławia, pławi, spuszcza wodą, der Holzflößer; topiciel, który stapia, der Schmelzer, Einschmelzer; *Ross.* сплавщикъ. SPŁAWISKO, a, *n.*, miejsce spławu czyli spadu wody, der Ort des Abfalls des Wassers. Role, które są na spławisku, bardzo bywają urodzajne. *Haur. Sk.* 46. SPŁAWKI w browarze, n. p. Zbierać spławki ze słodu, t. j. ziarna zepsute, słomę lub barłog, który się na wodzie unosi. *Magier. Mskr.*, was oben auf dem Malze schwimmt, taube Körner, Strohhalmen u. s. w. SPŁAWNOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* plawnost; sposobność rzéki do żeglugi, die Schiffbarkeit eines Flusses. Przekładano potrzebę ułatwienia spławności na rzece Dniestrze. *Gaz. Nar.* 1, 21. Rady polityczne względem ułatwienia spławności rzék naszych. *Pam.* 85, 1, 317. Niewolno z rzéki takiego szukać pożytku, któryby tamował publiczną spławność. *Przestr.* 11. SPŁAWNY, a, e; *Boh.* plawný; sposobny do żeglugi, spławny, schiffbar; *Bosn. et Rag.* brodiv, (cf. brod); *Vind.* ladjovosliu, brodliu; *Ross.* судоходный; *Slov.* pławitedlný, kdež se pławiti může: (*Ross.* сплавный, сплавленный do spławienia, od spławienia, сплавленный лѣсъ tratwa, 2. сплавенный stopiony). — Spławna Wisła *Zab.* 12, 19, cf. portowa rzeka. *Torz. Škl.* 2. SPŁAWNE, ego, *n.*, *Subst.* zapłata od żeglugi, die Schiffssteuer. Poborca spławnego od kupców wybrać nie mógł. *Vol. Leg.* 3, 47. — §. *Tr. fig.* Spławne jéj aż za pas warkocze. *Zab.* 10, 66. *Koss.* spadające, spływające; herabhängend, herabschwimmend.

SPLEĆ, u, *m.*, SPLECENIE, ia, *n.*, SPLECZENIE *Haur. Ek.* 155), §. 1) choroba końska, psia. *Ostror. Myśl.* 26. eine Krankheit der Pferde, Hunde u. s. w., eine Lähmung, Verrenkung des Fußes. Gdy koń kładzie się, albo i w biegu, poruszy z miejsca w stawie chrząstek, także i żył suchych onym przyległych narazi, spleceniem to zowią. *Hipp.* 115. Sposób na zastarzały spleć. *Hipp.* 114. — §. 2) Splecienie, spleciony, *ob.* Spleść. SPLECZNY, a, e, spleciony, spleciem chorobą naruszony; verrenkt, gelähmt (von Pferden und Hunden). Na splec niemasz sposobu, jeno żyłę tę spleczną trzeba kazać zciąć. *Hipp.* 113. 1. SPLECZYĆ się, [dostać spleć 2]. Spleczy się koń. *Lek. końsk.* spleć cierpi, das Pferd hat eine Lähmung oder Verrenkung bekommen; *Ross.* испплечиться. Spleczyć się, o koniach, nabyć pewnego gatunku choroby, wypleczyć się, ztąd koń spleczony, wypleczony. *X. Kam.* 2. SPLECZYĆ się, *ob.* Pleczyć się.

SPLENDECA, y, *ż.*, SPLENDOR, u, *m.*, z *Łac.*, blask, rzecz błyszcząca, pompa, wspaniałość; Glanz, Pracht, Herrlichkeit. W grobach nawet, do których na każdy dzień, lecą, Jeden drugiego głupią wyściga splendecą. *Pot. Pocz.* 580. Rozpościeraj się, jako chcesz, pieszczochu, Zgaśnie w grobowym ta splendeca lochu. *Kchow.* 71. Silcie wy się panowie, na koszty próżne, Budując splendece różne. *Kchow.* 202. Choćbyś też miał największe splendury, I nożyce obcinać pazury, Choćbyś chodził w żółtym axamicie I poganiał sześć koni w karycie; Chybabych też mere osalała, Abych ciebie kostyro kochała. *X. Kam.*, *P. Kowal. z Krakow.* Nieszczęście wielkim ludziom splendoru dodaje. *Jabł. Tel.* 298.

SPLEŚĆ, splotł, *f.* splecie, splotę *cz. dok.*, Splatać *niedok.*; *Boh.* splesti; *Rag.* splêsti; *Bosn.* splesti, isplesti; *Croat.* zpleszti, zplétam; *Ross.* сплесть, сплетаь, (cf. *Ross.* сплотить, сплочивать); przeplatając jedno z drugim połączyć, zusammen flechten. Sznury splecione. *Jak. Art.* 3, 225. Drobne drzewa nasadzone między płotem, gdy wzrostą, można je splatać, nawodząc jedno ku drugiemu, z którego splecienia zrasta się płot mocny. *Cresc.* 22. Tam kędy lipy z jaworem gałęzi Splecenie na cień jednę z drugą więzi, Tam znieść każe wonię. *Mon.* 67, 614. Do splecenia; *Eccl.* сплетательный, *spletny. Piérwéj, niż się goła splecie. *Cn. Ad.* 1015. (prędko, nagle, jak pióro opalił). — §. Kania przędza len splata. *Przedz.* 25. spina, sie flicht sich um den Flachs herum. Len ma być pilnie wyplewiony od chwastu, zwłaszcza od kaniéj przędzy, która len splatając, bardzo mu szkodzi. *Cresc.* 188. — §. *Fig.* Oni się spletli i upadli. *Wróbl.* 42. sami się złapali w swych sidłach, sie haben sich verwickelt, selbst gefangen. — §. *Transl fig.* Spleść bajki, gawędzić; schwatzen, waschen, faseln. Ludzie pod czas leda co mówią, trzęsą, splotą. *Cn. Ad.* 719. (nie wszystko prawda, co ludzie mówią). W rozumie nie raz potknie się, ustanie, zmyli, splecie, jakoby trzy po trzy bajał. *Glicz. Wych. K* 7.

SPLEŚNIEĆ, *ob.* Pleśnieć. SPLIN, z *Angielsk.*, *ob.* *Smutnodur.

SPŁODEK, dku, *m.*, co jest spłodzonym, płód, das Erzeugte. Który kiedy rodzic swego spłodku wstydził się, jak się ci swoich zrodków wstydali, że się do nich znać nie zezwolili. *Smotr. Apol.* 25. SPŁODZIĆ, *ob.* Płodzić. SPŁODZICIEL, a, *m.*, rodzic. *Tr.*, der Erzeuger. Ślęzakom się mniéj przeciwko spłodzicielom swoim Polakom powstawać, aniż Krzyżakom, godziło. *Krom.* 615; *contra progenitores.*

SPŁÓKAĆ, *vel potius* zpłókać, *f.* spłócze *cz. dok.*; *Vind.* dolpoplaknıti; *Ross.* сполоснуть, сполоскать, споласкивать; płócząc zmywać, abspühlen, wegspühlen, herunter spühlen.

SPŁONĄĆ, *vel potius* zpłonąć, *med. jedntl.*, nagle zgorzeć, w perzynę się obrócić; *Vind.* splahniti, schnell auflodern und im Feuer aufgehen, abbrennen, verbrennen. Ogień pod miasto podłoży, którym spłonie zarazem. *Tward. Wł.* 65. Choćby ręka wezdrgnęła, odważnie wykonam, Kościoły będę łupił, i od ognia spłoną. *Bardz. Luk.* 10. Miasta ogniem spłonione. *Pilch. Sen. list.* 66 — *Fig. transl.* Za Kazimierza W. kruszce srebrne w Bytomskich górach spłonęły; *evanuerunt. Krom.* 365. znikły, verschwanden, verloren sich.

SPŁONIEĆ, SPŁONIĆ, *ob.* Płonić. SPŁOSZYĆ, *ob.* Płoszyć.

SPLOT, u, *m.*, SPLOTKA, i, *ż*, splecienie, cokolwiek splecionego, n. p. splecione włosy, kosa pleciona, Flechte, geflochtenes Haar. (*Carn.* spleténiza; *Vind.* spleteniza = krata, spletenzhiza = koszyk; *Boh.* spletka zamieszanie). Tęgim się członki ociągnęły splotem; *complexu coierunt. Żebr. Ow.* 90. Rozczochrały sploty swych warkoczy. *Przyb. Ab.* 203. Splot złotowłosy. *Hor.* 2, 197. *Kniaź.* Wieśniacką splotkę zmieniono w fryzurę. *Zab.* 10, 395. *Zabł.*

SPLOTĘ, *ob.* Pleść, spleść.

SPŁÓTNIEĆ, *ob.* Płótnieć. SPŁOWIEĆ, *ob.* Płowieć.

*SPLOZNĄĆ *med. jedntl.*, spełznąć, verschießen, die Farbe verlieren. Cera z piérwszéj krasy splozła. *Chrośc. Fars.* 186. — §. Sploznąć się *recipr.*; n. p. Helle od strachu z kozła się zplozła. *Pot. Syl.* 109, (cf. płozić, płazić się), ześlizła się, spadła, sie glitt herab.

SPLUGAWIAĆ, n. p. Więcéj splugawia człowieka źle czynić, a niźli mięso jeść. *Żarn. Post.* 103. Błogosławieni, którzy zachowają Czystość serdeczną, i co śmiertelnemi Grzechami duszy swéj nie splugawiają. *Odym. Św. S* 3, *ob.* Plugawić.

SPLUNĄĆ, Spluwać, n. p. Splużże precz z języka swego one marne gorzkości i słoności. *Rej. Post. M m* 3. plując zrzucić; *Rag.* izpgljùvati, wegspeien. Spluwać począł dość często, jakby w aktualnéj zostawał saliwacyi. *Mon.* 71, 490. wypluwać, ausspeien, *ob.* Pluć.

SPLUSKAĆ, SPLUSNĄĆ, *ob.* Pluskać, Plusnąć.

SPLUWAĆ, *ob.* Pluć, Splunąć. SPLUWACZ, a, *m.*, plwacz, *sputator. Macz.*, ein Speier, Spucker.

SPŁYNĄĆ, ZPŁYNĄĆ, *f.* spłynie *med. jedntl.*, Spływać *niedok.*, ściekać, herab fließen, hinab fließen, zusammen fließen; *Boh.* splywáti, splýwám; *Ross.* сплыть, сплывать, *pr. et tr.* Wody, które na dole są, spłyną i zginą, a nie będzie ich. 1 *Leop. Joz.* 3, 13. (zbieżą a opadną. 3 *Leop.*). Sułtanowie wymyślili sposób osuszać złotą powódź, która tak często do szkatuły wezyrowéj spływa. *Kłok. Turk.* 61. Z tą żoną wielkie w dom jego spłyną bogactwa. *Boh. Kom.* 2, 102. On bałwan z lekka, jak wosk od ognia rozpuszczony spłynął. *Birk. Exorb. D* 2. Nieprzyjaciele niech napadną, niech zewsząd spływają; ale aby spłynęli i zginęli od oblicza twego, jak płynie wosk od ognia. *Pociej.* 374. (niech się zbiegają, by stopnieli, rozpłynęli, zginęli). Padłszy na ziemię, zpłynął krwawym potem. *Bzow. Roż.* 21. oblany był potem, er zerfloß oder rann über von blutigen Schweiß. Żydzi odpowiedzieli: krew jego niech na nas spływa i na nasze syny. *Odym. Św.* 2, *G g* 4. niech przyjdzie na nas, wina niech spadnie na nas, sein Blut komme über uns. Na kogo czyja wina spływa, temuć się przywłaszcza; jeślić się nie przywłaszcza, toć nie spływa; jedna Adamowa wina przez podawanie rodzaju na nas ścieka. *Salin.* 4, 387. Szata z ramion jego do kostek spływała. *Odym. Św.* 2, *M* 3. z lekka spadała, das Kleid floß von den Schultern herab. Z ręku cugiel się wywinął, Sam po prawéj łopatce (konia) bokiem na dół spłynął; *defluit. Żebr. Ow.* 144. przeszynął się, sank herab. — §. Spływać, pływając się spuszczać lub zbiegać; herab schwimmen, zusammen schwimmen. Lad był niewarowny, niespłynione brody; *innabilis unda. Żebr. Ow.* 1. gdzie jeszcze nie spływano, spławiano, noch unbeschwommen, unbeschifft. SPŁYN, ZPŁYN, u, *m.*, *archit.*, *apophygis*, łączy dwie części płaskie, z których jedna nad drugą występuje. *Rog. Bud.* 33; tak dwa członki płaskie wiąże, żeby się wydawały jedną i nierozdzielną sztuką. *ib.* 36. Säulenanlauf. SPŁYW, u, *m.*, spływanie, spłynienie, zciek, der Abfluß; *Boh.* nános, *pr. et fig.*

Powrót wiosny nie sprawił wesołości tyle spływy swemi. *Przyb. Ab.* 88. *SPŁYWACZ, a, *m.*, pływacz ziele, krwawnik cudzoziemski, korzenia nie ma mieć a po wodzie tylko spływa, *stratiotes aquaticus peregrinus*, fremde Wasserfenchel. *Syr.* 609.

SPNĘ, SPNĄ, *ob.* Spiąć, Spinać. SPOCIĆ się, SPOCONY, *ob.* Pocić się.

SPOCZĄĆ, spoczał, *spoczynał, *f.* spocznie *med. jednt.*, Spoczywać, *Spoczynać *niedok.*, odpocząć sobie, wytchnąć, ruhen, ausruhen, sich erhohlen; *Boh.* odpočiwati, oddechnauti sobě; *Carn.* pozhyti, pozhyem, pozhivam; *Vind.* pozhiti, pozhivati, (pozhivati, prebivati *habitare*); *Croat.* pochivati, pochivam, pochinuti, pochuhnüjem, (*Istug.* pochinyam, pocheti *incipere*, *ob.* *Począć*); *Rag.* pocinuti, pocivati; *Slav.* pocsivati; *Bosn* pocinnuti, odahnuti, (poceti *incipere*); *Eccl.* почити, почію; *Ross.* почивать, започивать; (*Eccl.* спочиваю, купно сплю *concumbo*). Na co się wam przyda tak wiele sypialnych pokojów, kiedy w jednym tylko spoczywacie! *Pilch. Sen. list* 5, 45. Trzeba mi spocząć trochę, i nabrać sił. *Teat.* 55. *c*, 24. Jejmości spocząć trzeba, po takiej podróży. *ib.* 5. *b*, 59. Pójdź spocznij. *Teat.* 18, 11. (begieb dich zur Ruhe). Wszyscy ptacy i zwierze różne ucichnęły I ludzie od prac swych ciału *spoczynęli. *Kmit. Tr. C* 4. *Buk. Zyg.* 55. (spoczynek ciału pozwolili). Jeleń okrutnie zgrzany, *obległ na murawie, I pod drzewem *spoczynął, w cieniu chłodnym prawie. *Zebr. Ow.* 247. Wnet nie spocząwszy dotąd, choć nie znużony Twórca spoczął, i wracał od dzieła stwarzania Do nieba niebios. *Przyb. Milt.* 229. Spocznienie *Subst. Verb.* = SPOCZYNEK, nku, *m.*, odpoczynek, wytchnienie; (*Boh.* odpočinuti, odtušenj, odtucha, oddechnuti; *Carn.* pozhitek, pozhytk; *Vind.* pozhitje, pozhitek, (pozhivalishe, pozhivanu mestu; *Bosn.* pocivallo, mjesto gdi se pociva; *Croat* pochivalo *quietorium*; *Ross.* почивальня, опочивальня sypialnia; *Eccl.* покоище, *ob.* Pokój); *Croat.* pochinek, die Ruhe, das Ausruhen, Rasten. (*Ross.* починокъ pole podle wsi). Śnie mój luby, spocznienia swiecznego obrazie. *Zab.* 11, 184. Po wysługach pracowitych, nigdzie przytułku i spocznienia nie znajdzie. *Nagr.* 205. Częstokroć niespokojny bywa spoczynek *Pilch. Sen. list* 2, 8. Spoczynek siły zwątlone przywraca. *Chrość. Ow.* 46. Spoczynek wszystkie biedy leczy. *Bardz. Trag.* 95. Że już późno było w noc, poszedłem na spoczynek *Kras. Pod.* 2, 55. (poszedłem spać, cf. do złożenia, ich begab mich zur Ruhe). — *Mechan.* Spoczynek, zachowanie stateczne jednakowej odległości ciała od rzeczy, które go obtaczają. *Rog. Doś.* 2, 15. Spoczynek jest taki stan ciała, w którym części jego nie tylko nie są z miejsca poruszone, ale nawet od żadnéj siły nie są nagabane. *Jak. Mat.* 3, 228. Żadne ciało samo przez się ani spoczynku na bieg, ani biegu na spoczynek zamienić nie może. *Hub. Mech.* 17. SPOCZYNKOWY, a, e, od spoczynku, Ruhe=. Miejsce gdzie siedział, było spoczynkowe łoże. *Przyb. Luz.* 219. *Vind.* pozhitkouna postel, lenishe, Ruhebette. — *Artill.* Druga szpona łożowa, spoczynkowa; *de couche. Lesk.* 2, 41. — *Chem.* Powinowactwo spoczynkowe, *affinitas quiescens*, jest to, które w dawnych już związkach ma miejsce. *Śniad. Chem.* 1, 25

SPÓD, u, *m.*, SPODEK, dka; *Boh. et Slov.* spodek, spodček, (spodek, spodnjk niżnik w kartach; *Vind.* spudnjak, (pod, dnu, tle = dno, tło; spudni pou, poddiel = spodnia część; pod *granarium*; *Croat.* pòd, tle = tło; *Bosn.* pòd dogni nakom se stoji *pavimentum*, pod gorgni *laquear*; *Ross.* исподъ, исподокъ; (сподъ gromada ludzi n. p. obozująca); spodnia czyli dolna część lub strona, dno; der Untertheil, das Untere, das Unterste, der Boden. Spodek u pieca wielkiego, kamień ciosowy. *Os. Zel.* 84. Spodek w fryszerce, blacha gruba odlana. *ib.* 84. Spodek w górze rudnej znaczy ostatnią rudę albo ostatni płaskur rudy. *ib.* Spód domu drewnianego *Ross.* подклѣть, подклѣтецъ. Kilka materaców, jeden na drugim leżących, były spodkiem tego łoża bardzo miękkim. *Pam.* 85, 136. Unterlage. Spód u karety, u pojazdu, drągi na których pudło spoczywa, das Gestell eines Wagens, einer Kutsche. Cały rok jedną jeździłem karetą a tylko wierzch kazałem odnowić, i spód dać inszy. *Mon.* 73, 763. — *Adverb.* Na spodzie, na spodku, spodem = na dole, unten auf dem Boden; *Boh.* spod, ze spodu, we spod, na spod; *Sorab.* 1. pod, zpodě, podzpodě, ſpotka, ſpova, wotſputka; *Sorab.* 2. pod, ſpod, ſpodi, ſpoſi; *Carn.* spod, spôdej, odspod, odspud, odspodej; *Vind.* spoda, spodai, sdolei, odspodai, ispod, tuspoda; *Croat.* pòd, zdola, ozdol, zpoda, odzpoda; *Eccl.* исподь. Na spód, czyli pod spód brać na siebie suknią, podwlec; *Ross.* подлѣть, подлѣвать, ein Kleid unterziehen. Zawsze mocny na wierzchu, a słaby na spodku. *Bies. roz. A* 4. To bywa spodem, co było na wierzchu. *Wad. Dan.* 201: (*Sorab.* 2. to ſpodne k' werchoju: do góry nogami). Spodem, spodkiem, od spodku, od spodu, od spodź, ode *spodź, od dołu, von unten. Spodkiem ziemia drży; nieba zaburzone Z góry huk srogi na niego spuszczają. *P. Kchan. Jer.* 457. Pójdziesz śrzodkiem, być skrzydła, gdzie się kwapisz spodkiem, z wód nie nagrezły, góra ogniem nie zetlały. *Zebr. Ow.* 194. Piramidy cegłą ode *spodź podmurowane. *Star. Dw.* 11. Wielka te mury wieża biła z góry, A ode spodku rogate tarany. *ib.* 288. Pod donicą od *spodź mają być węgle. *Cresc.* 493. Listki te z wierzchu zielone, ode *spodź przybielsze. *Urzęd.* 253. Pod spód, *subtus. Cn. Th.* 746. nach unten, unterwärts. Pod spód jestem, *subsum ib.* — (SPODLEĆ, *ob.* Podleć. SPODLIĆ, *ob.* Podlić, upodlić). — SPODNI, ia, ie; *Boh. et Slov.* spodni; *Carn.* spôdn; *Vind.* spodni, spudnji, spudnenshi; *Rag.* ispodàgni; *Ross. et Eccl.* исподній, пръисподьнии; odspodni, na spodzie będący; unter=, der die das untere. Spodnich rzeczy atłasowych żaden hetman nie miał, wielka była ozdoba, gdy wyłożki takie miał u rękawów. *Star. Ryc.* 44. Spodnia suknia mezka, *ob.* Żupan, *ob.* Spodnik. — *§ Kraje spodnich ludzi, *antipodum. Podw. Wróż.* 48, *ob.* Przeciwnogi. SPODNICA, y, *ż.*, SPODNICZKA, i, *ż.*, *dem.*, spodnia suknia kobieca, der Unterrock der Weiber; (*Boh.* spodnice pierzyna spodnia); *Boh.* rubáš; *Carn.* interfât; *Vind.* interfat, spudnja jopa, podjopa, podſuknja, podoblazhilu,

podobliek; *Croat.* podhalnicza; *Slav.* zobún; ***Ross.*** **исподница**. Widziałam wiele takich, co w jednej spodniczce przedtym, dziś w sukniach, w salopach, szubach paradnych chodzą. *Teat.* 22. *c*, 8. — °§. Nadziałasz dla lewitów spodnic lnianych. 1 *Leop. Exod.* 28. (suknie spodnie). — §*. Spodnica = spodnia czyli dolna część czegokolwiek. *Cn. Th.* 1044. der untere Theil, die untere Region. SPODNICZNY, a, e, od spodnicy, Unterrocks = ; *Ross.* исподничный. SPODNICZYSKO, a, *n.*, *contemt.*, paskudna spodnica, ein häßlicher Unterrock. Zaraz zrzędziocha brudne spodniczysko wdziała. *Jak. Baj* 183. SPODNIE, i, *plur.*, ubranie mezkie, pludry, portki; *Boh.* nohawice (cf. nogawica), ctmustky, poctiwice; *Slov.* nohawice, gáloti; *Sorab.* 1. kolowy, kholowé, kholowki (cf. cholewy), howfy; *Sorab.* 2 cholowi, fez; *Carn* hlazhe; *Vind.* hlazhe, klazhe, hlazhize; (*Croat.* hlacha, hlache, lacse = spodnie Wegierskie; gache = gacie Węgierskie, gege = Niemieckie spodnie, szitice, szvitize *perizoma*, szvitnyak *ligula perizomatum*); *Dal.* biesva, hlacsa, biseve, lacse; *Slav.* lacse, csakshire; *Bosn.* benevreke; *Ross.* штаны, исподница; (*Eccl.* остегнь, остегны długie spodnie, cf. ściegno): die Beinkleider, die Hosen, (Niederwand. Luth. 3 Mos. 6, 10). Nie ma tyle rozumu, żeby °uważał, czy ta osoba, z którą w rzecz się wdaje, spodnie lub spodnice nosi *Mon* 64, 17. (czy mężczyzna, czy kobieta). Ubrany w spodnie, w spodniach, *Sorab.* 1. kholowaté; *Carn.* hlazhar, (hlazhâm *braccatus incedo*). SPODNIK, a, *m*, szata spodnia, ein Unterkleid. Sprawił żonie ze złotego tabinu spodnik. *Opal. Sat.* 39. SPODNIOWY, a, e, od spodni, Hosen = ; *Vind.* hlazhni; *Ross.* штанный. SPODNISKA *plur.*, *contemn.*, brzydkie paskudne spodnie. häßliche Hosen; *Ross.* штанишки.

SPODOBAĆ się, *ob.* Podobać się.

SPODOBELK, u, *m.*, *archit.*, nadsłupie czyli spodobelk *epistylium*. *Rog. Bud.* 25 der Architrab, cf. srzodobelk

SPODŹ, *ob.* Spod.

SPODZIAĆ się, *f.* spodzieje się *rec. dok.*, Spodziewać się *niedok.*, °nadziewać się, nadzieję mieć, (cf. dziać); oczekiwać pomyślnego, hoffen, Hoffnung haben; *Boh.* nadati se, nadjti se, dufat, *ob.* Ufać); *Sorab.* 1. zpodźiwam so: *Sorab.* 2. nażasch; *Bosn.* nadatse; *Rag.* nàdatse; *Slov.* uffat se; *Vind* vupati, upat, dovupati, savupati, (cf zaufać); *Carn.* vupati; *Croat.* jasze ufam, jasze nadjam, (nadamsze, nadejemsze, vidimisze *praesagio*, *spero*); *Ross.* надѣяться, надѣюсь, чаять, чаю, (cf czekać) W Podgórzu mówią zdziewać się, zamiast spodziewać się. *X. Kam.* Gdzie się czego nie spodziejesz, tam często najdziesz. *Cn. Ad.* 239. Daremnie się spodziewać *Ross. et Eccl.* суетствовать. Przypadnie na was on dzień ostateczny, gdy się nie spodziejecie. *W. Post. W.* 191. Ani się spodziejesz. *Żegl. Ad.* 7. Nie spodziewałem się tego! słowo jest człeka głupiego. *Cn Ad.* 619. Ktoby się był spodział, że .... *Teat.* 5. *b*, 64. *Modrz. Baz.* 423. *Sk. Kaz.* 252. Mądry zawsze na obiedwie stronie [*dual.* 2], spodziewa się. *Fredr. Ad.* 44. Czego kto sobie życzy, tego się spodziewa. *Teat.* 32, 56. Lub się mógł spodziać ujścia, padł w bitwie zabity. *Bardz. Luk.* 71. Spodziewaj się śmiele, póki dusza w ciele; póki jeno człowiek ziewa, wszystkiego się niech spodziewa. *Cn. Ad.* 1079. Niech się mej córki nie spodziewa. *Boh. Kom.* 4, 77. To przezorny dyabeł, ktoby się tego o nim spodziewał? *Teat.* 30, 92. wer hätte das von ihm gehofft, erwartet! Niech się po bracie moim niczego nie spodziewa, bo go wydziedziczył. *Teat.* 7. *c*, 7. (*scil.* wziąć spadkiem). — Herman nie chciał się pisać królem, iż się spodziewał jeszcze brata przyjechać na swoje królestwo. *Biel.* 64. (*observ. Accusativum cum Infinitivo*, *ad exemplum Latini: speravit*, *fratrem reversurum*). — Spodziewanie się, nadzieja; das Hoffen, die Hoffnung; *Ross.* чаяніе. SPODZIANY, SPODZIEWANY, °SPODZIEWAŁY, SPODZIEWNY, a, e, *partic.*, czego się spodziewają, spodziewać mogą, do spodziewania; *Slav.* nádanj; *Ross.* чаемый, чаятельный, verhofft. *Oppos.* Niespodziewany, niespodziany, *adverb.*, niespodzianie; *Boh.* nenadalý; *Slov.* nenadáłé; *Sorab.* 1. nepotnené, předknewidżené, newadki, (cf. bez wieści); *Carn* naglèma, (cf. nagle); *Slav.* nenadan; *Rag.* nenaadan, nenàdni, nenaadni, nenaadani, (*ob.* z nienacka); *Ross.* нечаянный, нечаянно, неожидаемый, неожиданный, неожидаемо, неожиданно, внезапный; *Eccl.* ненадежно, ненадежнѣ, незапно, внезапоу, наглъ, нагло, напрасно, (cf. naprożno). Niespodziane dobro przyjemniejsze. *Cn. Ad.* 649. Im gość niespodziewańszy, tym wdzięczniejszy bywa. *Pot. Arg.* 220. Im niespodziewana, tym większa radość bywa. *Teat.* 27. *c*, 71. (im niespodziewańsza). Zdziwią się nagłéj odmianie niespodziewanego zbawienia. 3 *Leop. Sap.* 5, 2. (nienadziałego zbawienia. 1 *Leop.*). Patrzy na tak nagłe a niespodziałe skaranie jego, które nań przypadło. 1 *Leop.* 3 *Mach.* 2. Niespodziewały nosił na sobie koronę. 1 *Leop. Syr.* 11, 5. Rozruch niespodziały. *ib.* 3 *Mach.* 5. Nic niemasz u boga niespodziewałego, z czego pospolicie dziwowanie pochodzi. *Biał. Post.* 225. Grotem go ugodzi, dając raz niespodziewany. *Anakr.* 47. *Zab.* 15, 302. — *Adverb.* Spodzianie, *non ex insperato*. *Cn. Th.* 1044. Przychodzi zły los niespodzianie. *Karp.* 1, 126. Litwa niespodziewale na Tatary ubezpieczone wpada. *Gwagn.* 102 (bez wieści). Niespodziewale przypadłszy. *ib.* 119. Tatarowie, iż niespodziewale przyszli, wielkie szkody poczynili. *Biel.* 517. — °§. *Active:* Gliński, oskoczywszy Zabrzezińskiego w dworze, niespodzianego takich gości, kazał do niego drzwi wybić. *Stryjk.* 693. (nie spodziewającego się takich gości).

SPODZIW, SPODZIWNY, *ob.* Podziw, Podziwny. SPOGANIEĆ, *ob.* Poganieć. SPOGLĄDAĆ, *ob.* Poglądać.

1\. SPOIĆ kogo *cz. dok.*, upoić; *Ross.* споить, einen besaufen, ihn berauscht machen. Tacza się; jakby miał być winem spojony. *Otw. Ow.* 620.

2\. SPOIĆ *cz. dok.*, Spajać *niedok.*; *Boh.* spogiti, spogowati, spogjm, pogjm, připogiti; *Slov.* spogiti, připogugi, spogugi; *Sorab.* 1. zwożugu, (*ob.* Związać); *Carn.* fêgâm, (*ob.* Fugować); *Rag.* spoitti, spaajam; *Bosn.* spojtti, pripojiti, pripajati, zglobiti, sastaviti, (cf. zastawić); *Ross.* спаять, спаивать, паять, плотить, плочу (cf. pleść, plotę), **сцѣпить**, **сцѣплять**, **сварить**, **сваривать**,

(cf. zwarzyć); *Eccl.* спаяю, спаиваю, (cf. споятн, споемлю z sobą wziąć); skleić, zlutować, ściśle połączyć, spiąć; zusammen löthen, zusammen fügen, zusammen heften. Czaszę onę zdruzgotaną tak spoił, iż i rozpadlin znać na niej nie było. *Sk. Dz.* 1021. Ule bywają z deszczek albo z łat grubych dychtownie spojone albo zbite. *Haur. Ek.* 139. Odszczepieństwo od kościoła potym wcale się naprawić i spoić nie mogło. *Sk. Dz.* 814. Rząd najlepszy, gdy się królestwo z kapłaństwem spaja. *Sk. Dz.* 1093. Wiemy o ich jednomyślnéj zgodzie, a prawie w jedno spojonéj w prawdziwie braterskiéj równości. *Siem. Cyc.* 332 Przyjaźń wszystkich nas ze wszystkimi wzajemności ogniwem spaja. *Pilch. Sen. list.* 363. Małżeństwa, które interes spaja, łamią czasem związki miłe. *Teat.* 4, 88. (kojarzy). Łodzi do przebycia rzéki spajali. *Warg. Cez.* 7. (spinali). Lada zwierzę ma lepiej spojoną skórę, niż człowiek. *Gorn. Sen.* 117. spoilszą, tęższą; dicker, derber. SPOICIEL, a, *m.*, który spaja, der Zusammenfüger; *Carn.* fegân; *w rodz. żeńsk.* feganka, spoicielka; (*Slov.* spogitelka, zpogugičnost, spogenost, sklonawatelka konjugacya, wgednospogilka *synaeresis*). SPOIŁOŚĆ, SPOISTOŚĆ, ści, *ż.*, spojność, związek wewnętrzny cząstek ciała, die innere Verbindung, der Zusammenhang der Theile. Większa lub mniejsza spoiłość czyni większą lub mniejszą mocność ciała. *Jak. Art.* 1, 175. Spoiłość jest wszędzie jednakowa, kiedy wszystko ciało jest złożone z jednorodnych cząstek, które równie mocno trzymają się między sobą. *Jak. Art.* 1, 475. *ib.* 3, 315. SPOIŁY, SPOISTY, a, e, SPOIŁO, SPOISTO *adverb.*, złączysty, składny; fügbar, vereinbar. Niespoisty, [illegible] *Cn. Th.* 528. — §. Spojony, złączony; zusammen gefügt, zusammen hängend. Drzewo takie jest twardsze, spoilsze, ważniejsze, i mocniejsze *Jak. Art.* 3, 137. (tęższe, dichter). — § Active: Spoisty, spajający *Cn. Th.* 1045. zusammen fügend, zusammen ziehend. SPOJ, *imperativ. Verbi* Spoić. SPÓJ, oju, *m.*; *Rag.* spòja *ferrumentum*; *Croat.* szpoyka, szpóna *pedica*, *compes*, (cf. szpona); (*Ross.* спой, спайка lótowanie); spojenie, związek, złączenie; (*Ross.* сцѣпка, сцѣпъ, (cf. czepić, zaczepić); *Bosn.* zglob, zglobbi; *Slov.* wazalka, (cf. wiązadło); die Zusammenfügung, Verbindung, das Band. Twa ręka spojem takowych węzłów się trudzi. *Zab.* 15, 325. Nawa puściwszy spoje, gęsto w się wodę bierze. *Pilch. Sen. gn.* 201. (nity puściwszy). W spruchniałéj chałupie wszystkie spoje rozwalniają się, a za zmocnieniem się jednych rozsiadają się drugie. *Pilch. Sen. list.* 243. Nie pstrzyli Stoicy pism swoich przynętnemi kwiatkami: cały onych spój i tok ma w sobie coś stałego. *Pilch. Sen. list.* 267. (skład, układ, związek). — SPOJENIE; (*Rag.* spòja; *Sorab.* 1. zwozeno, (cf. wiązanie); *Ross.* пайка, спѣпка, сварка; a) [illegible], spajanie, połączanie, das Zusammenfügen; b) *opus*, związek, spój, die Zusammenfügung, Verbindung. Spojenie duchowne, od wszelkiego odszczepieństwa i sporów wolne, jeden w Chrystusie kościoł. *Sk. Dz.* 827. *Pociej.* 259. Spojenie dachu *Carn.* shlôta. — *Phys.* Siła, przez którą ciało opiera się rozerwaniu, zowiemy siłą spojenia; *vis cohaerentiae.* *Hub. Mech.* 210. Wszystkie ciała mają siłę spojenia. *Hub. Wst.* 382. — *Anatom.* Spojenie, *symphasis*, złączenie kości za pomocą części miękkich. *Wejch. Anat.* 29. die Fuge der Gebeine, Gelenke. Bić ich kazał tak, iż się im kości otwarzały, i prawie wszystkie się stawy i spojenia ukazały. *Sk. Żyw.* 1, 102. Spojenie piszczeli ramiennego z łopatką i z obojczykiem nazywa się spojeniem płytkim. *Perz. Cyr.* 1, 24. — SPOJMOWAĆ, *ob.* Pojąć. — *SPOJNIA, y, *ż.*, łącznia, atrakcya; Anziehungskraft, Attraction. Złoto zmieszane z miedzią, włożone w merkuryusz, łączy się z merkuryuszem, miedź zaś osobno zostaje; skutek ten sprawuje spojnia wybierna. *Os. Fiz.* 29. *affinitas electiva*, Wahlverwandtschaft. Jeżeli cząstki jednorodne się łączą, n. p. z wody kropeleczek większa robi się, takową spojnią zowiemy łącznią. *Os. Fiz.* 28. SPÓJNIK, a, *m.*, *Grammat.* *Conjunctio*, das Bindewort, pomaga innym wyrazom, aby jedne i związła czyniły mowę. *Kpcz Gr.* 1, p. 65; *Boh.* spojka, spogewka, spogenec, pogslowce: *Slov.* spogka, spogowka, spogitelka; *Carn.* skupsvesliva beseda: *Vind.* svesliva beseda; *Slav.* sastavak; *Ross.* союзъ. SPOJNOŚĆ, ści, *ż.*, spoiłość, spoistość, związek wnętrzny cząstek jakiego ciała, der Zusammenhang der Theile eines Körpers. Włókna spajają się roślinnym klejem, a tak czynią i mają między sobą spojność, *anastomosis.* *Bot. Nar.* 10. Spojność w ciałach, *cohaerentia.* *Hub. Mech.* 394. *et* 209. Bezprzestanna spojność od natury we wszystkich jéj dziełach jest zachowana. *N. Pam.* 20, 187. związek

SPOJRZEĆ, *ob.* Pojrzeć.

SPOKOIĆ, *ob.* Pokoić. *SPOKOJEM, *ob.* Pokój, z pokojem, spokojnie. SPOKOJNOŚĆ, ści, *ż.*, spokój, [illegible]; *Boh.* spokogeni; *Carn.* pokojnost; *Vind.* pokoinost, pozhithvost, pohleunost, mirnost, dopufhnost, mirovitnost, mirovolnost, radomirnost; *Ross.* спокойность, спокойство, спокойствие, безмятежность, угомонь; *Eccl.* безбурие, die Ruhigkeit, die Ruhe. Spokojność nie czasu, nie miejsca, nie okazyi, ale swego własnego umysłu jest darem, kiedy umysł od bojaźni, żądzy i wszelkiej trwożliwości daleki, ukontentowaniem cieszy się swoim. *Lub. Roz.* 319. Nie zna spokojność gmachów okazałych, Częściej sen smaczny w lepiankach się mieści. *Kras. Woj. Ch.* 7. Spokojność przynoszący, *Sorab.* 1. pokoyofcžiwé, zpokojenie dający; *Ross.* успокоительный, мирный. Spokojność lubiący, **spokojniś; *Vind.* pokoinik, miralubnik; *Ross.* любопокойный, смиренникъ, *f.* смиренница. Niespokojność, *Vind.* nepokoi, nemir, randa, raska; *Rag.* nepokoj, nemir, *ob.* Mir; *Ross.* безпокойство, смущение, забота. SPOKOJNY, a, e, SPOKOJNIUCHNY, SPOKOJNIUTKI, SPOKOJNIUSIEŃKI, a, e [illegible], SPOKOJNIE, SPOKOJNIUCHNO etc. *adverb.*; *Boh. et Slov.* pokogný; *Sorab.* 1. wotpotžwaté; *Vind.* pokoin, miren, miern, smiran (*ob.* *Mir), tih (*ob.* Cichy), pozhitlin (*ob.* Spocząć), gmachen (cf. gmach), mirovolen, radomiren, miroviten, pohleun, dopufhen, (cf. dopuścić); *Croat.* pokojen; *Slav.* miran, (pokojni, nieboszczyk); *Bosn.* pokojan, miran; *Rag.* pokojni, pokojan, miran; *Ross.* спокойный, покойный, покойникъ nieboszczyk, покойная, покойница nieboszczka), смирный, смирно, мирный, мирень, безмятежный, безпла-

щный, угомонный, угомонливый; *Eccl.* безбурный, тишествующій, тихообразно; (*Etym.* koić, [cf. *lat.* quies 2]); *z pokojem będący, uspokojony, ruhig, *pass. et act.* Był Konrad z Bolesławem w pokoju przez niejaki czas; wszakże nie mógł być *z pokojem (spokojnym) długo. *Gwagn.* 51. Kto sam *spokojem siedzi, nie wdawa się w żadne mordy, w żadne okrucieństwa świata tego. *Rej. Post.* Y y 4. Maslaus, chociaż porażon, przedsię nie chciał być spokojem (spokojnym). *Biel.* 52. *et* 104. Spokojnym być, spokojnie żyć, *Bosn.* mirovati, bitti miran; *Croat.* miruvati; *Ross.* смиренномудроствовать; *Eccl.* мировати, мирствовати, жить мирно. Królowi temu bóg dał pokój wielki, tak iż spokojnym zwany będzie. *Sk. Żyw.* 2, 161. friedfertig. Spokojniuchne przyjście Chrystusowe. *W. Post. W.* 13. Spokojniuchno i wesoło panu swemu ducha oddała. *Sk. Żyw.* 1, 425. Spokojne morze, i żadną chmurą niezaćmione niebo, szczęśliwą nam wróżą żeglugę. *Teat.* 49, 31. Dunaj niespokojny szumi za uchem Bułgarom. *Tward. Wł.* 240. Pałasz jego bardzo spokojnej natury. *Boh. Kom.* 4, 240. (niebitny). Niespokojna głowa i w pustkach zwadę czyni. *Rys. Ad.* 49. niespokojnik, warchoł, swarliwy, wichrowaty; *Vind.* nepokoin, nemiran, vertazh, ein unruhiger Kopf, Brausekopf. Zdajesz mi się być niespokojnym. *Teat.* 18, 4. Bardzo niespokojny *Ross.* многомятежный.

SPOKREWNIĆ, *ob.* Pokrewnić.

*SPÓŁ, we spół, współ, *SPOŁU, pospołu, SPOŁEM, *Społek, społecznie *adverbialiter*; *Boh.* spolu, naspolek, wespolek, pospolu, pospolem, pospolku; *Slov.* spolu; *Sorab.* 1. sobu, (*ob.* z sobą), zpowu; (*Carn.* spol = rodzaj, płeć), *Carn.* skup, (cf. w kupie, na kupie); *Vind.* vkup, skup, vkupe, kupei, vred, svred (cf. rzęd), (spol, rod, rodovina = rodzaj; *Croat.* szkup, vkùp, zkùp, zkupa, (szpòl, zpol *genus*): *Bosn.* skupno, (spol = rodzaj); *Rag.* zajedno, skuppa, skupno, (spool *sexus*); *Eccl.* коупьно; (*Ross.* полъ rodzaj); (*Etym.* pół); mit einander, zusammen. Urząd ziemski z starostwem społu stać nie może. *Herb. Stat.* 175. Złe i dobre społu znosić. *Rej. Post.* H 3. (jedno przy drugim). Było na ten czas społu osób o sto i dwadzieścia. *ib.* C c c 1. (w kupę zgromadzonych). Leci pareczka we spół zgodliwa. *Zab.* 8, 39. *Nar.* Szczęście z nieszczęściem spół grają, Ludźmi jak piłką rzucają. *Dar. Lot.* 6. Zmówił się lew z owcą, cobykolwiek społem ułowili, aby szło w równy dział. *Ezop.* 3. Złóż to społu, a rób jedno z nich. *W. Post. W.* 332. Te trzy cnoty rzadko się u ludzi społem znajdują. *W. Post. W.* 313. Zaczęli się wymawiać społem wszyscy. *W. Post. Mn.* 285. Dziecię gdy z cudzego, a nie matki własnéj pokarmu używa, społem też bierze w się zwyczaj żywota a obyczajów cudzych. *Glicz. Wych.* D 3 b. *Eraz. Jez. Ob.* Na to *społek zgodzić się nie mogli. *Glicz. Wych.* J 5. (pospołu, z sobą). — §. Wzajemnie, wechselseitig. Odkrywają sobie spół swe miłosne skargi *P. Kchan. Orl.* 1, 164. Gdy rozmawiali i społu się pytali, Jezus się przybliżywszy, szedł pospołu z niemi. *Sk. Kaz.* 189. — §. *Not. in compositione Nominum exprimit Latinum con-, Germ.* Mit-, *Boh.* sau-; *Morav.* sû-; *Vind.* sraven-, vkup-; *Eccl.* со- (cf. z), сово-; *ob.* Spółuczeń *condiscipulus*, Mitschüler; *cum Verbis non necesse est* spół *sive* wespół *jungere, sed seorsim scribi potest:* spół bieżeć, *non* spółbieżeć, *simul currere*, mitlaufen; spół handlować, *non* spółhandlować, am Handel Antheil nehmen; spół jechać, mitfahren. *Cn. Th.* 1045. Wspól jednoczy nas z bogiem umysł pobożny. *Zab.* 7, 229. *Koss.* Spół królować, mitregieren, spół pływać, *connatare*; spół prosić, *competere*. — *Composita vero, cum* spół-, *sive* współ-, *nonnulla eaque praecipua, hic ponemus: quae vero in dialectis inveniuntur, asterisco notamus.* *SPÓŁAPOSTOŁ Piotra ś. Paweł. *Smotr. Lam.* 56. kolega w apostolstwie, Mitapostel. SPÓŁBISKUP, a, *m.*, n. p. Konstantynopolski biskup zwierzchności na insze trzy spółbiskupy swoje sobie nie przywłaszcza. *Smotr. Lam.* 80. Mitbischof. *SPÓŁBŁYSZCZEĆ; *Eccl.* соблистати, mitblitzen. SPÓŁBOJOWNIK, a, *m.*; *Eccl.* съподвижьникъ der Mitsoldat, *ob.* Spółżołnierz; *Eccl.* съподвизати са = *spółbojować, *ob.* Spółwojować, *spółwalczyć. SPOŁBRAT, WSPÓŁBRAT, a, *m.*, (*distng.* *Półbrat), der Mitbruder; *Vind.* sravenbrat; *Ross. plur.* собратія. Sprawy te tobie i twéj spółbraci przypisują. *Obr.* 38. Król ten co w ludziach swoich uznaje współbraci .... *Kras. List.* 2, 104, *Ross.* собратство spółbractwo. SPÓŁBANKIETNIK, SPÓŁBIESIADNIK, SPÓŁGODOWNIK, a, *m.*, *copulo. Cn. Th.* 1045. der Mittischmaner, Mitgast; *Slov.* spoluradownjk; *Sorab.* 1. zpowu hostž; (*Ross.* собесѣдникъ, собесѣдователь = *compagnon*, towarzysz; собесѣдовать rozmawiać, bawić się). Spółbiesiadnik powoli kolegę swego zmiękczy. *Pilch. Sen. list.* 1, 41. *Spółbiesiadować *Eccl.* сопиршествую, совозлежати. Spółbiesiadowanie *Eccl.* сопиршерство. *SPÓŁBRZMIENIE, ia, n. p. Gdy rozliczne instrumenta zabrzmią, staje się z tyłu rozlicznych i wspacznych wdzięków spółbrzmienie. *Pilch. Sen. list.* 2, 378. harmonia, zgłośność. SPÓŁCECHOWY, a, e, mitzünftig, *Subst.* ein Mitgenoß; *Eccl.* съликовьникъ, съпжтьникъ, товарищь, клеврѣтъ, единаго съ кѣмъ лика. **SPÓŁCHLEBOJEJCA, y, *m.*, spólnie z drugim żywiący się, Mitgenoß, Mitesser von einer Tafel. Dom się składa z spółchlebojejców, to jest, z jednej spiżarni żyjących. *Petr. Pol.* 6. SPÓŁCHRZEŚCIANIN, a, *m.*, *W. Post.* 2, 198. der Mitchrist. *SPÓŁCHWALIĆ *cz. niedok.*, razem z kim chwalić, mitloben; *Eccl.* совосхвалити, вмѣстѣ съ кѣмъ хвалить. SPÓŁCIERPIEC *nel. niedok.*, mitleiden, *ob.* Spółubolewać; *Ross* сострадать, состраждую, спострадать. Na wielu spółcierpiących boleść podzielona Nie tak gryzie, a łatwiéj bywa poniesiona. *Tol. Saut.* 27. *SPÓŁCIESZYĆ się; *Ross.* совохититься, совохищаться, sich mitfreuen. *SPÓŁĆWICZENIE; *Eccl.* сообученіе, Mitübung. SPÓŁCZŁOWIEK; *Vind.* sravenzhlovek; *in Plur* SPÓŁLUDZIE, Mitmensch. *Kras. List.* 2, 104. *SPOŁCZCZONY; *Eccl.* споклоняемый, mitverehrt. SPÓŁCZESNIK, a, *m.*, *adj.*, SPÓŁCZESNY, a, e, — ie *adv*, jednego z kim czasu żyjący, gleichzeitig; *Ross.* единовременникъ, современникъ, / современница; *adj.* единовременный, современный. SPÓŁCZYNNIK, a, *m.*, w algiebrze, znak pewny, wyrażający, ile razy wzię-

ta ilość. *Alg. Nar.* 5. *Ustrz. Alg.* 12, *coefficiens. Jak. Mat.* 2, 5. *Śniad. Alg.* 1, 12. ''SPÓŁDYMNY, a, e, n. p. Spółdymnych zawiera dom, to jest jednego ogniska używających. *Petr. Pol.* 7. Heerdsgenossen, die einen gemeinschaftlichen Heerd haben; *ob.* Spółmieszkaniec. SPÓŁDZIAŁAĆ *cz. niedok.*, dzielnie się przykładać, mitwirken; *Vind.* vkupostoriti, skupedelati, vkuppomujatiſe, mujo perdjati; *Ross.* содѣйствовать. 'Spółdziałanie, das Mitwirken; *Ross.* содѣйство, содѣйствованіе. 'Spółdziałacz, uczestnik, *Vind.* vkupdelauz, podpomagavez; *Ross.* содѣйственникъ. SPÓŁDZIEDZIC, WSPÓŁDZIEDZIC, a, *m.*, der Miterbe; *Slov.* spoludědič; *Vind.* vkupdieudizh; *Carn.* rajmnodejdèzh; *Ross.* снаслѣдникъ, сонаслѣдникъ. Dziedzic powinien drugiego współdziedzica bronić, i zastąpić o dobra spadkiem nabyte i jemu odstąpione. *Szczerb. Sax.* 122. Pracowałem, abym się z wami dzielił i was do nabycia mego przypuścił i spółdziedzicmi uczynił. *Sk. Kaz.* 551. Spółdziedziczyć, *Vind.* vkuperbati, skupdieuſhati; *Ross.* сонаслѣдствовать, сонаслѣдовать, снаслѣдовать. 'SPOŁDZIERŻEĆ; *Vind.* vkopdershati s kumdershati, mithalten, mitbesitzen. SPOŁECZENSKI, WSPOŁECZENSKI, a, ie, od społeczeństwa; *Croat.* obchinszki, Gesellschafts=, Societäts=. Mocne trunki miłe są ludziom, nie ukształconym jeszcze społeczeńską obyczajnością. *Czack. Pr.* 1, 274. (cywilizacyą). Myśl w materyi społeczeńskiéj. *Mon.* 70, 664. SPOŁECZEŃSTWO, SPOŁECZNICTWO, WSPOŁECZEŃSTWO, a, a, *n.*, SPOŁECZNOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* společnost, společenstwj, obecenstwj, obec (*ob* Obec, w obec), zdjlnost; *Sorab.* 1. pozpolnoſcž, zromadnoscž, (cf. gromadny); *Sorab.* 2. gmejustwo, (cf. gmin); *Carn.* opzhina, zakr; *Croat.* obchina, pajdastvo, baratanye, terstvo, drustvo; *Dal.* opchina; *Ross.* общеніе, общество, общежитіе, общежительство, совокупность, сословіе; spólność, społek, społkowanie, towarzystwo, die Gemeinschaft. Mamy społeczność i towarzystwo z Krystusem, a z ewanielią i członkami jego. *Baz. Hst.* 156. Wielka społeczność ma syn z ojcem swoim. *Farn.* 111. Liberyusz papież społeczność brał z heretykami. *Sk. Dz.* 258. Z Rusią nie widzę, aby za Hermana Polacy społeczność taką wiedli, którąby ich do podniesienia przeciwko Węgrom wojny zjednoczyć mogła. *Krom.* 112. — ¶ *Oeconom.* Owcom do społeczności i rodzaju kiedy ma być czas. *Haur. Ek.* 178. do spółkowania, pobiegania się, zum Bespringen. — ¶. Ludzie z sobą łączący się, żeby podług pewnych przepisów do społecznego kresu doszli, zowią się społeczeństwem. *Cal. Cyw.* 1, 3. towarzystwem, Gesellschaft. Społeczność jest jedną moralną istnością, któréj członkami są obywatele. *Stas. Zamoj.* 19. Słowność w interesach, ludzkość w obcowaniu, są to ogniwa, z których się składa łańcuch porządnego wspołeczeństwa między ludźmi. *Mon.* 65, 264. Ich nie obierał król, ani biskup, ani podawca, jedno wszystka społeczność, przez ducha ś. sprawiona. *Rej. Post. E* 3. (cała gmina). Kontrakt społecznictwa fabryki krajowéj płóciennéj. *Przedz.* 116. Gesellschaftscontract. — ¶ Społeczność ś., komunia, die Communion. Po społeczności s., cokolwiek z ofiar zbywało, w kościele pospolitą wieczerzą jedząc, społecznie trawili. *Zygr. Gon.* 234. SPOŁECZNIE *adv.*; *Boh.* společně; *Slov.* společně, wespolek; *Ross.* купно; spólnie, społem, gemeinschaftlich. Cokolwiek im z ofiar zbywało, w kościele pospolitą wieczerzą jedząc, społecznie trawili. *Zygr. Gon.* 234. Daję wam nowe przykazanie, abyście się zobopolnie miłowali; jakiem ja was miłował, abyście się i wy tak miłowali społecznie. 1 *Leop. Joan.* 13, 34. wzajemnie, wechselseitig. *Cn. Th.* 1045. SPOŁECZNIĆ *cz. niedok.*, Społeczniać, uspołeczniać, *contin*, uspołecznić *dok.*, wzajemnie połączyć, wechselseitig verbinden; *Boh.* spolčiti; *Slov.* wspolčugi. Obyczajów podobieństwo społecznia i utrzymuje przyjacielstwa. *Ossol. Mow.* 30. (*generat*). Przykłady honoru uspołeczniać z umysłami dzielniejszemi. *Zabł. Roz.* 179. Społecznić się *Eccl.* совпадати, сообщаться съ кѣмъ, съподвиꙁати са. SPOŁECZNIK, WSPOŁECZNIK, a, *m.*; *Boh.* společnjk; *Slov* społečnjk; *Rag.* vkupdeleshnik; *Ross.* сподвижникъ; *Eccl.* приобщныи, участникъ, съобщьникъ, товарищъ; kolega, który co z kim dzieli, spólnik, towarzysz; der Mitgenosse, Gehülfe, Theilnehmer. Jest to w biedzie pociecha, mieć społeczników biedy. *Teat.* 34. *b*, *B* 2. (*socios malorum*). Oto jest wspołecznik losów moich. *Teat.* 4. *b*, 168. W domu razem wychowani, w wojsku społeczniey, potym spokrewnieni, w całym nakoniec życiu jednomyślni. *Siem. Cyc.* 316. *W rodz. żeńsk.* SPOŁECZNICA, y, SPOŁECZNICZKA, i, *Ross.* сподвижница. SPOŁECZNY, 'SPOŁECZNISTY, a, e; *Boh.* společny, spolitý, obecnj, (cf. obec, wobec, obecny); *Dal.* opchen; *Slav.* opchinski; *Ross.* общежительный, купный, (cf. w kupie); spólny, gemeinschaftlich. Jestem społecznym sługą z tobą. 1 *Leop. Apoc.* 19, 10. (spółsługa twój *Bibl. Gd.*); Mitknecht, Mitdiener. Miejsce społeczne ma być bezpieczne. *Cn. Ad.* 492. (publiczne, pospolite, wszystkim służące). Społeczne, pospolite dobro; *Ross.* община, (cf. 'rzeczpospolita). Judasz dał im społeczny znak, rzeknąc, którego pocałuję, tenci jest. *Sekl. Marc.* 14. (ogólny). Ludzie niespołeczniste a niepospolite imię kamieniom i drzewom wkładali. 1 *Leop. Sap.* 14, 21. święte; cf. niespólny, niespołkujący, nieudzielny, niepospolity; *incommunicabile nomen Dei*, uczesnika nie przyjmujące, którym żadnéj rzeczy nie godzi się nazywać. *Cn. Th.* Najwyższemu kapłanowi jeśli nie będzie dana niespołeczna moc, będzie wiele odszczepieństw. *Hrbst. Art.* 114. (*exsors*, niepospolita, nadzwyczajna). Społeczna i zobopolna miłość. *W. Post. W.* 224. wzajemna, wechselseitig. —(SPOLEGAĆ, *ob.* Polegać). — SPOŁEK, ¶ 1. *ob.* Spółka. — ¶ 2 Spółek, Społem, *ob.* Spół. SPÓŁGŁOSKA, i, *ż.*, *consonans. Kpcz. Gr.* 1, 4. der Mitlauter; *Boh.* sauzwuk, sauzwuček; *Slov.* spoluzwočka, spolowučka, suzwučka, spoluhlaska, spoluhlasná; *Slav.* ssobuhlôsne; *Carn.* skupglasněk; *Vind.* vkupglaſnik, sravenglatez; *Rag* ghlahoslovo; *Ross.* согласная буква; *oppos.* samogłoska. SPÓŁGŁOŚNY, a, e; *Boh.* spoluhlasný; *Carn.* skupglasn, mitlautend. ''SPÓŁGNIĘCIE, ia, *n.*, spoiłość, Zusammenfügung. Spółgnięcie i lipkość cząstek jednego cia-

ła. *Rog. Doś.* 3, 76. *SPÓŁGOŚĆ; *Vind.* sravengost, *ob.* Spółbiesiadnik. *SPÓŁGRANICZNY, a, e, — ie *adv.*; *Ross.* сорубежный, сопредѣльный, *ob.* Ościenny, ograniczny: *Ross.* сопредѣлie, *spółgranicze. °SPÓŁGRZEBAĆ: *Eccl.* спогребаю *simul sepelio*, mitbegraben. *SPÓŁGRZESZYĆ; *Eccl.* спогрѣшаю, mitfündigen. SPÓŁHANDLOWAĆ, handlować z kim. *Cn. Th.* 1045. *et* 225. gemeinschaftlichen Handel führen; *Eccl.* сокупечествовати. Spółhandlujący: *Boh.* saukup, spolukupec. SPOŁHETMANI, iego, *m.*, *Subst.*, *Graec.* συστράτηγος; *Cn. Th.* 1045, der Mitbefehlshaber, Mitcommandierende. *SPÓŁHODOWNY, n. p. Goście spółhodowne. *Chodk. Kost.* 20, *ob.* Spółbiesiadny. SPÓŁJADAĆ: *Eccl.* споядаю, gemeinschaftlich essen, mitessen. Komensal, który u kogo do stołu chodzi. *Vol. L.* 1091; *spół[illegible], *ob.* Stołownik. — (*SPOLIAŁY. *Ustrz. Troi.* 41. *Chrośc. Job.* 46. *Chrośc. Fars.* 219, *ob.* Łupy, Łup). — SPOLIĆ *cz. niedok.*, uspolić *dok.*, [illegible] łączyć, spoić: mit einander verbinden, zusammen vereinigen; *Boh.* spolim, spolčiti. Statków 50 w [illegible] spolił! *Warg. Cez.* 188 (spoił). Z jego nogą spolił swoje nogę. *Otw. Ow.* 316 *Żółk. Cez.* 2. Szwedzi spolili siły swe z Moskwą. *Tward. W. D.* 2, 260. Było naturze roztropnej miło wszystkich uspolić wśrzód siebie ludzi. *Zab.* 15, 325. SPOLIĆ się *rec.*, związać się; *Eccl.* пособщитися, sich verbinden. Widzisz jak buntownicy z sobą się [illegible], jak się z sobą spolili! *Pot. Arg.* 519. Wojewoda Wołoski spoliwszy się z Tartary, Bracław ubieżał. *Biel.* 538. Mszczuj posłał do Bolesława, aby się obaj spolili [illegible] *Biel.* 155. Do czego przyjdzie, jeśli tak wielkie mnóstwo z nieprzyjacielem się spoli. *Warg. Cez.* 177. SPOLENIE, spojenie, związek, die Verbindung. Przyjaźń związek spoleniu krewnemu równa. *Warg. Wal.* 137. SPÓŁIMIENNY n. p. wyraz. *Pr. Wyn.* 215 blizkoznaczny, jednoznaczny, synonim: gleichlautend, gleichbedeutend, *ob.* Spółznaczny. *SPÓŁJESTESTNY, SPÓŁISTNY, SPÓŁISTY, SPÓŁISTOTNY, a, e, — ie *adv*, jednej z drugim istoty: *Rag* [illegible]; *Ross.* соестественъ: *Eccl.* есущественный, съприсносущный, gleichen Wesens. W trójcy ś. trzy osoby są spolistne. *Kat. Gd.* 55. Chrystus był spółistotnym i przyrodzonym ojca wiecznego, bogiem prawym z boga. *Odym. Św. J.* 3 *b.* Wierzem Chrystusa za spółjestestnego z ojcem. *Sk. Dz.* 195. Chrystus jest spółistny ojcu swemu. *W. Post. W.* 399. *Pim. Kam.* 386. Słowo jest i wieczne, i z ojcem spółistne, t. j. jednéj a spólnéj istności. *Żarn. Post.* 27. Syn jest spółisty z ojcem. *Żarn. Post.* 26. Dziwnie w myśli wiekuistéj Wiecznego począł rodziciel spółisty. *Odym. Św. A b.* Bóg własnemu synowi swojemu nie sfolgował Choć spółistotnie jednorodzonemu. *ib. L* 3 *b.* SPÓŁJESTESTWO, a, *n.*, SPÓŁISTNOŚĆ, ści, *ż.*, Gemeinschaft des Wesens, Wesenseinheit; *Rag* jednobitje, jednosùccjanstvo, jednobitnos; *Eccl.* соестетвie, (cf. всуществленie, *Graec.* ὁμοούσιασις *subsistentiae acceptio*; всуществляюся, *Graec.* ὀυσιοῦμαι *consubstantior*, *subsistentiam accipio*). Wspóljestestwo, *consubstantialitas. Sk. Dz.* 195. Spółistności i spółrówności boskich osób bronimy przeciw Aryanom. *Kat. Gd.* 57. *Smotr. El.* 23. Spółistność mieć, *Vind.* sraven biti, ravensnatise; *Eccl.* сбыти, съесмь — (SPOLITYCZNIEĆ, *ob.* Polityczznieć). — SPÓŁKA, WSPÓŁKA, i, *ż.*, SPOŁEK, łku, *m.*; *Boh.* spolek, obecenstwj; *Sorab.* 1. zpowudźerżeno, szpowki, zyednanie *pactum*; *Bosn.* opcchina: społeczność, spólność, spółkowanie, die Gemeinschaft; towarzystwo, Gesellschaft. Z bluźniercami nie mamy czynić żadnych spółków towarzystwa. *Petr. Pol.* 2, 412. Niesłusznie do spółku ludzkiego przychodzą, Ci którzy mogąc, sobie podobnych nie rodzą. *Zimor. Siel.* 272. Chce żyć tylko dla siebie, nie dla spółku ludzi. *Zab.* 16, 207. Chroni się, jako sowa od spółku ludzkiego. *Prot. Jał. A* 3 *b.* Jak odyniec sam pustopas chodzi, a żadnego spółku z innymi nie używa. *Rej. Zw.* 88 *b.* (nie obcuje). Każdy ucieka od spółku i od towarzystwa jego. *Rej. Post. t t* 5. Zabronił mu towarzstwa i spółku wszego z ludźmi. *Warg. Wal.* 53. Racz nas w społek swych wiernych wliczyć. *Kanc. Gd.* 127. (w poczet, w liczbę, gromadę ich). Co twoje, to i moje; wszystkiego na wspólkę używać będziemy. *Teat.* 3. *b,* 47. społem, na połowę, auf die Hälfte. O współkach czyli towarzystwach ludzi kupczących. *Jabł. Tel.* 166. Kontrakt współki abo kompanii, ugoda wzajemna, z obowiązkiem korzystania z zysków wspólnych. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 281 Gesellschafts-contract. — [illegible] Regała spółka, die Gesellschaftsrechnung, dzieli zysk cały na części w stosunku składki każdego *Łesk.* 2, 77 *Jak. Mat.* 1, 161. — § Wszystkie członki wiary chrześciańskiéj, wedle spółku apostolskiego wierzą. *Bz. Hst.* 32 *et* 92, (*ob.* Skład, *symbolum apostolicum*). Dziatki nasze modlitwę pańską i społek apostolski mówić umieją. *Rej. Post. H* 8 — § *Vulg.* Spółka, pęcak z grochem pomieszany, jadło prostactwa. *Ryd.* Graupen mit Erbsen vermischt. SPÓŁKOLEGA, i, *m.*: *Boh.* saudruh; spólnik, Mitbruder, Mitgenosse. Po uborze We Pana znać, że musisz być owego doktora współkolegą, albo przynajmniéj substytutem. *Teat.* 22, 30. Kochany współkolego nieszczęścia. *ib.* 51. *c,* 37. = SPÓŁKOMPAN, WSPÓŁKOMPAN, a, *m.*, towarzysz, n. p. Na odgłos projektu powstali wszyscy współkompanowie moi z miejsc swoich, i nastąpiła zgoda. *Mon.* 73, 590. SPÓŁKOSTERA, y, *m.*, [illegible], *spółgrający *Cn. Th.* 1045, der Mitspieler. SPÓŁKOWAĆ *med. niedok*, społeczność mieć; *Ross.* участвовать, соучаствовать, (cf. uczęstnik), Gemeinschaft haben. Z heretyki spółkował. *Sk. Dz.* 736. Ja społkować chcę z tobą w śmierci. *Past. Fid.* 25. Spółkujący *Ross.* участный. Niespólny, niespółkujący, nieudzielny, niepospolity, n. p. *Incommunicabile nomen Dei*, uczesnika nieprzyjmujące, którym żadnéj rzeczy nie godzi się nazywać. *Cn. Th*, (*ob.* nie *społeczniste). — Spółkowanie, społeczność, towarzystwo; die Gemeinschaft, Gesellschaft. W wierze i w łasce spółkowanie. *Kanc. Gd.* 152. Nawet w codziennych posiedzeniach duszą wszelkiego spółkowania jest wiara. *Lach. Kaz.* 1, 202. Spółkowanie nerwów. *Krup.* 3, 232. Gdy białogłowa mężczyznę do spółkowania przypuszcza.... *Krup.* 2, 187. do małżeńskiego uczynku, eheliche oder fleischliche Beywoh-

nung, Vermischung; (cf. *sowokuplenie się męża i żony. *Sak. Dusz.* 116). Niewstydnie z sobą spółkowali. *Wad. Dan.* 251. (wszeteczności płodzili). — *Recipr.* Spółkować się z kim, spolić się, łączyć się: sich mit einem verbinden, Gemeinschaft machen. Przyrzekł Ziemomysł, że już więcéj z Krzyżakami spółkować się nie miał. *Krom.* 276. Kto na się krzyża brać jest niesposobnym, I mnie, znosząc go, mężnie naśladować, Ten nie jest godnym ze mną się spółkować. *Olym. Sw. C c 4.* (der hat keinen Theil an mir. Luth.). Tytares nie chce się spółkować z żadną rzéką. *Bardz. Luk.* 100. Wiley w lutym kupą chodzą, i spółkują się. *Haur. Sk.* 515. die Welse sind laufig, in der Brunst. *SPÓŁKRÓLOWAĆ; *Eccl.* сοцарствовати, mitherrschen, mitregieren; (ob. Spółpanować, spółwładać). Spółkrólowanie *Eccl.* соцарствованіе; spółkrólujący *Eccl.* единоцарственный. *SPÓŁLEŻEĆ, *Vind.* sravenleshati, vupleshati, perleshati, vkupleshati, sravenspati, ukuspati, zusammen liegen. *SPÓŁŁGAĆ; *Ross.* полыгать, mitlügen. *Spółłgarz; *Ross.* полыгала der Mitlügner. *SPÓŁMĘCZENNIK, a, *m.*; *Eccl.* състрадальцъ; der Mitmärtyrer. SPÓŁMIERNY, a, e, n. p. Spółmierne ilości, mogące się pomierzyć, *commensurabiles.* *Ustr. Alg.* 2, 159. Niespółmierna liczba, *incommensurabilis, irrationalis.* *Alg. Nar.* 204. *et* 180. *Lesk.* 2, 51. SPÓŁMIESZCZANIN, a, *m.*, spółobywatel, der Mitbürger; *Vind.* smestaunik; *Ross.* согражданинъ. Aniołowie miłują nas, jako tych, którzy mamy być spółmieszczanie ich. *W. Post. Mn.* 567. Spółmieszczaninem być *Eccl.* сприграждanствовати, быть сообщникомъ, согражданиномъ. SPÓŁMIESZKAĆ, *Cn. Th.*; *Eccl.* сообитати, спребываю, сопребываю, съжити, соживу, съжительствовати, совозводворитися, совозводворятися: zusammen wohnen. SPÓŁMIESZKANIE, ia, *n.*, *contubernium. Cn. Th.* 1046, das Zusammenwohnen; *Sorab.* 1. zpowu bodleno; *Ross.* сожительство, сообитаніе, сожитіе; *Eccl.* сожитство, сѫпрѫжьство, (cf. małżeństwo). SPÓŁMIESZKANIEC, ńca, *m.*, *contubernalis. Cn. Th.* 1046, der Miteinwohner, (der Stubenbursche); *Sorab.* 1. zpowu bódlenk; *Rag.* zajednostaunik; *Ross.* сообитатель, сожитель; *Eccl.* сообитательникъ, съжитель, сожитникъ, совсельникъ, схрамникъ, единохрамный. Już nie jesteście goście i przychodnie, ale jesteście spółmieszkańcy z świętymi i domownicy boży. *Smotr. Ew.* 19. *W rodz. żeńsk.* SPÓŁMIESZKANKA, i; *Ross.* сожительница, совсельница. *SPÓŁMIŁOŚNICA, y, *ż.*, *Morszt.* 518, rywalka; *Ross.* совмѣстница, die Nebenbuhlerin. SPÓŁMIŁOŚNIK, a, *m.*, rywal, der Nebenbuhler; *Vind.* sravenlubnik; *Croat.* tekmecz; *Rag.* natjézalaz; *Ross.* солюбовникъ, совмѣстникъ. Kto widział w dziwosłęby słać wspólmiłośnika! *Morszt.* 308. *SPÓŁMIŁOŚNICKI, rywalski: *Ross.* совмѣстниковъ, совмѣстничій, совмѣстническій. *SPÓŁMIŁOŚNICTWO, rywalstwo; *Ross.* совмѣстничество. SPÓŁMODLCA, y, *m.*; *Ross.* сомолебникъ, der Mitbeter. SPÓŁMÓWIĆ; *Eccl.* соглаголити, mitreden. SPÓŁMÓWIENIE; *Eccl.* соглаголаніе. SPÓLNICA, y, *ż.*, ryba, *amia*, dobra, łatwa do strawienia. *Krup.* 5, 75; *non singulatim sed gregatim eunt*; *Plinius etiam ait, piscis huius incrementi singulis diebus intelligi, quare* Rostnica *etiam reddi posset. Cn. Th.* 1046, ein Seefisch, der Seewels. *Tr.* — Spólnica rzeczna, *ob.* Sum. SPÓLNICTWO, a, *n.*, uczęstnictwo; *Vind.* deleshnost, deleshtvu, tovarshina, sdrushnost, die Theilnahme, die Gemeinschaft. Rzadka nader zgoda między braćmi w spólnictwie władzy. *Nar. Hst.* 2, 595. *SPÓLNICZKA, i, *ż.*; *Boh.* společnice; *Vind.* drushiza, tovarshiza; *Ross.* половинщица; uczęstniczka mająca, dzieląca co z kim; die Theilnehmerinn, die Gemeinschaft an etwas hat. Król mianuje ciebie królewskiego łoża i tronu spólniczką. *Ossol. Mow.* 49. *Żebr. Ow.* 189. SPÓLNICZY, a, e, spólny; *Ross.* сообщническій, сообщничій, gemeinschaftlich. Pękły związki między zwierzęty spólnicze. *Przyb. Ab.* 46. Spólnicza tego rodzaju połowa. *N. Pam.* 14, 265. SPÓLNICZYĆ *neutr. niedok.*, społeczeństwo mieć, społkować; *Eccl.* еликовати, сообщаюся, Gemeinschaft haben, Theil nehmen. Z słabością prawie zawsze okrucieństwo spólniczy. *Stas. Num.* 2, 124. *SPÓŁNIENAWIDZIEĆ; *Eccl.* совраждовати, mithassen. SPÓŁNIEWOLA, i, *ż.*, *conservitium. Cn. Th.* 1046, die Mitsclaverey; *Sorab.* 1. spólne wotroeztwo. SPÓŁNIEWOLNIK, a, *m.*, *conservus. Cn. Th.* 1046. der Mitsclave; *Sorab.* 1. zpowuwotroczk; *Eccl.* съплѣньникъ, купнорабный, срабъ срабный, съработьникъ. SPÓLNIK, a, *m.*, Społecznik, *ob. v.*, der Mitgenosse; *Vind.* deleshnik, tovarsh, tovarsh (cf. towarzysz), drushnik, spremnik, povodnik; *Croat.* zpólnik, szpólnik, kettus, paydás ù tergovine; *Dal.* ortak; *Ross.* общникъ, сообщникъ, половинщикъ; *Eccl.* съобьщьникъ, сообщникъ, соучастникъ, обществующій, общеникъ, смысленникъ, съликовьникъ, съдѣистькьникъ, съдѣистьвитель. SPÓLNIKOSTWO, a, *n.*, spólnictwo, spółka, die Mitgenossenschaft. Dla pokrewieństwa, kmiostwa, spólnikostwa. *Haur. Sk.* 228; SPÓLNOŚĆ, WSPÓLNOŚĆ, ści, *ż.*, *idem.*; *Boh.* obecenstwj; *Sorab.* 2. gmejstwo. Łaska pana Jezusa, i miłość boża, i wspólność ducha s niemi będzie z wszystkiemi wami. *Kucz. Kat.* 169. SPÓLNY, a, e, — ie *adv.*, wspólny, społeczny, gemeinschaftlich; *Boh.* obecnj (cf. obecny, pospolnj *simultaneus*, pospolu, pospolem, pospolku *simul*; *Sorab.* pospolu *simul*); *Sorab.* 1. pozpolné; *Vind.* savseun, sdrushen, vseun, deleshnosten; *Dal.* opchen; *Rag.* opchjeni; *Bosn.* opchieni; *Slav.* opchenj; *Ross.* общій, общъ, общественный, совокупный, соединенный, соединенно, соединительно, совокупно, (cf. спольe между); *Eccl.* обще, обшно, вообще. Chcesz z mierównym panem żyć, musisz mu swéj własności ustąpić, ale z równym spólna gra bywa. *Ezop.* 5. U przyjaciół wszystkie rzeczy spólne. *Pot. Jow.* 138. *Pilch. Sen. list.* 361. Przyjaźń wszystko czyni między nami spólne, niemasz między nami ani powodzenia, ani nieszczęścia pojedynkowego, żyjemy za jedno. *Pilch. Sen. list.* 362. Biskupi z synodu list spólny, który *synodicam* zowią, pisali do cesarza. *Sk. Dz.* 501. (powszechny, zborowy). Obmyślając spólnéj dobro rzeczy, Myślisz, jakoś zwykł, co radzić uprzejmie Na trudnym sejmie. *Miask. Ryt.* 2, 6. (*pospolitej rzeczy, rzeczypospolitéj). Rzymscy hetmanowie, Scy-

pion, Atylus i Katonowie, Skarby wzgardziwszy Spólną rzecz mnożyli. *Stryjk. Gon. E.* I gdzieś się oni tych czasów podzieli, Co dla spólnych spraw, swych za nic nie mieli? *Rej. Zw.* 223. (dla spraw rzeczypospolitéj, kraju, ojczyzny). *SPÓŁOBIADOWAĆ; *Eccl.* сообѣдати, mit zu Mittage essen, zugleich Mittag halten. *SPÓŁOBJĘTNY, a, e; *Eccl.* сообъятный; *Graec.* συνεκδοχικός, *comprehensibilis*, mitenthalten. *SPÓŁOBWINIC; *Eccl.* сообвиняю, mitbeschuldigen, cf. powołać. *SPÓŁODCHOWANIEC, ńca, *m.*; *Carn.* perdojnizhézh: *Vind* perdoizhek, perdoinizhezh, skupdojen, perdoizhe; *Croat.* pridojen, szkupdojen, pridojek, pridojche; *Rag.* jednomljecnik, jednodojen; *f.* jednomljecniza: *collactaneus*, Milchbruder, *ob.* Spółwychowaniec. SPÓŁOPIEKUN, WSPÓŁOPIEKUN, a, *m.*; *Eccl.* соскорбящій, der Mitvormund. SPÓŁOŻYWIĆ; *Eccl.* cooживляти, mitbeleben. *SPÓŁPANOWAĆ; *Vind.* vkupgospoduvati, mitherrschen, (*ob* Spółwładać, *spółkrólować). *Spółpanowanie; *Eccl.* совладычество, сопрестолie, die Mitherrschaft. *Spółpanujący, *Vind.* vkupkraluvauz, fravengospodnik, tovarsh v' kraluvanji; *Ross.* сопрестольный, сопрестольникъ; *Eccl.* сопрестольствованный, mitherrschend, der Mitherrscher, *ob.* Spółrządca. *SPÓŁPIJĄCY, der Mittrinker; *Sorab.* 1. zpowupitžk; *w rodz. żeńsk* zpowu pitžežéna; *spółpijak, *Slov.* korbelský bratr: *Vind.* vinski brat, pitni drush, pitni bratez, der Saufbruder. SPÓŁPŁACIĆ; *Vind.* vkupplazhati, mitbezahlen. *SPÓŁPŁAKAC; *Eccl* сплачествовати, mitweinen. *SPÓŁPOCHWALIC; *Eccl.* спохвалаю, *collaudo*, mitloben. *SPÓŁPOCHWYTAĆ; *Eccl.* совозхищаю, спохищаю, *Graec.* συναρπάζω, *corripio*, mitfangen. SPÓŁPODRÓŻNY; *Ross.* спутникъ, *f* спутница; *Eccl.* съпослѣдьникъ, der Mitreisende, Reisegefährte. Spółpodróżować *Eccl.* спутешествовати. *SPÓŁPOGRZEBAĆ; *Eccl.* спогрести, спогребати, mitbegraben; (спогрестися, спогребатися mocno żałować umarłego). SPÓŁPOKOLENIK, a, *m*, W. 1 *Thess.* 2, 14. (ziomek. *Bibl. Gd.*), z jednego pokolenia pochodzący, aus einem Stamme; *Eccl.* съплеменьникъ, *spółplemiennik. *SPÓŁPOMAGAĆ; *Vind.* vkuppomagati, perpomagati: *Eccl.* спомагаю, спомоществую, mithelfen. *SPÓŁPOMOCNIK, a, *m.*; *Vind.* perpomagauz; *Eccl.* съпомощьникъ, der Mitgehülfe; spółpomocnica; *Eccl* спомощница, die Mitgehülfinn. *SPÓŁPOSIADACZ; *Vind.* vkupposednik, der Mitbesitzer. SPÓŁPOSŁANIEC, ńca, *m.*; *Graec.* ὁ συμπρέσβυς, der Mitgesandte. *Cn. Th.* 1046. *Eccl.* спосылаю, *Graec* συνεκπέμπω, *spółposyłam. *SPÓŁPOSTNIK, a, *m.*: *Eccl.* спостникъ, der Mitfaster. SPÓŁPRACOWNIK, a, *m.*; *Slov.* spolupracownik; *Ross.* сотрудникъ: *Eccl.* съдѣйствитель, der Mitarbeiter; *spółpracownica *Ross.* сотрудница; *spółpracowniczy *Ross.* сотруднічій, сотрудническій; spółpracować *Eccl.* сотруждаюся, mitarbeiten. *SPÓŁPRZEDWIECZNOŚĆ, ści, *ż.*; *Ross.* сопредвѣчность; *adiect.* *spółprzedwieczny *Ross.* сопредвѣчный. *SPÓŁPRZEMIANA, y, *ż*; *Eccl.* сонзмѣненie, die Mitveränderung; *Eccl.* сонзмѣнятися, *spółprzemienić się. *SPÓŁPRZEWRACAĆ; *Eccl.* сопревращаю, mitumkehren. *SPÓŁPRZYJACIEL; *Sorab.* 1. zpowupžeczel. *SPÓŁPRZYNOSIĆ; *Eccl.* соприношу, mitbringen.

*SPÓŁPRZYTOMNY, a, e; *Eccl.* соприсущій, сосуствующій. SPÓŁRADOŚĆ, ści, *ż.*; *Ross.* сорадованie, die Mitfreude; сорадоваться, *spółradować się, sich mitfreuen. SPÓŁRADCA, y, *m.*, der Mitrath, College im Rathe; *Sorab.* 1. zpowu radžičžeř, zpowu sedačžer. SPÓŁRĘKOJMIA, i, *m.*; *Ross.* споручникъ, *f.* споручница; *consponsor*, der Mitbürge. *Chełm. Pr.* 147. SPÓŁROBOTNIK, a, *m.*, der Mitarbeiter; (*Eccl.* съработьникъ, срабъ spólniewolnik). Apostołowie zowią się sługami nowego testamentu, i spółrobotnikami bożemi. *Żarn. Post.* 18. SPÓŁRODAK, *ob.* Spółziomek, ziomek. SPÓŁRÓWNICA, y, *ż.*, rówienniczka, die Gespielinn, gleichen Alters. Twoje cię spółrównice będą czcić panią i oblubienicę. *Teat.* 44. *b*, 53. SPÓŁRÓWNOŚĆ n. p. boskich osób. *Kat. Gd.* 58. *et* 57; *coaequalitas.* SPÓŁRÓWNY, *compar. Urs. Gr.* 148. Głos był z obłoku w te słowa słyszany, którym zalecał syna spółrównego, ten jest mój miły syn .... *Odym. Św. J* 3. SPÓŁROZKAZOWAĆ: *Eccl.* споведѣти споведѣвати, mitbefehlen, *ob.* Spółpanować. *SPÓŁROZPOŚCIERAJĄCY się; *Eccl.* спостираемый, sich mitausbreitend. SPÓŁRURNIK abo SPÓŁWODNIK, wodę z drugim spół wiodący, *rivalis. Cn. Th.* 1026, Bachnachbarn, die einen Wasserbach oder eine Wasserröhre mit einander gemein haben. SPÓŁRZĄDCA, y, *m.*, der Mitregent, *ob.* Spółpanujący. SPÓŁRZECZNIK, *Spółpatron; *Eccl.* сопронеходатайствующій, der Mitsachwalter. SPÓŁRZEMIEŚLNIK, a, *m.*: *Eccl.* единохудожникъ, der Mithandwerker. SPÓŁSADZIĆ; *Eccl.* съпосадити, спосаждати, mitsetzen. SPÓŁSĘDZIA, WSPÓŁSĘDZIA, iego, *m.*: *Vind.* sravensodnik; *Eccl.* ссуденъ. Dekret nie jest ważny, jeśliby sędzia miał insze współsędzie i towarzysze, a opuściwszy je, samby skazował. *Szczerb. Sax.* 75. SPÓŁSIEDZIEC *med. niedok.*; *Ross.* сосѣдаться; *Eccl.* сосѣдѣти, сосѣжду, сосѣдаю, сосѣдательствую, (*ob.* Sąsiad); mitsitzen. Goście spółsiedzący Przeciwko panu, po cichu szemrali. *Odym. Św. Z b.* Spółsiedzenie *Ross.* сосѣданie; spółsiedziciel; *Ross.* сосѣдатель, der Mitsitzer, Beysitzer, cf. asesor. *SPÓŁSŁAWIONY: *Ross.* сславимый, mitgelobt. SPÓŁSŁUGA, i, *m.*, SPÓŁSŁUŻEBNIK, SPÓŁSŁUŻYCIEL, a, *m.*; *Croat.* szkupszluga; *Hung.* szolgatárs; *Ross.* сослужитель; *Eccl.* срабъ, срабный, купнорабный, der Mitknecht. Jestem spółsługa twój, i braci twojéj. *Bibl. Gd. Apoc.* 19, 10. (społeczny sługa. 1 *Leop*). *Boh. Dyab.* 3, 54. Cześć boską oddają stworzeniu, i opuściwszy pana, spółsługi chwalą. *Zygr. Gon.* 382. Zadają ci to własni twoi teraźniejszego dworu spółsłużebnicy. *Smotr. Lam.* 75. Patryarcha ten w duchu ś., miły nasz brat i spółsłużyciel. *Weryf.* 16. SPÓŁSŁUŻBA, y, *ż*; *Croat.* szkupszlustvo; *Hung.* szolgaitarsaság, *conservitium*, der Mitdienst; *spółsłużyć; *Ross.* сослужить, mitdienen. *SPÓŁŚPIEWAĆ; *Eccl.* совоспѣваю, mitsingen. Spółśpiewający, przyśpiewujący, wtorujący; *Eccl.* споющій. SPÓŁSPRAWCA, y, *m.*, należący z kim do jakiego uczynku, der Mitvollbringer. Bóg jest, który sprawuje w nas chcenie; bez onego albo sprawce, żebyśmy chcieli, albo spółsprawce, gdy chcemy, do dóbr pobożności nic nie możemy. *Zygr. Gon.* 81. *SPÓŁSTAĆ; *Eccl.* совостати, совостаю, *consto. Cn. Th.* razem stać,

spólnie stać, mitstehen. 'SPÓŁSTANĄĆ; *Eccl.* съпрѣдстати, сопредстану, sich zugleich stellen, mit einstellen. SPÓŁSTADNIK, a, *m.*, *aries rivalis. Cn. Th.* der Mitbeichteler. SPÓŁSTARSZY, ego, *m*, der Mitvorgesetzte. Presbyterów albo starszych proszę ja spółpresbyter, albo spółstarszy, paście trzodę bożą. *Zygr. Pap.* 46. SPÓŁSTOŁOWNIK, WSPÓŁSTOŁOWNIK, a, *m.*, *commensalis*, der Tischgenosse; *Eccl.* единотрапезникъ, сосѣденъ. Dworzanie, współstołownicy moi, nigdy mnie nie odstępowali. *N. Pam.* 12, 275. SPÓŁSTWORZENIE, ia, *n.*, das Mitgeschöpf. I ja cię czczę pieniem, z drugim spółstworzeniem. *Suszyc. Pieśn.* 3, *F* 5. 'SPÓŁSWAT, a, *m.*; *Vind.* sravensvat, skupsvatuvauz, der Mitbewerber, *f.* sravensvatinja. 'Spółswatać; *Vind.* sravensvatati, skupsvatuvati, mitwerben. SPÓŁŚWIADEK, dka, *m.*; *Ross.* сосвидѣтель, der Mitzeuge. SPÓŁŚWIADCZYĆ; *Ross.* сосвидѣтельствовать; *Eccl.* спослушествовати, mitzeugen. 'SPÓŁŚWIĘTKOWAĆ; *Eccl.* спразднествовати, спраздную, купно празднуюо, *Graec.* συνεορτάζω, *festum concelebro*, mitfeyern. SPÓŁŚWIEKIER, kra, *m.*, *consocer. Cn. Th.* 1046, der Mitschwiegervater. SPÓŁŚRZODKOWY, ā, e, n. p. Spółśrzodkowe koła, *concentrici circuli. Geom.* 1, 225. 'SPÓŁSYPIAĆ; *Eccl.* спочиваю, купно сплю, *Graec.* συγκοιμάομαι, *condormio*, *concumbo*, *cf.* Spółleżeć, mitschlafen. SPÓŁTAŃCZYĆ; *Ross.* сплясаться сплясывать-ся, mittanzen. SPÓŁTOWARZYSZ, WSPÓŁTOWARZYSZ, a, *m.*, n. p. Spółtowarzysza nikt nie chce na tronie. *Chrośc. Luk.* 5. Mitgenosse; *Slov.* spolutowariš; *Ross.* сотоварищъ. *W rodz. żeńsk.* WSPÓŁTOWARZYSZKA, i, n. p. O współtowarzyszkę upraszałem bogów. *Teat.* 30. *d.* 8. 'SPÓŁTOWARZYSTWO; *Ross.* сотоварищество. 'SPÓŁTOWARZYSZYĆ; *Ross.* сотовариществовать. SPOŁU, *ob.* Społ, *ob.* Pospołu. SPÓŁUBIEGAĆ się, konkurować, rywalizować, emulować, wyścigać się; *Ross.* соревновать, sich mitbewerben. Spółubieganie się, współubieganie się, konkurs; *Ross.* соревнованіе, n. p. Współubieganie czyli usilne staranie się o równość. *N. Pam.* 20, 185. Współubiegający się *Ross.* соперническій, соперничій. 'Spółubiegacz, *ob.* Spółzawódca; *Ross.* соперникъ, соревнователь, соревнитель, *f.* соперница rywalka, соревновательница. SPÓŁUBOLEWAĆ, cf. spółcierpieć; *Ross.* соболѣзновать; *Eccl.* споболѣти, сраспятися, сраспинатися, mitleiden, mitklagen. 'Spółubolewanie, kondolencya, *Ross.* сострадательство, сострадательность; *Eccl.* сострадованіе, соболѣзнованіе. Spółubolewający, *Ross.* сострадательный; *Eccl.* спострадательный, сострастенъ, състрадательнъ. Spółubolewacz *Ross.* соболѣзнователь, сострадатель. SPÓŁUCZEŃ, nia, *m.*, kondyscypuł. *Włod.*, der Mitschuler; *Slov.* spolu učedlnjk; *Sorab.* 1. zpowu hutžownik; *Vind.* vkupvuzheunik; *Ross.* соученикъ. Był on jego przyjaciel i spółuczeń w akademii. *Mon.* 70, 621. *W rodz. żeńsk.* SPÓŁUCZENNICA, y; *Sorab.* 1. zpowu hutžownicza. SPÓŁUCZENNICTWO, a, *n.*, *condiscipulatus. Cn. Th.* 1046. die Mitschülerschaft, Schulcammeradschaft. SPÓŁUCZESTNIK, a, *m*; *Ross.* сопричастникъ, спричастникъ; dzielący co z kim, der Theilnehmer, Mitgenosse. Wojny, ucieczki mej spółuczestnicy. *Chrośc. Luk.* 252. SPÓŁUCZESTNICTWO, a, *n.*, wechselseitige Theilnahme. 'SPOŁUDNY, ZPOŁUDNY, a, e, popołudny, *pomeridianus. Macz.*, nachmittäglich; popołudniowy. 'SPÓŁUMIERAĆ; *Eccl.* соумрети, соумирати, mitsterben. SPÓŁURZĘDNIK, a, *m.*, kolega. *Włod.*, der Amtsgenosse; SPÓŁURZĘDOWY, ego, *m.* Oktawiusz przymusił konsula swego spółurzędowego do ustąpienia z Rzymu. *Nag. Cyc.* 76. SPÓŁUSZYKOWANY, a, e, n. p. Spółuszykowane stosunki, *coordinatae. Śniad. Alg.* 2, 5 spółrzędne, (cf. podrzędne). SPÓŁUSTANOWICIEL, WSPÓŁUSTANOWICIEL, a, *m.*, der Mitstifter, n. p. Towarzystwo złożone po części z mężów, którzy téj magistratury byli współustanowicielami, i najwięcéj w niéj pracowali. *N. Pam.* 23, 242. SPÓŁUWIELBIAĆ, mitpreisen; *Eccl.* съпрославити, съпрославляти. 'SPÓŁUŻYWAĆ; *Vind.* vkupshiulati, mitgenießen; 'spółużywacz; *Vind.* skupvshiular, der Mitgenoß. SPÓŁWALCZYĆ, *ob.* Spółbojować, mitstreiten, mitkämpfen; *Eccl.* споборати, съпоборьствовати; 'spółwalczenie, spółwalka; *Eccl.* споборствованіе, споборение, (споборство posiłek, pomoc); spółwalczący; *Eccl.* споборительный, споборственный; *Subst.* споборитель, споборникъ, *f.* споборительница, споборница. SPÓŁWĘDROWAĆ; *Vind.* skupbandrati, s kum drugam odhajati, mitwandern. SPÓŁWIECZNY, SPÓŁWIEKUISTY, WSPÓŁWIEKUISTY, a, e, — iście, *adverb.*; *Eccl.* съприсносущьнъ; jednakową wieczność mający, gleich ewig. Ojca, syna i ducha ś. jedno jest bóstwo, spółwieczny majestat. *Kat. Gd.* 57. *Groch. W.* 21. *et* 298; *coaeternus. Pim. Kam.* 386. *Odym. Św.* 2 *L* 1 *b.* *ib.* *J* 2 *b.* Syn boży jest spółwiekuisty ojcu wiecznemu. *Kant. Gd.* 20. *ib.* 55. SPÓŁWIEDZĄCY co, *conscius. Cn. Th.* 1046. mitwissend; *Vind.* skupviednik; *Eccl.* стайникъ. 'SPÓŁWIEDZIEĆ, mitwissen; *Vind.* skupvedeti, s kim vred vedeti. SPÓŁWIĘZIEŃ, źnia, *m.*, *concaptivus*, der Mitgefangne; *Vind.* sravenjetnik; *Ross.* соплѣнникъ, *f.* соплѣнница; *Eccl.* соузникъ. Spółwięźniowie spólnie z sobą płakali. *Sk. Dz.* 726. SPÓŁWINNY, mitschuldig; *Vind.* vkupdoushen; *Ross.* сообщничій, сообщническій; *Subst.* 'spółwinnowajca; *Vind.* vkupdoushnik; *Ross.* сообщникъ, соумышленникъ; spółwinnym być *Ross.* соумышлять, соумыслить; 'spółwina *Ross.* соумышленіе. SPÓŁWŁADAĆ, *ob.* Spółpanować, spółkrólować; *Eccl.* сообладати, сообладаю, mitbeherrschen, mitregieren. SPÓŁWOJOWAĆ, *ob.* Spółbojować, spółwalczyć; mitkriegen, mitkämpfen, mitstreiten, n. p. Bóg spółwojuje z żydami przeciw Filistynom. *Pociej.* 86. SPÓŁWSKRZESAĆ; *Eccl.* совоскрешаю, совозставляю совоздвизаю; mitermecken. 'SPÓŁWSTAWAĆ, mitaufstehen; *Eccl.* совозстати, совозстаю; 'spółwstawanie *Eccl.* совозстаніе. 'SPÓŁWYBIERAĆ; *Eccl.* союбираю, *eligo*, miterwählen. 'SPÓŁWYCHODZIĆ; *Eccl.* сонзхожду, mitausgehen, mitherausgehen. SPÓŁWYCHOWANIEC, ńca, *m.*, *collactaneus. Cn. Th.* 1046. der Mitzögling, Milchbruder; cf. spółodchowaniec; *Sorab.* 1. zpówuczeschenik; *Ross.* совоспитанникъ; *Eccl.* совоспитомецъ; spółwychowywać *Eccl.* совоспитаваю, совоспитывати, съвъспитати; spółwychowanie *Ross.* совоспитаніе; spółwycho-

wany *Eccl.* совоспитательный. SPÓŁWYCHOWANICA, y, *ż.*, die Mitschwester. *SPÓŁWYGANIAĆ; *Eccl.* сонзгоняю, mitwegjagen, mitverweisen; spółwygnany *Ross.* сонзгнанный; spółwygnaniec *Ross.* сонзгнанникъ. *SPÓŁWYLICZYĆ, mitauszahlen; *Eccl.* сонзчисляю. SPÓŁWYZNAWCA, y, *m.*, *Weryf.* 32. jednego z kim wyznania, der Mitbekenner, Glaubensgenosse. SPÓŁWYZWOLENIEC, ńca, *m.*, *collibertus*, der Mitbefreyte, Mitfreygelassene. *SPÓŁWZDYCHAĆ, mitseufzen; *Ross.* совоздыхать. *SPÓŁWZDŹWIGNĄĆ; *Eccl* совоздвигнути, совоздвизати, mit in die Höhe heben. *SPÓŁWZNOSIĆ; *Eccl.* съвъзꙑти, совосходити, mit aufheben. *SPÓŁWZRASTAĆ; *Eccl.* съвъзрасти, съвъзрастити, mit aufwachsen. SPÓŁZALETNIK, SPÓŁZALOTNIK, a, *m*; *Sorab.* 1. zpówn labez, zpown lubk; spółn lośn k, rywal, der Nebenbuhler. *Teat.* 35. c, 22. *et* 52. *b*, 36. SPÓŁZALOTNICA, y, *ż*, SPÓŁZALOTNICZKA, i, *ż*, *dem.*, die Nebenbuhlerinn. *Teat.* 48. *d*, 46. Obawiasz się współzalotniczki. *Teat.* 32, 78. *Zab.* 9, 354 *Zab.* SPÓŁZALETNOŚĆ, ści, *ż*, die Nebenbuhlerey. *Teat.* 52, 90. *SPÓŁZARĘCZYĆ, miterbürgen; *Ross* спорyчиться, спорyчаться. SPÓŁZAWODCA, y, *m.*, *Stas. Num* 1, 116 [illegible], *ob.* Spółubiegacz, der Wetteiferer. *SPÓŁZAŻYWAĆ, mitgenießen; *Eccl.* сполучаю, сoуслаждатися. SPÓŁZEZWALACZ, a, *m*, der Mitbewilliger; *Eccl* сoизволитель. SPÓŁZIEMIANIN, WSPÓŁZIEMIANIN, a, *m*, z jednéj ziemi, [illegible], der Landsmann, aus einer Landschaft; SPÓŁZIOMEK, WSPÓŁZIOMEK, mka, *m*, jednego kraju, der Landsmann; *Sorab.* 1 zpown krajowen; *Rag.* naješctanin, (cf. mieszczanin); *Ross* соотечественникъ, соотчичъ. Jedni współziemianie [illegible] ustawy rzeczy; drudzy wewnątrz i zewnątrz kraju. *N. Pam* 12, 559. SPÓŁZNACZNY wyraz, synonim. *Kpcz. Gr.* 2, 3 gleichbedeutend, cf. blizkoznaczny. SPÓŁŻOŁDOWANIE, ia, *n.*, *commilitium*. *Cn. Th.* 1047. die Kriegscameradschaft, *ob.* Spółbojowanie; SPÓŁŻOŁNIERZ, a, *m*, *Przyb. Sen. an.* 162. *commilito*, der Waffenbruder; *Vind.* skupvojnik, sheuliat drush; *Ross* сoвоинственникъ, *Eccl.* съвоинникъ, товарищъ въ военной службѣ. *SPÓŁŻYWIĆ się; *Eccl.* [illegible], [illegible]. SPÓŁŻYWY, a, e, zugleich lebend. Jezu z Ojcem spółwieczny, spółżywy. *Kanc. Gd.* 48.

SPOMINAĆ, SPOMNIEĆ, *ob.* Wspomnieć. *SPOMIANKA, *ob.* Wspomnienie, Wzmianka. SPOMÓDZ, *ob.* Wspomódz. *SPOMOŻYCIEL, *ob.* Wspomożyciel.

*SPORZYKAĆ [illegible], n. p. Bolesław, [illegible] Kraków, mieszczanom wójta ustawił, który spoźykał, zwymierzał ulice, rynek, aby to rządnie w okręgu swoim rozdzielone było. *Biel. Śr.* 198 *l.* rozszykował, aufräumen, in Ordnung richten.

SPONA, SPONKA, SPONISTY, *ob.* Szpona. SPONIEWIERAĆ, *ob.* Poniewierać.

SPOPAŚĆ, n. p. Spopadł sobie, spopadli sobie, *in malam partem et in vitio usurpatur; invasit eos vel eum libido, consuetudo hoc faciendi, loquendi etc.* *Cn. Th* 1047. w zwyczaj wzięli. *Wład. Dwór.* 58. sie haben die Unart, die üble Gewohnheit, sie haben sichs angewohnt. A co nam tu swawolne żywoty niektórych duchownych spopadli wyrzucać, na to taka odpowiedź. *W. Post. W.* 67.

SPOPIELENIE, *ob.* Popielenie.

SPÓR, u, *m.*, *SPORA, y, *ż.*, SPORKA, i, *ż.*; *Boh.* spor, rozpor (cf. rozpor), rozepře, por, pře, (cf. *prza, *rozprza); *Slov.* rozepře, hadanj, (cf. gadanie); *Hung.* pör; *Sorab.* 1. žtret, wuretžwano; *Carn.* prepir, prepirenga, shtrit, shtritenga, kręg; *Vind.* prepir, prepiranje, prepiringa; *Croat.* karka (cf. kark), pravda, (cf. *prawda, *prawo); *Ross.* споръ; (*Etym.* przeć, cf *prza; *Ross.* оспорить, оспоривать = zaprzeczać), распря, котора, ссора, задоръ (cf. zadrzeć), перекоры (cf. przekora), схватка (cf schwycić), стычка cf. zetkać, stykać, cf. potyczka, пожевищина; *Eccl.* сжпрѧ тѧжьба, споръ, сопрѣніе обоюдная распра, ссора, прека, ръть; *ż* 1) spieranie, sprzeczanie, sprzeczka, cf. kłótnia, swar, zwada; eine Streitigkeit, ein Wortstreit, Disput. Nie byłoby mi trudno, na wszystkie twoje słowa dać nową odpowiedź; ale iż spór, że nie rzekę swar, nie ma końca, zaniecham. *Gorn. Wł K* 1 *b*. Stał się między apostołami spór bez zwady, zdanie różne bez nieprzyjaźni. *Sk. Żyw.* 1, 378. Zwolennicy poczęli się spierać między sobą, ktoby [illegible] największy; którą [illegible] sperkę i przedtym czynili. *W. Post. W.* 238. Kto każdą rzecz dowodnie powiada, temu się nikt nie waży sporu trzymać. *Gorn. Dw.* 15. (*Ross.* переkоряться, поспорить; dysputować się z nim, *gadać się z nim). Ani w tym sporu trzymać będę, żeby rozsądek mój miał być lepszy, niż czyj inny. *Gorn. Dw.* 17. Ma to do siebie szczęście, że przebryka, Gotowo z samym iść w spory Jowiszem. *Mon.* 71, 351. (*observes numerum pluralem*). Spór wiodę, sprzeczam się, spieram się z kim. *Cn. Th.* 1053. Nieprzyjaciele grożą nam, wiodąc swoje spory. *Kanc. Gd.* 173. Nie wojną, ani mieczem, ale złośliwemi uczynki spór trzymał. *Kosz. Lor.* 61 *b*. Spora urosła między nimi. *Żarn. Post.* 3, 665 *b*. Daremna jest spora naprzeciwko prawdzie. *Gil. Post.* 232. O sprawiedliwości rozmaita jest u ludzi sporka. *ib.* 310 *b*. Ta dziwna sporka się skończyła. *Past. Fid.* 272. Spór puszczamy do prawa, do sądów, gdzie się strony między sobą rozpierają. *Kosz. Cyc.* 85. *Slov. Prov.* Kdè nèní rozepre, tu nĕ treba sporu; *ubi non est bellum, ibi non opus tumultu.* — §. 2) *Oecon.* W kłosach żytnych ujźrzysz ziarna czarne nad insze większe, sporem nazwane; niczym one nie są, jak [illegible] rolniczków i zdrowiu szkodzą. *Kluk. Rośl.* 3, 207, *ob.* Sporysz, śnieć, mącznica, Mehlmutter, Mutterkorn, Kornmutter, Afterkorn; *Eccl.* спорыня въ хлѣбѣ, *granum frumenti corniculatum.* SPORCZYWY, a, e, sporny, sprzeczny; *Ross.* спорливый, streitig, strittig. Legat papieski sporczywe trudności i niesnaski między książęciem Pomorskim a Krzyżakami rozsądził. *Krom.* 291. SPOREK, rka, *m*, *spergula*, rodzaj rośliny. *Kluk. Dykc.* 3, 94. Spark, Knöterich; *Ross.* торица: *adiect* sporkowy, торичный. SPORKA, *ob.* Spór. SPORNIK, a, *m.*; *Ross.* спорникъ, спорщикъ, задорщикъ, (cf. zadrzeć); sprzecznik, przeciwnik, kłótnik; der Streiter, Gegner. Cóż tedy na to rzekną spornicy! *Sk. Kaz.* 142. W duchu się na te

sporniki żałujemy. *ib.* 144. Dwojaki mól was gryzie, jeden co doma rzeczy miesza, drugi postronny spornik albo zawisnik. *Janusz. Lig.* F 3. SPORNOŚĆ, ści, *ż.*, *pugnacitas*, skłonność do sprzeczania się i zwady. *Cn. Th.* 1047. die Streitsucht; *Boh.* způrnost; *Carn.* prepirnost; (*Vind.* spornust = plugawość, potworność; *Slov.* spaura, spurnost *contumacia*; *Croat.* szpornoszt *parsimonia*; *Rag.* spornos *parsimonia*). Perdykas zabit w Egipcie od własnych rycerzów dla jego sporności. *Biel. Św.* 29 *b.* — §. Sporność, SPORNOSTKA, i, *ż.*, *dem.*, sprzeczka, der Streit. Krom wątpienia i sporności, *ex confesso*. *Mącz.* Trudno mi wasze żwawe pogodzić spornostki; *tantas lites*. *Nag. Wirg.* 495. Aby mąż rzeczej żonę swą opuścił, niż w ustawicznéj z nią mieszkał sporności. *Odym. Św.* 2, F 2. SPORNY, a, e, SPORNIE *adverb.*, sprzeczny, swarliwy, kłótliwy, zwadliwy; zänkisch, streitsüchtig, zankend, streitend, sich widersetzend; *Boh.* zpurny; *Sorab.* 1. zperacżiwé; *Carn.* preporn, prepariv, opòrne; *Vind.* sporn *abominandus*; *Croat.* szpòren; *Bosn.* spòr, spòrni *parcus*; *Ross.* спорный, задорливый, задорливый, вздорливый (cf. zadrzeć), ссорный. Karz dzieci, aby snadź potym jako niekarani nie sprzeciwiali się a sporni nie byli, a tobie jakiego żalu nie nawarzyli. *Glicz. Wych.* E 6 *b.* Nie bądź odpornym, jako jest naród ten sporny. *Radz. Exod.* 2, 8. Nie chciejcie spornemi być przeciw panu. *W. Num.* 14, 9. Poddani się krnąbrnie á spornie opierają, i wszystkiego zbraniają. *Kosz. Lor.* 33. On jest naszym najgłówniejszym, najadowitszym a nasporniejszym nieprzyjacielem. *Żarn. Post.* 243 *b.* Ja nie chcąc być sporny, zezwalam na to. *Tworz. Wiecz.* 27. (niechcąc się sprzeczać). Dobry a niesporny czytelnik. *Sk. Dz.* 390. Po głosie spornym a *sierdziwym, po głosie spokojnym i wolnym, poznać umysł. *Budn. Cyc.* 76. O dostojeństwo spornie się w Rzpltéj starać, jest rzecz niegodna. *Kosz. Cyc.* 54. Niesporny, nierad się spierający. *Cn. Th.* 528. Niespornie, bez sporu. *Włod.* Kardynałowi pokój z Turkiem, nie bardzo k myśli był; lecz nie do końca był w tym sporny. *Biel.* 551. (przeciwny z uporem). — §. *Oecon.* Kopalna sól od warzonéj daleko jest, jak mówią, sporniejszą, t. j. że mała jéj część większą słoność wydaje. *Kluk. Kop.* 1, 172. ostrzejsza, das Salz ist schärfer, ergiebiger. — §. 2) *Poss.* Sporny, o którego spór jest. *Cn. Th.* 1047. strittig. Niesporny, o którego niemasz sporu. *Cn. Th.* 528. — SPORO, *SPORZE *adverb.*; (*Ross.* споро = zyskownie): znacznie postępując, korzystając, ergiebig, ausgiebig. Nie zawsze sporo, co bywa skoro. *Cn. Ad.* 1046. *Haur. Sk.* 520. (po mału dalej zajdziesz). Spólnie lżéj, sporzéj, lepiéj. *Cn. Ad.* 1080. Sporo rośnie; jak konop' rośnie. *Cn. Ad.* 1081, (cf. jak grzyby). Nie sporo kwiatki, jagody, poziomki zbierać; nie sporo drobne rybki skrobać. *Cn. Th.* 528. zmudnie, langweilig, saumselig. Niesporo mi; *parum vel nihil proficio*. *Cn. Th.* 528; *Ross.* не спорить, не спорится; es geht mir nicht von Statten, es will nicht fort. Rozciąga słaby członki ociężałe, Choć pilnie trzeba, wszystko mu niesporo, Służyć mu nie chcą nogi osłabiałe. *P. Kchan. Jer.* 536. Nauczę cię sporo chodzić; *grandibo tibi gradum*. *Cn. Th.* 1047. ich will dir größere Schritte machen. Z swą się fantazyą biedzę, nawet ruszyć się z miejsca mi nie sporo. *Bardz. Trag.* 311. Złą powiadać wieść, każdemu nie sporo. *Past. Fid.* 266. (nieśpieszno, ociąga się). Nam ku wykonywaniu pobożności, nic z miejsca nie sporo, czego przyczyna nieszczęśliwe żądze nasze. *Żarn. Post.* 3, 534 *b.* Gdy się mu zamysły nie sporo wiodą.... *Pilch. Sall.* 154. Walczym z sobą, i co jeszcze gorzéj, Walczym i z samym bogiem, i tym nam nie sporzéj. *Paszk. Dz.* 110. — §. Niesporo, nie prędko, nie wczas, pozno; nicht geschwinde, nicht bey Zeiten, spät. Jednak się nie sporo Zdała wybierać, nie chcąc skwapliwie i skoro Nic poczynać. *Tward. Wł.* 106. Z Tatarami było bić się nie sporo. *Alb. z Woj.* 27. Niesporo naszym było się gotować; podobno na to się spuszczali, że Krzyżacy mieli pokój ofiarować. *Biel.* 360. Nie sporo już, gdy się wrzód zapali. *Rej. Zw.* 190 *b.* — Sporo, hojnie, obficie; reichlich, überflüssig, vollauf. Ziarno, co padło na dobrym ugorze, Wydało z siebie owoc sporze. *Odym. Św.* A a 2. (stokrotnie, sowicie). Za moim pilnym staraniem sporo było w domu. *Bardz. Apoph.* 7 4. U takiego nigdy nic nie sporo. *Falib.* R 3. Wszystko idzie sporo z rąk boskich. *Zab.* 6, 377. *Nar.* Zbytek, byś najsporzéj natkał, jak morze wszystko pożre. *Star. Ref.* 40. SPOROŚĆ, ści, *ż.*, spory postępek, spory wzrost, obfitość; glücklicher Fortgang, Wachsthum, Gedeihen, Ueberfluss; *Ross.* спорыня; (*Boh.* sporota *parsimonia*). SPORY, a, e; *Ross.* спорый; *Eccl.* благоуспѣшный; *Boh.* sporota *parsimonia*, *cf. Germ.* sparen); znacznie postępujący, ergiebig, ausgiebig, der Statt giebt. Nie sporny to chleb, nie spora taka kasza; *non facile implet hominem*. *Cn. Th.* 528. giebt nicht aus. Z sagu czynią mąkę i chleb sporszy i sytniejszy, aniż z ryżu bywa. *Boter.* 53. Spora droga, *via commoda*, *facilis*, *expedita*. *Cn. Th.* 1047. Niespora droga, *impedita*. *ib.* 528. żmudna, saumselig, langweilig. Niespore poziomki, które zbierać niesporo. *ib.* 528. Niespora praca, saumselige Arbeit. *Przyb. Mil.* 260. Niespora praca, gdy licha płaca. *Cn. Ad.* 434. (leniwo każdy pracuje, gdy pożytku mało czuje). Jakim w południe będziesz, abo do wieczora, Jeślić zaraz z poranku robota nie spora! *Simon. Siel.* 28. Niespora to litera; *in hujuscemodi literis scribendis aut legendis mora longa est*. *Cn. Th.* 528. Niespore takie drwa: *talibus lignis* [illegible] *Cn. Th.* 528. [illegible] nicht viel aus. Spory, względem [illegible] *usus*. *Cn. Th.* 1047. geraume Zeit dauernd. Spory, względem wielkości, wielki, obszerny, przestronny; groß, geräumig, etwas betragend, ausgedehnt. [illegible], kto go sporą czaszą pije. *Gorn. Dw.* 279. Spore puhary wysuszył. *Pilch. Sen.* [illegible] 260. SPORYSZ, a, *m.*, §. 1) ziarno wielkie czarne podługowate w zbożu, *ob.* Spór, mącznica, das Afterkorn, Mutterkorn. — §. 2) Sporysz wielki, ziele, samiec, wróble języczki. *Syr.* 321; mokrzec, muszec. *Linn.*, *polygonum avic.*, Wegegras, Wegetritt; *Boh.* truskawec, rdesno, wrbka; *Carn.* truskavèz, (cf. truskawka); (*Carn.* sporish; *Croat.* sporís; *Hung.* szapora; *Rag.* sporisc; *Bosn.* sporisc *verbena*, koszysko

ziele); *Rag.* slâk, (cf. ślaz); *Vind.* briszavek; *Sorab.* 1. ſwinacza trawa; (*Ross.* спорышъ rdest ptaszy); sporysz drugi, płonnik rolny, wodny, *sanguinalis*, Bluthirse. *Syr.* 325. Sporysz mléczny, *Euphorbia peplus.* *Kluk.* *Dykc.* 1, 211. eine Art Euphorbium. Sporysz trzeci, żabie gronka, *heriniaria*, Harnkraut. *Syr.* 325. Sporysz w Krakowskim, to samo ziele, co Śmielka na Wołyniu. *Pam. Warsz.* 10, 1, 4. *Kortum*, cf. śmiałek. — §. 3) Sporysz, śkło powiększające rzeczy widome. *Włod.*, das Vergrößerungsglas, cf. drobnowidz.

SPORZĄDZIĆ *cz. dok.*, Sporządzać *niedok.*; *Boh.* spořadati; *Slov.* sporádám; *Sorab.* 1. zpoředžam; rozrządzać, rozprawiać, rozporządzać; anordnen, einrichten, zurichten, zubereiten. Ojczyznie, rodzicom, świątnicom i domom swym wojnę sporządzali. *Pilch. Sall.* 96. W księgę sporządzoną zapisywali imiona nasze. *Xiądz.* 92., Zapłacił od kuferka starego ślusarzowi, że mu go sporządził. *Teat.* 28, 31. że go wyreparował, naprawił, ausbessern. Sporządzenie, rozłożenie, porządek, przygotowanie; die Einrichtung, Zurichtung, Anstalt. Liturgią ś. postylami i wszelkim innym zbawiennym sporządzeniem cerkiewnym opatrzył. *Weryf.* 32. (wszelkiemi rekwizytami). SPORZĄDZICIEL, a, *m.*, przyprawiciel, der etwas einrichtet, anrichtet, der Veranstalter. Otruty umarł bez żadnego potym sporządziciela tak szkaradnego uczynku wyjawienia. *Ustrz. Kruc.* 2, 28.

SPORZE, *ob.* Spróć. SPORZUCAĆ. 1 *Leop. Math.* 9, 36, *ob.* Porzucić.

SPORZYĆ *cz. niedok.*, zdarzyć, błogosławić (o bogu), przysparzać; gedeihen lassen, gelingen lassen, segnen; (*Boh* spořiti *parcere*; *Germ.* sparen, szczędzić). Skarbem, któryć bóg sporzy, szafujesz hojnie. *Stryjk. Henr.* Bóg kres życia zapisuje, Dobrym sporzy, złym ujmuje. *Suszyc. Pieśn.* 3, *L* 4. Bóg mój łaskawy, Sporzy me rymy i wszystkie sprawy. *Petr. Hor. D b.* — §. Twoja prawica gdzie otworzy; Nie zawrze żaden; i zaś nie sporzy Odwieść drzwi, gdzie twój zamek zapadnie. *Miask. Ryt.* 2. nie zdoła, ist nicht im Stande. SPORZYĆ się *recipr.*, mnożyć się sporo, sich reichlich vermehren. I w mieszku i w komorze, i na zdrowiu i w dobréj sławie wszystko się sporzy, za poczciwemi zasługami. *Rej. Ap.* 11. Poruczyć wszystko w opiekę panu, a mieć tę nadzieję, iż się nam wszystko sporzyć po myśli będzie. *Rej. Post. M* 1. zdarzać się, wieść się, powodzić się, wohl gedeihen. Gdy kto dobrze panu wierzy, Hojnym funtem wszystko mierzy, A *nacz się kolwiek oborzy, Dziwno mu się wszystko sporzy. *Rej. Zw.* 231 *b.*

SPOSÓB, u, *m.*, §. 1) kształt, *foza, gatunek, rodzaj, tryb, maniera; die Art, die Weise, die Gattung, die Manier; *Boh.* způsob, způsoba; *Slov.* spůsob (*habitus*, *conditio*); *Sorab.* 1. waschno, waschnie, waschni; *Sorab.* 2. wisa, (*Germ.* die Weise); *Carn.* visha; *Vind.* viſha, furm, mera, meha, guba; *Croat.* nachin (cf. *naczynie), fela; *Bosn.* nacin; *Rag.* cín, nâcin, pût; *Slav.* nácsin, hòd, (cf. chód); *Ross.* образъ, (cf. *obraz); (*Eccl.* способствованіе, пособіє pomaganie, pomoc, cf. po sobie). Każdy ma swój sposób myślenia. *Teat.* 22. c, 19. Nic z dawnego uchwalenia i sposobu dla własnego frasunku nie upuszczał. *Warg. Wal.* 185. W jaki sposób do nich odezwę się! *Teat.* 47. *b*, *A* 3. Zaczął w tym sposobie .... *Chod. Gesn.* 91. (tak). Generał w dobry sposób mówi. *Teat.* 48, 53. (dobrze). Widzę że prawda, jeden rodzenia Sposób człekowi, tysiąc zginienia. *Kchow.* 142. Uprzykrzyło im się być zawsze na jeden sposób szczęśliwemi. *Ossol. Baj.* 2. Na sposób, na ten sposób, na sposób; *Rag.* na nâcin, auf Art, nach Art. Jakim sposobem? na jaki sposób? *Sorab.* 1. na kaike waschni? Tym sposobem *Eccl.* нравомъ симъ. — *§. Ci, którzy się w naukach kochają, pierwszy pożytek ten mają, że sposób dobrych cnot wezmą. *Kosz. Lor.* 10 *b.* kształt, piękność, ozdobę; Zierde, Schmuck. Godny koń jest, który ma sposób wielki a długi, gdy też insze członki ku jego wielkości rymują się. *Cresc.* 683. kształt, wzrost; Gestalt, Wuchs. — *§. Zmysły mają się *przez *sposób sług i dworzan. *Sak. Dusz.* 60. niby na kształt, nach Art, gleichsam wie. — §. Sposób do czego, droga, śrzodek; *Vind.* ſrednina, ſredik, ſriedstvu, pomuzhna ſrednina, podpomuzh, pomagaviza, Weg, Mittel, Gelegenheit, Hülfsmittel. On jakiś podaje sposób? zmiłuj się, powiedz, czy jeszcze zostaje nam który! *Teat.* 49. *b*, 45. Pospolicie mawiają: mam ja swe sposoby; trudno sposobem się ratować, kiedy grosza niemasz; pewniejszyby tu był sposób, abyśmy do tego przyjść mogli, cośmy zgubili. *Falib. F* 2. Lecz mi pozwolicie, Dać wam sposoby, że wolność i sławę sowicie Utrzymacie. *Jabł. Tel.* 145. Na wszystko można znaleźć sposób. *Teat.* 22, 64. (każda choroba ma swoje lekarstwo). Wziąć się na sposób, wziąć się na sposoby, szukać fortelów; Mittel und Wege suchen. Chciał piękną kobietę uwieść; ale więcéj w tym miał odwagi, niżeli sposobu. *Teat.* 45. *c*, 53. sposobności, zręczności, Geschicklichkeit. Pragniesz pokazać swej dzielności próby, Jest miejsce i sposób, jaki się rycerzowi z dawnych lat nie trafił. *P. Kchan. Orl.* 1, 101. (sposobność, okazya). — Sposób do życia, majątek, fortuna, Lebensunterhalt. Która miała o mnie staranie, umarła; więc straciłem wszelki sposób do życia. *Teat.* 38, 31. Będąc bez szeląga, nie ma sposobu do życia. *Teat.* 31. *b*, 13. Ta cnotliwa panienka była bez sposobu, czy możnaż ją było opuścić! *Teat.* 38, 30. — §. Nie sposób! *Teat.* 33. *b*, 64. nie można, niepodobna, niepodobieństwo; keine Möglichkeit, unmöglich; *Ross.* нельзя, (cf. nie *lza); *Eccl.* поудобь. Nie sposób ustawnie przegrywać, trzeba kiedykolwiek i wygrać. *Teat.* 1, 64. Ale czy sposób? maszże przyczyny rozumieć, że cię kocha! *Teat.* 1, 39, *Ross.* не ужели, не ужли, не ужто? Żadnym sposobem, żadną miarą, *Slov.* nigako, żadním spůsobom; *Croat.* nikak; *Eccl* никако; *Ross.* никакъ, bynajmniéj — §. 2) *Grammat.* Sposób, *ob.* Tryb, *modus. Tr.* SPOSOBIĆ *cz. niedok.*, Sposabiać, usposabiać *contin.*, usposobić *dok.*; *Boh.* způsobiti; *Hung.* szabom; (*Boh.* působiti *agere*, *efficere*; *Slov.* působjm *formo*); *Ross.* способствовать; §. 1) sposobić kogo do czego, ku czemu sposobnym, zdatnym uczynić, przygotować, przyrządzić; vorbereiten, zubereiten, zurichten,

geschickt zu etwas machen. Jan ś. sposabiał ludzi ku przyjściu Mesyasza. *W. Post. W.* 37 Krystus na świat przyszedł, nie z miejsca na miejsce przyszedłszy, ale sobie człowieczeństwo sposobiwszy. *Żarn. Post.* 88 *b.* Winnica, niżeli się sposobi, siła kosztuje, siła czasu i pracy bierze. *Dambr.* 115. Sprawami cnotliwemi codzień więcéj się sposabiał na przyjęcie nowych łask z nieba. *Wys. Aloj.* 72. Pan Jezus niech do tego sposobi, i przygotuje uszy i serca wasze. *Dambr.* 211. Mając wolniejszy czas, poczęła więcéj niż kiedy sposabiać się do nabożeństwa. *Wys. Kat.* 27. Szkoda wielka, żeś się nie sposobił do nauk. *Teat.* 10. *b*, 70. żeś się nie aplikował do nauk, daß du dich nicht auf die Wissenschaften gelegt hast. Człowiek usposabia się do społeczeństwa przez edukacyą. *Mik. Obs.* 405. Kiedy kto dobrym wychowaniem a ćwiczeniem jest usposobion. *Glicz. Wych. A* 3 *b.* Ciężka, mówią, rzecz człeku na sławę zarobić, A ja mówię, że lekka, byle rzecz sposobić. *Kras. W.* 50. sporządzić, ukartować, cf. brać się na sposoby; man muß es nur recht anstellen, die Sache recht einleiten. Deputowali go, żeby żywność sposabiał, gdzie będzie mógł najsnadniej i do wojska odsyłał. *Vol. Leg.* 3, 522. przygotował, dostawiał; anschaffen, herbey schaffen. Rady szuka, w któréjby ziemi miał swe sposabiać mieszkanie. *Otw. Ow.* 102. zakładać swe mieszkanie, osiadać. seinen Wohnsitz gründen. — Sposabiać kogo w co = opatrywać go w co, womit versehen, versorgen. Nowych wojsko zaciągów w obozy wprowadził, Miasto w żywność sposobił i porty do bitwy. *Pot. Arg.* 259. — Sposabiać się z kim = przywykać komu, sich an einen gewöhnen. Mejnhard do Inflant zajechał; gdzie z nienacka z ludem się sposabiając, języka się nauczył. *Stryjk.* 248. — *§. Sposobili sobie nieco z onych rzeczy zebranych. 1 *Leop. Joz.* 7, 1. (przywłaszczali, sie eigneten sich zu; cf. sobie, *ob.* Się). Potrzeba, aby ten, który sposabia albo przywłaszcza dziecię, był gospodarzem, i takim, któryby mógł płodzić. *Szczerb. Sax.* 417. (który przysposabia, adoptuje). Gdy Ester ojca i matki nie miała, tedy ją Mardocheus sposobił sobie za własną córkę. 1 *Leop. Esth.* 2, 7. Sposobienie, *adoptio*, jest wybor prawny, ku pociesze tych, którzy dzieci nie mają, wynaleziony i do przyrodzenia skłonny. *Szczerb. Sax.* 417. Chlubimy się w nadziei i sposobieniu synów swoich. *W. Post. W.* 3, 111, (*ob.* Przysposobienie). — §. 2) Sposobić słowo *Grammat*, czasować, *conjugare*, ein Zeitwort abwandeln. *Tr.* SPOSOBIK, a, *m.*, *dem. Nom.* sposób; *Sorab.* 1. waschniczko; *in malam partem*, sztuczka, fortel, ein Kunstgriff. Śliczne sposobiki; wykwintne wybiegi. *Teat.* 9, 62. SPOSOBICIEL, a, *m.*; *Boh.* působce; czyniciel, działacz; der Thäter, Urheber; (*Ross.* способствователь protektor, способствовательный protegujący). Imiona tych ludzi, co byli sposobiciele abo sprawcy onego budowania. 1 *Leop.* 1 *Ezdr.* 3, 4. (przyczyńcami. 3 *Leop.*). SPOSOBNOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* způsobnost, způsobilost; *Slov.* spůsobnost *habitudo*, spůsobilost *habilitas*; *Sorab.* 1. pžikwadnosćž, (cf. przykładność); *Vind.* perloshnost, perkladnost; *Eccl.* удобiзна, способность, удобство, удобность, удобie, (cf. doba); *Ross.* способность; zdatność do czego, potemność, snadność, zręczność; die Tauglichkeit zu etwas, die Fähigkeit, die Geschicklichkeit. Narody wynoszą się do inszych krain, abo sposobnością lepszą gruntów uwiedzione, albo też potrzebą przyciśnione. *Krom.* 6. Sposobnością miejsca i położeniem obronnym zabezpieczony. *Star. Woj. A* 2. Niektórzy sposobnością od natury większą obdarzeni, rozumu ludzkiego granice rozprzestrzeniają. *Zab.* 1, 29. *Alb.*, Talent. Niezgody chrześcian podają sposobność Turkowi do rozszerzenia potęgi. *Klok. Turk.* 78. okazya, Gelegenheit. SPOSOBNY, *SPOSOBISTY, a, e, SPOSOBNIE *adverb.*; *Boh.* způsobny, způsobily; *Slov.* spůsobný, spusobní; *Sorab.* 1. pžikwadné (cf. przykładny), kmainy; *Vind.* perloshen, perkladen; *Eccl.* удобезненъ; *Ross.* способенъ, способный; zdatny czyli służący do czego, dogodny, potemny; tauglich, tüchtig, geschickt zu etwas. Polacy są równie, jak i inne narody, sposobni do wyuczenia się wszelakich umiejętności. *Mon.* 65, 506. Hetman upatruje sposobne czasy, sposobne miejsca, sposobne sztuki (stratagemata, fortele) i sposobne okazye do bitwy. *Star. Woj. A* 2 *b.* W miejscu sposobistym zasadzki założył. *Krom.* 465 Opowiem ci to w sposobniejszym czasie. *Teat.* 24. *b*, 58. Nie mają wiadomości miejsc bitwie sposobnych. *Warg. Cez.* 60, (*obser. Dativum*). Żeby przyrodzenie nasze mogło być sposobniejsze ku chwale boskiéj.... *Modl. Gd.* 123. Łódka niesposobna wielkich nawałności. *Bardz. Lu.* 151, (*ob. Genitiv*), untauglich im Seestürmen. Wyspy te dla swéj ostrości nie są sposobne dla ludzi, tylko dla wężów. *Boter.* 245. nieprzydatne; *Boh.* nespůsobný, nemotorný. — Dowodzi to bardzo sposobnemi przykłady. *Otw. Ow.* 656. dobitnemi, dosadnemi, sehr schickliche, passende Beyspiele. Piotr, acz był młodszy, wszakoż dla sposobniejszych obyczajów wszyscy mu państwa życzyli. *Papr.* [illegible] (dla większéj zdatności). Bolesław nie mogąc przez zimę nic sposobnie sprawować, rozpuścił żołnierza. *Krom.* 133. *recte*, należycie, cf. *czyście; gehörig, ordentlich. X. Maciejowski, przez nie bardzo sposobne zdrowie nad Prądnik odjechał. [illegible] 1. nie bardzo czerstwe zdrowie, słabowitość; nicht recht frische Gesundheit, Kränklichkeit. Przez niesposobną wymowę i przyrodzoną wadę języka swego, potrzebował biskup namiestnika. *Sk. Żyw.* 49 *a.* (ciężką, niełatwą mowę). W świecie zamykają się sposobnie i bez ciasnoty, morze i ziemia i wyspy i lądy. *Boter. a* 2. wygodnie, bequem. O tych tak nieznośnych rzeczach, ani sposobnie mówić, ani się poważnie użalać, ani wolnie wołać mogę. *Siem. Cyc.* 14. (*à propos*, przyzwoicie).

SPOSOCZYĆ, *ob.* Posoczyć. SPOSPOLITOWAĆ, *ob.* Pospolitować.

SPOSTRZEĆ się *recip.*, (*oppos.* rozpostrzeć się), zmieścić się, pomieścić się; Platz haben, Raum haben. Niepodobieństwo, żeby w tak małéj ziemicy tak wiele narodów spostrzeć się mogło. *J. Kchan. Dz.* 191.

SPOSTRZEDZ, SPOSTRZEGAĆ, SPOSTRZEŻENIE, *ob.* Postrzedz.

SPOTĘŻNIEĆ, *ob.* Potężnieć. SPOTKAĆ, SPOTYKAĆ, *ob.* Potkać.

SPOTLIWOŚĆ, ści, *ż*, łatwość spocenia się, ſtarkes Schwitzen. Woda z rudy żelaznéj ciekaca, ku spotliwości ciało pobudza. *Cresc.* 12. SPOTNIEĆ, *ob.* Potnieć.

SPOTWARZYĆ, *ob.* Potwarzyć. SPOUFALIĆ, *ob.* Poufalić. SPOWAŻNIEĆ, *ob.* Poważnieć.

SPOWIADAĆ się *recipr. niedok.*, wyspowiadać się *dok.*; *Boh.* zpowjdat se; *Sorab.* 2. sze ſpowědasch; *Sorab.* 1. zpowědam szo: *Carn.* spovdujem se, spovedati; *Vind.* ſe spovedat, spovetiſe, spovedetiſe; *Croat.* zpovedatisze, zpovédamszę; *Bosn.* ispoviditise; *Ross.* исповѣдаться; spowiedź czynić, wyznawać grzechy przed spowiednikiem, beichten. Człowiek spowiada się grzechów, upadłszy u nóg kapłańskich, i złożywszy pokornie ręce. *Karnk. Kat.* 230. Jeśli nie grzeszysz, jako mi powiadasz, Czego się miła tak często spowiadasz? *J. Kchan. Fr.* 8. Chciał Wacław od ś. Jana wiedzieć, z czego się królowa spowiada? grożąc mu, abo ty zginiesz, abo wszystkie grzechy, których się żona moja przed tobą spowiadała, wyjawisz. *Sk. Żyw.* 1, 307. SPOWIADAĆ kogo *cz. niedok.*; *Boh.* zpowjdati; *Sorab.* 1. zpowiedam; *Carn.* spovdujem, spovęm, spovędati; *Vind.* spovedeti, spoviedati; *Bosn.* ispovidati, sluscjati ispovjesti; *Rag.* spovjedati, ispovidjeti; *Slav.* ispovidit; *Croat.* jzpovedam, zpovédam: *Ross.* исповѣдать, исповѣдывать; spowiedzi czyjéj słuchać, Beichte hören. *Tr.* — (*SPOWIĆ, *ob.* Powić, Powijać. — SPOWIEDNIA, i, *ż.*, SPOWIEDNICA, y, *ż.*; *Boh.* zpowědnice; *Carn.* spovdniza; *Vind.* spoveidnizza, spovedniza, spovedni stol; *Croat.* zpovedalnicza; *Slav.* ispovidalnica; konfesyonał, der Beichtſtuhl. Z płacz m prosił, aby usiadł kapłan w spowiednicy, a uszy podał spowiadającym się nędznikom onym. *Birk. Gł. Kon.* 9. SPOWIEDNIK, a, *m*, ociec spowiedny; *Boh.* zpowědnjk; *Sorab.* 1. zpowiednik; *Carn.* spovdnik; *Vind.* spovednik; *Croat.* zpovednik, izpovednik, izpovidalaz; *Dal.* izpovednik; *Rag.* jspovjednîk, ispovjedalaz, posnik; *Bosn.* ispovjednik; *Slav.* ispovidnik; *Ross.* духовникъ; któremu się spowiadają, der Beichtvater. *Cn. Th.* 1049. *Vind.* spovedni otrok, das Beichtkind; *Ross.* исповѣдникъ który się spowiada, *f.* исповѣдница; *Eccl.* исповѣдникъ *confessor*, męczennik, *f.* исповѣдница. SPOWIEDNICZY, SPOWIEDNY, a, e, do spowiednika lub spowiedzi należący; *Boh.* zpowědni; *Sorab.* 1. zpowiedny, zpowdny; *Croat.* zpovèdni: *Ross.* исповѣдный; Beicht=, die Beichte betreffend, Beichtvater=. (*Ross.* исповѣдничей od spowiadającego się, Beichtkindes=). Surowe kary na gwałtowników pieczęci spowiedniczéj. *Bals. Niedz.* 1, 294. Spowiedna pieczęć, *sigillum confessionis.* *Birk. Gł. Kon.* 44. Spowiedny ociec powinien tę pieczęć milczenia zachować. *Birk. Gł. Kon.* 46. *Sk. Dz.* 1028. SPOWIEDŹ, i, *ż.*; *Boh.* zpowěd; *Slov.* spowěd; *Sorab.* 1. ſpowiedž, zpowedž, zpowedz; *Sorab.* 2. ſpowiež, ſpojěž; *Carn.* spovèd, spovd; *Vind.* spoved, sposnanje; *Croat.* zpòved, szpoved, jzpoved; *Dal.* izpoveszt, izpovedanye; *Bosn.* ispovjed, ispovjest; *Rag.* ispovjés; *Slav.* ispovid; *Ross.* исповѣданie, исповѣдыванie, исповѣдь, die Beichte. Spowiedź jest grzechów naszych żałobliwe przed bogiem wyznanie, i pokorne odpuszczenia ich żądanie. *Hrbst. Odp.* C c c 6. Wyznaje człowiek grzech przed bogiem i namiestnikiem bożym, to zowiemy spowiedzią. *Sk. Kaz.* 140. Spowiedź tajemna abo do ucha. *Sk. Dz.* 155. *et* 292. die Ohrenbeichte. Spowiedzi słuchać. *Cn. Th.* 1649. (spowiadać kogo). — *Prov. Phras.* Jaka spowiedź, takie rozgrzeszenie. *Rys. Ad.* 20. (jaka praca, taka płaca). Wyznaj wszystko, jak na spowiedzi. *Ossol. Str.* 1. Jak na spowiedzi miéj to w sekrecie. *Jabł. Ez.* B 3. Sekret mnie poufany, jest sekret spowiedzi. *Zabł. Zab.* 74. — *Fig.* Chce się już zwierzyć mu swojéj miłości; lecz z bojaźni zachował na czas sposobniejszy tę spowiedź tak trudną, *aveu.* *Stas. Num.* 1, 85. (wyznanie). Nie chciéj z głupim zasiadać na spowiedzi. *Papr. Pr.* D 3 *b.* wdawać się w sekreta. *SPOWIEDZIEĆ, powiedzieć, ſagen; *Vind.* spouedat, pouedat *nuntiare*; *Rag.* spovjêdati *narrare*; *Bosn.* spovjediti, pripoviditi *narrare*, spovidalaç, koji pripovida *narrator*; (*Ross.* изповѣдать ślubować, przyrzec). Dam ten podarunek prorokowi, a spowie nam drogę naszę. *Budn.* 1 *Sam.* 9, 8. — *SPOWIEDZIEĆ się *recipr.*, przyznać się, wyznać; geſtehen, eingeſtehen, bekennen. Spowiedział się był jeden, skoro prawdę uznał, iż jednego czasu na szyderstwo w tyle ojcu ś. wiecheć słomy był uwiązał. *Birk. Dom.* 15. Dostawszy wrzodu na wstydliwym miejscu, boją się spowiedzieć lekarzowi. *W. Post. W.* 180. Chory, szukający ratunku, niech się wszystkich dolegliwości swych spowie. *Oczk. Przym.* 15. — §*. Spowiedzieć się, opowiedzieć się, imię swe powiedzieć; ſich melden, ſeinen Namen ſagen. Spytał kto? spowiedzieli się, pojmał ich. *Birk. Zamoj.* 29. Do bramy przyszedłszy, spowiedział się, z któréj był strony. *Paszk. Dz.* 43. On się im spowiedział być żydowinem. 1 *Leop. Esth.* 3, 4. Niespowiedziany, co się nie spowiedział, coby *zacz był, *inconfessus.* *Cn. Th.* 529. unangemeldet, unangeſagt. Nie spowiedziała się, *inconfessa*, *quid esset.* *Cn. Th.* 1049. (bez wieści).

SPOWINOWACIĆ *cz. dok.*, Spowinowacać *niedok.*, powinowactwem połączyć, verſchwägern. Spowinowaćcie się z nami, dawajcie nam córki wasze, a nasze bierzcie sobie. *Budn. Genes.* 34, 9. W tym stopniu spowinowacony jestem z żoną, w którym z mężem jéj spokrewniony. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 68. Kto się spowinowaca z zacniejszemi, niżli sam, zamiast przyjacioł, nabędzie panów. *Petr. Ek.* 58. Z nieprzyjacioł stali się przyjacielmi, i spowinowacili się. *Warg. Wal.* 117. — *§. Spowinowacić sobie kogo = obowięzywać go sobie, obligować, zjednać, ująć; ſich einem verpflichten, verbindlich machen. *Spowinowacony = obowiązany, obligowany; verpflichtet, verbunden. Nic się im milszego nie zdało, jako to, aby sobie tak szlachetnego króla jakąkolwiek *chutliwą czynnością spowinowacili. *Baz. Sk.* 103. Nie możem sobie nigdy boga spowinowacić, aby nam co wedle sprawiedliwości był winien. *Sk. Kaz.* 89. Wola pańska nikomu nie spowinowacona; on nikomu nic nie winien; nie daje z przymuszenia, ani z powinności, jeno z szczo-

drobliwości. *Sk. Kaz.* 467. Niezmierna łaska nikomu nie spowinowaconego boga światu się zjawiła. *Sk. Żyw.* 1, 1.

SPOWSZECHNIEĆ, *ob.* Powszechnieć. SPOWSZEDNIEĆ, *ob.* Powszednieć.

SPÓŹNIĆ *cz. dok.*, Spóźniać *niedok.*, opóźniać, verspäten, durch Verspätung versäumen. Tę szczęśliwość, której on tak chciwie pragnie, jakaś zbyt długa spóźnia przewłoka. *Teat.* 2, 11. Bież już bez spóźnienia. *Teat.* 43. *c*, 120. *Wyb.* ohne Versäumen. Co spóźni godzina, lata nie zagoją. *Pot. Arg.* 620. Niemasz do poczciwości czasu spóźnionego. *Bardz. Trag.* 252. SPÓŹNIĆ się *recipr.*, opóźnić się, sich verspäten. Deputat trybunalski spóźniający się godziną na sesyą, utraci z pensyi 9 złotych; spóźniający się dwiema godzinami, utraci 18 złotych etc. *Gaz Nar.* 2, 83.

SPOŻYĆ, SPOŻYWAĆ, *ob.* Pożyć.

°SPOŻYCZAĆ się, n. p. Na stroje się °spożyczają albo zadłużają. *Gil. Post.* 240 pożyczkami obciążać się, sich mit Anleihen belasten, Schulden häufen.

SPRAĆ, Spierać, *ob.* Prać.

SPRACOWAĆ kogo *cz. dok.*: *Boh.* upracowati: zmordować, bardzo sfatygować: sehr müde machen, ermüden, (*ob.* Pracować kogo). Wiedzie mię po przykrych górach, co mię spracowały. *P. Kchan. Orl.* 208. Spracować się *recipr.*, zmordować się, mocno się sfatygować, zrobić się; sich abarbeiten, müde arbeiten, müde machen, sich ermüden. Starzec niosąc na sobie brzemię drew, gdy się daleko niosąc spracował, śmierci wołał. *Kosz. Lor.* 184 *b.* Lud stał tak zszykowany, a konie ich bardzo się spracowały. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 10, 81. (bardzo się zrabiały. 3 *Leop.*). Bili się tak mężnie, aż się wszyscy spracowali; zawołał jeden na odpoczywanie. *Biel. Św.* 252 *b.* Spracowany, zrobiony, zmordowany, mocno sfatygowany; müde gearbeitet, ermüdet. Daj mi jeść, bom bardzo spracowan. 3 *Leop. Genes.* 25, 30. (bom się bardzo zrobił. 1 *Leop.*). Pójdźcie do mnie wszyscy, którzyście są spracowani; a ja ochłodzę was. *Rej. Post.* *C c c* 1. Spracowanie *subst. verbi*, zmordowanie, die Ermüdung. *Cn. Th.* 1049.

SPRAGNIONY, a, e, upragniony, bardzo pragnący, *pr. et fig.*; sehr dürstend, schmachtend. Spragnione oczy moje ciekawie go wyglądać będą. *Teat* 6, 16 Słówko pieszczone, ożywia chęci spragnione. *ib.* 52. *b*, 76.

SPRAKTYKOWAĆ, *ob.* Praktykować. SPRASZAĆ, *ob.* Sprosić.

SPRAWA' y, *ż.*; (*Boh.* zprawa naprawa, poprawa; *Carn.* sprawa *pax, reconciliatio*, zgoda; *Vind.* sprava, pogodba, spraulenje = ugoda; *Croat.* zprava, szprava *apparatus*, przyprawa, zaprawa, szpravische = sejm, zbór; *Bosn.* spravva, sprava *apparatus*, *machina*, *expeditio bellica*, wyprawa, sprava od kogna = rząd na konia; *Rag.* sprava *apparatus*; *Ross.* справа = sprawowanie się z czego, usprawiedliwienie, odkazanie prawne majątku, wwiązanie, podpis kancelaryi; (*Ross.* справа, справка poprawa błędów drukarskich); *Eccl.* исправленіе polepszenie); — 1) sprawa, interes, potrzeba, rzecz która się powinna sprawić; die Angelegenheit, die Verrichtung, der Handel, das Geschäft; *Vind.* opravilu; *Croat.* poszel, (cf. poseł); *Bosn.* posal, poso, posao; *Rag.* oprava, cignenje, poso, possáo, posla; *Eccl.* вещь, (cf. wiec). Co ty tu masz za sprawę, nie możesz w przedpokoju czekać! *Teat.* 28. 78. co ty tu porabiasz, co tu masz do czynienia; was hast du hier zu thun, zu suchen. Jechał w sprawie jakiej *Cn. Th.* 1049. (interesem, w interesie). Maciejowski kanclerz miał na sobie wielkie sprawy. *Gorn. Dw.* 1. Ja z umarłym nie chcę mieć sprawy. *Boh. Kom.* 4, 251. ich will mit ihm nichts zu thun haben. Zakazali biskupi, aby nikt z niemi sprawy nie miał, ażby chrzest ś. brali. *Sk. Dz.* 905. (by się nie wdawał). Trudna z głupim sprawa. *Cn. Ad.* 256. (głupiego trudno uczyć, głupiemu daj pokój, ustąp' mu). Zła sprawa z nim. *Cn. Th.* 1049. mit ihm ists schwer zurecht zu kommen. Snadniej dójść sprawy z jednym, niżeli z dwoma. *Kłok. Turk.* 53. Z poczciwemi ludźmi zawsze dobra sprawa. *Teat.* 27, 57. Dobra sprawa, krótka odprawa. *Dwor. E* 3. Wypędzić tego kutwę, dziwaka, z którym sprawy dójść nie można. *Teat.* 19. *b*, 6. ładu z nim nie dójdzie, do końca nie trafi. — *Observ. saepenumero Substant.* sprawa *subintelligendum e. g.* dobra nasza, n. p. Hajże, haj! dobra nasza, dobra nasza! wiedzie nam się myśmienicie. *Teat.* 24, 105. *Czart. similiter* przy nas sprawiedliwa; *similiter.* Równa, nierówna, *qu. v.* — §. Sprawa, rozprawa, rozbiór jakiéj rzeczy, jakiego interesu, jakiéj materyi, die Verhandlung. Krótka sprawa abo rozmowa między biskupem a Halizeuszem. *Baz. Hst.* 191. Nie na tym *status controversiae* spolega, o któréj sprawa między nami idzie. *Salin.* 4, 143. Na pierwszéj moiéj sprawie albo obronie, żaden przy mnie nie stał. 1 *Leop.* 2 *Thim.* 4, 16. — §. Sprawa sądowa, kauza, proces: Rechtshandel, Rechtssache, Proceß; *Boh.* přa, (*ob.* °Prza); *Sorab.* 1. ſudniczka wěcz, (*ob.* Wiec); *Carn.* pravda, (cf. °prawda); *Vind.* prauda, prazeſs; *Croat.* právda; *Dal.* pria; *Rag.* právda, pàrba, pravdanje; *Bosn.* pria, parba; *Ross.* дѣло (cf. dzieło), тяжба, (*ob.* тяжа, cf. ciągnąć); *Eccl.* потягкание, судное дѣло, прѧ, правежъ, споръ, (*ob.* Spor). Sprawy, nie osoby sądzić się mają. *Fredr. Ad.* 118. Sprawa każda czyli *actio* jest, gdy kto w sądzie własności swej lub jakiego pokrzywdzenia swego dochodzi. *A. Zamoj.* 2, 4. Już idzie sprawa na stół. *Teat.* 36, 87, (*ob.* Stół). Ktoż w swej sprawie sędzią? *Kras. W.* 50. Sprawę odbieżaną łacno wygrać. *Cn. Ad.* 1082. Jaka sprawa, taka odprawa. *Cn. Ad.* 286. — 2) Sprawa, dzieło, uczynek; die Handlung, die That; (*Vind.* djanstvu, opraulenje, opravilnu djanje, opravilu, oprava; *Ross.* дѣйствіе, дѣйство, cf. dzieje). Sprawowanie, sprawa, czyn, uczynek, za jedno czasem bierzemy. *Petr. Et.* 120. Z spraw człeka lepiej poznasz, niżli z ust dobrego. *Bach. Ep.* 62. Dobrą naukę nauczyciela złe sprawy niszczą. *Cn. Ad.* 325. (inaczéj uczy, inaczej żyje, cf. Mości xięże prałacie, insze nauczacie, insze działacie). Złe sprawy rodzą dobre ustawy. *Cn. Ad.* 168. Pisać o sprawach i porządkach narodów. *Krom.* 6; (*de rebus gestis*). Tak czytamy w sprawach apostolskich. *Kucz. Kat.* 165. (w dziejach apostolskich. *edit. recent.*); *in*

actis apostolorum, in der Apostelgeschichte. Dziwne sprawy boskie. *Rys. Ad.* 9. Bałwany pogańskie, srebro i złoto, sprawa rąk ludzkich. 1 *Leop. Ps.* 134, 15. robota, Arbeit, Machwerk. — Sprawa, skuteczność: die Wirksamkeit, Einwirkung, Einwirkung. Influencya, skuteczność, abo sprawa niebios, gwiazd na ziemi. *Cn. Th.* 352, (*ob.* *Siłowstęp). Sylwiusz pracował wiele koło narodu Litewskiego; wszakże wszystka sprawa i pożytek jego pracy ten tylko jest, że miejsca onego położenie więcéj, niż początek [illegible] 31. (cały skutek czyli owoc jego pracy, [illegible] der Arbeit. [illegible] mu nigdy dobréj sprawy nie przyniesie, ani końca pożądanego. [illegible] Sprawą, za sprawą, [illegible] za pomocą, [illegible] przez [illegible]; vermittelst, mit Hülfe. [illegible] gęstego [illegible] używały gorąca słonecznych promieni. *P. Kchan. Orl.* 1, 146. Bazyli posłał do Rusi biskupa, za którego sprawą [illegible] *Krom.* 57. — °§. Ziemia gdy bez sprawy leży, sama z siebie skłonna jest do mnożenia ciernia. *Gil. Post.* 75. bez uprawy, Acker ohne Bestellung, [illegible] — § Sprawa, [illegible] *Sk.* [illegible] [illegible] — § [illegible] postępowanie, zachowanie, sprawowanie się [illegible] źle w niemocy zachował, nie chowając lekarskich ustaw; opat dowiedziawszy się jego złej sprawy w chorobie, [illegible] 2, 26. — *Auter:* Gdyby was Faraon pytał, jaką się sprawą bawicie, odpowiedzcie: [illegible] 46, 33. jakim sposobem do życia, jakim zatrudnieniem; [illegible] — [illegible] Wszystkie [illegible] *N. Pam.* 11, 4. [illegible] — [illegible] W tę godzinę [illegible] posłów [illegible] sprawa jest w Troi. *J. Kchan.* [illegible] 62 [illegible] — § [illegible] spółkowanie cielesne, uczynek małżeński; *Croat.* hotinztvo, (cf. chuć); [illegible] z obcą [illegible] mąż wolny z cudzą żoną sprawę miał, tedy cudze łoże nierządem cudzołożnym maże się. *Kucz. Kat.* 3, 146. Sprawa małżeńska wszelkiego czasu bez grzechu być może, a to kiedy się dzieje, albo w nadzieję płodu, albo dla uwarowania się cudzołoztwa. *Szczerb. Sax.* 224. I bez sprawy małżeńskiej może być małżeństwo. [illegible] 277. Gdyby kto z bydlęciem przeciw przyrodzeniu sprawę miał.... *Sax. Porz.* 39. Przez gładkość i piękną postawę Chciała go zażyć i mieć z nim potajemną sprawę. *Kraj. Chim.* [illegible] — 3) Sprawa, *Boh.* zpráwa; *Slov.* zprawowánj, wládařstwj; rządzenie, sprawowanie, rząd; *Ross.* правительство, das Regiment, Herrschen, die Regierung, Leitung, (*ob.* Sprawca). Konstantynopolskie cesarstwo było pod sprawą Łacinników 50 lat. *Biel.* 157. Leszek Kraków murem obtoczył, i sprawę miejską samym Niemcom poruczył. *Biel.* 164. (rząd nad miastem). Lud swój w sprawie dobrej rządzili. *Weresz. Reg.* 1. Gordyanus cesarz był dobréj sprawy i śmiałości. *Biel. Św.* 54 *b.* (dobry rządca i żołnierz). Gdzie jest rada rozważna, a sprawa ćwiczona, więcéj jeden radą swą poradzić i sprawić może, niżli ich wiele, co nic nie umieją. *Rej. Zw.* 163 4. (doświadczone dowództwo). Kiejstut hetmana mądrą sprawą, i rycerza mężną prawicą urząd wypełniając, żywy w ręce Krzyżackie przyszedł. *Stryjk.* 402. mądrym komenderowaniem, rządzeniem wojska, [illegible] Commandiren. Nastąpił drugi pułk za sprawą Opolskiego książęcia i Zulisława idący. *Krom.* 245. *praeerunt*, pod komendą, pod dowództwem; unter Anführung, Commando. Sprawa czyli rząd jak w Osieku; obiesiwszy, dopiero po ortel, *ob.* Osiek. — Na dobrą sprawę [illegible] podług słuszności, gdyby sprawiedliwie, słusznie postąpiono sobie, n. p. Na dobrą sprawę powinienby raczéj być ukarany, niż nagrodzony. [illegible] — §. Sprawa, porządek, ład; *Vind* ordninga, nadredba, red, versta, die Ordnung. Sprawa [illegible] die Schlachtordnung, Ordnung der Reihen und Glieder. Lud szykował i przed obozem w sprawie stał. *Warg. Cez.* 32. Nieprzyjaciela gotowego czując, hetman lud pogotowiu uszykowany ma, w sprawie stoi, strzelby nasadza, straży czuć nakazuje. *Żarn. Post.* 2, 451. Nieprzyjaciel w sprawie czeka. *Birk. Pod.* 8. Do sprawy przyjść nie mogli, ani też jeden do drugiego przejść. *Biel.* 436. Gdy Polacy bez sprawy szli, jako doma bezpiecznie sobie poczynając, Wołochowie zasadzkę na nich uczynili. *Biel.* 436. Wojewoda wciągając do Rusi, sprawą szedł, tak iż we dnie i w nocy koni nie rozpuszczano. *Biel.* 155. Gdy się o bliżkim nieprzyjacielu dowiedział król, *jachał sprawą. *Gwagn.* 33. *Biel. Św.* 168. Gdzie tylko Skanderbeg się ruszył, wszędzie sprawą jechał, jako ku potkaniu. *Baz. Sk.* 124. Zapomnieć rozsypki, ale sprawą uchodzili. *Birk. Chmiel. B* 4. Dziesięcioletni Leszek naparł się z wojewodą jechać, aby widział ludzi w polu i sprawę wojenną. *Biel.* 110. Wyszesław, wyrozumiawszy o wielkości i potężnéj sprawie wojska naszego, uciekł z wojska swego. *Stryjk.* 163. Z nieprzyjaciół Saraceni tam byli najzacniejsi, i sprawę wodną umieli. *Biel. Św.* 169 *b.* wojnę morską, sie verstanden den Seekrieg. — Bałam się, aby twoje dla jakiéj niesprawy Nie zatonęły w siwych nurtach nawy. *Chrośc. Ow.* 13. dla jakiego nieładu, nieporządku, [illegible] Unordnung, [illegible] — §. Sprawa, sprawność, zdatność, sposobność; Fähigkeit, Geschicklichkeit etwas auszuführen. W arcybiskupie Przerębskim sprawa wielka była. *Gorn. Dw.* 3. Modlić się za przełożone, żeby im bóg dał dobrą sprawę na przełożeństwie. *Karnk. Kat.* 386. — 4) Sprawę komu dawać, sprawować się komu o co, wywodzić się z czego, wymierzać się, Rechenschaft geben. Przyjmuję twoję sprawę, wymówkę, *przeproszeniem Mącz.* Rechtfertigung; *Vind.* rażhun, raitinga; *Eccl.* отчетъ, взысканіе, выправка. Sprawę z czego dający; *Eccl.* вииословецъ, (cf. liczbę da-

jący). — 2. Sprawa, uwiadomienie, wiadomość; *Boh.* zprawa; *Ross.* докладка, докладъ. (cf dokładać); die Nachricht, Wissenschaft, der Bericht. O szańcach pogotowanych sprawę wziął. *Warg. Cez.* 106. (raport). O tym od swoich śpiegów sprawę miał. *Sk. Dz.* 172. Nie byli przy tym, ale dostateczną o tym mają sprawę. *Gorn. Wł. L.* Ty do tego powodem byłeś, jak ja mam sprawę. *Gorn. Dw.* 4. SPRAWCA, y, *m.*; (*Rag.* spravitegl, opravitegl, opravnik; *Croat.* opravitel, upravlyavecz *tractator, curator, restitor*; *Bosn.* jspravitegl *censor, corrector*, opravitegl *administrator*, *dem.*, opraviteglicch; *Ross.* правитель regent; *Eccl.* справитель *auctor, factor, instructor*, справщикъ *corrector, rector*, правильщикъ rządca); sprawiciel, czyniciel, wykonywacz; der Urheber, Stifter, Thäter; *Sorab.* 1. wuyednař, (*ob.* Wyjednać). Nie słuchacze, ale sprawce zakonu u boga są świątobliwymi. *Hrbst. Nauk. O* 8. Błogosławieństwo wam da, sprawca zakonu. 1 *Leop. Ps.* 83, 8. (zakonodawca. 3 *Leop.*). Gesetzgeber. Rozruchów niewiadomy sprawca. *Teat.* 46, c, 109. Bojaźń zawsze do swych sprawców powraca. *Pilch. Sen. gn.* 202. — §. Sprawca, przez którego co wykonywają, komisant; der Commissionair, der Bestellte. Żądali Polacy, aby mogli przy dworze Tureckim swego agenta albo sprawcę chować. *Gwagn.* 125. Kupcy, którzy na ten jarmark przyjadą, abo sprawce swe poślą. *Vol. Leg.* 2, 683. — 3. Zawiadywacz, dozorca, rządca; *Boh.* správce; *Slov.* zpráwce, sprawce, *Slav.* nastojnik, der Verwalter, Verweser, Regierer. Kościelny ekonom albo sprawca. *Sk. Żyw.* 119. Winnicę najął innym sprawcom, którzy mu oddadzą owoc czasu swego. *W. Post Mn.* 320. Dziedzic jest pod opiekuny i sprawcami, aż do zamierzonego czasu od ojca. 1 *Leop. Galat.* 4, 2 Vormünder. Do okrętu, do zamku, do winogradu mądrego sprawcy szukać każe, a cóż do ćwiczenia dziatek! *Falib. G* 2. Sprawcy okrętu. *Zbil. Dr. E* 2 Schiffscapitaine. Sprawca domu królewskiego, *major domus*. *Sk. Dz.* 665. (marszałek). Zbytki kościoła i sprawicc jego. *Rej. Ap.* 35. rządców kościelnych, przełożonych; Vorgesetzte, Aeltesten. Najdują się różne w pismie świętym nazwiska rzędzicielow abo sprawc kościelnych *Rej. Post. c* 2. Gdy skosztował sprawca onego wesela wina .... *Biał. Post.* 191. (marszałek weselny, dozorca, der Speisenmeister. Luth.). Pan wezwawszy Szafarza albo sprawcę domu swego, Kazał, by wszystkich parobków zwoławszy, Ukontentował za pracą każdego. *Odym. Św.* 2, *G b.* Jaki jest sprawca miasta, tacy są i obywatele. *Sk. Kaz.* 26. *Radz.*-*Syr.* 10, 2 *Budn.* 4 *Ezdr.* 9, 17. *gubernator*, der Gouverneur, Regent. Jagiełło Skirgiełłona na miejsce swoje wielkim sprawcą Litewskim przełożył. *Krom.* 414; *summae rerum praefecit*, wielkim książęciem Litewskim, Großfürst. Juliana miano za dobrego sprawcę Rzpltej. *Sk. Dz.* 249. (władcę). Saturn syn urodzony nieba szerokiego I sprawca najdawniejszy pałacu górnego. *Papr. Tr. B* 4. Sprawco koła słonecznego, Tyś dał dniowi jasność. *Groch. W.* 46. (twórco). Sprawca wojska, komenderujący; der Commandirende, der Anführer. Każdy sprawca ludu rycerskiego i rotmistrz z historyi Maryusza nauczyć się może szykowania wojska. *Stryjk.* 36. Porażkę tę przypisano niezgodzie sprawców naszych. *Biel.* 525. Przewódzca i sprawca. *Warg. Cez.* 68. Na sprawcach wszystko [illegible] walki należy, Bo gdzie tych niemasz, wszystko się wspak jeży. *Rej. Zw.* 228 *b*, [illegible] wojsko lwów pod jeleniem hetmanem). SPRAWCZYNA, y, *ż.*, 1) sprawicielka, czynicielka, wykonywaczka, [illegible]; die Urheberinn, Stifterinn, Urheberinn, Regiererinn, Verwalterinn; *Boh.* [illegible]owa; *Croat.* opraviteglicza; *Rag.* spraviteglza; *Bosn.* opraviteglica; *Ross.* правительница; *Eccl.* [illegible]ница. Tyś jest sprawczyną wszelkich niesprawiedliwości, [illegible] złość białogłowska męskie [illegible] dała. *Budz.* [illegible] 84. Bierze mię za sprawczynię [illegible] *Teat.* 15, 75. Rzeczy ludzkie [illegible] Fortuna sprawczyni. [illegible] *Luk.* 2, 3. Ah ciebie, szczęścia naszego sprawczynie Wspólną rąk naszych pracą [illegible] żywie. *Kras. Poez.* 2, 239. Szlachta Polska jest stanowicielką praw, sprawczyną sądów. *Staszt. P. P.* 1, 130. — 2. Sprawczyna, mała niewiele znacząca sprawa, proces; eine kleine Rechtssache, ein unbedeutender Proces. Wygrał [illegible] sprawczynę swoję. *Kras. Dw.* 94. SPRAWCZYĆ, SPRAWDZAĆ, *ob.* Prawdzić. SPRAWECZKA, *ob.* Sprawka. SPRAWIĆ *cz. dok.*, Sprawiać *niedok.*, Sprawować, sprawuje *contin.*; *Boh.* zpraviti, [illegible], *parare, efficere, regere, dominari*; *Sorab.* 1. parum. *Lat.* paro, praeparo; *Vind.* spraviti *congregare, conciliare*, spraulifhe *conventus*; *Croat.* szprávlyam, szpraviti *componere, congregare*, zpravlyam [illegible]; *Bosn.* spravviti, pripravviti *apparare*, opravgljati *negotiari, expedire*, ispraviti, upraviti *dirigere, corrigere*; *Rag.* spràviti, spravgljati *parare*, opravgljati *negotium agere*; *Slav.* [illegible] upakować; *Ross.* справить, справлять = sprostować, naprawić, przyznać komu; справиться, справляться [illegible] się; *Eccl.* справляю *corrigo*. — 1. sprawić, *efficere*, uczynić, udziałać, uskutecznić, wykonać; machen, hervorbringen, wirken, ausrichten, bewerkstelligen; *Boh.* pořjditi; *Sorab.* 1. dokonacž, wuyednacž, *Carn.* opravéti; *Vind.* opravit, dopernesti, opraulati, vunopraviti, spopraviti, vunspelati, dokonzhati, sarozhit; *Croat.* opraviti, opravim, opravlyam, zvershiti, zvershujem. (cf. wierzch); *Bosn.* uposlovàti; *Rag.* spraviti, spràvgljati, opravgljati poso; *Slav.* opraviti; *Ross.* исправить, исправлять. Sprawiać, użyć swojéj lub obcéj władzy, by uskutecznić cel jaki. *Pam. Warsz.* 3, 314. *Niemc.* Wszystkie skutki na świecie są według wymiaru sił sprawujących. *Kras. Dz.* 3, 179. skutkujących, działających, wirkende Ursachen. Moje mię serce i ta ręka sprawi Niezwyciężonym, póki dusza żyje. *P. Kchan. Jer.* 258. Oni w rzeczy naszéj wielkie staranie czynili; ale jeśli co sprawili, abo uprosili, nie wiemy. *Baz. Hst.* 141. Więcej ty sprawisz jednym słowem, niż ja dziesięcią. *Cn. Ad.* 640. (insza mnie, insza tobie). Jest, który kształtem próżnującego, najwięcej sprawuje. *Fredr. Ad.* 1. Śpiewając to sprawisz. *Cn. Ad.* 1079. Siła sprawił, który co mógł to czynił. *Hipp.* 51. Kto chce dobrze sprawić, trzeba się zabawić. *Teat.* 10, 26. gut Ding will Weile haben; was langsam wird, wird gut. Gdzie żołdacy mało posłuszni, tedy też niemi mało

sprawi. *Budn. Apopht.* 135. Nie mógł nic sprawić. *Warg. Cez.* 42. (dokazać, wskórać). Jak mi tego nie sprawisz, to sto kijów, chłopcze. *Teat.* 6. *b*, 42. Wszystko, cokolwiek jest złego, błąd sprawuje. *Bardz. Trag.* 476. Tym się zatrudniajmy, co rozkosz nam sprawić zdoła. *Teat.* 23. *b*, 17. Gdy się uczniom kochanym zjawił, Wielką pociechę w sercach sprawił. *Odym. Św.* 2, *M m b.* (wzbudził, wskrzesił). Jak na nas byliście sprawiedliwemi, niemniej też sprawiedliwość sprawujcie nad niemi. *Jabł. Tel.* 150. (wyrządzajcie). Noc w obu obozach sprawiła milczenie. *Tward. Wł.* 77. Jezus był bardzo nadobny, jako duchem świętym sprawiony z panny. *Wróbl.* 105. utworzony, hervorgebracht. Serce czyste spraw we mnie, mój miły panie! *Rej. Post. Y y* 14. (zrządź). Zakradłszy się komu wiatr w ucho, sprawuje w nim szum. *Perz. Cyr.* 2, 182. Poty sprawujące lekarstwo. *Krup.* 5, 204. Schweiß treibend. Lekarstwo możne wszystkę niemoc odegnać, raz przyłożone wszystko sprawuje, tak że więcéj nie bywa przykładane. *Zygr. Gon.* 285. wirkt alles. — Wiele z własnéj chęci na wojnę się spisało, tak dalece, że blizko 12,000 człowieka z siebie samych sprawili; *ut conficerent. Krom.* 656. wystawili, sie machten so viel aus, ihre Zahl betrug 12,000. — Sprawować wesele, bankiet; eine Hochzeit ausrichten, ein Gastmal geben. Skoro tu przyjedzie, wnet ma sprawić wesele. *Boh. Kom.* 3, 243. Kilka razy w rok sprawował bankiet, na który zapraszał przyjaciół swoich. *Zab.* 11, 254. Sprawuję igrzyska, widoki, *ob.* stroić igrzyska. — *Similiter:* Sprawuję, sprawiam komu, sobie, szatę, wóz etc. *Cn. Th.* 1052. każę robić, anschaffen, machen lassen. Patrz, jakie mi suknie sprawia, ze starzyzny tylko przerabiać każe. *Teat.* 30. *b*, 27. — §. Sprawuję urząd, urząd mam na sobie, wypełniam obowiązki urzędu, piastuję urząd; ein Amt führen, verwalten, verrichten. *Cn. Th.* 1200. Anastazyusz sprawował *stolec papieski rok jeden. *Biel. Hst.* 161. — *Similiter:* Prokurator od sprawy jednego dnia przed sądem bierze 4 grosze, a tak ile dni sprawuje, tyle kroć 4 grosze ma wziąć. *Sax. Porz.* 23. (ile dni przed sądem czyni, broni, czynnym jest). Sprawować mszą ś., Messe halten. Przywrócił księdzu mszy ś. sprawowanie. *Sk. Dz.* 757. Utrzymują, że się tej świętej ofiary inaczej sprawować nie godzi, jeno pod oboją osobą. *W. Post. W. praef.* Ja też tego sam pragnę, aby *kupie obudwu nas wolno po naszych państwach wozić, a handle sprawować *możono. *Baz. Sk.* 529. handel prowadzić, Handel treiben. Na ratuszu mieszkał urząd pogański, Piłat, i sprawowane były wyroki na gardła ludzkie. *Żarn. Post.* 3, 773 *b.* ferowane, wskazane, die Urtheilssprüche wurden gefällt. — §. Sprawować się dobrze, źle = zachowywać się dobrze, źle, postępować sobie dobrze, źle; *Croat.* baratati, ponashatisze; *Vind.* sadershatiſe, sich aufführen, sich betragen, sich verhalten. Sprawuj się tylko tak, jak dotąd, to będzie wszystko dobrze. *Teat.* 8, 49. Dobrze się sprawować, *Vind.* ſe dobru sadershati, dobrudjati; *Ross.* благочинствовать. Jako się kto sprawuje, takie szczęście uczuje. *Cn. Ad.* 343. Sprawowanie, sprawowanie się, *Vind.* sadershnost, sadershba, sadershik; *Slav.* dêrxanje; *Ross.* поведеніе, die Aufführung, das Betragen, Verhalten. Dobre sprawowanie się *Ross.* благоповеденіе. Sprawowanie jest czynienie skuteczne, które pochodzi z nałogu. *Petr. Et.* 29. Wstyd człeku złego *sprawienia się. *Teat.* 18, 161. — §. Sprawować *Verb. med. intransit:* skutkować, skutek czynić, działać; wirken, seine Wirkung thun. Wszystko się dzieje mocą gwiazd, jako sprawujących na te niskości ziemskie. *Lat. Kom. B.* influencyą mających, wpływających, działających; Einfluß haben, mitwirken auf etwas. Nie dać mu jeść, aby to lekarstwo lepiej w nim sprawowało. *Cresc.* 535. damit die Arzeney besser in ihm wirke. Weź na raz pigułek trzy; a jeśli te nic sprawią, tedy na drugi raz weź pięć. *Syxt. Szkł.* 245. — *Transitive:* Sprawuję abo sprawiło mię lekarstwo = rusza mię, die Arzeney laxirt mich, wirkt. Gdyby zbytnie kogo lekarstwo sprawowało, aż do mdłości, jak to zastanawiać. *Syr.* 323. — 2) Sprawować, przyrządzać, sporządzać, nagotować, przygotować; *Vind.* porediti, rediti, nareduvati, verstiti, poverstiti, verstuvati, vraunati, vrediti, poredivati, ponapraviti, zurichten, zubereiten, bereiten. Ś. Jan sprawował drogę pańską. *Biał. Post.* 55. Przyjdzie głos wołający na puszczy: sprawujcie drogi panu. *Rej. Post. B* 6. Przed ruszeniem w drogę, konie przynajmniej kilka dni mają być przeczyścione i sprawione. *Hipp.* 56. W dzień ś. Szczepana wszelkie konie sprawują, krwi upuszczają, zęby im chędożą, potym jęczmieniem w piwie umoczonym posilą. *Haur. Ek.* 178. die Pferde innerlich reinigen. Uszczypliwemi, na rozruchy sprawionemi książkami ziemię napełniają. *W. Post. W.* 410. Umysł źle sprawiony, serce żądzami zakażone. *W. Post. W.* 281. Duszę swą źle sprawili, albo postanowili. *Rej. Post. E e e* 1. Wpadł w niemoc; sprawiwszy się chwalebnemi *świątościami umarł. *Papr. Ryc.* opatrzywszy się, nachdem er sich mit den Sacramenten versehen hatte. — Sprawić wojsko, żołnierze, roty = uszykować, in Ordnung stellen, in Reihe und Glied stellen. Soliman pędem na straże przypadnie Jeszcze do końca nie dobrze sprawione. *P. Kchan. Jer.* 228. Nasi prędko się sprawiwszy, z Wołochy potkali się. *Biel.* 436. Przyciągnąwszy do Macedonii, trafił na sprawione wojsko. *Rej. Zw.* 149 *b.* (na uszykowane, w sprawie czyli szyku będące). — *§. Jupiter Satyrem się stawił Kształtnym, gdy Niktejownę na bliźnięta sprawił; *cum eam implerit gemino foetu. Żebr. Ow.* 140. gdy jéj nabawił bliźniąt, als er sie mit Zwillingen schwängerte. — §. Sprawiać, sprawować ziemię, rolą, ogród = uprawiać, das Feld, den Acker bestellen. Na grochowisku siewają ozimią pszenicę, dobrze jednak sprawiwszy pole. *Haur. Ek.* 32. Noe począwszy sprawować ziemię, sadził winnicę. *Dambr.* 115. das Feld bauen. Tam zastał żyzne, ale nie sprawiane role. *Jabł. Tel.* 171. (nieuprawne, nieorane). Litwa w ten czas w niesprawionych puszczach żyła. *Stryjk.* 361. Chłopów tam osadzono, aby grunta, przez wojny w rolnika ogołocone, sprawowali. *Krom.* 80. Sprawiać gnojem ogród, gnoić ogród. *Cn. Th.* 1050. Rolą miękką nie trzeba na jęczmień sprawować. *Haur. Ek.* 33. — *Aliter:* Gdy już sprawicie z pola wszystko zboże wasze.... 1 *Leop. Levit.* 23. gdy sprzątniecie, uprzątniecie, zwieziecie; vom

Felde abräumen, wegräumen, in die Scheuern einführen. — °§. Dla składu Wrocławskiego Polacy przez Czeską ziemię sprawowali do Niemiec °kupie swoje. *Biel. Św.* 269. wyprawowali, expedyowali, posyłali, sie spedirten sie durch Böhmen. — §. *Culin.* Sprawiać ryby, płatać; (einen Fisch reißen), spalten, aufschneiden und ausnehmen; *Vind.* spraviti, triebiti, striebiti, potriebiti (*ob.* Trzebić, cf. trzewa), ispotiti; *Ross.* обрядить, обряжать. Sprawiać ryby, do warzenia albo nasolenia, płatając wywnętrzać. *Wiel. Kuch.* 428, (*ob.* oporządzić ptaka, oprawić wołu, bydlę, zwierzynę). Kto ryby sprawia i płata, może się wywiedzieć, jaką karmią żyją. *Cresc.* 646. Rybę sprawując, nalazła w niej piękny kamień. *Sk. Żyw.* 59. — Wołu, ptaka sprawować. *Tr.* Zabitego wieprza sprawowano. *Ezop.* 43, (cf. oprawiać wieprza). Sprawić zająca, sprawę z niego wyjąć i dać psom w kniei. *Skrbk. Mskr.* den Hasen ausweiden. — *Assimil:* Sprawić człowieka, rozpłatać, rozsiekać, zabić; einen zerspalten, zerhauen, zusammen hauen, umbringen. Posłani w łożnik siepacze, sprawili go okrutnie. *Tward. Wł.* 11. Gdy ją już mieli do końca sprawić kacikowie, nie mogli powroza dostać, którymby ją udusili. *Kłok. Turk.* 26. da sie ihr das Garaus machen sollten. Będę ogniem grody tyrana kurzyła, A zdrajcę Tereusza śrzód zapału sprawię; *medius immittam terrea flammis.* *Żebr. Ow.* 156. zgładzę, aufreiben. — § Sprawować kogo, informować kogo, oznajmować mu, uwiadomić go; *Vind.* skasati, einen unterrichten von etwas, ihm Bericht ertheilen, benachrichtigen, Nachricht geben. Sprawili służebnicy Saula, mówiąc: tak a tak nam mówił Dawid. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 18, 24. Z porażki uszedłem ja tylko sam, żebym cię w tym sprawił. 1 *Leop. Job.* 1, 19. We wszystkim ją nauczę i sprawię. *Past. Fid.* 160. Szamotulski sprawił Władysława o wielkim ludu Krzyżaków, ale nikczemnym. *Biel.* 184. (doniósł mu o tym). Kiedyby go o tym kto wcześnie sprawił, niepochybnieby przybiegł. *P. Kchan. Orl.* 130. Ty mię sprawić chciej, dokąd się mam obrócić. *Tward. Daf.* 34. O tych zamysłach nieprzyjacielskich od zbiegów sprawiony, uprzedza je. *Pilch. Sall.* 215. *Sk. Dz.* 64. Możesz się o tym i od inszych sprawić. *P. Kchan. Jer.* 121. Aeneasz Sylwiusz, może od Czechów źle sprawiony, tak napisał; *male edoctus. Krom.* 67. *et* 29. Ztąd się łacno sprawić możesz, jak częstokroć niebezpieczna . . . . *W. Post. W.* 2, 290. nauczyć się, lernen. Jeśli słowom moim nie wierzycie, tedy wzdy sprawujcie się temi dziwy i cudami, które czynię. *W. Post. W.* 3, 202. przekonajcie się, sich überzeugen. — 3) Sprawować, rządzić, panować; regieren, verwalten, die Regierung führen, herrschen, beherrschen; *Ross.* правительствовать. Podbiwszy Czechy, starosty, aby ci imieniem królewskim ziemię Czeską sprawowali, postanowił. *Krom.* 66. Leszek Słowakom, Panonią na ten czas sprawującym, na pomocy bywał; *imperium tenentibus. Krom.* 42. Cyrenius Syrią sprawował. *Sekl. Luc.* 16, *not.* «był starostą abo gubernatorem Syryi». — Sprawował chwalebnie państwo bronią i sprawiedliwością. *Kłok. Turk.* 182. Sprawowanie, rządzenie, rząd; *Boh.* sprawowánj *dominatus*, (sprawowna nauka rządzenia); *Ross.* правительство, правленiе. W sprawowaniu abo gubernacyi poddanych srogość z słodkością miarkował. *Wys. Aloj.* 242. On konnych sprawował. *Warg. Cez.* 13. (komenderował). Turcy nie mieli ludzi, coby umieli flotę porządnie sprawić. *Kłok. Turk.* 247. Helikońska bogini sprawuj pióro moje. *Zbil. Chrz. A* 2. kieruj, prowadź; regiere, lenke, leite, führe. Człowiek rozmyśla sprawy swoje w sercu swoim, ale pan sprawuje język jego. *Rej. Post. D d d* 6. Wieczny twórco, co swą mocą Dzień sprawujesz z ciemną nocą. *Groch. W.* 31. Wolności ten nie godzien, kogo ciało, a nie dusza sprawuje. *Gorn. Wł. C* 3 *b.* Bóg sprawował w ich niewidomie duszach. *Zał. Test.* 368. Jak zawiasami drzwi się sprawują, tak poważnością stolicy apostolskiéj wszystkie się kościoły rządzą. *Sk. Żyw.* 2, 28. We wszystkich rzeczach przystoi rozumem się sprawować. *Kłok. Turk.* 165. Szczęśliwi, którzy się pańskim zakonem sprawują, którzy pana i wyroków jego naśladują. *J. Kchan. Ps.* 177. die nach dem Gebote des Herrn wandeln. A zażby też tobie nie przystało sprawować się cnotami a sprawami pana swego. *Rej. Post. T t* 3. — §. 4. Sprawować się o co komu, abo czego, wywodzić się z czego, odpowiadać na co, wymierzać się, tłumaczyć się, °liczbę dać; *Ross.* выправить, выправлять, (cf. wyprawić); Rechenschaft geben, sich rechtfertigen. Nie mam racyi sprawiać się We Pani gdzie idę. *Teat.* 52. *d*, 108. Z utraconego siostry majątku do szeląga sprawić się musisz. *Teat.* 2, 94. *Bars.* Kornelii sprawować się nie dopuszczano. *Sk. Dz.* 63. Oczu podnieść nie śmiejąc, stoją jako niemi, Nie mogli się na żadne zdobyć sprawowanie. *Pot. Arg.* 233. *Si per plures annos juret;* by mi się sprawił i nadsprawiał *Mącz.* — §. *Active:* Aza teraz nie sprawię krwi jego z rąk waszych? *Budn.* 2 *Sam.* 4, 11. (aza nie mam szukać krwi jego? *Bibl. Gd.*), dochodzić, patrzać zabójstwa jego po was? an euch ahnden, mich an euch halten. SPRAWICIEL, a, *m.*, *ob.* Sprawca czego, działacz, czyniciel; der Thäter, Verrichter, Urheber. SPRAWICIELKA, i, *ż.*, *ob.* Sprawczyna, die Thäterinn, Urheberinn. Dobrego zdrowia najprzedniejszą sprawicielką jest wątroba zdrowa. *Petr. Wod.* 2. °SPRAWIEDLIWIĆ *cz. niedok.*, usprawiedliwiać *contin.*, usprawiedliwić *dok.*, rechtfertigen; *Boh.* osprawedlniti, osprawedlňowati; *Sorab.* 1. hupschawisch, (cf. uprawić); *Vind.* popravizhiti, prom dat, pravizhniga delat; *Bosn.* opravdati, osvitlati; *Ross.* оправдать, оправдывать, выправить, выправлять. Król wyrozumiawszy sprawę, sprawiedliwić się we wszystkim ukrzywdzonemu kazał. *Krom.* 78. sprawiedliwie mu krzywdę nagradzać kazał, er ließ ihm Recht wiederfahren. — *Theol.* Bóg nas usprawiedliwia, w pismie ś. znaczy, że nas od winy i karania wolnemi czyniąc, sprawiedliwemi osądza. *Zygr. Gon.* 122. Usprawiedliwienie, die Rechtfertigung; *Vind.* popravizhenje; *Ross.* оправданiе. SPRAWIEDLIWOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* sprawedliwost, sprawedlnost, (Přjsněna *Nemesis*); *Slov.* sprawedlnost; *Sorab.* 1. zprahwnofcž, prahwda (cf. prawda), praudofcž; *Sorab.* 2. pschawdofcž, pschaudofcž; *Carn.* praviza (cf. prawica), (pravizhnost *aequitas*); *Vind.* praviza, pravednost, pravizhnost (cf. prawość), spodobnost (cf. °podoba), spodoba, praviznu,

spodobnu; *Croat.* pravìcza, pravichnoszt; *Dal.* pravda; *Bosn* pravda, praviça, razlòg; *Rag.* pravda, pravizza, pravnost, pravednós; *Ross.* праведливость, правосудіе, правотолюбіе; *Eccl.* справда, правость, правота: cnota moralna, u dawnych jedna z czterech cnot kardynalnych, die Gerechtigkeit, die Tugend der Gerechtigkeit; nałóg czynienia podług prawa. *Kpcz. Gr.* 3. *p.* 99. Sprawiedliwość jest stateczny, nieodmienny, a prawie wieczny umysł, każdemu to, do czego prawo ma oddawać. *Szczerb. Sax.* 324. Sprawiedliwości własny jest urząd, każdemu przywłaszczać co jego jest; osobliwie w zapłatach i w karaniu *Modrz. Baz.* 69. Sprawiedliwość każdemu, co jego jest, dać każe. *J. Kchan. Dz.* 195. *Wród.* 201. Sprawiedliwość jest dobrowolnie oddać każdemu, co czyje jest. *Wiśn.* 461. *Największe prawo, a *największa sprawiedliwość, przywłaszczyć to każdemu, co komu należy. *Rej. Post. T t* 6. Sprawiedliwość nie tylko każdemu przywłaszcza, co komu właśnie przynależy, ale też nic nikomu nie wydziera; owszem rzeczy swoje własne sprawiedliwie rozdaje. *Rej Post. D* 4. Z dobroci wypływa poczciwość, czyli co jedno znaczy, sprawiedliwość, przez którą szanujemy innych należytości. *N. Pam.* 24, 326. Sprawiedliwość każdemu jego zacność i zasługi przyznawa. *Szczerb. Sax.* 324. Niesprawiedliwość na świecie panuje, a miejsce nie tylko u monarchów, którzy biorą państwa, królestwa, nie mając do tego prawa żadnego, ani chcąc podledz prawu; ale i u ludzi równiejszych stanów. *Gorn. Wł. N* 2 *b*, *Vind.* goltia. Cnota zamordowana, sprawiedliwość potłumiona. *Birk. o Exorb.* 11. Sprawiedliwość jedna jest prawna, druga rozdawna *distributiva*, która wedle godności tak czcią, jak też i hańbą w Rzpltej szafuje. *Orzech. Tar.* 83. Sprawiedliwość komu czynić = słusznym jego żądaniom prawnie dosyć czynić, einem zu seiner Gerechtigkeit, zu seinem Rechte verhelfen. Leszek objeżdżał kraj od starostwa do starostwa, czyniąc wszędzie sprawiedliwość poddanym. *Biel.* 116. Sprawiedliwość czynimy, kiedy dobrego i słusznego umiejętność skutkiem wyznawamy, i uczymy słuszne od niesłusznego, godne od niegodnego rozeznając, a dobre ludzie nietylko bojaźnią karania, ale też i nadzieją pewnéj nagrody mnożąc. *Szczerb. Sax.* 324. Sprawiedliwość jak bogacza, tak sierotę sądzi. *Stryjk. Gon. B* 2. Żaden sobie sam sprawiedliwości nie może czynić, alè do urzędu powinien się udać. *Sax. Tyt.* 129. Żaden sam sobie sprawiedliwości czynić nie ma. *Szczerb. Sax.* 450. Nie oszczędzali i życia, pokazali, iż są ludzie kawalerskiego serca, umiejący czynić sobie sprawiedliwość za krzywdę. *Mon.* 73, 3, (cf. satysfakcyą, cf. pojedynek). — *Sprawiedliwość na co, do czego = sprawiedliwa pretensya, prawo do czego; gerechter Anspruch, Recht zu etwas. Wszyscy Leszka obrali, mówiąc, że ma na królestwo sprawiedliwość, które mu bóg dawno naznaczył. *Biel.* 112. Goworek do Leszka mówi: dla mnie jednego nie opuszczaj królestwa, bo masz do niego sprawiedliwość nad inne. *Biel.* 113. Jeśliby kto inny chciał być królem, nad blizkość i sprawiedliwość Kazimierzową, będzie go miał za nieprzyjaciela. *Biel.* 338. Sprawiedliwość i słusz; *Eccl.* праведно и право, *jus et fas*, *Graec.* ὅσιον καὶ δίκαιον. — §. Sprawiedliwość, urząd, prawo, urzędnicy sprawiedliwości dostrzegający; die Gerechtigkeit, das Gericht, die Polizey. Żebyś mnie przynajmniej z sprawiedliwością nie pokłócił. *Teat.* 36. *b*, 38. Grożą mi sprawiedliwością. *Teat.* 34, 85. — §. Sprawiedliwość, wyrocznia sprawiedliwości, szubienica, miejsce stracenia złoczyńców; das Hochgericht, der Galgen. Złodziej, odwiązany od szubienicy, nim ten, co go odwiązał, zlazł z wysokości sprawiedliwości, uciekł. *Dwor. H* 3. — §. *Theolog.* Sprawiedliwość, usprawiedliwienie przed bogiem, niewinność, świątobliwość; die Gerechtigkeit, Rechtfertigung, Unschuld, Heiligkeit. Sprawiedliwość zakonna, sprawiedliwość wiary, sprawiedliwość życia. *Sekl. Phil.* 3, 9. — §. Nie wchodzę w to, czy sprawiedliwość mają, żartujący z wspomnionego zwyczaju. *Mon.* 71, 304. czy racyą mają? ob sie Recht haben? SPRAWIEDLIWY, a, e, SPRAWIEDLIWIE *adverb.*; *Boh.* sprawedliwy; *Slov.* sprawedliwý; *Sorab.* 1. zprawhwné; *Sorab.* 2 prawi (*ob.* Prawy), pschawi; *Carn.* pravizhn; *Vind.* pravizhen, praveden, spravizhen, pravi, spodoben, dostoin (cf. dostojny, przyzwoity), prau, po pravizi, pravizhno, po spodobi; *Croat.* pravichen; *Rag.* pràv, vpràvni, (cf. wprawny); *Bosn.* prav; *Slav.* pravedan, pravo; *Ross* справедливый, правосудный, правотолюбивый; *Eccl.* благозаконный, благозаконно; wedle sprawiedliwości czyniący lub czyniony, prawy, gerecht. Kto sprawiedliwość czyni, sprawiedliwy jest. 1 *Leop.* 1 *Joan.* 3, 7. Nieba sprawiedliwe! *Mon.* 70, 745. Rozbójnicy niesprawiedliwie wydzierają a sprawiedliwie się dzielą. *Cn. Ad.* 283. (i w nierządzie jakiś rząd być musi). Sławny prawników wyrok: sprawa sprawiedliwa, ale nieprawna, na tym zasadza się, iż majątek może być nabyty sprawiedliwie, płacąc zań właścicielowi umówioną sumę; ale dla niedopełnienia prawa solenności w téj przedaży, nieprawnie posiadać się będzie. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 254. Cudzy majątek przez pieniactwo prawnie a niesprawiedliwie posiąść spodziewa się. *Pilch. Sen. list.* 10. Cokolwiek się prawnie dzieje, sprawiedliwie się dzieje. *Szczerb. Sax.* 56. Sprawiedliwy *masc. Subst.*, der Gerechte; *Ross.* праведникъ, *f.* праведница. Sprawiedliwy, jakąkolwiek śmiercią zachwycon będzie, nigdy nie zginie zapłata jego. *Rej. Post. X x* 5. Kazimierza Sprawiedliwym, den Gerechten, nazwano, że Konarskiego nie dał ściąć o pogębek, gdy kostki z nim grał. *Biel.* 107. *et* 101. Sprawiedliwy sędzia; (*Eccl.* нравосудецъ, *verb.* правосудствую, *Graec.* δικαιοδοτέω, sprawiedliwie sądzę). Najbardziej zmiękcza rozgniewanych bogów, Trochę zboża z sprawiedliwych brogów. *Lib. Hor.* 82. (poczciwie zebranych). (*Slov. Prov.* Geden nesprawedliwi groš, sto inich sprawedliwich s kapsi wihaňá; jeden niesprawiedliwy grosz sto sprawiedliwych z kieszeni wygania, cf. źle nabyte, źle odbyte). Niesprawiedliwy, *Vind.* goliuf; *Ross.* неподѣльный, напрасный, напрасно; *Eccl.* неправдивый. Niesprawiedliwy człowiek *Boh.* nesprawědliwec. Niesprawiedliwy sędzia *Eccl.* неправосудецъ. Niesprawiedliwie czynić *Eccl.* неправдовати. Waży funtów sprawiedliwych Gdańskich 34. *Teat.* 16. *b*, 22. słusznych, dobrze wa-

żonych, richtig gewogen. — ¿ Sprawiedliwa *Subst.*; *scil.* sprawa = słusz, słuszna, sprawiedliwość; die gerechte Sache, die Gerechtigkeit. Sprawiedliwa wygrywa. *Żegl. Ad.* 256. Przy sprawiedliwéj zawsze niebo stiwa. *Pot. Arg.* 304. *Budn. Apopht.* 39. Żeby on miał sprawiedliwą, czyby sprawiedliwości nie dochodził? *Fa[illegible]. L 3. Chełm. [illegible]* 35. *Simon. Siel.* 44. Odważnieśmy się bili przy naszej sprawiedliwéj. *Leszcz. Class.* 75. Sprawiedliwsza o boskiéj pomocy nam tuszy. *Budz. Lud.* 118. Pracujcie, a co sprawiedliwa będzie, dam wam. *Sekl. Math.* 20. (was recht ist. Luth.). Panowie, to co jest sprawiedliwa a słuszna, sługom dawajcie. 1 *Leop. Col.* 4, 1. Prokuraci z stronami foremnie kugluja Onemi wykrętały, onemi dekrety. Byś miał najsprawiedliwszą, a nie miał kalety, Albo lisa w zanadrzu, albo wuja w prawie, przegrasz. *Paszk. Dz.* 114. SPRAWIENIE, SPRAWIONY, *ob.* Sprawić. SPRAWKA, SPRAWECZKA, i, *ż.*; (*Ross.* справка dopytywanie, dochodzenie, poprawa [illegible] w [illegible]; *dem. Nom.* sprawa: interesik, sprawunoczek, [illegible]; kleine Angelegenheit, kleiner Handel, ein kleiner Streich; (*Rag.* posalak; *Croat.* poszlěk; *Bosn.* [illegible]. O [illegible] sprawę sto lat się prawujemy. *Star. Vot. E* 4. By najmniejsze spraweczki, które czynił, wielką dostojność brały. *Wys. Aioj.* 180. Cóż [illegible] pomieszana? Zapewne jakąś sprawkę? *Teat.* 42. *c*, 20, (cf. figiel, psia sztuczka). Sprawki dziecinne. *Zab.* 13, 409. Już wiem o wszystkim, to jego sprawka. *Boh. Kom.* 1, 241. *et* 2, 251. SPRAWNOŚĆ, ści, *ż.*; (*Boh.* nésprawnost *negligentia*; *Sorab.* 1. zprawnofcž *aequitas*; *Vind.* opraulivost, opravilnost = pilność, czynność; *Croat.* zpravnozt = koszt, nakład; *Rag.* správnos *habilitas*; *Ross.* неисправность niedbałość); ochota, skłonność, biegłość, prędkość w sprawowaniu rzeczy, zręczność, zdatność, obrotność; die Ausrichtsamkeit, Geschicklichkeit, Gewandtheit. Moja sprawność tego dokazała, że to się tak stało. *Boh. Kom.* 4, 392. Od marszałka sprawności po większej części, zawisł pomyślny skutek sejmowych obrad. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 275. — §. Rzodkiew czyni wiatry i niesprawność żołądka. *Cresc.* 241. niesposobność, niewczesność, *incommodité.* SPRAWNY, a, e, Sprawnie *adv.*; (*Boh.* zprawný rządny, nesprávný *negligens*; *Slov.* nezprawný *inconditus*; *Sorab.* 1. zprahné *aequus*, sprauny muž poczciwiec; *Vind.* opraviln, opravilen, opravilosten *negotiosus*; *Rag.* spravan *praeparatus*; *Croat.* szpràven *paratus*; *Bosn.* spravan, [illegible] za koje djelo *propensus*, *dispositus*; *Ross* неисправный nieдbaly; *E[illegible]* исправно *perite*, *recta ratione*); a) zręczny do sprawowania czego, obrotny, zdatny; *Croat.* poszlèn, ausrichtsam, ausrichtig, geschickt, gewandt. Sprawna główka do wszystkiego. *Teat.* 32. *b*, 53. Sprawny z Waści ptaszek. *Teat.* 55. *d*, 89. ein geschmeidiger Vogel. Gdy chcesz być sprawnym, folguj czasowi, darmo go nie puszczaj. *Haur. Ek.* 6. Do interesu pieniężnego za katy sprawny; jakże dowcipnie umie kredytorów odprawiać, lichwiarzów ujmować, kupców namawiać. *Teat.* 7. *c*, 31. Kto sprawniejszy ten lepszy, poczciwość nie płaci. *Wej. Org.* 21. Sprawny toż jeden sam, co z wielką asystencyą sprawić może. *Budn. Apopht.* 125. Najsprawniejszego z całej korony Polskiej mam stangreta, szalenie ze mną pędzi. *Teat.* 7. *c*, 28. Sprawnego poślę kuryera z listem, Że się do króla szczęśliwie dobierze. *Jabł. Buk.* *O* 4 *b*. Podaj kartę sprawnie. *Hul. Ow.* 74. Jam taki nędzny i niesprawny, jakbym ja twoje poselstwo sprawował. *Sk. Kaz.* 270. Od tego czasu, niesprawniejszego i nierychlejszegom języka się stał. 1 *Leop. Exod.* 4. jąkający się, stotternd. — ¿. Sprawny, w sprawie, porządny, w dobrym porządku, szyku, ordentlich, in guter Ordnung. *Boh.* zprawny. Nieprzyjaciele porwali niesprawnie bronie. *Krom.* 38; *tumultuarie.* Nie zwykli nigdy Turcy sprawnie ustępować. *Kl[illegible]. Turk* 212 — ¿. Ojcz[illegible] kościoła jest umysł nabożny, wiarą sprawna. *Żarn. Post.* 2, 459. rządzący się wiarą, vom Glauben regiert, geleitet. — ¿. Sprawny, nabożny, gorliwy. Sprawniejszy [illegible]. *K[illegible]* 17. Sprawnie wysłuchawszy, rzekła posłowi.... *Pieśn. Kat.* 6. (*attente*). Dobry jest zakon, jeśliby go kto zakonnie a sprawnie używał. 1 *Leop.* 1 *Thim.* 1, 8. (cf. czyście). Ta ewanielia ku wielkiéj radości wszemu narodowi ludzkiemu, na on czas i potym sprawnieby miała być. *Rej. Post. B* 5. właściwie, recht eigentlich. — Rozkoszą cielesną sprawnie gardzić mamy. *Kosz. Cyc.* 66. *Dolet hoc cordi meo*; jest mi tego sprawnie żal. *Mącz.* rzewnie, [illegible]. [illegible] wszyscy sprawnieby się mieli dobrych nauk rozmiłować, a za nic się obiema rękoma ująć. *Kosz. Lor. pr.* (gorliwie, na urząd, uprzejmie). Cyrusa wszyscy sprawnie miłowali. *ib.* 111 *b*. (serdecznie). — §. Sprawnie, sprawiedliwie, gerecht. O sprawiedliwy sędzio, ty każdego Sprawnie oddzielasz według zasług jego. *J. Kchan. Ps.* 8. Nieprzyjaciel mię w nienawiści ma niesprawnie. *J. Kchan. Ps.* 54. (bez przyczyny, niesłusznie). Wszystkim światem sprawnie rządzi. *Ryb. Ps.* 190. — b) Ziemia ona niesprawna stała się ogród rozkoszny. *W. Ezech.* 36, 35. niesprawiona, nieuprawna, unbebautes Feld. Ta część Afryki jest nieurodzajna, pusta, piasczysta i niesprawna. *Boter.* 212. niezdatna do sprawienia, nie do uprawy; nicht angebauet, nicht urbar. — ¿. Na tym miejscu o wszystkim doszły go sprawne listy. *Chrośc. Fars.* 64. sprawiące go, donoszące, informujące, oznajmujące mu, [illegible]; Berichte [illegible]. SPRAWOMOWCA, y, *m.*, [illegible], rzecznik, rzeczoznawca, *causidicus*; der Sachwalter, (Redner). Polskiego sprawomowcę uczy stawać ładnie Dowcipny Kwintylian tłumaczon dosadnie. *Zab.* 10, 227. W wielkiéj sprawomowców trzodzie, wymownych niewielka jest liczba. *Siru. Qu.* 1 *b*. (kausyperda). SPRAWOTA, y, *ż.*, sprawa, sprawczyna; ein Handel, eine Affaire. Tak się skończyła moja sprawota. *Boh. Ossol.* 77. Słuchajże sprawoty tych złoczyńczów. *Pot. Arg.* 255 — §. *Vind.* Sprawota, [illegible] sądowa, gerichtliches Verfahren. [illegible] *Hub[illegible]* [illegible] *prawn. polsk. pomn.* str. CLXXXIII — 1]. sprawowanie się, usprawiedliwianie, die Rechtfertigung. Jeśli czyją, uporowi swemu więcéj u siebie miejsca dają, niż tej ich w obronie niewinności sprawocie. *Smotr. Apol. pr.* Że na twe skargi, żale i sprawoty Nie odpowiada jednej nawet jo-

ty. *Chrośc. Job.* 124. Wielka krzywda poddanym, wielka w królu wada, Kędy skarga sprawocie uszy pozakłada. *Pot. Arg.* 10. Wiesz, kogo potwarz wpisze do metryki, Niewinność ani sprawota wyskrobie. *Pot. Syl.* 49. SPRAWOWAĆ, SPRAWUJE, *ob.* Sprawić. SPRAWUNEK, nku, *m.*, SPAWUNECZEK, czka, *m.*, *dem.*, interes, potrzeba; die Angelegenheit, Verrichtung, das Geschäft; *Carn.* oppravk, oppravilu; *Vind.* opravilu, oprava, opraulenje, djanje; *Sorab.* 1. schaft, předkmětžo, schaftžik. Wysyłają go czasem na sprawuneczki. *Teat.* 21, 104. Wysyłać, wychodzić na sprawunek, za sprawunkami, po sprawunkach. *X. Kam.*

SPRĘŻNY, *ob.* Sprężysty. SPRĘŻYĆ; *Croat.* szprusujem, z-prusujem *explodo*, zprusiti, zprusávam *emitto*, *evibro*, *displodo*, *ob.* Prężyć. SPRĘŻYK, *m*, *elater*, chrząszczyk płaski, tak w grzbiecie silny, że gdy go na wznak położy, sprężystością swoją do góry się rzuciwszy na nogi pada. *Zool.* 170. der Springkäfer. SPRĘŻYNA, SPRZĘŻYNA, y, *ż.*, SPRĘŻYNKA, i, *ż.*, *dem.*, prężyna; (*Ross.* пружина, пружинка; (*Boh.* pružina prega, pret), *Boh.* pèro, (*Etym.* cf. przeć, pręt, cf. pióro); *Slov.* pero; *Vind.* peretniza, vok, spelesni lok, podertlivi, sproshlivi lok na vdarjenje; *Slov.* pero, tetik); laska czyli żelazo zgięte gwałtem, jako w zegarze bez wag, w kłótkach, w zamkach żelaznych. *Cn. Th.* 1052. die Springfeder, die Feder z. B. in einer Uhr. Części zamku są: rygiel, klamka, zasuwka, deka, sprężyna. *Teat.* 6. *c*, 58. Gdyby mi się ten interes poszczęścił, wkrótcebym mogła na sprężynach jeździć. *Teat.* 14, 36. na resorach, in einem Wagen auf Federn. — *Ź. Tr. fig.* Sprężyna, powód, pobudka, bodziec; Triebfeder, Antrieb. Intryga, interes, to jest sprężyną wszystkiego. *Teat.* 49, 27. Zazdrość i miłość własna, w sercach kobiet dwie najmocniejsze sprężyny. *Teat.* 52. *d*, 90. Tyrańskich ruszywszy sprężynek, Potrzeba wymówił dyabelski uczynek. *Przyb. Milt.* 114. Wszystkich sprężyn ruszymy, mamy głowy po temu. *Teat.* 29, 19. Dalejże, natęż wszystkie sprężyny twojej wybiegłości. *Teat.* 1, 82. (die ganze Spannkraft deiner Verschlagenheit). — *Ź.* W głowie pękła sprężynka. *Teat.* 7. *c*, 65. nie wszyscy doma, przesadził, klepki mu nie staje; es rappelt in seinem Kopfe, es hat übergeschnappt. SPRĘŻYNNOŚĆ, SPRĘŻYSTOŚĆ, SPRZĘŻYSTOŚĆ, SPRĘŻYNOWATOŚĆ, ści, *ż.*; *Ross.* упругость; własność zawarta w najdrobniejszych cząstkach ciał, której pomocą odpychają się wzajem, skoro ściśnienie się ich znaglonym było. *Mir. Mskr.* elastyczność, die Elasticität, die Federkraft, Schnellkraft. Sprężystość ciał, jest usiłowanie które mają pewne ciała ściśnione, przywracać się do pierwszego stanu po ściśnieniu. *Rog. Doś.* 1, 226. Sprężystość powietrza. *Hub. Wst.* 290. Żelazo ma nad wszystkie metale największą sprężynowatość. *Kluk. Kop.* 2, 208. Serce mocą odpierania swojego albo sprężynności wyrzuca humory do żyły bijącej. *Boh. Dyab.* 34. Źdźbła na słońce i powietrze wystawione, twardzieją, a tak nabierają większéj siły i sprężynności. *Brzost. Duch.* 524. SPRĘŻYNNY, a, e, od sprężyny, Feder=, Schnellfeder=, Springfeder=; *Ross.* пружинный. Sprężynny=,

SPRĘŻNY, SPRĘŻYSTY, SPRZĘŻYSTY, a, e; *Ross.* упругій; *Eccl.* налящательный; elastyczny, elastisch. Ciała, które odmieniwszy kształt swój w ściśnieniu, gdy to ustaje, do swojej pierwszej pory przychodzą, zowiemy sprężystemi od sprężyny, która nam to widoczniej pokazuje. *Rog. Doś.* 1, 226. Powietrze jest rozciekiem tłoczliwym i sprężystym. *Jak. Mat.* 3, 355. Ciała niesprężyste po uderzeniu nie mają mocy wrócić się do swego kształtu. *Rog. Doś.* 3, 192. Woda nie może być ściśniona, jak powietrze, i zbywa jéj na téj własności sprężynnéj, któréj nie ma żadne inne ciekące ciało, oprócz powietrza. *Mon.* 74, 565. Lawa stopiona zaczyna wrzeć, wznosić się, ale skoro moc ognia zwolnieje, gazy spręźne nikną lub tracą swoję sprężystość. *N. Pam.* 9, 342. Z trunków robiących, płyn spręźny się wydobywa. *N. Pam.* 1, 15. Z zędry żelaznéj prędko się wydobywa płyn spręźny, saletroczyn. *Os. Fiz* 1, 249.

SPRÓBOWAĆ, *ob.* Próbować.

SPRÓĆ, SPRUĆ *vel potius* zpróć, zpról, *f.* zporze *cz. dok.*, Sparać, zparać *niedok.*; *Vind.* dolsporgati; *Ross.* спороть, спарывать; rozpróć, odpróć; zertrennen, abtrennen, auftrennen *pr. et fig.* Spróta powłoka *Ross.* спорокъ, спорочекъ. Spróć pończochę, t. j. nici z niej wysnuć. *Magier. Mskr.*, aufrippeln. — Kto wolność spara, Zakon go ani ubezpiecza wiara. *Chrośc. Fars.* 34. Nie miał mocy spróć wolą Jowiszową; *rescindere. Żebr. Ow.* 48.

SPRÓCHNIAŁOŚĆ, ści, *ż*; (*Boh.* prachniwost, zprachniwělost; *Slov.* zprachniwělost; *Sorab.* 1. prochniwofcz; *Vind.* strohlivost, strohljtje, strohnetje, strohlenje, kerhkovitnost, okerhnost, perhkovitnost, zhervojedina); spróchnienie, zbutwiałość; die Morschheit, Mürbigkeit von Fäulniß. Poznasz spróchniałość, gdy kość niegładka, owszem poprzegryzana. *Perz. Lek.* 135. W chorobie zaraziły go wrzody i sprosne spróchniałości robaki rodząc. *Sk. Dz.* 174. SPRÓCHNIAŁY, SPRÓCHNIEĆ, *ob.* Próchnieć. SPRÓCHNIZNA, y, *ż.*, spróchniałego co, -morsz, morszatość, etwas Morsches; (*Boh.* červotočina; *Dal.* csarvotocsina). Patrz w tej spruchniznie koza odpoczywa mała, Jakże sobie spokojne schronienie obrała. *Chod. Gesn.* 266, cf. dup', ein ausgefaultes Loch.

SPROFANOWAĆ, *ob.* Profanować.

SPROSIĆ, *f.* sprosi *cz. dok.*, Spraszać *niedok.*, wielu poprosić; *Vind.* 1 vabiti, (*ob.* Zwabić); *Ross.* созвать, созывать, (cf. zazwać), mehrere zusammen einladen; (*Vind.* isprashati, sprashuvati = wypytywać; *Ross.* спросить, спрашивать = pytać, спрошиваніе pytanie, спрошиться, спрашиваться radzić się kogo). Niechaj się wszyscy moi domownicy cieszą, niech sproszą wszystkich sąsiadów. *Teat.* 28. *b*, 135. Sproszenie *Ross.* созывъ. Spraszający *Ross.* созывательный, sprosiciel *Ross.* созыватель, sprosicielka, созывательница.

SPROŚNICA, y, *ż.*, sprosna nieczysta kobieta, nierządnica, wszetecznica; ein unzüchtiges Weib, eine Vettel; (*Sorab.* 2. prosniza = wszeteczne gadanie). Rozkosz odpędził i sprośnice zawstydził. *Sk. Dz.* 125. Sprośnicę do tego przywiódł, iż przysięgła iść na pokutę. *Sk. Dz.* 819. SPRO-

ŚNIK, a, *m.*, sprosny nieczysty człowiek, nierządnik, wszetecznik, plugawiec, ein unzüchtiger Mensch; (*Eccl.* **поровникъ** [*vituperans* 2], występnik) Niewstydliwe postępki sprośników. *Sk. Żyw.* 1, 92. Ten sprośnik, ten dowódzca szalonej młodzieży, Kiedy już chce, niech się żeni, jak należy. *Zabł. Fir.* 80. SPROSNOŚĆ, *SPROSTNOŚĆ, ści, *ż.*; (*Boh.* sprostnost *simplicitas*, *vulgaritas*, *vilitas*); psota, wszeteczność, nieczystość, plugawość; Unzüchtigkeit, Unzucht, Unflätbigkeit, Schändlichkeit; *Sorab.* 1. roznosćž (cf. różność), grosnosćž, (cf. groźność); *Carn.* praznoszt, praznovanye *fornicatio*, cf. próżność, próżnowanie; *Ross.* сквернотворение; *Eccl.* **стоудоложьство**, **нечистота**, **испотрѣбство**. Ubrał się w one szatę sprosnościami pokalaną. *Warg. Wal.* 95. Zaprowadzili ją na miejsce sprosności. *Bals. Św.* 1, 54. (do nierządnego domu, do zamtuza). Nieobyczajność zamyka w sobie insze występki a sprosności, jako pijaństwa, fryjerstwa i t. d. *Glicz. Wych. L* 8 *b.* Ustawicznością grzeszenia ludzie się w bydlęcą *sprostność obracają. *W. Post. W.* 96. Sprostność grzechu. *ib.* 54. — ⅔ *Sprostność człowieka wywraca drogę jego. *Budn. Prov* 19 3. (głupstwo *Bibl. Gd.*); zdrożność, Ungereimtheit, Verkehrtheit. Chociaż oboje to, i ochędożnym być, i nie wydwarzać się, jest dobre w sobie; jednak kiedy kres swój przejdzie, już się w sprosność obrócić musi. *Gorn. Dw.* 48. SPROSNOMOWNY, *ob.* Błazgon. SPROSNOMOWNOŚĆ, *ob.* Błazgonienie. SPROSNY, *SPROSTNY, a, e, — ie *adv.*; (*Boh.* sprostný *simplex*, *plebejus*, *vulgaris*, *vilis*; *Hung.* parazna *libidinosus*); psotny, nieczysty, nierządny, wszeteczny, plugawy; unzüchtig, unflätbig; *Sorab.* 1. rozné, rosny, roznużki; *Sorab.* 2. prosni (cf. próżny), grosni, (cf. groźny); *Ross.* порочный. Sprosny *ad mores pertinet*; plugawy *ad naturalia sine peccato*; szpetny *et* żadny *ad aspectum*, *esto aliqui confundant haec.* *Cn. Th.* 1052. Ludzie sprosni, złościami wszystkiemi pomazani, w nieczystości żyjący. *Sk. Żyw.* 1, 103. Zbrodzień i sprosny cielesnik. *Sk. Dz.* 245. *Lupanar*, *prożny dom, nierządny. *Urs. Gr.* 147. (sprosny, *ob.* Zamtuz). Puścili się synowie Israelscy za marnościami, i *sprostnie czynili. 1 *Leop.* 4 *Reg* 17, 15. *Croat.* praznújem *fornicor*, (cf. próżnować); *Ross.* сквернотворить. Grzech *sprostny i *szkarady. *Karnk. Kat.* 226. Która rzecz jest ku uczynieniu sprosna, ta i ku mówieniu nieuczciwa. *Modrz. Baz.* 39. Sprośnie raniony. *Chełm. Pr.* 167. haniebnie, szkaradnie, schändlich. Co może być *sprostniejszego nad rozgniewanego człowieka? *W. Post. W.* 2, 121. szkaradniejszego, abscheulich. Sprosna burza powstawszy, ostatnią zgubą utonienia przegraża. *Birk. Dom.* 111. haniebna, szkaradna, okrutna, ein abscheulicher, schrecklicher Sturm. — ⅔. Zadałeś posłom naszym nieumiejętność, jakoby oni tak *sprostni byli, aby radzili o tym, czego nie znają. *Orzech. Qu.* 39. tak nieokrzesani, tacy prostacy; so albern, tölpisch. Bardzobym ja temu rad, aby się tych gier rozmownych, jako we Włoszech ludzie zacniejsi mają, też u nas ludzie niesprosni jęli. *Gorn. Dw* 5. okrzesańsi, die cultivirteren, gebildeteren Klassen. Korzystał w przyjaźni téj białogłowy, jako i pięknéj i młodej, niesprosny młodzieniec jeden. *Gorn. Dw.* 274. niezgrabny, grzeczny, ein artiger, junger Mann.

SPROSTAĆ czemu *med. niedok.*; *Boh.* zastati, (cf. zastać); mieć z to siły, wyrównać czemu, wydoływać; einer Sache gewachsen seyn, Kraft und Fähigkeit genug zu etwas haben. Nie napieraj się czemu nie sprostasz. *Petr. Hor.* 2, *M b.* Czemu ty nie sprostasz, temu nikt inszy nie sprosta; czego ty nie będziesz mógł uczynić, tego też iście nikt nie uczyni. *Macz.* Potrzeba, aby sam siebie człowiek dobrze znał i swoję siłę, czemu sprostać, a czemu nie może sprostać. *Gorn. Dw.* 104. Możesz-li sprostać, podejmuj się; a nie możesz sprostać, daj pokój. *Biał. Post.* 134. *Chełm. Pr.* 91. Na to się pokuszajmy, czemu sprostać możemy. *Ezop.* 7. Trudniejszych rzeczy, niżli im sprostać możesz, nie badaj się. *Radz. Syr.* 3, 22. Ty sam sprostać nie możesz sprawom ludu tego. *Rej. Post. B b b* 1. Nie tak nauką, jak biegłością wszystkiemu sprostał *Papr. hyr.* 225. *Krom.* 171. *et* 519. *Modrz. Baz.* 176. Gdy pan będzie miał co darować, ma pierwéj sobie rozważyć majętność, a dostatek i sprostanie swoje. *Kosz. Lor.* 114, (*ob.* Przemoga, przemożenie, możność). *SPROSTAŁY, a, e, wydoływający, wyrównywający, mający z to siłę, gewachsen einer Sache. Na miejsce tego urzędnika, innego szlachcica osiadłego ku odprawowaniu tych roków obrać mają. *Stat. Lit.* 170. — (SPROSTNY, *ob.* Sprosny). — SPROSTOWAĆ, *ob.* Prostować.

SPRÓSZYĆ, *ob.* Prószyć. SPRÓTY, *ob.* Spróć.

SPROWADZIĆ *cz. dok.*, Sprowadzać *niedok.*, zkąd przyprowadzić, przywieść, przyciągnąć, ściągnąć; herabführen, herbegleiten, herzu ziehen; (*Slov.* sprowazeti, sprowazym *deducere*, sprowázzam *concomitatio*; *Croat.* szprevajam *comitari*, szprévod *commitatus*, *funus*, szprevoditel, szprevagyaveez *assecla*, *comes*, szprevodni *funebris*, *exequialis*; *Ross.* спровадить, спроваживаю sekretnie na bok sprzątać). Sprowadź go na dół z góry. *Tr.* Przeendnieby było, gdyby ją tu można sprowadzić. *Teat.* 52. *d*, 87. Zakładał kosztowne ogrody, kazał wycinać perspektywy, sprowadzać wody. *Zab.* 14. Profesorów do jakiej nauki, gdy komisya edukacyjna w kraju znaleźć nie może, sprowadza ich z zagranicy. *Dyar. Grod.* 154. — ⅔. Sprowadzić do mniejszéj liczby, redukować. *N. Pam.* 6, 318.

SPRUCHNIAŁY, SPRÓCHNIAŁY, *ob.* Próchnieć.

SPRYCA, y, *ż.*, strzykawka, z *Niem.* die Spritze, sikawka. *Czerw.* 9. *et* 36. *Perz. Cyr.* 2, 321, *Vind.* krópieza, kropiuniza, shverkalza, reshuniza, besgalza, bozeu, tershou; *Carn.* bèsgalza; *Croat.* spriczalka, spriháka, (sprihám *spargo*), bzikalyka, bizikalka; *Rag.* scpirliza; *Ross.* шприцъ, насосъ, пожарная заливная труба, *ob.* Spryscować.

1. SPRYCH, u. *m.*, SPRYCHA, y, *ż.*, śpica u koła, (*Etym. cf. Germ.* spreitzen, *ob.* Sprysł), die Speiche im Rade, die Radeirpeiche; *Boh.* špice. W kołach promień każdy czyli sprych jest niby drągiem etc. *Rog. Doś.* 3, 134. — ⅔. *Anat.* Sprych, sprycha, mniejszy piszczel, *fibula*. *Perz. Cyr.* 33. przęczka, die kleinere Beinröhre. Sprych, kość

mniejsza łokcia. *Krup.* 1, 140. die kleinere Armröhre. — [2. SPRYCH, rzut, skok; *ross.* прыгъ, cf. *niem.* Spriet 2]; Widok ten zostrzył sprych wzrokowy pod czarną powieką, Tak iż różnił przedmioty daleko. *Przyb. Milt* 94. (ostrość wzroku, promień oczny; den Strahl des Blicks, des Auges). — *Aliter:* Ktożby Nilu rzekł, na tak twój bieg cichy, Że w powodź takie miałbyś czynić sprychy Gwałtownie! *Bardz. Luk.* 184. (takie zbytki, susy, skoki, übermüthige Sprünge). — §. Cło od wiosła i sprychy statku tym kanałem pławionego. *Vol. Leg.* 7, 846. [przewoźniczy drąg, *ob.* Sprys 2]. *SPRYCHNIE, [*Adverb.* rzutnie, skocznie, spornstreichs; *cf.* pierzchnąć 2] n. p. Juno narzeka: Jowisz po cóż się z Kalistą nie kuma? Junonę małżonkę *Przecz cierpi? *przecz łożnice nie odleci sprychnie? *Przecz sobie Lykaona teściem nie wystrychnie? *Żebr. Ow.* 45; *cur non et pulsa ducat Junone, meoque collocet in thalamo!* — SPRYCHOWY, a, e, od sprychy, Speichen=. *Anat.* Sprychowa kość. *Krup.* 3, 70, *ob.* Sprych, sprycha, piszczel.

SPRYCOWAĆ *cz. niedok.* z *Niem.* sprützen, strzykać, sikać, z sikawki napuszczać; *Sorab.* 2. schprizowasch; *Vind.* shprizat, shverkati, shterkati; (*Croat.* spriham *pargo*). — Sprycowanie n. p. gardła. *Czerw.* 9, *Vind.* na kroplei, pokrop, shverklei. SPRYCOWNIK, a, *m.*; *Vind.* kropnik, oshterkavez, shverkavez, polivar, cf. polewacz; der Sprützer, sprycmajster, *Niem.*, der Sprützenmeister, dozorca sikawek.

SPRYS, u, *m.*, SPRYSA, y, *ż.*, (*cf. Germ.* spreitzen, Spriet, *ob.* Sprych): §. 1) przewoźniczy drąg, die Spreitzstange der Bootsknechte, der Bootshaken, die Schifferstange; *Carn.* sòra, *Boh.* rozpěrák. Fnz z kowanym sprysem. *Kłon. Fl. B* 3, *not.*, «contus, tudis seu pertica, qua navis impellitur». Sprysa. *Pot. Jow.* 2, 55 — §. 2) *Archit.* Sprys, zastrzał, podpora z drzewa abo z muru dla umocnienia ścian. *Dudz.* 58. *Pot. Arg.* 55. ein Spreitzpfeiler, Gegenpfeiler, Strebepfeiler, die Spreitze. SPRYSZ, u, *m.*, powierzchnie wyrzuty na roztopionym srebrze. *Tr.*, *Germ.* Spritz, Auswurf der sich auf dem geschmelzten Silber aufwirft. SPRYSZCZEĆ, *ob.* Pryszczeć, Prysnąć.

SPRYT, u, *m.*; z *Franc.* esprit, cf. *Lat.* spiritus; (*Ross.* спиртъ wyskok, spirytus). Spryt, żywość umysłu, która szybko rzecz każdą chwyta, zrozumiewa, domyśla się, jak ma być wzięta, przywłaszcza ją sobie, równie tak nazywamy iskrzenia się własnej myśli i konceptów; spryt odcieniem dowcipu. *Czart. Myśl.* 69. Geist, Witzigkeit, Lebendigkeit des Witzes. SPRYTNOŚĆ, ści, *ż.*, własność tego, co wydaje spryt, geistreiches Wesen. SPRYTNY, a, e, — ie *adverb.*, od sprytu, pełen sprytu, cf. dowcipny, geistreich, witzig, voll Geist; *Vind.* duhapoun.

*SPRAĆ, *SPRZAŁ, *ob.* Sprzyjać.

SPRZĄCZKA, i, *ż.*, przączka, przęcka, przęczka; *Boh.* prěska, přaska; *Slov.* prezka, sponka; *Sorab.* 2. schnelła; *Carn.* karijze, saponki, (cf. zapiąć); *Vind.* sadershniza, kopzha, saponki; *Croat.* kopcha, shnola; *Slav.* pregjice; *Ross.* пряжка, пряжечка, die Schnalle. Sprzączki srebrne, miedziane, mosiężne albo z kompozycyi białej, leją w formach w piasku wytłoczonych. *Os. Rud.* 559. SPRZĄCZKARZ, a, *m*, rzemieślnik od sprzączek, der Schnallenmacher; *Boh.* přeskař, *f.* přeskářka. *SPRZĄCZKOWY, a, e, od sprzączki, Schnallen=; *Ross.* пряжечный. Sprzączkowa kość. *Krup.* 3, 229, *ob.* Sprych, sprycha, piszczel. SPRZĄDZ, *SPRZĄC, sprzągł, *f.* sprzęże *cz. dok.*, *Sprzągnąć, Sprzęgnąć, *f.* sprzęgnie *jedntl.*, *Sprzągać, Sprzęgać, *contin.*; *Boh.* spřahnu, spřáhl, spřáhnauti, spřáhám, sprahugi; *Sorab.* 1. pžaham rómadu, zapžaham; *Sorab.* 2. špesch; (*Ross.* спрячь, спрягать = słowo czasować, konjugować, спряженіе konjugacya; сопрячь, сопрящи, сопрягать połączyć, złączyć; супружество; *Eccl.* съпряжьство małżeństwo, съпряжьнъ małżeński); bydło, bestye jedno z drugim razem zaprzęgać; zusammen anspannen, zusammen spannen. *Cn. Th.* 1055. Bardzom kontent, żeś Wc Pani tak piękny cug koni sprzęgła. *Teat.* 11. *c*, 25. Sprzężenie, sprzęganie, zaprzęganie razem, das Zusammenspannen; sprzężenie, sprzęg, das Gespann, die Anspanne. Nalazł syna orzącego dwanaścią wołów, a on między tym dwanaścią sprzężeniem wołów był sam jeden. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 19, 19. — §. *Transl.* Płaszcz mocno haftkami srebrzystemi sprząga. *Dmoch. Il* 2, 205. spina, zapina; zuknöpfen, zuhaken. — § *Tr. fig.* Sprzęgać, łączyć, sworować, kojarzyć, zwięzywać; verbinden, vereinigen. Konrad z Krzyżaki sprzągłszy się, wojnę przeciw Prusakom podniósł. *Krom.* 234. Zawsze musi szkodować, kto się ze złym sprzęże. *Simon. Siel.* 94. Tylko ta wolność prawdziwa, która się sprząga z rozumem. *Petr. Pol.* 2, 161. Będziesz szczęśliwą, jeśli sprzęgniesz z miłością wierności ogniwo. *Zab.* 12, 37. *Gawdz. Pilch. Sall.* 201. Takie jest złączenie, sprzężenie i zjednoczenie w trójcy, iż syna od ducha, abo ducha od syna, lub od tegoż ojca odłączyć nie może. *Smotr. Lam.* 125. (związek, węzeł). — §. *Venat.* O sprząganiu psów. Myśliwiec ma je umieć tak sprządz, żeby wszystkiego miał dosyć, a niczego nazbyt. *Ostror. Myśl.* 42. sworować, die Hunde zusammen kuppeln. — *Similiter:* Raz dwóch sporych wężów pod piękną dąbrową sprzęgłych laską był grzonął. *Żebr. Ow.* 64. splątanych, verflochten, in einander geschlungen. SPZĄG, ęgu, *m*, SPRZĘG; *Boh.* spřež; cug, bydlęta zaprzężone, *ob.* Sprzężaj, das Gespann, die Anspanne, der Zug; (*Vind.* sprega konjou = para koni; *Eccl.* съпрягъ, съпрягл, супризи, пара, двое para, dwoje съпрягъ; *Ross.* супругъ małżonek, *f.* супруга małżonka). Kmieciowi nowo osadzonemu trzeba dać sprzężaj wołów według zwyczajnego sprzęgu. *Haur. Sk.* 42. Do orania, odwracania, bronowania, zasiewania i gnojenia, jest sprząg folwarczny, do którego są fornale i parobcy. *Pam.* 85, 534. Potrafię i słowy, I zwykłą groźbą pędzić sprząg wołowy. *Zab.* 15, 389. Bachus swą sztuką ujął tygry w sprzęg niepospolity. *Hor.* 2, 23. *Nar.* — §. *Fig.* Związek, das Bündniß, die Vereinigung, Verbindung. Oktaw gotów był z Antonim nowe mieć sprzęgi, byle on się z nim koroną dzielił. *Chrośc. Fars* 481. Gdy się w sprzęgu trzymają trzy woły pospołu, Żadnego z nich nie może lew pokonać. *Min. Ryt.* 4, 115. SPRZĄGŁOŚĆ, ści, *ż.*, zgodność, wzajemna pomoc; Eintracht, wechselseitige,

Hülfe. Tam sprzągłości w urzędowaniu, tam szczeréj pracy spodziewać się trzeba, gdzie przywiązanie ku rządzcy umysły kieruje. *Dyar. Grod.* 250, *ob.* Sprężysty.

*SPRZAM, *ob.* Sprzyjać.

SPRZĄŚĆ, *f* sprzędzie *cz. dok.*; *Rag* zapresti, zaprèdem, aufspinnen, *ob.* Prząść, uprząść.

SPRZĄTNĄĆ, ZPRZĄTNĄĆ, *cz. jedntl.*, Sprzątać, zprzątać *niedok*; (*Ross.* прятать, прячу, спрятать schować, напрятать podziewać gdzie, опрячу, опрятывать umarłego ubierać, опрятываться uchodzić, wymykać się; *Eccl.* спрятаю *summoveo*); uprzątnąć, poprzątnąć, sprzęty lub inne rzeczy na swoje miejsca odstawić, odkładać; aufräumen, abräumen, wegräumen; *Boh.* klidjm, kliditi, klidjwám, klizenj, skljditi, skljzeti, ukliditi, uklizeti: *Vind.* spraulat, spraviti (cf. sprawić, prezhspraviti, prezhvkasati, triebiti (cf. trzebić), striebati, potriebiti, ispotiti, gorstriebiti, dolpopraviti, dolspraviti, dolsnathati: *Slav.* pokupiti, (cf. pokupić); *Ross* сбирать, снимать. Czasu nie było do sprzątania obozu. *Warg. Cez.* 178. — Sprzątać z pola, zbierać; die Feldfrüchte abräumen, einräumen, einführen. Pogoda mierna a sucha rolnikowi do sprzątania we żniwo z pól bardzo służy *Fur. G* 2 Sprzątanie z pola rychłe niemały pożytek uczyni, że się w czas bydło rozpuści. *Haur. Ek.* 69. Markotny, że nie sprzątnął, jak rozumiał z pola, Cóż było sprzątać, kiedy płonna rola? *Min. Ryt* 3, 331 — § Sprzątnąć co, sztucznie ukraść. *Cn. Th* 1055 smykać, zemknąć; *Ross.* припрятать, припрятывать, спровадить, спроваживаю, (cf. sprowadzić); schnipsen, stibitzen, mausen, entwenden. — ℤ. Sprzątnąć kogo = zgładzić, zabić; einem aus der Welt schaffen, aus dem Wege räumen. Nie jedneś już żonkę z świata zprzątnął, niektóre arszenikiem, drugie z miłości podawiwszy na łóżku *Opal. Sat.* 29. SPRZĄTACZ, a, *m.*, który sprząta, poprząta, der Aufräumer; *Vind.* spraulavez, striebnik; *Ross.* прибиратель, (прибироха który cudze smyka).

SPRZEĆ, *ob.* Zeprzeć, zparł. *SPRZECHODZIĆ, *ob.* Przechodzić, Przejść.

SPRZĘCIK, a, *m*, *demin. Nom.* sprzęt, ein kleines Geräthe. Niechaj, co który ma sprzęcików swoich za wczasu sprzedawa. *Chrośc. Fars.* 56.

SPRZECIWIĆ się, *ob.* Przeciwić się. *SPRZECIWIA, *ob.* z Przeciwia SPRZECIWIEŃSTWO, *ob.* Przeciwieństwo. SPRZECIWNIK, *ob.* Przeciwnik. *SPRZECIWNY. *Rej. Post. E* 5, *ob* Przeciwny. SPRZECZAĆ się z kim *cz. niedok.*, spierać się, spór wieść; mit einem streiten, Streit führen, einen Streit, Wortwechsel haben; (Obd. mit ihm wörteln); *Boh.* přiti se, odporowati, odpor, odbog činiti; *Sorab.* 1. zawožam szo; *Carn.* prepiram se, besedèm se, (cf. biesiadować); *Vind.* ſe sprekarjat, sprebarkuvat, prebarkovat, ſe preprat, ſe ardrati: *Croat.* oprechujemsze, pregovarjamsze, madimsze: (*Croat.* zprechiti, zprechújem *impedio*, *inhibeo*, zprichavatisze = sprawiedliwić się); *Rag* srjècitise; *Bosn.* srjècitise, skaratise, karatise, pricechise, isprjecitise, (isprecjati *in transversum pono*), pricjatise: *Ross.* спориться, сдорить, вздорить, вздорничать, противорѣчить, состязаться, стязаться, прекословить, воспрекословить, посчитаться; *Eccl.* прѣпирати [*suadere* 2], сопрѣтися, спираюся, ссориться, тягаться, словопрюся, противовѣщати, противоглаголати, отборствовати. O słówko się najmniejsze sprzecza, jak zajadły. *Zab* 16, 113. My się sprzeczali, nie wiedzieć o co. *Teat.* 33. *c*, 39. Zawsze z kimkolwiek sprzecza się, kłóci, pojedynkuje. *Teat.* 21, 85 — *§ Przeciwnikowi waszemu dyabłu, sprzeczajcie się mocni w wierze. *Zygr. Pap.* 172. odpierajcie, odpór dajcie, widerstehen. SPRZECZANIE się, SPRZECZANIE, SPRZECZKA, i, *ż.*, spór, spieranie się; der Streit, die Streitigkeit; *Boh.* hádka (cf. gadka), rozpor; *Sorab.* 1. žtrét, wuretžwano; *Carn.* prepir, preprenga; *Vind* prepiranje, preprenga, prepinga, sprekarjanje, prebarkovanje; *Croat* pregovarjanye, máda; *Ross* противорѣчіе, побранка, схватка, перекоры, состязаніе, стязаніе, стычка: *Eccl* сопрѣніе, обоюдная распра, ссора, сжирь, тяжьба [*lis* 2], споръ. Sprzeczanie wielkie prawdy ustępuje. *Cn. Ad.* 1084 Po długim w tej rzeczy sprzeczaniu, ukaczywszy prawdę, nie chciał dłużej dysputować. *Paszk. Dz.* 149. Bywa o tym sprzeczanie między ludźmi. *Petr. Pol.* 194. O coby między ludźmi była sprzeczka, gdyby wszyscy jednakowo o rzeczach rozumieli *Teat.* 52 *c* 17. Milczeć i nie wdawać się w sprzeczkę *Teat.* 19. *c*, 79. Ażebyśmy z prawami boga i natury nie byli w sprzeczce. *Koll. List.* 2, 51. w przeciwieństwie, im Widerspruche. — *§. Wy słuchajcie dyabła bez *sprzeczki: i owszem słuchajcie go. *Twor. Wiecz.* 58. bez odporu, ohne Widerstand. SPRZECZLIWY, SPRZECZNY, a, e, — ie *adverb.*, sporny, swarliwy, sprzeczający się: zänkisch, streitsüchtig; *Boh.* půtkliwý, swárliwý: *Sorab* 1. zperaczné, zperadne; *Carn.* prepirliv, prepirn; *Vind.* prepiren, prepirliu, praudliu, prauduvatliu, sprekaren, sprekarjoviten, spezhén; (*Rag.* priprjecen = przeciwny): *Ross* противорѣчный, сдорливый, вздорливый, прекословный, прекорѣчивый, любопрительный отрицательный, разнорѣчивый, состязательный: *Eccl.* прѣкословьнъ, любопрѣтельный, любоприительный прительный, на ссору выданъ или въ спорѣ состоящій, (прептельный, препательный zakazujący) Baba ta sprzeczna, jak dyabeł. *Teat* 6, 18. — § Przeciwny, przeciwiający się: widrig, entgegen, widerstreitend, streitig. Głos drugi, sprzeczny pierwszemu, szepce mi, nie wierz temu. *Teat.* 52. *d*, 99. Zdanie Wc Pana sprzeczne z moim wszędzie. *Niemc. P. P.* 17. — ℤ. Sprzeczna odpowiedź skłonili pokusić się o przyście rzeczonej cieśniny *N Pam* 1, 126 odmówienie, abschlägige Antwort. — ℤ Sprzeczny, o którego spór jest, streitig. Jest to prawda niesprzeczna i maxyma niezawodna. *Mon.* 67, 306. (niezaprzeczona). Niesprzecznie *Ross.* безъотрицательно, безсловно. Wszczęły się sprzeczliwe zajścia między biskupem a szlachtą o dziesięcinę *Krom.* 359. SPRZECZNOŚĆ, ści, *ż.*, skłonność do sprzeczania się, die Streitsüchtigkeit; *Boh.* půtkliwost, swárliwost; *Slov.* odpor, (*ob.* Odpor): *Sorab.* 1. zperaczności; *Carn.* prepirnost; *Vind.* prepirnost, praudlivost, prepirlivost; *Ross.* любопрѣніе, противословіе, прекословіе. — ℤ. Przeciwność, przeciwieństwo, der Widerspruch. SPRZE-

CZNIK, a, *m.*, sprzeczający się z kim, przeciwnik, *ob.* Sprzeka, der mit einem streitet, der Gegner; *Boh.* odpirač; *Vind.* sprekarjavez, sprekarjar, prepiravez; *Rag.* oprjecitegl; *Croat.* oprechitel; *Ross.* противословесникъ, поперетчикъ, состязатель, сутяга; *Eccl.* совопросникъ, противоглаголатель. W sądzie dozwalają sprzecznikowi mówić, co mu się zda, o świadkach, o sprawie. *Modrz. Baz.* 343. *et* 352. *W rodz. żeńsk.* *SPRZECZNICA, *SPRZECZNICZKA; *Carn.* prepiravka; *Vind.* sprekarjarza, prepirarza; *Rag.* oprjeciteglіza; *Ross.* поперетчица.

SPRZEDAĆ, *ob.* Przedać. SPRZEDAŻNOŚĆ, *ob.* Przedajność.

SPRZĘG, *ob.* Sprząg. SPRZĘGAĆ, *ob.* Sprządz. SPRZĘGACZ, a, *m.*, który bydło sprzęga, der Zusammenspanner, Anspanner, Einspanner; *jugarius*, poganiacz. *Cn. Th.* 1053. *Włod.* — *Transl.* Kojarzyciel, połączyciel, der Stifter einer Verbindung, *e. gr. conjugator amoris. Cn. Th.* 1053.

SPRZEKA, i., *m.*, sprzeczny, wybrydnik, wybrydzający, niedogodek, hyrny. *X. Kam.*, *ob.* Zrzęda, cf. gdyra, *ob.* Sprzecznik, ein Wörtler, Widersprecher, Zanksüchtiger.

SPRZEKRAWAĆ, *ob.* Przekroić. *SPRZEŁAJ, *ob* Przełaj.

SPRZĘT, *SPRZĘTR, u, *m*, SPRZĘTY *plur.*, wszelakie meble, graty, naczynia, narzędzia, porządki domowe; Geräthe, Geschirre, Hausrath, Einrichtung; *Boh.* nábytek (cf. nabycie), swršky (cf. wierzch), zbožj, (cf. zboże); *Carn.* domázhya, pohishtvu, (*ob.* Dom, *hyża); *Vind.* roba, imanje, napraulishtvu; *Croat.* pohistvo, pratés; *Dal.* pokuchtvo; *Rag.* pratéx, pokucchje, pokùchstvo; *Bosn.* pratesg od kuchje, pokuchisete, prritiscte; *Ross.* скарбъ (cf skarb), утваръ (cf. utwor), обиходъ, (cf. obchód). Sprzęt domowy, naczynia, jako są kadzi, achtle, sędy, prasy etc. *Cresc.* 39. Majątek między nie podzieliła; sprzęt i *ochędostwo im rozdała. *Warg. Wal.* 47. Cały swój sprzęt kawalerski sprzedał. *Boh. Kom.* 4, 361. Oto nasze sprzęty, Cztery kąty i piec piąty. *Teat.* 33. *d*, 11. Ojcowie nasi lepiéj się od nas mieli, choć drewnianych sprzętów używali. *Teat.* 6, 62. Mówi o zbytecznym i wymyślnym sprzęcie albo ochędostwie domów, t. j. jak dziś modnie mówią, o meblach, które z Paryża sprowadzamy. *Mon.* 67, 622. Dwór świetny, świetne statki, szaty i wszystek *sprzętr. *Kosz. Lor.* 75. Xiążę na *sprzętrze rzeczy swych prostym, ale jednak ochędożnym przestawając, bukowych mis, drewnianych łyżek używał. *ib.* 104. Teraz żadnego prostego takiego mieszczanina niemasz, któryby się drewnianym *sprzętrem nie brzydził, a na srebrze albo na złocie nie jadał. *ib.* — Sprzęty upakowane, obłogi; Gepäcke, Bagage. Słonie sprzęt cesarski niosące. *Tward. Wł.* 122. Na granicy Turcy nasz sprzęt oględowali. *Warg. Radz.* 161. SPRZĘTNY, a, e, skrzętny, geschäftig, wirthschaftlich, ämsig, sich tummelnd. Zatym sprzętna gospodyni O wieczerzy pilność czyni. *J. Kchan. Dz.* 270. SPRZĘTOWY, a, e, od sprzętów, Hausrath =, Geräthe =, Meubel =; *Ross.* скарбовый, (*ob.* Skarbowy).

*SPRZEWRACAĆ, *ob.* Przewrócić.

SPRZĘŻA, y, *ż.*, SPRZĘŻAJ, ju, *m.*; *Boh.* spřežení (*ob.* Sprzężenie, sprzęgać), přjpřež; *Sorab.* 2. pscheg; *Sorab.* 1. pžažne ſkotžo, zpówu pžažne; (*Carn.* preprega = rząd koński; *Bosn.* vres od kogna, sprava od kogna); *Ross.* упряжъ, (= szory; упряжка zaprzężony pojazd, stójka; спряженіе, konjugacya, czasowanie); bydło i naczynie wozowe, pługowe. *Cn. Th.* 1053. das Gespann, die Anspanne. Na wozie zręcznie ruszać będziesz sprzężą ptaków. *Hul. Ow.* 12. Sprzężaj wszystek słoneczny pod Faetontem nie miał swéj zwyczajnéj wagi. *Otw. Ow.* 61. — §. *Transl. fig.* Mając tak wielu świętych męczenników sprzężą, Nie tylko nam krzyż pański, ale suknie ciężą. *Pot. Zac.* 140. (pasmem, pospołu, na kupie). **SPRZĘŻ, a, *m.*, n. p. Ubogiego z Cyreny męża Na ratę dadzą panu za **sprzęża. *Miask. Ryt.* 68. za pomocnika, towarzysza; zum Gehülfen, Gefährten. SPRZĘŻENIE, sprzęganie, *ob.* Sprządz, sprzęgać. SPRZĘŻNY, a, e, do sprzężenia, = SPRZĘŻYSTY, a, e; *Sorab.* 1. zpówu pžažne; (*Ross.* супружескій, супружній, супружественный); §. 1) dający się sprzęgać, łączyć, kojarzyć; zusammenspannbar, vereinbar. *Tr.* Sprzężne żebro, przy łopatach wołu, die Spannribbe bey den Schulterblättern des Ochsen. *Tr.* — §. 2) Sprzężysty, *ob.* Spręzysty.

*SPRZODKU, z przodku, *ob.* Przodek.

*SPRZYCZYNIĆ *cz. dok.*, uskutecznić, przyczyną być skutku jakiego, verursachen. Że zmartwychwstały Tytus Lecha berłem włada, Wszystko to twa roztropna sprzyczyniła rada. *N. Pam.* 21, 364.

*SPRZYDAWAĆ *cz. iter. dok.*, n. p. Wiele nad słowo boże wypisane sprzydawali i nawymyślali. *Gil. Kaz.* C c 7. przyczynili, pododawali, nach einander hinzu thun, *ob.* Przydać.

SPRZYJAĆ, *contr.* *SPRZAĆ *med. niedok.*, przyjaźnym czyli przychylnym lub życzliwym być komu; einem gewogen seyn, ihm wohlwollen; *Boh.* popřjti, popřál, popřegi; *Slov.* prál, pregem; *Sorab.* 1. pžeyu, popžacž; *Carn.* pervôshiti; *Vind.* dobrovoshiti, dobrosheliti, pomiluvati; *Ross.* пріятствовать, благопріятствовать, благоволить; *Eccl.* пріятствую. Szczęście raz sprzyja jednym, innym drugi. *Teat.* 45. *b*, 16. Jeśli ci szczęście sprzyja, waruj się nadymać. *Mon. Aus.* 43. Każdy *sprza człowiekowi darującemu. *Budn. Prov.* 19, 6. Kto swoim nie sprzyja, nikomu nie sprzyja. *Cn. Ad.* 402. Zprzyjałeś mi młodemu; teraz gardzisz starym. *Ezop.* 11. Konstancyusz był zarażony sektą Aryusową, i nie sprzał chrześcianom. *Biel. Św.* 60. *Biel. Hst.* 156. Pan nasz nieuczonym kapłanom nie *sprzyjaje. *Kosz. Lor.* 41 *b.* Bóg mi *sprzyjaje. *Petr. Hor. D b*; (*Sorab.* 2. komuž bogh žûzi, tomu pschižo ſpizi; komuž bogh ně žûzi, tomu pada ſ žûze = komu bóg sprzyja, temu przyjdzie (spiża) chléb; komu bóg nie sprzyja, temu spadnie z łyżki). Sprzyjanie, *ob.* *Sprzyjazność, przychylność, życzliwość, die Gewogenheit. — *Transl.* Przyjemniéj w nocy piosnkom i Cyterze, Sprzyjać niżeli na się brać pancerze. *Chrośc. Ow.* 35; *vacare cantibus.* — §. Sprzyjać; *Boh.* dopřiti, dopřati; dozwalać, pozwalać, vergönnen, erlauben, gestatten. Przed sądem burgrabskim, nim kto pocznie swoję rzecz, bierze dozwolenie, mówiąc: Panie wójcie, sprzyjaj mówić, albo jak indziéj jest zwyczaj: dopuść sprawy. *Sax. Porz.* 37. Panie sędzio: *sprzyjajesz Waszmość sprawy? *N.*

żałuje na *A. Szczerb. Sax.* 379. Ten, który rzecznika potrzebuje, ma oń żądać sędziego temi słowy: Panie sędzio, sprzyjaj mi Waszmość człowieka, którýby u sądu rzecz moję sprawił. Rzecze sędzia: °sprzyjaję. *Szczerb. Sax.* 380. — §. Sprzyjać komu czego = życzyć mu czego dobrego; einem (etwas Gutes) wünschen, anwünschen, (gönnen, vergönnen). Sprzyjam ci szczęśliwéj nocy; *precor tibi f. n. Macz. Opto*, żądam, życzę, °sprzam albo sprzyjam, n. p. Żądam ci albo °sprzam ci dnia dobrego. *Macz.* Jaśnie Oświeconym Panom wszego dobrego i szczęśliwego panowania z umysłu a życzliwie °sprza i °winszuje. *Glicz. Wych. A* 2. Antyochus żydom i zdrowia i mienia i szczęścia dobrego °sprzyjaje. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 9, 19. Byś syna takiemu nauczycielowi nie poruczał, któryby jedno zapłatę chciał mieć, a tego dyscypułowi nie sprzyjał, żeby z siebie nauczonym się stać mógł. *Glicz. Wych. L* 8 *b.* er gönnt es ihm nicht. Sprzyjają sobie społecznie szczęśliwego dnia wielkanocnego. *Paszk. Dz.* 85 SPRZYJAŹNIĆ, SPRZYJACIELIĆ, *ob.* Przyjaźnić. °SPRZYJAŹNOŚĆ, ści, *ż.*, przyjazna przychylność, sprzyjanie; die Gunst, Günstigkeit; (*Sorab.* 1. pžeyono; *Carn.* pervoshlivost; *Vind.* perjasnost, dobrovolnost, dobronagnost, pomiluvanye). Oni swą chuć a sprzyjazność i wiarę królom nienaruszenie zachowywali. 1 *Leop.* 3 *Mach.* 3. przywiązanie, Anhänglichkeit. SPRZYJAŹLIWY, SPRZYJAŹNY, a, e, — ie *adverb.*, sprzyjający, przychylny; günstig, gewogen; *Boh.* přjn; *Sorab.* 1. pžeyenité; *Carn.* pervòshne; *Vind.* perjasen, dobrovolen, dobronagnjen; *Ross.* благоволительный; *Eccl.* пріятствуемый. Gdy go nie widziano, wszczęła się wielka trwoga, a zwłaszcza między onymi, którzy mu przychylniejsi i sprzyjaźniejsi byli. *Baz. Sk.* 405. *Substant. Boh.* přjzniwec; *Sorab.* 1. pžeyer, *f.* pžeyerka; *Carn.* pervoshlivz, pervosnik; *Ross.* благоволитель, *ob.* Łaskawca.

°SPRZYKRA, z przykra, *ob.* Przykro. SPRZYKRZYĆ, *ob.* Przykrzyć. °SPRZYŁAJE, *ob.* z Przełaju, Przełaj.

SPRZYMIERZENIEC, ńca, *m.*, aliant, w przymierzu z kim zostający, der Bundesgenosse, °*conjuratus. Nar. Tac.* 2, 359, *ob.* Sprzysiężnik; *Boh.* spoluspiklý; *Vind.* vesodeleshnik; *Rag.* uvjettovnik; *Ross.* союзникъ, *f.* союзница, (*ob.* Sojusz). Być czyim sprzymierzeńcem *Eccl.* припрастворати. SPRZYMIERZEŃSKI, a, ie, aliantski, Bundesgenossen=; *Bosn.* uvjetovni; *Rag.* uvjetni, uvjettovni; *Ross.* союзный, союзническій, союзно. Sprzymierzeńska wyprawa. *Nar. Hst.* 6, 128. *sociale bellum.* SPRZYMIERZYĆ się, *ob.* Przymierzyć się.

°SPRZYPRAWIAĆ, °SPRZYPRAWOWAĆ, *ob.* Przyprawić.

SPRZYSIĄDZ się *recipr. dok.*, Sprzysięgać się *contin.*, spiknąć się pod wzajemną przysięgą, sich verschwören; *Slov.* spřisahati se; *Sorab.* 1. zepžiszaham szo; *Vind.* vkup prisezhi, se pogovoriti, vkupsrotitise, sarotitise; *Croat.* zapriszésemsze, oklinyamsze, okleszemsze, rochimsze, dogovarjamsze; *Bosn.* urottitise, okletise; *Rag.* oklêtise, oklignemsze, (*ob.* Klnąć); *Ross.* заклинаться, зарекаться. Sprzysięgli się z innemi na zgubę Rzpltéj. *Pilch. Sall.* 40. Zspiknął a sprzysiągł się Jehu przeciwko Joram. 1 *Leop.* 4 *Rej.* 9, 14. Już i chłopstwo przeciwko nam sprzysięga się, i wojuje nas. *Star. Ryc.* 29. Zebrali się niektórzy z nich, i sprzysięgli się. 3 *Leop. Act.* 23, 2. (i zaślubili to pod klątwą. 1 *Leop.*). SPRZYSIĘGA, i, *ż.*; *Sorab.* 1. zepžiszahano; *Vind.* sarotenje, vkuppersega; *Croat.* zapriszesenye, oklètva, urochenye, dogovor; *Bosn.* urotta, okletva; *Ross.* сговоръ; *Eccl.* сдохновеніе, единодышаніе, съгласие, сооклинаніе; związek pod przysięgą, spisek, spiknienie, die Verschwörung, *conjuratio. Nar. Tac.* 2, 360. Sprzysięgi tak częste chrześcian na Turka. °*Ossol. Mow. praef.* (sprzymierzenia). Odchodzi, aby się dowiedział onéj sprzysięgi. *P. Kchan. Jer.* 509. *Chrośc. Luk.* 5. Co za sposób téj sprzysięgi? *P. Kchan. Jer.* 506. SPRZYSIĘGLEC, glca, *m.*, SPRZYSIĘŻCA, y, *m.*, SPRZYSIĘŻNIK, a, *m.*, SPRZYSIĘGŁY, do spisku należący, der Mitverschworne; (*Vind.* sapersezhnik, vkuppersheshen, vkuppersesbnik, vkupsapersheshen, vkupsaroten, persegodrushen, deleshen, saperſege; *Croat.* okletnik, urochnik, dogovoritel; *Rag.* okleetnik, urocnik; *Bosn. plur.* okletniçi, urotniçi). Wszystkie sprzysięgłe pojmano. *Sk. Dz.* 736. (*Vind.* persegodrushnost, deleshnost' saperſege, persegnu drushtvu, Eidgenossenschaft). Kara na sprzysięgleów. *Nag. Cyc. praef. et* 74. Łokietek postraszyć umyślił Mazurów, sprzysiężników Krzyżackich. *Stryjk.* 362 (sprzymierzeńców). Na Rzym się zawzięli sprzysiężnicy. *Chrośc. Luk.* 201. *Birk. Sk. C* 2 *b.* Sprzysiężnicy na prawa narodów. *Przestr.* 21.

°°SPTASZEĆ, *ob.* Ptaszeć.

SPUCHLINA, SPUCHNĄĆ, SPUCHLNIĆ, *ob.* Puchlina etc. SPUKAĆ się, *ob.* Pukać się, Puknąć. SPULCHNIĆ, SPULCHNIEĆ, SPULCHNIĆ, *ob.* Pulchnić, Pulchnieć.

°SPUMA, y, *ż.*, z *Lac.* = piana, der Schaum. Wenus w morskiéj spumie urodzona. *Pot. Jow.* 159. Próżność myśli ludzkiéj wodnéj równa spumie. *Pot. Arg.* 264.

SPURPURZYĆ, *ob.* Purpurzyć

SPUŚCIĆ, *f.* spuści *cz. dok.*, Spuszczać *niedok.*; *Boh.* spustiti, spauštěti; *Sorab.* 1. zpužčžu, zpužčžam, zpužčžuyu, zpuschčžu, zpuschčžim; *Vind.* spustiti, dolspushati, prezhpustiti; *Croat.* zpúscham, izpûcham, izpusztiti; *Bosn.* spustiti; *Rag.* spùstiti, spûsctiti, spúsctati; *Ross.* спустить, спускать; *Eccl.* низпустити низпущати; — §. 1) spuszczać, *vel potius* zpuszczać co z góry, von oben herab lassen, herunter lassen. Spuszczać co po powrozie. *Cn. Th.* 1055. Z ganku drabinę plecioną spuszczała, I po niéj przystęp do siebie dawała. *P. Kchan. Orl.* 1, 129. Kapłani ku nam już się tu spuszczają, Lecz już nam czas iść, ono się ruszają. *Past. Fid.* 273. (ku nam schodzą, zstępują, sie steigen zu uns herab; *cf.* walić się). Spuszczam się z drzewa, złażę. *Cn. Th.* 1055. Matko °zwolona Marya, ziścisz nam, spuścisz nam, twego syna zbożny czas. *Biel.* 19. (z *bogarodz.* ześlesz nam). Spuścić pion, doświadczać pionem, czyli ściana stoi do pionu. *Magier. Mskr.* Kapelusik spuszczony. *Teat.* 24, 94. (niestosowany). Znaleziono drzwi spuszczane jak do piwnic, po wejściu zamykające się wewnątrz na rygiel. *Boh. Dyab.* 2, 144. spust, eine Fallthüre. Spuszczać żagle, opuszczać. *Cn. Th.* 1054; strychować. *Haur. Ek.* 374. die Segel streichen. Wszystkieśmy kotwice spuścili. *Warg*

Wal. 12. die Anker auswerfen, fällen. Spuszczać drzewo = ścinać, einen Baum fällen. Gdy pomiędzy wielkiemi drzewami wiele będzie młodych drzew, potrzeba przy wycinaniu piérwszych wielkiéj dołożyć ostrożności, ażeby tym drugim nie szkodzić; tym końcem trzeba u wielkiego drzewa gałęzie poobcinać, a dopiero cały pień po woli spuścić. *Mon.* 74, 780. Spuszczanie drzewa (*Vind.* druvarjenje, druvaritje, druv napraulenje). O sposobie wycinania i spuszczania drzewa, wiedzą ci, którzy się z siekierą obchodzić umieją; drzewa po brzegach miejsc zgórzystych nie z góry, ale na górę spuszczać trzeba. *Kluk. Roś.* 2, 147-8. Drzewa spuszczać mają na tym miejscu, którędy ludzie nie zwykli chodzić *Chelm. Pr.* 195. Gdyby kto podcięte drzewo przy drodze spuścił...., *Chelm. P.* 195. Stajnia z drzewa dobrze spuszczanego budowana być powinna. *Hipp* 34. Spuszczać co z ręku, wypuszczać, upuszczać, aus den Händen fallen lassen. Oka w pończosze podnieść, rozrachować, przybierać, zebrać, spuścić, zgubić. *Magier. Mskr.* Puszczać psa z łańcucha, odwiązać, von der Kette lassen, loslassen. Póki pies na łańcuchu uwiązany, przypadek stać się może, że zerwie łańcuch, albo kto szalony spuści go. *Mon.* 76, 549. Spuścić z smyczy, wyswor owac. *Chmiel.* 1, 180. Trzymam parę charlów na smyczy w chróścinie, A gdyby trzeba spuszczać albo zajęcowi zajeżdżać, niktby mnie nie uprzedził. *Zbil. Żyw. B* 3. Spuszczać cięciwę, sprężynę, zamek, strzelbę; *Croat.* oprusújem, loslassen, losdrücken, abdrücken. Sznurek wyprężony tego, spuszczony. *Jak. Mat.* 1, 6. Trzeba zamek spuścić! bieży do drzwi i zamyka. *Teat.* 20 *b*, 62. das Schloß ablassen, abschnappen lassen. Już mamy pokój, spuść łuk po potrzebie. *Bardz. Trag.* 256. spann den Bogen ab. Tatarowie łuki swe spuścili, z pól ustąpili. *Lib. Hor.* 72. Spuszczony łuk, nienaciągany; abgespannt, nicht wieder aufgezogen. Wziąwszy flintę, wymierzywszy do ptaszka, gdy spuścił, nabój fuzyą rozdarł. *Perz Cyr.* 3, 156. da er die Flinte abdrückte. Kiedy bóg dopuści, samo olstro spuści. *Rys. Ad.* 25. wystrzeli, schießt los, gebt los. — Spuszczać staw; *Ross.* распрудить, распруживать. einen Teich ablassen. Spuszczanie stawów, wypuszczenie wody z nich, przez otworzenie mnichów lub upustów dla łatwiejszego wyłowienia. *Kluk. Zw.* 3, 219 — *Spuść sierp swój i żnij. 3 *Leop. Apoc.* 14, 15. (zapuść sierp swój. 1 *Leop*), laß die Sichel thätig seyn, setze sie in Bewegung. Obłudnicy chcieli, żeby on ubezpieczywszy się, tym się bezpieczniéj słowem *spuścił *Zan. Post.* 2, 452 *b* żeby język puścił, językowi folgował. er sollte der Rede den Zügel schießen lassen. — Spuszczać co rzéką, vodą; mit dem Strome herab lassen, herab schiffen, herunter schiffen. (*Ross.* спущикъ rotman). Nie mam po blizku rzéki portowéj, którąbym mógł spuszczać drzewa do budowli okrętowéj. *Torz. Skl.* 2. Roku 1629 do samego Gdańska spuszczać czyli spławiać zboże, pozwolono. *Czack. Pr.* 1, 328. Gdy spuścisz zboże do Gdańska szkutami, Musisz je przedać, jako ustanowią sami. *Star. Vot. B* 2 *b*. — *Frumentor.* przekupuję zbożem, spuszczam do Gdańska *Mącz.* Spuszczanie Wisłą płodów różnych do Gdańska i Elbląga, idzie żywo. *Pam.* 85, 1, 468, (cf. fryor). — Spuszczać krowy = doić. *Cn. Th.* 1055. die Kühe melken. *Dudz.* 58. (lecz obacz niżéj: spuścić ogiera, klacz, krowę). Spuszczać wosk, łój = rozpuszczać, roztapiać. *Cn. Th.* 1055. *Włod*: *Vind.* spushati *liquefacere*, zerlassen, zerschmelzen (Wachs, Inselt). Spuszczanie wosku, *ob.* Topienie. Spuszczanie kruszcu, *ob.* Zlewanie. Rzeczy kościelne nie mają być żydom przedawane, wyjąwszy by piérwéj spuszczone albo zszmélcowane, i do piérwszéj materyi przywrócone były. *Szczerb. Sax.* 531. — Spuszczać, zniżać, *phys. et moral*, herablassen. Nasza rozmowa musi się nieco niżéj spuścić, iżby tym porządniéj do wyższych coraz rzeczy postąpić mogła. *Pilch. Sen. gn.* 178. Spuszczać ton, spuszczać z tonu, den Ton herab stimmen. Nie jest to piérwszy ton, który ona podnosi i spuszcza. *Teat.* 19. *c*, 100. Tak na kwintę spuścił, że trudno jego pomieszanie opisać. *Teat.* 1. *b*, 63. Spuszczam z basu na kwintę, jak osiełek, gdy na niego ciężkie tłomoki kładą. *Zab.* 7, 203. Otoż to przecię teraz spuści z tonu. *Teat.* 54. *b*, 26. *et* 17. *c*, 9. Spuszczam głos, półgębkiem mówię. *Cn. Th.* 1055. kleinlaut werden. Spuścił ogon. *Cn Ad.* 1375 obwiesił skrzydła, zwiesił nos; er ließ den Schweif hängen, die Flügel hängen. Nie raz chcę się przelecieć, skrzydełka rozpuszczam, Lecz widząc szczupłość miejsca, znowu one spuszczam. *Tol. Saut.* 69. Spuszczam uszy, zwieszam *Boh.* klepjm uši. — *Similiter intransitive:* Nieprzyjaciel z owéj żwawości w bitwie spuścił. *Pilch. Sall.* 222. sfolgował, popuścił; er ließ nach, gab nach. Wiek zeszły troche go hamował, Że z piérwszéj nieco spuścił okrutności. *P. Kchan. Jer.* 25. Ona cieszona i ubezpieczona z bojaźni spuściła. *ib.* 88. — Spuszczam cenę = tańszy jestem. *Cn. Th.* 1055. *Mon.* 76, 5. ich lasse vom Preise nach, gebe es wohlfeiler. — *Neutr.* Spuszcza zboże, tanieje. *Cn. Th* 1055. das Getreide schlägt ab, wird wohlfeiler, fällt im Preise. — *Fig.* Chan słysząc o téj rezolucyi naszéj, Spuszcza taniéj, i nie tak, jak piérwéj straszy *Tward. W. D.* 2, 111 er zog gelindere Saiten auf. — *Aliter:* Spuszczam, lżéj, wolniéj postępuję w czym, upuszczam. *Cn. Th.* 1054. opuszczam się, nachlassen in seinem Eifer, erkalten, nachgeben. Spuszcza mróz, zima = folguje, (*oppos.* bierze), die Kälte läßt nach, wird gelinder. — Spuszczać twarz, głowę etc., zwieszać, das Gesicht, den Kopf hängen lassen; *Boh.* chljpiti, ochljpiti; *Ross* прихохлиться. Ujrzał go z twarzą spuszczoną a smutną *Sk. Dz.* 1169. Spuściłem głowę, jak osieł leniwy. *Hor. Sat.* 121. — Spuszczać oczy na dół, w ziemię patrzeć, die Augen nieder schlagen; *Ross.* потупить, потуплять; *Eccl.* поникнути, поникати. Oczy w ziemię spuszczone trzymał i głowę skłonioną. *Star. Dz.* 59. To słysząc posłowie, spuściwszy oczy na dół, ze wstydem wyszli. *Nar. Hst.* 5, 409. Spuść oczy, zawstydź się. *Teat.* 47. *c*, 84. Oczka spuszcza dla skromnéj bojaźni. *Hul. Ow.* 121. Spuszczała oczy ze wstydem i poniżeniem. *Teat.* 48. *d*, 74. Nie spuszczać oczu z kogo, nie spuszczać z oczu kogo, kein Auge von einem abwenden, einen nicht aus den Augen lassen. Nigdy z męża swego oczu nie spuszcza. *Teat.* 52. *d*, 107. Królowa ta nigdy nie spuszczała czujnych oczu z narodu

swego. *Przyb. Luz.* 39. Uważaj pilnie, nie spuszczaj z oka. *Teat.* 55. *b*, 12. — Spuszczać co drugiemu, odstępować mu; *Vind.* odpustiti, dolpustiti, einem etwas überlassen, abtreten. Spuszczam co za pieniądze, *e. gr.*, Spuść mi korzec pszenicy. *Cn. Th.* 1055. Spuszczać komu majętność = wzdawać. Spuszczać komu dług, wlewać na niego dług. *Cn. Th.* 1272. Przysięgę komu spuszczam; *defero alicui jus jurandum. Cn. Th.* 887. *Dudz.* 54. einem den Eid antragen, ihn auf den Eid treiben. Spuszczać komu urząd, porzucać mu swój urząd, einem sein Amt übertragen. Spuszczać urząd, porzucać, składać, sein Amt fahren lassen, nieder legen. Papieża prosił, aby mógł biskupstwo spuściwszy, w komorce na modlitwie się zamknąć. *Sk. Dz.* 698. W Kluniaku opactwo spuścił, i w Jeruzalem przemieszkiwał. *Sk. Dz.* 1117. Urzędy czasem dobrowolnie spuszczać mamy. *Budn. Cyc.* 57. Namawiali go do spuszczenia państwa. *Sk. Dz.* 1050. do złożenia rządu, zur Abtretung der Herrschaft. Spuszczanie dostojności. *Sk. Dz.* 827. — § Spuszczać komu, ustępować, pierwszeństwo dać; weichen, nachgeben, den Vorrang lassen. Uroda jéj białością śniegowi nie spuszcza. *Otw. Trot.* 55. — §. *Verb. recipr.* Spuszczać się na kogo = polegać na kim; *Rag.* spùstitise na tkoga, spùsctatise; *Vind.* le na koga sanesti, sanafhati, tagati, vslonjati; *Croat.* zaneztisze; zanasham; *Ross.* понадѣяться, sich auf jemanden verlassen. Na jednę się broń nie spuszczaj. *Cn. Ad.* 529. (dobrze mieć wiele drzwi w domu). Pilnuj sam zawsze swego, nie spuszczaj się na drugiego. *Cn. Ad.* 850. (kto okiem nie dojrzy, mieszkiem dołoży; cf. pańskie oko konia tuczy). *Ezop.* 40. Spuść się na mnie zupełnie. *Teat.* 54, 42. *et* 56, 101. Nie straci, kto się spuści na boga samego. *Birk. Ep.* 56. *Jabł. Ez.* 82. — §. 2) *Conjungendo.* Spuszczać kogo z kim, przypuszczać; zusammen lassen, an einander lassen; *Boh.* sklopiti, sklopowati; *Sorab.* 1. pużeżam romadu. Deszczki gładko spuszczone. *Torz. Sał.* 15. zfugowane, zusammen gefalzt. Nagotował żelaza wiele na gwoździe do drzwi i na spuszczanie. 1 *Leop. Paral.* 22, 3. na zrąb, die Fuge. Spuszczać psa ze psem. *Cn. Th.* 1005. naszczuć, zusammen hetzen, auf einander loslassen. — *Fig.* Dawno o tym myślił, aby go był z kim spuścił i powadził. *P. Kchan. Orl.* 1, 119. — *Oecon.* Spuszczać ogiera z klaczą, bespringen lassen, belegen lassen, beschälen lassen. Spuszczanie, das Bespringen, Beschälen, Belegen. Koń ku spuszczaniu ma być pięcioletni. *Cresc.* 682. Klacz do spuszczania nie ma być przymuszana; lecz sama przez się rozegrzana, jeżeli spuszczanie nie ma być nieskuteczne. *Kluk. Zw.* 1, 169. Koń Daryusza poczuł ono miejsce, gdzie był spuszczon z klaczą, i zarżał najpierwéj. *Biel. Św.* 24. Czas ku spuszczeniu świerzopek z końmi najlepszy, gdy się noc ze dniem na wiosnę zrówna. *Cresc.* 515. Miesiąc przed spuszczaniem, krowę w mierności karmi chować. *Końsk. Lek.* 2, 21. Spuszczanie owiec z barany. *Cresc.* 559, (*ob.* Bykować). Świnia się we cztery miesiące po spuszczenie oprosi, bowiem cztery miesiące nosi. *Cresc.* 566. SPUŚCISTY, SPUSTNY, a, e, pochodzisty, pochyły; abhängig, sich sanft herab senkend. Brzegi nie mają być przepaściste, ale pochyłe i spuściste. *Hub. Wst.* 90. — §. Spuścisty, o napiętych i naciągnionych rzeczach, łatwy do spuszczenia, sprężysty; leicht abzudrücken, voll Federkraft, Schnellkraft. Szybko spuścista sprężyna. *Zab.* 4, 266. *Min.* — §. Spustne drzwi = spuszczane drzwi, do spuszczania na dół, Fallthüren. Spustne kraty, Fallgitter; *Ross.* опускный. — § Spustny staw, spustna sadzawka, z których się wodę spuszcza, ein Teich zum Ablassen. *Włod.* — §. Spustny, żeglowny, *navigabilis. Menin.* 1, 246, (*ob.* Spławny, cf. portowy). Spustna rzéka, spławna, na któréj statki iść mogą. *Włod.* ein schiffbarer Fluß. **SPUŚCIZNA, y, ż., dopuszczenie, dopust; die Zulassung, das Verhängniß. Może za nader szczęsną wyroków spuścizną Będzie tobie lekarstwem, co drugim trucizną. *Kras. W.* 35. — (*SPUSKATY rozmaryn. *Hor. Sat.* 220.?) — SPUST, u, *m.*; (*Boh.* spust *fissura*, spausta swěta *mundi ruina*); *Ross.* спускъ; *Eccl.* опускъ; spuszczanie, *a voce sipapulatione*, das Herablassen, Ablassen. Spusty i podwyższenia głosu. *Weg. Marm.* 5, 75. zniżenie, das Fallenlassen der Stimme. Spust rzéką, morzem, spuszczanie, spław, pławienie; das Herabschiffen auf einem Flusse, das Stromabfahren. Chciał spustowi zboża z Egiptu przeszkody czynić. *Sk. Dz.* 207. Pieniądze z Niemiec przychodzą niemałe tym, którzy spusty do Gdańska czynią. *Biel. Św.* *E* 2 *b*, (cf. fryor). Nie bronię spustu do Gdańska. *Gost. Gor.* 88. Śmelcarze, którzy do spustów smoły palą. *Vol. Leg.* 2, 1248. Ryga ma spust ze wszystkiéj Białéj Rusi Dźwiną. *Biel.* 546. — § Spust wody, spadek wody, zlewek, spław, spłynienie wody, der Abfluß des Wassers. Jezioro to spustu nie ma. *Tr.* Lecz też często mocny spust nie strzyma powodzi. *Kchow.* 154. Spusty Dnieprowe. *Iward. Wł.* 3. — §. Spust, spuszczanie stawu, sadzawki. *Cn. Th.* 1054. das Ablassen eines Teichs. Spust żelaza, wypuszczanie z pieca wielkiego żelaza roztopionego. *Os. Żel.* 84. das Abzapfen des zerschmolzenen Eisens aus dem Hochofen. — § Spust, rzecz do spuszczania, n. p. Spust w bramach, krata żelazna do spuszczania. *Cn. Th.* 1054, *Boh.* brlenj; *Carn.* lesa, grebenesh, das Fallgitter. Spust = drzwi spustne, eine Fallthüre. — Spust u łuku, cyngiel, za którego ruszeniem łuk spuszcza; der Schneller, der Abdruck bey einer Armbrust. Litwin znalazł kuszę napiętą, którą gdy włożył sobie na szyję, z przygody dłubiąc trafił na spust, tak mu cięciwa zaraz szyję ucięła. *Stryk.* 252. *Gwagn.* 576. Spust u stawu. *Sarab.* 1. zpuscheżadlo. SPUSTOSZYC, *ob.* Pustoszyć. *SPUSTYNIA, *ob.* Pustynia.
*SPY, *ob.* Sep. SPYCHAĆ, *ob.* Zepchnąć.
*SPYLIĆ, ZPYLIĆ *cz. dok.*, w pył obrócić, skruszyć, zetrzeć na pył, zu Staube zermalmen. Hydrze Herkul łbów tysiąc jednym razem zpylił. *Hor.* 2, 224. *Kras.*
SPYSKLIĆ, *ob.* Pysklić. SPYSZNIEC, *ob.* Pysznieć.
SPYTAĆ, *ob.* Pytać. SPYTEK, tka, *m.*, §. 1) który się pyta, dowiaduje, der Frager. Cóż ci do tego spytku ciekawy? *Jabł.* 11. — §. 2) *Nomen proprium*; Spytek; Spytymierz, *Reginmus. Nies.* 1, 105. *Jabł. Her.* Co sobie Spytek nagotował, to zjadł pan Krakowski. *Opal. Sat.* 101. (urzędy bez dochodów zubożą człowieka).

SPYTKOWAĆ *cz. niedok.*, powrozem dla mocy tego okręcić, jak skrzynią u rudla. *Magier. Mskr.*, mit einem Stricke fest umwickeln.

SPYTLOWAĆ, *ob.* Pytlować.

S R.

SRAĆ, sram *cz. niedok.*; (*Boh.* srati, seru; *Sorab.* 2. szrasch, szral, szäru, szärom; *Sorab.* 1. sracž, seru, žiwot polochscham; *Carn.* srâti, sirjém; *Vind.* srati, serjem, vſrati ſe, ſe ſeſrati, ſe vkidati, trebuh, zhrovu sprasniti, odbaſati, kakati, zhekati; *Croat.* szèram; *Dal.* szrati; *Hung.* szarni; *Rag.* govnitti, izgovnitti, (*ob.* Gówno); *Ross.* испражняться; (cf. *Syr.* סרא sra, *foetuit*; *Chald.* סרח serach, *metuit*; *Syr.* חרא *cacavit*; *Arab.* חרא, חרי; *Hebr.* חר *podex*; *Graec.* ἀρχός; *Germ.* Arsch); §. 1) wypróżniać się, żołądek wypróżniać, łajno zadkiem wypuszczać, fejdać, scheißen. Szeląg dam od wychodu, nie zjem jeno jaje; Drożéj sram, niżli jadam, złe to obyczaje. *J. Kchan. Fr.* 33. Kto serdeczny, krew' leje; a ten sra, kto tchórzy. *Pot. Jow.* 2, 29, (cf. bzdzić). Srać, nie wojować. *Rys. Ad.* 62. (kozy paść). — §. 2) Srać, srać! kaczki zwoływając. *Urm.* die Aenten zu rufen.

SRACZ, a, *m.*; §. a) *Boh.* srač; *Sorab.* 2. sestranz; srający, der Scheißer. — §. b) Prywet, potrzebne miejsce, das Scheißhaus; *Boh.* sroň, srač; *Sorab.* 2. szralna; *Sorab.* 1. wotstup (*ob.* Wychód), sracž; *Vind.* sraliſhu, sralniza, heiselz, sranski kotez, sahod; *Croat.* szralnícza.

SRACZKA, i, *ż.*, §. a) *cacatrix*. *Macz.*, die Scheißerinn. — §. b) Sraczka, biegunka; die Scheiße, die Scheißerey, der Durchlauf; (*Boh.* sračka; *Vind.* sranjaria, sranstvu, hiterza, ſhvigla, ſhiſa, grisha; *Rag.* cestosérniza). Stolec bardzo rzadki, sraczką nazywamy. *Perz. Lek.* 121. Mający sraczkę *Slov.* zadřjstanec, kdo ma zračku. — (*SRAGA, *ob.* Sroka) — SRAKA, i, *ż.*, zadek, der Scheißer, der Hintere. Piardł Litwin, a tak nie wiele mówiąc, mówiła zań sraka. *Opal. Sat.* 130.

SREBERKO, a, *n.*, *dem. Nom.* srebro, Silberchen, kleines Silber; *Ross.* серебрецо; *Eccl.* сребрцe. Macie zapewne jakie sreberka, których się wam pozbyć trzeba. *Teat.* 26. *d*, 6. sprzęciki srebrne, kleine silberne Geräthschaften. Dam jéj sreberka, dam jéj klejnociki, Wraz do szkatułki mieć będzie kluczyki. *Teat.* 10. *c*, 38.

SREBRNIK, a, *m.*; *Ross.* сребреникъ; *Eccl.* сребряникъ; §. 1) pieniądz srebrny, ein Silberling, eine Silbermünze. Srebrnik wielki, sykiel żydowski, półtalera nasze stare niemal. *Cn. Th.* 1055. Srebrnik mały, poczwórny grosz; *quanquam potest sic vocari et* potrójny, *et* szóstak stary, *quia argento bono olim constabant. Cn. Th.* 1056. ein Silbergroschen. §. 2) Srebrnik, rzemieślnik od srebra, der Silberarbeiter; *Boh. et Slov.* střjbrnjk; *Sorab.* 1. slěbornik, sleborniczer; *Vind.* srebrnik, srebenar, srebouni skovazh; *Croat.* szrebernár; *Eccl.* сребродѣлатель, среброникъ, серебреникъ, сребрEокоузнецъ, сребролнятель, сребродѣль, среброкователь, сребросѣчецъ. Niektóry imieniem Demetryusz srebrnik, który robił obrazy z srebra odlewane. *W. Act.* 19, 24. Przedawać to złotnikom i srebrnikom. *1 Leop. Sap.* 15, 9. — §. 3) *Botan.* Srebrnik; *Boh.* střjbrnjk; złotnik, rzepik leśny, ziele, *potentilla*, Gänserich, gęsie ziele; listy ma od spodu białe jak srebro. *Syr.* 289. *Urzed.* 253; może i od znamienitych skutków swych to nazwisko otrzymało. *Syr.* 294. *Kluk. Rośl.* 2, 256.— §. Srebrnik Włoski, ziele, białawiec, ziobro białe, szczerzyca, *leuce*, Wälsch Silberkraut. *Syr.* 316. — §. 4) Srebrnik, kamień drogi, *androdamas. Plin.* der Silberstein. *Cn. Th.* 1056.

SREBRNICZY, a, e, od srebrnika, Silberschmids, Silberarbeiters; *Eccl.* среброкузнечій.

SREBRNOKRES, a, *m.*, motyl o żółtych skrzydłach, od spodu srebrnemi kreskami ozdobionych. *Kluk. Zw.* 4, 390, *nymphalis Paphia. Lad. H. N.* 110. ein silberfarbig gesprenkelter Schmetterling, der Silberstrich.

**SREBRNOŁUSKI, a, e, n. p. Srebrnołuskie ryby. *Anakr.* 81. *Nar. Dz.* 3, 42. silberschuppig.

**SREBRNONOGI, a, ie, n. p. Tak rzekła wód morskich pani srebrnonoga.... *Dmoch. Il.* 1, 237, silberfüßig.

**SREBRNOPIÓRY n. p. ptak. *Min. Fars.* 10, silberfederig. Skrzydła srebrnopióre. *Zab.* 16, 312. Łabędź srebrnopióry. *Zab.* 3, 339. *Nar.*

**SREBRNOPŁYNNY n. p. kryształ, krztusząc się wywnętrzają pieczary. *Zab.* 9, 112. *Zabł.* silberweiß fließend; *ob.* **Srebnopłynny.

**SREBRNOŚWIETNY n. p. księżyc. *Kulig. Her.* 9. silberschimmernd.

**SREBRNOSZATY n. p. miesiąc. *Zab.* 9, 118. *Zabł.* silbergekleidet, im Silbergewande.

**SREBRNOTOKI n. p. księżyc. *Zab.* 14, 165. *Nar. Dz.* 3, 172. **Srebrnotoki blask po niebie. *Zab.* 12, 212. silberschwimmend.

SREBRNY, a, e; *Boh. et Slov.* střjbrný; *Sorab.* 1. szlyberny, slěberné; *Sorab.* 2. szlábrně; *Carn.* srebern, srebérné; *Vind.* sreberni, srebern, srebren, srebroun, srebrenu; *Croat.* szreberni; *Dal.* szrebarn; *Slav.* sreberni; *Rag.* srebarni, srebrrino; *Ross.* сребреный, серебреный; ze srebra, silbern, Silber-. Srebrny serwis, *ob.* służba srebrna. Kredens srebrny, *Rag.* srebarniza, srebrohraniza, srebroshranna, srebroshraniscte; *Eccl.* среброхранилище. Trunek jeno dobry daj, o kubek srebrny nic nie dbaj. *Cn. Ad.* 1179. Na koniach przy koronacyi były nity srebrne, pozłociste, z drogiemi kamieńmi. *Biel. Hst.* 328. Moneta złota, czerwona, moneta srebrna, biała; zdawkowa czarna. *Czack. Pr.* 165. Są ludzie którzy przychodzą na świat ze srebrną łyżką u gęby, a drudzy przychodzą z drewnianą. *N. Pam.* 2, 2, 152, (cf. w czepku się urodził; cf. jednemu się krupi, drugiemu się zmiele; cf. jednemu szydła golą, drugiemu brzytwy nie chcą). Srebrna szumowina. *Sienn.* 262. Srebrna piana, *lithargyrium. Krup.* 5, 693. Silberschaum, Silberglätte. Srebrna ruda, Silbererz, Silberstufe. *Cn. Th.* 1055. Srebrna góra. *ib.* ein Silberwerk. Srebrnego koloru, *Slav.* srebrosliseni; *Rag.* srebroslieni; *Ross.* сребровидный, silberfarben, silberfarbig.

SREBRO, a, *n.*; *Boh.* střjbro; *Slov.* stříbro, sríbro; *Sorab.* 1. slěbro, szlybero; *Sorab.* 2. szlobro; *Carn.* srébrú; *Vind.* srebru; *Croat.* szrebro; *Rag.* srebro; *Dal.* szrebro; *Bosn. et Slav.* srebro; *Ross.* серебро; *Eccl.* сребро; *Kimr.* silvir; *Svec.* silfwer; *Anglos.* seolfer, sulfer; Niedś. Sulver, Zulver; *Goth.* silbur; *Angl.* silver; [*Lith.* sidabras 2]; cf. *Lat. Etym.* sulphur; [*e sansc.* shvêta *albus et* abhras *aurum. Miklosich. Radic.* 85 — 2];

Germ. das Silber, metal [illegible] [illegible] twardy, po złocie [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] *Kras.* [illegible] 2, 1[illegible]. [illegible] [illegible] w [illegible] w [illegible] [illegible] [illegible], czyste, *ob.* Brant srebra. Srebro robione, srebro stołowe, srebrne statki, srebrna służba, *Carn.* srebernena; [illegible] filber. Umierając srebro mu zapisał. *Gal. Cyw* 2, 209. [illegible] Silberklumpen. — § Żywe srebro [illegible] [illegible] *Sorab.* 1. žiwe ſlěbro; *Vind.* shivu ſrebru, kolhubarg, [illegible] *Ross.* ртуть, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] cza; przez najmniejszą siłę, dzieli się na drobne kuleczki [illegible] 2, [illegible] Żywe [illegible] [illegible], *Ross.* ртуть, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]; *vertumnus*, żywe srebro, żywe sreberko, wietrznik, niestatek. § [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] mi popieliczemi i wiewiorczemi i srebrem czarnym. *Sum.* 4 2 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] czarna moneta, *oppos.* biała moneta, srebrna, cf. *sierebrzeszczyzna. **SREBRODAJNY, a, e; *Eccl.* сребродавецъ, [illegible] [illegible] SREBRNOGŁÓW [illegible] *m.* materya z srebrnych nitek utkana, jak złotogłów z złotych, Silberſtück, [illegible] [illegible] [illegible] w złotogłowy, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dwabie się przybierali. *Gwagn.* 145. Nazajutrz upominki pannie młodéj oddawane były, altembasy, złotogłowy, srebrogłowy na szaty. *Gwagn.* 179. SREBROGŁOWY, a, e, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Posłał mu szaty złotogłowe i srebrogłowe w dary. *Baz.* [illegible] [illegible] W [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] w złote rózgi. *P. Kchan. Orl.* 1, 125. *SREBROGORZ, *e. gr.* Gardło mu srebrogorz zasiadł; przedarowano go, zatkano mu gębę [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] er hat ein [illegible] [illegible] [illegible], man hat ihm mit Geld das Maul [illegible], man hat ihn [illegible], daß er [illegible]. *SREBROLUBSTWO, a, n., [illegible] [illegible] [illegible] *argyria*; *Ross.* сребролюбіе, die Silberſucht. *Srebrolubny, *Ross.* сребролюбивый, [illegible]; [illegible] сребролюбецъ, [illegible], ein Silberſüchtiger, [illegible] [illegible] сребролюбствую, *Graec.* φιλαργυρῶ, ſilberſüchteln. **SREBROPAWĘŹNIK [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] *Wegr.* der Silberhauptmann. *SREBROPŁYNNY, a, e, [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] srebropłynnych toni. *Dmoch. Il.* 2, 168. (morska). **SREBROŻADNY, a, e; *Eccl.* сребролюбецъ, [illegible]. SREBROWY, a, e, [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] Silber [illegible]; *Eccl.* сребрянъ. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] Silberbeſch. [illegible] *T.* [illegible]. SREBROWY, [illegible] *m.*, [illegible], kredencerz. *Włod.*, der Silberbeſchließer, Credenzer. SREBRZYĆ *cz. niedok.*, usrebrzyć *dok.*, posrebrzać, zasrebrzać; versilbern, beſilbern; [illegible] [illegible]; *Ross.* серебрить; *Eccl.* сребрю, посребряю. Sztuka złocenia i srebrzenia zasadza się na dziurkowatości kruszców, w które przez dziurki przenika zrobiona mieszanina z złota abo srebra i merkuryuszu. *Rog. Doś.* 1, 134. Choćbyś i grosz usrebrzył, jest jakowa panna, Co sama przez się kania, z farbiczką Dyanna. *Jag. Gr. B.* — *Fig.* Z [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 2 1[illegible]. SREBRZYSTY [illegible] [illegible] *Ross.* [illegible] [illegible] [illegible]стый; pełen srebra albo też koloru jak srebro; voll Silber, ſilberfarbig. Przebijała się srebrzysta światłość księżyca pomiędzy rozłożyste gałęzie. *Kras. List.* 130. *Brud. Ost. A* 2. Płomienie się Cyntyi z wód odłamywały, a srebrzystą się barwę w nurtach mieć zdawały. *Przyb. Luz.* 7.

ŚREDNY, *ob.* Srzedni. ŚREŹ, *ob.* Srzeź. ŚREŻOGA, *ob.* Srzeżoga. SROCIK *ob.* Szrocik, Szrot.

SROCZKA, *demin.*, *ob.* Sroka. SROCZY, a, e; *Boh.* straci; [illegible] [illegible] [illegible] *Ross.* [illegible] [illegible]книъ; Aelſtern=. Piąty rząd ptaków sroczy. *Zool.* 217. — *Botan.* Gniazdo srocze, pasternak albo polna marchew, wilde Möhren. *Sienn.* 128. SROCZE, ęcia, *n.*, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ku. *Szym.* [illegible] SROCZYK, [illegible] [illegible] [illegible] sroka na [illegible] gałęzi. [illegible] [illegible].

SRODA, ŚRODEK [illegible] [illegible], [illegible].

*SROG, SROGI, a, ie. SROGO, SRODZE, *adverb.*; *Ross.* строгій, строго. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 2 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] surowy, nieużyty, nieludzki, straszny, jątrzący się; grimmig, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] surowohladačné; *Vind.* oister, oistroben, nemilen, terden, [illegible] [illegible] *Ross.* [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] вишн[illegible]; *Eccl.* [illegible] 2, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] widzieć, jak w sercu jest ranna i smutna Ta, którą zowiesz srogą i okrutną. *Past. Fid.* 149. Bałem się, iżeś człowiek surowy, trudny a srogi. *Sekl. Luc.* 19. (dziwny. *ib*). Żołnierz nasz rozhukany srog jest ludziom wiejskim. *Klon. Wor.* 30. Dobry, rozgniewany sroższy. *Cn. Ad.* 185. (cierpliwy, poruszony gniewliwszy). Lew srogi. *Banial. J.* Na sądzie ostatecznym Obróci Krystus twarz swoję surową Na tych, co będą po lewicy stali, Twarz już nie cichą onę barankową, Ale lwią srogą. *Odym. Św.* 2 7 5. [illegible] tak srog [illegible] [illegible] go malują. *Cn. Ad.* 665. (straszniejszy dyabeł w farbach, niż w saméj istocie) Srogi miedzianego byka wynaleźca. *Warg. Wal.* 320. (okrutny). Numa mniéj od Romula okrutny, ale równie srogi, nie pastwi się tylko nad temi, którzy się bronią, *redoutable.* *Stas. Num.* 1, 155. Pijanemu wszystko równo się widzi, a czasem i wielki pan srog mu nie będzie. *Żarn. Post.* 3, 528. (nie będzie go miał w poważaniu). Niechaj będzie srogi nieprzyjacielowi, a sąsiadowi niech na zdrowie nie następuje. *Warg. Wal.* 262. Sprzymierzeńcom bez przyczyny wojną srog nie będę. *Warg. Cez.* 24. Machabejczyk widząc, że się mu Nikanor przyostrszym stawi, i coś srożéj się okazuje, rozumiał, że ta nieochota z dobréj myśli nie pochodzi. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 14, 30. (imponując, kwaśno, przykro, górno, niełagodnie). Odpowiedział król ludowi srodze. 3 *Leop.* 3 *Reg.* 12, 13. (dał mu twardą a ciężką odpowiedź. 1 *Leop.*). Srogi,

straszny na wejrzeniu. *Cn. Ad.* 1084. Że mu przerwał onę sprawę, Krzywo patrzy i srogą czyni mu postawę. *P. Kchan. Orl.* 1, 21. groźną, dräuend. Pospolicie srogimi takich nazywają, co mają przez twarz paragraf; srozszy to psiniec, co rozciął, niż co ma rozciętą gębę, *Bies. roz. B* 4. Niestraszny, niemasz się czego bać; nie sroges mi, srogi jak misa ryb albo grochu. *Cn. Ad.* 656. (strach dziecinski, bobo, ugrozisz mi, uczynisz mi, zajmiesz mi kaczki na błocie). Piękny początek, ale srogie dokończenie téj przypowieści. *Rej. Post. T t* 2. (groźne, okropne). — §. Srogi, *hanicbnie wielki, *okrutnie duży, *straszny; schrecklich groß. Rana głęboka na paznogieć, za srogą bywa poczytana. *Chełm. Pr.* 166. Srogim sumptem kazał cysterny po drodze z ciosanego kamienia porobić. *Star. Dw.* 64. Rozdawał posłom upominki drogie, Czeladź też wzięła podarunki srogie, Każdy z osobna z worki bogatemi. *Auszp.* 24. Wysyła się ztąd serów i masła sroga wielkość do inszych krajów. *Boter.* 92. (bez liku). Moschea ta pięknie zrobiona, mając srogą rzecz słupów marmurowych. *Star. Dw.* 8. (co nie miara, niezliczona wielość). Ogórki srogie i bachurowate. *Haur. Ek.* (dziwnie wielkie, *strasznie wielkie). — *Alter:* Sroga rzecz, *immane dictu. Cn. Th.* 1056. das ist schrecklich! abscheulich! — Srodze *adv.*, jak najbardziéj, gar sehr, recht sehr, zum Erstaunen. Panna ta srodze jéj była podobna. *Pot. Syl.* 408. Jezus powiedział, że nie przyszedł łamać zakonu, a owszem go jeszcze więcéj wszędy srodze potwierdzał w każdym rozkazowaniu swoim. *Rej. Post B* 4. O tym *srodze pisze Josephus a Cesar. *Syxt. Szkl.* 6 *[illegible]*, dokładniej. **SROGOMOWNY, a, e, — wnie *adv.*, *[illegible]*. *Cn. Th.* 1056. voll Drohungen, dräuenden Reden. **SROGOOKI n. p. Abas. *A. Kchan.* 275 drohenden Blicks; *Eccl.* лютозрачный. SROGOŚĆ, ści, ż.; *Ross.* строгость: surowość, okrutność; die Grimmigkeit, die Strenge, die Furchterlichkeit; *Sorab.* 1. yěrofcž, furowohladačnofcž; *Vind.* oistroba, oistrust, nemilnost, terdnost, oistrovitnost; (froshnost = bieda, ubóstwo; *Ross.* жестокость, лютость, *cf.* жесточь. Na coż się przyda okrutnemu lwowi srogość! *Past. Fel.* 155. — §. Roku 1140 zima w Polszcze straszna i wielka była; za czym srogość niewymowna żywności urosła. *Stryjk.* 561. srogi brak, srogi głód, sroga drożyzna: schrecklicher Mangel, Theurung. **SROGOSTROJNY, a, e, n. p. Srogostrojnej wrzask trąby. *Nar. Dz.* 4, 156. groźno głośnéj, furchtbar tönend.

Pochodz. *srożeć*, *srożyć się*, *rozsrożyć się*.

SROKA, *SRAGA, i, *ż.*, SROCZKA, i, *ż.*, *demin.*; *Boh. et Slov.* straka, (cf. pstry); *Sorab.* 1. szroka, froka; *Sorab.* 2. szroka; *Carn.* sraka; *Vind.* fraka; (fraka, ropotez, klopotez = brzękadło, grzegotka); *Croat.* szráka; *Hung.* szarka, (cf. szary); *Dal.* strakaa; *Slav.* svraka; *Bosn.* svrakka; *Rag.* svrakka, chjola; *Ross.* сорока (gatunek ubioru na głowę u chłopek; *Eccl.* срока, нечто малое, частица самая малая, пунктъ = atom); (cf. *Chald. et Syr.* שרקרקא serákreka, *pica*; *Hebr.* שרק *sibilavit*, שרקי sarki; *Arab.* serak *avis praedatrix*, *cf. Germ.* Racke; *Sorab.* 2. rakajza); *corvus pica*, die Aelster, ptak mający głowę, szyję i ogon czarne, brzuch i nadlotki białe; ogon długi; pielęgnowany niektóre przejmuje słowa. *Zool.* 261. Sroka pstra wszędzie, choćby i za morze poleciała. *Pilch. Sen. list.* 3, 339. Sroka zawsze pstra zostaje, w którekolwiek leci kraje. *Cn. Ad.* 365. (miejsc rozmaite odmiany, nie uleczą dusznej rany; *coelum, non animum mutant, qui trans mare currunt. Hor.*). Od puku tego *sragi z kukułkami rozleciały się. *Haur. Sk.* 105. Niech też srokę kto wsadzi w klatkę pozłocistą, Przykryje ją kitajką albo kamchą czystą, By też i ustawiczne figi tam jadała, Przecię niech czyni co chce, wżdy będzie śmierdziała. *Rej. Wiz.* 46. (namaż ty go masłem, on przecię śmierdzi dziegciem). (*Slov.* Straka swich skokow něchat ně može; sroka swoich skoków nie zaniecha). Sroka ze krza, a dwie w kierz. *Tward. Daf.* 13. *Cn. Ad.* 669. *Rys. Ad.* 63. (dosyć tego wszędzie, nie trudno o to, nie drogie to rzeczy). Sroki szczebieccące. *Banial. J* 3. Sroki szczegotały. *ib. J* 3 *b.* Sroki za sową latają, Narzektawszy się darmo, nic za to nie mają. *Rej. Wiz.* 55. Sroka bije na jastrzębia i skrzekocze; przecież jastrząb' jastrzębiem, a sroka sroką. *Fredr. Ad.* 116. Skrzekocze nad wróblami sroka. *Chrośc. Fars.* 14, *Boh.* řehotati. Sroczka krzekce na płocie, będą goście nowi, Sroczka czasem omyli, czasem prawdę powie. *Simon. Siel.* 72. Sroka przyleciała, będą goście. *Petr. Hor.* 2, *H* 4. Śpiewa, jak sroka. *Teat.* 30. *b*, 16. (aż uszy bolą). Tańcując hasasz, jak sroka spętana. *Zab.* 9, 358. *Zabł.* Człeka takiego przyrównają sroce, Który co ślina do ust przyniesie bełkoce. *Pot. Pocz.* 596. Lubi gwarzyć jak sroka. *Mon.* 70, 758. Sroka brzechoce. *Papr. Ryc. praef.* Jak sroka rozpieszczona brzechotał. *ib.* Sroka po Włosku gada, przecież ona brydzi. *Fredr. Ad.* 37. Biskupy niemądre zowie Nazyańzen sroki kraczące. *Sk. Dz.* 302. — Nie srocem z ogona, wypadł. *Rys. Ad.* 46. (i ja nie podłego rodu). Wiedzą ludzie, żeś ty z ogona sroce nie wypadł. *Pam. Kom.* 359. Toś ty jeden pan, a my wszyscy sroce wyszli z ogona; tegośmy rzemiosła ludzie, co i ty, dawno dzisiejsz chwosty. *Zab.* 15, 2?5. SROKACINY *plur.*, SROKACINKI *dem.*, pstre plamy, bunte Flecken. Sarneczka srokaciny upiększona. *Zab.* 16, 83. *Węg.* Ułapiłem sarneczek parę; jeszcze mają Srokacinki na grzbiecie. *Simon. Siel.* 16. SROKACIZNA, y, *ż.*, kolor srokaty, pstry; bunte Farben, Scheckigkeit. (*Boh.* strakaana pstre płótno). Rozmaita na bydle bywa srokacizna. *Pot. Pocz.* 618. SROKACZ, a, *m.*, SROKOSZ, a, *m.*, bydlę srokate, ein scheckiges Thier. Idzie ku mnie mój srokosz, cielec, zasępiony. *Zab.* 9, 245. *Ejssym.* Srokacz, koń; eine Schecke, ein scheckiges Roß. *Tr.*, *Boh.* straka. SROKATOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* strakatost = pstrość, Buntheit. SROKATY, STROKATY, a, e, SROKATO *adverb.*; *Boh.* strakaty; *Vind.* pikast, vprishan, fhekast, bresast; *Eccl.* пелесъ; pstrokaty, pstry; bunt, scheckig. Odłączył barany barwy odmiennéj i srokate; a wszystko stado jednostajnéj barwy poruczył w moc synom swoim. 3 *Leop. Genes.* 30, 35. (pstre i nakrapiane. 1 *Leop.*). *Crokaty srokaty, tarantowaty koń, gescheckt. *Menin.* 1, 25. Sro-

kate włosy, srokacizna *Ross.* просѣдина, просѣдь. — *Alluz.* Jeśli będzie miał w głowie trochę mniéj srokato, Jeśli przestanie burdy robić.... *Treb. S. M.* 140. wichrowato, unrichtig im Kopfe. SROKOSZ, a, *m.*; *Vind* frakoliza, frakipar, fietniza; *Carn.* srakopér; *Ross.* сорокопутъ, сорокопутка, жуланъ, кукша; rodzaj srokoszów, *lanius*, należy do rzędu jastrzębiego. Srokosz, *lanius collurio*, der rothrückige Würger, große rothe Neuntödter, ptak wielkości gila: małe ptaszki zabija, wsadzając je na ostre gałęzie, jakby na pal. *Zool.* 278, *ob.* Dzierzba. — §. Swobodny srokosz płacze, mój dobytek luby, Ah nie czas, pewna wróżka niepozbędnéj zguby. *Zab.* 9, 243. *Fpsyga.*

SROM, u, *m.*; *Carn.* srâm; *Vind.* fram, framost; moshki fram = członek męzki, wstyd, shenski fram = wstyd kobiecy; [*Vid. cf.* 2] fromak = ubogi, fromazhnost = bieda, ubóstwo, fromazhen, fromashki = ubogi, potrzebny, [cf. siérota 2]; *Croat.* szrám, (szram szrameslive sztráni; *Hung.* szemeren test *inguen*; *Bosn.* sram, sramesg, stid; *Rag.* srám; *Ross.* срамъ, cf. *Pers.* azereu); *sromieżliwość, wstyd, wstydliwość; die Scham, Schamhaftigkeit. Srom jest oną przednią cnotą, która jest wszystkich cnot stróżem. *Gorn. Dw.* 271. Za dyamencik srom druga przeda. *Gorn. Dw.* 388. Kto się na złe udawa, zwłaszcza ku frejowi abo ku psocie, już taki traci srom, cnotę wysoką, wstyd przyrodzony. *Ezop.* 90, (*Eccl.* обезсрамитися srom czyli wstyd wyzuć). Niesrom, niewstyd *Croat.* neszramnozt, Schamlosigkeit. Niesrom, sromotność, sromotna rzecz, haniebność; Schändlichkeit, Schandthat. Krwawym potem poddanych swoich opłaca bezecne swoje niesromy, *sua flagitia infames.* *Stat. Nem.* 2, 125. — §. Srom mię *imperson.*, wstyd mię, wstydzę się, sromam się, ich schäme mich. Nie byłoby mię srom wyznać, iż czego nie wiem *Gorn. Dw.* 115. Panie jestem zawtydzon, i srom mię obliczności twojéj. *Radz.* 3 *Ezdr.* 8, 73. Nie srom was tych bezecnych ludzi wymysły. *Birk. Exorb. D* 4. Srom kota. *Cn. Ad.* 1083, *amissa cauda*, (*cf. vulpes Aesopi*). SROMAĆ się *recipr. niedok.*; *Carn* sramújem se; *Rag.* sramovatise; *Vind.* se framovat, framuvatise, fram biti, od framote erdezh grati; *Croat.* szramuvatisze, szramujemsze; *Dal.* sztidimsze, (wstydzę się); *Bosn.* sramitise, sramovatise; *Eccl.* срамлюся, стыжуся: *Ross.* срамиться; wstydzić się, ich schämen. Bardzo się sromam i wstydzę wstydać musiał. *Wiśn.* 276. Sromać się, jakoby jakich nieczystości, rzeczy złych i szkodnych. *ib.* 275. Boże mój, wstyd ci mię, a sromam się podnieść oblicza mojego do ciebie. *Dambr.* 705. Częstokroć panowie tak wiele o sobie plotą, iż pochlebca, by najniewstydliwszy, sromać się musi. *Gorn. Dw.* 63. Ludzie się tych grzechów nie sromają, w których mają siła towarzystwa. *Gorn. Sen.* 168. Sromajmy się wżdy. *W. Post. W.* 278. Rzymianie nie sromali się tego, posłać do Grecyi po prawa; a wy, czemu się wstydzić macie posłać do cudzych ziem po dobra radę? *Gorn. Wl F.* 4 *b.* SROMIEŻLIWOŚĆ, °SROMIEŻLIWOŚĆ, ści, *ż.*, (*Mącz.*), wstydliwość, srom, die Schamhaftigkeit; *Carn.* sramoshlivost; *Vind.* frameshlivost, framoshlivost, framnost, framujezhnost, framovanje; *Croat.* szrameslyivoszt, szrameslyvoszt, szrameslyvozt; *Hung.* szemérem, szemérmetesség; *Rag.* sramexglivost, sramexglivos, sramexglivstvo; *Ross.* стыдливость. Nie odchodź od niewiasty rozumnéj, bowiem wdzięczność sromieżliwości jéj jest nad złoto. 1 *Leop. Syr.* 7, 21. °SROMIEŻLIWY, a, e, — ie *adverb.*, wstydliwy, verschämt, schamhaft; *Carn* sraman, sramoshliv; *Vind.* frameshliu, framoshliu, framushliu, framen, framujezhen; *Croat.* szrameslyiv; *Dal.* sztidan, (cf. wstydny); *Rag.* sramexgliv, sramni, (cf. skromny); *Bosn.* sramesgliv, posraman, stidecch; *Sar.* posraman; [*Eccl.* срамежливъ 2]; *Ross.* стыдливый. Łakomstwo natury ludzkie czyni z łaskawych okrutne, z sromieżliwych wszeteczne czyni. *Sk. Kaz.* 329. Panienkom sromieżliwym pani ze ochotne Sposabia w towarzystwo Hymen dożywotne. *Zab. Sol.* 271. Sromieżliwą twarz odkryła. *Ow. Ow.* 215. Marya, jako panna sromieżliwa, nie była przez czas porodzenia Elżbiety *Zaw. Jez.* 17. Jako ku latom przyszedłszy na wstydliwym być, który, póki jeszcze mówić nie umiał, a już go ku niesromieżliwéj nieczystości sposobiono? *Kosz. Lor.* 77 *b.* SROMOCIĆ *cz. niedok.*, hańbić, sromu lub sromoty czyli hańby nabawić; *Sorab.* 1. szromoschisch; *Vind.* framotiti, oframuvati, saframuvati; *Croat.* szramotim; *Rag.* srâmiti, sramotitti, osramotitti, osrâmiti; *Bosn.* srâmotiti, ozloglasiti; *Ross.* срамить, срамлю, *Eccl.* срамляю срамоплю; schänden, Schande machen; łżyć, lżyć. Sromocił go, że chciał mieć królestwo jego. 3 *Leop.* 1 *Mach.* 11, 10. (zganił a obrzydził go. 1 *Leop.*). Sromocić poczęli Dominika ś., słowa mu dobrego nie dając. *Birk. Dom.* 46. Gdy ty z innych szydzisz, azaż też kto ciebie sromocić nie ma? *Radz. Job.* 11, 3. Sromocą mię przeciwnicy moi, mówiąc: gdzież bóg twój? *Budn. Ps.* 42, 10. Nie sromoć miana boga twego. *Budn. Levit.* 19, 12. (nie łżyj imienia boga twego. *Bibl. Gd.*). — §. Kazał ją żołnierzom swoim sromocić, i nieczystość z nią pełnić. *Sk. Żyw.* 1079. gwałcić, hańbić: eine schwächen, schänden, ihr Gewalt anthun. SROMOTA, y, *ż.*, hańba, rzecz wstyd czyli srom czyniąca, zelżenie, zelżywość; *Sorab.* 2. szromota, szrommota; *Carn.* sramota; *Vind.* fromota, framota, saframota, oframotnost, (fromastuo = ubóstwo); *Croat.* szramòta; *Dal.* szramota; *Hung.* szemirem; *Rag.* sramota, sramotta; *Bosn.* sramota, die Schande, Schändlichkeit, Schandthat. W rzeczach takowych, gdy się jeden na drugiego sili, niemasz sromoty żadnéj, dać się zwyciężyć. *Gorn. Sen.* 329. Co kędy indziéj chwalebną cnotą, Tam jest występkiem, wstydem i sromotą. *Past. Fid.* 262. SROMOTNIK, a, *m.*; *Vind.* saframovauz, finerjavez; *Croat.* szramotitel, psanitel; *Eccl.* студодѣй: *Ross.* срамникъ; *contumax Mącz.* plugawiec, sprośnik; ein schändlicher Kerl, ein Schandkerl. Sromotnik w mowie *Ross.* срамословецъ. SROMOTNOŚĆ, ści, *ż.*, haniebność, naruszenie sromu czyli wstydu, die Schändlichkeit; *Croat.* szramotnoszt; *Eccl.* студоложество, студодѣяніе, нетудодѣйство. Sromotność w gadaniu *Ross.* срамословіе. SROMOTNY, a, e; *Vind.* framoten, saframen, saframoten, saframliu, oframen; *Rag.* srámotni, sramo-

tan, sraman: *Bosn.* sramotan, neposcten; *Ross.* срамный; SROMOTNIE *adverb.*, haniebny, zelżywy, hańbiący, schändlich; *Carn.* sramotna kost = wstydliwa, haniebna kość, Schambein. Nie tak sromotna rzecz jest nieszlachcicowi, nie czynić spraw poczciwych, jak szlachcicowi. *Gorn. Dw.* 17. Sromotny w mowie *Ross.* срамословный. Sromotnie gadać *Ross* срамословить. SROMOWATY, a, e, *Bies. roz. B* 3. *sromięźliwy, schamhaft.

*SROMOWATY, *ob.* Szramowaty. ŚROT, ŚROTOWAĆ, *ob.* Szrot.

SROŻEĆ *neutr. niedok.*, SROŻYC się *recipr. niedok.*; (*Vind.* froshen = ubogi, potrzebny; srogim się stawić, srogo postępować, srogością narabiać, jątrzyć się, gorszyć się, srodzić [illegible] grimmig werden, toben; *Ross.* лютѣть. W [illegible] Scylla, w [illegible] Charybdis sroży [illegible]. *Gaw. Obr.* 342. On srożeje tym więcéj srodze rozgniewany. *Os. Gaw.* 105. W [illegible] srożeniu się z [illegible] pada, A z gorącego ognia [illegible]. *A. Lem.* 310. Niechaj się niebo, jako chce sroży, Czystego serca nic nie zatrwoży. *Nar. Dz.* 2, 187. Nie każdy śmiały, co się [illegible] sroży. *Kras. Mon.* 1. [illegible] kasa, [illegible] SROŻNY, a, e [illegible]; grimmig, fürchterlich. Ziemskich [illegible] srożne. *Zab.* 16, 385.

SROŻ, *ob.* Szroż.

ŚRZEDNI, ia, ie, [illegible] *Ecgn.* [illegible]; *Vind.* [illegible]; *Sorab.* 2. szredni, szreni; *Sorab.* 1. frèdni, szredni, szrèni; *Carn.* sredn; *Vind.* friedni, fredni, frieduji, frednen, [illegible]; *Croat.* szredny; *Bosn.* [illegible]; *Rag.* srjegni: [illegible], osridnji; *Ross.* средній, середній, средствeнный, средствeкаквый, середовый, незадорный; *Eccl.* межудний, состоящій между двумя вещьми (cf. miedzy, cf. miedza); (*Boh.* středmy, střjdmy mierny, wstrzemięzliwy, [illegible] sam jeden, [illegible] drugich się znajdujący; mittlere, mittelste, in der Mitte befindlich. Srzedni palec szredni, *medius.* *Pot. Cyr.* 1, 24. der Mittelfinger. Srzednia się [illegible] lub [illegible], [illegible] *Mnszt.* 293. Mittelweg, Mittelstraße. Srzednich lat człowiek. *Cn. Th.* 1057. Srzedniego wieku, in den Mitteljahren; *Ross.* середовичь. Kobiety śrzedniego [illegible], [illegible] bardzo [illegible], ani [illegible]. *Spec.* 181, (cf. mierny, pomierny, w miarę). W historyi, śrzedni wiek, przeciąg przegradzający historyą dawną a teraźniejszą, das Mittelalter. — *Gramm.* [illegible] *media*, słowa śrzednie, które mogą być ku złemu i ku dobremu ciągnione, dobrze i źle zrozumiane. *Mącz.* — Śrzedni punkt w okrągłych rzeczach, *centrum*, der Mittelpunct. — Śrzednie przyczyny, pośrzedniczące, śrzodki, pośrzodki, Mittelursachen. — §. *In deterior.* Śrzedni, podlejszy, *ut* śrzednie piwo, śrzedni chléb. *Cn. Th.* 1057. nie najlepszego gatunku, mittelmäßig, nicht von der besten Art, von der Mittelsorte. ŚRZEDNICA, ŚRZEDZINA, ŚRZEDZIZNA, y, ż., śrzodek, lub rzecz we śrzodku się znajdująca, die Mitte, etwas in der Mitte Befindliches; *Vind.* fredina, friedthina, friednja riezh; (fredniza = pośrzedniczka); *Croat.* szredína; *Rag.* srjedina, srjediciza; (sredu[illegible]taniza, srjeedniza = pośrzedniczka); *Eccl.* срѣда, срѣдина. Pień w śrzedzinie wypróchniały. *Pilch. Sen. list.* 3, 51. Czyni *weście szerokie a wązką w śrzedzinie dziurę. *Papr. Gn.* 1093. Sklepienie, przez układ kamieni w krąg nieznacznie pomykanych wiąże się z śrzedziną. *Pilch. Sen. list.* 3, 72. Dojźrzałość młodość i starość śrzedzizną podziela. *Otw. Ow.* 614. — *Math.* Śrzednica koła, *diameter.* *Łęsk.* 7; *Rag.* srjedomjerra, der Durchmesser. Linie, które przechodzą przez śrzodek koła, kończąc się z obu stron na okręgu, zowią śrzednicami. *Jak. Math.* 1, 8. *Jak. Art.* 1. 280. *et* 3, 316. Śrzednice, linie proste, przez śrzodek koła przechodzące. *Śniad. Jeog.* 15. Kiedy cięciwa przechodzi przez śrzodek okręgu, nazywa się śrzednicą. *Geom.* 1, 7. — §. Śrzednica, naczynie do należenia śrzodku, *mesolabium.* *Cn. Th.* 1057. der Mittelmesser. ŚRZEDNIE, ŚRZEDNIO *adverb.*, miernie, nie bardzo, nie nazbyt; *Vind.* fredniu; *Ross.* средственно, незадорно, mittelmäßig, nicht sehr. [illegible], jeśli się śrzednie zachowują, tedy godzi się pomagać k temu, aby się lepszyli. *Pam. dz.* 83. Jeszcze [illegible] bardzo śrzednio ufam temu [illegible]. *Teat.* 56. 6, 42. ŚRZEDNIK, a, *m.*, *semicolon*, znak pisarski, myśl zawieszający. *Kpcz. Gr.* 3, *p.* 154. Na śrzedniku, [illegible], to jest w pośrzód sensu, [illegible] się [illegible], i [illegible] się głos podniesiony. *Kpcz. Gr.* 1. *p.* 55; śrzódźniaczek *Bern.* 9. das halbe Colon. (*Vind.* frednik; *Rag.* srjeednik, srjedustaynik; *Croat.* szredostaynik *mediator*, *ob.* Pośrzednik). **ŚRZEDNIOGŁĘBY, a, e, n. p. Śrzedniogłębokiej wody jezioro. *Otw. Ow.* 251. we śrzodku głęboki, in der Mitte tief. **ŚRZEDNIOMIERNY, a, e, n. p. Śrzedniomiernych ludzi klasa. *Pet.* [illegible] 150. [illegible] nomajętnych, mittelmäßig begütert. ŚRZEDNIOŚĆ, ści, ż., przymiot tego co jest śrzednim, mierność, niezbytność, die Mittelmäßigkeit; *Sorab.* 1. [illegible]; *Vind.* friednost, [illegible], polrednost; *Bosn.* [illegible]; *Rag.* [illegible]. ŚRZEDNIOSOLNY, a, e, n. p. Śrzedniosolne wody, *neutrales*, mające sól śrzednią między pospolitą i ługową. *Kluk. Kop.* 1, 93. mittelsalzige Wasser. **ŚRZEDNIOWIETRZNY, a, e, n. p. Śrzedniowietrzne niebo. *Przyb. Milt.* 23. w śrzód powietrza [illegible], mitten in der Luft befindlich, od. Luft umflossen. ŚRZEDNIÓWKA, i, *ż.*, śrzodek wiersza, zgłoska ostatnia, która dzieli wiersz na dwie prawie równe części. *Kpcz. Gr.* 3. 89. die Mittelstelle in einem Verse, die Cäsur; *Slov.* pretinalka, (cf. przeciąć); *Carn.* predâhnénje, (cf. przedech).

ŚRZEDZIŃSKI, ŚRZEDZKI, a, e, n. p. Śrzedzińskie prawo, prawo Teutońskie, Niemieckie, Saskie, Magdeburskie, którym wiele miast się sądziło. *Krom.* 285; nie wiadomo nam, zkąd się wzięło to nazwisko, kiedy o nim dawniejsi od nas kilkaset wiekami nie wiedzieli. *Nar. Hst.* 6, 204. das Deutsche, Sächsische, oder Magdeburger Recht. *De jure Polonico in jus Teutonicum, quod* Szredzkie *dicitur, transferimus etc. Papr. Ryc.* 469. W Szrzodzie, w W. Polszcze musiało być najpiérwéj prawo Magdeburskie wprowadzoném, kiedy w téj części kraju nazywało się *jus Szrodense*, prawem Szredzkiém. *Czack. Pr.* 1, 285. *et* 347.

ŚRZENIAWA, y, *ż.*, *herb*; rzéka biała, na ukos wężyko-

wato płyną a, na wierzchu krzyż, w hełmie między dwiema trąbami myśliwskiemi lew; [illegible] *Kurop.* 5, 49, ein Wappen; (*Sorab.* 2 [illegible] ka, [illegible] po pierwszej czyli [illegible], w rzędzie służących). ŚRŻENIEĆ *neutr. niedok.*, ośrzenieć *dok*, szronem [illegible] SRZEŻ, [illegible] [illegible] spaja, aż cała rzeka zamarznie. *X. Kam.*, das Grundeis, [illegible] szresch [illegible] *Vind.* [illegible] freshen [illegible] [illegible], der Eisgang; [illegible] sztresz[illegible] [illegible] śryż marznący. *Otw. Ow.* 435. [*§*. Srzeż, szron, Reif 2]. Zima śniegiem by wełną pola odziewa, A śrzeż po ziemi [illegible] *Fr. d.* 16, 11 [illegible] a, e, [illegible] była dań powszechna, w Krakowskim nazywała się srezna. [illegible] *cerk.* срѧщь *occursus* 2]. ŚRZEŻOGA, STRZEŻOGA, i, *ż.*, zwarzenie abo uschnienie od zimna kwiecia, liścia. [illegible] *P. K[illegible]* 592 [illegible] panu. *Radz. Ps.* 3, 68. Choć szyper morza wiadomy [illegible] odepchnąć na wietrzne śrzeżogi. *Pot. Syl.* 37. — *§* Śrzeżoga zda się być dymem farby niby błękitnéj, a jest rozwlekła i wiesz[illegible] pozna[illegible] strzeżogi. *Pot. Arg.* 587.

SRZÓBA, *ob.* Szruba.

SRZOD = wśrzód, wpośrzód, na śrzod, *reg. Genitiv.*; (*Boh.* śrzed; [illegible] 62. o północy, um Mitternacht. [illegible] *Cres.* 556 ŚRZODA, y, *ż.*, [illegible] *Slov.* streda, sreda; *Sorab.* 1. szreda; *Sorab.* 2. szröda, szróda; *Carn.* sręda; *Vind.* frieda, freda; *Croat.* szréda; *Hung.* serda, szerda, szereda; *Rag.* srjêda; *Slav.* srida; *Bosn.* srjeda, srida, trecchi dàn od nediglje; *Ross.* середа [illegible] der Mittwoch, die Mittwoche. [illegible] śrzodę na popielec [illegible] *Pot.* [illegible] Wstępna srzoda, popielec; *Slov.* popełec, popelna anèb škaredá strada; *Croat.* popelnicza, [illegible] *Slav.* csista srida. — 2) Srzoda, miasto w Poznańskim. *Dykc. Geogr.* 3, 70 eine Stadt. *Meditullium Poloniae Majoris*, pośrzodek wielkiej Polski, gdzie Śrzoda miasteczko leży. *Mącz.* ŚRÓDBELK, u, *m.*, n. p. Bełkowanie trzy [illegible] *stylowa* [illegible] SRZODKOWANY [illegible] ρος. SRZODEK, dka, u, *m.*, śrzedzina, śrzednica, śrze[illegible] freda, vfriedai, fredje, fredina, pofredje; *Croat.* szredina; *Bosn.* srida, srjeda; *Dal.* szrida; *Rag.* srjêda, srjedizza; *Ross.* середка, середочка, средина; *Eccl.* срѣдѧ, [illegible] który równie odległ od obu pobocznych granic. *Petr. Et.* 100. [illegible] 1, 7. Śrzodek ciężkości ciała, *centrum gravitatis*. *Hub.* [illegible] trzymający, t. j. ani bardzo bogaci ani bardzo ubodzy, [illegible] Wspaniałe umysły zawsze się trzymają śrzodka. *Pilch. Sen. list.* 296. Śrzodka się trzymaj. *Cn. Ad.* 1086. (miara we wszystkim potrzebna; co wczas, to z nas, po[illegible] nie nagrzały, górą ogniem nie zetlały. *Zebr. Ow.* 194. [illegible] bardzo drogie, śrzodkiem szedł, ani na tę, ani na owę stronę nie skłaniając się. *Sk. Żyw.* 2, 150. *Sk. Dz.* 106. [illegible] męskiego statku i sromotnego pochlebstwa bezpiecznie prowadziła. *Kłok. Turk.* 60. Śrzodkiem każda cnota iść powinna, skoro bowiem za granicę swéj drogi wyboczy, zaraz przestaje być cnotą. *Mon.* 67, 50. — *§* Śrzodek do [illegible] *Vind.* frednina, fredik, friedstvu, pomuzhna frednina, [illegible] zniszczył nie jednego do szczętu. *Teat.* 25, 42. Śrzodek którego użyłem, stał się dla mnie gorszym nad złe samo. *Teat.* 25, 42. (lekarstwo gorsze od choroby). Przez śrzodek = pośrzedniczo, za pomocą, za pośrzednictwem, [illegible] przez śrzodek posła papieskiego. *Biel.* 145. Dał mi znać przez [illegible] *Od.* 1, 562. *et* 547. Nauka obyczajów ma człowieka uczynić doskonałym, przez [illegible] *Petr. Et.* 2 — [illegible] Łańcuchem się żelaznym po całym ciele, bez śrzodku żadnego opasowała. *Wys. Kat.* 45. bezpośrzedniczo, bez [illegible] unmittelbar, ohne Dazwischenlegen.

ŚRZODKOBÓJNY, n. p. ruch ciała, *centrifuga vis*, jakoby bojący się śrzodku, zmierzający do oddalenia od śrzedniego punktu. *Jak. Mat.* 4, 150; *oppos.* wśrzódmierny, *centripeta vis.* ŚRZODKOŚĆ, *ob.* Śrzedniość. ŚRZODKOWAĆ, ŚRZODOWAĆ *med. niedok.*, we śrzodku być, śrzodek trzymać; *Vind.* [illegible]; *Eccl.* средствую, die Mitte halten, in der Mitte seyn. [illegible]: aczkolwiek droga w pośrzodku była, albo śrzodowała. [illegible] Śrzodowała rzéka między nimi. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 16, 5 [illegible] była w pośród rzéka między nimi. 5 *Leop.* Barwa śrzodująca między czarną a białą, t. j. szadzawa. *Urzęd.* 153. Mądrze śrzodkował między bojaźnią a zbyteczną śmiałością. *Tr.* Śrzodkuje, a [illegible] być chce. *Gil. Post.* 265 *b.* letnimi są, obojętnymi, na dwoje. — §. Śrzodkować, pośrzedniczyć: vermitteln, Vermittler seyn; *Vind.* [illegible]; *Eccl.* [illegible], посредствениковъ быти, находитися [illegible]. Tak śrzodkował i usłował, że ich pogodził. *Warg. Cez. praef.* C 4. ŚRZODKOWNY, a, e, — ie *adverb.*, pośrzedniczy, za pośrzednictwem, mittelbar. [illegible], które od boga lub śrzodkownie, lub nieśrzodkownie wlewają się. *Sak. Probl.* 236 Język *immediate* nieszrodkownie smak pojmuje. *Sak.* [illegible] (bez pośrzednictwa) Duch ś. [illegible] się do ojca, jak do produktora nieśrzodkownie. *Smotr. Apol.* 70-71. ŚRZODKOWY, a, e, ŚRZODKOWO *adverb.*, pośrzodkowy, w śrzodku będący, śrzodkowy, in der Mitte befindlich, Mittel-; *Sorab.* 1. [illegible]. Linia śrzodkowa słońca i xiężyca łączy śrzodek xiężyca i słońca. *Sniad. Jeog.* 199. Siła ciężkości jest oraz siłą śrzodkową, *vis centralis. ib.* 24. Jeżeli kierunek przechodzi przez śrzodek ciężkości ciała uderzającego lub uderzonego, na ten czas uderzenie jest śrzodkowe, *collisio centralis. Hub. Mech.* 10; (*oppos.* mimośrzodkowy). W kulę niemożna uderzyć inaczej, jak tylko śrzodkowo, *centraliter. Hub. Mech.* 162. "ŚRZÓDLETNI, ia, ie, wpółletni, w śrzodku lata będący; *Ross.* меженный, (межень śrzodek lata), mitten im Sommer sich ereignend. W upały i śrzódletnie znoje Obiegać dla ochłody zdroje. *Zab.* 13, 265. "ŚRZÓDMIEŚCIE, ia, *n.*; *Eccl.* средиградие; śrzodek miasta, die Stadtmitte. "ŚRZÓDMORSKI, a, ie, n. p. Śrzódmorskie skały. *Zab.* 11, 303. wśrzód morza się znajdujące, mitten im Meere befindlich. O brzegi nie stoi Cyteryjskie, w śrzódmorskim Pafie nie postoi; *non alto repetit Paphon aequore cinctam. Żebr. Ow.* 260. "ŚRZÓDNOCEŃ, cnia, *m.*, wiatr, *Boreas. Żebr. Ow.* 3. północny wiatr, der Nordwind; *oppos.* południowiec. "ŚRZÓDODWIECZERZ w połowę odwieczerza, początek zmierzchu, śrzódwieczerz, die Mitte der Abenddämmerung. Gdy chcesz ptaki łowić wieczor, sieć przytrząś piaskiem na śrzódodwieczerz, a gdy chcesz w zarań, w wieczor. *Cresc.* 627. ŚRZODOPOŚCIE, ia, *n.*, połowa postu, Mitfasten; *Boh.* středopostj, středopůst; *Slov.* prostred posta; *Vind.* ſriedoposta; (*Croat.* szredopostnicza *quadragesima*); *Slav.* sridopostje; *Rag.* srjedopòstje, (srjedoposniza; *Bosn.* sridoposnica, cetvrrta nedıglıa korizme *dominica quarta quadrag.*); *Ross.* преполовение, крестопоклонная недѣля. Raz na śrzodopoście, drugi po ś. Bartłomieju. *Vol. Leg.* 3, 42. ŚRZODOPOSTNY, a, e, Mitfasten, die Mitfasten betreffend; *Boh.* středopostnj. Śrzodopostna niedziela, *laetare*; *Boh.* družebna neděle. W śrzodopostną niedzielę kto się nie wyspowiada, już źle. *Rej. Post. P p* 5. Gdy niedziel po ś. trójcy miewamy więcéj 24, śrzodopostną na ten czas ewanielią powtarzamy. *Hrbst. Nauk. O* 5. "ŚRZODOSŁONECZNY, a, e, (cf. śrzódziemny), *heliocentricus. N. Pam.* 19, 86. im Sonnenmittelpunct. ŚRZODOWAĆ, *ob.* Śrzodkować. "ŚRZODOWIECZNY, a, e, śrzednich wieków, vom Mittelalter. [illegible] na śrzodowieczne i dzisiejsze czasy. *Papr. Gn.* 1002. "ŚRZODOWIEKI, a, ie, w śrzodku wieku swego, mitten in seinem Lebensalter. Cnotliwie i pobożnie żył tu na świecie, Śmierć go nam udusiła w śrzodowiekim lecie. *Papr. Gn.* 1019. ŚRZODOWY, a, e, od śrzody, den Mittwoch betreffend, Mittwochs; *Boh.* střednj. "ŚRZODOZIEMNY, a, e, (*disting.* śrzódziemny), n. p. Położenia planet i komet śrzodoziemne (*situs geocentricus*), i śrzodosłoneczne, *heliocentricus. N. Pam.* 19, 81. vom Erdmittelpunct. *ib.* 19, 86. ŚRZÓDPAŁ, u, *m.*, *optic. focus*, punkt, do którego zbiegają się wszystkie promienie światła. *Jak. Mat.* 3, 316. *ib.* 2, 375. der Brennpunct. ŚRZÓDPIERSIOWY, a, e, n. p. Śrzódpiersiowa błona, płaca podłużnie przegradzająca, *mediastinum. Zool.* 17. das Brustfell. ŚRZÓDPOŁUDNIE, około ósméj, dziewiątéj w lecie; dziewiątéj, dziesiątéj w zimie. *N. Kam.* halbvermittags. "ŚRZÓDRYNKOWY, a, e, w śrzodku rynku będący, mitten auf dem Markte befindlich. Kramnice śrzódrynkowe Krakowskich sukienników, są dziełem Kazimierza. *W. Krom.* 568. "ŚRZÓDWIETRZNY, a, e, śrzedniowietrzny, w śrzodku powietrza będący, mitten in der Luft befindlich. Na śrzódwietrznym niebie. *Przyb. Milt.* 225.

ŚRZÓDWAGA, i, *ż.*, z *Niem.*, die Schrotwage, die Bley- oder Setzwage; krokiewka, od podobieństwa do krokwy. *Cn. Th.* 1058; *Boh.* záwažj; *Vind.* ſvinzbni raunik, visha, raunaviza, plaiba, fodna mera, merna ſhnura; *Ross.* уровень. Śrzódwaga, instrument do ważenia długości i szerokości, jeżeli tak równo stoją, jak woda cicha w sadzawce. *Solsk. Geom.* 1, cf. szynwaga. — §. Śrzódwaga, ryba, *ob.* Szalka. *Chmiel.* 1, 628. *libella.*

ŚRZÓDWIECZERZ, *ob.* Śrzódodwieczerz. ŚRZÓDZIEMNY, a, e, mittelländisch; *Boh. et Slov.* prostředozemnj; *Sorab.* 1. ſradžžemaczé, dabloko wot mora wowoszobnené; *Vind.* ſriédnodeshelen; *Eccl.* средоземный. Morze śródziemne jest niejako w środku globu ziemnego, między Europą, Afryką i Azyą. *Dykc. Geogr.* 3, 185, *ob.* Międzyziemny; *Boh.* středozemne more; *Rag.* sredzemaglsko more; *Slav.* sredzemaljsko more; *Ross.* средземное море, (cf. śrzodoziemny). ŚRZÓDZNACZE, *ob.* Śrzednik.

ŚRZON, u, *m.*, śrzeź, szadź; *Boh.* gjnj, ginowatina, ginowatka; *Slov.* mraz, mraz padlí, (*ob.* Mróz); *Hung.* zuzmaráz; *Sorab.* 1. mróz; *Sorab.* 2. mros, hobmärſlina, wiwowiſna; *Carn.* yvje, ivje, slâna, (cf. slony): *Vind.* ſlàna, mersla roſsa, mras, biela roſa, (ſrien barſch, szorstki); *Croat.* mraz; *Rag.* bjelorossa, slâna; *Slav.* slana, rosa smrrznuta; *Slav.* mraz; *Ross.* оболой (cf. obły), иней; [*rusk.* sereń 2]; *Eccl.* слана, роса смерзлая, иней, der

Reif, gefrorner Thau. Śrzon jest rosa albo mgła roślin się czepiająca, i na nich marznąca. *Kluk. Rośl.* 3, 95. Bóg dawa śnieg jako wełnę, śrzon jako popioł sypie. *Budn. Ps.* 147, 16. Srożyła się zima, i sępiło mglistym powietrze śrzonem. *Mon.* 76, 1. Gałęzie lasu obsypał śrzon siwy. *Karp.* 1, 50. Śrzon padał; *Vind.* je flana padła, *verb.* flaniti. ŚRZONISTY, ŚRZENISTY, a, e, — o *adverb.*, pełen szronu, oszedziały, ośrzemały; voll Reif, bereift. O jak mię trapią zimna nocne, poranne mgły, mrozy śrzoniste. *Tol. Saut.* 56. ŚRZONOWATY, a, e, — o *adverb.*, *c. gr.* koń mrozowaty, pleśniwy, pleśniwej maści. *Cn. Th.* 710. ein Braunschimmel mit weißen Tüpfeln; na cisawej maści, mający kropki i cętki białe. *Wlod.* ŚRZONOWY, a, e, od śrzonu, Reif =, vom Reif. Listy lauru zielonego, Które się strzał nie boją grudnia śrzonowego. *Ryb. Gęśl. B* 3. śrzenistego, der bereifte Christmonat.

SRZOT, *ob.* Szrot.

S S.

SSAĆ, ssał, ssie, ssę *niedck.*; *Boh.* ssati, ssal, ssu, ssagi, cycati (*ob.* Cyc), cucati *cycać*; (Österr. zuzeln; durmati, durmám; *Slov.* su, ssem; [illegible] 1. [illegible], czeczam, czówmam; *Carn.* zusam, (cf. *Lat.* sugo; *Angl.* sucan; *Isl.* sugham; *Gall.* sucer, cf. *Lat.* succus, (*ob.* Sok; *Carn.* zusèk, sèsz = cycek); sèsàm, sisaati; *Vind.* zifat, zufat, [illegible]; [illegible] *Croat.* czeczati, cziczati, czeczam, szesznèm, (szëszëcz, czeczèk = cycek); *Dal.* cziczam, szasznem, czecznem, (cziczа, [illegible]; *Bosn.* [illegible]; *Rag.* [illegible]; [illegible], cey; *Ross.* [illegible]; *Isl.* [illegible]; *Germ.* saugen, [illegible]. Zwierzęta ssące: *Ross.* [illegible], die Säugethiere, dzieci swe karmią cycami. *Kluk. Zw.* 1, 25. Baranek ssący [illegible]. [illegible] 72, 277. Dziatki ssące piersi matek swoich. *Gil. Kat.* 339. Ssący jeszcze, *ob.* Sysak, sysun, osesek; *Boh.* cycáwý, cucawý, posaček; [illegible]. [illegible] — Ssać [illegible], saugen [illegible]. [illegible] umarłym. *Zd. Test.* [illegible]. — [illegible]. Człowiek [illegible] puszczał się w wodę stojącą, i dał się ssać cały pijawkom. *Pam.* 85, 2, 447. (dał sobie krew wyciągać pijawkom). Leżeć jak niedźwiedź mrucząc, a łapę ssać, nie przystoi. *Rej. Zw.* 164 *b*, (*ob.* Łapa, *ob.* Niedźwiedź). — §. *Fig. transl.* Ssać, wysysać, saugen, aussaugen. [illegible] wewnątrz ssie, a przeto zdrowiu szkodliwa. *Kras. Pod.* 2, 184. wewnątrz gryzie, nagt innerlich. Zniewieściałego pana faworyci, Harpie państwa, krew poddanych ssały. *Kras. Mysz.* 5. SSALNY, a, e, od ssania, vom Saugen, Sauge =. Ssalny, syt ze ssania, *fellebris satietas. Cn. Th.* 1058.

Pochodz. *dossać*, *nassać się*, *nasysać się*, *ossać się*, *osesek*, *wyssać*, *wysysać*, *wysysacz*; *sysak*, *sysun*.

SSTA =, *abbrev.* = Starosta, *qu. v.*, *Gaz. Nar.* 1, 215. SSTĄPIĆ, *SSTĘPIĆ, *ob.* Zstąpić.

S T.

ST! odgłos, nakazujący milczenie = cyt! st! stille! St! milcz! taka jest wola moja; st! milcz, wszakżem jest pani twoja. *Teat.* 56. *d*, 16.

STABA, STABNIK, STABNY, *ob.* Sztaba.

STAĆ, stał, *stojał, stoi, stoję *med. contin.*, *Stajać, Stawać [illegible]; (*Boh.* stati, stel, stojim; *Slov.* stáť, stojím; *Sorab.* 1. stacž, stawiu, staham, stawam, stam, stejiu, stoju, stonu, stejem, stojem; *Sorab.* 2. stojasch; *Carn.* stâti, stojim; *Vind.* stati, stal, stotati, stojim; *Croat.* sztati, ztati, ztal, ztojm, sztoím, sztájem; *Slav.* stajati; *Bosn.* stati, statti, stajati; *Rag.* stâti, stojatti; *Ross.* стоять, стоить, стою; [illegible]; *Lat.* stare; *Svec.* sta, standa; *Isl.* standa; *Angl.* stand; *Germ.* stehen, stand, gestanden; — §. 1) [illegible] na nogach, [illegible], *ut* leżeć, siedzieć, stehen, auf den Beinen stehen. Pigmy na nogach stać nie może, [illegible] się to tam to sam. *Dambr. Kaz.* 12. Ostatek krwi z siebie tocząc, jednak na nogach stał. *Gorn. Sen.* 177. Sarna na nogach by człowiek *stojała. *Wad. Dan.* 149. Kogo nogi nie bolą, bodaj zdrów stał. *Pim. Kam.* 45. (niech sobie stoi). Człowiek [illegible], insze mówi stojąc, insze siedząc. *Weresz. Reg.* 118. Przed kim stać [illegible]. [illegible], daß [illegible]. — [illegible], na [illegible] nogach stać [illegible]; [illegible], fest stehen. Gdyby niewiast nie było, światby nie stał na nogach. *Burl. A* 4. (nie utrzymałby się). Na jednej nodze stojąc sprawić co. *Cn. Ad.* 1015. prędko, igrając, jak pióro opalił, auf einem Beine stehend. Starzy, co jedną nogą w grobie stoją. *Bardz. Luk.* 20. którym śmierć w [illegible], [illegible] einem Beine im Grabe stehen. Pod lata moje stare, pod zeszły mój wiek, już jedną nogą stoję w grobie, abowiem z tym światem co godzina rozstać mi się przychodzi. *Smotr. Nop.* 24. Człowiek stoletni, który lada dzień na mary pójdzie, i jedną nogą na łodzi Charonta stoi. *Kulig. Her.* 179. Nie każdy wie, kto za nim stoi. *Alb. z Wej.* 30. (oglądaj się za sobą). Stojąc, *ob.* w Stojaczki: n. p. Aktor i pozwany w sądzie siedzieć nie mają, ale stojąc mają sprawy swe uczciwie odprawować. *Szczerb. Sax.* 9. — §. Stoję, bądź nogi mam, [illegible]. — [illegible]. *Kniaź. Klaud.* 58. Czego ty stoisz, jak pień zamyślony? *Teat.* 22. *c*, 64. Próżniactwo woli stać i nic nie robić, niżeli się dać do roboty nająć. *Lach. Kaz.* 1, 324. Wy tylko stoicie, I nie rusza was i gniew i sromota. *P. Kchan. Jer.* 185. Otoż milczę, już stoję jak niemy. *Teat.* 34. *b*, *G* 2. Już gęby więcej nie otworzę, będę stał jak głupi. *Boh. Kom.* 1, 307. Otoż stoi ciele! mówże co masz mówić. *Teat.* 30. *b*, 55. Gębę rozdziawił, i stoi jak wryty. *ib.* 3, 31.

Będę do stołu stał, wziąwszy widelce. *Pot. Syl.* 555. będę usługował do stołu, bey Tische aufwarten, mit dem Teller hinter dem Speisenden stehen. Gdzie stoję, tam zaraz i mieszkam, bo wszystko z sobą noszę. *Teat.* 7. *d*, 14; (*cf.* [illegible] stojący stół). Tak [illegible], jak stoi[illegible] *Teat.* 52 *c*, 2., z tym tylko, [illegible], wie [illegible] steht. [illegible], nad którym stać trzeba, [illegible] *Cn. Th.* 1058. (którego przy robocie [illegible] trzeba, [illegible]; dem man auf dem Halse stehen muß, cf. przestaw[illegible]. Czeladzi [illegible] żywią, [illegible] stoją, stojąc częstokroć nad niemi, gdy się uczyli. *Kosz. Lor.* 70 *b*. Nieprzyjaciel już nad szyją nam stoi. *Stryj.* [illegible] 55. (też nad karkiem). [illegible] zawżdy stoi nam nad głowami [illegible] już zawżdy musi być złożona z [illegible] *Post.* [illegible] 5. unosza się nad nami, [illegible] nad [illegible], [illegible] über [illegible]. Stać u prawa [illegible], [illegible], vor Gericht [illegible] cał[illegible] mu stać u prawa i p[illegible] *Gorn.* [illegible] 512. Chce [illegible] w prawie stać musi, iż [illegible] czasem może się [illegible] pokazać. *Budn. Apoph.* 126. Stój! steh! halt! [illegible] jest exercerunku kawaleryi, ażeby na słowo: stój! koń jak wryty na miejscu stanął. *Kur. Nr.* 589. *Lech.* 2, 216. — *Fig.* Stoj, nie mów tak wiele. *Teat.* 45, 4. *Mon.* 65, 357. (wstrzymaj się, cf. stul!). — *Assimil.* Zegar stoi. *Cn. Th.* 1068. nie idzie, stanął, nie pomyka indexu, die Uhr steht. W hucie mówią: piec idzie, gdy w piecu ruda topnieje, przeciwnie stoi, gdy w nim ognia niemasz, gdy ruda nie topnieje. *Os. Żel.* 80. (próżnuje, świątkuje). Woda stojąca, spływu nie mająca, stehendes Wasser. Wody stojące, są jedne stawowe, drugie błotne, trzecie jeziorne. *Kluk. Kop.* 1, 89. *Pam.* 85, 2, 447. I woda stojąc gnije. *Ossol. Bej.* 2; *Syr.* stojąca woda [illegible] Przy przejściu z Egyptu morze i Jordan ścianami stały. [illegible] 57. — *Similit.* Podpił sobie, często mu w gębie strawy stały, nie chcąc iść w usta. *Bardz. Trag.* 529. tkwiały, sie blieben ihm im Munde stecken. — *Aliter:* Stoi rzéka, jezioro = zamarza. *Cn. Th.* 1068. der Fluß steht, ist gefroren. — Stać na kotwicach, vor Anker liegen. *Warg. Radz.* 165. *Tom. Rol.* 108. Otworem co stoi, otworzono co. *Cn. Th.* Dom ich stoi mi otworem, i tam mam wolny przystęp. *Dambr.* 445. zawsze dla mnie jest otwartym, ihr Haus steht mir offen. Tym tylko wieściom do wschodu droga otworem stała. *Stryj. Cyc.* 554. Skarby nie ci stoją nieobronnym otworem. *Nar. Dz.* 1, 25. — *Ellipt.* Obywatel, którego i serce, co do czułości, i dom co do przyjęcia otworem, skarbi sobie miłość powszechną. *Kras. Pod.* 2, 92. (otworem stoi). — Stojące dobra, leżące, nieruchome, liegende Güter. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 28. Wierzyciel długu swego dochodzić ma wprzód na ruchomych rzeczach dłużnikowych, potym na stojącym imieniu jego. *Sax. Porz.* 70. Majętności stojące, role, winnice, domy; ruchome, sprzęty etc. *Petr. Ek.* 129. — Jagoda winna nie więcej tylko sześć dni ma stać na macicy, gdy się dostoi. *Cresc.* 334. (wisieć, zostać na niej).

Wielkie państwa stoją fortunie na celu. *Bardz. Trag.* 546. wystawione są, sind ausgesetzt. Łzy mu w oczach stoją. *Teat.* 45. *b*, 64. łzy mu się w oczach kręcą, die Thränen stehen ihm in den Augen. Kto się umrzeć boi, Temu śmierć w oczach ustawicznie stoi. *Past. Fid.* 219. snuje się, der Tod steht ihm vor Augen, schwebt ihm vor Augen. Kochan[illegible] śmierć, [illegible] oczyma budzącemi będzie stała zawsze. *Warg. Wal.* 160. Ustawicznie mi na myśli stoi; tęsknię za nim. *Teat.* 10, 55. To jest przyrodzenie człowieka, iż zawżdy krzywda jego tuż ustawicznie stoi u progu jego, a przed oczyma jego. *Rej. Post. U u* 2. (złe się długo pamięta). Odkąd droga Dafno nazywasz mię twoim, Odtąd przyszłość błyszcząca stoi oczom moim. *Chod. Gesn.* 2. (snuje się przed oczami). — §. Stać, sterczeć, wzgórę stać, in die Höhe stehen. Komu kołnierz nie stoi, Niech tych żartów nie stoi. W stojących się dziś kochają. *Dmoch.* [illegible] 3. kołnierz stojący był w modzie, znaczył modnych, ein stehender Kragen. — §. Stać w piśmie, [illegible] piśmie jest, es steht geschrieben. Dalej stoi w piśmie, iż wyznawali świadectwo jego. *Rej. Ap.* 61. W pismie ś. tak stoi, że gdy.... *Biel. Hst.* 4. W gazecie [illegible] stało, że między Prusami a Austryą stanął traktat. *Pam.* 85, 1, 320. Pisze Jozephus o tym tak, jak wyżéj stoi. *Biel. Hst.* 68. Ta 'kapituła na ten czas stała na końcu xiąg. 1 *Leop. Esther.* 10. (znajdowała się). — §. *Durationis:* Stać, trwać; dauern, stehen, bleiben. Bitwa ta była sroga i długo dosyć stała. *Biel.* 109. Stała bitwa od południa do zachodu. *Warg. Cez.* 205. Poki bitwa stoi, więźniami się nie bawić. *Tarn. Ust.* 162. W tym roku mrozy stały, aż do świątek od marca. *Biel. Św.* 287. Sejm 40 dni stał. *Biel.* 403. Koncylium Bazylijskie stało ośm lat. *Biel.* 310. Maxymilian od Władysława był porażon; stała ta waśń między nimi kilka lat *Biel. Św.* 275. We dni jarmarkowe, póki jarmark będzie stał, przedawać im wolno. *Herb. Stat.* 325. Jeszcze w rozmowie stali. *Żebr. Ow.* 190; (*nondum memoratis omnibus*, jeszcze nie skończyli byli). Stoi trybunał, agituje się. — Stać lata u kupca, u rzemieślnika, seine Lehrjahre ausstehen. *Tr.* terminować. — Ospa stoi, die Blattern stehen. Dobrą ospę zowiemy, która podług zwyczajnego biegu, czasy lub stajania swoje odprawia. *Krup.* 5, 332. — §. *Perseverantiae:* Stać w czym, na czym, przy czym *phys. et mor.*, nie ruszać się; fest stehen, stehen bleiben, beharren. Stać w mierze, nie wahać się, kroku nieodmieniać; im Gleichgewichte stehen bleiben, in einerley Lage bleiben. Proszę Wc Pana, stój w mierze, nie ruszaj się (fechtując). *Teat.* 26. *c*, 118. Ze strachu tak drżę, że stać nie mogę w mierze. *Teat.* 43. *b*, 33. Księżyc nigdy w mierze Nie stoi, raz szczupleje, drugi cerę bierze. *Pot. Jow.* 215. Stoi cena w mierze. *Cn. Th.* 1069. W swéj klubie stoją. *Rej. Zw.* 18. (nie przestępują, nie przekraczają). Stoi w brzegach *Cn. Th.* 1098. (nie przelewa). Nieprzyjaciele położyli się obozem niedaleko od nas, ale tego dnia Polacy w pokoju stali. *Stryjk.* 392. Stójcie podpasani w prawdzie, przyobleczeni w pancerz sprawiedliwości. *Gil. Kat.* 317. Obiecaliśmy się do Chry-

stusa na wieczerzą jego: stójmy w słowie i w powołaniu naszym. *Sk. Kaz.* 294. (*stare promissis*). Poganie mocniéj w swoich obrządkach stoją, niźli chrześcianie. *Sk. Dz.* 1059. Patryarcha Jakób stał czasu utrapienia swego mocną wiarą, na obietnicach bożych zasadzoną. *Zarn. Post.* 3, 595. Gdy złodziej, który powołał, na tym, co wyznał, do końca stoi, a z tym i na śmierć idzie.... *Sax. Porz.* 7. Czyń co chcesz, ja w tym stoję, co słyszysz, i stać będę. *Sk. Żyw.* 72. Stoję przy tym, i nie odmienię zdania mego. *Pilch. Sen. list.* 1, 68. Siedm dni trwał na męczeństwie, przez które w cierpliwości wielkiéj przy tymże stał, co i pierwej i drugie siedm dni wytrwał i jeszcze go statecznym znaleźli. *Sk. Żyw.* 2, 241. Dzierżże to mocno, stój przy tym mocno, nie unoszże się za czym inszym. *Rej. Ap.* 40. Jak mur mocny przy cnocie stał. *Sk. Dz.* 864. Stał do skonania przy słowie swoim. *Gorn. Sen.* 332. Piłat stojąc przy swym zdaniu stale, Rzekł, com napisał, tom napisał. *Odym. Św.* 2 *H h* 4 *b.* Przy swoim zdaniu stoi żarliwie. *Past. Fid.* 291. Zajuszeni przy uporze stoją. *Zbil. Dr. C.* Stoją w onych uporzech swoich. *Rej. Post. R r b.* (nie ustępują, nie ulegają). Ofiaruje-ć on pokój, lecz przy broni stoi. *Jabł. Tel.* 151. Pokaże to każda jego sprawa, Że stoi zawsze przy sprawiedliwości. *P. Kchan. Jer.* 120. Stać przy kim zdaniem, obroną, pomocą, trzymać za kim, pomagać komu, stronę jego trzymać; jemandes Seite halten, es mit ihm halten, bey ihm stehen, ihm beystehen. Stój mocno przy panie, wierny kolego. *Hor.* 2, 145. Ci co przy Michale stali, puścili się na burdę. *Sk. Dz.* 825. Na dobrego pasterza należy, żeby przed owieczki, drugą żeby przy nich stał. *Dambr.* 641. (żeby ich nie opuścił). Połoczanie przy pierwszym książęciu swoim statecznie stali, nie chcąc przyjąć Skirgajła. *Stryjk.* 429. Bolesław sprawował królestwo dobrze; i dlategoż mocno przy nim stali wszyscy, ani ich ustraszyły sąsiedzkie poselstwa. *Biel.* 93. Bił na tych, co przy cesarzu stali. *Sk. Dz.* 1094. Skoro szczęście zfaluje, jakoby nie znali, Odbieżą, co przy tobie stać obiecowali. *Budn. Ap. ptt.* 152. (cf. odstać). — *Stać.* Potępiają drugich, jakoby prawda za niemi stała. *Sk. Dz.* 311. (na ich stronie była, za niemi świadczyła). Nie tylko te przykłady za naszą rzeczą stoją; ale też.... *Glicz. Wych. B* 4 *b.* Te słowa za naszą sentencyą stoją. *Glicz. Wych. K* 3. (jéj dowodzą, za nią mówią). — § Stoi co dobrze, pięknie, wydaje się dobrze, es steht gut, läßt gut, sieht gut aus. Naczynia z drzew i jaworowego pod pokostem bardzo cudnie stoją. *Cresc.* 466. We dwa rzędy sadzony ogród kształtniej stoi. *Zimor. Siel.* 282. Niech się nie kwapi na białą głowę, któraby płcią albo brwiami dobrze stała, ale coby była cnotliwa. *Glicz. Wych. A* 5. (coby piękne wyglądała). — Stać na czym, stać czym, polegać na czym, wspierać się na czym, zasadzać się; worauf beruhen, sich worauf stützen, gründen, durch etwas bestehen, sich dadurch erhalten. Piękność na mniemaniu stoi. *Gorn. Dw.* 51. Pan poddanemi a poddani panem stoją. *Rys. Ad.* 54. Miasta nie domami, ale ludźmi stoją. *Opal. Sat.* 179. Ustawami i mężami miasta stoją, nie murami. *Cn. Ad.* 1215. Ludzie ludźmi stoją; człowiek się bez człowieka nie obejdzie. *Lub. Roz.* 95. Jeśliby mocarz powstał sam przeciwko sobie, toć się już rozdwoił, i nie będzie mógł stać, ale już koniec ma. 1 *Leop. Marc.* 3, 26. Wojskami państwa wszystkie stoją i stały. *Karp.* 7, 61. Tatarowie niczym inszym nie stoją, jeno prędkością swą; a druga, że wielką nędzę ścierpieć mogą. *Biel.* 577. Dwiema rzeczami Rzeczypospolite stoją, wojennych ludzi męstwem, a uczonych rozumem. *Gorn. Wł.* [illegible]. Temi dwiema rzeczami Rzplta stoi, nagrodą poczciwych spraw, a złych karaniem. *Gorn. Dz.* 104. [illegible] państwa stoją, nieprawością giną. *Zab.* 10, 26. Bez rządu żadne państwo długo stać nie może. *Star. Mon. a* 2. Nierządem Polska stoi; lepiéj, żeby rządem stała, i mocniejby stała, i bogatszą była. *Lek. C. Dyar. Grod.* 296. Ogień ma materyą, którą stoi, to jest, drwa, które trawi. *Karnk. Kat.* 211. Otom rodzica wasza, was dwojkiem stojąca; *vestra parens, vobis* [illegible] *Zebr. Ow.* 145. [illegible] się wami, [illegible] [illegible] urodzajem, bydłem, i innemi rzeczami dobrze stoi. *Gwagn.* 434. płuży, opływa, dobrze się ma; befindet sich wohl, im Ueberfluße. W ten czas świat może dobrze stać, kiedyby go mądrzy ludzie sprawowali. *Glicz. Wych. K* 8. [illegible] przy sobie [illegible] stał. *Biel.* 512. przez nich słynął, [illegible] sich [illegible] Bezumne rozmowy [illegible] to zabawy są ludzi sędziwych; temi oni, krom tańca, okrom muzyki, dobrze stać mogą. *Gorn. Dz.* 90. [illegible] bestehen. Jeszcze w skrzydle lewym była nadzieja, gdzie wszystka już stała suma rzeczy. *Tward. Wł.* 84. (wszystko na nim się opierało, od niego zawisło, na nim się zasadzało, fundowało). Aby wszystkie [illegible] pary miały pochodzić, to żadną miarą stać się nie może; *non est concedendum. Syxt. Szkł.* 27. (utrzymać się nie może, upaść musi). A jakoż to stać może, że kapłan uczynkami boga się wyrzeka? *Smotr. Lam.* 40. (jak się to zgadza?). [illegible] stać nie może pospołu z szlachectwem. *Star. Ref.* 29. [illegible] z sobą, [illegible] nicht mit [illegible] A jak to z sobą stoi, w mniejszej rzeczy [illegible] się prawo przestąpić, kiedyś je w większej nierównie zgwałcił? *Pilch. Sall.* 92. Chcę w jej sercu wyczytać, jak stoi względem swej powinności. *Teat.* 46, [illegible] się ma, wie es sich verhält. — §. Stać stancyą, gospodą, mieszkać, *Slov.* stajati; *Bosn.* stati, stanoviti, pribivati; [illegible] — mornik). Nie daleko od téj stancyi stał sławny bogacz. *Zab.* 15, 206. Pokażę Wc Panu pokoje, w których [illegible] będziesz. *Teat.* 17, 20. Jak dobrze stoisz szambelanie! *Teat.* 53. *d*, 33. Śmierć podróżnie w jednym gościńcu i Kupido stali. *Wad. Dan.* 218. Kto do mnie zajedzie na nocleg, musi tak zapłacić, jak gdyby cały tydzień stał na Krakowskiém przedmieściu. *Teat.* 28. *b*, 6. Ten to jest mąż święty boży, co to u nas stawa często. 1 *Leop.* 4 *Reg.* 4, 9. Do tego domu wstępny, gdzie gościnie [illegible]

ną z wygodą zawsze stawał. *Teat.* 42 *d. B.* Gdzież stoi gospodą twój kapitan? *Teat.* 24. *c*; 96. Mój pan stał garnizonem o dwie mile od wspomnionego zamku. *ib.* 41. *b*, 176. — *Simil.* Wojska obozem stoją. *Łęsk.* 97. obozują, obozem leżą, die Armee steht im Lager. — § Stać za co, ręczyć, zaręczać, odpowiedzieć, odpowiedzialnym być za co; wofür stehen, gut dafür stehen, gut seyn; (*Vind.* sa koga stati, se saloshiti). Pan nam pewnie obiecuje się stać za szkodę. *Rej. Post.* O o o 4. — §. Zastąpić, vertreten, ersetzen. W domu nie pytaj chłopca czy kucharki, Sam stał za wszystko, za wszelkie szafarki. *Jabł. Ez.* 46, *ob.* Stanąć, n p. Głód stanie za kuchmistrza. — §. *Pretii*, *valoris:* Stać, wartać, ważyć; *Ross.* стоить, стоилъ, стою, werth seyn, (im Preise stehen.) Pruski Mistrz chciał Łokietkowi Pomorską ziemię zapłacić, jako stoi. *Biel.* 177. Stoi więcéj, niż jako przedano. *Gorn. Sen.* 427. Mądry wierny przyjaciel, więcej królom stoi, Niż wojska tryumfalne. *Jabł. Tel.* 101. Pokazał im dyamenty, pytając się, czegoby *się mogły stać. *Kłok. Turk.* 26. Lewkowy taler 66 groszy stoi. *Dow. A* 2 *b.* Ona kotlinka nie stoi 20 groszy. *Gost. Gor.* 6. Prosiłem, aby na te rzeczy dał sto szkutów, jakoż, że stały więcej, rad uczynił. *Warg. Radz.* 349. Wziąwszy z sobą, co więcej stało, mniej ważyło, ujechali. *P. Kchan. Orl.* 1, 240. Stoi za tyle, waży tyle, warta tyle; es steht so hoch im Preise, ist so viel werth. Kazał zapłacić one drwa, za co stały. *Baz. Hst.* 140. Agnus Dei, drzewo ś. krzyża w złoto oprawne i dyamenty, stało to przynajmniéj za dwieście szkutów, krzyżyk na szyi stał czterdziestu czerwonych złotych. *Warg. Radz.* 349. Ziemia ta stoi za cztery sta łótów srebra. 1 *Leop. Genes.* 23, 14. Leda co przed się wziąwszy, co nie stoi za grosz, mogą sobie za tysiąc złotych oszacować. *Rej. Zw.* 155 *b.* Strzałka, która za grosz ledwo stoi, człowieka zabija. *Fal ib. N* 2. Jest tak dłużny, że jego majętność za to nie stoi. *Gorn. Wł. D* 2 *b.* tyle nie warta, tyle nie wynosi; beträgt nicht so viel, macht nicht so viel aus. I z żoną i z dziećmi za to nie stoisz, czym zapłacić masz. *Rej. Post. T t* 1. (wszyscyście tyle nie warci). Nędzniku, ciężkażby to była zapłata twoja, ty sam i z duszą i z ciałem, nie stoisz za przestępek swój, a tu się zapłacić obowiezujesz. *Rej. Post. T t* 4. Po czwartéj żonie Jagiełło żadnego posagu nie wziął; ale stała za niego, gdy mu dwoch synow porodziła. *Stryjk.* 520. powetowała, nagrodziła mu to, sie vergütete ihm das. Podporę starości naszej odjąłeś nam, a te pieniądze za to nie stoją; za bogactwa nam stało, patrzeć na syna naszego. *Sk. Żyw.* 2, 334. Gdyby na to świadectwa z pisma nie było, zezwolenie w tym świata wszystkiego stałoby za rozkazanie; bo wiele rzeczy, które się za podaniem kościelnym chowają, za pisany zakon stoją. *Sk. Żyw.* 2, 225. Jeden mądry stoi za dziesięć głupich. *Cn. Ad.* 505. Każdemu zwyczaj stoi za drugie przyrodzenie. *Rej. Zw.* 28. Tysiąc rozkoszy nie stoją za jednę mękę. *Burl. A* 1. Ach ty sama możesz mi stać za wszystko. *Teat.* 38, 189. Dla miłości za fraszkę stoi i rzecz niebezpieczna. *Zbil. Lem. A* 3. Nie stoi za moje. *Cn. Ad.* 656. es hat sich nicht verlohnt. Stoi za moje, *est operae pretium. Cn. Th.* 1068. Każdemu śmierć jego stoi za dzień pański. *Rej. Ap.* 40. Już umiejętność za nic prawie stoi. *P. Kchan. Jer.* 145. Każda za nic nie stoi, i każda nie płaci, Która cnotę i czystość raz utraci. *P. Kchan. Orl.* 1, 209. Sokrates i Kato i wszyscy filozofowie za nic nie stoją u niego. *Gorn. Dw. K.* Nauka dopomaga nam, abyśmy u pana boga dobrze stali. *Glicz. Wych. G* 7 *b.* dobrze położeni byli, przyjemnymi mu byli, gut bey ihm stehen. Wiele rzeczy, chociaż są przez się dobre, jednak kiedy je kto nie na czas czyni, za nic nie stoją. *Gorn. Dw.* 70. Tytuł w chorobie nie stoi za jaje. *Bies. roz. A* 3. Serce, męstwo, uroda, dzielność, obyczaje, Te rzeczy w niedostatku nie stoją za jaje. *Czach. Tr. B* 1. *Błaż. Tłum. B* 2 *b.* — *§. Więcej mię stoi, niż gdybym był w kramie kupił; *constat mihi carius. Mącz.* więcéj mię kosztuje, es kommt mir mehr zu stehen, als wenn.... — §. Stoję o co = dbam o co, *trwam o co; sich woran etwas machen, etwas achten; Oesterr. anstehen um etwas. Co ja tam stoję o twego ojca? u nas żołnierzy krótka ceremonia. *Teat.* 55, 65. Chcę Wc Pani pokazać, jak o jej łaskę stoję. *Teat.* 6, 61. Nie stoję ani o tysiąc Augustynów, ani o tysiąc Cypryanów, by przeciw mnie stanęli. *Birk. o Exorb.* 12. *Teat.* 37, 163. Kto o pieniądz nie stoi, za pieniądz nie stoi. *Jag. Gr. A* 4 *b.* To mam, o co nie stoję, nie mam, o co stoję. *Groch. W.* 229. Nie stoję o twą łaskę. *Cn. Ad.* 656. O nic, bylem się zemściła nie stoję, Obmów, osławy żadnéj się nie boję. *P. Kchan. Jer.* 417. — Stać o co = starać się o co, sich um etwas bewerben, bemühen, darnach trachten, umthun. *Ambire puellam*; stać o którą pannę, t. j. w małżeństwo pożądać. *Mącz.* Prawodawca mniéj powinien stać o ukaranie, jak raczéj o zapobieżenie zbrodni. *Ostr. Pr. Krym.* 1, 40. Niech dzieci z dzieciństwa poznają, o co mają stać, a czego się wystrzegać. *Modrz. Baz.* 37. Eleazar zawżdy stał o to, aby szkodził Symeonowi. *Jer. Zbr.* 171. Prześladowanie gwałtowne było od tych, którzy na tym stali, aby zatłumili wiarę chrześciańską. *Biał. Post.* 248. (sadzili się na to). Przyciągnął k niemu, i o tym stał, aby dobył miasta. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 6, 3. Kochamy się w świeckich marnościach, pożądliwie po nich stojąc. *Fur. Um. E b. In malam partem:* Stać komu na gardło, i t. d., następować na gardło, o zdrowie stać; einem nachstellen, ihm nach dem Leben stehen. *Facere insidias*, stać na kogo. *Mącz.* Wyraźnie mu wszystko powiedziano, Jako na zdrowie Gofredowi stano. *P. Kchan. Jer.* 510. Nie ma w głowie Téj myśli, żeby sobie sam miał stać o zdrowie. *P. Kchan. Orl.* 1, 135. (żeby się zabił, zdrowiu swemu szkodził). Postanowili między sobą bracia, aby jeden drugiemu na gardło nie stał, ani majętności najeżdżał. *Stryjk.* 372. To dziw., stać temu na śmierć, co cię tak miłuje. *P. Kchan. Orl.* 1, 109. Saul przeciwił się Dawidowi, i stał na to mocno, aby go stracił. *Jer. Zbr.* 90. Z każdego próżnego, *nierzekąc kłamliwego, i na krew stojącego słowa, *liczbę oddamy w dzień sądny panu. *Weryf.* 42. (śmiercią gro-

żącego). Syna, jakby mu po koronie stał, udawić kazał. *Fur. Uw. G.* Wacław oglądać się musiał na Zygmunta, który pod nim stał o jego państwo. *Bud.* 246. Absalon ojca niepomału trapił, i o królestwo jego pod nim stał. *Gil. Post.* 128. Weź dziecię i wróć się do ziemi żydowskiej; jużci zmarli oni, którzy stali o śmierć dzieciątka. *Żyw. Jez.* 44. (die ihm nach dem Leben standen. *Luth.*). Już wszyscy zmarli, którzy stali o twój żywot. 1 *Leop. Exod.* 4. — §. 2) Stać, stało, staje *impr. niedok.*, *zstać *dok*, stanie *f.*, Stawać *contin.*, staje czego = jest tego dosyć, dostawa, dostaje, wystarcza, jest *z to, nastarcza, starczy; zureichen, zulangen, hinreichend seyn, auskommen, ausreichen. Ogień gore tak długo, póki stawa drew, jako skoro spali one, a nie przyłożysz, natychmiast gaśnie; także i w kaganku tak długo się świeci, pokąd ma dostatek oleju. *Syxt. Szkł.* 162. Drugiemu na rok stałoby namysłu i roboty, co u mnie w momencie. *Teat.* 19. *b*, 7. ein anderer hätte ein ganzes Jahr damit genug zu thun. Raz staje, drugi raz nie dostaje. *Haur. Sk.* 179. Na przysmaki musi stawać; a na ojczyznę niemasz. *Star. Ref.* 41. Filonie, póki tych oczu stanie, Póki mi serce bić nie przestanie, Póty mi będziesz nad wszystko miły. *Karp.* 4, 3. póki te oczy widzieć, trwać, nastarczać będą; so lange meine Augen hinreichen, dauern, sehen. Chwalić będę pana, póki jednom żyw, a będę śpiewał bogu, pokąd mię jedno stawa. *Radz. Ps.* 146, 2. Będę cię wielbił mój panie, Póki mię na świecie stanie. *J. Kchan. Ps* 38. pókim żyw, so lange mein Leben reicht, dauert. Następcy posłuszeństwa winni być nie mieli, dokądby było zstawało w żywocie króla starego ojca. *Herb. Stat.* 6. (pókiby on żył). Teraz się ucz, gdy czas masz, pókić czasu stawa. *Paszk. Dz.* 47. Coć gardła staje, ryczysz. *Simon. Siel.* 37. Na świecie ten wyżej siedzi, kogo więcej staje. *Brath. K* 2 *b* kto majętniejszy, bogatszy, możniejszy; vermögender, begüterter, wohlhabender. Jak kogo *zstaje; jak kto przemoże. *Cn. Ad.* 301. Dosyć ci jest mieć jedne suknią szarą, albo więc dwie, jeśliby ojca w tym *zstać mogło. *Gorn. Wych. F* 2 *b.* Tak krawiec kraje, jak mu materyi staje. *Teat.* 20, 69. (jak go sukna staje, cf. podług stawu grobla, cf. piędzią się mierzyć). — *Negativ:* Nie staje czego = nie wystarcza, braknie, zabrakło; es gebet ab, es mangelt, reicht nicht zu, ist nicht hinreichend. Gdzie wilczej skóry nie *zstaje, lisiej nadstawić; rozumem dopiąć, gdzie siły nie *zstaje. *Cn. Ad.* 1012. Nie staje mi głowy, nie wiem co na to rzec. *Bardz. Trag.* 561. By się to wszystko wyliczać miało, słówby mi nie stało. *Gorn. Wł. R* 4. Zaprawdę dniaby nie nie stało, bym wszystko wyliczyć miał. *Baz. Sk.* 58. *Kosz. Lor.* 28. *Hbst. Nauk. L* 3. Kiedy ci Polskich słów nie stanie, pożycz z Czeskiego języka. *Gorn. Dw.* 47. Hetman obawiał się, by mu zboża nie *zstało. *Warg. Cez.* 145. Tego tylko do nędzy Trojanom niestało. *Bardz. Trag.* 225. Gdy mu swego nie stało, na cudze się rzucił. *Biel.* 475. — Staje mię na co = mam *z to, zdobywam się na to, wystarcza mi na to; ich habe dazu Kraft genug, ich kann es zu Wege bringen, ich bins im Stande, es übersteigt nicht meine Kräfte. Nie mały upominek daje, Kto daje, co może, i na co go staje. *P. Kchan. Orl.* 1, 2. Zobaczy gdzie nową szatę, bindę; wnet ją na to stanie. *Jeż. Ek. F* 3. Przypatrując się twojemu rymowi, I mnie się pisać zachciało, oddaję memu nauczycielowi Wiersze, na jakie mię stało. *Karp.* 1, 175. Słucham pytań jego, i jak mię stanie, odpowiadam na nie. *Teat.* 2. *c*, 22, so gut ich kann. — STAĆ się, *f.* stanie się, *rec. niedok.*, *Zstać się *dok.*, Stawać się *contin.*, staje się *pr.*; *Boh.* stat se, stal se, stane se; *Sorab.* 2. sze stasch, sze dostasch, dostanusch; *Sorab.* 1. stahnu szo; *Carn.* zikam; *Ross.* статься, станеться; dziać się, geschehen, vorfallen. Co jest to, co już było, jeno to, które jeszcze będzie; co jest to, co się już stało, jeno toż, co się jeszcze stać ma? 1 *Leop. Eccles.* 1, 9. Co się już stało, Trwoży ją, jakoby się stać dopiero miało. *Ustrz. Klaud.* 58. Co się dziś nie stało, jutro się stać może. *Opal. Str.* 7. *Gorn. Sen.* 210. Co się stało, rozstać się nie może. *Cn. Ad.* 105. *Nar. Tac.* 3, 15. Co się stało, odstać się nie może. *Gorn. Dw.* 342. *Gorn. Sen.* 398. *Teat.* 29, 69. *Gorn. Dw.* 104. Co się stało, to się stało. *Teat.* 54. *c*, *D* 2. (geschehen, ist geschehen). Ha! stało się. *Przyb. Ab.* 145. (darmo). Co nie chcesz, być się stało, nie czyń to drugiemu. *Teat.* 42. Ja się troszczę, by się co nie stało. *Teat.* 42, *D b.* (nieszczęścia się boję). Coż ci się w łeb stało! *Bardz. Trag.* 254. (czy ci się w głowie pomieszało). Amen! niech się stanie! *Groch. W.* 20. es geschehe also! es werde wahr! Stań się wola pańska. 1 *Leop. Act.* 21, 14. Nie stawaj się wola moja, ale twoja. 1 *Leop. Luc.* 22, 42. Pilnować będziem, aby się stało, co się tu uradzi. *Jabł. Tel.* 147. (żeby do skutku przyszło). *Factum*, *stana rzecz, t. j. która się stała. *Macz.* Naród nasz żadnéj wiadomości o téj takiéj na synodzie *staléj się tyranii, nie słyszał. *Smotr. Apol.* 88. (udziałanéj, uczynionéj). — §. Stać się czym = zostawać czym, etwas werden; *Boh.* stawam se; *Sorab.* 2. wordowasch, ...; *Eccl.* соделатися, содѣлыватися. Siostra jego matką mi się stała, a ...ż jej ojcem. *Teat.* 54 *d*, *D* 2. Skoro choć jednę wina butelkę wypije, wnet staje się miłym i wesołym. *Mon.* 69, 76. Poświęcajcie się, a stańcie się świętymi. 1. *Leop. Levit.* 20, 7. bądźcie świętymi. 3 *Leop.* Z świętym świętym się staniesz, a z przewrotnym sprzewrotniejesz. *Żarn. Post.* 3, 685 *b.* Z jakim kto przestaje, takim się sam staje. *Boh. Kom.* 1, 56. Na te słowa: bóg *zstał się człowiekiem, przyklękamy. *Sk. Kaz.* 334. Słowo stało się ciałem, t. j. wcieliło się, przywzięło ciało, t. j. z ciałem się zjednoczyło. *Gil. Kat.* 202. Jan ś. pisze o wcieleniu się syna bożego, albo o jego staniu się ciałem. *Salin.* 2, 149. Fleischwerdung, Menschwerdung. NB. na wyrażenie stania się czym, służy u nas zakończenie czasowników nijakich wychodzących na ..., n. p. Stać się czerwonym = czerwienieć; podobnież: czernieć, drożeć, tanieć, sprzewrotnieć i t. d. — §. *Cum Nominativo:* Rzekł bóg, niech będzie światłość, i stała się światłość. *Bibl. Gd. Genes.* 1, 3 (es werde Licht, und es ward Licht. *Luth.*). Rozumie ś. Jan przez słówko

stania się wszystkich rzeczy, stworzenie. *Salin.* 2, 455. das Werden, Entstehen, die Schöpfung. I stał się wieczor, i stał się zaranek, dzień pierwszy. *Bibl. Gd. Genes.* 1, 5. *Zstał się wszystek wiek Lamechow 777 lat. 1 *Leop. Genes.* 5, 30. (było wszystkich dni jego. *Bibl. Gd.*). — Stać się w co = przemieniać się w co, stać się czym innym, niż pierwej, przejść w co, iść w co, przewierzgnąć się, przeobrażać: zu etwas werden, sich in etwas verwandeln. Spiewał, jako się w stok Cyanna w okamgnieniu stała. *Pot. Arg.* 287 — § Natchnął bóg w twarz *Jadama tchnienie żywota, i stał się człowiek w duszę żywiącą. *Sk. Kaz.* 208. nabył duszy, obdarzonym został duszą. — §. Łukasz ś. świadczy, iż się do niego stało słowo pańskie. *Żarn. Post.* 3, 77. działo się, dało mu się słyszeć, zjawiło mu się.

Pochodz. *dostać*, *dostawać*, *dostałość*, *dostały*; *dostojny*, *dostojność*, *dostojeństwo*; *nastać*, *nastawać*, *obstać*, *obstawać*, *ostać*; *ostatni*, *ostateczny*, *ostateczność*; *odstać*, *odstawać*; *postać* Subst. et Verb. *postać*, *postawać*, *postoj*, *podstać się*, *przestać*, *przestanek*, *nieprzestannie*, *poprzestawać*, *przystać*: *przystojny*, *przystojność*; *przystawać*, *rozstać się*, *rozstajna*, *ustać*, *ustawny*, [illegible], *dostawać*, *zmartwychwstać*, *zmartwychwstanie*, *odewstać*, *od*[illegible], [illegible], *wystać*, *wystawa*, *zastać*, [illegible]; — *stanąć*, *stawać*, *staje*, *stajanie*, *stajnia*, *stajenny*; *jednostajny*, [illegible] — § [illegible]; — [illegible]; *statek*, *stateczny*, *stateczność*, *statkować*, *dostatek*, *niedostatek*; [illegible]; — § [illegible]; *stajeń*; *stół*, *stolik*, *stołek*, *stołowy*, *stolarz*, *stolnik*, *podstoli*, *stolec*, *stolica*, *stołeczny*, *nastołka*; — *stawić*, *staw*, *stawka*, *stawiączka*, *stawiarka*, *stawidło*; *dostawić*, *nastawić*, *nadstawić*, *obstawić*, *postawić*, *postaw*, *postawa*, *podstawić*, *podstawek*, *przestawić*, *przystawić*, *rozstawić*, *ustawić*, *ustawa*, *ustawiczny*, *ustawiczność*, *wstawić*, *wystawić*, *zastawić*, *zastaw*, *zostawić*; — §. *stan*, *stańczyk*, *stancya*, *stacya*, *staciwy*; *Stanisław*, *stanowić*, *stanowiciel*, *stanowisko*, *postanowić*, *ustanowić*, *zastanowić*. — §. *Sto*, [illegible] etc.

STACH, a, *m.*, zgrubiałe *dem. Nom. proprii* Stanisław; Stanisł, Stanislaus. Przebacz Waść; rozumiałem, że do Stacha gadam. *Teat.* 52, 11, *ob.* Staś. STACIWY u krosien, [illegible] *Cn. Th.* 1058. das Stuhl[illegible] [illegible] STACYA [illegible] [illegible]; *Ross.* станъ (cf. stan), станція (*ob.* Stancya), постой; [illegible] (cf. stojka). Stacya, miejsce, gdzie geometra z instrumentem stanie [illegible] *Geom.* 7. [illegible] Stacya kościelna, [illegible] [illegible]

kapłanów. *N. Pam.* 21, 309. Stacya okrętów, stanowisko, die Schiffsrhede. *Tr.* — 2) Stacya, powinność żywienia i opatrowania przejeżdżających dworzan lub żołnierzy; das Ablager, die Ausspann, die Atz, die Atzung, das Atzungsrecht, das Recht des Landesherrn, bey seinen Unterthanen einzukehren und sich und seine Leute verpflegen zu lassen. Stacya, *statio*, albo stan, wolność panującemu, lub dawniej fundatorowi, albo panu, bawienia bezpłatnie w dobrach, przez które przejeżdża. *Czack. Pr.* 67. Ubogim chłopkom po wsiach stacyą naszym dragonom, hajdukom wydawać każemy, łubo to na wesełe, łub na odpust do Częstochowy, łub na sejm do Warszawy jedziemy. *Star. Ref.* 29. wir zwingen die armen Bauern unsern Dragonern ꝛc., die Atzung zu geben. Wydaliśmy tak wiele poborów, tak wiele stacyj, że nam wsi i miasteczka bez ludzi zostały. *Star. Ref.* 12. *et* 18. Stacyi, która teraz ojczyznę *wniwecz obróciła, żaden żołnierzowi dawać nie powinien, jako jej też za ojców naszych nigdy nie dawano; dopiero to Stefan piechocie swojej Węgierskiéj kazał dawać chłopom jeść, ale przecię do wozu nic od chłopa nie brano. *Star. Ref.* 19. Żadnych stacyj albo rozkazowania albo zstępowania w dziedzictwach naszych nie będziemy czynić; a jeśli potrzeba nas do tego przyciśnie, żebyśmy stanie tam czynili, tedy wszystko chcemy zapłacić. *Herb. Stat.* 261. (*Jag.* 1433). Zamieniono za Piastów na pieniądze powinność nazwaną stan, *hospitatio principum*, czyli stacye, to jest, obowiązek włościanów do żywienia i utrzymania dworu książęcego we wszystkich dobrach ziemiańskich, przez które książę przejeżdżał. *Nar. Hst.* 2, 259. *et* 86. *ib.* 6, 260. — §. *Aliter:* [illegible], pewny wyznaczony obrok, ordynarya, prowizya; [illegible], ausgesetzter Unterhalt an Lebensmitteln. W wielkich domach potrzeba oddzielić stacyą na rok, na miesiąc etc., co zostanie na zwyż od rocznego wychowania, to przedać może. *Petr. Ek.* 14. *STACYONARZ, a, *m.*, cudzym się kosztem żywiący, der auf fremde Unkosten lebt. Ci szarpacze, stacyonarze, pobereżnicy, zarębacze. *Birk. Krz. Kaw.* 38. STACYOWY, STACYJNY, a, e, od stacyi, Stations=. *Tr.* — (STACZAĆ, *ob.* Stoczyć. STAD, *ob.* Ztąd. STADHUDER, *ob.* Sztadhuder). — STADKO, *ob.* Stado. STADŁO, a, *n.*, para, samiec z samicą; ein Paar, Männchen und Weibchen. (*Sorab.* 1. stadlo, *vulg.* stadwo = stado). Wszystkie mnożące się zwierzęta, abo żyją z sobą ciągle w stadle, jak gołębie, albo czasowo, jak większa część ptastwa. *Zool.* 75. — § Stadło, małżeństwo, die Ehe. Osobliwa to jest łaska od miłego boga, [illegible] w stadle i w *przywarze małżeństwa swego dziatki mają. *Glicz. Wych. C* 7. Wielka miłość jest w niebie, choć tam niemasz stadła, Wiele stadeł na ziemi, a miłość przepadła. *Min. Ryt.* 5, 218. Ztąd ci teraz fenixem prawie zgodne stadło. *Kras. Sat.* 15. Znajdują się i w naszym kraju białegłowy, Co umieją szanować święte stadła związki, I pełnią dobrych matek i żon obowiązki. *Niem. P. P.* 19. — §. *Mys.* [illegible] *teolog.* Kościoł boży ma trzy stadła; pierwsze było jakoby ciemność a noc, aż do przyjścia Jezusowego; wtóre stadło jest światłości a łaski; trzecie wiecznej chwały.

Wróbl. 180. STADNICZY, a, e, od stadnika, den Beſpringer, Beſchäler betreffend. Stadnicze, ego, *n.*, *Subst.*, myto od stadnika, *equimentum*, *pretium pro admissione equi*. *Cn. Th.* 1058. Beſchälungsgeld, Beſpringgeld. STADNIK, a, *m.*, ℨ. 1) pokładacz stada, ogier, byk, kiernoz; der Beſpringer in der Heerde, der Hengſt, Zuchthengſt, Stößer, der Zuchtochſe, Stammochſe, Bulle, der Zuchteber, das Stammſchwein; *Boh.* puštak, hynšt kůn; *Sorab.* 1. přepuščzaté kon, připužežanté kon; *Carn.* pastúk, pastuh, (cf. pastuch); *Vind.* pastuh, poskakozhen konj, srebiz (*ob.* Źrzebiec), zelak (*ob.* Cały), ramfher, ramſhar, postuh; *Croat.* pasztúh; *Dal.* passtuh; *Bosn.* pastuh; *Rag.* bazdùh, pazlùh; *Ross.* припускной жеребецъ; ([illegible] стадникъ, вождъ стада *ductor gregis*). Klacz [illegible] Elżbieta podobne stadnikom [illegible] swoim. *Petr. Pol.* 89. U wołów samiec cały zowie się byk albo stadnik. *Kluk Zw.* 1, 202. Jak stadnik z pojedynku uchodząc pierwszego, bieży w las na pustynią. *Bardz. Luk.* 52. Do stada dziesięciu maciorek jeden zdołać może stadnik abo kiernoz, a do sta dziesięć. *Haur. Sk.* 61. Stadnik abo kiernoz wielki. *Haur. Ek.* 152. — ℨ. 2) [illegible] stada, stadny, stadowy [illegible]; der [illegible], Viehhirt, Heerdenhirt; *Vind.* [illegible] pastuha k' kobilı [illegible]; *Eccl.* [illegible], стадоначальникъ; *Ross.* табунщикъ, шпутмейстеръ; *Eccl.* стадоначальствую, *Graec.* [illegible]. [illegible] pastucha. *Jabł. Ez.* 99. koniuch. *Cn. Th.* 299. STADNINA, STADZINA, y, ż., [illegible] koni dla chowu, eine Stutterey 2). stado z młodych bydląt złożone, eine Heerde jungen Viehs; (cf. jałownik, jałowizna). [illegible] na paszy stadnine. *Zab.* 9, 88 [illegible] Lekowałem przez dwa lata [illegible] jego stadzine. *Teat.* 52. c, 21. *STADNISKO, a, *n.*: *Eccl.* стадище, стадопиталище; *stabulum gregis*, *locus in quo pascentur armenta*, die Viehweide; cf. pastwisko. STADNY, STADOWY, a, e, od stada; *Boh.* stadnj; *Slov.* stadnj, co w stadě bywa; *Sorab.* 1. stadłeże, [illegible]ski; *Rag.* stadni; *Ross.* стадный, табунный. [illegible] od [illegible] czyli stada [illegible]; die Viehheerde betreffend, Heerden-, Stutterey-. Bydło rogate, [illegible], stadne, chlewne. *Haur. Sk.* 65. (woły, owce, konie, świnie). Co tak posępne stadne moje woły? *Zab.* 32, 398. *Koss.* Kozły stare a stadne. *Budn. Ezech.* 34, 13. Stadowe konie, które się w stadach po dworach chowają, tym bywają lepsze, [illegible] dobrych koni. *Kluk. Zw.* 1, 162. STADO, a, *n.*, STADKO, a, *n.*, *zdrobn.*; *Boh.* stádo, stadce, hauf (cf. huf), [illegible] (*ob.* Gromada), [illegible] (*ob.* Zastęp), [illegible] ptakach, cf. bey!); *Slov.* stádo; *Sorab.* 1. stadwo, stadło, (*ob.* Stadło); *Vind.* kobilstvu, konjsku, rediſhe, kobilniſhe, (*ob.* Kobyła); *Croat.* jata, jàto, chreda (*ob.* Trzoda), gyelèp; *Hung.* tsorda, (*ob.* Trzoda); *Dal.* sztado; *Bosn.* [illegible]; *Rag.* stàdo, jato, [illegible] stádo, [illegible] *Ross.* стадо, табунъ, табунецъ, [illegible] заводъ, [illegible]; [illegible] gęsi i t. d., osada Dońskich Kozaków; *Eccl.* стадю, стадствую [illegible], стаднися, стадось w stado się zgromadzić, стадо [illegible], отстадяю [illegible]: stado bydła, koni, gęsi; eine Heerde Vieh, Pferde, Gänse. Stadło kuropatw, ein Volk Rebhühner. Tysiąc trzód i tyle stad w paszach mu chadzało. *Otw. Ow.* 170. Zostawił wielkie bogactwa i majętności w stadach wołów, w trzodach owiec bardzo wiele. 1 *Leop. Jud.* 8, 7. Położyli się synowie Izraelscy, jakoby dwie małe *stace (*dual.*) koz. *ib.* 3 *Reg.* 20, 27. Jednéj świnie się kondys, przypowieść powiada, Naskubie; nie natrze wilk i niedźwiedź do stada. *Pot. Pocz.* 628. (gdzie zgoda, tam i siła). Jeden kot stada myszy się nie boi. *Cn. Ad.* 507. Zdrowym wzgardziwszy [illegible] jak [illegible] za stadem, [illegible] *Pot. Zw.* 31. mit dem Strome [illegible] Ptaki drapieżne radniéj same, niżli w stadzie latają. *Cresc.* 688. Stadem, stadami, *gregatim*; heerdenweiſe, in Heerden, *Boh.* stadně; *Eccl.* стадно, стадомъ, стадовиднѣ. Job bydła tysiącami i wielbładów miał stadami. *Pieśn. Kat.* 13. O [illegible] stadem [illegible] *Haur. Sk.* 313 [illegible] ſind läufig. Udatne dziewoje od matek stadem pędzono do szaraju. *Psalmod.* 44. Tatarowie dobywszy Sandomierza, ostatek gminu stadami nagnawszy, w Wisłę potopili. *Stryjk.* 285. [illegible] Стадо, [illegible] Pycu. [illegible] 1, 120 - 2). [illegible] o świątkach zwykli się byli ludzie schadzać po wsiach, i tańce wymyślać k woli bożkom; a zwali to pospolicie stado. *Biel.* 51. [illegible] 2, 32. ([illegible]dzenie, schadzka). — Od jedności świętéj, od stadka wybranych pańskich ludzie tłumem odłączali się. *Wiśn.* 128. [illegible] — ℨ. [illegible] na konie, die Stütterey. Dzikie stada są, gdzie klacze i ogiery podług upodobania własnego rozmnażają się; lepsze są chowane stada, gdzie jak ogiery, tak klacze od roku do roku chowają się na stajni. *Kluk. Zw.* 170.

*STAFIER, *STAFIR, *SZTAFIER, a, *m.*, z [illegible]re; lokaj, der Lackey. Za nim szli pacholąt w barwie, sześciu i sześciu stafierów. *Ossol. Boh.* 1, 247. *Stryjk.* 619. *Falib. E* 2. Król będzie brał syny wasze do swych wozów, i poczyni z nich jezdne i stafiry abo drabanty. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 8, 11. *STAFIR, u, *m.*, sztafirowanie, [illegible], der Putz, Schmuck, Zierrath. [illegible] stać sztafiru nieszczęśliwy golec. *Pot. Jow.* 56. *STAFIROWAĆ, SZTAFIROWAĆ, [illegible] ficati, perraunati, napraviti, vſhtantati, perpraviti; *Germ.* [illegible] szpakowatą brodę. *Pot. Jow.* 56. Wszetecznica już pysk stafiruje, brew' muszcze, włos plecie. *Pot. Syl.* 38. Patrz, jak ona się kłania i stafiruje. *Haur. Sk.* 326. *Bach. Ep.* 33. — [illegible] przyszywania podszéwki brzegiem do sukna lub materyi. [illegible]

STĄGIEW, *STĄGWA, [illegible], ż., STĄGIEWKA, [illegible] (*Sardr. Lon.* 6[illegible]) [illegible] ein Ständerfaß; *Boh.* štaudew, štaudle; *Sorab.* 1. žtanda; [illegible]

być woda w stągwiach etc. *Sax. Art.* 60. Było tam 6 stągiew kamiennych, według oczyścienia żydowskiego. *Sk. Kaz.* 46. *W. Joan.* 2. sechs steinerne Wasserkrüge. Luth.

1. *STAJAĆ, STAWAĆ, *ob.* Stać. 2. STAJAĆ, *ob.* Taić, taje.

*STAJADŁO, a, *n.*, *dem. Nom.* stajanie; n. p. Nam teraz ciężko kilka stajadł abo kroków dla boga postąpić. *W. Post. Mn.* 307. ein Paar Feldweges. STAJANIE, STAJE, ia, *n.*, pewna miara pola, *stadium*; ein Feldweges, ein gewisses Feldmaß; (*Sorab.* 1. pžezpolo, honé. (cf. zagon, wygon); *Sorab* 2. goni; *Carn.* oppęsh; *Vind.* oralje, oralishe, orano). Staje geometryczne ma kroków geometrycznych 125, albo łokci 416 i calów 16; staje statutowe, łokci 84. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 297. *Warg. Kurc. praef.* Staje ma w sobie kroków 125, t. j. stóp 625. *Haur. Ek.* 24. Staje powinno mieć 220 kroków. *Czack. Pr.* 1, 220. Mila Polska liczy stajań 36. *Solsk. Geom.* 3, 136. Dzienne stajanie albo płosa. *Cresc.* 81. Łan Polski dzieli się na 3 pola, w każdym polu wzdłuż jest staj 4; każde staje ma wzdłuż 150 stop. *Jak. Mat.* 1, 4. (cf. morg). Staje roli, ośmnasta część łanu. *Grzepsk.* Przez jedno stajanie, *ad unius jugeri spatium. Krom.* 451. *Gwagn.* 114. Nie jeden stajanie roli abo jaką niewielką majętnostkę kupi w jakim powiecie, aby tam urzędu dostał. *Modrz. Baz.* 298. Betania była niedaleko Jeruzalem, jakoby na staj pięcioronaście. *Rej. Post. O o* 1. Stajami, *Sorab.* 1. po honach *jugeratim.* STAJE, STAJE się, *ob.* Stać, stanie; *et* Stać się. STAJENKA, *ob.* Stajnia. STAJENNY, a, e, od stajni; *Croat.* stálni, Stall =, den Stall betreffend; (*Ross.* стайный od stada ptaków odlatujących). Zyski stajenne nie zbogacają tak, jak zyski szafarzów, kucharzów. *Teat.* 52. *c*, 23. Stajenny kitel *Vind.* hlieuna jopa, hlievska janka, konjarska halja. STAJENNE, *n.*, *Subst.*, myto od stajni, Stallgeld. *Cn. Th.* 1059, *Ross.* подворное, (*ob.* Podwórze). — STAJENNY, *m.*, *Subst.*, STAJENNIK, a, *m.*, koło stajni chodzący, służący od stajni, koniuch, der Stallknecht; *Boh.* štolba; *Carn.* shzhitnik; *Vind.* konjar, hlieuski hlapez, hlapez v' fhtali, fhzhitnik, (*ob.* Szczyt); *Bosn.* kognuhar; *Croat.* konjùk, lovász; *Ross.* конюхъ, конюшенный, (cf. koniuszy). O szczęśliwy gospodarz, szczęśliwy stajennik, u którego Jezus tego chorego umieścił. *W. Post. W.* 2, 205. STAJENNICZKA, i, *ż.*, dziewka od stajni, die Stallmagd. Helena, dobra stajenniczka, która tak pilnie żłobu pańskiego szukała. *Sk. Żyw.* 1, 274. STAJNIA, i, *ż.*, STAJENKA, i, *ż.*, *dem.*; *Boh.* stag, stage, konice, konjrna, (cf. koniarnia, konnica); *Slov.* konice, maštal, (cf. masztalerz); *Hung.* istálló; *Sorab.* 1. konencza, rodž, (cf. grodza); *Sorab.* 2. grož, grodka; *Vind.* fhtala, stala, konski hlieu (cf. chlew), konjarniza, konjarnifhe, fhtava; *Carn.* hlev; *Croat.* stàla, sctala, konyarnicza; *Dal.* stala, sztaan; *Rag.* staja, kognùsceniza; *Slav.* shtalla; *Bosn.* sctalo, mjesto ghdi stoje imanja, kognusceniça; *Eccl.* стоило, стакило [*statera* 2]; *Ross.* конюшня; *Ital.* stalla; *Graec.* σταῦλος; *Germ.* der Stall, Pferdestall; (*ob.* Stanie, koń na staniu). Stajnia od stania nazwana, a stania końskiego; bo insze bydlęta częściej leżą, niż stoją. *Hipp.* 33, (*distng.* chlew, obora). Stajnia może być albo pojedyńcza, gdzie jednym rzędem konie stoją; albo podwójna, gdzie dwoma rzędami, w pośrzodku przejście zostawiwszy. *Kluk. Zw.* 1, 178. Stać na stajni *Vind.* hlieviti, fhtaluvati, v'hlievi stanuvati. W stajni postawić; *Vind.* vhlieviti, v' hlieu postaviti, vfhtalati, einstallen. Stajnia zimowa ciepła; *Ross.* мшенникъ, (cf. mech). Stajnie i wozownie Carskie *Ross.* колымажной дворъ. Stajnia na krowy, chlew krowi, *Ross.* коровникъ; na osły, oślarnia *Eccl.* осларня. — §. *Fig.* Sprawiedliwość i łakomstwo nie mogą w jednéj stajni być. *Fur. Uw. F.* pospołu, bey einander. STAJOWY, a, e, na staje długi, *stadialis. Cn. Th.* 1059, *Eccl.* поприщемѣрятель, eines Feldweges lang. Trzystajowy, pięciostajowy, i t. d. *Wład.* — STAKULEC, *ob.* Sztakulec, Sztachel.

STAL, i, *ż.*; *Boh.* ocel, wocel, (cf. ocele); *Sorab.* 2. stal; *Carn.* shtěklu (cf. ściec, cf szkło), jěklu; *Vind.* fhteklu, jeklu, jequo, equo, heklu, krelalu, (cf. krzesać); *Croat.* oczèl, oczely, nado, naddo, stala; *Hung.* atzel, cf. *Lat.* acies; *Bosn.* oçigl, oçil, blizniça, naddo, gvosdje tvardo; *Slav.* cselik; *Ross.* сталь, булатъ, cf. bułat; *Eccl.* кляило, каленое желѣзо, укладъ, сталь; *Svec.* stal; *Angl.* steel; *Germ.* der Stahl; słowo *stal*, tož samo w całej prawie północy miało znaczenie, jak u nas. *Czack. Pr.* 1, 216; wydoskonalone żelazo. *Kluk. Kop.* 2, 208. Stal, żelazo doskonałe z węglikiem złączone. *Śniad. Chem.* 1, 325. Stal się staje z żelaza, z którego są wyprowadzone wszystkie ziemne cząstki, żeby żelazne mogły uformować masę twardszą. *Kluk. Kop.* 2, 339. *Roq. Doś.* 1, 229. Stal hartem istotnie od żelaza różni się. *Os. Rud.* 566. *Kruml.* 178. — §. *Allus. ad duritiem:* Ach tyran, jakie serce podobne do stali! *Morszt.* 348. On ma z stali serce. *Teat.* 46. *b*, 19. (skamieniałe, nieużyte, nieczułe). Twardsze ma przyrodzenie nad nieużytą stal. *Past. Fid.* 98. Mówmy co chcemy, serce nie *stalem, Żal zawsze żalem. *Kras. List.* 2, 53. (krew' nie woda). — §. *Transl.* Stal żołnierza, wybór, sam kwiat, der Kern der Mannschaft. Na czoło wszystkę stal żołnierza swego uszykował nieprzyjaciel; *robur omne. Krom.* 146. — *Similiter:* Nie wiele tam stali, co pospólstwo chwali. *Cn. Ad.* 501. nie wiele tam wątku, dobrego, chwalnego; nicht viel Treffliches, Gründliches, Lobenswürdiges. — *In malam partem:* Wszystko stal; wszystko łotrowie; stek łotrów; niemasz czym brząknąć. *Cn. Ad.* 1270. sie sind insgesamt Raufer, Schläger, liederliches Gesindel. — STALA, *ob.* Forma w kościele.

STALE, STAŁO, *adverb. Adj.* stały; *Slov.* stale; *Eccl.* стоятельно, постоянно; z stałością, statecznie, mocno, nie ustępując, nie wahając się; standhaft, beständig. Trzymaj się stało, i nie daj się zwyciężyć jéj wdziękom. *Teat.* 29, 73. Niemasz dobra na świecie, któreby stale człowieka przywięzywało, wszystko się przeje. *Teat.* 6, 133. (ciągle, nieprzerwanie). Niestale *Ross.* коловратно.

STALIĆ, STALOWAĆ (*qu. v.*), ustalać, ustalować *cz. niedok.*, ustalić *dok.*; *Boh.* zoceljm; *Vind.* jeklati, pohe klati; *Croat.* oczèlim; *Ross.* придѣлать стальное острее, твердымъ сдѣлать желѣзо; stalą zaprawiać, hartować; verstählen, stählen, zu Stahl härten. Kopie ziemię motyką

stalona. *Lib. Hor.* 114. Naczynia różnie stalą. *Os. Rud.* 574. Pałasze stalone. *Łącz. Zw.* 5. Szabla stalona. *Bardz. Trag.* 174. Stalone bułaty. *Wad. Dan.* 60. Miecz ustalony wziął w ręce. *Kraj. Chim. A 4 b.* Przebił dziewięćsiła mieczem ustalonym. *ib. B* 2. Hektor w lwim ryku Obracał ustalony w pierwszym oszczep szyku. *Miask. Ryt.* 97. Wszyscy czują stalony grot jego dzirydy. *Bardz. Trag.* 135. Oszczepy stalone w ręku kręcili. *Simon. Siel.* 41. — §. *Simil. phys.* Już się lodem Wisła teraz ustali. *Tward. W. D.* 2, 213. (ukrzepnieje). Lodem ustalonym przez Bełt przejechał. *ib.* 216. (skrzepłym, zmarzłym). — §. *Fig.* Stalić, hartować, kamienić; *Bosn.* stanovititi, usanovititi, krjepiti, ſtählen, härten, verhärten. U tych, co z młodu do dobrego nie sposobieni, prawa, by też stalone były, padać się muszą. *Petr. Ek.* 135. Niezwalczonéj płeć nadobna Sparty, Męskiemi niedołężna myśl staliła harty. *Nar. Dz.* 2, 84. Laur duszę stalił w harty męstwa. *Zab.* 14, 168. Serce stalone myślisz zmiękczyć prośbami. *Bardz. Trag.* 407. *Past. Fid.* 191. Ustalić, utwierdzić, umocnić; befräftigen, verſtärken, ſtählen. Mężnie czyń, a ustaluj i umocnij serce twoje, a wytrwaj panu. *Sk. Kaz.* 136. Pragniemy ustalić rząd nasz, a oddalić bezkrólewia. *Gaz. Nar.* 1, 148. Ustalona męska stateczność. *Past. Fid.* 230. Ustala nasze władze bóg. *Przyb. Milt.* 10. Celem postanowienia tego, było ustalenie szczeréj przyjaźni między niemi. *Teat.* 2. c, 8. Na sejmie Piotrkowskim Zygmuntowi przywilejem królewskim księstwo Litewskie ustalowano. *Krom.* 546. (przytwierdzono). Jesteś tak ustalonego uporu, że nikomu nie uwierzysz. *Żebr. Zw.* 106. STALICA, y, *ż.*, u miecznika, do polerowania stali i żelaza. *Magier. Mskr.* der Polierſtahl. STALISTY, a, e, — o *adverb.*, pełen stali, voll Stahl, ſtählern. Stalista woda. *Syr.* 1266. (Stahlwaſſer, mająca w sobie cząstki stalne). Któż tak zatwardziałego a prawie stalistego serca jest, żeby go to zgwałcenie nie poruszyło? *Smotr. Lam.* 183. skalistego, skamieniałego. STALKA, i, *ż.*, stalna osełka do krzesania ognia, der Feuerſtahl; *Boh.* ocylka; *Morav.* ocelka; *Vind.* jeklu, ognilu (cf. ogniwko), kresalu, (cf. krzesiwko); *Slav.* ognjilo, eselik; *Ross. et Eccl.* мусать, о что точать, огниво. огнивцо. (*Ross.* мусатить ostrzyć). Musat u rzeźnika, stalka do ostrzenia. *Magier. Mskr.*

STALMACH, STELMACH, a, *m.*, koleśnik. *Macz.*; rzemieślnik, co spód do pojazdu robi (cf. kołodziej), z *Niem.*, der Stellmacher, Geſtellmacher, Wagner; *Boh.* kolář; *Sorab.* 1. woznik; *Carn.* kolár; *Vind.* kollár; *Bosn.* kolar; *Slav.* kolàr, kolesnik; *Croat.* kolar, vozodelecz; *Ross.* каретникъ, колесникъ, колымажникъ. Kowale, stalmaszy etc. *Petr. Pol.* 292. Arcybiskup ten ojca miał stelmacha, co wozy robił. *Kosz. Lor.* 138. Kowal kradł; wykupić go od śmierci stalmachem. *Pot. Jow.* 124, (*ob.* sprawa jak w Osiecku). *STALMASZKA, i, *ż.*, żona stalmacha, lub też kobieta stalmastwem się trudniąca, die Stellmacherinn; *Boh.* kolařka. STALMASKI, a, ie, od stalmacha, Stellmacher -; *Boh.* kolařský; stalmaskie rzemiosło, = STALMASTWO, a, *n.*, das Stellmacherhandwerk; *Boh.* kolářstwj. Telesfan stalmastwo robił, od Lidów królem obran. *Stryjk. Gon. J* 3. — (STALNY, STALOWY, STALOWNY, a, e, ze stali, von Stahl, ſtählern; *Boh.* ocelowý; *Sorab.* 2. stalani; *Carn.* jèklen; *Vind.* jeklen, heklen; *Croat.* oczelni; *Ross.* стальный. Pałasze stalne. *Chrośc. Luk.* 108. Brandnary stalowne. *Czack. Pr.* 1, 216. Stalna skwara, *ob.* Skwara. I ja sam czuję się, żem nie jest stalny, że mię także ta krzywda wszech spólna, bardzo obchodzi. *Janusz. Oksz. R b.* nie skamieniały, twardy. — (STAŁO, *ob.* Stale *adverb.*) — STAŁOGRYZ, a, *m.*, junak, rębacz, śmiałek; ein Eiſenfreſſer, Bramarbas. Z tym starym stałogryzem nie są żarty. *Teat.* 50, 45. — STAŁOPŁYN, u, *m.*, n. p. Co poźniejsi chimicy stałopłynem, *aer fixus*, to najnowsi kwasem lub gazem węglistym, *acidum carbonicum* nazwali. *N. Pam.* 22, 69. Kohlenſäure. — STAŁOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* stalost; *Slov.* stałost, stálost; *Sorab.* 1. wóbstaynoſcž (cf. obstać), stainoſc; *Carn.* stanovitnost; *Vind.* staunost, stanovitnost, obstoinost; *Croat.* sztálnoszt, ztalnozt, obztojenye, tverdnoszt (cf. twardość), kreposzt (cf. krępość, krzepkość), temelitoszt (cf. ciemię), szegurnoszt; *Bosn.* stanovitost, krepkóst; *Rag.* stávnos, stanovitos, stanovittostvo, krèpkos; *Ross. et Eccl.* доблесть [*res fortiter gesta* 2], твердость [*soliditas* 2], постоянство, постоянiе, постоянность, мужедоблество, твердодушiе; stateczność, statek, wytrwanie, wytrwałość; die Standhaftigkeit, Beſtändigkeit, Feſtigkeit. Upór taki, który się ku rzeczy dobréj ściąga, mamy zwać stałością. *Gorn. Dw.* 247. Z męstwa oświeconego wynika stałość, która trwa w przedsięwzięciach chwalebnych. *N. Pam.* 24, 317. Stałość, mądrości córka siódma, lecz wspaniała, dał ... w wodzie, w złym i w dobrym trwała. *Stryjk. Gon. B* 3. Nienaruszona wierność i potężna stałość. *Herb. Stat.* 585. Nie zwykł przypadek szkodzić stałości umysłu. *Min. Ryt.* 4, 151. Mawiali Stoicy, że stałość człowieka wszystko przewyższa. *Karp.* 4. 118. Niewiernicy ujźrzą w stałościach swych utwierdzone wierne. *Rej. Ap.* 72. Niestałość w kochaniu nad samemi tylko podłemi duszami panuje. *Teat.* 9. *b*, 82. niestatek, niestateczność, Unbeſtändigkeit. Życie skracamy naszą niestałością. *Pilch. Sen. list.* 263, *Vind.* nestanovitnost, prebernitlivost; *Ross.* коловратность. — §. Początki kości młodych zwierząt codzień większą biorą stałość. *Krup.* 1. 5. twardość, Stärke, Feſtigkeit. Bog założył ziemię na stałości jéj; nie pochyli się na wiek *wiekom. 1 *Leop. Ps.* 103, 5. na fundamencie, utwierdzeniu, gruncie mocnym. — STALOWAĆ *cz. niedok.*, stawić, postawić, ustawić; *Germ.* stellen, ... stellen. Stalowy u rybaka stalują się do niewodu. *Magier. Mskr.* Gręzy u rybaka są kółka żelazne ważne; do stalowania niewodu potrzeba ich 30. *ib.* Oprotki u rybaka do stalowania niewodu, powrozy 60 sążni długości. *ib.* — §. Stalować, stalą zaprawić, mit Stahl anmachen. Stalowana woda u kowalów. *Syr.* 1131. w któréj żelazo na stal hartowano, Löſchwaſſer, Waſſer aus dem Löſchtroge der Schmiede, Härtwaſſer. Woda stalowana, abo kowalska. *Cziech. Prz. c* 1. Pijać wino czerwone z wódką stalowaną. *ib. d* 3. — (STALWARKI *plur.*, w górach, pokłady z drzew do wyciągania wody z szybu, z *Niem.*, Stellwerk in den Bergwerken, das Waſſer in

die Höhe zu ziehen. *Tr*). — STAŁY, a, e; *Boh.* stały; *Slov.* stalí, stálý; *Sorab.* 1. stainy, wobstainy; *Carn.* stanoviten, terdan; *Vind.* stanoviten, terdn, stanoviti, terdostaun, stanoterden, nepremeklju; *Croat.* sztálen, kreposztën; *Dal.* sztanovitliv; *Rag.* stanovit, krepak (cf. krępak), stavni, stavan; *Slav.* stalan; *Bosn.* stanovit, krepak; *Ross.* матерый, матеръ: (*Szer.* stel); mocny, tęgi; fest, steif. Te ciała stałemi (*cohaerentia*) nazywamy, których części tak mocno są spojone, iż się nie rozlatują, choć je w górę podniesiemy, jakie są żelazo, krzemień, drzewa etc. *Hub. Mech.* 11, (cf. giętki). Ciała są stałe i płynące. *Os. Fiz.* 9. Lekarz wyczyszcza ciało zawczasu z złéj materyi, która pochodzi z jakiego nadpsucia ciekłych albo stałych ciała części. *Mon.* 73, 548. Ląd stały. *Stas. Buff.* 201. ląd tęgi, ziemia stała, tęga; *Ross.* материкъ, матерая земля, das feste Land; (*opp.* wyspa). — §. Na miejscu swoim stały, miejsca swego nie odmieniający, beständig an einem Orte. Piece chińczne, względem podstawy, dzielą się na stałe, *furni stabiles*, i przenośne, *portatiles*. *Kruml.* 23. Stały, nie błąkający się, nicht herum irrend. Żołnierz nigdy swojéj woli panem, nigdy stałym na miejscu, nigdy pewnym, bo zawsze pod ordynansem. *Teat.* 21, 83. Gwiazdy stałe, nieporuszone. *Wyrw. Geogr.* 31. die Fixsterne; (*opp.* błąkające, planety). Gwiazdy stałe nieruchome, przez się światłe, zdające nam się nie mieć żadnego własnego biegu, *stellae fixae*. *Sniad. Jeog.* 5. Widziany na niebie nie złączone roje gwiazd, nieodmienne względem siebie położenie zachowujących, które dlatego gwiazdami stałemi nazwano. *N. Pam.* 19, 65. *Ignes fatui*, ognie miestałe, pokazują się wieczorami po miejscach tłustych: z tych ogniów pospólstwo wpada w przesąd, jakoby się zakopane pieniądze przesuszały. *Zab.* 10, 157. *Zabł.* Święta nie stałe, które bywają wedle woli przełożonych przekładane i pomykane. *Mącz.* — §. *Moral.* Stały, stateczny, nieporuszony, nie wahający się; standhaft, beständig; *Vind.* staun, pomoshen, stanoviten, obstojezhen, obstoin; *Ross.* et *Eccl.* постоянный, постоянникъ, постоянница, стоический, стоикъ (cf. Stoik), твердодушный, добледственный, доблий, мужедоблественникъ, неуклонный. Stały umysł im większe zwycięży nieszczęście, większą sławę sobie chowa. *Morszt.* 66. Stały nie traci w nieszczęściu nadziei. *Mon.* 70, 215. Bądźcie stałymi a nieporuszonymi. 1 *Leop.* 1 *Cor.* 15, 58, *Ross. et Eccl.* постоянничать statkować, доблествую, мужедоблествую. Podał mu rękę, nie tak w wojnach i potyczkach, jako w obietnicach i rzetelności stałą. *Szez. Cyc.* 530. Cnoty w jego młodych latach okazowały się, jako w *nastalszym mężu. *Biel. Hst.* 90, (*ob.* Ustalony, cf. stateczny). Niestały; *Vind.* nestanoviten, kaker veter potegne, prebernitliu; *Ross.* переметчикъ, коловратный, (cf przemiatać, cf. przekińczyk, cf. kołowrotny).

STAMBUŁ, u, *m.*, Carogrod, Konstantynopol, stolica państwa Tureckiego. *Dyk. Geogr.* 2, 40 (*Ross.* Констанинополь; *Eccl.* Константінъ градъ; *Turc.* Istambul, Istanboi, Islambol, Konstantanije). Ktoż kiedy Konstantyna imię postrzeże w słowie Stambuł! *Zab.* 7, 181. STAMBUŁKA, i, *ż.*, lulka Turecka, ein Türkischer Tabakspfeifenkopf. Stambułki, w handlu, lulki gliniane Tureckie. Stambułki w hucie, gatunek flaszeczek, nieco pękatych z szyjką *Magier. Mskr.*, in der Glashütte bauchige Fläschchen. STAMBULSKI, a, ie, Konstantynopolski; *Ross.* Констaнтинопольскій, Constantinopolitanisch.

*STAMCA, y, *m.*, z *Niem.* Steinmetz; ciosacz kamienny; n. p. Sroga liczba słów zwyczajnych mularzom, stamcom, kamieniarzom, cieślom. *Solsk. Arch. praef.*

*STAMENT, SZTAMENT, SZTAMĘT, u, *m.*, [kamlot, rodzaj lekkiej wełnianej materyi, ein Art leichten Wollenzeugs 4] (*Ross.* стамедъ rasa). Nie sam aksamit, nie sam atłas, ani sama przedajna w najbogatszym sklepie leży lama; Znajdziesz włóczki, stamenty i wielbłądzą przędzę. *Pot. Jow.* 34. Od sztuki sztametu.... *Vol. Leg.* 6, 133. *Instr. cel. Lit.* Od tuzina pończoch, sztametów i bawełnianych chust. *Vol.* 1, 559.

STAMI, *ob.* Sto.

STAN, u, *m.*, STANIK, u, *m*, *dem.*; (*Boh.* stan namiot, staw stan; *Sorab.* 2. schtand; *Sorab.* 1. žtant, stahtžo, botžo, *ob.* Bycie; *Carn.* stân; *Vind.* stan; *Croat.* sztális, ztalish, (sztán *hospitium*, *habitatio*, cf. stancya); *Bosn.* stan, staniscte *habitaculum*, stan, krosna za tkatti *textrina*, *ob.* Staciwy; *Ray.* stan, stanje, staniscte, pristaniscte, pristalisete *habitatio*; *Ross.* станъ obóz, stacya, stanowisko, zajazd, stan ciała, warsztat); §. 1) stan, w którym się kto znajduje, położenie, sytuacya jego, okoliczności, w których żyje; der Stand, worin sich jemand befindet, die Lage, der Zustand; *Boh. et Slov.* staw, cf. staw; *Ross.* состояніе. Stan teraźniejszy Rzpltéj deklarujemy za stan aktualnej obrony przeciw wojsku i rządowi nieprzyjacielskiemu. *Gaz. Nar.* 2, 257. Żaden w swoim, ale raczej w cudzym stanie jest szczęśliwym. *Zab.* 7, 67, (cf. pierze, skóra). — §. Sposobność, możność, n. p. Jest w stanie wygodzenia bliźniemu. *Teat.* 8. *c*, 37; *Ross.* состоятельный, staje go na to, jest przy możności, może, cf. tantny, er ist im Stande zu helfen. — §. Stan, stosunki domowe, sposób życia; der Stand, die häuslichen Verhältnisse unserer Lebensart. Stan panieński wcale mi się jeszcze nie naprzykrzył. *Teat.* 7. *c*, 29. Iść za mąż, stan odmienić. *Teat.* 2. *b*, 4 seinen Stand verändern. Już masz córko lata, które ci stan obierać każą. *Teat.* 30. *b*, 59. *ib.* Postanowienie, eine Lebensart erwählen. W klasztorze ją grzebią, by posag nie wychodził z domu; Strach słuchać, gdzie fortuna stan obiera komu. *Teat.* 46, 14. Stan małżeński, małżeństwo, der Ehestand. Rytygierz w małżeński stan domagał się Wendy. *Krom.* 57. er verlangte sie zur Ehe. — §. Stan, płeć, rodzaj, das Geschlecht. Siostra jego strój męski wziąwszy, stan zmyśliwszy do zakonu ś. Franciszka wstąpiła. *Nies.* 1, 187. — §. Stan obieraj jak najlepszy. *Cn. Ad.* 1086. stan, rzemiosło, obejście, koło czego kto chodzi, czym się trudni a razem i żywi; Stand, Gewerbe, Geschäfte, Handthierung. Każdy ma się postanowić, a stan sobie słuszny wybrać. *Glicz. Wych.* *O* 3 *b.* Ociec aby syna swego ku czemu przywiódł, stan jaki a wezwanie onemu zamierzył a założył. *ib.* *O* 1. Szczęście lub nieszczęście

ludzkie zawisło od stanu życia, do którego się biorą. *Mon.* 74, 25. Zaiste ten stan, który inne utrzymuje, twierdzą ich nazwać możemy. *Siem. Cyc.* 205. (stan rolniczy, ziemiański, ziemiaństwo, rolnictwo). Rodzaj ludzki na trzy stany rozdzielony jest, na modlących się, na broniących i robiących, na księże, rycerstwo i lud pracujący. *Sk. Dz.* 1008. *Star. Ryc.* 15. Lehrstand, Wehrstand, Nährstand. *Kras. Pod.* 2, 251. Przed obliczności twojéj chwały każdego nabożeństwa ludzi widzę, a z mego cechu albo stanu, *ordinis*, ach niestetyż żadnego nie widzę. *Zygr. Pap.* 145. (*Vind.* stan̂, red, redstvu = zakon, reguła zakonna). — Stany w społeczeństwie cywilnym, klasy ludzi i rangi ich, die verschiedenen Stände nach ihrem verschiedenen Range in der bürgerlichen Gesellschaft. Stan osób, podług prawa Rzymskiego, jest własność ich, przez którą jakiegokolwiek prawa są uczestnikami. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 20, *Boh.* staw; *Croat.* verzt; *Dal.* varsst, (cf. warsta); *Bosn.* varsta, versta, vrrista, bitje; *Ross* статья; *Eccl.* статія, прасло (cf. przęsło), чинъ [*ordo* 2] степень, состояніе жизни, достоинство. Bóg różne stany chce mieć na tym świecie, Króle, książęta, pany, szlachtę, kmiecie. *Żegl. Ad.* 159. Na różne bóg od wieków świat podzielił stany, Dał króle i poddane, dał kmiecie i pany. *Nar. Dz.* 1, 205. *Zab.* 13, 13. *Zabł.* Klaudyus i Maxymus byli ludzie wielkiego stanu. *Sk. Dz.* 151. wysokiego urodzenia, familianci, panowie z panów, von vornehmen, hohen Stande; *Ross.* сановникъ, сановный. Wielki czyli wysoki stan *Ross.* санъ, сановитость. Człowiek nizkiego stanu w gminie pospólstwa żyjący. *Mon.* 64, 710. Nie znać stanów przed zbytkiem, wszyscy się panami piszą. *Bach. Ep.* 42. Kto nad stan swój wychodzi, prędzéj dójdzie szkody. *Gaw. Siel.* 364. *Teat.* 15, 5. (piędzią się mierzyć). Abym miał według staniku swojego. *J. Kchan. Dz.* 301. Stosownie do stanu; *Vind.* stanomeren, po stani, postanski, dostojezh, standesgemäß. — *Transl.* Ziemia, niebo, powietrze i wszystkie żywioły Wystąpiły z swych stanów. *Pieśn. Kat* 65. z swych klubów, kresów, sie sind aus ihrem Gleise heraus getreten. Stany polityczne, królestwa, Rzpltej; die politischen Stände eines Staats, die Reichsstände; *Vind.* deshelni stani, deshelski stanifhniki, staniki; *Ross.* государственные чины. Stany koronne. *Gorn. Dw.* 5. Prawodawca niedobry, który nie obmyśla, żeby wszystkie stany Rzpltéj w zgodzie zachowane były. *Gorn. Wł. C* 3 *b.* — *§. W téj istności dziwnego bóstwa są trzy *stanowie, (bo mędrkowie zakazują mówić trzy *persony), t. j. ociec, syn i duch ś. *Rej. Zw.* 9 *b.* — §. 2) Stan, państwo, kraj z swoim rządem, *pospolita rzecz, (cf. miasto. *Petr.*), *Vind.* floshtvu, stalifhtvu, deshelje; *Ross.* статъ, der Staat, das Reich. W stanach monarchicznych lud dobro państwa z pożytkiem monarchy ściśle jednoczy. *Mon.* 65, 176. Trwałość i dobro całego stanu, końcem jest politycznych praw. *Zab.* 6, 221. Każde ustanowienie, mając za cel stan cały, razem wzięty, jest politycznym prawem. *Zab.* 6, 222 Stan musi niedołęgów i kaleki żywić. *Zab.* 7, 137. Baczny jest rząd, aby się z czasem stan w stanie nie uformował. *N. Pam.* 17, 260 (*status in statu*). Rada stanu, der Staatsrath; radca stanu, ein Staatsrath. *N. Pam.* 22, 42, *Boh.* občanský, obecanský, občanska rada, (*ob.* Obec); *Vind.* floshten, floshtveni, stalfhtveni, stalifhen; *Ross.* статскій. — §. 3) Stan, stanie, stanowisko, stacya: Ruheort, Standort, Station; (*Ross* станъ, станокъ warsztat, стойло miejsce dla koni w stajni). Król wyprawił na pierwszą straż i rozdawanie stanów wszystkiemu wojsku Wołmińskiego. *Stryjk.* 777. Na rzekach portowych żaden stanów nowych stawić i grobel sypać ku przekazie nie ma. *Stat. Lit.* 29. zastanowienie, Anhalten, Aufhalten, der Ort, wo man stille halten muß. — §. 4) Stan, namiot, ein Zelt. 2]. W obozie Krzyżackim, albo w stankach ich, nalezione były rozmaite rzeczy. *Biel. Św.* 232 *b*, (*Boh. et Slov.* stan namiot; *Ross.* станъ obóz). — §. Stan, rodzaj daniny, *ob.* Stacya. — §. 5) Stan czowieka, wzróst, talia; der Wuchs eines Menschen, die Taille, die Länge des Leibes zwischen den Hüften und der Brust; *Bosn.* stas, visinna cjovjeka; *Rag.* stas; *Vind.* stanizh; *Ross.* станъ, (статъ uroda, postać). Stan tak piękny, i tak ma dobrze pomierzony, Jaki tylko zmaluje malarz nauczony. *P. Kchan. Orl.* 1, 171. Cudnie piękna pani, Bo to stanik jak łątka, nóżka jak u łani. *Zabł. Fir.* 13. Sznorówka w stan jak najgładziéj wpadła. *Mon.* 69, 1086. — Stan, stanik w sukni, ta część, która nad stanem; der Leib in einem Kleide, die Taille; *Ross.* лифъ. Stanik, gatunek niby to sznorówki pod suknią, das Leibel unter einem Damenkleide; *Croat* moderez; *Ross.* шугай, шугаецъ, шугайчикъ, тѣлорѣя, тѣлогрѣйка, тѣлогрѣечка, штаны spodnie. STANĄĆ, *f.* stanie *ned.* *jedntl.*, Stawać *contin.*; *Boh* stanauti; *Slov* stať, stanem; *Sorab.* 2. stanusch; *Sorab.* 1. stanu, stanem, (stanu, stanem, stawam = wstawam); *Vind.* sastati, shtentati,e, tihudershati; *Ross.* стать, сталъ, стану; przestawać, się, zastanawiać kroku; stehen bleiben, halten, still stehen. *pr. et tr.* Kazał stanąć wozowi. 1 *Leop. Act.* 8, 38. er ließ den Wagen halten, Halt machen. Nie wie, co z sobą ma czynić, stanął jak wryty. *Nag. Cyc.* 42. Stanęła Wisła. *Tr.* zamarzła, die Weichsel ist zum Stehen gekommen. Dniepr w lutym trzykroć stawał, i trzykroć się roztapiał w wody. *Tward. Wł.* 46. Na ten widok krew w żyłach moich stanęła. *Teat.* 15, 48 ścinała się, stężała, skrzepła, zdrętwiała, das Blut in den Adern erstarrte. Ręce im z łukami stanęły, że razić nie mogły. *Sk. Dz.* 483. Stanąć na czym, stanąć gdzie, *insistere c. gr digitis Cn. Th.* 1059. bey etwas, auf etwas stehen, stehen bleiben, sich darauf hinstellen. Przyzowże brata, a stańcie w namiecie zgromadzenia; szedł tedy Mojżesz i Jozue i stanęli w *namiecie; tedy się ukazał pan w słupie obłokowym i stanął on słup nade drzwiami namiotu. *Bibl. Gd. Deut.* 31, 14-15. (*stanięta. *Budn. ib*, *dualis* = staniecie wy dwaj). — Stanąć *active*, koniec czynić, ein Ende machen, stehen bleiben. Na tym pomienieni pisarze stanęli. *Krom.* 4. (przestali pisać, więcej nie pisali). Cezar zastawy odebrawszy, w pokoju z Brytanami stanął. *Warg. Cez.* 84. pokój z niemi zawarł, na zawarciu pokoju z niemi skończył, er schloß den Frieden ab. W zgodzie z nieprzyjacioły stanął:

Warg. Cez. 56. — §. W hucie: Stanąć piecem, znaczy wygasić ogień w piecu wielkim. Os. Żel. 8. im Hüttenwesen: mit dem Hochofen Einhalt thun, Halt machen, ihn löschen. Dla niedbalstwa gichciarza albo szmelcerza często piecem stanąć potrzeba. Os. Rud. 111. — Stanąć neutr., koniec wziąć, kończyć się; ein Ende nehmen, stehen bleiben, sich endigen. Na Wosiełku stanęła familia Ryngoltowa. Biel. 127. Baczeniem Pompeja, domowe niesnaski nienajgorzéj stanęły. Warg. Cez. 158. Kaźń grzechu nie na samym Adamie stanęła, ale na wszystko jego potomstwo wylała się. Kurzk. Kat. 25. Niech jeden władnie, niech was jeden sądzi, Tak staną waśni i spólne niezgody. P. Kchan. Jer. 10. Nie stanęła ta zaraza na Ewie, wszystka biała płeć tym jabłkiem otruta. Zab. 15, 216. Zwycięstwo to w grudniu przypadło, i na tym ten rok stanął. Sk. Dz. 321. Na tym stanęło, exitus is fuit. Cn. Th. 449: ea sententia tenuit, es blieb dabey, es hatte dabey sein Bewenden. — §. Stanąć, skutku swego dójść, do skutku przyjść, zu Stande kommen. Dawnoż to, jak pokój stanął! Teat. 4. b, 41. Przez dostanie obrazu Minerwy zwycięstwo nad Troją stanęło. Otw. Ow. 515. (od niego zawisło). Mieczysław wymierza się, że to nie nim stanęło, iż ustawom dosyć nie uczynił, ale pany Krakowskiemi; non per se stetisse, Krom. 209: es wäre nicht bey ihm gestanden, auf ihn angekommen, durch ihn geschehen. — §. Stanąć, przybyć: Boh. octnauti se; Vind. sempriti, napriti, perhajati, dopriti, dohajati; Croat. dohajati, ankommen, anlangen, eintreffen; (cf. Ross. стану читать = буду читать, będę czytał; cf. Carn. je vasi lire) I u nas wiele mówi: «jak stanie gadać» = jak zacznie, jak weźmie gadać, «stanął się kłócić» = zaczął, wziął się do kłótni. X. Kam. Okręty u brzegu stanęły. Zbil. Dr. H 3. (przybiły). Wojsko tu dziś na nocleg ma stanąć. Teat. 13, 6. (przyciągnąć). Ktokolwiek stanie nogą na ziemi Polskiéj, używa opieki rządu. Ust. Konst. 1, 221. kto nogę postawi, kto się nogą dotknie, wer nur mit einem Fuße den Boden Polens betritt. Stanąłem na ostatek u celu żądań moich. Teat. 56, 5 dopiąłem, dosięgłem, dokazałem, endlich habe ich das Ziel meiner Wünsche erreicht. — Stanąć u kogo gospodą, zajechać do kogo: bey einem einkehren, Quartier nehmen, bey ihm absteigen; Croat. sztanovnik = gość przybyły; Vind. stanounik = komornik, stanuvati = mieszkać; Rag. stanovati = rezydować). Powiedz mi, jeśli jest w domu ojca twego gdzie stanąć? 1 Leop. Genes. 24. Paweł ś. gospodą u ochmistrza stanął, i kilka dni mieszkał. Dambr. 650. Stanął u mnie kwaterą. Teat. 30, 31. Z prowincyi niejaka pani przyjechawszy, u niéj gospodą stanęła. Warg. Wal. 129. — Simil. Port ciasny, nie stawają w nim, chyba mniejsze statki. Warg. Radz. 160. stanowisko mają, die Schiffe haben in den Hafen ihren Standort, ankern dort. — §. Stanąć, stawić się: Ross. предстать, предстаю. (cf. przedstawić); sich stellen, einstellen, einfinden, erscheinen. Wstań a stań w pośrzodku; a on wstawszy, stanął. 1 Leop. Luc. 6, 8. Stanąć u prawa. Cn. Th. 1059. Najznakomitsi Rzymianie, chcąc dać dowód wymowy, nie wstydzili się stawać w sprawach przyjaciół swoich. Hor. 1, 180. Patron stawa w sprawie. Mon. 67, 394. Stawa od zaskarżającéj strony Mecenas. ib. 76, 141. Syn Emiliusza nie przykładał się do stawania w sprawach, czyli rzecznictwa. Zab. 3, 7. Wszędzie go śledzi sława, która przy boku rycerzów stawa. Teat. 51, 7. Stanę-ć wszędy, dostawam, dostoję-ć placu wszędy. Cn. Th. 141. Czy nie znajdę nikogo, coby się odważył stanąć ze mną w kroku, i mego żelaza skosztować? Boh. Kom. 4, 220. einem die Spitze bieten, sich ihm entgegen stellen. Odważne serce dba na strachy mało, Niebezpieczeństwu w oczy stanie śmiało. Min. Ryt. 1, 24. Panie, stań ze mną w potrzebie. Ryb. Ps. 61. stój przy mnie, pomagaj mi, stehe mir bey. Żołnierz tchnący Marsowym duchem, do boju stawa, jako w taniec. Mon. 73, 267. Stanęli mężnie przy obozach, i płoszyli ufce bisurmańskie. Birk. Exorb. C 2 b. Wziąwszy się za ręce, zgodnie wszyscy w obronie ojczyzny stanęli. Gaz. Nar. 2, 260. Przy sprawiedliwości murem stanął. Sk. Dz. 817. Kto jak my przy kraju, kto stawa przy wierze? Teat. 45. d, 65. Wyb. Czyśmy nie odważnie stawali aże do gardł? Bardz. Luk. 125. Wielkiego właśnie króla to jest sprawa, Tak wiele czynić, choć w przek wszystko stawa. Zab. 8, 205. Pir. (choć się wszystko sprzeciwia, przeciw wstawa). — Stanąć grzecznie, pokazywać się, stawić się, popisywać się. Cn. Th. 756. sich von einer guten Seite zeigen, sich hervor thun. Szukaj sławy, żeby z twych dzieł sądzono, czy w sromocie, czy staniesz w pochwale. P. Kchan. Orl. 1, 101. §. Transl. fig. Gdy się z sobą tak waży i wątpliwie kryśli, Pewny fortel na reszcie stanie mu na myśli. Zab. 15, 15. Kniaź. Stawił mu się na myśli, przyszedł mu na myśl; es fiel ihm ein Kunstgriff ein, kam ihm in den Sinn, in die Gedanken, stellte sich ihm dar. Łzy jéj w oczach stanęły, jakoby płakać chciała. Teat. 48, 9. kręciły jéj się w oczach, die Thränen traten ihr in die Augen. — Similiter. Drogo nam nasza wolność stanęła. Warg. Wal. 175. drogo nam przyszła, sie ist uns theuer zu stehen gekommen. — §. Stanąć czym, stać się czym, obrócić się w co, zostać czym; zu etwas werden, sich in etwas verwandeln. Niobe kamieniem stanęła, Skoro straconych dziatek żałować zaczęła. Groch. W. 530. (skamieniała). Nie chciał pokoju, i wolał tak, że mu ojczyzna popiołem stanęła. Biel. 160. Kością mu w gardle stanął. Birk. Zyg. 26. Bratk. B 2 b, (ob. Kość). — §. Stanąć komu za co = zastąpić u kogo co, powetować mu, die Stelle von etwas bey jemanden ersetzen. Głód stanie za kuchmistrza. Fredr. Ad. 8. Głód stanie za kuchmistrza; potrawy mniej smaczne głodnemu żołądkowi przypadają do gustu. Pilch. Sen. list. 128. ib. 4, 141. Cała ta noc stanęła mi za dzień sądny. Ossol. Str. 7. Ratował ich, i stawał im, jako mówicie, za różany wieniec; bo modlitwą jako kwiatem najwonniejszym ubłagał Boga. Birk. Zyg. 47. Aeneasz Sylwiusz gniewał się na Polaków, że go biskupstwem Elezberskim upośledzili, acz mu pan bóg stanął za szkodę, bo potem był papieżem. Biel. 148. Stanę-ć za szkodę = nagradzam. Cn. Th. 1060. ich stehe dir gut für den Schaden, ich ersetze ihn dir. —

*§. Panie, ja ciebie nie stanę, pókim żyw. *Biel.* 456.? *STANAWIAĆ, *ob.* Stanowić. *STAŃCA, y, *ż.*, STANCYA, yi, *ż.*, STANCYJKA, i, *ż.*, *zdrbn.*, mieszkanie, stanie, pokój, złożenie; das Logis, die Wohnung, das Zimmer; (*Carn.* stanuvanje = pomieszkanie; *Vind.* staniza = izba, stanujalishe = kwatera; *Croat.* sztan, ztán *hospitium, habitatio*, (*Croat.* staczun, zkram = sklep kupiecki, ztena = ściana); *Bosn.* stan, stanicscte = pomieszkanie; *Rag.* stan, staniza, staniciza, stânaa; *Sorab.* 1. statok = mieszkanie, (cf. statek); (*Ross.* станція stacya, странствовать podróżować; *Eccl.* станствовати gospodą stać, станица *turma equitum, acies instructa*); *Ross.* станица stado, wieś Kozacka nad Donem, nad Wołga); *Ital.* stanza = stancya; *Ross.* подворное. Stańca ta abo ten pokój, jest na wierzchu nad innemi pokojami. *Star. Dw.* 27. Niech się i me serce stanie tych gości godną stańcą. *Suszyc. Pieśn.* 2. *D.* Mimo nasze stańce i obozy wyprawił wojsko. *Tward. Wł.* 75. stanowiska, Standquartiere, Standplätze. Gdzież tedy mój syn ma stancyą? *Teat.* 27, 113. Tu u mnie od półroku stancyą najał. *Zab.* 13, 294.

*STAŃCZYK, a, *m.*, [błazen nadworny króla Zygmunta I; *transl.* 4] błazen, śmieszek. *Tr.*, ein Possenreißer.

STANDAR, *STANDUR, *ob.* Sztandar.

STANGIERKA, STENGIERKA, i, *ż.*, (cf. wstęga), chustka kobieca na szyję złotem i srebrem przetykana. *Tr.* ein Weiberhalstuch, mit Gold und Silber durchzogen.

STANGRECIĆ *med. niedok.*, stangretem być, powozić, końmi powodować, kutschiren. Stangrecąc kark złamał. *Nar. Tac.* 2, 431. STANGRET, a, *m.*, STANGRECIK, a, *m. zdrbn.*, z *Włosk.*, woźnica, der Kutscher; *Boh.* kočj (*ob.* Kocz), (kočář, kočárek kareta); *Slov.* kočiš; *Hung.* kostis; *Sorab.* 1. kotschak; *Vind.* guzhei, guzhar, pelauz, vosar, vosnjak; *Croat.* kochish, kochis, kochics, kuchish; *Dal.* kochiar; *Bosn.* kociasc; *Slav.* kocsiásh; *Ross.* кучеръ, правильщикъ, (cf. sprawca); *Eccl.* колесничникъ, колесница гонитель, конегонитель. Pomiędzy wszystkiemi stangretami, którzy mają honor siedzieć na kozłach, żaden a żaden, ani stangret dworski, ani stangret ratuszny, ani stangret remizowy, ani na reszcie stangret od fiakrów, nie może mi wydołać w moim urzędzie. *Teat.* 52. *c*, 47. Wąsaty stangret. *Teat.* 54, 19. Panowie sami zostają dziś stangretami, aby się podali na pośmiechowisko. *Mon.* 64, 371. *Zab.* 12, 245. STANGRETKA, i, *ż.*, die Kutscherinn. STANGRETOWY, a, e, STANGRETSKI, a, ie, od stangreta, Kutscher = ; *Boh.* kočowský, kočow, kočářský.

STANIE, *tertia persona futuri*, *ob.* Stanąć, *ob.* Stać, staje, stawa, *ob.* Stać się. STANIE, ia, *n.*; *Boh.* stanj; *Ross.* стойка, (cf. stojka); *Subst. verbi* stać; §. 1) *stojenie, das Stehen. Długie na modlitwach stanie. *Smotr. Apol.* 64. Stanie u prawa, stanienie, stawienie się. *Cn. Th.* 1060, *Ross.* предстаніе, die Erscheinung, Stellung, vor Gericht. — §. Stanie, miejsce stania, stanienia, stanowisko, stacya; der Standort, Ruheort, die Einkehre. Żadnych stacyi albo zstępowania w dziedzictwach niczyich nie będziemy czynić; a jeśli potrzeba nas do tego przyciśnie, żebyśmy stanie tam czynili, tedy wszystko chcemy zapłacić. *Herb. Stat.* 261. Kasztelan z powiatem swoim ciągnąc stania albo odpoczywania swe ze szlachtą czynić będzie, nie we wsiach, ale blizko. *Herb. Stat.* 186. — *Simil.* Stanie na wodzie, gdzie kotwicę zapuścić można. *Wd.* die Schifferhede. — §. Stanie, mieszkanie, stancya, *Carn.* stanuvanie; *Vind.* stanualishe; *Croat.* sztánye, ztanye; *Dal.* ztanye; *Bosn.* stan, staniscte; *Rag.* stan, staniza, stanaa, Wohnung, Logis. Król August stał w dworze biskupa, bo na zamku dla niego stanie być nie mogło. *Gorn. Dz.* 11. Siana u nas dostatek jest, i miejsce przestronne ku staniu. 1 *Leop. Genes.* 24. Mieszkania, w których jest komor niemało i stania sposobnego. *Warg. Radz.* 148. Stanie każdemu, zwyczajne pielgrzymom naznaczono. *Warg. Radz.* 61. — §. Stanie dla koni, dla bydła, stajnia, miejsce w stajni; der Stall, Pferdestall, Viehstall, der Standplatz im Stelle; *Ross.* стойло. Koń tłusty, na staniu w dostatku chowany. *Ezop.* 74. Koń na staniu, *saginarius*. *Cn. Th.* 295. Konia na staniu chował, nim go siodłu przyuczył. *P. Kchan. Orl.* 1, 88. Szkapa długo na staniu próżnując, h... *Petr. Ek.* 112. Chciał z kościoła stanie zbudować dla koni swoich. *Birk. Dom.* 9. Zakazał im wielu koni kupować i na staniu miewać. *Birk. Pod.* 13. Stanie dla wołów ma być twarde dla zachowania kopyt. *Końsk. Lek.* 2, 23. Woły chować na staniu. *Petr. Et.* 301. — §. 2) stanie, stanienie, zastanawianie, zatrzymywanie się: das Stillstehen, der Stillstand; *Vind.* shtentanie, tihudershanje, obstajanje, prestaja, postanek, obstanek, prestanek. *Solstitium*, stanie słońca. *Śpicz.* 135, *Croat.* szunczostaja, Sonnenstillstand, Sonnenwende; zawieszenie broni, rozejm, *armistitium*, der Waffenstillstand. Gdy się około spólnego pokoju zgodzić nie mogli, stanie doczesne postanowili. *Stryjk.* 650. Czescy posłowie wojnę między Jagiełłem i Krzyżakami rozjęli w nadzieję zgody, i stanie postanowili do 24 czerwca. *Biel.* 249. Uprosili stania pokoju na trzy miesiące. *Stryjk.* 547. Na niejaki czas stanie otrzymali. *Warg. Cez.* 78. *Gwagn.* 647. *Biel.* 367. *Falib. Q* 3. On wszystko rozumiał, że to nie pokój, ale było stanie. *Chrośc. Fars.* 401.

STANIEĆ, STANIENIE, *ob.* Tanieć.

STANIENIE, *ob.* Stanąć. STANIK, *ob.* Stan. STANISŁAW, a, *m.*, imię, znaczy tego, co sobie stanowi sławę. *Stryjk.* 102. Stanisław, stań się sławą bogu i ojczyźnie. *Chmiel.* 1, 60. Stanislaus. — *Prov.* Stanisław z izby, Stanisław do izby. *Rys. Ad.* 62 co Polak, to Stanisław. — STANIUCH, a, *m.*, stajenny, der Stallknecht. Żaden staniuch abo woźnica, świadomy tego rzemiosła, nie będzie konia ustawicznie smagał. *Pilch. Sen. łask.* 58.

STANKAR, *herb*; orzeł z rozszerzonemi skrzydłami, z koroną na głowie; z korony chorągiew wychodzi, w literę S na proporcu zawiniona. Na piersiach orła tarcza, na której u wierzchu miesiąc rogami do góry; od barku spodem krzyż albo miecz. *Kurop.* 3, 49; ein Wappen.

STANOWCA, y, *m.*, *STANOWACZ, STANOWICIEL, a, *m.*, który co stanowi, postanowił, urządził, sprawca; der Stifter, Ordner, Verordner von etwas; (*Croat.* sztanovnik *hospes*, *diversor*, *adventor*, *habitator*. Jowisz

grzmienia i piorunu stanowiciel, przez którego wszystkie na świecie rzeczy stoją. *Gorn. Sen.* 240. Duch święty stanowicielem jest tego nabożeństwa. *Bals. Niedz.* 1, 142. Stanowca Rzymskiego grodu; *Romanae conditor urbis. Żebr. Ow.* 374. der Gründer, Begründer. Jeden tylko jest stanowicielem sakramentów. *Pim. Kam.* 177. Kościoły te z apostołów i z apostolskich uczniów stanowce żadnego nie pokazują. *Zygr. Ep.* 74. Censor, stanowiciel obyczajów. *Petr. Pol.* 457. Najsławniejszy lekarz i nauki lekarskiej stanowiciel Hipokrates. *Pilch. Sen. list.* 3, 193. Stanowcy nowéj wiary. *Petr. Pol.* 273. Stanowca praw. *ib.* 246; (*conditor legum*). Przez boga królowie, i *stanowacze praw sprawiedliwe rzeczy skazują. 1 *Leop. Prov.* 8, 15. (prawostawce. 3 *Leop.*); prawodawce, Gesetzgeber. Sesostrys był stanowca tych zwyczajów. *Petr. Pol.* 2, 226. Prosił Jagiełło Witolda, aby był jednaczem i stanowicielem między nim a ojcem swoim. *Stryjk.* 431. układaczem zgody, Friedenstifter. STANOWICIELKA, i, *ż.*, die Stifterinn. STANOWCZY, a, e, stanowiący, stanowny, decydujący, entscheidend. Stanowcze zdania. *Ld.* STANOWIĆ *cz. niedok.*, *Stanawiać *frequ.*, (*Petr. Pol.* 8); *Boh.* stanowiti; *Ross.* становить; zastanawiać, wstrzymywać bieg, hamować, robić żeby co stanęło, żeby stało, nie ruszało się; zum Stehen bringen, stehen machen, aufhalten. Lutnia Orfeuszowa zwierze dzikie stanowiła. *Bardz. Trag.* 30. Czarownica swą nauką stanowiła ciekące rzeki. *Lib. Hor.* 21. Ty morza stanowisz, akwilony wzruszysz. *Wad. Dan.* 11. Wszechmocność twoja błąkające się chaos stanowiła. *Suszyc. Pieśn.* 3, *M* 2 *b.* Bieży, ani się stanowi. *P. Kchan. Orl.* 1, 197. Zima mrozem ściągające, rzeki stanowi tak, iż wóz najcięższy po grzbiecie ich chodzi. *Groch. W.* 362. Liście te przyłożone stanowią krew z nosa płynącą. *Sienn.* 358. sie stillen das Nasenbluten. Krwi z nosa stanowienie. *Sienn.* 358. die Stillung des Nasenblutens. Żyły, któremi się płód w żywocie trzyma i stanawia. *Spicz.* 181, *Vind.* stanoviti = dzierżeć, trzymać; sich halten, daran fest halten. — §. Stanowić kogo u siebie, u kogo, stawiać gospodą kogo. *Cn. Th.* 1061, *Vind.* podstrehuvati, pod streho vseti, (*ob.* Strzecha); *Croat.* nasztanujem, sztanovníke priemlem: *Bosn.* ustaniti, primiti u stan, unterbringen, ins Quartier nehmen, Wohnung anweisen. Stanowienia gości powinność; *hospites recipiendi necessitas. Cn. Th.* 1061. Zwykli biegli wodzowie tam swoich żołnierzy stanowić, dokąd rozumieją, że nieprzyjaciel uchodzić będzie. *Siem. Cyc.* 170. mieścić, lokować, placiren. Stanowić się, stanowisko czyli stanie sobie obrać, *Bosn.* ustanitise; *Croat.* stanújem, sich einquartiren, ins Quartier einlegen, einlogieren. Nikt w *dworzech naszych jeżdżąc drogami, nie ma się stanowić, i stacyi na się i na konie swoje z dworów naszych brać. *Stat. Lit.* 56. — §. *Venator et oeconom.*: Ramfery stanowią się w wrześniu, a w maju płód wydają. *Wyrw. Geogr.* 546. pokładają się, pobiegają, sprawę z sobą mają; läufig seyn, sich belaufen. Stanowienie abo bukowanie owiec. *Gaz. Warsz.*, das Belegen, Beispringen der Schaafe. Żubrzyce z bawołami lub buhajami Holenderskiemi stanowione być nie mogą. *Czack. Pr.* 2, 260. — §. Stanowić, postawić, wystawić; hinstellen, aufstellen, aufrichten, errichen; (*Bosn.* stanovititi, ustanovititi, ukrjepiti *stabilire, firmare*; *Croat.* sztanovitim *stabilio*). Warują granic swoich, mury stanowiąc od granicy do granicy, jak Chineńczycy. *Star. Woj. A* 3. Zamki, fortece stanowić. *ib.* Ustawicznie się nowe kościoły stanowią, jednak w jednéj wierze zgadzające się, i za apostolskie przyznane. *Zygr. Ep.* 74. zakładają się, werden errichtet, gestiftet, angelegt. Tomasz ś. klasztorne śluby mnichów i mniszek stanawiał. *Żarn. Post.* 3, 519. (fundował). — §. Zwykły Hymena wzywać matki, Swoje gdy stanowią dziatki. *Ustrz. Troi.* 44. gdy im stan czyli postanowie obmyślają, córki wydają, synów żenią, wenn sie die Kinder verheurathen. — §. Stanowić co, postanawiać, ustawiać, urządzać; fest setzen, verordnen; *Boh.* uřčjti, (cf. wyrok, cf. urzec); *Croat.* odluchújem, odlucham, (cf. odłączyć); *Ross.* предать, предавать (cf. przedać), вчинить, вчинять; *Eccl.* законополагати, законоположу. Prawa stanowić, uchwalać; Gesetze beschließen, verordnen, geben. W rządzie pełnomocniczym naród stanowi prawa przez pełnomocników swoich. *Ust. Konst.* 1, 5. Pisał, aby wszelaką pilnością ten dzień święty był stanowion na potomne czasy. 3 *Leop. Esth.* 9, 26. (aby był obstalowan. 1 *Leop.*). Teraźniejsze ustanowienie o miastach za prawo konstytucyjne stanowimy. *Gaz. Nar.* 130. Stanowienie *actio*, uchwalanie, urządzanie, układanie; das Beschließen, Anordnen, Verordnen, Ordnen Litwa sejmy i stanowienia rzeczy ma odprawić w Lublinie abo .... *Herb. Stat.* 660. Po długim stanowieniu i traktowaniu, Bela miał pojąć siostrę Mieczysława etc. *Stryjk.* 220. po długiej negocyaci, nach langen Unterhandeln. Stanowienie *opus*, uchwała, ustawa, urządzenie; *Croat.* odluka, die Festsetzung, Verordnung, der Beschluß. Rozkazował im, aby chowali stanowienia apostołów i starszych. *Sk. Dz.* 36. Przymierza abo stanowienia z ktrórymkolwiek narodem przedtym uczynione, szkodliwe której stronie, dzierżane być nie mają. *Vol. Leg.* 2, 648. ugody, umowy, Verträge. — Stanowić co u siebie, umyślać co, przed się brać. *Cn. Th.* 1061. bey sich beschließen, sich vornehmen. — §. Stanowić o czym, stanowić co = decydować, entscheiden, den Ausschlag geben. Zwycięstwo to było stanowiące. *N. Pam.* 25, 143. stanowcze, ein entscheidender Sieg. Stanowiącą wydać bitwę. *ib.* 22, 138. Ty stanowisz o mym losie, Wzrok twój czuły lub okrutny, Jam szczęśliwy albo smutny. *Niemc. P. P.* 136. Ten moment o twoim losie na zawsze ma stanowić. *Teat.* 46. c, 82. Dwie godziny prędzej lub poźniej, to nic nie stanowi. *Teat.* 15, 69. das entscheidet nichts, thut nichts, giebt nichts aus, verschlägt nichts. Lud rolniczy najliczniejszą w narodzie stanowi ludność. *Gaz. Nar.* 1, 154. składa, zawiera, obejmuje, das Landvolk macht die größte Volksmenge aus. STANOWICZNY, *ob.* Stanowniczny. STANOWIDŁO, a, *n.*, rzecz służąca do stanowienia, zastanawiania, utrzymywania, hamulec, cf. stawidło, *fig.*; Rückhalt, Einhalt, Hemmung. Trzeba tej rzéce przybrać stanowidła, nim zatopi niziny. *Pot. Syl.* 161. tamy, Dämme, den Fluß aufzuhalten. Natura, gdy się do czego z młodu przyzwyczaiła,

Przełamie tamy, zerwie stanowidła. *Chrośc. Fars.* 282. śluzy, Schleusen, Wehre. STANOWISKO, *STANOWISZCZE, a, *n.*; *Boh.* stanowiště; *Vind.* stalishe, stojalishe, strashna staja, stanujezhni kvartir, shounirsku stanuvanje, stanujalishe, nastaja na lovi; *Croat.* sztán, nasztanenye; *Rag.* stan, stanje, stanisete; *Bosn.* stan, stanisete; *Ross.* становище (= obozowisko), станъ, стойло; (*Eccl.* станица *turma equitum*, *acies instructa*; *Ross.* стадо trzoda; wieś Kozacka nad Donem, Wołgą); miejsce do stania, stanie; der Standort, Ort zum Stehen, Standplatz. Najpierszym była Aulis stanowiskiem Greckiej flocie. *Ustrz. Troi* 127. Płaca od stanowiska; *Vind.* mestishnia, (cf. miejscowe), Standgeld. W zamku nad Połotą miał wielki kniaź stanowiszcze swoje, gdy Połocka dobywał. *Stryjk.* 233. pomieszkanie, kwatérę, stancyą; Wohnung, Quartier. Miesiąc w skopie w ósmym domu abo stanowisku. *Syr.* 1196. Żołnierz poszedł na zimowe stanowisko. *Boh. Kom.* 5, 329; *Sorab.* 1. lèhwo; legowiska, leżyska, Winterquartiere. — *Venator*: Stanowisko, miejsce, gdzie myśliwy zwierza czeka; der Anstand, bey den Jägern, der Ort, wo man das Wild erwartet, um es zu schießen. Ogary zwierza napędzają na ludzi po stanowiskach stojących. *Kluk. Zw.* 1, 390. Czyhać na stanowisku *Ross.* сидѣть на чучелахъ. — *Navigat.* Stanowisko naw na wodzie. *Cn. Th.* 1061, *Vind.* brodishe, ladjovishe, barkalishe, die Schiffsrhede, der Hafen. Boska opatrzność sporządziła porty i miejsca sposobne i tu i owdzie, jakby stanowiska i gospody statkom morskim i żeglarzom *Boter.* 20. Stanowisko naw na lądzie, die Schiffswerfte. *Cn. Th.* 106. (warsztat). Stanowisko po drodze, gospoda, popas, pokarm, podkarm, stacya: das Futter, die Einkehr, die Station. Opatruje żywność, przez wszystkie miejsca puste, nie żeby żołnierzom dawał darmo, jeno żeby mieli na każdym stanowisku u kogo kupić. *Star. Dw.* 65. — §. Stanowisko, gdzie co stanie, zastanawia się, bieg kończy, der Stillstandspunct. Punkta stanowisk słońca, w których ekliptyka jest najdalsza od równików. *Śniad. Jeog.* 102; nazywamy te punkta pospolicie przesileniem dnia z nocą, albo punktami stanowisk słońca. *N. Pam.* 19, 71, (*ob.* stanie słońca). Kto idzie prostą drogą, ma swe stanowisko ostateczne; błąkacz nie zna terminu ani mety. *Pilch Sen. list.* 125. *Birk. Chmiel.* a 2 b. — §. *Math.* Stanowisko, fundament, *basis*; die Grundlage, Grundlinie, Basis. Obieranie linii stanowiska czyli podstawy. *Łesk.* 150. O mierzeniu linii stanowiska. *ib.* 148. STANOWNICZY, ego, *m.*, 1) gospody rozpisujący, kwatermistrz; der Quartiermeister, Quartiermacher. Stanowniczy nasi i marszałkowie ziemscy i dworni pod sejmem gospod nikomu w domach szlacheckich naznaczać nie mają. *Stat. Lit.* 109. Ktoby swawolnie napis stanowniczemu zmazał, albo herb za naznaczeniem jego na gospodzie przybity, obdarł, będzie karan. *Vol. Leg.* 5, 618. *Sk. Dz.* 551. — 2°) Stanowniczy i fundator zebrania świętego. *Birk. Dom.* 86. stanowca, stanowiciel; Gründer, Stifter. *STANOWIENIK, a, *m.*, [akolit 2], n. p. Władyka nie patrzy na godność, na naukę i życie stanowienika, *ordinandi.* *Pim. Kam.* 149. STANOWNY, a, e, — ie, *adverb.*, *activ.*, stanowny = stanowczy, stanowiący, entscheidend. List stanowny abo format od metropolity wziąwszy, do swego prestoła idą. *Pim. Kam.* 150. instalacyjny, Installations =, Stiftungs = . — §. Stanowny, hamowny, mogący być wstrzymanym, zastanowionym, aufhaltbar. Niestanowny, unaufhaltbar. Bóg niebo sprawił niestanowne, Ziemię okrągłą i morze żeglowne. *Groch. W.* 327. Niestanowne skrzydła wichrów. *Nar. Dz.* 3, 88. Słońce niestanownym biegiem przeciągi i dnia i nocy wymierza. *Ossol. Sen.* 63. Jeszcze promiennym stokroć nie ogonił Lat szafarz lejcem niestanownéj ziemi. *Zab.* 12, 120. *Nar.* Niestanowne koło Ixyona *Otw. Wirg.* 475. — §. Stanowny, stały, fest; (*Vind.* stanoviten; *Dal.* sztanovith; *Slav.* stanovit; *Croat.* sztanovit *certus*, *firmus*, ztanovito *firme*, *certe*, sztanovitoszt *certitudo*). Niedawno stanowny on umysł chwiać się począł. *Birk. Dom.* 125. stateczny, standhaft. To takowym sposobem pokazać się może z tych stanownych i nieodmiennych propozycyj; *ex solidis argumentis.* *Syxt. Szkł.* 149. Szczęśliwy, pod spokojnym kto wiodąc poszyciem, Wesołe mógł stanownym zakończyć dni życiem. *Zab.* 8, 400. jednostajnym, gleichförmig, einförmig. Niestanowne lodami wody dla lekkiej nader zimy, przymusiły wojsko do powrotu. *Nar. Hst.* 6, 57. niestężałe, mrozem nie ścięte; die Gewässer, die Flüsse standen nicht, waren nicht zum Stehen gekommen, nicht gefroren. Pogaństwo, do łotrowskich bardziej wylaegów, niżeli do stanownéj bitwy przyuczone. *Nar. Hst.* 4, 369. do stałéj, szykownéj, porządnéj, polowéj bitwy, eine ordentliche Feldschlacht.

STĄPEL, pla, *m.*, w piecu wielkim hutarskim, kamień naprzeciw czeluści. *Os. Żel.* 46. im Hochofen, der Stein, gegenüber dem Ofenloche, cf. stępel.

STĄPIĆ *intrans. niedok.*, Stąpać, *Stępać *contin.*; *Boh.* staupiti; *Sorab.* 2. stupisch; *Sorab.* 1. stupam, stupim, stupiu; *Carn.* stopiti, stòpèm, stòpam, (shtàpam = lekko z cicha iść, taptati *calcare*); *Vind.* stopiti, tepat, (stopiti, stopati, tlazhiti = tłoczyć; *Croat.* sztùpam, tuchem sitek *piso*, *pinso*, *ob.* Stąpor, stępa; *Slav.* stupallo = podeszwa, *ob.* Stopa); *Bosn.* stupiti, uciniti stupaj, koraciti; *Rag.* stùpiti, postùpiti; *Ross.* ступить, ступать, топтать, топчу, шагнуть, шагать, (cf. sięgnąć); (*Etym. cf.* tupać, *tąpać, cf. stępa, cf. *Germ.* stapeln, stapfen, tappen, cf. deptać; *apud Notkerum* stephen: *Infer. Germ.* stappen *ire*: *Anglsax.* steppan; *Angl.* step; *Holl.* stap; *Graec.* στείβειν; *Rabb.* שטף *cucurrit*; *Hebr.* שוף schuph, *contrivit*; cf. *Germ.* Stufe; stąpić, kroczyć, stopę nożną gdzie indziej kłaść; schreiten, Schritte machen, auftreten. Dla wyruszonych ze stawów kości stąpić nie mogła. *Nar. Tac.* 2, 365. Nie każdy co umie stąpać nogami, umie stąpać i słowami. Może drugi i na miejscu siedząc zajść tam, kędy zamierza, a drugi i z fatygą nie umie w rzeczy postąpić. Polityk słowami swemi stąpa a deklaracyami postępuje; tak mu trzeba stąpać słowami, aby rzeczy nie ustępował. *Lub. Roz.* 101. Stąpienie jest stopień do postąpienia, postąpienie zaś do dostąpienia. *Lub. Roz.* 101. Kto nie stąpa, nie zajdzie. *Fredr. Ad.* 110. Na słowo komenderującego: Stąpaj! schodzą z pomostu

i tyłem do przedpiersienia równają się. *Jak. Art.* 413. Drży ziemia, gdy stąpają męże i konie. *Dmoch. Il.* 47. Nie będzie mógł stąpić abo jakiego najmniejszego znaku pokazać, aby tysiąca ludzi oczy tego nie podstrzegały. *Gorn. Dw.* 311. Koń tłusty, pysznie stąpający. *Rej. Ap.* 79. Na piędź bez hajductwa, kozactwa nie stąpiemy. *Falib. R.* wir thun auch nicht einen Schritt ohne .... Bez muzyki na piędź nigdzie nie stąpiła. *Biel.* 190. Stąpa z partesów nakształt karmnego prałata. *Zab.* 13, 276. *Tręb.* Czasem biegał, czasem poważnie stąpił, idąc powoli, jak za procesyą. *Zab.* 13, 64. er schritt gravitätisch einher. Z góry stąpa, by wielbłąd, rozmierzając kroki. *Pot. Jow.* 30. Przedtym około bótów chodził, teraz nie wie, na którą nogę stąpić. *Mon.* 73, 589. *Sublime ferri*, z wysoka *stępać, to jest, wysoko się nieść. *Macz.* Wysoko stąpał w fortunie, *superbum se praebuit. Macz.* Wiedz, że wszystkich tych, których bucznо stąpających widzisz, szczęście jest dęte. *Pilch. Sen. list.* 4, 99. Zacny mężu, nie stąpaj ludzi podłych śladem. *Dmoch. Il.* 36. (nie chodź drogą ich, nie naśladuj ich). Syn jego koślawy, stąpa, jak przez rowy. *Zab.* 8, 330. — §. Stąpić gdzie, zstępować, wybaczać gdzie; wo eintreten, abtreten, wohin ausschweifen. Na téj drodze stąpić chciał do jednego klasztoru. *Sk. Dz.* 1160. Wróćmy się do Masyliensów, do których stąpiliśmy indziej. *Warg. Wal.* 47. *Stępmy, oglądajmy, co się dzieje na ziemi. *Rej. Post. P* 2. (spuśćmy się). Wszystkie z drogi stępują dusze. *Ustrz. Troi.* 43. — §*. Krok ma pięć stóp w sobie, to jest dwoje stąpienie. *Warg. Kruc. praef.* — 2) Stąpić sukno, zstąpić *cz. niedok.*, Stępować, zstępować *contin.*, das Tuch bereiten, es einlaufen lassen, krimpen. Krawiec stępuje wprzódy sukno, nim suknie weźmie do roboty. *Grod. Dis. E* 4 *b.* W Anglii nie wiedzą, co to jest sukna stępować. *ib. E* 2 *b.* Przy stępowaniu znacznie sukna ubywa. *ib. E b.* Sukna stąpione być powinny. *Gost. Gor.* 18. Stępowanie sukna *Ross.* умочка, садка. Zbiegający się w stępowaniu *Ross.* садкій. Rzadkie sukno w stępowaniu zbiega się. *Wyrw. Geogr.* 419. Sukna wygładzonego i wyprasowanego dosyć się stąpi. *Grod. Dis. E* 3 *b.* zbiega się, kurczy się, ubywa go, das Tuch läuft ein. Na Angielskim falendyszu stąpiło się na każdéj półpięta ćwierci lepiéj niż ćwierć. *ib. E b.* Zstępują się posagi, jak kir. *Dwor. B* 2. STAPLOWANIE w górach; *Germ.* die Stämpel im Bergbaue, starke Hölzer, die zwischen die Wandruthen und Anfälle eines Schachts getrieben werden. Łotr jeden u Wieliczki w górze solnej staplowanie zapalił, z którego dymu w podziemnej jaskini wiele się ludzi zadusiło. *Stryjk.* 706, *ob.* Stęplowanie. STĄPOR, STĘPOR, a, *m.*; (*Boh.* stupadlo podnożek; *Slav.* stupallo = podeszwa, stopa; *Vind.* stopar, stopavez, stopnik = stąpający; *Croat.* sztûpam, tuchem sitek *pinso*, sztuparnicza = młyn); tłuk, którym tłuka co w stępie, w moździerzu. *Dudz.* 58, *ob.* Stępka, der Stämpfel in einer Stampfmühle, zu einem Mörser; (*Boh.* pjch; *Carn.* pah, (*ob.* Pchnąć); *Vind.* fhtesel). Stępor, tłuk, długa sztuka drzewa u spodu zaokrąglona i spiżem okuta, która podniesiona przy pomocy wału palczatego, spadając na dół tłucze materyą w stępie. *Jak. Art.* 3, 317. Choćbyś stłukł głupiego w stępie jako krupy, bijąc z wierzchu stąporem .... *W. Prov.* 27, 22. *Budn. ib.* Słoń nogi ma jak stąpory, trąbę na kształt żerdzi. *Pot. Arg.* 650. Stąpory u pomp rurmusowych. *Cn. Th.* 1061. der Pumpenkolben.

1\. STARAĆ, *ob.* Tarać.

2\. STARAĆ się *recipr. niedok.*, postarać się *dok.*; (*Boh.* starati se, (štáram, štaři, *Germ.* stieren, herumstieren, szperać); pěčowati (cf. piecza), ošatriti, snažiti se, (cf. snażny); *Slov.* starám se; *Sorab.* 1. staram-szo, wobstaram; *Sorab.* 2. sze starasch; *Rag.* staratise, mâriti, nâstojati, râditi (cf. nastać, cf. rad), hajatise, (*oppos.* nehajatise, *ob.* Niechać); (starati, postarati *senem facere*); *Bosn.* staratise 1) *senesco*, 2) = briknutise, maritise, hajatise, *esse sollicitus*; *Croat.* sztaramsze, szkerbimsze, zkerbiti, zkerbeti, máram, marim, tersetisze, *angor cura*, sztar bivam *senesco*; *Dal.* pomniti, (*ob.* Pomnieć); *Slav.* brinutise; *Carn.* mâram, marnujem, marnuvati, skerbit (cf. marnować), dęti, dęm (cf. dąć), persadęti, persadęvam (cf. przesadzić); *Vind.* skerb imeti (cf. skarb), pomujatise, marliu biti, skerbeti, napomujatise, nasheliti, posheluvati, vrezhosheluvati; *Ross.* стараться, радѣть, порадѣть, (cf. rad), ревновать, ревную (cf. rzewny), тщиться, потщиться, потщаться; *Arab.* [illegible] *curavit*, [illegible] schoter, *curator*); starunek mieć o co, usiłować, zabiegać; sich bemühen, sich bewerben um etwas, sich darum Mühe geben. Kto się nie stara, niech nie obiecuje, Próżnując szczęście że sobie ukuje. *Past. Fid.* 92. Kto się o wszystkich łaskę stara, żadnej nie ma. *Nar. Dz.* 3, 130. Będzie jego powinnością starać się o przyjaźń pana pułkownika. *Teat.* 8. *b*, 29. Starać się o którą w małżeństwo stan, um eine werben, um eine anhalten. Starał się o dożywotnią przyjaźń jéj. *Zab.* 12, 57. Ociec twój stara się o mnie. *Teat.* 33, 27. Staranie się o żonę; *Ross.* сватовство, (*ob.* Swat). Krasus czeladzi wiele doma żywił, o które się bardzo starał, stojąc częstokroć nad nimi, gdy się uczyli. *Kosz. Lor.* 70 *b.* o nie wielkie staranie miał, (*Ross.* попечительствовать, попещися). Staranie o co, die Bewerbung, Bemühung; *Boh.* starost, (cf. starość); *Slov.* starost, (staránj *anxietas*); *Sorab.* 2. starofcž, (cf. starstwo starość; *Rag.* staranje, ustaranje, postaranje *inveteratio*); *Sorab.* 2. žarba, (cf. piecza, cf. piéc, cf. żar); *Carn.* mar, skerb, persadetje; *Vind.* skerb, snoba, maranje; *Croat.* ztaranye, szkerb, skerb, paszka, (cf. piecza); *Bosn.* brigga, brinnutje, skérb; *Rag.* már, hajanie; *Dal.* briga; *Ross.* старание, попечение, ревнование; *Eccl.* тщание. Macie o to staranie czynić, aby nauczycielom słuszne zapłaty były naznaczone. *Modrz. Baz.* 534. — §*. Jan ś. starał się o tym, aby uczniowie jego, już więcéj Chrystusa ważyli, niż jego samego. *Biał. Post.* 35. (troszczył się). STARANNOŚĆ, STARANNY, STARANNIE, *ob.* Starowność i t. d.

STARBAĆ się, STARBOTAĆ się, starbocе się *rec. niedok.*, chwiać się i tam i sam, przeważać się na tę i na owę stronę, nie stawać w kroku, nie ostać się na nogach krzepko. *Włod. Dudz.* 58. nicht fest stehen, wanken. Chory nogi włóczył, tylko się po udach starbocąc. *Sk. Dz.* 278.

Starba się cyga, koło, *trepidanti motu rotatur. Cn. Th.* 1062.

STARCIE, *ob.* Zetrzeć, ścierać.

STARCOWSKI, a, ie, STARCOWSKIE *adverb.*; *Rag.* staracchi; *Ross.* стариковъ, старчій, старческій, стариковскій; od starca, do starca należący; Greisen =, einen Greis betreffend.

1. STARCZYĆ, *ob.* Stérczyć.

2. STARCZYĆ *cz. niedok.*, nastarczać, dostarczać; hinreichen, liefern, darreichen; *Boh.* stačiti. Wsie ogromnym wojskom starczą żywność i ludzi. *Przestr.* 212. — §. Wystarczać, dostarczać, nastarczać; ausreichen, anslangen. Już żywi pogrzebowaniu umarłych nie mogli starczyć. 1 *Leop. Sap* 18, 12. Komu dłużéj pieniądze starczą, ten dłużéj wojnę prowadzi. *Przestr.* 231. Ku miastu lecą konie, ile nogi starczą. *Dmoch. Il.* 2, 109.

STARCZYN, STARCZYNNY, a, e, od starki, babki, großmütterlich. *Tr.* STAREK, rka, *m*, dziadek, ojców abo matczyn ociec, dziad. *Cn. Th.* 460. der Großvater; *Morav.* stařjk, stařeček; (*Boh.* starek, starček pierwszy młynarczyk). — § Staruszek. *ib.* 1063. ein altes Väterchen; *Ross.* старикъ. STAREŃKI, a, ie, [*dem. Adject.* stary, bardzo wiekowy, sehr alt 2]; *Rag* staracki; *Ross.* старенькій. Już się iści wróżka stareńkiego Syméona. *Kchow. Roż.* 26. STARENNY, a, e, [*augm. Adject.* stary, z *rusk.* 2]; podstarzały, podeszły; betagt, bejahrt. Starennych patryarchów grono. *ib.* 74. Na wsi młodość w wiek starenny bezpiecznie przechodzi, I w żywej człek czerstwości w drugi wiek zachodzi. *Zimor. Siel.* 356. Starenna jodła. *Kchow.* 372.

STARGNĄĆ *cz. jedntl.*, Stargać *contin.*, targaniem, szarpaniem osłabiać; durch Reißen und Rütteln schwächen, entkräften; *Boh.* strhati, strhnauti, strhowati, ztrhám; *Sorab.* 1. ztorham; *Sorab.* 2. stargasch; *Vind.* doltergati, potergati, dolpotergati, podreti, dolpodreti; *Croat.* ztergávam; *Ross.* сдергать, сдернуть, сдергивать. Kiedy się już wielkiemi pracami I lety stargał, i w sile ustawał, Odpasał szablę, i zbroję położył. *P. Kchan. Jer.* 421. Czując się być na siłach starganym, oddał niektóre ziemie pod rząd synów. *Nar. Hst.* 3, 63. Kiedyby był młodszym i nie tak ztarganym pracami, samby mu był wodzem. *P. Kchan. Orl.* 1, 205. (zrobionym). Powrozmi piekielnemi stargnione. 1 *Leop.* 2 *Petr.* 2, 4. (skrępowane i szarpane). Niestargany, niestargniony, nie do stargania abo przedarcia, unzerreißlich. Chce jéj się oddać przez niestargane małżeńskie związki. *Teat.* 25, 59. Chce mię przywiązać związkiem nigdy nie stargnionym do siebie. *Bzow. Roż.* 53. Zbieganie abo stargnienie konia, gdy koń zachoruje z biegania wielkiego. *Końsk. Lek.* 65. das Ueberjagen, Uebertreiben, Verjangen des Pferdes. — §. Dla strachu stargnąć się musi człowiek. *Hrbst. Nauk.* S 3. zrywać się.

STARGOWAĆ, STARGOWAĆ się *dok*, zgodzić się, pozwolić na cenę; behandeln, über den Preis einig werden; *Boh.* stržjm, stržiti; *Vind.* skupiti, israunati, poraunati, popraviti, (cf. wyrównać, cf. poprawić); *Bosn.* ucinitise, pogoditise od çine; *Slav.* pogoditise; *Ross.* сторговать. Spytała się o cenę konia, i nie mówiąc oń wiele, stargowała. *P. Kchan. Orl.* 1, 85. Stargował i wziął na borg od szewca bóty. *Gorn. Sen.* 551. Musiałbym - ci ukraść, gdybym tak tanio miał zbyć. *B.* To się już nie ztargujem. *Alb. na Woj.* 14. (nie zgodzimy się na cenę). Stargowanie; *Sorab.* 1. zhandluwano; *Ross.* уторжка.

*STARK, *STERK, *SZTYRK, u, *m.*, [gałąź 2], usterk, zawada, sterczącego co w drodze, przeszkadzającego co; et was, worüber man stolpert, [ein Zweig 2], ein Hocker, Anstoß auf der Straße, ein Stein des Anstoßes; (*Boh.* strk, ustrk, postrk, (roztržka niezgoda); (*Vind.* fhtor, terzhek penj = pień, kloc), *Vind.* spotik, napotik, naporiu = usterk; *Sorab.* 1. postark obraza; *Croat.* terchék; *Dal.* breu *truncus terrae inhaerens*; *Ross.* торчекъ co na storcu stoi). [Do tego kołowrotku stark przywiąż, na którym lep ma być. Ten stark ma być z liściem, bo rychle ptak pada. *Myśl. ptasz. B* 3 — 2]. Nie zraniłeś się kedy o stark, o kamień, łani dokładając? *Past. Fid.* 89. Czasem jeździec, czasem koń padłszy na starki, Abo na rowy, często oba łamią karki. *Pot. Pocz.* 625. Zawadził o stark jakiś nogą. *Pot. Arg.* 135. — §. *Transl.* Cieszyli się, że im bolesny stark z oczu uprzątnie. *Pot. Syl.* 201. (co im było solą w oku, kością w gardle). Teraz ci to wam godne w oczach starki. *Chrośc. Luk.* 200. — §. *Aliter:* Dan mi jest stark w ciało, i anioł szatan, aby mię policzkował. *Radz.* 2 *Cor.* 12, 7. *Budn.* (bodziec ciała. *Bibl. Gd.*), oścień, ein Pfahl ins Fleisch. Luth., ein Stachel. Apostoł starkiem abo bodźcem, który ciału był dan, nazywa ustawiczne utrapienie. *Smalc.* 17. Próżna Szawłowi wierzgać naprzeciwko starkowi. *Gil. Post.* 232. — § Sztyrk, grubość szkła w rurkach szklanych, n. p. Rurka cienka lub gruba w sztyrku. *Magier. Mskr.* die Glasdicke in gläsernen Röhren, cf. sztych.

STARKA, i, *ż.*; (*Morav.* stařenka, stařinka; *Boh.* stařena; *Croat.* sztárka, sztaricza; *Rag.* stàriza, staara, stariciza); babka, baba, matki mojéj lub ojca matka, die Großmutter. *Cn. Th.* 1062. — §. Starka, staruszka, stareńka kobieta; ein ältliches, bejahrtes Mütterchen, eine Alte. Tobie starko u prześli Lepiej, niż skakać u gęśli. *Hor.* 2. 111. *Nar.* Dziwny świat, dziwny, patrzaj co się dzieje, W pół wieku drugi z starką odmłodnieje. *Bratk. S* 2. Ta starka wyrwała go z nieszczęśliwej doby. *Teat.* 51, 54 — § Starki w ulu, stare pszczoły, (*oppos.* młodki, rój młody), die alten Bienen im Stocke. — §. Starka, stara kuropatwa. *Ryd.* eine alte Repphenne — (STARNAĆ, *ob.* Tarnąć). — STAROBLIWY, *ob.* Starowny. **STAROBÓJ, ja, *m.*, stary zasłużony walecznik, żołnierz. *Teat.* 30. ein alter Soldat. STARODAWNOŚĆ, ści, *ż.*, starożytność, alte Zeit, Alterthum; *Slov.* starobyłost; *Sorab.* 1. staroba; *Vind.* predstarustvu, predstarfhina; *Eccl.* древность. Jerozolimę sami Turcy zowią ś. miastem i pilnie tego strzegą, aby jaka starodawność nie zginęła. *Warg. Radz.* 80. STARODAWNY, a, e, STARODAWNIE *adverb.*; (*Boh.* starodawnj; *Slov.* starały; *Sorab.* 1. starobné, zastarołcże, fastarsku; *Slav.* starinski; *Ross.* древній (*ob.* *Drzewiéj), старобытный, стародавный, исконный, изначальный, встарь, искони; *Eccl.* стародавный, издревле,

Starożytny, bardzo stary; uralt, sehr alt. Jeruzalem, tak starodawne miasto. *Bial. Post.* 48. 'Starodni. 1 *Leop. Dan.* 7, 22. (starodawny. *Bibl. Gd.*). STARODRZEWO, a, *n.*, drzewo zrosłe stare, ein alter erwachsener Baum. Kiedy się same starodrzewa w lesie przedać mają, trzeba je przeliczyć i odmierzyć. *Kluk. Rośl.* 2, 140. "STARODRZEWNY, a, e, starorodny, stary, (o drzewach); alt, steinalt, (von Bäumen). Starodrzewny gdy dąb zetną w lesie, Potężniéj runie, im wyżej wierzch niesie. *Kchow. Roż* 107. *Kchow.* 126. Sosna starodrzewna. *Otw. Ow* 485. STARODUB, a, *masc. et fem.*, dubiel stary, staruch głuptawy, babsko głupie; ein alter Einfaltspinsel, ein einfältiger alter Kerl, ein dummes altes Weib. Ktożby staroduba życzył mieć za żonę! *Opal. Sat.* 16 — § Starodub, Starodubow, w Moskwie stolica niegdyś powiatu Wdztwa Smoleńskiego. *Dykc. Geogr.* 3, 74. STARODZIEJSKI, a, ie, staroświecki, nach der alten Welt, altmodisch. Pani starodziejska. *Kchow. Fr.* 88. STAROGROD, a, *m*, *Germ.* Stargard, miasto w woj. Pomorskim. *Dykc. Geogr.* 3, 74. Starygrad, miasto przez synów Leszka III. założone, Niemcy Stargard wymawiają. *Krom* 45 — § Miasto Altenhaus w Chełmińskim. *ib.* STAROKALENDARZANIN, a, *m.*, *Sak. Okul.* 'STAROKALENDARCA, y, *m.*, *Sak. Okul.* 24. starego kalendarza się trzymający, der nach dem alten Kalender lebt. Racye starokalendarzan w saméj rzeczy nic nie ważą. *Sak. Kal. B* 1. Odpuśćcie mi panowie starokalendarzanie. *ib. D* 2. Głupi starokalendarcze, dawniejsza jest wiara Rzymska, niżli twoja Ruska. *ib. B* 2 *b.* 'STAROKRATOWY, a, e, n. p. Biesiady antykową, czy starokratową, (bo i tak się mówi), rządzące się przystojnością. *Pam. Warsz.* 4, 53. *Czart.*, (cf. arystokracya, demokracya i t. d.). STAROLETNY, a, e, w lata podeszły, alt an Jahren, altjährig; *Slov.* staroletý, starobylý; *Sorab.* 1. starolětné. Po lesiech staroletnych pogląda. *Żebr. Ow.* 113, *ob.* Starodrzewny, starorodny; *Subst. Sorab.* 1. starohlětnofcž, *ob.* Starodawność, starożytność. STAROMIEJSKI, a, ie, od starego miasta, altstädtisch; *Boh.* staroměstký. Imię staromiejskie. *Żebr. Ow.* 365. Ratusz staromiejski w starym mieście. STARONOWY, a, e, alt und neu zugleich. Latosowy staronowy kalendarz. *Żebr. Zw.* 139. Jejmość pp. Modnożyjskie, owe to ustawicznych wielokosztownych, staronowych, nowostarych, spadzistych, wcinanych strojów i sukien gustosędzine. *Mon.* 70, 133. STAROOJCOWSKI, a, ie, dziadowski, *pappous. Macz.*, od starego ojca czyli dziada, großväterlich. STAROPISCA, y, *m.*, pisarz starożytności, ein Alterthumsbeschreiber. Staropisca Wegecyusz. *Hipp.* 26. STAROPŁODZIEŃ, dnia, *botan.*, Mieczyk smrodliwy, *spatula foetida. Sleszk. Ped.* 422, stinkende Schwertel. STAROPOLSKI, a, ie, taki, jakimi starzy nasi ojcowie bywali, prosty, szczéry; *Boh.* staročech, staročeský, po staročesku; (cf. *Germ.* ein guter alter Deutscher). Ona staropolska prostota serca i szczérość odpada. *Sk. Kaz.* 392. To serce dobroczynne, ta dusza bez skazy, Staropolskiego czasu wystawia obrazy. *Treb. S. M.* 80. Staropolskie postępki i cnoty. *Kchow. Roż.* 110. Staropolskiéj poprzeć mamy sławy. *Jabł. Buk. E.* Ja mówię szczérze, po staropolsku. *Teat.* 9, 41. Dobrzeć było u nas, gdy wszystko z staropolska ludzie poczynali. *Opal. Sat.* 132. STAROPOLSZCZYZNA, y, *ż.*, wszystek zbiór staropolskich obyczajów, zwyczajów, sposobów myślenia, mówienia, das Altpolnische. Pieśń Bogarodzicy słowo od słowa z wykładem dla staropolszczyzny trudnej, tu położę. *Sk. Żyw.* 1, 252. 'STAROPOSĘSYONAT, a, *m.*; *Ross.* старопомѣстный; dawny posiadacz dóbr, ein Altangesessner. STARORODNY, a, e, starodawny, starowieczny, von altem Herkommen. Starorodna familia. *Tr.* STAROŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* starost, (*Boh. et Slov.* starost o něco *cura*, *ob.* Staranie, starowność); *Sorab.* 2. starstwo; *Sorab.* 1. staroba, starofcź, wulkostarobnofcž, (starofcž staranność, *cura*); *Carn.* starost, starust; *Vind.* starust, perlietnost; *Croat.* sztarószt, ztarina (2. sztàroszt, szkerb *anxietas*); *Bosn.* staróst; *Rag.* staros, starîna; *Slav.* starôst; *Ross.* старость; die Bejahrtheit, Wohlbetagtheit, das Alter. Od roku piędziesiątego wchodzi człowiek w wiek starości. *Zool.* 284, (cf. zgrzybiałość). Dla starości, bo siedmdziesiąt lat dobrze był przeszedł, nie dojrzał. *Syr.* 1333. Dzieciństwo wiosna, lato młodzieństwo, jesień dostałe męstwo, a chmurna zima starość. *Kołak. Wiek. A* 4. Starość, dokonywanie wieku. *Budn. Cyc.* 42. Starość w grób zamyka. *Teat.* 46, 45, (cf jedną nogą w grobie). O starości naszéj siwizna znać dawa. *Żarn. Post.* 3, 598. Starość nie radość. *Teat.* 31. *b*, 123. Biedna starości, wszyscy cię żądamy, A kiedy przyjdziesz, to zaś narzekamy. *Rys. Ad.* 2. Starości pragniemy, gdy przyjdzie, tęskniemy. *Cn. Ad.* 1093. Starość oziębła na wszystkich przychodzi, A te wszystkie ciężary na ludzi przywodzi. *Prot. Kont. B* 3 *b.* Sama starość chorobą, darmo usiłuje Doktor twój zawołany; bo choć opatruje, Jak stary kożuch łata, jednę dziurę zszywa, A druga się w też tropy za łatą dobywa. *Groch. W.* 604. Starość stek chorob i przykrości; starość nie sama przychodzi, kupę z sobą chorob wodzi. *Cn. Ad.* 1092. Starość obraz abo owoc młodości; poznać łacno w starości, jaki kto był w młodości. *Cn. Ad.* 1092. Przypłacisz w starości rozpustnéj młodości. *ib.* Jaki kto z młodu, taki na starość. *Cn. Ad.* 297. (czego się nowa skorupka napije, tym trąci; znać piwo po occie). Na starość, w starości; in den alten Tagen, auf die alten Tage, im Alter. Leniwa młodość robi na starość żebrakiem. *Min. Ryt.* 4, 119. Każdy na starość żałuje, że się z młodu nie uczył. *Rys. Ad.* 50; *Slov.* keď sa člowek za mladi ně usiluge, na starosť ge ťažko. On już miał lata i słynął z mądrości, A teraz się jął na starość miłości. *P. Kchan. Jer.* 126. Żenił się z młodą panienką na starość. *Teat.* 34. *c*, 57. — *Transl. fig.* Staremu młode mieć obyczaje sromota, ale w młodym piękna jest starość. *Sk. Żyw.* 2, 396. sędziwość, statek, poważne obyczaje, altes gesetztes Wesen. STAROŚCI, STAROŚCIŃSKI, a, ie; *Ross.* старостинъ, старостинскій; do starosty należący, Starosten=, Landhauptmanns=, Landvogts=. Słudzy starościńscy. *Sk. Żyw.* 1, 42. STAROŚCIANKA, i, *ż.*, córka starosty, eines Starosten Tochter. Starościaneczka. *Teat.* 22. *b*, 53, (*demin.*). STAROŚCIC, a, *m.*, syn starosty, eines Starosten Sohn. STAROŚCINA, y, *ż.*,

żona starosty, die Starostinn, des Starosten Gemahlinn. STAROSTA, y, *m.*; *Boh.* starosta, *demin* staruška: *Slov.* starosta *senior in aliquo officio*: *Carn.* starostnik = hrabia; *Vind.* z Polsk. starostnik, Polski perveshnik; *Rag.* staròsta *optimates*; *Ross.* староста; *Eccl.* староста *praefectus*, *major*, *praeses*; — a*) starosta, starszy, przełożony; der Vorgesetzte, der Aelteste. Jezus stanął przed starostą, i pytał go starosta: tyś jest królem żydowskim? *Sekl. Math* 27, *ob.* rządca prowincyi, wielkorządca, Landpfleger, Landvogt, Landherr. — *Fig.* Przez trud bóg swój lud odjął dyabłu z straży, Przydał nam zdrowia wiecznego, starostę skował piekielnego. *Biel.* 19, z *Bogarodzicy*, den Herrscher der Hölle. — Starosta weselny, n. p. Powiadasz, że się wodzi pop Ruski z oblubieńcami, z drużkami, z starostami około stołka *Pim. kam.* 169 — b) *Polit.* Rozszerzając dawni królowie Polscy dobra stołu swego, osadzili w nich rządców, którzy z nich wyznaczone daniny wybierali. Zakładali królowie w wielu takowych ekonomiach zamki, a straż ich z nadaną potym sądową jurysdykcyą owym rządcom oddali. Tym rządzcom Słowiański jeszcze język dał nazwisko starosty. *Kras. Zb.* 2, 308. *Czack. Pr.* 1, 250, i t. d., der Starost, königliche Burgvogt, Schloßhauptmann. Grodzki starosta, sądy grodzkie sprawował, bezpieczeństwa w starostwie swoim pilnował, zamku całości przestrzegał. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 216. der Burgrichter; cf. *Ross.* кормленіе: кормленіе съ боярскимъ судомъ — §. W *górnictwie*: Starosta, Oberburghauptmann, urząd ten bywa tylko w bardzo wielkich kopalniach. On czyni sprawiedliwość, i upatruje bezpieczeństwa kopalni. W mniejszych jest tylko podstarosta. *Kluk. Kop.* 2, 285. — Starosta Żmudzki, *ob.* Żmudzki. — *Hodie in Galic. Austr.* Starosta cyrkularny, krejskapitan, der Kreishauptmann; *Vind.* okroglifhni vishnik. STAROSTWO, a, *n.*, 1) urząd, władza starosty, lub też kraina, nad którą starosta jest przełożony; *Vind.* starostia, starostnia; (*Carn.* starostya = hrabstwo), die Starostenwürde, die Starostey, Landvogtey. Grodowe dzierżawy nazwano starostwami, inne dzierżaw, osad i t. d. otrzymywały imiona. *Czack. Pr.* 1, 250 etc. *Praetura*, u Rzymian starostwo. *Petr. Pol.* 191. — 2) *Coll.* Starostwo = starosta z starościną, der Starost mit seiner Gemahlinn. Przybyli w tych dniach do Rzymu hrabstwo Zamojscy i Potoccy starostwo Urzędowscy. *Gaz. Nar.* 1, 19. STAROŚWIECKI, a, ie, starożytny, wedle dawnego świata; nach der alten Welt, vom alten Schlage, altmodisch, altväterisch; *Boh.* staroswětsky, (*oppos.* nowoswětský): *Sorab.* 1. starobné; *Carn.* babast, (*ob.* Babski); *Vind.* babbast, staroshegen; *Ross* стариковскій, старинный. Człowiek staroświeckiéj cnoty. *Teat.* 42. *b D.* Po staroświecku, staroświeckie *adverb. Cn. Th.* 1063. STAROŚWIECKOŚĆ, ści, *ż.*, *Graec.* ἀρχαϊσμός, *antiquitas rudis. Cn. Th* 1063. alter Schlag, Altmodigkeit. STAROŚWIECZYZNA, y, *ż.*, *collect.*, cokolwiek nie teraźniejszéj mody; *Ross.* старина, старинка, altväterisches Zeug. Z tych gratów, co mamy, nic się nie zda, wszystko staroświeczyzna. *Teat.* 19. *b*, 7. Za ryty tabin, za staroświeczyznę, Sprawi sobie francuzczyznę. *Bratk. E.* Ta staroświeczyzna pogodzi się z nowomodną nauką. *Mon.* 64, 528. STAROWIECZNOŚĆ, ści, *ż.*, starodawność, das hohe Alterthum eines Dinges. Starowieczność i niewzruszenność są próbą prawdy. *Psalmod.* 20. Rozum ich świata się wszystkiemu i starowieczności wszystkiej sprzeciwia. *Sk. Kaz.* 249. STAROWIECZNY, a, e, STAROWIECZNIE *adv*; *Boh.* starowěký; starodawny, odwieczny, uralt. Starowiecznego syn Hyperyona. *Tward. Daf.* 66. Prace przodków starowieczne. *Hor. Sat.* 13. Czemu nauką starowieczną ojców gardzicie! *Sk. Kaz.* 144. Zakon starowiecznie od apostołów podany. *Psalmod.* 18. *Starowieczne trakty dla kupców. *Czack. Pr.* 2, 202. STAROWIERNY, a, e, — ie *adv*: *Ross.* староверъ: staréj się wiary trzymający, altgläubig. Ociec jej był starowierny. *Wad. Dan.* 219, (*ob.* Starozakonny). STAROWIERNOŚĆ; *Carn.* starovirnost; Altgläubigkeit. STAROWIERCA, y, *m.*, trzymający się staréj wiary: (*Slov.* starowerec; *Carn.* starovirz). Starowiercy, czyli Carogrodzkiéj stolicy podlegli Rusini. *N. Pam.* 12, 344. Starowiercy, czyli Filiponi, Greckiej rachuby między sobą używali. *Czack. Pr.* 1, 84 *ib.* 501. STAROWINA, y, *m.*, biedny staruch, ein armer alter Mann. Biedny starowina podweselił sobie niezabawem. *Teat.* 55 *d*, 72 STAROWNIK, a, *m.*: *Ross.* старатель, радѣтель, *f.* радѣтельница, взыскатель; *Eccl.* тщатель, попечитель; staranie mający, starający się, der Sorgfalt anwendet. Usilny we wszystkich zabiegach starownik. *Mon.* 65, 94. STAROWNOŚĆ, STARANNOŚĆ, ści, *ż.*: *Sorab.* 1. staféżiwofež, sta.ofež, (cf. starość): *Croat.* sztarószt, zkerblyivozt, marlyivoszt: *Dal.* pomnivoszt, (cf. pomnieć); *Carn.* marnost, marlivost (cf. marność), skerbnûst; *Vind.* skerblivost, skerbnost, poskerblivost, oskerbnost, skerb (cf. skarbić), maranje, obranba, oblastnia, flegaria, marnost, vanzblivost, marlivost, pomujanje, perskerb, perskerblivost, doskerbnost, predskerb, predskerbnost, skermust, naleshezhnost, nadleshnost; *Bosn.* pàmgna, pomstvo; *Ross.* старателность, старателство, радѣніе (*ob.* Rad), рачительность, рачительство, радивость, попеченіе, попечительство (*ob.* Pieczołowitość, opieka), опаство (opatrzność), тщательность, тщаливость, блюстительность, забота, заботливость; *Eccl.* тъщаніе, тщательство, болѣзнованіе: pilność starania się, die Sorgfalt, die Sorgsamkeit. Dostatek kraju nie tak z rozległości gruntów jak raczej z większej lub mniejszej starowności i pracowitości mieszkańców przychodzi. *Mon.* 6, 268. Sama starowność i pracowitość ludzka jest najpewniejszym do zbogacenia kraju środkiem. *Mon.* 64, 268. Sama niestarowność i odciągnienie się od pracy, jest najbliższa dobrowolnej nędzy przyczyna. *Mon* 67, 171. STAROWNY, STARANNY, *STARYNNY, STAROBLIWY, a, e, STAROWNIE, STARANNIE, *STARYNNIE *adv.*, z wielkiem staraniem pilny, sorgfältig; *Boh et Slov.* starostliwý; *Sorab.* 1. starofcziwné, starofcziwé, starofczne, kèdžbné, mezkoyné; *Carn.* skerbn, márne, marliv; *Vind.* skerboviten, sbatliu, vanzhliu, marn, marliu, skerben, poskerbliu, oskerbliu, perskerben, perskerbliu: *Croat.* màrlyìv; *Dal.* pomniv; *Bosn.* pomgniv; *Slav.* brixljiv;

Ross. старательный, радѣтельный, радивый, рачительный, попечительный, заботливый, заботный, блюстительный, тщательный, тщательно, извѣстно; Eccl. тъщалivъ, тщаливо, тщательнѣ, нотъщаливъ, потщательный, прилеженъ, исправенъ, рачителенъ, прилѣжно, уготованный, извѣстнѣ. Obrał Rzym za pany, starobliwe o sobie Trojany. Mon. 71, 651. Weźcie ten koszyk, schowajcie to wszystko starownie. Teat. 55. e, 27. Przodkowie nasi starynnie strzegli związków narodowych naruszyć. Tward W. D. 2, 123. Ani czoła starynne zmarszczki pokresiły, Ani włosu marcowe szrony przykurzyły. Tward. Misc. 145 (t. j. zmarszczki od wielkich starunków, frasunków pochodzące). STAROZAKONNY, a, e; Boh. starozakonný, starozakonský; Eccl. старозаконный; Ross. ветхозаконный, ветхозавѣтный; wedle starego przymierza, alttestamentisch. W starym zakonie uczony Eccl. свѣиномудрый. Starozakonnéj i nowozakonnéj cerkwi różność. Smotr. Lam. 3. -- Epithet. Żydowski, n. p. Jakób starozakonny = żyd, ein Jude. STAROZAPUSTNA niedziela, siedmdziesiątnica; w naszym języku od początku wiary starym się zapustem ta niedziela zowie, iż starzy już pościć do wielkiej nocy dnia 70go poczynali. Sk. Kaz. 85. et 86 der Sonntag Septuagesima. Alter Slav. Dipl. 1; Boh. dewètnjk, dewjtnjk; Slov. dewátnik. STAROŻEŃ, nia, m., który się na starość żeni, der im Alter heurathet; STAROŻENIA, i, ż., która na starość za mąż idzie, die auf ihre alten Tage einen Mann nimmt. Starożeniowi epigrama. Kchow. Fr. 59. O starożeniach: mężowi lat siedmdziesiąt, żenie tyle drugie. ib. 81. STAROZESZŁY, a, e, bardzo podeszły, sehr bejahrt; Sorab. 1. wulkohstarobné. Mingajło w starozoszłej siwiźnie umarł. Stryjk. 232. *STAROZWYKŁY, a, e, n. p. Imię starozwykłe. Rej. Post. N n 4 1. nienowotne. STAROŻYTNOŚĆ, *STAROŻYTOŚĆ, ści, ż.; Boh. starožitnost, starobylost; Vind. starustvu, starovitnost; Dal. sztarozth; Ross. древность; starodawność, Alterthum, Existenz von alten Zeiten her. Bóg to wam dał, że tu i starożytnością Domu i przechodzicie wszystkich majętnością. Simon. Siel. 43 (Slov. starožitnochwal archaismus). Starożytnościami się bawiący, antykwaryusz Carn. starinar, starnik. STAROŻYTNY, *STAROŻYTY, *STAROŻYWY, a, e, STAROŻYTNIE adv.; Boh. starožitny, starobylý; Sorab. 1. starożné; Slav. starinski; Ross. старожилый, древній; (старожилецъ dawny mieszkaniec); starodawny, alt, uralt, von Alters her. Przodkowie nasi na dostojeństwa wielkie ludzie starożytne sadzali, a nigdy to nie było, iżby nowe ludzie nad starożytne przekładać mieli. Gorn. Dz. 104. Starożytna cnota. Pot. Arg. 55. Męstwo starożywe, virtus antiqua. Żebr. Ow. 278. *Starożyta dawnych królów opatrzność. Pot. Arg. 145. Starożytnie po ojcowsku żyć, moribus antiquis vivere. Cn. Th. 1063. po staropolsku. STARSZEŃSKI, a, ie; Ross. старшинскій, старѣйшинскій; do starszych czyli starszeństwa należący, przełożeński; Vorgesetzten-, Aeltesten-, Vorsteher-. Każdy pod zwierzchnością zostający starszemu swemu powinien uznanie godności starszeńskiéj i posłuszeństwo. Bals. Niedz. 1, 324. STARSZEŃSTWO, a, n.; Rag. starjescinstvo, glavaarstvo, poglastvo, vecchina; Ross. старшинство; Eccl. старѣйшинство; 1) przełożeństwo, die Oberaufsicht, Oberverwaltung, das Vorsteheramt. Starał się, jakoby mógł starszeństwo zakonne z siebie złożyć. Birk. Dom. 86. Starszeństwo mieć Ross. старшинствовать, старѣйшинствовать. — §. Wyższa starość, a ztąd wynikająca wyższa ranga, Vorrang nach dem Alter. Każdy wziął miejsce wedle starszeństwa albo też godności. Jabl. Ez. 220. Zasiadanie po starszeństwie. Xiadz. 138. — §*. Jeden drugiego z tych bliźniąt w żywocie matczynym chciał ubiedz, aby był sobie starszeństwa sławę zyskał. Lub. Roz. 257. pierworodzeństwo, primogenitura, Erstgeburt — 2) Person. Coll. Starszeństwo, STARSZYNA, STARZYNA, STARSZYZNA, y, ż.; Rag. starsjescine, poglavize; Ross. старчество, старшина, старѣйшина; przełożeni, starsi; die Aeltesten, die Vorgesetzten. Żołnierze obruszyli się przeciwko starszyznie. Klok. Turk. 12. Starszyś Menalko, moja rzecz służyć starszynie. Nag. Wirg. 501. Senatorowie Rzymscy, jakoby starzyna. Faliss. Fl. praef. — (STARTY, ob. Zetrzeć). — STARUCH, a, m., przykry stary, ein beschwerlicher alter Mann, (cf. staruszek, starzec); Rag. starescina; Ross. старичишко. *STARUCHNY, *STARZUCHNY, a, e, STARUCZKI, STARUSIEŃKI, a, ie, intens. Adj. stary; bardzo podeszły, zgrzybiały, sehr alt; (Boh. stařiéki; Vind. ostarjen, postarn) Persenex, starzuchny. Urs. Gr. 185. Sokrat, staruchnym będąc, na lutni się uczył. Gorn. Dw. 67. Staruchny ociec Jakobowy. Birk. Syn. Kor. A 3. Staruczki prorok. Sekl. 74. Ojca mamy starzuchnego, a brata młodziuchnego. 1 Leop. Genes. 44, 20. STARUNEK, nku, m., staranie się wielkie frasowliwe, ängstliches Sorgen, große Sorge, Sorgfalt. Nic mnie już nie uleczy, daremny starunek. Teat. 46, 71. Pan o tym miał myśleć, a mnie zdał starunek. Teat. 43. b, 37. Pełen starunków Ross. многопопечительный. STARUSZEK, *STARZUSZEK, szka, m., senex minime morosus, vel commiseratione dignus. Cn. Th. 1063. starek, ein gutes altes Väterchen, Altchen, (cf. staruch, starzec); Sorab. 1. staružki; Bosn. staracjaç; Croat. sztarchëcz; Rag. staracjaz; Ross. старичекъ; Eccl. старичекъ. Zawsze drżący staruszek i wątpliwy stoi, Łatwie wszystkiemu wierzy, wszystkiego się boi. Prot. Kont. B 2. Pomordowano staruszki na ulicach, i młodzieńcy popadali mieczem. 1 Leop. 1 Mach 2, 9. STARUSZKA, i, ż., starka, podeszła ale nie przykra kobiecina; ein gutes altes Mütterchen, Altchen; Boh. stařena, stařice; Sorab. 1. starużka; Croat. sztaricza, ztaricza; Rag. stàriza, stariciza; Bosn. stariça, stariciça; Slav. starica; Ross. старуха, старушка. — §. Burl. Staruszka, stara pani, chałupa, sepet, zadek, der Hintere. Tr. STARUSZKOWATY, a, e, — o adv.; Carn. stariskat; Ross. староватый; nieco na kształt starego zakrawający, ältlich, nach Art alter Leute. Gdyby tu przyszedł jeden po Polsku tak staruszkowaty, to.... Teat. 22, 15. STARUSZKOWATOŚĆ, ści, ż.; Ross. староватость; die Aeltlichkeit. STARUSZKOWY, a, e, od staruszka, Altchen-; Ross. стариковъ. Rozprawa miła staruszkowa. Żebr. Ow. 312. Z wróżek

grubo szydzi staruszkowych. *ib.* 70. STARY, a, e: *Boh.* starý, ostaružnj, starecy; *Slov.* starí, staričkí; *Sorab.* 2. stari; *Sorab.* 1. staré, stary, starobný; *Carn.* star; *Vind.* star, perlieten; *Croat.* ztar, ztari, sztár (2 *mensura frumentaria apud mare, et simul salis*); *Bosn.* star, starri, staran, (2 star, mjerra za sgitto); *Dal.* sztar; *Rag.* star, staari, starra, starro; *Slav.* stari, star, -a, -o; *Ross.* старый; (cf. *Germ.* ſtarr; *Vind.* oſhtareti = drętwieć, ſtarren, oſhatarenje = drętwienie, stretwiałość); — 1) stary, podeszły, sędziwy, nie młody; alt, bejahrt, bey Jahren, nicht jung. Siwizna czyni nas starymi, iż o starości naszéj jaśnie znać dawa i świadczy. *Żarn. Post.* 5, 598. Nadto stary jestem dla córki We Pana. *Teat.* 52. c, 26. Białogłowa stara i zgrzybiała, Kostnica swoich piękności spróchniała. *Past. Fid.* 155. Stary bzdyk. *Teat.* 8, 7. Stary grzyb, zgrzybialec *Ross.* хрычъ, хрычовка, старый хрычъ. Stary sługa, jak stary pies. *Budn. Apopht.* 54; *Slov.* staremu psowi a staremu sluhowi geden plat idě. Koń młody w pieniądze idzie, stary z pieniędzy wychodzi. *Cn. Ad.* 557. Stary koń do gnoju, choć przedtym służył w boju. *Cn. Ad.* 1088; (*Slov.* na starom do mlina). Stary rozum lepszy niż młody. *Cn. Ad.* 1099. Stara głowa, rozum młody: stary a głupi: wystarzał się z rozumu. *Cn. Ad.* 1087. Mieczysława starym nazwano, nie żeby tak był stary laty, jeno że był z młodu zawsze stateczny i poważny. *Krom.* 152. *Biel.* 100; *Eccl.* старчествую, по старчески живу: *Graec.* γεροντιάω, *senaliter ago*. Stary *Subst.*, starzy *plur.*; der Alte, ein Alter, die Alten, Greiſe. Stary, długowieczny, długo żyjący, dawno pamiętający. *Cn. Ad.* 196. (cf. stary jak świat). Starzy sobie lat ujmują, młodzi przydają. *Cn. Ad.* 1105. Stary, starodawny, starego wieku. *ib.* 1094. Stary bardzo, zgrzybiały, jedną nogą w grobie. *ib.* 1095, (cf. przytrupiały). Kiedy się stary z młodą ożeni, właśnie jakoby w stary wóz szalone konie założył. *Rys. Ad.* 29. Staremu pląsać nie przystoi; stary się nie odmłodzi. *Cn. Ad.* 1091. Staremu folguj, młodym haruj. *Cn. Ad.* 1090. Stary do dziecińskiej własności przychodzi. *Kołak. Wiek. C* 1. Starzy dwa razy dzieci. *Pot. Arg.* 347. Stary a szalony, już dwa razy młod bywa. *Rej. Zw.* 121 *b.* Stary jak dziecię. *Cn. Ad.* 1007. Staremu, jak dziecięciu często jeść trzeba. *ib.* Starzy pod czas dziwy broją, gdy ich czym dobrym napoją; stary łacno odmłodnieje, gdy sobie trochę podleje. *Cn. Ad.* 1102, (cf. stroi baba turnieje). Starzy się radzi napijają, o jedzę nie wiele dbają. *Cn. Ad.* 1102. Stary wielomowny, świegotliwy. *Cn. Ad.* 1100; zapamiętały, wywietrzała mu pamięć. *ib.*; przykry, niedogodny, mierziony, gniewliwy. *ib.* 1099; oszczędny, skąpy. *ib.* 1098. Staremu dobrze czynić, daremna utrata. *ib.* 1090, (cf. dobrze czyń, a wiedz komu). Staremu nie wiele trzeba. *ib.* 1091. Starego laską a podporą zęby. *Cn. Ad.* 1089. (*victu meliori eget*). Stare pomiatają, gdy młodzi nastają. *ib.* Starego odmienić, oduczyć, przeformować trudno. *Cn. Ad.* 1089. (czego się nowa skorupka napije, tym trąci; *Slov.* mladá koza sol lubi, a stará gu ze solničku uchicuge). Staremu żywot najmilszy. *ib.* 1092. (kto czego mało ma, oszczędza). — §. *In meliorem partem:* Stary w rzeczach biegły. *Cn. Ad.* 1096. Stary, ma nad młodego. *ib.* 1099. Stary młodemu rychlej zrozumie. *ib.* 1098. Starego trudno oszukać. *ib.* 1090, *ob.* Ćwik; cf. starzec, wyjadacz nie z jednego pieca chleb jadł, nie w jednéj był wojnie. *X. Kam.* (stary żołnierz, służały, starobój). Starych słuchać, szanować, z staremi nakładać dobrze. *ib.* 1101. Stary od rady, a młody od zwady. *Rej. Zw.* 162 *b.* — §. Stary *cum Substant.* = dawny, alt, von langer Zeit her. Lasy stare, jak świat. *Jabł. Tel.* 154. Stary to zwyczaj: nie za nas się to poczęło, nie za nas ma ustać. *Cn. Ad.* 1095. (starodawny, starego wieku). Stare niemocy trudno leczyć, jako i stare nałogi. *Sk. Dz.* 740. Człowiek staréj daty. *Teat.* 43. c, 109. *Wyb.* (staroświecki). Stary gospodarz pan bóg. *Cn. Ad.* 1097. (nie dziś dopiero rządzi). Nasza nauka jest stara, jeszcze od czasów apostolskich podana. *Baz. Hst.* 382, (cf. stary jak świat). Za starych wieków był na wielkiéj pieczy ten, co wiernie strzegł pospolitéj rzeczy. *Rej. Zw.* 222 *b.* Dobre stare lata, a nasze lepsze. *Cn. Ad.* 167. Stare lata chwalmy, a swych zażywajmy. *Ern.* 41. Słuchajcież, co się stało przed staremi laty. *Zab.* 8, 93. *Tręb.* Złoto tak nowe dobre, jako i stare, w jednakiéj cenie idzie. *Sak. Kat.* *B* 2 *b.* Stare dzieje wspominasz. *Cn. Ad.* 1087. Stara to piosnka, powieść. *ib.* — Jakem stary szlachcic, tak nie odstąpię. *Teat.* 7. *d*, 55; (*oppos.* scartabel). W starym piecu dyabeł pali. *Teat.* 31. *b*, 6. (im kot starszy, tym ogon twardszy; *Sorab.* 2. starschi kosol, twaržcischeri rog: *Sorab.* 1. starschi kozoł, twardszi roh). Wino stare, dobre. *Teat.* 55. *b*, 22. *et* 6. *b*, 80, (cf. wytrawne, wystałe). — *In pejorem partem.* Stary, zdarty, stara szata, wytarta: alt, morſche, abgenutzt. *Cn. Th.* 1053. Lepsza sukna nowa, niż stara: z tyłu szerzą, także zeszła. *Sak. Kat. B* 2 *b.* Ostatek tych galer oddano między stare statki. *Kłok. Turk.* 248. — *Comparat.* Starszy latami, więcej lat mający; älter, bejahrter. Aaron brat Mojżeszow trzema laty starszy. *Sk. Żyw.* 1, 345. Im kto starszy, tym powinien być mędrszy. *Rys. Ad.* 20. Żywot starszego, uczy młodszego. *Rys. Ad.* 79. *e vera majori, discit arare minor*, ie mehr Alten ſungen, ie zwitſchern die Jungen. Starszy, godnieyszy; starszy Jerzy, niż ś. Marcin. *Cn. Ad.* 1094. *Rej. Post. Z* z 1. (starszy pan Kozłowski, niżeli pan Baranowski). Zda mi się, iż starszy pan Jezus, niż ś. Paweł. *Twor. Wiecz.* 87. — Starsi nasi = przodkowie; *Carn.* starshi; *Vind.* stariſhi, starriſhi, predstareiſhi, velki stareiſhi: *Slav.* ... unſre Voraltern, Vorfahren. Tak zachowali, i tak nam podali starsi nasi. *W. Post. W.* 69. *Parentes*, rodzice i wszyscy insi przodkowie z prawéj linii pochodzący, aż do pradziadów, nasi starsi. *Macz.* — *Similiter:* Stara matka, starka, babka; (*Slov.* stará matka, baba; *Slav.* stára mama, baba); die Aeltermutter, Großmutter; *Sorab.* prababa, dědowa baba, stareg matki stara matka prababka. Stary ociec, starek, dziadek; der Aeltervater, Großvater; (*Slov.* stari otec neb tatik, dědo; děd; *Vind.* ozhjak, stari ozha; *Slav.* stári otac, díd). Stary ociec, będzie-li opiekunem, winien liczbę czynić matce wnę-

ków swoich rok od roku. *Groick. Obr.* 149. Jeśliby kto po śmierci zostawił żywych dziada abo starego (ojca), i brata przyrodnego, tedy sam tylko stary do sukcesyi bywa przypuszczony. *Chełm. Pr.* 77. Stary stryj, mego dziada brat; starszy stryj abo przestryjec, mego pradziada brat. *Sax. Porz.* 125. — ☞. *Superioritatis:* Starszy zwierzchnością, przełożony; der Aelteste, der Vorgesetzte, der über die andern ist; cf. Aeltermann, Altgesell, Altmeister, Altknecht; cf. die Aeltern. Starszy szyper. *Zbil. Dr. E* 2. Zaprosił mię do niego starszy jego sługa. *Falib. C* 1; marszałek: *Vind.* starodrushnik, starotovarh. Przydał synowi, wyprawiając go do cudzych krajów za starszego, albo jak dziś mówią, za guwernera, Possodarego. *Ossol. Boh.* 1, 21. Starsi bracia, starsza rada = senat, der Senat, das Oberhaus. Gdy ich być winnymi naleziono, z foldrowania staréj rady, pościnano je. *Biel. Św.* 287 *b.* Uznawam chęci i rozsądek Ich M. PP. Braci moich starszych i młodszych, Ich M. PP. Senatorów i Posłów. *Warg. Wal.* 113. Starszy *absolute* = przełożony; (*Slav.* stareshina, superior; *Bosn.* starescina, prior, iguman = przeor *Rag* starescina, glavâr, poglaviza; *Ross.* предстоятель; *Eccl.* прѣвосѣдьникъ, (старѣшина *natu grandior*). Jako tedy Rzeczypospolite mają swoje senatory, tak też kościoł boży ma swoje starsze. *Rej. Post. C* 2. — *Similiter:* Pani stara = ochmistrzyni, die Hofmeisterinn. Inspectorinn. Odprawuje ochmistrze, żegna stare panie, Co się jechać daléj napierały. *P. Kchan. Orl.* 1, 405. Ja jej panią starą zawsze będę. *P. Kchan. Orl.* 1, 405. Pani stara ćwiczy panny w domu, jak się ukłonić, jak krezy szychtowac. *Alb. z Woj.* 22. — *Tr. wart.* Stara pani, staruszka, zadek, sepet, chałupa, cymbał, indermach, der Hintere. Za ten żart sto plag wziął w starą panią. *Pot. Jow.* 195, (*ob.* Pani). — 2°) Stary, *cujuscunque aetatis, ut Germanice de infantibus, pueris etc., dicitur;* wie alt ist das Kind, jak stare to dziecko, *quod non imitandum; sed dicendum potius,* wiele ma lat, miesięcy etc. Chrystus, gdy był obrzezan, w ten czas był ośm dni *stary. *Dambr.* 78. Za Cesarza ośmy 27 lat *stary był. *Fur. Cw. G* 4 *b.* — 3) *Venator:* Młody chart a szary, daj mu to nazwisko stary. *Bielaw.* 4 *b.* Name eines grauen Windhundes. — 4. Stare; figury czyli obrazy w kartach, die Bilder in der Karte. *Tr.* — 5) *Botan.* Stare ziele, *erigeron*, rodzaj rośliny *Kluk Dyk.* 1, 205. ein Pfriemengewächs, Altmannsfraut. — ☞. *Adverb.* po Staremu = jak dawniej, jak przedtym, jak zwyczajnie; *Carn.* postáresh, wie sonst, wie vormahls, wie gewöhnlich. Danilo koronę od papieża otrzymawszy, w Greckiej wierze, Rzymskiej zaniechawszy, po staremu trwał. *Stryjk.* 280. (jak trwał tak trwał). I po szkodzie Polak po staremu głupi. *Opal. Sat.* 171. Po staremu Bartosz, po staremu łotr, nikczemnik, pijanica. *Cn. Ad.* 905; *Slov.* staru mira mu nameral; *mansit, ut ante fuit.* Wiedzą ludzie, co im grozi, a po staremu nie poprawują się w występkach swoich. *Zal. H. T* 11. Człowiek, choćby był najsprawiedliwszym, jest po staremu człowiekiem, podpada pod pokusy *ib.* 138. Pies psem będzie, a słońce słońcem po staremu. *Mon.* 76, 370. Wadząc o naszę się skórę, I jeden chcąc koniecznie nad drugim mieć górę, My giniem po staremu. *Tward. W. D.* 2, 218. Przecież to cnotę wielbią wszyscy po staremu. *Teat.* 46. *b*, 13. Jeżeli która z nich donosi dziecięcia, tedy po staremu dzieci schną, więdnieją. *Kłok. Turk.* 186. STARYGRAD, *ob.* Starograd. STARYKOŃ, *herb*; koń biały z złotemi kopytami w polu czerwonym, w pół przepasany czarnym popręgiem, ogon do góry zadarty. Na hełmie topor, końcem niższym jakby w koronie utkwiony. *Kurop.* 3, 49, ein Wappen. *STARYNNY, *ob.* Starowny. STARZA, *herb*; Topor, herb ten u nas tak dawny, iż go ztąd Starzą zowią. Musiał tu przodek jego z Lechem przyjść, a osieść w Krakowskiéj ziemi, gdzie jeszcze ten obyczaj, że kiedy na gwałt ludzie bieżą, tedy Starzą wołają. Ma być topor sam biały, w polu czerwonym, który Starzą właśnie zowią. *Biel.* 23. *Orzech. Tar.* 11, cf. Topor, cf. Kolki, ein Wappen. — (STARZAĆ, *ob* Tarzać). — *STARZAŁOŚĆ, ści, *ż.*, starzenie się, *inveteratio. Cn. Th.* 1064, *Rag.* staranje, ostaranje, postaranje, (cf. staranie, starać się); das Altern, Altwerden. Dano nam przestrogę na pierwszym religii wstępku, co się potym dziać miało w starzałości i zgrzybiałości kościoła. *Zarn. Post.* 3, 665 *b.* STARZEC, rca, *m.*; *Boh* stařec, starec; (*Morav.* stařjk, stařeček dziadek, *ob.* Stary ociec); *Sorab.* 1. starcz, *Carn.* stariz, starz: *Vind.* starzheck, stariz, starez, dedei, diedez, (cf. dziadek); *Bosn.* star, staraç; *Slav.* starac; *Rag.* stàraz, star; *Croat.* ztaracz, sztarëcz; *Ross.* старецъ; sędziwy człowiek pełen powagi, ein Greis, ein ehrwürdiger Alter, (cf. staruszek, cf. staruch). Takim kazaniem zmył starcowi głowę, Co za szaloną masz rzecze ochotę.... *Zab.* 14, 246. *Szym.* Witołd, przytrupiałym już starcem będąc, tak chciwie korony łaknął. *Krom.* 508. Rzekę tę starcem zowie Owidyusz, że leniwo płynie. *Otw.* 35. *Karmiciel starców; *Eccl.* старопитатель, *Graec* γηροτρόφος, *nutriens senes* Starzec, wyjadacz, który nie z jednego pieca chleb jadł, nie w jednéj był wojnie. *X. Kam.*, (*ob.* Ćwik, staroboj). — ☞. W którym manastyrku nie będzie braci 6 z *posłusznikami, nie ma się tam ihumen zwać ihumenem, tylko za starca, i to pod *naczałem inszego większego manastyra. *Sak. Sob. B* 3 *b.* (za starszego, *ob.* Stary, starszy = przełożony. — ☞. *Botan.* Starzec, *Boh.* stařeček; *Ross* крестовникъ; *senecio.*, Kreuzwurz. Przymiotowe ziele, starcem dla kwiecia rzeczone, które zaraz po rozkwitnieniu siwieje. *Syr.* 1415. *Kluk. Rośl.* 2, 256. STARZEĆ *neutr. niedok.*, Starzeć się *recipr.*, zstarzeć się, zestarzeć się *dok.*, *Starzywać się *cont. et frequ.*, iść w lata, podeszłym być; *Boh.* starnauti; *Carn.* stâram se, ostáriti; *Vind.* staruvati, postaritise; *Croat.* sztaramsze = (1. szkerbimsze *angor cura*, *ob.* Starać się, 2 sztar bivam = starzeję); *Bosn* staratise, postaratise, 1. *senesco*, (2 brinnutise *esse sollicitus*); *Rag.* staratise, ustaratise, postariti, ostàriti, ovehsciatti, ovehnuti, (cf. wieczny, wiek); *Ross.* старѣть, старѣться, состарѣться, состарѣваться, altern, alt werden, *pr. et tr.* Byłem młody, a jużem się starzał. *Wrobl.* 86. Kto się rychło sta-

rzeje, długo starym będzie. *Cn. Ad.* 398. Królom przed laty starzeć się przychodzi. *Jabł. Tel.* 150. Prędzéj się starzeją. *ib.* Zachowaj bojaźń bożą, i starzéj się w niéj. 1 *Leop. Syr.* 2, 7. Postanowił bóg, aby się ludzie zstarzywali a potym umierali *Otw. Ow* 371. Pan Chrystus obiecał ducha ś. na wieki; jeśliż na wieki, tedyć się duch ś. nie starzywa, ale tenże zawżdy bywa. *Hrbst. Odp. G* 2 *b.* Rzym pod królmi dzieckiem, pod konsulami zmężniał, pod cesarzami starzał *Psalmod.* 77. Co było starym, znowu się młodzi, A co nowego starzeje *Nar. Dz.* 2, 197. *Eccl.* изстаривается. Zastarzały zwyczaj. *Sk. Dz* 90. Nie się prędzéj nie starzeje, jak radość. *Haur. Sk.* 428. Pamięć dobrodziejstwa nigdy się starzeć nie ma. *Gorn. Sen.* 16; (*Bosn.* starili, ucinili da nevoglja; *Rag.* starati, postarati *senem facere*). *STARZUCHNY, *ob.* Staruchny. *STARZUSZEK, *ob.* Staruszek. STARZYZNA, *STARZYNA, y, *ż.*; *Sorab.* 1. staré ežapor; *Carn.* starina; *Vind.* sterinna, starina; *Croat.* sztarina; *Bosn.* starina, davnina; *Rag.* starex, (starexár *scrutarius*); *Ross.* стариковщина (2 pewna sekta), старье: wiotesz, stare graty, sprzęty; altes Zeug, alte Sachen, Rumpeley, Gerille. Dawniéj się u nas żydzi tylko starzyznami, wendetami bawili. *Haur. Sk.* 217. Pozabierasz starzyznę z skrzyni i oraz dasz tandeciarzom. *Teat.* 36. *b*, 84. Jakie mi suknie sprawia, że starzyzny tylko przerabiać każe. *Teat.* 30. *b*, 27. Dawnych wieków starzyzny, Przerabiamy na nowizny. *Kchow. Fr.* 113. Zamek ten już starzyzna *Warg Radz.* 103. Obyśmy się byli starzyzny uznanéj słowa bożego dzierżeli, a dali pokój nowym wyniosłym rozumom. *Gil Post.* 27. dawnéj nauki). — §. Starzyzna, staryzna, grunt od dawnych czasów niesprawiony, odłogiem leżący *opp.* nowizna, nowina; ein seit langen Zeiten unbebautes wüstes Feld. W niesprawionych puszczach a nie wyrobionych starzyznach, jak w najpewniejszych zamkach bezpiecznie żyli. *Stryjk.* 361. Po błotnych się rozbiegali starzyznach *ib.* 214. Po błotach i starzyznach się rozpierzchneli. *ib.* 250. Uciekających mali po zaległych starzyznach. *ib.* 252. Niewieści i dziatki na zamki, na jezierzyska, na bagniska i starzyzny nieprzeszłe zaprowadzić kazali. *Stryjk.* 591. — §. Starzyna, *ob.* Starzyzna, Starszeństwo.

STAŚ, ia, *m.*, STASZEK, szka, *m.*, Stach, *demin. Nom. proprii* Stanisław, Stenzelchen, kleiner Stanislaus. Jana zowią Jachnikiem, Stanisława Staszkiem. *Kchow. Fr.* 111. Stasiu, półroczne dziecię, czystej krwi owocu drogi. *Zab.* 10. 1. — §. Staś, młody Estetcha.

STATECZEK, czka, *m.*, *dem. Nom.* statek, małe jakieś naczynie, flaszka jaka; ein kleines Gefäßlein, ein Sächelchen; (*Boh.* statček majateczek). STATECZNIEĆ *neutr. niedok.*, statecznym się stać, statku czyli stateczności nabierać, ustawać się, ustatkować się, statkować; gesetzt und ehrbar werden; *Ross.* остепениться, остепениться. Już w tym roku bez wiosny lato będziem mieli, Gdy młodzi stateczniéją a starzy weseli. *Kchow.* 209. STATECZNOŚĆ, ści, *ż.*; (*Boh* statečnost = męstwo; *Ross.* статность = postać poważna); statek, stałość, powaga; *Vind.* stanovitnost, obstoinost; *Rag.* stavnos; *Ross.* степенство, степенность, (cf. stopień); Stätigkeit, Statthaftigkeit, Standhaftigkeit, Gesetztheit, Ernstlichkeit. Stateczność nieprzełamaną w niepomyślnych przypadkach, wielki ten przymiot duszy filozofia obiecuje, religia daje. *Zab.* 13, 75. Stateczność jest, kłamstwu się a ludzkim baśniom od poznanéj prawdy nie dać uwodzić. *Zarn. Post.* 142 *b.* Nie mogli kamiennéj jego stateczności postrachami zwątlić. *Sk. Żyw.* 2, 81. STATECZNY, a, e, STATECZNIE *adverb.*; (*Boh.* statečný mężny, statečnjk posesyonat; *Slov.* statečni *honestus*; *Ross.* статечный, статочный co się przygodzić może, możny, podobny; статный poważnéj postaci): stateczny, stały, swego się trzymający, przy swoim obstający; standhaft, stätig; (*Slov.* starečný; *Vind.* staun, stanoviten, obstojezhen, obstoin, pomoshen; *Ross.* степенный, степенно, степенникъ, *f.* степенница, (cf. stopień); *Eccl.* стоятельно, постоянно). Kapłan ma być stateczny albo jednostajny *Glicz. Wych.* O 6. Statecznego zowią poważni ludzie panienką, powiadając, iż czysty stateczny młodzieniec, by miał być panienką; nazbyt poskocznego młokosa figle *ninacz się nie przygodzą. *Rej. Zw.* 164. Stateczne męża cnotliwego serce Ani bunt gminny i krwawi morderce, Ni groźny tyran przez okropne cięcia Od chwalebnego ruszy przedsięwzięcia *Hor.* 2, 25. *Nar.*; (*justum atque tenacem propositi virum*). Siedm dni trwał na męczeństwie, przez które w cierpliwości wielkiéj przy tymże stał, co i pierwéj: i drugie siedm dni wytrwał, i jeszcze go statecznym znaleźli *Sk. Żyw.* 2, 241. Czy znajdę cię w słowie danym stateczną? *Teat.* 41, 52. Ten jest na mylnym świecie bez wątpienia stateczny, co myśl częstokroć odmienia. *J. Kchan. Jer.* 206. Niestateczny odmienia świat się co godzina, Słów swoich z obowiązkiem prędko zapomina. *Mon. Lit.* 4, 188. unbeständig. Żaden tu nie stał w swéj mierze, Ten ich stan i obrot wieczny, w niestatku tylko stateczny. *Dar. Lot.* 6. Puste są, niestateczne, to tam, to sam biegają *Bud. Erotk.* E 5. *Pluter mutabilior*, płochy, niestateczny, by wiatr, kuropłoch, pełz wiatr, tak stateczny, jak masło na słońcu. *Mącz.* Inaczéj się postępuje z tymi, którzy już są dorośli i rozum stateczny mają, niż z dziećmi. *Karnk. Kat.* 152. rozum dojrzały, einen reifen Verstand. — §. Stateczny poważny; *Germ.* stattlich, ehrbar. W statecznych szatach chodzić muszą, co przy kościele służą. *Lib. z Woj.* 53. On się po prostu i statecznie stroi. *P. Kchan. Jer.* 66. — §. *Ridend.* Żartem nieruchawy: stateczny: ni do czego się nie ruszy. *Fredr. Ad.* 51. ochoczy, by pień na piasku, er ist standhaft, steht immer auf einem Flecke, kommt nicht von der Stelle; flink, wie ein hölzerner Vogel; olszowy Marcin, wie ein hölzerner Peter. — §. *Passive*: W tym kraju nie mają obywatele statecznego mieszkania. *Biel. Kr.* 515. ciągłego, stałego, do miejsca przywiązanego; keine feste Wohnung, keine festen Wohnsitze. STATEK, tku, *m.*, §. a) majątek, na co kogo stoje, mienie, dostatek; *Boh.* statek; *Slov.* statek, statky, gazdný *bona, fortuna*; *Ross.* статокъ, das Vermögen, das Habe, Hab und Gut. Dziedzic póki jest w dzieciństwie, nie może szafować statkiem a dobry swoji an dziedzicznemi *Gil. Post.* 14 *b.* Jam na jego posługach będąc, swój statek

utracił. *Biel. Św.* 259 *b.* Nie przyszli nam nigdy Krzyżacy ku pożytku, jedno zawżdy z szkodą, na statki się ludzkie miecąc. *ib.* 256 *b.* Dziedzic po mnie nie wiem, będzieli mądry, czyli głupi, a panować będzie nad statkiem mym. 1 *Leop. Eccl.* 2, 19. (w pracach moich. 3 *Leop.*; w dorobku moim; *Sorab.* 1. statk = czyn, dzieło). Nie umiałem używać pomiernego statku, to mię do nędzy przyprowadziło. *Czachr. C* 1. Statek byków i drobi większy był u mnie, niż u wszystkich sąsiadów. *Budn. Eccl.* 2, 7. (stada. *Bibl. Gd.*); Heerden. Bożkowi przynosili cielę, prosię i świnkę, kokosz i kurę, i inszego domowego statku po parze. *Gwagn.* 428. dobytku, Hausvieh. — *Fig.* Żałosna, niemiła Szkoda mię potkała, Nie w złocie, ni w dostatku, Ale w najprzedniejszym statku, Półroka minęło Serce mi zgorzało. *Zimor. Rox.* 287. w największéj kosztowności, größte Kostbarkeit, größter Schatz. — §. b) Statek, statki, naczynie domowe, *ob.* 'Sędy; Gefäße, Geschirre, Geräthe, Werkzeuge; *Boh.* zaněrka; *Carn.* pósoda; *Vind.* posoda; *Croat.* posuda; *Slav.* posuda; *Ross.* судъ, судно, посуда, сосудъ, суденко, суденышко, суденцо, сосудецъ, приборъ. Statek, który podstawiamy, gdy co ciecze, podstawek, skopiec, miednica, czasza. *Cn. Th.* 1064. Statki wszelkie powinien sternik pod kluczem mieć, jako to powrozy, pobiegi, tarcice, pojazdy, perły i t. d. *Haur. Ek.* 64. Statek, statki, w każdym rzemieśle drobniejsze narzędzia do roboty potrzebne. *Magier. Mskr.* Żony rzemieślników mają przestać na swéj gieradzie, ale na statek albo cajg do rzemiosła należący, nie mają się targać. *Szczerb. Sax.* 141. Kupił ten ogród ze wszystkim statkiem i naczyniem. *Kosz. Cyc.* 199. Z kościelnych statków wino wytrząsały. *Wad. Dav.* 127. *Ross.* сосудъ ... — Kuryusz gliniane statki swoje przełożył złotu. *Faliss. Fl.* 42. Oto masz statki i naczynia twego oczyścienia chrześciańskiego. *W. Post. W.* 71. Kościół relikwie świętych czci, jako statki ducha ś. *W. Post. Mn.* 581. Ś. Jan, jako głos boży i wybrany statek ducha ś. *W. Post. W.* 51. narzędzie, instrument, Werkzeug. — §. Statki wodne, czołny, łodzie, promy, dubasy, szkuty, komiegi, okręty. *Klon. Fl.*; (Oberd. Geschirre, Gefäße, Schiffsgefäße, Wasserfahrzeuge, Schiffe, besonders kleinere; *Vind.* ladja, ladiza; *Lus.* brood; *Ross.* судъ, судно; *Eccl.* ладия, всякое мироходное судно, меньшее корабля воинскаго (*ob.* Łodź), насадъ, суды, корабль, лодий. Statek podług wielkości i gatunku budowania bierze swoje nazwisko, jako to: galar, dubas, szkuta, jadwiga i t. d. *Magier. Mskr.* Boska opatrzność sporządziła porty, i miejsca sposobne i tu i owdzie, jakby stanowiska i gospody statkom morskim i żeglarzom. *Boter.* 20. 'Statkorozbicie, der Schiffbruch, n. p. O rzeczach z statko- lub okrętorozbicia wypłynionych. *Czack. Pr.* 2, 175. — §. 'c) Statek, stacya, postojenie, stanowisko; Standort, Standquartier; (*Sorab.* 1. statok, wobodleno *domicilium*. *Qui in eadem legione militabat*; który w tymże hufie żołnierzował, statek swój miał. *Mącz.* — §. d) Statek *moral.* = stałość, stateczność, *Croat.* ztalnozt; *Eccl.* постоянство, постоянность. die Standhaftigkeit, Stätigkeit, Festigkeit, Beständigkeit. Starosta, gdy widział niezwyciężony statek męczennika, zagroził mu królem. *Sk. Żyw.* 1, 52. Naśladowcą Heliasza był Jan w statku na postrachy ludzkie. *Sk. Kaz.* 20. Uzbroiłem się na to wszystko nieprzełamanym statkiem. *Kras. Pod.* 2, 40. Meżnie mu się stawił i w swoim statku trwał. *Sk. Dz.* 1078. Udają upor za nieporuszony statek. *Leszcz. Gl.* 59. Zwyciężyłaś pokuso mój statek nieprzełamany. *Boh. Kom.* 2, 39. *et* 4, 171. Statek u fortuny mały. *Zab.* 15, 275. Rozumu ma aż nadto, ale statku mu brakuje. *Teat.* 3. c, 46. Gesetztheit, Ernsthaftigkeit. Gdzież teraz szukać statku, kiedy ten siwieje a jeszcze szaleje? *Zabł. Dz.* 84. Statek czyni dostatek. *Rys. Ad.* 62. *Gorn. Wl. P* 2 *b.* (statkuj, przyjdziesz do chleba; kamień na miejscu leżąc obrośnie). Konia nie bij, sługi nie łżyj, żony nie draźnij, chceszli mieć z nich statek. *Rys. Ad.* 32. (jeśli chcesz, żebyć statkowały, *ob.* Niestatek). — §. Nie dziwujcie, że jestem na postaci młody, Anim statkiem osypał młodziuchnéj jagody. *Zimor. Siel.* 271. powaga, poważnością; Gravität, Autorität. — §. Sukmana niestatkiem z nosa pomazać. *Fras. Dw. a.* tym, co z nosa kapie, smarkiem. Rotz aus der Nase.

'STATERA, y, *ż.*, z *Łac.*, bezmian, przezmian, eine Schnellwage. Zważyła ich fortuna staterą równą. *Tward. Misc.* 152.

STATHUDER, *ob.* Sztadhuder.

STATKOWAĆ, - ał, - uje, *med. niedok.*, statecznym być, w stałości trwać: beharren, standhaft seyn, stätig seyn; *Ross.* степеннпчать, постоянствовать; *Eccl.* постоянничати, постоянствую. Przewrotna wola nasza nie rada statkuje, Raz odstąpi, drugi raz cnoty się ujmuje. *Bach. Ep.* 36. O jak szczęście nikomu długo nie statkuje. *Bardz. Trag.* 285. *et ib. praef.* Fortuna statkować nie umie. *Żegl. Ad.* 72. Pijakowi nogi nie statkowały; za jeden krok w prost, zawsze to w lewą, to w prawą dwa wybaczały. *Ossol. Str.* 3. die Füße thaten nicht ihre Dienste, wollten nicht gut thun. Po dzisiejszym obiedzie mam indygestyą; żołądek mi nie statkuje. *Boh. Kom.* 5, 402. (nie dobrze się ma). Statkuj, przyjdziesz do chleba. *Żegl. Ad.* 240. dobrze się sprawuj, führe dich gut auf, sey gesetzt. Statkuj, masz lata. *ib.* Czas statkować w tych 'leciech, czas żądze ukrócić, I do jednego celu wierne serce zwrócić. *Nar. Dz.* 3, 162, *ob.* Ustatkować się, stateczniec, gesetzt werden. STATKOWY, a, e, od statków, Geschirre-, Geräthe-; *Ross.* судовый. Statkowe schowanie *Ross.* сосудохранительница, *ob.* Szelblag. — (STATUA, *ob.* Posąg. STATUARYUSZ, *ob.* Posażnik. STATURA, *ob.* Postać, Postawa. STATUT, u, *m.*, ustawa, die Verordnung, das Gesetz; *Sorab.* 1. postahwizné. Ustawy nasze od Kazimierza W. aż do Zygmunta Augusta, Łacińskim językiem pisane, statutami zowią, t. j. prawami niby od samego króla za radą senatu stanowionemi, *placita principum*; poźniejsze Polskim językiem pisane, konstytucyami. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 6. *Zab.* 5, 417. Statuta te zebrali Jan Łaski, Przyłuski, Sarnicki, Januszowski, Herburt. *Kras. Zb.* 2, 509. *Zab.* 5, 419; dla Litwy Leon Sapieha, pod tytułem Statutu Litewskiego. *ib.* Gesetzsammlung. — §. *Alluz.* Ej porzućcie Herburta, tego bałamuta, Co ja zalecam zrobić, to dla was statuta. *Treb. S. M.* 52. Biegły w statucie jurysta. *Zab.* 5, 212. Gwałt prawa formował, kto mocniejszy, sta-

tuta jak chciał sobie knował. *Bardz. Luk.* 6. Wydrze, ukrzywdzi, statutem się broni *Bus. roz. A* 2. Nikomu z swoich przestępstw sprawować się nie chcą, statut piszą w domu. *Pot. Arg.* 346. Statut jest wszystkim ludziom umrzeć. *Bial. Post.* 114. STATYKA, i, *ż.*, z *Greck.*, nauka o miarkowaniu ciężarów. *Solsk. Geom.* 7; nauka o machinach. *Os. Fiz.* 100. die Gleichgewichtslehre. STATYSTA, y, *m.*, polityk; *Vind.* floshtvenik, floshtvasnanz, politikar, floshtnik, ein Staatsmann, ein Staatskluger, Politicus. Walecznys żołnierz, statysta głęboki, Rzadko się w jednym te łączą przymioty. *Zab.* 13, 15. *Zabl.* Wielkie talenta tego statysty zasługują na tę ufność monarchy. *Pam.* 85, 2, 280 STATYSTKA, STATYSTYCZKA, i, *ż.*, kobieta statystyczna, statystyka, polityką się bawiąca, eine Staatskluge. Rodzaj żartowniczek, nowiniarek, statystek, bajeczniczek, i innych tegoż gatunku oratorek. *Mon.* 64, 285. *ib.* 68, 284. Statystyczki, niekontente z domowéj wojny, monarchów między sobą ustawicznie kłócą. *Mon.* 72, 424. STATYSTYCZNY, a, e, — ie *adverb.*, od statystyki, tyczący się stanu, państwa, kraju, polityczny; *Vind.* floshtvenishen, stalithki, statistisch, politisch. Cnota, mądrość i statystyczny umysł dawno cię godnym tego miejsca uczyniły. *Dyar. Grod.* 145. STATYSTYKA, i, *ż.*, nauka polityczna, trudniąca się aktualnym stanem państwa czyli kraju, die Statistik. *STATYWA, y, *ż.*, stacya, postojenie, stanowisko; Standort, Ruheplatz. Wszak często też i w podłych przybytkach przebywała łaska boża, i niebu tem miła statywa. *Min. Ryt.* 2, 172). — STAW, u, *m.*; (*Boh. et Slov.* staw *conditio*, stan; (*Boh.* stáw, stáwek krosna tkacze); *Sorab.* 1. staw *caput, thesis, membrum, articulus*; *Sorab.* 2. stawé rozdział; *Carn.* stâva, stavk *positio*; *Vind.* stava = rozdział ; §. 1) staw w ciele, spojenie, złożenie kości, obrot, das Gelenk im Körper; *Boh.* klaub, klaubek, (cf. kłąb); *Sorab.* 1. staw, staweżk; *Vind* sklep (*ob* Sklep), kolienz, skolenz, vuden floshik; *Croat.* zglob; *Bosn.* zglòb, zglobbi, vezi od úda, sgglob; *Slav.* prigib, eslának, (cf członek); *Ross.* составъ; (*Eccl.* благосоставный, *Graec.* ἔναρθρος, *bene articulatus*, składny). Staw czyli kolanko jest takie złączenie kości, gdy wyniosłość, czyli wypukłość jednéj wchodzi w równie wydrożone dołki drugiéj. *Wejch. Anat.* 29. Ból w *stawiech. *Urzęd.* 15, *ob.* Denna niemoc, dna; *Eccl.* члсновная болѣзнь. Ból w stawach cierpiący *Eccl.* членовоболѣзненъ, въ составѣхъ болѣзнь имѣяй. Dla wyruszonych ze stawów kości stąpić nie mogła. *Nar. Tac.* 2, 363. Wybicie, wyskoczenie ze swego stawu czyli z solniczki główki jakiéj kości. *Perz. Cyr.* 1, 98. Gdy ręce, które świat stworzyły, Do dziur sznurami kręcąc dociągało Bezecne plemię, z miejsc swych wypadały Stawy, a kości w barkach gruchotały. *Odym. Św.* 2, *H h* 4. Gdy kto rękę albo nogę wywinie, że mu z stawu swego wypadnie, tedy doktor chcąc onę rękę abo nogę znowu w staw swój wprawić, naciąga onéj ręki abo nogi. *Sak. Kal. D* 4 *b.* Nie gwałt czyni lekarz, gdy pacyentowi swemu wywinioną z stawu rękę abo nogę, z niemałym jego bolem naciąga. *Smotr. Nap.* 60. — *Fig.* Cerkiew w swéj przyrodzonéj klubie stanąć nie może, póki ją nieszczęsna schisma z stawu wywija, i na miejscu swym stanąć nie dopuszcza. *Smotr. Ex.* 11. — §. 2) Staw, obszerne miejsce dla stojącéj wody w sposobnym gruncie upatrzone, gdzie się ryby chować mają, i gdzie się woda według potrzeby wypuszczać może. *Kluk. Zw.* 3, 189; *Boh.* rybnik, rybniště, rybnjček; *Sorab.* 1. rěbnik, hat; *Sorab.* 2. ribniza, gat; *Carn.* ribnik, ubert, vâjer, bajer, *obs.* iama; *Vind.* ribneck, ribnjak, ribnik, vejer, vejar, bajar, ubert, vjest, polter, teiht; *Croat.* ribnyàk, vejer, bert, *Rag.* ribgniàk; *Slav.* ribnjak, moćvarina; *Bosn.* ribgnik; *Eccl. et Ross.* прудъ [*vivarium* 2], cf. prąd, прудикъ, прудокъ, прудище; *Eccl.* калпель et каpиeц, ровенникъ, (cf. rów); ein großer Teich, cf. sadzawka. Stawek *dem.* Na stawki, gdy mróz przyjdzie, ryby wyzdychają *Stroj. Staw.* A 4 *b.* Staw otworzyć, spuścić *Ross.* распрудить, распруживать. Pozwolę stawek zająć, byle tylko gruntów nie podtapiał. *Torz. Śkl.* 104. *Prov.* — Według stawu grobla. *Ryc. Ad.* 70. *Erc. H* 2 [illegible] *i.* 11. *Cn. Ad.* 502. *et* 1226. (jak kogo stanie, pięcią się mierzyć). Ziemiański staw, a Cesarskie ryby. *Rys. Ad.* 77. STAWAĆ, a) *frequ. Verbi* stać. — b) Stać się, staje się. — c) Staje. — d) Stanąć *qu. v.* *STAWACZ, a, *m.*; *Boh.* stawač; co stawa, sieci der Sticker. STAWARZ, a, *m.*, grabarz stawowy, ein Teichgräber. Potrawy te grube ludziom wiejskim, pracowitym, flisnikom, stawarzom w używaniu są. *Syr.* 1006. STAWCZYZNA, y, *ż.*, płat od stawu, Teichgeld. Oczkowe, rogowe, arędy, stawczyzny. *Tward. W. D.* 75. STAWIĄCZKA, i, *ż.*, pismo stojące, litery czyli charaktery proste, stehende Schrift. Piękne jest stawiączką pisać, tylko że ciężkie do pisania i uprzykrzone. *Haur. Sk.* 180; *opp.* wiązane litery. — §. Stawiączką postawić, w stojączki, aufrecht hinstellen. Korzenie te stawiączką pokłaść, jak widamy drwa na palenie węgla układają. *Syr.* 740. Jaja przez zimę chować trzeba w otrębach stawiączką do góry *Haur. Sk.* 120. W popiele abo w suchym życie stawiączką grubszym końcem ku dnowi układać. *Haur. Ek.* 135. STAWIANKA, i, *ż.*, gatunek wędy na szczupaki. *Skrbk. Mskr.*, eine Art Angelhaken. STAWIARKA, i, *ż.*, kopanie stawów, das Teichgraben. Sucha teraz mi trzeba, deszczby mi przeszkadzał stawiarce. *Pot. Jow.* 2, 6. — §. Stawiarka, szlam stawowy *Haur. Sk.* 31. Teichschlamm. STAWIARSKI, a, ie, od kopania stawów, zum Teichgraben gehörig. Do rzeczy stawiarskich służące naczynia. *Stroj. Staw. B* 2 *b.* STAWIĆ *cz. niedok.*, Stawiać *contin.*; *Boh.* stawěti; *Sorab.* 2. stawisch, stajisch; *Sorab.* 1. stajju, stajem, stawiu, stawiem, stawiam, stahwam; *Carn.* stavèti, stavèl, stâvem; *Vind.* stauit, postauit, staulati, postaulati; *Croat.* sztavim, klasti; *Rag.* staviti, stavgljati; *Bosn.* staviti; *Ross.* ставить; (cf. *Lat.* statuo, sisto; *Graec.* ἱστάω, ἵστημι; cf. *Hebr.* שׂוּם schudh, *posuit*; cf. *Germ.* setzen, stellen); postawić gdzie, wohin stellen, wohin setzen. Erato poskakując nogi kształtnie stawia. *Zbil. Dr. G* 1. Krzepką stopką drobne kroki stawia dziecię. *Zab.* 3, 404. Bieży, i nogę nieboga pieszczoną stawia po skale, po śniegu, po lesie. *P. Kchan. Jer.* 408. Konopie wysuszone z moczydła, wiążą się na nowo, i stawiają w jakim

suchym miejscu. *Jak. Art.* 3, 219. Świeczki stawiać. *Rej. Ap.* 6. (obrazom ś. świecić). Flasz puzdrowych, butel, gąsiorów, kielichów wiwatowych, które przedtym na stole stawiano, teraz i imienia nie zostało. *Mon.* 73, 140. Naprzód dobre wino stawia, a gdy sobie podpiją, tedy podlejsze. 1 *Leop. Joan.* 2, 10. (daje na stół). Na myszy stawić łapice przy dziurach, kędyby wyłaziły. *Cresc.* 223. nasadzić, Fallen aufstellen. Im bardziéj się uraża, tym skryciéj pułapkę mu stawia. *Teat.* 10. *b*, 7. Stawić sieci, sidła, kluczki *Boh.* poliknauti, lecti, leým. Stawienie sieci. *Mon.* 64, 190. Młynarz aby nie stawiał na ryby. *Haur. Ek.* 142. aufstellen, z. B. Netze. — Woły na zimowanie stawiać około wszystkich śś *Zaw. Gosp.* na stajni postawić, auf den Stall stellen. — §. Stawić komu pijawki. *Perz. Cyr.* 2, 130. einem Blutigel ansetzen, setzen. Stawiać komu bańki. *Perz. Lek.* 246. Schropfköpfe setzen; *Sorab.* 1. kónki stahwam. — §. Stawiać co we grze, na przegranie, abo sadzić we grze, grać o co. *Cn. Th.* 1065. aufs Spiel setzen. Na jedne kartę więcéj stawia pieniędzy, niż na cały rok ma intraty. *Teat.* 8, 53. Na cóż mam stawiać? R. Na to, co w banku. *Teat.* 9, 18. Co z początku wygrawa, na ostatku nie ma co stawić. *Rys. Ad.* 31. To nie stawiana mówi, Panie bracie, Ja spełnił chyżo, czemu to trzymacie? *Bratk. L* 4 *b.* nie taki nasz zakład, nie taka stawka, das war nicht so gewettet. — — *Similiter:* Niech każdy zdrowie dla spólnego stawi dobra. *P. Kchan. Jer.* 340. na szańce stawić, narażać; daran setzen, riskiren. Że mię przyprowadzi, stawiał swoję szyję. *Jabł. Tel.* 206. Krzepko gardła i piersi na szable pogańskie stawić. *Birk. Dom.* 159 (ważyć na co gardło). Stawić naprzeciwko, *opponere*. *Cn. Th.* 1065. entgegenstellen. Stawię się; *Sorab.* 1. stahwam szo *obsto*. Miłosierdzie sprawiedliwości bożéj się nie oponuje; ani sprawiedliwość boża stawia się na sprzeciwieństwie miłosierdziu jego *Salin.* 4, 188. — *Simil.* Jaropełk nie śmiał Włodzimierzowi pola stawić, i zawarł się w Kijowie *Stryjk.* 123. bitwę dawać, eine Feldschlacht liefern, ein offnes Treffen wagen. Radził im aby z Rzymiany i z wojskiem ich boju nie stawili. *Eraz. Jęz. G* 7. Żaden rycerz nie potrafi stawić na placu ani mocy, ani doświadczenia równego. *Stas. Num.* 1, 215. położyć, pokazać; zeigen, darstellen. — §. Stawiać komu co, kogo, siebie, prezentować, przynosić, przywodzić. *Cn. Th.* 1065, *ob.* Przedstawiać, vorstellen, präsentiren; przed oczy stawić, vor Augen stellen. — *Phys. et mor.* Niech mi wyniosłość stawia wielkości wspaniałe, Niech Indye swe skarby niosą okazałe, Niech piękność powabniejsza nad drogie klejnoty Stawia mi w wdziękach swoich najmilsze pieszczoty. *Dmoch. Sąd.* 27. Czas ów przywiedz sobie na pamięć, staw sobie przed oczyma ów dzień. *Siem. Cyc.* 366. Karać tych, którzy przewinili, a dobre przykłady na plac stawić. *Kosz. Lor.* 93, (*ob.* Plac). Stawmy sobie ludzi zawsze powszechnym dobrem zatrudnionych. *Zab.* 7, 269. (wystawmy sobie, przypuszczajmy do myśli, imaginujmy, suponujmy). — §. Stawić kogo gdzie, przystawić, doprowadzić; an Ort und Stelle hinliefern, darstellen, hinstellen, stellen. Tymaryoci za każde 5000 asprów stawiają żołnierza konnego. *Kłok. Turk.* 207. Stawić się gdzie = stawać gdzie, stanąć, *Vind.* se notersnaiditi, sravensnaitise; *Ross.* предстать, предстаю, sich stellen, sich einfinden, erscheinen, hinkommen. Kto kiedy mężobójca stawił się do prawa! *Morszt* 144. Kazał mi być u siebie, stawiłem się na rozkaz jego. *Mon.* 64, 34. Stawiamy się podług rozkazu Wc Pana i na czas, i na miejsce naznaczone. *Boh Kom.* 3, 170. Nie spodziewałem się stawić Wc Pani Dobrodziejce tak po czerkiesku. *Teat.* 33. *d*, 34. Stracę miejsce w chorągwi, jeśli się nie stawię wyzywającemu. *Mon.* 67, 413. — Stawiam się komu, aby mię czym trafił, za cel się stawiam. *Cn Th.* sich einem in den Wurf stellen, sich ihm darstellen. Jeśli się myślą na miejscu nie stawi, niech swojéj nieczułości xiędze, którą czyta, nie przypisuje. *Mon.* 72, 342. sich in Gedanken an den Ort hin versetzen. — §. Stawiać prosto, ustawiać prosto; aufrecht stellen, aufrichten. Stawiać budynek jaki, wystawować; (*Boh.* stawěti; *Slov.* stawim, budugi; *Bosn.* staviti temegl = fundować), ein Gebäude aufführen. Mieszczanin żyjąc z rąk prace, Jak pan stawiać chce pałace. *Jak. Boj.* 10. Zrysowanie albo stawianie linij krzyżowych. *Solsk. Geom.* 29. — Stawiać kogo na nogi, wynosić go, wznosić, podnosić go; einem auf die Beine helfen, ihn erheben, aufrichten. Godność na nogi człeka stawia. *Falib. P* 3. Prawa powinnyby być takie, któreby głupstwo wykorzeniały, a mądrość stawiały na nogi. *Gorn. Wł. N* 4. Religią swoję szablami i kopiami stawiali na nogi. *Birk. o Exorb.* 11. (ugruntowali). — *Simil.* Poświęcać go i stawić na patryarchostwo miano. *Sk. Dz.* 739. podnosić, zum Patriarchen erheben. Biskupów stawili i święcili. *Sk. Dz.* 852. stanowili, Bischöfe einsetzen. Bóg sam ma wolność prawa swoje, które sam stawi, podnosić. *Sk. Dz.* 34. stanowi, ustawia, daje, Gesetze geben. — §. Stawić kogo u siebie, gospodą stanowić u siebie. *Cn. Th.* 1061. einen bey sich einlogiren, einquartiren. Jeśli mąż zwykł gości stawiać, tak żeby łoż i pościeli wiele miał .... *Szczerb. Sax.* 135. Gdyby kto na czas jakiego pana w dom przyjął, nie może być za gospodarza domu gościnnego rozumian, ale jedno ten, który przychodnie ustawicznie stawia i chowa. *ib.* 142. — §. *Aliter. recipr.* Stawić się grzecznie, pokazywać się, popisywać się, stanąć grzecznie; sich von einer vortheilhaften Seite zeigen, sich hervorthun, auszeichnen. *Cn. Th.* 756. Stawiać się mężnie, poczynać sobie mężnie; sich muthig entgegen stellen, muthig hervor treten. Przez czas tego prześladowania wszystko wytrwał, inne posilił, sam się lwem stawił, do męczeństwa ochotnie się kwapiąc. *Sk. Żyw.* 2, 377. jak lew, wie ein Löwe stämmte er sich muthig entgegen. Dopiero się ojcu lwem stawiła, już ci teraz jak wosk topnieje, i na wszystko pozwala. *Teat.* 16, 17. Zniósł smoka, chociaż mu się ostrym grzbietem stawił. *Bardz. Trag.* 480. bronił, sich wehren, zur Wehre setzen. Stawiać się komu łagodnie, łaskawie; sich gnädig beweisen, bezeigen, erzeigen. Skanderbeg stawił się przeciwko więźniom dosyć łaskawie. *Baz. Sk.* 150. Wszystkim się hojnie stawia. *Ryb. Ps.* 67. Pochlebców najwięcéj się trzeba ostrzegać, gdy się i postawą i mową najpowolniéj stawią. *Kosz. Lor.* 49 *b.* Grzecznie stawił się téj damie.

Mon. 68, 315. Sami na obie nodze chramią, a drugim w podparcie się stawią. *Smotr. Lam.* 14. (ofiarują się ze wsparciem). Stawiać się nieprzyjacielskie, srogo, surowo. *Cn. Th.* 1065. Zawsze jéj się fortuna źle stawiła *P. Kchan. Orl.* 1, 299. Niech się szczęście stawi lub źle lub dobrze, na mnie nie utyje. *P. Kchan. Jer.* 258. Trzeba mu się ostro stawić. *Teat.* 21. *b*, 70. Wszystkim Gofred jednako się stawi. *P. Kchan. Jer.* 120 Doświadczajmy go aż do końca, patrzajmy jak się stawi. *Teat.* 39, 41. Stawiać się komu jako abo jakim. *Cn. Th.* 1065. Głuchym się na te przekładania matki stawił *Mon.* 65, 597. Nigdy takowej potrzeby nie było, W którejby mu się szczęście macocha stawiło. *Groch. W.* 537. wo sich ihm das Glück stiefmütterlich bewiesen hätte. Cesarz nie trudnym się Polakom, o co go żądali, stawił. *Krom* 89. Znowu dziećmi stawiają się starzy. *Pot. Arg.* 162 (tak się znowu pokazują, zachowują się jak dzieci, lub raczéj stawają się). Jeśliś chudy pachołek, nie stawże się panem. *Klon. Wor.* 41. — §. Stawić się w słowie = dotrzymać słowa, cf. *Lat.* stare promissis, stać w słowie, sein Wort halten; (*opp. Ross* отгулывать). Szczérze się w swoim słowie stawił, tak jak się ochotnie był ofiarował. *Ustrz. Kruc.* 1, 14. Żal mi, że w słowie stawić mu się nie mogę. *Teat.* 11, 72. Przyrzekł na piśmie; musi stawić się w słowie. *Teat* 24. *c*, 105. — §. Stawiać się, udawać, pokazywać po sobie powierzchowne tylko; sich stellen als etwas, *simulare*. Staw się We Pan wesoło. *Teat* 43 *b*, 85. Stawiał się w powierzchownych znakach katolikiem. *Tr.* STAWICIEL, a, *m.*, stawiacz, który stawia; der Steller, Hinsteller, Hinsetzer; *Boh. et Slov.* stawitel budownik; *Vind.* stavez, postaular, postaunik, staulovez; *Rag* stávgljaliz. STAWIDŁO, a, *n*; (*Boh.* stawadlo hurty: *Eccl.* ставило, подставa подъ столпъ 1. podsłupie, 2. stajnia, 3. szafa); stawidło u młyna, u upustu stawów, sadzawek, zastawnik. *Cn. Th.* 1065. das Schutzbret an den Teichen, das Fallbret; (*Boh.* stawidlo; *Slov.* stawidlo; *Bosn.* zastavak od vodenizze, kojim se vodi zastavglja). Stawidłem młynarze wodę na koło płynącą zastawiają, gdy chcą młyn zatrzymać, albo gdy woda w stawie mała, i chcą, aby się jéj uzbierało więcéj. *X. Kam.*, (cf. śluza). Stawidło w upuście, deski grube, w fugi wpuszczone. *Os. Żel.* 85. *Solsk. Arch.* 101. — *Fig.* Kładło prawodawstwo nasze mocne stawidło między wolnością obywatelską i prerogatywami królewskiemi *Ostr. Pr. Krym.* 2, 148. przegrodę. Zwischenwand. STAWIENIE, STAWIANIE, 1. *subst. verbi* Stawić *qu. v.* — 2 Stawienie, przewory w stajniach, *stabulatio*. *Macz.* die Stallbäume zwischen den Pferden in den Ställen. ˚STAWINOGA, i, *ż.*, *sic vulgus rusticorum panem vocat*, *stabilimentum ventris. Cn. Th.* 785. Magenstärkung, Brot. Stawinoga, stawinóżka. *Mon.* 75, 591. STAWISKO, a, *n*, lichy, paskudny staw, ein schlechter, unsauberer Teich. Stawiska smrodliwe. *Petr. Pol* 2, 353. Stawisko, miejsce gdzie staw, dół stawowy *Boh.* rybniště. STAWKA, i, *ż*, co we grze stawią, der Einsatz im Spiele, die Einlage, der Satz; *Boh* sázka; *Ross.* вставка, ставка; (*Vind.* stava, staviunu plazhilu, sadi na plazha = stawowe, Teichgeld). Kto po cudzą stawkę idzie, trzeba żeby swoję stawił. *Fredr. Ad.* 52. Zgoła gry stawka fałszywa I samołówka prawdziwa, jest ten świat. *Dar. Lot* 13. STAWNICZY, ego, *m.*, nad stawem przełożony, der Teichaufseher. Stawniczy miał moc łowienia i sprzedawania ryb. *Mon.* 75, 181. STAWNIKI, u bednarza, różnéj wielkości obręcze, potrzebne do stawienia statków. *Magier. Mslr*, Stebreifen. Standreifen. STAWNOCIĄG, STAWNOPROST = stawnoprosta czyli stawnociągła linia = prostopadła, pionowa, perpendykularna, eine perpendiculaire Linie. STAWNOCIĄGŁOŚĆ, STAWNOPROSTOŚĆ, *ob.* Prostopadłość STAWNOPROSTOWNICA, Prostostawnica, Prostostaw. *Tr.* die Bleywage, Wasserwage. STAWNY, *ob.* Stawowy; (*Boh.* stawny stawający, n. p. koń znarowiony). ˚STAWOWANIE, *n.*, n. p. Ciążanie, abo jak mówią, stawowanie ludzi z innych państw. *Sax. Tyt.* 133. przystawowanie, dostawianie: das Herliefern, Ueberliefern, Stellen. STAWOWATY, a, e — o *adverb.*, członkowaty, gliederig, gegliedert. Ogon u raka jest stawowaty *Zool.* 111. Rożki na głowach owadu są stawowate, twardawe. *Zool.* 103. STAWOWY, a, e, § 1; od stawu w ciele, Gelenk =, Glied =. Sok stawowy, Gliedwasser. *Sienn.* 394. Stawosmarowidło, rozciek klejowaty, miejsca stawowe odwilżający. *Krup.* 4, 156. *et* 154. die Gelenkschmiere. Choroby stawowe po stawach i junkturach chodzące. *Krup.* 5, 110 — §. 2) Stawowy, stawny, od stawu rybiego, Teich =; *Boh.* rybničný; *Vind.* vejarni; *Eccl.* прудовый. Gospodarstwo stawowe *Strojnowskiego*. Woda stawowa, *aqua stagni*, w stawach albo w dołach. *Krup. Kop.* 1, 89.

STĄŻYĆ, *ob.* Tążyć, Tęsknić.

STĘBNIK, a, *m.*, [podziem na pszczoły podczas zimy, ein Beinenkeller 2]. n p. Kopać loch na stebnik. *Torz. Škl.* 5.

STECH, STACH, a, *m.*, *Nom. propr.* Staś, Stanisław, Stenzel. Włos czarny w głowie, biały w wąsie, Stecha? Stech odpowiada: bo wąsy na blechu. *Brotk. F.* 4.

STĘCHNĄĆ, STĘCHŁO, *ob.* Tęchnąć. STĘCHLINA, y, *ż.*; *Boh.* stuchlina, tuchlost, tuchliwost; *Vind.* mlaknost, mlakota, mlaka, mlazhina, potrefs; *Ross.* тухлость, тухоль, залхло, затхлость, душекъ. Wśmiardnienie, wstęchlina, wstęchłość *Cn. Th* 1294. dumpfiger Geruch, z. B. des Mehls.

STECKA, STECZKA, STEDZKA, *ob.* Ścieżka.

STEFAN, a, a, *m.*, *Nom. propr.* Szczepan, Stephanus. Stefcio! *demin. Teat.* 26, 75.

STEGI czyli sztaby żelazne. *Archel.* 4. Eisenstäbe.

STĘGA, *ob.* Wstęga. STEGNO, STEGNISKO, *ob.* Ściegno 2).

STĘK, u, *m.*; *Boh.* ztok, šedlina; *Sorab.* 1. zběžane nečad: *Carn.* steqna; *Vind.* stevka, diftna liternica; *Croat.* ztekalische, schava, napoy, szmetische, (cf. śmiecisko), *Bosn.* stek, potocina, kud ghnusna voda idde; *Ross.* стокъ (cf. stok), истокъ, стеченіе, водотеча, водотечіе, водотечь: ściek, sciekanie wody, zbieganie rzek, kałuża, sadzawka bez ryb, do potrzeb rozmaitych: Zusammenfluß, Zusammenlauf, Sammelplatz des Wassers, der Flüsse, des Morastes u. w. Stek domowy, odbyt kuchenny, pomyjnik wypuszczony za dom. *Cn. Th.* 1066. *Rag.* smradotecje, der Gußstein, der Ausguß in einem Hause, die Gosse. — Stek okrętowy, *sentina*. *Cn Th.* 1066. die

Grundsuppe in einem Schiffe. — *Anat.* Stek mleczny. *Krup.* 2, 65, *ob.* Ściek mleczny. — Stek grzbietowy namazać przed przyjściem ograżki. *Sienn.* 559. pacierze, das Rückgrad. — §. *Transl.* Ściek, spływ, zbieg, Zusammenfluß; zjednoczenie, Vereinigung. Nie zda się Tyrus narodu jednego, lecz miastem świata całego i stekiem handlów. *Jabl. Tel.* 34. Starość stek chorób i przykrości. *Cn. Ad.* 1092. Ta kometa nam nic dobrego nie przyniesie, jeno mory, głody, nieurodzaje, i prawie stek wszystkiego złego. *Lat. Kom.* 2 *b.* — *In pessimam partem* Stek łotrów, hultajów, zbojców miejsce, zgromadzenie; eine Mördergrube, Lasterhöhle. W mieście tym był stek rozbójców. *Bie.* 511, cf *Ross.* наброд. — §. *Alter:* Już skarb nasz na steku *Chrośc Fars.* 144. na zcieku, na z bytku, auf der Neige; *Boh.* stočký

STĘK, u, *m.* jęk, stękanie; *Ross* стонъ, стонаніе, стенаніе, *Germ.* das Stöhnen. Stękiem wielkim w niebiosa kołacił. *Bork. Pom* 85. Jęk, stęk, rozruch, w polach się rozlega *Chrośc Fars* 293. Były słyszane gwałtownych razów trzaski, i częste niewiedzieć od kogo jęki, jęki, stęki *Stryjk.* 591 STĘKAĆ *med. contin.* Stękać *jednt.*, Stękiwać *częst.*; (*Boh* stonati, bekati, wzdychati, [illegible] stonati, stonu, stůnj chorowně, odstonati odchorować, [illegible] w chorobie stękać; *Slov.* stonať, [illegible]; *Sorab.* 1. stohnam *gemo*; *Carn* [illegible], *Bosn* stegnuti, *Eccl.* стеню; *Ross.* стонать, стоню стеню, охнуть, охать, охаю, визжать, завизжать, (cf. wzdychanie) кряхтать закряхтать, кряхчу, *ob.* Szlochać; cf. *Sorab.* stanka; *Id.* stanka; *Graec.* στενειν, στεναζειν, cf. [illegible]. *Germ.* stöhnen); jęczeć, stęki i jęki wydawać; ächzen, ächzen. Całem i duszą stękam, ledwie tchem żywy, Dokąd mnie chcesz zapomnieć ojcze litościwy? *J. Kchan Ps.* 7; w mojem zmartwieniu chodzę ledwie żywy *Kchan Ps.* 5, 12 Nie musz czasu stękać, Kiedy się [illegible] śmierci przyjdzie lękać. *Pot Arg* 424. Łoskot, grzmot, [illegible], ryk, kwik koni, i rannych pod [illegible] stękanie *Tward. Wł* 110. Drzewo się pod ciężarem [illegible], kończem chwastu [illegible], stęknęło; [illegible]. *Zbr. Ow* 57. Czy się zdało [illegible], czy drzewo stęknęło? *Zbr. Ow.* 294 [illegible]. Po [illegible] stękają. [illegible]. Jak pod tym [illegible] na zawsze stękać. [illegible] 46, 64 [illegible] *Cn. Th.* 1066 [illegible]. Szczęśliwa [illegible], kto stęka, ano go [illegible] *Ry. Zw.* 86, (cf skarżyć, [illegible] — §. [illegible], które na [illegible] stękają. [illegible] [illegible], chorowały; kränkeln, kränkeln. STĘKLIWY, a, e, [illegible]; *Sorab.* 1. [illegible]; jęktiwy, o lada co stękający, [illegible].

STELISKO, *ob.* Stylisko.

STELMACH *ob.* Stelmach. STELWAGA, i, *ż.*, z *Niem.*, die Wage auf der Deichsel, die Vorderwage. Stelwagi u [illegible] jesionowe, brzostowe *Kluk. Ros.* 2, 164.

STEMBLACHY z *Niem.* Stämmblech, blachy okrągłe, na których majster dna od flasz szklanek i innego naczynia formuje; powinne być z żelaza gładkiego, a lepiej z marmuru. *Torz Szkl* 56.

STĘPELAK, STEMPEL, STEMPLARZ, STEMPLIK, *ob.* Stępel i t d.

STEŃDAR, STYNDAR, *ob.* Sztandar.

STENGIERKA, *ob.* Stangierka.

STEP, u, *m.*; *Ross. et Eccl.* степъ; wielka pusto leżąca przestrzeń, *Germ.* eine Steppe, eine Heide. STEPOWY, a, e; *Eccl.* степный; Steppen-. W południowej Syberyi znajdują się dzikie owce, nazwane stepowe barany. *Zool.* 362.

STEP! n. p Woły, gdy mają stanąć, wołają na nie: sto step sto! Gdy się mają cofnąć, to wołają: step, nazad! *Haur. Sk.* 50. zurück! ein Befehlswort der Ochsentreiber.

STĘPA, y, *ż.*; *Boh.* stanpa, stupnik, opicharna, (opichati *tundere*, *ob.* Pchnąć); *Sorab.* 1. pysta (cf pasta), stupka, mělaschk, (*Sorab.* 1. stupka tłok); *Sorab.* 2 pěsta; *Carn.* stope, (shtupa • stłuczone korzenie); *Vind.* stopa, (*distng. nostr.* stopa), stope, peha, pehalu, pehaliſce, pohinni mlin, [illegible] stopa; *Croat* sztupa, sztuppa, sztuparnicza; *Hung.* stopotska; *Rag.* stuppa; *Bosn.* stuppa [illegible], u koj se tuce so [illegible] popar; *Ross* ступа, толчея, (ступа, ступка moździerz drewniany, 2. ступка tabliczka, ступица piasta u koła); (cf *Gall.* étampe, [illegible]; *Ital.* stampare; *Suec.* stampa; ; *Germ.* die Stampfe. Kamienie w rudzie [illegible] tłuką w stępie; u nas zamiast słowa stępa, używają tego tłuczka. *Os. Bud.* 40. Stępy kruszcowe, das Pochwerk, z [illegible], w którym woda porusza niemi stępami. (stąporami, Stampfer), krusząc tłuczą. *Kłuk. Kop.* 2, 296 Stępy w kuźniach, podobne do tych, w których kaszę robią. *Os. Żel.* 85. Stępa w młynie [illegible], wydrożenie, wewnątrz ogromniejsze, a ku [illegible] węższe, w wielkiej sztuce drzewa. *Jak. Art.* 3, 316 Stępa na sukno, folusz, die Walkmühle. Sukno nie wprzód się kosztownej posoki napije, aż przez stępę przejdzie w młynie. *Morszt.* 2. [illegible] z drzewa [illegible], w stępie tłuczonego. 1. *Leop. Lud.* 27 Oelstampfe, Oelmühle. STĘPAK, a, *m.*, jednochodnik, szłapak; *Sorab.* 1. tupolak, hustobo stępny koń; *Ross.* [illegible], passaz, ein Zelter, Paßgänger, ein [illegible], das im Paß geht. Jednochodnik, [illegible], *quam* stępak. *Cn. Th.* 1066 *Demb. A a.* Za nimi jechał rycerz [illegible] w szaty królewskie na dzielnym stępaku królewskim; *in* [illegible] *regis* [illegible] *Kr. Hist.* 7, 18. [illegible] dawano stępaka [illegible] *N. Pam.* 16, 17 — §. [illegible], [illegible] i zakład [illegible] Rzymskiego krasomówstwa, był stępak. *P.L.h. Ser.* [illegible] — STĘPEL, STEMPEL, SZTEMPEL, pla, *m.*, STĘPELEK, lka, *m.*, STĘPLIK, a *m.*, *dem.*, z *Niem.* der Stempel; *Boh.* š[illegible]; *Vind* shtempel, snamik, oſtamp, sasnamik, saſhtampanje; *Ross* штемпель, чеканъ, (cf. czekan); narzędzie do wyrażenia [illegible], n. p. na pieniądzu, na papierze; der Geldstempel, Münzstempel, Papierstempel. Pieniądz, któremu stępel dodaje ceny. *Weg. Mam* 1, 47. Na blaszkach wybijają czasem mennicznicy wyobrażenia monet; sztychowane nawet widzimy stęplów wyrazy, za wzór do

poźniej wyrytych stęplów. *Czack. Pr.* 123. — Stępel, cecha stęplem wyrażona; *Ross.* клеймо, тамга, der aufgedrückte Stempel, das Stempelzeichen. — Stempel-papier stemplowy, Stempelpapier. — *Fig. tr.* Grosz jego, czy lekkim sposobem nabyty, czy w prasie ucisnienia zebrany, zawsze na sobie mieć będzie niestarty zdzierstwa stępel. *Mon.* 71, 484. Jeśli się słowa nie zgadzają z sprawami, tedy się to tak wydaje, jak sztępel równy i dobry, ale na złym kruszcu. *Pilch. Sen. list.* 276. Którzy w zdaniach swych i słowach równą stałość i rzetelność zachowują, ci zdają się mowę swą jednakim sztęplem cechować. *Pilch. Sen. list.* 276. — §. *Milit.* Sztępel do muszkietów, do armat, wpychacz, wtykacz, der Ladestock; *Boh.* štemfljk; *Carn* rajmèshèl; *Vind.* ramar; *Hung.* stempelyek; *Slav.* shibka, (cf. szybować); *Ross.* шомпалъ, шомполъ, набойникъ (cf. nabój) цѣпъ, цѣпникъ, (*ob.* Cepy, cf. czepić) Stępel, narzędzie do nabijania armaty, wałek drewniany, okuty miedzianą tulką. *Jak. Art.* 3, 317. Na słowo komenderującego: za stępel! stępel tak wysoko jak ręka wystarczyć może, do góry się wyciąga etc. *Kaw. Nar.* 210. Stępel na miejsce! stępel kładzie się w pierwszy haczek, a jak prędko w drugi haczek już wnijdzie, żywo go na dół posunąć trzeba. *ib.* 212. — *Simil.* Stępel w sikawce. *Tr.*; *Ross* торбало, der Spritzenstöpsel, Spritzenstock. Stępel w rurze pompowéj. *Hub. Mech.* Stępel w pompie nasi rzemieślnicy tłebenkiem zowią. *Os. Fiz.* 323. Stępelek, stęplik *Jak. Art.* 1, 433. Stępelki drewniane, żelazne, mosiężne. *Jak. Art.* 2, 73. Stempelki w fortepianie drewniane, które uderzają o struny; i ztąd się mówi: fortepian na stempelkach. *Magier. Mskr.*, hölzerne Hämmerchen im Fortepiano. Stemplik u śklarza, żelazko do kołków wybijania w ramach. *Magier. Mskr.* ein Stemmeisen der Glaser. — §. Stępel, w rosztowaniu, podpora. *Cn. Th.* 1123. Stempel, starke Stütze, Baum zu einem Gerüste. Stęple pod krokwami, *canteoli. Cn. Th.* 1123. Stützen unter den Dachsparren. STEMPELAKI, w hucie śklanéj, kieliszki nizkie z grubemi dnami do gorzałki. *Magier. Mskr.* niedrige Branntweingläser mit dicken Boden. STĘPIA, i, *ż.*, krocz, chód koński pomiarkowany, der Schritt, den ein Pferd geht. Zrazu stępią, potym kłusem zaczynaj *Hipp.* 43 den Schritt reiten. Konia obaczywszy, spytał, jeśli stępią idzie? rzekli, że bystro. On prosił o innego, któryby statecznie szedł, bo był strudzon bardzo. *Papr. Ryc.* 106. Ledwie stępią wlecze się leniwo. *P. Kchan. Orl.* 1, 203. (noga za nogą). STĘPIAŁY, STĘPIEĆ, STĘPIĆ, *ob.* Tępieć, Tępić. STĘPICA, y, *ż.*, łapaczka, n. p. na zające, eine Falle, Schlagfalle auf Hasen u. s. w. Stępice albo żelaza na łapanie wilków; lisów etc. *Kluk Zw.* 1, 406. Bywają stępice albo słopce na wilki drewniane, a drugie żelazne. *Cresc.* 638. Lis, chociaj chytry, ani się obaczy, kiedy w stępicę wpadnie. *Rej. Zw.* 159 *b.* — *Allegor.* Skryta jest w ziemi stępica jego, a samołówka jego na ścieżce. 1 *Leop. Job.* 18, 9. STĘPKA, i, *ż.*, *demin. Nom.* stępa, tłuczka, tłuk; eine kleine Stampfe, ein kleiner Stampfer, eine Mörserkeule. Stępka do tłuczenia kamieni *Torz. Skl.* 10. — §. Oczkas nie ma przechodzić na obie strony ula; ale tylko mu gniazdo abo stępkę wywiercić, żeby końcem ula chwycił wolno. *Kac.* 8. rynienkę, żłobek; eine Rinne, Falze. — § Stępka jest belka gruba z drzewa całkowitego, która wzdłuż przez środek statku idzie, i na niéj moc statku zależy. *Magier. Mskr.* Stępką u szkut zowią ten dąb abo drzewo, które wzdłuż statku leżąc, potęgą jest masztowi wysokiemu, przy którym żagle wieszają *Ow. Ow.* 585. der Kiel eines Schiffes. Stępki do szkut, dubasów, bywają sosnowe. *Kluk. Rosl.* 2, 165. Stępki, ów cały fundament szkut krajowych, robią się z sosny. *ib.* 179. STĘPKARZ, STĘPNIK, a, *m*, który w stępie robi; *Vind.* pehauz, pehach, paher, *f.* pehauka, pehavizh; *Bosn.* stupar, koji cisti hagline; *Rag* stuppár *fullo* foloszeik, der Stampfer, der in der Stampfe arbeitet. *Fusor*, stępkarz, żarnarz albo krupiarz, który jagły abo krupy czyni, w stępach albo kaszę tłucze na żarnach miele. *Macz. Fusor*, żarnarz albo stępnik *Macz.* STĘPLARZ, STEMPLARZ, a, *m*, co pieniądze stępluje czyli stępel na pieniądze wyrzyna, stęplem znaczy; *Vind.* shtemplavez, sathtampar, othtapavez, sasnaminovavz, der Stempelschneider, Stempeler. Na dole tego pieniądza jest owalna tarcza, na boku niej stemplarz; w niéj tarczy znak mynemistrza. *Czack. Pr.* 1, 11. STĘPLIK, *dem. Nom* stępel, stępelek. STĘPLOWAĆ *cz. niedok.*, § 1) cechować stęplem, piętnować; *Carn* shtempln, den Stempel aufdrücken; *Vind.* sasnaninovati, ofhtempati, safhtampati, shtempiati; *Ross* пятнать, тажить клеймить, заклеймить. Stęplowany *Ross* клейменый. Papier stęplowany od r. 1775 wszedł u nas w liczbę podatków. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 288. *Vol. Leg* 8, 115, *Ross.* гербовая бумага, Stempelpapier. Przedaż niestęplowanego towaru *Ross.* пропятнение. — §. Stęplować, stęplem nabijać: laden, mit dem Ladestocke einpressen. *Tr.* — §. 2) Stęplować, podpierać, podpory podsadzać: mit Bäumen unterstützen, Stützen unterlegen. Stemplować, podstemplować ścianę lub dach, t. j. stęplami czyli podporami ją wesprzeć w czasie podmurowania. *Magier. Mskr.* Gdy się ganek coraz daléj w podkopach prowadzi, cieśle stęplują, i cembrują go, żeby się ziemia nie osypywała. *Jak. Art.* 2, 212. Wieża oba rzędnie belki pękały, a iść nie mogła daléj; ale piechota pod nią stęplowała tramy, na których legł, zawieszona *P. Kchan. Jer.* 298. Stęplowanie w podkopach, rosztowanie dane na podparcie ziemi. *Jak. Art.* 3, 317. drzewa, któremi ziemię w przebitkach wspierają, aby nie odpadała *Os. Żel.* 85. die Stützung, Rüstung, das Stützgerüste, die Stempel. STĘPLOWY, a, e, od stępla do znaczenia, Stempel-; *Ross.* штемпельный. Stęplowy papier, *ob.* Stemplowany. Stęplowy, od stępla do nabojenia. Ladestocks-; *Ross.* шомпольный. STĘPLÓWKA, i, *ż.*, podstęplowanie, podsadzenie stęplów czyli podpor, stęple podsadzone; das Unterstempeln, Unterstützen, die Stützen. Rudny powinien uważać, jeżeli cembrzyny i stęplówki w dołach dobrze dane, jeżeli przebitki z dołu do dołu porządnie zrobione, i stęplówka dobrze ubezpieczone. *Os. Żel.* 62. STĘPOR, *ob.* Stapor. STĘPORNIA, i, *ż.*, wielka sztuka drze-

wa okuta, w któréj rzędem potrzebna liczba stęp jest powydrożana. *Jak. Art.* 3, 317. der Stampfgang. — (STEPOWAĆ, STEPNOWAĆ *cz. niedok.*, wyszywać, z *Niem.* steppen. *Tr.* Stepowanie, pewny gatunek wyszycia, das Gesteppe. *Tr.*). — STĘPOWAĆ, *ob.* Stąpić 1) *et* 2).

STÉR, STYR, u, *m.*; Niederl. Stār; *Anglos.* steore; *Holl.* stuur; *Svec.* styre; *Germ.* das Steuer; *Boh.* hlawni, přednj weslo; *Sorab.* 1. tżowniska wowo; *Vind.* ladjounu drevu, tarbol na barki, rudu na lodji, timun; *Croat.* krét, korman; *Dal.* timun; *Rag.* timûn, *barb.* dumèn; *Bosn.* dumen, timun; *Eccl.* [стръпъ 2], кърма, кърмило; *Ross.* потесъ, руль; §. 1) rudel, główne wiosło całym okrętem kierujące, das Steuerruder, *pr. et fig. Clavus*, styr, rząd okrętu. *Chmiel.* 1, 79. Nawami rzéki i morza przebywamy, napiąwszy dla pędu wiatrów żagle, a z tyłu przydawszy stér, którymby to w tę to w owę stronę szybujące, nawy bieg zwracano. *Pilch. Sen. list.* 3, 65. Szkoda tym styru zwierzać, którzy nie płynęli. *Rys. Ad.* 65. *Alb na Woj.* 6. Kieruj szczęśliwie tym styrem, który ci w ręce obywatele dali. *Dyar. Grod.* 14. (marszałkowstwo, laska). Marszałek sejmowy, będący przy styrze obrad Rzpltéj, powinien wiedzieć, dokąd kierować tą tak wielką machiną. *Koll. List.* 1, 19. *Slov.* Pri pulpitě sedí, *clavum tenet*; cf pulpit, *ob* Sternik, sterować i t. d. — §. *Transl.* Styrem u ptaka zowią się dłuższe pióra ogonowe, *rectrices*, że latającemu ptakowi służą w locie do styrowania. *Kluk. Zw.* 2, 11. die Steuerfedern eines Vogels. — §. Stér wiatrakowy, drąg, którym go obracają i kierują; die Steuerdeichsel an der Windmühle, das Wendeholz, der Sterz, die Sterze. *Tr.* — §. 2) Styr, rzéka na Wołyniu. *Wyzw. Geogr.* 21. ein Fluß in Wolhynien.

STÉRAĆ, Styrać, *ob.* Tyrać.

STÉRCZYĆ, °STARCZYĆ, °STORCZYĆ, STYRCZYĆ *med. niedok.*, (*ob* Stark, cf. *Germ.* Sterz, Storz, Sturz), wzjeżonym być, do góry wstawać, na storczu postawionym być, °czczyć; in die Höhe starren, aufrecht gerichtet stehen, hervor ragen; *Boh.* trčeti, trčel, trčjm; *Slov.* wystykugi se; *Carn.* stershim, pizhâti, pizhim; *Vind.* sterzhati, nadvifiti, nadstati, priedfhterliti, priedmoliti, (ihterek = ułamek, cf stark, storc); *Croat.* seterelnm; (*Sorab.* 1. storkam, storžim; *Sorab.* 2. starzisch sturknaći; *Ross.* торчать. Na głowie stérczała najeżona czupryna. *Oss. Str.* 3. Na głowie czubek stérczy. *Tel. Saut.* 83. Część rozbitego okrętu stérczy jeszcze nad wierzchem wody. *Gaz. Nar.* 1, 261. Koniec strzały starczał. *Ezop.* 91. Śmiertelna w jéj boku strzała stérczy. *Jabł. Tel.* 51. Po polach piki gęste i włócznie stérczały. *Jabł. Tel.* 279. (°czczały, tkwiały do góry stojące). Piki, dzidy, tak gęste po polach stérczały, Jak gdy obszar Sykulski w kłosach spływa cały. *Jabł. Tel.* 144. Jako jeż starczy włosami abo świnia szczecinami. *Petr. Hor.* 2, *N* 4. Maszt starczy k niebu, *Klon. Fl, E* 1. Już ni śrzronem łąki starczą, ani krami rzeki chrząszczą, ni lodami. *Petr. Hor.* 2, *M* 2. Gdzie związki i stawy mowy utaić możesz, na cóż te kości stérczeć mają? *Pir. Wym.* 150. Usarze straszną postać mają, dla piór które na ich głowach styrczą. *Popr. W.* 2, 269. Gałęzie styrczące, *erecti*, które mało co od pnia odstawają. *Bot. Nar.* 44. Stérczący; *Ross.* торчия, торчкомъ, cf. storc. STÉRK, usterk, *ob.* Stark.

STERNAL, *ob.* Trznadel.

STÉRNICTWO, a, *n.*, stérowanie, sztuka sternicza, kierowania okrętem; *Germ.* das Steuern, Führen des Steuerruders; *Eccl.* кормничество, управленіе корабля, кормчество. Próżno kuszono się oświecać Turków w architekturze morskiej, hydrografii, sternictwie. *N. Pam.* 21, 293. Steuermannskunst. — *Transl.* Rząd, dozór, dyrekcya; Leitung, Regierung. Pod twoim, zacny marszałku, stérnictwem ojczyzna została zbawiona. *Gaz. Nar.* 1, 318. pod twoją laską, unter deinem Marschallsstabe. Ta świątnica i w niéj napisane foliały świadczą, jakie pod sternictwem stryja i braci twoich sprawiedliwości rodziły się owoce. *Zab.* 10, 280. (pod marszałkowstwem trybunalskim). STÉRNICZY, a, e, od sternika, Steuermanns-. Burza nie pracy sterniczéj jest na przeszkodzie, ale tylko powodzeniu onéj. *Pilch. Sen. list.* 2, 401. STÉRNIK, STYRNIK, °STYRMAN, a, *m.*, *Germ.* der Steuermann; *Boh.* zpráwce lodj, weslařů; *Sorab.* 1. tżowma nawrożer; *Vind.* marnar, barkolizh, barkolar; *Rag.* dumenâr; *Croat.* kormánik; *Dal.* dumenar; *Ross. et Eccl.* кормщикъ, кръмьчии, кръмьникъ, окормитель, кораблодержецъ, штурманъ (cf szturm), правильщикъ. Stérnik jest, co stéru pilnuje, i rudlem galerę kieruje, kędy potrzeba. *Otw. Ow.* 520. Stérnik pilnuje rudla i nim podług potrzeby kieruje, wodę uważa, i flisami rządzi. *Magier. Mskr.* Starszego stérnika gospodarzem szkutnym zowią. *Haur. Ek.* 62. Styrnik spracowany wielką niepogodą morską, wielce bywa kontent, gdy port ujrzy. *Bir. Hr.* 146. Nawałność tak wielka powstała, że się i sam °styrman (*Germ.*) bardzo był trwożył. *Budn. Apopht.* 84. — §. *Tr. fig.* Rządzca, kierujący czym, przewodnik; der Leiter, Führer. Dzięki królowi, sternikom obrad, sejmującym stanom. *Gaz. Nar.* 1, 349. marszałkom sejmowym, den Stabhaltern, Reichstagsmarschällen. — (STÉRNOŻYĆ, *ob.* Trzynożyć). — STÉROWAĆ, STYROWAĆ *cz. niedok.*, stérem kierować; *Germ.* steuern, das Steuerruder führen; *Carn.* gov rnâm, *Croat.* kormánim; *Eccl.* кормствовати, управлять кораблемъ, окормляю, управляю, корабледержавствую, проствовати, *propr. et fig.* Nauczyłem się pierwéj sterować, to jest, okrętem rządzie albo galerą na wodach. *Otw. Ow.* 128. Czółnik długim wiosłem przewoźnik styruje. *Bardz. Trag.* 41. Apolo styruj łodkę, niechaj płynie sporo. *Paszk. Dz.* 61. Styruj, ruszaj z miejsca nagle, Wiatrom co nas wzywają wszystkie opuść żagle. *Przyb. Luz.* 54. Każdy się krząta w nawach, wszystkich trud i praca, Rudel w styrującego ręku się obraca. *Przyb. Luz.* 41. (w ręku sternika). Ryby ogonem styrują, i lekkim onego ruszeniem na każdą stronę z równą łatwością bieg swój zwracają. *Pilch. Sen. list.* 3, 65. STÉROWY, STYROWY, a, e, od styru, Steuer-; *Eccl.* кормилный. Pióra styrowe u ptaków rajskich bardzo długie. *Zool.* 269. die Steuerfedern.

STÉRT, *ob.* Styrt.

STĘSKNIĆ się, *ob.* Tęsknić. **STĘŻEĆ, STĘŻYĆ**, *ob.* Tężeć, Tężyć. **STEŻKA**, Steczka, *ob.* Ścieżka. **STKLIWIĆ**, *ob.* Tkliwić. **STLEĆ**, **STLIĆ**, *ob.* Tlić.

STŁOCZYĆ *cz. dok.*, Stłaczać *niedok.*; *Boh.* stlačiti; *Sorab.* 1. złowtžu, twołžu romadu; *Vind.* stlazhiti; *Bosn.* zgaziti; *Eccl.* истлачити; tłocząc ściskać, przyciskać; zusammen drücken, zusammen pressen. Tę rolą, gdzie orać mają, aby wprzód pasterze bydłem pasząc stłoczyli i udeptali. *Haur. Sk.* 48. Stłaczać, utłaczać, gniatwać, jak pilśniarz, czapnik. *Cn. Th.* 1066. walken, dick einlaufen lassen. — *Fig.* Łaty stłoczona i osłabła w siłach. *Teat.* 45. *d*, 31. *Wyb.* przyciśniona, stargana; vom Alter gebeugt, gedrückt. **STŁOCZNY, STŁOCZYSTY**, a, e, dający się stłoczyć, zbić; zusammendrückbar, preßbar. *Tr.* — §. Stłoczony, skupiony ściśle, zusammen gedrängt. Ledwieśmy się wycisnęli przez opłe i stłoczne pospólstwo. *Xiądz.* 216. **STŁOCZYSTOŚĆ**, ści, ż., snadność być stłoczonym, die Zusammendrückbarkeit, Preßbarkeit. *Tr.*

STŁUC, stłukł, *f.* stłucze, stłukę *cz. dok.*, Stłukać *contin.*; *Boh.* ztlaucy, ztlaukl, ztluku, zhmožditi; *Slov.* stlukugi; *Vind.* stlejzhi, stliezh, stouzhi, stouzhi, streti; *Croat.* ztúchi; *Slav.* istúchi; *Bosn.* istucchi, smeciti, (stucciti, skuppiti *congregare, cogere*); *Ross.* столочь, истолочь; tłukąc rozbijać, złamać; zerstoßen, zerschlagen, zerbrechen. Stłukł kryształowe bardzo kosztowne naczynie. *Mon.* 72, 711. Jako jaje stłuc, tak to tanie u niego, targnąć się na bliźniego swego. *Rej. Post.* T t 3 Samo się złe stłucze *Rys. Ad.* 62. — §. Zbić mocno, stark stoßen, schlagen, prügeln. Kto się nie chce stłuc, zdrowa na to rada, Po ziemi chodzić, nie chwytać się szczebli. *Zab.* 15, 264. Im kto wyżej spadnie, tym się bardziej stłucze. *Kosz. Lor.* 23. Dziecię kiedy na stół wzlezie i spadnie, dwoję szkodę odniesie, bo go i raz stłuczony potka, i ociec go jeszcze rózgą ubije. *Zarn. Post.* 3, 515 *b.* Nie bój się, ja to opatrzę, iż się *stłuczewa. *Ezop.* 38. (*dual.* = stłuczemy). Tym zwykle sobie grożą: stłukł mi on jednego, Alećmu ich ja stłukę aż do dziesiątego. *Rej. Wiz.* 172 *b.* Od wczorajszej hulanki jeszczem jak stłuczony. *Teat.* 43. *c*, 96. *Wyb.* wie zerschlagen. — §. *Transl.* Stłuc kogo, pognębić, unterdrücken. Bojąc się król Albrecht, aby bywszego jego nauczyciela Kalimacha, zazdrośni Polacy nie stłukli, słał go w dalekie poselstwa. *Biel.* 434. Lacedemończycy bardzo Messeńczyków stłukali, a prawie niewolnicze jarzmo na nie włożyli. *Budn. Apopht.* 126

STŁUMIĆ, *ob.* Tłumić. **STŁUŚCIEĆ**, *ob.* Tłuścieć.

1. **STO!** (cf. stać, stoję), *Germ.* steh! halt! stob! (ein Befehlswort der Ochsentreiber). Woły gdy mają stanąć, wołają na nie sto step sto, a biczem je trochę trącą. *Haur. Sk.* 50.

2. **STO**, *G.* stu *et* sta; *Instr.* stem; *Plur. Nom.* Sta, *G.* set; *Num. ord. Boh. et Slov.* sto; *Sorab.* 1. sto, (= to; *Sorab.* 2. stow, hundert; *Carn.* stu; *Vind.* stu, enustu, stue, stutina; *Croat.* zto, sztó, ztotina, sztotina; *Dal.* szto, *Hung.* száz; *Rag.* sto; *Slav.* stò; *Bosn.* stó, stottina; *Ross.* сто, сотня; *Eccl.* сотня, сторица; *Pers.* sad; (*Etym. cf.* stać, stoję). Dziesięć razy dziesięć czyni sto. *Jak. Mat.* 1, 5. hundert. Wielkość dziesięć razy dziesięć, nazywa się stem. *Łęsk.* 2, 4. Powiadamy temu, który kicha, sto lat zdrowia. *Teat.* 20, 95. A do stu katów! *Teat.* 36. *b*, 72. Ale do stu piorunów! *Teat.* 30, 59. Zjedźże sto katów. *ib.* 35, 40. By cię sto piorunów zabiło. *Birk. Gł. Kon.* 14, cf. kopę, beczkę, ćmę dyabłów, *Germani liberaliores dicunt*, tausend Teufel, *non* hundert. Jak mi tego nie sprawisz, sto kijów chłopcze! *Teat.* 6. *b*, 42. Nie sto razy mówiłem i perswadowałem. *Niemc. Król.* 4, 157. więcej niż sto razy, mehr als hundert mal, (*ob.* Nie. Choćbyś na sto zamków drzwi pozamykał, przecię.... *Teat.* 52. *d*, 45. Od tego lichwiarza nawet krewni pieniążka wycisnąć inaczej nie potrafią, jedno sto od sta rachując. *Pilch. Sen. list.* 4, 127. po sto procentu, hundert Procent. Stami: *Ross.* посотенно, *centuriatim. Cn. Th.* 1059. zu Hunderten, hundertweise. Było tak wiele set dzierżawców uprzywilejowanych. *Star. Zad. D.* Że sta jeden ztamtąd się wróci. *Falib. P.* Jakby się sto lat znali, ufność do się mieli. *Jabł. Tel.* 198 — Sto lat, stolecie, wiek, *saeculum*, das Jahrhundert. Gajus teolog żył w drugim stu lat kościoła. *Sk. Dz.* 71. Półtrzecia sto lat, i dosyć szczęśliwie. Pod siedmią królów Rzymskie państwo było. *Zab.* 13, 234. **STOARKUSZNY**, a, e, obejmujący arkuszy sto, von hundert Bogen. n. p. Stoarkuszne xięgi. *Mon.* 73, 367. **"STOBRAMY**, a, e, n. p. Stobrame Teby. *Sar. Vol.* Á 4. hunderttkörig. **"STOBROŻNY**, a, e, n. p. Stobrożne gumno. *Klon. Fl.* C 1. sto brogów zawierające, hundertfeimig.

STOCHMAL, u, *m.*, omieciny we młynie, w piekarni, kurzawa z mąki, z *Niem.* Staubmehl, Mehlstaub; *Vind.* meu, huniu, mlinski prah, meuna moka, pohiska; *Carn.* pohiska, *Lat.* pellis; *Sorab.* 1. měwk. Stochmal, mąka, która się we młynach po ścianach wiesza. *Urs. Gr.* 163. Stochmal, proch mączny, abo co najmielsza mąka, która idąc w kurzawie siedzi się na ścianach i dachach młyńskich. *Syr.* 995 *Sim.* 522. **STOCHMALOWY**, a, e, od stochmalu, Staubmehl-; *Sorab.* 1. měwkowé; drobny jak proszek, jak kurzawa; staubig, Staub-; n. p. Sól stochmalowa wedle taxy opisanej iść ma. *Vol. Leg.* 4, 112; (cf. gruzłowa).

STOCZEK, czka, *m.*, §. 1. *Ross.* стoчка, der Wachsstock, (cf. *Germ.* Stock). Z wosku stoczki, pochodnie i świece robią. *Mon.* 74, 83. Przy świecach i stoczkach woskowych pogrzeb im sprawowano. *Pilch. Sen. list.* 4, 196. Wyszliśmy cicho wszyscy, stoczek zapalony Postawiwszy w kominku. *Pot. Arg.* 374. Wychodzi z stoczkiem w ręku. *Teat.* 20, 35. Cukier nad stoczkiem topiący. *Pers. Cyr.* 2, 209. — §. Stoczek u fryzera drewniany, na którym się peruka stawia. *Magier. Mskr.*, der Perückenstock, Perückenklotz. — §. 2 Stoczki, *potius* ztoczki, *reliquiae vini aut cerevisiae in dolio. Cn. Th.* 1067. die Neige von einem Getränke im Fasse, *ob.* Stok, Stek. Piwa stoczki dla zalewania słodów. *Haur. Ek.* 109. — "§. 3) Niech nie ogląda stoczków rzéki, strumieniów miodu i masła. 1 *Leop. Job.* 20, 17. stoków, żrzódeł; Quellen, Ergüß. **STOCZKARZ**, a, *m.*, który stoczki robi, der Wachsstockzieher.

Tr. STOCZYSKO, a, *n.*, miejsce koło stoku wody, krynica, ściekanie wody, źrzódło; ein Ort, wo das Wasser zusammen rinnt, eine Cisterne, ein Quell. Studnie, cysterny i wszelkie stoczyska wód. *Radz. Levit* 11, 36. (każde zgromadzenie wód. *Bibl. Gd.*). Do oblewania pasz stoczyska upatrują. *Haur. Ek.* 178. Dom Pehorów i stoczyska Figi. *Budn. Jos.* 13, 20. STOCZYĆ *cz. dok.*, Staczać *niedok.*; *Boh.* stočiti, stačeti; *Ross.* сточить, стачивать, стащить, стаскивать, (стачать, стачивать pozszywać); § 1) ztaczać co na dół, tocząc zwalać; herunter wälzen, herunter kugeln. Jeśli im siły z łoża wstać nie dopuszczają, Na ziemię się ztaczają i z całemi ciały. *Otw. Ow.* 283. O skały flagi morskie tam się roztrącają, A znowu na szerokość swoję się staczają. *A. Kchan.* 7. Stłukł zęby, przeciął język on z głośnemi jęki, Stoczył się z wozu, lejce wypadły mu z ręki. *Dmoch. Il.* 2, 155. spadł, er rollte hinab vom Wagen. Naród mój już zginał, i stoczył się ode mnie, jakoby kuczka pasterska. 1 *Leop. Jez.* 38, 12. oddalił się ode mnie, hat sich von mir entfernt. Do tego naostatek rzecz się stoczyła, iż słowom jasnym pańskim wierzyć nie chcą. *Hebst. Odp. L l* 3 *b.* do tego przyszło, es ist so weit gekommen. Każdą rzecz ku pobożności wiodę i staczam. *Hebst. Nauk. E* 8. ściągam, darauf beziehen, hinziehen, hinleiten. Stoczenie i zrównanie świętych imion. *Farn.* 45. spodlenie, zniżenie, pospolitowanie, die Herabwürdigung. — *Fig. transl.* Ztaczać co na kogo, zwalić, zkładać na kogo; auf einen hinüber wälzen, auf ihn bringen, schieben. Stoczę a zgromadzę na nie wszystko złe. 1 *Leop. Deut.* 32. Staczaj do Jehowy uczynki twoje. *Budn. Prov.* 16, 3. (włóż na niego sprawy twoje. *Bibl. Gd.*). Na sejmach sprawy przez apelacye do sądu królewskiego zwykły się staczać. *Herb. Stat.* 27. odnosić. — § 2) Ztoczyć piwo, wino = wytoczyć *Tr.*, abzapfen, abziehen; *Boh.* spjlati; *Ross.* сцѣдить, сцѣживать. Te białą wodę ztoczyć, przez sito ją przecedziwszy. *Torz. Skl.* 71. — § 3) Stoczyli go robacy, *ob.* toczą go robaki, die Würmer haben ihn gefressen. — § 4) Staczać na gałki masę. *Cn. Th.* 1058. tocząc w gałki przemieniać, abkugeln und formen. Bazyliszek wnet do jeża skoczył, Ten go też obaczywszy, w gromadę się stoczył. *Papr. Kol. U* 3 *b.* (w kłębek zamknął). — Kądziel na krężel staczała; *glomerabat in orbes. Żebr. Ow.* 127. koło krężla nawtykała, rund um aufstopfen. Co piérwéj trzy wojska były, stoczyli się w jeden huf *Jer. Zbr.* 189. połączyły się, sie vereinigten sich in ein Corps. Wozy nie mają być bardzo stoczone bez potrzeby. *Tarn. Ust.* 298. jeden w drugi powsuwane, in einander gestellt. — Małżeństwa też jedno z cnotliwą i z dobrego domu, abyś nie staczał. *Glicz. Wych. B* 1 *b.* byś nie zawierał, eine Ehe schließen. Za apostołów niektórzy nawrzali faryzejską nauką, zakonne ceremonie z ewanielią *sstaczali. *Gil. Post.* 49 *b.* połączyli, verbinden. — § 5) Staczać bitwę, walkę, potykać się, bitwę zwodzić, ścierać się: eine Schlacht liefern, sich schlagen, mit einander anbinden. W Węgrzech na ten czas bitwy żadnéj nie staczał cesarz z Kolomanem. *Biel.* 74. Zostańże w domu, a *przecześ ty się ze mną stoczyć chcesz ku twemu złemu, abyś zginął, a lud twój z tobą! *Radz.* 2 *Kron.* 25, 19. Stoczyły się tedy wojska, a wołanie wielkie z obudwu stron było *uczynione. *Baz. Sk* 145. Gdy się wojska stoczyły, porazili Ateńczycy Lacedemonów. *Biel. Św.* 26 *b.* Artaxerxes z bratem swoim Cyrusem, gdy się społu stoczyli, zabit Cyrus, Artaxerxes raniony. *Biel. Św.* 26. Miłość w twym sercu walkę staczała daremną, Wyrzekłeś się nadziei złączenia się ze mną. *N. Pam.* 5, 217. walczyła daremnie, hat vergeblich gekämpft. — *Simil.* Staczać spór, spierać się; einen Streit führen, disputiren. Stoczyć spór z kimkolwiek gotów był. *Sk. Dz.* 314. Uprosić nie mógł, aby dysputacyą stoczyć mógł. *Sk. Dz.* 244. Co to za rozmowy, które staczacie między sobą? *W. Post. W.* 326. które wiedziecie między sobą, Gespräche, die ihr unter einander führt. — §. 6) Gdy Krzyżacy za Tatarami różno a ochotnie stoczyli, wnet ci znowu się do nich obrócili. *Stryjk.* 345. gdy za niemi walili, ruszyli, gonili; nachjagen, nacheilen, nachdringen. STOCZYSTOŚĆ, ści, *ż.*, pochyłość, pochodzistość; die Abhängigkeit, Abschüssigkeit, der Abhang. Zewnętrzna stoczystość szańców. *Łęsk.* 108. Każdéj gór stoczystość ostrzejsza jest od zachodu, niżeli od wschodu. *Stas. Buff.* 164. STOCZYSTY, a, e, STOCZYSTO, STOCZYŚCIE *adverb.*, pochodzisty, abhängig, abschüssig, *acclivis. Mącz.* Na górach i na równinach, i w polach i w stoczystych ziemiach i w puszczy. *Budn. Joz.* 12, 8. Niech zastawiają stoczyste wniki *Bardz. Trag.* 122. Nurty przez opokę sącząc rozpadzistą Wylewały się spodem w główny golf stoczysto. *Przyb. Milt.* 109. (ztaczając się). Na stoczystym w gumnie boisku kilka razy ziarna zwiewają. *Haur. Sk.* 136.

STODOŁA, y, *ż.*; *Boh.* stodola, stodůlka, obilnice; *Slov.* stodola, stodolka; *Sorab.* 2. brožna, (*ob.* Bróg); *Sorab.* 1. brožna, brožnicža; *Carn.* skèdn; *Vind.* skeden, skedein, stueg (*ob.* Stog), gomnu, (*ob.* Gumno); *Croat.* sheden, stagel; *Slav.* stodola, pojata; *Bosn.* pojatta (cf. jata), sgitniça (*ob.* Żytnica), hambar; *Ross.* сарай, гумно; (*cf. Germ.* Stadel. Adlg.); miejsce do złożenia i młócenia zboża, die Scheune, die Scheuer. Wielkość stodoł powinna być względna przynamniéj śrzednim urodzajom rol miejscowych; u nas pospolicie się tak budują, iż podworze między niemi zabudowania na około zamykają. *Kluk. Rośl.* 3, 223. Mamy bażantarnią, a stodoły się walą. *Kras. Pod.* 2, 30. Wielka stodoła, a zboża pusto. *Cn. Ad.* 1240. (wielka klatka, a ptaków mało). Dużą ma stodołę, a w niéj ledwie cztéry kopy. *Zab.* 11, 191. Z pustej stodoły rady lecą sowy, Prosty rozum nie urodzi mądréj mowy. *Fredr. Ad.* 22. STODOLNY, STODOŁOWY, a, e, od stodoły, Scheunen=, Scheuer=.

STODZIURNY, a, e, hundertlöcherig. Często z stodziurnéj surmy piszczek jednooki Ogromne głosy na wiatr wypuszczał szeroki. *Zimor. Siel.* 273. *STOFUNCIE, ia, *n.*, cetnar, hundert Pfund, ein Centner. *Cn. Th.* 1067. STOFUNTOWY, a, e; *Ross.* стофунтовый; hundertpfündig. Brama stofuntowym ryglem zmocowana. *Zab.* 16, 313.

STOG, u, *m.*, STÓŻEK, żka, *m.*, *dem.*: *Boh.* stoh, stoh obilny, brah; *Slov.* stoh; *Sorab.* 2. stog; *Carn.* shtôg; (*Vind.* en stug druv = szychta drzewa; stueg *granarium*);

Croat. sztóg, ztog, plászt, plasztnicza; *Hung.* asztag; *Rag.* stoogh sjena; *Bosn.* stóg od slamme, stóg od sjena, stógh, koppa; *Ross.* стогъ, стожекъ, подстожникъ, одонье, одоньице, скирдъ, (cf. styrt); *Eccl.* вершение, (cf. wierzch); (*Eccl.* стъгнз ulica, *NB.* jak *ulica* od rzędu ulów, tak стъгнз od rzędu stogów nazwana; *Valach.* sztog; cf. *Svec.* stock; *Isl.* stacadh; *Pal.* stacca; *Angl.* stack; *Germ.* der Heuſtock; *ob.* Stock. 3. Adl g.; (*Etym.* [*sanscr.* sthag = *colligere* 2], stać, stoję); stóg, kupa wielka siana na kształt brogu; der Heuſchober, Heuhaufen. Czasem się siano na łąkach pod gołym niebem stawia w stogi. *Kluk. Rośl.* 3, 296. *Hipp.* 118. Stożek. *Jak. Art.* 3, 165. *Jak. Mat.* 1, 154. Stogu zwierzchna warsta *Ross.* оверье Stóg siana przekładać *Ross.* переверщить, переверщивать. Miejsce, gdzie stogi stoją *Sorab.* 2. stogowischeżo. — §. *Transl. fig.* Kupa, stos wielki czegokolwiek; ein großer Haufen, ein Stoß von irgend etwas. Wysokie stogi pieniędzy *Birk. Kaz.* B 3. Nieprzyjaciele zamek drzewem w około obmiotawszy, potym one stogi drew zapalili pod murami. *Stryjk.* 440. Niechaj fortuna żal, ból, strach, pełnym na mnie sypie stogiem *Pot. Syl.* 3.

**STOGĘBNY n. p. odgłos. *Zab.* 15, 106. die hundertmäulige Fama. **STOGŁOWY n. p. Tyfeusz. *Zab.* 6, 375. *Petr. Her.* 2, B 4 b. stolebny, stołbesty; *Croat.* sztoglâv; *Ross.* стоглавый. **Stogłowne ofiary. *Dmoch.* I. 2, 291. *hecatombe.* — (STOGOWY, a, e, od stogu, Heuſchober=; *Boh.* stohowý; *Ross.* стоговый). — **STOGRODY, a, e, n. p. Stogrodu Kreta *Arist.* 67. stogrodów zawierająca, hundertburgig. STOGROSZOWY, a, e, *centenarius.* *Cn. Th.* 1067. hundertgroſchig.

STÓJ, *ob.* Stać. W STOJACZKI *adverb.*, stojąc; *Vind.* stoje, stoječi; *Ross.* стойкомъ, стоймя, im Stehen, ſtehend. *Cn. Th.* 1217. *Włod.* STOJAK, a, *m.*, darmojad, próżniak, darmoświat; ein Faulenzer, der müſſig da ſteht. Wystrzegaj się leżnych około siebie stojaków. *Nar. Tac.* 2, 281. Czym ci się wywięzują te stojaki, przybrane w ubiory przepyszne? *Teat.* 19. b, 45. *Jabł.* *Ez.* 140 [— §. *Transl.* Stojak, posąg: eine Statue, ein Standbild. Święcić albo ludziom umarłym, albo kamieniom, albo stojakom i obrazom mianowin. *Krow. Ap.* 91 b. — 2) STÓJKI, *ob.* Stać. STÓJKA, i, *ż.*, szyldwach, poczta, wedeta, żołnierz pojedynkowy, pieszy lub konny, postawiony do pewnego czasu na straży na swym kroku. *Jak. Art.* 3, 511. et 508. cf. warta, die Schildwache, Wache gegen den Feind. (*Ross.* стойка [illegible], przy [illegible], podpora, słupy).

STOK, *SZTOK, u, *m.*; *Boh.* stok, štok, ztok, stoka; *Slov.* stoka; *Vind.* stok, stranpoch; *Ross.* стокъ; *Eccl.* истокъ, истоуьникъ. §. 1) stok, ściek, ściek nie wody, cysterna, krynica, zdrój; der Zuſammenfluß, Zufluß des Waſſers, die Ciſterne, Quelle. Woda z ziemnych stoków, [illegible] zasnałem przy tobie, [illegible] nas [illegible] jednym uszy obie. *Zab.* 9, 380. *Ijegym.* Tęskni pragnie, mając sztok wody przeźroczystéj przed sobą. *Star. Ref.* 96. Woda ludziom najzdrowsza jest, która ze stoków ziemnych dobrowolnie wypływa. *Cresc.* 9. Miejsca dla łąki niskie dla wilgoci, przy rzéce i stoku najlepsze. *Haur. Ek.* 51. Rzék tak wiele jest, iż nie mogłoby insze źrzódło, ani żaden stek zatrzymać ich, oprócz oceanu. *Boter.* 4. Stok wód wilgich pełny. *Kulig. Her.* 94. Co mi po studni, kiedy się z stoku napiję! *Rys. Ad.* 7. Aretuza poczyna się z stoków, nie daleko Pizy. *Otw. Owid.* 200. — *Prov.* Opił się jak sztok. *Opal. Sat.* 159. Pijany jak sztok. *Zegl. Ad.* 195. (jak beła, jeżeli to ta nie Niemieckie sztok Stock, kloc, *ob.* Sztok, cf. osztokować się: *Eccl.* стоканъ puhar). — §. *Fig.* Co teraz zebranie chrześcian, jedno stok złości! *Sk. Dz.* 379. stok *is. malum poster.*, [illegible], Grundſuppe. — *Arte*: Z miasta chciał uczynić stok kamieni a mieszkańcom grób sprawić pod rozwalinami. *Zal. Test.* 344. stog, kupa kamieni, ein Steinhaufen. — §. Pomóż mi stokiem, *praesens succurre Macz.* prędko, nagle; ſchleunig, nachdrücklichſt. — §. 2) *Fortific.* Stok, das Glacis, przedpiersień ukrytéj drogi, rozciągający się w pole potoczysto, aż do zjednoczenia się z poziomem około. *Jak. Art.* 3, 517. *ob.* Stoczysty. Stoczystość.

STOKFISZ, u, *m.*, z *Niem.* der Stockfiſch; *Boh.* třeska; *Slov.* štokfiš, drewena ryba, klupan, oslík; *Hung.* stokfis; *Croat.* stokvis; *Vind.* ſhtokfiſh, ſhtokna riba, morski oſel, terda riba; *Carn.* shtokfsh; *Svec.* morski [illegible]; *Sorab.* 1. štokfisch, [illegible] ryba; *Ross.* треска; *gadus merlucius*, ma dwie płetwy na grzbiecie, szczękę spodnią dłuższą od wierzchniéj, suszony stokfisz, tak jak [illegible], znaną jest i [illegible] handlu [illegible] krajów. *Zool.* 178. *Gesn.* 404. STOKFISZOWY, a, e, od stokfiszu, Stockfiſch=; *Ross.* тресковый.

STOKŁOS, u, *m.*, STOKŁOSA, y, *ż.*; *Boh.* stoklas, stoklasa, [illegible]; [illegible] *bromus* [illegible]); *Ross.* метлица, метлика, костерь; *bromus*, die Trespe, rodzaj właściwéj trawy; u nas jest żytna, polna, dachowa, leśna, [illegible]. *Kluk. Rośl.* 1, 84. Stokłos, [illegible]. Rodzaj trawy owsom bardzo przyjemnéj, sieją go na sztucznych łąkach. *Kluk. Rośl.* 3, 304. [illegible] Taub-haber. [illegible] 941. [illegible] — §. [illegible], zioło, złe ziarno, [illegible] *Zegl.* [illegible] 217. [illegible] 26. STOKŁOSIASTY, a, e, pełen stokłosu, voll Treſpe. Stokłosiasta słoma na dachowe snopki. *Haur. Sk.* 21. STOKŁOSNY, a, e, od stokłosy, Treſpen=. Ziarno stokłosne. *Haur. Sk.* 36.

**STOKOMNATNY, a, e, n. p. [illegible] Sybilla [illegible] *Zab.* 14, 255. [illegible], hundertkämmerig.

**STOKORODNY, a, e, n. p. [illegible] 77. *Zab.* [illegible] C 2 [illegible] quellenerzeugend. — §. *Pass.* [illegible] 57. nad stokiem rodzące się, rosnące, quellenerzeugt. STOKOWY, a, e, §. 1) od stoku, zdrojowy, Quell=. Woda stokowa, zdrojowa, która sama dobrowolnie płynie. *Haur. Sk.* 97. — §. 2) *Fortif.* Stokowa [illegible] w [illegible] poprowadzona pod stokiem. *Jak. Art.* 3, 517. die Gallerie unter dem Glacis.

STOKROĆ *adverb.*; *Boh.* stokrát; *Vind.* stukrat, stokrat;

Ross. сотью; sto razy, hundert mal. Wolałbym stokroć umrzeć, niż .... *Pieśn. Kat.* 53. Stokroć razy to gorsze, niż śmierć. *Teat.* 25, 110. Przeklinał nie stokroć dzień swojéj rodziny. *Teat.* 45. *b*, 30. — STOKROĆ, i, *ż.*, [STOKRÓTKA, i, *ż.*, *dem.*, 4], *Botan.* ziele, stokroć większa, Matecznik, Królik, Książki, Główka ś. Jana, *chrysanthemum Leucanthemum*, gatunek Złotokwiatu. *Syr.* 782. *Kluk. Dykc.* 1, 123. große Maßlieben, Gänsekraut; *Boh.* sedmikrása; *Sorab* 1. béwé kwětk, huszaczé kwětk; *Croat.* jszkricza; *Ross.* бѣльцы, маргаритки. Stokroć mniejsza, cudna, *bellis minor. Urzęd.* 51. *Kluk. Rośl.* 1, 262. Maßlieben, Monatblümchen. Stokroć wiejska rumiana. *Dar. Lot.* 20. STOKROTNY, a, e, STOKROTNIE, STOKROTNO *adverb.*, stonasobny, tylesetny, hundertfältig; *Boh.* stonasobný; *Vind* stubarten, stuversten; *Ross.* стократный, сторичный, сторицею. Zebrał onego roku stokrotny użytek, *Radz. Genes.* 26. 12, *not.* »t. j. sto kroć więcéj, niżli siał.« Ziarna uczyniły owoc te stokrotny, owe sześćdziesiątkrotny, a drugie trzydziestokrotny. 1 *Leop. Math.* 13, 8. (dawały owoc niektóre setny. 3 *Leop.*) Oracz ziemię pługiem swym ostrym tak przewraca, Że mu stokrotną lichwą roboty przypłaca. *Groch. W.* 548. Stokrotna w niebie zapłata. *Brud. Ost. B.* Bóg to nam łaską swoją nagrodzi stokrotnie, Cokolwiek tu dla niego podejmiem ochotnie *Groch. W.* 307. Stokrotno czynię, *centuplico. Cn. Th.* 1069, stokrocę. *Tr.* verhundertfältigen.

STÓŁ, u, *m.*; *Boh.* stůl; *Slov.* stól, stůł; *Croat.* ztol, sztol; *Dal.* sztool; *Hung.* aztal, asztal; *Slav.* stól, tarpèza, (*Greckie* τραπέζα); *Rag.* stool, tarpèza, tarpeziza; *Bosn.* stól (» 1. stól, stó, za sjediti *sedes* » stołek; 2. stol, tarpeza, tarpezza, trripeza, stoliça *mensa*, stolaç, stolicch *scabellum*, stoliça *scamnum*); *Sorab.* 1. blido » stół (cf. *Ross.* блюдо miska), stol, stow, stolěžk » stołek, (*Germ.* Stuhl); *Sorab.* 2. blido, (stol, stolk » stołek, stołeczek); *Carn.* misa » stół, (*ob.* Misa, miska, cf. *Lat.* mensa; stol, stoll » stołek); *Vind.* miſa, tabla, (stou, klop *scamnum* ławka, stol » stołek) *Ross.* столъ; (*Ross.* престолъ » tron, *ob.* *Przestół, stolica; cf. *Graec.* στύλος *columna*, cf. stać, stoję; *Germ.* Stuhl; cf. *Aethiop.* סול sul, *tabula*); — §. 1) stół, naczynie domowe stojące, by na nim co kłaść, co postawić i t. d., stół wszelaki; *Eccl.* трапеза, der Tisch. Stół okrągły; *Bosn.* sinia. Stół ofiarniczy; *Vind.* kaldouniſhe, kaldouniza, kaldouna miſa, (cf. kałdun). Uderzyć w stół, aż się nożyce odezwą. *Teat.* 7, 15. *Mon.* 75, 678, (*ob.* Nożyce). Poczęli nogami ziemię kopać, pięściami stół tłuc. *Baz. Hst.* 39, (*ob.* Stolnica). Ten już pod stołem, a drugi go goni. *Pot. Syl.* 479. (już się schronił). Szańców żadnych nie było, jak po stole Turczyn poszedł do obozów naszych. *Birk. Zyg.* 29. (jak po ledzie, jak po mydle, gładko, bez zawady). — Stół do grania, der Spieltisch. Niedługo grając, jeden spadł z stołu, iż mu i pieniądz w mieszku nie został. *Gorn. Dw.* 209. wszystko przegrał, we grze zbankrutował; er hatte alles verspielt, Bancrout gemacht. — Stół w izbie sądowéj, der Tisch in der Gerichtsstube. (*Ross.* столоначальникъ piérwszy sekretarz u stołu sądowego). Już idzie sprawa na stół. *Teat.* 36, 87. już ma być sądzona, sędziowie biorą się już do niéj, już na nią koléj; die Rechtssache kommt schon auf den Tisch, kommt schon an die Reihe, wird eben vorgenommen. Otoż, sprawa już na stole, a patron sobie poluje. *Teat.* 30. *b*, 98. Gdy *juris* sprawa na stole się wywali, trzeba dyabelnego obrotu. *Teat.* 43. *c*, 17. *Wyb.* Jutro sprawa moja na stół pójdzie. *Teat.* 9, 17. W sądach *primae instantiae*, gdy sprawa uczynkowa na stół przypada, delator osobiście czynić powinien. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 23. — §. Stół jadalny, der Tisch, an dem gespeist wird, die Tafel. U Chrobrego było 40 stołów pospolitych, do których szedł każdy, kto chciał. *Biel.* 43. Prosił faryzeusz Jezusa, aby *obiedwał u niego, gdzie też on wszedłszy, usiadł k stołu. *Sekl. Luc.* 11. do stołu, er setzte sich zu Tische; (*Boh.* stolti *coenare*) Stół otwarty trzymał na 200 oficerów. *Boh. Kom.* 3, 160. Przykro, choć smaczne u stołu potrawy, Gdy niemasz rozmów rozumnych zabawy. *Zab.* 11, 148. Każ na stół dawać. *Teat.* 31. *b*, 49. auftragen; Obb. anrichten. Powiedz, żeby do stołu dano. *Teat.* 19, 25. Jedzenie już jest na stole. *Teat.* 6. *c*, 29. es ist schon aufgetragen. Nie zaraz jeść, choć stół nakryją. *Fredr. Ad.* 106. Stół nakryć, (*Slav.* prostérti (cf. rozpościerać, rozpostrzec, cf. prześcieradło), cf. stolnjak; *Croat.* sztólnyak; *Eccl.* столечникъ obrus). Wiele dziś osób u stołu będzie? *Teat.* 7, 23. do obiadu, zu Tische, zur Tafel. Stół pański na osób dwadzieścia, marszałkowski na osób trzydzieści. *Teat.* 26. *b*, 7. Przygotuj na dzień jutrzejszy na 60 osób do stołu. *Teat.* 19. *b*, 28. Do stołu! proszę do stołu! zu Tische! Kto robi, pójdź do stołu, a kto próżnuje, za piec. *Bzow. Roż.* 13. Wolę gęś na stole, niż bażanta w polu. *Zal. Zb.* 2. (pewniejsze lepsze). Nie wszyscy za stół, drudzy przed stół. *Cn. Ad.* 717. (nie wszystko się każdemu zejdzie; jedni panami, drudzy sługami). Póki lata po lesie ptak, nigdy z królmi do stołu nie usiędzie. *Birk. Kaz. Ob. L* 3. Do stołu służyć. *Teat.* 19, 49. (bey der Tafel aufwarten). Skoro odejmowano stoły .... *Warg. Wal.* 37. so bald die Tafel aufgehoben wurde. Siadłszy od stołu na miękkiej kanapie Śpi, przewraca się i do woli chrapie. *Min. Ryt.* 3, 335; (*Slov.* chrbtom ge k' ohnu, a bruchom k stołu; *est fortunatus*, cf. opływa jak pączek w maśle). Rozłączenie małżonków od stołu i łoża. *Gal. Cyw* 1, 46. *ib.* 42. die Trennung, Scheidung der Eheleute von Tisch und Bett. - Stół, potrawy na stole, jedzenie, obiad, wieczerza; Tisch, Tafel, Speisen, Essen. Miałem stół wyśmienity, nikt mnie potraw wytwornością nie celował. *Zab.* 2, 90. Miły mu swój stół, choć ubogi. *Bach. Ep.* 30. Cały stół przespiewał. *Zab.* 8, 326 Stołu bogów uczestnicy. *Tward. Wł.* 1. stołownicy. Tischgenossen. Z królewskiego jedli, pili stołu. *Wad. Dan.* 17. (z królewskiej kuchni i piwnicy). Dobra do stołu królewskiego należące, stołeczne imiona. *Stryjk.* 465. stołowe dobra, königliche Tafelgüter, Kammergüter. I przed stołem i po stole modlitwę każdy pociechu czynił. *Kras. Pod.* 2, 212. vor und nach Tische. — *Theol.* Stół ś., stół niebieski, stół boży, sakrament ciała i krwi pańskiéj. *Karnk. Kat.* 192. der Tisch des Herrn. Łamaniem chleba zwali starzy stół pański. *Rej. Post. A a* 6. (*Vind.* boshji stól » tęcza).

STOŁA, SZTOŁA, y, *ż.*, STOLNIA, i, *ż.*, w górnictwie gatunek wytni pozioméj. *Mier. Mskr. Germ.* der Stollen, ein horizontaler Canal, der in das Gebirge getrieben wird; (*Slov.* hornj gank, kaban; *Carn.* shtolenga; *Vind.* rudni podkop, rudna jamina, podkopalishe). Stolnia główna, die Erbstolle, stolnia poszukiwalna, die Suchstolle. *Mier. Mskr.* Urządzenia o stołach czyli kanałach. *Czack. Pr.* 2, 199. Król Hiszpański zazdrościwy nie dopuszcza nas do tych sztoł, gdzie złoto kopają. *Biel. Hst.* 415. Sztoła, rów abo kanał, który pod ziemią kopią, aby nim wody sprowadzić. *Os. Żel.* 85; rów w piecu wielkim na krzyż, aby nim wilgoć ewaporowała. *Os. Żel.* 85. §. Stoła, przekopa, rów, der Graben. Ziemię wilgotną naprawić przekopami, albo brózdy wielkie czyniąc abo sztoły. *Cresc.* 656. Z ziemi najpierwej szańce w nowy działają. Potym stołę hawerze pod parkan kopają. *Biel. S. N.* 33. Dobywając zamku, kusili się kopaniem pod mury; ale iż rzadka ziemia była, stoła się im wszystka zawaliła. *Biel.* 301. Stolowanie *Bohomol*, bodaj nie stęplowanie, cf. stołka.

STÓŁA, *ob.* Stuła.

STOLARZ, a, *m.*; *Boh.* stolař, truhlař; *Slov.* stolár; *Sorab.* 1. kžiniczer (skrzyniarz, *Germ.* Schreiner), tèsehèr (cf. cieśla), lodkař, (cf łódka); *Carn.* mısar, skrynar; *Vind.* mizar, tishlar, skrinjar; *Croat.* skrinyar, ladichàr, tisslyàr, astalos; *Bosn.* skrignar, koji skrigne cini; *Rag.* skrignar; *Slav.* shkrinjàr, stolár; *Ross* столяръ, древодѣля, древодѣлъ, древодѣлатель; *Eccl.* вещедѣлитель, teszarz, der Tischler. Za częstym stołów robieniem, człowiek staje się stolarzem. *Petr. Et.* 132. STOLARCZYK, a, *m.*, czeladnik stolarski, der Tischlergesell. *Tr.* STOLARKA, i, *ż.*, żona stolarza, die Tischlerinn; *Slov.* stolárka; *Boh.* truhlařka; *Ross* столяриха. — §. Stolarka, STOLARSTWO, a, *n.*, rzemiosło stolarskie; *Boh.* truhlařstwj; *Vind.* mizarsku rokodelstvu, die Tischlerey, das Tischlerhandwerk. Chłopiec postąpił znacznie w stolarstwie, i był jedyną pomocą swojemu majstrowi. *Mon.* 64, 142. Stolarstwem się bawić *Ross.* столярничать. STOLARSKI, a, ie, od stolarza, Tischler=; *Boh.* truhlařský; *Slav.* stolarski; *Croat.* tisslyarszki; *Ross.* столярный, столярскій. Nie potrzebował roboty stolarskiéj. *Mon.* 64, 142. Warsztat stolarski, *Ross.* столярна. STOLARNIA, i, *ż.*, izba w któréj warsztat stolarski, i stolarz rabia, die Tischlerwerkstatt. *X. Kam.* — STOLCOBUWIE, ia, *n.*, *Archit.*; podstawek, część podsłupia, *basis*, der Säulenstuhl. *Rog. Bud.* 24. STOLCOKRYW, a, *et* u, *m.*, gzemsik, część podsłupia, *coronix*, którym się kloc sam czyli podstawa z wierzchu przykrywa. *Rog. Bud.* 24. das Schaftgesimse, der Säulenfuß. STOLCOWAĆ, *ob.* Stolczyć. STOLCOWY, a, e, 1) od stolca, na który chodzą; Nachtstuhl=, Leibstuhl, Stuhl=. Stolcowe naczynie, donica, bania. *Cn. Th.* 1069. Stolcowa abo do stolca chęć daremna, silenie się na stolcu, wydymanie się. *Cn. Th.* 997. pochodzenie, der Stuhlzwang, Stuhldrang. — §. Stolcowy, od stolca w ciele, zadkowy. *Cn. Th.* 1070. das Gesäß oder den Hintern betreffend. — 2°) Stolcowe miejsce, stołeczne, zwierzchnie; Regierungssitz, Oberherrschaft. Coraz nowe burdy w Ruskich państwach nastały o miejsce stolcowe. *Stryjk.* 217. STOLCZYĆ, STOLCOWAĆ *med. niedok.*, stolec mieć, einen Stuhl haben, offnen Leib haben, stuhlen. Heliogobal w złotą wannę stolcował. *Kosz. Lor.* 107. Gdy sokoł nie może łajna zrzucić, daj mu zjeść żółć kogutową; zaś kiedyby rzadko stolczył, daj mu pić soku bielonowego. *Sienn.* 291. °°STOŁEBNY, a, e, n. p. Stołebne Hydry. *Leszcz. Class.* 3. stołbiste, stogłowe, hundertköpfig. Ciebie ni Cerber straszy, ni stołbista Potwora, ni też Meduza ognista. *Mon.* 75, 694. STOLEC, lca, *m.*, §. a°) *obsol.*: krzesło n. p. królewskie, sądowe, tron, stolica; der Sitz, Thron, Richterstuhl, die Residenz, der Sitz des Regierenden; *Boh.* stolec, trůn; *Sorab.* 1. stow; (*ob.* Stoł): (*Croat.* ztoleez, sztolëcz, sztolicza *sedes*, *sella*; *Rag.* stólaz (stołka); *Bosn.* stolac *scabellum*; *Eccl.* столецъ (stołek); *Eccl.* восходъ (cf wschód), сѣдалище, кресла, или царскій престолъ. Dla Kapistrana srzód rynku Krakowskiego było uczyniono stolec podle kościoła ś. Wojciecha, z którego kazał. *Biel. Św* 245 *b.* katedra, ambona, kazalnica; Lehrstuhl, Canzel. Gdy na surowym zasiędziesz stole sądowym. *Groch. W.* 52. Stolec Dawidowy, jak słońce przed obliczności moją. *Wrob.* 215. *thronus Dav.* Da mu posieść pan stolec Dawidów ojca jego. *Rej Post.* Z z 2. Bóg złożył mocarze z stolca, a wywyższył pokorne. *Biał. Post.* 61. Powstali przeciw Izasławowi insze książęta Ruskie, chcąc go z stolca Kijowskiego zrzucić. *Stryjk.* 194. Ś Piotr stolec otrzymał wszystkiego świata. *W. Post. W.* 3, 89. zwierzchność, Hoheit, Regierung. Chrystus do nieba nie tylko dlatego wstąpił, aby onéj chwały i królestwa stolec otrzymał, ale też dla zbawienia naszego. *Kucz. Kat.* 139. (krzesło. *edit. recent.*; cf. senatorskie krzesło). Alaryk w Tolosie stolec państwa swego postawił, ale go ruszył ztąd Klodowejus. *Biel.* 17. stolicę założył, Regierungssitz, Residenz. Popiel z Krakowa do Gniezna przeniósł stolec swój, a potym do Kruświcy *Biel.* 28. W Kiernowie książę Kiernus stolcem mieszkał. *Stryjk.* 213. rezydował, er residirte daselbst. W Bukareszcie jest stolec Multański. *Stryjk Turk.* G. stolica, miasto stołeczne; Residenz, Residenzstadt. Zelandya wyspa głowa abo stolec królestwa Duńskiego. *Biel. Hst* 292. — °*Similit.* Wdowa, która siedzi na wdowim stolcu. *Stat. Lit.* 229. Witwenstuhl, Witwensitz. Konieczność cierpliwości przepisaną dla wdów, (czekania półroku powtórnego zamęścia), nazywano stolcem wdowim Wołyńskim. *Czack. Pr.* 2, 45. — §. b) Stolec, zasada, fundament, podstawa; die Unterlage, das Gestelle, der Stuhl, worauf etwas ruhet. Głowa miechu kowalskiego wspiera się na stolcu. *Os. Rud.* 88. Stolec w hucie, grunt rzadki umocniony °jełem i faszynami, aby pod wielkiemi ciężarami nie ustępował. *Os. Żel.* 85. Na szkucie tarcica z wrębami na dwóch konikach albo stolcach, t. j. słupach, przy budzie wystawiana, na któréj stérnik chodzi, gdy jest przy rudlu. *Magier. Mskr.* (podpory, kozły, kobylice). Stolec, na którym się wiatrak obraca. *Solsk. Arch.* 96. das Windmühlengestelle. W naszych wiatrakach na fundament, abo według młynarzów na stolec potrzeba grubego drzewa dobierać. *Os. Fiz.* 347. Owoc palmowego drzewa nie wisi

na szypułkach, ale ma stolce niejakie, jakoby główki makowe. 445. — §. c) Stolec, stołek dziurawy, z otworem w siedzeniu, ein Stuhl mit einer Oeffnung in der Mitte. Stolec do rodzenia. *Czerw.* 36. ein Gebährstuhl. Stolec, naczynie potrzebne, (sracz); der Leibstuhl, Nachtstuhl; *Carn.* jevshelz; *Vind.* potrebn ſedehſ, zhroveſa sprasnenje; *Rag.* odsèbniza; *Ross.* стольчакъ, судно. Raz albo dwa na dzień na stolec chodzić trzeba. *Perz. Lek.* 175. Na stolec, na potrzebę, na dwór wychodzić. *Perz. Lek.* 316; na wielki dwór. *ib.* 78. (czynić sobie wczas). Stolca nie trzeba zostawiać w pokoju chorego, bo smród z niego powietrze zaraża. *Krup.* 5, 365. — §. *Metonym.* Stolec, co stolcem odchodzi; *Vind.* stol (cf. stół), was durch den Stuhl weggeht, der Stuhlgang, der Stuhl. Stolec bardzo rzadki sraczką nazywamy. *Perz. Lek.* 121. Za pierwszym odezwaniem się stolca, natychmiast iść trzeba na stolec. *Perz. Lek.* 176. Zatwardzenie stolca. *Perz. Lek.* 175. Do trzeciego i czwartego roku bardzo obfity dzieci zwykły miewać stolec. *Mon.* 70, 69. Stolec mieć, *ob.* Wypróżniać się. Stolec co czyni, *ob.* Rusza. — §. *Tr. metonym.* Stolec w ciele ludzkim, pośladek, zadek, der Hintere. W samym stolcu (*anus*) znajdują się cztery muszkuły. *Wejch.* 211. Gdy ci jelita wychodzą, przykładaj soku tego na stolec. *Spicz.* 11. — §. *Prov.* Nie po stolcu, *ab equis ad asinos. Rys. Ad.* 50.

*STOLCE, *gralliae*, nogi drewniane, na których dzieci, a zwłaszcza chłopięta zwykły chodzić. *Grallatorius gradus*, szerokie stąpanie, albo na stolcach chodzenie. *Mącz.*; stolec, stołek, soszka. *Volck.* 378, z *Niem.* die Stelzen, z. B. auf Stelzen gehen; *ob.* Soszki, szczudła, szczeble, drążki; *Slov.* stuły, stuhły, chudy; *Boh.* štjdla, štjhla, štjhly, chudy; *Sorab.* 1. wočežki; *Vind.* ſhtelza, krukla, berla, bergla, streuza, hodalka, kvaka, hodalniza; *Croat.* schyule; *Ross.* ходули, ходуля. Który na stolcach chodzi, drążnik. *Volck.* 379; który chodzi po drążku wysoko. *Dasyp. A a.* der Stelzengeher, Stelzentreter; *Sorab.* 1. po woczežkach khodžaczé.

STOLECIE, ia, *n*, przeciąg czasu stoletniego, wiek, das Jahrhundert; *Boh.* stoletje; *Vind.* stulietje; *Rag.* stoljétaa; *Ross.* столетіе.

STOŁECZEK, czka, *m.*; *dem. Nom.* stołek, das Stühlchen, Sesselchen; *Boh.* stolička; *Sorab.* 1. stówik (cf. stolik), stolcžžik; *Vind.* stolei, stoliz, stolizh *scabellum*, ławeczka; *Croat.* sztólchecz *sellula*; *Rag.* stolicch, (*scabellum*); *Ross.* стуликъ, стульчикъ. Pod stołeczkiem tej dziecinki Będę zbierał odrobinki. *Groch. W.* 570; (*potius* stoliczek, Tischchen). Lekarstwo to czyni dzieciom stołeczki i robactwo wywodzi. *Syr.* 222. małe stolce, kleine Stuhlgänge. **STOŁECZNIK, a, *m.*, naczelnik, na czele stojący; der Vorsteher, der an der Spitze steht, das Oberhaupt, der Vorgesetzte. Przedniejsi z aniołów, stołecznicy, cherubinowie, serafinowie, którzy zawsze stoją przed stolicą boskiego majestatu. *W. Post. Mn* 566. Po aniołach archaniołowie, potym książęta, mocarstwa, stołecznicy, cherubinowie etc. *Sk. Żyw.* 2, 218. — *§. Stołecznicy miewają rozmaite monety, i komu potrzeba za *lifą odmieniają. *Sekl. Math.* 25, *not.*, «monetarze»; wexlarze, siedzący nad stolikami swemi, Geldwechsler. STOŁECZNY, *STOLICZNY, a, e, 1) o miastach: główny, *Rag.* stólni; *Ross.* столичный, Haupt= (von Städten). Stołeczne miasto = stolica; *Rag.* grád parvostólni, die Hauptstadt. Wojsko *stoliczne nie przy stolicy, ale w Polszcze macie. *Birk. Zamoj.* 4. — 2) Przemysław Witołd, jakoby mógł imiona stołeczne, w onych wojnach od stołu książęcego oddalone przywrócić. *Stryjk.* 465. stołowe imiona, dobra; Tafelgüter, Kammergüter. STOŁEK, łka, *m.*, 1) zedel do siedzenia na nim, der Sessel, der Stuhl; (*Boh.* stolice, židlice, židle; (*Slov.* stolek *mensula*, stolik); *Sorab.* 1. stol (*ob.* Stół), stów, stolcžk, stoltz; *Sorab.* 2. sztol, stol, stołk; *Carn.* stol, stoll; *Vind.* stou, stol, klop, stoll, shöll, (stou, klop = ławka); *Croat.* ztolecz, (cf. stolec); *Bosn.* stó, stól; *Slav.* stòlica, (*ob.* Stolica); *Rag.* stòlaz; *Ross.* стулъ; *Eccl.* столецъ; *Lat. med.* stolium; *Krim. Tatar.* stul; *Walis.* ystol; *Svec.* stol; *Angl.* stool). Już są trzy stołki: krzesło dla starosty, dla sędziego, i stołek dla pisarza; starosta tam usiędzie, a tu pisarz. *Teat.* 7. *b*, 47. Stołek z poręczami, krzesło; *Vind.* ſedilu, ſedalu, ſedalniza, stol ſ naſlonam, naſlonjak, ein Lehnstuhl, Armstuhl. Stołek ku noszeniu uczynił sobie Salomon. 3 *Leop. Cant.* 3, 9. lektykę, eine Sänfte; Oestrr. Tragsessel. Słomiany stołek (*Vind.* ſlamnu ſedilu, ſlamnilu). Dzieci wdowę chcieli z imienia wygnać, wystawiwszy jej stołek z kądzielą przed dom. *Sax Tyt.* 65. *Szczerb. Sax* 465. sie stellten ihr den Stuhl vor die Thüre. — *Alluz.* Kto pod drugim stołek rad podrywa, Sowitym mu to odda bóg ryczałtem. *Morszt.* 70. (kto drugiemu dołek kopie). Tak napędzę w dziurę, tak im przystawię stołka, mam sposoby liczne. *Teat.* 43. *c*, 129. *Wyb.* ich will ihnen den Stuhl stellen, die Falle richten. Pochlebnicy, kiedy sami są przy pani, więc stołka radzi przystawią drugiemu, a potwarz jaką wywrą, aby sobie sami łaskę jednali. *Kosz. Lor.* 42 *b*. Rychléj cię dwa, niźli jeden stołek zdradzi. *Pot. Arg.* 105; *Slov.* medzi dwoma stoličkami na zem člowek padá. Na dwóch stołkach siedzieć. *Pot. Jow.* 171. i z jedną i z drugą stroną trzymać, es mit beyden Theilen halten; *Slov.* na dwoch stoličkách sedí. Nie masz ty z sercem dwojnym i obłudnym spółki, Nie znasz, co to pochlebstwa dwa obrotne stołki. *Zab.* 10, 68. *Koss.* Wiele zazdrośnych, natrętnych, zuchwałych, i co jak żyją na dwu stołkach siedzą. *Zab.* 11, 27. *Koss.* — 2) Stołek, krzesło, n. p. senatorskie; der Stuhl, Sitz eines großen Herrn, Senatorenstuhl, Senatorenwürde. Zasieść stołek prześwietny senatorski. *Birk. Syn. Kor. B b.* Chodkiewicz z takich dziadów i pradziadów urodzony, z których rzadki był, któryby abo buławy hetmańskiéj nie nosił, abo stołka senatorskiego nie zasiadał. *Birk. Chodk.* 2. Duroniemu senatorski stołek wzięli, iż ważył się...; *Warg. Wal.* 64. Ztamtąd na wyższy stołek i zacniejszą katedrę potym postąpił. *Star. Zad. C* 2 *b*, na wyższe miejsce, wyższą godność; höhere Würde, höheres Amt. — Stołek królewski, majestat, tron, der Thron. Po przywitaniu między gęstym gminem, Król na swój stołek sułtana pro-

wadził, I dał mu miejsce pod swym baldakinem. *P. Kchan. Jer.* 266. Porwawszy Michała, na cesarskim go miejscu i stołku posadzili. *Sk. Dz.* 773. — (STOLETNI, ia, ie, lat stu, (*ob.* Stolecie), n. p. Stoletnie dęby. *Zab.* 10, 42. *Koss.* hundertjährig; *Boh.* stoletý; *Vind.* sto lét star, stuhleten; *Bosn.* stolitgni; *Rag.* stoljetni, stogodisctni; *Ross.* столѣтный. Już też stoletnich wieków przemijało Niemal czterdzieści, jako wsze stworzenie W początkach swoich istność otrzymało. *Odym. Św. D* 3 *b.* (wieków po sto lat liczących). Do Dyany i Apolina wiersz stoletni. *Mon.* 70, 551; *carmen saeculare.* — 'STOŁGAĆ się. *Żebr. Ow.* 381, *ob.* Czołgać się, *ob.* 'Przystołgać się). — STOLICA, y, *ż.*; (*Boh.* stolice; *Slov.* stolica ława, ławka; *Croat.* sztolicza *sedes*, *sella*; *Dal.* stolicza = ambona; *Slav.* stòlica = stołek; *Bosn.* stoliça *scamnum*); *stolica, siedzenie poważne wielkich urzędników, panujących, rządców; *Eccl.* восходъ, сѣдалище, кресла, или царскій престолъ, erhabner Beamten Stuhl, Richterstuhl, Königssitz, Regentenstuhl. Poglądał na senat, stolicę sądowa, jak na miejsce onotom swoim nagotowaną. *Mon.* 65, 133. Stolicę kaznodziejską ś. Piotra w Rzymie, jeszcze ukazują. *Sk. Dz.* 30. (katedrę, ambonę). Stolica królewska, tron, majestat, der Thron. Sprawił król stolicę wielką z kości słoniowéj. *Budn.* 2 *Chron.* 9, 17. Po śmierci Ziemowita panowie synem jego Leszkiem stolicę osadzają. *Krom.* 52. Serafinowie zawżdy stoją przed stolicą boskiego majestatu. *W. Post. Mn.* 566. Co jest przed ludźmi wysokiego, to jest przed bogiem obrzydliwością, a wżdy się jednak na wysokie stolice 'kaszemy, a do wyniosłości a dostojności tego świata, jeden drugiego ubiegamy. *Żarn. Post.* 22. Przyrodzenie nieszczęsne nasze, na wysokie się stolice zawżdy 'kasze. *ib.* 2, 309. Na wysokie się stolice 'kasali, i jeden drugiego dostojnością uprzedzać chcieli. *ib.* 3, 665. (wysokie miejsca, urzędy, dostojeństwa). — §. Stolica, miasto stołeczne; die Residenzstadt, Hauptstadt; *Boh.* sydło, obydlj, bydliště; *Sorab.* 1. hwowne město; *Vind.* poglavitu mestu, staunu prebivalishe, residenza, prebivalishtvu; *Rag.* grad poglavit, parvostólni, (stolovatti; *Dal.* sztolovati = panować); *Hung.* kiralysseek; *Ross.* столица, престолъ; *Eccl.* царственница. Stolica ś. *N. Pam.* 21, 297. (Rzym stolica papieska). Stolica młodzież psuje. *Teat.* 13, 2. 'STOLICZNY, *ob.* Stołeczny. STOLIK, a, *m*; STOLICZEK, czka, *m.*, *dem. Nom.* stół, das Tischchen, ein kleiner Tisch; *Boh.* stolek, stolček, (stołjk szuflada stołowa); *Slov.* stolek (cf. stołek), stolček, stolíček; *Hung.* asztolotska; *Vind.* misiza, tabelza, (stolizh *scabellum*; *Sorab.* 1. stowik stołeczek); *Sorab.* 1. et 2. blidko; *Croat.* sztòlek; *Rag.* stòlaz, dessak, tarpeziza; *Slav.* stolica, (cf. stolica); (*Bosn.* stolicch *scabellum*); *Ross.* столикъ, (столище wielki stół, stolisko, столишко mizerny stół, 'stolina). Leżały na stoliku gazety. *Kras. Pod.* 2, 113. I ławeczkę z stoliczkiem oboje Z hebanu proszę, niech ma dziecię moje. *Groch. W.* 355. Stolik mierniczy, *mensula. Jak. Mat.* 1, 289. *Łęsk.* 132. *Zabor.* 85 das Meßtischchen. STOLIKOWY, a, e, od stolika, Tischchen = . Tisch =, Jejmość P. P. Próżnosiedzkie, stolikowych zabaw najprzywiązańsze dogiądaczki. *Mon.* 70, 132, cf. gotowalniany.

'STOLIMAN, 'STOLIM, 'STOLIN, 'STWOLIN, a, *m.*, olbrzym, ein Riese. *Briareus* 100 *manuum*, stolim; niektórzy mówią stwolin, °obrzym. *Mącz*, *Carn.* strâmor; *Vind.* riss, stramor, poshastni junak, orjak, gehat, gorostashnik; *Rag.* gorostasnik; *Ross. et Eccl.* исполинъ. Stoliman, wielki okrutny człowiek stwolin abo 'obrzym, niektórzy zowią stolin. *Mącz.* STOLINEK, 'obrzymek, *gigantulus*. *Mącz.*, *zdrbn.*, ein kleiner Riese. STOLIMAŃSKI, a, ie; *Ross.* исполиновъ, исполинскій; *Eccl.* исполинный. (исполинствую, *Graec.* γιγαντιάω, *fortesco*; Riesen = . Walka stolimańska, *gigantomachia*. *Mącz.*

STOLISTNY, a, e, hundertblätterig. Stolistna róża, sto liściów mająca *Włod.*, *Sorab* 1. stowop'enata roža; *Croat.* sztolisztna trava — STOLKA, i, *ż.*, (cf. stola, stolnia), rów cegłą wymurowany pod piecem hutarskim dla ściągania wilgoci. *Tr.*, ein ausgemauerter Graben unter dem Treibofen, die Feuchtigkeit abzuleiten. *Tr.*

STOŁKARZ, a, *m*, co stołki robi; *Ross* стульникъ, der Stuhlmacher. STOŁKOWY, a, e, od stołka; *Ross.* стульный, Stuhl = , Sessel = , n. p. Nogi stołkowe. *Cresc.* 258. — (STOLLA, STOLNIA, *ob.* Stoła). — STOLNICA, y, *ż*, STOLNICZKA, i, *ż.*, *dem.*, stołowa tablica. *Tr.*, das Tischbret, Tischblatt; *Boh.* wal, (cf. wałek); *Vind.* testaresvalniza; (*Rag.* stolniza *abacus*, stolniciza *dem.*). Dość człowiekowi jeść chléb z solą na prostéj stolnicy. *Mon.* 72, 823. — §. Stolnica, stół kuchenny do rąbania mięsa, ryb; der Hacktisch = , Küchentisch, das Hackbret. Stolnica, naczynie drewniane, na którym w kuchni sieką różne mięsa i t. d. *Wiel. Kuch.* 429. W piekarni pod oknem stać może stolnica do rozrabiania ciasta. *Świtk. Bud.* 293. STOLNIK, a, *m.*, królewski abo koronny trukses, (podstoli), der Truchseß, der Tafeldecker; *Boh.* stolnik; *Vind.* trushar, misni noshnik; *Croat.* triszpest, *vulgo* krispet, jeztvinosz; *Hung.* asztalnak, talnak; *Rag.* stolnicjar; (*Slav.* stôlnjak = obrus); *Ross. et Eccl.* стольникъ — §. Stolnik, stolny robotnik, od stoli, od stolni; der Stollenarbeiter, Stöllner, Steinsalzbauer. Podkomorzy ma wybierać rajce w Wieliczce i starsze stolniki, to jest, robotniki w górach, i one podług praw ich sądzić. *Herb. Stat.* 108. Prawa tych, którzy sól wycinają, to jest stolników. Ustawiamy, aby w żupie Wielickiej i Bocheńskiej tylko robiło 60 tych, którzy sól wycinają, które po Polsku stolniki zowią. *Herb. Stat.* 108. STOLNIKIEWICZ, a, *m.*, syn stolnika, des Truchses Sohn. STOLNIKIEWICZÓWNA, ej, *ż.*, córka stolnika, des Truchses Tochter. STOLNIKOSTWO, a, *n.*, urząd stolnika, das Tafeldeckeramt, Truchsesamt. — §. *Coll.* Stolnik z stolnikową, der Truchses mit seiner Gemahlinn. STOLNIKOWA, éj, *ż.*, stolnika żona, die Truchsessinn. STOLNIKOWSKI, a, ie, od stolnika, Truchses = ; *Ross.* стольничій. — (STOLNY, a, e, od stoli w górach, Stollen = , Bergstollen = ; n. p. Stolny pisarz. *Tr.* — STOŁOKIETNY n. p. Gigas. *Chrośc. Ow.* 114, hundertellig) — STOŁOWAĆ *cz. niedok.*, stołować kogo, stół mu dawać, einem den Tisch geben; *Boh.* stolowati, stoliti, (stoliti; *Slov.* stoljm, při stole

sedjm *accumbo*; *Rag.* stolovatti; *Dal.* sztolovati, panować, cf. *stolec, stolica). Stołować się *rec. niedok.*, strawować się, sich beköstigen; *Ross.* быть у кого на хлѣбахъ. Kiedy służący się sam stołuje.... *Gal. Cyw.* 2, 132. STOŁOWANIE, ia, *n.*, stolnia. *Bohom. Kr. Biel.*, stęplowanie, die Unterstemplung, das Stollengerüste. Nie uwiodą mnie swym pozorem złociste stołowania, nie marmurowe słupy; nie przestanę być przez to pamiętnym ludzkiéj nietrwałości. *Siru. Qu.* 189. STOŁOWNIK, a, *m.*, 1) uczestnik stołu, der Tischgenoß; *Boh.* strawnik, *f.* strawnice; *Vind.* perjednik, k'jedi hodez, nakolutnik; *Ross.* нахлѣбникъ, нахлѣбница, ѣдокъ; *Eccl.* питомникъ, вскормленикъ, питомьць, притрапезникъ, сотрапезникъ; komensał, który u kogo do stołu chodzi. *Vol k.* 1097. Gospodarz wszystkim nam stołownikom do wieczerzy tylko jedne misę dał polewki grochowej *Star. Ref.* 44. Współstołownik *Eccl.* единоппщенъ. Postępuj ze mną ze wszelką wolnością, jak gdybyś był moim stołownikiem. *Mon.* 70, 559. (domownikiem). Dworzanie, pokojowi, krewni, assystenci, Przyjaciele, sąsiedzi i plenipotenci, I ta wszystka niesyta stołowników zgraja, Co się zyskiem odłudy karmi i opaja *Kras. Sat.* 57. *Groch.* W. 155 *Kras. Pod.* 2, 67, *ob.* Strawnik. — 2) Stołownik (STOŁOWY *Subst*, *diaetarius. Cn Th.* 1070. mający sobie poruczony stół, dozorca i opatrzyciel stołu; *Croat.* sztolmèster, der Tafelaufseher, Tafeldecker, der den Tisch zu besorgen hat. Przynieśli obiad królewscy stołowi. *Wad. Dan.* 8. STOŁOWY, a, e, od stołu, Tisch-; *Boh.* stolowý, stolnj; *Slov.* stołowý; *Hung.* asztali; *Sorab.* 1. b..lowné; *Vind.* misni; *Croat.* sztólni; *Ross.* столовый; *Eccl.* трапезный. Nogi stołowe *Cn. Th.* 1070; *Boh.* trnož. Szuflada stołowa (*Vind.* misniza, misa). Stołowa izba, jadalnia, das Speisezimmer; *Ross.* столовая, скатертная. Król, żeby godowników swego domu oglądał, do izby stołowéj Wszedł, i ujrzał tam człowieka jednego Co siedział, szaty nie mając godowéj. *Odym. Św.* 2, O 3. Łyżki, misy, solniczki i inne stołowe statki. *Kluk. Rośl.* 2, 161. Tischgeräthe. Nóż stołowy; *Vind.* stenjenik, Tischmesser. Bielizna stołowa. *Teat.* 28. *b*, 108. Tischzeug, (*ob.* Obrus, *ob.* Serweta). Służba stołowa, *ob.* Służba. — Dzieciom lekarstwo dają małemi łyżeczkami, dorosłym zaś stołowemi łyżkami. *Perz. Lek.* 190. Eßlöffel, Tischlöffel. Wina stołowe. *Haur. Sk.* 510. *Wad. Dan.* 113. Wino słabe tytułują stołowem. *Haur. Ek.* 101. Kieliszki stołowe, śklanki garniturowe. *Torz. Śkł.* 125. Stołowe śkło, garniturami robione, ma się w magazynie znajdować. *ib.* 124. Insza przyjaźń stołowa, a insza gruntowna. *Pilch. Sen. list.* 1, 58. Przyjaciel stołowy opuści cię czasu nieszczęścia. *Radz. Syr.* 6, 10. *Sk. Dz.* 345. Stołowy przyjaciel jak mucha, najadłszy się precz leci. *Burl. a* 3. Dworska i stołowa wiara za chlebem idzie. *Sk. Dz.* 266, (cf. pochlebować). Bankiety i owe wymyślone stołowe utraty. *Gorn. Sen.* 29. Stołowa rozmowa. *Xiądz.* 203. ein Tischgespräch. STOŁOWE, *n.*, *Subst.*, pieniądze od stołu, za obiad, strawne. *Cn. Th.* 1070. Kostgeld. Stołowe, stołowy dochód, pieniądze, zboże, dobra. *ib.* Tafeleinkünfte.

*STOŁPIASTY, a, e, n. p. Stołpiasta sól. *Instr. cel. Lit.*, n. p. Soli stołpiastéj od 1000; soli stołpiastej małéj od 100. *ib.* (*Ross.* столпъ słup), bałwaniasta sól, Steinsalz in Klößen. STOŁPOWY, a, e; *Ross.* столповый; słupowy, Säulen-. Pierwszéj i dziewiątéj pieśni *irmosy są stołpowe, a insze bożemu narodzeniu służące. *Pim. Kam.* 263. [szeregowe, po kolei idące 2].

*STON, u, *m.*, cf. stan; n. p. Cezar z prywatnego urodzony stonu, lub szlachetny, zacny między swemi. *Chrośc. Fars.* 50. Wszak biliśmy się jak kawalerowie, Nie kryjąc piersi, karku ani stonu. *Chrośc. Luk.* 230. cf szton.

STONĄĆ *med. jednll.*, utonąć, pogrąznąć w wodzie, im Wasser untergehen. Towar stonęły kupiec może z wody wybrać, a nikt czyjkolwiek brzeg jest, nie ma onemu stonełemu trudność zadawać. *Stat. Lit.* 306.

STONASOBNY, *ob.* Stokrotny.

STONKA, i, *ż*, *coccinella*, Johannisblut, polnischer Kermes. Owad mały okrągławy, mający pokrywki czerwoniawe z czarnemi kropkami. Że pospolicie jest farby czerwonej, dlatego nazwano go kokcynelą imieniem robaka karmazynowego. *Zool.* 165.

STONÓG, a, *m.*, STONOGA, i, *ż.*; *Boh.* stonůžka, beruška; *Sorab.* 1. stonożka; *Carn.* adrushka, adrushèza, presizhèza, babûra, babushka; *Vind.* mirnik, stunogazh; *Croat.* sztonog, ztonok babura, babuska, babicza chëru, striga, (cf. strzyga); *Slav.* stonoga; *Rag.* stonògh, stonòga, cescjagl, babúscka, baburra, babak, (cf. babuśka); *Bosn.* babiça, baburra, galiiça; *Ross.* стоногъ, сороконожка, кавелкъ, коржанъ, мокрица; owad ołowianego koloru, w wilgotnych miejscach, osobliwie w piwnicach znajdujący się; niewłaściwie stonogą nazwany, gdyż nóg ma tylko czternaście. *Zool.* 113. *Sienn.* 279. die Assel, der Kellerwurm, der Kellerassel. — Stonog morski, robak, skorek. *Ursin.*; *chiton*, muszla złożona z kilku skorup, podłużnie na grzbiecie ułożónych. *Zool.* 97. die Meerassel. *Chmiel.* 1, 632, *Croat.* sztonog riba. STONOGI, a, ie, *centipes*, hundertfüßig. *Cn. Th.* 1071, *Bosn.* stonogghi. — STONOGOWIEC, wca, *m.*, ziele śledzionowe, *asplenium scolopendrium*, gatunek śledzionki, zachwalony na choroby śledziony. *Kluk. Dykc.* 1, 59. *Śleszk. Ped.* 422. *Syr.* 777. *Urzęd.* 40. *Sienn.* 165. Milzkraut, Milzfarn; *Boh* ceterak, yèlenacze yazék; *Carn.* plushz; *Ross.* многоголовникъ.

**STOOKI, a, ie, STOOCZNY, a, e, *Croat.* sztòok; hundertäugig. Stooczny Argus. *Zab.* 16, 95. *Kras. Teat.* 52. *d*, 82. *Groch. W.* 166. Stooki rozum. *Chrośc. Job.* 65. *Tward. Wł.* 74.

STOPA, y, *ż.*, STOPKA, i, *ż. dem.*, STOPECZKA *dem. sec.*, 1) (cf. *Germ.* Fußstapfen, stapeln, tappen, cf. *nostrum* tupać, tępać, tapać). Stopa jest sama dolna część nogi, na któréj się ciało wspiera. *Zool.* 57. der Plattfuß, der flache Fuß, die Fußsohle, die unterste Fläche des Fußes. *Perz. Cyr.* 1, 21; (*Boh.* podšew, podešew (*ob.* Podeszwa), spodek nohy, spodniplesk, pleska nohy, chodidlo, chodidko (stupadlo podnożek); *Sorab.* 1. stup, stowp, stupeg; *Sorab.* 2. stoppa; *Carn.* stopâla, (stop - wschody); *Vind.* stopnja, stopao, stopina, (stopei, korak - krok, *ob.* Sto-

pień); *Slav.* stupàllo; *Hung.* tsapas; (*Bosn.* stupaj, koracjaj, korač = krok *passus*, *gradus*); *Ross.* ступня, (cf. стопа, стопка puhar, ryza papieru; стопка żerdka, kręgiełek farby, soli kamiennéj i t. d; топтать, топчу deptać). By kiedy miał stopeczki swe nad wosk jarzecy bielsze obrazić, nie chcę tego cierpieć. *Groch. W.* 369. Jam ci nóżeczki i stopki prostował, I w ustach ślicznych języczek kierował. *Past. Fid.* 195. Gołota, nie ma gdzieby stopę położył. *Cn. Ad.* 265. (nie ma, gdzieby stąpił; nie ma, gdzie konia rozsiodłać). Najlepszy gnój na rolą, pańskich stop ślady, t. j pański pilny dozor. *Petr Ek.* 12. Pański ślad albo stopy. *Kosz. Lor.* 58. (pańskie oko konia tuczy). *In vestigio occubuit*, prędziusieńczko, ledwo stopę przewrócił, jak poszedł do Abrahama. *Macz.* Zazdrość w niej od głowy aż do stóp. *Pam.* 85, 882 całkiem ją opanowała, vom Kopf bis zu den Füßen. Opisał go, od stóp do głów. *Mon.* 75, 613. — §. Upadam pod stopy We Pani Dobrodziejki. *Teat.* 15. c, 11. (do nóg, ich falle ihnen zu Füßen, unterthänigster.). — Ściskam stopy Pani. *Teat.* 43. b, 47. Upadam do nóżek, całuję stopki. *Teat.* 34. b, G 2. (stopy czyli nóżki całuję). Ludzie niby to lepiej wychowani, mają wyborniejsze wyrażenia: całuję nogi, upadam do stóp, uniżam się pod stopy, ścielę się pod nogi i t. d. *Mon.* 67, 458. — 2) Stopa, *Boh.* stopa, šlepěge; *Sorab.* 1. fled, stup, stopa; *Carn.* stopina; *Vind.* stopnja, stopina, stopnje, stopinje; *Croat.* sztupina, szléd; *Bosn.* stoppa; *Rag.* stupaj, stoppa, stúp, *Ross.* слѣдъ, стопа; ślad, szlad, trop stopy w ziemi wyrażony; die Fußspur, der Fußstapfen. Patrz na pawiment, obaczże, czyje to są stopy? 3 *Leop. Dan.* 14, 18. (czyje to są ślady? 1 *Leop.*). Widzę, że to stopy chłopie, niewieście i dziecińskie 1 *Leop. ib.* Z stopy Herkulesowéj wszystkiego ciała jego wzrost i postanowienie miarkował. *Zygr. Ep.* 56. Jak raz stanął, przez kilka godzin w tejże stopie stał. *Warg. Wal* 286; (cf *Ross.* степениться, остепениться ustatkować się, степенничать statkować, степенный stateczny, степенство, степенность stateczność). Przypadki za człowiekiem w stopy zawsze chodzą. *Budn. Apopht. U* 2. sie folgen ihm auf dem Fuße nach. Za nim toż w stopy gonił. *Stryjk.* 324. Postępuje jego trybem w stopę z stopy. *Suszyc. Pieśn.* 3, *J* 3. Pilnie się jego trzyma stopy. *Star. Vot. A* 3. — 3) *Mensur:* Stopa, pewna miara; ein Fuß, ein Schuh, *Ross.* футь; *Eccl.* стопа или просто шагъ. Stopa, lubo powszechnie za półłokcia rachować się zwykła, u geometrów atoli za 3 ćwierci łokcia Warszawskiego czyli za 18 calów pospolicie się bierze. *Zabor.* 14. *et* 281. *Łęsk.* 2, 26. *Solsk. Geom.* 2, 141; 16 calów. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 296; cztery dłoni. *Warg. Kurc. praef.* Półtoréj stopy (*Slav.* cipela). Stopa kwadratowa. *Jak. Mat.* 1, 117. Dwie *stopie. *Cresc.* 507; (*dual.* = dwie stopy). — §. Stopka; *Boh.* stopka; szypułka, ogonek u owocu; Stiel, Stengel am Obste. Fiołki rózgi żadnéj nie miewają, tylko szypułeczki albo stopki długie, na których kwiateczek. *Syr.* 1446. — Kozia stopa, *ob.* Kozi. Niedźwiedzia stopa, (*ob.* Niedźwiedzi, *ob.* Barszcz płonny). — Stopa menniczna, der Münzfuß. Prawidła panujących o stopie menniczéj, w miarę napływu jednego lub drugiego kruszcu zmieniać się muszą. *Czack. Pr.* 1, 174. — 4) Stopka, piesek o czarnych łapkach, ein Hund mit schwarzen Tappen; (*Boh.* stupka wiercipięta, brukownik). Stopka miano psa, *melampus. Cn. Th.* 693. *Tr.* Dopiero dziś nie szczeka, dopiero dziś milczy, stary stopa. *Pot. Jow.* 93. 5) Stopka regimentowy, rózgonoś, profos; in Westpr. der Stöppchen, (cf. stupek), der Profoß. Stopce regimentowemu przywrócono poczciwość przez rozkrwawienie głowy jego od uderzenia chorągwią. *Jez. Wyr.* Kiedy exekucya lub komenda jaka przyjdzie, w ten czas stopka regimentowy staje się w ich oczach generałem. *Mon.* 71, 740. — (STOPIĆ, *ob.* Topić,. — STOPIEŃ, pnia, *m.*; *Boh. et Slov.* stupeň, schůdek, schodek, (*ob.* Schody, wschody); *Sorab.* 1. stup, stowpen, (stupen trzewik); *Sorab.* 2. schtoffa; *Carn.* stopna, shtabla; *Vind.* stopnja, stopniza, stopalu, fhtapnja, grod, vishik, stopiuniza, fhtapla, stolniza, stopnja, stopina = ślad, stopa, stopei = krok); *Croat.* sztupáy = krok; *Rag.* póstupaj, vzstúpniza, (stupáj, stúp = krok); *Bosn.* stepaj, priene stupne, precjaghe, (stupaj, korač = krok); *Ross.* ступень, ступенька, степень, степенъ; *Germ.* die Stufe, die Staffel, (*ob.* Tapać, tępać, tupać) Schodów wszystkich stopnie powinny mieć wysokość na 5 calów, szerokość na 12, długość przynajmniéj na 3 łokcie. *Świtk Bud.* 159. Każdy stopień, wstępując do kościoła, całował. *Sk. Dz.* 752. Usiadł u stopniów ołtarznych. *Wys. Lyr.* 20. Skoro kościelnych stopniów dotkli się nogami.... *Otw. Ow.* 23. Do téj jaskini przez wiele stopni po wschodzie schodzono *P. Kchan. Orl.* 1, 356. — §. Stopień u karety, strzemię karecciane, wozowe. *Cn. Th.* 1079; *Vind.* stop, stopina, stopinja, der Fußtritt, der Tritt an einer Kutsche. Wypuścił mię przecię, ale się nie obeszło bez kielicha, i na progu, w sieni, i na stopniu karecianym. *Kras. Pod.* 2, 125. *et* 14. Stał na stopniu u *kolebki księżny. *Gorn. Dz.* 141. Kozieł dźwiga lokaje, hajduki łamią stopień na zadzie. *Teat.* 45. c, 35. *Wyb.* stopień w tyle karety; *Ross.* запятки, (cf. zapiać); der Tritt hinten an der Kutsche. — §. *Tr. fig. moral.* Stopień, Stufe, Staffel, Grad. Jak cnota, tak zbrodnia mają swoje stopnie. *Teat.* 45. c, 58. Pycha na świecie ludziom porobiła stopnie. *Pot. Pocz.* 151. (klasy, różne stany i rangi). Stopień, ranga, dostojeństwo; *Eccl.* прасло (cf. przęsło), чинъ, степень, состояние жизни, достоинство; *Ross.* первостепенный, первостатейный pierwszego stopnia, przedni. (*Eccl.* степенная книга xięga genealogii od ś Olgi do Iwana Wasilewicza). Wedle stopnia natury, mają miarę doskonałości. *Birk. Syn. Kor. B b.* Na wyższy stopień postąpił. *Bach. Ep.* 53. Kto stopniem pierwszy, ten dalszego od sukcesyi wyłącza. *Chełm Pr.* 72, cf. bliżkość. Wystrzegaj się go, bo to w ostatnim stopniu filut. *Teat.* 33, 26. cf arcy-, im höchsten Grade ein Spitzbube. Korzeń ten w trzecim *stopieniu (stopniu) mniéj wysusza. *Urzęd.* 10. Stopień ciepła, temperatura. *N. Pam.* 6, 318. Stopniami, po stopniach; nie zaraz jednym krokiem być na wierzchu, ani skokiem. *Cn. Ad.* 906. stu-

stufenweise, nach und nach; *Vind.* po stopiunizah, po shtapnjah, stopze, od shtapne do shtapne, korakama; *Bosn.* postupai, po stupaj; *Ross.* постепенно; *Eccl.* степенно. Stopniami trzeba postępować, jak to mówią, piano piano pianissimo. *Teat.* 19. *b*, 76. Nauki idą w górę, jak po stopniach. *Mon.* 65, 373, (cf. jak po szczeblach). Nie skończyło się jeszcze nieszczęście; przez nie do większych żalów ułożył się stopień. *Bardz. Trag. praef.*, (przejście, przechód, gradacya). — *Arithm.* Liczba do drugiego, trzeciego, czwartego etc., stopnia (*potentia*) podniesiona, kiedy jest 1, 2, 3, 4 etc., razy raz po raz przez siebie samę rozmnożona. *Jak. Mat.* 1, 122. *et* 104. *Ustrz Alg.* 9. — §. *Divis. geometr.* Okrąg dzielą na 360 części równych, stopniami *gradus circuli* zwanych. *Geom.* 1, 9. *Łęsk.* 7. *Jak. Mat.* 1, 10. der Grad eines Cirkels. Stopień koziorożca. *Otw. Ow.* 55. — §. *Grammat.* Stopień, *gradus*, jedna z trojakich odmian przymiotników, co do mniejszego lub większego wyrażenia przymiotu, die Vergleichungsstaffel. Stopień równy, *Positivus*; *Slov.* položitliwi; *Eccl.* положенный; *Ross.* положительной степень. Stopień wyższy, *Comparativus*; *Sorab.* 1. porunoſczate; *Ross.* сравнительный степень. Stopień najwyższy, *Superlativus.* — (STOPNIEĆ, *ob.* Topnieć). — STOPNIK, a., *m.*, ryba na stopień długa, (cf. łokietnice ryby), ein schuhlanger Fisch. Rybki, gdy już podrosły z kroczków na stopniki, dopiero je można do stawu wielkiego puścić. *Haur. Sk.* 141. — §. Stopnik, pręt mierniczy na stopnie podzielony; ein Maßstab, worauf die Schuhe angezeigt sind. *Tr.* STOPNIOWANIE, ia, *n.*, die Abstufung, das Abstufen. — §. *Fortific.* Stopniowanie, umiarkowanie twierdz co do wysokości, ażeby zawsze tylna przenosiła twierdzę przodkującą. *Jak. Art.* 3, 317. — §. *Grammat.* Stopniowanie przymiotników Polskich. *Kpcz. Gr.* 2, 15. das Abwandeln nach den Vergleichungsstaffeln. Stopniować przymiotniki, odmieniać ich zakończenia podług stopni, nach den Vergleichungsstaffeln abwandeln. STOPNISTY, a, e, STOPNISTO *adv.*, 1) wschodowaty, *gradatus. Mącz*; *Vind.* stopninen, shtopniast, abgestuft, stufenweise steigend. — (2. Stopnisty, *ob.* Topić). — STOPNY, a, e, do stop należący. *Cn. Th.* 1071, *Boh.* stupnówý; *Eccl.* степенный, die Fußplatte betreffend.

STORAKI, a, ie, — o *adverb.*, setny, stonasobny, stokrotny, hundertfältig. Nabroją ci przy takim mistrzu storako więcéj. *Smotr. Ex.* 50.

STORC, STORCZ, u, *m.*, gzems nade drzwiami. *Cn. Th.* 1071, z *Niem.*, der Sterz, der Sturz, Thürsturz. — §. W górnictwie, gatunek windy; eine Winde, bey den Bergleuten. Storc, kołowrot, którym rudę z dołu na wierzch wyciągają. *Os. Żel.* 85. Do windowania rudy używają górnicy takich kołowrotów, jakiemi ze studni wodę ciągną, a zowią je storce. *Os. Rud.* 7. *et* 40. — §. Storc, strona rzeczy jakiej stércząca; die aufrechte Kante, die scharfe Seite; (*Boh.* strž przerwa; *Vind.* stor *caudex*, *truncus*, shtorezh = ułomek. (*ob.* Stark, sterk); *Ross.* торчекъ rzecz sterczące, торчаніе sterczenie, торчмя, торчкомъ sterczące, na storc). Deska ta ma w sztorcu swoim powyrzynane obręcze. *Jak. Art.* 1, 185. — Na storcz, storcem = krawędzią, rębem, prosto w górę, stérczące, jeżące; gestürzt, auf den Sturz oder die scharfe Ecke gestellt, aufrecht in die Höhe stehend. Nie wiedząc, co nieśli, złożywszy skrzynią, postawili ją sztorcem, opartą na murze. *Mon.* 70, 744. Rohatyny w wozach były storczem poutykane. *Zab.* 3, 78. Kloce stawiać do góry storcem. *Jak. Art.* 3, 171. Bale porznięte postawione na storc dla odcieku wilgoci. *Jak. Art.* 3, 171. STORCZYĆ, STORZYĆ, STROSZYĆ, STROŻYĆ *cz. niedok.*, storcem stawić, tak żeby stérczało, nastorczać; aufrecht aufrichten, in die Höhe stellen. Wrotosierść, choć się nie sroży, Lecz się opaczną sierścią z przyrodzenia stroży. *Kmit. Spyt. A* 3 *b.* Darmo się cudzoziemcy wszyscy w herby storzą, Bo ledwie na pańskie nie orzą. *Pot. Pocz.* 480. Przymyka się, storcząc uszy i słucha nowego języka. *Przyb. Milt.* 115. nadstawując ucha, er spitzte das Ohr. Nocną fatygą zmordowane konie, Na krzyk wojennych trąb uszu nie strożą. *Chrośc. Luk.* 132, (*ob.* strzydz uszyma). Srożyć się, stérczyć, jeżyć się; in die Höhe stehen, zu Berge stehen. Cerberowi na łbie wężów się stroszy trzysta. *Hor.* 2, 98. *Nar.* Stroszą się strzałmi osypane dachy. *Zab.* 14, 393. Mchem poziomym obrosłe stroszyły się sosny. *Zab.* 15, 292. STORCZYK, a, *m.*, trzylistnik, ziele, *satyrium*; Stendel, Stendelwurz, Knabenkraut; *Carn.* zépètz; *Croat.* lyubodrag; *Ross.* дремликъ, кокушкины слезы: członek męzki do skutku małżeńskiego nastorcza. *Syr.* 762. Od ziela tego cała gromada zowie się ziela STORCZYKOWE, *orchideae*; pospolicie są zapachu mocnego. *Bot. Nar.* 192. STORCZYPIĘTA, STORZYPIĘTA, y, *m.*, STORZYPIĘTKA, i, *m.*, *dem.*, chełpliwie się popisujący, postawę strojący; ein Großthuer, Prahlhans. Storzypiętka *in moribus et factis*, chełpliwy *in verbis. Cn. Th.* 1071. Storzypięta krok jak z partytury wytwornie stawiający. *Mon.* 75, 591. Storzypięcie i natrętowi należy się tylko za boki podejmować. *Eraz. B.* Pod szubienicą na anatomiach bywałeś doktorze storzypięto. *Pot. Arg.* 479. *Exercere caput*, storzypiętką być, pyszno się nieść. *Mącz. Gestuosus*, który nie ma miary kuglowania, storzypiętka niektórzy mówią. *Mącz.* Zoilusów się zawisnych nie lękam, ani hardych storzypiętków. *Stryjk. praef.* Wyrzucić z liczby domowników storzypiętów, darmostajów, darmojedów. *Pilch. Sen. list.* 91. STORZYSZEK, szka, *m.*, ziele, *clinopodium*, od storzenia męzkiego członka nam rzeczone. *Syr.* 763. *et* 567. *Kluk. Dykc.* 1, 138. Mastyrkraut. STORZYWĄS, a, *m.*, kręciwąs, ein Schnurrbartdreher. To to dobrych konsyliarzów dobra rada była, nie storzywąsów. *Falib. R* 3.

Pochodz. *stérczyć*, *nastorczyć*; *styrt*; *dostarczyć*, *nastarczyć*, *wystarczyć*; *ustérk*, *stark*; *sturchać*, *sturkać*; *cf.* *trcia*, *trzcina*.

**STOREKI n. p. Gias. *Petr. Hor.* 2. *C* 3 *b.* Tyfeus. *Otw. Ow.* 115. Bryareus, *obrzym storęki. *P. Kchan. Orl.* 1, 161. Olbrzymowie storęczni. *Otw. Ow.* 12, hundertärmig; *Boh.* storuký; *Eccl.* сторукій. **STOROTNY, a, e, n. p. Storotne sejmy Rzymskie. *Chrośc. Fars.* 232; *comitia centuriata.* *STORZĘDNY, a, e, n. p. Storzędne filary. *Zab.* 11, 353. hundertreihig.

*STOROPIĆ, *ob.* Stropić.

STOS, **STUS**, u, *m.*, **STOSIK**, a, *m.*, Stosek, sku, *m.*, *zdrobn.*, 1) uderzenie, popchnięcie, z *Niem.*, das Stoßen, der Stoß; *Vind.* potisk, fhok, vdar, pofhok, fhoknenje, dregnenje; *Ross.* толчекъ (cf. tłuc), пырокъ, совокъ, совочекъ, порывъ. *Navam impingere*, odtrącić łódź, stos wziąć. *Mącz.* Wiele szkodliwych stosów wytrzymawszy, wiele ran odniosłszy, bronili się. *Warg. Cez.* 112. Stos = uderzenie, Stoß, Hieb, Streich, Anfall. Cyleńską szablą silniejszy stos zadał; *Cyllenide confodit harpe. Żebr. Ow.* 110. Pierwszy stos najcięższy. *Cn. Ad.* 525. Był stateczny w wytrzymaniu stusów tak od ojca, jak i od innych ludzi. *Wys. Aloj.* 166. Obracaj się, którędy wola, zewsząd tobie przykre stoski, zewsząd tobie sromotne pogębki. *Weryf. pr.* Na najcięższe dla boga stosy odważny kapłan. *Nies.* 1, 48. Osoby umiarkowane unikają siła przeciwnych stosów, w które bezrozumni wpadają. *Mon.* 76, 93. Pragnę, potym zawołał wielkim Jezus głosem, A coż pod tak nieznośnym nie ma pragnąć stosem! *Pot. Zac.* 185. Nagły stos choroby nad spodziewanie go przytrzymuje. *Jabł. Buk.* 26. (uderzony o łóżko, cf. *Gall.* tomber malade). Biegłością nasi dzieła rycerskiego stos nieprzyjacielski wytrzymali; *vim. Krom.* 114. (pęd, impet). Słowacy, którzy stali na czele, nie wytrzymali mu stosu *Baz. Sk.* 146. — 2) Stos, w który co układają, n. p. gonty, klepki; ein Stoß zusammengebäufter Sachen, z. B. ein Holzstoß ec.; *Boh.* halda; *Sorab.* 1. żtosz drewa; *Carn.* skladovnèza, arpa, smèt, (cf. śmieci, cf. zmiatać); *Croat.* verpa, nalog, naloga; *Rag.* àrpa darvaa, nâlogh dàrvaa, nalogaj, nàkup, gomilla; *Bosn.* stos darva, naloga, (*ob.* Nałożyć, cf. nałog); *Ross.* кладка, клѣтка, клѣточка, полѣнница. W drwalni ustawicznie robią około drew, rzezając, rabiąc, układając w stosy. *Star. Dw.* 22, (cf. szychta). Znieście z drogi kamienie, i uczyńcie z nich stosy. 1 *Leop. Jer.* 50, 26. (składźcie je w stosy. 3 *Leop.*). Mielerz, stos z drzewa na kształt stogu porządnie ułożony, z którego węgle kurzą. *Os. Żel.* 79. Wlecze mrówka co zdoła do swej spiży dzióbkiem, Baczna na przyszłą porę, w stos układa z czubkiem. *Zab.* 8, 319. — *Fig.* Religia została przytłumiona tak, iż ją rozeznać nie było można pod stosem niezmiernym obrzędów bałwochwalnych. *Mon.* 70, 822. (cf. tłum, tłok). — §. Stos drew na palenie trupów u starych pogan, u nas, złoczyńców, der Scheiterbaufen, cf. zgliszcze; *Boh.* hranice (cf. granica), hraniċka; *Carn.* germàda, (cf. gromada); *Vind.* polenski kupez, germada, gromada; *Croat.* germada; *Rag.* spraxniza, ogagn; *Bosn.* rripa, naloga drriva za izgoriti koga, vatra, drriva goruchja; *Ross.* костеръ, костерокъ; *Eccl.* струбъ въ нимже злодѣевъ жгутъ. On za swą zbrodnią wart ognia stosu. *Zab.* 12, 311. Stos drew nie będzie mnie czekał. *Teat.* 18. c, 5. Na stosie moje utrapienia zakończę. *Teat.* 18. c, 15. Ty ptaku Apolina, tu znoś twe odory, Niech ma maluczki stosik Arabskie honory. *Tol. Saut.* 36. — (STOSIE, u, *m.*, ziele, wielosił, léczywrzód, wszystkim sił, wszystkim lek, to jest wszystkim niemocom służące, *panax*, das Panarkraut, Heilwurz. *Syr.* 226. *et* 234). — **STOSOWAĆ**, -ał, -uje *cz. niedok.*, 1) pchnąć, popychać; *Germ.* stoßen, hinstoßen. Każdy dwurzędne do swych piersi stosują pojazdy, i raz w raz morze kraja; *reducunt ad pectora remos. Żebr. Ow.* 282. — §. Stosować co z czym, do czego = przyrównywać, pomierzać, przypodobywać; *Vind.* perkladiti, skladit; *Ross.* сноровить, сноравливать, сообразить, сообразовать, соображаю, vergleichen, anpassen, messen gegen einander, gegen einander halten, (zusammen stoßen). Tylko przez stosowanie do siebie ciał nazywamy je wielkiemi lub małemi. *Stas. Buff.* 15. Ktoby wielkość państwa Rzymskiego z laty stosował, nad wiekby ją jego być obaczył. *Faliss. Fl.* Rzeczy wielkie można stosować z mniejszemi. *Hul. Ow.* 166. Trzeba nam profesora, coby prawo Polskie czytał, stosując je z inszemi. *Star. Vot. C* 2 *b.* — §. Stosować co do czego *niedok.*, ustosować *dok.*, zgadzać co z czym, anpassen, nach einer Sache etwas stutzen. Umiejętny rzemieślnik stosuje dzieło swoje do kształtu i prawidła, podług którego to zrobionym być ma. *Mon.* 67, 451. Leszek dobry monarcha, by był pośledniejsze sprawy według pierwszych stosował. *Krom.* 298. Wcale się tak złe życie z kształtem nie stosuje. *Hul. Ow.* 245. nie idzie to pospołu, es paßt nicht zusammen. Stosować się do kogo, akomodować się, dogadzać drugiemu; *Carn.* perleshém se; *Bosn.* prilecchi, napravitse; *Ross.* упоровить, упоравливать, подладить, подлаживать, sich nach jemanden richten, bequemen. Trzeba się nam do drugich stosować, albo drugich do nas. *Zab.* 5, 264. Ludzie radziej prawom będą posłuszni, gdy je do słuszności ustosowane być ujźrzą. *Modrz. Baz.* 396. — Władysław przypochlebnym zausznikom bardzo rad ucho stosował. *Krom.* 555. ucho dawał słuchał ich; er gab ihnen Gehör, lieh ihnen sein Ohr. Stosujący się do drugich, dogodny *Eccl.* снавыченъ. Stosowanie się *Ross.* упоровка, упоравливаніе. — Patrz, do jakiéj stosujesz się złości; *quantum aggredidare nefas. Żebr. Ow.* 162 zapuszczasz się, welcher Bosheit du dich unterfängst. — §. Stosować co do czego, naciągać do czego, tłumacząc aplikować: anwenden, die Anwendung machen. Czy Wc Pani ten dyskurs do mego wuja stosujesz? *Teat.* 49, 23. Jeżeli Wc Pan stosujesz do siebie com powiedział, nie wiem, co z tym czynić. *Teat.* 49. *d*, 41. Zebranie i stosowanie pisma starego. *Farn.* 40. — 2) Ja z domniemania, ani z niepewnego zdania, nie chcę historyi stosować. *Stryjk.* 79 układać, składać; zusammenlesen, zusammentragen. Sami naw poprawują, sztuki wymiatują Ogorzałe, dębina te miejsca stosują. *A. Kchan.* 140. łatają, flicken, ausflicken, ausbessern. Stosować kapelusz, einen Hut stutzen. Stosowany kapelusz. — 3) Nie konecznym krwi musem, ale rozgarnionym Obieraniem człowieka stosowano, z tronem. *Pot. Arg.* 107. potykano go z tronem, man bat es ihm angetragen, angeboten. **STOSOWNOŚĆ**, ści, *ż.*, mianie się do czego, die Verhältnißmäßigkeit; *Ross.* сходство, сходственность, сообразность, соразмѣрность, соотвѣтственность, соотвѣтствіе; *Eccl.* благоключимство. **STOSOWNY**, a, e, **STOSOWNIE** *adverb.*, stosujący się, odnośny, odpowiadający, dogodny; sich beziehend, in Bezug, verhältnißmäßig, angemessen, entsprechend; *Slov.* přihodný, přjslušný; *Sorab.* 1. pżiprah-

wne, zdóbne; *Carn.* perleshn; *Vind* spodoben, perpodoben, perspodoben, dostoin, skladnomeren, skladnoreden, perenak; *Ross.* сходный, сообразительный, сообразный, сообразно, соразмѣрный, равномѣрный, сличный, приличный, относительный, согласно, слѣдуя, соотвѣтственный, соотвѣтственно: *Eccl.* клюўимъ, благоключимый, прилично, сгождается на что. Cena pieniędzy nie jest rzeczywistą, tylko stosowną, odmienia się co kilkadziesiąt lat. Stosowna cena pieniędzy do rzeczy zniża się, a stosowna rzeczy do pieniędzy idzie w górę. *Przestr.* 159. Pestolacy uczy nas, że przedmioty przedmiotami objaśniane, i wszystkie stosownie do sił i władzy rozumu młodocianego wystawiane być powinny. *N. Pam.* 17, 512, (cf. stosunkowy). STOSUGA, i, *ż*, u mularza, szpara czyli spojenie między cegłami w murze. *Magier. Mskr.*, die Ritze zwischen den Ziegeln in der Wand. STOSUNEK, nku, *m.*, stopień stosownia się jednéj rzeczy do drugiéj, das Verhältniß, die Proportion, Relation, *Boh.* srownalost; *Sorab.* 1. porunitołcż; *Vind.* prutisadershnost, perenakost, perspodobnost, skladnomernost, perspoduba, skladnorednost; *Bosn.* pritaę; *Ross.* сноровка, содержаніе, размѣрность, соразмѣрность, касательность, относительность. Gdy rozum tak przypatruje się jednéj rzeczy, iż ją niby prowadzi do drugiéj, i przy niéj ją umieszcza, jest to stosunek czyli odniosłość. *Cyank. Log.* 60. Stosunek, *ratio*, w matematyce, wypadek wynikający z przystosowania do siebie dwóch ilości. *Jak. Mat.* 1, 135. Gdy dwie ilości do siebie przyrównywamy, ile razy jedna zamyka w sobie drugą, takie przyrównywanie nazywa się stosunkiem geometrycznym. *Geom.* 1, 157. *Łęsk.* 2, 69. Stosunek arytmetyczny, wypadek przystosowania różnicy dwóch ilości. *Jak. Mat.* 1, 135. *ib.* 1, 138. Stosunek składany, *ratio composita. Jak. Mat.* 1, 150. Stosunek trójmnożny, *ratio tripla. ib.* 151. STOSUNKOWY, a, e, - o *adverb.*, od stosunku, Verhältniß -; *Ross.* возносительный. STOSYGIEL, gla, *m.*, gatunek hebla, eine Art Hobel, Stoßhobel. Szynwaga ma być od stolarza stosyglem prawie w miarę ustosowana, aby była prosta. *Stroj. Staw. C.* STOSZYBY albo STOSZYBKI, zowią się na szkutach kółka żelazne pod klińcami na dunalach i sworzniach. *Magier. Mskr.*, z *Niem.* Stoßscheiben.

Contin. deriv. *przystosować*, *zastosować*; *stusulec.*

"STOTYSIĘCZNA wioska. *Kras. List* 39. wartająca 100,000, hunderttausend (am Werthe). Rzadko jest wdzięczności sentyment w panie stotysięcznym. *Teat.* 43. *c*, 22. *Wyb.*, w posiadającym 100,000. "STOUSTA sława. *Jak. Baj.* 35. *Zab.* 14, 159 hundertmäulig. — (STOWARZYSZYĆ, *ob.* Towarzyszyć). — STOWRZÓD, u, *m.*, ziele, Uśpiwrzód, Śpiwrzód STOWRZODOWIEC, Pieniężnik, Wężownik, ma wielkie zalecenie do gojenia wrzodów, *lysimachia nummularia*, Pfennigkraut. *Syr.* 303. *Urzed.* 81. — (STOŻEK, *ob.* Stog). — STOZIARN ziele, *ob.* Molownik. STOZIARNISTY, a, e, *centigranus. Cn. Th.* 1072. hundertförnig.

STRĄBIĆ, 'STRĘBIĆ *cz. dok.*, Strębować *niedok.*, trąbiąc zwołać, zusammen blasen. Ledwo się przyszło obozowi w kupę strąbić i szyk sprawić. *Białob. Odm.* 19. Kazał hetman ludzie na odwrót strębić. *Papr. Ryc.* 665. Na tę szarpaninę wszystkich zwoływają i strębują. *Warg. Cez.* 147. 'Ztrąbię chorych do niego zgraje. *Miask. Ryt.* 2, 118. zwołam, ściągnę, sprowadzę, zgromadzę.

STRACENIEC, ńca, *m.*; *Boh.* ztracenec; *Slov.* zatrateněčnik, zatracenečnik, (zatraceneč potępieniec); człowiek na stracenie czyli na śmierć gwałtowną wyznaczony, ein dem Tode Geweihter, zum Tode Bestimmter, ein Kind des Todes. Trucizny na psach, abo na straceńcach doktorowie probują. *Birk. Kaz. Ob. L b.* Każ obwołać, tyś cesarzem, on już więźniem twoim i straceńcem. *Birk. Kaz. Ob. F* 3. (Schlachtopfer). Dyon dodaje do tych straceńców Lokustę. *Nar. Tac.* 2, 482. — § Lisowczykom, ludziom przez siebie spisanym, Lisowski nazwisko straceńców dał, napawając umysły ich tym, że albo się bić, albo im ginąć należało. *Nar. Chodk.* 2, 115; *eos tanquam morti devotos*, *perditos appellare solebat. Kobierz.* 508. Soldaten, die keinen Pardon kennen, Todtenköpfe, Rothmäntel.

STRACH, u, *m.*; *Boh. et Slov.* strach, přjšera; *Sorab.* 1. zatraschnolcž, stroženo; (strach, strachota); *Sorab.* 2. tschach, tschachota *periculum*; *Carn.* strah; *Vind.* strah, pristrah, strahota; *Croat.* sztráh, ztrah; *Bosn.* ztráh, strahochja, pripadanje; *Slav.* stràh; *Rag.* stráh, strahos, pripast; *Ross.* страхъ, испугъ, испуга, испуганіе, ужасъ; *Eccl.* оужасть; 1) *Subject.* Nagle opadająca bojaźń, der Schrecken, das Erschrecken, Schrecken, Angst, Furcht. Trwoga powstaje za powzięciem wieści o niebezpieczeństwie, strach kiedy już niebezpieczeństwo przytomne. *Pam. Warsz.* 1, 30. *Niemc.* Jak żyję, w tak wielkim nie byłem strachu. *Teat.* 33, 49. Drżę z strachu prawie, Nie wiem, czym we śnie, czyli też na jawie. *Past. Fid.* 333. Nogi mi drżą, strach zimny po żyłach biega. *Boh. Kom.* 2, 512. Stokroć drżący przez zimne strach kości przenikał. *Stryjk. praef.* Słysząc srogi wyrok, ze strachu drętwiała. *Teat.* 46, 5. Ze strachu uchwycił się ołtarza świętego. *Bardz. Trag.* 475. Strach wszystkich obleciał. *Pilch. Sall.* 187. Strach na mię wielki bije. *Hrbst. Nauk. C* 4, (cf. siły na mię biją). Blednieć, umrzeć ze strachu *Ross.* мертвѣть, омертвѣть, помертвѣть. Zobaczywszy tę bestyą, strach mnie odstąpił. *Teat.* 27, 109. Dyabelnie mu strachu napędził. *Teat.* 52. *b*, 45. (Piotra mu napędził). Strachu kogo nakarmić. *Cn. Th.* 1072. Nie powiadajże tego panu, bo skóra w strachu. *Teat.* 7, 105. Strach koło méj skóry. *Teat.* 7. *c*, 32. Przed moim panem nie powiem; bo i tak była skóra w strachu, a ja nie lubię guzów. *Teat.* 22, 85. (bałem się o skórę, w skórę wziąć). — Strach dziecinski, głupi, próżny; boi się, sam nie wie czego. *Cn. Th.* 1105. ein leerer Schrecken, (cf. popłoch). Stara przypowieść: strach ma wielkie oczy. *Kras. Mysz.* 43. *Birk. Kaz. Ob. K* 2 *b.* Strach wielkooki. *Groch. W.* 451; wielooki. *Kulig. Her.* 70. — §. *Imperson.* Strach, groza, straszno jest; es ist schrecklich, gräßlich. Strach wspominać, patrzyć groza i mówić. *Cn. Th.* 1072. Grozi mu różnemi mękami, Które strach i wspominać, boże racz być z nami! *Paszk. Dz.* 116. Takie rzeczy, o których i pomyśleć strach, były mu pożądne. *Birk. Dom.* 69.

— Strach mię = stracham się, boję się; *Vind.* mene je strah, ich fürchte mich, bin in Angst und Schrecken. Miecza samego strach mię u boku. *Bardz. Trag.* 515. Iż mam pana sobie przytomnego, Niebezpieczeństwa nie strach mię żadnego. *Ryb. Ps.* 24 — 2 *Object.* Strach, strachowisko, to co straszy: das Schreckenbild, der Schrecken, alles was Schrecken einjagt; *Boh.* strašak; *Eccl.* страхованіе. Będą znaki i strachy z nieba wielkie. *Sekl. Luc* 21, (*cat.* «strachowiska albo straszliwe widzenia»). Strach boży, co się dzieje! nie za długo koniec świata. *Teat.* 16, 71. Twarz pała Marsowym strachem i srogością. *Tward. Wł* 114. Strachy na Lachy. *Birk. o Exorb.* 2. Gorszy strach wojny, niżli sama wojna. *Bardz. Trag* 519. (*Slav.* tu sa leka, kdè nèni strahu: boi się bez przyczyny). Szpetny do strachu. *J. Ił. Ez.* 4. (do straszenia, straszydło). Strachy nocne, nocnice, pokusy na jakim miejscu straszące, Gespenster; *Boh.* dás (*ob.* Dyasek), obluda (Ułuda), zły duch, přjstrach; *Sorab.* 1. traschidwo, scherenno, nocne scherena; *Carn.* strashnik, poshâst; *Vind.* spaka, poshast, kanik, strashnik, strah, konih, fumrak, nozhnu strashilu, nozhni duh, naperkas; *Croat.* nakaz, ztrashilo, zkazilo; *Slav.* hudoba, utvora, (cf. chudoba, potwora); *Bosn.* magecch, hudoba, koja noćhjom plasci; *Eccl.* примракъ; *Ross.* привидѣніе, домовой. Na jednéj Rusi jeszcze strachy i upiory znajdują się. *Teat.* 9. *b*, 82. Wielka chęć w dzieciach słuchania strachów. *Mon.* 65, 204. powieści o strachach, Gespenstergeschichten. Strach na dzieci, *ob.* Bobo. — Strach we śnie, duszenie nocne, mara: das Alpdrücken, die Trut. Strachy leśne, Boruta; *Slav.* Vile, iz gore zelène, [nimfy 2]. STRACHAĆ się *recipr. niedok.*, STRACHOWAĆ się *contin.*, *STRACHNĄĆ się *jednt.*; *Boh.* strachowati se; *Slav.* strachugi se; *Sorab.* 1. strachuyu szo, ztrachuyu szo, trachu szo, traschu szo, boyu szo, postrožu szo, (*ob.* Trwożyć się); *Bosn.* strasciti se, bojati se, pripadati se; *Eccl.* препустрашаюся: lękać się, bać się; sich fürchten, in Aengsten seyn, Angst haben. Nie bójcie się zesromocenia ludzkiego, a bluźnierstwa ich nie strachujcie się. 1 *Leop. Jes.* 51, 7. (nie strachajcie się. 3 *Leop.*). Wszak to jest on sławny mąż, którego się strachało wszystko wojsko Rzymskie. *Jer. Zbr.* 108. Ona na to nic się nie strachuje. *Gil. Kaz.* A *a* 6. Ukrywając się i trzasku każdego strachnąc, więc śmierci lęknąc, i téjże żądając, z dalekam ujrzał okręt. *Żebr. Ow.* 354; (*tremiscens*). Straszny wielom, strachaj się wielu. *Cn. Ad.* 1106. (ile się ich ciebie boi, tyleć ich o żywot stoi). Spokojny i słaby, bardziéj sam strachający się, niżli komu straszny. *Pilch. Sall.* 155. Kto straszy, stracha się. *Pilch. Sen. gn.* 205. Wilków się kozłowie strachają. *Lib. Hor.* 26. Mieczów błyszczących konie się lękają, I samych jeźdźców twarzy się strachają. *Lib. Hor.* 41. Będą się bać i strachować. 1 *Leop. Eccl* 12, 5. W mocnym zamku nie strachował się nieprzyjacielom zastanowić. *Cresc.* 21. Strachany, w strachu będący, postraszony, erschrocken. Jak rzucają się wilcy na owce strachane, Tak żołdaki pod Dametesa sztandary zebrane .... *Chod. Gesn.* 220. STRACHLIWOŚĆ, ści, *ż.*, lękliwość, bojaźliwość, łatwość strachania się; die Schreckbarkeit, Schreckhaftigkeit, Furchtsamkeit; *Croat.* ztrashlivozt, sztrahota. STRACHLIWY, a, e, — ie *adverb.*: *Vind.* britkusten, britkoun; *Rag.* strasciv, strascivaz; *Bosn.* strasciv, plasciv, strascivica; *Ross.* страховитый; *Eccl.* страхливъ, боязливъ; lękliwy, strachający się; furchtsam, zagend, bange. Pod przemocą wychowany, na wszystko strachliwy, jak przed nieprzyjacielem przed drugim człowiekiem kryje się. *Pras.* 128. Zaraża jego radość jakieś strachliwe przeczucie. *Stas. Num.* 1, 225. *STRACHOPŁOD, a, *m.*, człowiek mnimie się strachający, próżny strach czerpiący, der sich und andern unnöthigen Schrecken macht. Nie jestem z liczby tych zjawienników, którzy bajki rozsiewać zwykli, ani z liczby owych, których strachopłodami zowiem. *Mon.* 75, 628, cf. strasznik. STRACHOWISKO, a, *n.*, straszliwe widzenie, strach. *Sekl. Luc* 21. *Kras.* 567. ein Schreckbild. STRACHOWITY, a, e, n. p. Strachowite przegrożki. *Kras.* 635. straszące, Schreckeneinjagend, schrecklich.

Pochodz. sub Verbo: *Straszyć.*

STRACIĆ, *ob.* Tracić.

STRĄCIĆ, *STRĘCIĆ, *potius* Ztrącić *cz. dok.* Strącać *niedok.*; *Boh.* strčiti; *Bosn.* dotisnuti, dorinuti; *Eccl.* истрясти, истрясати, возражаю, срѣваю, низрѣяти, низриняти; *Ross.* сринуть, свергнуть, свергать, столкнуть, сталкивать, спихнуть, спихать: trącając zrzucić, herab stoßen, herunter stoßen, herab stürzen, *praecip.* Jeden się o drugiego ołtrącając, nosy przy stole strącali. *Kras. Lor.* 11. Złoczyńców tych z murów strącono. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 6, 10. Pycha niech twojéj głowy nie zamąca, Bo takich na łeb własne głupstwo strąca. *Zab.* 15, 541. *Drużb.* Układają sposoby strącenia tego tyranna wyniosłego. *Teat.* 39, 144. (zepchnięcia go). Strąceni, zawsze na tron chcą wrócić strącony. *Teat.* 45. *d*, 62. *Wyb.* Kazał go *strącić, jako *sprzeciwnika swego. *Rej. Post.* K 5. Strąciło takie szczęśliwe powodzenie naszych, serca Krzyżaków; [illegible] *Kras.* 674. W tył włos strącony powietrza zganiały. *Otw. Ow.* 50. Strącić komu karki. *Cn. Th.* 266. einem das Genick abstoßen. Okrutni ludzie, nie przychodzą do starości; kiedy najbardziéj poczynają dziwy płodzić, tedy ich pan bóg strąca. *Dambr.* 64. (koniec im kładzie). — Szatan wszelką chytrość swoję na wiernych wypuszcza, aby je tylko mógł *stręcić od prawdy nam na wieki pożytecznéj. *Gil. Post.* 178 *b.* (oddalić, odepchnąć, *cf.* wstręt), abwendig machen. — §. *Chem.* Ztrącanie, *praecipitatio*, jest to owa praca, pod czas któréj ciało roztworzone w roztworzycielu, tak się z niego wyrywa, że oddzielone od niego na widok wychodzi. *Krumł. Chym.* 458. das Niederschlagen, die Niederschlagung. Ztrącenie mokre, albo się staje dobrowolnie, albo przez dodanie trzeciego ciała, które się nazywa ztrącającym, *praecipitans*. *Krumł. Chym.* 459. — §. Gdy się tam sama uwija, z dziewoją się strąci, Z Nonakru, i w lot płomień w kościach mu zamąci. *Zebr. Ow.* 40. styka, zdybuje się.

STRĄCZE, a, *n.*, *coll.*; *Boh.* straučj; *Carn.* strozhje; *Vind.* strozhje; (*Rag.* strùk = roślina); *Ross.* стручки: strąki, Schoten. *Brzost. Duch.* 6. Strącze puszcza groch (strąko-

wacieje. *Cn. Th.* 1072. treibt Schoten. — §. Słodkie strącze, Boża trawka, Turecki bób, *siliqua dulcis*, Bocks-hörnlein. *Krup.* 5, 65. STRĄCZASTY, STRĄCZYSTY, *STRĘCZNY, a, e; *Boh.* struěný, struěnatý; *Ross.* стручистый; pełen strącza czyli strąków, schotig, voll Schoten und Hülsen. Strączasty groch. *Kluk. Rośl.* 3, 128. Roślina strączysta. *Haur. Sk.* 447. Słonecznik stręczny, *lupinus*, Feigebohnen. *Sienn.* 210. Słonecznik strączysty. *Mon.* 74, 712. STRĄCZEK, *ob.* Strąk. STRĄCZYNA, y, *ż.*, strąk czczy, łuska strąkowa. *Cn. Th.* 1072. die Schotenhülse, Schotenschale, Schlaube.

STRADAĆ *med. niedok.*, postradać *dok.*; (*Sorab.* 1. tradacž niedostatek cierpieć; *Carn.* strâdam = głód cierpię; *Vind.* stradati, potrebuvati = potrzebować, biedę klepać; (*Ross.* страдать cierpieć, znosić); — tracić, gubić; verlieren, einbüßen. Krowa jego poczęła, a nie porzuciła; jałowica się ocieliła, a nie stradała płodu swego. 1 *Leop. Job.* 21, 9, (cf. poronić). Gdy bóg dopuści ogień, wszystkie naczynia w ten czas potracić może; przy tym też albo ręki strada, albo nogi. *Glicz. Wych II* 4. Sama cnota swéj nigdy trwałości nie strada, Ni czas ją strawi, ani los wydrze. *Zab.* 13, 416. Król sam w téj potrzebie ledwo życia nie stradał, gdyby go był prosty jakiś żołnierz nie ratował. *Nar. Hst.* 2, 353. Rzadko swego nie strada, kto cudzego pragnie. *Pot. Arg.* 568. On co znacznego miał nadzieję zysku, I skarbów razem stradał i otuchy. *Nar. Dz.* 1, 118. *Zab.* 3, 154. — §. Kurfirst wkrótce był pojman, a dlatego przez pięć lat był stradan żony i wszystkiéj majętności od cesarza. *Baz. Hst.* 55. pozbawiony, beraubt. — (STRADEJETA, *ob.* Stratyotka) — STRADNY, a, e, zgubiony, stracony; verloren, nicht mehr zu retten; (*Vind.* stradoviten, potreben = potrzebny). Stradnego sługę twego mniéj z twojéj zaboli Umrzeć ręki, niż konać w niełasce powoli. *Morszt.* 154. Z trapioną myślą i nadzieją stradną Bieży w świat. *ib.* 80. Poznał swój błąd Erystenes stradny. *Pot. Arg.* 252. Nieboże stradny, co najprędzéj zbądź téj boleści. *Gorn. Dw.* 154. Nieboże stradny, musisz panu bogu za wszystko dziękować. *Dwor. J* 2. verlorner Unglückseliger! Na żydów się żałujesz, którzy pana na śmierć wydali, a ty go sam nieboże stradny tylekroć na śmierć zdawasz? *Żarn. Post.* 173. 1 *Leop. Deut* 28, 57. STRADZA, y, *ż*; (*Vind.* strad, stradost, potrebnost = niedostatek: *Ross.* страда trud); — nędza, Elend, Mühseligkeit. *Cn. Th.* 1071. Wadził się sąsiad z sąsiadem, brat z bratem, Wpadł Turek zatém, Złyć to jest jednacz, niech nas nie rozwadza, Gdzie Bosnia, Serby? taż je wzięła stradza. *Stryjk. Gon.* S 3. Po stradzy się popisał. *Klon. Fl. H* 3, (cf po szkodzie mądry).

STRAFIĆ się, *STREFIĆ się *recipr. dok.*, Strafiać się, Strafować się *niedok.*, potykać się, schodzić się, zdybać się; einander begegnen, mit einander zusammen treffen. Ustąpcie na góry, by się z wami nie strafili ci, którzy was gonią. 1 *Leop. Joz.* 2. Czemu się oba tak prędko strafili? *Wad. Dan.* 226. — §. Strafiają się jakie rzeczy, zgadzają się z sobą, przypadają do siebie; sie stimmen mit einander überein, treffen zusammen. Nie zgadzam się, nie strafiam się do czego, *non quadro. Cn. Th.* 544. W tym rozdziale jest kilka rzeczy, któreby się z tym, co teraz słyszemy, strefiły. *Sekl. Math.* 8. Strafuje się jedna powieść z drugą; *cohaerent haec dicta inter se. Mącz.* — *§. Strefić, potrefić, u żydów, rzeczy koszerne, czyste, których im religia używać dozwala, zrobić trefnemi, nieczystemi. *X. Kam.*, (cf. trafić), verunreinigen, entheiligen, entweihen. — *§ [*Transl.* 2]. *Strefnić, n. p. Liryopa błękitna, czasów ją niedawnych W swych był wodach Caephysus strefnił ciechopławnych; *vim tulit. Żebr. Ow.* 65. zgwałcił.

*STRAJCHNADEL, u, *m.*, igła złotnicza, probierska, z *Niem.* die Streichnadel, Probiernadel. Dawniéj strajchnadlów nie używano. *Rzecz. Złot. B.* 4 *b.*

STRĄK, a, u, *m.*, STRĄCZEK, czka, *m.*, *dem.*, (Strącze *collect. qu. v.*); (*Boh.* strauč, struk; *Carn.* strok, strozhje: (*Bosn.* strúk, kakoti kapusa al loechike = *piante d' herba*); *Ross.* стрюкъ, стручки, стручекъ; *cf. Etym. Germ.* Strunk, Strang, strona, Strick, streng); §. 1) die Schote. Strąk, *siliqua*, jest okrycie tylko z dwóch części złożone, w którym nasiona do obu szwów są przyczepione; jeżeli jest znacznie dłuższy, niż szerszy, zowie się strąkiem; jeżeli zaś długość równa się szerokości albo ją przechodzi, wtedy jest strączek, *silicula. Kluk. Dyke.* 1, 39. Strączek, *legumen*, Hülse, jest okrycie owocu, podobne łupinie, ale ziarna z jednéj tylko strony spojenia wiszą, jak u grochu. *Bot. Nar.* 126. Strąk czczy, łuska strąkowa, *ob.* Strączyna. — §. 2) Strączek, pewna waga. Roku 1536 denar jeden był równy kłosom 6, kłos ziarnom 9, 3 ziarna = strączek 1. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 591. STRĄKOWACIEĆ *neutr. niedok.*, n. p. Strąkowacieje groch, strącze puszcza *Cn. Th.* 1072. Schoten treiben, in die Schoten schießen. STRĄKOWY, a, e; *Ross.* стручковый; Schoten =, schotig. Strąkowy owoc, którego nasienie w strąkach podłużnych zawarte jest. *Kluk. Rośl.* 2, 11. STRĄKOWATY, a, e. — o *adverb.*; *Ross.* стручковатый; schotenartig.

STRAGAN, u, *m.*, z *Niem.* der Schragen, Brotschragen; (*Bosn.* stragu, setragu *cella vinaria*); budka lub stół, gdzie śmiedne rzeczy przedają, jatka; der Scharren; Obd. die Schranne, der Brotscharren, Fleischscharren, die Brotbank, Fleischbank, die Brotschrane, Fleischschrane, cf szragi, szranki, cf tasy; (*Vind.* fhtazenza) Stragan, stół czyli ława z towarem przekupki na ulicy. *Magier. Mskr.* Stawią po rynkach tasy i stragany. *Nar. Hst.* 5, 451. Pod świętym Janem Przedaje baba krupy, siedząc pod straganem. *Nar. Dz.* 3, 133. Żołnierze wyuzdani lecą i rwą gdziekolwiek stragan co przedaje. *Chrośc. Fars.* 2.

STRAGARZ, STRANGARZ, a, *m*, balka. *Dudz.* 59, der Balken, Tragebalken. Postrzegłem wyryty na stragarzu napis: *antiquis moribus. Kras. Pod.* 1, 299 Skoro ślepy Samson jeden stragarz z budynku dosięże, Rzekłszy: z nieprzyjacioły giń ma duszo, lęże. *Pot. Pocz.* 370. słupy, Pfeiler, Tragepfosten.

STRANGURYA, yi, *ż.*, z *Grekolac*, uryny trudność z bolem. *Comp. Med.* 625 der Harnzwang, Harndrang; *Croat.* vodosztaja.

STRAPIĆ, *ob.* Trapić. **STRAPIENIE**, ia, *n.*, utrapienie, doległość; Leiden, Qual, Marter. Strata jego tkliwym dla mnie była strapieniem. *Niemc. Król.* 3, 39. Lubieżnicy mają strapienie duszy. *Bals. Św.* 2, 193. **STRAPIONY**, a, e, utrapiony, udręczony; gequält, gemartert, geplagt. Chociaż był bardzo słaby, od gorączki strapiony, jednak kazania nie opuszczał. *Wys. Ign.* 49.

STRASBURG, a, *m.*, miasto w Alsacyi, *Argentoratum. Dykc. Geogr.* 3, 80. die Stadt Straßburg; *Bosn.* Srebrrniça, cf. Brodnica.

***STRASTNY**, a, e, n. p. Strastna niedziela; *Eccl.* страстная недѣля, u Rusinów wielka niedziela. *Sak. Okul.* 12. die Marterwoche, die Charwoche; wielki tydzień. (*Eccl.* страсть cierpienie, męka; *Boh.* strast, [cf. stradza 2], *ob.* Tresktać, troska).

STRASZNOŚĆ, STRASZLIWOŚĆ, ści, *ż.*, przymiot tego, co jest straszliwym, co straszy; die Fürchterlichkeit, Schrecklichkeit; (*Boh.* stašlwost *timiditas*, bojaźliwość; *Rag.* strahos *horror*); *Vind.* strašhlivost, vstrašhnost, strašhnost, plašhnost (*ob.* Płoszyć), spoknost; *Croat.* sztrasslyivoszt, sztrássnoszt; (*Ross.* страшливость, страховатость bojaźliwość). **STRASZNY, STRASZLIWY**, a, e, **STRASZNIE, STRASZLIWIE** *adverb.*; *Boh.* strašny, strašliwy, 1. *timidus*, 2. *timendus*; *Slov.* strašliwý; *Sorab.* 1. traschowné, zatraschné, zatraschiwé, (*Sorab.* 1. straschné *periculosus*, traschiwé bojaźliwy); *Carn.* strashliv, strashnu, strahovitn; *Vind.* strahliu, strahoviten, strathen, strašhan, plašhen, splašhliv, grosoviten, grosen (cf. groźny), prestrašhliu, prestrašhen, savsešhn, *Croat.* sztrássen, sztrasslyiv; *Bosn.* strascjan, strahovit, (strasciv = bojaźliwy); *Rag.* straseni, strahovit; *Slav.* strashan, strashno, strahovito, (strashljiv = bojaźliwy); *Ross.* страшный, страшливый, страшливый bojaźliwy, ужасный; *Eccl.* ужасающій, грозный, устрашающій, (*Ross.* страховатый lękliwy, nie o strasznym; strachu nabawiający, okropny; fürchterlich, erschrecklich. Straszny wielem, strachaj się wielu. *Cn. Ad.* 1106. Straszniejszy dyabeł w farbach, niż w saméj istocie. *Zab.* 11, 388. Teraz ludziom już dyabeł i piekło nie straszne. *Birk. Exorb. H* 3. Pismo powiada, iż straszliwa jest rzecz wpaść w możne ręce boga. *Rej. Post. F* 4. Straszliwe widzenia, strachowiska, strachy. *Sekl. Luc.* 21. Ziele to dzieciom do kolebki kładą, aby im nie przestraszały nie przychodziły, i straszliwe widzenia. *Syr.* 187. W straszliwych bojach się ćwiczą. *Petr. Hor. D* 3. — Straszno gdzie, okropno. *Cn. Th.* 1075. Straszno grzmiący grom. *Kanc. Gd.* 310. Odzienie straszno-czarne podobne cieniowi. *Kolak. Ket. A* 3. fürchterlich schwarz. Straszno-groźny, groźnomowny, groźny. *Tr.* — § Strasznie, wielce okrutnie, bardzo, mocno, niezmiernie; sehr, stark, heftig. Nasza pani lubi strasznie jeździć po świecie. *Teat.* 54 *c*, 6. Żal mi go, bo go strasznie kocham. *Teat.* 12 *b*, 116. — *§ *Subiective:* Straszliwy, strachu w sobie doznawający, łatwy do przestraszenia, bojaźliwy, lękliwy; schreckhaft, furchtsam. Modła, przed którą klęczał, ruszyła się, a on będąc straszliwy, *zlękł się, a w tym strachu umarł. *Biel. Św.* 142 *b*. Serce straszliwe, a czegoż dowiedzie, i sławę traci, i guzu dojedzie. *Rej. Zw.* 212. **STRASZNIK, STRASZYCIEL**, a, *m.*, straszący kogo; (*Carn.* strashnik = strach nocny), der einen schreckt, ihm Schrecken macht. Żeby cię zabito strasznikul *Teat.* 24 *c*, 105 — § Człowiek strasznie szkaradny, straszydło: ein Scheusal von einem Menschen, ein fürchterlicher Kerl. **STRASZYĆ** *cz. niedok.*; *Boh.* strašiti, děsyti, děsym, děsywám; *Sorab.* 2. tschaschisch; *Sorab.* 1. strožicž, strožecž, strachicž, strožam, strožu, traschu, zrudżu; (fraschicž, schericž płoszyć); *Carn.* strashem, strashiti, (strahûjem *coerceo domo*), *Vind.* strašhiti, sestrašhiti, plašhiti, (*ob.* Płoszyć); *Croat.* ztrashiti, sztrássim; *Bosn.* strasciti, plasciti; *Rag.* strasciti; *Ross.* страшить, (страшать grozić), пугнуть, пужать, пугать, испугать, испужать; *Eccl.* пужаю, страшу; (*cf. Graec.* ταράσσω: *Hebr.* חרד charad, *tremuit, perterruit*: *cf. Germ.* Strauß 1. Adlg.); strachu nabawiać, przestraszać; schrecken, in Schrecken setzen. Straszą nas odzieżą lwiéj skory. *Teat.* 11. *b*, 8. Równie go straszą, by kozy wilka. *Rej. Zw.* 141 *b*. Co straszy, stracha się. *Pilch. Sen. list.* 203. — *Culin.* Straszyć pieczenią = wałkiem ją bić dla skruszenia. *Cn.* den Braten schlagen, klopfen, damit er weicher werde. — § (*Obso*) Straszy gdzie, pokusy tam straszą, upiory dokazują: *Vind.* v' hishi strašhuje, es spukt, es gebt um, die Poltergeister hausen wo. Dlatego do téj karczmy nie śmiano zajeżdżać, iż tak straszyło, że nikt całéj nocy spokojnie nie wyspał. *Ossol. Str.* 1. **STRASZYCIELKA**, i, *ż*, **STRASZNICA**, y, *ż.*, n. p. Hekate, Brimo, w strasznéj postaci ze trzema łby sprosnemi. *Ow. Ow.* 257. die Schreckerinn, Scheucherinn; *Carn.* strashnize =]ęcze[. — § Strasznica, kobieta strasznie szkaradna; ein Scheusal von einem Weibe, ein Schreckensweib. **STRASZYDŁO**, a, *n.*, strachowisko, wszystko co straszy, figura strasząca, ein Schreckbild; *Boh.* strašidlo, strašák, přjstrach; *Slov.* strašidło; *Sorab.* 1. traschidlo, traschidwo, schereno, shereni; *Sorab.* 2. poschadlo, tschaschidlo; *Vind.* trasšhilu, plašhilu, strašhna poduba; *Croat.* sztrassilo, ztrashilo, zkazilo, nakaz; *Rag.* strascilo, plàscilo; *Ross.* страшило, страшилище, пугало, пужало, чучело, чучелко; *Eccl.* страхованіе, страшило, пудило. Bóg, który jest bogiem pokoju, dopuszczałbyż, aby dusze od niego wybrane, stawały się straszydłami i burzycielkami spokojności? *Boh. Dyeb.* 3. 89. *cf.* strachy nocne. Gespenster. Głos srogi, twarz okrutna, wielkie straszydło. *Paszk. Pz.* 15. Straszydło widome, urobione dla straszenia. *Cn. Th.* 1075. Na wróble stawiają się straszydła. *Kłuk. Rośl.* 1, 67. *Cresc.* 558. eine Vogelscheuche. Szpetny, jak straszydło; mógłby nim dzieci straszyć. *Cn. Ad.* 1114. bobo, Popanz. Kobiety piękne mają mężów wierutne straszydła, mężowie piękni mają znowu koczkodany. *Teat.* 24 *c*, 42. **STRASZYDŁORODA** *ob.* *Tward. W. D* 88. schreckenerzeugend. **STRASZYNIEC, STRAŻYNIEC**, úca, *m.*, strażnica. *Tr.*, *fortyf.* reduta, baszta czerwonograniasta; eine Redoute, viereckiger Basten. *Lesk.* 780. Przy każdéj bramie obozu był strażyniec, zawsze napełniony żołnierzami. *Stas. Num.* 1, 160.

Pochodz. *strach*, *postrach*, *strachać się*, *strachowisko*;

nastraszyć, *odstraszyć*, *ostraszyć*, *ostrachać*, *postraszyć*, *przestraszyć*, *wystraszyć*, *zastraszyć*; *cf.* *truchleć*.

STRATA, y, *ż*; *Boh.* ztrata, prodělek; *Slov.* strata; (*Carn.* potráta = marnowanie); *Vind.* ofhkoda, (cf. szkoda); *Croat.* potrosnenye: (*Rag.* tràtgna = expens; *Bosn.* tratgna *id.*); *Bosn.* setetta: *Ross.* истрата, (трата wydatek), накладъ, потеря, уронъ, (*ob.* Nakład, poterać, uronić): utrata, poniesiona szkoda, zguba, (cf. niepożytek): der Verlust, der Schaden. Strata, rozumu uczy. *Prov.* *Ad.* 30. (po szkodzie Polak mądry). Lepsza przykrość przed stratą, niżli żal po stracie. *Kras.* *W.* 56. Nieszczęsna straty żałuje po szkodzie. *Zab.* 15, 566. O strato czasu nienagrodzona! *Zab.* 11, 149. STRATNY, a, e, STRATNIE *adv.*, tracący, utratny, verschwenderisch. Omamiony nieprawym pożorem i gustem Piotr, co zaczął być stratnym, jest teraz oszustem. *Kras. Sat.* 25. Stratnie żyć lubił, że wkrótce wielkie dostatki pogubił. *Hor. Sat.* 202.

STRATOWAĆ, ob. Tratować.

*STRATYOTKA, *STRADYOTKA, i, *ż*, *STRADEJETA, y, *ż*., *Chlamys*, jezdecka szata krótka, jak karwatka albo stradejeta u nas. *Macz.* ein Reitkleid, Jagdkleid. Anibal Marcela w potrzebie pożywszy, włożył nań stratyotkę Punicką. *Bals.* *Zw.* 5. *Graec.* στρατιώτης żołnierz. Gdy sobie wspomniasz one dziwne czuby, one falsaruchy, one stradyotki, one z dziwnemi kołnierzami delie, one rozliczne Włoskie i Hiszpańskie wymysły, one sajany, kolety.... *Rej. Zw.* 57 *b.*

STRAWA, y, *ż*.; *Boh.* strawa; *Slov.* strawa, pokrm auroda [illegible]; *Sorab.* 2. zarowa, cf. zarobek; *Carn.* reja, zerenge; *Croat.* brasno; *Bosn.* brasno; *Rag* strava *venenum*, sklàt = strawić; *Ross.* стравка *kpostnie*; *Eccl.* trawa); *jedło, karmia, pokarm, śniedne rzeczy; Kost, Nahrung, Speise, Essen. Odpraw ich, aby szedłszy do wsi, straw sobie kupili. *Sekl. Math.* 14, (*not.* «pokarmów»). Jana chrzciciela strawą była szarańcze i miód leśny. *Sekl. Math.* 3. Stworzenie stworzenia strawą, ryba rybą żyje. *Twar. J.* Strawa dawana mu była od króla ustawiona na każdy dzień. *W. Jer.* 52, 34. Na strawę im ze skarbu dają, gdy w drogę jadą. *Star.* *Pac.* 56, ob. obrok. Dostanie się go o cudzej strawie. *Ryb.* *Ad.* 11 (cudzym kosztem). Żołnierzowi o strawie cudzej łżej wojować. *Tward.* *Wł.* 115. Na cudzéj strawie hojno sobie poczynać, a z cudzej skóry szerzej rzemień krajać. *Kosz.* *Lor.* 41 *b.* z cudzej skóry szerokie rzemienie albo pasy krają. *Eraz.* *Ob.* *G.* Był pozwany o strawę abo żywność sobie daną. *Chełm.* *Pr.* 132. Strawa bez roboty więprzem służy czyni, praca bez strawy osłem. *Pot.* *Ez.* 109. Pochlebca z strawy służy. *Cn.* *Ad.* 186. (*laudicoenus*, pasożyt, próżnostrawa; cf. darmozjad, darmojad). Ogrodne strawy, *olera*. *Krup.* 5, 55. (jarzyna). — Strawa bydlęca, pokarm, obrok, pasza, *pica, Futter. Strawa, furaż, wszelka żywność dla koni lub innego bydła *Jabł.* *Art.* 5, 517. et 2, 168. — *Fig.* Strawa, karmia, Nahrung. Próżnowanie strawą jest wszelakich złości, namiętności złej żagwią, mamką nieczystości. *Kulig.* *Her.* 149. — § Psi obiad, psia strawa, potrawa podła, zła. *Cn.* *Ad.* 911. Hundefressen, schlechtes Fressen. Podolski wojewoda, on senator prawy, Jako z Turków naczynił ptakom i psom strawy! *Weresz.* *Iob.* *C* 2 *b.* (trupy ich słał na pokarm ptakom i psom). — *Aliter*: Psia strawa, krucza strawa, wisielec, szubienicznik; Rabenaas, Galgendieb. Woła nań wielkim głosem: zastanów się psia strawo! *P. Kchan.* *Orl.* 1, 12. Tatarowie, ta psia strawa, nie raz Polskę plundrowali. *Paszk.* *Dz.* 15. (te psie juchy). Usłyszysz od niéj co godzina, Żeś stary, krucza strawa, próchno i zdechlina. *Nar.* *Dz.* 3, 167. A tuś mi psubracie, licha strawo! *Teat.* 51, 80. — § Niestrawa = niestrawność, Unverdaulichkeit. Woda Drużbacka niestrawę i słabość żołądka odejmuje. *Petr.* *Wod.* 15. STRAWCA, y, *m.*, utratny, który marnie utraca, *decoctor.* *Macz.* der Verzehrer, Durchbringer, Vergeuder; *Eccl.* изнурнтель. Strawca, żarłok. *Vol.* *h.* 485. Mamy w sobie wkorzenionego strawcę wszystkiej duchownej siły naszéj. *W.* *Post.* *W.* 241. STRAWIĆ, *ob.* Trawić. *STRAWICA, y, *ż*, n. p. *Skępiec acz marnie tu *używie świata, Wżdy mu się wlecze strawica na lata; Hojny do czasu jako pan używa, A czasem z państwem i pod ławą bywa. *Rej.* *Zw.* 217. strawsko, licha, lada jaka strawa, schlechte Nahrung. Myśląc o tym, wszystkim się myśl wściekła, Jakoby się do czasu tam strawica wlekła. *Rej.* *Wiz.* 184 *b.* STRAWKA, i, *ż.*, *zdrbn.* rzeczown. strawa: strawa niemnoga, geringe Nahrung. Od strawkim matczynéj odsadził Ancieja; *alimenta parentis eripui.* *Żebr.* *Ow.* 223. STRAWNE, *ob.* Strawny. STRAWNIK, a, *m.*; *Boh.* strawnjk, *f.* strawnice; *Ross.* нахлѣбникъ, нахлѣбница; co strawę u kogo za pieniądze ma. *Cn.* *Th.* 1076. der Kostgänger, stołownik. STRAWNO tu, *impers.*, *sumptuose hic vivitur.* *Cn.* *Th.* 1076. hier geht was auf, wird viel verzehrt, hier ist theures Leben. STRAWNOŚĆ, ści, *ż.*, snadność strawienia; *Boh.* *et Slov.* zažiwnost, (cf. zażyć); *Vind.* prebaulivost, sakublivost, pokublivost; *Carn.* utęknost, die Verdaulichkeit. Dla lepszéj strawności żołądka raczycie sobie pójść piechoto. *Teat.* 55, *b.* 55. Co się w ten czas dzieje, gdy pijaństwo zamieni się w skwarną niestrawność? *Pilch.* *Sen.* *list.* 2, 368. — §. Strawne czyli śniedne rzeczy, Eßwaaren. Nie jeśr ten chłop bardzo wiele przepiorek, przy inszéj strawności. *Warg.* *Radz.* 319. STRAWNY a, e; § 1) do strawy należący, od strawy, śniedny; Kost=, Nahrungs=, Eß=, Speise=; *Boh.* zažiwný: *Vind.* prebauliu, sakubliu, pokukliu; *Rag.* probàvni, probitacni; *Ross.* удобоваримый, харчевый. *Penus*, spiżarnia strawna. *Urs.* *Gr.* 172. Ta, która gierady bierze, do strawnych albo śniednych rzeczy domowych nic nie ma. *Szczerb.* *Sax.* 136. Kiedy ludzie wiejscy rzeczy strawnych na targ nie przywożą. *Szczerb.* *Tyt.* 188. Eßwaaren. Cena trunkom i rzeczom strawnym ma być stanowiona przez urząd grodzki. *Stat.* *Lit.* 98. Szafarz rano na kupowanie strawnych rzeczy wychodził. *Sk.* *Żyw.* 2, 80. Skanderbeg Turkom dziękował, pieniędzmi je darował, i strawnemi rzeczami na drogę ratował. *Baz.* *Sk.* 38. Co tam najdują strawnego, to z sobą biorą. *Paszk.* *Dz.* 62. — Strawne, strawne pieniądze, pieniądze na strawę, Kostgeld; *Vind.* brefhnja, fmuk, fermat; *Ross.*

застольное, (cf. zastole). Pięć złotych na strawne pachołkowi dosyć. *Alb. na Woj.* 4. Niema strawnego czym zapłacić lokajom. *Boh. Kom.* 3, 337. Musi być jeszcze u pana moje miesięczne, strawne, moje roczne, moje zasługi, moje suchedni. *Teat.* 52. *b*, 11. Płacę mu co miesiąc 50 złotych, oprócz strawnych pieniędzy. *Boh. Kom.* 3, 171. Pieniądze strawne posłom ziemskim, wyprawując ich na sejm. Jeśliby była drogość żywności, tedy ma być posłom więcéj na strawę dawano. *Stat. Lit.* 71. Miewali dawniejszych czasów posłowie od województw swoje opatrzenie na sejm, czyli strawne, które dalekością drogi i drogością czasów markowano. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 256. *Ust. Konst.* 1, 199. Strawne nadrożne; *Eccl.* напутное, напутствовати opatrzyć na drogę, cf. *put*), боемань, боемана. — *Tr. fig.* Strawne niebieskie, wiatyk niebieski, najśw. sakrament ciała, którym umierających opatrują; Himmelsbrot, das h. Sacrament. Przyjął i najświętszą eucharystyą, strawne do nieba potrzebne. *Bar. Zwar. D* 3. Strawnym niebieskim posilony umarł. *Tward. Wł.* 145, (cf. dysponowany, dyspozycya). — §. 2) Strawny, *pass.* łacny ku strawieniu, snadny do strawienia; verdaulich, leicht zu verdauen. Niestrawny, unverdaulich. Na jego mowę nic nie odpowiedział, Jakby się czym niestrawnym udawił. *Zab.* 13, 264. — §. *Activ.* Strawny, trawiący, verdauend. Co za bieda, mieć żołądek strawny, a nie mieć swéj kuchni. *Boh. Kom.* 5, 129. Możeż kto mieć nade mnie zdrowszy i strawniejszy żołądek? *Teat.* 34. *c*, 19, (*ob.* strusi żołądek). Nie każdy jednakowo ma strawny żołądek. *Pot. Jow.* 2. Kiedy oddać czynsze, niemasz nic, a jest na strawne drużyny. *Wad. Dan.* 91. (na darmochleby, darmojady). Strawny jest ten żywot, bo co dzień to nam siły ujmuje; znać to na ludziach starych. *Dambr. Kaz.* 11. STRAWOWAĆ kogo *cz. niedok.*, podejmować go, żywić go, karmić go; einen beköstigen, einem die Kost geben; (*Vind.* shiveti, poshiveti, rediti). Obleżeni prosili, żeby ich w niewolą wzięli i strawowali. *Warg. Cez.* 204. Barzilaj strawował króla, gdy mieszkał w Machanaimie, bo był bogaty; a rzekł mu król, ty pójdziesz ze mną a strawować cię będę z sobą w Jeruzalimie. *Budn.* 2 *Sam.* 19, 32. (podejmował króla .... będę cię chował przy sobie. *Bibl. Gd.*); er bewirthete den König bey sich. Strawować posła na sejm, deputata na trybunał, einen Abgesandten auslösen. STRAWOWAĆ się *recipr.*, stołować się; *Ross* быть у кого на хлѣбахъ, sich beköstigen. Podróżnemu trzeba w trzos pieniędzy nakłaść, aby miał czym się strawować na dworze. *W. Post. W.* 3, 496. *Warg. Radz.* 339. Wyprawując się na wygnanie, nie miał czymby się strawował. *Kosz. Cyc. C* 3 *b*. Dawniéj każdy szlachcic ze swego, lub zdobyczy na wojnie strawować się musiał. *Papr. W.* 2, 170.

STRAŻ, y, *ż*; *Boh.* et *Slov.* straż, ostřjhánj; *Carn.* strásha, strashé; *Vind.* strasha, varstvu, (cf. warta); *Sorab.* 1. wobwarnuwano, (cf. obwarować); *Croat.* sztrása, ztrasa; *Hung.* strása, sztrasa, strasa; *Dal.* sztraxa; *Rag.* stráxa; *Bosn.* strasgja; *Slav.* stráxa; *Eccl.* стражь, стражба; *Ross.* сторожа, оберегательство; strzeżenie, przestrzeganie, pilnowanie; die Wache, das Wachen, Bewachen. Zostawił król dziesięć nałożnic swoich dla straży domowéj. 3 *Leop.* 2 *Reg.* 15, 16. (aby przeglądały domu jego. 1 *Leop.*). Jeden pies zdatny ku straży bydła od wilków, drugi ku straży domowéj od nieprzyjaciela. *Cresc.* 568. Idź na straż w róg ulicy. *Teat.* 24. *c*, 40. czyhać, czatować, auf die Lauer. Żył w prostocie, w straży od złego, i w serca czystości. *Chrośc. Job.* 11. wystrzegał się złego, er hütete sich vor dem Bösen, war auf seiner Huth. Straż nad sobą, pilnowanie siebie samego. *Cn. Th.* 1074. Achtsamkeit auf sich selbst, Obacht. — §. Straż, *wszt.*; *Ross* собл͡юденіе, der Arrest. Wolna czyli polityczna straż była u Rzymian, kiedy kogo dawano pod straż konsulowi albo senatorowi. *Przyb. Sall.* 81. Jaropełka Bolesław pod strażą w Krakowie osadzić kazał. *Stryjk.* 189. Straż trzymać, wachtować, wartować, *Boh.* ponocowati; *Croat.* sztrásiti, Wache halten, auf der Wache stehen. — §. Straż, ludzie straż pełniący, człowiek strzegący, stróże, strażnicy, wachta, warta, *Sorab.* 1. et 2. wacha; *Vind.* strasha, branski strashnik, die Wache, die Schildwache, der Wächter, die Schaarwache. Wache habende, oder auf der Wache stehende Leute. Straż, warta, większa lub mniejsza liczba żołnierzy, pilnujących miejsca jakiego od doby do doby. *Jak. Art.* 1, 317. Główna straż, odwach, *Slav.* velika stráxa; *Vind.* glavitna strasha. Nocna straż, ponocka *Boh.* ponůcka, bláska. Straż pańska najwierniejsza, poddanych miłość. *Cn. Ad.* 1106. Jeśliś dobry gospodarz, miej na złodzieja straż. *Sk. Kaz.* 7 *b*. Dusze, które poczciwość kochają, Innych nad cnotę straż nigdy nie znają. *Past. Fid.* 145. Bóg prawami swemi, jakby strażą zwierzchnią majętności naszych broni. *Karnk. Kat.* 350. — §. *Polit.* Straż czyli rada królewska do dozoru exekucyi praw królowi dodana, składała się z prymasa, z 5 ministrów i z sekretarzów. *Gaz. Nar.* 1, 174, z *Konst.* 3go *maja*, der Staatsrath, Gesetzwächter. — §. Przednia straż, *Vind.* predstrasha, priedna strasha; *Slav.* pridnja stráxa; *Ross.* артоульный полкъ, das Vordertreffen. Te część piechoty i jazdy, która idzie naprzód przed strzelbą, zowią przednią strażą, awantgwardya. *Archel.* 2, 15; *oppos.* tylna straż, odwód, *Vind.* sadnji vliek, sadnja truma, sadihodshina; *Slav.* straxnja stráxa. — §. Straż pierwsza, wtóra, trzecia, godzina abo osoby odmieniające się; *Rag.* stráxe, vigilie; die Zeit der Wache, die Nachtwache. U dawnych noc dzielono na czworą straż, z których każda przez trzy godziny trwała. *Sekl. Math.* 70. Około czwartéj straży nocnéj. *Sekl. Marc.* 6. Sługa, nie dowiadując się czasu przyjścia pana swego, niech śpi, czeka tak pierwszéj, wtóréj, jako i trzeciéj straży. *Żarn. Post.* 3, 737 *b*. Powstań człowiecze w nocy, na początku straży. *W. Post. Mn.* 538. STRAŻNICA, y, *ż*, §. 1) miejsce straży, wieża strażnicza; die Wache, der Wachthurm. *Boh.* strażnice, hljdka; *Sorab.* 1. stroża, wobwarnuwarna, kukneżk, mězto, z kotrohož szo zkradžu pžihladuyo; *Carn.* zhuvajnishe; *Vind.* strasha, strashna staja; *Croat.* sztrasnicza, ztrasnicza, sztrasna hisa, zgledálnicza; *Hung.* strasnicza; *Rag.* stráxnicza, straxnicza, straxanicza; *Bosn.*

strasgjak, mjesto odgle se pazi; (*Slav.* straxnjica • zadek); *Eccl.* обзорище, высокая башня, стражница, твержа (cf. twierdza), (стражище twierdza). Na strażnicy pańskiéj jestem, stojąc ustawicznie we dnie. *W. Jes.* 21, 8, (*not.* «na wysokim miejscu, zkąd daleko widzieć może»; na straży stoję. *Bibl. Gd.*). Zbudowałem w téj wieży strażnicę. *Rej. Post. K* 5. Upatrywać będzie, by z strażnicy wysokiéj, gdzieby który co najbliższy i najprędszy był obłów. *Janusz. Pos. B* 2. Z wieży wysokiéj albo z strażnicy, która była nad morzem, oznajmiono, że idą dwie galerze. *Warg. Radz.* 314, cf. latarnia; *Ross.* каланча; *Eccl.* колонча, маякъ. Strażnica na gwiazdy, gwiazdarnia, gwiazdalnia, obserwatoryum; *Ross.* наблюдалище, выша, (cf. wyższość, *wyżka). — §. Strażnica, *Eccl.* стражница, стражбище, domek dla warty, szulerauz, das Schilderhaus. — §. Strażnica *fortyf.*, *ob.* Straszyniec, reduta. — 2) *Activ.* Strażnica, która strzeże; *Rag.* straaxniza, die Wächterinn, Hüterinn. Zgoda, najwierniejsza wolności naszéj strażnica. *Biel.* 622. Stała na wzgórku potężna twierdza, strażnica miasta przyległego. *Nar. Hst.* 2, 406. *Nag. Cyc* 78. STRAŻNICZY, STRAŻNY, a, e, od straży; *Boh.* strážnj, strażný; *Sorab.* 1. strežanski; *Croat.* sztrasni, Wacht-, zur Wache gehörig. Strażne roty, *praetoriana phalanx*. *Brud. Ost. B* 7. Przy pobocznych dróżkach strażnicze domki są stawione. *Xiądz.* 186. Strażniczy *Subst.* • STRAŻNIK, a, *m.*, straż mający, stróż; der Wächter, Aufseher; (*Sorab.* 1. strože hladačeř; *Carn.* strashân, (streshnek • posługacz); *Croat.* sztrasnik, (strasamester *vigiliarum praefectus*); *Dal.* sztrasan; *Rag.* straxnik, strâxaz, (nadstraxnik *praefectus praesidii*; *Slav.* straxmeshtar • sierżant). Strażniczy, *speculator*. *Cn. Syn.* 832. Z kimże cię porównać wielki bojowniku, Wielki tryumfatorze, ojczyzny strażniku! *Groch. W.* 541. Górę swawola bierze, nie widać strażnika, Ani przy tym nieszczesnym okręcie sternika. *Groch. W.* 4. 2. Starszy strażnik, *Eccl.* страженачальникъ, *Graec.* προφύλαξ. I sam strażnik bywa w łykach. *Cn. Ad.* 282. — §. Strażnik wielki i obożny wielki są obowiązani odprawować służbę, kiedy wojsko idzie na nieprzyjaciela. *Papr. W.* 2, 235. General-Wachtmeister. Strażnik wojskowy polny, *excubiarum praefectus*. *Chmiel.* 1, 81. — §. Strażnik przy rogatkach, wizytator, celnik, akcyznik; der Visitator, Zöllner, Mauthner. Dyabli nadali tego strażnika, zabrał nam wszystko. *Teat.* 52. *d*, 30. — §. *Strażniki dla pamięci spisane. *Sekl. Math.* 23; ceduły. *ib.*; przestrogi, annotacye. *STRAŻNIKOWAĆ *med. niedok.*, strażnikiem czyli stróżem być; *Croat.* sztrásim, den Wächter machen. On mi sam i przy mistrzach wszedy strażnikował. *Zab.* 9, 87. *Iżyck.* STRAŻNIKOWSKI, a, ie, od strażnika, Wächter-, Wachthabers-, Wachtmeisters-. Posłane półki strażnikowskie przodem. *Jabł. Buk. R b.* STRAŻNIKOWSTWO, a, *n.*, urząd strażnika, das Amt eines Wachthabers, Wachtmeisters. *Tr.* STRAŻYNIEC, *ob.* Straszyniec.

Deriv. sub Verbo *Strzedz*.

STRĘBOWAĆ, *ob.* Strabić. STRECHA, *ob.* Strzecha.

STRECHAJZ, STREJCHAJZ, u, *m.*, z *Niem.* das Streicheisen. *Strejchajze, żelazo do siekacza kuchennego podobne, potrzebne do ogładzania naczyń śklanych. *Torz. Śkł.* 36. Śkło z tygla wyjmując, będzie czyste, a gdy go strechajzem żelaznym dotyka się, brzydnieje. *Torz.* 147, cf. kopyść.

*STRĘCIĆ, *ob.* Strącić.

Na STRĘCIE, *ob.* Stręt. *STRĘCZNY, a, e, 1) na stręcie będący, bey der Hand befindlich, zur Hand gelegen. Ci, którzy trzymali co stręczniejsze zamki, wypędzonych z Jeruzalem przyjmowali, i ważyli się walczyć. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 10, 15. (sposobne. *Bibl. Gd.*) — (2°. Stręczny, *ob.* Strączasty). — STRĘCZYĆ *cz. niedok.*, nastręczać, raić; zuweisen, zuschanzen; *Boh.* dohoditi; *Carn.* meshetáriti; meshetèti; *Vind.* perpraviti, perpraulati, perskerbeti, sakvasati, napraviti, sarozhiti, safhafati; *Ross.* подрадѣть. Stręczę komu pana, abo sługę. *Cn. Th.* 1074. STRĘCZYCIEL, a, *m.*, rajfura, jednacz kupca etc.; der Zuweiser, Zuschanzer; *Boh.* dohazowač; *Carn.* meshetar; *Vind.* podkupez, pndbarantuvauz, mefhet, mufhetar, mefhetar, predkupez, pogodnik; *Ross.* сводчикъ; *Eccl.* сводитель, посредственникъ въ торговлѣ. — *W rodz. żeńsk.* STRĘCZYCIELKA, i, die Zuweiserinn; *Boh.* dohazowačka; *Carn.* meshetarza; *Vind.* mufhetariza, podkupzhinja. STRĘCZYFURA, y, *m.*, furmanom fracht stręczący, der Ausdinger, Schaffner, der dem Fuhrmanne die Fracht verschafft.

STREFA, y, *ż.*, STREFKA, *STREWKA, i, *ż.*, *dem.*, z *Niem.* der Streifen, der Streif; (*Angl.* stripe); *Boh.* čara (cf. czara, czary), pruh (*ob.* Prąg, pręga), prut (*ob.* Pręt); *Vind.* raid (cf. rzęd), lifs (cf. lista, listwa), fhtriem, (cf strumień); *Ross.* полоса, полоска, полосочка; stroka, pas, pasek w materyi, kréska; n. p. Strefy papierowe, żyły jak linie jakie. *Dudz.* 59, (cf. smuga). Strefa na szacie, breta, stroka. *Cn. Th.* 1075. Strefa świata, *zona mundi*, kraj świata różniący się ciepłem lub zimnem. *Dudz.* 59, *Vind.* semlifhe, fhtriem semle, podnebje, eine Erdzone, ein Weltstrich; pasy, Erdgürtel. Dawniéj mniemano, że strefa zagorzała jest niezamieszkaną. *Stas. Buff.* 209. Strefa podgorzała, ogorzała. *ib.* 259. — Pas umiarkowany dzielili na pomniejsze pasy, nazwane strefami *climata*, mniemając, że miejsca na jednéj strefie ziemi położone jednakowe miewają ciepło. *Hub. Wst.* 52. Strefami *Ross.* пополосно. — §. *Transl.* Strewka, przekreszenie, kréska, którąśmy zwykli czynić, gdy co piszemy. *Macz.* Linie, Strich, Streif. *Latronem aliquem describere*, łotra własnemi jego strefami, jaki jest, wystrychnąć. *Macz.* STREFIĆ *cz. niedok.*, §. 1) strefami oznaczać; *Boh.* pruhowati, prutowati, cf. pręga, cf. pręt; *Vind.* prefhtriemati, olhtriemati obraidati; *Ross.* полосовать, разполосовать; streifen, mit Streifen bezeichnen. W misterne szyła wzory cud dzieła nieścigły, Złotéj ciągiem igły, Tu żywioły porządkiem floryzując w cienie, Dom ojczysty strefiła. *Zab.* 15, 29. Dwa ztąd, dwa zowąd niebiosa strefują pasy, *secant. Żebr. Ow.* 2. dzielą, przedzielają. — §. 2°) Strefić się, *ob.* Strafić się. — STREFISTY, STRYFIASTY, a, e, strefowany, pełen stref; streifig, gestreift; (*Carn.* shtrâbast; *Vind.* raidast, fhtrie-

mast; *Ross.* полосатый, дорожчатый, cf. dereszkowaty). Jowisza zwierzyniec w koło wieńczy strefistym opasem. *Zab.* 15, 15. *Kniaź.* Złotostrefisty, złotem bramowany. *Cn. Th.* 1075. Małonog przędziwo nawet czyni pstre i płótno stryfiaste. *Haur. Sk.* 37. Karciof ma pręt długi, laskowaty abo stryfiasty, pobielawy. *Syr.* 669. *et* 85.

STREFNIĆ, *ob.* Strafić.

STREGONIA, *herb*; *ob.* Kościesza.

STREKOWAĆ *cz. niedok.*, z *Niem.* strecken, ausdehnen; wyciągać, rozszerzać, n. p. Nad szurlochem zostawi dziurę, gdzie stoi strekujący czyli rozprawiający cholewy. *Torz.* 47.

STRENGIEL, gla, *m.*, [z *niem.*, zołzy 2], choroba końska, eine Krankheit der Pferde. Koń, któryby miał strengiel, wpuszczać mu w nos i w gębę parę jęczmienia wywarzonego etc. *Syr.* 976.

STRESKTAĆ, STRESTAĆ, *ob.* Tresktać.

STRĘT, u, *m.*, na strecie = na razie, na doredziu; gleich bey der Hand, gelegen. *Dudz.* 59. Na razie co jest, na stręcie. *Cn. Th.* 447. Po zejściu bezpotomnym Leszka Czarnego państwo stało wielom na stręcie; *in medio erat.* *Krom.* 299. 'STRĘT, *ob.* Wstręt. 'STRĘTNY, *ob.* Wstrętny. Pochodz. *stręczyć*, *nastręczyć*, *stręczyciel*, *stręczny*, (*cf.* *ręka*), *wstręt*, *wstrętny*.

STRĘTWA, *ob.* Drętwik. STRĘTWIEĆ, STRĘTWIAŁOŚĆ, *ob.* Drętwieć.

'STROCZKI od tuzina. *Instr. cel. Lit.*, *dem. Nom.* stroka, pasaman, kleine Borten; *Ross.* строчка szew dla ozdoby, przeszycie. STROCZYĆ, *ob.* Troczyć.

STROF, u, *m.*, kara, ukaranie, mianowicie pieniężne, cf. grzywny, z *Niem.* die Strafe, Geldstrafe; *Sorab.* 1. straffa, žtrafa; *Sorab.* 2 sehtroffa, *Carn.* shtrafènga; *Vind* shtraffa, shtrafenga, straffa, strafinga, pena; *Ross.* штрафъ. STROFARZ, a, *m.*, który drugich strofuje, der Sittenrichter, der andere mit Worten straft, zurechte weist; (*Sorab.* 1. naszwańežeř; *Vind.* shtrafavez, kashtigavez, *f.* shtrafarza, kashtigarza; *Bosn.* pokoritegl, (cf. pokorzyć); *Croat.* karavècz, pokarávecz; *Dal.* pokaralacz). U Greków pewnych przełożonych zwano *νομοφύλακας* albo strofarzmi, którzy nie tylko pisanych praw, ale też i obyczajów doglądali. *Modrz. Baz.* 125. *et* 128; u Rzymian cenzor, szacunkarz.

STROFOWAĆ, - ał, - uje *cz. niedok.*, zestrofować *dok.*, gani'ąc napominać, zadawając, zarzucając upominać, słowami karcić, z *Niem.* strafen mit Worten, verweisen, einen Verweis geben, tadeln; *Boh.* domlauwati, domlůwati, (cf. domówić); *Slov.* karám; *Sorab.* 2 sehtroffowaseh; *Sorab.* 1 požtrafuyu, zeszwarzu, naszwarzu, ze słowami požtrafuyu; *Carn.* shtrafam, karam, premsim, svarim (cf. swarzyć); *Vind.* strafat, shtrafat, postraffat, oshtrafati, shtrafuvati, krigat, suarit, s besido shtrafat, popraulati, vunpopraulati; *Croat.* pokarati, karam; *Slav* karati; *Bosn.* karati, iskarati, pokarati, pokoriti, (cf. pokorzyć); *Ross.* штрафовать, оштрафовать, напѣть, напѣвать, пѣнять, прошколить (cf. szkoła), вызвѣздить, вызвѣзживать. Jeśli zgrzeszy przeciw tobie brat twój, idź i strofuj go między sobą i nim samym; jeśli cię posłucha, zyskałeś brata twego. *Budn. Math.* 18, 15. Każ słowo boże, nalegaj pogodnie, niepogodnie, strofuj, proś, grom, we wszelkiéj cierpliwości. 1 *Leop.* 2 *Thim.* 4, 2. Dobry nauczyciel nie często znajdzie się w potrzebie strofowania, a dopieroż karania. *Pir. Pow.* 59. Kto drugiego chce strofować, Nie ma się sam w tym najdować. *Cn. Ad.* 577. Kto sam kiedy nie szwankował, Słuszna by drugich strofował. *ib.* Grzechy strofować, a osoby szanować. *Cn. Ad.* 277. (cf. Satyra w szczególności nikomu nie łaje, Czołem bije osobom, gani obyczaje. *Kras.*). Kogo sumnienie nie strofuje, Przed sąd wołany żartuje. *Fredr. Ad.* 10. (kogo sumnienie nie gryzie). Gdzie wstyd strofuje człowieka, nadzieja poprawy. *Min. Ryt.* 4, 166. Surowo się sam strofuje. *Zab.* 14, 217. sam sobie wyrzuca, sich selbst Vorwürfe machen. — Strofować kogo w czym = ganić mu co, einem etwas verweisen. Gdy przyszedł Cefas do Antyochii, zastawiłem się mu w twarz; bo było go w czym strofować. 1 *Leop. Galat.* 2, 11. — Strofowanie, napominanie; die Ermahnung, Strafrede; *Boh.* domlůwa; *Sorab.* 1. naszwańenski; *Carn.* svar (cf. swar), premsa; *Croat.* pokaranye; *Ross.* оштрафованіе, напѣваніе, напрягай. Strofowania godny *Vind.* shtrafliu, posvaritliu, svaritliu, posvarliu. — §. Strofować na pieniądzach = karać; *Croat.* birshati, strafen um Geld u. s. w. NB *quamquam substantivum strof involvit significationem punitionis pecuniariae, attamen verbo Polonico* strofować *magis involvitur significatio punitionis verbalis.* STROFOWY, a, e, od strofu, Straf=; *Sorab.* 1. žtrafowne, žtrafwarski, (žtrafanite *plectibilis*); *Vind.* shtrafni.

STROGATY, *ob.* Strokaty.

STROIĆ, - ił, - i, *cz. niedok.*, ustroić *dok.*; *Boh.* strojiti; *Slov.* strogit *parare*; *Carn.* strojeti, strojem = skórę wyprawiać; *Vind.* stroijt *honorare*, stroi, strojenje = świątkowanie; *Croat.* sztròim *concinno pellem*; *Dal.* sztroiti = przesiewać; *Bosn.* ustroiti, usckopiti *castrare*, strojitti kosgje, na mitti kosgju *concinnare coria, pelles*; *Rag.* stroitti *coria perficere*; *Ross.* строить budować, состроение, состроиваніе budowanie, устроить, устроять, устроивать urządzić, tworzyć, stworzyć, устройство porządek, строеный przyprawny, strojny o instrumentach; *Eccl.* строю *guberno*, *dispenso*, *gero*, *moderor*. строеніо szafarstwo, устроятися, приготовляться przygotować się, устроеніе, убранство, украшеніе ozdobienie, kunszt, rozrządzenie, строительствовати кого, призрѣніе имѣть о комъ opiekować się kim, строительство roztropność, пристрой, устроеніе, чинное расположеніе, строительство rozporządzenie; cf. *Lat.* struere, struo; cf. *Graec.* στρώννυμι. *Dasyp.* 1, 171, cf. *Graec.* στρέφειν *sternere*; 3. 1) stroić, nagotować, nastrajać, narządzać, przyrządzać; anrichten, zu rechte richten, ausrüsten, zubereiten, bereiten. Abyście gotowali a stroili drogę ku przejściu pana swojego. *Rej. Post. B* 6. Strojże sobie przyprawy wedle rozkazania jego. *ib. S s* 3. Na liszki, tchórze i insze zwierzęta trzeba w nocy nasiadki stroić. *Cresc.* 582. Dowiedział się Dawid, iż Saul złe nań stroił. 2 *Leop.* 1 *Reg.* 23, 9. (że tajnie złe nań stroił. 1 *Leop.*; że nań dybał, czatował). Lękam się, gdy rozważam to, co na wieczną zgubę naszę bisurmaniec zdradliwie stroi i wymyśla. *Ja-*

wsz. Lig. D. Już gardło stroi na tę zdobytą zwierzynę. *Jak. Baj.* 134. (apetyt sobie ostrzy). Ten umizguś stroi sobie apetyt na naszę jéjmość. *Teat.* 17, 54. (zęby ostrzy, oskomę ma, ślinka mu przychodzi). Stroić się do czego, dokąd, na co, gotować się dokąd, na co, wybierać się, wyprawić się, n. p. Morawski król stroił się wygnać Krzesomyśla z ziemi. *Biel. Hst.* 321. *Biel. Św.* 142 *b.* Dusza się ma najmniéj nie boi, Chociaż się na nią śmierć straszliwie stroi. *Ryb. Ps.* 40. Nie tylko abyś mu dufać miał, ale się nań stroisz, jako na prawo z prokuratory. *Rej. Post. A a* 8. Bretysław stroił się do Krakowa, aby go z gruntu wywrócił. *Biel. Św.* 146 *b.* Wacław się stroił z wojskiem do Polski na Łokietka, iż mu ojczyznę posiadł. *Biel. Św.* 150. Ogień grubszy w gęściejsze powietrze się stroi, to w wodę, ziemia z wody obrzmiałéj przystawa. *Żebr. Ow.* 383. (wzbija się, wybiera się, przemienia się). — Ukazali się Wołosi z lasów, strojąc się ku bitwie. *Biel. Św.* 267. (gotując się, szykując się). — Stroić wojny, bunty, fakcye, praktyki = nagotować, wyprawować; Krieg, Meuterey, Unruhe stiften, anstiften, anstellen, anrichten, machen. Same jelenie ciężkie wojny stroją, Jeśli o miłą samicę się boją. *Bardz. Trag.* 136. bitwy staczają, sie liefern Schlachten. Rzymianie poczęli sami z sobą wnętrzne walki stroić. *Biel. Św.* 102. Chłopstwo bunty wnet stroić będzie. *Gost. Gor.* 118. *Biel.* 291. Luboś się zgarbił, Mości Panie wójcie, Przecież, jak mówią, fakcyi nie strójcie. *Brath. C* 2 *b.* Komendor Pruski jakieś praktyki ciche z Jagiełłem stroił. *Biel.* 296. Roku 1526 Gdańszczanie nowe rzeczy stroili, i prawa sobie inne wymyślali. *Biel. Św.* 287. Przeciwko Rzeczypospolitéj rady albo bunty stroją. *Szczerb. Sax.* 15. Dobra bez dziedzica zostają, gdyby co przeciwko Rzeczypospolitéj stroił. *Szczerb. Sax.* 120. Krzyżacy i z Zygmuntem W. X. L. traktaty jakieś zaraz chcieli stroić. *Biel.* 299. (wciągać go w negocyacye). Który pomruga okiem, stroi złości. 1 *Leop. Syr.* 27, 25. knuje, etwas Böses schmieden, im Schilde führen. Francuzi prędziuchno rady sobie stroją. *Warg. Cez.* 76. (umieją sobie radzić). Elżbieta, względem przesłania Jadwigi z jednéj coraz drugą wymówkę stroiła. *Krom.* 401. (wynajdowała). — Stroić kłótnie, dziwy, okrucieństwa, mataczyny etc. wyrabiać, wyrządzać, wyprawować; Händel anheben, Grausamkeiten u. s. w. verüben, anstellen, treiben, (cf. broić). Nic nie umie baba, jak stroić po domu fasoły. *Simon. Siel.* 112. Żona, ba i córusia stroi mi cherchele. *Teat.* 43. *c*, 4. *Wyb.* Podobno się żywych boją, Więc z umarłych dziwy stroją. *Groch. W.* 473. Do téj światości śmieją przykładać oleju, soli, plują, i inne dziwy stroją. *Rej. Post. C c* 4. Potym tam już insze ceremonie nad nim bywały strojone. *ib. J* 1. Biją starych, i nad dziećmi w powiciu okrucieństwa stroją. *Bardz. Luk.* 20. Łotrostwa stroili. *Biel.* 171. ˈŚmilstwo stroić. 1 *Leop. Ezech.* 23, 37, (*ob.* ˈŚmilstwo). Przez świat cały mam stroić z szczęściem mataczyny. *Bardz. Luk.* 134, (*ob.* Mataczyny). Wiele jest nierządnie żyjących, nic nie robiących, ale chytrze metlarstwo strojących. *Gil. Post.* 191 *b.* Alchimii nie strój. *Mon.* 67, 445. (nie bałamuć się nią). Turnieje stroić, *ob.* Turnieje. — Piany, Po brzegach swych ocean stroi rozigrany. *Tward. Wł.* 204. (pianę wyrzuca, pieni się). — Bankiety, igrzyska, widoki i t. d. stroić, sprawować, wyprawować, narządzać, dawać; Gastmäler, Spiele geben, anstellen, veranstalten, ausrichten. Szlachta teraz bankiety rozpustne stroi. *Star. Ref.* 31. *Star. Zad. C* 4. Widzę, w domu królewskim stroją bankiet miły. *Bardz. Trag.* 282. Każdy z nich co tydzień bankiet stroił, I w domu swoim traktował i poił. *Chrośc. Job.* 7. Nie godzi się w święta wesela tak stroić, jak tu u nas, że i mszy ś. omieszkać muszą. *W. Post. Mn.* 351. Antoniusz u Kleopatry stroi bankiety, pompy, pijatyki. *Chrośc. Fars.* 471. Igrzyska długo w noc stroili. *Gost. Gor.* 125. Igrzyska emir cały tydzień doma stroił. *Warg. Radz.* 173. Nero komedye stroił, i między woźnicami jeździł. *Sk. Dz.* 48. Niepotrzebne sobie rozkosze stroimy. *Sekl. Math.* 104. Żadnych wymysłów dla rozkoszy w starości nie stroisz. *Prot. Kont. D b.* Rodzice aby przysmaków takich dzieciom nie stroili. *Glicz. Wych. F* 5 *b.* Z wielkiemi aparaty pompy stroją. *Sekl. Math.* 111. Pompy dziwne pogańskie stroimy. *Hrbst. Nauk. E* 7 *b.* Nikt bogobojny na to nie zezwoli, aby miało być wolno zbytki stroić. *ib. B* 8 *b.* Dla lepszego bytu nie ma czuba podnosić nad drugiego, ani sam dumy sobie stroić. *Gil. Post.* 105 *b.* Te Deum śpiewano, tryumfy strojono. *Biel.* 309. Jałmużny dawał i pogrzeby stroił. 1 *Leop. Tob.* 2, 16. (wyprawował, kosztem swoim podejmował). Bankiety, kostyrstwa i krotofile stroili. *Krom.* 168. Hałasy z nimi wielkie stroją. *Glicz. Wych. j* 7 *b.* Lud z pociechy Radośne stroi huczki, gziki, śmiechy. *Zab.* 12, 77. Dzień po dzień hula, stroi gzy, i pije. *Jabł. Buk. M b.* Strumyczek, co pierwéj stroił gzy z piaskiem, Teraz cichuchno płynie. *Zab.* 10, 201. *Zabł.*, (cf. giez). Piękne tańce i pląsy pojedynkiem i parami stroili. *Jag. Wyb. A* 4. Począł kuglować, pięsy stroić z szyderstwy wespół. *Birk. Dom.* 88. Przechadzki stroić. *Klon. Wor.* 35. (marnować czas przechadzkami). Wolno po dworze chodziła małpa strojąc figle. *Zab.* 15, 309. Fryje stroić, Koperczaki, Kortezy, Komplementa, Koncepty, *vide sub his.* Żarty, żarciki i t. d. z kogo stroić. *Sk. Żyw.* 1, 136. *Mon.* 64, 189. *Tward. Wł.* 21. *Teat.* 4. *b*, 87. seinen Scherz mit jemanden treiben, seinen Spaß mit ihm haben. Zły zwyczaj strojenia żartów w rzeczach świętych. *Mon.* 76, 333. Igrzysko z nas stroją. *Wad. Dan.* 79. Drwinki stroić. *Teat.* 43. *b*, 73. Gotów z przyjaciela stroić sobie śmiechy. *Zab.* 10, 339; śmieszki. *Teat.* 36. *b*, 107. Posłali do królowéj, aby więcéj śmiechów z nich nie stroiła, a królewnę posłała. *Biel. Św.* 224 *b.* (żeby dłużéj z nich nie żartowała, nie drwiła). Teraz abyś się pomścił onych pośmiewisk, które on sobie stroi. *Baz. Sk.* 95. Naśmiewiska komu stroić. *Vol. Leg.* 5, 607. (ogon komu przyszywać). Błazna sobie ze mnie stroiła, I jak na urząd za nos mię wodziła. *Past. Fid.* 109. ˈPrzecźże się Poliarchem człowiecze mianujesz, Bajkę stroisz, i z ludzi oto tych żartujesz. *Pot. Arg.* 87. — Stroić minę = minę układać, eine Miene annehmen, eine Miene machen, Gesichter machen, Gesichter schneiden. Przyjmuje mię z zimną twarzą,

i stroi miny rozpostarta w krześle. *Teat.* 22, 22. Nastroił dziką minę. *Teat.* 23. *c*, 14. Kwaśną stroi minę. *Teat.* 51 [illegible], 55. Stroi minę miłą i poważną. *Teat.* 55. *c*, 59. Miłosnie stroic minki. *Teat.* 3. *d*, 27. — Powagę stroić, uprzaść sobie postawę, stawić jak z tabulatury, jak paw; sich ein Ansehen geben, ein Ansehen machen, eine gravitätische Miene annehmen. Powagę stroimy starców, a [illegible] mamy [illegible]. *Pilch.* [illegible] 1, 18. Stroił powagę [illegible] sekty. [illegible] 2, 417. [illegible] W [illegible] 501 [illegible] strojąc [illegible] *Rej. Post.* *F f f* 2. Maszkary stroi, na oko czyni, powierzchownie, na pozór. *Cn. Th.* 440. [illegible] to z wierzchu postawę tylko [illegible] od postawy mają, [illegible] stroi. [illegible] 59. [illegible] 201. [illegible] nie tak [illegible] 297. [illegible] *Smol.* Podobnym [illegible] za komendą [illegible] *Krom.* 406. [illegible] stwo, aż do [illegible] [illegible] swięte. [illegible] *W. Post. W.* 59. [illegible] stroić. *W. Post. W.* 2. 41. [illegible] *W. Post. W.* 569. (*Vind.* pokuro delat, pokuro storit). — Z wielką rewerencyą [illegible] 111. [illegible] wsze mu dzięki stroić. *Sekl. Math.* 105. Rusacy po zamku [illegible] sie verrichteten die Weiber. [illegible] *Zor.* 40. sie treiben [illegible] wierchwalstwa, [illegible] stroi. [illegible] 36. [illegible] latryą. [illegible] stwo stroi. [illegible] zbory sprowadzać, nowe nabożeństwa stroić. *W. Post. Ma.* 255. [illegible] stroją. *Sekl. Mon.* 5. [illegible] pokolenia. *Sekl. Ma.* 24. [illegible] 53. — [illegible] stroić. *W. Post. W.* 2, 170. prowadzić, Handwerk treiben. [illegible] *Hst.* 45. — §. 2. *Music.* Stroić, [illegible] instrument muzyczne, ein Instrument stimmen; *Boh.* [illegible]; *Carn.* [illegible]; *Vind.* [illegible]; *Croat.* [illegible]; *Ross.* строить, строю, подладить, подлаживать, ладить, лажу, (*ob.* Ład). Stroić lutnią, harfę, regał, organy. *Cn. Th.* 1075. Ta stroi lutnią, ta cytrę brzęczącą, Owa zaś kornet, którąś arfę brzmiącą. *Zab.* 4, 595. Doskonały gracz każde skrzypce zgodnie nastroić potrafi. *Zab.* 7, 219. Sobek i Wojciech skrzypki stroją. *Teat.* 54. *d*, 25. Muzyka wdzięczna świętych pieśni brzmiała, Którą mistrz i dźwięk niepojęty stroi. *P. Kchan. Jer.* 258. (kieruje, dyryguje). — Zegar stroić. [illegible] 176. [illegible] *Rej. Post.* [illegible] stroją wymysły swoje. [illegible] stroi te naśladowniki swoje. *Rej. Post.* *K k k* 3. (robi z nimi co mu się podoba). Matka Ruska synów Olgierda [illegible] 22. [illegible] swojéj, która ją bardzo prędko w bogactwo ustroi. *Papr.* [illegible] STROICIEL, [illegible] STROICIELKA [illegible] тель *rector*, sprawca, rządca). Sztuczny stroiciel kształtu; [illegible] STROJ[illegible]STAWA, [illegible] STROISZ, [illegible] zakładają. *Magier. Mskr.*, Steckschäble. Stroisz na statki z zbożem płynące, bywa sosnowy. *Kluk. Rosl.* 2, 166. [illegible] 171. [illegible] tyczenia, stroiszów nie żałując. *Haur. Sk.* 77. (*ob.* Tyka). [illegible] STRÓJ, [illegible] Veranstaltung, Anordnung. Reguła pańska od [illegible] ta jedna jest, i jeden jej strój, jeden sposób. *Sekl. Math.* 109. — Niektórzy mając wszystek strój na odpieranie, uciekli na dwie wieże obronne. *1 Leop. 2 Mach.* 10, 18. (narzędzia, oręże, gotowość wszelaką. — b) Strój, nastrojenie narzędzia muzycznego, [illegible] strony; die Saiten eines musicalischen Instruments, das Be[illegible]

saiten, Beziehen mit Saiten, Stimmen der Saiten, Saitenspiel. Poki świt ukaże się dzienny, Dzwonić palcami w słodki strój lutenny. Caroś. Ow. 55. Już ci się sprzykrzyły rozkoszne cytry, i lutni strój miły już nie do smaku. Ustrz. Troi. 51. Więc i ja ciągnę kobzy mojéj stroje, Nie żeby grała Jugurtowe boje, Ale.... Kchow. 244. [illegible] gra ręka [illegible] stroju. Z[illegible] 8, 28. — [illegible] Cn. Th. 1075. munsztuk, das Mundstück. — c) Strój, ubiór strojny, strojenie się, [illegible] Boh. [illegible] Strój [illegible] 5, 122. Szalony strój, [illegible] 114. [illegible] tak cię [illegible] dziś strojem tylko podobać się można. Teat. 14, 109. Polakom każdy strój wolny. Cn. Ad. 888. Polski strój [illegible] Rys. Ad. 45. — Strój na konia, ob. rząd koński, ubiór. — [illegible] złowe i inszego bydła stroje ofiarowali, kiedy ich wała[illegible] stawa, przykrej woni, w osobnych torebkach tuż przy odchodku znajdująca się. Zool. 341. Stroje bobrowe abo moszenka. Haur. Sk. 304. Gdy bobra gonią, tedy sobie [illegible] łowcy gonią, chcąc się odkupić, bacząc przez co go łowcy gonią, sam sobie urywa jajca, i rzuciwszy je uchodzi w zdrowiu. Ezop. 56. Stroje męskie. Ezop. 108.

STROJNAT, a, m, STROJNIŚ, ia, m., lubiący się stro[illegible] etc. Kchow. Fr. 62. STROJNISIA, i, ż., lubiąca się stroić, [illegible] cie tej strojnisi jaka teraz sprawka! Zab. 15, 196. Nagl. [illegible] strojnisie, zbytnickie. Mon. 71, 609. STROJNIK, a, m., narzędzie do strojenia muzycznych instrumentów, der [illegible] Kchow. Fr. 1. 62. [illegible] STROJNOŚĆ [illegible] Ross. et Eccl. уборность. (Ross. стройность harmonia, pomierność). STROJNY, a, e, STROJNIE, STROJNO [illegible] ausgeputzt, zierlich gekleidet; Boh. strogny; Sorab. 1. poi[illegible] благоукрашенный, нарядный, нарядно; Ross. стройный, стройно proporcyonalny). Przy koronacyi Zygmunta najstrojniejszy był ze wszystkich panów, pocztem okazałym, Michał Gliński. Stryjk. 689. (najparadniejszy). Niech się przestrzegą niewiasty strojne, które się do kościoła abo na [illegible] aby je z [illegible] chwalono. Sk. Kaz. 626. Do grzechu pomaga wydworny strojny ubior białogłowski. Karnk. Kat. 348. U ciebie wszystko strojno, choć dłużków po uszy, Kamerdyner, Węgrzynek, strzelec i koniuszy etc. Nar. Dz. 3, 46. (po pańsku, paradnie). Strojno a głodno; świetno a chłodno. Cn. Ad. 1117. (buczno, buczno, a w pięty zimno). Strojno ubranemu ludzie się kłaniają. Ezop. 94. — §. Konie do stada mają być obierane szerokiego ciała, postawne i we wszystkich członkach strojne, a dostatecznie [illegible] 515 (pomierne, proporcyonalne: Ross. стройный; Eccl. благостройный). — §. Strojny music. strojony, co do tonu zgodny, harmonizujący; Ross. строенный, gestimmt, harmonirend, harmonisch. Muzyk grający na instrumencie niestrojnym, czuje w sobie nieukontentowanie: przeciwnie zaś na instrumencie strojnym, czuje ukontentowanie, lubo *strony ani ręki jego nie wzbudzają, ani palcami wodzą i kierują. Boh. Dyab. 40. Strojne skrzypce. Pot. Arg. 766. W strojne organy zagrają. Tward. Wł. 140.

STROKA, *STRZOKA, i, ż., STROCZKA [illegible] Ross. строка, строчка linia, wiersz, szereg, строй id.); strefa od[illegible] Farbe. Stroka jedwabna na szacie; pasamon, strefa. Cn. Th. 1076. eine Borte. Owe rozliczne petlice, strzoki, knafle wymyślne, dziwne sznury, a u nich kutasy. Rej. Zw. 58. — [illegible] 242. [illegible] Strich. STROKATY, *STROGATY, a, e, strefisty, pstry, [illegible] trzody każde bydlę pstre i strokate. Radz. Genes. 30, 32. Srokaty wół. Teat. 52, 9. W jednym wozie były konie białe, a w drugim konie strokate. Budn. Zach. 6, 3. Scheckcn. Galenus pisze, iż bazyliszek ma trzy na głowie guzy *strogate, na kształt korony ułożone. Boh. Prgo. 290.

STRONA, y, ż., STRONKA, STRONECZKA, i, ż., dem.; (Boh. strana, stranka, stranečka; Slov. strana; Sorab. 1. strona, bok, stroniežka; Sorab. 2. strona, strüna; Carn. strän; Vind. stran; Croat. sztran, ztrán; Slav. strána; Bosn. stràna; Rag. stràna, (cf. prostran = przestronny; Rag. prostrànìti, prostrjèti = rozprzestrzenić, rozpostrzeć); [illegible] drzwi po stronach jedne dla zwyczajnego wejścia, dru[illegible] być komorka zapierzona. Torz. 16. Stroneczka tylna była z fladru pozornego. Groch. W. 555. Strona skóry od[illegible] strona, prawica, cf. ręka; (Vind. desniza, desna roka, desna stran). Po prawéj stronie będący, Sorab. 1. poprahwohstronski dextimus. Lewa strona, lewica Vind. leviza. Po lewéj stronie będący Sorab. 1. pohliwostronski sinistimus. Czausz zawsze po prawéj ręce emirowi stał, gdyż ta strona u Turków jest podlejsza. Warg. Radz. 172. Prawa strona, ob. Lice; lewa strona, ob. Nice. — Wojska Rzymskie stanęły, z jedne stronę Oktawiego, z drugą Brutusowe. Warg. Wal. 19 (z jednéj strony, z drugiéj strony). Z téj strony, diesseits, cis; (Sorab. 1. z teye stróné, (adj. hěwstronski citerior, ob. *Haiw); Carn. ovak (ob. Owaki), amnak; Croat. z ove ztrani; Slav. s ovu

stranu. Tam-ta strona, druga strona *Eccl.* онъ полъ, другая сторона рѣки. Przewoźnik przewiózł ich na drugą stronę. *Rej. Zw.* 94 *b.* (na drugi brzeg). Na tamtéj stronie: *Vind.* prek (cf. *przeko), na drugim kraju, na hunei strani. Z tam-téj strony: *Sorab.* 1. z tameye stroné *trans*, jenseits; *Carn.* kunak, unak, *Vind.* preik; *Croat.* z one ztrani: *Slav.* s onu ztranu: *Eccl.* обонполъ; *adj. Vind.* hunostranski, drugokraini: *Ross.* забережный zebrzeżny, jenseitig. Mieli swoje gwardye i przed sobą, i za sobą i stronami. *Star. Dw.* 52, *Ross.* посторонъ: po bokach, zu den Seiten. Chmura się nagle stroną ukazała. *P. Kchan. Jer.* 248. z boku, von der Seite. Wóz czekał go przy stronie. *P. Kchan. Jer.* 255. Drugie hufce chytro oderwawszy, posłał Ferybasza stroną, by Skanderbegowi na tył zaszli. *Baz. Sk.* 251. Strona rota się ukazała. *P. Kchan. Jer.* 59. Od strony wszędzie zasadzki. *Teat.* 44. *c*, 41; *Ross.* сюду и сюду, тамъ и сямъ: na około, rund herum, von allen Seiten. — Niezgodę tłumaczów z textem po stronach znaczyłem. *Budn. Bibl. praef.* po brzegach, po krajach; an der Seite, auf dem Rande anmerken. — *Moral.* Strona jakiéj rzeczy, z której się uważa, lub rozumowi pokazuje: die Seite, von der man etwas betrachtet, ansieht, die Ansicht, der Sinn. Z dobrej zważa się strony, czego serce życzy. *Zab.* 15, 187. Serce dobre rzecz wszelką na dobrą stronę bierze. *Mon.* 70, 701: (*oppos.* brać za złe). Najroztropniejsza, gdy na ten przypadek z dobrej strony patrzeć będziesz. *Teat.* 7, 16. Mówiłeś Wć Pan niby na obiedwie strony. Lecz widzę za nowością zawsześ uprzedzony. *Niem. P. P.* 22. W każdéj rzeczy można na dwie strony mówić przeciwnie. *Pilch. Sen. list.* 5, 28. (*pro et contra*). — Z strony, ze strony, *strony = ze względu, względem, względnie do, in Rücksicht, in Ansehung. Szukali przyczyny, aby naleźli na Daniela z strony króla. *W. Dan.* 6, 4; *not.*, «coby się króla i rządu dotykało». Uczynił wzmiankę strony powrotu Marcela. *Nag. Cyc.* 107. Ziele to bardzo szacowne dla osobliwych skutków, a zwłaszcza strony naprawienia wzroku. *Syr.* 896. — Na swoję stronę każdy ciągnie, na swoje koła, na swój pożytek, awantaż: auf seine Seite, auf seinen Nutzen. Każdy to mówi i czyni, co ku jego stronie służy. *Ezop.* 41. (każdy sobie gali). Wenus Jowisza błagała na stronę Eneasza syna kochanego. *Przyb. Luz.* 97. za Eneaszem, für den Aeneas. Prawo Sempronniusza postanowione za stroną obywatelów Rzymskich. *Nag. Cyc.* 91. Lewek ten już z ojcowskiej obroku nie wygląda gęby, ale już na swą stronę ugania i sobie już łowi. *Tward. Wł.* 48. na swą rękę, auf seine eigne Faust, auf seine Hand, für sich. — §. Strona ludzi rozdwojonych, *różnica, partya; *Vind.* stran, partya, diel, die Parthey. Miała Moskwa zawsze mocną stronę w Polszcze, bądź w osobie króla, bądź w osobach możnych. *Ust. Konst.* 1, 65. Rozumiesz, że się skłonić da na naszę stronę? *Teat.* 45, 27. Grozili nie tylko tym, którzy szli za stroną Cezara, ale nawet i tym, którzy się do żadnéj strony nie wiązali. *Nag. Cyc.* 125. Przeciwna strona (*Vind.* superstvu, naprutstvu). Stron uchodzić, ni do tej ni do owej przystawać, neutralistą być, neutralizować. *Cn. Th.* 1076. Strona u prawa: strona powodna, *ob.* Powód, Aktor; strona odporna, pozwana, *ob.* Obwiniony. Strona stronie grzywien czternaście płacić ma. *Mon.* 76, 142. Poseł Węgierski, rodzony Polak, radził Krzyżakom ku zgodzie z Jagiełłem; a gdy mu przymówił mistrz: mówisz jako strona, iżeś Polak. *Biel.* 252. (nie jesteś bezstronny). Woźny przy wszelakiej sprawie, dla której posłan będzie, ma mieć przy sobie *stronę dwóch szlachciców dla podpory. *Stat. Lit.* 25. towarzyszących mu, zur Begleitung. — §. *Avia loca*, *loca sepotita, remota*. Strona, bok, oddalenie; Seite, Abweichung, Entfernung. Będzie się komu zdało, że zbaczam, i z gościńca w stronę uchodzę. *Pilch. Sen. ep.* 527. Mój ojciec na to, co ze stołu zejdzie, żeby co na stronę nie poszło. *Teat.* 7, 57. Namawiam ich do chwały bożej, a oni w stronę idą do książąt. *Bud. Kaut. B.* Ze strony mu to doniesiono. *Pilch. Sen. ep.* 246. (z boku, ubocznie, pobocznie, postronnie). Pod warunkiem, jeśli co z strony nie przyjdzie, coby przeszkodziło. *Gorn. Sen.* 509. To jest wielki przysmak w rozmowach, gdy co dworskiego z strony przypadnie. *Rej. Zw.* 15 *b.* (niespodzianie, z nienacka). Pytano go, czyli to prawda była, co o nim po stronach powiadano? *Kosz. Cyc. A b.* Na stronie, na stronę, *Sorab.* 1. stronu; *Carn.* strâni; *Vind.* nastran, nastrani, postrani, perstrani, nastransku; *Croat.* na ztran; *Ross.* ребромъ, (cf. żebro). Na stronę! na bok! precz! weg damit! auf die Seite! Precz swywole, precz igraszki, Żarty, śmiechy na stronę! *Brud. Ost. B* 2. *Teat.* 1, 9. Żart na stronę, prawda ta, że człowiek jest, dowodzi się tak pewnie jak teorema Pytagory. *Mon.* 76, 208. Na stronę te ukłony, nakryj głowę. *Teat.* 2. *c*, 12. Wojsko tych białych głów bardzo płocho stało, Stroną wszystko chodziło, jakoby się bało. *Biel. S. M. B b.* (stroniło, z daleka się cofało, nie nacierało). U mnie bezpiecznie być możesz na stronie, Aż w nim gorącość powoli opłonie. *P. Kchan. Jer.* 119. na ustroniu, in der Entfernung, auf der Seite. Tam przyjechawszy sługi odprawuje, Panny od siebie odsyła na strony. *P. Kchan. Jer.* 417. Ryxa Polaki na stronę odkładała, a Niemcy do rady sadzała. *Biel.* 48, *Ross.* устронить, устранять, sie schob sie auf die Seite, entfernte sie. Nie bawiły go na stronie folwarki, ale ustawicznie przy boku był W. K. M. *Gorn. Dz.* 55. (abseitig). — §. Strona świata, kraju, kraina, okolica, die Gegend; *Rag.* strâna; *Croat.* strana, (prisztranchiti = przybliżyć, zbliżyć); *Ross.* сторона; *Eccl.* страна, поль (cf. pole), (cf. *Ross.* странствующій wędrowny; *Eccl.* нашестранецъ, нашеземецъ z naszej strony abo ziemi, naszyniec, krajowiec, rodak, *oppos.* чужеземецъ, чужестранецъ cudzoziemiec; cf. *Gall.* etranger; *Eccl.* чужестранный cudziemski, *ob.* Postronny; коестранецъ, *Graec.* ποδαπός, *cujas? cujus nationis*, z któréj strony, ziemi, krainy, lub kraju?). Cztery krainy abo strony niebieskie, *regiones*. *Mącz.* Himmelsgegenden. Cztery strony główne świata, t. j. wchód, zachód, południe i północ. *Śniad. Jeog.* 71. Posłał Izaak Jakóba do onej strony, z której był dziad je-

go wyszedł. *Sk. Żyw.* 245. Rozjechali się w swoje strony. *Xiadz.* 199. Jeżeli kiedy będziesz przejeżdżał naszą stroną, proszę nas nie minąć. *Teat.* 33. *d*, 62. Opuściwszy ojczyste strony, do grobu jego poszła. *Sk. Żyw.* 2, 15. okolice, die vaterländischen Gegenden, Gefilde, Fluren. Miał syna, ale ten w cudzej stronie dawno się bawił. *Pot. Jw.* 135. za granicą, in der Fremde. O tych, którzy, nie mając osiadłości w powiecie którym, a tam przyjechawszy z strony szkodę czynią. *Stat. Lit.* 145. z sąsiedztwa, z zagranicy, z inszego powiatu: aus der Fremde, aus einer fremden Provinz. — Na stronie, po stronach, nie u siebie, nie doma, w cudzym miejscu, za granicą, *foris*; nicht bey sich, nicht zu Hause, an fremden Orten. Z cech wychodził, i tułał się po stronach *Sk. Żyw.* 2, 258. I domy i na stronie bóg takich ludzi karze. *Rej. Wiz.* 70. I doma wielkie doły bywają kopane majętnościom naszym, a po stronach bywamy zagubieni od nieprzyjaciół. *Modrz. Baz.* 409. Rzpltą i doma rządzili, i po stronach jej bronili. *ib.* 520. — 2. *Strona, *ob.* Struna. — (STRONCZEK, Straczek, [illegible] Straki. — STRONIĆ *neutr. nied.*, ustronić *dok.*, w stronę uchodzić, uciekać, oddalić się; sich auf die Seite machen, entfernen, fliehen, meiden; *Boh.* straniti, (ustraniti, ustranowati zemknąć co); *Rag.* odstranitise; *Bosn.* uklagnatise, uklonitise, (cf. ukłonić); [illegible] *Ross.* сторониться, остерегаться, посторониться, отшатиться, отшатнуться. Stronisz Chloe odemnie, jak jelonek, który Szukając łani, bieży przez bezdrożne góry. *Hor.* 1, 112. *Min.* Nie dla zarazy jakiej od rażonego piorunem stronili, ale dla uszanowania. *Pilch. Sen. gn.* 339. Przyznaje się do winy, kto od sądu stroni. *Min. Ryt.* 3, 135. Zdaje się, jakoby mowa moja znacznie od przedsięwzięcia swego ustroniła, lecz w rzeczy samej bliziuchno onego chodzi. *Pilch. Sen. łask.* 18. Tym Hadryan od przodka swego ustronił. *Sk. Dz.* 829. Zyzaniów naszych błędy i herezye od ewangelickiej prawdy ustroniły. *Smotr.* [illegible] 176. Ustronić od stanu swego nie możesz, on cię wszędzie otacza, *Pilch. Sen. łask.* 27. — §. Ustronić czego = ujść czego, [illegible] czego ustronić nie można. *Pilch. Sen. list.* 2, 49. Sternik stara się ustronić burzy i nawałności. *Pilch. Sen. list.* 1, 105. Zycia takiego ani żądać, ani stronić nie należy. *Pilch. Sen. list.* 3, 111. STRONICA, *ż.*, część postronna czego, die Seite, die Hälfte von einer Sache. [illegible] *Ross.* страница, страничка. Stronica każda pisanego arkusza ma mieć wierszów 30. *Vol. Leg.* 7, 404, *Czack. Pr.* 1, 71. Lokaj zlał jej całą stronicę modnéj amazonki; poszła wziąć lewitkę. *Teat.* 43. *c*, 79. STRONNIK, a, *m.*, zastronnik, do strony czyli partyi jakiej wiążący się, partyzant; *Eccl.* смысленникъ, лицепріемникъ, (cf. heemernik); der zu einer Parthey gehört, der Parthey gänger. *Dudz.* 59, (*Vind.* nastranski istiekavez, na partie hodez; *Rag* strânaz *factiosus*, (stromitegl *eversor*); *Bosn.* stranik, innostranaç, tughjia *peregrinus*, *advena*; *Slav.* stranputnicy, osebnicy = partyzanci w wojsku; *Ross.* наѣздникъ, *ob.* Najezdnik; (*Ross.* странникъ wędrownik, *f.* странница). Nie jestem, ani dworskim, ani hetmańskim, ani Potemkinowskim, Pruskim, cesarskim, ani Moskiewskim; ale jestem najprzywiązańszym stronnikiem narodu Polskiego. *Przestr.* 17. STRONNOŚĆ, ści, *ż.*, STRONNICTWO, a, *n.*, wiązanie się do jednéj strony, parcyalność, die Partheylichkeit; *Vind.* enostranost, enopartiunost, partiastnost; *Ross.* лицепріятіе, пристрастіе; (странность dziwactwo, cf. stronić). Przemoc przeciwnika, stronność sędziów. *Teat.* 45. *c*, 96. — Niestronność, bezstronność, die Unpartheylichkeit. Sędzia z roztropnością i niestronnością powinien czynić sprawiedliwość. *Zab.* [illegible] 34. Powiedz niestronność, jaki ztąd pożytek, że wszystko traci zbytek! *Zab.* 11, 19. *Kras.* STRONNY, STRONNICZY, a, e, STRONNIE *adv.*, za stroną czyją, parcyalny, partheyisch; (*oppos.* bezstronny); *Boh.* strannj; *Vind.* enostranski, enostranosten, enopartiun, partiunast, (stranski, postranski, vstranjen = postronny); *Ross.* лицепріятный, пристрастный, (странный dziwaczny, сторонный cudzy, странствующій wędrowny, страннический obcy, podróżny; [illegible] лицепріемный; *Eccl.* страньнъ postronny). Ludzie zabobonni, niewiadomi, stronni w sądzeniu. *N. Pam.* 9, 296. — §. Stronna sieć u rybaka, sieć [illegible] na [illegible] ryby. [illegible] ein [illegible] mittlerer Größe. — §. [illegible] [Stronny, postronny, obcy, fremd 2]. Listy nasze dawane być mają przez woźnego przed ludźmi stronnemi szlachtą. *Stat. Lit.* 25 [illegible] die ihn begleiten; *ob.* strona woźnego, asystencya). — §. Stronny, od kogo stroniący, meidend, abweichend. — *STRONOWY, *ob.* Strunowy.

Reliqua derivata Verbi *stroić*: *stroj*, *strojny*, *strojnie*; *nastroić*, *nastrajać*, *odstroić*, *przestroić*, *przystroić*, *rozstoić*, *ustroić*, *bezstronny*, *bezstronność*, *obostoronny*, *postronny*; *postronek*, *postronkowy*; *przestronny*, *przestronność*; [illegible]

STROP, u, *et* a, *m.*; (*Boh.* strop; *Carn.* strop, (cf. nastrôpje = piętro, stropnèza *postes*); *Vind.* strop, verh strehe, [illegible] *Bosn.* pôd od kuchje gorgni, nebbo, (cf. niebo); *Croat* persznieze; *Ross.* потолокъ. *Tabulatura*, astrych z tarcic uczyniony, *przętr, strop, *Volck.* 978. Strop wytworny, futrowany, żłobkowany, podsufitka, [illegible] Przykrył dom boży stropem cedrowym. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 6, 9. Stropy kościoła Salomona były złotem pokryte. *Mon.* 76, 336. Nie od kości słoniowéj Domek mój, ani świeci złotogłowy, Nie strop Hymetski szumny Gdzieś Afrykańskie dźwigają kolumny. *Twardł. Mir.* 110. Już on do stropa pluje, już nie po ziemi, lecz po ludziach depce. *Pot. Arg.* 396. (w sufit plunie, nadęty, wyniosły, dumny, butny). — *Fig. poet.* Spojrzyj na ten strop bezmierny niebios, który nas otacza. *Zab.* 6, 100. *Min.*

na to sklepienie, das Gewölbe des Himmels. Tam góry pną się pod niebieskie stropy. *Nag. Wirg.* 517.

*STROPIĆ się, *STOROPIĆ się [illegible] *Ross.* торопѣть, (cf. trop: truchleć, sich entsetzen, (*distng. Ross.* стропить, острopить strop dawać, krokwie postawić). I sam się nieprzyjaciel, patrząc na to stropi. *Pot. Arg.* 292. Stropi się, kiedy te słowa zobaczy. *Kniaź. Poez.* 1, 241. Nie wczas się w dole zwierz w upadku stropi. *Wad. Dan.* 225. *Pot. Arg.* 741. [illegible] kupidyna tropi; Raz się spodziewa, drugi raz ztoropi. *Morszt.* 70. Żeby słońca tak brzydkim nie stropić widokiem. *Pot. Syl.* 19 [illegible] — §. Na zodyaku stropi się potwor szereg wiecznotrwały. *Kniaź. Poez.* 1, 17 [illegible]

STROSKANY, a, e, utrapiony, troskami obalony; *Croat.* dreszel, [illegible]. Stroskany, ani łez zatrzymać, ani języka pohamować nie mógł, w przygodach [illegible] Strapionego, [illegible] ze wszystkiem [illegible] z domu wypędzają. *Siem. Cyc.* 26, *ob.* Troszczyć się.

STROSZYĆ, *ob.* [illegible]

STRÓŻ, a, *m.*; *Boh.* strażce, ostřeš, hljdač, *f.* hljdačka, (*ob.* Gładacz); [illegible] strasa; *Croat.* chuvar, (cf. czuwacz, sztrás *canis catenarius*); *Sorab.* 1. wobwarnuwař, wachwař; *Vind.* varch, varih, varuvauz (*ob.* Warować), (strieshaunik, postrieshnik [illegible] der Wächter. [illegible] angel [illegible] покровитель. [illegible] swego [illegible] stróża [illegible] Stróż w więzieniu strzegł Pawła ś. *Salin.* 6, 166. Stróżowie przy grobie [illegible] *W. Post. W.* 519. Stróż nocny, der Nachtwächter [illegible] ostrożnie z ognia! [illegible] cy strzeże od złodzieja. *Magier. Mskr.* Stróż wieżowy [illegible] Stróż winniczny, *Croat.* pudar; *Bosn.* pudár, koji ejuva vinográd. Stróż polny *Croat.* polvochuvár. Stróż nad stróżem, a oba kradną. *Rys. Ad.* 65. Pies, stróż domowy. *Cn. Ad.* 840. Kur, stróż grzebienisty. *Groch. W.* 52. Już się stróż nocny ozywa, Co piejąc dzień obwoływa. *Groch. W.* 51, (*ob.* Pietuch). Pokora stróżem jest wszystkich cnot. *Birk. Dom.* 85. Bojaźń ludzka zły stróż długowieczności [illegible] wiecznym. *Budn. Cyc.* Posłów zowią stróżmi Rzpltéj. *Rej. Zw.* 36. Rzeczpospolita nigdy większej szkody Nie miewa, jedno z swych stróżów niezgody. *Rej. Zw.* 222 *b.* — §. Stróż domowy, parobek podły, który leda co robi, posługuje a pilnuje domu, *sergiel, *usnacht; *Boh.* nadwornjk, *f.* nadwornice; *Bosn.* zdur, slusgbenik gospode, der Hausknecht, Dienboter. Częstokroć dla niezdatności dzieci [illegible] obserwac [illegible] 2, 152. W [illegible] jest u nich palacz albo stróż, niż kiedy człowiek uczony. *Glicz. Wych.* № 8. — 2) Stróż u kuszy, *manucla*, *quasi* rączka. *Cn. Th.* 1077. [illegible] Stróż wozowy, [illegible] der Deichselnagel. *Cn. Th.* 1077. STRÓŻA, y, *ż.*, 1) powinność strażnicza chłopów, odprawujących kolejno straże nocne [illegible] der Bauern auf den Adelshöfen. Prócz pańszczyzny odbywają chłopi także stróżę całoroczną. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 52. Skoro chłop na stróżę przyjdzie, zaraz w tym albo w owym kącie odzywa się. *Boh. Dyab.* 2, 297. — 2°) [illegible] potym pieniężny, na utrzymywanie straży zamkowej. [illegible] by szosy, stróżne i inne podatki miejskie odprawiali, jeśli ...; *Szczerb. Sax.* 183. — 3°) Stróża, *ob.* Straż.

STRÓŻOWA, ej, *ż.*, stróża żona, lub która stróża po[illegible] 56. STRÓŻOWAĆ, -ał, -uje, *STRÓŻYĆ *med. niedok.*, [illegible] moim domu stróżował. *Teat.* 51. *b*, 127, (cf. strażnikować). — §. [illegible] się strożyła; *quod timebam. Zebr. Ow.* 289. (czegom się strzegła). — STROŻYĆ, *ob.* Storczyć, Stroszyć.

STROŻYNY [illegible] Strożyny w lepiorych kominach bywają sosnowe. *Kluk.* [illegible] 2, 165.

STRUĆ, *ob.* Truć.

STRUCHLAŁOŚĆ, ści, *ż.*, struchlenie, zdrętwiałość z bojaźni [illegible] Bangigkeit. Troskliwe królów wzruszenie u wszystkich półków powszechną sprawiło struchlałość. *Tr. Tel.* 313.

STRUCHLAŁY, STRUCHLEĆ, *ob.* Truhleć.

STRUCLA [illegible] der Strietzel [illegible] *Carn.* shtrûza, shtrukel, (shtruzast = spiczasty na dwóch końcach); *Vind.* shtruza, shtruzhei, shtruzhek, kersh, kershezh, povalnik, posterganik, potiza, krapniza, gibanza [illegible] wzdłuż kręcony. *Dudz.* 59, (cf. plotka). Na wsi jagły, wyborny szczaw, i jarmusz mnogi, Dalej strucle sążniste, kołacze, pirogi. *Zab.* 9, 375. *Ejssym.*

STRUDNA [illegible] STRUDZIĆ, STRUDZONY, *ob.* Trudzić.

1. STRUG, a, *m.*, *STRUH; *Ross.* стругъ; gatunek wielkich bark czyli galer, eine Art großer Barken. Od lichto[illegible] Alabastry, i inne materyały, aż z Inflant wożono strugami rzeką Dźwiną. *Steb.* 149. Nas kilku w strugu jechało [illegible] przypchnąwszy [illegible] 255. Majtek na strugach *Ross.* струговщикъ.

2. STRUG, a, *m.*, od strugania, rzezak; *Boh.* struhadlo, strauhadlo, struhadko *radula*, struh gnyp, školle strugadło, cf. skobel: *Slov.* struch, struhadło; *Vind.* strugalu, strushni nosh, derkulu, (strugalu, strugalka, pogladilu, hobeu = hebel, strushilu, strugalu, strugazha, strugazhniza = raszpla: *Croat.* sztrug, fer sztrugarszki, strugacha: *Slav.* strugaesa: *Rag.* strúgh, plagna *dolabra*, strugaecia *radula*, ostrùgh, *vulg.* cèkark: *Bosn.* strug, plagna, kom se strusgju i gladde daske: nosg za strugati, strugaceja, strugalio *runcina*, ostrúg *tornus*: *Ross.* скобель, стругъ, стружекъ hebel, das Schnitzmesser. *Scalper*, nóż do rzezania, *strugadlny nóż, strug. *Mącz.* — STRUGA, i, *ż.*; *Boh.* strauha, struha, stružka; *Slov.* wodnj strauhy *colliquiae*; *Sorab.* 2. tschuga; *Carn.* strûga = odnoga rzeczna: *Vind.* struga, tezhime = prąd, nurt, koryto: *Croat.* sztrùga *brachium fluminis, alveus*, (sztruganya = koryto); (*Rag.* struja *lenis crispatio maris*): *Ross.* струя, струйка; (струйный, струистый pełen nurtów; *Eccl.* струити = lać, wylać, струитися ciec, płynąć, pluszczyć); potok, strumień: ein Wasserstreif, Wasserbach, Bach. Uczynił Eliasz około ołtarza jakoby dwie *strudze, (*dual.*) aby woda zbiegała. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 18, 32. (udziałał przykop wodzie, jakoby na dwie *bróździe. 3 *Leop.*). Płynęła woda około ołtarza, aż były pełne one strugi wody. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 18, 35. (one przykopy. 3 *Leop.*). Strumyk abo podług pospolitego mówienia, częstokroć bez imienia, struga, woda wytryskująca ze drojów, i małym korytem płynąc, w rzeki lub strumienie wpadająca. *Kluk. Zw.* 3, 229. Jeśli kto widział przezroczyste strugi Między lasami pięknemi płynące. *P. Kchan. Jer.* 347. Don z prowincyi Rzezańskiej strugę swą wywodzi. *Gwagn.* 3. zrzódło, Quell. — *Transl.* Na śmiertelną do Charonta iść strugę. *Chrośc. Ow.* 371. do Styxu, der Todtenfluß. — *Fig. poet.* Rzekła i rzewną zalała się strugą. *Zab.* 10, 28. Thränenfluth. Łzy jej płyną strugą na jagody. *Bardz. Trag.* 448. Jan od złototocznych strug niebieskiej jego do pokuty nauki, złotousty mianowany. *Smotr. Lam.* 4. (Chryzostom). STRUGAĆ, *ob.* Strużyć. STRUGACZ, a, *m.*, który co struga albo struży, cf. śniecerz, der Schnitzer, Schaber; *Boh.* strauhač; *Vind.* strugar, strugavez, fhkerblar, fhkerblauz, derkavez, fhobovez, (strugar, strugavez, strushnik = tokarz); *f.* strugauka, fhkerblauka; *Croat.* sztrugar (= tokarz); *Bosn.* strugar, koji strusge okrugom, bgljudar; *Rag.* strugàc, *vulg.* cekarkar. *STRUGADLNY, a, e, od strugania, Schnitz=, zum Schnitzen; *Vind.* strugarski, strugalni, (= heblowy); *Croat.* sztrugarszki, (= tokarski). Strugadlny nóż do rzezania. *Mącz.* Strugadlny warsztat; *Vind.* strushniza, die Schnitzbank. STRUGAŁEK, łka, *m.*, STRUGAŁKA, i, *ż.*, strużona figura, rzezany obraz, ein geschnitztes Bild. Nie mów: bałwani moi sprawili to, a strugałkowie i ulani bożkowie moi rozkazali to. *Radz. Jes.* 48, 5. Złotnik zawstydzi się za strugałkę, bo bałwani ich są matactwo. *Radz. Jer.* 10, 14. Odbiegli Filistynowie strugałek swoich, które zabrał Dawid. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 5, 21. (ryte obrazy. 3 *Leop.*, *ob.* Ryciny). *Ba . Hst.* 28. **STRUGOSTRZEGA, żaba, *Graec.* ὑδρομέδουσα. *rzyb. Batrachiom.*, *ob.* Wodomir.

STRUKAĆ *intr. niedok.*, n. p. Żóraw' strukał. *Banial. J* 3 *b* krerał, schreyen, wie ein Kranich.

STRUKCZASZY, ego, *m.*; *Germ.* der Truchseß, Tafeldecker; stołowy, co do stołu nakrywa. *Dudz.* 59, (cf. stolnik, podstoli). Strukczaszych, którzy jeść noszą sułtanowi aż do pokojów, jest 150. *Star. Dw.* 32.

STRUKTURA, y, *ż.*, z *Łac.* budowanie, budowla; der Bau, das Gebäude. W półgaju ponury Wznosi się dawnej gmach wielce struktury. *Zab.* 15, 331. Zastanowmy się nad strukturą, nad ułożeniem powszechnym całego świata. *Zab.* 6, 100. *Min.* W tym świętym zgromadzeniu założył głębokie fundamenta na przyszłą wielorakich cnot strukturę. *Sk. Żyw.* 2, 45.

STRUM, u, *m.*, [z *Łac.* struma 2]. wole u gardła, der Kropf am Halse. Prutowa woda strumy na gardłach rodzi. *Tr.*

STRUMIEŃ, ia, *m.*, ein reißender Bach; (*Germ.* Strom. 1. Adlg.; *Anglos. et Angl.* stream; *Svec.* ström; *Vind.* fhtriem = strefa, promień, cf. *Germ.* Strieme; *sed. cf. Boh.* strom drzewo). Rzeki owe główne, które w samo morze wpływają, Niemcy mają za strumienie, Ströme; w naszym języku, mniejszą wodę rozumiemy, jak jest główna rzeka, i nieco bystrzejszą. Strumieniami więc są one wody płynące, które mając mierną znakomitość, z równemi sobie się nie łączą, lecz tylko z drobnemi strumykami i w rzekę w padają, n. p. Nurzec na Podlasiu, Liwiec na Mazowszu etc. *Kluk. Zw.* 3, 229. Strumienie *torrentes*, płyną szerszym kanałem od strumyków i w płynieniu znaczną bystrość mają, co 1000 stóp mają spadku od stóp 4 do 6; w godzinie upływają od 6000 do 12000 stóp. *Kluk. Kop.* 1, 88. Strumieniem, strumieniami; *Vind.* popotozhnu, stromweise, strömend, in Strömen. Strumieniami łzy lała. *Teat.* 28. *b*, 48. Krew' z pod serca strumieniem mu pluszczy. *Tward. Daf.* 38. Widział lud płynącą krew' strumieniami z ciała męczennika na ziemię, i rzeczkami po ziemi ciekącą. *Sk. Żyw.* 1, 29. Na zawrót głowy pomaga woda Drużbacka, osobliwie, kiedy jej kto strumieniem zażywa, to jest kapiąc nią na głowę. *Petr. Wod* 15. STRUMYK, a, *m.*, STRUMYCZEK, czka, *m. dem.*, STRUMYSZCZEK, strużek, rzeczka; *Slav.* potocsich, ein Bächlein, ein kleiner Bach. Strumyki *rivi*, płyną bardzo wązko i nie głęboko. *Kluk. Kop.* 1, 87. Schodząc się zdroje czynią strumyk; ze skupionych strumyków stają się rzeki. *Kluk. Kop.* 1. 99. Z czystego źrzódła mętny strumyk nie pochodzi, Ni orzeł niebosiężny podłych ptaków rodzi. *Zab.* 9, 7. Smaczno brzmiące strumyczki. *Groch. W.* 352. Strumyk po kamyczkach mruczący. *Kras. Oss.* *G b.* Strumyszczek jakiś, jednak z wielkiego źrzódła wynikający. *Birk. Sk. E b.* Pomiędzy łąki, ogrody, Płyniesz rozkoszny strumyku, Idą śpiesznie twoje wody, Mruczysz sobie na kamyku. *Kras. List.* 2, 153. *Karp.* 3, 85. **STRUMISKO, a, *n.*, ein elender Bach. — §. Z oczu mu się gorących łez potok wyciska, Krew' pod jego ciosami pociecze w strumiska. *Przyb. Luz.* 209. STRUMIENNY, a, e, od strumienia, Bach=. Zasiadłszy w chłodniku przy strumiennej wodzie. *Zbil. Żyw. B b.* — §. Strumienny, strumienisty, pełen strumieniów, voll Bäche. Miejsca

strumienne. *Chrość. Job.* 109. Co okrętów po strumienistym pływa oceanie. *Przyb. Milt.* 15. (w który wiele strumieniów, rzek wpadają).

STRUNA, y, *ż.*, *STRONA; *Boh.* struna, strunka; *Slov.* struna; *Sorab.* 1. truna; *Sorab.* 2. tschuna; *Carn.* strùna, (shtrena, *Germ.* Strähne pasmo przędz., tresyti *sternere*); *Vind.* struna, strunza, (sztruna - pasmo, trosit *sternere*); *Croat.* ztruna, sztrùna na guszlah, sícza, (sztrunoigra *psalterium*); *Bosn.* strunna, cetina (cf. szczeć, *seta*, strunna koguska; strunna, tetiva (cięciwa), sgęga *corda*, (strunnav *setosus*; sgilla (żyła), sgęga, sgręga = struna muzyczna; *Rag.* [illegible]; *Ross.* струна, струнка, [illegible] *Germ.* Strang; *Lat.* strangulo; cf. postronek; *Sorab.* 2. schtrunka; struna do lutni, skrzypiec, die Saite auf einem Saiteninstrumente. I najlepszy lutnista, kiedy ma złe struny, Bardzo się nie zgadzają wnet jego bardumy. *Ryg. War.* 119. Wdzięcznemi strunami czcić bogów. *Lib. Hor.* 38. (wdzięczną muzyką). Co struny robi, *Boh.* strunar, *f.* strunařka; *Carn.* strùnar; *Vind.* struna, strunodelavz, der Saitenmacher. [illegible] *Zab. Dr.* G 4. [illegible] Saitenspiel. *Vereor, ne istaec fortunam in [illegible] ... denique.* obawiam się, aby ta [illegible] nie [illegible] abyś tak wysoko nie naciągał, aż się *stronka spada. *Macz.*, (cf. przesadzić). [illegible] *strony żyły [illegible] gwoździem. *Ossol. Sw.* 2, *H* 4. ([illegible] strun, *pedet*, *ob.* Popuścić [illegible]. — §. Suche *strony w ciele, suche żyły, nerwy. [illegible] 214. — STRUNOWY, a, e; [illegible] struński, strunen; *Ross.* струнный; od strun, czyli *stron do [illegible] muzycznych, Saiten. Instrumenta muzyczne *stronowe, jak skrzypce etc. *Kpcz. Gr.* 3 *p.* 12.

STRUP, a, u, *m.*, STRUPEK, pka, *dem.*; (*Boh.* strup, straupek, straupček; *Sorab.* 1. trup, (cf. trup); (*Vind.* sirup = trucizna, jad; *Ross.* струпъ; [illegible]; strup na wrzedzie, na ranie skóra [illegible]: der Grind auf einer Geschwüre, auf einer Wunde, der Schorf. Strupa nie od[illegible]raj gwałtem, ale warzonego ślazu przykładaj na strup, aż zmięknie. *Sienn.* 468. Strupy [illegible] na głowie, der Grind auf dem Kopfe. Kto [illegible], włosy mu z głowy wypadają a skóra brzydkiemi strupami oblewa się. *Perz. Cyr.* 2, 160. [illegible] krztuszenia cerulik biedny nie zawinie. *Pot. Pocz.* 684. Słodki strup, najczęściej dzieciom się przytrafia. *Perz. Lek.* 111. [illegible] *Pol.* 21, [illegible], [illegible]; *Eccl.* [illegible] струпъ, [illegible]. Dzieciom strupki po uszach się robią. [illegible] 69. 106. [illegible]. — §. Strupy końskie, die Mauken, die Rappe, eine Pferdekrankheit. *Hipp.* 120. Strupy nie tak się szerzą, jak parchy, przeto mniéj zaraźliwe. *ib.* 121. *Końsk. Lek.* 48. — §. *Fig. transl.* Boże, po tym uczynku, zawal oczy strupem, I między dzikie wyżeń mię gdzie Fauny. *Pot. Syl.* 45. bielmem. STRUPIASTNY, STRUPLIWY, STRUPIASTY, a, e, *crustatus. Cn. Th.* 1077, grindig, schorfig; (*Vind.* strupovit = jadowity; *Ross.* струповатый parchowaty). Myć głowę tym ługiem, zdrapawszy głowę strupliwą, wiele pomoże. *Spicz.* 19. Gdy komu namięszeją brwi od wilgotności strupiastnych, pomazuj tą maścią. *Spicz.* 134.

STRUPIĆ *cz. niedok.*, strupem [illegible], mit Schorf oder Grind bedecken. Strupiący, *crustam [illegible]*. *Cn. Th.* 1077. — §. Strupić, ztrupić, trupem położyć, zabić, todt hinstrecken, tödten, umbringen. (*Vind.* strupiti = złamać). Czemu mnie, gdy cię złość myśliła ztrupić, Nie godziło się twoich lat odkupić? *Chrość. Fars.* 15. STRUPIEĆ *neutr. niedok.*; *Ross.* струпѣть: strupem się [illegible], sich mit Schorf oder Grind bedecken, sich beschorfen. Rany jedne strupiałe, drugie świeżą krwią zbroczone. *Sk. Żyw.* 1, 398. STRUPIESZAŁOŚĆ, STRUPIAŁOŚĆ, ści, *ż.* okrycie strupem, *pr. et tr.*, Schorfigkeit, Raubigkeit, Schorf. Lekarstwo to parszywość na małych dzieciach i strupiałość spędza. *Syr.* 1412. Opuszczony gmach siwa strupieszałość nagnie. *Hul. Ow.* 55. — Strupieszałość kości, *spina ventosa*, próchnienie kości wewnętrzne zaczynające się od [illegible]. *Perz. [illegible]* 2, 102. innerliche [illegible] des Knochens.

STRUŚ, ia, *m.*; *Boh.* pštros; *Slov.* pstros; *Sorab.* 2. schtrusz, [illegible]; *Sorab.* 1 [illegible] cf. żoraw; [illegible]; *Vind.* shtruf, shtrofs, shtrauf, zhuk; *Croat.* strùcz, pstròsz, [illegible]; *Hung.* strutz-madár; *Rag.* [illegible], pštros; *Bosn.* strùç, pstros; *Slav.* gvoxdoxder, (*ob.* Gwoźdź = *żelazożer); *Eccl.* струфъ, [illegible]; *Ross.* [illegible], страусъ. *Lat.* struthio; *Ital.* struzzo; [illegible]; *Angl.* ostrich, [illegible]; *Germ.* der Strauß, Straußvogel, [illegible]; *Graec.* στρουθός; [illegible] ptak największy z ptaków, skrzydła w miarę ciała małe, nogi wysokie: ciężki do latania, ale w biegu szybki. *Zool.* 242. Strusie silne. *Banial. J* 2 *b.* Struś krzyczał. *ib. J* 3 *b.* STRUSI, ia, ie, Strauß[illegible], Strau[illegible], *Ross. et Eccl.* струсій, струсовый, строусовый. Rodzaj strusi należy do rzędu bocianiego. *Zool.* 242. Pióra strusie do różnych ozdob służą. *ib.* Strusi żołądek. *Zab.* 8, 390. mocny, tęgi, strawny żołądek: ein Straußenmagen, [illegible]. [illegible] miał żołądek niż strusi, gdyby to strawił. *Pot. Syl.* 495. Teraz mi się trzeba zdobyć na żołądek strusi. *Pot. Arg.* 412. (niestrawny to kąsek). — §. *Botan.* Strusie pióro, zgasiewka, gatunek Długoszu, *Osmunda struthiopteris*, rośnie w lasach wilgotnych. *Kluk. Dykc.* 2, 161. Flügelfarren, eine Art des [illegible]. [illegible] 140. STRUSIOWATY, a, e, — [illegible], [illegible], na kształt strusich piór tylnych, wie Straußfedern. Zboże Indyjskie kłos ma kłosiasty, strusowaty a gałęzisto rozłożony. *Syr.* 962.

STRUŻ, y, *ż.*, strużenie. *Ross.* [illegible], das [illegible]. Nie złotniczej roboty, nie stolarskiej struży. *Pot. Pocz.* 267. — (STRUŻAK, a, *m.*, z [illegible], der [illegible], siennik słomą napchany; n. p. Śpi na słomianym bez naspy struzaku. Lemieszą pracą rolnik utrudzony. *Mon.* 71, 751. — STRUŻEK, żka, *m.*, STRUŻKA, i, *ż.*, [illegible] *Nom.* struga = rzeczka, ein [illegible], [illegible]; *Boh.* strużka; *Ross.* струйка. Strużek bieży przez łąkę, rybki w nim igrają, Kamyczki malowane w wodzie się błyskają. *Simon. Siel.* 38. Tam między drzewy wartki strużek płynie. *Zab.* 9, 16. Wązkie strużka korytko. *Zab.* 9, 112. *Żabł.* Natura wasze pobrzeża, strużki, kwiecistym

pęzlem odnawia. *Zab.* 10, 205. *Zabł.* Niedaleko bramy strużka ciecze. *Warg. Radz.* 104. STRUŻYĆ *cz. niedok.*, ustrużyć *dok.*, Strugać, ustrugać *contin.*; *Boh.* strauhati, strauham, strauž iskrobać; (*Boh.* strnènè *strictim*): *Sorab.* 2. tschugasch; *Carn.* stergati, stershém; *Vind.* stergat, (strugati, strushati = [illegible], strugati, [illegible] = raszplować; strugati, [illegible], skubati = skrobać; strugati, ostrugati, hefs poglajati, hobvat = heblować, oheblować; *Rag.* strùgati, plagnati; *Bosn.* strugatti, ostrugatti; *Slav.* strugati, strùxem; *Ross.* стружить, стругать, строгать, [illegible] heblować, [illegible]; *Eccl.* cf. [illegible], zetrzec, (cf. *Boh.* truhle; *Germ.* Truhe; *Boh.* truhlář = stolarz); — 1) nożem rzezać, obrzezawać, wyrzezować, *Ross.* скоблить, [illegible] mit dem Messer. Wolę [illegible] [illegible] z drzewa [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] *Rey Zw.* 156 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] *Radz.* [illegible] 2, 18 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] *Pot. Her.* 2. [illegible] Strugał, strugał [illegible] *Ch.* [illegible] 1108. [illegible] [illegible] potrzebna). Nie strużmy już dla boga więcej tej wolności, [illegible] *Trem.* [illegible] 115. Wolno strugać [illegible] *Mon.* 70, 172. [illegible] [illegible] Nie strugany, nieobrzezany, ungehobelt. [illegible] [illegible] kołki. [illegible] *Jabł. Bay.* 225. [illegible] — §. 2. Strugać, [illegible] *Tw.* 2, 517; *Eccl.* струиться, strugą ciec, ciurczeć, strömend fließen, (*ob.* Struga). Jak krew bucha z téj skroni, i struży szeroko. *Przyb.* [illegible] 115. Krew [illegible] [illegible] tym rozlopie. *ib.* 111. STRUŻYNA, y, *ż.*, [illegible], [illegible] od strużenia *Boss.* [illegible], [illegible], [illegible]; *Rag.* [illegible]; *Ross.* стружки, Späne vom Schnitzeln. Wyrąwszy drzewo, urobił sobie naczynie, a one strużyny spaliwszy zgotował sobie potrawy. *Radz. Sap.* 13, 12 *Budz.* [illegible] Pożytki świata tego [illegible] [illegible] w sobie i strużyny jakie niepożyteczne mieli. *Wiśn.* 412, cf. śmieci, szyszka.

*STRWOGAĆ, *STRWOGANY, STRWOŻYĆ, *ob.* Trwożyć.

STRYCH, u, *m.*, §. 1) [illegible], kreska, linia, z *Niem.* der Strich, die Linie; *Sorab.* 2. [illegible]; *Vind.* [illegible] Rzed, rząd; potesai (*ob.* Pociąg), potes, brasda (*ob.* Brozda), pobrifs, sbrifs, fmuga, (*ob.* Smuga). Strychy ciągnąć u malarza, t. j. linie ciągnąć pęzlem. *Magier. Mskr.* Smuga u malarza, nazywa się strych, który się od pęzla zostaje, gdy się kolor nawodzi. *ib.* — §. Strych na skrzypcach, der Violinstrich, Strich mit dem Fiedelbogen. Liga znaczy, iż bez umiesienia ręki następnie jedne po drugiej notę uderzyć potrzeba na klawiszach, na skrzypcach zaś jednym strychem. *Magier. Mskr.* Jeden strych mają wszystkie wioliny, jedno zadęcie instrumenta wszystkie, tak iż słysząc około 40, myślałem, że jeden tylko nadzwyczajny instrument. *Pam.* 85, 1, 868. — § Flisi, gdy statek uwieźnie na baku, to albo na strych biją, albo laskami dobywają, albo kołują. *Haur. Ek.* 174. w prost biją. — §. Strych, strychowanie zboża w miarach strychulcem; *Germ.* das Streichen, Abstreichen der Getreidemaße = strychulce, das Streichholz. Jednym kir łokciem mierzyć z karmazynem, Jednym pszenicę z owsem równać strychem. *Zw.* 15, 275. Wymiar zboża przez przedającego, i to strychem czynić się ma. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 315. pełną miarą strychowaną, bez czubka, bez wierzchu, pod strych, nie wierzchowatą, nie natłoczoną; gestrichen voll, nicht über, nicht unter den Strich des Streichholzes. Zboża mierzyć mają równo, bez żadnego wierzchu, to jest pod strych. *Herb. Stat.* 514. W beczce ma być cztery korce równych bez wierzchu i bez trzęsienia, ale pod strych. *Stat. Lit.* 99. Beczka Wileńska ma cztery korce Krakowskie w strych. [illegible] 1, 195. — [illegible] Zmudzka beczka [illegible] Krakowskim korcem i to pod strych. *Pos.* [illegible] 47. (torya granic nie zna) Jeden jesteś, co strych czynić może, Nizkich wynosisz, wielkich gnębisz boże. *Mon.* 64, 54 równać [illegible], [illegible] nach dem Maße [illegible], gleich machen. [illegible] natura, [illegible] swoje [illegible] kogo [illegible] pod strych miary. *Zw.* 9, 5. [illegible], nicht über die Maaße. Natura wszystko pod [illegible] i strych [illegible] i sprawiedliwości ułożyła. *Pilch. Sen. list.* 3, 216. Wszyscy, których ziemia nosi, pod równy strych prawa iść muszą. *ib.* 3, 95 [illegible] wszystkim [illegible]. Ta [illegible], która z pod miary i strych znacznie [illegible] *ib.* 267. Wszystko równo jak pod strychem. *ib.* 269. Satyry, które wszystkich ludzi pod jeden strych biorą, nie mogą być użyteczne. *Mon.* 70, 87, (cf. na jeden blejer, jednym [illegible]). Nie [illegible] mierzyć. *Pot. Arg.* 819 w granicach jéj wstrzymywać, ograniczać, [illegible] in Schranken halten, begränzen. Nie [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] według przyprawienia strychem. [illegible] 115. (strychulcem). — §. Strych, foza, sposób, tryb, kształt; die Art, die Weise, die Manier. [illegible] strychem [illegible] *Ang.* 174. [illegible] Rzymskiem w [illegible] *Warg. Cez.* [illegible] 4. Powinni budynek swój odprawować Pruskim strychem, pod jedną proporcyą. *Weresz. Kij.* 18. Kozackim strychem po Moskiewsku się ubierają. *Zbil. A* 3 *b.* Duchowni strychem pogańskim, boskich i ludzkich rzeczy opisy najdą. *Warg. Wal. praef.* Chcą, żeby koń w ten czas co czynił, kiedy mu jeździec każe, i tym strychem, jak go on wiedzie. *Gorn. Dw.* 350. Na świecie nie wszystko jednym strychem idzie, ani fortuna na miejscu przebywa. *Gorn. Dz.* 84. Ostatnia to, kiedy kto chce tymże strychem jak i drugi iść. *Gorn. Dw.* 103. Eurypides więcej oratorskim strychem pisze, niż Sofokles. *Macz.* Względem zachowania, którymby obyczajem a strychem miałby się młodzieniec mieć przeciwko ludziom. *Glicz. Wych. N* 5. Tym obyczajem a strychem ten młodzieniec z ciężkością się do ludzi uda. *ib. K* 6 *b. Bzow. Roż. pr.* Izraelczykowie przyszli z błędów niewielkich do zabobo-

nów grubych; też tymże strychem wszystkie zabobony wszczęły się i rozmnożyły. *Gil. Kaz.* A a 6 b. — §. 2) Strych, Strécha, Strzécha, *qu. v.* — §. 3) Stary strych, (*Gen.* strycha), dziad, zgrzyb, zgrzybiały; ein alter Knaster, Knasterbart. Blaskiem nikczemnéj omamieni pychy Wydają (rodzice) sam kwiat wieku za stoletnie strychy. *Nar. Dz.* 3, 80. *Zab.* 4, 58. *Nar.* Czy ja to już mam minę strycha, staréj baby, Żeby mnie nie uścisnąć? *Zabł. Amf.* 37. Żebrak, strych ubogi, *rogator. Mącz.* Pójdź do najnędzniejszych stryszków, przy kościele albo w śpitalach żebrzących, *izali którego z nich pan bóg opuszcza? *Hrbst. Nauk.* E 7 b. *Żebr. Ow.* 48. — §. 4) Strychy, w górnictwie, drewna nakształt półksiężyca koło miechu ogniowego; die Striche, Hölzer im halben Monde am Blasbalge. *Tr.* *STRYCHA, y, *ż.*, n. p. Strycha garbarska, *glutinum. Urs. Gr.* 188. Leim, Gärberleim. STRYCHARZ, a, *m.*, który strychulcem korce równa, der Kornstreicher, Scheffelstreicher. *Tr.* STRYCHARSKI, a, ie, od strycharza, Ziegelstreicher-, n. p. Strycharskie rzemiosło = STRYCHARSTWO, a, *n.*, das Ziegelstreichen, Ziegelbrennen. STRYCHARZ, a, *m.*, cegielnik, der Ziegelstreicher. Z dobrze przysposobionéj gliny robią strycharze cegłę. *Kluk. Kop.* 1, 302. STRYCHNAT, u, *m.*, n. p. Strychnatem zaszywać u krawca, wskróś ściegiem przeszywać gęsto, jak jest szew w rękawach. *Magier. Mskr.* die Streichnath bey den Schneidern. STRYCHOWAĆ, -ał, -uje, *cz. contin.*, Strychnąć *jednt.*; (*Germ.* streichen; *Sorab.* 2. schtrychowasch; *Carn.* shtriham; *Angl.* strike; *Svec.* stryka; *Ital.* striccare, strisciare; cf. *Lat.* stringere); strychulcem miarę równać, mit dem Streichholze streichen, abstreichen, z. B. den Scheffel. Ten co przedaje, sam mierzyć i strychować ma. *Gost. Gor.* 77. Niedobra miara, którą ci strychował ten szalbierz. *Birk. Exorb.* G 2. — §. *Fig. transl.* Pomona sierpem krzywym częścią wilków zrzyna, i rózgi strychuje ledajako rozlazłe. *Żebr. Ow.* 367. (zrównywa). — §. Strychować sukno, cenę mu naznaczać, taxować: das Tuch streichen, tariren. Strychowanie sukien cudzoziemskich na jarmarkach głównych przez wojewodzy urząd nie ma bywać; bo to się tylko do ziemskich sukień referuje; a strychowanie ziemskich sukień, także szacunek inszych rzeczy przez urząd pierwszego dnia jarmarkowego sprawion być ma, tak żeby drugiego wolno kupcom przedawać. *Vol. Leg.* 2, 1242. *Zyg. III.* — §. Strychować nieprzyjaciela z armat, bestreichen, beschießen; z boku razić, von der Seite anstreichen. Działa boczne strychujące, *batteries d'enfilade. Jak. Art.* 1, 369. Nasi czaili się w dołach z rusznicami, zkąd z boków przebiegające Turki strychowali. *Nar. Chodk.* 2, 411. *Lub. Roz.* 557. Tak ich strychowali miernie, że znaczną w nich zrobili dziurę. *Jabł. Buk.* S 4. Dobrze z armat strychował i palił. *Jabł. Buk.* L b. Kula, chociażby tylko strychnęła po głowie, może być wielkiego niebezpieczeństwa przyczyną. *Perz. Cyr.* 2, 11, (cf. kontuzya), wenn die Kugel nur beym Kopfe vorbey streift. Obóz stawia na górze, ztąd mu się godzi strychować wszystkiego pola. *Bardz. Luk.* 2, 56. von dem Berge kann er alle Felder bestreichen. Okiem ziemię strychuje. *Bardz. Luk.* 92. mit den Augen durchstreichen. Bodaj się poglądać nie zdarzy na Emat i strychować pól klęską okrytych. *Bardz. Luk.* 128. Chciwy zwycięzca strychuje dziedziny oczami Iliackie. *Bardz. Trag.* 182. — Strychować, przebiegać, prześledzać; durchstreichen, durchstreifen eine Gegend. Dobry *popadzca, strychuje wszystkie miejsca, żadnego krza nie mijając. *Ostror. Myśl.* 30. Czasem nad nurtem siędzie, czasem lasu ciemnego gęstwinę strychuje. *Bardz. Trag.* 144. — *Similit.* Rybak po wodzie wędą strychuje, rychło co pojma. *Bardz. Trag.* 9. i tu i owdzie wędą zawadza, er streift mit der Angel auf dem Wasser herum. — §. Strychować, kreski czyli linijki porobić; stricheln, Striche machen. Rysując rów, jeśli wodą jest napełniony, strychuje się, jeśli zaś suchy, to punktuje się. *Lesk.* 55. — §. Strychować żagle, spuszczać żagle, opuszczać, die Segel streichen. *Tr. Magier. Mskr.* Gdy wicher abo szarga, strychować potrzeba, t. j. żagiel spuścić. *Haur. Ek.* 174. STRYCHOWNICA, y, *ż.*, Śrzódwaga *qu. v.* STRYCHOWNOŚĆ, ści, *ż.*, = STRYCHOWNE, horyzontalne, poziome położenie, die Horizontallage. *Tr.* W sztandarach stérczących nad strychowne czuby, Znać było malowidła różne pełne chluby. *Przyb. Milt.* 178. — §. Strychowność, *ob.* Doniosłość. STRYCHOWY, a, e, pod strych, wedle strychu; mit dem Streichholze abgestrichen, gestrichen. Wymierzenie korców strychowych. *Vol. Leg.* 3, 200. STRYCHULEC, lca, *m.*: *Sorab.* 1. žtrechowcz; *Carn.* shtribâvnek; *Vind.* ſhtrihalu, ſhtrihaunik, gladkuvalu; *Croat.* strihomer, zgrinyách; *Rag.* ravnillo; *Bosn.* zghrrinaç, kojim se sgitto zghrrignuje, kad se mirri, (cf. zgarnywać); *Ross.* гребло, гребокъ, (cf. grzebło); §. 1) deszczka lub wałek, któremi zboże strychują mierząc, aby miara równa była z brzegami, a nic nie było nad strych. *Dudz.* 59. das Streichholz, das Getreidemaß glatt zu streichen. — *Laq. pod.* Nikt pod strychulcem śmierci głowy nie podniesie. *Pot. Arg.* 690. (śmierć wszystkich równa). — §. 2) Ściany na wsi robią z kłociów, z strychulców i z słomy w glinie walanéj i między strychulcami mocno ubijanéj i przeplatanéj. *Świtk. Bud.* 66. Streichpflöcke in den Lehmwänden der Bauernhäuser.

STRYCZEK, czka, *m.*, powrozek niegruby, ale krzepki i mocny, z *Niem.* der Strick; ein dünner aber fester Strick; *Sorab.* 1. žtrék, stryk, žtréčžk, pówrestwo, (žtrekownik = powroźnik); *Sorab.* 2. schtrick; *Vind.* strik, ſhtrizhek, ſhtrizhei, spletenizhiza, vesilze, konopez; *Croat.* stranga, veru; *Rag.* trak; *Bosn.* tràk, tracjac; *Ross.* веревка, веревочка, вервица. Na złodziejów u nas sąd surowy; zaraz stryczek na szyję, i na szubienicę. *Boh. Kom.* 2, 212. W Turczech stryczkiem duszą. *Boh. Kom.* 4, 263. Te figle stryczkiem pachną. *Teat.* 8, 110. szubienicą, sie riechen nach dem Galgen. Ten, który wpadł w stryczki oprawców nocnych. *Hor. Sat.* 15. w pęta, w sidła, Schlingen. Wszystkich do stryczków napędzą ogołem, szczęśliwy kto się z obroży umyka. *Jabł. Buk.* Q. STRYCZKOWATY, a, e, — o *adverb.*, jak stryczek, wie ein Strick, strickartig; *Ross.* веревчатый. STRYCZKOWY, a, e, od stryczka, Strick-; *Ross.* вервчый веревочный.

*STRYCZNY, *ob.* Stryjeczny.

STRYFIASTY, *ob.* Strefiasty.

STRYJ, ja, *m.*, 'STRYK, a, *m.*, STRYJASZEK, szka, *m.*, *blande*; *Boh.* streyc, streyček, streyciček; (streycenec stryjeczny brat); *Slov.* strik, striček, stric, otcow brater; *Sorab.* 1. trék, nanowé bratr, (cf. wuj): *Carn.* striz *patruus* ezh *frater patris mei*; *Vind.* striz, strizei, ozhen brat, (striz, strizhiz, striniz, strizou sin, bratrov sin ali h'zhi, ozhiniga brata diete; *Croat.* ztricz, sztricz; *Dal.* dundo; *Bosn.* dundo, strię; *Rag.* strijz, dúndo; *Slav.* stric; *Ross.* стрый; *Eccl.* дядя; (cf. *Graec.* θεῖος, cf. dziad); ojcowy brat *Chełm. Pr.* 76, des Vaters Bruder, der väterliche Oheim, Vetter, (*distng.* wuj, wujaszek). Stary stryj, mego dziada brat, starszy stryj abo przestryjec, (*Boh.* prastreyc); mego pradziada brat. *Sax. Porz.* 125. Stryjaszku! *Boh. Kom.* 1, 376. lieber Onkel. Rzekł 'stryk Saulowy do niego: gdzieżeś ty chodził? 1 *Leop.* 1 *Reg.* 10, 13. (stryj. 3 *Leop.*). — §. Stryja się bać, strofowania się wystrzegać; bo cięższi są napominacze stryjowie, niżeli ojcowie; ztąd przypowieść: nie bądź mi stryjem, nie napominaj mnie, nie łaj, nie grom, jak stryjowie zwykli. *Petr. Hor.* 2, 6 *b*; nie stryjaj. *Zab.* 9, 62. *Iżyck.* — §. Kiedy wiatr wieje, stryjem go flis wita. *Klon. Fl.* 4 *b.* den günstigen Wind nennt der Bootsknecht: Herr Vetter! STRYJASZKOWY, a, e, od stryjaszka, Vetters=. STRYJECZNY, 'STRYCZNY, a, e, — ie *adverb.*; *Boh.* streyčeney; *Vind.* strizhen, strizhizhni; *Sorab.* 1. bratrówski; *Eccl.* стрыечный, двоюродный. Julian był 'stryczny brat Konstancyusza. *Biel. Hst.* 157, *Bosn.* brattuced. Stryjeczni bracia albo siostry, które się rodzą od dwóch braci *Sax. Porz.* 125. Bruderskinder, Geschwisterkinder von der väterlichen Seite, Vettern; (*Slov.* strièni bratri, dwoch bratrow sini). Stryjecznostryjeczny brat. *Steb.* 77. (przestryjca mego syn). Stryjeczny syn, *Boh.* streycenec; *Vind.* striz, strizhiz, ozhiniga brata diete, bratrov sin, strizou sin; *Croat.* ztrichich, sztrichich, strinizh; *Slav.* stricsich, Vatersbrudersohn. Stryjeczna córka, *Croat.* ztrichichna; *Slav.* stricsichna, Vatersbrudertochter; (*Vind.* strizhnost, striznia = stryjeczność). STRYJENKA, i, *ż.*, STRYJNA, y, *ż.*, siostra ojca, meines Vaters Schwester; żona stryja, meines Vatersbruders Frau; *Slov.* strina, strič-kowa manželka; *Sorab.* 1. trékowa, *adject.* trékowski *amitinus*; *Croat.* sztrina *patris soror, uxor patrui*; *Vind.* strizinja, strizhka; *Rag.* strìna; *Bosn.* strina, stricena sgena; *Slav.* strina; *Ross.* стрыя. Ktoby spał z stryjną swoją, i odkryłby sromotę stryja swego. *Budn. Levit.* 20, 20. STRYJOWSKI, a, ie, *patruelis. Cn. Th.* 1078, Oheims=, Vatersbruder=; n. p. Stryjowskie cnoty. *Tr.*

STRYKNĄĆ, *ob.* Strzyknąć.

'STRYNOŻYĆ, *ob.* Trzynożyć.

'STRYSZ, u, *m.*, lód na rzéce gęsto zatkany. *Ryd.*, *Kozik.*, *ob.* Srysz, srzeż: dicht gehende Eisschollen auf einem Flusse, die sich stopfen, der Eisgang.

STRYSZEK, szka, *m.*, *dem. Nom.* strych. — §. Dziadek, orzechołom, der Nußknacker.

STRZAŁ, u, *m.*, wystrzał, strzelenie, der Schuß. Strzał, wystrzelenie z jakiejkolwiek strzelby. *Jak. Art.* 3, 317. Jednym strzeleniem raniony, drugi jeszcze strzał do siebie wymierzony widział. *Gaz. Nar.* 1, 256. STRZAŁA, y, *ż.*, STRZAŁKA, STRZAŁECZKA, i, *ż.*, *dem.*; *Boh.* střela, střelka; *Slov.* střela, šip; (*Slov.* strela *fulmen*; *Germ.* Donnerstrahl, Blitzstrahl); *Sorab.* 1. schipa, klok, kwok; *Carn.* stręla (1. *fulmen*, 2. *sagitta*); pshiza; *Vind.* strela, strelza, strella, streile, pshiza, sulza, (grumski strel, grumski strela = piorun); *Croat.* sztréla; (*Croat.* ztrela = piorun, *ob.* Trzaskawica); *Bosn.* strila; *Rag.* strjêla, strjelizza; *Ross.* стрѣла, стрѣлка, стрѣлочка; (*Eccl.* громовая стрѣла, перунъ); (*Notker.* strala; *Anglos.* strael; *Svec.* strala; *Ital.* strala; *Dal.* strilla; *obsol. Germ.* der Strahl = der Pfeil); pocisk do kuszy, do łuku, der Pfeil zum Schießen. Strzały żelezce, *ob.* Grot. Strzała przyłomna, bez grotu, *ob.* Wereszka, *ob.* Brzechwa. — Strzałą poległ mierno ugodzony. *Lib. Hor.* 67. Kupidynek w jednéj rączce trzyma łuczek, w drugiéj dwie strzałeczki drobne. *Pot. Arg.* 464. *Simon. Siel.* 22. Strzałki i pochodniczka, Kupidyna sprzęty. *Mon.* 76, 2. Dwie 'strzele (*dual.*) *Pot. Pocz.* 475. Poleciał jak strzała. *Teat.* 18, 155, (cf. lotem, ptakiem, piorunem; cf. *Rag.* strjelovit *velox*, strelovitós *velocitas*). Strzała pierzasta, *ob.* Pierzasty, (cf. birkut). Ś. Michał pokazał się nad wojskiem, piorunistą strzałą goniący Chmielnickiego. *Chmiel.* 1, 217. Strzała procna, spora, *cestrosphendone. Cn. Th.* 1078. Schleuderpfeil. Procne strzały. *Zab.* 6, 155. *Min.* Strzały przyprawne dla strzelania z łuku i z łaski prostéj dla zapalenia jakiego miejsca nieprzyjacielskiego. *Aqu. Mskr.* Brandpfeile. — *Fig. poet.* I cierń sam mały prostuje w niebo swe strzały. *Dar. Lot.* 12. swe kolce, seine Stacheln. — §. Strzała na niebie. *J. Kchan. Dz.* 12. ein gewisses Sternbild. — §. *Math.* Strzała w cyrkule, linia między cięciwą a między lunety wysokością. *Solsk. Geom.* 7. der Pfeil, ein Theil von dem halben Durchmesser eines Cirkels. — §. Strzałka magnesowa, igła magnesem natarta. *Solsk. Geom.* 1. die Magnetnadel; *Ross.* стрѣлка, n. p. минутная стрѣлка index zegarowy. — §. Strzałka, plama na skórze, na sierści na kształt strzałki, gwiazdeczka; ein Strahl, ein Stern, ein Flecken von anderer Farbe auf der Haut, auf dem Felle. Syn mój strzałkę ma na lewéj pasze. *Kniaź. Poez.* 2, 230. Strzałka biała na łbie końskim. *Tr.* — §. Strzałka, średnia część kopyta końskiego, strzelica; der mittlere Theil des Hufes eines Pferdes, der Strahl, die Gabel. Apertura najczęściéj w pecynie przypada, gdy się koń tratuje, albo też w strzelicy. *Hipp.* 132. Skarży się koń wilkowi: w strzałce mam wrzód spory. *Jak. Baj.* 211. — §. *Botan.* Strzałka, *sagittaria*, rodzaj rośliny. *Kluk. Dyk.* 3, 38. das Pfeilkraut. Wodna strzała, uszyca. *Syr.* 775. — Strzały, strzali jad, nocny cień, psinki, *Dorycnion*, ziele tak rzeczone, iż strzały sokiem jego napuszczano. *Syr.* 1571. eine Art Kamtschatten; *Ross.* стрѣла bobrek trójlistny. STRZALISTY, a, e, STRZAŁOWY n. p. Strzałowe spojenie, szew strzalisty, *satura sagittalis*, spaja kości przodku głowy. *Perz. Cyr.* 1, 27. *et* 29. *Krup.* 3, 110. die Pfeilnaht in der Hirnschale. STRZAŁOWY, a, e, do strzał należący; *Sorab.* 1. kwokowé; *Rag.* strjeclni; *Croat.* sztrélni, Pfeil=. Strzałowa trzcina. *Cn. Th.* 1078. STRZAŁKOWATY, a,

e, — o *adverb.*, na kształt strzałki, wie ein kleiner Pfeil gestaltet. Kukułka język ma strzałkowaty. *Zool.* 265. Liście strzałkowate, *sagittatum*; trójkątne, z wycięciem przy osadzie węglastym. *Bot. Nar.* 55. "STRZAŁOCHYBKY, a, e, n. p. Strzałochybka bogini, *dea pharetrata. Gwagn.* 617; strzelczyna, *Diana.* — "STRZAŁONOŚNY, *sagittifer. Cn. Th.* 1078, pfeiltragend; *Rag.* strjelonosni, strjelonossaz; *Croat.* sztrelonòszecz.

Pochodz. *strzelać, strzelić, strzelec, strzelczy, strzelba, strzelecki, strzelnica; dostrzelić, nastrzelić, ostrzelić się, odstrzelić, postrzelić, postrzał, przestrzelić, rozstrzelić, ustrzelić, wystrzelić, zastrzelić, zastrzał.*

STRZASKAWICA, *ob.* Trzaskawica. STRZASKIEM, *ob.* z Strzaskiem. STRZASNĄĆ *cz. jedntl.*, Strzaskać *niedok.*; *Boh.* ztroskotati; zgrzmotnąć, z trzaskiem rozbić; zerschmettern, zertrümmern. Uchodząc nazad działka swoje porzucili, nasypawszy w nie pełno prochu dla strzaskania. *Gwagn.* 154. Łeb mu na kawałki strzaskam. *Teat.* 9, 135. I dyamentowy zapor strzaska pocisk piorunowy. *Zab.* 13, 297. — §. *Transl. fig.* Zginęliśmy, i jeśli nas nie wesprze łaska Twa, możny królu, wszelka nadzieja się strzaska. *Min. Ryt.* 2, 270. pęknie, rozbije się, zniknie, alle Hoffnung scheitert. Otarganego żwawość lwa musi się strzaskać. *Zab.* 8. 398. *Kor.* musi uledz.

STRZĄSNĄĆ, STRZĘSNĄĆ, strząsł, *f.* strząśnie *cz. jedntl.*, Strząsać, Strzęsać *niedok.*, trząsaniem zrzucić, herunter schütteln, abschütteln, *pr. et fig.*; *Boh.* střásti, střesti, ztřasti; *Vind.* stresti, postresti; *Bosn.* stresti; *Dal.* sztressti; *Eccl.* сотрясаю; *Ross.* стрясти, стрясать, стряхнуть, стряхивать. Po strząsłych owocach następują świeże. *Przyb. Ab.* 59. Łakoma śmierć owoc niedoźrzały strzęsła. *Groch. W.* 401. Złoż włosienicę, strząśnij popioł z głowy. *Miask. Ryt.* 2, 58. Przez ten oręż strząsnąłem narody, i wytraciłem królestwa; strząsnąłem przez niego konia i jeźdźca. *Budn. Jer.* 51, 21. Ruszono niektórych wsi gromady do strzęsienia lasów, w których się hultaje kryli. *Gaz. Nar.* 1, 239. do prześledzenia, ausforschen, durchsuchen. — §. *Cum Instrum.* Wół, gdy się zapali, będzie chrapał, sapał, rogami strzęsał. *Weresz. Reg.* 125. będzie rogami miotał, ciskał, rzucał.

"STRZEBEK, *ob.* Strzępek. "STRZEĆ, "ztrzeć, *ob* Zetrzeć.

STRZEDZ, strzegł, strzeże, strzegę *cz. niedok.*; (*Boh.* střjcy, střehl, střehu; šetřiti něčeho, hljdati, dohljdati se, cf. glądać, doglądać; *Sorab.* ostrjhać; *Sorab.* 1. wwarnowacž, wobwarnuyu, (cf warować, obwarować); *Vind.* strezh, stregl, streshem, variti, varjem, varuvati (cf. warować), obarovat, obranit, vanzhati, povanzhati, savahtat, (strezhi, striezhem, strieshem = posługiwać, usługiwać, streshba, obstreshba = czekanie, oczekiwanie; strezhi = oczekiwać; *Carn.* strezhi, streshem *ministrare*); *Croat.* sztresim; *Hung.* strasálok; *Ross.* стеречь, стерегу, беречь, сберечь, зберегать, берегу, оберечь, оберегать, cf. brzegę; *Eccl.* стрегу, опасаю (cf. opatrzeć), врѣщи, врѣгѫ, блюсти, блюдѫ: *cf. Graec.* τηρέω, τηρέω; — strzedz na strażnicy stojąc, straż trzymać. *Cn. Th.* 1078. wachen, Wache halten. Stróż, który strzegł w więzieniu Pawła s... *Sk. Żyw.* 6, 166 der ihn bewachte. Miasto odźwiernych drzwi strzegą dłużnicy. *Groch. W.* 565. leżą przede drzwiami strzegąc, sie halten Wache vor der Thüre, hüthen die Thüre. Strzedz czego, kogo = pilnować, oko mieć, żeby co nie zginęło etc.; bewachen, hüthen. Strzegący czego *Ross* наблюдатель. Koni pańskich, jak oka w głowie strzegę. *Teat.* 19. *b*, 31. Na nic więcéj się nie zdam, jak tylko strzedz twoich owieczek. *Teat.* 51. *c*, 47. Strzedz ją pilniéj, niż oka mego, byłem winien. *P. Kchan. Orl.* 1, 220. Cnoty, prawdy, strzeż pilnie, jako oka w głowie. *Rej. Zw.* 25 *b*. Strzedz niewiasty, nalewać w piasty. *Rys. Ad.* 65. (daremna praca). Nie mniejsza jest chwała nabytych rzeczy strzedz, jako i nabywać. *Petr. Ek.* 77. zachowywać, konserwować; erhalten, bewahren. Jakem zebrał tysiączek, powiedziałem sobie, strzeż-no ty tylko dobrze pierwszego, a i drugi do niego przyjdzie. *Kras. Pod.* 2, 144. Złym strzeżeniem, złodziejów kraść uczą. *Pot. Syl.* 397, (cf. okazya robi złodzieja). — Strzedz od czego, zachowywać od czego; vor etwas bewahren, behüten, verwahren, in Acht nehmen. Niech bóg strzeże ojczyznę od takich obrońców praw jej. *Gaz. Nar.* 2, 272. Napominał Apolo Filipa, aby zdrowia swego strzegł od wozu poczwornego. *Warg. Wal.* 28. — *Omisso* od czego, *subaudiendo* od niebezpieczeństwa, szkody, zguby etc. Pijanego a dziecięcia bóg strzeże. *Rys. Ad.* 54. broni, beschützen. Dziwnie bóg strzeże niewinnego. *Rys. Ad.* 9. Strzeżonego bóg strzeże. *Sax. Art.* 59. *Pot. Arg.* 505. (chcącego zginąć, nikt nie ustrzeże; kto się sam zginąć napiera, darmo stróż przed nim zawiera). Ust swych kto strzeże, strzeże duszy swojéj. *Brat. G b.* Boję się, że są pojmani; Albo czego strzeż boże, pozabijani. *P. Kchan. Orl.* 1, 84. uchowaj boże! Gott behüte! Gott bewahre! da sey Gott für! das wolle Gott nicht! Nierównie lepiéj łaskawość, niżeli oręż strzeże panowania. *Ossol. Sen.* 11. — §. Strzedz się czego, kogo = chronić się, wystrzegać się; sich hüten, sich vorsehen, sich in Acht nehmen; *Boh.* střehu, střehnauti se, hledět se; *Vind.* ogibatise, opustiti, sogibatise, vgenitise, se sogniti, se vogibati, sojibatise, ogenitise; *Croat.* chuvatisze, ibabitisze; *Sorab.* pazisse; *Ross.* хранитися, внимать отъ кого, опасаться, оберечься, оберегаться, обѣгать чего, блюстися: *Eccl.* сберегуся, отрещися, отрѣбатися, отгрѣбатися, опасаться. Kto się czego często strzeże, przedsię nie zawsze się ustrzeże. *Cn. Ad.* 395. Lepiej się człowiek sam strzeże, niżli się go ludzie strzegą. *Rys. Ad.* 35. Każdy się nie swego wiatru strzeże. *Sk. Kaz.* 69. Kto się zawsze strzeże, ten bezpieczno chodzi. *Budn. Apopht.* 61. Bezecnych ludzi strzedz się jak ognia. *Ezop.* 24. Z niewstydliwemi strzegła się obcowania, zawsze gorzéj niżli psa, niżli węża. *Teat.* 42. *d, B*. Strzegą się ich, jak morowéj zarazy. *Mon.* 64, 19. Niech chłopiec słucha prawdy, niech czasem się obawia, a zawsze się strzeże. *Pilch. Sen. gn.* 226. — "§ Szczęśliwi ci, co inszych strzegą się przygodą. *Weresz. Pob. C*, 4 *b*, *ob.* Kajać się czym, przykład, przestrogę sobie z czego wziąć; sich eine Warnung, eine Lehre woraus nehmen, sich daran spiegeln. Wejrzyj na insze

państwa, a karz się szkodą, Szczęśliwy, co się strzeże inszego przygodą. *Stryjk. Turk. E* 3. — §. Strzedz czego = dopilnować czego, dochowywać, przystrzegać, na oku mieć; in Augen haben, in Acht nehmen, beobachten. I w mowie i w milczeniu zawsze strzeż pomiaru. *Min. Ryt.* 4, 174. Jeśli długo myślisz być szczęśliwy, Strzeż tylko uciech niewinnéj natury. *Zab.* 15, 405. *Zabł.* Przodkowie nasi, co sławy strzegali, dla Rzeczypospolitéj i gardła dawali. *Rej. Zw.* 246 *b.* (pilnowali, szukali, pragnęli). Więcéj strzegą powagi, okazałéj mowy, Niżli coby przyniosło nam pożytek zdrowy. *Biel. S. N.* 3. Serce zdrady nieumiejętne, słowa strzeże. *Gorn. Sen.* 165. dotrzymuje, sein Wort halten. — §. Strzedz na kogo, pilnować na kogo, zasadzać się na kogo; auf einen passen, lauern, auf in halten. *Insidiari*, *czuhać, strzedz na kogo. *Mącz.* Śmierć na cię strzeże. *Groch. W.* 527. Wszyscy na krew *strzegają, mąż na śmierć brata swego *czuha. 1 *Leop. Mich.* 7, 2. Pochlebcy przewrotnością chytrą swą na to strzegą, ku czemu się przyrodzenie pańskie najwięcéj ściąga. *Kosz. Lor.* 40. tego pilnują.

Pochodz. *stróż*, *stroża*, *stróżować*; *straż*, *strażnica*, *strażnik*, *strażniczy*, *strażnikowstwo*; *ostrożny*, *ostrożność*; *ostrzegać*, *postrzedz*, *postrzegać*, *postrożca*, *przestrzedz*, *przestrzegać*, *przestrzegacz*, *przestroga*, *podstrzegać*, *podstrzegacz*, *przystrzegacz*, *ustrzegać*, *ustrzedz*, *wystrzegać*, *zastrzegać*.

STRZECHA, STRECHA, y, *ż.*, STRYCH, u, *m.*; *Boh.* střecha; *Sorab.* 1. cžjecha, tžecha, kréw; *Sorab.* 2. tschècha; *Carn.* strẹha, streiha; *Vind.* streha, strehiza, (strieſhnza = deszczowa woda); *Croat.* sztroha *protectum*, sztrossina *stillicidium*; *Dal.* sztroha; *Rag.* strèha; *Bosn.* strehha, pokrov od kuchje; *Slav.* striha; *Ross.* стрѣха; w innych dyalektach znaczy dach w ogólności: w Polskim zaś dziś dach słomiany, poszycie na chłopskim domu, *Germ.* das Strohdach, ein schlechtes Dach, wie auf einem Bauernhause; dawniéj w czasach mniéj przekwintnych za każdy dach wzięte, sonst jedes Dach überhaupt. Przodkowie W. K. Mości nie pod strzechą leżąc, ale w polu się potykając, budowali-ć tak wielkie państwo. *Janusz. Oksz. L.* 3 *b.* Buduje-li kto co ku szkodzie sąsiada swego, jako gdyby mu strzechę albo abdach na jego dworzec wpuścić chciał.... *Szczerb. Sax.* 36. Wiatr gwiżdże, dmucha, nawałnie z domów zrywa strzechy. *Jak. Baj.* 157. Niełądno dom pod zgniłą nowy stoi strzechą. *Pot. Jow.* 17. Ptak siedząc na strzesze. *Zab.* 11, 3. *Koss.* — §. Strzecha, miejsce pod strychem, poddasze; der Ort unter dem Dache, der Boden, der Söller; *Sorab.* 2. pschêtsch, zurla; (*Sorab.* 1. podtžeschné poddaszny); *Vind.* nahiſe, (podstrechina, podstrehje, podstreſhnik = wiązanie); *Carn.* svisle; *Ross.* застрѣха, подволока, надъизбница, чердакъ, чардакъ, чердачекъ. Pomogłem Bartłomiejowi złożyć furę siana pod strych. *Teat.* 24. *c*, 21. auf den Heuboden. Jako lis na kury pod strzechą się tai. *Rej. Wiz.* 139 *b.* Ptak pod strzechą się kryje. *Zab.* 13, 156. Letki jak wróbel w strzesze. *Teat.* 32. *b*, 101. Mieszka pod strychem. *Teat.* 18, 26. unter dem Dache, auf dem Boden, in einem Dachstübchen wohnen; (cf. *Vind.* podstrechuvati, pod streho vseti = do domu swego przyjąć, stanowić u siebie, gościć u siebie; cf. *Slov.* k streše sa pritisknuť; *sub aliena umbra latitare*). Fortuna mię z gmachu w ciasny strych przeniosła. *Teat.* 43. *b*, 96. (w ciasne podłe pomieszkanie). Przed miłością, i strych nas nie schroni. *Teat.* 43. *b*, 11. chałupa, chata, eine Hütte. Nikt pod strzechą nie nabył doświadczenia. *Ossol. Baj.* 2. (doma siedząc, za piecem, legartując, cf. domator). — *§. Kazała im wstąpić na wyższy strych domu swego. 1 *Leop. Joz.* 2. na wyższe piętro; cf. *Germ.* Strich. Adlg.

STRZEGĘ, *ob.* Strzedz. STRZEKAĆ, *ob.* Strzykać.

STRZELAĆ *cz. contin.*, Strzelić *niedok.*; *Boh.* střeliti, střjleti, střjljwati; *Sorab.* 1. tželam; *Sorab.* 2. ſcželisch, ſcželasch; *Carn.* strelam, streilati; *Vind.* strielati, streliti, streilat, striellat, ognjati, ognjuvati, (*ob.* ognia dawać); *Croat.* ztrélati, sztrélyam, sztreliti, pukſhati, (cf. puszka, cf. puścić, cf. pukać); *Slav.* pucati; *Rag.* strjêliti, strjêgljati, strjêglivati; *Bosn.* strilati, strigljati; *Ross.* стрѣльнуть, стрѣлять; (*Etym.* strzała); z łuku, z działa, z strzelby pocisk wyrzucać; schießen, abschießen, losschießen, abdrücken, feuern, abfeuern. Kiedy żołnierz każdy osobno strzela, nazywa się to ogniem sztachetowym. *Jak. Art.* 2, 456. Chłop strzela, a pan bóg kule nosi. *Żegl. Ad.* 28. *Jabł. Buk. R.* 2 *b.* Z armat pospolicie strzela się albo kulmi, albo kartaczami. *Jak. Art.* 1, 244. z armat bija kulami. aus Kanonen wird geschossen, gefeuert; oder: schießt man, feuert man mit.... W Krakowie rzemieślnicy kurka strzelali przed miastem, gdy.... *Biel. Św.* 246, *ob.* Kurek, nach dem Vogel schießen. Strzelanie do kurka, das Vogelschießen. Mówić bez myśli, jest to strzelać, bez ładunku. *Zab.* 14, 54. *Nagł.* Bąki strzelać, *ob.* Bąk; *Ross.* кубарить. Pilnie do szkoły chodźcie, nie strzelając bąków po ulicy. *Dambr.* 572. Lepiéj syna dać do szkoły, niżeliby miał po polach, ulicach, bąki strzelać. *Glicz. Wych. K*, 2 *b.* (wałęsać się). — Jak strzelił, prędko. *Cn. Ad.* 928. jak pióro opalił, lotem, piorunem, z trzaskiem, jak z łuczu; wie ein Blitz, schnell. — Jelenie strzelają się przed psami. *Kluk. Zw.* 1, 344. *Passive*, die Hirsche werden gejagt vor .... Strzelać się *recipr.*, pojedynkować się na strzelbę, na kule; sich mit einem herum schießen, auf den Schuß duelliren. Szlachcic o żelżywe słowo zaraz gotów strzelać się. *Jez. Wyr.* Nie w Achilesie tak Homer nie chwali sławnie, Jako że się on dla Patrokla strzela. *Chrość. Fars.* 67. — Dzidą strzelić. *Tward Wł.* 8. cisnąć, den Wurfspieß werfen. Wielka różnica, jeżeli jednym oszczepem ze wszystkiéj mocy strzelono, a drugi ladajako wypadł z ręki. *Gorn. Sen.* 60. — W obozie więcéj ognia piekielnego, niż strzelanego. *Bals. Św.* 2, 455. więcéj grzeszenia, niż strzelania; es wird im Lager mehr gesündigt, als geschossen. — *Allegor. fig.* Modlitwami do nieba strzelać. *Birk. Dom.* 107, (cf. modlitwy strzeliste). Nazyanzen z pustyni listami strzelając wiary bronił. *Sk. Dz.* 311. Tylekroć napięte nadzieje strzeliły wiatrem próżnym. *Tward. Wł.* 134. pękły, seine Hoffnungen zerstoben. Strzeliła skała strumieniem. *Cn. Th.* 1078. (wytrysnął strumień z skały). Runął na

wznak o ziemię, krew' strzeli do góry; *cruor emicat alte. Żebr. Ow.* 82. bucha, strömt empor. — Wre zemsta wszystkim w sercach, gniew im z oczu strzela. *Dmoch. Il.* 2, 8. wypryskuje, wyziera, iskrzy się, sprüht aus den Augen. Gdy syn groźny Saturna gromy z nieba ciska, Razi ludzi okropną światłością i trzaskiem, Takim z ramion królewskich miedź strzelała blaskiem. *ib.* 2, 12. odbiła, Schimmer werfen, schimmern. — Złoto strzelające, *aurum fulminans. Kruml.* 476. Knallgold, Plazgold, Praßelgold. — §. *W górnictwie:* Kamień strzelać, prochem rozsadzać. *Os. Żel.* 51. einen Stein mit Pulver sprengen. Kamienie kruszcowe prochem rozsadzać, nasi górnicy zowią strzelać rudę. *Os. Rud.* 40. — *Simil. neutr.* Ziemia rysami strzela. *Żebr. Ow.* 35; *(dissilit,* pada się, rozsiada się, pęka). — *Aliter:* Strzelać do kogo, zaczepiać go, uwijać się koło niego; sich an einen machen, ihm beyzukommen suchen. Strzelali do Jezusa żydowie, strzelali i poganie. *W. Post. W.* 47. — *Aliae figurae:* Strzelać oczyma, (cf. strzydz oczami); *Boh.* čumjm, lelkugi; *Carn.* sijam; *Vind.* siati, okulsiati, pomeshkuvati, mit Augen herum schießen, die Blicke herum fliegen lassen. Nie będziesz u mnie póki się dobrze szafować oczyma, i niemi nie strzelać nauczysz. *Sk. Żyw.* 2, 395. Umie mleć językiem, i strzelać oczyma niesfornie. *Przyb. Milt.* 368. Czego ty strzelasz raz tu, drugi raz tam temi ślepiami? *Teat.* 55. *b*, 49. Pan porucznik strzela oczkami na panią moje. *Teat.* 55. *b*, 55. Strzelaj zapalczywie oczami. *Teat.* 36. *b*, 38. Strzelanie oczami *Carn.* syalost. Strzelający oczami *Carn.* syâlu, sijalu. — *Similiter:* Po coż człek marny na dal myślą strzela? *Hor.* 1, 285. *Nar.: quid brevi fortes jaculamur aevo multa?* 'Przecz w krótkim wieku po świecie strzelamy. *Petr. Hor.* 2, *C* 2 *b*, *not.* «Włóczenie po świecie strzelaniem zowie Horacy, dla prędkiéj odmiany, dziś tu, a jutro gdzie indziéj będzie». — Strzelać gdzie, *Verb. med.*, bieżeć gdzie, czesać; wohin schießen, eilen, rennen, laufen, fliehen. Dafnida się porywa, Nie utrzymana, ani uproszona, Jako sarneczka strzeli w las pierzchliwa. *Tward. Daf.* 38. Strzeli chyłkiem od podwoja. *Brud. Ost. A* 6. — *De plantis:* Strzelać, prędko wzgórę wyrastać, schnell empor schießen; [illegible] młodociane bujniej strzela w lesie. *Nar. Dz.* 1, 4. Tu pomiędzy wysokich kabłaków roztwory strzelają cienkie drzewka, dereńki i świrki. *Zab.* 9, 370. *Ejssym.* Ten kwiatek złotym szmelcem malowany, Dziś z pączka strzela, a jutro usycha. *Zab.* 9, 303. *Zabł.* — *Similiter:* Włosy, Nie wiem, z jakiéj przyczyny strzelają w niebiosy? *Mon.* 70, 172. nagle się podnoszą, wzjeżają, sie straubten sich empor. — [illegible] na strzelenie dwoje, troje, jedno, z łuku, z kuszy, z armaty, z rusznicy, jest co ode mnie. *Cn. Th.* 1028. einen, zwey, den Schuß weit, einen Büchsenschuß [illegible] *Ross.* [illegible] Zstąpiwszy z drogi w [illegible] studnią. *Warg. Radz.* 58. Ztamtąd na strzelenie z łuku jest drugi pagórek. *Paszk. Dz.* 30. Dziś w zad cofniemy na strzelanie z działa. *Jabł. Buk. O* 3 *b.* strzelbiszcze. STRZELBA, y, *ż.*; *Boh.* střelba; *Sorab.* 1. tżelba; *Vind.* strelna pukſha, puſhka, (*ob.* Puszka, puszkarz), strelilu, strelaſhtvu; *Croat.* púska; *Dal.* szamokresz, (cf. samostrzał); *Ross.* стрѣльба, ружье, (*ob.* Oręż); narzędzie jakiekolwiek do strzelania, *ob.* Fuzya, rusznica, działo, armata i t. d.; das Gewehr, Schießgewehr. Gończy pies napędza zwierzę na strzelbę. *Zool.* 306. (na strzelczą rękę). — *Plerumque*, strzelba *collective* = strzelby, wszelkie gatunki strzeleckich broni, Geschütz. Mała strzelba, rusznice i muszkiety; wielka, działa, armaty. *Archel.* 61. Strzelba polna różni się od dział wielkich burzących. *ib.* 2, 15. Strzelbę rozsadziwszy, i jednę na kościele, a drugą z tamtę stronę rzeki rozrychtowawszy, mury tłuką: *bombardis destructis. Krom.* 457. Kościoł strzelbą osadził. *Biel.* 132. Mury dobrze obwarowane i i strzelbą ziemną i zwierzchną. *Gwagn.* 368. Zwieziono działa i inszą strzelbę ku zbijaniu murów. *Baz. Sk.* 164. — §. Strzelba = strzelanie z strzelby, bicie z dział, ogień strzelecki: das Schießen, [illegible]. Częstą i gęstą strzelbę z zamku na miasto wypuszczać każe: [illegible] *Krom.* 616 gęsty, tęgi ogień, er ließ aus der Burg ein [illegible] auf die Stadt machen. Z dział strzelba [illegible] trwała. *Stryjk. Henr. C.* Strzelba gęsta szła na oblężonych, aby nikt z blanków mógł spędzić. *Br.* [illegible]. 81. Wprzód strzelbą z daleka, Polacy z kusz, a Rusacy z łuków bitwę zwodzili. *Krom.* 274. Strzelba nastąpiła na Turki, jako grad gęsta. *Bart. Ch.* [illegible]. 51. [illegible] towną z jak największych dział wypuszczano. *Wez. Zap. A* 4. STRELBMISTRZ, a, *m.*, puszkarz, co robi ręczną strzelbę. *Jak. Art.* 3, 318. *ib.* 313. der Büchsenmacher. STRZELBMISTRZOWSKIE narzynia *Jak. Art.* 3, 257; puszkarskie, Büchsenmacherwerkzeuge. 'STRZELBISZCZE, a, *n.*, strzelenie, dalekość donośności strzelania; der Schuß, die Schußweite. Oba wojska, gdy się jako na dwoim strzelbiszczu z łuku nad rzékę ściągały.... *Stryjk.* 345. STRZELBNY, a, e, od strzelby, Schießgewehr-, Gewehrbüchsen; *Ross.* ружейный. [illegible] wieków wynaleziony proch strzelbny. *Chmiel.* 1, 234. Schießpulver, strzelecki proch, strzelniczy. STRZELCZY, a, e, [illegible] *Ross.* стрѣлецкій [illegible] Wielki [illegible] strzelczy urząd, jako u Turków Janczar Aga; nigdy go carowie nie powierzają, jeno abo braciom, abo bardzo dufałym. *Żółk. Mskr.* 63. Oberschützenamt. Amor, strzelczy ów pacholik [illegible] daß ers treffen kann. Bronili się nasi, strzegąc najwięcéj tego, aby nieprzyjacielom na strzelczą rękę nie przy[illegible] Tatarom strzelczą rękę odjęli. *Papr. W.* 2, 389. Nie wiedział, iż źle Kozakowi na strzelczą rękę przychodzić. *Papr. Gn.* 1164. STRZELCZYK, a, *m.*, młody strzelec, [illegible] Z strzelczyków i

masztalerzów na łowczych i koniuszych awansowali. *Teat.* 19. *b*, 6. STRZELCZYNA, y, *ż.*, bawiąca się strzelaniem; *Rag.* striêgljaliza, die Schützinn, die sich mit Schießen beschäftigt. Strzelczyna Dyana. *Otw. Ow.* 197. STRZELEC, lca, *m.*; *Boh.* střelec; *Slov.* strelec; *Sorab.* 1. tželcz; *Sorab.* 2. schutza; *Carn.* strelz; *Vind.* strelz, streliz, strielavez; *Bosn.* strigljaç, strilaz, metalaç; *Rag.* strjêglja-laz, strjêgljaz; *Croat.* sztrélecz, metalacz; *Eccl.* стрѣльць, стрѣляльникъ; *Ross.* стрѣлецъ, стрѣлокъ; strzelający, strzelaniem się bawiący, der Schütze. Strzelec łuczny, der Bogenschütze. Strzały nieprzyjacielskie wracały się wstecz, i strzelce swoje biły i na głowę poraziły. *Wys. Kat.* 98. Partus pewniejszy strzelec, niż Gnosyjski. *Bardz. Trag.* 443. Strzelec kulny z muszkietu. *Cn. Th.* 1078, *ob.* Puszkarz, der Büchsenschütze. Strzelec na zwierzę, der Jäger, (*disting.* myśliwiec). — Strzelec do posług, der Büchsenspanner; (*Vind.* pukshen napenjar, napenjavez). Mamy lokajów czterech, hajduków dwóch, laufra, strzelca, pajuka. *Teat.* 26. *b*, 41. — §. Strzelec, znak niebieski jesienny, między niedźwiadkiem i koziorożcem. *Otw. Ow.* 57. *Zebr. Zw.* 25. *J. Kchan. Dz.* 12. der Schütze am Himmel, ein Sternbild. — §. Strzelec, wąż, na ludzi się jak strzała rzucający. *Dudz.* 24. die Pfeilschlange, die sich wie ein Pfeil über einen herwirft, *jaculus*; *Graec.* ἀκοντίας, die Schießschlange. Wąż, którego zowią strzelec, jakoby strzała skoczy z daleka na człowieka. *Eraz. Jęz. P* 2. STRZELCOWA, éj, *ż.*, żona strzelca, des Schützen Frau; *Sorab.* 1. tželcowa. STRZELECKI, a, ie; *Boh.* střjlecy, střelecký; *Sorab.* 1. tželezowné; *Ross.* стрѣлецкій; od strzelców, Schützen=. Jest w Krakowie i w Poznaniu szkoła strzelecka. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 129. Strzelecki proch, *ob.* Strzelniczy, strzelbny. STRZELENIE, STRZELIĆ, *ob.* Strzelać. STRZELICA, *ob.* Strzałka u konia. *STRZELISKO, a, *n.*, strzelanie, strzelba, *contemn. ridic.*: der Schuß, das Schießen. Nabrawszy w gębę flegmy, chciał przez stół strzelisko Uczynić, a on w kaszę, która stała blizko. *Pot. Jow.* 2, 17. (pluć komu w kaszę). STRZELISTY, a, e, — o *adv.*, pełen strzał, od strzał; Pfeil=, voll Pfeile. Strzeliste grady owe czołna gniotą. *Przyb. Luz.* 27. Pfeilhagel. — *Metaph.* Strzelisty, na kształt strzały, pocisku się wzbijający; wie ein Pfeil in die Höhe fliegend, empor steigend; *Rag.* strjelovit = prędki, (*ob.* Strzała). Łzami oblewa dziecinne pieszczoty, Sięgając niebios strzelistemi groty. *Zab.* 9, 11. Modlitwy strzeliste. *Węg. Org.* 3. (bardzo gorące, inbrünstige Gebete; *ob.* modlitwami do nieba strzelać; *Rag.* modlitve strielatne *preces jaculatoriae*). Pisałem ojcu jego, i przesłałem listy, W których mi syn oświadczał swój afekt strzelisty. *Tręb. S. M.* 40. — *Aliter:* Wzrost strzelisty, szybko w zgórę się wzbijający, smugły; schlank, empor schießend, schmächtig gewachsen; (*ob.* drzewa do nieba strzelają). Teutoboch był wysokiéj urody i strzelistego wzrostu. *Stryjk.* 34. Kazimierz Jagiełłowic był wzrostu strzelistego, długiéj a suchéj twarzy etc. *Stryjk.* 641. STRZELNICA, y, *ż.*, *Cn. Th.* 1079, miejsce, gdzie się w strzelaniu ćwiczą; die Schießstatt, der Schießgarten, Schießgraben. *Włod.*; *Boh.* střjlnice, (2. arsenał, zbrojownia. *Lodereck*). (*Vind.* strelniza, strelna hisha, strelauna huta, resziep sa strielanje, resklon na strel, strelishe, strielavishe). Strzelnica, wyrznięcie, oko, albo dziura w przedpiersieniach, w murach, w okrętach, przez którą strzelają. *Jak. Art.* 3, 318. *Łęsk.* 2, 229. *Papr. W.* 1, 479, *Slav.* pushkarnica; *Ross.* збѣгъ. — §. Strzelnica; *Ross.* стрѣльница, стрѣлостоятельница, бойница; wieża ruchoma, z której na oblężonych strzelano; ein Schießthurm, beweglicher Thurm, von dem man auf die Belagerten schoß. Rozkazał zatoczyć strzelnicę, baszty i inne machiny swoje, bijąc z nich tak dobrze do miasta, że przejście sobie sprawił w murach. *Ustrz. Kruc.* 2, 334. STRZELNICZY, a, e, od strzelnicy, Schießplatz=, Schießscharten=. — §. Proch strzelniczy. *Rog. Doś.* 2, 337. *Scheidt.* 12. strzelecki, ruśniczy, Schießpulver; *Vind.* pukshen purbel. STRZELNY, a, e, od strzelania, Schuß=; *Boh.* střelneho platiti strzelnego płacić, od wolności strzelania, Schußgeld.

STRZEMIĘ, ienia, *n.*, STRZEMIONKO, a, *n.*, *dem.*; *Boh.* střmen, třmen, třmeniště; *Sorab.* 2. tschmen; *Vind.* stremen, shtengraf, jesdarska podnogniza; *Carn.* frêmen! stegraffi, lédnik; *Croat.* sztrumènek, sztrumenìsche; *Rag.* stremen, stremeník; *Slav. Turc.* uzengyja, usengia; *Bosn.* stremen, strimme; *Ross.* стремя; (*Etym.* [trzmić 2], trzymać); §. 1) u siodła wiszący na poślisku niby to stopień dla jeźdźca; der Steigbügel, *obs.* Steigreif. Strzemiona téj mają być długości, żeby zniosłszy się na nich jeździec, cała ręka między nim a siodłem przejść mogła. *Kaw. Nar.* 394. Już cugle ma w ręku, już w strzemieniu stoi. *Pot. Arg.* 746. — *Allegor.* Kto jedną nogą w niebo, drugą mierzy w ziemię, I tam i tu nie dojdzie, zerwie mu się strzemię. *Pot. Arg.* 781. (nie dojedzie, nie dokaże, nie dopnie). — §. *Fig. moral.* W strzemię czyje wstępować, naśladować go, iść za jego przykładem, wzór z niego sobie brać; in jemandes Fußtapfen treten, ihm nachahmen, seinem Beyspiele folgen. On kiedyś w swojego stryja walecznego wstąpi strzemię niedługo. *Leszcz. Class.* 79. Coraz to gorzéj płyniem, ani plemię Wstępuje w ojca jak należy strzemię. *Min. Ryt.* 1, 256. *Pot. Arg.* 521. Tegoż rodzaju piérwszego złe plemię Potomek nieszczęsny wstąpiłem w toż strzemię. *Kulig. Her.* 60. Pięknie go napominają, aby w strzemiona przodków swoich stąpił, a Rzpltą miłował. *Biel.* 533. Dziwnaby rzecz, jeśliby się nie miał ku panu wrócić, i zlakłszy się złości swoich, w cnotliwe strzemię wkroczyć, widząc co pan cierpi za to, co on sobie lekce waży. *Sekl.* 124. (poprawić się). — §. *Aliter:* Czemu tych nie karać, co rozmyślnie w cudze strzemię wstępują, ludzkie domy *wyżerują? *Lek. B* 3. w cudzą własność, fremdes Eingenthum. Niezgoda jedność dzieli, Śmiała trąbić na trwogę, I kłaść w różne strzemię nogę. *Miask. Ryt.* 2, 78. — §. *Aliter: In amore temperari*; ukracać strzemion swemu gamractwu, powściągać od miłości. *Macz.* Einhalt thun, den Zügel kürzer anziehen. — §. 2) Strzemię wozowe. *Cn. Th.* 1079. stopień wozowy, kareciany; der Tritt, Fußtritt an einem Wagen, einer Kutsche. — §. 3) Strzemię, strzemionko

u bóta, ucho u góry cholewy do wciągania bóta; die Strippe, das Ziehband am Stiefel. *Tr.* — §. 4) *Anatom.* Strzemię w uchu za bębnem, kość strzemieniowa w uchu, *stapes. Kirch.* 100. *et* 94. *Kluk. Zw.* 1, 44. der Stegereif im Ohre. — §. 5) Strzemię, *herb*; strzemię złote w polu czerwonym; na hełmie pięć piór strusich. *Kurop.* 3, 49, ein Wappen. STRZEMIEŃNY, STRZEMIENIOWY, a, e; (*Boh.* třmený; *Ross.* стремянный, = 2. masztalerz); od strzemion, Steigbügel-, Bügel-. Strzemienny trok. *Banial. C* 4. Strzemieniowa kość uszna. *Kirch.* 100.

STRZENOŻYC, *ob.* Trzynożyć.

1. STRZEPAĆ, *ob.* Trzepać. — 2. STRZEPAĆ, *vel potius* ztrzepać *cz. dok.*, Strzepywać *contin. frequ.*, trzepiąc zrzucać; *Rag.* strépati, strepatti, abklopfen. Mrożną odzież strzepywali w sieni. *Karp.* 1, 52. Już nasze barany Strzepują krople wody z wełny deszczem zlanéj. *Chod. Gesn.* 33.

STRZĘPCZYSTY, a, e, *fimbriatus, a quo pendent v..a, nodi. Cn. Th.* 1079, *Boh.* střapený; pełen strzępków, faserig, voll Fasern. STRĘPKA, STRĘPECZKA, i, ż., ziele, gatunek końskiego ogona, *equisetum arvense, equisetum limosum. Kluk. Dyk.* 1, 202. *et* 203. Arten des Kannenkrauts, Schachtelhalm; *ob.* Przesłka, Skrzyp, Kocie Ogonki. STRZĘPEK, *STRZĘBEK, pka, *m*; (*Boh.* třapec kutas; (*Boh.* třepenj *fimbria*; *Slov.* střebina, nařezány zubkowate *crena*; *Rag.* struja *crispatio*: *Ross. obsol.* стряпчей szatny carski, kamerdyner, *hodie* prawnik, rzecznik); kosmatość na kobiercach, kocach. *Dudz.* 59. krause Fasern; *Sorab.* 1. žmot, žmak. Arabowie, gdy jeżdżą na koniach, zdobią ich głowy strzępkami i dzwonkami. *Warg. Radz.* 38. Mameluey głowę konia zdobią strzępkami i dzwonkami. *Gwagn.* 699. Nuż pojazdy nasze, koń za pięćset złotych, rząd za drugie, nuż owe alzbanty, nuż owe kutasy, nuż owe dziwne muchry, strzępki, aż dziwno patrzeć na te straszne wymysły świata tego. *Rej. Zw.* 58. STRZĘPIA, i, *ż.*, sztraba, n. p. Murować w strzępią czyli w sztraby, t. j. ustępki w murowaniu zostawiać, wypuszczając cegłę, aby można na potym do niéj przymurować. *Magier. Mskr.*, beym Mauern Einschnittsziegel geben. STRZĘPIĆ *cz. niedok.*, ustrzępić *dok.*; *Boh.* třepiti *retexere*; (*Rag.* strûjati *crispari*; *Ross.* стряпать warzyć, gotować; proces prowadzić); strzępić, *ustrzmić, strzępczystym czynić, kędzierzawić; *Croat.* braszkati, faserig machen, auffasern, fransen, ausfransern, frans machen. Strzępię płótno, wyciągam nitki. *Dudz.* 60. Bram haftowany, pięknie ustrzępiony. *Rej. Wiz.* 25. Ta gaza strzępiona, wstążki w wybornym guście, ta fryzurka modna, coż to dziś znaczy! *Teat.* 33. *b*, 32. Żywemi kwiaty strzępią się perłami. *Zab.* 5, 404. *Nar.* Kobiety, skoro włosy po czole ustrzmią i pokręcą, W ten swój na dożywotne więzienie dół nęcą. *Pot. Pocz.* 311. Wierzch głowy ich łysy będzie, miasto strzępionych włosów będzie łysina. *Sk. Kaz.* 580 *Otw. Ow.* 590. Ustrzępiła się, ubiór obejźrzała, Twarz wyciągnęła. *Żebr. Ow.* 88; (*composuit se*). Strzępi wiatr wodę. *Dudz.* 60. wzdyma wodę, wirft Wellen. Strzępić głos, wywerkować, trelować, trelami sprawić. *Dudz.* 60. trillern, mit der Stimme Triller und Läufer machen. Przedtym głos mój strzępiąc, przedziwnem trelował. Głośną trzodę leśną gorganum celował. *Tel. Saul* 68. — *In malam partem:* Uprząść postawę, ustrzępić i ustroić mowę. *Pilch. Sall.* 49. W przygodzie niech się tyle łez wylewa, ile serdeczna żałość wyciska, nie zaś strzępione udawanie. *Pilch. Sen. list.* 3, 271.

Pochodz. nastrzępić, nastrzępiać.

STRZĘSNĄĆ, *ob.* Strząsnąć. *STRZESTAĆ, *ob.* Tresktać. STRZEWA, STRZĘWOWY, *ob.* Trzewa. STRZEŻ, ptak, *ob.* Strzyż. STRZEŻENIE, *ob.* Strzedz. STRZEŻOGA, *ob.* Srzeżoga. STRZEŻOPRAWOWIE, *ob.* Prawostrzeżce. STRZNADEL, *ob.* Trznadel. STRZOKA, *ob.* Stroka.

STRZOSOWAC *cz. niedok.*, cumować, przybiwszy do lądu statek u hartfuli uwiązać. *Magier. Mskr.* das Schiff am Ufervfahl anbinden.

STRZYDZ, strzygł, strzyże, strzygę *cz. niedok.*, Strzygać *contin.*; *Boh.* střihnauti, střihati; *Sorab.* 1. ztžiham, tžiham, truwam; *Sorab.* 2. ſcžigasch; *Carn.* strizhi, strishim; *Vind.* strizh, strizhi, strishem, ostrizhi, (strizhi, strugati, strushiti = raszpłować, *ob.* Strużyć); *Croat.* sztrisem, siskam; *Rag.* stricchi, strixem; *Ross.* стричь, стригу; (cf. *Lat.* stringo, strictus, strigilis, strigor; *Ger.* Striegel; nożycami przerzynać, rzynąć: mit der Scheere schneiden, scheeren. Strzygę co, papier, płótno. *Cn. Th.* 1079. zerschneiden mit der Scheere. Strzydz owce, postrzygać, die Schaafe scheeren; (*Vind.* ovzhe strizh). Owce się albo raz tylko na rok strzygą, albo też i dwa razy. *Kluk. Zw.* 1, 271. die Schaafe werden geschoren. Każdego czasu, gdy jeno czas mierny, owce strzydz można. *Cresc.* 559. Czas strzyżenia owiec. *ib.* 559. die Zeit der Schaafschur. Drży na baranie wełna, kiedy owce strzygą. *Mon.* 74, 538, (cf. lewek się boi, gdy pieska biją). Dość wełnę strzydz, a skóra cała Co rok ci będzie wełnę dawała. *Cn. Ad.* 592. Strzyż, nie odzieraj. *ib.* Nie skóry łupić, bo insza nie rośnie, ale wełnę strzydz, bo insza porośnie. *Falib. Dis. N* 2. W ten czas się wełna strzydz może obficie, gdy *poroście. *Opal. Sat.* 181. Ziemski pan strzyże, a niebieski strzeże. *Chmiel.* 1, 61. (bóg ubogiego obrona). — Strzydz komu brodę, głowę, (*oppos.* golić: mit der Scheere den Bart, den Kopf beschneiden, die Haare beschneiden, verschneiden. Strzygał Absalom włosy raz w rok, bo mu ciężały. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 14, 26. Najpodobniejsza do prawdy, że Polacy głowy sobie strzydz i golić poczęli po klęsce w Bukowinie, kiedy z nich wielu na gałęziach długiemi włosami zawieszonych, Wołosza pokłóła. *Nar. Hst.* 2, 230. Dachowni przez ostrzyżenie włosów bogu poślubieni Lyassa, strzygą włosy na podobieństwo korony, (cf. plesz); a im na wyższy stopień godności wstępują, tym więcéj włosów ucinać powinni. *Kucz. Kat.* 2, 614. Pierwsze strzyżenie kleryckie, jakoby niejakie przygotowanie do święcenia. *Karnk. Kat.* 262. Po pierwszym strzyżeniu pierwszy stopień jest do święcenia odźwiernego. *Kucz. Kat.* 2, 616. Strzyżenie włosów przy krzcie, i zalepianie ich w wosk. *Sak. Persp.* 2, (*ob.* Postrzyżyny). — Miła żono, gdy ja rzeknę golono, nie mów ty strzyżono! *Papr. Przyk. B* 2.

nie bądź mi sprzeczna, widerspricht mir nicht. *Gorn. Dw.* 247. A golono? golono! strzyżono? strzyżono! *Rys. Ad.* 1. (a biało? biało! — potakiwać). Nieszczéry, obłudny, insze mówi, insze myśli; i strzyże i goli. *Cn. Ad.* 658. der einem nach dem Maule redet. Człowiek fałszywy, słowa swoje opakujący, i tak i owak słowa odmienia, i strzyże i goli, i grabi i siecze, insze mówi stojąc, insze siedząc. *Weresz. Reg.* 118. — §. Są brzegi pobliż łąki zielonej, których nie dochodziły tak krowy rogate, Jak owce, ani kozy strzygły ich kosmate. *Żebr. Ow.* 345; *non carpserunt*, nie ścipały, kosiły zębami, spasały, abfressen, abweiden. Mół, robak co strzyże = gryzie, toczy. *Tr.* die Schaben, die Würmer fressen etwas, zernagen es, als wenns zerschnitten wäre. — 2) Strzydz uchem, uszyma = storczyć uszy, nastrożyć uszy, die Ohren spitzen, (o koniach *etc.*, von den Pferden). Ćwiczony rumak w żartkim kroku wyrzuca cugle i uszyma strzyże. *Kchow. Wied.* 16. Drapieżny próżno na nią uchem strzyże źwierz. *Suszyc. Pieśn.* 2, *B* 4. Patrz, bonończyk jak uszkami strzyże, i ogonkiem dzwoni. *Mon.* 75, 664. — §. Strzydz oczami, strzelać oczyma, z pod oka patrzeć, schneidende Seitenblicke auf etwas werfen. Lis, jak się układa, jak liże, Jak chytrze oczyma strzyże. *Kniaź. Poez.* 3, 130. Zazdrość prosto nie patrzy, zézem tylko strzyże. *Nar. Dz.* 3, 184. Patrz, jak siedzi, wąs kręci, a oczyma strzyże, Na bót sobie pogląda, oczesuje bryże. *Papr. Przyk. C.* Tak piękna była, iż gdzie się jedno obróciła, wszyscy za nią oczyma strzygli. *Kosz. Lor.* 65 *b.* STRZYGA, i, *ż.*, STRZYGONIA, i, *ż.*, gatunek pokus, nocnic, upiorów, eine Art von Nachtgespenstern; (*Lat.* strix, striga; *Graec.* στρίξ; *Ital.* strega *saga*; *Carn.* shtrigôn = upior; *Croat.* striga = stonog; *ob.* Strzyż ptak). Upiory, straszydła, mory, dyabły, strzygi i pokusy. *Teat.* 11. *b*, 106. O upiorach czyli podług innych, strzygoniach, zmorach. *Krup.* 5, 621. Upierzyca czyli strzyga. *Chmiel.* 1, 39. — §. *Transl.* Karzcie się starzy tak bezecną strzygą, Nie równą łaty nie wiążcie się ligą. *Pot. Syl.* 46. STRZYGACZ, a, *m.*, który strzyże, der Scheerer; *Boh.* střižce; *Vind.* strishnik, strishovez, *f.* strigla, strishniza; *Croat.* sztrisitel, *f.* sztrisitelicza; *Rag.* strixalaz, strixitegl, *f.* strixniza, strixitegliza; (*Ross.* стригунъ, стригунецъ ogierek z przystrzyżoną grzywą); cf. postrzygacz. STRZYGALNIA, i, *ż.*, miejsce do strzyżenia, golenia. *Włod.*, barwiernia. *Cn. Th.* 15; die Scheerstube, Barbierstube; *Eccl.* построигальня, цирюльня, cf. postrzygalnia.

Pochodz. *dostrzydz*, *dostrzygać*, *nastrzydz*, *ostrzydz*, *ostrzygać*, *ostrzyżek*, *odstrzydz*, *postrzydz*, *postrzygać*, *postrzygacz*, *postrzyżyny*, *przystrzydz*, *przystrzygać*, *rozstrzydz*, *wystrzydz*, *ustrzydz*, *strzyż*, *strzyżek*, *strzyżyny*.

STRZYKAĆ, STRZÉKAĆ, STRYKAĆ *med. contin.*, Strzyknąć *jedntl.*; *Boh.* střjknauti, střjkati; siknąć, ciurknąć, jak z sikawki; sprudeln, spritzen; (*Ross.* стрекнуть, стрекать, стрекаю, стрекчу bość). Krew' jéj promykiem z obu piersi strzyka. *Chrośc. Fars.* 512. Stryknęła woda z cewki. *Tr.* Jestem siwy, jestem stary, Alem czerstwy, alem jary, I tak mi krew' w żyłach strzyka, Jak nie lepiéj u młodzika. *Zabł. Bal.* 16. *Teat.* 56. *b*, 17. żwawo krąży, das Blut sprudelt in den Adern. Strzykający, sikający *Boh.* střjkawý. — *Active:* Choremu temu czynione ma być kichanie, pieprzem abo ciemierzycą tartą w nos strzyknąwszy. *Spicz.* 178. strzykawką wpuściwszy; *Vind.* shverkati, shterkati, einspritzen. Strzykanie *Vind.* nakroplei, shverklei, pokrop. Wąż ten, gdy strzyknie na człowieka, zaraz otruje. *Haur. Sk.* 326. gdy nań prztyknie, gdy go ozionie, wenn die Schlange den Menschen anspru delt. — §. Strzyka mię co, *palpitationem pungentem sentio. Cn. Th.* es kneipt, sticht, zwickt mich was innerlich, macht mir einen pickenden, zwickenden Schmerz; *Ross.* стрекнуть, стрекать. Ból głowy strzykający. *Krup.* 5, 603. Łamanie i strzykanie w kościach. *Haur. Sk.* 306. Tęgie chiragry strzykanie. *Zab.* 13, 128. Boleści i strzékanie skroni. *Sienn.* 223. *Spicz.* 127. Strzekanie boków. *Sienn.* 85. *Spicz.* 109. *et* 176. Od tego gwaru, aż mi w mózgu strzyka. *Hor. Sat.* 129. — §. Trznadle strzykały. *Banial. J b.* Chróściele strzykały. *ib.* strzykający w uszach głos wydawały, zirpen, einen die Ohren gleichsam zwickenden Ton von sich geben. STRZYKAWKA, i, *ż.*; *Boh.* střjkačka; *Carn.* bèsgalza; *Vind.* kropiza, kropiuniza, shverkaliza, resliuniza, bisgalza, bozou, tershou; *Croat.* bzikulyka, bizikalka; *Rag.* sopirliza; (*Eccl.* стрикало, стрекало = бодило, боденъ bodziec, oścień); sikawka, sprysca, die Spritze. Mléka w strzykawkę nabierać i wstrzykać w macicę. *Sienn.* 401. *et* 377. *Spicz.* 205.

*STRZYMAĆ, *f.* *strzyma *cz. dok.*, a*) objąć, w sobie trzymać; umfassen, halten, enthalten. Nakładł jeden okręt, żeby dwa dosyć były miały Onych towarów, ledwie żeby je ztrzymały. *Papr. Kol. R* 4. — §. Dotrzymać, halten, erfüllen, z. B. sein Wort. Męczenników czcimy, jako tych, którzy wiarę panu swemu strzymali. *Żarn. Post.* 3, 535. Obiedwie *stronie na to się udały, Aby to, co on rzecze prawdziwie ztrzymały. *Papr. Kol. P* 4. Regulus Kartagineńczykom wiarę strzymał, rozumiejąc to być rzeczą lepszą, niźliby nie strzymawszy słowa, miał ujść śmierci. *Modrz. Baz.* 84. Słowa strzymanie. *Star. Ref.* 49. Wiary niestrzymanie mogło im być dowiedzione. *Szczerb. Sax.* 46. — §*. Jestże dziś taka żona, abo i mąż taki, Aby strzymał przysięgi swojej takie znaki? *Papr. Kol. O* 3 *b.* aby wytrzymał, aushalten, beibehalten. — b) *Strzymnąć, *strzymawać, *ob.* Wstrzymać. *STRZYMAWAŁOŚĆ, *STRZYMIEŹLIWOŚĆ, *ob.* Wstrzemięźliwość.

STRZYNADL, *ob.* Trznadel. STRZYNOŻYĆ, *ob.* Trzynożyć.

STRZYŻÓW, a, *m.*, miasto w Sandomirskim. *Dykc. Geogr.* 3, 82. [teraz w obwodzie Rzeszowskim 4]. — §. Miasto w Witebskim. *ib.* der Name einer Stadt. STRZYŻOWIANIN, a, *m.*, einer aus dieser Stadt. Strzyżowianie w lesie obskoczyli cyganów. *Falib. U* 2.

STRZYŻ, STRZEŻ, a, *m.*, STRZYŻEK, żka, STRZYŻYK, a, *m.*, *dem.*; (*Boh.* střjžiček; *Rag.* strjexiz, sctàrko, orùscjaz, *trochilus*; *Bosn.* strisc, oruscjaç, kraglicch = królik ptak; *Vind.* strizhoka = szczygiel; *Eccl.* стрижъ *troglodytus regulus*; *Ross.* стрижъ *hirundo riparia*, cf. *Lat.* strix, striga, cf. strzyga); ptaszek, *trochilus*, das Goldhähnchen. Mały ptaszek, podobny do królika. *Dudz.* 60. Malusieńki strzeż skacze po płocie. *Bielaw. Myśl. F. Banial. J* 3.

Strzyżyk najmniejszy ze wszystkich ptaszków. *Otw. Ow.* 305 Strzyżyk ci ci śpiewa. *Banial.* J 3 *b.* — §. Strzyżyki, *ob.* Nożyczki. *Klecz. Zdan.* 37. STRZYŻENIE, *ob.* Strzydz. STRZYŻENIEC, ńca, *m.*, mający włosy ostrzyżone, einer mit abgeschnittnen Haaren, (ein Stutzkopf). Włosy nie mają być zbytnie długie, ale coby je mógł słusznie nazwać strzyżeńcami, albo włosami męskiemi. *Ern.* Ob. *a.* STRZYŻYNY *plur.*, postrzyżyny, strzyżenie; die Schur, Schaafschur; *Boh.* stříž, střízba; *Bosn.* stargotine, strigotine; *Ross.* стрижка, (2. dzieciç strzyżone) Gdy były strzyżyny u Absalona, wezwał przyjaciół. *Budn.* 2 *Sam.* 13, 23.

STUĆ, STUCIEC, *ob.* Sztuciec. *STUCZKA, *ob.* Sztuczka, sztuka.

STUDENT, a, *m.*, STUDENCIK, a, *m.*, *dem.*, poczynający poświęcać się naukom, na nauki oddany, (cf. żak); der Student, Studiosus; *Carn.* marovt, (mar [illegible]); *Vind.* fhtudiauz, fhtudent, listmarnek, marout; *Sorab.* 2. schtudant; *Ross.* студентъ. Mości Panowie studenci, Życzę większéj do nauk wam przykładać chęci. *Nar. Dz.* 3, 212. Grzegorza ś. studenci puścić z Aten nie chcieli, prosząc, aby im nauk swych skarb otworzył. *Sk. Żyw.* 1, 291. STUDENTSKI, a, ie; *Vind.* fhtudenten, fhtudentovski, Studenten-. — *Botan.* Studentskie ziele, *ob.* Żakuła. *Syr.* 597. *STUDOWAĆ *intr. cont.*, nauką się bawić, oddać się naukom, uczyć się pilnie; *Sorab.* 2. studirowasch; *Vind.* fhtudirati, navuzhivatise, se svuzhivati, vuzhitise, (cf. szkolować, z *Łac.*, studieren, *Gal.* etudier). Cycerona syn Markus w Atenach studował. *Glicz. Wych.* M 8. Dydaskal pospołu z Gerganem w Witembergu Saskim studowali, i tam się tego, czym tu dychali, napili. *Smotr. Apol.* 121. Między gromadą jaką studentów studuję. *Glicz. Wych.* K 4. Człowiek młody nie do saméj śmierci ma studować albo bursować. *ib.* O 1. (studentem być, żakować). Niechaj mu nie dopuszcza wszystko studować, gdy nieco postępku w nauce uczyni. *ib.* O, 2 *b.* Żaczek bez chęci do studowania jest by zaletnik bez pieniędzy. *Fur. Cu* F, 2 *b.* Pokój do studowania; *Vind.* [illegible] sa fhtudiranje, vuzhenfhe, fhtudiralniza, das Studierzimmer; uczalnia. *X. Kam.*, cf. *uczylisko.

STUDNIA, i, *ż.*, STUDZIENKA, STUDZIANKA, i, *ż.*, *dem.*, *Boh.* studnice, studénka, studynka, studanka; *Slov.* studňa, studènka, studnice, studnička; *Sorab.* 1. studżeń, [illegible]; *Sorab.* 2. [illegible]; *Carn.* studènz, studenzhena, (stud *castitas*, cf. wstyd, studn = czysty, klarowny, studnost = czystość, shtirna, cf. cysterna; *Vind.* studenz, [illegible], shtirna, (shtirna = studnia otwarta do czerpania, Schöpfbrunnen, [illegible] = pompa); *Croat.* sztudenicz, zdenecz, zdénchecz, zdenchina, hladènacz, (cf. chłód); *Dal.* sztudenacz, bunar, cheszma; *Bosn.* studenaç, hladenaç, kladenaç, bunar, puç, izvar, (cf. wywar); *Rag.* studènaz, bunar; *Slav.* bunàr; *Eccl.* стоудєньць, кладазь, кладєньць, кладязецъ, колиn [*fovea* 2]; *Ross.* колодезъ, колодецъ, (cf. kolę, kłóć); der Brunnen. Studnia, miejsce w ziemi wykopane i obmurowane abo ocembrowane, gdzie się wody zbierają dla potrzeby ludzi. *Kluk. Kop.* 1, 125. Chędożenie studzien. *Świtk. Bud.* 338, (*Genit. plur.*). Studnia żywéj wody. *Kulig. Her.* 25. (krynica, zdrój, źrzódło). Dopiero dziś pierwszy raz taką wiezę modę, Żeby kto drwa do lasa, w studnią woził wodę. *Pot. Jow.* 168. Tym więcéj wody w studni przybywa, im więcéj jéj czerpamy. *Mon.* 75, 686. (studnia może być wyczerpana; *Slov.* [illegible], a [illegible]). Studnia w [illegible], dół kwadratowy wycembrowany. *Jak. Art.* 3, 318. Wpadliśmy jak kozioł w studnią. *Teat.* 55. *c*, 15. (w dół, w sidło, w ambaras). Coś mi powiedział, tak dobrze, jakby kamień w studnią wrzucił. *Teat.* 10. *b*, 7. (sekret niedocieczony). — Do napoju używają stoków abo studzianek. *Weresz. Kij.* 11. Pokryli się do jaskiń i do studzianek. *Budn.* 1 *Sam.* 13, 6. (do cystern). [illegible] płytko brane. *Suszyc. Pieśn.* 3, K 2. — [illegible] w ciele strudzonym nakoniec nie staje, I która łzy przywodzi studzienka ustaje. *Bardz. Luk.* 168. — §. Studzienki, plecy, łopatki, die Schulterblätter. [illegible] na plecach, abo jak balwierze mówią, na studzienkach. *Syxt. Szkl.* 261. STUDNIARZ, *ob.* [illegible]. STUDNICA, y, *ż.*, STUDNICZKA, i, *ż.*, *zdrobn.*, studnia pełna, nad zdrojem, w wodę obfita, der Quellbrunnen; (*Boh.* studnice, studnička = studnia, studzienka). Żebrze wody u studnicy. *Suszyc. Pieśn.* 1, D 2 *d*, (cf. *Tantalus*). *Plerumque allegorice*, *figur.* Świątość jest jakoby studnica łask bożych. *Karnk. Kat.* 187. Rodzice chrześni za te dzieci, które dzierżą przy świętéj studnicy, ręczą bogu. *Hrbst. Nauk.* T, 3 *b.* (które do chrztu trzymają). Chrystus ma studnice żywe, Z których kiedy pić będziecie, Wieczną ochłodę weźmiecie. *Kanc. Gd.* 262. Hippokrates, studnica wszystkich lekarstw. *Urzęd.* 2. Bezmierne rozdawanie majętności studnicę suszy. *Kosz. Cyc.* 138. Bóg studnica wszego dobra. *W. Post. W.* 91. Dary znamienite od wiekuistéj studnicy dobroci wynikają. *Kucz. Kat.* 172. (od wiekuistego źrzódła. *edit. recent.*). Pan Chrystus jest łaską prawdziwą, i wszystkich darów studnicę w sobie zamyka. *ib.* 2, 401. (źrzódło. *edit. recent.*). Uciecczesz się do *głębokszych studniczek pana swego i do czerpaczów ich. *Rej. Post.* a 6. — §. W powiecie [illegible] pokazała się jedna studnica solna r. 1544. *Boter.* 109. zdrój, źrzódło, eine Salzquelle. STUDNICZYSKO, STUDNISKO, a, *n.*, dół nad studnią wykopany, cysterna, lub też z nagana: studnia [illegible], die Brunnengrube, der Brunnengraben, die [illegible] zu einem Brunnen, oder auch ein schlechter, elender Brunnen. W onej [illegible] studniczysk nowych. *Budn. Genes.* 14, 10. [illegible] studnice żywe, nie szukajcież studnisk nowych. *Kanc. Gd.* 262. Wrzucili Józefa braci jego do studniczyska próżnego. *Budn. Genes.* 37, 21. (do studniczyska. *Radz.*). STUDZIANY, STUDZIENNY, a, e; *Boh.* et *Slov.* studničný; *Sorab.* 1. studnaczé; *Vind.* studenski, studenzhni; *Croat.* zdénchni; *Bosn.* bunarski; *Ross.* студеничный, студенцовый, колодезный; *Eccl.* кладезный; od studni, Brunnen-. *Wł.* Studzienne wieko, nakrywka. *Cn. Th.* 1080. Studzienny drąg, *Sorab.* 2. swohd; *Vind.* fhte-

piſhna monga, tromba, (cf. trąba). STUDZIĆ *cz. niedok.*; *Boh.* studiti; *Sorab.* 1. studžu, (wostudné *taediosus*, wostuda *taedium*; *Vind.* studen *frigidus*; *Carn.* studn ◦ czysty, klarowny; *Croat.* sztuden *frigidus*; *Dal.* sztudeni ◦ listopad *October*; sztuden ◦ mroźny; *Bosn.* studen *frigidus*, studen, zima *frigus*); *Bosn.* ostudeniti, uciniti studeno; *Rag.* stùden *frigidus*, (studèni ◦ listopad, cf. styczeń; *Slav.* studen ◦ zimny); *Ross.* студить, стужу, устудить, устужать, устуживать, (студиться stygnąć, студеный zimny, стужа zimno); *Eccl.* стужу, простужаю, хладю, (стоудь zimno): robić, że co stygnie, ostudzać, chłodzić, wychładzać; kalt machen, abkühlen, auskühlen, kühl machen. Nie studź izby, i zamku nie psuj. *Teat.* 21, 202. (nie przetwieraj się). Zapalenia serca nie studzą. *Bals. Św.* 2, 240. STUDZIENKA, *ob.* Studnia. STUDZIENNIK, STUDNIARZ, a, *m.*, co studnie kopie, rzemieślnik od studni, grabarz studzienny; *Slov.* studnikař, který studně kope; *Sorab.* 1. studniczeř; *Vind.* studenski moister; *Rag.* bunarnik; *Eccl.* кладязникъ, кладязекопатель, (кладязекопательство ˚studniokoparstwo, ˚studniarstwo): §. a) der Brunnengräber, *putearius*. *Macz.* Jak wielu studzienników, studnie stare czyszczących, kopaczów miner, znagła wypadające kurzawy na miejscu położyły! *Boh. Pr.* 282. — §. b) Studziennik, Wątrobne ziele. *Sienn.* 56, *ob.* Płucnik.

Pochodz. *dostudzić*, *nastudzić*, *ostuda*, *ostudzić*, *wystudzić*, *zastudzić*; *stydnąć*, *stygnąć*, *˚ostydnąć*, *ostygnąć*, *wystygnąć*.

˚˚STUGŁOWNY, ˚˚STUGRODY, *ob.* Stogłowy, Stogrody.

STUK, u, *m.*; *Vind.* ſhok, poſhok, vdar, ropot; *Ross.* стукъ; (*Eccl.* щоукъ szum); kołat, das Klopfen, Geklopfe. Coż tu za stuk słyszę! *Teat.* 20. *b*, 70. Stuk jakiś słyszę, nie wiem, co to ma znaczyć? *Teat.* 53. *b*, 71. STUKAĆ *cz. niedok.*, Stuknąć *jedntl.*; *Boh.* štauchati, štaukati stuknąć, (cf. *Germ* stauchen, verstauchen); *Carn.* terkam (cf. tryksać), klukam; *Vind.* terkati, tliekati, tlezhi, klotiti, peketati, touzhi, (cf. tłuc); *Croat.* kuchiti, bubati; *Rag.* klappati (cf. klepać), (stûchi, stuuzam *verberibus ossa comminuo*); *Ross.* стукать, стучать, стукнуть, (cf. *Germ.* stuckern, das Gestuckere); uderzyć w co z łoskotem, kołatać; klopfen, anklopfen, anschlagen. Żołnierze stukną razem kolbami w podłogę. *Teat.* 32. *b*, 94. Stukanie; *Ross.* хлопотня, (cf. kłopot). We drzwi przyszedł stukać. *Bardz. Trag.* 521. Idą ku chacie, stukają we drzwi, otwiera im pasterka. *Stas. Num.* 2, 90. Rolniczy stan przekłada prawnik, gdy mu z kwitem Chcąc rady, we drzwi stuka pacyent przed świtem. *Mon.* 67, 338. Stukanie długie we drzwi *Ross.* стукотня. Młotek do stukania czyli kołatania we drzwi; *Ross.* стукальцо, ˚stukadło, der Hausthürenklopfer.

STUŁA, STOŁA, y, *ż.*, z *Greckołac.*; *Vind.* ſhtola, duhouska nadramenza; *Croat.* nadramenicza; *Rag.* nadrameniza, okoràmeniza, rjèza, rìza; *Ross.* епитрахиль, орарій, орарь, *vulg.* оларь, уларь; binda kapłańska, kościelna; die geweihte Priesterbinde, die Stole. Stuła służyła u Rzymian konsulom, cesarzom. Cesarze chrześciańscy użyczali duchowieństwu ozdob swoich, więc i noszenia stuły. *Nar. Hst.* 2, 280. Postrzegłem x. plebana przybranego w komżę i stułę. *Xiądz.* 33. Prawa stuły. *Mon.* 76, 369; *Vind.* ſhtolinga, ſhtolna spoduba, naredba, Stollgebühren. Stoła biała, znak nadziei. *Rej. Ap.* 68, cf. szlak. — §. *Transl. fig.* Małżeństwo podległe odmianom; stuła częstokroć najżywszą miłość oziębia. *Teat.* 7. *c*, 12. ślub, die Trauung, Copulation. — §. Kobiety strojów niezwyczajnych nie mają wymyślać, stuły od szyi do ziemi .... *Petr. Pol.* 2, 197. chusty, rańtuchy, Shawl.

STULEJKA, i, *ż.*, choroba, gatunek szankru, *phymosis*, pokrywa żołądź przedskórkiem, czasem tak bardzo, że z ciężkością przychodzi mocz puszczać. *Perz. Lek.* 2, 18. eine Art Schanker, der die Vorhaut über die Eichel zusammen spannt; (cf. załupek). Zbyt ciasny przedskórek czyli stulejkę może kto przynosi na świat. *Perz. Cyr.* 2, 240. STULIĆ *cz. dok.*, Stulać *niedok.*, ściskać, n. p. gębę, oczy, zawierać; zusammen drücken, zudrücken, zuschließen, schließen, z. B. die Augen, den Mund u. s. w; *Rag.* stùliti; *Ross.* скугать, скутывать, (сутулиться garbić się). Oczy sen stuli strudzone z płakania. *Bardz. Trag.* 539. Nocy trawię bezsenne, a kiedy na chwilę stulę oczy, marzenia mię łudzą. *Teat.* 44. *d*, 23. Oczy mu na sen się stulają. *Bardz. Trag.* 54. Na sen ciężki powieki mu się stulają. *Bardz. Luk.* 35. Póki mego wzroku Parka nie stuli powiek. *Kulig. Her.* 307. Konew' piwa, aż się oczy stulą, lepsza niż wszystkie sapory. *Lek. C*, 2 *b.* daß die Augen übergehen. Od niego perfuma pieczenia z cebulą, A potym konew' piwa, aż się oczy stulą. *Rej. Zw.* 241. Palce z palcy u rąk obudwu stuliwszy, mocno ją dzierżała. *Otw. Ow.* 362. W ręku piastuje łuk krzywy, A róg z rogiem stulając pociąga cięciwy. *Otw. Ow.* 27. Nogi stulone. *ib.* 168. Serce, gdy się rozszerza, przyjmuje krew' w komórki; gdy się stula, wpędza ją do żył pulsowych. *Zool.* 15. wenn sich das Herz zusammen preßt. Ziele to stula mocno rany. *Spicz.* 501. (ściąga, ściska, zasklepia). Gałęzie stulone, *coarctati*, wierzchołkami do pnia nagięte. *Jundz.* 2, 11. Stula ogon pies. *Cn. Th.* 1080. pod się go skrzywia, spuszcza; der Hund läßt den Schweif hangen steckt ihn unter sich. — Dwa wojska tak się były stuliły, że armata o armatę się stłukła; *ita cohaerebant. Warg. Kurc.* 29. die beyden Heere waren so in einander gerathen. Panna ta stula wargi dosyć małe, tak że jedząc ledwie tylko tyle łyżki włoży w usta, ile w dzióbek ptaszy. *Mon.* 73, 324, cf. pucek, sie spitzt so den Mund. W wymówieniu b, wargi oboje piérwej stulić, potym rozwieść musisz. *Sak. Probl.* 69. — Stulić gębę, umilknąć; schweigen, den Mund verschließen. Zamilknął, stulił wnet gębę. *Mącz.* Stul gębę, nie praw więcej. *Bardz. Trag.* 198. halt das Maul; *Sorab.* 1. stulei hubi; *Sorab.* 2. žarž gubu. Stulże rostryho pysk, a niepotrzebnie nie gdakaj! *Pim. Kam.* 223. Stulże pysk, panie mudrohelu. *ib.* 142. (*Slov.* Taki tí dám stulipisk, *percutiam te per labia*). Stul gębę nieprzyjacielu, Chrystus ci milczeć każe. *Sk. Żyw.* 1, 172. Moje dziecię, dobrzebyś zrobiła, Gdybyś trochę szerokich usteczek stuliła. *Tręb. S. M.* 26. STULISZ, ziele, *ob.* Wrzodowiec.

STULETNI, *ob.* Stoletni.

*STUMIEC, mca, *m.*, pewny gatunek rzemieślników. *Tr.*, *Germ.* der Steinmetz, kamieniarz, śnicerz kamieni. *Bandtk.*

*STUPAĆ, *ob.* Stąpać; *ob.* Tupać. *Stupaj! *Ross.*, ruszaj, marsz! *STUPAJKA, Rosyjski piechura. STUPEK, pka, *m.*, oprawca, (cf. stopka, profos); der Häscher, Henkersknecht. Osman posła naszego wprowadzić kazał do miasta przez mistrza stupków i katów swoich. *Nar. Chodk.* 2, 306. Wielu żebraków znajdziesz opiłych, rozpustnych, stupków, piecuchów. *Klon. Wor.* 50.

STUPURCZYĆ się *recipr.*-*niedok.*, (cf. czupurny), kokoszyć się, pawić się; sich brüsten, stolzieren. Zbądź tego, co się stupurczy indyka, Powiedz mu we drzwi niech nosa nie wtyka. *Pulp.*

STURBOWAĆ, *ob.* Turbować. STURMAK, *ob.* Szturmak.

STUROTNY, *ob.* Storotny.

STURSAĆ, SZTURCHAĆ, SZTURKAĆ *cz. cont.*, Stursnąć, Szturknąć *jedntl.*; (*Etym.* stark, sterk, store); *Boh.* strkati, strčjm, štaukati, štauchati, (*ob.* Stuknąć); *Sorab.* 2. starzisch; *Sorab.* 1. storkam, storžim, (nastorkuyu *stimulo*); *Carn.* dregniti, dregnem, dręgam, drôgam (cf. drąg), zebniti, zebnem, zèbâm, perhniti, perhnem, pahniti, (*ob.* Pchnąć); *Vind.* porinit, porivat, dregniti, dregati, pahnìti, perhniti, potisniti, potiskuvati, shokniti, shokati; *Croat.* rivati, berezati; *Rag.* zalàktiti; *Ross.* толкнуть, пыхнуть, наткнуть (cf. natknąć), *vulg.* пырнуть, пырять; *Eccl.* ринжти, рѣяти, рѣю; bość, kłóć, na przykład łokciem, trącić; stoßen mit etwas spitzigen, z. B. mit dem Ellenbogen. Kijem szturkając ziemię bije. *Zab.* 8, 395. Czego się szturchacie, czego się kłócicie? *Teat.* 52, 73. Zaczęli mię niektórzy stursać pod bok, i szeptać do ucha. *Mon.* 75, 60. Sturknienie, *Vind.* potisk, shok, poshok, dregnenje, shoknenje; *Ross.* толчекъ, колотокъ, пырокъ, совокъ, совочекъ. Siniec z szturknienia się. *Perz. Cyr.* 1, 81. STURSACZ, a, *m.*, *stimulator. Cn. Th.* 1080, der Anstößer, Antreiber, der einen stößt, antreibt. *Włod.*; *Sorab.* 1. nastorkwar, *f.* nastorkwarka.

STUSULEC, lca, *m.*, u rzeźnika, służy do odbijania skóry od wołu. *Magier. Mskr.*, das Stoßholz, zum Abhäuten des Schlachtviehs, *ob.* Stos.

STUTYSIĘCZNY, *ob.* Stotysięczny.

STUZINY, sznurki na bokach żaglu; które się pod czas hysu przywięzują z tego boku, z którego wiatr wieje. *Magier. Mskr.*, gewisse Seitenschnüre am Seegel.

STWARDNĄĆ, STWARDNIEĆ, STWARDZIEĆ, STWARDNIAŁY, STWARDZIAŁY, STWARDZIĆ, *ob.* Twardnieć. STWARDNIAŁOŚĆ, ści, *ż.*, zatwardzenie, die Verhärtung; *Rag.* utvàrdnos.

STWARZAĆ, *ob.* Stworzyć.

STWIERDZIĆ *cz. dok.*, Stwierdzać *niedok.*; *Boh.* stwrditi, zgistiti; *Sorab.* 1. zkrutzam; potwierdzać, utwierdzać; bekräftigen, befestigen. Sam on wybranego cesarza stwierdza, albo odrzuca, albo już koronowanego z urzędu składa. *Smotr. Lam.* 33. Przywilej ten mocą tego sejmu stwierdzamy. *Vol. Leg.* 5, 154. Wieczne stanowi pokoju stwierdzenie Przez stron obudwu panów przysiężenie. *Chełch. Przy. A* 2. Boreas czyni kryształowe mosty przez niezbrodne rzéki, On oparzyska stwierdza w lato niedochodne. *Banial. K* 2. Wiatry północne stwierdzają śniegi. *Otw. Ow.* 249.

STWOLIN, *ob.* Stoliman.

1. STWORA, *vel potius* ZTWORA, y, *ż.*, potwora, ein Ungeheuer; (*Boh.* stwůra, stwůrka *fabricatum*; *Sorab.* 2. stwarka budowla; *Carn. et Vind.* stvar = twor, stworzenie, (cf. twarz); *Croat.* ztvar, sztvár *res*, *ens*, *creatura*; *Dal.* szatvar *res*; *Rag.* stvaar, satvor *res*, stvor *factum*; *Bosn.* stvar *res*, *negotium*, *dem.* stvarça, mala stvar *recula*, stvorra, stvar velika i tescka *moles, machina*; *Bosn.* stvor, djello *opus*; *Slav.* stvár *res*; *Ross.* тварь, twór, stworzenie; створы skrzydła drzwiczne). Bezrząd feudalny, ta nieprzyjaźna towarzystw cywilnych stwora. *Gaz. Nar.* 1, 299. Zdawało mi się widzieć stworę samego piekła, która radaby wytępić plemię człowieka. *Przestr.* 39. — Nieprzyjacielskiéj stworze zadumany przypatruje się zwycięzca. *Żebr. Ow.* 57; *spatium victor victi considerat hostis*, niestwornéj ogromności smoka, ungeschlachte Größe. — 2. STWORA, y, *ż.*, stworność, zgoda, zgodliwość; Einigkeit, Eintracht, gute Harmonie. Jeden ten naród krnąbrny burzy w nam poddanych ziemicach stworność i pokój. 1 *Leop. Esther.* 13, 5. Moc i strach u niego jest, który czyni stworność na wysokościach swoich. *ib. Job.* 25, 2. (zgodę. 3 *Leop.*; utrzymuje spokojność). *Plerumque cum negatione:* Niestwora, niestworność, niezgoda, niesworność, rozterk; Zwietracht, Uneinigkeit. Turkowi jedno królestwo nie podoła, chybaby go pan bóg niestworą w ziemi jego skarał. *Gorn. Wł. T.* Dla niestworności i niezgody sług, Abraham z Lotem pospołu mieszkać nie mogli. *Sk. Żyw.* 1, 203. *Bals. Niedz.* 1, 191. Niestworność w moich wielka, niesporo obronie. *Biel. S. M.* 3 *b.* — §. Niestwora, nieskromność, niezbyte naleganie, natrętnictwo; Unbescheidenheit, Ungestüm, Zudringlichkeit. Taka jest ludzka niestworność, że chociaż i bardzo wiele wzięli, mają to jednak za krzywdę. *Pilch. Sen. gn.* 358. Zjednaj nam zbawicielu świata tego Czystość, i miłość i pokorę Naszę gładzącą niestworę. *Pieśn. Kat.* 21. Niestwora muchy. *Cn. Ad.* 658. (*musca importunitatis symbolum*). Pomsta wielka krzywdzącego, pogardzić niestworą jego. *Cn. Ad.* 893. *contumeliam*, Unbilde, Unfug.

STWÓRCA, *ob.* Twórca, stworzyciel. STWÓRCZY, a, e, od stwórcy, tworzący, Schöpfer-; *Ross.* зиждителйный, зиждителевъ. 1. STWORNY, a, e, sworny, zgodny, zgodliwy, skromny; einträchtig, verträglich, bescheiden. *Cum negat.* Ukazał się Nalewajków brat, pop niestworny, i zawołał na odszczepieńców: za mną, za mną! *Birk. Exorb. D.* Tarkwiniuszowi nazwisko pysznego z niestwornych obyczajów dano. *Faliss. Fl.* 12. Niestworny, niezbyty; przykry w naleganiu. *Cn. Ad.* 658. (natrętny). 2. *STWORNY, a, e, stworzony, geschaffen. Niektóre rzéki od świata stwornego wyniknęły z wstrzęsienia ziemnego. *Bardz. Luk.* 183. STWORZONOŚĆ, ści, *ż.*, rzeczy stworzone, stworzenia; das Erschaffene, die Geschöpfe, die Schöpfung. *Cum negatione:* Niestworzność, chaos, stary odmęt, das Chaos. Tam gdzie się chyląc natura upadła, Twarz niewidzianą odsłoniła wiara, Wieczność

dziedziczne przepaści posiadła I niestworzoność rozciąga się stara. *Karp.* 2, 79. STWORZYĆ *cz. dok.*, Stwarzać *niedok.*; *Boh.* stwořiti, stwořowati, *Slov.* stworugi; *Sorab.* 1. stworicž, ztwořu, (ztwořam buduję); *Carn.* stvati, stvarem, (sturim = działam); *Vind.* stuarit, stvariti, storit, storiti *agere, facere, parare*; *Dal.* tvoriti, (sztvoriti *condere*); *Bosn.* stvoriti, uciniti od niscta, sazdatti; *Rag.* stvoritti, stvârati, stvaaram; *Ross.* сотворить, творить, творю, устроить, устроять, устроивать, (cf. stroić); erschaffen, schaffen, aus Nichts hervorbringen. Stwarzać jest, z niczego wyprowadzić jaką istność. *Stas. Buff.* 45. Naprzód stworzył bóg niebo i ziemię. *Radz. Genes.* 1, 1; *not.* «z niczego uczynił». Stworzył bóg ten świat, nie z jakiéj materyi, ale z niczego; rzekł, i stało się wszystko; rozkazał i stworzone są wszystkie rzeczy. *Karnk. Kat.* 19. Stworzony, *Croat.* sztvorjen; *Eccl.* бытный, (cf. być, cf. byt). Stworzonym być *Eccl.* зданнодѣйствоватися. Pierwéj stworzony *Eccl.* первозданный, cf. pierworodny. Ociec nie jest stworzony, i syn niestworzony. *Groch. W.* 21. — §. Te dwie osoby właśnie są dla siebie stworzone. *Teat.* 51. *b*, 48. bardzo do siebie przypadają, dla siebie zrodzone, sie sind für einander erschaffen. — STWARZANIE, STWORZENIE, *actio*, das Schaffen, Erschaffen, Schaffen, die Schöpfung; *Boh. et Slov.* stwořenj; *Sorab.* 1. stworeni, ztwořeno; *Vind.* stvarjenje; *Croat.* sztvorjênye; *Slav.* stvorénje; *Bosn.* stvorenje, stvaranje; *Ross.* твореніе, созданіе, сотвореніе; *Eccl.* возставаніе, въздсташіе [*insurrectio* 2]. Stworzenie jest z niczegoż; rodzenie, gdy się z jednej rzeczy druga wypuszcza; rozmnożenie jest, gdy taż jedna rzecz się sama rozszerza i mnoży. *Sk. Kaz.* 517. Stworzenie jest wywiedzienie rzeczy z niczego, t. j. bez żadnéj przedłożonéj materyi. *Sak. Dusz.* 47. Rozumie Jan ś. przez to słówko stania się wszystkich rzeczy, stworzenie. *Salin.* 2, 455. Stworzenie świata. *Bibl. Gd. Gen.*, *Ross.* міросозданіе. Bóg skończył stwarzanie, i widział co stworzył. *Przyb. Milt.* 228. Twórca spoczął, i wracał od dzieła stwarzania Do nieba niebios. *Przyb. Milt.* 229. — §. Stworzenie, *opus*, to co stworzono, kreatura, twór, das Geschöpf; *Sorab.* 2. stworba; *Carn.* stvar; *Vind.* stvar, stvarje kreatura, *Croat.* ztvorenye; *Ross.* твореніе, созданіе, животное, (cf. *żywocina); *Eccl.* въздсташіе. Człowiek, stworzenie boskie. *Bies. roz.* A 2. Stwórco stworzenie wsparcia twego czeka, Z niczegoś stworzył marnego człowieka. *Kras. List.* 2, 93. Bóg stworzył z niczego duchowne stworzenie, (*collective*), t. j. niezliczone anioły. *Kucz. Kat.* 19. Na ostatek ujrzeli nowe stworzenie ptaków, gdy przywiedzieni żądliwością, żądali pokarmów godownych. 1 *Leop. Sap.* 19, 11. (nowy ród, rodzaj, gatunek). — Panieneczka wcale przystojna; tylko że to jakieś stworzenie dzikie. *Teat.* 26, 74 (dziczyzna). Może się kocha w którym stworzeniu. *Teat.* 30 *b*, 55 (w kimsiś). — §. *Transl.* Stworzyć, utworzyć, urobić, uczynić; machen, schaffen, hervorbringen, verursachen. Rolnictwo stwarza przemysł. *Przestr.* 232. Na cóż sama sobie bojaźń moję stwarzam. *Teat.* 48. *b*, 41. Stwarzasz mię na nowo. *Teat.* 43. *c*, 150. *Wyb.* robisz że jestem, jak na nowo urodzony; du machst, daß ich wie neu geboren bin. STWORZYCIEL, a, *m.*, STWÓRCA, TWÓRCA, y, *m.*; (*Boh. et Slov.* stwořitel; *Sorab.* 1 ztwořičžel, stworičžel, (ztworičžel budownik); *Sorab.* 2. stworischel; *Carn.* stwornek; *Vind.* stvornik; *Croat.* stvoritel, sztvoritel: *Dal.* sztvoritely, szatvoritely; *Rag.* tvoritegl, tvornik, stvoritegl, stvôraz; *Slav.* stvoritelj; *Bosn.* stvoritegl: *Ross.* творецъ (autor, pisarz), содѣтель, создатель, (budownik); *Eccl.* зданодѣтеленъ, рододѣлатель, зиждитель, сотворитель, творьць wykonawca); — istność z niczego na świat wyprowadzający, *pr. et fig.*, der Schöpfer. Aniołowie stworzycielami żadnéj rzeczy być nie mogą, dlatego, iż stworzenie jest wywiedzienie rzeczy z niczego. *Sak. Dusz.* 47. Stwórca wszystkiego, *Ross.* вседзиждитель: *Eccl.* всехитрецъ. Stwórco, stworzenie wsparcia twego czeka, Z niczegoś stworzył marnego człowieka. *Kras. List.* 2, 93. Manicheuszowie uczyli, iż dwóch było *stworzycielu (*dual.* = stworzycielów), jeden dobre, drugi złe rzeczy stwarzał. *Biał. Post.* 205. STWORZYCIELKA, i, *ż.*, die Schöpferinn; *Croat.* sztvoritelicza; *Bosn.* stvoritegliça; *Rag.* tvoritegliza, stvoritegliza; *Ross.* содѣтельница. Mądrość boska, stworzycielka wszytkich rzeczy. *Biał. Post.* 157. *Sak. Dusz.* 101. STWORZYCIELSKI, *ob.* Stwórczy. *STWORZYSTY, a, e, który może być stworzony, *creabilis*. *Cn. Th.* 1080. *Cn. Syn.* 245, erschaffbar; *Sorab.* 1. ztworenité. Niestworzysta materya, *increabilis*. *Cn. Th.* 550, *Sorab.* 1 neztworenité. STWORZYSTOŚĆ, ści, *ż.*, możność być stworzonym, die Erschaffbarkeit. *Tr.*

*STYBEL, bla, *et* blu, *m.*, bót, z *Niem.* der Stiefel. Ty śpisz w stybłach, w Lukańskim śniegi na podworzu. *Zab.* 9, 73. *Iżyck.*

STYĆ, ZTYĆ, ztyje, ztył, *ob.* Tyć, tyje.

*STYCHAR, a, *m.*; *Ross.* стихаръ; *Eccl.* стихарій, [suknia funkcyjna poddyakonów, na które biorą dyakonowie i presbyterowie inne suknie, odpowiada albie, ale jest w w różnych jednostajnych barwach 2], ferezya duchownych z szerokiemi rękawami, ein langes Kleid der Geistlichen mit breiten Ärmeln. Na wierzch stychara dyakońskiego jerejską ryzą był przyodziany. *Smotr. Ex.* 15. *STYCHERA, y, *ż.*: *Eccl.* стихира hymn jutrzenny lub nieszporowy, eine Morgen-, oder auch Vesperhymne, *Ross.* стихира. Po zwyczajnych stychierach albo hymnach. *Pim. Kam.* 229. Po psalmach tropar i stychiery śpiewane bywają. *ib.* 245. We wszystkich stychierach najśw. pannę o pomoc proszą. *ib.* 215. *ib.* 217. Na wieczerni po stychierach śpiewają bogarodzicę. *ib.* 229. Co u nas stychiery na wieczerni, to we mszy śpiewanie około adoracyi krzyża. *ib.* 82. STYCHOWNA, y, *ż.*; *Ross.* стиховна, pewna pieśń nieszporna, ein gewisses Vesperlied. Po tym o samym pogrzebie pańskim stychiery na stychownach śpiewają. *Pim. Kam.* 251. *Ross.* стихогласголатель wierszopis, cf. *Graec.* στίχος.

STYCZĘ, STYCZEĆ, *ob.* Stykać, *ob.* Zetknąć. STYCZEŃ, cznia, *m.*; *Boh. et Slov.* leden, (cf. luty); *Sorab.* 1. hódné měszactwo, (cf. gody); *Sorab.* 2. fachopni, (fachopisch zacząć), wösimski; *Carn.* prosęnz, (2. *Janus*;

prosêniza 1) *festum Jani*, 2) prosiana słoma); *Vind.* simez, profimez, profsimez, pervnik, novoletnik; *Croat.* prosznieczc, (széhen *Februarius*), malibosichnyak, (velikobosichnyak, gruden *December*); *Dal.* sieczan, szechen, (szicsen *Februarius*, proszinacz *December*); *Bosn.* sjecjan, sjecjagn, jenar, januar; *Rag.* sjecjagn; *Slav.* siesani; *Ross. et Eccl.* свѣчень, генварь, януарій, январь, (cf. *obsol.* стоудєнь grudzień); [porówn. *litew.* sijkis = grudzień, co ma znaczyć ciężkie mrozy. *Narbut. Dziej. staroż. nar. lit.* I, 297 — 2]; pierwszy miesiąc w roku, *Januarius*, der Jenner, od stykania się starego roku z nowym. *Haur. Sk.* 475. *Chmiel.* 1, 192. *Kpcz. Gr.* 3, 32. (podług innych dyalektów raczéj od sieczenia, siekania, lub od studzenia). Styczeń ostry poczyni nowe lato. *Jeż. Ek. D* 3. STYCZKA, i, ż., stykanie się, das Dranstoßen, Zusammenstoßen; (*Ross.* стычка zetkanie, spór, potyczka, bitwa). Wszystkie gmachy bez ztyczki z innemi, własnemi murami otoczone. *Nar. Tac.* 2, 342. STYCZNIOWY, a, e, od miesiąca stycznia, Jenner-; *Rag.* sjecgni; *Ross.* генварскій. Styczniowe mrozy. STYCZNY, a, e; (*Ross.* стычный = złożony, zetknięty): stykający się, berührend, anstoßend; *Ross.* прикосновенный, опредѣленный. — *Math.* Gdy prosta linia jedna tylko ma punkt spólny z okręgiem koła, nazywa się styczną z kołem, *tangens*. *Geom.* 1, 159. *Jak. Mat.* 1, 29. *Lesk.* 2, 141 *Śniad. Alg.* 1, 268; *tkliwociąg. *Tr.*

*STYDNĄĆ, *ob.* Stygnąć. *STYDZIĆ się, *ob.* Wstydzić się.

*STYGAR, *STYGIER, *SYGOR, a, *m.*, pewny urzędnik żupny, ein gewisser Salzbergwerksbeamter; (może z *Łac.* instigator). Stolnicy mają słuchać żupnika i stygara; nieposłusznego stygar ma karać, i tak długo do góry nie puścić, aż od żupnika i stygara odpuszczenie uprosi. Tragarzom nieposłusznym stygar ma roboty zabronić, a drugich na to miejsce zasadzać. *Herb. Stat.* 108. Było w żupach Wielickich dwóch stygierów, którzy robotników w ziemi pilnowali. *Nar. Hst.* 4, 287. Aufseher über die Arbeiter im Salzbergwerke. Urzędnicy żupni, pisarze żupni, ważnikowie, sygorowie. *Vol. Leg.* 5, 176.

STYGNĄĆ, *STYDNĄĆ *neutr. jedntl.*; *Boh.* stydnauti, stydati; *Slov.* stydnauti, stydnu; *Sorab.* 1. studnu; *Sorab.* 2. stunusch; *Croat.* zimeti, (zimmeć, cf. ziębnąć); *Rag.* stinuti; *Bosn.* stinnuti, ostinnuti, ozebsti; *Ross.* стынуть, студенѣть, студиться; *Eccl.* студенѣю; (*ob.* Studzić): z ciepła tracić, kalt werden, kühl werden, erkalten, kühler werden. — *Fig. et moral.* Miłość ziębnie, stydnie nabożeństwo. *W. Post. W.* 87. W stateczności miłość stygnie. *Weg. Marm.* 1, 58. Duch mój w takowéj ciężkości Dziw, że nie stydnie od żałości. *Ryb. Ps.* 283. Ze strachu stygnę. *Teat.* 16 *c*, 106. Żołnierz, zawiedziony w nadziejach, nie stygł jednak w odwadze, i żywo żądał bitwy. *Ust. Konst.* 2, 114.

*STYG [u, *m.*, nagłówek, szłyk, eine Art Mütze, cf. *lat.* stica = pęcherz 2]: n. p. Jakbym się ze lwem spotkał, albo z jednorożcem, Styg pod żórawim piórem, ferezya brzodzcem. *Pot. Jow.* 30.

STYK, u, *m.*, *ISTYK. *Włod.* *stywa; *Lat.* stiva; kozica, kij osadzony w żelazo, którym z lemiesza ziemię zgarnywają. *Dudz.* 60, die Pflugreute, Pflugschare, Reute; *Slov.* styk, płužina, železo, kterým płuh wrystruhugi; *Hung.* eszteke, (*Slov.* styka; *Hung.* tsáklya *contus*); *Vind.* plushna rozhiza, stegazhia, noshiza, plushnu stegnu, otka; *Ross.* лопаточка, (cf. łopatka). Były się im przytępiły lemiesze, motyki, widły, siekiery i styki, które było ostrzyć potrzeba. *Radz.* 1 *Sam.* 13, 21. (oścień *Bibl. Gd.*). Nie raz nosił styk w ręce ogrubiałéj wielce, Rzekłbyś, że świeżo rozprzągł porobione cielce. *Zebr. Ow.* 367. U pługa chłopek położywszy styk przez drewno, które jest przetknione przez rękojeści pługowe, krzyż wyraża. *Żarn. Post.* 3, 605. Jako ten może być mądrym, który się trzyma pługa, a który się kocha w styku poganiając woły? *Radz. Syr.* 38, 26. (który się chełpi w styku kończastym? *Bibl. Gd. ib.*). Do istyka, nie do pióra sposobniejsi: paść woły, nie do mądréj szkoły brać się. *Chmiel.* 1, 1118. Nauk zakazywał, radząc istyk, nie pióro trzymać. *ib.* 1, 1124. Styk porzuciwszy drugi rolnik obrałbyś. *Szym. Pieśn.* 3, *B* 2. Szamgar zabił Pelisztynów sześćset stykiem wołowym. *Budn. Jud.* 3, 13. Miedź ta, gdy dobrze ostygnie, stykami żelaznemi wybić, i do smelcugi zanieść. *Torz. Ńkł.* 288, cf. kopyść. STYKAĆ, *ob.* Zetknąć, Ztykać. STYKAĆ się *med. niedok.*, Styknąć się *jednll.*; *Boh.* steykam se; *Bosn.* stuccitise, sastatise za jedno; *Vind.* permejati, namejati, (cf. miedza); *Ross.* соткнуться, стыкаться; potykać się, trafić jeden na drugiego, zusammen treffen, zusammen stoßen; graniczyć z sobą, hart an einander gränzen, angränzen. Cało spojone jest przez każdego stawu stykanie. *Budn. Ephes.* 4, 16. Widzisz w początce koniec ogona u smoka, Każdego tak z początkiem koniec ztyka roku. *Pot. Pocz.* 683. Granice dobrego i złego stykają się z sobą. *Pir. Wym.* 287. Styka się ze złym dobre, graniczy z przykrością wygoda. *Ossol. Str.* 2. — §. Bóg cię stykaj; *Deus tibi sit obvius, comes, feliciter proficiscere!* *Cn. Th.* 180. Gott geleite dich.

STYL, u, *m.*, z *Łac.* u Rzymian narzędzie pisania z metalu; *Sorab.* 1. pisaczk, *Eccl.* писало; przeniesiono potym to słowo do znaczenia różnego sposobu w mówieniu i pisaniu, tak jak teraz w tymże znaczeniu biorą słowo, pióro. *Pir. Wym.* 278. *Lub. Roz.* 59. *Kras. Zb.* 2, 515. Styl, die Schreibart; *Boh.* psobnost; *Ross.* слогъ, (cf. złożyć). Były u dawnych tablice drzewiane, woskiem oblewane, *codicilli cerati*, na których ostrym pisano instrumentem, *vulgo* grabsztychem żelaznym *stylus* zwanym; co dało okazyą, że modelusz pisania stylem nazywają. *Chmiel.* 1, 981. Starożytni ludzie, nie mając jeszcze inkaustu, ani piór zarzynanych, nie na papierze piórem, lecz żelaznym stylem na ołowianych lub drewnianych, woskiem naprowadzonych tabliczkach, pisywali xięgi i listy. *Mon.* 73, 206. Czy to pióro, czy też język czyj pięknie co wyrazi, zwykło się mawiać: pięknym to stylem napisano, dobrym stylem on mawia, albo też trudny to styl do zrozumienia, *ib.* 205. Styl dobry, gładki. *Zab.* 12, 38; łatwy, przyzwoity. *Gol. Wym.* 235. Stylu wymosłość *Eccl.* вышеслoвие. Słuszniéj sądziłbym to co się pisze nazwać nie stylem, lecz piórem,

i raczéj mówić teraz: pięknym to piórem napisano, albo dobrego to pióra xięga. *Mon.* 73, 206. — §. Styl, stél, STYLISKO, STÉLISKO, a, *n.*, trzonek, dzierżak; *Germ.* der Stiel, styl u penzla malarskiego, nazywa się kijek cienki a długi u penzla. *Magier. Mskr.* Ość na ryby osadzona na długim stelisku lub stroiszu. *Magier. Mskr.*

STYŁ, ZTYŁ, *ob.* Tyć, tyję. STYLAĆ, *ob.* Sztylać.

*STYMA, y, *ż.*, z *Włosk.* stima; *Franc.* estime = szacunek, powaga, poważanie, w którym kogo mają: die Hochachtung, das Ansehen; *Croat.* prestimanye, (stimane = mniemanie, stimati, stimàm = mniemam, rozumiem, stemâm = pysznię się; *Vind.* fhtiman, pofhtiman = sławny, fhtimati = czcić; (*Vind.* fhtimat, mienit *arbitrari*, prefhtimatife, pofhtimuvatife = pysznić się). Wewnątrz nam trzeba rządu, u świata stymy, u przyjaciół kredytu. *Vol. Leg.* 6, 138. O w jakiejby go ludzie stymie mieli, Gdyby to byli o nim wprzód wiedzieli. *Chrośc. Ow.* 70. *Jabł. Ez.* B 4. *Jabł. Tel.* 134. *Chrośc. Fars.* 338.

STYMBLOCH, STYMBORK, *ob.* Sztymbloch, Sztymbork.

STYNDAR, *ob.* Stendar.

STYNKA, i, *ż.*, der Stint, ein Fisch, *salmo eperlanus*, drobna rybka, błotem trąci, znajduje się w rzekach. *Zool.* 184.

STYPA, y, *ż.*, (cf. *Lat.* stips, cf. daps, *plur.* dapes); pogrzebny obiad, das Leichenmahl, Trauermahl, Leichenessen; *Sorab.* 1. pohřebna hostžina; *Carn.* pogrebshèna; *Vind.* pogrebfhina, fedmina, (cf. siódmy); *Croat.* karmìna, (*ob.* Karm'); *Dal.* martachka gozba; *Bosn.* gozba mrritacka, (cf. *Ross.* кутія pszenica lub ryż w miodzie gotowany, co po pogrzebie jedzą: cf. кугранъ = 1) mogiła, 2) puhar, 3) naczynie od gotowanego ś. oleju; cf. *Eccl.* тризна uroczystość na pamiątkę zmarłego rozmaitemi igrzyskami obchodzona, тризникъ zapaśnik). Obiady zaduszne abo stypę zmarłemu wujowi sprawował. *Krom.* 373. Widziałem wiele razy pogrzeby krwią oblane, z których zaraz po obiedzie wysyłano za umarłym drugiego zabitego do nieba, aby oznajmił, co za ludzie na stypie byli. *Star. Ref.* 78. *Star. Dw.* 62. Stypy te pogańskie dają okazyą pijanicom do pijania. *Smotr. Lam.* 170. *Gil. Kat.* 228. Umrze, wnet poślą dzwonić, potym psałterz spiewać, z krzyżem prowadzić, potym zaduszne msze, ubóstwu kap dawać, stypę uczynić, łaźnie na ubogie sprawować. *Gil. Post.* 212 *b.* Skonanie człowieka wiernego, nie potrzebuje stypy z rocznicami. *Żarn. Post.* 3, 793 *b.* pomniki; *Ross.* помники. U chrześcian zawżdy, od początku wiary stypy albo uczty na pogrzebach bywały. *Sk. Kaz.* 640; agapy. *Sk. Dz.* 271, (z *Greck.* Liebesmähler, gdzie ubogich hojnie częstowano). — Onby się rad upić na Wc Pana stypie. *Zabł. Zab.* 92. (radby cię widzieć na marach). Wilczą stypą bywa śmierć barania. *Klon. Wor. praef.* Niegrzeczną ten ma stypę, co z strachu umiera. *Zabł. Amf.* 17. (bździnami mu dzwonią). STYPNY, a, e, od stypy, Leichenmahls=. *Threnodia*, pogrzebne, żałobne, stypne spiewanie. *Mącz.*

*STYPSEL, psla, *m.*, zatyczka, z *Niem.*, der Stöpfel. *Tr.*

STYPUŁA, y, *ż.*, STYPUŁKA, i, *ż. dem.*, STYPUŁEK, łka, *m. dem.*; *Lat.* stipula; n. p. Do kościoła Krakowskiego sprawił stypułę do choru, miednicę i nalewkę, wszystko z srebra. *Papr. Herb.* 221. Jeśliby robacy drzewo to psowali, mają być wygarnieni miedzianą stypułką. *Cresc.* 433. Nakręć trąbek z papieru formę udziaławszy, Zawiązuj je na końcu na stypułek wdziawszy. *Biel. S. N.* 37.

1. STYR, *ob.* Stér. 2. STYR, a, *m.*, ryba, *ob.* Jesiotr.

STYRAĆ, *ob.* Tyrać.

STYRAK, a, *m.*, drzewko i żywica, *styrax officinalis Linn.* der Storax. *Krup.* 5, 139. Trzcinny styrak, w trzcinie go przywieziono. *Sienn. Wykł.*

STYRCZEĆ, *ob.* Stérczeć. STYRKNĄĆ, STYRKAĆ, *ob.* Ustyrknąć. STYROWAĆ, *ob.* Stérować.

STYRTA (*forsan melius* STÉRTA, od stérczenia, lecz cf. *Ross.* простертій rozpostarty); y, *ż.*, gatunek brogów, ein Art Feimen, Fehm, Schober; *Ross.* скирдъ. Choć tego roku wszędzie stodoły sowitym Stérty, nietylko brogi nałożono żytem. *Pot. Pocz.* 242. O chléb, wielmożny, prosisz pana boga; A styrt różnego zboża liczba sroga. *Bratk.* K 2. Pasły się w gumnach szczury nieskończenie, A zboże w styrtach butwiało i gniło. *Kras. Mysz.* 58. *Hipp.* 118. Obywatele widząc stérty swoje bez oddania pożytku, żałują że na nie pracowali. *Pam.* 83, 392, (cf. gumna, stodoły, spichlerze = składy zbożowe). — §. Stérty morskie, rafy, wyrostki stérczącego nad morzem lodu. *Śniad. Jeog.* 224. spitzige Hügel am Seeufer.

STYRYA, yi, *ż.*; (*Boh.* Štyrsko; *Slov.* Stirsko; *Carn.* Stajersku; *Vind.* Shtaire, Shtajerska deshela, Shtajersku (sellu); *Croat.* Staer, Stajerzka zemlya; *Hung.* Staerország); prowincya Austryacka, któréj stolica Grac. *Wyrw. Geogr.* 203. STYRYJSKI, a, ie, od Styryi, Steyermärkisch, Steyerisch, Steyer=; *Boh.* Styrský; *Vind.* Shtajerski; *Croat.* Staerszki; n. p. Księstwo Stryjskie, das Herzogthum Steyermark. STYRYJCZYK, a, *m.*, ein Steyermärker; *Carn.* Shtajerz; *Vind.* Stajerz, *f.* Shtejerza; *Croat.* Staerecz.

STYSK, u, *m.*; *Boh.* steyskanj, stjžnost; utyskowanie, skwierk; Geklage, Gewimmer. Czemuż mi przez te styski, co uchem kwiczą, Te kilka godzin sennych zaprawiasz goryczą? *Przyb. Ab.* 133. Posłyszą stysk na biedę z boku. *ib.* 92. STYSKAĆ *med. niedok.*, Styskować *contin.*; *Boh.* steyskati; (*Vind.* stiskuvati, natiskuvati, obtiskuvati, obtishati = uciskać); utyskiwać, uskarżać się, skwierczeć; klagen, sich beklagen, seufzen. Rozgniewał się i styskował na Labana. *Budn. Genes.* 31, 36. (fukał nań. *Bibl. Gd.*). Styskowało co mędrszych na takie nierządy. *Pot. Arg.* 617. Jornand na Wenety styskuje, iż zewsząd okrucieństwa robili. *Krom.* 17. Na cóż styskasz, małżonko moja nieszęśliwa? *Przyb. Ab.* 44. Tak styska z łez rzewnych ku niebu popychem. *ib.* 218. Odpowiadając Chrystus na Marty styskowanie, Rzekł: Marto, Marto, ty się zbyt frasujesz, Tego zaś myślą swą nie upatrujesz, Iż o jedno być ma pieczołowanie, Co jest potrzebno. *Odym. Św.* P p 40. — §. Styskować sobie, przykrzyć sobie, mierzić; überdrüßig seyn, satt haben, einen Ekel an etwas haben. Obciążeni jesteśmy nad przemoże-

nie, tak że się nam już styskowało żywo być. 1 *Leop.* 2 *Cor.* 1, 8. Wszczęło się szemranie ludu przeciwko panu, niejako styskując sobie dla pracy. 1 *Leop. Num.* 10, 1. We wszystkim ucisk cierpiemy, ale niestyskujemy sobie. 1 *Leop.* 1 *Cor.* 4, 8. Począł pan sobie styskować nad Izraelem. 3 *Leop.* 4 *Reg.* 10, 32. (cknąć a styskować. 1 *Leop.*). Dosyć-ci trocha wina, śpiąc nie będziesz styskował od niego. *W. Syr.* 31, 22. (nie będzieć się ckliło). STYSKLIWY, a, e, — ie *adverb.*, sarkny, narzekający, cf. skwierczek, flagend. Z ich chat wznoszą się płacze i styskliwe biada. *Przyb. Ab.* 210. Wrzask bijących, konających jęki, Tworzą styskliwe szemry nieustannej męki. *Przyb. Luz.* 99.

*STYWA, y, *ż.*, *Lat.* stiva = styk, Pflugsterze, n. p. Nie szpeciła u boku szabli w ręku stywa, Bieżał szlachcic na wojnę od sierpa, od żniwa. *Pot. Pocz.* 480.

S U.

SUBALTERN, a, *m.*, pod drugim służący, urzędujący, podrządny, podkomendny; *Ross.* подчиненный, ein Subaltern. *Tr.* SUBBASZA, ego, *m.*, *Warg. Radz.* 116, namiestnik baszy, der Unterpascha. SUBDELEGAT, a, *m*, delegowany niższej rangi, ein Unterabgeordneter. Sąd grodzki ma moc wybrać sobie subdelegatów pięciu. *A. Zamoj.* 21. SUBDYAKON, a, *m.*, poddyakon, n. p. Subdyakonów jest powinność dyakonowi do ołtarza służyć, powinien święty ubiór, naczynia, chléb i wino do mszy ś. potrzebne nagotować; biskupowi i kapłanowi wodę na ręce przy mszy ś. podaje. *Kucz. Kat.* 2, 619. SUBDYAKOŃSTWO, a, *n.*, stopień duchowny, dyakońskim tylko od kapłaństwa przegrodzony, porządek święcenia piérwszy z trzech większych. *Karnk. Kat.* 265. der Unterdiaconus, das Unterdiaconat. SUBDYWIZYA, *ob.* Poddziałek, n. p. Subdywizye, poddziały, podziały działów. *Czart. Myśl.* 60.

SUBET, u, *m.*, Sen ustawiczny i bezmierny subet z Arabskiego zowią. *Syxt. Szkł.* 231. *Birk. Zamoj.* 8. *Syr.* 40. *Cresc.* 364, *ob.* *Śpik, Śpiączka

SUBJEKCYA, yi, *ż.*, przykrość inkomodująca, niewczasująca, Trudność, (*qu. v.*); *Vind.* napost, nadlega, nadleshnost, Ungelegenheit, Unbequemlichkeit. Rzecz smrodliwa w pokoju subjekcyą uczyni. *Perz. Cyr.* 2, 28. Jeżeli Wc Panu subjekcyą sprawuję, odsunę się dalej. *Teat.* 9, 80. Subjekcyą czynić; *Vind.* nadlegati, nadleguvati, (cf. nalegać). Nie wyspałem się po wczorajszym balu, a tak co dzień i noc w tej subjekcyi człowiek *Teat.* 10, 3. Oficer oficerowi nie czyni subjekcyi. *Teat.* 21, 9. Bez subjekcyi, ohne Umstände. *Sans façon*, bez ceremonii, bez subjekcyi, tak jak u siebie. *Teat.* 21, 8. SUBJEKT, u, *m.*, *philosoph.* Subjekt, posada wszystkich przymiotów ciała. *N. Pam.* 23, 232; *Ross.* подлежащее, cf. podstata, Grundlage, Grund. Subjekt w myśli, *podmiot, cf. objekt, obmiot. — §. Subjekt, a, *m.*, człowiek używany do czego, ein Subject, ein Mensch, der zu etwas verwendet wird. Czy to tak ubogie królestwo w subjekta, że ich trzeba z świecą szukać na jakąś funkcyą? *Lub.* *Roz.* 192. SUBLEWACYA, yi, *ż.*, *dilatio executionis judicialis in proscriptum latae, beneficio principis concessa. Cn. Th.* 1081, Aufschub der Execution gegen einen Geächteten. SUBLIMACYA, yi, *ż.*, działanie chymiczne, którego pomocą nie jakie ciała suche, zlotnionemi być mogą w naczyniach zamkniętych, i znowu w kształcie stałym otrzymane. *Mier. Mskr.* pędzenie suche, die Sublimation; *Ross.* возгонка. SUBLIMOWAĆ; *Ross.* возгнать, возгонять. — SUBMYTEL, tlu, *m.*, w drukarni gatunek pisma, mniejszy od mytlu. *Magier. Mskr.* kleine Mittelschrift. SUBORDYNACYA, yi, *ż.*, karność, posłuszeństwo starszemu; *Vind.* podverstva, die Subordination. Żadne zgromadzenie bez subordynacyi trwać nie może. *Zab.* 16, 241. Byłem posłuszny przez subordynacyą. *Teat.* 13, 109. SUBORDYNOWAĆ, podrządzić, poddać pod wyższego; *Boh.* podzrjdjti, *Vind.* podverstiti, podlagati, podnaredbati, podvrezhi, unterordnen. Zawisnał od niego, albo jest mu subordynowany. *Salin.* 2, 577. — SUBORNOWAĆ kogo na co, nastrajać, ein wozu anstiften. Pospólstwo zobaczywszy, czy dobrowolnie, czy subornowani okrzykną. *Chrośc. Fars.* 24. SUBPETIT, u, *m.*, w drukarni, gatunek pisma, mniejszy od petytu. *Magier. Mskr.* klein Petit. SUBPRZEOR, podprzeor, *ob.* Przeor.

SUBRETKA, i, *ż.*, *Gall.* soubrette = pokojowa, garderobiana; Kammerzofe, Kammermädchen. Gdyby to w Warszawie, możnaby do tego użyć fryzyera, korneciarki, albo jakiej dystyngwowanej rajfurczyny; ale tu, nawet subretki niemasz. *Teat.* 13, 45. Dziewczyna młoda żywa, ale nie z tego gatunku wesołości, która oznacza bezczelność, że tak rzekę, skażonych subretek naszych. *Teat.* 20. *b*, *praef.*

1. SUBSTANCYA, yi, *ż.*, *philos.*, *ob.* Podstata, Podstawek, Podmiot; *Rag.* succjanstvo, bîvstvo. — 2. SUBSTANCYA, Substancyjka *dem*, mienie, majątek, fortuna: Hab und Gut, Vermögen. Seneka, gorliwy ubóstwa poradnik, miał 5 milionów substancyi. *Nar. Tac.* 2, 267. Zapisała mu całą substancyą, i uczyniła go dziedzicem dóbr swoich. *Sk. Żyw.* 2, 42. Lot pojmany był od nieprzyjacioł z substancyą swoją. *ib.* 203. Według potrzeby substancyjkę mając, na niczym nie schodzi. *Psalmod.* 11. Zguba substancyi małpa i kieliszek. *Jabł. Ez.* 151. We Pan jesteś familii dawnéj, ale podupadłéj; ociec Wc Pana nadtrącił substancyi. *Teat.* 35 *c*, 16. Ma znaczną substancyą. *ib.* 23. *d*, 26. — SUBSYSTENCYA, *ob.* Wyżywienie. — SUBTELNICZEK, czka, *m*, człeczek subtelny, delikacik; ein subtiler, feiner, zärtlicher Mensch. Akwilo pokurczył subtelniczki one, adziamskie owe ciała powarzył. *Birk. Kaz. Ob. F* 2. SUBTELNIEC *neutr. niedok.*, subtelnym się stać, cieńczeć, *lentescere. Mącz.*, subtil werden, *phys. et metaph.* Skorupa od jaja coraz cienieje i subtelnieje, dla ustawicznego nasiedzenia ptaka; jako też ścienczeje jaje, gdyby w occie leżało do dziewiątego dnia. *Sak. Probl.* 179. SUBTELNOŚĆ, ści, *ż.*, *opposit.* grubość, *phys. et metaph.*; *Boh.* autloch, (cf. wątłość); *Sorab.* 1. čenkosčž, snadnosčž, (cf. snadność); *Vind.* drobnust, tinkust, tinkota, lizhnost, die Feinheit, Subtilität. Przyszedł zbawiciel zam-

knionemi drzwiami, Swą subtelnością one przeniknąwszy. *Odym. Św.* 2, *N n b.* (ciałem swoim subtelnym). Damy Europejskie sądzą, że subtelność najwyborniejszym jest ich urody wydoskonaleniem; w prasę tedy ciała swe biorą. *Zab.* 7, 134. smukłość, die Schlankheit, Dünnheit des Körpers. Subtelność rozumu ludzkiego. *Kłok. Turk.* 167. delikatność, zabiegłość, Feinheit des Verstandes. Subtelność dowcipu. *Boh. Kom* 4, 104. — *In pejus:* Subtelność, troska, robota niepożyteczna; sztuka wielka, mały pożytek. *Cn Ad.* 1109. Nic nie jest przeciwniejszego mądrości, jak wielka subtelność; ona we wszystkich rzeczach przeciwi się prawdzie. *Gorn. Wł. J.*, = SUBTYLIZACYA, Spitzfindigkeit, Sophisterey; *Vind.* sbrisanost, premetenost; *Eccl.* тонкословіе. Najwyborniejsze dowcipy, zaprzątnione owemi wykrętnemi subtelnościami, nikczemnie się starły. *Pilch. Sen. list.* 367. Rzecz dobra nie potrzebuje subtelności. *Fredr. Ad.* 6. SUBTELNOSTKI *plur.*; subtylizacye, przeszrubowane argumenta, Spitzfindigkeiten. Wymyślnemi subtelnostkami jasne zbijał jego dowody. *Tr. Tel.* 467. SUBTELNY, a, e, SUBTELNIUCHNY, SUBTELNIUCZKI, SUBTELNIUTKI, SUBTELNIUTEŃKI, a, ie, *intensiv.*; SUBTELNIE, SUBTELNO i t. d. *adverb.*, niegruby, cienki, delikatny, *phys. et metaph.*, subtil, fein; *Boh.* autlý, (cf. wątły); *Sorab.* 1. subtilné, čženkuzki, čženkoyité, wahodné (cf. łagodny), schwižné; *Carn.* prâshn, (cf. próżny); *Vind.* sutil, tinzhken, drobben (cf. drobny), sdroblen, tinek; lizhen, (cf. lice); *Eccl.* тонкостно, тонцѣ, подробно, подробну. Rak swych roboty i subtelne tkania za upominki oddają. *Groch. W.* 435. Przędła subtelniuchne nici. *Sk. Żyw.* 2, 108. Subtelniuczka skóra. *Tward. Daf.* 4. Nie rozumie tu tych rzemiosł jedwabnych a subtelnych, ale rozumie oractwo. *Glicz. Wych. H,* 1 *b.* (sztuczne, kunsztowne). Rzeczy subtelne niemocne. *Fredr. Ad.* 6. Subtelna komplexya ciała jego. *W. Post. W.* 288. Była Susanna subtelna i pięknego wejźrzenia. *W. Dan.* 13, 31, (*ob.* Sudamny). Widząc Wc Panią czyniącą się być subtelną, starałem się z nią subtelnie postępować. *Teat.* 12. *b*, 47. (pieszczenie). Subtelny rozum, dowcip, przenikliwy; *Eccl.* искусный, остроумный, ein feiner Verstand. Subtelny a delikatny ma rozum. *Teat.* 8. *c*, 25. Ludziom subtelnego dowcipu, wielkiego rozsądku, urzędy mają być dane. *Petr. Pol.* 305. SUBTYLIZOWAĆ *cz. niedok.*, cieńczyć; *Ital.* sottilizare, fein machen, verfeinern. Ziele to grubość złych wilgoci drobi i subtylizuje. *Urzęd.* 34. *et* 349. Subtylizuję w rozumowaniu, przesadzam rozbiorem *Eccl.* тонкословлю, подробну разговариваю. Subtylizujący, *Vind.* sbrisan, premeten, stekliu, nateklivez, spashevez, shtulaglaun; *Eccl.* тонкословный, тонкословецъ *argutus*, spitzfindig. SUBTRAKCYA *arithm.*, *ob.* Ujmowanie. *Rog. Doś.* 2, 190. odtrącanie, odciąganie; *Ross.* вычитаніе.

SUĆ, suł, suje *cz. niedok.*, usuć *dok.*, sypać; (*Vind.* suti, sujem, sipati, posuti, (shuta, shutina *agger*, *Germ* Schütte; *Carn.* sûjem *calceo illidere*); *Germ.* schütten; *Wallach.* skuturu; *Ital.* scuotere; *Lat.* cutere, concutere, quatere; *Kero* scutan; *Angl.* shed; *Svec.* skudda; *Graec.* σκέδαν); aufschütten. Wysokie tamy suł niespracowany, Broniąc się wodzie, co je podlewała. *P. Kchan. Jer.* 439. Książę Opolski granice sobie suł, gdzie chciał, odgraniczając się od Jagiełła. *Biel.* 239. Na zjeździe u Wielunia usuli między Prusy a Żmudzią granice wieczne. *Biel.* 283. Rzymianie meżom zacnym swoim słupy i groby wysoko usute stawili. *Stryjk.* 87. W Arabii przez noc wstają góry wielkie piaseczne, wiatrem sute i zgromadzone. *Biel. Hst.* 263. Perłami suknie suć. *Pot. Syl.* 20. (obsypać, hojnie obsadzać, kameryzować). Krzesła sute perłami Ormuskiemi *Tward. Wł.* 43.

Pochodz. *suty*, (*cf. sowity*, *sowitość*): *dosuć*, *nasuć*, *obsuć*, *osutka*, *posuć*, *przysuć*, *vsuć*, *zasuć*.

SUCHAR, a *et* u, *m.*; *Ross.* сухарь; *Eccl.* паксимады, сухарь; osuch, Zwieback, Biscuit, Schiffszwieback. Na bardzo długie chowanie bochenki się przez połowę w płask przerzynają i w piecu wysuszają, i to się zowie sucharem. *Kluk. Rośl.* 3, 263. Sucharu w tajsterkę włożywszy, wybrała się w drogę. *Tward. Pasq.* 48. Jadł mało, i po prostu, ażeby żołnierze Cierpliwości nauczył, suchar często bierze. *Jabł. Tel.* 241. SUCHAREK, rka, *m.*, *dem.*; *Ross.* сухарикъ; osuszek delikatniejszy, gatunek ciasta; Zwieback, zur Näscherey, Zuckerbrot. SUCHARKOWY, a, e, od sucharka, Zwieback-; *Ross.* сухарный. SUCHAWY, a, e, — o *adverb.*, dosyć suchy, etwas trocken; *Ross.* суховатый. Suchawość, mierna suchość *Ross.* суховатость. U traw pospolicie korzenie są suchawe, *filamentosae. Bot. Nar.* 30. SUCHEDNI, SUCHEDNIOWY, *ob. sub* Suchy. 1. SUCHO *adverb.*, SUCHUCZKO, SUCHUTEŃKO, SUCHUTENECZKO *intensiv.*: *Boh. etc.* sucho; *Ross.* сухо; niemokro, niewilgotno: trocken, nicht naß, nicht feucht. Gdzie on powie: sucho, tam po uszy ulgniesz; godzien wiary. *Rys. Ad.* 16. Wody arka pańska wspaczyła Jordanowe, i rozkazała tak długo czekać, ażeby najmniejszy człowiek z Izraela sucho przeszedł. *Birk. Zamoj. praef.* suchą nogą, trocknen Fußes. Morze na poły mocą swą rozsadził, Przez nie suchuczko swoje przeprowadził. *Ryb. Ps.* 152. Rozstąpiły się wody, i przeszły oba suchem. *Budn.* 2 *Reg.* 2, 8. (sucho). Wodę tę wygotować do sucha, zostanie się na dnie sól średnia. *Torz.* 166. (żeby całkiem wyparowała). Płótno przepłókawszy, magluj wilgotne naprzód, potym wysuszywszy, wymagluj na sucho. *Przedz.* 89. Gdy się tęgie ciała biorą do destylowania, to nazywa się destylowaniem na sucho; *destillatto sicca. Kruml. Chym.* 221. — Potrzeba wszystkę czterdziesiątnicę pościć, sucho jedząc. *Pim. Kam.* 297. susząc, trockne Fastenspeise essen. — §. *Transl.* Codzień wołamy, i z rana na sucho, I w wieczor winkiem podraczeni mile. *Hor.* 2, 234. *Kniaź.* naczczo, nüchtern, ohne etwas zu genießen, trocken. — Chwałaż bogu, cośmy na sucho wyszli. *Teat.* 53, *b*, 76. że nam się przepiekło, że nam uszło; Gottlob, daß wir so davon gekommen sind, mit einem blauen Auge. Nie potrafisz, żebyś ztąd na sucho poszedł. *Boh. Kom* 1, 68. du sollst nicht mit heiler Haut von dannen kommen. Zje mi dyabła, jeżeli puszczę go na sucho. *Teat.* 43. *c*, 52. *Wyb.* Wc Pana na sucho nie puszczę. *ib.* 31. *b*, 126. Puszczają tych na sucho, bez najmniejszego naruszenia, przeciw którym

największą złość mieli. *Pilch. Sen. list.* 131. Nie wyjdzie mu na sucho sztuka, którą mnie zażył. *Teat.* 36. *b*, 115. es soll ihm nicht für genossen hingehen. I na suchoż to jemu ujdzie! *Boh. Kom.* 1, 401. Nie zwiezie mu się to tak sucho, skarży to bóg, weźmie swą zapłatę. *Mącz.* Nie sucho mu się to przepiecze. *Chrośc. Ow.* 102. Ma sież mu to przepełznąć na sucho? *Pilch. Sen. gn.* 516. Występki te bez kary na sucho mu nie poszły. *Pilch. Sall.* 23. Nie suchoć się odrze. *Lib. Hor.* 125. Nie udrze się to Skanderbegowi sucho. *Baz. Sk.* 122. Obaczy, żeć się mu to łyko sucho nie odrze. *Rej. Post. H h* 6. I samemu Achitopelowi sucho się łyko za tę jego pochlebną radę, nie odeszło; bo się i sam rękoma swojemi obiesił. *Weresz. Reg.* 112. Czemuż Pani, tak jak inne, na sucho nie odrwiwasz mężczyzn? *Teat.* 22. *c*, 8. bezkarnie, ungestraft. — Nie tak do pokoju sucho przyjść i lekko, trzeba krwi utoczyć. *Tward. Wł.* 115. nie bez trudności, nie suchą ręką; nicht so leicht, nicht ohne Schwierigkeit. — *Aliter:* Mówią o białych głowach strapionych: i ta go nieboga, sucho nie zje; (nie bez łez, nie bez płaczu), toż też mógłbyś rzec, chcąc dać znać, iż jest wielką pijanicą. *Gorn. Dw.* 145. (nie bez napitku, trunku). — *SUCHO, a, *n.*, susza, posucha, suchość, die Dürre; (*Bosn.* suho, kopno = lad tegi; *Sav.* na sùhu = na lądzie; *Carn.* sûha *defectus pecuniae*). Znowu Eliaszowe wracają się sucha. *Pot. Zac.* 184. Kiedy chcieli, czynili sucho, a kiedy chcieli czynili deszcz proroсy. *Rej. Post. B* 4. Za suchą z zwożeniem zboża pośpieszyć trzeba. *Haur. Sk.* 16 póki czasy suche, trockne Witterung. SUCHOBOLNY, a, e, *arthriticus*, gichtisch, (cf. denny, dna). Głowy ból pochodzi z ostrości płynnych suchobolnych. *Perz. Lek.* 168. Wewnętrzne przyczyny chorob są z suchobolnej materyi. *ib.* 80. SUCHODRZEWKOWY, *ob.* Wielokrzewowy; *ob. pod* Suchy. *SUCHOOKI, a, ie, *siccoculus*, twardy do płaczu. *Cn. Th.* 1081. trockenäugig, schwer zum Weinen zu bringen. SUCHOMELSZCZYZNA, y, *ż.*, czynsze z wiatraków, końskich i rzecznych młynów, Zins von Wind-, Roß-, und Handmühlen. Arendy, stawszczyzny, suchomelszczyzny.... *Tward. W. D.* 75. *SUCHORĘŻ, y, *ż.*, [suchorzeź 2], uschła gałąź, ein trockner abgestorbner Ast. Porąbać na suchorężę. *Banal.*, *ob.* Susz, Reisholz, Reiser. SUCHORLAWIEĆ *neutr. niedok.*, suchorlawym się stać, z ciała spadać, mager und dürr werden; *Slov.* churavjeti, (*cf.* chorzeć); *Rag.* usušcjati. Od takiej karmi psi parszywieją i suchorlawieją. *Ostror. Myśl.* 17. SUCHORLAWOŚĆ, ści, *ż.*, spadanie z ciała, die Dürrsucht, das Magerwerden; *Slov.* churawost *marcor*; *Boh.* churawiny, (churawstwo chorowitość); *Vind.* medlust, smedletje, (cf. mdłość). SUCHORLAWY, a, e, niegruby, nietłusty, wyschły; *Boh. et Slov.* churawý; *Vind* medel, suhlu, cf. mdły; *Rag* suhorgljav; *Croat* szuhòrlyav, hager, mager. Świszcze ku końcowi zimy nader są chude i suchorlawe. *Zab.* 12, 191. Klacz, aby była ciała niesuchorlawego, ale mięsistego. *Hipp.* 15. Pies suchorlawy. *Ostror. Myśl.* 12. Suchorlawe owce. *Wolszt.* 104. SUCHOŚĆ, ści, *ż.*; (*Boh.* suchost; *Slov.* suchota, (*ob.* Suchota); *Sorab.* 1. suchota; *Vind.* suhota, susha (*ob.* Susza), sushnost, vsehnenje; *Croat.* szuhòta, szussa, szuhócha; *Bosn.* suhochja, sucjaj; *Carn.* suhóta, (suhotina *terra arida*), *Hung.* aszszúság; *Rag.* suhòcchja, sûhos; *Ross.* сухость, сухота; *Lat.* siccitas; *Ital.* siccita); susza powietrza, ziemi etc., die Trockenheit. Suchość jest wielka, a dżdża pola potrzebują. *Star. Dw.* 72. Skarżyli się na zbytnią suchość, bo do tego dnia dżdżu z nieba nie mieli, a role od upalenia spustoszone były. *Birk. Dom.* 93. — §. *Aliter:* Jeleń narzeka, iż go suchość nóg szpeci. *Zab.* 13, 272. [illegible] niegrubość, niecielistość, niemięsistość, chudość, cienkość, *ob.* sucha noga, głowa; Magerkeit, Dünne, Dürre. SUCHOTA, y, *ż.*, SUCHOTY *plur.*, *Boh.* souchotiny, hubeniny, churawiny, chřadnutj; *Sorab.* 1. suscb, suschata zéhmniza, suschata khorofcž, mjasza hineno; *Sorab.* 2. szuchota; *Vind.* shushiza, suha boliesen, nedeha, jetika, shivota sushenje, ginenje, susha, sehnenje, vadnenje, tovanje; *Carn.* jetika, skapanje, (cf. skapać, bodajbyś skapał!); *Croat.* etika, omlyavenye, szuho beteg; *Rag.* siccia, sicija; *Bosn.* sicja; *Slav.* súha bolést; *Ross.* чахотка, сухотка. — § 1. Choroba, więdnienie ciała, z ciała opadnienie, ciała wyschnienie. *Krup.* 5, 570. *et* 568. *Perz. Lek.* 80. die Schwindsucht, die Abzehrung. Suchoty abo więdnienie, kiedy się ciało nie tuczy, a zawżdy z niego nieco odchodzi, a nic nie przybywa, ztąd zbytnia szczurość a marskość przychodzi. *Spicz.* 255. Suchoty, kiedy kto płuca ma owrzodziałe, i ustawicznie płuje. *Spicz.* [illegible] 71. Suchoty często pochodzą z zastarzałych katarów. *Haur. Sk.* 397. Suchotę mieć, *Croat.* szuhobetegujem; *Eccl.* сухотьıо, сухотною болѣзнию; *Ross.* прочахнуть, почахнуть. — § 2. Na kształt dwóch brodawek na spodniéj szczęce końskiej pod językiem zwykła niejaka ostrość narastać, co to rostrucharze suchotami nazywają. *Hipp.* 107. *Cn. Th.* das Feuer, die Darre, eine Pferdekrankheit. — § *Fig.* Szkapa na suchoty stęka. *Pot. Arg.* 439. dno się przedziera, der Geldbeutel hat die Schwindsucht, die Abzehrung. — §. 3. *Trend.* Suchoty, suszenie, post suchy, trocknes Fasten. Zadają nam, jakbyśmy w suchotach, w kropidłach, a nie w bogu, nadzieję naszę pokładali. *W. Post. W.* 47. U was płatniejsza kapica, gromnica, bylica, odpusty, suchoty, kadzidło, kropidło, niżli szczére słowa pańskie. *Rej. Post. F* 3. Był ten pobożny zwyczaj u starożytnych chrześcian, iż wszystkie piątki suchotami odprawowali. *Pim. Kam.* 301. Suchotami w te dni powinni pościć. *ib.* 277. Trzemaś chatę przed gościem obwarował płoty, Czy piątek, czy niedziela, na stole suchoty. *Nar. Dz.* 3, 122. — *Fig.* Wszystkie wytrzymać męki jestem gotów, Tylko zachowaj Tantala suchotów. *Zab.* 9, 38. *Zabł.* (poszczenia, pragnienia, łaknienia Tantalowego). SUCHOTNICA, y, *ż.*; *Boh.* sauchotinka; suchoty cierpiąca, eine Schwindsüchtige. Białe upławy bardziej u suchotnic zaczynają ciec. *Perz. Lek.* 2, 8. SUCHOTNIK, a, *m.*; (*Boh.* sauchotnjk; *Vind.* medluh, tovavez, nedeshnik); cierpiący suchoty, der Schwindsüchtige. Kozie mléko dobre dla suchotników. *Zool.* 364. SUCHOTNY, SUCHOTOWY, a, e, od suchot, Schwindsucht-, schwindsüchtig; *Boh.* sauchotiwý, sauchotinny,

sauchotinowatý; *Sorab.* 1. fusch mèyaczè, szknèyaczé; *Vind.* fufhen, nedehen, fuchoboun, jetikast, nedeshen, fufhizhen, na pluzheh boun, (*distng.* fuhoten = wysmukły); *Bosn.* siciavi; *Ross.* чахотный, сухотный. Kaszel suchotowy albo suchot początki ukazujący. *Krup.* 5, 660. Suchotne ziele, *ob.* Iwa 2). SUCHOTNIARZ, *f.* SUCHOTNIARKA; u rzeźników, kto bez opłaty podatku pokryjomu bydło bije, i mięso roznosi. *Magier. Mskr.*, ein verstohlner Fleischhacker. SUCHOWIETRZYCA, y, *ż*, susza, suche powietrze; die Dürre, große Trockenheit der Witterung. Na lekkich gruntach, jeżeli jest obawa długich suchowietrzyc, dobrze gdy się nasiona powalcują. *Kluk. Rośl.* 3, 202. °SUCHOWODNY n. p. bóbr. *Bielaw. Myśl. A* 4. ziemnowodny, landwasser =, amphibisch, beydlebig. SUCHOŻYŁY, *nervi. Hub. Wst.* 259, *ob.* suche żyły, die Nerven. SUCHOŻYLNA maść, *unguentum nervorum. Perz. Cyr.* 2, 317, Nervensalbe. SUCHY, a, e, SUCHUTKI, SUCHUTEŃKI, SUCHUTEŃCZKI, a, ie; (*Boh. et Slov.* suchý *Sorab.* 1. szuchi, fuschaté, fyry; *Sorab.* 2. szuchi; *Carn.* suh; *Vind.* fuh, fufhen, pofufhen: *Croat.* szûh, (szushecz = marzec); *Hung.* aszszù, szaraz; *Bosn.* sùh; *Rag.* súh, suuhi, skóren, *vulg.* marscjàv, (cf. marszczyć); *Ross.* сухій, сухонекъ, сухонькій; cf. *Lat.* siccus; *Ital.* secco; *Gall.* sec, seche; *Hebr.* צחח zichech; *Syr.* צחא zecha, *siccus*, *aridus*; *cf. Germ.* feicht, fiegen, verfiegen, cf. fickern); §. 1) niemokry, niewilgotny; trocken, nicht naß, nicht feucht. Przy suchym drzewku i mokre goreje. *Bratk. R. Rys. Ad.* 54. złe przy dobrym ujdzie. *Zimor. Siel.* 254. W czasie suchego powietrza czyli posuch, panują gorączki. *Perz. Lek.* 91. Eurus suchy. *Banial. K* 5. Suchy marzec, mokry maj, będzie żyto jako gaj. *Cn. Ad.* 1109. (marzec bez deszczów). Mam grunta dobrze uprawne, łąki niesuche. *Mon.* 74, 149. (bujne). Drzewa leśne miewają owoc drobny, ale gęsty, suższy (*Comparativ.*) i cierpczejszy, niżli owoce domowych drzew. *Cresc.* 131. (mniéj soczyste). Świerzb jest dwojaki, mokry i suchy. *Perz. Lek.* 157. Rzecz daremna z suchéj studni brać wodę. *Min. Ryt.* 3, 353. (z gołego i dziesięciu zbrojnych nic nie weźmą). Ś. Hyacynt po Wiśle suchemi nogami chodził. *Birk. Dom.* 162. mit trocknen Füßen. Izraelczyki po suchu środkiem morza przechodzili. *Buln. Ev. d.* 14, 39. sucho, suchą nogą, trocknen Fußes. Szalbierz, który po suchych miejscach pływał, po wodzie suchą nogą deptał. *Mon.* 63, 207. (niepodobne rzeczy udawał). Na nich nie mógł wejźrzeć okiem suchym. *Groch. W.* 249. bez łez, bez płaczu; mit trocknem Auge, ohne Thränen. *Birk. Gl. Kon.* 26. Patrzą suchym okiem na pogrzeby własnych dzieci, jakoby cudzych. *Mon.* 69, 808. (obojętnie, zimno). Na narzekania te suchym poglądam okiem. *Teat.* 49. *b*, 68. — Potarł król nieprzyjacioł, jak suche siano. *Biel. Św.* 181. (w proch, w niwecz obrócił, na głowę poraził). Abyś nie był jak wieprz w karmniku, albo jako suchy pień na roli, co się oń pługi zawadzają. *Rej. Zw.* 36. (ucięty, wyschły, uwiędły pień). Drze łyka kędy może i z drzewa suchego. *Rej. Post. O o* 4. (i z uwiędłego drzewa bierze). — *Botan.* Wiciokrzew, Wisienkę, w niektórych powiatach suchym drzewem zowią. *Jundz.* 165. *Lonicera Caucasia*; *Ross.* тогустунъ, жимолость, Zäunling, Bachweide, Beinholz, Hundskirsche. — *Chem.* Rozpuszczania suche, *solutiones via sicca*, które się dzieją za pomocą ognia. *Śniad. Chem.* 30. auf dem trocknen Wege. — Pastele, suche farby, do malowania. *Magier. Mskr.*, trockne Farben, Pastellfarben. Sucha wanna, łaźnia, kąpiel pary, pocielnica, ein Dampfbad, *balneum vaporis. Czerw.* 37. *Comp. Med.* 546. Poty w wannach suchych pobudzone bywają. *Comp. Med.* 545. — *Fig. transl.* W pokoju i wielkie kryminały sucha wanna zmywa. *Teat.* 21, 161. (sucho ujdą, bez kary, abo letką karą odbyte). — *Aliter:* Będziesz ty wkrótce inszy, tylko suchéj łaźni zażyjesz. *Teat.* 21, 69. (suchych razów, plag, cf. łaźnia). Widziałem nieraz żołnierzy przez suchy las biegających. *Boh. Dyab.* 2, 86. przez rózgi, Spießruthen laufen. — *Chirurg.* Haftowanie rany lipkim plastrem nazywa się haftowaniem suchym. *Perz. Cyr.* 2, 145; (*oppos.* haftowanie igłą, krwawe). — Suche razy = bicie niekrwawe, unblutige Hiebe, Streiche, die keine offnen Wunden machen. Dajcie pokój; bez oręża przynajmniéj na suche razy. *Zabł. Z. S.* 73. Gdy już stołowe wyrzucili statki, Suchemi sobie dogadzając razy, Kończą robotę płytkiemi żelazy. *Nar. Dz.* 2, 24. Jam go tylko suchemi razami bił. *Teat.* 30. *c*, 87. — §. Suchy ból, *arthritis*, ból w stawach. *Perz. Lek.* 32, cf. dna, denna choroba, die Gicht; *Sorab.* 1. fucha stawow bolofcž. Czasem też ból suchy w nogach nas dręczy. *Pilch. Sen. list.* 4, 164, (cf. pedogra). — Sucha żyła, sucha struna, cięciwa, nerw. *Kirch. Anat.* 78. *Wejch.* 16. *Urzęd.* 244. *et* 217. *Perz. Cyr.* 1, 55. der Nerve; *Boh.* žilna; *Sorab.* 1. zpinata žiwa, napinata žiwka; *Vind.* biela shila, kita, stegnoshila, krepna shila; *Ross.* становая жила. Żyły pięte abo nerwy. *Syr.* 59. *Sienn.* 92. *Spicz.* 49. Zmysły są utkaniem żył suchych, jako strun na skrzypcach rozmaicie natężonych. *Boh. Dyab.* 31. Nie czujemy żadnéj rzeczy, która żył suchych, zmysły składających, nie porusza. *ib.* 39. — Sucha noga, sucha głowa = niegruba, niemięsista, nietłusta; nicht dick, nicht fleischig, nicht grob. Poważnym krokiem depcą drogi Białe, krótkie i suche i okrągłe nogi. *P. Kchan. Orl.* 1, 172. cienkie, dünn, fein. Koń nogi suchéj, sudannéj, wszystek gładki, smukły. *Pot. Pocz.* 145. Cudność konia w tym zależy, gdy ma głowę subtelną a dobrze suchą, tak iżby się skóra od kości nie zwieszała. *Cresc.* 525. — Suchy, niepłodny; trocken, unfruchtbar. Frasunek niepłodnych a suchych rodziców. *Glicz. Wych. C* 1 *b.* (bezdzietnych). Konopie suche, płonne. *Cresc.* 191. (suszki, płoskonki; Fimmel, Bästling). — Suche ziele, *ob.* Szarota błotna, kocanki. — §. Suchy post, suchoty, suszenie, poszczenie o suchéj strawie; trocknes Fasten, bey trocknen Speisen. W ten czas suche tylko rzeczy zażywać wolno. *Pim. Kam.* 298. Msza, która się *sicca* albo sucha nazywa. *Pim. Kam.* 85. (bez zażywania ciała i krwi pańskiéj, bez wina). Wszystkie suchoty (*qu. v.*) swoje tak bardzo zmoczy, żeby mu z pijaństwa mógł gębę wyżąć w suchy piątek, jako i w mięsopustny czwartek. *Pim. Kam.* 302. w wielki piątek, Charfreytag. — *Chronol.* Su-

che dni, cztery kroć do roku, post trzydzienny w tydzień kościelny. *Sk. Dz.* 115. die Quatemberfasten. Kwartał albo suche dni liczą miesięcy 3. *Solsk. Geom.* 3, 155, ein Vierteljahr, ein Quartal; *quatuor tempora*, na Mazowszu, u prostactwa, kantopory. *X. Kam. Slav.* kentopory; *Slov.* suche dni; kántri; *Hung.* kántor; *Croat.* kvatri, (cf. kwadra). Kalixt papież rok rozdzielił na cztery części, co zowią suchedni. *Biel. Św.* 53. Najpiérwsze suchedni trafiają się w roku w piérwszym tygodniu w post. *Szczerb. Sax.* 545 Suchedniowy czas, die Quatember-Zeit. W jesieni po suchedniowym czasie. *Haur. Sk.* 279. Owoce te po suchedniowych dniach ku ś. Michałowi zrywać. *Haur. Sk.* 73. Suchedniowe raty. *Vol. Leg.* 7, 159. Quatembersteuer. Sól suchedniowa, das Quatembersalz, ein Adelsprivilegium. O soli suchedniowéj bałwaniastéj województwom Krak., Sendom. i inszym. *Vol. Leg.* 3, 455. Prawo szlacheckie do soli, zwanéj suchedniową, z utraconemi żupami zginęło. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 189. — *Aliter:* Suche dni, suchedniowe, myto kwartałowe, kwartalne, kwartał; Quatembergeld, Quatemberlohn. O wikcie, o odzieży, o suchedniach i o innych nagrodach, które się dają służącym. *Zab.* 16, 30. Służebnika chował, któremu złoty na suche dni płacił. *Glicz. Wych. M* 3. Zboża na suchedniowe służącym. *Ustrz. Alg.* 105. Za coż ty suche dni bierzesz, więc i płacę doroczną i barwę i wszystko? *Opal. Sat.* 52. Nieszczęśliwy to sługa, lecz i pan nie przedni, Gdzie trzeba za odprawę odpuścić suche dni. *Pot. Arg.* 60. Dobry nauczyciel godzien jest dobrych suchedni. *Glicz. Wych. M*, 5 *b*. Mistrz, gdy komu dziatki nadobnie wychowa, zda mu się, iż nic przeń nie uczynił, kiedy mu suche dni zapłaci, ano nierówno więcéj on mu dał, niżli mu ten daje. *Rej. Zw.* 99 *b*. *Minerval*, myto od nauk, w szkołach precyum albo suche dni zowią. *Mącz.* — §. Niedziela sucha, wtóra niedziela postna. *Herb. Stat.* 16. *Reminiscere*, der zweyte Fastensonntag. — ☾ Sucha gra, sucha = wygrana taka we grze, że drugi zupełnie zbity, Matsch, im Spiele. Dać komu suchą, einen Matsch machen. *Tr.* — ☾ 2. Suchy, oschły, niesmaczny, czczy, *metaph.*; trocken, unschmackhaft, leer. Niech będzie nauka jaka, jak chce, trudna i sucha, dla mnie jest zabawką. *Teat.* 39, 93. Sam Orfeusz uzna, że nie sucha twa muzyka. *Zab.* 14, 133. nie czcza, nie płonna: nicht leer, nicht fruchtbar. — *Aliter:* Sucha ręką ich nie dostanie; jeśli umrzeć przyjdzie, to pewnie nie bez zemsty. *Pot. Arg* 77. niełatwo, nie bez wylania krwi; nicht leicht, nicht ohne Blutvergießen. — *Herald.* Suche komnaty, *herb*; trąba czarna myśliwska, oprawna w złote sztuczki z nawiązaniem; na wierzchu jéj krzyż. *Kurop.* 3, 49, ein Wappen.

Pochodz. *susza*, *suszyć*, *susz*, *suszalnia*, *suszalny*; *dosuszyć*, *nasuszyć*, *osuszyć*, *osuch*, *osuszek*, *posuszyć*, *posucha*, *przesuszyć*, *przysuszyć*, *wysuszyć*, *zasuszyć*; — *schnąć*, *sychać*; *doschnąć*, *naschnąć*, *oschnąć*, *oschły*, *oschłość*, *odeschnąć*, *poschnąć*, *podeschnąć*, *podsychać*, *przeschnąć*, *przyschnąć*, *rozeschnąć*, *rozsychać*, *uschnąć*, *wyschnąć*, *zaschnąć*, *zeschnąć*.

SUCZKA, i, ż., *dem. Nom.* suka, SUCZYNA, SUCZYNKA *bland.*, Betzchen, kleine Hündinn, Hündchen; *Boh.* čubka, čubička; *Sorab.* 1. czulka; *Bosn.* kucciça; (*Croat.* czuczek = piesek); *Ross.* сучка, (*disting.* сучка kręcenie nici). Nagrobek suczyńce Lubci. *Kniaź. Poez.* 1, 103. W lecie wschodzi gwiazda, którą zowią *canicula*, t. j. suczka albo psiczka. *Cresc.* 70. SUCZY, a, e, od suki; *Boh.* čubčí; *Ross.* сучьинъ, сучій, Hündinn-. Pies figle swe poczyna, Jak to nie trudno u suczego syna. *Jabł. Ez.* 19.

*SUDAK, *SUHAK, a, *m*; (*Ross.* судакъ sędacz). Jest to zwierz na kształt sarny, wzrostu wysokiego, Sierć pod brzuchem jak u barana młodego, Jedzą je bardzo radzi, kiedy gdzie dostają, Kozacy i Tatarzy; ale rzadko mają Z nich zdobycz, bo nie najdzie nad ten zwierz prędszego. *Paszk. Dz.* 5. Suhak, źwierz prędkości wielkiéj i dzikości, do dzikiéj kozy podobny, rogami uzbrojony od natury; pasąc się nazad się pomyka, pysk włócząc po ziemi: ztąd podobno suhakiem nazwany, że sunie pysk, czyli też Tatarskim terminem, bo ztamtąd do Polski rodzaj swój wprowadził. *Chmiel.* 1, 584. Źwierza rozmaitego Tatarzy mają, a zwłaszcza korsaków, I w biegu prędkolotnych ostrożnych sudaków. *Paszk. Dz.* 4. Suhak, *antilope Scythica*, źwierz większy nieco od kozła; najduje się gromádnie w stepach Tatarskich, dziwnie szybki. *Zool.* 365. Tatarka, u nas suhak. *Kluk. Zw.* 1, 345. die Tatarische Antilope.

SUDAMNOŚĆ, SUDANNOŚĆ, ści, ż., cudność, wymuskaność, nadobność, trefność, udatność, układność; Eleganz, Niedlichkeit, Schönheit. Bolesław rozkoszami Kijowa, pięknością, sudamnością i przyjemną wdzięcznością urodziwéj białéj płci uwiedziony, *teneritudine*. *Krom.* 101. SUDAMNY, SUDANNY, a, e, SUDANNIE *adverb.*, (cf. sutana; *Gall.* soutane; *Ital.* sottàna); galant, wymuskany. *Cn. Th.* 1082. cudny, trefny, nadobny, udatny, układny, *Ital.* svelto; *Gall.* svelt. *Czart. Mskr.* elegant, niedlich, schön, lieblich. U nas Ruska ziemia ma coś nad insze, podobno, że blizko Grecyi jest; w któréj i wieśniacy są tak sudamni, iż w słowach i w postępkach, mają coś podziwienia godnego. *Petr. Et.* 297. Cztery rzeczy koniecznie ma mieć w sobie panna: Żeby była wstydliwa, *skłonna i sudanna, Przy tym, żeby wszelakiéj przestrzegała cnoty, Tak się za nią wyrai, mając te przymioty. *Mon.* 76, 280. Koń nogi suchéj, sudannéj, wszystek gładki, smukły. *Pot. Pocz.* 145. To ciała ozdobą najlepszą zowiemy, Gdy sobie twarz wymuszcze paniczek łaskawy, A magierkę z piórеczkiem sudamnie postawi. *Papr. Prob. C.* Pas sudanny. *Banial. D.* Krótkim pasem sudannie przepasać się w poły. *Bardz. Trag.* 138. Teraźniejsza aparencya rzeczéj się do podjazdowéj z rożnego zaciągu expedycyi, w krojach i farbach swoich, podawać nie tak poważnie, jak sudannie zwykła. *Mon.* 69, 605. Sudanne *baczmagi. *Kchow.* 51. Widzę modny na wierzchu partyr kilkadziesiąt szacownych łokci wymierzony, sudanno na róg i szlak teraźniejszy pofałdowany, pokawałkowany i urobiony. *Mon.* 69, 586. Sudamnie co mówić. *Petr. Pol.* 2, 323. Miesiąc swe niesudannie włókł po niebie rogi. *Bardz. Luk.* 84.

*SUDENNY, a, e, z sudnów, z łodzi, okrętowy; von Kähnen, aus Nachen zusammen gesetzt, Schiffs-. Już na przeciwnéj tamtéj Dniepru stronie Przez most sudenny ogromnie stanęły. Tward. Misc. 11, Ross. мостъ на судахъ, na łyżwach, Schiffsbrücke. *SUDNO, a, n., in plur. *SUDNY; Ross. судно, судъ, суденко, (cf. *sąd, *sędu); łodź, bat; ein Boot, Schiffsboot. Zawsze bywają u okrętu sudny. Pot. Jow. 2, 54. Krążyli, i z daleka mijając port ludny Do rybitwiego brzegu przystawili sudny. Pot. Arg. 194. Kobiety pustoszą państwa, zamki burzą, Te wielkie morza zagęszczają sudny. Pot. Syl. 31. Mając po temu okręty i sudny. ib. 104. Osiadłszy sudny bez szerokich rozmysłów pod żaglami leci. Pot. Pocz. 172. — Allegor. Kiedy burza szaleje obłudna, Dosiadajmy na ziemi tak pewnego sudna. Pot. Pocz. 172. *SUDZINA, y, ż., wielki *sąd czyli *sęd, fasa, ein Faß. W Żmudzi cztery wielkie sudziny piwa na czterech rogach stołu postawią, a potym bydła na ofiarę bogu swojemu biją. Stryjk. 146.

SUFIT, u, m., z Włosk., strop wytworny, eine schöne Zimmerdecke, Gipsdecke; (Slov. podnebj w swětnicy; Rag. pood, podpodiscte; Bosn. podpodiscte, nebbo, podnebje, (cf. niebo, podniebienie), (podpoditi, uciniti nebbo coelare tectum; Slav. tavan; Ross. потолокъ, (cf. pułap). Sufit, SUFITOWANIE, pułap wapnem z gipsem na trzcinę bitą wyprawny; bywa gładki, lub obciągany. Magier. Mskr. Sufity tylko dla panów się zdadzą. Świtk. Bud. 148. Z stołowéj izby balki wyrzuciwszy stare, Dała sufit, a na nim Wenery ofiarę. Kras. Sat. 81. W sufit plunie. Mon. 64, 204. pyszny, dumny, wyniosły, gęba wyżéj nosa.

*SUFLETA, SZUFLETA, n. p. Żywot ten jest jako komedya, w któréj sufleta królem: a skoro po komedyi, sufleta zostanie sufletą. Sk. Żyw. 1, 168, (czy souffleur?). Gdym szufletą bywał w Proszowicach z żakami. Alb. z Woj. 11. Bard. Sen. 41.

SUFRAGAN, a, m., namiestnik biskupi, biskup in partibus infidelium, der Weihbischof; Slov. poswacený biskup; Hung. szentolö, vitzepüspök.

SUFRYN, a, m., pieniądz złoty, z Franc. souverain, ein Souverain d'or. Teat. 45. b, 73.

SUHAK, ob. Sudak.

SUJA, ob. Szuja. SUJĘ, ob. Suć.

*SUJECZKOWY, a, e, n. p. Wódką sujeczkową często oczy przemywać. Hur. Sk. 382 ?

SUKA, i, ż., SUCZKA dem.; Slov. suka; Boh. čuba (cf. czubić, cf. szuba), tjsta, tjstka, fena; Sorab. 1. čzula, czulka; Sorab. 2. tschula, beja, boja; Carn. kusla, kusélza, (Carn. zuzèk, kushek canis); Vind. pesiza, psiza; Croat. kusza, czúczka, pszicza, (czuczék-pes); Dal. pssicza, kucska, kuchka; Bosn. kuçka, psiça, vaseka; Rag. psizza, kucka; barb. vascka; Ross. сука, сучка, жучка. (жучки grzbietowe kości, jesiotrowe, wyzinowe), (cf. sobaki, Germ. Zanke, Zauch; Pers. sek; Hannover. Tache; Isl. tik; cf. Angl. dog); psica, samica psia, die Hündinn, die Betze. Suka nosi dziewięć tygodni, wydaje po kilkoro szczeniąt na raz jeden. Zool. 306. Suka szczenna. Dudz. 21, Eccl. щенница. Suka oszczeniła się. Dudz. 21. — Pies suki nie kąsa. Rys. Ad. 57. kruk krukowi i t. d.; zna swój swego. — Transl. Tę wyszczekaną sukę Na miazgę stłukę. Zab. 14, 276.

SUKCES, ob. Postępek, Postępowanie, Powodzenie, Zdarzenie. SUKCESYA, ob. Spadek, Dziedzictwo, Następstwo. SUKCESYONALNY, n. p. tron. Przestr. 168. dziedziczny, spadkowy.

SUKIENKA, SUKIENECZKA, i, ż., dem. Nom. suknia; Boh. suknička, kabátek, (cf. kabat); Sorab. 1. fukniczka; Rag. sukgniza, sukgniciza; Vind. obluzhilze, obliezhik, (ob. Oblec); Ross. кафтанщикъ (ob. Kaftan), (суконка kawałek sukna), das Röckchen. Gdy ociec synowi małemu da według wzrostu sukienkę, on sobie za krzywdę nie ma, że rodzonym jego Dłuższe zrobiono z sukna podobnego. Odym. Św. 2, G 3 b. I szara sukienka kiedy w poczciwości Nadobnie umie zdobić każdego zacności. Rej. Zw. 6. Sukienka szarłatnia. Groch. W. 369. — §. Transl. Wziąłem sukienkę księżą w roku siedmnastym. Xiądz 24. obrałem stan duchowny, cf. habit, cf. obłoczyny; ich nahm den Priesterrock, trat in den geistlichen Stand. — Obnaży się z wszystkich cnót, żeby się oblec w sukienkę wziętą u dworu. Klok. Turk. 105 (w dworską barwę). Sukienkę cnoty hypokryci na się obłoczą. Petr. Et. 269. Nie znajdziesz na grzech sukienki. Chrośc. Ow. 257. płaszczyka, Deckmäntelchen. — Aliter: Macocha tedy chce sukienkę mi uszyć, porzucę dom ojcowski. Pot. Syl. 48. (sadło stawić, dół kopać, eine Falle legen; cf. boty szyć). SUKIENKO, a, n.; (Boh. sukynko; Vind. suknize, sukenze; Croat. szukéncze; Bosn. svittiça); półsukna, Halbtuch. Porzuciwszy falendysz i granat natkany Wiotche wzięli sukienka, ledwieby na ściany. Pot. Pocz. 13.

1. SUKIENNICA, y, ż., skład sukna, kram na sukna; Carn. sekneshe; Vind. suknishe, das Tuchhaus, Gewandhaus. Kazimierz w Krakowskim rynku sukiennice postawił. Biel. Św. 220 b. Pełny był towarów ów gmach, co na rynku Krakowskim stoi, i zowie się sukiennicą, dziś jeszcze świadczący cele myślącego o trwałości handlu Kazimierza. Czack. Pr. 107. 2. SUKIENNICA, SUKIENNICZKA, y, ż., bawiąca się sukiennictwem lub żona sukiennika; die Tuchmacherinn, Tuchhändlerinn; Boh. saukenice. Tkaczki, sukienniczki, jeśliby same z dziewkami tkactwo robiły, któregoby mąż nie robił, tedy ono naczynie wszystko do gierady będzie należało. Szczerb. Sax. 141. SUKIENNICTWO, a, n.; (Boh. et Slov. saukenictwj; Carn. sekunstvu, sekunstvu; Vind. sukinstvu, faknarithe, faknarija; Croat. szukarsztvo; sukiennicze rzemiosło. Cn. Th. 1082. das Tuchmacherhandwerk; handel sukienny, der Tuchhandel. SUKIENNICZY, a, e; Boh. saukenický; od sukienka, Tuchmacher-. Weź mydła sukienniczego, którym folują szaty. Sienn. 568. Sukiennicze ziemie, ob. Folarskie. SUKIENNIK, a, m.; Boh. saukenjk; Slov. sauknjk, súkeník; Sorab. 1. pwatnik, (ob. Płat, cf. pleść); Carn. seknar; Vind. suknar, suknutekauz; Croat. szuknár; Slav. súknar; Ross. суконщикъ; co sukno robi, der Tuchmacher. Sukiennikom do gręplowania sukien ziele szczeć polna abo szczotki nazwane potrzebne. Syr. 665. — §. Co sukno przedaje. Cn. Th. 1082. der Tuchhändler, Boh. kragec sukna. SUKIENNY, a, e; Boh. sau-

kenný; *Sorab.* 1. pwatowé, pwatné; *Vind.* ſuknen, ſeknen; *Carn.* seknen; *Croat.* szuknèn; (*Bosn.* suknen *laneus*); *Rag.* svitni; *Ross.* суконный; *Eccl.* сукняный; z sukna zrobiony, Tuch=, von Tuch, tuchen. Sukienne spodnie. — SUKMANA, y, *ż.*, SUKMANKA, i, *ż.*, *dem.* żupan chłopski z sukna; *Croat.* raknich, ein tuchner Bauerrock, (cf. płócienniea) Sukmana z przędzy grubéj wełny *Mon.* 75, 591. Pod czas w podłéj sukmanie najdzie się pańskie zdanie. *Cn. Ad.* 873. W tak podłéj płachcie i w grubéj sukmanie. *Past. Fid.* 195. Pasterska sukmana. *Zab.* 12, 300. Mając dobrą sukmanę, łacniéj domówić się swego. *Alb. z Woj.* 34. Owa sukmanka dość dobra była, choć już zażywana. *Mon.* 64, 125 *Falib. L* 2. — SUKNIA, i, *ż.*; *Boh.* sukně, suknee, kabat (*ob.* Kabat), raucho, (*ob.* Rucho); *Slov.* sukně; *Hung.* szoknya; *Sorab.* 1. ſukna, szuknia, jaka, drasta; *Sorab.* 2. drasta (cf. drzeć, szukna kobieca suknia sukienna); *Carn.* sukna, gvant (*ob.* Gwent), (hâla = suknia długa, shampr = suknia długa kobieca); *Vind.* ſuknja (męzka suknia), guant, obloshilu, oblek, (ſverhna japa, sgorna ſuknja = zwierzchnia suknia, surdut; podſuknja, podjopa, podobljek = spodnia suknia; jopa = kobieca suknia); *Croat.* szuknya *vestis*, *toga*, szuka szenszka (kobieca), szvita, halya, halline, oprava; *Rag.* haglina, odjeccha, sùkgna, ruho korèt, (sùkna xènska = kobieca suknia; *Slav.* suknja; *Slav.* hodilia, hodilo (cf. chodzić, haljina = suknia zwierzchna); *Bosn.* haglina, (sukgna, sgenska haglina = kobieca suknia; sukgna, koret *palla*); *Ross.* кафтанъ (*ob.* Kaftan), платье, платьеце, (cf. płat); *Eccl.* ризы; szata, osobliwie sukienna. der Rock, Tuchrock. Chrystus rozkazał apostołom, aby nie mieli kalety i koszturów, ani dwu sukien. *Sk. Dz.* 894. Suknia znoszona *Ross.* лохоть, лохотье. Po sukni umysł człowieczy poznaczyć się może. *Eraz. B.* Suknia nie czyni człowieka. *Ossol. Str.* 5; (*Croat.* oprava ne chini chloveka; nit chini popa duga halya, nit voynika zlata szablya = nie czyni xiędza długa suknia, ni wojaka złota szabla). Częstokroć bardziéj suknią, niż człowieka szanują. *Mon.* 64, 33. (jak cię widzą, tak cię piszą). Suknia grunt *Zab.* 1, 129, (*ob.* Ubior, strój). — *Metonym.* Jakis ... chciał dla niéj czarną suknią zrzucić. *Teat.* 42. c, 7. (stan duchowny porzucić, cf. habit). — *Fig.* Chciwość pod płaszczem skryta pobożności, Wydzierstwo w sukni mądréj opatrzności. *Past. Fid.* 263, cf. barwa. SUKNIANA, y, *ż.*, bedna sukna; *Ross.* кафтанишко ein armseliger Rock. Kto suknią moje wszystkie ..., że z pradziadowskich mam je spadków. *Zab.* 9, 87. *Łzyck.* SUKNIANY, a, e, od sukni, Rock=; *Vind.* oblazhilen, obleziloski, suknie; *Slav.* hodilni; *Ross.* ризный, кафтанный. SUKNISKO, a, *n*, sukno grube szpetne, häßliches, schlechtes Tuch. Brzydkie na się sukniska pachołczyne. *Birk. Kaz. Ob. E* 3 *b.* SUKNO, a, *n.*; *Boh.* sukno; *Slov.* súkno; (*Boh.* saukati kręcić nici); *Sorab.* 1. *et* 2. płat; (*Sorab.* 1. plachta, rub lniana chusta, cf płat, płachta, rąb); *Carn.* seknú, (sukam = kręcę, sukanz = nici kręcone); *Vind.* ſuknu, ſekno, (ſukati, ſuzhem = kręcić, toczyć, ſukalu, ſukaunik = cewkowe kółko); *Croat.* szúkno, (szukati, szúchem *torquere*); *Hung.* szoknija, possto (cf. postaw); *Dal.* sükno; *Slav.* súkno, sûkne, csoha, (cf. czuja); *Bosn.* svitta, (sukno *pannus vilis*, sukati *torquere*, *contorquere*); *Rag.* sûkno *panno di rassa rozzo e vile*, svitta *pannus*, sûkati, zasûkati *torquere*; *Ross.* сукно, сучение, посучить, посучивать pokręcić, досучить, досучивать dokręcić, сученый, *Eccl.* скание kręcenie nici, сканый na nici kręcony (*NB.* jak *płótno* od słowa *pleść*, plotę, tak *sukno* od słowiańskiego, u nas zaginęłego, *sukati*, kręcić na nici (wełnę) pochodzi. — *Z Raguz. i Bosn.* svitta, porównaj słowo zwijać, wić; *Eccl.* портище *pannus*, *ob.* Parć, *ob.* Portki); — sukno, tkanina wełniana na suknie etc.; Tuch, Gewand, Tuch zu Kleidern. Nie trzeba złego sukna rozwijać, z brzegu poznać, jakie jest w całym postawie. *Żebr. Zw.* 89. Sukna wszelakie ziemskie inaczéj robione być nie mają, jeno na szérz dwa łokcia przez 2¼ koronne bez krajek, a wzdłuż łokci trzydzieści. *Herb. Stat.* 179. Podkomorzemu żupnik będzie powinien dać postaw sukna Machelskiego, abo dziesięć grzywien. *Herb. Stat.* 107 Sukno stępować, *ob.* Stąpić. Sukno strychować, *ob.* Strychować. Lice sukna, cel sukna, *oppos.* nice. Sukno grube, chłopskie, siermięga, *Vind.* loden, *Croat.* halina, abo *pannus Thessalonicus*; *Rag.* àba; *Ross. Turc.* раба sukno grube białe. Sukno jedno grube nazywają w Moskwie watman. *Pam.* 83, 614. Flamańskie sukno *Ross.* Фламское полотно. SUKNOWIEC, wca, *m.*, mól, *linea vestianella*, die Kleidermotte; liszka tego motylka wielkie czyni szkody w suknach *Kluk Zw.* 4, 355. *Ład. H. N.* 108

SUKURS, *ob.* Posiłek.

SUKRWICA, y, *ż.*; *Boh.* saukrwiee; ropa krwawa, otok, Bluteiter. Szkorbut, gdy się silić poczuie, dziąsła bardzo nabrzmiewają, surkwicą ciekające i gnijące. *Syr.* 618.

'SULEJATY, 'SULATY, ów *plur.*, cf. *Gall.* souliers; *Germ.* Sohlen, płócienne obuwie. *Wiel.*, Schlaube, Stiefeln. Króla przy koronacyi w sulejaty, w dalmatykę i w pluwiał złotogłowy ubierają. *Gwagn.* 395. *et* 185. Podagrę uwiązać w sulejaty. *Nar. Dz.* 2, 24. *Zab.* 2, 252 *Nar.* Ja podagra przymuszam wszystkich, by leżeć chcieli, Nawetem nogi obwarowała, Gdy sulejaty wymyślała. *Comp. Med.* 386. Sulejaty, pończochy, *tibialia*. *Cn. Syn.* 883.

SULERZ, *ob.* Szulerz.

'SULICA, y, *ż.*; *Boh.* sudlice; *Carn.* sulza; *Vind.* ſulza, ſuliza, darda, kopje, oistrip, drog, naſhpiz, shelesni pikazh, *dem.* ſulizhiza, bodalze, buzei, (ſulizhiſhe = trzonek kopii; *verb.* naſulizati, skusſulizati, preſulizati = nabość, przebość); *Croat.* szulicà, szulicza, szulichicza; *Bosn.* sulliça, kopje; *Rag.* sulliza, sulliciza; *Ross.* сулица; (*verb.* сулять, сулю, ciskać sulicę); [*Etym.* sunąć 2]; pocisk, rohatyna, dzida, der Wurfspieß. Nie chodzi chłopiec za nim z gramotą, z rusznicą, Ale jako na wilka z okrutną sulicą *Rej. Wiz.* 51

SULIMA, *herb*: na tarczy tarcza mała ..., w trzy ... ułożona: na téj połoła wrzące; na spodnie, tarczy trzy kamienie; na hełmie połoła czarnego *Kuropat.* 7, 49 ein Wappen.

SUŁTAN, a, *m.*, z Arabskiego, znaczy pana abo zwycięzcę; tak się tytułuje monarcha Turecki. *Kras. Zb.* 2, 315.

der Türkische Kaiser, Sultan; *Boh.* žoldan. — ȣ. Miano brytanów, ein Name, den man den Bullenbeißern giebt. Nie nazywaj psa wezyrem, sułtanem; bo te imiona są ludziom znacznym służące *Chmiel.* 1, 582. SUŁTANA, y, ż., SUŁTANKA, i, ż., nałożnica, siostra, córka lub pokrewna sułtańska. *Klok. Turk.* 89 die Sultaninn. Ta, która rodzi następcę trona, ma tytuł wielkiej sułtanki. *Mik. Obs.* 211. — ȣ. Miano, które dają suczkom, ein Name der Schooßhündinnen. O moja luba sułtanko, nie będzieszże więcéj na moim legać łóżku? *Teat.* 49. *d*, 17. — ȣ. Gatunek kobiecych sukien, eine Art Damenkleider. Długie robrony, sułtany. *Teat.* 54. *b.* 21. Sułtany, józetki, strój kobiecy. *Haur. Sk.* 519, cf. sutana. SUŁTANICZ, a, *m.*, syn sułtański, ein junger Sultan. Nauka tych młodych sułtaniczów jest bardzo osobliwa. *Pam.* 84, 797. SUŁTANOWSKI, SUŁTAŃSKI, a, ie, sultanisch. Wasza sułtańska Mość *Zab.* 15, 77. Natarł na nas on tłum sułtanowski. *Jabł. Buk. K*, 4 *b.* Turecki.

SUŁWICA. *Bielaw. Myśl. F.* 2, rybka, *ob.* Sielawa.

SUM, *m.*; *Boh.* sum; *Slov.* sum, hrča; *Hung.* hartsa; *Croat.* szom; *Rag.* som; *Lat* salmo; *Vind.* som, bolar; *Carn.* som, vólar; *Bosn.* nosnica, sóm; *Slav.* som; *Ross.* сомъ; rodzaj ryb brzuchopłetwistych, *silurus*, der Wels. *Zool.* 182. Sum pospolity, *silurus glavis*, w wielkich rzékach, lubi wodę mętną; ryba wielka, kilka łokci długa, niekiedy sto funtów ważąca. *Zool.* 183.

SUMA, y, ż., SUMKA, i, ż., *demin.*, z *Lac.*, *Boh.* summa, sumec, saučet, (cf. poczet); *Sorab.* 2. fumma; *Carn.* shuma; *Vind.* fhuma, savjetje, vkupna fhtetva, sberiza; *Bosn.* broj; *Rag.* skiup (cf. w kupę zebrać, glavnizza, glavno, *ob.* Główny); *Ross.* сумма; ȣ. 1) rzęd liczby, zebranéj z wielu rzędów. *Solsk. Geom.* 3, 80. Wartość całkowita zowie się sumą. *Jak. Mat.* 1, 16. die Summe, Rechnungssumme. W każdym trójkącie suma dwóch boków wzięta jak się podoba, jest zawsze większa, niż trzeci bok. *Jak. Mat.* 1, 43. Suma pieniędzy, die Geldsumme. Sumki złączone razem a porachowane z niewypłaconym od lat kilku procentem, uczyniły kapitał kilka kroć sto tysięcy złotych wynoszący. *Kras. Pod.* 2, 44. Dobrze kiedy jest sumka, od któréj się procent bierze. *ib.* 234, (*ob.* Kapitał, iścizna). Umierając wielkie oprócz dóbr sumy, i na prowizyach i w gotowiznie zostawił. *Kras. Pod.* 2, 29. Od sta złotych bierzemy, 5, t. j. kiedy nad główną sumę pożyczaną bierzemy od każdego sta po pięć. *Gost. Gor. pr.* Jam w mojéj sumie tę majętność objął. *Kras. Pod.* 2, 44. (w moim długu) — *Allegor.* Kto wie, jeśli bóg do sumy dzisiejszéj, Będzie chciał przydać godziny jutrzejszéj minutę chromą! *Petr. Hor.* 2, *L* 2. (do téj liczby lat). — ȣ. Suma rzeczy, krótkie zebranie, treść; ein kurzer Inbegriff, der Hauptinhalt; krótkie osiężenie, osięgnienie któréj rzeczy, suma. *Macz.*, *Boh.* obsah, wšechnost, calina, weynos; *Vind.* sapopad, sapopadek, vunnosek; *Ross.* перечень; *Eccl.* возглавіе вещей. Z obrządków chrztu sumę wiary chrześciańskiéj poznać możesz. *Kucz. Kat.* 2, 366. (zbiór. *edit. recent.*). Dziesięć przykazań bożych, są sumą i skróceniem wszystkich praw. *ib.* (zbiorem. *edit. rec.*). Tych rzeczy, które powiadamy, to głowa jest abo súma. 1 *Leop. Hebr.* 8, 1. To jest koniec a suma wszystkiego. *Rej. Post. K l l* 4. Owego listu ta była suma. *Baz. Hst.* 247. *W.* 3 *Reg.* 21, 9. Suma papiezkiego poselstwa do Zygmunta ta była, aby król przeciw Turkowi ciągnął. *Stryjk.* 703. Na końcu każdego kazania zawsze jest suma tego kazania. *W. Post. W.* 184 *et* 196 etc. — ȣ. Jeszcze w skrzydle lewym była nadzieja, gdzie wszystka już stała suma rzeczy. *Tward. Wł.* 81. cała decyzya na nim zawisła, der ganze Ausschlag der Sache. — § 2) Suma, ostatnia śpiewana msza wielka; das hohe Amt, die hohe Messe. Sumę spiewaną miał, sumę rekwialną celebrował x. biskup. *Tr.* Co się panną będąc na kilku mszach bywało co dzień, jejmością panią zostawszy, ledwie tylko w święto, i to na sumie, a czasem i nie na całéj. *Mon.* 71, 711. — ȣ. 3) Suma, Sumka, *ob.* Sumki, Suna, Sunka. SUMARYUSZ, a, *m.*; *Ross.* оглавленіе; krótki spisek, zbiorek, *ob.* Sumowanie; Auszug, kurze Samlung, *compendium.* *Summaryusz* konstytucyi sejmu Warsz. 1776. *Summarysz* umiarkowania monety staréj z dzisiejszą. *Krak.* 1641. *Summaryusz* wszystkiego nowego testamenntu, to jest, krótkie okazanie tego, co się w któréj kapitule zamyka, r. 1570.

SUMAK, a, *m.*, *Rhus*, krzew, którego korzeniem farbować można czerwono. *Kluk. Dykc.* 3, 15. der Sumach, Schmack, Farberbaum, Garberbaum.

SUMIMÓZG, *ob.* Szumimózg. SUMKA, *ob.* Suma.

SUMKI *plur.*, Sumły. *Loder.*, *Boh.* saumar, saumarské sedlo; *Vind.* zuch, zuh, ledrast uesh, koshna vrezha; *Carn.* meh, (cf. mieh); *Dal.* szamar; *Ross.* сума, сумка, сумочка (= waliza, kieszonka, сума переметная tłumok, torba; ходить съ сумою chodzić z torbą żebrać; *Ross.* сумоватый buchasty); (cf. *Germ.* Saum, Saumthier): juki, sakwy podróżne skórzane; lederne Quersäcke, Satteltaschen. Sumki, tłumoczek skórzany, *bulga, hippopera. Macz.* — ȣ. Wzięli stare wory na osły swe i wino w stare sumki potarte i łatane. *Radz. Jos.* 9, 4, *not.* « w onych krainach był zwyczaj, iż w skórzanym naczyniu miewali wina, co my możemy nazywać sumkami abo miechami skórzanemi», (*ob.* Suna, Sunki, Weinschläuche).

SUMOWAĆ; *Vind.* fhumati, seifhumati, v' enu zhiflu sbrati, v' enu fhtivilu spraviti; *Bosn.* brojiti; *Rag.* skuppiti; *ob.* Przydawać, Dodawać. SUMOWANIE, *ob.* Przydawanie, Addycya. *Solsk. Geom.* 3, 80. — ȣ. *Aliter:* Kazanie to jego, w krótkości je sumując, położyć tu umyślnem. *Sk. Żyw.* 2, 191. treść z niego wyciągając, ins Kurze zusammen ziehen; *Ross* оглавить. Więcéj pożytku sprawi mowa zwyczajna niżeli krótki spisek, który dawniéj sumowaniem, *summarium*, *breviarum* zwano. *Pilch. Sen. list.* 296, (*ob.* Sumaryusz). Mowa bardziéj jest potzebna uczącemu się, sumowanie zaś umiejącemu. *ib.* 297. SUMOWNY, a, e, SUMOWNIE *adv.*, co zwłaszcza ku krótkiemu osięgnieniu należy, *summarius. Macz.*, summarisch; *Boh.* summownj.

SUMNIENIE, SUMIENIE, ia, *n.*, *Sądnienie (*Eraz. Jęz.* *u* 2 *b*). (*Samnienie. *Eraz. Jęz. V*); (*Carn.* sum, sumnya = podejźrzenie, shin = skrupuł sumnienia; *Vind.*

ſum, ſumnia, ſumnenje ◦ podejźrzenie; ſe ſumniti *conjicere*, *conjecturare*; *Croat.* szúmnya *suspicio*, szumnimsze, szumnitisze, szumlyati, szumlyivati *suspicari*; *Dal.* sumnya *conjectura*, *dubitatio*, szumnyti *dubitare*; *Rag.* súmgna, sumgnénje *incertitudo*, *dubitatio*, *scrupulus*, posúmgna *suspicio*, súmgniti, prosúmgniti *suspicari*; *Slav.* sòmljiti *suspicari*; *Bosn.* sumgna, sumgnenje *ambiguitas*, *dubitatio*, *suspicio*, *scrupulus*, sumniti *dubitare*; *Bosn.* sejegnenje *opinio*; *Ross* сумнѣніе, сомнѣніе ◦ wątpienie, powątpiewanie, сумнѣваться, сомнѣваться ◦ wątpić; cf. *Hebr.* שמם samam, *cogitavit*; *cf. Etym.* | *cerk.* мнѣніе mniemanie 2 |, jąć, imać, cf. *um; *Ross.* умъ); — sumnienie; *Boh.* swědomj; *Sorab.* 1. ſamotne szwoye ſwědomo; *Carn.* vest, viest, (cf. wiedzieć); *Vind.* viest, *Croat.* szvést, zvészt; *Slav.* sziest; *Dal.* dussevnoszt *conscientia*; *Rag.* dûscja (*ob.* Dusza), sarze, (*ob.* Serce); *Ross.* совѣсть. — Sumnienie jest prawo rozumu wolą naszą rządzące. *Psalmod.* 84. das Gewissen. Sumienie jest rozum uważany jako wiedzący prawidło, którego się w postępkach naszych trzymać mamy. *Mon.* 75, 677. Sumnienie prawie jest to wójt od boga, Aby powściągał, kiedy we łbie trwoga. *Rej. Zw.* 223 *b.* Sumnienie jest kryg twardy na swą wolą. *ib.* 223. Gdyby sumnienie nie wściągało zgoła, Przyrodzenieby rozpuściło koła. *ib.* Wielki to fortel na złe przyrodzenie, Dać mu za mistrza poczciwe sumnienie. *ib.* Sumnienie jest stróż pilny poczciwości. *ib.* Sumnienie zawżdy tam radzi, gdzie cnota. *ib.* Sumnienia trudno pozbyć. *Cn. Ad.* 1110. Sumnienie tysiąc świadków. *Psalmod.* 83. Sumnienie świadek nieomylny, za wiele świadków stoi. *Cn. Ad.* 1111. Czy jest to sumnienie, tak z nią postępować? *Teat.* 10, 62, (cf. bój się boga). Czy macie wy sumnienie, czynić to? *Boh. Kom.* 4, 380. Już też nie trzeba mieć sumnienia, tak brzydko kogo posądzać. *Teat.* 10. *b*, 28. Szczęście pobudza ku niesłusznym rzeczom, którzy się rozumem, cnotą a *sądnieniem nie sprawują. *Eraz. Jez. U*, 2 *b.* To człek bez sumnienia, bez poczciwości. *Boh. Kom.* 1, 41. Ja się sumnieniem świadczę. *Boh. Kom.* 1, 49, (cf. jakem poczciwy, na poczciwość moję). Biorę to na sumnienie swoje. *Ustrz. Kruc.* 1, 250. (panu bogu za to odpowiem). Sumnieniem, abo pod sumnieniem obowiązać. *Cn. Th.* 1083. Pod sumnieniem! *Past. Fid.* 129. (na charakter, jakem poczciwy). Postać święta, a hajduckie sumnienie. *Opal. Sat.* 47. Za sumienie jego przysiągł. *Chełm. Pr.* 33. (za sumienność jego, za poczciwość jego). Lepsze ciasne sumnienie, aniżeli przestronne; ciasne, które i małego grzechu lekce sobie nie waży. *Sk. Żyw.* 2, 165, (*ob.* Skrupulatność). Jakim prawem i sumnieniem uczynić to mogli? *Teat.* 49, 2. Sumnieniem byś to dobrym zrobić mogła. *Teat.* 42. *d, B.* Dobrym sumnieniem własność cudzą otrzymać. *ib.* 27. *c*, 70. Nie wiem, czybym mógł dobrym sumnieniem z nim pojedynkować. *Boh. Kom.* 4, 257. Wielka jest moc sumnienia na obie strony, iż ani się ci boją, którzy nic nie winni; ani ustawicznego strachu karania nie są próżni, którzy się w złym uczynku czują. *Gwagn.* 575. Dobre sumnienie *Ross.* добросовѣстіе, благосовѣстіе. Będący dobrego sumnienia *Ross.* благосовѣстный. Czyste sumnienie, nie obawia się złego. *Ossol. Str.* 3. Dufanie mocne w *największych przygodach czyni dobrą myśl człowiekowi świadomemu *sądnienia swego. *Eraz. Jez. V.* Jeśli dobre sumnienie ma, niech się nie boi. *Sk. Dz.* 819. Mur żelazny dobre sumnienie. *Rys. Ad.* 41. Sumnienie dobre, wielka uciecha i obrona, *Cn. Ad.* 1110. (niewinny śmiele i mówi i patrzy). Sumnienie wesołe. *Rej. Post. M m m* 2. Kogo sumnienie nie strofuje, Ten przed sąd wołany, żartuje. *Pilch. Sen. list.* 326. Sumnienie bezpieczne, a jako kryształ przezroczyste, a które na się ani przed bogiem, ani przed ludźmi nic wszetecznego nie czuje, a jasne oczy ma na wszystkie strony, a nigdy ich *psiną nie pokrywa. *Rej. Zw.* 114 *b.* Sumnienie z twarzy poznać. *Cn. Ad.* 1113. (twarz łacno wynurzy, co się w sercu burzy). Dał Alexander W. doktorowi list, (w którym o truciznie doniesiono), czytać, patrząc, jeśliby w nim jaki znak sumnienia mógł poszlakować; *conscientiae motus. Warg. Kurc.* 22. poruszenie, Gewissensrührung. Sumnienie go rusza. *Cn. Th.* 1083. (strofuje, karze). Sumnienie wzruszyć, upamiętać; *Ross.* совѣстить, усовѣстить, das Gewissen rühren. O bałamutowie, niebaczne ludzie za nos wodzicie, czyniąc im sumnienie kędy niepotrzeba, a nie czyniąc, kędy potrzeba. *Tworz. Wiecz.* 18. (skrupuł; *Vind.* viestna teſnoba, ſhin, viestna grisenja; einem ein Gewissen machen, einen Scrupel, Gewissensscrupel machen; *Prov. Vind* komu eno boulio vo v uho potaditi ◦ *pchłę komu w ucho wsadzić). Rachuję się, jak nigdy na spowiedź z sumnieniem, A gdy żadnej przyczyny w sobie nie znajduję, Nieszczęściu ten los cały memu przypisuję. *Zab.* 14, 222. — Targować się z sumnieniem, *ob.* Targować się. — Sumnienie go gryzie. *Prot. Kont. C*, 2 *b.* (*Slov.* hrize ho swedomi; *Vind.* viest teshi, pezhe). Myśl ci mą odkryję, Robak sumnienia w sercu moim wierci, ryje. *Mon.* 76, 809. Sumnienie gryzie, gdy na cnocie brudno. *Rej. Zw.* 223. Owrzedziałe sumnienie nasze. *Rej. Post. N n* 3. Nie trzeba za morze biegać po one kosztowne zioła, na te nędzne a tak zarażone i zranione sumnienie nasze. *Rej. Post. J i* 5, (*cf. coelum, non animum mutant*). Sumnienie ustraszone, troskliwe. *ib. M m m* 2. Sumnienie straszliwe. *ib.* Sumnienie złe stoi za kata. *Cn. Ad.* 1111. *Sk. Dz.* 827, (cf. zjadł pies sadło). — Sumnienie ◦ sumnienie bojaźliwe, trwożliwe, podejźrzliwe, troskliwe. *Cn. Ad.* 1112. skrupuł, ein Gewissenszweifel, Scrupel. Zabiwszy go, a potym mając sumnienie o to, uciekali. *Biel.* 484. Mając sumnienie o krwi rozlanie, radzili się, jakiby ich grzech był. *Sk. Dz.* 789. Sumnienie złożyć, oswobodzić; *eximere scrupulum. Cn. Th.* 1083. SUMIENNOŚĆ, śći, ż.; (*Carn.* sumlivost ◦ podejźrzliwość; *Rag.* sumgnivost ◦ wątpliwość; *Ross.* сомнительность, сомнительство wątpliwość); stosowanie do sumnienia, die Gewissenhaftigkeit; *Croat.* dussevnoszt, (cf. dusza, duszność). SUMIENNY, a, e, SUMIENNIE *adverb.*; (*Carn.* sumeshliv, sumliv ◦ podejźrzliwy; sumniv, podejźrzany; *Vind.* ſumniu ◦ podejźrzliwy; *Croat* szumnyiv *suspicax*, szumnyen *suspe-*

cus, szumnik, szumitel *suspector*; *Rag.* súmgniv, súmgnivaz *dubius*, *incertus*, *suspectus*, *scrupulosus*; *Ross.* сомнительный, сумнительный = wątpliwy; od sumienia, wedle sumienia, gewissenhaft; *Boh.* swědomitý. (cf. świadomy); *Vind.* viestoben, pravizhen; *Croat.* dussevni; *Ross.* совѣстный, совѣство, добросовѣстный. Mówiąc po sumiennemu, niemasz nic mniej sprawiedliwego. *Teat.* 55. *b*, 84 *et* 22. 52.

SUMOWY, a, e, od suma ryby, Wels = *Ross.* сумовей. Sumowe mięso, sumowina *Ross.* сомовина.

SUMPT, *ob.* Koszt, nakład.

SUMUŁKA, i, *ż.*, *dem. Nom.* suma; sumka czego, króciuchna treść, kurzer Inhalt *Tr.*

*SUNA, y, *ż.*, SUNDAK, a, *m.*, *SUNKA, i, *ż.*, *dem.*; (cf. sumki; *Ross.* сума); suna, rzemienny łagiew. *Budn.* 1 *Sam.* 28, 5. ein lederner Schlauch, (cf. szawłoki). Szaki, albo skórzany worek, w którym wino albo olej można nosić, *ascopera*. *Mącz.* Suny, rozumiej flasze skórzane, w których wodę, wino i innych mokrych rzeczy noszą; niektórzy samami zowią. *Budn. Ps.* 56, 8. Wziął chleba i sunkę wody. *Budn. Genes.* 21, 14. Nabrali worów na osły i sunów winnych wiotchych, a popadałych i pozszywanych. *Budn. Joz.* 9, 4. Suny nowe pukają się. *Budn. Job.* 32, 19. Sundak wina. *Budn. Hoz.* 7, 5, [illegible] sundak, bo suna jest flasza skórzana. (*Ross.* сундукъ = kuffer, sepet.

SUNĄĆ, sunął, sunie *cz. jednt.*, Suwać *contin.*, posuwać, [illegible], schieben, hin schieben, fort schieben, fort bewegen; *Sorab.* 1. suwam, [illegible], [illegible], suham; *Sorab.* 2. szunusch; *Boh.* šaupati, šaupnauti, pošaupnauti; *Croat.* szúvam; *Rag.* sùnuti, (súnutise *irruere*; *Carn.* suneti, sûnem, sujem = nogami trącić; *Bosn.* suniti, dotisnuti, dorinnuti *protrudere*, *trudere*; *Croat.* rukneti, ruknem, rukam); *Vind.* mekniti, makniti, tishati, tishim, takati, (cf. [illegible]; *Ross.* сунуть, совать, суну, сую: [illegible], sturknienie, włożyć, wetknąć; *Ross.* совокъ, совочекъ stos, sturknienie, засунуться, засовываться zapodziać się; cf. *Lat.* [illegible]; *Germ.* schub, [illegible], schieben. cf. szuflada; cf. szybować, cf. szubienica; *Hebr.* זוע sua, *movere se*), *pr. et impr.* Gdzie kroki tak śpieszne swoje suwasz? *Teat.* 42. *D*, *a.* Kto się ośmieli suwać wędrowniczo kroki. Przez bezdroża [illegible] najgrubsze pamroki? *Przyb. Milt.* 49. Suwa się wąż, snuje się. *Cn. Th.* 1085. Suwając sobą, szumno stąpać. *Cn. Th.* 1127 (boki [illegible], jak z [illegible] z paltesów, jak z tabulatury). Biezem ogniste Juno zacina rumaki, Te lecą, i szybkiemi suwając kopyty, Ślak w śrzód ziemi i nieba mierzą gwiazdolity. *Dmoch. Il.* 140. Przebyliście Rubikon, suńcie się do tego Mostu, a poratujcie już wpół zerwanego. *Bardz. Luk.* 29. (weźcie się do niego). — *Metaph.* Jaki szereg nieszczęść suwa się przed memi oczami! *Przestr.* 156.

Pochodz. *dosunąć*, *dosuwać*, *nasunąć*, *nasuwać*, *nadsunąć*, *obsunąć*, *obsuwać*, *posunąć*, *podsunąć*, *przesunąć*, *przysunąć*, *rozsunąć*, *rozsuwać*, *usunąć*, *usuwać*, *wsunąć*, *wsuwać*, *wysunąć*, *wysuwać*, *zasunąć*, *zasuwać*, *zasuwka*.

SUPA, *ob.* Zupa, Zufka. SUPAN, *ob.* Żupan.

SUPERARBITER, tra, *m.*, *Xiądz.* 164, rozejmca, polubowy sędzia.

SUPERATA, *ob.* Przewyżka; *Boh.* přebytek (cf. przebytek), nadwyšek. *SUPERFIN, u, *m.*, z fejnu, z fejnsylbru czyli z bardzo przedniego srebra, n. p. igłea, eine Sache, z. B. eine Nadel von feinem Silber. Widzi warkocz po szyi białej rozpuszczony, Piękny, choć superfinem w kółko nie spleciony. *Zimor. Siel.* 275. SUPERFINOWY, a, e, z przedniego fejnu, z najprzedniejszego srebra, z brantu; vom feinsten Silber, superfein. Superfinowe z głów zdjąwszy zapletki. *Zimor. Siel.* 194. SUPERINTENDENCYA, *ob.* Doglądanie, Dozor. SUPERINTENDENT, *ob.* Dozorca najwyższy, Doglądacz. SUPEROKTAWA, głos pewny w organach. *Mitzler.* *Ustr.*

SUPLIKA, i, *ż.*, SUPLIKACYA, yi, *ż.*, z *Łac.*, prośba uniżona, osobliwie na piśmie podana: eine unterthänige Bitte, Supplique, Bittschrift; *Vind.* [illegible], [illegible], prošnja, [illegible], zbu[illegible], manal; *Rag.* pomnibaza, pomoglj[illegible]enstvo; *Ross.* молительное письмо; *Eccl.* прошеніе, челобитье, челобитня, (cf. czołobitność). Chłop znowu w supliki, Napełnia ziemię i obłoki krzyki. *Jabł. Ez.* 27. Gdyby była jaka na prędce suplika, mogłaby się teraz podać. *Teat.* 46. *b*, 34. SUPLIKOWAĆ *med. cont.*, uniżenie prosić, uniżone prośby zanosić, unterthänig bitten; (*Vind.* ponishnu profiti; *Croat.* szmúbim). Gdy kto z pokorą o co suplikuje, Kary podobno tym nie zasługuje. *Past. Fid.* 285. Suplikuję Wc Państwu Dobrodziejstwu, nie żenujcie się dla mnie. *Teat.* 9, 33. Długo za onym mizerakiem suplikował do oficera. *Sk. Żyw.* 1, 393. Suplikujący. SUPLIKANT, *f.* SUPLIKANTKA; *Boh.* žadatnik; *Vind.* prosh[illegible]k; *Croat.* szmúbitel, szmobok, *f.* szmubitelica; *Eccl.* челобитчикъ, *f.* челобитчица.

SUPONOWAĆ *cz. niedok.*, z *Łac.*, przypuścić zdanie jakie, zdarzenie jakie, dać czyli zezwalać, żeby tak było; supponiren, voraus setzen, zugeben, daß dem so sey, den Fall annehmen, setzen; *Rag.* pridmoitti; *Ross.* предположить, предполагать. Dla suponowania; *Ross.* предположительный, voraussetzbar. SUPOZYCYA, yi, *ż.*, suponowanie czyli przypuszczenie czego, i to, co się suponuje czyli przypuszcza, die Voraussetzung. Była na niego supozycya, cf. podejźrzanie. SUPOZYTORYUM, *ob.* czopek lekarski.

SURCZYĆ *med. niedok.*, Sw[illegible], zerren, ein raubes Geräusch machen. Dźwięka swój ogon paw, i skrzyczał mi surczy. *Pot. Jow.* 2, 65.

SURDUT, a, *m.*, SURDUCIK, u, *m.*, *dem.*, *blande* Surducina, y, *ż.*, suknia zwierzchnia Francuzka, z *Franc.* surtout, kapota, *ob.* Nasuwień; *Boh.* oděwacý sukně; *Sorab.* 2 kappa, (cf. kapa); *Carn.* poverh sùkna; *Vind.* zhresoblazhilu, fverhna jopa, sgorna fuknja; *Slav.* haljina; *Rag.* nadhàglina, kabanizza, kabaan, *vulg.* japùngja; *Bosn.* oggrinaç; *Ross.* сертукъ; *Eccl.* опашенъ, верхная мужеская одежда Русскаго покроя, ein Oberrock. Bardzo lekko na tę porę ubrany jesteś; niemasz porządnego surduta? *Teat.* 33. *d*, 34. Przynieś - no mój surdut, kapelusz i laskę. *ib.* 52. *d*, 47. SURDUCINA, y, *ż.*, nędzny surdut, ein armseliger Oberrock. SURDUCISKO, a *n.*, podły, nikczemny surdut, ein schlechter, elender Ober-

rock. Musiało mu jakieś z dawniejszych surducisko zostać. *Teat.* 19. *c*, 3. SURDUTNY, SURDUTOWY, a, e, od surduta, Oberrock : ; *Ross.* сертучный.

SURMA, y, *ż.*, SUREMKA, i, *ż.*, *dem*, *Serranae tibiae*, *ob acutiorem sonum dictae. Varra*; gatunek piszczałek, fujara; *Rag.* súrla, sviralla *stromento di fiato*, *piva rustica di vanna*; *Bosn.* surlá, sviralla, diple, sviralle; *Dal.* surla, szvirale; *Carn.* róshenza; *Sorab.* 1. tarakawa; *Eccl.* сурма, тржбл, орудіе мусикійское трубѣ подобное; *Ross.* сурна; [rodzaj puzanu, eine Art Posaunen 2], die Zinke, eine Art Pfeifen. (*distng. Ross* сурьма śpiesglas, насурмиться, насурмлюсь poczernić sobie oczy). Surmy z wielkiemi dziurami. *Otw. Ow* 158. Krzykliwych surm i lutni głos będzie słyszany. *Lib. Hor.* 118. Pacholęta Marsowe w suremki swe małe certowały dumając. *Tward. Wł.* 207. SURMACTWO, a, *n.*, *tibicinium*. *Cn. Th.* 1084, die Pfeiferkunst. SURMACZ, SURMARZ, a, *m.*, co na surmie gra, der Zinkenpfeifer, Zinkenblaser; *Bosn.* surlár, koji sviri; *Rag.* surlâr, sviraz, svardonicjar; *Sorab.* 1. tarakař, *f.* tarakařka; (*Boh.* šumař = rzępoła; šumařim rzępolę, cf. szum). Grania na surmach żeby nie były, gdyż ztąd zwady między trębaczami i surmaczami bywają. *Vol. Leg.* 5, 647. Już nie słychać trąby dźwięku złego, Ucichł surmacza głos przeraźliwego. *Bardz. Trag.* 319. Tatarowie w swym własnym stroju, trębacze, surmarze i inni, wyjechali z Krakowa. *Biel. Św.* 276 *b.* Między innemi znajdowały się chóry różne trębaczów i surmaczów Polskich; muzyka, która się dobrze osobliwie na wolnym powietrzu wydaje. *N. Pam.* 7, 12. — §. Surmacz, co robi surmy. *Cn. Th.* 1084 der Zinkenmacher. SURMACZY, a, e, *auleticus*. *Cn. Th.* 1084, Zinken =, Zinkenmacher =, Zinkenblaser =.

•SURNAT, u, *m.*; (*Ross* сулема). Od funta *mercurii sublimati*, *alias* surnat. *Vol. Leg.* 6, 136. Surnatu funt. *Instr. cel. Lit.*

SUROGATOR, a, *m.*, zastępca starosty grodzkiego, der Unterstarost, der Stellvertreter des Burgrichters. W województwach Poznańskim, Kaliskim i Gnieźnieńskim, namiestnicy starostów nazywają się surogatorami, w innych podstarostami. *Skrzet Pr. Pol.* 2, 411. SUROGACYA, yi, *ż.*, urząd surogatorski, zastępstwo, das Amt eines Surrogators.

SUROPIEKI SUROPIECKI *plur.*, podługowate zraziki mięsa, längliche Stückchen Fleisch. Suropieki, zrazy z surowego mięsa wołowego krajane, nasiekiwane i dobrze zaprawione, na czas słoniną śpikowane. *Wiel. Kuch.* 429. Pokrajać pieczenią na suropiecki. *Tr.*

•SUROWIĆ *cz. niedok.*, surowym czynić, hart und rauh machen. Który rzecz przeciw obwinionemu surowi i rozszerza, *fax accusationis. Mącz.* SUROWIĆ się *rec. niedok.*, SUROWIEĆ *neutr. niedok.*; *Boh.* surowěti, syrowěti; *Croat* sziròvem; *Ross.* суровѣть: surowym się stać, rauh, hart, roh werden, *phys. et mor.* Surowi się nieprzyjaźń, *odium recrudescit. Mącz.* Od karmi ostrej i ościstéj bydłu surowieją gęby. *Haur. Sk* 57. W złości swojéj okrutnie surowiéli. *Smotr. El.* 12. (wydziwiali). SUROWICA, y, *ż.*, rzecz jaka surowa, etwas Rohes. (*Bosn.* siroviça *lignum viride*). Surowica solna, Salzsohle, natürliches Salzwasser. Po odkryciu żup Bocheńskich i w Wieliczce na tenże kształt surowice wyrębować i w sól przewarzać poczęto. *Krom.* 261. W Wieliczce, tak jak w Bochni dawniéj sól tylko warzono z surowic czyli wody słonej. *Nar. Hst.* 4, 285. *Solsk. Arch.* 156. Piérwszy gatunek soli, którą w ziemi bałwanami i kruchami kopią, drugi którą z wody surowice na miałką białą na zbitych panwiach żelaznych wywarzają. *Haur. Ek.* 178. — *Anat.* W ciele ludzkim naczynia surówicy, czyli słonej wody, *vasa serosa. Perz. Cyr.* 1, 45. Z porchawki zastarzałéj, lancetem przeciętej, surowica czyli rudowina wytryskiwać zwykła. *Perz. Cyr.* 2, 85. — Surowica, SUROWKA, i, *ż.*, cegła surowa, niepalona, ungebrannte Ziegel. Budynki z surowki nie trwałe, skoro nie będą od wilgoci i słoty należycie opatrzone. *Świtk. Bud.* 146. SUROWIEC, wca, *m.*, SEROWIEC, (*Torz. Skł.* 184.), żelazo surowe. *Os. Kud.* 57, roh Eisen, ungegossenes und ungeschmiedetes Eisen. (*Ross.* сырецъ jedwab surowy, [illegible]). Surowiec, żelazo, które z pieca dymarczanego, lub wielkiego wypłynęło. *Os. Żel.* 83. Surowiec żelazny, albo żelazo w gęsiach, żelazo z węglem i z okrą żelazną złączone. *Śniad. Chem.* 1, 323. *Torz. Skł.* 175. Fryszerze z 7 cetnarów surowca oddają 5 cetnarów żelaza kutego. *Os. Żel.* 4. — §. Surowiec, skóra surowa, nie garbowana; rohe Haut, rohes Fell, gesäubert aber nicht gegerbet. Skóry bydląt, abo się wyrabiają na surowiec, a takowe najwięcej się wypotrzebują do robót rymarskich; albo się wyprawują u garbarzów. *Kluk Zw.* 1, 258. — §. Surowiec, rzemień z surowéj skóry wyrznięty, ein roher Riemen, Riemen vom rohen Leder. Tatarzyn [illegible] surowcem bije. *Rak. Pob. B* 3. Surowcy ostremi chan niewolników naszych biczował. *Tward. W. D.* 62. Osła masztalerz surowcem po boku tęgo namaca. *Zab.* 14, 278. *Rzew.* Surowiec ów tęgi wołowy. *Papr. Pr. E* 2 *b*, cf. bykowiec. SUROWIZNA, y, *ż.*, surowość, stan surowości, *phys.*; (*Sorab.* 1. ſeroyina; (*Rag.* sirovina, sirovo darvo *lignum viride*); *Croat.* szirovina, Rohheit, Rohigkeit. Póki surowizna jest w cegłach, póty dym wychodzi gęsty, gruby i ciemny przez lufty pieca. *Ajch. Cegl.* 14. Gdy się dym ukaże jasny, znakiem, że surowizna zupełnie z cegły wyszła. *ib.* W takim zawarciu muszą być zaduchy, pleśni, surowizny, wilgotności. *Haur. Sk.* 69. Surowizna w żołądku, *cruditas. Cn. Th.* 1084, cf. skwarna, Crudität im Magen. Niestrawność i [illegible] w żołądku. *Sak. Probl.* 147. SUROWNICA, y, *ż.*, [illegible] Poślednie piwo zlewać do roboty, i na surownice suplementować słody. *Haur. Ek.* 109. SUROWOŚĆ, ści, *ż.*; *Slov.* žuřiwost *austeritas*, *inclementia*; *Boh.* [illegible]; *Sorab.* 1. ſurowa, ſuroba, ſurowoſcž, ſurowohladačnoſcž, (ſrudoba smutność); *Rag.* sirovina; *Vind.* ſrovina, ſrovost, negodnost, nesrelost, oistroba, oistrust, nemilnost, terdnost, oistrovitnost; *Croat.* szirovoszt, oszornoszt, presznocha; *Ross.* суровость, (суроватость mała wilgotność, cf. sér), сырость (2 wilgoć), жестокость, *obsol.* жесточь; niełagodność, *phys. et mor.* die Rohheit, Rohigkeit, Schärfe, Strenge. Surowość nieba wygnała ich

z tego kraju. *Tward. Wł.* 104. Surowość w obyczajach, w mowie, *severitas. Cn. Th.* 1084. SUROWY, *SEROWY, a, e, SUROWIE, SUROWO *adverb.*; *Boh.* syrowy, surowý, přisny, přjstný; *Slov.* surowy, žuřiwý, (cf. žur); *Sorab.* 1. ſurowé, ſurowý, szurowé, ſurowohladačné, ſéré; (*Sorab.* 2. žur, žurné = kwaśno, ſurow gorliwość); *Carn.* srov, osòrne; *Vind.* ſrou, ſrovu, nevdelan, negoden, oister, oistroben, nemilen, terden, oistroviten; *Croat.* sziròv, tesztèn, preszen, oszorni; *Dal.* szirov, prissan; *Rag.* sirov; *Bosn.* sirov; *Slav.* prisan; *Ross.* суровый, сырый (niewarzony, wilgotny, cf. sér; сыроватый zakalisty, wilgowaty, сыромолотный, o zbożu niesuszonym surowo zmełtym, сыромолоть mąka z niesuszonego zboża), жестокій; (*cf Hebr.* שור, schur; *Pers.* seiur; *Germ.* ſauer, cf Schauer; *Angl.* sowr; *Lat.* severus; *obs. Gall. et Bret.* sur; *Svec.* sur, cf. *nostr.* sér); roh; jaki z natury, nie przyprawny, nie zaprawny, unzubereitet, unzugerichtet. Surowe płótno *Cn. Th.* 1085. (*non malleatum*). Niemądry, kto gardzi zgrzebnym surowym worem, prostą a niemalowaną skrzynią, w któréjby było złoto. *Gil. Post.* 284. Siarka która się z rud kruszcowych otrzymuje, siarką surową nazywa się, *sulphur crudum. Kruml* 386. (niestopiona). W tyglach materya szklana surowa się topi i w szkło obraca. *Torz. Skł.* 62. Gdy szuły tylko przytleją, w piecu zimno, i szkło *serowe będzie. *ib.* 109. Był zwyczaj w Londynie dawania złota i srebra surowego czyli w sztabach, zamiast pieniędzy. *Pam.* 84, 863. Drzewo surowe, świeże jeszcze, nie przewietrzałe, *Rag.* sirovìna, sirovo darvo; *Bosn.* sirovaja, friſches, nicht ausgewittertes, ausgetrocknetes Holz. Na galery drzewo mieli surowe, niesposobne do takiego budynku. *Klok. Turk.* 247. — *Per excell.* Surowe mięso = niewarzone, niepieczone; roh, ungekocht. *Cn. Th.* 1085. Surowo jadający *Ross.* сыроядецъ. — §. *Transl.* Surowy, ostry, srogi, niełagodny; roh, rauh, ſcharf, hart, ſtreng, unfreundlich. Jedni z przyrodzenia swego są kwaśni, surowi i niełagodni, w których wszystko cokolwiek słyszą o innych, kwaśnieje i surowością tchnie. *Mon.* 67, 274. Człowiek surowy, srogi, trudny. *Sekl. Luc.* 19. (dziwny. *ib.*). Bądźże wesoły, Młodość jest wesoła, odgoń mozoły. *Jabł. Te.* 112. Na sądzie ostatecznym obróci Krystus twarz swoję surową. Na tych, co będą po lewicy stali, Twarz, iż nie ciebie onę barankową, Ale lwią, srogą. *Odym. Św.* 2, *T* 5. Nie namiejszał nie z srogich pokut swoich i życia bardzo surowego. *Wys. Lpn.* 42. Hetmanów do zatrzymania dyscypliny obierali surowych. *Star. Ryc.* 28. Surowe obowiązki stanu mego. *Teat.* 5, 113. Poczciwie i surowo sprawował swój urząd. *ib.* 49, 58. *Surowo potężny Mars. *Pim. Kam pr.* Zakazał mu to surowo. *Teat.* 56. *c*, 38. Surowie się z nim obchodzi. *Cn. Ad.* 1115.

SUS, *SZUS, u, *m.*, wybryk, ein Sprung in die Höhe, ein Satz von einem Ort zum andern, (der Schuß wohin, *cf. nostr.* szust). Niecierpliwy rumak różne pod jeźdźcem susy wyrabia. *Stas. Num.* 1, 99. Dziatety ich piękne korbety i szusy wyprawują. *Birk. Kcz. Kaw.* 34. Koń susy robił. *Jabł. Ez.* 40. Przez kij pies skacząc dziwne robi susy. *Jabł. Ez.* 19. Jak się porwał, takiego susa uczynił, o mal na drugą stronę nie przeleciał. *Teat.* 11. *b*, 61. Pan mię woła, smyk trzy susy, i już ja u jegomości. *Teat.* 20. *b*, 4. SUSEŁ, sła, *m.*; *Boh.* sysel, sisel; *Ross.* сусликъ; *Germ.* der Ziesel, Zeisel, die Zieselmaus, *mus citellus*, wielkości wiewiórki, kształtu łasicy. Żywi się młodemi myszami; żyje gromadnie; najliczniej nad Wołgą, na Wołyniu, na Podolu. *Zool.* 345. — §. *Fig.* Wszelkie czary na człeka mają swoje gusła, Ziele go w co inszego, wino robi w susła. *Pot. Jow.* 198. SUSŁOWY, a, e, od susłów, Ziesel =. Futerka susłowe.

SUSCEPTA, y, *ż.*, *ob.* Przyjmowanie. SUSPENSA, *ob.* Odwłoka, fryszt. SUSPIR, u, *m.*, es czyli suspir, znak muzyczny, okazujący wstrzymanie czyli milczenie tonu. *Magier. Mskr.* SUSTENTACYA, *ob.* Wyżywienie, utrzymywanie.

*SUSPICA, y, *ż.*, n. p. Bycy twoi suspicę czystą jeść będą, którą wywieją wiatrem i łopatą. *Budn. Jes.* 30, 24, *not.* «mieszane zboże». [*Vulg. migma*, żyto z plewą 2].

SUSZ, u, *m.*; *Boh.* sauš, oklešťký; *Slov.* rýwa, rážďj, (cf. rożdże); *Sorab.* 1. ſuschenka; *Carn.* sushmat *vepretum*, (*Carn. et Vind* ſuſhèz = marzec); *Croat.* reznik; *Rag.* poxâr (cf. požar), súho darvo; *Bosn.* posgjar, drrivo suho, koje se mosge lasno usgecchi, suhád, suhva, suho grozdje *uvae passae*; *Ross.* сушь, хворостникъ, хворостинникъ, хворостъ; *Eccl.* хврастие (cf. chróst), сушнякъ; §. 1) uschłe z drzew odcięte gałęzie, dürre Aeste, Zweige, dürre Holzspähne. Pierwszym bądź kopać ziemię, pierwszym pozwożone Susze palić, od winnych macic odstrzyżone. *Otw. Wirg.* 415. Nakładłszy wiorów różnego suszu, ściany zamkowe podpalają. *Papr. W.* 1, 214. Kazał natkać chróstu i innéj *suszy w czeluści, i ich żywo popalił. *Nar. Tac.* 2, 251. (*observ. femin.*). — §. 2) Susz pszczelny, eine leere Bienenzelle, Wachszelle ohne Honig. Nie znajdziesz ula, żeby między plastrami suszu, to jest, pustych woszczyn nie było. *Kąk. Pas.* 54. Susz wybrać, i na wosk go stopić. *Haur. Ek.* 157. Plastr miodu pod susz podłożyć. *ib.* SUSZA, y, *ż.*; *Sorab.* 2. ſzusch, (ſusch, mjasza hineno suchoty); *Carn.* susha, suhotina *terra arida*, suhóta *ariditas*, (sûha *defectus pecuniae*); *Vind.* ſuſha, uſehnenje, ſuhota, ſuſhost; *Croat.* szúsa, szussina, szuhočha, szuhota, szusha, (2 wozownia, szopa); *Hung.* aszszúság, aszály, szárasság; *Dal.* szusa; *Rag.* súseja; *Bosn.* suscja, susceja, suhocja; *Eccl.* соушь; *Ross.* сухота, сушка, сушение, засуха, межемина; suche miejsce, das Trockne, trockner Boden, trocknes Land. Między dwa wodne mury słony bród przebyli, Tak jakoby po suszy najlepszéj chodzili. *J. Kchan. Ps.* 158. Chwalę twój stan poczciwy, iżeś k latom przyszedł, A z srogiego okrętu na suszą już wyszedł. *Rej. Zw.* 180. Na suszy pływa; *in portu navigat. Rys. Ad.* 43. Na suszy kota ciągnie. *ib.* na bezpiecznym miejscu się znajduje, er hat ſein Schäfchen ins Trockne gebracht. Licinius dał się pojmać, aby jedno Brutus na suszy został. *Rej. Zw.* 93. — §. Siedzieć na suszy, u pijaków, nie mieć co pić. *Bies. roz. C* 2. trocken da ſitzen, nichts zu trinken haben. — §. Susz, posucha, suchość powie-

trza; Dürre, trockne Witterung; *Eccl.* раздеженіе, раждеженіе [*incendium* 2]. Pod czas suszy zwykli robacy na zagonach podgryzywać z korzenia rozsadę. *Haur. Ek.* 41. Przyszła noc z wielkim deszczem; jeli się frasować, Iż się nie mogli w suszą na pokój zachować. *Papr. Koł. T,* 3 *b.* SUSZALNIA, SUSZARNIA, SUSZNIA, i, *ż.*; *Boh.* sušarna, sušjrna; *Carn.* pahshe, pajshtuva; *Vind.* ſuſhniza, ſuſhilu, (ſuſhla, ſuſhuniza = która len suszy); *Ross.* сушильня, овинъ, овинецъ, рига; *Eccl.* сошило, (cf. ozdownia); miejsce suszenia, ein Ort etwas zu trocknen. W warzelni powinny być suszalnie, w których się sól suszy. *Kluk. Kop.* 1, 163. Najlepsze na suszalnie komory w górze około komina. *Kluk. Kop.* 1, 164. Najlepiej w piekarni razem mieć i suszarnią do suszenia na jesień owoców. *Świtk. Bud.* 292. Takie tygle, które długo stoją w suszni, pospolicie kilkanaście niedziel trwają w ogniu; a te co się świeżo wezmą z roboty w piec, ledwo tydzień wystoją. *Torz.* 105. SUSZALNY, SUSZARNY, a, e, od suszalni, suszeniu służący. *Cn. Th.* 1085. Treuge =, *Ross.* овинный. Suszalna izba. *Cn. Th.* 1085. SUSZKI *plur.*, suche konopie, płoskonki, które nasienia nie mają. *Syr.* 822. *Cresc.* 191. der Fimmel, Bästling. — (SUSZWAŁKI, *ob.* Szuszwałki). — SUSZYĆ *cz. niedok.*; (*Boh.* sušiti, sušyti; *Slov.* sušjm; *Hung.* sütöm; *Sorab.* 1. ſuschu; *Sorab.* 2. szuschisch; *Carn.* sushim; *Vind.* ſuſhiti, vſuſhati, osditi, (*ob.* Ozdzić; ſuſhnik, ſuſhez, osujak = marzec); *Croat.* szushiti, szussiti, szussim, szuhszem, (szusseóz = marzec); *Dal.* szusiti, (szusitise, szuhu biti = schnąć); *Bosn.* susciti; *Rag.* sùsciti; *Ross.* сушить; *Ital.* seccare, asciugare; *Lat.* siccare; *Gall.* secher, sec); §. 1) robić co suchym, czynić żeby schnęło; treugen, trocknen. Wpadłszy w wodę suszy się teraz przy kominie, bo z sukień mu się woda leje. *Teat.* 54 *c,* C 2. Suszyć owoce, gruszki, śliwki etc.; Obst trocknen, dörren. Kiedy nie wszystkie owoce przechowane świeżo być mogą, suszenie jeszcze podaje sposób trwałego pożytkowania. *Kluk. Rośl.* 1, 169. Suszony owoc *Vind.* ſuſhoba. Orzechy suszyć; *Ross.* калить, (*ob.* Kalić). Suszone mięso, suszone ryby *Ross.* сушанина. Po niektórych miejscach téj wyspy robią chléb z ryb suszonych. *Boter.* 2, 86. Suszący *Eccl.* сушительный. — Suszyć, chudzić; abzehren, mager machen, austrocknen. Smutny duch i tłuste czasem kości suszy. *Rej. Wiz.* 62. — *Transl.* Martwić, trapić, męczyć; plagen, quälen. Trzeba aby przekonany był karan; abo jeżeli ma być wolen, aby długim więzieniem nie był suszon. *Modrz. Baz.* 341. — *Moral.* Żalem i bojaźnią się suszą, dzień im każdy rokiem się zdaje. *Teat.* 42. *d,* D. trapią się, swędzą się, schną; sie härmen sich, sie vergehen vor Kummer. Obaczysz, że się suszysz bojaźnią daremną. *Morszt.* 107. Ten którego mylna przyszłość suszy, Albo bez cnoty, albo bez duszy. *Zab.* 7, 416. wem die Zukunft Kummer und Sorge macht. Ten jest szczęśliwy, kogo chuć nie suszy. *Zab.* 16, 182. *Kniaź.* Suszyć sobie myśl, głowę = łamać głowę, sich den Kopf brechen. Suszycie mózgi i myśli obrotne natężacie. *Hor. Sat.* 39. Jeśli, żebym cię docieckł, suszę myśl daremno, Lub ja tępo pojmuję, lub ty piszesz ciemno. *Dmoch. Szt. R.* 16. Suszy głowę, by w gładko utoczonym rymie, Podał wiekom następnym do ksiąg zacne imię. *Zab.* 1, 108. *Nar.* Nie susz domowym o Rzym głowę trudem. *Hor.* 2, 81. *Min.* kłopotać głowę, den Kopf warm machen. Psysze strach niezmierny głowę suszy. *Morszt.* 57. (mąci). Cicho! nie suszcie mi głowy. *Teat.* 23, 154. Żona moja długo o to suszyła mi głowę. *Teat.* 55, 15. Czyń coć się podoba, a nie susz mi głowy. *Węg. Marm.* 3, 167. Klepał głowę swemu ojcu, mózg mu suszył. *Teat.* 24. *b,* 40. — 2) Suszyć *Verb. med.*, o suchéj strawie pościć, trocken fasten, blos trockene Fastenspeisen zu sich nehmen. Mięsa nie jem, ale zawsze suszę. *Jabł. Ez.* 126. *Eccl.* сухоямъ, *Graec.* ξηροφαγέω. Suszenie *Ross. et Eccl.* сухоядéніе, сыропустъ. Siłać ich jest między chrześciany, co suszą, poszczą? *Rej Post.* M m 4. Są co się o naturę i boga się kuszą, Ustawnie grzesząc, kilka dni do roku suszą. *Pot. Pocz.* 353. Waszeć dobry katolik, suszysz piątki. *Ossol. Str.* 8. W piątek, jeśli się kto obierze suszyć, przecie tego dnia bez łakotek wytrwać nie może. *Pim. Kam.* 302. Obiecał w sobotę każdą o chlebie samym i wodzie suszyć. *Gorn. Dw.* 212. Piątek suszył o grzankach, pił jak byk w niedzielę, W wieczór był na naléwkach, a rano w kościele. *Nar. Dz.* 3, 158. SUSZYKUFEL, fla, *m.*, sączykufel. *Mon.* 71, 357, moczywąs, opiłdzban, ein Saufaus.

Pochodz. sub: *Suchy.*

SUTANA, y *ż.*, SUTANKA, i, *ż.*, *dem.*, (*Vind.* sottana; *Gall.* soutane, (cf. sudamny); suknia duchownych, doktorów; der Leibrock der Geistlichen, Doctoren. Ten xiądz nie chciał nic brać z sobą, oprócz po jednéj sutanie grubéj na każdego. *Boter.* 4, 174. Był to ksiądz tylko z sutaną. *Pot. Jow.* 2, 82, (cf. doktor pończoszka). Ktoż animuszom prałatów porówna, kto strojom, Sutana i mantolet chwarszczą! *Opal. Sat.* 137. Czarna sutana. *Pot. Pocz.* 174. *Sk. Żyw.* 1, 398. Doktor w długiej sutanie przychodzi. *Pot. Arg.* 477. SUTANNY, a, e, od sutany, Leibrocks =. Sutanne rękawy. *Tr.* — §. W sutanę ubrany, n. p. Sutanny doktor. *Tr.*, mit einem Leibrocke bekleidet. — §. Sutanny jedwab', kręcony, gedrehete Seide. *Tr.*

°SUTEK, tka, *m.*, Cycek, piersi, sutek też niektórzy mówią od ssania, *mamma. Mącz.*, (cf. *potaż* cycek); die Brustwarze. °Sytek. *Tr.*

SUTY, a, e, *partic. Verbi* suć, suję = sypany, geschüttet, obsypany, beschüttet. Sute drogiemi kamieńmi sajdaki. *Suszyc Pieśn.* 3 K. — §. *Transl.* Suty. Suto = obfity, sowity, obfity; reichlich, überflüßig; *Boh.* sutý. Suknia suta i bogata. *Teat.* 54, 17. Suto nas częstował! *Teat.* 8, 14. Częstuje, gra, baliki daje, suto szafuje pieniędzmi. *Teat.* 14, 107. Husarska pieczenia suto z cebulą, niech się przyrumieni. *Teat.* 43. *c,* 64. Niech co kosztuje to kosztuje, byle wszystko suto było. *Teat.* 6. *b,* 80. Suto w kieszeni. *Niemc. P. P.* 10.

SUWAĆ, *ob.* Sunąć. SUWAŁKA, i, *ż.*, Suwałką nazywają utarczki Tatarskie. *Czack. Pr.* 235, cf. taniec Tatarski, Tatarisches Manenvre. SUWALNY, a, e, od suwania, Schieb =, Schub =, schiebbar; *Ross.* сдвижной.

S W.

SWA, *ob.* Swój, swoja, swa.

SWACH, *ob.* Swat. SWACHA, y, *ż.*; *Ross.* сваха, [dziewosłąbica, die Brautwerberinn 2], kuplerka, kmocha, eine Kupplerinn, (*ob.* Swaszka). Dobry on bardzo człowiek, by go nie psowała Domowa swacha, ta go właśnie osiodłała. *Simon. Siel.* 110. (zrzędziocha). Bachus urodzonym swachom przy Bistonie Nieszkodnym wężem zapłata kędzierze. *Hor.* 1, 307. *Nar.* SWACHNA, y, *ż.*, swaszka, *pronuba. Mącz.*, *Ross.* сватья swata, *ob.* Swaszka; die Brautwerberinn, Freywerberinn, dziewosłąbica. SWACIĆ, *ob.* Swatać. SWACTWO, a, *n.*, swatanie, dziewosłębstwo, swaty; das Freywerben, Brautwerben. (*Croat.* szváchtvo, szvachinztvo = szwagrostwo, (*ob.* Swak); *Ross.* сватовство 1) swatanie, 2) szwagrostwo). To mego pana wuja swactwo. *Teat.* 24. *b*, 19. Gdziekolwiek rozkażecie wszędzie pojedziemy, I swactwa i wesela spólnie pomożemy. *Simon. Siel.* 43. Będą baby bogactwa Po jéj śmierci pomocne mu do młodszego swactwa. *Gaw. Siel.* 369, *ob.* Swadźba, *Swad. *SWACZYNA, y, *ż.*, na Szląsku koło Plesny = podwieczorek. *Bndtk. Mskr.*, cf jużyna, Vesperbrot.

SWĄD, *SMĄD, ędu, *m.*, smród z przepalenia, Brandgeruch, Dunst, (Schwaden 2. Adlg.); (*Boh.* čmaud, smáha; *Sorab.* 1. pěčžžerska won; *Carn.* smôd, smoj, sasmôd, (*Carn.* smodilu *lignum adustivum*,; *Vind.* ſmodei, saſmoda, oſmod, perſmodenje, saſmojen duh, oshgatliu duh: *Rag.* svúd, smud, smudòtina, *Bosn.* smud, smrad od dimma, *Ross.* паленина, гарь, угаръ. Zaraza głowy jest swąd z pieca. *Tr.* Gdy wybierasz z bańki *rtęć, strzeż się swądu, byś się nie zaraził. *Sienn.* 606. Usta srogi dusił *smąd, *vapor.* *Żebr. Ow.* 36. Etna się płomieniami dwurażnemi skwarzy. Parnas w tymże *smędzie *Żebr. Ow.* 34. (*ad* 1). Swąd od czego, fetor, smród, Gestank. *Tr.* — 2. *Transl.* Psim swędem wyszedł sąd jego. *Cn. Al.* 1086. (*corruptis judicibus infami decreto absolutus*). Kilka razy, jak mogąc, zbyłem go psim swędem, Lecz co począć, gdy dłużej zechce być natrętem? *Zab.* *Zab.* 83. — (*SWADA, *ob.* Zwada) — SWĄDLIWY a, e, — ie *adverb.*, pełen swędu, brennzelnd, nach Brand reichend, dunstig; *Boh.* smrdý přismudlý: *Vind.* ſmojenl... a, zaſmodlha; *Ross.* угарный, чадный, чадно. *ob.* *Czadn. Czarny słup dymu z swądliwym osmołem, Nad pojedyńczych ciałup usutym popiołem Wzniósł się. *Przyb. Ab.* 146.

SWADŹBA, y, *ż.*; *Boh.* swadba; *Slov.* swadba, wesele; *Sorab.* 2. ſvažba; *Croat.* szvadba, szvátba, (*Istriq.* *Rag.* svadba, svaghja *...*; *Bosn.* svaditi, osvaditi *... usare*, *ob.* Zwada, *ob.* Wadzić; *Ross* свадьба; — gody, swadziebne wesele, *nuptiae* *Mącz.*, die Hochzeit. Powiedziem ją do ślubu; przyjdzie nam obchodzić Swadźbę, do stołu służyć, i w tańcu rej wodzić. *Zimor. Siel.* 147, *Stryjk.* 118. *Swad, gody, wesele małżeńskie. *Sekl. Math.* 22 SWADZIEBNY, a, e; *Boh.* swadebnj; *Croat.* szvatbéni; *Eccl.* свадебный; weselny, godowy, hochzeitlich, Hochzeit=. *Epithalamium*, swadziebna piosnka, wiersze ku czci wesela czyjego uczynione. *Mącz.* Ruś w pieśniach swadziebnych na weselach Ladona wspomina. *Krom.* 55. Pojmał pana młodego z gościami na weselu małżeńskim godującymi i z wszystkim fraucymerem swadziebnym. *Stryjk.* 340. Gość swadziebny, godownik, *Boh.* swadebnjk, *f.* swadebnice; *Rag.* svat, *f.* svátbeniza; *Croat.* szvati; *Slav.* svatovi; (*Boh.* hod swadebný god małżeński, wesele małżeńskie, swadziebne; *Slov.* swadebna matka *pronuba*). Odzienie swadziebne. *W. Post. Mn.* 362. *Dwor. E* 3. *Kucz. Kat.* 2, 468. (godowe *edit. recent.*). Odzieniem swadziebnym ozdobieni, do stołu boskiego przystępują. *Kucz. Kat.* 2, 464. (godowym. *edit. recent.*). Odzienia swadziebnego nie mając, z wesela był wyrzucony. *Biel. Hst.* 181. *Rej. Post. R r* 6. *ib.* *O o o* 4.

*SWAK, *SZWAK, a, *m.*; *Boh.* swak, (*ob.* Swat, swatać); *Slov.* swak, otcowég sestri muž, matkineg sestri muž; *Sorab.* 1. szwak; *Carn.* svâk; *Vind.* ſvak, ſesterni mosh, shene brat, mosha brat, ſuak, ſvoger; *Croat.* svak, szvak, szestrin mus, *peregrin.* sógor; *Hung.* sogor; *Rag.* svâk; *Slav.* svâk; *Ross.* своякъ (cf. swój), шуринъ; szwagier, siestrzyn mąż. *Sax. Porz.* 132, der Schwester Mann, der Schwager, (cf. świekier, cf. dziewierz). Przyjechali posłowie z Węgier od króla Zygmunta, swaka Jagiełłowego. *Gwagn.* 76. Lud wiejski z swoją rodziną, szwakami i drużyną do karczmy się schodzą. *Haur. Sk.* 151 — §. *Swak, szampierz w miłości, *rivalis.* *Mącz.* spółzaletnik, der Nebenbuhler. *SWAKOWSTWO, a, *n.*, szwagrostwo, die Schwägerschaft; *Sorab.* 1. ſwakowstwo powinnowactwo; *Carn.* svaknost, svazhèna; *Vind.* ſvaknost, ſvaſhina, ſvazhina, ſvagernia, ſvaſhtvú; *Croat.* szváchtvo, szvachinsztvo, *peregr.* shogorztvo; *Hung.* sógorsàg — § Szampierstwo w miłości, *rivalitas.* *Mącz.* Nebenbuhlerey.

SWANTOPOLK, a, *m.*, [ŚWIĘTOPEŁK 2], imię pogańskie, święte połko *Jabł. Her.* Swatopelk, *ortus sancta, a Boh.* swaty (= święty), et polek (= pułk). *Frenzel in Westphal. Monument.* 2, 2412 SWANTYBOR, a, *m.*, [ŚWIĘTOBOR 2], święty bor imię pogańskie. *Jabł. Her.*

SWAR, u, *m.*, SWARKA, i, *ż.*; (*Boh.* swár, swáda, šarwátka, (*ob.* Szarwarki), *Eccl.* сварь, *Ross.* свара, *Carn.* svar *strepitus*; *Vind.* ſvariti ſvaditi = zarzucanie, zarzuty, *Serv.* swara odpowiedź; *Eccl.* ... cf szwargotać, warczyć, warga, wrzeć); kłótnia, spór, sprzeczka, wadzenie się; *Sorab.* 1. žtret, wuretžwano; *Vind.* krech, ...; (cf. krzyk cf. przeprzeć); *Dal.* kara, (*ob.* Kara); Zank, Streit, Hader. W gnuśnym pokoju tylko fikcye, tylko swary stroją. *Kchow. Wied.* 5. Co ci teraz jest ku pokoju, obróci-ć się w gorzkość swaru. *W. Post. Mn.* 521. Wielkie swary na zjeździe Florenckim. *Pociej* 301. Po długich *swarzech (swarach). *Biel.* 449. Nie ma ratusza, ni sąsiedzkiej swarki. *Mon.* 64, 526. Między pysznemi swary ustawiczne. *Sk. Dz.* 245. W równym wieku, gdy dobrana parka Żyją szczęśliwie, nie znają co swarka. *Teat.* 52. *b*, 112. Kanclerz ten dobra kościelne na ustawiczne swarki naraził. *Nar. Hst.* 7, 152. Z lekkich swarków srogie powstało zabójstwo. *Nar. Tac.* 2, 255. SWARLIWOŚĆ, ści, *ż.*,

skłonność do swarzenia się, kłótliwość, die Zankſucht; *Ross.* сварливость. SWARLIWY, a, e, — ie *adv.*; *Boh. et Slov.* swařliwý; *Ross.* сварливый; kłótliwy, sporny, zänkiſch, zankſüchtig; (*Vind.* ſvarithu, poſvarithu, poſvarthu = kary lub strofowania godny). Żona swarliwa, niemałe domu licho. *Teat.* 42. *d*, 3. Swarliwy, jak przekupka się swarzy. *Cn. Ad.* 1114. Przyjąć nie chciał swarliwego i trudnego miejsca. *Sk. Dz.* 299. SWARNIA, i, ż., miejsce swarów, kłótni; ein Zankort, wo nur immer gezankt wird. Nie jest u nas rada, ale swarnia i giełda jedno na wstyd i ruinę Rzpltej. *Lub. Roz.* 433. Do kościoła ku czci bożej chodzić mamy, nie do swarni. *Biał. Post* 175. — (SWARSZLOWY koń, *ob.* Szwarelowy). — *SWARZĄDZ, ędza, *m.*, [SWARZĘDŹ, i, *ż.*, miasto w Wielk. Polsce, eine Stadt in Groß-Polen 2]; lubiący się swarzyć, cf. zrzęda, ein Zankſüchtiger; *Slov.* swárce; (*Vind.* ſvarnik, poſvarnik = wymawiacz, zarzuciciel: *f.* ſvarniza, poſvarniza). Przyjechała nędza do Swarzędza; *simile ducitur ad simile. Rys. Ad.* 58. SWARŻYĆ, *SZWARZYĆ *intransit. contin.*, łajać, strofować; ſchelten, ſchmähen; *Sorab.* 1. szwarież; *Carn.* svarim; *Vind.* ſvárit, ſvariti, poſvariti, (cf. *Germ.* Wort, cf. gwar, cf. szwargotać, cf. ſchwören. Adlg.; cf. *Hebr.* גער gaar, *increpavit*; יגר jagur; cf. *Lat.* jurgo; cf. *Hebr.* יסר *castigavit*). Na mnie matuleńka caluteńki dzień swarzy, zamyka mię jak niewolnicę jaką. *Teat.* 30. *b*, 26. Dąsać się, krzywić, a potym *czwarzyć z całym światem. *Węg. Marm.* 3, 288. — §. *Transit.* Swarzyć kogo z kim, wadzić go z kim, *ob.* Poswarzyć, powadzić; zuſammen hetzen, an einander bringen. — §. Swarzyć się *rec. niedok.*: *Boh.* swařiti se, kočkowati se, kočkugi se, waditise; *Slov.* žehru; *Vind.* poſvariti, ſvariti, sprekarjatiſe, prepirati, kregati, pipat, reshati, praudati; *Dal.* karatise; *Eccl.* свариш ся: wadzić się, ſich zanken, mit einander ſtreiten. Już teraz nie na zjazdach naszych nie czynimy, jeno się kłócimy a swarzymy. *Str. Ryg.* 16. O majętność prokuratorowie się swarzą, o ciało doktorowie, a o duszę teologowie. *Gorn. Dw.* 182. Jest-że się tu o co swarzyć! *W. Post. W.* 229. Swarzcie się wy, a my będziem jeść. *Cn. Ad.* 1115. Nie godzieneś, abym się z tobą swarzył. *Cn. Ad.* 558 (abym się tobą pyskał).

SWASZKA, i, ż., [*Lan. Nom.* Swachna 2], swatkina, *pronuba. Mącz.*, swatka (cf. swaszka); dziewosłębica, drucbna, die Brautwerberinn; *Sorab.* 1. ſwónka, ſlonka, *quoniam mensam sale atque ... construere assolet*; *Ross.* сватья; (*Vind.* ſvatina, teta, cf. ciotka; (*Carn.* svakèna; *Slav.* svàst, *Ross.* свесть, свояченица; *Vind.* ſvaka, ſvakinja, ſvast, ſvest = Swieść *qu. v.*; (*Rag.* svàtbeniza = swadziebna gość, *conviva nuptialis*). Kiedy młodzianek za starca zmawiają, Za starym swaszki dobre słowo dają. *Birk. L.* 4. — §. *In malam partem*: Szwaszka, *ob.* Swacha; *Ross* сваха, n. p. Tyś inszych swaszek pilen, a żonka też inszych. *Opal. Sat.* 184. *Tward. W. D.* 2, 114. (kmoszek). SWAT, a, *m*; (*Boh.* swat *levir*, *ob.* Swak; *Slov.* swegš, stari swat *pronubus*; *Vind.* ſvat, sarozhnik = zaręczony z którą, cf. *żenich; (shounirski ſvat = werbownik); *Carn.* svat = *ženich; *Croat.* szvàt *nuptiator*, szvati; *Slav.* svatovi *convivae nuptiales*, swadziebni goście; *Rag.* svat, *f.* svàtbeniza *conviva nuptialis*); *Ross.* сватъ = 1. powinnowaty, (*ob.* Swak, szwagier), 2. swat); *Eccl.* тысяцкой, дружка, невѣстоводникъ, невѣстоводитель, невѣстоводецъ (cf. niewiasta), предъобручникъ, который сговариваетъ жениха съ невѣстою; dziewosłąb, drużba, der Brautwerber; *Boh.* snaubce; *Carn.* snubâzh, snubz, (cf. *Lat.* nubo; *Carn.* snubliv *nubilis*); *Sorab.* 1. ſwonczžu, braschka. Dziewosłąb, *żerca, swat. *Volck.* 664. Ja rozumiałem się tu być panem młodym, a ja widzę, muszę tylko przestać na swacie. *Teat.* 32, 102. Rycerz Polski, jadąc sobie z przyjaciołmi po żonę, trafił na straż nieprzyjacielską, którą pogromił. A od tego czasu nastały wielkie poczty swatów, kiedy się kto jechał żenić, obawiając się nieprzyjaciela. *Popr. Gn.* 1096. Jechać w swaty = starać się o którą w małżeństwo, cf. swactwo, dziewosłębstwo, auf die Freye ausgehen. — *Trans.* W swaty, w szpiegi, w zwiady jechać. *Cn. Th.* 1217. auf Kundſchaft ausreiten. — *Prov.* Nie wyjeżdżaj przed swaty, nie bądź mądrym przed laty. *Cn. Ad.* 725. *Rys. Ad* 49. (nie wylataj, gdyć skrzydła nie wyrosły, nie odzywaj się przed starszymi; cf. raniej było się urodzić, cf jajko mędrsze od kokoszy). *Chrosc. Fars.* 75. *Tward. W. D.* 20. *Chrosc. Job.* 120. Milczą tu drudzy, choć mężniejsi, a ty Tak się skoro wprzód wymykasz przed swaty. *P. Kchan. Jer.* 433. Piędzią się swą mierzy, nie wylata przed swaty. *Petr. Ek.* 115. najemcie sein, früh ſing sein wollen, alteren Leuten vorgreifen. — §. Nie folgowali bratu, ani swatu, ani żadnemu. *Biel. Św.* 165 *b.* ani krewnym, ani powinowatym. — §*. Swat, szampierz, spółzalotnik, fryerz, der Nebenbuhler. Wymieniono swaty, z którymi jakoby królowa żądliwie obcować miała. *Krom.* 498. SWATA, y, ż.; *Ross.* сватья, (cf. swacha, szwaszka, cf *swieść); która swata, dziewosłębica, die Freywerberinn. Srogi Julio i okrutna swato, Przybądź, i zemstę bierz przez moje zmazy. *Groch. L. A.* 245. SWATAĆ, *cz. contin.*, *Swacić *niedok*, (Poswatać, Wyswatać *dok.*, *qu. v.*); dziewosłębić, kojarzyć małżeństwo, den Freywerber machen, eine Ehe ſtiften, ſangien, verbinden, zuſammen bringen; *Sorab.* 1. ſwónčžu; *Vind.* ſvatiti, (ſvakuvati, ſe poſvazhiti = powinowacić się); *Carn.* snubiti, snûbem; *Ross.* сватать, (сосватать wyswatać, сосвататься ożenić się, сосватанный zręczony, просватать zręczać, просватанная oblubienica); *Eccl.* невѣстоводителю, *Croat.* .... Kto swacił i do kupy to jednoczył stadło? *Gaw. Siel.* 368. Swatanie, swaty, poswatanie (*Vind* ſvatitje, ſvatuvanje). Swatać się *rec.*, ſich um eine Partie bewerben, nach einer freyen. Oskarżono Jadwigę, jakoby ona z Gwilelmem, który się jej pierwej swatał, obcowała. *Stryjk.* 418. **SWATOWNY, a, e, swatujący, freyend. Na gody, ni się Juno swatowna stawiła, ni Hymenej, ni Łaska w łożnicy drużyła. *Zbr. Ow.* 150; *pronuba*.

SWATOWIT, *ob.* Ś. Wit.

SWAWOLA, i, *ż*, SWYWOLA, *SWOWOLA, swa wola, swoja własna wola, swoboda, postępowanie wedle własnego upodobania; *Rag.* sveevòglja *suae voluntatis libi-*

do; *Sorab.* 1. zamopastnofcž, (*cf.* samopas); der freye Wille, Eigenwille. Dziękuję bogu, że napominanie przyjął, a gdym tym troskliwszym był, z swéj woli szedł do was. 1. *Leop.* 2 *Cor.* 8, 16. dobrowolnie, freywillig, aus eignem Triebe. Swa wola, że wolno płodzić co chce. *Kosz. Lor.* 26. Bez praw i rządu samopas i swéj woli. *Pilch. Sall.* 11. Tu w Polszcze jedni ludzie są w wielkiej niewoli, a drudzy w wielkiej swywoli. *Gorn. Wl. C* 3. Swawola tam być nie może, gdzie jest prawo. *Gorn. Wl. C* 3. Gdy hamowana swawóla nie będzie, Już jéj niecnota na trzy głosy 'gędzie. *Rej. Zw.* 223 *b.* Puszczone dziecię na swą wolą, zawstydza matkę swoję. *Pociej.* 27. *cum dimittitur voluntati suae.* Swawola, wielka niewola. *Cn. Ad.* 1113. (wolność fałszywa jest, czynić co się podoba). Swawola każdego zepsuje. *Rys. Ad.* 64. Iż był w młodości swojéj woli nawrzał, w starości się nikomu zachować nie umiał. *Papr. Kol. O.* Dziecię napiwszy się z młodu swéj woli i rozkoszy, w wszystko się źle udawać będzie. *Glicz. Wych. E,* 4 *b.* Dziecię ze zbytniego pieszczenia w swą się wolą uda, i będzie brało na nię, jako koń na kły, gdy mu się na nie uzda zawadzi. *Glicz. Wych. E,* 4 *b.* — §. Swawola, 'SWOWOLEŃSTWO, a, *n.*; *Slov.* swéwolnost, samoswognost upor, krnąbrność; (*Slov. et Boh.* swemyslnost *ferocia*); *Vind.* fvojovolnost, lastnovolnost, lastna glava, lastnoumnost; *Rag.* samovoglja = kaprys; *Ross.* самовольничество, самовольство, своевольство; 1) absolutność, Eigenmacht, eigenmächtiges Verfahren. Podobnobyś mi dał był, o mój miły, To dobrowolnie, coć biorę swąwolą. *P. Kchan. Jer.* 519. Na te pochlubki a na te swowoleństwa swoje, radbyś i ostatek wełny zdarł z nędznéj głowy jego. *Rej. Post. K k* 2. Uprzykrzają się spokojnym ludziom swowoleństwy a łotrostwy swemi. *Rej. Post. Il* 1. — 2) Swawola, swywola, swowola, SWOWOLNOŚĆ, ści, *ż.*, 'SWOWOLEŃSTWO, a, *n.*; *Boh.* swěwolnost, dowaděnj; *Carn.* samapashnost; *Vind.* ispufhnost, spufhnovolnost, osbribnost, prefhirnost, sanikarnost, bresobrasnost; *Croat.* objednoszt; *Rag.* sveevóglja, samovòglja, svevoglnos, svevólglstvo; *Ross.* своевольство, самовольничество, вольничаніе, воженье, зозия, проказы, рѣзвость, блудливость, шалость, шаливость, (*ob.* Szaleć); rozpusta, swawolowanie; Uebermuth, Muthwille, Ausschweifung, Ausgelassenheit. Swawola jest rozchełzana a bezrozumna wola, mając za koniec swój rozkosz, a do tej wszystkie swe kierując sprawy. *Gorn. Wl. D.* U Egipcyanów i malarzów i muzyków swąwolą karano, gdy co malowali albo spiewali nieprzystojnego. *Petr. Et.* 187. Żadnej miary na pohamowanie swowoleństwa nie szukamy. *Star. Ref.* 6. Prawom bożym dla wolności abo raczej swowolności swojej wiązać się nie dali. *Sk. Kaz.* 464. Karania srogość złym odejmuje swowoleństwo grzeszenia. *Modrz. Baz.* 286. Zachowaj mię od swowoleństw upornych, aby nade mną nie panowali. *Radz. Ps.* 19, 14. Ustawiczne próżnowanie do takiego swowoleństwa ludzi przywiodło, że na prawa względu nie mają. *Vol. Leg.* 3 15. — § Swawoleństwo, *anarchia. Fredr. Ad.* bezrząd, Anarchie. — §. Swawola *collet.* = kupa swawolnych ludzi. *Pot. Arg.* 90. ein muthwilliger Haufen, ein Haufen muthwilliger Leute. 'SWAWOLAĆ, 'SWOWOLAĆ *nijak. niedok.*, stawać się swawolnym, ausgelassen werden; *Ross.* извольничаться. Gdy Dawid bardzo był 'sswowolał, a już był bardzo zapłynął w szczęściu swoim, wziął Uryaszowi żonę. *Rej. Zw.* 204 *b.* SWAWOLNICA, y, *ż.*, SWAWOLNICZKA, i, *ż.*, *dem.*; *Rag.* svevóglniza; *Ross.* своевольница, самовольница, рѣзвуха, кудесница, проказница, шалунья: kobieta swawolna, rozpustna, pusta: ein Uebermüthige, Muthwillige, Ausgelassene. SWAWOLNIE, 'SWOWOLNIE, SWYWOLNIE *adv.*; *Slav.* svojevolino, *Ross.* самовольно; swoją wolą, wedle swojéj woli; eigenwillig, nach eignem Belieben. Swowolnie odjechać, odstać, z swojéj woli, bez opowiedzenia. *Wlod.* Nie chciał mu papież dopuścić wyjść z klasztoru; wyszedł tedy swowolnie. *Biel.* 207. Swowolnie żyć = swym rozumem. *Cn. Th.* 1093. rozpustnie, übermüthig, muthwillig. Kto swowolnie żyje, ten swowolnie ginie. *Rej. Wiz.* 175 *b.* *Rys. Ad*; *qui sine lege vivit, sine lege perit.* SWAWOLNIK, SWYWOLNIK, a, *m.*, SWYWOLNICZEK, czka, *m.*, *dem.* człowiek swawolny, ein Uebermüthiger, Muthwilliger, Ausgelaßner; *Boh.* swéwolnjk; *Carn.* samsvoj = sobie pan; *Vind.* fvojovolnik, fvoinik, famfvoi; *Rag.* svevóglnijk; *Slav.* svojevoljnik = woluntaryusz, ochotnik; *Ross.* своевольникъ, самовольникъ, рѣзвакъ (*cf.* rzeźwy), воленица, кудесникъ, прокуда, прокудливый, проказникъ, острякъ, вострякъ; *Eccl.* шаль, шалунъ, самочинникъ. Ludzie wyuzdani na wszelaką swąwolą, i z tego marnotrawstwa szukaliby sławy, gdyby postrzegli swowolniczków imiona pismem nieśmiertelności podane. *Star. Ref.* 64. Rozpustny swywolniczek. *Teat.* 20. *b. praef.* Wstydź się swawolnisiu. *Teat.* 55. *b,* 82. SWAWOLNY, SWOWOLNY, SWYWOLNY, a, e. wedle swojej woli żyjący, swobodny, nach seinem eignen Willen lebend; *Slov.* swawolný, swewolný, swěmyslný uparty; *Slov.* swewolný *cerebrosus*; *Carn.* svojovoln, svojoglavn = krnąbrny; *Vind.* fuojovoilan, fvoivolen, famfvoi = sobie wolny, fvojovolen, radovolen = dobrowolny, fvojovolen, lastnovolen = uparty; *Croat.* szvoyvòlyen *sui juris, pertinax*; *Rag.* svoevogljan, samovògl, sveevogljan *suae voluntatis*, (samovogljan = kaprysnik, dziwaczny); *Bosn.* svojevoglja *effrenatus*; *Ross.* своевольный, самовольный. Dałeś w moc ludziom wszystkie bydła polne, Dałeś i leśne zwierzęta swowolne. *J. Kchan. Ps.* 9. Swowolny, bez prawa żyjący. *Wlod.*, *illex. Cn. Th.* 1093. rozpustny, ausgelassen, muthwillig, leichtfertig; *Boh.* prostápášný, rozpustilý; *Sorab.* 1. zamopastné, wóhlné, zwoložterski; *Croat.* obiszten, (obisztni *renalis*, obisztje *ren*); *Vind.* fvojovojlén, prefhérn, sanikarn, bresobrasen, spufhnovolen, osbriben, ispufhen; *Carn.* samapashne, samapash (*cf.* samopas), serborit, serboritast, serboriten; *Ross.* прокудливый, рѣзвый (*cf.* rzeźwy), блудливый, воженый, шаливый (*cf.* szaleć), игривый, (*ob.* Igrać). Za nie pismo ś u swywolnego światownika. *Wad. Dan.* 105. Młody człowiek nie tam idzie, gdzie rozum chce, ale tam gdzie go nałomne a swowolne przyrodzenie ciągnie. *Rej. Zw.* 18 *b.* Swa-

wolny chłopiec. *Tr., Ross.* егоза. Czytał autorów swywolnych w materyi zwodzących intryg *Mon.* 76, 87. — §*. Są rozbojnicy, którzy kupy ludzi swawolnych zebrawszy, majętności najeżdżają. Przeciw tym liczne prawa pod tytułem: swawolnych kup, (cf. kozactwo), znajdujemy. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 355. Räuberborden, Streifborden. SWAWOLOWAĆ, SWYWOLOWAĆ *med. contin.*, Swywolić *niedok.*, swywolnym być, swywolą narabiać; muthwillig seyn, ausgelassen seyn, Muthwillen treiben; *Boh.* dowaděti, dowadjwati; *Sorab.* 1. wohlnu, *Carn.* ritam; *Vind.* nafladuvati, nafladen biti; *Rag.* sveevogljti *far a sua voglja*; *Ross.* самовольничать, своевольничать, своевольствовать, куролесить, накуролесить, вольничать, завольничать, рѣзвиться, рѣзвлюсь (cf. rzeźwić), егозить, егожу, блудить, блужу, блудствую (cf. błądzić), прокудить, напрокудить, возиться, вожусь, задурить, задурачиться, проказить, прокажу, шалить, сшалить, шалю (cf szaleć), *vulg* приблажнивать.

SWĘDLIWY, *ob.* Swądliwy. SWĄDNIEĆ *neutr. niedok.*, swędem śmierdzieć, swąd z siebie wydawać; *Bosn.* smuditi, smrriditi dimmom, brenzeln, nach dem Brande riechen. Piec swędnieje. *Tr.* — §. *Ogólniéj:* Śmierdzieć, cuchnąć; stinken, stinkend werden. Ptastwa po zabiciu, aby nie swędniały od sytości .... *Haur. Sk.* 343. SWĘDRA, y, *ż.*, zmaza, plama, ein Schmutzflecken. Piasek wsypany na białe płótno, gdy nic po sobie mułu abo prochu, *chocia swędry nie zostawi strząśniony, taki najczyściejszy. *Cresc.* 34. Rozkoszują w splugawieniu i w swędrach. 1 *Leop.* 2 *Petr.* 2, 13. (w sprosnościach). Krok mój nie wystąpił z drogi, a na rękach moich nie została swędra żadna. 1 *Leop. Job.* 31, 7. Kto gromi niepobożnego, sam sobie swędrę rodzi. 1 *Leop. Prov.* 9, 8. *Smotr. Lam.* 19. (bież na siebie daje). Pan sobie wystawił kościół chwalebny, któryby nie miał swędry, abo *zmarski 1 *Leop. Ephes.* 5, 27. (bez ale). By cię snadź nie bawiło imię Alexandra, Precz gościu! boć tu leży złość i brzydka swędra. *Zygr. Pap.* 332. (*scelus et vitium*). — §. *De homine:* Swędra, smród, gnojek, zmindak, ein schmutziger Kerl. Jedzie jako pan, a to swędra. *Falib. P.* Skaził mu się, nie synowie jego, swędra ich, ród niecny i przewrotny. *Budn. Deut.* 32, 5. SWĘDZIĆ *cz. niedok.*, 1) przyswędzać, swędem napełniać, (cf. wędzić); *Boh.* čmuditi, čmudim; *Sorab.* 1. smudžu; *Carn.* smodim; (w Krakowsk. smad = swąd): *Vind.* smoditi, osmojati, posmoditi, posmojati, sasmoditi, (smodnik, smodei, osmojavez = swędziciel); *Ross.* чадить, начадить, einen Brandgeruch verursachen, dunsten, dunstig machen, *nidorem dare. Cn. Th.* 1086. Ziemia kędy najwyższa płomieniem się *smędzi, I w głąb łupa, i w szczął się wymnożdziwszy wędzi *Żebr Ow.* 55; *corripitur flammis.* — 2) Swędzić, ŚWIĘDZIĆ, ŚWIĘDZIEĆ, świędziało = świerzbic, jucken; *Boh.* swěděti; *Ross.* зудѣть, зазудѣть. Swędzi, czyli świędzi mię co = świerzbi mię, es juckt mich etwas, verursacht mir ein Jucken. Napada go swędzenie języka i niewczesne a razem głupie morały. *Teat.* 24 c, 108. Świerzbiączka; *Slav* sluga, svràb; *Ross.* зудъ, чесота, чесотка, воеца. Dłoń go świędziała. *Ossol. Str.* 3. — §. *Moral.* Swędzić *niedok.*, uswędzić *dok.*, martwić, trapić, suszyć; quälen, martern, ängstigen, beunruhigen, Kummer machen. Byś tysiąc trosków mógł z myśli wypędzić, Niemniej zostanie, co mię będzie swędzić. *Zab.* 15, 343. Każdego swoja lubość, swoja żądza pędzi, Każdego swój mól gryzie, swoja nędza swędzi. *Simon. Sul.* 16. Mię to swędzi, że żadnego towarzysza nie widzę. *Jabł. Tel.* 82. *Dar. Lot.* 4, 21. Kochanka twego zaliż tak niemiłosiernie Mogłabyś swoją śmiercią śmiertelnie uswędzić! *Zab.* 15, 193. Swędzić się, trapić się, sich härmen. SWĘDZIWY, ŚWIEDZIWY, a, e, łechciwy, kützlich. Świedziwe Neptuna jątrewki, Po łono panny, a ostatek ryby. *Klon. Fl.* A. 2. Nereidy.

*SWESTKA, *SZWESTKA, i, *ż.*; *Boh.* šwestka; *Germ.* die Zweschge, eine Art Pflaumen. Śliwki, które zowią swestki. *Sienn.* 113. Śliwki Węgierskie, szwestki. *Syr.* 1006. *Szczwaczka, żółta śliwka. *Tr. Dykc.* 2335. *Szwaczka, *szwaszka. *ib.* 2368.

*ŚWIĄCIE, ia, *n.*, n. p. Świącia trzymał się. *Żebr. Ow.* 108. (*altaria*). Panna ś. z Józefem nie przeto do Jeruzalem chodziła, aby przykład jakiego pielgrzymowania do *świąci stanowić miała .... *Zarz. Post* 54 *b.* święte miejsce, świątość, *ob.* Świątnica, Świątynia.

ŚWIADCZYĆ *cz. niedok.*; *Boh.* swědčiti, *Sorab.* 1. swědžu, swědkosčžam; (*Sorab.* 2. swěstk, slub przymierze); *Croat.* szvedòchim, szvedochiti; *Bosn.* svidociti, *Rag.* svjedocitti; *Carn.* prizham, prizhujem; *Vind.* prizhati, prizhuvati (cf. przysiądz), skasati, dokasati; *Ross.* свидѣтельствовать; *Eccl.* свидѣтельствую, третьюю (cf. trzeci), послоушьствовати; (*Etym.* cf. *obs. Germ.* schwaden; *Lat.* suadus, suadere; *Svec.* suassa; *Germ.* schwatzen. Adlg.; *v. nostr.* Wiedzieć, wiadom, świadom; cf. *Arab.* שהד schahad, *testatus est*: שהד schehid, *testis*): 1) świadectwo dawać, czynić, zaświadczyć, świadkiem być; zeugen, bezeugen, Zeuge seyn, Zeugniß geben, ablegen. Świadczę za kim, świadectwo daję. *Cn. Th.* 1086. Świadczyć u sądu pod przysięgą. *Karnk. Kat.* 359. Fałszywie świadczyć *Ross.* лжесвидѣтельствовать. — § Świadczyć kim, świadczyć się kim, na świadectwo brać. *Cn. Th.* 1086, *Rag.* svjedocittise, svjedocivatise, zum Zeugen anrufen, zum Zeugen nehmen. Nie bierz mnie za świadka, jeśli się mną świadczyć będziesz, wszystkiego się zaprę. *Pilch. Sen. gn.* 247. — 2) Świadczyć komu, świadczyć mu dobrze, świadczyć mu dobrodziejstwa, (cf. oświadczenie); *Ross.* воздать, воздавать, сослужить, einem Gutes erweisen. Świadczysz; a na złe idą dobrodziejstwa twoje, Czemuż świadczysz z dobroci, gdy masz niepokoje? *Kras. Sat.* 9. Bóg ma rozkosz jakowąś świadczyć dla stworzenia, Rozradza, uszczęśliwia ludzkie pokolenia. *Karp.* 1, 189. Kto złemu dobrze świadczy, tym gorszym go czyni. *Min. Ryt.* 4, 52. Nie przestawał jej świadczyć dobrodziejstw. *Teat.* 5, 8. Świadczący drugiemu, *świadczyciel *Ross.* сослужитель, воздаятель, *f.* воздаятельница. — §. *Aliter:* Świadczyć się = oświadczać się, obiecywać; verheißen, sich geneigt erklären, sich günstig zeigen, schöne Worterklärungen machen. Uwodzą, zwodzą, świadczy się z ochotą. *Mon.* 64, 173. ŚWIADECTWO, a, *n.*; *Boh.* swěde-

ctwj, doswěcenj; *Sorab.* ſwědoma; *Croat.* szvedochánsztvo; *Rag.* svjedocjânstvo; *Bosn.* svidocjanstvo; *Slav.* svidocsánstvo; *Vind.* ſvedozhastvo, prizhvanje; *Carn.* prizha, (2. przytomność); *Ross.* свидѣтельство, свидѣніе, свидѣтельтвованіе, послушество; co kto zaświadcza, świadczenie, (cf. zaświadczenie); das Zeugniß. Cokolwiek kto twierdzi statecznie k woli bliźniemu, abo na jego szkodę, lubo u sądu, lub też kędy indziéj, świadectwo jest. *Karnk. Kat.* 359; osobliwie zaś, kiedy kto u sądu pod przysięgą co świadczy. *ib.* Świadectwem świadków obronion. *Chełm. Pr.* 41. Świadectwem jednego żaden nie bywa przekonan. *Sax. Porz.* 90. Boga na świadectwo wzywam. *Jabł. Tel.* 152. Bogiem się świadczę, biorę go za świadka, zum Zeugen anrufen. Dowód prawdy moralnej jest świadectwo. *Zab.* 11, 150. *Rej. Post. L ! l* 2. ŚWIADCZENIE *adv.*, w przytomności świadków; mit Zeugen, nicht ohne Zeugen. ŚWIADECZNY, a, e, świadczący, na świadectwo służący; *Croat.* szvedòchni, Zeugniß=, zeugend, zum Zeugniß dienend. Znajdowano tam liczne kości, świadeczne klęski nieprzyjacielskiej *Nar. Hst.* 5, 477. Długi takowe nie potrzebują świadecznego dowodu *Szczerb. Sax* 80. Czeladnik nie ma być przyjęty bez listu świadecznego. *Vol. Leg.* 3, 417. Attestat, Kundschaft. Świadeczny list, kredyt, kredencyały, formaty. *Cn. Th.* 1086. *Włod. Cn. Syn.* 295, *Sorab.* 1. loszlist. — ℨ. By Jezus nie prawy i świadeczny bóg, czemuby prorok mówił: 'wyście jego od dni wieczności! *Sk. Żyw.* 2, 123 świadectwami potwierdzony, durch Zeugnisse erwiesen. ŚWIADEK, dka, *m.*; (*Boh.* swědek; *Sorab.* 1. ſwědk; *Sorab.* 2. ſnank; *Carn.* svjetok, pizhuvavz; *Vind.* ſvedok, zaih, prizha; *Croat.* szvedòk; *Rag.* svjedok, sviedocitegl, *collect.* svjedoxba; *Slav.* svìdok; *Bosn.* svidok; *Ross.* свидѣтель, *f.* свидѣтельница; *Eccl.* послоухъ, (*ob.* Posłuch); cf. *Arab.* שהד sahedh, *testis*); świadectwo dający, der Zeuge. Świadek sądowy, osoba pozwana, która świadectwo prawdy wydawa na sądzie pod przysięgą. *Sax. Porz.* 88. Świadectwem trzech abo dwóch świadków ma strona rzecz swą odzierżeć *Stat. Lit.* 201. Świadki wieść. *Stat. Lit.* 89. stawić. Stawienie świadków; (*Ross.* сводъ, cf. wywód). Świadek oczny (*Ross.* видокъ, cf. widz). Podpisany świadek *Ross.* рукоприкладчикъ. Za świadka kogo brać *Pilch. Sen. listy.* 247. Boga mam świadka *Bardz. Luk.* 2, 64. Mam boga za świadka *Teat.* 49 *b*, 65. Bóg świadkiem rzetelności mojéj. *Teat.* 49, 88. Nie sądź o żadnym miejscu, by bez świadków było *Min. Ryt.* 4, 152. ŚWIADOM, ŚWIADOMY, a, e; *Boh.* swědom, (swědomitý sumienny); *Slov.* powědomý, powedomi; *Vind.* viedezhen, snajozhen, *Croat.* vesztovit; *Ross.* свѣдомый, свѣдущъ, (несвѣдомый niepojętny); z doświadczenia wiadomy, doświadczony, dobrze wiedzący, znający; erfahren, kundig. Człek świadomy, od wieszczka bieglejszy. *Min. Ryt.* 4, 31. Świadomemu wierzyć się godzi. *Cn. Ad.* 1116. Myśmy tu miejsc nieświadomi. *Boh. Kom.* 3, 138. Być świadom *Eccl.* свѣжествовати. Turek nie lekce sobie ważył Polaków, których był świadom, gdy z Wołochy czynił *Biel.* 452. (doznał ich, doświadczył, 'skosztował ich). — Świadomie, świadomo, po świadomiu = z doświadczeniem, biegle; kundig, voll Erfahrung, auf eine geschickte, kundige Art. On go omacnie mrokiem gęstych cieni Wziąwszy za rękę po świadomiu wodzi. *P. Kchan. Jer.* 260. — ℨ. *Pass.* Świadomy, wiadomy komu; bekannt, notorisch, bewußt. *Ut res multorum oculis esset testatior*; bardziej świadeczna albo oświadczona, świadomsza wielom. *Cn. Th.* 1087. — Pod świadomem, za wiadomością, bey Mitwissenschaft. Po upłynionym czasie wierzyciel może fant przedać pod świadomem dobrych ludzi. *Sax. Porz.* 81. Świadomo, świadecznie, *adhibitis testibus. Cn. Th.* 1087. mit Zeugen. ŚWIADOMCA, y, *m.*, wiadomy czego z doświadczenia, ein Kundiger, der einer Sache kundig ist. Pobożni panowie rady Chrystusowéj, którzy przy stolicy jego sądowéj zasiędziecie, świadomcy jego spraw i sądów. *Sk. Żyw.* ŚWIADOMIA, i, *ż.*, człowiek świadomy, abo ludzie świadomi, które za świadki może kto brać; *cognitores. Cn. Th.* 1087, Kenner, Sachkenner; *Slov.* znamenitel, ktery o druhém znamenj dáwá. ŚWIADOMOŚĆ, ści, *ż.*; (*Boh.* swedomj; *Sorab.* 1. ſamotne szwoye ſwědomo *conscientia*); wiadomość z doświadczenia; *Vind.* snanost, sposnanost, sposnanje, snajozhnost, viedezhnost, ſviednost, viedeſh, ſvedenje; *Croat.* vesztovitoszt, die Erfahrung, Kenntniß aus Erfahrung, *peritia. Cn. Th.* 1087. *ŚWIADSTWO, a, *n.*, *Bratk. H* 4 *b*, *ob.* Świadectwo.

*ŚWIASZCZENNIK, *ŚWIESZCZENIK, a, *m.*; (*Ross.* священникъ; *Eccl.* чиститель [*cultor* 2], (cf. czyścić), ерей, священникъ, святитель, (*ob.* Święcić); *Rag.* posveechjenik (cf. poświęcony), posvetnijk, posvetitegl, redovnik, misnik, pop; *f.* posveechjenizza); ksiądz Ruski, kapłan Ruski, ein Russischer Priester. Pop, jako świaszczennik i pleban, miewa klucz od cerkwi. *Perz. Lek.* 259. Błogosławieństwo przez kapłana, po naszemu przez świeszczennika. *Sak. Probl.* 155. I świaszczenników, chociaż do cerkwi uciekli, Przy ołtarzach jak bydło na ofiarę siekli. *Zimor. Siel.* 232. Skoro się dzieciątko urodzi, Ruśniacy zaraz poślą po świeszczennika, to jest, po księdza, który pewne modlitwy przede drzwiami położnicy odprawuje. *Gwagn.* 503. Władykowie dziedzicom wyjmować chcą z rąk podawanie świeszczenników, i *jus collationis* sobie przywłaszczają. Ale prawo podawania świeszczenika do cerkwi, przy dziedzicach zostać ma. *Vol. Leg.* 4, 117. Świaszczennikiem być *Ross.* священствовать. Pierwszy świaszczennik, arcykapłan, *Ross.* первосвященникъ; *Eccl.* священноначальникъ; *verb.* священноначальствую jestem pierwszym świaszczennikiem czyli kapłanem, священноначаліе, священноначальство hierarchia. — ℨ. *Poet.* Ani dziki świeszczennik w Prusiech nie mógł tego Dokazać, by miał zniszczyć imienia Polskiego. *Petr. Hor.* 2, *Q b*. t. j Krzyżacy, zakonnicy. *ŚWIESZCZENICZESKI, a, ie, kapłański, Priester=; *Ross.* священниковъ, священическій; *Eccl.* чистительскій, святительскій, священыческій. Świeszczeniczeski abo popowski. *Sak. Sob. B* 1 *b*. *ŚWIESZCZEŃSTWO, a, *n.*, *Sak. Sob. B* 1 = kapłaństwo; *Rag.* posvechjenisctwo; *Ross.* священство; *Eccl.* чистительство, священіе.

ŚWIAT, *m.*; *Boh.* swět; *Slov.* swet; *Sorab.* 1. ſwět; *Sorab.* 2. szwět; *Carn.* svejit; *Vind.* ſvjet, ſuet; *Croat.* szvét, szvět; *Bosn.* svjet, svit; *Slav.* svît; *Rag.* svjét; *Ross.* свѣтъ (cf. świt), міръ; §. 1) *mir, wszystek zbiór stworzonych rzeczy, niebo, ziemia, ciała niebieskie i co na nich etc.; *Ross.* вселенная, die Welt, die ganze Welt, Himmel und Erde ꝛc., das Weltall. Świat powszechny, *universum*, zbior wszystkich stworzeń materyalnych. *Śniad. Jeog.* 1. *Boh.* spausta swěta *machina mundi*, das Weltgebäude. Świat po słowiańsku *mir. *Sak. Kal. B* 2 *o.* Stworzenie świata, *Ross* міросозданіе; *Eccl.* миротвореніе, миробытіе. Świata stwórca *Eccl.* миротворитель. Świat i wszystko, co w nim jest, stworzył bóg przez sześć dni. *Bibl. Gd. Genes.* Bóg stwórca i rządca świata. *Bardz. Trag.* 153. Świat od światła nazwany. *Dar. Lot.* 3. Świat słoneczny, *systeme solaire*, das Sonnensystem, zbiór wszystkich ciał około słońca krążących, wraz ze słońcem wzięty. *Śniad. Jeog.* 5. Stary jak świat. *Jabł. Tel.* 154. (od stworzenia świata). Jak świat światem, nikt nigdy tego nie widział. *Ossol. Str.* 8. so lange die Welt steht. Póki świat światem, wilk owcy nie będzie bratem. *Cn. Ad.* 733. *Pot. Pocz.* 12. *et* 423. (trudna zgoda, ogień woda; przeciwne rzeczy nigdy się nie zgodzą). — §. Świat, na którym ludzie, ziemia; die Welt, die Erde. Cztery części świata. *Wyrw. Geog.* — Mocą wiele świata Wziął za krótkie lata Król Macedoński; Lecz mu się tak zdało, Że nań samego świat był jeden mało. *J. Kchan. Dz.* 206. Jednak świat, choć to tak ciasny i mały w okręgu swym, przecię w sobie wiele zawiera i zmieszcza rzeczy wielkich, iż w nim zamykają się sposobnie i bez ciasnoty morze, i ziemia, i wyspy i lądy. *Boter. a* 2. Sam chce świat pomierzyć, Żeby nie samym cudzym relacyom wierzyć. *Tward. Wł.* 144. Pokresić świat, kraje, zwiedzić, zjeździć. *Cn. Th.* 1455. die Welt sehen, bereisen. Siedm cudów świata. *Sk. Dz.* 656. Kobieta stateczna, byłby ósmy cud świata. *Teat.* 29, 60. W całymbyś świecie nie znalazł takiéj osoby. *Teat.* 7. *c*, 16. W świecie takiego nie najdzie, t. j. nigdzie. *Cn. Th.* 1217. Na świecie grubiana i nieuka większego być nie mogło, jakim twój ociec bywał. *Pim. Kam.* 123. (największy ze wszystkich). To to rozum, którego w świecie poszukać. *Teat.* 7. *d*, 7. *Czart.* (daleko go szukać). Dziewczyna najładniejsza w świecie. *Teat.* 36. *b*, 12. (wszystkie celuje). Działa, tak pięknie ulane, jakie mogą być na świecie. *Kłok. Turk.* 235. (jak najdoskonalsze). Któż to widział na świecie? *Teat.* 10. *b*, 35. (któż to widział kiedy abo gdzie? wer in aller Welt hat das gesehen?). Prędko zniknęli, jakoby ich na świecie nie było. *Falib. R* 3. (bez śladu, ze szczętem). Kościoł ś. jest wszystko zebranie chrześciańskie, gdzieżkolwiek jest po *światu rozprószone. *Rej. Post. J* 5. (po świecie, tu i tam, gdzie bądź, tam bądź). Poszedł w świat. *Cn. Ad.* 916. gdzie go oczy niosły, er ist in die weite Welt gegangen. Powódź przerwała mi groblę, ryby poszły w świat. *Kras. Pod.* 1, 173. (rozprószyły się). Furye biczami I wściekłe Eumenidy swemi Gorgonami Za świat ich gdzie zastraszą. *Tward. Wł.* 47. (wszędzie prześladują, do śmierci i po śmierci). Choćby za świat, gotów jestem iść najdaléj. *Hor. Sat.* 222. (za morze, za ocean). Na puszczy żyje się jak za światem. *Lach. Kaz.* 1, 84. (na ustroniu, w samotności). Nowy świat, *ob.* Ameryka. Wiadomości te, jakoby z nowego świata. *Warg. Radz. praef.* (bardzo dziwne). Idziem na świat przeciwny, a z swego schodzimy. *Bardz. Luk.* 171. (na opak wszystko). Jak na inszy świat przyszedł. *Cn. Ad.* 290. (zdumiony nowością). Nie wiedziałem, na którym świecie, i czy żyłem? *Teat.* 45 *c*, 156. *Wyr.* (co się ze mną dzieje?). Pijany, że o świecie nie wiedział. *P. Kchan. Orl.* 1, 160. (przytomność stracił). Pijany, o świecie nie wie, mówić nie umie, na nogach stać nie może, tacza się to tam, to sam. *Dambr. Kaz.* 12. (nie wie, co się z nim dzieje). On nie wie o bożym świecie. *Teat.* 11. *b*, 24. (najmniejszéj rzeczy nie wie, zgoła nic). Drży ziemia, szumią lasy, nie znać we mgle świata. *Zab.* 12, 242. (nic nie widać na około). Gęste zewsząd obłoki świat im wzięły. *Tward. Wł.* 89. (widok). Wyłogami sobolowemi świat tylko grzeją a grzbiet ziębią. *Lek. C*, 3 *b*. (na oko tylko ciepłe). Gdyby to w saméj rzeczy było, iż ten imć tylu ludzi zabił, czy chodziłby on do tych czas po świecie? *Mon.* 74, 47. (czyby jeszcze był przy życiu, czyby jeszcze żył?). Siła dusz nieprzyjacielskich na on świat zagnał. *Paszk. Chor. A* 3. życia pozbawił, in jene Welt hinüber. Osiadłszy na grzbiecie Śmierć cię nieubłagana na tamten świat gniecie. *Hor. Sat.* 189. Odszedł na lepszy żywot z tego świata. *Birk. Zbar. O* 2. (pożegnał ten świat, poszedł do ojców, do Abrahama, na dolinę Jozafat). Pod zeszły mój wiek, pod lata moje stare, już jedną nogą stoję w grobie, abowiem z tym światem co godzina rozstać mi się przychodzi. *Smotr. Nap.* 24. Oto ja już z świata idę. *Ezop.* 63. (jużem na schyłku). Słuszniéj tym pomrzeć, co już mają lata, Młody na świat dopiero, a staremu z świata. *Kchow. Fr.* 81. młodego rozkosz czeka, a starego żegna, auf die Welt — von der Welt. Kto piérwéj na świat, piérwéj z świata schodzi. *Zab.* 15, 276. (pierwéj zacząłeś, pierwéj skończyłeś). Ludzie w te czasy rzeczeni bywają najwłaśniéj przychodzić na świat, kiedy się z żywota matek swoich na świat rodzą. *Salin.* 26. Narodzić się nic nie jest innego, tylko przyjść na świat. *ib.* 2, 96. Są ludzie, którzy przychodzą na świat z srebrną łyżką u gęby, a drudzy przychodzą z drewnianą. *N. Pam.* 2, 152. Prawda jest dziecięciem, którego bez boleści na świat wydać nie można. *Zab.* 7, 45. (trudno ją wyjawić, bo w oczy kole). — §. Świat, życie na tym świecie, żywot; Erdenleben, Leben, (*ob.* Światować). W tym czasie Ludwik świata tego dokonał. *Sk. Dz.* 844. (umarł). Nie dajże boże długo takim świata. *Bud. A* 2. *Ml.* 5. *Wuj.* 15. (skróć ich dni). — §. Świat, czas, wiek ludzki; Menschenalter, Menschenleben, Zeit, Zeitalter. Niech się więcéj nie chlubią starodawne lata Z swojemi Helenami, jest za tego świata, Która gładkością wszystkie pierwsze minęła. *J. Kchan. Fr.* 19. (za naszych czasów, za naszych dni, za naszéj pamięci). — §. Świat, sprawy ludzkie na świecie, postępowanie, towarzystwo ludzkie; Welt, Leben in der Welt, Welthändel. Świat jest wielkie teatrum, a ludzie

aktory. *Kras. List.* 2, 102. Wchodzisz na świat, krok pierwszy stawić jest nie snadno, Zewsząd cię zbójcy, zdrajcy, filuty opadną. *Kras. Sat.* 61. Świat zepsuty. *Kras. Sat.* 1, 12. Świat pismo zowie marną omyłką, łotrowską jaskinią, omylną samołówką, na którym nigdy nic pewnego, nic trwałego być nie może. *Rej. Post. H h h* 1. Zaż nie widamy odmienności świata? Dziś mamy z niego ojca, jutro kata. *Rej. Zw.* 119 *b.* (*Slov.* Swět mu kwitně, *in flore fortunae est*). Ej świecie, świecie! coli to ty umiesz, Tu jesz, tu pijesz, ni wiatr jaki szumisz! *Bratk. B*, *Slov.* tak swět idě. Wszystko się plecie, na tym mizernym świecie. *Żegl. Ad.* 277. Równie i ja na świecie jestem, wiem co się dzieje. *Teat.* 9, 19. (nie dzisiejszy, nie wczorajszy, doświadczony). Dawno żyję na świecie, wiem dobrze świat jaki. *Teat.* 44. *d*, 54. Zażyć świata, póki służą lata. *Teat.* 10, 28. Świata zażyć, potym w niebie być. *Cn. Ad.* 297. Tobie na twoje lata, czas poprzestać świata. *J. Kchan. Dz.* 223. (światowego trybu życia). *Slov.* Swetom páchně; *homo mundanus.* Opuścić świat, sposób życia świecki, pospolity, abo towarzystwo ludzi pospolitych. *Cn. Th* 1087. die Welt verlassen. Wcale nie zda się do świata, najlepiéj ją do klasztoru wsadzić. *Teat.* 26. *d*, 6. Udał się na świat, naśladuje mody. *ib.* 29, 89. Gdybym się była w świat udała, nie byłabym w takich trudnościach. *ib.* 9. *b*, 58. Znasz teraźniejszy świat i gust, do mody stosować się należy, żeby uchodzić za ludzi umiejących żyć. *Teat.* 19. *b*, 7. Zabrnęliśmy bardzo w świat, my chrześcianie. *Hrbst. Nauk. D* 6. Nuż pojazdy nasze, koń za pięć set złotych, rząd za drugie; nuż owe kutasy, nuż owe dziwne muchry, strzępki, aż dziwno patrzeć na te straszne wymysły świata tego. *Rej. Zw.* 58. Na świecie, mówią, jak kto chce. *Teat.* 36. c, 31. Żyła w Warszawie na wielkim świecie. *Kraj. Pod.* 149. in der großen Welt. Opuściłem świat wielki dla małego świata. *Xiądz.* 8. Obyczaje wielkiego świata. *Teat.* 53 *c*, 5. Oszust dziś człek z wielkiego świata. *ib.* 43. *c*, 4. *Wyb.* Parafianie są łatwowierni; ale i ludzie większego świata. *Teat.* 11. *b*, 10. Odwołuję się w tym do pięknego świata. *Teat.* 28. *b*, 34. Oczy swe na tego męża obrócił i wojenny i uczony świat. *Birk. Zamoj. praef.* Każdy ze mną tęskni, cały świat ode mnie ucieka. *Mon.* 65, 348. Jak inszy świat teraz. *Żegl. Ad.* 99. Według dzisiejszego świata. *Zab.* 14, 223. — Przy dworze chłopiec ten jest najczystszy, któremu *trzy *światy złość wyrządzić. *Gorcz. Wych. H*, 6 *b.* największa rozkosz, *summum bonum.* — Świat, widok publiczny, publika, *oppos.* dom, partykularz, prywata; Welt, Publicum, öffentlicher Verkehr. Wyjdę na świat, mam zwady, w domu mam kłopoty. *Zab.* 15, 171. Ukazać się na świat, *in publicum prodire. Cn. Th.* 1087. Na świat wydać dzieło = na *jaśnią, na *jawnią; ans Licht geben, ans Licht stellen, herausgeben ein Werk. Aby wydać na świat jaką księgę, jest o czym myślić i pracować. *Haur. Sk.* 379. — *§. 2) Nowy świat, ulica w Warszawie, die neue Welt, eine Straße in Warschau. Pode mną, hola ludzie! ledwie pstrosz włogawy Z Nowego Świata zajdzie do staréj Warszawy. *Zab.* 12, 168. *Zabł.* — §. 3*) Świat, *ob.* Śniat.

ŚWIATCY, *ów plur.*, [z *rusk.* swiatec, Świątek *qu. v.* święty, ein Heiliger 2]; martyrologium, świątnik; n. p. Musiałyby się wszystkie xięgi nasze, *światcy i paschalie pomieszać. *Sak. Kal. C* 4, *Eccl.* [**святьць** *sanctus* 2], **святцы** kalendarz świętych cerkiewny, der Heiligencalender.

ŚWIĄTECZNY, a, e; *Boh.* swatečnj; *Slov.* swatečný, swateční; *Sorab.* 1. ſwatosczné, ſwatoczné, szwatoczne *festivus*, ſwatočnoſcž *festivitas*; *Vind.* ſvetezhen, ſvetelíſhen, nedielen, nedielnodenski, ponedelin (cf. niedzielny, ſvetezhnost, ſvetelſhnost = uroczystość); *Croat.* szvetéchni; *Dal.* blagdan; *Rag.* svetacni, svecjani; *Ross.* праздничный, (святошный czas od bożego narodzenia do trzech królów); odświętny, od świąt, świętalny; Feyertags=, Fest=. Trzeba nam się ubrać w suknie świąteczne. *Teat.* 13, 44. Gdy mu synaczek umarł, nie żałobną szatę, ale świętalną na się oblokł. *Gil. Post.* 309, *Slav.* bodicha posvetacsna; *Ross.* **однорядокъ, однорядка.** — §. Od zielonych świątek; *Slov.* swatodušní, (cf. świętoduski); *Vind.* binkuſhtni; *Croat.* trojachki, Pfingst=. Niedziela pentekostyi albo świąteczna. *Pim. Kam.* 260, (*Slov.* deň swatodušni; *Ross.* тройцынъ день, *ob.* ś. Trójca). Drugi dzień świąteczny; *Slov.* ponděłek swatodušni; *Ross.* духовъ день. Z wielkim nabożeństwem obchodzą one dni wielkanocne i świąteczne, w których woda chrztu poświęcona być ma *Kucz. Kat.* 2, 565.

ŚWIATEK, tka, *m.*, *dem. Nom.* świat, eine kleine Welt, ein Weltchen. Smakuje mu światek. *Rej. Zw.* 220. (światowość). Każdy ma swój światek, swój cyrkulik ograniczony, jedni większy, drudzy mniejszy. *Lub. Roz.* 97.

ŚWIĄTEK, tka, *m.*, *dem. Nom.* święty, ein Heiliger. Ludzie swe dobrodzieje liczą między świątki. *Pot. Arg.* 70. — §. Obraz świętego, ein Heiligenbild. *Świętokrajca wziął z kościoła świątka srebrnego. *Klon. Wor.* 9. W kościele ze świątków srebrne pozdzierał tablice. *Zab.* 13, 69.

ŚWIATEŁKO, a, *n.*, *dem. Nom* światło, ein kleines Licht, Lichtchen; *Boh.* swětylko, (swětléko światło łudzące). Wolno mu mówić, co tylko sam chce, i jak mu światełko dyktuje poznania. *Teat.* 16, 62. Tak to nowe światełka wschodzą, stare gasną. *Kras. Sat.* 32.

ŚWIĄTKA, i, *ż.*, karta świętna, która się świeci, der Trumpf in der Karte. *Tr.* ŚWIĄTKI, ZIELONE ŚWIĄTKI, *plur.*, święto ducha ś., czyli zesłania ducha ś.; *Boh.* letnice, letničký (cf. lato), hod, hody (*ob.* Gody), swatodušnj swátký; *Slov.* děn swatodušni, děn swateho ducha, zeslani ducha swatého; *Sorab.* 2. ſwatki, szwiatocžniczka; *Sorab.* 1. birě; *Carn.* vinkushte; *Vind.* vinkuſhti, binkuſhti, ſinkusti; *Croat.* trojaki; *Hung.* piinkösd; *Slav.* duhovi; *Rag.* ruságlje; *Ross.* тройцынъ день, пятидесятница, пентикостія; *Eccl.* **пятьдесятьница**; (*Ross. vulg.* **святки** poczet dni od bożego narodzenia do 5go stycznia); Pfingsten, das Pfingstfest. Zwyczaj majenia czyli strojenia w pewne czasy zielonemi gałązkami domów, pokazuje wyraz zielone świątki. *Kpcz. Gr.* 3, *p.* 101. Gałęziami brzozowemi na świątki kościoły i domy nasze majemy. *Pam.* 83, 433. Stary kościoł dorosłym pospolicie chrzest odkładał na świątki; ztąd dotąd jeszcze na świątki wodę do chrztu gotujemy i żegnamy. *Sk. Kaz.*

260. Fałszywa przypowieść: do świątek najlepszy (z obory) wziątek; bo od świątek dopiero dobra poczyna się pasza. *Haur. Sk.* 55. W roku 1524 mrozy stały aż do świątek od marca. *Biel. Św.* 287. — Na zielone świątki, *ad calendas Graecas. Rys. Ad.* 42. na ś. nigdy, na ś. Adam; kiedy mi włosy na dłoni urosną; kiedy kije *zaksztą, pierwéj świat opak pójdzie; auf den Nimmerstag, Niemals. *Miror vero, cur id hoc sensu usurpatur, cum dies Pentecostes semper virere solescent; sed hic ut in multis aliis. Cn. Ad.* 547. — *§. Świątki, święta, uroczystość, Feyertage, n. p. Oto mi dzień nad wszystkie uroczystszy świątki, Nam i potomkom sławny, z wyboru pamiątki. *N. Pam.* 22, 107. ŚWIĄTKOWAĆ *cz. niedok.*, świętować, święcić, obchodzić święto, mianowicie obchodzić zielone świątki; ein Fest feyern, besonders Pfingsten; *Vind.* posvetuvati, prasnuvati, strojiti, (cf. próżnować, stroić); *Ross.* праздновать. Gdy czas téj uroczystości zbliży się, przez ośm dni świątkują i bankietują. *Boh. Dyab.* 337.

ŚWIATŁO, a, *n.*; *Boh.* swětlo (Swětlo imię miasta w Austryi Zwettel); *Slov.* swetlo; *Sorab.* 1. szwietlo, ſwětwo, ſwjtlo, ſwic, ſwiec, ſwec, (*ob.* Świt, świeca); *Sorab.* 2. szwětlo; *Carn.* luzh, (*ob. Lat.* lux, cf. łuczywo); *Vind.* luzh, ſvietina, ſvetlost, (ſvietile, bakla = wachla, pochodnia); *Rag.* svjetlos, sjanje, svjetlocchja, svjetlillo, sjvanje, (*distng. Rag.* svjèt = rada); *Ross.* свѣтъ, свѣтило = gwiazda, luminarz; (cf. *Gall.* etoile; *Ross.* свѣтлить, высвѣтлить; *Bosn.* svitlati; *Croat.* szvetlati = polerować, gładzić); — §. 1) światło, das Licht, die leuchtende Materie, Lichtmaterie. Światło jest owa rzecz, która czyni, ażebyśmy różne rzeczy ciało mające widzieć mogli. *Krup.* 2, 305. Skoro być poczyna światło, wraz rodzi jasność. *Zach. Kaz.* 1, 16. Podług Newtona światło zawisło na wypuszczaniu cząstek z ciała świetnego. *Rog. Doś.* 1, 60. Światło działając na oko nasze, jest siłą wzbudzającą czucie widzenia. *Śniad. Jeog.* 1. Światło jest ciało istotne, a ciemność jest utratą jego. *N. Pam.* 15, 357. — Światło, rzecz czyli ciało świecące, światło wydające; ein leuchtender Körper, ein Licht. Uczynił bóg dwie świetle (*dual.* = dwa światła) wielkie, światło większe, aby było nade dniem; mniejsze, aby było nad nocą. *Biał. Post.* 16. 1 *Leop. Genes.* 1, 16 *Wujek. ib.*, *ego redderem* dwa świetniki abo świetelniki abo lampy, *quia* światło *est qualitas; sol et luna sunt res per se subsistentes luminosae. Cn. Th.* 1087, *ob.* Luminarz. — *Fig.* Wybrał z najznaczniejszych stanów same światło. *Siem. Cyc.* 446. ludzi najświatlejszych, luminarze; *Eccl.* самосвѣтъ, самъ свѣтъ. — Światło okienne, światło niebieskie w okno bijące. *Cn. Th.* 1087. das Licht, Tageslicht, einfallendes Licht in einen Ort. Światło komu odjąć, zabudować okna, niebo. *ib.* einem das Licht verbauen. — Światło, oświecenie jakiego miejsca, świece, lampy, kagańce do jego oświecenia służące; die Beleuchtung, das Geleucht, die Lichter, das nöthige Licht. Światło na każdéj reprezentacyi teatrowéj wiele kosztuje. *Ld.* Niósł światło albo latarnią przed swym panem, gdy na ten uczynek szedł. *Eraz. Jęz. N*, 3 *b*; (*Eccl.* свѣтило [*lux* 2], latarnia). — Światło, miejsce światłem napełnione, oświecone, światłość, jasność; Licht, Helle. Niewielkie światło *Ross.* свѣтловатость. Światło i cień *Ross.* свѣтлотѣнь. Listy te mają być z pilnością oględowane, i ku światłu przeglądane, jeśli co nieskrobano albo nie przypisywano. *Szczerb. Sax.* 215. gegen das Licht halten und besehen. Wynosić co na światło, na widok. *Cn. Th.* 1087. Z tajników i ciemności na światło ich wyprowadził. *Pilch. Sen. list.* 5. Gdy kto na słońcu jest, nie może inaczéj, jeno musi być na świetle. *Żebr. Zw.* 169. Kto się opoźni, a za światła sobie nic dobrego nie sprawi, już w wieczor trudniejsza mu sprawa bywa. *Rej. Post T*, *u* 1. za dnia, bey Tageslicht, so lange es helle ist. Ktoby zabił człowieka, takowemu patrzeć na światło, to jest żyć, nie godzi się. *Mon.* 74, 41. — *Moral.* Światło, oświecenie rozumu; Aufklärung, Erleuchtung; *Carn.* svezhàva; *Eccl.* свѣтоводительство, руководство отъ умнаго свѣты, (свѣтолитие [*luminis effusio* 2], wylew łaski bożéj). To mój urząd jest, : to mam w swéj mocy, Na światło ludzie dźwigać z ciemnéj nocy. *Groch. W.* 431. Prosiłem żeby raczył obszernie dawać mi światło we wszystkim. *Nadz.* 79, *Eccl.* свѣтоводительствовати, руководствовать умнымъ свѣтомъ. Wszelkie światło i wszelki duch szlachetny przeciwny jest ustawom moim; wszelkie więc światło i nauki niech wykorzenionemi będą. *Niemc. Bibl. Targ.* 7. Ze światła wypływa roztropność, która mądry wybor rzeczy robi. *N. Pam.* 24, 326. — Roztropnie gada, rzecz światło bierze, możemy się zgodzić. *Teat.* 19, 76 rzecz się wyjaśnia, die Sache klärt sich auf. — Światło oczu, moc widzenia oczu; das Licht der Augen, die Sehkraft. Łez obfitość już światło mych oczu zalała. *Kras. Oss. H* 2. — §. Światło, światłość, blask; Licht, Glanz. Po zachodzie słońca pokazuje się czasem na północy światło, światłem północnym zwane, *aurora borealis. Os. Fiz.* 405. das Nordlicht, der Nordschein. Widziałem płynąc światło, które wynika na niebie, Majtek go świętym zowie, w gwałtownéj potrzebie Widać go, gdy nawałność najbardziéj się sroży, A blizkie uśmierzenie swym oświtem wróży. *Przyb. Luz.* 150. Światło łudzące, mamiące *Boh.* swětlička. — *Fig.* Światło sławy, fortuny = lustr, blask. Nie już w pustyniach Kapadocyi kryje się, ale w waszych osadach, t. j. w świetle Azyi przemieszkiwa. *Siem. Cyc.* 190. (w najludniejszéj części). — §. 2 *Transl.* Światło u stolarza i t. d., obszerność jaka wewnątrz wzięta, i w mierze oznaczona. *Magier. Mskr.* Licht, Lichtbreite, bey den Handwerkern, n. p. Czeluśniki mają być w świetle calów dziewiętnaście. *Torz.* 43; nie powinne być wyższe jak półtora łokcia w świetle. *ib.* Zostawić naczyniu łokci trzy w świetle. *ib.* Światło tu ma w okrągłości calów 64. *ib.* 58. Światło strzelby, samo ujście, die Mündung eines Schießgewehrs. Przy samym ujściu strzelby lub świetle. *Papr. W.* 1, 251. Pospolite rury strzelbowe mają dziurę równéj wielkości we dnie jak w świetle. *Papr. W.* 1, 253. **ŚWIATŁODAWCA, y, *m.***, dający światło, der Lichtgeber; *Eccl* свѣтодавецъ, (свѣтоначальникъ początek światła, свѣтоводитель wodzący do światła, свѣтоводити, свѣтоводствовати oświecić). **ŚWIA-

TŁONOŚNY n. p. cug Apolina. *Zab.* 8, 253. *Nar.*, *Eccl.* свѣтоносный, lichtbringend; *Boh. et Slov.* swětlonos, dennice *lucifer*; *Eccl.* свѣтоносьць jutrzenka. *ŚWIATŁORODNY, a, e, rodzący światło, lichterzeugend; *Eccl.* свѣтодѣтельный. **ŚWIATŁORUMIANY, a, e, n. p. Światłorumiana zorza *Kołak. Cat. A* 5, lichtgeröthet, hellroth. ŚWIATŁOŚĆ, *ŚWIETŁOŚĆ, ści, ż.; *Boh.* swětlost; *Slov.* swětlost; *Sorab.* 1. swětliwosćž glanc; *Carn.* svitlust, svitloba; *Vind.* svetloba, svietloba, svetlust, svetluest (*majestas*); *Croat.* szvetlòszt, szvetlozt; *Rag.* svjetlos, sjanje, svjetlocchja, svjetlillo, sìvanje, zrakka, (svietliscte, sjaliscte *luminare*); *Bosn.* svitlost, svjeslost; *Slav.* svitlost; *Ross.* свѣтлость; byt światła, jasność; die Helle, das Licht. Stań się światłości, i natychmiast stała się światłość. *Bial. Post.* 219. Światłość przyrodzona, słońce, miesiąc i gwiazdy. *Rej. Post. L l l* 3. (światła, *świetniki, *ob.* Luminarz). Bóg stworzył ziemię i niebo, i *ochędożył je światłościami, słońcem, miesiącem, i gwiazdami. *Biel. Hst.* 1. Wiele jest promieniów słonecznych, a światłość przecię jedna. *Hrbst. Art* 14. Niegodzieneś téj słonecznéj światłości. *P. Kchan. Jer.* 142. Gdy syn groźny Saturna gromy z nieba ciska, Razi ludzi okropną światłością i trzaskiem. *Dmoch. Il.* 2, 12 (blaskiem). Im człowiek lepszy, tym się więcéj w światłości kocha; im gorszy, tym bardziéj ciemności szuka. *Birk. Zbar. B.* Mieszkał *osobliwie dla wstydu, strzegąc się światłości i widzenia ludzkiego. *Stryjk.* 626. widoku, świata, er scheute das Licht. — *Fig.* Chrystus jest bóg z boga, światłość z światłości *Bial. Post.* 79. Wygaszają w sobie tę światłość przyrodzenia i rozumu. *Kłok. Turk.* 162. das Licht der Vernunft. Kto jedno dotknie sumienia swego, obaczy w nim zatkaną a zaślepioną tę światłość w sobie. *Rej. Post. L l l* 4. Światłość przyprawna, którą człowiek sobie nalaniem a oświeceniem rozumu swego przyprawić może. *Rej. Post. L l l* 3. Prawo z dziejów rówiennieczych mieć powinno światłość, i najpewniejsze myśli prawodawczych tłumaczenie. *Zab.* 4, 78. (światło, oświecenie, objaśnienie). — §. *Aliter:* O światłości Trojańska, o nadziejo Troi! *o lux Dardaniae.* A. *Kchan.* 40. ozdobo, gwiazdo, luminarzu; Zierde, Glanz, Licht. — *§. Umierającemu poświęconą światłość do ręki dano. *Zimor. Siel.* 197. gromnicę święconą, geweihete Kerze. — §. Po wzięciu światłości żył Tobiasz stary lat 42. *Sk. Żyw.* 2, 355. po odebraniu wzroku, po przejźrzeniu, nach Wiedererlangung des Gesichts. ŚWIATŁY, a, e, ŚWIATLE, ŚWIETLE *adverb.*; *Boh.* swětly; *Sorab.* 1. swětwé, (swětliwé glancowny); *Carn.* svitlè; *Vind.* svietel, suital, svetl, suetlo = klarowny, (svietel, presvietel, suetli *illustrissimus*, jaśnie oświecony, jaśnie wielmożny); *Croat.* szvètel, jaszen, (szvetlati = polerować; *Croat.* szvetlàvecz *limator*); *Rag.* svjeetgli, svjètao, svieetli, svjetluuscti, sjajuuchi; *Bosn.* svitli, jasni, (svitao, lascteecchi = lśniący, svitlati = polerować, gładzić; *Ross.* свѣтлый, свѣтло; (*Eccl* свѣтло świetnie, wspaniale; *Ross.* пресвѣтлѣйшій, всепресвѣтлѣйшій jaśnie oświecony, (cf. prześwietny); *Ross.* свѣтлить, высвѣтлить polerować); *Eccl* свѣтообразный; jasny, błyszczący, blaskliwy; hell, glänzend. Mąż stanął przede mną w ubiorze światłym. *Budn. Act.* 10, 30. (w odzieniu jasnym. *Bibl. Gd.*). Światła mąka, jasno biała jak śnieg; schneeweiß, klar, hell. Trzy miarki światłéj mąki rozczyń. *W. Genes.* 18, 6. Chleb cudny i światły. *Syr.* 919. Biały i światły chléb *Fur. Uw. G* 2. (*Vind.* svetla voda = klarowna woda). Nieco światły *Ross.* свѣтловатый. — W Rosyjskim światło-, w składanych zastępuje jasno-, n. p. свѣтлоцвѣтный jasnobarwy, свѣтлобурый jasnobrunatny, свѣтлогнѣдый jasnogniady, свѣтлозеленный jasnozielony, свѣтложелтый jasnożółty. — §. *Aliter:* Którzy u nich najwięcéj dóbr swych zutracali, Ci się w ten czas najświetléj z pocztem okazali. *Biel. S. N.* 25. (najparadniéj, aufs glänzendste, prächtigste). Sroczki, pawowie, *świetlno się być zdali, Ale kogutów mało, coby się z kim klwali. *ib.*, (*ob.* Świetny). — §. *Metaph.* Światły, oświecony, pełen oświecenia, światła rozumu; aufgeklärt, hell, helldenkend. Światły rozum. *Hul. Ow.* 221. Ma światłe poznanie. *Teat.* 19. *b*, 44.

ŚWIĄTNICA, ŚWIĘTNICA, y, *ż.*, ŚWIĘTNIA, i, *ż.*, świątynia, miejsce święte; *Rag.* svetiscte, sveetniza, das Heiligthum, ein heiliger Ort. Opona będzie dzielić świętnicę od świętnicy najświętszéj. 1 *Leop. Exod.* 26, 33. Za wtórą zasłoną był przybytek, co go zowią świątnicą świętych. 1 *Leop. Hebr.* 9, 2. Świątnica żydowska, pogańska, *adytum. Cn. Th.* 1088. ein Tempel. Będą strzedz naczynia świątnicy. 3 *Leop. Num.* 3, 30 (naczynia kościelnego. 1 *Leop.*). Naprzód idą biskupi świątnic przełożeni, Potym popi Gabijskim rzędem postrojeni. *Bardz. Luk.* 15. Do twéj bożku idziem świetni. *Anakr.* 66. ŚWIĄTNICZY, a, e, od świątnicy, Tempel=. Siedm łótów na wagę świątniczą. 1 *Leop. Num.* 7, 19. (kościelną. 3 *Leop*). ŚWIĄTNIK, a, *m.*, miejsca świętego stróż; słowo to w Krakowskim kościele w używaniu zostało, gdzie stróżów kościelnych świątnikami nazywają, zkąd i wieś Świątniki nazywa się, = zakrystyan. *Włod.*, *Eccl.* священнохранитель: *Graec.* ἱεροφύλαξ, der Kirchenaufseher, Kirchenwächter, Küster. Kościelne sługi albo świątniki. *Szczerb. Sax.* 158. Krakowski kościoł na zamku lampami i świątniki opatrzon. *Biel. Św.* 215 *b.* — *§. Krystus świątniki albo świętodawce, którzyby szafowali świętemi bożemi rzeczami obrał. *Gil. Post.* 314. (*sacerdotes*). Święty Wojciech był z liczby onych świętodawców, o których powiedziano i przedtym: złoci świętodawce drewnianych kielichów używali, a teraz drzewiani xięża złotych używają. *Teof. Zw. a* 4. — §. Świątnik, kalendarz o świętych. *Dudz.* 60. ein Heiligenkalender; *świątcy; *Ross* святцы. — §*. Miasto Efezkie chwalcą wielkiéj Dyany. *W. Act.* 19, 35. *not.* «świątnikiem», Anbeter, Verehrer. ŚWIĄTNY, a, e, *Anat.* kość świątna, nerwy świątne, *sacrales. Krup.* 3, 224, das heilige Bein, die heiligen Nerven, *ob.* Świętnokostny. ŚWIĄTOBLIWOŚĆ, ści, *ż.*, *ŚWIĄTOBNOŚĆ, ści, *ż.*, świętość, świątość, bogobojność; die Heiligkeit, Gottesfurcht, Gottseligkeit; *Boh.* swatost; *Sorab.* 1. swatownosćž; *Ross.* святыня, преподобіе, (святѣйшество tytuł duchownych składających synod). Rzadka jest w młodym wieku świątobliwość, należąca na życiu cnot gruntownych pełnym. *Bals. Niedz.* 1, 42. Zmyślona świątobliwość jest dwojaka

złość. *Biał. Post.* 165. Chwalcie się imieniem świątobności boskiéj. *Budn.* 1 *Chron.* 16, 10 (w imieniu świętym jego. *Bibl. Gd.*). Kto wstąpi na górę Jehowy, a kto stanie na miejscu świątobności jego. *Budn. Ps.* 24, 3. Przysiągł bóg na świątobność swoję. *Żarn. Post.* 2, 675 *b.* — § Papieże mają tytuł waszéj Świątobliwości. *Kraj. Pod.* 113. euer Heiligkeit. Konwencya między rządem Francuzkim, a jego Świątobliwością Piusem VII. *N. Pam.* 21, 296. ŚWIĄTOBLIWY, *ŚWIĄTOBNY, a, e, ŚWIĄTOBLIWIE *adverb.*, bogobojny, święty; *Ross.* святѣйшій, преподобный; *Eccl.* священнодушный, gottselig, heilig. Świątobliwe prowadzi życie, świątobliwie żyje. *Tr.* Sakrament pański bierzemy od sługi kościelnego obyczajem widomym, powierzchnym i świątobnym. *Zygr. Gon.* 260. *ŚWIĘTODAWCA, *ob.* Świątnik.

**ŚWIATOBURZ, a, *m.*, der Weltstürmer. Przykład zaraźliwy pomnaża liczbę światoburzów. *Zab.* 9, 216. **ŚWIATODZIERŻEC, rżca, *m.*, dzierżący świat, *ob.* Światowładca; *Eccl.* мидодръжьць [*mundi imperium obtinens* 2], начальникъ сего мира, богъ, (миродръжитель [władca świata 2], dyabeł); *Ross.* міродержавіе panowanie nad światem. ŚWIĄTOGROMCZY, a, e, n. p. Światogromcza ręka Rzymian. *Zab.* 14, 187. weltstürmend, welterobernd. ŚWIATOLUBNY, a, e, — ie *adverb.*, lubiący świat, die Welt liebend, weltlich; *Eccl.* миролюбный; *Subst.* любомирство, die Weltliebe. **ŚWIATOMĄDROŚĆ, ści, *ż.*, *philosophia*, *ob.* Filozofia, die Weltweisheit. *Kruml. Chyn.* 1, *Carn.* svejtavędnost. ŚWIATOPIS, ŚWIATOPISARZ, a, *m.*, kosmograf; *Rag.* svjetorazpisnik; *Ross.* мiрописатель, der Weltbeschreiber. ŚWIATOPISMO, ŚWIATOPISARSTWO, a, *n.*, kosmografia; *Sorab.* 1. swěta wopisz; *Rag.* svjetoràzpis; *Ross.* мiрописаніе, die Weltbeschreibung. ŚWIATOPISARSKI, a, ie, kosmograficzny, kosmographisch. *Tr.* *Ross.* мiрописательный. ŚWIATORZĄDCA, y, *m.*; *Ross.* мiроправитель der Weltherrscher; światowładca.

ŚWIĄTOŚĆ, ŚWIĘTOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* swatost; *Slov.* swatost; *Sorab.* 1. swatość; *Carn.* svetust, svetina, *Vind.* svetust; *Croat.* poszvetilischie; *Rag.* svètos, svètogna; *Ross.* святость; świątobliwość, bogobojność. *Cn. Th.* 1088. Gottseligkeit, Heiligkeit. Miasto świątości przykrytwo w mieście znalazł *Baz. Hst.* 16. — Świątość, rzecz święta, czci godna: eine heilige Sache, etwas Heiliges, ein Heiligthum. R. 1254 podniesione są kości ś. Stanisława, i rozdane do niektórych kościołów w świątości. *Biel.* 146. Miał jedne szatę axamitną, a miał kilka córek, wszystkie tedy o jednéj szacie za mąż wydawał, którą jako świątość od tak zacnego aktu chowano. *Falib. M* 3. Przysięgając rękę ma kłaść na świętość. *Sax. Tyt.* 59. (na ewanielią ś., na krucyfix). — §. Świątości, sakramenta, die heiligen Sacramente; *Slov.* swatost; *Sorab.* 1. swatomstwo, szwate sakrament; *Carn.* svętstvu; *Vind.* sakrament, skriunost, svetstvu; *Croat.* szvetotaysztvo, szvetozkrovnoszt, (bosanztvo = sakrament ś. ciała, cf. boże ciało); *Hung.* szentség, szentesegh, szakramentom; *Rag.* svetotajstvo, svetotajnos, svetiliscte, posvetiliscte; *Bosn.* otajstuo, suetiliscte, posuetiliscte; *Ross.* таинство, (*ob.* Tajemnica); *Eccl.* свяща, жрътва [*sacrificium* 2], приношеніе богу. Też są pięć świątości wszystkim chrześcianom pospolite: krzest, bierzmowanie, pokuta, świątość ciała pańskiego i olej święty. *Hrbst. Odp. M m* 7. Ku lekarstwu dusznemu służą świątości kościelne, chrzest, bierzmowanie, pokuta, boże ciało, święty olej. *Wróbl.* 51. Chrystus od podlejszego przyjął chrzest; ztąd niechaj się też i człek nie brzydzi od sobie równego brać świętości. *Biał. Post.* 151. Stan małżeński ma miejsce między kościelnemi świątościami. *Biał. Post.* 192. Świątość wieczerzy pańskiéj. *Kanc. Gd.* 7. Sprawiwszy się chwalebnemi świątościami umarł. *Papr. Ryc.* (z należytą dyspozycyą). Przez spowiedź i świątości chwalebnéj przyjmowanie bogu się upokorzyli. *Gwagn.* 280. *Biel.* 472. Zygmunt przyjąwszy zbawienne świątości, koronowan na królestwo. *Stryjk.* 689. Złodzieje chwalebną świątość z monstrancyą ukradli. *Papr. Ryc.* ŚWIĄTOSZEK, *ob.* Świętoszek.

*ŚWIATOWAĆ *intrans. contin.*, żyć na świecie, auf der Welt leben, auf der Erde seyn. Bogdajś nie światowała, lat naszych sromoto: *dio te submiveant.* *Żebr. Ow.* 191. Nie godnam światować, zabij mię! *sum digna perire. ib.* 192. Jego równie zabójca nie dłużéj światuje; *non longius illo vivit. ib.* 58. ŚWIATOWNIK, a, *m.*, ŚWIATOWNICZEK, czka, *m. dem.*; *Boh.* swětak, swětaček; *Rag.* svietovgnâk, (svjetovnîk = laik); *Ross.* міряниңъ (2. chłop); człowiek światowy, wedle świata żyjący; ein Weltmann, Weltgeist, ein Kind der Welt, Weltkind. Za nic pisma dowody u swywolnego światownika. *Wad. Dan.* 105. Młodzi rozpustni światowniczkowie. *Comp. Med.* 411. ŚWIATOWŁADCA, y, *m.*, władnący światem, światorządca, cf. światodzierżec; *Ross.* мiроправитель, der Weltherrscher. Jest xięga fatalności w dyamencie ryta, W któréj swym czynom przepis światowładca czyta. *N. Pam.* 22, 111. ŚWIATOWOŚĆ, ści, *ż.*, światowe życie, postępowanie, duch światowy; *Eccl.* мiродержаніе, Weltlichkeit, Weltleben, Weltgeist, Weltton. Od światowości całe oderwani, Do boga tylko byli przywiązani. *Leszcz. H. T.* 507. Noszenie długich włosów miano za niejakowąś światowość i znak próżności, pochodzącéj z miłości własnéj a przypodobania się sobie i drugim. *Nar. Hst.* 2, 278. Niewiasta pełna światowości. *Zab.* 14, 290. Wszelka od siebie światowość odrzucę. *Teat.* 33. *b*, 81. ŚWIATOWY, a, e, od świata, świata się tyczący, na świecie będący, cf. świecki: Welt-, die Welt betreffend, in der Welt befindlich; *Vind.* posvetin; *Croat.* szvetovni; *Rag.* svjetovni, svjetovgni; *Bosn.* svitovni; *Ross.* свѣтскій, мiрскій; *Eccl.* мирный. Światowy mieszkaniec. *Tr.* O ty, co fatów odwiecznym wyrokiem Toczysz światowe niejednako rzeczy. *Zab.* 6, 244. Cnotę przenosi nad wszystkie światowe godności. *Teat.* 5, 37. — § Światowy, wedle świata żyjący, wedle tonu świata; nach der Welt, im Weltton, weltlich, weltlich gesinnt oder lebend. Była dama pięknéj urody, i do tego światowa. *Haur. Sk.* 309. Ludzie światowi pospolicie lekcy. *Boh. Kom.* 2, 27. Na saméj rozkoszy przepędzać lata, nie wiem, choćby najświatowszy, czy mu się podoba. *Lach. Kaz.* 1, 436. Niektórych rzemiosł kunszt bardziéj światowy, niż do życia

potrzebny. *Jabł. Tel.* 170. zbytkowy, mehr für den Luxus, als das Bedürfniß.

ŚWIĄTYNIA, ŚWIĘTYNIA, i, *ż.*; *Boh.* swatyně; *Sorab.* 1. swatancza (= zakrystya); *Carn.* svetishe; *Vind.* svetishe, svetustvu, svetinje, svetinja; *Croat.* szvetische; *Rag.* svetiscte, sveetniza; *Ross.* святилище, чтилище, (cf. czcić); *Eccl.* свѣтило [*lux* 2]; światnica, der Tempel, das Heiligthum. Kapłani wzgardzili zakon mój, i splugawili świątynie moje, nie kładąc różnicy między świętą rzeczą a nieświętą. *Poriej.* 525. Świątynia Wenery w Knidzie, poema przekładu *Szymanowskiego*. Świątynia najświętsza. 1 *Leop. Exod.* 26, 34.

ŚWICHODZIŃSKIEGO sukna postaw. *Instr. cel. Lit.* ??

ŚWIDER, dra, *m.*, ŚWIDEREK, rka, *m.*, *dem.*; *Boh.* wrtadlo *ob.* Wiercić, nebozez, nebozýzek; *Sorab.* 1. neboz, nebozk; *Sorab.* 2. nabosez, nabosezk; *Carn.* svedr, nabushzhèzh, durgel, drèpanik; *Vind.* sveder, svejder, zvéder, svederz, nabosiz, nabusez, nebueshiz, shrebelnik, durgel; *Croat.* szvéder, szvedércz; *Slov.* svêrdao, (cf. wiercieć); *Rag.* svàdro, svàrdlicch, provàrt, vartillo; *Bosn.* sverdao, svrridao, sverdlicch, svrridlicch; (sjedro, sidro; *Dal.* szidro *anchora*, kotwica): *Ross.* свердель, сверло, вертло, буравъ, буравокъ, буравчикъ, буравище, *ob.* Berarek, (berować), чертокъ, напарье, напарьпце, (cf. próć, naparać); *Eccl.* свердло, свердель, вертилище, буравчикъ; narzędzie od wiercenia dziur, der Bohrer, Näber. Świdry niczym innym nie są, tylko śrzuby wypukłe, które obracając się w drzewie, same sobie w nim wydrożają śrzubę wklęsłą. *Rog. Doś.* 1, 396. Pióro u świdra, sam koniec świdra płaski i zawinięty. *Magier. Mskr.* Świderkiem napuścić, t. j. nawiercić dziurkę w drzewie, mając wbić gwóźdź żelazny. *Magier. Mskr.*, vorbohren. Trepan, świderek cyrulicki. *Czerw.* 18. Świder w ludwisarni, wałek spiżowy o kilku ostrzach stalowych do odwiercania kanału armatnego. *Jak. Art.* 3, 318. Świder ziemny, der Bergbohrer; nim do znacznéj głębokości ziemi doświadczają, co się w niéj zawiera. *Kluk. Kop.* 1, 72. *Jak. Art.* 3, 318. — §. *Transl.* Świdrem patrzy. *Cn. Ad.* 1323. zezem, szydłem, rożnem patrzy; schielen, mit den Augen falsche Blicke thun. Lekarstwo na rozokość, t. j. aby dziecię świdrem nie patrzyło. *Spicz.* 188. Świdrem zażarte pałają mu oczy. *Chrośc. Luk.* 2, 55. świdrzy oczyma, ostro patrzy, er wälzt die Augen herum. Łzy spadające, głębokie westchnienie, oczy z nagła świdrem idące, nie zawsze dowodem wewnętrznego ułożenia. *Pilch. Sen. gn* 181. Oczy świdrem idące. *Pilch. Sen. list.* 2, 368. Trefnie świderkiem z boku poglądał. *Mon.* 69, 413. — §. *Aliter:* Strzela z ambony, ale na coż to się godzi, Świdrem prosto od gęby każda strzała chodzi. *Pot. Pocz.* 412. świdrowato, kręcąc się; wirbelnd, zirkelnd. ŚWIDERKOWAĆ *cz. niedok.*, świdrować świderkiem, wiercieć, bohren mit einem kleinen Bohrer. — *Fig.* Podejźrzani są, którzy nie jak siekiera głośnym ciosem rzeczy swe budują, ale ukradkiem świderkują. *Fredr. Ad.* 124. — (ŚWIDNICA, y, *ż.*; *Germ.* Schweidnitz; *Boh.* Swjdnice, Świdnice; miasto obronne Śląska dolnego. *Wyrw. Geogr.* 237. od Świebody nazwane. *Stryjk.* 69, cf. Świebodzyn. ŚWIDNICKI, a, ie, von Schweidnitz, Schweidnitzer =; *Boh.* Świdnický Świdnickie piwo. *Syr.* 947. Moneta Świdnicka wywołana. *Gost. Gor.* 50. *Herb. Stat.* 82). — ŚWIDROWAĆ *cz. niedok.*, świdrem wiercić; *Boh.* wrtati; *Vind.* svertat; *Ross.* сверлить, сверлю, буравить, *ob.* Berować, bohren. Narzędzia do świdrowania głowy, *pro trepanatione. Czerw.* Świdrujący, 'świdrownik; *Ross.* сверлильщикъ, wierciciel. — §. *Fig.* Dobyty z smutnych piersi głos uszy świdruje, Wydają usta słowa, choć ból je hamuje. *Toł. Saut.* 98. uszy razi, przenika, przeraża.

ŚWIDROWATY, a, e, ŚWIDROWATO *adv.*, na kształt świdra kręcony, wie ein Bohrer gewunden. Świdrowate oczy, zezowate, rozokie, schielende Augen. Rozoki, świdrowaty, który 'zezem patrzy. *Volck.* 507. świdrzący oczyma, patrzący świdrem. ŚWIDROWATOŚĆ, ści, *ż.*, oczu zezowatość, rozokość, świdrzenie, patrzenie świdrem, das Schielen der Augen. Jeśli kto ma źrzenicę na stronę obróconą, to zowią świdrowatością. *Sienn.* 474.

ŚWIDROWNIA, i, *ż.*, silnia narządona z wszelkiemi należytościami, na któréj odwiertują się kanały armatne. *Jak. Art.* 3, 318. *et* 107. die Bohrmaschine. ŚWIDRYK, a, *m.*, kołatek, *termes pulsatorium*, owad mały, podobny do wszy, znajduje się w szparach domów drewnianych, kołace czasem na kształt gangu zegarka. *Zool.* 107. der Wandbohrer, ein Insect. ŚWIDRZYĆ *cz. niedok.*, świdrzyć oczyma, ostro patrzyć, oczy przerzucać; *Croat.* lúkam, nalukavamsze, die Augen umher wälzen. Świdrzy oczyma prorokini. *Chrośc. Luk.* 144. Świdrzące oczy, *emissitii oculi. Cn. Th.* 1088. Gniewem zapalony, gorącą krwią się oblewa, żyły napęczniałe, oczy już świdrzące i łyskające, już też w jedno wlepione i zdrętwiałe. *Pilch. Sen. gn.* 283. — **§. Piorun wydarty z zadziergi gromotnéj chmury padem błysknym świdrzenie krętliwe sprawiwszy, sam się niszczy. *Chodk. Kost.* 34. — §. *Aliter:* Będą tak długo świdrzyć, aże się wyikrzy Kredytor i i dług mu się i prawo uprzykrzy. *Klon. Wor.* 73. kręcić, wykrętów szukać; sie werden so lange drehen, Drehereyen machen.

ŚWIDWA, y, *ż*, ŚWIDWINA, y, *ż*, *cornus foemina*; *Ross.* свидина, слѣпокурникъ, слѣпокуръ, курослѣпникъ; (*Boh.* swjda karmazyn drzewko); der Hundsbeerbaum, der Hartriegel; dziki dereń, kwitnie biało kupkami w czerwcu. *Kluk. Rośl.* 2, 57; krzew czasem do pięciu łokci wyrastający. *Kluk. Dykc.* 1, 157. ŚWIDWOWY, a, e, od świdwy, Hartriegel =. Drzewo świdwowe podobne jest dereniowemu; u nas pospolicie trzonki do kańczuków świdwowe dają. *Kluk. Rośl.* 2, 57.

ŚWIEBIECZNY, a, e, — ie *adv.*, świegotliwy, schwatzhaft. Abyś był sekretu bezpieczny Nie powierzaj go niewieście świebiecznéj. *Jabł. Ez.* 61.

ŚWIEBODA, ŚWIEBODNY, *ob.* Swoboda. ŚWIEBODZYN, a, *m.*, miasto w Poznańskim. *Dykc. Geogr.* 3, 89, die Stadt Schwiebus; Świebody. *Stryjk.* 69, cf. Świdnica.

ŚWIECA, y, *ż.*; *Boh.* swjce, swjčka; *Slov.* swjce, swica, swjčka; *Sorab.* 1. swětza, szwieza, swjca, swjczka, swětžka, (swic, swiec, swec, swjtlo = światło, *ob.* Świt;

ſwětžkowne měsacztwo luty); *Sorab.* 2. szwezka; (szwèzkowni luty, szwezkowniza, szwèzkowna Maria gromnice); *Carn.* svezha, svęzha, svejzha, (svezhnèza = gromnice); *Vind.* ſviezha, kandeva; (ſviezhniza = gromnice); ſviezhnik, ſezhan = luty; *Croat.* szvècha, (szvechnicza = gromnice; szvechen = luty); *Dal.* szvèchya; *Rag.* svjèchja; *Bosn.* sviehja; *Slav.* svícha; *Ross.* свѣча; *Eccl.* свѣща; ☩ 1) knot łojem lub woskiem oblany do palenia lub świecenia: das Licht, die Kerze. Świeca łojowa; *Croat.* lojemeza, das Talglicht, die Inseltkerze. Świeca woskowa: *Croat.* dopler, die Wachskerze. Świeca jarzęca, chociaż ma knot zdrowy, Płomieniem zżarta, perz z niéj popiołowy. *Burl.* *A* 2. Człowiek bez uwagi zapatruje się na słońce, jak na tę świecę, która mu w nocy światła udziela. *Zab.* 6, 101. *Min.* Przy świecy maści nie poznali. *Burl.* *B* 2. (*Slov.* Ženi a plátno něni dobre pri swici kupowat; żony i płótna niedobrze przy świecy kupować); *Slov.* Gako swica rawni, *rectae staturae*; prosty jak świeca; Oestr. kerzengrade. Nie najdziesz lepszego, byś go z świecą szukał. *Cn.* *Ad.* 628. *Pot.* *Syl.* 271. Igły szukając, za grosz świecy spalił. *Rys.* *Ad.* 27. (*Slov.* ta hra ani swički nie stogi, szkoda świecy). Lepsza jedna świeca przed tobą, niżli sto za tobą. *Sk.* *Kaz.* 585, (*ob.* Świeczka). Szczypcami świecy nos ucieraja. *Haur.* *Sk.* 347. Z świecą igrać, jak dzieci; *Boh.* žahati, (cf. żegać). Świece robić, ciągnąć; *Ross.* намакать, (cf. namaczać). Świeca święcona, *ob.* Gromnica. Świece stawiać, *ob.* Świeczki. Świecę na kogo rzucać, wyklinać go publicznie, z ambony, einen öffentlich in den Kirchenbann thun, (*ob.* Świeczka). Na Gawerta wyklinając go świecę miotano. *Sk.* *Dz.* 1081. — *Artiller.* Sposób robienia kul i świec lanych, których ani wiatr, ani deszcz nie zagasi. *Aqu.* *Mskr.*, Brandlichter. — *Aliter:* Kata wołają, aby mu do boków świec przykładał. *Birk.* *Gl* *Kon.* 44. pochodnie katowskie, Torturfackeln. Pijany, nie ocknąłby się, by go snadź i palił świecami. *Gorn.* *Dw.* 279. — ☩. Bazyliusz w., świeca świata całego. *Sk.* *Dz.* 274. światło, światłość, luminarz; ein Licht der Welt, (ein Kirchenlicht). — ☩ 2) Swieca, rzéka na Rusi; zkąd zagadka: gdzie przy świecy (Świecy) orzą? *Klecz.* *Zdan.* 95. ˚ŚWIECARNIA, i, ż., gdzie świece robią; *Vind.* ſviezharia, die Lichtfabrik; Oestr. Kerzlerey. ŚWIECARZ, a, *m.*, co świece robi albo przedaje. *Cn.* *Th.* 1089, *Boh.* swicnjk; *Vind.* ſviezhar; *Slav.* svichár; *Rag.* svjechjâr; *Croat.* szvechár; *Ross.* свѣчникъ, der Lichtzieher, Lichtverkäufer. Świecarz właściwie znaczy robiącego albo przedającego świece; lecz wyraża też człowieka przy świecach w czasie nieprzyzwoitym bawiącego się. *Pilch.* *Sen.* *list.* 4, 205 4. ein Lichtbucker, eine wahre Nachtlampe, ein Nachtsitzer. ŚWIECIĆ *cz. niedok.*, ˚Świecywać *frequ;* *Boh.* *et* *Slov.* swjtiti; (*distng.* *Slov.* swečit *quadrare*, swečí *quadrat*); *Sorab.* 1. ſwětžu; *Sorab.* 2. szwěschisch; *Carn.* sveititi, svejtem, svejtim; *Vind.* ſvietit, ſvietiti, poſvietiti; *Croat.* szvetiti, szvétim; *Bosn.* svititi; *Rag.* svjètiti; *Ross.* свѣтить, свѣчу; *Eccl.* свѣщу; (cf. *Graec.* φωτίζω *illumino*, φάω *luceo*, σαφὴς *dilucidum*); §. 1) świecić komu, poświecać, z światłem kogo prowadzić, einem leuchten. Kiedy kto komu świeci, ma wprzódy iść. *Erazm.* *Dw.* *E* 2. — *Fig.* Pobożnością drugim świecili. *Groch.* *W.* 587. sie haben ihnen in der Frömmigkeit vorgeleuchtet. Synom swoim do świątobliwości świecił wprzód sam. *Birk.* *Dom.* 74. przewodniczył. — ☩. *Ascet.* Panie boże świeć nad duszą nieboszczyka! Gott gebe dem Seligen die die ewige Ruhe, Gott habe ihn da selig! cf. niech rozjaśni twarz swoję pan bóg nad nami. *Kanc.* *Gd.* 548. (Gott lasse sein Angesicht leuchten über uns. Luther. Gdyby jeszcze dziś nieboszczka świętej pamięci matka Wc Panny żyła, panie świeć nad jéj duszą! etc. *Teat.* 29, 134. Nieboszczyk ojciec, panie świeć na duszy jego, to był człek! *Teat.* 45. *b*, 15. *Kras.* *Pod.* 1, 70. — ☩ Świecić komu bakę, *ob.* Bakę. — §. Gdy liszka kury wzgórę siedzące baczy, świeci na nie swemi oczyma, jak świeczką. *Cresc.* 585. strzela oczyma, wirft leuchtende Blicke, funkelnde Augen auf sie. — *Aliter.* Śmierć moja, u sądu oczyma świecić. *Psalmod.* 11. (w sądach bywać, prawować się, zabiegać sędziom). — ☩. W nocy ogniem świecywał. *Ryb.* *Ps.* 209. rozświecał koło siebie, beleuchten, Licht machen. — Tylyś swego ojca nie nalazł, byś go z świeczką świecił. *Gawcz.* *Wych.* *B* 2. (gdybyś go jak najusilniéj szukał). — §. 2) Świecić *Verb.* *med.*, Świecić się *recipr.*, światło czyli blask świecący z siebie wydawać; *Sorab.* 1. szwětlu szo; *Carn.* sijâti, sijem; *Vind.* ſvietitiſe, ſvietlivati, zhembrati, ſvetluvati; *Croat.* szvetimsze, siati; *Dal.* szvitlassati; *Bosn.* svititi, svitlitse, svjetlitise, sjattise, sjatti; *Slav.* sjati; *Rag.* sjatti, sîvati, sînuti, svjetlitise, svjetliskati, jasnitise; *Ross.* свѣтиться, свѣтлѣться, сіять, сіяю, возсіять, scheinen, leuchten, Licht von sich geben. Psy wyją, miesiąc świeci. *Teat.* 33. *d*, 39, (*Slav.* misèc svíti; *Vind.* meſez ſvieti). Słońce świeci, (*Boh.* slonit; *Vind.* ſeje ſonze, ſjati; *Slav.* sùnce sja). Świecenie słońca; (*Vind.* ſonzhnu ſjanje, ſonzhna ſvetloba, der Sonnenschein). To tak jest rzecz pewna, jako że we dnie słońce świeci. *Mon.* 70, 160. Słońce świeci jaśnie. *Klon.* *Wor.* 80. Mniéj dba o gwiazdy, komu słońce świeci. *Pot.* *Pocz.* 696, (*Slov.* ne dbám na mesác, keď mi slunce swití). Dość kiedy w oczach twoich promień prawdy świeci. *Teat.* 46, 41. Wieczny odpoczynek i światło wiekuiste niechaj nieboszczykom świeci. *Ossol.* *Str.* 3, (*ob.* panie świeć nad duszą ich). — Świecić, świecić się, błyszczeć, lśnić się; blitzen, glänzen, funkeln, leuchten. Nie wszystko złoto, co się świeci, Bije blask często od szychowych nici. *Kras.* *List.* 11. *Cn.* *Ad.* 723. *Jabł.* *Ez.* 180. (*Vind.* ſe ſvieti, bliska, zhiemra). Co się prędko wznieci, nie długo się świeci. *Żegl.* *Ad.* 44. Na pozor tylko rzeczy ludzkie świecą. *Nar.* *Dz.* 4, 167. Świeci mi się, widzieć mi, *lucet mihi*. *Cn.*, *Th.* 1088. Ojcowie nasi, owa szara szlachta, nie używali purpur świetnych, kontentowali się suknem domowym, a cnotą się świecili. *Star.* *Ryc.* 41. (szczycili). Nasz żywot nie długo się świeci. *Prot.* *Kont.* *B* 3. (nie długo płuży). Zacnemi sprawami przed ludźmi świecili. *Kołak.* *Wiek.* *B* 2. (słynęli). A Waszmość czemu Mospanie pisarzu Świecisz się właśnie ni palcat w lichtarzu. *Bratk.* *C* *b*. jak ogórek w latarni, cf. stracił z mi-

ny, z postaci, skrzydła zwiesił, läßt die Flügel hängen. Świecić się, pokazywać się, wystawować się oczom, obracać na się oczy, ściągnąć na siebie oczy; sich den Augen der Leute ausstellen, den Leuten in die Augen fallen wollen. Żebyś się przed chałupą nie świeciła, i nie wytrzyszczała ślepiów na parobków, którzy przechodzą. *Teat.* 14. *d*, 5. Nie świeciłem się po modnemu. *Kras. Pod.* 2, 145. — *Aliter:* Świecić łokciami. *Teat.* 29. *c*, 28. (dziurawe łokcie mieć, tak że drugim w oczy wpadają; mit den Ellenbogen leuchten, durchlöcherte Ellenbogen haben, so daß das Unterfutter oder Hemde durchleuchtet; *Slov.* tělom bliskat; *misere vestitum esse*, ciałem świecić). Bokami swiecić. *Comp. Med* 409. odartym być, abgerissen seyn, voll Lumpen und Fetzen, daß die Seiten durchleuchten. Waść gołemi rękoma świecisz, a ja nie żałuję trzech złotych na rękawiczki. *Mon.* 74. 567. Ten już umarły, a ten jeszcze dycha, Ten świeci srogo przez ranę jelity. *P. Kchan. Jer.* 191. kiszki mu przez ranę wyglądają, die Eingeweide schauen ihm durch die Wunde durch. — *Aliter:* Zębami świeci; uśmiecha się każdemu. *Bach. Ep.* 39. die Zähne sehen lassen, oft lachen.

Pochodz sub *Świt.*

ŚWIĘCI, *ob.* Święty. ŚWIĘCIĆ *cz. niedok.*: *Boh.* swětiti; *Slov.* swětjm; *Sorab.* 1. swětžu, swatofczžu, woszwetžam; *Sorab.* 2. szwěschisch; *Vind.* sevetuvati, posvezhuvati, posvetiti, shegnati, shegne dajati (*ob.* Żegnać), prasnuvati (*ob.* Prazdnik, cf. próżnować), strojiti, (cf. stroić), *Croat.* szvetím, szvetkujem; *Hung.* szentelem, szentelni; *Rag.* svètkovati; *Bosn* suetkouati, blagh dán cjastiti, slaviti: *Ross.* святить, праздничать, праздновать: §. 1) święcić święto, obchodzić święto, świątkować, świętować; feyern einen Feyertag, ihn heiligen, ihn gehörig begehen. Święcenie, świątkowanie, świętowanie *Vind.* posvetuvanje, prasnuvanje, strojenje, stroi. Święcić sobotę *Eccl.* субботствовати Święcenie soboty *Eccl.* субботство. Jest rozkazanie boże: święć święta, t. j. święte rzeczy w święto czyń *Hrbst. Odp. O o* 5. Turcy miasto niedzieli piątek święcą. *Star. Dw.* 65. Niedzielny dzień pamiętny, abyś święcił. *Kanc. Gd* 252. W Rzymie narodzenie pańskie święcił, a odświęciwszy, do Rawenny wyjechał. *Sk. Dz.* 1079. *et* 879. Gdzie się ś. Bernardyn obrócił z kazaniem, miasto wszystkie w dni nawet powszednie święciło, i warsztaty próżnowały. *Sk. Żyw.* 1, 319. Rusaki, odprawiwszy służbę bożą, do rzemiosł się się swych udawają, mówiąc: święcić a nic nie robić, pańska to jest rzecz. *Gwagn.* 301. Panowie goście, kto tu ze mną święci, Do trzech mu wypić albo do dziewięci. *Hor.* 2, 13. *Nar. Ezop.* 89. — Święcić, próżnować, (cf. prazdnik, cf. niedziela, nie działać); feyern, müßig gehen. Drugi za rok, gdy dobrego nauczyciela popilnuje, więcéj pochwycić może, niż drugi, któryby święcił a próżnował za kilka lat. *Glicz. Wych. N*, 1 *b*. Człowiek gospodarny ustawicznie pracuje, a nigdy nie przestawa, ani święci *ib. M*, 8 *b*. O żadne cnoty, ustawicznie święcąc, nie dbają. *Kosz. Lor.* 67. — §. Święć się imię twoje, to jest, daj abyśmy cię prawdziwie poznali. *Kat. Gd.* 49. *Radz. Mat.* 6, 9; *sanctificetur nomen tuum*, niech będzie święcie czyli świątobliwie uszanowane, poważne, geheiliget werde dein Name. Przez jednego syna święci się wszystka miłość jego. *Farn.* 155. — §. Święcić, błogosławiąc wspominać, błogosławić; im Guten gedenken, segnen, in gesegnetem Andenken haben. Srogi zbójca Falarys przepadł w niepamięci, Nikt brzydkiego imienia u stołu nie święci Przy słodkiéj brzęku arfy. *Zab.* 6, 385 *Nar.* — *Simil. Verb. medium:* Święcić, święcić się = płużyć, zdarzyć się, kwitnąć, błogosławionym być; gedeihen, gut fortkommen, bekleiben, gesegnet seyn, im Segen seyn und bleiben. Chęć zysków pewnych do pochlebstwa nęci, Cnota u dworu mało kiedy święci. *Kras. Mysz.* 7. Święciło się kochanko, w naszym stanie, kochamy się bez ceremonii. *Teat.* 22. *b*, 72. (błogo). Bodajby święcił szczęśliwy wiek złoty, kiedy Astrea mieszkała na ziemi. *Kras. Mysz.* 32. Słodkie wspomnienie, szacowne przykłady, Bogdajby się nasze święciły pradziady. *Kras. Ant.* 68. Żołnierz na stan swój narzeka, wzajem kupiec: święciła się żołnierka. *Zab.* 8, 317. *Iżyck.* (bodaj to żołnierka, to stan ubłogosławiony, wiwat żołnierka). — §. *In ludo chartarum:* Święcić, święcić się, kozerą być, Trumpf seyn. Bije i niźnik pamfila, kiedy nie święci. *Kniaź. Poez.* 3, 99. We grze, kto nie widzi, co się święci, nie wie, co zadać, i co czym uderzyć. *Lub. Roz.* 108. — *Transl.* Nie wiesz, co się święci. *Teat.* 52, 24. o co idzie, co się dzieje, o co gra. *Cn. Th.* 1089. co się w tym kryje, du weißt nicht, was vorgeht, was dahinter steckt, warum es zu thun ist. Rozumiem, co się święci, już jestem w domu. *Teat.* 30. *c*, 79. Już wiem, co się święci, Domyślam się urazy i przyczyn niechęci. *Zabł. Fir.* 20. Z chodzenia, śmiechu, pochutnywania z sobą, wielekroć można poznać, co się wewnątrz święci. *Gorn. Dw.* 116. — §. 2) Święcić kogo albo co = poświęcać, świętym czynić; weihen, heiligen, einweihen. Święcony *Ross.* священный, pierwéj święcony, преждеосвященный. Święcić kogo, czyli ręce kłaść; od obrządku kościelnego kładzenia rąk przez poświącającego na poświącanych. *Sk. Dz.* 446. Gdy biskupa święcą, kładzie arcybiskup na głowę biskupa święconego ewanielią, przydając modlitwy. *Orzech. Qu.* 151, *Croat.* redim *inauguror aliquem sacris ordinibus*, *ob.* Rzęd, rządzić; *Rag.* rêditi, datti tkomu réd sveeti; *Ross* рукоположить, рукополагать; *Eccl.* проручествую, рукополагаю, посвящаю. Święcenie na kapłaństwo, *ob.* Poświącanie: *Boh* swěcenj; *Sorab.* 1. woszwetženo; *Vind.* meshni shegen, meshnikovu shegnuvanje; *Slav.* sveti ràd; *Ross.* священie, руколоженie. Siedm święceń kapłańskich. *Pam. Warsz.* 10, 1, 111. Święcenie pierwsze, die erste Weihe, *ob.* Postrzyżyny. — Ludzie, którzy nie mają żadnego święcenia, nie mają prawa do odbierania dziesięcin. *Chełm. Pr.* 125. Księża rozmaitego święcenia. *Sk. Żyw.* 1, 158. Każda rzecz, którą na kościelny pożytek obracamy, bywa w kościele święcana. *Hrbst. Nauk. R*, 3 *b*. Dzwony nie chrzczą, ale święcą. *ib. R* 3 *b*. Pili z kubka święconego. *Wad. Dan.* 115. (cf. kielich). Którzy się sami zabijają, na święconych miejscach chowani być nie mają. *Szczerb.*

Sax. 392. (na cmentarzach, cf. na rozstajniach). Święcenie wody; *Ross.* водосвятіе, водосвященіе, die Wasserweihe. Święcona woda, Weihwasser; *Slav.* sveta voda; *Croat.* szveta voda; *Bosn.* krrisctena voda. Nie nasza rzecz, wodą święconą szafować. *Falib. O* 3. Święconą wodę mają za obronę od czarów, od pokus. *Haur. Sk.* 106. — *Prov.* Nie skropisz tego święconą wodą. *Rys. Ad.* 42. *Budn. Apopht.* 24. nie zmyjesz tego, den Schandfleck wirst du nicht wegwaschen, den Fehler nicht gut machen. Święcone jajko, święcone wielkanocne, Osterey, geweihtes Ey, Geweihtes; (cf. *Vind.* shegnanu, pertel; cf. musnjak, velikanozhni kruh). W dzień wielkanocny kto święconego nie je, a kiełbasy dla węża, chrzanu dla pchech, jarząbka dla więzienia, już zły chrześcianin. *Rej. Post. P p.* 5. — §. 3") Święcić, ofiarę z czego czynić, poświęcać na co, odżałować, łożyć na co; aufopfern, dran setzen, weihen, widmen, heiligen. Serce cnotliwe powinno święcić miłość swojéj powinności. *Stas. Num.* 2, 65. Święcić się trzeba na prace trudliwe, by ludzie czynić szczęśliwe. *Jabł. Tel.* 327. *Teat.* 48. *b*, 47. ŚWIĘCICA, y, *ż.*; *Boh.* swětice; *Rag.* svetizza; białogłowa święta, die Heilige, eine Heilige. Relikwie rozmaitych świętych i święcic noszono. *Zap. Wez. D* 3. *Groch. W.* 251. Boga wzywają, a z nim i przy nim, wszystkich świętych i święcic, ile ich jest w niebie. *Żarn. Post.* 251. *Baz. Hst.* 138. Dziś brzydka baba święcicą się czyni. *Pot. Syl.* 11. (dewotką). Mężczyznom ma być wszystko wolno, a wy białogłowy święcicami bądźcie. *Gorn. Dw.* 266. Takie pokusy pod czas i święcicę ze stateczności zwiodą. *Gorn. Dw.* 415. Wy gajowe święcice. Wasze dary opiewam Dryady dziewice. *Otw. Wirg.* 374. Nymphen. ŚWIĘCICIEL, *ob.* Poświęciciel; *Sorab.* 1. woszwetežežeř; *Eccl.* праздникователь; (*Ross.* святитель biskup, святительство biskupstwo, первосвятитель tytuł pierwszego biskupa): *Smotr. Apol.* 125.

Pochodz. pod *Święty*.

ŚWIECIDŁO, a, *n.*, ŚWIECIDEŁKO *demin.*, fraszka lśniąca się, blichtra; Flitter, Flitterwerk, glänzende Kleinigkeiten. Wnoszę, aby te próżne świecidła, ordery, uchylić. *Gaz. Nar.* 1, 189. Spodziewam się, iż temi dziecinnemi świecidłami poprawię mojego stanu na bruku Warszawskim. *Teat.* 19. *d*, 8. — (ŚWIECIE, *ob.* Świat.) — ŚWIECISKO, a, *n.*, paskudny świat, die miserable, elende Welt, (das Nest). Patrz na niezliczone ognie pod niebem wzniecone, Zda się to ziemskie świecisko Szczéry gnój, podłe śmiecisko. *Dar. Lot.* 6. ŚWIECISTY, a, e, — o *adv.*, pełen światła, świecący, świetlisty, świetny; voll Licht, leuchtend. Z tluczastych gzemsów wiszą lampy promieniste. W nich knoty przez subtelną magią świeciste. *Przyb. Milt.* 30. Świeciste skrzele. *Przyb. Luz.* 176. ŚWIECIUCH, a, *m.*, służący od światła, światłonosz, świecący komu; der Lichtträger, Leuchter, Fackelträger. *Tr.* ŚWIECKI, a, ie, §. 1) od świata, światowy; Welt-, von der Welt. *Cn. Th.* 1089, *Boh. et Slov.* swětský; *Sorab.* 1. swětne; *Carn.* posvejtn; *Vind.* posvetni, deshelski; *Croat.* szvetszki; *Rag.* svjetovni; *Slav.* svitovni; *Eccl.* мірьнъ. *Ross.* свѣтскій, мірскій, житейскій. O święta niewinności, Milszaś ty mnie, niż wszystkie świeckie osiadłości. *Paszk. Dz.* 106. Jak ty śmiesz święte rzeczy z świeckiemi równać? *Baz. Hst.* 80. Hańba świecka. *Kosz. Lor.* 36 *b*. Nieświecko, ani cielesnie, ale duchownie, niebieską formą argumentuje. *Smotr. Lam.* 166. — §. Świecki, nie duchowny; nicht geistlich, weltlich; *Carn.* dushelske; *Rag.* svjetnik; *Eccl.* людинъ, людянинъ, народный, свѣтскій, мірскій, *Ross.* мірскій человѣкъ, міряниНъ. W duchownych sprawach świeccy panowie prędko pobładzą. *Sk. Dz.* 860. Bogowidcę Mojżesza, aby był kapłanem nie przyznawa, ale go człowiekiem świeckim być mieni. *Smotr. Apol.* 21. Świecki kapłan = nie zakonny, ein Weltgeistlicher. *Cn. Th.* 1089, *Slov.* cirkewnik, swetski kňaz; *Ross.* простецъ, бѣлецъ laik, cf. czerniec, священникъ, (*ob.* Świeszczennik). Po świecku ubrany. *Tr.* — §. 2") Od świecy, świecki; Licht-, Leucht-. Kazimierz Jagiełło kazał nieposłusznych mu kanoników z Krakowa wyświecać, a od tego czasu w Krakowie ulica ta i brama nazwana świecka. *Papr. Kot.* 54, ... Świecka. ŚWIECKOŚĆ, ści, *ż.*, świetowość; *Carn.* svejstvu; Weltsinn, Weltton, Weltleben. Do świeckości i próżności ... sercem. *Bals. Św.* 2, 276. Duch pokory zmieniwszy się powoli w pychę i świeckość, zapragnął porównać opatów z książętami. *Nar. Hst.* 2, 339. ŚWIECOGAS, *m.*, *pyralis*, rodzaj owych zaocnic, które wieczorem lecą do zapalonéj świecy. *Kluk. Zw.* 4, 107, Schmetterlinge, die ins brennende Licht fliegen; *Boh.* swětlo..., ... Gasiświeczka. ŚWIECONOŚCA, y, *m.*, nosiciel świecy, *ob.* Świecznik, der Lichtträger, *Rag.* svjeconosaz; *Eccl.* свѣщеносецъ. Ordynował go na wszystkie ... ..., jak niepoświęconego łaika, czyniąc zaklinaczem, świeconośćą, poddziakonem. *Fund.* 74. ŚWIECONOŚNY, a, e, lichttragend; *Eccl.* свѣщеносьнъ. ˚ŚWIECORADŁO, a, *n.*, ucieraczka, szczypce. *Ern.* 846. die Lichtputze. ˚ŚWIECOZAPALACZ, a, *m.*, który zapala świece, der Lichtanzünder; *Eccl.* свѣщевжигатель, понамаръ, *ob.* Zakrystyan, kościelny. — (ŚWIECZENNIK, ŚWIESZCZENNIK, *ob.* Świaszczennik). — ŚWIECZKA, ŚWIECZECZKA (*Mącz.*), i, *ż.*, *dem. Nom.* świeca; *Boh.* swjčka, swička; *Slov.* swjčka; *Sorab.* 2. twězka; *Vind.* svezhiza; *Croat.* szvechicza; *Rag.* svjechizza; *Ross.* свѣчка, ein kleines Licht, ein Lichtchen, (Cf. it. Lichtel, Kerzchen). W ... jest świeczka, takie światło. *Sk. Kaz.* 6 *b*. Lepsza świeczka jedna przed sobą, niż dwie za sobą. *Cn. Ad.* 448. Słońca z świeczką szuka. *Pot. Zac.* 37. Nie znajdziesz go, byś go nie z świeczką, ale z pochodnią szukał. *Gorn. Wl. F* 4. — Świętym świeczki stawiają. *Rej. Ap.* 50 et 6. *Schl.* 73. den Heiligen Lichter opfern, Lichter zu den Heiligenbildern hinstellen. Ze świeczkami na wielki czwartek stawają, i chrześciańską odprawują pokutę. *Haur. Sk.* 201. — *Prov.* Ni bogu świeczki, ni dyabłu ożoga. *Żegl. Ad.* 256. *Rys. Ad.* 41. (nikomu pożyteczny). Z tego Zacharka Ni bogu świeczki było, ni ludziom ogarka. *Zimor. Siel.* 226. Świeczka i dzwónek, znaki klątwy, Symbole des Kirchenbannes; przy klęciu ksiądz świecę zrzuca z ambony, i trzy razy dzwoni. *Ld.* — Lada świeczka, lada dzwónek snadnie ich odstraszy, tak że samegoby się bo-

ga zaprzeli. *Rej. Ap.* 17. Obawiam się za to tysiąc exkomunik srogich i świeczek z kazalnicy. *Opal. Sat.* 134. Gasząc na nie świeczki, wyklęli je. *Sk. Dz.* 1181. — §. Świeczki, brantki, cienkie rurki papierowe nabite mączką prochową, do podpalania podsypki. *Jak. Art.* 3, 318. *et* 431. Zündlichter. Główienki abo świeczki pachnące. *Sienn.* 577. trociczki, Räucherkerzen. Świeczki cyrulickie, rurki wydrożone do gojenia ran w kanale korzenia. *Czerw.* 27. — §. Mlécz w pacierzowéj rurze u zwierząt, świeczka *Ursino. Cn. Th.* 417. spik pacierzowy, das Mark im Rückgrade. — §. Swieczki, ziele, Świetlik; *Boh.* swětljk, těšjnka, ambrożka; *Carn.* suetlika; *Bosn.* vidaç, petpristiça; *Ross.* очная трава, помочь; *euphrasia*, Augentrost, Augendienst, ein Kraut; oczom słabym bardzo pomocne. *Syr.* 1335. *Urzed.* 134. *Kluk. Dykc.* 1, 214. ŚWIECZKOWY, a, e, od świeczek, Licht=; *Ross.* свѣчный, свѣщный. Knot świeczkowy. *Tr.* Świeczkowy, taniec świeczkowy. *Tr.*, der Fackeltanz, Lichtertanz. ŚWIECZNIK, a, *m.*, Lichtarz, *qu. v.*, der Leuchter; *Boh.* swjcen, swjcnjček; *Slov.* swjcen, swítnik, swetník; *Sorab.* 1. szwiečenk, lichtiar; *Carn.* svejzhnèk; *Vind.* ſvietnik, ſviezhnik, ſveizhnik, ſuetelnik, ſveitnak, laihtar, ſviezhnjak, (ſviezhnik = luty); *Croat.* szvéchnyak, svehncjak, chirák, czirak, (szvetnicza = lampa); *Dal.* svíchjak, szvichnyak, (szvichnicza = lampa, latarnia); *Slav.* svichnjak, csirák; *Bosn.* svitgnak, kerostaç, (svjetgnák, svitgniça = latarnia); *Rag.* sviêtgnàk, svjeetgnak; *Ross.* подсвѣчникъ, (свѣчникъ świecarz, przyświecający; свѣточъ, свѣтычъ latarnia); *Eccl.* свѣщьникъ, (свѣтильникъ lampa). Żaden świecę zapaliwszy, nie stawia pod korzec, ale na świecznik, aby widzieli światło. *Sk. kaz* 645. *Bibl. Gd Luc.* 11. Żaden nie zakrywa świecy, zapaliwszy ją, pod jakie ciemne naczynie, ale ją zawżdy na świecznik stawia, aby wchodzącym w dom jaśnie świeciła. *Rej Post. L l l* 3. Oliwę lano do lamp, które stały na świecznikach. *Rej. Ap.* 90. Nauczyciele są, jako świece na świeczniku w półdomu postawione. *Sk. Kaz.* 43. Którzy na wysokich godnościach są, jako świeca na świeczniku przykładanu gminowi świecić mają. *Star. Ref.* 65. — **§. Świeczniki dwa wielkowspaniałe W okręgach widzieć niebieskich stworzone, Słońce światłością śliczną okazałe, Aby nade dniem było przełożone, I xiężyc, aby nocne zgromadzone Rozpędzał cienie, świecąc na przemiany. *Odym. Św.* 2, *Q* 4, *ob.* Luminarze, światła; Lichter, Weltlichter. — §. Świecznik, puzderko, w którym puszkarz nosi na sobie świeczki czyli brantki. *Jak. Art.* 3, 318. die Zündlichterbüchse. — §. 2) Świecznik, urzędnik, co świece, latarnie opatruje. *Cn. Th.* 1089. der Beleuchter, der die Beleuchtung zu besorgen hat; w zakonach go lucernarzem nazywają. *Włod.*

ŚWIĘCZYC *herb*; *ob.* Świenczyc. ŚWIĘDZIC, ŚWIĘDZIWY, *ob.* Swędzić 2).

ŚWIEGOT, ŚWIEKOT, ŚWIEGOTARZ, ŚWIEGOTNIK, a, *m.*, = ŚWIEGOTKA, i, *m.*, szczebiot, wielomowny, klekot, świegotliwy, nie wrzód mu w gębę, język mu jak na kołowrocie biega, świerzbi go język, mówi, co ślina do gęby przyniesie, młynkuje; ein Schwätzer, Plauderer, Salbader; *Boh.* darmotlach; *Slov.* tlachač, darmotlách, tlučhuba; *Sorab.* 1. treskawcz, plampawcz, plapotak; *Carn.* feſla, klepétavz; *Vind.* ſhlabrauz, zheblauz, trantou, branzou, lapeuf, kvantazh, pledrovez, jesikazh, lopotez, klopotez, ſhlabuder, trabuſa; *Bosn.* tlapaç, tlapa, çankavac; *Ross.* суесловецъ, шалберъ (cf. szalbierz), зазвонный (cf. zadzwonić), пустословъ, заговорщикъ, разговорщикъ, переговорщикъ, переводчикъ, блядословникъ. *Świekot, *locutor. Mącz.* Świegotarz, gdy napadnie człowieka, uszy zaniepraźniając, albo właśniéj blegocąc, czas truje, tak że go nie zbyć, a ledwo wycierpieć możesz. *Eraz. Jęz. E* 6. Przechodzi się sekret z ucha do ucha, aż trafi na świegota, który szeroko rozniesie i rozplecie z sporym naddatkiem. *Pilch. Sen. list.* 3, 364. Nie przestawać z świegotami. *Mon.* 68, 52. Dzisiejsi świegotarze nie idą do doktorów; ale pismo sami lepiej rozumieć chcą. *Sk. Kaz.* 519. Rozkoszniki, świegotniki i niewieściuchy od dworu odegnał. *Sk. Dz.* 212. Sługa ma być wierny, i nie świegotką. *Petr. Pol.* 21. (plotką). ŚWIEGOTAĆ, -ał, -oce, *ŚWIEKTAĆ, świekce *med. niedok.*; (*Boh.* šweholiti *trissare*, o jaskółkach); 1) wiele mówić, klekotać pleść; schwatzen, plaudern, salbadern, schnattern; *Slov.* tlachati; *Sorab.* 1. zeżebotam; *Carn.* feflâm, zhénzhâm; *Vind.* ſhlabrati, feflati, pladrati, zheblati, faitati, trabuſati, ſhvandrati, kvantati, berbrati, trantati, klatiti; *Croat.* chervoliti; *Bosn.* tlapiti, cankati, zanovetati, mnogo govoriti, glamazati; *Ross.* пустословить, буесловить, многословить, калякать, шалберить, шалберничать; *Eccl.* блядословлю, празднословлю, суесловлю. Panienka rada z tym młodzieńcem świegotała; lecz gdy się raz na onych bajkach i próżnéj rozmowie z nim bawiła .... *Sk. Żyw.* 1, 385. Świegoce o strojach, bryżach i marności świata tego. *Birk. Zamoj.* 16. Kiedy dziecię świegotać poczyna, przykładają właśnie starania, aby coraz większym stawało się szczebiotem. *Zab.* 6, 321. Przyrównywa niewiedzących co szemrzą, ptastwu onemu, które też umie świegotać kilka słów, jakowi są drozdowie, szpacy, krucy, sroki. *Hrbst. Nauk. b* 3. Uczy się świegotać po Francuzku, szwargotać po Niemiecku. *Mon.* 73, 132. U człowieka świegotliwego żadnego czasu niemasz, któregoby milczał, iż gdy już pocznie, świekce bez końca. *Eraz. Jęz. F*, 3 *b.* — 2) Swiektać, brudzić, walać, beschmutzen. *X. Kam.* — Świegotanie, ŚWIEGOTARSTWO, a, *n.*, paplanie, Geschwätze; *Bosn.* tlape, çanke; *Sorab.* 1. plapotacztwo, plampacztwo; *Croat.* sheptanye, (cf. szeptać); *Vind.* pladranje, pladraria, ſhnodranje; *Ross.* суесловіе, каляки, пустословіе, буесловіе. ŚWIEGOTKA, i, *ż.*, 1) kobieta szczebietliwa, plotka; eine Schwätzerinn, Plaudertasche; (*Vind.* feſla, ſhlabrauka; *Carn.* zhęnzha; *Bosn.* tlapniça, çankaviça). On najpierwszym jest woźnym bogini świegotki, Pod jego są pieczęcią wszystkie babie plotki. *Nar. Dz.* 3, 106. — 2) Świegotka, *mascul.*, *ob.* Świegot. ŚWIEGOTLIWOŚĆ, ści, *ż.*, *Nar. Tac.* 3, 19 szczebietliwość, die Schwatzhaftigkeit; *Sorab.* 1. plapotacžnofcž; *Vind.* pladrust, lopotanje, pladrazhnost, jesizhnost; *Eccl.* тщесловіе. ŚWIEGOTLIWY, ŚWIEGOTNY, a, e, ŚWIEGOTLIWIE *adverb.*, wielomo-

wny, szczebietliwy, pletliwy; schwaßhaft, geschwäßig, plauderhaft; *Slov.* klewetný; *Sorab.* 1. płapotaczné, plampaté, plampaczné; *Vind.* pladrarski, fhlabrarski, pladrazhen, pledrazhen, plodrast, jesikat, jesizhen, kvantazhen, hlopolu, fhlabrou; *Croat.* chervolyiv; *Bosn.* tlapiui; *Ross.* суесловный, пустословный, буесловный, язычный; *Eccl.* блядословынъ. Świegotliwy człowiek woli przyjaciela stracić, niż słowa *Eraz. Jęz. J* 2. Świegotliwa baba. *Hrbst. Art. B.* Mężni obrońce prawdy, naprzeciwko świegotliwemu kłamstwu. *Hrbst. Art.* 40. Kruk przedtym biały, przez sprawę Świegotnego języka inszą wziął postawę. *Otw. Ow.* 81. 'Świegotne obmowy Za najpierwszą dziś chlubę mają białegłowy. *Nar. Dz.* 1, 142. Sroki świegotne. *Kmit. Spyt. A* 4. Świegotna wrona. *Anakr.* 15. Wilgi świegotliwe. *Banial. J,* 3 *b.* Świegotne gniazdo. *A. Kchan.* 354. Będą się Echa świegotne swarzyły O imię twoje, będą cię wielbiły. *Past. Fid.* 14. Prawa kręte, *świekotliwe. *Ryb. Gęśl. B* 3.

ŚWIEKIER, *ŚWIOKIER, kra, *m.*, (*Germ.* der Schwäher, cf. Schwager, *nostr.* szwagier; *Hisp.* suegro; *Svec.* swaer; *Anglos.* swaegr; *Goth.* swaigra; *Wallis.* chwegr; *Lat.* socer, socrus; *Graec.* ἑκυρός; cf. *Germ.* Schwieger; męża ojciec; żony ojciec. *Sed aliqui volunt, mariti patrem vocari* swiekier, *uxoris vero* teść, *cieść. *Cn. Th.* 1089, des Mannes Vater, der Frauen Vater, der Schwiegervater; *Slov.* sweker, swoker, test, ženin aneb mužow otec; (*Boh.* pratchán *prosocer*); *Croat.* szvèker (mężowy ociec, tazt = żony ociec); *Rag.* svèkar *socer. padre del marito*; *Bosn.* suekar; *Slav.* tast; *Ross. et Eccl.* свекоръ. Jetro, świekier Mojżeszów. 1 *Leop. Exod.* 18, 12. (*cieść Mojżeszow. 3 *Leop.*). Amfion mąż Nioby był synem Jowiszowym; dlatego Niobe świekrem swoim zwała Jowisza. *Otw. Ow.* 225. Świekier jest żony mej ojciec; ale dziś pospolicie ojcem zowią wedle zwyczaju, a nie świekrem. *Sax. Porz.* 132. Bomak świekier abo *cieść Swantopełka. *Stryjk.* 175. Swantopełk świekier Bolesława krzywoustego. *ib.* 179. Rzekł do *świokra swego. 1 *Leop. Genes.* 30, 24. Iwan był Alexandrowi świekrem, a on mu zięciem. *Biel. Św.* 256 *b*; (*oppos.* zięć). U Rzymian zięciowie z swymi świekry, t. j. z ojcy żón swych, nie myli się spółem w łaźni. *Eraz. Jęz. C c b. Warg. Wal.* 278. ŚWIEKRA, *ŚWIOKRA, y, *ż.*, ŚWIEKRUCHA, y, *ż.*, matka męża lub żony, teszcza. *Sax. Porz.* 132, *Germ.* die Schwieger, Schwiegermutter; *Slov.* swekruša, testina, manželowá aneb manželkina matka; *Boh.* swegruše, tchyné, (pratchyné *prosocrus*); *Carn.* svakena, shvagrèna; *Croat.* szvekèrva, punìcza; *Slav.* punica; *Bosn.* suekrrina, puniça, matti sgenina; *Rag.* svekàrva *la madre del marito*, puniza *la madre della meglja*; *Ross.* свекровь; *Eccl.* свекры; *Graec.* ἑκυρά. Swiekrą matkę mężową zowiemy. *Sekl. Marc.* 1. Powstanie świekra przeciwko synowéj swojéj, a synowa przeciwko świekrze swojej. *Sekl. Luc.* 12. Świokra. *Warg. Wal.* 121. *Janusz. Oksz. C b.* Ujźrzał świekrę jego. 3 *Leop. Math.* 8, 14. (matkę żony abo teszczę jego. 1 *Leop.*). Świekra i świekruchę, którzy ci na miejscu rodziców będą, abyś we czci miała. *Teat.* 42 *d, D. In Plurali:* ŚWIEKRY, rodzice mężowe lub żonine, die Schwiegerältern. Dając córkę z domu za męża, upominali ją, aby świekry swoje, to jest rodzice męża swego czciła. *Sk. Żyw.* 2, 132.

ŚWIEKTAĆ, *ob.* Świegotać.

ŚWIENCZYC, *herb*; krzyż podwójny w polu żółtym; na hełmie trzy pióra strusie. *Kurop.* 3, 50, ein Wappen.

*ŚWIEPIET, [u, *m.*, barć, pień pszczół w drzewie, *porówn.* sepet 2]. n. p. Ktoby świepiet umyślnie w czyim lesie porąbał, i miód wybrał, ma za to sześć rubli groszy zapłacić. *Stat. Lit.* 314.

*ŚWIERNIA, i, *ż.*, *ŚWIREN, rna, *m.*, może zwiernia = skarbiec, schowanie, tajnik. *X. Kam.* Za coż twoje lamusy, spichlerze i świernie (*granaria* 1). Z hańbą naszych słomianek wychwalasz obszernie? *Hor. Sat.* 1. O pokradzieniu świrna abo kleci pańskiéj: Gdyby pokradziono ziemianinowi świren skarbny, albo spiżarnią .... *Stat. Lit.* 409. Z rynku Grodzieńskiego mają być poznięsione drewniane kramy, swirny i jatki wszystkie *Vol. Leg.* 5, 821.

ŚWIERCZ, ŚWIERSZCZ, ŚWIRK, ŚWIERK, ŚWIERCZEK, ŚWIERCZYK, a, *m.*, *dem.*; *Boh.* cwrk, cwrček, (cwrčala *turdus*); *Slov.* swrček, čwrček; *Sorab.* 1. schwercž; *Carn.* shurk, gril, murènzh, (shvergolishe = organy); *Vind.* zherzhovez, zherzhek, gril, marfha; *Croat.* chvèrchek, chmerchek, shmerchek, szmèrchek, schyuricz; *Dal.* stùrak, cercjak, csarcsak; *Rag.* sctùrak, (sviralla, sveróka, suria, svardoniza = flet); *Bosn.* cjarcjak, crricjak, popak, szturak, sturaç, kries, çrriv, koji vecer çrrici, (*Bosn.* svirna, sviralla = piszczałka); *Ross.* сверщъ, сверчокъ, кузнечикъ; (cf. *Germ.* schwirren; *Svec.* swirra; *Ital.* sgurrare); — 1) świerszcz *gryllus*, owad mający tylne nogi długie, skoczne; skrzydła cztery po bokach zwijane, któremi ruszając ociera je o grzbiet; tym sposobem poruszone powietrze wydaje ćwierk. *Zool.* 152. die Zirpe, Zirke, Schurke, Scherke, Grille. Świerszcz świerzgoce, świerkoce, ćwierka. *Dudz.* 21. *Eccl.* кобылки и сверчки чиркаютъ. W wieczorne dni letnich zawsze Polne się świerki z dala odzywają. *Kras. Oss. B.* Ten, co języka wściągnąć nie umie, wyda się głosem swym, jako świerczkowie, którzy się oznajmują, świerkocąc gdzie są. *Eraz. Jęz. M,* 5 *b.* Nie żal na spiewce świercza noc przeczuwać całą. *Przyb. Ab.* 6. Wychudł jak świerczek polny. *Kmit. Spyt. D,* 4 *b.* (jak szczapa, jak gont, jak śledź). — *Fig. transl.* Nauczyć go niewola robić, gdy mu przyprze, a świercze za piecem zaskwierczą. *Glicz. Wych. P,* 4 *b,* (cf. gdy mu psy za uchem zawyją, gdy będzie w kłopocie). Świerszcze ma w głowie. *Kmit. Żw.* 4, 361. rupie ma w głowie, es geht ihm im Kopfe herum. — 2) Świercz, najmniejsze działko, wyrzuca $1\frac{1}{2}$ uncyi żelaza. *Archel.* 11. die kleinste unter den Kanonen. — 3) Świrczek, Świerczek, *herb*; litera wielka *N*; na hełmie trzy pióra strusie. *Kurop.* 3, 50. *ŚWIERCZNY, a, e, od świercza, Grillen-. Patrz na koniczka świercznego; ten niewiele półmisków miał na obiad, a jako głośno spiewa, rosy trochę skosztowawszy. *Birk. Kaz. Ob. L* 2.

ŚWIERK, u, *m.*, ŚWIERKA, i, *ż.*, ŚWIERCZYNA, ŚWIRCZYNA, y, *ż.*, smrok, smroczyna, w górach Krakowskich smrek, *ob.* Smerek, die Rotbtanne; *Boh.* smrk,

smrček, smrkowina *pinus*; *Sorab.* 1. schmrók *picea*; *Carn.* smręka *pinus*, smrezhje *pinetum*; *Vind.* ſmreka, ſmrökauo dreuo, jel, ſmolnu drevu *pinus*; *Croat.* szmrèk, szmreka = sosna; *Bosn.* smarsja, jeliça = jodlina; (smricka, smrjek; *Rag.* smrjêk, smrekka; *Slav.* smrika *juniperus*). Co u nas nazywają świerkiem, jest tylko odmianą jodły; drzewo czerwone, szyszki mniejsze, w ogniu potężnie trzeszczy i skry rozrzuca. *Kluk. Rośl.* 2, 25. Świerczyną i cyprysem ostrym osłoniona *Otw. Ow.* 108. ŚWIERGOT, ŚWIERKOT, u, *m.*, świergotanie, ćwierk, ćwierkanie; *Germ* das Schwirren, Geschwirre. Konik polny słodkim żeńce ćwierkotem łechce. *Zab.* 10, 412. Kryniczny stoku, ongi zasnąłem przy tobie, Raziłeś mi świergotem różnym uszy obie. *Zab.* 9, 380. *Ejssym.* ŚWIERKAĆ, ŚWIERGOTAĆ, ŚWIERZGOTAĆ, ŚWIERKOTAĆ, -ał, -ce *med. niedok.*, ŚWIERSZCZYĆ *contin.*; *Boh.* cwerkati, šwiřinkati, crwlikati, (cf. terlikać); *Carn.* zhivkam, (shvergolęti = grać na organach, terlikać jak wróbel); *Vind.* zherzhiti; *Croat.* chverchati, czverchim, chverchim, gyumborèti, sùmboriti: *Dal.* stùriti, *Rag.* setûrati, (svìriti ù sviráku *tibia canere*); *Bosn.* crricjati, (sviriti *tibiis canere*); *Ross.* чиркать, древезжать; *Eccl.* свиряю; (*Graec.* συρίζω *fistulo*; (*Ross.* свирѣль piszczałka trzcinna); ćwierkać; *Germ.* ſchwirren; (*Svec.* swirra; *Ital.* sguirrare). Świergotanie świerszcza ztąd się staje, kiedy się zadnie jego nogi ocierają o skrzydła. *Kluk. Zw.* 4, 96. *Chmiel.* 1, 86. Człowiek świegotliwszy nad kobyłkę, która ćwierkoce ustawicznie. *Eraz. Jęz. D*, 6 *b.* Ptastwo małe świerzgoce. *Dudz.* 21. Ptaszęta drobne koło okien jej świerkocą. *Tward. Pasj.* 34. Jaskółka, po wdzięcznym drzewie się wieszając, Świerkotała na swój los narzekając. *Tward. Daf.* 80. Jaskółka świergoce, papuga świegoce, kania skrzypi, kawka kwacze. *Tol. Sint.* 89. Świerkotał ptaszek w klatce z drócików zrobionéj. *ib.* 38. *Świergolą syrokosy. *Banial. J*, 3 *b.* Wróbel świerkał. *Banial. J*, 3 *b.* Wróble, gdy się kupią, świergotają a kąsają się: na deszcz. *Haur. Sk.* 103. Świerszczą wróble na płocie. *Pot. Arg.* 589. ŚWIERKOTLIWY, a, e, — ie *adverb.*, świerkot wydawający, ſchwirrend. Świerkotliwa jaskółka. *Tr.* ŚWIERKOWY, a, e, od świerku drzewa, Rothtannen. *Cn. Th.* 1090.

ŚWIERZB, u, *m.*; *Boh.* swrab, swrb, drbanina, prašiwka; *Sorab.* 1. drape (*ob.* Drapać), praschiwoſcž (*ob.* Parszywość), zwa drapa; *Sorab.* 2. drapawa, kschunna; *Carn.* garja, hrosta, *ob.* Krosta; (serbezhiza = bolączka świerzbiąca); *Vind.* ſerbniza, ſrab, krasta, kröza, garje, harja; *Croat.* szráb, szerbechìcza, szerbina; *Slav.* svràb, shuga; *Rag.* sráb, *vulg.* srâbex, (osràbiti, osrabglîvati tkoga *scabie inficere*); *Bosn.* serbesg, srribesg, sarbesg, sráb; *Eccl. et Ross.* свѣрбъ, свербежъ, свербота, свербячка, крастa, нечисть, чесота, чесотка, очесъ, восца; (*Hebr.* גרב garabh, *scabies*); świerzbienie ciała przemijające bez krost. *Cn. Th.* 1090. świędzenie, das Jucken. — Świerzb, ŚWIERZBIĄCZKA, i, *ż.*, choroba, gatunek liszaju, die Krätze. *Perz. Lek.* 137. Plastr na świerzbiączkę abo na gnoisty liszaj. *Sienn.* 162. Na suchy świerzb na licu i indziéj recepta. *Śleszk. Ped.* 42. Świerzb, parch koński. *Hipp.* 120. Niecierpliwą świerzbiączkę paznokciami ryje. *Zab.* 6, 168. *Min.* — *Transl. fig.* Świerzbiączka do czego, chętka łechciwa pociągająca; die Sucht zu etwas, die Neigung, der Trieb. Przeklęta do kart świerzbiączka. *Teat.* 48, *A* 6. Świerzbiączka pisania, niebezpieczna choroba. *Zab.* 7, 97. der Schreibekitzel, die Schreibesucht. ŚWIERZBIĆ *imperson.*, ŚWIERZBI mię co; *Boh.* swrabiti, swrběti: *Sorab.* 2. szwerbisch; *Carn.* serby mêne, ripim; *Vind.* ſerbi, ſerbeti, ſerbat, praskat, zhaſsat, ſerbenje, ſerbetje; *Croat.* szerby; *Rag.* sarbjetti; *Bosn.* serbiti, srribiti, srbitti, sarbitti; *Ross.* свербѣть; (*Arab.* גרב *scabiosus fuit*; *Hebr.* שרב scharab, *accendit*). Świerzbi, swędzi, es juckt. Świerzbienie nosa jest znakiem robaków w kiszkach. *Perz. Lek.* 189. — §. *Fig.* Zęby mię świerzbią, żołądek mruczy. *Teat.* 42. *d*, *A.* zęby piszczą, łakomią się; die Zähne jucken, haben Appetit zu etwas. Grzbiet go świerzbi. *Teat.* 52. *d*, 80. *Ossol. Str.* 1. załawia, goni na guz, na złe; der Buckel juckt ihm, die Haut juckt ihm. Świerzbi go język, świegotliwy. *Cn. Ad.* 1116. er kann sein Maul nicht halten. Dłoń mię świerzbi. *Ossol. Str.* 3. (odbiorę co pieniędzy). Świerzbiące ręce. *Birk. Gł. Kon.* 47. do których co prędko się przylepia, Finger, an denen gern was kleben bleibt. Świerzbiący *Boh.* swrblawý: *Eccl.* чешивъ. Wolałbym przez rok pełdy z worem na pastwę wynosić, niźli jednéj świerzbiącego łona niewiasty strzedz przez jeden dzień. *Ezop.* 119. Owe panie duszki, Co się przed każdym skarżą, że ich świerzbią brzuszki. *Paszk. Dz.* 127. (cielesności oddane). Według swych pożądliwości nagromadzą sobie uczycielów, mając świerzbiące uszy. *Zygr. Pap.* 104. (łechciwe, pieszczone). Świerzbiał cię pokój! *Cn. Ad.* 619. obmierzł mu pokój; cf. nie miała baba kłopotu, kupiła sobie parszywe prosię, er war der Ruhe überdrüssig. ŚWIERZBOWATY, a, e, — o *adverb.*, świerzb mający, świerzbiączkę chorobę cierpiący, krätzig; *Boh.* swrbowatý, chrastawý; *Sorab.* 1. drapoyité, praschiwé; *Carn.* hrastov, gnojov, ripęzh; *Vind.* harjast, krastou, krastau, ſrabliu, krözou; *Croat.* szrablyiv, szrablyívecz; *Bosn.* srabgliv, srabglivaç; *Slav.* svrabljiv, strugàv; *Rag.* srabgliv, srabglivaz, srabglivıza; *Ross.* чесоточный, чесотенъ, *Eccl.* крастовый, (*ob.* Krostawy). Świerzbowaty człowiek. *Perz. Lek.* 55. Obsypanie głowy świerzbowate. *Perz. Lek.* 141, (cf. parchy, cf. ogniopióro). ŚWIERZBOWATOŚĆ, ści, *ż.*, mienie świerzbu, krostawość, die Krätzigkeit; *Sorab.* 1. praschiwoſcž, (*ob.* Parszywość); *Carn.* serbezhnost, serbézhûst, serbézhina, ripézhust; *Vind.* ſerbezhnost, ſerbezhina, ſrablivost, harjavina, krastavina; *Croat.* szrablyivoszt.

*ŚWIERZEPA, *ŚWIERZOPA, *ŚWIRZOPA, *ŚWIERZEPICA, y, *ż.*, *ŚWIERZOPKA, *ŚWIERZOBKA, *ŚWIRZOPKA, y, *ż.*, *demin.*, (cf. żrzobek, żrzebek, żrzebię); *Boh.* hřabice, hřabička; klacz, kobyła, die Stutte. (*Ross.* свирѣпный, свирѣпъ bestyalski; *Eccl.* свирѣпость, свирѣпость bestyalstwo, zwierzęcość, свирѣпьство, дичина, растѣние лѣсное). Klacze nazywano świerzopy. *Czack. Pr.* 2, 240. Konie tylko dwa kroć przez dzień z świerzepicami spuszczać. *Cresc.* 682. Świerzobka ze stada, *armen-*

talis equa. Mącz. Trzy tysiące świerzop i ze żrzebięty, z sobą pognali. *Baz. Sk.* 543. Piękną świerzepę od wojowania wyzwolił. *Kosz. Lor.* 131 *b.* Klaczę abo świerzepę, na którą ku potrzebie wsiadał przeciw nieprzyjacielowi, kazał wodzić pod dekiem złotogłowowym. *Biel. Św.* 173 *b.* Koń rżaniem długim znaczy pożądanie świerzopy. *Hipp.* 5. Cena koniom roboczym domorosłym: za konia abo za świerzopę dwie kopy groszy; za trzeciaka żrzebca od roboczych świerzop dwie kopy groszy, za trzeciaczkę świerzopę dwie kopy. *Stat. Lit.* 393. Tatarowie z żrzebców i świerzopek krew' puszczając żrą, jak psi. *Gwagn.* 590. W ciągnieniu się nań nie poskarży chłopek, Na podwodę mu nie wzięto świerzopek. *Kchow.* 7. *Turski buńczuk świerzopy nie czyni Pegazem. *Kchow. Fr.* 83. Świerzopka trzyletnia Nie da się dotknąć, a patrząc na żrzebce Kopytem depce. *Hor.* 2, 98. *Nar.* *ŚWIERZOPI, *ŚWIRZEPI, ia, ie, klaczy, kobyli, Stutten=. Pograbienie stada świerzopiego; gdy dzierżący to stado żrzebca abo świerzopę umorzył, nawiązka za żrzebca ośm kop groszy, za świerzopę cztery. *Stat. Lit.* 391. Stado świerzepie, bydło dworne przy wdowie zostają. *ib.* 227.

*ŚWIEŚĆ, ści, *ż.*, siostra męża lub żony. *Sax. Porz.* 152, zołwica, des Mannes Schwester, der Frauen Schwester, die Schwägerinn; *Boh.* swatka; *Sorab.* 1. swakowa, szwakowa, fwagerna, (*ob.* Szwagrowa); *Carn.* svakèna; *Vind.* fvakinja, bratouna shena, fvaka, fhlahta po moshi, posheni fvast, fvest; *Bosn.* zava, sestra musgevlja; *Slav.* svâst; *Ross.* свѣсть, своячина, свояченица (*ob.* Swoja), золовка, золовушка. Świeść, mężowa siostra. *Dasyp. Z,* 4 *b*; zełw, zełwica. *Volckm.* 371. Posłał Mendog do świeści, siostry żony swojej, aby przyjechała na pogrzeb siostry. *Stryjk.* 287.

*ŚWIESZCZENNIK, *ob.* Świaszczennik.

ŚWIĘTALNY, *ob.* Świąteczny.

*ŚWIETLICA, *ŚWIETNICA, y, *ż.*; *Boh.* swětnice, swětnička; (*Vind.*; fvietnicza = świecznik, *distng.* fvitnifhe parlament), [*ob.* Wiec 2]; *Ross.* свѣтлица, горница; izba, [pokój gościnny, ein Gastzimmer, *oppos.* kurna izba 2]. eine Stube. Widziałem w Bukorestu obraz Stefana Wojewody Wołoskiego, na murze w świetlicy hospodarskiej pokojowej. *Stryjk.* 669. Rozwieś cechy na pierzyny w świetnicy. *Stenn.* 481. ŚWIETLICZKA, i, *ż.*, 1) ryba morska, *lucerna. Cn. Th.* 1090. ein gewisser leuchtender Seefisch. — 2) Świetliczka, ziele, co w nocy świeci, abo jasnotka, ognik, gęsibój, *nyctegreton. Plin.* ein gewisses Kraut, das bey der Nacht glänzt. *Cn. Th.* 1090. ŚWIETLIK, *ŚWIETELNIK, *ŚWIETNIK, a, *m.*, 1) ein lichtgebender, leuchtender Körper; (*Dal.* szvitnyak, szvetnyak, szvetnicza; *Hung.* szvetnek = pochodnia, lampa; *Eccl.* свѣтильникъ lampa, *ob.* Świecznik; *Ross.* свѣтецъ żelazne narzędzie, w które chłopi zapalone łuczywo wtykają). *In sacra historia luminaria vocantur sol et luna, quae ego redderem* dwa świetniki abo świetelniki, abo lampy, *non* światła, *quia* światło *est qualitas. Cn. Th.* 1087. Słońce, świetnik ten, zdaje się, iż nie jest tylko okręgiem ognia najsubtelniejszego. *Zab.* 6, 124. *Min.* Zorza, świetnik. *ib.* 133. — 2) Świetlik ziele, *ob.* Świeczki. — 3) Świetlik, ryba, ŚWIETŁUSZKA, *milvus*, język ognisty, jak pochodnią pokazuje, w nocy pływając po morzu. *Chmiel.* 1, 626, *ob.* Błyszczak. — 4) Świetlik; *Boh.* swětlomuška, swětluška; *Dal.* szvitak; *lampyris*, owad, samice w nocy się świecą. Świętojański robak jest gatunkiem świetlika. *Zool.* 167. *Kluk. Zw.* 4, 33. *et* 388. der Lichtwurm. ŚWIETLISKO, a, *n.*, błahe światło, ein elender Schein, elendes trauriges Licht. Przy tym bladym pogrzebowym świetlisku. *Stas. Num.* 2, 26. ŚWIETLISTY, a, e, — o *adverb.*, świecisty, pełen światła; lichtvoll, voll Licht. Grzbezasta kula słońca, otworów pełna, które ciecz świetlistą piją. *Przyb. Milt.* 223. *ŚWIETLNY, *ob.* Świetny. ŚWIETŁOŚĆ, ŚWIETŁY, ŚWIETLEJSZY, *ob.* Światły. — (ŚWIĘTNIA, ŚWIĘTNICA, *ob.* Świątnica). — ŚWIETNIEĆ *neutr. niedok.*, błyszczeć, świecić się; *Ross.* свѣтлѣть, посвѣтлѣть, blitzen, leuchten, schimmern, *pr. et tr.* Złoto, którym świetnieją bogaci. *Teat.* 49, 114. Choć głowa płocha Cnoty nie kocha, Przecię ją wielbi w tych, którzy cnotą świetnieją. *Mon.* 73, 40. ŚWIETNIĆ *cz. niedok.*, uświetnić *dok.*, świetnym uczynić, *pr. et tr.*, glänzend machen, verherrlichen; *Croat.* szvetlati, szvetlám; *Rag.* svjetgljatti. ŚWIETNIK, *ob.* Świetlik. **ŚWIETNOGRZYWY, a, e, n. p. Świetnogrzywe konie Meryon sprzęga. *Dmoch. Il.* 2, 296. o grzywach pięknych, jasnej maści, glänzend. mähnige Rosse. ŚWIETNOŚĆ, ści, *ż.*, blask, jasność; Glanz, Licht, Schimmer; *Slov.* swětlost; *Sorab.* 1. fwatočnofcž; *Vind.* fvetliest, fvetloba, fvetlina, fvitlust; *Ross.* сіяніе, свѣтозарность, знатность (ci znaczność), лучезарность. — *Pr. et tr.* Tego zbawiciel nie mówi, aby wielkością świetności święcenia imienia boskiego na ziemi, równało się onemuniebieskiemu święceniu. *Kucz. Kat.* 3, 303. Gdzie to bajeczne bóstwo z swą świetnością całą Z dworem pieszczonych bożąt i Nimf panowało. *Przyb. Ab.* 137. **ŚWIETNOZIELNY, a, e; *Eccl.* злакосіятеленъ; *virenter splendens*, glänzend grünend. ŚWIETNY, *ŚWITNY, (*qu. v.*), a, e, ŚWIETNIE, ŚWIETNO, *ŚWIETLNO *adv.*, błyszczący, świecący, jasny: glänzend, blitzend, leuchtend, erleuchtet; *Slov.* swětly, swetle; *Sorab.* 1. fwětliwé, fwětwofcžiwé, fwatofcžné, pžewoszobné; *Vind.* fvietel, prefvietel, fvietliu, vidliu, fvietloben, fvietezhen, fvital, fvetlo; *Croat.* szvétli; *Bosn.* svitli, vlastelin; *Ross.* свѣтящійся, лучезарный; *Eccl.* благозарный, свѣтлъ, свѣтло. Na tych kwiatach mnożą się *świtne robaczki, *canthariades* zwane. *Haur. Ek.* 153. W pośrzodku dworskiej zgrai, choć mniej świetni ekwipażem, wszystkich oczy obracali na siebie. *Mon.* 65, 63. Ustawce synodu byli ludzie świetni, zacni, bogaci, abowiem cesarze byli. *Wiśn.* 166. Wsiada na wóz świetny, ozdobny. *Leszcz. Class.* 66. Ojcowie nasi nie używali purpur świetnych, kontentowali się suknem szarym, a cnotą się świecili. *Star. Ryc.* 41. Persyka chodziła w złotym odzieniu *świetlno. *Biel. Hst.* 132. *Biel. Św.* 39. Przy twojej splendorze *świtnolitéj szaty, Nie mogą się odprawić przedświtne roraty. *Mon.* 69, 590. Sama potomność świetne odkrywa przymioty, Kto był pełen rozumu, i kto pełen cnoty. *Zab.* 15, 308. Świetnolity kałkan. *Kchow.* 268. Żywot dworski świetnogorzki. *Rys. Ad.* 81. Świetnozłote ozdoby. *Zab.* 12, 8.

Świetnie się weselił. *Sekl. Luc.* 16, (*not.* «znamienicie używał»); — cf. prześwietny.

ŚWIĘTNY, a, e, święcony, geweiht; (*Bosn.* suecjani *solennis*). — *In ludo chartar.*: Kralka świetna. *Teat.* 52, 106, która się święci, świątka; Trumpf, im Kartenspiele. ŚWIĘTO; a, *n.*; *Boh.* swatek; *Slov.* swátek; *Sorab.* 1. fwátok; *Sorab.* 2. szwěžen; *Carn.* prasnek (*ob.* Prazdnik), gôd, (*ob.* Gody); *Vind.* god, gued, presnik, prasnik, nediel, nedeu, nedju (cf. niedziela), fvetik, goden den; *Croat.* szvétek, svetek, suetizhni dan (*ob.* Świąteczny), blagdan, (*ob.* Błogi); *Dal.* szlavni dan; *Rag.* svetkovina, blaghdan, svêtaz; *Bosn.* suetkovina, god, blágdán, blaghi dan; *Slav.* svetkovina; *Ross.* праздникъ; dzień który się uroczyście obchodzi, święci, osobliwie dla pamiątki jakiego świętego; der Feyertag, Festtag, Heiligentag. Okrom niedzieli kościoł i inne święta ustawił. *Sk. Kaz.* 350. Źle święto święci, który w nie upadłego ratować nie chce. *ib.* 395. Święto ruchome, nieruchome, nakazane. *Cn. Th.* 1091. U leniwych zawsze święto. *Rys. Ad.* 69; *Slov.* kto ne rád robi, temu wždicki swátek gest, (hodi su). Święto do zbytku powód. *Cn. Ad.* 1120. ŚWIĘTOBÓJCA, y, *m*, zabójca świętej osoby, ein Heiligenmörder. Wykonali w nocy rozkaz dany świętobójcy; zamordowali biskupa z jednym benedyktynem. *Nar. Hst* 3, 360. ŚWIĘTOBURZYC, a, *m.*, na świętych powstający, ein Heiligenstürmer. Patrz, jak onemu świętoburzycowi gębę zatkał. *W. Post. W.* 397. *ŚWIĘTOCHROŃCA, y, *m.*: *Eccl.* священнохранитель, *Graec.* ἱεροφύλαξ, *sacrarii custos*, *ob.* Świątnik, cf. zakrystyan; *Eccl.* священнохранилище, *ob.* Zakrystya. ŚWIĘTODAWCA, *ob.* Świątnik. ŚWIĘTODUSKI, a, ie, od świętego ducha, Heiligengeist=, n. p. Wileńska świętoduska archymandrya. *Steb. pr.*, *Slov.* swatodusni: świąteczny, od zielonych świąt. ŚWIĘTOGÓRSKI, *ŚWIĘTOHORSKI, a, ie, od góry świętej [czyli Atos, *Graec.* ἅγιος ὄρος 2], vom heiligen Berge. Zwyczaj ojców świetych dawnych Jerozolimskich i Świętogórskich. *Pim. Kam.* 303. Starożytne ustawy ojców świętych Atanazyusza i Piotra Atonskiego, które się świętohorskiemi nazywają. *ib.* 297. od góry Libanu czyli Atos. ŚWIĘTOJAŃSKI, a, ie, tyczący się święta Jana ś., das Johannisfest betreffend; *Boh.* swatojanský. Pieśń świetojańska. *J. Kchan. Dz.* 254, (cf. sobotka). Świętojańskie = świętojański grosz, zadatek, *arrabo. Macz.* Handgeld, Drangeld. Kontrakt takowy niech będzie utwierdzony albo zadaniem świętojańskiego abo litkupem. *Chelm. Pr.* 107, *Vind.* likof. — § *Hist. nat.* Świętojańskie ziele, *Hypericum*, Johanniskraut; pospólstwo ma koło niego wiele zabobonów; osobliwie, ażeby go zbierać w południe na ś. Jan. *Kluk. Rośl.* 2, 257. *Kluk. Dykc.* 2, 47. (*Carn.* shentianshevza = pewny gatunek wina). Świętojańskie jabłka, *ob.* Rajskie jabłka. — Świętojański robak, gatunek świetlika. *Zool.* 167. das Johanniswürmchen, (*ob.* Świetlik). ŚWIĘTOJERSKI, a, ie, n. p. Świętojerskie wino, Sanct Georgen Wein. Wino Endeburskie, Świętojerskie, Rakuskie, idą do Małej i Wielkiej Polski. *Vol. Leg.* 3, 564. ŚWIĘTOKAŹCA, y, *m*, gwałciciel świętych rzeczy, der Entheiliger. Uciekaj świętokaźco! Nie gwałć błogosławionych świętego siedliska. *Przyb. Ab.* 215. Ci świetokaźcy śmieją przymówić ś. Pawłowi. *W. Post. W.* 397. *Przyb. Luz.* 205. **ŚWIĘTOKAŹNI, a, ie, entheiligend. Święte i świętokaźne imię wraz wzywają. *Przyb. Luz.* 99. **ŚWIĘTOKŁAMCA, y, *m.*, ślubu nie dotrzymujący, ein Gelübdebrüchiger. Gdy ociec (Agamemnon) u ołtarza świętokłamca stanie, Jak do ślubu (córki), sam Kalchas zląkł się niesłychanie. *Bardz. Trag.* 248. — *Anat.* ŚWIĘTOKOSTNY, a, e, n. p. Świętokostna okolica, *regio sacralis. Perz. Cyr.* 1, 20. koło kości świątnej, die Gegend um das heilige Bein. ŚWIĘTOKRADZCA, *ŚWIĘTOKRAJCA, ŚWIĘTOKRADCA, y, *m.*, der Kirchendieb, der geweihete Sachen stielt, *Boh.* swatokradce; *Sorab.* 1. fwatohrubežnik; *Vind.* fvetokradnik, zierkouni tat, zirkouni ropar; *Slav.* svetokradlijvac; *Rag.* svetokraghjaz; *Ross. et Eccl.* священнокрадецъ, святотатецъ, святокрадецъ, богокрадецъ, священнограбитель. Ktoby co z rzeczy kościelnych ukradł, świętokradztwo popełnia i jest świętokradzcą. *A. Zamoj.* 103. Ktokolwiek to, co boże jest, wziął, jest świętokradzcą. *Gorn. Sen.* 514. Świętokrajce gardłem karzą. *Gorn. Sen.* 363. *W. Post. W.* 180. *Vox Polonica* świętokradzca, *ut Latina sacrilegus*, *Graec.* ἱερόσυλος, *non eum tantum* (*ut sonat*) *denotat*: *qui rem sacram aufert*, *sed etiam eum*, *qui quocunque modo violat. Cn. Th.* 1091. — *Fig.* Nie bądź świętokradzcą przyjaźni, pospolitując dla każdego jéj święte imię: *ne profanez pas l'amitie. Stas. Num.* 1, 41. ŚWIĘTOKRADCZYN, a, e, do świętokrajcy należący, dem Kirchenräuber zuständig. Do świętokradczynej łożnicy wszedł zaraz, do Erysychtona świętokradźcy, który boginiom chwały ujmował. *Otw. Ow.* 340. ŚWIĘTOKRADZKI, *ŚWIĘTOKRAJSKI, a, ie. ŚWIĘTKRADZKIE, ŚWIĘTOKRADZKO, ŚWIĘTOKRAJSKIE, po ŚWIĘTOKRADZKU *adv.*, kirchenräuberisch; (*Sorab.* 2. fwatohrubežniczki; *Vind.* fvetokradni, zirkvoroparski; *Croat.* szvetokradni). Dla tego pieniądze nie są świętokradzkie, chociaż świętokradzko biorą się. *Pilch. Sen. list.* 2, 436. Oddajmy to, cośmy świętokradzko wydarli. *Koll. List.* 2, 53. Świętokrajskie. *Żarn. Post.* 55. ŚWIĘTOKRADZTWO, *ŚWIĘTOKRAJCTWO, a, *n.*; *Boh.* swátokradež; *Sorab.* 1. fwatohrubenstwo; *Carn.* svetorop; *Vind.* zirkouni rop, fvetokradva, zirkvena tatvina; *Croat.* szvetokragya; *Rag.* svetekraghia, svetogardje; *Eccl. et Ross.* святотатство, святокрадство, священнограбительство; der Kirchendiebstahl, Kirchenraub. Gdy poświęconą jaką rzecz kto na swój pożytek nieprzystojnie obraca, zowią to świętokrajctwem. *Karnk. Kat.* 331. *Klon. Wor.* 9. Wzięcie jakiej rzeczy świętéj, świętokradztwem zowią. *Kucz. Kat.* 3, 162. *Świętokrajctwo, ŚWIĘTOŁUPSTWO. *Klon. Wor.* 10, Kirchenraub. Popełnić świętokradstwo, *Ross.* святотатствовать; *Eccl.* святокрадствую. ŚWIĘTOKRZYSKI, a, ie, od ś. Krzyża, n. p. w Warszawie, od kościoła ś. krzyża, zum h. Kreuz, Kreutzkirchen=. Zegar świętokrzyski ma iść najregularniéj. *Teat.* 16. c, 23. ŚWIĘTOKUPIEC, pca, ŚWIĘTOKUPCA, y, *m.*, symoniak, który święte rzeczy, urzędy etc., kupuje, lub przedaje. *Włod.*,

ob. Świętoprzedawca, Käufer, oder Verkäufer geistlicher Sachen, Aemter 2c.; *Boh.* swatokupec. O biskupie tym statecznie twierdzili, iż jest symoniak abo świetokupca, iż pieniędzmi biskupstwa dostał. *Sk. Żyw.* 2, 26. Czy godzi się pod opatem świętokupcą abo symoniakiem służyć? *ib.* 25. Świętokupiec ten pochlebstwem sobie biskupstwo kupował. *Sk. Dz.* 560. Papieżem on nie był, ale świętokradzcą i świętokupcem. *ib.* 555. *et* 1049. *Żarn. Post.* 261. ŚWIĘTOKUPSKI, a, ie, die Simonie betreffend. Złości świetokupskiej i kacerstwa byś nie rozmnażał. *Sk. Dz.* 1063. ŚWIĘTOKUPSTWO, a, *n.*; *Boh.* swatokupectwj; *Rag.* svetopròdaja; *Bosn* simonia, prodaja od svete stvari; *Eccl.* священнокупство; Simonie, Handel mit geistlichen Aemtern. Symoniacka zarazą i świętokupstwem na duchowne urzędy pną się. *Sk. Żyw.* 2, 25. Uczyniony jest srogi kanon na symonią i świętokupstwo, aby nikt nie śmiał za pieniądze nikogo święcić. *Sk. Dz.* 446. *et* 1191. *et* 1017. Beneficya kościelne kupując i przedając, w świętokupstwo wpadają. *Hrbst. Nauk. m.* 8 *b*, *ob.* Simonia. *Modrz. Baz.* 555. *Mon* 75, 591. ŚWIĘTOMARCINSKI, a, ie, od ś. Marcina, Martins=, das Martinsfest betreffend. Świętomarcińskie lato. *Tr.* babie lato, der alte Weiber=Sommer. ŚWIĘTOMYŚLNOŚĆ, ści, *ż.*, sposób święty myślenia, cf. bogomyślność, heilige Gedanken, heiliger Sinn. *Chodk. Kost.* 45. *ŚWIĘTOMYŚLNY, a, e, — ie *adv.* święcie myślący, heiligen Sinnes. Tam uczeni przykładni, świętomyślni, ciszy. *Chodk. Kost.* 40. ŚWIĘTOPIETRZE, a, *n.*, grosz ś. Piotra, pieniądz od każdéj głowy w Polszcze wypłacany każdego roku na lampę w kościele Rzymskim ś. Piotra. *Krom.* 89. *Biel.* 51. *N. Pam.* 13, 80. Za naszéj pamięci jeszcze to świętopietrze dawano. *Sk Dz.* 907. der Peterspfennig. *Prov.* Podrwił świętopietrze. *Rys. Ad.* 58.? ŚWIĘTOPRZEDAWCA, y, *m.*, przedający rzecz świętą, *ob.* Świętokupiec, ein Verkäufer heiliger Dinge. Świętoprzedawca przeklęty. *Smotr. Lam.* 25. Narowy te posagiem od Greków świętoprzedawców wzięte w Ruskich władykach się pokazują. *Sak. Persp.* 4. ŚWIĘTORUSKI, a, ie, n. p. Świętoruska wiara. *Fund.* 29, wiara święta Rusinów. ŚWIĘTOŚĆ, *ob.* Świątość. ŚWIĘTOSŁAW, a, *m.*, imię męskie, niby świętej pani sława. *Chmiel.* 1, 60, ein Mannsname. *ŚWIĘTOSPIEWNY, a, e, spiewający świątobliwie, heilig singend. Cny Kostko, świętospiewnéj dodaj proszę siły! *Chodk. Kost* 2. ŚWIĘTOSPORNY, a, e, sprzeczny w rzeczach świętych, uneinig in heiligen Sachen. Wolimy być z Jeremiaszem świętospornymi, a niżli z falesznikí psy milczącymi. *Żarn. Post.* 3, *A b.* ŚWIĘTOSZEK, ŚWIĄTOSZEK, szka, *m.*; (*Boh.* swataček; *Rag.* svetàcjaz; *Ross.* святоша, пустосвятъ, *f.* пустосвятка: *Eccl.* ханжа z *Tureck.*): łiziobrazek, ein Kopfhänger, Frömmler. Tenże to ów świątoszek, którego z mądrości Wychwalał wszystek język i z świątobliwości. *Kulig. Her.* 82. Gdy go widzieli, że nie inaczej przystępował do magistra swego, tylko z uklękaniem i żegnając się krzyżem ś., nazywali go świątoszkiem. *Sk. Żyw.* 2, 144. Drugi w naszym położeniu, dyskret, nie dyskret, skrupulat, nie skrupulat, świętoszek, nie świętoszek, mniejby jeszcze podobno miał od nas dyskrecyi. *Teat.* 21, 182. ŚWIĘTOWAĆ *med. niedok.*, święto obchodzić, świątkować, Święcić, *qu. v.*, feyern, festlich begehen. Zgromadzili się do Jeruzalem wielkonoc świętować. *Leszcz. H. T.* 644. Często świętując na wspólnej biesiadzie Wszyscy zwykliśmy z sobą cieszyć się najmilej. *Przyb. Milt.* 178. ŚWIĘTOZIOŁ, a, u, *m.*, *santolina*. rodzaj rośliny, dokąd należy Cyprysowe ziele. *Kluk. Dykc.* 3, 50. die heilige Pflanze. — (*ŚWIETSKI, *ob.* Świecki). — ŚWIĘTY, a, e, ŚWIĘCIE *adv.*; (*Boh.* swaty; *Slov.* swati; *Sorab.* 1. szwiaty, swaty, ſwaté, ſwatużki, ſwatomné; *Sorab.* 2. szwěti; *Carn.* svęt; *Vind.* ſvet, ſuet, ſveti; *Croat.* szvét, szveti; *Dal.* szveth; *Hung.* szenth, szent, szentelt; *Bosn.* sueti; *Slav.* sveti; *Rag.* sveet; *Ross* святый: cf. *Ital.* santo; *Lat.* sanctus); — 1) bezgrzeszny, świątobliwy, heilig, unsündig. Wołał serafin jeden do drugiego: święty, święty, święty pan bóg zastępów. 1 *Leop. Jes.* 6, 3. Święty boże, święty mocny, święty nieśmiertelny, spiewanie kościelne, które zowią *trisagion* trójświęta pieśń. *Sk. Dz.* 423, (*Rag.* trosvetstvo, trosvêtje). Święty, przez męczennictwo: heilig, für einen Heiligen erklärt. Święty Jan, święty Marcin etc. Wypuszczę mu wieś na przyszły święty Jan. *Teat.* 22, 86. Święty Antoni Padewski, co się z tym człekiem dzieje. *Teat.* 43. *c*, 9. *Wyb.* I święci ludzie mają swoje niedoskonałości. *Sk. Żyw.* 2, 177. (i w kapicy wełna, nikt bez ale). O święty Sokratesie, tak cię Erazm mienił, Nie byłbyś nigdy świętym, gdybyś się nie żenił *Kras. W.* 56. — *Smtl.* ś. p. = świętej pamięci o nieboszczykach, (cf. panie świeć nad duszą jego.), seligen Andenkens. Mówiąc o umarłym, powinno się dołożyć: świętej pamięci nieboszczyk. *Mon.* 74, 358. Odszedł na lepszy żywot z tego świata, świętéj pamięci xiążę Krzysztof Zbaraski. *Birk. Zbar. Q* 2. Świętéj pamięci nieboszczyk pan nasz. *Kras. Pod.* 2, 28. Wiele winienem świętej pamięci matce mojej. *Boh. Kom.* 1, 175. — 2. Święty, poświęcony: heilig, geheiligt, geweiht. Kościoł jest nazwany święty, bo na chwałę bożą poświęcony. W starym zakonie szaty, naczynia, ołtarze na chwałę bożą poświęcone zwano rzeczami świętemi. *Karnk. Kat.* 74. Kościoł w kredzie świętym mianujemy. *Hrbst. Nauk. B*, 5 *b*. Czwarty stopień święcenia jest akolitów, a ten ostatni między temi, które mniejszemi i nieświętemi nazywają. *Kucz. Kat.* 2, 618, (cf. świecki). Święte świętych, das Allerheiligste; *Ross.* святая святыхъ. Najświętszą część kościoła żydowskiego święte świętych zwano. *Jer. Zbr.* 329. Imię boże święte, (cf. niespólne niespółkujące, nieudzielne, niepospolite, niespołeczniste). Święte drogi. *Pam.* 85, 1, 594, (cf ślubne drogi, cf. pątnikowanie, pielgrzymowanie, Wallfahrten). Świętych rzeczy niepospolitować. *Cn. Ad.* 1120. Świętym miejscom daj pokój, szanuj je. *ib.* 1119. Niemasz nic świętego dla graczy. *Teat.* 45 *b*, 9. — Rok święty. *Birk. Syn. Kor. C*, 2 *b*. *Petr. Hor.* 2, *R* 2 miłościwe lato, jubileusz, das Jubeljahr. — Dni święte = święta, Heiligentage, Festtage. Pospolicie ojcowie nasi tak działali, Czeladce we dni święte tańce pozwalali. *Simon. Siel.* 52.

— Pismo święte, biblia; *Croat.* szvete piszmo, *ob.* Pismo. — Od Eugeniusza IV, nakazany jest sąd, nazywający się święte wybadanie. *Steb.* 35. inkwizycya święta. — Geografia święta, opisuje kraje wspomnione w pismie świętym. *Wyrw. Geogr.* 3. die biblische Erdbeschreibung. — *Transl.* Jezioro święte, pod Gnieznem, toż ma być, w którym bałwany pogańskie topiono. *Dykc. Geogr.* 3, 89. *Ład. H. N.* 59. der heilige See. Święta, rzéka w powiecie Wilkomirskim. *Dykc. Geogr.* 3, 89. ein Fluß in Litth. — §. Święty, świątobliwy, święcie, świątobliwie; heilig, der Gesinnung nach). Juno bogi piekielne, Tytany wymienia, Świadcząc się, że dotrzyma obietnicy święcie. *Dmoch. Il.* 2, 49. (sumiennie, skrupulatnie, ściśle). Święcie z świętym kapłanem rozprawia. *Chodk. Kost.* 52. *Slav. Prov.* Tko sveto xivi, sveto umre: kto święcie żyje, święcie umrze. — §. Święty *varie*, błogosławiony, błogi, szanowny; heilig, gesegnet, preislich. O święte prawa *Paszk. Dz.* 106. Chléb święty. *Cn. Ad.* 61. Daj mi święty pokój. *Teat.* 21, 199. den lieben Frieden. Święta to wojna, mścić się swych wolności, A zaś przeklęta z niesprawiedliwości. *Paszk. Bell.* A, 4 *b.* Święte panowanie Jagiełłowe i Kazimierzowe; tudzież dzielność i cnoty Zygmunta. *Stryjk.* 688. O święty związku małżeński. *Teat.* 18, 46. Świętać to rzecz, gdy dwie ręce pomagają sobie. *Alb. na Woj.* 9. (dobrze mieć przyjaciela, *vel* ożenić się). Jeść, pić, nic nie robić, to święte jakieś życie. *Teat.* 21, 53. O święty kiju, bądź nam na pomocy, A nie racz dać tym paniom nad nami téj mocy. *Papr. Kol. Q,* 3 *b.* dzielny, pomocny, skuteczny. — 2. *Subst.* Święty. *Vind.* svetnik; *Rag.* svètaz; *Ross.* святецъ *vulgo* Świątek *qu. v.*; (cf. *fem.* Święcica); ein Heiliger. Czczenie świętych *Ross.* иконопоклоненіе; czciciel świętych, иконопоклонникъ. W poczet świętych przyjąć *Eccl.* упреподобствати, почесть святымъ кого. Przez świętych do boga a przez sług do pana, Droga każdemu, jak mówią usłana. *Pot. Arg.* 174. *Jabł. Ez.* 14. Przez pany do króla, a przez święte do boga. *Rej. Post.* Z 1. Próżno się ty od świętych masz pomocy spodziewać. *Ezop.* 8; (*Slov.* ně wí ku kterému swatemu sa obrátit, *non reperit rimam*; nie wie ku któremu świętemu się obrócić, przyparto go w ciasny kąt, w kozi rożek). Wszystkich świętych dzień, święto, *Slov.* děn wsech božích swatích; *Vind.* svivsveti; *Slav.* svisveti; *Croat.* vszeszvète, (vszeszvètchak *November*, *ob.* Listopad). Szkoda się czynić świętym, kto się czuje w grzechu. *Pot. Jow.* 208. Mają i święci swoje ułomności. *Sk. Żyw* 1, 346. I święty tam się nie wysiedzi. *Rej. Wiz.* 64 *b.* Gdy go odrą dłużnicy, zostanie nagi, jak święty. *Nar. Dz.* 3, 228, (cf. Turecki święty, derwisz, pizus, bizun). ŚWIĘTYNIA, *ob.* Świątynia, Świątnica.

Pochodz. *święcić*; *świaszczennik*, *świeszczennik*, *świąteczny*, *świątek*, *świątka*, *świątki*, *świątnica*, *świętnica*, *świętnia*, *świątynia*, *świętynia*, *świątnik*, *świątny*, *święty*, *świątobliwość*, *świątobliwy*, *świątość*, *świętość*, *świętoszek*, *świątoszek*, *święcica*; *odświętny*, *poświęcić*. (Etym. cf. *świt*, *światło*, etc.).

ŚWIEŻEĆ *nijak. niedok.*, (Odświeżeć *dok.*, *qu. v.*), świeżym się stać, frisch werden; *Ross.* свѣжѣть, посвѣжить. Lub świeżeje Wspomniony żal, ścierpię wzdam napomnieć swe dzieje. *Żebr. Ow.* 362; *admonitu quanquam luctus renovantur amaro.* ŚWIEŻOŚĆ, ści, *ż.*; (*Sorab.* 1. swižnoscž prędkość); *Ross.* свѣжесть; niezwiędłość, niedawność, nowość; die Frischheit, Unverwelktheit, Neuheit, *phys. et tr.*, W mieście świeżość codzienna wiadomości różnych. *Mon.* 74, 406. ŚWIEŻY, a, e, ŚWIEŻO *Adv.*, ŚWIEŻUTEŃKI, ŚWIEŻUTEŃECZKI, ŚWIEŻUSIEŃECZKI, ŚWIEŻUCZKI, ŚWIEŻUCHNY *intensiv.*, nowy, niedawny, dawnością nienadpsuty, niezwiędły; *Boh.* swiżj; (*Sorab.* 1. swiżné prędki); *Carn.* frishn (*cb.* Frysz), firsh, zverst; *Croat.* novi; *Bosn.* prisan, frescjak; *Ross.* свѣжій, свѣжехонекъ, свѣженькій; *Eccl.* новократный, свѣжій, frisch, unverwelkt. Świeży kwiat lepiej pachnie. *Sk. Żyw.* 2, 249. Świeże kwiatki, żywej miłości są zadatki. *Teat.* 51, 15. Lepsza suknia nowa, niż stara, a ryba świeża, niż zmarła. *Sak. Kal. B,* 2 *b.* Świeże mięso *Ross.* свѣжина. Świeżo solony *Ross.* свѣжопросольный. Nieco świeży *Ross.* свѣжеватый. Świeże rzeczy przyjemniejsze. *Cn. Ad.* 1121. Niech będzie rzecz mało co warta, jeżeli jednak jest świeża, staje się wnet modną, zatym drogą i szacowną. *Mon.* 64, 294. Przyjaciel nie ma być jak kwiatek, który póki świeży, póty miły. *Rys. Ad.* 57. Świeże jaja, które cały swój białek zachowują. *Rog. Doś.* 1, 121. Hoży i świeży chłopiec. *Teat.* 54, 22. Chłopiec świeży, jak malina. *Teat.* 10, 31, (cf. jak grosz). Usta świeże. *Teat.* 23. *b,* 67. Wyniosł księgę Minosową, Chowaną w złotej skrzynce, świeżą jakby nową. *Jabł. Tel.* 68. Świeżobarwe kwiaty. *Przyb. Ab.* 184. Płacą im świeżemi pieniadzmi, co je dopiero z pod młota biorą. *Star. Dw.* 39. Świeżo urodzone dziecko. *Kras. Pod.* 2, 18. dopieruteńko urodzone, neu geboren. Ma żałość w zacieczy świeżusienieczko. *Żebr. Ow.* 331. Niemasz godziny, jak świeży kuryer przybył. *Boh. Kom.* 3, 198. Słuchajmyż też świeższych rzeczy. *Ząbk. Ml.* 408. (nowszych, poźniejszych). Bój się wojny narodu świeżego. *Bardz. Trag.* 381. (niespracowanego, dużego, czerstwego). Wpiszę to, póki świeża pamięć. *Hor. Sat.* 215. We wszystkich, tak starodawnych, jak w świeżopamiętnych potrzebach, Litwa na wielkiej pomocy zawżdy Polakom była. *Stryjk.* 664. — Jawny albo świeży uczynek jest to, kiedy się co świeżo stanie. *Szczerb. Sax.* 169. Czas świeżego złego uczynku niech będzie rok i 6 niedziel. *Herb. Stat.* 52. na gorącym uczynku, auf frischer That. Gdy kogo za świeża pojmają na mężobójstwie abo na gwałcie.... *Sax. Porz.* 51. Rany swe za świeża pokaże ławnikom. *Chełm. Pr.* 26. ŚWIEŻYĆ *cz. niedok.*, odświeżać, erfrischen, frisch machen. (*Ross.* свѣжевать, освѣцевать, свѣжую skórę zdzierać, свѣжеваніе zdzieranie skóry). Wy Zefiry gór wierzchołki zielone Świeżycie duchem swobody. *Kniaź. Poez.* 3, 51. ŚWINI, ia, ie; *Boh.* swinnj; *Sorab.* 1. swinaczé, szwiniazy; *Vind.* svinski, svinarski, (*ob.* Świński, świniarski); *Croat.* práschyi, (*ob.* Prosięcy); *Dal.* karmechi, (*ob.* Karmnik); *Rag.* prasieni; *Ross.* свиный; od świni, Schweine=, Sau=. Świnia maciora wydaje raz lub dwa razy

na rok na jedno gniazdo kilkoro do kilkunastu prosiąt. *Zool.* 381. Świnie udo, (*ob.* Szołdra, kąp'). Świnia głowa, *ob.* Głowizna: *aliter* świnia głowo = głupcze! Schweinskopf! Gänsekopf! Do kogo ty to mówisz? R. Do ciebie, świnia głowo! *Teat.* 56. *c*, 95. Świni chlew, *ob.* Świnnik, cf. karmnik. — Świnie łajno *Vind.* svinzhlak, svinski klat. Świnia trzoda = trzoda; *Rag.* stadda praasceje, xirni skot, (*ob.* Żer, *ob.* Skot) — *Oecon.* Świnie wrzody, zauszne, zauszyce, bolączki pod gardłem, szkrofuły, świnie guzy, bo świnie temi wrzodami często niemogą. *Urzed.* 154. *et* 36. *Syr.* 8. *et* 491. *et* 588. skwinancya, świniogorz; Halsbräune, Bräune, Kehlsucht, wildes Feuer. — *Aliter:* Koń ostrej kości, która świnią nazywają, słabego biegu. *Lek. Końsk.* 9. *Hipp.* 11. scharfe hervorstehende Knochen an den Pferden. — *Botan.* Świni orzech abo kasztan, *ob.* Kasztan. Świni mlecz, papawa, mniszek, mnich, popia główka, mnisza główka, psi mlecz, świni pysk, radyki, wilczy ząb, żabi kwiat, plesz, lwi ząb, gołębi groch: Mönchskopf, Pfaffenplatte, Butterblume, Dotterblume, u. s. w. *Urzed.* 268. *Syr.* 1154, *leondoton Taraxacum Linn.* Świni mlecz, leśny mały, prosiennik, prosienniczek, *hypochaeris porcellia*, Ferkleinkraut, Cykorya świnia. *Syr.* 1168 Świni chleb, *ob.* Świniak ziele. (*Sorab.* 1. swinacza trawa sporysz ziele). Świnia rzepka. *Syr.* 568. Lwi list, Löwenfuß. Świni mord, ziele, od którego świnie zdychają, *chenopodium*, Gänsefuß, Sautodt. *Syr.* 1458. Świnia wesz, *cicuta*, Schierling, świni kopr, Wieprzyniec. *Syr.* 195. *Kluk. Rośl.* 2, 257. *Kluk Dykc.* 1, 148; piszczałka. *Haur. Ek.* 178, *Boh.* bolehlaw; *Slov.* bolehlaw; *Carn.* boleglôst; *Vind.* trabelika, grobuel; *Croat.* trabelika; *Bosn.* çvolika, svigna vez; *Slav.* trubeljika; *Ross.* болиголовъ, (*ob.* głowy ból); *Eccl.* свиневошие зелие Świnie łagno, *ob.* Rozmaryn Czeski. Świnia rzeżucha, *cochlearia coronopus*, gatunek Warzęchy. *Kluk. Dykc.* 1, 140. Schweinskresse. Świnia sałata, *hyoseris*: rodzaj rośliny. *Kluk. Dykc.* 2, 47. Sausalat. Świnie ziele, *hypochaeris. Kluk. Dykc.* 1, 53. Schweinskraut. — §. Świni raz dać, śluzem uderzyć; *tractim tangere aliquem, ut dormiat. Cn. Th.* zerznąć kogo, einen tödtlichen Seitenhieb versetzen. Świniego *Subst.*, n. p. Ale by się świniego też czasem uczyli, Snadźby niż one wrony też zacniejsze były. *Rej. Wiz.* 55, ? cf. psiego. ŚWINIA, i, *ż.*, ŚWINKA, i, *ż. dem*; *Boh.* swině, swinka, prase, (*ob.* Prosię); *Slov.* swiňa, swiňka, braw; *Sorab.* 1. szwinio, swin'o, rancza, rančžka, (swinatko prosię); *Sorab.* 2. szwina, rampa; *Carn.* svina, présiza, preshizh, presizhèza; *Vind.* svinja, [svina, svinska mati, dojinza, prasiza, prashzhja svina, dojezha svinja, preshiza, shauka, pressiza, presiza, presse, preshizh, svinzhle; *Croat.* szvinya, szvinche, húle (cf. chuj), praszìcza, praszecz, kërmak, (cf. karmnik, cf. kiernoz, *Croat.* kernyak, praszecz zkoplyen *majalis*); *Dal.* kärmak; *Bosn.* svigna, svigniça, prasiça, prasiciça, prasaç, prase, krrimak, prasecicch; *Rag. vulg.* svîgna, svîjgna, *Rag.* prâssaz, prassiza, prascich, karmak, xijrnik, prasceina *porcaccio*; *Slav* kèrmaesa, prasica, (pràse = prosię), kèrmak; *Ross.* свинья, свиньище; *Eccl.* свиния, свинка, свиночка, свиненокъ, поросенокъ; *Svec.* swino; *Angl. et Anglos.* swine; cf. *Lat.* sus; *Graec.* σῦς; 1) *Germ.* das Schwein, die Sau. Świnia, samica; kiernoz, (kierda, knur), cały samiec; wieprz samiec pokładany; prosięta młode. *Kluk. Zw.* 1, 284; "szczecionosze zwierze. *Otw. Ow.* 569; szczecisty kwiczoł. *Mon.* 69, 606. Świnia bita wypatroszona *Ross.* туша, тушка. Świnia kiernozi się, krzeka, bestwi się, (*Boh.* bauká se huka się, (cf. ukać się); *Vind.* se hukati). Nie dopuszczać, aby się świnie przed pięciu kwartałami hukały. *Wolszt. Bydl.* 131. Prośna świnia, *Boh.* sprasna, sauprasna; *Slov.* prasná, sprasna swiňa; *Sorab.* 1. seproschna; *Ross.* супоросая. Świnia póki prośna jest, nieskąpe ma mieć pożywienie. *Kluk. Zw.* 1, 285, (*ob.* maciora prośna). Maciorki, to są świnie, takie do płodu sposobne są, które podłużne, boków długich, brzucha szerokiego. *Haur. Ek.* 132. Świnia się we cztery miesiące po spuszczeniu oprosi, bo cztery miesiące nosi. *Cresc.* 566. Świnia mijając człowieka krząknie. *Rys. Ad.* 76, (*Vind.* kruliti, krihti, krohotati, krohozhiti, kernohati, kerlonkati, dreti, zviliti). (*Sorab* 2. Won mlatscha ako szwina; on mlaska jak świnia). Młótem tam świnie w karmniku tuczono. *Min. Ryt.* 3, 284. (*Slov.* Kdo sa medzi otrubi míša, swině ho zežeru; kto się między otręby miesza, świnie go zjedzą). Dobrze tobie świnie paść, i to daleko od zboża. *Rys. Ad.* 62. (do niczego). Kto nie umiał po łacinie, ten musiał paść świnie, nie być urzędnikiem. *Star. Vot. C*, 3 *b.* Mam-li świnie paść, wolę całą trzodę. *Rys. Ad.* 40. (kiedy wisieć, to za obie nogi; mali-być kwaśno, niech będzie jak ocet). Świnia umyta wróci się do kałuży. *Radz.* 2 *Petr.* 2, 22. (nałóg trudno wykorzenić) *Slov.* Swiňa swiní, bi na sebe zlaté sedlo mała; świnia świnią, by na sobie złote siodło miała. *Slov.* Tak słuši, gako swini sedlo; tak służy, jak świni siodło. Ponura świnka głęboko w ziemi ryje. *Rys. Ad.* 54. (cicha woda brzegi podrywa; milczy, a złe broi). Świnia kwiczy, a wór drze. *Cn. Ad.* 1121. bije, płacze, ucieka, świadczy, skarży; kurczy się a kole. (*Slov.* Dobre, że swiňa rohow nĕ ma; dobrze, że świnia rogów nie ma; *vana sine viribus ira*; *Slov.* Wzáctni, gako swiňa w židowskĕm dome; wzięty, jak świnia w żydowskim domu, *invisus*). Wesoły, jak świnia w deszcz. *Cn. Ad.* 691. (ponuro patrzy, kwaśny). Choć się za łby wodzą, nastąp'że jeno na którego, Ujźrzysz, jak się zgodzą, jak świnie na wilka. *Pot. Arg.* 320. Jużci nie świnia dla ucha. *Pot. Pocz.* 161. (nie dla muzyki). Świnia świni nauczyć nie może. *Glicz. Wych. L*, 5 *b.* (nieuk nieuka). Szynkarzu, przeszynkowałeś, świniać z czopem uciekła. *Groick. Obr.* 153. (szynk twój przepadł). — §. Świnia, potrzebuje wina. *Żegl. Ad.* 245 Świnina, wieprzowina, Schweinefleisch. — §. *Tr. de homine:* Świnia, świntuch = niechluj, flądra, świński człowiek, *Vind.* svinjar, nevzhednik, ogadnik, marjasez, pazhei, ein säuischer Mensch, eine Sau, ein Schwein, Schweinigel, Schweinhund. Własne świnie, nie ludzie; bo świnie więcej się w błocie kochają niż w czystej wodzie. *Birk Exorb. D* 3. (*Eccl.* вепрствую, свинiи подобно живу; *Graec.* σνόω). — 2)

Swinka morska, *mus porcellus*, das Meerschweinchen, Meerferkel, wielkości małego królika; głos wydaje podobny prosięcemu. *Zool.* 344, *Boh.* morka; *Slov.* delfin, morska swina; *Vind.* morsku svine, svinja jeshoveh shetin, pobodliva svina; *Bosn.* plisnaviça, duplio; *Ross.* тумакъ, тунецъ, *ob.* Tun, tunina. Świnka ryba, *ob.* Krzywoszczok. — 3) Świnka, *herb*; wieprzowa głowa w polu czerwonym, której pysk ręka w błękitnym rękawie rozdziera; na hełmie półpanny z warkoczem rozczesanym, pod boki się rękami trzymająca. *Kurop.* 3, 50, ein Wappen. — §. *Artil.* O ławie albo świni, instrumencie sposobnym do podnoszenia którejkolwiek sztuki działa, i położenia na swej łoży i kołach bardzo łacnie. *Aqu. Mskr.*, ein Kanonenheber; (*Vind.* svinia, tuz; *Carn.* svinka *usus porcorum*, pewna gra dziecinna). ŚWINIAK, a, *m.*, 1) *Botan.*, *ob.* Gduła ziemna, wieprzowy albo świni chleb, świni orzech. *Syr.* 622, *helianthus microcos*, Saubrot, Schweinsbrot, Grundbirn. *Urzęd.* 113, *Rag.* krixalina. — §. Marchew' polna, ptasze gniazdo. *Syr.* 1065. — §. Wycze węzły — § Kmin leśny. — 2) Świniak, ŚWINIARZ, ŚWINIOPAS, *ŚWINOPAS, a, *m*; *Boh.* swiňák; *Morav.* swinař, *Sorab.* 1. swiněř, swinaczć pasteř; *Carn.* svinâr; *Vind.* svinjar, svinar; *Croat.* szvinyár; *Rag.* svignâr, prascejâar; *Bosn.* prascejar, svignar, koji cjuva prasçe; *Slav.* kérmar; *Eccl.* вепренасъ, непрясь; *Ross.* свинопасъ; co świnie czyli trzodę pasie, der Sauhirt, Schweinehirt. Świniak jeden zagnał świnie na dąbrowę, aby je żołędzią napasł. *Ezop.* 93. Świniopasowie. *Petr. Pol.* 2, 227. Piotr ś. nie czynił inszych świnopasy, a samego siebie pasterzem. *Żarn. Post.* 74 *b.* Justynus cesarz, świnopas, wołopas, cieśli sługa, nakonicc cesarz. *Chmiel.* 1, 553. Którzy nic dobrego nie czynią, mógłbyś słusznie nazwać świniopasami Epikurowemi. *Weresz. Reg.* 16. *Mon.* 75, 591, (*ob.* dobrze tobie świnie paść). — §. Świniarz, plugawiec, głupiec *Cn. Th.* 1092. ein Sankerl, Schweinhund, Schweinigel; *Vind.* svinjar, nevzhednik, ogadnik. ŚWINIARKA, i, *ż.*, pasząca świnie, die Schweinemagd; *Vind.* svinariza, svinarka, svijnarizza; *Croat.* szvinyaricza. — §. Świniarka, niechlujowata, flejtuch; ein säuisches Weib, ein Saunickel. *Tr.* — §. Świniarka, bedłka, chrząszcz *Jundz.* 555; *Ross.* свинуха, свинушка, *agaricus violaceus*, eine Art Erdschwämme. ŚWINIARSKI (*Tr.*), ŚWIŃSKI, a, ie, ŚWIŃSKIE, po ŚWIŃSKU, po ŚWINIARSKU *adverb.*; *Boh.* swinský; *Carn.* svinske; *Vind.* svinski, nezheden, skurn, sporn, sviniarski, (svinski, svinarski = świni); *Croat.* szvinszki; *Ross.* свинскій; niechlujowaty, flejtuchowaty; säuisch, schweinisch. Kto żył po świńsku, niechaj ma grób u świni w zadku. *Pot. Jow.* 72, (*Carn.* svinâm *maculo*). ŚWININA, y, *ż.*; *Carn.* svinina; *Vind.* svinninna, svinina, svinske mesu, svinsku; *Bosn.* svignina, prasccevina, slanina, meso prascęje; *Ross.* свинина; wieprzowina, Schweinefleisch. Świnina w occie z czosnkiem gotowana *Ross.* буженина. Świniną Tatarzy się brzydzą. *Paszk. Dz.* 3. Mahomet wziął to z starego zakonu, żeby świniny nie jadać. *Biel. Św.* 71. ŚWINIOBÓJ, ja, *m.*; *Ross.* свинобой; rzeźnik od świni, der Schweineschlächter. ŚWINIOGORZ. *Eraz. Dw.*, *ob.* Ślinogorz, Skwinancya, świnie wrzody. ŚWINIOPAS, *ob.* Świniak, Świniarz. ŚWINIOPASTWO, a, *n.*, pasienie trzody, das Schweinehüthen. *Cn. Th.* 1092; *Vind.* svinjarishtvu, svinsku rejenje; *Eccl.* вепрепитаніе, вепрепасомство. ŚWINKA, *dem.*, *ob.* Świnia. ŚWINNIK, a, *m.*; *Sorab.* 1. swinerna, swinacze klów; *Carn.* svinâk; *Vind.* svinjak, svinski hlieu; *Croat.* szvinschak, kotecz, (cf. kojec); *Slav.* svínjac; *Bosn.* brrilog, (cf. barłog); *Ross.* свинарня; *Eccl.* вепрярня, свинарня; świniechlew, der Schweinestall. *Ern.* 110. ŚWIŃSKI, *ob.* Świniarski. ŚWIŃSTWO, a, *n.*, niechlujstwo, nieochędóstwo; *Vind.* svinjaria, svinarstvu, skurnoba, ogadnost, klafaria, skurnobnost, spornust, Schweinerey, Säuerey. Ale fefe, to świństwo wierutne. *Teat.* 19. *c*, 153. ŚWINTUCH, *ob.* Świnia, człowiek
*ŚWIOKIER, *ŚWIOKRA, *ob.* Świekier. ŚWIRCZEK, *ob.* Świerczek. ŚWIRCZYNA, *ob.* Świerczyna. ŚWIRK, *ob.* Świerk. ŚWIRNIA, *ob.* Świernia.

ŚWIST, u, *m.*; *Vind.* svishdanje, shvishganje, sashvishg; *Slov.* sypenj; *Rag.* svix!; *Ross.* свистъ; (*Lat.* sibilus); 1) pisk, świszczenie, gwiżdżenie; der Pfiff, das Pfeiffen, (Sausen, Zischen). Zradliwym ułowiony świstem kwiczoł. *Zab.* 10, 76. Świsty języków smoczych *Przyb. Milt.* 321. Strzały się rzną powietrzem smutne grając świsty. *Przyb. Luz.* 122. Świszcze świstem swoim odmianę powietrza przepowiadają. *Zab.* 12, 197. — 2) Świst, gatunek materyi, ein Zeug. Świstu od sztuki. *Instr. cel. Lit.* I świstu czasem nie godzien pan w aksamitach. *Pot. Arg.* 512. ŚWISTACZ, a, *m.*, *sibillator*. *Cn. Th.* 1092, der Pfeiffer; *Carn.* svishgavz; *Croat.* svisgàvecz, zvisgàvecz, (svisztav *bublus*; *Rag.* zvixdaz, *Pol.* fischiatore; (*Rag.* zvixdak, zvjedilo = piszczałka; *Ross.* свистунъ, (свистокъ, свистулька piszczałka kruszcowa). ŚWISTACH, ŚWISTAK, a, *m.*, ŚWISZCZYPAŁA, y, *m.*, ŚWISZCZYPAŁKA, i, *m.* wietrznik, płochy, lekki człowiek, ein windiger Patron, ein Sehnus, ein Sausefeni, *ob.* Poternak. Bóg mię strzeże pustych świstachów, Płochych mołojców i prożnych gachów. *Zab.* 9, 345. *Zabł.* Miny trzpiotowate w łeb postrzelonych świstaków. *Teat.* 6, 6. Napaść bezwstydnych pustaków. *Teat.* 48. *d*, 7. *Mon.* 64, 23. Pyszna świstaków gołota. *Zab.* 16, 182. *Kniaź.* Nie wdawaj się z tym świszczypałką. *Teat.* 21, 171. Ten świszczypała, co to mię tak uściskał, i tak się do mnie przyznawał, jest największy w świecie szalbierz. *Teat.* 34, 63. Syn jego gracz, świszczypałka, marnotrawca. *Teat.* 7. *c*, 44. A cóż ten dalej będzie robić świszczypała? *Zabł. Fir.* 95. *Teat.* 24. *c*, 12. — *W rodz. żeńsk.* ŚWISTACZKA, kobieta wietrzna, eine windige Weibsperson. — §. Świstaczka, narzędzie od świstania, ein Pfeifchen. Wróciłem do domu, kontent z mojéj świstaczki, świstałem bez przestanku, naprzykrzając się przez to całemu rodzeństwu. *N. Pam.* 2, 145. ŚWISTACTWO, ŚWISZCZYPAŁKOSTWO, a, *n.*, płochość, wietrzność, szum; windiges Wesen, Saus und Braus. Świszczypałkostwem się bawi i pustotą. *Zabł. Zab.* 10. ŚWISTNY, a, e, świszczący, pfeiffend, zischend. Ptak nastroi świstnej szyi. *Brud. Ost.* B 4. ŚWISZCZ, a, *m.*, strzała świszcząca, ein pfeiffender, sausender Pfeil. (*Ross.* свищъ, свищикъ dub', dziura w drzewie gałęziowa, dziur-

ka w czerwiwym orzechu). Strzała z szelestem lecąca, dla zabawki tylko. *Sek. Dusz.* 23. — *Tranił. Młodz.* [illegible] się, [illegible] R. By nie był świszcz, tego się boim. *Kchow. Fr.* 46. (by na wietrzna [illegible] — Świszczem, świszczkiem; [illegible] [illegible] do niego. *Jabł. Pieś.* 24. — §. Świszcz, [illegible] świszczące, wiatr świszczący, [illegible] [illegible] Na ten czas [illegible] na powietrze [illegible] rze, [illegible] *Haur.* [illegible] 101. [illegible] i wichry. *Leszcz. Claud.* 36 — §. Świszcz, [illegible] des Murmelthier, zwierzątko w Szwajcaryi i Sabaudyi [illegible] ce się; [illegible] świszczów [illegible] nia; nazywają je także szczurami górnemi albo niedźwiedziomyszami. *Zab.* 12, 184. [illegible] 1, [illegible] sisel; *Carn.* godernéza, bergamazhka; *Vind.* marmota, bergamazhka, goderneza; [illegible] сурокъ, (*Ross.* [illegible] *arctos penelope*). [illegible] wają; bobak albo świszcz Polski, moraz albo świszcz Kanadeński, kawia albo świszcz Bahamski, krycet albo świszcz [illegible] *Zab.* 12, 196. Świszcze raz tylko do roku kocą się. *Zab.* 12, 194.

ŚWISZCZEĆ, - ł, - y, [illegible] świstać [illegible]; *Boh.* [illegible] (*Hung.* siposz); *Hung.* süvöltök; *Sorab.* 2. schwizasch; *Carn.* shvishgam, svishgam; *Vind.* fhvifhgat, fhvifhgati, piskati, (*ob.* Piszczeć, piskać); *Croat.* zvisgati, zvisgam, [illegible] dati, zazvixdati; *Bosn.* zvjezdati, zvjesgdati, pisctati; *Slav.* [illegible]; *Ross.* свищу, свистеть, свищу, [illegible] psu zwierza świstem oznaczyć), сопѣть, сопю, сопяю; *Eccl.* [illegible] [illegible] kać); (cf. *Lat.* sibilare, sifilare, cf. syczeć, sykać; *Dan.* swidske; *Graec.* [illegible]; *Germ.* [illegible] pfeifen, laut pfeifen, [illegible] przeraźliwie świszczy, że znieść nie można świstania jego; ale i w ten czas śwista, kiedy ma nastąpić odmiana powietrza. *Zab.* 12, 187. Wąż żądłem jadowitym świszczy. *P. Kchan. Orl.* 1, 292. Gile i szpaki świszczą. *Banial. J*, 3 *b.* Na łuk cięciwę napiął, wyciągnął, spuścił; świszczy wypuszczona strzała. *Bardz. Trag.* 52. (leci z świstem). Tylko nad ramieniem pocisk lecąc świsnął. *Dmoch. Il.* 2, 113. Wiatr świszczy. *Dudz.* 21. Rumak przestronnym nozdrzem świszczy i płomienie pucha. *Pot. Pocz.* 145. Stangret świsnął na konie. *Dmoch. Il.* 272. Przyłożywszy [illegible] świsnął, zwołując strzelce. *Baz. Hst.* 207. Świszczenie, piszczenie, szum w uszach, *ob.* Dzwonienie. — *Prov.* Nauczę cię po kościele świstać. *Mon.* 64, 723. (*ob. sub* Gwizdać). *Prov. Vind.* Bob v' stieno metati, rakam fhvifhgati • groch na ścianę rzucić, rakom świstać, • próżną rzecz robić.

Pochodz. *naświstać się*, *odświstać*, *poświstać*, *poświst*, *prześwistać*, *przyświstać*, *wyświstać*, *zaświstać*.

ŚWIT, u, *m.*, ŚWITANIE, ia, *n.*; *Boh.* switanj; *Slov.* switáni, uswít; *Sorab.* 1. switano, (swjtlo, swic • światło); *Carn.* svit; *Vind.* fvitanje, (fvit • rada, *ob.* Wiece); *Croat.* szvitanye, szvenutje, zarja *ob.* Zorza, (szvita, strój); *Bosn.* svichjanje, svanutje, zora, (svit, svjet • świat); *Rag.* osvjet, pridzorje, (pridzórni *antelucanus*); *Slav.* svit, [illegible] [illegible] Morgendämmerung, [illegible] wietrzokrąg, odbijając promienie wschodzącego słońca, daje nam przed wschodem owo słabe światło, świtem zwane. *Hub. Wst.* 271. Świtanie codzienne, z początku mdłe i słabe, potym stopniami wzrastające światło. *Śniad. Jeogr.* 326. Stare świtanie dzień z nocą miesza, i noc z białą światłością. *Past. Fid.* 46. Zajaśniał dzień on pożądany, Dzień trzeci, w którym Zbawiciel świata wstał pod świt różany Z martwych. *Odym. Św.* 2, *L l* 2. Już i na ziemię i na morze słone, Złote jutrzenka świty prowadziła. *P. Kchan. Jer.* 197. Od świtu do wieczora. *Groch. W.* 7. Zorza do ciebie różowa się śmieje, Świt i wątpliwe w koło światło sieje. *Suszyc. Pieśn.* 2, *B* 2 *b.* [illegible] *Zab.* 13, 382. (nade dniem; *Croat.* ob zorji). Przed świtem *Croat.* pred zorjem. — *Transl.* Żywe księżyca świty. [illegible] ŚWITAĆ, [illegible] sie); *Sorab.* 1. szwita, zaszwětla szo, zaszwituyo; *Vind.* fvitat, deniti fe (dnieć), fvita, den perhaja, den fe diela, fe deni; *Croat.* szvitam, szvenujem; *Rag.* svittati; *Bosn.* svichjati, cinitise dan, suanuti; *Slav.* svanu; *Ross.* [illegible] [illegible] jeśli już świta? *Rej. Zw.* 100. Rozeszli się, skoro świtane zorze obaczyli. *Banial. G*, 4 *b.* (rozświtane). — §. *Transl.* Świta w mieszku, w skrzynce, dno się przebija, [illegible] ognisko, w mieszku pocznie świtać, Żaden cię ze twych przyjaciół nie zechce i witać. *Jag. Gr. B* 3. Płacz człeka bierze, kiedy w mieszku świta. *Bratk. B.* 3. Zewsząd dziurawo, ze[illegible] [illegible] snuje się dziwnie, roi się; es schwärmt im Kopfe, spuckt im [illegible] Świta w głowie [illegible] dzieci, Ostatnieś przepiła. *Kniaź. Poez.* 2, 201. Nieprzestannie mu w głowie, w sercu świta, Gdzie tylko ta przestawa kobieta. *Zab.* 15, 188. 1. ŚWITNY, a, e, od świtu, Dämmerungs • . (2. ŚWITNY, ŚWITNO, *ob.* Świetny).

Pochodz. [illegible] *świetlica*, *świetnica*, *świetliczka*, *świetlik*, *świetnik*, *świetnieć*, *świetność*, *świetny*, *prześwietny*, *przedświetny*; — *świat*, *światek*, *świecki*, *światowy*, *światowość*, *światopis*, *światownik*; *oświecić*, *oświecenie*, *oświtnąć*, *oświt*, *poświata*, *poświecić*, *przyświecić*, *rozświecić*, *zaświecić*.

ŚWIT, ŚWITEK, *ob.* Zwitek.

[1. ŚWITA, y, ż., • sukmana, *rusk.* swyta; *Etym.* [illegible] ne Art Tunika. 2]. ŚWITNY, a, e, (*distng.* świtny, od świtu); n. p. Statut drugi Litewski napisał, dać pachoł-

ka, a na nim suknia świtna. *Czack. Pr.* 1, 217. *not.* „ten wyraz świtna, jest od słowa świta, znaczącego sukmana". *ib.*, *cf. Rag.* svîla, svióna *raso*, *drappo di seta liscio e lustro*, *sericum rasum*.

2. ŚWITA, y, *ż.*, z *Franc.*, *ob.* Komitywa; *Ross.* проводы, послѣдіе, послѣдъ.

SWOBODA, *SWIEBODA, *SŁOBODA, y., *SWOBODKA, i, *ż.*, *zdrobn.*, SWOBODNOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh. et Slov.* swoboda; *Sorab.* 1. swóbodnoscź *libertas*; (*Sorab.* 2. szkoboda śmiałość); *Carn.* svojbodnost *libertas*; *Vind.* svojobodnost, svojobodlhina, slabodnost; *Croat.* szloboda, szloboschina *libertas*; *Dal.* szloboschina; *Hung.* szabadsàg; *Bosn.* sloboda, smiróst *animi praesentia*, *corraggiò*, *immunitas*, *libertas*, *licentia*, *facultas*, sloboschina, oprosctenóst *privilegium*, wolność; *Rag.* sloboda *libertas*, *animus praesens*, *audacia*; *Slav.* sloboda *audacia*, (*Slav.* sloboda, salvagvardia); *Ross.* свобода, свободность; (*Etym* swój *et* bedący, *ut Graec.* ἀντεξουσιότης); sobiepaństwo, wolność, (cf. swawola); Freyheit, Eigenwilligkeit, Unabhängigkeit, Ungebundenheit, Ungezwungenheit. Po śmierci rodziców dla zbytniéj swobody, udał się za zbytkami. *Wys. Kat.* 379. Gdy widzi przełożony, że mu wolniéj niż komu, że nie ma ktoby go skarał, tym on więcéj ma sam siebie *powściągać, a im *większą od ludzi łaskę a swobodność zna, tym on sam nad sobą sroższym ma być. *Kosz. Lor.* 26. Swoboda, którą ma każdy człowiek od boga, nie iść, gdy nie chce, w ogień. *Gorn. Dw.* 286. W małżeństwie będziesz gronem dziatek otoczony, W zupełniejszéj swobodzie będziesz żył bez żony. *Zab.* 15, 172. W cichy kącik gdy się skryję, Wdzięcznéj swiebody zażyję. *Bardz. Trag.* 310. — Swoboda od podatków. *Herb. Stat.* 9, (*Rag.* izbava). Wieki dawniejsze były wiekami swobod (*immunitas*) i przywilejów. *Czack. Pr.* 1, 190. Z nowin po zakończonéj swobodzie, czyli czasie zwyczajnym, w którym karczujący odbiera nagrodę swego trudu, należy się dziesięcina. *ib.* 320. — *Fig. transl.* By wilcy nie mieli tak swobodek wiecznych. *Rej. Zw.* 120. (wolności bez granic). — §. Słoboda, słobodka, osada wolna, [Wola, *qu. v.*, Wólka, wolica 2]; ein Freyhof, Freygut; *Boh.* swobodstwj; (*Ross.* слобода wieś wielka o jednéj ulicy przedmieście). Wieś Tyszczy z słobodką Pachnowką. *Vol. Leg.* 4, 682. Miasta, miasteczka, wsie, słobody. *ib.* 4, 977. Chłop na słobodę za granicę wychodzi. *Perz. Lek.* 1, 260. Bardzo dalekie słobody tych czasów. *Pam. Kam.* 369. Osobliwie na słobodach obuchem i kijem nieboraku świaszczennikowi grożą. *ib.* 167. Nie chciał mu onéj słobodki bezprawnie puścić. *Steb.* 2, 265. — §. Swoboda umysłu, postaci, nieżenowanie, otwartość; Freymüthigkeit, Offenheit, freyes Wesen, Unbefangenheit. Giesta poważne, wesoła cera, Swoboda niezrównana tego kawalera, Wszystko to dawało wysokiego znaki urodzenia. *Pot. Arg.* 218. — §*. Swoboda, swobodność, *swiebodność, szczodrość, szczodrobliwość; Freygebigkeit, Milde. Między łakomstwem a między rozpraszaniem śrzodek jest bardzo piękna cnota, umiarkowana swieboda. *Kosz. Lor.* 172 *b.* Nie stałem się uczestnikiem twojéj swiebodności, nie okazałeś mi nic łaski, *liberalitas*. *Mącz.* Jezu, coś nam z swéj swobody Nagotował takie gody. *Kanc. Gd.* 248. Gdy jednego dnia żaden Alexandra o dar jaki nie prosił, powiedział: nie liczcie tego dnia, bom żadnemu swéj swobody nie ukazał. *Budn. Apopht.* 98, (cf. uczynność). — §. Swoboda, powodzenie, zdarzenie; Wohlergehen, Wohlbefinden. Na początku zda się, iżby co niosło wesela, swobody albo słodkości .... *Wys. Kat.* 71. Zaraz się namnożyło tych, których swoboda bliźniego w oczy kole. *Psalmod.* 21. Gdyś na swobodzie, myśl o przygodzie. *Rys. Ad.* 52. *Żegl. Ad.* 52. (czasu pogody, bój się nawałności). SWOBODNIEĆ *neutr. niedok.*, swobodnym się stać, wolności nabierać, frey werden. Dopiero ich umysły więcéj swobodnieją, Wzbudzone do zuchwalstwa fałszywą nadzieją. *Przyb. Milt.* 52. SWOBODNY, *SWIEBODNY, a, e, SWOBODNIE, *SWIEBODNIE *adverb.*; *Boh.* swobodný, swobodnický, (swobodnjk wyzwoleniec, *libertus*, *possessor praedii immunis*); *Slov.* swobodny, kterýž práwu poddán nenj *liber*); *Sorab.* 1. swobodné *liber*; *Sorab.* 2. szkobodne, (po szkobože śmiało); *Carn.* slobodn, svojbodn *liber*, *caelebs*, (svojbodnek *liber baro*); *Vind.* svojoboden, prost, frai, slaboden, svoje vole, ne savesan, (svojobodnik = baron, *f.* svojobodniza, baroninja = baronowa); *Croat.* szloboden, nepodlosen, (szlobodnyak *libertinus*, szlobodno = wolno, godzi się; *Dal.* szlobodno yefst *licet*; szlobodnik *libertus*); *Hung.* szabad, szabados, zabolátlan *effrenatus*; *Rag.* slòbod, slòbodan *immunis*, *sui juris*, *audens*, (slobodnik *liberator*); *Bosn.* slobodan *animosus*, *audens*, *ingenuus*, *liber*, *tutus*, *securus*; *Slav.* slobodan = śmiały, wolny; slobodni gospodni = baron, slobodno = śmiało, zuchwale; *Ross.* свободный, (слободскіе полки husarskie albo kozackie pułki, слобожанинъ mieszkający na słobodzie; *Eccl.* свободьникъ sobie pan, wolny); swój, wolny sobie, nie podległy; frey, ununterworfen, selbstwillig, eigenwillig, freywillig, (cf. *swawolny). Chodził swiebodnie między ludźmi, bo go było nie dano pod straż do ciemnicy. 1 *Leop. Jer.* 37, 4. Ludziom swiebodnym wolność odejmuje. *Klon. Wor.* 31. Stanął, nie jako więzień, ale jako swiebodny. *Birk. Kant. A* 4. Nieswobodny, w więzieniu zostający, albo nie swojéj woli. *Włod.* Rzecz swiebodna, która wolno człowiekowi przyjąć albo precz puścić. *Wiśn.* 312. Im więcéj wiara uciśniona bywa, tym więcéj się na wierzch dobywa, tym wolniejsza i *swiebodziejsza bywa. *Wiśn.* 242. (swobodniejsza). Wracają się do swobodnego, abo raczéj swywolnego swego życia. *Syxt. Szkł.* 258. Lud swój w jedno skupiwszy, i inszy swiebodny z sobą zaciągnąwszy .... *Krom.* 23. dobrowolnych, ochotników, Freywillige. Powietrze naturalne czyli swobodne. *Jak. Mat.* 3, 397. wolne, nie zamknięte, freye Luft. Swobodnym i naturalnym krokiem regiment na dzień ujdzie 3 mile Polskie. *Jak. Art.* 2, 455. wolny, nie żenowany krok; ein freyer, ungebinderter Schritt. Nie trzeba zostawić sobie pozad nieprzyjaciela, iżby swiebodne było jechanie do wojska. *Biel.* 455. nieprzeszkadzane, nieprzerwane; unverhindert, ununterbrochen, frey. — Abram Dunin na Wartemberku swobodny pan. *Warg. Wal.* 230. dziedziczny pan, *liber baro*, Freyherr auf ....

Swobodne miasto, wolne od opłat; *Slov.* swobodne mésto; *Hung.* szabad város, *municipium*, (*ob.* Słoboda). Swobodny, wolny od podatków, pańszczyzny; *Ross.* бѣломѣстный, *Subst* бѣломѣстецъ, бѣлопомѣстецъ. — Siedm nauk, które Łacinnicy *liberales*, t. j. swobodne zowią *Kosz. Lor.* 2 *b*, (*ob.* Wyzwolony). — §. Swobodny, nie żenujący się, otwarty; freymüthig, unbefangen, offen. Odprawił to z osobliwą wszystkich pochwałą swobodnie i szczęśliwie. *Warg. Wal.* 72. Komuż tytuł róży swobodniéj przystoi, Jeno tam, gdzie niewinność i wstyd w oczach stoi? *Kchow. Roż.* 101. (przyzwoiciéj). Ten bożek tak był piękny, jak twe lube oczy, Tak swobodny, tak miły, jak twój śmiech uroczy. *Chod. Gesn.* 127. Lecz już nadchodzi Chloe, jéj zielona szata Na swobodnych zefirach tu i owdzie lata. *ib.* 142. Co za radość, co za rozkosz miła Mnie całego w téj chwile swobodnie przeszyła. *ib.* 56. — § Swobodny, szczodry, hojny, wspaniały; freygiebig, großherzig. Szczęśliwy człowiek, który swe ufanie Położył w tak łaskawym i swobodnym panie. *Kanc. Gd.* 320. Lew nad insze zwierzęta najmężniejszy, mocny, wspaniały, szczodry i też swiebodny. *Sienn.* 289. Orzeł między ptaki najmężniejszy i najswiebodniejszy. *Sienn.* 290. "SWOBODYNIEC, ńca, *m.*, *Liber Bacchus. Żebr. Ow.* 79. SWOBODZIĆ *cz. niedok.*, (Oswobodzić, wyswobodzić *dok.*, *qu. v.*); *Boh.* swoboditi; *Croat.* szlobodím; *Rag.* słoboditti, (słoboditise = odważyć się, śmieć); *Hung.* szabadító; *Bosn.* słoboditi od koga *liberare*, (słoboditi sarçe, datti słobod *addere animos*); *Ross.* свободить, свобождать: oswobadzać, uwalniać, swobody nabawiać; frey machen, befreyen. Siebie zawodzi, kto drugiego (cręcząc) swobodzi *Cn. Ad.* 594. (kto ręczy, tego kłopot męczy). Sobie szkodzi, kto złego swobodzi. *Rys. Ad.* 65. Prawda twa niech nas swobodzi. *Kanc. Gd.* 286.

SWOIĆ *cz. niedok.*, swoić co z czym, oswajać, przyuczać, wkładać; an etwas gewöhnen, dazu anhalten. Niechaj dzieci się swoją z powinnościami obywatela. *Przestr.* 339. Rodzice już niewinne dzieci swoili z podłością. *ib.* 91. W tył pójdzie, co się nie swoi z miłośnym Kupidyna obozem. *Hul. Ow.* 12. — §. Swoić, przywłaszczać sobie, sich zueignen; *Carn.* persvojim; *Vind* fvojiti, vlastiti; *Croat.* szvoim; *Ross.* своить. Świadka ni jednego nie stawił; tylko tak gołemi słowy grunt cudzy swoił. *Stat. Lit.* 293.

SWÓJ, *Fem.* swoja, *contr.* swa; *Neutr.* swoje, *contr.* swe; *Boh.* swůg, swá, swé, *Slov.* swóg; *Sorab.* 1. szwoj, fwoy, -ya, -ye; *Sorab.* 2. szwoj; *Carn.* svoj; *Vind.* fvoi; *Croat.* szvoj, -a, -e; *Rag.* svoj, -ja, -je; *Slav.* svoj, svoja, svoje; *Bosn.* svoj; *Ross.* свой, -оя, -ое; (*Etym.* sobie, sobą, *ob.* Się; cf. *Lat.* sibi, se, suus, sua; *Graec.* σός, σή, σόν; *Germ.* sein. *Pronomen hoc locum tenet reliquorum possessivorum, quoties subjectum sermonis pertinet ad personam Verbo expressam*; n. p. Pójdę do swego ogroda, in meinen Garten; czy pójdziesz dziś do swego ogroda, in deinen G.; poszedł do swego ogroda, in seinen G.; poszliśmy do swego ogroda, in unsern G.; czy do swego ogroda pójdziecie, in euern G.; poszli do swego ogroda, in ihren G. *Quando vero persona Verbi differt a persona, ad quam pertinet subjectum sermonis, unaquaeque earum, suo exprimenda est possessivo*: Prosiłem go do twego ogroda; czyś go zaprosił do mego ogroda? brat mój prosi, żebyś przyszedł do jego ogroda; brat mój prosi cię do swego ogroda etc. — §. Na swoje oczy to widziałem. *Teat.* 54, 48. *his oculis vidi*, na własne oczy, na moje oczy, mit meinen eignen Augen. Swoją ręką, własną ręką, własnoręczny, własnoręcznie. *Ross.* своеручный, своеручно. Swego czasu; *Croat.* za goda, zu seiner Zeit. Która rzecz nie swego czasu bywa, nie trwa długo. *Ezop.* 72. nie w przyzwoitym czasie, nie w czas: nicht zu ihrer Zeit, zur gehörigen, rechten Zeit. Pan nie w swym humorze. *Teat.* 43 *c*, 7. *Wyb.* nie w swoim zwyczajnym dobrym humorze, nicht bey Laune. On w sobie nie miał żadnéj swéj godności, Ale go zacnym tytuły czynili. *P. Kchan. Jer.* 425. (właściwéj, osobistéj; eigene, eigenthümliche, persönliche Würde; *Ross.* своиственный właściwy). Pan surowéj a swéj myśli; trzeba słuchać do najmniejszego punktu jego rozkazania. *Gorn. Dw.* 110 (absolut, uparty przy swoim; eigenwillig, eigensinnig; cf. *Carn.* svojoglavnost, samoglavnost = krnąbrność). Nie swoją zejść śmiercią, znaczy śmierć gwałtowną. *Pilch. Sen. list.* 2, 141. Nie swą śmiercią zeszli z świata. *Stryjk.* 468. nie naturalną, gwałtowną, nicht natürlichen Todes. Każdy takowe dziecię poklnie, mówiąc: nie będzie z tego nic dobrego, nie zginie to swą śmiercią, nie uroście. *Dambr.* 84. Wolę już umrzeć swoją śmiercią, niż żeby mię doktor miał dobić. *Opal. Sat.* 68. *Bial. Post.* 101. Lepiéj o swych rzeczach rozmawiać, niżli o cudzych. *Boh. Kom.* 2, 17. Wiadomość rzeczy swych i postronnych. *Gorn. Dw.* 517. domowych, krajowych, einheimisch. Annibal starał się, aby Fabiusza jako w podejrzenie do swych Rzymian wdawać. *Warg. Wal.* 245. (u rodaków; *Eccl.* своя, свояси; ojczyzna, pomieszkanie, *ob.* u siebie, pod słowem Się). Słowa twoje powinny być ile możności z swojego języka, nie z obcych pożyczane. *Karp.* 2, 44 (swojskie). Nikt rzeczy swych nie kupuje. *Gorn. Sen.* 509. (za moję własność nie daję pieniędzy). Na jakimkolwiek miejscu ich znajdziesz, bierz jak swoich. *Teat.* 32. *b*, 107. (śmiało, dobrém prawem, dobrém sumnieniem). — *Omisso Substantivo*: Swoje, swe, (*oppos.* cudze), własność czyja, mienie, posiadłość; das Seinige, das Eigenthum jemandes. Swe traci, kto na cudze łakomy. *Kchow. Wied.* 11. Kto pragnie cudzego, postrada i swego. *Cn. Ad.* 374. Swojego postradał, cudzego nie dostał. *ib.* 1121. Żyj ojcowskim trybem, który na swym przestawał, cudzego nie pragnął, nikomu nie zajrzał. *Falib. Q* 3. Dawna przypowieść: trzymaj swoje. *Groch. W.* 456. Mam to za swe, cokolwiek tobie szczęście niesie. *Bardz. Trag.* 301. Cudze za swe udawać, błazeństwo. *Cn. Ad.* 112. Każdemu swoje miło, chociaż na pół zgniło. *Rys. Ad.* 21. *Gaw. Siel.* 387. Każdemu swoje najpiękniejsze. *Cn. Ad.* 326. (każda liszka swój ogon chwali). Każdemu swego żal. *Glicz. Wych. D* 1. — Swój, należący do kogo, swojak, będący z kim w jakimkolwiek związku, der Angehörige jemandes, der Seinige, der Meinige, der Deinige, der Unsrige, Eurige; cf. naski, waski, naszyniec, waszyniec; *Rag.* svooj *consanguineus*;

Bosn. svoj, rodjak = krewny; *Dal.* szvoy po kervi; *Ross.* свойственникъ, *f.* свойственница. Niechaj znam łaskę twoję, że mię liczysz swoim. *Paszk. Dz.* 92. daß du mich zu den Deinigen zählst. Nie mam się za co wstydzić, że choć swego, ale godnego chwały chwalę. *Jabł. Buk. praef.* daß ich meinen Angehörigen, meinen Verwandten lobe. Ona choćby i Jowisz chciał ją mieć za swoję, Nie więcéjby nad miłość ważyła go moję. *Otw. Ow.* 293. wenn selbst Jupiter sie zur Seinigen haben wollte. Dobrze, kto ma u dworu swojego. *Wad. Dan.* 63. konfidenta, przyjaciela; es ist gut, wer bey Hofe jemanden hat. Każdy człowiek bliźni; lecz przecię co swój, to nie obcy. *Ossol. Str.* 3. (krew nie woda, bliższa koszula, niż kaftan). Cięższa krzywda od swego. *Rys. Ad.* 6. Krzywda od swojego, jest coś nieznośnego. *Cn. Ad.* 11. Bardziéj boli od swojego. *Żegl. Ad.* 10. — *Similiter*: Nalazł swój swego. *Cn. Ad.* 552. Swój swego naszedł: sobie podobnego, nalazła Marta Godarta, trafił dyabeł na poganina: gleich sucht sich, gleich fand sich. Trafił swój na swego, i on-ci to był także żołnierzem. *Ossol. Str.* 1. Swój do swego lgnie. *Cn. Ad.* 1122. równy rad równemu, gleich und gleich gesellt sich gern. — *Aliter*: Całym jeszcze nie swój. *Teat.* 49. *b*, 106. jeszczem nie zupełnie przyszedł do siebie, ich bin noch nicht ganz zu mir gekommen, noch nicht ganz bey mir. Poznała, że Miłosz coś nie swój; zgadła, zkąd to strach na niego padał. *Ossol. Str.* 9. Biedny chłopak, od tego czasu chodzi jak nie swój. *Teat.* 14. *d*, 40. (odmieniony, nie wolnéj myśli). Nigdy sam swój nie jest, podobno połowica dyabłowa. *Rej. Zw.* 190. Sam swój, sobie pan; *Carn.* samsvoj, samsvojne, -a, -u; *Vind.* ſamſvoi, ſamſvoin, ſamstojezh, ſvoivolen (*ob.* 'Swawolny), ſvojnik, ſvojovolnik, (*Subst.* ſamoſvojnost, ſamostojezhnost = udzielność); *Eccl.* самостоятельный, самочинникъ. Swoja wola, swa wola, *ob.* 'Swawola. — §. Każdy w swą. *Cn. Ad.* 541. jeden tam, drugi sam, każdy swą porze; jeder geht seinen Weg, folgt seinem Kopfe. Przyszła godzina, żebyście się każdy w swą rozpierzchnęli. *W. Joan.* 16, 32 (każdy w inszą stronę). Pop swoje, chłop swoje. *Teat.* 20 *b*, 185. (temu z ust, a jemu mimo uszy szust). Skończył napominania, ów przecię swą porze; *dictis tamen ille repugnat. Żebr. Ow.* 30. Prawo, nieprawo, ja za swojém 'potahnu. *Rej. Zw.* 191 *b.* (za moją głową pójdę). Doznawajmy przygód, któremi nas bóg dotyka, przecię my w swą, przecię my codzień to głębiéj w las. *Podw. Wróż.* 61. Gdym Stachowi serce dała, Tam zabawa, gdzie nas dwoje; Matka czasem połajała, Ona swoje, a ja swoje. *Kniaź. Poez.* 3, 186. Gdy Krzyżacy przy swoim stali, aby król abo zapłacił, abo się zrzekł zamku, rozeszły się strony w uporze. *Nar. Hst.* 5, 314. przy swoim zdaniu, żądaniu obstawali, sie blieben bey ihrem Satze. Na swoje koło ciągnąć, na swój młyn wodę obracać, na swoje wijać motowidło, (*ob.* prywatą się rządzić, *ob.* Koło). Dusi kot myszy zawżdy po swojemu. *Zab.* 16, 61. według starego nałogu, po staremu; nach seiner Weise, Gewohnheit, Manier. Tobie-li tylko ujdzie to samemu Długie dyskursy prowadzić po swemu? *Chrośc. Job.* 42. Oto masz, już zaczyna swoje. *Teat.* 55. *b*, 10. *sc.* figle, psie sztuki, er fängt schon wieder an. Dajmy temu pokój, a wróćmy się do swego. *Teat.* 27, 6. do swojej sprawy, materyi, kehren wir zu unserm Geschäfte zurück. Zrobiliśmy już swoje, wychodzimy. *Teat.* 7. *d*, 50. wir haben schon das Unsrige gethan. Nie dbał na to odęcie, swoje robił. *Jabł. Tel.* 185. (co zaczął, kończył). Nie dokażesz swego, chyba że żyć nie będę. *Teat.* 54, 30. (niedopniesz zamiaru swego, celu, widoku swego). Sprawą i męstwem czynili swemu dosyć. *Gorn. Dw.* 367. swemu obowiązkowi, swojéj powinności; sie haben Genüge geleistet, das ihrige gethan. — Proszę za swoją, słusznie ci mawiają, Co swoje trunki na stole stawiają. *Bratk.* T 3. proszę na mój kieliszek odpowiedzieć, ich bitte auf mein Glas Bescheid zu thun. — Masz za swe = dobrze ci tak, takiemu takie, jaka robota, taka zapłata; wie die Arbeit, so der Lohn, es geschieht dir schon recht, da hast, was du verdient hast. Dobrze ci tak, masz za swe, niebaczny Korylu, I cóż ci po twym niebie, po Dyanach tylu! *Zab.* 9, 367. *Ejssym.* Masz za swe, kara za występkiem chodzi. *Zab.* 13, 234. *Nar. Nar. Dz.* 2, 196. Weźmiesz ty kiedy za swoje, ja ci tego nigdy nie daruję. *Teat.* 10, 83. — Wszakże też Węgrowie mieli za swe; i jeśli się naszym przykrzyła wojna, tedy i onym. *Biel.* 105. i im się dostało, i im się dało uczuć, dało im się w znaki: auch sie bekamen ihren Theil, auch sie empfanden es. Dobra duchowne pustkami stoją, ale i szlacheckie mają za swe. *Falib. N* 2. Acz tego nie cierpią co inni, lecz i ci mają za swe. *Paszk. Dz.* 1, 129. Chciałbym mu oddać za swoje, bo mam nań chrapkę. *Teat.* 30, 91. (odwetować na nim moję krzywdę, pomścić się, wet za wet oddać, powetować). — Wychodzić na swoje, przychodzić do swego = nie tracić, zyskać, płużyć, kwitnąć, wskórać; auf das Seine kommen, nicht einbüßen, gewinnen, seinen Zweck erreichen. Cnota, choć jéj dokuczą troski, niepokoje, Poźniej prawda, lecz lepiéj wychodzi na swoje. *Kras. Sat.* 34. Nie bój się Wc Pan, wyjdę ja na swoje. *Mon.* 67, 4. SWOJAK, a, *m.*, rodak, ziomek, współziomek, towarzysz, naszyniec, (*ob.* Swój): der Landsmann von jemanden, National, Genosse, das Mitglied; (*Ross.* свойкъ swak, świekier, szwagier, свойчина swieść, swacha; *Eccl.* своя = ojczysty dom, die Heimath). Izasława niejakiś zdrajca z ludzi Olegowych, uczyniwszy się swojakiem, zabił. *Nar. Hst.* 2, 439. Gość radością swojaków właśnie opętany, Nie czuje się z podróży, jak nią zmordowany. *Zab.* 12, 91. Królowie Polscy, dla zachęcenia swojaków do rozmaitych umiejętności zakładali akademie. *Zab.* 6, 87. 'SWOJERZ, a, *m.*, 'SWOIK, ojka, *m.*, [letnik, ein Kittel, *theristrum* 2], n. p. Tamar złożywszy odzienie wdowie, zawiła się w swoik. 3 *Leop. Genes.* 38, 14. (okryła się rąbkiem. *Bibl. Gd.*, wzięła na się szatę letnią. 1 *Leop. Genes.* 38, 13; sie deckte sich mit einem Mantel. *Luth.*). Odejmie pan córkom Syońskim nauszki, pierścionki, płaszczyki i swojki. 1 *Leop. Jes.* 3, 21. (podwiki. *Bibl. Gd.*). — Swojerze należą do stroju białogłowskiego. *Sax. Tyt.* 7. 'SWOJOLUBSTWO, a, *n.*, n. p. Uwodzić się swojolub-

stwem i zastrońistwem. *Mon.* 75, 111. stronniczym przywiazaniem do swoich, partheiische Liebe zu den Seinigen. SWOJSKI, a, ie, należący do kogo, czyj, mój, twój, jego, jéj, nasz, wasz, ich, naski, waski; angehörig jemanden, mein, dein, sein, ihr, unser u. s. w. (*Ross.* свойственный właściwy). Matka Machabejczyków wyprawowała swoich na śmierć odważnie, jakoby nie swojskich. *Bah. Epipkt.* 18. (jakoby obcych, nie swoich). Stanał Bolesł w więcéj razi w szczupłym wojsku, Mając nadzieję w sercu odważnym po wojsku. *Pot. Pocz.* 479. *Ross.* свойски, по свойски; po swojemu, po staremu, jak zwyczajnie; auf seine gewöhnliche Art, wie es ihm eigen war. — §. Krajowy, domowy, einheimisch, Haus-. Zwierzęta jedne są dzikie w kniejach, lasach i t. d. się kryjące; drugie są domowe albo swojskie. *Chmiel.* 1, 571. Swojskie a domowe drzewa, które dla pracy naszéj lepszy owoc dają. *Cresc.* 80. [illegible] drzewa w naskie mieni, Gdy prosk swojski z przywożną latorośla żeni. *Zab.* 10, 50. *Koss.* Swojskie kokosze. *Alb. z Woj.* 16. Miała cztery swojskie krowy; potym przydała do nich piątą Holenderską. *Leop.* 81, 750. — §. Oswojony, rochmany, łaskawy; zahm, nicht wild. Swierz za młodu chowany, oducza się przyrodzonéj dzikości, a stawa się swojskim, jak znajome domowe zwierzęta. *Zab.* 12, 186. Powieść o swojskim jednorożcu przez pannę, bajką nazywają. *Birk. Chmiel. C. b.* — §. Widziałem na wszystkich twarzach zupełną obojętność; rzecz dla mnie najokropniejsza, była dla nich swojską. *Przestr.* 40. zwyczajną, z którą się oswojono, cf. oklepana, gewöhnlich. **SWOJSTWO, a, n., własność, właściwość, Eigenthümlichkeit, Eigenheit, Eigenthum [illegible] 1 [illegible] pokolenie; *Rag.* svòjstvo, svôjta, ròdstvo, rodbîna *propinquitas, affinitas*; *Ross.* [illegible], родня *consanguineus*; *Croat.* [illegible] *affinitas*; *Ross.* свойство przyjaźń, właściwość, [illegible] свойственность właśiwość; *Eccl.* ствойство, свойство, собственность przymiot, właściwość). Dałeś nam rozum i z tobą spółżycie, To są twe swójstwa, twój wyraz prawdziwy. *Zab.* 10, 135. *Koss.* SWOJSZCZEĆ *neutr. niedok.*, uswojszczeć *dok.*, swojskim, łaskawym się stać, krotnieć, rochmanieć, zahm werden. Jednorożec bardzo dziki, który nie swojszczeje nigdy, jeno gdy się z panną [illegible]; dawni pisarze żadnej wzmianki o tym uswojszczeniu nie czynią. *Birk. Chmiel. C b.*

Pochodz. pod *Się.*

SWORA, *SFORA, ZWORA, y, ż., SWORKA, i, ż., dem.*; *Boh.* swůra, swůrka; (*Croat.* [illegible] swórzeń. *Bosn.* svor, uzal *nodus*; *Rag.* svor *nodo d'albero à legno*); *Ross.* свора; (*Etym.* zwierać, zewrzeć); związanie psów ogarów, toż co smycz dla chartów; die Hundekoppel, die Koppel. Ogary przypuszczać do sfory. *Kluk. Zw.* 1, 390. Już jeleń ustrzelany leżał, już do swory Strebują psów myśliwcy, objeżdżając bory. *Pot. Pocz.* 236. Ogary w sworach, a charty na smyczy. *Kchow.* 25. — §. Swora psów, para ogarów związanych sworą, eine Kuppel Jagdhunde. Chartów smycz, gończych psow sfora, a nie para mówi się; inaczéj między myśliwemi albo śmiechem albo smyczą byłbyś ukarany. *Chmiel.* 1, 80. Dobrze dla uciechy sforek kilka, albo smycz jedna druga chartów. *Opal. Sat.* 150. Psów do uciechy doskonałéj dosyć jest swór dwanaście. *Ostror. Myśl.* 42. — §. *Fig. tr.* Sfora, spojenie, związek, złaczenie, zjednoczenie, skojarzenie, para zgodna; Band, Bund, Bündniß, Verbindung, Vereinigung, Paar. Jest się czego zadziwić, gdy kto w jedne sworę Złączył z wielką nauką skromność i pokorę. *Zab.* 1, 107. *Nar.* Rozumiałem ja na królewskim dworze W jednéj z bogactwy szczodrobliwość sworze. *Past. Fid.* 261. Dwie rzeczy, rzadko kiedy z soba zgodne, umiał do jednéj sfory zaciągnąć, wolność i posłuszeństwo. *Birk. Zbar. A,* 2 *b.* Wielkie błogosławieństwo jest przyjaźń; ale w téj sworce trudno ich więcéj ma chodzić, jedno dwa. *Gorn. Dw.* 119. Idzie to po sworze. *Orzech. Qu.* 76. (zgodnie, zgadza się z sobą). Dawniéj przyjaźń z szczerością w jednéj sforze chodziły, Ten wiek teraźniejszy wszystko to rozforował. *Opal. Sat.* 72. — Swora, SFORNOŚĆ [illegible] Einigkeit; *Boh.* swornost. Gdy sworność jest między małżeństwem, cieszą się z tego przyjaciele. *Petr. Ek.* 24. — *Opposit.* Niesfora, niesfor, u, *m.*, niezgoda, Uneinigkeit. Z samychże buntowników teraz kaźń wieźmiemy niesfory. *Pot. Arg.* 147. Niesfor ich miał w przepaści pogrążyć. *Zab.* 15, 296. W bałasie i niesforze pomieszanych głosów. *Nar. Tac.* 3, 97. SWORNOŚĆ ści, *ż.*; *Slov.* swornost, [illegible]; die [illegible] Harmonie. Wielkiego pożytku jest we wszelkich *staniech pokój, zgodliwość, sworność. *Gil. Post.* 28. Trudno ma wóz dobrze iść, kiedy jeden stary wół ciągnie dobrze sasa, a drugi młody do lasa; potrzeba sworności *ib.* 127. SWORNY, *SFORNY, *ZWORNY, a, e, *SFORNIE *adv.*, zgodny, zgodliwy; *Boh. et Slov.* sworný; *Ross.* сворный [illegible] *Gil. Post.* 111 *b.* Niedaleko zajedziesz końmi niesfornemi, bo każdy w swoję stronę ciagnie. *Teat.* 6. *b,* 42. (jeden sasa, drugi do lasa). Nieswornie; *Ross.* недружно, [illegible] *Teat.* 8. *M.* 75. [illegible] 1. A ja [illegible] *Teat.* 8, 26. [illegible] ja w młodości mojéj niesforny trochę chłopak. *Teat.* 30. *b,* 36. SWOROWAĆ, *SFOROWAĆ *cz. niedok.*, usworować *dok.*; *Ross.* сворывать [illegible], приноравливать do swory przyuczać psy); do swory zbierać psy, na sworę brać, u swory uwięzywać, die Hunde koppeln. Ogary powoli przyúczają się do swory; w początku sforuje się pies z suką, potym młody ze starym etc. *Kluk. Zw.* 1, 390. Sworuj psy; a jakoż sworować, kiedy ich niema? *Bratk. F* 4. Tatarowie *zforują konie jako psy, uzdy na szyja od jednego do drugiego wiążywszy. *Biel.* 572. — §. *Tr. fig.* Spajać, spinać, sprzęgać, jednoczyć, łączyć, kojarzyć, *cf.* Rozsworować; verbinden, verknüpfen, vereinen. Trudno Marsa **sforyć z Kupidynem. *Zab.* 15, 228. Jagiełło Litwę do Polski przyszczepił, w jedno państwo sworował, i przysięgą obmocnił; *in unum corpus redigit. Krom.* 411. (wcielił). Powiaty Krakowskie wszystkie, wszystka

Rzplta Polska z rządami najwyższego majestatu książęcego zforowała. *Krom.* 181. Różnych przymiotów żywioły jedne z drugiemi bóg usforował, że jako bystre konie w jednym cugu ciągną. *Psalmod. A* 2. — '§. Abyś w pstrych a w sworowanych odzieniach sobie nie rozkoszował. *Glicz. Wych. E*, 7 *b.* w sztucznie zszytych, haftowanych. SWORZEŃ, rnia, *m.*, stróż wozowy abo pługowy, gwóźdź dyszlowy, der Spannnagel; *Sorab.* 1. sdornik, dornik; *Carn.* gridèlniza, vojnék; *Croat.* szvóra; *Bosn.* argutla, arghitla; *Ross.* шкворена, шворень, сердечникъ. Sworzeń w pojazdach prostych zamiast żelaznego bywa dereniowy, głogowy. *Kluk. Rośl.* 2, 165. Miał tak grube palce, Jak sfornia furmańskiego łamane kawalce. *Pot. Arg.* 590. — §. Prędko oś nową zjeździsz, gdy wierzbowy sworzeń. *Pot. Jow.* 2, 18. — §. Sworznie żelazne, któremi stępka jest do statku przymocowana, u których są stoszyby i klińce. *Magier. Mskr.*, Zapfen, czopy. SWORZNIK, a, *m.* die Bolzenachse. *Bandtk.*

SWYWOLNY, SWYWOLA *ob.* Swawola.

S Y.

'SY; *Boh.* sy, [w mowie ludowej 2]: sobie; *Germ.* sich. Czy go kaci tu przynieśli, mówiłem sy cicho. *Zab.* 7, 205. do siebie, zu mir.

SYBARYTA. *Zab.* 6, 362, *ob.* Pieszczoch, Papinkarz.

SYBERYA, yi, *ż.*, ''SYBIOR, u, *m*; *Ross* Сибирь, (сѣверъ północ, cf. siewier; сѣверка zimno); Siberien; [od dawnej stolicy rzeczona 2] kraina, składająca część państwa Moskiewskiego w Azyi. *Dykc. Geogr.* 3, 45. Lisy takie daleki tylko Sybior z sobolami mnoży. *Pot. Pocz.* 104. SYBERYJCZYK, a, *m.*, der Siberier. W powszechności Syberyjczykowie są próżniacy. *Dykc. Geogr.* 3, 45. SYBERYJSKI, a, ie, Siberisch; *Ross.* Сибирскій; (сѣверный; *Eccl.* сѣверскій północny). Prócz lnu pospolitego znany jest len nieśmiertelny albo Syberyjski. *Przedz.* 16. *et* 30. Mahometanie Syberyjscy. *Dykc. Geogr.* 3, 45.

SYBILA, *ob.* Wieszczbiarka, Prorokini, Przepowiadaczka, *Carn.* Hertha; *Croat.* Víla, Vilenicza; *adj.* vilni, *ob.* Szaławiła.

'SYC *adv.*; *Boh.* syc, syce; [*Eccl* сиць, сицe 2] - zaś, hingegen. A syc, jeśliby ten kąt był mniejszy, tedy.... *Grzep. Geom* 4 *b.* A syc, tedyć ta linia prosta czyniłaby więcéj niż dwa proste kąty. *ib. H* 3.

'SYCERA, y, *ż.*, 'SZEKAR, 'SZECHAR, u, *m.*, z *Hebr.* שכר; trunek upajający, ein berauschendes Getränk; *Ross.* сикера; (*Eccl.* оловина, питіе всякое хмѣльное, кромѣ вина виноградняго). Strzeż się, abyś nie piła wina i sycery. *W. Jud.* 13, 4, *not.* «nic pijanego». *W. Luc.* 1, 15. Dawajcie sycery smętnym a wina tym, których serce w gorzkości. *W. Prov.* 31, 6. Wina i szekaru pić nie będziesz. *Budn. Levit.* 10, 9, (*not.* «wszelkie picie, co upaja, jako miód, piwo»). Szechar. *Budn. Ps.* 69, 17.

SYCI, *ob.* Syty. — SYCIĆ *cz. niedok.*, nasycać, sytym uczynić, sytości nabawić; *Boh.* sytiti; *Sorab.* 1. fetžu, wóbszétžam; *Carn.* siteti, sitèm; *Croat.* szítim; *Rag.* sittiti; *Bosn.* sittiti, nasittiti; *Eccl.* сытю, насыщаю; *Graec.* σιτέω, σιτῶ nutrio, (σῖτος żyto, σιτία cibaria); *Germ.* sättigen; (*Vind.* fititi = pienić się koło gęby). Chuderławym wanna zdrowie utwierdza, i ciało syci. *Haur. Ek.* 15. (tuczy). Sycić się, nasycać się *Boh.* žičjm se. — §. Miód sycić, rozsycać miód, warzyć miód pity; (*Ross.* сытить miodem zaprawiać; *Eccl.* сытю, сладю słodzę; *Vind.* fet, fat, fetouje, fetje = plastr miodowy, *ob.* Syta), Meth brauen, den Honig zerlassen, seimen und trinkbar machen. Miód jak sycić abo warzyć. *Haur. Ek.* 141. Miodu słodkiego napij się w domu syconego. *Jeż. Ek. D* 3. Miód sycony, bez zbytniej mocy, którą ma z korzeni, staje się trunkiem miłym, zdrowiu nieszkodliwym. *Kras. Pot.* 1, 19. SYCIUCHNY, *ob.* Syty.

SYCYLIA, ii, *ż.*, Sicilien, wyspa najznaczniejsza między wyspami morza śrzodziemnego. *Wyrw. Geogr.* 195. [SYCYLIJCZYK, a, *m.*, der Sicilianer. Przymioty Sycylijczyków. *Wyrw. Geogr.* 196. 'Sykulijczyki. *Sk. Dz.* 1187. SYCYLIANKA, i, *ż.*, die Sicilianerinn. SYCYLIJSKI, a, ie, Sicilianisch. Nieszpory Sycylijskie. *Dykc. Geogr.* 3, 46.

SYCZEĆ, -ał, -y, *med. niedok.*, Syknąć *jedntl.*, Sykać *contin.*; *Boh.* syčeti; (*Rag.* zicjati, cicjati *lamentarsi piangendo*; *Ross.* сыкнуть, сыкать *signo exclamationis uti*); ksykać, świszczeć jak wąż, gęś, (*Graec.* σίζειν; *Holl.* hissen, kissen; *Ital.* sischare); *Germ.* zischen, wie eine Schlange; *Ross.* шипнуть, шипѣть, шиплю, (*disting.* szyplić). Wąż syka. *Tr.* Człowiek, gdy mu cyrulik rany proszkiem zasypie, syczy jako gęś. *Comp. Med.* 409. — §. Sykać, sarkać: seufzen, stöhnen, klagen. Syknawszy na docisk brzemienia, zatoczył się pod strzechę. *Przyb. Ab.* 137. Trudno nie syknąć i nie umartwić się, kiedy człeku wszystko szło jak z kamienia. *Teat.* 33, 6. Narzekanie, płacz i sykanie wielkie. *Sekl. Math.* 11. Nie chcę cię tykać, I bez żadnéj potrzeby wolę w sobie sykać. *Jabł. Tel.* 205. Cierpliwa dosyć jestem; ale muszę syknąć, Że nieszczęsni nie mogą zawiści uniknąć. *Tręb. S. M.* 42. Owca nie syknie, baran się nie skarży. *Jabł. Ez.* 101.

SYGNET. *W. Esther.* 8, 8; SYGNECIK *dem. Teat.* 12, 82, *ob.* Pieczęć, Pieczątka, Pierścionek z pieczęcią; *Boh.* pečet, sekrýt. SYGILACYA sukna miastu Gdańskowi pozwolona. *Vol. Leg.* 4, 11. stęplowanie, das Stempeln, Besiegeln des Tuchs. 'SYGNOWAĆ *cz. niedok.*, poznaczać, oznaczać, znak dawać; bezeichnen, anzeichnen, ein Zeichnen geben. Biskup czasem w nocy kapłanów budził, sam sygnując i dzwoniąc. *Sk. Żyw* 1, 285. SYGNATURKA, i, *ż.*, dzwónek na wieży kościelnéj najmniejszy. *Magier. Mskr.*, das kleinste Kirchenglöcklein. SIGNUM w muzyce, znak, do którego się po skończonéj jakowéj części odsyła. *Magier. Mskr.*

'SYGOR, *ob.* Stygar. SYKAĆ, SYKNĄĆ, *ob.* Syczeć.

SYKIEL, *ob.* Srebrnik.

'SYKOMORY *plur.*, *W.* 3 *Reg.* 10, 27, *not* «płonne figi». *Budn.* 2 *Chron.* 1, 15; figi morowe. *Urzęd.* 344. *Ross.* ягодичина, (ягодичие owoc tego drzewa). 'SYKOFANCYA, z *Greck.*, obłuda, zdrada. *Birk. Gł. Kon.* 18. *Birk. Zbar. D*, 3 *b.* *W. Post. Mn.* 565. 'SYKOFANTA. *Bies. roz. A* 2, obłudnik, zdrajca, nieszczery, oszczerca.

SYLABA, z *Greck.*, *ob.* Zgłoska; *rzek, zbieranka. *Urs. Gr.* 117. Sylaba, słowa część wymowna, zbieranka. *Ursino, dura vox. Cn. Th.* 1021, *Boh.* sylaba; *Slov.* slowka; *Sorab.* 2. ſylba; *Sorab.* 1. ſilba, piszmikow k wuřeknĕnu zwoženo; *Vind.* ſilb, ſilba, ſloga, ſlosha, ſlouka, zharzhva; *Carn.* slôsha; *Bosn.* sillaba, slovka, slosgenje od slova, glás od slova; *Rag.* slóvka; *Ross.* слогъ, слогиня, складъ, (cf. skład); *Eccl.* слогиня, слогинн, слогни. Pierwsza sylaba, *Slov.* predoslowka; śrzednia, medzoslowka, prostredslowka; trzecia od końca, *antepenultima*, tretopredzadna; przedostatnia, predzadoslowka; ostatnia, zadoslowka. SYLABNY, a, e, od sylab, Silben=; *Slov.* slowkowitı; *Vind.* ſilbin, ſilben, ſilbast, ſlogen. SYLABIZOWAĆ, *słabizować, *ślebizować, *ob.* Zgłoskować; ſillabiſiren, buchſtabiren; *Vind.* zhèrkati, zhèrkuvati, zharzhuvati; *Croat.* szlabekuvati, szlovkuvati, slábkujem, (słábram = bełkocę, słaburę z *Ustero*). Jako nie zaraz Rzymu zbudowano, tak też nie wszystkiego razem potrzeba dziecięcia uczyć, pierwéj abecadła, potym sylabizować, albo litery składać, a na ostatek czytać. *Glicz. Wych. I* 8. Sylabizowanie *Ross.* складыванie.

SYŁAĆ, *frequ. Verbi* słać, *ob.* SYŁKA, i, ż., n. p. Wzięty został od Moskali w syłkę. *Gaz. Nar.* 2, 30. w posyłkę, na posłanie, zum Verschicken. A będzież jeszcze to czułe wiejskie życie, syłką i wygnaniem mianowane? *Siem. Cyc.* 46. *relegatio*, wysłaniem, odesłaniem.

SYLOGIZM, wniosek trójskładny; *major* objawia rzecz w powszechności, *minor* powszechność do szczególności stosuje; konsekwencya wyłuszcza, do czego się zmierzało. *Kras. List.* 172, *Sorab.* 1. dopokazwata rètž; *Ross.* умоключенiе, *Eccl.* змышленiе, умозаключенiе.

SYMBOLICZNY, a, e, SYMBOLICZNIE *adv.*, alegoryczny, obrazowy; *Ross.* образовательный; *Eccl.* знаменательный, symbolisch. SYMBOLIZOWAĆ *cz. niedok.*, duchownie oznaczać, symbolicznie przeznaczać, bildlich vorstellen. Róża czerwona wstyd panny błogosławionéj symbolizuje. *Radz. Żyw.* 33. SYMBOLUM apostolskie, *ob.* skład apostolski, kredo, wyznanie. — §. Symbola, *ob.* Figury, alegorye. *Sk. Żyw.* 2, 358. *et* 359. *et* 377, *Vind.* pomiena, poduba, pomenik. SYMETRYA, *ob.* Pomierność. *SYMFONAŁ, a, *m.*, z *Greck.*, muzyczne narzędzie, ein musicalisches Instrument. Gdy usłyszycie dźwięk trąby i fletniów i harfy, i symfonału i wszelaką muzykę .... 1 *Leop. Dan.* 3, 5. *Wujek. ib. Bibl. Gd.* Byli tam lutnistowie, arfy, symfonały, A za niemi panienki przyspiewając stały. *Rej. Wiz.* 25. SYMFONIA, ii, ż., SYMFONIJKA, i, ż., *dem.*, pewna sztuka muzyczna do grania, die Symphonie; *Vind.* ſinfonia, glaſaſloshnost: *Carn.* spolézhnu godenje; *Croat.* szlosnoglaszje; *Eccl.* съгласие. Dam ci za to dwie symfonijki nowiuteńkie. *Boh. Kom.* 1, 212.

SYMON, SYMICH, *ob.* Szymon. SYMONIACTWO, *ob.* Świętokupstwo. SYMONIAK, *ob.* Świętokupca.

SYMPATYA, skłonność, przychylność przyrodzona; *Rag.* jednoduscnos. SYMPATYCZNY, przychylny, skłonny z przyrodzenia do drugiego. *Zab.* 14, 142.

SYMPLA, i, ż., z *Łac.*, pojedyńcza płata, einfache Zahlung. Teraz trzecią kwartę, nie półtoréj kwarty, ale symplę oddać mają. *Vol.* 3, 261. — §. Sympla we grze, przegrana, za którą się jedna stawka płaci. *X. Kam.*; *oppos.* dubla. SYMPLAK, a, *m.*, prostak, nieokrzesany: ein ungehobelter, simpler Mensch. Symplak jeden w zaloty przyjechał do dworki. *Pot. Jow.* 125. Który prostą drogą sprawiedliwą idzie, nazywają go symplakiem, laikiem, parafianinem, i niesposobnym do niczego. *Teat.* 22. *b*, 126.

SYN, a, *m.*, od ojca spłodzony; *Boh.* syn, synek, synaček; *Slov.* syn, sin, sinek, sináček, synaček; *Sorab.* 2. szyn, szynk; *Sorab.* 1. ſyn, szyn, séhn; *Carn.* syn; *Vind.* ſin, ſinek, ſinizh, rojenzhizh; *Croat.* szín, szinek; *Slav.* sìn; *Bosn.* sin, sinak, sinciech; *Rag.* sijn, sincich; *Ross.* сынъ, сынокъ, сыночекъ; *Germ.* der Sohn, das Söhnlein, Söhnchen; Otfried sun; *Got.* sunus; *Angl.-s.* sune; cf. *Graec.* υἱός, *Accus.* υἱόν; [*dcr.* sunu; *sanscr.* sûnus; *Etym.* su = *generare* 2]. SYNEK, nka, *m.*, *dem.*, SYNECZEK, SYNACZEK, czka, *m.*, *dem. secund.* Syn w piątym przypadku, *in Vocativo*, synu! niegdyś synie! *Kpcz. Gr.* 2, *p.* 128. Ociec niektóry miał dwu synu (*dual.* = synów). *Budn. Math.* 21, 28. Syn ojcu pospolicie podobny, ojca naśladuje. *Cn. Ad.* 1123; (*Slov.* gakí otec, takí sin; niedaleko jabłoni jabłko spada). Nie zawsze z dobrych rodziców synowie dobrzy. *Birk. Syn. Kor. B*, 2 *b*. Ociec cnotliwy Czasem na synach bywa nieszczęśliwy. *Jabł. Ez.* 149. Pospolicie po złym ojcu bywa gorszy syn. *Biał. Post.* 177. (*Slo.* Otĕc stiskal, a sin wiskal, *prodigus est natus, de parco patre creatus*; co ociec zebrał, syn rozciskał). Syn marnotrawny, (*ob.* Marnotrawny). Syn w dom, dziewka z domu. *Rys. Ad.* 62. (na synach zasadza się potomność). Synaczek mój malutki. *Zbil. Dr. E* 4. *Groch. W.* 332. Synek Wenery zuchwały Miece z łuku swoje strzały. *Lib. Sen.* 16. Syneczek. *Teat.* 7. *c*, 75. Syn jednorodzony boży, (*ob.* Jednorodzony). Wtórą osobę dlatego synem zowiemy, bo wieczne jéj od ojca pochodzenie właśnie rodzeniem się nazywa; jako więc pochodzenie owo imieniem rodzenia znaczy się, tak osobę, która wynika, właśnie synem nazywamy. *Kucz. Kat.* 164. — Syn przysposobiony, *Slav.* posìn; *Bosn.* posignen, uzet za sina; *Ross.* усыновленный; *Eccl.* сыноположный, сынотворный. Przysposobić syna, *Boh.* za syna zwolit; *Carn.* posyneti, posynèm; *Vind.* poſinuvati; *Bosn.* posiniti; *Rag.* posinoviti, posiniti; *Ross.* всыновить, всыновлять, усыновить, усыновлять; *Eccl.* сыноположаю, сынотворю вмѣсто сына прiемлю. Przysposabiający syna, *Rag.* posinovitegl, posinitegl; *Bosn.* posignitel; *Ross.* усыновитель. Przysposobienie syna, adoptacya, *Vind.* poſinstvu; *Bosn.* posignenje; *Ross.* усыновленiе; *Eccl.* усыненiе, всыновленiе, принятiе въ сына, сыноположенiе, сынотворенiе. — Podał się w podejrzenie, że nie jest synem kościelnym. *Warg. Radz.* 15. chrześcianinem, ein Kind der Kirche. — Milszy tobie syn kobyli, aniżeli boski. *Sk. Dz.* 655. (koń, niż człowiek). Syn chrzesny, *ob.* Chrzesny. — §. *Maledic.* Pogański synie! *Teat.* 52. *b*, 117. poganinie! du Heide! Skurwysyn, *ob.* Kurwa. — Synowie koronni. *Herb. Stat.* 580, *ob.* Koronny. — *Blande:* Synu,

synku, synaczku! = mój miły, luby, kochany, moje dziecię; Kind, Kindlein, Söhnchen. Z wielkiéj miłości Jezus uczniów na żegnaniu nie tylko synami, ale synaczkami, jak matki z gorącego serca ku dzieciom rady mówią, zowie. *Sk. Kaz.* 217. *Karnk. Kat.* 55. *W.* 1 *Joan.* 3. — §. *Botan.* W polnych gwoździkach rószczka, która pośledniéj wyrośnie, bywa wyższa, dlatego nazywają to ziele syn nad ojcem. *Spicz.* 36, Feldnelken. SYNAL, a, *m.*, zgrubiale; *objurgando*; niegodziwy syn, ein (ungerathner) Sohn. Mój pan synal, czegoby nie dokazał! jest to ptaszek obrotny. *Teatr.* 29, 69. Z niepoczciwym synalem namawiał się. *ib.* 7, 97. Śliczny synal, nie złych mu zachciewa się rzeczy. *Zabł. Zab.* 93. *Tręb. S. M.* 8. Jakożkolwiek od przodków synal się odsadzi, Przywary spraw bezecnych jasny ród oszpecą. *Hor.* 2, 223. *Kniaź.* Ojcu synal głowę maci. *Zab.* 14, 248. *Szym.* SYNALO, a, *m.*, SYNALEK, lka, *m*, *dem.*, zgrubiałe = synek, Söhnlein. Antoś, mój młodszy synalo, jak mi zaczął płakać! *Teat.* 23, 61. Wielką będę miał pociechę patrząc na małych synalków moich. *Teat.* 34. *c*, 20

SYNAGOGA, *ob.* Bożnica, cf. szkoła. SYNAGOGANIN, *ob.* Zborownik. SYNAEREZYS; *Slov.* wgędnospogilka. *SYNDON z najbielszéj przędzy. *Odym. Św.* 2. *K k* 2 *b*, *Gr. Lat.* sindon, *ob.* Bisior. SYNDYK, SEDYK, SENDYK, z *Greckołac.*, prokurator Rzeczypospolitéj; *kolejum jakiego, etc. *Cn. Th.* 1093; sprawca. *Włod.* Przestaniemy teraz oglądać prezydentów, wojtów, ławników, sendyków. *Teat.* 25. *c*, 107. der Syndicus. SYNDYCTWO, *patrocinium causae publicae. Cn. Th.* 1093. das Syndicat. — *SYNEKDOCHE; *Slov.* porozumitelka; *Carn.* skupjemnost. — (*SYNIEC, ńca, *m*, n. p. Khtorska rzeka, *syniec Amitaonow. *Żebr. Ow.* 385, *natus*, *ob.* Syn, synal). — SYNKOPE; *Slov.* wihoditelka, prostredobralka. SYNOD, z *Greckołac.*, zbór, zjazd biskupów. *Kras. Zb.* 2, 519. Na kapitule abo synodzie zakonu swego. *Birk. Dom.* 34. SYNODALNY, a, e, — ie *adv.*, SYNODALSKI, a, ie, n. p. Wyrok synodalski. *Sk. Żyw.* 1, 269. Księgi synodalskie. *Rej. Ap.* 88. Synodalnie cerkiew wyprawiła dwóch wysłańców. *Pam. Kam.* 412. SYNODOPIŚCA, y, *m.*, pisarz lub dziejopis synodalny, der Synodenschreiber, Synodenbeschreiber. Przyznawają im to synodopiścy. *Smotr. Apol.* 59.

SYNOGARLICA, *ob.* Sinogarlica.

**SYNOJEDZTWO Saturnowe sprosne. *Wad. Dan. praef.*, der Kinderfraß. **SYNOJEDZCA Saturn, dzieciożerca. *Zab.* 16, 405. der Kinderfresser, Söhnefresser.

SYNONYM, z *Greck.*, *ob.* Spółznaczny, spółimienny, bliskoznaczny; (*Slov.* gednotedelní, gednaki, gednowka, gednotelka, gednotedelnost, gednostagnost, (*ob.* Jednostajność); *Carn.* enakorezhnost; *Ross.* тожество, тождество, сословъ). *SYNONIMA, y, *ż.*, słownik, dykcyonarz, ein Wörterbuch. Na słowa architektońskie osobnejby synonimy potrzeba. *Solsk. Arch. praef.* Inne dziś imię na złodziejów w modnéj synonimie. *Teat.* 43. *c*, 49. *Wyb.*

SYNOWA, y, *ż.*; *Carn.* synâha, synka; *Vind.* ſinaha, ſinka, ſinova shena, setinja (cf. zięć), nevesta, ſinouna gospa, mlada gospodinja, ſneha, ſnaha; *Croat.* szneha, szinova sena, snaba, sarozhniza, (cf. zaręczyć); *Bosn.* nevjesta; *Slav.* sinova xena, snaha; *Ross.* сноха, невѣстка, невѣстушка; *Eccl.* невѣста; *sneszka, *cieść, *niewistka, syna żona; des Sohnes Frau, die Schwiegertochter, die Schnur. Mój syn będzie Wc Pana zięciem, a córka Wc Pana moją synową. *Teat.* 21. *c*, 86. Hebe była synową Junony, bo była żoną przysposobionego syna jéj Herkulesa. *Otw. Ow.* 369. SYNOWICA, y, *ż.*, córka mego brata. *Sax. Porz.* 125. bratanka, die Bruderstochter; *Vind.* bratouna hzhi, vnuzhiza, vnukinja od brata, ſestrizhka, bratanzinja, ozhnego brata hzhi; *Bosn.* braticna, kcchi brattova; *Rag.* sinôvza, bratticka; *Slav.* sinovka; (*Carn.* synkena; *Vind.* ſinouka, ſinova hzhi; ſinkinja, vnuka, vnuzhiza = wnuczka od syna). Własną synowicę swoję za żonę wziął. *Sk. Dz.* 622. SYNOWIEC, wca, *m.*; *Boh.* synowec; *Vind.* bratoun ſin, bratizh (*ob.* Bratanek), vnuk, nuzhat od brata, bratranz, ozhneho brata ſin; *Croat.* szinóvëcz; *Rag.* sinôvaz, brattich, *barb.* nechják; *Bosn.* sinovaç; *Slav.* sinovaç; *Ross.* сыновецъ, братаничъ, братнинъ сынъ; syn mego brata. *Sax. Porz.* 125, der Brudersſohn, bratanek; (*Carn.* synovz; *Vind.* ſinouz, ſinovi ſin, ſinouli ſin, vnuzhik = wnuk od syna). SYNOWSKI, a, ie, SYNOWY, a, e: *Slov.* sinowski, sinowi; *Sorab.* 1. ſéhnowé, ſèhnowski; *Vind.* ſinou, ſinouli, ſinoun; *Rag.* sinovgni, sinovgli, sinovij; *Ross.* сыновный; do syna należący, Sohnes =, dem Sohne eigen, zuständig. Stał smutny ojciec na piaszczystym brzegu, Póki mógł dojźrzeć naw synowskich biegu. *Groch. W.* 435. Syn nieprawości ojcowskich, ani ociec synowych nie nosi. *Szczerb. Sax.* 430. Jednego tylko ducha ś., a tego i ducha ojcowego i synowego być wyznawamy. *Żarn. Post.* 250. Wszystko co ociec ma, jest też i synowe. *Kat. Gd.* 60. — *Adverb.* Synowskie, po synowsku, *filiorum more. Cn. Th.* 1094. SYNOWSTWO, SYNOSTWO, a, *n.*; *Vind.* otroſhzhina (*ob.* Otrok), poſinenje; *Ross.* сыновство; *Graec.* υἱοθεσία, *quasi filietas*; bycie synem, die Sohnschaft, Kindschaft, (*Eccl.* сыноотечество kacerstwo sabelianów, poczytujących w trójcy ś. ojca z synem za jednę osobę). Bliskość z kmotrostwa jest synostwo między okrzczonym a między tym, który go u krztu trzyma. *Szczerb. Sax.* 184. Przez chrzest nam bóg synostwo i dziedzictwo wieczne daje. *Sk. Kaz.* 516. Chrystus wybrane swe w synostwo boże powołał. *Bial. Post.* 124. Nie względem synowstwa, ale względem albo urzędu albo tytułu, mają ojcowie podczas cześć synów. *Petr. Ek.* 91. Kranz daje Mieczysławowi dwóch synów; Adam Bremeński nic nie pisze o tym synowstwie. *Nar. Hst.* 2, 245.

SYNTAXA, *ob.* Składnia. SYNTEZYS; *Slov.* zmislosétalka.

SYP, *ob.* Sep. SYPAĆ, -ał, sypie, sypę *cz. niedok.*; *Boh.* sypati, sypěti, syptěti; (*Boh.* syp sép, spala osypka); *Sorab.* 2. szipasch, szippasch; *Sorab.* 1. ſěpam, ſjpam, ſjpu, ſjpiam; *Carn.* sipam, (ispa = izba, ispize = izbica); *Vind.* ſipati, ſuti, ſujem (*ob.* Suć), poſuti, (ſep, saſip, naſip = grobla); *Croat.* szipávam; *Rag.* sípati, sippati; *Bosn.* sippati; *Ross.* сыпать, сыплю, (сыпъ osypka, krosty; cf. *Lat.* dissipo, *sipo; cf. *Hebr.* שפך saphach, *ag-*

gregavit, effudit); sypać co w co, o suchych rzeczach, toż, co lać o płynnych, wsypywać; schütten, einschütten. Sypać zboże w wór. *Tr.* Sypać piasek na papier, nasypywać; aufschütten, schütten. *Tr.* Sypać na kupę, kupami sypać. *Cn. Th.* 1094. sać, in Haufen aufschütten, aufhäufen. Sypać groblę, wał, kopce, einen Damm u. s. w. schütten, aufwerfen. Sypie czas góry, kędy był grunt płaski. *Zab.* 12, 2. *Sak.* Gdy nie będziesz miał postanowionego serca swego, wszystko jakobyś plewy sypał przed oblicznośé pana swego. *Rej. Post. u b.* (jakbyś plewy przesypywał). — §. *Fig. transl.* Od gniewu z oczu iskry sypie. *Wad. Dan.* 72. rozsypuje, Funken sprühen. — §. Sypać co komu = hojnie rozrzucać, rozrzutnie rozdawać; reichlich ausstreuen, ausspenden. Garściami na kartę złoto sypali. *Teat.* 19. *b*, 2. Tak był szczodry król ten na synów koronnych bez miary, Że sypał swych dobrodziejstw, nie rozdawał dary. *Min. Ryt.* 2, 38. Grachus trybunem będąc, pospólstwu siła wzbyt sypał. *Warg. Wal.* 79. Do téj funkcyi potrzeba człowieka, coby mógł sypać, byleby wiedział komu i jakim sposobem. *Lub. Roz.* 195. Prokuratorom sprawę mając, sypać musisz. *Gorn. Wl. M b.* — Sypać czym, szafować czym hojnie; spenden, spendiren, reichlich auswerfen, austheilen. Panowie ci złotem, jak piaskiem sypali. *Auszp.* 28. Albo to jeden milionami sypie, a serca dokupić się nie może. *Teat.* 6. *b*, 35. Jegomość za ludźmi się ugania, dyabłami sypie. *Teat.* 6. *b*, 3. (dyabłami liczy). — *Passive:* U nich gęba jak kołowrot, a słowa sypią się jak z pytla. *Pilch. Sen. list.* 304. Sypał się grosz publiczny na gratyfikacye, pensye i zaległości. *Ust. Konst.* 2, 253. rozchodził się marnie, die Staatsgelder wurden verschwendet, vergeudet, verthan. — §. *Recipr. transl.* Sypie się lud i t. d., licznie wychodzi, snuje się kupami, wali się; das Volk u. s. w. wimmelt, strömt in Haufen; *Boh.* řititi se; *Bosn.* verviti, vrriviti mnogo cegljadi, (vrrivgljenje, navrrivglenje *concursus, frequentia*, cf. wrzeć); *Ross.* толпиться, столпиться. Gdy się szlachta i chłopstwo zewsząd za zwierzchnią głową sypali, ściągnęli się na jedno pole wszyscy. *Stryjk.* 319. Poczęło się wojsko nieprzyjacielskie sypać, jak czarny las. *Papr. Ryc.* 97. Roty się zewsząd sypią. *Groch. W.* 559. von allen Seiten strömen sie herbey. Jak nasi kredytorowie zaczną się sypać, to niewiem, co tu robić będzie. *Teat.* 22. *c*, 9. — *Nidificia formicarum burriebant*; wrzało, kipiało mrowisko, szmer był, sypały się mrówki z chropotem. *Cn. Th.* 1094, *Ross.* кипѣть, закипѣть, копышиться, копышиться. Sypanie się robactwa i t. d. *Vind.* miglanje, vervretje. — §. Sypie się broda, wąs i t. d., przebija się, dobywa się, kluje się; die Barthaare brechen durch, kommen zum Vorschein. Wąsik mu się niedawno sypać zaczął. *Boh. Kom.* 1, 49. Tak się z nią cacka, jak gdyby mu się wąs dopiero sypał. *Teat.* 24, 97. *Czart.* (jak śpiczak, jak młokos). Milona jagody Zdobił mech delikatny sypiącéj się brody. *Chod. Gesn.* 22.

Pochodz. ***sypień***, ***sypki***, ***sep***; ***dosypać***, ***dosypka***, ***nasypać***, ***nasypka***, ***naspa***, ***nadsypać***, ***obsypać***, ***osypać***, ***osep***, ***osypka***, ***ospa***, ***ospice***, ***posypać***, ***posypka***, ***podsypać***, ***podsypka***, ***przesypać***, ***przysypać***, ***rozsypać***, ***rozsypka***, ***usypać***, ***wysypać***, ***wsypać***, ****wysep***, ***wyspa***, ***zasypać***, ***zaspa***, ***zasep***, ***zsypować***.

SYPIAĆ *med. frequ. Verbi* spać, zu schlafen pflegen. Nie o to ją bito, że chodziła w żyto, ale że doma nie sypiała. *Rys. Ad.* 43. SYPIALNIA, i, *ż.*, sypialny pokój, łożnica: das Schlafzimmer, die Schlafkammer, das Schlafgemach; *Boh.* lehanice, lehacý komora, ljhárna, (cf. leżeć); *Carn.* jespiza, (cf. izba); *Vind.* spalniza, spajalishe, jispiza, kamra sa spanje, (spalniza, jispiza, hishiza = izdebka); *Rag.* spaavaliscte; *Croat.* szpalnicza, komornicza; *Ross.* спальня, спаленька, почивальня, опочивальня, (cf. spoczynek, odpoczynek); *Eccl.* ложьница, постельница (cf. pościel), чертокъ, (спальникъ *komornik). Sypialnie i gabinety dla zgiełku mają być oddalone od pokojów dziennych. *Świtk. Bud.* 99. SYPIALNY, a, e; *Ross.* спаленный, спальный; do spania służący, Schlaf=. Drzwi portierą zasłonione wiodły do pokoju sypialnego. *Kras. Pod.* 2, 192. *Zab.* 13, 192. *Teat.* 9, 55. Na co się wam przyda tak wiele sypialnych pokojów, kiedy w jednym tylko spoczywacie? *Pilch. Sen. list.* 3, 43.

SYPIE, *ob.* Sypać. SYPIEŃ, pnia, *m.*; *Boh.* sypeň; *Ross.* сыпецъ; *ex origine sonat infundibulum rerum siccarum*; *passim tamen usurpatur pro haustro cerevisiariorum, longum manubrium habente. Cn. Th.* 1094. naczynie do przesypowania lub przelewania, czerpaczka. *Włod.* ein Schütttrichter, Gießtrichter, Trichter, Schöpfgelte; *ob.* Lej, lejek. SYPKI, a, ie; *Boh.* sypký; *Ross.* сыпучій; dający się sypać, ziarnkowaty, miałki; schüttbar, kleinkörnig, sich schütten lassend. Widziałeś kędy mają swe noclegi Ziarniste grady, albo sypkie śniegi. *Chrośc. Job.* 150. *Karp.* 150. Sypka ziemia. *Haur. Sk.* 135. krucha. SYPKOŚĆ, ści, *ż.*, die Schüttbarkeit; *Boh.* sypkost. — (§. Sypkość, *ob.* Sipkość). — SYPNIEC, *ob.* Sipnieć.

SYRAKUZA, y, *ż.*, SYRAKUZY *plur.*, dawna stolica Sycylii. *Wyrw. Geogr.* 195, Syrakus. SYRAKUZANIN, a, *m.*, der Syrakuser. SYRAKUZANKA, i, *ż.*, die Syrakuserinn. SYRAKUZKI, a, ie, Syrakusisch.

SYRB, *ob.* Serb.

SYRENA, *ob.* Piersiopławka; *Boh.* ochochula, ochechula.

SYROJEZKA, i, *ż.*, bedłka, [Speisetäubling, *agaricus esculentus* 2]. *Jundz.* 555. eine Art Erdschwamme; *Boh.* syrowinky.

SYROKOMLA, *herb*; Abdank zwyczajny z krzyżem na wierzchu i na hełmie. *Kurop.* 3, 50, ein Wappen. — §. Syrokomla, majętność Firlejów. *Kras. List.* 46.

SYROKOS, a, *m.*, pewny ptak leśny, [*ob.* Sorkosz 2]; ein gewisser Waldvogel. Syrokosy leśne. *Banial. J* 3. Syrokosy świergolą. *ib. J*, 3 *b*.

SYROP, u, *m.*, SYROPEK, pku, *m.*, *zdrobn.*; *Germ.* der Syrup; *Arab.* serup; *Pers.* scherbet; *Sorab.* 2. serrup; *Carn.* zyrop; *Vind.* zjrup, sirup, sterden sok: *Croat.* sirup; *Bosn.* szirup; *Rag.* râztop zaharni, (*ob.* Roztop); *Ross.* сиропъ, патока сахарная, (*ob.* Patoka); sok cukrowy gęsto uwarzony .... *Krup.* 5, 44. W téj niemocy ani syropku, ani żadnych pigułek nie szukaj. *Weresz. Reg.* 129. SYROPOWY, a, e, od syropu; *Ross.* сиропный, Syrup=.

'SYROWATKA, *ob.* Serwatka.

SYRTA, y, *ż.*, [z *greckołac.* piaszczysta odmiel morska 2], *ob.* Haki, Mielizny, Miela, Płytczyzna. SYRYNGA, *ob.* Strzykawka, Sikawka. SYRZYSKO, *ob.* Serzysko.

SYSAK, SYSUŃ, a, *m.*, osesek, (*Etym.* ssać); ein noch säugendes Thier; *Boh.* cucák. Zwierzątko, póki się karmi mlékiem matki, jest sysakiem. *Kluk. Zw.* 1, 124. Sysuń. *Dudz.* 29.

SYSTEMA, *ob.* Układ. SYSTOLE: *Slov.* dluhokrátilka. 'SYT! *ob.* Cyt! *ob.* St.

SYT, u, *m.*, 1) dosyt, nasycenie, sytość; die Sättigung, Ersättigung. Jadłem do sytu. *Tr.*, *ob.* Dosyć, Dość. — 2) Syt, *ob.* Syty, a, e. SYTA, y, *ż.*, SYTKA, i, *ż.*, *dem.*; *Ross.* сыта; miód wodą rozpuszczony czyli woda miodem nasycona, Honigwasser, Honigtrank; (*Carn.* sat, satovje: *Vind.* fet, fat, fetovje, fetje = plaster miodowy, miód pity: *Croat.* szit meda [illegible]; *Rag.* sàt = plaster miodu: *Ross.* сотъ, соты; cf. *Graec.* [illegible] *potus ex frumento*; *Hebr.* שתה scheth, *potus*, *potatio*). Woda miodowa, to jest, syta. *Sienn.* 73. Miód przasny, albo syta. *Spicz.* 135 [illegible] zowią syta. *Syr.* 501 Ul nowy wymywać sytą; a ta syta ma być uboga, żeby 5 części były wody, a tylko szósta miodu. *Kn.* [illegible] 9. Syta miodowa z kopru Włoskiego. *Syr.* 594. [illegible] z jęczmienia czynią syte abo miód do trunku bardzo przyjemny. *Syr.* 978. O sytkach lub napojach z jabłek, gruszek etc., zrobionych [illegible] 5, 96. [illegible] — §. Sytka, ziele, od sytości, Pomorczyk, Mlecznik Pomorski, [illegible] eine Art Milchkraut, dostatek mleka [illegible] dodaje, i utracone przywraca im. *Syr.* 598. 'SYTEK, *Tr.*, *ob.* Sitek [illegible] 'SYTNIEĆ [illegible], stać się sytnym lub sytym; sättigend werden, satt werden. [illegible] wiatrem [illegible] powietrzem sytnieją; [illegible] *Zbr. Or.* 178. SYTNOŚĆ, ści *ż.*, przymiot tego, co sytnym jest, co sporo nasyca, [illegible]; *Ross.* питательность, *ob.* [illegible] laszy *l. l.* — §. [illegible] Sytość *qu. v.* SYTNY, a, e; *Rag.* zasittiv; (*Carn.* sitn = ciężarem będący; [illegible] = przykry człowiek); *Ross.* сытный, питательный, [illegible] насытительный, mocno nasycający, [illegible] *Cn. Th.* 1091. — §. [illegible] SYTOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* sytost; *Vind.* fitust, fitnost, nafitnost, dovolnost; *Croat.* szitòszt; *Rag.* sittos, sittina, najest, (cf. najeść się); *Sorab.* 1. [illegible]; *Ross.* сытость; syt, dosyt, nasycenie; das Sattseyn, Sattwerden, Ersättigen, die Sattigkeit, Sättigung. [illegible] zgotował do sytności 1 *Leop. Syr.* 43, 26. Sytość zdrowiu i cnocie szkodliwa. *Cn. Ad.* 1124. przepełnienie, przeładowanie, Ueberladung. Z sytności [illegible] pochodzi *Kosz. Lor.* 182 *b.* Uprzykrzona wzgardę sytość rodzi. *Past. Fid.* 38. Do sytości bogacili się publicznemi funduszami. *Ust. Konst.* 2, 167. Przejdzie rozkosz, nastąpi sytość po użyciu. *Kras. W.* 56. mierziączka, Eckel. Wszystkiego sytość bierze i snu i kochania, I skoków, i słodkiego dla ucha śpiewania. *Dmoch. Il.* 2, 27. man bekommt alles satt. — §. Niesytność, niesytość, nienasytek, Unersättlichkeit. Wóz, na którym zbytek jeździ, za staremi się woźniki grzechów toczy, t. j., za obżarstwem a niesytnością brzucha. *Kosz. Lor.* 66 *b.* — §. Tłustość, cielistość, mięsistość; Wohlbeleibtheit, Fette, Dicke. Tatarka śniada czyni sytność ciała i odmiękcza brzuch. *Cresc.* 180. Nie ten jest zdrowszy, który wiele jada, ale ów, który to w się bierze, co mu w sytość idzie, i tyle, ile trawi. *Pilch. Sen. list.* 3, 372. (ile mu służy). Poskoczne czytania, a potrawy skwapliwie pożywane i niezżute, równie w sytość nie idą. *ib. pr. Prov.* Wydarte rzeczy w sytość nie idą. *Fredr. Ad.* 41. zdrowiu nie służą, nie tuczą, unrecht Gut gedeiht nicht. —

(SYTUACYA, *ob.* Położenie, posada). — SYTY, 'SYT, a, e, — o *adverb.*; *Boh.* sytý; *Sorab.* 2. sziti; *Sorab.* 1. fetė: *Carn.* sit, sitn = przykry, ciężarem będący, *Vind.* fit, nafitjen, (fiten *molestus*); *Croat.* szít; *Rag.* sít, (nesít *onocratalus*; *Slav.* nèsit); *Bosn.* sit, sitti; *Ross.* сытый: SYCIUCHNY, SYCIUTEŃKI [illegible]; (*Ross.* сытехонекъ; *Germ.* satt; *Lat.* sat, satur; *Angl.* sated; *Ottfried.* sat: *Goth.* sad; cf. *Germ.* [illegible]; — 1) niełaknący, pokarmem nasycony; satt, gesättigt. Już jadłem syci. *Chrośc. Jow.* 190. Sytemu nic nie smakuje. *Cn. Ad.* 1124. (kto nie doje, mądrze żyje). Wiatrem syt. *Cn. Ad.* 475. [illegible] Łaską syt sługa nie będzie. *Cn. Ad.* 428. (łaska bez datku nic nie waży). Na gładką żonę patrząc, syt nie będziesz. *Rys. Ad.* 51. [illegible] syty. *Pot. Syl.* 16. Na tym zależy, aby wilk był syt, a owca zdrowa. *Pot. Arg.* 347. Chciwość nigdy nie jest syta. *Pilch. Sen. list.* 3, 158. — Syt czego być, mierzić co [illegible] satt haben [illegible]. Strawiony pracami, wiekiem uciśniony, syt jestem rządu. *Teat.* 50, 9. Do klasztoru poszła, syta świata. *P. Kchan. Orl.* 1, 144. — *Aliter:* Kto tu pomyślnych fortun syty, ten w przyszłym żywocie będzie pragnął z bogaczem. *Psalmod.* 38. (kto tu opływa, do zbytku zażywa). Każdy sobie tuszył, iż syt korzyści i zwycięstwa do domu powróci. *Pilch. Sen. list.* 256. — §. Syty, 'sytny, karmny, tłusty, cielisty; wohl bey Leibe, dick und fett. Zygmunt August [illegible] nie mając, jeno że syta była, a potomstwa nie miała. *Biel.* 558. Ludzie sytego i pełnego ciała, mogą nieco ciemierzycy używać. *Syr.* 1465. Zarzeźcie cielę syte. *Budn. Luc.* 15, 23. (tłuste. *Bibl. Gd.*, ein gemästetes Kalb. Luth.). Syciuchne [illegible] *W. Post. W.* 5, 76. [illegible] gdy mu wilcze zęby wyjmiesz, sytniejszy bywa na ciele. *Cresc.* 523. [illegible] dostatek owsa koniom dawa, [illegible] gdy syte będą, co najlepiéj przedał. *Gorn. Sen.* 420. Domowe źwierzęta bywają zawsze cielistsze i sytniejsze, niźli dzikie, a to dla dostatku karmi większego. *Cresc.* 80. — 2') Syty, sytny, nasycający; sättigend, satt machend. Każda rzecz na tym świecie syta. *Pot. Jow.* 23. wszystko się przeje, man bekommt alles satt. Jaki smak? nie znasz; dosyć byle było syto. *Mon.* 70, 174. dużo, suto.

Pochodz. *sycić*, *nasycać*, *nasycić*, *dosyt*, *dosyć*, *dość*, *zadosyć*, *dosyćczynienie*, *podsycić*, *podsyta*.

S Z.

°SZ - ; na wyrażenie złożonych tych dwóch spółgłosek, abecadło Słowiańskie osobnej używa litery, nazwanéj sza, ш; Czesi [i Słowacy 2] piszą š, [Serbowie północni sch; Choratanie lh; Chorwaci s; Ilirowie se 2]. — §. SZ = ż; enclit.; e gr. °ktosz = ktoż; ob. - ż enclit.

SZA SZA SZA między sobą. *Teat.* 22. *b*, 107. szeptali między sobą, sie flüsterten unter einander; cf. szept, cf. *Niem.* schwatzen.

SZABA, y, ż., u bednarzy, ośnik zkrzywiony w półokrąg, który służy do gładzenia klepek lub dna w statku. *Magier. Mskr.*, das Schabemesser der Böttcher.

SZABAS, *ob.* sobota żydowska; *Sorab.* 1. fabbat, fobbota, fwatok; *Vind.* fabbota, pozhitek, prestaja dela; *Ross.* шабатъ; (*Hebr.* שבת schabbath, *quies*, et *spac*.). Łacno jest °szabat zachować, od mięsa zakazanego wstrzymać się, umywaniem się oczyścić i t. d. *Smalc.* 69. świątkować, cf. pościć. — §. *Transl.* ... Kot Myszołów, gdy po dachach, w ogniu cały, szuka żony, tegoż czasu, gdy zażywa z nią szabasu... *Jab. Baj.* 40. (gdy z nią rozkoszuje). SZABASNIK, a, *m.*, piec do chleba pieczenia, w izbie między piecem ogrzewalnym, a kominkiem, w którym się z kominka pali na chleb. *A. Kom.* eine Art Backofen neben dem Stubenofen. SZABASZNY, a, e, od szabasu, Sabbath=, Schabas=, *Ross.* шабашный. SZABASOWAĆ *cz. niedok.*, szabas obchodzić, świątkować, den Schabas feyern; *Ross.* шабашить, пошабашить.

SZABELKA, i, ż., *dem. Nom.* szabla, *Croat.* szablyicza; *Ross.* сабелька, das Säbelchen, ein kleiner Säbel. Konia dosiesc, szabelkę przypasać. *Boh. Sł. B* 4. Dworackie szabelki nazywały się za Kazimierza Jagiellończyka indyczkami, od podobnej do szyi indyków formy. *Czack. Pr.* 1, 217. Tak dobrzem go po karku liznął moją szl... ną szabelką, aż się głowa na ziemi oparła. *Mon.* 74, 43. SZABELKOWY, a, e, od szabelki, od szabelek, Säbelchen=. Ustawne szabelkowe krzesania. *Czack. Pr.* 217. SZABELNIA, i, ż., fabryka, w której głównie na szable albo pałasze robią. *Os. Żel.* 69. die Säbelfabrik; *Croat.* szablyarnicza. SZABELNIK, a, *m.*, który szable robi, der Säbelmacher. *Ld.*; *Croat.* szablyar; *Slav.* sabljàr, *ob.* Miecznik. — §. *Miaer.* Rozbójnicy ... szabelnicy zamordowali wszystkich. *Nar. Hst.* 7, 112. szablami zbrojni, mit Säbeln bewaffnet. SZABELNY, a, e, *Slov.* sabljeni; *Vind.* krivomezhni; *Ross.* сабельный; od szabli, Säbel=. Ten muszkietową z konia leci pluną, Ow z tyłu ścięty szabelnym pochopem. *Jabl. Buk. J.* 3 *b.* Szabelne w karku poniósł degi. *ib. N* 2. SZABELTAS, u, *m.*, [kaleta, ein lederner Beutel 2], kieszeń szabelna, od pasa szabelnego wisząca; *Croat.* szablyotaska; z *Niem.* die Säbeltasche. [Kiedy ja się po kalecie uderzę, z któremi na ten czas Polacy chodzili, szabaltasami ich zowiąc, to gębę zamknij. *Poklat. Kw.* 137 — 2]. Wchodząc huzar zawadza szabeltasem o drzwi. *Teat.* 16, 8. Na szabeltasach herb ich. *Jabl. Her.* W szabeltasie groszy mało. *Bies. B* 2. (żołnierz niepieniężny). — SZABELTASZNO *adverb.*, z szabeltasem, mit einer Säbeltasche. Owo młodź do nauk z dostatkami oddawają, bławatno, pierno, kowano, szabeltaszno. *Falib. O* 3. SZABLA, i, ż.; (*Boh.* šawle; *Slov.* šabla, šable, šawle; *Sorab.* 2. fabla, *Sorab.* 1. zabla; *Carn.* sabla; *Vind.* fabla, kriu mezh, kordezh; *Croat.* szablya; *Slav.* sablja; *Dal.* szablya; *Hung.* horgas szablya, szablyutska; *Rag.* sàbglja; *Bosn.* sabglja; *Ross.* сабля, корда; *Eccl.* шабля, сабля; *Finl.* sabeli; *Svec.* sabel; *Angl.* sable; *Ital.* sabla, sabra, sciala; *Gal.* sabre; *vulg. Germ.* Sabel, Saber; (*Graec. nov.* ...; *Arab.* seif szpada, cf. *Graec.* ... *macto*, ... *curvus*, ... szabla; cf. *Hebr.* חבש ssabach, *mactavit*); pałasz skrzywiony; *Germ.* der Säbel. Nieoprawne szable, głównie, *ob.* Brandnary, *ob.* Stal. *Czack. Pr.* 1, 216. Nasza nieco skrzywiona szabla, której i Węgrzy używają, jest z Azyi. Ustawnie jeżdżący na koniu, taką szablą, oprócz mocniejszego cięcia, mają większą zasłonę głowy, niżeli od prostéj szabli czyli szpady. *ib.* 217. Dla kawaleryi biała broń, jak mówią, czyli szabla, jest użyteczniejszą od karabinów. *ib.* Szabla Węgierka, czapka magierka. *Mon.* 76, 281. Szablą mu nad łbem machał. *Teat.* 26. *b*, 39. Na szable szli, tarczami się założywszy, na nie je brali; nasi zaś tarcze odejmując, z wierzchu je siekli. *Warg. Cez.* 34. Rohatyny wyciskawszy do szabel się rzucili. *ib.* 208. Sąsiedzi na się szable wyostrzyli. *Lib. Hor.* 11. Szabla szable łuczy; ... *Warg. Kw.* ... Na szablach go roznieśli. *Bal. Żw.* ... na kawałki rozsiekli; ... *Boh.* ... *Germ.* niederhauen. Junacy w kącie szablą wiatry krają. *Pilch. Sen. list.* 2, 287. (zuchwale się odgrażają). Na ... w pięćdziesiąt szabel ... *Boh. Kom.* 1, ... *Kłok. Turk.* 207. (zbrojnych szablami, szabelników). Prowincye częścią szablą, częścią przez przymierza ... uczynił. *Nies.* 1, 7. (bronią, orężem, gwałtem, mocą, wojną). *Prov.* Kord do boju, szabla do stroju. *Rys. Ad.* 26. Szlachcica oznaczało noszenie szabli lub szpady. *Czack. Pr.* 2, 245. *Croat. Prov.* Ne chini popa duga halya, nit voynika zlata szablya = nie czyni xiędza długa sukni..., ni wojaka złota szabla. — §. Wieprz dziki psa ... krzywą szablą ... *Żab. Orl.* 101; ... kłem, mit dem krummen Hauer. SZABLICA, y, ż., duża szabla, ein großer Säbel. SZABLINA, y, ż., biedna, nędzna szabla, ein elender Säbel. SZABLISKO, a, *n.*, *contemt.*, szpetna szabla, ein häßlicher garstiger Säbel. Musiał na ... dobrym szabliskiem po ... dostać. *Teat.* 22. *b*, 57. °SZABLONOSZEC, szca, *m.*, noszący szablę, ein Säbelträger; *Croat.* szablyonoszecz.

SZABRAKA *Tr.*, *ob.* Czaprak.

SZABRY *plur.*, kawałki drobne cegły lub dachówki. *Magier. Mskr.*, Ziegel= oder Dachpfannen=Stückchen. SZABROWAĆ *cz. niedok.*, zaszabrować *dok.*, u mularza, szabrami szpary w murze zaszpachlować. *Magier. Mskr.* die Löcher in der Mauer mit Ziegelstückchen ausfüllen.

SZACH, u, *m.*, [z *persk.* 2], (szach w całej Azyi oznacza rządcę, monarchę. *Kras. List.* 2, 87. (*Pers.* cha = król). Szach, bierka, jedna z tych, któremi w szachy grają. *Cn. Th.* 1095. ein Schachstein; *Boh.* šach; *Croat.* chák, chah; *Carn.* tatizhk; *Vind.* skak, fhah; *Ross.* шашка,

шашешка. Podnosi rękę, bierze palcami za szach, jedzie nim, gdzie trzeba. *Pam.* 85, 1, 93. — §. Szach, słowo przestrzegające w szachach króla lub królową, że im trzeba miejsce odmienić; Schach! wenn man Schach bietet. Dać szach królowi. *Tr.*, *Ross.* дать шахъ царю. Król w szachu. *ib.* — *Fig.* Widzisz pociechy po twych żalach nowe, Ty dziś dajesz szach złej fortunie z metem. *Pot. Syl.* 188. zwyciężyłeś ją, schach matt machen; *Vind.* premagau!). Mógł im szach i met dać i ukazać wrota do rozumu. *Birk. Zamoj.* 27. Szachem pada. *Rys. Ad.* 63. (zwyciężony). Albo szach albo met. *Żegl. Ad.* 2. *Rys. Ad.* 63. entweder beugen oder brechen. Lepiéjby było, aby z nim zgoła nie walczyć, abo się nań z wielką mocą oburzyć, iżby był abo szach abo met. *Baz. Sk.* 132. — Szachem o niebo. *Brud. Ost. C* 6. (grać, starać się o niebo).

SZACHER, SZACHERMACHER, słowo żydowskie, oszwabienie w handlu; das Schachern, Geschacher. Nie nie dać a wziąć, i szachermacher. *Kniaź. Poez.* 2, 189. Czynię mały szachermacher z jednym rzeźnikiem poczciwym. *Teat.* 33. *c*, 58. — §. Szacher, szachraj, *ob.* Szachrajka, Szachrajstwo, Szacherstwo, Szachrować.

*SZACHOR. *Sak. Dusz. pr.*, *ob.* Cukier.

SZACHOWAĆ *cz. niedok.*, 1) szach zadawać, Schach bieten. Rycerz króla szachuje, Pop bije rycerza, Wieża jako z więzieniem do królowéj zmierza. *Żegl. Ad.* 97. — 2) Szachować, w kostkę sadzić, na małe czworogranki dzielić; *Germ.* schachten, schachen, in Vierecke theilen. Zewlekli go z onéj sukienki szachowanéj. 1 *Leop. Genes.* 37, 23. (przetykanéj. 3 *Leop.*). Zdarli bracia z Józefa onę suknią szachowaną, którą miał na sobie. *Radz. Genes.* 37, 23. (suknią z rozmaitych farb. *Bibl. Gd.*; sztukowaną. *Budn.* pstrą; bunten Rock. *Luth.*). Napiersień wielkiego kapłana udziałasz robotą szachowaną. 1 *Leop. Exod.* 28, 13. (haftowaną. 3 *Leop.*), gestickt. Dworzanin miał na sobie szatę szachowaną. *Papr. Pr. C*, 3 *b*. Po ludziach nie patrz szachowanego odzienia; ale co się wewnątrz świeci. *Budn. Apopht.* 78. Gdy za godność, nie za grosz dawano infuły, Musiał pan szachowany kłaniać się mądremu. *Papr. Gn.* 1202. W rzezanych sukniach abo szachowanych chodzić, należy małpom i błaznom. *Eraz. Dw. B.* Trefniś w sukni szachowanej. *Pot. Jow.* 195. (arlekińskiej). Błazen szachowany. *Klon. Wor.* 57. Szachowany lampart. *Nar. Dz.* 1, 121. Nie dbają dziś o rozum tylko szachowany. *Papr. Gn.* 1201. (o pstrość w głowie). SZACHOWNICA, y, *ż.*; *Boh.* šachownice; *Vind.* fhahna tabla, pretspil; *Carn.* tatishe; *Rag.* sckakniza; *Ross.* шашечница; tablica szachowa, die Schachtafel, das Schachbret. Szachownica na 64 podobnych części podzielona jest. *Kras. List.* 2, 86. Szachownica, na kształt chorągwi, z różnych kolorów w kwadrat złożona. *Chmiel.* 1, 82. — §. *Transl.* W szachownicę ułożyć. *Kluk. Dykc.* 2, 14. w kwadraciki, in kleine Vierecke theilen. Dobra te szachownicami między naszemi leżące, na insze zamienimy. *Vol. Leg.* 8, 647. (rozstrzelone, rozprószone i tam i sam). Mieszane dziedziny, czyli tak nazwane szachownice. *Czack. Pr.* 2, 189. *ib.* 183. — §. *Botan.* Szachownica, *fritillaria Meleagris*, gatunek korony; na kwiatach jej są pospolicie dwa kolory w szachownicę ułożone. *Kluk. Dykc.* 2, 14. die Schachblume. — §. Szachownica, *herb*; ein gewisses Wappen. SZACHOWNICZY, a, e, na kształt szachownicy, szachowany; *Ross.* шахматный, wie ein Schachbret. Szachownicze rozsadzenie drzewa = w kostkę, *quincuncialis ordo. Cn. Th.* 1093, cf. cynek. SZACHOWY, a, e, od szachów, Schach; *Ross.* шашечный. Szachowe kamienie, Schachsteine, (*ob.* Bierki). Gracz szachowy; *Vind.* fhahni jigrauz, skaknizhar, der Schachspieler.

SZACHRAJ, aja, *m.*, SZACHER, chra, *m*, oszwabiający po żydowsku handlarz; *Vind.* barantauz, kapzhuvauz, kamatnik, ein Schacherer. Człek poczciwy ściska się z filutem, z szachrajem, Nie za skłonnością, ale za zwyczajem. *Zabł. Z. S.* 23. *Teat.* 22. *b*, 132. SZACHRAJKA, i, *ż.*, die Schacherinn, (cf. żydówka). Mojej córce kilka wstążek i kornetów kupiłem, a już mnie te przeklęte szachrajki zdarły z pięć set złotych. *Teat.* 22, 99. Bodajby przepadły wszystkie szachrajki, korneciarki, krawcowe, i te wszystkie, które są wygodne do stręczenia. *Teat.* 15, 48. SZACHRAJSKI, a, ie, od szachru, Schacher=; *Vind.* kamaten. SZACHRAJSTWO, SZACHERSTWO, a, *n.*, szachermacher, oszwabienie w handlu żydowskie; *Vind.* kamata, barantuvanje, Schacherey. Żyd szachrajstwem się bogaci. *Nar. Dz.* 2, 133. Wstydź się, że takie szachrajstwa porobiłeś. *Teat.* 22. *b*, 128. *Teat.* 33. *d*, 68. Wiele biednego a samym prawie szachrajstwem bawiącego się w Polszcze żydostwa. *Pam.* 85, 1, 414. SZACHROWAĆ *cz. niedok.*, oszwabiający handelek prowadzić, schachern; (*Vind.* barantuvati, kamantati; *Chald.* סחר; *Hebr.* סחר *et* עקר). Lepiej byś z żydkami szachrował, niż wdawał się w takie rzeczy. *Teat.* 8. *c*, 4. Winska Morawskie za Węgierskie szachrują. *Jeż. Ek. F* 3.

Pochodz. *przeszachrować*, *naszachrować*, *wyszachrować*.

SZACHT w górach; *Slov.* šachta, *ob.* Okno, *ob.* Szyb.

SZACHTOWAĆ *cz. niedok.*, u lakiernika, ostatnie dawać gładzenie gruntu skrzypiem, lub mokrym płótnem do pozłoty. *Magier. Mskr.* beym Lackieren, mit Schachtelhalm poliren, die lezte Politur geben.

SZACHULEC, lca, *m.*, gatunek budowania drewnianego w szachy, Schachbindwerk, geschachtes Fachwerk. Jeden dom wystawiony w szachulec, a drugi w Pruski mur. *Gaz. Warsz. R.* 7, 1159.

SZACHY *plur.*, gra szachami, das Schachspiel, das Schach; *Boh.* šachy; *Vind.* skakniza, fhahna jigra, fhohspil; *Rag.* sckakki, *Ital.* scacchi; *Eccl.* шахматы. Gra w szachy jest czysta a rozumu bystrego zabawa. *Gorn. Dw.* 122. W szachy grać; *Vind.* se skakami jigrati, na fhahi jigrati, Schach spielen. Jak w szachy grał. *Żegl. Ad.* 97. (stracił). I w szachach przyjaciela poznać. *Rys. Ad.* 76. — Szachy, poema Jana *Kochanowskiego*. *Kras. List.* 84. — *Transl.* Przez powabne tego zdrajcy szachy, Posunęli się Turcy do szabel na Lachy. *Jabł. Buk. E* 2. przez jego matactwa, Durchstechereyen; *Ross.* шашни kunszafty.

Pochodz. *szachować*, *szachowany*, *szachownica*, *szachulec*.

*SZACIĆ *cz. niedok.*, w szaty ubierać, ankleiden. Niech się

jak chce ubiera, niech się jak chce szaci. *Pot. Arg.* 89.

SZACISKO, a, *n.*, podła szata, gałgan, suknisko; *Ross.* кафтанишко, ein elender Rock, ein Lumpen. *W. Post. W.* 238. Sprosnemi szaciski go zakrywali. *W. Post. W.* 276.

SZACOWAĆ, -ał, -uje cz *niedok.*; (*Boh.* šacowati; *Slov.* šacugi; *Sorab.* 1. schaczuyu; *Sorab.* 2. schazowasch; *Vind.* fhazati, fhuzavati; *Carn.* shəzat; *Croat.* sàczam; *Svec.* skatt = cena; *Germ.* schätzen, (cf. Taxe; *Graec.* τάξις); — 1) szacować, oszacować *dok.*; *Carn.* razumim; *Eccl.* написати, написываю, (cf napisać, cf popis): taksować, cenę naznaczać, *szperować, schätzen, taxieren, einen Preis setzen. Mają być wybrani mężowie na szacowanie tych majętności. *Herb. Stat.* 91. szacunek, taxacya; Schätzung, Taxation. Szacuję majętności, kupię etc. *Cn. Th.* 1095. Szlachta między sobą na sto grzywien głowę przyjacielską szacuje. *Modrz. Baz.* 107. Kraj nasz mężobójstwa niekarnością mnoży, krew' szacuje człowieka na obraz boży stworzonego, miawszy grzywny, zabić możesz. *Sk. Kaz.* 315. Kiedy kto sam zezna, iż na którym członku chromy jest, tedyć onego członku szacować nie potrzeba. *Szczerb. Sax.* 453, (*ob.* basarunk naznaczyć za członek). — *Similiter:* Szacować kogo, naznaczać mu wiele powinien płacić; einen schätzen, eine Schatzung auflegen. Serwius Tullius oszacowanie i popis wymyślił. *Faliss. Fl. praef.* Jeden drugiego najeżdża na dom, szacując a wiążąc, paląc zamki i miasta, wsie wybierając. *Biel.* 228. brandschätzen. Rycerstwu swemu dopuścił kupiectwa, zbytków wnętrznych biorąc z kościołów skarby, kapłany szacując. *Biel. Św.* 208. *idem Weresz. Reg.* 45. — §. Szacować, ważyć sobie, cenić, w szacunku mieć, za szacowne mieć, szanować, poważać; hoch schätzen, schätzen, achten; (*Sorab.* 2. achtowasch; *Vind.* fhtimati (cf. *styma), zeniti, sa vried dershati, po vridnosti sposnati, fhazati, fhazuvati; *Carn.* shtemâm; *Croat.* prestimàvati, prestimávam, marati; *Slav.* proshtimati). Tak szacuje ojczyznę, że ją jak najdrożej przedaje. *Teat.* 1, 103. Drogo co sobie szacować. *Cn. Ad.* 211. Drogo to sobie ludzie szacują, co więc pokorną prośbą kupują. *ib.* Lekko sobie szacujemy, czego darmo dostajemy. *Cn. Ad.* 91. (gering schätzen; co przyjdzie łacno, nie bywa smaczno). Komu czego trzeba, drogo to szacuje. *Cn. Ad.* 355. (potrzeba rzeczy droży, u głodnego najdroższy chléb). Szacowny, czczony; *Ross.* почитаемый, cf. nieoszacowany. — § Sądzić, osądzać; beurtheilen, richten. Nie trzeba to po minie człowieka szacować. *Teat.* 52. c, 18. Nie trzeba nikogo z postawy, ani z odzienia szacować, gdyż często pod owczą barwą tają się wilcy drapieżni. *Ezop.* 121. Ludzie nie mają być *szatzowani z pięknych słów, ale z dobrych uczynków. *Kosz. Lor.* 47. Szacują człowieka nie z tego, co sam jest, ale czym z wierzchu upiększony jest. *Birk. Kant. B*, 3 *b.* (jak cię widzą, tak cię piszą). Z owocu trzeba drzewo szacować, nie z liścia. *Min. Ryt.* 4, 40. Często z kilku łotrów szacują nas wszystkich. *Klon. Wor.* 52. Synowie nie bywają szacowani z domu macierzystego, ale z ojcowskiego. *Smalc.* 11. (po mieczu ranga, dostojeństwo, spadek). Ktoś słysząc, że dmę tak często wzywam, słów tych nie zrozumiawszy, Dmę tak często wzywaną za Nimfę szacował, Mniemając, bym się ja Nimfy rozmiłował. *Otw. Ow.* 294. (za Nimfę ją brał; Nimfą ją być rozumiał). — §. *In pejus:* Szacować kogo, nicować, krytykować; splitterrichten, kritisiren, verunglimpfen. Nie łżyj, nie szacuj, nie obmawiaj bliźniego. *Haur. Sk.* 245. Niech się pilno przypatruje swemu, co cudze szacuje. *Rej. Zw.* 236. Szacując drugich, nie patrzysz siebie. *Pot. Syl.* 365. *Rej. Zw.* 69 *b.* Kto sam nic nie robi, cudze sprawy rad szacuje. *Fredr. Ad.* 23. *Słonk. Pers.* 26. Zoilus Homera Iliadę złośliwie szacował. *Stryjk. praef. Kłok. Turk.* 199. Szkaradne obmówiska albo szacowania. *Rej. Post. T* 4.

SZACOWNICZY urząd, u Rzymian, *censura. Macz.*, das Censuramt bey den Römern.

SZACOWNIK, SZACUNKARZ, a, *m.*, *szperownik publiczny abo urzędowny, *taxator. Cn. Th.* 1095, der Schätzmeister; *Slov.* šacownik; *Sorab.* 1. schaczownik; *Boh.* šacmistř, pokladnjk; *Vind.* fhazman, fhazar, fhazuvauz; *Carn.* razumnik; *Croat.* šaczmester; *Ross.* цѣнитель, цѣновникъ, оцѣнщикъ; *Eccl.* оцѣнитель. Gdzie się wiele przedaje, tam szacunkarze *aediles* potrzebni. *Petr. Pol.* 457, (*ob.* Podkomorzy). *Reges aerarii*, szacownicy abo poborce, którzy szacunki ustawiają i odbierają. *Macz.* — §. Szacownicy, *censores*, obyczaje strofują. *Petr. Pol.* 2, 197. *Macz.* strofarz, der Sittenrichter, Censor. *Censores*, szacunkarze, albo instygatorowie wielcy. *Faliss. Fl. praef.* Królby powinien obyczajów ludzkich poprawić, abo je jako szacunkarz strofować. *Modrz. Baz.* 79. — §. *In pejus:* szczypacz, obmowca, oszczerca; der Splitterrichter, Kritikus, Tadler, Spötter. Ofiaruję te pracą W. M., aby od obmowy szacunkarzów, którzy językiem uszczypliwym zwykli się na dobre rzeczy targać, tym bezpieczniejsza była. *Gwagn.* 472. Złośliwi szacownicy i najczystszą cnotę nicują. *Tr. Tel.* 333. Trudno się ustrzedz opacznych uszczypliwych szacunkarzów, którzy nietylko występek przed oczyma położony zganić, ale też i rzecz dobrze uczynioną wykrętnym rozumem, a opacznym rozsądkiem, szukając leda przyczyny, w złe obrócić mogą. *Baz. Hst. pr.* Niech się pilno przypatruje swemu, kto cudze szacuje, Kto tu chce być szacunkarzem, Trzeba aby nie był łgarzem. *Rej. Zw.* 226. — §. Szacownik, szacujący wysoko, szanujący, czciciel, ceniciel, *Eccl.* любопочтивый; *Vind.* fhtimauz, zenitnik, vrieda sposnauz, fhazman, der Schätzer, Hochschätzer. Hetman Chodkiewicz wielki szacownik heroicznych mężów. *Nar.* 4, 14.

SZACOWNY, a, e, -ie, *et* — o *adv.*, wart szacunku, szanowania, szanowny; *Slov.* poważitedlni; *Vind.* fhtiman, fhtimauliu, velajozhen, zenitliu; *Carn.* obrajtliv; *Hung.* drága, cf. drogi; *Eccl.* многоучестный; *Ross.* достопочтенный, schätzbar, achtungswürdig. Podgórzanin niezgrabny, mający dobre serce, szacowniejszy jest nad dworaka do wszelkiej podłości skłonnego. *Zab.* 16, 22. Ale jakiż z Wc Pana najszacowniejszy człowiek! *Teat.* 14. c, 15. (nieoszacowany). Co jest rzadkiego i niepospolitego, to szacowne bywa. *Pilch. Sen. list.* 2, 324.

SZACOWNOŚĆ, ści, *ż.*, die Schätzbarkeit, Achtungswürdigkeit; *Vind.* fhtimanost, fhtimaulivost, velajozhnost, dragost, zenitlivost. SZACU-

NEK, *SZACUNK, *OSZACUNEK, nku, *m.*; *Boh.* šacunk; *Slov.* šačunek; *Carn.* shazènga, zanènga, zenitva; *Vind.* ſhacinga; *Croat.* preczemba; *Rag.* szjenna, (*ob.* Cena); *Ross.* оцѣнка; szacowanie, cenienie, ceny naznaczenie, taxowanie, taxa; das Schätzen, Taxieren, die Taxierung, Schätzung, die Taxe, der Preis. O przedawaniu jedzenia i picia w obozie, hetman polny ma szacunek wydawać. *Gwagn.* 306. Uchwalono na sejmie szacunk wszystkich majętności; a mają być wybrani mężowie godni wiary na szacowanie tych majętności. *Herb. Stat.* 91. Będzie-li chciał nabyć, nadda jeszcze ku oszacunku piątą część. 1 *Leop. Levit.* 27. Ofiarowali owce i woły, bez szacunku i bez liczby. 3 *Leop.* 3 *Reg.* 8, 5. (bez oszacunku. 1 *Leop.*, co niemiara). Widział nędznik szacunk długu swego. *Rej. Post.* *T t* 4. (rejestr, obrachunek). ✝ §. Szacunek, popis, naznaczanie poboru; *Vind.* stibra, vezha, zhienſ, ſhazinga, Schätzung, Festsetzung der Steuer. Bolesław Świdnicki książę najpierwej szacunek do Szląska wniósł, i wyprawę wojenną pieniężną ustawił, miasto pospolitego ruszenia. *Biel.* 173. — §. Szacunek, cena, wartość czego; der Werth, der Preis. Zaczął z damami gadać o szacunku zboża, o czynszach, o sposobie czynienia folwarki intratniejszemi. *Zab.* 16, 16. Wszyscy ten samopał chwalą, powiadają, że i szacunku nie ma. *Teat.* 10, 15. że wszelką cenę przechodzi, cf. nieoszacowany; über allen Preis, unbezahlbar. — §. *Moral.* Szacunek, szanowanie, wysoko cenienie, poważanie, czczenie, cześć; hoher Werth, Hochschätzung, Werthschätzung, Achtung; *Vind.* poshtenje, poshtenja skasanje, poshtuvanje, ſramoshlivost; *Croat.* prestimanye, dostojnozt, (*ob.* Dostojność); *Ross.* почтительность, достопочтеніе, почтеніе. Dobre serce dawcy dodaje szacunku darom. *Kras. Pod.* 2, 94. Często nic dla człowieka z większym nie byłoby użytkiem, jak szacunek swej własnej osoby. *Przyb. Milt.* 254. Pełen szacunku *Ross.* почтительный. Z szacunkiem *Ross.* почтительно. — §. *In pejus:* Szacunek, szacowanie, nicowanie, krytykowanie, szczypanie, das Splitterrichten. Bardzo przez takie szacunki, obmówiska, łajania, obrażana bywa miłość. *Birk. Dom.* 144. SZACUNKARZ, *ob.* Szacownik. SZACUNKOWY, a, e, *aestimatorius. Cn. Th.* 1095, Schätzungs=; *Ross.* оцѣночный. Sprawy szacunkowe, w których idzie o to, czymby rzecz, o którą idzie, podlejsza była; *actiones quanto minoris. Szczerb. Sax.* 2.

SZADRAS, u, *m.*; *Hung.* szujtas: u smuklerza sznurek płaski, cienki, na obie strony jednakowy, robiony na klockach. *Magier Mskr.* bey den Bortenwirkern: ein breites dünnes geklöppeltes Band.

SZADŹ, SADŹ, i, *ż.*; (*Etym.* cf. sedziwy, szedziwy; *Croat.* szedina *pilus canus*); szron; *Ross.* иней, der Reif, gefrorne Thau. W zimie często rosa do ciał namarzłych przylega, i na nich osiadłszy, marznie, co sadzią czyli szronem nazywamy. *Hub. Wst.* 165; sadź. *Kluk. Rośl.* 3, 94. Widzisz, jako śnieg mroźne góry kryje, Gnuśne zaś drzewa pod szadzią się zgięły. *Hor.* 1, 50. *Kniaź.* *SZADAWY, a, e, (cf. szedziwy), popielasty. *Urzęd.* 335; *Croat.* széd; *Ross.* сѣдоватый, aschgrau. Botrys ziele wszystko jest szadawe. *Urzęd.* 57. *et* 76. *et* 89. Barwa śrzodkująca między czarnym a białym, to jest szadawa. *Urzęd.* 153. SZADZIEC ziele. *Cresc.* 255, *ob.* Sadziec. SZADZIEĆ *neutr. niedok.*, oszadzieć, oszedzieć, poszedzieć, *dok.*; *Boh.* šediwěti; *Slov.* šediwegi; *Bosn.* sidit, osidit; *Croat.* szedeti; *Rag.* sjêditi, ossjèditi, posjediti; *Dalm.* sziditi; *Ross.* сѣдѣть, посѣдѣть; szronem przypadać. *Włod. Dudz.* 60. — *Transl.* Siwieć, (cf. szedziwy); grau werden. Każdą rzecz srebrną, którą ubielić chcesz, włóż do ognia, aż poszedzieje jako popioł. *Sienn.* 604. Już prawie laty dojźrzałemi oszedziały sługa. *Gwagn.* 193. SZADZIĆ *cz.*, *ob.* Szedzić.

SZAFA, y, *ż.*, SZAFKA, SZAFECZKA, i, *ż. dem.*, *almarya, *olmorya, skrzynia przywyższa, (z *Niem.* das Schaff szafel, szaflik; Niederſ. Schapp; *Anglos.* scop, cf. *Lat.* scapha; *Slav.* shkaf = skopiec; *Graec.* σκάφος; *Hebr.* ...; der Schrank, (Kötbe, Almer, Spind); *Sorab.* 2. kabuž; *Vind.* vomar, ſhranga, planka, vomarizh, ladizhiza, (*ob.* Lada); *Bosn.* spremnia, polça, poliçica, (cf. półka); *Ross.* шкафъ, шкапъ, шкафецъ, шкафикъ, поставъ (cf. postaw), поставецъ, поставчикъ; *Eccl.* ставило, поставецъ. Na mole ruty kłaść między szaty do szafy. *Syr.* 538. Szafa, w niej łóżko i pościel była dla służącego. *Kras. Pod.* 2, 55. W każdej szafeczce 24 książek; nad temi szafeczkami, drugie były szafki wyższe. *Star. Dw.* 28. *Okiennice albo *szawki, kędy księgi stawają; *fori. Volck.* 327. Szafa na suknie czyli szaty *Boh.* šatnjk. Niech ci stolarz zrobi szafeczkę. *Solsk. Arch.* 178. SZAFARKA, i, *ż.*, klucznica, z *Niem.*, die Schaffnerinn, Ausgeberinn, Haushälterinn, Beschließerinn; (*Boh.* nadwornice, cf. dworka); *Sorab.* 1. schaftžičžerka; *Sorab.* 2. ſastojniza; *Vind.* oskerbniza, vkasauka, hishuvauka; *Croat.* saffaricza; *Rag.* nadspremniza). Szafarka w klasztorze. *Tr.* — §. *Fig.* Niemasz u niewiast hamulca, gdy pozbywszy czujnego stróża, własnéj woli szafarkami zostaną. *Nar. Hst.* 2, 434. (paniami, mogącemi szafować według upodobania). SZAFARNIA, i, *ż.*, oficyna, spiżarnia; *Croat.* saffarnicza, odelnicza, die Schaffnerey, Speisekammer. Po szafarniach głód nie szpera. *Brud. Ost. G.* 9. — *Fig.* Dwory pańskie dawnéj obyczajów i cnoty szafarniami bywały; *officinae. Krom.* 648. SZAFARSKI, a, ie, od szafarza, Schaffner=; *oeconomicus, ad dispensatorem pertinens. Cn. Th.* 1096, *Croat.* safferniehki; *Ross.* управительскій, управителевъ; *Eccl.* строительный; *Sorab.* 1. schaftženski *negotiales*, schaftowné *negotiosus.* SZAFARSTWO, a, *n.*, *SZAFAROWANIE, ia, *n.*, włodarstwo domowe, die Schaffnerey, das Haushalten, Schaffneramt, Verwalteramt; *Slov.* šafářstwj; *Hung.* sáfárság; *Sorab.* 2. ſastojane; *Carn.* hishnuvanje; *Vind.* oskerbnia; *Eccl.* строеніе, (*ob.* Stroić); *Ross.* управительство, (cf. uprawa). Daj liczbę z szafarowania twego, bo dalej nie będziesz mógł szafować. *Sekl. Luc.* 16. Coż uczynię, gdyż pan mój ode mnie szafarstwo bierze? *ib.* — *Latius:* Podał mu w szafarstwo, wszystko swe carstwo. *Groch. W.* 599. do zawiadywania, rządzenia, zur Verwaltung. Farao pólecił Józefowi swe szafarstwo. *Biel. Hst.* 17. — Gospodarstwo, choćby największe, nic nie pomoże, kiedy

złe szafarstwo. *Haur. Ek.* 1. (zły rząd, zła ekonomika). — Szyper ma rachunek legumin i pomiarkowania szafarstwa wszelkich wydatków uczynić. *Haur. Ek.* 172. SZAFARZ, a, *m*, 'SZAFAR, włodarz, zawiadywacz, *z Niem.* der Schaffner; *Boh.* šafář, šaffař, nadwornjk, ratagnjk (cf. rataj), rategnik; *Slov.* šafář; *Hung.* sáfár; (*Sorab.* 1. schatžiežer *negotiator*); *Sorab.* 2. kohwaežeř; *Carn.* bishnèk, nastazhila, (cf. biza, cf. przystaw); *Vind.* oskerbnik, vkasavez (cf. wskazać), bishnik, shaffar, shafnar, shpendir; *Croat.* sàffar, span, (cf. jespan, żupan); *Rag.* nadspremik; *Ross.* управитель; *Eccl.* строитель, (cf. stroić). Wierny szafar, którego postawił pan nad czeladzią swoją, aby jej dawał obrok czasu swego *Sekl. Luc.* 12. *Budn Luc.* 12, 42. Człowiek niektóry bogaty miał szafarza. *Sek. Luc.* 16, *not.*, »urzędnika abo sprawcę». Gdyś jest szafarzem u pana albo u króla jakiego, izali nie według woli pańskiej skarbem szafujesz? *Hrst. Nauk. B*, 7 *b*. (*Slov. Prov.* Ne biwa dobre, ked šafár swého pána učí; nie bywa dobrze, kiedy szafarz swego pana uczy; cf. jajko mędrsze od kokoszy). Szafarz strawny, obroczny, *promus*; szafarz pieniężny, pański, abo publiczny, podskarbi; szafarz pieniężny prywatny, *dispensator. Cn. Th.* 1096. Szafarz miejski u Rzymian *aedilis. Petr. Pol.* 191. Józef był sprawcą wszystkiego państwa Egiptskiego, i jakoby miernikiem a szafarzem nad zbożem i gumny Faraona. *Glicz. Wych. C* 6. Szafarz klasztorny, *Ross.* хранительникъ, хлѣбодаръ; *Eccl.* трапезникъ. Szafarz weselny, marszałek, drużba *Ross.* тысяцкой. Maciejowski, będąc uraczony od króla bogatym biskupstwem, rozumiał się być szafarzem, a nie panem tego. *Gorn. Dz.* 33. Kapłan jest szafarzem sakramentu. *Karnk. Kat.* 233. ŚZAFARZYĆ *cz. niedok.*, szafarzem być, szafarstwem się trudnić, Schäffner seyn; *Slov.* šafarugi; *Hung.* sáfárlok; *Croat.* saffarim; *Carn.* kluzharem, (*ob.* Kluczník). SZAFECZKA, *ob.* Szafa. SZAFEL, fla, *m*, SZAFLIK, a, *m. dem.*, skopiec, wodny statek, (*z Niem.* Schaff); das Wasserschaff, Schenerschaff ꝛc. Szafel zwyczajnie bednarskiej roboty płytkie, z jednym uchem, do kuchni i t. d.; szafel mularski od wapna o dwóch uchach. *Magier. Mskr.* W pobliskości kotła trzeba mieć szaflik, w którymby pomieścił się wszystek ług. *Jak. Art.* 1, 32. Faski, wiadra, szafliki i inne statki bednarskie, bywają dębowe, sosnowe, bukowe *Kluk. Ros.* 2, 159. Wodę od ognia odjąwszy, wlejże w jaki szaflik. *Sienn.* 594. Szaflik umywalny. *J. Kchan. Ps.* 85. *Sienk. Arc.* 169. Był tam bukowy szaflik, za ucho zadany Na gwóźdź, ten z wodą ciepłą na nogi im dany. *Żebr. Ow.* 209. SZAFLIKOWY, a, e, od szaflika, Schaff's. Boras wylany w szaflik, zawiesi się do stron szaflikowych. *Sienn.* 595.
'SZAFELIN, *ob.* Szefelin.
'SZAFIAN, SAFIAN, u, *m.*: *Vind.* safian; *Ross.* сафьянъ; *Pers.* sachtian; skóra Turecka, der Saffian. Szlachetc w szafianie. *Falib. M* 7. 'SZAFIANOWY, a, e; *Ross.* сафьянный, von Saffian. Szafianowe bóty; *Ross* чеботы, чоботы, (cf. choboty). Szafianowy szewc *Ross.* чеботаръ, warsztat чеботарня, szafianowym szewstwem się trudnić чеботарить.

SZAFIR, u, *m*; *Vind.* safir; *Croat.* sáfir; *Ross* сапфиръ; *Germ.* der Sapphir; *Graec.* σάπφειρος (*Hebr.* ספיר, שפר pięknym być); klejnot przeźroczysty różnego błękitnego koloru; w twardości mało się nie równa rubinowi. *Kluk. Kop.* 2, 32. Pan (Jezus) jest sardykiem, który utrapionym i frasobliwym wesele przynosi, i jako beryl, myślom poświęconym Mądrości, dowcip ostrzy, tępość znosi; Onże szafirem ślicznym zaleconym Barwą niebieską wdzięki swe donosi *Odym. Św. B* 6 2 *b*. — *Blonde*: Dobry dzień me kochanie, szafirku, tulipanku, najwonniejszy goździczku. *Teat.* 11, 10, cf. rybko, serduszko, gwiazdko! SZAFIROWY, a, e: *Vind.* safirski, safiren; *Ross.* сапфирный, Sapphir=. SZAFIRKOWAĆ komu *cz. niedok.*, bałakę komu świecić, einem schmeicheln, schön thun, zu gefallen suchen. Okrutnie pannie Karolinie szafirkował. *Teat.* 22. *b*, 99. Gdy gaszek umie szafirkować, oho! już w respektach, i jest upragniony za nieżą *Mon.* 73, 592. Pochlebstwo mu szafirkuje. *ib.* 70, 180.
SZAFKA, *ob.* Szafa. SZAFLIK, *ob.* Szafel. SZAFOWAĆ, -ał, -uje *cz. niedok.* (*z Niem.* schaffen; *Sorab.* 1. schaižu *negotior*, schaft *negotium*, *Germ.* Geschäft; *Sorab.* 2. schaffowasch; *Carn.* kshaft *testamentum*, *reperitur in antiquissimis Sorabis manuscriptis*, cf. *Graec.* σκάπτω; — § a) rozstarczać, przystarczać, dawać, podawać, przynosić: verschaffen, liefern, geben. Ktoby więźniowi szafował broni, narzędzia, lub inny podawał sposób wymknienia się.... *Ostr. Pr. Krym.* 1 166. Wenecyanie dawniej sami wschodnym krajom szafowali towary. *Wyrw. Geogr.* 281. Wolno do Gdańska szafować i wsie kupować, niż pod namioty leżeć. *Rej. S. M. C* 2 (zboże przystawiać, spuszczać do Gdańska). Szafować znaczy u flisów zboże ze statku zsypować do spichlerza. *Magier. Mskr.* Niemiecki kraj obficie szafuje dobre piwa, wełnę, sukna, konie, owce etc. *Wyrw. Geogr.* 215. wydaje, geben, hervorbringen. *Przyb. Luz.* 18. Zabrali pieniądze, aby je tam szafowali rzemieślnikom za robotę kościelną. 4 *Leop.* 4 *Reg.* 22, 9. (aby je rozdano. 3 *Leop.*). Wieczerzą świętą pod obiema osobama przez 1000 lat dawano i szafowano. *Gil. Kat.* 357. (udzielano). Bóg szafuje taką miarką wiary ś., jaką komu raczy. *Wiśn.* 158. (udzielał). — § b) Szafować co albo czym, zawiadywać czym; verwalten, schalten und walten. Może szafować bogactwym leda kto, to jest, źle szafować; ale dobrze szafować bardzo trudna rzecz jest. *Petr. Ek.* 121. Skarby bez szafowania słusznego Właśnie są jak miecz w ręku szalonego. *Stryjk. Gon. E.* Gdyś jest szafarzem u pana jakiego, izali nie według woli pańskiéj skarbem szafujesz? *Hrst. Nauk. B*, 7 *b*. Daj liczbę z twego szafarstwa, bo dalej nie będziesz mógł szafować. *Sekl. Luc.* 16. szafarzem być, szafarzyć, Schaffner seyn. Wolność nasza jest drogim skarbem, którym ostrożnie szafować potrzeba. *Leszcz. Gl.* 60. — § Rządzić czym, regieren, schalten und walten. Ona sercu mojemu panuje, Ona zdrowiem i moim żywotem szafuje. *P. Kchan. Orl.* 1, 142. Sam stworzyciel szczęściem szafuje. *Rys. Ad.* 61. Niech kto, co chce plecie, Pieniądz wszystko szafuje i rządzi na świecie. *Treb. S. M.* 48. — *Fig. tr.* Oczyma źle sza-

fuje. w patrzeniu się na niewiasty kocha: na białegłowy dwornie a bezpiecznie patrzy. *Sk. Żyw.* 1, 72. mit den Augen zügellos herumschießen. Nieopatrznie okiem swoim szafując, w wielką pożądliwość ku onemu młodzieńcowi wpadła. *Sk. Żyw.* 1, 55. W kościele niech się strzegą nieuczciwego oczu szafowania. *Sk. Kaz.* 344. — *In pejus:* Szafować czym bardzo, nieoszczędnie używać, rozrzucać, sypać; vergeuden, verschwenderisch verthun, verschwenden. Szastać, marnować, sypać, szafować. *Dwor. B* 1. Szafowac pieniędzmi w gwałtownych okolicznościach jest to używać ich rozumnie. *Teat.* 28. *b*, 178 Częstuje, gra, bałki daje, słowo szafuje pieniędzmi. *Teat.* 14, 107. Słyszymy przewoźników w czasie niepogodnym szafujących tysiącami korców przeklęctwa. *Mon.* 64, 68. Cudzym łacno szafować. *Cn. Ad.* 111. (cudzego nie żal, z cudzego się szeroko kraje rzemień, z swego szczupło. SZAFOWY, a, e, od szafy: *Ross.* шкафный, Schrank=. Szafowe drzwi

SZAFRAN, u, *m.*: *Boh.* safrán. *Slov.* šafran; *Sorab.* 2. zapran; *Sorab.* 1. khmelarszka barba, (*ob.* Barwa); *Carn.* schafrân; *Vind.* shafran, shofran; *Croat.* sàfran, scaffran, shafran; *Dal.* cjafran, saffran; *Hung.* sáfrány, saffrany; *Bosn.* safaran, cjafran, scjafran, gjafran; *Rag.* cjafran; *Sacc.* shafran; *Ross.* шафранъ; *Ital.* zafferano; *Germ.* der Saffran; *Arab.* sahafaran; *Pers.* zafferon, zaffaranum); 1) szafran prawdziwy, *crocus*, der gemeine Saffran, rozmnaża się z cebulek: kwiat jego wydaje kolor pięknie żółty. *Kluk. Rośl.* 1, 221. Szafran domowy naski, *ob.* Krokos. Szafran polny, Turecki, Narcyszek żółty, Lilia wielkonocna *qu. v.* Szafran dziki; *Croat.* safranika, divìj safran, *ob.* Zimowit. — §. *Prov.* Lepszy funt szafranu, niż wóz siana. *Cn. Ad.* 451. (lepszy funt złota, niż centnar ołowiu). — *Transl.* Nie każdy szlachcic, co szafran wzuje. *Bies. roz. B* 4. żółte bóty, gelbe Stiefeln. Na głowie szafran, łysy, kuternoga, Jeżeli w nim krzyna cnoty, cud to jest od boga. *Kchow. Fr.* 59. żółtowłosy, gelbhärig, rotköpfig. — *Auct.* Kiedy u pana zjesz w szafranie flaki, Gdy flasza wina otraktuje gości, To trzeba zaraz obrać jegomości. *Bratk.* 3. flaki szafranem zaprawne, specyał, Kuttelflecke mit Safran gewürzt. Szafran, wino i złoto, tyle mają siły, Że się na jasną prawdę nie po raz rzuciły. *Pot. Arg.* 12. uczta, biesiada, papka, Tractament. — 2) Szafran metalowy, u chymików, proszek z metalów, w kolorze nieco szafranowi podobny, lekarstwo na zamulone wnętrzności. *Kluk. Kop.* 2, 323. *Krumł.* 211. Metallsaffran. SZAFRANIASTY, SZAFRANOWATY, a, e, — o *adv.*, żółtawy na kształt szafranu; *Croat.* sáfranaszt, scaffranaszt; *Hung.* sáfrányozott, saffrangelb. Kolor szafranowaty. *Os. Żel.* 35. *ib.* 41. Szafraniasty kamień, SZAFRANEK, *crocias. Cn. Th.* 1096; ein saffranfarbiger Edelstein. SZAFRANIĆ *cz. niedok.*, uszafranić, oszafranić *dok.*: *Eccl.* шафраню: szafranem zaprawiać, farbować, żółcić; saffranen, mit Saffran anrichten. — *Pr. et fig.* Opium fałszowane łacno poznać, bo gdy go rozpuści, szafrani, jak szafran. *Syr.* 1362. Żyd zbrodnie swe cukruje, szafrani, że się smaczniuchną potrawą zdadzą. *Grod. Dis. F b.* SZAFRANIĆ się *rec.*, żółcić się. *Cn. Th.* 1096. saffrangelb werden. SZAFRANICA, y, *ż.*, ziele, Ostrzyż Indyański. *Syr.* 29; żółcień, *Curcuma*, Gelbwurz. SZAFRANIEC, ńca, *m.*, żółtowłos, ein Gelbhariger. Rudego Judasza pochlebnie szafrańcem zowie. *Zab.* 13, 64. Szlachcic jeden, że był żółty głową, Jego potomstwo długo Szafrańcami zową. *Pot. Pocz.* 144. — §. Szafraniec, kupiec węgierski, rozwożący po wsiach różne towary, a między niemi szafran, którego zapachem wszystkie jego towary trącą. *X. Kam.* ein Ungarischer Hausirer, Saffranhändler. SZAFRANNY, SZAFRANOWY, a, e, SZAFRANNO *adv.*, z szafranu, szafranem zaprawny, lub też koloru żółtego jak szafran; *Boh.* šaffranný, šafranowý; *Sorab.* 1. żowteye barbé; *Croat.* saffranyen; *Hung.* sáfrányozott, Saffran=, von Saffran, saffrangelb. Woda szafranna z rury wypuszczona. *Bardz. Luc.* 169 Szafranowy ogród, *Boh.* šafránice; *Croat.* safranicza, odélnicza *dispensa*). Lepszy mój wżdy Panie mierny Obiad szafranny a pierny, Albo torcik z marcepanem, Niż twój z kapustą a chrzanem. *Rej. Zw.* 231 *b.* Szafranno jadać. *Chrośc. Job.* 197. Szafranowy plastr. *Perz. Cyr.* 2, 308. Ranna zorza Szafrannym wozem dzień przywodzi z morza. *Otw. Ow.* 108. Ju lasz w szafrannéj szacie z brodą cisową. *Kon. Wn. praef.* SZAFRANOWACIEĆ *neutr. niedok.*, szafraniasto się farbować; gelblich werden. Żółtaczka po niejakim przeciągu czasu, szafranowacieje. *Perz. Lek.* 113. SZAFRANOWATY, *ob.* Szafraniasty.

SZAFT, u, *m.*, szafty u tkacza, ramki drewniane z niciami kręconemi, które się na osnowę zakładają. *Magier. Mskr.*, die Schäfte an den Weberstühlen, Stäbe an den Kämmen.

SZAFUJĘ, *ob.* Szafować. SZAFUNEK, 'SZAFUNK, nku, *m.*, szafowanie, władnienie, kierowanie; das Verwalten, die Verwaltung. Król, iż go na monarchą obrali, Prosił, by mu co rychléj w szafunk ją podali. *Stryjk. Henr. C.* Ci którzy miastu liczby z szafunku dać nie mogą, dobra do skarbu tracą. *Szczerb. Sar.* 125. By się każdy swoim bawił, w powołaniu swym trwając naznaczonym, W szafunku zwierzonym. *Stryjk. Gon. D.* Skromny szafunek jest wielki dochód. *Modrz. Baz.* 142. (dobra ekonomika, gospodarność; *parsimonia est magnum vectigal*) Pełna była instrukcya poselska rekomendacyi do łaskawego JKMości szafunku; *panis bene merentium. Kras. Dos.* 258, (*ob.* Rozdawnictwo). Nie ojcze kochany Niech też i ja, twa córka, władnę mym szafunkiem, Nie chcę się oddać tylko pod pewnym warunkiem. *Treb. S. M.* 49. (niechże będę panią mojéj woli, mego wyboru). — §. *In pejus:* On ani miary, ani czasu, ani końca szafunkowi nie ma, dobra swe nikczemnie rozprasza i utraca. *Szczerb. Sax.* 451.

SZAFUNT, u, SZYFUNT, u, *m.*, z *Niem.* das Schiffspfund; waży kamieni 13. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 196. *Vol. Leg.* 7. 331. Szyfunt waży 320 funtów Kolońskich. *Os. Bud.* 550. *Solsk. Geom.* 3, 316. *Ostr. Pr Cyw.* 2, 315. Szyfunt jest waga 416 funtów; w Gdańsku waży się potaż na téj wadze. *Czack. Pr.* 292, (cf. liesfunt). Szyfunt każdy 400 funtów. *Pam.* 83, 368.

SZAJA, *ob.* Saja.

SZAJNY, a, e, n. p. Któraż to skała, która pieczara, Brząknie szajnego sławą Cezara [egregii Caesaris.] *Hor.* 2, 164 *Nar.*?

***SZAK**, *ob.* Siak.

SZAKŁAK, **SZEKŁAK**, u, *m.*, ciernie, *rhamnus*, Kreuzdorn, krzew mierny i prosty, liście ma ciemnozielone, jagody okrągłe *Kluk Rost.* 2, 58; *Sorab.* 1. pszowa vahodźina, pszowodźina; *Vind.* framfa, framthnu drevu; *Ross.* жестеръ, держидерево, придорожная иголка, крушина. Nie zbiera nikt jagód w szekłaku, Ani z ostu fig, albo owoców z bodlaku. *Kulig Her.* 241. SZAKŁAKOWY, a, e, Kreuzdorn=; *Ross.* крушинный. Z szakłakowych jagód robią zieloną farbę. *Śwsk. Ped.* 122.

SZAL, u, *m.*, z *Angl.*, ein Shawl, niby to rańtuch, [illegible] długa kobieca nieszyjna z cieńkiej bardzo materyi. *Gaz. Nar.* 1, 130, *ob.* Łoktusza.

****SZAŁ**, u, *m.*, szaleństwo, szalenie, dokazywanie po szalonemu; eine Raserey, ein Anfall der Tollheit, ein rasender toller Streich. Cóż z tym poczniesz? poeci zawsze są poeci, Albo im jeden taki szał przez łeb nie przeleci? *Zabł. Amf.* 4. Troski jej wielkie sprawiał mąż przez swe dzikie szały. *Przyb.* [illegible] 16. Ludzie [illegible] w złym szale. *Przyb. Milt.* 28. Szał nieporządny ich unosi. *ib.* 298. *et* 24. Jakiś mu szał do głowy przyszedł. *Teat.* 18, 72. Na zniszczenie jego srogim godzą szałem. *Przyb. Luz.* 247. *et* 22. Jakiż to szał nieszczęsny zawrócił wam głowy? *N. Pam.* 3, 313. — 1. SZAŁA, i, *m.*, (*Ross.* шалъ, шалунъ; cf. *Germ.* Schel.). Szalony, szaleniec, głupi. *Cn. Th.* 1097. szaławiła, szałaput, postrzelony; ein Verrückter, der einen Schuß hat.

2. **SZALA**, i, *ż.*, **SZALKA**, i, *ż.*, *dem.*; *Boh.* šalek, šáleček; *Sorab.* 1. ważna zklużka; *Carn.* shála, (2. žalt); *Eccl.* пръвеса, пръвѣсъ; mise, misecżka szalna czyli ważna, z *Niem.* die Schale an der Wage, die Wagschale; (*Svec.* skal; *Angl.* shell; *Wallis.* ysgal). — *Propr. et fig.* Na jednej rządzca świata rozłożył szali królestwo i nienawiść. *Bardz. Trag.* 433. Złoto dla próby wagi, na równej zawiesimy szali. *Poc.iej.* 253. — *In. plur.* Szale, szalki, szala = waga, *pr. et tr.*, die Wage, Wagschale. Szalki albo ważki, których do ważenia towarów używają. *Os. Fiz.* 119. Waga większa, żeby można 100 funtów razem na niej ważyć; szale zaś do ważenia drobniejszych materyałów na łoty. *Torz. Skł.* 120. Różne także szale i szalki do ważenia powinien mieć chyrurg. *Kruml.* 61. Szal rękojeść, ucho, *ansa*; szal kluba, dziura w rękojeści, którą języczek biega, *trutina*; szal kołowrot, u którego końców misy wiszą, waga, *scapus*, *librile*; szal języczek, który w klubie stawa, *examen*, *canon*; szal goździk, biegun, na którym chodzi kołowrot, *agina*; szal stanie w klubie równo, *aequilibrium*. *Cn. Th.* 1097. Czym szczuplejszy jest pręt poprzeczny w szalkach, tym bardziej czują. *Kruml.* 62. Kłaść co na szale. *Kras. Sat.* 11. (ważyć co). *Prov.* Szale pokażą, co rzeczy ważą. *Cn. Ad.* 1002. (równanie rzeczy wszelkie czyni małe lub wielkie). Słowa opatrznych szalami będą ważone. 3 *Leop. Syr.* 21, 28. (gwichtem będą ważone. 1 *Leop.*). Wszystko należy nam brać na szalę rozumu. *Pilch. Sen. list.* 3, 272. — §. *Fig. transl.* Granice, szala, powaga i określenie władzy rady nieustającej. *Vol. Leg.* 8, 99. (balans, równowaga — §. *Hist. natur.* Szalka, szalwiga, [illegible], ryba, głowę ma na oba boki rozciągnioną, jak szalki. *Comel.* 1, 628.

***SZAŁAMACH**, u, *m.*, [*ob.* Sałamacha 2], n. p. Nie zażywają potraw smakowitych, jeno tołokna, szałamachy, szelodrze, pszenniki, co wszystko z mąki [illegible] robią, sok trochę a słomy przymięszy. *Star.* [illegible] 57.

SZAŁAMAJA, [illegible] *Pol.* szałamaj [illegible]; *Vind.* [illegible] *Germ.* die Schalmeye [illegible] *Lat.* calamus; [illegible] W szałamaje szypeśmi przygrywał [illegible] zał. *Faliss. Fl.* 55. Opiekunowie aby nie kazali sobie za duszę w dudy albo na szałamaj grać. [illegible] 2, 2.

SZAŁAPUT, a, *m.*, **SZAŁAWIŁA**, y, *m.*, (cf. *Lat.* [illegible] sertum. [illegible]; szała, postrzeleniec, wietrzna głowa; ein toller unruhiger Kerl, ein Schuß, Winterl, cf. Wiła, cf. przywilszy, przyszaleńszy *subinsulsus. Macz.*, (cf. *Boh.* wila, błazen, šašek błazen, wilý błazeński, Wýla, Wýle [illegible]; *Carn.* Vila = [illegible]; *Croat.* Vila, Vilenica, Muza, Nimfa, Sybila; *Bosn.* Vila, pievaliça, Vileniça = Nimfa; *Rag.* Vila = Nimfa [illegible]). Szałaput konia przypiecki [illegible] w której wyprzedzi, z tym wybuch się [illegible]. *Mon.* 75, 729. To jakiś szałaput. *Teat.* 36, 22. Co za przeklęty szaławiła. *ib.* 36, 25. Nie depcz mnie, niech [illegible] w tym schowany grobie, Gdym żywy niespokojnik był, spoczynę sobie. — Nie wierzę, jak cię znam, byłeś szałaputem. [illegible] w tym grobie dłużej leżeć się znudziło. [illegible] 594.

SZAŁAPUCTWO, a, *n.*, szały, niespokojności, wichry; Unruhe, tolle unruhige Wirthschaft. [illegible] szałapuctwa uspokoiły. *Teat.* 52 *b*, 105. SZAŁAPUTAĆ *neutr. niedok.*, szałaputem być, ein Winterl seyn. SZAŁAŚNICA, y, *ż.*, szalejąca kobieta, [illegible], ein rasendes tendisches Weibsstück. *Tr.*

SZAŁASZ, **SAŁASZ**, a, u, *m.*, **SZAŁASIK**, a, *m.*, *dem.*; *Slov.* salaš, sałas *tugurium*; *Hung.* szállás *domicilium*, *hospitium*, *clsido*; (salm [illegible]); *Ross.* шалашъ, скиния; *Eccl.* сѣнь, (cf. sień); budka czyli kucza polna pasterska etc., z chróstu; *Carn.* bôlta; *Vind.* ouzharnilhe, ouzharska huta, ouzharniza, (cf. owczarnia), eine Feldhütte, Laubhütte. Już szałasz chróściany odarty, który winiarze stawiają dla warty. *Zimor. Rox.* 162. Wiosna była na ów czas, przyjaciele mili, Gdyśmy sobie na wzgórku sałasz uklecili Z gęstoliściech gałęzi. *Nar. Dz.* 3, 31. *Kniaź. Poez.* 1, 188. Pod kościołem w czasie kiermaszu szałasze były rozstawione do trunków. *Xiadz.* 213. Zimowali żołnierze pod uklecionemi z chróstu szałaszami. *Nar. Tac.* 2, 300. *Bardz. Luk.* 11. Kakus woły do łotrowskich swoich szałaszów ciągnął za ogony. *Kłon. Wor.* 23. *Kras. List.* 2, 139. Szałasik liściem sklepiony. *Kniaź. Poez.* 3, 249. *Pilch. Sen. list.* 378. Szałasik cienisty. *Przyb. Ab.* 221. — *Fig.* Progna szałasik klecąc pośród

łomu Coraz nad ltym żałośnie nóci. *Hor.* 2, 275. *Kniaź.* (gniazdeczko).

SZAŁAWA, *herb;* cyrkuł żółty na tarczy; w jego śrzodku trzy krzyże; na hełmie ręka po łokieć wyniesiona z mieczem. *Kurop.* 3, 50, ein gewiſſes Wappen.

SZAŁAWIŁA, *ob.* Szałaput.

SZALBA, y, *ż.*, ziele, gatunek dziewanny, szałwii podobny, *verbascum. Syr.* 1420. eine Art Wullkraut.

SZALBIERKA, i, *ż.*, oszustka, die Betrügerinn; *Sorab.* 1. schibawczżina, (*ob.* Szybal); *Ross.* бездѣльница. Mataczki i szalbierki za lekarki się udają *Syr.* 1079 Brzydka zdrajczyno, wierutna szalbierko. *Past. Fid.* 108. *Kłok. Turk.* 25. SZALBIEROWAĆ *cz. niedok.*; (*Ross.* шалберить, шалберничать gawędzić, pleść, cf. *Germ.* ſalbadern); szalbierstwem narabiać, oszukiwać, okpiwać; *Boh.* šaliti, (*ob.* Szalić); *Carn.* gclufam, golfam; *Bosn.* hiniti, varati; *Ross.* бездѣльничать, betrügen, berücken. Który dobrze szalbierować umie, ten najlepsze na siebie ściąga pochwały. *Teat* 22. *e*, 125. Trzeba było szalbierować, urywać, kręcić, żeby się pan nie postrzegł. *Teat.* 19. *c*, 68. Zdradzając i 'z ludzi szalbierując. *Sk. Kaz.* 461. Onych czasów wielkie w Krakowie szalbierowanie było. *Falib. F* 3. Szalbierowane machlowane dryakwie. *Syr.* 530. SZALBIERSKI, a, ie, oszukujący, okpiewający; *Sorab.* 1. schibaweztné, (*ob.* Szybalski); *Carn.* gołufne, golfiv, himbast, himbéshen; *Ross.* бездѣльническій, betrügeriſch, berückend. Umysł twój jest fałszywy; zwodzisz ją po szalbiersku. *Teat.* 53, 18. SZALBIERSKIE *adverb.*, Szalbierskie albo kuglarskie słojki, *acetabula. Cn Th.* 1097 Taſchenſpieler-becher. SZALBIERSTWO, a, *n.*, szalbierowanie, oszukiwanie, okpiewanie; (*Boh.* šalba); *Carn* himba; *Bosn.* himba, varka, hila; *Ross.* бездѣльничество: Betrügerey, Berücken, Trug. Oszustowi temu szalbierstwo z oczu patrzy. *Teat.* 48, 40. SZALBIERZ, a, *m.*; (*Ross.* шалоберъ płotkarz, cf *Germ.* Salbader); oszust, okpiwacz, ciarlatan, cygan; *Boh.* šalitel; *Sorab.* 1. schibawcz, (*ob.* Szybał); *Carn.* goluf, golfivz, himbèz, dovshèkar; *Bosn.* hinac, himbenek; *Ross.* щечило, бездѣльникъ, ein Betrüger, Berücker. Szalbierz ten po suchych miejscach pływał, po wodach sachą nogą deptał. *Mon.* 68, 207. Na to trzeba być ostatnim szalbierzem. *Teat.* 3. *e*, 70. SZALEĆ, -ał, -eje, *mel. contin.*; (*Carn.* shaleti *jocari*, shaliti *offendere*, shâla *jocus*; *Vind.* ſhaliti, ſe ſhaliti = żartować, ſhala = żart, ſhalnost = żartobliwość; *Croat.* shalitisze = żartować, sála, shala *jocus*, shalenye = żartowanie, shalecz = żartownis; *Slav.* shalitise, shallitise = żartować; *Bosn.* scjalitise *jocari*, scjala *jocus*, scjalac, scjalivi *facetus*; *Rag.* sciâliti *scurrare*, scjalitise *jocari*, scjalivaz, scjalaz *joculator*, scjâla = żart; *Hebr.* שׁל schal, *petulantia*; שׁלי scheli, *error*, שׁלה shalah, *erravit*); szalonym być, waryatem, waryować; verrückt seyn, nicht recht bey Troſte ſeyn; *Boh.* šjljm, třeštěti, (cf. tresktać); *Sorab.* 2. glupisch szé; *Vind.* ſjirati, ſjruvati; *Rag.* mâmitise, smâmitise, pomâmitise; *Bosn.* mahnitati, manenovati, smamitise, pomamitise, biskiti; *Ross.* буйствовать, безъумствовать, безъумѣть, неистовствовать; *Eccl.* неистовитися, шалити, бѣсити ся, юродствовати, ярити, неистовствовати ся, изненстовляюся, шалю. Szaleje spokojnie, bezrozumny jest. *Cn. Th.* 1097. (nie wszystkie doma, er iſt nicht bey Sinnen, cf. zaszedł w głowę, odszedł od siebie, pękło mu coś w głowie, skaził mu się mózg). Głowa mu się zawracała, a prawie szalał z mózgu. *Glicz. Wych. O*, 4 *b*. Kto szalony, rozumie, że szaleją drudzy. *Min. Ryt.* 4, 141. Szaleć zuchwale, szkodliwie, szalenie się sprawować; raſen, toben, wüthen, raſend ſeyn. Psy osobliwą mają swoję chorobę, że czasem szaleją. *Kluk. Zw.* 1, 301, *ob.* Wściec się, toll werden. Szaleję od strachu, *exsternor*, szaleję od wody, *lymphor. Cn. Th.* 1098. — §. *Transl.* Szaleć, rozpuszczać się, niehamownie pustować; *Ross.* шалить, сшалить, шалю; (*Etym. cf. Germ.* Schall, Sabl 1. Adlg.); ausgelaſſen ſeyn, raſen, tollen. Dawny zwyczaj młodym szaleć; to gorsza, co teraz w modę wchodzi, że starzy szaleją. *Teat.* 21, 116. Źle szaleć młodemu, Ale kiedy się przyda oszaleć staremu, Tam już miary nie pytaj. *Simon. Siel.* 33. Gdzie młody wystąpi, tam szaleje stary. *Kchow. Fr.* 75. Płodziła nieczystotę, i szalała z gamraty swemi. 1 *Leop. Ezech.* 23, 5. Szaleć trochę można, *insanire juvat. Hor.* 2, 130. *Min.* Ej, kiedy szaleć to szaleć. *Hor.* 2, 131. *Nar.* Nie szalej trzymaj miarę w wydatkach. *Opal. Sat.* 31. Majątek szalejąc utracił. *Ex.* 33. — Szaleć za czym, szalenie pragnąc czego: raſend nach etwas ſtreben, ſchmachten. Będę ją woził po spacerach, redutach, kompaniach; a kobietki szaleją za tym. *Teat.* 22, 47. Wszystkie kobietki za moim panem szaleją. *Teat.* 11, 46. (giną). Szaleć przestawać, *ob.* Wyszaleć, Odszaleć. SZALEJ, u, *m.*, SZALEŃ, ia, *m.*, ziele, bielun, *hyoscyamus. Sienn.* 80, das Bilſenkraut, Tollkraut; *Boh.* kuljk; *Ross.* головоломъ, омегъ, дягиль собачій, петрушка собачья. Szalej mały czyli ogrodowy. *N. Pam.* 13, 64. Szalej nakrapiany. *ib.* Szalej szkapi, *hippomanes. Ursin.* Szalej wielki, *ob.* Psinki. Szaleń jadowity, *cicuta*, Schierling. *Kluk. Dykc.* 1, 129. — Szaleń blekot. *Kluk. Dykc.* 1, 11, *ob.* Blekot. SZALEJOWY, a, e, od szaleju, Bilſen=. Plastr szalejowy. *Perz. Cyr.* 2, 317. SZALENIE, SZALONO *adverb.*, SZALENIUTEŃKO *intensiv.*, z szaleństwem, do szaleństwa, szalejąc; raſend, toll. Dziedzicem zostawił młodzika, nie tylko zapamiętale, ale i szalenie zbytniego. *Warg. Wal.* 312. — §. Bardzo, wielce, mocno, 'haniebnie, 'okrutnie, 'strasznie; sehr, ſtark, heftig, 'ſchrecklich. Jakżeś się Wc Pan szalenie omylił! *Teat.* 35, 126. Oh szalenież on dobrze znał kobiety. *Teat.* 1, 114. Szalenie się uczy; *insano amore literarum tenetur. Cn. Th.* 1098. SZALENIEC, ńca, *m.*; (*Rag.* scjalaz *scurra*; *Ross.* шаль, шалунь pustak); szala, szalony, ein Raſender; *Boh.* třeštjk, ztřeštěnec; *Croat.* ludjak, norcz; *Ross.* безъумецъ. Szaleniec porwał się z motyka na słońce! *Pim. Kam.* 319. Rzuca się, jak szaleniec jaki. *Zab.* 13, 282. *Treb.* Nie dasz się opatrzyć szaleńcze! *Cn. Th.* 1098. Nazwałbym takich szaleńcami. *Warg. Wal.* 47. SZALENIUTEŃKI, *ob.* Szalony. SZALEŃSTWO, a, *n.*; (*Ross.* шалость, шаливость swawolność); szaleństwo spokojne, głupie, odejście od rozumu. *Comp. Med.* 92. waryacya, die Verrücktheit, der Wahnſinn, Wahnwitz; *Boh.* šjlenost, nesmyslnost; *Sorab.*

1. nezmósznofcž, wiyawé, tornofcž, dživofcž; *Vind.* nevum, firanje, fjiranje, fjiranost, fmiefhanje; *Croat.* lyutozt, ludoszt, pomàma, mahnitoszt; *Dal.* mahnitoszt; *Rag.* pomama; *Slav.* pomámnost, [illegible]; *Bosn.* mahnitóst, obist, pomama; *Ross.* безъумie, безъумство, неистовство, бѣшенство; *Eccl.* шаловство, безъумство, глупость, дуда, шаль, [illegible], съумазбродство, дурачество, злобѣсie, бѣснованie. Przez szaleństwo rozumiemy wyobrażenia, nie zgadzające się z objektami, pochodzące z ułożenia mózgu zepsutego. *Krup.* 5, 606. Szaleństwo pochodzi z przymnożonego albo opieszałego obrotu humorów w mózgu. *Bas. Dyk.* 2, 79. — Szaleństwo dzikie, [illegible], die Raserei, die Wuth, Tollheit. durnowatość dzika, mania, natężenie największe smutnoduru, aż na dzikość, złączona z zuchwalstwem, z wszelkiéj przytomności ogołocona. *Perz. Lek.* 193-201. Szaleństwo psie, *ob.* Wściekłość, Wścieklizna. — §. *Transl.* Gniew bez rozmysłu nie zowią gniewem, [illegible] szaleństwem. *Rej. Zw.* 80 *b.* Nowiny te szaleństwem się i plotkami zdały. *Odym. Św.* 2. *L.* 4. — §. 2) Szaleństwo, szalenie, pustowanie, pustota, rozpusta; *Ross.* шаловство, шалость, [illegible]. Najkrótsze szaleństwo jest najlepsze. *Lub. Roz.* 515, *les plus* [illegible]. SZALEŚNIK, ziele, *ob.* Sytka. SZALIĆ *cz. niedok.*, (*distng.* szaleć), szalonym czynić, rozumu pozbawiać; [illegible], rasend machen; (*Boh.* šaliti oszukać, odrwić); *Slov.* ztřešiti; (*Croat.* [illegible]); *Ross.* обезумить, обезъумить; *Eccl.* низумити, [illegible]. Wszystko matka w dzieciach chwali, Nie dziw, bo ją miłość szali. *Pot. Arg.* 758. — [illegible] Szczęście [illegible] szali [illegible]tem. *Kchow.* 54. głowę mu przewraca, [illegible] verrückt. Pochlebca marnie pochlebując, panem szali, od dobréj go drogi odwodzi. *Kosz. Lor.* 46 *b.* Baby do odbierania płodu, nie nie pomogą, [illegible] szalą. [illegible] *Wyk. C.* 4. Bezwstydnie szali z ludzmi, [illegible] *Pap.* 279. — §. Szalić kogo = omamić, oszwabiać, oszukać, einen betrügen. Matacze ludzi fałszywym udawaniem szalą dla [illegible] *Jeż. Ek. F.* 3. [illegible] za Latoną można było. *Zebr. Ow.* 23; [illegible]. — SZALKA, *ob.* Szala. SZALNY, a, e, od szali, [illegible]. Szalne [illegible] *C.* 7. 1097. — SZALON, u, *m.*, gatunek materyi jedwabnéj, z *Franc.*, Chalons, [illegible]. — SZALONOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* šílenost, szaleństwo, [illegible], Verrücktheit, Wahnsinn, [illegible], Melancholie, szalonosć, odstępowanie od rozumu. *Urzęd.* 178. Cożkolwiek z [illegible] Wyn[illegible] bardzo k szaloności. *Rej.* [illegible] 42. [illegible] *W. Post. W.* 2, 179. SZALONY, a, e, SZALONIUTEŃKI, SZALENIUTEŃKI, SZALONIUTKI [illegible] zaszły w głowę, odeszły od siebie, waryatski, bezrozumny; verrückt, wahnsinnig, [illegible]; *Slov.* [illegible]; *Boh.* šílený, ztřeštěný, nesmyslný; *Sorab.* 1. nezmószny, torné, džiwi; *Vind.* firan, fjiran, fmeknjen, omeknjen, fmiefhan, vertaglau, fmozhen, magnjen, nevumen; (fhalen, fhalaviten = żartobliwy); *Croat.* lúd, (cf. ludzić); *Dal.* prespametan, (cf. bez pamięci); *Bosn.* mahnit, obistan, manen; *Slav.* pomaman, prezhuman, lûd; *Ross.* шальный, шаливый swawolny, pusty, неистовый, бѣшеный, *Eccl.* изъумленный, изъумителенъ. Nieraz pogróżki i siła szalonych powściągnęły; rozumiem tu owych szalonych, którzy cierpią niejakieś pomieszanie na rozumie, nie zaś owych, którzy cale z rozumu wyszli. *Pilch. Sen. list.* 3, 155. Za szalone i bezrozumne je sądzą. *Wiśn.* 263. Czyli nam nie dostawa szalonych, żeście tego przywiedli, aby szalał przy mnie? *1 Leop. 1 Reg.* 21, 15. [illegible] jako szaleni i od rozumu odeszli mieszali. *Sk. Dz.* 247. Szaloniuteńka, [illegible] głowie jéj się [illegible] *Teat.* 14, 81. Szaloniuteńki, ogłupiał nieborak. *Teat.* 27, 30. — [illegible] szalona [illegible] z niéj [illegible] potrafię. *Teat.* 3. *b*, 15. Szalony strój, szalona głowa. [illegible] *Dw.* 114 [illegible]. — §. Szalony [illegible], wściekły; [illegible]. Szalonemi zostali i biegali po lasach, po polach, szaty na sobie drapając, ciało swe kąsając. *Sk. Żyw.* 2, 242. Miecz w ręce szalonego, którym ojca, matkę, brata, dzieci zabija. *Birk. Zamoj.* 24. — Szpital szalonych. *Haur. Sk.* 139. dom waryatów, czubki; *Carn.* protje, [illegible], das Narrenhaus. — [illegible] Szalone [illegible] nań uderzyły. *Birk. Dom.* 83. wielkie, gwałtowne, niepohamowne, [illegible] güsse. Szalone tam morze, dlatego przeprawa niebezpieczna. *Birk. Kaz. Ob. C.* 2 [illegible]; unruhig, ungestüm. Szalona rzéka. *Birk. Dom.* 162. Coż [illegible] *Teat.* [illegible] 115. — W [illegible] kamieni [illegible] koło gładkie bez paleów, szalone zwane. *Solsk. Arch.* 95. in den Roßmühlen, [illegible]. — §. Szalony, pusty, pustujący, rozpustny, dokazujący; ausgelassen, [illegible]. Panna Karolina [illegible] minę szalonéj pałki. *Teat.* 52. *d*, 75. Szaleniuteńka kobieta. *Teat.* 33. *b*, 3. Dni Bachowe szalone. *Tward. Wł.* 19.

SZALOTKA, i, *ż.*, gatunek cebulek cudzoziemskich, *alium* [illegible] *Linn.*, [illegible] 1. 211. [illegible] *H. N.* 20. *Gall.* escalotte, echalotte; *Ital.* scalogna; *Hisp.* escalona; [illegible] Askalon w Palestynie. *Germ.* die Schalotte, [illegible]; *Bosn.* [illegible] scerou, (cf. szczypior).

SZAŁSZA, *ob.* Salsza. SZAŁSZANOWE ziele, *ob.* Czosnkowe.

SZALUPA, y, *ż.*, mały statek zdatny do małéj przeprawy [illegible]. *Papr. W.* 1. 557. *Germ.* die Schaluppe; *Gall.* chaloupe; *Angl.* shallop; *Holl.* sloep; (cf. [illegible] chalupa).

SZAŁWIA, ii, *ż.*; *Boh.* šalwěg; *Sorab.* 2. žalbija; *Sorab.* 1. žalbiya, želbiya; *Carn.* shajbel, shalvei; *Vind.* fhaubei, kidulja, bielostenez, fhaibel; *Croat.* sàlfia, kús, kadulya; *Dal.* kadulya; *Hung.* sallya, zalya; *Slav.* xalfia; *Rag.* salvia, kadúglya; *Bosn.* sgjal, sgjal kadulja, slavuglja, pelin, (cf. piołun); *Eccl.* шалвея; *Ross.* шалфей; *Lat.* et *Ital.* salvia; *Germ.* die Salbei; ziele, szałwia dwo-

jaka jest, większa, u pospolitych ludzi nazywa się piwonia; mniejsza zwyczajna. *Kluk. Rośl.* 1, 271. Szałwia leśna, *stachys Syr.* 694, Roßpoler. Szałwia czarna, *ob.* Zwiesinosek. Szałwia Rzymska, *ob.* Miętka Grecka. — *Prov.* W szałwią pokrzywy odmieniają. *Rej. Zw.* 2. czarne w białe, aus schwarz weiß machen. Może pochlebca parzącą pokrzywkę Szałwią nazwać, włożywszy pokrywkę. *Rej. Zwierc.* 225 *b.* *Zegmiesz pokrywkę, alić piołunek miasto szałwii w garnku. *ib.* 56 *b.* SZAŁWIOWY, a, e, Salbey=. Wino szałwiowe bardzo zdrowe. *Śleszk. Ped.* 388. *Cresc.* 255.

SZAMBELAN, a, *m.*, z *Franc.*, podkomorzy, der Kammerherr. *Blanda* Szambelanéńku! *Teat.* 33. *d*, 78. SZAMBELANIC, a, *m.*, syn szambelana, des Kammerherrn Sohn. SZAMBELANKA, i, *ż.*, córka szambelana, des Kammerherrn Tochter. SZAMBELANOWA, y, *ż.*, żona szambelana, die Kammerherrin, des Kammerherrn Gemahlinn. SZAMBELAŃSKI, a, ie, do szambelana należący, dem Kammerherrn zuständig. SZAMBELAŃSTWO, a, *n.*, podkomorstwo, godność szambelańska, die Kammerherrnwürde. — *Collect.* Szambelan z szambelanową, der Kammerherr mit seiner Gemahlinn. Scena w domu szambelaństwa. *Teat.* 16. *c*, 2. Państwo szambelaństwo. *Teat.* 49. *b*, 1.

SZAMBRAN, u, *m.*, n. p. Najprawdziwiéj ten sam się stroi w szambran złoty, Kto żyje sprawiedliwie, i przestrzega cnoty. *Pot. Jow.* 13.? *SZAMERLANY, manty, suknie kobiece. *Comp. Med.* 705.? *SZAMERLUKI, n. p. Tak były godne śmiechu zużmanty, i szamerluki, jak teraźniejsze robronty i szusty. *Mon.* 72, 511.?

SZAMEROWAĆ *cz. niedok.*, bramować, cf. kameryzować, bebrämen. Suknia złotem szamerowana. *Zab.* 2, 180. Suknia szamerowana kwiatkami brzoskwiniowemi. *Teat.* 37, 148. Łańcuszki w szmuklerskiéj robocie służą do szamerowania sukien. *Magier. Mskr.* Bywałem w Wiedniu na szamerowanéj w nowy rok gali. *Ossol. Str.* 8. *Teat.* 48. *b*, 18. Szamerowanie. SZAMERUNEK, nku, *m.*: *Eccl.* рясна; hafty kosztowne, lśniące, Schammerirung. Po sklepach zebrali wielki lecz lekki kosz blondyn, garnitur, szamerunków. *Mon.* 72, 506.

SZAMET, mtu, *m.*, gatunek raszy, Kronrasch. *Tr.*

SZAMLOT, *ob.* Czamlet.

SZAMOTAĆ, -ał, -oce, *cz. niedok.*, szarpać kogo, rzucać kim, rwać i tam i sam; herum reißen, hier und dort hinreißen, rütteln; (*Carn.* shemotati *vacillare*). Świat się wszystek prawie kazi, Gdy go wichry szamocą. *Bal. Sen.* 82. Nieprzyzwoita szamotać ramiony. *Pilch. Sen. list.* 1, 112. Delia się umazała, o koło się szamocąc. *Dwor. K.* Wilk od bydlęcéj krwi nie zawściągniony Dobytek wzbyt szamotał, srodze zajuszony. *Żebr. Ow.* 280. SZAMOTA, *SZOMOTA, y, *ż.*, szamotanie, szarpanina, das Herumreißen. Wiek nasz żelazny, z szranek ludzkości i chwały wyzuty, Cały się poddał w hołd dzikiéj szomocie. *Zab.* 14, 163.

SZAMPANATA, *ob.* Spampanata.

SZAMPAN, a, *m.*, = SZAMPAŃSKIE wino; *Germ.* Champagner. Między winami Francuzkiemi najsławniejsze są Burgundzkie i Szampańskie. *Wyrw. Geogr.* 318. *Krup.* 5, 104. Może nam się dziś jaka butelka okroi szampana. *Teat.* 17, 158. Szampan, ren, węgrzyn, dodaje wesołéj miny. *Zab.* 8, 310. *Nar.*

*SZAMPIERZ, *ob.* Sapierz.

SZAŃC, SZANIEC, ńcu, *m.*, szańce *plur.*; (*Slov.* šanc; *Boh.* zakopy; *Hung.* sántz; *Slav.* shanac; *Sorab.* 2. schantza; *Sorab.* 1. schancza, woberancza, pžedwóbronencza, pžedpaženo; *Carn.* sasip, sagréb, sashap, nasip; *Vind.* safip, fhanza, postaina, branifhe, obkop, sahribernifhe, predkopifhe, hribernifhe, predkop, prekop, sagreb; *Croat.* sàncz, sáncz, ogradya; *Dal.* sancz; *Ross.* шанцы, закопъ): *Germ.* die Schanze, die Schanzen, die Verschanzung; (*Ital.* scanso; *Angl.* sconce; *Svec.* skans). Szaniec, okop jakiéjkolwiek postaci, złożony z przedpiersienia i rowu. *Jak. Art.* 3, 318. Jak sobie szańc wysypie z darnu zielonego, Śpi bezpiecznie żołnierstwo wśrzód namiotu swego. *Bardz. Luk.* 13. Dla męstwa zrobił go król starszym nad szańcami. *Pam. Ryc.* 166. — *Fig.* Szlachectwo w szańc składany dufać. *Mon.* 70, 586. obrona z piasku. — §. *Transl.* Szańc, hak, sztych, zły raz, niebezpieczeństwo: Gefahr, Risiko. Pierwszy Władysław pod Byczyną za Polską koronę szaniec krwawy stawiwszy, przeciwnika zraził. *Tward. Wł.* 4. Dwaj ci sąsiedzi nie śmieli z sobą się na szańc wojenny puszczać. *Nag. Fil.* 113. Na szańc przyszedł. *Chrość. Job.* 19. w niebezpieczeństwo, er ist in Gefahr gerathen; *Slov.* na špicu sa dostal. Twoja w wątpliwym i ciasnym stoi szańcu tak sława, jak i cnota. *Bardz. Trag.* 67. Na szańc stawić, kłaść, nieść = narażać, wystawiać na niebezpieczny raz, ryzykować; der Gefahr aussetzen, in die Schanze schlagen, dran setzen, dran wagen. Radzono Daryuszowi wojsko rozdzielić, a nie na jeden fortuny szańc wszystkie siły stawić. *Warg. Kurc.* 25. Wszystko sadzi na szańc dufając szczęściu. *Budn. Apopht.* 131. Drugi na szańc szczęścia i wszystko wysadzi, jedno to jego, co na grzbiecie i na szyi zostanie. *Rej. Zw.* 158 *b.* Stawić majętności na wątpliwym szańcu nie chce. *Warg. Cez.* 131. Zdrowie nawet na szańc kładli. *Birk. Exorb.* G *b.* Wystawienie siebie i wszystkiego swego na szańc. *Pilch. Sen. łask.* 14. Całość sprzymierzonych waszych na szańc i niebezpieczeństwo jest wydana. *Siem. Cyc.* 196. Niosę życie na szańc, i wy bracia nieście. *Teat.* 45. *d*, 63. *Wyb.* — §. Szańc we grze = stawka, der Satz, Einsatz im Spiele. Konarski z królem grając w kostki, gdy szańc wielki sadził król, a wygrał na nim wszystkie pieniądze, dał policzek królowi. *Papr. Ryc.* 160, *ob.* Schanze im Würfelspiele. *Adelung.* Po 30 czerwonych złotych na szańc w warcaby grać nie chciał, powiadając, po tak małe grać, jest jakoby wszy bił. *Gorn. Dw.* 158. — §. *Transl.* Do szańca kogo uprzedzić. *Pot. Arg.* 757. do celu, do kresu, do mety szczęścia, do harapu; einem zuvor kommen, ihm den Rang ablaufen. Umyślił przez domowniki jeszcze szańcu swego powetować. *Wys. Kat.* 26. stracone odzyskać, das Verlorne wieder gewinnen. — §. Na szaniec komu co dać, odżałować mu; einem etwas Preis geben, zum Besten geben. Tam na niespodzianą trafi u nich zwadę, Jeśli czego na szaniec nie da w ich gromadę. *Paszk. Dz.* 118. — §. *Aliter:* Zamysły swoje, w tajemnych radach dotąd przechowy-

wane, teraz na szańc otworzysty wyrzucili; *in apertum proferebant. Krom.* 701. na jaw, offner Raum, offner Spielraum. Niechęci dawno w sercach utajone, na szańc otworzystéj nieprzyjaźni wstępowały. *Krom.* 85. (otwarte pole). Dyskurs ma to prawo, wolny ma szańc na wszystko. *Falib. S* SZANCKOPNIK, a, *m.*, *Vind.* branfna delauz, predkopauz, sakopauz; *Ross.* шанцоконъ; podkopnik, der Schanzengräber. *Archel.* 2. 9. - SZANCKNECHT, a, *m.*, prosty kopacz szańców, z *Niem.* der Schanzenknecht, jak SZANCMAJSTER, z *Niem.* Schanzenmeister, przełożony szanckopników, n. p. Szancmajster ustanowiony jest dla naprawienia dróg wojsku z swemi szanc knechtami. *Tarn. Ust.* 290. Szancmajster, co będzie obóz kładł, ma być przy obozie. *Tarn. Ust.* 241. SZAŃCOWAĆ *cz. niedok.*; *Sloc.* šancugi: *Sorab.* 2. schanzowasch; *Croat.* sanczam, sánczam; *Hung.* sántzolom: *Vind.* schanzati, branfhe delati, sahpuvati, predkopuvati: *Ross.* шанцовать; szańce kopać, sypać, Schanzen graben, Schanzen aufwerfen. Szańcować się, okopywać się, sich verschanzen. - § Podkopywać się, approschiren. Trzeba umieć języka dostać, umieć swych ratować, A ku nieprzyjacielom mądrze się szańcować. *Paszk. Dz.* 47. Nieprzyjaciel ku twierdzy szańcować się dopuścił, aby przystąpił. *Was. Kat.* 161. — § Jedni z szturmowników szyny dźwigają, drudzy ogień podrzucają, drudzy drabiny szańcują. *Krom.* 278. przystawiają, podstawiają: unterstellen, aufstellen, anlehnen die Sturmleitern. K niéj z ustami szańcuje się, *admovet os. Żebr. Ow.* 252. (przybliża się, przysuwa się). W nasze tropy się szańcujcie! *comitate gradus. ib.* 210. Już k ziemi się szańcuje, i podpada; *admotus terrae. Żebr. Ow.* 290. Ziemia a woda na dół się szańcuje; *in inferius ferentur. ib.* 582. (spuszczają się, opadają). — §. Szańcuje się komu co, szczęści się, glücken, gelingen; (*cf. oos. Germ.* erschanzen). Sprawy twe szczęśliwieć się szańcować będą. *Radz. Joz.* 1, 8. Rozpaczają chorzy, że się im nie zaraz według myśli szańcuje, i nie mogą być zaraz zdrowi. *Bial. Post.* 47. Łatwie pierwsza zaraz wyprawa tak się szańcowała, iż wielkie zwycięstwo odnieśli. *Stryjk.* 86. Każdy się dziwował szańcowaniu Skanderbega. *Baz. Sk.* (szczęściu jego). Nieszczęśnie się im to zwiodło a 'oszańcowało. *Eraz. Jez. L.*, 4 *b.* I trzeci nawet zaciąg królowi nie według myśli szańcował się. *Krom.* 258. Widząc, że mu się nie szańcuje, począł myśleć o pokoju. *Biel.* 491. Gdybyśmy obaczyć chcieli, jako się nam w tym szańcuje, pewniebyśmy tego zaniechali. *Rej. Post. G g g* 2. Xerxes, iż mu się w Grecyi na wojnie nieszczęśliwie szańcowało, u wszystkich wzgardzonym był. *Kosz. Lor.* 50 *b.* SZAŃCOWY, a, e, od szańców, Schanzen =; *Croat.* sánczni. SZAŃCZYK, a, *m.*, *dem. Nom.* Szaniec, eine kleine Schanze. Postawić leda szańczyk nad brodem, odstraszysz ich od przeprawy. *Star. Woj. A*, 3 *b.*

SZANKI *plur.*, miara zbożowa, ein Getreidemaß. Szanki na Podlasiu były dwojakie, jedne staréj miary, zawierały 48 garcy, a łasztowemi zwane zawierały garcy 24. *Czack. Pr.* 1, 293.

SZANKR, kru, *m.*, wrzód francowaty. *Perz. Lek.* 2, 19, der Schanker; cf. stulejka, załupka.

SZANOWAĆ *cz. niedok.*: *Boh.* šanowati; *Sorab.* 1. schonowacž: *Sorab.* 2. schonnowasch; *Vind.* shonat, sashonat; *Ross.* щадить, пощадить, беречь, сохранить, жалѣть; §. 1) ochraniać, oszczędzać: *Germ.* schonen (cf. *Lat.* sanus), in Acht nehmen. Szanować czego, szaty, ksiąg, 'oszczędzać. *Cn. Th.* 1099. Szanowanie *Ross.* пощада. Szanować się, szanować zdrowia, sich schonen. Cyrulik obiecuje go w krótce wyleczyć, byle się dobrze szanował. *Teat.* 48, 117. Jeńce Czeskie Kazimierz łaskawie szanować kazał. *Krom.* 350. Nie sil się, jeszczeć daleko do końca, szanuj się. *Tr. Wiez.* 87. Gdyby żeglarz dał się tłuc dowolnie o pnie i kamienie, azaby nie rzekli: to niecnota, nie szanuje samego siebie, okrętu swego, kupców, i kupli ich. *Jer. Zbr.* 95. Szanuj się dla nas, jeśli nie dla siebie, Twym zdrowiem prawie wszystko wojsko stoi. *P. Kchan. Jer.* 280 — §. 2) Szanować, czcić, poważać, ważyć sobie: ehren, verehren, hochschätzen, beachten, (*Carn.* shônam se koga, sposhtujem; *Vind.* poshtuvati, pozhastiti, poshtenje skasati, shtimati; *Croat.* postuvati, postujem; *Dal.* stujem; *Bosn.* pocitati, pocjastiti). Jeśli chcesz być szanowanym, szanuj. *Zab.* 3, 246. Szanuj mię doma, będę cię szanowała u ludzi. *Rys. Ad.* 62. Szanować mniéj jest, niż miłować; nie każdy miłuje, co szanuje. *Cn. Ad.* 1127. Szanuj szczęścia, nie podnoś się szczęściem, nie ufaj szczęściu. *Cn. Ad.* 1127. (skromnie zażywaj). Tytydzie! ciebie Grecy szanują biesiadą, Kruż pełny nalewają, i lepszą część kładą. *Dmoch. Il.* 201. szczycą, zaszczycają, beehren. — §. Przeto nas tak źle szanują, trapią, i dni nasze krótsze czynią. *Brz. Hs.* 51. nie czczą, lekceważą, znieważają, łżą, verunehren. SZANOWNY, a, e, §. a) oszczędny, oszczędzający, ochraniający; schonend, sparend, sparsam. Pijak, żarłok i zwadzca dni sobie utrąci, Trzeźwy, skromny, szanowny przeżyje dziesiąci. *Pot. Arg.* 247. Szanownemu o wszystko łatwie. *Gorn. Dw.* 165. — §. b) Szanowny, 'SZANOWITY, szacowny, godny uszanowania, poważny; *Sorab.* 1. kèdžbuwanité, w tžestži džeržanité; *Vind.* poshten, shtimanliu, jimeniten, navidliu, nagledashen, zhastivrieden; *Rag.* posctovani; *Croat.* postuvan; *Bosn.* cjastan, cjastno; *Ross.* почтенный; *Eccl.* почтителенъ, почтительный, говѣйный, достойночестный, достоговѣйный, achtbar, ehrwürdig, achtungswürdig, verehrungswürdig. Szanowny starzec. *Ld.* Ludzie szanowite obojego stanu, wszelakiéj czci i poszanowania godne, łaje, sromoci, łży. *Smotr. Apol.* 62. SZANOWNOŚĆ, ści, *ż.*, poważanie, powaga, poważność; *Croat.* postuvanoszt, die Verehrung, Ehrwürdigkeit, Verehrungswürdgkeit. Będzie nieco śmiałości albo zuchwalstwa, tedy to surowością odejmują, a do szanowności, do wstydu, do pokory i dobrych obyczajów one przywiodą. *Gorn. Sen.* 448.

SZANTA, y, *ż.*, ziele, *marrubium*, Andorn; *Boh.* gablečnjk; *Ross.* шандра; jest biała i czarna; mają moc leczenia. *Kluk. Rosl.* 2, 259. *Sleszk. Ped.* 422. *Syr.* 688. Szanta kocia, *ob.* Serdecznik, *cardiaca*, Herzgespann.

SZANUJĘ, *ob.* Szanować.

'SZAPIEL, n. p. Knieje z bogiem obrońcą tajnie nawie-

dzisz głębokie, a nie z szapielem bogiem: *nec de plebe deo. Żebr. Ow.* 20.? Oesterr. Tschapel głuptas.

SZAR, u, *m.*, rzęd gontów, n. p. dachówek, szereg. *Włod.*, eine Reihe Schindeln, Dachziegeln u. s. w. Gonty oblatują szarami z dachu. *Dwor. D* 4, *cf. Germ.* Schar. Adlg.; cf. *Lat.* series; *nostr.* szereg, obszar, szerza.

°SZARA, SIARA, y, *ż.*, młodziwo: *Boh.* mlezywo; pierwsze mleko po cielęciu. *Dudz.* 31. die erste Milch nach dem Kalben, die Biestmilch. SZARACZEK, czka, *m.*, szara sukienka podła, ein schlechtes graues Röckchen. Zdejm z siebie urząd starościca: a po dawnemu w szaraczku uchodźmy ztąd milczkiem. *Teat.* 14, 8. SZARACZKOWATY, *ob.* Szarawy. SZARAFAN, u, *m.*, [*ob.* Sarafan 2]: 1) szara suknia domowa, ein grauer Hausrock. W tym samym codzień musiałeś chodzić szarafanie. *Teat.* 19, 27. — 2) Szarafan = suknia kobieca przed rokiem powszechnie używana. *X. Kar.* — (°SZARAGI, źle zamiast: Szragi. *Dudz.* 29. — SZARAJ, *ob.* Saraj, Seraj). — SZARAK, a, u, *m.*, [*venat.* zając, bei den Jägern: ein Hase 4]. n. p. Sarny się pokazały, psy za niemi, i my też już już dochodzili, aż szarak smyk przed nami, na miejscu go psy roztargały, ale skoki z sobą przywiozłem. *Teat.* 19. *b.* 75. szary samiec, ein grauer Rehbock. SZARAN, *ob.* Szaranek. SZARAŃCZA, y, *ż.*; *Boh.* kobylka; *Slov.* kobylka, kobilka, koník, koniček, (*ob.* Kobyłka, konik); *Sorab.* 1. skocž, skocžk, (*ob.* Skoczek); *Carn.* kobilzhar; *Vind.* kobiliza; *Croat.* kobilicza; *Hung.* sáska; *Slav.* kobilica, skakavac; *Bosn.* prúgh, skakavaç, kries, crricjak; *Rag.* skakaviza, pruugh, skakàvaz; *Ross.* саранча, кобылка, шапки, шапочки; *Eccl.* пржгъ, прѫжиѥ, прузи, саранча; §. 1) *gryllus locusta*, die Heuschrecke, *collect.* Heuschrecken; imię mają od koloru swego szarawego. *Haur. Sk.* 111; owad podobny do świercza, przylatuje do nas od krajów Tureckich, niby jak chmura. *Zool.* 153. Jeden gatunek jéj piechota. Pewny gatunek szarańczy, *Eccl.* врухъ, сиплеве, сѣрія, сѣрін: *Ross. Asiat.* акриды Roku 1534 szarańcza u nas wszystko zjadła; tak jéj było wiele, że słońce lecąc zasłaniały, a gdy na ziemię padły, tedy się kopyta końskie w nich zakrywały. *Biel.* 189. Jedzenie Jana chrzciciela było szarańcze albo koniki, lecz nie takie, jakie w naszych krajach są. *Żarn. Post.* 3, 620: (*Ross.* саранчеядецъ °szarańczojedz). Szarańcza buja, skacze, na cudzéj trawie. *Rej. Ap.* 78; na cudzych osiewkach tyje, nic dobrego nie działając. *ib.*; *inde* Szarańcza, *pro hominibus nor is*, unnütze, schädliche Brotesser, eine Last der Erde. *Teat.* 18. *b.* 54. *Quisquiliae, de hominibus*; nikczemni ludzie, podnóżkowie, szaraptki, szarańcza. *Macz.* — §. Szarańcza czego, wiele czego, chmura. *Cn. Th.* 1099. ćma, tłok, tłum, chasa, chałastra, tałałajstwo: ein großer, dicker Haufen, ein Schwarm, eine ganze Wolke, große Menge. — §. 2) *Botan.* Ś Jana szarańcza, *ceratonia*; *Ross.* овечи рожки, rodzaj rośliny z pomieszanemi płciami; tylko jeden gatunek nam znajomy z owocu, to jest, strąków, które kupujemy na stół od Ormian. *Kluk. Dykc.* 1, 115. świętojański chleb, ś. Jana chleb, °rożki, Johannisbrot. Szarańcza, roślina wielka pełna, bladożółta lub żółtogorąca, *flos Africanus major. Kluk. Rośl.* 1, 285, *Ross.* исапки, бархатецъ.

SZARAŃCZOWY, a, e, [od szarańczy, Heuschrecke = 2]. — §. Szarańczowe drzewo w Ameryce, der Heuschreckenbaum; żywica z niego kupuje się do pokostów. *Kluk. Dykc.* 2, 46. SZARAŃCZYK, a, *m.*, młode szarańczę, das Junge der Heuschrecke. Szarańczyki wylęgają się z jaj bez skrzydeł, których po trzecim dopiero zrzuceniu skórki dostają. *Kluk. Zw.* 4. 382. SZARANEK, nka, *m.*, karpik młody do zarybienia stawu, ein junges Karpfchen. *Jabł. Ez.* 5. Szarany, szaranki, karpie. *X. Kam.*, (*Croat.* sáran, krap; *Slav.* sharan; *Bosn.* scjaran, karp). Karpika w rzece na kształt małego szaranka Rybak uchwycił na wędkę jednego poranka. *Jak. Baj.* 129. SZARAPATKA, SZEREPETKA, i, *m.*, CIARAPATA. *Teat.* 15, 84, odartus, gołota: ein Abgelumpter, Zerlumpter, Abgerissener. *Quisquiliae de hominibus*, nikczemni ludzie, podnóżkowie, szarapatki, szarańcza. *Macz.* A ty, co bywszy przedtym ostatnim gołotą, W sute lamy się stroisz, tłoczysz w kufry złoto, Nie chlub się z marnéj doli, że cię z szarapatki Wywłokłszy, okrył Plutus licznemi dostatki. *Nar. Dz.* 2, 157. Ja zaś, choć teraz sługus, chociaż szerepetka, Wiedzą, żem bywał lepiej, wiedzą, żem szlachetka. *Zabł. Zab.* 2. °SZARASY, *ob.* Szarawy. SZARAWARA, y, *ż.*, SZARAWARY, °SARAWARY *plur.*; (*Ross.* шаравары; *Croat.* salavarie, navlachke; *Hung.* salavari; *Turc. et Pers.* szalwar = spodnie szerokie. *Biel. thes. philol. Michael spicileg.*, Scytowie nazywali spodnie swoje σαράβαρα *Pollux Onom.*, *Czart. Mskr.*); szerokie przestronne długie do stop pludry; lange, weite Pumphosen, Ueberschlebeen; (*cf. Bosn.* scjaroviti = pstry, scjarovitost = pstrość). Perska szarawara. *Klon. Wor.* 54, *not.* «*saraballa tibialia seu feminalia apud Persas: qua voce et indumento usi sunt aliquando Poloni*». Włos głowy ich w ogniu nie przypalił się, i szarawary ich nie odmieniły się. *W. Dan.* 3, 95, *not.* «τα σαράβαρα. *LXX.* — *Chaldaic.* Sarabala jest płaszcz, ale bardzo na szarawary poszło. *Budn. ib.* Tatarowie ubior spodni, który pospolicie szarawarami zowią, lniany noszą. *Gwagn.* 594. Janczarowie mają pludry abo raczéj szarawary białe. *Star. Dw.* 42. Ociec nie rad się wyda synowi na ubiory, sprawiwszy mu szarawary a karwatkę. *Glicz. Wych. F*, 3 *b.* Kurfirst Pruski od króla wedle mody starej Brał chorągiew', i z sobą przywiózł szarawary. *Pot. Jow.* 31. (o rajtarach jego). SZARAWY, °SZARASY, a, e; *Carn.* shêry; *Bosn.* scjaroviti; *Ross.* сѣроватый; na szary kolor pochodzący, etwas grau, gräulicht. Kolor szarawy. *Haur. Sk.* 111. Ludzie w tym kraju są szarawi. *Boter.* 246. Noc ku nam poziera Szarawe skrzydła na świat rozpościera. *Zab.* 8, 309. *Nar.* Ty się pomknij szarasy, siądźże ty pozłocisty! *Rej. Zw.* 70 *b.* (szaraku ustąp' się, cf. jak ci widzą, tak cię piszą). — (°SZARBOCH, *Syr.* 320, *ob.* Szkorbut).

SZAREK, rka, *m.*; (*Ross.* сѣрокъ, сѣрунъ pies morski Archangielski); w szarą suknią ubrany, ein Graurock; (cf. *Gall.* sarrau). *Cum ravi coloris panni viliores sint, hinc fit, ut iis induiti, contemptim sic appellentur, ceu tenuis fortunae et ex vulgi grege*; *sic translate ad alios*

colores szarek = podło ubrany, jakiejkolwiek maści szatę podłą mający, *pannosus*, gałgan, odartus, oszarpaniec, szarapatka; ein schlecht gekleideter, abgerißner, zerlumpter Mensch. Milcz szarku, mów panie szatny. *Błaż. Tłum. B*, 4 *b*, (*ob*. Szarasy). Przeciwnie złotogłowni na spodku panowie, A nad niemi wierzch mają dziś marni szarkowie. *Jag. Gr. A*, 3 *b*, (cf. szara szlachta, szary koniec). — §. Pies szary, ein grauer Hund. Pamięta po ulicy psy pogromili, Kęsego poimali, a szarka zabili. *Rej. Wiz.* 97 *b*. Wydał złodzieja szarek psim ozorem. *Miask. Ryt.* 2, 177. — (SZARFA, *ob*. Szarpa). — SZARGA, SZARUGA, i, *ż*., słota, pluta, pluskota, zadymka, zawierucha, zamieć, chera, deszcz z wiatrem; nasses, ungestümes Wetter. Szargi i pluski oktobrowe. *Tward. Wł.* 195. Szarugi wilgotne. *Hor.* 2, 199. *Nar.*; (*imber edax*). Dzień, noc, słota, szaruga, czy marznie, czy pali, Skoro pan powie nuże! nogi zapas, dalej. *Zabł. Amf.* 12. I w szarugi odprawiać pod niebem noclegi, I bosą nogą deptać ścięte mrozem śniegi. *Zab.* 10, 42. *Koss.* Tam na wdzięcznéj pogodzie z szargi osychają. *Tward. W. D.* 2, 208. Ślepa szarga widok odejmuje zawikłaną srodze drogą. *Suszyc. Pieśn.* 2 *F*, 4 *b*. Obłok skoro się rozwarł, ciężką wody swéj szargą zalał. *Otw. Otw.* 155. — § Szarga morska, burza, nawał; Sturm, Ungewitter, Seesturm. Czarna szarga morze z boku turbuje W długim przez tak wiele wałów skoku. *Bardz. Luk.* 85. Łodź moja żadnéj szargi i żadnéj nie boi się burzy. *Pot. Pocz.* 85. — *Fig.* Nie bardzo nam jeszcze do śmiechu z przeszłéj szargi. *Pot. Arg.* 450. (zawieruchy). SZARGAĆ *cz. niedok.*, poszargać, uszargać *dok.*, Szargnąć *jednl.*, kalać, błotem nieczyścić; besudeln, beflecken, beschmutzen mit Straßenkoth, beschlumpern; *Boh.* šubrám se (*ob*. Szubrawiec), (cf. caurati wlec, plášt se caura płaszcz się wlecze; *Carn.* shòrgam, shorglam = ciurczeć; *Hung.* szürgem *strepo*; cf. *Croat.* sárgaszt *varicolor*). Szargać szatę, szargać się. *Cn. Th.* 1100. Jam kadet, nie będę się w błocie szargał. *Teat.* 8, 6. — *Fig.* W Warszawie się uszargał, z Dubna jak zmyty czystym powrócił. *Zab.* 13, 214. (zadłużył). Żaden się bez jakowéj przywary nie rodzi, Ten najlepszy, kto się mniej w téj szarga powodzi. *Hor. Sat.* 36. (kto najmniej ma plam, wad). On z moją powagą wasze razem szarga: Na nasze przywileje, na władzą się targa. *Węg. Org.* 18. On się tylko pieniactwem szarga, a z sąsiady Ustawicznie o lada zagon wszczyna zwady. *Nar. Dz.* 3, 148. Głowy uszargać nie potrafisz winem, Ni z kołem godownczym tańczyć koło dzbana. *Zab.* 9, 338. *Zabł.* odurzyć, den Kopf benebeln. — §. Szargnąć, szarpnąć, targnąć, szarpiąc poruszyć; reißend zucken, mit einem Ruck bewegen. Wyrwawszy tesak przy boku miany, onymże w się szargnął, I wskok z gorącéj rany martwiejąc wytargnął. *Żebr. Ow.* 82; (*dimittit in ilia ferrum*). Potężnie drżącą bronią szargnął; *trementia forti tela manu torsit. Żebr. Ow.* 296. Brzydkiemi szargnęła włosami; *movit. Żebr. Ow.* 93. SZARGANIEC, ńca, *m.*, SZARGAWIEC, wca, *m.*, poszargany, gnoik, smród, niechluj; ein schmutziger Mensch, eine Sau. Już lada szarganiec i gruby knecht lada, Kontem się czy markizem bezwstydnie powiada. *Nar. Dz.* 3, 114. Już mi to obmierzło, że lada szarganiec cudze występki gani. *Mon.* 73, 663. Cynik szarganiec. *Bil. Sen.* 49. Cicho ty szargawcze. *Teat.* 56, 21.

*SZARGANT, *SZARGART, *SZARGARZ, a, *m.*, [z *niem.* Scherge, sługa publiczny, *ob*. Sergiel 2], *lictor*, oprawca, abo miejski sługa, szargarz, butel, kat, który złoczyńce imuje i traci. *Mącz.* Szargant, *lorarius. ib. Lictorius*, co ku szargartom a butlom należy. *ib.* (może z *Franc.* sergeant).

SZARKAĆ, SZARKNĄĆ, *ob* Sarknąć.

SZARŁACIĆ, SZKARŁACIĆ *cz. niedok.*, uszarłacić, uszkarłacić *dok.*, rumienić jak szarłat, czerwienić; bescharlachen, scharlachroth machen. Wschód szkarłaci nadobne zaranie. *Przyb. Milt.* 212. Flora ogród krasnym kwiatem hojnie uszkarłaci. *Zab.* 9, 6. Niebieskie szkarłacą się róże. *Przyb. Milt.* 85. Mężowie waleczni uszarłacili się. *Budn. Nah.* 2, 3. (szarłatem odziani. *Bibl. Gd.*). W szarłat przyoblеczony, uszarłacony. *coccinatus. Mącz.* SZARŁACISKO, a, *n.*, *Zab.* 9, 85, *contemn.*, elender Scharlach. SZARŁAT SZKARŁAT, u, *m.*; (*Boh.* šarlat, čerwec; *Slov.* šarlát; *Sorab.* 2. scharlak; *Sorab.* 1. scharlachowa barba; *Carn.* shkerlât; *Vind.* shkarlat, sharloh, barsun, karmesin; *Croat.* skerlàt, shkarlat; *Slav.* skerlet; *Bosn.* skerlet, çergljena svitta, skerlet sok, mast; *Rag.* grimiz; *Ross.* шарлахъ, алое сукно; *Germ.* Scharlach; (*Suec.* skarlakan; *Ital.* scarlato; *Angl.* scarlet; *Franc.* écarlate; *Isl.* skarlat; *Arab.* yxquerlat; *Turc.* iskerlet; *Pers.* sagallat). Teraz częściéj mówią szkarłat, szkarłatowy, niż szarłat, szarłatowy. *X. Kam* Marcin z *Urzędowa* rozumie, że z Polskiego czerwiec, tak słowo kermes, jak i słowo szkarłat pochodzi. *Urzęd.* 155. — 1. Szarłat purpura, małż morski, z którego szarłatną farbę wyciskają, ryba, żółw, ślimak morski szarłatny. *Cn. Th.* 110. die Purpurschnecke; *murex*, gatunek ślimaków w morzach Azyatskich; czasami wypuszczają po trochu farby szarłatnej, u dawnych zwanéj purpurą. *Zool.* 95. — Szarłat, krzewinka, szarłatowe drzewo, z którego jagody na farbę zbierają, *ilex coccifera. Syr.* 1342 der Scharlachbaum. — Szarłat farbowny ziele, abo szarłatne ziele, *sandyx. Cn. Th.* 1100. Scharley, Scharlachkraut. — §. 2. Szarłat, SZARŁATEK, ziele, *amaranthus*, gatunki tu należące są Miłosnik, żminda, samit. *Kluk. Dykc.* 1, 27. *Birk. Gł. Kon.* 19 *Syr.* 1355, *Ross* бархатникъ. Tausendschön, Sammtblume. — §. Szarłat, szarłatna farba, szarłatny sok, którym szarłat farbują, Scharlachfarbe, Purpurfarbe, Scharlach; *Vind*, shkarlatna farba; *Ross.* багряность. Z proszku karmazynowego robią przednie rumienidło szkarłat. *Kruml.* 494. — *Fig.* Postępek ich szkarłatem jagody jéj zarumienił. *Niemc. Król.* 4, 115, (cf. raki piec). Szkarłat, purpura z różą, ustępuje temu wdziękowi. *Past Fid.* 325. Będąli grzechy wasze jak szarłat, wybielone będą jak śnieg, a jeśli będą tak czerwone jak bawełna, zbieleją. † *Leop. Jez.* 1, 18. — §. Szarłat, materya, sukno, jedwab' tego koloru; Scharlachtuch, Scharlachseide, Scharlach. Gdy czerwcem sukna farbują, takie sukna zowią

szarłaty, jakoby rzekł szkarłat skażoną mową czerwiec. *Urzęd.* 333. Szarłatne jagody farbierze do farbowania jedwabiów, wełn i sukień używają, które potym od téj farby szarłatami zowią. *Syr.* 1343. Włosy głowy twojej jak szarłat zwiniony. 3 *Leop. Cant.* 7, 5. (jak pawłoka królewska. 1 *Leop.*). *ib. Exod.* 28, 33. — §. 3). Szarłat, miano pięknego charta. *Bielaw. Myśl. B*, 4 *b*, Name eines schönen Windhundes. — §. 4) *Medic.* Szarłat, wyrzut plam czerwonych małych po całym ciele. *Krup.* 5, 344. szkarlatyna, Scharlachausschlag. SZARŁATNIEĆ *neutr.*, *niedok.*, rumienić się jak szarłat. *Cn. Th.* 1100, scharlachroth werden. SZARŁATNIK, a, *m.*, co farbuje szarłatno. *Włod.*, der Scharlachfärber; *Eccl.* червленичникъ, *Graec.* πορφυρεὺς, *purpurarius* — §. Papież z swojemi szarłatnikami, kardynałami. *Baz. Hst.* 20, cf. *Sorab.* 1. purpurnik, w szkarłat ubrany, ein in Scharlach Gekleideter. *W rodz. żeńsk.*, n. p. Abyś już z kubka złotego onéj szarłatnicy Włoskiéj wina obrzydliwości nie pragnął, ale raczéj głosu bożego słuchał! *Teof. Zw.* 52, (cf. purpurat). — § Szarłatnik, małż szarłatny, ślimak, die Purpurschnecke. *Tr.* SZARŁATNAWY, a, e, półszarłatny. *Cn. Th.* 1101, halbscharlachen, scharlachartig. SZARŁATNO *adv.*, koloru szarłatnego, scharlachfarbig. Szarłatno czynię, *purpuro*. *Cn. Th* 1101. — W szarłacie, im Scharlach. Szarłatno chodzący, *purpuratus*. *Cn. Th.* 1101. Jak się dziecię za młodu pyszno a szarłatno nauczy chodzić, potym tak się będzie odymało, że ludzi nie będzie chciało znać. *Glicz. Wych. F*, 4 *b*. SZARŁATNORODNY, a, e, *ostrifer*. *Cn. Th.* 1101; ślimaki szarłatne rodzący, Purpurschnecken zeugend. SZARŁATNY, SZARŁATOWY, a, e, od szarłatu, Scharlach-, scharlachen; *Boh.* šarlatný, šarlatowý; *Slov.* šarlatowý: *Vind.* shkarlaten, purprast, barsunski, karmesinskofarbast; *Croat.* skerláten, skarlatni; *Hung.* skárlásztin; *Bosn.* skerletni; *Rag.* grimizni: *Ross.* багряный, багряноцвѣтный, червчатый; *Eccl.* чръвленъ. Ciało jego białe i szarłatne. *Groch. W.* 331. (rumienne). Szarłatne jagody, karmazynowe ziarnka. *Syr.* 1343. Szarłatna szata, ein Scharlach-, oder Purpurkleid. Jezusa oblekli w szatę czerwoną, szarłatną albo purpurzaną. *Sekl. Math.* 27. Opony z jedwabiu szarłatnego. 3 *Leop. Exod.* 26, 1. (powłoczonego 1 *Leop.* z szarłatowego. *ib.* 26, 31). Otworzcie-no szkarłatni zbójce wasze dzieje, Izali myśl w nich strachem zdjęta nie struchleje? *Nar. Dz.* 1, 77. (purpuraci, purpurą okryci). Tyranowie szkarłatni. *Zab.* 16, 120 *Nar.*

SZARLETAN, SZARLETANKA, *ob.* Ciarłatan.

*SZARŁOOKOŚĆ, ści, *ż.*, szarłatowe oczy, jak u królików. *X. Kam.* Kaninchenäugigkeit. Wódka ta dziecięciu młodemu szarłookość naprawuje. *Sienn.* 252. *idem. Spicz.* 108.

SZARMANTKA, i, *ż.*, miano, które suczkom dają, Name einer kleinen Schooßhündinn. *Mon.* 64, 140 Hajduk szarmantkę przez nieostrożność potracił. *Mon.* 67, 285. Obudziła mię szarmantka szczekaniem. *ib.* 67, 287. SZARMANTSKI, jego, *m.*, *Niemc. P. P.*, cf. fraczek, fircyk, fiutyniec. *W rodz. żeńsk* Szarmantska.

SZARO *adv.*, grau. Kaczka szaropióra. *Tward. Wł.* 245. Nurek szaropióry. *Zab.* 10, 82. *Koss.* [SZAROGRÓD, a, *m.*, miasto na Podolu, eine Stadt in Podolien 2]. Założył Jan Zamojski jednę fortecę najbliżéj granic Tureckich, i nazwał ją Szarogrodem, na pamiątkę Szaryusza Jelitczyka, od szaréj sukni tak nazwanego. *Boh. Zamoj.* 9. *et* 183, cf. szara szlachta, szarek. SZAROOKI, a, e, oczu szarych, grauäugig; *Ross.* сѣроглазный. SZAROPICH, a, *m.*, n. p. Rarog się przelatywał aż pod obłokami, Kiedy go obaczyła gniewna była kani, Mówiła: Poczekaj mię panie szaropichu! Wołając złorzeczyła; on latał po cichu. *Papr. Koł. K.* 2.? SZAROŚĆ, ści, *ż.*, SZAROTA, y, *ż.*: *Ross.* сѣръ, сѣрость, сѣризна, сивость (*ob.* Siwość); die graue Farbe, das Grau. Szarość bierze coś od czarności i od białości, i tak bywa, ani biało, ani czarno, ale coś śrzedniego. *Petr. Et.* 107. Zabrzmij w cichéj szarocie, mój samotny głosie. *Przyb. Ab.* 11. w szaréj poświecie, w zamierzchu; Graudunkel, Dämmerung. — §. Szarota ziele, *ob.* Kocenki. *Jundz.* 410, *Ross.* кошечьи лапки, горлянка. SZAROSIWY, o koniach; *Ross.* чалый, чалко, Grauschimmel. SZAROWAĆ ściany *cz. niedok.*, szaro-ściany tynkować, nim się wapnem biela, grau betünchen. *Cn.*

SZARPA, SZARFA, y, *ż.*, binda dla ozdoby: *Gall.* echarpe; *Angl.* scarf, *Svec.* skärp; *Germ.* Schärpe; *Vind.* sharpa, shounirsku opasilu, ofizirski prepass; *Ross.* шарфъ, перевязь, (cf. przewiąz); *Eccl.* порамица, перевязь воинская. Szarpa oficerska, die Feldbinde. Rzuca ziarno kmiotek na uprawną rolą, Worem zboża przeciągniony, który jak szarfa silne zdobi mu ramiony. *Tom. Rol.* 47. Ankry, szarpy, stroje kobiece. *Haur. Sk.* 519. Leibbinden der Damen. SZARPOWY, a, e, od szarpy, Schärpen-; *Ross.* шарфяный.

SZARPAĆ, *pr.* szarpie *cz. niedok. et contin.*, Szarpnąć *jedntl.*, (*cf. Germ.* schärben, cf. sierp'; *Gall.* echarper; *Lat.* sarpere; cf. *Germ.* scharf, Schärper. Adlg.; cf. *Lat.* carpere; *Carn.* sharbam = bije, okładam plagami; cf. *Graec.* ἁρπάζω; *Hebr.* ארב arabh, *rapuit*, טרף taraf, *rapuit*); siepać, rwać kogo; *Slov.* trhám, (*ob.* Targnąć); *Bosn.* skiddati, iskiddati; *Ross.* терзать reißen, hin und her reißen, zausen. Szarpać się z kim = rwać się z kim; sich mit einem herum reißen, herum balgen. Chciałem się z nim szarpać, ale darmo, mocniejszy wygrał. *Teat.* 52. *b*, 112. Gdy się tak Polska domowemi niezgodami szarpie, dźwigała się potęga Ruska. *Nar. Hst.* 4, 127. — Szarpnąć się na co = porywać się, rwać się na co; auf etwas losgehen, sich darüber hermachen, einen Anfall darauf thun. Skoro się dowiedzieli Prusacy o zgubie wojewody, szarpnęli się silniéj, niżeli kiedy na udział księcia Konrada. *Nar. Hst.* 4, 196. Sam na sam, to sztuka; zaraz ja ci pokażę — szarpie się do niego. *Teat.* 31, 54. — Szarpać ciało, mięso drzeć, targać, rozszarpywać *niedok.*, uszarpać *dok.*; zerreißen, zerfleischen, in Stücke reißen. Strona przeciwna go uszarpała, i na twarzy poraniła. *Sk. Dz.* 869. — *Pr. et fig.* Zmartwienie nieustanne serce moje szarpie. *Teat.* 4, 19. dręczy, kraje, zerfleischt mein Herz. Lud się wspomoże, Gdy go ani celnik, ani żołnierz szarpać będzie. *Star. Vot. B b.* zdzierać, schinden, prellen,

betrügen. — *Transl.* Szarpać kogo, sławę jego, łżyć go, uwłaczać mu; jemandes Ehre angreifen, ihn schänden, lästern. Tacyt wszędy pochlebia Germanikowi, którego ostro szarpie Paterculus. *Pilch. Sall.* 6. Honor mój przed drugiemi szarpie. *Boh. Kom.* 1, 22. Niecnoto śmiesz szarpać sławę pana twojego. *Teat.* 25. *c,* 88. *Teat.* 9. *b,* 45. Czyli można ludziom złym gębę zamknąć, aby drugim sławy nie szarpali? *Teat.* 15. *c,* 5. Wy mi honor szarpiecie. *Zab.* 13, 273. *Treb.* Szarpiące święte postępki języki. *Nies.* 1, 158. SZARPACKI, a, ie, od szarpacza, siepacki, ceklarski; Häschers =, Schinders =. On go przed grobowcem Katula szarpacką ręką mordował. *Pilch. Sen. gn.* 325. Szarpackie kupy, rozdzierające Rzpltą. *Pilch. Sen. list.* 1, 107. SZARPACZ, a, *m.*; (*Rag.* kàrpaz, karpitegl *interpolator*); co szarpie co, albo drugiego; *Ross.* терзатель, der Herumreißer, Leutequäler. Placker. Biada szarpaczom, którzy jedność ś. targają. *Birk. Exorb. D b.* Cudzego majątku szarpacz. *Mon.* 69, 1041. SZARPAK, a, *m.*, nóż lub miecz do rozszarpania, kord; *Germ.* ein Tscherper, (Ad l g.), Haudegen, Sarraß, (cf. sierp'). Wściekły Mars płytkiem szarpakiem kole. *Nar. Dz.* 1, 30. Jak dobył szarpaka.... *Kniaź. Poez.* 2, 206. *Zab.* 14, 387 Szarpak topny w Norveckich buchtach, *Noricus ensis. Hor.* 1, 90. *Nar.* SZARPANINA, y, *ż.*, SZARPANINECZKA, i, *ż.*, *zdrbn*; *Boh.* drtina, (cf. drań, dranica); to, co szarpają, jako ścierw, psia strawa, do rozszarpania żer, *canibus data praeda. Cn. Th* 1101, *Eccl.* звѣроядина; was zum Zerfleischen Preis gegeben wird, der Antheil des Leithundes von einem gefällten Wilde, das Jägerrecht. Armeńskich się nie lęka lwów szczupła mrówеczka, Co dla lwiéj paszczęki ta szarpanineczka? *Tot. Saut.* 29. (odrobina poszarpana). — § *Fig.* Rozszarpywanie, łup cup; das Zerreißen, Zerstücken, Zerfleischen. Z ojczyzny wypędzonych pospólstwu na szarpaninę namiętności dali. *Warg. Wal.* 127. Dobra ciężką pracą nabyte podlegają mocniejszych szarpaninie. *Kłok. Turk.* 104. Jeszcze ciało do grobu nie będzie włożone, pocznie szarpanina około niego. *Rej Post. S s* 5. Nie chciał, żeby królestwo, idąc w szarpaninę przez podziały, słabiało. *Nar. Hst.* 2, 282. Szły Inflanty, za pomnożeniem przybyszów coraz w większą między różnemi stanami szarpaninę. *Nar. Hst.* 4, 276. *Zab.* 16, 124. *Nar.* Pigmalion niedowiarstwu, miłości i łakomstwu w szarpaninę był podany. *Tr. Tel.* 139. — Szarpanina, szarpaniem, wydzieraniem zgromadzone zbiory; zusammen geraffte Sammlungen, Vorräthe. Nie nauki oschłéj i misternéj szarpaniny, czekamy po tych nauczycielach. *Zab.* 8, 180. (kompilacyi). SZARPNY, a, e, szarpający, prędki w porywaniu, reißend. Szarpny ryś. *Chodk. Kost.* 25.

Pochodz. (*cf. sierp'*), *doszarpać, naszarpać, oszarpać, oszarpaniec, odszarpać, poszarpać, przeszarpać, rozszarpać, uszarpnąć, wyszarpać, zaszarpnąć.*

SZARSZA, y, *ż.*, materya wełniana z jedwabnemi niciami pomieszana, *Germ* die Sarsche, ein wolliges Gewebe; (*Franc.* serge; *Ital.* sargia; *Angl.* searge; *Lat. med.* sargium; z *Łac.* sericum). SZARSZEDRON, u, *m*, materyjka jedwabna; *Gall.* serge de Rome, Charchedron, ein Seidenzeug. Szalon, a najwięcéj szaszedron zwyczajnym był jego w lecie odzieniem. *Mon.* 74, 366.

*SZARSZYN, *SZARZUN, a, *m.*, gatunek szabli, pałasza, szpady, (*cf. Gall.* charger); eine Art Säbel. Jednemu się chce gospodarstwa, drugiemu konia a szarszuna, drugiemu prawa, drugiemu pokoju. *Rej Zw.* 12 *b.* Nasi bracia, kiedy się dwaj swarzą, tedy się śmieją, aż kiedy się rzucą do szarszunów, toż dopiero chcą rozwadzać; aliści drugiemu, choć nic nie winien, ręka wisi. *Rej. Zw.* 80. (do korda). Pan na warchoły marne świata tego Chce zawżdy dobyć szarszuna swojego. *ib.* 227. Pójdzieć i Mazur, wasz mężny brat miły Z szarszunem, z kijcem skosztuje swéj siły. *Stryjk. Gon. I* 3. Musi się *radszéj obrócić do pługa, niż do szarszuna. *Rej. Zw.* 45 *b.* Musi się *radszéj obrócić do pługa, niż do szarszuna, albo do zbroi szorowania. *Weresz. Reg.* 44. (raczéj do rolnictwa, niż do wojskowości).

SZARUCHA, y, *ż.*, szara maść, die graue Salbe. Szarucha, którą barwierzy smarują. *Oczk. Przym.* 9. Nasza miła szarucha, pomsta barwierska, czy Galenowi kiedy w myśli była? *ib.* 4.

SZARUGA, *ob.* Szarga.

SZARWARK, u, *m.*, robota publiczna na pana, praca z pańszczyzny wypadająca; *Germ.* das Scharwerk; (*Boh.* šarwátka, swáda, swar = swar). Szarwarki, *Graec.* λειτουργιαι, *publicae operae. Klon. Wor.* 15. Szarwarki do grobel, mostów, powinny być zażyte; ale częściéj niemi koło polowych robót robią; te co miesiąc dzień jeden poddani powinni odbyć. *Mon.* 64, 196. et 199. *ib.* 67, 196, cf. tłoki, gwałty. — § *Transl. fig.* Szarwark, tartas, kołowrot, zamieszanie, hałas; Lärm, Verwirrung, Unruhe, Getös. Co za niespodziewany koło mnie tu szarwark! *Klon. Wor.* 20. Na to on: wierz ty mnie, i jać się dziwuję, Kiedy owe szarwarki na świecie widuję! *Rej. Wiz.* 66. Jeszcze mało mają, te stroić szarwarki. *Żebr. Ow* 379. *nefas.* SZARWARKOWY, a, e, od szarwarków, Scharwerks =. Annibal nie ustąpił szarwarkowym pracom, aż się przez Alpy w Auzonią wdarł. *Mon.* 71, 154. (nie poprzestał łamania gór).

SZARY, a, e; (*Boh.* šarý, čerý, tmawy *sublucidus, subobscurus*, ciemnawy, zšera, ztemna z ciemna); *Sorab.* 2. schěri; *Sorab.* 1. schjry, schyry *canus*; *Carn.* shara *genus, species*; *Vind.* sharovit = pstrokaty; *Croat.* sár, sáren *variegatus*, sárgaszt *varicolor*, szúr *cinereus*; *Hung.* sárga *fulvus*; *Slav.* sharen = pstry; *Rag.* scjaaren, scjaròvit *multicolor*, scjarati *variare*; *Bosn.* scjaroviti *discolor*, scjarovitost *varietas colorum*, scjarati, nascjarati *distinguere colore*, suri = płowy; *Ross* сѣрый (cf. siarko; cf *Gall.* sarran; cf *Chald.*, *Syr. et Arab* חור chasar, *albescere*; *Eccl.* шаръ, шары farba, kolor, cf żar, шаровный malowany, шарю, ушарити, ушаряти farbować); podpolały, wilczasty; grau von Farbe, wolfsgrau; (*distng.* siwy, *szedziwy). Każdy wilk szarą sierść ma, *omnes sibi congruunt, unum cum noris, omnes noveris. Rys. Ad.* 55. Nie wilk - li, to pies będzie szary. *Pot. Arg.* 777. Tak się rządzi, jak szara gęś po niebie. *Mon.* 71, 712. (*ob.* Zrzęda, kapryśnik, dziwak). Szary papier = bibuła, graues Löschpa=

pier, Fließpapier. Wodę przecedzić przez szary papier. *Rog. Doś.* 1, 128. Szara godzina, zmierzch; *Eccl.* сумракъ, сумерки, (примракъ, темноватость ciemnawość), Dämmerung, Zwеylicht. Szara poświata, noc widna; eine helle Nacht, Sternennacht, Mondennacht. Tym, którzy w nocy, bądź przy szaréj poświecie, bądź przy świecy widzieć nie mogą, lekarstwo. *Syr.* 524. Szara suknia, szarza, ein grauer Rock. Zakon ś. Franciszka z szarymi mnichy przyjął. *Szczerb. Sax.* 251. Jeden z familii Kozłorogów od szaréj sukni Saryusz nazwany, przodek Zamojskich. *Boh. Zamoj.* 9. Dosyć ci jest mieć jednę suknią szarą albo więc dwie, jeśliby ojca w tym stać mogło. *Glicz. Wych. F*, 2 *b*. Po co ślesz co rok babo do Torunia? Dobry szary płaszcz, dobra drugiéj gunia. *Groch. W.* 414. Starsi bracia, przy boku pańskim zasiadłszy, uboższych szarą szlachtą, od sukien szarych, w jakich na on czas wszyscy niemal chadzali, na wzgardę nazywali, i w purpurę się przybrali. *Star. Ref.* 160. szarkami, Grauröcke, grauröckiger Adel. Ojcowie nasi szarą szlachtą się zwali, iż nie używali bławatów i purpur świetnych; kontentowali się suknem, które w domu robiono, a cnotą się świecili. *Star. Ryc.* 41. W bogactwach szlachectwo znają, Ku drogiéj szacie dziś tylko powstają, Ubior a srebro godno czci i wiary, Ustęp' ty szary. *Stryjk. Gon. E* 1. — *Fig. transl.* Szary koniec, ostatnie miejsce siedzących u stołu. *Mon.* 75, 507. das schlechte Ende, das dünne Ende; (cf. *Ross.* хазъ koniec materyi jakiéj, *ob.* Chasa). Szary koniec = smutny koniec, ein trauriges Ende. Zginął nam wybór, i przywódzca stary, A został jako mówią koniec szary. *Jabł. Buk. N*, 2 *b*. *Teat.* 24. *b*, 16. — *Transl.* Patrząc na darmohardego chłopa, każdy szarą pychę u siebie snadnie omierzić może. *Rej. Zw.* 53. Chociaj kto będzie klejnotem szlachectwa i dobremi cnotami osadzony, trzeba mu tego przestrzegać, aby w nim jaka szara pyszka nie urosła. *ib.* 53. szpetna, bez fundamentu, wietrzna, napuszona. — §. *Medic.* Szara maść, z żywego srebra z sadłem, *unguentum Neapolitanum*, *Mercuriale. Perz. Cyr.* 2, 327. *Wolsz.* 112, *ob.* Szarucha, die graue Mercurialsalbe. Szare bielmo, źrzenicę bielmem białawym, burawym, żółtawym lub niebieskawym pokrywa. *Perz. Cyr.* 2, 169. der graue Staar. 1. SZARZA, y, *ż.*, szarzyzna, szare sukno, graues Tuch. Przodkowie o szarłat nie dbali, Wojewodowie w szarzy więc chadzali. *Jeż. Ek. E* 1. Zygmunt August na sejm Piotrkowski przyjechał, dwór swój wszystek w szarzę ubrawszy, barwę tę ziemiańską nazywając. *Biel.* 555. (*ob.* szara szlachta).

2. SZARZA, y, *ż.*, z *Franc.*, ranga, godność, urząd; eine Charge, eine Ehrenstelle. Do wszystkich szarz wojskowych król patentuje. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 107. Nie chciałbym, ażeby szarze wojska naszego przedajne były. *Koł. List.* 1, 89.

SZARZAĆ co, lub czym, *cz. niedok.*, (cf. *Germ.* scharren, scheuern, cf. szargać); poniewierać, nie szanować, nie oszczędzać; etwas herum reiben, abreiben, abnutzen, ohne Schonen herum werfen, herum reißen. Następca w swój dom niesie kapelusz, aliści Ujrzy zszarzany i cienki jak z liści. *Zab.* 12, 76. Po świecie nędznym się szarzasz. *Dar. Lot.* 6. kąty pocierasz, tułasz się, sich herum stoßen in der elenden Welt. Szarzają się za cackiem niepewnym. *Mon.* 69, 580. ubiegają się z narażeniem, sie rennen ihm unbedachtsam, zu ihrem Schaden nach. Kościoł spustoszały, Którego wierzchy mchem się plugawym szarzały. *Otw. Ow.* 23. ciężały, sie waren damit belastet. Mężczyzny szarzać miłością, i odmieniać ją często lubią. *Teat.* 15, 28. Nie ten brał urzędy, który miał zasługi, ale kto najlepiéj życiem i sumnieniem szarzał. *Przestr.* 90. Czemu tak szarzasz fortunę i bogi, Dobrowolnie wydając się na sztychy! *Chrośc. Luk.* 165. Ojczyzna nie szarzała panem. *Jabł. Buk. D b*.

SZARZERUNEK militarny. *Kaw. Nar.* 268. *ob.* Rękoczyn.

SZARZYĆ się *recipr. niedok.*; *Boh.* šeřiti se; mierzchnąć, dämmern, dunkel werden; (*Sorab.* 1. schyru *canesco*; *Rag.* scjarati *variare*; *Bosn.* scjarati, nascjarati *distinguere colore*; *Ross.* сѣрѣть siwieć). Nagle się niebo zaćmi a horyzont szarzy. *Przyb. Milt.* 352. Słońce zaszło, a mierzch znaczny przez szarzenie zbliżał od wschodu. *ib.* 250. (przez szarotę). — §. Szarzyć się, szarzeć, szarym się stać; grau werden, ergrauen. Pole się urodzajne daleko szarzeje. *A. Kchan.* 199. — §. Szarzyć się, migać się w oczach, w oczy słabo świecić; in die Augen dämmern, schwach in die Augen scheinen. Rzadko znajdziesz takiego na okręgu świata, Co mu się szarzy prawdy zbawiennéj poświata. *Pot. Zac.* 117, (cf. szara poświata). Tam na schodach się szarzy stopień marmuru ciosanego gładki. *Pot. Syl.* 473. Ale zda mi się, tam się coś ruszyło, W onéj gęstwie, i tak się szarzyło Właśnie jak wilk; wilk jest, nie inaczéj! *Past. Fid.* 236. SZARZYZNA, y, *ż.*, szarza, szara suknia, ein grauer Rock. Piękna była, lubo się w włosienicę ową i szarzyznę przybrała. *Tward. Pasq.* 73. Przychodzi do mnie jakaś w szarzyznie babka. *Teat.* 10, 51. Czemuż nie weźmie szarzyzny, i nie osiędzie przy kościele! *Teat.* 10, 69.

SZAST! *interj*; *Boh.* šaust; *Ross.* шасть; trzask, szus, szust! smyk! *Germ.* wie ein Schuß, im Schusse, (*cf.* Hasti! im sausenden Sprunge, rauschend vor Eile, Plotz, Plutz. Czemu się Waść kręcisz niby na zawiasie, szast, szast, jaki mi Francuz! *Teat.* 43. *c*, 5. *Wyb.* Pani zadzwoni, szast, dwa kroki; i już ja u jejmości. *Teat.* 20. *b*, 4. SZASTAĆ *intrans. niedok.*, Szastnąć *jedntl.*; *Boh.* šaustati; *Ross.* шастать, шастнуть; z szelestem ruszać czym, mit Geräusch bewegen, durch Bewegung ein Geräusch machen; (cf. *Ross.* шатнуть, шатать chwiać, cf. szata). Szastanie nogami siedząc u stołu tak znaczne, że ociec rozumiejąc, iż ten szelest od psów pochodzi, niewinnie psa uderzył nogą. *Boh. Kom.* 1, 270. Ptak skrzydły szasta. *Przyb. Milt.* 225. Wchodząc kłania się z szastaniem. *Teat.* 19, 8. (z szaszorem). Przechadzając się, i nogami szastając, starali się, aby ocknął, na urząd on trzask czyniąc, aby nie od budzących, ale od szumiejących ocknął. 1 *Leop. Jud.* 14, 9. — *Recipr.* Szastać się; *Ross.* шастаться; z szelestem czyli szaszorem uwijać się, kręcić się gdzie; sich mit Geräusch herum drehen, herum tummeln; (cf. *Ross.* шататься taczać się, wahać się). Ustawiczne

szastanie się Moskwy po Polszcze. *Kur. Pet.* 157. Twa córka między chłopy się szasta. *Hor.* 2, 111. *Nar.* (ferta się) Małpa się szasta z pompą w ozdobnéj purpurze. *Mn. Ryt* 3, 359. Szastający się włóczęga. tłuk *Ross.* праздношатающійся. — Szastać się, szastać = dokazywać, szumić, lusztykować, in Saus und Braus leben. Szastać, marnować, sypać. Miarkuje się to, kiedy przyjdzie swoim szastać. *Dwor. B* 1. Teraz jestem człowiek żonaty; nie mogę szastać się jak dawniéj. *Teat.* 24, 87. *Czart.* — §. 2°) *Transit.* Szastać chustę w wodzie = płókać, wypłókiwać. *Tr.* spülen, ausspülen, z. B. Wäsche. Szastać kogo, *potius* Wyszastać *qu. v.*, wybić. SZASTAJ, ja, *m.*, miano charta, Name eines Windhundes, cf. szaszek. SZASTKA, i, *ż.*, miano charciey, Name einer Windhündinn. SZASZEK, szka, *m.*, błazen. *Cn. Th.* 1101, figlarz, kuglarz, ein Possenreißer; (*Boh.* šašek, saška błazgoń, šaškowati, šaškugi błaznować). Niewdzięczny gaszek, Do żony jego przymknął się jak szaszek. *Jabł. Ez. C* 3. Kiedy nie będzie na tobie ubioru Świetnie drogiego, wijaj bracie z dworu, Bo dziś szlachectwo, rozum w adamaszku Chodzi, choć w *saszku. *Stryjk. Gon. E.* — §. Gatunek psów, eine Art Hunde. Co za szaszek, wracać się na swe legowisko. *Rys. Ad.* 6. Nie podejmuj się szaszku pola legawego. *Jabł. Ez.* 40. nie podejmuj się, czego nie umiesz. *Rys. Ad.* 41. *Cn. Ad.* 636. (*ne sutor ultra crepidam*). Podjąłeś się mój szaszku legawego pola, Bo nie możesz mu zdołać, pobłądziłeś zgoła. *Bach. Epikt.* 53. Wyżłowie, kądlowie, brytany mają często być używane w łowieniu, żeby szaszkowie nie za legały pola. *Haur. Sk.* 340. SZASZOR, u, *m.*, ruch z szelestem, lot szastający: *Boh.* šaustanj: *Ross* шорохъ шоборть, eine schnelle Bewegung mit Geräusch, Gerassel. Z pokoju szaszorem wypadła. *Tward. Pasq.* 52. Wypchnęła łotra z okna, leciał na dół szaszorem. *Klon. Wor.* 43. Piekło się otworzyło; za nim powlekło się wszystko złe szaszorem. *Tward. W. D.* 6. Gromada i szaszorem z obłoku szarańcza się wali. *Tward. Wł.* 160. — §. Szaszor, *active*, co sprawuje szelest, co żywo sunie, z szaszorem, szelestem. *Dmoch.* 60. etwas sich mit Gerassel bewegt, etwas Rasselndes; (*Croat.* szacher; *Hung.* szatyor; Oesterr. Seger gatunek koszów). Szaszor, szyb, orzeł wyklijany, które dzieci wypuszczają na powietrze: *Włod.* latawiec, ein Papierdrache, den die Kinder in die Luft aufsteigen lassen. — *Mtér:* Uszykowane w porzadne szaszory szczeliwo wijące wędrują w podróż. *Przyb. Milt.* 225. hufy, kupy, gromady ciągnące, wandernde Haufen.

*SZASZUŁECZKA, *ob.* Czaszułeczka, Czaszułka, Czasza.

SZATA, y, *ż.*, SZATKA, i, *ż.*, *zdrobn.*; *Boh.* šat chusta, płachta 1. *linteum*, 2. *vestis*; (šatek chustka, šatstwo *vestimentum*; *Slov.* šatka, ručniček chustka do nosa; šati szaty); *Sorab.* 1. *et* 2. drasta, (cf. drzeć); *Carn.* shât *mapella*, franten *paludamentum*; *Vind.* oblazhilu (*ob.* Oblec), obliek, gvant (*ob.* Gwent), (ſhat = serweta); *Croat.* oprava (*ob.* Oprawa), halya, szvita, (cf. Zwinąć); *Dal.* halina, szukna, odecha, dolama, (*ob.* Odzież, dołoman); *Slav.* hodicha, hodilo, (*ob.* Chodzić); *Ross.* платье (*ob.* Płat, płachta, платьеце, кафтанъ, кафтанецъ, кафтанчикъ, (cf. kaftan); *Eccl.* ризa (*ob.* *Ryza); szata powszechnie, wierzchne odzienie z płótna, z sukna, suknia, lub też cała odzież; das Kleid, die Kleidung, Kleider; cf. *Ross.* [шата = okład na obrazach, *Kursk.* 2], шатать, шатнуть chwiać, wahać, шататься taczać się, (*ob.* Szastać). Szata jest wynaleziona dla przykrycia ciała nagiego, nie dla pychy. *Petr. Ek.* 75. Pięć lat temu (koło r. 1553 pisano), jak nasi krótsze szaty niż postronni poczęli nosić; tak iż nie wstydzą się ukazować onych części ciała, które mają być zakryte. *Modrz. Baz.* 201. Stęskniwszy się z obyczajmi i ubiorem Macedońskim Alexander, szaty na się wziął Perskie. *Warg. Wal.* 326. Jaką dziecię szatkę ma mieć. *Gaw. Wych. F* 5. jaką sukienkę, Röckchen. Dotykanie szaty czyli sukni Chrystusowéj zdrowie dawało. *Sk. Kaz.* 459. Mniskie szaty. *Sk. Dz.* 1040. (habit, kapica). Szata podła, szacisko, *ob.* Sukmana, Szata powierzchnia, *ob.* Kontusz, surdut; szata spodnia, *ob.* Żupan, kaftan. Szata do ludzi, odświętna, *ob.* Ochędożka. Szata jedwabna droga, *ob.* Jedwabnica. Szata podszyta futrem, *ob.* Szuba. — *Prov.* Szata często wydaje człeka obyczaje. *Cn. Ad.* 1127. (szalony strój, szalona głowa, znać ptaka po pierzu). Szata dodaje śmiałości, wiary, urody, godności. *Cn. Ad.* 1127. jakie odzienie, takie raczenie; jak cię widzą, tak cię piszą. Kleider machen Leute. Szata nie czyni mężnym. *Pilch. Sen. list.* 268. (rękaw nie bije). Szata świetna nie ozdobi złego, a podła nie oszpeci dobrego. *Cn. Ad.* 1127. (szkoda krasy, gdzie rozumu pasz; cf. główka jak makówka). — *Fig.* Wiosna okryje krzaki i gaje zielonemi szaty. *Chod. Gesn.* 142. umai, ubarwi, upstrzy je.

SZATAN, a, *m.*; *Boh.* satanás; *Sorab.* 1. *et* 2. ſatan; *Vind.* ſatan, poſhtalenz, slumek, ſupernik, vrashnik; *Croat.* sátan, szotona, vrag, malik, szumrak, napasztnik (*ob.* Napastnik), skrapecz, zlódi (cf. złodziéj), paklenik (cf. piekielnik), hudich (cf. chudy), djaval; *Slav.* sotona; *Rag.* sotóna, sotonna, vrágh, djaval, hudòba, nâpast, strasenosilnik hudobski, necisti duh, duh zli, napasnik, zarni duh, (*ob.* Czart); *Bosn.* sotona, vragh, vrág (*ob.* Wróg), pogan (*ob.* Poganin), hudoba; *Ross.* сатана; z *Hebr.* שטן satan, *adversarius*, cf. שד sched, *daemon*; arcywróg, czart, *ob.* Dyabeł; *Turc.* szaitan. *Paszk. Dz.* 132; *Germ.* der Satan. Łacinnicy zowią potwarz, co Grecy zowią *δια-βολεῖν*, i ztąd ma imię ten nieprzyjaciel rodzaju naszego; żydowie zowią szatan, co się znamionuje jakoby przeciwnik. *Eraz. Jęz. T* 6. Szatan jest stary hetman, już od pięciu tysięcy i pięćset lat wojuje, umie takie i owakie sztuki i fortele. *Gil. Post.* 197. Kędyś bywał szatanie? Zwodziłem świat panie! *Rys. Ad.* 31. SZATAŃSKI, a, ie, od szatana, Satans=; *Vind.* ſatanski, poſhtalenski, vrashji; *Bosn.* sotonski, vrasgxji, hudobni; *Rag.* sotònski, hudobski, vraxij, djavaoski, hudobni, djavgli; *Ross.* сатанинъ, сатанинскій. Jeśli komu nie godzi się szatańskiego tańca skakać, tedy człowiekowi krześciańskiemu dopieroż nie godzi się o nim ani pomyślać. *Gil. Post.* 28, *ob.* Czartowski, dyabelski. SZATAŃSTWO, a, *n.*, dyabelstwo, Teufeley, Teufelswesen, Teufel. Kładąc rękę na opętanych, uwalniał ich od szatańśtwa. *Sk. Żyw.* 2,

145. Na krew' chrześciańską Głodne z Stambułu szataństwo. *Psalmod.* 104.

SZATARNIA, *ob.* Szatnia. SZATKA, SZATECZKA, i, *ż.*, *dem. Nom.* szata, das Kleidchen. Ta szateczka szarłatna w złoty wzór robiona, Kamykami drogiemi, perłą osadzona. *Groch. W.* 369. Wszystka jego majętność, wytarte szatki i trochę książek. *Sk. Dz.* 276.

SZATER, a, y, *ż.*; *Slov.* šáter, šator, stan; *Carn.* shótor, (cf. kotara); *Vind.* shotor, al ena hisha na pulo, na voiski sa shunirje; *Hung.* sátor, satorotska; (szatyor *scirpea*); *Croat.* scator, sátor, shator, sátorecz, scatorek, shottor, (cf. zasztor = zasłona); *Dal.* sator; *Bosn.* scjator; *Rag.* scjattor, scjàtor, zàstor; *Ross.* шатеръ, шатерный namiotowy, шатерникъ namiotowy rzemieślnik, шатерничей dozorca nad namiotami); *Eccl.* шатьръ, палатка, намѣтъ, *dem.* шатрикъ; (*Hebr.* שוטרים shoterim, *praefecti castrorum*; *Hebr.* שטח schatach, *expandit*); §. 1) namiot, das Zelt. [Szater na jastrzębia na kształt brożka. *Myśl. ptasz. G, 3 b.* — 2]. Namioty świetne, w koło nich zaś szatry świecą się przytomne książąt, baszów i konnych rozmaitych. *Paszk. Dz.* 108. Poraź na głowę nieprzyjaciół, niech z pola zstępuje, Obcy niech w twojéj ziemi *satrów nie tasuje. *Stryjk. Gon. N* 3. Owczarze, domów nie mając, pod szatrami siedzą. *Paszk. Dz.* 121. Scena jest w taborze cygańskim pod szatrami, w lesie. *Kniaź. Poez.* 2, 174. Cóż my mamy? ot te szatry, Które grodzą cztery wiatry. *ib.* 178. — *Anat.* *Szatra mózgowa; błona, mająca postać rozpiętego namiotu lub kuczy mózg od móżdżka oddzielająca. *Perz. Cyr.* 1, 38. *et* 40. die aufgespannte Haut, die das Hirn vom Hirnlein absondert. — §. 2) Szater; *Ross.* шатеръ, gatunek sieci na ptaki, n. p. na cietrzewie; ein Netz, Vögel zu fangen. Szatry, zadziergi, sidła, siatki. *Nar. Dz.* 3, 206.

SZATKOWAĆ, n. p. kapustę, ciasto etc., krajać, siekać; klein hacken, klein schneiden, cf siatkować; (cf. *Dal.* szatnik = siepacz). SZATKOWNICA, y, *ż.*, deska do szatkowania kapusty, bywa sosnowa. *Kluk. Rośl.* 2, 166. hebel kapuściany, der Krauthobel.

*SZATŁAWA, y, *ż.*: *Boh.* šatlawa; więzienie, ciemnica. *Sax. Kej.*, ein Gefängniß. Komu szatławę i więźnie ku opatrzeniu i ku zamykaniu poruczono .... *Sax. Porz.* 46. *Pam. Warsz.* 7, 56. *X. Szaniawsk.*, cf. zakrata, grzymka, izdebka.

SZATNIA, SZATOWNIA, SZATARNIA, i, *ż.*, SZATNICA, y, *ż.*, garderoba; (*Sorab.* 1. rastowna; *Vind.* kamra sa oblazhilu, oblazhilna hranva; *Rag.* odjechniza; *Croat.* odechnicza, (*ob.* Odzież); die Kleiderkammer; (*Boh.* šatnjk szafa szatna). *Vestiarium*, szatownia, komora do chowania szat. *Mącz.* Gdybym wszedł do szatarni twojéj, o jakbym tam wiele par sukień drogich nalazł! *Bals. Niedz.* 2, 247. SZATNICZY *Subst.*, = szatny, *vestarius. Cn. Th.* 1105, der Kleiderwärter; *Croat.* odechnik; *Rag.* nadodjechnik, cjohadàr; *Eccl* ризничій; *Ross.* стряпчей; u zakonników westyarz. *Włod.* W *rodz. żeńsk.* Szatnicza = szatna; garderobianka. Szatny zdaje się być bardziéj młodszym bratem, niżeli kamerdynerem jego. *Mon.* 72, 63. Jesień szczyci się być kamerdynerką czyli szatną ziemi. *ib.* 71, 203. SZATNY, a, e; *Boh.* šatnj; *Vind.* oblazhilen, oblazhilski, gvanten; *Ross.* ризный, кафтанный: od szat, do szat należący, Kleider =. Szczotka szatna. *Warg. Radz.* 174. Na coż tedy tak wiele szat nawymyślali, Że szatną litanią z nichby napisali? *Łacz. Zw.* 30. Prawa szatne bronią zbytnich ubiorów. *Petr. Ek.* 75. Kleiderordnung. — §. Szatny, *adverb.*, Szatno, dobrze w szaty opatrzony, ubrany, odziany suto; reichlich mit Kleidern versehen, kleiderreich, wohl oder reich gekleidet. Chce być chwalon, że jest szatny, A za cześć bótek poczyta udatny. *Papr. Ryc.* 374. Wdowa młoda, bogata, szatna. *Pot. Syl.* 60. Ukazowali się na obrządkach świątecznych szatno i strojno. *Nag. Fil.* 33.

*SZATRZYĆ się *rec. niedok.*, n. p. Jeśli się kto zamyśli, zamówi, zapatrzy, Jeśli się kto zabawia, jeśli się nie szatrzy .... *Klon. Wor.* 36, (*not.* «szatrzenie, po Czesku»: baczenie) *Boh.* šetřjti *attendere*; Acht haben, Acht geben, aufmerken.

SZAWEŁ, wła, *m.*; *Boh.* Sawel; *Germ.* Saul. Paweł pierwej zwany Szawłem. *Sk. Żyw.* 1, 438. Szaweł, którego też Pawłem zowią 1 *Leop. Act.* 13, 9. Szawle, Szawle, *przecz mię prześladujesz! *W. Act.* 9, 4.

*SZAWIAĆ *cz. niedok.*, szamotać, herumreißen, herumzausen. Głową potrząsać, włosami szawiać. *Eraz. Dw. G* 3. Niebezpieczny ów zysk, Co nim fortuna szawia na swym kole, Jako kostera warcabami po stole. *Klon. Fl. D* 3.

SZAWINA, *ob.* Sabina. *SZAWKA, *ob.* Szafka, Szafa.

SZAWŁOK, a, *m.*, wór skórzany, który się składa. *Włod.*, *uter plicatilis. Cn. Th.* 1105. ein lederner Sack zum Zusammenlegen; *Germ.* ein Schlauch, (cf. suma, sunka). Stół Tatarów z rzemienia bywa, ten wszerz rozciągają, W pośrzodku wszystkich, i zaś jak szawłuk zwijają. *Paszk. Dz.* 125, (cf. szewluch).

SZCIE, *ob.* Ście. SZCZ = spółgłoskę tę Rosyanie jedną literą wyrażają: щ; n. p. szczypce щипцы; Czesi zaś št n. p. szczyt štjt.

SZCZAĆ, -ał, -y, szczę *med. niedok.*; (*Boh.* ščati, štjm, dštjm (cf. deszcz, dżdżyć), scati, dscati, pičkam, řcati, čicati, čicám, čurati, čurawám, (cf. ciurczeć); *Sorab.* 2. szasch; *Sorab.* 1. žtžu, pužčžam mocž; *Carn.* szati, shzhim; *Vind.* szati, shzhim, svojo vodo pustit, zuzat, zurlat, zurat; *Croat.* schím, sczalszem; *Slav.* pissam, pishati; *Bosn.* piscjati, mocritise, (*ob.* Mokrzyć); *Rag.* bùrtise, (cf. burzyć); *Ross.* мочиться, мочу испускать, сцать; *Lat. med.* sciare; Obb. sächen; Preuß. seichen; *Arab.* שרך *lotium emisit*; *Hebr.* הישתין hischtin); cykać, siusiać, mokrzyć, mocz wypuszczać (*de hominibus*); pissen; Oesterr. brunzen. — (SZCZAD, *ob.* Szczat. — *SZCZAJA, i, *m.*, n. p. Za wyżła dwie kopy groszy; za szczaje półtory. *Stat. Lit.* 396). — SZCZAK, a, *m.*, urynał, *mattula. Mącz.*; *Carn.* zhrêp (cf. skorupa, czerep), kahla, (cf. kafla); *Vind.* nozhna zhrepinja, zhrepniza, nozhna posoda, kahla, szaniska posoda; *Rag.* bûrexgnak, vàrcina; *Sorab.* 1. noczné sudowo, hornécz; *Ross.* урыльникъ, der Pißtopf. — §. Co szczy, der Pisser. *Tr.*, *Vind.* szauz, poszajavez.

Pochodz. *naszczać, poszczać, przeszczać, szczoch, wyszczać się.*

SZCZAŁBATKA, *ob.* Czałbatka. SZCZAPA, *ob.* Szczepa.

SZCZĄT, SZCZĄD, SZCZĘT, *Gen.* szczątu, szcządu, szczętu, szczędu, *m.*, SZCZĄTEK, tku, *et* tka, *m.*, *zdrobn.*, *Etym.* [*cerk.* чадо dziecię, cf. począć 2], szczędzić, *forsan a verbo* ciąć, cięty, albo jąć); krzyna, krta, reszta mała, odrobina pozostała; ein ganz kleiner Ueberrest, ein kleines Bischen. Żaden tego nie ma za szczęśliwego, w którym sprawiedliwości szczędu nie masz. *Petr. Pol.* 2, 202. Z nich i szczęt nie został więcéj przez zniszczenie. *Przyb. Milt.* 40. Niech nam ukaża jaki jeszcze szcząd albo znak narodu Dawidowego? *Żarn. Post.* 3, 674 *b.* (jaki najmniejszy zabytek). Szczątek czasu. *Mon.* 70, 833. Od żalu i strachu snu nie miał ni szczątku. *Paszk. Dz.* 41. Od Władysława zastępy Krzyżackie do szczędu małego wybite. *Krom.* 459. — *Hodie non usurpatur nisi adverbialiter praemissis praepositionibus:* do szczętu, w szcząt, ze szczętem = ze wszystkim, zgoła, do ostatniego, zupełnie; *Boh.* naprosto, prochem; *Carn.* da framenta, povsê, gänzlich, völlig, vollkommen. Do szczątka zgładzili pamiątkę tego miasta. *W. Post. W.* 517. Ażeby do szczędu nie zgasło. *ib.* 401. Państwo Greckie przez Turki wywrócone i do szczętu zepsowane jest. *Birk. Gł. Kon.* 9. Zamki, wieże, miasta na wielu miejscach leżą do szczątku zburzone. *Prot. Kont. C* 2. Cokolwiek się działo przedtym, do szczętu zapomniał. *Teat.* 5, 68. Wszystkoś stracił, do szczątkuć prawie przyszło. *Teat.* 42. *d*, *B.* W szcząt pozabijał Centuarów tak wiele. *Chrośc. Ow.* 120. Wyspę wojować, i wszczął ją zepsować. *P. Kchan. Orl.* 1, 250. Moc złośników w szcząt wyplenił. *Ryb. Ps.* 88. W szczęt na popiół spalony. *Brud. Ost. B* 4. (ze szczętem, wskróś, durch und durch). Tron w szcząt złoty stał po lewej stronie. *Chełch. Poprz. A* 2 *b.* z litego złota, von gediegnem Golde.

Pochodz. *szczędzić, szczędziwy, oszczędziwy, oszczędzać, oszczędliwy, oszczędny, oszczędność, oszczędek, oszczątek.*

SZCZAW', iu, *m.*, SZCZAWIK, a, u, *m.*, *zdrobn.*: *Boh.* štowjk, štiowjk; *Morab.* štiawjk; *Sorab.* 1. kiszelczk, zczehel; *Carn.* shavje, kisléza; *Croat.* kiszelicza; *Vind.* kiseliza, kisleza; *Hung.* sóska; *Bosn.* sctavje, kissegljak, kisseliza; *Rag.* sctávje; *Slav.* kiseljak; *Ross.* щавель; szczaw' kwaśny, *acetosa*, des Sauerampfer; Holenderski dobry do jedzenia. *Kluk. Rośl.* 1, 217. Szczaw' kobyli; *Sorab.* 1. fwodka wopena, fwodki wopeń; *Ross.* copoчей щавель; *rumex*, Grindwurz; korzenie jego mają moc laxowania, i są prawdziwym rhabarbarum krajowym. *Kluk. Rośl.* 2, 259. Szczaw' jeleni, *ceterach*, kleines Milzkraut. *Krup.* 5, 151. *Syr.* 777. Szczaw' krwawy, *rumex sanguineus*, Blutampfer, Drachenblut, rothe Mengelwurz. *Syr.* 1095, *Ross.* змиевикъ. Szczaw' zajęczy, SZCZAWIK, trójlistny, kapusta zajęcza, *acetosella s. alleluja*, Hasenklee. *Kluk. Rośl.* 2, 260. *Urzed.* 8 - 9. *Krup.* 5. 162, *Bosn.* triprristaç, trolist dileleria; *Ross* кислица, заячей щавель.

SZCZAWIAN, a, u, *m.*, n. p. Szczawian kwaśny potażu, *axalas acedulus potassae*, sól szczawikowa, *sal acetosella*, wydobywa się z soku szczawikowego. *Śniad. Chem.* 2, 93. Sauerkleesalz. Sól szczawikowa, do wypierania plam atramentowych zdatna. *Jundz.* 254. SZCZAWIOWY, a, e, od szczawiu, Ampfer =, Sauerampfer =. Szczawiowe liście. Ogród szczawiowy *Carn.* sajzhja deléla

SZCZAWKA, *ob.* Szczkawka. SZCZĘ, *ob.* Szczać.

SZCZEBEL, bla, *m.*, (*cf. Germ.* Stapel, Staffel; *Boh.* štiblý *grallae*, Stelzen); *Boh.* nastupka, (*ob.* Nastąpić); *Carn.* shtâbla, (shtibla = gałązka); *Vind.* stopnja; *Ross.* ступень, ступенка лѣстницы; szczeble, w drabinie poprzeczne drewna czyli stopnie; die Leitersprosse, Sprosse in einer Leiter. Drabin do muru przystawiali, na których się na każdym szczeblu dwu zmieszczali. *J. Kchan. Orl.* 1, 426. Po szczeblach biegąc, na wierzchu muru stanęli. *Pilch. Sen. list.* 222. (po drabinie). Częstokroć bywa, Że złodziej z ostatniego szczebla odwoływa. *Pot. Zac.* 40. (z drabiny szubienicznéj). Z szczebla już prawie śmierci ostatniego Do życia się tak powrócił wdzięcznego. *Past. Fid.* 323. — §. *Fig.* Szczebel, stopień, gradus, die Stufe zu etwas. Urodzenie wysokie było mu szczeblem do honorów i majątków. *Nar. Hst.* 7, 33. Wyniosłi rolnictwo do tego dokładności i użyteczności szczebla. *Pam.* 83, 365. — Po szczeblach, szczeblami = stopniami, stufenweise. Tak to, jak gdyby po szczeblach jedna zbrodnia do wyższych prowadzi. *Stas. Num.* 2, 154. *Mon.* 72, 309. Naród nasz po szczeblach aż na samo dno ostatniego poniżenia zstąpił. *Pam.* 83, 2, 234. Życie to rozpustne szczeblami cię o zgubę przyprawi. *Teat.* 1, 23. — §. Kto się nie chce stłuc, zdrowa na to rada, Po ziemi chodzić, nie chwytać się szczebli. *Zab.* 15, 264. Stelzen, *grallae*, podobno szczudła, *stolce, drążki.

SZCZEBIETLIWOŚĆ, SZCZEBIOTLIWOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* štěbetnost; *Sorab.* 1. zcżebetantszliwoscž; świegotliwość, die Geschwätzigkeit, Schwatzhaftigkeit. Świerzbiący ich język szczebietliwość do gadania koniecznego przymusza. *Mon.* 65, 108. SZCZEBIETLIWY, SZCZEBIOTLIWY, SZCZEBIOTNY, a, e, SZCZEBIETLIWIE *adverb.*; *Boh.* štěbetny, štěbetawý; *Slov.* štěbetný; *Sorab.* 1. zcżebètatě; świegotliwy, wielomowny, plotliwy; schwatzhaft, geschwätzig. Nie wierz jej, bo z niej dziewczyna szczebiotliwa, i prędko się wygada. *Teat.* 9. *b*, 25. Człowiek szczebietliwy. *Radz. Job.* 11, 2. Szczebiotliwe panienki. *Teat.* 1, 52. Nie może być szczebietliwy, By zawżdy miał być prawdziwy, Co jako 'korzecznik miele, Nie przestanie do 'niedziele. *Rej. Zw.* 234 *b.* Język szczebietliwy sekretu sobie powierzonego dotrzymać nigdy nie potrafi. *Mon.* 70, 588. Ludowi szczebietliwemu takową skargą gąb nie pozamykali. *Warg. Wal.* 163. Niech jeszcze naszych synów córy i wiek wnuczy Szczebiotne pokolenia twych pochwał wyuczy. *Przyb. Ab.* 110. Szczebietny języczek zegarka. *Nar. Dz.* 1, 183. Wrona szczebiotna. *Hul. Ow.* 211; szczebiotliwa. *Otw. Ow.* 82. Szczebiotna dzierzba. *Kchow.* 185. świerkotna, schwirrend. SZCZEBIOT, 'SZCZOBIOT, u, *m.*, 1) szczebiotanie, świegotanie; das Schwatzen, Geschwätz, świerkot, Geschwirre. W szare ranki ptaki pieśń wystrajają różnym szczebiotem. *Przyb. Ab.* 83. Grał biedny pasterz swoje kłopoty, Słowik zaś z góry los jego niedoli Wtóremi coraz dobierał szczebioty. *Zab.* 13, 421.

Zabl. Znał się na ptaszym locie, umiał ich szczebioty. *Pot. Jow.* 62. — 2) Szczebiot, a, *m.*, świegot, świerzbi go język, *Slov.* štěbetnjk, štěbetka; *Hung.* tsátsogótska, ein Schwätzer, ein Plaudermaul. Kiedy dziecko świegotać poczyna, właśnie największego przykładają piastunki starania, aby coraz większym stawało się szczebiotem. *Zab.* 6, 321. Szczebiot nie przykry, zabawny. *Zab.* 6, 329. SZCZEBIOTKA, i, *ż.*, świegotka, die Schwägerinn, Plauderinn. Skarał bóg tę szczebiotkę z jej gębą wszeteczną. *Papr. Gn.* 1055. Ty któryś poprzysiągł jego tajemnicę Odpędź chytre szczebiotki precz na szubienicę. *Papr. Koł. K b.* Ładna szczebiotka, choćby bezprzestannie mówiła, przykrości nam nie sprawuje. *Zab.* 6, 330. Prędkoś mi nadto umilkła, nagle cię sroga Śmierć spłoszyła, moja wdzięczna szczebiotko droga. *J. Kchan. Dz.* 115, (o Urszulce). *SZCZEBIOTAĆ, SZCZEBIETAĆ, *SZCZEPIETAĆ, - ał, szczebioce, szczebiece *med. niedok.*; *Boh.* štěbetati; *Slov.* štebocy; *Sorab.* 1. zcžebotam, zcžebetam; *Dal.* czakoliti; *Hung.* chachogni; *Ross.* щебетать; świegotać, schwatzen. Kto rad szczebiece, Wszystko wymiece. *Rys. Ad.* 27. W szkołach niczego więcéj się nie nauczył, tylko szczebietać po łacinie. *Mon.* 70, 2, (cf. trzepać). Młoda jedna papuga, piękna, okazała, Lepiej jeszcze od pani swojej szczebiotała. *Kras. Baj.* 8. Szczebiotanie papugi. *Hul. Ow.* 127. Jak dziecko szczebiocesz. *Teat.* 28. *b*, 82. Zobaczymy, kto po dziecinnemu szczebiocze, ja czy Wc Pan? *Teat.* 28. *b*, 82. Sroki szczebiecące. *Banial. J* 3. Tu pod dachem szczebiecą jaskółki. *Kulig. Her.* 123. świerkocą, schwirren, zwitschern. — §. Szczepietanie, wada mowy z przyrodzenia. *Eraz. Jęz. D, d* 7, *ob.* Szeplunienie, das Lispeln.

SZCZEBLIK, a, *dem. Nom.* szczebel, eine kleine Sprosse. Zegarek nie dobry, gdy się choć na jednym zająka szczebliku. *Fredr. Ad.* 121. SZCZEBLISTY, a, e, pełen szczeblów, voll Sprossen. Szczeblisty, wschodzisty, *scalaris. Macz.* Kółko szczebliste, przez zęby drugiego koła obracane bywa. *Rog. Doś.* 3, 3.

*SZCZEBRZUCH, a, *m*, graty czyli naczynia domowe, Hausgeräthe, Geräthschaften. Sprzęt domowy, pospolicie mówią grat, szczebrzuch domowy, naczynie. *Sax. Tyt.* 1. Domowy szczebrzuch, we złocie, we srebrze, klejnotach, pieniądzach gotowych, wszystkie inne rzeczy, ku gieradzie nie należące, przy mężu po śmierci żony bezpłodnéj zostają się. *Sax. Porz.* 131. Kiedy żona jakiego mieszczanina umrze, tedy wszystek grat i szczebrzuch na męża i dzieci ma *przysłuszeć. *Sax. Porz.* 130. Dzieci z ojcem po matce gieradę abo szczebrzuch biorą. *Groick. Obr.* 35. Złodziej bierze, co komora ma, domowe szczebrzuchy, Masło, sery, gomółki, baranie kożuchy. *Klon. Wór.* 35. — §. *Szczebrzuch, *szczebrzucha, [Trzebula, Trebula *qu. v.*, *czesk.* třebule, *scandix*, Kerbel, rodzaj ogrodowiny 2]. Dworka ma tego strzedz, aby pietruszka, szczebrzucha i inna ogrodowina, do kuchni jak najraniéj przyniesiona była. *Haur. Gosp.* 13. Niech ma na rejestrze mięsa *wiedłe, słone, szołdry albo salcese albo kiełbasy, jarzyny, szczebrzuchy. *Oczk. Przym.* 423. Na zimę prawie przed zamarznieniem wsiać po trosze szczebrzuchów dla rannego pożytku. *Zaw. Gosp.* (domowych potrzeb śniednych).

SZCZEĆ, i, *ż.*, 1) *ob.* Szczecina. — 2) Ziele, szczeć polna, szczotka, panieńskie wiadro, *dipsacus*, Weberkraut, sukiennicy główek jego potrzebują do greplowania. *Kluk. Rośl.* 2. 260. *Śleszk. Ped.* 423. *Syr.* 665; Kardendistel, Weberdistel; *Boh.* štětka; *Morav.* kartáč; *Carn.* shetizhuvje; *Ross.* ворсильна, ворсильныя шишки. Szczeć ogrodna biała czerwona, *dipsacus sativus*; Szczeć polna głucha, *minor. Cn. Th.* 1105. Szczeć morska, ostromleczny korzeń *hippophaes*, Meerkardendistel. *Syr.* 682. — (SZCZECIN, a, *m.*, stolica Pomeranii, przez synów Leszka III. założona, Niemcy Stettin wymawiają. *Krom.* 43. *Nar. Hst.* 3, 124). — SZCZECINA, y, *ż.*, SZCZECINKA, i, *ż.*, *dem.*; *Boh.* štětina; *Sorab.* 1. stercž (cf. sierć), ferstka, ferstže; *Carn.* shet, shetina, ojstnina; *Vind.* fhetina, fhzhetina; *Croat.* schetina, chetina, peravicza; *Bosn.* schjetina, scchjetina, peraviça (cf. pióro), çetine, cetina prasçja, strunna, (*ob.* Struna, *strόna); *Rag.* kocét, strugna; *Ross.* щетина, щетинка, щеть; (cf. *Lat.* seta; *Graec.* χαίτη); — 1) szorstka sierść świnia, die Borste, Schweinsborste. Szczecinami wieprzowemi żydzi u nas handlują; potrzebują ich do szczotek, pęzlów mularskich, szewcy do dratew etc. *Kluk. Zw.* 1, 292. Bogacz wszeteczny podobien ku świni, Co z niéj targają na szczotki szczeciny. *Rej. Zw.* 227. Szyja (dzika) się jeży, stoją strasźliwe szczeciny, Jako gęste oszczepy abo ostrożyny. *Otw. Ow.* 313, (*Ross.* щетиниться, ощетиниться jeżyć się). *Anat.* Włoski, abo jeżeli są twardsze, szczecinki, *setae*, wyrastają z otworów powierzchnej skóreczki roślinnéj. *Bot. Nar.* 82. Borsten auf den Pflanzen. — 2) Szczecinki, gatunek jabłek. *Dykc. Med.* 2, 625. *Ład. H. N.* 50. Stettineräpfel. SZCZECINOWATY, a, e, *Slov.* štětinowatý, *Ross.* щетиноватый; jak szczecina, borstenartig. Wełna szczecinowata. *Wolsz.* 101. — SZCZECINIANIN, a, *m.*, z Szczecina rodem, ein Stettiner; SZCZECINIANKA, i, *ż.*, eine Stettinerinn. SZCZECIŃSKI, a, ie, Stettin-, von Stettin. Kazimierz Wielki Elżbietę wydał za księcia Szczecińskiego co Niemcy Stetińskim zowią. *Krom.* 348. — *SZCZECONOSZY, a, e, n. p. Szczecinosze zwierzę. *Otw. Ow.* 569. wieprz, świnia, das borstentragende Thier; *Sorab.* 1. ferstžnoschacżé; *Croat.* schetinonoszni. SZCZECISTY, SZCZECIASTY, SZCZECIANY, SZCZECZNY, a, e; *Sorab.* 1. ferstžoyité; *Carn.* shetinast; *Vind.* fhetinast; *Croat.* schetinaszt; *Rag.* kocetivan, strugnav; *Bosn.* strunnav; *Ross.* щетинный; pełen szczecin, szczeciną okryty, obrosły, borstig. Szczecisty dzik. *Bardz. Trag.* 285. Wieprz szczecisty. *Otw. Ow.* 470. Świnie szczeczne; *setigeri sues. Żebr. Ow.* 260. Szczecisty kwiczoł. *Mon.* 69, 606. (wieprz). Ryby szczeciste. *Bardz. Boet.* 80, (cf. szczeżuja). Ziele Wieprzyniec liście ma przy samej ziemi gęsto szczeciaste. *Syr.* 195. Twarz bezemcha, milej się gładkiej tyka twarzy, Twarz szczeciana nie tak się w całowanie darzy. *Gaw. Siel.* 376.

Pochodz. *szczotka*, *szczotkarz*.

*SZCZECZEK, czka, *m.*, *dem. Nom.* szczekacz, szczekuła; *tr. de homine* oszczerca, ein Belferer, Verleumder. Nas starszych tak plugawą lekkością dał znieważać królweic

tym szczeczkom, którymby dobrze bóty nasze wycierać. *Boh. Ossol.* 115. Ni on bogom, ni jego szczeczkowie nie wierzą. *Jabł. Tel.* 300.

SZCZECZUJA, *ob.* Szczeżuja

SZCZĘD, do szczędu, *ob.* Szcząt. — (*SZCZEDŁ, zszedł, *ob.* Zejść). — SZCZĘDZIĆ *cz. niedok.*; *Boh.* sporiti, (*ob.* Sporzyć); *Bosn.* scteditı; *Rag* setèditi, setèdjeti; *Ross.* пощадить, щадить, щажу; *Eccl.* щаждy; oszczędzać, schonen, sparen Bogacz ten, komu wżdy szczędził, chował, zbierał! *Pot. Jow.* 75 Obroku nie szczędźcie dla koni *Dmoch. Il.* 1, 44. (nie żałujcie im). Bóg szczędzi duszę moje od skażenia. *Budn Job.* 33, 18. chroni, zachowuje; bewahren, beschützen. *SZCZĘDZIWY, a, e, *SZCZĘDNY, a, e, — ie *adv.*, oszczędny, schonend, sparend, sparsam; *Rag* sztedeechi; (*Croat.* chеden *modestus, circumspectus*; *Eccl.* нещадно, безъ милости *sine commiseratione*; *Ross* нескудный obfity). Ani bądź nazbyt gościnny, ani nazbyt szczędziwy. *Star. Ref.* 76. Nie pasterze, ale wilcy drapieżni owieczki sami nieszczędnie pożerają. *Smotr. Lam.* 13. (nielitościwie). *SZCZĘDNOŚĆ, ści, *ż.*, das Schonen, die Sparsamkeit; *Boh.* sporota; *Rag* setèdgna, setedechstvo; (*Croat.* chednoszt *circumspectio*. *Ross.* щадость, пощада.

Pochodz. sub *Szczat.*

SZCZEGOCE, SZCZEGOTAĆ, *ob.* Szczekotać

SZCZEGOŁ, *m*, SZCZEGÓLNOŚĆ, SZCZEGULNOSC, ści, *ż.*; (*Ross.* щеголь elegant, pieszczoch, popisujący się swoją wytwornością, amator pięknych rzeczy; щеголь szczygieł, щеголиха elegantka, щегольство przepych); szczegół *oppos* ogół, ogólność, cf obce, *Gall.* detail; das Einzelne, Besondere. Gdzie powszechność szczęśliwa, tam i szczególność uszczęśliwioną być musi. *Mon.* 65, 255. W chórze dają się głosy wszystkich śpiewających słyszeć ogólnie, lecz w szczególności żaden. *Pilch. Sen. list.* 2, 578. Każdy w szczególności, w powszechności wszyscy, ganimy oszczerców. *Mon.* 72, 654. Satyra wytyka tylko powszechne przywary; w szczególności zaś żadnego nie obraża. *Teat.* 54. *b*, *B* 2 *Mon.* 72, 326. *ib.* 73, 50. *et* 290. Stosować te uwagi do szczególności. *Mon.* 75, 511 *ad speciem*. Szczegóły = wyszczególnione okoliczności, *detail*; einzelne Umstände, Erörterungen. Auseinandersetzungen, Zergliederungen; *Ross.* подробность, подробно; *Eccl.* подробнѣ, подробнѣ. Opiszczem wszystkie szczególności, bobym i końca w nich nie znalazł. *Mon.* 75 141 Jeszcze nie wiemy szczegółów tej bitwy. *Ld.* — §. Szczególność, osobliwość; die Sonderbarkeit, etwas Sonderbares, Besonderes. Pospolitych rzeczy nie lubi, tylko w szczególnościach się kocha. *Ld.* — Szczegół, a, *m.* elegant. *X. Kam.* — §. Szczególność, *solitudo. Cn. Th.* 1105. Einsamkeit, das Alleinseyn, samotność SZCZEGÓLNY, SZCZEGULNY, a, e, SZCZEGÓLNIE *adv.*; (*Ross.* щегольскій przepyszny, щеголеватый elegantski, щеголять fircykować, пощеголять poparadować, прощеголять przestroić); szczególny, sam jeden; einzeln, einzig, allein. Towarzysze mu w drodze zachorowali, przeto sam szczególny został. *Sk. Żyw.* 1, 368; *incomitatus Cn. Th.* 1105. Bez synów samą mię szczególną zostawili. 1 *Leop. Bar.* 4, 16. Siostra moja siedzi i próżnuje, zostawiwszy mię do usługowania szczególną, "namniéj ze mną nie pracuje. *Odym Św. P*, *p* 4. Szczególni, abo szczególnie, po jednemu chodzą, *solivagi. Cn. Th.* 1105. samopas, einzeln, allein, jeder besonders. Choroby szczególne, które z szczególnéj się przyczyny stają, i tylko szczególne osoby napadają *Krup.* 5, 9 (pojedyncze, einfach; *oppos.* endemiczne). *Gramm.* Wyrazy szczególne n. p. Rzym, pospolite n. p. miasto. *Kpcz. Gr.* 3 2; *nomina propria*, einem Dinge eingenthümliche Namen. Szczególny jedno znaczy co jedyny. *Kpcz. Gr.* 1, 6. — §. *Aliter:* Nigdym ja nie sądził, abym ja przemożny król, szczególnemu człowiekowi miał być kiedy obowiązanym *Pilch. Sall.* 511. prywatnemu, einem einzelnen Privatmenschen. — §. Szczególny, osobliwy w swoim gatunku, osobliwszy, besonders in seiner Art. Co do wyśpiegowania, on do tego szczególny. *Teat.* 10, 23. (wyborny). Czyliż może zaś taki bohatyr zapalić, W którym nic szczególnego nie widzim nad innych? *Dmoch. Szt R.* 64. Szczególniéj najwięcej, najbardziéj *Ross.* наипаче. — §. Szczególny, z szczegółami, wyszczególniony, dokładny, umständlich. Czynię Wc Panu raport ogólny, szczególniejszą relacyą zachowując sobie do ustnéj z nim rozmowy *Mon.* 73, 250.

SZCZEK, u, *m.*; *Boh.* štěkot; *Vind.* lajanje; *Croat.* lajanye; *Ross.* лай, брехание, (*ob.* Brzechać); das Bellen, Gebelle, Gebelfere; *Croat.* chevk *latratus*, *de canibus in venatione ad cestigia feram* [illegible]. Wilk w dzień nie pożywiłby się dla hukania pastuszego i szczeku psiego. *Sak. Probl.* 25. Z zawiesistej paszczeki Ogar da ogromne szczeki. *Morszt.* 201. Szczek Duńskich morągów poziomy Rozlega się po kniejach, płosząc zwierz łakomy. *Nar. Dz.* 2, 18. SZCZĘK, u, *m*, szczękanie, szczęknienie, dźwięk od metalów, Klang, [illegible] (*Croat.* czokol, czokola *crepitus*; *Ross.* щелкъ шоргъ, шукотъ *strepitus*, шукотно *cum* [illegible] *Ross.* [illegible] чокъ dźwięk od uderzenia w [illegible] cf *Gall.* choc, choquer). Strzały w bystrym biegu strasznemi szczęki przerażały. *Dmoch. Il.* 4. Chrzęst zbroi, szczęk mieczów słychać wieloraki, Skruszyli tarcze, skruszyli szyszaki. *Kras. Oss. F*, 2 *b*. Tyle przepędził lat wśrzód szczęku broni. *Hul. Ow.* 102. Wszędy szczęk i łoskot broni ucichł. *Pilch. Sen list* 3, 85. SZCZĘKA, SZCZOKA, i, *ż.*; (*Ross.* щека, щока, щечка, щочка policzek, щека skały po obu brzegach; cf щеколда, щеколдочка klamka; (*Etym.* cf szczutka); szczęka, kość czołowa, w któréj zęby, żuchwa, (cf. żuć). *Croat.* [illegible] die Kinnlade, der Kinnbacken. Szczęka, *maxilla*, poniżej pyska, z nią dziąsła są złączone. *Kluk. Zw.* 1, 45 Szczęka wyższa, niższa. *Kirch.* 69 *et* 102. Koza dzika szczoki ma białe. *Kluk. Zw.* 1, 345. *et* 3, 95. Bóg wygłodzonym lwom zamykał szczoki, Kiedy im na żer rzucano proroki. *Pot. Pocz.* 179. (paszczękę, paszczę). Kruszyłem szczęki przewrotnika, a z zębów jego wydzierałem korzyść. *W. Job.* 29, 17. Ziemia żarłocznie rozdziawiła szczęki, i krew' Abla żłopała. *Przyb. Ab.* 258. SZCZEKACZ, SZCZEKARZ, a, *m.*, który szczeka, der Beller, Bellferer; *Slov.* štěkař; *Sorab.* 1. sczekotak, zcżowkař;

Rag. lajavaz; *Bosn.* lajalaç, *f.* lajaviça; *Croat.* lajavëcz, *f.* lajavicza; *Eccl.* брехатель, ламтель [*insidiator* 2], (*ob.* Brzechajło). Szczekacz pies. *Otw. Ow.* 111. Podszczwali niektórego szczekacza, aby Husa swemi kwestyami rogatemi zabawił. *Baz. Hst.* 7. Łapacza a wykrętnika szczekaczem zowią. *Rej. Zw.* 96. — *Tr.* Szczekacz jurysta. *Jabł. Ez.* 159. brzechajło, Zungendrescher; *Boh.* štěkawec. *Orzech. Tar.* 3. Szczekacz oskarżyciel. *Jabł. Ez.* 109. Zoilus, pies i szczekacz. *Stryjk. praef. Chmiel.* 1, 583. Nietajne mi są z rybim niewiasty podpasem, Ni szczekacz Erebowy z potrójnym hałasem. *N. Pam.* 22, 107. (Cerberus). SZCZEKNĄĆ *cz. jedntl.*, SZCZEKAĆ *cont.*; *Boh.* štěkati; *Slov.* štěkám, (cf. *Hebr.* צעק zaak, *clamavit*); *Sorab.* 1. zežowkam, fcžewkam; *Sorab.* 2. lajasch, wajasch (*ob.* Łajać), (sczokasch = łajać); *Carn.* lajam, javkam; *Vind.* lajat, lajati; *Croat.* scheukam, chevkati, baukati (*ob.* Chapać, hapać, haupać, chap, hap, huff, haf haw haw), lajati, lajem; *Rag.* lajati; *Bosn.* lajati; *Ross.* лаять, лаю, гавкнуть, гавкаетъ, загавкать, тявкнуть, тявкать; *Eccl.* брешу, (*ob.* Brzechać, brzechtać); o głosie, którym się zwyczajnie pies odzywa, bellen. Tak ogar szczeka, jako i kundyś; ale wżdy i ogara poznać, kiedy szczeka na wilka, a kiedy zająca goni. *Rej. Zw.* 146 *b.* Co pies szczeknie. *Cn. Th.* 86. (co go nie wiadać, *ob.* Co; w momencie będzie, co moment spodziewany, co się drzwi otwierają). Pies co bardzo szczeka, nie bardzo kąsa. *Cn. Ad.* 402. (krowa co wiele ryczy, mało mleka daje). Kondel szczeka najwięcej, kiedy kto ucieka. *Tward. W. D.* 82. Im bardziéj ciskamy na psy, tym bardziej szczekają. *Mon.* 70, 94. Bojaźliwi psi bardziéj szczekają. *Mącz.*; *Slov.* pes bážliwi wíc štěká, než hrize. Piesz szczeka, a głos się po wiatru rozchodzi. *Rej. Wiz.* 49 (psi głos nie idzie do niebios). Lubo pies szczeka ku słońcu jasnemu, Słońce jest słońce, pies psem po staremu. *Żegl. Ad.* 193. (psy szczekają, miesiąc świeci; *Slov.* proti mesácu štěkať) I psi nań nie szczekają. *Rys Ad.* 76. (nikt na świecie o niego nie dba) Liszka szczeka. *Banial. J,* 2 *b.* (skowycze). *Impr.* Orzeł szczekał strasznym krzywonosem. *Banial. J,* 3 *b.* — *Aliter:* Stała i niezwyciężona męźność wszystkim najazdom szczekających na nas nawałności ma się przeciwiać. *Hrbst. Art.* 72. — §. *Tr. fig.* Szczekać na kogo, o kim = potwarzać, kłamliwie obgadywać; belfern, verläumden, lästern, schmähen, schänden. Szczekanie; *Eccl.* лай, преносно значитъ хулу, поношеніе безстудное, особливо на начальниковъ, отъ собачья крика, лаянья. Ta rzecz bez sromoty i bez szczekania albo obmówki ludu pospolitego być nie może. *Baz. Sk.* 257. Blaskiem złota tknięty mownic patron szczekał. *Zab.* 13, 250. *Nar.* Śmieją prawdzie uwłoczyć i na jawność szczekać. *Kras. Sat.* 23. Szczekasz przeciwko niemu zazdroszcząc mu tego kupna. *Teat.* 12. *b.*, 63. Czegoż ten pies szczeka na pana swojego, z którego stołu żyje! *Karp.* 2, 71; *Eccl.* пословицею говорится: собака и на владыку лаетъ. Gniewosz musiał na sejmie pod ławą jawnie głosem wielkim jak pies szczekać, a odwoływać i wyznawać, iż łgał i szczekał niecnotliwie, jako pies, o cnotliwej królowej. *Stryjk.* 448, *ob.* Odszczekać. SZCZĘKNĄĆ *med. jedntl.*, Szczękać *contin.*, szczęk wydawać, głucho brzmieć; dumpf klingen, hohl klingen. (*Eccl.* щукотю *fragorem edo*; *Ross.* чокнуть, чокать *frapper legerement contre quelque objet*, чокаться bić w kieliszki, cf. *Gall.* choquer; чкнуть, чкать bić, uderzyć). Szczęka nadtłuczony i nie głośny dźwięk garniec ma niewypalony. *Słonk. Pers.* 22. Szczękła struna, łuk warknął, a strzała skrzydlata Okrutny cios niosąca, na Greki wylata. *Dmoch. Il.* 2, 91. Wzmaga się zgiełk, szczękają żelazne oszczepy. *ib.* 2, 147. Około piersi króla tak strasznie miedź szczękła, Iżby na ten dźwięk dusza najtęższa się zlękła. *Dmoch. Il.* 103. Szczękła broń, gdy na ziemię z łoskotem upada. *ib.* 2, 10. Już wojna, już się ścierają, Huk, wrzawa idzie po ziemi, Broń szczęka, strzały świstają.... *Kniaź. Poez.* 2, 17. Brzęk słychać groźny, tarcz szczęka o tarczę. *Kras. Oss. A* 3. — §. *Act.* Szczękać czym, brząkać czym, womit Getöse machen. Podnieś ten miecz w górę, nie szczękaj nim, bo pana zbudzisz. *Teat.* 16, 19. Krzyknie zatym muzyka, krzyknie wojsko razem I szczęknie hartowanym w żelazo żelazem. *Pot. Arg.* 240. Bluźnią najwyższy panie, święte imię twoje, A szczękają żelazem o hartowne zbroje. *N. Pam.* 22, 116. — SZCZĘKAĆ, SZCZĘKOTAĆ, SZCZĘGOTAĆ zębami, kłapać, klepać; *Croat.* czokotati zubami; *Dal.* czokochati zubmi, mit den Zähnen klappern. (*Ross.* щекотать łechtać, щекотливый łechcïwy). W onym srogim zimnie zębami szczegotali. *Sk. Żyw.* 1, 151. Drugim, gdy co publicznie mówić mają, zęby szczegocą, język momota. *Pilch. Sen. list.* 74. W niespokojności śmierci co moment się lęka, Piers mu bije gwałtownie, a ząb o ząb szczęka. *Dmoch. Il.* 2, 13. Wargi się trzęsą, zęby szczegocą. *Pilch. Sen. gn.* 110. Stanął Dolon, drżał, szczękał zębami wybladły. *Dmoch. Il.* 263. — *Neutr.* Zęby szczękają, die Zähne klappern. Sgrzytanie i szczekotanie zębów. *Sekl. Math.* 8. — *Similiter:* Sroki szczegotały. *Banial. J,* 3 *b,* *Ross.* щекотать, von dem Geschrey der Aelstern. SZCZEKLIWY, a, e, 'SZCZOKATY, (*ob.* Szczęka), skory do szczekania, belferisch, szczekający, bellend; (*Ross.* щекастый pucełowaty). Hilaktor szczekliwy, *acutae vocis.* *Żebr. Ow.* 61. Anub szczokaty, *latrator.* *ib.* 239. 'SZCZĘKOMÓL, a, *m.*, *dermestes*, podobny do małego chrząszcza. *Zool.* 165, der Schabkäfer. SZCZĘKOWY, a, e, od szczęki, Kinnladen=. Kość czełuściowa lub szczękowa. *Kirch.* 49. SZCZEKUŁA, y, *m.*, pies ustawicznie szczekający. *Dudz.* 6, ein unaufhörlicher Beller; *Boh.* štěkule kłótniarka. — Szczekuła, miano psa, *Canache.* *Cn. Th.* 693.

Pochodz. słowa *szczekać*, *szczeknąć*, *szczęknąć*; *szczenię i t. d.*

SZCZELINA, y, *ż.*, SZCZELINKA, i, *ż. dem.*; *Boh.* škulina; *Ross* щель, щелка, щелочка, разщелина, разсѣлина, разсѣдина (*ob.* Rozsieść się), щербина, щербинка, (*ob.* Szczerbina); skalina, skadłubina, *ob.* Skała 1.), (*distng.* szelina), rysa, szpara; eine Spalte, eine Ritze. Większe dziury zatyka, pomniejsze zaś szczeliny, wodę nieznacznie sączące, pilnie opatruje. *Pilch. Sen. gn.* 201.

W nawie, przez którą się sączy, jednej albo drugiej szczeliny zabieżeć nietrudno, lecz gdy na wielu miejscach zwalniać i rozsadzać pocznie, niepodobna już osiadającą ratować. *Pilch. Sen. List.* 243. Mroczny wiatr szyje szczeliną *ib.* 2, 11. Robaczki z swych szczelin wychodzą. *Kołak. Wiek B* 1. Widzę, iż nie masz szczeliny tak ścisłej, Gdzieby bóg nie miał złotolewny dociec. *Hor.* 2, 118 *Nar.* — §. Szczelina, długi cienki kawałek odszczepiony od czego; ein langer Spahn, Streif. Szczelina z gonta odłupana. *Tr.* — §. Szczelina, deszczułka, której używa zecer w drukarni do wyjmowania pisma z winkielaku. *Magier. Mskr.*, die Seglinie der Buchdrucker. SZCZELINISTY, a, e, — o *adverb.*, rysowaty, pełen szczelin, voll Spalten; (*Ross.* щелеватый, щелистый, щеляться rysować się). SZCZELNOŚĆ, ści, *ż.*, dychtowność; *Ross.* плотность, die Dichte, Dichtheit. Nie mając dosyć na tej szczelności, wbijają jeszcze kliny. *Kluk. Rośl.* 3, 226. SZCZELNY, a, e, SZCZELNIE *adverb.*; (cf. *Boh.* zceliti *consolidare*, zceleti *solidescare*, *ob.* Cały, calec; *Ross.* счалить, счаливать dwie nawy linią pozwięzywać, счалка zwięzywanie dwóch naw); dychtowny, dicht, genau zusammenpassend; *Boh.* zewrubny, zewrub, (*ob.* Zrąb); *Ross.* плотный, сплотный, плоть, плотно, вплоть. Ocembrowanie przechowań solnej wody daje się z grubych bałów bardzo szczelne. *Kluk. Kop.* 1, 163. Zdroje słone powinny być tak szczelnie ocembrowane, aby się w ziemi żadna inna woda dobrać nie mogła. *Kluk. Kop.* 1, 161; jak najszczelniej. *Kluk. Rośl.* 1, 108. *Switk. Bud.* 546.

SZCZENIĘ, ięcia, SZCZENIĄTKO, ka, *n.*, *dem.*; *Boh.* štěně, štěňátko; *Slov.* štěně; *Sorab.* 1. szczenio; *Sorab.* 2. szczenie, szczenetko; *Vind.* shene, pfhene, pelle; *Croat.* shènye, czucek, czuchich, *plur.* schenczi; *Rag.* sztènciich, kucich, psich; *Dal.* schyene; *Ross.* щенокъ, щеня, щеночекъ, (*Etym.* szczeknąć, szczęknąć), лизунишкъ (cf. lizuń); [*Etym. cf. sanscr.* schvan = *canis* 2]; młode psie, małpie, lisie, wilcze, niedźwiedzie etc.; das Junge der Hunde, Affen, Füchse, Wölfe, Löwen etc. Samiec pies, samica suka, sobaka; młode szczenię. *Kluk. Zw.* 1, 299. *Catulus*, szczenię albo pies młody. *Biel. Hst.* 317. Szczeniątka jadają pod stołem odrobiny dziatek. *Budn. Marc.* 7, 28. die Hündlein, Hündchen. Szczenię nie ma rozumu psa starego. *Kroj. Pod.* 111. Małpy szczenięta swoje noszą na ręku. *Haur. Sk.* 325. Najsroższe bestye nigdy więcej śmiałe, Jako o swe łożysko, i szczenięta małe. *Tward. Wł.* 125. Niedźwiedzice miewają najwięcej po pięciorgu szczeniąt. *Otw. Ow.* 625. — Lew się do nóg szczenięciem Androklesowi zwija. *Pot. Pocz.* 152. tak pokornie jak szczenię, wie ein Hündchen. SZCZENIĆ się *rec. niedok.*, oszczenić się *dok.*; *Boh.* štěniti se; *Ross.* щениться; szczenięta wydawać, Junge werfen, von den Hündinnen, Füchsinnen, Wölfinnen (wölfen), Bärinnen, Löwinnen etc., (*distng.* kocić się, cielić się). Suka po trzy razy w roku szczeni się, i po kilkoro razem wydaje szczeniąt. *Kluk. Zw.* 1, 299. SZCZENIENIE *Subst.*, pomiot, das Werfen, der Wurf. Psy pierwszego szczenienia nie najlepsze. *Tr.*; pierwsze szczenięta abo kocięta topią. SZCZENIĘCY, a, e; *Ross.* щенковъ, щенячій: od szczenięcia, *catulinus*, *Cn. Th.* 1106, von einem jungen Hunde. SZCZENIUK, a, *m.*, *contemn.* niezgrabne szczenię, ein häßlicher junger Hund. Brzydkie szczeniuki karmi. *Szymon. Pieśn.* 5, *H* 2. Upokorzony, będę czołgać się po ziemi, jak szczeniuk wzgardzony. *Kulig. Her.* 233. *Kluk. Zw.* 2, 340. Myśliwy szczeniuk, gdy się szczekać na jelenią skórę wprawi w dworze, upędza się w kniei. *Mon.* 69, 1056. SZCZENNA, — *in plur.* Szczenne; *Ross.* щенная; *Eccl.* щенница; płód w sobie nosząca (cf. kotna, cielna), o sukach, liszkach, wilczycach, niedźwiedzicach, lwicach; trächtig, von Hündinnen, Füchsinnen, Wölfinnen, Bärinnen, Löwinnen etc. *Dudz.* 21. Psica szczenna *Lib. Hor.* 85. Szczenna wilczyca. *Hor.* 2, 25. *Nar.* Szczenna tygrzyca. *Bardz. Luk.* 81.

SZCZEP, u, *m.*, SZCZEPEK, pka, *m.*, *dem.*; *Boh.* štěp, štjpek, raub, (cf. rab); *Slov.* štěp, k štěpenj ... prautek; *Carn.* zęp, ozzęp, (cf. cepy); *Vind.* ceip, ceipka, vziep, ozep, safadvia, safadik, mladiza, grebeniza, fhibiza sa vzieplenje, natizh; *Croat.* czèp, grebenicza; *Rag.* scibika, (scip = grot kopii); *Ross.* черешекъ, высадокъ, привирокъ; *Eccl.* прививокъ, черенокъ; cf. *Lat.* cippus; ziaz czyli latorośl z drzewa owocowego w drugie wsadzona, lub też drzewko niesiane, niesadzone, ale szczepione, (*opp.* płonka); der Pfropf, das Pfropfreis, ein gepfropftes Bäumchen. Jaki szczep, taki owoc. *Falib. G* 2. *Żegl. Ad.* 94. Szczep dobry, czasem złe dawa owoce. *Aesop* 28. Młode szczepki już poczynały kwitnąć. *Wys. Ign.* 44. Wielkie rzeki z małego źródła: wielkie drzewa z małego szczepu. *Lach. Kaz.* 1, 293. Drzewa, szczepy, tak misternie wymalował, iż liście ich chwiać się zdawały. *Op. Jer.* 22. — §. *Tr. fig.* Czechowie i Polacy z jednego szczepu wynikneli. *Krom.* 2 jednego plemienia, aus einem Stamme entsprossen. — *Aliter:* Attalus Klauzus szczep domu Klaudyuszów. *Nar. Tac.* 1, 25. początek, Stammvater. Konrad, Kaz. II. syn, szczep książąt Mazowieckich. *Nar. Hst.* 4, 95. — *Aliter:* Zaszczepił jéj ospę, a szczep wcale się nie przyjął. *N. Pam.* 4, 29. (szczepienie, zeszczepienie). Lucydus z Egidyuszem od papieża na nowy szczep prawdziwej wiary wysłani. *Nies.* 1, 14. (na nowe szczepienie, zasiewanie). SZCZEPA, SZCZAPA, y, *ż.*, SZCZEPKA, i, *ż.*, *zdrbn.*; *Boh.* štěpina, (štipka rozszczep, rozpor), proštěpí, polenj proštěpina, poleno, polenj, poljnko; *Sorab.* 1. szczepa, schleysz; *Sorab.* 2 szczepa, szczepka, *Carn.* zépin, spęvta, polęnu, (*ob.* Polano, polednia); *Vind.* poleno, polènu, druvu, leber, leberje, pokleniza, spokalza, (zieplenza = klin); *Croat.* schyàp *scipio*, *fustis*, poleno, glavnya, (cf. głownia); *Rag.* zjepzi, zjepaniza, darva razzjeepana, (zjepotina *assula*); *Bosn.* cipaniça, (cipotina *fissura*); *Ross.* щепа, щепка, щепочка, полѣно, полѣнцо, полѣнище: odszczepiony długi kawał drzewa, ein Scheit Holz, ein Holzscheit, Brandscheit. *Discuneata ligna*, szczepy, klinem rozdarte drwa, klofty. *Mącz.* Szczapa długa na łokci 2. *Os. Żel.* 49. Ścięte drzewo bobry przecinają na kloce, a kloce wpozdłuż wyśmienicie szczepać umieją; szczapy tedy sprowadzają do wody.

Kluk. Zw. 1, 374. W piecu miejsce zostawić otwarte dla przyrzucenia szczapów. *Ajgn.* 15. Każdemu dają 6 cienkich szczepek, które i na godzinę do palenia nie wystarczą. *Pam.* 83, 2, 134. — *Allegor.* Sam masz wielką szczepę albo bałkę w oczach twoich. *W. Post. W.* 2, 105. (większych grzechów do siebie nie czujesz, o małe bliźniego szacujesz). — *Prov.* Wyschły jak szczepa. *Mn. Ryt.* 3, 152. *Zab.* 8, 97. *Tręb. Sienn.* 529. *Teat.* 15, 26. *et* 28, 132, *Ross.* онъ какъ стичка. Jak szczepa, choć wiele jada. *Cn. Ad.* 626. ausgetrocknet wie ein Spahn. — §. *Aliter:* Grady szczepami z nieba padały. *Gęb. Hym.* 329. klinami, jak kliny, szczepy; der Hagel fiel keilenweise, wie Keile. SZCZEPAĆ *cz. niedok.*; (*Boh.* štjpati, cf. szczypać); *Slov.* štjpam; *Carn.* zépiti, zępem, klâti, kôlem, (*ob.* Kłóć, kolę); *Vind.* ziepiti, zieskati (*ob.* Ciosać), fziepiti, klati, klal, kójlem; *Croat.* czépati (*ob.* Czepić, czepam, kalam, kalati; *Bosn.* çjepati, çipati, rascipati; *Rag.* zjèpati; *Ross.* щепать, щепаю, щеплю, исщепать кольнуть, колоть, калывать, колю, *obs.* скепаю, cf. *Graec.* σκέπτω; *Lat.* scepto; cf. *Graec.* κόπτω); łupać, płatać, spalten, z. B. Holz. Pochodnie z łuczywa szczepane. *Otw. Ow.* 38. Szczepany *Ross.* плашный. Pioruny na kościoły ich biją, bałwany na trzaski szczepają. *Żarn. Post.* 2, 462 *b.* (roztrzaskują). Mojżesz tablice szczepał. 1 *Leop Exod.* 32. (*zszczepał. 3 *Leop.*, stłukł). — *Simil.* *Aestus hauleat terram*, szczepa ziemię. *Mącz* (rozrywa). Szczepać się *recipr.*, padać się. sich spalten, aufspalten. Drzewo wystawione na słońce wysycha prędko, ale się rado szczepa. *Jak. Art.* 3, 171. Gdy się drzewa szczepią od zeschnięcia, tedy rozpadlina albo skałuba pospolicie tylko do rdzenia bywa. *Cresc.* 53. SZCZEPACZ, a, *m.*, który szczepi, der Spalter; *Vind.* ziepnik, ziepovez, zieskavez, ziepez. — (SZCZEPAN, a, *m.*, imię Stefan, Stephan; *Slov* Stefan; *Sorab.* 2. Sežepan. Szczepan mąż pełen wiary i ducha świętego *Bal. Gl.* 6, 5. Wieża ś. Szczepana w Wiedniu. *Kras. Doś.*). — SZCZEPANIE, SZCZEPANY, *ob.* Szczepać. SZCZEPEK, *ob.* Szczep. SZCZEPIĆ *cz. niedok.*, uszczepić *dok.*; *Boh.* štěpiti, štjpiti, štěpowati, raubjm (cf. rąbać), rohowati; *Sorab.* 2. klojsch, (cf. kłóć, klwać); *Carn.* zepiti, zępem, pelzati, grebenizhiti; *Vind.* zepiti, vziepiti, faditi, grebenizhiti, pelzati, salajat, flanzat; *Croat.* zepiti, czépiti; *Ross.* привить, прививать; einen Baum pfropfen. Szczepienie, das Pfropfen; *Ross.* прививание, прививка, jest wsadzenie zrazu od drzewa dobrego urodzajnego w płonek rozszczepiony, żeby podobne onemu owoce rodził. *Kluk. Rośl.* 1, 99. *Cresc.* 72. Młode drzewo im najlepiej uszczepione a oprawiane będzie, tym najrychlej urośnie, i wdzięczne owoce snadniej może podać z siebie. *Rej. Zw.* 7 *b.* Kto usadzi winnicę i uszczepi drzewo, słuszna, aby używał owocu z niego. *Kłok. Turk.* 164. Zasadzono i szczepiono winnicę. *Węg. Marm.* 1, 73. Słupów szukał, pasmi je opasował, włosy na łbie strzygąc, w nie szczepił. *Rej. Post. I i i* 3. (wraził, wtykał). — *Similit.*: Szczepić ospę. *Perz. Cyr.* 2, 126, *Ross.* прививать оспу, die Blattern einimpfen, oculiren. Szczepienie ospy krowiéj jest użyteczniejszym dla ludzi nad szczepienie ospy naturalnéj. *N. Pam.* 4, 29. — §. *Fig. transl.* Wiarę chrześciańską psowali, a swoję Mahometańską szczepili. *Sk. Dz.* 875. krzewili, fortpflanzen, ausbreiten einen Glauben rc. Naukę ś. ewanielii szczepił w serca wasze, gdy był biskupem. *Baz. Hst.* 220. Szczep' nauki, wznoś handel, kraj uszczęśliwiaj. *Kras. Sat.* 6. Cesarz nierad niezgod widzi, a tych którzy zgodę szczepią, miłuje. *Sk. Dz.* 266. Honor szczepi męstwo. *Stas. Num.* 2, 198. (krzepi, pobudza). SZCZEPIE, ia, *n.*, *collect.*; *Boh.* štěpi; szczepione drzewka, gepfropfte Bäume. Jeśli kto szczepia czyje pokazi; jeśli które szczepie już wszczepione i wkorzenione kto wyrwie etc. *Herb. Stat.* 533. Szczepia mnóstwo szczepi, ale nie wszystko, co wszczepił, przyjmie a wkorzeni się. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 8, 41. Szedł do sadu, gdzie było pełno szczepia. *ib. Esther.* 7, 7. Nadziałał sobie stawów, aby odwilżał sad szczepia rodzącego. 1 *Leop. Eccl.* 2, 4. Kazimierze one, one Władysławy wasze, królestwa tego pięknie kwitnącego, niekiedy przesławne szczepie. *Janusz. Pos. C* 4. SZCZEPISKO a, *n.*, *contemn.*, niezgrabna szczepa, ein ungeschlachtes Holzscheit, Stück Holz. (*Rag.* zjepotina *assula*; *Vind.* ziepouniza, ziepleniza, preziepniza, zepin = topor od szczepania). Nieludzkie żołdaki pędzą niewolników z fukiem; a który zdążyć nie może, biją go grubym szczepiskiem. *Stas Num.* 1. 131. pałką. **SZCZEPIOWIAR, a, *m*, który wiarę ś. zaszczepił. *Dudz.* 19. der Glaubenseinführer. Szczepiowiar święcił Mieczysław cnotami Cnej pobożności między książętami. *Petr. Hor. C b.* SZCZEPKA *dem. Nom.* Szczepa. SZCZEPKI, a, ie, *SZCZEPŁY, SZCZEPNY, SZCZEPISTY, a, e; *Boh.* štěpný, štjpný; *Slov.* štěpný, co se štěpati může; *Rag.* zjepgliv; *Sorab.* 1. kolné; *Ross.* колкій; 1) łupny, snadny do łupania, szczepania, (*oppos* zawiły); spaltbar, leicht zu spalten. Drzewa z natury swojej twarde, mocne i szczepkie, nabywają w wodzie własności drzew miękkich. *Jak. Art.* 3, 175. Szczepne drzewo *Ross.* кряжевина. Między krajowemi drzewami najbardziej szczepkie są dębina, sośnina, jedlina. *Kluk. Rośl.* 2, 171. *Sectilis*, szczepły czosnek, iż się łatwo główka jedna od drugiej szczepa. *Mącz.* Niektóre drzewa są bardzo szczepne, drugie mniej *Bot. Nar.* 11. Drzewa północnych krajów mniej są szczepnemi. *Jak. Art.* 3, 92. — 2) Szczepny, szczepiony, gepfropft; *Ross* прививальный, прививный, прививочный, szczepisty, SZCZEPOWY, do szczepów należący, szczepom służący. *Cn. Th.* 1106, Pfropf =. Jabłko rajskie może być mnożone zakopaniem klocka albo też sztuki szczepnej. *Cresc.* 414. *Slov.* štěpný prautek płonka. SZCZEPNOŚĆ, ści, *ż.*, łatwość do rozszczepania, łupność; *Ross.* колкость, die Spaltbarkeit. SZCZEPNICA, *SZCZYPNICA, y, *ż.*, 1. SZCZEPNIK, a, *m.*; (*Boh.* štěpnice, štěpnička; *Slov.* štěpnice; *Sorab.* 1. fêhmenstwo; *Carn.* zeplenishe, (zeplénze = owoc szczepny); *Rag.* râsad, rassadnik, (cf. rozsad); miejsce czyli sad na szczepy, die Pflanzschule, der Pflanzgarten, Baumgarten, Obstgarten. *Seminarium*, szczepnik. *Volck.* 875; nasiennik, płonnik. *Dasyp. I i i.* Grady potłukły winnice, Drzewa figowe i wszystkie szczepnice. *Ryb. Ps.* 155. *Arbustum*, sad, szczepnik. *Mącz.* Miejsce, plac abo gruba, gdzie szcze-

py odchowywają, szczepnik, *plantarium*. *Macz.* — *Fig.* Pan bóg nas swojéj szczypnicy nie zapomni. *Gil. Post.* 219 *b.* (swego kościoła, swoich wiernych, wyznawców). — 2. SZCZEPNIK, SZCZEPNIARZ, a, *m.*, który szczepi, der Pflanzgärtner, Pfropfer; *Boh. Vind.* štěpař, štěpyř, štipitel; *Vind.* vziepovez, ſadnik, safajovez, grebenizhar; *Carn.* grebenizhar; *Croat.* czeplenik; *Ross.* прививальщикъ, прививатель. *Insitor*, który umie szczepić, szczepniarz albo szczepnik może być zwan. *Macz.*; (*Boh.* štěparstwj ogrodnictwo drzewowe, sadownictwo).

Pochodz. *doszczepać*, *doszczepić*, *naszczepać*, *naszczepiać*, *naszczepić*, *odszczepać*, *odszczepić*, *odszczepieniec*, *odszczepieństwo*, *przyszczepić*, *rozszczepić*, *wszczepić*, *zaszczepić*, *uszczepić*; *cf.* *czepić*, *czepnąć*, *capnąć*.

SZCZÉR, *ob.* Szczyr.

SZCZERB, a, *et* u, *m.*, SZCZERBA, SZCZERBINA, y, *ż.*: *Boh.* štěrbina; *Ross.* щербина, щербинка = skalina, szczelina; *Slov.* štrbina *hiatus*; *Sorab.* 2. ſczěrbina rysa; cf. *Germ.* Scherbe, Schar, skorupa; cf. *Sorab.* 2. scharabatka halerz; *Ital.* scard; *Angl.* shord; *Germ.* Kerbe, (*ob.* Karb); wyłamywanie w ostrzu noża, miecza etc., *Germ.* die Scharte in einer Messerklinge, Säbelklinge etc.; *Carn.* shkèrba, (szkerbina = paździor); *Vind.* ſhkerba, shkerbina, ſherba, ſherbina; (*Vind.* ſhkerbina, ſhmuł plama); *Boh.* cec; *Ross.* зазубрина. Miecz dobry i w wielkich potrzebach bywały, Szczerbin w sobie nie miara. *Alb. na Woj.* 9. Ziele to ma liście wyszczerbione, a na końcach szczerbin i wykrawania swego ości. *Syr.* 1189. karby, Kerben, Einschnitte. Rzekła mu rybka: ogona troszkę mi narznijcie; Zawsze po téj szczerbinie tam mię obaczycie. *Pap. Koł. J* 4. Jednak ten miał szczerbę od szarpaka na łbie. *Nar. Dz.* 3, 157. sznam, ein Schmarre, Riß oder Hieb über den Kopf. — *Fig.* Nie bez szczerby Matce syny ubożý, panoszy pasierby. *Pot. Arg.* 400. nie bez serdecznej boleści, Herzenskränkung. Grzech mi jeszcze szczerbę zadał małą. *Przyb. Mil.* 200. mało ich nadwątlił. SZCZÉRBAK, a, *m.*; *Boh.* štěrbak; endywia, liście tego ziela zażywają się na dobrą sałatę. *Kluk. Dykc.* 1, 127. *Krup.* 5, 57; (*Sorab.* 1. ſczerbak *edentatus*; *Carn.* shkerbz = nóż kieszonkowy). SZCZERBATY, a, e, — o *adverb.*, pełen szczerbin, schartig, voll Scharten; *Boh.* cecatý; *Carn.* shkerbást, shkerbásòb; *Vind.* ſherb, ſherblju, ſhkerbinast; *Ross.* щербиноватый. Szczerbaty nóż. *Tr.* Garniec szczerbaty. *Cn. Th.* 1106. Szczerbaty ząb, nadłamany, wygryziony, wyjedzony, ein brüchiger ausgebrochner Zahn. Od orzechów nie jeden ma zęby szczerbate. *Zab.* 13, 79. Szczerbata gęba, eine Hasenscharte. Urodził się z szczérbatą gębą. *Rej. Wiz.* 128. — *Aliter:* Szczerbaty, przednich zębów nie mający; *Carn.* shkerbast, shkerbinast; *Vind.* skerbast, pres sobj, ohne Vorderzähne, mit Zahnlücken. Drugi rzęd zwierząt ssących zawiera te, które przednich zębów nie mają, rzęd szczerbatych. *Zool.* 282. — *Fig.* Powiedz mu, by słówko o świętości religii, Nazwie cię głową szczerbatą albo fanatykiem. *Nar. Dz.* 3, 119. skażoną głową, Schwindelkopf, Schwärmer. SZCZERBIĆ *cz. niedok.*, szczerbin nabawiać, schartig machen; (*Carn.* shkêrbam = skrobię); *Carn.* kerbam, (cf. kruchy). Szczerbić się *rec.*, szczerbatym się stać, Scharten bekommen, schartig werden. Z toporzysk im siekiery spadają, szczerbią się i tępieją. *Bardz. Trag.* 514. — *Fig.* Szczerbić, lżyć; lästern, schänden. Heretyk ten bardzo szarpał i szczerbił niepokalane dziewictwo panny czystej. *Biał. Post.* 73. SZCZERBIEC, bca, *m.*, miecz Bolesława Chrobrego, między skarbami królewskiemi w Krakowie schowany, a przy koronacyi każdemu królowi, do boku przypasany bywał; szczerbiec zwany, iż się Bolesławowi naszczerbił, gdy nim ciął w złotą bramę w Kijowie. *Biel.* 44. *Nar. Hst.* 2, 191. *Teat.* 45 *d*, 75. *Wyb.* das etwas schartige Schwert Boleslaus des Großen, das jedem neuen Könige bey der Krönung umgegeben wurde.

SZCZERK, u, *m.*, n. p. W tym polu sam szczérk, ziemia pełna szczerku = pełna drobnych kamyczków, piasku grubego, szczéry piasek. *X. Kam.* kleines Gestein, Erdreich voll kleiner Steine. SZCZERKAĆ, SZCZERKOTAĆ, *SZCZYRKOTAĆ *med. niedok.*, ciurkać, wytryskiwać; sprudeln, laut hervor sprudeln, rieseln; (cf. *Ross.* чурать, зачурать wołać przy znalezieniu czego, że na połowę iść powinno). Strumienie niewyschłemi szczérkają wodami, W jednéj mierze stałemi tocząc się brzegami. *Toł. Saut.* 81. Strumień szczerkający po kamyczkach spada. *Toł. Saut.* 107. Głowy ucięte, krwią szczérkające. *A. Kchan.* 355. Zewsząd ich sieka, od bystrych kopyt krwawe aż krople szczérkają. *ib.* 349. Z kwiatka szczerkające krwawe krople, *desudera*. *Żab. Ow.* 228. *Chod. Kon.* 9. — § Ciurczący odgłos wydawać, ein sprudelndes Getös machen. W któréj beczce czego trocha, tedy by jedno najmniéj ruszył, nazbyt szczyrkoce. *Gil. Post.* 99 *b.* Ziele Dzwonki dlatego nazwane, iż nasienie, gdy w główkach szupiniastych dośrzeje, a bylina od wiatru rucha się, szczyrkoce i dzwoni. *Syr.* 829. SZCZÉRKOWATY, a, e, pełen szczérku, kamyczkowaty. *X. Kam.*, voll kleiner Steine. Grunt pod len czarny i tłusty przez się, i razem szczerkowaty, lepszy jest niż zbyt gnojny. *Przedz.* 5.

SZCZERNY, *ob.* Szczery. *SZCZERÓBIAŁY, a, e, — o *adverb.*, bez plam biały jak śnieg, schneeweiß ohne Flecken, durchaus weiß. Szczerobiały obraz marmurowy. *Otw. Ow.* 570. *SZCZEROCZARNY, a, e, — o *adverb.*, durchaus schwarz. Ziele Główienka czarna dla ciemności zwane, bo zdaleka zda się szczéroczarnym krzaczkiem. *Sienn.* 48. SZCZERODOBRY, SZCZEROMYŚLNY, SZCZEROŻYCZLIWY, a, e, szczerze, bez obłudy, bez udawania dobry; aufrichtig gut, redlich denkend, ehrlich meinend. Co nam dobrodziejstwo słodzi, jest szczerodobra wola dobrodziejowa. *Gorn. Sen.* 18. Pozdrawiam was, szczéromyślni spektatorowie. *Teat.* 42, *D.* Szczerożyczliwy sługa. *Ld.* SZCZEROSREBRNY, a, e, z samego niezfałszowanego srebra, ächtsilbern. Moneta drobna szczérosrebrna. *Star. Vot. B* 3 *b.* *Similit.* Szczerozłoty, Szczeromiedziany etc. *SZCZEROZIMNY, a, e, n. p. Szczerozimnym wolałbym żebyś był, niż tak letnim. *Rej. Ap.* 15. recht kalt, durchaus kalt. SZCZEROŚĆ, ści, *ż.*; (*Croat.* szèrchènoszt *generositas*, *ob.* Serdeczność, *Etym.* serce; *Ross.* ширость chędogość, czystość, nadobność). — a*) czystota, gdzie niemasz przymieszania, przysady; die Lauterkeit, Reinheit, Unver-

fälschheit; *Boh.* pauhost. Mojżesz z obcemi narody kumać się żydom zakazuje, żeby szczerość narodu naruszona obcą krwią nie była. *Orzech. Tar.* 10. Szczerość złota, srebra. *Tr.* — b) *Moral.*: Szczerość, nieobłudność, nieudawanie; *Boh.* bezelcnost; *Carn.* trisnost, serzovidnost, serzoustnost; *Vind.* ferzopertnost, perferzhnost, refnizhlivost, ozhitnoferznost, ferzovidnost; *Ross.* простосердечіе, простосердечность, простодушіе, чистодушіе, чистосердечіе, праводушіе, неложность, откровенность, искренность, die Aufrichtigkeit. Szczérość łączy prawdę z otwartością i wylaniem serca, które znamionują prawdę; przydaje prawdzie to wszystko, co do przekonania o niéj za potrzebne osądzi. *Pam. Warsz.* 4, 39. *Niemc.* Szczerość, owa doskonała umysłu gotowość, nie kryć się z niczym przez wykręt, nie chcieć nikogo zdradzić przez chytrość, nie pragnąć nikogo omamić przez obłudę. *Mon.* 70, 587. Szczerość najbardziéj na tym zawisła, ażeby to w *uściech było, co w sercu. *ib.* 74, 1. Szczérość się nie lęka, mówić prawdy pożytecznéj. *N. Pam.* 24, 327. Prawdziwie niemasz teraz szczerości na świecie, Każdy ma cukier w *uściech, a jad w sercu gniecie. *Nar. Dz.* 3, 125. Przy niewinności zbytnia szczérość błądzi, Gdzie przemoc prawa pisze, a łotr sądzi. *Zab.* 12, 309. Szczerość ma -*ość* na końcu, często dławi. *Burl. A* 3. Gdzie wiele ceremonii, tam szczérości mało. *Mon.* 64, 457. Kto się zbytnie pokorzy, rzadko to bez nieszczerości. *Lub. Roz.* 123; nieszczerota. *Modl. Gd.* 92.

SZCZÉRY, *SZCZÉRNY, *SZCZYRNY, a, e; (*Boh.* čirý, širý otwarty, niezamknięty, n. p. pod šjrým nebem, cf. szersz; *Carn.* sor *merus*; *Graec.* ζωρός; *Ross.* щирый = chędogi, ładny, prawdziwy); szczéry, a*) czysty, bez przymieszania, bez przysady, nieprzysadny; rein, lauter, unverfälscht, ohne Beysatz, unvermischt; *Boh.* bezelený, pauhý; *Sorab.* 1. lutě, nemeschané. Ślina z rana jest *szczéra. *Sak. Probl.* 85. Tu dobro nasze jest ze złym zmieszane, Tam dobro szczére i niepokalane. *Past. Fid.* 218. W niebie szczere a nie zmieszane jest z żadnym uprzykrzeniem szczęście. *Sk. Żyw.* 2, 299. Szczérne złoto i szczérne dobre pieniądze dajemy, a od sąsiadów kotliny nikczemnej bierzemy. *Gost. Gor.* 91. Szczerne twarde pieniądze, złoto, talery. *Gost. Gor.* 36. Moneta coraz to gorsza, szczerna kotlina, za którą nic nie kupi. *ib.* 8. sama kotlina *ipsissima*, istna, prawdziwa, wahres Kupferblech. Która woda żadnego zapachu z siebie nie wydaje, o téj rozumiéj, że to woda szczéra i dobra. *Syxt. Szkł.* 51. Innego napoju nie pijał, jeno szczérą wodę. *Birk. Gl. Kon.* 16. samę wodę, bloßes Wasser, eitel Wasser. Heretyk o bóstwie Jezusowym nic nie trzymając, szczerym go człowiekiem czynił. *Sk. Dz.* 58. nic boskiego mu nie przyznając, za więcej nic, tylko za człowieka poczytał, er hielt ihn für einen bloßen Menschen. Szczyre to były plotki i babie baśnie. *Wys. Kat. praef.*, bloße Mährchen, nichts als Mährchen. W *Turczech nikt nie trzyma najmniejszej rzeczy, czegoby nie miał z Sułtana szczéréj szczodrobliwości. *Kłok. Turk.* 4. samej szczodr., *pura puta*, jedynie z szczodr., einzig und allein. Szczerych niecnot uczy ta herezya. *Birk. o Exorb.* 6. W piekle wody zgnuśniałe i noc szczérą widziałem. *Bardz. Trag.* 373, (*ob.* Szczéroczarny). Leży od przykrej śmierci mocarz porażony Bez zmysłów, szczera ziemia i w ziemię zamkniony. *Groch. W.* 549. więcej nic jak ziemia, proch, bloße Erde. Szczere pole, szczyrne pole, gdzie by najmniejszej rzeczy czyli odmiany niemasz; offnes freyes Feld, wo gar nichts ist. Szczyrne pola i wzgórki bez cienia, na których nic się pożytecznego, nic ozdobnego nie rodzi. *Mon.* 65, 30. Żeby dach mu nie wadził, w szczyrnym żył polu i sypiał na łąkach. *Jabł. Ez.* 46. *Zab.* 16, 189. W nocy musieli pod namiotami zostawać w szczerym polu. *Pam.* 84, 182. Jeśliś ostrożny ptak, bój się sieci i w szczyrym polu. *Sk. Kaz.* 7 *b.* Pospólstwo rozbłąkałe w szczéréj a nie przejźrzanéj równinie sadziło się. *Krom.* 31. Bohater Lech sławny, W pustyniach szczerych zaczynał wiek dawny. *Groch. W.* 431. Próżna robota na szczérym piasku siać pszenicę. *Gorn. Dw.* 392. — b) *Moral.* Szczery, *adverb.*, SZCZÉRZE, co na sercu, to i na języku; co na języku, to i na sercu. *Cn. Ad.* 1128. nieobłudnie, nieudając, aufrichtig; *Carn.* trisn, serzovidn: *Vind.* ferzoperten, perferzhen, refnizhliu, opertega ferza, ozhitnoferzen, ferzoviden; *Croat.* szërchéni; *Ross.* праводушный, простодушный, чистодушный, чистосердечный, простосердечный, откровенный, истинный, истиненъ, искренній, искренней, искрененъ, неложный, необиновенный, откровенно, спроста: *Eccl.* откровенніе, присньe. Nie jeden się w *uściech za szczérego uda, W oczach jednak nieszczérość i w sercu obłuda. *Min. Ryt.* 4, 89. Dobrodziejstwo ma być szczére a bez nadziei. *Gorn. Sen.* 11, (*ob.* Szczeromyślny, szczerożyczliwy). Szczerym być, szczérze postępować *Ross.* истинствовать, прямить, попрямить. Proszę poprzestać tych żartów, bo się szczérze gniewam. *Teat.* 24. *b*, 9. prawdziwie, im Ernste. — §. *Aliter:* Cudze języki tak wymawiał szczérze, Że się zdumieli ci, co go słuchali. *P. Kchan. Jer.* 464. czysto, rein, richtig. — (*SZCZERWIENIEĆ, *ob.* Czerwienieć, zczerwienieć). — SZCZÉRZYĆ zęby *cz. niedok.*, wyszczérzać, (O b r d. zähnen), die Zähne zeigen, die Zähne blecken; *Boh.* šcjriti zuby, štjřiti, wyštjřjm zuby, ošklјbnauti se, ošklibati se, ošklebowati se; *Croat.* czeriti zube, (czerozubëcz *dentes ostentans*). Wilk szczérząc zęby na jagnię młode, Baranie, mówi, mącisz mi wodę. *Kniaź. Poez.* 3, 77. Łasuś mój ku tobie szczérzy ząbkami. *Zab.* 10, 200. *Zabł.* SZCZERZYCA, ziele, *ob.* Srebrnik Włoski.

SZCZĘŚCIĆ *cz. niedok.*, szczęście dawać, zdarzać komu; *Rag.* cestittiti, ocestittiti; *Bosn.* cestit; *Hung.* boldogítom, Glück geben, glücken lassen, Gedeihen geben. Szczęść boże! pozdrawianie pracującym = pomaga bóg! Glück zu! Glück auf! (*ob.* Bóg). Szczęść ci boże w tym, daj zdrów to czynił; rośnij, *macte virtute.* *Cn. Th.* 1107. Szczęść wam tedy boże. *Teat* 43. *b*, 99. Gdziekolwiek chcesz iść, szczęść boże. *Bardz. Trag.* 403. niech cię bóg prowadzi, Gott geleite dich. Szczęść Marsie rządom ojca, a orężom syna. *Teat.* 45, 8. *Skrzet.* — §. Szczęścić kogo, szczęśliwić, uszczęśliwiać kogo *niedok.*, uszczęścić *dok.*; glücklich machen, beglücken. Zdziwią się na tym sprawiedli-

wi, Że bóg nieprawych i szczęści i żywi. *Chrośc. Job.* 62. Szczęścił go pan bóg na wojnach. *Sk. Dz.* 901. Dla dobrego sługi bóg szczęści gospodarstwo. *Sk. Kaz.* 61 *b.* Boże, ty mdłe zmysły Czerstwisz, i szczęścisz pobożne zamysły. *Odym. Św.* 2 *A.* (błogosławisz). Nie będzie tego pan bóg szczęścił, który lekce sobie waży swoje rodzice. *Hbst. Nauk.* S, 2 *b.* Namawiał go, iż go ubogacić i szczęścić miał, gdyby.... *Sk. Żyw.* 2, 437. Choćby ona królewną nie była, Tylko pasterką, dośćby cię szczęściła. *Jabł. Tel.* 318. Małżeństwo, którem być uszczęściona miała. *Otw. Ow.* 97. Wstąpieniem na tron uszczęściony. *Sk. Dz.* 561. — Szczęści mi się co = zdarza się dobrze, powodzi, szańcuje się; *Vind.* frezhnu jiti, od rok jiti, vfrezhatise, frezhatise, es glückt mir, gelingt mir etwas. SZCZĘŚCIE, ia, *n*; *Boh.* štěstj, štěstí; *Slov* ščeští, štěstj; *Sorab.* 1. zbožo (cf. zboże, cf. boży czas), fboži, zbožiczko; *Sorab.* 2. gluka; *Carn.* sręzha; *Vind.* frezha, fhreza; *Croat.* szrecha, (cf. *Lat.* sors); *Dal.* szrychya; *Hung.* szerenché, szerentse, bóldogság; *Slav.* sricha; *Bosn.* srechja, srichja, cést; *Rag.* srecchja, cés, césti; *Ross.* щастіе, счастіе, участь (cf. część), удача (cf. udać się), задача, получай, пай, рокъ (cf. rok, urok, wyrok), время (*ob.* Czas), година, (cf. godzina; *Eccl.* счастіе: (*Etym. cf.* część, *cf.* jać, jęty, zjęty); — szczęście, *object.*, fortuna, los, coś rządzącego losem naszym i uszczęśliwieniem; das Glück, die Fortuna, das Schicksal, das Loos. Szczęście jest fortuna ślepa, niedoskonała, cnocie częstokroć nieprzyjazna, niesprawiedliwa. *Lub. Roz.* 253. Bogini szczęścia, Fortuna *Boh.* Štěstěna. Człowiek szczęścia igrzysko. *Birk. Kaw. Mal. a* 4. Szczęście ludźmi ciska jak piłą. *Stryjk. Gon. E* 2. Jako choremu pozłociste łoże, Także też złemu szczęście nie pomoże. *Rej. Zw.* 229 *b.* Szczęściem przeznaczony; (*Ross.* роковый, *ob.* Wróg, wyrok). Ślepe szczęście; *Slov.* slepé ščěstí; (cf. *Vind.* fe mu je vflepilu, naflepilu = miał ślepe szczęście). (*Croat.* Razum miszli, razum szudi, Ali szrecha nayvech prudi; rozum myśli, rozum sądzi, ale szczęście najwięcéj pomaga). Pan bóg szczęściem władnie. *Rys. Ad.* 54. Szczęście czego mi nie dało, tego mi nie będzie brało. *Cn. Ad.* 1129. Szczęście pobłaża, nie podnoś się; szczęście się przeciwi, nie upadaj. *Cn. Ad.* 1131. Szczęście podwyższa, szczęście poniża. *ib.* 1132. Szczęście wiele może. *ib.* 1133. Nieszczęście, złe szczęście, *object.*; wróg, zły los; Unheil, Unglück, Mißgeschick; *Carn.* nasręzha; *Vind* nefrezha, nesgoda, budovurnik; *Slav.* nesricha; *Croat.* neszrecha, nezgoda, zla namera; *Dal.* zla kob; *Rag.* nesrecchja, zla srecchja, protivni ucés; *Ross.* нещастіе, злощастіе, напасть (cf. napaść), негодъ, незгодье, незгода, злоключеніе, злополучіе, окаянство; *Eccl.* злочастіе, злочь, жесточество, злообстояніе, озълобленіе. Złe szczęście, kiedy się gdzie zaweźmie, kto zahamować może! *Podw. Sion.* P 2. Gdy żadnéj przyczyny w sobie nie znajduję, Nieszczęściu ten los cały memu przypisuję. *Zab.* 14, 222. W nieszczęściu być *Eccl.* злочаствовати. Nieszczęściu ustąpić, nie mam za nieszczęście. *Warg. Wal.* 75. Bodajby ich nieszczęście porwało! *Teat.* 18. *b*, 4. Nie wspominaj mi go, niech go nieszczęście ogarnie. *Teat.* 16. *c*, 49. Czy ją tu nieszczęście wniosło! *Teat.* 26, 66. kaduk, kat; daß ihn der Henker, der Guckguck hergebracht. Czy mnie nieszczęście.... *Teat.* 30. *c*, 86. Idźże do nieszczęścia! *Teat.* 24. *c*, 15. *ib.* 31, 42. Nadał się jak półtora nieszczęścia. *Mon.* 67, 723. *Teat.* 21, 151. (jak bies). Gdy na ambonę wnijdzie mnich, odmie się jak półtora nieszczęścia, on kaptur rozwiedzie.... *Opal. Sat.* 165. Tłusty i gruby, jak półtora nieszczęścia. *Teat.* 36. *b*, 26 — §. *Subject.* Szczęście, szczęśliwość, dar boży do częstego dobrego powodzenia w sprawach, das Glück das jemand wozu hat; *quasi facultas quaedam, vel accidens aliquod.* Masz wielkie szczęście do ludzi. *Falib. L* 3. *Lub. Roz.* 244. Jam wielu ludzi nawrócił, a do ciebie szczęścia nie mam. *Sk. Żyw.* 2, 67. Dyabelskie szczęście ma, iż go wszystkie białegłowy miłują. *Gorn. Dw.* 504. Szczęścia wiele, rozumu mało; gdzie szczęście panuje, tam rozum szwankuje. *Cn. Ad.* 1129, (*Croat.* bolsse szreche, neg pameti). Szczęście w testament nie idzie; szczęściem ojcowskim syn nie dziedziczy. *Cn. Ad.* 1134. — §. Szczęście, dobre, złe, powodzenie dobre, złe; das Ergehen, Wohlergehen, Uebelergehen, das Glück, Unglück. Posłowie, w jakimby szczęściu Rzplta Ryxie opowiadają, lecz ta mizernemu szczęściu utrapionych Polaków urąga. *Krom.* 88. Wszyscyśmy szczęścia naszego kowale. *Pot. Syl.* 51; *Slov.* každí sěbe ščetší kuge, *fortunae faber.* Nie każdy dzień jednakie szczęście niesie. *J. Kchan. Dz.* 100. Szczęścia w święta szukać. *Cn. Ad.* 1129, (*dictum furis*). Kilkom rotom kazał z nieprzyjacielem szczęścia spróbować. *Falib. B* 2. ihr Glück versuchen. Szczęście serce czyni i psuje, za szczęściem serce przybywa i ubywa. *Cn. Ad.* 1134. Szczęście, dobre szczęście, dobre powodzenie; *Croat.* dòbra szrecha; *Dal.* dobra cheszt; *Ross.* благощастіе, благополучіе, благо (cf. błogo), доброденствіе, *Eccl.* доброчастіе, благополоучие, доброполучіе, Glück, Wohlergehen; *oppos.* Nieszczęście, Unglück, Uebelergehen. Lepszy jest stopień z nieszczęścia do szczęścia, niżli z szczęścia do nieszczęścia. *Petr. Ek.* 76. Tyś mi był druhem w nieszczęściu szczęśliwym. Chcę byś i w szczęściu był ze mną szczęśliwy. *Past. Fid.* 258. Gdzie szczęście, tam i ludzie. *Pot. Arg.* 289. Wielkie szczęście, wielkie też ma w sobie odmiany. *Morszt.* 107. Nie wszystko dobrym to zwać się nam godzi, Co do nas w szczęścia postawie przychodzi. *Past. Fid.* 334. Nie toć jest szczęście, w czym się kocha ciało, Jeśli na duszy co złego przywrzało. *Rej. Zw.* 229. Takiego szczęścia używa i bydło, Gdy kto swéj woli da wolne wędzidło. *ib.* Szczęście rozum odejmuje, a nieszczęście go dodaje. *Cn. Ad.* 1134. Szczęście podnosi, rozpuszcza *Cn. Ad.* 1132. (ma chléb rogi). Rośnie cnota w nieszczęściu. *Bardz. Luk.* 49. Nieszczęście najlepsza szkoła cnoty. *Teat.* 33 *d*, 9. Szczęście odmienne, niestateczne jest. *Cn. Ad.* 1130; (*Vind.* frezha je opotozhna; *Croat.* Kot sze pila tache, Tak szrecha szvata szkache). Nie tego trzcinnego szczęścia i śklanego wesela szukał ten święty. *Wiśn.* 555. (cf. złomny, nietrwały). Szczęście nieszczęśliwe; szczęście zbytnie ustawiczne, podejrzane. *Cn. Ad.* 1129. Szczęście,

to zadosyć uczynienie wewnętrzne duszy, które rodzi się z posiadania dobra. *Mon.* 75, 90. (uszczęśliwienie, szczęśliwość). Pospólstwo to wszystko, co twardo, cierpko i z praca przychodzi, nieszczęściem zowie. *Pilch. Sen. list.* 2, 355. — §. Szczęście, nieszczęście, trafy, zdarzenia, przypadki szczęśliwe, nieszczęśliwe; Glück, Unglück, Glücksfälle, Unglücksfälle, Ereignisse. Przypadki, które nam pożytek lub szkodę przynoszą, nazywamy szczęściem albo nieszczęściem. *Gal. Cyw.* 5, 158. Mieć życia potrzeby, zdrowie i pokój, te trzy rzeczy stanowią rzeczywistą człowieka szczęśliwość; wszystkie inne szczęścia są mniemane i wymyślne. *Stas. Zamoj.* 16. Nie mówmy więcej o twoich nieszczęściach. *Niemc. Król.* 3, 75. Jak go wielkie szczęścia za żywota potykały, długoby trzeba pisać, dla ich liczności. *Warg. Wal.* 302. Co cię tu za nieszczęścia do mnie sprowadziły na tę pustynią; wiatr, czy burze jako? *Jabł. Tel.* 200. Nie mam szczęścia znać We Pana. *Teat.* 9, 35. — Na szczęście, szczęściem, wielkim szczęściem, szczęście, szczęśliwym trafunkiem; *Sorab.* 1. poszbožu, k sbožu; *Bosn.* posricchi, nasrichju, zum Glück; *oppos.* na nieszczęście, zum Unglück. Przy tej ciekawej we włosach kwerendzie Jakby na szczęście ktoś trzeci przybędzie. *Zab.* 15, 183. Trafił, chybił, na szczęście się żenię. *Teat.* 42. *c*, 51. Jeśliby opiekun w próżne imienie wszedł, a on grunt dziecinny na szczęście, to jest, na szkodę albo na pożytek swym nakładem naprawiał, tam opiekun pożytki brać ma. *Szczerb. Sax.* 293. Jużeście w stadle świętym; wszyscy wam dajemy Na szczęście, i miłego życia winszujemy. *Simon. Siel.* 75. (t. j. podarunek, aby się nim dorabiać). Dałem mu złoty na szczęście; grał i wygrał tysiąc. *Ossol. Wyr.* — Często na nieszczęście my długo żyjemy, Gdy na nasze nieszczęścia patrzeć się musiemy. *Jabł. Tel.* 283. Na nieszczęście zabawi u nas. *Teat.* 15, 34. — *Aliter:* Dzieci szły naprzeciw z palmami, śpiewały, i na szczęście wołały. *Sk. Dz.* 732. dobrego szczęścia mu życzyły, błogo w łeb; ile razy: Sztu! Boże, daj szczęście czy kawalerze! *Birk. Kaz. Ob.* 3 *b*; *ob.* pomaga bóg, *ob.* Bóg. — Pod szczęściem = od szczęścia zawisło, od szczęśliwego trafu, es kommt aufs Glück an. W zimie ten niebiazg zmizeruje się, i pod szczęściem, aby się na ten czas mógł odchować. *Haur. Sk.* 60. SZCZĘŚLIWIĆ *cz. niedok.*, uszczęśliwiać *contin.*, uszczęśliwić *dok.*; beglücken, glücklich machen; *Sorab.* 1. wozbožam, wozbožnożam; *Ross.* щастливить; *Eccl.* благосчастю. Bóg jego czyny zwieńczył, szczęśliwiąc go synem. *Przyb Luz.* 76. Radują się z konstytucyi, która wszystkich szczęśliwi. *Gaz. Nar.* 1, 395. Pensylwania szczęśliwiły prawa i ustawy. *Pam.* 83, 2, 86. Rząd dobry może jedynie uszczęśliwić naród. *Gaz. Nar.* 1, 15. Ten mi wielkim, kto umie uszczęśliwić ludzi. *Nar. Dz.* 2, 62 Żaden z każdéj strony nie uszczęśliwiony. *Min. Ryt.* 3, 327. Trzy rzeczy człowieka uszczęśliwiają: nauka, cnota i zdrowie. *Mon.* 65, 513 Dzień drogi, uszczęśliwiający poddanych, weselący bogi. *Tom. Rol.* 43, *Eccl.* благосчаствителенъ. Nie to, co mam, szczęśliwi, choć w wszystko opływam, Lecz to, jak miarę dzierżę, i jak jéj używam. *Kras. List.* 2, 100. Do kogoż bardziéj ta radość należy, Jeśli nie do tej, którą szczęśliwisz młodzieży. *Zab.* 4, 364. *Sap.* — Nieuszczęśliwić, *potius* Unieszczęśliwić, *qu. v.* SZCZĘŚLIWIE *adv.*, SZCZĘŚNIE, *Boh.* šťastně; *Ross.* щастливо; glücklich, auf eine glückliche Art. Jakże szczęśliwie spotykam We Pana. *Teat.* 14 136. w czas, glücklicher Weise. *Iron.* Czego się w szkołach nauczył, w domu szczęśliwie zapomniałem. *Mon.* 71, 419. (na urząd, ze wszystkiem, do szczętu). Gdy ten szczęśliwie skończył, drugi na ostatnią dobitkę tego, taki wysilił argument. *ib.* 71, 894. aby raz, przecięż, na koniec przecię, endlich einmal. SZCZĘŚLIWIEC, wca, *m*: *Ross.* щастливецъ; człowiek szczęśliwy, szczęsny, ein Glückskind, ein Glücklicher; *oppos.* nieszczęśnik, nieszczęśnik, *fem.* nieszczęśnica). Obiad Nazydyona szczęśliwca. *Zab.* 8, 338. *Iżyck.* SZCZĘŚLIWOŚĆ, SZCZĘSNOŚĆ, ści, *ż.* die Glückseligkeit; *Boh.* šťástnost; *Sorab.* 1. zbožniwosćž, wozboženosćž; *Sorab.* 2. gluznosćž; *Carn.* srezhnost; *Vind.* srezhnost, svelizhnost; *Croat.* chesztitoszt, szrèchnoszt; *Dal.* chesztitoszt; *Rag.* cestittos, srechnos, cestitstvo; *Bosn.* cestitost, srecchnóst; *Ross.* блаженство, (*ob.* Błogosławieństwo), благоденствіе, благовременство; *Eccl.* благополучіе, благосчастіе, благожребійность. Szczęśliwość jest cnota, która jest szczęściem umysłu, która i w nieszczęściu doskonałym szczęściem być może. *Lub. Roz.* 255. Nie szukaj daleko szczęśliwości, ona w tobie samym jest. *Karp.* 1, 80. Horacyusz za szczęśliwość kładzie, rozum zdrowy w ciele zdrowym. *Karp.* 1, 119. — §. Szczęście, powodzenie: Glück, Wohlergehen. Mieć życia pierwsze potrzeby, zdrowie i pokój, te trzy rzeczy stanowią rzeczywistą człowieka szczęśliwość; wszystkie inne szczęścia są mniemane i wymyślne. *Stas. Zamoj.* 16. Pierwsza nasza szczęśliwość powraca. *Teat.* 19. *b*, 16. Nie lękam się nieszczęśliwości, nie uganiam się za szczęśliwością. *Teat.* 19. *c*, 77. SZCZĘŚLIWY, SZCZĘŚLIW, SZCZĘSNY, *SZCZĘŚCIEN, a, e; *Boh.* šťastný, šťiastný; *Slov.* ščaslíwi, šťastný; *Sorab.* 1. wozbožené (*ob.* Zbożny), zbožné, zbožniwé; *Carn.* srezhnu; *Vind.* sbrezhn, srezhn, srezhen; *Croat.* szrèchën, chesztit, chasztën; *Dal.* szrichyan; *Hung.* szerentés, szerenchees, boldog; *Bosn.* srechjan, srichjan, cestit; *Rag.* srechjan, cesiit, ceesni; *Slav.* srichan; *Ross* щастливый, блаженный, благоденственный, благополучный, задачливый; *Eccl.* благосчастный счастливый, благополучьнъ, благожребійный, блаженъ, доброщастливый; powodzi mu się dobrze, zdarza mu się, szczęście mający, uszczęśliwiony; glücklich, beglückt. Szczęśliwy, a głupi. *Cn. Ad.* 1129. Żaden na świecie nie był we wszem szczęśliwy. *ib.* 1130. Już się Kadme, *szczęścien zdałeś wygnaństwem, *felix.* *Żebr. Ow.* 58. Wschodni kościoł przedtym w tak mądre i święte doktory szczęśliwy. *Sak. Persp. pr.* 2 *b.* (do nich szczęście mający, w nich obfitujący). Szczęśliwe powodzenie, rodzi szkodliwe ubezpieczenie. *Cn. Ad.* 1035. Szczęśliwym być, *Ross.* благощаствовать, благоденствовать; *Eccl.* доброденствовати, жить счастливо, благосчаствую, благоденствую, благоденствуетъ ми ся. Nie toć jest szczęsny, co sie-

dzi w złocie, Poleruje się cnota przy kłopocie. *Rej. Zw.* 229. Jam szczęśliw żoną, żona mną szczęśliwa. *Otw. Ow.* 293. Nieszczęśliwy, *Croat.* neszrechën; *Dal.* kobni; *Ros.* нещастный, нещастливый, злосчастный злощастенъ, злополучный, злокючимый, злоключительный, пагубный; *Eccl.* ζълоуастьнъ, напастный, окаянный, преокаянный, весьма бѣдный. Nieszczęśliwym być, *Ross.* окаянствовать; *Eccl.* напастовати (cf. napaść), злощаствую, злоключествую, злополучествовати. Nieszczęśliwym się każdy brzydzi. *Past. Fid.* 320. Wielki ten człowiek bardziej jest nieszczęśliwy, niż wzięty. *Niemc. Krol.* 4, 65. Szczęśliwa podróż! *Zab.* 14, 249. Szczęśliwej drogi życzę. *Teat.* 52. *d.* 57. Nieszczęsnaś dziś ojczyzna nasza, i my z nią niefortunni. *Falib. U.* — §. *Activ.* Szczęśliwy, szczęsny, szczęście przynoszący, uszczęśliwiający; glücklich, glückbringend, beglückend. Wyjechał z Wołoch do Jana Tarła; lecz ta droga nie była mu szczęśliwa. *Gorn. Dz.* 170. Pastwiska szczęśliwe, Co rodzą napój, i pokarmy żywe. *Past. Fid.* 95. Bogu dziękować mamy z rzeczy szczęsnych i nieszczęsnych. *Wróbl.* 29. Cokolwiek uczyni, będzie mu bardzo szczęsno. *Wróbl.* 1. będzie mu się szczęściło, *adverb.*; *Eccl.* благосчастно. Nocił łożnicy szczęsnorymne pienie. *Zab.* 14, 390. dobrze życzące, glückwünschende Lieder. O dniu nieszczęsny! *Teat.* 3. *b*, 74. Nieszczęśliwa godzina. *Teat.* 21, 23, *ob.* Godzina; (*Vind.* Vura je nesrezhna bila, Ker je mati me rodila, cf. gwiazda). Na łodzi żagle roztoczywszy, szczęśliwemi wiatry prostą drogą do portu wjedzie. *Żarn. Post.* 72. (pomyślnemi, pownewnemi). NB. *Beatus* wolał *Budny* przełożyć *błogi*, niż szczęśliwy, »bo to jest od szczęścia, które słowo jest pogańskie«. *Budn. Math.* 5, 2 *not.* SZCZĘSNY, ego, *Subst.*, imię, *Felix. Jabl. Her.* Żywot ś. Felixa abo Szczęsnego. *Sk. Żyw.* 1, 41.

SZCZĘT, *ob.* Szcząt.

SZCZĘSZUJA, SZCZECZUJA, SZCZEŻUJA, i, *ż.*, twarda łuska, skorupa; eine harte Schuppe, Schale; *Boh.* šešutina, šešelina, šešelinka, luština; *Vind.* luska, skorja; *Bosn.* gljuska od oraha, gljusetrina od ribbe, lustra; *Ross.* чешуя, чешуйка, (cf. чесать, чешу czesać). Łuska rybia, szczeżuja. *Cn. Th.* 375. die Fischschuppe. Orzeł swym dziubasem rozdziera na smoku zielonawą szczeczuję. *Stas. Num.* 1, 127. Drachenhaut, Drachenschuppe. Konchy gładką szczeszuję abo skorupę mają. *Macz.* Muschelschale. Szczeszuja, orzeszyny, *calculus. Macz.* Nußschalen. Szczeszuja albo czaszka, w której żołądź rośnie, *calix. Macz.* der Eichelkelch. Od szczeżuj *adj.*, *Ross.* чешуйный. Pełen szczeżuj *Ross.* чешуистый.

SZCZKAĆ *med. contin.*, 1. SZCZKNĄĆ *jednt.*; *Boh.* štkati, škytati, kštkám, -al, -ati; *Slov.* štkám, štká se mi; *Sorab.* 1. yikam; *Sorab.* 2. hükasch; *Carn.* kovzhé se mèni; *Vind.* kolzati, kulzati, sazukuvat, kouzati, zukati, kouzhitise, zukuvati, sazukuvatise; *Hung.* zokogom, tsaklom; *Croat.* schyuczàmisze, (kuczàm, schuczam; *Dal.* stuczam *singultio, pulso, strepito*); *Dal.* kuszamisze; *Slav.* shchucati; *Bosn.* setuçatise *singultio*; *Ross.* икается, икать, икнуть; szczkawka się odzywać, schluchzen, schlucken, den Schlucken haben. Wiele ludzi, z zwyczaju szczkają, kaszlą, rzygają. *Erez. Jez. E e* 2. Szczkam: szczka mi się. *Cn. Th.* 1108. *Singultio*, szczka mi się, napadło mię szczkanie. *Macz.* Szczkniesz, ktoś cię wspomina. *Pat. Jow.* 205. Szczknienie, szczkanie, raz, dwa etc., *singultus crebri. Cn. Th.* 1108. der Schluchzer, das Schluchzen. — *Fig.* Nie będzieć się szczkało na sumnieniu, którego grzyżć nie będzie krew niewinna. *Birk. Zyg.* 30. nie odezwie się sumnienie twoje, dein Gewissen wird ruhig bleiben. Błogosławiony mąż, który się nie potknął w słowie ust swoich, a nie jest *szczkan albo frasowan smutkiem grzechu. 1 *Leop. Syr.* 14, 1. (uniespokojony). — *Aliter *active:* Taką uznał ranę, że ledwo ducha nie szczknął. *Bur. B* 1. wyzionął, ausathmen, aushauchen.

SZCZKAWKA, i, *ż.*, *SZCZKOTA, y, *ż.*, szczkanie; *Boh.* štkawka, štěkawka, škytawka, kštkawka; *Slov.* štkani; *Sorab.* 1. yikawka; *Sorab.* 2. hükawka; *Carn.* kovzanje; *Croat.* schuczavicza, skuczanye, kuczavicza, schuczanye, schyuczanye; *Hung.* tsuklás, zokogás; *Slav.* shtucanje; *Bosn.* setuçanje; *Ross.* икота; odzywanie się szczkając, chorobà; der Schluchzen, der Schlucken. *Singultus*, szczkanie, szczkota. *Macz.* Szczkawka przychodzi często z śmiechu, czasem z oziębienia żołądka. *Haur. Sk.* 391. *Comp. Med.* 178. *Krup.* 5, 669. — *Allegor.* Nie radaby szyja puszczała, jeno iż ręka szczkawkę zadała. *Rys. Ad.* 51. (cf. co ręka zgrzeszy, głowę o to karzą). — *Aliter fig.* Nie będzie to ku szczkawce, ani ku uszczypku serca panu memu. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 25, 30. (ku urazie. *Bibl. Gd.*), ku mierziączce, Widerwillen, Verdruß.

2. SZCZKNĄĆ, *ob.* Szczyknąć.

*SZCZMIĆ, *SCZMIĆ *cz. niedok.*, *Ross.* щемить; ściskać, ściągać; zusammen drücken, zusammen ziehen. Bez wysuszając, ściągając i szczmiąc ochładza. *Urzed.* 88. Wszystko się rozleci, co szczmisz dla dzieci. *Rys. Ad.* 73. Sok ten w ukąszeniu niejakie cierpnienie i szczmienie sprawuje. *Urzed.* 321. Ziele to rany świeże łaskawie bez szczmienia goi. *Syr.* 149.

SZCZODRAK, a, *m.*, chléb na podarunek dany. *Włod.*, *stips epiphaniorum. Cn. Th.* 1109. Brot, das am Dreykönigstage unter die Armen vertheilt wird; regal *alcubi vocatur a forma. ib.* SZCZODROŚĆ, ści, *ż.*, *SZCZODROBA, SZCZODROTA, y, *ż.*, SZCZODROBLIWOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* štědrost, štědrota; *Slov.* štědrost; *Sorab.* 1. zeżedrosćž; *Ross.* щедрость, щедрота, щедролюбіе, чивость; hojna dobroczynność, die Mildthätigkeit, Freygebigkeit, Wohlthätigkeit. Szczodrość jest, kiedy upadłego pogodnie ratujemy datkiem naszym. *Petr. Et.* 291. Szczodrobliwość jest, dać kiedy trzeba, komu trzeba, jak wiele i dla czego co ma być dano. *Modrz. Baz.* 84. Ta chrześciańska szczodroba, która bywa poczciwie a w imię pańskie obracana, zawżdy każdemu na dobre wychodziła. *Rej. Post. T u* 3. Znamienita cnota, i wielkie ozdobienie pańskie jest szczodrobliwość, za którą dwie *towarzyszce [*dual.* » towarzyszki 2], chodzą, ludzkość a łaska. *Kosz. Lor.* 113. Towarzyszki jej ludzkość i łaskawość. *Warg. Wal.* 145. Szczodrobliwość we środku między rozrzutnością a *skępstwem położona. *Star. Ref.* 70. Płynie szczodrobliwość z własnego każdego

rozsądku i szlachetnej dobrotliwości i chętliwości. *Warg. Wal.* 142. Nieszczodrość daje, ale mniej niż przystoi i kiedy nie przystoi. *Petr. Et.* 256. Szczodrobliwości miara, mieszek. *Cn. Ad.* 1136. (drugim daj, a na się pamiętaj). Oszczędność z szczodrobliwością, szczodrość mieszaj z oszczędnością. *Cn. Ad.* 798. (nie wyrzucaj nic, choć podłego; nie żałuj dać, gdzie trzeba i drogiego). Uczmyż się od zbawiciela miłosierdzia i szczodroby ku bliźniemu naszemu. *W. Post. Mn* 192. *et* 304. Bóg nas usprawiedliwia z szczerej dobroci i szczodroty swej, bo tego zasłużyć nikt nie może. *Sk. Kaz* 349. *et* 129. — °§. Szczodrobliwość abo upominki oblubienicy, jest dar, który oblubieniec oblubienicy, abo także ona jemu daje. *Szczerb. Sax.* 157. Brautgeschenke. SZCZODRY, SZCZODROBLIWY, a, e, SZCZODRZE, SZCZODROBLIWIE, *adv.*; (*Etym.* [sanscr. chid = scindere. *Mikl. Rad.* 104. — 2] *forsan* szczerze dobry, *per contract*); *Boh.* štědrý, ustědřu, *largiri*); *Slov.* štědrý; *Sorab.* 1. zczedré; *Sorab.* 2. ščodré; *Ross.* щедрый, щедролюбивый, щедродатель, *f.* щедродательныи, чивый, (cf. щедроватый, щедриноватый dziubaty, ospowaty, щедрина, щедринка dołek ospowy; cf. *Eccl.* ущедритель miłosierny); szczodry, nie żałujący potrzebującemu, hojny w dobroczynności; mildthätig, freygebig. On szczodrym jest, który co drugiemu daruje. *Kosz. Lor.* 115 *b.* Szczodrobliwi, którzy majętnością swą więźnie wykupują, przyjacielskie długi na się biorą, córki ich wyposażają, do dorobku im pomagają. *Budn. Cyc.* 125. Jehowa jest szczodrobliwy, bo chce dawać, ile każdemu jest potrzeba. *Budn. 1 Esdr.* 7, 65. *Wujek. ib.* Bóg szczodry jest, abowiem ci chce darować, ile komu potrzeba. *1. Leop. ib.* My z bogiem szczodrze, on też szczodrym się nam stawi i łaskawym. *Birk. o Exorb.* 27. Szczodremu pan daje, skąpemu każdy łaje. *Jeż. Ek. C* 3. Szczodry nie żebrze, kto daje, ten też bierze. *Cn. Ad* 1137. Na szczodrych miara, Na skąpych kara. *Bratk. D,* 2 *b.* Ręka w biciu, nie w dawaniu szczodra. *Teat.* 1, 75. Kto szczodrzejszy, wygrawa. *Klok. Turk.* 216. Szczodrym łacno być, gdy jest z czego. *Cn. Ad.* 1136. Sczodrym być z cudzego, nie ma nic chwalnego. *Cn. Ad.* 111, (*Ross.* щедродательствовать; *Eccl.* щедрити, ощедрити, (ущедряю umiłuje się); cf. cudzym łacno szafować). — §. Szczodry dzień = dzień trzech królów, czyli zjawienia pańskiego, der Tag der h. 3 Könige. Dnia tego chrześciańskie pierwiastki królowie Iszczą się Jezusowi w obiecanym słowie, Niosą królewskie dary bogu i królowi; Zkąd i szczodry dzień powstał, słowo w dary płodne. *Groch. W.* 414 (*Boh.* štědrý den, štedrý wečer; *Slov.* ščedri děn, wilia Krista pana; noc bożego narodzenia). SZCZODRZENIEC, ńca, *m., cytisus*, rodzaj rośliny, do niego należy Nawrot. *Kluk. Dykc.* 1, 179, der Geißklee; *Sorab.* 1. kawaté dźeczel; *Ross.* щедренецъ, ракитникъ, ракитовъ кустъ, чижевникъ.

SZCZOKA, *ob.* Szczeka. °SZCZOKATY, a, e, n. p. Anub szczokaty, *latrator. Żebr. Ow.* 239. szczekający, szczekacz; bellend, belferig.

°SZCZOŁGNĄĆ się *recip. niedok.*, n. p. Żelazo z żelaza się szczołgnęło. *Tward. Pasq.* 86, może zczołgnąć = ześliznąć, abgleiten. *X. Kam.*

SZCZOTKA, i, *ż.*, SZCZOTECZKA, *dem.*; *Boh.* štět, štetka; (*Slov.* štět *carmen, ob.* Szczeć); *Sorab.* 2. ščešch, ščetka; *Bosn.* shet, kertâzha; *Vind.* shet, shetiza, shzhetiza, shzhet, shiet; *Croat.* schèt, scheticza, kefa, kefieza; *Dal.* koczet; *Slav.* kefa; *Ross.* щетка, щеточка; cf. *Lat.* setaceum; *Ital.* scopetta, scovolo; narzędzie pospolicie z z szczeciny do chędożenia i zczesania sukień etc., die Bürste, Kleiderbürste. Szczotka szatna. *Warg. Radz.* 174. Szczoteczka. *Gost. Gor.* 107. Będzie szczotka z szczeci. *Pot. Pocz.* 422. Szczotką czesać, chędożyć, °szczotkować, bürsten, (*Carn.* kertazhiti; *Vind.* shzhetati, poshzhetiti, odshzhetiti, nashzheti, gorshzhetiti, isshzhetiti, vunshzhetiti; *Croat.* izkefati). Ostrą szczotką kapeluszom barwę dają. *Zab.* 12, 67. Szczotka do trzewików chędożenia. *Kluk. Rośl.* 2, 165, *Vind.* shzhet sa zhrieule, zhreulna shet, die Schuhbürste. Szczotka u armat, narzędzie do wycierania kanału armatnego. *Jak. Art.* 3, 315. *et* 318. Kanonenbürste. Szczotki do wymiatania pokojów. *Kluk. Rośl.* 2, 165. miotełki, *Vind.* pometauna shzhet, shzhetna metliza, shetinje, shetounik, Kehrbesen. Weź szczotki, kanapę, krzesła, lustro, ściany i wszędzie pobmiataj *Teat.* 15. *c,* 10. Szczotki żelazne do oczyszczenia lnu *Przedz.* 15. die Flachsbechel Szczotki do wyczyszczenia konopi, mają ząbki wbijane w szachownicę. *Jak. Art.* 3, 222. die Hanfhechel. — *Assim. fig.* Oset choć pięknie kwitnie, nic nie rodzi, tylko kolące szczotki, które się w suknie wieszają. *W. Post. Mn.* 312. Szczotki na sławie, bezecne plotki. *Pot. Jow.* 60. (uwłaczanie dobrej sławie). — §. Szczotki ziele, *ob.* Szczeć. SZCZOTKASTY, SZCZOTKOWATY, a, e, szorstki, na kształt szczotki; bürstenartig, schwarborstig. Niektóre owce zamiast długiéj cienkiej wełny, mają grubą szczotkowatą, bardziéj włosy, niżeli wełnę. *Wolszt.* 97. Łodyga szczotkowata *hispida*, kiedy ma na sobie niby szczeciny tęgo stojące. *Bot. Nar.* 42; ma włos twardy, ostry, kruchy. *Jundz.* 2, 15. Nasienie tego ziela obdłużne na wierzchu szczotkaste. *Syr.* 1175. SZCZOTKARZ, a, *m.*; *Boh.* štětkař; *Ross.* щеточникъ; rzemieślnik od szczotek, der Bürstenbinder. *Tr.*

SZCZUBEĆ, *ob.* Szczypta.

SZCZUBIAŁKA, SZCZUBLICA, y, *ż.*; *Boh.* štička; mała szczuka. *Cn. Th.* 1109. SZCZUBLĘ, ęcia, *n.*, SZCZUBLĄTKO, a, *n.*, ein kleiner Hecht, ein Hechtchen. W rzece na wiosnę szczubięta, karpięta i wszelaki drób łowić, a stawy tym rybić. *Haur. Ek.* 68.

SZCZUĆ, szczuł, szczuję *cz. niedok.*, Szczwać, szczwał *cont.*, *Boh.* štwati, štwu; *Sorab.* 2. ščuwasch, sesčuwasch; *Vind.* huskati, drashuvati, (cf. drażnić); *Croat.* szhuvati; *Rag.* uzkati, naùzkati, (cf. kiskati *chiamar i cani*); *Ross.* травлить, травлю (cf. trawić), стравить, стравливать; psy na kogo puszczać i chęcić; hetzen, die Hunde anhetzen, hetzend jagen. Łowcy, gdy na miejsce przyszli, szczując, żadnego tam psa wpędzić nie mogli. *Sk. Żyw.* 2, 164. Szczuli, jak na wilka, „aż go też wyszczwali. *Teat.* 43. *c,* 4. *Wyb.* Szczuwał char-

tami. *Żebr. Ow.* 61 Jeśli chart jeden, straszysz, dwoma tylko szczujesz *Chmiel.* 1, 80. Szczwanie, das Hetzen, die Hetze; *Carn.* drashla, (cf. drażnić); *Vind.* drashba, huskanje; *Ross.* травля, стравленie, стравливанie, стравка. Kto szczwania nie świadom, próżno z nim na pole *Simon. Siel.* 71. Wilki ja szczwał, a nie owce. *Biel.* 101. Charty szczują lękliwe zające. *P. Kchan. Orl.* 1, 178. *Jabł. Ez.* 52. Szczwać zające *Ross.* затравить, затравливать. Szczwanie zająca *Ross.* затрава, затравка. — *Fig.* Szczuć kim kogo = podszczuwać, pobudzać kogo na kogo, podwodzić, jątrzyć, podżegać. *Cn. Th.* 747. anhetzen, aufhetzen, zusammen hetzen, in Harnisch jagen, erbittern, aufbringen. SZCZWANY *partic.*, gehetzt, *fig.* ćwiczony, okrzosany, oklektany; *Boh.* wyfikany; *Sorab.* 1. pžeklepané; *Carn.* prevàrn; *Vind.* pregnan, prevershen na vſe kraje, erfahren, beschlagen, abgefeimt, gewandt. Już to szczwany wilk. *Rys. Ad.* 17. Lis, oszust dobrze szczwany, W sztukach filut zawołany. *Jak. Baj.* 97. Witaj, pożądany Świstaku, urwipołciu, stary lisie szczwany. *Zabł. Fir.* 9. Szczwany i doświadczony dworzanin. *Dwor. F.* Praktyk, abo jak mówią szczwany. *Lub. Roz.* 113. Szczwany Mazur zaraz poczuł, co w tym było *Boh. Ossol.* 82. Szczwaność, biegłość, doświadczenie, *Carn.* pregnanost; *Vind.* pregnannost.

SZCZUCZY, a, e, od szczuki czyli szczupaka, szczupakowy; Hecht =, vom Hechte; *Ross.* щучiй. Włejże do tego garka polewki szczuczej, abo w której lin wrzał. *Sienn.* 608. Nie przyprawował Abraam łbów szczuczych, jako błaznów, ale upiekł koźlątko a uwarzył jagniątko. *Rej. Zw.* 195 *b.* Szczucze mięso *Ross.* щучина.

*SZCZUDŁAĆ *cz. niedok.*, [skakać na szczudłach, auf Stelzen hüpfen *pr.* 2]; targać, szarpać, skubać: reißen, herumreißen, raufen. Jako przy swej oblubienicy, gdy się rozigrają dzicy, Dotąd z sobą szczudłając, póki w tej zabawie jeden drugiego zębem nie obrazi. *Tward. Wł.* 224. SZCZUDLASTY, a, e, n. p. Szósta kostka korzeni palców nazywa się szczudlasta, *os pyramidale.* *Perz. Cyr.* 1, 33 kłykciowy, knöchel =. SZCZUDŁEK, dłka, *m.*, SZCZUTEK, tka, *m.*; *Boh.* štilec; *Slov.* štilec, když kdo prstem uderj; *Sorab.* 1. knépneno; *Carn.* fogèrz, shnôbèrz; *Vind.* ſhterkez, huderz, ferkez, oberli na zhelu ali na nuſs; *Slav.* osvéljak; *Rag.* skarpùscja; *Bosn.* luskagne, luskaigne, krripuscja, sctrognaç, udrenje nohtom ù celo; *Ross.* щелчокъ, cf. шутка żart; uderzenie kogo palcem średnim od kciuka odbitym w nos, der Nasenstüber. Żydzi za szeląg szczudłkom nadstawują nosa. *Pot. Zac.* 99. Dziecię często się przypatrując w karcięta się wprawi, O szczudłki, o orzechy, potym grosze stawi. *Klon. Wor.* 34. *Pot. Zac.* 64. Dała mu w nos szczutka, aż odskoczył. *Ossol. Str.* 3. Za tę sprawkę wartby ze sto szczutków. *Teat.* 28. *b*, 57; godzien być zeszczutkowanym. *ib.* 51, 82. Szczutki dawać, = SZCZUTKOWAĆ, nasenstübern; *Rag.* skarpùscjati; *Vind.* ſhterzniti, ſhterkniti, ferzniti; *Ross.* щелкнуть, щелкать, пощелкать, пощелкивать. — *Transl.* Dać komu szczudłek, przymawiać mu, dać mu w nos, dać łacinę, szczypać go *Cn. Ad.* 140. despekt wyrządzać, einem Stichelreden geben, ihn schelten, unglimpflich behandeln. To zgubi nasz kraj, że bez kary uchodzi, dawać panu szczutki. *Pot. Arg.* 324, (*ob.* Tyk). SZCZUDŁO, a, *n.*, 1) drewniana noga kaleki niedołężnego, ein hölzernes Bein eines Krüppels. Tamerlana Moskiewskie kroniki Temiraksak, to jest, żelazem chromym zowią, bo na szczudle chodził. *Stryjk.* 475. Stawa w pośrzodku rzeskiéj młodzieży Przychodzień o dwóch szczudłach, w żołnierskiéj odzieży. *Tom. Rol.* 78. Nie zajrzy skoczek nic choremu szczudła. *Rej. Zw.* 224. Oczy, nogi zapuchły, a brzuch jako pudło, Będzie wolał po chwili, niż krogulca, szczudło. *Rej. Wiz.* 15. — §. Szczudła, szczeble, stolce, drążki, soszki, *Boh.* štihly, štjhla, stjdla, chůdy; *Slov.* štihly, chůdy, stuły; *Sorab.* 1. wočežki; *Vind.* ſhtelza, krukla, hodalniza, berla, bergla, streuza, hodalka, kvaka; *Bosn.* sctakka, schijule, sctupi s rafokom; *Croat.* schyùle; *Ross.* ходули, Stelzen. *Tr.* Charybdys na szczudle chodzi, Żagle łamie, rwie kotwice *Pieśn. Kat.* 168. — 2) *Pers. mf.* Szczudło *masc.*, ten co na szczudle chodzi *Cn. Th.* 1109. der auf einem hölzernen Beine oder auf Stelzen geht. *Boh.* štihlak.

SZCZUJĘ, *ob.* Szczuć.

*SZCZUKA, i, *ż.*, SZCZUPAK, a, *m.*, SZCZUPACZEK, czka, *m.*, *dem.*, Szczubiałka, szczublica. *Cn. Th.* 1109, *dem.*, SZCZUPIEL, a, *m.* *dem.*, *Jabł. Ez.* 5, szczubłe szczubłątko; (*Boh.* štika, št'ka; *Slov.* šćuka, šćka, *Sles.* štuka, šćuka; *Sorab.* 1. ſczudka; *Sorab.* 1. schczipel, ſczipelk; *Carn.* shûka; *Vind.* ſhuka, ſhukiza; *Hung.* chuka, tsuka; *Croat.* chùka, schukánecz, luben; *Slav.* shtuka; *Rag.* lubin, smudút; *Bosn.* stukka, sctukka, luben, vúk, smudút; *Ross.* щука, щучка. (cf. szczęka, szczokać: cf. *vet. Germ.* Schnöck; *Holl.* snoek), der Hecht; szczupak, *esox lucius*, ryba długa i smagła, głowę ma ostrą, długie i ostre zęby; bardzo żarłoczna *Kluk Zw.* 3, 153; dla żarłoczności wilkiem wodnym zwana *Zool.* 185. Największe szczupaki głowacze zowią, śrzednie półmiskowe, małe trawniki. *Kluk. Zw.* 3, 153. Ułowili dwie wielkie szczuki. *Sk. Dz.* 1022. Rybitw goni szczukę, szczuka okunia *Rej. Post.* *Kkk* 3. *Pap. Kot.* *J* 2. Beczka szczuk Lwowskich *Vol. Leg.* 3, 340. Na szczukę trzeba na łańcuszku wędy, Włosień i konopʹ zębem utnie wszędy. *Bardz. Mys.* F 3. — *Prov.* Szczuka zdechła, ale zęby zostały. *Rys. Ad.* 65. — §. Szczuka morska, wilk morski, szczupak morski *Zool.* 185. der Meerhecht, Meerwolf. SZCZUPAKOWY, a, e, szczuczy, Hecht =, vom Hecht.

SZCZUPAĆ, [ał, ie, *cz. niedok.*; Szczupnąć *jednt.*, *Ross.* щупать; macać, dotykać: tasten, fühlen 2]. Chmiel, gdy z podobną grzeczną młodą tańczy, Szczupnie, przyciśnie, umyślnie się spiańczy. *Brotk. D* 3. W tej lub mię zdybiesz, lub cię ja przydybię kupie, Tam niech mię cała ręka za co zdoła szczupie. *Hul. Ow.* 18, [*ob.* Szczypać 2].

SZCZUPIEL, *ob.* Szczuka, Szczupak, Szczubiałka.

SZCZUPLEĆ *neutr. niedok.*, szczupłym się stać, *gracilescere.* *Cn. Th.* 1109; dünner, schwächer, geringer werden, abnehmen, *phys. et metaph.* Nigdy tak siły moje nie szczupleją, ażeby na więcéj prześladowania gotowemi

nie były *Bals. Św.* 1, 184. SZCZUPLIĆ *cz. niedok.*, uszczuplić, zeszczuplić; (*Rag.* scjùpgliti, proscjùpgliti *forare, perforare*); uszczuplać, szczuplejszym uczynić, cieńczyć, umniejszyć; dünner, schlanker machen, verringern; (*Bosn.* otaneiti, unciniti okoseta). W tym przeobrażeniu głowa na subtelniejszy kształt była zszczuplona *Otw. Ow.* 45. Wielka liczba czerwonych złotych, oberzniętych, w wadze uszczuplonych. *Pam.* 85, 1, 65. Kraj nasz szczuplą, zmniejszają. *Zab.* 10, 225. Do uszczuplenia nadętej potęgi Sieciechowej, kto nad Zbigniewa sposobniejszy? *Krom.* 118. Lubi Moskwa państwo swoje rozszerzać, ale nie uszczuplać. *Kur. Pet.* 54. Nie jadł skąpiec, by pełnej nie uszczuplił skrzynki. *Pot. Jow.* 25. (by jéj nie ubyło). Wielka w takiej dobie szczodrobliwość, komu dać, uszczupliwszy sobie. *Tward. Wł.* 130. (ujawszy sobie). Szczuplić się *zaim.*, umniejszać się, sich verkleinern, verringern. Chleby teraz dla ochrony wiele dzierżaw wszystkiemu wojsku szczuplą się. *Vol. Leg.* 4, 841. Hardy buntownik woli żyć pod szerokim państwa cieniem, Niźli ciasnym choć własnym szczuplić się imieniem. *Pot. Arg.* 345. kontentować się, sich begnügen. SZCZUPŁOŚĆ, ści, *ż.*, (*Rag.* scjupglin *concavitas*), szczurość, cienkość, subtelność, mierność, małość; *Bosn.* okosetnòst, tanćina, mlednost, die Dünnheit, Geringheit, Wenigkeit. Przed bitwą z szczupłości jego wojska śmieli się. *Sarn. Cyc.* 217. SZCZUPŁY, a, e, SZCZUPŁO *adv.*, SZCZUPLUCHNY, SZCZUPLUTKI, SZCZUPLUTEŃKI *intensiv.*: *Boh.* štjplý, čiplý, cjplý, ccep *cippus* cf. cepy, cêne, cápě czapla, cjpek czepek); *Mor.* šjplý; (*Rag.* scjupagl *cavus*, *rimosus*, scjupglina *concavitas*, scjupgljàk *nux vitiosa*; *Slav.* shupalj *cavus*, *Bosn.* scjupagl *cavus*, scjupgljiv *fistulosus*, scjupglina *foramen*); szczupły, subtelny, niegruby, szczury, nieduży, mały; *Vind.* tinkofloshlin; *Bosn.* okoset (cf. kość), otaneen, dünn, zart, nicht dick, nicht groß, gering. Człowiek szczupły, szczury, cienki: glista, konop'. *Cn. Ad.* 1138. smagły, schmächtig. Ma talią szczupłą i kształtną. *Teat.* 41. *c*, 308. *Tenellus*, szczupluchny, cieniuchny. *Macz.* Ujął mię szczupluchna, lecz silną prawicą. *Zab.* 16, 300. Cząsteczka szczuplutka. *Kur. Pet.* 347. drobniutka, klein, winzig. Nie szczupłe to, co mniejsze jest od największego. *Min. Ryt.* 4, 151. Wiernych trzoda szczupła wśród niewierców. *Przyb. Mil.* 397.

SZCZUPNĄĆ, *ob.* Szczypać.

SZCZUR, a, *m.*, SZCZUREK, rka, *m.*, *dem.*; *Boh.* Nemecka, swinska myš; *Slov.* potkan; *Hung.* potkany, patkany; *Sorab.* 2. ratwa, welawa, *Sorab.* 1. żurk mysz polna); *Sorab.* 1. wulka mósch; *Vind.* podkana, podkan, podgana; *Croat.* stakór, pùh, (cf. puch); *Dal.* pùh; *Carn.* podgâna; *Bosn.* pùh; *Slav.* stakór; *Ross* крыса, крыска, крысенокъ, крысица, (ящуръ *mus avellanarius* cf. jaszczur, щурить, защурить, прищурить mrużyć, zamrużyć, przymrużyć); 1) die Ratze. Szczur domowy, długi na siedm calów; ogon długości kadłuba. *Zool.* 343. Szczur wodny, błotny, die Wasserratze, mniejszy od domowego, idzie pod wodę, jak wydra. *Zool.* 344. *Kluk. Zw.* 1, 372. Szczury polne większe są od domowych. *Kluk. Zw.* 1, 361. Szczur mieszkowy *Ross.* двуутробка, die Beutelratze. Kocha go, jak szczur kota. *Teat.* 27, 162. Myszy, szczurków pełno wszędzie *Petr. Pol.* 71. Wpadł mi jak szczur w łapkę. *Teat.* 7, 106. Szczurkowie z jednej mąki, osłowie z jednej łąki. *Dwor. D* 3. (jednej faryny). O *szczurkoch doświadczona rzecz jest, iż młodsze swoje starsze chowają, a im usługują potrzebami za to, iż ich też wychowały. *Gil. Post.* 186 *b. Lucini*, którzy nie daleko widzą, patrzą jak szczurek z miecha, jak w przypowieści mówimy. *Macz.* Wygląda, by szczurek z mąki. *Rys. Ad.* 72. Niedosyć jest na tym, iż kto sam jak szczurek w kącie *spokojem siedzi, a ni *nacz się dobrego nie przygodzi. *Rej. Zw.* 141. Ospały, jak szczurek śpi *Cn. Ad.* 794. (jak zaczarowany). — 2) Szczur; *Ross.* щуръ, щурка, ptak, *loxia enucleator*, der Fichtenbacker, ein Vogel; *Ross.* щурка *merops apiaster*, der Immvogel, Bienenfraß. Na Ukrainie ptaki, szczury zwane, najwięcej pszczół gubią. *Kluk. Zw.* 4, 266. SZCZURCZY, a, e: *Vind.* podganski; *Ross.* крысiй, крысячiй; od szczura, Ratzen-. Szczurczy sadz, *glirarium*. *Cn. Th.* 1110, klatka, w któréj szczurów cudzoziemskich tuczono, do jedzenia. *Włod.* (*Bosn.* puhinsetto, miesto od puha; *Croat.* pussina). Łajno szczurcze, *Carn.* podganjek; *Vind.* podganik, podkanjak. Szczurczy pieprz *Carn.* frapérz. SZCZUROŚĆ, ści, *ż.*, szczupłość, die Dünnheit, Dünne, Geringheit, Magerkeit. Ześle pan na tłustości jego szczurość. 1 *Leop. Jes.* 10, 16. *Sienn.* 368. Suchoty abo więdnienie, kiedy się ciało nie tuczy, a zawżdy z niego co odchodzi, ztąd zbytnia szczurość a marskość przychodzi. *Spicz.* 255. Ason, gdy napój Medei raną wsarknął, broda w czarną maść, natychmiast weszła, szczurość nie wiedzieć jak zeszła. *Żebr. Ow.* 169. *macies.* SZCZUROWICE, miasto w Brodzkim. *Dyke. Geogr.* 3, 92, [dziś złoczowsk. 2], eine Stadt. Szczurów stolica, od ich imienia sławne Szczurowice. *Zab.* 12, 302. *Nar.* SZCZURY, a, e, szczupły, subtelny, niegruby; dünn, nicht dick, gering, klein; (*Ross.* щуръ mrużek). Blada, szczura osóbka. *Klon. Wor.* 57. Rycerz młody, szczury jednak i szczupły, na trzy piędzi przeciwnika wzrostu nie dopędził. *Pot. Arg.* 591. Szczury, cienki, glista, konop'. *Cn. Ad.* 1138.

SZCZUTEK, SZCZUTKOWAĆ, Szczutki dawać, *ob.* Szczudłek.

SZCZUTY, SZCZWAĆ, *ob.* Szczuć. SZCZWACZ, a, *m.*, który szczuje; *Vind.* drashnik (*ob.* Drażniciel), huskavez, der Hetzer, Anhetzer. Szczwacze i myśliwi mają się po głosach psich znaczyć i miarkować. *Haur. Sk.* 339. Czekam ja, rychło albo do więcierza Kiedy ryś, wilk, łoś wpadnie na szczwacze. *Pot. Syl.* 28. Uciekał zwierz od psów rozpędzony Nic nie dbając na szczwacza, który nań był rozsadzony. *Banial. A* 2 *b.* SZCZWANICA, y, *ż.*, SZCZWALNIA, i, *ż.*; (*Boh.* štwanice, štwa, štwačka; *Vind.* huskalishe); miejsce szczwania zwierząt, hec, die Hetze. SZCZWANY, *ob.* Szczuć. °SZCZWAŁ, *ob.* Cwał.

°SZCZWACZKA, śliwka, *ob.* Swestka, cf. Śliwka.

SZCZYCIĆ *cz. niedok.*, bronić od czego, zachowywać od złego, chronić, ochraniać, *Germ.* schützen; *Sorab.* 2. schuzowasch; *Croat.* schitim, schîtiti; *Rag.* scitìti; *Svec.*

skydda; *Angl.* shut; *ob. nostr.* Szczyt; *Boh.* štiti se *fugere*, chronić się; *Ross.* ущищать obronić, bewahren. Rusacy gonią sieką, Węgrowie w góry bieżą, tarczami się szczycąc. *Stryjk.* 220 zakrywając się, sie bedeckten sich mit den Schildern. Pan ci jest tarcz nasza, którą się szczycimy. *Ryb. Ps.* 177. Kościoł mają szczycić a bronić od nieprzyjaciół *Gwz. Wych. K*, 8 *b* Wieże bardzo pewne a mocne były na każdym rogu, broniąc a szczycąc je 1 *Leop. Mach.* 6, 57 Myśmy kościoły swojemi piersiami szczycili od pogan. *Tward. W. D.* 34 Piotr chciał tego szczycić ludzką obroną, który mocą swą boską wszystko mógł wniwecz obrócić. *W Post W.* 270. Własną się cnotą i męstwem szczycicie *Tward. Wł.* 109 Od wszystkich nieprzyjaciół będzie nas szczycił i bronił *Hor. Stat.* 125 Racz nas szczycić od każdego Najazdu śmierci przykrego *Groch. W.* 110 Na tę noc prosimy cię Panie żebyś nas szczycił od czarta złego. *Kanc. Gd* 511 To tobie bożku ofiarujemy, żeś nas roku przeszłego dobrze zdrowych w pokwitości zboża i majętności zachował i szczycił. *Stryjk* 146 Porażeni, po lasach ucieczką zdrowie swoje szczycili. *Stryjk.* 698. Młodzieńca skłonnego ku złemu nauczyciel powściągnie, a szczycić umysł jego będzie. *Kosz. Lor.* 2. strzedz, pilnować, hüten. — § Szczycić, zaszczycać zaszczyt czynić; beehren. Ehre machen, Ehre bringen, Ehre anthun, *Vind.* strojit. (*ob.* Stroić). Herb W. X. Litewskiego krzyż szczyci; bo murem jest krzyżowi zawżdy od Turków i Tatarów. *Stryjk. Gon.* *N* 2. — § *Transl.* Szczycić się czym = zaszczycać się, polegać na czym, mieć sobie za główną rzecz swoję: sich worauf gründen, sich worauf etwas zu Gute thun. sich darauf steifen, viel für sich daraus machen; *Ross* красоваться. Tym się szczyci; to jego ozdoba, zalecenie. *Cn. Ad.* 1158. Próżny to tytuł szczycić się wiarą bez dobrych uczynków. *Lach. Kaz.* 1, 219. Nie swoim się szczyci, Kto tylko złotem i herbami świeci. *Nar. Dz.* 1, 46.

SZCZYCIEL, a, *m.*, broniciel, obrońca, szczyt; *Rag.* sctit, der Vertheidiger, Beschützer, Schutz. Syny ś. Dominika, woźni ewanielii, szczyciele wiary ś. *Birk. Dom.* 32.

SZCZYGIEŁ, gła, *m.*, SZCZYGLIK, a, *m.*, *dem.*, SZCZYGIEŁEK, łka, *m.*; *Boh.* stehljk, stehlik, stehljček; *Slov.* stehljk, stehlik, sčehlik; *Carn.* shtiglèz, lisz, liszhek; *Vind.* stiglitz, shtigliz, lesez, lysez, lisez, finkoviz, spieglavuz, fhpieglavez, ofatiza, strizhoka; *Croat.* stiglécz, strichovka, (cf. strzyżyk); *Hung.* tengelitz, tengelicz; *Bosn.* sęighjel, steglicch, staghlica, staglja, poiech; *Rag.* staghlin; *Slav* staglin, stiglinc; *Ross.* щеголъ, щегленокъ, щегленочекъ, *f.* щегловка; der Stieglitz, (*Norveg.* stillitz); *Fringilla carduelis*, ptaszek wielkości wróbla, srokaty, spiewający. *Zool.* 221. Szczygieł czerwonogłowy. *Banial. J* 3. Zanieś małego szczyglika I oddaj go za muzyka. *Groch. W.* 370. Szczygiełek ptaszek. *ib.* 369. — *Prov.* Nie wielkiego nie zrobią, ile w szczygłu sadła. *Opal. Sat.* 50. (jak sadła w raku, jak w komarze sadła). SZCZYGŁOWY, a, e, od szczygła, Stieglitz =; *Ross.* щегленковъ, щеглячій.

SZCZYKAĆ *cz. cont.*, Szczyknąć, Szczknąć *jedntl.*, uszczknąć *dok.*; *Boh.* šteknauti, štkl, štknu; *Vind.* vfhzhniti, vfhzhenem, fmekniti (*ob.* Zemknąć), tergati, odtergati, (*ob.* Targać, odtargać); (*Rag.* sciakka *quantum manus apprehendit*, szczypt, garść); (*cf. Ross* щикать, щикнуть, сощикнуть świece ucierać, чкнуть, чкать bić czym o co, przytrącać, przytyki dawać прочкнуть прочикать przykłóć wskróś); szczykać, kwiatki paznokciem szczypać, urywać; pflücken, Blumen pflücken, rupfen; W tym lesie Proserpina, gdy sobie igrała Fiołki i białe lilie szczykała. *Otw. Ow.* 499 Szczykać fiołki, szczypać, urywać *Macz.* Co kwiat szczypacie, co poziomki słodkawe, Kryjcie się, ow chłopięta, wąż się ukrył w trawie. *Nar. Wirg.* 495 *Otw. Ow* 588. *Przyb. Milt.* 84 [illegible] tę rosę [illegible] szczykłem [illegible] ziemię sądzę. *Hor.* [illegible] 105 — § Łykać, łyknąć, schlucken. einen Schluck thun [illegible] szczyknąwszy jeszcze po kieliszku — § Szczknąć, szczyknąć, zszywać [illegible] kilką ściegami. *Tr.* zusammenheften. SZCZYKACZ, a, *m.*, który szczyka, uszczykuje; der Brecher, Abbrecher. (*Ross.* щипачевь ucieracz świec) — § Szczykacz, łykacz, wypijacz wina; der Säufer, Schlucker.

SZCZYNIAĆ [illegible], n. p. szczynianie, skrążenie ziarna [illegible] przytyki [illegible] odłączenia większego lub cięższego od mniejszego lub lekszego [illegible]. *Kor.* Körner [illegible] durch Sieben sondern; [illegible].

SZCZYNY [illegible]; *Boh.* [illegible] dsiny, čeranky; *Sorab.* 1 [illegible], Pflanze; *Carn.* [illegible]; *Vind.* fzanje, zhanje, fzhia, fzalniza, zalniza, tzalina, fzomneza, pofzanje, nafzanje; *Croat.* sczalina, szalniza, szèch, [illegible]; *Bosn.* [illegible] pisk [illegible]; *Ecc.* [illegible] моча человѣческая, вода естественная; mokrz ludzki, uryna, Pisse, (Brunz). Zam[illegible] szczyn się rap[illegible]. *Jow* 215

SZCZYPA *ob.* Szczepa.

SZCZYPAĆ, SZCZUPAĆ, -ał, -ie *cz. niedok.*, Szczypnąć, Szczupnąć *jednt.*; *Boh.* štipati, štipnauti; *Sorab.* 1 zežipam; *Carn.* shipati, shipneti, shiplem, zakam; *Vind.* fhzhipati, fhzhiplem, skubsti; *Croat* scipati schiplyem; *Dal* schipati; *Hung.* [illegible], tsipdesem; *Rag* sctîpati; *Slav.* shtípati; *Bosn.* sctipati, sctinuti, usctinuti, usctipnuti; *Ross* щипать; *Eccl.* сщипаю; paznokciami, kleszczykami etc. ujawszy, rwać; kneipen, kneifen. [Szczupać a Szczypać są dwa różniące się wyrazy, i pierwszy oznacza macać, dotykać, *ob* Szczupać 1]. Szczypać i krwawić go tak długo kazał, ażby się wiary zaprzał. *Sk. Dz.* 864. Ci szczypią, owi dziubają, wszyscy krakają. *Past. Fid.* 151. Chmiel, gdy z podobną grzeczną młodą tańczy, Szczupnie, przyciśnie, umyślnie się spiańczy. *Bratk. D* 3. W tej lub mnie zdybiesz, lub cię ja przydybię kupie, Tam niech mię czuła ręka za co zdoła szczupie. *Hul. Ow.* 18 — § *Transl* Głaskać i szczypać, a to wszystko razem. *Teat* 16. *c*, 78, (cf. drapać). — Szczypać kwiaty, szczykać; Blumen abkneipen, pflücken. Na wianeczek wyszła szczypać kwiatki. *Zab.* 7, 286. Tam to goździki, to pachnące mięty, Szczypiąc kładzie w fartuszek podgięty. *Zab.* 4, 142. — Szczypać, kąsać, gryźć; beißen, kneipen. Zęby dziobem bardzo szczypają. *Tr.* Ja-

szczurka śmiertelnie szczypająca. *Teat.* 49. *b*, 78. — Ziele to szczypie w język. *Cn. Th.* 1110; *Vind.* fhzhimi, fhzhimati. es beißt auf der Zunge. Oddaliwszy się ta woda od źrzódła, już nie tak szczypie język, i jakoby kwasek traci. *Petr. Wod.* 31. Szczypiący. (*Boh.* štipawý; *Vind.* ripezh, grisezh, ferbezhen, *ob.* Szczypawy, szczypny). Nie wiem, coś w oczy szczypie mię niezwykle. *Teat.* 42, *D d.* kole. es sticht mich was in den Augen. -- *Fig.* Sumnienie szczypie, gryzie: das Gewissen beißt, plagt. Większe sumnienia szczypania, niżli największe męki. *Budn. Apopht.* 65. Niewidome sumnienia szczypanie. Ma potępionych trapić bez przestania. *Groch.* W. 284. *Smotr. Lam.* 202. -- *Fig. transl.* Szczypać kogo słowy, przekęsywać, przymawiać, przycinać, obmawiać, szacować, nicować: sticheln, beißen, mit der Zunge kneipen, hecheln, durchziehen, verunglimpfen; *Vind.* vushagati (cf. żgać, żgnąć), aisnati, pehati, prefhkarjati; *Ross.* чкнуть, чкать, звѣздить звѣзжу. Moja wolność w żartach samych tylko szczypie głupców. *Teat.* 49. *d*, 45. Uszczypliwie mówi, przycina, szczypie. *Cn. Ad.* 1219. Na ostatek przyszedłszy, uszczypała mię słowy. 1 *Leop. Luc.* 18, 5. Urągał mi tym, i szczypał mię słowy, powiadając, że jakoby .... *Baz. Hst.* 72. Omylnie szczypiesz wierne pańskie, a radbyś je przywiódł na każde zatracenie ich. *Rej. Post. Y y* 4. Pracą moję teraz szczypać i naganiać poczynają, nazywając ją, nie porządkiem, ale nierządkiem. *Groick. Obr. pr.* Szczypanie, przytyk, *Croat.* vcheknenye; *Vind.* pobadanje, bodezhina, podbodaria, pehanje, pikanje, Sticheley. Jeżli go słowy zelżywo szkalować, zbawiciel jednak tak przykre szczypania Cierpliwie znosząc, odpowiedział skromnie. *Olym. Św. N n* 2. I żart dowcipną przyprawiony sztuką Zbawienny, kiedy szczypie, a nie kąsa. *Kras. Mon.* 79. Nie jeden go z towarzyszów szczypał żartem gładkim. *Przyb. Luz.* 154. Pod krytyki płaszczykiem pod prawdy pozorem, Nie szczyp' ludzi, zmaczanym w brzydkiej żółci piórem. *Dmoch. Szt. R.* 99. *Bach. Ep.* 46. *Sk. Dz.* 177. Często języki ludzkie szczypią cnotę. *Morszt.* 214. *Warg. Wal.* 156. Choć go za życia niechętne szczypały języki, umierając miłość powszechną po sobie zostawił. *Nar. Hst.* 6, 9. My nie umiemy u stołu rozweseleni, jeno abo nieprzytomne szczypać, abo przytomne gniewać. *Sk. Kaz.* 593. Kacerze ci pokutę ś. szczypali i znieważali. *W. Post. W.* 16. Śmieją szczypać i szczerbić dziewictwo N. P. *Biał. Post.* 74. SZCZYPACZ, a, *m.*, który kogo szczypie, obmawia, przygania, przycina komu: der Tadler, Durchhechler, Durchzieher; *Vind.* pobodavez, pobadavez, pehauz, podbodnik; *Ross.* щипака. Zawiśni szczypacze świątobliwości jej. *Wys. Kat.* 65. Szczypacze honoru. *Chmiel.* 1, 1184. SZCZYPAWKA, i, *ż.*; *Ross.* щипунъ, щипуня; *forficula*, owad, którego tył kadłuba zakończony nożycami, któremi szczypie. *Zool.* 170: ein sehr kneifendes Insekt, Zangenkäfer. Każdy szczypiący owad, beißendes Ungeziefer. Wszy, pchły, pluskwy, szczypawki, sąsiedztwo domowe. *Bielaw. Myśl. B.* (*Bosn.* sctipavaç *scorpion*; *Vind.* fhzhipalke, rakove noge, razhje klefhe). — §. Szczypawka, pijawka, der Blutigel. *Tr.* SZCZYPAWOŚĆ, ści, *ż.*, smak szczypiący, szczypność; beißender Geschmack, Beißigkeit. Trawa ma w sobie niejaką niewielką szczypawość, subtelność cząstek i przenikajność. *Syr.* 1303. SZCZYPAWY, a, e, szczypiący w język, szczypny; (*Boh.* štipawý; *Vind.* ripezh, grisezh, ferbezhen; *Ross.* колкій, cf. kłóć), beißend, von beißendem Geschmack. SZCZYPCE, -ów *plur.*; *Boh.* swětločist, tratiknot; *Slov.* tratiknot, kratiknot, puclik; *Sorab.* 2. hapawka, lichtpuza; *Carn.* usękalnèk, vsekalnik, usękalu, vsekazh, usęknék, fushilnék; *Vind.* puzer, fhnaizer, oternik, fviezhovfeknik; *Croat.* vszekalnik, snáyczar; *Slav.* usekalo, mumakaze; *Ross.* щипцы, щипчики; 1) ucieradło, nożyczki do świec, narzędzie do ucierania świecy, die Lichtputze. Szczypce, ucieraczka, *świecoradło. *Ern.* 846. Wziąć od szczypców próchna, co świecy nos ucierają, a tym trzeć zwierciadło. *Haur.* 347. Motyle nie przestają koło świec gorejących krążyć, póki swych skrzydeł nie oswędzą, i upadłszy szczypcami starte nie zostaną. *Mon.* 70, 242. — 2) Szczypce, SZCZYPCZYKI, SZCZYPCIĄŻKI *dem.*, kleszczyki; *Eccl.* клѣщи, щипьци, куски, усѣкальница, kleine Kneifzangen, Kneipscheeren. Szczypce zębate ostre do polipu w nosie starcia. *Czerw.* 19. Szczypciążki ze stali lub srebra, do wyciągania subtelnych cząsteczek z ran i flejtuszków w nich pozostałych. *Czerw.* 4. Szczypciążki do wyrzynania skancerowanego oka. *ib.* 35. Z rany kosteczki szczypczykami czyli też obcążkami powydobywać i poucinać. *Perz. Cyr.* 2, 40. Szczypczyki narostek wystrzydz. *Perz. Cyr.* 2, 166. Dobywa z kieszeni zwierciadełka i szczypczyki. *Teat.* 16, *b*, 100, *Rag.* sctipaviçe: *Bosn.* sctipaviça, sctipalo, vlasosctipa. — §. *Geom.* Pion czyli jak zowią szczypczyki abo paralele, do ustawienia punktu na stoliku pionowo nad punktem znajdującym się na ziemi. *Zabor.* 88. SZCZYPIE, *ob.* Szczypać. SZCZYPIOR, u, *m.*, SZCZYPIOREK, rka, *m.*, *dem.*, Liście cebuli szalotki, pod imieniem szczypioru, zażywają się do przyprawy potraw. *Kluk. Dykc.* 1, 25. Schnittling von Zwiebeln, Schalotten, Lauch. Szczypiorek z tatareczki. *Kluk. Dykc.* 1, 21. Schnittlauch, Schnittling; *Vind.* drobnjak, drobnak, fhnidvah, resaniza. 1. SZCZYPKA, i, *ż.*; *Carn.* stip; (*Rag.* scip = špica, wierzch); *Ross.* щипка, щипокъ; szczypnienie, das Kneifen, der Kniff. Szczypką albo szczypkiem, *carptim.* *Cn. Th.* 1111, *Cn. Syn.* 156; *Sorab.* 1. wuzčžipniczé; *Croat.* schiplyuch; *Hung.* tsipve, kneifend, mit einem Kniffe. Szczypkiem, urywcem, tu i owdzie. *Menin. Tur.* 1, 92. Szczypka, uszczypek, uszczypliwy przycinek, sznypka; *Vind.* pobadlivi govor, podbodni marinj prefhkarjanje, eine Sticheley, Bißrede, Sarkasm. Komedye jego pełne szczypek soli Atyckiej. *Teat.* 24, 79. *Czart.* 2 SZCZYPKA, SZCZYPTA, y, *ż.*, *dem.*, *sonat et actionem seu modum actionis*, *ut* szczypką, nie garścią bierz; *et effectum ejus:* mam szczypkę soli, szczubeć; Pfötchen, Prise, das Nehmen mit den 2 oder 3 ersten Fingern, und so viel man mit den Spitzen der 2 oder 3 ersten Finger nehmen kann, (ein Schmutzel, Oesterr.); *Rag.* sctip, usctipak, (*cf* scjakka = garść); (*Croat.* schepczi = końce palcowe); *Ross.* щепоть, щепотка. Brać co szczyptą *Ross.* братъ что щепотью. Rozdawał im hojnie, nie szczyptą, ale całą garścią. *Gorn.*

Dw. 380. Ty szczyptą będziesz dawał, a ratunek boży Całą garścią do tych się nakładów przyłoży. *Zimor. Siel.* 138. Ozimine garścią, jare zboża szczyptą siać trzeba. *Haur. Sk.* 11. Ty cudzego szczypty, a dyabeł twego garścią. *Rys. Ad.* 66. *Rej. Post. U u* 3. Oni za dobra kościoła Rzymskiego szczyptem, a Tatarzy za ich samych i za dobra ich garścią. *Weresz. Kij.* 6. Wierzcież mi, co wy nam szczypkami odejmujecie, dyabeł wam garścią odbierze. *Dambr.* 593. Szczypta, *pugillus*, zawiera w sobie tyle, ile trzema palcami objąć można. *Krup.* 5, 235. Każdego proszku tego weź po szczypcie, to jest, co możesz we dwa palce wziąć. *Syr.* 780. Szczypta soli. *Pot. Syl.* 174. Szczyptę do szczypty ręka niech coraz przykłada, A tak z małej gromadki zrobi się gromada. *Min. Ryt.* 4, 178. Kilka szczypci tabaki w tabakierkę mi wsypał. *Teat.* 21, 115. sznupka, niuch tabaki; *Ross.* напойка, eine Prise Tabak. SZCZYPLIWY, SZCZYPNY, a, e, szczypiący, szczypawy; *Ross.* колкій, kneipend, beißend. Snadno i te szczypliwe wyziewy pokona. *Przyb. Milt* 42. — (*SZCZYPNICA, *ob.* Szczepnica). — SZCZYPNOŚĆ, ści, *ż.*, gryzienie, gryzliwość, przymiot szczypania; *Ross.* колкость, das Beißen, Kneipen, das Bißige. Gwoździki kramne mają w sobie szczypność albo kąsanie ostre. *Sienn.* 74. **SZCZYPOTKANY n. p. wiersz musiałem pisać na cię rozgniewany. *Petr. Hor. D.*, *not.*, «uszczypliwy, łajania i sromocenia pełny». *Dudz.* 57. anzüglich, beißend.

Pochodz. *uszczypać*, *uszczypek*, *uszczypliwy*, *uszczypliwość*, *zaszczypczek*.

SZCZYR, SZCZER, u, *m*; *Croat* schir; *Dal.* schyur, *Ross.* куръ, пролъска; *Mercurialis*, rodzaj rośliny. *Kluk. Dykc.* 2, 120. Merkuryał. *Ursin.*, das Bingelkraut. *Krup.* 5, 144, (*Slov.* stir skorpion). *Mercurialis masculus*, to jest Szczér. *Hipp.* 20; *femina Mercurialis* SZCZYRZYCA. *Ursin.*, białawiec, srebrnik, ziobro białe, Wälsch Silberkraut. *Syr.* 316. Szczyr Włoski, *ob.* Płodzieniec. Szczér leśny, *ob.* Bożanka.

SZCZYRBATY, *ob.* Szczerbaty. SZCZYRKOTAĆ, *ob.* Szczérkać. SZCZYRNY, SZCZYRY, *ob.* Szczéry, Szczérny. *SZCZYRWIENIAŁY. *Rej. Post. G g* 4. zczerwieniały, *ob.* Czerwienieć.

SZCZYT, u, *m.*; *Boh.* štjt, štjtek; *Slov.* štjt; *Carn.* shtit; *Vind.* fhzit, fzhit, paifh (*ob.* Paiża), vstriega, tarzha, odnesenza, bramba, branva, (*ob.* Obrona); *Croat.* schit, szhit, schitek; *Rag.* sctît, sctitich, sctîtak; *Dal.* schiit; *Bosn.* sctit, sctitac, (cf. skiit, krilo = łono); *Ross.* щитъ, щитикъ, щитецъ; (*Lat.* scutum; *Ital.* scudo; cf. *Germ.* schützen, Schutz); (cf. *Graec.* σκῦτος; *scutica*); puklerz, pawęża, paiż, der Schild; *Sorab.* 1. nastahwka, nastahwa, (*ob.* Nadstawić). Dla Rzpltej drzewa, zbroi, szczytu, konia przeciwko nieprzyjacielowi mężnie używał. *Orzech. Tar.* 119. U ołtarza podawano znaki rycerskie pana umarłego; syn jego niósł szczyt świecami oblepiony. *Orzech. Tar.* 118. — *Fig. transl.* To jest nasz ostateczny szczyt. *Rej. Post. A a* 3. ostatnia obrona, ucieczka, ratunek; *Eccl.* защиталище, защита, кровъ. Miasta będą za szczyt wszystkiéj Ukrainy od czopowego i od poboru wszelakiego. *Weresz. Kij.* 15. zasłona. — Szczyt budynku, śpica, wierzchołek, der Giebel eines Gebäudes. Za Jana Olbrachta Kraków od północy wieżami, blankami, szczytami obmocniono, *pinnae*. *Krom.* 765. Zinnen, Mauerspitzen. Zwracają na siebie oczy wędrowników ich kościoły, tak dla wysokości swych szczytów, jako też dla rozmaitości świetnych ozdob. *N. Pam.* 11, 164. R. 1465 wieża i szczyt u kościoła ś. Franciszka powałlona przez ogień się powaliła. *Biel. Św.* 247 *b*. Nade drzwiami z szczytu kościelnego Kamień wielkością wypadł okazały. *Odym. Św.* 2, *I i* 4 *b*. — Szczyt zowie się *frontispicium*. *Chmiel* 1, 78. Szczyt, dach; das Dach, der Giebel. Drzewo to jest ku budowaniu bardzo pożyteczne, zwłaszcza na szczyty albo na dachy. *Cresc.* 56. Cieśla ku postawieniu dachu albo szczytu na domie siekiery używa. *Kosz. Lor.* 108. W tym kraju budowania szczytów, ani krycia żadnego nie mają. *Warg. Radz.* 56. Zboża w stodole, aby do samego nie dokładać szczytu. *Haur. Sk.* 19. We wsi, w domeczku małym, w folwarkowym szczycie, Najszczęśliwsze życie. *Gaw. Siel.* 357. Jaskółka lepi sobie gniazdo wśród mego szczytu. *Anakr.* 40. Równo tu sługa z panem obdarzony, Nie mogą większej odnosić pociechy Blaszane szczyty nad słomiane strzechy. *Pot. Syl.* 465. *Rag.* Primiti pod svoj sctît albo krilo = do domu swego, pod swój dach czyli szczyt przyjąć. — Szczyt, najwyższy punkt, wierzch, stopień, der höchste Gipfel, der höchste Punct, *phys. et moral.* Nad morzem wierzch wysoki, w szczyt jeden zemknony, Ku wodzie pod drzwiami stoi przysklepiony; *apicem collectus in unum*. *Żebr. Ow.* 344. Szczyt górny zowie się punkt najznaczniejszy gór wyniosłości. *Mier. Mśr.*, Rücken des Gebürges. Powieś ten puklerz na szczycie drzewa. *Kras. Oss. B*, 5 *b*. Na najwyższy szczyt honorów się posunął. *Tr.* (stopień. — §. Szczyt, zaszczyt, ozdoba; Vorzug, Zierde, Ehre. Jerzy Struś był prawie wieku mego szczytem krajów Polskich. *Papr. Ryc.* 542. — § Szczyt w mierzeniu korcem, czubek na korcu, wierzch brzegi korcowe przechodzący. *Tr. Slov.* štica; *Hung.* üstok, der Berg, der Haufen, auf dem Getreidescheffel. Szczyt z korca strychować. *Tr.* Szczytem mierzyć, nie strychując strychulcem; gehäuft, ohne mit dem Streichholze abzustreichen. *Tr.* SZCZYTNIK, a, *m.*, co szczyty robi; *Rag.* sctitar *scutarius*; *Ital.* scudajo scudiero; *Croat.* szhitnik, schitar, der Schildmacher Schildverkäufer; *Eccl.* щитопродавецъ. (*Vind.* fhzhitnik *stabularius*, *ob.* Szczyt, dach). — §. Szczytnik = *SZCZYTONOSZ, a, *m.*, zbrojny szczytem, tarczownik; *Boh.* štjtonoš; *Croat.* schitonoszecz; *Rag.* sctjtnik; *Ross.* щитоносецъ, щитникъ. SZCZYTNY, SZCZYTOWY, a, e, od szczytu, Schild-; *Ross.* щитный.

Pochodz. *szczycić*, *zaszczyt*, *zaszczycić*.

SZCZYZORYK, *ob.* Scyzoryk. *SZECHAR, *ob.* *Sykar. SZEDŁ, *ob.* Iść. *SZEDŁAK, *ob.* Siedlak. SZEDOWAĆ, *ob.* Szejdować. SZEDWASER, *ob.* Serwaser.

SZEDZIĆ, SZĘDZIĆ, SZADZIĆ *cz. niedok.*; *Sorab.* 1. schědžiwu; szadzią okrywać, oszedziałym czynić, śrzenić, ośrzeniać; mit Reif bedecken, bereifen. *pr. et tr.* Już mu skronie wiek szedzi. *Morszt.* 51. siwi. SZEDZIEĆ, *ob.* Szadzieć. SZEDŹIWY, SZEDZIWY, SĘDZIWY, a, e; *Boh.*

šediwy; *Slov.* šediwý; *Sorab.* 1. schedżiwé; *Croat.* széd; *Dal.* szijd; *Rag.* sjed; *Hung.* sjeghi; *Bosn.* sid, sjed; *Eccl.* сѣдинный; *Ross.* сѣдый; oszedziały, siwy; bereift, grau. Liha szedziwa. *Otw. Ow* 488. Wiley szedziwi. *ib.* 282. Włos szedziwy, siwy, graues Haar. Leciwemu człowiekowi sędziwy włos spokojnie siedzieć każe. *Gorn. Dw.* 92. *Petr. Et.* 282. Starców szedziwych i dziatki powyścinali. *Gwagn.* 230. — §. Szedziwy, stary; alt, bejahrt. Powstawaj przed człowiekiem szedziwym, a miéj w poczciwości starca. *Radz. Levit.* 19, 32. Sędziwy był z końmi, co i z kroku leniwego i z siwych włosów wydawało się. *Kras. Pod.* 2, 148. W dziecinnych jego *leciech znać było sędziwe Obyczaje, postępki skromne, wstrzemięźliwe. *Min. Ryt* 3, 3; *Boh.* šediwec sędziwy człowiek, *sędziwiec, siwiec. SZEDZIWOŚĆ, SZĘDZIWOŚĆ, SĘDZIWOŚĆ, ści, ż.; *Boh.* šediwost; *Sorab.* 1. schědżiwosć; *Ross.* сѣдость; siwość, siwy włos, starość; Grauheit, graues Haar, Alter. Parki u nóg Plutona przed tronem padłszy, włosy siwe i sędziwość posłały. *Zab.* 15, 8 *Kniaź.* Doprowadzicie szedziwość moję z boleścią do piekłów. 1 *Leop. Genes.* 42, 38 *Radz. Genes.* 44, 29 *Budn. ib.* Do szedziwości przyszedł i wyrównał lata przodków swoich. *Otw. Ow.* 656. Późna sędziwość wiek wszystkich siwiła. *Mon.* 71, 716. Nie wieku, ale obyczajów sędziwość poważna. *Fredr. Al* 12. SZEDZIZNA, SĘDZIELIZNA, y, ż., SĘDZIOŁ, u, *m*; *Boh.* šediny; *Slov.* šediny, šediwé własy; *Bosn.* sidina, bilochja od vlasi *canities*; *Bosn.* sidine, sjedene, vlasi bili; *Rag.* sjedine; *Dal.* szidine; *Croat* szedina *pilus canus*; *Ross.* сѣдина, сѣдизна; szadź, oszedziałość, ośrzeniałość, siwizna; Reif, Bereiftheit, Grauheit. Z czyjego żywota wychodzi mróz, a kto rodzi szedziznę? *Radz. Job.* 38, 29. Onego czasu, gdy Zefir ciepławy Sędzioły zamiatał i odmładzał trawy .... *Zab.* 13, 275 *Treb., not.* «sędzioł, sędzielizna. *idem.*»

*SZEFELIN, *SZAFELIN, u, *m.*, włócznia, oszczep, rohatyna; der Wurfspieß, die Lanze, der Spieß, der Speer. Szafelin, krótsze drzewo żołnierskie z grotem trzygranym. *Mącz. Pilum*, szefelin abo rohatyna Rzymskiego żołnierstwa, których pociskiem przeciw nieprzyjacielowi używali. *Mącz.* Skoczą do siebie; naprzód szefeliny miały Robotę, ugadzając, gdzieby bok otwarty od tarczy. *Simon. Siel.* 44. Na Turczyny Konia osiadł, i zbroje włożył z szefeliny. *Biel. S. M. B*, 2 *b. et B* 3. Pacholę z szefelinem za królem na koniu stał *Gorn. Dz.* 50. *Biel.* 541. Naleźli Saula śpiącego, a szefelin wetkniony w ziemię u głowy jego. 1 *Leop.* 1 *Reg* 26, 7. I szefeliny nasze rdza rudawa Strawi i ziemna błotwiałość plugawa *Paszk. Bell. B* 1. SZEFELNIK, SZAFELNIK, a, *m*, szefelinem zbrojny, ein Spießträger, Lanzenträger. *Pilani*, rohatnicy, szafelnicy. *Mącz.*

*SZEFERGRYN, *ob.* Kléj.

SZEJDARZ, SZEJDOWNIK, a, *m.*, który kruszce szejduje, rozkłada, rozłącza, z *Niem*, der Scheider der Metalle, der sie von einander abläutert. Z żydów szejdarzów trzech ustanawiamy. *Gaz. Nar.* 2, 67. Złotnicy, probierze, szejdownicy z nauki chemii powstali. *Biel. Hst.* 26. SZEJDOWAĆ *cz. niedok*, kruszce rozkładać, rozłączać; die Metalle scheiden, von einander abbringen und reinigen; *Sorab.* 2. schejdowasch. Złoto w kolbie szejdowane. *Złot. A*, 4 *b.* Złotnicy szejdują złoto, gdy z niego mają co robić, kładąc je w ogień. *Sienn.* 258. *Spicz.* 130.

*SZEKAMBET, u, *m.*, *Persic.*, czaprak z litéj materyi, dłuższy od mituka, a krótszy od dywdyku. *Czart. Mskr*, eine Art Schabracken.

SZEKŁAK, *ob.* Szakłak.

SZELĄG, a, *m.*; (*Ross.* шелегъ - lezman, pieniądz jeden z najmniejszych; *Vind.* fhileng, fhkila, der Schilling, (*de etym. v.* Adlg.). W różnych czasach, różnie wartał; r. 1368 jeden szeląg = 12 gr. Polsk., r. 1451 = groszy 11, r. 1496 = gr 6, r 1598 = gr. 3, r. 1620 = gr. 1½, r. 1650 = gr. 1. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 300. Potym szczérominiedziane bez żadnego pobielania szelągi były kowane, dla ubóstwa. *Star. Mon. A* 3. Dwa szelągi = jeden grosz Polski. *Ld.* Na ostatek trzy szelągi = jeden grosz. *X. Kam.* Podjezdka jednym funtem, to jest dwudziestą szelągów płaca. *Szczerb. Sax.* 433, (cf *szepszeląg). — §. Szeląg, symbol najmniejszéj wartości = halerz, babka, kwartnik; die kleinste Münze, der kleinste Werth. Co nam po szelągach, kiedy czerwonych złotych hukiem mamy? *Teat.* 7. *c*, 7. Co mi potym, że w złocie, kiedy nie mam sławy, Wolę ja z lichym słynąć szelągiem. *Zab.* 13, 417. I po szelągu wiele się nabierze. *Bratk. O* 2. (po trosze, szczyptę do szczypty). Już co za to, i szelągabym nie dał. *Teat.* 21, 142. (i złamanéj babki bym nie dał). Za szeląg nie ma rozsądku. *Teat.* 23, 25. Rozumu nie znajdziesz w nim i za dwa szelągi. *Zab.* 16, 355. Nie wziął od nikogo szeląga złamanego. *Star. Zad. D.* (by najmniejszéj rzeczy). Woli się za szeląg albo za grosz dać ukrzyżować, aniżeliby go miał dać ubogiemu. *Glicz. Wych. M.* 2 *b* Do szeląga zgrany. *Teat.* 13, 54. (do ostatniego grosza, ze szczętem). Pieniądze mu co do szeląga oddałem. *Kras. Pod.* 2, 145. Znajomy tu, jak zły szeląg. *Teat.* 51. *b*, 12. *ib.* 10, 81, cf. zły a fałszywy kwartnik. *Rej. Post. C u* 2. Podła, marna rzecz, przyłożywszy szeląg, będzie żemla. *Cn. Ad.* 875. — Bez szeląga, bez grosza, bez pieniędzy, goły jak Turecki święty, ohne einen Heller. Będąc bez szeląga, nie ma sposobu do życia *Teat.* 51. *b*, 13 SZELĄGOWY, SZELĘŻNY, a, e, od szeląga, Schillings =. Na małych szelągowych miseczkach postawić przed każdym ulem sytę. *Kack. Pas.* 15 szeląg kosztujących, wartających po szelągu, die einen Schilling kosten. Szelężna w kruchcie baba. *Zabł. Zab.* 2, *praef.* (szelągi zbierająca). SZELĘŻNE *Subst*, podatek szelężny, Abgabe, Steuer, Trankſteuer. Czopowego i szelężnego płaci się dziesiąty grosz czystego zysku z propinacyi *Vol Leg* 5, 135. *et* 144. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 365. SZELĄŻEK, żka, *m.*, *dem. Nom.* szeląg, ein kleiner Schilling. Na drogę ni szelążka, Ani weźmiesz pieniążka. *Brud. Ost. A* 4. — §. *Botan.* Szelążek, *rhinanthus*, rodzaj rośliny nieużytecznéj i bardzo w polach naprzykrzonéj. *Kluk. Dykc.* 3, 13. Hahnenkamm, ein Unkraut; *Ross.* клопецъ. SZELĄŻKOWATY, a, e, — o *adverb.*, na kształt szelążka, wie ein kleiner Schilling. *Orbicularis*, talerzykowaty, szelążkowaty. *Perz. Cyr.* 1, 172. in kleinen Scheibchen.

SZELBĄG, SZELBLĄG, u, *m.*, SZELBAKI *plur.*, w kuchni szafa z rzędami do postawienia statków kuchennych, der Küchentisch, die Topfbreter in der Küche; *Vind.* skledujak, sklednik; *Rag.* pobrana; *Croat.* poszudische, zdélnyak; *Ross.* посудникъ, стойка, (cf. sędy, cf. stojka); *Eccl.* сосудохранилище, сосудохранительница. — §. Szafa czyli skrzynia do spania, szlabank; ein Schlaftisch, eine Schlafbank. *Tr.*

SZELEŚCIĆ, szeleści, *et* szeleszcze, *med. niedok.*, szelest wydawać, brzęczeć; (*Hung.* szeletske *ventus*); rauschen, ein Geräusch machen. Szumią wichry szalone, Szeleszczą listki strwożone. *Dar. Lot.* 11. Wiatr szeleści po gałązkach. *Kras. List* 2, 152. Liścia szeleszczą, wiatr kiedy zahuczy. *Kras. Oss. G b.* Wyszli nad brzeg strumienia, co w cichéj dolinie Przerzyna gaj wierzbowy, i szeleszcząc płynie. *Chod. Gesn.* 47. Upada (rycerz), zbroja dźwiękiem żałobnym szeleszcze, Zwycięzca zaś tak z niego natrząsa się jeszcze .... *Dmoch. Il.* 2, 17. Brzęczą stalne kostury, szeleszczą łańcuchy. *Pot. Arg.* 81. Świetna szata szeleści, choć mu nie przystoi. *Bach. Ep.* 42. *Przyb. Milt.* 372. SZELEST, u, *m.*, brzęczenie, szmer, das Rauschen. Szelest liściany. *Zab.* 14, 241. *Szym.* Szelest listka wiatrem poruszonego trwoży was. *Zab.* 13, 288, *Teat.* 37, 211. Wchodzi z takim szelestem, jakby szło za nim sto koni. *Boh. Kom.* 2, 242. SZELESTNY, a, e, szeleszczący, szmer czyniący; rauschend, Geräusch machend. Jędza skrzydła wężami szelestne spuściwszy, Ku piekłu się udała, niebo opuściwszy. *A. Kchan.* 200.

SZELĘŻNY, *ob.* Szelągowy. SZELĘŻYSKO, a, *n.*, paskudny szeląg, ein häßlicher Schilling. Te szelężyska na lepszą trzeba przemienić monetę. *Haur. Sk.* 90.

SZELIGA, *herb*; księżyc rogami do góry, w śrzodku jego krzyż kawalerski; na hełmie ogon pawi. *Kurop.* 3, 51, ein gewisses Wappen, (*Ross.* шелыга drażek kruszcowy).

*SZELINA, *SELINA, y., bór, gaj, ein dicker Wald, (*distng.* Szczelina). Szelina, *lucus. Zeir. Ow.* 163. Idą już w onę drogę po gęstéj szelinie, Upatrując gdzie prościéj, znacząc po chróścinie. *Rej. Wiz.* 22 *b.* Błota tam były szerokie przy szelinie gęstéj. *Papr. Gn.* 91. Słowik w selinach, gdy zorza zakwita, Gardłeczkiem rannym młodą wiosnę wita. *Zimor. Siel.* 339. W towarzystwie Dyany rzucił sieci przy gęstéj szelinie, Trzymając parę chartów na smyczy w chróścinie. *Zbil. Zw. B* 3. Lepszéj rozkoszy używa, co sobie w ciepłéj izbie siedzi, niż ten, co po szelinie biega, sam nie wie czego szuka, a okiść mu za szyję pada. *Rej. Zw.* 67. (co po borach poluje, *ob.* Szelinarz). Z ciemnych szelin i krzewistéj łozy Zażenia w kupę rozbłąkane kozy. *Zab.* 9, 17. Huk i krzyk po szelinie, po szerokich polach. *Stryjk.* 684. Pierzchnęli po szelinie. *ib.* 596. Porażeni, po lasach i gęstych szelinach ucieczką zdrowie swoje szczycili. *Stryjk.* 698. Góry skaczą, padoły kleszczą i doliny, Lasy spiewają i gęste szeliny. *Zimor. Siel.* 182. Tak się zwierz nie nawinie, Ani w Apulskiéj szelinie, Ani w kraju Maurytańskim. *Hor.* 1, 110. *Kniaź.* Piękne drzewo między drobną szeliną stojące. *Rej. Zw.* 143 *b.* między chróstem, gąszczem, im Dickigt. SZELINARZ, a, *m.*, co po szelinie biega, wiatru szuka, poluje, myśliwiec próżniak; ein Buschjäger, Waldstreicher. Rozważny człowiek podobien jest pięknemu drzewu między drobną szeliną stojącemu, na którym się i ptacy gnieżdżą, i pszczoły osiadają, i pod nim się zwierzęta chłodzą, i na wiele rzeczy przygodzić się może; ale nasi szelinarze i niczemu się nie godzą, i w niwecz się obracają. *Rej. Zw.* 143 *b.*

SZELKA, *ob.* Szla, Śla.

SZELMA, y, *et ż.*; *Boh.* šelma, (2. bestia), šelmička, (prašelma arcyszelma, wierutny); *Sorab.* 1. *et* 2. schelma; *Vind.* shelm, deup, tat; *Ross.* шельма, бездѣльникъ, бездѣльница, плутъ, плутецъ, плутяга, плутишка, плутище, плутовка; *Germ.* der Schelm (im argen Sinne); *Angl.* skellun; *Isl. et Svec.* skelm); oszust, der Betrüger. Ty szelmo i mnie szelmą chcesz uczynić. *Jabł. Ez.* 141. *Slov.* Ge wišiwaná, prefukaná šelma; wierutny szelma. *Slov.* Čim watši šelma, tim lepše šciéstí; *Sorab.* 2. wětschi schelma, wětscha glúka; im większy szelma, tym większe szczęście miewa. *Slov.* Gaki ge kdo šelma, tak też i o drugich misli; cf. kto sam w piecu lega, drugiego ożogiem maca. *Slov.* Tak pan boh šelmow tresce, abi sa huncwutí karbali; cf. karanie jednego poprawa dziesiątego. (*Monstrum*, po Czesku szelma. *Klon. Wor.* 75). SZELMOWAĆ kogo *cz. niedok.*, bezecnym go czynić, czci pozbawiać. *Tr.* bezecnić, (cf. obciąć, rznąć nos, uszy), einen unehrlich, zum Schelme machen, cf. szkalować. SZELMOWSKI, a, ie, — o *adv.*, jak szelma, schelmisch, spitzbübisch, niederträchtig, (im argen Sinne); *Boh.* šelmowský; *Sorab.* 2. schelmojski; *Vind.* tlepetski, tatinski, tatouski, kradorad, (złodziejski); *Ross.* плутовскій, плутоватый, бездѣльническій. Proszę o mnie tak szelmowsko nie dyskurować. *Mon.* 74, 44. tak bezecnie, szkaradnie. SZELMOWSTWO, a, *n.*, postępowanie szelmowskie, Schelmerei, Schurkerei, schelmisches, schurkisches Verfahren; *Boh.* šelmowstwj, *Sorab.* 2. schelmareya, schelmschtuka; *Vind.* tatnina, tatinstvu, tatvina, tatnia; *Ross.* плутовство, плутни, бездѣльничество. *SZELMSZTUK, a, *m.*, żywcem z Niem. das Schelmenstück. Szelmsztukiem narabiając ślepiłeś prostaki. *Klon. Wor.* 67. (frantostwem, oszustowstwem). Szelmowstwa robić *Ross.* плутовать, изплутоваться, бездѣльничать, избездѣльничаться, испильничаться.

SZEMIĘGA, i, *m. et ż.*, n. p. A pójdziesz-że ty szemięgo, *Teat.* 12, 37, (*ob.* Ciemięga).

*SZEMKA, i, *ż.*, n. p. Od muchajeru, szemki jedwabnéj farby, przedniejszego i podlejszego, od sztuki gr. 15. *Vol. Leg.* 4, 358.

SZEMLE, *plur.*, w górnictwie, drewna miech kowalski łańcuchem rozciągające; *Germ.* die Schwengelstengel, Hölzer an der Kette, die den Blasbalg aufziehen. *Tr.*

SZEMR, u, *m.*, szemranie, mruczenie, mamranie, gwar cichy, szmer markotny nieukontentowanego; *Bosn.* sgjamor; *Croat.* memranye, das Murren. W szemrach bunt począł łajać Mojżesza; ten znosił skargi, szemry i pogłoski. *Leszcz. H. T.* 116. Za szemr przeciw Mojżeszowi połknęła Datana ziemia rozgniewana. *Kulig. Her.* 52. Słowa z ust jego jako miód płynęły, na które wszystkie

szemry zamilknęły. *Auszp.* 18. Szemry świeżego zdroja. *Przyb. Milt.* 112. Straszliwe się poświsty zewsząd słyszeć dają, Blizkie knieje długim się szemrem odzywają. *Przyb. Luz.* 10. SZEMRAĆ, szemrał, szemrze, szemrze *med. niedok.*, mamrzeć, mamrać, marmotać, mruczeć, markotać; *Bosn.* sgjamoriti, sgjuberiti, rumoneti, brummen, murren. Uśmierzywszy się, nie szemrzmy przeciwko bogu. *Teat.* 9. *c*, 27. Taka jego wola, słuchaj a nie szemraj. *Stas. Num.* 2, 127. Potrafię tę boleść znieść bez szemrania. *Teat.* 39, 320. Ma zwyczaj, na krzyż leżąc, pacierze szemrać. *Rej. Post.* A *a* 2. Ci szemrzący nie byli z liczby bogomyślnością bawiących się zakonników. *Boh. Dyab.* 3, 192. SZEMRACZ, a, *m.*, *murmurator. Macz.*, der Murrer, Brummer. Obmowcy i szemracze lżą pany swoje. *Sk. Dz.* 331. Abyś nie był niepotrzebnym szemraczem, a wielomownym. *Rej. Post. Z* 2. SZEMRANINA, y, *ż.*, szemranie, markotanie: das Gemurre, das Murren. Wnet się rzuci między nich szemranina cicha, Także to zawsze nasza kondycya licha! *Bardz. Luk.* 7. *et* 174. Nie jest wrzask, tylko co szemranina głucha, Jaka z morza pochodzi, kto z daleka słucha. *Żebr. Ow.* 295: *parvae murmura vocis.* SZEMRLIWY, a, e, szemrzący, skłonny do szemrania; zum Murren geneigt, mürrisch. Na puszczy Wystarczała szemrliwéj ona manna tłuszczy. *Chodk. Kost.* 19. Znak szemrliwych a skrzętnych synów Izraelskich. 1 *Leop. Num.* 17.

SZENDOWAĆ *cz. niedok.*, w hucie śklanéj, kiedy śkło gorące prosto z pieca w wodę się wrzuca, aby się popadało w sztuki. *Torz. Sil* 36. heißes Glas ins Wasser werfen, daß es in Stücke zerfällt.

SZENIEC, ńca, *m.*, narzędzie zduna, którym gładzi swoję robotę. *Magier. Mskr.* das Glattholz der Töpfer.

SZEPC, u, *m.*, piwo Wrocławskie nie mniejszéj dobroci od Hamburskiego piwa. *Syr.* 947. ein Bier, das in Breslau gebraut wird, der Scheps. Adlg. Piwo szepc z naszych pszenic i jęczmieniów. *Gost. Gor.* 106.

SZEPCE, *ob.* Szepnąć. SZEPIETLIWY, SZEPIETLAWY, a, e, SZEPIETLIWIE *adv.*; *Boh.* šeplawy; *Slov.* šeplawý, šeptlawý; *Hung.* süvolto; *Ross.* шепотливый; szepluniący, lispelnd. Szepetlawe słowa. *Mon.* 72, 423. Szepietliwie mówimy Saul, ale powinno być Szaul. *Budn. Sam.* 9, 2. SZEPIETLIWOŚĆ, ści, *ż.*, wada szeplunienia, das Lispeln, Gelispele; *Ross.* шепетливость SZEPIELAK, SZEPIOŁ, SZEPLENIUCH, a, *m.*, SZEPLUŃ, ia, *m*, SZEPIOŁKA, SZEPIOTKA, i, *m*; *Vind.* shepetauz, mumlauz, seflauz, shlekodrazh, shleikoviz: *Carn.* kudraviz; *Hung.* selyp: *Croat.* sevisztav, (cf. świstacz); *Ross.* шептунъ, шепетунъ, шепелунъ, шевелунъ; co szepluni, der Lispeler, einer, der lispelt. *Blaesus*, który nie może wymawiać słów, szepielak niektórzy mówią. *Mącz.* Człowiek może przełamać trudność swego języka, i z szepleniucha uczynić się mówcą, wybitnie z ust swoich wydającym dźwięk każdego słowa. *Mon.* 71, 275. Bolesław, margrabia Morawski, nazwany szepiotka, to jest, który mówiąc szepluni. *Nar. Hst.* 4, 310. Na panieńca mówią, że mądry, mowny, mężny, choć głupi, szepioł, pieszczoch. *Pot. Arg.* 401. Szepiołka bywa zdradny. *Haur. Sk.* 178. SZEPLUNKA, SZEPIOTKA, i, *ż.*, która szepluni, die Lisplerinn; *Ross.* шевелунья.

SZEPLUNIĆ, SZEPLENIĆ *med. niedok.*; *Slov.* šteplјm gazykem; *Sorab.* 2. schüllepisch; *Vind.* shepetati, sheblati, mumlati, shlekodrati, shleikati, seflati, siflati, suflati; *Croat.* sevistam, (cf. świszczeć); *Hung.* selypegek; *Ross.* *Ross.* шепелять *et* шевелить, шевеляю, шамшить; *Eccl.* шепечу, пришепетываю; *Germ* lispeln. *Multi, sed falso intelligunt vocem* szeplunić *de eo, qui* s *usurpat in illis vocibus, in quibus* sz *poni debet, dicens* sary *pro* szary; *sed blaesitas non est vitium pronuntiationis arbitrarium, sed connaturale, quod vix unquam corrigi potest, et consistit in eo, quando quis* s *etiam simplex, (et eadem ratio de vicino* cz), *anserino sono et quasi flatu labiorum, opposita dentibus lingua, aut exerta, pronuntiat. Cn. Th.* 1112. Nie seplunię-ć, oto nie seplunię! *Cn. Ad.* 644 (przac się czego, wydaje się, *vitium negare conans, eo ipso illud magis prodit*; *cf. Hebr.* szybolet, sybolet. *Bibl. Gd. Judic.* 12, 6). Mazurowie jednego z Polakami języka, jeno nieco szepluniąc używają. *Gwagn.* 205. Kazimierz Wielki szeplunił trochę. *Biel.* 202. Jakoby się dopiero mówić nauczała, Tak w ten czas szepleniła, tak się zająkała. *Pot. Arg.* 353. Ucięte słowa wzdychaniem przerywa; już nie mówi, lecz szepleni. *Pot. Syl.* 279. SZEPNĄĆ *cz. jedntl.*, Szeptać, -ał, szepce *niedok.*; *Boh.* šeptati, ckati, ckam; *Sorab.* 1. scheptam, schepnu; *Carn.* shèpetâm, shèmlam, shumlam; *Vind.* shepetati, shebetati, shumlati, mumlati, mermrati; *Croat.* septati, sepchem, prissepnuti, prissepchújem, sépchem; *Hung.* súgok; *Rag.* scjaptatti, poscjaptatti; *Bosn.* scjaptati, mrrimgljati, govoriti iz meghju zubi, po lako govoriti; *Ross.* шепнуть, шептать, пришептывать; *Eccl.* ушничаю: cicho do ucha powiadać, poszeptywać drugiemu; flüstern, zischeln, zuflüstern, ins Ohr raunen. Z tyłu będę We Panu do ucha szeptał. *Teat.* 8 *c*, 62. von hinten zuflüstern, einblasen. *Teat.* 6. *b*, 47. Cześć kiwaniem głucho Daje mi znać, czego chce, a cześć szepce w ucho. *Otw. Ow.* 131. Zła tam otucha, gdzie szepcą do ucha. *Rys. Ad.* 78. (między sobą sza sza sza. *Teat.* 22. *b.* 107). Igraszka szeptanego. *Zabł Zb.* 2, *praef.* ein Spiel, wobey man jemanden ins Ohr flüstert. Śmieszna jest rzecz, ścianom te rzeczy szeptać, które do ludu należą. *Zygr. Pap.* 199. Kościoł pierwszy głosem testament pański czytał, a nie szeptał go. *ib.* 198. Szeptana msza gwałci wieczerzą świętą. *ib.* 197. — Szeptać, półgłoskiem mówić, mruczeć o czym, szemrzeć; zischen, flüstern, leise reden, murmeln. Zaczęli naprzód szeptać, potym i głośno mówić na swoich starszych. *Kłok. Turk.* 27. O wojnie szeptali. *Warg. Cez.* 213. Kto na się co czuje, mniema, aby o nim wszyscy szeptali. *Rej. Zw.* 51 *b.* Wszyscy o tobie szepcą, a ty niedbasz; wszyscy cię szacują z onych sprośnych postaw i obyczajów twoich. *Rej. Zw.* 69 *b.* Końskim nogom, szeptanéj powieści, kupieckim zalotom, opatrznie trzeba wierzyć. *Rys. Ad.* 32. Szeptania i zażegnawania chorób są kuglarstwem. *Perz. Lek.* 212. —

Allegor. Tak mi często myśl skryta szeptała. *Past. Fid.* 227. (przeczuwałem). Serce szeptało mi, że bóg jest dobrym. *Stas. Num.* 2, 117. Kiedy miłość szepce, rozum milczeć musi. *Teat.* 1, 11. — *Fig. tr.* Woda szepce = szemrze, szeleści, das Wasser rauscht, flüstert. Strumyki szepcące, mowne ptaszyny. *Zab.* 12, 10. Wdzięczne wód szeptania, Wdzięczne zdrojów gadania. *Groch. W.* 552. — §. *Szeptawać się *recipr.*, n. p. Ni *oczy nie pytali, jedno iż się trwożyli, jedno iż się sszeptawali. *Rej. Post.* z 6. szeptem z sobą się znosili co robić? — (*SZEPSZELĄG, a, *m.*, n. p. Jeśliby kto przed ławnikami sprawę miał, około uczynienia daru, powinien dać szepszeląg, który ławnicy za pamiętne wezmą. *Szczerb. Sax.* 207, (z *Niem.* Schöppenschilling, nagroda ławnikom). Położyc pamiętnego szepszeląg. *ib.* 586. Przysiężnik, pieniądze i szepszelągi bierze względem urzędu. *ib.* 206). — SZEPT, u, *m.*, szeptanie, co szepną; *Boh.* šept; *Sorab.* 1. schept; *Vind.* ſhepatanje *Rag.* sejapat; *Croat.* sheptanye; *Ross.* шепотъ, шопотъ, шепотня, das Flüstern, Geflüstere. Ciche do ucha szepty. *Mon.* 67, 387. W tym ciche szepty pokój napełniły, Jakby coś chciano królowi powiedzieć. *Auszp.* 33. (szmer). Moje szepty językiem wypowiada głośnym. *Otw. Ow.* 294. Lepiej, że kawaler w przytomności rodziców z panną rozmawia, niż pokątne szepty. *Teat.* 26. *b*, 86. Szeptem, szepcąc; *Ross.* шепотомъ, шопотомъ, flüsternd. SZEPTARZ, SZEPTUCH, a, *m.*, który szepce, der Flüsterer, Einblaser; (*Sorab.* 1. scheptacz, pžischeptwař; *Croat.* séptavëcz, sceptavecz, prisseptàvecz; *Hung.* suttogó; *Rag.* scjaptavaz, poscjaptavaz; *Ross.* шепотникъ; *Eccl.* ушникъ, шепотникъ, cf. zausznik). Mądra kobieta uszy zamknie przed szeptarzami i szemraczami. *Zab.* 11, 332. Szeptuchowie nauczą się zakonu. *Leop. Jes.* 29, 24.

SZERBCZYZNA, SZEREBCZYZNA, SZEREPCZYZNA, *ob.* Sierpszczyzna.

SZERCHLA, i, *ż.*, kozlista na owcy wełna. *Korr. Gaz. Warsz.* ziegenhaarige, schlechte Schafwolle. SZERCHLOWATY, a, e, — o *adverb.*, z szerchlą, z. wełną koźlistą, n. p. Szerchlowata owca. *Gaz. Warsz.* ziegenhaarig.

SZEREG, u, *m*, *SZERĘG (*Dudz.* 29); (*Carn.* shara = rodzaj, płeć; *Croat.* séreg, sereg = rota żołnierzy, shereg = horda, cf. sérg = serżant, cf. *Germ.* Sörgel; *Hung.* sereg *exercitus*, *legio*, *caterva*, *cohors*, *phalanx*; cf. szer *series*; *Dal.* sereg; *Ross.* шеренга, череда; *Ecc.* чрѣда, (cf. trzoda); (cf. *Lat.* series; *Ital.* schiera; cf. *Hebr.* [illegible] *series*, *vitium*; *Chald.* [illegible] schejar, *exercitus*); — szereg, rzęd; *Eccl.* ярусъ, die Reihe, das Glied. Szereg jest rząd ludzi jeden przy drugim stojących. *Łęsk.* 2, 210. Rzędem przecznym iść, ławą, szeregiem, *ordine transverso dispositi. Cn. Th.* 969. Szeregami; *Ross.* пошереножно, glidami, glejtami. Z przedniejszemi monarchami świata, w jednym szeregu chodzi. *Psalmod.* 14. (w jednym rzędzie, w jednéj randze). — *Math.* Szereg liczb. *Alg. Nar.* 270. *Śniad. Alg.* 1, 108. — *NB.* Szereg, *plerumque usurpatur de hominibus*; rzęd *de hominibus et rebus ordine dispositis.* — *§. Rzekł Piłat: macie sobie pozwolony Ode mnie *szerek, do straży gotowy Żołnierzów Rzymskich, dobrze uzbrojony. *Odym. Św.* 2, *K k* 4 *b.* rotę żołnierzy. SZEREGOWAĆ *cz. niedok.*, w szeregi rozstawiać; *Ital.* schierare, in Glieder stellen. Szeregować żołnierzy. *Tr.* — §. *Intrans.* Szeregować, służyć w wojsku za szeregowego czyli pocztowego. *X. Kam.* als gemeiner Cavallerist dienen. SZEREGOWY, a, e, od szeregu, Reihe =, Glied =; *Subst.* Szeregowy, ego, *m.* = SZEREGOWIEC, wca, *m.*, n. p. Płatna kawalerya składała się z towarzyszów, pocztowych czyli szeregowych, i luzaków. *Czack. Pr.* 1, 215, ein gemeiner Cavallerist.

SZEREPETKA, *ob.* Szarapatka. SZERLETAN, *ob.* Ciarlatan. SZERMIĘGA, *ob.* Siermięga.

SZERM, *SZYRM, u, *m.*; (cf. *Germ. el.* Schirm; *Suec.* skerm; *Bosn.* sckrim; *Ital.* scrima, scherma; *Angl.* screen; (*Vind.* ſherm *agger*); mach, zamach, cios, ciąg bronią; *Rag.* maccia, (cf. miecz); der Hieb, Zug, Streich mit dem Säbel u. s. w. Jednym szermem uciął głowę wołowi. *Dudz.* 61. *Cn. Th.* 378. (jednym machnieniem). — *Fig. tr.* Prostym szermem, po prostu, gerade in einem fort. Artylerya wiele nauk w sobie zamyka, i nie prostym szermem sobie postępuje. *Archel. ded.* Prostym szermem jedziemy do dworu. *Pot. Jow.* 150. Prostym *szyrmem pisma moje fałszem nazywasz. *Żebr. Zw.* 90. SZERMIERSKI, a, ie, *Boh.* šermyřsky; *Slov.* šermjrský, šermýrský; *Croat.* mechovojnichki; *Ross.* боинцкий; od szermierza czyli szermowania, Fecht =, fechterisch, gladiatorisch. Szermierski plac, *arena. Cn. Th.* 1112. *Carn.* shermishe, der Fechtboden. Szermierskie rzemienie, *caestus. Cn. Th.* 1112. Szermierskie igrzyska sprawować. *Warg. Wal.* 334. Nieprzyjaciel nie bije płazą, jak w szkole szermierskiéj, ani z gałką sztychem, ale ostrym koncerzem. *Star. Vot. C b. Bardz. Trag.* 58. Szermierskie *adv.*, po szermiersku, auf Fechter Art, fechterisch. — SZERMIERSKA *Subst.*, *scil.* sztuka = SZERMIERSTWO, *SZERMIRSTWO, a, *n.*; *Boh.* šermyřstwj; *Croat.* mechovojnichtvo; *Hung.* hartzolás, (cf. harc); *Rag.* maccia, (cf. miecz); die Fechtkunst, Fechterkunst, *gladiatura. Cn. Th.* 1112. Jednemu się chce gospodarstwa, drugiemu *szyrmirstwa a rozmaitych poskoków. *Rej. Zw.* 12 *b.* W szermierskiéj przodkował Belerofont. *Lib. Hor.* 74. Szermierstwo, nauka albo samo ćwiczenie i dokazywanie szermierzów. *Włod.* — *Fig.* Rok 1585 był czas pismowego o dziesięciny szermierstwa. *Czack. Pr.* 322. pismiennéj wojny, Federkrieg. SZERMIERZ, a, *m.*; *Boh.* šermyř, šermiř, kolec, (*ob.* Kłóć, kolę); *Slov.* šermýř; *Sorab.* 1. kawatžeř, fechtar (cf. fekty), rubawcz (*ob.* Rebacz), bědziczeř; *Carn.* shermir, shvirkar, shvirkovt, wódéshnek; *Vind.* junak (*ob.* Junak), jenak, ſehtar; *Croat.* mechobojnik; *Hung.* kardos, kardosbajnok, (*ob.* Kord); *Dal.* korda; *Ross.* мечебитецъ, мечебоецъ, боецъ; *Ital.* schermitore, schermidore; der Fechter. Rzymscy szermierze czyli wysiekacze najpodlejsi byli z ludzi; w ich igrzyskach, na których się pojedynkiem po sto, *drugdy i więcej par, okrutnie mieczami siekli, największe mieli upodobanie Rzymianie. *Pilch. Sall.* 57. *et* 84. Szermierze, abo ci, którzy się w szrankach za kogo biją, są bezecni. *Szczerb. Sax.* 17. Z szermierzem może

się każdy bronić; ale człowiek dobréj sławy szermierzem nie może być narzeczon w prawie swym. *ib.* 3. Szermierze, to jest, pojedynek odprawujący, w oczach się jego bili. *Sk. Żyw.* 2, 280. Szermierz ćwiczył go w sztuce szermierskiéj. *Nar. Cyc.* 21. (fechtmistrz). Szermierze fakcyi górującéj wyznaczone sobie od naczelników miejsca zabrali. *Ust Konst.* 1, 144. rębacze, Räufer, Schläger. Złemu szermierzowi lada co zawadzi. *Fredr. Ad.* 3. SZERMOWAĆ, 'SZYRMOWAĆ *intr. niedok.*; *Boh.* šermugi, -owati; *Slov.* šermyrugi; *Bosn.* sckrimmati ucitse maccem bitti; *Carn.* shvigam, shvirkam; *Rag.* maccittise: *Hung.* meghartzolok (*ob.* Harcować), kordoskodom, (*ob.* Kord); *Germ. ol.* schirmen, schermen; *Svec.* skirma: *Ital.* schermire, scrimare; *Gall.* escrimer, (*cf.* Scharmützel). Szermierz dotąd ucznia swego uczy szermować, sztuki czynić, paraty wyprawiać, aż go mistrzem 'ostawi, i sam przez się będzie szkoły miewał. *Glicz. Wych. O 2.* fektować, fechten. Kto szyrmuje abo młóci, ramiona spracuje; pannie szyrmować nie przystoi. *Oczk. Przym.* 43. Szermować jako szermierz, z kim pojedynkować, bić się z kim, mit einem fechten. *Cn. Th.* 1112. Szyrmować, szermować czym, machać; fechten, fuchteln mit etwas, herum schlagen, herum fuchteln. W chłopięcym wieku już zręcznie żelazem szermował. *Pilch. Sen. list.* 286. Gdy ręka nie szermuje, szabla sama nie bije. *Fredr. Ad.* 59. Wy, co ostrym szermujecie grotem W gniewie Marsowym i żarliwym boju. *Tward. Daf.* 41. Cyruliku pomału brzytwą szermuj, byś nie zarznął w brodę. *Kchow. Fr.* 112. Bardziej językiem, niż żelazem szermuje. *Boh. Kom.* 4, 244. Nie pałaszem, nie rękoma, lecz językiem szermował. *Bals. Sen.* 19. Językiem szermować zdolniejsi, niźli orężem. *Pilch. Sall.* 194. Mógłbyś uczciwiéj swą gębą szermować. *Pim. Kam.* 105. Kto rad szermuje, ten nie wiele nabije. *Budn. Apopht.* 121. (więcéj huku, niż puku). Wielomowstwem języka szermuje. *Chrośc. Job.* 42. Szermować na wiatr, *cum nubibus ludere. Cn. Th.* 1112 Luftstreiche thun. — Szermować czym, chełpliwie się popisywać czym, pokazywać się, womit breit thun. Hardo stojąc, a plecami i krokiem szermując, woła na nich, sromocąc ich. *Stryjk.* 126. Szermować szlachectwem. *Cn. Th.* 1112. Nie dajże się uwodzić tym nowotnym rozumkom, którym podobno tego potrzeba, aby 'imi szyrmowali. *Rej. Zw.* 9. — *Aliter:* Szermować czym, poterać czym, niedbale używać, nieuważnie chodzić koło czego; unbedachtsam gebrauchen, unachtsam behandeln. Prawy i wolnością tak jako szermowali, wszystko sobie lekce poważając. *Falib. F.* Z wodą Drużbacką, która ostra i wapienna jest, szermować bezpiecznie nie trzeba. *Petr. Wod.* 13 żartować.

SZEROKI, 'SZYROKI, a, ie, Szerszy *Compar.*, Széroko, Szeroce *adv.*, Szerzéj *comp. adv.*: *Boh.* široký; *Slov.* široký, širokí, širši; *Sorab.* 2. schiroki, scheroki, schjroky, schirschi, schieroko; *Sorab.* 2. schüroki, schuroki; *Carn.* shirok, shrok, shirshe; *Vind.* ſhirok, ſhrok, ſhirji; *Croat.* shirok, sírok, shirshi; *Slav.* shirok; *Bosn.* scirok: *Rag.* scirok: *Ross.* широкій, (*cf. Graec.* εὐρύς; *cf. Hebr.* [illegible] scharuah, *extensus*; *f. Germ.* schrage); — szeroki, (*oppos.* wązki); breit. Deska na półłokcia szeroka. *Tr.* (wszerz). — Szeroki, nie ciasny, przestronny, nicht eng, weit. Do piekła szeroki dostęp. *Przyb. Mil.* 313. Szerokie wrota do piekła. *Cn. Ad.* 1138. Każdemu będzie 'szyroko ta fórtka otworzona. *Rej. Post. S s* 1. (*Vind.* preſhroku, po narſhirjenhem = na oścież). Z cudzéj skóry szerokie rzemienie krają. *Eraz. Ob. G.* Na cudzéj strawie hojno sobie poczynają, a z cudzéj skóry szerzéj rzemień krają. *Kosz. Lor.* 41. *b.* (*Vind.* ſhirozhka; *Croat.* szirochka szekira *ascia*, *ob.* Oksza, barta). Nieco szeroki *Ross.* широковатый. Szukaj sobie inszéj, dość-ci świat szeroki. *Tward. Daf.* 13. (dość rozwarty, wielki; *cf. Eccl.* небошировкій rozpostarty). Dziatki nas szeroce do koła oklękną. *Przyb. Ab.* 81. Szerokie włości. *Ryb. Ps.* 66. rozległe, wielkie; weitläuftige, große Güter. Pskowska Rzplta szeroko w północnych krainach panowała. *Stryjk.* 703. wielkie państwo miała, große, weitläuftige Herrschaft. Szerzéj panujesz, gdy poskromisz żądze, Niż żebyś z Kadyx, Libii pieniądze I ziemie złączył. *Hor.* 1, 189. większe twoje państwo będzie, większym panem będziesz; du wirst ein mächtigerer Herrscher seyn, wenn.... *Vind.* ſhroka = brzemienna, ciężarna, kobieta w ciąży; ſhroko storiti = płodu nabawić). O krótkież to słowa, ale z szerokiego serca wypuszczone. *W. Post. W.* 75. z głębokiego serca, aus tiefem Herzen. Krótkie słowa, ale mu długą myśl i rozrywkę szerokiéj uwagi uczyniły. *Sk. Żyw.* 2, 199. wielorakiéj uwagi, vieles Nachdenken. — Szeroka mowa etc., dokładna, wyszczególniająca, rozwlekła; umständlich, weitläuftig. Szerokiemi słowy matkę cieszył. *Gorn. Dz.* 2. O tym szerokie historye są napisane. *Rej. Post. D d d* 5. O inszych przypadkach jego czytaj historyki szersze. *Gwagn.* 201. Długosz kronikę Polską dosyć szeroce pisał. *Biel.* 426. O czym, chceszli szerzéj wiedzieć, czytaj Dyodora. *Papr. Ryc.* 2. Dosyć szeroce im o tym powiedział. *W. Post. Mn.* 310. O tym w ewanielii szeroce i krótko jest napisano. *W. Post. W.* 195. O tym wiele proroków 'szyroko opisało. *Rej. Post. R r.* 5. Chwaląc się szerokiemi słowy dzieje swoje rozszerzać. *Kosz. Lor.* 91. — Szeroka gęba, szeroko a nie wstrzymanie docierająca, nie wyparzona; ein loses, unbedachtes, großsprecherisches Maul. Cicho szczebiotko przeklęta, bo ci tę gębę szeroką zamknąć każe. *Teat.* 53. *b*, 27. Moje dziecię, dobrzebyś zrobiła, Gdybyś trochę szerokich usteczek stuliła. *Teat. S. M.* 26. SZEROKOBOCZNY, a, e, boków szerokich, breitseitig. Starać się do chowu o świnie długie szerokoboczne i kałduniste. *Wolszt.* 130. 'SZEROKODZIOB, 'SZEROKONOS, a, *m.*: *Ross.* широконосъ, плутоносъ, *ob.* Bąk, baba, ptak, der Breitschnabel. SZEROKONOSY, a, e, nosa szerokiego, breitnasig; *Ross.* широконосый. SZEROKOLIŚCI, ia, ie, SZEROKOLISTNY, SZEROKOLISTY, a, e, liścia czyli listów szerokich, n. p. "Szerokolisty klon. *Pot. Arg.* 377, breitblätterig; *Ross.* широколистный; *Eccl.* шероколистый. Szerokolistne dęby. *I. Kchan. Ori.* 1. 164. Owoc euforbii szerokolistnej brozdowanéj. *Jundz.* 259. SZEROKONOGI, który szerokie stopy ma, *pansa. Macz.* *Boh.* širokonohy; *Carn.*

shrokanog; *Croat.* sirokonog = SZEROKOSTOPY. *id. Cn. Th.* 1113. breitfüßig. Tury szerokonogie *Banial. J* 2. SZEROKOPIERSI, ia, ie, piersi szerokich, breitbrüstig; *Ross.* грудастый, *ob.* Gruda, *SZEROKOPLECZY, a, e, pleców szerokich, breitschulterig; *Ross.* широкоплечій, *ob.* Pleczysty. Człowiek szerokopleczy *Ross.* шпрай. **SZEROKOWŁADNY n. p. król. *Hor.* 2, 124. *Min* weitherrschend. *Lib. Hor.* 78. Ojcze Polskiego państwa szerokowładnego. *Groch. W.* 551. *et* 397. Szerokowładna Rzplta Rzymska *J. Kchan. Dz* 180. SZEROKOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh. et Slov.* širokost; *Sorab* 1. scherokosež, schrokosež; *Carn.* shirokust; *Vind.* shrokust; *Dal* proztor, (*ob.* Przestwor); *Ross.* широта; szerz, jedna z trzech rozciągłości brył, die Breite. Trzy cale szerokości. *Tr.* Szerokość geograficzna, odległość miejsca jakiegokolwiek ziemi od równika. *Śniad. Jeog.* 66. Gradusy szerokości geograficznéj liczą się na merydyanie ku biegunowi. *Wyrw. Geogr.* 48; może być północną albo południową *Lesk.* 2, 188. die geographische Breite. — §. Szerokość, wielkość, przestwor; Weitläuftigkeit, Größe, Geräumigkeit. Turcy z mikczemnych początków do takiéj szerokości państwo swoje przywiedli. *Krom.* 72. Narody te sławą, męstwem, rozumem, szerokością panowania słynęły. *Stat. Ref.* 5. Jemu bóg dał opanować od granic do granic wszystkie *szyrokości świata tego. *Rej. Post.* S s 1. Szerokość oceanu między nami a tamtymi ludźmi, wedle ich mniemania, nie mogła być przebyta przemysłem. *Boter.* 260. Niewielka szerokość czyli wielkość czego *Ross* широковатость. — §. *W górnictwie:* Szerokość żyły, die Mächtigkeit des Ganges, odległość skały nadżylnéj od podżylnéj, czyli odstęp między podżyłem i nadżyłem. *Mier. Mskr.* SZEROKOTWARZY, a, e, twarzy szerokiéj, breiten Gesichts; *Ross.* широколицый, широкорожій. SZEROKOUSTY, a, e, ust szerokich, breitmäulig; *Eccl.* широкоустый. — (SZERŚCISTY, *ob.* Sierścisty. SZERSTKI, *ob.* Szorstki. SZERSZEŃ, *ob* Sierszeń). — SZERZ, SZERZA, y, *ż.*; *Boh.* šjř, širka, šiře, šiřegi; *Sorab.* 2. schür; *Carn.* shirjava; *Vind* shirjava, shirja; *Croat.* sirina; *Bosn.* scirina, prostor; *Rag.* scirjna; *Ross.* ширь, широта; szerokość, die Breite. Dymensya względem dłuży, szerzy i głębokości *Mon.* 76, 111. Dom wzdłuż na sto łokci a 50 na szerzą. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 7, 1, *ob.* Wszerz, in die Breite. Przysionek na szerzą 25 łokci. *W. Ezech.* 40, 36. Droga ode wsi do wsi ma mieć 8 stóp w szerzą *Sax. Art.* 46. Kładą fleytuchy w tan otwartych szerzą *Pot. Arg.* 677. (otwór). Wyrzucili kotwy na bezdennéj szerzy. *Pot. Arg.* 802. Długą szerzą kupy niezwalczone, Radą młodzika były zwyciężone. *Lib. Hor.* 95. Wiosłowa szerza, *ob.* pióro u wiosła, das Ruderblatt, die Ruderplatte. SZERZYĆ, *SZYRZYĆ *cz. niedok.*; *Sorab.* 1. woschèrokołežam, schjrum, schjru; *Vind.* shirjati, poshirjati; *Bosn.* sciriti; *Rag* sciriti; *Croat.* sirim; (*Hung* szerzëu = rozszerzyciel, rozmnożyciel); *Ross* ширить; (*cf. Hebr.* שרע *extendit*, *dilatavit*); rozszerzać, szerokim czynić; ausbreiten, breit machen, *phys. et transl.* Małe rzeczy szerzą. *Sk. Dz.* 710. rozciągają, powiększają, ausdehnen. Przyprowadziwszy więźnia, do króla poszedł, pokazując a szerząc posługi swe, jako nie śpi, jako etc. *Gorn. Dz.* 78. szeroko opisując, powiększając; weitläuftig ausdehnen, größer machen. Bunt szerząc nieufność i bojaźń, dwoił i niszczył duch narodowy. *Ust. Konst.* 2, 133. rozsiewając, rozszerzając; ausbreiten, ausstreuen. Szerzył chwałę bożą. *Tward. W. D.* 196. Gdy wszelki inny naród język swój przyrodzony miłuje, *szyrzy, krasi i poleruje, czemu sam Polski naród swym gardzi i brząka, który mógłby *iście obfitością i krasomową z każdym innym porównać. *Eraz. Jęz. i i b.* rozszerza, mnoży, bogaci, przysparza. — §. Szerzyć się z czym = rozwlekle o czym rozprawiać, mit etwas weitläuftig werden, umständlich davon handeln, reden. Zakazano, aby prokurator z rzeczą swą szerzyć się, a żałobliwemi słowy przerażać umysłów nie mógł. *Gorn. Dz.* 84. Między oświadczeniami, z któremiś się szerzył, Powiedziałeś, że .... *Niemc. P. P.* 87. — *Aliter:* Szérzyć się, *passive:* szerszym, większym się stać, powiększać się, rozprzestrzeniać się; sich ausbreiten, verbreiten, vergrößern. Szerzy się wrzód *Tr.* Znowu się szérzy zabój srogi. *Tward. Wł.* 80. (wzmaga się). — *Aliter:* Szérzyć się, boki podpierać; großthun, prahlen. Ano poznają zaraz co nie czyje. Paw się w swym szerzy, wrona w kąt twarz kryje. *Stryjk.* 237. Nietylko iż sami rodzice by pawowie się szerzą, ale też i temiż piórkami syny swe obtykają. *Glicz. Wych. F.* 2 *b.* Szerzył się bisurmanin tytułem ziemi Mołdawskiéj *Tward. Wł.* 56. SZERZYNA, SZERZYZNA, y, *ż.*; *Carn.* shirjava; *Croat.* sirina; *Bosn.* scirina, *Rag.* scirina; *Ross.* широта, ширина; szerokość, szeroka płaszczyzna; die Breite, eine breite Fläche. Po wszystkich morskich tajnikach, szerzynach, pobrzeżach. *Falis. Fl.* 157. Wielka Grecyi minąwszy szerzyny, Pod Ancyum kotwice wyrzuca i liny. *Pot. Arg.* 555. Światowa szerzyna *Chrośc. Job.* 144. Rozwlekła pól żyznych szerzyzna *Zab. Łaz.* 47.

Pochodz. *obszar*, *obszerny*, *obszerność*, *rozszerzyć*.

SZEŚĆ, ściu, *obs.* seć, *Num. card.*; *Boh.* šest; *Slov.* šest; *Sorab.* 1. schestż, schesc, schiesześ, scheszczo; *Sorab.* 2. schesež, scheschež; *Carn.* shest, shest; *Vind* shest, shest; *Croat.* sesz, shezt, seesz; *Hung.* hath; *Slav.* shést; *Bosn.* scest, sces; *Rag.* sces, scést; *Ross.* шесть; liczba między pięcią a siedmią; *Germ.* sechs; *Svec.* sex; *Isl.* sex; *Ang.* six; Niederd. ses; *Ostfr.* sees, *Lettor.* seis; *Goth.* sachs; *Lat.* sex; *Ital.* sei; *Gall.* six, *Graec.* ἕξ, *Armor.* ses, *Pers.* schesch; *Sanscr.* shash; *Syr* שת; *Arab.* סת; *Hebr. et Chald.* שש scesch, ses; (*Aethiop.* שש sisa, *sexaginta*; *Hebr.* ששה schischah, *sextavit*). Od sześciu dni konał. *Teat.* 23. *b*, 46. Szedł za młodemi dobry ojciec syny I Salomona wszystka *sześć opaiłi *P. Kchan. Jer.* 230. wszyscy sześć, alle sechse. Między sześćma osobami. *Stat. Lit.* 93. (między sześcioma, między sześcią osobami). Sześć rzeczy powinien mieć szlachcic w domu dla gościa: kapłuna tłustego, piwo dobre, chléb chędogi, ocet mocny, świece jasne, i gorzałkę przednią. *Rys. Ad.* 62. Nie wziąłem z publicznego skarbu sześciu groszy. *Pot. Arg.* 76. (ani szeląga). SZEŚĆDZIESIĄT, *G.* sześciudziesiąt, *Num. card*; *Boh.* šestdesat; *Slov.* šestdësát; *Sorab* 1. schesczdzesacž, schesczdzeszat, scheschdzeszat; *Sorab* 2. scheseżdzaszet; *Carn.* shestdeset; *Vind.*

ſhestdeset, ſhiestdeset, ſhiestred; *Bosn.* scesdeset; *Rag.* scesdesét; *Slav.* shèsdesèt; *Croat.* sesztdeset, sheszdeszet, sesztdeszet; *Ross.* шестьдесять: sześć razy dziesięć, ſechzig. Sześćdziesiąt sztuk czego, *ob* Kopa. Sześćdziesiąt kroć, *sexagies*, ſechzigmal. SZEŚĆDZIESIĘTKROTNY, n. p. owoc dawały nasiona. 1 *Leop. Math.* 15, 8. SZEŚĆDZIESIĄTNY, 3 *Leop. ib.*, *SZEŚĆDZIESIĘTNY, 1 *Leop. Marc.* 4, 8, ſechzigfältig; *Boh.* šedesaterý. SZEŚĆDZIESIĄTLETNI, ia, ie; *Boh.* šedesatilety, kopuletý, (*ob.* Kopa); *Sorab.* 1. schestždžeszat lětw staré; *Vind.* ſhiestredliten; *Ross.* шестидесятилѣтный; *Eccl.* шестьдесятолѣтный; lat 60 mający, ſechzigjährig. Starzec sześćdziesiątletni. *N. Pam.* 21, 296; *sześćdziesiątoletni. *Boh. Dyab.* 2, 110, (cf. jużem się z szóstym pożegnał lat krzyżykiem, a z siódmym witać zaczynam. *Mon.* 76, 801); *Boh.* šedesátnjk, *Germ* ein Sechziger. SZEŚĆDZIESIĄTNICA, y, ż., niedziela po starym zapuście abo siedmdziesiątnicy, zowie się sześćdziesiątnicą, to jest, niedziela w szóstym dziesiątku dni do wielkiéjnocy. *Sk. Kaz.* 86; niedziela mięsopustna. *Bals. Niedz.* 1, 138, *dominica sexagesima*; *Croat* sesztodeszetieza; *Rag.* scestodesetizza; SZEŚĆDZIESIĄTY, a, e, *Num. ord.*; *Boh.* šedesaty; *Slov.* šestdèsáti; *Sorab.* 1. schestdžeszaté, schefcdžesaty, schefcždžeszaty; *Sorab* 2 scheschežčžaszeti; *Carn.* shestdeseté; *Vind.* ſhestdeſeti, ſhiestreden; *Croat* szesztdeszeti; *Slav.* shesdeséti; *Bosn.* scesdesetni; *Rag.* scesdeseeti; *Eccl.* шестьдесятни; *Ross.* шестидесятый: w porządku po 59 następujący, der Sechzigſte. W *sześćdziesiątnym lecie. *W. Post. Mn.* 527. By Helenę Parys był poznał w *szóstymdziestym, (w sześćdziesiątym) lecie, Nigdyby był téj trwogi nie wzbudził na świecie. *J. Kchan. Fr.* 15. SZEŚCIAN, u, *m.*, *cubus*, kostka, bryła między sześcią równemi kwadratami zawarta. *Jak. Mat* 1, 152. *Łesk.* 5. der Cubus, der Würfel. Sześcian liczebny, trzeci stopień liczby przez się mnożonéj. *Jak. Mat.* 1, 122. *Łesk.* 2, 44. die Cubiczahl. SZEŚCIENNY, a, e, od sześcianu, Cubic =. Cal sześcienny. *Hub. Wst.* 199. Liczba sześcienna. *Jak. Mat.* 1, 122. Pierwiastek sześcienny. *Jak. Mat.* 1, 122. *Lesk.* 2, 44. *et* 54. die Cubicwurzel. *SZEŚCINIEDZIAŁKA, i, *ż.*, *SZEŚCINIEDZIELNICA, y, *ż.*; *Boh.* šestinedělka, (šestineděle połóg), kautnice, (cf. kąt); *Slov.* šestonedělka; *Sorab.* 1. nedželniczža; *Vind.* dietetniza, kimpatarza = położnica, die Sechswöchnerinn; (białe głowy zwykły w połogu sześć niedziel leżeć. *Szczerb. Sar* 225). Usłyszałem głos, jakoby téj, która się przy rodzeniu pracuje, uciski jako sześciniedziałki. 1 *Leop. Jer.* 4, 31. Łożysko po porodzeniu pozostałe biedrzeniec sześciniedzielnicom wywodzi. *Syr.* 70. *et* 399. Sześciniedziałkom i położnicom lubszczyk bardzo pomocen. *Syr.* 380. *et* 107. Wwodzenie do kościoła sześćniedziałek. *Hrbst. Nauk. Z* 6 *b.* Gdy się dowiedział, że przyjaciela żona była zległa, szedł do niego nawiedzać a winszować sześciniedziałce, z tego co jéj pan bóg dał. *Glicz. Wych. D* 4 *b.* SZEŚCIOBOCZNY, a, e, — ie *adverb.*, o bokach sześciu, ſechseckig; n. p. Prysmata sześcioboczne. *N. Pam.* 9, 341. **SZEŚCIOCHÓRNY, a, e, o chórach sześciu, ſechschörig. Spiewania sześciochórne. *Chodk. Kost.* 59.

SZEŚCIODNIOWY, SZEŚCIODZIENNY, a, e, sześć dni trwający, lub co sześć dni wracający, ſechstägig; *Boh.* šestidennj; *Sorab.* 1. schěštždneyski; *Vind.* ſhiestdanski; *Croat.* sészterodnevni. SZEŚCIOGODZINNY, a, e, godzin sześć trwający, lub co sześć godzin przypadający, ſechsſtündig. Pięcio - lub sześciogodzinne kamieniem przy stole siedzenie. *Mon.* 71, 92. SZEŚCIOGRAN, SZEŚCIOKĄT, u, *m.*, sześciokątna figura; *Boh.* šestihranatost; *Rag.* scesteronughla; *Ross.* шестиугольникъ; mający sześć anguły i ściany. *Solsk. Geom.* 7. das Sechseck. Sześciokąt, 6 boków mający, *hexagon. Jak. Mat.* 1, 52. Sześciogran, *cubus. Ustrz. Alg.* 2, 28. *et* 6, *ob.* Sześcian. — *Fig.* Sześciogran, który sobie pszczołka usklepia. *Zab.* 14, 88. (komorka sześciokątna). Sześciokątne komory woskowe. *Otw. Ow.* 623. ſechseckig, = SZEŚCIOGRANIASTY, SZEŚCIOKĄTNY, SZEŚĆWĘGIEŁNY. *Dasyp. B b*, 6. *Cn. Th.* 1113; *Slov.* šestohranni; *Sorab.* 1. schestžrožné; *Vind.* ſhiestvoglast, ſhiestvogiou, ſhiestrobni; *Croat.* szesterovuglaszt; *Rag.* scesteronughli, na zàr; *Ross.* шестіугольный, шестероугольный. Chan ten, dał ogrodowi swojemu wieże sześciokątne lub ośmiokątne. *N. Pam.* 322. SZEŚCIOKONNY, a, e, o sześciu koniach, poszóstny, mit ſechs Pferden. Wyjechałem z Krakowa w przystojnéj karecie sześciokonnéj. *N. Pam.* 12, 266; *Vind.* ſhiestvpreshni. ſe ſhiest konjami. SZEŚCIOKROTNY, *ob.* Sześćkrotny. SZEŚCIOLETNI, ia, ie; *Boh.* šestilety; *Slov.* šestoročák; *Sorab.* 1. schestžlětné, schosztak, (cf. szóstak); *Vind.* ſhestlieten, ſhiest liet, ſhest lét star; *Rag.* scesteroljetni, scesterogodni; *Bosn.* scestak; *Ross.* шестилѣтный; sześć lat mający lub trwający, lub też co sześć lat przypadający, ſechsjährig. Hetmani przedtym bywali sześcioletni. *Leszcz. Gł.* 41. Sześcioletnia i trwała na prace mulica. *Dmoch. Il.* 2, 308. Przeciąg czasu sześcioletni = *Sześciolecie, ia, *n.*; *Ross.* шестилѣтіе; *Eccl.* шестеролѣтіе, *sexennium*. SZEŚCIOŁOKCIOWY, a, e, sześciu łokci wielkości, długości, ſechsellig; *Eccl.* шестодланный. SZEŚCIOMIAROWY n. p. wiersz, *hexameter. Gol. Wym.* 408, *Slov.* šestoraděc, šestorádek; *Rag.* scesterizza. SZEŚCIONOGI, a, ie, *sepes. Cn. Th.* 1113, n. p. Mrówka sześcionoga, ſechsfüßig; *Eccl.* шестероногій. SZEŚCIOPALCOWY, a, e, z sześcią palcami, o sześciu palcach, lub też długości, wielkości sześciu palców, ſechsfingerig; *Boh.* šestiprstý; *Rag.* scestoparstaz; *Eccl.* шестиперстный. *SZEŚCIOPIÓR, a, *m.*; *Carn.* shestoperněza, shestopirniza; *Vind.* ſhestoperniza; *Rag.* scestopèr; *Croat.* sésztoper *clava radiata*; *Bosn.* scestoperaç *clava ferrea*. Buławę zowią Moskale *szestoper. *Biel. Hst.* 435, (cf. *Ross.* перната dawny gatunek buławy), *ob.* Buława, *ob.* Maczuga. SZEŚCIORAK, a, *m.*, gatunek jęczmienia, który w sześcioro rzędów okrągłe w kłosie ziarna rodzi. *Haur. Sk.* 15, (cf. czwartak, plaskur), die ſechszeilige Gerſte; (cf. *Ross.* шестерикъ sześciodrótowy postronek, sześciocalowy gwóźdź, świeca z sześciu na funt), cf. sześciorzadkowy, sześciorzędy owies. SZEŚCIORAKI, a, ie, SZEŚCIORY, a, e, SZEŚCIORAKO *adverb.*; *Boh.* šestery, šesternásobny *sześcioronasobny; *Slov.* šestori; *Sorab.* 1. schěsteré, scheszčžory; *Sorab.* 2. scheschčžo-

raki; *Vind.* ſhiestvishen, ſhestfurmen; *Slav.* shesterostruk; *Eccl.* шестеракій, шестерако, на шесть доль: sześciu różnych gatunków będący, ſechſerley, ſechsartig. SZEŚCIORNY, a, e, sześć zamykający, poszóstny; *Slov.* šestorni; *Vind.* ſhestviren, ſhestversten, ſhestgubni, ſhiestpriemni, ſechs enthaltend. Większy to akt od dzieła dwa kroć sześciornego. *Bardz. Trag.* 66, 12. (*labores Herculis*). SZEŚCIORO, rga, *n.*, sześć sztuk czego, osobliwie różnéj płci; ſechs Stück, ſechs; *Slov.* šestoro; *Vind.* ſhesteru, ſhestiru, ſhestieru; *Slav.* shesteri; *Rag.* scèsctero; *Ross.* шестеро, шестеры. Z sześciorgiem dziatek nie ma z czego się żywić. *Ld.* Rozkrawaj pomarańczę na *czworę albo w *sześciorę *Sienn.* 556, *Ross* шестерить *sześcioraczyć, cf. dwoić, troić. **SZEŚCIOROSKRZYDLASTY, a, e, n. p. Sześcioroskrzydlaści serafinowie. *Sk. Żyw.* 1, 271; szóstoskrzydlaści. *Sk. Żyw.* 2, 218; sześcioroskrzydły, *Graec.* ἑξαπτέρυγος *Cn. Th.* 1113, ſechsflügelig; *Eccl.* шестокрильный. SZEŚCIORZĄDKOWY n. p. owies, w sześciu rzędach ma osadzone w kłosie ziarna. *Kluk Rosl.* 3, 134; sześćrzędy. *Cn. Th.* 1113. ſechszeilig, *ob.* Sześciorak. SZEŚĆKROĆ; *Vind.* ſhiestbarti, ſhestkrat; *Ross.* шестью, шестерицею; *Eccl.* шестижды; razów sześć, ſechsmal. SZEŚĆKROTNY, SZEŚCIOKROTNY, a, e, — ie *adverb.*, ſechsmalig; *Vind.* ſhestbarten. SZEŚĆMIESIĘCZNY, SZEŚCIOMIESIĘCZNY, a, e, — ie *adverb.*, trwający miesięcy sześć, lub przypadający co sześć miesięcy, ſechsmonatlich; *Boh.* šestiměsyčný; *Slov.* šestměsyčný, pulročnj; *Sorab.* 1. schèstžměszaczžné; *Ross.* шестимѣсячный. Wojsko opatrzone w żywność sześciomiesięczną. *N. Pam.* 4, 114. na sześć miesięcy wystarczającą. SZEŚĆSET, *G.* sześciu set, *Num. card.* = sto sześć razy; *Sorab.* 1. schestž stow, scheszcž ſtow; *Slav.* shest stô, ſechs hundert. Sześćsetkroć. *Birk. Zamoj.* 1. ſechshundertmal. SZEŚĆSETNY, a, e, — ie *adverb.*, *Num. ord.*; a) *Boh.* šestisty; *Sorab.* 1. schest stoteré; *Ross.* шестьсотный; der Sechshundertſte; sześćsetny w rzędzie. *Cn. Th.* 1113; — b) Sześćsetny sześćset w sobie mający. *ib.* ſechshundert enthaltend. SZEŚĆSTOPNY, *sexipes*, ſechsfüßig. SZEŚĆWĘGIEŁNY, *sexangulus*. *Cn. Th.* 1113. *ob.* Sześćkątny, sześćgraniasty, ſechseckig. — †SZESLONG, a *m.*, *Nagl.* 21. (z *Franc.* chaise-long; gatunek sofy, na kształt podłużonego stołka). — SZESNAŚCIE, *G.* szesnastu, *Num. card.*; *Boh.* šestnáct; *Slov.* šestnást; *Sorab* 1. schestnacže, scheszna-cže, schestnatžo; *Sorab.* 2. schefcžnascžo; *Vind.* ſhiestnaist, ſhiestnest, ſhestnaist; *Croat.* sésztnadeszte, sesztnayszt; *Rag.* scesnàest; *Slav.* shestnaest; *Bosn.* scesnadeste, scesnaest; *Ross* шестнадцать; *Eccl* шестьнадесять; sześć nad dziesięć, ſechszehn. Szesnaście set. *Fur.* *G* 2 *b.* W *sześcinastu lat *Czack. Tr. II* 1. (w szesnastu latach). SZESNASTOHERBOWNY n. p. familiant. *Mon.* 65, 323. ſechszehnahnig, von ſechszehn Ahnen. SZESNASTOLETNI, ſechszehnjährig; *Boh.* šestnáctiletý. SZESNASTY, a, e, *Num. ord.*; *Boh.* šestnactý; *Slov.* šestnástí; *Sorab.* 1. schestnaty, schestanté, schesznaty; *Sorab.* 2. scheschcžnasti; *Vind.* ſhestnajsti, ſhiestnaisti; *Croat.* sesztnadeszti; *Slav.* shesnaesti; *Bosn.* scesnadesti; *Ross.* шестьнадцатый; po piętnastym następujący, der Sechszehnte.

SZESNASTKA, i, *ż.*, jedna szesnasta część czego, ein Sechszehntel; *Boh.* šestnáctka. Cztery ćwierci składają beczkę, każda ćwierć ma dwie ośmin, ośmina dwie szesnastek, szesnastka garcy dziewięć. *Czack. Pr.* 1, 288. W Litwie ośmina trzyma szesnastek 2, a szesnastka garcy 9. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 316. Szestnastka, nota w muzyce, $^{1}/_{16}$; *Eccl.* двоеломаная; *dwułomna, dwuogonatka. *SZESNY, *SZESTNY, a, e, n. p. Gdy księżyc przez szóstą część nieba oddala się, zowiemy to aspekt szestny, to jest, wzgląd szestny. *Sienn.* 423. *Spicz. id.* 191, (cf. czwartny, cf. trzeciak); w stosunku szóstym, ſechstheilig, im Verhältniſſe zu Sechs. Szesny Marsa i trzeciak. *Mon.* 67, 444. — Dwakroć szesne Izraelowych synów pokolenie. *Odym. Św. H* 4 *b.* licząc sześć dwa razy, dwunastne.

Pochodz. *szósty, szóstka, szóstka, poszóstny.*

SZESZULA, y, *ż.*, SZESZULINKA, i, *ż.*, *zdrobn.*; *Boh.* šešulina, šešelina, šešelinka, luština; łuszczka, łupina; die Schale, Nußſchale u. ſ. w., (cf. szyszka). Sok z *szeszulinek, t. j. z owych czaszek zielonych, w których orzech laskowy siedzi.... *Spicz.* 121, *ob.* Szyszka.

SZEW, *G.* szwu, *m.*; *Boh.* šew; *Sorab.* 2. schaw; *Sorab.* 1. schów; *Vind.* ſhiu, saſhiu, rob, (cf. rąb); *Croat.* séu, nassva; *Rag.* scjav; *Bosn.* scjav, scivenje; *Eccl.* шьвъ, шьвеніе; *Ross* шовъ; zszycie, miejsce zszyte, ścigi, die Naht. Haftować co szwem kuśnierskim, rzadko dając ścig od ścigu. *Perz. Cyr.* 2, 26. Szew szewski; *Ross.* стежка, (*ob.* Ścieg). Szew worà młyn[illegible] *Ross.* [illegible], лузка. Czółny z żubrowych skór dziwnie zszywali, A szwy dla przejścia wody łojem nacierali. *Stryjk.* 213. Gdy szew na przodku przerwiesz, już się wszystek sam porze aż do końca. *Sk. Żyw.* 2, 364. — *Prov.* Nie po szwie mu się porze. *Cn. Ad.* 661. *Rys. Ad.* 43. nie powodzi mu się, es geht ihm nicht nach Wunſche. Kto kosztownie jada, chodzi, a źle orze, Takiemu się żadna rzecz już po szwie nie porze. *Falib. A* 2. Nigdy cnotliwym po szwie się nie porze. *Pot. Syl.* 153. *Biel.* 727. Niezbożny, że mu się nie po *szwu porze, własną ręką sobie gwałt czyni. *Jer. Zbr.* 88. — §. *Anat.* Spoje kości między sobą z gruntu nieruchome, nazywają się szwem, *sutura*. *Perz. Cyr.* 1. 25. die Naht, eine gewiſſe Verbindung der Knochen. Szew w kości głowiej, ząbkowate schodzenie kości głowy. *Cn. Th.* 1113. *Perz. Cyr.* 2, 134 *et* 1, 29. Szew imałogłowski, międzykrok. *Krup* 2, 157. — Szew u ryb, niby pasek kropkowaty w podłuż ciągniony, jakoby wyszywany, jest znakiem, gdzie ciągną kostki pacierzowe. *Kluk. Zw.* 3, 58. die Naht auf dem Rücken der Fiſche. SZEWC, a, *m.*, *SZWIEC, *G.* szewca, *m.*; *Boh.* šwec; *Slov.* šwec, čižmár, *ob.* Czyżmar; *Sorab.* 2. schejz; *Sorab.* 1. schewz; (*Sorab.* 1. schewcz *sartor*); *Carn.* zhevlar, (zhevl = trzewik); *Vind.* ſhuestar, ſhulhtar, zhreular, zhrieular, zheular; *Croat.* shostar, scostar, calzolar, obuvosciveez, czepelissar, posztolar (*ob.* Postoły), (scivecz, ssivavecz, svélecz = krawiec, który szyje, cf. szwaczka); *Dal.* posstolar; *Rag.* postolár, zrevgljar, (scjavacz, svittár *sartor*); *Bosn.* postolar, çrevgljar, vórga, bjecvar, bicvar, papucjar (*ob.* Papucie), (scjavaç, koji scije, koji scije svittu, krajaç = krawiec); *Slav.* csizmár, cipelar, po-

stolàr; (*Ross.* швецъ, швалъ co szyje, haftarz, wyszywacz, швея szwaczka; szewc сапожникъ, башмашникъ, cf. baczmagi; *Eccl.* шьвьць [*sutor* 2], krawiec); rzemieślnik od obuwia, der Schuster, Schuhmacher. Szewc, co z szafianu robi *Ross.* чеботаръ. Szewc lub też skórnik, garbarz zwyczajny, heby *Ross. vulg.* усмошвецъ Za częstym bótów robieniem, staje się człowiek szewcem. *Petr. Et.* 132. Dobry szwiec trzewiki, ani bardzo wielkie, ani też za małe robi; ani też więcéj skóry, ani mniéj nie bierze do roboty, jeno według potrzeby. *Fur. F* 4. Nie chwala szewca, który wielki bót na małą nogę robi. *Eraz. Jez. E* 5. Szewc gnypem robi. *Hor. Sat.* 44. *Szwiec skóry; a krawiec igły pilnują. *Hrbst. Art. B.* *Szwiec, kiedy się na skóry zadłuży, tedy podeszwami wypłaca *Rej Zw.* 167 *b.* Coby to był za *szwiec, coby na jednym kopycie wszystkim ludziom bóty robił! *Urzęd.* 398. Jeśliś *szwiec, patrz swego kopyta. *Cn. Ad.* 318; patrz każdy swego. *Ern.* 33. (czego się kto uczył, to niech robi; kowalu nie bądź konowałem, lub złotnikiem; nie podejmuj się szewsku legowego pola. Za zwyczaj szewc dragę robotę gani. *Teat.* 20, 10 (zazdrość rzemieślników). Najgorsze bóty u szewca. *Cn. Ad.* 529. (najgorsza siekiera u kowala; drugim dobry, sobie zły; co w swéj mocy mamy, o to mniej dbamy). Był szewc, który nie pijał. *Kras. Baj.*, (*ob.* Niebylica). Szewc pijany jak bela tarzał się. *Teat.* 22 *c*, 54. Mówiąc o szewcu, powinno się mówić wprzód: najsłodsze imię Jezus! a potym szewc. *Mon.* 74, 339. Śpieszy się, by szwiec z bótami na targ. *Rys. Ad.* 62. Sw beżi gako šwec do trhu; šwec do jarmarku behá: *Germ.* er läuft wie ein Bürstenbinder. — ℤ. Liny ryby, szewcami zowią. *Hmr. Sk.* 105. die Schleibe, oder Schusterfisch; *Slav.* lin, šwec. SZEWCOWA, y, *ż.*, żona szewca; *Boh.* šewcowa; *Slov.* čižmárka; *Vind.* zhreulariza; *Slav.* csizmàriza, (*Ross.* швея szwaczka); *Ross.* башмашница, сапожница, die Schusterinn, Schuhmacherinn. SZEWCZY, a, e, SZEWSKI, a, ie; *Boh.* šewcowsky, ševcůw; *Sorab.* 1. schewczki; *Slav.* csizmarski; *Croat.* sostarszki, *Rag.* postolarski, zrèvgljarski, *Bosn.* crevgjarski; *Ross.* сапожническій, сапожничій, Schuster=, Schuhmacher=. Szewska, ulica, *ob.* Swiecka. Szewski warsztat *Vind.* zhreularifhe. Szewskie rzemiesło = SZEWSTWO, a, *n.*; *Boh.* šewcowstwj; *Bosn.* postolarstvo, çrevgljarstvo, vorgarina; *Rag.* zrevgljarstvo, zrevgljarsctina. *Croat.* sóstaria; *Ross.* сапожничество, сапожничанье, das Schuhmacherhandwerk, die Schuhmacherey. *Cn. Th.* 1113. Uczyć się trzeba krawiectwa, szewstwa, garbarstwa, aptekarstwa, złotnictwa i innych rzemiosł czas niemały. *Hrbst. Odp. Pp.* Szewstwo robić *Ross.* башмашничать, сапожничать. SZEWCZYK, a, *m.*, czeladnik szewski; *Vind.* zhreularski hlapez; *Ross.* стежникъ, der Schuhmachergeselle. Szewczyk, krawczyk, kuśnierczyk, rymarczyk, gdy się ustroi w bławaty, porzuciwszy szydło, igłę, dratew, rozumie że szlachcic. *Mon.* 73, 578. *Pot. Pocz.* 705. SZEWCZYSKO, a, *n.*, *contemn.*, ein garstiger Schuster. Szewczysko pijane. *Teat.* 22. *c*, 24.

*SZEWLUCH, a, *m.*, [nidoczego, ladaco, ein Taugenichts; *Ross.* шевелюга, *Arch.* 2], (cf. *Ross.* шелуха, шелушка łuszczka; cf. шевелить ruszać). Po kabakach lada szewluch dziś ze swemi się musztruje. *Tward. W. D.* 2. Szydzili nasi z Szwedów: coż morskich tych szewluchów śmierdzących śledziami, Niemoglibyśmy za morze zasiec nahajkami! *Tward. Wł.* 180. — [ℤ. *Transl. de animal.* Szewluch 2], mercha, szkapa, co się ledwo rusza, eine Schindmähre. Inszy fryz, inszy żmudzin, insze są szewluchy, Przyrodne do orczyka, chomąta i duhy. *Pot. Jow.* 197, cf. szawłok.

SZKADŁUBA, SZKAŁUBA, *ob.* Skadłuba, Skalina, Skała.

SZKALOWAĆ *cz. niedok.*, łżyć kogo, szczypać słowami; einen lästern, schimpfen, schmähen; *Boh.* rauhati se, (cf. urągać się); *Ross.* наругать. Nie mogąc pana żydowie strofować, Jeli go słowy zelżywie szkalować. *Odym. Św. N n* 2. Grozi, fuka, sromoci, klnie go i szkaluje. *P. Kchan. Orl.* 1, 270. Porzuć tę łacinę; mógłbyś mię i szkalować, a ja nie wiedziałbym o tym. *Teat.* 30, 12. Nie chcę nikogo obmawiać, szkalować, żebym grzywien nie zapłacił. *Teat.* 3. *b*, 61. I najczystsza cnota, nie jest od szkalujących wyjęta języków. *Teat.* 30. *b*, 114. Zdrajcami nas ojczyzny i śpiegami szkalują. *Weryf.* 2. SZKALOWNIK, a, *m.*, szczypacz, obmawiacz, osocznik; der Schmäher, Schänder, Verläumder; *Boh.* rauhawý. Plotką abo zdradziectwem jest twe doniesienie, Wybieraj szkalownika imię lub oszusta, Obojgiem cię rozumiem. *Teat.* 45. *b*, 57. To słysząc Dawid, lekko wiarę daje, Na szkalownika udanie przystaje, I uwiódł się fałszywą obmową. *Leszcz. H. S.* 298.

SZKAMONIA ziele, *ob.* Socznica. SZKANDELA, SZKANDELAN, n. p. Mosiężna do grzania pościeli fajerka, szkandalan od niektórych rzeczona. *Mon.* 71, 204. der Bettwärmer; *Ross.* грѣлка, *ob.* Łożogrzéj.

SZKAPA, y, *m. et f.*, cf. *Graec.* σκάφη, *Mosq.* Schäfer, Schacher; *Lucn.* Schaufer); mercha, eine Schindmähre, Mähre, Gurre, Kracke, ein elendes Pferd; *Boh.* mercha, herka; *Vind.* medel konj, shiva merha; *Ross.* лошаденька. Przed namioty szkap zdechłych wielkie kupy leżały. *Birk. Pod.* 12. Zły szkapa, kiedy się uprze, i z góry nie pociągnie. *Rys. Ad.* 79. Zła szkapa. *Cn. Ad.* 1332. Dyszy w téj chorobie, ni szkapa stara w chomoncie. *Comp. Med.* 400. Biegam, jak na początku biedny szkapa, Który już zmęczony ledwo sapa. *Teat.* 52. *d*, 120. Rząd starał się o wytępienie tych wszędzie biednych i małych szkap. *Pam.* 85, 333. Zasłużonych bez względu, jak stare szkapy, na pole wyganiają. *Teat.* 30. *b*, 99. — ℤ. *Transl. ad homin.* To weź je sobie, ty stary szkapo. *Teat.* 30, 34. SZKAPI, ia, ie, od szkapy, koński; von einer Mähre, Pferde=, Gurren=. Tatarzy mléka szkapiego zażywają. *Tward. Wł.* 9. Stuttenmilch. Jakoby szkapie żołądki mieli. *Birk. Kaz. Ob. L* 2, (cf. strusie). Ludzie z owym szkapim brzuchem, co weń kijmi kołacą. *Rej. Zw.* 102 *b.* Żydzi czasem szkapie lekarstwa ludziom dają. *Petr. Pol.* 415. Nazajutrz koło miasta Tatarskie zagony, Stanęły pod szkapiemi z daleka ogony. *Zimor. Siel.* 245. pod buńczukami, Roßschweife. — *Poet.* I jam-ci na Aońskiéj nie sypiał wierzchnicy, Anim się kąpał w szkapiéj z Minerwą krynicy. *Simon. Siel.* 212. (w Hippokrenie).

Szkapia siarka, którą parchy końskie lécza. *Ślesz. Ped.* 420. Szkapie mięso = SZKAPINA, y, *ż.*, §. a) Pferdefleisch, Gurrenfleisch. Tatarzynowi szkapiny sztuka, choć jeszcze w *zębiech drga, ni kaska nie wadzi. *Oczk. Przym.* 32. Musiał szkapinę z Tatarami jadać. *Dwor. K.* Coż, gdyby kto sługę chciał żywić surową szkapiną? *Petr. Ek.* 111. — §. b) Szkapina, biedna szkapa, ein armseliges Pferd. Wydobył z téj przepaści ledwie żywą szkapinę. *Mon.* 67, 300. SZKAPIORA, y, *m.*, *zgrubiałe*, duża szkapa, eine große Mähre. Szkapiora, Jak się potknął, myślałem nie dożyć wieczora. *Teat.* 45. *c*, 58. *Wyb.* SZKAPSKO, a, *n.*, szkaradna, brzydka, paskudna szkapa; *Ross.* кляча, клячка, клячонька, (cf. klacz); eine garstige Schindmähre. Z dzielnego się konia z laty szpetne szkapsko staje. *Zab.* 8, 398.

SZKAPLERZ, a, *m.*, z *Łac.*, scapulare; (*Sorab.* 1. žkapulir, wopatkowne wobhleczženno; *Vind.* shkapulir; *Croat. et Hung.* skapulár); pacyencya mniska, krótki ubiór mniski, das Scapulier der Mönche. Już albo na kraj świata prędko uciecze, Abo u czerńców czarny szkaplerz oblecze. *Petr. Hor.* 2, *P b.* — §. Szkaplerz, szkaplerzyk, co na sznurku noszą, ein Scapulier, wie man es am Halse trägt. Kramiki z szkaplerzami. *Xiądz.* 213. Miałem zaszyte w szkaplerzu wexle. *Kras. Doś.* 211. Prywatne nabożeństwa szkaplerza, różańca, paska, sznurka. *Mon.* 76, 577. SZKAPLERZNY, SZKAPLERZOWY, a, e, od szkaplerza, Scapulier = . Kłótnia urosła o precedencyą bractwa szkaplerznego i różańcowego. *Xiądz.* 213. Ołtarzyki najświętszéj panny różańcowéj i szkaplerznéj. *ib.*

SZKARADA, y, *ż.*, §. 1) rzecz szkaradna, uczynek szkaradny, sprosność; etwas Abscheuliches, eine Abscheulichkeit, abscheuliche Handlung; *Sorab.* 1. žkaředa. Pijaństwo jest matką wszelakiéj szkarady, a sromotnéj nieuczciwości nauczycielką. *Kosz. Lor.* 119. Ani dziwna, że takie znosić musim kary, Co to naszym szkaradom żadnéj niemasz miary. *Zab.* 6, 147. *Min.* — §. 2) Szkarada *mascul. et fem.*, monstrum, ein Scheusal, ein Ungeheuer. Szkarada okrutna, *monstrosissima bestia. Mącz.* A więc śmiałeś mnie zdradzać, niewdzięczny szkarado! *Teat.* 42. *c*, 56, (*Ross.* скаредъ). Te i inne szkarady wylatując hurmem Mocne piekła zawory silnym łamią szturmem. *Zab.* 6, 170. *Min.* SZKARADNICA, y, *ż.*, kobieta szkaradna, koczkodan, ein abscheuliches Weibsstück. Będzie ci zapewne ciężko szkaradnicę pojąć za żonę. *Teat.* 55. *d*, 31. SZKARADNIK, a, *m.*; *Ross.* скаредъ; szkaradny człek, paskudnik, ein häßlicher Kerl. SZKARADNOŚĆ, *SZKARADOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* šerednost; *Sorab.* 1. žkarednofcž; *Carn.* gnusoba, (cf. gnusność); *Ross.* скаредность, гнусность; *Eccl.* шкаредство; sprosność, szpetność; die Häßlichkeit, Abscheulichkeit. Tak dostatecznie z kankru uzdrowiona była, że ani najmniejszego znaku szkaradności jakiéj na twarzy nie zostało. *Wys. Kat.* 458. Piękność jest twarz przyjemna, luba, wesoła a która pragnie przystojności; a szkaradność zasię twarz ponura, przykra, smętna, mierziona, a która chciwa jest na nieprzystojeństwo. *Gorn. Dw.* 410. Ogień na końcu świata Wszystkie z żywiołów zmazy wypali I wszelką od nich szkaradość oddali. *Odym. Św.* 2 *T.* Znam złość i szkaradość grzechu mego. *Sk. Kaz.* 302. Złości a szkaradości cielesne. *Sk. Dz.* 86. SZKARADNY, *SZKARADY, a, e, SZKARADNIE, *SZKARADZIE *adverb.*; *Boh.* šeredný, škaredý, (škarohledý niewesoły, niełagodny; *Slov.* šeředný *inamoenus*; *Slov.* škaředný; *Sorab.* 1. škaredné; *Ross.* скаредный, гнусный (cf. gnusny), отвратительный; *Eccl.* скаредъ; (cf. *Syr.* ––– schárar, *turpem esse*); sprosny, szpetny; abscheulich, scheußlich, häßlich. Trzy występki szkaradne mu zadano. *Boh. Kom.* 3, 356. Zbójca szkarady. *Ustrz. Klaud.* 67. Ci, którzy palą gumna, śmiercią najszkaradszą mają być karani. *Herb. Stat.* 204. Dobrodziejstwa nie być wdzięcznym, rzecz szkaradna jest. *Gorn. Sen.* 134. Szkarada rzecz starcowi, kiedy twarz chędoży, Albo kiedy odzienie na się piękne włoży; Jeszcze bardziéj szkarada, kiedy się w Wenerze kocha. *Prot. Kont. B b.* Ani oczy mogą patrzeć na szkaradę ręce wasze. *Bzow. Roż.* 55. Możności swéj źle a szkaradzie używali, a szlachetność rodu swego szkarademi występki pomazali. *Kosz. Lor.* 26. Obmawianie jest szkarade a nieprzystojne chrześcianinowi. *Eraz. Jęz. G g* 2. Psują dobre obyczaje rozmowy szkarade, tym więcéj strzedz się mają rodzice, aby szkaradzie łamiąc wiarę małżeńską, dziatkom przyczyny nie dali, lekko ich sobie ważyć. *Rej. Post.* 7. Codzień to w większe i szkaradsze grzechy wpadają. *W. Post. W.* 206. *Sk. Kaz.* 77. *et* 105. Szkaradzie posieczony. *W. Deut.* 25, 3. *Pot. Arg.* 741, cf. haniebnie. (*Slov.* popelna aneb škaredá streda, popelec = popielec). **SZKARADOPŁODY n. p. wiek. *Hor.* 2, 62. *Kniaź*, *foecunda culpae saecula*, fruchtbar an Abscheulichkeiten. **SZKARADZIĆ *cz. niedok.*, oszkaradzić, poszkaradzić, uszkaradzić *dok.*, szpecić, lżyć; schänden, häßlich machen, verunstalten; *Boh.* šeredjm, zšerediti, zohawiti, zohyzditi; *Ross.* портить, порчу. *Turpificatus*, uszkaradzony, zeszpecony. *Mącz.* Nieprzyjaciele co najświętszego szkaradzą w kościele. *Leszcz. H. S.* 484. Kunszt drukarski nie tylko prostego człeka, ale samego szlachcica nie szkaradzi. *Papr. Ryc.* 215. (nie hańbi). On się właśnie na tym sadzi, Że mię, gdzie może szkaradzi. *Groch. W.* 475. obmawia, szkaluje, szacuje, szczypie, verunglimpfen. Rzymscy panowie, co się wam to dzieje, Dlaczego się tak ojczyzna szkaradzi! *Chrość. Fars.* 7.

*SZKARDASZTWO, a, *n.*, słowo Tatarskie, pobratymstwo, przyjaźń, braterstwo; Freundschaft, Bruderschaft. Z Tatary pokoju nie zawierał, nigdy im nie wierzył, lubo to kurczyli się, zalecali szkardasztwem swym i braterstwem. *Birk. Chmiel. C* 2 *b.* [*ob.* Kardasz 2].

SZKARŁAT, SZKARLATYNA, *ob.* Szarłat. SZARPA, *ob.* Skarpa. SZKARPETKA, *ob.* Skarpetka.

SZKATUŁA, y, *ż.*, SZKATUŁKA, i, *dem.*; (*Boh.* škatule, škatulka, krabice, (*ob.* Krobia); *Slov.* schowadlo, (*ob.* Schowanie); *Sorab.* 2. schachtula; *Carn.* shkatla; *Vind.* shkatla, sklopniza, shkatelza, sklopnizhiza; *Croat.* skatùla, skatulya, skatulicza; *Dal.* skatula; *Hung.* iskatulya; *Bosn.* skatula, skrabiciça; *Ross.* шкатула, шкатулка, досканъ; *Gall.* chatouille; *Ital.* scatola; *Lat. med.* scatula; cf. *Germ.* Schachtel); skrzynka od pieniędzy, die

Geldschatulle, Schatulle. Leciała jedna suma po drugiéj, i nie prędzéj się postrzegł, aż gdy w szkatule dno obaczył. *Mon.* 65, 571. Choćby miał sto tysięcy dukatów, za krótką chwilę szkatułę do ostatniego wypróżni szeląga. *Zab.* 13, 62. Nic po tytule, gdy pusto w szkatule. *Żegl. Ad.* 154. Nie trzeba szkoły, mogą być szkatuły Wszystkie natury i szczęścia tytuły. *Pot. Jow.* 188. Szkatułka pisarska, stuć. *Cn. Th.* 701. ein Schreibezeug, Schreibebüchse. SZKATULNY, SZKATUŁOWY, a, e, od szkatuły, Schatullen = ; *Vind.* shkatelni.

SZKLANKA, SZKLENICA, SZKIEŁKO, SZKŁO etc., *ob.* Śklanka, Śklenica, Śkiełko, Śkło. SZKLNIĆ się, SZKLNAĆ, *ob.* Lśnąć. SZKNĄĆ, *ob.* Szczykać, szczyknąć. SZKOBEL, *ob.* Skobel.

SZKOCYA, yi, *ż.*; *Gall.* Ecosse; Schottland; *Ross.* Шотландія; północna część Wielkiej Brytanii. *Dykc. Geogr.* 3, 92. *Wyrw. Geogr.* 396, *ob.* Szkot, Szkotski.

SZKODA, y, *ż.*; (*Boh. et Slov.* škoda; *Sorab.* 2. schkoda; *Sorab.* 1. żkoda; *Carn.* shôda, qvar; *Vind.* shkoda, kvar, nedobizhek, restroshek, okshkodek, shkodovitnost; *Croat.* skòda, kvàr, schap, gubitëk, steta, kvaruvanye; *Dal.* steta, gubitäk, poguba, poraza, kvaar: *Hung.* kvaar, kár; *Slaw.* shkoda, kvâr; *Rag.* sckodda, sctetta, poguba (cf. zguba), naudènje; *Bosn.* skoda, sckoda, sctetta; *Ross.* шкода, пакость, вредъ (cf. wrzód), накладъ, (cf. nakład); *Eccl.* врѣдъ [*lepra* 2], вредительство; *Germ.* der Schade; *Isl.* skade; *Svec.* skada; *Angl.* scath: *Anglos.* scathe; Ottfr. scado; cf. *Graec.* σκεδάω *noceo*, σχάω *scarifo*, σχέτλιος *miserabilis*: cf. *Germ.* schädlich; *Lat.* scelestus; cf. *Hebr.* שדד schadad, *vastavit*: *Arab.* שחת *corrupit*); — §. 1) szkoda, szkodowanie, uszkodzenie, strata, utrata, uszczerbek, (cf. *niepożytek); der Schade, Verlust. Szkoda jest uszczerbienie albo ujęcie majętności. *Szczerb. Sax.* 433. Szkoda znaczna *Ross.* зловредіе. Niedbalstwo może być takie, że żadnej szkody nie niesie. *Szczerb. Sax.* 72. Nauczyciel zły wieleby złego uczniowi nawarzył, i szkody narobił. *Glicz. Wych.* L 4 *b.* Nagrodzić szkody, wetować (*Vind.* dostaviti, poverniti). Moja w tym, nie wasza szkoda. *Boh. Kom.* 1, 113. Każdy z cudzéj szkody szuka zysku. *Pilch. Sen. gn.* 192. Czyja szkoda, tego i grzech. *Pot. Arg.* 252. *Żegl. Ad.* 56. Ten, co ma szkodę, ma i grzech. *Papr. Ryc.* 165; *Slov.* kdo má škodu, má i posměch. Rad czyjéj szkodzie; *Vind.* shkodovesel, shkodogmaiten, radoshkodliu, schadenfroh. Ten szkodą goni, kto co czyni nagle. *Błaż. Tłum.* A er ringt nach Schaden. Próżne to ludzkie wywody, Żeby szkoda nie zwać szkody. *J. Kchan. Dz.* 124. Przy jednym szczęściu dwie *szkodzie (*dual.* = szkody) bóg daje. *J. Kchan. Fr.* 21. *Rys. Ad.* 57. Frasowny każdy pewnie ma dwie *szkodzie, Jednę z frasunku, a drugą w przygodzie. *Rej. Zw.* 230. Dwie *szkodzie będziesz miał. *Syxt. Szkł.* 230. Dziecię kiedy na stół wlezie i spadnie, dwoję szkodę odniesie, bo go i raz stłuczony potka, i ociec go jeszcze rózgą ubije. *Żarn. Post.* 3, 515 *b.* Szkoda, przygoda, do mądrości droga. *Cn. Ad.* 107. (co zaszkodziło, to nauczyło). Szczęśliwy, kogo ostrożnym czynią cudze szkody. *Pot. Syl.* 4. Po szkodzie Polak mądry; *sero sapiunt Phryges. Czach. C* 3. *Biel.* 50. *Stryjk.* 742; *Croat.* po kvarusze chlovek vuchi; *Slov.* po radě bíwagú páni múdregši. Miawszy już doświadczenie po szkodzie, trzeba mieć rozum przed szkodą. *Kras. List.* 143. Głupi kto po szkodzie radzi o przygodzie. *Dwor. K* 2. Włoch przed szkodą, Niemiec w szkodzie; Polak po szkodzie przychodzi k sobie. *Rys. Ad.* 71. Zmazać starą, napisać już przypowieść młodą: Tymże Polak po szkodzie, czym był i przed szkodą. *Pot. Pocz.* 28. Próżny żal po szkodzie. *Kras. Sat.* 83; *Slov.* pozdě bika honit. Smutny pasterz, odebrawszy szkodę, Gdy mu w niebytność srodzi lwi rosprószą trzodę, Wróciwszy się, pastwiska obchodzi do koła. *Ustrz. Troi.* 304. Wielki swar gasić szkodami małemi. *Simon. Siel.* 43, (*ob.* lepsza szkodka, niż szkoda). — *Simil.* Na moję szkodę, na mój koszt, na moje niebezpieczeństwo, na moję rzecz, auf meine Kosten und Gefahr. Złotnik Przemysław zebrał pospolitego ludu niemało, jak mówią, na swą szkodę, i odgromił nieprzyjaciela. *Biel.* 25. Prosił mnie, abym mu konia w swéj stani, na jego grosz i na jego szkodę postawić dozwolił. *Szczerb. Sax.* 181. — §. *Assimil.* Szkoda w polu, spaś w zbożu, w łące; der Schaden im Felde, Viehschaden, Weideschaden, Hutschaden. Gdy obaczył konie w szkodzie, kazał postrzelać. *Boh. Ossol.* 68. Uszkodzony zwierzę w szkodzie weźmie, jeśli będzie chciał. *Szczerb. Sax.* 433. Bydło w szkodzie zajęte, przez noc przechowane, nazajutrz prezentowane być ma. *Vol. Leg.* 1, 28. Nie o szkodę zająca gonią. *Cn. Ad.* 629. (nie o toć go bito, nie o wodę wilkowi idzie). — *Adverb.* Szkoda, szkoda czego; *Croat.* skoda! schade! schade um etwas! Szkoda, żeś nie był! szkoda żeś nie burmistrzem, starostą, królem, *ironice vel serio*, szkoda, żeś nie woźny z tą gębą! *Cn. Th.* 1114. Szkoda takiego rozumu w kącie. *Cn. Ad.* 1140. Krótka, uciészna historya, któréj szkodaby nie czytać. *Groch. W.* 72. Szkodaż go! żal się go boże. *Cn. Th.* 1114. Sokrates cię popsuł, szkoda cię! *Węg. Marm.* 1, 34. Szkoda papieru! *Żegl. Ad.* 249. Szkoda zarębować, co się nie ma gotować. *Cn. Ad.* 1140. Szkoda krasy, gdzie rozumu nie masz. *ib.* 1138. Szkodaż mu téj urody, głosu, wymowy! *Cn. Th.* 1115. Szkoda tu tego; szkoda psu białego chleba. *Cn. Ad.* 1139. Błaznowie którzy niegrzecznie błaznują, szkoda im i chleba. *Petr. Ek.* 110. nie warci i chleba, es ist schade um das Brot, das sie kriegen. — Szkoda, próżno, darmo, daremny koszt, fatyga, praca daremna, nie wskórasz, nie warto; vergeblich, umsonst, es ist nichts ausgerichtet. O rządzie szkoda u nas mówić. *Biel.* 249. Szkoda zwać człowiekiem, kto bydlęco żyje. *Podw. Sion.* A 2 *b.* O wszystkiéj téj przezacnéj familii szkoda myślić chcieć wyliczyć wszystkie ich wielkie sprawy. *Petr. Ek. ded.* Jak okrutnie po nim tęskniła, szkoda wielą słów opisać. *Warg. Wal.* 137. — Szkoda, szkodzić może, niebezpieczno; es ist gefährlich, mißlich. Prawa natury już są próżne mary, i matce rodzonéj szkoda wierzyć. *Bardz. Trag.* 424. Szkoda ufać ramieniu swemu, choć najmężniejszemu. *Ryb.*

Ps. 58. Szkoda dwóch do jednego miechu kotów wsadzić. *Pot. Arg.* 793. Szkoda sobie z jednéj szkody dwie czynić, i frasować się i cierpieć. *Rej Zw.* 152. Szkoda pod czas mówić. *Cn. Ad.* 494 (milczeć lepiej). Szkoda pod czas milczeć. *Cn. Ad.* 496. (milczenie pod czas szkodliwe). — §. 2) Szkoda, szkoła, brajn, *Medic.*, die Bräune, die Kehlsucht. Wódka na zepsowanie dziąseł i usteczek dziecinnych, to jest, na szkołę abo radniéj szkodę i brajn. *Syr.* 279. *et* 263. *et* 293. *et* 473. *et* 1299. SZKODKA, SZKODECZKA, i, *ż.*, *dem.*, mała szkoda czyli strata, ein kleiner Schaden. Lepsza szkódka, niż szkoda. *Stryjk. praef. Rys. Ad.* 35. *Pot. Arg.* 400. (lepiéj rękawem zatkać, niż całą suknią). Nigdy on szkody wielkiéj szkodeczką nie goni, Widząc, że do téj małéj, gdy się wielka skłoni, Dwieby *szkodzie (*dual* = szkody) otrzymał, a jeśli nie obie Więc jednę, ale większą *Błaż. Tłum. B* 4. *Krom.* 426 SZKODLIWY, a, e, SZKODLIWIE *adv.*; *Boh.* škodliwy; *Sorab.* 1. žkodliwé; *Carn.* shkodliv; *Vind.* ſhkodliu, ſhkodoviten, ſhkodezhen, nedobizhen, restroshliu; *Croat.* skodlyiv, skodlivo, poskòden, kvarèn; *Bosn.* skodgliv, naudiv, udiv, zledan, ozlediv; *Slav.* shkodljv, kvaran; *Rag.* sekòdan, naudni (cf. nudny), pógùbn; *Ross.* шкодливый, вредный, вредоносный, вредителный, гибельный, убыточный. *Eccl.* растлительный, вредящій, портящій; szkodzący, szkodny, szkodę przynoszący, czyniący; schädlich, nachtheilig. Żaden z cesarzów Tureckich szkodliwszy chrześcianom nie był nad Mahometa II, który nam wziął dwoje cesarstwo Greckie i Trapezuntskie, i Słowiańskie państwo. *Paszk Dz.* 94 Wielce szkodliwy; *Ross.* зловредный, *ob.* Zgubny. Kazimierz uchraniał się, aby Raduł szkodliwego czego na ziemię Wołoską nie wewlókł; *mali aliquid. Krom.* 698. — Szkodliwy, niebezpieczny, gefährlich. Miał konia szkodliwego, który bił i kąsał. *Chełm. Pr.* 197. Uderzą w się szkodliwie. *Krom.* 99. Szkodliwie ranny, dalej bronić się nie mógł. *Tward. W. D.* 10. Z nienacka potrąceni szkodliwiéj upadamy. *Ossol. Sen.* 53. — Xiążę Wratysław z ludem szkodliwym do Polski wtargnął. *Krom.* 97; *infestus*, nieprzyjacielski, feindselig. SZKODLIWOŚĆ, ści, *ż.*; *Sorab.* 1. žkodliwolcž; *Vind.* ſhkodlivost, ſhkodovitnost, ſhkodezhnost, kvarnost, oſhkodnost, oſhkodlivost, svratanost; *Croat.* skodlyivoszt; *Ross.* вредность, пакоща; die Schädlichkeit. SZKODNICA, y, *ż.*; *Boh.* škůdnice; która szkody czyni, die Schadenstifterinn. *Malefica*, szkodnica, czarownica. *Macz.* SZKODNIK, a, *m.*; *Boh.* škůdnik; *Sorab.* 1. žkodnik; *Carn.* shkodlivz; *Vind.* ſhkodliviz; *Croat.* skoditel; *Rag.* osctettitegl; *Bosn.* scetocigna; *Ross.* вредитель, повредитель; *Eccl.* озлобитель, отщетитель; szkodzca, szkodzący, który szkody czyni, szkodzi, der Schadenstifter. Urzędnik gdy się napija, jest szkodnik pewny. *Haur. Ek.* 14. Szkodnikowi szkoda na dobre nie wyjdzie. *Alb. z Woj.* 17. Szkodnicy poginą, którzy cię trapili. *W. Bar.* 4, 31. Sądź panie szkodniki moje, a zwalcz najezniki moje. *1 Leop. Ps.* 34, 1. Jawni szkodnicy odprzysięgają się, będąc winnemi. *Gorn. Wł. Q* 2. Nocni szkodnicy na polu, *grunciech, rolach, i z samych kościołów mają być brani. *Herb. Stat.* 156. Szatan boży przeciwnik, z Krystusem niezgodnik, duchowi świętemu odpornik, człowieczy szkodnik. *Gil. Post.* 65. SZKODNICZY, a, e, szkodzący, nieprzyjacielski; schädlich, feindselig. Nie godziło się nawet szkodniczego pszczołom niedźwiedzia ubić. *Nar. Hst.* 3, 367. SZKODNY, SZKODZIEN, a, e, SZKODNO *adv.*; §. a) *activ.* szkodzący, szkodliwy; *Slov.* škodný; *Sorab.* 1. žkodné; *Vind.* ſhkodoviten; *Bosn.* sckodan, sctettan; *Rag.* sckodni, sctetni, sckòdan, naúdni; *Ross.* вредный, вредительный, schädlich, schadenbringend. Prędki zysk zazwyczaj szkodny. *Switk. Bud.* 14. Wszelkie niesnaski ucisz boże; a szkodną prywatę umorz. *Kanc. Gd.* 306. Florus w tym tylko szkodzien sobie, że więcéj nie pisał. *Lub. Roz.* 72. Prawo srogo karze tych, co dawają truciznę; ale to jeszcze szkodniejszy jad, którzy trują językiem. *Eraz. Jęz. A a* 2. Szkodno, *Ross.* шкодно, накладно; szkodno jest, szkodzi, es ist schädlich, es schadet. Szkodno stare drzewo przesadzać. *Ezop.* 29. Zdawało się to pożytecznо, lecz to było szkodno pospolitemu człowiekowi, *Petr. Pol.* 382. Co z tym czynić ma, aby to nie było szkodno prawu jéj? *Szczerb. Sax.* 496. Moczenie konopi w sadzawkach rybom jest szkodno. *Jak. Art.* 3, 111. — §. b) *Pass.* Szkodny, szkodujący, szkodę ponoszący, schadenleidend. Żałosny król, szkodzien oraz i w ziemi i w synie. *Pot. Syl.* 190. Nie baw', gdy w Rzymie bez obrony dyszą, Szkodzien kto zwłoczy, wieki o tym piszą. *Chrośc. Luk.* 14. W to pilnie wejrzyć mieli, aby w czym Rzplta nie była szkodna. *Biel.* 370; (*ne quid detrimenti capiat*) Witołd z Moskwy korzyść wielką wyniósł; było z nim Polaków dosyć, którzy nie byli szkodni téj drogi. *Biel.* 247. (nie stracili na niéj). — Szkodniéj trzewika niż nogi, Mówi skąpy i ubogi. *Cn. Ad.* 1140. SZKODOWAĆ *med. niedok.*; *Boh.* škodowati; szkodę podejmować, szkodę popadać, szkodę brać; Schaden nehmen, Schaden leiden; *Vind.* ſhkodo terpeti, oſhkoden biti, ſhkodo imeti; *Croat.* kvaruvati; *Rag.* sctettòvati; *Ross.* повредиться, повреждаться Kto się przed sądem nie stawi, na dniu szkoduje. *Chełm. Pr.* 135. Łakomy, chcąc więcéj mieć, szkoduje. *Cn. Ad.* 425, (cf. skąpy dwa razy traci). — §. *Activ.* Szafarz z dóbr pana chytrze sobie galił, i na nich go długi czas szkodował. *Odym. Św.* 2. *C* 4. (krzywdził go, szkodę mu czynił). SZKODŹCA, SZKODCA, *SZKOJCA, y, *m.*, SZKODZICIEL; *Boh.* škůdce; *ob.* Szkodnik, co szkody czyni; der Schadenstifter, Beschädiger. Patrzy na jęczące z ran nad brzegami cielce, I na szkodźcę wilka z zjuszoną paszczęką. *Otw. Ow.* 448. Zdrajca, pospolity szkodca i nieprzyjaciel. *Sax. Porz.* 42. Topili onego szkodcę Rzpltéj. *Birk. Kaz. Ob.* 3. Waszych szkodców wydajcie na sztych. *Czach. F* 2. Przeważna bohatyrka zabić *szkojcę swego zamyśla. *P. Kchan Orl.* 1, 376. (gwałtownika swego). SZKODZIĆ *cz. niedok.*; *Boh.* škoditi; *Slov.* škodjm; *Sorab.* řkodžu, žkodžicž, (cf. wada, wadzić); *Sorab.* 2. schkožesch; *Carn.* shkôdijem, shkodujem, shkoduvam; *Vind.* ſhkodit, ſhkoduvati; *Croat.* skoditi, skódem, poskodújem, schápim, gubiti, (cf. gu-

bić); *Dal.* stetiti, ostetujem; *Rag.* sckoditti, sckoditi, sctetiti, osctettiti, osctettovati, ùditi, naùditi; *Bosn.* uditi, nauditi, zlediti, ozlediti; *Ross.* вредить, повредить, убытчить, пакостить, пакощу; *Eccl.* вреждати, врѣдити, вредъ дѣлать, повреждать, портить, тщетю, тщету творю; *Germ.* ſchaden; *Svec.* skada; *Angl.* scathe; *Anglos.* scathan; Notker scadon; *Goth.* scathjan; cf. *Hebr.* שדד pustoszyć); §. a*) szkodzić kogo, *cum Accusat.* = uszkadzać kogo, einen beſchädigen. Ciesząc się z upadku bliźniego, myśliłem go w czym szkodzić. *Ryb. Ps.* 10. Szkodzić kraj, pole = pustoszyć, verheeren, verwüſten. Wrocławianie powiat Wieluński szkodzili. *Krom.* 556, (*vexare*). Krzyżacy dzierżawy Polskie zdradliwie szkodzili. *Krom.* 595. *Weresz. Kij* 27. — §. b) Szkodzić komu, szkodę mu czynić, ſchaden, Schaden thun. Kto szkodzić może, boją się go, choć nie szkodzi. *Min. Ryt.* 4, 160. Kto komu szkodzi, niech się na szkodę gotuje. *Simon. Siel.* 89. Kto innym szkodzić pragnie, samego siebie najczęściéj zdradza. *Teat.* 12, 23. Sam sobie szkodził; cf. bicz na siebie dał; (*Vind.* je ſam ſebi rokau ſaſhivau). Kto nie w czas przychodzi, sam sobie szkodzi; *Slov.* kdo ne skoro chodi, sam sebe škodi. Szkodzi mi co. *Cn. Th.* 1115; (*oppos.* służy mi). SZKODZIEN, *ob.* Szkodny.

Pochodz. *bezszkodny*, *uszkodzić*, *zaszkodzić*, *przeszkoda*, *przeszkadzać*, *przeszkodzić*.

SZKOFIA, *ob.* Skofia.

SZKOŁA, y, *ż.*, SZKÓŁKA, i, *ż.*, *dem.*; (*Boh.* škola, žakowna, (*ob.* Żak); *Slov.* škola, učitelna; *Sorab.* 1. schula, hutženeza; *Sorab.* 2. schula; *Hung.* oskola; *Carn.* shòla, shula; *Vind.* ſhula, ſhulna hisha, vuzhilniza, vuzhenishe, vukna ſała, vuzhirna; *Croat.* uchilnicza, vuchilnicza, *peregr.* skòla; *Rag.* uciòniza, uccioniza, naùcniza; *Bosn.* skulla, mjesto ghdi se uci; *Slav.* shkula; *Ross.* школа, училище; *Germ.* die Schule; (*Svec.* skola; *Angl.* shool; *Kero* scuola; *Ital.* scuola; *Lat. med.* escola; *Gall.* école; z *Łac.* schola; *Graec.* σχολή, cf. *Hebr.* שלה schala, *quiescere*, *tranquillum esse*); — §. a) szkoła w Greckim znaczy jakoby upróżnienie, daje bowiem szkoła tym, którzy jéj służą, wolność od innych powinności Rzpltéj. *Modrz. Baz.* 512. szkoła, miejsce ćwiczenia wszelakiego; die Schule, der Ort, wo unterrichtet wird. Szkoły te, domy rozumu, dlatego budują, aby tam było miejsce uczenia i ćwiczenia w rzeczach ku rostropności. *Glicz. Wych. L* 1. Musisz sam wprzód być w szkole, niżeli ją uczyć. *Pot. Arg.* 108. Szkołą dzieci straszyć, głupstwo. *Żegl. Ad.* 245. Ej chłopcze, poślę cię do szkół, będziesz tam dobrze ćwiczony. *Mon.* 67, 426. Rodzice mają oko mieć, aby dzieci każdodziennie w szkole, a nie za szkołą bywali. *Haur. Sk.* 293. Za szkołą się uczył. *Cn. Ad.* 243. (nie przebrał nauki). (*Slov.* Smrdi mu škola; śmierdzi mu szkoła, nie smakuje mu nauka. *Slov.* Bez kňih do školi, bez peněz do trhu; bez książek do szkoły, bez pieniędzy na targ; nic nie wskórasz). Szkoła koronna, akademia Krakowska. *Groch. W.* 269. *Szszyc. Pieśn.* 3, *H* 4, *ob.* główna szkoła, *Carn.* glagóle, modrina, modrishe; *Vind.* viſoka ſhula, modroskupzhina, glagole, Univerſität. Szkoły wojewódzkie, gimnazya, wydziałowe. Szkoły podwydziałowe. *Ld.* Szkółki parafialne po miasteczkach i wsiach do wychowania przyzwoitego stanom miejskiemu i rolniczemu. *Dyar. Grod.* 156. — Szkoła rycerska, Ritteracademie. Założenie szkoły rycerskiéj w Warszawie od Stanisława Augusta uskutecznione. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 403. *Vol. Leg.* 7, 462. Szkoła rycerska we Lwowie naznaczona. *Vol. Leg.* 3, 789. Szkoły jezuickie, pijarskie, kolegium, konwikt. Szkoły pobożne, pijarskie, *scholae piae.* Ksiądz czyli profesor szkół pobożnych, Pijar. — §. Szkoły, uczenie w szkole, uczenie się w szkołach, nauka; die Schule, das Lehren, Lernen in der Schule, die Lection, das Studieren. Dyonizy szkołą się żywił, gdy był z państwa wygnan. *Stryjk. Gon.* f 3 dzieci uczył, er nährte ſich vom Schulehalten. Szermierz dotąd ucznia swego uczy szermować, aż go mistrzem ostawi, i sam przez się będzie szkoły miewał. *Glicz. Wych. O* 2. Po szkołach niech nauczyciel przebieży myślą wszystko, co czynił w szkole. *Pir. Pow.* 13. (po lekcyi). Przed każdą szkółką niech się nauczyciel gotuje na wszystko, co do uczenia w szkole wypada. *ib.* 12. (przed każdą lekcyą). Mężczyzny przywłaszczyli to sobie, do szkół chodzić. *Zab.* 15, 62. na lekcye, uczyć się, ſtudieren. W szkołach będąc, na teologią chodził. *Teat.* 8. c, 61. Wyliczę pewną sumę na szkoły dla niego, a potym dam na cudze kraje. *Teat.* 35. c, 17. Dzieliłem czas mój na posługę dla wyżywienia i na szkoły do nauki. *Xiądz.* 86. Po skończonych szkołach, znajdowałem się w domu. *Teat.* 16 *b*, 25. cf. z nauk w ojczyste powraca progi. *Pociej.* 17. nach geendigten Schulen, Schuljahren, von der Schule, von der Univerſität. Szkołę opuścić, przestać się uczyć. *Cn. Th.* 1116. Niedawno zakończył swe szkoły. *Mon.* 68, 915. (edukacyą swoję, nauki swoje). Kiedy komu wymawiamy głupstwo, lub złe postępki, mamy zwyczaj mówić: znać żeś niewiele wziął plag w szkołach, znać że cię niedobrze bito, znać żeś nieczęsto pieniek wycierał. *Mon.* 73, 136. Dawny on mój od szkół jeszcze przyjaciel. *Zab.* 13, 426. alter Schulfreund. *Meton.* Szkoła, klasa szkolna, *Vind.* ſhula, resdielstvu, redstvu, eine Claſſe in der Schule. Do któréj szkoły teraz chodzi? R. Do syntaxin, ale się spodziewa, na przyszły rok promocyi do poetyki. *Teat.* 8, 70. — *Fig.* Wyborne księgi za najlepsze szkoły staną. *Zabł. Roz.* 18. (za najlepszego mistrza). Szkoła każdemu otwarta, uczyć się każdemu wolno. *Cn. Ad.* 1140. Do szkoły jeszcze do mnie, do szkoły. *Teat.* 30. *b*, 60. (ja cię nauczę). Nieszczęście to jest najlepsza szkoła cnoty. *Teat.* 33. *d*, 9. — §. Szkoła osoby, liczba uczniów w szkole, *ut* wielką albo małą kto ma szkołę. *Cn. Th.* 1116. Schule, Schüler. — §. Szkoła, różną od drugiéj naukę podająca, *secta*, *disciplina*, *familia philosophorum.* *Cn. Th.* 1116, *Ross.* толкъ. Z téj szkoły jak z Pandory skrzyni Złe wyszło, którym ludzki ród do szczętu ginie. *Zab.* 12, 239. — Szkoła żydowska. *Budn. Ps.* 74, 8. Żydom powinno być wolno zakładać synagogi i szkoły. *Pam.* 83, 61, *ob.* Bożnica. — §. b) Szkoła w ogrodzie, *Boh.* semeniště;

Slov. štèpnica; *Carn.* zaplenishe; *Vind.* ſaſadiſhe, wzieplenifhe, mladikoviſhe, dreuku 'rediſhe; *Rag.* râsad, rassadnik; *Croat.* preszadische, prze.szadni vert, eine Baumſchule, Schule im Garten, Pflanzſchule. Na drzewka szkoła. 74, 707. Miejsce, na którym dochowujemy się szczepów, zowie się szkoła. *Kluk. Rosl.* 1, 90. Morwy co dwa lata w osobnéj szkółce przesadzają *Przędz.* 65. — (§. c) Szkoła, brajn, *ob.* Szkoda 2); *Vind* ſhuela, gniune vuste = szkorbut). — SZKOLARSKI, a, ie, pedantski, pedantiſch, ſchulgerecht. Dawna jest barazo, ale szkolarska raczéj, niż uczona kłótnia, ile jest tropów! *Kpcz. Ukl.* 148 Nauka nie powinna być po szkolarsku dawana. *Pir. Wym.* 111. SZKOLARZ, a, *m.*; (*Boh.* školak, školar, školnjk *discipulus*; *Sorab.* 1. schuler; *Carn.* sholar; *Vind.* ſhular, navuzhenmak, joger; *Bosn.* skular, ucenik); — pedant, szkołą trącący; *Vind* ſhulskosnauz, ſrovovuzhen, vuzhem rogel, uhule, prasni poſhtimauz ſvoje vjednosti, poſhulounik, pedantar, ſhulskovuzhen, vſhulovan, ein Schulpedant. Ci szkolarze zawsze muszą margać Łaciną; gadaj po Polsku! *Teat.* 24. *c*, 32. SZKOLASTYK, a, *m.*, Szkolastycy, filozofowie od 11go do 15go wieku, w szkołach utrzymujący filozofią pełną błędów na fundamencie nie dobrze tłumaczonego Arystotelesa. *Kras. Zb.* 2, 179. ein Scholaſticus, ſcholaſtiſcher Philoſoph. — §. Szkolastyk, SCHOLASTYK, duchowny przy katedralnym kościele, mający na sobie dozór szkół *Nar. Hst.* 2, 364. *Kras. Zb.* 2, 479. *Modrz. Baz.* 523-5. SZKOLNICZY, a, e, od szkolnika, Schullehrer=, Lehrer=. Wiek jedenasty początek akademii i szkolniczéj nauki. *Stas Zamoj* 11. szkolnéj nauki, Schulſtudien. SZKOLNIK, a, *m.*, SZKOLNY *Subst.*, nad szkołami przełożony, der Schulaufſeher. Rabin z szkolnikiem rewizyą głów uczynią. *Vol. Leg.* 7, 44. — *§. Szkolnik, *szkołmistrz, nauczyciel szkoły: der Schullehrer, Schulmeiſter; *Sorab.* 2. schulař, schulmeistař; *Sorab.* 1. schulemižter, schulmižter, huknena mětžar; *Slov.* školný mistr; *Hung.* oskola-mester; *Slav.* shkòlnik, meshtar, (cf. mistrz); *Croat.* skolnik; (*Boh.* školár, školnjk; *Ross.* школьникъ uczeń, żak). — §*. Szkolnik, literat, sawant, ein Gelehrter. Pojrzyjmy na dawne szkolniki, którzy też w Rzpltéj kwitnęli. *Modrz Baz.* 516. SZKOLNOŚĆ, ści, *ż.*; pedanterya; *Vind.* ſhularia, ſhulstvu, Pedanterey. Szkolność Arystotelesowska w naukach przyrodzony porządek na wspak obróciła. *Kpcz. Ukl.* 28. SZKOLNY, a, e, od szkoły, do szkoły należący, Schul=; *Boh.* školnj, školský; *Slov.* školský; *Sorab.* 1. schulski; *Vind.* ſhulski; *Croat.* skolni; *Hung.* oskolni; *Ross.* училищный. Szkolny mędrek. *Mon* 70, 3, (*ob.* Pendant). Głupstwem prościznę szkolną nazywają. *Past. Fid.* 263. Szkolne xiążki, elementarne *Ross.* учебныя книги. Szkolny mistrz. *Warg. Wal.* 205. Szkolny stan jest najcudniejszy, i rzeczom ludzkim najpożyteczniejszy. *Modrz. Baz.* 521. Szkolna retoryka, obfita w słowa, czcza w rzeczy. *Ust. Konst.* 2, 9. Pomnę, że i mnie z młodu często więc napadła Szkolna choroba, gdy się do szkoły nie chciało. *Opal. Sat.* 74. Szkolne gospodarstwo, a z xiąg hetmaństwo, oboje niepewne. *Cn. Ad.* 1141.

*SZKOŁOWAĆ *cz. kont.*, szkołą się bawić, do szkoły chodzić, in die Schule gehen; *Croat* skolati; *Vind* ſhudirati (*ob.* *Studować), navuzhivatiſe, ſe svuzhivati, vuzhiti ſe; (*Ross.* школить, вышколить ćwiczyć kogo, krzesać go, okrzesać, kształtować, нашколить wprawić kogo, прошколить strofować kogo). Między nieukami, i tymi, którzy trochę literatury zakusili, a przedtym niżeli do swego postanowienia żywota przyszli, szkołowali, powstawają poswarki, coby lepszego było, czyli gdyby syna ociec do szkoły uczyć dał, czyli gdyby do rzemieślnika w rzemiosło przykazał. *Glicz. Wych* G 4 *b.* Oni jakoby jacy mniszy w klasztorze szkołują. *ib.* K 4. Chwałę dobrą odnoszą, z tego swego szkołowania *ib.* H 6 *b*, *Vind.* vuzhenstve, ſhtudirstve. *SZKOLSKI, a, ie, szkolny, szkolarski; *Vind* poſhulski, podantorski, ſchulgerecht. Już tu terminów przestań, radzę, szkolskich. *Klon. Fl.* E 2.

SZKOMA, *ob.* Skoma. SZKOPIEC, *ob.* Skopiec. SZKOPUŁ, *ob.* Skopuł

SZKORBUT, *SZARBACH, *SZORBOCH, *SCHORBUK, u, *m.*; *Boh.* kurděg; *Vind.* ſhkarbut, ſhkarbutna boliesen, vustnu gnitje, gniune vuste, sobna gniloba, ſhuela, (cf. szkoła); *Croat.* zazubnicza; *Rag.* zazùbiza; *Ross.* цынга; *Germ.* der Scharbock, Scorbut; Niederſ. Scharbuk; *Holl.* schearbuyk; *Svec.* skörbjug; *Angl.* scurry. Szkorbut nazwisko swoje niedawno ma, od tych narodów podobno, u których najwięcéj gości, wzięte, jako Holendrów, Duńczyków, Szwedów etc.; Syrenusz go zowie francą pomorską. *Petr. Wod.* 23. *et* 24. *Syr.* 320. *et* 617. *et* 156. *et* 298; gnilec, dzięgno SZKORBUTNICA, y, *ż.*, kobieta szkorbut cierpiąca, eine Scorbutiſche. Białe upławy u suchotnic lub u szkorbutnic, niebezpieczne. *Perz Lek.* 2, 8. SZKORBUTOWY, a, e, od szkorbutu, ſcorbutiſch, Scorbut=; *Ross* цынготный.

*SZKORNIE. *Gil. Post* 197 *b. Sekl. Marc.* 6. *Podw. Sion.* N 4, *ob.* Skornie.

SZKORP, SZKORPICA. *Sienn.* 289 *Syr.* 484. smok morski. SZKORPION, *ob.* Niedźwiadek robak. SZKORPOWY n. p. oléj, w którym szkorpy potopiono, leczy ukąszenie szkorpowe. *Sienn. Wykł*, Scorpionöhl.

*SZKORT, u, *m.*, z *Łac.* scortum = nałożnica, das Kebsweib, die Beyſchläferinn. Wielu mężów jąwszy się szkortów, na zdrowie żonom swéim stoją. *Petr. Ek.* 86. *Tward. Daf.* 68. Czemuś przeklęty szkorcie tego nie zrobiła, Ażebyś mnie z nim oraz tak twardo uśpiła. *Banial.* F 3. Herodyado, szkorcie nieczysty i niewstydliwy. *Baz. Hst.* 61. Szkort bezecny plugawy panował nad niemi. *Birk. Zyg.* 53. Teodora, sławny w Rzymie szkort, do szkaradnéj bezecności ich przymusiła. *Zygr. Pap.* 9. Szkortu i niecnéj niewiasty nie pojmiesz za żonę. 3 *Leop. Levit.* 21, 7. *W. Post. W.* 3, 135. *Budn. Cyc.* 25. (*roby. 1 *Leop. ib.*). Ktoby mówił: żal mi grzechu nieczystego, a szkortaby przedsię chował sobie, panem bogiem ten łudzi. *Hrbst. Odp.* L 4 *b.* SZKORTACYA, yi, *ż.*, porubstwo, gamractwo, kurwiarstwo; Hurerey, Unzucht. Ten nasz syn szkortacyi tylko pilen. *Weresz. Reg.* 78. SZKORTATOR, a, *m.*, porubnik, kurwiarz, ein Hurer. Szkortatorowie i cudzołożnicy królestwa bożego nie otrzymają.

Baz. Hst. 80. Wszem w obec dają moc mówić przeciw nim, choć i niesławnym ludziom, t. j. łotrom, szkortatorom. *Baz. Hst.* 12.

SZKOT, SZOT, a, *m.*, (*disting.* skot), ze Szkocyi; *Boh.* Šot; *Ross.* Шотландецъ, ein Schotte, ein Schottländer. Język Szkotów górnych podobny do Irlandzkiego. *Dyk. Geogr.* 3, 92. Szkoty abo Szoty nie raz Duńczyków najechali. *Sk. Dz.* 836. — §. Szkot, Szot handlujący, przekupujący, handlarz; ein Schotte, Hausirer, Krämer. Nasi szkotowie na opałce drobne rzeczy rozmaite dla przedania noszą po ulicach. *Warg. Radz.* 174. Szotowie, którzy na sobie noszą swoje rzeczy ku przedaniu, płacą po złotemu; Szotowie, którzy końmi swoje towary wożą, od konia po kopie monety. *Vol. Leg.* 2, 665. Przez Włochów, Szotów i innych cudzoziemców miasta nasze wielką szkodę biorą. *Herb. Stat.* 309. Spisywać mają w każdym mieście liczbę domów mieszczan, Szotów, Żydów, Tatarów. *Vol. Leg.* 4, 978. Podatek ten płacą kupcy, przekupniowie, kramarze, Szoci albo i faktorowie. *Vol. Leg.* 5, 184. Gdy go doszły o Szkotach Tarnowskich awizy.... *Pot. Jow.* 109. Szlachta się teraz w Szotów obróciła, Handlów stanowi temu zakazanych pilnuje. *Opal. Sat.* 186. — Niechaj go Szoci biorą. *Pot. Jow.* 110. niech go kaci wezmą, daß dich die Schweden.... — §. 2) Szot, pewna waga, szkot, skot, das Schott, Karat, deren 24 eine Mark machen. Skot waży dwa grosza. *Herb. Stat.* 105. *Dugrossus sive scotus*, podwójny grosz, albo szkot. *Lex Gr.* 388 *Poena*, sześć grzywien, *alias sex scotorum. Vol. Leg.* 1, 55. Złota skotów kilka. *Papr. Dr. D* 2. — §. 3) Szkot, szkotowa materya, gatunek kamlotu, Schottischer Camelot. Szkot na woreczki nabojowe, jest prawie tak dobry, jak kamlot. *Jak. Art.* 2, 360. Szkotowe albo kamlotowe woreczki. *ib.* 1, 361. SZKOTKA, SZOTKA, i, *ż.*, kobieta z Szkocyi, die Schottländerinn. Jeden z nich pojął Niemkę, drugi Irlandkę, trzeci Szkotkę, a czwarty Szwedkę za żonę. *Pam.* 85, 1, 570. O Szkotkach mówią, że żadnych szat, coby ściskały, nie używają. *Cziach. Prz.* 24. SZKOTSKI, SZKOCKI, SZOTSKI, SZOCKI, a, ie, do Szkocyi czyli Szkotów należący, Schottisch, Schottländisch; *Boh.* Sotský. Rzeczy Szockie i kramarskie. *Vol. Leg.* 6, 134. Szockie sukno. *Instr. cel. Lit.* Domy miejskie, Szockie, Żydowskie, Tatarskie. *Vol. Leg.* 4, 977. Opuścił uszy, niby mieszek Szocki. *Bratk.* C 2.

SZKOTAK, *ob.* Skotak.

SZKROFUŁ, [właściwie SZKROFUŁY, *plur.*, die Scrofeln, Zołzy *qu. v.* 2], *ob.* Świnogorz, Śliniogorz, Skwinancya, Świnie wrzody.

SZKRUPUŁ, a, *m.*, z *Łac.*, §. a) ważka; *Vind.* fhkremen, tesha sa 20 profench sernet, tretki diel kvintizha, das Scrupel, trzecia część drachmy. *Śleszk. Ped* 421. *Krup.* 5, 235. Szkrupuł ma w sobie 20 ziarn. *Spicz.* 241. — *Math.* Szkrupuł, minuta, część jedna, na jakich 60 stopień jeden cyrkułu się dzieli. *Solsk. Geom.* 7. der 60ste Theil eines Grades, die Minute, das Scrupel. — §. b) *Moral.* Szkrupuł, sumnienie trwożliwe; *Sorab.* 1. fwědoma čiczčzeno, traschiwofcž; *Carn.* shin; *Vind.* viestna tefnoba, fhin, viestnu grisenje; *Rag.* sùmgna, (*ob.* Sumnienie); der Gewissensscrupel, der Scrupel, Gewissenszweifel. Szkrupułami, to jest ściśnieniem i trwogą sumnienia się trapił. *Sk. Żyw.* 2, 74. Nie chcę posądzać, bo się boję szkrupułu. *Boh. Kom.* 2, 207. Że gardzisz szkrupułami, winszuję ci tego, Znak to jest mocnéj duszy, umysłu wielkiego. *Kras. Sat.* 33. Szkrupuł bez szkrupułu, tytuł książki o zdrożnościach Polskiego rządu, p. Jana Stan. *Jabłonowskiego.* SZKRUPULACKI, a, ie, SZKRUPULATNY, a, e, SZKRUPULATNIE *adverb.*, trwożliwy na sumnieniu, scrupulös; *Sorab.* 1. traschiwé; *Rag.* sùmgniv; *Ross.* мнительный. Niemasz już nauki szkrupulackiéj dawnéj. *Bals. Niedz.* 1, 2. Szkrupulatny człowiek. *Hul. Ow.* 203. Nie będzie ona tak szkrupulatnie święta, żeby się miała o to gniewać, że ją kochają. *Teat.* 14, 96. SZKRUPULATNOŚĆ, ści, *ż.*, trwożliwość sumnienia, die Scrupulosität; *Sorab.* 1. traschiwofcž, starofcžliwofcž; *Ross.* мнительность. SZKRUPULAT, a, *m.*, człowiek na sumnieniu trwożliwy; *Rag.* sùmgnivaz, ein Gewissensgrübler, scrupulöser Mensch. Jaki skrupulat; wszystko się u niego nie godzi, grzech. *Teat.* 19. *c*, 79. W takiéj potrzebie, dyskret, nie dyskret, szkrupulat, nie szkrupulat, świętoszek, nie świętoszek, mniejby jeszcze podobno miał od nas dyskrecyi. *Teat.* 21, 182. SZKRUPULIZOWAĆ *med. niedok.*, sumnienie w czym mieć trwożliwe, scrupulisiren, sich ein Gewissen machen. Alboż to teraz ludzie szkrupulizują w téj mierze! *Teat.* 36. *b*, 59.

SZKRUTYNIUM, *ob.* Skrutynium, Wywiedzienie.

°SZKRYBA, Szkrybowie, 1 *Leop. Math.* 23, 13, *ob.* Skryba. SZKRYPT etc., *ob.* Skrypt.

SZKUDŁA, y, *ż*, SZKUDEŁKA, i, *ż.*, *demin.*; *Carn.* shkodla; *Vind.* krouniza, fziepleuka, skodliza, deskiza, ziepotnik, fhintel; *Sorab.* 1. schindžel, gonta; *Boh.* šindel; *Lat.* scindula, scandula; *Ital.* scandola; *Gall.* echandole; *Lithuan.* chondre; *Angl.* shingle; *Germ.* die Schindel, Dachschindel. Gonty, szkudły, *asses. Mącz.* Dachy pokrywają się także szkudłami czyli gontami dębowemi, a zwyczajniéj sosnowemi. *Świtk. Bud.* 223. *et* 112. Szkudełka, *assula. Mącz.* SZKUDLANY, SZKUDLNY, a, e, gontowy, gonciany. *Valck.* 853. Schindel=.. Dach szkudlany. *Świtk. Bud.* 234. SZKUDLARZ, a, *m.*, co gonty robi abo niemi pokrywa dachy, der Schindler, Schindelmacher, Schindeldecker. *Tr.*; *Sorab.* 1. schindželnik

SZKURŁAT, *ob.* Skurłat.

SZKUT Włoski, pieniądz złoty, ein Skudi, eine Italiänische Goldmünze. *Cn. Th.* 1116.

SZKUTA, y, *ż.*, statek wodny, jakim zwyczajnie zboża wożą, okręt rzeczny, Wiślny; *Germ.* die Schüte; *Isl. et Svec.* skuta; *Irland.* scud; *Holl.* schuyta; *Angl.* scute; *Lat. med.* escauda; *Lat.* schedium; *Graec.* σχεδία, ein Flußschiff, Weichselschiff; (cf. *Ross.* шитикъ nawa pięć sążni długa, 2 szeroka, deski ma rzemieniami pozszywane; ztąd nazwisko jéj od słowa szyć). Szkuta jest statek o 16, 18, 20 ludziach, i weźmie łasztów najwięcéj 54. *Magier. Mskr.* Szkuta mała, *ob.* Koza, Dubas. — Sternik, gdy pogody kierowania szkuty zaniedba, przywodzi szkutę do rozbicia. *Petr. Et.* 92. Radujcie się już teraz brogi

wypróżnione, Coście na wiosnę do szkut były wymłócone. *Zbil. Żyw. B* 2 *b.* (fryor). Wodopławne szkuty. *ib. A* 2. Szkuta kupiecka. *Vol. Leg.* 3, 59. SZKUTNIK, a, *m*, flis, der Schutnickel, Botsknecht. *Cn. Th.* 1116. — ž. Co szkuty robi, der Schiffenbauer, Schiffszimmermann. Warowną szkutę niech ci zbuduje szkutnik nauczony, *naupegus. Klon Fl. D* 3 *b.* — ž. Gatunek gwozdzi, eine Art Brettnagel. Gontale, bretnale, głowacze, szkutniki. *Os. Żel.* 4. SZKUTNY, SZKUTOWY, a, e, od szkuty, Schüten-, Schiffs-. Kotwice szkutowe. *Solsk. Arch.* 47. Cetnar żelaza szkutnego dobrego. *Os. Żel.* 49. Starszego sternika zowią gospodarzem szkutnym. *Haur. Ek.* 62.

SZŁA, 3 *pers. fem. sing. perf. Verbi* Iść, *qu. v.*

SZLA, ŚLA, i, *ż.*, SZLEJA, SZLIJA, u, *ż.*, SZLEJKA, SZELKA *dem.*: (*Boh.* šle; *Sorab.* 2. szla = szory; *Hung* szíj *lorum*; *Ross.* шлея, шлейка, (*disting.* шелкъ jedwab, шелковина jedwabna nitka, шелковица morwa); chomąto z postronkami, z *Niem.* die Sielle, (cf. Seil. Adlg.); das Kummet nebst dem Geschirre, das Hinterzeug am Kummet, die Geschirrriemen, der Umgang; *Croat.* hám Szleje czyli chomąto do zaprzężenia koni *Kluk. Rośl.* 3, 121. Siodła, uzdy, szleje, lejce. *Stat. Lit.* 395. Konie w szlijach. *Hor.* 2, 182. *Nar.* Konie, gdy do barków dyszla przyprzyżone są na równo długich szlach, równo ciągną. *Rog. Doś.* 2, 142. We szli idę, ciągnę; *traho func, ut helciarii solent. Cn. Th.* 1116. Szelki mają flisy gdy holują, któremi się do pólki zacinają. *Magier. Mskr.* On co miłości wóz kierował dawniéj, Teraz w nim w szelce ciągnie za woźnika. *Morszt.* 72. Szlejki, służące do pociągu, składają się z naplecznika etc. *Jak. Art.* 1, 416. Chlubny pogromca gnał przed sobą w szlije, Żelazne uplątanych harde królów szyje. *Hor.* 1, 250. Spuszcza ona z okna szlą, w którą mu się włożyć jak długi każe, i tak go wzciągają. *Chrośc. Fars.* 503. — Szelka procna, nawiązanie procne. *Tr.*, das Schleuderleder. Grabie szerokie z szelką u końca przywiązaną. *Haur. Ek.* 52. (z kluczką). — Szelki od spodni; *Boh.* šlehy, šandy; *Carn* ashtershel; *Vind.* hlazhnjak, naramik, haufhtre, der Hosenträger.

SZLABAN, ŚLABAN, u, *m.*, rogatki mytne, z *Niem.* der Schlagbaum; (*Sorab.* 2. schlagbom; *Vind.* savara (cf. zapora, zawrzeć), sadjanski hlod). Ktoby się ważył psuć szlabany na drogach sypanych postawione .... *Ostr. Pr. Krym.* 1, 186. — ž. W téj gonitwie za otwarciem ślabanu i daniem znaku, wybiegają sanki. *N. Pam.* 10, 53, cf. szranki.

SZLACHARZ, a, *m.*, [SZLACHAREK, rka, *m.*, *dem.*, rodzaj kaczki, eine Art Enten; czarnego i gliniastego pióra. *Myśl. ptasz. D* 1 *b.* — 2], ptak z rodzaju nurków. *Dudz.* 61, ein Vogel, eine Art Taucher.

SZLACHCIANKA, i, *ż.*, SZLACHCIANECZKA, i, *ż.*, *dem.*, szlachecka córka, ein adeliches Fräulein, eine Adeliche; *Boh.* slečna, slečinka; *Sorab.* 1. femianska, (*ob.* Ziemiański); *Vind.* fhlahtna dekelzh, fhlahtniza, dvorna dekelza, gospodizhna, gospodizha, gospa, fhlahtna shena; (kervna fhlahtniza, rodjaniza = krewna); *Croat.* gozpodichna; *Rag.* vladika, gospoja, plemeniza, plémkigna, plémka, (*ob.* Plemię); *Ross.* дворянка, барышня, боярышня, (*ob.* Bojar). Jeśliby który szlachcic nieszlachciankę sobie nierówną pojął, tedy tę nieszlachciankę żonę swoję sobą i szlachectwem swym uszlachci. *Stat. Lit.* 80. eine Unadeliche. Mieszczki biorą na się ubior szlachecki, szlachcianki strój wojewodziny. *Petr. Ek* 68 *Biel. S. N.* 22. *Birk Dom.* 12. Szlachcianeczki, mieszczaneczki. *Teat.* 1, 44. SZLACHCIC, a, *m.*; *Boh.* šlechtic, wladyka, lopota, zeman, zemanjn, zemènjn, (*ob* Ziemianin); *Slov.* zeman, šlechtic, ze ctného rodu = familiant; cf. *Germ. Norimb.* ein Geschlechter; *Sorab.* 2. schlachta = plemię, ród, familiant); *Sorab.* 1. femian; *Carn.* shlahtnèk, plemenitnèk. *plur.* gospoda, gospodstvu, (shlahta, 1) *genus, prosapia*, 2) *affinitas*); *Vind.* fhlahtnik, fhlaten gospud, deshelni fhlahtnik, vlasteinik, *plur.* fhlahtniki, fhlahtni ludi; (fhlahta *cognatus, cognatio, genus*, kervni fshlahtnik, kiri je v fhlahti, ufhlahten, fhlahta, ufhlahtnik, rodjak = krewny; on je meni fhlahta = jest mój krewny); *Croat.* plemenit, plemenitas; *Slav.* plemich; *Bosn* vlastelin (*ob.* Właściciel), *plur.* vlasteli, gospoda; *Ross* шляхтичъ, *plur.* шляхта, (шляхта gatunek siekiery), дворянинъ (*ob.* Dworzanin), благородный человѣкъ, господинъ, (cf. gospod); (cf. *ap. Olfried et Notker* slahta, slahto, gislaht; *Sax Inf. et Germ Sup.* Schlecht = Geschlecht *genus*; *Svec.* slag, slagt); szlachcic, der Edelmann. Szlachcic należy się pisac, nie ślachcic, bo z Niemieckiego Schlacht. *Janusz. Now. Ch.* Jabłonowski rozumie, że ma być sławczyc od sławy. *Jabł. Her.* Toż Sarnicki wywodzi, że szlachcic wziął początek od słówka sława, niby sławcic. *Chmiel.* 1, 369. Szlachcic u Polaków niby Schlächter, według Hartknocha z Niemieckiego, rzeźnik, przez postpozycyą nazwany, że na wojnie pod Grunwaldą Polacy Krzyżaków 50 tysięcy położywszy, wiele naczynili mięsa Marsowi *in victimam.* Kromer zaś twierdzi, że się zowią Geschlechter, t. j. z podłych idący, że wielu podłych za odważne czyny szlachectwa odnieśli zaszczyt. *Chmiel.* 1, 369. Widzimy w Niemieckim języku słowo Schlacht bitwa; i raczéj imię szlachcica przypomina nam początek zasługi i nagrody męstwa. *Czack. Pr.* 1, 262. Szlachcic, rycerz, członek stanu rycerskiego, *miles famosus. Vol. Leg.* 1, 37. Szlachcic uczyniony, *ob.* Schartabel. — Szlachcic nowy, z cnoty i zasług uczyniony, nie z przodków urodzony, *novus homo. Cn. Ad.* 1141. (cnota szlachcicem czyni, szlachectwo daje). Szlachcicem zostać (*Bosn.* ugospoditise, uljesti ù gospostuo). Szlachcic nowy, właz, szlachcic orłowy, szlachectwo kupił. *Cn. Ad.* 1141. Szlachcicem być *Ross.* благородствовать. Szlachcic po babce. *Cn. Ad.* 1142: *nobilis haberi vult, cum non sit.* Szlachcic urodzony, zacnie urodzony, starodawnego domu. *Cn. Ad.* 1142. (familiant, cf. -cki, -ski). Jakem szlachcic, tak prawda. *Teat.* 29, 101. Jakem stary szlachcic. *Teat.* 7. *d*, 55. Szlachcic ubogi; *Slov.* zeman, kúska chleba ně mám, *pauper nobilis.* — *Pluralis hodie irregul.* SZLACHTA, *G.* -y, *D.* -cie, *collect.*, Edelleute, Adel. Nowa szlachta, tak osiadli, jako i nieosiadli, płacą .... *Vol. Leg.* 5, 173. Wszystkę szlachtę równemi być między sobą uznajemy. *Gaz. Nar.* 1, 154. Gdyby którego świadka naganił w szlachectwie, tedy oni drudzy

świadkowie jego prostą powieścią mają sprawić, iż jest *szlachta osiadły i wojnę służy. *Tarn. Ust.* 10. (iż jest szlachcic osiadły). *Apud veteres reperitur Pluralis fere semper regularis:* Obywatele i *szlachcicy Rzymscy. *Kosz. Cyc. B* 3. Jak wielu *szlachciców, z dobrych rodziców urodzonych, odrodków widzimy. *Petr. Pol.* 60. Jak wiele szlachty. *W. Post. W.* 241. Szlachcicem jest, którego obadwa byli rodzice *szlachcicy. *Herb. Stat.* 238. (szlachta). Chudzy *szlachcicy. *Gorn. Wl. N* 4 *b. Stryjk.* 75. *et* 80. Było wiele nieszlachciców, którzy cnotą swą uczynili zacne potomstwo swoje. *Gorn. Dw.* 19, *Ross.* разночинецъ *roturier*, Unadeliche. — §. Wy-ście *szlachcicy, a myśmy nie *szlachetni. 1 *Leop.* 1 *Cor.* 4, 10. (wyście szlachetni. 3 *Leop.*; wy-ście zacni, a myśmy bezecni. *Bibl. Gd.*). Choć *szlachcicy będą synowie jego, choć nie *szlachcicy. 1 *Leop. Job.* 14, 21. (szlachetni, nieszlachetni. 3 *Leop.*; zacni, wzgardzeni. *Bibl. Gd.*). Antyocha nazywano szlachcicem. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 4, 7. (szlachetnym. 3 *Leop.*, epifanes. *Bibl. Gd.*), erlaucht. — §. Szlachcic, prosty szlachcic, nie pan, nie senator, nie wojewoda, (cf. bojar), ein ganz gemeiner Landedelmann. Szlachcic tam jakiś do Pana przyszedł. SZLACHCIĆ, SZLACHETNIĆ *cz. niedok.*, oszlachcić, uszlachcić *dok.*; *Boh.* šlechtiti; *Vind.* oshlahtiti, poshlatiti, poshlahtnit; *Bosn.* oplemiti; *Rag.* oplemmenitti, ugospoditti, povlasteliti); szlachcicem czynić, adeln, zum Edelmann machen. Godny on, żeby był szlachcony. *Jabł. Tel.* 168. Chrobry po téj bitwie szlachtę ubogacił; prostego też rodu żołnierzów uszlachcił. *Stryjk.* 156. Nobilitacya jest uszlachcenie nie będącego szlachcicem. *Czack. Pr.* 263. — §. *Transl. fig.* Szlachcić, szlachetnić, ozdabiać, szlachetnym czynić, zdobić, zaszczycić, uzacnić; adeln, zieren, schmücken. Najdują się na urzędzie ludzi podli i niskiego stanu, tych też urząd nie szlachci i zacniejszymi nie czyni. *Szczerb. Sax.* 200. Jeśli cnota szlachci, co się twarzy przypatrujecie? *Smotr. El.* 7. Co takiemu wadzi *naród prosty, którego dobre obyczaje jego szlachcą? *Kosz. Lor.* 29 *b.* Dobrym a poczciwym mamy się zdobić, szlachcić, i w nim się zachować. *Rej. Zw.* 93 *b.* Dwie rzeczy człowieka szlachcą, obyczaje i rozum. *J. Kchan Dz.* 193. Mało o to dbają, aby się obyczajmi, naukami i zacnemi uczynkami szlachcili. *Modrz. Baz.* 166. Człowiek uszlachciony jest darem rozumu. *Petr. Pol.* 64. Ludzi przyrodzoną śmiałością uszlachconych bardzo miłował. *Stryjk.* 351. Domy zaszczycone i uszlachetnione tylu dostojeństwy. *Zab.* 14, 212. Nie uszlachcają nas przestworne domu ściany gęstemi przodków usłane portretami. *Pilch. Sen. list.* 1, 331. Rodem Homera siedm miast uszlachcić się chciało. *Dmoch. Szt. R.* 89. Tak wielu znakomitych cnot uszlachcasz zbiorem ród twój. *Zab.* 9, 42. *Zabł.* Pragnął uszlachetnić pozostałe dni panowania swego. *Ust. Konst.* 1, 74. Z mego wonnego kwiatu pracowite pszczoły Biorą miód, który potym szlachci pańskie stoły. *J. Kchan. Fr.* 26. Połyskują się w tylnéj straży rozwieszone znaki, Co Portugalską szlachetnią koronę. *Przyb. Luz.* 120. Wszechmocnie nowe stwarzają słowa; samowładnie szlachcą postronne. *Ossol. Mow. praef.* (dają im niby indygienat, przyswajają). — *Simil.* Goryczyca biała blizny czarne szlachci i ciału podobne czyni. *Syr.* 1201. (gładzi). Blizny ran sok ten szlachci i wyrównywa. *Syr.* 186. Szlachetnić, polerować, w szlachetniejsze obyczaje wkładać; veredeln, bilden. Dzięki sprawcom uszlachetnienia w części plemienia ludzkiego. *Gaz. Nar.* 2, 330 *b.* SZLACHCINA, y, *m.*, *commiser.*, biedny szlachcic, szlachetka, ein armseliger Edelmann; *Ross.* господчикъ. SZLACHCIURA, y, *m.*, SZLACHCISKO, a, *n.*, *contemn.*, nieokrzesany szlachcic, ein grober, ungehobelter Edelmann. Głupi szlachciura nie zna się na niczym. *Teat.* 24. *c*, 13. Cóż mam z tym szlachciurą parafianem gadać? *ib.* 24. *b*, 52. *SZLACHCIWY, a, e, szlachetny, niegminny, edel. Między inszemi bydlęty, koń jest najszlachciwszy królem. *Cresc.* 513. SZLACHECKI, a, ie, do szlachcica lub szlachty należący, adelich, Adel-; *Boh.* wládýcký (*ob.* Władyka), zemanský, (*ob.* Ziemiański); *Carn.* gosposki; *Vind.* shlahtnosten, poshlahtnen, shlahten, visokoroden; *Croat.* plemenit, ulasztelin; *Bosn.* plemenit, vlastelski; *Rag.* plemènit; *Ross.* шляхетскій, дворянскій, господскій, благорожденный; *Eccl.* благородьнъ. Sądy szlacheckie, dla szlachty, *ob.* Sąd; (*Slov.* pán služní, služnodworskí *judex nobilium*, *f.* pani služna, služnodworská). Obiecuję szlacheckim słowem wszelaką nagrodę za pracę podjętą. *Archel.* 2, 2. Mój domek szlachecki mu się upodobał. *Kras. Pod.* 2, 142. ziemiański; *Boh.* zemanstwj. — Nieszlachecki, *Bosn.* potisceten, sebar; *Ross.* худородный; *Eccl.* непородный. Szlacheckie piwo, cienkie piwo, cienkusz; Halbbier, Nachbier. Szlacheckiego opiwszy się piwa Chłopek z jarmarku próżny jadąc spiewa. *Zab.* 9, 144. *Skrzet.* Szlacheckie piwo tym drożéj przedają, Co chłop, co szlachcic niechaj chłopi znają. *Bratk. M* 3 *b.* — Szlachecka, szlachecka sprawa; adliches Verfahren, Handeln. Szlachcicem dobry, mówisz, aza szlachcic Kraść, rozbijać powinien! aza to szlachecka! *Opal. Sat.* 5. SZLACHECKIE *adverb.*, po szlachecku, wie ein Edelmann, adelich. Kto nie żyje po szlachecku, nie szlachcic. *Opal. Sat.* 6. Statecznie, mężnie i *ślachetzkie na świecie żyli. *Kosz. Lor.* 79. (szlachetnie). SZLACHECTWO, a, *n.*; *Boh.* šlechtictwj, władycstwo, władycstwj, urozenost (cf. władyka, cf. urodzony), zemanstwo (cf. ziemiaństwo; zemanstwj dwór szlachecki); *Slov.* zemanstwo; *Carn.* shlahtnust, shlahten stan, shlahten rud; *Vind.* shlatnost, shlatnust, visokorodnost, shlahten stan, shlahten rud, (shlahtnishtvu, shlaten dvor = dwór szlachecki); *Bosn.* gospostuo, vlasteostuo, plemenstuo; *Croat.* plemenítoszt, plemenschina; *Ross.* шляхетство, дворянство, благородіе; stan szlachecki, ranga szlachcica; der Adel, Adelstand, Adelschaft. Szlachectwo prawdziwe, nie na owym pargaminie, na którym prerogatywy są pisane, zależy, ani też na tym, iż kto z tego a z tego ojca rodzi się, lecz na cnocie, męstwie, zasługach. *Mon.* 65, 439. Szlachectwo jest niejaka zacność przodków, a uczciwość której się rodzice nasi cnotliwie dosłużyli. *Kosz. Lor.* 29 *b.* Szlachectwo było wynalezione przez starożytność, dla nasycenia takim kosztem ambicyi ludzi niskiego stanu. *Mon.* 70, 627. Kanonicy św. Stanisława ośm stopniów szlachectwa dowo-

dzić powinni. *N. Pam.* 9, 278. Cnota szlachectwo daje. *Żegl. Ad.* 37. Szlachectwo bez cnoty, z łyków forboty. *Cn. Ad.* 1143. Lepsza cnota bez szlachectwa, niż szlachectwo bez cnoty. *Cn. Ad.* 436. Nieszlachectwo, *Eccl.* непородность; *Ross.* худородство. SZLACHETCZYZNA, y, *ż.*, dziedzina szlachecka, ein adliches Gut. Po królewszczyznach, równie jak po szlachetczyznach chłopi pańszczyzny odbywają. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 56. SZLACHETKA, i, *m.*, *quasi deminut. Nom.* szlachcic; gołota, chudy szlachcic, ein armer Teufel von Edelmann. Tym czasem szlachetka dyskuruje, rozprawia w kole, ba i łaje. *Opal. Sat.* 78. Ja zaś, choć teraz sługus, chociaż szerepetka, Wiedzą, żem bywał lepiej, wiedzą, żem szlachetka. *Zabł. Zab.* 2. SZLACHETNIĆ, *ob.* Szlachcić. SZLACHETNIK, a, *m.*, szlachetnie postępujący, ein Edler, edel denkender. Nieszlachetnicy, którzy z twarzy i z czoła wstyd otarli. *Eraz. Dw. A.* Unedle. Nigdy od tego nieszlachetnika (szatana), i od pokus jego spokojni być nie mamy. *Rej. Post. M* 4. *ib. Q q* 6. *Rej. Zw.* 85. SZLACHETNOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* šlechetnost, ušlechtilost; *Vind.* ſhlahtnost, ſhlatnoſerzhnost; *Ross.* благородство, сановитость; spaniałość, der Edelmuth, das Edle, der Adel, Geistesadel, die Vortrefflichkeit. Ze światła wypływa szlachetność duszy, która przenosi honor nad wszelki inny interes. *N. Pam.* 24, 326. Cożkolwiek piszesz, chroń się pisać stylem podłym, Wszystkich stylów piękności szlachetność jest źródłem; Chroń się brać za szlachetność nadętych wyrazów, Słów dziko powiązanych, olbrzymskich obrazów. *Dmoch. Szt. R.* 10. SZLACHETNY, a, e, SZLACHETNIE *adverb.*; *Boh.* šlechetny, ušlachtilý, urozený, (cf. urodzony); *Slov.* šlechetný; *Carn.* shlahtnè, (kosztowny); *Vind.* ſhlahten, (krewny, spokrewiony), ſhlahtnoſerzhen, ſhlatnu rojen, (ſhlahtnu *pretiosus*, ſhlahten *vel* ſhlahtni kamen = drogi kamień); *Ross.* благородный; *Eccl.* сановитъ; niepodły, cnotliwy, wyborny; edel, edelmüthig. Szlachetny *non ad genus, sed ad mores pertinet. Cn. Th.* 1117. (*distng.* szlachecki). Jest szlachetnym ten, który z przyrodzenia dobrze jest ku cnocie ułożony. *Pilch. Sen. list.* 330. Jeśliże jest co szlachetniejszego a przystojniejszego człowiekowi, jak cnota, któremu klejnotowi żadne insze zwierzę nie rozumie. *Rej. Post. T t* 3. Pomyśl sobie, jeśliże jest który szlachetniejszy klejnot tego to człowieka nędznego, jako ona święta a niewinna duszyczka jego? *Rej. Post. T t* 3. Szlachetne jego czyny. *Buk Dom.* 161. — §. *Quo ad pretium*: Szlachetniejsze części ciała; których obrażenie o śmierć przyprawia człowieka. *Perz. Cyr.* 1, 13. Części mniej szlachetne, bez których życie ludzkie, lubo z biedą, obejść się może. *ib.* Szlachetne ziele. *Sienn.* 78. *Spicz.* 98. Szlachetny kwiat. *ib.* 235. *et* 187. Ciało pańskie w przenajszlachetniejszym sakramencie. *W. Post. W.* 2, 41. (w przenajświętszym). — §. Szlachetny, co do rangi, rodu, zacny, vornehm. Wszyscy ludzie jedenże początek mają, z jednego przodku idą, ani jest jeden szlachetniejszy niż drugi, chyba kto ma lepszy dowcip. *Gorn. Sen.* 195. Imię szlachetne, jest to skutek cnot tych mężów, którzy się jako wodzowie zasługami popisali. *Pam* 85, 1, 938. — §. Szlachetny, tytuł burmistrzowski; wohledler, Titel der Bürgermeister. Zostałeś obrany burmistrzem; zaczym: szlachetny Panie! *Teat.* 13, 89. (szlachetnie urodzony). Szlachetny burmistrz nie wyrozumiał istoty sprawy. *Mon.* 76, 141. SZLACHTA, *ob.* Szlachcic. SZLACHTAWA, y, *ż.*, Chlastawa, Chlastana, Pleśnik, złoty trank, chmielik, *conyza*, rodzaj rośliny. *Kluk. Dykc.* 1, 154. *Syr.* 746. Flöhkraut, Dürrwurz; *Carn.* drêsęn; *Croat.* bussinecz, jermèn; *Bosn.* buscina, buscinaç. SZLACHTOWAĆ, SZLACHTOWANIE, *ob.* bić rzeź. SZLACHTUŃ, ia, *m.*, szlachcina, szlachetka, ein unbedeutender Edelmann. Jakiś szlachtuń stary tu widzę idzie. *Teat.* 35. *c*, 45. SZLACHTUZ, a, *m.*, miejsce, gdzie rzeźnicy bydło biją, rzeżą, rzeźnica, rzezarnia; z *Niem.* das Schlachthaus; *Boh.* šlachtata, porážka, cf. porażka); *Sorab.* 1. schlachtwancza, zarezwarna; *Vind.* meſniza, (cf. mięsne jatki); *Croat.* meszarnicza; *Hung.* meszarszek; *Dal.* komarda; *Slav.* kaszapnicza; *Bosn.* komarda, bekaria; *Ross.* бойня, (cf. bój, boisko). Szlachtuz, *kutlof, rzeźniczy warsztat. *Dasyp. E e 4 b.* Szlachtuzy mają być przeniesione w miejsca ustronne, ſetorem swym mieszkańcom nie szkodliwe. *Gaz. Nar.* 2, 109.

SZLACZEK *dem. Nom.* Szlak *qu. v.*

*SZLAD, ŚLAD, u, *m.*; *Boh.* sled; *Slov.* šlepege; *Sorab.* 2. szlěd; *Sorab.* 1. ſlěd, stup, (cf. stopa); *Carn.* slęd, sledina; *Vind.* ſled, ſlied, ſiedba, oſled, ſleditje, (ſlied, ſhenvalentinova bolesen = św. Walentego niemoc); *Croat.* szléd, sztùpina, trág; [*Eccl.* слѣдъ 2]; *Ross.* слѣдъ, втечка; [*Etym. cerk.* лѣзти, *ob.* Leźć 2]; szlad, nie ślad; bo nie mówimy siedł, ale szedł, szła. *Janusz. Now. Ch.*; §. 1) szlak, stegno, pad, trop, stopa, oślada; die Spur, die Fährte, der Fußstapfen. Patrz na pawiment, obacżże, czyje to są ślady? 1 *Leop. Dan.* 14, 18 (stopy. 3 *Leop.*). Najlepszy gnój na rolą, pański ślad albo stopy; obecność pańska wiele waży ku dobréj sprawie w każdej potrzebie. *Kosz. Lor.* 58, (*ob.* oko pańskie konia tuczy). Trop albo ślad najlepiej się poznaje po świeżym śniegu. *Kluk. Zw.* 1, 383. Idą *psi za zającem, jedni śrzodkiem za samym padem abo śladem, drudzy po tę i owę stronę pada, na wiarę tych, którzy śladem idą, choć sami o padzie nie wiedzą. *Ostror. Myśl.* 32, (*ob.* Śladogonny). Melamp ślad zgubił. *Baniał.* A 1. Ślad zajęczy *Ross.* маликъ, пазанки. Ślad lisi *Ross.* нарыскъ. Podwojny ślad *Ross.* сдвойка. Śladem szukać, w też tropy za kim iść, śladować, śledzić, *pr. et. tr.*; der Spur nachgehen, nachspüren. Olgierd zebrawszy się, też w stopy i w świeży ślad za mistrzem Pruskim do Prus ciągnął. *Stryjk.* 394. Droga jest ślad, którędy kto pierwszy kieruje. *Min. Ryt.* 4, 143. Do prawdziwéj piękności ich gościniec wiedzie, Lecz niewielu waży się chodzić po ich śledzie. *Chod. Gesn.* 153. (za ich przykładem, wzorem). — *§. Ścieżek przez zagrodzenia bronić trzeba: niech każdy idzie zwyczajną drogą, a nie jak złodziejskim śladem. *Haur. Ek.* 104. (przesmykiem, cf. szlak). — Ślad czego tracić, gubić, zacierać co, żeby śladu nie było, wygładzić, do szczętu, z kretesem, auch nicht eine Spur zurück lassen. Będę wojował z Persami, ale tak, że i śladu ich nie zostawię na świecie. *Boh. Kom.* 2, 425. Prawnuki i szladu tej

góry nie ujrzą. *Teat.* 8. *b*, 44. — §. Szlady ciesielskie, linie kresiane etc., na drewnie. *Tr.* kresy, Striche, Linien der Zimmerleute auf dem Holze. Naznaczyć ślad rubryką, kretą. *Tr.* — 2) Szlad roli, łan, miara roli, eine Hufe Landes. W Prusiech, w Mazowszu, w Litwie, na włoki mierzą, w Wielkiej Polszcze na szlady, w małej Polszcze i w Rusi na łany. *Grzep.* *K* 2 *b.* Źrzebia, szlady, pewnego wymiaru nie miały, brano je jako dni orania. *Czack. Pr.* 223. Z każdego źrzebia, szladu, włoki z osiadłych ról mają płacić po 10 groszy. *Vol. Leg.* 2, 662, cf. półszlednik. *ŚLADEK, dku, *m.*, n. p. Na śladku posadzić, zasadzić na kogo, *ponere in insidiis. Mącz.* Hinterhalt. **ŚLADOGONIEC, ńca, *m.*, goniący za czyim szladem, der Nachjager, Nachsetzer. Zbieg przepłynąwszy rzekę, tam dopiero pozbył swoich śladogońców. *Pot. Pocz.* 137. **ŚLADOGONNY, a, ie, n. p. Śladogonni psi. *A. Kchan.* 91; *odora canum vis*, nachsetzend, die Spur verfolgend. Przez skały uchodziła ona, Śladogonnych psów głosem bywając pędzona. *Otw. Ow.* 78. *Psi śladogonni, *naribus acres. Żebr. Ow.* 186. SZLADOWAĆ, ŚLADOWAĆ *cz. niedok.*; *Ross.* слѣдовать (= naśladować, indagować), слѣдничать; śladem szukać, iść w też tropy za kim, śledzić, szlakować: nachspüren, der Spur nachgehen. Pies zająca śladuje. *Tr.* 2, 238. Niektórzy myncarze pieniądze potajemnie i złośliwie fałszują; przeto takich złoczyńców śladować każdemu należy. *Szczerb. Sax.* 255. Szladowanie, indagacya, śledztwo *Croat.* obszòk. — *Fig.* Śladuję boskiego dzieła. *Suszyc. Pieśn.* 3, *E* 1 *b.* (dochodzę rozbierając). SZLADOWNIK, ŚLADOWNIK, a, *m*, śledziciel, ścigacz, prycyacz; der Nachspürer, Nachsetzer, Nachfolger, Verfolger. Idzie za nią, jakoby śladownik. 1 *Leop. Syr.* 14, 23. (jakoby goniec. 3 *Leop.*). SZLADOŻYLE, a, *n.*, wrąb we wnętrze gorzystości, dla lepszego rozpoznawania świeżo napadniętej żyły kruszcowej. *Mier. Mskr.*, der Schurf, im Bergbaue. Pochodz. *naśladować*, *naśladowca*, *naśladownik*, *naśladownictwo*, *prześladować*, *prześladowca*, *ośłada*, *pośladek*, *pośledni*, *upośledzać*, *śledzić*, *wyśledzić*; *śledź*, *śledziówka*; *cf. śli*, *szły*, *szła* Verbi *iść.*

SZLAFMICA, y, *ż.*, SZLAFMICKA, i, *ż. dem.*, nocna czapka, duchna, duchenka; z *Niem.* die Schlafmütze; *Vind.* ponozhna kapa; *Ross.* спальной колпакъ, колпачекъ. Zerwał swoję białą szlafmicę z swojéj łysej mózgownicy. *Teat.* 33. *d*, 82. — *Alleg.* Gdy się drzem za laurem, dobrze jeśli który Brudnéj na łeb szlafmicy zarwie lub misiury. *Zab.* 12, 170. *Zabł.* SZLAFROK, a, *m.*, SZLAFROCZEK, czka, *m.*, *dem.*, nocna suknia, der Schlafrock; *Vind.* nozhna jopa, nozhnu oblazhilu, hemetel sa spanje; *Slav.* haljina spávacha; *Ross.* шлафрокъ, спальное платье. W czasie prześcielania łóżka niech chory szlafrokiem lub nocną suknią pokryty, na miękkim krześle siedzi. *Krup.* 5, 367. Zskoczyła z swego łóżka, lekkim tylko narzuciwszy się szlafrokiem. *Niemc. Król.* 1, 57. Na teatrze bywała w długiej wygodnéj sukni, która była do szlafroka podobna. *Pam.* 83, 2, 49. — *Fig. Tr.* Można i w szlafroku męstwo pokazać. *Pilch. Sen. list.* 2, 286. (niekoniecznie w zbroi, *in toga*). Sztuka pochlebcę odziała cnoty szlafrokiem. *Zab.* 10, 156. *Zabł.* płaszczykiem. SZLAFROKOWY, a, e, Schlafrock-. Ubiór szlafrokowy. *Teat.* 19. *c*, 51. SZLAFTRUNK, u, *m.*, picie na dobrą noc; z *Niem.* der Schlaftrunk. Po podwieczorku wieczerza, po wieczerze szlaftrunk. *Opal. Sat.* 72

SZLĄG, u, *m.*, powróz na kluczki zadzierzgniony; z *Niem.* die Schlinge, ein in Schlingen geknüpftes Seil. Widząc w Wieliczce nowego zaciągu Wsiadających do szybu, aż i bachmistrz w szlągu Musi być Morsztyn.... *Pot. Pocz.* 63. (gruba lina, na kształt krzesełek obwiązana, w których się siedząc na dół szybu spuszczają). Bałwan soli, wszystko obrachowawszy, jako to szlągi, powrozy konopne, łyczane, nie będzie drożej przedany, jeno po 5 groszy. *Herb. Stat.* 104.

SZLAGA, i, *ż.*, SZLAŻKA, i, *ż. dem.*, kula drewniana, młot wielki. *Cn. Th.* 1117; z *Niem.* die Schlage, die Holzschlage; *Boh.* bigák, pjch, pobigačka, klápec; *Slov.* pobigačka, wałaška; *Sorab.* 1 *et* 2. heja, (*Sorab.* schlaba, dówha prěčzna žerdž przewora); *Carn.* falkél, kladvo, kyz, ky; *Vind.* kiz, kizhiz, terkel, butez, nabijazh, nabijalu, trepaunik, butiza, zhiz, kladiuo; *Ross.* било, долбня, долбуха, колотило, колотушка, колотушечка, чекмарь. *Malleus*, szlaga, kuła, taran. *Mącz.* Szlaga drewniana służy ogrodnikowi do wbijania w ziemię większych kołków. *Kluk. Rośl.* 1, 81. Gruzły ziemi rozbite być powinny szlagą czyli młotem drewnianym. *Przęd.* 35. Śnicerze potrzebują drzewa na szlażki do pobijania dłóta. *Kluk. Rośl.* 2, 169. Szlażka czyli tłuczek mały. *Jak. Art.* 2, 249. Szlaga u bednarza, drewniana lub żelazna, którą pobija obręcze. *Magier. Mskr.* Zgadłem, chaos w głowie, za najlepszeby stała krople i ulepki Szlaga bednarska, bo mu braknie piątéj klepki. *Zabł. Zab.* 99. U flisów szlaga jest pniak z trzonkiem, którym hartful na łądzie wbijają. *Magier. Mskr.* — §. Szlagi, sztaby, legary wschodowe, *scapi scalarum. Cn. Th.* 1122. Treppensäule, Treppenpfosten. SZLAGIER, u, *m.*, u smuklerza jest kościany, do przybijania wątku w taśmie. *Magier. Mskr.* der Klopfschlägel der Posamentirer.

1. SZLAK, ŚLAK, u, *m.*, 1) paraliż. *Syr.* 32, apopleksya, z *Niem.*, der Schlag, die Apoplexie, der Schlagfluß; *Carn.* boshje shlâk, shlâk, (slâk = powój ziele); *Vind.* boshy flak, boshji fhlak, boshji vdarez, skrouina, krulovust, krivust, (fhlak, vdarek, vdar = uderzenie); *Croat.* boshy udaraz, guta, děrhtavicza; (slàk *ictus*, *verber*); *Ross.* ударъ, разслабленіе. Lawendowa wódka zachowuje od szlaku, t. j. od zabicia powietrza. *Spicz.* 101. — 2) Szlak na ptaki, klatka, *decipula avium. Mącz.*, (cf. potrzask), ein Schlagbauer, ein Taubenschlag. Szlak w gołębińcu. *Tr.* Gołębice latają do szlaków swoich. 1 *Leop. Jez.* 60, 8. (do okien swoich. 3 *Leop.*). Jako szlak pełen ptaków, tak domy ich pełne zdrady. 1 *Leop. Jer.* 5, 27. Jako kuropatwa bywa przywiedziona do szlaku, albo kózka leśna na sidło, tak i serce pysznego. 1 *Leop. Syr.* 11, 32.

2. SZLAK, u, *m.*, żużel; z *Niem.* der Schlacken; *Ross.* шлакъ, шквара (cf. skwara), шкварина, шкварка; (слякоть pluta). *Molybditis*, ołowny szlak, ołowne *szymowiny, brudy. *Mącz.*

3. SZLAK, ŚLAK u, *m.*, [trakt, gościniec; eine Passage, Bahn; *rusk.* szlach; *Etym. got.* slaha 2]; przesmyk; *Germ.* der Schlich, ein verborgner geheimer Weg, Schleichweg, enger Paß; (Niedersl. slege); (*Boh.* ślak trop; *Vind.* fhlak, mestu, krai = miejsce, v tem fhlaki, na tem mesti = natychmiast). Szlaki Tatarskie zwyczajne, którémi zwykli wpadać do ziem Ruskich i do Wołoch, są trzy: jeden Kuczmieński, drugi czarny szlak, trzeci Wołoski. *Gwagn.* 618. Wiedział przeskoki i zaczajne znaki Kuczmeńskie i Wołoskie, ba i czarne szlaki. *Paszk. Dz.* 19. *Paszk. Chor. A* 3, (*ob.* czarna droga). Przez 'Niepr dwa też brody albo szlaki są niepospolite, którémi Tatarowie do nas przechodzą; zowią się Krzemieńczucki i Kuémiński. *Biel.* 3. *Gwagn.* 3 *idem.* Szlakiem Tatarskim zwano tę przestrzeń ziemi, którędy najczęściéj wypadali Tatarowie. *Czack. Pr.* 1, 182. Strażą czujną opatrzył wszystkie szlaki. *Teat.* 45. *d,* 64. *Wyb.* W nocy bezdrożnemi szlakami przerznąwszy się, z nienacka Rzymian napada. *Pilch. Sall.* 212. — §. Szlag, droga, tor, *pr. et tr.*; der Weg, die Straße, die Bahn. Szło wojsko trzema szlakami w dobrym porządku. *Nar. Hst.* 2, 401. Bieg gwiazd dokonany, tymże szlakiem na nowo poczyna. *Pilch. Sen. list.* 289. O ja trzykroć szczęśliwa, bym przelecieć mogła W obóz króla Kretskiego powietrznemi szlaki; *per auras. Żebr. Ow.* 189. Szlak ziemia w piekło otwarła. *Żebr. Ow.* 118. Szlak przodków swoich opuściwszy, za swoim się przedsięwzięciem udawamy. *Budn. Cyc.* 61. Oderwali się od kościoła powszechnego, i nastąpili na ślak pogański. *Gil. Kaz. B* 6. — §. Szlak, szlad, stegno, trop, stopy, die Spur, *pr. et fig.* W starym zakonie są niby szlaki i podobieństwa niejakie ś. trójcy. *W. Post. W.* 2, 9. Lekarski szlak na swym domyśle, a domysł pewności dać nie może. *Bals. Niedz.* 2, 478. — §. Szlak, SZLACZEK czego, brzeg, kraj czego, bramowanie; der Rand, der Saum. Biała wstęga z czarnemi szlakami. *N. Pam.* 12, 280. Czy w tym szlaku szerokim pierwej się rószczki zaczynają haftować, czy kwiatki? *Teat.* 16. *c,* 74. Jejmość do miary coraz się nadstawia, jegomość siedzi bojaźliwy, aby znowu po przydatek do szlaku i na kliny albo falbany do kramu posyłać nie musiał. *Mon.* 69, 588. Jakże się Wc Pani ten szlaczek podoba? *Teat.* 31. *b,* 47. Dawni Polacy świąt uroczystych przy odprawowaniu mszy ś. szlak abo ręcznik biały, na kształt stuły kapłańskiej, z szyi zwiesiwszy, nosili. *Krom.* 89. strefy, Streiffe. Przed laty każda sztuka ochędostwa Polskiego miała się wieczystym krojem, i potym się pod szlak inszy przydawała. *Mon.* 69, 605. Szlak u postawów sukien, kitajek, aksamitów. *Cn. Th.* 1014. die Salleiste, Leiste am Zeuge, Tuche, (cf. krajka). Krawcy na swój odrwisz lepiéj, aniżeli kiedy na szlak skroić umieją. *Mon.* 69, 602. uciąć sukna, materyi. SZLAKOWAĆ *cz. niedok.*, szladować, śledzić; *Boh.* ślakugi, slidjm; *Vind.* posleduvati, nasleduvati, poslediti, presslediti, spüren, aufspüren. Zwierz leśny szlakował. *Groch. W.* 488. — *Fig.* Patrzać na swoje wady oślep i przez szpary A skrzętnie w przyjaciełach szlakować przywary. *Zab.* 8, 328. SZLAKOWNY, SZLAKOWANY, a, e, snadny do wyszlakowania, ausspürbar, leicht auszuspüren. — *Phys. et mor.* Nieślakowne ludzkich serc zakręty. *Nar. Dz.* 3, 91. unergründlich, unerspähbar. — §. Szlakowny, poszlakowany; ertappt, überwiesen, tadelhaft. Takie jawne matactwo już nie wodza znaczy, Lecz szatana fałszerza szlakownego raczej. *Przyb. Milt.* 134. W niczym nieszlakowni. *Przyb. Milt.* 194. To są nieprzyjaciele kłamstwa, szczerzy ludzie, Nigdy nie szlakowani w zdradzie lub obłudzie. *Przyb. Luz.* 223.

SZLAM, ŚLAM, u, *m.*, muł; z *Niem.*, der Schlamm; cf. cf. *Ital.* limo, *Lat.* limus; (*Boh.* ślam flegma); *Slov.* kał (*ob.* Kał), zmulina, (*ob.* Muł); *Sorab.* 2. schlám; (*Carn.* shlem = ślina, flegma); *Vind.* fhleme, glu, glenza, glinza, klatje, zekla, musga, bersa, blatu; *Ross.* илъ (cf. ił), тина; *Eccl.* тимѣние. Szlamy wielorakie, rzeczny, stawowy, jezior, błot. *Kluk. Rośl.* 3, 183. Nie zaraz szlam z stawu, sadzawki, na rolą wywieźć, ale niech się wprzód uleży. *Haur. Sk.* 31. SZLAMA, y, *ż.*, mada, grunt wysoki i madzisty czyli gliniasty. *Magier. Mskr.* hoch aufliegender Thonboden. — §. Szlama, *ob.* Szlamowe futro. *SZLAMONIK, a, *m.*, żaba *Graec.* πηλόνιος *Przyb. Batrach.*, cf. bagnoch. SZLAMIĆ się *rec. niedok.*, szlamowatym się stać, schleimig werden. Gdy już zaczynają się krosty szlamić i rozpękać, tedy.... *Krup.* 5, 453. SZLAMOWATOŚĆ, SZLAMOWITOŚĆ, SZLAMISTOŚĆ, ści, *ż.*, obfitość szlamu, die Schlammigkeit; *Ross.* иловатость, вязкость, тиноватость. — §. Flegmistość, flegma, zamulenie; Schleimigkeit, Schleim. Nerwy oziębłe i szlamowatościami 'flagmistemi ogarnione, ziele to rozgrzewa. *Syr.* 194. Sole do rozrzedzenia szlamowitości używane bywają. *Kruml.* 120. Szlamowatość gęsta apetyt gubi. *Krup.* 5, 668. Śliskość albo ślamowatość *Syr.* 820. *et* 282. SZLAMOWATY, SZLAMISTY, a, e, — o *adv.*, pełen szlamu lub flegmy, schlammig, schleimig; *Carn.* shlęmast; *Vind.* glenzast, klaten, glenzhen, glenski, blaten, lushen, skaljen, sablazhen; *Ross.* иловатый, вязкій, тинистый, тиноватый. SZLAMOWAĆ *cz. niedok.*, rzékę, sadzawkę ze szlamu czyścić; z *Niem.* schlämmen, vom Schlamme reinigen; *Sorab.* 2. szlammowasch; (*Sorab.* 1. schlamuyu *ligurio*, schlamuwar utratnik). Gdy stawy szlamem lub błotem załażą, wyczyszczają się przez szlamowanie abo wywiezienie błotnej ziemi. *Kluk. Zw.* 3, 221. *Świtk. Bud.* 397. Szlamowanie, *Colluvio. Kruml.* 71. SZLAMOWY, a, e, od szlamu, Schlamm=; *Ross.* тинный.

SZLAMOWE futro, SZLAMA, ŚLAMA, y, *ż.*, SZLAMY *plur.*, brzuchy i boki lisie albo rysie; Bauch= und Seitenfelle von Füchsen, Leoparden ꝛc. Futra rysie pojedynkowe; futra rysie szlamowe. *Vol. Leg.* 4, 556. Rysiego błamu przedniego, tak nóżkowego, jak i ślamowego nad *zł.* 200. *Gost. Gor.* 78. Moskwa wydaje pilśń, piesaki, rosomaki, szłamy. *Pam.* 83, 615.

SZŁAP', (*Dudz.* n. k. 29. woli CZŁAP'), i, *ż.*, spory krok koński; *Ross.* иноходъ, (*ob.* Jednochoda); großer Pferdeschritt. (*Boh.* ślapadlo = stopa nożna; *Carn.* slap *semita maris*, *catarracta*; *Croat.* szlap, hlap *vapor*.) Szłapią jeździć. *Dykc. Med.* 2, 670. Koń ten ma dosyć szłapi. *Pot. Arg.* 84. Lekkim zrywaniem możesz konia do szła-

pi, do pląsania, do hasania aplikować. *Haur. Ek.* 149. — §. *De homine:* Ale też Wc Pan bardzo prędko biegasz, nie możemy tak człapią biegać. *Boh. Kom.* 2, 59. SZŁAPAK, a, *m.*, SZŁAPACZEK, czka, *m.*, *dem.*, CZŁAPAK. *Dudz.* 29; *Boh.* šlapak; *Vind.* dobrokorazhliu konj, lohkokorazhni konj; *Ross.* иноходецъ, (cf. jednochodnik), (cf. шляпа, шляпка kapelusz); — 1) koń szłapią idący, ein Paßgänger, ein Pferd, das einen großen Schritt geht. Szłapak rozhukany na kieł wziąwszy, unosić go począł. *Kur. Pet.* 2. Już Tytan wprzągł swe człapaki. *Zab.* 10, 207. *Zabł.* Wprzężone szłapaki do małéj kolaski. *Hul. Ow.* 64. — 2) Szłapak, piechur, piechotnik, ein Fußgänger. SZŁAPIĆ *cz. niedok.*, Szłapać *contin*; *Boh.* šlapiti, šlapati; *Slov.* šlapám *calco*; (*Ross.* шлепнуть, шлепать z plaskiem na ziemię walić, шлепнуться obalić się, отшлепать trzewiki znosić; (*Croat.* szlapimsze *vaporo*); szłapią iść: (*Germ.* schlappen; *Boh.* šlepěge trop, stopa), den Schritt geben. Noc była ciemna, koń szłapał nogą za nogą. *Ossol. Str.* 9. — *De homine:* Gdy wchodził, usłyszał szłapanie nóg jego. *W.* 3 *Reg.* 14, 5. 1 *Leop. ib.*, das Schlappen, Geräusch der Füße. *Budn.* 1 *Reg.* 14, 6. — Szłapać się, wlec się, włoczy się; sich langsam nachschleppen, nachkriechen. Dworskiej polewki, ni kufla nie łapa, Ni dla bankietów za panem się szłapa. *Zaw. Gosp.* — 2). *Act.* Szłapać co, kogo deptać, przydeptać; treten, niedertreten. *Titubata vestigia*, szłapane, deptane stopy. *Macz.* Niektórzy rzodkiew szłapią, po wierzchu nać przydeptując, aby się tylko w korzeń kochała. *Cresc.* 246. Sierść śliczna, jak śnieg dotąd nie śłapany nogami. *Żeb. Ow.* 35. — *Alleg.* Jako głowa mówi o nogę uszłapaną, czemu mię szłapisz? tak pan mówi, że jemu się dzieje, co sługom jego wyrządzają. *W. Post. W.* 3, 143. (szarpiesz, targniesz). *Macerare lutum*, ugnieść, uszłapać, uprawić glinę. *Mącz.* SZŁAPISTY, a, e, kroczysty, wielką szłapią chodzący, weit schreitend. Koń szłapisty. *Tr.* 2, 138. (*Carn.* szlapaszt, hlapaszt szapaszt *vaporosus*).

°SZLARA, y, *ż.*, SZLARKA, i, *ż.*, *demin.*, bramowanie u sukien kobiecych, der Saum an einem Damenkleide, der Besatz. — *Fig.* Księżyca, gdy żadnej makuły nie ma na kształt szlary albo kwefu, pogody się spodziewaj. *Haur. Sk.* 107.

SZLĄSK. ŚLĄSK, °SZLĄSKO, a, *n*: *Boh.* Slezsko, Sleze, Slezy; *Slov.* Slezsko; *Sorab.* 2. Schlasinska; *Slav.* Shlêzia: *Germ.* Schlesien. Nazwisko Śląska od różnych narodów gromadzenia nadane jest, tak iż Ślęzacy jakoby zlezlakami albo schodniami nazwani są. *Krom.* 177. *Biel.* 97. *A Slavonico* slěž szlaz, *malva*, *deducit Durich.* 1, 215. Nam się zdaje, że nazwisko Szląska *Silesiae* było jeszcze dawniej znajome, ale tylko w jednéj małej krainie, nazwanej *pagus Silensis. Nar. Hst.* 3, 38. Szląsk dzieli się na górny i dolny. *Wyrw. Geogr.* 237. *Prov.* Dalej Szląska nie był. *Pot. Jow.* 70. SZLĄSKI, a, ie, Schlesisch; *Boh.* Slezský; *Ross.* Шленскій. Księstwo Szląskie od Kazimierza W. koronie Czeskiej ustąpione. *Wyrw. Geogr.* 237. Szląskie płótna, (*ob.* Szlązak, Szlęzak, Szlęzanin).

1. SZLAZ, ŚLAZ, u, *m.*, rodzaj rośliny, *malva*; *Boh.* slez; *Sorab.* 1. schlez, wulki schlez, werebina; *Carn.* slęs, slis, shlęs, kompolje; *Vind.* slis, slies, popovina, poproſha; *Croat.* szlèz; *Bosn.* sljez, sliz; *Rag.* sljez; *Slav.* sliza; *Eccl.* слюзъ; *Ross.* зинзивой, просвирки, проскурнякъ большой, Malve, Papelkraut. Slaz ogrodowy Stockrosen, wyżej człeka rośnie z kwiatami wielkiemi, do róży podobnemi; ślaz pospolity, ślaz polny, płonny, pięćlisty, *alcea*, Wetterröslein; ślaz wysoki, wianeczny, *althaea*, Eibisch. *Kluk. Kośl.* 2, 255. *Sienn.* 99. *Cresc.* 285. *Kluk. Dykc.* 1, 26; *ob.* róża ślazowa, róża czarna. *Cresc.* 286. Ślaz gęsi, *rotundifolia*, zajęczy, *silvestris.* etc. *Kluk. Dykc.* 2, 107. *Śleszk. Ped.* 421. Ślaz żydowski zieleninowy, *corchorus olitorius*, w wschodnich krajach zażywany na zieleninę. *Kluk. Dykc.* 1, 155.

2. ŚLAZ, (Śliaz), czwarty żołądek zwierząt przeżuwających; *Ross.* рубецъ; *ventriculus hic inaequalis et turgens est*, *instar malvae folii. Cn. Th.* 178. der vierte Magen der wiederkäuenden Thiere, der Fettmagen, das Lab, der Roden. Wół ma cztery żołądki, jeden się zowie xięgi, drugi czepiec, trzeci łosia skóra, czwarty °śliaz. *Sak. Probl.* 71. Ślaz, łączy się z żołądkiem, i od niego zaczynają się cienkie kiszki. *Magier. Mskr.*

SZLĄZAK, ŚLĄZAK, ŚLĘZAK, °ŚLĘZANIN, a, *m.*; *Boh.* Slezak; *Slov.* Slezák; *Carn.* Qvâdar *Quadus*; [*starorusk.* Селезинецъ; od Sylingów szczepu wandalskiego 2]; z Szląska rodowity, der Schlesier. *Dudz.* 18. Ślęzacy, jakoby zlazlaki abo schodnie. *Krom.* 177. *Biel.* 97. Ślęzanie. *Star. Vot. B* 4; *Boh.* Slezacy tylni, ostatni, Čechy zaś (poczynający), przedni, pierwsi. — §. Ślęzak, w Toruniu, pewny gatunek ciasta z rozynkami. SZLĄZACZKA, ŚLĘZANKA, i, *ż.*, die Schlesierinn; *Slov.* Slezačka.

SZLAŻKA *dem. Nom.* Szlaga *qu. v*

SZLAZOWY, ŚLEZIENNY, a, e, od szlazu; *Rag.* sljezni; *Croat.* szlezni; *Eccl.* слюзовый, Malve-, Pappel-. Ślazowa róża, *malva rosea. Kluk. Rośl.* 1, 265. Wino ślezienne. *Syr.* 279. Ślazowy albo ślazowaty kamień, ma kolor liścia ślazowego, der Malachit, Pappelstein. *Kluk. Kop.* 2, 63. *Ład. H. N.* 65.

SZLEDZIĆ, *ob.* Śledzić.

°SZLĘGA, i, *ż.*, śmigownica, z *Niem.*, die Feldschlange, die Schlange, ein Geschütz. Pierwej szlęgi wypalić, a potym kartany. *Bud. S. N.* 34.

SZLEJA. SZLEJKA, *ob.* Szla. SZLEJOWY, a, e, od szli czyli szlei; *Ross.* шлейный.

SZLĘJMOWAĆ *cz. niedok.*, n. p. Kadź duża do szlejmowania gliny. *Torz. Śkł.* 287.

SZLEMIĘ, ienia, *n.*, drzewo, drewno poprzeczne, w poprzek położone; ein Queerbaum, Queerholz, Baum; cf. balka, bierzwono, bierzmo, tram, tragarz; *Croat.* szlème, velika greda, trám; *Bosn.* slimme, greda velika od kuchje; *Eccl* слѣма, брѣвно: (*Carn.* slemé *vertex fornacis*; *Vind.* fleme, strop = szczyt daszny, preschnu fleme, trot = drąg prasowy; *Ross.* шеломъ, шоломъ najwyższa krokiew daszna, шлемъ, шеломъ hełm, osobliwie w herbach). U miechów w kuźniach w walcu

koła są ramiona; te więc hak albo sztabę zwaną szlemię na dół cisną i miech dmie. *Os. Bud.* 88. der Baum am Blasebalgen. Szlemie średniéj grubości *Ross.* слега, слежка. Na trunę tobie z trzecim ślemieniem wystarczą dwie drewnie. *Kchow. Fr.* 144. (szubienica, z trzech drewien złożona). Obieszono go na wysokim ślemieniu. *Klon. Wor.* 39. Kasyusz im był tak surowy, Iż ledwie ich co nie wieszał na szlemię. *Chrośc. Fars.* 325.

SZLERA, SZLIRA, *ob.* Ślera, cf. szlara.

SZLĘZANIN, SZLĘZAK, *ob.* Szlązak. SZLEZIENNY, *ob.* Szlazowy.

SZLICH, SZLICHT, u, *m*, drobno stłuczone kawałki kruszcowe wodą zaprawione; z *Niem.* der Schlich, gepulverte mit Wasser vermischte Erzerde. Z kruszców stłuczonych spławione szlichy lekkie mieszają się do przepalenia z innemi cięższemi. *Kluk. Kop.* 2, 298. Szlicht metalowy. *ib.* 2, 167.

SZLICHTA, y, *ż.*, tkaczy kléj, którym osnowę pomazują; *Boh.* šlichta: *Vind.* shlihta: z *Niem.* die Schlichte der Leinweber, ein Brey, womit sie den Aufzug steifen. Szlichta dla tkaczów być powinna z mąki żytnej z wodą przegotowanej. *Przędz.* 29. Płótno od tkacza odebrawszy, dać pomaczać, aby szlichta wymokła *Zaw. Gosp. Haur. Ek.* 77. *id.* SZLICHTOWAĆ płótno *cz. niedok.*, szlichtą pomazować; z *Niem.* die Leinwand schlichten, mit der Schlichte glatt steifen; (*Vind* seshlihtati, perlhlihati). Płótno gdy knap na swoim robi warsztacie, to je aby gładkie było, mąką żytną z wodą uwarzywszy jak na barszcz ślichtuje. *Haur. Ek.* 178. O szlichtowaniu płócien. *Haur. Ek.* 178.

SZLICHTADA, y, *ż*, przejażdżka sanna, die Schlittade; *Vind.* saniezhanje, sanimska voshnja, saniekanje; *Ross.* катанie. Tej zimy mieliśmy raz wielką szlichtadę. *Teat.* 46. *b*, 26. *et* 36. *c*, 9. *et* 24 *b*, 57.

SZLIFA, SZLUFA, y, *ż.*, 1) pętlica na ozdobę służąca, kluczka ozdobna; z *Niem.* die Schleife, z. B Hutschleife; *Sorab.* 2. schleiffa; (*Ross.* шлифы podwiązki); *Vind.* povesilu, povesazha, obvesje. Guzik na kapeluszu złotolity z szlifą drogą kładzie. *Zab.* 12, 64. Nie wyszło półmiesiąca, We Pan nam się zaraz w szlifach zaświecił. *Teat* 27, 8 (w oficerskich szlifach). — 2*) *Traha*, sanki albo szlifa, jak niektórzy mówią. *Mącz.* płozy do ciężarów wleczenia, die Schleife, Lasten damit zu ziehen. SZLIFIERNIA, SZLOFARNIA, SZLUFARNIA, i, *ż.*; *Boh.* bruska, brusyrna, brausyrna, brausewnice, (*ob.* Brus); *Slov.* brusárňa, brusirná: *Ross.* шлифовальня (шлифовка politura), точильня, (*ob.* Toczyć); miejsce czyli budynek, gdzie co szlifują, die Schleifmühle. Szlifiernia zwierciadeł. *Wyrw. Geogr.* 309. Każemy budować dla płatnerzów szlofarnią i mieszkanie. *Vol Leg.* 3, 200. SZLIFIERZ, SZLUFIRZ, ŚLUFIERZ, a, *m.*, osolnik, bruśnik; *Sorab.* 2. schlejffař, brusař, *f.* brusařka; *Slov.* brusár, brusir; *Carn.* brusár; *Vind.* brusar, brusnik, *Croat.* bruszar; *Slav.* brusács, oshtrioc; *Ross.* шлифовальщикъ, гранильщикъ, точильщикъ; z *Niem.* der Schleifer. *Kluk. Kop.* 2, 82. W hucie śklannéj, gdy kompozycya śklana ostygnie, szlufierz tygielki od masy ma odszlufować piaskiem. *Torz. Śkł.* 307. Do huty trzeba sprowadzić jakiego rysownika i szlufirza. *ib.* 103. Wytoczyć, odtoczyć nóż, u ślufierza. *X. Kam.* wyślifować. SZLIFIERSKI, a, je: *Ross.* точильный; do szlifierza należący, Schleifer=. Toczydło szlifierskie. *Kluk. Rośl.* 2, 166, *Boh.* brusnice. Warsztat ślifierski. *Chmiel.* 1, 227. Aby cena śkła nie była przesadzona dla rysowniczéj albo szlufirskiéj roboty. *Torz. Śkł.* 104. SZLIFOWAĆ, SZLUFOWAĆ, *cz. niedok.*, ostrzyć, brusować, gładzić, schleifen; *Sorab.* 2. schleiffowasch; *Carn.* brusiti, brusem; *Vind.* brusiti, nabrusiti, oistriti, pobrusiti; *Ross.* шлифовать, отшлифовать, точить, точу (*ob.* Toczyć), гранить, огранить, огранивать, (cf. graniasty). Śkiełka ślifowane. *Mon.* 67, 609. Ma sto szabel szlufowanych. *Teat.* 56. *e*, 23. Zawieszam przy kapeluszu ślifowaną szablę. *N. Pam.* 11, 229. Tak dobrzem go po karku liznął moją szlifowaną szabelką, aż się głowa na ziemi oparła. *Mon.* 71, 45. — Szlifować u malarza, do gładkości szpachlówką przyprowadzić. *Magier. Mskr.* (szpachlować) — §. Szlufowanego, gra pewna w karty, ein gewisses Kartenspiel. Z deputatem w maryasza szlufowanego grywa cały dzień. *Teat.* 24. 153 *Czart.*

SZLIJA, *ob.* Szla. SZLIRA, *ob.* Ślera.

SZLOCH, ŚLOCH, u, *m.*, szlochannie; *Croat.* szkuchanye; *Hung.* sohajtás: *Eccl.* мичание, всхлипывание; *Ross.* хны, das Schluchzen. Nie mam do szlochów ani do chychotów ducha. *Przyb. Ab.* 22. Daruj mym szlochom krwawym. *Teat.* 47. *c*, 86. SZLOCHNĄĆ *med. jedntl.*, Szlochać *contin.*; *Boh.* aupjm, upjm: *Carn.* yhtèm se, ihtiti se, ihtèm, tuliti, (*ob.* Tulić); *Croat.* kuczám, schuczam, skuczam, szkuczam; *Hung.* tsukłom, sohajtok; *Dal.* stuczam; *Bosn.* jeççati (cf. jęczeć), jeciati, cicjati; *Ross.* хлипать (*ob* Chłypać), хныкнуть, хныкаю, хнычу, клохтать, клохчу, *vulg.* рюмить: *Eccl* рыдати, вопльствити: głośno płakać z jękiem, schluchzen, laut weinen. Tak jest! kochany synu, — znowu szlochnie, I rzęsistemi łzami źrzenice zalewa. *Przyb. Ab.* 170. Nie płacz, bo i jabym musiał szlochać. *Teat.* 11, 11. Hoj teraz to tu szlochanie i płacz będzie. *ib.* 8, 96. Szlochała, aż się serce krajało. *Teat.* 38, 227. Wdowy po śmierci męża rwą włosy, szlochają. *Teat.* 28, 155.

*SZŁOJRZOWATY, *ob.* Słojerzowaty.

*SZŁOKADA, y, *ż.*, [myłka druku zam. Sztokada *qu. v.* 2], n. p. Bierzę (do pojedynku) pałasz; aż widząc husarza z szłokadą, Śle, niechaj się rapierem bije abo szpadą. *Pot. Jow.* 227.

*SZŁOP, [czołgając, z *niem.* schleppend 2], n. p. Bojaźń boża, pierwsze grono Na ten łubek przywiniono, Bo ta stróżem, ta i tropem, Byś nie spluskał szaty szłopem. *Miask. Ryt.* 2, 130. może żłopaniem, żłopając?

SZŁOPA, *ob.* Łapa. SZŁOSARZ, *ob.* Ślósarz. SZLUFOWAĆ, *ob.* Szlifować. SZLUZ, *ob.* Łóz.

SZŁY, SZŁYŚCIE, SZŁYŚMY, *ob.* Iść.

SZŁYK, SŁYK, a, *m.*, czapka futrzana coraz węższa ku górze, [czapka okrągła w czub z brzegami futrem obramowanemi 2]; eine hohe konische Pelzmütze. Pierwej kró-

lowie sami w baranich kożuchach i szłykach baranich chadzali. *Star. Ref.* 40. Panowie Litewscy, w niedźwiedzie kożuchy i wilcze szłyki z sajdakami świetno, (jak w on czas strój był 1525 r.), przyjechali do Krakowa. *Stryjk.* 361. *Gwagn.* 380. Stary Litwin zwierzęcy łeb obłupił i wdział miasto szłyka. *Stryjk.* 214. *Jag. Gr. A* 2. Przed lat 40 kit czaplich nasi Polacy używali i szłyków marmurkowych. *Star. Ref.* 45. Szłyk Moskiewski. *Miask. Ryt.* 2, 20. Szłyk marmurowy; szłyk lisi grzbietowy. *Instr. cel. Lit.* — §. Chłop na głowę słomiany szłyk wdziawszy.... *Zab.* 10, 47. *Koss.* (kapeluszysko).

SZMACIANY, a, e; *Ross.* тряпичный; od szmat, ze szmat, Lumpen=. Epoka odkrycia naszego lnianego lub szmacianego papieru dotąd nie jest dostatecznie wiadoma. *Przyb. Pis.* 116. SZMACIK, *ob.* Szmat. SZMACINA, y, *ż.*, biedny szmatek, ein elender Fetzen. Niemasz teraz na mnie i szmaciny, niemasz i jednej chuściny. *Comp. Med.* 702. SZMACISKO, a, *n.*, brzydki szmat, gałganisko, ein garstiger Fetzen. Szmacisko, *centuculus Mącz.* Stare poszarpane szmaciska. *Radz. Jer.* 38, 11.

*SZMAGA, i, *ż.*, [z *cudz.*, rodzaj łodzi nadbrzeżnej, eine Art leichter Bothe 2], n. p. Na brzegu, gdzie miał wysiadać z szmagi.... *Pot. Arg.* 623.

SZMALCOWAĆ 1., *ob.* Szmelcować. 2) Szmalcem omaścić, okrasić, szmalcu dodać, oszmalcować, osmalczyć; *Carn.* mastim, (cf. maścić, cf. *Germ.* mästen); *Vind.* masliti (cf. masło), pomasliti, sabieliti (*ob.* Zabielić), obieliti, zerkati, mit Schmalz anmachen, schmalzen. Szmalcowany, oszmalczony. *Cn. Th.* 1029, (*Vind.* masloun, obmaslen, maslen, masten, siun, sabielen; *Carn.* maslęn). Szmalcowany rożek czyli bułka; *Carn.* maslarya, Oester. Schmalzküpfel. — §. Szmalcować, *Szmelcować (*sed cf. hoc*); na szmalec przetapiać, zu Schmalze ausbraten, ausschmalzen, zerschmalzen, zerlassen. Szmalcowany łój kozi. *Sienn.* 275. *Szmelcowany łój. *Śleszk. Ped.* 423. — *Transl.* Gorącość słoneczna prawie szmalcuje. *Glicz. Wych. K* 4. dopieka, dogrzewa. SZMALCOWY, a, e, od szmalcu, Schmalz=. Szmalcowy garnek, naczynie; *Carn.* maslęnek, masovnek; *Vind.* lestvizh, maslouna diesha. Szmalcowy dołek; *Vind.* mastnina, mastovina, obiunost, Schmalzgrube. SZMALCUGA, *ob.* Szmelcuga. SZMALCZYSTY, a, e, oszmalczony, szmalcem zaprawny. *Cn. Th.* 1029, geschmalzt, voll Schmalz. SZMALEC, SMALEC, lcu, *m.*, sadło topione; *Boh.* mastidlo; *Slov.* mast, (cf. maść); *Sorab.* 2. schmalz; *Sorab.* 1. tuk, (*ob.* Tucz); *Vind.* shmauz, svinska mast, svinska toustina, maslu, (*ob.* Masło); *Croat.* maszlo; *Slav.* maslo; *Ross.* разтопленный жиръ; 1) das Schmalz. Tłustość niektórych zwierząt po rozpuszczeniu bardzo wolną zostaje; ta się zowie szmalcem. *Kluk. Zw.* 1, 34. Szmalec, tłustość z kapłuna, gęsi, kaczki i t. d., przetopiona, bardzo delikatna, do potraw i ciasta przymieszana. *Wiel. Kuch.* 428. Szmalec gęsi, bywa zażyty zamiast masła. *Kluk. Zw.* 2, 157. — §. Szmalec uszny nie dopuszcza błonce kanału słuchalnego usychać. *Kluk. Zw.* 1, 44. das Ohrenschmalz. — 2*) Smalec, *ob.* Szmelc.

SZMARAGD, u, *m.*, klejnot przeźroczysty różnego zielonego koloru. *Kluk. Kop.* 2, 35, *Vind.* shmarald, shmaragd, selen drag kamen; *Dal.* smerald; *Ross.* изумрудъ; *Germ.* der Schmaragd; *Pers.* zemerud; *Graec.* σμάραγδος. Nie złoto, nie szmaragd, nie perły cię zdobią, cnota tylko. *Papr. Przyk. B b.* SZMARAGDOWY, a, e, schmaragden=; *Ross.* изумрудный.

*SZMAROWAĆ, *ob.* Smarować.

SZMAT, a, u, *m.*, SZMATEK, tka, *m.*, SZMACIK *dem.*, sztuka ledaczego, kawałek chleba, séra, mięsa, żelaza etc., spłacheć, odłamek; ein abgerissenes Stück von etwas, ein Fleck, ein Bruchstück. Pies kocha pana za szmatek mizerny chleba. *Kulig. Her.* 96. Lepszéj doda cery szmat wołu kwaśno uduszony z chrzanem. *Mon.* 71, 351, (cf. zraz). Skąpy nie da choć małego szmata. *Patr. Jał.* 7. Koło się rozprószyło w szmaty. *Sk. Żyw.* 1, 101. Żagwi zapalonej szmat mu oddali. *Stryjk.* 380. Wziął większą część człowieka dyabeł sobie, a ostatki Pobrały ciało i świat rozebrawszy w szmatki. *Kulig. Her.* 27. Na czymże mi zchodzi, Gdy mi ojczysty szmat bujno zarodzi. *Kchow.* 95. (spłacheć roli). Już podrąbili byli szmat lasu na kilka stajań. *Gwagn.* 114. Świata szeroki szmat skrążył. *Leszcz. Class.* 40. — Szmat, SZMATA, y, *ż.*, kawał urwany płótna *etc.*, gałgan; ein Lappen, ein Flick, ein Fleck; *Carn.* ashkart, ashkèrz; *Vind.* krainik, blek, starina, barcjûsa; *Rag.* odirak, irka, kàrpa, làpat; *Ross.* отрепье, тряпье, тряпица, тряпичка, тряпка, ветошка, (cf. wietcha). Dawszy szmat płótna z niczym wyprawuje z domu. *Kulig. Her.* 249. By kmiecą szmatą przyodziana była, Nad inszych tysiąc twarzby jej świeciła. *Auszp.* 48. W liche szmatki leżysz uwiniony. *Groch. W.* 373. Szmata do chędożenia. *Cn. Th.* 1118. ścierka, ein Wischlappen. Zawsze powinien mieć cyrulik na doredziu flejtuchy i różne szmatki. *Perz. Cyr.* 2, 7.

SZMELC, *SZMALC (*distng.* szmalec), u, *m.*, śklaność metalowa; z *Niem.* der Schmelz, die Schmalte; *Ital.* smalto; *Lat. med.* smaltum; *Croat.* smòlcz; *Vind.* spushanstvu, spushavina, svaritje, svarishtvu, stoplina; *Ross.* стеклярусъ, финифть, черневая работа, чернедь. O szmelcach przedtym nie słychać było w Polszcze; gdy nastały, rozumiano, iż to jaki metal drogi, a gdy wytłucze szmelc ze złota, *ali śkło. *Rzecz. Złot. C* 2. Jawnie szkodliwe szmelce w robotach drótowych, gdzie jest połowica złota, połowica szmelcu, który śmieli złotnicy przedawać za złoto, zowiąc to robotą francuzką. *ib. A*, 2 *b*. Szmelc biały, szmelc modry. *Śleszk. Ped.* 423. Były tam drugie obrazy pod szmelc sztucznie malowane. *Steb.* 127. Pawiment był z srebrnych blach *szmalcem napuszczonych. *Rej. Wiz.* 24 *b*. Na czele rumaka zapona Drogim szmalcem i drogim kamieniem sadzona. *J. Kchan. Dz.* 289. Łańcuchy z szmelcem rozmaitym wymyślają. *Petr. Pol.* 2, 199. — *Fig.* Łąkę strumień opasował, A kwiat różny w szmelc malował. *Jak. Baj.* 138. — *Artill.* Skalisty szmelc, zaprawa z pewnych materyj zapalnych, nad ogniem rozpłynionych, po zastygnieniu niby w skałę twardą przemieniona. *Jak. Art* 3, 316, *roche à feu. ib.* 277. *et* 82.

SZMELCARSKI, a, ie, od szmelcowania, od szmelcarza; *Ross.* плавильный, (cf. pławić), Schmelz=, Schmel=

ze ⸗. Warsztat szmelcarski; *Vind.* spuſharia, spuſhaviſhe, spuſhauniza, svarjaliſhe, spuſhauna huta; *Ross.* плавильня, *szmelcarnia. Do chymiki należy także sztuka szmelcarska. *Kruml.* 2; ⸗ SZMELCARSTWO, a, *n.*, *encaustice. Cn. Th.* 1029; die Schmelzerkunst. SZMELCARZ, SZMELCERZ, SZMELCMISTRZ, a, *m.*, szmelcowaniem czyli topieniem, przetapianiem bawiący się, *Germ.* der Schmelzer; *Croat.* smòlezar; *Ross.* правильщикъ. Robotnik kuźniowy doglądający topienia, zowie się smelcerz. *Os. Rud.* 154; podmajstrzy. *Os. Żel.* 84, der Eisenschmelzer, Erzschmelzer. Szmelcarze, którzy do spustów smołę palą. *Vol. Leg.* 2, 997. *et* 3 52. Pechsieder, Theerbrenner. U nas potaże szmelcarze zakupują. *Pam.* 84, 762 — Szmelcmistrz, szmelcarz, *encaustes. Cn. Th.* 1029. szmelcem malujący, der Schmelzmahler. SZMELCOWAĆ *cz. niedok.*: (*Sorab.* 2. schmelzowasch; *Vind.* spuſhati, respuſhati, variti, svarjati, reszvirati, restajati, topiti, stopiti; *Ross.* сплавить, сплавлять, сплавливаю: *Germ.* schmelzen. (*cf.* szmalcować); *Svec.* smuelta; Notker. schmilzen; *Anglos.* meltan, myltan; *Angl.* melt, smalt; *Graec.* μέλδειν, *cf.* μαλάττειν): topić, przetapiać; schmelzen, umschmelzen. Masło, na długie chowanie, szmelcują. *Haur. Ek.* 178. Żydzi jęli smelcować srebra, i złota z korony wywozić. *Rzecz. Złot. B* 4 *b.* Rzeczy kościelne nie mają być żydom przedawane, wyjąwszy by pierwéj spuszczone albo zszmelcowane i do piérwszéj materyi przywrócone były. *Szczerb. Sax.* 534. Szmelcowanie *Ross.* плавка, сплавка, сплавленіе, сплавливаніе. Żołędzie z szmelcowanéj gliny procami ciskali. *Warg. Cez.* 116. z palonéj gliny, gebrannter Lehm. — Szmelcować powidła, smażyć. *Haur. Sk.* 76. Sulze kochen, schmalzen. Szmelcują też piwo, gdy go dobrze w kotle przewarzają, aż go czwarta część uwre. *Haur. Ek.* 107. — §. Szmelcować, *szmalcować *niedok.*, uszmelcować *dok.*, ⸗ szmelcem ozdabiać, malować; in Schmelz arbeiten, mahlen, mit Schmelz verzieren, *encausto aliquid pingere. Cn. Th.* 1029. Zbroja szmalcowana. *P. Kchan. Jer.* 66. *J. Kchan. Dz.* 94, ⸗ SZMELCOWNY, szmelcem ozdobny; *Croat.* smòlezan; *Ross.* финифтяный: *pr. et tr.* in Schmelz gemahlt. Malarzu, uszmelcuj pulchnym lice jej szkarłatem. *Anakr.* 31. Nie takbyśmy gładkości ufali, ani twarzy swych olejkami i farbiczkami szmelcowali, gdybyśmy na przyszłość pamiętali. *Żarn. Post.* 3, 747 *b*, (cf. pstryć). W ślizkie kłęby zwija szmelcowną pierś smoczą *Przyb. Milt.* 227. Pod wiosnę, gdy wdzięczne powiewy Z brył rozciekłych szmelcowne wprowadzą krzewy. *Zab.* 12, 230. SZMELCOWY n p. piec. *Tr.* 2164. od przetapiania, der Schmelzofen. SZMELCTYGIEL, gla, *m.*, rynka do przetapiania, z *Niem.*, der Schmelztiegel. Listków złota włożyć w szmelctygiel złotniczy a wstawić na ogień. *Sienn.* 585. *Śleszk. Ped.* 425, *Carn.* restopniza. SZMELCUGA, ŚMELCUGA, ŚMALCUGA, SZMALCUGA, *ŚMOLCUGA, i, *ż.*, gatunek potażu, die Weidasche. Potażu *alias* szmelcugi łaszt. *Instr. cel. Lit.* Cło ma być płacone od potażów, smelczug, ołowiów etc. *Vol. Leg.* 5, 113. Smolcuga. *Swad.* 3, 79. Od łasztu szmalcugi po 5 złł. *Vol. Leg.* 4, 354. Od towarów leśnych, od szmalcugi łasztu po złł. 5, od beczki potażu 3 szyfunty ważącej, po złł. 2. *Vol. Leg.* 6, 13. — §. Śmelcuga, miejsce, gdzie śmelcugę robią, die Weidaschefabrik. Temi ługami przedni popiół lutrują w śmelcugach. *Torz. Śkł.* 209. Z frytą tak się trzeba obchodzić w piecu, jak nasi majstrowie w śmelcugach, gdy potaż lutrują. *ib.* 226.

SZMER, u, *m.*, szemr, gwar cichy, szelest; *Rag.* xâmor, romon; *Bosn.* sgjamor, sgjuberenje, rumon; *Ross.* шоборъ, шорохъ. das Geräusche, Rauschen, Murmeln. Szmer pomieszany znakiem jest bojaźni. *Węg. Marm.* 1, 162. Nadstawia ucha szmerowi ludu; dowiaduje się, iż przyjaciel jego w kajdanach *ib.* 1, 158. Piwo, które z rozmarynem Czeskim warzą, szmer czyni w głowie. *Syr.* 171. szum, Sausen im Kopfe. — §. *Botan.* Szmer naski, *ob.* Rozmaryn Czeski, Świnie bagno; (*Vind.* zhmerl *fucus*). Rozmaryn polny szmerem zowią, że piwo, które z nim warzą, szmer czyni w głowie pijącym go. *Syr.* 171. Gdy uchmielonym piwem, szmerem zatartym, głowę zawróci i by masłokiem w szaleństwo obróci, tam stroi firleje.... *Gil. Post.* 130. — Szmer Włoski, *ob.* Dzięcielnica. SZMERAĆ, *ob.* Szmernać.

1\. SZMERGIEL, gla, *m.*, *Germ.* der Schmergel; (*Graec.* σμύρις; *Ital.* smeriglio); kamień śklarski, śnicerski, złotniczy; między kruszcami najtwardszy; stłuczony używa się do polerowania klejnotów etc. *Kim.* *Kop.* 2, 219; *Vind.* shelesnast kamen; *Ross.* нокерникъ, нaждакъ. Żelazo kwarcowe, dawniéj było znane pod imieniem szmerglu. *N. Pam.* 22, 67.

2\. SZMERGIEL, SZMYRGIEL, SZMERMEL, mla, *m.*, puszkarska zaprawa krotofilna, część ogniów zabawnych, *Germ.* der Schwärmer in der Feuerwerkskunst; *Ross.* шверменръ, буракъ, бурачекъ. Po wieczerzy fejerwerk; goście patrzą z sali, Wpadł szmermel między gumna, stodoła się pali. *Kras. Sat.* 82. Raca z szmermelami *Ross.* шутиха. Człowiek podobny po płochego szmyrgla, Wścibski, łgarz, warchoł, nie stąpi bez figla. *Zab.* 2, 269. SZMERGNĄĆ, SZMARGNĄĆ, SZMERNĄĆ *med. jednll.*, Szmerać *contin.*, Szmerzyć *niedok.*, szmer robić, szemrzeć; rauschen, ein Geräusch von sich geben; *Carn.* shòrgam, shorglâm, vershati, vershim; *Vind.* ſmerzhat (*stertere*); *Croat.* romulím; *Rag.* xâmoriti; *Bosn.* sgjamoriti, rumoniti; *Ross.* шорохнуть, шорошу, шорохнуться, шорошиться, журхнуть, журчу, (cf. ciórczeć). Żaby wnet, niech tylko posłyszą, że chrząst jaki szmernie, uskoczą zlęknione. *Przyb. Luz.* 42. (chrośnie). Gołąb' szmergnął w krzaki. *Ossol. Baj.* 2. (z szmerem uleciał). Słodkie zefiry, gdy swojém wianem Przyjemnie moje ochłodzicie ciało, Mniemam, jak gdyby z lubém szemraniem W koło mnie jakieś bóstwo latało. *Chod. Gesn.* 11. Drzeweczko z ziemi wytargnie, Którym ku Morawcowi dosyć chybko smargnie. *Papr. Gn.* 506. (z szmerem macha, szermuje). Gdyby on nad kupą pierza tą mową szmergał, Rozpierzchłaby się. *Klon. Fl. H,* 1 *b.* (hałasował, junaczył). Komu we łbie smerzą mole, Niechaj ze psy jedzie w pole. *Kchow.* 73. (szemrzą). Żaliła się na jakiś defekt, że jej coś po sercu szmera. *Teat.* 10, 18. niepokoić, beunruhigen, ängstigen. — §. Szmerają się robacy, sypią się z chrobotem, die Würmer wimmeln mit Geräusch.

Po śmierci robacy się w człowieku naszmerali. *Comp. Med.* 702. SZMERNY, a, e, szemrzący, szmer wydający; *Rag.* xaamorni, rauschend. Szmerny strumyczku, co po kamyczku etc. *Zab.* 10, 102.

SZMIGA, *ob.* Śmiga. SZMIGIEL, gla, *m.*, miasto w Poznańskim, sławne jarmarkami. *Dykc. Geogr.* 3, 27; eine Stadt in der Woiw. Posen. *Prov.* Drya w Szmiglu koma wygrała, a chłopa obieszono. *Rys. Ad* 11? SZMIGOWNICA, *ob.* Śmigownica.

SZMIOT ziele, *ob.* Opich. SZMIRGIEL ziele, *ob.* Kniat.

SZMUKLERZ, a, *m.*, (cf. smukarz), pasamonik, der Bortenwirker; *Vind.* priemar, priemni kauz; *Slav.* gombàr; *Ross.* позументщикъ. Szmuklerze, pasamonicy, baftarze. *Vol. Leg.* 3, 629. Żyd u nas krawcem, szmuklerzem, aredarzem. *Grod. Dis. F b.* SZMUKLERSKI, a, ie, Posamentirer-. Szmuklerskie rzemiosło - SZMUKLERSTWO, a, *n.*, die Posamentirerey. SZMUKLERKA, i, *ż.*, die Posamentirerinn.

SZNEPER, *ob.* Sznyper.

SZNICA, y, *m.*, n. p. Dziś on szewczyk, on rzeźnik, gnojek, leda sznica Posiedzie na publice starego szlachcica. *Pot. Pocz.* 705. Znieś wszystkie rzéki na herb, (cf. Szreniawa), jeśliś leda sznica, Chłopeś, gbureś, nie ujdziesz wierz mi za szlachcica. *Pot. Pocz.* 80. — Sznica, SZNICE *plur.*, ramiona dyszlowe, die Deichselarme, die Spalte, die Scheere am Wagen; (*Sorab.* 1. ſnjca; *Sorab.* 2. koléssna ſnicza, ſnize; *Carn.* gredanza, (cf. grzęda); *Croat.* skarich kolni). U przodkarów sznice są tak dane, żeby między nie skrzynka wchodziła. *Jak. Art.* 1, 305. *et* 2, 288; *armons. Jak. Art.* 1, 271. SZNICOWY, a, e, od sznic, die Armdeichsel betreffend. Węzeł sznicowy, którym się armatna linka do szniców przywięzuje. *Jak. Art.* 3, 46.

SZNICERNIA, i, *ż.*, sznicerski warsztat, die Bildschnitzerwerkstatt. *Cn. Th.* 1118. SZNICERSKI, a, ie; *Eccl.* ваятельный; *Ross.* рѣзчиковъ; do sznicerza należący, Bildschnitzer-, Bildhauer-. Sznicerskiej nauki koniec jest obraz rzezany. *Petr. Et.* 46. Sznicerska sztuka lub rzemiosło - SZNICERSTWO, a, *n.*; *Vind.* podubska dlietovina, isresuvanstvu; *Eccl.* ваятельство, изваятельное художество, die Bildschnitzerey, Bildhauerey. SZNICEROWAĆ *cz. contin.*, ryć, wyrzynać osoby, kwiaty, z drzewa, kamienia etc. *Włod.*, Bilder schnitzen, ausschneiden, ausgraben, aushauen. ŚNICERSZCZYZNA, y, *ż.*, robota śnicerska, Schnitzwerk, Bildschnitzerarbeit. Cóż na tym, że karoca wytworna ozdobiona śnicerszczyzną? *Pilch. Sen. list.* 2, 426. SZNICERZ, *SZNICER, a, *m.*, który umie ryć kamienie albo rzezać obrazy, *scalptor. Mącz.* *Snicer, obraznik albo obrazny może być zwan; bo sznicer jest Niemieckie słowo, nie Polskie. *Mącz.*; *Germ.* der Schnitzer, Bildschnitzer, Bildhauer. Sznicerz, posążnik, obraznik. *Volckm.* 937, *Sorab.* 1. znamerak; *Carn.* obrasnekar; *Vind.* podubski dlietavez, dlietnik, isrezuvauz; *Slav.* kipodilac; *Croat.* kipodubecz, peldorezecz; *Eccl.* долбитель; *Ross.* рѣзчикъ. Sznicerz nie robi złota i kości słoniowéj, ale daje postać temu, co topi i rznie. *Kras. List.* 2, 122.

SZNIDŁO, SZNIDO ziele. *Mącz.*, *ob.* Siniło.

*SZNIT, u, *m.*, krój, rznięcie, z *Niem.*, der Schnitt; (*Carn.* snita kruha *lamella panis*). Czy rznięcie uważasz, czy sznity, Piękności wszędzie wybór znamienity. *Zab.* 9, 139. *Skrzet.* Worek ten rozmaitemi sznity zrobiony. *Klon. Wor. praef.* SZNITJARMUŻ, Schnittkohl, kilkakrotnie do roku obrzynany, zawsze świeże wypuszcza liście. *Kluk. Rośl.* 1, 216. SZNITSAŁATA, Schnittsalat, ile razy będzie zerznięta, tyle razy świeże wypuszcza liście. *Kluk. Rośl.* 1, 217, *Ross.* снить, сныть, дяглица *aegepodium podagraria.*

*SZNIWAGA, *ob.* Szynwaga. SZNUPKA, *ob.* Sznypka.

SZNUR, SZNÓR, a, u, *m.*, SZNUREK, rka, *m.*, *dem.*, SZNURECZEK, czka, *m.*, *dem. sec.*; *Boh.* šnura; *Slov.* šnûra; *Sorab.* 1. schnora; *Sorab.* 2. schnorra; *Carn.* shnora, skripz; *Vind.* ſhnura, ſhnuriza, ſhnurovez, sadershniza, pervesenza, pervesiza, stoglei; *Croat.* snòra, gàytan (cf. kajdan), veruzhiza; *Hung.* sinór, sijnor; *Bosn.* sveza, svezaccja, trák; *Slav.* gájtan, struka; *Ross.* снуръ, снурокъ, снурочекъ, (cf. сноровить, снораваивать porównać, zrównać), гайтанъ; *Eccl.* снурокъ, сученое чтоннбудь; powróz, (*Niem.* die Schnur, das Schnürchen; Niedersſ. Snoor; *Angl* snare; *Svec.* snara, snöre; *Finl.* nuora; cf. *Graec.* νεῦρον; *Lat.* nervus). Z uplecionych pierwszych sznurków znowu przez zaplecenie kilku składa się grubszy, a z grubszych kilku, znowu jeszcze grubszy snur. *Rog. Doś.* 2, 429. Sznury splecione z dwóch lub więcej postronków są liny; sznury zaś raz tylko plecione są postronki. *Jak. Art.* 3, 225. Moc sznura zawisła w mocy nitek, z których się składa, i od sposobu roboty. *Rog. Doś.* 2, 429. *Jak. Art.* 3, 215. Sznur we troje spleciony, nierychło bywa stargany. *Radz. Eccl.* 4, 12. (troisty. *Budn. ib.*). Żonyby trzeba na sznurku przy sobie zawsze wodzić. *Teat.* 36, 45. W Turczech nie jeden bywa sznurem zaciągniony. *Tward. Wł.* 144. (uduszony). Sznur wędny, *Carn.* vodiza; *Rag.* tùgna, strùgnja; *Ross.* леса, лѣса, *ob.* Sznura. — Sznurki u smuklerza są dwojakie, kręcone i robione na klockach, jako to: kompazel, borytas, szadras, cięciwka i t. d. *Magier. Mskr.* Sznur szyjny na obrazach śś. *Eccl.* оуброусъ. Sznur pereł *Ross.* низанье. Ślepe przywiązanie do prywatnych nabożeństw szkaplerza, różańca, paska, sznurka, i t. d. *Mon.* 76, 577. Wszystkich na jeden sznurek. *Opal. Sat.* 87. (jednej faryny, jednej kuźni). Sznury z piasku kręcić. *Smotr. Lam.* 45, (*ob.* bicza z piasku nie ukręcisz). Sznur ciesielski, die Schnur, Richtschnur der Zimmerleute; *Carn.* sznôra, potesa, plajba; *Bosn.* perdia, (cf. pertyka); *Ross.* причалъ. Cieśle zwykli linią prowadzić sznurem w rubryce zmazanym. *Solsk. Geom.* 30. Pod sznur, wedle sznura, prościuteńko; *Sorab.* 1. po schnóře; *Slov.* gako po snure; *Vind.* po ſhnuri, glihvnu, (po niti), po versti, kaker bi se ſhnuro vdariu, nach der Schnur, schnurgerade. Ulica szeroka lipkami pod sznur sadzona. *Zab.* 9, 137. *Skrzet.* Szła w prost pod sznur. *P. Kchan. Orl.* 1, 170. *Eraz. Dw. C.* Z obu stron gościńca topole pod sznurem wysadzone cień sprawują chłodny. *Hor. Sat.* 78. Prosto, jak po sznurze. *P. Kchan. Jer.* 149. *Zab.* 14, 33. Jak pod sznur. *Cn. Ad.* 293; *adject. Vind.* poſhnuren, verstnoraun, glihpotegnjen. — *Inde* Sznur - pra-

widło, linia: Richtschnur, Regel. — Postanów twe życie podług sznuru cnoty i rozumu. *Budn. Apopht.* 38. Abyśmy według woli boskiéj żyli, i wszystkie myśli nasze i sprawy tym sznurem mierzyli. *Kucz. kat.* 3, 353. Bóg chce powodować nas sznurem wiary. *Lach. kaz* 1, 215. Niech on idzie za sznurem, a nie za sznur ciągnie. *N. Pam.* 25, 247. Mądry nie według ust w ludzkich żyje, ale według sznura cnoty. *Budn. Apopht.* 22. Pismo niechaj szczérze wykładają wedle sznuru wiary. *W. Post. Mn.* 400. Po sznurze czego dochodzić = po nici kłębka, dem Faden nach erfuchen. Dopiero trafiło się na szlad, i już szło wszystko jak po sznurze. *Biel.* 598. Gruntownie a statecznie, jako po sznurze wypytać się, w jakimby stanie były rzeczy wszystkie. *Kosz. Lor.* 60. — Wszystkie te przykłady, jakoby na sznurek zebrać. *Glicz. Wych. G* 3 *b.* (do kupy porządnie, jak na nitkę). — *Transl. varie:* Sznur, ciąg, pasmo; Faden, Fortgang, Dauer, Verfolg. Sznur żywota nadspodzianie jego był przerwany. *Bal. Sen.* 20. (nić, nitka). W dalszym prawa sznurze, dowiem się. *Teat.* 43. *c*, 48. *Wyb.* (w postępku, ciągu). Złe przygody sznurem się po powietrzu zbiegają. *Bal. Sen.* 93. na kupę, pasmem; zusammen, auf einen Haufen. — *Fig. transl.* Czasem język dziecięcia tak jest zafasowany spodem skóreczką, która zowią sznurkiem, że nie może nim swobodnie obrócić. *Mon.* 69, 1003. Słońce swe już rozpościera złote sznury. *Auszp.* 15. promienie, Strahlen. Gździec na wierzch z włosami przedarłszy się, w sznury i kożuby zlepia się. *Petr. Wod.* 22. w kołtuny, w warkocze, Zopfe. Ledwo na bardonie srebrnym gładka Pierys zgodne zmąci sznury, Strach go dojeżdża ponury. *Zab.* 6, 372. *Nar.* struny, *strony, Saiten. W karecie chodzi koń w pięknym mosiądzowym sznurze. *Pot. Jów.* 184. w rzędzie, w szorach; Geschirr, Pferdegeschirr. — Sznur mierniczy, mierniczy pręt; die Meßschnur, Meßkette. *Chmiel.* 1, 78. *Vind.* merna shnura, merauna verv. Sznur, pewna miara geometryczna, Schnur, ein bestimmtes geometrisches Maß. Sznur ma prętów 10 czyli stop geometrycznych 100, łokci 75. *Zabor.* 14. *Łesk.* 2, 26. *Solsk Geom.* 2, 145. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 297. *Czack. Pr.* 2, 206. *Grzep. K* 3, (cf. wężysko). Sznur albo korda ma w sobie *virgas* lasek 3, pertyk 6, łokci 45. *Haur. Ek.* 25. — *Allegr.* *Sznury mi przypadły na miejscach wesołych, przypadło mi też i dziedzictwo wdzięczne. *Radz. Ps.* 16, 6. *Bibl. Gd.* dział mój, Antheil, Erbtheil. Wyrzucił bóg przed niemi pogany, a przypadły na nie sznury dziedzictwa. *Radz. Ps.* 78, 55. SZNURA, y, *ż.*, binda, sznura u czapki. *Cn. Th.* 51; eine breite Schnur, ein Band, eine Binde. *Sznura z wędą na smagłym pręcie. *Cresc.* 646, *ob.* sznur wędny, sznurek, die Angelschnur. SZNURKOWAĆ *cz. niedok.*, obsznurkować *dok*, sznurkami obramować, mit Schnüren einfassen, besetzen. *Tr.* SZNURKOWY, a, e, od sznurków, Schnur=, Schnürchen=. Przeczka sznurkowa. 1 *Leop. Exod.* 26, 5. Skąd te mordy i walki idą, świadczą konspiracye Francuzkie, mordy *Anglickie, hasła sznurkowe, rączkowe i insze tym podobne praktyki. *Żarn. Post.* 3, 700. SZNUROWAĆ, -ał, -uje *cz. niedok.*, usznurować *dok.*; *Sorab.* 2. schnürowasch; (*Sorab.* 1 schnorwanczko, schnorwano *fascia*); *Vind.* shnurati, vesati, sadersniti; *Carn.* uèshklàm; *Ross.* снуровать; sznurami zwięzywać, *Germ.* schnüren; (*Sen.* sznora, zuschnüren, zusammen schnüren. Zdrowia i kształtu zgubne sznurowanie męczy Płeć niewieścią, a ciężar uciska obręczy. *Zab.* 8, 85. (sznurówki, rogówki). Każdy anatomik nieprzyjacielem jest sznurowania i wszystkich ciała ludzkiego więzów. *Zab.* 7, 133. Sznurować tłómok. *Pot. Syl.* 87. Usznurowałam powrózkami łoże moje. *W. Prov.* 7, 16. *Radz. ib.* Koszulą złotem wyszytą panieńskie piersi sznurowała. *P. Kchan. Jer.* 317. (krępowała, przykrywała, przypasała. — Sznurować: u cieśl., sznur słowną zczerniony odbić. *Magier. Mskr.* — *Transl.* Gębę sznurować, krzywić, różnie pociągać; das Maul verziehen, das Gesicht verziehen, Gesichter machen. Sznurowanie ust we śnie bywa znakiem robaków w człowieku. *Perz. Lek.* 188. Oko niby wpół śpiące, usta zsznurowane. *Teat.* 43. *c*, 7. *Wyb.* — *Aliter:* Gębę sznuruje. *Cn. Ad.* 243. powagę stroi, er giebt sich ein Ansehen, wirft sich ernsthaft, macht ein ernsthaftes Gesicht; *Ross.* чечениться. Sznurowanie gębusi, podrygi i cedzenie ślinki, nie wprawią nas w tę, której pragniemy, opinią. *Mon.* 70, 159. Wyćwiczył się w stawianiu nóg, a najwięcéj popżytkował w sznurowaniu gęby. *Mon.* 75, 631. Kto słowa tworząc, usta sznuruje, ten co złego uczyni. *Kosz. Lor.* 44 *b.* Gdy u dworu przechodzi rada około czego, tedy przewrotni pochlebcy naperzą brwi, a postawę usznurują. *Kosz. Lor.* 41. — *Simil:* Sznurowana mowa płaczącemu Tak się właśnie udaje, jak pląsy choremu. *Jur. Pogrz.* upstrzona, kunsztowna, sztuczna, przesadna; gekünstelt, geschniegelt. — §. *Widzimy rozmaite stany, jako się po drodze żywota naszego sznurują, a prawie się ślizają, jak kozy po lodzie. *Rej. Zw.* 157 *b.* SZNUROWADŁO, SZNÓROWADŁO, a, *n.*, wiązadło do sznurowania służące, eine Schnürbinde. Przestronna odzież najlepiéj młodemu wiekowi służy; więc ani podwiązkami, ani żadnemi jakiemi sznórowadłami ściskać się nie potrzeba. *Mon.* 69, 1091. SZNURÓWKA, SZNÓRÓWKA, i, *ż.*; *Boh.* živůtek, živůtek, (cf. żywot); *Carn.* moderz; *Vind.* muderz, nederz (cf. nadrze), persnu vesilu; *Slav.* modrac; *Croat.* moderez; *Ross.* снуровка, снурованіе; (снуровка zrównanie, porównanie); — kaftanik kobiecy do sznurowania, der Schnürleib, die Schnürbrust. Sznurówki z rogów do strojú. *Comp. Med.* 705. Sznórówka jej w stan jako najgładziéj wpadła. *Mon.* 69, 1086. Twarde noszą sznurówki do krępowania ciała. *Zab.* 7, 134. Męczą kobiety od dzieciństwa sznórówkami, rogami, żelazami. *Zab.* 10, 216. Zwyczaj dzieciom nader szkodliwy, że je matki sznurówkami wycieńczają. *Mon* 69, 651. SZNURÓWKOWY, a, e, od sznurówki, Schnürleib=. SZNUROWY, a, e; *Ross.* снуровый; od sznura, Schnur=. (*Ross.* снуровая книга rachunkowa xięga w kancelaryach, przez któréj wszystkie karty podwójny szpagat jest przeciągniony). SZNURZYĆ *med. niedok.*, n. p. Sznurzy czyli utyka żyła rudy, to jest, w inną stronę niż przedtym idzie. *Os Żel.* 84. die Erzader nimmt eine andere Richtung. SZNURZYSTY,

SZNÓRZYSTY, a, e, pełen sznurów, schnürig, voll Schnüre. Ziele kropidło ma jakoby paciorki po pięciu na jednym korzonku sznórzystym. *Syr.* 736.

SZNYPKA, SZNUPKA, i, *ż.*, *Sznupka tabaki, *ob.* Szczypta, niuch. — §. Przytyk, przycinek, uszczypek, szczypka: *Carn.* osshtep, osshtepk, *Germ.* ein Schnippchen, ein Stichelwort, eine Stichelen, Anzüglichkeit. Gdyby kto miał dzieci z nieuczciwą białą głową, dzieciom tym zawżdy szpypka w nos od drugich będzie pogotowiu. *Glicz. Wych. A* 5, (cf. szczutka). Za dobrodziejstwo podziękę, za krzywdę powetowanie, abo przynajmniéj sznupkę. *Pilch. Sen. list.* 2, 317. Panu w każdym sądzie i drogach, przykrości, Różne despekty, sznupki, urągania Cierpieć przychodzi od katów srogości. *Odym. Św.* 2, *F f b.* Sofistom mimojazdem daje sznupkę. *Pilch. Sen. list.* 370. Jedni niewiele mówią, ale się zaraz pięścią rozprawiają, inni zaraz sznupkami, *tyrami i złorzeczeństwy docierają. *Pilch. Sen. gn.* 120. Na pana samego uszczypki Swawolnie czasem miota, i żartowne sznypki. *Tol. Saut.* 45. Kiedy kogo tęgiemi dowody bardzo potłumiają, tedy on sznypkami jakiemi a szyderstwy i przerywaniem rzeczy, chce odwieść od przedsięwzięcia onego. *Baz. Hst.* 173. August, jak sam bardzo rad z inszych szydził, a bezpiecznie żartów używał, tak też zasię, gdy go kto bezpiecznie żartem abo sznypką jaką dworskie dojechał, bardzo rad wycierpiał. *Kosz. Lor.* 177 *b.* To trefnie, kiedy kogo uszczkną w tymże, w czym on pierwéj dał sznupke. *Gorn. Dw.* 190. *W. Post. W.* 341. Ifikratesowi, który ojca szewca miał, jeden sznypkę rodzaju ku zelżywości jego zadał. *Kosz. Lor.* 30. *Przecz ja urągania i sznupki odnoszę? *J. Kchan. Ps.* 98. Konałeś jednak panie bluźnierskie ich strzały, Urągania ich, sznupki, w cię jak w cel trafiały. *Groch. W.* 165. Dał tu pan sznupkę onym bogaczom, iż zapomnieli miłosierdzia. *Rej. Post. M* 2. Patrzajże jako tu na ostatku pan dał dwie *sznupce światu temu. *ib. U* 3. Przy tym szkalowaniu dostanie się też jaka sznupka i onej. *Gorn. Dw.* 301. Słowa Jehowy były mu urąganiem i sznypką. *Budn. Jer.* 20, 8. *Cn. Th.* 1119.

SZNYPER, SZNEPER, pra, *m.*, narzędzie jedno z najwygodniejszych do puszczania krwi. *Perz. Cyr.* 2, 109; *Germ.* der Schnepper, Aderlaßschnepper; *Eccl.* жилосѣчиво, топорокъ. Lancety, sznypry czyli puszczadła do krwi. *Perz. Cyr.* 2, 6. SZNYPROWY, a, e, den Schnepper betreffend. Trzaśnienia sznyprowego niektórzy nie mogą słuchać bez lękania się. *Perz. Cyr.* 2, 111.

SZNYRKIEL, kla, *m.*, z *Niem.*, der Schnürkel. Woluty, sznyrkle, są ornamenta kapitelów, jako to wężownice, trefione włosy. *Chmiel.* 1, 79.

SZOCEWICA, SZOCZKA, *ob.* Soczewica. SZOCKI, *ob.* Szkotski.

*SZODZEL, [a, *m.*; z *mazursk.* Sadzel *qu. v.* 2], n. p. Odważniejsze tu dziewki można nazwać śmiele, Które na końce noszą gotowe szodzele. *Pot. Jow.* 2, 73. [na członek szankry. 2].

SZOŁDRA, y, *ż.*, (z *Niem.*, die Schulter; *Svec.* skuldra; *Anglos.* sculdor; *Angl.* shoulder; *Isidor.* sculdro); wieprzowa łopata, wędzona, solona = szynka, Schweineschulter, Schweinskeule, Schinken; *Slov.* šoldra, šoldra *perna*, *succidia*; *Hung.* sódor, sóder, szügy; *Boh.* chuška; *Vind.* plezhe, (cf. plecy); *Croat.* kúk, praszje sztegno, (*ob.* Ściegno); *Bosn.* plechje, zarebarnik, persciutak; *Slav.* kuk, but. Dobra szołdra *zimie Kiedy uschnie na wietrze albo w gęstym dymie. *J. Kchan. Fr.* 42. Szołdra wielkonocna święcona. *Haur. Sk.* 19. *Kosz. Lor.* 150 *b.* Szołdra w wielką noc lepsza niż zwierzyna. *Jeż. Ek. D* 4. Żądasz zdrowia; lecz wielkie misy z tłustemi szołdrami uprosić bronią. *Słonk. Pers.* 20. Tatarzy szkapowiny miasto szołder wiedłych używają. *Paszk. Dz.* 8. — §. Szołdra *jurgand.* = świnia, Schweinigel, Schweinhund. Niemiec, gdy obaczy pijanego Polaka; to rzecze: świnia Polska; a on sam w tym jest większa świnia, bo go i szołdrą zowią. *Haur. Sk.* 158.

*SZOŁODUSZA, [y, *ż.*, SOŁODUSZA; *Ross.* солодуха. *Pskow.*; *Etym. ross.* солодить = słodzić; kwasza, eine Art Sauersauze 2]. n. p. Tatarzy wiedząc, że na twardości, nie na pieszczotach dzieło rycerskie się funduje, nie zażywają potraw smakowitych, jeno tołokna, szałamachy, *szołodusze, pszennika; co wszystko z mąki a z jagieł robią, soli trochę a słoniny przydawszy. *Star. Ryc.* 37.

*SZOŁTYS, a, *m.*, SOŁTYS; *Germ.* der Schuldheiß, Schulze, Dorfrichter, Schulzenlehner; *Anglos.* scultheta; *Saxon.* scultheit; *Lat. med.* sculdasius, scultetus; *Ottfried.* sculdheizzo; *Sorab.* 1. scholta, *vulgo* schówta; *Sorab.* 2. scholta, schulta, schowta; *Chald.* שליטא schallita, *plenipotentiarius regis*, שליט schallit, *dominator*; *Chald.*, *Rabb. et Syr.* שלטן saltan, *dominator*, *ob.* Sułtan; *Chald.* שלטן schiltan, schaltan, *potestas*; cf. *Germ.* schalten; cf. siła. — Słowo szołtys, *scultetus* wzięte z staréj Niemczyzny, w któréj, Schuld, znaczy grzech, winę, karę; ponieważ tych rozeznanie do sędziego wiejskiego należało. Ci szołtysi mieli od dziedziców lokujących wsie, nadawane sobie pewne grunta dziedzictwem, ażeby lepiéj powinność swoję pełnili i chłopów dostrzegali. *Nar. Hst.* 6, 324, *Vind.* fodez, fodnik (*ob.* Sędziak, Sędzia), richtar, fhuppan (*ob.* Pan, Żupan), *praetor*; *Hung.* ispan *villicus*, (cf. jespan). Szołtys abo wójt trzy sądy wielkie do roku miewa. *Sax. Porz.* 40. *Vol. Leg.* 1, 39. *Stryjk.* 343. Jestem w téj tu wsi starszym, jestem sołtysem. *Teat.* 30, 15. Rolnicy jedni mają znaczne gospodarstwo, jako to szołtysi, okupnicy, kmiecie; drudzy mniej znaczne etc. *Świtk. Bud.* 441, (*ob.* Rolnik); Schulzenlehner, Bauerlehner. *SZOŁTYSI, ia, ie, [SOŁTYSI 2], *SZOŁECKI, a, ie, do szołtysa należący, Schuldheiß=, Schulzen=. Z każdej włoki szołtysiéj po złotemu. *Vol. Leg.* 3, 436. Sądu szołtysiego żaden inszy odprawiać nie może, jedno sam sołtys albo jego sługa przysięgły. *Szczerb. Sax.* 409. Mieszkania kmiece lub szołeckie. *Świtk. Bud.* 481. SZOŁTYSIK, a, *m.*, syn szołtysi. *Dudz.* 61, des Schuldheiß Sohn. SZOŁTYSOWA, éj, *ż.*, żona szołtysa, die Schuldheißinn, Schulzinn; *Sorab.* 2. schulschina, schulschinka, schuschina, schuschinka; *Sorab.* 1. scholczina, schowczina; *adj.* scholczinowy, schowczinowy. *SZOŁTYSTWO, SOŁTYSTWO, *SZOŁECTWO, a, *n.*, urząd,

władza, należytość szołtysa; das Schuldheißamt. Schulzenamt, die Schulzerey, das Schulzenleben; *Boh.* rychta; *Sorab.* 1. scholcžinstwo, schowečžinstwo. Ustanowienie sołtystw zdaje się ztąd ma początek, że dawni książęta puste grunta nadawali prywatnym; ci mieli z razu zupełną wolność od wszelakich powinności; ale z czasem włożono na nich służbę wojskową; rozsądzali przedtym sprawy między wieśniakami. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 177. Wojtostwa i sołtystwa zasłużonym żołnierzom naznaczamy. *Vol. Leg.* 4, 108.

SZOMOTA, *ob.* Szamota.

SZOPA, y, *ż.*, SZOPKA, i, *ż. dem.*, 1) budynek z przykryciem dla schowania rzeczy od deszczu; (*Slov.* šop *foenile*; *Carn.* shûpa; *Vind.* ſhupa, skeden, parna, hiſharka; *Croat.* szusha; *Bosn.* pojatta; *Slav.* pojata; *Ross.* сарай, сараецъ); *§.* 1) *Germ.* der Schoppen, Schuppen; Obd. Schupf, Schupfen; *Anglos.* sceof, scypen; *Angl.* schop; *Gall.* echope; *Graec.* σκέπη, (cf. schować); cf. σκέπειν; *Lat. med.* eschopa). Chałupa, supa czyli szopa w starym języku Polskim. *Nar. Hst.* 4, 282, (cf. żupnik). Szopy ku zachowaniu siana. *Cresc.* 26. Chowa się często siano w szopach na łąkach wybudowanych. *Kluk. Rośl.* 3, 296. Pilnie przestrzegać, aby na téj szopie, gdzie cegły, dobrze był zawarty dach. *Haur. Ek.* 6. Szopy składowe na drzewo. *Jak. Art.* 3, 172. — Szopa elekcyjna, der Wahlschoppen. Na sejmie elekcyjnym miejsce zasiadania senatorów jest budynek drewniany, na prędce i umyślnie do tego zrobiony, który nazywają szopą. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 93. — Szopa wojenna, budowanie nakryte do dobywania miast ruchome, nieruchome, rozmaite; *testudo. Cn. Th.* 1119. das Sturmdach der Alten. Szopą zakryta pod mury się ruszy zbliżona Rzymska dzielność. *Bardz. Luk.* 46. — *Artill.* Ogonowa szopa, der Schwanzriegel. Sztuka drewna spajająca same końce dwóch ścian łożowych. *Jak. Art.* 3, 306. — *§.* 2*) Szopka, *ob.* Szypułka. — (*SZOPEL, *ob.* Sopel). — SZOPISKO, a, *n.*, 1) miejsce, gdzie szopa stoi, der Schoppenplatz. — 2) Szopisko, *ob.* Szopsko. SZOPNY, a, e, od szopy, Schoppen=. Urzędnicy żupni, pisarze, ważnikowie, hutmanie, szopni.... *Vol. Leg.* 5, 176. dozorce szopni, Schoppenaufseher. SZOPSKO, a, *n.*, brzydka szopa, chata; ein häßlicher Schoppen, eine häßliche Hütte. Kto za prawidło wziął mierność złota, I jej styrem kieruje, Ten ni pod szopskiem mieszka gołotą, Ni dla zazdrości buduje; *caret obsoleti sordibus tecti. Hor.* 1, 236. *Nar.*

1. SZOR, u, *m.*, SZORY *plur.*; *Sorab.* 2. ſzla, (*ob.* Szla); *Carn.* preprega, (*ob.* Przeprządz); *Vind.* kſhir, napregstvu, perprega; *Slav.* hámovi, orma; *Bosn.* vres od kogna, sprava od kogna; *Ross.* шоры, шорки, (шорникъ rymarz), упряжь, збруя; *szur. *Cn. Th.* 1127. rząd koński, z *Niem.* das Geschirr, Pferdegeschirr, (Schirr).

2*. SZOR, [u, *m.*, burza, Szarga *qu. v.*; *Ross.* шарей morska mgła, шаръ zatoka *Arch.*; *Etym. sanscr.* sara = woda, jezioro 2]; szor, szorowanie, nawał; Ungewitter, Wetter, Seesturm. Z morza szor się gwałtowny wychynie I *zaspie nawy. *Chrośc. Luk.* 293.

3. [SZOR, u, *m.*, *Ross.* шора rząd pereł *Tul*, *cf. Germ.* Schar; n. p. 2]. Szor brzuszków lisowych. *Tr.* 20 par, zwanzig Paar Fellchen, ein Zimmer, z. B. Fuchsbälge. Szor lisów, brzuszków, ein Zimmer Füchse oder Wammen. *Ern.* 1471.

SZORARZ, a, *m.*, w hucie, co drwa do pieca przykłada, szoruje, der Zuscheurer, der in den Scheuerofen Holz einwirft. *Tr.*

*SZORBA, y, *ż.*, [z *tureck.* šorba, *vulg.* ćiorba *jus. Menin.* I, 889, *ob.* Ciurba, Czorba 2]; (cf. *Lat.* sorbeo); polewka, Suppe. Na łęku torba, Sucharki, rzadko w święto z skopowiną szorba. *Paszk. Dz.* 49.

SZORBOCH, *ob.* Szkorbut, gnilec.

SZORC, u, *m.*, *SZORSTUCH, u, *m.*, fartuch, z *Niem.* der Schurz, die Schürze; *Sorab.* 2. schorza; *Sorab.* 1. schurc, schorczuh, schurzuch, wobkask, podkask, pžedkask; *Boh.* zástěra, zástěrka; *Vind.* ſhurz, skurzhik, okrilje, okrielje, obpaſs, opaſek, sagernilu, obgernilu, predokrielje, predogernilu, predvisaunik, predpaſs, predvesaniza, predpert, nadkoleniza, bertaſhez; *Croat.* pász (*ob.* Pas), zaztor, fertun; *Ross.* передникъ (cf. przednik), запонь, запонецъ, (*ob.* Zapona). Pozszywali liście figowe, a poczynili sobie szorce. *Budn. Genes.* 3, 7. Tysyfone szorc na się wdziawszy I pokręconym wężem biodra przypasawszy, Wyszła z domu. *Otw. Otw.* 163. Wziawszy szorstuch, przepasał się. *Sekl. Joan.* 13. Inianą chustę. *ib.* Szorc szewski, skórzany, *ob.* Szustfal, szorstfal.

SZOROWAĆ *cz. niedok.*, trąc chędożyć; *Sorab.* 2. schurrowasch; *Svec.* skaera, skira, skura; *Angl.* scowre; *Irl.* sciuram; *Lat. med.* escurare, curare; *Ital.* scurare, curare; *Gall.* escurer, curer; *Goth.* scauran; Niederf. schüren; *Germ.* scheuern. Piasek do szorowania naczyń powinien być biały i miałki; do chędożenia kosztowniejszych rzeczy bierze się trypla. *Kluk. Kop.* 1, 328. Ustawicznie przeciwko nam szorują groty i pancerze swoje. *Rej. Ap.* 73. (ostrzą, szlifują, gotują). Zbroje szorują. *Weresz. Reg.* 44. Pancerze szorują. *Rej. Zw.* 16 *b.* Lekarstwo to na laxowanie obrane, dobrze kiszki szoruje. *Perz. Lek.* 230. (wyciera). Zęby i usta jak najuważniej szorują. *N. Pam.* 21, 338. Ogony piaski zwierzchne długiemi szorują; *summac cauda verruntur arenae. Żebr. Ow.* 265. (zamiatają). Gałąź szyją szoruje. *Papr. Pr. B* 3. (wisi na drzewie). — Szorować, mocno poruszać, stark bewegen, schüttern. Wy o Austry szorujcie liściem i drzewa poruszajcie. *Tward. Daf.* 60. Kamienie z wielkim dźwiękiem Etna wysypuje A ode dna samego gwałtownie szoruje. *A. Kchan.* 80. wyrzuca. — §. Szorować drzewa do pieca hucianego, (*ob.* Szorarz), Holz in den Scheuerofen werfen. *Tr.* SZOROWNIA, i, *ż.*, piec od szorowania w hutach, der Scheuerofen in den Schmelzhütten. *Tr.*

SZOROWY, a, e, od szorów, Geschirr; *Ross.* шорный.

SZORSTFAL, SZUSTFAL, SZUSFAL, u, *m.*, szorc skórzany rzemieślników, z *Niem.*, das Schurzfell; *Cn. Th.* 1127. Szuszfał, fartuch szewski skórzany. *Magier. Mskr.*, cf. szuszfałki.

SZORSTKI, SZERSTKI, a, ie, — o *adv.*, (cf. sierć); nie-

gładki, chropawy; *Boh.* šrstnaty; *Slov.* šrstnáty, drsnatý; *Hung.* szörös, szeüreüs; *Sorab.* 1. schěscheřaté, (ferstžoyité *setosus*, ferstžnoscheczé *setiger*, ferstka, ferstže *seta*); *Ross.* шершавый, шершенъ, шершневъ (cf. szerszeń), шероховатый (*ob.* Szerchlowaty), осистый, песиковатый (cf. osisty, cf. psi), ежеватъ, (cf. jeżyć); rauh, nicht glatt, spießig, streifhaarig. Łodyga szorstka, *hirsuta*, kiedy kosmatość na niej cokolwiek ostra. *Bot. Nar.* 42. *Jundz.* 2, 15. U nich podły człowiek, co nie w jedwabiu, lecz w szorstkim kamlocie. *N. Pam.* 5, 199. Szorstkie krótkie włosy w wełnie *Ross.* песика. Szerstkie niedźwiedzie. *Dmoch. Szt. B.* 23. W gorących krajach włosy są twarde, szerstkie. *Wejch. An.* 61. Człowiek szorstkich włosów na głowie *Ross.* ерошка. Szorstkim czynić *Ross.* шерошить. Szorstkim się stawać *Ross.* шершавѣть. — *Moral.* Niełagodny, unsanft, unfreundlich, rauh. Kraczą na sektę Stoików, iż jest zbyt szorstka i twarda. *Pilch. Sen. list.* 96. Kato zda nam się bardzo być szorstki i surowy. *Pilch. Sen. list.* 1, 78. Czego się jedno cnota dotknie i ugładzi, by też innym nie wiem jak się szorstko wydawało, tobie smarownie pójdzie. *Pilch. Sen. list.* 2, 161. SZORSTKOŚĆ, SZERSTKOŚĆ, ści, *ż.*, niegładkość, chropowatość; die Rauhheit, Unglätte; *Ross.* шершавость, шероховатость, шерохъ, (*ob* Szerchla). Kto zwolna głaszcze, nie uczuje szerstkości i chropowatości. *Pilch. Sen. list.* 298. Gładkość, szorstkość, przeciwne dwa przymioty. *Zool.* 54. — *Moral.* W pismach jego wydaje się szorstkość umysłu. *Teat.* 24, 42. *Czart.* niełagodność, surowość; Härte, Unfreundlichkeit.

SZORSTYN, *Niem.*, der Schornstein. *Cn. Th.* 1120. *Bielaw. Myśl. B* 3, *ob.* Komin.

SZORUJE, *ob.* Szorować. SZORULEC, lca, *m.*, pogrzebaczka do pieca. *Włod.* koczarga, pociask, kosior. *Cn. Th.* 754 ożog, die Ofenkrücke, der Schürstock. Szorulec kamienniczy, tablica czyli naczynie rzemieślnicze do równania jakiej rzeczy, n. p. muru, posadzki etc. *Włod.*, das Scheuerbrett, Scharreisen, etwas damit gleich zu reiben; *Boh.* šorna.

SZOS, u, *m.*; *Germ.* Schoß, Steuer, Abgabe, (cf. Schatz); *Boh.* šos, kšos; (*Sorab.* 1. schoszař podskarbi, schoszarstwo podskarbstwo); *Ross.* налогъ, (cf. nakład, cf. nałog). Szos, podatek od miast i miasteczek, płacony z domów. *Nar. Hst.* 4, 59. Rzemieślnicy szosy, stróżne i inne podatki miejskie odprawują. *Szczerb. Sax.* 183. Obywatel od dóbr swych szosy i inne podatki daje. *Szczerb. Sax.* 158. SZOSOWY, a, e, od szosu, Schoß=, Steuer=; *Boh.* šosowny, kšosowný.

SZOSIK, SOSIK, *ob.* Sos 3. SZOSKA, *ob.* Szoszka, Socha.

SZÓSTAK, a, *m.*; (*Boh.* šestkák 1) pieniądz sześciorny, 2) jeleń o sześciu końcach; *Sorab.* 2. schefcžerak; *Sorab.* 1. schosztak sześcioletni; *Carn.* shestiza; *Vind.* fhestak, fhestnik; *Rag.* scestàk; *Bosn.* scestak *sexennis*; *Croat.* sésztak *sexennis*; *Slav.* séstak *sexennis*, *fem.* sészticzà; *Dal.* sesztak, marias, pet gros i dva krajczara; *Ross.* шестерь, шестерикъ; — 1) szóstak, liczba sześć mająca, *senarius numerus*. *Cn. Th.* 1120. Zahl von Sechsen, sechs Stück, etwas aus sechs Theilen bestehendes. Szóstak, poszóstny wiersz, *senariolus versus*. *Cn. Th. ib.*, *hexameter*. Szóstak, miara mokrych i suchych rzeczy u Rzymian starych *sextarius*; kwarta nasza dziesięcią uncyi większa niż ten szóstak. *Cn. Th. ib.*, *Croat.* maszlin, meczely; *Slav.* litra, ein gewisses Maß bey den Römern. — Szóstak, grosz poszostny; *Boh.* šestak; *Germ.* der Sechser; moneta srebrna dawniej w Polszcze używana, miała w sobie groszy miedzianych 12. *Kras. Zb.* 2, 522. *Segrossus*, poszóstny grosz, albo szóstak. *Urs. Gr.* 558. Drobna moneta, szóstaki, trojaki, półtoraki. *Gost. Gor.* 37. Od sierpa dwa szóstaki bite. *Mon.* 64, 204. To rozum, to nauka, w tym się wszystko mieści, Szóstak groszy dwanaście, a złoty trzydzieści. *Kras. Sat.* 24. — 2) Szóstak, człowiek o sześciu palcach. *Cn. Th.* 1120. ein Sechsfingriger. SZÓSTKA, i, *ż.*; *Boh.* šestka; *Sorab.* 2. schefcžeriza; *Vind.* fhestiza; *Ross.* шестерка; liczba sześć w kartach, na kostkach, etc.; die Sechse in der Karte, in der Würfel etc. (*Boh.* žiž *senio*, szóstka kostkowa, cf. zez). Coż teraz czyni? oto widząc w worku pustki, Z szóstek robi siódemki, a z siódemek szóstki. *Kras. Sat.* 112. (fałszuje karty we grze). Podała mi w uwagę szóstka żołędna bardzo dobra temę: obrotliwa błądzi. *Mon.* 74, 389. *et* 398. — §. Szóstka, jedna szósta część = $^1/_6$, ein Sechstel; (*Sorab.* 1. schéstčik; *Vind.* fhestiz, fhesti diel; *Slav.* shestina); n. p. Trzy szóstki = $^3/_6$. *Jak. Mat.* 1, 60. trzy szóste części, Sechstel. SZÓSTNY, a, e, sześć w sobie osięgający, *senarius*. *Macz. Ross.* шестерный, sechsfaltig. *SZÓSTOSKRZYDLASTY, SZÓSTOSKRZYDLNY. *Chodk. Kost.* 37, *ob.* Sześcioskrzydlasty. SZÓSTY, a, e, *Num. Ord.*; *Boh.* šesty; *Slov.* šěstí; *Sorab.* 1. schesty, schosty, schěste; *Sorab.* 2. schesti, schosti, *Carn.* shęstè; *Vind.* fhesti, fhestni, (cf. fhestnik = czerwiec); *Croat.* sészti, shezti; *Bosn.* scesti; *Slav.* shésti; *Rag.* sceesti; *Ross.* шестый; *Ital.* sesto; *Lat.* sextus; *Indic.* shashti; *Germ.* der Sechste; w porządku po piątym następujący. Szósty raz konsul, *sextum*. *Cn. Th.* 1120. Po szóste; *Vind.* k' fhestenu, fhestnu, zum Sechsten. Szósta godzina = szósta, sechs Uhr, Sechse. O której? koło szóstéj! *Teat.* 17, 44. Sexta, daje nam znać, o przybiciu na krzyż około południa i godziny szóstéj, i co się z panem naszym aż do dziewiątéj działo na krzyżu. *Hrbst. Nauk. P* 5 *b.*

SZOT, SZOTKA, SZOSTKI, *ob.* Szkot, Szkotski.

SZPACHLA, SZPACHLÓWKA, i, *ż.*, u malarzy, rogowa lub drewniana; używają jéj do gładzenia gruntu. *Magier. Mskr.* die Spatbel der Maler, das Temperirmesser, cf. szpatela. SZPACHLOWAĆ *cz. niedok.*, u malarzów, wygładzić szpachlówką grunt dany do malowania. *Magier. Mskr.* shlfować, mit der Spatbel glätten.

*SZPACIĆ, *ob.* Szpecić.

SZPACZKOWAĆ *cz. niedok.*, jak szpak gawędzić, bredzić, pleść, wie ein Staar schwatzen. Obcym szpaczkuje językiem. *Nar. Dz.* 3, 117. Przecz papugo tak gładko ludzkie słowa składasz? Bo się do tego pilnie szpaczkując przykładasz! *Toł. Saut.* 45. — §. Przedrwiwać, żartować. *Włod.* necken, schrauben, vexiren. Do prawdy mó-

wisz, czy ze mnie żartujesz? R. Chyba, że ze mnie ty samże szpaczkujesz. *Past. Fid.* 4. Wszystkie dworstwa, wszystkie szpaczkowania, wszystkie *kortyzacye gotów jest wycierpieć Polak. *Weresz. Reg.* 118. (*Vind.* spaka *stultitia*, spakovanye *nugae*; *Croat.* szpachujem = oszukuję, cf. pak, opak). SZPACZEK, *dem. ob.* Szpak. SZPACZKIEM *adv.*, jak szpak, szpaczkując, wie ein Staar schwatzend. Nie dajże synu wiele lada czego szczebiotać, jako inni bardzo radzi widzą, a zowią to szpaczkiem. *Rej. Zw.* 7 *b. Cavillor*, szydzę szpaczkiem. *Urs. Gr.* 233. SZPACZY, a, e, do szpaków należący, Staar=, Stahr=. Szpacze języczki, ziele listeczki ma na kształt języczków szpaczych, *lingua passerina*, wróble języczki, Spatzenzunge. *Syr.* 597. *Sienn.* 521. Szpacze śliwki, Herlitzen. *Sienn. Wyk.*

*SZPĄD, *ob.* Spąd.

SZPADA, y, *ż.*, SZPADKA, i, *ż.*, *dem.*, *daga, *deka, tulich, gatunek niby to wązkiego miecza, najwięcéj do ozdoby służący, czasem do pojedynku: (*Boh.* plec; *Sorab.* 1. teszak (*ob.* Tesak), spoda rydel, žpoda motyka, *ob.* Szpadel; *Sorab.* 2. schpoda rydeł; *Carn.* mezhe, (*ob.* Miecz); *Vind.* mezh, palafh, (*ob.* Pałasz); *Croat.* dèglin; *Rag.* vùcjaz; *Eccl.* шпага; *Ross.* шпага, шпажка, (шпажникъ miecznik); *Graec.* σπάθη; Galowie tak nazwali swój miecz. *Diodor. Sic.* 6. *Strab.* 4, 136, (*Ital.* spada; *Lat.* spatha; cf. *Germ.* Spaten *significatione ensis*); der Degen. Tak mu to przystoi, jak psu przy szpadzie. *Teat.* 55. *b*, 64. Prawo mienia sokoła tak oznaczało szlachcica, jak noszenie szabli lub szpady. *Czack. Pr.* 2, 243. Proszę Wc Pana, abyś raczył temi szpadkami nie co zabawić się. *Teat.* 34. *c*, 95. (bić się na szpady). — §. *Hist. nat* Szpada morska, *xiphias*, *gladius*, ryba, któréj szczęka wierzchnia i wązka na kształt szpady; w morzu śrzodziemnym *Zool.* 177. der Schwertfisch. SZPADOWY, a, e, od szpady, Degen=; *Ross.* шпажный.

SZPADEL, *ob.* Szpatel.

SZPĄGA, i, *ż*, spojenie, n p. którym deski u drzwi z sobą spajają stolarze. *Dudz.* 61, szpona; (*Slov.* sponka *fibula*; *Sorab.* 1. zapaženo, zapažwano, zklutžadwo, czwinga), Queerband, Queerstück, so Bretter oder anderes Zimmerholz verbindet. *Fibulae*, nadprożki we drzwiach abo oknach drzewianych, u klatek wielkich, u sadzów zwierzchne szpągi. *Cn. Th.* 1120. Szpąga w szkucie, w okręcie, bunt, *costa. ib.* die Schiffsribbe, das Bauchstück.

SZPAGAT, u, *m*; *Ital.* spaghetto, spaga; O b d. Spagat; *Boh.* špagat; *Carn.* kerpzhina, chreptina; *Vind.* vesna, nit sa veso; *Croat.* spága; *Bosn.* vrripça, dretva, (cf. dratwa); *Rag.* drètva, tùgniza; *Ross.* веревка, веревочка, вервь, вервie, сима, мотозязъ, мотовязка; *Eccl.* соскание, снурокъ, вервица; Segelgarn, der Bindfaden; sznurek jeden z najcieńszych, którym się n. p. flaszki obwięzują. *Dudz.* 61. SZPAGATOWY, a, e, od szpagatu, Bindfaden=; *Ross* веревочный

SZPĄK, u, *m.*, n. p. W hucie co innego jest robić naczynie rubinowe, a co innego rubiny do osadzania w pierścionki, sygnety lub szpąki. *Torz. Skł.* 317; czy nie szpinki?

SZPAK, a, *m.*, SZPACZEK, czka, *m.*, *dem.*; *Boh.* špaček; *Slov.* špaček, škorec; *Sorab.* 2 schkorz; *Sorab.* 1. žkurz žkorcz; *Carn.* shkorz; *Vind.* skorz, fhkoriz, fhtarl; *Croat.* skvörcz; *Dal.* chvarly; *Rag.* cvargljin; *Slav.* csvorak; *Bosn.* spazek, çquorac, çvorac, çvrrgljak, çurrngljak, scquergl; *Ross.* скворецъ, скворчикъ, (скворка, косъ, (*ob.* Kos); (cf. *Germ.* Spatz, Specht); ptak, *sturnus*, der Staar; pstrokaty, wielkości drozda, w swoim rodzaju rozumny; wymawia słowa, śpiewa nóty. *Kluk. Zw.* 2, 300. *Zool.* 228. Szpak gwiżdże. *Banial. J* 4. *Chmiel.* 1, 86, (*Croat.* chverchi). Gadać jak szpak. *Zab.* 14, 29. bredzić, jak sroka gawędzić, szpaczkować. (*Vind.* spaka *stultitia*, spakovanje *nugae*; *Croat.* szpachujem = oszukuję, cf. pak, opak). Szpakami, wronami karmiony, frant. *Jabł. Ez.* 165; kos. *Teat.* 36. *b*, 19. ein pfiffiger Kerl. Mądry, dowcipny, szpak. *Cn. Ad.* 464. (ma kiełbie we łbie, ma olej w głowie). Nie chce ja wziąć na moję głowę takiego szpaka. *Teat.* 34, 68. Oj szpaczek to widzę, ten jegomość. *Teat.* 22, 37. Jest to szpak, przy swojéj minie spokojnéj daleko zasięga. *Teat.* 39, 63. SZPAKOWATY, a, e, — o *adv.*, pstrokaty jak szpak: *Ross.* скворцовый; srokaty, bunt wie ein Staar, grau gesprenkelt. Siwe konie szpakowate. *Hipp.* 8. *Lek. Końsk.* 5. — *Jocand.* Wieku śrzedniego człek, już trochę szpakowaty. *Jak. Baj.* 34. (podsiwiały). Szpakowate włosy *Ross.* просѣдина, просѣдь. Szaliczuje grzebykiem szpakowatą brodę. *Pot. Jow.* 56. SZPAKOWY, a, e, od szpaka, Staar=.

SZPAŁDOWAĆ *cz. contin.*, z *Niem.* spalten; rozszczepać, rozdzielić, ztąd SZPAŁDÓWKA, i, *ż.*, u malarza, cegła przez pół na płask łupana, która się sadzi tam, gdzieby cała górowała *Magier. Mskr.* ein Spaltziegel.

SZPALER, SZPALIER, u, *m.*, SZPALERA, y, *ż.*, (*Cn. Th.* 1120), SZPALEREK, rka, *m.*, *demin.*; *Vind.* fhpalir, zhrestenjak, sastor, saflon, stene, sakriuz, sidaobliek, sidnu obgernilu; *Ross.* шпалерникъ; *Ital.* spalliere; *Germ.* das Spallier, w pokojach obicie, opona, die Tapeten. *Cn. Th.* 1120, (*Ross.* шпалеры obicia, шпалерная фабрика fabryka obiciów). Przestawał na szpalerach lub czystym w domu obiciu, które wziął po pradziadzie. *Pam.* 84, 346. Na długim haftują szpalerze Herbowne Jana trzeciego puklerze. *Suszyc. Pieśn.* 3, *F* 4 *b*. Gdy widoki zacne *spaler uchylają, osoby się więc *stroją; *ubi tolluntur festis aulaea theatris*.... *Żebr. Ow.* 57. W ogrodach szpalery, ściany z gęstych drzew obcinanych lub ziół wysoko się wspinających liściami pokryte; dają się popolicie w około ogrodu, dwoma rzędami, formując ulicę. *Kluk. Rośl.* 1, 75. Szpalerki nizkie z krzéwin grodzą wewnętrzne strony rabatów. *ib.* 1, 41. Gartenspaliere, Gartengeländer. Ciemny szpaler. *Zab.* 13, 354; chłodny. *ib.* 15, 390. SZPALERNY, a, e, Spallier=. Chłody szpalerne. *Zab.* 15, 388. SZPALEROWAĆ *cz. contin.*, szpalerami okryć, osadzić, mit Spallieren besetzen; *Vind.* fhpalirati, steno safloniti, sid oblezhi, sid obgerniti.

SZPANAK, *ob.* Śpinak. SZPARA, SZPARY, SZPARKA, *ob.* Spara.

SZPARAG, u, *m.*, *SZPARAGA, i, *ż.*, (*Lib. Hor.* 111);

(*Boh.* hromowé kořenj; *Sorab.* 2. schpargöl; *Carn.* shporgel; *Vind.* fhparga, fhporgel; *Croat.* spárga; *Dal.* szparoga; *Rag.* spároga; *Hung.* spargoa; *Slov.* shparog, shparoge; *Bosn.* sparoga; *Ross.* спаржа, подчесъ (cf. podcios), холодецъ, (cf. chłodziec); *Eccl.* аспарагъ, подчосъ; *Graec.* ἀσπάραγος; *Germ.* der Spargel; *Ital.* sparaga; *Lat.* asparagus; *Turc.* isfirag, esferag; *Pers.* esferadsch); gromowe ziele, jabłonki, częstym przesadzaniem wypustki szparagów grubieją. *Kluk. Rośl.* 2, 213. *et* 260. — *Allus.* Komisarz ten posesorów jak szparagi przesadza. *Zab.* 13, 195. Dziki szparag, *Carn.* bilush; *Croat.* blyusch, (cf. bluszcz). SZPARAGOWY, a, e, od szparagów, Spargel-; *Ross.* спаржный.

SZPARGAŁ, u, *m.*, SZPARGAŁEK, łka, *m.*, *dem*, papierzysko pisane, drukowane, ramota; ein Fleck Papier, er sey beschrieben oder gedruckt, eine Scartecke. Spleśniony i ogryziony pargaminowy szpargał, piętno starożytności na sobie nosi. *Kras. Doś.* 81. Z szpargałami pod pachą sądów pilnuje. *Zab.* 7, 160. Wstydźże się tak wiele fałszów w tak małym szpargale na świat wydawać! *Pim. Kam.* 315. Tak w przedmowie, jak i w całym szpargale plecie; jedno drugiego się nie trzyma. *Steb. pr.* Babich baśni w swym szpargale nagwazdał. *Pim. Kam.* 236. *ib.* 100. Między niektóremi szpargałkami mam tu pewny bilecik. *Teat.* 5. *c*, 44. SZPARGALISTA, y, *m.*, co szpargałami się trudni, der mit Scartecken zu thun hat, ein Scarteckenschmierer. *Obr.* 70.

SZPARKA, *ob.* Spara. [SZPARKI, a, ie, 2], SZPARKO *adverb.*, [Sparszy 2], Szparcéj *Comp.*, [szybki, rychły; rasch, geschwind; *Etym. Germ.* speren 2], n. p. Ta ochmistrzyni, co wychowała panią, zawsze to powiadała, że szparko bije. *Teat.* 10, 15. Rzucone groty Rzymskie szparko przez tarczę nawet i zbroję zabijały. *Papr. W.* 1, 53. Z góry szparcéj groty lecą, i z większym impetem niżéj walczących górna pędzi strona. *ib.* 99. SZPARKOŚĆ, ści, *ż.*, [szybkość, rychłość, prędkość; Raschheit, Geschwindigkeit 2], n. p. Rzymianie z kuszy strzelali z taką szparkością, iż przez zbroję jezdnych i przez tarcze pieszych zabijali. *Papr. W.* 1, 67.

SZPARNO *adv.*, n. p. Niech każda rozpadlina, zalepiona, lub suchym mchem ubita szparno, od robactwa zachowuje ziarno. *Tom. Rol.* 97. szczelno, dychtownie, dicht.

SZPAROWAĆ *cz. contin.*, u lakiernika, strychy cienkie kolorowe ciągnąć przy brzegach lub kantach. *Magier. Mskr.*, beym Lackieren, feine Randstriche ziehen.

SZPAT, u, *m.*, z *Niem.* der Spath, eine Steinart. Kamienie niby kryształowe albo solne, z bardzo cienkich listków złożone, szpatami zowią. *Kluk. Kop.* 2, 7. Szpat wapnisty, Kalkspath; gispowy, Gypsspath. *ib.* 55. *et* 94. *et* 96.

SZPATEL, tlu, SZPADEL, dlu, *m.*, SZPATELA, i, *ż.*, (*Cn. Th.* 1120); *Germ.* der Spatel der Wundärzte ꝛc.; (*Lat.* spatula, (cf. szpachla); *Slov.* palož; *Hung.* palos; *Bosn.* spatella, kom se miscja pomást, kom se ogleda ranna, koliko je duboka; *Rag.* badalo, (cf. badać); *Croat.* badalo, penácha; *Dal.* suplyacha); kopystka barwierska, aptekarska, instrument od jednego końca szeroki a płaski, szpatel. *Mącz.* Szpadel do smarowania plastrów. *Czerw.* 5. Soku w ranę napuścić szpatlem. *Sienn.* 520. Balwierz w ranie szpadlem musi gmerać, niżli ją goić może. *Pot. Syl.* 353. Próżno cyrulik kusi się z szpadlami, daremnie chwyta kleszczykami. *A. Kchan.* 351.— — *Alleg.* W każdym nawet najsworniejszym stadle, Między swe maści miłość miesza szpadle. *Morszt.* 67. (ciernie koło róży). — §. Szpadel, naczynie podkopnicze, łopatka żelazna do rznięcia darniny. *Jak. Art.* 3, 118. rydel, der Spaten, das Grabescheit, (cf. szpada). — §. Szpatela, naczynie żelazne, na kształt łopatki zrobione, którego używają w kuchni, rozpaliwszy go w ogniu, do glazyrowania ciast lub potraw przyrumienienia. Jest także szpatela drewniana do rozcierania marmelady, jarzyny i t. d. *Wiel. Kuch.* 429. der Küchenspatel.

*SZPATNY, *ob.* Szpetny. SZPECIĆ, *SZPACIĆ *cz. niedok.*, oszpecać, szpetnym czynić, plugawić, nieczyścić, (cf. szpocić); häßlich machen, verunstalten, entstellen; *Slov.* špatjm; *Boh.* hyzdjm, zhyzditi, (cf. hydzić); *Sorab.* 1. wonežtawtnofczu, (cf. niekształtny); *Carn.* gerdim, (cf. gardzić); *Vind.* vgerditi, skruniti; *Croat.* rúsim; *Rag.* nagraditti; *Bosn.* grubiti, (cf. gruby); *Ross.* безобразить, портить, порчу. Brodawki osobliwie też twarz szpacą. *Sienn.* 514. *Foedare*, szpacić, szkaradzić, mazać. *Mącz.* On to, co go obłudne sprawy jego szpacą, Co nań świat zgrzyta, nawet i dzieci kołacą. *Klon. Wor. praef.* Co przynosi za pożytek *naród zacny temu, którego mażą a *szpacą obyczaje jego? *Kosz. Lor.* 29 *b.* Zły to ptak, co swoje gniazdo *szpaci. *Teat.* 35. *c*, 50. (plugawi, paskudzi). Chrześcianin już raz się oczyścił z plugawości przyrodzonéj, tak iżby więcej nie miał się nią *szpacić i mazać. *Glicz. Wych.* 7 *b.* *Szpacić płód swój jaką złą sprawą, nie godzi się rodzicom. *ib.* *E* 3 *b.* Zopyr nos i usty sobie *obrzazał, zmyślając się być od Daryusza tak okrutnie *zeszpaconym. *Kosz. Lor.* 88. verunstaltet. Wieś arendą trzymać, nie szpeci szlachcica. *Teat.* 26. *b*, 85. (nie hańbi). *Cavillis*, *sarcasmis obducere*; szpocić i szpecić. *Chmiel.* 1, 66. łżyć. SZPECIĄG, a, *m.*, straszydło, koczkodan, szpetna potwora, szpetnik, szpetnicka; ein Scheusal, eine häßliche Gestalt. Pozwalam ja to młodszym, ale tobie babo Pieszczotkami się bawić! pfe brzydki szpeciągu! *Opal. Sat.* 41. Stare szpeciągi nie cierpią osób przy sobie młodszych, powabność urody mających. *Mon.* 69, 593. *ib.* 54.

SZPEFLIK, a, *m.*, skórka, która bywa na wierzchu klinika na brzegu trzewika. *Magier. Mskr. Germ.* der Spielfleck.

SZPEŁCIANY. *Syr.* 920. orkiszowy. SZPEŁTA, *ob.* Orkisz.

SZPERAĆ, SZPERLAĆ *cz. niedok.*, *szperować, troskliwie szukając przerzucać, przetrząsać, gmerać; *Boh.* štáram, štaři, (cf. starać się; cf. *Germ.* stieren, spüren; *Niederf.* sporen; *Anglos.* spirian, spuran; *Svec.* spörrja; *Scot.* speer; *Isl.* spiria; *Angl.* spere); *Boh.* skaumati, (šperkowati wystroić; *Slov.* šperkugi stroję, zdobię, šperky strój, ochędostwo); *Sorab.* 2. gruplowasch; *Vind.* pofveduvati; *Croat.* jamichati; *Ros.* шарить, обшарить; forschen, sorgfältig suchen, nachsuchen, grübeln. Szperać w sekretach nie przystoi. *Teat.* 38, 165. Darmo czas

trawimy, zakrytego początku każdéj rzeczy w naturze szperlając. Lub. Roz. 13. Ruspor ventrem piscis; porzę, przerzynam, otwieram rybę, szperam w brzuchu rybim. Cn. Th. 1121. Szukam, szperam zranionego serca. Pociej. 257. Szperanie, Ross. шаренье; Eccl. многоисканіе. SZPERACZ, SZPERLACZ, *SZPERLANT, SZPERLER, a, m., *szperownik, zgłębiacz, dochodziciel; der Spürer, Nachgräber, Grübler, Nachforscher; Boh. skaumatel; Vind. pośveduvauz; Eccl. искатель, многоискатель.

SZPÉRKA, SZPYRKA, i, ż., SZPERECZKA, i, ż., dem., skwarek, kawałek słoniny wyskwarzony; Carn. ozzvirk, Speckgriefe, gefröschtes Stückchen Speck; (Boh. šperky strój, *ochędóstwo, klejnoty). Szlachta już nie chce się szperką i wędzonką kontentować; ale bankiety rozpustne stroi. Star. Ref. 30. Chléb, szperka, sér na łęku, dobre dla przygody. Biel. S. N. 31. Szpyrka wieprzowa. Syr. 525. Nie miał co jeść, już bóty miasto szperek jadał przypiekając. Biel. Św. 129. Ojcowie nasi nie jadali jeno szpyrkę a kaszę na *krzynowie drewnianym. Star. Ryc. 37. — §. Fig. transl. Każdy co weźmie, żaden nie pójdzie bez szperki. Pot. Pocz. 422. bez obrywki, bez obłowu; ohne ein Prositchen, Gewinnstchen. — §. 2) Szperka, i, m., skąpiec, sknera, mrzygłód, liczykrupa; ein Knicker, ein Filz. Z alluzyą: A na coż ci, moja Salusiu, stary szperka, kiedy mnie młodszego całym u nóg swoich widzisz połciem? Teat. 16. b, 37.

*SZPEROWAĆ cz. contin., szperać, szukając gmerać; nachsuchen, graben, spüren, forschen. Nie waż się szperować w niedoścignionym bóstwie. W. Post. W. 420. Pan pozna wszystkie uczynki ludzkie, który szperuje przepaść i skarby jéj. 1 Leop. 4 Ezdr. 16, 58. (który przegląda przepaści. Bibl. Gd.). Jutro poślę sługi moje do ciebie, a będą rumować a szperować dom twój. 1 Leop. 3 Reg. 20, 6. (przeszperają dom twój. 3 Leop.; wyszperają dom twój. Bibl. Gd.; trząść będą, przetrząsą). — §. Szperować, SZPERUNKOWAĆ, szperunek czynić, zapowiedź, areszt kłaść na czyj majątek, przyaresztować; Obd. sperren, die Sperre anlegen, Arrest legen auf etwas. Dziedziców sędzia fantować albo szperować nie może, tak aby się tym pogrzeb miał rozrywać. Szczerb. Sax. 119. O dług, gdy kto szperuje na cudze imienie, tedy pierwszy szperunk idzie naprzód; lecz jeśli ten, co *poślédź szperunkował, lepiéj przewiedzie prawo, tedy on już będzie bliższy. Sax. Art. 17. Niech szperuje lichwiarz wszystkę majętność jego, a niech rozszarpią obcy pracą jego. 3 Leop. Ps. 108, 11. (niech rumuje. 1 Leop.; niech załapi. Bibl. Gd.). — Szperować czyje dobra, urzędownie szacować na przedaż, gerichtlich taxiren. Szperowanie, szacowanie, gdy kto dla długów zbieży, tedy jego dobra szperują, t. j. szacują. Mącz. SZPEROWNIK, a, m., szperacz, dochodziciel; der Nachforscher, Nachsucher, Aufsucher. Indagator aquarum; szperownik wód, który przepatruje, gdzieby lepsza woda była, a łatwiéj mogła być przywiedziona, rurmistrz. Mącz. — §. Szperownik, przyaresztujący i urzędownie szacujący czyj majątek, szacownik publiczny; der Sperrbeamte, der gerichtlich Arrest legt und taxirt. Szperownik, szacownik, auctionarius. Mącz. Cn. Th. 1095.

*SZPERUNK, u, m., §. 1) szperanie, szukanie roztrząsając, gmerząc; das Nachforschen, Nachgrübeln, Nachsuchen. Przez szperunki pojedynkowe odkrywamy prawdy powszechniejsze. Petr. Et. 24. Niechaj nam inszego Chrystusa ukażą; lecz w tym szperunku prędko ustać muszą. W. Post. W. 24. — §. *Szperunk, urzędowna zapowiedź i przyaresztowanie czyjego majątku, szacowanie tegoż na przedaż publiczną: die Sperre, Sperrung, der Arrest auf jemandes Vermögen, die gerichtliche Schätzung desselben. Szperunk albo areszt, zapowiedź osoby albo dóbr jéj przez sługę urzędowego z rozkazania sędziego. Sax. Porz. 117. Prokuratorowi od szperunku, dosyć by był dawan jeden grosz. Dub. 97. — §. 2*) Szperunk budowniczy, zastrzał w budowaniu. Cn. Th. 1121; sprys. Włod. der Gegenpfeiler, Sprengpfeiler, die Spreiße.

*SZPETNICKA, iéj, ż., kobieta szpetna, szpeciąg; ein häßliches Weib, eine Häßliche. Mija każdy szpetnicką staruszkę. Mon. 73, 640. SZPETNIEĆ nijak. niedok., szpetnym się stać, häßlich werden; Ross. дурнѣть, подурнѣть, (cf. Dureń, durzeć). SZPETNIK, a, m., szpeciąg, szpetny, *żadny człowiek, ein häßlicher Kerl. Za takiego mię chciał wydać szpetnika, Dobry opiekun .... P. Kchan. Jer. 90. Kapiąc się żaba w rzéce, gdy raka ujrzała, Rzekła do niego: jakoś ty śmiał szpetniku, tak się ważyć tego, Żeś naplugawił wodę sobą tę tak piękną. Papr. Koł. J 3. SZPETNOŚĆ, ści, ż., *żadność, niegładkość, brzydkość, die Häßlichkeit; (Sorab. 1. żpatnoscž vilitas); Carn. gerdóba; Bosn. grubochja (cf. grubość), ghrridoba, ghrridobba, gherdoba, gardoba, (cf. gardzić); Rag. gardocchja, gardòbsctina, nagarda, nagàrdnós, gardòbnos; Ross. дурность, дурнота, безобразіе, безобразность. Nie zwierciadło winne, że przeglądający się szpetny, ale szpetność, że się źle wydaje. Mon. 72, 342. SZPETNY, *SZPATNY, a, e, SZPETNIE, SZPETNO adverb.; (Boh. špatny vilis; Sorab. 1. żpatné vilis, exiguus, exilis); *żadny, brzydki, niepiękny, häßlich, phys. et moral.; Sorab. 1. rozné; Slav. rúxan; Carn. gerd, (cf. Germ. garstig; cf. gardzić); Vind. gerd, nevzheden, sporn, skurn; Croat. rúsen; Rag. gàrdan, gard, gardobni, nagàrdan; Bosn. gard, ghrrid, ghrrido, grub, (cf. gruby); Ross. дурный (cf. durny), безобразный. Szpetny jak straszydło, mógłby nim dzieci straszyć, nad prosem go postawić, źleby się z nim w drodze potkać; iron. w podarki go posłać. Cn. Ad. 1145. Szpatny, foedus. Mącz. Kto się w pijaństwo a w nieczystości wda, ten się stawa *szpatnym, niemocnym, mdłym. Kosz. Lor. 175 b. Trąd, albo szpatne krosty na twarzy, jak goić. Sienn. 523. Szpetna twarz, zwierciadła nie lubi. Cn. Ad. 1144. (prawda w oczy kole). Niemasz szpetniejszéj twarzy nad twarz rozgniewanego. Pilch. Sen. gn. 283. Co gładkiego, to gładkiego, a co żadnego, to żadnego; co szpetnego, to i złego, a co cudnego, to też dobrego. Glicz. Wych. P 8 b. Szpetną twarz cnota ozdobić może; niecnocie gładkość nic nie pomoże. Cn. Ad. 1144. Szpetnego nikt nie chce. ib. Szpetne przy pięknym szpetniejsze; piękne przy szpetnym piękniejsze. ib., przeciwna rzecz przy przeciwnéj bardziéj się wydaje; równanie rzeczy wszelkie, czyni małe abo

wielkie, cf. kontrast. — §. Boty Wc Pana szpetne, zaraz ich otrę. *Boh. Kom.* 2, 253. nieczyste, zaszargane; garstig, nicht sauber, nicht rein. — §. *Observ.* Nieszpetny = piękny, chwalebny, chwalny, wyborny, *czysty, niczego; nicht häßlich, schön, brav, wacker, wie sichs gehört und gebührt. Nieszpetnego wzrostu, minę ma przyjemną. *Teat.* 39, 38. Może mieć posażek nieszpetny. *Teat.* 30, 6. Nieszpetna sumka. *ib.* 7, 17. Nieszpetna to sukcesya po muftym. *ib.* 53. *e*, 22. Zda się, jakbym już widział wielkich wodzów onych, Tumanem wżdy nieszpetnym wodzów zakurzonych. *Hor.* 1, 181. *Min.*; (*haud indecoro pulvere*). — §. *Ironice:* Nie szpetniem się w tę sprawkę wplątała. *Teat.* 30. *b*, 6. (wcale pięknie). Nieszpetnego mi Jegomość dzisiaj wypłatał figla. *Teat.* 24. *c*, 83. *SZPETULICHA, y, *ż.*, **SZPETULSKA *Kchow. Fr.* 73, koczkodan, szpetna kobieta, ein garstiges Weibsstück. Gdy ona twarz pofarbuje, zdaje się coś gładkiego, a ona przecię szpetulicha. *Petr. Ek.* 9. *Petr. Hor.* 2, *P* 3.

SZPIANTER, *ob.* Zynek. SZPICA, SZPICZASTY, *ob.* Śpica. SZPICHLERZ, *ob.* Spichlerz. SZPIEG, *ob.* Śpieg. SZPIGLICA, *ob.* Śpikulec. SZPIK, *ob.* Śpik. SZPIKANARDA, *ob.* Śpikanarda. SZPIKOWAĆ SZPIKULEC, *ob.* Śpikować. SZPILA, SZPILART, SZPILFLET, SZPILKOWAĆ, SZPILOWAĆ, *ob.* Śpila, Śpilka etc. SZPISGLAS, *ob.* Śpisglas.

SZPITAL, u, *m.*, §. 1) instytut dla ubogich zchorzałych; *Germ.* das Spital, Hospital; (*Boh.* špital, dům zádušnj (cf. zaduszny), nemocnice, (cf. niemoc); *Slov.* špitál; *Sorab.* 1. žpital, braschněch čžwoyekow wobodlenc; *Carn.* shpital, betéshnishe; *Vind.* fhpitau, beteshnifhe, bonnikounifhe, boliehostouna hifha, kufhnu pohifhtvu, bounikalifhe, boliehostneh prestalifhe; *Slav.* shpitalj; *Hung.* ispitály, ispotály, ispotályok; *Croat.* spital; *Bosn.* spital, mjesto za nemocchnike, oscpidao; *Ross.* госпиталь, больница, богадѣльня, убожница; *Eccl.* врачебница, врачилище, *Lat.* hospitale; *Ital.* spedale). Do szpitalów mają być brani prawdziwie ubodzy, i zarobić sobie nie mogący. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 183, (cf. lazaret). Szpital ś. Rocha w Warszawie od biskupa Tarła założony. *Vol. Leg.* 7, 573. Szpital dziatek sierot, *orphanotrophaeum*, das Waisenhaus. Wielki i wspaniały szpital, imieniem dzieciątka Jezus nazwany. *Mon.* 68, 114. dom podrzutków, *ob.* Dzieciątko Jezus. — *Prov.* Wiedzą to i baby w szpitalu. *Cn. Ad.* 304. (baby na trecie o tym gadają). — §. 2) Szpital, *de homine paupere contemtim. Cn. Tr.* 1122. ein armer Schlucker. SZPITALNY, a, e, do szpitalu należący; *Boh.* špitálnj, špitalský; *Vind.* fhpitalski, fhpitaun, fhpitauski, beteshniski; *Ross.* госпитальный, богадѣльный. Szpitalne okręty. *Pam.* 83, 2, 94. Śpitalny wóz, *ob.* Lazaretowy. Gorzéj od baby szpitalnéj wydałeś mię. *Teat.* 43. *c*, 137. *Wyb.*; SZPITALNY, ego, *m.*, *subst.*; *Boh.* špitálnjk; *Croat.* spitálnik; *Bosn.* ospedalnik; *Ross.* богадѣльникъ: przełożony nad szpitalem, der Spitalvorsteher. *Tr.* Szpitalny ma być także przy obozie, aby ranne królewskim nakładem léczyć. *Tarn. Ust.* 244. (lazaretowy, feldszer).

SZPIŻOWAĆ, *ob.* Spiżować. SZPŁACHEĆ, *ob.* Śpłacheć. SZPLINT, *ob.* Kliniec.

*SZPOCIĆ *cz. niedok.*; (*Sorab.* 1. žpotuyu szydzę; *Sorab.* 2. schpcttowasch; *Vind.* fhpotatife, fhpotuvati, (fhpot, fram, uframota = srom); *Carn.* shpót, shpòtam se; *Rag.* sopotatise *irridere*; *Bosn.* scpotatise, rugatise *illudere*, scpotalac, porugac *derisor*; *Croat.* spótam *derideo*, pospotávam, ospotávam, jzpachújem, izpachiti, zpáchujem, zespotavitisze; *Dal.* izopachujem); plugawić, szpecić, nakrzywiać; verunstalten, verstellen, häßlich machen, krumm machen, verdrehen, *phys. et mor.* Wy pasterze szpocicie naukę bożą, a nie wyprawujecie, gdy swe kazania prawicie. *Smotr. Ex.* 7. Niezbożni Faryzeuszowie pisma wykręty swojemi szpocili. *Odym. Św. G g* 2 *b.* Słowo boże nicują, szpocą, wykręcają. *W. Post. W.* 46. *et* 84. Szpoci statut, wykręca prawo. *Gorn. Dw.* 280. Rozciągają szeroko prokuratorowie swoje proporce, i wykręcają dekreta, statut szpocą, prawo w niwecz obracają. *Gorn. Dw.* 373. Heretycy pismo wywracają i szpocą. *Biał. Post.* 130. Prawa ludzkie i boskie na *wniwecz szpocić i wywracać poczęli. *Krom.* 443. Niecnotami Augusta imię szpoci brzydko. *Bardz. Trag.* 545. W czym go oskarżasz, to go nie szpoci. *Zab.* 1, 43. (nie hańbi). — §. Szpocić, łżyć, szkalować; lästern, schimpfen. *Cavillis, sarcasmis obducere*; szpocić i szpecić. *Chmiel.* 1, 66. Przy kuflu królowi tylko umiesz łajać, postępki jego szpocąc, i głupie szkalując. *Opal. Sat.* 118. Z razu się tylko słowy szpocą, a potym za łby. *Jabł. Ez.* 121. *Bals. Niedz.* 1, 130.

Pochodz. *szpotawy, podszpocić, wyszpocić.*

SZPONA, *SPONA, y, *ż.*, **SZPON, u, *m.*, SZPONKA, i, *ż.*, *zdrobn.*, (*Etym.* spiąć, spinać; *Boh.* sponka, spinadlo haftka; *Carn.* spune = pęto nóżne; *Croat.* zpona = klamra, szpóna, szpoyka *pedica*, *compes*; *Dal.* zpone = pęta; *Rag.* sponne *pedica*, *annuli vestiarii*; *Eccl.* спона zawód, przeszkoda); — szpona = ostry pazur drapieżnego ptaka, die Klaue eines Raubvogels; *Sorab.* 2. klawa; *Vind.* nohet, krampel, (cf. nogieć); *Rag.* chjapet, cjampragga; *Rag.* коготь, когть, ноготь, (cf. kogut). W górę orzeł się wzbija, chcąc wytropiony połów zimać szponem. *Zab.* 14, 165. W ptaka go *wdał, dał krzywy nos, dał *sponie do pazurów krzywe, *hamos. Żebr. Ow.* 278. — *Transl.* Kotwice wyrzucone, gdy w morzu dno schwycą w swe haczyste spony, trzymają okręt prawie niewzruszony. *Mon.* 73, 269. — §. Szpona, zwora, szpaga, klamra; *Ross.* скоба, (cf. skobel), eine Klammer, Zwinge. Ściany łoży armatnéj spojone są czterema sponami. *Jak. Art* 1, 277. *et* 3, 300. *et* 315. *Łesk.* 2, 242. Szpona, rygiel, w łożu armatnym, sztuka drzewa poprzeczna jednocząca dwie ściany łożowe jedne z drugą. Pospolicie bywa ich cztery; pierwsza od przodu nazywa się czolna, druga spoczynkowa, trzecia celownicza, a czwarta ogonowa. *Jak. Art.* 3, 318. — §. Sponka, haftka; das Haftel, Heftlein, Heftel. Szaty niewieście, pierścionki, sponki, albo ręczne ochędóstwo. *Szczerb. Sax.* 134, (cf. manele). — §. *Botan.* Spona ziele, Ostrzycz, od spinania szat rzeczona. *Syr.* 557. Klebkraut. — (SZPONDER, dru, *m.*, w szlachtowaniu, część piersi od brzucha. *Magier. Mskr.*, beym Fleischer, der Brustkeil gegen den Bauch hin. Szponder z dziurą, mięso bez kości, między ćwiercią zadnią i prze-

dnią, w którym rzeźnik przerzyna dziurę, dla zawieszenia go na kołku. *ib.*, (cf. słabizna) — SZPONISTY, SPONISTY, a, e, szpony mający; *Ross.* когтистый, mit Klauen versehen. Orzeł szponisty. *Suszyc. Pieśn.* 3, *F* 4 *b*. Czemuż za króla ptasząt nie czyżyka obrano? ale orła sponistego ten honor w rzeszy powietrznéj potyka? *Mon.* 71, 547. Gdy mierzionego smoka orzeł zoczy, siodła go, i by gębę nie kręcił nieczystę, W szyję wkleszcza pazury sponiste. *Żebr. Ow.* 101. Jastrząb sponisty. *Mon.* 71, 167.

SZPÓNCIK, SZPÓNT, *ob.* Szpunt.

SZPOTAWY, a, e, SZPOTAWO *adverb.*, krzywonogi, *flexipes, loripes. Mącz.* koślawy, krummbeinig; (*Sorab.* 2. schpot; *Germ.* Spott; *Vind.* spot, spotovanje = szyderstwo cf. szpocić, spotliu = haniebny). Koń się czasem urodzi z krzywemi goleniami, a będzie tak szpotawy, iż chodząc jedną nogę o drugą bije. *Cresc.* 527. Bez sprawiedliwości nie może być prawo, Nie idzie prosto, jeno krzywo i szpotawo. *Klon. Wor.* 66. To tak długo czynić masz, aż się oczy szpotawe naprostują. *Spicz.* 190. zezowate, rozokie.

**SZPRACHAĆ *med. niedok.*, po Niemiecku gadać; *Germ.* sprechen, deutsch reden. Jeśli dość umiesz, sam z Niemcem szprachaj. *Klon. Fl. G* 4. **SZPRUCHY, SZPRÓCHY, SPRÓCHY, ów, *plur.*, sposoby mówienia; z *Niem.* Sprüche, Redensarten; *Sorab.* 2. schpruch. Każde rzemiesło ma swoje przezwiska, nawet i hultaje swe szpruchy mają. *Klon. Fl. E* 2. Kunszta i więcéj i pożyteczniej go nacieszyć mogą, niż inszych bardzo wiele błazeńskich szpróchów. *Kosz. Lor.* 13 *b*, (cf. dykteryjki, koncepta). Pańską łaskę dworskiemi szpruchami sobie sposobiali. *ib.* 54 *b*. Pochlebcy postępni i radę pańską dziwnemi szpruchy wydawają. *ib.* 6 *b*. Na cnotliwych nie radzi patrzą dla grzechów, złości a złych spróchów świata tego. *Glicz. Wych. O* 7 *b*. Małżeństwo jest trudny stan, który zawsze nieprzyjaciel duszny nadchodzi swemi zdradliwemi spróchy. *ib. P* 2 *b*.

SZPRYCH, *ob.* Sprych.

SZPULA, i, *ż.*, SZPULKA, i, *ż.*, *dem.*, u kołowrotka gatunek rurki, na około którego nitka się oprzędza, z *Niem.* die Spule an den Spinnrädern. Kołowrotki o dwu szpulach, które jedno kółko obraca. *Kluk. Rośl.* 3, 328. Szpulka u smuklerza, drewienko do zwijania nici, jedwabiu i t. d. *Magier. Mskr.*

SZPUNT, SZPÓNT, u, *m.*, SZPUNCIK, a, *m.*, *dem.*, otwór wydrożony; z *Niem.* der Spund; (*O b D.* Pundt; *Lat. med.* bondonus; *Ital.* bondone; *Gall.* bondon; cf. *Graec.* σφήν; cf. *Hebr.* ספן saphan, *operire*); *Sorab.* 2. schpunt; *Slav.* vrânj, lakóunica, das Spundloch. Mocne wino, dla ciasnego szpuntu, Gdy luftu nie ma, dno wysadza z gruntu. *Chrośc. Job.* 121. Szpuncik. *Cresc.* 128. — Szpunt, drewno, czopek, co się wkłada w otwor wydrożony, czym się zatyka; *Vind.* pila, satik, pilka, veha, veisbniza, zhep, (cf. piłka, zatyczka, wiecha, czop); *Ross.* тулка, втулка, втулочка, cf. tuleja; der Zapfen des Spundlochs, der Spund. Rura pompowa ma w sobie nieruchomy szpunt z klapą. *Hub. Wst.* 206. Szpunty beczek winnych kiedy niekiedy chędożyć i odnawiać trzeba. *Kluk. Rośl.* 3, 346. W pomarańczy wykrój szponcik, wybierz śrzodek do połowy, a nakryj szponcikiem. *Comp. Med.* 251. — §. Szpunt, szpónt, u mularzów, n. p. Murować za szpóntem, t. j. futro od okna lub drzwi tak wmurować, iż cała cegła występuje równo z futrem. *Magier. Mskr.*

*SZPUNTPAL, u, *m.*, pal w drugi wpuszczony. *Os. Żel.* 85. z *Niem.* der Spundpfahl. Szpuntpale do zapobieżenia przejścia wody. *Kluk. Rośl.* 2, 165. Upusty ugruntują się szpuntpalami w ziemię ubitemi. *Kluk. Zw.* 3, 201. SZPUNTOWAĆ *cz. niedok.*, zaszpuntować *dok.*, szpuntem zatykać; *Sorab.* 2. schpundowasch; *Vind.* pilati, opilati, saplkati, spunden, zuspunden. Zaszpuntuj ten antał. *Tr.* Piwa w beczce dotąd nie szpuntować, póki dobrze w achtelach nie wyrobi. *Haur. Ek.* 107; jak robić przestanie, to go zaszpuntować piaskiem abo słomą otuliwszy pod kraje. *ib.* — Szpuntować drzewo, szczepić, wstawiać w niego latorośl. *Cresc.* 128. Baume pfropfen. Pomona sierpem krzywym częścią wilków zrzyna, i rózgi strychuje Ledajako rozlazłe, pręt częścią szpuntuje W krój zaskórny, i płodu podsyca cudzego; *fisso cortice virgam inserit. Żebr. Ow.* 367. SZPUNTOWY, a, e, do szpuntu należący, Spund = . Szpuntowa dziura. *Tr.* Szpuntowe *Subst.*; płat, podatek = czopowe Tranksteuer, Zapfengeld. *Tr.*

SZPYCZAK, *ob.* Śpiczak. SZPYRKA, *ob.* Szpérka

SZRAGI, ów, *plur.*, dwa drewna prostopadłe z trzecim w górze poprzecznym, *furca. Cn. Th.* 1122. socha, wieszaczka, drążek do wieszania czego. *Wlod.*, z *Niem.*, der Schragen; (*Boh.* šrak podstawek pod dzieżę; *Sorab.* 2. ſzrogi *id.*); cf. stragan, cf. szranki.

SZRAM, u, *m.*, SZRAMA, y, *ż.*, blizna, brózda od rany, osobliwie na twarzy; *Germ.* die Schramme, Schmarre; (*Svec.* skrama; *Isl.* skrama; *Boh.* šram; *Slov.* šrám, *Sorab.* 2. schramma; *Carn.* shrunf; *Vind.* ſhrunf, ihrunf; *Ross.* щербина, щербинка, царапина, задорина, рубецъ). Szramy się szpetnie twarz odmieniła. *Rej. Zw.* 100. Szram husarza nie zdobi, nie był szramowaty Alexander, co podbić pragnął oba światy. *Kchow.* 52. (paragraf, krésa). Żołnierz dobry cieszy się szramą, którą na wojnie dostał, i tym rycerstwo swoje wysławia i zaleca. *Dambr.* 233. SZRAMOWAĆ *cz. niedok.*, szramu nabawić kogo; *Vind.* ſhrimfati, zherne lizo se vdarkam storiti; *Germ.* schrammen, eine Schramme versetzen. — §. Sukno szramować, n. p. Przestrzegać należy, aby sukna doma nie szramowano. *Grod. Dis. E* 3 *b*. na ramach rozciągniono. SZRAMOWATY, a, e, — o *adverb.*, pełen szramów; *Slov.* šrámowatý; *Carn.* shrunfast, shrunsz; *Vind.* naſekan, ſhrimfast, ſhrunfast, bralgoten, schrammig, schmarrig, voll Schmarren. Do łysego szramowatego. *Pot. Jov.* 107. Żołnierz stary szramowaty. *Pot. Pocz.* 109. Na twarzy był szpetny i szramowaty. *Sk. Dz.* 614. (kresowaty, poorany). Więcéj wierzył naznaczonemu a szramowatemu cudzoziemcowi, niż własnym ludziom. *Kosz. Lor.* 28 *b*. Szramowate, krostawe abo parchowate, nie będziecie ofiarować panu. 1 *Leop. Levit.* 22.

*SZRANK, u, *m.*, SZRANKI, ów, *plur.*, ogrodzenie, miejsce ogrodzone do potyczki, do igrzysk; *Boh.* šranki;

Vind. ſhranga, planka, predgraja, ograja, prekriſhje, predkarstje, predrushtvu, goder; *Rag.* ódtark, (shranna, shraniza, shraniciza, skrigniciza; *Sorab.* 1. schréna, kžina; *Sorab.* 2. schrank = skrzynia; *Germ.* der Schrank); — szranki, *Germ.* die Schranken, z. B. Turnierschranken; (cf. *Hebr.* כרן kuran = chronić, chować). Wypuszczony ze szranków na gonitwach woźnica, nie przestaje na wyprzedzeniu jednego. *Zab.* 5, 220. Bije rumak nogami w szranki, biegu mu pożądnego zbraniające. *Otw. Ow.* 60. Rozjadł się, nie inaczéj jak byk w otworzonym Szranku, gdy rogiem bodzie drażniących szalonym; *in circo. Żebr. Ow.* 297. Szermierze, abo ci, którzy się w szrankach za kogo biją, są bezecni. *Szczerb. Sax.* 17. — §. *Metonym.* Szranki = bitwa czyli pojedynek w szrankach, der Schrankenkampf, der Zweykampf in den Schranken. Gdy kogo obwinią o jaki uczynek, on się chce szrankami albo ostrą gońbą wywodzić.... *Szczerb. Sax.* 439. Jeśli niedołężnego w szranki wyzową, tedy to może zań uczynić każdy, który się tego będzie chciał podjąć. *ib.* 3. W szranki wyzwać jest, gdy jeden drugiego prawnie wyzwie na rękę, ku okazaniu sprawiedliwości, mając tę nadzieję, że mu się tym szkoda jego nagrodzi. *ib.* 438. O rany nieszkodliwe, w szranki wyzwać nie może. *ib.* 351. Jeśliby pozwany dekret naganił, a wziąłby na swą prawą rękę, albo w szranki, z więtszą częścią tych, którzy na to zezwalają, tedy się ma bić samosiódm przeciwko także wielom; a którzy bitwę wygrają, ci dekret odniosą. *ib.* 71. Na tych ludziach dójdzie szranków, a to jeżeliby tak wielkie rany były, żeby o nie w szranki wyzwać mógł. *ib.* 350. (dójdzie prawa bitwy szrankowéj). Starzy Polacy samo imię kłamstwa mieli sobie za godne na rękę wyzwania, godne szranków, i znacznej pomsty. *Weresz. Reg.* 119. W szranki wstąpić, wchodzić z kim = pasować się z nim, wdawać się z nim w walkę, za pasy z nim chodzić, *pr. et fig.* Turcy nie dosyć mają śmiałości wchodzić w szranki z jadowitą chorobą powietrza. *Kłok. Turk.* 145. — § Szranki, *latius*, każde ogrodzenie; Schranken, Geländer, Einfassung. Tak się do ś. Kapistrana cisnęli, iż abo miedzy szrankami, to jest ogrodzeniem, abo miedzy zbrojnemi, bronić go od ludzi musiano. *Sk. Żyw.* 2, 285. Broń w sali rynsztunkowéj na szrankach dobrze przestawiana. *Jak. Art.* 3, 230. (w rzędach na około idących, w szafach, szelbągach). — §. *Transl. et moral.* Szranki, granice, kres, określenie; Gränzen, Schranken. Wyśledza nieznajome morza, i świata, że tak rzekę, szranki przełamuje. *Pilch. Sen. list.* 4, 143. Rozwiozłego w szranki wprowadzić. *Włod.* SZRANKOWAĆ *cz. niedok.*, szrankami ogradzać; *Slov.* šrankugi; *Vind.* graditi, ograditi, predgrajati, krishama delati, mit Schranken umgeben, umschränken. W szrankowanym ustępie, wśrzód glejtów rzęsistych Tysiąc półbogów siadło na krzesłach złocistych. *Przyb. Milt.* 32. SZRANKOWY, a, e, od szranków, od bitwy w szrankach, pojedynkowy; Schranken-, Schrankenkampfs-, Zweykampfs-. Gdyby ukrzywdzonemu szrankowego dowodu broniono.... *Szczerb. Sax.* 440. (t. j. żeby się pojedynkując czyli bijąc w szrankach sprawiedliwił). Głębokość rany na paznogieć, jest głębokość rany szrankowéj. *ib.* 350. (t. j. o którą się pojedynkować trzeba). Trafia się, że kto miewa opiekuna do dóbr, który nie chce być szrankowym opiekunem. *ib.* 3 (który się za małoletniego bić nie chce). Umarły może być bronion, gdyby go szrankowemi słowy kto chciał pokonać. *ib.* 3. (zelżywemi, które pojedynkiem pachną). Szrankowemi słowy nagabać, t. j. osławić. *ib.* 6.

SZREDNI, SZREDNICA, *ob.* Środni, Środnica.

SZRĘDOWAĆ, SZRENDOWAC *cz. niedok.*, n. p. Niepodobna, żeby jeden człowiek szkło w tyglach mieszał, a one podług potrzeby szrędował. *Torz. Skł* 122. W szrędowanym szkle, jeśli czego nie ma, dobrze się przypatrzyć, a znalazłszy wyrzucić. *ib.* 155. Szrendowane szkło dobrze wymieszać, żeby wyschło. *ib.* 172.

SZREDZKI, a, e, [od Środy, miasta 2], n. p. Szredzkie prawo, *ob.* Środziński.

SZRETER, a, *m.*, błazen, kuglarz, arlekin; ein Possenreißer, Hans Wurst. *Tr.*

SZREŻOGA, *ob.* Śrzeżoga.

SZRÓBA, *ob.* Szruba. SZROCIK, *ob.* Szrot. SZROD, SZRODEK, *ob.* Śród, Środek. SZRON, *ob.* Szron.

SZROPA, y, *ż.*, SZROPECZKA, i, *ż.*, *dem.*, grzebło. *Cn. Th.* 1123, *Vind* strugalu, der Striegel, (cf. *Germ.* schrapen skrobać). Szropa, cudzidło, grzebło, drapaczka. *D. Poln. Ser.* 457. Przedtym starzy używali szropy w łaźni dla ochędożenia się z brudu; teraz konie tylko nią chędożą. *Dudz.* 62. *Scapella*, szropeczka, którą się po grzbiecie drapią. *Macz.*

SZROT, u, *m.*, SZROCIK, a, *m.*, *dem.*, §. 1) strzeleckie ziarnka ołowiane, żelazne, kulki do strzelania; *Germ.* Schrot, Schrotkörner zum Schießen; *Boh.* brok, (šrutka płaca od szrotowania, Schrotgeld); *Sorab.* 2. schrot; (*Sorab.* 1. ſroſ a, ſroteżieżka *mica*, *fragmentum*: *Hebr.* שריד saridh, *residuum*: שרד saradh, *superesse*, *residuum esse*); *Vind.* ſvinz, ſvinzhna bobeka, ſhretel; *Croat.* sprih; *Hung.* serét; *Slav.* shpria, sacsma; *Ross.* дробь. Do strzelania na pomniejsze zwierzęta potrzeba różnéj wielkości szrotu. *Kluk. Zw.* 1, 387. Drobny szrocik. *Rog. Doś.* 3, 110. Szrot największy jest łóftkowy, najmniejszy ptaszy. *Kluk. Zw.* 1, 388. — *Fig.* Na szrot wydawać, na szańc, na sztych, na niebezpieczeństwo = narażać, der Gefahr aussetzen, Preis geben. Tu my stoimy, jak na szrot wydani, Sami od wszystkich ach nie ratowani. *Tward. Misc.* 168. Tą przegraną Łowicz i sama Warszawa na szrot wydane były. *Tward. W. D.* 2, 146. Zwycięzcy na szrot teraz żyję. *Chrośc. Luk.* 268. Puściłem na szrot dziedzictwo moje. *Radz. Jes.* 47, 6. Królestwo jego łakomstwu swemu na szrot puścił. *Pilch. Sall.* 142. — *Moral.* Puścić się na szrot. *Rys. Ad.* 56. Puścić cnotę, sumnienie, wstyd na szrot. *Groch. W.* 198. *et* 468. rozpuścić się, zupełnie się oddawać rozpustom, rozwiozłości; alles der Zügellosigkeit Preis geben, Tugend, Gewissen, Schaam u. s. w. Długoż się swym łotrostwem będą chlubili, Którzy wstyd i cnotę swą na szrot puścili! *J. Kchan. Ps.* 139. Niewiasty, które poczciwość dla zysku na szrot puściły. *Pilch. Sall.* 48. Gdyby jednę i drugą ukarano, wnetby

trzecia zapomniała, Tak brzydko na szrot puszczać właściwego ciała. *Paszk. Dz.* 127 Na szrot puszczona cnota. *Tward. Wł.* 26. Któż ma prawdę mówić, gdyż się wszystko na szrot puści? *Falib. A* 5. *Sekl.* 78. Czasem pan niedbałością swoją a puszczeniem wszystkiego na szrot, u poddanych zelży. *Gorn. Dw.* 377. (lekce ważeniem). Wam na szrot szły i w żarty Wszech najpewniejsze prorockie karty. *Miask. Ryt.* 108. — Język na szrot puścić = rozpuszczać go zupełnie, cugle mu popuszczać, der Zunge den Zügel schießen lassen. Język ma w posłuszeństwie, na szrot go nie puszcza. *Rej. Zw.* 7. Na 'szrotę słowa puszczać. *Zab.* 10, 402. *Zabł.* — Na szrot się stroi, *fasque nefasque confusum ruit. Żebr. Ow* 155 na oślep, na złamaną szyję, chybi, trafi). — *Contrar.* On nie ubliżył prawdzie jednym szrotem. *Chrośc. Luk.* 2, 48 bynajmniéj, ani tyle, ani o mały włos, auch nicht im Geringsten. — §. 2) Szrot, szrotowana mąka, krupy, grob gemahlnes Getreide, Schrot. Grysowy szrot. *Syr.* 954. — §. 3) Szrot, podłużnie wykrojony kawałek mięsa, ryby = pasek, ein Schrotstück, Schrot Fleisch, Schrot Fisch. Szrot mięsa u rzeźnika, sztuka czyli kawał mięsa surowego. *Magier. Mskr.* Szrot wędzonki. *Chrośc. Fars.* 354 — *Fig.* Groził, że go na szroty rozsieka. *Chrośc. Fars.* 507. (na drobne kawałki). 'SZROTARSTWO, a, *n.*, *Propinatio cerevisiae, medonis aut vini, in vulgari szrotarstwo nuncupatur. Dw.* 3. szynk, der Schank, Bierschank, Methschank, Weinschank. SZROTOWAĆ *cz. niedok.*, §. 1) krupić zboże, grubo mleć; *Sorab.* 2. schrotowasch, *Germ.* schroten das Getreide, grob mahlen. *Vind.* šredati, 'resfrezhati = 'srzedzić, środkiem podzielić). Mąka szrotowana, skrupiona, na pół zmełta. *Cn. Th* 1122. — §. 2) Szrotować, na kawałki rozkrajać, rozszczepać; spalten, in Stücke zerlegen, schroten. Półżywe, w których dusza jeszcze tchnęła, członki, szrotuje, *dilaniat. Żebr. Ow.* 157. Przy uczcie i uroczystym szrotowaniu mięsa, wszystko to, co się tylko ręką bierze, dzieli się na części. *Pilch. Sen. list.* 2, 197. Srebro na talery szrotować. *Dow. A 4 b. Segmentatum*, 'słojerzowata, szrotowana, pstra robota, t. j. z małych sztuczek spojona, jak bywają skrzynki. *Mącz.* Szrotować, odszrotować, z gruba odheblować, odtoczyć. *Magier. Mskr.* — *Fig.* Jedna to przywara, zostawić całkiem, czyli szrotować filozofią na drobne cząstki. *Pilch. Sen. list.* 3, 33. (posiekać, rozsiekać, podrobić). — §. *Fig. tr.* Mowa nieszrotowana i głos od ludzkiego nie sroższy. *Bardz. Luk.* 76. nie sznurowana, nie przesadna; übertrieben, affectirt. — *Aliter:* Mija już i ostatni frukt długiéj miłości, Szrotują swoje żale w téj okoliczności, Oboje się nie żegnają. *Bardz. Luk.* 90. skracają, abkürzen, abbrechen. SZROTÓWKA, i, *ż.*, gatunek strzelby; *Ross.* дробовикъ, die Schrotflinte, Schrotbüchse. SZROTOWY, a, e, §. 1) od szrotu strzeleckiego, Schrot-, Schießschrot-; *Ross.* дробовый. Szrotowy worek. *Ld.*, *Boh.* brokownice; *Ross.* дробница. — §. 2) Szrotowa mąka, szrotowana, razowa, od otrąb nie oddzielona. *Kluk. Rośl.* 3, 259. *Haur. Ek.* 143; *oppos.* pytlowa, geschrotenes Mehl. SZROTYZN, u, *m.* z *Niem.* das Schroteisen. Gdy żelazo rozpalone na kształt placka pod młotem rozciągną, dzielą je na części, a to żelazem podobnym do klina, zwanym u nas szrotyzn. *Os. Kud.* 560. Dłótem albo strotyznem żelazo rozcinają. *ib.*

SZRUBA, SZRÓBA, y, *ż.*, SZRUBKA, i, *ż.*, *dem.*, (*Boh.* šraub; *Sorab.* 2. schrubba; *Sorab.* 1 schrubk; *Carn.* shravf, shkerpz, vertilu; *Vind.* ferk, perfuk, shkerpez, stisnik, doganik, vertilu; *Rag.* loza; *Slav.* [illegible]; *Ross.* винтъ, винтикъ (cf. gwint), шурупъ, шурупецъ, шурупикъ (macica szrubowa); *Germ.* die Schraube; (*Ital.* scrofola; *Finnl.* scruuwi; *Gall.* ecroue; *Svec.* skruf; *Holl.* schroeve; *Angl.* screw; Niederl. Schruve. Szruba jest wałek, mający rowki wyrznięte, kręcone na kształt ślimaka, gwintami nazwane. *Kl. Dyk.* 2, 258. *Jak. Mat.* 4, 318. Bryła, w któréj szruba chodzi, macica. *Jak. Mat.* 4, 348. Szrubki utwierdzone maciczkami. *Teat.* 6. c, 57. Trzeszcząca szruba przykre skrzypy wydaje. *Tol. Saut.* 100. Szruba w prasie drukarskiéj, z drągiem i z kulą ołowianą, któréj czop chodzi w panewce. *Magier. Mskr.* — *Assimilit.* Chłopiec żywy, ładny, jak na szrubach, gustownie przybrany. *Teat.* 52. 50 wysmukły, geschnürelt. Jak na szrubie się obraca. *Star. Dw.* 31. (obrotny, zwinny). Łakomiec biega jako na szróbach, myśląc jakoby gdzie co załapić, albo wyłupić, albo wyszydzić *Weresz. Reg.* 97. Usta mu by na szrubach chodzą. *Kosz. Cyc.* 85. Od niemiernego kwapienia się, muszą mu wargi na szróbach chodzić. *Kosz. Lor.* 4 *b.* (trząść się, drżeć). Masz miarę żałości i płaczu wziąć, abyś się nie na twarzy barwą zmienił, aby ci twarz na szróbach nie chodziła. *Kosz. Lor.* 180. — *Aliter:* Zawsze w bojaźni, zawsze jak na szróbie. *Pot. Syl.* 265. (jak na brzytwach). — *Aliter:* Chęci swoje w ściśléj trzymać szrubie. *Hor.* 2, 120. Nie. w kluby, w kleszczach, im Zaume halten. — §. *Anat.* Szruba na karczysku, fiery wyszczerstwy wynikające macharzynę, ażeby uryna ustawicznie nie ciekła. *Krup.* 2, 122. SZRUBOWAĆ, SZRÓBOWAĆ *cz. niedok.*, szrubę obracać, szrubą przymacniać; *Sorab.* 2. schrubbowasch; *Vind.* ferkati, fukati, perkvinzhati; *Ross.* винтить, шурупить, зашурупить, schrauben, eine Schraube drehen, anschrauben. O lekką krzywdę wnet już pan orze szorują, arkabuzy szróbują. *Rej. Zw.* 16 *b.* (do pojedynku się biorą). Szróbowanie *Ross.* винтованіе. — *Poet.* Wąż szrubuje kręgi w szalbierskie pierzgi? *Zab.* 10, 157. *Zabł.* smyka, mknie, kręci; drehen, schlängeln. — §. *Tr. fig.* Szrubować, wszrubować się albo co, wkradać, wkładać, wmykać, wkręcać, wprowadzać; einschrauben, eindrehen, einweben. Prawdę pańską chcą zdławić, szróbując swe błędy. *Kanc. Gd.* 129. Pod gładką obłudą w serca się szróbował. *Tward. Wł* 110. sich in die Herzen einschleichen. Obcy się w nasz kraj szrubował. *Groch. W.* 478. Mieszczanie czasem szrubują się w szlachectwo zakupowaniem dóbr ziemskich. *Vol. Leg.* 3, 14. SZRUBOWY, a, e, od szruby, Schrauben-; *Ross.* винтовый. Szrubowy tok; *Ross.* завитокъ Schraubengang. Szrubowa macica *Ross.* гайка. SZRUBSZTAK, a, *m.*, SZRUBSZTACZEK, czka, *m.*, *dem.*, kłoba szrubą się przyciskająca, z *Niem.* der Schraubstock; *Boh.* swjrak; *Vind.* serkalu, perfakalu, stisknu dershalu; *Ross.* тиски, ти-

сочки, завертка, винтовальня. Szrubsztaki u ślósarzów. *Solsk. Arch.* 39. Szrubsztaczki cyrulickie. *Czerw.* 40.

Pochodz. *doszrubować*, *naszrubować*, *odszrubować*, *poszrubować*, *przeszrubować*, *przyszrubować*, *rozszrubować*, *wszrubować*, *wyszrubować*, *zaszrubować*.

SZRYK, u, *m*, szryk do jazów, pal grubszy, co dziesięć stroiszów w ziemię wbity na rzéce. *Magier. Mskr.* ein Wasserpfahl. SZRYKOWAĆ *cz. contin.*, Szrykować czyli zastawić szryki zowią, kiedy stanąwszy na piasku wbijają pale przy statku, i rudlem kierując na obie strony statek o też pale przybijają. *Magier. Mskr.* Wasserpfähle einschlagen.

SZRYŻ, *ob.* Śryż, Śreż, Śrzeż.

SZTAB, u, *m.*, wyżsi oficerowie regimentu, od majora zacząwszy; *Vind.* previthina, der Regimentstab, der Stab eines Regiments. Specyfikacya osób, z których się ma składać sztab generalny. *Koll. List.* 1, 57.

SZTABA, y, *ż*, SZTABKA, i, *ż*, *zdrbn.*, §. 1) drąg żelazny, *Germ.* ein Stab Eisen, eine Stange Eisen; *Ross.* полоса, полоска, полосочка (cf. płosa), пешня. Stęgi czyli sztaby żelazne. *Archel.* 4. Sztaby żelazne w kratach dolnych okien. *Teat* 55 *c*, 15. Przez dziurę w piecu tygle się żelaznemi sztabami rychtują. *Torz. Skł.* 234. Naczynia do robienia tafel sklanych: kluczki dwa, dwie sztabki i t. d. *ib.* 48. — Złoto w sztabach. *N. Pam* 12, 299. w sztukach, w drągach, in Barren. Był zwyczaj w Londynie dawania złota i srebra surowego czyli w sztabach, zamiast pieniędzy. *Pam.* 84, 863. — §. Sztaby, szlagi, legary wschodowe, *scapi scalarum. Cn. Th.* 1122. die Treppensäulen, Spindeln. — §. 2) Sztaba, sztuka drzewa z przyrodzenia zakrzywionego, którą w pośrzodek wszelakiego statku wodnego wprawują. *Otw. Ow.* 174; sztuka drzewa miąższego, które na przodek galery wstawiwszy, do niego szycie i nawy, z których okręt budują, zawodzą. *ib.* 585, (cf. stępka). Sztaba jest sam przodek statku, którego koniec jest nieco do góry zakrzywiony. *Magier. Mskr.* der Vorderbaum eines Schiffs, die Spitze, der Schnabel. — §. Sztaba, *oppos.* rufa; przodek okrętu. *Klon. Fl. D* 4 *b. Papr. W.* 1, 364. Sztabą nazywa się także miejsce od sztaby aż do zyzy. *Magier. Mskr.* das Vordertheil eines Schiffs, das Gallion. Do portu się udawszy, wnet z rufy zrzucili Kotwie, a sztabami się brzegu uchwycili. *A. Kchan.* 179. Nie da się zwieść otuchą walnych zysków, aby Brożdził groźne zagony pienistemi sztaby. *Hor.* 1, 6. *Nar.*; *trabe Cypria*, okrętem. SZTABIKOWY, a, e, n. p. Sztabikowe żelazo. *Os. Żel.* 49. żelazo w sztabach, Stabeisen. Cetnar żelaza sztabikowego, fryszowanego, szynowego, kratowego. *Os. Żel.* 4. "SZTABISTY, a, e, n. p. Sztabiste koła. *Zab.* 9, 365. *Ejssym.* szynami czyli sztabami żelaznemi okute, mit Eisen beschlagen. SZTABNIK, a, *m.*, sztaby okrętowéj pilnujący, der den Vordertheil des Schiffs beobachtet. Sztabnik zowie się pierwszy flis od sztaby na bakorcie. *Magier. Mskr.*; *proreus. Żebr. Ow.* 74. Melantus sztabnik lisowaty. *Otw. Ow.* 129. SZTABNY, "STABNY, SZTABOWY, a, e, od sztaby, drągowy, drążny, Stab=; *Ross.* полосный, полосовый. — §. Od przodu okrętowego, Vordertheils=. Chwali sprawę głosem Lybis, chwali sztabny stróż Melant; *prorae tutela. Żebr. Ow.* 74. (sztabnik). Sztabowi zowią się sztabnik, podsztabniczy, marszałek i podmarszali. *Magier. Mskr.* — §. Sztabowy, n. p. oficer, od sztabu, *ob.* Sztab, Stabs=.

"SZTACHEL, chla, *m.*, z *Niem.* der Stachel im Hüttenbaue, ein langes, spitziges Eisen, den Rohstein abzustechen. Szmelcarze sztachel albo drąg żelazny w zaprawę wpuszczają, i części stężałe poruszają i przerabiają. *Os. Rud.* 259. Tę sól corocznie sztachlami wybijają. *Torz. Skł.* 215.

SZTACHETY, SZTAKIETY, ów *plur.*, SZTAKIECIKI *zdrbn.*, ostrożenie, ostróg, palisady mniejsze, *Germ.* Stacketen; *Ital.* stacchetta; *Sorab.* 2. pscheplètanka, (cf. przepleść), *Ross.* решетка, решотка, решеточка, (cf. rzeszoto). Pójdę ochotnie na szańc, na sztakiety. *Jabł. Buk. F* 3. Sztakiety bywają sosnowe, dębowe. *Kluk. Rośl.* 2, 164. Przed temi kramami dane są sztacheciki, pod któremi każdy kramarz stawia sofę małą do siedzenia. *Pam.* 85, 1, 140. SZTACHETOWAĆ *cz. niedok.*, sztachetami ogradzać, verpallisadiren, mit Stacketen einschließen. Sztachetowania na murach ogrodowych nie chwalę, bo bez wszelkiéj trudności wyłamane być mogą. *Kluk. Rośl.* 1, 60. SZTACHETOWY, a e, Stacketen=. Kiedy żołnierz każdy osobno strzela, nie na wykomenderowanie oficera, nazywa się ogniem sztachetowym, *feu de palisades. Jak. Art.* 2, 456.

SZTACHOWAĆ *cz. contin.*, u flisów, sztachować, omijać drugi statek, lub miasto jakie, nie zawijając do niego. *Magier. Mskr.* vorbey steuern.

SZTADHUDER, STADHUDER, dera, *m.*, wielkorządca Holenderski, *Germ.* der Statthalter von Holland. — *Alter:* Galiczyn, jako najwyższy stadhuder, objął całego miasta rządy. *Steb.* 2, 453. jako gubernator. SZTADHUDERAT, u, *m.*, STATUDERSTWO, STATUDEROSTWO, a, *n.*, władza sztadhudera, die Statthalterschaft. Odjęte statuderostwo xiążętom z domu Oranii, znowu im powrócili, i prawem dziedzicznem posiadanie władzy wykonawczéj temu domowi nadali. *N. Pam.* 3, 301. Zrzeczenie się statuderstwa przez xięcia Oranii. *ib.* 13, 125. Holandya, zniósłszy statuderat, dała sobie imię Rzpltéj Batawskiéj. *ib.* 1, 98. — §. *Meton.* Sztadhuderat = Holandya.

SZTAFETA, y, *ż.*, postylion umyślnie nagle wyprawiony w pewnym interesie, tudzież papiery, doniesienia przez niego przywiezione, *Germ.* die Staffette; (*Ital.* staffetta; *Gall.* estaffette). Ostatnia sztafeta upewnia mię o życiu jego. *Teat.* 53. *b*, 15. Żeby to wiedział, sztafetąby tu do nas przyleciał. *Teat.* 55. *b*, 21. kuryerem, gońcem, cf. lotem, ptakiem, piorunem.

SZTAFIROWAĆ, *ob.* Stafirować.

SZTAK, u, *m.*, gruba lina okrętowa. *Tr.*, *Germ.* der Stag, Masttau, Schiffstau; (*Gall.* etai). Sztak, gruba lina, która idzie od masztu do windy, i tenże maszt utrzymuje od sztaby; na jéj końcu jest kotwica uwiązana. *Magier. Mskr.* Chcąc rękoma sztak ułapić kręcony, w wodę runął; *ad intortos cupiens dare brachia funes. Żebr. Ow.* 76.

SZTALMACH, *ob.* Stalmach. SZTAMENT, *ob.* Stament.

SZTANDAR, STANDAR, u, *m.*, §. 1) proporzec jazdy;

Ital. standaro; *Vind.* fhtandara, fhtandarek, jesdazhova bandera, *Germ.* die Standarte. Na północy mniejsze chorągwie nazywano standar, i to imię chorągwiom w kawaleryi zostało, nietylko u nas, ale i w innych krajach. *Czack. Pr.* 259; kornet. *Chmiel.* 1, 84. Sztandar na pendent! sztandary przed siebie! sztandar do nogi! *Kaw. Nar.* 566. — *Fig.* O tę zdobycz Eyana sztandar wojny wzniosła. *Dmoch. Il.* 242, (cf. hasło wojny). Na co wznosić niesłuszne do bitew sztandary! *Zab.* 15, 10 *Kn.* [illegible] (bunty). — §. 2) Sztandar, standur, stendar, styndar; z *Niem.* der Ständer, wielkie drzewo na podporę służące, der Gerüststänger. Stendary na rosztowanie mularskie, boże męki, socky etc. *Solsk. Arch.* 20. Spróchniały pień, ani na standur pod przecieś, ani na łuczywo się nie przyda. *Rej. Zw.* 160 *b.* - Standary do rosztowania, n. p. malarskiego. *Kluk. Rosl.* 2, 166. — *Fig. tr.* Opadł się o gór wysokich *styndary. *Gęb. Hymn.* 326. filary, kolumny. SZTANDAROWY, ego, *m.*, der Fahnenjunker bey der Reiterey. Sztandarowy ma stopień wyższy od towarzysza, a zostaje pod komendą namiestnika; obowiązany zawsze z sztandarem jeździć, i sztandaru, choćby i życie miał utracić, nie opuszczać. *Kaw. Nar.* 58.

SZTEMBNÓWKA, i, *ż.*, [właściwie STEBNÓWKA, z *niem.* staupen; *cf.* ściebać 2], szew sztembowany. *Magier. Mskr.*

SZTEMBORK, *ob.* Sztymberk.

*SZTENKIERKI, suknie do stroju. *Comp. Med.* 704.

SZTĘPEL, *ob.* Stępel. SZTERNIK, *ob.* Stérnik.

1. SZTOK, *ob.* Stok, Stokowy. 2. *SZTOK, u, *m.*, więzienie, ciemnica *Sar. Inq.*, z *Niem.* der Stock, in den die Gefangenen gelegt werden, kłoda. — §. Upał się jak sztok, *ob.* Stok.

*SZTOKADA, y, *ż.*, sztych szermierski, szerm; ein Fechterstoß, Fechterhieb. Szermierz Niemiec chwaląc swe sztokady, Drwił z naszych szabel. *Pot. Pocz.* 550. Niech się z sztokadą Niemiec jak chce sroży, Sto głów ich szabla wnet nasza położy. *Kchow. Wied.* 8. Z łuku pierścień raz po raz ubijał, Z drzewem gonił, sztokadą szermował, tak bystrze, że wszystkich przeszedł. *Pot. Arg.* 577.

SZTOKFISZ, *ob.* Stokfisz. SZTOKOLM, u, *m.*, stolica Szwecyi. *Wyrw. Geogr.* 305, Stockholm.

SZTOKOWY, *ob.* Stokowy, SZTOŁA, *ob.* Stoła.

SZTON, u, *m.*, bierka we grze, ein Stein im Spiele. Asamble.... niosą karty i sztony i marki, Zasiadają szulery.... *Kras. Sat.* 106. cf. ston; cf. *Gall.* jetton.

SZTORC, *ob.* Storc. SZTORCUMA, *ob.* Sztrosa.

SZTORT, u, *m.*, gatunek wielkiéj piszczeli, jak pomort; eine große Baßpfeife, ein Blaseinstrument. Dęta muzyka, flety i sztorty i puzany. *Tward. Misc.* 161. Sztorty i regały Pełny głos niosą chwały Monarchy najwyższego. *Ryb. Ps.* 294. Jest innych przy nim wiele puzanów i sztortów, Kawek, i z grubym głosem trąbiaków, pomortów. *Banial. A* 2 *b.* SZTORCISTA, y, *m.*, n. p. Nie kpij duda z barwierza, Nie kpij trębacz z sztorcisty, Niech nie kpi surmacz z bębenisty. *Dzwon. Stat. a* 3. co gra na sztorcie, der Baßpfeifenbläser.

SZTRABA, *ob.* Strzępia. SZTROF, SZTROFOWAĆ, *ob.* Strof, Strofować.

SZTROSA, y, *ż.*, albo sztorcuma, lina, którą statek u pachołków od budy bywa uwiązany. *Magier. Mskr.*

SZTRYCHOWAĆ, *ob.* Strychować. SZTRYFIASTY, *ob.* Strefiasty.

SZTUĆ, SZTUCIEC, *G.* sztućca, *m.*, SZTUĆCZYK, a, *m.*, *dem.*; *Ital.* stuccio; *Rag.* stukèt; *Bosn.* stuket, nosgniça zà pera: *Carn.* noshnèk, (cf. nożnica); *Vind.* noshje, noski, noshenze, pukfhiza, kratka risaniza, kratka pufhka: *Ross.* готовальня (cf. gotowalnia), влагалище (cf. włożyć), [illegible], приборъ (cf. przybrać), футляръ, футляренъ; *Ecc.* ножевлагалище, ножны. — 1) [illegible] z [illegible] albo [illegible] czyli [illegible], czyli [illegible] pary nalożone, ein Besteck. Sztuciec z różnemi igłami cyrulicki. *Czerw.* 31. Sztuciec z dziesięcią instrumentami cyrulickiemi. *ib.* 32. Sztuciec barwierski; *Ross.* бритвенникъ, (*ob.* Brzytwa). — *Theca cultraria literatorum*, [illegible] 7, 175. Pisarska szkatuła, [illegible] 701. [illegible] *Teat.* 12, 46. Sztuciec stołowy: nóż, grabki, łyżka, Tischbesteck. Sztućce srebrne do jedzenia, i inne drobne srebra. *Sejm. Grodz.* 2, 135. Ukradziono sztukę jednę stołowego sztućca. *Teat.* 28. *b*, 147.— 2) Sztuciec, Sztućczyk, gatunek strzelby, z *Niem.* der Stutz, Stutzer, die Stutzbüchse. Miałem sztuciec, co to o siedmset kroków [illegible], wszyscy czterej z koni jak kaczki. *Teat.* 26, 57. Jak wytnę z mojego sztuczyka, obydwa z dymem. *Teat.* 26, 59. SZTUCOWAĆ *cz.* [illegible], u ogrodników, [illegible] obcinać, pasenkować, [illegible] *N. Kon.* Bäume kappen, [illegible] den Stutz geben, sie beschneiden.

SZTUCZKA, *dem. Nom.* sztuka. SZTUCZNOŚĆ, ści, *ż.*, kunsztowność, misterność; *Vind.* savitnost, safuknost; *Ross.* лесть, die Kunstfertigkeit, Kunst, Künste. [illegible] chytrości stara sztuczność na wstręcie była. *Warg. Wal.* 215. O wróblach i ich sztuczności. *Haur. Sk.* 283. SZTUCZNY, a, e, SZTUCZNIE *adv.*, kunsztowny, misterny, foremny, künstlich; *Slov.* kunštowný, mistrowský; *Hung.* mesterséges; *Boh.* uměnný, (cf. umiejętny); *Carn.* umętn; *Vind.* vmetaln, vmetalnosten, moistrun, kunfhten, povmetalski, po kunfhti, pomoistroven; *Rag.* rukotvorni, hitrotvorni; *Ross.* изкуственный, хитрый, хитръ (cf. chytry), художный (cf. chędogi), художественный; *Eccl.* благохудожный. Sztuczna rzecz, sztuka. *Cn. Ad.* 1145. Insza jest droga traktowania z sztucznemi, a insza z szczeremi. *Lub. Roz.* 131, cf. chytry, podstępny, lis; *Vind.* savit, safukan, kudokunfhten, galufh, pregnan, kunsten: *Ross.* лестный — §. *Passive:* Sztucznie czyli sztuką zrobiony, nie przyrodzony; künstlich gemacht, künstlich hervorgebracht. Ręce [illegible] nogi sztuczne do przyprawiania po upiłowaniu onychże. *Czerw.* 37. (*Ross.* штучный z sztuk czyli kawałków złożony, składany). — SZTUFADA, SZTUFATA, y, *ż.*, duszona potrawa, ein gedämpftes Gericht; (*Slav.* shtufat). Sztufata czyli duszona sztuka mięsa, lub pieczenia wołowa. *Wiel. Kuch.* 430.

SZTUKA, i, *ż.*, SZTUCZKA, i, *ż. dem.*; *Boh.* štuka, štučka; *Sorab.* 2. schtuka, schtuzka; *Carn.* shtuk; *Vind.* fhtuzhei, fhtukelz, fhtukel; *Bosn.* stuçka od mesa, za-

łogaj. załogajiceh; *Ross.* штука, штучка; — §. a) kawał, szmat, spłacheć, część leda czego, *Germ.* ein Stück, ein Stückchen, ein Theil von etwas; *Svec.* stycke; *Anglos.* stiece; *vulg. Germ.* Stuck. Na dwie się sztuki dzida złamała zajadła, Część utkwiła w puklerzu, część na ziemię padła. *Dmoch. Il.* 2, 24. Wszystkich w pień wycina, w sztuki płata. *Teat.* 56. *c,* 23. Na tysiąc sztuczek go rozrąbali *Birk. Gł. Kon.* 41. Na małe sztuczki dali rozdrapać ciało swoje, i po małéj kropli roztrząsnęli krew swoję. *Rej. Post.* *V y* 3. Skały z opokami się padające twardemi Z straszliwym grzmotem w sztuki się krajały. *Odym. Św.* 2, *J i* 4 *b.* Sztuka u mularza, znaczy cegła niecała. *Magier. Mskr.* Armata dzieli się na trzy części, na denną sztukę, na czopową i na wylotową. *Jak. Art.* 1, 138. *Łęsk.* 2, 240. Sztuka drzewa, o którą się łoża opiera. *Jak. Art.* 1, 24. Cudzą sztukę kraju zawojowali, kraj cały własny niszcząc. *Jabł. Tel* 59. Jest u Euzebiusza sztuka listu Dyogenesa. *Sk. Dz.* 135. (ułomek). W królestwie tym nie używają monety, tylko sztuczki złote w zamian dają. *Boter.* 228. Trąba myśliwska, oprawna w złote sztuczki. *Kurop.* 3, 49. (cętki). Włosów jej perły nie zdobią, ni sztuki złociste. *Bardz. Trag.* 453. Sztuka chleba, kawałek, kęs chleba; ein Stückchen, ein Bissen Brot. Gdy ubogiemu potkniesz sztuczkę chleba, Rzeczeć, płać ci boże z nieba. *Lib. Sen.* 13. Położę przed cię sztukę chleba, abyś jedząc wzmógł. 3 *Leop.* 1 *Reg.* 28, 22. (chlebicę chleba. 1 *Leop.*). Gdy tedy on wziął sztuczkę chleba, wnet precz wyszedł. 1. *Leop. Joan.* 13, 30. Dla sztuczki chleba, dla szkapiny trochę, do Tatarów przystają. *Birk. Kant. B* 2 *b.* Sztuczkę chleba (w misie) omoczywszy, podał mu. *Sekl. Joan.* 13. — *Aliter:* Sztuka chleba = kawałek chleba, sposób do życia; ein Stück Brot, Brot, Unterhalt, Auskommen. Do sztuki chleba komu pomagać. *Haur. Sk.* 204. Zapłaty dzielność nie ma, ene nauki Głodne bolejąc bez swej chleba sztuki. *Groch. W.* 566. — Sztuka, sztuczka mięsa = kawałek, kęs mięsa; ein Stückchen, ein Bissen Fleisch. Sztuczkę mięsa zjadł, i także mierniuczko pił. *Sekl.* 13. Sztuczka od mostu. *Rys. Ad.* 64. od mostka, od piersi kawałek, przedni, specyał, ein Stückchen von der Brust. — *Aliter:* Sztuka mięsa = sztukamięsa. *Kpcz. Gr.* 2, *p.* 178. wołowina, mięso wołowe na stół; *Vind.* goveje, goveju meſu, volounu meſu, govednu meſu, govedina, goveje, goveja pezhenka; *Bosn.* govedina, govedje meso; *Slav.* govedsko méso, govedina; *Ross.* говядина, Rindfleisch. Po dobrej sztuce mięsa i klarownym winie Łatwiej w was zapalczywość zapewne przeminie. *Węg. Org.* 28. Dobra jest sztuka mięsa przerastała a krucha. *Kras. Pod.* 2, 68. Proszę cię Mikołaju do siebie w dom, ale Po staropolsku mówiąc, na sztukę mięsa, choć Będzie przy tym co więcej. *Opal. Sat.* 158. Kto proszę zgani Wołową sztukę do chrzanu! *Tward. Misc.* 109. — Sztuka u stołu, porcya, część jadła każdemu udzielona. *Wlod.*, die Portion, das einem jeden zukommende Stück. — Sztukami, po sztuce, częściami, *frustatim. Cn. Th.* 1124. stückweise, theilweise; *Vind.* po koſi, na drobnu, na falate, koſovitnu; *Ross.* поштучно. Mięso sztukami by deszcz padało z obłoków, którego większą część ptastwo rozchwytało. *Warg. Wal.* 16. Od sztuki do sztuki, einen Theil nach dem andern. *Nominatim perscribere*, słowo od słowa albo od sztuki do sztuki oznajmić. *Macz.* — *De homine*, Sztuka łotra, *aliquantum improbus*, *frustum nebulonis. Cn. Th.* 1124. na łotra pochodzi, zakrawa; ein Stück von einem Spitzbuben, ein kleiner Spitzbube. — *Simili.* To wykwintna sztuka, ten człowiek, nie lada sztuka. *Ld.* Fartyczna *sztusia. *Port. Arg.* 725. (o chytrym złodzieju). — §. Sztuka, jedna rzecz przez się cała, ein Stück für sich. Wyrabianie śkła u nas do téj doskonałości doszło, iż wprawne oko mieć trzeba, aby niektóre sztuki rozróżnić od Angielskich. *N. Pam.* 13, 38. Zabrał pięć set dział, oprócz sztuk mniejszych. *Star. Vot. D* 3 *b.* Na sali było sto sług kędy jedli; Sztuk kryształowych, tam gdzie goście siedli, I złotych wielką liczbę rozłożyli. *P. Kchan. Jer.* 368. Ze stu drachm zrobię sobie dwieście, przedając śkło na sztukę. *Mon.* 69, 404. (sztukami, *oppos.* hurtem, ryczałtem). Jedna sztuka z pary *Ross.* парникъ. Dał mi sztukę złota. *Teat.* 8, 51. pieniądz złoty, ein Goldstück. Talar w sztuce, 6 franków czyni. *N. Pam.* 12, 285. (cały talar, kurantowy). W sztukach miedź, mosiądz, srebro; nie robione, ale na wagę. *Cn. Th.* 1218. (w sztabach). — Sztuka płótna, pewna liczba łokci płótna; ein Stück Leinwand, eine bestimmte Anzahl Ellen. Na płótno lniane cienkie, wchodzi w półsetek sztuk 8; sztuka po łokci 12. *Przedz.* 28. Sztuka niesie łokci 12 na wielkie motowidło. *Haur. Ek.* 58. Sztuka płótna ma w sobie łokci 100. *Chmiel.* 1, 161. Belica płótna Kolińskiego ma w sobie sztuk 60. *Gost. Gor.* 111. Łokci liczba wielka w małej sztuce abo pakieciku się zawiera. *Grod. Dis. D* 3 *b.* Nalazła w skrzyni sztukę albo postaw sukna. *Szczerb. Sax.* 140, (cf. postaw). — Sztukę w sztukę, ein Stück ins andre gerechnet. *Tr.* — Sztuka w zamku strzelbowym, żelazko sprężyne odpierające, der Nuß in dem Schloße eines Feuergewehrs. *Tr.* — §. b) Sztuka, dzieło kunsztu, sztuka od roboty malarskiej, snicerskiéj, muzycznej, teatralnéj; *Germ.* ein Stück, Produkt der schönen Künste. Sztuki subtelnym pędzlem malowane. *Suszyc. Pieśn.* 3, *N* 4 *b.* Gram na klawicymbale weale nową sztukę. *Teat.* 38, 25. — §. Sztuka, u rzemieślników wszystkich, którą wystawiają ci, co mistrzami chcą zostać. *Cn. Th.* 1124, *Carn.* mojstrya, das Meisterstück eines Handwerkers. Żadnemu nie dopuszczą nijakiego rzemiosła jawnie robić, aż sztukę uczyni. *Modrz. Baz.* 184. — §. c) Sztuka, *subjective* = sztuczność, kunsztowność, misterność; die Künstlichkeit, die Kunst. Z taką sztuką grał Mentor na lirze, że Achitas zazdrosny puścił lirę swą. *Jabł. Tel.* 112. Sztuk w biedzie nie stawa. *Bardz. Trag.* 264. — O sztukę z kim iść, w zakład zręczności się puszczać; sich in einen Kunstwettstreit einlassen, um Kunst oder Geschicklichkeit einen Wettstreit wagen. Sofokles już zgrzybiały szedł z swoją tragedyą o sztukę z drugiemi poetami, a jednym głosem wygrał. *Warg. Wal.* 338. Z jednym tam o sztukę strzelał z łuku. *Papr. Ryc.* 392. — *Passive:* Sztuka, rzecz sztuczna,

sztucznie, misternie zrobiona; etwas Künstliches, eine Kunst, ein künstliches Ding, Werk, Kunststück; *Vind.* vmetalstvu, iskunshtnshtvu; *Rag.* ruktovor, (cf. rękodzieło). Sztuczna rzecz, sztuka wielka, misterna, wytworna, *Palamedis inventum.* *Cn. Ad.* 1145. Sztukim dokazał, iż nie mierząc, i na pamięć strzeliwszy, dobrze trafiłem. *Mon.* 74, 46. Sztuka wielka, mały pożytek *Cn. Ad.* 1109. — §. *Objective:* Sztuka, kunszt, die Kunst; *Boh.* um (cf. 'um, umieć, rozum), uměnj; *Carn.* umetalnost, umétnost; *Vind.* kunsht, viednost (cf. wiadomość), vmetalnost, vuk, (cf. nauka, cf. wyknąć); *Croat.* vmetelnost, mestria, zanât; *Dal.* zanat; *Bosn.* zanát, hitrost, (cf. chytrości); *Slav.* zanat; *Rag.* nauk, hitrina, hitrotvornos, tvorba; *Ross.* искусство; *Eccl.* художество, хытрость. Sztuka tym lepsza będzie, im lepiej będzie naturę naśladowała; wszystkie sztuki mają za cel naśladowanie natury. *Gol. Wym.* 118. I na cóż więc prawidła swe sztuka nam kreśli? Na to, żeby natury trzymać się najściślej. *Dmoch. Szt. R.* 84. Na tym sztuka największa, ukryć sztukę. *ib.* 78. Sztuki wyzwolone. *Zab.* 7, 154. die freyen Künste. Sztuka rymotworcza. *Dmoch.* die Dichtkunst. Kto jaką umie sztukę, ćwiczyć się w niej powinien. *Teat.* 27. *c*, 40. Sztuk, co nie umiesz, nigdy nie pokazuj. *Jabł. Ez.* 45 — §. *In deteriorem partem.* Sztuka, zła sztuczność, misterność; *Vind.* oziganost, (cf. cygan): Kunst, Künstlichkeit, Verschmitztheit. Pochlebca synowi intresowi wziął w mamki sztukę, tę szalbierkę starą, która go cnoty odziała płaszczem. *Zab.* 10, 156, cf. obłudność, Gleißnerey. Człowiek ten ma w sobie wszystkie złe sztuki, wszystkie wady pospołu pomieszane. *Gorn. Sen.* 291. Sztuka, fortel; Kunstgriff, Kniff; *Croat.* himba; *Bosn.* varka, himba; *Ross.* збой (cf. zbój), уловка (cf. ułowić), проказы, происк, происки; *Eccl.* прилогъ, хитростнотворение. Na przebiegach się znają, i sztukami narabiać umieją. *Mon.* 69, 612. Sztuka żołnierska, *stratagema*; *Sorab.* 1. pžeklepane pohlečženo; *Slav.* vojnicska majstoria, privara, (cf. przywara), Kriegslist. Mogliśmy sztuki wojować sztukami, Wpadłiby byli Grecy w łapkę sami. *Bardz. Trag.* 270. Sztuki, fortelu zażyć, sztuką zajść na kogo, postąpić sztuką; jak cię zmogę, jeśli nie mocą, to przez nogę; *Ross* шашничать, (шашни kunszafty): List brauchen, mit List auf einen losgehen. Poczciwy temi sztukami nie pójdzie. *Gorn. Dw.* 304. Jeszcześ się ważył zostać hypokrytą, zajść sztuką na mnie. *Zab.* 13, 362. Przy mnie stoi, a przeciw mnie sztukę stroi. *Cn. Ad.* 1181. (tu stoi, a indzie złe broi). Sztuka na raz. *Teat.* 55, 45. Sztuka na sztukę. *Cn. Ad.* 1147. (jest rozum nad rozum, trafiła kosa na kamień). Dobrze kto sztuką i na sztukę zajdzie. *Jabł. Ez.* 40. Frant się swoją sztuką gubi. *Kras. List.* 165. (kto drugiemu dół kopie, sam weń wpada). Na jego zabicie sztuki robili u króla. *Jabł. Tel.* 183. (intrygowali). — Sztuka, sztuczka, figiel, psikus; ein Streich, den man jemanden spielt, ein böses Stückchen. Nie zaprzestaniesz codzień nowych płatać mi sztuczek! *Teat.* 29, 91. Ta sztuczka, jeżeli nie gardłem, to kajdanami pachnie. *Teat.* 1. *b*, 85. Poznaję teraz jego sztukę, zażył mnie z mańki. *Teat.* 21. *b*, 49. Kobietki same wyuczyły go swych sztuczek miłosnych. *Teat.* 3. *b*, 9. — §. *Szermiersk.* Sztuka, krzyżowa sztuka, szerm na krzyż, Kreuzhiebe der Fechter. Szermierz dotąd ucznia swego uczy szermować, sztuki czynić, paraty wyprawiać, aż go mistrzem ostawi, iż sam przez się będzie szkoły miewał. *Glicz. Wych.* O 2. Niech go kaci wezmą, gęsto macha, a na kształt coś krzyżowej sztuki. *Teat.* 45 *c*, 122. *Wyb.* — SZTUKATOR, a, *m*, ozdoby gipsowe robiący, der Stuckaturarbeiter. Stał w kramie sztukatora kupido woskowy. Na przedaż, i tylko mu brakowało mowy. *Mon.* 76, 4. SZTUKATORSKI, a, ie, do sztukatora należący, Stuckator=. Meblów kosztownych wybory, Sztukatorskiego czyli dłóta wzory. *Zab.* 9, 138. Jakich wyrabia sztukatorska ręka z gliny, takich wy wojowników wyrabiacie. *Nag. Fil.* 55. Sztukatorska robota. SZTUKATORYA, yi, *ż.*, ozdoby na facyatach lub wewnątrz domów przez sztukatora z gipsu i wapna wyrobione. *Magier. Mscr.* SZTUKATURA, Stuckaturarbeit. Kapiszony na osobach staroświeckiéj sztukatoryi w Gdańsku widziałem. *Mon.* 73, 36. ''SZTUKODZIELNY n. p. Włoch. *Zab.* 5, 519. *Pr.* kunstgeübt, kunstreich. ''SZTUKCZYNNOŚĆ, ści, *ż.*, to, co daje sztuka, sztuka skutecznie działająca; die Kunstanwendung, der Kunstgriff. Za pomocą sztukczynności różny stopień twardości nadany być może stali hartowaniem. *Krumł. Chym.* 179 *et* 85. SZTUKMISTRZ, a, *m.*, SZTUKMAJSTER, stra, *m.*, sztuką się popisujący, artysta; ein Künstler, Meister in etwas; *Boh.* umělec; *Carn.* umetaliz; *Vind.* vmetalnik, mojster, *Ross.* художникъ, хитрокъ (cf. chytrzec), (штукарь kuglarz, *f.* штукарка); *Eccl.* хытрецъ (cf. chedogi), художникъ. Im większe będzie miał sztukmistrz albo rzemieślnik znajomości chemiczne, tym lepiéj wydoskonali swoję sztukę. *Mon.* 73, 530. Już prawie tarczę tę ukończył sztukmistrz doskonały. *Dmoch. Il.* 2, 177. Sztukmistrz Dedalus. *Bardz. Trag.* 126. *Rog. Dz.* 3, 148. *Krumł.* 179. Często pływacz najlepszy na dnie się uchwyci, I kark łamie sztukmajster, co skacze po linie. *Min. Ryt.* 4, 194. powrozobiegun, Seiltänzer, Taschenkünstler. Włóczą się po kraju obcy kramarze i sztukmistrze czyli kuglarze. *Pam.* 85, 1, 101. (*Ross.* штукарь). — *Transl.* O zdradliwy fałszerzu, sztukmistrzu wszech złości. *Bardz. Trag.* 217. — §. Sztukmistrz strzelbowy, puszkarz; *Germ.* der Stückmeister, Artillerist, Feuerwerker. Do inżyniera albo sztukmistrza należy, aby umiał odległość miejsc pomierzyć, fortyfikacye sporządzić etc. *Archel. praef.* SZTUKOWAĆ *cz. contin.*, §. 1) siec na sztuki; *Carn.* shtûkam, *Germ.* zerstücken, stücken. Bodaj go kat sztukował. *Tr.* — §. 2) Sztukować, sztukę przydawać, nadstawiać; anstücken, stücken. Kobiety nic nie robią, tylko garnierują, Blondyny trefią, marszczą, rzną, sztukują. *Teat.* 24. *b*, 8. Sztukowanie abo szpuntowanie drzew, szczepienie. *Cresc.* 128. — §. Sztukować, sztuki dokazywać, kunsztować, künsteln. Żadna sztuka nie jest z pożytkiem, gdy jéj kto używając sztukuje aż nazbyt. *Mon.* 71, 274. SZTUKOWY, a, e, od sztuki, do sztuki należący, Stück=. Sztukowe *subst.*, płat od każdej sztuki bydła, Zoll von jedem Stück Vieh. Miasto to pogorzałe od podatków uwal-

niamy i sztukowe mieszczanom przywracamy. *Vol. Leg.* 4, 112. 'SZTUKWARK, u, *m.*, składana, szrotowana, słojerzowata robota, mozaika; (z *Niem.* Stückwerk), eingelegte Arbeit, (sztukaterya. Drzwi sztukwarkiem rozlicznym dziwnie nakrapiane. *Rej. Zw.* 11. Sztukwarkiem drzwi, marmurem ziemia położona. *Otw. Ow.* 334. Marmurem abo sztukwarkiem ściany osadzone. *Gorn. Sen.* 256 Ktoby budowaniu, malowaniu, sztukwarkom i innym zbytkom miarę postanowił? *Gorn. Wł. S.* 'SZTUKWARKOWY, a, e, do sztukwarku należący, 'słojerzowaty, składany słojem, wykładany; eingelegt, mit eingelegter Arbeit verziert. Sztuczki sztukwarkowe w ściany wsadzone. *Gorn. Sen.* 256. Sztukwarkowa szafa. *Budn. Apopht. T* 3.

SZTURCHAĆ, SZTURKAĆ, SZTURKNĄĆ, *ob.* Stursać.

SZTURM, u, *m.*, 1) burza, nawał; (*Boh.* šturm, chumol; *Sorab.* 2. schturm; *Vind.* ſhturm, fortuna [z *tureck.* 2], (cf. fortuna); *Croat.* burkanye, halabuka; *Ross.* буря (*ob.* Burza), штурмъ; *Germ.* der Sturm, Sturmwind, Seesturm; *Niederl.*, *Anglos.*, *Angl. et Svec.* storm; *Irland.* sturrim; *Isl.* stormur; *Wallis.* ystorm; cf. *Lat.* turbo). Szturm wielki powstał, morze się wzburzyło, Wszyscy mniemali, że już po nich było. *Auszp.* 80. Śmiało żagle puszczają na szturm wiatrów srogi. *Hul. Ow.* 162. Gdy inne drzewa szturm łamie i kruszy, Liścia szeleszczą, dąb się ani ruszy. *Kras. Oss. C b.* Na wielkie gmachy często szturmy biją. *Bardz. Trag.* 578. — 2) *Milit.* Szturm, szturmowanie, atak obozu, stacyi, zamku, fortecy, przypuszczony otwarcie, to jest, ani okopem, ani koszami nie zasłoniwszy żołnierzy. *Papr. W.* 1, 479, *Carn.* preskok (cf. przeskok); *Vind.* naskak, napad, ſhturm, naskozhenje; *Croat.* stúrma voynichka; *Slav.* jurish; *Ross.* штурмъ, приступъ, die Bestürmung, das Stürmen, der Sturm, das Sturmlaufen. Szturm przypuścić. *Star. Ref.* 98. szturmować, Sturm laufen. Z wielu stron mógł szturm puścić do miasta. *P. Kchan. Orl.* 422. Nieprzyjaciel domyślił się, z któréj strony dać szturm król umyślił. *ib.* 425. Szturm odbić, wytrzymać. *Cn. Th.* 1124. Szturm stracić. *Chmiel.* 1, 85. — *Fig.* Łzy kobiety są najmocniejszym szturmem na mężczyznę. *Teat.* 21, 82. 'SZTURMAK, a, *m.*, 1) gatunek hełmu czyli szyszaka, przy szturmowaniu używany; *Germ.* die Sturmhaube, Pickelhaube. Kamieniecki w szturmaku czubatym jeżdżąc, wojska szykował. *Stryjk.* 714. Włosy szturmaki okryły. *ib.* 494. Na głowie szturmak soboli z zaponą. *Kchow.* 51. — §. Gatunek strzelby z rurą przy wylocie szeroką, eine Art Schießgewehr, (cf. półhak). Parę pistoletów, szturmak, obuch i burka na ścianie wisiała. *Mon.* 69, 147. — 2) Szturmak, petarda, puszka nabita prochową zaprawą, do wyłamania bram, murów służąca. *Jak. Art.* 3, 319. *et* 1, 8. *et* 2, 167. die Petarde. — §. Szturmak, u ślósarza, hak od okna, dla trzymania kwatery od mocnego wiatru. *Magier. Mskr.*, *Germ.* der Sturmhaken, Fensterhaken. SZTURMOWAĆ *cz. niedok.*; *Boh.* šturmowati; *Vind.* sturmat, sturmiti, ſhturmati, naskakati, napadati, obidje treti; *Croat.* stúrmam, puntati; *Sorab.* 2. schtormowasch; szturmować do miasta = szturm przypuszczać do miasta, szturmem dobywać miasta; eine Stadt bestürmen, Sturm laufen. *Cn. Th.* 1124. — Kulmi szturmujesz w kręglarni do póty, póki grosza na wetówkę stanie. *Mon.* 76, 728. — *Fig.* Szturmować do kogo, szturmować na kogo = mocno nacierać na kogo, auf einen losstürmen, heftig losdringen, ihn bestürmen. Szturmuj do niej serdecznie, byś jej miłość wzbudził. *Treb. S. M.* 93. Tego po was dopraszają się uciśnionego pospólstwa łzy, do samych szturmując niebios. *Ossol. Mow.* 38. Szatan na człowieka szturmuje. *Karnk. Kat.* 437. Arystoteles szturmuje przeciwko nauce Platonowej. *Petr. Et.* 65. *Gorn. Sen.* 547. SZTURMOWNIK, a, *m.*, szturmujący, szturmem dobywający; *Vind.* sida, grada terez, naskakuvauz; ſhturmavez, der Stürmer, Bestürmer. Jedni z szturmowników ściany rozwalają, drudzy ogień podrzucają. *Krom.* 278. Szturmowniki, co się dobywają do drzwi niby szturmem, włamują, złodzieje. *Alb. na Woj.* 6. SZTURMOWY, a, e, do szturmu służący, od szturmu, Sturm=. Naczynia szturmowe Turkom pobrano. *Baz. Sk.* 272. Szturmowe wieńce, Sturmkränze, używane pod czas przypuszczonego szturmu. *Jak. Art.* 2, 106. *et* 3, 319. Szturmowe pale. *Łesk.* 2, 225. Miasto prędko przez gwałt szturmowy wzięli. *Warg. Cez.* 69.

'SZTUSIA, *ob.* Sztuka.

SZTYBER, bra, *m.*, [z *niem.* Stieber; Stąpor *qu. v.* 2]. n. p. Zcapion Węgrzynek na pulpitu spływy Przyprawion, sztybra chwyta się jak grzywy. *Pulp.* 11. Sztyber na statkach, okrętach.

SZTYCH, u, *m.*, sztychnienie, pchnienie czym ostrym, zakłócie; *Germ.* der Stich, den man jemanden versetzt; *Vind.* stieh, peh, vbod, pobod, sabod, buz, pehnenje; *Croat.* boden; *Rag.* ùbood; *Bosn.* zadivgljaj, koji se ighlom cini; (*Ross.* штыкъ, штычекъ bagnet); *Ross.* колотье. Grotu złotego sztych nieodbity. *Pilch. Sall.* 148. Nieodbity sztych szwajcy złotej. *Jag. Gr. A* 3. Sztychem czyli sztychowemi pociskami poległ; *fossim telis obrutus. Cn. Th.* 1125. 'Pachmie, *punctatim*, sztychem. *Macz.*, (*Sorab.* 1. kawayo, z kawania; *Rag.* bodèzom, bódimize). Raz tylko człek się rodzi, A śmierć tysiącznym sztychem nań godzi. *Kchow.* 142. Sztych krawiecki, haftarski, szwaczki, *ob.* Ścig, Ścieg. Sztych u krawca i szwaczek znaczy każde zajęcie igły w szyciu. *Magier. Mskr.* Ścieg u krawca i szwaczek znaczy za każdym sztychem zaciągnienie nitki w szyciu. *ib.* Za sztych zaszywać, u krawca, szycie sukna lub materyi, trzymając je dubeltowo w palcach. *ib.* Wybrać sztychy, powyciągać nitki ze szwu po rozpróciu. *ib.* — §. Sztych u miecza, *etc.*, śpica, koniec ostry, ostrze końca, die Spitze des Schwerts ꝛc. Szyi w śrzód strzała mu się śmiertelna zawarła, I sztych ostry na drugą stronę przepadł gardła; *nudum ferrum. Żebr. Ow.* 144, (cf. grot). Traci sztychem oszczepnym w furtę; ta odskoczy. *ib.* 50; *extrema cuspide.* Samostrzał robiony z drzewa niezwyczajnego, sztychem złotym tkniony; *cujus fuit aurea cuspis. ib.* 181. Gdy go nie chcieli dobić, sam ná sztych broni swojej padł i zabił się. *Zal. H. T.* 171. Sztych miecza i żelezca strzał ku sercu się jego obrócą. *Psalmod.* 38. Jeśli obwiniony do sądu nie przyjdzie, tedy powód wstawszy, ma przeciwko wiatrowi dwa razy mieczem, a trzeci raz sztychem uderzyć. *Szczerb.*

Sax. 438. (dwa razy ciąć, trzeci kłóć). — Strzelać na sztych, t. j. fuzyą prosto nad głową wyrychtowaną do ptaka strzelać, grade über seinen Kopf weg in der Luft den Vogel schießen. Prawo jest myśliwskie, żeby na sztych do słonki nie strzelać. *Skrbk. Mskr.* Wziąłem ją na sztych, i dlategom nie trafił. *ib.* — Na sztych bieżeć, u flisów zowie się iść prosto na wodę. *Magier. Mskr.* grade ins Wasser gehen. — *Fig.* Sztych, niebezpieczny raz, niebezpieczeństwo, die Gefahr. Łatwiej cudzą skórę na sztych wydać, niż swojej nadstawić *Teat.* 8, 110. (narażać. na szańc stawić). Sławę człowieka na sztych podawać *Budn. Apopht.* 111 (na złe języki, na hańbę). Przyjdzie czas, gdy pod ten sztych przyjdą, I z śmiertelnego opisu nie wyjdą *Suszyc. Pieśn* 2, T 3 *b.* (pod strychulec śmierci). — Przyjść z kim na sztych = w zapasy z kim iść, walczyć z kim, spierać się, *pr. et fig.*; mit einem kämpfen, streiten. Gdy na sztych przyjdziesz z niedowiarki, trwaj w stateczności *Rej. Ap.* 3 — §. Sztych sznicerski, sztychowanie, rznięcie, rycie, rzezba; der Stich, das Stechen, Kupferstechen, der Kupferstich, Holzstich. Sławni w sztych mistrzowie, Ruben etc. *Lib. Sen.* 40 — § Sztych w ziemię etc., głębokość wybrana sztychem, tyle, ile jednym sztychnięciem dobrać można; ein Stich Erde, so viel sich mit einem Grabscheite aussticht. Ten kamień nie leży głębiéj, jak na jeden sztych. *Torz. Śkł* 201. Kopiąc Dydo w Afryce grunt Kartadze nowej, Znajdzie na kilka sztychów w ziemi łeb wołowy. *Pot. Pocz.* 408. Pierwsza warsta ziemi nie jest głębsza nad półsztycha *Switk. Bud.* 382. Ludziom-ci dosyć w ziemi grobu na trzy sztychy. *Pot. Zac.* 155. Cóż potym pysznić się w ziemi na trzy sztychy? *Pot. Pocz.* 2, 23. — §. Gdy będzie śkło czyste, białe, choćby w sztychu pokazało się cokolwiek czerwieniawe, z takiego robić kieliszki. *Torz. Śkł.* 125. w przełomieniu, w przełomie, im Bruche, *ob.* Sztyk, stark. — §. *Transl.* *Sztych = stawienie rzeczy przeciw rzeczy, równanie rzeczy z rzeczą, porównywanie, trzymanie jednéj przeciw drugiej równając; das Gegeneinanderhalten, Gegenüberstellen, Vergleichen, die Vergleichung. Nie to mnie obraża, że cnocie po rozkoszy dajecie miejsce; ale to, że ją na sztych kładziecie z rozkoszą. *Gorn. Sen.* 229. Na sztych kładę, *oppono vitium virtuti* *Cn. Th.* 448. Które złoto na świecie jest takie, któreby z tym złotem naszym czystością, jasnością i wagą złożyćby się na sztych mogło! *Janusz. Pos.* A 3. Cokolwiek na sztych idzie, nie może się sztychować samo, ale z czym drugim. *Gorn Sen.* 551. Cnoty zdadzą się, jakoby między sobą przeciwne były; kiedy je pospołu, jako na sztychu postawisz, jedna drugą zdobić będzie *Gorn Dw.* 86. Nie mając nikogo, którýby z nim szedł na sztych, jako z obrońcą i ojcem ojczyzny, zacnemu z dawna ojcu, daleko więcej przyczynił zacności. *Gorn. Sen.* 212. Język swój za gruby ma: czego dowodząc, wyrwie jakie staropolskie słowo z bogarodzicy, a z Czeskim jakim gładkim słówkiem na sztych je wysadzi. *Gorn. Dw.* 43. — §*. Sztych, sztychowanie, frymarczenie, frymark, handel w zamianę; der Tauschhandel, Stichhandel, der Stich. Cierpi i wstyd i szkodę, gdy pozwie cygana, Że go w sztychu oszukał; cygańska wygrana. *Klon. Wor.* 68. SZTYCHARNIA, i, *ż.*, izba do sztychowania ozdób i herbów, n. p. na armatach. *Jak. Art.* 3, 102. die Werkstatt des Stechers, Petschierstechers, Kupferstechers. X. Cybulskiemu winniśmy założenie w Warszawie sztycharni nót muzycznych *Pam. Warsz.* 4, 124. SZTYCHARZ, a, *m.*, który na miedzi etc., sztychuje, ryje; *Ross.* рѣзчикъ, (cf. rzeźbiarz); der Stecher, Kupferstecher, Petschierstecher. *Tr.* SZTYCHARSKI, a, ie, od sztycharza, Stecher-, Kupferstecher-, Petschierstecher-; *Ross.* рѣзчиковъ. Rylec, grabsztych, narzędzie sztycharskie, którym na blasze ryje. *Jak. Art.* 3, 314. SZTYCHNĄĆ *cz. jednt.*, Sztychać *niedok.*: *Sorab.* sticka; *Angl.* stich, sting; *Lat.* stigare; *Graec.* στίγειν, στίζειν); kłóć, kołnąć, pchnąć czym ostrym; stechen, einen Stich versetzen; (*Croat.* stéham *stimulo*; stiham = przekopuję). Klitemu jesion długi sztychnął w biodra obie: *per utrumque acta femur.* *Zebr. Ow.* 109. SZTYCHPLASTR, u, *m.*, plastr na sztychową ranę *Syr.* 82. ein Stechpflaster, ein Pflaster auf eine Stichwunde. Maść to na sztychplastry kosztowna. *Syr.* 716. SZTYCHOWAĆ *cz. cont.*, a) rysować, ryć, rzezać; graben, *Germ* stechen, z. B. im Kupfer; *Ross.* чеканить. Sztychować herby. *Jak. Art* 3, 102. — Sztychować serwaserem, ecować, mit Scheidewasser ätzen. *Tr.* Sztychować, w *górnictwie*, kruszec roztopiony z pieca wypuszczać; im Hüttenbaue, stechen, das Metall aus dem Oberheerd in den Niederheerd abzapfen. *Tr.* — *§ *Fig. transl.* Sztychować kogo, zadawać mu sztych, przytyk; einem einen Stich versetzen, auf ihn sticheln. Nietylko Kalwina, ale i pisma św. słuchać nie chce, owszem przez bok Kalwina i Zwingliusza doktory dawne sztychuje. *Żarn. Post.* 3, 82. Dyogenes tych, którzy się frasują o pochowanie zmarłych ciał, w powieści swojéj sztychuje. *Kosz. Lor.* 186 *b.* Gdy August młodzieńcowi niektóremu szłypkę dał, ten ku osobie cesarskiéj żart on, sztychując go, obrócił. *ib.* 177 *b.* — b) Sztychować co z czym, porównywać jedno naprzeciw drugiego stawiając; gegen einander halten, vergleichen, einander gegenüber stellen. Dawne dwory są daleko podlejsze od teraźniejszych, zwłaszcza sztychując je z dworem Zygmunta Augusta. *Gorn. Dw.* 81. Cnoty z cnotami, a występki z występkami sztychować. *Groch. W.* 475. By nie nasienie, nie byłoby zboże, a wżdy sztychując do tego co z nasienia urosło, maluczka rzecz nasienie będzie. *Gorn. Sen.* 200. Cokolwiek na sztych idzie, nie może się sztychować samo, ale z czym drugim. Bez czego drugiego sztychowanie rozumieć się nie może. *Gorn. Sen.* 551. Przyrodzenie we wszystkich swych sprawach stara się o pomiarkowanie między rzeczami, i żeby jednę z drugą jakby zważyła i sztychowała. *Boter.* 2. — *Simil.* Jej wszystko służy, bądź wdzięcznie tańcować, Bądź z kim dworstwem sztychować. *Petr. Hor.* 2, *B* 3 *b* (emulować, wyścigać się). — § Sztychować co, kogo = celować, przechodzić, przesiągać, przechodzić w czym; (einen ausstechen), übertreffen. Nie jest to człowiek tak osobliwy, iżby się siła drugich nie nalazło, coby go daleko sztychowali. *Gorn. Dw.* 127. Budynki ziemiańskie, już sztychują pałace pańskie. *Petr. Hor.* 2, *C* 2 — *Transl.* Oparł-li się *chyż który i wy-

dołał wszystkie Stosy wytrwać, szczyt jego wody sztychowały; *culmen unda tegit*. *Żebr. Ow.* 10. pokrywały, zalewały. — *§.* Sztychować, frymarczyć: einen Stichhandel machen, stechen, tauschen. Sztychowanie towarów za towar służy tylko blizkim miejscom. *Petr. Ek* 127. SZTYCHOWNY, a, e, n. p. Krew do góry buchając, przez powietrze sztychowne przepada: *longe terebrata prosilit aura*. *Żebr. Ow.* 145.? SZTYCHOWY, a, e, od sztychu, do sztychu należący, Stich-. Rana sztychowa. *Syr.* 82. (kłócie, sztych). Bohatyr ręką ćwiczoną Podaje razy cięte i sztychowe. *P. Kchan. Jer.* 115. Rana za każdym razem, lub był sztychowy lub cięty. *P. Kchan. Orl.* 1. 259. SZTYCHULEC, lca, *m.*, listwa drewniana, którą szewc na kolanie podkłada do przeszywania botów. *Magier. Mskr.* der Stichleisten der Schuster. SZTYCHWASER, *ob.* Serwaser.

Pochodz. *nasztychować*, *przesztychować*, *wysztychować*.

SZTYFT, u, *m.*, SZTYFCIK, a, *m.*, *dem.*, nit, spinka, z *Niem.* der Stift, das Stiftchen; (*Sorab.* 2. schtifft; *Vind.* stoglei, stogla, konterinza). Małemi śpilkami lub sztyfcikami papier do szyby przymocnić. *Les.* 114.

SZTYG SZTYG! wyraża odgłos kroku chodzącego, tapp tapp! den Schritt des Fußgängers auszudrücken. Już się w drogę wyprawują, I tak sztyg sztyg jak zdołały, O swych nogach pośpieszały. *Jak. Boj.* 128.

*SZTYLAG, u, *m.*, atytuda, położenie figury malowanej *etc.*, z *Niem.* die Stellung, z. B. einer Figur. W malarskim kunszcie na sztylagu i proporcyi każdéj figury wiele zależy. *Haur. Sk.* 356.

SZTYLAĆ, SZTYLAĆ się *med. niedok.*, (*Carn.* shteklâm = ciężko chodzić; shteklâzhia = kij wędrowniczy, shteklazhar = włóczęga); szpetnie chodzić jak krzywonogi, chramać, leniwo chodzić, einen grätschlichen Gang haben, grätschen. Wulkan chromy sztyla się o kuli. *Pot. Arg.* 65. Na kuli wsparty sztyla się, nowe knuje zdrady. *Pot. Syl* 157.

SZTYLET, u, *m.*, SZTYLECIK, a, *m.*, *zdrobn.*, puinał; *Ital.* stiletto; *Vind* ſtitlet, tinku bodalze, vbodalze, pobodalu; *Croat.* stilét, kordecz, stileteez; *Rag.* ubodàc; *Germ.* das Stilett, ein Dolch. Lobobyś mi chciała sztylet w gardle utopić, nadstawiam ci szyję. *Bardz. Trag.* 287. Gdybym miała sztylet, tysiąc razy utopiłabym go w mym sercu. *Niemc. Król.* 4, 169. Wąsik w sztylecik ukręcić. *Mon* 69, 117. (spiczasto). Dawniéj pisano na tabliczkach woskiem cienko powleczonych sztylecikiem. *ib.* 70, 265. (grabsztychem, rylcem, grafką). Sztylet w drukarni, spiczasty i ostry do wyjmowania liter z formy w korygowaniu. *Magier. Mskr.*

SZTYLFA, SZTYLPA, y, *ż.*, założona u góry część cholewy bóta, z *Niem.* die Stülpe, Stiefelstülpe. *Tr.* Sztylpa u bóta bywa z szaréj lub czernionéj skóry, na wierzchu cholewy. *Magier. Mskr.*

SZTYMBELEK, ZIMBELEK, lka, *m.*, SZTYMBLOSZEK, szka, *m.*, Sztymbelek, zimbelek abo sztymbloszek, belka nad samą zyzą w poprzek statku łękato idąca od budy; tu są ćwintnale. *Magier. Mskr.* der Steuerbalken auf den Flußschiffen. SZTYMBLOCH, a, *m.*, druga belka koło sztymbelka od sztaby, i ta jest szersza. *Magier. Mskr.* der zweyte Vorderbalken des Flußschiffs. *Haur. Ek.* 171. SZTYMBORK, SZTYMBOR, SZTYMBORT, u, *m.*, prawy brzeg czyli kraj okrętowy, das Steuerbord; (*Gall.* stribord; *Svec.* styrbord; *Holl.* stuurbord; *Isl.* stiornberd). *Tr.* Sztymbor zowie się burta po prawéj ręce od rudla. *Magier. Mskr.* Sternik ma pilnować sztemborku. *Haur. Ek.* 171. Marszałek jest piérwszy flis od sztaby na sztymborku. *Magier. Mskr.* — *§* Rubakier albo sztymbor woła sternik, kiedy flisom każe pojazdami robić. *Magier. Mskr.* *Dirige dextrorsum*, steruj ku barkotu; *dirige sinistrorsum*, steruj ku sztymborlu. *Chmiel.* 1, 80. *SZTYRNIK, *ob.* Sternik.

SZTYWNY, a, e, — ie *adverb.*, niegiętki, nieruchawy; *Germ.* steif; *Ross.* крутенекъ; (*Carn.* shtajf = mężny, wspaniały) SZTYWNOŚĆ, ści, *ż.*, niegiętkość, nieruchawość, *Germ.* die Steifheit. SZTYWNIEĆ *nijak. niedok.*, zesztywnieć *dok.*, sztywnym się stać, steif werden.

SZUBA, y, *ż.*, SZUBKA, SZUBECZKA, i, *ż.*, *dem.*; (*Boh.* šuba, čuba, (*distng.* čuba, čubka, čubička = suka, sobaka, psica, 2) wilczura.; *Sorab.* 1. schuba; *Sorab.* 2. schuba, schubba, schubka; *Carn.* shavba = futro; *Hung.* śuba *pallа*, *longum pallium*, *sive pallio similis toga talaris*; *Vind.* ſhauba = suknia weselna chłopianek; *Croat.* cúba, scuba, hidya z dugemi rukavi = suknia z długiemi rękawami; *Croat.* ch'ba *gausape*; *Ross.* шуба, шубка, шубища, шубёнка, (шубникъ kuśnierz.; *Germ.* die Schaube; (*Ital.* giubba; *Turc.* dziebe = odzienie zwierzchnie futrem podszyte. *Czart. Mskr*): suknia futrem podszyta; *Croat.* mènten, menténecz; *Dal.* chyurak, ein Pelzkleid, Pelzrock, mit Pelz gefütterter Oberrock. Szata, zrobiona z sukna, podszyta futrem, staje się szubą. *N. Pam.* 1, 42. Starca nie mierzi szuba pod czas kanikuły *Pot. Arg.* 519. Król w 'hatłasowéj szubce, podbitéj rysiami. *Stryjk. Henr.* Na wsi człowiek strojów nie zażywa, Oprócz co się giermakiem i szubą okrywa. *Gaw. Siel.* 358. Szubki, strój białogłowski. *Sax. Tyt.* 7. Szubeczka popielicza. *Star. Ref.* 46. Nie każdemu w szubce przystoi. *Rys. Ad.* 45. Skoro dziecię na świat wyjdzie, wnet mu krzyżyki, wnet złota na szyję, wnet szubeczki adamaszkowe i koszulki. *Glicz. Wych.* F 5. Potrzeba mu spać 12 godzin, potrzeba pięknéj sukienki, kitliczka, szubeczki. *Hrbst. Nauk.* o 5. — (SZUBET, *ob.* Śpiączka, Śpik). — *SZUBIĆ *cz. niedok.*, uszubić *dok.*, w szubę czyli futro ubierać, bepelzen, mit Pelzkleidern versehen, *pr. et fig.* Koniec ziemskiego bóstwa, które dyabeł ślubi, Skoro Adama w skórę baranią uszubi. *Pot. Pocz.* 525. Święty Marcinie, nie bardzo to do fozy, Suknią rznąć, kiedy ludzie szubią się na mrozy. *Pot. Pocz.* 147. Nie suknie z nich, nie gunie, ale skóry skubią, A sami się z nich w rysie i w sobole szubią. *Pot. Pocz.* 147. Wrona w cudze piórka się uszubi. *Pot. Pocz.* 658. ustroi, upstrzy.

SZUBIENICA, y, *ż.*, SZUBIENICZKA, i, *ż.*, *dem.*; *Boh.* šibenice, šibenka, wisálka (*ob.* Wisieć), čakan, čekan, (cf. czekan); *Slov.* šibenice; *Sorab.* 1. schibenicza; *Sorab.* 2. schibenza, (cf. *Germ.* schieben, cf. szybować); *Carn.* obeshilu (*ob.* Obiesić), gavge; *Vind* obeſilu, obieſhalu, obieſhaliſhe, gauge, galge; *Croat.* obeszilo, veszila (cf. wiesiadło), szohe (cf. socha), gálge; *Dal.* vi-

sala, szobe; *Rag.* vjesejala; *Bosn.* vjesejala, visejala; *Slav.* vishalâh, gàlge; *Ross.* висѣлица, рель; *Eccl.* вѣселица, вѣсило, вѣсникъ; — 1) *pohybel (cf. szlemię), trzy drewna do wieszania złoczyńców, złodziejów etc, *vulg.* *sprawiedliwość. *Dwor. H* 3. der Galgen. W rynku szubienice budowali, aby nieposłusznych wieszali. *Birk. o Exorb.* 16. Niemiło złodziejowi na szubienicę patrzyć. *Rys. Ad.* 50. (na złodzieju czapka gore) Dobry człowiek nie frasuje się, kiedy szubienicę widzi. *ib.* 12, (cf. sumnienie). — §. Szubienica, sposób kaźni, śmierci, obieszona śmierć, obieszenie, powróz; der Galgen, die Galgenstrafe, der Galgentod, der Strick. Rozbójnika prowadzą na szubienicę. *Boh. Kom.* 4, 226. Pojedynki tam szubienicą karzą. *ib.* 215. Złym wychowaniem dzieci źli rodzice Sami wiedziecie ich na szubienice. *Jabł. Ez.* 152. Człek nie tonie, godzien szubienicy. *Pot. Arg.* 503. (co ma wisieć, nie utonie). Złodziej, a chociaż szlachcic, wart jest szubienicy. *Teat.* 43. *c*, 49. *Wyb.* Takie zdobywanie szubienicą pachnie. *Alb. z Woj.* 17. *Birk. o Exorb.* 30. Będziesz miał, stłuczesz-li kłodkę, Szubienicę pewną ciotkę. *Rej. Zw.* 237 *b*, cf. na trzech drzewien węzeł go pasują. *Glicz. Wych. H* 6 *b.* — *Slov.* Šibenica mu chibi, *nihil ipsi deest*; *Slov.* id, trebaš na wisálku, *abi in malos corvos.* — §. Szubienica, gra od prostactwa używana, das Galgenspiel. — §. Szubienice *plur.*, miejsce, gdzie szubienica stoi. *Cn. Th.* 1126. das Hochgericht, der Galgen. — §. Szubienica, naczynie starodawnych narodów, którą winne urzędownie karano, krzyż. *Cn. Th.* 1125. krzyżowa szubienica, das Kreuz. — 2) Szubienica, y, *m.*, SZUBIENICZNIK, a, *m.*, wart szubienicy, wisielec, powróz; ein Galgenstrick, Galgendieb; *Boh.* šibeničnjk; *Slov.* šibeničný pták; *Vind.* obesthenjak, gaugenjak; *Ross.* висѣльникъ, *f.* висѣльница. *Flagrio*, szubienica, jak mówimy, z szubienicy się urwał, t. j. smard, ogieć, kija godny. *Macz. Trifurcifer*, szubienicznik, łotr. *ib.* Wołała za nim: złodzieju, szubieniczniku. *Haur. Sk.* 105. Ten szubienicznik naigrawa się z mego nieszczęścia. *Teat.* 1. *b*, 96. *Hor. Sat.* 247. — §. Wisiec, wisielec; *sed minus offendit aures vox* obieszony. *Cn. Th.* 1126. co wisi na szubienicy, ein Gehenkter, der am Galgen hängt. SZUBIENICZNY, a, e, do szubienicy należący; *Vind.* obiesthaun, Galgen=; n. p. Szubieniczna śmierć = powrozowa.

SZUBKA, *ob.* Szuba.

SZUBKIELNIA, i, *ż.*, w hucie śklanéj, łyżka żelazna duża, którą śkło stopione z tygla wyrzuca się. *Torz.* 36, die Schüppe, der eiserne Löffel in der Schmelzhütte. *Torz.* 266. *ib.* 203.

SZUBRAWIEC, wca, *m.*, hultaj, oszarpany, odartus, łajdak, gałgan; (*Boh.* šubrám se szargam się), ein abgerissener Lump, ein Lumpenkerl, Lumpenhund. Wielu żebraków znajdziesz opiłych, rozpustnych, szubrawców. *Kion. Wor.* 50. Łotrze, szubrawcze, niecnoto. *Zabł. Amf.* 26. *Teat.* 18. *b*, 8. Hultaje, szubrawce. *Lib. Sen.* 10 *Birk. Exorb. D.* SZUBRAWSTWO, a, *n.*, *collect.*, hultajstwo, hultaje; Lumpengesindel, Lumpenpack. Po tym szubrawstwo owe, wziąwszy jego szaty, Chcieli rzezać na cztery między sobą płaty. *Pot. Zac.* 168 (o krzyżownikach Jezusowych).

*SZUDZIĆ, *ob.* Szydzić.

SZUFATA, y, *ż.*, sieć do łowienia ryb, na dwóch kijach składanych osadzona. *Magier. Mskr.*, ein Fischernetz auf zweyen Stöcken.

SZUFLA, i, *ż.*, SZUFELKA, i, *ż.*, *dem.*, łopata, (*Sorab.* 1. wopatka; *Vind.* shubva, shubla, lopata, grebelza, ogrebelza, shubelza, lopatiza; *Ross.* лапка; *Germ.* die Schaufel; Niedersf. Schufel, Schüppe; *Anglos.* scoll; *Angl.* shovel, scoop; *Svec.* skofwel, skyffel; cf. *nostr.* skopiec). Szufla do przerzucania zboża. *Kluk. Rośl.* 2, 165. die Wurfschaufel. Szufle służą do ryzowania zboża, i wody z żyzy wylewania. *Magier. Mskr.* Ryzować, t. j. szuflami zboże pod czas przerobki przerzucać ze statku na ląd, a z lądu na statek. *ib.* Ma on w ręce szuflę albo łopatę, i wywieje boisko. *W. Post. W.* 30. (wiejadło). Ci dziurę okrętu łatają, tamci do szufli, do łopat, do konewek się rzucają. *Pot. Arg.* 607 die Wasserschaufel. Szufla, którą proch wsypują do armaty. *Archel.* 3, 9; niby łyżka miedziana, osadzona w rękojeści. *Jak. Art.* 3, 319. *et* 1, 265. Szufelka. *Jak. Art.* 2, 75. Szufla w drukarni, na którą zecer z winkielaku wykłada pismo, dwojaka, zecerska i preserska. *Magier. Mskr.*

SZUFLADA, y, *ż.* SZUFLADKA, SZUFLADECZKA, i, *ż.*, *dem.*, popielnica, skrzynka w większéj skrzyni do wysuwania i wsuwania, z *Niem.* die Schublade, der Schubkasten; *Boh.* schowadlo (cf. schować), truhljk, truchliček, stoljk, (cf. stolik); *Vind.* vliezhna ladiza, vliezhnik, pridel, priedelzh, tishni pridel, mifniza, mifa; *Rag.* sekrabijza; *Slav.* ladica; *Carn.* misênza; *Ross.* ящикъ, ящичекъ, выдвижный ящикъ, (cf. jaszczyk). Kałamarz z macicy perłowéj sztucznie zrobiony, komórki miał z kości słoniowéj, a szufladki z rozmaitych kamieni osobliwie uczynione. *Warg. Radz.* 161. Nie wiesz chudzino, co jest skrzynia okowana Z pieniędzmi, a co mieszek, albo szufladeczka. *Opal. Sat.* 31. SZUFLADOWY, SZUFLADNY, a, e, od szuflady, Schubladen=, Schubkasten=; *Ross.* ящичный.

*SZUFLETA, *ob.* *Sufleta.

SZUFLOWAĆ *cz. niedok.*, szuflą czyli łopatą robić, przerzucać: *Vind.* shublati, greblati, ogrebati (cf. grzebać), lopatiti, lopatuvati, s' lapato delati, schaufeln. Zboża wszelkie na zsypaniu często szuflować, de w lecie *Haur. Ek.* 54. W maju trzeba gnój na podworzu na kupę szuflować, i na ozimine pola wywozić. *Zaw. Gosp.*

*SZUFNAROWSKI, n. p. Pewny, by Turski z ogary, a Szufnarowski z karaśmi. *Rys. Ad.* 54, cf. zaiste jak Zabłocki na mydle.

SZUJA, i, *m.*, *et ż.*; (*Eccl.* шоуи lewy, шуйство неправда fałsz); §. 1) nikczemnik, plugawiec, *balatro. Macz.*, szubrawiec, ein Lump, ein schlechter Kerl, Lumpenkerl. Nie chcieli podrzutowi i szui służyć nikczemnemu. *Tward. Wł.* 30. (Szujskiemu). Gdy jeden senator szujami te drobną szlachtę, co była piesza przyszła, nazwał, wielka się żałość w szlachcie poruszyła. *Biel.* 522. W Rzymie nakoniec lada szuje posadzili na tronie. *Pot. Arg.* 508. Lada to szui dzieło, lada klechy. *Pot. Syl.* 386. W szturmie najmężniejszy od lada szui zabitym będzie.

Budn. Apopht. 122. Odpędźmy tę nikczemną gadatliwą szuję. *Zabł. Amf.* 15. — Na szuję konia kładą szle furmani. *Alb. z Woj.* 11. (na szkapsko). — §. 2°) Szuja, *ob.* Czuja, Czujka, °Czuhaj. SZUJOWATY, a, e, — o *adv.*, nikczemny, gałganowaty; zerlumpt, abgelumpt, Lumpen=. W wielkiéj gęstwie ludzi, więcéj bywa zgrai szujowatéj i hałastry nikczemnéj, aniż chłopa hożego. *Krom* 334.

SZUKAĆ *cz. niedok.*; (*Boh.* hledati, hledowam, (2. hledjm, hleděti *videre*, *ob.* °Gladać); *Sorab.* 2. pütam, putasch, (*ob.* Pytać); *Sorab.* 1. pyttacž; *Carn.* yskati, yshem, iskati, ishem, (*ob.* Iskać); *Vind.* jiskati, iskati, jifhem, jifhat; *Croat.* izkati, ischem, iszkati, izkanye, zizkavati (cf. zyskać), trasiti; *Slav.* trasiti, tràxiti; *Rag.* iskatti, ruskivati, isvidjeti (cf. wywiedzieć), traxiti; *Ross.* искать, ищу; *Persic.* geüsten): °najdować, starać się by naleźć, śledzić; *Germ.* suchen; (*Svec.* söka; *Dan* soge; *Angl.* seek; *Anglos.* secan; Niederf. söken; *Goth.* sokjan; *Kero* suahhan; cf. *Graec.* ζητεῖν; cf. *Lat.* sequi; *Lett* sekku; *Hebr* צדה zada, *quaesivit*). Szukajcie, a najdziecie, szukający znajduje. *Budn. Luc* 11, 9. Gdzie nie szukamy, tam najpierwéj najdziemy. *Teat.* 8, 52. Któż kogo ma szukać? *Cn. Ad.* 404; (*non praesepe bovem, sed bos praesepe requirit*). Szukasz, czego nie masz; wczorajszego dnia szukasz. *Cn. Ad.* 1148, *Boh.* hleda wčerejšeho dne; *Slov.* hleda wčeragšeho dňa. Właśnie tak, jak mówią, w wodzie ognia szukać. *Smotr. Lam.* 177. Igły szukając, za grosz świecę spalił. *Rys. Ad.* 27 (nie stoi to za to). Nie znajdziesz go, byś go nie z świeczką, ale z pochodnią szukał. *Gorn. Wł. F* 4. Słońca z świeczką szukał. *Pot. Zac.* 57. O co to była za pani! już takiéj drugiéj trudno i szukać. *Teat.* 26, 76. (nie znajdziesz). Szukaj sobie inszéj za żonę; mnie się nie spodziewaj. *Teat.* 54. c. 4. 2. (udaj się gdzie indziéj). Po świecie chleba szukają. *Sk. Dz.* 419. Co nie szukać, nic szukać. *Simon. Siel.* 19. (nie szukaj, nie ruszaj, czegoś nie położył). Na to mamy rozum, abyśmy prawdy szukali. *Mon.* 67, 505. Szperać i szukać. *Pociej.* 608. Szukać, starać się o co, suchen, sich um etwas bemühen, darnach trachten. Moja rzecz każdego szukać szczęścia. *Boh. Kom.* 4, 71. Z postów próżnéj sławy szukał. *Sk. Dz.* 581. Ty widzę, guza szukasz. *Boh. Kom.* 1, 356. na guz załawiasz, du ringst nach Schlägen. — §. Co jest za występek mój, iż król szuka zdrowia mojego? *Radz. 1 Sam.* 20, 1. nastera na życie mojo, einem nach dem Leben trachten. Dawid wpadł w niełaskę u Saula, tak iż dziwnemi kształty szukał żywota jego. *Rej. Zw.* 204. Na śmierć zgotowaną jéj szuka. *Morszt.* 77. (chce ją zgubić). SZUKACZ, a, *m.*, szukający czego; *Germ.* der Sucher; *Vind.* jiskauz, fledník, fvedavez; *Rag.* iziskalaz; *Ross.* искатель; *Eccl.* искатель. — §. Stawiali sidła szukacze duszy mojéj. *Budn. Ps.* 38, 12. prześladowcy żywota mego, die nach meinem Leben trachten. °SZUKADŁO, a, *n.*; *Ross.* щупъ, щупивъ *une sonde*. °SZUKAJ, ja, *m.*, miano charta. *Bielaw. Myśl.* 4 *b.* Name eines Windhundes. SZUKAJŁO, a, *m.*, szukający gdzie nie nie położył, złodziej, rozbójnik; ein Dieb, Strauchdieb, Buschklöpper. Są i drudzy, co je szukajłami zową, Co najdują misternie i przemyślną głową, Najdzie w izbie i w sieni przepomnione rzeczy, Które jednak gospodarz ma na pilnéj pieczy. *Klon. Wor.* 72. On szukajło jawnie swoje zdrady i fortele oznajmił. *Birk. Dom.* 90. °SZUKALNY, a, e, do szukania; *Rag.* iziskivgliv *inquisibilis*; suchbar.

°SZULDBRYF, u, *m.*, *syngraphum*, spisek, ręczny zapisek może być zwan; bo co zowią handszryft, szuldbryf, są Niemieckie słowa. *Macz. Germ.* der Schuldbrief; *Boh.* gistota, (*ob.* Istota, Iściec). Szuldbryfy albo cyrografy. *Klon. Fl. G* 4. Szuldbryf albo zapis na nas, już zmazany i umorzony jest. *Orzech. Qu.* 98. Cyrograf albo szultbryf. *Kucz. Kat.* 109. Dał mu ono srebro na °szoltbryf własnéj ręki. 1 *Leop. Tob.* 1, 17. (na cyrograf. 3 *Leop.*). Weźmij °szulbrycht twój, napiszże pięćdziesiąt. 1 *Leop. Luc.* 16, 6 (cyrograf twój. 3 *Leop.*).

SZULER, a, *m.*, SZULEREK, rka, *m.*, *demin.*, grą, osobliwie hazardowną bawiący się, gracz nienasycony, kostera; der Spieler, Doppler, besonders Hazardspieler; *Boh.* korbanjk, (korban faryna); *Rag.* igarcina, (cf. °igrać); *Vind.* jigrashelen, vels tert na jigro, potozhen na jigro; *Carn.* qvartopirz, quartazh; (*Sorab.* 1 schuler, *Germ.* Schüler uczeń; *Ross.* жилить kłócić się we grze. Sławnego szulera znałem, który grywał, wygrywał, przegrywał i nie oddawał, całe życie faraonowi służył, a kwindecy był na zawołaniu, maryasza nieodstępny przyjaciel. *Mon.* 67, 205. Szuler gry pilnuje, mimo inne sprawy. *Min. Ryt.* 3, 315. Szulery sztuczne grać umieją. *Teat.* 15. c, 15. *et* 9, 45. Charakter gracza czyli szulera, niewielką jest dla człowieka zaletą. *Mon.* 76, 724. — (SZULERACZ, *ob.* Szylerhacz) — SZULERKA, i, *ż.*, grą się obierająca, die Spielerinn; *Boh.* karbaniee. — §. Szulerka = SZULERYA, yi, *ż.*, SZULERSTWO, a, *n.*, ustawiczne grywanie, kosterstwo; *Vind.* jigreshelnost; *Carn.* qvartopirnost, beständiges Spielen, Doppeln, Spiel. Tylko się włóczą i szulerką bawią. *Teat.* 27, 10. Szulerya i lusztyki były kilkuletnią ciągłą zabawą moją. *Teat.* 55. *d*, 7. SZULERNIA, i, *ż.*, schadzka szulerów, ein Schlupfwinkel der Spieler und Doppler, ein Spielort, Spielwinkel. Dom Wilsona szulernią. *Teat.* 15. *b*, 77. Powiedz mi, co są ludzie, co ten świat nasz znaczy, Jeżeli nie szulernią mieszkaną od graczy? *Zabł. Fir.* 45. SZULEROWAĆ *med. contin.*, szulerką się bawić, szulerem być, kosterować; (*Boh.* karbaniti), doppeln, spielen, einen Spieler abgeben. Całe życie szulerowali. *Teat.* 22, 41. SZULERSKI, a, ie, do szulera lub szuleryi należący, kosterski; *Carn.* qvartopirske, Spiel=. Coraz więcéj zgromadza zysk szulerskiej rzeszy. *Kras. Sat.* 107.

SZULERZ, SULERZ, a, *m.*, w hucie śklanéj, opalaniem pieca się trudniący, der Ofenheizer in der Glashütte. Dobierać trzeba, aby szulerze byli dobrze wyćwiczeni w tym, aby umieli szyty wysuszać, w piec je regulanie kłaść i ogniem kierować. *Torz.* 108. Sulerz powinien co dwanaście godzin piec z gruntu chędożyć *ib.* 115. Do grub w pieckach trzeba ram żelaznych, bo szulerz przez częste kłód w piecki kładnienie, pieckiby porozwalał. *ib.* 44, *ib.* 109.

SZUM, u, *m.*, **SZUMIK**, a, *m.*, *dem.*, mocny przygrubszy szmer: *Sorab.* 1. schumeno; (*Sorab.* 2. schum piana, szumowiny); *Boh.* šust (*ob.* Szust; šuma pěna piana; šumař rzępola, šummařim rzępolę, cf. skrzypić); *Carn.* shum; *Vind.* shum, shumenje, shvenk (*ob.* Dźwięk), (shumju *fucus*); *Croat.* shum, súm vode, lisztja, (súma, shuma, loza = las; *Slav.* shuma, shumma = las; *Bosn.* sejumna *silva*); *Ross.* шумъ, шумокъ, (шумило krzykajło, шумиха szych, lamy); *Eccl.* шжкъ, (*ob.* Szczęk), шоумъ; (*Etym.* *cf.* *Germ.* Summen, *cf.* schäumen, Schaum; *Isl.* skuum; *Svec.* skumm; *Ital.* schiuma = piana). Szum wiatru, lasu; das Sausen, Brausen des Windes. Stał się nagle szum z nieba, jak przychodzącego wiatru gwałtownego. 1 *Leop. Act.* 2, 1. Szum stał się przypadającego wiatru gwałtownego. *Wisn.* 195. Niemasz znaku na powietrzu latania ptaszego, jedno tylko szum skrzydeł powietrza wachlującego słychać. *Gil. Post.* 256. Świat huczy około łbów ludzkich, że szum zawżdy około uszu, jakoby się pszczoły roiły. *Rej. Zw.* 100 *b.* Szumy we zmkłych się choinach dzieją. *Otw. Ow.* 658. Dla szumu do lasa nie iść. *Cn. Ad.* 156 (dla grzmotu do młyna nie iść, wymówka leniwych). Szum wody, morza, das Brausen des Wassers. Ściekających wód szumy *Leszcz. Class* 65 Szum powstał i gwałtowna z wierzchu niepogoda, Wały za wałmi pędzi poruszona woda. *Papr. Ry.* 26 Jak morze szumem pienistym się bieli, Kiedy się zaprą duchy, co nim władną. *Kras. Oss. F* 2 *b.* Małe strumienie szumem się po kamieniach włoczą. *Fredr. Ad.* 28. Rzéka szumem tak po wszystkich stronach się rozlega, Aż głos dalej niż w kraje sąsiedzkie zabiega. *Otw. Ow.* 35. Słyszałem głos mówiący, a szum jego, jako szum gwałtownych wód 1 *Leop.* 4 *Ezdr* 6, 17 — *Fig.* Za szumem iść, z wodą, z prądem, mit dem Strome schwimmen. Ty nauką i zdrowym wzgardziwszy rozumem Idziesz jak ptak za stadem, jak ryba za szumem. *Pot. Zw* 31. Najwięcéj ludzi za szumem idzie, jak ptak za stadem leci. *Pot. Arg.* 430 — Szum w głowie, wiatry, humory w głowie szumiące, das Sausen im Kopfe. Zakradłszy się komu wiatr w ucho, zwykł sprawować w nim szum. *Perz. Cyr* 2, 182. Nie napełni się szumami głowa, gdziebyś krótko spał. *Petr. Ek.* 124. Ma szumik = podpił sobie, er hat ein Räuschchen. — *Moral.* Szumy, dumy, fumy, dąsy, muchy: Saus, Braus, Capricen, Aufgeblasenheit, wilder Humor, Toben, Rasen. Szumów pełna ambicya. *Pot Arg* 235. Ucichną te nie długo huczki i szumy, Pójdą na wiatr pysznych dumy. *Kchow.* 297 Pod czas wzięcia Troi Achilesa szumy, Pychę Agamemnona i Ajaksa dumy, Trzeba było uśmierzyć.... *Jabł. Tel.* 147. Trwalszy mózg stary, niż szum w młodéj głowie. *Zab.* 13, 218. Skoro się w nim te szumy ukołyszą, powiedz mu prawdę. *Pot. Arg.* 500. (jak się udobrucha). — *§.* Szum = szumowiny, piana: der Schaum; (Oberd. Faum). Szum trzyma wódka, u gorzelnika znaczy, gdy zmieszana utrzymuje na sobie perełki. *Magier. Mskr.* **SZUMIEĆ**, szumiał, szumi *med. niedok.*; (*Boh.* šustěti, šustnauti (*ob.* Szust), (šumařim rzępolę); *Carn.* shumim, shumęti, (shumlâm = cicho gadam); *Vind.* shumati, shumim, shumeti, brenzhati (brzęczeć), buzhati (beczeć), berzhati, berzhim (brzmieć), hrushati, (chrościć); *Sorab.* 2. žwarzasch; *Rag.* susegnitti, (cf. szczr; *Croat.* súmim, sumeti, shumeti, shumim *Ross.* шумѣть: cf. *Lat.* sono; cf *Hebr.* שמע schma, *audivit*, השמיע lashmia, *sonum edidit*; cf *Germ.* summen, schäumen): szum wydawać, sausen, brausen. Szumi wiatr, szumi. *Bratk. C*, 3 *b.* Szumiejące wody. *Fur. F* 2. W Delfie skały zawieszone były, które wielkiem szumiały, jakoby trąd. *Biel. Św. D* 5 *b.* Wosły ściekące wody szumią srodze. *Otw. Ow.* 504. Bóg wzrusza morze, a szumieją głośno wełny jego. 1 *Leop. Jer* 31, 35 (szumieją. 3 *Leop.*). Woda szumi z potoka. *Teat* 56 *c*, 108 Bystry prąd bardziéj szumi, niżli brzegi strzyże. *Pot. Arg.* 110. (ciecze, huku, niż roku: cicha woda brzegi rwie). Próżna beczka szumi, a wiatr ją obali: Pełna stoi, choć milczy, chociaż się nie chwali *Bob. Kon.* 1, 267. Przeciwstawiając się i nogami szkodząc, nie uczynił on trzask czyniąc, aby nie obudzających, lecz szum jących obudził Holofernes 1 *Leop. Jud* 14, 9 Dziwny świat zawżdy szumi a huczy około łbów ludzkich, że szum zawżdy około uszu, jakoby się pszczoły roiły *Rej Zw* 100 *b* Liście po ziemi już rozsypane, Szumi idących stopy deptane *Ciech. Gr.* 92 — Szumi w głowie, *thr.* es rauscht im Kopfe. Wnet w trąby uderzył, aż szumiało w głowie. *Rej. Wiz* 25 *b* — *Fig.* Szum w głowie komu, unosi się, es saust und braust einem im Kopfe. Miał mu zawsze szum w głowie. *Rej. Wiz.* 10. Pospolicie szumi temu we łbie, który się kusze na wysokie rzeczy *Budn. Ap.* 52. Oj biedna, kiedy komu w głowie wiatry szumią. *Teat* 36. *c*, 72. Zamieszanie to i po dziś dzień jak w piekle wre i szumieje. *Smotr Apol.* 9 — *§.* Szumieć, szumno żyć, im Saus und Braus leben; (cf. *Ross.* разшумѣться rozhulać się). Jeśli tak będziesz szumiał, nie na długo ci tego posagu stanie. *Teat.* 55. *c*, 41. Kobietki teraz chcą szumieć, balować. *ib.* 54, 22. Nie stara się o serce, fortuny tylko szuka, z któréj szumiące myśli *ib.* 25 *d*, 26. Póki kto szumi, póki kto jest panem, Póty życzliwość, póty pełno chluby. *Kniaź. Poez.* 3, 121. Młode piwko szumi. *Zab.* 14, 40. (*ob.* Szumować, cf. młodość płochość). **SZUMIŁEB**, łba, *m.*, **SZUMIMOZG**, a, *m.*, mózgowiec, warchoł; (*Ross.* шумило krzykajło: ein Tollkopf, Wirrkopf, Brausekopf. Na króla u nas łeb szumiłeb wstanie. *Pot. Arg.* 522. *Mon* 75, 591. Oni szumimózgowie swarzyli się o to, jeśliby jajca albo ptaki pierwéj były stworzone. *Stryjk.* 2. **SZUMISTY**, a, e, — o *adv.*, pełen szumu, szumny; sausend, voll Saus und Braus. Szumisty potok *A. Kchan* 201 Puszcząca duma, szumiste tytuły *Zab* 9, 310. *Zabł* — (*°SZUMKA*, *ob.* °Sumka, °Sumki, °Sunki). — **SZUMLAS**, a, *m.*, miano psa gończego. *Ryd.*, Name eines Stäuberhundes; cf. grzmilas. **SZUMNOŚĆ**, ści, *ż.*, szumienie, das Sausen, Brausen; *Ross.* шумливость. Wszyscy oczy obracają, na Wc Pana trzpiotostwo, na szumność. *Teat.* 22, 11. na szumne jego życie, sausendes und brausendes Leben. **SZUMNY**, a, e, **SZUMNIE**, **SZUMNO** *adv.*; (*Bosn.* sejumov *silvosus*; *Croat.* súmaszt *stupidus*, *temulentus*,

vinitus); *Ross.* шумливый, шумный; szum wydający, braujend, jaujend. Wody szumne wzruszonemi wały. *Otw. Ow.* 555. °°Szumolotny wicher. *Zab.* 11, 349. °°Szumnogałeźne drzewa. *Zab.* 10, 122. *Nar.* — *Tr. fig.* Wstęp do téj opery był szumny z bębnami i waltorniami. *Zabl. Bal.* 41. Gęba jego śmiała paple szumnym tonem, Co jéj przypłynie z ślinami. *Zab.* 12, 84. Szumnemi słowy Chcą zastąpić ubóstwo skąpéj w myśli głowy. *Dmoch. Szt. R.* 5. Tytuły szumne. *Zab.* 14, 245. Panegiryki są pospolicie szumne i pochlebne. *Mon.* 65, 478. Wieczerza szumna. *Birk. o Exorb.* 5. Przy gościnnym stole Grzeje łeb szumny winnemi puhary. *Hor.* 2, 68. *Kniaź.*, łeb [pijany 2], w którym szumi, szumu pełny: den Kopf, worin es jauſt und brauſt, [ein benebelter Kopf 2], voll Sauſ. Szumny, szumno, n. p. strojący się, żyjący pysznie, z przepychem, dumno; gar zu prächtig, ſchreyend herrlich. Z daleka pałac wydaje się szumny, Kiedy swym słońce przemieszkiwa dworem. *Ustrz. Troi.* 89. Ode mnie mało co szumniéj strojny. *Teat.* 45 *b*, 10. Szumno, a w pięty zimno. *Rys. Ad.* 61. Wynosi on się szumno i dumno, gdyby jeno zawsze tak stawało. *Haur. Sk.* 204. Szumno stąpa, suwając sobą. *Cn. Th.* 1127. szastając, jak z partesów, jak z tabulatury, boki podejmując: einher ſtolziren, gravitätiſch ſtolz einher ſchreiten. Mina szumna. *Mon.* 64, 222. Szumnodumna *Pilch. Sen. list.* 1, 23. Szumnomyślny. *Mon* 71, 435. *Eccl.* высоконадрикъ, высоконадрьнъ, высокія мысли имѣющій. SZUMOWAĆ, °SZYMOWAĆ *cz. niedok.*, odszumować *dok.*, z szumowin czyli piany oczyścić, *Germ.* abſchäumen, ſchümen; (*Boh.* šumowati, šumugi, (šumiti, pěniti pienić); *Angl.* scum, skim; *Svec.* skuma; *Hebr.* [Hebrew]) Biada garncowi pieniącemu się, którego nikt nie odszumuje. *Radz. Ezech.* 24, 6. Miód °praśny na wolnym ogniu odszymować trzeba. *Haur. Sk.* 448. *Cresc.* 350. Sos ten osłodź dobrze szymowanym miodem. *Spicz.* 6. *ib.* 45. Szumować czyli odbierać ziarna na wierzchu wody pływające. *Brzost. Duch.* 403. Łyżka od szumowania, warzecha, zufan, *Boh.* opěnowačka; *Vind.* penouka, odpenauka; *Croat.* penyacha; *Slav.* pinjaesa; *Ross.* чумичь, чухичка. SZUMOWINY, SZYMOWINY, °SZUMINY *plur.*, piana, der Schaum; (*Boh.* šuma, pěna; *Sorab.* 2. schum; (*Vind.* ſhumju *fucus*); *Ross.* уполъ; Niederſ. Schuum; *Angl.* scum; *Isl.* skuum; *Svec.* skumm; *Ital.* schiuma; *Gall.* escume, ecume; *Alban.* skiumpa; cf. *Lat* spuma; cf. *nostr.* piana). Szumowiny, które wrząca woda wyrzuca. *Haur. Sk.* 98. Wodę tę warząc pilnie odszymować, aż już szumin z siebie przestanie wydawać. *Syr.* 406. Gdy się zbiorą fałmusy, t. j. szymowiny ze szkła.... *Torz. Skł.* 126. *Molybditis*, ołowny szlak, ołowne szymowiny. *Mącz.* Srebrna °szymina albo srebrne szymowiny. *Sienn. Wykł.* SZUMOWISKO, a, *n.*, nieczysta brzydka piana, häßlicher Schaum. Pogrąża go w swojéj głębi szumowiskiem zapieniona woda. *Stas. Num.* 2, 47. °SZUMOWATY, °SZYMOWATY, °SZYMIASTY, °SZYMOWNY, a, a, pienisty, ſchäumig; *Boh.* šumowatý. Liście tego ziela wilgotności szymowatéj abo szymiastéj. *Syr.* 759. Miodu nie szymownego do tego lekarstwa biorą. *Sienn.* 530. SZUMÓWKA, i, *ż.*, mesówka, drugi raz przepędzona, prosta gorzałka. *Hyd.* der zweyte Branntwein, der zum zweyten male durch den Kolben gelaſſen iſt.

SZUPINA, y, *ż.*, SZUPINKA, i, *ż.*, *dem.*; *Boh.* šupina, šupinka; *Sorab.* 1. pluwizna, hużežizna, (cf. plewa); *Carn.* voshupnèk; (cf. *Germ.* Schuppe); łupinka na ziarnie jeszcze nie odbita, (odbite zowią się plewa), die Schelfe, der Balg auf einem Samenkorne. Nasienie żywokostu w zielonych szupinkach albo w strączkach bywa. *Syr.* 257; w szupinkach, jak w jakich kieliszkach. *ib.* 304. Pszenicy wierzchnia szupinka ma na końcu ość długą. *Brzost. Duch.* 358. SZUPINIASTY, SZUPINOWATY, a, e, — o *adv.*; *Boh.* šupinatý, šupinowatý; szupinki mający, ſchlaubig, in Schlauben, Schelfen, Bälglein. Goryczka nasienia szerokiego, lekkiego, szupinowatego, albo plewiastego. *Syr.* 645. Nasienie ziela Dzwonki, gdy w główkach szupniastych dojrzeje, a bylina od wiatru rucha się, dzwoni. *Syr.* 829.

°SZUPRYNA, *ob.* Czupryna. SZUR, *ob.* Szor, Szory.

SZURGAĆ *cz. niedok.*, SZURGOTAĆ *contin.*, z hałasem tam i sam miotać, mit Geräuſch herum werfen. Pilnować trzeba żeby kosiarze częstym osełkami szurganiem i ocieraniem kosy, czasu nie mitrężyli. *Haur. Sk.* 78. SZURGOT, u, *m.*, szurgotanie, geräuſchvolles Rücken, Bewegen. — § Czym szurgotają, pomiotło, etwas Verworfnes; brak, Auswurf. Im większy jarmark, tym więcéj w nadziei sprzedania znoszą do tandety łachmanów, szurgotów. *Mon.* 71, 705. rupieci.

SZURLOCH, u, *m.*, w piecu hucianym otwor, którym się w piecu pali, *Germ.* das Schürloch. °W szurlochu pali się szytami. *Torz.* 45. Glotloch, dziura na przeciw szurlochu stojąca, która żar i popioł wygartuje się *ib.* 34. *ib.* 35. *ib.* 47. SZURLOCHOWY, a, e, od szurlochu, Schürloch=. Gdy wewnątrz wedle ściany szurlochowéj prysku wiele układnie, ogień trochę szurlochem wybuchać zaczyna. *ib.* 112.

°SZURMICA, y, *ż.*, n. p. Ludzie z przedmieścia z szurmic do miasta ku obronie obrócono, a przedmieścia spalić kazano. *Papr. Ryc.* 352. ?

°SZURNY, a, e, przykroschodzisty, ſteil, abſchüßig. *Tr.*

°SZURZY, ego, *m.*; *Bosn.* scjura *levir*; *Rag.* sejúra; *Carn.* shurija; *Ross.* шуринъ, шурій; *Eccl.* шwагеръ, шуринъ, женнинъ братъ; der Schwager, der Frauen Bruder. Swatopełk zebrał wojsko przeciwko Arnolfowi szurzemu swemu. *Biel. Św.* 145 *b.* Gdy Amurat miał szurzego w więzieniu, prosiła żona za bratem o łaskę. *ib.* 119 *b.* Gwilelm będąc naznaczonym królem od Balduina szurzego, umarł. *ib.* 95 *b*, cf. dziewierz.

SZUS, *ob.* Sus, wybryk. SZUST! *Interj.*, *vt:* szast, trzask, smyk! ſchuß! plotz, plutz! im Schuſſe; *Boh.* šaust, cf. szast! Mnie z ust, a jemu mimo uszy szust! *Rys. Ad.* 40. *Cn. Ad.* 517. *Slov.* tobě z ust, gemu mimo uši šust. SZUST, u, *m.*, *Subst.* szastanie, szelest, szmer; Sauſen, Geräuſch; *Boh.* šust. Choręgwie wiatrem rozwinięte tym wspanialszy szust czynią, że herby złotem lite pana swego noszą. *Pot. Arg.* 267. — *Adverb.* Szu-

stem, mit Geräusch, rauschend. Drą się jako dwaj koci, krew' się szustem cedzi. *Pot. Arg.* 761. (ciurczy). Wprzód szmer po samych sznurach i po masztach szustem igrał, jeszcze sen większym przyprawując gustem. *Pot. Arg.* 606. — (§. Szust, cf. szustmana, ubior kobiecy, ein Weiberputz. Tak były godne śmiechu zużmanty i szamerluki, jak teraźniejsze robronty i szusty. *Mon.* 72, 511. Girlanda na ugarnirowanie szustu, robronu albo deshabilu. *ib.* 71, 127). — SZUSTAĆ *cz. niedok.*, szustnąć *jednt.*; *Boh.* šustěti, šustnauti; szust wydawać, z szustem runąć; rauschen, hinrauschen, hinplatzen. Smutne serce koi obszernemi słowy, Lubo wszystkie szustają mu uszy mowy. *Żebr. Ow.* 281. odbijają się, odpadają jak od ściany. — §. *Transitive*: Prędko nastała, prędko musi ustać Ta moda, panny jako konie szustać. *Pot. Syl.* 492. z szustem porzucać, niemi szurgotać.

SZUSTFAL, *ob.* Szorstfal, szorc.

SZUSTMANA, y, *ż.*, [Nżust *qu. v.* 2], n. p. Sołtany szustmany, stroje kobiece. *Haur. Sk.* 519.

SZUSZFAŁKI, ów, *plur.*, nici wystrzępione i wypadające z płótna. *Włod. titivillitium.* *Cn. Th.* 1127. *Strigmenta olei*, oskrobiny, *suszwałki z rąk od oleju na rękach szczynione. *Mącz.* Fasern, Abfallsel, Kleinigkeiten; *Sorab.* 1. tkaleczne wotpadki, wotsznowanki, zaschmatancze, źwaki; *Carn.* svalk; *Croat.* nistara, fafülyék; *Dal.* savolyak od szukna, platna; *Ross.* шушера.

*SZUTNIC *cz. niedok.*, n. p. Temu szutnią korony, buławy i krzesła . . . *Pot. Pocz.* 184. [*Linde* się pomylił, biorąc za *Verb. Nom. subst.* Szutnia *instr. sing.* szutnią - bagatelą, fraszką 2]. (*Ross.* шутка - żart).

SZUTY, *G.* szut, *ż.*, sznury na rogach u dołu żaglu, które się podczas hysu przywięzują do pachołków. *Magier. Mskr.*, die untersten Segelschnüre. *Haur. Ek.* 170.

SZUTY, a, e, [z *rusk.*; *wołosk.* czut 2]; na Ukrainie gomoły, n. p. Kozioł szuty. *X. Kam.* bezrogi, hornlos.

SZUWAŁOWSKA armata, SZUWAŁÓWKA, gatunek armaty wynalazku generała Rosyjskiego Szuwałowa. *Jak. Art.* 2, 149.

[SZUWAR, u, *m.*, 4]. SZUWARA, y, *ż.*, [tatarskie ziele, Tatarak *qu. v.*, *acorus*, Kalmus; *rusk.* szuwar 4]; zielsko, Unkraut. Morskie monstra, i insze poczwary Pomiędzy gęste snują się szuwary. *Ustrz. Troi.* 69. Na granie Orfeusza, w tan idą cedry, Dereń z jesionem równéj szuka pary. I mniejsze taktu nie uchybią bluszcze, Porwą się suche do pląsów szuwary. *Mon.* 71, 719. Przeklina twórca ziemię i dla kary Każe jéj rodzić ciernie i szuwary. *Leszcz. H. S.* 16.

1. SZWAB, a, *m.*, SZWABCZYK, a, *m.*, *dem.*, z Szwabii rodem; *Boh.* Šwab; *Slav.* Shvába; *Croat.* Shvaba, der Schwabe. — §. Szwab, *contemt.* Niemczysko, szołdra. — §. Szwab, koń Szwabski, ein Swäbisches Pferd, ein Schwabe. Jeden na kopieniczym harcuje, a drugi na szwabie. *Rej. Wiz.* 159. — [2. SZWAB, u, *m.*, rodzaj owadu, ein Art Insekten, *blatta orientalis Linn.*, die Schwabe, *Boh.* šwab 2]. Przecięż skacze szwab, choć mu ogon utną. *Rej. Wiz.* 192. Cnota strzępiona Szwab bez ogona. *Rej. Zw.* 254. SZWABKA, i, *ż.*, z Szwabów kobieta, eine Schwäbinn. *Warg. Cez.* 35, *contemn.* Niemkini. SZWABSKI, a, ie, Schwäbisch; *Boh.* Šwábský. Cyrkuł Szwabski, SZWABIA. *Wyrw. Geogr.* 204. *Dykc. Geogr.* 3, 94, *Slav.* Shvabska.

SZWACZKA, i, *ż.*; *Boh.* Šwadli; *Slov.* šwadlena, šwadlenka; *Sorab.* 1. schewežžerna, (cf. szewcowa); *Vind.* shivilla, shivila, shiukinja, moshkra; *Croat.* shvéla, sevelya, svélya, moshkra; *Rag.* sciavaciza, svittariza; *Ross.* швея, портная, портниха (cf. paré), стегальщица, (cf. ścieg; która się szyciem, n. p. koszul obiera, Nähterinn. Nigdy poważna nie zatrudnia się zabawą, prócz z krawcem swoim lub z szwaczką. *Zab.* 16, 44. Szwaczki, co wyszywa drogie materye, haftarka, die Stickerinn. Dziewczyne oddać do szwaczki. *Haur. Sk.* 241. — §. Szwaczka, szwaszka, gatunek żółtych śliw; Spilling, Roßpflaume. *Tr.*, (cf. *vide* Swestka).

*SZWADRON, u, *m.*, *Ital.* squadrone; *Gall.* escadron, *Vind.* shkadron. *Germ.* die Schwadrone, korpus kawaleryi ze 100-200 towarzystwa złożony; u piechoty batalion. *Papr. W.* 1, 179. Szwadron w rzeczy samej jest liczba żołnierzów w doskonały kwadrat uszykowanych. *Chmiel.* 1, 541. Stoją szykowne na placu szwadrony. *Zab.* 6, 259. *Jabł. Tel.* 72.

SZWAGIER, gra, *m.*, siestrzanek, siostry mąż, żony brat. *Mącz.*, *Boh.* Šwagr; *Slov.* Šwagér; *Sorab.* 2. schwaar; *Sorab.* 1. swak, szwak; *Carn.* shvógr, svák (ob. Swak), diver *socer* (*ob.* Dziewierz), shurga, (*ob.* Szurzy); *Vind.* svak, svoger, moje sestre mosh, sesterni mosh, shene brat, mosha brat; *Croat.* svógor, sógor, szvèker (cf. świekier), szvak, diver; *Hung.* sógor; *Slav.* svák; *Bosn.* suekar *socer*, sejura *levir*, pasej *quibus duae sorores nupserunt*; *Rag.* sejùra *uxoris frater*, pàse *vir sororis uxoris*; *Ross.* свояк, шурій, шуринъ; *Eccl.* шваґеръ, шуринь, женинъ братъ: z *Niem.* der Schwager. Sprzyjał mu jako szwagier, bo mieli oba siostry rodzone. *Nar. Hst.* 3, 280. *plur.* Szwagrowie, *mariti duarum sororum*. *Cn. Th.* 1127. Skoro się mąż z żoną złączy, tedy wszyscy krewni żenini są jego szwagrami, także też jego krewni żeninemi. *Szczerb. Sax.* 184. — *Slov. Prov.* Z jednu sestru dwoch švagrów dostal; *una fidelia duos dealbare parietes*; jednym zawodem dwie rzeczy robić. *SZWAGIERKA, i, *ż.*, SZWAGROWA, y, *ż.*, die Schwägerinn. *Tr.* *Slov.* šwagrina; *Sorab.* 2. schwaarowka; *Sorab.* 1. szwakowa, swakowa, -schwagerna; *Carn.* schvagrèna, svakena; *Vind.* svakinja, bratouna shenu (*ob.* Bratowa), svaka, shlahta po moshu, po sheni, svast ivest, (*ob.* Świeść); *Crot.* szvekèrva (*ob.* Świekra), nevezta, (*ob.* *Niewiastka); *Slav.* svàst; *Rag.* zava, (*ob.* Zełw'); *Ross.* свесть, свояченица, свояченица, (*adj.* свояченичный), золовка, заловушка, (*adj.* заловкинъ); *Eccl.* ѧтрѣвь, ятровья. (*ob.* *Jatrew').

SZWAGROSTWO, SZWAGROWSTWO, SZWAGIERSTWO, a, *n.*, *Boh.* šwağrowstwj; *Slov.* šwağerstwj; *Sorab.* 2. schwaarstwo; *Sorab.* 1. swakowstwo; *Carn.* svazhena, svaknost; *Vind.* svazhina, svagiernia, svashina, svashtvu, svaknost; *Croct.* svogorsztvo, shogorztvo, szvachiasztvo, szvachinztvo, szváchtvo; *Hung.* sógorság; *Ross.* сватовство, (cf. swatać); die Schwägerschaft. Szwagierstwo jest spowinowacenie osób przez złączenie, dlatego tak rzeczone, iż się

dwa domy od siebie różne przez małżeństwo łączą. *Szczerb. Sax.* 184. Wasza Królewska Mość masz pomocniki na tę wojnę, życzliwe sobie jako z cchoty, tak i z tego powinowactwa i szwagierstwa z strony królowéj JM. Bony, która W. K. M. za sobą mieć raczysz. *Janusz. Oksz. Q* 4 *b.* Tłuką się królowie, szwagierstwo na kołku zawiesiwszy. *Pot. Arg.* 451. SZWAGROWSKI, a, ie, od szwagra, szwagrostwa, Schwager =; *Croat.* svogorszki; *Ross.* свояковъ. SZWAGRZYĆ się *recipr. niedok.*, szwagierstwem się powinowacić; *Vind.* svakovati, se poivazhiti, v' shlahto stopiti, shlahto narediti, skumpłatise shenitvo, sich verschwägern. Szwagrzą się, rodzone kiedy siostry biorą. *Pot. Syl.* 446. Szwagrzyć kogo *activ.*, einen verschwägern. Antoniego z Oktawiuszem szwagrzą, dawszy mu Oktawią żonę. *Chrośc. Fars.* 386.

SZWAJCA, y, ż., gatunek szydła; (*Etym.* *szwiec, szewc, szyć*): der Pfriem. *Prov.* Nieodlity sztych szwajcy złotéj. *Jag. Gr. A* 3. Nawet króle przez samo serce złota szwajca kole. *Pot. Syl.* 300. Złota szwajca mury przebije. *Żegl. Al.* 297: wszystko przeniknie. *Fredr. Ad.* 51. *Pot. Zac.* 205. Niech jako kokosz niewinny krokorze, Wszystko winnego złota szwajca sporze. *Rej. Zw.* 255 *b.* Dali się przepchnąć złotą szwajcą. *Biel.* 275. (przekupić, cf. orzeł złoty wszędzie doleci). — Dozorcy za lada szwajcą wszystko przejrzą. *Syr.* 1219. (za lada przedarowaniem).

SZWAJCARYA, yi, ż., SZWAJCARY *plur.*, Helwecya, Szwajcarska ziemia, Rzeczpospolita. *Dykc. Geogr.* 3, 95. *Boh.* Šwejčary; *Slav.* Shvajcerska; *Ross* Швейцарія; *Germ.* die Schweiz. SZWAJCAR, a, *m.*, z Szwajcaryi rodem; *Boh.* Šweycar; *Vind.* Shvcizar, (svaizar, siernik, ouzhar = owcarz); *Croat.* Svíczar; *Slav.* Shvaicer; *Ross.* Швейцаръ, der Schweizer. *Zwiczary. *Birk. Zyg. B.* Szwajcarowie są prości i poczciwi ludzie. *Dykc. Geogr.* 3, 95. — ℥. Szwajcar = portyer, wrotny, der Portierer. Skoro chłopa pan inaczéj ustroi, i każe mu bramy pałacu pilnować, wnet staje się szwajcarem. *Mon.* 67, 269. Ten hultaj tak jest przedajny, jak ministrowski szwajcar. *Teat.* 29. *b*, 42. SZWAJCARKA, i, *ż.*, die Schweizerinn; *Boh.* Šweycarka; (*Vind.* svaizarza, siernza = owczarka). *SZWAJCARNIA, i, *ż.*, odźwiernia, komórka odźwiernego. *X. Kam.* die Schweizerstube. SZWAJCARSKI, a, ie, od Szwajcara lub Szwajcaryi, Schweizer =; *Boh.* Šweycarský; *Ross.* Швейцарскій. Po Szwajcarsku ubrani Sasi. *N. Pam.* 15, 311.

SZWAK, *ob.* Swak.

*SZWANCHAMER, u, *m.*, w fryszerce, młot na przewagę idący. *Os. Żel* 85, *Germ.* der Schwanzhammer, im Hüttenbaue.

SZWANK, u, *m.*, *titubatio et offensio.* *Cn. Th.* 1127, wahanie się, chwianie, potknienie; *Germ.* das Schwanken, Wanken, Straucheln. Szwank a ustąpienie na lewą, by o włos, wieczną sromotą pachnie. *Gorn. Dw.* 23. — Szwank, uderzenie, uszkodzenie, usterk, uraz; Stoß, Verletzung, Beschädigung, Schaden. Spadł z konia, ciężkiego atoli szwanku nie poniósł. *Gaz. Nar.* 1, 306. Przez szwank przypadkowy skaleczał. *Mon.* 71, 208. Padł na ziemię, ach jak się lękam, by szwanku nie odniósł. *Teat.* 42. *d*, *D.* Bracie, jać radzę, Starszych słuchaj rady, Bo o nieposłuszeństwo weźmiesz szwank *szkarady. *Papr. Koł. U* 3. Opinia ta heretycka, choć się rozmaitych miejsc pisma ś. chwyta, i rozumem swoim to tam to sam szwanku uchodząc kołysze, wszędzie jednak w błędzie przejęta, i o szwank przyprawiona. *Salin.* 2, 484. Trzęsienie ziemi wielkie w domach, zamkach i wieżach szwanki przyniosło. *Nar. Hst.* 4, 122. Podnieść się z szwanku swego już nie mogł. *Nag. Fil.* 155. (z upadku swego). Pod czas tego tak wielkiego nieszczęścia i tak ciężkiego wojny szwanku. *Siem. Cyc.* 218. Nie leniłem się na szwank podać życie. *Teat.* 46. *d*, 29. na sztych, na szalę, na niebezpieczny raz, narażać, der Gefahr aussetzen. SZWANKOWAĆ, -ał, -uje, *med. niedok.*, chwiać się; *Germ.* schwanken, wanken; (*Sorab.* 2. schwänkowasch chwiać czym, etwas schwänken). Wypchniony szwankowałem ku upadku; ale pan przyjął mię. 1 *Leop. Ps.* 117, 13. (potoczyłem się). Szwankowaliśmy o południu; jakoby w ciemnościach a w mroku. 1 *Leop. Jes.* 59, 10. (taczaliśmy się). Szwankować pod ciężarem Atlasowi przyjdzie. *Bardz. Trag.* 436. Z samego wielkość ciężaru szwankuje. *ib.* 244. Rzeczy szwankowały, Jedna drugim wadziła, że się ucierały Twarde z miękkiemi, lekkie z ciężarowatemi. *Żebr. Ow.* 1. W szczęściu ustawnie szwankuje cnota, A zaś w nieszczęściu mocno się gruntuje. *Bach. Ep.* 4. Wszystko już prawie szwankuje, Nic niemasz całego, z kluby wszystko wysiępuje. *Kanc. Gd.* 267. — ℥. Szwankować, potykać się, utykać; stolpern, straucheln, anstoßen, *pr. et fig.* Noga twoja szwankować nie będzie, gdy naśladować zechcesz porady boskie. *Biał. Post.* 287. Ten tylko widzę wygrywa, Kto szwankowawszy powstawa. *Groch. W.* 518. Tłumacze Radziwiłłowscy gdyby w hebrajski text poglądali, nigdyby tak szpetnie nie szwankowali. *Budn. praef.* cf. podrwić głową, poszkapić się; stolpern, einen Verstoß machen, einen Bock schießen. Jest takowy, który się potyka językiem, ale nie z umysłu; abowiem kto ten jest, któryby nie szwankował kiedy językiem swoim? 1 *Leop. Syr.* 19, 16. Kto sam kiedy nie szwankował, słuszna, by drugich strofował. *Cn. Ad.* 377. (kto drugiego chce strofować, nie ma się sam w tym najdować). Gdzie szczęście panuje, tam rozum szwankuje. *Cn. Ad.* 1129. — § Szwankować, szkodować, szkodę brać; Schaden nehmen, Schaden leiden, verlieren. Lud ubogi szwankuje, gdzie panów niezgody. *Min. Ryt.* 4, 19. Obawiał się, aby mu nie przyszło szwankować od broni tych, którzy go osadzili na państwie. *Ustrz. Kruc.* 3, 179. Szwankuje na oczy = oczy mu szwankują. *Tr.* sein Gesicht nimmt ab. Na nogi czyli na nogach szwankuje = nogi mu szwankują. *Tr.* seine Füße wollen nicht mehr recht fort. Szwankuje na rozumie, *amens.* *Żebr. Ow.* 290. — Szwankować na czym, upadać na czym, zpadać z czego; mit etwas in Verfall kommen, an etwas Schaden nehmen, in Abnahme kommen. Ślepym obawiać się nie trzeba, aby na wzroku szwankowali. *Zab.* 13, 79. Byłby zdrów zupełnie, gdyby na worku nie szwankował. *Teat.* 8. *c*, 8. Leszek na domowych szczodrobliwym był, lub kto w cnocie jakiéj celował, lub w ubóstwie na dostatku szwankował. *Krom.*

40. że mu zchodziło na potrzebach, es mangelte ihm am nöthigen Auskommen. Nie szwankowaliby byli na imiemaniu względem Wandy Polacy, by mu była samaż nie zakroczyła. *Krom.* 37. nie straciliby, nie oszukaliby się, nie zawiedliby się byli; sie würden sich nicht getäuscht haben, betrogen haben. Bohatyr ten aż do siwego włosa skromie swe szyszakiem przyciskał; szwankował na nim on wierszyk: szpetnie staremu być żołnierzem. *Birk. Krz. Kaw.* 33. chybił, nie spełnił się, nie ziścił się; schlug fehl, gieng nicht in Erfüllung. — Szwankować o co, przychodzić o stratę czego, na szańc stawić, in Gefahr mit etwas kommen. Powołany na sąd, szwankuje o sławę i całość swoję. *Fr. Wym.* 22.

SZWARC, u, *m.*, §. 1) czernidło, osobliwie do obuwia, z *Niem.* die Schwärze, Schuhschwärze, Schuhwachs, Schuhwichse. *Włod.*; *Sorab.* 2. schwarza; *Vind* thvinza, zhernilu, zhrieulamas, ghz, gałzh; *Carn.* gałzh; *Croat.* chernilo, galicz; *Hung* galitzkö; *Ross.* вакса, (cf. *Germ.* Wachs wosk, cf. Wichse, wichsen. Z szwarcu wąsy. *Teat.* 24. c, 96. — §. 2) Kiedy źrzebca dzierżysz za duży cugiel, spokojniéj tak musi chodzić, niż w lecu albo na szwarcu. *Hipp.* 32. Koń na szwarcu, naręczny łejcowego, na czwartni czyli na prawéj stronie lejcowego zaprzężony. SZWARCBIR, u, *m.*, czarne piwo, Schwarzbier. Holender, Szwed z Duńczykiem szwarcbir się napija. *Stryjk. Turk. d* 3. — 'SZWARCLOWY, 'SZWARCOWY n. p. koń; 'Swarszlowy koń, na prawéj ręce lejcowego zaprzężony, (*oppos.* lejcowy). *Ryd.* Żona chce, szwarclowego wyrzuć, bo zmienił grzywę, już się tu nie godzi, Raczże kupić inszego, ten niech w bronie chodzi. *Rej. Wiz.* 57 *b.* Zaś nieborak szwarcowy na Miśka narzéka, Że mu się często z biczem swym na grzbiet pomyka. *Czach. Tr. L* 2. — SZWARCOWAĆ, -ał, -uje, *cz. niedok.*, czernić; *Sorab.* 2. schwärzowasch; *Ross.* ваксить, (cf. woszczyć, woskować): *Germ.* schwärzen. Czernidło, którym szewcy skóry szwarcują. *Pot. Pocz.* 306. Szwarcuje trzewiki. *Mon.* 70, 174. Śmiano się z jego szwarcowanych 'sztyblów. *Pam.* 85, 1. 110. Stangret niech sobie szwarcowane wąsy przyprawi. *Teat.* 26. *b*, 12. z szwarcu zrobione.

1. SZWARGOT, u, *m.*, szwargotanie, przykre grube bez sensu paplanie; das Plappern, Schwadroniren; *Ross.* тарарорение. — 2. SZWARGOT, SZWARGOTNIK, a, *m.*, który szwargota, ein Schwadronirer; *Carn.* shlobudra; *Vind* fhlabrauz; *Ross.* тараторка, тороторка: *fem.* SZWARGOTKA, i, *ż.*, SZWARGOTNICA, y, *ż.*, SZWARGOTNICZKA, i, *ż.*, die Schwadroniererinn; *Vind.* tefla, fhlabrauka. SZWARGOTAĆ, -ał, -oce *cz. niedok.*, (cf. swar), nie miło gadać, przykrym tonem a dużo paplać; laut, aus einem widerlichen Tone sprechen, disputiren, schwadroniren; *Carn.* shlobedrâm, berbrâm, (shvergolęti = na organach grać, śpiewać jak wróbel); *Vind* fhlabrati, teflati; *Ross.* тараторить, тороторить. Bakałarz po Łacinie szwargotał. *Teat.* 30, 27. Uczy się świegotać po Francuzku, szwargotać po Niemiecku. *Mon.* 73, 132, (cf. szprachać). Szwargocze, kaduk wie, jakim tam językiem. *Teat.* 30. *b*, 16. Szwargotał, co tylko mu przyniosła ślina. *Zab.* 7, 203. SZWARGOTLIWY, a, e, ie, skłonny do szwargotania, schwadronirend.

SZWECYA, yi, *ż.*, wielkie królestwo północne. *Wyrw. Geogr.* 504; *Boh.* Šweydy; *Slav.* Shvedska; *Ross* Швеція, *Germ.* Schweden. SZWED, a, *m.*, z Szwecyi rodem; *Boh.* Šweda; *Slov.* Šwégd; *Sorab.* 1. Schweda; *Sorab.* 2. Schwejda, Schweda; *Slav.* Shvéd; *Ross.* Шведъ der Schwede. Szwedzi są mężni, pracowici, wytrzymali *Dyk. Geogr.* 3. 95. (*Slov.* Šwegd *rex Sveciae*). — § Szwedy, szperki, skwarczki, Speckgriefen. Kiedy mam kapustę z słoniną albo kaszę z szwedami, u mnie bankiet *Boh. Kom.* 2, 107. SZWEDKA, i, *ż.*, kobieta z Szwecyi; *Ross.* Шведка; (*Slov.* Šweydowna *regina Sveciae*), die Schwedinn. Jeden z nich pojął Niemkę, drugi Irlandkę, trzeci Szwedkę za żonę. *Pam.* 85, 1, 570. SZWEDZKI, a ie; *Boh.* Šwedský; *Ross.* Шведскій, Schwedisch. Stany Szwedzkie; handel Szwedzki etc. *Wyrw. Geogr.* 504

SZWERYN, *ob.* Zweryno. SZWESTKI, *ob.* Swestki. SZWIDNICA, *ob.* Świdnica. SZWIEC, *ob.* Szewc.

SZY, *vel potius*, — wszy; *terminatio gerundii praeteriti; quod a tertia masc. Singularis praeteriti formandum, e quidem, si characteristicam praeteriti ł vocalis praecedit, ł deleto*, -wszy *addendum, ut* czytał, czytawszy; *praecedenti vero consonanti, non additur nisi* -szy, *ł conservato aut deleto, ut.* przyszedł, przyszedłszy, przyszedszy; siadłszy, siadszy; padłszy, padszy. *Redduntur vero haec in sermone Germanico periphrastice:* usłyszawszy to: nachdem er das gehört hatte, oder: da er das hörte, verstummte er; *ubi bene notandum, personam verbi alterius membri, indicare eandem personam gerundii; Latine vero varie reddi possunt:* Siadszy umarł, *postquam assedit*; stanawszy krzyknął, *ubi surrexit, dixit*; wypiwszy opuchł, *simul ac ebibit, intumuit*: wyznawszy zamilkł, *confessus obmutuit*; przysiągszy, nie spełnił, *juratus non implevit*; ujrzawszy mię, wrócił się, *viso me redit*: usłyszawszy to, zamilkł, *audito hoc, obmutuit.*

1. SZYB, u, *m.*, szaszor, orzeł klejony do puszczania na powietrze. *Włod.*; strzałka dziecinna z piórem. *Dudz.* 62; *jaculum pueriie alatum, virga, penna vel amento projectum, longissime volans. Cn. Th.* 1128. ein Windspiel der Kinder, ein Luftdrache, Papierdrache, ein schnell durch die Luft laufender leichter Körper. Pfeil; (*Boh.* šjp střela; *Vind. et Carn.* fhiba = pręt, (cf. gibki); *Slav.* shibka = stępel ładunkowy: *Eccl.* шипъ, шипикъ, гвоздь gwoźdź; *Ross.* перешибить, перешибать celować, przejść kogo, rozbić co; перешибъ przełom, miejsce przełamane). Sokoł prosto jak strzała, albo jak szyb na kaczkę uderza. *Haur. Sk.* 272; jak szyp. *Cresc.* 619. Bestya rozgniewana, jak szyb biegała, na robatyny. *Past. Fid.* 198. Tytan się wzgórę jak szyb wspina. *Wad. Dan.* 6. — Szybem = szybko, rażno, pfeilschnell, flugs, mit einem Schneller. Sprawy ludzkie takim idą trybem: Knuj żółwim krokiem, orlim wykonywaj szybem. *Zabł. Zab.* 54. Dobrzeć, gdy stoi w kroku (fortuna); lecz gdy zmyka szybem, Równym to, com wziął od niéj, znów oddaję trybem. *Hor.* 2, 195. *Kniaz.* — § Szyb, ryba morska, *dramon*, od prędkości rzeczona. *Cn. Th.* 1128. ein gewiss

fer sehr schneller Seefisch. — 2. SZYB, u, *m.*, 1. SZYBA, y, *ż.*, szyb, dół, który szukający soli albo wydobywający ją, biją. *Os. Żel.* 85. Szyba w górze, którą się górnicy na dół spuszczają. *Cn. Th.* 1128; *Boh.* šachta, zmrsk, pawunk; *Slov.* šachta, gáma, báne, (cf. jama, bania; *Hung.* banya); *Vind.* shahta, rudnu kopalishe, rudni studenz; *Ross.* шахта, (*ob.* Szycht); der Schacht, Bergschacht. Każda w szczególności kopalnia zowie się cechem czyli pieczarą, rudnikiem lub szybą. *Stawiar. d. int. Pr.* 213. *Ergastulum*, szyby zowią w Wieliczce abo Bochni, gdzie sól kopają. *Macz.* Szyb główny, der Erbschacht, Hauptschacht, najgłębszy i najobszerniejszy; szyb silni, der Kunstschacht, przedział szybu głównego, w którym silnie; szyb dobycia lub dobytkowy, Förderschacht, przez który wyciągają się wyręby; szyb schodkowy, Anfahrschacht, Fahrschacht, którym robotnicy schodzą po drabinkach; szyb wietrzny, Wetterschacht, Windschacht, którym udziela się świeżego powietrza w głąb kopalni. *Magier. Mskr.* Jest szyb w Bochni jeden, którym onę wodę wylewają. *Syxt. Szkł.* 29. (*trochlea*). — Mnie żadnych kruszców nie dodają szyby. *Suszyc. Pieśn.* 1 *B.* (kopalnie, góry). — *Poet.* Szyba z dołu skry wytyka Dno otchłani ogniste. *Brud. Ost. D* 7. otworem, Schlund. Raz z nieba w Awernowe szyby, raz się przesiada Wenus z lwów na wieloryby. *Tward. Daf.* 23. (przepaści, otchłaniska Awernowe). — §. Szyba w maszcie zowie się kółko niżej głowy wprawione, po którym żagiel do góry hysują. *Magier. Mskr.*, die Segelscheibe am Mastbaume. — 2. SZYBA, y, *ż.*, śklana tafla lub tafelka w oknie, *Germ.* die Scheibe, Fensterscheibe, Glasscheibe, (cf. błona); *Boh.* kolečko, (*ob.* Kółko, koło); *Carn.* shipa, (shibra *poples*); *Vind.* shibra, shibre; *Croat.* sáyba; *Sorab.* 2. scheiba; *Ross.* стекло, (*ob.* Śkło). Przywarł szyb kryształowych w karocy. *Tward. Wł.* 166. O gdyby do serc ludzkich szyby były. *Pot. Arg.* 68. *et* 343.

SZYBAŁ, a, *m.*, SZYBAŁA, y, *m.*; *Boh.* šibal; *Sorab.* 1. schibal, schibaw, schibawcz, schibel, *f.* schibawczžina; (*Vind.* shibavez = profos, oprawca); *Vind.* savitnik, saviunik, galuf, galufauz, domishlenik (cf. domyślny), zigan (cf. cygan), kurbetat, cf. korwety; (cf. *Hebr.* חבל chebel, *laqueus*; *Arab.* חבל *retia*); szalbierz, chytrzec, przechera, szyderz; ein Schalk, ein verschmitzter Betrüger. Jeden pan miał młynarza wielkiego złodzieja i szybałę, który ryby tak sztucznie zawsze kradł, że się domyślić nie można było. *Dwor. J.* Chytry trafił na większego franta i szybałę. *ib. J* 2. Mówią, iż kto raz będzie szybałem i łgarzem, Ten już nigdy nie będzie dobrym gospodarzem. *Klon. Wor.* 41. *Gorn. Dw.* 193, (*Sorab.* 1. lepschi raczk, a wecži schibal; im większy gracz, tym większy szybał, oszust). Pisałem to, nie kształtem szybałów i potwarców, ale jako się godzi i przystoi na wiernego sługę bożego. *Zygr. Pap.* 157. Herod szybała po Chrystusie wyciągał cuda. *Zygr. Pap.* 301. Żydowie z dworstwa szukając cudów z Herodem od Chrystusa szybałami słusznie są nazwani. *ib.* 273. SZYBALSTWO, a, *n.*; (*Boh.* šibalstwj; *Slov.* šibałstwo *fallacia*; *Sorab.* 1. schibalstwo, schibawstwo, swibawcztwo; *Vind.* savitnost, obresnost, saviunost); szalbierstwo, chytrostki, przechytrzenie; Schalkheit, Verschmitztheit. Sula, póki go nie uczyniono kwestorem, w swejwoli, w pijaństwie, w szybalstwach, nieprzystojnie żył. *Warg. Wal.* 217. Błazeństwa abo szybalstwa dworskie statecznemu nie przystoją. *Modrz. Baz.* 238. Oszukanie abo szybalstwo. *Zygr. Pap.* 165.

SZYBALSKI, a, ie, oszustowski, betrügerisch; *Sorab.* 1. schibawski, schibalski, schibawy, schibaly, schibawcztné; *Vind.* savit, obresen, pregnan, saviun, galufen, na vse kraje prevershen, premeten, oziganski; *Slav.* prevarljiv. Szybalstwo to, nalazłeś taki sposób, jako i tego i owego nie dać. *Gorn. Sen.* 86. wykręt. — SZYBIASTY, SZYBISTY, a, e, na kształt szyby okiennej, scheibenförmig. Szybiste skrzydła. *Mon.* 71, 386. pełne szyb. Szybisty, szybisto *adverb.*, zaokrąglony, skrzywiony, gerundet. Ośm tych sztuk drzewa niech obetnie szybisto do cyrkla, tak wewnątrz jak zewnątrz. *Solsk. Arch.* 83. Machina ta składa się z koła szybistego .... *Solsk. Geom.* 2, 6. Nie zaraz się tak szybisto koło z dzwona składa, Żeby wszystkie jednakiem kwadrowały tokiem. *Pot. Pocz.* 463. Zawinięcia złożone na kształt dyamentów w figury szybiaste albo w kanty. *Boh. Dyab.* 162. SZYBKA, i, *ż.*, SZYBIK, a, *m.*, *dem. Nom.*, szyba okienna, *Germ.* das Scheibchen, eine kleine Glasscheibe. W prostych oknach szybki kwadratowe lepsze są od okrągłych. *Świtk. Bud.* 251. Huczą okropnym łoskotem szybiki. *Kchow.* 301.

SZYBKI, a, ie, SZYBKO *adverb.*; *Boh.* hbitý, (cf. hebký *flexibilis*, gibki); *Sorab.* 1. schwižné, wuskoczne, (cf. wyskoczyć); (*Carn.* shibke *flexilis*, shibkost *teneritudo*, shibim *flectere*, shiba = rózga, *ob.* Giąć, Gibać); *Carn.* ferk, urn, bersbęsh, (*ob.* Barzy); (*Vind.* shibek = wysmukły, słaby, shiba, shibiza; *Bosn.* scibiciça, scibikka = pręt, pręcik); *Slov.* bérzj; *Ross.* шибкій, прыткій (*ob.* Prędki), проворный, ловкій, молодецкій, молодеческій, (cf. młodzieński), скоро (*ob.* Skoro), хватски, похватски (*ob.* Chwatać, chwytać), расторопный, (cf. roztropny); chybki, raźny, prędki, *ob.* Szybem; flink, schnell. Tak szybki był w biegu, że żadnego śladu Nie zostawił na piasku, gdy biegał z zakładu. *Jabł. Tel.* 283. Tak szybka za przybyciem wody spływa rzéka. *Hul. Ow.* 55. Daj mu ten list, ale szybko. *Teat.* 38, 269. SZYBKOŚĆ, ści, *ż.*, prędkość, chybkość, raźność; die Schnelligkeit, Geschwindigkeit; *Boh.* hbitost; *Sorab.* 1. schwižnosć, wuskocžnosć; *Carn.* urnost; (*Vind.* shibkota, shibkost, shibezhnost = cienkość, wysmukłość); *Croat.* hitrozt, (cf. chytrość); *Bosn.* hitrost, lakost, (cf. lekkość); *Ross.* шибкость, прыткость, проворство, ловкость, скоротечность, молодечество, расторопность. Wziąwszy prochu za mało na nabój, kula nie dostaje zupełnej szybkości. *Jak. Art.* 1, 348. Szybkość ciała mierzy się przeciągiem miejsca przebieżonego w pewnym czasie. *Jak. Art.* 1, 443. — SZYBKOWY, SZYBOWY, SZYBIKOWY, a, e, do szyb należący; *Vind.* shibrast, Scheiben=. W Wieliczce najpodlejszy gatunek soli jest zielony; lepszy jest soli szybkowéj, najlepszy oczkowatéj. *Dykc. Geogr.* 3, 189. Pospolicie mówią: sól szybikowa. *X. Kam.*

SZYBOWAĆ, -ał, -uje, *cz. et med. niedok.*; (cf. *Ross.*

шибать, шибнуть = cisnąć, uderzyć, сшибить zbić, zwalić, сшибиться chybić, ошибиться pochybić, ошибка, прошибка chyb, uchybienie, сшибиться zabładzić, сшибка utarczka, прошибить, прошибать przestrzelić, przebić, прошибиться uchybić, отшибить, отшибать odłamać, odbić, отшибиться oddalać się, odlatywać, разшибить rozbić, ушибить urazić, obrazić, ушибъ uraz; *Eccl.* ошибъ, хвостъ великій, (ogon); szybować = posuwać, sunąć; *Germ.* ſchieben; (Nieders. ſchuven; *Anglos.* scufan; *Angl.* shove; *Svec.* skuffwa, skuffa, cf. szuflada; cf. *Hebr.* שׁוב; cf. *Germ.* ſchupp, ſchuppen, cf. szubienica; cf. *Gall.* chopper), fortſchieben, hinſchieben. Flisy na szkucie wiosłem robią albo laskami szybują. *Haur. Sk.* 126. Szybować albo pałkować, laskami pchać. *Magier. Mskr.* *Haur. Ek.* 172. Na galerach niewolnicy, którzy źle szybują, bywają bici. *Mon.* 70, 773, (cf. wiosłem robić). Z tyłu nawy przydają ster, którymby to w tę, to w owę stronę szybując, nawy bieg zwracano. *Pilch. Sen. list.* 3, 65. (kierując, rychtując, obracając). *Propelle*, szybuj. *Chmiel.* 1, 80. Gołębie tu po samej ziemi prędkim lotem szybują. *Stas. Num.* 2, 107. Orlę porosłe w pierze, Gdy gniazdo rzuca rodzinne, Raz się w te strony ulecieć bierze, Alić szybuje znów w inne. *Zab.* 10, 410. *Zabł.* — *Zaimkowo:* Szybować się, n. p. Orzeł w górę się szybuje pod samo słońce. *Bardz. Trag.* 468. Wysoko się nad świat wzgórę wyszybuje. *ib.* 50. emporſchwingen. Poseł Jowisza bystrym lotem szybuje się ku ziemi. *Przyb. Luz.* 52. ſchießt zur Erde herab. Łąki, co siwym bieliły się śrzonem, Porostem w górę szybują zielonem. *Hor.* 1, 25. *Kniaź.* "SZYBOWNY, a, e, szybujący, posuwający, ſchiebend. Szybowne loty orła. *Zab.* 14, 103. *Nar.* *Nar. Dz.* 2. 175. ſchwingend. SZYBOWY, *ob.* Szybkowy. — (*SZYBUŁKA, *ob.* Szypułka).

SZYĆ, -ył, szyje *cz. niedok.*, uszyć *dok.*, Szywać *contin.*; *Boh.* šiti, šigi; *Sorab.* 1. schicž, schil, schiyu; *Sorab.* 2. schisch, schüsch, feschüsch; *Carn.* shyti, shyem, shyvam, (shivanka, shyvanka = igła); *Vind.* ſhivat, ſhivati, poſhivati, (ſhivariti, ſhnidaruvati = krawiectwem się bawić; *Germ.* ſchneidern, ſhivaniza, ſhivanza = igła); *Croat.* shivati, sivam, (shivanka = igła, razssvavam = rozparam); *Bosn.* scitti, sascitti, (rascitti, rasporiti, *dissuere*); *Rag.* scitti, (rascitti, raspârati = rozpróć); *Slav.* shiti, vézti, (cf. wieść, wiązać); (shivachaa, igla = igła); *Ross.* шить, шью, ушить, ушивать, (разшить, разшивать rozpróć); *Eccl.* шити, шію: cf. *Lat.* suere, suo; *Goth.* shiujith, sjujan; *Anglos.* siwan; *Arab.* خيط chuth; *Chald. et Syr.* חטט chatat); igłą i nitką co zszywać, nähen. Szyć koszulę. *Tr.* Szata prawie na jej wzrost uszyta była. *Sk. Żyw.* 1, 48. Za igłą szyć, t. j. wracać się z nitką za ścieg, (stebnować); przed igłą szyć, prosto szyć bez zakładania nitki. *Magier. Mskr.* Szycie, *actio*, das Nähen; *Ross.* шитье, пошивка, (cf poszycie, poszewka); *Eccl.* шьвеннє. Szyciem się bawiła. *Ustrz. Troi.* 35. — *Prov. Slov.* Geden šige, druhí párá; jeden szyje, drugi porze, *ob.* Próć. — Wiatrem szyte powieści w niwecz obrócić się muszą. *Smotr. Lam.* 192, *ob.* podszyty wiatrem. (*Sorab.* 1. schiyičné *sutilis*). — §. Szyć przez co, przenikać, przekalać, przeszywać; durchbringen, durchſtechen. Srogi zewsząd grom powietrze szyje. *Hor. Nar. ded.* Przez wszystkie kości szyją go strachy. *Przyb. Ab.* 142. Większy żal strapione jeszcze serce szyje. *Bardz. Trag.* 125. — *Intransit.* Wiatr z północy szyje, A rzeki szklanym okowem się ścieły. *Hor.* 1, 50. *Kniaź.* przenikliwie, er weht durchbringend. Gdy mruczny wiatr szyje Szczeliną, zda mu się że tam ktoś na trwogę bije. *Pilch. Sen. list.* 2, 11. — §. Szyć strzałami, z łuku, strzelać, strzelając ugadzać; ſchießen mit Pfeilen, mit Pfeilen treffen, durchſchießen, (ſpicken, ſpießen). Z łuków szyli. *Jabł. Buk. L.* Nasi szablami, strzelbą ruśniczną ich biją, A Tatarowie z łuków bez przestanku szyją. *Stryjk.* 479. Z wież doświadczeni szyją strzelcowie. *Chrośc. Fars.* 431. — *Simil.* Uważa, jeśli Telemak nie szyje oczyma do Eucharys. *Jabł. Tel.* 92, *ob.* Strzelać, strzydz oczyma; mit den Augen ſchießen, ſchielen, einen ſcharfen Seitenblick thun. — §. Szyć co = knować co, broić; etwas ſchmieden, im Schilde führen, etwas nicht Gutes ausführen. Szyje co złego przeciw ojczyźnie. *Nar. Cyc* 55. Bardziej z nienawiści ku szlachcie to złe szyli, niźli dla dobra Rzpltéj. *Pilch. Sall.* 187. Obawiając się tego, co mu szyto, upominkami ich przeciągnął. *Pilch. Sall.* 300. Wiem ja gdzie Waści za to uszyję bóty. *Mon.* 67, 723. uknuję coś, przysłużęć się. Cichaczem mi u nich bóciki szyje. *Teat.* 22. *b*, 102. (czerni mnię, potwarza). Kaptur komu szyć, *ob.* Kaptur. — *Aliter:* Spytany, ktoby był, w momencie ród sobie inszy i nazwisko uszył. *Chrośc. Fars.* 190. (uknuł, zmyślił). — §. Szycie, co szyto, *opus*, das Genähte; szew, die Naht. — Na statkach, szycie, bale poboczne, z których się boki statku składają. *Magier. Mskr.* Szycie u statków rzecznych bywa dębowe, sosnowe. *Kluk. Rośl.* 2, 164. burty, die Bandſtücke eines Schiffs.

Pochodz. *doszyć*, *doszywać*, *naszyć*, *obszyć*, *podszyć*, *podszycie*, *podszewka*, *poszyć*, *poszycie*, *podeszwa*, *poszwa*, *poszewnik*, *przeszyć*, *przyszyć*, *przyszwa*, *uszyć*, *wszyć*, *wyszyć*, *zaszyć*, *zszyć*; *szewc*, *szwiec*, *szwaczka*, *szew*, *szydło*, *szwajca*. Huc pertinet forsan adhuc: *szyja etc.*, *szyderz*, *szydzić*.

SZYCH, u, *m.*, fałszywe złoto lub srebro, falſches Gold oder Silber, (cf. alherunti; *Carn.* lósh; *Vind.* ſhumnu bruſhezhu slatu; *Ross.* шумиха, мишура, помаль. Szych pełznie w ogniu, a złoto się czyści. *Kras. Anat.* 5. Nie idzie drogą pochlebstw człowiek doskonały, Widzi świetny blask szychu, lecz zna się na złocie. *Kras. W.* 64. SZYCHOWY, a, e, od szychu, n. p. Czapka szychowym obłożona galonem. *N. Pam.* 10, 113.

SZYCHCIARZ, w hucie, *ob.* Gichciarz. 1. SZYCHTA, y, *ż.*, z *Niem.* die Schichte, a) warsta; *Vind.* ſhihta, staviſhe, poklad, rudaviſhe, raunanje, stug, (cf. stog); *Ross.* клѣтка, клѣточка, eine Flöße, Lage, Schichte in der Erde, u. ſ. w. Szychty, żyły ciągnące się minerałów, metalów. *Kluk. Kop.* 1, 34. Szychta w murowaniu, warsta sadzonych cegieł. *Magier. Mskr.* Szychta drzewa, cf. stos. Szychtami, warstami *Vind.* po ſhihtah, po redi. — b) Szychta = SZYCHT, u, *m.*, część szyby, otwor kopalni; *Germ.* die Schichte, ein Theil des Schachts. Wejście do ko-

palni Wielickich jest przez ośm, jak nazywają, szychtów. *Kluk. Kop.* 1, 168. W górach Tarnowieckich odkryto obfitą kopalnią ołowiu, tak że szycht jeden po 8 godzinach kopania, wydał 50 cetnarów. *Pam.* 84, 990. — c) Czas, w który górnicy robić powinni, nazywa się szychtą, to jest, od zaczęcia aż do czasu, kiedy przestać, albo odpocząć mają. *Kluk. Kop.* 2, 289. die bestimmte Arbeitszeit der Bergleute, die Schicht.

2. SZYCHTA, y, *ż.*, gichta, die Gicht, der Geyer auf dem Schmelzofen. Szychta, dziura, którą w piec hutarski rudę, węgle, wapno wsypują; i zasypanie pieca węglami, rudą, wapnem; tak n. p. mówią: trzecia szychta, gdy szychciarz do pieca doda trzy razy materyałów. *Os. Żel.* 86. SZYCHTARKA, i, *ż.*, mostek od nadpiecka aż do węglarni w piecu kruszcowym. *Os. Rud.* 100. *Os. Żel.* 86. die Gichtbrücke, Geverbrücke auf dem Schmelzofen. SZYCHTARZ, *ob.* Szychciarz, Gichciarz; (*Vind.* shihter, rudavishnik, poraunaz, raunik = układający warstami). SZYCHTMEJSTER, stra, *m.*, *Germ.*, der Schichtmeister, ma do czynienia z kompanią kuxu, dopomina się o dokładki, wchodzi w rachunki. *Kluk. Kop.* 2, 287. SZYCHTOWAĆ *cz. niedok.*, uszychtować *dok.*, szykować, urządzać, przyrządzać, z *Niem.* schichten, (schlichten), ordnen, in Ordnung bringen, zurichten, zubereiten. Pióra woskiem spina, i tak uszychtowanych lekkuchno przygina na wzór ptastwa prawego. *Żebr. Ow.* 194; (*compositas pennas*). Juno oczy Argowe w własnego sztychuje ptaka ogon, *collocat. Żebr. Ow.* 24. (przenosi rzędami). Nad księgami rzkomo przepieruje, Chce sokoły zalecić, więc rozum szychtuje *Rej. Wiz.* 90 (*konice*) na piwnice: W tym gmachu rozum szychtują, Na wywrót go wyniecują. *Rej. Zw.* 237. Przekonają się z dziejów, gdy rzeczy pośledniejsze z pierwszemi porządnie i stosownie szychtować zechcą; *apte et convenienter contexere. Krom.* 543. Bogdan o pokoju traktował, sidła fortelne szychtując; *dolos nectens. ib.* 580. Bolesław młodszego księcia Czeskiego przeciw starszemu szychtował; *illi objiciebat. Krom.* 67. (forytował). Rady Cesarskie, koronacyą Witołdowi szychtujące, do skutku nie przyszły. *Krom.* 504. Skrzydła pegazom swoim szychtują, aby wylatywały do nieba. *Birk. Krz. Kaw.* 17. — §. Ochmistrzyni panny ćwiczy, jak się ukłonić, jak tańcować, jak krezy i jako bieretek szychtować. *Alb. z Woj.* 27. marszczyć, w zmarzczki układać, fałdować; falten, in Falten legen.

*SZYCHTUCH, u, *m*, tkanina z szychu, ein Gewebe vom unächten Golde oder Silber. Zaciejsza skaza bywa na bławacie, niż na szychtuchu, by był opluśniony. *Wad. Dan.* 116.

SZYCIE, *ob.* Szyć.

SZYD, u, *m.*, szydzenie, szyderstwo; *Sorab.* 2. schpot; *Vind.* spot, shpot, fram, oframota, spotovanje, pozhikanje; *Croat.* spót, der Spott, das Spotten, Höhnen, der Hohn; (*Ross.* шутъ = trefniś). Głupstwo to skazą jest obyczajów, szydem ludzi rozumnych, obrazą nieba. *Zabł. Zab.* 74. SZYDERKA, i, *ż.*, która z drugich szydzi, *Vind.* posmehuvauka, shpotuvauka; *Croat.* spotnicza, jzpachitelicza; *Dal.* izopachitelicza; *Ross.* насмѣшница, пересмѣшница, скалозубка, зубоскалка, die Spötterinn. *Tr.* SZYDERSKI, a, ie, SZYDERSKIE *adv.*, szyderzom, szybałom służący. *Cn. Th.* 1128. spöttisch, höhnisch; *Boh.* uštipečny (uszczypliwy), utrhačný; *Sorab.* 1. wuszměcharski (*ob.* Wyśmiać), žpotarski, žpotarské; *Vind.* shpotliu, shpotujezhen, posmehliu, posmehlivi, shmagujezhliu, radoshmagliu, obsnashajozhliu; *Croat.* spotni; *Ross.* насмѣшливый, насмѣшливо, насмѣшническій, пересмѣшническій, пересмѣшливый, кощунскій, колотырной. SZYDERSTWO, a, *n.*, szydzenie, szybalstwo, naśmiewisko; (*Slov.* šidiřstwj *offuciae*; *Vind.* posmehuvanje, faikanje, shmagujezhliuost, radoshmagnost; *Croat.* oczerjànye; *Ross.* насмѣшничаніе, насмѣшничество, пересмѣшливость, нашмѣшливость, скалозубство, зубоскальство, цыганство (cf. cygaństwo), издѣвка, шпынство, кощунство, кощуны, глумъ; *Eccl.* глумы, шутки, смѣхъ, игры). das Spotten, Gespötte, Verhöhnen, Höhnen, Gehöhne. SZYDERZ, a, *m.*, SZYDERCA, y, *m.*; *Slov.* posměwač, utrhač; *Sorab.* 1. woszměchar; *Vind.* saframuvauz, posmehuvauz, faikavez, niehavez, ogrisavez, objedavez, oponashavez, shpotuvauz, shpotliuz; *Croat.* spotlyivecz, ocserjàvecz, pospotlyivecz, jzpachitel; *Dal.* izopachitel; *Bosn.* sepotalaç, porugaç; *Ross.* насмѣшникъ, пересмѣшникъ, скалозубъ, зубоскалъ, язвитель, прунъ, шпынъ, (cf. śpiąć), глотъ, глумникъ; *Eccl.* глоумьць, глумословецъ, кощунникъ, кощюнъ, олтарененавѣтникъ; — 1) kpiarz, szybał, przedrwiwacz; der Spötter, Verhöhner, Spottvogel. Szyderze natrząsają się. *W. Post. Mn.* 583. Szyderze naigrawający. *Birk. Exorb. H* 2 *b. Birk. Dom.* 73. *Brud. Ost. G g.* Będzieszli mądrym, sam sobie będziesz, a jeśli będziesz szyderzem, sam to złe poniesiesz. *1 Leop. Prov.* 9, 12. — 2) Szyderz, u, *m.*, materya, ein Zeug. Towary cudzoziemskie, muchajery, czamlety, szyderze. *Vol. Leg.* 4, 81. Od szyderzu gładkiego, kosmatego etc. *ib.* 354. Sukna Szląskie pospolite, schiftuchy, karazye, kiery, pończochy, szyderze. *Gost. Gor.* 106.

SZYDŁO, a, *n.*; (*Boh.* šidlo, špice, (*ob.* Špica); *Slov.* šidlo; *Sorab.* 1. kžidwo; *Sorab.* 2. schilo, shilko; *Carn.* shilu, shylu, shiuo, budalu, vudàlu; *Croat.* silo, shilo, perjavicza; *Vind.* shilu, shiou, shivo, luknjauz, bodalu; *Rag.* scillo, pribodaccja; *Bosn.* scillo; *Slav.* shilo; *Eccl.* шило; *Ross.* шило, шильцо; (шильникъ rzezimieszek); Nieders. Sonel, Suel, Subbel, Sugel; *Svec.* syl; *Graec. med.* σούβλιον; *Lat.* subula; *Etym. Lat.* suere = szyć); — 1) gatunek szwajcy, der Pfriemen, die Orte, die Ahle. Igła czyli raczej szydło do przekłócia kości. *Czerw.* 18. Gatunek szydła *Ross.* кочедыкъ, кочедычекъ. Szydło czworograniaste szewskie proste, szpilart. *Magier. Mskr.* — Tak się tym rozjadł, jakoby go kto szydłem ukłół. *Zab.* 12, 269. *Dudz.*, cf. rozkrwawiony. — §. *Prov.* Nie zatai się szydło w worze. *Rej. Wiz.* 123. *Boh. Kom.* 4, 333. *Birk. Chodk.* 22. *Bliż. Tłum. B* 2; *Slov.* tažko ge šidlu krit sa w pitli. Zaraz się szydło z woru kole. *Pot. Syl.* 264. *Pot. Arg.* 185. *Rys. Ad.* 43. (nałóg, afekt, przyrodzenie zataić trudno; wyjawi się to, wyjdzie na wierzch jak oliwa). — Jak na szydłach. *Teat.* 36. *c*, 79. jak na

brzytwach, na śpilkach, igłach, wie auf Nadeln. Między poczciwymi ludźmi taki będzie siedział by na *szydlech. *Glicz. Wych.* K 6 *b.* Jak po szydłach stąpać. *Cn. Ad.* 554. (ostrożnie). *Pot. Arg.* 517. — Zgadzają się tak, jak szydła w worze. *Cn. Ad.* 544. (dwaj koci w jednym worze). — Szydła mu golą = szczęści mu się, szańcuje mu się, powodzi się; das Glück ist ihm günstig, will ihm wohl. Już opuścił skrzydła, Już się nie po szwu porze, już nie golą szydła. *Rej. Wiz.* 56 *b.* Już z lepszą myślą kroczy, iż mu szydła golą. *ib.* 54 *b.* Nie psuj sam sobie czasu, póki szydła golą *ib.* 22. U niej mu bardzo szydła golą. *ib.* 23. Mnie brzytwy nie chcą, komuś szydła golą. *Kchow.* 61. *Rys. Ad.* 17. Na ono wyszło u ciebie, że jednym szydła a drugim brzytwy golić nie chcą. *Zygr. Pap.* 171. — Złotym szydłem wnet *przekolisz. *Cn. Ad.* 871. (sztych złotéj szwajcy nieodbity, orzeł złoty wszędzie doleci, pieniądze wiele mogą, złotemi włóczniami wnet zwyciężysz). — Szydłem mu we łbie układano. *Falib.* J 3. *Rys. Ad.* 62. widłami, igłą, nie dobrze w głowie ułożono, brak czego, klepki, nie wszyscy doma; er ist nicht recht bey Troste, es rappelt in seinem Kopfe. — Szydły widły = groch z kapustą, alles durch einander, drunter und druber. W Gdańsku masz okręty z płóciennemi skrzydły, Tu masz z zamorza trefne szydły widły. *Klon. Fl.* G 3 *b.* — §. Szydłem *adv.* Szydłem patrzący, rożnem patrzący, świdrem, *ob.* zezem, schielend. Dwa o trzech koniach szydłem karawany; Pewnie księża kwestarze jadą po barany. *Zabl. Fir.* 67. [para koni z trzecim na przedzie 4]; (wzdłuż jeden za drugim zaprzężone konie). — 2) *Botan.* Szydło, *subularia*, rodzaj rośliny. *Kluk. Dykc.* 3, 103, Pfriemenkraut.

SZYDŁOWY, a, e, od szydła, Pfriemen-; *Ross.* шильный.

*SZYDRZENIEC, ńca, *m.*, domek waryatów, czubki, das Narrenhaus. *Tr.* SZYDLIWY, SZYDNY, a, e, SZYDLIWIE SZYDNIE *adv.*, szydzący, żartobliwy, drwiący, kpiący; spöttisch, spottend, höhnisch; (*Sorab.* 2. schidny chytry). Zerbina patrząc mu w oczy, szydliwie śpiewa. *Teat.* 56. *d,* 15. (urągając, z urąganiem). Sam na siebie napiszę kilka piosnek szydnych, i dam drugim ton żartowania ze mnie. *Teat.* 23, 104. — §. *Pass.* Człek szydny, *un homme ridicule.* *Czart. Pan. n. w.* ; *opp. Teat.* 21, 65. cf. śmieszny, ein lächerlicher, drolliger Mensch. SZYDNOŚĆ, ści, *ż.*, talent szydzenia, szyderstwo, szydzenie; der Spott, die Spötterey, spöttischer Witz; (*Sorab.* 2. schidnosćż chytrość). Plaut ma trefną szydność. *Dmoch. Szt. R.* 46. Cycero często sobie szydności pozwalał. *Gol. Wym.* 266. — §. *Pass.* Szydność, (cf. śmieszność); das Lächerliche, die Lächerlichkeit. Nie może nigdy komedya szydność swych osób znaczną nadto spektatorowi pokazać. *Teat.* 21, 65. *Czart.* — (SZYDŁOWATY, a, e, — o *adv.*, na kształt szydła śpiczasty, pfriemenförmig, gespitzt wie ein Pfriem. Słupy szydłowate. *Nar. Tac.* 2, 258, *metae, ob.* Ostrosłup) — SZYDZIĆ *cz. niedok.*; *Boh.* šiditi, (*Slov.* šidjm *decipio*, *fraudo*); posmiwám se, utrhám, (cf. utargnąć, cf. uwłaczać); *Sorab.* 2. schpottowasch, (*ob.* Szpocić); *Sorab.* 1. žpotuyu; *Carn.* shpôtam se, opponôsem, opponêsti; *Vind.* shpotatise, shpotuvati, pośmehuvatise, posramuvati, niebati, faikati, pazhitise, ograjati, nuditi, pozhiekatise, shpot delati; (*Hung.* szidom *maledico*, szidalom *convitium*); *Croat.* spotati, spótam, zespotavitisze, pospotávam, jzpachujem, jzpachiti, zpahujem, ospotávam, prissiti komu rep, (cf. przyszyć komu kaptur); *Dal.* izopachujem; *Bosn.* sepotatise, rugatise, (cf. urągać się); *Rag.* zepotatise; *Ross.* шутить, пришутить, пришучивать, наругаться (cf. narągać się), шпынять, кощунствовать, скалозубить, зубоскалить (*ob.* zęby wyszczerzać), трунить, (*ob.* Trunąć); szydzić z kogo, drwić z niego, kpić, szpaczkować, *medium est verbum inter łżyć et żartować,* über einen spotten, ihn höhnen, schrauben, scheeren, sich über ihn lustig machen. August, jako sam bardzo rad z inszych szydził, a bezpiecznie żartów używał, tak też zaś gdy go kto sznypką dworską dojechał, bardzo rad wycierpiał. *Kosz. Lor.* 177 *b.* Śmiejąc się a *szudzęcy z niego, przezwali go Epaminondas, iż uczynki onego hetmana tak często wspominał. *Eraz. Jez.* E 7 3 *b.* (szydząc, żartując) Głupi rękoma kleszczą dla oznaczenia aplauzów, a mądrzy szydząc gwiżdżą. *Mon.* 70, 850. Szydzą z niego. *Cn. Ad.* 1149. (palcem go sobie pokazują, palec na niego zakrzywiają, gębę na niego wykrzywiają, ogon, kapturek mu przyszywają). Kto z dobrych szydzi, tym się bóg brzydzi. *Rys. Ad.* 33. Któż tak ślepy, że nie widzi, Jak z nas fortuny płoche koło szydzi! *Nar. Dz.* 4, 166. *Kulig. Her.* 303. Szydzą z obyczajów, z cnoty i samej wiary. *Mon.* 65, 215. Ma on coś szydzącego w fizyonomii. *Weg. Marm.* 1, 187. etwas Spöttisches. Nie dam z siebie szydzić. *Cn. Ad.* 566. (nie dam sobie na głowie, na nosie grać, w nos dmuchać, w kaszę pluhać). — §. *Cum. Instr.* Człekiem świat ten, by lekkim zdziebełkiem wicher szydzi. *Rej. Wiz.* 110 *b.* (igra).

*SZYFRUCHT, u, *m.*, n. p. Od Luńskiego szyfruchtu, od sztuki całéj.... *Vol. Leg.* 336. [myłka druku zam. Szyptuch *qu. v.* 4].

SZYFUNT, *ob.* Szafunt.

SZYJA, yi, *ż.*, SZYJKA, SZYJECZKA, i, *ż.*, *dem.*; *Boh.* šige, šjge, hrdlo (*ob.* Gardło), hrd; *Slov.* šige, šiga, krk (cf. kark), hrdło; *Sorab.* 2. schija; *Sorab.* 1. schjia, schiia; (*Carn.* shya *scapula*, shinjek = kark); *Carn.* urât, (cf. zwrot); *Vind.* vrat, gerlu, garlu, gartanz, (shia, plezhe *scapula*); *Croat.* vràt, kérk, vrátecz, sia, (sià, sidj *scapula*); *Dal.* vrastin; *Rag.* vrat; *Slav.* vrât; *Bosn.* sia, vrat, garlo, gartanz; *Ross.* шея, шейка, (перешеекъ przesmyk); *Eccl.* шия, шея, выя; (*Hebr.* רגז colleum, *collare*). — 1) der Hals; ta część między głową a piersiami, łącząca głowę z kadłubem. *Wyrh.* 18. *Kras.* *Mał.* 3 *Z.* 6 *b.* Szyjka jego słoniowej się kości równa. *Groch. W.* 571. Podaj szyjeczkę do łańcuszka swoje. *ib.* 333. Po szyję w wodzie. *P. Kchan. Orl.* 1, 18. W rozpustności do szyi brodząc, niesprawiedliwości co dzień przyczyniał. *Sk. Dz.* 686. Na szańc wszystko wysadzi, jedno to jego co na grzbiecie a na szyi zostanie. *Rej. Zw.* 158. *b.* Chustka na szyję, *ob.* Szyjnica. Szyi przodek = gardło. Wszyscy wesoło pełną krzykną szyją. *Pot. Arg.* 265. całym gardłem, głosem,

aus vollem Halse. Darmo leżący jako kiernoz tyje, Tylko brzuch natka, a dolewa 'szyje. Rej. Zw. 221 b. — Inde Szyja = gardło = życie, der Hals, das Leben. Patrokl i Antylok, i ci dali gardło z szyją. Jabł. Tel. 210. Tuszy, iż usłyszy, że szyi zły tyran pozbędzie. P. Kchan. Orl. 1, 246. Na szyjach ich pokarał. Krom. 575. Wiary chrześciańskiej o ściętą szyję przyjąć nie chcieli. Biel. 106. (woleli gardło dać, życie stracić, niż wiarę przyjąć). Mordicus tenere, 'zębema [dual. 2] trzymać, t. j. o ściętą szyję nie chcieć puścić. Mącz. Zmatałeś to na swą szyję. 1 Leop. Dan. 13, 55. (na głowę swoję. 3 Leop. zkłamałeś na głowę twoję. Bibl. Gd.; kłamstwo twoje śmierć ci przyniesie, jest kryminalne, gardłowa sprawa). — Szyi tył = kark, das Genick. Szyję złamać, kark skręcić, den Hals brechen, das Genick abstürzen pr. et tr. Będzie dobrze, kiedy złe szyję złamie. Rys. Ad. 2. Nie myślił o czci świeckiej, o którą ludzie tak szyję łamią. Sk. Żyw. 1, 326. (narażają się). Wszystkie jego sekretne zdrady szyję złomały. Pilch. Sall. 50. Zima szyję złamała. Brud. Ost. G 10. Bóg pysznym szyję złamie. Sk. Dz. 538. — Na złamaną szyję, na złamanie szyi = oczywistym niebezpieczeństwem życia; (Ross. опрометью, mit offenbarer Lebensgefahr, halsbrecherisch; Croat vratolòmoszt collifragium, praecipitantia, vratolom collifragus, f. vartołomka). Przez okna ich na złamaną szyję wyrzucono. Nar. Hst. 7, 112. Chciałeś się topić nie raz, pić śmiertelne soki, I na szyi złamanie padać w rów głęboki. Zab. 5, 352. Koss. Pójdę czyli to w pław przez morze, czyli na złamaną szyję, przez góry, przez werteby uwolnić cię. Ossol. Str. 1. Bezecne to zuchwalstwo tak wielu na złamaną szyję potrąciło. Pilch. Sen. łask. 44. Uszły te czasy na złamaną szyję, Co nam zrodziły czyste Lukrecye. Nard. Dz. 1, 43. id. Mon. 69, 521. (przepadły na wieki). Na łeb, na szyję spieszyć się. Teat. 7, 27. na złamaną szyję, über Hals und Kopf; (Boh. přeskot, překot; Ross. стремглавъ; co tchu staje). Pogromieni tak się mieszali, że jedni na szyje drugich potrącali. Tward. Wł. 197. (jeden drugiemu tuż na karku doskwierał). Przegraną swoję sprawę na szyję widząc, ucieka. Jabł. Tel. 99. na głowę przegraną, zupełnie, do szczętu; gänzlich, völlig. Za szyję go, gdy masz czas. Jabł. Tel. 181. (za łeb, za kark). Następować komu na szyję, nad szyją stać komu, nacierać nań; einem auf dem Nacken seyn, auf dem Halse seyn, sehr auf ihn andringen. Nieprzyjaciel nad szyją wisi, obrony nadzieja słaba. Falib. R. Rzymianie tę górę zająć chcieli, aby gdyby ją pierwéj Anibal zajął, jakoby na szyi nieprzyjaciela nie nosili. Kosz. Lor. 154. Starzy bliższą czują śmierć nad szyją. Prot. Kont. D 3 b. W dostatku tego świata, nędza zawżdy jaka nad szyją wisi. Sk. Żyw. 2, 298. Wierzyciel mu stoi nad szyją, żeby mu tej godziny zapłacił. Gorn. Sen. 12. Przystawy tuż miał zaraz nad szyją, którzy wszystkie sprawy jego notowali. Tward. Wł. 56. Lepszéj rozkoszy używa, co sobie w ciepłéj izbie siedzi, niż ten co po szelinie biega, sam nie wie czego szuka, a 'okiść mu za szyję pada. Rej. Zw. 67, (cf. za kołnierz). Kupiec taniej przeda, żeby mu on towar na szyi nie leżał. Star. Ref. 45. ciężarem nie był, auf dem Halse bleiben. Radaby co najprędzej zbyła go z szyi, bo się jéj ona godzina rokiem widzi. Gorn. Dw. 303. Długi mieć na swej szyi. Kosz. Cyc. B. Schulden auf dem Nacken haben. By mężowi na majętność, dom, abo na szyję przyszło się zadłużyć, żona musi się stroić. Star. Ref. 42. Trudno się ten młodzieniec ma stać uczonym, któremu doma niedostatek wielki zastąpił, abo za szyję bije. Glicz. Wych. M 7 b. Brał to na swoję szyję, że nieprzyjaciela zabije. Jabł. Tel. 277. (na swoje ryzyko). Kto mię za szyję bije? Cn. Ad. 95. (quis urget, co mi tego za niewola?). Bywamy pokorni, gdy nas smutki za szyję biją. Sk. Kaz. 433. (przyciskają). — Szyję pod jarzmo położyć. Birk. Sk. E 2. (dać się ojarzmić). Bogom tym i nasi panowie szyje schylają. Sk. Żyw. 2, 104. (kłaniają się im, chwalą ich). Lud ten twardej szyi jest. 1 Leop. Exod. 32, 10. (twardej 'krzczycy, krnąbrny, pyszny). Nie poprawiali się jadowici i twardéj szyi. Sk. Dz. 378. Człowiek wyniosłej myśli i szyi wyciągnionej, i ludziom i bogu się nie podoba. Sk. Dz. 356. — 2) Szyja tr. varie: szyja u lutni, u cytry, u skrzypiec, der Hals an der Laute rc., szyja u dzbana etc. Cn. Th. 1129. Szyja u kieliszków, n. p. Szyjeczka była niby w złoto oprawna. Torz. Skł. 317. 'Szyja u nogi, convexum pedis, tarsus. Menin. Tur. 1, 146, (cf. przyszwa). Szyja armaty, collect., przednia część działa od przodku, gdzie najcieńsze jest. Archel. 3, 60. Jak. Art. 3, 319. Łesk. 2, 240. Szyja w piecu ludwisarskim. Jak. Art. 3, 319. Szyja kominka, gorge, jest otwór zaczynający się nad kapturem. N. Pam. 11, 211. Do śrzedniego komina niech się wszystkie kominy i czeluści szyjami schodzą. Haur. Ek. 14. Więzień może palić ogień na kominku, w którego szyi są trzy kraty, jedne nad drugiemi. Pam. 83, 2, 134. Szyja w fortyfikacyi, wnętrzna otwartość, składająca wchód do narożnika. Jak. Art. 3, 319. die Kehllinie. Piwniczna szyja. Warg. Radz. 325. der Kellerhals. Szyja piwnicza, przedpiwnicze, vestibulum cellarii. Mącz. Było tam weście w lochy i w szyje podziemne. Pot. Arg. 26. Przez zwężenie szyi kominowej wzmocni się cyrkulacya powietrza. Świtk Bud. 702, ob. Przesmyk, enger Durchweg. — §. Ogony warzonych raków prości ludzie szyjami zowią. Syr. 966. Krebsschwänze.

SZYJĘ, ob. Szyć. 'SZYJNICA, y, ż., chustka na szyję, 'alsztuk, das Halstuch; Boh. krkowazka, šat, šatek na krk, krkotoč, krkonoš; Sorab. 2. schant; Slav. marama na vrátu; Croat. golerecz, vratni rubecz; Ross. носовой платокъ. Popluskałeś sobie szyjnicę, to jest, krawat, Halskrause. Ern. 100. ib. 102. SZYJNY, SZYJOWY, a, e; (Croat. vratni); do szyi należący, Hals=. Szyjowe pacierze. Kirch. Anat. 105. Szyjna część futra Ross. душчатый. Ziele Dzwonki zowią też szyjne ziele, iż boleściom w szyi i w gardle pomocne. Urzęd. 68. SZYJOWATY, a, e, — o Adv.; Boh. hrdláty; szyi otyłéj. Cn. Th. 1129, dickhälsig. Włod. ''SZYJOZŁOTY n. p. gołąb'. Pot. Arg. 378. goldhälsig.

SZYK, u, m.; (Germ. obs. Schick, Geschick, cf. schichten, cf.

szychta): porządek, rząd, sprawa, *Vind.* ordninga, naredba, red, versta: die Ordnung, das Ordnen; (*Sorab.* 1. schik zdatność). Tak szczęście w ludzkich sprawach dziwnym szykiem włada, Zwyciężony zwycięzcę bije i posiada. *Stryjk.* 195. — Szyk wojska, die Schlachtordnung; *Slov.* šikowani k' bitwě. Ustanowiwszy liczbę żołnierza mającego składać wojsko, robi się w nim porządek, a to nazywają szykiem bojowym. *Jak. Art.* 2, 467; rozporządzenie batalionów, szwadronów, artyleryi, jak najpożyteczniejsze względem położenia. *ib.* 2, 487. Gdy żołnierze wedle czasu od hetmana byli w szyk sprawieni, bitwa się rozpoczęła. *Pilch. Sall.* 242. — Szyk, uszykowane wojsko, wojsko porządnie postawione. *Papr. W.* 1, 100. das in Schlachtordnung stehende Heer. Ruszył się król do Radoszkowic, gdzie szyk był. *Gorn. Dz.* 166. — *Poet.* Szykami stoją gwiazdy, które nam noc ode dnia dwoją. *Suszyc. Pieśn. A* 4 *b.* w sprawie jak wojsko uszykowane, sprawione — §. Rusacy z Greki, z Szwedy, Szkandy, Nortwejczyki, I z Danami miewali często krwawe szyki. *Stryjk.* 215. krwawe boje, turnieje, tańce, walki, blutige Kämpfe. — *Tr. fig.* Połamać, pomieszać, pomylić komu szyki = wybić go z jednochody, pomieszać mu koncepty, inszą zagrać; *Ross.* смять, сминать, einen aus dem Gleise bringen, ihm das Concept verrücken, seinen Plan vereiteln. Ten powrót niespodziany interesikom waszym szyki połamie. *Teat.* 7. *c,* 55. Żmyliła, ach zmyliła okrutna śmierć szyki. *Pot. Jow.* 83. Szalenie mu się szyki połamią w miłości. *Teat.* 28. *b,* 90. Dobywszy oręża, szyki jéj zamącił. *Żebr. Ow.* 356; (*pavidam deterruit*). Nędzniki, Co im w sprawiedliwości gwałtem mylą szyki. *Paszk. Dz.* 116. On nam pomylił do fortuny szyki, Że trafić w dawny rumel nie możemy. *Wad. Dan.* 192. — *SZYKADEM, n. p. Pan z gniewem po szlachcica posyła szykadem. *Pot. Jow.* 110, może z *Niem.* schicken posłać; t. j. poselstwo, posłów po niego wyprawił, żeby go przyprowadzono. — (*SZYKANA, złość. *Gaz. Nar.* 1, 174; urąganie, szyd, dokuczka, przegryzek; *Ross.* цѣпка, кляусы, кручекъ, крючекъ, крючечикъ, ябеда, ябеды. Szykaner; *Ross.* кляузникъ, ябедникъ, (cf. brzechajło). Szykanować *Ross.* ябедничать, szykanujący завязчивый (cf. zawias), szykanowanie ябедничество). — SZYKOWAĆ, -ał, -uje, *cz. niedok.*, uszykować *dok*, przyrządzać, nastrajać, przygotować; *Germ.* (schicken, anschicken, bereiten, zurecht machen; (*Svec.* skicka). Mistrz Liflantski szykując na arcybiskupa Ryskiego przyczyny, złożył sejm w zamku swoim. *Stryjk.* 754. — Szykować się do czego, zbierać się, zabierać się do czego, sich wozu anschicken. Do niesłychanych kunsztów się szykuje, *animum dimittit. Żebr. Ow.* 194. — *Med. recipr.* Szykuje się, stosuje się, przystoi; es schickt sich, ist passend, anpassend; *Sorab.* 2. schikowasch szo; *Vind.* se perkladiti, perrauniti, spodobiti; *Carn.* rajma se, rajmam, (*ob.* Rymować się). Jak ten młodzieniec wyraża całym brata naszego ciała składem; rzekłbyś, że on sam, gdyby szykował się ku temu wiek. *Teat.* 42. *d, B.* (gdyby się zgadzał, odpowiedział). Nie szykuje się, nieprzyzwoito, nieprzystoi *Eccl.* неприличествуетъ, неключимствуетъ. — Skoro się nam cokolwiek nie wedle myśli szykuje, zaraz wpadamy w gniew. *Pilch. Sen. list.* 359. nie wiedzie się, nie powodzi, nie zdarza, nie szczęści, es gelingt nicht. Gdy baczność zawsze na wszystko mieli, pomyślniejby się rzeczy szykowały. *Pilch. Sall.* 5. — §. Szykować wojsko, sprawować, w sprawie postawiać; *Vind.* porediti, rediti, nareduvati, verstiti, poverstiti, verstuvati, vraunati, ponapraviti; *Rag.* izrêditi vojsku, in Schlachtordnung stellen. Lud szykował, i przed obozem w sprawie stał. *Warg. Cez.* 32. Szykują się powozy. *Węg. Marm.* 1, 41. sie stellen sich in Ordnung. Czasem miejsce nie pozwala rozprawy uszykowanego wojska. *Jak. Art.* 2, 492. Bóg krąg miesięczny zbudował I planety uszykował. *Groch. W.* 19. — *Absol.* Nie jeden dziś podpiwszy szykuje przy stole, Wąsy ciągnie; aż kiedy przyjdzie wyniść w pole etc. *Żegl. Ad.* 88. (dowodzi, komenderuje). SZYKOWNOŚĆ, ści, *ż.*, zręczność, die Geschicklichkeit, Geschicktheit; *Sorab.* 1. schikwanosćž, schikownosćž; *Vind.* perkladnost, spodobnost, rozbnust perjemlikost; *Eccl.* санчіе, приличность, пристойность, сѫгласие. Miłość własna tak nas omamia, iż do każdego urzędu zdolną niby widzimy w sobie szykowność. *Mon.* 65, 189. Co za wspaniałość, co za wdzięki, co za szykowność. *Teat.* 55. *b,* 22. W Gotskich budowlach jakowaś części je składających nieszykowność uderza. *Mon.* 72, 471. (niepomierność, niekształtność) — §. Szykowność, *ob.* Przyzwoitość, przystojność, godziwość. SZYKOWNY, a, e, SZYKOWNIE *adv.*; (*Slov.* šikowně, šikowité, *Sorab.* 1. schikny, schikowné; *Sorab.* 2. schikowani; *Vind.* shikan, perkladen, rozhen); zręczny, udatny, geschickt. Ta mała, lecz szykowna: zwabiają mię obie, I nizka i wysoka dogodzić mi może. *Hul. Ow.* 123. (kształtna). Gdyby kto pozbierał rożnorodne części, do siebie źle przystające, w proporcyi niezgodne, wystawiłby zapewne raczéj poczwarę, jak postać szykowną człowieka. *N. Pam.* 21, 364. Nieszykowny *Eccl.* неключимый. — §. Ażeby rzeczy szykownie prowadził, namyślał się naprzód z sobą. *Nar. Hst.* 2, 410. (zręcznie, porządnie).

*SZYLAWY, a, e, — o *adv.*, rozoki, zezem patrzący, *Germ.* schielend. Szylawy był i tym swoim patrzeniem srogi się zdał. *Eraz. Jez. J b.*

SZYLDWACH, *SZYLWACH, a, *et* u, *m.*, SZYLWACHA, y, *ż.*, (*Zab.* 12, 188), warta, stojka. *Jak. Art.* 3, 319; *Germ.* die Schildwache; *Ross.* часы (*ob.* Czas), часовый, караульной, караульщикъ, притинъ; Szylwach zbrojny nade mną nie wartuje. *Bardz. Trag.* 313. Nie trzeba warty, nie trzeba szylwachu, Byśbył próżen zawsze strachu. *Suszyc. Pieśn.* 3, *B* 2 *b.* Na szylwachu stać. *Zab.* 12, 198. (na warcie). SZYLERHAUZ, u, *m.*, *Kaw. Nar.* 11. pospolicie: Szulerauz. *X. Kam.*, schronienie, niby budka dla szyldwacha, *Germ.* das Schilderhaus; *Vind.* strashna hishiza, *ob.* Strażnica; *Ross.* караулька, будка, сторожка; *Eccl.* стражбище.

SZYLKRETOWY, a, e, n. p. Szylkretowa robota. *Kluk. Zw.* 3, 13. z skorupy żółwiowéj. Schildkröten =.

SZYMBORT, *Chmiel.* 1, 80, *ob.* Sztymbork.

SZYMON, a, *m.*, SZYMEK, mka, SYMICH, a, *m. dem.*, imię męskie; *Sorab.* 2. Schiman; *Germ.* Simeon. Szy-

mon ś. apostoł, wraz z Judą Tadeuszem koronę męczeńską odebrał. *Kras. Zb.* 2, 524. Szymon jest imię Hebrajskie, które się wykłada słuchacz. *Dambr.* 786. — (*Eccl.* богопрiимецъ, t. j. принявшiй спасителя на руки, epitet ś. Szymona). W dzień Szymona i Judy boi się koń grudy. *Rys. Ad.* 74. — §. *Symones*, delfinowie, ryby morskie, szymkami bywają zwani. *Mącz.*

SZYMOWAĆ, SZYMOWINY, *ob.* Szumować, Szumowiny.

SZYNA, y, *ż.*; (*Boh.* šin; *Sorab.* 1. schina; *Sorab.* 2. schinna; *Carn.* shina; *Vind.* fhina, fhinja, koliefni okou; *Croat.* sinya; *Ross.* шина); *Germ.* die Schiene, eine eiserne Stange; (*Svec.* skena; Nieders. Schene, Schenne). Wytopione z kruszców żelazo w hamerniach przerabia się na szyny, sztaby etc. *Kluk. Kop.* 2, 222. Żelazo, którym okołek u koła okuty bywa, zowią szynami. *Archel.* 3, 62. die Radschiene. Szyna pod sankami *Ross.* подрѣзъ, тормазъ. — *Prov.* Kiedy się rozgrzeje szyna, rób z niej gwoźdź, póki nie zastygnie. *Fredr. Ad.* 81. (żelazo kuć, póki rozpalone; łyka drzeć, kiedy się dają). Na mękach świecami albo rozpalonemi blachami i szynami żelaznemi palą. *Syr.* 87. — (*SZYNĄĆ, schynąć, *ob.* Chynąć). — SZYNAL, a, *m.*, gwoźdź do obijania szyn kołowych, *Germ.* der Schiennagel, Radnagel. *SZYNDOWAĆ, -ał, -uje *cz. niedok.*, skórę zdzierać, łupić; *Germ.* schinden, (*obs. Germ.* Schin = skóra; *Angl.* skin; *Svec.* skinn; *Dan.* skind). Zwierzyne te szyndować i w ćwierci siec poczęli. *Tward. Pasq.* 80. Skoro obrócim szablą bisurmańców tyły, Łacno trupy szyndować i łapać kobyły. *Pot. Poez.* 150. W tym się do potraw zwierzynnych gotują, A z skóry odzierając wnętrza w nich szynduja. *A. Kchan* 8. *SZYNDLE, z *Niem.* die Schindeln. *Mącz. ob.* Gonty, szkudła.

1. SZYNK, u, *m.*, 1) szynkarstwo, szynkowanie trunków; *Boh.* šenk; *Sorab.* 2. schenk; *Sorab.* 1. pincza; *Vind.* tabernanje; *Ross.* шинокъ, корчемство, корчемничество, *Germ.* der Schank, das Schenken, Bierschenken, Weinschenken rc.; (*cf. Lat. med.* scantio; *Graec.* ξενικόν; *Gall.* echanson). Szynkiem się i handlem małwazyi bawił. *Tward. Wł.* 110. U nas szynk trunków w ręku żydowskich zostaje. *Przestr.* 243, (cf. propinacya). — 2) Szynk, szynkownia, karczma, die Schenke; *Eccl.* стаціюнъ, корчемница, шинокъ, кабакъ, питейной домъ. Kazał przynieść trzy garce małwazyi z szynku. *Pot. Jow.* 128. U nas na szynku bawiąc parobcy, grzeczniej się z płcią obchodzą. *Teat.* 43. *c*, 85. *Wyb.* Gorzelny szynk *Vind* fhganjarska, fhganjouna tabcona. — §. *Fig. transl.* Jowisz do Kupidyna: Tylko też o mnie pomnij panie synku, Gdy co gładszego będziesz miał na szynku. *Morszt.* 97. (na stręcie, na pomku). — 2. *SZYNK, a, *m*, szynkarz, *Germ.* der Schenke, Schenkwirth. Mazur przyszedł śmiele do szynka, pyta go, jest wino? jest panie! odpowie szynk. *Opal. Sat.* 25. Szynkowie pospolicie wino gorsze do lepszego przymieszają. *Cresc.* 556. Kurfirst Król Czeski, Podczaszy albo szynk. *Biel. Św.* 87 *b*, *ob.* Szynkostwo. — (SZYNKA, i, *ż.*, z *Niem.* der Schinken; *Boh.* šunka, wepřowa keyla, užanina, (cf. wędzonka); *Sorab.* 2. *et* 1. schinka; *Carn.* plêzhe, (cf. plecy); *Vind.* plezhe, gnat (cf. gnat), fvinsku stegnu, (cf. ściegno); *Croat.* shunka; *Slav.* kuk, but; *Ross.* ветчина (cf. wiotchy, wiecheć), окорокъ, окорочекъ; *Eccl.* вядчина, ветчина, ветшина. Szynki, uda wieprzowe przyprawione i uwędzone. *Kluk. Zw.* 1, 290, (*ob.* Szołdra, kąpie). Sławne szynki Westfalskie. *Dykc. Geogr.*). — SZYNKARCZYNY, a, e, do szynkarki należący, Schenkerinn =. Szynkarczynéj figury lęka się. *Teat.* 32. *b*, 79. SZYNKARKA, i, *ż.*, SZYNKARECZKA *dem.*; *Boh.* šenkyřka, krčmařka; *Slov.* hostinska; *Vind.* tabernarza, tabernauka, litifhinja; *Ross.* шинкарка; kobieta, co gościom trunki szynkuje; *Germ.* die Schenkerinn, die Getränke schenkt. Ja twoja żona chodzić mam jak szynkarka do kostek w sukience? *Papr. Przy. C* 2. Szynkarka Grecką bindą przypasawszy czoło, Krzepki bok przy cymbałach uwijała w koło. *Mon.* 76, 282. Zdałaby się u nas do Warszawy za szynkareczkę. *Teat.* 19, 26. *et* 21, 58. SZYNKARSKI, a, ie, do szynkarza należący, Schenken =, Schenkwirths =. Ćwiertnia ma mieć w sobie wymierzonych garcy szynkarskich 24. *Haur. Ek.* 105. Szynkarskiej łaski to: daj, daj, nie traci; Ale się i tam słodko pije, gorzko płaci. *Jag. Gr. B* 3 *b*. SZYNKARSTWO, a, *n.*; *Ross.* шинкарство; szynk, szynkowanie. *Cn. Th.* 1130; *Germ.* der Schank, Bierschank rc., *ob.* Szynkowstwo. SZYNKARZ, a, *m.*; *Boh.* šenkyř, hostinski, krčmář; *Slov.* šenkyř; *Sorab.* 1. schěnka, pinčař; *Vind.* tabernar, likeb, litifh (cf. litkup), ofhtar, kerzhmar, tabernauz; *Ross.* шинкарь; karczmarz, co trunki szynkuje; der Schenke, Schenkwirth, z. B. Bierschenke, (*ob.* Szynk 2). — Szynkarz gorzałczany *Ross.* цѣловальникъ. Równi z panami są przed prawem piekarz, rzeźnik, i szynkarz wszelaki. *Paszk. Dz.* 127. Urzędnik jeden władnął nad szynkarzami, a drugi nad piekarzami. 1 *Leop. Genes.* 40, 1-3. (miał moc nad piwnicznymi. 3 *Leop.*, *ob.* Podczaszy. *ib.*). — §. *Transl. fig.* Krwi ludzkiej szynkarze. *Gęb. Hym.* 321. (rozlewcy). — (SZYNKIEL, kla, *m.*, ostatni koniec osi, das Äußerste der Achse am Wagen, die Achsenspitze, worin die Lunse steckt. Klał furman na wyboje, w których po szynkle uwiązł. *Jak. Baj.* 220. — §. Magnes nam szynkle świata *polos mundi* okazuje. *Os. Rud.* 17. *Poli*, końce osi niebieskiéj, szynkle. *Żebr. Ow.* 29. — *SZYNKODRAP, a, *m*, mysz, *Graec.* πτερογλύφος. *Przyb. Batrach.*). — SZYNKOWAĆ, -ał, -uje *cz. niedok.*, szynk trzymać, trunki gościom przedawać; *Germ.* schenken Getränke, einen Schank halten; *Vind* tabernati, tozhiti, (cf. toczyć); *Ross.* шинковать. Wódka początkowo nie była wymyślona, by ją w karczmach szynkowano. *Perz. Lek.* 257. Wina i mocnych trunków by nie szynkowano, Ktoby je śmiał szynkować, by mu je zabrano. *Biel. S. N.* 21. Szynkowaliście Nazarejczykom wino. 1 *Leop. Am.* 2, 12. — Szynkuje przy stole; *nectar ministrat Ganymedes. Żebr. Ow.* 248. — § *Transl.* Paniez do stołu przednie wino szynkuje, za czym wiosek ubywa. *Petr. Ek.* 97. czestuje przednim winem, er tischt guten Wein auf. — §. *Improp.* Sól po miasteczkach kwartami szynkują. *Vol. Leg* 5, 184. przedaja, höcken, Salz verkaufen. — §. *Fig. transl.* Krówkę pilno pasiemy, doma jéj sieczkę rzeżemy, ścielemy, zapieramy; krówka też garniec

masła i kopę serów za onę sieczkę pewnie szynkować musi. *Rej. Zw.* 95. (dawać, wetować). — Nie patrzę zysków wykrętami, Nim szynkował u sądów języka funtami. *Stryjk. Kr. życ.*, nie byłem przedajnym rzecznikiem. SZYNKOWNIA, i, *ż.*, szynkowny dom, szynk; *Boh.* šeňkowna, krčma; *Sorab.* 2. schenka; *Carn.* pyvniza (cf. piwnica), tovirna; *Vind.* taberna, tabernalshe, tabernska hiſha, pivniza, gostilniza, tovirna kerzhma; *Eccl.* стачисиъ, кръчмьница, шинокъ, кабакъ, питейной домъ, die Schenke, das Wirthshaus. Pijak powraca do domu z szynkowni. *Teat.* 55. *e*, 45. SZYNKOWNY, a, e, do szynku, do szynkowania należący, Schenk = ; *Boh.* šenkowny, *Vind.* tabernski, tabernarski, hitoothki, nalitni; *Ross.* окорочный. Szynkowne wino, piwo. *Tr.* *SZYNKOWSTWO, a, *n.*, podczastwo, urząd podczaszego, das Oberschenkenamt; *Boh.* šenkostwj; *Sorab.* 1. schěnkarstwo. List od cesarza Rudolfa, w którym królowi Wacławowi szynkowstwo porucza. *Gwagn.* 60. Szynkostwo. *Biel. Św.* 149 *b.* SZYNKWAS, u, *m.*, naczynie z wodą do chłodzenia trunków; z *Niem.* das Schenkfaß. Karczmarz stojąc za szynkwasem, Gdy się popili mieszał piwo z kwasem *Pot. Jow.* 67. Niechaj szlachcic nie bierze żony od szynkwasu. *ib.* 197.

SZYNOWY, a, e, od szyny, Schienen = . Żelazo sztabikowe, szynowe, kratowe. *Os. Żel.* 4; *Boh.* šinowy; *Ross.* шинный.

*SZYNTROT, u, *m.*, n. p. Szufli, stęplów, kożuchów i szyntrotów ile potrzeba. *Archel.* 2, 9.?

SZYNWAGA, i, *ż.*, śrzodwaga; *Boh.* záwažj; *Ross.* отвѣсъ, die Schrotwage, Bleywage, Setzwage. Budownicze abo stolarskie naczynie do ustawiania prosto ku górze roboty, jest jako T łacińskie wersalowe wywrócone tak ⊥; a sznurek od góry z ołowiem wisi. *Cn. Th.* 1150; różni się od śrzodwagi formą tylko, iż ta jest jak krokiewka. *Dudz.* 62. — *Fig.* Dobry człowiek jest jako *szynwaga [sprostował aut. sinwaga 2] wszystkich nałogów, którą wymierza, co jest poczciwego, co nie. *Petr. Et.* 167.

*SZYP, u, *m.*, [*dem.*, Szypik; z *czesk.* šjp; *cf. Eccl.* шипъкъ *rosa canina* 2]; strzała, osobliwie zapalnicza, der Pfeil. Ugodzony z kuszy szypem na wylot, upadł i umarł. *Warg. Cez.* 169. Na takim miejscu stawił wojsko, Zkąd już mógł szypem dosiągnąć obozu nieprzyjacielskiego. *Warg. Cez.* 221. Zbroja u nich łuk z szablą i strzały obfite, I oszczepy i kusze i szypy. *Kmit. Syl.* A. 2 *b.* Tymże też obyczajem jak kule ogniste, i szypy działają, Z kusz albo z długich rusznic na dachy strzelają. *Biel. S. N.* 36. Szypy zapalczywe. *Kanc. Gd.* 28.

SZYPEL, pla, *m.*, węzeł. *Cn. Th.* 1150. ein Knoten; (cf. *Germ.* Schapel, Zöpfel; *Ross.* шипъ cierń, osel, czop; *Eccl.* шипъкъ róża dzika, szypszyna). Szyplami lwów okrutnych powiązał skóry. *Zebr. Ow.* 307; *inter se connexis nodis*, *ob.* Szypleć, szyplanina, wyszypleć, szypułka, szypka.

SZYPER, pra, *m.*, dozorca pierwszy okrętowy; *Germ.* der Schiffer, Schiffspatron; *Boh.* šiffař, plawač; *Sorab.* 1. tžowmiczer, (cf. czołn); *Vind.* brodnik, zolnar, murner, marinar; *Ross.* шкиперъ, судовщикъ, (cf. *sęd, *sud). Rządca statku zowie się szyper. *Chmiel.* 1, 80. Szyper ma dozór nad statkiem, i zwierzchność nad flisami; ma pomieszkanie na budzie. *Magier. Mskr.* Szyprowie na statkach pańskich mają moc zupełną do przedania lub zamieniania towarów sobie powierzonych. *A. Zamoj.* 85. Błądzi, kto szypra na wodzie nie słucha. *Pot. Syl.* 79. *Szypnik. *Sienn.* 560. SZYPERSKI, a, ie, do szypra należący, Schiffer = ; *Sorab.* 1. tžowmiczerski; *Ross.* шкиперовъ, шкиперскiй. Powinnością szyperską jest doprowadzenie okrętu. *Petr. Pol.* 205. Szyperska sztuka, nauka, stan szyperski = SZYPERSTWO, a, *n.*, die Schifferkunst, das Gewerbe, der Stand eines Schiffers.

[SZYPIK, u, *m.*, *dem.* *Nom.* szyp, strzałka, ein kleiner Pfeil, Pfeilchen 2]. Jedno trzeba w skok na nie (na Tatary), bo swemi szypiki, Jako im dasz poczekać, wnet pomylą szyki. *Rej. Zw.* 242, [*ob.* Szypka 2]. SZYPKA, SZYPUŁKA, SZYPUŁECZKA, i, *ż.*, ogonek owocowy; der Stiel am Obst. *Ern.* 64, der Stengel; *Boh.* stopka, slupka, špička, (cf. spica); *Slov.* slaupek byliny, (cf. słupek); *Sorab.* 2. hopuschka, schischka, (*ob.* Szyszka); (*Sorab.* 1. schiplenka, polna roża; *Carn.* shtêblu (cf. ździebło), rêzel, pêzêl, paperk, ozzimek, (cf odziomek); *Vind.* repizh (cf. rzep), fhtakel, kozen, pezel, rezel, fhtaklizh, klizhek, dershalka, fhtingelz; (fhipek = głóg, fhipezhje = głogowy krzak); *Croat.* stilek, trùha, petlicza, petle, (cf. pętlica); *Rag.* stescivglіza, dàrxak, (cf. dzierżak); *Bosn.* dàrsgjak, scipurina, grozdovina, bustovina; *Ross.* стволикъ, стебель, стебелекъ, (*Ross.* et *Eccl.* шипъкъ, шиповникъ szypszyna, róża dzika, głóg); (cf. *Lat.* stipula). Szypułki, *pedunculi*, są to ogonki, na których same kwiaty, a potym owoce wiszą. *Bot. Nar.* 79. Ziele to kwiat ma na cienkich szypkach osobliwych. *Syr.* 1000. Fiołki rózgi żadnéj nie miewają, tylko szypułeczki albo stopki długie, na których kwiatek. *Syr.* 1116. Szypka pióra odartego, szypułka pęku ostu. *Cn. Th.* 1150. der bloße Kiel einer gerupften Feder. — Jedno trzeba w skok na nie, (na Tatary), bo swemi szypiki, Jako im dasz poczekać, wnet pomylą szyki. *Rej. Zw.* 242, [*ob.* Szypik 2], (może konie szybkie, harce szybkie?). SZYPKI, SZYPKOŚĆ, *ob.* Szybki. SZYPLEĆ, *SZYPULEĆ, - ał, - e, *cz. niedok*, Szyplać *contin*, palcami skubać, by zagmatwanego co rozwięzywać; mit den Fingern auseinander wollen, mit den Fingern zupfen, rupfen, klauben, um einen Knoten aufzubringen. *Dasz.* 62; *Carn.* shipelati; *Boh.* chiпati; *Croat.* schipati, czukati; (*Ross.* шипеть, шипнуть, шиплю ksykać jak wąż). — Chory w zgniłej gorączce, po pościeli szyple. *Perz. Lek.* 78. maca palcami, skubie; der Patient zupft das Bett, greift um sich herum. *Perz. Lek.* 99. — Szyple sobie koło skroni, mówić jej zmieszane afekty nie dały *Pot. Syl.* 426. (maca, ręką trzyma skronie). — Szyplać koło czego, mitrężyć, z mitręgą robić, kuzdrać się; langsam etwas machen, klauben, zaudern. Pasiecznicy przez całą jesień powoli sobie koło ulów szyplać i one naprawować mają. *Kack. Pas.* 4. — Szyplać komu około mieszka, podskubować go; einem den Beutel rupfen, zupfen, fegen. *Cn. Th.* 1150. — *Ż.* Zwierzęta urodziwszy się, zaraz same pożywienia so-

bie szukają, i trawę i ziółka *szypolą. *Sak. Probl.* 73. szczykają, abrupfen. SZYPLANINA, y, *ż.*, nieskończone szyplanie, Rupfen und Klauben ohne Ende, mitrężenie; Klauben und Zaudern ohne weiter zu kommen. Ule zawczasu mają być gotowe, tak żeby pod czas rojenia żadnej koło ulów szyplaniny nie zostawało. *Kąck. Pas.* 23.

SZYPOSZ, *ob.* Siposz.

SZYPROWAĆ, -ał, -uje *med. niedok.*, szyprem być, szyperstwem się obierać; Schiffer seyn, schiffern, schiffen. Do Gdańska szyprował. *Teat.* 25. *c*, 6.

*SZYPSZYNA = róża polna, głóg. *Dudz.* 51; *Boh.* šipek; *Vind.* ſhipek, ſhipezhje: *Eccl. et Ross.* шипокъ, шиповникъ.

*SZYPTUCH, u, *m.*, n. p. Szyptuchu postaw. *Instr. cel. Lit.*, *Germ.* Schifftuch, Segeltuch, gruba tkanina, z której żagle bywają.

SZYPUŁKA, *ob.* Szypka. *SZYRM, *ob.* Szerm.

*SZYSLOCH, *ob.* Strzelnica. SZYSMA, *ob.* Odszczepieństwo.

*SZYSZ, a, *m.*, [z *tureck.* śyz = *latro. Men.* 1, 192; *Ros.* шишъ = bies *Nowg.* 2], n. p. Wszystkie gościńce Moskwa osadziła gęstemi szyszami. *Nar. Chodk.* 2, 2. *not.* «szyszowie = szysze, awanturnicy wojskowi», Freybeuter im Kriege.

SZYSZAK, a, *m.*; *Boh.* kapalm (*cf.* kapa), lebka (*cf.* łeb), helm, (*ob.* Hełm); *Slov.* lebka, šišak; *Hung.* sisak; *Dal.* sijs, sisak; *Vind.* ſhiſhak, zhelata, shelesna kapa, shelesna glavopokrija, naskokna glavepokriva; *Carn.* zhelâda, (*cf.* czeluść); *Croat.* síssak; *Illyr. barb.* sciscjak; *Rag.* kaziga; *Bosn.* sisak, kasiga, kaçigga, kacitra, (sciscjati = golić); *Sorab.* 1. żelazné kwóbek; *Ross.* шишакъ; — hełm, wysoka przyłbica. *Dudz.* 62, der Helm, eine hohe spitzige Sturmhaube. SZYSZAKOWATY, a, e, — o *adverb.*, na kształt szyszaka, wie eine Sturmhaube. Szłyk skórzany twardy szyszakowaty. *Cn. Th.* 1130. SZYSZAKOWY, a, e, do szyszaka należący, Helm =, Sturmhauben =. Belona paszczę szyszakową okrywa zasłoną. *Bardz. Luk.* 2, 8. Szyszakowa kita, Federpusz, Pióropusz, *qu. v.* SZYSZCZASTY, a, e, jak szyszki, wie Tannen = oder Fichtenzapfen; (*Ross.* шишковатый guzowaty). Korzenie karczochu i główki, szyszczaste bywają. *Syr.* 670. SZYSZKA, i, *ż.*; *Boh.* šiška, gehlicj; (*Morav.* šiška klóska); *Slov.* šiška; *Sorab.* 2. schischka; (*Sorab.* 2. schěschke wątroba); *Sorab.* 1. schižka, (schischka *Sorabis etiam est pediculus pyri, pomi*, *ob.* Szypułka); (*Carn.* shishka = galas, *galla*); *Carn.* zhersh, skorsh, abrakka; *Vind.* zhersh, zhurzhel, skorſh, ſhtarſh; (*Croat.* sések, síska, lubanya = czasza głowy; sískata *galla*); *Bosn.* sciscka, sciscjatka; (scesce = *pustulae*, krosty; scisc *dolon*, sciscjati *tondere*; *Rag.* sciscka = *gallas*, scésce *pustulae*, sciscjarka *echinus*); *Ross.* шишка, (шишешка guzik, *vulg.* шишкать, шишкаться marudzić; *cf. Hebr.* שיח siach, *frutex*); szyszka drzewna, Tannzapfen, Fichtenzapfen, Zapfen der Nadelbäume, (*cf.* szeszuła, szeszelinka). Szyszka, *strobilus*, ma pod łuszczkami skórkowatemi ukryte ziarna, jak n. p. u sosny. *Bot. Nar.* 127. Szyszka sosnowa jest jej owoc, która w sobie zamyka wiele ziarnek. *Cresc.* 463. Jodłowe szyszki. *Zab.* 1, 191. — Szyszka miękka podługowata jako ogonek, na drzewach niektórych, jako leszczynie, rzęsa, rząsa. *Cn. Th.* 1131. Kätzchen, Würste an den Haselstauden, Weiden *rc.* — *Prov.* Szyszki do boru wozić = drwa do lasa, Holz in den Wald führen. Pytaj się, jak tam twój towar płaci, Byś szyszek nie woził do boru. *Klon. Fl. D* 3. (wody do morza). — *Aliter:* Szyszka = fraszka, bez wartości rzecz, leda co; ein Pappenstiel, ein Nichts, etwas Werthloses, eine Kleinigkeit. U nas szkło czynią tak dobre, że za szyszkę stoi. *Urzęd.* 415. *Nauci, nihili flocci*, za nic, za borową szyszkę. *Urs. Gr.* 358, (*cf.* sznupka tabaki). Kacerska modlitwa nie stoi za szyszkę. *W. Post. W.* 68. Za leda co dać, za borową szyszkę. *Cn. Ad.* 1298. (za bezcen). Bez pieniędzy mędrzec nie stoi za szyszkę borową. *Burl. A* 2; (*Ross.* показать кому шишь figę pokazać). — 2) *Medic.* Szyszka, guz w ciele bolący, *furunculus. Cn. Th.* 1130. ein Blutgeschwür. Lekarstwo na szyszki francuzkie abo wrzody. *Śleszk. Ped.* 205. fiszki, figi w zadzie, Feigwarzen. **SZYSZKORODNY, a, e, n. p. Szyszkorodne kupresy. *A. Kchan.* 84, *conigerae*, zapfentragend; *Sorab.* 1. schižkoyité. SZYSZKOWY, a, e, Zapfen =, Nadelholzzapfen =. Szyszkowy owoc jest z wielu drzewistych łusek złożony. *Kluk. Rośl.* 2, 12. Szyszkowe jądrka, *ob.* linbowe orzeszki. Szyszkowy korzeń, gatunek Narcyszków, *qu. v. Syr.* 1482. Gruczoł szyszkowy, tak rzeczony od podobieństwa szyszki sosnowéj. *Mon.* 69, 673. Szyszkowe kartacze, od podobieństwa do szyszek borowych rzeczone. *Jak. Art.* 3, 319.

SZYTA, y, *ż.*, w hucie szczapa drzewa suchego do palenia, ein Holzscheit. Drzewo dobrze zwiędłe, czyli terminem hutnym mówiąc szyty *Torz.* 17. Szyty rok cały więdnąć i wiatrem przesychać, powinny. *ib.* 17. *Szulerz aby umiał szyty wysuszać, w piec ich regularnie kłaść i ogniem kierować. *ib.* 108. Szyty, gdy już dzwonią i są letkie, odstawić do palenia niemi. *ib.* 109.

SZYTY, *ob.* Szyć. **SZYWALNIA, i, *ż.*, gdzie szyją, n. p. warsztat krawiecki; *Ross.* швальня. *SZYWALNY, a, e, do szycia, Näh=; *Ross.* швальный. *Oppos. Eccl.* нешвенный *insutilis*.

T.

T *litera alfabetu łacińskiego* 18*ta*. Kras. Zb. 2, 525; *Ross.* T, т, твердо; *Graec.* T, τ, ταῦ; T Polonicum semper durum, sic, ut nunquam *i* sequi possit; hinc ubi in aliis dialectis t lene occurit, apud nos in ć mutatur, e. gr. *Boh.* tichy, cichy; težki ciężki; těsto ciasto; tenky cienki; temny ciemny; idem in nostris derivationibus, declinationibus, et conjugationibus observandum, e. gr. *świat*, *na świecie*; *tret*, *na trecie*; *latać*, *lecieć*, *szmat*, *szmacisko*, *ciąć*, *tnie*; *ucinać*, *utnie*; *trzeć*, *cierać* etc., (*cf.* Lucian. de altercat. li-

terae S et T). — J. Kchan. *pisze:* »t *mamy jedno*; *a po* th *w Polskim języku nic*, *chyba*, *gdzie Greckie słowa: Thetis*«. Now. Ch. Sed et talia cedunt usui receptae orthographiae nostrae; scribimus enim: *Tetys*, *Teofrast*, *teologia*. — ȣ. Ceterum observes vim quandam *demonstrativam* literae t in respondendo *quaestioni*, *e. gr. jaki?* R̥. *taki!* — *kili*, *kilki*, *ilki?* R̥. *tylki!* - *ile?* R̥. *tyle* etc.

T A.

1. TA! TA! wyraża uderzenie, bicie; einen Schlag, Streich, Hieb auszudrücken. Młot kowalski bije ta ta ta! *Teat.* 52. *c*, 4. Coś mi w głowie kołata, właśnie jak kotłów bebnienia ta ta ta tarapata. *Teat.* 56, 126, cf. taran, tarantara, taratan, tarabanić, tatuff, tauff, tau.
2. TA *fem.*, *ob.* Ten, ta, to
3. — TA, *terminatio secundae personae obsoleti Dualis Polonici*, *apud rusticos adhuc in usu*, *e. gr.* Znata. *Alb. na Woj* wy dwaj znacie, *observ. relationem inter* t *et* c, *inter* - ta, *et* - cie. *Sic:* pódźta, czytajta, zrobiłaśta, będzieta robić, będzieta robiła *venite vos duo* etc.

TĄ, *ob.* Ten.

TABAKA, i, ż., TABACZKA *dem.*, ziele zdrowiec, wrzodowe ziele, bielun cudzoziemski; der Tabak, Tobak, das Tabakskraut; *Boh. et Sorab.* 2. tabak; *Carn.* duhân (cf. duch; duham *olfatio*); *Vind.* tobak, kihovez, duhan; *Croat.* duhàn, *peregr.* tobák, tobàk; *Hung.* tobák; *Rag.* duhaan, *barb.* burkut, (tabakàr = garbarz; *Bosn.* tabak, (tabak, majstor koji kosge stroji, *coriarius*); *Dal.* tabak *cerdo*, *coriarius*; *Ross.* табакъ, табачекъ. Polacy tylko tabakę do zażywania; *Vind.* fhnopauza, fhnopauni tobak, fhnopovez, *Germ.* Schnupftobak; przez to słowo rozumieją; do kurzenia zaś z Tureckiego tutuniem zowią. *Ld.* Tabaki w rurkach, w kijach, rapowane. *Mon.* 65, 285. Tabaka ołówkowa, w ołówkach. *Ossol. Wyr.* Pewny gatunek tabaki *Ross.* бакунъ. Tabaka Hiszpańska = Hiszpanka. Siedzi nad papierami, zamyślony trzyma pióro, bierze tabakę z tabakierki. *Teat.* 51. *b*, *a j i.* er nimmt eine Prise Tabak. Dla czego tabaczki używać poczęto? *Perz. Lek.* 219. Zażywać tabaki; *Ross* понюхать, нюхать (*ob.* Niuchnąć), пить табакъ. Dlaczego w paleniu lub zażywaniu tabaki tak bardzo smakują amatorowie? *N. Pam.* 11, 194. am Rauchen und Schnupfen Geschmack finden. *Mon.* 69, 176. U nich zakazano tabaki nosem 'pić. *Sak. Sob.* *A* 5 *b*, zażywać, schnupfen. Poczęstuj go tabaczką. *Teat.* 23. *b*, 4. Czy nie zażyjesz dobréj tabaczki? *Teat.* 52. *d*, 94. Gęsto teraz zażywają tabaki czyli proszku francuzkiego. *Haur. Sk.* 202. Czy bierzesz tabakę? francuzczyzna, po Polsku: czy zażywasz tabaki? *Ld.* Nie ma sobie za co i tabaki kupić = bardzo nędzny, ubogi. Kto tabaki zażywa, nie obejdzie się bez chustki = jeden wydatek ciągnie za sobą drugi. Do tabaki! do tabaki! trzebaby tabaki = śmierdzi! — Proszę na tabakę. — Nie każdy nos jednę tabakę lubi = nie wszystko wszystkim do smaku. Sznupka tabaczki, szczypta, niuch, zażycie jedno *Ross.* напойка. I sznupki tabaki niewarto; nie stoi za funt tabaki = nic nie warto, cf. szyszka. — ȣ. Tutuń; (*Ross.* тютюнъ tabaka w listach), Rauchtabak; *Boh.* kauřlawy tabak. Widzę, iżeś się już obżarł pijaku, Czyś się gorzałki dorwał i 'tabaku. *Past. Fid.* 255. Tabaka, dusza Kozacka. *Zimor. Siel.* 251. TABACZNIK, a, *m.*, handlujący tabaką, der Tabakshändler. — ȣ. Zażywający wiele tabaki, TABACZARZ, ein starker Schnupfer, Tabaksschnupfer; osobliwie *cum emphasi et in vituperium*; *Boh.* tabačnjk; *Vind.* tobakar, fhnopavez, fhnofavez, fhnopar; *Ross.* табашникъ. W *rodz. żeńsk.* TABACZNICZKA, i, ż., die Tabaksschnupferinn; *Boh.* tabačnice. TABACZNY, TABAKOWY, TABACZKOWY, a, e, od tabaki, Tabaks-; *Sorab.* 1. tubakowi; *Ross.* табашный. Skład tabaczny *Vind.* duhaunifhe. Opili się dymem kurzu 'tabacznego. *Dar. Lot.* 19. tutuniowego. TABACZNE, ego, *Subst. n.*, płat, podatek od tabaki, Tabakssteuer. Tabaczkowy kolor. *Teat.* 32. *b*, 91. Tabaksfarbe. TABACZYNA, y, ż., licha tabaka, elender Tabak. TABAKIERA, y, ż., TABAKIERKA, TABAKIERECZKA, i, ż, *dem.*, puszka, w któréj tabakę przy sobie noszą, die Tabatiere, Tabaksdose; *Boh.* tabačnice, piksla na tabak; *Croat.* tobakiera; *Vind.* tobakniza, duhaniza, fhkatelza, fhnoparska fhkatelza, fhkatla, branizhiza; *Slav.* burmutica; *Ross.* табакерка, табакерочка. Kilka szczypci tabaki w tabakierkę mi wsypał. *Teat.* 21, 113. Koncha osobliwsza na tabakierkę. *Teat.* 49. *d*, 8. Kochanka weźmie szpineczkę, tabakiereczkę, czasem i złota w niéj trochę, po samo wieczko. *Mon.* 71, 395. Tabakierka bez tabaki = głowa bez mózgu, bez oleju. Próżna tabakiera, pusta stodoła, z któréj nie wyleci chyba sowa lub wróbel. TABAKIERCZYNA, y, ź., biedna, licha tabakierka, eine armselige elende Tabatiere. Mać; tabakierczyny darować mi nie chce. *Teat.* 21, 115. TABAKIERCZYSKO, a, *n.*, brzydka tabakiera, niekształtna, eine häßliche Tabaksdose. TABAKIEROWY, TABAKIERKOWY, a, e, do tabakiery należący, Tabaksdosen-; *Ross.* табакерочный. Wieko tabakierowe.

'TABAN Perski, najprzedniejszy rodzaj Perskich główień. *Czart. Mskr.*, die beste Gattung Persischer Schaltüchern.

TABASZ, a, *m.*, imię staropolskie Tobiasz. *Teut.* 42, der Name Tobias.

TABELA, i ż., *z Łac. Niem.*, cf. spis, poczet, die Tabelle; *Ross.* табель. TABELOWY, TABELARNY, a, e, od tabeli; *Ross.* табельный, Tabellen-.

TABIN, u, *m.*, gatunek kitajki; *Germ.* Tobin, Tabinet, eine Art Taffet. Od złotogłowów, tabinów, [illegible] tek .... *Vol. Leg.* 4, 81. Teraz aksamitów, złotogłowów, tabinów, lada u kogo pełno. *Star. Ref.* 40. Teraz służby srebrne, teraz kiece sobole, tabinami złotemi podszyte; teraz 'forgi, 'czapragi haftowane, kity z zaponami, a serce zajęcze. *Star. Ryc.* 41. TABINKI (*Tr.*), *ob.* Tebinki.

TABLATURA, TABULATURA, y, ź., muzyka nie notami, lecz literami pisana, die Tabulatur in der Musik. — *Inde proverbialiter:* Z tablatury = z partesów, z rejestru, przesadnie, nach der Tablatur. Postawę sobie stroi, stąpa jakoby z tabulatury, pyszny, że coś drogiego na się włożył. *Budn. Apopht.* 64. Z tablatury stąpa, krok liczy leniwy. *Kchow.* 52. Wyuczonym twarzy złożeniem i cho-

dem przymuszonym powagę jakąś jednał sobie, i jak powiadają, z tablatury stąpał. *Lub. Roz.* 230. Ludzie młodzi, którzy we złym ćwiczeniu są, nogi jakoby błaznowie, z tabulatury stawiają. *Kosz. Lor.* 4 *b.* Z tablatury wszystko czyni. *Fredr. Ad.* 94. — §. 2) Tablatura w architekturze, w malowaniu lub stolarskiéj robocie, składa się z samych filunków i fryzów. *Magier. Mskr.* das Tabulat. — Tablatura malarska, płótno, na którym sie maluje. *Tr.*, die Leinwand, worauf der Mahler mahlt.
TABLICA, y, *ż.*, TABLICZKA, i, *ż.*, *dem.*; *Boh.* tabule, tabulka; *Slov.* tabule; *Sorab.* 1. tabla, tabulka; *Sorab.* 2. tofla, toffla, toflizka; *Carn.* tabla; *Vind.* tabla, tabilza, (tabla, miſa = stół); *Croat.* tabla, tablicza, (table = okiennica); *Hung.* tábla, tablatska; (*Slav.* tabla = baterya); *Ross.* таблица, табличка, скрижаль, ступка; *Lat.* tabula, *Germ.* die Tafel, das Täfelchen. Tablica do pisania na niéj, eine Tafel, darauf zu schreiben. Starożytni nie na papierze piórem, lecz żelaznym stylem na ołowianych, lub drewnianych woskiem naprowadzonych tabliczkach, pisywali xięgi i listy. *Mon.* 73, 206. W początkach pisano na tabliczkach woskiem powleczonych sztylecikiem. *Mon.* 70, 263. Tablice do pisania bywają lipowe. *Kluk. Rośl.* 2, 166. Tablice z łupkowego kamienia. *Kluk. Kop.* 2, 85, (*Carn.* plôsha, plôsheza; *Vind.* ploſheza, *ob.* Płaski), die Schiefertafel. — §. Mogłby jeszcze pójść z tablicą. *Wad. Dan.* 31. (do szkoły chodzić). Jeszcze się na tablicy uczył = dopiero zaczynał sylabizować, dopiero co się zaczynał uczyć, jeszcze się uczył a b c, jeszcze sie uczył na elementarzu. *Ossol. Wyr.* I Kupida z tabliczką w naukę posłała *Bud. B* 4. *Suszyc. Pieśn.* 2 *F.* Z tablicą ma za nim chodzić = ma się jeszcze czego nauczyć, nie doszedł jego rozumu. *Ossol. Wyr.* Maleńka miedziana tabliczka, na któréj wyryty był wyrok. *Teat.* 49. *d*, 37. Stać z tablicą, t. j. z tą, na któréj zbrodnia wypisana = pod pręgierzem; gatunek kary, mit der Schandtafel ausgestellt seyn. Tabliczki kieszonkowe, pularesy, Schreibtafel. Piosnkę tę mi na swoich tabliczkach napisał. *Niemc. Król.* 3, 30 Gada jak z tablicy, nagotowany należycie, jak z partesów. — Tablice Mojżeszowe. *Gost. Gor.* 106. die Gesetztafeln. Na jakiéj to tablicy pisano? zkąd to? nie prawda! nie powiadość! wo steht es geschrieben? Rozum rodzi się, jak tablica goła; co na niéj napiszą, to na sobie nosić musi. *Rej. Post. L l l* 3. Dzieci, jak tablica, na któréj nic nie napisano, ale może się napisać; a gdy się napisze, trudno zmazać. *Petr. Ek.* 100. — §. Tablica abo deska gładka, równa, drewniana, kamienna, jak portatyl kościelny, do zegarów na równi. *Cn. Th.* 1131. eine Platte, Tafel. Tablica stołowa, *ob.* Stolnica. Tablica, na któréj w hucie śklanéj tafle się rozprawiają. *Torz.* 48. — Tablica, tabliczka, coś na kształt tabliczek, n. p. Tabliczka czekulady, tabliczka mydła; układać co w tablice, w tabliczki. — Tablice, tabliczki ślubne, Gelübdetafeln. Dąb sam tylko jeden był stojący, Wielką liczbę na sobie obwiązek noszący, I tabliczek pamiętnych; *ex voto. Otw. Ow.* 336. Grób jego ślubnemi tabliczkami uczcił. *Chodk. Kost. praef.* — §. Tablica pisana, tabela, w rzędy pisany spis, eine Tabelle; *Eccl.* правильница, (cf prawidło). Spaść z tablicy, nie utrzymać się na rejestrze. *Ossol. Wyr.* Tablica multyplikacyi. *Teat.* 28. *b.* 102; tablica mnożenia, Pitagoresowa. *Łęsk.* 2, 7. *et* 45, das Einmaleins. Tabliczka kwadratów. *ib.* 2, 45. TABLICOWY, TABLICZNY, a, e; *Ross.* скрижальный; do tablicy należący, Tafel=. Łupek tablicowy jest przedniejszy od dachówkowego; łupa się na cienkie tablice obszerne, z których się robią stoliki, tablice do pisania etc. *Kluk. Kop.* 2, 85.

Pochodz. *tafla*, *taflować*, *taflowanie*.

TABOR, u, *m.*, TABOREK, rka, *m.*, *dem.*; *Boh.* tabor *castra*, (Tabor imię miasta w Czechach); *Carn.* tabor 1. forteca, 2. obóz; *Vind.* tabor, voisknu leshiſhe, logar, kamp = obóz, namiot, taboriſhe = obozowisko; *Croat.* tábor 1. *castra*, 2 *bellum*; *Dal.* tabor = obóz; *Hung.* taborhely; *Bosn.* tabor *septum*, *vallum*; *Rag.* tabor *castra*, tábor *januae obex*; *Slav.* tàbor *campus*; *Ross.* таборъ, тор采ы, табары = obóz; (*Ross.* таваръ, товаръ = towar kupiecki cf. *Eccl.* товарышъ towarzysz, товарыщство towarzystwo); — §. 1) das Feldlager der Kosaken, die Wagenburg. Taborem nazywają Kozacy otoczenie wojska wozami, z za których, jak z za wałów mężnie bronią się. *Papr. W.* 2, 114. *Pias. Chr.* 333. *Relation hist. de la Pol.* 58. — §. Tabor = obóz, das Lager, Feldlager. Kiedy waszą bracią wiązano, wyście za zdrowie ich w obozie albo taborze pili. *Falib. Q.* Wziąwszy taborek ten Polski, mówił sułtan, Polska moja będzie. *Birk. Pod.* 3. Taborem się stawić, taborem stanąć, następować, położyć się. *Dudz.* 63. Moje zdanie, abyśmy taborem raczéj, a nie rozsypką ztąd ustępowali. *Birk. Chodk.* 9. Umyślił nakoniec zasłaniając się taborem, uchodzić z miejsca. *Kraj. Czarn.* 32. Kładą się taborem wojska, obóz z obozem zetknąwszy. *Krom.* 92. — §. Tabor artyleryczny, park, obóz artyleryczny, czy to pod fortecą, czy w polu postawiony. *Jak. Art.* 3, 320. *et* 2, 168. der Artilleriepark. — §. Ś. Paweł był rzemieślnikiem około taborów, skóry zszywał etc. *Sk. Dz.* 38. około namiotów, ein Zeltmacher. — §. 2) Tabor pastuszy, przenośna owczarnia, albo płoty, któremi owce na noc ogradzają. *Dudz.* 65 hurty, die Hürden, Schaferhürden — §. W mowie Słowiańskiéj tabor, mnogość ludzi, bydląt, naładowanych wozów lub pak na bydlęta, kiedy wojsko abo lud pasterski przenosi się z jednego miejsca na drugie, n. p. pasterze przenieśli się na inne miejsce z całym taborem, t. j. z swoją owczarnią, i ze wszystkiemi rzeczami. Za wojskiem poszedł wielki tabor, cały tabor stanął obozem. W Ruskim dyalekcie, gdy się przepędza wielkie stado bydła, mówią: przeszedł tabun, *Ross.* табунъ. A ponieważ w owych pierwszych czasach ludzie odprawowali swoje wędrówki po górach; przeto gdziekolwiek staneli, nazywali takowe miejsca taborem; ztąd dotąd się mówi: pasterze lub wojsko stanęło taborem, otaborowało się, kiedy na jaki czas stanie i obóz swój okopie lub wozami obstawi. *Koll. Rozpr. Mskr.* 4, *p.* 622. Bolesław przez puszcze siódmym taborem do miasta Kołobrzeg przedarł się; *septimis castris. Krom.* 126. (siódmym obozowaniem). TABORET, u, *m.*, TA-

BORECIK, a, *m.*, *dem.*, gatunek stołków bez poręcza i ściany do oparcia, ein Stuhl ohne Lehne und Rücken. Wygodne stołki dla ludzi prawnych: taboret dla pisarza. *Teat.* 20. *b*, 125. Chciéj sobie wygodzić na taboreciku, bo jednym tylko krzesłem obchodzimy się. *Teat.* 6, 41. *Zab.* 9, 347. *Zabł. Pam.* 84. 162. TABOROWAĆ *cz. niedok.*, Otaborować, *qu. v.*, utaborować *dok.*, wozy postykać, dyszlami pospajać na kształt taboru; die Wagen in einander stecken, wie in einer Wagenburg. Każdy wóz, jak tylko stanie, tak zaraz jeden po drugim taboruje się. *Jak. Art.* 2, 306. — § Obozować, lagern, ein Lager aufschlagen; *Carn.* taborim = fortyfikuję; *Croat.* tabòrim *castra metor*; *Vind.* taboriti, tabor sabijati, postaviti; *Bosn.* taboriti, ograditi; *Rag.* taboriti, utaboritise, taborimse, utaboriti. TABOROWY, a, e, do taboru należący, obozowy; Wagenburg =, Lager =; (*Slov.* táborský; *Carn.* taborske = forteczny; *Croat.* tabòrszki; *Rag.* táborski, taborni). Lgną nieprzyjaciele przy brzegach samych taborowych. *Białob. Odm.* 49. TABORZANIN, a, *m.*, taborem stojący, obozujący; der in der Wagenburg, im Feldlager steht. Taborzanie z góry Polakom byli na wielkiéj pomocy. *Biel. Św.* 239 *b*, (*Carn.* taborê = komendant forteczny).

TABUŁAT, u, *m.*, blaszane nakrycie fontany, die blecherne Decke über einem Springbrunnen. *Tr.* TABULATURA, *ob.* Tablatura. TABUŁKA, *ob.* Tabliczka.

*TABUN, [u, *m.*, n. p. Arkan do łowienia koni w stadzie czyli tabunie. *Gołęb. Dom.* 166. stadnina, trzoda koni chowających się na swobodzie, eine Pferdeherde im halbwilden Zustande 2]. *ob.* Tabor.

1. TACA, y, *ż.*, TACKA, i, *ż.*, *dem.*, [z *tureck.* tas = *poculum. Men.* I, 1311 — 2], naczynie, na którym filiżanki z herbatą, kawą etc. roznoszą; (Oberd. die Tatze), das Kaffeebret, Theebret; *Vind.* taza, postriefhauna platiza, sdeliza, postriefhelniza; *Ross.* подносецъ, подносъ. Do kawy trzeba imbryczków, łyżeczek, tac, puzderek, a to wszystko musi być srebrne. *Kras. Pod.* 2, 135. Królowa dała różne sprzęty służące do kaplicy, jako to krucyfix, tackę do ampułek, pacyfikał. *N. Pam.* 17, 149. — §. Czasza, czara, miska; (*Ross* тазъ, тазикъ, тазище, miednica), eine Tasse, Schale, Trinkschale. Garnce i tace i kubki. *W.* 4 *Reg.* 25, 14. Ani się gęste miodem okrywały Bez starania pilnego lasy, i bez pracy Wino w żadnéj pływało samorodne tacy. *Ustrz. Troi.* 28. w jagodzie, w gronie.

2. *TACA, y, *ż.*, dziesięcina, *Germ.* der Tätz, z *Lat.* decem; *Sorab.* 2. daza, dazent; *Carn.* daz; (*Vind* taz, dazia = akcyza), der Zehente. Niektóre dobra osepy czyli meszne, tace etc. starą miarą odbierają. *Vol. Leg.* 7, 332.

TACHER, chru, *m.*, sztuk. 12. *Solsk. Geom.* 3, 137, tuzin; *Germ.* der Tacher, ein Dutzend. Nożów szwedzkich tacher; nożów Węgierskich tacher. *Instr. cel. Lit. Praesertim de pellibus*, ein Dutzend Fellchen, Rauchwerk. Od tachru skór drobniejszych po gr. 20. *Vol. Leg.* 3, 646.

TACKA, *ob.* Taca 1).

TACHLOWAĆ, -ał, -uje, *cz. niedok.*, mieniać, przemieniać, zamieniać, szachrować co za co, sztychować co za co, frymarczyć, kupić i odprzedawać; verschachern, vertauschen. Grzebło za jagody chłopiec tachluje. *Zab.* 13, 134. Tachlować zawsze z przyganą znaczy, tak że albo niestałość i lekkomyślność, albo chęć oszukania i drobnych zysków wyraża. *Ossol. Wyr.*

TACZAĆ *cz. contin.*, (cf. toczyć); (*Ross.* тачать obrębować, zszywać dwa końce, stykać zszywając); taczać co okrągłego, lub co na czym okrągłym, pomykać z wolna; *Carn.* takam, takniti, takûjem; *Vind.* takati; *Ross.* катить, покатить, катать, катывать, качать, качнуть, качивать; (taczanie; *Ross.* катка, катанie), wälzen, langsam fortschieben. Taczać się na czym, pod czym, *volutari*, sich wälzen. Taczał się na brzuchu, przewalał się. *Ossol. Wyr.* — *Aliter:* Taczać się, potaczać się, (cf. *szwankować); taumeln, torkeln; *Boh.* kacým se, kaceti se; *Sorab.* 2. sze tokonisch, tokotasch; *Sorab.* 1. motam szo, (cf. miotać się); *Carn.* oppotękam se; *Vind.* fe vertivati, vertitife, veihlati, blagutati, fe spotikovat, fhematati; *Croat.* zvráchamsze, (cf. wracać); *Ross.* шататься. Pijany o świecie nie wie, na nogach stać nie może, tacza się to tam to sam. *Dambr.* 12. (kaczki zagania). Szewc pijany jak bela, taczał się. *Teat.* 22. *c*, 34. Kto trunku Lincestowej rzéki gardłem łakomym dobierze, tacza się, nie inaczéj by pijan na winie; *titubat. Żebr. Ow.* 385. TACZAŁA, *herb*; żóraw, a z każdéj strony gwiazda. *Kurop.* 3, 51, ein Wappen. TACZKI *plur.*, *Gen.* taczek, (*dem. Nom.* tak, taki), der Schubkarren; *Boh.* táčka, kolečko, trakář; *Curn.* tazhka, shajtèrga; *Vind* tazhka, tazhke, tazhizhke, vliezhna trugla, lure, [illegible]; *Croat.* [illegible]; *Slav.* kolíca, tralje; *Ross.* тачка, (тачка szew za igłą). Taczki n. p. do wożenia ziemi w ogrodzie. *Kluk. Rośl.* 2, 166. Niechby się tu pokazał teraz nieboraczek, Wiemy co z tym uczynić, wnet pójdzie do taczek. *Treb. S. M.* 50. błoto wszywać po ulicy w kajdanach, Straßen kehren. Od taczek go uwolnił. *Teat.* 30. *c*, 56. TACZKARZ, a, *m.*, postrzeż taczek; *Boh.* kolečnjk; *Vind.* takavez, tishavez; *Croat.* tachkovozecz, der Schubkarrenschieber. — § Taczkarz co taczki robi, przedaje, der Schubkarrenmacher. TACZKOWY, a, e, do taczek należący, Schubkarren =. Taczkowa robota. *Zaw. Gosp.*

TADEUSZ, a, *m.*, imię męskie, Thaddäus. — *Prov.* Tadeusza śpiewać, z torbą pójść na dziady, an den Bettelstab kommen. Zdrowie ztraciwszy i fortunę, chodzi po ogrodach, gwiżdże sobie, a Tadeusza piosnkę nóci. *Teat.* 32. *b*, 23.

TAF! n. p. Zagraj pierwszy odezwał się: huf! huf! huf! za nim inni: taf tuf! taf tuf! taf tuf! *Teat.* 19. *b*, 72, pewny odgłos szczekania.

TAFLA, i, *ż.*, TAFELKA, i, *ż.*, *dem.*, tafla, w ogólności, kształt czworograniasty każdy *ex opposito* tablicy, nieco podłużnéj, eine viereckige Tafel, ein Viereck von irgend etwas. Gada, jak gdyby w tafelki i wzorki wyrzynał części mowy swojéj. *Pir. Wym.* 258, (cf. w talarki). Tafla śklana, szyba wielka; eine Glastafel, Tafel, große Glasscheibe. Dziś oprawiają tafle w oknach nie w ołów, ale w listewki drewniane, i szpary wylewają kitem. *Świtk. Bud.*

251. Zasunione taflami karety. *Zab.* 10, 215. W hucie śklanéj, skrzyniowa tafla jest tak wielka jak półarkusza regałowego papieru; te zwykły się pakować po sztuk 120 w paki, które się nazywają skrzyniami. *Torz.* 172. Skrzynia śkła w hucie trzyma 120 tafli śkła ordynaryjnego; przednie zaś tafle na kopy się rachują. *Magier. Mskr.* Rosajda w hucie tafla śkła ordynaryjnego zielonego. *ib.* Podlać taflę sposobem zwierciadłnika cyną i merkuryuszem; tafla podlana jest zwierciadło. *ib.* — §. Tafla w stolarskiéj robocie, deska kwadratowa gładka lub wysadzana, z gładkiem na około fryzem, jak bywa w posadzce, w błacie bilarowym. *Magier. Mskr.* eine Brettafel beym Tischler, cf. taflowac, taflowanie. — §. Tafle z chróstu plecione używają się, gdyby okopy abo działobitnie na mokrym miejscu przypadały, za podłogę dla ludzi *Jak. Art.* 1, 379. Reisigtafeln, Flechten von Reisern zur Unterlage auf einem feuchten Boden. Tafla, zastawa na śrzodek stołu zwierciadłowa, kruszcowa, lub jakakolwiek kształtem tablicy; ein Tafelaufsatz, Tischaufsatz. Nigdzie biórka, sekreteru niemasz, stół bez przybrania i *taflów (tafel) *Teat.* 19. *b*, 11. — Tafla część stołu, do przytknienia do drugiéj n. p. Złóż trzy tafle razem, cf. stolnice, Tischbreter. TAFELNIK, a, *m.*, w hucie śklanéj, rozprawiacz tafel śklanych, der Tafelstrecker in der Glashütte. Cholewę, sztukę śkła, jak pęcherz rozdętą, z obu końców otwartą, otrzaskawszy tafelnik, rozprawi z niej tafle w kaszubie. *Torz.* 32. Do osobnéj izdebki cholewy nierozprawne tafelnicy stawić mają, żeby się nie zakurzyły. *ib.* 16. *ib.* 102. TAFELSZTYN, u, *m.*, *Germ.* der Tafelstein, ein Demant. Szlifują się dyamenty na tafelsztyny, u wierzchu i u spodu płaskie, a na bokach mające tylko jeden rząd szlifowanych polek. *Kluk. Kop.* 2, 28. TAFLOWAĆ, -ał, -uje, *cz. contin.*, potaflować, wytaflować *dok.*, taflami drewnianemi czyli deskami pokładać; *Germ* täfeln, austäfeln; *Slov.* taflowati, dlažiti; *Sorab.* 2. tofflowasch; *Sorab.* 1. zdeskuyu, wobdeskuyu; *Hng.* deszkázni; *Vind.* tablati, stablati, sdilami oblizh, podnjati, popodnjati; *Croat.* tablam; *Ross.* обивать досками, паркетъ сдѣлать. TAFLOWANIE, ia, *n.*, *actio*, das Täfeln. — §. *Opus*, składany tabliczkowy strop, lub podłoga, ściana; *Vind.* tablashtvu, perſnize, istablenje, istablishtva, *Germ.* die Täfelung, das Tafelwerk. Zbudował Salomon taflowanie nad wszystkim domem. 1. *Leop. Reg.* 6, 10. (opasanie a pobocznice. 3 *Leop.*). Z stropu i z taflowania gmachu wieńce nań spuszczano. *Warg. Wal.* 313. TAFLOWY, a, e, do tafel należący, kształtu taflowego; Glastafel-, Tafel-. Najpiękniejsze okna są szyb taflowych. *Świtk. Bud.* 251. Majster ten umiał robić ze śkła taflowego cholewy. *Torz. Śkł.* 101. Na ślepéj podłodze daje się druga podłoga, gładka lub taflowa. *Magier. Mskr.*, cf. parkietowa.

TAFTA, *TAWTA, y, *ż.*; *Ital*, taffeta; kitajka, *Germ.* der Taffet; *Boh.* tykyta; *Sorab.* 2. taffent; *Carn.* kamuka; *Vind.* kamuka, tofat, tafant; *Croat.* tafet, tafùta; *Rag.* svilenizza; *Ross.* тафта, (cf. tabin). Z młodu w tafcie, na starość w płachcie. *Cn. Ad.* 1277. Białogłowy kształtnie uściegnione w telie i tafty zielone. *Tward. Wł.* 170. Tylko się w lekką jakąś tawtę uwinęła. *P. Kchan. Orl.* 1, 176. Ziele to w cyndelin abo w tawtę cienką zawiązać, nosić na szyi. *Syr.* 97. — *Transl.* Już podnoszą drągi I rozwijają tafty na zaciągi. *Jabł. Ez.* 171. chorągwie. — *Aliter:* Wszyscy białe tafty na sobie nosili; *niveas vittas. A. Kchan.* 170. Anius głową białemi taftami otoczoną trząsnąwszy, powiedział smutliwy.... *Żebr. Ow.* 336; (*niveis vittis*). Dąb ten w poły *tawt i tabliczek moc opasowała. *Żebr. Ow.* 212; (*vittae medium cingebant*). TAFTOWY, *ob.* Kitajkowy; *Boh.* tykytowý; *Ross.* тафтяный.

*TAFTAJ, ja, *m.*, *TAFTUJ, *Tat.*, przykrycie na strzały. *Czart. Mskr.*, die Köcherdecke, Decke über die Pfeile; (*Eccl.* тафія nakrycie głowy u Mahometanów zwyczajne, dawniéj w Rosyi używane, aż do zakazu przez Jana Wasilewicza; *Carn.* totach *catapulta*). Miał Tatarzyn kożuch na wywrót, taftaj na strzałach paczesny. *Pot. Jow.* 32. — *Fig.* W swym tuzinie zostając zgodni *apostoli, Świat napełnili, choć im Judasz, jeden szuja, Lecz dobrali inszego, wypadnie z taftuja. *Pot. Pocz.* 628. (z kołczana, z liczby ich).

TAIĆ, -ił, -i, taję czego, co, *cz. niedok.*; *Boh.* tagiti; *Slov.* tagjm *celo*, *diffiteor*, *nego*; *Sorab.* 2. tawisch; *Sorab.* 1. tawicž, potawicž, (tayu szo *simulo*, *assimulo*); *Carn.* tajim *nego*; *Vind.* tajit, obtajit, vtajiti, nikati, nekati, satajiti, sanikati *negare*, (odtajiti, odrezhi, sarezhi = odmówić); *Rag.* tâjati, pascitti, zapscitti *negare, inficiari*; *Hung.* tagadom, tagadni *diffiteor*, *nego*; *Dal.* tayati *negare*; *Croat.* tajim, zatajam *nego*, *inficior*, taimsze *lateo*; *Ross.* таить, прятать, прячу, (cf. sprzątać); cf. *Lat.* tegere; *Alleman.* tagen, dagen; *Tatian* tahan; *Ottfr.* thagan; *Strycker* dagen; *Isl.* thaecka; *Svec.* täcka; *Anglos.* theccan, thaccian; *Dan.* däkke; *Germ.* decken; *Goth.* thiubjo *occulte*, *clam*); w sobie ukrywać, verhehlen, geheim halten, bey sich behalten, verbergen. Czas wszystek ma być łożony na takich zabawach, których by nam nie trzeba było taić i ukrywać. *Pilch. Sen. list.* 2, 353. Rozkazuję wam taić co powiem, aż przyjdzie do skutku. *Teat.* 46. *c*, 98. Znać było, że skrytego coś w sercu taiła. *Zab.* 5, 435. Nie jest to tajenie, gdy o czym milczysz. *Kosz. Cyc.* 197. TAIĆ się *recipr.*, kryć się z czym, mit etwas geheim thun, damit geheim seyn. Nie taj się, nie taj, po cóż to wzdychanie! *Past. Fid.* 151. Taić się, kryć się; sich verbergen, verstecken. Niech zdejmą ludzie maszkarę, pod którą się kryją. *Mon.* 65, 130. Cnota, jak szydło w worze, się nie tai. *Boh. Kom.* 1, 205. **TAJA, *ob.* Tajnia.

Pochodz. *tajemny*, *tajemnica*, *tajny*, *tajnik*, *tajnia*, *tajno*, *potajemnie*, *utaić*, *zataić*.

TAJEĆ, tajał, taje *med. niedok.*, stajeć, stajał *dok.*; (*Boh.* táti, tál, tagi, gihnauti, gihnu, odgihnauti, odgiženj; *Sorab.* 1. tacž; *Bosn.* tajati; *Croat.* taliti; *Carn.* tajam, kopny se, skópnem, skopniti; *Vind.* kopniti, kopneti, skopniti, kopnie ſneg; *Ross.* таять, таю, истаять, истаевать, стаять, талый, таль, (таль odmięcz); *Eccl.* истаяваю, (истаеваю stapiam, истаятельный *liquabilis*); *Germ.* thauen, aufthauen; *Svec.* töa; *Anglos.* thavan; *Angl.*

tłau; *Dan.* töe); śnieg, lód taje, topi się, rozpuszcza, odwilża; der Schnee, das Eis thaut auf, zerfließt. Gdy na wiosnę słońce rozpościera swe promienie, po górach śnieg ozdobny taje. *Tward. Wł.* 204. Marcowy śnieg taje. *Rej. Post. S s* 2. Śnieg taje od mocy Nota. *Bardz. Trag.* 470. Tają ludzie z lodem. *Pot. Syl.* 298. Póki-by przed niemi nieprzyjaciel jak lód przed słońcem nie stajał. *Tward. W. D.* 51. — *Fig.* Trupieje z strachu i z bojaźni taje. *Morszt.* 59. Srogo mu się stawił, lecz potym tajał, aż się i udobruchał. *Ossol. Wyr.*, cf. mięknąć, łagodzić się, spuszczać z ostrości — *Absolut.* Taje na dworze = odwilgło, odwilż, rozciecz, odmięcz jest; es thauet draußen, es ist Thauwetter.

TAJEMNICA, y, *ż.*; *Boh.* tagemstwj, tagnost, (*ob.* Tajność); *Slov.* tagemstwj; (*Sorab.* 1. tayenstwo, tayeno *simulatio*; *Carn.* tajba *negatio*); *Carn.* skryvnúst; *Vind.* skriunost, (cf. skrytość); *Rag.* taj, tajstuo, potaja, potajnos, skrovitos; (*Bosn.* otajstuo *sacramentum*, *mysterium*); *Hung.* tetok, (tagadás; *Croat.* tajenye *inficiatio*); *Ross.* таинство; co ma być tajono, zamilczano, sekret; das Geheimniß, was geheim bleiben soll. Póki jeden wie, tajemnica jest; gdy już potym przyjdzie na drugiego wiedzieć, już się rozsławi. *Eraz. Jęz. K* 2. Tajemnic nie łacno się leda komu zwierzaj. *Cn. Ad.* 1151. (miej język za zębami). Tajemnic cudzych nie chciéj przyjmować, Przyjęte pomnij wiernie zachować. *Cn. Ad.* 1151. Tajemnicę trudno zatrzymać. *ib.* 1152. — §. Tajemnica, rzecz tajna, którą ukryto, któréj niedocieczono; ein Geheimniß, etwas Geheimes, Unbekanntes, Unerforschtes. Nie wiem, co to ma znaczyć, pojąć trudno te tajemnice. *Teat.* 29, 57. Kto może rozumieć tajemnicom pańskim. *Rej. Post. X x* 4. Głębokie tajemnice na rozumy nasze. *Rej. Post. D d d* 2. Czego w niego piorun nie uderzył, boskiéj to mądrości i cierpliwości tajemnica. *Sk. Dz.* 257. Tajemnicą nazywamy sakrament ciała i krwi pańskiéj, że ich pod postaciami chleba i wina okiem cielesnym nie widziemy, tylko wiarą. *Karnk. Kat.* 173. Tajemnica tam jest, iż insze widzimy, a insze rozumiemy. *Żarn. Post.* 155 *b.* Kielich do służby tajemnic boskich. *Sk. Dz.* 594. — §. Chrystus w ten czas mówił bez żadnéj tajemnicy abo *przekazy trudnéj powieści. *Baz. Hst.* 173. bez sekretu, bez tajemności, nietajemnie = jawnie. — §. W tajemnicy, pod tajemnicą = tajemnie, potajemnie, sekretnie; geheim, in Geheim. Alexander z Janem Olbrachtem w tajemnicy był postanowił, iż miał ciągnąć do Wołoch. *Stryjk.* 649. — §. Tajemnica, tajnik, tajnia, izba sekretna, ustępna, miejsce niedościgłe, *latebrae. Ossol. Wyr.* ein Schlupfwinkel, verborgner Ort. **TAJEMNICZY, a, e, pełen tajemnic, geheimnißvoll. Sen tajemniczy. *Przyb. Luz.* 133. *Stas. Num.* 1, 226. Głębokie milczenie ostrzegać zdawało, iż to jest tajemnicze miejsce. *Stas. Num.* 2, 189. TAJEMNIK, a, *m.*, tajnik; (*Boh.* tagemnjk *secretarius*; *Sorab.* 1. tayiczer, tayencz *simulator*; *Carn.* tajivz *negator*; *Vind.* tainik *negator*, *fem.* tainiza, (cf. *Vind.* tat *fur*, złodziej); *Croat.* taitel, tajitel, tajnik, zataitel, zatajnik, *fem.* taitelicza, otàynik *secretarius*, (cf. tàt *fur*); *Hung.* tagadó *inficiator*; *Rag.* tâjalaz *negans*, *abscondens*; *Eccl.* тайникъ sekretarz таибникъ tajemniczy spólnik, *fem.* тайбница); tajnia, miejsce tajne; ein geheimer Ort, ein Schlupfwinkel. Od ognia wszystkie spustoszone Tajemniki wniwecz obrócone. *Kulig. Her.* 298. TAJEMNOŚĆ, ści, *ż.*, tajność, skrytość; *Croat.* otajnozt, otàynoszt, taysztvo, otaysztvo; *Rag.* potajnos, skrovitos, die Heimlichkeit. Jam zawsze uczył w kościele, w tajemności niczem nie mówił. *W. Post. Mn.* 164. — *Transl.* Tajemność, cichość, skromność, łagodność. *Ossol. Wyr.* Stille, Ruhe, Sanftheit; — ukrytość, skrytość, Verstecktheit. TAJEMNY, a, e, — ie *adv.*; *Boh.* tagemny, potágný, potagno, tagně, saukromný, saukromj, (cf. skromny); *Slov.* tagně, tagno; *Croat.* otàyni, otajno; *Dal.* szkrovito, (skrycie); *Rag.* potájnj, otajni, skròviti; *Bosn.* otajni, potajni, skroviti; *Slav.* potajan, otajni, otajini, otajno; *Ross.* тайный, таинственный, тайкомъ, таемъ, уходомъ, уходкою; *Eccl.* таи, втаи: — §. 1) tajny, potajemny, skryty, ukryty, kryjący się; geheim, heimlich, verborgen. Tajemna schadzka. *Cn. Ad.* 1151. (cudzy się tam nie ukazuj). Małżeństwa tajemne, *matrimonia conscientiae. Pam.* 83, 2, 194. Niemasz nic tak tajemnego, coby się objawić nie miało. *Rej. Post. L l l* 3. Trudniéj się ustrzedz tajemnego nieprzyjaciela, niżeli jawnego. *Past. Fid.* 93. Tajemny ból cięższy. *Cn. Ad.* 1152. (skryta rana nieuleczona). Co chcesz mieć tajemnego, miéj u siebie samego. *Cn. Ad.* 88. — Członek tajemny. 3 *Leop. Genes.* 17, 11, (*ob.* Wstydliwy). — §. 2) *Tajemny, milczący, tajemnicy dochowujący, verschwiegen. Niewiasty świegotliwe nie tajemne są. *Petr. Pol.* 467. Zmysłom tajemnice, chcąc doświadczyć, jakoś tajemna, a jakoś powściągliwego języka. *Eraz. Jęz. J*, 7 *b.* TAJEMNIE, *ob.* Taić. TAJNIA, i, *ż.*, *TAJA, i, *ż.*; *Rag.* taj, tajstvo, potaja, potajnos, skrovitos, zataja, skroov; *Eccl.* тайная; *Ross.* тайна; tajemnica, sekret, skrytość; das Geheimniß, die Verborgenheit. Postrzegłem w słowach jéj jakieś tajnie. *Teat.* 43. *b*, 84. Ufając miejsca tajni, córkę tam ukryła. *Zab.* 15, 17. *Kniaź.* Już teraz duszy mojéj odkryję ci tajnie. *Treb. S. M.* 83. Na cóż on przecież mówił, te tajnie cóż znaczą? *Teat.* 43. *b*, 7. W tai zachowany skarb umiejętności. *Żebr. Ow.* 3 *b*, (cf. pod korcem). Takie czasy wspominają, gdzie co dziś w tai siedzi, po wodzie pływała Ortygia. *Żebr. Ow.* 385. W tajnie natury bystro się zacieka. *Kniaź. Poez.* 2, 107. Wiedzący tajnie, *Ross.* таинственникъ, тайновѣденъ, (*Eccl.* тайноводство, *Graec.* μυσταγωγία, *initiatio in sacris*; тайноводникъ *Graec.* μυσταγωγός, тайноводствую *initio*). TAJNIK, a, *m.*; *Boh.* skreyše, (tagnice metryka); *Sorab.* 1, zkhow, (cf. schowanie); *Carn.* tâma; *Vind.* sakotek (cf. zakat), skrivalishe, skrivauniza, zakotje; (tainik = zaprzeczający, *f.* tainiza; *Croat.* taynik, taitel, zataitel, zatajnik *negator*, otàynik = sekretarz; *Bosn.* tajnik, koji muci = milczący człowiek); *Bosn.* skrovisćte, mjesto potajno; *Rag.* tajniza; (*Slav.* tavniza = więzienie, cf. ciemnica; *Eccl.* закровъ, (cf. zakryć); *Ross.* тайникъ, тайничекъ; miejsce tajemne, skryte, ein geheimer, verborgener Ort, ein Schlupfwinkel. W tajniku co

kryć. *Budn. Deut.* 27, 15. On tę naukę z tajników i ciemności na światło wyprowadził. *Pilch. Sen. łask.* 5.
TAJNOŚĆ, ści, *ż*, tajemność, die Heimlichkeit; (*Boh.* tagnost, tegnost; (*Sorab.* 1. tayenstwo obłudność); *Bosn.* tajnost, mucjanje; *Rag.* tajstvo, potajnos; *Croat.* taysztvo, otáysztvo). Nauka krótka o tajności chrztu. *Baz. Hst.* 368. TAJNY, a, e, TAJNIE, TAJNO *adv.*; *Boh.* tagny, tegný, potágný, tagně, potagno, podtagi; (*Sorab.* 1. tayencz obłudnik, cf. *pokrywca); *Slov.* tagný, tagně, tagno; *Carn.* tajne; *Vind.* skriun, mouzheun, skriuſhen = skryty; *Croat.* tajiv, tayni, otàyni, otajno; *Hung.* titkos, tagadbató; *Rag.* tajni, otajni, potájni, skroviti; *Dal.* otayni, szkrovito; *Bosn.* otajni, potajni, skroviti; *Slav.* potajan, otajni, otajini, otaino; (tàvan = ciemny); *Ross.* тайный, таинственный, тайкомъ, таемъ; *Eccl.* таи, втаи, отаи; tajemny, skryty, sekretny; geheim, verborgen. Nie jest nic tajnego, coby nie miało być wyjawiono. *Rej. Post. U u* 1. 1 *Leop. Luc.* 8, 17. Bogu nigdy nic tajno nie było. *Rej. Post. X x* 3. Konsyliarz tajny legacyi. *Gaz. Nar.* 1, 103. geheimer Legationsrath. Tajne sądy, inkwizycya *Ross.* тайная. — §. Tajny, tający w sobie, milczący, nieotwarty, zamknięty, milczek; verschwiegen, heimlich, verschlossen. Królowa, będąc tak tajna, odkrywa wam najskrytsze życia swego sprawy. *Niemc. Król.* 1, 79.
TAJSTRA, y, *ż*, TAJSTERKA, i, *ż.*, *dem.*, torba, juki; *Slov.* tanistra; *Hung.* tariszna; (cf. *Lat.* canistrum; *Sorab.* 2. tejſa = puszka); *Germ.* der Tornister, Schnappsack. Opatrzył się żywnością podróżną do tajstry, chlebem, serem. *Papr. Ryc.* 282. Tajstra na ser, kij pasterski w ręku. *Jabł. Ez.* 110. Suchary w tajsterkę włożyła, i wybrała się w drogę. *Tward. Pasq.* 48. *Radz.* 1 *Sam.* 17, 40.
*TAJSZKA Ruska, pstra gunia, koc, *cento. Mącz.*? [w *karp.* taszka = toboła, wełniana torba 2].
TAK, u, *m.*, TAKI, ów *plur.*, (taczki *dem.*); kara taczająca się o jednym kole, der Schubkarren. Taki, rydle, motyki. *Petr. Pol.* 454. — §. Pewna miara, tyle ile się w taku mieści, ein Schubkarren voll. Skrzynia wapna ma taków 12. *Sol. Geom.* 3, 157.
TAK, TAKO *adv.*, TAKUCZKO, TAKUCHNO, TAKUTEŃKO, TAKUTEŃECZKO *intensiv.*; *Boh. et Slov.* tak; *Sorab.* 1. tak, takhley, hay; *Sorab.* 2. tak; *Carn.* tók, toku, taku, tokistu; *Vind.* tak, taku, takou, tai, letaku, letakou; *Croat.* tàk, tako, ovak, ada, anda; *Dal.* tako; *Bosn.* tako, na taki nacin; *Slav.* tako; *Rag.* takko; *Ross.* такъ, таковъ; *Eccl.* тако, сице; (cf. *Chald.* דך dach, *illa, ista*); tak, tym sposobem: so, auf diese Art. Z nią nie można tak, trzeba ostrożnie. *Teat.* 17. *c*, 15. Oczy jéj zapłakane, poszarpane szaty, Nie tak pociechy niosą, nie tak jadą w swaty. *Jag. Wyb. C* 4. Tak kostka padła; tak się trafiło. *Cn. Ad.* 1152. Tak musi być; bez tego nie może być. *ib.* A co tak, to pozwolę. *Teat.* 36, 107. Ja tak chcę, i tak być musi. *Teat.* 25. *c.* 5. (*sic volo, sic jubeo, stat pro ratione voluntas*). Synu, *przecześ nam tak uczynił? *Sekl. Luc.* 11. (dlaczegoś się nam tym sposobem zachował?) Tak się rzecz ma. *Cn. Th.* 1133. — *Describ.* Tak a tak mówił. *Cn. Th.* 1132. (tym kształtem, tym sposobem). Jak ci się wiodło? R. Ot tak, i źle i dobrze. *Teat.* 30. *b*, 90. (zwykle, so so). — Tak sobie, tak też, tak bez pewnego powodu, bez celu, z przypadku, nie wiedzieć dlaczego, ubrdało się; so, nur so, ohne bestimmten Beweggrund. Coż cię do takiego pytania przywodzi? R. Nic, ja się tylko tak pytam. *Teat.* 30. *b*, 13. Ci mospankowie, będąc napomnieni o swoję w mówieniu wolność, odzywają się bez zająknienia: ja to tak tylko mówię. *Mon.* 74, 140. Po coś przyszedł? R. Tak też. *Cn. Th.* 1133. Tedy Jezus spracowany z drogi, siedział sobie tak nad studnią. 1 *Leop. Joan.* 4, 6. (z niechcenia). Wolałby był tak pustopas chodzić. *Weresz. Reg.* 120. Gdyby się żeglarz chcąc tak puścił na wodę dobrowolnie, i dał się tłuc o pnie i kamienie, azaby nie rzekli kupcy, i to niecnota, nie szanuje samego siebie, okrętu swego, kupców i *kupli ich. *Jer. Zbr.* 95. (na los, na szczęście, na azard, nieostrożnie, bez należytych przygotowań). Gdy okręt nie mógł zdołać przeciwko wiatrowi, puściwszy okręt wiatrom, tośmy tak się wieźli. 1 *Leop. Act.* 27, 15. (puściwszy się płynęliśmy. *Bibl. Gd.*; oddawszy się panu bogu). Skoruczko się wytrzeźwią, zapomną wszystkiego, I ciebie tak w nadziei zostawią samego. *Papr. Przy. A* 4. (bez skutku obietnic). — Iż dobrze jest człowiekowi tak być; jeśliś pojął żonę, nie szukajże rozwiązania, jesteś rozwiązan od żony, nie szukajże żony. 1 *Leop.* 1 *Cor.* 7, 27. (nie żonatym być, bezżennym, wolnym sobie). — §. Tak *cum enclit.* — że, *in interrog.* I także to ma być? i także mię to szanuje? *Cn. Th.* 227. also so! — *Cum enclit.* — ci; takci = nużci tak! freylich so. Takci napisano jest, i takci musiał Chrystus cierpieć. *Sekl. Luc.* 24. Takci ja to mówię; takci ja rad żartuję. *Cn. Th.* 1134. Takci on to mówi, nie będzie z tego nic. *ib.* Takci dudki łowią. *Cn. Ad.* 1153. I tak, i takci = i bez tego, więcej nie trzeba; auch so schon genug, ohne dieß genug. Będziesz miała dosyć i tak zemsty, nie przyczyniaj żalu mego. *Teat.* 17, 152. Jejmość ze strachu ledwie i tak żyje. *Teat.* 16. *c*, 102. Daj mi pokój, i takci źle. *Cn. Th.* 227. Nie pij, i takeś już sobie podpił. *ib.* Zamknij, i takci izba nie wiele ciepła. *ib.* Nie chwal go, i takci niedbały; *iron.* i takci dobry, że go chwalisz, *vel* chwal go, i takci pilny. *ib.* I takci dobrze, *ne sic quidem male est.* *Cn. Th.* 227. auch so ist's gut, muß es gut seyn. — *Aliter. conclus.*: I takci zginął, umarł, *et ille quidem sic periit.* *Cn. Th.* 227. und so starb er. — §. Tak, dajmy to żeby, na przykład, przypadkiem, trafunkiem; so zum Beyspiel, gesetzt den Fall, zufällig, allenfalls. (*Ross* и такъ = więc, tedy). Gdyby tak, świętéj pamięci matka Wc Panny żyła, na całe życie do klasztoruby cię oddała. *Teat.* 29, 46, (cf. zdarzeniem). Gdyby tak pulardka była, tobym jeszcze jadł kawałek. *Teat.* 8, 45. — § *Affirmation.* Tak jest, tak! so ist's! ja so ist's! ja! (*Boh.* brž, (cf. bardzo, *barzy); *Sorab.* 2. jo, žgan; *Croat.* tak je, je, jezt, da; *Slav.* jest, da; *Vind.* temu taku, *adj.* temutakeſhen = prawdziwy; *Subst.* temutakeſhnost = prawdziwość). O prawda przebóg! tak jest, nie inaczéj. *Past. Fid.* 294. Ah boże, tak jest, on to, on tu leży. *Przyb. Ab.* 167. Oj

tak tak, nie darmo się marszczy czoło moje. *ib.* 90. ach ja ja! Pochlebca nigdy inaczej, tylko jak kaczki tak tak Mościwy panie *Budn. Apopht.* 15. (potakuje, potakiwacz; a biało? biało! czarno? czarno!). Pomnę ja lokucyą: wróbel dziw dziwi, Tak tak kwaczą kaczory, będziem nieszczęśliwi. *Mon.* 70, 190. Zdanie swoje wyraża przez tak albo nie. *Kłok. Turk.* 133. ja oder nein. Kto jest za wnioskiem, niech powie tak; kto przeciw niemu, niech powie nie! *Gaz. Nar.* 2, 184. On będzie mówił tak, a Wc Panna nie, i cała rzecz. *Teat.* 25. c, 28. U człowieka uczciwego więcéj ważą te słowa: tak albo nie, niżeli wszystkie zaklęcia. *Teat.* 39, 10. Niechaj mowa wasza będzie: tak, tak; nie, nie. *Radz. Math.* 5, 37. (bądź wasza rozmowa: jest tak, jest! nie jest tak, nie jest. 1 *Leop. ib.*, bądź wasza mowa, jest, jest, nie jest, nie jest. 3 *Leop.*, eure Rede sey ja, ja, nein, nein. [illegible]). Równie oszukuje ten, który powiada, że to tak albo siak jest, lub było, jak ten, który obiecuje, nie wypełniając. *Mon.* 75, 669. Ile jest obietnic bożych, w nim są tak, a w nim amen. *Radz.* 2 *Cor.* 1, 20. (*not.* «pewne i nieodmienne»). — *Cum enclit.* Niewiasta odpowiedziała Jezusowi: takci jest panie. *Sekl. Marc.* 7. nużci tak jest, ja freylich. — *Ironice:* Tak jest, wéj bardzo, zgadłeś, słyszę, ale, trafiłeś! *Cn. Th.* 1133. ja doch: du hast's getroffen! — §. *Gradus:* Tak = do tego stopnia, tyle; *Croat.* tolko; *Ross.* толь, столь; *Eccl.* тольма, so, in einem solchen Grade. Już też i nóg nie czuję, takem się schodził. *Teat.* 10, 78. — *Cum adverbiis et adject.* Tak gorąco, tak zimno, tak długo, tak dawno; tak wielki, tak mały, tak stary. Tak wiele, *ob.* Tyle. Tak drogo = po temu, za tyle. Tak często *Eccl.* ключжды, елькожды. Tak też, również tak, *Ross.* обрaзно; *Eccl.* обрaзнѣ. — Tak w czas. *Cn. Th.* 1153. nie najgorzéj, nie najgorszy, nie pośledni; grade recht, nichts zu viel. Aby rodzice nie zapalonym gniewem dzieci swych doglądali, ale aby bacznie, mając w tym niejaką dyskrecyą, coby było tak w czas, abo w miarę, a prawie po przęckę, a nie nazbyt, ani bardzo zasępliwie. *Glicz. Wych.* G 1. — §. Tak-jak; jak-tak, tak-tak; *Slov.* tak-gako, *comparat.*, so-wie; wie, gleichwie-so. (*Rag.* tak i lih *par impar*, cetno licho, n. p. igratti na tak i na lih; *Bosn.* tak i lih, takau i lih). — *Aequalitatis:* Nikomu krzywdy nie czynić, tak ubogiemu, jako bogatemu, tak księży, jako komu innemu. *Biel.* 103. Poznałam was, jak jedne, tak drugą. *Teat.* 37, 62. Gwałtem wszystkich śmierć bierze, tak z konia jak z wozu, Tak z łóżka jako z krzesła. *Pot. Pocz.* 477. Tak nam od głodu umrzeć, jak od miecza, poddajmyż się *Sk. Żyw.* 2, 230. Na koniec ludzie, ale niewczas takuczko jako przeszłych wieków przodkowie nasi na Krzyżaków, płakać a biadać będą. *Teof. Zw.* E 3. (podobniuteńko, równiuteńko). Jak cię widzą, tak cię piszą *Papr. Pq.* 2. Jak kto z kim, wzajem mu tak będzie płacono. *Gaw. Siel.* 391. Jak drzewo świeży bierze liść, gdy stary minie, Tak z czasem słów dawniejszych używanie ginie etc. *Kor. Hor.* 5. Będzie ona tak dobra, jak drugie. *Teat.* 36, 111. (nie lepsza). Jaki kto sam jest, tak rozumie o drugich. *Cn. Ad.* 297. Powiedz wszystko 'tak jakeś poczciwy. *Bardz. Trag.* 61. (jakeś poczciwy, wedle twojej poczciwości, na sumnienie zaklinam). — *Quoad gradum:* Nie tak lichwiarza cieszy kruszec złoty, Nie tak doktora żółtaczka, suchoty, Nie tak dewotkę szwanki cudzéj cnoty, Jak gdy księżniczka .... *Kras. Mysz.* 64. (nie tak bardzo). Tak-tak, *iron.* Grozi mu: zabije cię, rozszarpię, spalę, w popiół obrócę, na proch zetrę; uśmiechnął się, rzekł tak tak, i odszedł = rzekł ot tak tak! — §. Jak tak *Verbo iterato, exprimit continuationem aequalem actionis vel status.* Jak je, tak je. *Jabł. Ez.* 144. wciąż, bez przestanku i końca; er frißt ohne Aufhören, in einem fort. Poszła gdzies, a [illegible] jak stoją, tak stoją. *Kniaź. Poez.* 3, 210. Pies jak szczeka tak szczeka. *Kras. W.* 15. Jak nie widać, tak nie widać. *Zab.* 16, 150. *Verbo omisso:* Nowy rok po starym idzie, Wszyscy jak w biédzie, tak w biédzie. *Zabł. Z. S.* 51. sie stecken nach wie vor in Noth. Jak dobrze, tak dobrze; jak źle, tak źle. *Cn. Ad.* 289. *et* 295. — *Aliter:* Jak się kto urodził, tak urodził, dosyć że żyje. *Teat.* 54, 6. wszystko jedno, jak się urodził, gleichviel wie. — §. Jak tak = jako, tako; [illegible] jako, jak wypadło, nienajgładziéj, nienajzręczniéj, ale jak się udało, nie najlepiej, atoli, przecież; *Ross.* и такъ, и сякъ, so so, so viel möglich, so wie's geben will, sich thun läßt. [illegible] jako tako wywinąć się. *Teat.* 33. *d*, 38. Figura ta z gruba przeze mnie wymalowana, tak jako tako stanęła. *Gorn. Dw.* 312. Okręt miotany wiatrami szedł jako tako w pośród nawałności. *Niemc. Dum.* 128. Ujźrzał wilk kiedy wrona na drzewo wleciała, A iż mięsa niemałą sztukę w gębie miała, Rzekł: obym ją oszukał, dostał mięsa tego, Podparłbym jako tako boku zgłodniałego. *Papr. Koł.* L 4 *b.* (cokolwiek). Aby granice były jako tako opatrzone, tysiąc żołnierzy do Rusi wyprawiono. *Biel.* 533. — §. *Diversit.* Tak-tak, tak-owak, tak-opak, tak-siak, tak-inaczéj; so und so, so oder anders. Szatan z panem Chrystusem nigdy się zgodzić nie chce: pan tak, a on opak. *Hrbst. Nauk.* O 8. (cf. czart swoje, pop swoje). Każdy ma dar swój od boga, ten tak, a ten zasię tak. *Żarn. Post.* 3, 597 *b.* Na jego zapytanie odpowiedzieli, ten tak, a ten tak. *Budn.* 1 *Reg.* 22, 19. Jak mogę, tak i tak po błocie się wiozę. *Alb. z Wyj.* 8. Ni tak, ni siak; ni tak, ni owak = źle, ladajako. *X. Kam.*, nicht so recht. — *Cum enclit.* -li: Takli czy tak czy też; ob, oder. Zapaliła się wieża z prochy, takli z przypadku, takli też kto z najmu zapalił, nie wiedzieć. *Biel.* 266. Czy tak, czy 'sak, wszystko od ciebie zawisło. *Teat.* 25, 56. Abo tak, abo 'sak; *vel ajas, vel neges. Cn. Ad.* 3. Wymawiał się jéj, i tak i owak, czasem swoją chorobą, czasem na sejm odkładał. *Biel.* 111. Owa my tak, a bóg inaczej. *Gwagn.* 184. — §. Tak *tempor.*; tak rok, tak miesiąc, tak tydzień = teraz właśnie rok temu, miesiąc temu etc. = przed rokiem, łońskiego roku, przed miesiącem etc.; es ist jetzt grade ein Jahr, ein Monat etc., vor einem Jahre, Monate etc. W poborach wiernie za nować się mają nie tak, jako przeszłego roku; napominamy, aby z większą chucią aniżli tak rok, do tego wszyscy się przykładali. *Vol. Leg.* 2, 662 als voriges Jahr. Wszyscy na

ten czas mają tak płacić, jako tak rok. *ib.* 663. *et* 665. *Stryjk.* 319. *Birk. Podz.* 4. Po dwa ʻgrosza z łanu, jako tak trzy lata. *Vol. Leg* 2, 740. *Cum adject.* Tak roczny, przeszłoroczny, łoński, przeszłego roku, (*oppos.* tegoroczny); vorjährig, im vergangnen Jahre. Wszystek podatek na ten rok obyczajem tak rocznym ustanawiamy. *Vol. Leg.* 2, 710. Do niedostatku tego i tak roczna wyprawa wojenna dopomagała; *superioris anni. Krom.* 610. Nieszczęście bitwy tak rocznéj. *Krom.* 291. *Birk. Podz.* 7. *Tward. Wł.* 267. *Jabł. Buk. E* 3 *b.* Całe jeszcze tam były szańce tak roczne. *Warg. Cez.* 145. *Star. Dw.* 38. Podatek na ten rok obyczajem tak dwuletnym uchwalamy. *Vol. Leg.* 2, 755. (jak przed dwoma latami). Przed przyjściem pańskim byli ludzie, którzy wierzyli weń tak przyszłego jeszcze, jako i my wierzymy tak już byłego. *Gil. Post.* 59 *b.* (w ten czas przyszłego jeszcze = teraz już byłego). — (TAKI, *Gen.* taków, *ob.* Tak, Taki, taczki). — TAKI, a, ie, TAKOWY, a, e, TAKUCHNY, TAKUTEŃKI, TAKUCZKI *intensiv.*; (*Boh.* taky, takowy; *Slov.* takí; *Sorab.* 1. tayki, taiki; *Carn.* tak, tahou, takershn, takèrshne, lihtak, lihtakershn; *Vind.* tak, takoun, takeſhen, takoſorten, takſorten, takerſhen, takerſhni, takſhni, takuſhen, take maſe, takufurmast; *Croat.* takòv, (tekmim *parifico*, tekmimsze *aemulor*); *Bosn.* taki, takov, takman, jednak; *Rag.* takòv, ta mèn, takki, taki, taká, takó, (takmitti *aequare*); *Slav.* takvi, (taki = wnet); *Ross.* такій, таковый, таковыйже, такійже, такаяже, такоеже; *Eccl.* токменный, тоубнъ, сицевый, сицевъ, селикъ, толикъ, такои; *Suec.* töyk, tolk, tocken; *Graec.* τηλίκος; *Lat.* talis); tych przymiotów, tego rodzaju, sposobu, przyrodzenia, kształtu etc.: solcher, solche, solches, ein Solcher ꝛc. Czy nie jestem ja też takim? *Pilch. Sen. gn.* 148. Że są takie niektóre, alboż przeto o wszystkich tak trzymać należy? *Teat.* 26, 43. Łżesz, abym ja miał być złodziej jaki, Albo łotr, jak mówisz; Sameś raczéj taki. *P. Kchan. Orl.* 1, 30. Upiłeś się, fe! masz głowę nie stangretską, ale babską! Ꝧ. Co? ja mam głowę babską? tyś sam taki! *Teat.* 52. *c*, 47. (sameś babą). Albo taki chce być, abo żaden inszy. *Cn. Ad.* 3. Prawda, że to zły argument, toć i twój nie lepszy, bo takuczki. *Tworz. Wiecz.* 84. Co z tym mam robić, poradźże, jest to taka rzecz. *Teat.* 15. *c*, 45. tak się rzecz ma, die Sache ist die. Taką rzeczą, *ob.* Rzecz. — *Interr. indirecta:* Słysząc o Bazyleju wielkim, myślił sobie, coby to był za człowiek taki! *Sk. Żyw.* 78. was das für ein Mann wäre. Chciała koniecznie wiedzieć, ktoby to był taki! *Papr. Ryc.* 9. was das für einer wäre. *Kras. Pod.* 2, 23. *Teat.* 15. *c*, 43. — *Interrog. directa:* Hej Janie! Ꝧ. Coż takiego? *Teat.* 22, 14. nun was gibts? Coż się takiego dzieje? *Teat.* 36. *b*, 79. coż podobnego? was geschieht denn? was gebt denn vor? was ist denn das? (Obd. bey einem Gleichen). Słówko ci jedno powiem! Ꝧ. Coż takiego? *Teat.* 17, 37. *et* 10. *b*, 25. was giebts denn? was solls denn? was z. B.? Coż to takiego? widzę Wc Pana w gniewie? *Teat.* 7, 115. (coż to znaczy! zkądże to?). — *Contemn.* Nie taki to = daleko większy, lepszy, ein ganz andrer z. B. Kerl ꝛc. Dumny pohańcze, ozwał się Zawisza, Nie takich nasi gromili mocarze? *Kras. Woj. Ch.* 71. Nie takie panny człowiek wyprowadzał z głowy! *Niemc. P. P.* 32. — *Describ.* Taki a taki, so und so beschaffen. Przyjechali do wsi, pytając się o takim a takim człowieku. *Sk. Żyw.* 2, 197. Znasz jakiego żołnierza, na imię Filip? Ꝧ. Znam, taki jest a taki. *Sk. Żyw.* 1, 158. — Taki i owaki = rozmaity, wszelaki, von mancherley Art, manigfaltig; *Ross.* таковскій. Każde zebranie musi mieć między sobą i takich i owakich ludzi. *Rej. Ap.* 26. — *In malam partem*: Taki owaki = onaki, taki, siaki, *periphrasis vocabuli, quod honeste proferri non potest, ut est spurius, fur, moechus etc.* Ty taki owaki, Oesterr. du Schlechter, Canaille, Halunke, Lumpe. Niech sobie gdzie indziéj szuka miejsca, to taki to siaki. *Mon.* 75, 684, (cf. ladajaki, cf. łajdak). Wrzasnął głosem ogromnym: gdzieżeś ty taka owaka? *Ossol. Str.* 2. A tego błaźnie nie wiesz, że z taką onaką leżysz, która etc. *Opal. Sat.* 42. Chwyciłem się postępków i takich i siakich. *Mon.* 71, 444. — §. Jaki taki = byle jaki, *qualiscunque*, gleichviel welcher, irgend einer, so hin, nicht zum besten beschaffen, gleichviel wie, wenns nur ist, oben hin. Woleli Rzymianie jaką taką głowę jednę, niżli dwie z rozerwaniem. *Sk. Dz.* 873. Póki siły jakie takie, bronili się. *Warg. Cez.* 201. Scypio starał się, aby za wierszem Enniusza jakim takim do wiadomości potomności przyszedł. *Warg. Cez. C* 4. Umyślili jaki taki tumult wszczynać. *Ust. Konst.* 1, 146. (jeden i drugi, niektórzy, niejeden). Jaki taki = każdy, jeder. Jaki taki zaczął się wynosić. *Ossol. Wyr.*, (wszyscy po jednemu, jeden po drugim wszyscy). Z drogi, z drogi! jaki taki! bo idzie jaśnie oświecony. *Teat.* 55. *b*, 14. — §. *Correlat.* Jaki - taki, *vel* Taki - jaki, was für einer - so einer; wie - so. Jakie pytanie, taka odpowiedź. *Teat.* 21. *c*, 56. Jaki pan, taki i sługa. *ib.* 29, 100. (abo kram). *Birk. o Exorb.* 4; *Slov.* gaki pan, taki krám; gací paní, takowi poddaní. Jaki hetman, taki żołnierz. *ib. Pilch. Sall.* 179. Jaki jest u drzewa korzeń, taki owoc na nim ʻroście. *Sk. Kaz.* 269. Dzieci są zawsze takiemi, jakiemi ich mieć chcą rodzice. *Zab.* 14, 298. Będzie on taki, jakim był jego ociec. *Biel.* 208. Takim bądź, za jakiego chcesz być mianym. *Cn. Ad.* 1154. Jakim kto jest, i jakim być chce, do takich woli i w takich się kocha. *Sk. Kaz.* 306 *b*, (cf. równy z równym nakłada). Jakim ty sam będziesz, takież i sąsiady Pewnie sobie sposobisz do każdej biesiady. *Rej. Wiz.* 99. Jakie zrobisz, takiego napijesz się piwa. *Pot. Arg.* 448. (jaka praca, taka zapłata). Takiemu takie. *Cn. Ad.* 1154. (jakie odzienie, takie raczenie; *cf.* dobra psu mucha, dobra kozie brzoza). — Taki -, *cum adverb.* jak, solcher - wie. To takuchnych dwoje ludzi, jako jeden. *Star. Ref.* 135. Byli to mężowie takuchni jak i ty. *Radz. Judic.* 8, 18. Synaczek takuczki, jak i pan ojciec. *Hipp.* 13. takuteńki, wykapany, jak z oka wyjął, jak gdyby z pod jednego stępla, jak gdyby go ulał, karb w karb, kubek w kubek. TAKO, *ob.* Tak. TAKOWY, *ob.* Taki. TAKOŻ, *ob.* Także.

ʻTAKIEW i bobek zdobić będzie Wszystkie gry i teatra. *Tward. Pasq.* 70.? [myłka druku *zam.* takem 2].

TAKROCZNY, *ob. sub* Tak.

TAKSA, **TAXA**, *ob.* Szacowanie, Cena, Szacunek, *Germ.* die Taxe; *Vind.* taksa, zena, dazba; *Carn.* zenènga; *Croat.* preczemba; *Bosn.* procjena; *Ross.* такса, оцѣнка. Po 12 groszy od grzywny, według zwyczajnego szacunku, albo jak więc mówią, papieskiej taxy, wypłacano. *Krom.* 668, cf. opłata sądowa. — §. Nieraz i Wc Pani sława na taxie była. *Teat.* 10, 85. w cenzurze, pod krytyką. **TAKSATOR**, **TAXATOR**, a, *m.*, **TAXARZ**, co taxuje, ceniciel; *Germ.* der Taxator, Taxirer; *Carn.* zenik, razunik; *Vind.* shazuvauz; *Rag.* prozjenitegl; *Croat.* preczenitel; *Bosn.* procjenitegl; *Ross.* цѣнитель, цѣновщикъ, оцѣнщикъ; *Eccl.* оцынитель. Fortun taxarze. *Chmiel.* 1, 457. **TAXATORSKI**, a, ie, od taxatora; *Ross.* цѣновщичій, Taxator =. **TAKSOWAĆ**, **TAXOWAĆ** *cz. niedok.*, szacować, oceniać, taxiren; *Carn.* razunim; *Vind.* zeniti, shazati, taksati, taksirati, oshtimati, doshtimati, dolshtimati; *Bosn.* procjeniti; *Rag.* prozjèniti; *Ross.* испомѣстить. Ludzi taxować raczéj, nie rachować trzeba. *Min. Ryt.* 444. (ważyć).

TAKT, u, *m.*, pewna miara w muzyce, uderzeniem, tupaniem zwyczajnie się wyrażająca, der Takt in der Musik; *Vind.* takt, musikalski vdar, musikalski mah; *Carn.* tàkt; *Ross.* такта, тактъ. Takt w muzyce, podział czasu w każdéj sztuce muzycznéj; w nótach takt jeden od drugiego kréską podłużną jest oddzielony. *Magier. Mskr.* Takt, jest to miara przestrzegająca spiewaka albo muzyka, aby nie jednym czasu przeciągiem spiewał, lecz raz leniwiéj i wolniéj, drugi raz śpieszniéj. *Chmiel.* 1, 344. Prosty takt w muzyce ma w sobie cztery ćwierćnóty czyli fuzy proste. *Magier. Mskr.* *Semitactus*, mały takt. *Urs. Gr.* 89. Niepodobna mi tańcować, kiedy taktu nie pilnujesz. *Teat.* 55, 53. Takty dawać. *Otw. Ow.* 129. den Takt schlagen; *Ross.* митушать. Takt zachować. *Mon.* 65, 521. den Takt halten. W takt, wedle taktu, nach dem Takte, *propr. et transl.* W takt poskoczyć nie wadzi, gdy dudy zagrają. *Dwor.* K 3. Hymen zwykł do koła W takt ludziom świeckim pocić swemi pieśniami czoła. *Kulig. Her.* 1. Puls w takt bije. *Cn. Th.* 1124. Z nót się uśmiecha, w takt słowa mierzy. *Zab.* 9, 347. *Zabł.* (z partesów, z tablatury = przesadza, pieści się). Stąpa jak z partesów, w takt gada. *Ossol. Wyr.*, (cf. gębę sznuruje). Zbić kogo z taktu, (*ob.* zbić go z *jednochody, pomylić mu szyki). Zmylił takt = chybił, poszkapił się, potknął się, podrwił głową, pokpił sprawę, popsuł robotę, źle zadał, pobałamucił, powichrzył. Trafił mu w takt, *ob.* trafił mu w rumel. W takt odpowiedział, do rzeczy, trafnie, trafił, zgadł. Tak w takt, raz w raz, zawsze do rzeczy. — §. Takt, pojęcie, domyślność, przeniknienie, przenikliwość; Takt, Gewandtheit. Wielkiego taktu człowiek. Nie ma taktu. — §. *Aliter:* Wiersz niższy był jednaki; lecz ktoś mi powiada, Rozśmiał się na to Kupid i takt jeden skrada. *Hul. Ow.* 6. miarę jednę, ogniwo jedno wiersza, ein Versglied. **TAKTY** = **TAKTOWY** rejestr, = **TAKTOWA** sprawa, *Jurid.* kryminał, kryminalny, Criminal =. Rejestr taktowy trybunalski, obejmuje kryminały lub pod sądami, lub o milę od miasta, lub na osobie deputackiéj wyrządzone. *Vol. Leg.* 7, 399. Sprawy taktowe. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 384. Pozew w taktowym terminie. *Zab.* 15, 417. Pozwany przez takty. *Tręb. S. M.* 111. (*not.* «*ex termino tacto*»). Takty w województwie Płockim znosimy. *Vol. Leg.* 3, 182. ˈ**TAKTYKA**, i, *ż.*, z *Greck.*, nauka stanowienia, szykowania i obrotów wojskowych. *Łesk.* 2, 209. die Taktik.

TAKUCHNY, **TAKUTEŃKI**, *ob.* Taki. **TAKŻE** *Conj.*, ˈ**TAKIEŻ**, **TAKOŻ**, tymże samym sposobem, na tenże kształt, na ten krój; ebenfalls, gleichfalls, auch, eben so, desgleichen; *Slov.* také; *Carn.* libtoku; *Vind.* enakeshnu, tudi (cf. tudzież), taku; *Croat.* takny, takaysze, takaishe, takojer; *Rag. et Bosn.* takoghjer; *Eccl.* тождественно, прискреннѣ, подобнымъ образомъ, точь въ точь, такожде. Że pan duszę swą za nas położył, my takież mamy kłaść dusze swą za bracią. 1 *Leop.* 1 *Joan.* 3, 16. Wyprawił się Bolesław do Prus; oni takież przeciw niemu. *Biel.* 78. *W. Post. Mn.* 317. Konsul Rzymski nie miewał więcej nad dwa legiony, przydawszy pomoc przyjacielską, których także wiele bywało, abo trochę więcej. *Modrz. Baz.* 448. tyleż, eben so viel. Ma się bić w szrankach samosiódm, przeciwko także wielom. *Szczerb. Sax.* 71. Szczęście jego jest moim takoż szczęściem. *Teat.* 25, 132. — ˈ*Aliter:* Prosił Józef, aby zdjął ciało Jezusowe; dopuścił mu Piłat; także przyszedł i zdjął go. 1 *Leop. Joan.* 19, 38. jakoż, wie auch, und in der That, und wirklich. — §. Tak-że, *cum exclamat.*, tymże tedy sposobem, tak tedy! so also! auf solche Art also! Także to złośliwy Nad cnotą weźmie górę! i także to marnie Wydziera matkom dzieci i ołtarzom złoto! *Karp.* 1, 84.

TAŁAŁAJSTWO, a, *n.*; Niederſ. Tafel; (*Bosn.* talabukka *tumultus*), [porówn *tureck.* talwaj = *latro.* *Mен.* 1, 921 — 2]; motłoch, łajdactwo, brak, drużyna, chałastra, chasa, Lumpengesindel. Duma możniejszych umykała ich osoby od chorągwi, a na miejscu ich lada tałałajstwo przystawiała, ztąd słabość wojska z najemnej tej zastępnej drużyny. *Nar. Hst.* 7, 75.

TALAR, **TALER**, a, *m.*, pewny pieniądz, *Germ.* ein Thaler; *Boh.* tolar; *Sorab.* 1. toler; *Sorab.* 2. tolař, tollař; *Vind.* tolar; *Croat.* talér; *Eccl.* талеръ. Talery począł bić około r. 1487 Zygmunt arcyksiążę Rakuzki, które od miasta Joachimsthal, talerami, u drugich Joachimikami zwano. *Sum.* A 4, *Ross.* ефимокъ. Talar roku 1598 gr. 36: r. 1611 gr. 40; r. 1620 gr. 75. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 305. Roku 1676 złł. 3; taler twardy złł. 6. *ib.* Taler stary niech nie idzie, jeno po półzłotego, mając w sobie groszy piętnaście. *Star. Ref.* 170. Lewkowe i złotowe talery. *Dow.* A 2 *b.* Taler bity = bity; moneta srebrna, w wyższej od innych monet sztuce i wewnętrznéj dobroci. *Kras. Zb.* 2, 526 ein Speciesthaler, ein harter Thaler; *Sorab.* 2. twardi, schüroki tolař. Kto swe talery w gęste kupki składa, Ten mądre wiersze składa, świat powiada. *Bratk.* B *b.* *Slav. prov.* Koliko talirah, toliko priateljah = ile talarów, tyle przyjacioł. *Prov.* Na zły talar grać. *Cn. Ad.* 548. (nie szkoda go, nie żałuj go, na male próbować, do szturmu chałastrę puszczać, na złej szkapie brodu próbować). **TALAREK**, rka, *m.*, *dem.*, w talarki krajać = w talerzyki, w krążyki, in runde Scheiben

schneiden. Jabłka w talarki i w kostki krajane. *Haur. Sk.* 517. W cienkie talarki pokrajane. *Syr.* 123. *et* 60.

TALEK, łku, *m.*, (Talk. *Torz.* 189); kamień, niby z jakich szyb złożony, między palcami na drobny i nieco ślizki proszek się rozcierający. *Kluk. Kop.* 2, 90. *Germ.* der Talk, eine thonartige Steinart; (*Lat. med.* talcum; *Pers.* talcy, talchum).

TALENT, u, *m.*, 1) waga pieniężna Grecka, Rzymska; *Croat.* talentum; *Dal. et Bosn.* talenat; *Ross.* талантъ, das Talent bey den Griechen und Römern. Talentem rozmaite narody rozmaicie liczyły, i Atycki nawet nie był jednaki. Talent mniejszy Atycki, n. p. miał w sobie sześć set grzywien. Rachunek talentów na grzywny i złote Polskie, *ob. Warg. Kurc. praef.* — 2) Talent, TALENCIK, a, *m.*, *dem.*, dar lub przymiot przyrodzony, zdatność, zdolność, natürliches, angebornes Talent. Talentem nazwano sposobność z dowcipu i geniuszu pochodzącą, która się do jednej umiejętności osobliwiéj nad inne ukazuje. *Pir. Wym.* 12. Talenta, dary i łaski, które bóg ludziom daje. *Sk. kaz.* 466. Każdemu bóg daje swój talencik, abo dar jaki, jako dobre rzemiesło w rękę. *ib.* 468. Talenta, biegłość w sztukach nadobnych, w muzyce, w tańcu, w rysunkach. TALENTOWY, a, e, talent ważący. *Cn. Th.* 1124. ein Talent werth. TALENTOWAĆ *cz. niedok.*, utalentować *dok.*, talentami przyrodzonemi obdarzać, uprzymioczyć, mit Talenten, Fähigkeiten begaben. Pięknym go bóg utalentował rozumem. *Bals. Niedz.* 1, 217. Człowiek niepośledniee utalentowany. *Mon.* 70, 619.

TALER, *ob.* Talar.

TALERZ, a, *m.*, TALERZYK, a, *m.*, *dem.*; (*Boh.* taljř; *Sorab.* 2, tallař, talař, talarik; *Vind.* tallar, tallier, talier, delier, okroglik (*ob.* Okrąg), okroshnek, okroshnik, okroglı mılna dılzı; *Carn.* okrôshnèk; *Croat.* tanyer, tanyérecz, (tanyerobuzecz = pasorzyt), plandizh; (*Hung.* tál, talatsna = misa, miska; *Dal.* zdila): *Dal.* pladan; *Bosn.* pladagn, tanjar; *Rag.* pládagn; *Slav.* tanjur; *Eccl.* талерь, торѣлка; *Ross.* тарелка, торелка, тарелочка; *Finl.* talrieki; *Svec.* tallriek; *Dan.* tallerken; *Ital.* tagliero; *obs. Gall.* tailleor; *Lat. med.* talierium; *Etym.* cf. *Gall.* tailler; *Ital.* tagliare; *Germ.* theilen = dzielić); znajome naczynie stołowe, *Germ.* der Teller, das Tellerchen. Talerz każdemu jest znajomy; ale w wyrazie spiżarnianym, nazywają te naczynia talerzem, na które kładą kompoty, ciasta, owoce, sér, kasztany i t. d.; i mówi się pospolicie: zrobić czyli dać kompot na talerz. *Wiel. Kuch.* 450. Talerze drewniane, cynowe. *Zab.* 3, 109; farfurowe, *ob.* Farfurki. — Talerzyk fruktów (*Carn.* kerhl). Nie dawne to czasy, Gdy dla gry samej tylko pierwszy talerz srebrny Na stole był widziany. *Opal. Sat.* 32. Talerze na talery skujmy, A żołnierzowi pieniądze gotujmy. *J. Kchan. Dz.* 238. Do stołu z talerzem służyć. *Teat.* 19, 49. Talerze odmieniać. *ib.* 23 *b*, 83. Stać z talerzem = służyć w niższym rzędzie sług, za pachołka, pajuka, lokaja; n. p. Niedawno z talerzem stawał, teraz pan całą gębą. *Ossol. Wyr.* Z talerza żyć, żywić się tym, co z talerza spadnie, dojadać reszty, odebrawszy talerz od tego, któremu się do stołu służy; n. p. Niedawno z talerza żył, a teraz sam częstuje i raczy. *Ossol. Wyr.* Z cudzego talerza żyć, patrzeć na cudzy talerz = z cudzéj kuchni, szukać cudzego stołu, upatrywać, gdzie się z komina kurzy. *ib.* Oblizować talerze = łakomie jeść. *ib.* Nie widzi talerza przed nosem = niedaleko widzi, nie dużo przewiduje, niebystry. *ib.* Zmywać talerze, farfurki, zjadać przed kim ukradkiem. *ib.* Wziąć komu talerz przed nosem, wziąć to, czego był bliski, co miał za swoje. *ib.* Odstawić komu talerz, oddalić kogo od czego, cf. odsadzić kota od mléka. *ib.* Nie w swoim talerzu, z *Franc.* il n'est pas dans son assiette, *ob.* nie w swoim sosie. — §. Po długiéj często stęka żołądek wieczerzy, Chceszli lekkim być na noc, zmniejsz liczbę talerzy. *Min. Ryt.* 4, 183. półmisków, potraw. — §. Talerz rachowniczy, na którym pieniądze odliczają. *Macz.*, celbrat. — §. Talerzyk, krążek, talarek, ein Scheibchen. Nóż ten na końcu ma mały talerzyk do ogładzania kości świdrowanej. *Czerw.* 17. Buraki w talerzyki pokrajane. *Kluk. Zw.* 1, 233. *Kluk. Rośl.* 1, 251. TALERZOWY, a, e, od talerza, Teller =; *Ross.* тарелочный. Kosz talerzowy, od talerzów *Ross.* тарелочникъ. TALERZYKOWATY, a, e, — o *adverb.*, szelążkowaty, *orbicularis. Perz. Cyr.* 1, 172. *Botan.* Korona talerzykowata, *hypocrateriformis*, kiedy kraj korony płaski na rurce jest osadzony. *Bot. Nar.* 102.

TALIA, ii, *ż.*, TALIJKA, i, *ż.*, *dem.*, z *Franc.*; 1) stan, stanik, kibić; die Taille, der Wuchs. Piękna talia. *Mon.* 69, 1088. Śliczna talia. *Teat.* 23. *b*, 32. Jak mnie nie kochać, taki ze mnie cacka, Talijka smukła, piękna buzia, mina gracka. *Zabł. Fir.* 62. — 2) Talia kart, gra, pasza kart, ein Spiel Karten. Talia kart, czyli cała gra. Talia kart Francuzkich ma kart 52, Polskich 36. *Magier. Mskr.* Przynieś dwie talie kart francuzkich. *Teat.* 9, 42. Od kart do gry, to jest od talii francuzkich, złoty. *Gaz. Nar.* 2, 45.

TALIZMAN. *Nar. Hst.* 3, 83; amulet, noszenie czarownicze, broniące od przygód; n. p. Egipcyanie wielką moc przyznają czarom i talizmanom. *Pam.* 83, 659.

TALK, *ob.* Talek.

TALKA, i, *ż.*, skręcone pasmenko nici, jedwabiu etc.; *Germ.* eine Docke Seide, Garn etc. Talek półłokciowych kopa. *Instr. cel. Lit.* Od kopy talek, to jest, przędzy. *ib. Vol. Leg.* 6, 152. Na krosnach wełnę i talki snować. *Teat.* 52, 64.

TALMUD, a, *m.*, z *Hebr.* der Talmud. Talmud żydowski Babiloński r. 476 od rabi Asse i Amai złożony i bluźnierstwy napełniony jest. Pierwszy, co go począł w półtora sta lat po zburzeniu Jerozolimy, był Juda, syn Symeona; drugi we 300 lat po onym zburzeniu rabi Joanna; a owi dwaj skończyli. *Sk. Dz.* 459.

TALMUZY, - ów, *plur.*, ciasta z serem robione. *Wiel. Kuch.* 450. eine Art Käsekuchen.

*TAŁOWITY, *TAŁWISTY, *ob.* Tyłowity.

TAM, (*TAMO. *Cresc.* 135 *et* 487), *Adverb. loci*; *Boh.* tam, tamto, ondeno, hyn; *Slov.* tam, tamto; *Sorab.* 2. tam, tamko, tamkor, tamkora; *Sorab.* 1. tam, tamu, tamto; *Carn.* tam, tamkej, ondi, ondokej; *Vind.* tam, tamkai, v tem krajo, tuistem krajo, vundi, litukai, litemi, lito,

litam, litamei; *Croat.* tàm, tamo, onde tam, ovde (cf. owdzie), onam (cf. onąd), tote, totu (cf. tu), posoi; *Bosn.* tammo, ondi; *Slav.* tu, eno, eto, ondi; *Rag.* tammo, tamo, onàmo, taj, òndi; *Ross.* тамъ, тамо, тутъ; *Eccl.* [тамо 2], овамо, тꙋдѣ; *Hebr.* שׁם, שׁמה *ibi*; *Syr.* תמן teman, *ibi*; *Hebr.* שׁם scham, *ibi*, cf. samo; — §. *Quietis*, tam = na owym miejscu, dort, da. Owdzie wilcy drapieżni, a tam lwy ryczące, zowąd smocy jadowici, a ztąd bazyliszki srogie. *Smotr. Lam.* 2. Tamem miał urząd przełożongo, i tamem na cztery lata mieszkał. *Wys. Kat.* 576. Puka ktoś; kto tam? *Teat.* 51. c, 10, *Ross.* кто тутъ? wer da? Szablą po prawéj ręce i po lewéj uderzył, mówiąc: i to moje i tamto. *Birk. Chmiel.* C 4, (ob. Tamten). Aż tam Ś...... dobre, aż tu ...... Gdzie pan bóg, tam zwycięztwo. *Sk. Dz.* 295. Tam myśl, gdzie i serce. *Opal. Sat.* 61. Tam-ci świat; tamby się starzeć. *Cn. Ad.* 1156. Nad rzekami Babilońskiemi, tameśmy siedzieli i płakali. W...... 515. — ...... Tymochus Pirrusa chciał otruć przez syna swego, co tam był u niego cześnikiem. *Warg. Wal.* 206. ...... Co mi tam do tego? *Teat.* 20. b, 171. A co tam przodkowie? dziś już wszystko inaczéj! *Teat.* 29, 25. Wreszcie, co mi się tam w cudze wdawać rachunki? *Teat.* 55, 21. He co tam, to nie szkodzi! *Teat.* 56. c, 6. Gdzież ten czarnoksiężnik, czyli ten wróżek, jako tam nazywasz. *Teat.* 28. b, 66. Kata tam potrafię. *Teat.* 50, 5. Bodaj tam Wć Pana. *Teat.* 45. c, 81. *Cum exclamat.* Tam do dyabła! *Teat.* 56. c, 56. (porwon!). — §. *Motus ad locum:* Tam = do tego miejsca, dorthin, dahin. Tam mierzy, a tu uderzy. *Cn. Ad.* 1156. Tam i sam, *significatione motus in loco vel ad locum*; hier und da, hierhin und dorthin; *Sorab.* 1. tam a szym, tam ha szém, hoře ha dèlle; (*Germ.* auf und ab); *Carn.* semterkje, semtertam, gorindoli, sem ter tja; *Vind.* ſem inu ta, ta nu ſem, pried inu sad; *Croat.* szèm, ovàmo; *Slav.* ovamo onamo, ovdi óndi; *Ross.* сюду и сюду, тамъ и самъ. Wody morskie, jako dwa mury tam i sam stanęły. *Żarn. Post.* 256. Tam i sam się przewijały kielichy. *Cn. Ad.* 1125 (na różne strony). Z wojskiem i tam i sam chodził. *Stryjk.* 72. hierhin und dorthin. Przypatrzał się z okna ludziom, którzy ustawicznie szli i tam i nazad. *Kraj. Pod.* 88. auf und abgehen. Zawiedli ich na błota ległe, iż ich było ani tam ani sam naszych. *Biel.* 98. sie konnten weder vorwärts, noch rückwärts. Prawa ręka, ni się sam, ni tam ruszyć dała. *Otw. Ow.* 187. Ani nie tam, ani nie sam: *lupum auribus teneo. Rys. Ad.* 1. *Żegl. Ad.* 5, (cf. złapałem Tatarzyna).

Pochodz. *tamtędy, ztamtąd, tameczny, tamtejszy, tamten, tamże.*

TAMA, y, *ż.*, TAMKA, i, *ż.*, *dem.*; (*Germ.* Damm; *Angl.* dam; *Gall.* dame; *Lat. med.* damma; *Suec. et Dan.* dam); grobla w wodę wchodząca, wodę odbijająca; eine Schlenge, eine Schlacht, eine Flutbschlenge, eine ins Wasser hineingehende Verdammung; *Boh.* hráz, hrázka, (cf. grodza); *Sorab.* 2. dam; *Carn.* sashap, sasip (cf. zasypać), jespiza, ispize, (cf. izbica); (*Croat.* táma = kryjówka, tajnik); *Vind.* sašip, jęs (cf. jaz), jess, ſhein, schutina; *Bosn.* gàt (ob. Gać), zagatje, zajazenje; *Ross.* насыпь, плотина, плотинка (cf. pleść, płot), заплотъ, перепруда, запруда, (cf. prądi), *Eccl.* хлабь. Tamę też trzeba, aby woda lądu nie podmywała. *Os. Fiz.* 205. Bystra rzeka, któréj wysokie groble tamy z brzegów wylewać nie dopuszczają, jeżeli wód wyjście wezbraniem sobie uczyni, nieuhamowanym pędem łąki ponurza. *Mon.* 71, 757. Tamka mała, ob. Taras. — *Fig.* To wszystko postrzegł, ... było tamą jego zapędowi. *Mon.* 71, 820. Dalszym jego honorom śmierć ..... tamę rzuciła. *Nes.* 18. Cześć i cnota człowiecza we krwi mają tamy. *Przyb. Ab.* 207. — §. Tamka, ulica w Warszawie, n. p. Mieszka na Tamce.

Pochodz. *tamować, zatamować.*

TAMARYNDY; *Vind.* tamarinka, *ob.* Daktyle leśne. TAMARZYSZEK, *ob.* Września.

TAMBOR, a, *m.*, TAMBOREK, rka, *m.*, *dem.*, narzędzie na kształt bębenka do szycia, ... ein Tambour, worauf gestickt wird; (*Croat.* ...... ; *Bosn.* ......) ...... Tambor do haftowania. *Teat.* 20, 42. Tamborek do szycia. *Perz. Lib.* 519. Przynieś mi tamborek z krosnami. *Teat.* 51. c, 41.

TAMECZNY, TAMTEJSZY, a, e, z tamtéj strony, ztamtąd. *Boh.* tamnj; *Vind.* tamkajn; *Ross.* тамошній, тутошный, (cf. tutejszy); dortig, daſig. Mało nie każdy tameczni na każdy rok ofiary wielkie czynią. *Paszk. Dz.* 91.

TAMIZA, y, *ż.*, rzeka w Anglii, nad którą Londyn. *Wyrw. Geogr.* 20, die Themse.

TAMKA, *ob.* Tama.

"TAMO, *ob.* Tam.

TAMOWAĆ, -ał, -uje *cz.* *niedok.*, tamą hamować; *Germ.* dammen; *Niederl.* dammen; *Suec.* dämma; *Angl.* to dam; *Lat. med.* ad dammare, (cf. *Lat.* damnare); *Graec. Su*...... ein Wasser hemmen, den Lauf aufhalten; *Sorab.* 2. dammowaſch; *Vind.* jesiti, (cf. gacić); *Ross.* прудить, прудить, запрудить, запруживать, перепрудить, перепружать, перепруживать. — *Pr. et fig.* Tamować rzekę, aby nie wylewała. *Tr.* Rzeka ścierwem nazbierana, w biegu swoim tamowała się. *Pełnom.* 91. der Fluß war so gehemmt in seinem Laufe, verstopft sich. Bystre strumyki stawały, a gdy się tak tamowały, Wysychały miejscem wody. *Bardz. Trag.* 185. Tamować koło. *Tr.* hamować, hemmen, wścigać. TAMOWY, a, e, od tamy, cf. groblowy, Damm-. *Ross.* плотинный.

TAMTĘDY *Adv. loci*; *vlae*, tamtą ową drogą, przez tamto miejsce; *Boh.* onam; *Sorab.* 1. tam přez, tam lober; *Carn.* kjè, kjekej, ... ; *Carn. ois.* tjakej; *Vind.* tota, tamtota, totai, lkekai, teta, ta, leta, takai, na trakai; *Croat.* onud, onuda, (cf. onądi); *Bosn.* onamo; *Ross.* туда; *Eccl.* тꙋдꙋ, dort durch, (cf. ztamtąd). Jutro wyprawimy się na to i na to miejsce, bo tamtędy pójdą. *Sk. Żyw.* 2, 179. TAMTEN, TAM TEN, tamta, tamto = ów; *Vind.* tisti, testi, der dort, die dort, das dort. Tamtego nie widział. *Tr.* Tamci panowie. *ib.* Osiadłszy na grzbiecie, Śmierć cię nieubłagana na tamten świat

gniecie. *Hor. Sat.* 189. TAMTOWIECZNY, a, e, owego wieku, czasu, jener Zeit. Słowa te od jakiego mędrka tamtowiecznego wetknięte. *Nar. Hst.* 5, 289. TAMTEJSZY, *ob.* Tameczny. — (TAMUJĘ, *ob.* Tamować). — TAMŻE *Adv. loci*, na tamtym samym miejscu; *Carn.* lihtôd, lihtukej, leondi, leondokej, eben daselbst.

1. TAN, u, *m.*, z *Franc.*, dąb garbarski, die Lohe. Korę dębową na tan dla garbarzy na wiosnę odzierać trzeba. *Świtk. Bud.* 40.

2. TAN, *ob.* Taniec. TANCERZ, *ob.* Tanecznik. TANCMISTRZ, a, *m.*, który lekcye tańców daje, *obsol.* skoczek, *Germ.* der Tanzmeister; *Carn.* plesâr (cf. pląsy), plesmashter; *Vind.* raini moister (cf. rej), plesar; *Croat.* tanczomester, pleszovod, kolovod, tanczuss; *Ross.* танцмейстеръ; *Eccl.* танечникъ, учитель танцовъ. Młodzieży trzeba tancmistrzów, fechtmistrzów. *Pam.* 85, 1, 700. *Exercitia* w Paryżu miałem te: kawalkacyą, lutnią i *skoczka. *Boh. Ossol.* 1, 30. (tancmistrza). TAŃCMISTRZSKI, a, ie, od tancmistrza, Tanzmeister=; *Ross.* танцмейстеровъ. Tancmistrzska sztuka, TANCMISTRZSTWO, a, *n.*, die Tanzmeisterkunst, miejsce czyli urząd tancmistrza, die Tanzmeisterstelle. **TAŃCOLUBSKI, a, ie, tańczyć lubiący, gern tanzend. Jejmć pp. Tańcolubskie, owe to wysmukłych kibici i bystrolotnych nóżek skoczki. *Mon.* 70, 132. TAŃCOWAĆ, -ał, -uje *cont.*, TAŃCZYĆ *niedok.*; *Boh.* tancowati, krpčiti, krpčjm, (cf. krpce *crepidae*, *ob.* Kurpie); *Slov.* tančugi; *Sorab.* 1. reyuyu, reiwacž, (*ob.* rej prowadzić); *Carn.* rajam, pleshem, plesati, (*ob.* Pląsać); *Vind.* rajati, plesati; *Croat.* tanczat, tanczati, tànczam, plessem; *Hung.* tanczolni, ugrom, (cf. igram); *Slav.* igrati, (igratise, igrać); *Rag.* tanzatti; *Bosn.* tançatti; *Ross.* танцовать, приплясывать; *Eccl.* ликовствовати, ликовати; taniec odprawiać, tanzen. Moskwicin uczy przy surmach tańcować niedźwiedzi. *Paszk. Dz.* 110. Trzy lata nie tańczyłem. *Teat.* 33. *d*, 96. Nie czekaj od nas łez żadnych, tańcować raczej będziem po grobie twoim. *Birk. Kaz. Ob. E* 4. (skakać, pląsać, cieszyć się). Tańcować nie chciał po tym graniu. *P. Kchan. Orl.* 1, 271. — *Cum Genit.* Tańcować gonionego. *Stryjk.* 476; tańcować klaskanego, Polskiego etc. — *Fig. alleg.* Jak komu interes zagrał, tak każdy tańczył. *Zab.* 13, 212. *Slov.* Ně wi, na kteru nótu tancowat ma; *nescit unde initium sumendum.* Ja w jego wieku inaczej musiałem tańcować. *Teat.* 31. *c*, 51. (w inszych byłem obrotach, w obertasach). — *Aliter:* O ojcu ani pytaj; z tym matka tańcowała, z kim jéj lubo było. *Mat. z Pod. B* 3. (z tym się wdawała, sprawę miała, bawiła się). — Tańcować z kim, szamotać się, szarpać się, kręcić się mocując; mit einem herum tanzen, sich mit ihm herum balgen. Jak się wzięli za łby, tańcowali z sobą po całéj izbie. *Ossol. Wyr.* — Potańcujemy z sobą, pójdziemy z sobą w taniec = rozmówimy się, rozprawimy się, zmierzymy się, spróbujemy się, powadzimy się. Tańcować z Tatarami, na granicy walczyć, *ob.* Taniec Tatarski. TAŃCZYK, *ob.* Taneczek, Taniec.

Dalsze pochodz. *dotańcować*, *wytańcować*, *potańcować*, *przetańcować*, *odtańcować*, *ob.* Taniec.

TANDECIARZ, a, *m.*, przekupień starych gratów; (Dbd. der Tandler), der Trödler; *Boh.* tarmarečnjk, šantročnjk; *Carn.* martalos, (cf. martauz); *Vind.* trandlar, barantezh, kupzhnivauz; *Rag.* starexár; *Ross.* лоскутникъ. Starzyznę tę przedasz tandeciarzom. *Teat.* 36. *b*, 84. Tandeciarze od żydów najwięcéj rzeczy kradzionych nabywają. *Gaz. Nar.* 2, 68. *W rodz. żeńsk.* TANDECIARKA; *Boh.* tarmarečnice; *Vind.* tandlarza, kupzhlivarza, kupzhuvauka, bragnarza, die Trödlerinn, Tändlerinn, *ob.* Tandeta.

*TANDEM *adv.* z *Łac.*, nakoniec przecię, kiedy tedy, endlich; *Bosn.* nadokon, najposlje, na kon konça, (cf. na koniec końców); *Rag.* napokon, na svarhu, (cf. wierzch). Już tandem pewnym być można pokoju. *Gaz. Nar.* 1, 228. Tandem po dość długiej podróży, stanąłem w Paryżu. *Kras. Doś.* 98. Tandem z oczu mu znika. *Jabł. Tel.* 335. Siada tandem. *Mon.* 67, 239. — Tandem tedy = i cóż zatym? cóż daléj.

TANDETA, y, *ż.*, TANDET, u, *m.*, wendeta, handlarstwo starzyzną, gratami, targ na starzyznę, graty, tret; Dbd. Tandlerey, Tandelkram, Tandelmarkt; *Boh.* tarmark; *Vind.* kupzhuvalishe, kupzhlivarsku, tershishe; *Ross.* лоскутной рядъ, der Trödel, Trödelmarkt. Utrzymywanie tandet żydom zabrania się. *Gaz. Nar.* 2, 68. Tandety są względem sukien, co cmentarze względem ludzi. *Zab.* 1, 140. Dziś cnotę, honor, jak na tandecie przedają. *Wad. Dan.* 67. *et* 90. Serce na zbycie ma, jak na tandecie. *Zab.* 16, 118. Lais Koryntska w przysionkach Wenery Rozpustną nader tandetę zakłada. *Zab.* 13, 352. Wstyd teraz poszedł na tandetę. *Nar. Dz.* 2, 110. Za dary, cnotę, wiarę i zdrowie, na starej zawieszają tandecie. *Pot. Arg.* 493. Chętnie dla zysku dobre imię na tandet wywieszają. *Pilch. Sen. list.* 4, 101. (publicznemu pośmiewisku podawają). Człowiek z tandety = niewiele wart, nikczemny. TANDETNY, a, e, od tandety, z tandety, Trödel=. Robota tandetna, licha, *oppos.* na urząd.

TANECZEK, TANEK, TAŃCZYK, *ob.* Taniec. TANECZNICA, TANIECZNICA, y, *ż.*, TANECZNICZKA, TAŃCOWNICZKA, i, *ż.*, *dem.*, tańcowaniem się obierająca, *Germ.* die Tänzerinn; *Boh.* tanečnice; *Sorab.* 1. reynwarka; *Vind.* rajauza, plesarza, rajauka, rajariza, rajarza; *Croat.* tanczussicza; *Rag.* tanzaliza; *Bosn.* tançalica; *Ross.* танцовщица, плясея, плясавица, плясунья; *Eccl.* плясица, ликовательница. Spiewaczki, tańcowniczki wmawiają w nich, iż złota i klejnoty są jedynym miłości dowodem. *Mon.* 68, 269. Z tanecznicą nie bywaj, ani jej słuchaj. *Biał. Post.* 198. — §. Tanecznica, miejsce do tańców, sala; *Vind.* rajishe, plesarjishe, raini prestor, der Tanzsaal, Tanzort. *Chorogium*, tanecznica abo insze miejsce, na którym gry albo tańce sprawują. *Mącz.* Z domów bożych tanecznice, spichlerze, szopy czynią. *W. Post. W.* 2, 337. TANECZNIK, TANCERZ, a, *m.*, tańcowaniem się bawiący, uczący tańcować, tańcujący często lub dobrze; *Boh.* tanečnjk; *Sorab.* 1. reyuwař, (cf. rej wodzący); *Carn.* plesavz; *Vind.* rajavuz, plesmashter, rajavez, plesauz, rajar; *Croat.* tanczussicza;

Rag. tanzalaz; *Bosn.* tançalo; *Slav.* igrács, (cf. igracz); *Ross.* танцовщикъ, плясальщикъ, плясунъ; *Eccl.* танечникъ, учитель танцовъ, плясатель, плясальникъ, ликователь, ликовствователь, der Tänzer. Vestris, sławny we Francyi tancerz. *Niemc. P. P.* 19. *Teat.* 24. *c*, 77. Królowa Anna tak się bardzo kochała w tańcach, iż gdziekolwiek jechała, zawsze rotami w około siebie taneczników wodziła. *Stryjk.* 386. Taneczników i skoczków. *Pilch. Sen. list.* 3, 218. TANECZNY, TANIECZNY, TAŃCOWY, a, e, do tańca lub tańcowania należący, Tanz=; *Croat.* tanczni, taczùssni; *Ross.* танцовальный, плясальный; *Eccl.* плясательный. W taneczne idzie koło. *Bals. Św.* 2, 164. Szkoła tanieczna. *Petr. Pol.* 2, 190. Pieśń tanieczna *Vind.* raina popeuka, falerka. TANEK, *ob.* Taniec.

TANGENT u organ, klawiatura, przebieralnia, klawisz, podkładka, podstawek, młotek, którym palcami przebierają. *Włod.* die Tastatur, Claviatur, z. B. in einer Orgel. Tangent, Druckel, w organach otwiera wentyle w wintladzie. *Magier. Mskr.* TANGENTA, *mathem*, *ob.* Styczna linia, Tkliwociąg. Przystawka.

TANI, ia, ie, TANIE *et* TANIO *adv.*, Tańszy, Taniéj *Compar.*; (*Boh.* lacný, (cf. łacny); *Sorab.* 2. tuni, tuno, tuniej; (cf. *Carn.* tanke, tajnushe = cienko; *Rag.* támnan *vilis*); *Rag.* zjênee, za mallo; *Illyr. barb.* jeftino; *Bosn. et Slav.* jeftino; *Croat.* zlahka, (cf. z lekka); *Ross.* дешевый); niedrogi, za małe pieniądze; wohlfeil, nicht theuer. Tani rzemieślnik, nie może być wyborny. *Cn. Ad.* 1157. Chłop odbyć musi tłoki i szarwarku dzień za pieniądze nadto tanie, mówię, że nadto tanie, gdyż za nie i podjeść dobrze nie może. *Mon.* 68, 196. (za zbyt szczupłą płatę). Tanio przedawać *Ross.* дешевить. Kitajki dupla, po złł. 3, 4, 5: tańsza po zł. 1. *Gost. Gor.* 112. Gdyby u nas były tańsze dukaty, a gdzie indziej droższe, toby nam wszystkie wywieziono. *Gost. Gor.* 29. (w niższej cenie). Tanio co czynić; *oppos.* wzdrażać. *Cn. Th.* 1136. Tanie kupisz, psom wyrzucisz; co się kupi tanie, psom się to dostanie. *Cn. Ad.* 100. Tanie rzeczy niesmaczne. *ib.* 1158; (*Slov.* čo wzácné, není lacne; *quod rarum*, *carum*). Poganin *plundrował, przyszło mu to tanie, Trzodę, bydło, dobytek, nie *robięcy na nie. *Paszk. Dz.* 16. (przyszło mu łatwo, bez kosztu). Nie da taniej, jedno jak w targu. *Rys. Ad.* 45. (nie ustąpi-ć nic). — *Fig.* Jeden drugiemu taniej dać nie chciał; zatym wyjechali na pojedynek. *Warg. Cez. praef. D* 3. ulegać, ustępować; nachgeben, weichen. Z obu stron bili się długo, jeden drugiemu nie chcąc koniecznie nic dać taniej. *Biel.* 265. — §. *Transl.* Tani, nieszacowany, za nic nie miany; nicht geschätzt, gering geachtet. Henrykowi tak tania była korona Polska, a Francuzką cenił drożej. *Min Ryt.* 2, 44. Tanie im dla ojczyzny zdrowie. *Jabł. Buk. C* 2 *b.* Jako jaje stłuc, tak to tanie u niego, targnąć się na bliźniego swego. *Rej. Post.* *T *t* 3. Te najżywsze oświadczenia niewypowiedzianego jednych ku drugim przywiązania serca, tak są tanie i tak mało nam kosztują. *Mon.* 67, 467. Tanie to sobie szacują ludzie, czym bardzo obfitują. *Cn. Ad.* 1158. Więcej-em o tobie rozumiał; jużeś u mnie tańszy. *Cn. Ad.* 664. (straciłeś z szacunku — [illegible]). — *Inter quasi active*: Tańszy on teraz. *Cn. Ad.* 1158. spuścił z kwinty, już nie tak hardy, zwiesił skrzydła; er giebt's jetzt wohlfeiler, ist nicht mehr so stolz. Za godzinę może będziesz ty tańsza. *Teat.* 53. *c*, 53. (nie będziesz się już tak drożyła). Taniego sumnienia = byle za co zrobi wszystko, cf. za tanie pieniądze psy mięso jedzą.

Pochodz. *tanieć*, *stanieć*, *taniość*.

TANIEC, ńca, *m*, *TAN, u, *m.*, TANEK, nka, *m.*, TAŃCZYK, a, *m.*, TANECZEK, czka, *m.*, *dem.*; *Boh.* tanec, skočna, (cf. skoczny); *Slov.* tanec, tancowánj; *Sorab.* 2. reya, reja; *Sorab.* 1. reja, (*ob.* Rej); *Carn.* ples (cf. pląsy), raja; *Vind.* raji, raj, raja, rajizh, plefs; *Croat.* táncz, tanecz, plész, szkok; *Rag.* tànaz; *Hung.* tántz, taancz, tántzolàs, ugrás; *Bosn.* tanaç; *Ross.* танецъ, пляска, плясаніе, припляска, [illegible]; *Germ.* der Tanz, [illegible]; Niederl. Dans; [illegible], *Gr.* [illegible]; *Ital.* danza; *Arab.* tantza, cf. *Graec.* δόνησις); tańcowanie, pochód, ruch, składane podług muzyki w takt; das Tanzen, der Tanz. Niechaj do tańca grają, Już się nogi zwijają. *Kniaź. Poez.* 1, 105. Prosić damy w taniec. *Gaz. Nar.* 1, 104. Szła z nim w taniec. *Gorn. Dw.* 274. Prowadzić pannę w taneczek. *Jeż. Ek. E* 4. Już składne ruszy do taneczka pięty. *Hor.* 1, 247. Ubiegają się, kto ma pierwej w tanku poskoczyć. *Rej. Zw.* 23. Leśne Nimfy rzędem Ująwszy się za ręce, różne stroją tany, Gdy satyrowie dzicy grają im w organy. *Zimor. Siel.* 332. *Szym. Ś. W.* 59, cf. Krakowiaka, byczka, sarabandy, drabanta. *Teat.* 24. *c*, 74. — [illegible] nie taniec duchownego z chrzesnymi po odbytym chrzcie, po trzy razy na około chrzcielnicy, tudzież przy święceniu dyakona i presbytera, podobnież po danym ślubie małżeńskim). W tan idą cedry, jak (Orfeusz) gładko pomuszcze, Dereń z jesionem równéj szuka pary, I mniejsze taktu nie uchybią bluszcze, Porwą się suche do pląsów szuwary. *Mon.* 71, 719. Trudno tego do tańca ciągnąć, kto nie rad skacze. *Rej. Zw.* 26. *b.* Kiedy się pijanemu zechce w tanek, aliści się śliza, jako kozieł po *ledzie. *Rej. Zw.* 62. On nie do tańca, albo jak niedźwiedź do tańca = niezgrabny. *Ld.* Nic nie umie, do niczego go użyć nie można, ani do tańca, ani do różańca. *Mon.* 74, 106. (cf. ani do rady, ani do zwady; ani do pióra, ani do szabli). Niedźwiedzi, Smorgoński taniec = niezgrabne ruszenie. — On na to, jak na taniec = lubi to, rad temu, ochoczy do tego. — Kozacki taniec = rzecz dzika, nie według porządku. — Z tańca do grobu niejednego niosą. *Pot. Syl.* 240. Śmiertelny taniec, *saltus mortalis.* — Taniec, muzyka taneczna, *ut* graj, śpiewaj mi ten taniec, die Musik zu einem Tanze, ein Tanz. Obiecano mi na jutro przepisać śliczne dwa tańczyki. *Boh. Kom.* 1, 207. Kozak na teorbanie tnie tańczyki. *Zab.* 13, 204. Uciąc tańca, z góry zagrać, żwawo odgrać. Nieszpetnego mu tańca zagrał = wypłatał mu sztukę, uciął mu kurtę, zadał mu gracko, pomieszał mu szyki, zbił go z drogi, z taktu, cf. z *jednochody. — §. *Transl. fig. varie:* Śmierć ze mną chodzi w tańcu.

Kulig. Her. 60. (zaprasza mię z sobą). Taniec ś. Wita, *ob.* Wit. Rzeka do morza wpadłszy, tam wszystkich swoich tańców dokończyła. *Paszk. Dz.* 22. (biegu swego). Spodziewał się zbieg, że mu darują, i że go w taniec nie zaproszą. *Teat.* 8, 105 przez rózgi, Spießruthen, Gassenlaufen. — Taniec, Marsowy taniec, targaniec, bitwa, walka, utarczka, turniej; Kriegstanz, Angriff, Schlacht, Kampf, Treffen; (cf. *Lucian de Saltat.* 14, 2, 276. *Barth. Anacharsis* 4, 106: «les Thessaliens élevoient une statue à Ilation, parcequ'il avait bien dansé au combat»). Tatarowie radzi się potykają w polu równym, półki swe w około zgromadziwszy, szykiem zakrzywionym, który pospolicie ludzie rycerscy Marsowym tańcem zowią. *Guagn.* 535. Tatarowie z łuków tańcem zwykłym najeżdżając bez przestanku Litwę przerywali. *Stryjk.* 548. Tatarowie zwykłym tańcem różno się rozstrzelili, ucieczkę zmyślając. *Stryjk.* 345. Ruś się na nas oburzyli, pomożny im tego tańca, na który przyjechali. *Biel.* 59. Litwa z największą śmiałością Tatarom pierwszym i wtórym tańcem odpór dała; na ostatek Tatarowie nie mogąc wytrzymać trzeciego tańca, poczęli pierzchać. Litwa zaś za niemi goniącego tańcując, tym śmielej biła. *Stryjk.* 476. Synowie, nie uczcie się tańców, bo tego i w domu z Tatarami nauczycie się (przestroga Sobieskiego, wyprawującego synów do cudzych krajów. *Korp.* 1, 21. Od Tamerlana podane prawidła wojowania zachowali Tatarzy, i to nazywali nasi dziadowie tańcem Tatarskim. Takiego słowa używa Konstantyn Xiążę Ostrogski, Marcin Bielski, i Jakób Sobieski w dawnéj nauce dzieciom idącym za granicę. Polacy nazywali suwałką ten rodzaj utarczek. *Czack. Pr.* 1, 255. Uciekną Tatarzy jak złodzieje, strzałki wystrzelawszy. Taniec za potkanie w koło układawszy. *Stryjk. Turk.* 4. Gotowe do rozprawy szańce, Zechce-li z nami iść w Marsowe tańce. *Jabl. Buk.* M 4 *b.* Jażbyś więcej w tan Marsa nie chodził pod Troją. *Dmoch. Il.* 2, 119. Tatarowie prędko przyszli do koni i sprawy, skoczyli tańcem. *Pepr. Ryc.* 80. — *Simil.* Junacy obadwaj, poszli z sobą w taniec = wzięli się za łby. Pójdziemy z sobą w taniec = rozmówimy się, rozprawimy się. — *Prov.* U tego tańca dwa końca. *Rys. Ad.* 69. niebezpieczna sprawa, rzecz wątpliwa, jak się uda; cf. psiego, sowiego skakać.

TANIEĆ, -ieje *neutr. niedok.*, stanieć, *f.* stanieje *dok.*, tańszym się stać, spadać z ceny; *Ross.* дешевѣть, подешевѣть, вздешевѣть, wohlfeiler werden. Staniało po drogości zboże. *Cn. Th.* 1155. Wszystko wszędzie staniało, a grosz wszędzie drogi. *Jag. Gr.* A 4 *b.* — *Tr. fig.* Tanieć, spadać, z szacunku utracać; geringer geachtet werden, die Schätzung verlieren. Dobre przy lepszym tanieje. *Cn. Ad.* 165 (cudne przy cudniejszym gaśnie). Rozum, poczciwość, sumnienie staniało. *Wad. Dan.* 67. Świat mi cały przy tobie taniał i tanieje, Serce moje za tobą pójdzie w puste knieje. *Teat.* 44, 78. Dla nauki Chrystusowej powaga Faryzeuszów taniała. *Żarn. Post.* 3, 552 *b.* Poważność Janowa niejako była dla onego w ciemnicy jego więzienia staniała. *Żarn. Post.* 12 *b.* Dawniéj uczeni ludzie w wielkiéj wadze byli, nie tak jako dziś u niektórych tanieją, i za szyszkę je sobie ważą. *Glicz. Wych.* N 6. Rzeczpospolita bardzo dziś *sstaniała, Co się prywata nisko jéj kłaniała. *Rej. Zw.* 252 *b.* Jaki dziś Rzym, jako staniał. *Bal. Sen.* 26. Zda mu się, żeby jednym stopniem niżéj stąpić i zaraz stanieć musiał, gdzieby miał dać to znać ludziom, że się uczył kiedy. *Gorn. Dw.* 6. Staniała w królewnie podufałość ona przeciwko Tymoklei. *Pot. Arg.* 149. umniejszyła się, upadła, sie nahm ab. Cóż tedy nam tytuł da, żeśmy chrześcijanie? Kiedy spraw chrześciańskich sława u nas *tanie? *Paszk. Dz.* 110. (tanieje). — §. Tanieje, już nie tak hardy, spuścił z kwinty, zwiesza skrzydła; er giebt jetzt wohlfeiler, ist nicht mehr so stolz. Wstyd go razem i ciężki gniew poduszcza, Przecież z humoru tego już opuszcza I co daléj tanieje. *Tward. Wł.* 154. — (TANIECZNICA etc. *ob.* Tanecznica). — TANIO, TANIE, *ob.* Tani. TANIOŚĆ, TANNOŚĆ, ści, *ż.*, niedrogość; *Boh.* lacynost, cf łacność; *Ross.* дешевизна, die Wohlfeilheit. *Dudz.* 16. Na samo jego imię z nagła tanność żywności z największego zboża niedostatku i drogości nastąpiła. *Siem. Cyc.* 248.

TANTONIĆ się, [TATONIĆ się 2]. *rec. niedok.*, [*Etym.* teten, n. p. 2]. Tantoni się ogień, *gliscit ignis. Cn. Th.* 1126; wzmaga się ogień, wybucha. *Włod.*, das Feuer greift um sich, nimmt Ueberhand, sprüht um sich herum. Z nagła się wszystko tantoni, Gdzie blask stalnej migni broni. *Zab.* 6, 239.

TANTNY a, e, dostatni, którego stać na co, n. p. Żyd tantny = stać go na kilka arend; — rozumiem że z Łacińskiego *tanti est*; *opp.* kapzan. *Ossol. Wyr.* jeżeli nie z Hebrajskiego תנה tanah, *largiter donavit*; zwłaszcza że się o żydach najwięcej używa. *Ld.* vermögend, wohlhabend.

TAPAĆ, TEPAĆ, *ob.* TUPAĆ. TAPCZAN, *ob.* Terczan.

*TAPEZAN, a, *m.*, n. p. Towary Tureckie, kobierce, kilimy, tapezany. *Vol. Leg.* 4, 82. Chodzi po altembasowych tapezanach. *Tward. Pasq.* 5.

TAPICYER *Kras. Pod.* 2, 214. *Mon.* 67, 625, *Boh.* čalaunjk, (cf. całun); *Carn.* prapagňek; *Vind.* presternik, tapezirar, prestranjar (*ob.* Przestrzeń, rozprzestrzenić), prapagnek, (cf. przepiąć); *Ross.* обойщикъ, *ob.* Obiciarz.

TAPIROWAĆ *cz. contin.*, z *Franc.*, u fryzyera włosy grzebieniem w kupę zbijać. *Magier. Mskr.*

TARABAN, u, *m.*, kotły wojskowe, tołombas; eine Trommel, Heerpauke; *Ross.* барабанъ, bęben. (cf tarantara). Bębny, tarabany grzmią. *Lesz. Class.* 64. TARABANIĆ *cz. niedok.*; *Ross.* барабанить bębnić, trommeln. Dobosz, co pod okna czapstrzych tarabani. *Kras. Sat.* 100.

TARAĆ, *ob.* Tarzać.

TARADAJKA, TERADAJKA, i, *ż.*; *Boh.* talawaška; *Slav.* taljuge *vel* Telega; *Ross.* таратайка; prosta niekczemna kolaska, eine schlechte Kalesche, cf. taratatka.

TARAMTARAM, *ob.* Taratan.

TARAN, u, *m.*; *Boh.* had, (had = wąż, cf. gad); *Carn.* restroplu; *Vind.* sidni podiravez, restruplo; *Eccl.* баранъ, стѣнобитное орудіе, (*ob.* Baran; *Ross.* таранъ; der Mauerbrecher, Sturmbock; belka dębowa, w końcu okowana na kształt głowy baraniéj, którą tłuczono mury. *Biel.*

66. *Papr. W.* 1, 192. *Warg. Cez. praef.* 4. *Otw. Ow.* 453, *ob.* Baran. *Chmiel.* 1, 463. — *Taran, szlaga, kula. *Volckm.* 518. ein Schlägel. — *Fig.* Złoto a niezgoda najdzielniejszy do łamania murów taran. *Nar. Hst.* 2, 101. Niemasz muru, któregoby złotym nie przełamać taranem. *Fredr. Ad.* 38, (cf. złota szwajca). — §. *Transl.* Taran n. p. morski = bałwan, szturm, nawał; Sturm, Ungewitter, Meereswogen. Tak bywa rzucany okręt, gdy różne biją nań tarany. *Morszt.* 55. Okręt jęczał od srogich szturmów i taranów. *Jabł. Tel.* 47. Podobny bałwanom Morskim był i płynącym Neptuna taranom. *Jabł. Tel.* 279. Główne tarany bezbożność, bluźnierstwo, niesprawiedliwość, które fundamenta monarchii z gruntu poruszają. *Psalmod.* 29. Po tylekroć swe tarany Na zadanie ciężkiéj rany Smutek wali w nędzne serce. *Zab.* 11, 207. Ja mając ten taran w sercu, wytrwaćem nie mógł. *Wys. Kat.* 398, (cf. oścień).

TARANT, a, *m.*, koń lub pies etc., tarantowaty; *Slav.* shárac, ein Apfelschimmel, ein Tiegerpferd, ein Pferd von dergleichen Farbe, ein Hund. x. Wszak widziałeś i dobrze znasz moje taranty, Konie dzielne, maść rzadka, gustowne ubranie. *Zabł. Fir.* 29. Imie się otyłego wilk taranta w głodzie. *Pot. Pocz.* 216. Tarant pies leżał na śrzód izby. *Pot. Jow.* 111, (cf. morąg). TARANTOWACINA, y, *ż.*, maść czarno i biało nakrapiana, weiß und schwarz gesprenkelte Farbe. Marmur biały, mający krople czarne po sobie na kształt tarantowaciny. *Star. Dw.* 6, (cf. morągowaty). Pszczoły te, tarantowacinami z wszech stron żółtemi Ponakrapiane ciała mają; *paribus lita corpora guttis. Otw. Wirg.* 457. TARANTOWATY, a, e, *TARĘTOWATY, TARANTOWY; *Ross.* чубарый; czarno biało nakrapianéj maści, cętkowany czarno biało; apfelschimmelig, getiegert. *Crokaty, srokaty, tarantowaty koń, gescheckt. *Menm.* 1, 25 Konie tarantowate. *Hipp.* 9. Pode mnie dawano stępaka tarantowatego. *N. Pam.* 16, 17. Dzikie lamparty tarantowéj barwy. *Mon.* 71, 901. Lampart tarętowaty. *Banial. J* 2. Dzięcioł tarętowaty. *ib. J* 3. — *Fig.* Znać po tarantowatéj cerze waszéj, którą zewsząd szyszki osiadły.... *Pot. Pocz.* 259. TARANTULA, *ob.* Krzeczek.

TARAPATA, y, *ż.*, hałas, kołat, bębnienie, stukanie ciągłe; Lärm, Geklopfe, Getöse. Coś mi w głowie kołata, Właśnie jak kotłów bębnienia Ta ta ta tarapata. *Teat.* 56. *c*, 126. — §. Tarapata, kłopot, kłótnia, swar, obroty, rosterk, obertas, Verlegenheit. W kaducznéj pan mój tarapacie. *Zabł. Amf.* 60. Nie uszedłem powszechnéj z wami tarapaty, Popalono mi gumna, stodoły, pnie, chaty. *Zimor. Siel.* 229. Wielka tarapata, dziurawa w deszcz chata. *Rys Ad.* 75. Nie uwierzysz, w jakich ja tarapatach bywałam, wiele się to chłopców przeminęło, co się za mnie wyzywali. *Teat.* 21, 71. TARARA, *ob.* Taratan. TARARUSZKI *plur.*, fraszki, bajtałaszki, brednie, *bliktry; Schwindeleyen, Windbeuteleyen. Zagorzałe pały! u tych kobiet w głowie nic więcej, tylko tararuszki. *Teat.* 33. *d*, 19. Wszystko poszło na *brydnie i na tararuszki, Na przysmaczki, spiewaczki i na panie duszki. *Nar. Dz.* 3, 55.

1. TARAS, *TARAZ, u, *m.*, różna nasypka, rozmaity drobny materyał, kamienie, gruzy, chrósty i t. d. do zawalenia, przyparcia czego; [z *Niem.* 2] Tarraß, Traß, gepulverter Stein. Upusty gnojem, tarasem, darniem opatrzyć. *Haur. Sk.* 146. Potrzeby różne do stawów przysposobić w zimie i saniami zwieźć okoły, chrósty, taraz, gnoje na upusty. *ib.* 144. — 2. TARAS, u, *m.*, może z *Franc.* terrasse; — 1) wał z ziemi usuty, grobla; ein Erdwall, eine Bastey, ein Tarraß; (*Boh.* taras, rauben, raubenj, (cf. rąb, zrąb); *Bosn.* taraça 1) mjesto visoko od kuchje za grjatse na sunçu, 2) jastrik *pavimentum.* Taras wałowy, płaszczyzna wałowa, przytykająca z jednej strony do skarpy, a z drugiej do przedpiersienia. *Jak. Art.* 3, 320. Taras, grunt słaby, umocniony drobną skrzeczynką, iłem przesypany, czyli tamka mała. *Os. Żel.* 86. (nasyp, nasypisko oparte, omurowane). Kazał Mieszko mocny taraz udziałać przeciw zamkowi w mieście, a dobywać go. *Biel. Św.* 187 *b.* (basztę). *Tarasy na ciskanie kamienia i bełtów. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 6, 51. (kusze. *Bibl. Gd.*). Bliżej ogroda się wznosi taras brukowany. *Zab.* 9, 138. *Skrzet.* Pantofle przesiakłe wodą położył na tarasie swojego domu, aby wyschły na słońcu. *N. Pam.* 3, 277. Pokoje cesarskie są otoczone tarasami i galeryami. *Pam.* 83, 561. — *Anat.* Taras, grobla, międzydupie, *perinaeum. Perz. Cyr.* 1, 176. die Arschkerbe. — 2) Taras, więzienie, kłoda, turma, wieża; *Vind.* jetnizhna hisha, knozak, kaiha, das Gefängniß, der Kerker, die Gefängnißstraße. Wsadził go starosta do tarasu. *Baz. Hst.* 219. Rozpaczającą we łzach zamyka w tarasie. *Teat.* 46, 48. Nie taras czyni sromotę, ale występek. *Modrz. Baz.* 341. Taras, kara zbrodni szkaradnych. *Nag. Cyc.* 89. Lepiéj z lasu, niż z tarasu = lepiéj uciec, niż dać się więzić. TARASEK, ska, *m.*, *dem.*; *§. Gdyby kto pijanicy posłał wielką ślenicę albo choremu na oczy tarasek .... *Gorn. Sen.* 36. (umbrelkę?). TARASOWAĆ, - ał, - uje *cz. niedok.*, zatarasować *dok.*, mocno zamykać, palami, ryglami obmocować; *Bok.* raubiti, (cf. rąbać, zrąbać); (*Bosn.* taraçati *pavimentare*), verrammeln, fest zumachen. — §. W więzieniu zamknąć, więzić, ins Gefängniß setzen. TARASOWY, a, e, do tarasu więzienia należący, Gefängniß=. Tarasowy *Subst. masc.*, więźniów dozorca, der Gefängnißwärter, Kerkermeister. *Teat.* 9. *c*, 75. Tarasowe *Subst. neutr.*, od tarasu płaca. *Cn. Th.* 1136. turmowe, Gefängnißgeld, Sitzgeld.

TARATAN, TARAMTARAM, TARATANTARA, TARARA, odgłos trąb, (cf. taraban), Trompetenton, Trompetenschall, Trompeten. Rzekłszy, tarantara w trąby trąbić jęto. *Kmit. Spyt. B* 4 *b.* Dawaj, strawy nie żałuj, nie tak, jako kędyś U jednego, gdy trąbią, miasto taramtaram, Krupy, krupy, na obiad trębacz otrębuje. *Opal. Sat.* 55. Taratan tara tartan trąby zewsząd brzmiały. *Stryjk.* 49. Tatarantara wszędzie brzmi, a echo krzyczy. *Stryjk. Henr. B* 3. Tarantatara, abo pobudka do rycerstwa Polskiego. *Kchow.* 310. — §. Sikora tarara. *Banial. J* 3 *b.*

TARATATKA, i, *ż.*, kapota Polska, ein polnischer Oberrock. Jedni w fraczkach, drudzy w taratatkach. *Gaz. Nar.* 1, 20. — §. Taratatka, *ob.* Taradajka.

TARAZ, *ob.* Taras.

1. TARCHAĆ, *ob.* Tarkać, Tarkotać. 2. TARCHAĆ n. p. słomę, *ob.* Targać. *TARCHAN, a, *m.*, parobków wojskowych czyli *ciurmę Turcy zowią babami a innych niewolników tarchanami. *Kluk. Turk.* 248.

TARCICA, y, *ż.*, TARCICZKA, i, *ż.*, *dem.*, deska piłą tarta, ein Bret, eine Diele. Tarcice do różnych robot i różnej grubości trą się z dębiny, sosniny, jedliny. *Kluk. Rośl.* 2, 166. Tarcica od brzegu, czyli od kory drzewa rznięta, oblader, obladra. *Magier. Mskr.* okrajka, das Schwartenbret, die Schwarte. Tarciczka, *asserculus. Mącz.* Tarcicami pokładać, nakrywać. *Cn. Th.* 1136, dielen; (*Croat.* podim, popogyújem, z deskami pokrivam; *Hung.* deszkázom). Nie po jednéj tarcicy chodzi = pijany, zatacza się, nie idzie w prost; albo: oszust, na dwóch stołkach siedzi, bierze się od siebie i k sobie, jak mu zyskowniéj, i ciepło i zimno wychodzi mu z ust. TARCIE, *Subst. verb.* Trzeć *qu. v.* TARCICOWY, a, e, do tarcic należący, Breter =, Dielen =. Owoc chować na tarcicowym tle. *Cresc.* 438.

TARCZA, **TARCZ, y, *ż.*; (*Carn.* tarzha *orbita*, *scutum*; *Vind.* tarzha, szhit, paish, branva, bramba, odnefenza, vstriega; (*Croat.* taràz *pavimentum*; taraczati = brukować, cf. tarcica, taràczam *pavimento*); *Ross.* тарчъ; *Ital.* targa; *Gall.* targe; *Lat. med.* targia; *Arab.* tarka, darka; *Chald.* תריס teresa); mniejsza od pawęży, dla jazdy służąca *Papr. W.* 1, 227; *Germ.* die Tartsche, (Rondatsche, Rondel), das Reiterschild; *Sorab.* 1. nastahwka (*ob.* Nadstawić), nastahwa. *Krom.* 277. *Chmiel.* 1, 458. Tarcz z byczych skór siedmiu złożona. *Żebr. Ow.* 326. — §. *Phras.* Dawni ludzie z sobą uprzejmie, nie za tarczą żyli. *J. Kchan. Dz.* 162. nie w ustawicznych walkach, nie w niedowierzaniu, podejźrzeniu = wzręcz, jest jest, niemasz niemasz! ohne Mißtrauen. — *Fig.* Tarcza, szczyt, obrona, zasłona, Schutz und Schirm. Łzy tylko w jej nieszczęściu są obrony tarczą. *Teat.* 46, 54. O jak tarcz słaba z saméj poczciwości. *Past. Fid.* 266. Bóg jest ratunek nasz, i tarcz nasza. *Radz. Ps.* 33, 20. *Rej. Post. Y y* 2. — §. *Herald.* Tarcza, pole, w którym znaki znajdować się mają. *Wiel. Her. Jabł. Her.*; das Schild eines Wappens, das Wappenschild. Tarcza, herb Sobieskich, zkąd gwiazdy, za Jana Sobieskiego odkryte, nazwano tarczą Sobieskiego. *Boh. Prog.* 8. — §. Tarcza u tablicy mierniczéj. *Solsk. Geom.* 2, 11. *Jak. Mat.* 1, 300. das Schild auf dem Meßtische. — §. Tarcza strzelnicza, do któréj strzelają, szyba, krąg, meta, die Schießscheibe. *Tr. Boh.* tarč — §. *Hist. nat.* Tarcze, pod brzuchem u wężów, łuski szerokie, taśmiaste, poprzecznie idące, *scuta. Zool.* 198. die Schilder an dem Bauche der Schlangen. — *Aliter:* Rodzaj gadu pływającego, gad rybny tarcze zwany, *centriscus*, których grzbiet niejakim jest pancerzem okryty. *Kluk. Zw.* 3, 52. Schalfische. TARCZAŁA, *herb*; żóraw na jednéj nodze, nad nim dwie tarcze. *Tr.* TARCZAN, TAPCZAN, u, *m.*, deska czyli przyszersza ława, do spania na niéj, das Schlafbret, die Schlafbank; *Ross.* нары. Chce pójść spać, znaleźć nie może łóżka, ni tarczanu. *Teat.* 43. *c*, 79. *Wyb.* Kogut piał; baba zaraz hyc z tarczanu. *Zab.* 13, 278. *Tręb.* Jak mała szafa przybita do muru, jest tapczan z tarcic. *N. Pam.* 16, 29, (cf. szlabank). — — *Phras.* Przewalał się na łóżku, a teraz chrapi i na tarczanie. *Ossol. Wyr.* z fortuną odmieniają się obyczaje; staniał, spuścił nos. TARCZENNY, TARCZOWY, a, e, do tarczy należący; *Vind.* tarzhoun, Tartschen =, Schild =; *Scutarius*, co ku tarczy należy, tarczenny, pawężniczy. *Mącz.* Odyńca trzeba z tarczowéj ruśnicy dobrze sparzyć. *Haur. Sk.* 294. z jakiej do tarczy strzelają, Schießscheibenbüchse, womit man nach der Scheibe schießt. TARCZNIK, TARCZOWNIK, a, *m.*, który tarczę nosi, (*tarczonoś), der Schildträger; (*Sorab.* 1. nastahwownik): abo tarcze robi, Schildmacher. *Mącz.* Poczynił tarcze miedziane, i dał je w ręce przełożonym tarczników. *W.* 3 *Reg.* 14, 28. (przełożonym nad piechotą. *Bibl. Gd.*). Syn Jojady był rotmistrzem nad wojskiem strzelców i tarczowników. 1 *Leop.* 1 *Paral.* 18, 17. (pawężników. 3 *Leop.*). TARCZOWATY, a, e, — o *adverb.*, na kształt tarczy, geschildet, wie Schilder. Melon tarczowaty. *Syr.* 1184. TARCZYCA, y, *ż.*, *scutellaria*, rodzaj rośliny, do niego należy chełmik. *Kluk. Dykc.* 3, 65, Helmkraut, Schildkraut. TARCZYCZKA, i, *ż.*, *dem.*, pawęzka, *scutulum. Mącz.*, mała tarcza, das Schildchen, Schildlein. TARCZYK, a, *m.*, *clypeola*, roślina, u nas rośnie na polach, rzadko wyżéj nad 4 cale. *Kluk. Dykc.* 1, 139, Schildkraut.

*TARETOWATY, *ob.* Tarantowaty.

TARG, u, *m.*; *Boh.* trh, rynk; *Sorab.* 1. torożeżo, wiki, (cf. *wiec); *Carn.* tèrg *forum*, *oppidum*; *Vind.* terg, terh, plaz, (*dem.* tershish); *Croat.* tërg, tergovische *forum*, *nundinae*, (tergouìna *mercatura*, *telonium*, térstua, tersenye = handel, cf. terh; *Hung.* tereh *onus*): *Dalm.* targh, pijazza = plac; *Bosn.* terg, tergouiscte, trrgh, pazar *ob.* Bazar, (*Bosn.* targ, targouina, trigovina, tergovina, trrigouanje *mercatura*, tergouine *merces*); *Rag.* targh, targouiscte, targouina, (targh, targovina, targovanje *negotiatio*); *Slav.* tergovina = handel; *Ross.* торгъ, (торгъ, торговля handel); [*Eccl.* тръгъ; *Dan.* torv 2]; (*Turc.* tcharche); miejsce targowe, targowisko, rynek; der Marktplatz, der Markt. Muszę pójść na targ, mam tam korcy kilka dziesiąt pszenicy. *Teat.* 4. *b*, 35. Rybny targ *Vind.* ribnaria, ribnu tershishe. Targ, miejsce lub czas targowy, dzień targowy: *Vind* tershen den terguvanje, tershishtvu, Markt, Marktplatz, Marktzeit, Markttag. Zygmunt postanowił, żeby po wsiach targi i jarmarki nie bywały. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 200. Targi w Gdańsku tego lata będą bardzo dobre. *Mon.* 67, 110. Nie rada koza na targ, ale musi. *Rys. Ad.* 43. *Pot. Arg.* 449: (*Slov.* ne radabi koza do trhu, ale musi; wiele ten czyni co musi, z musu cnota; *nolentem fata trahunt*). Wiedzie ich jak w uździenicy do targu. *Rej. Post. K k k* 3. Na zdrowym do targu, na chromym do domu. *Klon. Wor.* 68. (zarobił jak Zabłocki na mydle, poprawił się z pieca na łeb; dał siekierkę, wziął kijek; lub też: co lepszego sprzedaj, co podlejszego tym się obchodź sam). Na jarmarku albo na targu pospolitym kto co kupi, to zarazem ma zapłacić. *Szczerb. Sax.* 168. — *Prov.* Bez pieniędzy na targ, bez soli do domu; *Slov.* bez peněz do trhu, bez

soli do domu; bez pieniędzy do miasta, bez soli do domu. *Żegl. Ad.* 13. *Rys. Ad.* 2; (*Slov.* bez knih do školi, bez peněz do trhu; bez xiążek do szkoły, bez pieniędzy na targ = z piasku bicz nie będzie). Jak w targu z wszystkiemi się bratai *Birk. Gł. Kon.* 18. I najtrzeźwiejszy często z targu pijany wraca. *Ossol. Wyr.* (świat psuje, okazya czyni złodzieja). Powracał jak z targu, szumno, wesoły, pijany. *Ld.* Zły targ bywa po jarmarku. *Pot. Arg.* 309 *Pot. Zac* 11. (po dobrym obiedzie nie smakuje wieczerza, niewielkie święto po ostatkach niedziela). Wyjeżdża z czym, jak z łysą kobyłą na targ = popisuje się z rzeczą już spowszedniałą. *Wolsk.* (chlubi się, jak gdyby z czym poczciwym, nadstawia się, chciałby się koniecznie pozbyć). — *Fig* Nie wyjeżdża na targ z tym, co komu czyni, a potajemnie wedle potrzeby każdego wspomaga. *Kosz. Lor.* 114 *b.* nie chwali się, nie chlubi się, nie popisuje się. (*Slov.* Ne ze wšeckim na trh; *non omnia revelanda*). Wyjechał z tym na targ = (podał pod kwestyą, pod roztrząśnienie, rzucił kość). Nie masz z czym na targ, nie na targ to! (nie masz z czym się popisywać, to nie do ludzi, w kąt z tym, na targu tego nie zbędziesz, ani na jarmarku, nie kupi tego nikt). Po targu, chybił targu = (po czasie, stało się już, odstać się nie może, po barszczu szperka, chrzan po sztuce mięsa, łyżka po obiedzie, nóż po pieczeni, po mszy do kościoła, po śmierci lekarstwo). Targ uczy kupować. *Archel.* 2, 64. (do wszystkiego trzeba praktyki, po szkodzie mądry, doświadczenie mistrzyni). — Jak na targu, targ w Osieku, *ob.* sprawa jak w Osieku; czart swoje, pop swoje, wszyscy krzyczą, żadnego nie słychać. W głowie, jak na targu, *ideae confusae*, groch z kapustą, bigos — Targ, targowanie, zmowa o kupno; das Handeln, Dingen, Bedingen, Behandeln, der Handel, Kaufhandel. Kamil targ zrzucił, który z Galami szlachta Rzymska zawierała bez jego wiadomości. *Birk. Kaz. Ob. C* 2. Podkupywać kogo w targu. *Teat.* 52. *c*, 9. Krakowskim targiem, na połowicy przestanie. *Rys. Ad.* 29. Pierwszego targu nie upuszczaj *Rys. Ad.* 58. *Cn. Ad.* 839. Ostatnim targiem, ostatnim słowem, ostatnią ceną, mit dem letzten Worte. Skoro znacie się na tym, prędzéj dobijemy targu. *Teat.* 18. *b*, 24. (prędzéj skończymy, zgodzimy się). Dobijać, docierać, dobić, dotrzeć targu, skończyć umowę, rękę w rękę uderzyć: *oppos.* odskoczyć od targu, nie dobić, zrzucić się. — Targ jeszcze, nie kupno, targ nie litkup; myśl jeszcze nie uczynek, daleko ztąd do owąd, jeszcze się nic nie stało, jeszcze to nie ślub, jeszcześmy nie przyszli do litkupu, jeszcze rzecz w targu, nieskończona, na dwoje, może być jeszcze i tak i siak; nie wykrzykuj, póki targ; nie mów hup, aż przeskoczysz, *ante victoriam ne canas triumphos*; nie spiewaj aleluja aż po wielkim piątku. — I jeszcze targ, targ i targ, a do słowa nie przychodzi, zwłoczy się, kiedyż koniec? — Targ targ, a słowo słowo = jeszcze może się rozejść. — I do targu nie przyszło! rozeszli się od razu. — Targ = zwada, n. p. Wielki targ między nimi powstał. *Ossol. Wyr.*, (cf. targać, tarkać). — Targ, targowa cena, der Marktpreis. Zbożem kupczący większy targ i cenę onegoż wznieśli. *Chełm. Pr.* 4. — *Fig.* Dziś w lekkiej wadze a targu są nauczyciele. *Glicz. Wych. N* 8. (w niskiej cenie, w małym poważaniu). — Targ = to, co na kupi zyskał, *ut* Dobrym targ miał. *Cn. Th.* 1137. co utargowano, ich habe einen guten Markt gehabt, Marktverdienst, Gewinst, gute Lösung. Zły miał targ = źle przedał; w ogolności: nie udało mu się, szwankował, źle padło, nie upiekł pieczeni, wskórał jak Zabłocki; poznano się na nim, poszedł jak zmyty. *Cum emphasi* przyciężając: zły miał targ = oberwał, wziął po łbie, po czuprynie, wytargano go, powrócił z siniakiem, łysy, z wydartą czupryną — Targ cygański, cygańskie kupno, kradzież, lekki chleb, lekkie, złe nabycie, Zigeunerhandel, Diebstahl, Gaunerey. — ǂ. *Fig. transl.* W Niniwie wszystko na targu było, godności, urzędy, sprawiedliwość. *Stas. Num.* 2, 123. na tandecie, na przedaj, zum Verkauf. Za urzędy, za łaski za ładowne trzosy, Na targ idzie ojczyzna, na targ wolne głosy. *Teat.* 45. *d*, 82. *Wyb.* Pójść w targ o serce, rzecz to, która zdradza. *Teat.* 54. *d*, 39. (targować serca). — Targ z kim o co, umawianie się o co, nieprędkie uleganie, nieochoczość, niegotowość do czego; Dingen, Handeln, Gedinge, Unwilliährigkeit, Unlust, Saumseligkeit. Wielkie zwłoki przez znaczną nieochotę i sromotne targi z żołnierzem nastąpiły. *Tward. Wł.* 44. Zaniechaj targiem iść z panem bogiem i ś kościołem. *Sak. Okul.* 7. — *Aliter:* Puścić uszy na targ = posłuchywać między ludźmi, co też o czym mówią, (*ob.* tarkają o tym), dowiadywać się co gadają, sądzą; unter die Leute gehen, sich erkundigen was passirt, horchen, was geredet wird. Gdybyś puścił uszy na targ, *iściebyś usłyszał pewną nowinkę o sobie. *Rej. Post. L l* 5. Nie tylko patrzeć na gładkość białogłowy, ale też i uszy posyłać na targ, jaka o niej sława. *Budn. Apopht.* 130. TARGAĆ, TARCHAĆ *cz. contin.*, Targnąć *jedntl.*; *Boh.* trhati, trhnauti, drhnauti (cf. zadziergnąć, zadrhauti), drhl, drhnu, drhati, (drhlen tarlica); *Slov.* trhať, trhám, (trhliwi *lacerativus*); *Sorab.* 2. tergasch; *Sorab.* 1. torhacž, torham; *Carn.* tergam, (tergam = 2) wino obierać, terganje = winobranie); *Vind.* tergati, stergat; *Croat.* tergati, térgam; *Bosn* tergati, trrigati, otrrighnuti *vindemiam facere*, terganje, trriganje *vindemia*, tergati, otrrighnuti *frangere*; *Rag.* targati vlase, utarghnuti, tàrgati *vindemiam facere*; *Ross.* торгать, дернуть, дергать, дергивать, терзать, теребить, тереблю (cf. trzebić), таскать; (cf. *Gall.* tirer; Niederſ. tiren; Ottfried. scerren; Hochdeutsch zerren; cf. *Germ.* die Zarge = wator; *cf. Ital.* stracciare; *cf. Chald.* טרף *rupit*, *disrupit*; *Hebr.* טרף torach, *rapuit, dilaceravit*): szarpać, rwać, *propr. et transl.*; zausen, reißen, zupfen, hin und her ziehen, herum zausen. Bijąc targając zelżywie po mieście go włoczyli. *Sk. Dz.* 257. Targnął łańcuch ze złości. *Bardz. Trag.* 43. *Wrzkomo płakano i targano włosy. *Jabł. Tel.* 247. Bij w piersi i z głowy Targaj włosy *prze ciężki żal. *Groch. W.* 418. Mocny a młody pacholek nie mógł koniowi *oczas utargnąć razem, stary po jednemu włosu targając, wszystek wyrwał, że nic nie ostało. *Eraz. Jęz. G*, 7 *b*, (cf. *Vind.* sobe tergati = zęby rwać). Targać kleszczami. *Cn. Th.* 1137. mit Zangen rei-

ßen, kneipen. Targać słomę, tarchać, Stroh verwirren, verreiben. Barłog czyli targana słoma. Świtk. Bud. 62. Wirrstroh, Krummstroh. Gardliną abo trzciną izby poszywaj; nie masz-li trzciny, targaną słomą, kitek nawiązawszy, to mało króciéj trwa, niż gardlina. Haur. Ek. 66. Nietargane cielce. Otw. Ow. 545. nieutargane, nieobjeżdżane, niezaprzęgane, niewłożone, nieprzyuczone, nieobrochmanione, nieukrocone, ungebändigt. Targanie i darcie w żywocie, w trzewach i w stolcu. Syr. 454, Carn. terganje; das Reißen und Grimmen in den Gedärmen. Targać kogo za suknią. Cn. Th. 1137. beym Rocke zupfen. — §. *Przecześ się nie obawiał targnąć ręki twojéj na zabicie pomazańca pańskiego? Mon. 71, 847. ściągnąć, wyciągnąć, ausstrecken, (ob. targnąć się na co). — *Targnąć czym, szarpnąć czym, womit einen Ruck thun. Podpinałem łańcuszek mojemu koniowi; on targnął głową, i kruczkiem od wędzidła zadrasnął mię. Teat. 20. b, 65. — Transl. fig. Targać co = drzeć, roztargiwać, rwać, szarpać, rozszarpywać, łamać, rozłamywać, rozprzęgać, rozdzierać, rozforować, niszczyć; brechen, zerreißen, herumreißen, niederreißen, schwächen. Gdy król Anglii kościoł ś. i wolności jego targa.... Sk. Dz. 1171. Gospodarstwa świętego nic więcej nie miało popsować i targać, jeno ten nieszlachetny kąkol. Rej. Post. K k k 5. Zdrowie od natury dobre wziąwszy, zbytkiem go targają. Warg. Radz. 5. Królu, pokój z nami, od tylu wieków chowany targasz, nieprzyjaciołom dając posiłki. Boh. Kom. 2, 492. Przez przerwaność u proroka znaczą się ludzkie występki, którémi targają sobie przystęp do królestwa niebieskiego. Gil. Post. 265 b. (przerywają go sobie, trudnią go sobie). Targać się Verb. med., szarpać się, rzucać sobą; sich reißen, mit sich selbst herum schlagen. Pies na łańcuchu targa się tylko, a nic uczynić nie może. Rej. Zw. 81 b, (Croat. terszitisze niti). — §. Taka się targa rusznica. Tr. dieß Feuerrohr stößt, reißt. — §. Siły rwać, sich abmatten, sich entkräften. Krwią oczy panu zaciekają; ustają mdłe siły, członki się targają. Odym. Św. 2, H h 2 — Targać się rec., szarpać się z kim, rwać się, mocować się, tarmosić się; mit einem raufen, sich mit ihm herum balgen. Targali się za czupryny te zawzięte syny. Jabł. Ez. 149. (za łby chodzili). — Targać się na co, na kogo = porywać się, rzucać się na kogo; Rag. tarkatti, targhnutise, sich über einen hermachen, über ihn herfallen, auf einen losgehen, ihn angreifen. Ktoby na przełożonego swojego targnął się, ma być gardłem karany. Vol. Leg. 2, 1695. Darmo się targasz słaby na mocnego, Wiesz, jaka dzielność jest pana mojego. Kras. Oss. C 2. Odźwierni się zmówili targnąć na króla. Radz. Esth. 6, 2. Sk. Dz. 553. Chcieli Chrystusa pojmać, ale się nikt nań z *rękoma nie targnął. Sekl. Joan. 7, not. «ręku nie wrzucił, abo nie jął go». Targnął się na towarzysza swego i ręką i słowy. Dambr. 485. Żeby się żaden z tych, którzy do sądu należą, jeden na drugiego, ani słowem, ani uczynkiem, ani jakimkolwiek inszym sposobem nie targał. Szczerb. Sax. 153. Ustawicznie się targamy na to zakazane drzewko. Rej. Post. L l l 3. Lud targnął się słowy na Mojżesza. Radz. Exod. 17, 2. A wy, o nieżyczliwi, o zapamiętali, Długoż się na mą sławę będziecie targali! J. Kchan. Ps. 4. Z tej i z owej strony, targano się na dobrą sławę jego. Birk. Zamoj. 27. TARGACZ, a, m., targający co, der Zauser, Reißer; Rag. targalaz ruptor; Croat. tergách, f. tergachìcza; Boh. trhačka kwiaty zszczykająca; Rag. targâc; Dal. targacz, f. targaczicza; Bosn. trrigaç vindemiator; Ross. терзатель szarpacz. TARGAN, u, m., robią z starych powrozów, które rozkręcają, służy do dychtowania szycia. Magier. Mskr., Zupfstrick zum Calfatern; = TARGANIEC, ńca, m., §. 1) Gdy się w statku otworzy dziura, co prędzéj wziąć targańca ze szkutnych powrozów, i tym jako najlepiéj udychtować dziury. Haur. Ek. 174. — §. 2) Targaniec, szarpanina, walka, mocowanie się, zapasy, chodzenie za pas, czuby, tarmoszenie, wojna, za łby wodzenie się, bitwa, bijatyka, załebki; das Raufen, die Rauferey, das Ringen, Geringe, der Kampf, Faustkampf. Pękają w srogich targańcach kołnierze, Jucha się leje, brzmią pięściami pyski, Pełno hałasu, leci ze łbów pierze, Kufle się tłuką, latają półmiski. Zab. 2, 231. Nar. W targaniec się gotując, zęby ten ów zgrzytał, Ten maczugę toczoną, ów kamienie chwytał. Gaw. Siel. 377. Prosili go, żeby tu targańca już z przeciwnikami nie chodził. Pot. Arg. 757. Birk Chodk. 21. Czy to on pieszo pójdzie na wyścigi, Czy w targańce z chłopięty.... Hor. 2, 102. Nar. Jabł. Buk. K 2 b. Zazdrość sama w sobie targaniec cierpi, sama sobie męką. Birk. Zbar. B 4 b. bole, męki; Pein, Schmerzen. — Oberwał targańca = wziął po łbie. — §. 3) Targaniec, narzędzie do rwania zębów. Perz. Cyr. 2, 191. der Zahnbrecher, die Zähne auszureißen. — §. 4) Targaniec, targańce, rzemień, utrzymujący powóz przy dragach. Ossol. Wyr., der Schwungriemen unter einem Wagen. Przycieśnić, przypuścić targańca, fig., ująć lub dać komu więcéj wolności, ouzdać lub wyuzdać, ująć, przyskromić, popuścić cuglów, zasforować, wysforować. TARGANINA, y, ż., szarpanina, rwanie i tu i tam; Geraufe, Reißerey hier und dorthin; Boh. dranice, (cf. darcie). Niedźwiedź tanemistrz, po rozkosznéj targaniny męce, Dopiero zwykł był miewać pokarm w swéj paszczęce. Zab. 12, 90. — §. Targanina, wodzenie się za łby, czuby, n. p. Było tam targaniny dosyć, Rauferey. TARGOWAĆ, -ał, -uje cz. niedok.; (Boh. tržjti; Slov. tržjm; Carn. tergûjem, tersim, (terguvanje = handel); Croat. terguvati, tergújem, tersiti = handlować, tersitisze = starać się, terjam exigo, terjàvecz exactor; Bosn. tergovati, trrigovati negotiari, facere mercaturam; Rag. targovatti = handlować; Ross. торговать, приторговать, приторговывать, приторжка; (расторговаться, расторговываться rozszerzyć swój handel); (cf. Chald., Samar., Syr. et Arab. תגר tagar, mercaturam exercuit; Arab. תאגר taagar, mercator); targować co, czego, kupując podawać cenę; Vind. salikofati, saliofuvati (cf. litkup), kupuvati, um etwas handeln, dingen, etwas behandeln. Zgodź się z kupcem o tę kłódkę, którą targowałem przy tobie, nie chciał jej dać od 20 złł; daj mu 19. Teat. 52. d, 10. Nie już ten zaraz, co targuje, kupi. Pot. Arg. 188. (insza targ, insza kupno; daleko ztąd do owąd). Kupić, nie kupić, po-

targować wolno, (cf. próbować, skosztować). Kota w worze targować, targować po omacku, nieroztropnie, lada co za coś, (ob. Kot). My złego sługi ani targować nie chcemy. *Hrbst. Lek. E* 4. (i darmo go nie chcemy). Targować cielę za wołu, źrzebię za konia, targować łysą kobyłę = nie znać się na czym. Kota targuje, kupujący wołu. *Pot. Arg.* 156. (zwyczajnie o mało mówi, kto na dużo zakrawa; prosi o krómkę, a chce bochenka; cf. by ogonek położyć). Targował, aż przetargował = długo myślił, a podrwił głową, pokpił sprawę. — *Fig.* Targować serca może, kto ma złoto. *Teat.* 1, 40. (kupować). Jeszcze własny mąż żywy, a ona targuje Chłopa sobie inszego, a swojego truje. *Paszk. Dz.* 127. — *Aliter:* °Targować = handlować, handel prowadzić; Handel treiben, handeln. Mieszkajcie w naszéj ziemi, i targujcie w niéj. *Budn. Genes* 34, 10. — *Aliter:* Targować, utargować, przedając zyskać; Geld lösen, markten, im Handel gewinnen. Ziębnę tu, a nic nie targuję pieniędzy. *Tr.* TARGOWAĆ się *recipr.*, powoli postępować cenę kupując; *Slav.* pogádjatise, (cf. *Slav. et Bosn.* pogoditise od çine, uçinitise *convenire de praetio*); lange handeln, dingen, (feilschen, märkeln); n. p. Ośm złotych, weźmiecie. Ŗ. Nie dam od dziesięciu. A. Macie półdziewiąta. Ŗ. Przyłóżcie z półdziesięta. *Alb. na Woj.* 12. Targujże się, chcesz li kupić tanio. *Alb. na Woj.* 11. Będzie się o to targował, by o konia. *Glicz. Wych. M* 3. (by o dom, by o co wielkiego, drogiego). Targuje się jak żyd = nikczemny, o grosz mu idzie. Gotów się pół dnia o jeden grosz targować. *Teat.* 16. *b*, 112. Targować się z sumnieniem, pod restrykcyą czynić; szukać wybiegu przeciw sumnieniu, nie być całkiem poczciwym; *entrer en composition avec sa conscience.* — §. *Fig. transl.:* Targować się, nie zaraz na wszystko zezwalać, nie być posłusznym, ochoczym do pełnienia obowiązku, n. p. Nie targuj się z panem bogiem = nie ociągaj się w powinności względem niego.

TARGOWICA, y, *ż.*, 1) miasto w wojew. Wołyńskim, gniazdo imienia Targowickich. — 2) Miasto w Bracławskim, imię bierze od handlu czyli od targów, który tu, jako w mieście pogranicznym z Kozakami Zaporowskiemi, teraz z nowymi Serbami utrzymywany bywa. *Dykc. Geogr.* 3, 102. Name verschiedener Handelsstädte im Russischen. — §. Targowica = Targowicka konfederacya, *ob. O ustanow. i upadk. konstyt. 3go maja.* TARGOWISKO, a, *n.*; *Boh.* trhowiště, tržiště; *Sorab.* 1. toroschczo, torožo, torožčo; *Sorab.* 2. mark; *Carn.* tershishe; *Vind.* tershizh, tershistu, krai sa barantanje, krai sa kupzhnia; *Croat.* tergouische; *Rag.* targoviscte; *Bosn.* tergouiscte, pazariscte, mjesto od trrigouine; *Slav.* têrgovishte; *Ross.* торговище, торжище, площадъ, (cf. płaszczyzna, plac); *Eccl.* тръжьство [*celebritas* 2], тръжище, купилище; miejsce, na którym targi bywają, n. p. rynek, tret, der Marktplatz. Nie jeden z targowiska szedł na szubienicę. *Pot. Zac.* 5. — §. Targowisko, targowica, targowa wieś, mająca przywilej na targi, ein Marktflecken. Biegali po wsiach, miasteczkach i targowiskach. *Sk. Dz.* 204. TARGOWNIK, a, *m.*; *Croat.* tergovecz, *f.* tergovachicza; *Rag.* targovaz, targovcich; *Bosn.* tergouaç, trrigouaç; *Slav.* têrgouac; *Ross.* торжникъ, *f.* торговщица, торговка; *Eccl.* торговецъ, тръжьникъ; handlarz, kramarz, przekupień, frymarz, kupiec; der Krämer, Handelsmann, der um etwas handelt, dinget, der Feilscher. Wypędził Jezus z kościoła wszystkie one targowniki. *Rej. Post. L l* 2.

TARGOWY, a, e, do targu należący, Markt=, Wochenmarkt=; *Boh.* trhowý; *Vind.* tershen, tershni, tergni; *Rag.* targovski, targovacki, targovni; *Ross.* торговый, торжищный, площадный. Targowy dzień, targ. *Cn. Th.* 1137. Targowy dzień, pilnuj każdy swego. *Rys. Ad.* 165. (o złodzieja nietrudno). Targowe miasteczko. *Zab.* 16, 132. Miasteczko albo wieś targowa nie ma być blizko drugiéj sadowiona, to dlatego, żeby to nie było z szkodą drugiego. *Szczerb. Sax.* 246. (*Ross.* торговая казнь, торговое наказание = kara publiczna). Targowy *Subst. m.*, dozorca targowy, der Marktmeister; *Boh.* tržný. Targowe *Subst. neutr.*, płaca od przedaży na targu, Standgeld, Marktgeld, Marktsteuer; *Boh.* tržné, tržného platiti = cło targowe; n. p. Cła targowego ktoby nie oddał, winy 30 szelągów przepadnie. *Szczerb. Sax.* 49. Za Piastów targowe płacono po miasteczkach od najmniejszych nawet drobiazgów. *Nar. Hst.* 2, 258. *et* 86. Od przejeżdżających na jarmarki było przedtym w miastach królewskich wybierane targowe. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 200. Król postanowił targowe, aby od najmniejszéj rzeczy, co człek na sobie przyniesie, dwa pieniądza brano. *Eraz. Jez. N* 7. — §. Kiedy pani serce przedaje, służąca powinna brać targowe. *Teat.* 16. *c*, 20, cf. baraszne, poczesne, na piwo, tryngield, na śpilki, oduzne, podarek od odprowadzenia rzeczy kupionéj.

Pochodz. *targać, tarchać; roztarchać, roztargać, potargać, przytargać, natargać, utargać, nadtargać, odtargać, wtargnąć, zatarga; targować, dotargować, natargować, odtargować, przetargować, utargować, stargować, wytargować;* — §. *wator.*

TARKA, i, *ż.*, §. 1) naczynie do tarcia czego; *Boh.* struhadlo, struhatko, (cf. strugadło); *Sorab.* 1. truhadwo; *Carn.* rêshn, ribéshn; *Vind.* ribesſhel, strugalu, reſhen, godillu; *Croat.* ribès, ribeseny, reketas; *Dal.* rakates; *Slav.* irenda; *Ross.* терка, ein Reibeisen. Tarka z blachy naczynie, na którym chleb suchy do posypowania pieczystego trą, lub gałkę muszkatołową. *Wiel. Kuch.* 431. *Ern.* 860. Trzeć muszkatową gałkę na tarce. *Tr.* Korzeń rozmarynowy na tarce raszplowany abo utarty. *Syr.* 164. Tarka pieprzowa. *Cn. Th.* 1137. moździerzyk, młynek, eine Pfeffermühle. — *Lima*, naczynie ślusarskie, którym piłują, trą, piłka, tarka. *Macz., Rag.* tarliza; die Feile, die Raspel. Brać kogo na tarkę, na przetak, wecować, einen bürsten. Był on już nie na jednéj tarce = przeszedł przez rózgi, przetarty, ćwiczony, szczwany. — §. 2) Tarka, *ob.* Tarło, Tarlisko. — §. 3) Tarka, *ob.* Tarnka, Tarnek. — TARKAĆ, TARCHAĆ, TARKOTAĆ, TYRKOTAĆ, *cz. niedok.*, Tarknąć, Tarchnąć *jedntl.*, tarkot wydawać, ein raubes Geräusch machen, rasseln; (*Boh.* trkati tryskać); *Carn.* terzheti, terkam, terklam = stukać; *Rag.* tarkatti, tarcjatti *currere*; *Bosn.* terciatti, trricjati). Koła, powozy tarkocą. *Ossol. Wyr.* Liny galerne trzeszcząc od wiatru

tarkoczą. *Otw. Ow.* 452. Grucha gołąbek, skrzydłami tarcha, mile kwili. *Gaw. Siel.* 383. Grzywacze tam skrzydły żartkiemi tarkają. *Tward. Daf* 26. Lata koło wioseł, tarkocąc skrzydłami *Otw. Ow.* 579. — *Fig* Wiele tarkocze, mało ujeżdża = więcéj wrzawy, niż skutku; wiele obiecuje, mało daje; więcéj dymu, niż ognia; więcéj huku, niż puku. — §. Tarkotać językiem, mleć językiem, bez zastanowienia, złym tonem gadać, viel schwadroniren. — § *Transl.* Z nieukontentowania pierwéj umrze, niż óna, jeśli jeszcze do tego ustawicznie tyrkotać będzie. *Teat.* 32. *b*, 5. zrzędzić, gderać, psuć głowę, kłopotać, gnurren. — *Transl fig.* Tarkają o czym ludzie = gruchnęło co, gadają szeptem o tym, szepcą, szemrzą, bąkają, trzęsą; man murmelt von etwas, munkelt davon, es verbreitet sich ein Gerücht; (cf. puścić uszy na targ). Dawno o tym tarchają *Mat. z Pod.* Tarchają coś po kątach niektórzy, iż.... *Birk. o Exorb.* 21. Z razu ludzie zaczęli o tym tarkać, potym i w głos mówili. *Pot. Arg.* 548. Wieści te niepróżno tarchające.... *Tward. W. D.* 2, 104. Tarchnęły o tym dotąd wieści jednostajne. *ib.* 115. pokątnie się słyszeć dały, es gieng ein stilles Gerücht herum. TARKOT, u, *m.*, kół odgłos, chrobotanie, wrzawa, hałas, gwar, niesforny wrzask; das Rasseln, Gerassel, Rauschen. Tarkot wozów, rżenie bystrych koni. *Ossol. Wyr.* Krzyk mężów i powrozów tarkoty powstają. *A. Kchan.* 4. Wojsko kruków z paszy się wracając, gęstemi skrzydły tarkot czyniły. *Otw. Wirg.* 390. *Boh.* brkot. Wypuszczone z zamknięcia gęsi, z ochoty Ku słonecznym rozparom żartkiemi tarkoty W piersi się uderzają. *Tward. Wł.* 142. *Chodk. Kost.* 55. *Gałuszą w zbyt, lud wrzaskiem, powrozy tarkotem, Woda klaskiem, rum powietrzny grzmotem. *Żebr. Ow.* 283. Gołębica tarkot skrzydłami czyniąc, wzgórę się wzbija. *A. Kchan.* 121. Trzykroć puhacz tarkotem złe dał hasło srogi. *Żebr. Ow.* 257; *letali carmine*, krzykiem, wrzaskiem chrapliwym. — §. Tarkot, a, *m.*, niewyrozumiały, niesforny gadacz, jąkajło, wielomowca, ein Schwadroneur.

TARKOWY, a, e, §. 1) od tarki, Reibeisen=; *Ross.* терошный — § 2) Tarnkowy *qu. v* TARLAĆ się, Tarać się, *ob.* Tarzać. TARLICA, y, *ż.*; *Boh.* trlice, drhlen; *Vind.* terliza; *Bosn.* trrliça za trriti lan; (*Rag.* tarliza *lima*, tarka, tarlaz *sector*); *Ross.* трепалка, трепало; cierlica, die Flachsbreche; *stuparius malleus*, tarlica, trzepaczka, do tarcia przędziwa. *Mącz.* Sposób międlenia czyli tarcia konopi na międlicach czyli na tarlicach. *Jak. Art.* 3, 219. — § Tarlica w robotni artyleryczněj, stół z brzegami na którym rozcierają się zaprawy ogniowe. *Jak. Art.* 3, 320, der Reibetisch, das Reibebret. *TARŁO, a, *n.*, TARLISKO, miejsce, gdzie się ryby trą, czas tarcia się ryb; *Carn.* derstva, die Fischleiche, der Ort, wo die Fische leichen, die Leichzeit; (*Hung.* tarló = ściernisko). Przestrzegać trzeba, aby w téj sadzawce, gdzie są karpie na tarlisko, żadnego nie było szczupaka. *Haur. Sk.* 141. Lin błotem żyje; gdy wyjdzie na tarło, tedy wierzchem chodzi *Spicz* 158. Morskich orków i balen potwornych łożysko, Rybnych tareł i pisków zmieszanych igrzysko. *Przyb. Milt.* 375. — *Aliter:* Wraca się pies do swoich plwocin, a świnia do tarliska. *Eras. Ob. A.* do kałuży, w któréj się tarała, Pfütze. — §. Tarło, tarlisko, miejsce, gdzie trą tarlicą, der Flachsbrecheort. — § Tarło, *ob.* Tarka, *et* Tarnina, Tarń. TARMOSIĆ się *zaimk. niedok.*, Tarmosać się *contin.*, targać się, szarpać się, mocować się; sich herum zerren, herum raufen. Źrzebcowi uwięzują jaką mierną kłódkę, tylko trzeba, aby się za nim nie tarmosała, a bardziej źrzebca nie straszyła. *Hipp.* 32. aby się nie szamotała.

TARŃ, TARKA, i., *ż.*, TARNIE, ia, *n.*, *collect.* TARNINA, y, *ż.*; *Boh.* trnj, trn, trnina; *Sorab.* 1. čžerno, dortntžina; *Carn.* derkule, germûle; *Vind.* ternje, ternovje, dern, (cf. dereń, dren = głóg); *Croat.* tërn, (ternye = chróścina); *Rag.* tarn, (starn *culmus*); *Bosn.* tergne, trrigne, draccje; *Slav.* têrniak; *Ross.* тернъ, терние, терновище, драчие; *Eccl.* тернина; cierń, ciernie; (*Germ.* der Dorn, Dornen; *Angl.* thorn; *Anglos.* deorn; *Dan. et Svec.* torn; *Holl.* doorne, deurne; *Goth.* thaurnus; *Isl.* thorn, thyrner). Nad rowem ma być nasadzono tarnie z korzeniem. *Cresc.* 21. *Cierznie abo tarnie. *Cresc.* 455. — §. Tarń, u, *m.*, TARNEK, nku, *m*, *dem.*, kolec u tarni; *Vind.* tern, oisterz, ſevu, ſheva, ostnu (*ob.* Oścień), oist, nabad nabada, oistnina, ein Dorn, Stachel am Dornstrauche. Biedny tarń, gdy go kto tłoczy, nogę mu własną krwią zbroczy. *Dar. Lot.* 10. (i słaby się broni, i biedna gęś syka, i psina się odszczekuje, i lichy wróbel trzepie skrzydłami, gdy go schwytasz). Tarnek się z młodu ostrzy. *Simon. Siel.* 93. *Birk. Kaz. Ob. K* 3. Tarnek ostry z młodu zaraz kole. *Simon. Siel.* 70. *Rys. Ad.* 77. Pospolicie powiadają, że się za młodu tarnek ostrzy. *Glicz. Wych. K* 3; (*Slov.* z mladi sa trň ostrí; *Vind.* sguda pozhne shgati, kar kopriva ozhe ostati; zhlovek kashe v' mladusti, kai ozhe biti v' starusti = wcześnie pocznie żegać, co pokrzywą ma zostać; człowiek pokazuje w młodości, czym chce być w starości). — *Fig.* Oj ostrzysz tarnek na mię. *Burl. B* 2. (gotujesz mi zmartwienie, cf. oścień, cf. mól). Siedzi jak na tarkach = jak na śpilkach, na szydle, na brzytwach, na kolcach. *Vind.* Taku trebi, kaker tern v' peti = tak potrzebny, jak tarń w pięcie, cf jak Piłat w kredzie, jak dyabeł w Częstochowie. — § Tarń, i, *ż.*, TARNINA, y, *ż.*, tarnkowe drzewko; *Boh.* trnka; *Vind.* ternika, ternina, ternovje, tarn; *Bosn.* tergnina, trrignina, çargnina; *Carn.* oparenza; *Ross.* шернъ; *spina*, die Schlehenstaude; krzew mierny, wielą kolcami osadzony, daje owoc ciemnogranatowy wielkości małéj wiśni, cierpki. *Kluk. Rośl.* 2, 58. Najpiękniejsze płoty bywają z ciernia, które zowią tarniną, owocem jego są tarki. *Świtk. Bud.* 430. Weißdorn. TARNAWA, *herb*; krzyż, przy nim na lewéj księżyc rogami do krzyża obrócony; na hełmie pięć piór strusich. *Kurop.* 3, 51, ein Wappen. TARNIEĆ, *TARGNIEĆ *neutr. niedok.*, starnieć *dok.*, Tarnąć *jedntl.*; *Boh.* trnauti, ztrnauti, ztrnu, ustrnauti; *Carn.* terpniti, terpnem; *Bosn.* utarnuti, utrrinuti, (utrrinuti, ugasiti *extinguere*, utrrinutise *extingui*); *Rag.* tarnutti, tarnem, utarnutti; *Ross.* терпнуть; cierpnieć, n. p. od tarek,

że kwaśne i cierpkie, drewnieć, drętwieć; stumpf werden, wie die Zähne von Säure, starren, erstarren, (einschlafen). Oczom poczynającym tarnieć albo drewnieć, a jak drudzy mówią, w słup iść, lekarstwo. *Syr.* 389. Od dymu tego ziela węże starnieją, i na poły umierają. *Syr.* 633. Lekarstwo starnieniu któregokolwiek członka, któryby władzy i ruszania nie miał. *Syr.* 739. Szyi starniałéj, że na żadną stronę głowy obrócić nie można. *Syr.* 1205. Żyły w ciele tarnieją. *Bal. Sen* 23. Komuż w boju ręka nie stargnie, gdy mu w oczy stanie ociec! *Bardz. Luk.* 42. Twoim strachem ciało tarnie, sądów twych się boję. *J. Kchan. Ps.* 182. Tarnę wszystek, na przestępce patrząc ustaw twoich. *J. Kchan. Ps.* 179. (drętwiałem. *Karp.* 6, 157). — Tarnę, *ita afficior, quasi formicas repentes sentiam Cn. Th.* 1137. Tarnienie, *formicatio. ib.*, mrowisko. TARNCZANY, a, e, do tarnek należący, Schleben=. Tarnczany sad *prunetum. Macz.* TARNINA, *ob.* Tarń. TARNKA, TARKA, i, *ż.*; *Boh.* trnka; *Carn.* ternûla, dernûla, tertûle; *Vind.* tarnulla, ternula, ternoliza, ternouniza; *Bosn.* ternìna, tergne, trrigne, draccje; *Ross.* терновая ягода; tarnośliwa, owoc tarnczany, die Schlehe. Owoc *cierznia albo jagody, tarnki. *Cresc.* 455. Tarnka ciernowa. *Macz*; leśna śliwka *Urzed.* 375. *Cresc.* 389. *Switk. Bud.* 430 Tarki, *alias* cierniowy owoc. *Haur. Sk.* 114. TARNIOWY, a, e, cierniowy, Dorn=; *Boh* trnowatý; *Sorab* 2 cżernowé; *Vind.* ternouiten, ternliu, ternjast; *Rag.* tarnòv; *Bosn.* tergnini, trrignini, dracini; *Ross.* терноовный; *Eccl.* тернистый. (*ob.* Ciernisty. — *Anat.* Nerw tarniowy, *spinalis*; mlecz tarniowy etc. *Krup.* 3, 179 grzbietowy, Rückgrad.= TARNISKO, a, *n.*, plac, gdzie rośnie tarnina, albo wykarczowany z tarniny; n p Wysiano na tarnisku korcy 12 ein Dornenplatz, wo Dornenbecken stehen oder standen. **TARNKOPŁODNY, a, e, w tarnki płodny, schlebenerzeugend; *Eccl.* тернoплодный. TARNKOWY, a, e; od tarnek, tarnczany, Schleben=; *Boh.* trněný Sok tarnkowy. *Krup.* 5, 157, *Carn* dernûlz: *Vind.* ternulz, ternolsku vinu: *Ross.* терновка. TARNOŚLIWA, y, *ż.*, TARNOŚLIWKA, i, *ż. dem.*, [rodzaj okrągłych śliwek, *prunus insit. Linn.*, Kriechenbaum 2]; *ob.* Tarń, Tarnka TARNÓW, a, *m.*, miasto w Krakowskim, gniazdo Tarnowskich. *Dyk. Geogr.* 3, 102. [dziś w Galicyi zachod. 2], Name einer Stadt. TARNOWEK, wka *m.*, miasto nad Wisłą, o mile od Baranowa *ib.* TARNOWICA, y, *m.*, miasto w Szlasku *ib* TARNOWIC, a *m.*, miasto Szlaskie w xięstwie Opolskim. *ib.* (*Sorab.* 2. Tarnojsk, wieś Tornitz.

*TART n. p. Znalazła Marta swego Tarta, *ob.* Gotart.

TARTAK, a, u, *m*, młyn do tarcia drzew na tarcice, dyle; *Boh.* pilnj mleyn, pila, (*ob.* Piła); *Carn.* stergàlu; *Vind.* shagni mlin resatinski mlin: *Ross.* пильная мѣльница, die Schneidemühle, Sägemühle. Tartaka jedna część należy do podnoszenia piły i rznięcia; druga do nadawania drzewa pile. *Os. Fiz.* 351. *Chmiel.* 1, 227. — § *Fig. tr.* Tartak, człowiek, co zawsze językiem miele, plecie sam nie wie co, ein Schnappermaul

TARTANA, y, *ż.*, z *Włosk.* gatunek pomniejszych okręcików, die Tartane, ein Art kleiner Schiffe. Złożona była flota z półtora set wielkich okretów, 30 galer, oprócz bark i tartan. *Ustrz. Kruc.* 2, 307.

TARTAR, TARTARÓG, u, *m*, n. p. Skorupa żółwi morskich wyrabia się na szylkret czyli tartaróg. *Zool.* 210. Schildkrot. Menica nasza, sprowadzając miedzi, stali, żelaza, tartaru, tyglów do szmelcowania, na komorach cło zaspokoi. *Vol. Leg.* 8, 905 TARTAROGOWY, a, e, z tartarogu, szylkretowy, Schildpatt=. Ząb się złamał w grzebieniu moim tartarogowym. *Mon.* 67, 283.

TARTAS, u, *m.*, TERTES, grzmot, wrzawa, hałas; *Vind.* tertranje, larmanje, hrup, Lärmen, Gelärme, Getöse. Tartas w całym domu, wszystkie się uwijamy, wszystkie się krzątamy. *Teat.* 42 *d*, *D* 2. Jak się wziął tłuc z tartasem, obrzydły krzykała, uciekłem. *Zab.* 13, 285. *Tręb.* Pełno hałasu, tartasu, krzyku, a nigdy spokojności. *Teat.* 27. *b*, 10. Już też i ja bywalec i świadom hałasu, Alem nigdy równego nie widział tartasu. *Tręb. S. M.* 124. *Kchow. Fr.* 66. Skoczą na siebie myszy i łasice, w tem tertes i pisk srogi. *Kniaź. Poez.* 3, 74. Tam tertes ustawiczny, tam niepokój, a tu Niesłychać wrzasku, ani bruków kołatu. *Nar. Dz.* 3, 48, *Vind.* tertrati, larmati, hrupati= hałasować.

TARTOFLE, *ob.* Trufle. — TARTY, *ob.* Trzeć.

TARZAĆ się *recipr. niedok.*, TARAĆ się, TARLAĆ się, (cf. terać, tyrać, cierać, trzeć); walać się, przewalać się, spluskać się, sich herum wälzen. Po stajni, po słomie się tara, ba i po rynsztoku. *Falib. E* 3. Po cierniach i pokrzywach tarając się, do obfitego wylania krwi swojéj. *Star. Ben.* 3 *b.* Po cierniu się tarzała i raniła. *Sk. Żyw.* 1, 338. *et* 415. W wzgardzonym tarzacie się gnoju. *Tward. Daf.* 41. Zabił Achiles dla sławy zarobku, Bez powinnego tarlał się nagrobku. *Chrośc. Ow.* 359. Częściéj ogromne w gruzach żałośnie Własnych się tarzają domy. *Hor.* 1, 236 *Nar.* — § Tarać *cz. niedok.*, starzać, utarzać *dok.*, przewalać co, brudzić, walać, beschmutzen mit etwas Włóczą go ulicach starzanego błotem *Tward. Wl* 21 We krwi utarzany *Tward. Misc.* 14. *Min. Ryt.* 1, 149. Robić z rozczynionego ciasta klóski, tarzać je w mące, i gotować *N. Pam.* 3, 287. taczać, żeby mąki na około nabrały, im Mehle wälzern. Gdy masz ryby smażyć, należy się wprzód je utarzać w mące, nim włożysz w masło roztopione. Także robiąc różne ciasta, trzeba wprzód utarzać w mące. Mięso niektóre utarzają w korzeniach tłuczonych. *Wiel. kuch* 432. — § Tarzać się *transl.*, mazać się, hańbić się, popełniać złe niegodziwe uczynki; sich beflecken, moralisch verunreinigen. *TARZYĆ *cz. niedok.*; *Boh.* tržiti; targować, handlować; feilschen, handeln. Przysięgał się przestać Wiślnéj żeglugi, Choć raz źle tarzył, przecię płynie drugi. *Kchow.* 33. — *Fig* Tarzyć = czynić o co, um etwas handeln, unterhandeln. O ostatek się z nim tarzy. *Pot. Arg.* 407. Hamuj płacz twój, na się ma ten skarzyć, Kto na cudzy błąd goni, a zdrady zwykł tarzyć. *Jag. Wyb. D.* oszukiwać, zdradą narabiać.

*TAS, *ob.* Tasz. TASAK, *ob.* Tesak.

TAŚBIR, TYŹBIR, TYŹBIER, TAŹBIR, TAŹBIER, TESZBIR, u, *m.*, TAŹBIREK *dem.*, cienkusz, podpiwek, z *Niem.* das Tischbier (Kovent), dünnes, schlechtes Bier. Na młoto wywarzonego piwa znowu wodę gorącą leją; ztąd bywają teszbiry i cienkusze dla czeladzi. *Syr.* 945. Tyźbiery. *Syr.* 943. O cienkuszu abo tyźbierze. *Syr.* 959. Taźbiery także przewarzać dobrze, drożdży dodać, i tego ubogim ludziom nie żałować. *Haur. Sk.* 162. *Haur. Ek.* 109. Taźbir do dworu czeladzi robotnéj zawżdy zostawować ma piwowar. *Haur. Ek.* 91. W żołądku jego jedło leży, jak śmierdzące młoto w kadzi, co z niego taźbir zlano. *Rej. Zw.* 157 *b.* Taśbir macie? dajcie mi taśbiru za szeląg. *Opal. Sat.* 26. Białogłowski trunek, woda lub taźbierek. *Żegl. Ad.* 16. Z lodu teźbierek Warecki pijecie, Albo w Weneckim krysztale chłodzony. *Mon.* 71, 714.

TASIEMIEC, mca, *m*, wstęgowiec, *taenia*, pospolicie soliter, robak płaski, na kształt tasiemki, trudny do wyprowadzenia z człowieka, że najmniejsza część pozostała odrasta. *Zool.* 90. der Bandwurm; *Ross.* глиста плоская. TASIEMKOWY, a, e; *Ross.* тесемочный; Band-. Tasiemkowa glista. *Perz. Lek.* 187. — (TASIK, *ob.* Tasz). — TAŚMA, y, *ż.*, TASIEMKA, TASIEMECZKA, i, *ż.*, *dem.*, [z *tureck.* tasma = *ligula. Menin.* I, 952 — 2], pasmo tkane z prostego włókna, (*oppos.* wstęga z jedwabiu); ein starkes Band, ein Zwirnband; *Boh.* pentle, pentlička (cf. pętlica), tkanice (cf. tkanka), tkanička, feffhk, kalaun, kalaunek; *Sorab.* 2. bant; *Carn.* pántlin, pantlek; *Ross.* тесма, тесемка, тесемочка, лента, ленточка; *Eccl.* тасма. Taśma u smuklerza rozmaita, jako to: w wemik, futrowana, w bugler, wężyk, w oczka, w ząbki i t. d. *Magier. Mskr.* Osnowa taśmy u smuklerza, z nici, z jedwabiu i t. d., wzdłuż ramy nasnuta. *ib.* Tasiemka do zawięzywania włosów *Ross.* косоплетина, косоплетинка, косоплетка. Cyrulik mając krew' puszczać, powinien mieć na dorędziu taśmę półtora łokciową, na dwa cale szeroką, do wiązania ręki. *Perz. Cyr.* 2, 110. *Czerw.* 7. (bindę). Tasiemka w xiążce, do znaczenia, gdzie czytający stanął *Ross.* варворка. — *§. Pasem abo taśmą żeniną piersi swoje przywięzywał. *Birk. Kaz. Ob. K* 2 *b.* Gurt, Gürtel. Wenery zwodnicza *taśma. *Karp.* 3, 84. — *Anat.* Taśmy, *ligamenta. Wejch. Anat.* 27, *Vind.* vesilstvu, (*ob.* wiązadła, więzy); die Bänder der Theile im thierischen Körper. Taśma czyli wędzidełko żołędziowe członka męskiego. *Perz. Cyr.* 2, 243. — §. *Fig.* *Taśma myśli, pasmo; der Faden der Gedanken, die Reihe. Jak się porządnie raz ułoży w pamięci cała taśma pryncypalna dziejów, od początku, aż do czasów naszych.... *Mon.* 65, 252; lepiéj pasmo, szereg, ciąg, osnowa. TAŚMIANY, a, e, z tasiem, Band-, Bänder-. W *gzło się i w tkankę taśmianą przebrała. *P. Kchan. Jer.* 170. *TAŚMOWY, *TASIEMKOWY, a, e, od tasiem, Band-; *Ross.* лентный, ленточный. TAŚMIARZ, TASIEMKARZ, a, *m.*, co taśmy, tasiemki robi, der Bandmacher; *Boh.* pentljkař, tkaničkař, tkaničnjk, kalaunkař; *Ross.* ленточникъ. *W rodz. żeńsk.* TAŚMIARKA, TASIEMKARKA; *Boh.* pentljkařka, tkaničkařka. TAŚMIARSKI, TASIEMKARSKI, a, ie, od taśmiarza, tasiemkarza, Bandmacher-; *Boh.* pentljkařský; rzemiosło taśmierskie = TAŚMIARSTWO, TASIEMKARSTWO, Bandmacherey; *Boh.* pentlikarstwj.

TASOWAĆ, -ał, -uje, *cz. niedok.*, kartować, karty do rozdania mieszać; *Ross.* тасовать, потасоватъ, die Karten mischen. Ustawicznie zbiera i tasuje karty, tak że są zabrudzone. *N. Pam.* 2, 166. Tasowanie kart *Ross.* тасовка. — *§. Poraź na głowę nieprzyjaciela, Niech z pola zstępuje, Obcy niech w twojéj ziemi szatrów nie tasuje. *Stryjk. Gon. N* 3. (niech namiotów nie rozwinie, niech chorągwi nie rozpostrze). — §. *Fig.* Tasować, knuć co, stosować, przysposabiać, układać, n. p. Chcąc się jednowładnym uczynić, wszystkie przypadki tak tasować, żeby go musieli postawić na czele wojska. *Ossol. Wyr.*

TASZ, TAS, u, *m.*, TASIK, a, *m.*, *dem.*, TASZA, y, *ż.*, *dem.*, buda kramarska płachtami okryta, kram pod namiotem; *Vind.* predauniza, shtazuna; *Croat.* staczun; *Eccl.* лавка торговая, eine Krämerbude mit Leintücher bedeckt, ein Krämerzelt. Kupcy po miasteczkach z kramami, kramikami, taszami, tasikami przejeżdżający, nie wprzód tasze swoje rozbijać będą, aż rejestra towarów urzędowi podadzą. *Vol. Leg.* 5, 186. Stawiąc po rynkach tasy i stragany, zysku szukali. *Nar. Hst.* 5, 451. Jezus z kościoła kupców wysiekł biczem, Powywracał im tasze, powywracał stoły. *Pot. Zac.* 8. W obozie tasze rozpostrze i barany ukradzione będzie przedawał. *Birk. Kaw. Mal. B* 3. Chociażby drugi wszystkie pozakupiał tasze, Nic przecię nad potrzebę, takie żądze nasze. *Pot. Arg.* 439. Pod tasami, szopami, kuglarze szaleństwa swe wyprawowali. *Nar. Tac.* 2, 243. pod rozpiętą płachtą czyli namiotem, pod płóciennym dachem. TASZKA, i, *ż.*; *Boh.* taška (taškař rzezimieszek); *Sorab.* 2. tascha; *Vind.* tashka, toshel, doulhak, harshat, moshna, (cf. mieszek); *Croat.* taska, torbicza; *Hung.* táska; *Ross. vulg.* зепь; kieszeń, kieszonka, kieska, worek; (*Germ.* die Tasche; *Svec.* taska; *Holl.* tas, tasch; *Lat. med. et Ital.* tasca); der Beutel, Geldbeutel. Sięgnął do taszki i dobywał flaszki. *P. Kchan. Orl.* 1, 211. Gdy masz próżne taszki, Nie siadaj do flaszki. *Min. Ryt.* 4, 179. Nie bójcie się, taż to taszka sprawuje! *Wys. Kat.* 138. Chełpiła się, w swą taszkę trzepiąc, że z téj się kalety rodzą kasztelani. *Jag. Gr. B* 3 *b.* Porwono łakomstwo fraszce, Byle grosz na grosz był w taszce. *Ryb. Gęśl. B*, 2 *b.* — Taszki u miecza, pokrywka rękojeści miecza. *Włod.* — *Botan.* Taszka, TASZNIK, u, *m.*, TESZNIK, ziele, ma listki, jakoby kaletki abo taszki, *Thlaspi bursa pastoris*, kaleta pasterska, tobołki, das Täschenkraut, Täschelkraut, die Hirtentasche. *Sienn.* 26, *Carn.* bobûlza, kobulèza; *Bosn.* gusomacyja trava.

TATA, y, *m.*, TATKA, i, *m.*, TATEK, tka, *m.*, TATUŚ, TATUSIEK, TATYNECZEK, TATULO, TATYNEK, TATULKO, TATUNIO, TATYLEŃKO, TATUNIEŃKO, TATUSIEŃKO, TATEŃKO *dem*; ojczeńko, *puerorum vox patrem compellantium*; *Boh.* tata, tatjk, tatjček; *Slov.* tatík, tato, otĕc *parens*, (stari otec neb tatík, dĕdo =

dziadek); *Carn.* ata; *Vind.* atei, ata, tatei, tatek, ozhek; *Croat.* jàpa, japek, japicza; *Dal.* chyako, otacz; *Hung.* apa, atya, attya; *Ross.* тята, тятинька, батя; *Mexic.* tatl; *Germ.* Tatta, Tatte, Pappa; *Epirot.* tata; *Thessal.* τέττα; *Lat.* tata; *Angl.* dad, dadde, (cf. *nostr.* dziad, dziatki); *Hisp.* taita; *Turc.* tada, ata; *Goth.* atta; *Lapp.* atye, atzhie, (*ob.* Ociec, Ojciec, cf. papa); *Sorab.* 1. *et* 2. nan = ociec, (cf. niańka). Dziecię za nim biegało i wołało: tata, tata! *Sk. Żyw.* 1, 129. *Birk. Kaz. Ob. E* 2. Ś Wojciecha Słowacy zwali tata, jako ojca. *Gwagn.* 662. *Biel. Hst.* 299 Ah tato, ciesz płaczącą, tul mamunią tato. *Przyb. Ab.* 226. Prosi Kupido Jowisza, jak taty o pomoc. *Morszt.* 96. Szukałem; gdzie twój stary tata. *Tręb. S. M.* 27. Zaczerwienił się nasz tatek, Że się wstydzi sprawek dziatek. *Dwor. G* 2. Tatkowie wasi, co z prosta wierzyli, By dziś powstali, takby się dziwili, Gdzież pokój święty, jedność, stała wiara? Wzięła ją mara! *Stryjk. Gon.* 3. (przodkowie, rodzice). Wstydźże się tatku z babiemi bajkami historyków świętych potwarzać. *Pim. Kam.* 287. (dziadku, babiarzu). Masz dobrego tatkę. *Zygr. Pap.* 334. Kochany tatuneńku. *Teat.* 15. *c*, 50. Nie, tatuleńku. *ib.* 7. *b*, 49. Tatyneczku. *ib.* 43. *c*, 66. *Wyb.* Opowiem wszystko tatulowi. *ib.* 29, 90. Mój tatulu. *ib.* 51. *b*, 72. Tatulku! *Mon.* 73 420 Tatulo się będzie dziwował. *Teat.* 22, 60 Kochany tatuniu. *Ossol. Str.* 3. Prawił tatuś sędziwy synowi daremnie. *Pot. Jow.* 27 O tym jak tatuś, dziaduś i pradziaduś bynajmniéj nie wiedział. *Pam.* 84, 370. Wełnę drą z pana tatuśka. *Rej. Wiz.* 57. — Tatuś = dziad, staruszek, ein altes Männchen. Ale i mój pan, taki tatuś, taki starzec, przecież do trzech się razem umizga. *Zabł. Dz.* 96. TATAĆ *cz. niedok.* tata wołać, Papa rufen. (*Vind.* tatati, atati = paplać). Wdzięcznie rodzicom swoim pochlebiała, Ojcu tatała, matce zaś mamała. *Past. Fid.* 195

TATAR, TATARZYN, a, *m.*, 'TATARA, y, *m.*, *Germ.* der Tatar, Tartar; *Boh.* Tatar; *Sorab.* 1. Tartiar; (*Sorab.* 2. Tartar = poganin); *Vind.* Tartar; *Croat.* Tertar; *Bosn.* Tartarin; *Slav.* Tartarin; *Ross.* Татаринъ; *Eccl.* Скvтъ, Скvтянинъ, Козаръ, (cf. kozierz). Tatarowie, naród Scytów, który lub to od rzeki, lub od rozrodzenia, imienia tego, do którego się sami znają, dostąpił. *Krom.* 218. Scyta Tatarzyn, że tatę, t. j. ojca zarzyna. *Urs. Gr.* 325. Lotny Tatarzyn. *Groch. W.* 515. Hardy Tatara. *Birk. Kant. C.* Lepiéj u was Tatarą być, niż synem: Tatarze waszemu wolno z danną swą poczać, co chce, przedać, frymarczyć, zapisać. *Birk. o Exorb.* 23, (cf. Szkot). Dostrzegłem nieraz, że wyraz Tatarzyn znaczył u Chinczyków zdrajcę i hultaja. *N. Pam.* 22, 14. Nędzniki one, by też byli przed Tatarzy rzecz swą prowadzili, osądzonoby je było niewinnemi 1 *Leop.* 2 *Mach.* 4, 47. *Bibl. Gd. id.* (nawet przed najsroższymi ludźmi). Pojmałem Tatarzyna; Wiedźże go sam; Nie chce iść; Pódźże ty sam; Nie chce mnie puścić. *Kys. Ad.* 54. *Pot. Jow.* 190, (cf wilka za uszy trzymać; ani mnie tam, ani mnie sam). TATARAK, *ob* Tatarskie ziele. TATARCZANKA, i, *ż.*, słoma tatarczana; *Carn.* aidovza, Heidekornstroh. Siana pięknego owcom dawał, także grochowin, tatarczanki. *Haur. Ek.* 125. TATARCZUCH, a, *m.*, chleb z tatarki. *Syr.* 1003, *Carn* ajdovnek = hreczuszek, Brot von Heidekorn. Tatarczuch, paluch, łazanek z tatarki, Heidekornkuchen. TATARCZANY, a, e, z tatarki zrobiony, von Heidekorn. Tatarczana kasza abo krupy mniéj posilne, niżli żytne. *Syr.* 1004. TATARCZYSKO, a, *n.*; §. 1) pole, na którym tatarka była, das Heidekornfeld. Na tatarczysku co siać. *Haur. Sk.* 9. — §. 2) *Contemn.* Tatarczysko, paskudna tatarka. *X. Kam.*, schlechtes Heidekorn. — §. 3) Brzydki, dziki Tatar, ein scheußlicher Tatar. TATARCZYZNA, TATARSZCZYZNA, y, *ż.*, wszystko co się Tatarów tyczy, co do nich należy, das Tatarische. Nakazujemy lustrowanie tatarczyzn. *Vol. Leg.* 3, 583. osiadłości Tatarów w Litwie, Tatarencolonien. Tatarowie paląc i zabijając, aż do Opola przepadłszy, po trzecim miesiącu odeszli; rok téj tatarszczyzny był 1260. *Krom.* 271. zagonu, najazdu Tatarskiego; Tatarenzüge, Streifzüge. W one tatarszczyzny, które po odjechaniu Henryka częste bywały, wychadzali i plon odbijali. *Papr. Ryc.* 295. — Tatarszczyzna, język tatarski, obyczaje Tatarskie; das Tatarische, Tatarische Sprache, Sitten u. s. w. — Tatarszczyzna, towary Tatarskie, Tatarische Waaren. — §. Tatarczyzna = TATARYA, yi, *ż.*, TATARY, ów *plur.*, (cf. Tatry), kraj Tatarski: *Germ.* die Tatarey; *Slav.* Tatarska; *Boh.* Tatary, Tatarská země. Tatarya Moskiewska, Chińska, wielka; Tatarya mniejsza, Perekopska. *Dykc. Geogr.* 3, 104. Ma-li być co złego, na Tatary. *Cn. Ad.* 472. (*in Pyrrhaeorum regionem, omnibus exosam*, cf. Tatry). W Tatarzech nie znajdziesz i jednego filozofa, a we Włoszech bez liku. *Petr. Et.* 139. TATARECZKA, i, *ż.*, *allium schoenoprasum*, gatunek cebuli, szczypiorek z niéj używa się do kuchni. *Kluk. Dykc.* 1, 24, *Vind.* drobnjak, drobnak, shnidvah, resaniza; der Schnittlauch. TATARKA, i, *ż.*, §. 1) gryka, hreczka, poganka. *Ład. H. N.* 47, *Slov.* pohanka; *Sorab.* 2. hejda; *Carn.* ajda; *Croat.* hajdina, hajda; *Slav.* helda; *Hung.* hajdéna; *Ross.* гречиха, der Buchweizen, das Heidekorn, (cf. siedmioletka). Tatarkę i inne krupy przedawać. *Zygr. Pap* 154. — §. 2) Tatarka, antilope, *ob.* Sudak. — §. 3) Tatarka, Tatarkini, Tatarzynia, Tatarczyni, kobieta Tatarska, die Tatarinn. Gdy się grzała u ognia Tatarka, obaczyli, iż niewiasta a nie chłop, co ich powiązała. *Biel. Św.* 287. Zabita z hakownicy Tatarkini, w odzieniu chłopskim. *ib.* TATARKOWATY, a, e, na kształt tatarki, hreczki; wie Buchweizen, heidekornähnlich. Rudę żelazną czarniawą kostkową, nasi górnicy zowią tatarkowatą. *Os. Rud.* 13. TATARSKI, a, ie, do Tatarów należący; *Boh.* Tatarský; *Sorab.* 1. Tartarski; *Croat.* Tatárszki, Tatarisch. 'Ty zająca szukasz, pies potraw Tatarskich. *Bielaw. Myśl. B* 3 *b.* (ścierwów). Tatarskie kupy pustoszące kraje, w dawnych autorach nazywane zagonami, które rozpuszczali Tatarowie w czambuł. *Czart. Myśl.* 100. Tatarskie hordy, Tatarski szlak, *vide sub his.* — Obejdą się bez tego, jak Tatarskie wesele bez marcypanów. *Teat.* 24. *b*, 33. Chłopa skarać do zamku na Tatarską robotę. *Haur. Sk.* 229. (do taczek). Grubian ten,

tak po Tatarsku obszedł się z tobą. *Teat.* 31, 57. — *Bot.* Tatarskie ziele, rajska trawa, [Szuwar *qu. v.* 2], Tatarak, u, *m*, *acorus*, der Kalmus; *Boh.* přestworec; *Sorab.* 1. brostwon, brostwonz, kholmus; *Carn.* kolmésh, mezhizhje; *Bosn.* min vodeni, mantumien; *Ross.* ирь; korzeń jego rozgrzewa i umacnia żołądek; smaża go w tabliczkach w cukrze. *Kluk. Rośl.* 2, 261. TATARZYN, *ob.* Tatar. — (TATEK, TATKA, *ob.* Tata). — TATRY, -ów *plur.*, [część Karpat w Sandeck. 2], Karpak, Krapak, Krępak, pasmo gór między Polską, Węgrami i Siedmiogrodem. *Krom.* 1, die Karpathen, das Karpathische Gebirge, [das Tatra-Gebirge 2]; *Boh.* Babj hory, Tatry. Stoją Tatry wysokie i długie Bieściady, I bory gałęziste i szczepione sady. *Zbil. Żyw. B* 2. — (*Slov. Prov.* Za babku bi i kozu pres Tatri hnal; za babkę (za szeląg) i kozę przez Tatry gnałby = łakomy na zysk). — *Latius:* [Tatra, wysoka skała; *malorusk.* tatra, towtra; *wołosk.* patra, katra; *porówn. łac.* petra 2]; tatry, wysokie góry, hohe Berge. Wiarą ruszyć można tatry. *Pot. Arg.* 627. Czynią się Argusami, lecz kretom równi; okiem chcą przenieść i tatry. *Zab.* 15, 180. — *Singul.* Kurzawe chmury z szczytów jakiéj tatry wznoszą się. *Przyb. Milt.* 51. z góry wysokiéj.

TATULO, TATEŃKO TATUŚ etc., *ob.* Tata. TATULOWY, TATUNIOWY, TATUSIOWY, a, e, *blande:* ojcowski, od tatunia; Papas=, väterlich, des lieben Väterchen. Jam sobie wróżyła, nieszczęśliwa matka, Że mój Antoś mieć będzie nieboszczyka dziadka I tatulową dobroć. *Nar. Dz.* 3, 21. Rozmowę tatuniową z Wc Panem pamiętam. *Teat.* 28, 7. Dobra rada tatusiowa. *Papr. Koł. C* 3. TATUSIEĆ, TATUŚKOWAĆ *med. niedok.*, *patrizare*, czynić jako ociec, naśladować ojca. *Mącz.*, dem H. Papa nachschlachten. — *Aliter:* Już sobie podtatusiał. *Tr.* podstarzał sobie, er ist schon ein altes Männchen.

TATUF, TAU, TAUF! różne szczeki psów wyrażając, das verschiedene Anschlagen der Hunde auszudrücken. Na niedźwiedzia psi idą przeraźliwie wrzeszcząc: tatuf tatuf, tau tau. *Haur. Sk.* 340. Na wilka psi wydają takie głosy: tauf, tau, tauf, ja-jau, ja jau. *ib.* 339.

TAURYKA, i, *ż.*, *Chersonesus Taurica*, Krym, die Krimm. *Dykc. Geogr.* 2, 50 Tauryka, historya tego kraju p. *Naruszewicza*. *TAURYK, TAURYCZANIN, a, *m.*, Tatar Krymski, ein Krimmischer Tatar. Tauryk, gdy się wysworuje, Kraje Polskie swym trwoży tłumem, i plondruje. *Kulig. Her.* 55. Tauryk srogi Biańca skrępował pęty za ręce i nogi *ib.* 214. TAURYCKI, a, ie, od Tauryki, Krymski, Krimmisch.

TAUTOLOGIA, *ob.* Tosamość.

*TAWASZA = *Tatar.*, przewóz. *Gwagn.* 260. *Tawane. *Biel.* 414.

TAWKA, i, *ż.*, Krzyż u pałasza, składa się z glifesu, tawki, wąsów, rękojeści, kapturka na rękojeść i palucha. *Magier. M.kr.*

TAWTA, *ob.* Tafta.

TAŻ, TĄŻ, *ob.* Ten, Tenże. TAŻBIR, *ob.* Taśbir.

TĄŻYĆ, *TUŻYĆ, [z *rusk.* 2]. (*Tężyć *qu. v.*), *med. niedok.*, *Boh.* taužiti, (taucham něčemu *appeto*; *Slov.* tužit *anhelare*, sužugi *ango*; *Sorab.* 1. tjschu *taedet me*; *Carn.* tuham = gryzę się, thôshem, toshùjem = oskarżam, togotim *irascor*; *Vind.* toshit, se pertoshit, poteshati, obteshati *conqueri*, toshit, satoshit *accusare*; *Croat.* tuguvati, tugûjem *moereo*, *angor*; potusujèmsze *queritor*; *Slav.* túxiti = skarżyć się; *Bosn.* tugovati, ustugovati, sgjalostitise *moerere*, (tusgitise *queri*, *accusare*, stusgitise, *nauseare*); *Rag.* tûxiti, tujgovatti, (tûxitise, túxiti, potûxitise *queri*, *gemere*, stûxiti tkoga *nauseare*); *Ross.* тужить, тужу, стужатися, растосковаться; (*Eccl.* [тѫжити *anxium esse* 2], сътѫжати nudzić, natrętnym być, prześladować, uciskać, притужаю, принуждаю przymuszam; cf. *Lat.* taedet, pertaesus; *Hebr.* דוה davah, *elanguit*, דוית deoth, *languores*); tęsknieć po kim, *tęgę mieć po kim; *sed* tążyć *saepius de brutis dicitur*, tęsknić *de homine*. *Cn. Th.* 1158; *Vind.* sheliti, posheliti, sheluvati, borshuvati, zhleti, obshuvati, shaditi, sich nach einem Abwesenden ängstlich sehnen, (Preuß. sich nach einem bangen). Tążyły do drugich cielęta kradzione. *Klon. Wor.* 23. Gdy już jagnięta zapomną po matkach tążyć.... *Cresc.* 562. *Desiderium magnum tui hic reliquisti:* wszyscy tu po tobie tążą. *Mącz.* Gdy męża nie będzie w domu, żona będzie tążyć, jako po swym serdecznym przyjacielu. *Petr. Ek.* 21. Umarła mu żona, po któréj począł bardzo tążyć. *Stryjk.* 287. Po kimże chłop prosty ma *tużyć, Który ustawnie musi robić albo służyć. *Simon. Siel.* 28. Nie umiem załamywać rąk, ni zbytnie tążyć, Gdy groźny szturm w zamętnéj chce toni pogrążyć Okręt. *Hor.* 2, 194. *Kniaż.* zasmucać się, sich betrüben. Do nieba zawsze tąży. *Birk. Kant. B* 4. er schmachtet nach dem Himmel. Tążył żołnierz do bitwy. *Chrośc. Luk.* 2, 68. — *Ig.* Tążyć, stążyć się, utążyć, unudzić się, znudzić się, stęsknić się; etwas satt bekommen, einen Ekel haben, überdrüßig werden. Bogacze, gdyby i najdłużéj tu mieszkali, nie stążyliby się. *Biał. Post.* 265. Już należy na mię, ku końcowi rzeczy mojéj się mieć, abym wam tęskności i stążenia nie uczynił, *satietas*. *Mącz.* Ekel, Ueberdruß. Nie utęsknę się, nie utążę nigdy, ani w mieście, ani na wsi; *odium nunquam me percipit urbis etc.* *Mącz.* Jużem się utążył nad naukami; *satietas jam me tenet.* *Mącz.* — *Passiv.* Utążyć się, uprzykrzyć się, obmierznąć; lästig werden, zur Last fallen. Jak się skoro utąże, wstęsknie, przemieni miejsce; *ubi satietas coepit fieri.* *Mącz.*

T C.

*TCHŁO, *ob.* Tło.

TCHAWICA, y, *ż.*, krtań, rura w gardle, którą duch idzie. *Sienn. Wykł.*, die Luftröhre; *Boh.* dychawice; *Sorab.* 1. déchacztwo, kerka, dechenla trubka; *Vind.* odihalze, oduhalze, gergutez; *Carn.* dushnik; *Rag.* dusenîk, odihavizа; *Ross.* дыхало, дыхальцо; *distng.* gardziel. TCHEM, TCHU, *ob.* Dech. TCHNĄĆ, tchnął, tchnie, tchnę *med. jedntl.*, dech wypuszczać, a zaś wpuszczać, dychać, oddychać: athmen, Athem hohlen; *Boh.* dchnauti, dchnuti; *Sorab.* 1. décham; *Carn.* diham; *Vind.* dihati, dehniti, dihuvati, sapopushati, (dishati, duh dajeti, dishezh biti, dehniti = pachnąć, zapach wydawać); *Croat.* dihati, dehati, dishem, děhnuti, dehnem, dàhnem, dihanje, dě-

hnenye; (dehnenye = wonia, pachnienie, zapach); *Slav.* dihati; *Ross.* дхнуть, дыхнуть, дыхать, дохнуть, дохну, (дохнуть krótko przed zgonem ciężko dychać); *Eccl.* дъхнѫти, дхну, (cf. dunąć; cf. *Sanscr.* atmah; *Germ.* athmen). Tchnąca rzecz, dech abo duszę mająca, ruch, samoruch, co się samo rusza, żywocina. *Cn. Th.* 1138. ein athmendes, ein lebendes Geschöpf, alles, was Athem hat. Wieczni bogowie, bez których zrządzenia, i tchnąć nie mogą wszystkie przyrodzenia. *Past. Fid.* 299. Jakżem się zbiegała, zlatała, ledwo tchnę. *Teat.* 62. Którzy popełniają taką zbrodnię, nietylko bez zgryzoty zasnąć, ale tchnąć nawet bez bojaźni nie mogą, *respirare*. *Siem. Cyc.* 72, (cf. pisnąć). Bez ojców ś. wy ani tchniecie. *Smotr. Ex.* 6. Na ten czas żaden nie śmiał przeciwko przepowiadaniu ewanielii tchnąć. *Baz. Hst.* 27. Duch, co w nas tchnie, prędziuchno upływa. *Bardz. Trag.* 201. (co nas ożywia). — *Transitive cum Accus.* Tchnie tu powietrze i zdrowe i miłe. *Zab.* 16, 186. *Kniaź.* wciąga w się tchem, oddycha nim; einathmen, athmen eine gesunde Luft. — Tchnąć gwałtownie, mocno, dyszeć, keichen. Kto raz nazbyt prędko, raz nazbyt pomału chodzi, od niemiernego kwapienia musi tchnąć. *Kosz. Lor.* 4 *b.* Tchnęły konie od biegu, i dymem kurzyły. *P. Kchan. Jer.* 255. Silną pięścią się w piersi ciężko tchnące bije. *Przyb. Ab.* 153. — §. Tchnąć, chuchać, n. p. na kogo, hauchen, anhauchen. Tchnął na uczniów Jezus, mówiąc im: bierzcie ducha ś. *Odym. Św.* 2, *N n.* 1 *Leop. Joan.* 20, 22 (er bließ sie an. Luth.). Czyni kapłan przy exorcyzmie tchnienie. *Hrbst. Lek. D* 4 *b.*, (cf. chuch). Z ducha jednego i zimno tchnął i ciepło. *Tward. Wł.* 111. (i chuchał i dmuchał) — §. *Fig. transl.* W słowach jego szczéra tchnie prawda. *Teat.* 33. *d*, 29. wydaje się, przebija się, jest ich duszą, in seinen Worten athmet reine Wahrheit. — *Cum Instr.* Tchnąć czym, dychać czym, oddychać czym, przepełnionym być czym; von etwas beseelt seyn, voll seyn, mit etwas angefüllt seyn, athmen, keichen, schnauben. Jedną duszą w dwoch ciałach tchnęli. *Mon.* 70, 654. zgodni, jednomyślni, jednoduszni, (*Vind.* enodushen, enovolen; *Ross.* единодушный; *Eccl.* единодушный, согласнодушный, у котораго душа или сердце согласно; *Graec.* ὁμόψυχος *unanimis*; *Eccl.* единодушствую, *Graec.* ὁμοψυχέω, *Subst.* единодушіе, *Graec.* ὁμοψυχία; *Vind.* enodushnost, enovolnost; *Rag.* jednodusenos *sympathia*). Jego duchem tchnie. *Cn. Ad.* 311. (jednem duchem tchną, jedna to dusza, wierni przyjaciele; lub też: od niego nastrojony, nauczony poduszczony; cf. jak dudy nadmą, tak grają). Taż to dziś między nami panuje szczerość, którą dawniéj tchnęliśmy wszyscy. *Teat.* 55 *d*, 56 Pókiś tchnęła prostotą, kochałem z ciałem piękną duszę. *Hul. Ow.* 67. Paweł tchnął groźbami i morderstwy na ucznie pańskie. *Żarn. Post.* 3, 552 — Tchnąć co w kogo = wpajać, wlewać; in einen einathmen, einhauchen, einflößen. Tchnij mu odwagę w serce. *Dmoch. Il.* 2, 104. Obywatelom od jarzma cudzoziemskiego wraża wstręt, a tchnie miłość ojczyzny. *Przyb. Luz.* 240 Poważna jego postać tchnie w wszystkich święte poszanowanie dla niego. *Stas. Num.* 1, 218.

TCHÓRZ, 'TÓRZ, a, *m.*: *Boh.* tchoř, schoř; *Slov.* tchor; *Sorab.* 1. tkore, twóř; *Sorab.* 2. twoř, (cf. trwożyć); *Carn.* dihûr, (*a verbo* diham, dishim *olere*, *quia foetorem exhalat*, cf. dyszeć, dech, tchnąć); *Vind.* duhur, smerduh, (cf. śmierdziuch); *Croat.* torecz; *Rag.* zlatko; *Ross.* хорюкъ, хорекъ, хоречекъ; *mustella putorius*, der Iltis, bardzo podobny do kuny domowéj; bardzo przykrą wydaje wonię; szkodliwy gospodarstwu. *Zool.* 323. — §. Tchórz, symbol bojaźni = zając, Symbol der Furchtsamkeit, Feigherzigkeit. Doma lew, na wojnie tchórz. *Cn. Ad.* 525. (na bruku meżny, gębą wojuje). Tchórz go obleciał. *Psalmod.* 67. bojaźń go opadła, (cf. Pietrek); Furcht, Feigherzigkeit überfiel ihn. Tak-li ich srogie obleciały tchórze, Że się bez wstydu za murami kryją. *Chrośc. Fars.* 279. Tchórzem podszyty. *Auszp.* 25 *Żebr. Ad.* 255. 'Torzem podszyty. *Opal. Sat.* 97. Tchórz, bojaźliwy, zajęczego serca człowiek. *Cn. Ad.* 38. truś, zastraszyłby go macharzyną; *Boh.* sketa; *Carn.* shleva, arga; *Vind.* pesdliuz, figamosh; *Croat.* zayczoszerchen, (cf. zajęczego serca); *Rag.* strascivaz; *Slav.* strashljivac, ein Hase, ein Feigherziger. Tchórz to, nie żołnierz, i znać z potrzeby uciecze, Kogo we grzbiet, nie w piersi nieprzyjaciel siecze. *Pot. Pocz.* 648. Wyzywałem go po kilka razy na pojedynek; ale podły tchórz nie chciał wychodzić. *Mon.* 74, 45. Rząd niewolniczy czyni ich nikczemnymi i bojaźliwymi tchórzami; nie stawią się nigdy śmiało, ani serdecznie. *Boter.* 3, 98. Wszyscy byli strachy nadziewani, Mogli być w obec 'tórzami nazwani. *Auszp.* 21. Lękliwy i tchórz, boi się, czego się bać nie potrzeba. *Bardz. Boet.* 122. Zacznij odważnie dzieło, tchórzów szczęście mija. *Min. Ryt.* 3, 126; (*audaces fortuna juvat*). Często tchórz tchórza straszy. *Ossol. Baj.* 1. (zając żaby). Tchórzem trąci, *alludit ad qualitatem animalis physicam*, *unaque ad effectum timoris*, cf popuścił ze strachu, cf. kurzyć, bździć, cf. tchórze dymki. TCHÓRZĄTKO, a, *n.*, *dem.*, ein kleiner Iltis; ein furchtsames Häschen. Jakie tchórzątko, jak ci ręce drżą. *Teat.* 1. *c*, 37. TCHÓRZĘ, ęcia, *n.*, pisklę tchórzowe, das Junge des Iltis. Tchórzę opuszczają te miejsca, gdzie się im młode tchórzęta polęgą. *Kluk Zw.* 1, 310. 'TCHÓRZOWAĆ *med. contin.*, Tchórzyć *niedok.*, §. 1) serce tracić, bać się, lękać się, trwożyć z sobą; den Muth verlieren, feigherzig seyn; *Ross.* робѣть, оробѣть. Żołdactwo, które tak tchórzowało, przed nieprzyjacielem pierzchało, srogo współbraci załaje. *Stas. Num.* 2, 125. Idą na pozór śmiało, a każdy z nich tchórzy, Krew' się w każdym z bojaźni porusza i burzy. *Węg. Org.* 20 Mina człowieka tchórzącego. *Teat.* 11. *b*, 25. Nie tchórzała zimność krwi, widziałem go w przypadku, śmiałość doświadczona. *Teat.* 15. *b*. 83 — §. 2) Tchórzyć, kurzyć, wiatru przyrodzonego upuścić: einen Wind lassen, einen fahren lassen, stänkern. *Cn. Th.* 1158. TCHÓRZOWACTWO, 'TCHÓRSTWO, a, *n.*, bojaźń, bojaźliwość; *Vind.* sezhjost, bojezhnost, die Feigherzigkeit, Verzagtheit. W czynach jego nie było znaku tchórzowactwa. *Zab.* 14, 52. Bojaźliwość czyli tchórstwo jest szkodliwą przywarą *Zab.* 11, 71. *Mon.* 71, 55 TCHÓRZOWY, TCHÓRZY, a, e, do tchórza należący, Iltis = ; *Boh.* tcho-

rowy; *Ross.* хорьковый. Tchórza skóra *Vind.* dyharnovnna. — §. Tchórzowy = TCHORZOWATY, a, e, — o *adverb.*, bojaźliwy, furchtsam, feigherzig; *Carn.* mevshast, strahopesdliv; *Ross.* робкій, робокъ. Słabego i tchórzowatego serca. *Teat.* 30, 97. Próżnowanie sprawuje serce tchórze. *Kulig. Her.* 146. Serce zajęcze, oczy tchórzowe, nogi jelenie. *Star. Ryc.* 42. Wytrwał, okrywszy cnotą sierść tchórzową. *Pot. Syl.* 499. Sługa ma się mężnie, śmiało a nietchórzowato stawić, broniąc pana. *Haur. Ek.* 178. Ale czegoż mię te tchórze przechodzą dymki? *Teat.* 30. *b*, 87, *ob.* tchórzem trącić, popuścić, kurzyć, bździć i t. d.

TCHU, *ob.* Dech.

*TCIE = czyta, *czci, *ob.* Czytać, *Czcić. TCIONKA, *ob.* Czcionka. TCZE płótno, *ob.* Tkać. TCZOW, *ob.* Czczew. *TCZY, *ob.* Czczy

*TCZYWO *[adverb.; Eccl.* тъщиво = na próżno 2]. Tczywo było królom dłużéj czekać *Biel.* 477. ckliwo, überdrüßig.

T E.

TEATR, u, *m.*; *Boh.* diwadlo (cf. dziwić), herna; *Sorab.* 1. hrayencza, pžihladwancza; *Carn.* gledaiishe, gledishe, resgledarna, skasalishe, (*ob.* *Glądać, pokazać); *Vind.* rasgledarna, resgledarna, gledalifhnu mestu, resgledalifhe, gledalifhni goder, gledalifhe, vidilu (cf. widziadło), iskasa, fhpetakel, perkasalifhe, skasalifhe; *Rag.* prikâzalisete; *Ross.* зрѣлище, позорище, лицедѣйствіе: *Eccl.* позоръ [*speculatio* 2], позорище, игралище, *ob.* Widowisko, Komedyalnia, Spektakl, Widok. TEATRALNY, a, e, — ie *adverb.*, od teatru, do teatru należący; *Boh.* herecnj, hernj; *Sorab.* 1. hrayenczki, (cf. grający); *Vind.* gledalifhki, komediaski, teatralski, jigrazhnoderski; *Rag.* prikasalisceni; *Croat.* peldokàzni; *Ross.* игралищный, лицедѣйственный; *Eccl.* позорищный, Theater=. Każdego teatralnego dzieła celem ma być zabawa i naprawa obyczajów. *Teat.* 45. *c*, 5.

TEATYN, a, *m.*, zakonnik reguły Karafy, biskupa miasta Teate czyli Chieri, ein Theatinermönch. TEATYNKA, i, *ż.*, zakonnica téjże reguły, eine Theatinernonne. TEATYŃSKI, a, ie, Theatiner=. Zakon Teatyński fundowany 1524. *Tr.*

TEBEL, bla, *m.*, kołek, czop, klin, z *Niem.* der Döbel, Debel, ein Pflock. Cieślo, mocno na tebel bij, by się drzewo nie chwiało, Da-li bóg, to do stu lat *iście będzie stało. *Rej. Wiz.* 84 *b*. U budowania, u murowania, u kopania, u grabarzów wszędy się pilnie upomina, aby grunty dobrze zasadzono, aby mocno na teble bito. *Rej. Zw.* 159 *b*. TEBLOWY, a, e, do tebla należący, Döbel=. Mają wszyscy pasiecznicy mieć wielki teblowy świder. *Kąck. Pas.* 13.

TEBIENKI, TABINKI (*Tr.*), TEBINKI, TYBINKI, -ów *plur.*, sztuki skórzane lub kosztowniejsze dla ozdoby u siodła wiszące, Stücken Zeug oder rothes Leder an den Seiten des Sattels zur Zierath; cf. *Ross.* пепина. Wojewodzie od cara oddany w upominku koń drogo przybrany; był jarczak szczérozłoty, strzemiona i tebienki i bębenek takowyż z obu stron wisiał, w których dwanaście czar szczérozłotych było. *Gwagn.* 563. — §. *Transl. fig.* Po tych swoich drwinkach, Poskrób się bracie w głowę, weźmiesz po tebinkach. *Zabł. Fir.* 32. Jak mi wyciął kuranta! nie źle mi dał po tybinkach. *Mon.* 67, 723.

TĘCHLINA, *ob.* Stęchlina. 1. TĘCHNĄĆ *med. jedntl.*, Tęchnieć *niedok.*, stęchnąć *dok.*; *Boh.* stuchnauti, tuchnauti, tuchnu, stuchlý, tuchlý, tuchliwý, (stuchljk skąpiec); *Vind.* plefnivati, plefnodifhati (cf. pleśnieć), sadeheu, sadehen biti, plefnodifhezh, plefnoviten, plefnivast (cf. pleśniwy), mlakast, mlazhen, mlakoten; *Croat.* dehnuti, dissati *foetere* (*ob.* Tchnąć), dehnen, pridehnut; *Dal.* duhak; *Ross.* тухнуть, тухлый (2. gasnąć), сдохлый (cf. zdechły), сходиться, сдыхаться, (сдохнуть wytchnąć, odetchnąć sobie); wyśmiardnąć się. *Cn. Th.* 1158, muchelu, muchelig werden, anbrüchig riechen oder schmecken. 2. TĘCHNĄĆ *med. jedntl.*, stęchnąć, utęchnąć *dok.*, klęsnąć, osiąkać, opadać z ociękłości; *Boh.* splasknauti, splaskowati (*ob.* Spłaszczyć), (cf. tuhnauti *rigescere*); *Carn.* splahnem; *Croat.* oddúvamsze; *Bosn.* odduttise, odduttise, izduttise, ispihnuti, zdimatise, zdimitise, (oddutti *deturgefacere, oppos. nostr.* odąć), izdimatise, oplasnuti; (*Ross.* утухнуть ugasnąć), wieder zusammen fallen, die angeschwollne Bauchigkeit verlieren. Stęchła puchlina, *desedit tumor. Cn. Th.* 1158. *fig.* sich legen, fallen, legen. Morza czasem rosną, czasem też zaś tęchną i niby skurczone, pokazują swe brzegi obnażone. *Suszyc. Pieśn.* 3, *S* 4 *b*. Nakoniec z nienagła mieszanina ona stęchnęła. *Krom.* 538; (*turba conquievit*). Patrz jak wodne wszędy ucichły rozruchy, Kwoli tobie utęchły w koło wietrzne dmuchy. *Nag. Wirg.* 523. Jako, kiedy kto ogień sosnowy zagasi, Utęchnie płomień srogi, tylko się dym kwasi. *Klon. Wor.* 24. Po dostatecznym utęchnieniu mgły, nowe wojsko nieprzyjaciół zobaczyli. *Krom.* 337. Takie nastąpiło trzęsienie ziemi, że równe pola z górami były, a wierzchy gór utęchniły. *Sk. Dz.* 60. Zaraz po utęchnieniu morowego powietrza, Litwa wpadła. *Krom* 353. Utęchnęło ckliwe pragnienie króla, zmorzone smacznemi obyczajami Jadwigi. *Krom.* 403. Śmiercią jednego złe na czas tylko utęchło, ale nie na zawsze się udusiło. *Nag. Cyc.* 27.

*W TĘCZ; n. p. Niektóry strzelił z łuku w tecz, i ugodził króla. *Radz.* 1 *Reg.* 22, 34. (na niepewną. *Bibl. Gd.*), [na oślep, auf Gerathewohl, porówn. *Eccl.* тещи *currere, fluere* 2], cf. wstecz.

TĘCZA, y, *ż.*; *Boh. et Slov.* duha, (*Germ.* Daube, Taubel deštka); [*disting.* dęga 2]; *Sorab.* 1. tuczel, tutžel; *Sorab.* 2. ptüzza, ptüza, tüzza, tüza; *Carn.* mavèrza; *Vind.* maura, maverza, boshji stol, piauka, (cf. boży stół, cf. pijawka); *Croat.* duga (cf. dęga), puga, huga; *Rag.* dûgha; *Bosn.* dúga, lúk nebèsni; *Dal.* Marie trachicz; *Slav.* dûga; *Eccl.* дуга небеская; *Ross.* радуга; *duha. *Biel. Św.* 3, der Regenbogen; łuk wielofarby na powietrzu, z odbijania się promieni słonecznych o chmury wilgotne. *Otw. Ow.* 20. *Boh. Prog.* 159. Tęcza, obłąk w atmosferze, z siedmiu świateł złożony. *Śniad. Jeogr.* 341. Deszczonosa w rozlicznie się stroi Tęcza farby, gdy na kształt napiętego stoi Łuku. *Bardz. Trag.* 360. Po grzmocie tęcza Ozdobnym pasmem niebo uwieńcza. *Kras. Oss. G.* Łuczna tęcza. *Otw. Ow.* 601. Pod deszcz słońcami tęcza zastrzelona, Niebo długie malować zwykła zachylona; W

któréj barw rozmaitych, lub na tysiąc *sstawa, Rozstępowanie samo oczy w mylkę wdawa; Jedno prawie, a jedno, co się z sobą styka, Ostateczne pokrajki różnica zamyka. *Żebr. Ow.* 128. — *Mythol. personif.* W tym z czerwonemi skrzydły tam z nieba przybyła Tęcza różna, rozliczne barwy z sobą wlecze. *A. Kchan.* 112. (*Iris*) Posłanica Junony Tęcza z pstrą postawą wody chwata. *Żebr. Ow.* 9. — (*Slov. Prov.* Pige, gako duha wodu; *insignis potator*, cf. kamionkao. — *Prov.* Jak w tęczę patrzac. *Past. Fid.* 171. *Wad. Dan* 76. *Morszt.* 51. ciągle patrząc, oczu nie zamrużając: wie in den Regenbogen schauen, seine Blicke fest auf etwas heften. Patrz jak w tęczę, w ten czyn ojca twego. *Ryb. Gesl. C b.* — §. *Archit.* Tęcza w budowli kościołów, drzewo poprzek kościoła od ściany do ściany, niekiedy obłąkowate, ale pospolicie proste, przedzielające część kościoła jednę od drugiéj górą, na którym stoi za zwyczaj krzyż. *Ossol. Wyr.*, cf. Słostram — §. *Anatom.* Tęcza oka, okrążenie źrzenicy różnego koloru, i od tego pochodzą nazwiska błękitnych, czarnych etc., oczu. *Krch. Anat.* 85. *Kluk Zw.* 1, 45 der Reif um den Stern im Auge herum. — §. *Hist. nat.* Tęcza, *papilio Iris*, motyl dzienny, mający skrzydełka ząbkowate, koloru szaro z błękitnym mienionego. *Zool.* 141. ein Schmetterling, ein Tagvogel, die Iris. TĘCZOWY, TĘCZYSTY, a, e, — o *adverb.*, Regenbogen-; *Boh.* duhowý: *Ross.* радужный. Tęczowy słup ukazował się Izraelitom na puszczy. *Rej. Post. B b* 5. Tęczysta błona w oku. *Zool.* 48.

TEDY, *TEGDY *Conjunct.*; *Boh.* tedy, teda, tehdy; *Slov.* tehdy, tehdáž, tedi, tehdi, tehda; *Sorab.* 1. tohde, tohdž, tohodla, dha, (*ob.* Dlatego, *ob.* *Dla); *Sorab.* 2. tegdy, tedi; *Carn.* tedai, tedej; *Vind.* tedai, tai, taku tai, potem, nahajozhnu; *Croat.* onda; *Bosn.* onda, tad, tata, kadano; *Hung.* tehát; *Rag.* tòt, dakle, dake; *Slav.* tada, dakle; *Eccl.* [тъгда 2]. тамс; *Ross.* итакъ, убо; tedy, *conclus.* więc, also. Jutrò tedy zapewne wymaszerują. *Teat.* 15, 67. *Praecedenti* jeśli, wenn, so. Bóg już był, aniżli było wszystko; jeśli był, aniżli było wszystko, tedyć był przed wszystkim czasem i początkiem. *Żarn. Post.* 25. Jeżeliś moim przyjacielem, tedy to uczynisz. *Tr.* — §. *Tempor.* Tedy, w tedy, wtedy, w ten czas. *Cn. Th.* 1159. alsdann, damals, zu der Zeit; *Boh. et Slov.* wtedi; (*Boh.* tehdeyšj ówczesny, w tedy będący); *Sorab.* 2. tegdi, tedi, tedobu, ten zasz; *Vind.* teda, tedai, tai, taisti krat, taisti zhaf, potem, potler, satorei; *Croat.* tada, onda; *Rag.* tada; *Ross.* тогда, (тогдашный ówczesny). Kochać wiernego przyjaciela wtedy, gdy mu fortuna złotym piaskiem miele klepsydrę życia, a kiedy go miota, porzucić, niewielka to cnota. *Mon.* 71, 344. Prawo to od Rusi *tegdyż zaraz przyjęte było. *Obr.* 63. Kiedy tedy, *cum enclit.* kiedyś tedyś, *vide sub* Kiedy. — Tedy, owedy, czasami, dann und wann. Przychodzą jej wprawdzie tedy owedy dobre chwile, ale to nie trwa długo. *Teat.* 7. *c*, 64. Na nic się nie przydały wydane tedy owedy przeciw żydowskim szacherstwom prawa. *Pam.* 85, 1, 416. TĘDY *adverb. loc.*; *Boh.* tudy; *Slov.* tadě, taděl, taděto, tadyto, tudyto, tadělto; *Sorab.* 2. how, hewtoher, (cf. *hajwo); *Carn.* letòd, tòd; *Vind.* to skus, tam skus, leunad, sempruti, grede, sem (*ob.* Sam), stusam; *Croat.* tud, ovud; *Bosn.* amo, ovamo, ovda, ovuda, simmo; *Rag.* tuda; *Slav.* ovuda; *Ross.* туда, *Eccl.* тѣдѣ, сѣмо, cf. *Germ.* dannen, von dannen; *nostr.* ztąd; *Anglos.* thenana; *Angl.* thence; *Svec.* taedan; *Isl.* tadan); tędy, tą drogą, przez to miejsce, *oppos.* owędy; hier durch, diesen Weg. Tędyś przyszedł, tędy wychodź. *Teat.* 29. *c*, 55. Idź tylko, a kędy Droga ta poprowadzi, zaraz miej się tędy. *A. Kchan.* 15. Jeśli nie tędy, tedy owędy. *Cn. Ad.* 318. (jeśli się tak nie powiedzie, więc owak). Rozum i tędy i owędy *pochociom ustępuje. *Gorn. Sen.* 95, *Eccl.* сѣмо и онамо.

*TĘGA, i, *ż.*, tęsknica, tęsknienie: *Boh.* tuha, tužba, tauženy, tesknost; (*Sorab.* 1. tužnosčž *ardor*; *Carn.* tógóta *iracundia*, toshba *accusatio*); *Vind.* tegota = melankolia; *Vind.* teshava *nausea*, (toshba, toshva, toshuvanje, tóshenie *accusatio*); *Dal.* tuga; *Croat.* túga *calamitas*, *miseria*, *anxietas*, (tusba = skarga); *Bosn.* túga, zlavoglja, sgjalost *moeror, aerumna, moeror*, (tusgba *querela*); *Slav.* tùga *anxietas*; *Rag.* tughn, tùga *nausea*, *fastidium*, (tuxba *querimonia*), *Eccl.* тѫга, тѫженіе, дохновлѣніе; *Ross.* тоска, стуженіе ucisk, et *Hebr.* תוגה taongeh, *moeror*), die Sehnsucht nach einem. Tęga, tęsknica, *taedium.* *Volck.* 979. *Desiderare aliquem*, mieć tęgę po kim. *Macz.* (*tażyć, *tężyć = tęsknić po kim). *Desiderium*, chuć, żądliwość, pożądanie, tęga. *Macz.* *Teneor desiderio tui*, *wielmi mię tęga po tobie. *Macz.*

*TĘGDYĆ. *Obr.* 63, *ob.* Tedy.

TĘGI, a, ie, Tęższy *Comp.*, TĘGO *adverb.*, Tężej *Comp.*; *Boh.* tuhy, (*adverb.* tuže, tauž bardzo, bardziéj), notný; *Slov.* tuhý, tuhí, *firmus strictus*; *Sorab.* 2. kschutti, kschusche, krusche; *Vind.* tog, okoren, terden, vterden, oterjen, voker; *Ross.* тугій, (тугій skąpy, тугонекъ przeskępszy), плотный, плотно, молодцоватый, напрягій (cf. naprężony), матерый, матеръ; *Eccl.* [тагъ 2], очюнь, вельми, зѣло; (cf. *Lat.* tensus, tendere; *Germ.* tüchtig; *Svec.* dugtig; *Angl.* doughty, *obs. Germ.* Tucht moc); niemiękki, sztywny, niegiętki, twardy; steif, fest, stramm, hart. Tęga tektura papierowa. *Perz. Cyr.* 2, 40. Ciało tęgie. *Hub. Mech.* 75. Łodyga tęga *rigida*, kiedy sama bez podpory stać może. *Bot. Nar.* 39. Nieco tęgi *Ross.* туговатый, крутенекъ, плотноватый. Nie tęgi, obwisły *Vind.* slaboshilast, slabovuden, dolspushen, povisnjen. — *Transl.* Tęgi, mocny, stark. Coraz tęższe czuję zapachy. *Węg. Marm.* 3, 57. Tęgi, główny, walny, mocny, silny, nielada, (cf. lepski, gracki); stark, mächtig, tüchtig, gewaltig, groß, viel. Atakującym tęgi dał odpór. *Ust. Konst.* 2, 115. (waleczny). O szczęśliwy autorze, co z twej głowy tęgiéj Co miesiąc się bez trudu liczne rodzą księgi. *Teat.* 45. *c*, 4. Bardzo to są święte księgi, Lecz od złych ludzi falsz w nie wmieszan tęgi. *Paszk. Dz.* 89. (potężny). Tego trudno dokazać bez wielkich pieniędzy, Znać dobrze, że tam byli gospodarze tędzy. *J. Kchan. Dz.* 32. wielcy, przedni, walni, treffliche Wirthe. W rękę wziął Jupiter piorun niepochybny, którym więc, rzecz tęga, Przez ziemię aż do piekła ostatniego sięga.

J. Kchan. Dz. 27. rzecz bez przykładu, nielada, etwas unerhört gewaltiges. Usypia tego. *Teat.* 39, 287. mocno, do nie przebudzenia, na obie uszy, er schläft fest ein. Tężej się trzymają, czego się nauczyli, aniżeli tego, z czym się urodzili. *Klok. Turk.* 55. uparciej, fester, hartnäckiger. Starodawny i tęgo trwający zwyczaj. *Fur. Uw. E* 2. — § Ziemia tęga, ląd, stała ziemia, das feste Land; *Ross.* материкъ, матерая земля.

Pochodz. *tęgość, tężyzna, tężyć; natężyć, zatężyć, ztężyć się, potęga, potężny, wytężyć, przytężyć.*

*TEGODNIE, TYGODNIE, *ob.* Tydzień. TEGODNIOWY, TEGODZIENNY, a, e, do tego dnia należący; *Ross.* сегодняшный, севоднишный, denselben Tag angebend. Tegodniowy generał, odprawujący służbę tego dnia, o którym mowa. *Jak. Art.* 3, 320. *(général du jour)*. Tegodniowy, tego dnia uczyniony, o którym mowa. *Cn. Th.* 1139. — *Dstng.* Tygodniowy.

TEGOKRUSZ, u, *m.*, kruszec śpisglasowy. *Kluk. Kop.* 2, 240. stahldichtes Erz.

TEGOMIESIĘCZNY, a, e, n. p. Tegomiesięczne listy. *Tr.*, vom selbigen Monat, von diesem Monate.

TEGOPOJ, ja, *m.*, co wiele pić może, nie tracąc przytomności. *Czart. Mskr.* ein tüchtiger Zecher.

TEGOROCZNY; *Slov.* tohoročný, *ob.* Jary, Latosi. TEGOWIECZNY, a, e, *Teat.* 22, *c*, 72, von diesem Jahrhundert, Zeitalter. Tegowieczna eleganeya. *Pam. Warsz.* 3, 328.

TĘGOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* tuhost; *Vind.* terdnost, stanovitnost; *Ross.* тугость, плотность, прочность; *Eccl.* благомощие; niegiętkość, sztywność, siła, moc, silność, łepskość; die Steife, Festigkeit, Heftigkeit, Mächtigkeit, Tüchtigkeit, Strenge. Pomierna tęgość, *Ross.* плотноватость. Tęgość papieru. Tęgość zimy. Tęgością snu zatłumi snujące się imaginacyi w umysle wyrazy. *Mon.* 72, 629. Przy zaletach serca i dowcipu, nie miał on tęgości charakteru, t. j. duszy mocnéj, stałéj i nieporuszonéj. *N. Pam.* 4, 79.

TEJS, u, m., [z *Niem.* 2], *Tibiscus*, Cisa, wielka rzéka w Węgrzech. *Dykc. Geogr.* 3, 114; *Boh.* Tisa; *Slav.* Tissa, die Theiß in Ungarn, cf. cis, cisowe drzewo.

*TEJSTY, a, e, n. p. Kosztownie przyprawne olejki albo *tejste maści. *Kosz. Lor.* 19 *b.* może tłuste, lub te *iste, *ob.* *Isty.

TEKA, i, *ż.*, (z *Łac.* tegere), § 1) futeralik na papiery; *Rag.* kgnixna zavlaka, eine Theke, eine Mappe, Papiere darin zu tragen oder darauf zu schreiben. Do szkoły z teką chodzić. *Teat.* 52. *d.* 79. Nosiłem za panem w szkołach tekę. *Teat.* 43. *b*, 99. *et* 53. 75. Uczony trawi wiele lat w szkołach i nad teką. *Mon.* 75, 629. Jeszcze mu do szkoły z teką chodzić = niedouczony, nieduk, zielony, niedopieczony. — Niewart za nim teki nosić = nierówny mu. — Mądrość jego w tece = sam z swojéj głowy nic nie umie. — 2) Teka, nakrycie; die Decke, der Deckel, die Bedeckung, das Dach. Studnia przykryta teką złocista. *Birk. Gł. Kon.* 56.

TEKST, TEXT, u, *m.*, między którym albo na którym bywa głoska, komentarz, wykład. *Cn. Th.* 1139, *Vind.* tekst, red. stava, flosbuſhe, flog, splet, sapiſſna beseda, savjetik, der Text, der commentirt wird. Tekst zabiłby, gdyby wykład nie ożywiał. *Rej. Ap.* 32. Tekst, wyraz pisma ś. *Kras. Zb.* 2, 537. eine Schriftstelle, ein Spruch aus der Bibel. Na początku kazania zakładany bywa tekst z pisma ś. *Gol. Wym.* 351. Nie wiem jak się ma rozumieć text Piotra i Pawła, osobliwie te słowa: *non solum etc. Mon.* 73, 382. Tekstami zowią też wyroki prawne, przytaczane u sądu albo w obradach. *Kras. Zb.* 2, 537. ein Beleg, ein Citat. *Slov.* Musi sa ti tekstom mluwit; *tibi omnia aperte proponenda.* — *Simil.* Dziesiątego roku dziecię po sto wierszy Wirgiliusza mówiło za text. *Orzech. Tur.* 20. (przytaczało na pamięć). — § W drukarni text, litery małe, w każdym gatunku pisma. *Magier. Mskr.*, Textschrift. TEKTURA, y, *ż.*, tęgi zbity kilkakrotnie papier na okładki xiążek używany, karton; *Ross.* полутура, Pappendeckel, Pappe. Tektura u introligatora papier w kilkoro klejony, lub z papierni tektura różnéj grubości, którą także z Francuzkiego kartonem nazywają. *Magier. Mskr.* Na tekturze albo regałowym papierze. *Solsk. Geom.* 66. Nakrywać z wierzchu cienkim łubem lub tęgą tekturą papierową. *Perz. Cyr.* 2, 40. steifer Papierdeckel.

TELBUCH, a, *m.*, [z *rusk.*, tłusty, wielki brzuch, ein Schmeerbauch, Wanst 4], n. p. Z swym brzuchem jak z telbuchem chodzi. *Kchow. Fr.* 125.

TELEGA, i, *ż.*; *Carn.* taliga; *Bosn.* teglighe = bieda o dwóch kołach; *Croat.* taliga *biga*; *Hung.* taliga, taiyiga *cisium*; *Slav.* taljuge; *Ross.* телега, телѣга, тележка, телѣжка; chłopski wóz, ein Bauerwagen. Pełnych teleg, to jest, Ruskich kolas, było 5400. *Paszk. Dz.* 23. Skarbniczkiem czyli telegą przyjeżdżali, a karetami odjeżdżali. *Mon.* 65, 60. Wozy, telegi, rydwany jadą. *Mon.* 75, 644. Zimy sprzęty i ekwipaże są niedźwiednie, wilczury, a zaś pojazdem paradnym sanki, łubie, telegi. *ib.* 71, 204. (*Ross.* телѣжный *teleżny, telegowy; телѣжникъ rzemieślnik od teleg; *Eccl.* тѣлегожитель, который вмѣсто дому имѣетъ для жительства тѣлегу, каковы Скиѳы). — § Telega, (cf. cielę).

TELEGRAF, u, *m.*, *dalekopis.

[TELEPAĆ, *cz. niedok.*, z *rusk.* trząść, trzepać; schütteln, bewegen 2]. TELEPAĆ się *rec. niedok.*, wlec się, ledwo iść, nogi wlec, powoli się ruszać, ciężko chodzić, gramolić się; *Carn.* zijaseti, langsam kriechen, sich kaum fortschleppen.

TELESKOP, u, *m.*, z *Greck.*, narzędzie wspierające oko nasze w widzeniu ciał niebieskich. *Śniad. Jeogr.* 4; *Rag.* ochnik, das Fernrohr, *ob.* *Dalekowidz.

TELET, TYLET, u, *m.*, TELEJ, ju, *m.*, gatunek materyi kosztownéj, i szaty z niéj zrobionéj, eine Art kostbaren Zeuges, und daraus verfertigten Gewandes. Axamitu łokieć, aby po 20 talerach przedawano; złotogłów po stu; telet po 50, aby się pychy umniejszyło. *Lek. D* 2. Mahometanie w koszulach z szerokiemi rękawami chodzą, a w deliach tylko, aby się mogli zawsze kąpać po łokieć, nie rozbierając się z telejów. *Star. Dw.* 57. Dla niego krawcy szyją telety, krają złotogłowy. *Opal. Sat.* 151. Teraz i w telety już żony ubieracie, Przetoż też dla nich wsi swe i miasta mijacie. *Zbil. Żyw. A* 3. Trunnę nakryto, A na wierzchu krzyż z białéj telety (*femin.*), przy-

szyto. *Zbil. Tr. F* 2. Lam wzorzystych nie szuka; telet zleca komu. *Gaw. Siel.* 358. Ani panny zalecą tylety drogie, Kiedy lice nie chędogie. *Kchow.* 175. Tatarzyn nigdy nie odniósł w sajdaku twej strzały, W boku rychlej przez pancerz i przez telej biały. *J. Kchan. Dz.* 159. Przebiegał tam młodzieniec w białym lekkim teleju. *Tward. Pasq.* 60. *Tward. Dat.* 81. *Biud. Ost.* C 4. (*synthesis*). Nie śpi się smaczno na telecie, Gdy niemasz zgoła pieniędzy w kalecie. *Brath.* J 3 b. TELETOWY, a, e, z teletu urobiony, von diesem Zeuge gemacht. Księżna w teletowej szubce lekkiej, po izbie pochadzała sobie. *Tward. Pasq.* 10.

TELKI, *ob.* Tylki.

TEM, Tym, *ob.* Ten.

TEMBLAK, TEMLAK, TYMBLAK, a, *m.*, z *Tatar.*, *Czart. Mskr.*; (*Ross.* темлякъ kutas u szpady); pas czyli rzemień u rękojeści szabli, za który dobytą można na ręce zawiesić, der Degenriemen, Säbelriemen. Miecz na tymblaku puści. *Pot. Arg.* 296. Zadając sobie wzajem razy ciężkie, Nie tylko temblach i cienki i mały, Ale i nakowalnie ledwieby wytrwały. *P. Kchan. Orl.* 1, 7. Skoczę do rohatyny, z którą, pomierzając Ręką, a z palcami się do temlaka mając, Oczu kęs odwróciłem. *Żebr. Ow.* 185; (*digitos amentis indere tento*). — U niego zawsze szabla na temblaku = junak, zawadyak, gotów się zaraz rąbać. — §. Temblak, podpaska pod ramiona, n. p. Kaleka nosi rękę na temblaku.

TEMPERAMENT, umiarkowanie, własność ciała, *ob.* Utwor, twor.

TEMPEROWAĆ *cz. niedok.*, zatemperować, utemperować *dok.*; (z *Łac.* attemperare *Senec.*); *Ital.* temperare la penna = pióro zaciąć, eine Feder schneiden; *Rag.* napraviti, (*cf.* naprawić), *Ross.* очинить, очинивать. Skryptutałem pióra temperują albo rzezą ku pisaniu. *Macz.* — §. *Aliter:* Temperować, utemperować, *ob.* Miarkować, pomiarkować, umiarkować.

TEMPLARZ, TEMPLARYUSZ, a, *m.*, ein Tempelherr; *Boh.* templař. Zakonnicy Templarscy, Templarze, zakon żołnierski jak Krzyżacy i Maltańczycy, ufundowany 1100, zniesiony 1354. *Nar. Hst.* 3, 521. *Ustr. Kruc.* 1, 359. *Wyrw. Geogr.* 392. *Krom.* 175. TEMPLARSKI, a, ie od Templarza, Tempelherren =; *Boh.* templařský.

*TEMPORALIK, a, *m.*, scyzoryk, skrypturalik, nożyk do piórek, das Federmesser. W stoliku pisarskim ma być papier, opłatki, temporalik, pióra. *Haur. Sk.* 168.

*TEMRUK, a, *m.*, Temruki, z *Tureck.* kajdany. *A. Czart. Mskr.*, pęta, Fesseln, Banden. Skróciłeś buntownika i twarde mu włożyłeś temruki. *Tward. W. D.* 12. Zrządzono im na barki temruki niewolne, *vincla*. *Żebr. Ow.* 337. Kładziecie na mnie pęta i twarde temruki. *Kulig. Her.* 89. Czemu, mając nań podejźrzenie takie, twardych temruków i kajdan nie dostał, żeby go na wieki więzieniem zgnoił! *Tward. W. D.* 6.

TEN, ta, to; *Instr.* tym, tém, *plur.* ci, te; *Accus.* tych, te; *Instr.* z temi; *Loc.* w tych; (*Boh. et Slov.* ten, ta, to, tento, tato, toto; *Sorab.* 1. ton, ta, to, te, tuhton, tamy, tama, tame; *Sorab.* 2. tej, ten, ta, to; *Carn.* te, ta, tu, letâ, leta, letu: *Vind.* te, ta, to, ta, leta, taisti, tisti, letisti; *Croat.* te, taj, ta, to, ov, ova, ovo, (cf. ów); *Bosn.* taj, ta, to, saj, se; *Rag.* tâ, tâ, to, saj, sâ, sêj, ovì, -a, -o; *Slav.* taj, ta, to, ovaj, ova, ovo; *Ross.* тотъ, та, то, этотъ, эта, это, тои, тая, тое, сій, сія, сіе, сего, сей, сего; *Eccl.* тьи; *Sue.* then, thenne, *pron.* thesse; *Graec.* *Dor.* ὅς, ἥ, τό, τῆνος; *Hebr. et Chald.* זה ден, *Ile*; דא da, *ila*, *Lat.* iste, ista, istud); *pronomen demonstrativum*, der, die, das, dieser, diese, dieses; *cf.* *Germ.* den, die. Z tam tego człowieka. *Tr.* Ten temu pan, kto kogo okpi. *Teat.* 15, c, 16. Za cóż to, a nie co innego? *Teat.* 20. b, 195. Sukienkę dał ubogiemu, mówiąc: na! to tobie. *Prot. Jał.* 18. Byłbym się tam zawsze trzymał, gdyby nie to, żem się przemówił.... *Teat.* 24, 95. *Czart.* (gdyby nie ta okoliczność). U spodu kutasy, między temi dzwonki powiązane. *Jabł. Buk.* J a. Rusy posłów Tatarskich; Tatarowie z tego gniewu porazili Ruskiów. *Biel.* 116. Do tego dnia = do dzisiejszego dnia, bis auf diesen Tag. — *Aliter:* Dwa kroć się poszczę do tego dnia. *Rej. Post.* L I 3. do tygodnia, w tygodniu, — Tymczasem, w tym, indessen, (*ob.* Tymczasowo.); *Sor.* medzitim; *Vind.* vmiefs, vmiefama, miefama, med tem, dozhafs, dokle, dotlei, tezhafs, dokler da; *Croat.* vutomtoga. W ten czas; *Vind.* tedai, tistikrat, tistidobi, (*ob.* wtedy). To jest = to jest; *Boh.* totiž, totiž, totiž; *Ross.* сирѣчь, (*ob.* Rzec), scilicet. — Ten, ten sam, tenże; derselbe, eben derselbe, der nämliche, der. Pokój, jak nie ten, wszystko wszystko, co w nim tylo. *Teat.* 19. 25. Dajci go bogu, jako się zmieniła Ta to kraina, jakby nie ta była. *Past. Fid.* 265. To mają w uściech, gdy trzeźwi, to, gdy pijani, to przed nieznajomemi głoszą. *Gorn. Sen.* 354. (to samo, toż, zawsze jedno.) — *Relative:* Ten, który = ten, co, jaki taki; der, welcher, solcher. Ty nie ten człowiek, co byłeś. *Teat.* 19. c, 65. Sczekałam się już do wieczora, Już ja nie ten, com był wczora. *Karp.* 4, 29. Tyś teraz tym jest, czem ja przedtym bywał. *Morszt.* 114. Białogłowy nie są tej siły, tej czerstwości, której mężczyzna. *Gorn. Dw.* 258. Ten u mnie wszystko, kto mi sumienie spokojne. *Stas. Num.* 2, 82. — *Cum neutr.:* W rzeczy ludzie za tym, czym rząd chce, żyć byli. *Gorn. Sen.* 1, 59. sie und das, was.... Co oko ciału, to sumnienie duszy. *Lach. Kaz.* 1, 72. Jak to? oto tak! *Teat.* 29, 6. To ma, w czym chodzi. *Cn. Ad.* 1165. (więcéj nie, *omnia sua secum portat*). To moje, co zjem, co wypiję. *ib.* To dom zdobi, kto w nim mieszka. *Kras. List.* 59. Kiedy tak na początku, co to będzie potym? *Teat.* 19, 25. Znać, czuć, mówić, dać przykład, to jest być w pianem. *Kras.* W 5. na tym rzecz, to grunt). — *Pleonast.* Kto boga się nie boi, ten takowy człowiek, jak bydlę żyje. *Gorn. Dz.* 80. Każdy człowiek ten, kto krewkość białogłowy pokrywa, wart pochwały. *Gorn. Dw.* 267. Co ludzi na pogrzebie jej było, nie był ten jeden, któryby z suchemi oczyma odszedł. *Gorn. Dw.* 284. Widząc piękność odnowy rzecze: Ówże ten stary kapelusz, czy nowy? *Zab.* 12, 69. — *Descript.* Ten a ten, to a to; der und der, das und das.

Bracie, umyśliłeś to a to, w ten czas i na tym miejscu zabić mię chcesz. *Sk. Żyw.* 1, 231. Jutro wyprawcie się na to a na to miejsce, bo tamtędy pójdą. *Sk. Żyw.* 2, 179. Jak przyjdzie do ciebie, aby się ciebie radziła, to a to jéj powiesz. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 14, 5. Mówią, że to prawda dlatego, iż ten i ten przysiągł. *Szczerb. Sax.* 108. — *Aliter*: Zje tego a tego, co dostąpi tego urzędu. *Mon.* 70, 35. (kata, kaduka). Żeby go ci a ci wzięli. *ib.* 14, (cf. żeby go kaci wzięli). — *Distincte oppos.* Ten - ów; dieser - jener, der - jener. Ten królem, ów poddanym. *Zab.* 9, 20. Ten omylił nadzieję naszę, ów ją zawiesił, tam ten nas podszedł. *Pilch. Sen. gn.* 291. Pyta się tego, to owego, Żeby się czego dowiedzieć pewnego. *P. Kchan. Orl.* 1, 179. Heraklit z Demokrytem swe miewali szkoły, Miał uczniów ów ponury, miał i ten wesoły. *Zab.* 15, 175. Ten to, ten owo, jak kto co przemógł, dawali mu. *Gorn. Sen.* 25. Jednemu bóg dał to, drugiemu owo. *Sk. Żyw.* 1, 125. Albo to, albo owo. *Cn. Ad.* 3. (albo tak, albo siak). Albo to, albo nic. *Cn. Ad.* 3. Mówił to i owo, lada co, co mu się trafiło. *Cn. Th.* Ni to, ni owo, nic do rzeczy, n. p. Plecie ni to, ni owo. I to i owo tam znajdziesz. *Cn. Ad.* 282. (*bona mixta malis*). To to, to owo to sobie powiadały. *P. Kchan. Orl.* 1, 77. — *Pleonast* To w ten, to w ów ten półk wjechał wmieszany. *P. Kchan. Jer.* 507. — *Aliter*: Jeden drugiemu słów szkaradnych ni z tego, ni z owego nasadzi. *Gorn. Dw.* 131. (nie wiedzieć zkąd, mir nichts, dir nichts, von freyen Stücken, ohne alle Veranlassung). Ni z tego ni z owego zaczął mię szkałować. *Teat.* 30, 56. (bez przyczyny, z góry). Ni z tego, ni z owego wszczęła się nie bardzo pomyślna mowa o Wc Panu. *Mon.* 73, 50. — *Simil.* Przy karecie ci jadą, ci skaczą, ci idą. *Kras. W.* 61. (jedni jadą, drudzy skaczą; die einen - die andern -). — To *absolute*, das. Tylko też tego Alcyd śmiały nie mógł zrobić. *Bardz. Trag.* 45. tego jednego nie potrafił, nur das konnte er nicht. Z tego nic nie będzie. *Zab.* 6, 347. (daraus wird nichts, nie będzie z tej *rży mąka). Nie z tegoś powinna żałować, że będzie karany, ale z tego, że na karę zasługuje. *Teat.* 48. 128. nie z tego powodu, względu, nie dlatego; deshalb, deswegen. Jeśli ja tak chcę, co tobie do tego? *Biał. Post.* 107. was geht das dich an! Coż w tym ma być złego? *Teat.* 33. *b*, 77. was ist denn da Böses drin! Dopókiż to znowu tego będzie? *Teat.* 33, 23. wie lange soll denn das wieder währen? Nie wiele na tym. *Birk. Dom.* 148. (*scil.* zależy, es kommt nicht viel darauf an, es liegt nicht viel daran). Po temu = dogodnie, angemessen, gemäß entsprechend. Walecznego miał żołnierza, lecz miejsce nie po temu. *Pilch. Sall.* 208. Ma głowę po temu. *Teat.* 1. *b*, 33. Czas po temu. *Żegl. Ad.* 49, (*ob.* Po, potemny, *ob.* *Pogoda, pora). — Rok temu, miesiąc temu, jakeśmy się nie widzieli. *Cn. Th.* rok teraz, miesiąc teraz; es ist ein Jahr, ein Monat, daß .... *Temu *respond.* = dlatego, dla tej przyczyny, *k temu; *Rag.* tjêm; *Croat.* za to; (*Vind.* temuzh *at*, *sed*), deswegen, weil. Czemu imię jego będzie dziwny? Temu, iż jest bóg prawdziwy! *Biał. Post.* 127, (*ob.* Co, Czemu). — Do tego = nad to, über dieß. — To, *in omni genere*, *non mutatum*, n. p. Jegomość to, od którego Helenka uciekła? Ten sam! Piękny to ptaszek! *Teat.* 54. *c*, *D* 2. Mądry to ptaszek niewiasta, niekażda to się da łatwo złowić. *Mon.* 71, 382. Córkę miał jedyną, Roztropniuchne to było, choć jeszcze dziecina. *Trąb. S. M.* 65. Twójże to brat, abo bratże to twój! Dobryli to grosz? Onaż to Jezabel? *Cn. Th.* 1144. — *Indic. admir.* To to pan! to pan i sprawiedliwy i dobry. *Teat.* 54. *c*, *C* 2. To mi autor, to mądry człek, który mi przyszłość opisuje! *Mon.* 67, 8. Zaczęli wywoływać z ukontentowaniem: to to żołnierz! *Przestr.* 47. Dobroć serca monarchom wcale nie przystoi, To mi to król, co go się każdy człowiek boi! *Kras. Sat.* 10. To mi sztuka! *Cn. Th.* 1144. Tam to doktorom żyć, gdzie się jeszcze na nich nie poznali. *Teat.* 24. *c*, 105. — To, *particula*; *conjunct.*; czasem dla saméj wybitności się kładzie, jak *Niem.* denn, nun, doch, also, so; (cf. *etiam etym. Germ.* so = to). Coż ci to? *Kniaź. Poez.* 3, 104. *Perz. Lek.* 314. was ist dir denn? A już też bardzo z tego gorszę się Mospanie, Także to czynią bracia, tak to chrześcianie! *Trąb. S. M.* 50. Ciebież to widzę, czy mi sen się w oczach wije! *Min. Ryt.* 1, 192. *Stas. Num.* 2, 135. Po omacku! albo ja to kot? *Teat.* 53, 28. Ty to boże rządzisz tym okręgiem, ty to go jednym palcem dźwigasz. *Zab.* 13, 177. Dla niegoż to te czuję niepokoje! *Szym. Ś. W.* 5. Gdzież cię to pędzi płochość nieujęta! *Hor.* 2, 135. *Nar.* Nie ciebie to w pole wywieść! *Teat.* 33. *d*, 90. Była to jedna staruszka w Warszawie, Miała dwie służebnice .... *Zab.* 13, 278. *Trąb.* Już też to tego nadto. *Teat.* 14. *b*, 40. Co to ta fortuna robi. *Jabł. Tel.* 24. Gdzieżem ja to widział tę piękną brygadę! wszak to w tym kraju Pińskim, który .... *Dyar. Grod.* 293. *Stan. Aug.* A zkądżeście te pieniądze wzięli? R. Zkądżem ja wziął, tom wziął, to Wc Panu nic do tego! *Teat.* 8, 115. Teraz to podpić, teraz skoczne nogi ruszyć do tańca. *Hor.* 1, 171. *Nar.* Jeszcześ to do apteczki panów nie prosiła. *Teat.* 43. *c*, 96. *Wyb.* — *Consequ.* To = tedy, so, also, folglich; *Ross.* то. A co tak, to pozwolę. *Teat.* 36, 106. Ha co to, to przyrzekam. *Teat.* 30, 11. Gdybyś się tym kontentował, to jeszcze. *ib.* 47, 3. Czy mówić nie umie? R. Bo to on bojaźliwy, do tego schorzały. *Trąb. S. M.* 88. To ja to teraz jestem kochanym braciszkiem, gdy mnie ci potrzeba! *Teat.* 36. *b*, 55. To po tak wielu znacznych dziełach, moja sława jeszcze nie wielka. *Nag. Cyc.* 131. To już po dyable! *Teat.* 7. *c*, 44. Jam prosiła o to .... R. To co? A. To, że nie chce. *Teat.* 36. *c*, 25. Coby się miał panu bogu polecać, to sobie jeszcze żart z niego czyni. *Star. Ryc.* 47, (*ob.* Co). Ja się stroję dla siebie, a nie dla kogo; a komu się nie podoba, to niech na mnie nie patrzy. *Teat.* 27. *b*, 14. Kto łże, to i kradnie. *Teat.* 21. *c*, 71. (ten i kradnie). Ach! tośmy i w domu. *Teat.* 36. *c*, 6. To gdy tak w Prusiech kłócili się, tym czasem nieprzyjaciele pustoszyli Polskę. *Krom.* 466. (Jowisz do Neptuna): Leniwym mię rozumiesz, że to piorunami Nie strzelam! *Ustrz. Klaud.* 12. (weil ich nämlich ....). Wesoła? to trzpiot! oziębła? to nieczuła! unika-ć zabawy? to

niegrzeczna! umizga-ć się? to kokietka! *Teat.* 27. *c*, 45. Jeślim za niego poszła, tom musiała. *ib.* 10. *b*, 81. — Tym *cum Comparat. adverb.*; tym lepiéj, gorzej *etc.*; *Sorab.* 2. sehim; *Vind.* telkai, telku; *Ross* тьмъ, кольми наче, um so - desto. Im większa choroba będzie, tym pilniejsze ma być leczenie. *Buk Exorb. E* 2. Dwa lekarze chorego razem nawiedzali, Jeden tym lepiej, drugi tym gorzej, się zwali. *Jak. Boj* 164. Im wyżej kogo szczęście postawiło, tym słabiej stoi. *Gorn. Sen.* 463. *Wys. Ign.* 68. I tak, czym cię na większym świat stopniu ogląda, Tym celniejszych po tobie daleko cnot żąda. *Zab.* 15, 106. — *Aliter:* Czym tym = leda czym, mit dem Ersten dem Besten. Interes ten nie może być czym tym uspokojony. *Lach. Kaz.* 1, 318. Com napisał, tom napisał. *Sekl.* 19. Już co przednia, to przednia. *Teat.* 22. *b*, 74. (*Superlat.*, w najwyższym stopniu, cf. całą gębą, *ob.* Co). — §. To-to *adverb.* = raz-, drugi raz, czasem -a czasem, raz to, -raz owo, bądź, -bądź; bald-bald, theils-theils. Właśnie też o tym czasie jesień poczynała, To deszcz, to słońce, tęcza, wicher, chmurne nieba. *Jak. Boj.* 156. Ogląda się to na tę, to na owę stronę. *Gorn. Dw.* 116. To te, to owe krainy pustoszyli. *Krom.* 328. Chory to leżeć, to chodzić, to siedzieć poczyna: pokoju szuka, to z tą poduszką, to z ową, to na tym łożku, to na owym, a przecię boli. *Sk. Kaz.* 194. *et* 68. Świat czyni z ludzi odmienne igrzyska, To w górę wznosi,. to ich na dół ciska. *Zab.* 16, 145. Wyliczyłem wszystkich wojewodów, którychem się tylko mógł doczytać, to w metryce koronnej, to po różnych przywilejach, to po księgach grodzkich, to po konstytucyach, to z nadgrobków, to po historykach. *Nies.* 1, 97. TENCI, tać, toć = już ci ten, tenże; freylich der, derselbe, der nämliche, der also. Toć to jest, toć to było, o toć go bito. *Cn. Ad.* 1164. Toć jego zabawa rozkosz. *Cn. Ad.* 1165. Tymci wszędy zatkać. *Cn. Ad.* 1159. (tym wszystko narabiasz, tylko też to umiesz). *Ironice*: Tenci był. *Cn. Th.* 1159. ja, der war es, das ist er! Tenci winien. *Cn. Ad.* 1159. Tegoć jeszcze nie dostawało. *Cn. Ad.* 1159. — §. Toć *admirat.*, to mi to! das ist mir! Toć to orator! *Cn. Th.* 1141. Toć się wiercí, toć skakał, toć skąpy chłop. *ib.* — §. Toć,..tedy *consequ.* = więc, folglich, also, so. Toć sama tylko dusza jest szlachetnością i zacnością ciała. *Mon.* 74, 237. Słowy cię naprawić trudno, toć zelżywością zawściągnion będziesz. *Pilch. Sen. gn.* 152. Jeśli bogowie rządzą, rząd ich sprawiedliwy, Toć, jeśli tu nad cnotą przemaga cnotliwy, Dusza twa nieśmiertelną być musi koniecznie. *Karp.* 1, 85. TENLI, TALI, TOLI *interr.*; tenli czy nie ten? tenli abo nie? *Cn. Th.* 1159. der? dieser? oder ein andrer? — *Similiter*: TENŻE? TAŻ? TOŻ? *interr.*, tenże to? ist es der? dieser? *Cn. Th.* 1159. — *Exclamat:* Też to przysięgi twoje! taż to twoja wiara? *Min. Ryt.* 1, 131. — §. *Affirmat.* Tenże = ten sam; *Boh.* týž, táž, též; *Sorab.* 1. tészamstné; *Carn.* taiste, lihtâ; *Vind.* taisti, teisti, testi, tisti, tote, te, lete, leta, leto, letu; *Slav.* isti; *Ross.* тойже, тойжде, таже, тоже; *Eccl.* сицевый, сицевъ, derselbe, der nämliche, grade der. Jednego i tegoż smutku, zawsze musi być taż i jedna przyczyna. *Salin.* 4, 153, (*cf. Eccl.* тождеобразная podobieństwo). W też tropy biada za uciechą wędruje. *Kulig Her.* 204. I żelazo z tychże, z których złoto, ciemności ziemnych wyjęte. *Gorn. Sen.* 520. Pod jednym z nim niebem, na tejże ziemi, w tymże powietrzu. *Syr.* 1266. Taż baba na tychże kołach. *Zab.* 15, 269. stara pieśń to, zawsze jedno; immer die alte Leyer, das alte Lied. Mówisz co tych antyfon! a wszystko toż a to. *Pim. Kam.* 239. (*unum idemque*; *Ross* точь въ точь = kubek w kubek). Toż a toż powtarzasz. *ib.* 101. Nie toż macocha, co matka. *Cn. Ad.* 667. (co matka, to matka, a co macocha, to macecha; insza matka, insza macocha). Téjże siły, téjże mocy, równosilny *Eccl.* тождесильный. Bolesław do Rusi wtargnął; ale skoro się wrócił, 'ali mu Ruś toż uczyniła i także wtargnęła mu do Mazowsza. *Bie.* 164. Przepamiętałeś bliźniego jałmużną ratować, to toż waży, jakobyś jego własne wziął. *Żarn. Post.* 2, 555. (tyle waży). — W taż = tymże sposobem, niemniéj, także, na jedno, na toż samo; auf eben die Art, gleichfalls. Będzie chwalcie, młodziuchne dziewczęta, W taż Apolina chwalcie pacholęta. *Mon.* 69, 448. Żona szalona piekło ubogiemu małżonkowi, ale i bogatemu w taż. *Bud. Zag.* 55. *Wang. Cz.* 78. Prawda zazdrosna ..., w taż brodać nie grzeczy zda się. *Nag. Weg.* 516. Płacze matka, w taż ociec żałosny łzy leje. *Kchow.* 92. *Biel.* 263. — §. Toż *Conjunct.*, potym, z tym; darauf, hernach, hierauf; *Eccl.* тожъ, тожде. Doświadcz pierwej, toż wiedzieć będziesz. *Gorn. Sen.* 589. Dawszy wiadomość, zkąd urosła rozmowa, toż dopiero, jaki ma być dworzanin, pokażę. *Gorn. Dw.* 1. Oświadczył król ukontentowanie swoje pułkownikowi, toż oficerom. *Gaz. Nar.* 1, 258. O mój boże, toż to pan syn nie mażej być może uczestnikiem majątku, tylko aż dopiero po zmarłej głowie. *Mon.* 71, 582. — Toż = na ów czas dopiero, poźniéj dopiero, alsdann erst. Ludzie nie czują pociechy z tego dobrego, którego używają; aż gdy je stracą, toż chwalą, toż cukrują sobie. *Gorn. Dz.* 119. Toż dopiero śmiać, się, gdy mamy przyczynę do śmiechu. *Zab.* 12, 259. *Dudz.*

'TENAR, u, *m.*, [z *greck. łac.* thenar = dół 2], dół podziemny, eine Gruft, Kluft. Przenikam nieba, w ciemne spuszczam się tenary, Wywodzę z otchłań na świat nieboszczyków mary. *Zabł. Zab.* 7. Cokolwiek kryją tenary, Upiory, straszydła, mary, Dyabły, strzygi i pokusy. *Teat.* 11 *b*, 106.

'TENDA, y, *ż.*, [z *średn. łac.*, namiot, buda: ein Zelt, eine Bude 2], rozpięta zasłona, kortyna, ein aufgespannter Vorhang. Uczynisz tendę we drzwiach przybytku; przed słupami rozciągniona będzie tenda. *W. Exod.* 26, 36. *et* 37. (zasłona. *Bibl. Gd.*).

TENOR, u, *m.*, średni głos między altem a basem, der Tenor, die Tenorstimme. — *Fig.* Drozd na wiosnę dziwne tenory wypuszcza. *Sienn.* 295. *idem Spicz.* 150. (trele, spiewania). — §. Tenor pisma jakiego = brzmienie, osnowa, der Inhalt einer Schrift. *Tr.* TENOROWY, a, e, Tenor=. Zaraz ja go po głosie tenorowym poznała. *Alb. z Woj.* 4.

TENTACYA. *Mon.* 67, 19, *ob.* Pokuszenie, pokusa.

TENTEN, TENTENT, *ob.* Tęten.

TENTOWAĆ *cz. niedok.*, próbować, doświadczać, pokuszać się o co; etwas unternehmen, versuchen, probieren. Wiele tentować każe ubóstwo człowiekowi. *Min. Ryt.* 4, 138. Tentować szczęścia na inny sposób. *Teat.* 15. *c*, 19. Tentować kogo o co. *ib.* 18. *c*, 58. (doświadczać go względem czego).

TENUTA, y, *ż.*, starostwo bez juryzdykcyi, tenuta, dzierżawa. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 216. eine Starostey ohne Gerichtsbarkeit. TENUTARYUSZ, a, *m.*, tenutę trzymający, dzierżący, dzierżawca, ein Starost ohne Gerichtsbarkeit. *Vol. Leg.* 7, 44.

TENŻE, *ob.* Ten.

TEOFIL, *ob.* Bogumił, TEOŚ, ia, *m.*, *dem.*, Gottliebchen. Ucz się zawczasu Teosiu miły, Jak trzeba czynić, by nie żałować. *Zab.* 14, 259. TEOKRACYA, 'bogowładztwo; *Ross.* богоначаліе. TEOKRACKI, a, ie, 'bogowładny; *Ross.* богоначальный. TEOLOG *etc.*, *ob.* Bogosłow, 'Bogomędrzec. *Stas. Zamoj.* 10; *Carn.* bogavędnek; *Bosn.* bogoslovaz; *Eccl.* богословецъ, богословъ, (богоглагольникъ prorok), священноглагольникъ, толкователь божественныхъ вещей. Święty Jan był od starych Greków Janem teologiem przezwan. 1 *Leop. pr. Apoc.* TEOLOGICZNY a, e, — ie *adverb.*; *Ross.* богомудрый; *Eccl.* богоглаголивый. TEOLOGIA, ii, *ż.*; *Boh.* bohoslowj, bohomluwectwj; *Carn* bogavędnost, boshjavednost; *Bosn.* bogoslovstvo; *Slav.* bogoslovica; *Ross.* богомудріе.

TEORBAN, a, u, *m.*, 'TYORBA, y, *ż.*, gatunek większej lutni; *Germ.* die Theorbe, eine Art Laute; („Theorbe, *fuit prisci instrumentum musicum*, *in similitudinem utriculi*"; cf. *Carn.* torba; *nostr.* torba). Na teorbanie najlepiej się wydaje zręczność składnej ręki i ruszenie delikatnych palców. *Węg. Marm.* 1, 56. Na smutnym Safo skarży teorbanie. *Hor.* 1, 255. Niech brzmi Apollo w teorban złoty. *Anakr.* 72. *Zab.* 12, 28. *Kniaź.* Kozak na teorbanie tnie tańczyki. *Zab.* 15, 204. Muzyka manualna, t. j. pandora, lutnia, 'tyorba, arfa, cytara i t. d. *Warg. Wal.* 306.

TEORYA, yi, *ż.*, z *Greck.*, zbiór postrzeżeń i reguł z praktyki czego wyczerpnięych, *Germ.* die Theorie; *Vind.* vuzhenost v' pameti; *Ross.* зрительство, умозрѣніе. Teorya pospolicie rodzi się z praktyki. *Gol. Wym.* 3. TEORYCZNY, a, e, — ie *adverb.*, *Ross.* умозрительный; theoretisch.

*TEPAĆ *cz. niedok.*; *Boh.* tepati; *Carn.* tèpsti, tèpem; *Croat.* tepzti, tepem; [*Eccl.* тепсти 2]. (cf. *Graec.* τύπτω); bić, trapić, 'trzaskać; schlagen, quälen, martern. Więcej nas teraz będzie tepał Seba, niżli kiedy Absalon! 1 *Leop.* 2 *Reg.* 20, 6. A zaś nas tak okrutnie będziesz tepał? 1 *Leop. Jes.* 64, 12, cf. terpać, tyrpać.

TĘPAĆ, TAPAĆ, TUPAĆ *cz. contin.*, Tępnąć, Tupnąć *jedntl.*, 'Teptać, 'tępce *niedok.*, głośno na ziemię nadeptywać, nogą w ziemię uderzać; *Boh.* dupati, dupnauti, (cf. deptać); *Slov.* dupati, (tupjm *damno* potępiam); *Sorab.* 1 tepeu, tepeem, taptam, z nohoma kwapotam, (tupotak jednochodnik), *Sorab.* 2. kopotasch; *Carn.* tap-tati *calcare*, tapati *in tenebris palpitare*; upetâm, paham, krevsâm; *Vind.* tapat *calcare*, tepsti, tepem (bić); zepetati, s nogami treti, klazhiti, trupati, zebati; *Croat.* tepzti, tepem (bić); *Hung.* tapodom, tepem, toppantani; *Ross.* топнуть, топать, топтать, топчу, шаркнуть, шаркать; *Eccl.* топаю ногами; *Germ.* stampfen mit dem Fuße, (stapfen, stapeln, tappen; *Anglos.* steppan; *Angl.* step; *Holl.* stapp; *Graec.* στείβειν, cf. *Hebr.* טפף tapap, *ingressus est citissime*). — Podrygając chodziły, nogami swemi tępały. *Budn. Jes.* 3, 16. *Żarn. Post.* 3, 622. Klaśnij rękami, 'tępcy nogami twemi. *Radz. Ezech.* 6, 11. Klaskałeś rękami i tęptałeś nogami. *Radz. Ezech.* 25, 6. Tupnie nogą. *Pot. Jow.* 2, 34. Tąpa nogami. *Teat.* 22. *b*, 104. Rozpalił się, tupnął nogami. *Teat.* 30, 83. Nogami tupają, zębami zgrzytają, oczami strzelają. *ib.* 52. *d*, 71. To raz tupnie, to ręką kiwnie. *Mon.* 71, 43. To tupnie, to mruknie pod nosem. *ib.* 73, 723. Tupanie, *Boh.* dupot; *Ross.* топотня, топотъ, шаркотня. Góry Chocimskie zdumiały się, gdy po grzbietach ich tak wiele gości tęptać poczęło. *Birk. Chodk.* 5. deptać, stąpać: trampeln, schreiten. *Caprae*, *creprae*, *quod cruribus crepent*; bo łuska im w nogach, gdy niemi tępają. *Macz.* następują, auftreten auf die Füße. Lada tępmienie albo szelest jaki, Kładę za przyjścia twego znaki. *Chrośc. Ow.* 209. (ob. tentent). — §. Tępać kogo, podeptać go, podbijać go sobie, z prochem go mieszać, einen in den Staub treten. Złośliwi dziwnych dróg szukali, by dobrych tępali. *J. Kchan. Ps.* 89. (jeżeli to nie: Tepać *qu. v.*). — §. *Anat.* Tępanie żyły, puls, pulsowe bicie; der Pulsschlag, das Schlagen des Pulses. Lekarz ma mieć baczność na tępanie a ruchanie żyły u pacyenta. *Sienn.* 399. Będzie-li tępanie żyły chybkie a rychłe, to kolerę znamionuje. *Sienn.* 399. — *Similiter:* Tupa serce, twarz truchleje. *Kchan. Boż.* 41. Tykałem z zlęknieniem piersi tupającej; *sic cadia motu*. *Żebr. Ow.* 207.

Pochodz. adjung. *deptać*, *nadeptać*, *obdeptać*, *podeptać*, *rozdeptać*, *udeptać*, *wdeptać*, *wydeptać*, *zadeptać*, *zdeptać*; — *stąpać*, *stępować*, *dostąpić*, *dostępny*, *nastąpić*, *następca*, *następstwo*, *obstąpić*, *odstąpić*, *odstępca*, *odstępny*, *postąpić*, *postępek*, *podstępować*, *podstęp*, *podstępny*, *przestąpić*, *przestępca*, *przestępstwo*, *przestępny*, *przystąpić*, *przystępny*, *przystęp*, *rozstąpić*, *rozstępny*, *ustąpić*, *ustęp*, *wstąpić*, *wstęp*, *wstępny*, *wystąpić*, *występ*, *zastąpić*, *zastępny*, *zastępca*, *zastęp*, *zstąpić*, *zstępować*, *stępak*, *stępa*; *stopa*, *stopień*, *stopniowanie*. — § Addas: *tępy*, *tępić*, *tępość*; *potępić*, *potępieniec*. — § Dąb; *Boh.* dub, od tupości, t. j. twardości.

*TEPER *adverb.*, [*z Ross.* 2]. *Boh.* teprw; *Ross.* теперь, dopiero teraz, jetzt erst, erst jetzt. Oto teper jakie im grają dudki. *Tward. W. D.* 57.

*TEPERELE, n. p. Co się skarbu bożego popsuje na owe pozłociste nitki, na owe forboty, na owe teperele, na owe tkanice! *Rej. Zw.* 58. *ob.* Trepele.

TĘPIĆ *cz. niedok.*; *Boh.* tupiti, ztupiti, ztupowati, wykazyti; (*Slov.* tupjm *damno*, *ob.* Potępiać); *Sorab.* 1. tupu; *Vind.* otopiti, kerhati, skerhati; *Bosn.* tupiti, istupiti, natupiti, okrrinuti; *Croat.* tupim; *Hung.* tompetan-

ni; *Rag.* tûpiti, istûpiti, iztûpiti; *Ross.* тупить, иступить; 1) tępym czynić, przytępiać; *Germ.* ſtümpfen, ſtumpf machen; (Niederſ. ſtumpen), *pr. et tr.* Miłość własna wzrok nam tępi, swoich przywar nie dostrzegamy. *Pilch. Sen. gn.* 148. — 2) Tępić; wytępiać, niszczyć, gubić; vernichten, verderben, zu Grunde richten, ausrotten. Nasi do miasta wpadli; Moskwa kratą zapuściła bramę, i naszych jęła tępić. *Gwagn.* 170. Syn ojca grą tępi i wniwecz obraca. *Chełm. Pr.* 202. Wszędy lżył, niszczył, tępił, wszystkie złośliwe mocarstwa świata tego. *Rej. Post. F f* 1. Zdało się żydom, iż Jezus zakon łamał, niszczył, tępił. *Rej. Post. B* 4. Jeronim błędy Orygenesa wszędzie tępił. *Sk. Dz.* 546. TĘPIEĆ *neutr. niedok.*, stępieć *dok.*; *Boh.* tupěti, ztupěti; *Slov.* tupnu; *Vind.* otopitiſe, top gratati; *Bosn.* zaluditi, zabudaliti; *Croat.* tupszem, *Hung.* tompálok; *Ross.* тупѣть; tępym się stać, z ostrości utracać, *pr. et fig.*, ſtumpf werden. Twój miecz, kiedy mój stępiał, w posiłku przybywał. *Morszt.* 114. Gdy się od ciała oddziela dusza, natychmiast tępieją oczy. *Bals. Niedz.* 1, 467. Już strzelać nie mogę: już ręki stępiałej łuk nie słucha. *Baraz. Trag.* 485. — (TĘPŁOTA. *Pam. kam.* 58, *ob.* Ciepłota). — TĘPNY, a, e, n. p. Tępna żyła, skokna żyła, puls. *Sienn.* 558, tętno, die Pulsader, Schlagader. Pulsy, t. j. skokne albo tępne żyły. *Sienn.* 540. Najpospolitszy znak mają lekarze z pulsu chorego, to jest z tępnéj żyły. *Sienn.* 398. TĘPICIEL, a, *m.*, tępiący co. *Tr.*, der etwas ſtumpf macht, der Abſtumpfer. *W rodz. żeńsk.* TĘPICIELKA, i; *Croat.* tupitelicza. TĘPNIENIE, *ob.* Tępać. TĘPOKĄTNY, a, e, — ie *adverb.*, kątów tępych, nieostrych, ſtumpfwinkelig, (cf. rozwartokątny); *Ross.* тупоугольный. Tępokątna łodyga, *obtusangulus*, tak nazwana jest dla tępości kątów. *Jundz.* 2, 16. TĘPOKOŃCZATY, a, e, — o *adverb.*; *Ross.* тупоконечный, ſtumpfſpitzig. TĘPONOSY, a, e, nosa tępego, ſtumpfnaſig; *Ross.* тупоносый. TĘPOŚĆ, ści, *ż.*, stępienie *pr. et fig.*, die Stumpfheit, Abgeſtumpftheit; *Boh. et Slov.* tupost; *Croat.* túposzt, tupozt; *Hung.* tompaság; *Bosn.* tupost; *Rag.* tûpost; *Ross.* тупость; n. p. Tępość noża. *Ld.* Pomierna tępość, *tępowatość; *Ross.* туповатость. Tępość wzroku *Eccl.* тупозрѣніе. Tępość rozumu, *Boh.* blbost; *Vind.* topoglàvost, flaboumnost, poſlabnost, abotnost, nepametnost, preprostbina; *Ross.* тупоумие, Stumpfſinnigkeit. TĘPOZĘBY rząd zwierząt ssących, *belluae. Zool.* 282. ſtumpfzähnig. *TĘPT, u, *m.*, tępnienie, tępanie, tętent; das Stampfen mit den Füßen, das Trampeln. Zewsząd tępt koński słyszę i wściekłe bieganie. *Petr. Hor. C* 4. Są ludzie, którzy się myszego tęptu boją. *Petr. Et.* 178. TĘPY, a, e, TĘPO *adverb.*; *Boh.* tupý; *Sorab.* 1. tupy, tupé; *Carn.* tup; *Vind.* top, tumpast, satoplen, neoister; *Croat.* túp, tumpaszt; *Hung.* tompa; *Dal.* tuup; *Rag. et Bosn.* túp; *Slav.* tap; *Ross.* тупый; nieostry *pr. et tr.*, *Germ.* ſtumpf; (*Svec.* stump, cf. *Gall.* dupe). Nóż tępy. *Tr.* Miecz nie tnie, ale tłucze jako stępy, Tak ostrze stracił i tak został tępy. *P. Kchan. Jer.* 250. Tępa siekiera *Ross.* тупица. Nieco tępy, *tępowaty *Ross.* туповатый. Wzrok tępy. *Groch. W.* 568. Tępy rozum człowieka przyszłości nie przenika. *Teat.* 54. c, *D* 2. Tępy, niedowcipny, miałkiego, niegłębokiego rozumu. *Cn. Ad.* 1160, *Boh.* blby, blb, bluma; *Carn.* tumpast, tumpz, *f.* tumpa, bębast, bębz; *Vind.* topoglav *tępogłowy, flaboumen, aboten, preprost, poſlablen, tumpast, okoren, flamnoglavez, flamnovitna glava, neumnik; *Croat.* topogláv; *Rag.* tupoglav, neuglàvglav; *Ross.* тупоумный, тупица; *Eccl.* слѣпоумный. — *Math.* Tępy kąt, rozwarty, ein ſtumpfer Winkel. Tępy kąt większy jest od prostego. *Grzep. C* 4. *Haur Ek.* 24. — *Herald.* Tępa podkowa, herb, podkowa barkiem do góry, w środku jej pod spodem krzyż, a na hełmie orle skrzydło. *Kurop.* 3, 51, ein Wappen, jastrzębiec wywrócony.

TÉRAĆ, *ob.* Tyrać. TER, *ob.* Tyr. TERAS, *ob.* Taras.

TERAZ *Adverb. temp.*, tą razą, *ninie; *Boh.* nyní, nyn, teď, (*ob.* Wtedy); *Slov.* teras, nini, wčil, wčilek; *Sorab.* 1. skero (*ob.* Skoro), metk, metko, netko; *Sorab.* 2. net., neto, netke, (cf. wnet); *Vind. et Carn.* sdei, sedai, sdai, sotai, vtei vre, seda, tezhaſs, koli, tebarti, te dobe, v' teh dub; *Croat.* szàd, vezda, szada, ovde, pred liczem (cf. oblicznie), nazochi, (cf. naocznie); *Slav.* sada; *Bosn.* sad, sada; *Rag.* sàd, sadá, sadar; *Ross.* нынѣ, нынѣча, нинѣ, теперь, (cf. dopiero); jetzt, gegenwärtig. Ostatka snadno za czasem poprawię, ale toby teraz trzeba w swéj klubie postawić. *Star. Vot. A* 4. Idźże teraz, uciekaj. *Jag. Wyj. D* 2. W jakiejże to szkole byłeś, że taki z ciebie teraz teolog. *Teat.* 19. c, 68. Myślę się na teraz kontentować słowem twoim. *Teat.* 17. c, 5. für jetzt, für dieses Mal. — §. Teraz - teraz, raz - raz, czasem - czasem, to - to, już - już; bald - bald. Fortuna teraz równą drogą z nami idzie. *Warg. Wal.* 535. Teraz od zapalczywości blednąc, teraz się czerwieniejąc, bez przestanku wrzeszczy. *Kosz. Lor.* 1 *b.* *TERAŹNI, ia, ie, TERAŹNIEJSZY, a, e, ninijszy, jetzig, gegenwärtig; *Boh.* nyněgšj; *Vind.* sdain, sedain, sedaiſhni, prizhni; *Croat.* vezdassnyi, ovdèsnyi, nazochni; *Rag.* sadagni, sadasegni; *Bosn.* sadasegni, ovdasegni; *Slav.* sadashnji; *Ross.* нынѣшній, теперешный, настоящій; *Eccl.* насуществующъ. W teraźne czasy. *Zim. Pest.* 6. Teraźne Jeruzalem daleko jest mniejsze, niżeli ono dawne. *Warg. Radz.* 136. Tego wyciągał sam czas teraźni. *Pot. Arg.* 98. *et* 261. Teraźnie nasze i Rzpltej osierocenie opiece boskiej oddajemy. *Vol. Leg.* 5, 720. *Chrośc. Job.* 104. Czas teraźniejszy, w gramm. *praesens*, *Ross.* настоящее время. TERAŹNIEJSZOŚĆ, *TERAŹNOŚĆ, ści, *ż.*, czas teraźniejszy, ninijszość; die gegenwärtige Zeit, die Gegenwart. Ciebie trapi teraźność, mnie zaś i to krzywo, Co niepewność odległą razi perspektywą. *Zab.* 9, 45. *Zabł.* *TERAŹNIUCZKO *Adverb. intensiv.*, dopieruteńko, eben erſt. O tym teraźniuczko wzmianka była. *Hipp.* 24.

TERCELET, u, *m.*, głos pewny w organach. *Magier Mskr.*, die Terzienflöte, eine Stimme in der Orgel. TERCYA, yi, *ż.*, *Eccles.* Tercya przywodzi na pamięć godzinę trzecią, któréj pana biczowano, mordowano, koronowano, pośmiewano, na ostatek na śmierć krzyżową zdano. *Hrbst. Nauk. P* 5 *b*, *Rag.* treechja, die Terzie, z. B. in den Klöstern, von neun Uhr Vormittags. — W muzyce: Tercya,

większa, tony odległe od siebie o dwa tony całe; mniejsza, odległe o jeden ton cały i jeden półton. *Magier. Mskr.* die Terzie in der Musik. — Tercya, w drukarni, gatunek pisma, mniejszy od parangonu. *ib.* TERCYANELA, TERCYNELA, i, *ż.*, materya pewna, ein Zeug. Podatek od kitajek, felp, tercyanel. *Vol. Leg.* 4, 81. Od sztuki tercyneli zł. 3. *ib.* 6, 132. TERCYANA, y, *ż.*, trzeciodzienna febra. *Krup.* 5, 534. *et* 531. das dreytägige Fieber; trzeciaczka; *Vind.* tretkiza, tretzhiza; *Bosn.* terçana, oghniça, koja hvatta suakki, trreechi dán; *Rag.* groznizza, trechjodaniza. TERCYARZ, a, *m.*, w zakonie Franciszkańskim braciszek trzeciego rzędu, świecki, który do klasztoru wstąpił, a jeszcze na laika nie poszedł; ein Weltlicher, der in ein Franciskanerkloster tritt, und noch nicht Layenbruder ist; n. p. Z rozpaczy zostałem tercyarzem. *Teat.* 31. *b*, 31. TERCYOWAĆ *cz. contin.*, n. p. tercyować sztuki, działa, strzelby, kule, szufle, łoża, koła, trojaką próbę robić, n. p. strzelać trzy razy na próbę z działa, lub chcąc wiedzieć, czy ma powinną grubość, na trzech miejscach jéj szukać bliżéj zapału, w uszu, i w szyi. *Ap. Mskr.* dreyfach probiren.

TEREBIĆ, *ob.* Trzebić. TEREBINT, *ob.* Terpentyn. TEREDAJKA, *ob.* Taradejka.

TEREFERE, TEREBZDERE, TEREBZDERY, *effutitium verbum*, *ut* sulfi wulfu, farafamfi, fiks, faks; (*Croat.* tereza terezi *pele mele*, terezaszt = kusy; *Bosn.* ter, tere *et*, *atque*; *Rag.* teferiti = bonować) O! terefere, najlepszy na duchów exorcyzm, kij! *Teat.* 11. *b*, 35. Tere bzdere. *ib.* 45. *c*, 52. Takie terefere. *Teat.* 45. *c*, 47. *Wyb.* Nowe terebzdery, reduty i pikniki. *Teat. ib.* 65.

TERESA, y, *ż.*, TERESKA, i, *ż.*, *dem.*, TERECHNA, y, *ż.*, imię kobiece, Theresia. Kochana Tereska. *Teat.* 30, 6. Teresko! *Bal.* C 1. Coż nie widać naszéj Terechny. *Teat.* 30, 5.

*TEREŚNIA, *ob.* Trześnia.

TERLAGI, -ów, *plur.*, po kuźniacku taczki. *Os. Rud.* 246. Schubkarren, in den Eisenwerken.

TERLECA, y, *ż.*, (*Etym.* trzeć; *Bosn.* terlicati, trritti *limare*); drzewno w kulbace, kulbaka jeszcze nieobita; das Sattelholz, der hölzerne Sattel. Na terlecy takem się biedak wytarł! *Teat.* 45. *c*, 58. *Wyb.* — §. *Transl.* Terlica, szkapsko lichę, mercha; *rusk.* terlyca, eine Schindmähre 2] W jedne nogawicę byłbym takich trzech schował, i wsiadł na terlicę. *ib.* 98.

TERLIKAĆ, TYRLIKAĆ *cz. niedok.*, trelować sobie, trelując nucić, śpiewać, grać; (*Boh.* cwrlikám świerkoczę, świtořjm; *Bosn.* terlicati, trritti *limare*); sich etwas vortrillern, trillernd singen, spielen. Pastuszy za bydłem na rożku terlikają. *Petr. Pol.* 2, 375. Terlikanie *Eccl.* тереpeкaнie, скомрашеской раснѣвъ. Błahe terlikanie, *barbaricum carmen*. *Żebr. Ow.* 272. W tym pustym kraju żadnym się ptacy nie odzywali terlikaniem. *Tr. Tel.* 345. (świerkotem, Zitschern, Zwitschern). Tyrlikanie, taneczna gra, *crusma*. *Mącz.*

TERMES, u, *m.*, z *Łac.*, gałązka z owocem urwana. *Tr.* ein abgebrochner Ast mit Frucht und Blättern.

TERMIN, u, *m.*, TERMINEK, nku, *m.*, *dem.*, 1) wyraz nauce jakiej lub sztuk lub rzemiosła właściwy, ein Kunstwort, ein *terminus technicus*. Jakiemiś sobie dziwackiemi terminkami gębę pomazał. *Teat.* 26. *c*, 125. — 2) Termin, kres, meta, granica; Gränze, Ende, vorgestecktes Ziel. Niemasz drogi żadnéj bez terminu i mety. *Pilch. Sen. list.* 2, 267. Namawiali go, aby nie dochodząc do terminu, w blizkiej wiosce zanocował. *Sk. Żyw.* 1, 392. Opatrzność w terminach mierności mając mię, nie chce, abym w ostatnim ubóstwie rozpaczał, ani w zbytnich nie brykał dostatkach. *Psalmod.* 12. Miejsce, którędy dukt ciągną strony rozpierające się o granicę, zowie się termin przez który. *terminus per quem*. *Zabor.* 357. Chodkiewicz naprawił karę żołnierską, która znacznie z starożytnych terminów wykroczyła. *Tward. Wł.* 97. — §. Termin, czas przeznaczony, rata; eine festgesetzte Zeit, ein Zeittermin; *Sorab.* 2 termin; *Vind.* rok (*ob.* Rok, roczek), narok, narezhen rok, napoveden den; *Ross.* срокъ, (cf. zrok); *Eccl.* нарокъ, опредѣленное, уреченное, назначенное время, прежданіе, призрочный день, срочный. Kilka jeszcze miesięcy było do terminu wyznaczonego wesela. *Kras. Pod.* 2, 39. Na terminie mi zapłaci. *Teat.* 36, 37. Przychodzą porządnie według terminów trzech królów, środopościa, ś. Jana i t. d. *Mon.* 72, 782. — *Juridic.* Termin, czas prawem opisany albo dla stawienia się do sądu, albo ku wypełnieniu wyroków sądowych lub kontraktowych; ztąd: »stawić się na terminie«, »uścić się na terminie«. Sam także pozew, die Ladung, Vorladung, tym słowem termin wyraża się n. p. wydać komu termin do trybunału, zapozwać go. Nakoniec termin znaczy, porządek procesu i stopnie jego; n. p. strona terminy poopuszczała, wykroczyła w procesie nad przepis prawa. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 37. *Herb. Stat.* 48. — 3) Termin, położenie, sytuacya, obrót osobliwie, zły raz; Umstände, besonders üble Lage, Gefahr. Dziś uczciwe dziewczęta, uczciwe białogłowy w złych terminach. *Falib.* X 2. W niebezpiecznym terminie znajduje się Rzplta. *Zab.* 15, 88. Patrz, jeślim nie był celem ich zazdrości, Jak żyw o sidłach dworskich nie słychając, Ani w takowych terminach bywając. *Past. Fid.* 264. — § Termin u rzemieślnika = nauka, czas nauki chłopca terminującego; die Lehre, Lehrzeit des Lehrbursche. Majstrom wolno więcéj niż jednego chłopca trzymać w terminie, i sporą liczbę czeladników. *Pam.* 83, 2, 431. TERMINALNOŚĆ, ści, *ż.*, zachowywanie terminologii czyli właściwych terminów, stricte Terminologie. Filozofki uczoną terminalnością poniszczywszy sobie język, nim kawą poczęstują, gotowe godzinę gadać o Arabii; a tym czasem kawa ostygnie. *Mon.* 72, 424. — §. Prawna formalność, Rechtsformalität. Opuszczone w procesie terminalności, niekiedy całą robotę sądową zniszczyły. *Ostr. Pr. Krym.* 2, 250. TERMINALNY, a, e, TERMINALNIE *adverb.*, dogodny terminom prawnym, schulgerecht, nach den Rechtsformen. Ten testament nie jest terminalnie napisany. *Teat.* 1. *c*, 79. TERMINATA, y, *ż.*, TERMINATKA, i, *ż. dem.*, spisek krótki, notatki, lista czego, ein kurzes Verzeichniß. Terminata ksiąg, każdemu

ziemianinowi potrzebnych. *Haur. Sk.* 168; katalog. *ib.* 169. — §. *Jurid.* Terminata n. p. przysięgi: *Tr.*, rota, die Gerichtsformel, z. B. eines Eides. TERMINOWAĆ *cz. niedok*, sterminować *dok.*, 1) spisać, znotować krótko: kurz aufmerken, aufzeichnen, notiren. Wszystkie pisma przeczytał i porządnie sterminował. *Papr. Ryc.* 197. Dają mu na piśmie te wszystkie sprawy, króciusieńko sterminowawszy. *Star. Dw.* 25. — 2) Terminować u kogo, n. p. u kupca, rzemieślnika = służyć lata uczenia się kupiectwa, rzemiosła etc., być w terminie; die Lehrjahre ausstehen, in der Lehre seyn. Nie zostałem kowalem, terminowałem u cyrulika. *Teat.* 52. *c*, 17. Jam ci się nie promowował na cyrulictwo, anim terminował nigdzie. *Jabł. Ez.* 39. Chłopiec terminujący. *Pam.* 85. 1, 251. ein Lehrjunge, Lehrbursche. W Smorgońskiej terminował akademii. *Teat.* 9. 57, *ob.* Smorgonia. — Terminowanie, uczenie się, czas uczenia się; die Lehrjahre, Lehrzeit, Lehre. Uczeń u majstra w terminowaniu zupełnie przez lat trzy zostawać powinien; po wyjściu czasu terminowania, ma być w protokół cechowy za czeladnika zapisany. *A Zamoj.* 80. TERMINOWY, a, e, od terminu, Termin =; *Ross.* срочный.

TERMOMETER, *ob.* Ciepłomierz.

TERNAKULUM u zecera, listewka z ostrzem na końcu do zatknięcia w kaszcie: na nim leży exemplarz utrzymany przez dywizoryum. *Magier. Mskr.*, z *Łac.* tenaculum, der Tenakel bey den Setzern.

TERPENTYNA, y, ż., żywica terbintowa. *l. s. n.*, der ächte Terpentin; (*Boh.* terpentina; *Vind.* tarpentin, trapetin, preshei; *Croat.* terpentin; *Ross.* терпентинъ, скипидаръ, *Graec.* τεϱβινϑήνη; *Pers.* terbentin). Sącząca się z jedliny żywica, znajoma pod imieniem terpentyny. *Kluk. Roś.* 2, 45. gewöhnliches Terpentin. TERPENTYNOWY, a, e, Terpentin =; *Boh.* terpentynowý; *Croat.* terpentinaszki; *Ross.* терпентинный. Terpentynowe drzewko, terebint. *Ursin.*, *Sorab.* 1. terebintżina.

TERTES, *ob.* Tartas. TERTUFLE, *ob.* Trufle.

*TESAK, *TASAK, a, *m.*; *Boh.* tesak, tesáček; (*Sorab.* 1. teszak = szpada; *Croat.* tesak = wyrobnik); *Ross.* тесакъ; (*Eccl.* тесакъ, тесачь *semispatha*, *cf.* *Ross.* тесла, теслица, тесло oksza; *Etym.* тесать ciosać, ociosywać); miecz krótki szeroki; *Germ.* der Dusak, ein kurzes breites Schwert. Mają Moskale nakształt nożów tasaki przydłuższe, których miasto puinałów używają. *Gw. gn.* 518. Słonie te niosły w zębach niejakie szpady abo tesaki, którémi żołnierze pocinali to wszystko, co się im nawinęło. *Boter.* 3. 115. Wyrwawszy swój tesak Piotr z *pószew, ciął na Malchusa. *Zorn. Post.* 5, 762. *W. Post. W.* 270. A król mężów tasaka natychmiast dobywa, Który mu się przy pochwach pałasza ukrywa. *Dmoch. Il.* 77. Tasakiem gardło mu przerznęła. *Otw. Ow.* 264. W gardziel tasak głęboko mu wbije. *Bardz. Trag.* 352. Już zgotował pop tasak, którym ją rznąć miał na ofiarę. *Bardz. Boet.* 148. *Bardz. Luk.* 15. Opfermesser. W kuchni tasak, naczynie żelazne do siekania jarzyny. *Wiel. Kuch.* 430. das Küchenmesser, Hackmesser. Kto włoskie przeniósł do Polski ogrody, co je w półmiski tasakami sieka? *Mon.* 71, 714. *Izali tesakiem rybitwim porąbasz głowę lewiatana? *Radz. Job.* 40, 26. Küchenmesser, Hackmesser.

*TESARZ, *ob.* Teszarz.

TEŚĆ, *CIEŚĆ, ścia, *m.*; *Boh.* test, tchán, swěst, (pratchán *prosocer*); *Slov.* těst, sweker, swoker, ženin aneb mužow otec; *Sorab.* 1. pschichodny nan, pžikhodné nan, žoniné nan; *Carn.* tast, (tasheti = cieszyć); *Vind.* tast, moshni ali shenski ozha; *Croat.* tászt, otecz sénin, (szveker = mężowy ociec); *Bosn.* tást, otaç sgenin; *Rag.* tást, (svékar *socer, padre del marito*); *Slav.* tast; *Ross.* тесть, (*obs.* теза, тезя imię, miano cf. dziać komu), (свекоръ ociec męża); *Eccl.* тьсть, отецъ ѿ пoмъ женин: ojciec żony. *Sk. Dz.* 754, der Frauenvater, der Schwiegervater. Przyzwał teścia, albo ojca żony swej. *Sk. Żyw.* 1, 159. Jetro *ciesc Mojżeszow. *3 Leop. Exod.* 18, 12 (swiekier. 1 *Leop.*). *Cognatus. Vulg.*, szurzy, a też Mojżesza był Raguel. 2) — § Ociec męża, świekier, des Mannes Vater. TEŚCIA, i, ż., TESZCZA, y, ż., żony lub męża matka; *Boh.* tchyně, tchmá, swěgruše, (prabyně *prosocrus*); *Slov.* testina, swekruša, manželowa aneb manželkina matka; *Sorab.* 1. żonina macż, pżikhodna macż, pschichodna macż, (pschichodny syn zięć, *ob.* Przychodni); *Carn.* tásha; *Vind.* tasha, taizha, moshna ali shenska mati, tastinja; *Croat.* tastzha, svekeru polnizа; *Rag.* pùniza; *Slav.* punica; *Ross.* теща; *Eccl.* свекры, (*cf.* świekra, świeść). die Schwiegermutter. Teścia swoję, to jest matkę męża swego, cierpliwością ujęła. *Sk. Żyw.* 1, 275. Wszedłszy do domu, ujrzał matkę żony albo *teszczę jego. 1 *Leop. Math.* 8, 14. (swiekrę. 3 *Leop.* ujrzał *tcią jego *Sk.*). — § *Teście, syna swego żona, *nurus. Scr. Porz.* 152. synowa. TEŚCIOWSKI, a, ie, TEŚCIOWY, a, e, do teścia należący, Schwiegervaters =. *Budz. Luk.* 119. Olmiodze wiek teściowski, *soceri aevum*. *Żebr. Ow.* 165. Zięciowską krew ze krwią pomieszał teściowską; *generi cruorem sanguine cum soceri permiscuit*. *Żebr. Ow.* 575.

TĘSKLIWOŚĆ, TĘSKNOŚĆ, ści, ż., TĘSKNOTA, TĘSKNICA, TĘSKNICA, y, ż.; *Boh.* tesknost, tesskliwost, tužebnost, tužba, tauženj, tuha, smutek, dychtiwost; *Slov.* teskliwost, saužen; *Sorab.* 1. tužnofcž *ardor*, steszknofcž, stjsknofc, tjschnofc *taedium*; *Sorab.* 2. teschniza; *Carn.* teshkozha *molestia*, toshlivost = ociężałość, ciężkość; *Carn.* tógóta *iracundia*; *Vind.* teshiva *nausea*, teshoba, lutkust, riva, riunost, shalost, (tegota = czarna żółć, teshkuta *molestia*, toshlivost = gnuśność, toshba, toshenje, toshva, toshuvanje, satoshenje, satoshba, natoshba, potoshba, potoshenje, poteshba, potesnava, teshava, teshkust = narzekanie, skarga, żałoba); *Croat.* túsba, túsnoszt *moestitia*, túga *calamitas*, *miseria*, *anxietas*; *Dal.* tuga, briga, ukor; *Rag.* túxba *querimonia*; *Ross.* тоскливость, тоска, тошнота, грусть, робкость, робость, робѣніе; *Eccl.* стужлость, тѫженіе, драхлованіе. tęga, stęsknienie, ciężkość serca; *Carn.* nuda, (*ob.* Nuda); Beklemmenheit, Herzensbangigkeit, Bangigkeit, Angst. *Tęga, tęsknica, *taedium*. *Volck.* 979. Najdą tęsknice człeka przy obfitym stole. *Bach. Ep.* 64. Ciężki żal górę bierze, tak iż *przo tęsknicę Nie mogę smutny patrzeć na tę kamienicę.

Groch. W. 420. Przyszliśmy w wielką tęsknicę, a w ostatnią potrzebę. *W. Post. W.* 376. Stałość w przygodzie wielka pomocnica, Bo każda przez nią złomi się tęsknica. *Rej. Zw.* 211 *b.* Czynić komu tęsknicę, trwożyć (*Vind.* stiskuvati, natiskuvati, britkuvati). Umieć czas trawić jest życia istotą, Bezczynność przykrą nabawia tęsknotą. *Zab.* 11, 149. nuda, nudnością, lange Weile. Nieprzystojna rzecz człowiekowi tęsknić, ponieważ tęskność, jest skutkiem próżnującego lenistwa. *Mon.* 70, 763. Zakonnicy nieszczęśliwie żyją, którzy nie czynią nic, a tak tęsknicami albo na łow jeżdżą, albo piją, albo próżno mówiąc dzień strawią. *Eraz. Jez. D d* 6 *b.* z nudów, aus langer Weile, vor langer Weile. Inszych historyków, teskliwości czytelnika folgując, opuszczę. *Stryjk.* 66. omierzeniu, sprzykrzeniu, Ueberdruß. — Tęsknica po kim, za kim, do kogo, *tażenie, tęsknienie, pragnienie mocne, bange Sehnsucht. Tęsknica mi po tobie bracie mój. *Budn.* 2 *Sam.* 1, 26. Tęskność na wiosnę. *Karp.* 1, 7. Jesteś z nami, twój widok troski me osładza, I długiéj niebytności tęsknotę nagradza. *Niemc. P. P.* 40. Bywałoć takich niemało przełożonych, którzy poddanym swym po sobie wielką tęskność zostawili. *Kosz. Lor.* 55 *b.* Na Xanta i Toma idzie rycerz krwawy, Zabił obu: ach jakaż dla ojca tęsknica, Wiek go gniecie, a nie ma innego dziedzica. *Dmoch. Il.* 117. TESKLIWY, TĘSKLIWY, TĘSKLIW, UTESKLIWY, TĘSKNY, *TESZNY, a, e, TĘSKLIWIE, TĘSKNO, *TESZNO *adverb.*; (*Boh.* teskliwý, tužebny, dychtiwý; *Slov.* tèskliwý, teškliwi *impatiens*; *Sorab.* 1. stéskné, tjschny, stjskliwy, (cf. utyskliwy); *Sorab.* 2. stiszno, teschne; (*Carn.* toshliv = markotny, gnuśny, ociężały, toshlivz = gnuśnik, toshnik = oskarżyciel, togotn *iracundus*; *Vind.* teshaun, shalosten = żałosny, teshku, teshno, teshnu, britku *anxie*, britkusten, britkoun *anxius* cf. brzydki, teshak *molestus*, toshitliu, satoshliu, toshlive vrieden, obtoshliu = skarżący, żałobliwy, toshnik = oskarżyciel, toshliu = gnuśny; *Croat.* tusen *calamitosus*, tusbènik, tusitel *accusator*, tusni ja = ja biedny! ja nędzny!); *Dal.* brixan; (*Rag.* tuuxan, tuuxni, tuxben *dolorosus*, *querulus*, *lamentabilis*, tuzbenik *querens*, tughliv *nauseosus*, *molestus*; *Bosn.* tughgljv, tusgiv, koji se tusgi *molestus*, *queribundus*, tusgjan, tughgniv *moestus*); *Ross.* тоскливый, рокій, робокъ, (тошно ckliwo, nudno), грустный, грустливый; *Eccl.* стуженъ, недоволенъ своимъ состояніемъ niekontent, стужателенъ *molestus*, *acerbus*, тошно *cum taedio*); §. 1) teskliwy i t. d. = co ma tęsknicę, albo co tęskni łacno; beklommen, ängstlich, voll Angst und Bangigkeit, bange, voll Bangigkeit und Sehnsucht. Polacy bez pana teskliwi. *Zbil. Dr. H* 1. Czeka cię do swego pokoju korona długo teskna, wierna matka twoja, czeka cię pospolita rzecz wszystka chętliwa. *Paszk. Bell. B* 2. Duma, stojąc w oknie teszny. *Pot. Syl.* 502. Jéj powrót rozweselał mój stan uteskliwy. *Przyb. Milt.* 251. *et* 312. Ledwie co żywy w tesznym zdumieniu, Żałośnie nócił na smutnéj fletni. *Zab.* 10, 204. *Zabł.* Nie bądź teskliw przed *tresktaniem. *Radz. Prov.* 3, 11. Tęskno mi, *teszno mi, *tęga mie, *tążę, *tężę, tęsknię; **mir ist bange, ängstlich, ich bin voll banger Erwartung, Sehnsucht**; (*Boh.* stesklo se *taedat*, *taesum est*; *Sorab.* 2. mne jo stiszno, teschno; *Vind.* toshi se mi, onta se mi po prjâteli). Dokąd ja go nie widzę, musi mi być teszno. *J. Kchan. Fr.* 32. Teszno było *Pomorzan z pokojem być. *Biel.* 69; teszno im było. *Papr. Ryc.* sprzykrzył im się pokój, sie waren seiner überdrüßig. Było *go bardzo teszno. *Rej. Post. N* 4. — §. 2) *Active:* Tęskny, tęsknotę przynoszący; beängstigend, ängstlich. W domu frasunków pełno i pracy troskliwéj, Strach, ucisk, nędzy dosyć zewsząd jest tęskliwej. *Stryjk. Gon. y.* Tam ni gwiazd, ni księżyca, ni słońca jasnego Niemasz, okrom ciemności i czasu tęsknego. *Kulig. Her.* 85. Szerzéj o każdéj z tych rzeczy mówić, byłoby długo i przytęskliwszym. *Petr. Pol.* 40. (nudno). TĘSKNIĆ, TESKNIĆ, *TESZNIĆ, *TĘŻYĆ (*ob.* Tążyć), *med. niedok.*, Tęskniwać *frequ.*; *Boh.* teskliti, teskniti, tesknaut se; *Slov.* tesklјm *condoleo*, tužit *anhelare*, sužugi *ango*; *Sorab.* 2 teschnisch; (*Carn.* tôshem, toshûjem *accuso*, toshnik *accusator*, togotim *irascor*; *Vind.* toshit, satoshit, potoshitise, pertoshitise, natoshiti *accusare*, *conqueri*); *Rag.* tugovatti, (tûxitise *querelarsi*, stûxitise komu, tumbatise, stûxitise tkoga *nauseare*); *Croat.* tusimsze *moereo*, tusimsze *queror*, tûsiti *accusare*; *Slav.* tûxiti; *Bosn.* tusgitise, potusgitise *queri*; *Ross.* тосковать, стосковаться, растосковаться, (тошниться cknąć sobą, потускнуть ćmić się), стужаться, (стужатель nudziarz), груститься, грустѣть, сгрустить, сгрушу, скорбѣть, скорблю, ныти, ныю, ныть, ною; *Eccl.* поболѣти, потужити, сожалѣти, драселовати, драселую, драхльствовати; tęsknotę czuć, tęsknym być, (cf. *Lat.* taedet, taesum); beklommen seyn, bange seyn, Bangigkeit haben. Gdy długą przewłokę w zyszczeniu obietnicy obaczył, począł tęsknić w nadziei. *Stryjk.* 451. Tęskniwają sobie wiele, tak że nie przestają na bożéj opatrzności. *Gil. Post.* 153. — Tęsknić sobie w czym *niedok.*, utęsknić sobie, stęsknić się w czym *dok.*, cknąć sobie, mierzić sobie; überdrüßig werden, einen Ekel, Ueberdruß bekommen. Tęskniącym sobie w czytaniu długich historyj Rzymianom, krótko pisał Waleryusz. *Warg. Wal. praef.* Widząc osieł konia tłustego, Stęsknił sobie w swojéj nędzy. *Ezop.* 74. Nie lepiejże mi było zostać przy tym grobie, A przy dobrodzieju swym nie utęsknić sobie? *Groch. W.* 227. Stęsknił się nad oną rzeczą; *coepit eum taedere hujus rei.* *Macz.* Stęskniwszy się Scewola z prawą ręką swoją, że jéj do zamordowania króla użyć nie mógł, położył ją na ogniu. *Warg. Wal.* 88. — *Passive:* Życie mi się na tym świecie stęskniło *Sk. Dz.* 41. uprzykrzyło, omierzło, przyjadło, es ist mir überdrüßig geworden. — §. Tęsknić *absolut*, nudzić się, lange Weile haben, sich langeweilen. Gdy się kto zabawia, nie ma czasu tęsknić. *Mon.* 70, 763. Nieprzystojna rzecz człowiekowi tęsknić; ponieważ tęskność jest skutkiem próżnującego lenistwa. *ib.* Ktoby wierzył, że tęsknią i bogowie sami, Że niebo opuściwszy z swemi wygodami Czasem szukać na ziemi zabawy im miło. *Min. Ryt.* 2, 301. — §. Tęsknić po kim, do kogo, bez kogo, *tążyć, *tęgę mieć; *Boh.* dychtјm po něčem (cf. dyszeć), bažјm, bažiti po někom; *Vind.* sheliti, posheliti, sheluvati, bor-

shuvati; *Croat.* hlepeti, ſich nach einem ſehnen, in ſeiner Abweſenheit trauern, beklommen ſeyn. Stęsknić się, utęsknić się *dok.*, n. p. Skoroś tylko odjechał, począłem tężyć po tobie: *coepit me desiderium tui. Macz.* Czekając długo, że się do niéj nie wracał, utęskniła się. *P. Kchan. Orl.* 1, 225. Utęsknić się po kim, *capere desiderium ex aliquo. Macz.* Tęskniła tu beze mnie. *Teat.* 27, 19. Tęskni bez państwa czeladka. *Bratk. P.* Kędyżeś Elmiro miła, Obyś tak po mnie tęskniła, Jako ja tęsknię po tobie! *Kniaź. Poez.* 1, 21. Gdy matka do Rzymu zajechała, córka bardzo się do Rzymu za matką stęskniła. *Sk. Żyw.* 184. Tęsknić będziemy po tobie, Będziemy siła tęsknić, jako tęskni siła Jagnię do matki, gdy je nowo urodziła. *Simon. Siel.* 118. Tęskniłem do ciebie mój przyjacielu. *Teat.* 19. c, 81. Od tego dobra ziemskiego, do onego, które jest w niebie, tęsknił. *Sk. Żyw.* 2, 304. Wiem, co cię trapi, i gdzieć serce tęży. *Morszt.* 66. Wszyscy się rozeszli, Bo tam każdy do swych spraw bardzo pilnie teszni. *Rej. Wiz.* 33. Stęskniony, utęskniony *partic.* teskliwy, pełen tęsknoty, voll banger Sehnſucht. W tym życiu płaczliwym dusza utęskniona jęczy. *Tol. Saut.* 72. Dzieci wyszły z chaty Stęsknione bez mamuni długo i bez taty. *Przyb. Ab.* 200.

TEST. *Cn. Th.* 1167, *ob.* Tygiel.

TESTAMENT, u, *m.*, TESTAMENCIK, a, *m.*, *dem.*; *Boh.* kšaft, pořjzenj; *Sorab.* 1. ſmertne wotkazano; *Carn.* testamentum, kshaft, [illegible]; *Vind.* testament, [illegible], oporoka, oporozhenje, srozhenje, piſmu, naredba ſliedne vole; *Croat.* testament, oporuka; *Rag.* oporuka, [illegible]; *Bosn.* testament, naredba najposlidgna; *Ross.* завѣщанie, духовная, духовница, [illegible]: [illegible] rozporządzenie. *Gil. Cyw.* 2, 156. *Rej. Post.* Q 6. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 154. *Sax. Tyt.* 158. der letzte Wille, das Teſtament. Testamentu wykonawca *Ross.* душеприкащикъ *f.* душеприкащица, *adj.* душеприкащичiй. Testament robić, zapisać, *Carn.* kshaftujem; *Vind.* srozhuvati. — § Testament, księgi pisma ś., dzielące się na stary i nowy testament, zakon, przymierze. *Kras. Zb.* 2, 555. *Vind.* stara, nova savesa; *Ross.* завѣтъ, *adj.* завѣтный, das alte und neue Teſtament. TESTAMENTARZ, TESTAMENTNIK, a, *m.*, co testament zrobił, der Teſtamentirer, Teſtirer, Teſtamentsverfaſſer; *Boh.* [illegible], kšaftownjk *legatarius*; *Slov.* poručownik (poruczyciel), kšaftownik; *Sorab.* 1. wotkazwař odkazujący; *Vind.* srozhuvauz; *Rag.* oporucitegl, *f.* oporuciteglza; *Ross.* завѣщатель, *f.* завѣщательница. Testament nie jest ważny, aż po śmierci testamentarza. *Gr. Post.* 11 *b.* Testamentnik, póki żyje, póty testament swój może odmienić. *Sax. Tyt.* 158. Opiekunowie po śmierci testamentnika inwentarz czynić powinni. *Groick. Obr.* 22. *Legator*, testamentarz, ten, który komu co odkazał. *Macz.* TESTAMENTARZOWY, TESTAMENTNICZY, a, e, do testamentnika należący, den Teſtamentsſtifter betreffend. Teſtirers -. Ostateczna wola testamentarzowa. *Macz.* TESTAMENTOWY, TESTAMENTNY, a, e, do testamentu należący. Teſtaments -; *Boh.* kšaftownj; *Vind.* testamenten; *Ross.* завѣщательный. Prośby testamentowe do braci. *Birk. Zbar.* B 2. Odkazowanie testamentne. *Sax. Tyt.* 158. Zeznawania testamentowego nie może być świadkiem białogłowa. *Szczerb. Sax.* 444.

*TESTNO. *Groick. Obr.* 114, *ob.* Tęskno. TESZ, *ob.* Też.

*TESZARZ, *TESARZ, a, *m.*; (*Boh.* tesař; *Sorab.* 1. tescher cieśla); stolarz, *Germ.* der Tiſchler; (*Boh.* tesati ciosać; *Croat.* tesslyar = cieśla; *Rag.* dessak = stolik, cf. deska); *arcularius. Macz.* Teszarz złotnika cieszy. *Radz. Jes.* 41, 7. Gdy komu *tesar szczadło przyprawi, to mu bardzo chromy dziękuje. *Rej. Zw.* 101. *TESZARSKI, *TESZARSTWO, *ob.* Stolarstwo.

TESZBIR, *ob.* Taśbir. TESZNIK ziele, *ob.* Tasznik.

TĘTEN, TENTEN, tna, *m.*, TENTENT, [illegible]; *Boh.* [illegible]; *Rag.* [illegible]; *Ross.* тă-тынъ 2, lautes Auftreten, Trampeln mit den Füßen, Stampfen. Przed głosem i tętnem koni mocnych [illegible] *Bud. Jer.* 47, 3. Sam tętent nóg mnie trwożył. *Otw. Ow.* 210. Tam wielki tenten i grzmot usłyszeli. *P. Kchan. Orl.* 1, 25. Słucha, zkąd tentent wychodzi. *Bardz. Trag.* 12. TĘTNIĆ *neutr. niedok.* [illegible], mit den Füßen ſtampfen, [illegible]. [illegible] kopytem. *Zab.* 14, 388. Tam płoche stada i drobny skot owiec, Kędy z Parysem legł Pryam wyniosły, Kopytem w [illegible] tętniły [illegible]. *Kniaź.* Zlęknie się matka, i tropem bieży, Gdzie już bez duszy zwierzątko leży, Więc tętnie nad nim, żywe-li jeszcze. *Mick. Ryt.* 2, 155. [illegible] *Bud. Jer.* 47, 3. TĘTNO, a, *n.*, tętno żyły, puls. *Kras. Zb.* [illegible], der Puls, der Pulsader; *Boh.* [illegible]; *Vind.* [illegible] dubatnicza, treptavicza, dubalicza; *Bosn.* treptiviça, dubiça; *Rag.* [illegible]; *Ross.* [illegible]. *Zab.* [illegible] *Zeg. Ml.* 46. — [illegible] *Gorn. Dz.* 158. [illegible]

TETRYCZNY, a, e, [illegible]; *Sorab.* 1. [illegible]; *Carn.* [illegible]; *Ross.* угрюмый. Szkoła tetrycznego Heraklita. *Zab.* 7, 74. TETRYCZNOŚĆ, ści, *ż.*, [illegible], Sauertopfigkeit; *Sorab.* 1. struchwołcz, [illegible]; *Carn.* gerdogledhost; *Sax.* [illegible]; *Ross.* угрюмость. TETRYCZEĆ *neutr. niedok.*, ztetryczeć *dok.*, tetrycznym się stać, ſauertöpfiſch werden; *Ross.* угрюмѣть, [illegible]. Nie mózl sobie głowy tem zawłoszonmi, żebyś nie ztetryczał. *Mon.* 71, 757. TETRYK, a, *m.*, człowiek posępny, ein Sauertopf, Murrkopf; *Sorab.* 1. meriźk, (cf. mierzić sobie); *Carn.* gerdogledesh, gerdogledc, nalusht; *Vind.* mersinz, oster zhlovek; *Ross.* понура, дикарь. Surowi, tetrycy, marsowaci, nigdy się nie śmiejący.

Chmiel. 1, 701. Jeśliś smutny, tetrykiem cię zowią. *Mon.* 73, 429. Nie godzi się być smutnym i ponurym tetrykiem. *Weresz. Reg.* 140. Patrz na mędrca tetryka, głupca wesołego. *Kras. W.* 14. *Pot. Jow.* 2, 84. TETRYKOWATY, a, e, — *o adverb.*, nieco posępny, etwas sauertöpfisch. *Tr.*; *Ross.* угрюмоватый.

TEŻ, *TESZ, *TEŻE (*Cresc.* 85. *et* 141) *Conj.*, *Boh.* též; také, taky; *Slov.* též, teš, ai; *Sorab.* 1. teiž, těž, teisch; *Sorab.* 2. tek, teko, teker, ke; *Carn.* tudi: *Vind.* tudi, ja she; *Croat* takaj, tulikaj, tulikaisse, takaishe, joste, jostera, takojer; *Hung.* es; *Ross* же, жъ, (cf. tudzież, cf. że); § 1) także, auch. O bliźniego się też, nie tylko o siebie staraj. *Sk. Żyw.* 1, 172, (*Croat.* nego josh = ale też, lecz też). I to też żołnierz! I tyś też, *vel* jeśliś ty też żołnierz *Cn. Ad.* 285 — *Consequ.* Też = zatym, auch, folglich. Ubodzy, co mniéj jedzą, mniéj też i chorują *Jabł. Tel.* 255 — *Aggravant.* Już ci go też nikt nie wybawi. *Ryb. Ps.* 155. O jeno też We Panna .... *Teat.* 45. c, 57. *Wyb.* Rozmawiałem z nim; przeraźliwa też to figura *Teat.* 28. *b*, 129 das ist doch auch gar eine schreckliche Figur. Już też co szczęśliwy, to szczęśliwy, tylko nie wiem, na jak długo. *Teat.* 22. *b*, 5. Jużem też stary. *ib.* 26. *b*, 10. Już też, panie boże odpuść, moja mamulu, sami nie wiecie, co gadacie. *Teat.* 14, *d*, 5. Oj oj oj, jakże wstydliwa! niby też to! nie chce ciebie! *Teat* 29, 19. das soll so was heißen, so was vorstellen. — Też przecię, endlich, doch, doch noch, auch. Otrząsając się z deszczu i z onéj przygody, Raduje się, iż się też doczekał pogody. *Rej Wiz.* 55. — § 2) Te-ż, *ob.* Ten, Tenże.

1. *TĘŻYĆ, *ob.* Tążyć, Tesknić.
2. TĘŻYĆ *cz. niedok.*, stężyć *dok.*; *Boh.* tužiti, staužiti; *Sorab.* 2. tukruschisch, hukschuschisch; *Vind.* togati, potogati, obtogati (= krochmalić, togna moka, togovina = krochmal); *Ross.* жестить, жесточу; (cf. *Lat.* tendere, tensum, cf. densare); tęgim czynić, steif machen, hart und fest machen. Obwisłe a zmarszczone cycki jak wygładzić i stężyć. *Sienn.* 522. Ocet ztężony, *acetum concentratum. Kruml. Chem.* 514. — Tężyć kołczan. *Zab.* 15, 558. natężać, napinać; aufspannen, spannen. TĘŻEĆ *neutr. niedok.*, stężeć *dok.*, tęgim się stać; *Boh.* tuhnauti, přituhnauti; *Ross.* жестѣть, ожестѣть, пожестѣть, steif werden. Rzéki mroźnym lodem stężały. *Kram.* 529. Ciągnie wapno u mularza, gdy narzucone na ścianę, zaczyna schnąć czyli tężeć. *Magier. Mskr.* — *Fig. moral.* Któż ma tak stężały i na wszystkie przygody otwardniały umysł? *Pilch. Sen. list.* 2, 54. Najcięższe przeciwności brzemiona stężałym dźwiga karkiem. *ib.* 2, 175. TĘŻYZNA, y, *ż.*, tęgiego co, walnego co; etwas Steifes, Starkes, Tüchtiges.

T F, i t. d.

TFE! TFU, wyraz obrzydzenia; *Germ.* pfuy, (*ob.* Fe! Fi!). Wojskowa służba, to to honor, a reszta tfe! *Teat.* 36. *c*, 65. Tfu, plunąłem na to! *ib.* 19. *c*, 8. Obraca się ku miejscu, gdzie upadł: bodajże ten próg — tfu!! *ib.* 21, 25.

**TIBISOLKA, i, *ż.*, (z *Łac.* tibi soli), sekretnica, kobieta pod sekretem wszystko opowiadająca, eine Geheimnißkrämerinn. Jedna z tych sekretnych tibisolek. *Nar. Dz.* 3, 103.

TIUTIUN, *ob.* Tutuń.

T K.

1. TKAĆ, tkał, tkam *cz. niedok.*, wtykać, wpychać, tłoczyć, wtłaczać; *Carn.* shòkam, stopfen, pfropfen, hinein stecken. Kamień tka w zęby, miasto chleba *Wad. Dan.* 202. Kilka złotych tkał mu w rękę, ale on ich na ziemię rzucił. *Warg. Radz.* 156. Tkać co w wór w beczkę. *Cn. Th.* 1141. Ilekroć bydlęcznę tkacie w gęby swoje, Wiedzcie, że swych rolniczków trawicie. *Zebr. Ow.* 379. Niepotrzebne obżarce, które tylko w brzuch tkają. *Kosz. Lor.* 107 *b.* Tkać w się, żréć, obtykać się, żłopać, chłać; in sich hinein fressen, sich beifressen. — *Fig.* Sam z téj cieśni, w którą heretyka słowa pańskie tkają, nie wyciśnie się. *Żarn. Post.* 3, 84. (wpędzają). — *Transl.* W kramach różnych już sobie szlachta po złotych 5, 6 tkają czerwone złote. *Gost. Gor.* 7. Coraz kilka groszy drożéj tkamy pieniądze *ib.* — 2 TKAĆ, tkał, tka *cz. contin.*, tczę, tkę *niedok.*, utkać *dok.*; *Boh.* tkati; *Sorab.* 2. tkasch; *Sorab.* 1. tkayu, tżu; *Carn.* hkâti, hkèm; *Vind.* tkáti, hkati, tkal, tkem; *Croat.* tkati, tkèm; *Rag. et Bosn.* tkatti; *Ross.* ткать, тчешь, точешь, тку, соткать (cf. zetkać), уткать, сотканный; (*Lat.* texere; *Ital.* tessere); płótno lub insza materya po tkacku robić, weben auf dem Weberstuhle, Leinwand machen u. s. w., wirken. Tkaczów trzeba pilnie doglądać, aby dobrze tkali. *Haur. Ek.* 77; dozierać, aby dobrze i gęsto tkali. *ib.* 57. Palas żonom wymyśliła prząść kądziel, i płótno tkać. *Biel. Św.* 8 *b.* Anna chadzała zawżdy tkać płótna, tak że z pracy rąk swych pożywienie miała. 1 *Leop. Tob.* 2, 19. Nietylko płótna, ale i rozmaite jedwabne rzeczy tką. *Budn. Exod.* 26, 36 Dobrze tkany *Eccl.* добротканный. Tką płótno pajęcze. *Radz. Jes.* 59, 5, (*not.* »co czynią, nic nie jest pożyteczno«). Bez przestanku tę pajęczynę *tczą i przędą. *Żarn. Post.* 303 *b*. Kobierce złotem tkane. *Star. Dw.* 12 (przetykane) Tkany złotem porządek. *Hbst. Art.* 198. Strój drogo *tkniony. *Miask. Ryt.* 2, 77. (drogo tkany). Tarcze z wici utkane. *Warg. Cez.* 53. uplecione, geflochten. Tkanie, robota tkania, das Weben; *Sorab.* 1. tkano; *Croat.* tkanye; *Ross.* сотканie. (тканье piket, materya). Utkanie, *opus*, tkanina, ein Gewebe, *pr. et fig.*, puchlina, zebranie się wody w pęcherzykowatych utkaniach ciała. *Perz. Lek.* 5. Całe ciało nic innego nie jest, jedno utkanie żył suchych. *Boh. Dyab.* 2, 82. TKACKI, a, ie, TKACZY, a, e; *Boh.* tkadlcowský; *Slav.* tkálacski; *Croat.* tkaléchki; *Hung.* takátsi; *Eccl.* ткательный; *Ross.* ткаческiй; do tkacza należący, Weber = . Tkackiéj nauki koniec jest płótno. *Petr. Et.* 46. Podnóżki tkacze, *insile. Cn. Syn.* 486, *Sorab.* 1. tkalčža podnoža. Tkaczcy synowie od rodziców mają skłonność do sedentaryi. *Torz. Skł.* 104. TKACZ, a, *m.*; *Boh.* tkadlec; *Slov.* tkáč, tkadlec; *Sorab.* 1. tkalcz, tkalz; *Sorab.* 2. tkalz, kalž; *Carn.*

hkavz; *Vind.* hkauz; *Croat.* tkálecz; *Hung.* takach, takáts, takavach; *Bosn.* tikaç, tkaç, tkallaç, (tkanicjar, tko tkanice tka = pasnik); *Slav.* tkalac; *Rag.* tkàlaz, partenàr, (*ob.* Parć); *Ross.* ткачъ, ткатель; *Eccl.* ткачь, ткатель, ткательникъ; rzemieślnik od tkania, n. p. płótna etc., der Weber. Tkacze, nietylko ci, co płótna, ale i rozmaite jedwabne rzeczy tką. *Budn. Exod.* 26, 36. *Slov. Prov.* I stari tkadłeč někdi prádzu zmate; i stary tkacz czasem przędzę zmota; *quandoque bonus dormitat Homerus.* TKACZKA, i, *ż.*; *Boh.* tkadlice, raušnice, (cf. rucho); *Slov.* tkačka; *Sorab.* 1. tkaležža; *Croat.* tkalicza; *Hung.* takátsné; *Bosn.* tkalliça, tikaciça; *Rag.* tkàliza; *Eccl.* ткальница; *Ross.* ткачиха, ткательница; die Weberinn. Tkaczki, sukienniczki, i t. d. *Szczerb. Sax.* 141. Niech przetną Parki nić, żywota tkacze. *Jabł. Tel.* 29. TKACZOWNIA, TKALNIA, i, *ż.*; *Boh.* tkadlčowna; *Slov.* krosna, (*ob.* Krosna); *Sorab.* 1. tkalčžžerna; *Carn.* shvàje, statuva; *Vind.* hkauzhna hiſha; *Croat.* tkálnicza; *Hung.* takátsmühely; *Bosn.* stan, krosna za tkatti, razboj, (cf. rozbic); *Ross.* ткальня; *Eccl.* станъ, станокъ, ткалище: warsztat tkacki, die Weberwerkſtatt. *Textrina*, tkaczownia, tkacka izba. *Mącz.* Tkalnie płócienek różnych. *Xiądz.* 120. Żadnemu z ludzi ku naśladowaniu nie jest podobna owa pajęcza tkaczownia; jak wiele to pracy, nici porządnie rozciągać, jedne na prost zapuszczone miasto gruntu, drugie z gęsta w rzadkawe krążki, i oczka plecione? *Pilch. Sen. list.* 4, 186. tkaczy kunszt, tkanina. TKACZTWO, TKACTWO, a, *n.*; *Boh.* tkadlectwj; *Croat.* tkalchia; *Hung.* takátsmesterség; *Ross.* ткачество; tkackie rzemiosło, die Weberey, das Weberhandwerk. *Cn. Th.* 1141. Tkaczki, sukienniczki, jeśliby same z dziewkami tkactwo robiły, któregoby mąż nie robił, tedy ono naczynie wszystkie do 'gierady będzie należało. *Szczerb. Sax.* 141. TKACZY, *ob.* Tkacki. 'TKALNY, 'TKANNY, a, e, do tkania, mogący być tkanym, zu weben, Webe=; *Sorab.* 1. tkanité; *Ross.* тканый. TKAM, *ob.* Tkać. TKANICA, TKANINA, y, *ż.*, TKANECZKA, TKANICZKA, TKANKA, i, *ż.*, *dem.*; *Vind.* tekanje, tekanstva; *Carn.* prepręga, (cf. przeprząść); *Rag.* tkàniza *textile*, *drappo*, *cintura da donna*; *Bosn.* tkaniçe, kaniça, pojas, pas = pas; *Ross.* ткань, ткaнина, поставъ, (*ob.* Postaw); rzecz tkana ze lnu, jedwabiu, wełny etc., materya, materyjka; *Slav.* svitta, podstava, ein Zeug, ein Gewebe, gewebter Zeug. Tkanina rozwita na prostéj żerdzi. *Przyb. Milt.* 24. By była Penelope tkaneczek nie tkała, Trudnoby swą stateczność była zachowała. *Rej. Wiz.* 60 *b.* — §. Tkanka; *Boh.* tkanice, tkanička = taśma, wstęga, strefa; ein breites Band, ein Streif. Menelaus dopadł czubu szyszaka Parysowego, i ciągnął go, A tego węzeł dusił upstrzonéj tkanicy, Która pod brodą strzegła czubatéj przyłbicy. *J. Kchan. Dz.* 56. Tkanica, jedwabna listwa przez obrusy kościelne. *Cn. Th.* 1141. stroka, strefa, ein eingewirkter Seidenſtreif. Tkanica, bramowanie, listwa obszyta; die Einfaſſung, der Beſatz, der Saum. Koszule z tkaniczkami marszczonemi. *Lek. C*, 4 *b.* Teraz żadnéj żony człowieka ubogiego niemasz, któraby czepców nie nosiła, trojakiemi forbotami albo tkanicami złotemi szerokiemi bramowanych. *Kosz. Lor.* 104 *b.* Tkanki haftowane. *Ustrz. Troi.* 145. Przyszywają tkanice z modrego jedwabiu. 1 *Leop. Num.* 15, 39. (petlice. 3 *Leop.*). Biegała po kramikach, kupując zwierciadłka, tkaneczki, brameczki, bryżyczki, barwiczki, i inne rzeczy świata tego. *Rej. Post. F ſ ſ* 2. — §. Strój na szyję, krawat; ein zierliches Halstuch, Halsband. Już mój oblubieniec włożył drogą tkanice na szyję moję, i na piersi moje noszenie zawiesił. *Sk. Żyw.* 1, 47. — §. Tkanka, tkanica, strój kobiecy na głowę; *redimiculum totum caput ambiens. Cn. Th.*, cf. brameczka, czołko, ein weiblicher Kopfputz, eine Staatshaube. W tkankę wieżystą pani ustrojona. *Bardz. Luk.* 26. Staroświeckie tkanki, złotemi łańcuchami opasane, już wyginęły. *Haur. Sk.* 519. Tkanka perłowa. *Rej. Post. F ſ ſ* 2. Owe dziwne tkanice, tak szyte, jako haftowane, że już i malarze wzorów nie nastarczą wymyślać. *Rej. Zw.* 58. Lwią skórę Herkul zrzucił, i czoło okrył tkanką niewieścią. *Bardz. Trag.* 454. Łotewki tkanki na głowie, miasto pereł, gałeczkami śklannemi przyozdabiają. *Gwagn.* 414. Włożyła tkankę prostą na głowę. *Tward. Pasq.* 48. *Radz. Jes.* 3, 21. *et* 22. 1 *Leop. ib.*, (cf. toczenica). TKANIE, TKANY, *ob.* Tkać. TKANKOWATY, a, e, — o *adverb.*, na kształt tkanny, dziurkowaty, komórkowaty; wie ein Gewebe, Gewirke, voll Zellen. — *Anat.* Błona tkankowata, *cellularis. Krup.* 2, 161. Części ciała, tkankowatą i komorkowatą substancyą mające. *ib.* 5, 769. TKĘ, *ob.* Tkać. TKLIWIĆ *cz. niedok.*, stkliwić *dok.*, tkliwym czynić, poruszać; einen rühren, gerührt machen, rührend machen. Ty Wenus twarz swą roznieci, Boskim stkliwioną uśmiechem. *Kniaź. Poez.* 3, 30. Słowik tkliwiąc uczucia miłośne, Kochance wiernéj opiewa łąki rozkwitłe. *Kniaź. Poez.* 1, 157. TKLIWOŚĆ, ści, *ż.*, snadność do poruszenia, czułość; die Rührung, Empfindsamkeit, das Rührende. Czuły zmysł tkliwości wiąże miękkością, lubością. *Bals. Niedz.* 1, 148. TKLIWY, a, e, TKLIWIE *adverb.*, §. a) snadny do poruszenia, wzruszenia, czuły, pieszczony; leicht zu rühren, empfindſam. Tak tkliwa, że nie może patrzeć bez płaczu, kiedy kurczę zarzynają. *Teat.* 27, 53. Płeć tkliwa. *Teat.* 19. *c*, 38. Trwożę się coraz bardziéj, serce tkliwiéj boli. *Teat.* 45. *d*, 40. *Wyb.* (boleśniéj, mocniéj). — §. b) *Activ.* Poruszający, czuły, rührend. Trzeba być tkniętym, żeby tkliwie mówić. *Pir. Wym.* 186. 'TKLIWOCIĄG. *Tr.*, tangiensa, *ob.* styczna linia. TKNĄĆ, tknął, tknie *cz. jedntl.*, Tykać *contin.*; (*Boh.* tknauti, tykati, tknauti se; *Sorab.* 1. tjkam, tjknu; *Carn.* tikam, *obsolet.* taknem, takniti, *in usu* datikam, datiknem; (*Vind.* tezbim, *ob.* Tyczyć); *Vind.* dotekniti, perteknit; *Croat.* tikam, teknenye, teknyen, (tik, tikcze = podle, obok); *Dal.* taknuti; *Bosn.* tiçati, taknuti, tiknuti, teghnuti, tiçati; *Rag.* taknutti, tèghnuti, tìzati, pippati; *Ross.* тыкнуть, тыкать, тычу, (cf. штыкъ, штычекъ bagnet), тронуть, трону, трогать (cf. trunąć), притронуться, притрогиваться, касаться, коснуться, (тюкнуть, тюкать uderzyć łagodnie o co twardego, cf. ciokać); *Eccl.* коснѫтн сѧ, касатн сѧ; cf. Niederd. ticken; *Goth.* tekan; cf. *Ital.* toccare; *Gall.* toucher; *Angl.* touch; *Graec.* θίγω; cf. *Hebr.* תיגע tiga, *tangit*; תקע taka, *infi-*

xit; *obs. Lat.* tagere, tigere, tangere, tactus; cf. *Germ.* stecken); — tknąć co, tykać co, tknąć się czego, tykać się czego, n. p. palcami etc, dotykać się czego; etwas berühren, anrühren. Kto smoły się tyka, smołą cuchnie. *Bach. Ep.* 41. Przyrzekł, że nie tknie się więcéj ani kart, ani kości. *Teat.* 1, 8. *et* 45. *b*, 67. Do grobu ją włożywszy, nikomu tknąć się trunny nie dali. *Falib. R.* Puklerz tyka puklerza, przyłbica przyłbicy. *Dmoch. Il* 2, 163. (styka się, schodzi się, ściera się, ociera jeden o drugi). Sosna wierzchołkiem nieba tykająca. *Bardz. Trag.* 178. Memnon możny krwią tykał swą trony. *Zab.* 13, 308. Z takiéj sławy zda mi się, tykam głową nieba. *Groch. W.* 334. W skok, ledwie się tykając ziemi postępuje. *Bardz. Trag.* 170. Przyjęła duch Febowy, choć się nie *tkła (tknęła) jamy. *Bardz. Trag.* 356. Tykam się prawie ręką dobrodziejstw boskich. *Birk. Chodk.* 12. Nie wierzy, czego nie widzi i palcem nie tyka. *P. Kchan. Orl.* 1, 167. rękami nie maca, was er nicht mit den Händen greift, mit den Fingern betastet. — *Passiv.* Samestrzał robiony z drzewa niezwyczajnego, sztychem złotym tkniony: *cujus fuit aurea cuspis. Żebr. Ow.* 181. osadzony, besetzt, bespießt. — *Absolute:* Rad tyka, rusza, bierze, gdzie nie położył, przylgnie mu do palców, er macht lange Finger. Nie tkniesz, gdy nic nie widzisz. *Cn. Th.* 960. — Tknąć co wzmiankując, nawiasem dotykać; berühren, erwähnen. Gdy żydowie byli w niewoli, jako wyżéj tkniono, lat 70.... *Biel. Św.* 21 *b*. — §. *Cum quadam vi:* Tykać się czego, żeby gwałcić, rzucać się do czego; etwas angreifen, sich darüber bermachen, es gewaltsam rühren, sich daran vergreifen. Genzeryk, do Rzymu wpadłszy, nie kazał ani tykać kościołów. *Birk. Exorb. H b.* Pastewnik kosą nietykany. *Tward. Daf.* 36. (nienaruszony). Zepsuli wszystko, tknąć się śmieli okrutnicy *Liberum veto*, téj to wolności źrzenicy. *Niemc. P. P.* 10. — Tknąć kogo = przerażać, przenikać, poruszać; durchdringen, rühren, erschüttern, innerlich bewegen. Zimnym tkniony mrozem, Tak jakoby mu w serce kto uderzył nożem. *P. Kchan. Orl.* 1, 120. Temi słowy, jak piorunem tknięty, dopiero siebie poznał. *Jabł. Tel.* 253. Tknięta twoją miłością, czuła jest na nią. *Teat.* 41. *c*, 329. Pan Joba tknion męczeństwem, Hojniejszym nadał go błogosławieństwem. *Chrośc. Job.* 170. Trzeba być tkniętym, żeby tkliwie mówić. *Pir. Wym.* 186. Na wskróś przejęty ogniem serdecznym dla nietknionéj tleję. *Zab.* 13, 259. *Jak.* (dla nieczułéj, dla obojętnéj). Mnie to jednak tknęło. *Teat.* 43. *b*, 84. (piknęło). — Tknąć kogo, szczypać kogo, przytyk mu dawać; einen mit Stichelreden angreifen, ihm ins Herz treffen, ihn treffen. Nie wiem kogom tknął w prawdzie, przecięż tknąłem kogo; Poznam, kto będzie czytał wiersz mój z gniewem srogo. *Min. Ryt.* 3, 232. Choć występkom przymawiam, nie tykam osoby, Nie sarkaj, kto się czujesz, poznam cię z téj próby. *Kchow. Fr.* 86. Pisząc do niego, temi go słowy tyka. *Smotr. Lam.* 65. Tknij go jedno, poznasz co jest. *Cn. Ad.* 1161. (uderz w garniec, dźwięk go wyda; nie budź licha, daj złemu pokój). Tykam kogo w co = przymawiam w czym. *Cn. Th.* 1167. Tknąłem go w sedno. *Cn. Ad.* 1161. (trafiłem, gdzie boli, poczuł; das rechte Fleckchen treffen, einen dort treffen, wo es ihm wehe thut, *ob.* Sedno). — Tknąć, macać, dochodzić, examinować, przetrząsać, doświadczać; prüfen, untersuchen. A tak tknij każdy powinności swojéj, jeśli się tak zachowywasz, jak trzeba. *Rej. Post. F* 3. Tknijże się sam każdy, jeśli swéj powinności czyni dosyć. *W. Post. W.* 51. Tknij, pomacaj się sam, wejrzyj w się, patrz sam siebie. *Cn. Ad.* 824. die Hand aufs Herz! Tknij się jeno nieboraczku, tknij, a obacz, coś jest. *Rej. Post. C* 1. — *§. Zmysł tknienia, dotykania = czucie, uczucie; *Sorab.* 2. szmaszane, zusche; *Carn.* potip; *Slav.* ticanje, pipanje, der Sinn des Gefühls. Zmysły tknienia, kosztowania, widzenia, słuchania, wonienia. *Petr. Et.* 136. — §. *Imperson.* Tknie się, tyczy się co czego albo kogo, dotyczy się, należy do tego, ściąga się do tego; *Boh.* tyče se; *Vind.* tu mene sadene, dotekne; *Carn.* sadęne mene, amtizhe, amsadęne, es betrifft etwas eine Sache, oder jemanden, geht ihn an. Co się tknie sądów, nasłuchali się wyroków tego sędziego. *Star. Zad. D* 3. Co się téj nauki tyczy, bardzo jest pożyteczna. *Tr. Hodie praeter praesens:* Tyczy się, tknie się, *reliqua non usurpantur*; *apud veteres reperitur praeteritum:* Co się posagu królowéj *tkło. *Biel.* 371. tknęło, was den Brautschatz betraf, anlangte. Co się tkło krzywd zobopolnych, tedy na to mieli być sędziowie wysadzeni. *Biel.* 270. Tyczący się czego *Ross.* касательный. — *§. Mistrzu, nie tyczy się to ciebie, że giniemy? 1 *Leop. Marc.* 4, 39. (nie obchodzi ciebie to?). TKWIĆ, tkwił *et* tkwiał, tkwi *med. contin.*, wetkanym być; *Boh.* trčeti, trčjm, (cf. stérczeć); *Sorab.* 1. tžu; *Carn.* tizhati, tizhim; *Vind.* tezhati, stecken worin, worauf, eingesteckt seyn. Plastr, póki żelazo tkwi w ranie, najmniéj bywa nie mocny. *Zabk. Mł.* 32. Armata póty nie użyteczna, póki będzie tkwił gwóźdź w zapale zabity. *Jak. Art.* 1, 434. Już na wieżach bisurmańskie księżyce tkwią. *Psalmod.* 44. Już pozad się został księżyc srebrnotoki, Już się gwiazd tkwiących żar tlejący niży. *Zab.* 14, 165. (tkwiących na niebie, niby przybitych). — *Fig.* Niechaj ci to dobrze tkwi w pamięci. *Teat.* 5, 94. im Gedächtnisse bleiben. Ta łaska jego wiecznie w sercu moim tkwić będzie. *Teat.* 52. *d*, 34. im Herzen bleiben. Nie mogłem zasnąć, tak mi tkwiły w myśli rozmaite dnia tego widoki. *Kras. Pod.* 1, 9. Rzeczy te jeszcze z dzieciństwa ustawicznie tkwią przed oczyma naszemi. *Rej. Post. B b b* 5. snują się przed oczami, vor Augen schweben. Dawno czytałem tę księgę: teraz nic mi o niéj pewnego nie tkwi, właśnie jakbym tylko słyszał, a nie czytał. *Pilch. Sen. list.* 1, 345. No jeszcze ci to tkwi w głowie? *Teat.* 29. *c*, 24. jeszcześ tego nie zapomniał? steckt dir das noch im Kopfe? Będę zawżdy tkwiał przed oczyma nieprzyjacielskiemi z rycerstwem moim. *Baz. Sk.* 70. będę mu się ustawicznie uwijał, snował przed oczami. — §*. Gdy mu dokuczała, a przez wiele dni ustawicznie przy nim tkwiała, czasu do odpoczynienia nie dając.... *W. Jud.* 16, 16. zawsze mu na karku była, da sie immer bey ihm steckte, ihm immer auf dem Halse war.

Pochodz. *dotkać*, *dotykać*, *dotknąć*, *dotkliwy*, *dotykalny*,

dotkliwość; *natkać*, *natykać*, *obetkać*, *obtykać*, *odetkać*, *odetknąć*, *odtykać*, *potknąć*, *potykać*, *potkać*, *potkliwy*, *potyczka*, *patyk*, *przetknąć*, *przetkać*, *przetykać*, *przytknąć*, *przytkać*, *przytykać*, *rozetkać*, *roztykać*, *stykać*, *styczeć*, *zetkać*, *zetknąć*, *styczeń*, *styczny*; *tycz*, *tyczki*, *tyk*, *tykalny*, *tykwia*; *utykać*, *utknąć*, *wetkać*, *wetknąć*, *wtykać*, *wątek*, *wytykać*, *wytkać*, *wytknąć*, *wytycz*, *wytyczny*, *zatkać*, *zatyczka*; *niebotyczny*; — §. *tkliwy*, *ckliwy*, *ckliwo*, *ckliwość*, *ckiąć*, *cnąć*.

T L.

TLÉĆ, tlał, tleje, tle *med. niedok.*, ztleć, zetleć *dok.*; 'tla, 'tłam *contin.*; *Boh.* tliti, (*cf.* autly subtelny, *ob.* Wątły), dautnati; *Sorab.* 2 sze bojaseh; *Carn.* teleti, telim; *Vind.* tleti, tlie, tliem, *Ross.* тлѣть, тлѣю, тлѣться (1 тлѣть gnić, skazić się, истлить psuć, skazić, истлѣть spróchnieć, тля, тлѣнъ zgnilizna, тлѣнность skazitelność, нетлѣнный skazitelny, растлить, растлѣвать zepsuć, растлѣтель skaziciel; *Eccl.* истлитель; стлѣти, тлѣю psuć się, niszczeć; [*also* butwiec, gnic; modern, faulen 2]. Gnój do ogrodów, nie ma być wyschły a zgnieżniały albo zetlały. *Cresc.* 76. (spalony, przepalony, zwietrzały). [A ona instrukcya w pleśni kędy zetle. *Pot. Wojn. Choc.* 50 - 2]. — §. Tleć, przytłumionym ogniem niszczeć, palić się bez płomienia, żarzyć się, glimmen, schwelen; stleć, zetleć, verglimmen, verschwelen. Ogień tem mocniej wybuchnął, im dłużéj tlał zatrzymany. *Boh. Zamoj.* 114. Od wielkości drew ogień albo gaśnie, albo tylko będą się kwasić one drwa i tleć, a nie będą gorzeć. *Syxt. Szkł.* 76. W zakrytym garku kucharz wie, co tleje. *Bratk. D b.* (co wre). Od żałości prawie sam w sobie tlał. *Gwagn.* 20. Na wskróś przejęty ogniem serdecznym dla nietkniónéj tleję. *Zab.* 13, 259. *Jak.* Już członki Alcydowe stlały z jadu Nessa. *Bardz. Trag.* 471. To pan, kto nie tła zgubną żądością. *Ryb. Gęśl. C* 3. TLIĆ się *idem.*; n. p. Po worku jego miarkuję, czy serce jego tli się, czy stygnie. *Teat.* 1, 19. (czy pała). TLIĆ *cz. niedok.*, stlić *dok.*, skwarzyć, dusić, schwelen, brennen. Tlę węgle, palę węgle. *Dudz.* 63. Kohlen brennen, schwelen. Co smołę tlą, po gr. 18; a od tlenia węgla po złł. 2. *Zaw. Gosp.* Ziemia zmarłych nie pokryła, ogień nie stlił. *Bardz. Trag.* 327. nie spalił.

Pochodz. *wątlić*, *zwątlić*, *nadwątlić*, *wątłość*; [należą pod Wątły *qu. v.*; *Eccl.* ѫтлъ 2]

TŁO, a, *n.*; *Boh.* podlaha, *obsol.* dláha, (dlažiti 'dłażyć, brukować); (*Sorab.* 2. tla gumno); *Sorab.* 1. zpódk, (*ob.* Spodek); *Carn.* tla, tleh, tlâk = astrych; *Vind.* tle, pod = grunt; *Croat.* tla *solum*, *terra*, tle, tlo, taràcz *pavimentum*, *stratum*; *Bosn.* tle, zemglja, pogljana *solum*, pòd, taráça, na kom se stoji *pavimentum*; *Rag.* tlè, tli *pavimento ò plan terreno*, pood *suolo dove si cammina*; *Slav.* tavan, dólnji tavan, pomost; [*Eccl.* тьло 2]; (*Svec.* flo, flor; *Isl.* flaar; *Holl.* vloer; *Angl.* floor; cf. *Germ.* Flur); podłoga, der Fußboden, der Boden. *Pavimentum*, astrych, albo urównane albo ulepione dno, niektórzy tło zowią. *Macz.* Przykrył ściany cedrem ode tła aż do wierzchu, a tło położył tarcicami. *Budn.* 1 *Reg.* 1, 16. Tło abo pawiment pałacu. *Sk. Żyw.* 2, 181. Ujrzał marmurową na tle tablicę, a owo po nim deptać nie chciał. *Sk. Dz.* 574. Położył Salomon tło kościelne marmurem. *W.* 2 *Paral.* 3, 6. Tło posadzką wytworną sadzone. *Odym. Św.* 2, *Q* 2 *b.* Nikt nie mógł bezpiecznie chodzić po tle kościelnym, bo zlane było krwią. *Jer. Zbr.* 172. Winem i stoły i ściany i 'tchła polewał. *Sk. Kaz.* 15. Tło ubijać, gruzem nabijać. *Cn. Th.* 1142. — §. Tło, grunt; der Grund, der Boden. Chłopi, kiedy im równać tło w piecach i na ogniskach trzeba, zaraz do dachówek się rzucają. *Świtk. Bud.* 89. Tło malowidła. *Zab.* 16, 134. (dno). Były tłem piękněj osnowy życia Szymanowskiego, zjednoczone te dary. *N. Pam.* 6, 348. wątkiem, postawą. TŁOCZEK, czka, *m.*, stępelek, n. p. u sikawki, ein kleiner Stöpsel, Stampfer, Stempel, z. B. der Spritzenstock, Spritzenstempel, Stöpsel; (*Bosn.* tuccjak; *Ross.* толчея stępa). TŁOCZLIWY, a, e, — ie *Adverb.*, mogący być stłoczonym, zdolny do stłoczenia, zusammendrückbar. Ciała tłoczliwe, *compressibles*, które będąc stłoczone mniejszą objętość zabierają. *Jak. Mat.* 3, 355. TŁOCZNY, a, e, — o *Adverb.*, *activ.* tłoczący, ściskający; pressend, drückend. Zewsząd starych i młodych tłoczny nacisk płynie, Żadna głowa nie zemknie srogiéj Prozerpinie. *Hor.* 1, 155. *Kniaz.* — §. *Pass.* Tłoczony, gepreßt, gedrückt. Smacznego puhar wina Słodko tłoczną jędrzy rosą. *Kras. List.* 2, 8. Tłoczna ziemia, tłok, odłog od bydła zdeptany, tłoczony. *Haur Sk.* 27. ein vom Vieh zertretener getretener Brachacker. TŁOCZOBRZUCH, a, *m.* żarłok, co tka albo wtłacza w brzuch; ein Fresser, Bauchmäster. Tłoczobrzuchami żarłoków zowie, iż więcéj niż potrzeba brzuch natykają. *Petr. Et.* 187. TŁOCZYĆ *cz. niedok.*; (*Boh.* tlačiti, mačknauti, mačkati, mačkawati; *Slov.* tlačjm; (*Sorab.* 2. tlozisch deptać); *Carn.* tlázhem, tlázhiti, (tlaskam *allido*); *Vind.* tlazhit, tlezhi, tliezhem, stopiti, stopati, (cf. stąpać); *Croat.* tlàchim; *Rag.* tlacciti, potlacciti; *Bosn.* tlacciti, tlaciti *conculcare*, podeptać; *Ross.* толочить, толочу tratować, podeptać zboże; *Eccl.* тлачити, тлачу, утлачаю, cf. *Graec.* θλάω, θλίβω *frango*, *contundo*; *Hebr.* תלה telo [illegible], et tl[illegible]; gnieść, cisnąć, ściskać; drücken, drängen, pressen. Siła uderzenia nie może być porównana z samym tylko tłoczeniem, t. j. z tą usilnością, na jaką zdobyć się może, [illegible] samej ważności swojéj. *Jak. Mat.* 4, 16. Okrążono ich, tłoczy, pyta się każdy, nalegają wszyscy. *Stas. Num.* 1, 115; (*on les presse*). Aby nie kupą, ale nadobnie parą a parą szli, bez tłoczenia jeden drugiego. *Bzow. Roż.* 129. Tak biegł rączo, że stopy nie tłoczył, I piaski śladu żadnego nie miały. *P. Kchan. Jer.* 243. nie wytłaczał na piasku, er drückte keinen Fußstapfen in den Sand. Kiedy wilk, kędy może, biedną owcę tłoczy. *Paszk. Dz.* 116. (gniecie, żre). Ile też to wymyślny zbytek, w jeden obżarty brzuch tłoczy. *Pilch. Sen. list.* 3, 192. (tka, pcha). Wszystko w kupę gmatwasz i w jedno tłoczysz. *Smotr. Ex.* 54. Czas długi potajemnie znajomość prawdy w sobie tłocząc, czasu śmierci jawnie ją wyznawali. *Żarn. Post.* 274 *b.* w sobie tłumiąc, dusząc, sie zwängten sie in ihrem Her-

zen, bedielten sie bey sich. Gdy twe czułe ku niebu podnosisz spojrzenia, Ah jakie czucie w ten czas duszę moję tłoczy, Pierś moja się wydyma, i łzy leją oczy. *Chod. Gesn.* 19. (cięży). Laty ztłoczony ociec, doznał w synu kata. *Teat.* 45. *d*, 73. obciążony, zgarbiony, schylony; nieder gedrückt, beladen. — Tłoczyć, wybijać oliwę, Oel pressen; tłoczyć wino, wyciskać, den Wein keltern. Grona tłoczą się, to jest, gniotą dla należytego potym soku wyprasowania, albo kolbami, albo się depcą w kadziach nogami, albo w ręcznych młynach przez walce. *Kluk. Rośl.* 3, 344. Jagoda winna doźrzeje, i ktoż ją tłoczyć będzie? 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 16, 26. Wina w prasie nie będzie dławił ten, który był zwykł tłoczyć; odjąłem głos depcących. 3 *Leop. Jes.* 16, 10. (nie będzie *dłażył, który był zwykł dłażyć. 1 *Leop.*). Tłoczyć się *recipr.*, ściskać się, naciskiem nachodzić, sich drängen. Zabrania wejścia ludowi tłoczącemu się. *Teat.* 18. *c*, 88. Gmin się tłoczył do sali. *Przyb. Milt.* 31. Oh! łzy mi się w oczy tłoczą. *Teat.* 30. *b*, 59. (rzucają mi się). TŁOCZYCIEL, a, *m.*, który tłoczy, cf. tłokarz; der Stopfer, Drücker, Presser, Dränger, Packer, Zusammenpacker; *Boh.* tiskař; *Croat.* tlachitel. *W rodz. żeńsk.* TŁOCZYCIELKA, i; *Boh.* tiskařka; *Croat.* tlachitelicza. TŁOK, u, *m.*, §. 1) tłoczenie, cisk, gniecenie; *Boh.* tlačenice, mačkanice; *Vind.* tlazh, tish, stils; *Ross.* толока, толочение, Drücken, Gedrücke, Gepresse, Gedränge. Przecieżem się wyrwała z tego tłoku uprzykrzonego, który mię od dwóch godzin dręczył. *Teat.* 37, 80. Nigdy nie było tłoku tak znacznego do mojego towaru. *ib.* 23. *c*, 13. (natłoku). Tłok nieprzejrzany ludzi Nasycić się tym widokiem śpieszy. *Niemc. P. P.* 121. (ciżba). Niezliczony rzeczy tłok. *Karp.* 2, 15. Cisną się hurmem w pole, a od tyłu tłoków (*observ. Pluralem*). Wrzask i zgiełk się przebija do samych obłoków. *Dmoch. Il.* 60. Pospólstwo ścisnęło się koło niego, ale gwardye przez tłok drogę mu robiły. *Gaz. Nar.* 1, 40. Ptastwa się tam naleciało tłokiem. *Karp.* 1, 88. hurmem, kupami, w kupie, in gedrängten Haufen. — §. 2) Tłok, stłoczonego co: etwas Zusammengedrucktes, Gepreßtes. Tłok, ziemia dawno odłogiem leżąca, od bydła na niéj pasącego stłoczona, tłoczna ziemia. *Haur. Sk.* 26. ein fest getretener Brachacker. Tłok = tło, grunt, dno: der Boden, der Grund; (*Croat.* tlàk *latum aceratum*). W *rzapiach z wapna tło, albo jak drudzy zowią tłoki, tak czyście ubiją i udepcą, iż .... *Cresc.* 33. — Tłok, skrzynia pompowa, der Brunnenkasten. Zbić cztery deski na tłok. *Tr.* Tłok, żebro postronkowe, die Litze an einem Stricke. Sznur ze czterech tłoków kręcony. *Tr.* — TŁOKA, *TŁUKA, i, *ż.*, *plur.*, tłoki, [*rusk.* tołoka; dobrowolna robota połączona z uczta i tańcami, freiwillige Arbeit mit Schmauß und Tanz 2]; gatunek pańszczyzny, eine Art Frohndienste; *Carn.* tlaka = pańszczyzna, tlazhân *angarus*; *Vind.* tlaka, rabota = robota, pańszczyzna; tlazhanik, rabotnik = pańszczyznę odbywający; *Croat.* tlaka, rabota *labor colonicalis.* Prócz pańszczyzny są tłoki, miejscami 4; te do żniwa bywają zawsze zażyte. *Mon.* 67, 195. Prócz pańszczyzny tygodniowéj, odbywają ledwie nie wszędzie chłopi tłoki, gwałty, szarwarki, raz lub kilka razy do roku, dwojgiem lub trojgiem ludu do żniwa, siejby, plewidła. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 52. — § *Special.* Tłoka, tłuka; die Fruchteinsammlung, Getreide = Obst = Ernte, Weinlese. Tłuka, *vindemia frugum. Cn. Th.* 1143. zbieranie zboża, owoców. *Dudz.*, cf. pańszczyzna. — §. Tłoka, biesiada, uczta z okoliczności zbiorów polnych, żniwa etc.; Erndteschmauß, cf. wyżynki, *ob.* Lizak. Tłukę mieć, na tłukę zaprosić. *Cn. Th.* 1143. *Transfertur etiam vox Polonica ad alias operas:* Sprawiać tłukę postrzyżyn etc. *ib.*, biesiadę. *Dudz.* 63. — *§. Tłoka, [zbiegowiske 2], n. p. Zmowa albo tłoka na złe cudze. *Gorn. Wl. Q* 2. Zusammenrottirung. TŁOKARNIA, i, *ż.*, miejsce, gdzie tłoczą n. p. oliwki. *Włod.*, die Presse, Oelpresse, Weinkelter; *Rag.* vètak; (*Vind.* touzhnu delu, touzhenje, Pochwerk). TŁOKARSKI, a, ie, do tłokarza lub tłoczenia należący, Kelter = ; n. p. Tłokarskie naczynia. *Włod.* TŁOKARZ, a, *m.*, co wino lub oliwki tłoczy, der Presser, Kelterer. *Włod.*; *Sorab.* 1. teptarnik, cf. tłoczyciel.

Pochodz. *dotłoczyć, dotłaczać; motłoch; natłoczyć, otłoczyć, potłoczyć, przetłoczyć, przytłoczyć, roztłoczyć, utłoczyć, utłaczać, wtłoczyć, wytłoczyć, wytłoczysty, stłoczyć, ztłaczać, zatłoczyć, zatłaczać; cf. tłuc* cum derivatis.

TŁÓMACZ etc., *ob.* Tłumacz. TŁÓMOK, *ob.* Tłumok.

TŁUC, tłukł, tłucze, tłukę *cz. niedok.*, utłuc *dok.*; *Boh.* tlauct, tluku, utlaucy, utlaukl, utlaukati, hmożditi, hmoždjm; *Slov.* tluct; *Sorab.* 1. tówku, wuztżu; *Carn.* tolzhi, tovzhi, tovzhem, pòzheti, pozhem, (cf. począć); *Vind.* tòlzhi, touzhi, tlezhi, tolkèm, tòlzhem, touzhem; *Croat.* tuchi, tuchem; *Bosn.* tucchi, klаditi, klasti, uklasti, (cf. kłaść); *Rag.* tûchi, tûcem, istûchi, vtûchi; *Ross.* толочь, толку, толкнуть, толкать, утолочь; (cf. *Ital.* toccare; et *Graec.* θλάω, θλάσω; *Syr.* [illegible] *contudit*, cf. tłoczyć); mocno uderzyć, tęgo bić; stark schlagen, stampfen, stoßen. Ze złości nogami tłucze. *Teat.* 28, 130. (tupa). Wrona się rozgniewawszy, skrzydłami na nią tłukła. *Papr. Koł. P b.* Drzwi tłukł kolany, Iż nie pośpiał otworzyć chłopiec zawołany. *Pilch. Sen. gn.* 302. Zamknij się, a jeśliby kto chciał przyjść do ciebie, nos mu utłucz drzwiami. *Teat.* 56. *c*, 44. Orzech, osieł, dzwon, dziecię, w jeden rzęd się sadzą, Jeżeli ich nie stłuczesz, *ninacz się nie zdadzą; *sine verbere cessant. Mon.* 73, 135. (*ob.* Bić, bity, znać żeś nie bity). Zaczęta wołając i hucząc za nim, utłukli go. *Zygr. Pap.* 153. Poczęli znowu nogami w ziemię kopać, pięściami stół tłuc. *Baz. Hst.* 39. Na morzu łódkę tłuką wały. *Kolak. Kat. C* 1. Tłuczony wiosłami Helespont stęka. *Tward. Wł* 105. Wiatry szalone górom tłukły boki. *P. Kchan. Jer.* 416, (*Slav.* túchi grád = bić z armat do miasta, strzelać). — Tłuc masło, tłukąc śmietanę masło robić; Butter machen, buttern. *Tr.* — Tłuc, roztłukać, n. p. w stępie, otłukać, stampfen in der Stampfmühle; *Boh.* opichati. Stępor, spadając na dół mocą ciężaru swego tłucze, i przerabia materyą w stępie. *Jak. Art.* 3, 317. Tłuczony len, konopie, międlony. *Cn. Th.* 1142. gebrochner Flachs, Hanf. Tłuc co w moździerzu, im Mörser stampfen. Gdybyś ztłukł głupiego w moździerzu jako gruce, bijąc z wierzchu pistałem, nie będzie odjęte od niego głupstwo jego. 1 *Leop. Prov.*

27, 22. Na miazgę stłuc. *Teat.* 32. *b*, 55. Miałko co tłuc, kruszyć. *Cn. Th.* 398. Miecz nie tnie, ale tłucze, jako stępy, Tak ostrze stracił i tak został tępy. *P. Kchan. Jer.* 250. Zły duch, gdy mi syna popada, tłucze go i rozdziera, a zaledwo odstępuje, natargawszy się go. 1 *Leop. Luc.* 9, 38. szarpie, porywa, reißt und zaust ihn herum. — Tłukę garnice, śklenicę, na kawałki roztrącam; zerschlagen, in Stücke zerschlagen, zerbrechen. Tłuc na łbach sporządzone kufle do uciechy Tracka rzecz; precz zwyczaju babrzyńskiéj cechy! *Hor.* 1, 123. *Nar.* — Tłuc, uderzając zabijać, zgrzmotać, tłoczyć; todt schlagen, zusammen schlagen, vernichten. Jednym strzeleniem po 5 par tłukłem kuropatw. *Boh. Kom.* 5, 22. Kucharze z rożny, pacholcy z obuchy Tłukli ich, jak motyle i muchy. *Jabł. Buk. P* 2. Lew trzodę począł tłuc i żreć bez miary. *Jabł. Tel.* 23. Wilcy chcieli owce tłuc; także psi, niechając wilków, potłukli owce swoje. *Biel.* 101. — §. Tłuc się *recipr. act.*, walczyć z sobą, bić się; sich mit einander herum stoßen, herum schlagen, herum balgen. Wymówić trudno, jak się z Turki tłukli nasi. *Jabł. Buk. J*, 3 *b*. Barany się między sobą tłukają. *Mącz.* tryksają. — §. Tłuc się gdzie, włóczyć z hałasem, grzmotem, uderzeniem, niespokojnie, *Vind.* klotiti fe, plaſiti, potepati; *Ross.* толкнуться, толкаться, пошататься, cf. tułać się; sich wo herum stoßen, unruhig umher ziehen, herum spucken, herum poltern. Po ulicach biegając, Tłuc się jak dziki kot albo w lesie zając. *Rej. Wiz.* 60 *b*. Zwierz ten może wytrwać bez pokarmu wszego, Tłukąc się i sam i tam po skałach wysokich. *Paszk. Dz.* 124. To ja dla szukania go, po całéj wsi tłuc się będę! *Teat.* 8, 25. To jest bardzo przykra rzecz, tłuc się niepotrzebnie przez lasy i przykre góry. *Baz. Sk.* 240. We dnie spać się kładzie, A całą noc się tłucze w dzikiéj promenadzie. *Niemc. P. P.* 3. I tłucze się i tłucze, jak po piekle Marek. *Rys. Ad.* 65. *Zabł. Fir.* 37, *ob.* Marek. — *Fig.* Dowcipy ich tłukły się tylko po ślepych gadkach. *Warg. Wal.* 94. wałęsały się, błąkały. — *Imperson.* Tłucze się w tym domu. *Tr.* straszy, es spuckt in dem Hause, geht darin herum, poltert. — *Aliter:* Nadęta piła tłucze się od ściany do ściany. *Rej. Zw.* 143. (odbija się). — Tłuc się *rec. pass.*, uderzeniem uszczerbek brać, sich stoßen, schlagen, zerschlagen, einen Schlag, Stoß bekommen. Nie uroście dziecię, które się nie tłucze. *Rys. Ad.* 45. — *Fig.* Państwo Konstantynopolskie rozruchami się w Azyi i w Afryce tłukło. *Krom.* 8. TŁUCARZ, a, *m.*; *Boh.* hmoždič, hmožditel; *Sorab.* 1. tówkař; *Eccl.* толкатель, толщатель; n. p. Przy wielkim piecu jest gichciarzów trzech, tyleż tłuczących, albo tłucarzów. *Os. Żel.* 57. Erzstoßer, die das Erz klein stampfen. TŁUCZ, TŁUCZA, y, *ż.*, TŁUKA, i, *ż.*; *Boh.* tluč; *Carn.* tolto; *Ross.* толокно, толча; karm z stłuczonego ziarna, miazga; Brey, zusammen gestampftes Futter. (*Carn.* tòzha; *Vind.* tozha, tuzha; *Croat.* tùcha; *Bosn.* tuccja, gràd, krupegrad). *Polenta*, tłucz, t. j. jęczmienna mąka przeszrotowana. *Urs. Gr.* 117. Jarzębiom dawają ku pokarmu tłucz abo ciasto z fig tłuczonych a otrąb. *Cresc.* 591. Gąsiętom trzykroć przez dzień ciasto albo tłucz dawają. *ib.* 579. Źrzebiętom dawać jęczmiennéj mąki społem z otrębami, u nas tłuczą zowią. *Cresc.* 517. Gerste mit Kleien zerstoßen. Źrzebcom sama tłucza ma być dawana przez 10 dni. *Cresc.* 518. Tłuczą po dziś dzień zowią mąkę przeszrutowaną, iż ją dawniéj dla bydła zwłaszcza w stępach tłuczono; przeto i miejski lud tłuczą zowie mąkę jęczmienną, którą kury karmią, *polenta*; pod czas ją z rozmaitego zboża tłuką, choć jeszcze nie dostałego. *Sienn. Wykł.* W Niemczech nie używają kasz żadnych, ani tłuki, ani bru, ani inszych jarzyn. *Boter.* 78. *Sagina*, tłucz abo tucz, którą tuczą. *Mącz.* Tłucz dla psów, omasta, osypka, ospa; Hundefutter, Hundebrey. Tłucz dla psów ma być z samego owsa ziarnistego, czystego. *Ostor. Myśl.* 15. Tłucz owsiana. *ib.* 11. TŁUCZEK, czka, *m.*, *dem. Nom.* tłuk, ein kleiner Schlegel, eine kleine Keule; *Bosn.* tuçagn; *Vind.* toukec, tonkazh, kemlek, toukalu, toukalze; (*Rag.* tûcjak; *Dal.* tucsak = moździerz; *Ross.* толчекъ sturknienie, stos). Szlażka czyli tłuczek mały, *massete*. *Jak. Art.* 2, 249. W moździerzu tłuczkiem utłuc. *Syr.* 540. TŁUCZENIEC, ńca, *m.*, ciasteczko z tłuczonych migdałów, Gebackel von gestoßnen Mandeln. Nie omieszkiwałem wódeczki chłysnąć, i tłuczeńca przegryźć z rana. *Pam. W.* 4, 64. *Czart.* — °§. Niż ty onych tłuczeńców z kosmatym odprawisz, Wierz mi, iż próżną folgę pod mieszek podprawisz. *Rej. Wiz.* 57.? TŁUCZKA, i, *ż.*; *Sorab.* 1. stupka; *Bosn.* tuccjak, stuppa, ù kojoj se tuce só al papar; *Ross.* толчея; stępa *Os. Rud.* 40, die Stampfe. Tłuczka, das Pochwerk, zabudowanie, w którym znajduje się kilka rzędów stęporów, do tłuczenia żylników mniéj wydatnych. *Mier. Mskr.* Tłuczka ma stępory, które walec przez wodę obracany, podnosi; wpadając tedy nazad w stępę, rudę kruszą. *Os. Rud.* 49. Tłuczka, machina, w któréj żużel tłuką, aby żelazo, znajdujące się w nim, odciągnąć. *Os. Żel.* 86. *et* 57. Tłuczka, młot wielki, którym rudę tłuką. *Os. Żel.* 86. der Pochhammer. — §. Tłuczka, kobieta wałęsająca się; eine Herumstreicherinn, die sich herum stößt. Tłuczką świata była; *exul erat mundi. Żebr. Ow.* 142. (wygnana). TŁUCZNE orzechy. *Kmit. Spyt.*, które bywają tłuczone, rozbijane, hartschalige Nüsse, die man aufpochen, aufschlagen muß. — °§. *Aliter:* Już stos, już tłuczne świece, już mary zrządzono; *quassas faces*. *Żebr. Ow.* 70. TŁUK, a, *m.*; *Boh.* tlukadlo, tlauk, pjch, trdlo, trdýlko, pist, mautew, (*ob.* Mątew); (*Slov.* tluk *tigillum*); *Slav.* tucalo, *Rag.* tùcka; tùcjak, tuucjak, tuucagn, backio, kjella; *Bosn.* tuçagn, tuçka, kom se predivo tuce; *Croat.* tukách, porivàlo; *Dal.* tucsak; *Vind.* tonklei, toukazh, toukalu, toukalze, tukazh, ſhteſl; *Carn.* kolzhe, shvenkel, kembèl; *Ross.* толчакъ, толкачикъ, толкушка, колотушка, колотушечка, пестъ; — §. 1 narzędzie do tłuczenia służące, ein Stampfer, Stößel. Tłuk, stępor, w stępie, podniesiony wzgórę przy pomocy wału palczatego, spadając na dół, mocą ciężaru swego, tłucze materyą w stępie. *Jak. Art.* 3, 317. Tłuk, stępor, kloc wielki z rękojeścią, którym ubijają ziemię. *Jak. Art.* 3, 320. baba, eine Ramme. Tłuk moździerzowy *Syr.* 333.

eine Mörserkeule. Tłuk, strzała z grotem niespiczastym zatępionym. *Włod.*, ein stumpfer Pfeil mit einer Kuppe. *Contus*, kij, tłuk abo spis rybitwy, którym mierzą głębokości wody. *Macz.* — §. 2. Tłuk, ostatni tłuk ludzi = motłoch wałęsający się, tłok: Herumtreiber, Herumstreicher; *Boh.* zběř. — §. Tłuk, otłuk, nierządnica, wszetecznica. TŁUKA, *ob.* Tłoka. TŁUKĘ, *ob.* Tłuc.

Pochodz. *dotłuc*, *natłuc*, *natłukać*, *nadtłuc*, *odtłuc*, *otłuc*, *potłuc*, *przetłuc*, *przytłuc*, *roztłuc*, *utłuc*, *wytłuc*, *wtłuc*, *zatłuc*, *stłuc*; *cf. tłok*, *tłoczyć.*

TŁUM, u, *m.*, wielka gromada, ciżba, tłuszcza, rzesza; *Ross.* толпа, ein großer Haufen, eine Menge. Wielkim tłumem zchodził się do niego lud zewsząd. *Odym. Św. D d 2 b* (hurmem, gromada). Trudno szukać zgody w tłumie. *Teat.* 4, 3. Srogiemi tłumy zbiegi wszędy. *Tward. Wł.* 94. Lepiej rozumem, niż tłumem. *Cn. Ad.* 436. (lepiej bezpiecznie, niż serdecznie). Kto takowy heroizm dziwactwem nazywa, znać że sam jest z tłumu. *Mon.* 72, 589. z motłochu, z gminu

Pochodz. *tłumić*, *tłumny*, *tłumliwy*; *dotłumić*, *potłumić*, *potłumiciel*, *przytłumić*, *stłumić*, *zatłumić*; *tłumok*, *tłumoczek.*

TŁUMACTWO, TŁÓMACTWO, TŁÓMACZOSTWO, a, *n.*, tłumaczenie, krzątanie się koło tłumaczenia, sposób wykładania; das Dollmetschen, die Dollmetscherey, das Erklären. Pismo fałszujecie, tłumactwem i retoryką swoją nicujecie. *Sk. Kaz.* 229. Koniec około tłumactwa biblii uczyniło koncylium Trydenckie. *Sk. Dz.* 118. Obszerne przywileje tłumaczostwa bożego zaszczycają duchowieństwo. *Mik. Obs.* 256. TŁUMACZ, TŁÓMACZ, a, *m.*; (*Boh.* tlumač, tlumačnjk; *Slov.* tlumač; *Vind.* tolmazhnik, tolmazhar, tulmazher, dolmazh, mufhetar, mufhet, premufhetar; *Bosn.* tomaç, tomaçnia, dragoman; *Rag.* tomacìtegl, tomacnik; *Dal.* tumacs; *Hung.* tolmach, tolmasc, magyarázó, tanats = konsyliarz, tanátsos 1) nadworny konsyliarz, 2) tłómacz; *Croat.* tolmách, tolmachnek, tolnachnik 2) nadworny konsyliarz, tolnachszvet = konsyliarz, tolnachnicza = ratusz, pretolmachitel = *expositor*: *Ross.* толмачъ, толковникъ, толкователь, (толковитость bystrość, przenikliwość, roztropność, истолкователь, *Tatar.* tolmasch; *Germ.* der Dollmetscher; Niederf. tolka; *Dan.* tolke; *Svec.* tolk; *Isl* talkr: *absol. Germ.* Tal mowa; *Angl.* to talk = mówić; *Croat.* tolnach; *Hung.* tanáts *consilium*; *Ross.* толкъ sens); przekładacz z języka na język, między rozmawiającemi; der Uebersetzer, Dollmetscher. A Muzaid, co oba języki posiada, Służy im za tłumacza i słowa wykłada. *Przyb. Luz* 216. Król Ludwik Węgrzyn, jako cudzoziemiec, wszystkie rzeczy przez tłumacze odprawował. *Stryjk.* 414. Tłumacz dzieła, przekładacz; *Ross. et Eccl.* переводчикъ, претолковникъ, приводникъ, сказатель, der Uebersetzer eines Werks. Prawy tłumacz nie tak się sadzi na wyborne słowa, jak raczej samę rzecz wiernie wyraża. *Bardz. Trag. praef.* Dobry tłumacz potrafi umysł wydać cudzej mowy z własnością swego języka. *Czart. Myśl.* 49. Tłumacz Seraptona. *Syr.* 29. — §. Tłumacz czego, wykładacz, der Ausleger, Erklärer. Na tym miejscu, przez proroki rozumieją się tłumacze, którzy wykładając proroki wnieśli z nich, że Chrystus miał być nazwany Nazarejczykiem. *Dambr.* 66. — *Fig.* Czynności i mowa są tłumaczami serca. *Teat.* 48, 47. wydają serce. TŁUMACZKA, i, *ż.*, die Dollmetscherinn; (*Croat.* tolnachnicza, szvetnicza; *Hung.* tanatlone = konsyliarzowa). Pytya, prorokinia, czyli raczéj czartowskich wyroków tłumaczka. *Chmiel.* 1, 46. Mowa, tłumaczka myśli mówiącego. *Kpcz. Gr. p.* 2, 21. Mowa zawsze powinna być myśli wierną tłumaczką. *Kpcz. Gr.* 3, *p.* 8. TŁUMACZY, a, e, TŁUMACKI, a, ie, do tłumacza należący; *Ross.* толмаческій, переводческій, Dollmetscher=, Uebersetzer=. *Cn. Th.* 1143. (*Croat.* tolnachnichki, tanatsbeli = konsyliarski; *Eccl.* толкователенъ *explicabilis*; *Ross.* толковитый bystry, przenikliwy). TŁUMACZYĆ, TŁÓMACZYĆ *cz. niedok.*; (*Boh.* tlumačiti; *Vind.* tolmazhiti, tolmazhuvati, tulmazhivat, mufhetati, mufhetit, islagat, arsloshit; *Carn.* muzhti, mushém; *Croat.* tolnachiti, tolnáchim, tolmáchim, pretolmachújem; *Hung.* tolmátsoom; *Rag.* tomàciti, iztomàciti, istomàciti, istomacìvati; (*Bosn.* tomaciti, govoriti *loqui*, *proferre sermonem*); *Ross.* толмачить, толковать, *tołkować. *Sak. Dusz.* 141); z języka na język przekładać, dollmetschen, übersetzen. Tłumaczyć, jest to jednęż myśl drugim powiedzieć językiem. *Kpcz. Gr.* 1, *p.* 172. Tłumaczenie *actio*, das Uebersetzen. Częste tłumaczenie z łacińskiego na polski i z polskiego na łaciński język, użycie jego zwyczajnym czyni. *Dyar. Grod.* 154. — *Opus*, Tłumaczenie, przekładanie, przekład, *prewod, n. p. Tłumaczenie Homera przez *Dmochowskiego*, die Uebersetzung; *Croat.* preztavleuye, tolnachenye, raztolnachenye; *Hung.* tolmátslás, megmagyarázás; (*Croat.* tolnachenye, tolnáchtvo, tolnach; *Hung.* tanátskozás *consultatio*); *Ross.* переводъ, толмаченіе; *Eccl.* переведеніе, преводъ, претолкованіе. — §. Tłumaczyć, wykładać, auslegen, erklären, deuten. Pozwolić każdemu tłómaczyć dowolnie prawa, byłoby nie mieć wnet żadnego prawa. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 428. Wszystko sobie tłómaczysz na dobre. *Teat.* 41. *c.* 330 My dzieła tłómaczymy z pozoru, bóg sądzi z istoty. *Kras. Pod.* 251. (sądzimy o nich). W Agrykoli tylko coś poważnego widzieli, tak że żaden go tłómaczyć, i wzorków z niego wybierać nie śmiał. *Lub. Roz:* 230. Tłumaczony, wykładany *Ross.* толковый. Tłumaczenie *actio*, wykładanie; *Ross.* толкованіе, das Auslegen, Erklären; *opus* wykład; *Ross.* толкъ, die Auslegung. Źle wierzą i odstępują prawdziwego tłumaczenia alkoranu. *Star. Dw.* 56. — §. Tłumaczyć, wyrażać myśl, uczucie; ausdrücken den Gedanken, das Gefühl rc. Łzami tylko mogliśmy tłumaczyć naszę wdzięczność. *Gaz. Nar.* 1, 223. Tłumaczyć się, wykładać lub wyrażać swoje uczucia, myśli, przekładać je; Gedanken, Empfindungen vortragen, ausdrücken, auseinander setzen. Ktokolwiek mocno czuje, nie będzie się słabo tłumaczył. *Gol. Wym.* 52. Gdy ją słyszysz mówiącą, nie rzekniesz inaczéj Tylko, że się przez usta serce jej tłumaczy. *Szym. Ś. W.* 47. (serce przez usta mówi, das Herz spricht). Otrzymawszy wolność mówienia, w ten sposób tłumaczyć się zaczął. *Dyar. Grod.* 145. Wolny głos i wolne

tłumaczenie się z swego sposobu mówienia każdemu zapewniamy. *Gaz. Nar.* 1, 398. (freyer Vortrag seiner Gedanken). — *Fig.* Ten snadno myśl swą znaczy, Kto się milczeniem tłumaczy. *Teat.* 46. *c*, 64. — *Simil.* Tłumaczyć się komu z czego, tłumaczyć komu swoje postępowanie = sprawować mu się, liczbę dawać: sich worüber erklären, Rechenschaft geben.

Pochodz. *wytłumaczyć*, *przetłumaczyć*, *natłumaczyć się*.

TŁUMIĆ *cz. niedok.*, utłumić, stłumić *dok.*, utłumiać, zatłumiać, przytłumiać, przyciskać żeby nie wychodziło na wierzch; bedecken, verdecken, niederdrücken, nicht empor lassen, verhüllen, dämpfen, ersticken; *Sorab.* 1. podèzižežu. Niewola myśl w człowieku tłumi, niszczy, gasi. *Orzech. Qu.* 136. Nic nie trzeba zostawić w popiele, coby nie utłumione wybuchnąć miało. *Lub. Roz.* 564. Czart, chcąc utłumić wiarę ś., posiał kąkol. *Bals. Niedz.* 1, 88. Święta prawda, aczkolwiek ją tłumią, a wszakże jéj nigdy nie zatłumią. *Weresz. Reg.* 115. Okoliczności wymagają, abym tłumiła w sobie umartwienia *Teat* 4, 12 Już władać mieczami Trudno, w ciżbie tłumią się sciskający sami. *Bardz. Luk.* 71. Przed okopem się tłumili, a odstąpić pierwszym ostatni nie dopuszczali. *Warg. Cez.* 116. Coż za nierozum, co noc w sobie tłumi, to w dzień odkrywać i stawić na jawi. *Hal. Ow.* 251. Tłumisz wszystkiemi sprawami swojemi świętą chwałę jego. *Rej. Post. G g g* 4. Swym przykładem zacnym tłumił drugich złości. *Prot. Jał. A* 2. Los utłumia sporki, i między możnymi rozsądek czyni. 1 *Leop. Prov* 18, 18. **TŁUMICIEL**, a, *m.*, potłumiciel, der Niederdrücker, Dämpfer, Unterdrücker. *Cn. Th.* 1143. W *rodz. żensk.* Tłumicielka. **TŁUMLIWY**, **TŁUMNY**, a, e, **TŁUMNO** *Adv.*, gromadny, liczny, tłoczny: zahlreich, gedrängt voll. W tych to tłumliwych schadzkach młodzież psuć się musi. *Zabł. Bal.* 34. *Teat.* 56. *b*, 34. Tłumne obchody. *Karp.* 4, 82. Dawne dzikich narodów z miejsc swoich tłumne wychody. *Zab.* 9, 226. Tłumna trzoda. *Hul. Ow.* 55. Wrzawa słów i tłumliwe gadania. *Teat.* 25. *b*, 9. (szumne, groźne). Tłumna chluba cesarskiego majestatu. *Nar. Tac.* 2, 272. **TŁUMOK**, **TŁOMOK**, a, *m*, **TŁUMOCZEK**, czka, *m.*, *dem.*; *Boh.* tlumok, filec, fileček, wisak, (cf. wacek); *Sorab.* 2. ranzel; *Sorab.* 1. ranczen, wandrowski měschk, bremo cf. brzemię, pristel; *Carn.* ronz, zechta; *Vind.* bisaga (cf. biesagi), bifhaga, buntara, buntaroviza, buntariza, buntarofhenza, punkel; *Croat.* zulce; *Bosn.* denak; *Dal.* misina: *Ross.* чемоданъ, чемоданецъ, ранецъ, сума переметная; skórzany niby wór na drogę, der Felleisen, das Ränzel. Około północy ułożyłem mój tłumoczek, w którym były dwie koszule i t. d. *N. Pam* 12, 302. Tłómok sznurować. *Pot. Syl.* 87. Na wszystko około siebie pogladaj, jak na tłómoczki w domie gościnnym złożone. *Pilch. Sen. list.* 2, 323. Zdjął z siebie tłómoczek, i posłał sobie na ziemi. *Mon.* 67, 309. Tłumoki i zdobycz w jedno miejsce zniósł. *Warg. Cez.* 15 bagaże, obłogi, das Gepäcke. Bierz tłómoczek. *Brud. Ost. B.* (wychodź, wybieraj się, gotuj się na drogę, na tamten świat). Każdy swój tłumok poniesie, i za sprawy swe odpowiadać będzie. *Żarn. Post.* 3, 570. Na koniec waśni swe kładą do tłómoka. *Pot. Arg.* 757. (odrzucili, odłożyli).

TŁUŚCIĆ, -ił, -i, tłuszczę *cz. niedok.*, utłuścić *dok.*, tłustym czynić, cf. tuczyć; *Sorab.* 2. tlusčžisch, klusčžisch, (cf. klóska); *Croat.* tusztiti, tuztiti, utustiti, utuschújem; *Bosn.* tustiti, fett machen *pr. et tr.* Uprawa gruntów i utłuszczenie ziemi, obfitsze wydają pożytki. *Xiądz.* 272. (ugnojenie). Utłuszczone palce oblizuje. *Eraz. Ob. F.* Sława dobra tłuści kości. *Budn. Prov.* 15, 30. (tuczy). Utłuściłeś olejkiem głowę moję. *W. Ps.* 22, 5. *Wróbl.* 52 *Eraz. Jez. T* 4. (obmazałeś tłusto, mit Fett beschmieren). Miecz jego utłuścił się od łoju baranów *W. Jes.* 34, 6. W siarce przyprawnej strzały gdy utłuszczą, Zapalą nawy, skoro je w nie puszczą. *Chrośc. Luk.* 93. — *Fig. tr.* Sędziemu ręce tłuścić. *Rej. Zw.* 235 *b.* ręce smolić, smarować, dem Richter die Hände schmieren. **TŁUŚCICIEL**, a, *m.*, który tłuści: *Croat.* tusztitel, der Fettmacher. **TŁUŚCIEĆ**, **TŁUSTNIEĆ** *neutr. niedok.*; *Boh.* tlustnauti; *Slov.* tłustnu, tłustnauti; *Croat.* tusztetti; *Ross.* тучнѣть, добрѣть, толстѣть; tłustym się stać, tyć, ciała nabierać; fett werden, dick werden. Kobiety podstarzałe tłustnieją z zatrzymania czasu miesięcznego. *Perz. Lek.* 129. Tłuścieje ziemia, iłowacieje, *gliscit. Dasyp. Z* 4 *b*, *Sorab.* 1. žehelu szo. **TŁUSTAWY**, a, e, — o *Adverb.* trochę tłusty, etwas fett, fetticht. Ziemie tłustawe. *Os. Żel.* 31. **TŁUSTNY**, a, e, od tłustości, Fett=. Kwas tłustny, *acide sebacique*, Fettsäure, otrzymuje się z tłustości przez działanie ognia, lub z tychże tłustości przez alkalia i wapno, za pomocą mocnego ciepła. *Mier. Mskr.* Kwasotłuszcz, złączenie kwasu tłustnego, w kształcie soli obospólnych. *ib.* **TŁUSTO** *adv.*, Tłuściéj *Comp.*; (*Boh.* tlustě; *Sorab.* 1. tolsto; *Sorab.* 2. tlusto, klusto = grubo; *Ross.* толсто = grubo); krasno, niechudo, fett. Tłusto jadać, nie zdrowo. *Haur. Sk.* 487. Przy takich sprawach prokuratorowie tłusto jadają. *Falib. J* 3. (zarabiają, zarobek mają). **TŁUSTOBRZUCH**, a, *m.*, *Ross.* толстобрюхій; otyły, ein Dickbauch, Schmeerbauch. Zajęcze mięso tłustobrzuchom dobre, którzy chcą suższi być. *Sienn.* 285. **TŁUSTOCH**, a, *m*, który rad tłusto jada, *pinguiarius Macz.* ein Fettesser, der gern fett ißt. — §. Jedli i czynili cześć wszyscy tłustochowie ziemscy. 1 *Leop. Ps.* 21, 30. (wszyscy bogaci ziemi. *Bibl. Gd.*). — §. Tłustoch, człowiek tłusty, tłustobrzuch. W *rodz. żeńsk.* **TŁUSTOCHA**, *zdrbn.* Tłustośka. °**TŁUSTOGARDŁY**, a, e, gardła tłustego, fettkehlig; *Vind.* toustogerlast, sagerlen, saruzhen, *Subst.* toustogerlazh, sagerlenik. °°**TŁUSTOKRASNY** n. p. jagieł garnek. *Zab.* 11, 190. (smaczny i tłusty, dobrze zaprawny, fett angemacht). °°**TŁUSTORODNY**, a, e, n. p. Tłustorodne błonie nad Dniestrem. *Zab.* 9, 244. *Ejssym.* żyzne, fruchtbar, fett. Ruda żelazna tłustorodna. *N. Pam.* 22, 57. **TŁUSTOŚĆ**, ści, *ż.*; *Boh.* tlustost; *Sorab.* 1. towstosčž; *Vind.* toushova, debelnost; *Ross.* толщина, толща, толстота = grubość; (*Eccl.* толща gruda ziemna); otyłość, *oppos.* chudość; die Fettigkeit, die Fette. *Cn. Th.* 1143, *Boh.* tlaušt, tlauštka; *Slov.* tłustost; *Sorab.* 1. tučžnosčž, tuk; *Carn.* tolstina, tolstnina; *Vind.* toushina, toustina, tou-

stnina, mastnost, debelnost; *Bosn.* tustina, pritilost, pritillost, tustinna, mrris; *Rag.* tustillo, tustîna, pretillo, pretilîina, pretillós, mást; *Croat.* tusztócha; *Ross.* ботѣлость; — tłustość, tłuste, tłuszcz, das Fett, materya biała i oliwna, która się oddziela przez gruczołki ode krwi, znajdaje się w całym ciele, oprócz powiek. *Kirch. Anat.* 13. *Wejch.* 62. Tłustość zwierzęca w różnych częściach osiadająca, jest rzecz mydlasta, paląca się w ogniu, z wodą się niełatwo mieszająca. *Kluk. Zw.* 1, 34. Tłustości, jako sadła, łoje. *Urzęd.* 427. Tłustość zajęcza, skrom. *Magier. Mskr.* Tłustość jest najcięższa do trawienia. *Krup.* 5, 594. Tłustość wołowa lub inna, na okrasę potrzebna; przetopiona tłustość lub masło leje się w kuropatwy, aby się w lecie nie zepsuły. Tłustość z potraw przed wydaniem zbierać należy, ażeby nie zbyt tłuste były. *Wiel. Kuch.* 431. — Ziemia masności czyli tłustości nie mająca. *Os. Żel.* 32. Tłustości ziemne, Erdfette, Erdpeche, Erdharze, ciała w ziemi się znajdujące, mające w sobie tłustość olejową albo żywicową, od innych sokami ziemnemi zwane. *Kluk. Kop.* 1, 197. TŁUSTOSZ, *ziele*, *ob.* Kurza noga. *Krup.* 5, 56, *Vind.* tufhjak, trava sa merslizo; *Rag.* tuscjak, túsct. °TŁUSTOSZYJ, ja, je, szyi tłustéj; *Vind.* toustovratnik, fetthälsig. TŁUSTY, a, e, Tłuściejszy *Compar.*, Tłuściuchny, Tłuściuteńki, Tłuściutki *intensiv.*; *Boh.* tłustý. (gruby), bridký, (cf. brzydki); *Slov.* tlustý; *Sorab.* 1. towsté, tolsty (gruby), tolsty, towsty, tolschi; *Sorab.* 2. tlusti; *Carn.* tolste, tovste, mastne; *Vind.* toust, toufhi, masten, debel, siun; *Croat.* túszt; *Bosn.* túst; *Rag.* túst, pretio, *f.* pretilla; *Slav.* debeo; *Ross.* толстый, (gruby), ботѣлый, жировый; *Eccl.* благотѣлесный; *oppos.* chudy, fett nicht mager. W bardzo tłustym ciele, nauki nie wiele. *Cn. Ad.* 47. Brzuch tłusty, łeb ma pusty. *ib.* (kto doje, dopije, w rozum nie utyje). Zawsze ma przód tłusty, przed chudym. *Pot. Arg.* 399. Tłusty jak wieprz. *Żegl. Ad.* 254. (otyły, w brzuchu utonał). Ludzie tłuści. *Kucz. Kat.* 1, 231. (brzuchaci). Błona tłusta, *membrana adiposa*, die Fetthaut, część trzecia powłoki ciała, komorek pełna, zachowujących materyą tłustą i oleistą. *Krup.* 2, 8. *Kirch.* 12. Tłusty zając, *ob.* Skromny zając. Tłusty zając u myśliwych skromny, od skromu, tłustość zajęcza. *Magier. Mskr.* Sarna i zając, skromne się mówi, a nie tłuste. *Chmiel.* 1, 80. Tłusta kuropatwa, tłusty bekas, *ob.* Piczny. Tłusty połeć mazać, *ob.* Połeć. — Tłusta ziemia, masna, fettes Erdreich. Ziemia jeśli tłusta, czyli nieurodzajna? 3 *Leop. Num.* 13, 21. (rędzinna. 1 *Leop.*). Ognie niestałe najwięcej się pokazują wieczorami po miejscach tłustych, jako to cmentarzach i rudach mineralnych. *Zab.* 10, 157. *Zabł.* Morgów 200 koniczyną zasiane są ugorem tłustym, a zaś 200 morgów, na których różne trawska rosną, są ugorem chudym. *Pam.* 85, 1, 906. Zasiewać tam po troszce rzepnik, tytuń i inne tłuste rośliny. *ib.* 84, 834. ziemię tłuszczące, gnojące, düngend. — Wapno chude u mularza, do którego wiele piasku domieszano; tłuste, mało mające piasku. *Magier. Mskr.* — *Transl. fig.* Tłuste dobra. *Birk. Dom.* 74. intratne, wielki dochód czyniące, sehr einträglich. Płacą mi dobrze moje towary, wracam z tłustą ręką. *Zab.* 16, 343. (z pełną garścią, z pieniędzmi, bogaty). Nie chcę by mię przyznana nagroda tłustym czyniła, chudym odmówiona. *Mon.* 75, 643. (bogatym, by mię miała zbogacić). Zgrzybiałe lata nadeszły; nie one, które złotemi albo tłustemi zwano, kiedy wszystko by cielęta igrało, kiedy z kiełbas płoty pleciono, a połciami i gomołkami domy pobijano. *Pod. Wroż.* 24. — *Aliter:* Wierszyki tłuste. *Teat.* 19, *c*, 44. śliskie, *obscoeni*, schlüpfrige, schmutzige Verse. Żarciki tłuste ale grzecznemi słowami uwinione. *ib.* 34. *b*, *B* 2. Żartów, albo przez się tłustych, albo przez wielorakie tłumaczenie, nie używa nigdy. *Mon.* 70, 39. Tłusta historyjka. *Teat.* 1, 9. — TŁUSTE, ego, *n.*, *Subst.*, tłustość, TŁUSZCZ, u, *m.*, das Fett; *Boh.* tlaušt; (*Rag.* túsct, tuscjak = tłustosz). Tłuste ludzkie po wierzchu popiołu onego, jak olej pływało. *Wez. Zap. B* 4. W każdej maści jest tłuste, i tym każda stoi. *Alb. na Woj.* 19. Rany koniowi tłustym zaskwarzać każemy. *Alb. na Woj.* 19. Oleje z roślin zbierane zwyczajnie masłami nazywają, łojami zaś albo tłuszczami, gdy się otrzymują z wierząt. *Kruml. Chym.* 132. Tłuszcz wielorybi daje tron; oprócz tłuszczu wieloryb daje fiszbejn. *Pam.* 83, 131. Dobry zając przy słoninie i tłuszczu skopowym. *Bielaw. B b.* TŁUSZCZA, y, *ż.*; *Ross.* толпа, толпище, (толпиться, столпиться sypać się zkąd); *Eccl.* чета, плъкъ, толпа людей; tłum, zgraja, rzesza, ein großer Haufen Volks. Ledwo co wszedł Kazimierz na granice Polski; °ali się wysypuje, drogę mu zabiegając, wszelkiego narodu, lat rozmaitych i płci obojej niezmierna tłuszcza. *Krom.* 90. Bóg na puszczy przez 40 lat żydowską tłuszczą żywił. *Kanc. Gd.* 142. *Biał. Post.* 49. *Sekl. Joan.* 7. Na głowie tłuszcz woła, w bramach miejskich wyprawia słowa swoje. 1 *Leop. Prov.* 1, 20. (przed zastępy woła. 3 *Leop.*; na czele ludu). Tu rozpacz, a tu nadzieja zwycięstwa Zajadłym tłuszczom dodawają męstwa. *Kras. Woj. Ch.* 106. — §. *In malam partem.* Ty szubrawcze, ty łajdacza tłuszcza. *Zab. Amf.* 81, *ob.* Tłok, motłoch.

T M.

Verba ab his literis apud Slavos incipientia, Poloni incipiunt a literis ćm, *e. gr. Boh.* tma ćma, tmiti ćmić.

T N.

Ab his literis non incipit, nisi unum futurum verbi Ciąć (*qu. v.*), *i. e.* tnie, tniesz, tnę, tną.

T O.

TO, *ob.* Ten, ta, to.
TOALETA, i, *ż.*, z *Franc.*, ubieranie się, ubiór; die Toalette, das Ankleiden. Jeszcze swoję toaletę kończy; ale wraz będzie gotowa. *Teat.* 19. *c*, 14. — §. Toaleta, toaletka, *ob.* Gotowalnia.

TOBIASZ, *ob.* Tabasz. **TOBIE**, *ob.* Ty.

TOBOŁA, y, *ż.*, TOBOŁKA, i, *ż. dem.*; *Boh.* tobola, tobolka; *Slov.* tobołka; *Sorab.* 1. tówowa; (*Sorab.* 2. tobolıza długa niebieska mucha; *Carn.* tobolıza *libella*); *Rag.* tobolaz, tobocich; *Bosn.* tobolaç, tobolıça, mosegna, sgep, sepagh; *Eccl.* тоболецъ, (cf. *Germ.* Taupel); torba pastusza podróżna, ein Tornister, eine Hirtentasche, Reisetasche. Włożył Dawid kamyki do naczynia pasterskiego, które miał, to jest, do toboły. *Budn.* 1 *Sam.* 17, 40. Przyszedł Dawid z tobołką swoją i poraził Goliasza. *W. Post.* 13, 383. *Pot. Jow.* 5. Tobołki *ziele*, kaletki, *thlaspi*, Hirtentasche, Blutkraut, Täschelkraut, taszmk *Urzed.* 64. *Syr.* 1211. *Kluk. Dykc.* 1. 113, *Boh* kokoška; *Vind* babulza, kebuliza

TOĆ, *ob.* Ten, Tenci.

TOCZARNIA, i, *ż.*, szlifiernia, die Schleifmühle. *Tr.* **TOCZEK**, czka, *m*, krążek, eine runde Scheibe. *Areolae mammarum*, toczki na około brodawek u piersi. *Perz. Cyr.* 1, 143. *et* 19. — Kładzie na głowę toczek z długą zasłoną z wysokiemi piórami. *Teat.* 20. *b* *praef.* okrągły płaski kapelusz, ein runder flacher Hut — Toczkiem *Adverb.*, kulając, toczyjąc, tocząc; wälzend, gewälzt, in die Runde bewegt, kugelnd. Cymbry z Alpów toczkiem zwaliwszy się, do Włoch weszli. *Faliss. Fl.* 122. °**TOCZENICA**, y, *ż.*, *Redimiculum*, czepiec, tkanka, toczenica, °ochędożenie, które białogłowy na głowie noszą. *Macz.*; strój białogłowski *Sax Tyt* 6 ein Weiberhut, eine runde Weiberhaube. (*Boh.* točenice toczenic). Odejmie pan córkom Syońskim przyprawki i pończoszki i toczenice i jabłuszki °woniające. 1 *Leop. Jes.* 3, 19. (czepce. *Bibl. Gd.*). — *Aliter:* Uczynił dwa słupy, dwie toczenice, które otaczały w koło dwie kapitele na słupach. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 7, 41. (dwie °gałce okrągłe. *Bibl. Gd*; runde Knäufe). **TOCZKARZ**, a, *m.*, który co toczy. der etwas herumwälzt. — *Fig.* Jakał się każdy w tej krainie, zmyślny toczkarz słów swych w ślinie. *Zab.* 13, 201. *Nagł.* słowa cedzący, w gębie taczający; der die Worte im Munde herumwälzt. ehe er etwas hervorbringt. **TOCZKIEM**, *ob.* Toczek. **TOCZNY**, a, e, snadny do toczenia, leicht zu wälzen. (*Ross.* точный, akuratny; *Eccl.* токменный, точный takuteńki, podobniuteńki). *Volubilis*, toczny, obrotny. *Macz.* beweglich, geschmeidig. *Flexilis equus*, obrotny, toczny koń. *ib.* **TOCZNOŚĆ**, ści, *m.*, obrotność, *volubilitas*. *Macz.* die Beweglichkeit, Geschmeidigkeit, Wälzbarkeit; (*Ross.* точность akuratność). **TOCZYĆ** *cz. niedok.*, (cf. taczać, cf. ciec, cf. potok); *Boh.* tociti, točeti, točjm, tačjm; *Carn.* tozhiti, tozhim; *Croat.* táchem; *Ross.* точить, (cf. *Germ* Docken); kulając obracać, walając popychać; wälzen, fortwälzen, wälzend und kollernd fort bewegen. Toczyć kamień, pień. *Cn. Th.* 1144. Na co kamień pod górę toczyć, kiedy się znowu na dół powróci? *Mon.* 73, 722 Toczyć co ciężkiego na wałkach, fort schieben, fort schleifen. Takami ziemię toczą na groble. *Cresc.* 156. Toczenie ciężarów na półwoziu, na karach, takach albo po wałkach. *Solsk. Arch.* 18. — §. *Latius:* Toczyć czym, toczyć co, obracać; wenden, rund um und um kehren, herum wälzen, hin wälzen. Harcownik toczył koniem krętym *Jabł Buk. N* 2. das Pferd tummeln. Umiéj konia prędko dosiadać i dobrze nim toczyć *Star. Vot. C* 3 *b.* Jak Euryalus końmi swemi toczcie. *Prot. Par. B* 3 *b.* Więcéj chłopcu myśl o koniku, na któryby uczyniwszy go sobie z laski, objeżdżał a toczył, niż kiedy o łacinie. *Glicz. Wych. I* 5 *b.* Źrzebcem pospolicie nie każdy zatoczy, A miasto zatoczenia rychléj przez łeb skoczy, Szafrańcowie stary dom z tego herbu byli, A z dawna jako i dziś tą szkapą toczyli. *Rej. Zw.* 183. (*epigr.* na herb: Stary koń). Mewi podstraja Wirgilego lutni, Tersyt rumakiem Achilesa toczy. *Zab.* 10, 158. *Zabł.* Dobry jeździec, co się tyczy kształtownego toczenia koniem podług miary i czasu. *Gorn. Dw.* 32. — *Similit.* Ten chytry zwodnik umie misternie toczyć tymi błazny swemi. *Rej. Post. L l l* 1 Hełm na nim pierzem ogromnym nie toczył, I kity pozbył, wszystek porąbany. *P. Kchan. Jer.* 251. (nie kiwał, ruszał nim). Wół rozdrażniony ku górze toczy ogon kręty. *Tward. Wł.* 70. wznosi obracając, er schlängelt den Schweif in die Höhe. Już z tobą tańca nie toczę. *Past. Fid.* 127 nie odprawiam, ich tummle) mache mit dir keinen Tanz mehr. Ta krok pełen rozkoszy w lekkim chodzie toczy. *Hul. Ow.* 123. (posuwa). Oczy swoje po wszystkich uważnie toczy. *Pot. Arg.* 49. er wälzt sein Auge umher, läßt seine Augen herumkreisen. Oko toczy wzrok ciekawy po upstrzonych błoniach. *Zab.* 13, 167. O ty, co fatów odwiecznym wyrokiem Toczysz światowe niejednako rzeczy. *Zab.* 6, 244. obracasz, kierujesz, powodujesz, władasz niemi; lenken, leiten, regieren. Toczyć się *recipr.*, kulać się, obracać się; sich umwälzen, herum kugeln, herum kehren, drehen, umwenden, wälzen. Nie się lepiéj nie toczy nad kulę. *Zabł. Roz.* 91. W koziełki jak kula się toczył. *Jabł. Ez.* 84. Uciął głowę Imbremu, i Trojanom w oczy Cisnął; ta na kształt kuli na piasku się toczy. *Dmoch. Il.* 2, 10. Śniegu bryły tym bardziéj gromnieją, im dłużéj się toczą. *Zab.* 5, 128. Powieki jego drgają, oko całe kołem się toczy. *Perz. Lek.* 147. Wlecze się chuda mądrość, spasłe głupstwo toczy. *Kras. W.* 14. tacza się, taumelt, torkelt von einer Seite zur andern. Toczą się pieniądze, bo okrągłe, t. j. łacno się wydadzą. *Cn. Th.* 450 Fortuna zawżdy na kole się toczy A z tym na zdradzie, z kim najpiękniéj w oczy. *Rej. Zw.* 229 *b.* Uważaj sobie odmienność fortuny, jako się ona dziwnym kołem toczy. *Rej. Zw.* 66. Bóg kazał machinie świata pięknym porządkiem się toczyć. *Kolak. Wiek.* A 2. Jako co któremu stworzeniu bóg przywłaszczyć raczył, także się już to koło wiecznie a nieodmiennie toczyć musi. *Rej. Zw.* 2 *b.* Tak się to koło już zawżdy toczyć musi, aż do skończenia świata wszystkiego. *Rej. Post. I i i* 1. Już się tak zawżdy aż do końca musi toczyć ten nędzny a omylny świat. *ib.* Toczą się jakie rzeczy, idą swoim trybem, eine Sache geht ihren Weg. W naszéj Rzpltéj wszyscy niemal opuszczają wszystko, i pozwalają, aby się rzeczy same, jako chcą, toczyły. *Lub. Roz.* 419. sie lassen alles gehen, wie es will. Na świecie dziś nowym jakimsi obyczajem rzeczy toczą się. *Lat. Kom. E* 3 *b.* es geht jetzt alles auf eine andre Weise. Toczy się komu, wiedzie mu się, zdarza się, powodzi się; es glückt, geht von

Statten. Wielekroć się panu najlepiej toczy, tyle się kroć poddanym najgorzéj dzieje. *Kosz. Lor.* 127 *b.* Toczyć mowę, rzecz, sprawę, prowadzić, snować, przekładać; eine Sache, Rede vortragen, halten, führen. Dziś trochę obszerniéj rzecz swą przed wami toczył i prowadził. *Janusz. Lig A* 3 *b.* — *Simil.* Jedwabniki, robaczki, co jedwabie toczą. *Cresc.* 421. snują, z siebie wyprzędają; die Seidenwürmer spinnen die Seide aus sich heraus, wickeln sie aus sich heraus. Pająk kunsztownie swoje toczy pajęczyny. *Tr. Recipr.* Wojna z wojny 'rośeie, spór się jeden z drugiego toczy. *Kosz. Lor.* 143. (jeden się rodzi z drugiego, wysnuwa się). — Toczy się sprawa, ciągnie się, trwa, odbywa się, agituje się, (cf. wytoczyła się); die Verhandlung geht fort, dauert, wird geführt. Toczyła się ona sprawa i przewłoka aż do czwartego roku. *Sk. Dz.* 1012. Koncylium Trydentskie przez lat się blizko 20 toczyło. *Sk. Kaz.* 34 *b.* Toczące się teraz negocyacye między dworem Wiedeńskim a Bawarskim. *N. Pam.* 13, 124. obwaltende, schwebende Unterhandlungen. Już teraz temu dzień trzeci, jak się te rzeczy toczyły. *Odym. Św.* 2, *M m* 2 *b.* Gdy się ta rzeczy scena toczy, tym czasem.... *Tward. Wł.* 191. Utwierdzono, aby to, coby się około biskupich skarg toczyło, najpiérwéj traktowano było, ażby do znajomości stolicy ś. przyszło. *Hrbst. Art.* 170. (*quid ageretur*). Wszyscy świadkami tego, cokolwiek się w téj mojéj sprawie toczyło, długoby to było zaś wypisać, co się działo. *Baz. Hst.* 197. Wszystka rozmowa przez całe posiedzenie nie o czym inszym, jak o tym toczyć się będzie. *Mon.* 70, 681. Wojna się toczy, prowadzi się, der Krieg wird geführt, (cf. stoczyć, staczać). Żelazem i męstwem wojny się toczą. *Boh. Kom.* 2, 507. Wojna nie może się toczyć bez rynsztunków należnych. *Star. Vot. D* 7. — *Simil.* Czas się toczy = upływa, die Zeit verfließt, geht dahin, verrinnt. Zaczną się wieki toczyć ku nieskończoności. *Przyb. Milt.* 400. Nowy rok, aby się w błogosławieństwie pańskim toczył, życzymy. *Birk. Zamoj.* 1. (żebyśmy go pędzili). — §. *De fluidis:* Strumyk w zielonéj murawie przeźroczystą wodę toczył po kamykach. *Mon.* 65, 168. obracał, prowadził; der Bach wälzte sein Wasser über das Gestein. Toczyć łzy, cedzić łzy, wylewać łzy; Thränen vergießen, einen Thränenstrom fließen lassen; (*Eccl.* слезоточити, сльзити płakać, слезоточный, точащій слезы, слезящій, плащучій płaczący). Widziałem Prozerpinę, która toczy łzy ustawne. *Ustrz. Troi.* 47. Westchnąwszy ciężko ze dna głębokiego, I tocząc z oczu nieprzebrane zdroje, Rzekła.... *Odym. Św. K k* 3. Magdalena łzy toczyła obfite mistrza płacząc kochanego. *Odym. Św.* 2, *I i* 2 *b.* Nie usypia w zimne nocy, i łzy ustawicznie toczy. *Lib. Hor.* 70. *Zimor. Siel.* 145. — *Similiter:* Duch popada mi syna, iż gwałtem krzyczy, a on go tłucze i rozdziera, tak iż piany toczy. 1 *Leop. Luc.* 9, 38. — *Recipr.* Toczyć się = płynąć, fließen, vergossen werden. Z oczu mi się toczył strumień łez obfity. *Zab.* 1, 102. *Nar.* Toczyły mu się łzy z oczu. *Stas. Num.* 2, 80. — §. *Transl.* Toczyć trunek jaki z beczki, staczać, wytaczać, przetaczać, z czopu wypuszczać; ein Getränk zapfen, abzapfen, umzapfen; *Boh.* ztočiti, točiti, ztačeti; (*Sorab.* 1. tóczka podczaszy); (*Carn.* tozhiti, tozhem; *Vind.* tozhiti, tabernati = szynkować, tozhi, tezhi = ciec, *fluere*); *Croat.* tochiti, tochìm, vlevam; *Rag.* tocitti, utocitti, natocitti, iztocitti; (*Bosn.* toziti, utociti *haurire*, toçnik *scaturigo*); *Eccl.* точити, точу; cf. *Graec.* τήκω, *liquefacio*). Wino tam bardzo dobre toczą. *Birk. Dom.* 81. Ty z pełnéj beczki toczysz; my drożdży nie mamy. *Simon. Siel.* 29. — §. Toczyć co, utaczać, tocząc robić, kształtować; etwas drehend formen, runden. Toczę co okrągło, okrągło czynię, *glomero. Cn. Th.* 1145. Garncarz naczynie toczył z gliny rękami swemi na krągu swoim. *Radz. Jer.* 18, 4. Anacharsis wynalazł koło garncarskie, którego toczeniem robią się naczynia. *Pilch. Sen. list.* 3, 71. — Toczyć, jak tokarz; *Boh.* saustruhowati, (cf. strugać); *Sorab.* 1. dreszluyu; *Vind.* strushiti, strugati; *Carn.* draxlam; *Croat.* sztrugati, strusem; *Ross.* точу, точить, drechseln, auf der Drechselbank abdrehen. Stoły dębowe z nogami toczonemi. *Boh. Kom.* 3, 169. Toczenie *actio*, das Drechseln; *opus*, tokarsko zrobiona rzecz, das Gedrechsele, Schnitzwerk. Dom wewnątrz był cedrem oprawiony, mając toczenia i fugowania swe bardzo foremne. *W.* 3 *Reg.* 6. 18. (rzezanie. *Bibl. Gd.*; rzeźba). Toczyć n. p. u kowala, na toczydle, ostrzyć, wecować, *cf.* odtoczyć, wytoczyć siekierę; auf dem Drehstein schleifen, wetzen; *Sorab.* 1. tozisch; *Ross.* точу, точить. U kowala, ślusarza, gdzie siekiery, sierpy i inne naczynia żelazne na kamieniu toczą, ustawa się w korytku brużyna. *Haur. Ek.* 178. — §. Toczy robak drzewo etc., wierci, gryzie; *Ross.* точу, точить, die Würmer nagen, zerstechen, zerfressen, z. B. Holz; (cf. *Germ.* stücken, zerstücken). Cedru i drugich drzew zdrowych mól i czerw nie toczy. *Birk. Chodk.* 20. Heroda robaki toczyły. *Sk. Kaz.* 506. die Würmer haben ihn gefressen. Robacy mię toczą, robaczywieję, *vermiculor. Cn. Th.* 918. Krety jęły ziemię ryć, w koło i toczyć i psować. *Niemc. P. P.* 125. — §. Toczyć kogo, otaczać; umringen, umgeben, einschließen. Z tyłu i w czoło Niezmierzony gmin ludu toczy go około. *Tward. Wł.* 16. Złoty mu wieniec skronie toczy. *Pot. Arg.* 30.

TOCZYDŁO, a, *n.*; *Bosn.* tocjo; *Rag.* tozìo, zîla; *Ross.* точило, (точильщикъ ostrzyciel, szlufierz, точильня szlufiernia, точильный szlufierski, tokarski; точило 2. prasa od wina); okrągło wyrobiona osła z rękojeścią do obracania. *Kluk. Kop.* 2, 82. ein runder Schleifstein zum Drehen. Toczydło kowalskie, szlifierskie. *Kluk. Rośl.* 2, 166. *Instr. cel. Lit.* TOCZYSTY, a, e, — o *Adverb.*, okrągły, jak toczony; rund, wie gedrechselt. Ręka pełna, toczysta. *Teat.* 20. *b*, 203.

Pochodz. sub: *Tck.*

TOF, u, *m.*, [dziarstwo 2], *tophus*; *Germ.* der Tof, Tofstein, Duckstein; kamień wapnisty, osiada z mułu w wodach. *Kluk. Kop.* 2, 93, *Vind.* tuftizh, srabliu resatinski kamen, resatizhna pezh, mervlenjak.

TOINA, TOJNA, y, *ż.*, ziele, *apocynum*; u nas jeden jest gatunek, toina puchowa. *Kluk. Dykc.* 1, 46. jadowita, Hundstod. TOJAD, u, u, *m.*, ziele, wilczy jad, *aconitum*, Wolfswurz, Sturmhut. *Syr.* 1383. *Kluk. Dykc.* 1, 5, *Ross.* царь трава. TOJEŚĆ, ści, *ż.*; (*Bosn.* tojaga =

laska), u Ruśniaków tojeścią mianowany. *Syr.* 1383, *asclepias*; *Carn.* faroneka, astoklep; Schwalbenwurz, Giftwurzel. *Kluk. Dykc.* 1, 6. Tojeść, *vincetoxicum*, Schwalbenkraut. *Kluk Rośl.* 2, 263. Tojad mordownik, pospólstwo na wielu miejscach czarnobylem, ogrodnicy bernardynem zowią. *Jundz.* 286, *Ross* мордовникъ. прострѣльная трава. Tojeść wielka, *lysimachia*, Weidrich, rośnie kolankowato na miejscach wilgotnych. *Kluk. Rośl.* 2, 26. *Kluk. Dykc.* 2, 105; bażanowiec wielki. *Syr.* 1258.

TOK, u, *m.*, toczenie, kolenie, obrot; das Umdrehen, Wälzen, die Wendung. (*Slov.* tok *fluxio*, *fluxus*; *Carn.* tók *tumor*, *lisarium*; *Croat. et Hung.* tok *theca*; *Ross.* токъ potok, cf. ciek). Światła te niech dzielą dzień od nocy, a wiecznemi toki Niech znaczą dnie i pory i koliste roki *Przyb. Mit.* 222. Bóg niebu dał to, iż tok swój rozumnym biegiem swym zawsze odprawuje, i nigdy toku swego nieuchybi. *Podw. Syon. A* 4 *b. Podw. Wróż.* 39. Co wam otuchę dobrą uczynić może, to jest własny tok szczęścia. *Janusz. Oksz. C* 4. — *Fig. transl.* Pewność o pomyślnym toku negocyacyi. *N Pam.* 15, 125 o pomyślnym biegu, postępie ich. — *Anat.* Barkowy tok, pociąg łopatki, *acromion. Perz. Cyr.* 33. die Erhöhung des Schulterblattes. — §. Tok ciała, toczność, kształt toczny; Gewandtheit, Geschicktheit des Körpers. Klacz przedziwnego toku. *Teat.* 7. *c*, 28. Co za tok, co za figura! *Teat.* 56. *c*, 42. — Tok, kształt, sposób, fozy, maniera; die Gestalt, Art, Manier. Urzędnicy dywanu różnią się od innych osobliwszym tokiem zawoju. *Kłok. Turk.* 55. (krojem). Te panienki nie takie filutki, jak Warszawskiego toku dziewczęta. *Teat.* 35. *b*, 29. I na krajów i wieków zważaj obyczaje, Różny tok czucia, różny rząd i wiek nadaje. *Dmoch. Szt. R.* 51. Algebra na tok języka Polskiego przerobiona. *Ustrz. Alg. praef.* — §. Tok, toczenica, strój na głowę, ein Kopfputz. Tok panieński z białemi piórami. *Teat.* 20. *b*, 178. — §. Tok, na Rusi: klepisko, bojewisko. *Dudz.* 31, die Dreschtenne. Pójdźmyż już za rolnikiem, co powraca z toku Niosąc w spichlerz zapasy dla głodnego roku. *Tom. Rol.* 95. — §. Tok do kopii na koń, w który się kopia wstawia, żeby mocno stała przy jeźdźcu, der Lanzenschuh. Trzeba do kopii toku, w toku jezdni kopią stawiają. *Alb. na Woj.* 9. Woli ogromne drzewo dźwigać w toku, Łuk tęgi ciągnąć.... *Pot. Syl.* 87. Wielkie w rzemiennym drzewa niosąc toku Poszli do siebie oni dwaj rycerze. *P. Kchan. Jer.* 143. Za wytrąbieniem trzecim, drzewo w toku złożył. *P. Kchan. Orl.* 1, 136. Bez toków trudno zażyć drzewek. *Pot. Jow.* 2, 75. Tok do karabina, hak, der Karabinerhaken. Na słowo komenderującego: broń do toku! kładzie się prędko karabin w tok, zapina się folga etc. *Kaw. Nar.* 413. Tok żelazny w ziemię wbity, dla proporca stawiania. *Cn. Th.* 1145. ein Ring in der Erde, worin die Standarte gesteckt wird. — §. Jęczmień wprzód zalać w toku abo w kadzi, w której ma być czop spodem, dla wypuszczenia wody. *Haur. Ek.* 106.? — §. Tok, toczenie robaków, gryzienie, rycie; das Nagen der Würmer rc., das Wühlen, Graben. Krety, wstrzymajcie się proszę, Od tego rycia i toku! *Nemc. P P.* 125. — §. *De fluidis*: Tok; *Boh.* tok; *Ross.* токъ; ciek, cieczenie; das Fließen, der Fluß, das Ergießen. Tok zbytni krwi z nosa abo z ust. *Syr.* 602, (*ob.* Krwotok). Kocyta łzawy strumień spadnie, a pobrzeże Flegeton z Acherontem cichym tokiem rzeże. *Zab.* 15, 12. *Kniaź.* — (TOKAJ, -aju, *m.*, miasto Węgierskie, sławne przez swoje wino. *Dykc. Geogr.* 3, 123, Tokay. TOKAJSKI, a, ie, n. p. Tokajskie wino. *Krup.* 5, 102. Tokayer). — TOKARNIA, i, *ż.*; *Boh.* saustruh; *Sorab.* 1. dreszlarna, werczelna; *Vind.* vertiuna klop, fukalu, strushna, strugauna klop; *Ross.* станъ, станокъ, токарня; warsztat od toczenia n. p. tokarski, garncarski krąg, die Drehscheibe, Drechselbank, Töpferscheibe. Glina na stołku abo tokarni garncarskiej, wyrabia się na misy, talerze, garki. *Kluk. Kop.* 1, 313. Tokarnia do toczenia, dębowa, sosnowa, bukowa; drąg zaś do niéj grabowy, dębowy. *Kluk. Rośl.* 2, 166. Ciało jej właśnie jak z tokarni. *Morszt.* 18. wie gedrechselt, wie eine Docke. TOKARKA, i, *ż.*; *Boh.* saustružnice; co się tokarstwem bawi, die Drechslerinn. *Tr.* TOKARSKI, a, ie, do tokarza lub tokarstwa należący; *Boh.* saustružnj, saustružnický; *Sorab.* 1. dreszlarski; *Slav.* strugárski; *Croat.* sztrugarszki; *Ross* токаревъ, токарный, точильный; *Eccl.* такарный, Drechsler-. Tokarskie dłóto (*Bosn.* ostrug). Tokarskie heblowiny, tokarskie wrzeciono, wałek. *Cn. Th.* 1145. Tokarska robota *Ross.* точка. TOKARSTWO, a, *n.*; *Boh.* saustružnictwj; *Vind.* strushnia, strugaria; *Croat.* sztrugaria; *Eccl.* токарство, токарное художество; *Ross.* токарство; sztuka tokarska, das Drechseln, die Drechselkunst, das Drechslerhandwerk. Król Zyg. August tokarstwo pięknie robił. *Petr. Pol.* 213. TOKARZ, a, *m.*; *Boh.* saustružnjk; *Sorab.* 1. dreszlař, werczelnik; *Carn.* draxlar, lęsasuk; *Vind.* strugar, strugavez, strushnik; *Croat.* sztrugár, ferkach; *Slav.* strugács; *Bosn.* strugar, bgljudar, koji strusge okrugom; *Eccl.* токарь, точильникъ; *Ross.* балясникъ, токарь; rzemieślnik od toczenia gałek, lalek etc., der Drechsler, cf. *Germ.* Docke.

Pochodz. od słowa. *tok*, (*cf. tknąć*); *taczać*, *dotaczać*, *dotoczyć*, *nataczać*, *obtaczać*, *obtoczyć*, *otoczyć*, *otok*, *potok*, *potoczny*, *przetak*, *przetaczać*, *przetoczyć*, *przytoczyć*, *przytaczać*, *roztok*, *roztoczyć*, *roztaczać*, *stoczyć*, *staczać*, *stoczek*, *stoczki*, *utoczyć*, *utaczać*, *wtoczyć*, *wtaczać*, *wytoczyć*, *wytaczać*, *zatok*, *zatoczyć*, *zataczać*, *zatoczysty*.

TOKOWAĆ *med. niedok.*, parzyć się, o niektórych ptakach, od głosu, którym się w ten czas wabią; sich paaren locken, von gewissen Vögeln; (*Vind* klekati). Cietrzewie podobnie tokują, jak głuszce grają, tylko że gromadnie i na ziemi. *Zool.* 240. Jarząbek gdy tokuje, można go wabić piszczałką, głos samicy udającą. *ib.* 240. Drop' tokuje abo parzy się na końcu marca. *Kluk. Zw.* 2, 203. *Ład. H. N.* 30.

TÓŁ, *ob.* Tul. TÓLIĆ, *ob.* Tulić.

*TOŁKOWAĆ. *Sak. Dusz.* 141, *ob.* Tłumaczyć.

TOŁOKNO, a, *n.*, [z *rusk.*, jagły utarte z jęczmienną mąką, Hirsenbrey 2], n. p. Wiedząc że na twardości, nie na pieszczotach dzieło rycerskie się zasadza, nie zażywają potraw smakowitych, jeno tołokna, szałamachy, *szołodusze, pszennika; co wszystko z mąki a z jagieł

zrobi, soli trochę a słoniny przydawszy. *Star. Ryc.* 37, *Ross.* толокно, suszona mąka jęczmienna, gedörrtes Gerstenmehl.

*TOŁOMBAS, *TOŁUMBAS, *TUŁUMBAS, a, *m.*; *Ross.* тулумбасъ; turecki bębenek z dzwonkami, eine türkische Trommel, Janitscharenpauke. W ciągnieniu Turcy zażywają tołumbasów, coś na kształt cymbałów. *Klok. Turk.* 207. *Kras. Woj. Ch.* 68. — Bęben, taraban; die Trommel, Heerpauke. Spiżane tołumbasy miedzianym prętem bite. *Otw. Ow.* 126, *not.*, «bębny». Brząkano w miednicę, bębniono w tołombasy. *Pot. Pocz.* 61. Na muzycznych instrumentach, kotłach, tułumbasach, trąbach tam już grają. *Chmiel.* 1, 588. Więc o wielki hetmanie, w twoję się opiekę Dawszy, nie skórą, ale papierem oblekę Lichy tołombas, który już lat dwa tysiąca Dochodzi, jako dźwiękiem uszy ludzkie trąca. *Pot. Zac.* — *Anat.* TOŁUMBASOWY, a, e, n. p. Tołombasowa błonka w uchu, *membrana tympani. Perz. Cyr.* 2, 181. das Trommelfell.

TOŁPA, y, *ż.*; (*Ross.* толпа, gromada ludzi, pułk), n. p. W Ruskich krajach po wsiach najdują się słone wody, z których prasołowie warzą sól, i w tołpy formują. *Syxt. Szkl.* 104. [powinno być stołp, *ob.* Stołpiasty 2].

*TOŁSTKA, i, *ż.*, [cf. kołstka = kółczyk 2]. n. p. Ziarnek rumiennych ziela Sowia strzała, na Rusi, w Litwie i na Podolu zbierają do farbowania tołstek. *Syr.* 84.

TOŁUB, TOŁW, *ob.* Tułub.

TOM, = to-m, = to ja, *ob.* Ten.

TOM, u, *m.*, z *Greckołac.*, dział księgi, wolumen; der Theil eines Buchs, der Band. Wiele ogromnych tomów napisał o rzeczach, których sam nie rozumiał. *Zab.* 6, 340. — § *W górnic.*: Tom, stawik z którego woda w rynny ciekąca rudę myje, im Bergw. ein kleiner Teich, daraus das Wasser in die Rinnen geht, das Erz zu waschen. *Tr.*

TOMAKÓWKA, i, *ż.*, wyspa na Dnieprze, sławna bronieniem się na niéj Kozaków. *Dykc. Geogr.* 3, 123; tego nie wiem, czy ta wyspa Kozacka nie od *Tomos*, onego dawnego miasta, tak jest rzeczona. *Biel.* 3. eine Dnieperinsel.

TOMBAK, u, *m.*, mieszanina metaliczna prawie czerwono-żółtawa. *Kluk. Kop.* 2, 340; złoto sztuczne. *Kruml.* 199, *Germ.* der Tombak; *Carn.* medlân.

TOMASZ, a, *m.*, TOMASZEK, szka, *m.*, TOMEK, mka, *m.*, TOMUŚ, ia, *m.*, TOMECZEK, czka, *m.*, TOMUNIO, TOMCIO, TOMKO *dem.*, imię męskie, Thomas; *Boh.* Tomaš, Tuma, Tomjk; *Slov.* Tomaš. Przyjdzie zima, uchowaj boże, żeby mały Tomcio miał wyjść na dwór. *Mon.* 71, 106. Łapaj Tomku, póki na pomku. *Rys. Ad.* 34. (łyka drzeć i t. d.). — *Allud. ad*: Oto masz! da hast! Lepszy Tomasz, niż Niemasz. *Jag. Gr. B b.* Mymbyś zabiegł wadom, Byś na mnie rzekł o Tomasz, abo na się Jadam (ja dam *allud. ad* Adamum). *ib.* Bodaj Oto i Tomasz żył w Sapiehów domu. *ib.*

TOMIK, u, *m.*, *dem. Nom.*, tom, ein Bändchen eines Werks, ein kleiner Band, Theil. TOMOTWOR, a, *m.*, n. p. Cycero jeden z najmędrszych i najkształtniéj piszących tomotworów. *Mon.* 70, 41. co wiele pisze, autor wielu tomów lub dzieł, *mnogopis, ein Vielschreiber.

TON, u, *m.*; *Germ.* der Ton; *Lat.* tonus *etc.*; *Boh.* hlahol; *Slov.* zwuk, hlas, prízwuk; *Sorab.* 1. zénk, (*ob.* Dźwięk); *Carn.* glasin., (*ob.* Głos); *Vind.* glafs, fhtima; *Croat.* zvénk; *Bosn.* zéek, zvék, zvecjanje, zvón, zucenje; *Rag.* zvék, zvoon, (cf. dzwon); *Ross.* звонъ, звукъ. Głos, ile się z jednego na drugi odmieniać może, zowie się tonem. *Kpcz. Gr.* 3, *p.* 12. Łagodność jego mowy, ton przyjemny tkliwy. *Teat.* 46, 23. Odmieniają głos sobie, i osobliwszych w mówieniu tonów zażywają. *Mon.* 67, 499. W muzyce tonów jest siedm, te są: c, d, e, f, g, a, h; ton w nótach poznaje się przez linią, na któréj, lub nad którą jest położony. *Magier. Mskr.* Wziąwszy bandurę, ze wszystkich tonów, od *ut* do *sol* skoczne wygrawał tańce. *Zab.* 13, 61. W muzyce ton, do którego inne odnosimy, nazywa się tonem głównym. *Hub. Mech.* 147. Wysoki ton w muzyce, t. j. cienki, w nótach na wyższéj linii położony. *Magier. Mskr.* Niski ton w muzyce, t. j. głęboki, gruby, w nótach na niższéj linii położony. *ib.* — *Transl. varie*: Tony, słowa, mowa; Töne, Worte, Rede. Nigdy tak piękne usta przyjemniejszych nie wydały tonów. *Węg. Marm.* 1, 57. — Ton, sposób mówienia, tłumaczenia się, postępowania; der Ton, die Art, die Manier. Już też czas odmienić te tony, dosyć tych pieszczot, nie jesteśmy dzisiejsi małżonkowie. *Teat.* 15, 17. Śmiać się z drugich, jest to ton wielkiego świata. *Kras. Pod.* 2, 105. Człowiek wielkiego świata, przejął modne tony. *Teat.* 33. *d*, 44. Do mody stosować się należy, żeby uchodzić za ludzi umiejących żyć, i za ludzi *du bon ton*. *Teat.* 19. *b*, 7. Powszechnym zaczyna być tonem, nie tak czynić, jak dawniej czyniono. *Kras. List.* 64. Ludzie dobrego tonu. *Teat.* 48. *b*, 5. Ponieważeś z tego mi zagrała tonu, poradzę ja sobie. *Teat.* 10. *b*, 48. Powziął ton decydujący, jakby na trybunale siedział. *Kras. Pod* 2, 253. Ton zuchwały, niby wyroki jakie wydający. *Mon.* 70, 546. Te śmiałe tony urażać mnie powinny. *Teat.* 33. *d*, 45. Ton brał z nami despoty. *Teat.* 45, 1. Życzę zniżyć trochę tony, Bądź cokolwiek względniejszy a mniéj naprzykrzony. *Treb. S. M.* 113. Nie jest to pierwszy ton, który ona podnosi i spuszcza. *Teat.* 19. *c*, 100. Otoż to przecię teraz spuszcza z tonu. *ib.* 54. *b*, 26. *et* 17. *c*, 9. (spuszczać z basu na kwintę, den Ton herabstimmen, skrzydła obwiesić). Pan szambelan daje sobie też tony. *Teat.* 19. *c*, 101. (powagę stroi, imponuje). Żyją według górnego tonu. *Pam.* 85, 1, 867. z pańska.

TÓN, *ob.* Tuńczyk, ryba.

TON! słowo komenderujące, ein Befehlshaber-Wort, halt! Ognia! ton! tuj! cel! pal! *Kaw. Nar.* 280. Na słowo ton! pluton się zastanowi; na słowo marsz, robi trzy raźne kroki; na słowo tuj, gotuje się. *ib.* 293.

TOŃ, i, *ż.*, TONIA, i, *ż.*; *Boh.* tuně; *Sorab.* 2. ton; *Ross.* тоня, тонька; — 1) głębia wody, cf. topiel; die Tiefe, tiefer Ort im Wasser. Miasto jest, gdzie toń przedtym była Amfitryty. *Zab.* 8, 367. *Kniaź.* Dzieliwszy się wprzód Nil, znowu wszystkie odnogi w jednę toń łączy. *Bardz. Luk.* 184. Psia Scyla Sykulskie oszczekuje tonie. *Żebr. Ow.* 162. Dla gorącości wiele rzék w toniach swoich powysychało. *Krom.* 709. — *Alleg.* Trudno było na

te odpowiedzieć; żeby wybrnąć z tak głębokiej toni, udał się do xiąg. *Kłok. Turk.* 136. — §. Tonie, miejsce na jezierze upatrzone do sieci, mają być ze wszystkim oczyszczone. *Kluk. Zw.* 3, 255. in der Fischerey, ein Strich, der mit Netzen umstellte Strich Wassers. W jezioro wwiązanie dawane być ma według wiadomości, jako wiele toni w którym jeziorze będzie, każdą tonią stanowiąc za 24 groszy. *Stat. Lit.* 217. — Tonia, połów, tyle ryb, ile jednym połowem wyciągniono; ein Zug, so viel Fische als auf einen Zug gefangen werden. Gdy rybitwowie łowili, pewny człowiek tonią jednę zakupił u nich. *Warg. Wal.* 116. Przedali mu rybią tonią. *ib.* — 2) *Transl. fig.* Tonia, niebezpieczeństwo, zły raz; Gefahr, äußerste Noth; *Eccl.* трикаянство, величайшее несчастіе. Z rozmaitych przygod i z szkodliwych toń za święta opatrznością dziwnie wychodzimy. *Żarn. Post.* 3, 520 *b.* Ze złej toni Rzplta wyszła. *Star. Ryc.* 55. Nieustraszone męstwo Sobieskiego wyratowało kraj z ostatniej toni. *Pam.* 83, 2, 257. I Halicz, który już był na złej toni, odzyskał Kazimierz. *Biel.* 105. Któryż bóg z tej cię toni, która wiedma swemi, Lub czarownik wydźwignie zioły Tesalskiemi. *Hor.* 1, 124. Próżno się śmierci boim, żaden się tej toni Na świecie nie uchroni. *Petr. Hor.* 2, *B* 4. Wszyscyśmy w tejże śmierci toni. *Odym. Św.* 2, *H h* 2 *b.* Gdy już nam przyjdzie na zgonnej toni, toż dopierko do boga. *Rej. Post.* *S s* 6. Todesgefahr, Lebensgefahr. — TONĄĆ *med. jedntl.*; *Boh.* tonauti, ztonauti, ztonul, ztonu; *Rag.* tonutti; *Bosn.* tonuti; *Croat.* tònem, tonulszem; *Eccl.* тону; *Ross.* тонуть; pogrążać się, im Wasser sinken, hinunter sinken, in Gefahr kommen zu ersaufen. Piotr, póki ma wcale wiarę, chodzi po wodzie, jak po suszy; a gdy jej naruszył wątpliwością, poczyna tonąć; i utonąłby był, by go pan nie ratował. *Sekl. Math.* 70 Gdy począł tonąć, zawołał: Panie! ratuj mię, tedy natychmiast Jezus wyciągnąwszy rękę, ujął go. 3 *Leop. Math.* 14, 30. (gdy się począł zanurzać. 1 *Leop.*). Kto tonącemu pomoc a popłynąć po niego chce, ma mieć dużą siłę, aby go on tonący nie utopił. *Sk. Żyw.* 2, 200. Kto tonie i gołego się miecza chwyta. *Rys. Ad.* 22; i miecza i ciernia. *Cn. Ad.* 1165; i wiszu się chwyta. *Pot. Arg.* 58. I brzytwy się chwytamy, gdy toniem. *Pot. Arg.* 271. (wszystkich sposobów używamy). — Okręt tonął. *Bardz. Luk.* 13. das Schiff sank, fieng an unter zu gehen. W jednym okręcie płyniemy, Jednakoż wszyscy toniemy. *Dar. Lot.* 2. Nie tonący, nie pograżny, co nie utonie, nie idzie na dno, *immersabilis. Cn. Th.* 533. *et* 514. nicht ersaufend, versinkend, unversenkbar.

Pochodz. *utonąć*, *zatonąć*, *potonąć*; *cf. topić.*

TONEK, nka, *m.*, *dem. Nom.* ton; ein Tönchen. Tonek podufały. *Teat.* 28. *b*, 29.

*TONIEC [z *mazur.* 2], *ob.* Taniec.

**TOP, *ob.* Topiel. TOPACZ, *herb*; sępie skrzydło; na hełmie trzy pióra strusie. *Kurop.* 3, 52, ein Wappen.

TOPAZ, u, TOPAZYN, a, *m*, klejnot przeźroczysty, wysokiego żółtego koloru i w samym ogniu trwałego. *Kluk. Kop.*, *Sienn.* 339. *Germ.* der Topas.

TOPEJKA, *ob.* Tupejka.

TOPIĆ *cz. niedok.*; (*Boh.* topiti, ztopjm, ztopiti; (2. topiti w piecu palić, tapati *naufragium facere*; *Sorab.* 1. topim, topu *mergo*; *Carn.* topim, stopim, 1) *liquefacere*, 2) *mergere*, tôp = armata; *Vind.* topiti, potoniti, vtopiti *mergere*, topiti, stopiti, restajati = roztopić; *Croat.* topim, ztópiti, ztápliam *calefacio*, (topel = ciepły, cf. *Lat.* tepidus; vtaplatisze, vtopitisze = utopić się; *Hung.* táplálom *foveo*, *nutrio*; *Croat. et Slav.* tòp [z *tureck.* 2] *bombarda*, topigia *librator tormentarius*); *Bosn.* topiti, topliti, stopliti = cieplić, grzać *fovere*, *calefacere*; stapati, natapiti *madefacere*; *Rag.* toplitti, stoplitti *calefacere*, topitti, utopitti, *submergere*; *Ross.* топить, топлю palić w piecu, cieplić, topić *mergere*, topić, roztapiać *liquidum facere*, стопить, стапливать, истопить wypalić piec, przetopić wszystko; истопникъ palacz piecowy, истопле opałowe drzewo, топка palenie w piecu, потапливать poroztapiać, nieco napalić; утопить, утапливать uwarzyć, утопать, утонуть, истонуть, истопать, утонуть utonąć, топучій grząski; cf. *Hebr.* טבל tabal, *intinxit*; טבע taba, *immersus est*, *Aeth.* ጠበ *periit in aquis*; cf. *Graec.* τῖφος *locus palustris*, *uliginosus*; cf. *Germ.* Tiefe; et *Ital.* tuffare; *Germ.* taufen, tauchen); — §. 1. pławić, pogrążać, zanurzać w wodzie, (cf. tonąć); (*dok.* utopić); ins Wasser tauchen, senken, ersäufen, versenken. Od miecza m ja chciał ginąć, baby tylko topią. *Pot. Arg.* 198. (czarownice topią). Myślę iść topić się do Wisły. *Teat.* 43. *b*, 69. (ich will mich ersäufen). Topi sternik bogactwa jednejże godziny, Które troskliwie zbierał z dalekiej krainy. *Teat.* 46. *d*, 47. Rozpalone żelazo węglami, Które wyjąwszy kowal krzywemi kleszczami, Topi w wodzie, to zatym pryska zatopione, I popiskuje w mokrzy ciepłéj zagrażone. *Zebr. Ow.* 302. — *Tr. fig.* Psy dzika dopadłszy, topią w nim swe zęby. *Mias. Ryt.* 2, 109. (utapiają, zapuszczają). Wzrok swój w ziemi topi. *Bardz. Trag.* 237. Orlik topi w słońcu wzrok. *Tward. Wł.* 6. Raz chmurną twarz ku niebu wznosi wysokiemu, Drugi raz w nizkiéj ziemi topi swe źrzenice. *Otw. Ow.* 531. (sie versenkt ihren Blick in die Erde; wryte ma w ziemię oczy). — §. 2) Topić kruszec etc., stopić *dok.*, roztapiać, pławić, rozpuszczać, zlewać; schmelzen, zerschmelzen, zerfließen lassen; *Sorab.* 1. žkru; *Vind.* spushat, arspushat, respushati, variti (cf. spuścić wosk, łój), prelijat, (cf. przelać); *Croat.* czvreti, czvrem, zeczviram, latim; *Ross.* топить, сплавить, сплавлять, сплавливаю. Gdy się tęgie ciało za pomocą ognia w płynne obraca, mówimy, że się topi, a samę tę pracą zowiemy roztapianiem. *Kruml.* 179. Pobrał od nich kolstki, stopił i wlał je w formę. 1 *Leop. Exod.* 32, 4. (spławił je. 3 *Leop.*). Wszystkie niepotrzebne dzwony stopione, a z nich drobna moneta bita zostanie. *Gaz. Nar.* 1, 273. Topienie, spławienie, rozpuszczenie przez ogień *Ross.* плавка, сплавка, сплавленіе, сплавливаніе. — *Fig. tr.* Topić swój majątek, marnować go, rozrzucać; durchbringen, verschlemmen, vergeuden; *Sorab.* 1. topluyu, newužitne přetžinam, (toplerski rozrzutny). NB. Jak słowo Pławić przechodzi ze znaczenia zapuszczania w wodę do znaczania roztopu przez ogień, tak też podobnież słowo nasze Topić zna-

czy *mergere i liquefacere.* Atoli za skazówką dyalektów, w których słowo *topitti, topliti* znaczy cieplić, grzać, trafimy na zrzódło ciepły t. j. ciepły; zatym wszystkie znaczenia za ich pomocą tak pogodzić wypada; topiti = 1) *calefacere* cieplić, 2) *liquefacere* roztapiać, 3) *mergere*, n. p. w roztopie, w odmieczy. TOPIALNY, a, e, do roztapiania służący, Schmelz=, Gieß=. Piece doświadczalne i topialne, *fusoriae. Kruml. Chym.* 23, (*Carn.* stopniza, plavsh; *Vind.* spufhauna pezh, plaufh, reszviralniza = piec topialny; *Ross.* горновый od pieca topialnego); *Carn.* rostopniza = tygiel topialny. Kufle topialne, *coni fusorii*, Gießbuckel. *ib.* 48, (*Ross.* подтопка podnieta). TOPICIEL, a, *m.*, roztapiacz, roztopiciel, der Schmelzer; *Vind.* spufhavez, spufhar, varitnik, varez, restajavez; *Ross.* сплавщикъ, плавильщикъ; *Boh.* topič, *f.* topička; *Croat.* topitel *calefactor*, *f.* topitelicza. TOPIEL, i, *ż.*, "TOP, u, *m.*, TOPIELISKO, a, *n.*, przepaść wodna, tonia; ein Wasserstrudel, Wasserschlund, Abgrund im Wasser; *pr. et fig. Sorab.* 1. kužow; *Croat.* posiralische; *Vind.* poshiralifhe, vertulez, vodnu vertovilu, vtonifhe, vtoniuna jama, potoniuniza, podtezhifhe, (stoplina = szmelc; *Carn.* toplina); *Ross.* топь. Alexander bez wiatrów przebył Pamfilijskie topy. *Chrośc. Fars.* 47. Okręt rznie śmiało sztabą swą morskie topiele. *Mon.* 73, 269. W ten czas po morzu ławirować, gdy wszedłszy onej synowie Ledy promieniem morskie ucziszą topiele. *Mon.* 71, 344. W deszczów bujnym topie - Sami z końmi się nurzali. *Chrośc. Luk.* 113. Jużeśmy, choć przy brzegu blizkim Smutnym szli w gardło śmierci topieliskiem. *Pot. Syl.* 312. Przebywszy nawałność, sama ledwo od topieli ocalona, na ląd wyniosła zwłoki ojcowskie. *Ossol. Sen.* 27. Chciwych morze żeglarzów pogrąża topielą, Zagęszczone pogrzeby. *Hor.* 1, 127. *Min.* Gdzież gościniec, którym wierni mijają tę topiel czyścową. *Żarn. Post.* 3, 730 *b.* TOPIELEC, lca, *m.*, TOPIEŃ, pnia, *m.*, 1) człowiek, który we złej toni jest, albo z niéj wybrnął, abo w niej został = rozbit; *Boh.* tápač; *Rag.* utopjenik, utopnik; *Ross.* утопленникъ; *Eccl.* топлый, кораблекрушитель, (кораблекрушу *naufragium facio*); ein Schiffbrüchiger, der der Wassergefahr kaum entgangen, oder auch darin umgekommen ist, ein Ertrunkner. Topień morski, który okręt rozbił. *Volck.* 595. Napełniło się jezioro martwemi ciały, a woda topielcami zaśmiardła połów rybny zatrzymywała. *Nar. Hst.* 3, 65. Wszak się nie zbraniam śmiertelny umierać Tylko nie chciejcie mnie bogowie tak haniebnie zbierać Topielcem z świata. *Zab.* 13, 140. Archita nędzny topień, wiatrów igrzysko, W trosze lichego ma prochu łożysko. *Hor.* 1, 131. *Nar.* Widzi wybawionych na desce topniów z toni. *Bardz. Trag.* 231. *Naufragus*, topień morski, który łódź złamał, stracił na morzu wszystkę majętność swoję. *Mącz.* Z topniów ten i ów się włóczy z swą deską, prosząc chleba. *Min. Ryt.* 4, 55. Topień ze mnie, grążnę snadno Wszystek na dno. *Kchow.* 113. *Bardz. Luk.* 84. — 2) Topielec, Topień, TOPNIK, a, *m.*, strach wodny; der Nix, ein Wassergespenst. O topielcu powiadają, że zwykł w rzekach panować, i bydła rozmaite topić; że jego natura pochodzi z białej głowy brzemiennéj, która utonie; lecz gdy pasterze będą pijanemi, kiedy napawają bydło gotowy topielec będzie. *Haur. Sk.* 100. TOPIELISTY, a, e, — o *Adv.*, pełen topielisk; *Ross.* топкій, voll Wasserschlunde. Rzéka ta bardzo błotna i topielista. *Biel.* 300. Brzeg głęboki, piaszczysty, topielisty. *Archel.* 2, 156. TOPNIEĆ *neutr. niedok.*, stopnieć *dok*; (*Ross.* тонуть tonąć); roztapiać się, rozpuszczać się, rozpływać się; schmelzen, zerschmelzen, zergehen, zerfließen; *Boh.* odgihnauti; *Sorab.* 1. žkru szo, rozbežu szo. Piec idzie, gdy w piecu ruda topnieje; przeciwnie stoi, gdy w nim ognia niemasz, gdy ruda nie topnieje. *Os. Żel.* 80. Topnienie, *liquefactio*, gdy ciało stałe mocą ognia zamienia się w płynne. *Śniad. Chem.* 31. Wosk rozgrzany topnieje. *Auszp.* 43. Dopiero się ojcu lwem stawiła; już ci teraz jak wosk topnieje, i na wszystko pozwala. *Teat.* 16, 17. — *Fig.* Topniał z radości. *Węg. Marm.* 3, 33. Z wesela niewysłowionego Wszystka na sercu i duszy topniała. *Odym. Św. D* 4 *b.* Przeszło 40000 Moskali pod Oczakowem stopniało. *Kur. Pet.* 331. zginęło, przepadło; sie sind geschmolzen, geblieben, umgekommen. STOPNIAŁY, TOPNY, a, e, roztopiony, stopiony; *Ross.* сплавленный, zerschmelzt, geschmolzen. Srebro pięć kroć topne. *Anakr.* 22. — §. Topny, TOPNISTY, STOPNISTY, snadny do przetopienia, mogący być stopionym; *Vind.* restapliu, spufhanliu, svarliu; *Ross.* плавкій, плавокъ, плавильный, schmelzbar, leicht zu schmelzen. W ognistym płomieniu ołów trzyma topny. *Hor.* 1, 163. *Zab.* 5, 297. *Nar.* Topne w kupę znosząc miody Pszczoły sok rozkładają w woskowe przegrody. *Pilch. Sen. list.* 2, 375. Rzeczy niestopniste. *Stas. Buff.* 16. Nietopnisty, *non liquescens. Cn. Th.* 533. Góry niestopniałemi lody przykryte. *Stas. Buff.* 274. TOPNISTOŚĆ, ści, *ż.*; *Ross.* плавкость; snadność bycia roztopionym, die Schelzbarkeit.

Pochodz. *dotopić*, *dotapiać*, *potopić*, *potop*, *potopowy*, *stopić*, *stapiać*, *roztopić*, *roztapiać*, *utopić*, *utapiać*, *zatopić*, *zatapiać*, *zatop*; fortassis etiam *topola*.

TOPOLA, i, *ż.*, "TOPOL; (*Boh.* topol, linda; *Carn.* topol, topólna, jesika, jagned; *Vind.* topol, jagned, jagneda; *Sorab.* 2. topol; *Sorab.* 1. topow; *Croat.* topol, trepelika drevo; *Bosn.* topola, trepetglika; *Rag.* tòpola; *Slav.* topola, jablan, (cf. jabłoń); *Ross.* тополь, осокорь душистая balsamowa topola, райское дерево); *Lat.* populus arbor; *Gall.* peuplier; *Germ.* die Pappel, der Pappelbaum; drzewo pierwszéj wielkości, dwojakie, biała topola i czarna. *Kluk. Rośl.* 2, 34, (*ob.* Osika). Topola Włoska, die Wälsche Pappel; ma gałęzie ku drzewu ściśnione, i w rośnieniu niejaką piramidę wyraża. *ib.* 67. Wodoluba topol. *Zab.* 9, 218. TOPOLINA, y, *ż.*, topolowy gaj. *Cn. Th.* 1146, *Carn.* topolje; *Vind.* topolje, topolovina, jagnedje; *Croat.* topolovina, topolje; *Bosn. et Rag.* topolisce; *Ross.* топольникъ, das Pappelwäldchen. Gdyśmy już byli w topolinie .... *Przyb. Ab.* 46. — §. Drzewo topolowe, drzewo z topol, Pappelholz; *Carn.* topolvina; *Rag.* topolina, topolvina. "TOPOLISTY, a, e, n. p. Topolista rzeka. *Otw. Ow.* 35. nad którą dużo topoliny, voll Pappeln. "TOPOLORODNY n. p. Pa-

dus. *Hul. Ow.* 168. (pappelntragend, *populifer*). *Subst.* "TOPOLORODZCA Sperchiéj, *populifer Spercheos. Żebr. Ow.* 19. TOPOLOWY, TOPOLNY, a, e, do topoli należący; *Boh.* topolowý; *Rag.* topolòv, topòlni; *Bosn.* topolov; *Croat.* topòlov; *Ross.* тополевый, Pappel=. Topolowa maść, *aegirinum. Cn. Th.* 1146. Topolne drzewo. *Lib. Hor.* 109. TOPOLÓWKA, i, ż., rodzaj rośliny, *alcea Linn.*, Sigmarkraut, Pappelkraut; u nas jeden gatunek jest różowéj, Rosenppapel. *Kluk. Dykc.* 1, 19; *Ross.* рожа.

TOPOR, u, *m.*, TOPOREK, rka, *m. dem.*; (*Boh.* toporo, toporko, topořisko; *Vind.* topar, topariſhe, dershalu, rozhiza trzonek, dzierżak); *Slov* topor; *Ross.* топоръ, топорикъ; (*Pers.* teber. *Czart. Mskr.*); §. 1) naczynie ciesielskie. *Jak. Art.* 3, 320; gatunek krótszéj siekiery, das Beil; *Vind.* butiza, ſhroka ſekira, zimbraka, ziepouniza, ziepleniza, prezepniza, zepin; *Eccl.* оскордецъ, оскрѣдъ (cf. oskarda), сѣчиво. Siekierę zowią Moskale topor. *Biel. Hst.* 435. Jakoby w lesie drwa, siekierami wyrębowali drzwi jego, siekierą i toporem obalili je. 3 *Leop. Ps.* 73, 6. (siekierą i nasiekiem. 1 *Leop.*). — *Fig.* Ludzi zbierać w pokoju, jest to sobie wieszać topor nad szyją. *Pot. Arg.* 507. (miecz do gardła, oczywiste niebezpieczeństwo). — §. Topor, *herb*; tak dawny, iż go też starzą zowią; topor biały w polu czerwonym. *Biel.* 23. *Kurop.* 3, 52, ein Wappen. — §. 2) Toporek ryba, *ob.* Barwena. TOPORNIA, i, *ż.*, huta żelazna na topory, eine Eisenhütte, wo Beile gemacht werden. Do pieca Stąporkowskiego jest 5 fryszerek i topornia. *Os. Żel.* 56. TOPORZYSKO, a, *n.*; (*Vind.* ſekirni topar; *Carn.* toporishe; *Sorab.* 2. toparischcžo; *Sorab.* 1. toporžcžo, toporžcžko; *Ross.* топорище; (*Boh.* topořisko, topůrko, násadište; *Carn.* toporishèze; *Croat.* toporìsche, dersalo, ruchicza = trzonek, rękojeść); drewno, na którym topor osadzony lub siekiera; der Stiel eines Beils, einer Axt. Nad rzeką drwą rąbiącemu, siekiera z toporzyska spadła w wodę. *Star. Ben. B*, 4 *b*. Z toporzysk siekiery spadają. *Bardz. Trag.* 514. Na krótkim toporzysku. *Rys. Ad.* 47. Okrutną częstokroć oddają nam niewdzięcznością, na kształt owéj zaostrzonéj siekiery, która z lasu dobrawszy toporzyska, tym samym wszystkie wycina drzewa. *Mon.* 73, 758. — Toporzysko, drzewo grube dębowe, na którym młot wielki, który żelazo kuje. *Os. Żel.* 86. der Hammerstiel in den Eisenhammern. — §. Toporzysko, wielki albo zły topor: *sed hoc sensu raro obvium. Cn. Th.* 1146. ein ungeschlachtes, elendes Beil. TOPOROWY, a, e, od toporu, Beil=; *Ross.* топорный. Toporowy prokrowiec, *Ross.* топорникъ

TOR, u, *m.*, [z *franc.* tour 2]; (*Bosn.* tór, ghdi ovce stoje *ovile*, tór od kraya i volova, obor *bovile*); tor, droga wydeptana, wytarta, utarta, pełna śladów; ein betretner Weg, eine Bahn; *Vind.* storjen pot, zesta; *Sorab.* 2. bonna. — *Pr. et fig.* Rzecz trudna w ćmie wyśledzić tory. *Przyb. Milt.* 74. Jeździł wszystko wielkim gościńcem, bitym torem. *P. Kchan. Orl.* 1, 37. Łatwo póty nie błądzić, póki się bitego pilnuje toru. *Mon.* 76, 557. Nikt nie zbłądzi, który po twym torze Z uwagą chodzi, wielki Monitorze; Nie zboczy wpadłszy na rozdrożne widła, Trzymający się twojego prawidła. *ib.* 74, 38. Zbłądziłeś od toru prawdy, odstąpiłeś od gościńca sprawiedliwości. *Pociej.* 138. Tor do żywota zbyt nie obfity, Ale do śmierci gościniec bity. *Kchow.* 142. Nie tać to jest droga i tor spokojnej gościny. *Suszyc. Pieśn.* 3, *B* 2 *b*. Nuż tym torem, za tą nędzną a upadłą Magdaleną. *Rej. Post. F f f* 6. Idzie chwalebnym dawnych poprzedników torem. *Zab.* 12, 65. (śladem, ściegnem). Czynił mu mieczem tor na zachód cały. *Suszyc. Pieśn.* 3, *H* 3. (miejsce, rum, drogę mu otworzył, utorował). Tor życia, sposób życia, tok życia; die Lebensart, der Lebenswandel. Staraj się równy zawsze utrzymać tor życia. *Pilch. Sen. list.* 279. A ja prostak, a przecież chciałbym z tego toru Coś pojąć i określić, jak żyją u dworu. *Kras. Sat.* 85. Broń cię boże, abyś się miał dać stłumić i zbić z toru. *Pilch. Sen. list.* 257. TORAK, a, *m.*, zgrubiale, *vituper.*, tor podły zły, eine schlechte Bahn. Bita droga przez pole, jakie więc toraki Czynią ordy Tatarskie, po naszemu szlaki. *Pot. Pocz.* 613.

Pochodz. *torować*, *utorować*.

TORBA, y, *ż*, TOREBKA, TOREBECZKA, i, *ż. dem.*; *Sorab.* 1. ranczen, wandrowski měschk; *Carn.* tôrba, mavha; *Vind.* torbiza; *Croat.* torba, torbicza, torbichicha, (torborezecz = rzezimieszek); *Hung.* turba, táskátska; *Bosn.* torba, periça, tehatiça; *Rag.* tôrba, torbiza; *Ross.* торба, сума переметная, na Kamczatce торбасы pantalony; (*Turc.* torba. *Czart. Mskr.*); tajstra, toboła, ein Tornister, Betelsack, (cf. teorba). Nie jedne są to ludzi losy, Jedni torby dźwigają, drudzy noszą trzosy. *Zab.* 14 68. Smutny widok snujących się figur okropnych, przybranych w torby i gałgany, licznego ubóstwa. *Xiądz.* 31. Z torbą pójść. *Teat.* 8, 27. żebrać, betteln gehen, an den Bettelstab kommen. Z pijaństwa wynika z torbami po żebrach chodzenie. *Perz. Lek.* 237. W coż się pan obróci, kiedy wszyscy poddani jego z torbą pójdą? *Teat.* 8, 32. Trzeba będzie rozbijać, hultaić i torbę włoczyć bez żadnego zapasu. *Teat.* 19. *c*, 66. Tysiąc biednych dyabląt, żyjących z kałamarza, wrzeszczą, że ich przywodzę o torbę. *Teat.* 20. *b*, 194. — *Adag.* Jeden taki jak drugi; to wór, to torba. *Teat.* 21, 168, (cf. nie kijem, lecz pałką). — *Burlesque:* Torbami, kupami; in ganzen Haufen, Packen. Obciążał wszystkie znajome osoby torbami komplementów. *Zab.* 16, 43. — §. Torebka, *botan.* okrycie owocowe; z wielu części złożone, w czasie dojźrzenia ziarn otwierające się, *capsula. Bot. Nar.* 126. die Fruchtkapsel. TORBIARZ, a, *m.*, z torbą chodzący, żebrak; ein Bettler, der mit dem Bettelsack, Schnappsack herum geht. Wiotchemi torbiarz trzęsie gałganami. *Hor.* 2, 143. *Nar.* Różnych warzyw kosze Od jednych drzwi do drugich jak torbiarz roznosze. *Zab.* 15, 176. TOREBNY, TORBOWY, a, e, od torby, Tornister=, Bettelsack=; *Croat.* torbichni.

TORF, u, *m.*, *turpha*; *Ital.* torba; *Germ.* der Torf; *Gall.* tourbes; *Angl.* turf; *Svec. et Isl.* torf; pewna ziemia tłusta gęstemi i różnemi korzonkami przerosła; która w sztuki na kształt cegieł wykopana i wysuszona, zażywa się zamiast drew i węgli. *Kluk. Kop.* 1, 227; *Vind.* ſu-

ſhik, rushina, rushena; *Ross.* торфъ. TORFOWY, a, e, od torfu; Torf⸗, *Vind.* fulhni, ſufhizhni; *Ross.* торфяный.

TORGAWIA, i, *ż.*, miasto Saskie, Torgau. *Dykc. Geogr.* 3, 125; od słowa targ, *forum. Bohoritz.*, *Sorab.* 2. Torgow; *Boh.* Turkow.

*TORŁOP, u, *m*, tułup, cały kożuch, ein ganzer Schafpelz, durchaus gleich. Za kożuch barani białogłowski torłop, 70 groszy. *Stat. Lit.* 395.

TORNAK, u, *m.*, *Tournay*, miasto w Niderlandzie. *Wyrw. Geogr.* 246, eine Stadt.

*TOROPIĆ się, *ob.* Trapić się.

TOROWAĆ *cz. niedok.*, utorować *dok.*, tor czynić, drogę słać; *propr. et fig.* einen Weg machen, bahnen; *Vind.* pot narediti, pot poraunati; *Ross.* укатать, укатывать, торить дорогу, (торить zwyczaić, ториться stojąc czekać, торѣть, натopѣть wyknąć, nawyknąć, тореніе zwyczajenie, торный gładki, równy, o drodze); *Eccl.* путетворю, пѫтетворити. Wielki bity gościniec torowały za nim. *Przyb. Milt* 69. Będę się trzymał staréj drogi, lecz jeśli krótszą znajdę i równiejszą, tę sobie utoruje. *Pilch. Sen. list.* 1, 273. Żelazem przejście otworzyć, i drogę sobie torować. *Pilch. Sall.* 112. Dokądkolwiek iść podoba się, zawsze mieczem nam drogę utorować trzeba. *Zab.* 12, 299. Drogę sobie pałaszem utorować. *Boh. Kom.* 4, 204. Ować to ścieżka, którą prorocy od początku świata sobie upodobali, onęż tłoczyli i torowali. *Wiszn.* 176. Idzie baranek, gotując drogę do Jerozolimskiego tryumfu, toruje ścieżkę do państwa niebieskiego. *Pociej.* 210. TOROWANY, *contr.* Torowany, a, e, bity, ubity, n. p. gościniec, gebahnt. Torownym gościńcem leda kto się wlecze. *Rys. Ad.* 68. *Cn. Ad.* 1166. Pójdzie on torownym twym śladem. *Zab.* 12, 111. Szedł na Armenią torownemi szlaki. *Chrośc. Fars.* 472. *Chrośc. Luk.* 154. Tu ci się ukazuje jaśniejsza droga, a utorowańszy gościniec ku panu chwały. *Rej. Post. K k b.* Chodzą w drogach złości, to jest, od onych starożytnch ludzi świętych nieutorowanych, ale nowo wymyślonych. *Gil. Post.* 258 *b.* Na tym świecie niemasz ścieżki, któraby od tysiąca ludzi przed nami nie była utorowana. *Teat.* 33, 31. udeptana, utarta; betreten, ausgetreten.

TORT, u, *m.*, *TORTEL, u, *m.*, TORCIK, a, *m. dem.*; *Lat. med.* torta; *Ital.* torta; *Gall.* tourte; *Angl.* tart; *Germ.* die Torte; *Boh.* dort, teykanec, dortjk, dortček; *Carn.* tôrta; *Vind.* torta, gospoſhna potiza; *Croat.* tórta, torta; *Bosn.* torta, prrisnaç, priesnac, ghibaniça, zelegnak; prrisnaç od zelja; *Rag.* ghibàveza, prjêsnaz; *Slav.* kolàcs, (cf. kołacz); *Ross.* туртъ, сладкій пирогъ, (cf. pirog). Tort ciasto z konfiturami, marmeladą różną, pieczony. *Wiel. Kuch.* 431. — Czynią kucharze z ryżu przypiekanki abo tortele. *Syr.* 1001. Tort jabłeczny. *Tr.* Mniejsze stany pieką kreple, większe torty. *Rej. Zw.* 61, (cf. podług stawu grobla, piędzią się mierzyć). *Gil. Post.* 319. TORTARZ, a, *m.*, co torty robi, piecze; *Vind.* tortni pezhenik, der Tortenbäcker. Nie było w ten czas tak wymyślnych kucharzów, piekarzów, tortarzów, smażarzów. *Rej. Zw.* 60.

TORTURY *plur.*, *ob.* Męki, cf. pytki; *Sorab.* 2. tractura; *Vind.* restegnilu (cf. rozciągnąć), saghuni sprafhanje, glavokriunu sbaranje; *Ross.* пытка, розыскъ, die Tortur; (*med. Lat.* tortura, cf. *torquere*, *torsus*). Uczynku tylko na torturach dochodzimy, sprawiedliwości zaś na sądach. *Siem. Cyc.* 500. Nie bredziłyż inkwizytki na torturach, tak jak niesie przysłowie: bredzą jak na mękach. *Boh. Dyab.* 2, 310. — *Fig. in singular.* Co drugich zaleca, to dla niéj jest torturą. *Mon.* 68, 227. męką. TORTUROWY, a, e, od tortur, Tortur⸗; *Ross.* пыточный.

TORUN, ia, *m.*, pierwsze między trzema Pruskiemi miastami wielkiemi *Vol. Leg.* 7, 759, die Stadt Thorn an der Weichsel. Toruń budowny i bogàty w cnotę, Tam szczerych mieszczan oglądasz ochotę, Tam pokój, tam wstyd, tam płuży uczciwość, I sprawiedliwość. *Klon. Fl. F* 3 *b.* — §. *Botan.* Toruń, pierzyste ziele, *artemisia dracunculus*, gatunek bylicy. *Kluk. Dykc.* 52. *Syr.* 179. der Dragun, Draban; estragon. *Wiel. Kuch.* 431. TORUNIANIN, TORUŃCZANIN, TORUŃCZYK, a, *m*, który z Torunia rodem, der Thorner. Torunianie. *Vol. Leg.* 3, 455. TORUŃSKI, a, ie, Thornisch. Piernik toruński. *Haur. Sk.* 36. Cegła toruńska, *ob.* Cegła.

*TORZ, *ob.* Tchórz.

TOŚ, *ob.* Tęn. TOSAMOŚĆ, ści, *ż.*, *indentitas. Cyank. Log.* 63. *TOŻSTWO, a, *n.*; *Eccl.* тъждество, тождесловіе, die Einerleyheit, Identität. *Lesk.* 2, 112 *Śniad. Alg.* 1, 28. *Alg. Nar.* 4. Ociec i syn przez tożstwo i jedność siły tchnienia ich, jeden i tenże jest jego *spirator* tchnący. *Smotr. Apol.* 72 Zjednoczenie trzech person, jedność i tożstwo istności. *Smotr. Lam* 128 *Smotr. Apol.* 51. TOSAMY, a, e, identisch. Zrównania są tosamemi, kiedy wyrażają tosamość co do stosunków i co do terminów. *Śniad. Alg.* 1, 46.

*TOSIEŃKA, [i, *ż.*, *blande* Antonina, Antosia 2], *ob.* Dosieńka [Doroda, tu nie należy 2]

TOSOWAĆ *cz. niedok.*, n. p. Peszóstno jeździsz, talery tosujesz, A poszelężnym być sobie mianujesz. *Bratk. O b*; tasujesz, w stosy układasz?

TOTUMFACKI *bud.*, z *Łac.* fac totum, co wszystkiego u kogo dokazuje, prawa jego ręka; der bey einem alles macht, alles gilt. Stany totumfacki pułkownika. *Teat.* 30, *praef. et* 33. *c*, 12.

TOWALIA, *ob.* Tuwalnia.

TOWAR, u, *m.*, TOWAREK, rku, *m. dem.*; (*Boh.* orkaff, workaff (cf. wyderkaff), zbożj kupecké, (cf. zboże); *Slov. et Siles.* towar; *Sorab.* 2. wohra, kschami; *Sorab.* 1. wora; *Carn.* blagu (cf. błogo), tovor *clitella*, juki, tovorneske kojn⸗juczny koń; *Vind.* tovor, tovorstvu ⸗ ciężar, brzemię, frecht, ładunek, tovoriti, tovorjati, potovoriti ⸗ ładować, tovornu ſedlu ⸗ juki, tovorski, tovorni vas ⸗ bryka, tovorni, tovorski konj ⸗ juczny koń, tovorni oſel ⸗ juczny osieł, tovornik ⸗ dragarz, nosarz; *Dal.* tovarnik ⸗ oślarz, tovar, magaracz ⸗ osieł; *Croat.* tòvor 1) *onus*, *sarcina*, 2) *asinus*, tovòrim *sacrinas impono*, juczę, roztovorújem (*deonero*), roba, tergovina, (cf. targ); *Bosn.* tergovina, pratesgi (cf. sprzęty), (tovar 1) osieł,

2) tovar, suaka sgivina od sumara *jumentum*, 3) tovar, brimme *onus*, tovarcich = osiełek, *f.* tovrçiça, tovarina, cjovjek od niseta = nikczemnik: *Rag.* tovar, 2) *sudes*, ossal, magarre, magarraz, poslenik, *dem.*, tovarcich, magarcich, oslich, oslovaz, *f.* tovariza, posleniza, magariza, oslizza = osieł, osiełek, oślica; *Slav.* natovariti = naładować, iztovariti = (wyładować), roba, (cf. rąb, rąbek): *Ross.* товаръ, таваръ, товарецъ, (тавары, товары obóz, cf. tabor); cf. *Germ.* die Waaren; (*Svec. et Isl.* wara; *Isl.* werja = przedawać): towar, kupia; *Germ.* die Waare, Handelswaare. Kupcy będą lamentować nad nim, że już towarów ich więcéj żaden nie kupi; towaru ich, złota, srebra, kosztownych kamieni, i t. d. 1 *Leop. Apoc.* 18, 11. Drobne towary; (*Ross.* дробязникъ, cf. drobiazg). Kradzieżą grzeszą, którzy złe, skażone i fałszywe towary za prawdziwe i całe przedawają. *Kucz. Kat.* 3, 166. Towary leśne, popioł, potaż, smoła, cembrowiny, klepki, wasiłki, maszty, bale, tarcice etc. *Vol. Leg.* 3, 60. Jaka płaca, taki towar; *Slov.* lacné maso, řidká polewká; *merces pretio correspondent*, kupfern Geld, kupferne Waare. TOWARNY, a, e; *Ross.* товарный; do towarów należący, Waaren=; (*Vind.* tovoren, tovorski = ciężarowy, brzemienny, juczny; *Rag.* tovarski, magarski, oscgli = ośli). Towarne nabywanie zależy na przywożeniu i wywożeniu. *Petr. Ek.* 26. Wyrębowanie towarnego drzewa. *Pam.* 85, 1, 412. *ob.* towary leśne.

TOWARZYSKI, a, ie, TOWARZYSKO, TOWARZYSKIE *Adverb.*, TOWARZYSZNY, a, e, snadny do towarzystwa, do towarzyszenia się, ludzki; *Boh.* towaryšky; *Slov.* towarišní, towarišliwi, (towaršliwec *Socialis*, *Instrumentalis casus gramm.*); *Sorab.* towarschbki, towarschnĕ, woboszny, (cf. obeszły); *Vind.* tovarſhliu, perluden, tovarſhen, perdrushliu, (tovarſhen, sdrushliu = małżeński); *Croat.* paydassni; *Bosn.* drusgevan, (cf. drużyna); *Slav.* druxevan; *Ross.* обходительный, gesellig, umgänglich, leutselig. Bóg człowiekowi dał naturę towarzyską, która go do kupy pędzi. *Sk. Kaz.* 633. *Pilch. Sen. list.* 12. Wół między inszemi zwierzęty jest towarzyszny a przyjaźny. *Sienn.* 273. Dobrodziejstwo dawać, rzecz jest towarzyska; bo kto daje, jedna sobie u kogo przyjaźń. *Gorn. Sen.* 354. Cnoty towarzyskie są te, co nas czynią użytecznymi tym, z którymi żyć nam przychodzi. *N. Pam.* 13, 44. Z dobroci wypływa grzeczność, i cnoty towarzyskie, które uprzyjemniają życie tych, co nas otaczają. *N. Pam.* 24, 326. Siadywał przy nich towarzysko. *Wad. Dan.* 29. (familiarnie, po przyjacielsku, cf. bezpiecznie). Wiele z nim i towarzysko mówił. *Baz. Hst.* 97. Przyjacielsko go i towarzysko u siebie zatrzymywał. *Warg. Wal.* 152. Pisaliśmy do papieża towarzyskie listy, *familiares. Hrbst. Art.* 154. Od trzydziestego roku Jezus z ludźmi towarzyskie żyjąc, ich kłopoty nosił. *Sk. Kaz.* 26 *b.* Jezus żywot sobie tak nizki i towarzyski obrał, iż najuboższemu trudny do niego przystęp nie był. *Sk. Kaz.* 299. — Towarzyski komu, familiarny, poufały z nim, mit jemanden vertraut. Był Jan ś. Jezusowi nad inne towarzyski i jemu łagodną nad inne pokazował pan miłość, bo na piersiach jego odpoczywał. *Sk. Żyw.* 2, 427. Był ś. Filip bardzo wdzięczny i towarzyski panu Jezusowi, mając u niego bezpieczność nad innych. *Sk. Żyw.* 269. Xiądz ten, acz z młodych lat był towarzyskim Husowi, wszakoż potym, gdy się Hus przeciwił papieżowi, począł być Husowi nieprzyjacielem. *Baz. Hst.* 6 *b.* — § Towarzyski: *Ross.* товарищескій, клевретный; *possess.*, towarzyszom spólny, do towarzyszów czyli towarzystwa należący. *Cn. Th.* 1147. Mitgenossen=, Mitgesellen=, Freunde=, Bundesgenossen=. Towarzyskie miasto, *socia urbs. ib.* TOWARZYSKOŚĆ, ści, *ż.*; (*Boh.* towaryštwj; *Sorab.* 1. towarschnoſcž; *Vind.* tovarſhnost, tovarſhlivost, perdrushlivost, perludnost); snadność towarzyszenia się, die Geselligkeit. Towarzyskość zbytnia sługę psuje, i wzgardę pana u niego gotuje. *Cn. Ad.* 1166. (spospolitowaniem osoby drogie tanieją, ustawiczne obcowanie jedna lekkie poważanie). TOWARZYSTWO, a, *n.*; *Boh.* towaryšstwo, towaryštwj; *Slov.* towaryštwj; *Sorab.* 1. tówarschtwo; *Carn.* tovarshtvu drushba, sdrushba, (cf. drużyna, drużba); *Vind.* tovarstvo, tovarſhtvu, drushtvo, drushba, drushnost, tovarſhina; *Croat.* tovarustvo, terstuo, drústvo, drùsba, paydastvo; *Dal.* tovaristvo; *Hung.* tarsasagh, társaság; *Rag.* druxina, zâdruxba, drùxtuo, drûxenje, sadrûxenje; *Bosn.* drusgba, drusgtvo; *Slav.* drúshtvo; *Ross.* товарищество, сотоварищество, совокупность, дружина, общество (*ob.* °Obec), сообщество, клевретство, сословие; *Eccl.* товарищство, клевретство; towarzyszenie, obcowanie towarzyskie, społeczeństwo, społeczność; geselliger Umgang, Freundschaft, Gemeinschaft, Geselligkeit. Towarzystwo z mądrym, mądrego czyni; towarzystwo z głupiemi, mądrego głupim czyni. *Cn. Ad.* 1167. (obcowanie snadno daje złe i dobre obyczaje; z jakimi nakładamy, takimi się wnet stawamy). Nie wchodź w towarzystwa z ludźmi wszetecznymi. *J. Kchan. Ps.* 51. Xiądz ten w prawie bardzo uczonym był; z nim też wiele xiażąt i królów towarzystwa wiodło. *Kosz. Lor.* 6 *b.* (przyjaźń utrzymywało). Złe towarzystwo na złe wychodzi. *Rys. Ad.* 79. Wziął z niemi towarzystwo, będąc tam długo. *Biel.* 96. (zaprzyjaźnił się z nimi). Naczelnicy ich dali nam ręce prawe na znak towarzystwa. 1 *Leop. Galat.* 2, 9 (przyjaźni, na zgodę). W miastach towarzystwa a zatym miłe posiedzenia łatwiejsze, niż na wsi. *Kras. Pod.* 2, 101. (kompanie, Gesellschaften. Towarzystwo każdy u nas jedno rozumie, co kompania albo biesiada. *Mon.* 75, 42. Jejmość sama smaczno jeść nie może, jedno z towarzystwem. *Pam. Kam.* 285. Zbytnie towarzystwo wzgardę czyni. *Petr. Ek.* 112. zbytnia poufałość, bezpieczność, zu große Vertraulichkeit. — § Towarzystwo związek do pewnego jednego celu, społeczeństwo; die Gesellschaft, eine gewisse Verbindung zu einem gemeinen Zwecke. Towarzystwo, złączenie wielu osób na pewny koniec, który ma w sobie jaki pożytek powszechny. *Mon.* 75, 249. Ma być wkrótce akademia albo towarzystwo ludzi uczonych, dla wydoskonalenia języka Polskiego. *Mon.* 69, 241. Rocznica otwarcia towarzystwa do ksiąg elementarnych. *Zab.* 14, 189. Franklin ufundował politycznomoralny klub, czyli towarzystwo. *Pam.* 84, 139. — Lwiem towarzystwem to zowią, gdy jeden chce być pewien

pożytku, tak aby drugi wszystkę szkodę cierpiał. *Szczerb. Sax.* 445. — Towarzystwo *collect.* = towarzysze, drużyna; *Eccl.* coсѣди, die Mitgenossen, Gesellen, Gefährten, Freunde. Kazali go sędziowie męczyć, jeśliby miał jakie towarzystwo. *Baz. Hst.* 55. (spółwinowajców). Waruj się towarzystwa złego, zazdrościwegó, rozpustnego i graczów i urągaczów. *Budn. Apopht.* 79. Jakie towarzystwo, takie też i obyczaje pospolicie bywają. *Rej. Zw.* 7 *b.* Z towarzystwa o obyczajach naszych dają rozsądek. *Sk. Kaz.* 300. Szczodrobliwości, które lepsze dam towarzystwo, nad ludzkość i łaskawość! *Warg. Wal.* 145. (towarzyszki?). — *Milit.* Towarzystwo, towarzysze wojskowi, (*ob.* Towarzysz; die polnischen Towarzischen. Towarzystwo Husarskiego, pancernego znaku. *Mon.* 73, 581. — §. *Arithm.* Reguła towarzystwa. *Śniad. Alg.* 1. 32. die Gesellschaftsrechnung. TOWARZYSZ, a, *m.*; *Boh.* towaryš; *Slov.* towaryš; *Sorab.* 1. towarsch; (*Sorab.* 2. towarisch = drużba weselny); *Carn.* tovarsh, «*a* varijem *custodire*, *quasi custos alterius*» (*ob.* Warować), spremluvavz, pajdash; *Vind.* tovarſh, tovariſh, tovarh, kspan, drushnik, spremnik, povodnik, (tovarſh = małżonek, tovarſhtnik = kompanjon); *Croat.* tovârus, ortàk, paydás, drûgh, drusbenik, (tovarush = małżonek); *Dal.* tovaris; *Hung.* taars, útitárs; *Rag.* drugh, druxbenik; *Ross.* товарищъ, собесѣдникъ, собесѣдователь; *Eccl.* товарыщь, клевретъ, подругъ, общникъ, общникъ, приобщный (cf. *obec), участникъ (cf. uczestnik), сълшконьникъ, съпутьникъ, единаго съ кѣмъ лика; — 1) towarzyszący komu, spólnik, koleza; *Germ.* der Gefährte; *cf. Hebr.* חבר *sociatus fuit*, cf. tabor, cf. towar); Gesell, Genosse, Mitgenosse. Towarzysz, który jednego stanu i urzędu jest, *collega. Macz.* spółurzędowy, der Amtsgenosse, Amtsbruder, (cf. spółcechowy). Berło i miłość nie chcą towarzysza. *Pot. Arg.* 159. *ib.* 409, (cf. jedno słońce dość na niebie). Jesteśmy wszyscy towarzysze pana. *Warg. Radz.* 356. Towarzysz podróżny abo w drodze, der Reisegefährte; *Boh.* spoluchůdce. Planety drugiego rzędu, towarzysze, *satellites*, xiężyce, niektórym planetom głównym dodane. *Śniad. Jeog.* 6, *Ross.* спутникъ. Towarzysz wojenny, wojskowy. *Teat* 52, 42 (*commilito*), der Kriegskammerad. Z płaczącym wodzem płaczą towarzysze broni. *Dmoch. Il.* 2, 191. die Waffenbruder. Towarzysz pierwszy, drugi, trzeci, aż do ostatniego, po łacinie *commilito. Chmiel.* 1, 82. Towarzyszami Rzymianie nazywali monarchów albo narody te, które z niemi przymierze zawarli wzajemnego posiłkowania. *Siem. Cyc.* 197. (sprzymierzeńców, *socios*). Towarzysz w mieszkaniu, *ob.* Spółmieszkaniec. — Czystość ubóstwa w zakonie towarzysz wierny. *Birk. Dom.* 76. Wierny towarzysz pies we dnie i w nocy. *Zab.* 11, 13. *Koss.* Pijanica, zwodziciel, towarzysz łotrom, złoczyńca. *Sk. Kaz.* 126. Z jakim się kto towarzyszem braci, Tej obyczajów nabędzie postaci. *Kchow.* 132. Połączmy biedy nasze, nie wiem, kto to pisze, Ale i wisieć milej, mając towarzysze. *Zabł. Amf.* 97. (spólnie lżej, *cf.* dla kompanii dał się Niemiec *obiesić). Nic tam w smak nie bywa, gdzie się bez towarzysza używa. *Cn. Ad.* 552. Żona ma być mężowi żywota towarzyszem. *Petr. Ek.* 70. towarzyszką, Lebensgefährte. — §. Towarzysz rzemieślniczy. *Vol. Leg.* 2, 848. czeladnik; *Ross.* подмастерье, ein Handwerksgeselle, ein Geselle eines Meisters. Rzemieślniczkowie abo towarzysze u rzemieślników robiący. *Vol. Leg.* 3, 593. Ten Andrzej młodzieniec był towarzysz rzemiesła krawieckiego. *Baz. Hst.* 38. — 2) Towarzysz w wojsku Polskim, ein polnischer adlicher Officier zu Pferde, mit einem oder zwey Reitknechten. Towarzysz kawaleryi narodowéj ma rangę oficera prawem postanowioną. *Kaw. Nar.* 49. Towarzysz i namiestnik kawaleryi narodowej ma w wojsku rangę chorążego. *Sejm. Grodz.* 2, 90. Płatna kawalerya składała się z towarzyszów, pocztowych czyli szeregowych, i luzaków; aż do sejmu 1788 r. mieli towarzysze rangę chorażych. *Czack. Pr.* 215. *Chmiel.* 1, 82. — *§. Towarynka; *commiser.* = biedny towarzysz, ein armes Officierchen. Niemczyk zaraz u nas urzędnikiem, a Polak z wyszczerbaną na wojnach wyszynką, Zjadłszy zęby, będzie stał za nim towarynką. *Pot. Pocz.* 17. TOWARZYSZKA, i, *ż.*, towarzysząca komu, spólniczka, uczestniczka; *Boh.* towaryška; *Sorab.* 1. towarschka; *Vind.* tovarſhiza, drushiza, tovarſhtniza, kspaninja; *Croat.* továrussìcza, tovarusicza, paydassicza, drusbenicza, (tovarushicza = małżonka); *Ross.* собесѣдница; *Eccl.* подроуга, die Gefährtinn. Życia mego towarzyszka. *Teat.* 4. *b*, 167. Mnie trzeba towarzyszki uczciwej i czułej, od którejbym się nauczył znosić troski życia. *Teat.* 18, 63. Niewiasta ma być wierną człowieka towarzyszką i dóbr jego wszystkich uczestniczką. *Zab.* 16, 247. Za szczodrobliwością dwie *towarzysce (*dual.* = dwie towarzyszki), albo *pannie (*dual.* = panny) służebne chodzą, ludzkość a łaska. *Kosz. Lor.* 113. TOWARZYSZYĆ z kim, abo komu *med niedok.*, nakładać z kim, towarzystwo z nim mieć, przestawać z nim towarzysko; mit einem gesellig umgehen, Umgang pflegen; *Sorab.* 1. ztówarschu, ztówarschuyu, (ztówarschnik *sociator*, ztówarschničža *sociatrix*, pžitowarscham przybieram do towarzystwa, roztowarscham *dissocio*, rozbratam); *Vind.* stovarſhati, potovarſhati, sdrushiti, spaidaſhiti (= kojarzyć); *Carn.* spręmlam, (cf. sprzyjam); *Croat.* drusujem, zdrusújem, drugujem, druguvati, paydassim, pratìm; *Dal.* zdruxiti; *Hung.* tarsasitanni; *Rag.* drûxiti, sadrûxiti; *Bosn.* drusgiti, zdrusgiti, sadrusgiti; *Ross.* сотовариществовать. Ani szkoły, ani księgi nie są tak skuteczne młodemu, Jako kiedy z dobrym towarzyszy. *Pot. Arg.* 8. Kto ze złym towarzyszy, złe ma obyczaje. *Kchow. Fr.* 133. On towarzyszył temu niecnocie. *Teat.* 18, 150. Jedna osoba z sobą towarzyszyć nie może, musi mieć inszego. *Petr. Ek.* 49. — *Fig. transl.* Przymiotom znakomitym skromność towarzyszyć zwykła. *Gaz. Nar.* 1, 22. Nie zawżdy rozumna głowa towarzyszy dobremu sercu. *Teat.* 26. *c*, 74. begleiten. Frasunki równie towarzysza tronowi, jak chatom. *Zab.* 13, 289. TOWARZYSZYĆ się *niedok.*, stowarzyszyć się *dok.*; *Boh.* stowaryšjm se, družjm se; *Croat.* tovarussìmsze; *Bosn.* uortaccitise; *Eccl.* возобщитися; towarzysko się z kim związać, przyjacielić się, społecznić się, spolić się; sich mit einem verbinden, Gemeinschaft machen. Zamiarem towarzyszenia się ludzi jest

ubezpieczenie sobie spólnie praw przyrodzonych. *Przestr.* 53. Dziwna było, jak tak wiele stanów różnych wzajem się towarzyszyło z sobą. *Birk. Dom.* 17. Stowarzyszyć się z kim bardzo, pospolitować się, sich mit einem sehr gemein machen. Zbytnie stowarzyszenie do wzgardy przywodzi. *Pot. Arg.* 318. — *Similiter*: Tak wielce się z nim stowarzyszyła, jako oblubienica zwykła być towarzyszką oblubieńcowi. *Zygr. Pap.* 147. (tak z nim spółkowała). — *Active*: Towarzyszyć kogo z kim, stowarzyszyć kogo z kim, *sociare. Cn. Th.* 1072. verbinden, vereinigen. Książętom Mazowieckim, stowarzyszonym obcownikom naszym, *sociis nostris. Krom.* 624.

TOŻ, *ob.* Ten, Tenże. TOŻSTWO, *ob.* Tosamość.

T R.

TRĄ, Trę, *ob.* Trzeć.

TRĄBA, y, ż., TRĄBKA, i, ż. *dem.*: *Boh.* trouba, truba, trubka; *Slov.* trauba; *Sorab.* 1. truba, trubel, trometa, tarakawa, (cf. krzywuła); *Vind.* trobenta, trumpeta, tromenta, trameta; *Hung.* trombita; *Croat.* trumbeta; *Dal.* trublya, trumbita; *Bosn.* trubglja; *Rag.* trúbglja, trúbja, trúbgliza; *Ross.* труба, трубка; *Ital.* tromba, trombetta; *Angl.* trump, trumpet; *Bretag.* trumpil; *Svec.* trumma; *Isl.* trameta; *Gall.* trompe, trompette); — 1) narzędzie dęte. *Germ.* die Trompete. Trąba, gdy ją słyszymy, upomina ludzi, aby się albo ku boju, albo ku jakiéj innéj sprawie gotowali. *Rej. Ap.* 73. Trąba w sobie nie ma nic pieszczonego, chrapliwie i straszliwie brzmi, na trwogę raczej, niż w taniec. *Birk. Kaz. Ob. J.* Ogromnemi bębnami, krzykliwemi trąbami, wdzięcznemi lutniami, przyjemnemi cytrami chwalcie pana. *Ryb. Ps.* 294. Rzeźwy koń, miedzianą trąbę słysząc zgrzyta, I za brzmiącym jej głosem, chęć do wojny chwyta. *Otw. Ow.* 134. Taratan tara tartan trąby zewsząd brzmiały. *Stryjk.* 49. Rozlegają się głosy chrapliwych trąb. *Stryjk.* 191. Trąby na prawym skrzydle krzykliwie zagrały. *Bardz. Luk.* 2, 32. Głos fasolny strasznej trąby. *Brud. Ost. B* 5. Sprawiedliwości czekaj, kiedy umarli trąbę usłyszą anioła. *Zab.* 16, 124. *Nar.* przy sądzie ostatecznym, die Posaune des jüngsten Gerichts. — Trąby, głos pewny w organach. *Magier. Mskr.* — Trąba myśliwcza, das Jägerhorn, Hifthorn. Z trąbą za psami [illegible]. 2. Trąba, trąbka pocztarska, das Posthorn. — *Fig.* Trąby ducha ś., apostołowie święci. *Sk. Dz.* 741. Rozbiegły się po mieście i szynkowniach buntowników trąby, które lud burzyć nie przestawały. *Ust. Konst.* 1, 141. — 2) *Transl. varie*: Trąba, rura; eine Röhre, ein Rohr; *Boh.* trubka, trubice, trubička; *Ross.* труба, трубка. Trąba stentorejska. *Hub. Wst.* 223. rura, przez którą gadają; *Carn.* trobilu, ein Sprachrohr. Trąba uszna. *Hub. Wst.* 223. ein Hörrohr. W chymii, trąby środkowe, rury między obieralnikiem a banią, *tubi intermedii*, Vorstöße. *Kruml.* 55. — Trąby stawowe. *Solsk. Arch.* 21. ein Gerinne, Teichgerinne. Trąba upustowa. *Cn. Th.* 1148. ein Schleußengerinne. Po złowieniu ryb upusty, ryny albo trąbę dobrze opatrzyć. *Haur. Sk.* 144, (*Carn.* tròmba; *Vind.* tromba *pistillum*, drąg studzienny, Brunnenstange; *Ross.* пожарная, заливная труба sikawka ogniowa, трубная [illegible] na sikawki ogniowe, трубникъ parobek od sikawek; *aliter*: труба komina, трубочистъ kominiarz. — *Fig.* Trąba morska, kolumna wodna, obłok okrągłosłupisty w niebo spodem obrócony nad morzem wiszący, okrętom niebezpieczny. *Boh. Prog.* 2, 72. die Wasserhose, Meerhose; *Ross.* смерчь, смерщъ. Smok albo trąba morska. *Boh. Prog.* 2, 116. Trąba powietrzna, twór napowietrzny, jeden z najokropniejszych i najszkodliwszych. *Śniad. Jeog.* 305. — §. Trąba u słonia, ryło, der Rüssel des Elephanten; *Boh.* slonowa trauba; *Rag.* slónska truubglja, trubiza, rillo slonsko; *Bosn.* trubiça, gubiça, rilliça, rillo; *Croat.* gubecz; *Dal.* gubicza, rillo, trubicza, turiu; *Ross.* хоботъ, хоботокъ, (cf. choboty, cf. chwytny). Trąba u słonia nos zastępuje, bardzo długa, chwytna. *Zool.* 292. *Haur. Sk.* 321. — *Venator.* Gębę u charta myśliwi zowią trąbą. *Klon. Fl. E* 2. *Otw. Ow.* 31. Teraz z wietrznemi trąbami psy niech wiatr chwytają, niechaj nos ciekawy na las obrócą. *Bardz. Trag.* 122. Trąbą nazwij psa z nosem długim. *Bielaw. Myśl.* 4 *b.* — §. Trąbka aptekarska *etc.*, papierowa, na korzenie; die Düte, z. B. Pfefferdüte; *Boh.* rule, rulicěk, kornaut, kornautek; *Vind.* savit papir, papirni svitik, (cf. zwitek); *Ross.* свертокъ, свerточекъ. Naròb z papieru trąbek, jakich kupcy do korzeni używają. *Kluk. Rośl.* 1, 69. Książka dobra na trąbki do apteki. *J. Kchan. Dz.* 60. (na placki, gut für den Kuchen. [illegible] — [illegible] język w trąbkę się zwinął. [illegible] 20, 55. — [illegible] Cynamon w trąbkach przedają. *Urzed.* 329. w rurkach. — §. Trąbki żydowskie, nowy rok żydowski. *Tr.* das neue Jahr der Juden. — §. *Herald.* Trąby, *herb*; trzy trąby czarne myśliwskie oprawne w cztery strefy, każda z nawiązaniem złotym. *Kur.* 5, 52. im Wappen. [illegible] 54.

TRĄBCZASTY, a, e, — o *Adverb.*, na kształt trąbki, hornförmig; *Ross.* трубчатый, [illegible] (*tubularia*). TRĄBIĆ *cz. niedok.*; (*Boh.* traubiti; *Sorab.* 1. trubiu, trubim; *Sorab.* 2. trompetowasch, tschubisch; *Carn.* trobiti, tròbem, trúmetati; *Vind.* tróbiti, trobentati, tromentat; *Croat.* trumbétam, trubentujem, trubim; *Hung.* trombitálok; *Dal.* trubim; *Rag.* trúbiti; *Ross.* трубить, звучать; *Ital.* trombare, trombettare; *Germ.* trompeten; cf. [illegible]: w trąbę [illegible] trąbić, blasen auf der Trompete, auf dem Horne, Hifthorne, Waldhorne, Posthorne ꝛc. Żołnierz niech się nauczy rozeznawać trąbienie, to jest, gdy ruszenia pierwszy raz, gdy wtóry, gdy trzeci trąbią, gdy hasło rozdają, gdy cichą pobudkę, gdy na trwogę; gdy kto nie rozumie, niech trębacza pyta, na co trąbi. *Vol. Leg.* 2, 1701. Na odwrot trąbić, *ob.* Odwrot. — Przed bitwą nie trąbić wygranéj. *Pot. Zac.* 72. (nie mów hup, aż przeskoczysz). Trąbienie do każdego zamysłu myśliwczego insze. *Ostror. Myśl.* 48. — *Fig. transl.* Armoryczanie na wojnę trąbią. *Warg. Cez.* 210. (wojnę gotują). Moskwa za uchem trąbi. *Biel. S. M. B*, 3 *b.* (grozi nam wojną). Trąbić za kim, przyczyniać się mocno, za nim mówić, einem stark das Wort reden. Ztąd za jednym natrętnie Juno dziewo-

słabi, Ztąd za drugim Latona jeszcze lepiej trąbi. *Zab.* 15, 17. *Kniaź.* Nic nie mówisz, trzeba i tobie trąbić w uszy. *Teat.* 56 *d*, 5. w uszy krzyczeć, in die Ohren schreyen. Kiedy czynisz jałmużnę, nie każ trąbić przed sobą. *Biał Post.* 246. otrębować, ogłaszać, ausposaunen. — ȝ. *Transl.* Komor trąbi. *Tr.* brzmi, brzęczy, die Mücke sumset. TRĄBICIEL, a, *m.*, który trąbi, der Trompeter, Bläser; *Rag* trubitegl, *ob.* Trębacz. *TRĄBIROG, a, *m*, der Hornbläser. *Tr.* TRĄBNIK, a, *m.*, co trąby robi. *Cn. Th.* 1148, der Trompetenmacher, Blashornmacher; (*Ross.* трубникъ parobek od sikawek, трубочникъ rurnik, co rury robi). TRĄBNY, a, e, do trąby należący, Trompeten=, Blashorn=. Słyszeli głos trąbny. *Budn. Exod.* 20, 18. (*Ross.* трубный 1) kominowy, 2) trąbny, трубная dom sikawek).

Pochodz. *trębacz*, *trębaczka*; *otrąbić*, *otrębować*, *potrąbić*, *przetrąbić*, *przytrąbić*, *roztrąbić*, *utrąbić*, *wytrąbić*, *zatrąbić*.

TRACH *herb*; tarcza wzdłuż podzielona, po prawej smok, po lewej trzy wręby. *Kurop.* 3, 52, ein Wappen; [z *niem.* Drache 4]. (*Rag.* trak *vittae taenia*: *Vind* trak = promień).

*TRACEŃSZY, a, e, n. p. Małopolskie rycerstwo, jako zbrojniejsi, szli za Wielkopolanami w traceńszym ufie. *Biel. Św.* 254. (w tylnej straży, Hintertreffen, cf. straceniec). TRACIĆ *med. niedok.*, utracić, stracić *dok.*; *Boh.* tratiti, ztratiti, potratiti, utratiti, utraceti; *Slov.* tratiti, utracugi. *Carn.* potratiti = marnować, potrâta = rozrzutność, utratiti = koszta łożyć na co; *Rag.* trattiti, strattiti, trajati, strajati, (trattilaz *obsonator*); *Bosn.* trattiti, harciti, strattiti, sctettovati; *Dal* izgubiti, (cf. wygubić); *Ross.* тратить, утратить, утрачивать, изтрясть, истрясывать (expensować, трата expens), истратить, истрачивать, дотратить, дотрачивать, терять, потерять (tyrać, potyrać), уронить (uronić), страдалецъ (męczennik); *Eccl.* страдалецъ (zapaśnik), трошу, изнуряю *consumo*, (cf. trocha, cf. *Lat* terere); Utracać *cont*; — 1) einbüßen, verlieren, um etwas kommen. Straciła córkę i męża razem. *Teat.* 5, 5. Straciwszy wolność, stracą i cnoty dostojne. *Przyb. Milt.* 374. Kto służy, wolność traci. *Leszcz. Gł.* 70. Jeśli z chudobą cnota nie utracona, i w chacie mieszka rozum. *Tward. Wł.* 117 Co najbardziéj miłujesz, straciwszy bardziéj poczujesz. *Cn. Ad.* 98. Zawsze część z siebie utracać zwykliśmy, gdy utracamy przyjaciela. *Teat.* 50. *c*, 66. Jednoś utracił, drugiegoś nie dostał. *Cn. Ad.* 316. To wszystko utracisz, co uczynisz dla niewdzięcznego. *Ezop.* 3 Pierwéj życie niż nadzieję stracić. *Teat.* 49. *b*, 48. Jeszcze ja nie tracę nadziei. *Teat.* 6. *b*, 67. upadać na nadziei, die Hoffnung verlieren, aufgeben. Serce brać, nie tracić trzeba, komu przyjaźne są nieba. *Jag. Wyb. D*, 3 *b*. upadać na sercu, das Herz verlieren. Czas tracić, die Zeit verlieren. Ona, o którą *Traciwa (*dual.* = tracimy my dwaj) czas bijąc się, już dotąd za górą. *P. Kchan. Orl.* 1, 7. Śpiesz się, nie trać i momentu czasu. *Stas. Num.* 2, 32. Staraj się, niech ci darmo czas się nie utraca. *Min Ryt* 4, 184. niech ci darmo nie ginie, laß sie nicht verloren gehen. Marniem dzień dzisiejszy stracił, bom nikomu nic nie dał. *Budn. Apopht.* 89. *Teat.* 46. *d*, 5. — Utracać sprawę u sądu, przegrawać. *Dudz.* 66. Pole straciwszy, w miastach się bronili. *P. Kchan. Orl.* 1, 387. przegrawszy, das Schlachtfeld verlieren, verspielen. Polacy utracili do Szwedów więcej jak 300 armat. *Jak. Art.* 1, 24 sie verloren an die Schweden. Uderzcie, sławę utracą do was. *Warg. Cez.* 192. Gust do czego stracić. *Teat* 7, 83. den Geschmack an etwas verlieren. Mąż począł serce tracić do żony. *Mon.* 68, 312. (zaprzestawał ją kochać). Z boleści zmysły straciła. *Teat.* 4, 115. od zmysłów odeszła, sie verlor die Sinne. Stracił głowę, nie umie sobie radzić; er hat den Kopf verloren, weiß sich nicht mehr zu rathen. Straciwszy oczy, tak nagli strach, lecą na błota. *Suszyc. Pieśn.* 3, *K.* (na oślep, nie widząc, nie postrzegając). Mowę straciła. *Teat.* 18. *b*, 30 Wspieraj mię, siły utracam i wszystkie zmysły. *Teat.* 49, 23 *Bogusł* — *Niestracony, którego zgubić nie można, unverlierbar. Cnota klejnot niestracony, Cnota skarb nieprzepłacony. *M. Kchan. Dz.* 298. — *Absolute:* Tracić, szkodować; Schaden leiden, Einbuße haben, verlieren, einbüßen. Utracać na czym, nie brać słusznego zwyczajnego zysku, dochodu. *Cn. Th.* 1208. Każdyby nie rad stracił na swej kupi. *Rej. Wiz.* 69. Skąpy dwa razy zawsze traci. *Teat.* 8, 13; *Slov.* skupí wždicki wíc trati. Jak zyskał, tak stracił, jak przyszło, tak odeszło; *Slov.* gako ziskal, tak stratil. — 2) *Activ.* Tracić, utracać, przemarnować; *Sorab.* 1. schlamuyu, kwožčžu, cf. szlamować; *Vind.* saprauit, (cf. zaprawić); *Ross.* замотаться, (cf. zamotać się); verthun, verschwenden, vergeuden. Jeśliby kto dobra swe przegrał, przefryjował, albo jakokolwiek rozprószył, ona szkoda tego samego jest, który utraca. *Szczerb. Sax.* 34. Co rodzice trudną zarabiają pracą, To dzieci na swą zgubę niepamiętnie tracą. *Hor. Sat.* 73. Co krwawym potem ojcowie zbierają, Synowie gnuśni marnie utracają. *Kchow.* 214. Marnie rzeczy swoje utracają. *Chełm. Pr.* 148. Utracać na czym, zbytnie wydawać na co. *Cn. Th.* 1208. Co on też porabia? R. Zwyczajnie traci. *Teat.* 30. *b*, 35. (cf. kurzy się). — *Similiter.* Ale coż, nie słuchasz, widzę darmo moje tracę słowa. *Zab.* 14, 122. — Tracić, wytracać; *Rag.* satàrti, (cf. zatrzeć), wegschaffen, vertilgen, vernichten. Niech straci a zniszczy pan każde usta zdradliwe. 1 *Leop. Ps.* 11, 4. (niech zatraci. 3 *Leop.*). Polepa gruba ścian głos traci *Tr.* Niewiasta zaszła ciążą, gdyby płód już żywy w sobie straciła. *A Zamoj.* 193 die Leibesfrucht abtreiben. Namawiali męczennika, aby się sam nie tracił, on odpowiedział: jakom się sam nie stworzył, tak się sam gubić nie mogę. *Sk. Żyw.* 1, 194 żeby się nie narażał, (cf. gubić). Tracić złoczyńcę, ścinać go, wieszać go; einen armen Sünder hinrichten, abthun; *Boh.* utratiti U Turków kapigów urząd jest, tracić złoczyńców, kiedy wezyr każe. *Star. Dw.* 35. Muftego nie tracą, ale go włożą w moździerz i tłuką. *Kłok. Turk.* 136. Piérwéj niźli go tracić poczęto, uprosił sobie wolne mówienie. *Baz. Hst.* 40. Pytał pies pasterza: czemu mię wieszasz, azaż ci wilk nie więcéj krzyw? ja iżem kilka jagniąt zjadł, chcesz mię stracić? *Rej. Zw.* 49. Stracenie; *Croat.* pogúblenie, die Hinrichtung. Miejsce stracenia złoczyńców, der Richt-

plaß; *Boh.* poprawiště. Obwinionego o zabójstwo, prowadzono na stracenie. *Sk. Żyw.* 2, 318. Farao kazał szukać na stracenie Mojżesza. 1 *Leop. Exod.* 2. na śmierć, na zgubę. TRACICIEL, a, *m.*, który traci, der Verlierer, Durchbringer, Vernichter, Verderber; *Slov.* trafil.

Pochodz. *stracić*, *strata*, *straceniec*, *utrata*, *utracić*, *útracać*, *utratnik*, *utracyusz*; *stradać*; *wytracić*, *zatracić*.

TRĄCIĆ *cz. niedok.*, Trącać *contin.*; *Sorab.* 1. storkam, (cf. sturkać); *Sorab.* 2 storzisch; *Carn.* vunkam, bunkam; *Vind.* potiſniti, dregniti, ſhokniti, ſhokati, pahniti, perhniti, porivati, poriniti, potiskuvati, dregati; *Ross.* трутить, тручу, пырнуть, пырять; *Eccl.* ринжти, ринути, ръю; (cf. *Gall.* detronquer = odtrącić); — 1) lekko stursnąć, tknąć; ein wenig ſtoßen, leicht berühren, anrühren, anſtoßen. Trącił siostrę łokciem, aby milczała. *Tr.* Trącam kogo, napominając o co. *Cn. Th.* 1149. W rozmowie z cześnikiem zmierzać zacząłem do rzeczy ekonomicznych; ale mię ekonom w bok trącił. *Kras. Pod.* 2, 25. Trącenie; *Ross.* трясеніе, тряска (*ob.* Trząść), пырокъ. W teorban złoty lub trącał w Aońską cytrę. *Zab.* 12, 28. *Kniaź.* (w struny uderzył, ruszał je palcami, grał). Trącić konia uzdeczką. *Tr.* — 2) Trącić czym, oddawać czym, śmierdzieć, pachnąć czym; nach etwas ſchmecken, nach etwas riechen, einen Nachgeſchmack oder Geruch von etwas haben. Piwo beczką trącące. *Syr.* 951. Aby wino niczym przykrym nie trąciło. *Śleszk. Ped.* 379. Czego się nowa skorupa napije, tym zawsze trąci. *Żegl. Ad.* 52. *Boh. Kom.* 1, 414. — *Fig.* Postać jej trąci kokietką. *Teat.* 7, 86. Tak trąciła boginią, że ją można było o milę zwietrzyć. *Teat.* 3, 17. Otoż sposób mówienia, który trąci grzecznością Europejską. *Weg. Marm.* 3, 264. Te zdania nowością trącą. *Mon.* 76, 311. Grozić mi batogami, to trąci grzywnami wielkiemi! *Teat.* 11, 103. Taki uczynek szubienicą trąci, *ob.* pachnie szubienicą.

Pochodz. *natrącić*, *natręt*, *natrętny*, *odtrącić*, *otrącić*, *potrącić*, *przetrącić*, *przytrącić*, *roztrącić*, *strącić*, *utrącić*, *wtrącić*, *wtręt*, *wtrączkowy*, *wytrącić*, *zatrącić*.

*TRACIKNOT, u, *m.*, TRACIŁÓJ, ju, *m.*, węzełek u knota palący się, świecę marnie tracący. *Tr.* wilk, złodziej u świecy; der Räuber am Lichte, der Wolf. (*Boh.* tratiwod kałuża).

TRĄCY, *ob.* Trzeć. TRACZ, a, *m.*, który piłą lub pilnikiem trze; *Vind.* delni resar, resauz, shagar, shagmaſhter, der Säger, Feiler. Tracz rznący tarcice. *Rog. Doś.* 3, 164. der Bretſchneider. *Pot. Pocz.* 553 *Zab.* 16, 365. — §. Tracz, tartak; die Schneidemühle, Sägemühle Młynarz ma tramów przyczyniać, gdzie jest tracz, kiedy czas tego, aby tarł. *Haur. Ek.* 41. Młyn i tracz na bystréj wodzie. *Mon.* 73, 455. — §. Tracz, ryba morska, co grzbietem ostro chropawym sznur wędny przeciera i uchodzi, *squalus pristis*, gatunek hai. *Zool.* 195. der Sägefiſch, Schwertfiſch.

1. TRĄD, ędu, *m.*; *Boh.* trud, trudowatost, malomocnistwj, molomocnost, (cf. niemoc); *Sorab.* 1. wuszad; *Sorab.* 2. huszaz, *Carn.* gôba, (cf. gąbka); *Vind.* goba, gobe, kröze shöbe; *Croat.* gùba; *Dal.* guba; *Hung.* poklossagh; *Rag. et Bosn.* gubba; *Slav.* gube, kraste, (trùd = gąbka); *Ross.* проказа, (проказить swawolować, проказникъ swawolnik); *Eccl.* священный недугъ, лютая проказа; trąd prawy choroba, trąd słoniowy, *elephantiasis. Syr.* 684. der Ausſaß. Trąd całego człeka zaraża, trąd twarz człowieka szpeci, trąd choroba nieuléczona. *Dambr.* 1014. Zarazić się trądem, trędowacieć, *Rag.* ogubavitise; *Eccl.* проказитися, заражаться проказою. — *Fig.* Zła rada świętokupski trąd nań przywiodła *Sk. Dz.* 1063. (zaraziła go grzechem świętokupstwa). Ojciec ś. uznawa między trądem a nie trądem. *Gorn. Dw.* 41. (między grzechem a niewinnością). — §. Trąd, prości zowią, twarzy czerwoność zbytnią. *Cn. Th.* 1149. Kupfer im Geſichte, Röthe mit Ausſchlag. Osypane twarzy czerwone. *Dudz.* 25. Trąd jest zgęstwienie i ostrość części krwi wodnistej. *Boh. Dyab.* 2, 164.

Pochodz. *trędowaty*, *trędowatość*, *trędowacieć*.

2. TRĄD, u, *m.*; *Boh.* traup (cf. trup), trauda, medogědka; *Slov.* trud, trup, traud, (traud *fomes*); *Sorab.* 1. żkala, (cf. zkalać, zkłóć); *Carn.* trôt (trotarza *sterilis rex apum*), ropànze, nauratnéza; *Vind.* ſhumel, ſhumju, zhumerl, serſhen (cf. szerszeń), ropenza, roparniza, navratniza; *Croat.* oszinecz (cf. osa), osziniak; *Bosn.* osinaç, velika ossa; *Rag.* starmêgl, (*ob.* Trzmiel); *Germ.* die Drohne, Trahne, Brutbiene, Hummel; *Angl.* drone; *Anglos.* draen, dran; *Svec.* drön; *Graec. apud Aristot.* τενϑρήνη); truteń, *fucus*, większy od pszczoły roboczéj, bez żądła, podobno trądy przeznaczone są do upłodnienia królowéj. *Zool.* 119. Trąd w ulu tylko miód je, a nie robi. *Chmiel.* 1, 77.

TRADYCYA, yi, *ż.*, podanie nauki kościelnéj krom pisma. *Sk. Żyw.* 1, 515. *et* 9. *et* 2, 578. die Tradition, mündliche Ueberlieferung; *Slov.* podání, odewzdání. — § *Jurid.* Tradycya, tradowanie, oddanie rzeczy drugiej osobie urzędownie; w prawie Polskim, oddanie dóbr za dekretem zwierzchności w posesyą tego, który proces przywiódł. *Kras. Zb.* 2, 546 gerichtliches Tradiren, Einhändigen, Uebermachen. TRADOWAĆ *cz. niedok.*, urzędownie oddawać drugiemu, einem andern gerichtlich ausliefern, übermachen. Jednego młodego panicza meble, sprzęty, srebro i porcelanę tradowano. *Teat.* 19. *b*, 8.

TRAF, u, *m.*, trefunek, trafunek, zdarzenie, przypadek; *Boh.* treffa; *Ross.* случай, прилучай, приключеніе, *obs.* ключеніе, der Zufall, zufälliges Eintreffen, Ereignen, das Ereigniß. Gdy się ziściły sny raz trafem płonnym .... *Zab.* 14, 158. Ślepym trafem urodzenia Ten wziął berło, ów rogoże; Los te czyni rozróżnienia. *Teat.* 20. *b*, 231. Serce czyni, a nie traf, nas niepoczciwymi. *Bardz. Trag.* 154. Grady, nieurodzaje i inne trafy niepomyślne. *Wyrw. Geogr.* 559. Siedli pod wierzbą, a Satyr smutny, Tak opowiadał swój traf okrutny. *Chod. Gesn.* 115 Pomyślnością traf często włada. *Nar. Dz.* 1, 173. Nie sztuka to, co trafem do skutku przychodzi. *Min. Ryt.* 4, 125. przygodnie, przypadkiem; *Ross.* случайно. Prócz odmian zdrowia tysiąc innych trafów *Nag. Cyc.* 129. Wypadły trafy, których malkontenci czekali *Ust Konst.* 1, 59. (wypadki polityczne). Zgony panujących zawsze się nadzwyczajnym jakimści trafom przypisować zwykły.

Nar. Tac. 1, 279. Na traf co czynić, na szczęście. *Dudz.* 16. (auf gut Glück, chybię, trafię). — W traf, przydając do miary, do okoliczności, do gustu, dogodnie; passend, angemessen. Prawa mają być do Rzptej w traf stosowane, tak aby jej właśnie służyły. *Petr. Pol.* 233. Nie w traf starcowi biesiada; Gdy mu co nie ku myśli, narzeka, biada. *Kołak. Wiek. C* 1. — Nie pięknaż to procesya żołnierska, traf traf! gdyby jeden. *Teat.* 13, 43. (o bieganiu przez rózgi: smyk smyk! Hieb auf Hieb!). TRAFAKI *plur.*, kawałki cienkie i krótkie rudy, albo do niéj podobne; gdy je w dole postrzegą górnicy, tuszą sobie, iż rudę znajdą. *Os. Żel.* 87. kleine Erzstückel, Brucherz. TRAFIACZ, a, *m.*, trafiający do celu. *Cn. Th.* 1149. der Treffer, der etwas trifft. TRAFIAK, a, *m.*, n. p. Jest innych przy nim wiele puzanów i sztortów, Kawek, i z grubym głosem trafiaków, pomortów. *Banial. A*, 2 *b.* muzyczne jakieś narzędzie, ein gewisses musicalisches Instrument. TRAFIĆ, *TREFIĆ *cz. niedok.*, Trafiać *cont.*, *Trafować, *Trefować *frequ.*; *Germ.* treffen; (*Svec.* träffa, träffa; cf. *Ital.* trovare, *Gall.* trover); utrafiać, ugadzać w cel, (*oppos.* chybić celu), ins Ziel treffen, nicht fehlen; *Boh.* trefiti, trefjm; *Slov.* trefim *ferio*; *Sorab.* 2. treffisch, treffowasch; *Sorab.* 1. treffičž; *Vind.* trofiti, sadeniti, dotizheti; *Slav.* zgoditi; *Ross.* помѣтить, умѣтить, умѣчу (cf. umieść), уцѣлить, уцѣливаю, (cf. cel). Trafiam do celu, w cel, trafić ptaka. *Cn. Th.* 1149. W śrzodek tarczy utrafia, lecz jej nie przebija, Znalazłszy odpor, dzida kończata się zwija. *Dmoch. Il.* 80. W biodro utrafia strzała, cierpi rycerz wiele, Trzcina się przyłamuje, żelazo tkwi w ciele. *ib.* 299. Utrafia tam rycerza dzida zapalczywa. *ib.* 2, 117. Chybił Hektora, tylko żelazem swéj broni Emiopa utrafił, stróża jego koni. *ib.* 1, 199. On daleki cel dardą trafić umiał. *Otw. Ow.* 181. O Febe zdarz trafić pewnym gdzie mierzę postrzałem. *Żebr. Ow.* 199. Sztukim dokazał, iż nie mierząc i na pamięć strzeliwszy, dobrze trafiłem. *Mon.* 74, 46. Często i długo strzelając, kiedy tedy trafi. *Cn. Ad.* 376. (kto często mierzy, wzdy kiedy uderzy). Trafiający, miernéj ręki; *Ross.* мѣткій, мѣтокь, *Subst.* мѣткость, (cf. mieść, miatać, miotać). Nie trafiający, chybiający, niemiernéj ręki *Ross.* пробросчивый. Bożek miłości trafił w jej serduszko. *Teat.* 21, 191. — *Fig.* Trafił w cel albo do celu = zgadł. *Cn. Ad.* 1324. er hats getroffen. Właśnie też trafiła, jak kulą w płot. *Teat.* 17, 117, (*ironice*). Na tym świecie w loterya gramy; chybił, trafił. *Teat.* 19. *c*, 77. Trafił podle celu, sążeń od celu. *Cn. Ad.* 1170. (nie trafił, nie zgadł, daleko ztąd do owąd). Trafiać kogo, *vel* komu w sadno, tykać w sadno, trafiać gdzie boli. *Cn. Ad.* 1161. *Zabł. Fir.* 81. das rechte Fleckchen treffen, wo es am meisten schmerzt. Pochlebniki umieją się z pańską myślą zgadzać, a w notę jéj trafiać. *Kosz. Lor.* 113; w notę im ugodzić umieją. *ib.* 182, (cf. w rumel). Usłyszycie, w cobym wam powieścią moją trafiać miał. *Baz. Sk.* 99. (do czego to mówię). Trafię cię, nie chybię cię. *Cn. Ad.* 1169. (przypłacisz mi tego). Traktuje mnie, jak chłystka wzgardzonego, którego trafia kijem kat zjadły po grzbiecie. *Kulig. Her.* 86. maca go kijem, obkłada, bije; mit dem Stock treffen, schlagen, prügeln. Trafić gdzie, trafić drogę, naleźć; wohin treffen, wohin finden. Prowadź mię, bo sam nie trafię. *Ld.* Gdy dziecina pochwę strzałową włożyła, Pszczółki z niej wylatują, jak która trafiła. *Toł. Saut.* 17. (którędy która mogła). — §. Daniel gadki *trafował, trudne rzeczy rozwięzywał. *Radz. Dan.* 5, 12. zgadywał gadki, er hat Räthsel gerathen, zu errathen gesucht, errathen, getroffen. Kiedy gadki zadał, Nikt ich nie trafił; ale on zadane zgadał. *Jabł. Ez. C* 3. Samson dał onym młodzieńcom, co gadkę trafili, 30 szat. *Biel. Hst.* 52. Żaden mu ten sen nie trafił. *Biel. Hst.* 16. — §. Trafić na co, uderzyć na co, przypadać na co, potykać, *quoad tempus*, *eventum*; auf etwas treffen, stoßen. Trafiła kosa na kamień. *Gorn. Dw.* 169. (trafił dyabeł na poganina). Tam *trefisz na jeszcze mędrszego. *Rej. Wiz.* 63. Trafił swój na swego. *Cn. Ad.* 1171. Nie trafiłeś na dudka. *ib.* Uciekając z miasta przed ogniem, na insze nieprzyjacioły trefowali. *Biel.* 399. (napadali). Trafił na prask, *ob.* Prask. — Gdybyśmy byli trafili na jego senatorstwo, spodziewaćbyśmy się tego żadnym sposobem nie mogli. *Warg. Wal.* 71. Mahomet trafił na czas sobie nie bardzo wygodny. *Kłok. Turk.* 124. Gdzie trafisz, tam jedz. *Cn. Ad.* 239. Trafił na dobry byt. *ib.* 1169. — Trafić dobrze, źle, es gut, schlecht treffen. Mógłbyś ją za mnie wydać, nie źleby zapewne trafiła. *Teat.* 31. *c*, 74. Dama, która długo przebiera, najgorzej pospolicie trafia. *Teat.* 52 60. Przecięż mnie w mym wyborze szczęście nie zawiodło, Ulubiwszy Biedosza, trafiłem niepodło. *Teat.* 43, *b*, 89. Przed głodem uciekali do Węgier, ale nie trafili, abowiem Węgrowie, co mieli, to im wydarli. *Biel.* 161. (nie dobrze trafili). Trafił na zły raz, na sęk. *Cn. Ad.* 1170. Trafił ze dżdżu pod rynnę. *ib.* 1171. — *§. Trafić co, znaleźć co; treffen, finden. Bujniejszych w żadnem położeniu traw nie trafisz. *Żebr. Ow.* 23. — §. Trafić w co = potrafiać co, dokazać, w stanie być dokazania czego; etwas bewerkstelligen, ausführen, etwas wirklich treffen, es ohne Fehlschlagen vollziehen. Dziwna rzecz, jak człowiek, w co chce, trafić może. *Groch. W.* 548. Mądrością swoją w to trafiła, że się uspokoili. *Gorn. Dw.* 245. Ledwieby w to trafił Demostenes sławny, abo Cycero Rzymski. *Prot. Jał. A* 2. Trafić czego, trafić pacierza, piosnki zagrać; *absque errore aliquid perficere. Cn. Th.* 1149. Jeśli zechcą, trafią nas bogowie ratować. *Jabł. Tel.* 38. Medea córy Peliaszowe w tę nadzieję wdała, że w młodość trafi starość ojcowską przeczynić; *revirescere cum arte posse. Żebr. Ow.* 170. W Niemczech ludzie trafią łacno to wszystko, co obaczą, i mają wielkie zalecenie w rzemiosłach. *Boter.* 80. Bez instrumentów może kto być w sztuce muzycznej biegłym, acz sztukę swą pokazać podobno nie trafi bez nich. *Pilch. Sen. list.* 2, 429. Nie trafię do końca z nim. *Teat.* 33. *d*, 63. ich kann mit ihm nicht zu Ende kommen. — §. Trafić malując, rysując, kopijując = prawdziwie, rzetelnie oddawać, wyrażać; *Eccl.* ревнообразовати, treffen im Mahlen, zeichnen, kopiren, ganz genau darstellen. Malarz mię głową trafił, lecz rozumu w

głowie arcymalarz nie trafi. *Groch. W.* 578. W hafcie Arachne tak wszystko porządnie wyprawiła, Że i osoby wszystkich i miejsca trafiła. *Otw. Ow.* 219. Wziąwszy na siebie postać Podlasianina, tak dobrze go trafiłem, że mnie siostra nawet nie poznała. *Teat.* 1. *b*, 74. Tak go twarzą, wzrostem, tak mową trafiła, Tak go dobrze postawą wszystką wyraziła, Że z niej był własny Atlant stary. *P. Kchan. Orl.* 1, 184. — 'Trafić się na kogo *rec.*, pochodzić na kogo, podobnym, mu być; einem ähneln, ähnlich seyn, ähnlich werden, nachschlachten. *Patri respondere*, na ojca się trafić, obyczajów jego naśladować. *Macz. Fratri similior, quam patri*; bardziej się trafił ku bratu, niż ku ojcu. *Macz.* Niepodobny, nie trafił się nań, *absimilis*, różny. *Cn. Th.* 514. — *Similiter*: Trafiły mi się trzewiki na nogę; *conveniunt, quadrant. Cn. Th.* 1149. passen. — '§. Trafić, trefić, trefnić, utrafiać *niedok.*, utrefić *dok.*, włosy, płócienne rzeczy = sztucznie kędzierzyć; *Croat.* czifram; *Hung.* tzifrázom, frisieren, krausen. Kobiety włosy trafią, złotem się okładają, zbytnie się stroją. *Karnk. Kat.* 348. Utrafia kędziory, gładzi twarz, przegląda się. *Klon. Wor.* 62. Włosy utrefione rozpuścił. *Gorn. Dw.* 80. Czyjeż natrętne dłonie Utrefionemi włosy okryły me skronie? *Teat.* 45. *c*, 18. Na wszelkie zbytki się udali, włosy sobie trafili a czesali, które długo nosili. *Biel.* 396. Głowę trafić. *Otw. Ow.* 75. Monstruje, perfumuje i trafi Włosy, z których żelazo ledwie kiedy znijdzie. *Opal. Sat.* 3. *P. Kchan. Jer.* 410. Za co z taką wytwornością trefisz włosy? czyli one obyczajem Partów zwiesisz? czyli kształtem Niemców w węzły spleciesz, gęstsza na karku końskim miga się grzywa. *Pilch. Sen. list.* 4, 236. Trefi włosy, rwie, ucina, Sadzi, rozpuszcza, podpina. *N. Pam.* 13, 121. Z utrefionemi i namaszczonemi włosami po mieście lata. *Siem. Cyc.* 150. Trafienie włosów. *W.* 1 *Petr.* 3, 3. Piękne włosów trefienie. *Zab.* 2. 180. Od trefienia się by sowa, złoty jeden. *Lek. C* 3 *b.* To rozpleść włosów i rozpuścić wszędzie To do trafienia jak znowu usiędzie, Nie może wytrwać.... *Morszt.* 218. Fraucymer, co to nic nie robią, tylko garnerują, blondyny trefią, marszczą, rzną, sztukują, i jak kiełbasy nadziewają. *Teat.* 24. *b*, 8. Włosy muszcze, płaszcz aby kształtnie leżał trafi, By widzian był bram złoty. *Żebr. Ow.* 49. Trepelów dyabeł trafiać pomaga. *Lek. C* 4. 'Trafiony, trafny, trefny, sudamny; künstlich, schön, elegant, geschmackvoll. Posąg, im go głębiej dłóto bierze, Tym w gładszej stawa i trafionej mierze. *Morszt.* 2. — §. Trafić się *rec.*, przytrafać się, przygadzać się, przydawać się, zdarzać się; *Vind.* ſe pergoditi, ſe permeriti; *Carn.* permire se; *Ross.* лучиться, лучаться, ключаться, ключиться, приключиться, приключаться, прилучиться, прилучаться, случиться, случаться, приводиться, (cf. przywieść); sich ereignen, zutreffen, widerfahren, begegnen. I roztropnemu głupi żart się trafi w mowie. *Min. Ryt.* 4, 157. Trafi się i najmędrszemu potknąć. *Cn. Ad.* 1168. 'Trefi się. *Rej. Ap.* 66. 'Trefiło się, że w owej krainie był głód. *Radz. Genes.* 26, 1. 'Trefuje się to, człowiek pod czas zje co brzydkiego, nie wiedząc. *Gorn. Dw.* 317. To się w pijaństwie trafuje. *Eraz. Jez. E* 8 *b.* Strafiło się, że Tarsenczykowie rozruch uczynili. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 4, 30. Wielokroć się 'trefowało, iż anieli ukazowali się w osobach pielgrzymskich. *Rej. Post. T u* 3. Koronacya Zygmuntowa trafiła się dnia 24. stycznia 1507. *Stryjk.* 689. (działa się, przypadła). Napierwsze suchedni trafiają się w roku w pierwszym tygodniu w post. *Szczerb. Sax.* 343. *Żarn. Post.* 2, 467. Ja gdy biję, gdzie się trafi. *Teat.* 30. *c*, 75. Trafi się i ślepej kokoszy ziarno. *Cn. Ad.* 1168. I ślepéj kurze trafi się ziarno. *Teat.* 11. *b*, 4; (*Slov.* i slepa kura někdi na zrnkot rafi). Z trafunku ślepa kokosz na ziarno trafi. *Syxt. Szkł.* 200. (szczęście ślepe). Gość mu się w dom trafił. *Groch. W.* 418. jakoś przybył, es kam von ohngefähr ein Gast. Co za gość nam się trafił w nasz dom teraz nowy? *A. Kchan.* 78. Saul, gdy się trafił do Samuela, szukając oślic ojca, on go na króla pomazał. *Sk. Żyw.* 2, 34. Trafił się w dom Hupalda ksiądz jeden, który rzekł.... *Sk. Żyw.* 2, 16. — Trafić się dokąd = jakoś przybyć, stanąć, von ohngefähr ankommen, antreffen, eintreffen. Lewita, gdy się trafił na toż miejsce, gdzie złupiony leżał, ujrzawszy przeminął go. *Sekl. Luc.* 10. Puściła się w drogę; Do Jeruzalem naprzód się trafiła, Gdzie ją król przyjął.... *P. Kchan. Jer.* 149. — §. Trafić się z kim, natrafić na kogo, napadać, potkać się z kim, zejść się; mit einem zusammen treffen, ihm begegnen, auf ihn stoßen. Trafił się wilk ze psem w lesie przed świtaniem. *Ezop.* 25. TRAFISZ, a, *m.*, miano psa gończego [illegible] Name eines Spürhundes. TRAFNA, y, *ż.*, § 1. [illegible] ein Treffer im Spiele, in der Lotterie. *Tr.* — § 2) Trafna, miano suki gończej. [illegible] Name einer Spürhündinn. TRAFNOŚĆ, TRAFNY, *ob.* Trefność, trefny. TRAFOWY, a, e, przypadkowy, zufällig. Trafowy ratunek. *Przyb. Mat.* [illegible].

Pochodz. *trafunek*, [illegible]; *przytrafiać się*, *potrafiać*, *strafiać*.

TRAFTA, 'TRAWTA, TRATWA, 'TRATFA, y, *ż.*, płatwa, [illegible]; *Boh.* plt, plty, wor, worek, (*ob.* Wór); *Carn.* vôr; *Vind.* plau (cf. pław), ploholadja, povodniza (cf. podwodź), floſa, (cf. flis); *Croat.* flyosz, chàtra, vodoplavka; *Dal.* povodnicza; *Rag.* povòdniza; *Ross.* плотъ, (*ob.* Plot, *ob.* Pław); die Floße, Flöße, (in Preußen: Holztrift, Traft, Traften). Trafta składa się z ośmiu gąsek, gąska z czterech tafel; spód złożony z kloców, z których poboczne zowią poganiaczami; rudle zaś zowią drygawkami. *Urm.* Na traftach wożą towary leśne. *Klon. Fl. D*, 1 *b*. Po Wiśle trafty płyną, i z zbożem komiegi. *Zbil. Żyw. B* 2. Na szkutach, komiegach, traftach. *Vol. Leg.* 4, 733. Sprowadzili drzewa dla zrobienia z nich tratew, któreby aż do brzegów tamtych wystarczały; porobiono tedy tratwy, i na wodę puszczono. *Boh. Zamoj.* 118. W nocy poczyniwszy z drzewa trafty, przewozili piesze ludzi, strzelbę i inne potrzeby. *Biel. Św.* 274, (cf. prom). Było miasto Ryga przez kilkanaście lat różnemi sposobami kształtem wojennym i dziwnemi tratwami od królów Duńskich i Szwedzkich i

od kniaziów Moskiewskich przenagabane. *Gwagn.* 409. TRAFTARZ, a, *m.*, płetownik, *ratiarius. Cn. Th.* 1150, *Boh.* platř, naplawač; *Dal.* plutvar; *Croat.* plohar, floszar, flyoszar, (*ob.* Flis); der Flößer, Holzflößer. TRAFTOWY, TRATWIANY, a, e, do trafty należący, Flöß=. Traftowe drzewo *Boh.* pramowe, worowe dřiwj.

TRAFUNEK, TREFUNEK, nku, *m.*, traf, przygoda, przypadek; *Boh.* treffunk; *Ross.* случайность, der Zufall, das Ereigniß. Trafunek jest z nierozsądnego początku i bez wszelkiego przyczyn porządku pochodzący skutek. *Bardz. Boet.* 151. *et* 152. Wiele tych trefunków jest, które zawadzają do wypełnienia rady naszéj. *Gorn. Sen.* 310. Trefunek pod czas lepszy, niż rozum. *Cn. Ad.* 1175. (szczęście pod czas rozmysł przechodzi). Głupi z trafunku czasem dobrze powie. *Sekl.* 61. zufälliger Weise. Z tranfunku ślepa kokosz na ziarno trafi. *Syxt. Szkl.* 200. Wyciągnąwszy łuk, strzelił w niepewną, a z trafunku postrzelił króla. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 22, 34. Trefunkiem, z trafunku, trafunkowo, przypadkiem, przygodnie, zufällig; *Slov.* nahodně, (trefunkom); *Boh.* maně; *Sorab.* 2. pschigożezi; *Sorab.* 1. nawadki. Chcę, żeby się zdało, że się trafunkiem stało. *Past. Fid.* 104. Dobrodziejstwo trefunkiem dane, podło bywa szacowane. *Cn. Ad.* 181. — §. *Trafunek, potkanie się z kim, zdybanie, natrafienie na kogo: das Begegnen, Zusammentreffen, Zusammenstoßen. Z źródła Tygrys i Eufrat jednego wychodzą, A wnet rozłączywszy wody się rozchodzą, Gdyby się zeszły i w ściek jeden zebrały, I gdyby swe wzajemnie wody pomieszały, Zbiegałyby się czołny i drzewa urwane, Byłyby i trafunkiem wody pomieszane. *Bardz. Boet.* 153. Miły to trafunnk dla mnie, że tu Wc Pana spotykam. *Teat.* 5. *b*, 75. TRAFUNKOWY, TREFUNKOWY, a, e, TRAFUNKOWO *Adverb.*, z trafunku przypadły, przygodny, zufällig. Klasztor Mogilnicki trafunkową pożogą do szczędu zgorzał. *Krom.* 574. Trefunkowy liter układ wypadał mi z pióra mimo wolą moję. *Mon.* 73, 16. Nie przypadek to, ani trefunkowe losy Zrobiły bezskuteczne postrzały i ciosy. *Zab.* 4, 581 *Min.*

TRAGANT, *ob.* Dragant.

TRAGARY, *ob.* Legary, Legar. TRAGARZ, a, *m.*, drażnik, nosarz, z *Niem.* der Träger, Lastenträger; *Slov.* nosyč; *Sorab.* 1. mechow noscheř, mechownik; *Carn.* noshâzh; *Vind.* tovornik (cf. towar), podigavez, (cf. podźwignąć); *Croat.* terhonosecz; *Rag.* nossâc, bastâh, argattin; *Eccl.* бременникъ (cf. brzemię). Tragarz, miechownik. *Dasyp. F f f* 3. Dajże to tragarzowi, niech ci to do domu zaniesie. *W. Post. W* 2, 160. Miał Salomon 70000 tragarzów. *Budn.* 1 *Reg* 5, 15, *not.* «nosicielów brzemion.» — §. Tragarz, tram; der Tragebalken, Träger, Unterzug. Zbudował sień wnętrzną trzema rzędy kwadratu, a jednym rzędem tragarzów cedrowych. *Radz.* 1 *Reg* 6, 36. Tragarze trzeszczą. *Pot. Jow.* 62. — §. *Anat.* Pierwszy z prawdziwych pacierzów, tragarz, bo głowę nosi. *Kirch.* 105. das erste Wirbelbein des Rückgrads. TRAGI *plur.*, drągi tragarzów; *Croat.* tragle, *Germ.* die Trage, Tragebahre. Tragami pomocnicy dodają kamieni mularzom. Kiedy są wielkie kamienie, do jednych trag musi być użytych 4 ludzi i więcéj; lepsze zaś są kary. *Świtk. Bud* 31. Już tragi z pod naw biorą. *Dmoch. Il.* 34. spuszczają nawy.

TRAGEDYA, yi, *ż.*, z *Greck.*, akcya teatralna, któréj cel wzruszenie bojaźni i politowania. *Kras. Zb.* 2, 546, *Vind.* tragedia, shalosten sgod, shalostnu sgodenje, sgoditje; *Boh.* smutnohra, truchlohra. Tragedya powinna być poważna i tkliwa, i rzeczą i stylem. *Gol. Wym.* 453. Tragedya Zygmunt August, p. *Wybickiego.* Epaminondas, trag. *Konarskiego.* — §. *Transl.* Burda, smutne zawieruchy, cf. sceny; tragische Auftritte, Unruhen. Wolą złe ustawy cierpieć, niż tragedyom przyczynę dać. *Sekl.* 72. Z Aryany tragedya szkody kościołowi czyniła. *Sk. Dz.* 246. TRAGICZNY, *TRAICZNY, a, e, — ie *Adverb.*, do tragedyi należący; *Vind.* tragedishen, die Tragödie, das Trauerspiel betreffend, tragisch. Wyznać potrzeba, w sztuce traicznejśmy mali, Niech Rzewuskich, Wybickich przykład nas zapali. *Dmoch. Szt. R.* 50. TRAGEDYOPIS, -a, *m.*, *Mon.* 75, 591. pisarz tragedyi, der Tragödienschreiber.

TRAKARZ, a, *m.*, górnik rudę na takach wożący, *Germ.* der Trecker, der Knappe, der das Erz auf dem Schubkarren herbey führt.

TRAKT, u, *m.*, z *Łac.*, gościniec, droga walna; die Landstraße, Hauptstraße wohin; (*Boh.* tráta ciąg). Zapłaciwszy na Wiśle mostowe, na walnym trakcie szukał noclegu. *Zab.* 14, 274. *Rzew.* Bezecne drogi wszędzie mię zatrzymywały, jak tylko z pocztowego traktu zjechałem. *Teat.* 19, 8. Traktu nie znając, tylko się z gwiazd miarkowali. *Bardz. Luk.* 170. Ruszyłem się z Wiednia w dalszą podróż traktem na Frankfort. *Kras. Doś.* 96. Zboczyliśmy z traktu. *Boh. Kom.* 4, 291. — *Fig.* Jeden jest trakt do życia, tysiąc do zniszczenia. *Zab.* 11, 375. *Zabł.* — Trakt, okolica; die Gegend, der Strich. Kasztel ten broni wszystkiego traktu miasta od nieprzyjaciela. *Tr.* — §. *Tr. fig.* Trakt, ciąg, bieg; die Dauer, der Lauf einer Sache. Sprawy u nas leniwym traktem się sądzą. *Bardz. Trag.* 38. Komu się większy nagodził trakt nocy, jak Herkulesowi! *ib.* 60. (dłuższa noc). — §. *Trakt, sposób, kształt, foza; die Art, Weise, Gestalt. Na tym kamieniu jest krzyż Ruskim wyryty traktem. *Stryjk.* 233. — *§. *W cerkwi:* n. p. Twojem zdaniem nic po gradualach, po traktach, po ofertach, po sekretach, po komuniach i postkomuniach; bo tych wszystkich w ewangelii nie napisano. *Pim. Kam.* 124. TRAKTAMENT, *ob.* Uczta, biesiada, ochota. — §. *Aliter:* Nie mogący więcéj znieść tak surowych traktamentów, uciekła. *Zol. H.* 7. 29. obchodzenia się, Behandlung. TRAKTAT, negocyacya o przymierze, konwencya, która odbiera stwierdzenie przez ratyfikacyą. *Kras. Zb.* 2, 547. ein Tractat, z. B. Friedenstractat, eine Verhandlung. — §. Traktat o czym napisany, dysertacya, rozprawa, spis; *Ross.* сочинение, eine Abhandlung, ein Tractat. Traktacik *dem.*, ein Tractätchen. *Tr.*

TRAKTOWAĆ *cz. niedok.*, czynić o co, rozprawiać co z kim; eine Angelegenheit tractiren, verhandeln, behandeln; *Sorab.* 1. zakhadżam, (cf. zachodzić). Dopiero dobrze

się porozumiawszy, będziecie traktować interesa. *Teat.* 26, 69. Traktujący co, o co, traktator *Sorab.* 1. zakhadżwař. Ma dobry sposób traktowania *Teat.* 8. *c*, 47. Rzeczy te bardzo lekko traktuje. *Teat.* 1, 76. (lekko bierze). Łatwim dawm, na płotach z kłodzin, wojenne sprzęty, nie długo traktując, przeprawili. *Stryjk.* 227. bez ceregielów, ohne viele Umstände. — § Traktować kogo *niedok.*, utraktować *dok.*, obchodzić się z nim; einen behandeln, mit ihm umgehen, verfahren. Codzień mię źle traktował mąż. *Teat.* 18 *c*, 12. W niewoli dosyć go dyskretnie traktował. *Sk. Żyw.* 2, 44. Szalony jesteś, że hrabiego tak źle traktujesz. *Teat.* 55. *b*, 57. Jak zawołam ludzi, natychmiast cię tak utraktują, jak zasługujesz. *Teat.* 20, 67. Utraktuję Wc Państwo, jak tylko można będzie. *Teat.* 7, 101. uraczę, poczestuję. — §. Traktować co, praktykować, etwas practiciren. Syn jego wojskową także traktował. *Kras. Pod.* 1, 245. I jam też kiedyś szkoły traktował. *Teat.* 7. *a*, 56. *Czart.* TRAKTYER, a, *m.*, garkuchnik; *Ross.* трактиръ, трактирщикъ; der Traiteur, Speisewirth. Traktyer ten, co to potrawki smaczne gotuje. *Teat.* 54, 20. Na każdéj prawie ulicy znajdziesz tam traktyerów Francuzkich. *N. Pam.* 14, 152. TRAKTYERKA, i, *ż.*; *Ross.* трактирщица; die Traiteurinn, Speisewirthinn. TRAKTYERNIA, i, *ż.*, garkuchnia, das Speisehaus. Gotowe jedzenia w traktyerniach. *A. Zamoj.* 104. *Teat.* 22, 10. We wszystkich traktyerniach leży na stole karta potraw. *N. Pam.* 14, 152. 'TRAKTYWA, y, *ż.*, [traktament, Gasterey 2], n. p. Tak go ubiją, że boki sobie psim sadłem maże, ale mu też tak przystoi, a szkoda mu traktywy. *Rej. Zw.* 103 *b*.

TRAM, 'TROM, u, *m.*; *Boh.* tram, tramec; (*Slov.* strom *arbor.*; *Sorab.* 2. tramá legary piwniczne); *Carn.* tram, (strom *stirps*), brun, krokniza, (cf. krokwie); *Vind.* tram, hlod (cf. kłoda), brune, steber, sesdram, glet, krokniza, (tram, tramezh, leska, krounu dreuze, vata = łata); *Croat.* tràm, bervno, greda, szleme, bálvan; *Slav.* grède (cf. grzęda); *Rag.* priviz; *Ross.* переводина, перекладъ, перекладина; *Eccl.* конь, конекъ, (*Goth.* thrams; *Graec.* θράμβη; *Lat.* trabs; *Ital.* trave); *Germ.* der Tram; belka główna, der Hauptbalken, Tragebalken. Kozieł, łata, tram, posowa, *tignus. Volck.* 1009. Szynkarze na tram długi piszą. *Rej. Wiz.* 162 *b.* Pisz ty co chcesz na tram, Ale ja też, wiéż to pan bóg, kiedy dam. *Rej. Zw. b.* Las tramami zarosły, *frequens trabibus. Żebr. Ow.* 199. (drzewami). Tram, w szkucie na spodzie położony. *Sak. Probl.* 125. *carina*, der Kiel. Ciężki tram na zranione ramiona Jezusowe. *Groch. W.* 201. (krzyż, cf. ślóstram). — *Alleg.* Widzisz trzaskę w oku brata swego, tramu w oku twoim nie obaczasz. *Sekl.* 7. (*balku abo *bierzma. *ib.*). W inszych oku proszek widzisz, w swoim tramu nie bacząc. *ib.* 27; kretowie na swe występy, a na cudze ostrowidzowie. *ib. Zygr. Pap.* 232. *Sk. Kaz.* 273. Przyganiamy komu O źdźbło, a w swoim oku nie widzimy 'tromu. *Pot. Arg.* 598. Łatwiéj komu tram z oka, niż sobie źdźbło dobyć. *Pot. Jow.* 121. TRAMOWY, a, e, do tramu należący, albo z tramów; *Croat.* tramni, Balken-. *Cn. Th.* 1150.

TRAN, *ob.* Tron.

TRANK. *Hipp.* 106. *Kosz. Lor.* 84 *b.* *ib.* 88, *ob.* Trunek. — *Botan.* Złoty trank, ziele, Szlachtawa, Chlastawa, Plesznik, *conyza*, Dürrwurz. *Syr.* 746. Trank jeleni, Sierpik, *serratula*, Scharteпkraut. *Syr.* 1254. Anielski trank, *alisma*, Engelstrank. *Syr.* 825. *Kluk. Dykc.* 1, 49. Trank, prosiana włóć, *aurea virga. Śleszk. Ped.* 423, *Syr.* 69. heidnisch Wundkraut. S. Kunegundy trank, ziele, *ob.* Sadziec.

TRANSAKCYA, yi, *ż.*, umowa na piśmie między osobami prywatnemi zachodząca; wyraz prawny. *Pam. Warsz.* 5, 205. die Verhandlung. TRANSFUZYA prawa swego na drugiego. *A. Zamoj.* 164. zlewek, wlewek. TRANSLAPS; *ob.* rok przepadły. *Dudz.* 64. *Bardz. Luk.* 186. Puścił w translaps ów czas, opuścił go. TRANSPIRACYA, *Ross.* испарина, *ob.* Parowanie. *Krup.* 5, 43. TRANSET, *ob.* Prewet, Przechód. *Birk. o Exorb.* 5. TRANSPORT, *ob.* Przewóz, wózka; *Ross.* возка, свозъ, свозка, перевозка, провозъ, отвозка, отвозъ. TRANSPORTOWY, przewozowy; *Ross.* извозный, отвозный, переводный. TRANSUMT, *ob.* Przepis. TRANSYTOWY, n. p. handel, przechodni. *Pam.* 85, 1, 176.

'TRANT. *Cresc.* 598, *ob.* 2. Trąd, Truteń.

TRAPEZA, y, *ż*, z *Greck.*, stół, jedzenie, w Greckich zakonach refektarz; der Tisch, die Tafel, der Speisesaal in den Griech. Klöstern. Po skończeniu liturgii św. idziemy do trapezy, t. j. do refektarza. *Pim. Kam.* 341.

TRAPIĆ, 'TOROPIĆ *cz. niedok.*, utrapić *dok.*; *Boh.* trapiti, trapiwati, utrápiti, usaužiti, usaužim; *Slov.* trápjm, trapiti, trápení; *Sorab.* 1. trapu, prudžu; *Vind.* tarati (cf. tyrać), hudusadievati, budusadeti, nadlagati, nadleshuvati; *Croat.* trapiti, trapim, (traplenye = krzyżowanie); *Rag.* tarpiti, (trapiti *lavorare la terra a fondo, sessare*, *ob.* Karczować, trap *solum alte fossum*); *Dal.* pedipsati, nevoliti, (cf. zniewalać); *Bosn.* trappiti, kopati *sarculare*, trap, kopanje *sartura*; *Ross.* торопить (naglić, торопкій, торопокъ kwapliwy, cf. trop); dręczyć, martwić, cf. trapać; qualen, peinigen, *plagas et mortal.*, cf. Strapaze. *Ital.* [illegible] . Mów, czy kogo nie trapią przeszłéj wojny przypadki! *Boh. Kom.* 2, 461. Kto złych nie karze, ten dobrych trapi. *Birk. Zyg.* 15. Król Syryjski trapił syny Izraelskie. 3 *Leop.* 4 *Reg.* 13, 22. (ponędził. 1 *Leop.*). Niechaj cię pan dojeżdża a trapi aż zginiesz. 3 *Leop. Deut.* 28, 23. (niechaj cię nędzi. 1 *Leop.*). Trapią mię lędźwie moje. 3 *Leop.* 4 *Ezdr.* 5, 34. (gryzą mię wnętrza moje. 3 *Leop.*). Trapił senat pod czas swego trybunostwa, znosił wszystko, cokolwiek się dla Rzpltéj działo; mnie z ojczyzny wypędził, dobra zrabował, dom spalił, dzieci i żonę moję trapił. *Siem. Cyc.* 548. Waszego serca, niech bojaźń nie trapi troskliwa. *Odym. Św.* 2, *M m* 4. Nie trap' się, miéj umysł spokojny. *Teat.* 42. *d*, *D.* Wielce się trapić, *Eccl.* многовоздыхати. Trapi mię co, gryzie, rupi, frasuję się. *Cn. Th.* 955. *et* 1150. Sumnienie go trapi. *Teat.* 46, 46. Nie mówmy więcéj o tym, widzę, że to Wc Pana cokolwiek utrapiło. *Teat.* 6. *c*, 64. Utrapionemu nie przydaj utrapienia. *Cn. Ad.* 1220 — §. Utra-

pienie, doległość, mól, rup'; Quaal, Kummer. Pozwala małe utrapienie skargi, Ale nieznośny żal zamyka wargi. *Morszt.* 231. Chociebyśmy z natury najłaskawsi byli, dla samej trapienia ustawiczności, wszelką z serc naszych ludzkość utracamy. *Siem. Cyc.* 174. Ogniem piekielnym ich się dusza topi, Duszy nie spala, lubo się strasznie *toropi. *Jabł. Tel.* 255. Sen okropny trapił mię całą noc. *Węg. Marm.* 1, 13 Trapić ciało, martwić; seinen Leib kasteyen, das Fleisch trenzigen. Wieczna będzie ustawa, abyście co rok tego dnia ciała swe trapili. *Radz. Levit.* 16, 29, *not.* »przez wstrzymywanie od pokarmów«. Post, powściągnienie pożądnych ludzi od rozkoszy cielesnéj i uskromnienie a utrapienie ciała naszego. *Zygr. Gon.* 356. Trapienie, utrapienie, umartwienie, udręczenie; Pein, Quaal, Marter, Plage Szkody im poczynił i trapienia zadawał. *Sk. Dz.* 246 Zesłany ku utrapieniu złośliwych. *Zygr. Pap.* 177. TRAPICIEL, a, *m.*, *Cn. Th.* 1150, TRAPNIK, trestarz, gabacz, *vexator. Mącz*, der Quäler, Placker; *Boh.* trapič; *Croat* trapitel; *Vind.* nadlugnik, nadleshnik, hudusadielauz. *W rodz. żeńsk.* TRAPICIELKA, i; *Boh* trapička

TRAREF, u, *m.*, lina gruba, na śrzodku rei umocowana, którą żagiel do góry hysują. *Magier. Mskr.*, ein gewisses Segeltau. Na hys, gdy wiatr dobry ku górze, aby do góry żagiel i za warkocz i za traref ciągnęli, i one zaburtowali i zahalzowali, według potrzeby. *Haur. Ek.* 174. *ib.* 170.

TRĄT, *ob.* 2. Trąd.

**TRATA, y, *ż.*, strata, utrata, zguba; *Ross.* трата, der Verlust, das Verderben, der Untergang. Niepodobna się zdało z takiego nieszczęścia Ujść Syllo zguby, traty i upadu. *Pot. Arg.* 471. **TRATNICZEK, czka, *m.*, utratnik, marnotrawca; der Durchbringer, Verschwender. Słuchaj, jakie są stopnie tych miłych tratniczków; Naprzód się zapożyczą .... *Opal. Sat.* 32.

Pochodz. pod *tracić*.

TRATOWAĆ, TRETOWAĆ *cz. niedok.*, utretować, stratować *dok.*; *Ross.* стоптать, стаптывать, истоптать, истаптывать, толочу, толочить; *Eccl.* тлачу, (*cf.* tłoczyć); deptać, nadeptywać, podeptywać; *Germ.* treten; (*Svec.* trada; *Isl.* troda; *Angl.* tread). Gdzie niegdzie jarzyny nie młócą się, lecz końmi lub wołami je tratują *Kluk. Rośl.* 3, 226. Lecieli z koni, a konie poczęły ich tratować. *Bardz. Luk.* 122. Biegąc na koniu, dziecko na ulicy stratował. *Boh. Kom.* 77. Plac utretowany wszędzie i rozbity wozami i kopyty. *Otw. Ow.* 223. Błonie utretowane końmi *Żebr. Ow.* 145. Chytrą głowę nogą mu stratuje. *Suszyc. Pieśn.* 2, A 4 Aponiusza plotkarza, wozem kamieniami naładowanym stratowano. *Nar. Tac.* 2, 476. (zgnieciono, stłoczono). Czegoż ta złość nie tknie się, czego nie obiera Co się po stratowanym ojcu na tron wdziera! *Zab.* 16, 251. — *Fig.* Naród barbarzyński najważniejsze opatrzności dary nogami tretuje. *Pam.* 84, 550. Tratowali nogami wszystkie prawa, pod pozorem praw samych. *Gaz. Nar.* 1, 100 — §. *Navig.* Tratować, do lądu sterować, przy brzegu płynąć; landeinwärts schiffen, sich am Ufer halten, am Ufer hinschiffen. Tratuj do lądu, Już tu panie młody, Daj cło od wody. *Klon. Fl. F* 1. Ku brzegu sztabami kieruje, A z ochotą przy rzéce wesołéj tretuje, *succedit. A. Kchan.* 182. Żaglem i wiosłami w port Cekropski z biegu tretuje, *intrat. Żebr. Ow.* 151. — §. *Culin.* Tratować w kuchni, spuszczać co na gorące masło, in Butter braten. *Tr.* Zaczął smażyć, warzyć, grylować, tratować. *Teat.* 33. *d*, 83. Tratować, przetratować masło, w wodzie czystéj przepłókać; także jabłka lub gruszki tratować czyli rozetrzeć. *Wiel. Kuch.* 431.

Pochodz. *tret*, *tretowy*, *treter*, *zatret*.

TRATWA, TRATFA, *ob.* Trafta. TRATWIANY, *ob.* Traftowy.

TRAWA, y, *ż.*, TRAWKA, TRAWECZKA, i, *ż.*, *dem.*; *Boh.* trawa, trawička; *Slov.* tráwa; *Sorab.* 1. trawa; *Sorab.* 2. tschawa; *Carn.* tràva, (travn velike = maj); *Vind.* trava, trauje, (trava, selishe = ziele, mali traven = kwiecień, veliki traven = maj); *Croat.* trava, travicza, (veliki traven, rosoczvet = maj, traven = mali traven = kwiecień; *Dal.* travan); *Bosn.* trava, troskot; *Rag.* trâva, troskót; *Hung.* pásit, (*cf.* pasza); *Ross.* трава, травка, травинка, (2. ziele, ziółko), травовѣдецъ botanik, zielnikarz, травовѣдство botanika, *obs.* травень kwiecień), былина, былинка, *ob.* Bylina); *Eccl.* злакъ; (*cf. Graec.* τρέφω; *Hebr.* טרף tar ph, *aluit*); das Gras. Pospolicie nazywamy wszystkie rośliny trawą, które na siano koszone bywają. *Bot. Nar.* 172. Pożytek z łąk zawisł na trawach, które się koszą na siano. *Kluk. Dykc.* 1, 8. Niechaj wypuści z siebie ziemia trawę zieloną, którąby z siebie nasienie dawała. 1 *Leop. Genes.* 1. (niechaj puści z siebie ziele zielone. 3 *Leop*; zieleninę). Dorodne trawy na brzegach łożyska cichego. *Budz. Trag.* 255. Na jednéj łące, stara to przypowieść, wół trawy patrzy, a bocian żaby. *Mon.* 71, 755. (niejednegośmy smaku, nie jednéj skłonności). U przodków kwiateczki a piękna traweczka to było obicie ich, namiotek albo chróściana budka to były marmury i alabastry ich. *Rej. Zw.* 69 *b.* Piękna traweczka. *Rej. Zw.* 69 *b*, (*oppos.* trawsko). Trawka młoda. *Teat.* 54 *c*, A 2 — O pierwszéj trawie do wojska powrócił. *Warg. Cez.* 37. z początkiem wiosny, skoro się zazieleniło, sobald es nur grün wurde. Tatarowie w polu włóczą się od trawy do trawy. *Tward. Wł.* 18. od trawnika do trawnika, od łąki do łąki, od pastwiska do pastwiska, von einem Grasplatze zum andern. — *Prov.* Nie wszystko trawa, chociaż się zieleni. *Rej. Wiz.* 189. (pozorom nie wierzyć; znam cię ziółko, żeś pokrzywą). Chléb trawa, ryba woda, mięso potrawa. *Cn. Ad.* 61. Ryby wodniste są, według onéj dawnéj a podobno *Turskiéj powieści: ryba woda, chléb trawa, mięso *wsiemu *hołowa. *Sak. Probl.* 151. — W trawie jeszcze zboże, dopiero wschodzi; das Getreide ist noch im Grase, grasartig, geht erst auf. Gdy człowiek nasieniem zasieje Ziemię uprawną, potym snu nocnego Zażywa, i zaś wstanie, gdy odnieje, Tym czasem ziarna zboża posianego Pukną, i trawę z siebie puszczą potym. *Odym. Św. A a* 4 *b.* Między pszenicą a kąkolem, póki jeszcze trawą są, a jeszcze kłosu niemasz, trudne rozeznanie. *Biał. Post.* 254. Niszczeją w pierwszéj trawie zboża, raz je psuje Zbytnie słońce, drugi raz zbytni deszcz morduje. *Otw. Ow.* 203. — *Fig* Jeszcze

w trawie ci nieprzyjaciele, za lat kilka nieleniwego dojrzeć całe nieszczęśliwe żniwo. *Suszyc. Pieśn.* 2, E. Naród żydowski tak mocno się między nami rozkrzewił, jak kąkol w zbożu, że naszym biednym katolikom podnieść się nie da, gnębiąc ich, jak mówią, jeszcze w trawie. *Mon.* 75, 588. — *Equit.* Dwa zęby wierzchnie i dwa spodnie, które konie najpierwéj zmiatają, zowią pierwszą trawą, albo pierwszéj trawy; następujące dwa, wtóréj trawy, a trzeciego zmiatanie, trzeciéj trawy. *Cresc.* 514 *Lek. Końsk.* [illegible] — § Trawa [illegible], [illegible] rodzaj właściwéj trawy bydłu przyjemna pasza *Kluk Dyk.* 2, 41. das [illegible]gras. Trawa perłowa, [illegible] *Kluk Dyk.* 2, 115 das Perlgras. Trawa wiechowa, *poa* *Kluk Dyk.* 2, 206 gemeines Gras; pierzowa *stipa*, Federgras. *ib.* 3, 102; żabia, *triglochin*, Dreizack *ib.* 127 Boża trawa. Boża trawka, kozorożec, fengrek, *trigonelia foenum Graecum*, Bocksborn [illegible] *Syr.* 1017. [illegible] 145. Trzcina trawa, Ostrzyca, Rietbgras. *Syr.* 1307. Trawa rogata, jeża, ostra, [illegible] *gramen aculeatum* [illegible] Gras, *sanguinum*, [illegible] *Syr.* 1311 Trawa kwiecista, [illegible] Blumengras. *ib.* 1312; manniana, krwawna, Blutgras. *ib.* Trawa morska, *ob.* Porost. Trawa wonna, *ob.* Rajska trawa. — (TRAWERSA, *ob.* Przecznica) — TRAWCA, y, *m.*, TRAWICIEL, a, *m*, pożeracz, niszczyciel, *consumptor*; *Croat.* potrossnik, potrossitel, zatrossnik, zateritel, *f.* potrossitelicza, zateritelicza, der Verzehrer, Aufzehrer. Czas wieków trawca. *Kniaź. Poez.* 1, 161; (*Boh.* trawač = trawę noszący, *f.* trawačka *ancilla graminaria*). TRAWIANY, a, e: *Ross.* травяный, z trawy, trawny, grasig, von Gras. [illegible] Wieniec [illegible], [illegible], *J. Kchan. Jer* 145. Korona trawiana [illegible] 160 TRAWIASTY, a, e, na trawę coś podobnego, do trawy podobny; grasartig, grasicht. Drzewa [illegible] tego[illegible] drzewa nabędą, miękkie i trawiaste są. *Kluk. Rośl.* 2, 7. TRAWIĆ *cz. niedok.*, Strawić *dok.*; *Boh.* trawiti (trawiti znaczy także: truć), strawiti, strawowati (*ob.* Strawować), zažiti, zažjwati (*ob.* Zażyć); *Slov.* tráwjm, strávenj, zažjwánj; *Sorab.* 1. zezeruyu; *Sorab.* 2. fzarowasch; *Carn.* zeram, pivkam, spivkam, respivkam, respivam, potroshim, (*ob.* Troszka, trochę); *Vind.* zerat (cf. żreć), pozerati, sazerat, szerat, kuhat, poskuhati, ponuzat, sadjati, sakuhati, prebaviti, prebaulati, gorstrofheti, gorpotrofhiti, satrofhiti, potrofhiti, strofhiti, strofhuvati, sajesti, savshiti, (traviti, travo napraulati, pasti fe = trawę jeść, paść się trawą lub na trawie, odtraviti, potraviti, travo popasti = trawę spaść, obtraviti, potraviti = trawą zazielenić); *Croat.* prebávlyam, prebavlyati, prebavlenye, troshiti, trossiti, trossím, potrossujem, potroshenye, zhiushati, (trávim, trujem = truję); *Dal.* probavlyam; *Bosn.* probaviti, (straviti, strasciti *terrere*, stravitise *horrescere*); *Rag.* strâviti = struć, strava *veneficium*, probaviti, probavgljati: (*Ross.* стравить paść na łące, стравить, стравливать spaść trawę, wybecować, wygryźć, wytrawić, szczuć; *obsol.* травиться wyzywać się; разтравить, разтравливать rozjątrzyć, rozdraźnić; стравленie, стравливанie, стравка spasienie trawy, becowanie, szczwanie; (*Eccl.* травлнѣю, травою обростаю *herbesco*), варить, *ob.* Warzyć; *Eccl.* истропляю изнуряю иждиваю, иждиваю; trawić pokarm, jedło = konkokcyą, dygestyą mieć, verdauen. Piérwsze trawienie w żołądku jest, gdy potrawy przechróstane z gruba się tylko przewarzają. *Sak. Probl.* 202. Nie ten jest zdrowy, który wiele jada, ale ów, który to [illegible] ty-le, ile trawi. *Pilch. Sen. list.* 3, 372. Muszą koniecznie rzeczy rozliczne i niezgodne sprawić wzburzenie, a przełknione rozpierać i źle się trawić *ib.* 3, 192. (być niestrawnemi). Trawi dobrze; trawi jak kaczka. *Cn. Ad.* 1172. (ma strusi żołądek). Trawić, pożerać, niszczyć, [illegible] Woda od [illegible], [illegible] może być przywrócona. [illegible] 62. Ilekroć bydlęczyznę tkacie w gęby swoje, wiedźcie, że swych rolniczków trawicie. *Żebr. Ow.* 379. Trawi ogień, [illegible] *Cn. Th.* 1151 [illegible] *Hor.* 3, 119. [illegible] so. *Radz. Ezech.* 24, 10. (w niwecz obróć. *Bibl. Gd.*). W Hierozolimskim kościele ogniem palono cokolwiek zostało [illegible] 241 Ogień piekielny pali, a nie trawi. *Sk. Dz.* 60. Armata im krótsza, tym mniéj prochu strawić potrafi. *Jak. Art.* 1, 348. Świeca ludziom usługując, sama się trawi. *Rys. Ad.* 65. *Mon.* 65, 97. W chemii trawienie, *digestio*, kiedy roztworzyciel, na ciało, mające być roztworzone, nalany, zostaje z nim przez niejaki czas. *Kruml.* 82. — Trawić pieniądze, trawić się, wydawać się, trwonić; Geld verzehren, ausgeben, verthun. Co się 'lecie zarobi, to się 'zimie strawi. *Dambr. Kaz.* 11. (to się zje, wypotrzebuje, wyda). Kto więcéj trawi, niż dochód niesie, zginął. *Petr. Ek.* 125 Zebrawszy [illegible] w dalekie krainy, tamże strawił wszystkę majętność swą, żyjąc rozpustnie; a gdy wszystko potrawił, począł niedostatek cierpieć. 3 *Leop. Luc.* 15, 13. (roztrwonił. 1 *Leop*). Biskupi ubogich pieniądze trawią, a żołnierze ubodzy zostają. *Sk. Dz.* 877. Jeden robi, drugi trawi. *Cn. Ad.* 508. Ode dnia do dnia czekając w mieście, trawili się. *Klok. Turk.* 221. (expensowali się). — Czas wszystko trawi. *Zab.* 13, 410. *Cn. Ad.* 121. Czas wszystko psuje, odmienia i trawi. *Zab.* 14, 382. — *Aliter:* Czas, lata, życie, wiek trawić [illegible] *Jabł. Tel.* 324. Anzelm długi czas na wyćwiczeniu Tatarów strawił. *Birk. Dom.* 36. Będę w pańskim domu lata trawił. *Ryb. Ps.* 40. Zostań u mnie dziś a straw dzień wesoło, a jutro pójdziesz. *W. Jud.* 19, 9. Chcę u was ostatek wieku mego, [illegible] *Bar. S.* 66. Od młodości swéj strawił na 'swejwoli wszystkie lata, i wszystkie czasy swoje. *Rej. Post.* J i i 2. Trawiłem dni i nocy w niesłychanym smutku. *Jabł. Tel.* 25. Nocy trawię bezsenne, a kiedy na chwilę Stulę oczy, marzenia łudzą oczy mile. *Teat.* 44. *d*, 23. W klasztorze życie moje trawiłam. *Teat.* 6. *c*, 20. Wiek swój wszystek bez małżeństwa strawili. *Warg. Wal.* 63. Prawdziwie trawi żywot bogu podobny ubogi filozof. *Zab.* 7, 230. *Koss.*

Trawić czas darmo, trwonić czas, (cf. truć czas). Czasu nadaremnie trawić, nie godzi się. *Kras. Pod.* 2, 210. Ten xiądz nie trawiąc czasu, począł zaraz robić około katechizmu. *Boter.* 4, 175. Wszystek czas trawią na tańcach, na grach. *P. Kchan. Orl* 1, 165. Nie będziemy czasu trawić, jak tylko na kłótniach. *Teat.* 23. *d*, 42. Odszczepieństwo ze strony sukcesyi papieżów strawiło lat 124. *Zygr. Pap.* 231. (zabrało, trwało). — Trawić wszystkę pracę i dowcip nad czym. *Cn. Th.* 1151. verwenden, verbrauchen, dran setzen. Przystojna rzecz mi się zda, abym piérwszą xięgę strawił na pokazaniu przyrodzenia wody. *Syxt. Szkł.* 2. (bym ją temu poświęcił, tym zajął). Żarłoczność i pijaństwo nie wczas trawią siły. *Kras. Pod.* 2, 183. nadwerężają, die Kräfte verzehren. Strawiony pracami, wiekiem uciśniony, syt jestem rządu. *Teat.* 50, 9. zrobiony, zpracowany; aufgerieben, abgenutzt consumirt. Maligna go w saméj porze wieku strawiła. *Nies.* 4, 9. (życia pozbawiła). Trawić się, trapiąc się niszczeć, [truć się 2]; sich verzehren, vergehen, schwinden, (z. B. vor Kummer). Poznaję, że się trawisz, melankolia cię opanowała. *Weg. Marm.* 1, 252. Już też to kilka dni i nocy prawie, Jako nic nie śpię, biedzę się i trawię. *Zab.* 9, 96. *Urb.* Tyże to trawić się będziesz w uciążliwym pożyciu. *Węg. Marm.* 5, 110. — *Inusitat. poet.* Bież, co strawi drogi, koń wiatronogi. *Kmit. Tr. C* 2 *b*. (co starczy). — Trawić kogo zkąd = wyjadać kogo zkąd, wygryzać, *proprie de canibus vel lupis, quorum alter alterum morsu appetendo fugat aliquo loco tr. insectando exigere domo. Cn. Th.* 1515. einen wegbeißen, wegzanken, cf. wykurzyć. — *Vulgat* Trawić: *Ross* травить; szczuć, hetzen. Niedźwiedzia psy trawiono. *Gorn. Dw.* 195. (*Ross.* травля heca, szczwanie). TRAWICIEL, *ob.* Trawca. TRAWISKO, TRAWSKO, a, *n.*, podła paskudna trawa; (*Vind.* traviza, selishze = ziółko), elendes, schlechtes Gras. Kwaśne z błocka trawsko. *Przestr.* 129. Najpośledniejsze siano, w którym się gęsto lada jakie trawiska przymieszywają. *Haur. Sk.* 80. Nieużyteczne trawsko. *Hor.* 2, 125. *Nar.*; chwast. *ib.* 124. *Min.* TRAWISTY, a, e, — o *adverb.*; *Boh. et Slov.* trawnatý; *Sorab.* 1. trawoyité; *Vind.* travast, traviten; *Bosn.* troskotiv; *Rag.* troskòtni; *Ross.* травистый, злачный, (травчатый kwiecisty, n. p. atłas); *Eccl.* былистый; pełen trawy, obfity w trawę; grasreich, grasig. Jeśli pola zbytecznie się osuszą, nie będą trawiste; a trawy na nich będą łodygowate. *Haur. Sk.* 79. Na nie zawsze trawistéj pokłada ziemi bok miasto łoża; *non semper gramen habenti. Żebr. Ow.* 21. — Kolor trawisty. *Comp. Med.* 678. grasgrüne Farbe; *Vind.* traunoselen, selen kaker trava, loknoselen; *Croat.* travozelén; *Slav.* tràvoslicsna boja. TRAWKA, *ob.* Trawa. TRAWNICA, y, *ż.*, rodzaj rośliny, *zanichellia. Kluk. Dykc.* 3, 173. ein Pflanzengeschlecht; (*Boh.* tráwnice = gatunek poziómek). TRAWNICZEK, czka, *m.*, ptak, czasem się u nas pokazujący, przedziwnych kolorów. *Kluk. Zw.* 2, 330. die Grasmücke; *Slov.* tráwnik *curruca*, piegża; *Ross.* травникъ. TRAWNIK, a, *m.*, TRAWNICZEK, czka, *m.*, *dem.*, §. 1) miejsce trawą obrosłe, murawa; ein Grasplatz, Rasenplatz, Grasstück; *Boh.* trawnjk; *Carn.* travnek; *Vind.* trawnik (= łąka), fnoshet, (sianożęć); *Sorab.* 1. zělencz, (cf. zielony); *Eccl.* травникъ łąka, зеленичіе; (*Ross.* травникъ zielnik, zielnikarz, botanik). Przyjemne w ogrodzie trawniki. *Przyb. Milt.* 273. Łąki stare podorywać, aby z nich lepsze i nowe były trawniki. *Haur. Ek.* 51. Wartę mieć, gdy się na łąkach trawniki puszczają. *ib.* 51. Jednę część najbliższą od dworu, obrócić na trawnik i kapustnik. *Pam.* 84, 824. Czasem głowę położy na trawniczku zdrowym. *Lib. Hor.* 110. Len świeży porozkładać na trawniku. *Haur. Sk.* 82. *Min. Ryt.* 1, 82. — §. 2) Małe szczupaki zowią trawniki. *Kluk. Zw.* 3, 153. Grashechte, noch kleine Hechte. TRAWNY, a, e; *Boh.* tráwnj, tráwný; *Sorab.* 1. trawné; *Vind.* traven; (*Carn.* travnè Pân - bożek *Pan*); *Rag.* traavni; *Croat.* trávni; *Bosn.* troskotov; *Ross.* травный, травяный; *Eccl.* быльный; do trawy należący, Gras =. Kosy dwojakiego są gatunku, trawne i sieczczane. *Os. Żel.* 66. Trawny, trawą się pasący, pastewny. *Cn. Th.* 1151, n. p. Trawny wół. *Tr.* grasend, auf dem Grase weidend, Gras fressend. Trawny, trawisty, trawy pełen, w trawę obfitujący; grasreich, grasig. Trawny, z trawy, trawiany; Gras =, von Gras. Na trawnéj siedząc pościeli, We dni święte przy buteli. *Hor.* 1, 203. *Nar. Hul. Ow.* 210. **TRAWOCHODNY, a, e, po trawie chodzący; *Croat.* travohodni. **TRAWOJEDNY, a, e, trawę jedzący; *Eccl.* травоядецъ, злакоядецъ. **TRAWONOŚNY, **TRAWORODNY, a, e; *Rag.* travorodan, traavan; *Eccl.* злаконосецъ. **TRAWOSIECZNY, a, e; *Croat.* travoszechni, *herbisecus.* **TRAWOZNAWCA; *Croat.* travoznan, *herbipotens*, cf. zielnik.

Pochodz *dotrawić*, *marnotrawić*, *marnotrawca*, *marnotrawstwo*, *potraw*, *potrawa*, *potrawka*, *przetrawić*, *strawic*, *strawny*, *strawa*, *strawne*, *strawca*, *strawnik*, *strawować*, *strawność*, *wytrawić*, *wytrawny*; — 2) *truć*, *trucizna*; *otruć*, *struć*, *zatruć*; *truciciel*, *trucicielka*. Quemadmodum *jad* a verbo *jeść*, sic *trucizna* a verbo *truć*, *trawić*. — 3) *truchleć*, *truchliwy*, *truś*, (*cf. trzeć*).

TRAWTA, *ob.* Trafta.

TRCIA, TRCINA etc., *ob.* Trzcia, Trzcina. TRĘ, *ob.* Trzeć.

TRĘBACZ, a, *m.*; *Boh. et Slov.* trubač; *Sorab.* 1. trubiczeř, trubatž, tarakař, trometař; *Carn.* trôbz, trobentar; *Vind.* trobentar, trobentavez, trobez, trumpetar, trometar; *Hung.* trombitas; *Dal.* trumbitar; *Bosn.* trubnik, trubgljar; *Croat.* trumbetas, rogopussecz; *Rag.* trubìtegl, rogotruubnik, rogotrubitegl; *Ross.* трубачъ; *Eccl.* трубникъ, дудильникъ; — §. 1) trąbieniem się trudniący, der Trompeter. Sztabowy trębacz wszystkie feldsztuki wojenne umieć grać powinien, i pilnować, aby wszyscy trębacze jednakowo grali pobudki, capstrzychy, marsze. *Kaw. Nar.* 204. — *Fig.* Trębacz walki niesłusznéj przeciw ojczyznie. *Zygr. Pap.* 264. (poduszczyciel, poddymacz, podszczuwacz, pobudziciel). Trębacz, rozgłosiciel, plotka; ein Ausplauderer, Herumtrager. — §. 2) Trębacz, miano psa gończego. *Ryd.* Name eines Stäuberhundes. — §. *Vulg.* Trębacz, nie wiele dokazujący, słabizna; ein Pfuscher, mit dem nicht viel zu machen ist. — *W rodz. żeńsk.* TRĘBACZKA, i; *Croat.* trumbetassicza. TRĘBACKI, a, ie, TRĘBACZOWY, TRĘBACZY, a, e, do trębacza na-

leżący. Trompeter. Trębacka ulica, w Warszawie. — *Anat.* Nerw trębaczowy, *buccinatorius. Krup* 3, 164.

TRĘBECKI, imię familii Polskiéj; dziś sławnego wierszopisa — *Prov.* Własny Trębeckiego dyabeł, trudno się go skropić. *Rys. Ad.* 74.?

*TRĘBIĆ, *ob.* Trąbić.

*TRĘBNIK, a, *m.*, agenda cerkiewna Ruska, die Kirchenagende bey den Reußen; *Eccl.* трєбьникъ, молитвенникъ книга, молитвословецъ, (трєба ofiara, cf. trzewo, trzebić); *Ross.* потребникъ. W żadnym tego rytuale albo trebniku Roxolańskim niemasz. *Pim. Kam.* 1. Nie te są w trebniku albo w agendzie Ruskiéj położone modlitwy. *ib.* 18. Modlitwy, które są w trebnikach i czasosłowach, nabożnie oprawne. *ib.* 95. Te modlitwy z ich służebników, trebników, t. j. mszałów i agend i ustawów są wybrane. *Sak. Pers.* 1 *pr.* Tak nadrukowała Moskwa w w swych trebnikach albo agendach. *ib.* 2. Piotr Mohiła, metropolita Kijowski, wydał xięgę nazwaną trebnik wielki. *Fund.* 57.

TRĘDOWACIEC *neutr. niedok.*, stręedowacieć *dok.*, trędowatym się stać, aussätzig werden; *Boh.* [illegible]; *Eccl.* проказитися, заражаться проказою. Stredowaciała, zbielawszy, jako śnieg. *Radz. Num.* 12, 10. *Budn. ib.* TRĘDOWACIZNY *plur.*, TRĘDOWATOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* trudowatost; krosty trędowate, czerwone, bolesne. *Syr.* 1182; trąd, Aussatz, Flecke. Trędowaciny, oszpecenie skóry na licu. *Urzęd.* 49. *et* 144. TRĘDOWATY, a, e, — o *adverb.*; *Boh.* trudowity, malomocný; *Carn.* gôbóv; *Vind.* gobou, krözou, fhobau; *Croat.* gubav; *Dal.* gubav, gubbav; *Rag.* gubav, gubbavaz; *Bosn.* gubbavaç, gubbavi; *Slav.* gubàv, ghelàv; *Ross.* прокаженный; trądem zarażony, aussätzig. U żydów trędowate dla zarazy innych wyklinano i za miasto wyganiano. *Sk. Kaz.* 367. Trędowaty na twarzy, krosty czerwone na twarzy mający, kupfrig im Gesichte. *Tr.* TRĘDOWIZNA, y, *ż.*, *ob.* Trąd, Aussatz. *Tr.* TRĘDOWNIK, a, *m.*, *scrophularia*, Braunwurz, ziele; korzeń służy na gruczoły etc. *Kluk. Rośl.* 2, 262. *Sienn.* 67. Trędowaciec, martwa pokrzywa. *Urzęd.* 149; *Boh.* krtičnjk; *Carn.* zhèrnaben; *Ross.* зобный корень, собачья голова, норичникъ, завалень.

TREFIĆ, TREFNIĆ, *ob.* Trafić. TREFNIARZ, a, *m.*, TREFNIŚ, ia, *m.*, TREFNICZEK, czka, *m.*, TREFNISIEK, śka, *m.*, *dem.*, dowcipem narabiający, żartowniś; *Slov.* posmèwač; *Hung.* tréfás, tréfáló. *Eccl.* трефникъ, притрапезникъ, лизоблюдъ, кои при столяхъ шутитъ, подхлебатель; *Ross.* блазень, затѣйникъ, *f.* затѣйница; *vulg.* трелюдъ, ein Witzling, Spaßvogel, scherzhafter Spaßmacher. Cycero trefniarz. *Kosz. Cyc.* A 5. Dowcipił trefniczek panu, zakład uczyniwszy, iż najwięcéj lekarzów na świecie. *Bach. Ep.* 61. Trefnisiek mały do bluzgania wielkie miewa zachęcenia. *Zab.* 6, 321. *Dwor. G* 3. Takich koncepcistów i trefnisiów dawniejsi panowie nasi za pieniądze dla zabawy na dworach swoich chowali. *Teat.* 19. *c*, 60. Trefnicy trzymani przed czasy u dworów. *N. Pam.* 13, 51, cf. błazen nadworny, Hofnarr. Trefnik nadworny. *Mon.* 70, 279. *ib.* 71, 601. TREFNOŚĆ, *TRAFNOŚĆ, ści, *ż.*, *decentia*, przystojność, słuszność. *Macz.* die Wohlangemessenheit. — §. Dowcipna żartobliwość; *Hung.* tréfálódás, tréfa *jocus*, tréfátska [illegible]; scherzhafter Witz, treffende Scherzhaftigkeit. W trefności, jak nauki, tak i mistrza niemasz; bo się z tym człowiek urodzić musi. *Gorn. Dw.* 138. Trefnością albo rozmową około miłości bawili się. *Gorn. Dw.* 328. (trefnowaniem, żartowaniem).

TREFNOWAĆ *cz. niedok.*, żartować, dowcipnie przedrwiwać; *Hung.* tréfálni, tréfálódni, witzig scherzen, Spaß treiben. Cycero z konsula kilkodniowego tak trefnował, iż za jego urzędu nie było ani zimy, ani wiosny, ani jesieni, ani lata. *Budn. Apopht.* 117. Panowie lubią ludzie krotochwilne, którzyby im trefnowali. *Petr. Pol.* 419. Jeden sposób trefnowania w długim a dworskim, jak się [illegible] drugi w [illegible] wzdłowatym rzeczeniu zawisł. *Gorn. Dw.* 146. Gdy lud *uźrzał, że ich hetman tak bezpiecznie a śmiele w takiéj niebezpieczności trefnuje, stał się wnet śmielszym. *Kosz. Lor.* 153. Tak-ci oni żołnierze, będąc dobréj myśli, a trefnując sobie rozmaitemi żarty, pracy podróżnéj sobie ulżali. *Baz. Sk.* 92. Pan z pieskiem rad trefnuje, Chociaż ten nic nie robi, tylko wyskakuje. *Papr. Koł. L b.* żartuje, bawi się, krotochwili, kurzweilen. TREFNY, *TRAFNY, a, e, TREFNIE *adverb.*, trafiający, ugadzający, n. p. w cel, [illegible]. Z [illegible] Patrokla ręki pocisk utkwił w brzuchu. *Dmoch. Il.* 2, 113. Nie zbroi dzida ręki, ni głowy przyłbica, Łuk, proca, ten ich oręż i trafna prawica. *ib.* 30, (cf. pomierny, mierny). Wół dostawszy od obucha nietrefnéj rany, srożeje. *Tward. Wł.* 13. Uczynię podziwienie ludu temu wielkie dziwem trafnym. 1 *Leop. Jes.* 29, 14 (w [illegible] uderzającym, poruszającym). Czy nie trefnie, kiedy trafi kosa na kamień! *Gorn. Dw.* 169. — §. Trefny, przypadający, słuszny, przystojny; passend, schicklich. Przykład bardzo trefny. *Biel.* 101. *Decenter*, przystojnie, trafnie, słusznie. *Macz.* Żona w żadne nietrefne rozmowy wdać się nie ma. *Papr. Przyk. A* 4 *b.* Miewają białegłowy biesiadki nietrefne lada z kim, a sługa poczciwy będzie na stronie. *Gorn. Dw.* 309. Świegotliwą mową przyprawisz się o nietrefną sławę. *Gorn. Dw.* 252. Stargają sobie młodość zbytkami i innemi rzeczami nietrefnemi. *Budn. Apopht.* 71. — *§. Strefić, potrefić, u żydów, rzeczy koszerne, czyste, których im religia używać dozwala, zrobić trefnemi, nieczystemi. *X. Kam.* — Nietrafny, przykry, przeciwny, szkodliwy; widerlich, widerwärtig. Nie oględowali się na żadną nietrafną przygodę 1 *Leop. Jud.* 8, 11. (przeciwną przygodę. 3 *Leop.*). Przyda mu się co na drodze nietrafnego .... 1 *Leop. Genes.* 44. (co niepomyślnego). — Trefny, nadobny, gustowny, geschmackvoll, niedlich, elegant. Suknia ta wprawdzie kosztowna, ale nie trafna; *gratia caret. Macz.* Szarfy trefne z falbanami. *Comp. Med.* 765. — §. Szczególny, wyśmienity, wyborny; besonders auserlesen, trefflich. Sokoł ptak, trefny jest w lataniu swym. *Cresc.* 618. — § Trefny, ucieszny, dowcipnie żartobliwy; *Hung.* trefas, trefaas *facetus*, witzig, scherzhaft, lustig mit treffendem Witz, ein Lomisch. Trefni, żartowni, sposobni każdemu trafić w rym. *Petr. Et.* 280. Greczyn trefny z natury lubił z drugich szydzić, Nikomu

nie darować, każdego zawstydzić. *Dmoch. Szt. R.* 72. Trefnie jeden rzekł: więcéj Cezar niż obiecał, iści. *Warg Cez.* 28. Kiedy zchodzą z pola, trefna się przygoda, lecz dobra stała. *Pot. Arg.* 280. ucieszna, wesoła, ein drolliger, lustiger Vorfall. Czytaj tę dosyć trefną a śmieszną historyą. *Baz. Hst.* 58. *TREFOWAĆ, *ob.* Trafić. TREFUNEK, TREFUNKOWY, *ob.* Trafunek.

TREJBAUZ, z *Niem.*, Treibhaus, *ob.* Krzewodom. *Pam.* 83, 431, *ob.* Roślinarnia.

TREJTAK, a, *m.*, niecka albo opałka mała, która rudę i wapno w piec wielki sypią. *Os. Żel.* 80. *et* 87. *Os. Kud.* 244. eine Erzmulde, Kalkmulde, womit Erz und Kalf in den Hochofen geschüttet wird. *Tr. az* pisze Trejtak.

TREKTAC, *ob.* Trzektać.

1\. TREL, u, *m.*, TRELIK, a, *m.*, *dem.*, narabianie głosem wycewerkami; *Vind.* glofajiglanje, jiglauzhik; *Svec.* drill; *Ital.* trillo; *Germ.* der Triller. Trel w muzyce pisze się nad nótą, zaczyna się od uderzenia wyższéj nóty, wybija się w walerze nóty, nad którą jest położony, i kończy się, odbitą od dołu. *Magier. Mskr.* Trelik, trel krótki, nad małą nótą wypisany, który bez odbitej się bierze. *ib.* Głośne słowiki z topoli swoje wywodzą trele. *Zab.* 13, 6. Wón mnóstwo w usta się wdarło. Wśród wiersza, mu zaczęty trel dokończył. *Zab.* 12, 351. *Ejusm.* Upominaja, a oni przecie po staremu w pląsy i w trele. *Podw. Wróż.* 60. Gdy przestanie lutnia ma wydawać trele, Pod skrzepłemi palcami, płaczcie przyjaciele. *Zab.* 12, 379. Z trelkiem nim zrwetke. *Zw.* 2, 46. — (2. TREL, TRYL, u, *m.*, ścieżka flisowska. *Kłos. Fl. E* 4. Tryl flisy nazywają ląd równy, po którym można holować. *Magier. Mskr.*, *Germ.* der Treilweg, Treppelweg, Treckweg an einem Flusse. Na tryl, to się rozumie, gdy flisi lądem wszyscy ciągnąć mają polną liną statek, a jeden tylko chłop przy sterniku na warudze zostaje, wołając na nich holuj, albo nie holuj. *Haur. Ek.* 174. Kucharz niechaj warugi przy sterniku pilnuje, nie szczupląc flisów do trylu. *ib.* 175. do holowania. — TRELNY, TRELISTY, a, e, TRELISTO *adverb.*, trelami, wycewerkami narabiający, trillernd. Gra tak trelisto dziu dziu, a skrzypce mu buch buch. *Mon.* 75, 64. Trelnym czyżyk organkiem przybiera. *Zab.* 9, 17. Trelne na wodach łabędzie. *Zab.* 14, 91. 1. TRELOWAĆ *cz. niedok.*, trelami spiewać, głosem narabiać, wycewerkować, przepierować; *Vind.* [illegible] glafam jiglati, jgluvati, trillern, Triller schlagen. Przedtym głos mój strzepiąc, przedziwniem trelował, Głośną trzodę leśną gergamim celował. *Toł. Saut.* 68. Niech chłopek za woły poganiając treluje. *Glicz. Wych. O* 6. — (2. TRELOWAĆ, *cz. niedok.*, statek wodny ciągnąć linami przez ludzi abo konie, lub też okręt morski przez łaty; *Germ.* ein Schiff treideln, *Holl.* treylen, mit Seilen fortziehen, trecken, bugsiren. Trelują okręt zrujnowany szalupami. *Papr. W.* 1, 358).

TREN, u, *m.*, z *Greck.*, żałobna pieśń, ein Klagelied, Trauergesang, Elegie. *N. Pam.* 5, 200. Treny Jeremiaszowe przełożył *Przybylski.* Treny Jana *Kochanowskiego* na śmierć córki Urszuli. Treny Stan. *Grochowskiego* na śmierć Maciejowskiego. — Choćbyś pożyczał u Orfeusza melodycznéj *treny. *Jabł.* 147, (*in fem.*). **TRENIĆ *cz. niedok*, treny spiewać, żałośnie narzekać, (*cf.* dumać). Klagelieder anstimmen. Trenię, bo na mię ze wszech stron trwog nawałności szturmują. *Kulig. Her.* 2. Pokutować, trenić, łzy wylewać, rzewnie żałować. *ib.* 7.

TREPANOWAĆ, głowę przewiertywać. *Krup.* 5, 604. *Bardz. Luk.* 146.

*TREPELE, TREPERELE *plur.*, krézy abo kołnierz marszczony. *Włod.*, *ob.* Teperele; ein gekrauster Halskragen, eine Halskrause. Od trepelów, których dyabeł trafiać pomaga, a jednéj pani były w szyję wrosły, niech zapłacą talar. *Lek. C* 4. Bóg kościoł swój przyoblekł w zasługę syna swojego, ranami jako puntałami, jego łańcuchami jako treperelami. *Gil. Post.* 218 *b.*

TREPKA, i, *ż.*; *Boh.* trepka; (*Etym. cf. Germ.* trappen, Treppe); *Graec.* τραπεῖν; *solea*, Bernadyńska trepka, obów tylko podeszwę nożną nakrywający, na wierzchu rzemieniem zawiązany. *Mącz.*, ein Holzschuh, Klopschuh; *Rag.* klópaz, klopcich; *Bosn.* klopçi, fratuni; *Croat.* czoklye; *Carn.* zôkla. Mnich ci gada o kapicy, o trepkach, o pleszu. *Rej. Zw.* 6 *b.* Co ztąd bogu za wdzięka, że mnich chodzi w trepce! *Pot. Arg.* 785. *Pot. Pocz.* 593. — *Fig.* Za nim się na trepkach szczęście włóczyło. *Weresz. Reg. pr.*,? (*Vind.* lé na trepko vdariti, płazem uderzyć). — *Fig. tr. Titubo*, obawiam się, zająkam się, na trepkach mi język chodzi. *Mącz.* jak w pantoflach, eine schwere Zunge haben. *TREPY *plur.*, n. p. traczów do wstępowania na drzewo, bywają sosnowe. *Kluk. Rosl.* 2, 166. wschody, drabina, szczeble; Treppe, Leiter, Auftrit. Na szkucie trepy, tarcice z wrębami, na dwóch konikach albo stolcach, t. j. słupach przy budzie wystawiane, po których sternik chodzi, gdy jest przy rudlu. *Magier. Mskr.*

*TREPLIKOWY, a, e, n. p. Jedwabne robaczki znalazłem w sadzie swoim na jabłoni treplikowéj w Sandomierzu. *Urzed.* 383?

TRESA, y, *ż.*, z *Franc.*, u fryzera, włosy nawięzywane na jedwab' na perukę. *Magier. Mskr.* die Tresse bey den Perückenmachern.

1\. TREŚĆ, *TRZEŚĆ, ści, *ż.*, [*cerk.* трѣсть *vide* 2]; wycisk, sok wyciśnięty, extrakt, ausgedrückter Saft; esencya, Essenz. Treść wina, *protropum vinum. Cn. Th.* 1153. der Vorlauf des Weins, Kernwein. Winneszain miód i winną treść. *Otw. Ow.* 568. Z tego ziółka sok prędko wycisnąwszy, I samę tylko treść z niego odjąwszy, Maść uczynił. *Past. Fid.* 317. Oeneus za roczny plon szczęśnie zebrany Cererę zboż pierwszczyzną, Bacha odprawował Winiem, treścią Paladską Minerwę hodował. *Żebr. Ow.* 197; (*latices*, oliwa). Ambrozyową treścią się karmili. *Otw. Ow.* 53. Żyje wieczną treścią, to jest, zielem ambrozyą, która wiecznemi czyniła tych, co jéj używali. *Otw. Ow.* 289. — Treść miodu, patoka. *Cn. Th.* 1153. Przedni miód biały, drudzy treścią zowią. *Syr.* 633. klarer, geläuterter Honigsaft. — §. *Transl.* treść, istota czegokolwiek, główna przednia część jego, jądro, kwiat czego, [*cf.* drzeń, rdzeń 2]; das wahre Wesen, der Kern, das Innere, die Hauptsache, die besten Bestandtheile;

Boh. obsah; *Slov.* summowné obsaženi; *Carn.* sapopâdk; *Vind.* fumma, fhuma, sapopad, sapopadek; *Croat.* jaklo; *Ross.* ядро, ядрышко, оглавленіе, перечень; *Eccl.* возглавіе вещей, главизна, *phys. et moral.* Nie nasze, co los szczęsnym przysposobił datkiem, Cnota treścią człowieka, a reszta przypadkiem. *Kras. W.* 65. Sędzia otworzył ostrygę, każdemu z sporających się z sobą dał po skorupie, sam treść zjadł. *Mon.* 71, 430. Treść to całego wojska. *Tr.*, *Eccl.* мужезбраніе, *Graec.* ἀνδρολογία. Treść pisma, listu, der Hauptinhalt; *Eccl.* оглавленіе, краткое главъ книжныхъ показаніе, роспись. Treść wyciągnąć; *Ross.* оглавлить, (cf. *głowa). Powody jego w następującéj mieszczą się treści. *N. Pam.* 4, 120. Ciekawy, z podejrzeniem o autorze wieści Myśle smażąc mózg ledwo nie do piątéj treści. *Nar. Dz.* 3, 105. (*quinta essentia*, wskróś). — §*. Treść drzewa, *ob.* Rdzeń, der Kern im Baume. Rdzeń drzewa drudzy trześcią nazywają. *Syr.* 533.

2. *TREŚĆ, TRESKA, *TRESTKA, i, ż, *dem.*; *Boh.* trestka, tréska, trýska, trystka (= cybuszek); *Carn.* terst *arundo*, (cf. trzcina, 2. miasto Tryest); | *Eccl.* тръсть; *Ross.* трость; — *proprie* trzcina, das Rohr 2| Treść abo rogoż. *Budn. Exod.* 15, 18. — §. Rurka, rureczka, ein Röhrchen. Treść do dawania enemy miewa na końcu mieszek. *Cresc.* 533. Koniowi odętemu treść wsterczyć w zadek etc. *ib.* 533. Treskę abo rurkę jednym końcem do macicy włożyć. *Sienn.* 454. W pośrzodku dna, aby była treska abo rurka mała. *Cresc.* 33. Gdy koń ma bielmo, trzeba sól utłuczoną trestką dmuchać w oko. *Cresc.* 540. Na zapieczenie wołowi uczynić krystery, t. j. nalać lekarstwa treską w zadek. *Cresc.* 535. Ze bzu bywają trestki i piszczałki. *ib.* 453. Por surowo jedzony trestki albo żyłki cześć w płucach wyczyszcza. *Cresc.* 215. — §. Treska ryby, *ob.* Troska ryba.

TREŚCISTY, TREŚCIWY, a, e, — ie *adv.*, pełen soku, soczysty, jędrny, *pr. et tr.*: saftig, fernig. Układają w ten koszyk najtreściwsze figi. *Przyb. Ab.* 164. Wiele kosztuje poety imię, Trzeba znać różnych rodzajów tony, Sam tylko może w treściwym rymie Wsławić się dowcip sztuką ćwiczony. *Dmoch. Szt. R. ded.*, *Eccl.* главизнаный, вкратцесловій. — (TRESOWAĆ *cz. contin.*, u fryzera, zawiązywać włosy na jedwab' na perukę. *Magier. M...* bey den Perückenmachern, dressiren, Haare zwischen seidne Fäden fest einflechten. — §. Choć się stroję jak mogę, fryzuję, prostuję, tresuję, chodzę jak z partesów, nic to nie da, ona i patrzeć nie chce na mnie. *Teat.* 54. 19. układam się, ich schmiegte mich). — *TRESTKAĆ, *TRESKAĆ, *TRESTAĆ, *TREKTAĆ, treskce, treskcę *cz. contin.*, °Treszczyć *niedok.*, strestkać, strektać, utrektać *dok.*; *Boh.* trestati, trestawati, strestati, ztrestati, ztrescy, třizniti, potrestati, (trest kara, trestanec kary godny); *Slov.* trestati, trestánj, (trescy *arguere*; *Ross.* истрескаться pękać się, cf. trzaskać); karać, strafen. Nie racz mnie treskać w gniewie twoim. *W. Post. W.* 3, 466. Nie w swéj zapalczywości *trestkczyj mnie, ani w gniewie swoim karz mnie. 1 *Leop. Ps.* 37, 1. Nie *tresc mnie w twojéj popędliwości. *Radz. Ps.* 6, 1. Wezmę z ciebie pomstę w trestaniu zagniewania mego. *Radz. Ezech.* 5, 15. Nie wzgardzaj karania pańskiego, ani ustawaj, gdy będziesz od niego *trestktan. *Kucz. Kat.* 3, 289, (*not.* «napominany»). Między urzędniki dworskiemi mało jest, którzyby chcieli pana napominać a słowy strestać. *Kosz. Lor.* 48. (strofować). Bóg Joba na ciele karał i trestał. *Rej. Post. R* 6. Trestkać dzieci o co i karać. *Ezop. Jez.* ... 4 *b.* — *Prov. Slov.* Tak pan boh šelmow tresce, abi sa huncwutí karhali; tak bóg szelmów karze, że się złodzieją kają. — §. Tresktać, trapić, dręczyć, qualen, martern, plagen. ... niedobry, i rzekli do niego: oto cię *trestkce zły duch. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 16, 15. *Afflictus*, strapiony, strestany, znędzony, n. p. od powietrza strestane miasto. *Macz.* Czemuż tak *treskce żywota pan bóg! *Bial. Post.* 2. 157. Złe przygody, któremi od boga °tresktani bywamy. *Kucz. Kat.* 3, 287, (*not.* «doświadczeni»). Żydzi Jezusa mieli zasmuca... treskta... *W...* 5. Za nieszczęśliwszego mamy tego, którego zimno trestce, niżli tego, który żałością jaką serce obciążone ma. *Sekl.* 121. Myśli trestkane. *Gorn. Dw.* 368. Tresktany rozmaitemi frasunkami. *Wys. Kat.* 318. Duch strestkany. *Orzech. Qu.* 100. Nadobnie patrzeć na wspaniałe serce, Gdy się frasunkiem leda *ocz nie tresce. *Rej. Zw.* 230 *b.* Abym ciebie i siebie o to więcéj nie tresktała. *Wys. Kat.* 55. *Maledictis vexare*, trestać kogo złemi słowy. *Macz.* Kościoł, gdy go trapią, tedy się poprawuje, gdy go treskcą, tedy więcej rozumie, gdy go prześladują, najwięcej kwitnie. *W. Post. W.* 84. I tego pan bóg nie pomału t...ł..., ... *Rys. Ad.* 17. Szczęście po staremu ich trektało. *Krom.* 453. Skwierkiem poddanych swoich strektani, do pokoju się skłonili. *Krom.* 493. Całodzienną pracą utrektane ciało, snem roztrzeźwiają. *Krom.* 451. Henryk wojną domową utrektany i porażony, z frasunku w chorobę wpadł; *bello lacessitus et profligatus. ib.* 320. Narzekaniem i złorzeczeństwem ludu utrektany, biskupa wypuścił, *exagitatus. Krom.* 280. °TRESTARZ, a, *m.*; *Boh.* trestatel; trapiciel, trapnik, gabacz, *vexator. Macz.*, der Plager, Plagegeist, Quäler. — TRESURKA, i, ż, wiszadło, die Tresse, ein Schleifchen. *Tr.*

Pochodz. *troszczyć, troska, troskliwy*; *trzeszczeć*; *wytrzeszczeć, trzask, trzaskać, trzasnąć, trzaska, drzazga, trzaskawy, roztrzaskać.* Forsan adde: *treska, troszka, troszeńka.*

TRET, TRYT, u, *m.*, *cz. Niem.* tritt, tretować, §. 1) stąpanie, kroczenie, krok; *Germ.* der Tritt, Gang; (Niederl. Trette; *Angl.* tread. Czynili za niemi bardzo bystre trety, I wiele ich zabili.... *Kmit. Spyt.* C 4. — *§. Ścieżka, droga; der Weg, Fußsteig. Cnota niegodnym drzwi niebios zawiera, Sama się wązkim tam tretem przedziera. *Hor.* 2, 14. *Kniaź.* — §. Ganek okrętowy, der Gang auf dem Schiffe, der Tritt, Auftritt. Towarzysze z okrętu po drabinie wysadza; siła ich od tretów na miałkość skakali. *A. Kchan.* 274. — §. 2) Tret, targowisko na drobiazgi, tandeta, rynek; Trödelmarkt, Trödel, Markt für Kleinigkeiten; *Ross.* толкучій. Baba w Krakowie na trecie najmędrszego filozofa przedysputowałaby.

Zygr. Pap. 376. Wiedzą to i baby na trecie. *Cn. Ad.* 304. (baby w szpitalu). Bajesz, by baba na trecie. *Pim. Kam.* 95. Ledwieby się dudarzowi, albo niewstydliwéj jakiej przekupce na trecie takie bajanie zeszło. *ib.* 105. Z tretu ta wieść. *Dudz.* 64. (brukowa). Smrodzie, wychowany na gnoju, spłodzony na *trycie. *Min. Ryt.* 4, 18. TRETA, y, *ż.*, zamieszanie, tertes, Verirrung. Nie był na takiej jeszcze Mars znać trecie, Jak tu Polacy Turka czestujecie. *Jabł. Buk. R* 4. O téj nie wie jeszcze trecie. *Chrośc. Fars.* 110. — §. Treta lub wszywanka, szycie podeszwy u trzewika damskiego na około stopy. *Magier. Mskr.* die Sohlennath im Frauenschuh. TRETER, u, *m.*, [*Eccl.* трътъръ 2]: zbieganie, tartas; Zusammenlaufen drunter und drüber. Durcheinanderlaufen. Fortuna ledaco wyrzuci, to my, jako dzieci, W taki treter, że z sobą wyniesiem i śmieci, Więc temu rękaw urwą, a ten czapkę straci. *J. Kchan. Fr.* 24. *Pilch. Sen. list.* 2, 207. TRETOWAĆ, *ob.* Tratować. TRETOWY, a, e, z tretu, co się na trecie bawi, podły, *circumforaneus. Cn. Th.* 1155, Trödel-; *Ross.* площадный.

TRĘTWA, TRĘTWIĆ, TRĘTWOŚĆ, *ob.* Drętwik, Drętwić etc.

TREWIR, u, *m.*, miasto Niemieckie w cyrkule Niższego Renu *Dyk. Geogr.* 3, 154, die Stadt Trier. TREWIRSKI, a, ie, von Trier, Trierisch. Arcybiskupstwo Trewirskie. *Wyrw. Geogr.* 208. das Erzbisthum Trier.

TRĘZLA, i, *ż*, TRĘZELKA, i, *ż.*, *zdrbn.*, gatunek uzdy na konia, *Germ.*, die Trense, ein leichter Pferdezaum; (*Svec.* trens; *Holl.* trensse). Jeżeli konie na siebie tręzli włożyć nie dają, nie dać im spać przez trzy dni i nocy; tym znudzone, dadzą włożyć na siebie tręzlę, któréj wędzidło grube i tępe być powinno. *Kaw. Nar.* 384. W początkach żołnierz nie powinien używać munsztuka, ale tręzlą wszystko z koniem robić. *ib.* 391. *et* 396.

TRLICZ, TRLICZEK, ziele, *ob.* Skoczek ziele.

TROCHA, y, *ż.*, TROSZKA, TROSZEŃKA, i, *ż.*, *dem.*; (*Etym. cf.* tresktać, treść, cf. trzeć); małość, kęs jednéj jakiej rzeczy, lub też małość liczby względem wielu rzeczy, niemnogość, ein Wenig, etwas Weniges, ein Bischen, etwas, nicht viel; *Boh.* trochu, trošku; *Slov.* troška, trošku, trošičku, trocha, trochu; *Sorab.* 1. trócha, trochu, troschku, troschežičžku; *Sorab.* 2. trochu, tschochu, tschoschku, tschocha, drobenszu, drobenschku (cf. drobno, odrobina), bitscha; *Carn.* tróha, fraszka, (potroshiti *consumere*, cf. potroszyć); *Vind.* kolzhekai, kolzhkei, (cf. cokolwiek); *Croat.* treszka, trèsche *segmentum*, mervina (cf. mierzwa), drobitna, mervo, mervichëk, (trosim, troshiti, trossiti, potrossujem, raztrossujem *consumere*); *Eccl.* трошити *consumere*; *Ross.* потрохъ wnętrze ptasze, rybie, cf. podrobie, потрошить, выпотрошить patroszyć, wywnętrzyć, крошечку (cf. kruszyć, krszyna), мало, мальски, немножко. Rodzajniejsza bywa trocha roli dobrze sprawionéj, niż wielkie pole niedbale zorane. *Cresc.* 657. Morze nas rozłącza, trocha nas wody, że się nie schodzim, hamuje. *Otw. Ow.* 122. Mała trocha kwaśnego ciasta wielką moc ciasta przaśnego kwasi. *Kosz. Lor.* 4 *b.* Maluczka trocha kwasu tego. *W. Post. W.* 2, 179. Lepsza dobremu trocha majętności, niż niepobożnym ich szerokie włości. *J. Kchan. Ps.* 51. Daj mi trochę czasu, a nie bądź tak skora, Wszystko się stanie, tylko wytrwaj do wieczora. *Morszt.* 339. Dziwna rzecz, jakie my gardłowania podejmujemy, dla trochy tego *imienia doczesnego. *Hrbst. Nauk. D* 8. (dla małego zysku, dorobku). Lepiéj trocha dobrego, niż wiele złego. *Rys. Ad.* 35. Lepsza trocha pewnego, niż wiele niepewnego. *Cn. Ad.* 448. Zawija onę trochę oszczędzonych pieniędzy. *Stas. Num.* 1, 36. Rzecz ta za trochę groszy stoi. *Gorn. Wł. H* 2. Nie przyjął tych pieniędzy, że abo trocha to było, abo też ich nie potrzebował. *Krom.* 730. Odparci byli trochą żołnierzy. *Sk. Dz.* 295. (garsteczką). Ta ludzi trocha, co mieszkała tam, w jeden się naród zrosła. *Krom.* 29. Mała troszka Chrystusa poznała, i to co wzgardzeńszych. *Żarn. Post.* 10. (mała gromadka). Cnotliwych na świecie silna troszka. *Gorn. Dw.* 378. Dziewczyna dufając tej trosze, które ma wdzięków, mną pogardza! *Zab.* 16, 321. — Trocha *absolute absque Genitivo*: Lepsza trocha w pokoju, niż na wojnie wiele. *Alb. z Woj.* 32. Lepiej mieć trochę z sprawiedliwością, niźli wiele z nieprawością. *Radz. Job.* 12, 7. *Budn. Prov.* 15, 16. W kim umysł wspaniały, ten w trosze swojej Większy pan, niż grzejskarb, co o grosz płacz stroi. *Ryb. Gęśl. C* 4. Serce na swojej trosze przestawające, przewyższa wszystkie bogactwa świata. *Gil. Post.* 281 *b.* Zbiera mała do wielkiego, trochę do *więtszego, aż zbierze i zapomoże się w kupie a w sprzęt jaki dobry. *Glicz. Wych. M*, 8 *b.* Ponieważeś nad trochą był tak wiernym, postanowię cię nad wielą. 1 *Leop. Math.* 25, 21. Puszczę na was bestye polne, któreby pojadły dobytek wasz, i przywiodły do trochy wszystko. *W. Levit.* 26, 22. Głupstwo wielkie na trochę wiele kłaść. *P. Kchan. Jer.* 46. (igły szukając świecę spalić). I to trocha, i to płocha. *Cn. Ad.* 283. (niewiele, a do tego w złym gatunku). Rozgniewany, gdy karać będzie, nigdy téj mierności nie zachowa, która jest między trochą a małem. *Glicz. Wych. G* 3 *b.* (by nie przesadzić, a przecię dosadzić). — §. Trochę, troszkę, troszeńko, troszeczko *adverbialiter*; kęs, względem wielkości, mało, ein Bischen, ein Wenig, nicht viel. Jeden miał trochę coś więcej nad trzy lata, a drugi pięć. *Birk. Dom.* 106. Oni troszeńkę, a tamci bardzo wiele robili. *Sekl.* 96. Skazili zamek, którego jeszcze był Kazimierz trochy nie domurował. *Biel. Św.* 221 *b.* — Trochę względem stopnia, mocy, tęgości, nie bardzo; ein Wenig, nicht sehr. Ja niby zacznę się troszkę użalać; będę się trochę starał ją przeprosić; nakoniec mój ojciec będzie się troszkę z początku gniewał. *Teat.* 28, 145. Tknąwszy moich ust troszeńkę z daleka, Wnet mię sprawiła do mowy śmiałego. *Wad. Dan.* 185. — Trochę względem czasu, krótko, niedługo; ein Wenig, nicht lange. Jako się strzedz mamy fałszywych proroków, pewiem trochę. *Sk. Kaz.* 329. Jeszcześ *troszuczkę i niewiele, a skończy się gniew mój. 1 *Leop. Jes.* 10, 25. Co jest żywot wasz? para, co się *troszuczkę ukaże, a potym zginie. 1 *Leop.*

Jac. 4, 14. Trochę potym, *paulo post*, trochę przedtym, *paulo ante. Cn Th.* 1153. — ℨ. O trochę, o mały włos, o kęs, bez mała; um ein Haar, fast, beynahe, es fehlte nicht viel. O trochę się nie wymówił. *Teat.* 41, 121. Rzym domowemi bunty wewnątrz zbity Od Afrykana o trochę i Scyty Nie zginął. *Hor.* 2, 59. O trochem sobie już w łeb nie wypalił. *Teat.* 29, 4. — ℨ. Po trosze, po trochu, po mału, po kąsku, szczyptami, nie wiele na raz; nach und nach, zu wenigem, nicht viel auf einmal. Ziele to, każdego dnia po trochu używając, starych pokrzepia. *Syr.* 352. Po trosze jedz, żebyś zaś wioski nie połknął. *Opal. Sat.* 31. Tak po trosze, po trosze, zbiorą się grosze. *Kniaź. Poez.* 3, 117. Domyślam się po trosze. *Teat.* 54, 16. (po woli). "TROCHOSKUB, a, *m.*, *Przyb. Graec.* μεριδάρπαξ, mysz w Batrachom. TROCHOŚĆ, ści, *ż.*, niemnogość, małość, die Wenigkeit. Nie mamy się wielkością sprawować w poznawaniu wiary; ale przestawać raczej i z trochością, przy której prawdziwe słowo boże. *Żarn Post.* 3, 790.

TRÓCHT, *ob.* Trucht.

TROCICZKA, TROCISZKA, i, *ż.*; *Boh.* trocyška; *Croat.* tranczískus; *Ross.* курительныя свѣчки; abo od trocin węgla lipowego, abo z *Greck.* τροχίσκος. *Cn. Th.* 1154; świeczka wonna, kołaczek do kadzenia. *Sienn.* 377. das Räucherkerzchen, (*Wien.* Franzisckerl). Sprawił i trociczki z wonnych rzeczy. 1 *Leop. Exod.* 37, 19. (tymiany. 3 *Leop.*). Piżmo i wonne trociszki. *W. Post. W.* 2, 65. Trociczek już nie stało, tak okrutnie smrodził. *Pot. Jow.* 2, 46. Pokój trociszkami wykadzają. *Psalmod.* 51. TROCINA, y, *ż.*, Trociny *plur.*; (*Etym.* trzeć); *Boh.* drtiny, opilky, odpilky; *Sorab.* 1. truwanki; *Carn.* shaganje; *Vind.* trofhiza, ostrushek, resatinske pile, shagovina; *Bosn.* stargotine, strigotine; *Rag.* taròtina; *Ross.* опилки; opiłki, Feilspähne, Sägespähne. Trociny, proch, który pada pod piłę, gdy drzewo trą. *Mącz. Urs. Gr.* 174. Trociny różnych drzew z pod piły, wyśmienitym są nawozem na grunta tęgie. *Kluk. Rośl.* 3, 187.

TROCZYĆ *cz. niedok.*, stroczyć *dok.*; *Ross.* торочить, второчить, вторачивать, (2. торочить, оторачивать otaśmować, obszyć, оторочка ogarnirowanie, строчить przeszyć, строченіе, строчка przeszywanie, строка linia, rzęd, wiersz; спростить, строшу, страшивать skręcić); trokami wiązać, zwięzywać; binden, schnüren, fesseln, zusammen binden. Płaszcz w tyle kulbaki troczony być ma. *Kaw. Nar.* 396. (przywiązany, sznurowany). Woli wprzód umrzeć, niźli go kat stroczy. *Pot. Syl.* 69. Tak się dobrze swą ręką stroczy, Że ze łba obie wylazły mu oczy. *Zab.* 15, 278. (obiesił się postronkiem). Kto myśli uciekać, na drogę się troczy. *Pot. Zac.* 35. (pakuje się, sznuruje się). *Venat.* Jedni szczują, drudzy troczą. *Pot. Syl.* 254. (w troki wiążą zwierzynę). — *Poet.* Spólna wstęga królom obu palce u rąk stroczy, Co ich w przymierze umówione sprzęga. *Pot. Syl.* 307.

*TROGŁOWY, *ob.* Trójgłowy.

TROIĆ *cz. niedok.*, roztroić *dok.*; *Eccl.* трою, на трое дѣлю; *Ross.* троить: na troje dzielić, in drey Theile zertheilen. Trudno się nam troić. *Pot. Syl.* 465. — ℨ. Troić, tyle troje czynić, potroić, utroić; *Sorab.* 1. wotroyofzžam, na troye tžinu; *Vind.* trojiti, triverstiti, potrojiti, troinati; *Rag.* trostrucciti, troduplatti; *Croat.* troydùplam, troyversztim; *Bosn.* troduplati; *Ross.* ўтроить, утроять, утраивать; *Eccl.* трою, утрояю, строяю, возтрояю, трегубствую, verdreyfachen, verdreyfältigen. Nie szkodzi głowie napój ten, ani się troi Mi w oczach, i serce się ckliwości nie boi. *Min. Ryt.* 2, 302. Skacze, firleje stroi, Gdy mu się łeb zagrzeje, świeca w oczach troi. *Mon.* 75, 186. Ażeby to złe udwoili i utroili, poczęli *malis addere malum, ut eveniret bonum. Smotr. El.* 3.

TROISTY, a, e, TROISTO *adv.*; *Sorab.* 1. troyi, *ob.* Trój; *Vind.* troin, troinast, troizhen, trybart, trigube; *Eccl.* троичьнъ, троственный; potrójny, trzy razy składany, na troje rozdzielony lub rozdzielisty, trój; dreyfach, dreyfältig. Sznur troisty nie łacno się przerywa. *W. Eccles.* 4, 12. (trójnitny). Paszcza troista morąga piekielnego. *Zab.* 15, 12. *Kniaź.*, (*ob.* Trójpaszczęki). Obóz wałami osypować i dwoistemi i troistemi. *Star. Pob. B* 3 *b*. Troisty Polski denar czyli trójpieniążek. *Czack. Pr.* 14. Chłop po udach tańcuje, aż się troisty pot z koszuli leje. *Haur. Sk.* 99. TRÓJ, -oja, -oje; *Boh.* trogi, trůg; *Sorab.* 1. troij, troyi, trojaki; *Sorab.* 2. tschoij, tschojaki; *Carn.* troj, -a, -u, trojne; *Ross.* третичный, трой; trzy zawierający, trójdzielny; (*Lat.* Trinus); dreyfach, dreyerley, aus drey bestehend. Bóg jeden w istności, a trój w osoby rozdzielony. *Kanc. Gd.* 248. Pospolicie sadzą trój albo czwór rodzaj wina. *Cresc.* 307. Ziela tego trój znajduje się rodzaj. *Syr.* 701. Troim wojskiem ciągnął do Węgier, a nad Cisą przybyło do nich czwarte wojsko. *Biel.* 56. Ni mi postać Hyberskiego troja Pasterza, ni Cerberze, straszna była twoja; *forma triplex. Żebr. Ow.* 223. Troja ośm czyni 24. *Grzep. Geom. H* 4. (trzy razy wzięta). Troja przygane daje Arystoteles Platonowéj Rzpltej. *Petr. Pol.* 86. Troje noszenie na stół: na trzy misy. *Cn Th.* 1154. drey Trachten, drey Schüsseln auf die Tafel. Dasz półmisków sto, da on tylo troje. *Groch. W.* 564. dreymal so viel. Troje niewidy pleść. *Teat.* 30. *c*, 41. trzy po trzy, (*ob.* Niewid). Troje niewidów od potopu świata prawi, plecie. *Mon.* 70, 66. Pogaństwo, które się zabobonami bawi, troje niewidy o zielu Kamfora pisali. *Syr.* 612. (bałamuctwa bez końca). Bach, jak podsunie w głowę dziwy troje, Za nic są mądre Permesu dziewoje. *Zab.* 9, 56. *Zabł.* Tylo troje czynić, (*ob.* Troić, potroić). Na troje dzielić, *ob.* Troić, roztroić. Liście w *trój (w troje) rozdzielone. *Syr.* 1023, (cf. troje, trojga *neutr.*). — (TROJA, i, *ż.*, *Ilium*, miasto niegdyś w Myzyi, [stolica Teukrów 2], zburzone od Greków. *Dykc. Geogr.* 3, *adj.* 63. die Stadt Troja. Zwał się cały kraj Troja, że go trzy morza oblewały. *Klecz. Zdan.* 34). — TROJAK, a, *m.*, TROJACZEK, czka, *m.*, *dem.*; *Slov.* trognjk; *Carn.* trojak; *Vind.* troik, trojnik, trojniza; (*Croat.* trojaki: zielone świątki, trojachki: wielkanocne święta); liczba z trzech złożona, troje czego. *Tr.*, eine Zahl von drey Stück; pieniądz trzy mniejsze zawierający; *Vind.* tretjak, ein Dreyer. — ℨ. Trojacy, trzej razem urodzeni, trzy bliznkowie, *trigemini*.

Marz., Drillinge; *Boh.* trůgčata, trůgčatka; *Croat.* troyki; *Ross.* тройни; *Singul. Boh.* trogce, trůgee trojak; *Carn.* trojzhèk, trojzhèzh; *Ross.* тройнишникъ. TROJAKI, a, ie; *Slov.* trogní, trogakí, trognasobní; *Sorab* 1. troyaki, troyi, troij, trojaki; *Sorab.* 2 tschojaki, tschoij; *Carn.* trojne; *Vind.* triforten; *Slav.* trostruk; *Ross.* троякій; trojéj różności, dreyerley, von dreyerley Art. Pola albo role są trojakie; jedne na ozimınę, drugie na jarzynę, trzecie na ugor. *Haur. Ek.* 18. TROJAKO *adv.*, trójka, we troje, dreyfach. Pole, gdy odłogiem który czas poleży, Odda trojako, co panu należy. *Tward. Wł.* 246. **TROJAKONITY, a, e. n. p. Trójakonite stalone zbroje. *Tward Dof.* 38, *ob.* Trójnitny. TROJAKOŚĆ, ści, *ż.*, troja różność, die Dreyfachheit, Dreyfaltigkeit. Jedyne bóstwo w trojakości. *Rej Post. B b* 5. *Rej. Wiz.* 113 *b.* *Rej. Ap.* 7. *et* 68. TROJANEK, nku, *m.*, ziele, trojczak, wileza stopa, wątrobnik, z trzech listeczków sobie równych złożony *Syr.* 702, *hepatica nobilis* Edelleberkraut. *Kluk. Rośl* 2, 262. *Kluk. Dykc.* 1, 55. — (TROJANIN, TROJAŃCZYK, a, *m.*, z Troi miasta rodowity, der Trojaner. *Fem* TROJANKA, *abbrev.* TROJKA, i, *ż.*, die Trojanerinn. Niejedna z Trojek westchnie głębokiemi jęki... *Dmoch. Il.* 2, 167. *Adject* TROJAŃSKI, a, ie, Troja, Trojanisch. *Dmoch. Il.*). — TRÓJBARWISTY, TRZYBARWISTY, a, e, — o *a...*, *tricolor*, dreyfarbig. *Tr.* Potrójny fiołek nie jest trzybarwisty, ale dwójbarwisty. *Syr.* 1452 TRÓJBOŻANIN, a, *m*, *W. Post. praef. Hrbst. Nauk.* 1 *b. ib. m* 3. Trójbożanie, heretycy, *trinitarii*, dla trzech osób boskich istność boża troja czynili *Kat. Cz* 57. *Żarn. Post* 3, 558. Dreygötter. Już trójbożanie, już trójczacy i t. d. w naszej się ziemi namnożyli. *Weresz. Reg.* 15, *ob.* Trójjednik. TRÓJBOŻAŃSKI, a, ie, n p. Kościoł trójbożański. *Hrbst. Nauk B b.* TRÓJBUŃCZUCZNY n. p. basza. *Zab.* 16, 129. z trzema buńczukami (*qu. v.*), von drey Roßschweifen, *ob.* Trzytulny. *TRÓJBYTNY, TRÓJISTNY, a, e, trój co do bytu lub istności; *Eccl.* трисущный, dreywesentlich. TRÓJCA, y, *ż.*; *Boh.* trogice; *Slov.* trogica, *Sorab.* 1. troyicza; *Sorab.* 2 tschojofeż; *Carn.* trojistvu, trojiza; *Vind* troiza, triednost; *Croat* tròicza, troysztvo, szveto trojztvo; *Bosn.* troiça (*tria*), tristvo; *Rag.* tròjstvo, troizza; *Slav.* trójstvo; *Ross.* тройца; bóg w trzech osobach, die Dreyeinigkeit, Dreyfaltigkeit. Trójca, nie bóg ci to jest, ale liczby nazwisko, wzięte od chrześcian, którym sobie znaczą tych trzech mianowanych, ojca, syna i ducha świętego, być jednym bogiem. *Gil. Kat.* 71. W istności bóstwa trzy osoby, trójca przenajświętsza. *Karn. Kat.* 15. *Kłok. Turk.* 166. Syna nam nie stanie, jeśli ojca samego przyczyną ducha ś. uczynimy, t. j. utracim trójcę, przy dwójce zostaniemy. *Smotr. Lam.* 119. Niedziela św. trójcy, *Carn.* trojâzi; (*Croat* trojaki = zielone świątki, trojachki = wielkonocne święta; *Ross.* тройцынъ день, świąteczny dzień, pierwszy z zielonych świąt). Pieśń na św. trójcę *Ross* троичень. — *Prov. cum allusione:* Bóg trójce lubi. *Rys. Ad.* 3. *numero impari gaudet.* **TRÓJCIAŁY n. p. Geryon. *A. Kchan.* 218 = TRÓJCIELNY. *Bardz. Trag.* 280. *Chrośc. Ow.* 120 = **TRÓJCIELESNY. *Bardz. Trag.* 494. Trójcielisty. *Urs. Gr.* 155; *Slov.* trotělni; *Sorab.* 1. tžiživotné; *Croat.* troitelni; *tricorpor*, dreyleibig. 1. TRÓJCZAK ziele, *ob.* Trojanek. — 2. TROJCZAK n. p. Trojczacy mnisi, w białych kapicach z czerwonemi krzyżami nastali r. 1220. *Teof. C* 5. Trynitarze. — §. Trójczak, TRÓJCZANIN, a, *m.*, Już trójczacy, już nowokrzczeńcy, już ebionitowie, już obrzeżańcy.... *Weresz. Reg.* 15. *Smalc.* 122. *Farnov.* 12. *et* 69, *ob.* Trójbożanin; (*Carn.* trojzhèk, trojzhèzh = trojak, trojny bliźniak). TRÓJDANNICZY, a, e; *Eccl* троеданникъ, платящій въ три мѣста дань, dreytributär. **TRÓJDROGI, a, ie, TRÓJDROŻNY, a, e, *trivialis*. *Cn. Th.* 1154; *Eccl.* трепутный, троепутный, dreywegig. TRÓJDROŻE, *ob.* Trzydroże. TRÓJDRÓTOWY, a, e, n. p. Trójdrótowe pończochy, trójnitne; dreyfädig, dreydrätbig; *Boh.* třipramený. TRÓJDZIELNY n. p. stosunek, *ratio subtriplicata*. *Łęsk.* 2, 3, *Ross.* троечастный; *Eccl.* тричастный, *ob.* Trzyczęstny, trzyczęściowy. TROJE, *ob.* Trój, troja, troje. TROJE, *G.* trojga *neutr.*, trzy różnego rodzaju; *Slov.* troge; *Sorab.* 1. troje; *Vind*, *Slav. et Rag* troje, drey Stück verschiedner Gattung oder Geschlechts. Troje dzieci. Troje nas było. W troje, we troje, trojako, potrójnie, trzynasobnie *Ross* тройнѣ, въ тройнѣ, втрое, въ трое, трегубо. Ja we dwoje i czasem we troje więcéj na rok wydaję, niż mam dochodów. *Mon.* 68, 674. *TROJEDNIK, a, *m.* *Farn.* 12. *et* 71, *ob.* Trójczak, Trójczanin, *oppos.* trójbożanin. **TROJEDYNY, n. p. bóg. *Odym. Św.* 2 *A*; *Vind.* trieden, triedinast, dreyeinig; (*Croat.* troyjedinoszt *trinitas*). *Trojedynego boga słuchać mamy. *Farn.* 57. Wiara o *trojedynym bogu. *ib. pr*, *ib.* 41. TROJEDZIENNY, a, e, na dzień po trzy razy powtórzony, dreymal täglich. Po trojedziennym dyscyplin zażyciu *Chodk. kost.* 44. *TROJENAŚCIE, *ob.* Trzynaście. TROJEŚĆ ziele *ob.* Tojeść, Bazanowiec. **TRÓJGŁOS Cerbera. *Otw. Ow.* 276, *trilinguis Cerberus*, die dreyfache Stimme des Höllenhundes. **TRÓJGŁOWY, a, e; *Boh.* třjhlawý; *Carn.* triglavn; *Rag.* troglàv, troglavi, troglavni; *Croat.* troyglavni; *Sorab.* 1. tžihłowowaté; *Eccl.* трεглавый; *Ross.* троеглавый: *triceps*, dreyköpfig. *Trzogłowy. *Urs Gr.* 178 Trójgłowy Cerber. *Bardz. Boet* 107. Trójgłowista sobaka *Bardz. Trag.* 373 = *Subst.* Trzygłów czworonogi. *Morszt.* 92, (*Ross.* тризѣвный, *ob.* Trójpaszczęki, trójłbisty, trójpysk; *Boh.* třjhlawec Cerber). Zdumiał się stróż trójgłowy, Usłyszawszy koncert nowy (Orfeusza). *Bardz. Boet.* 107. Hekate trójgłowista. *Bardz. Trag.* 70: trójgłowa. *Otw. Ow.* 262; *Carn.* Triglav = *Dyana*. *Trogłowa Hekata *Żebr. Ow.* 166. *Anatom* Trzygłowista myszka uda, *triceps* *Krup.* 4, 121. *TRÓJGRAN, u, *m.*, igła trzygraniasta. *Czerw.* 22. *et* 23. *et* 25. eine dreyeckige Nehnadel. TRÓJGRANIE, ia, *n.*, tryanguł, trójkąt. *Mon* 75, 591; *Boh.* třjhranjk; = *TRÓJGRANIEC, TRZYGRANIEC, ńca, *m.*, ein Dreyeck. Podobny do trójgrańca. *Nar. Tac.* 2, 242. Trzygraniec na niebie *Δ deltoton*, *signum Andromedae*. *Cn. Th.* 1161, ein Gestirn. TRZYGRANISTOŚĆ, trójkątność, die Dreyeckigkeit; *Boh.* tréhranost, třjhranost. *Cn. Th* 1161. TRÓJGRANISTY, a, e, trójkątny, trójwęgłasty, dreyeckig; = TRZYGRANOWITY. *Sienn.* 76; TRZYGRANOWATY n. p.

strączek skoczku. *Spicz.* 40; *Vind.* trikrain; *Ross.* трегранный. TRÓJGROSZNIAK, *ob.* Trzygroszówka. **TRÓJGROTNY, a, e, *tricuspis*. *Cn. Th.* 1154, dreyſpitzig, dreyzinkig, *ob.* Trójśpiczasty; *Sorab.* 1. tžižpiežžité. TRÓJHALERZ, a, *m.*, n. p. Gdański trójhalerz, czyli potrójny denar. *Czack. Pr.* 14, ein Dreyhellerſtück, cf. trójpieniężnik, trzypieniężny. TRÓJIMIENNY, a, e, o trzech imionach; *Croat.* troyimen, dreynamig. TRÓJJEDYNY, *ob.* Trojedyny. TRÓJKA, i, *ż.*, trójnik, liczba trzy wyrażająca; *Boh.* trogka; *Carn.* trojka; *Croat.* troicza; *Rag.* troizza; *Bosn.* troiça, (cf. trójca); *Ross.* тройка, троечка, тройчатка, die Drey. Trójką, trojako, we troje, *tripartito*, dreyfach. *Cn. Th.* 1154 — § Trójka, jedna trzecia część całości, ⅓. *Jak. Mat.* 1, 60, *Boh.* třetina, třetinka; *Vind.* tretkizh, tretki diel; *Croat.* tretina; *Slav.* trechina; *Ross.* треть, третина, ein Drittel. — **§ Trojka, *ob.* Trojanka — TRÓJKĄT, a, *m.*, tryanguł, figura trzy boki mająca. *Jak. Mat.* 1, 52. *Łesk.* 17. *Klecz. Zdan.* 75; trójgranie *Mon.* 75, 591, *Boh.* třjhranjk; *Carn.* trivogl; *Vind.* trivogel, trivoglina; *Croat.* troykutje, troyvugel; *Rag.* trokûtje, tronùghlo, trinùghliza, tronùghliza; *Ross.* треугольникъ, das Dreyeck, der Triangel. **TRÓJKĄTMIERSTWO, a, *n.*, *trigonometria*. *Geom.* 1, 269; trójwęgłomiar. *Rog. Doś.* 1, 329. TRÓJKĄTNY, a, e, TRÓJKĄTNIE *adverb.*, trójwęgielny; *Boh.* třjhraný trójgraniasty, třeuhelný, třjuhelný; *Slov.* trohranni, triuhelný; *Sorab.* 1. tžirožné trójrożny; *Carn.* trivoglat; *Vind.* trivoglen, trivoglast, trikrain; *Rag.* trokutni, trinùglast; *Croat.* troyvoglaszt; *Ross.* треугольный; *Eccl.* троеугольный, dreyeckig. Punkta ustawione trójkątnie, *triangulariter*. *Alg. Nar.* 273. — **TRÓJKIELNY, a, e, n. p. Trójkielne pioruny. *Przyb. Milt.* 202. trójgrotne, dreyzackig, dreyzinkig. TRÓJKOŃCZATY n. p. piorun. *Otw. Ow.* 71; *trifidus*; *Croat.* troykonchen. TRÓJKOWY, a, e, od trójki, Dreyer-, Terzial-; *Ross* третный. **TRÓJKRÓTKI, a, ie, *Tribrachys*. *Urs. Gr.* 167, n. p. Słowo trójkrótkie. — **TRÓJKSZTAŁTNY, a, e, n. p. Trójkształtna bogini. *Otw. Ow.* 261. Trzykształtna. *Żebr. Ow.* 163, *triformis Hecate*. Miesiąc trzykształtny, raz pełnym okręgiem, drugi raz połowicą, trzeci tylko krajem świeci. *Otw. Ow.* 257, (*ob.* Trójodmienny), dreygeſtaltig. *Zab.* 15, 5. *Kniaź.*, *Sorab.* 1. troyožtawtné; *Croat.* troykipni; *Eccl.* тревидный, троеличный. Chimera trójkształtna. *Bak. Exorb.* E 2, *ob.* Trójgłowy, trójciały. TRÓJKOLEC, lca, *m.*, obrączka żelazna o trzech kolcach, na rurce krótkiéj prochem nabitéj, które przeciw nacierającej kawaleryi wyrzucają. *Jak. Art.* 3, 320. Dreyſtachel, cf. trójząb. TRÓJKORONNY n. p. ojciec. *Zab.* 12, 232. *papież, dreykronig; (cf. *Eccl.* триинарственный, имѣющій три царства = trójkoronny). TRÓJKWIAT, u, *m.*, kościelne ziele, *narcissus sectus*. *Ursin.* eine Art Narciſſen. **TRÓJŁBISTY n. p. Cerber. *Min. Ryt.* 2, 262. trójgłowy, dreyköpfig. **Trzyłba Hekate. *Brud. Ost.* C 12. TRÓJLETNY, TRÓJLISTNY, *ob.* Trzyletni, Trzylistny. TRÓJLICZ, *ob.* reguła trzech; (*Ross.* тричисленный *trójliczny, troje liczący, potrójny). *TRÓJMĘSKI, a, ie, z trzech mężów, n. p. Postanowili trójmęską godność. *Chmiel.* 1, 452; *triumviratum*; *Croat.* troynoladanye, *ob.* Trójwładzca, trójwładztwo.

— **TRÓJMIĄŻSZY n. p. Geryon. *Petr. Hor.* C b., *not.*, «o trzech głowach»; trójgłowy, trójłbisty. TRÓJMNOŻNY n. p. stosunek, *ratio triplicata*. *Geom.* 2, 98. *Łesk.* 2, 3. *ib.* 105, (cf. dwumnożny), dreyfachmehrend. TRÓJNASOBNY, a, e, — ie, *et* — *o adverb.*, w trójnasob; *Boh.* trognasobny, třjnasobný, třinasob; *Slov.* trognásobný; *Vind.* trybart, trigube; *Croat.* troyedput, troyverszíni, dreyfach, dreyfältig, *triplus*. Odda mu to w trójnasob. *Kras. Pod.* 2, 35. *TRÓJNEWID, a, *m.*, Chimerę by nazwać można trójnewid, albowiem było to u Greków zmyślone zwierzę, z trzech różnych t. j. lwa, kozy i smoka złożone, którego nigdy nikt nie widział. *Klecz. Zdan.* 75, *ob.* trójrodna Chimera trójpłaczna. TRÓJNIK, a, *m.*; *Boh.* trognjk, trogniček; *Slov.* trognjk trojak; *Ross.* тройникъ, (тройникашка) trojak, trojaka złożona rzecz z trzech części złożona, etwas aus Dreyen beſtehendes. Trójnik, trójka, die Drey. *Cn. Th.* 1154. Trojnik Pytagoresowy. *Zab.* 5, 278, *Gaude zgodz* trójgr. — 2. Trójnik, pity miód, lipiec, *hydromel* ... *aqua temperatum*, *quasi tres partes aquae continens*, *cum simplex hydromel multo plus aquae recipiat*. *Cn. Th.* 1154. guter Meth, nur von drey Theilen Waſſer. Od trójniku, malinniku, każdy płaci, jak od starego miodu. *Vol. Leg.* 2, 987. *et* 3, 58. Za zdrowie jego trójniak wespół wyżły z muszkatelą wypili. *Biel. Św.* 287 *b.* **TRÓJNITNY, a, e, — ie *adverb.*, 1) we troje kręcony, trójniciowy, *Rag.* troxicni, dreydräthig. *Trilix*, *trojenitny, troisty. *Urs. Gr.* 186. Axamitu przedniego trójnitnego. *Gost. Gosp.* 107. — *Aliter:* Zaledwie twego życia trójnitne siostry Erebowe Zaczęły motać króciuchną osnowę *Zimor. Siel.* 199. (trzy Parki nić żywota ludzkiego przędące). 2. Trójnitny, TRÓJNONITY, we troje nitowany, dreyfach genietet. Pancerz trójnitny. *Anakr.* 17. Coż pancerz cnocie trójnonity przyda? *Mon.* 71, 76. TRÓJNOGI, *ob.* Trzynogi. **TRÓJNOŚĆ, ści, *ż.*, trojakość, die Dreyfaltigkeit. Trójność święta, że ojciec z synem i duchem ten jeden bóg. *Gil. Post.* 116 *b.* **TRÓJNY, a, e; *Slov.* trogní; *Carn.* trojne; *Ross.* тройный; potrojny, troisty, trójrazowy, dreyfach. Trójny pies Cerber. *Bardz. Trag.* 494. (trójgłowy, trójłbisty). **TRÓJOCZNY n. p. kamień, *triophthalmos gemma*. *Cn. Th.* 1154, dreyäugig. **TRÓJOŚĆ Neptunowa. *Klecz. Zdan.* 93. trójząb, trójkolec Dreyzack. TRÓJODMIENNY, a, e, — ie *adverb.*, trojako odmienny, dreyfach veränderlich. Lice trójodmiennego księżyca. *Susz. Pieśn.* 3, R 2 *b*, (*ob.* Trójkształtny). TRÓJOSOBNY, *TRÓJOSOBISTY, a, e, w trzech osobach, dreyperſönlich, in drey Perſonen; *Eccl.* триличный, н. р. триличное божество, отецъ, сынъ, и святый духъ. TRÓJPASZCZĘKI n. p. Cerber. *Tward. Daf.* 19. *Tward. Wł.* 37. *Kulig. Her.* 316. *Zimor. Siel.* 145, *trifaux*. *Chrośc. Ow.* 120. Trzypaszczęki. *A. Kchan.* 161, (*Ross.* тризѣвный, *ob.* Trójgłowy; *Sorab.* 1. tžischiyaté trójszyjny). Zadumiał się i zamilkł mórąg trójpaszczęki. *N. Pam.* 4, 99. *Trzopaszczęki. *Urs. Gr.* 189. dreyrachig. *TRÓJPYSK Cerberowy. *Jabł. Tel.* 254 der Dreyſchlund des Höllenhunde. — TRÓJPIENIĄŻEK, żka, *m.*, troisty Polski denar. *Czack. Pr.* 14. ein Dreypfennigſtück, *ob.* Trójhalerz, *ob.* Trzypie-

nieżny. TRÓJRAŹNY, TRZYRAŹNY, a, e, *triplex. Urs. Gr.* 184. po trzy razy powtórzony, potrójny, trójny, trój, trójnasobny, dreyfach; (*Croat.* troysztruk). Wiatr napełnił Cerber oszczeki trzyraźnemi; *ternis latratibus. Żebr. Ow.* 173. *TRÓJROCZE, a, *m.*, *triennium*; *Rag.* trigodiscte. **TRÓJROCZNICA n. p. Bachowa, święto co trzeci rok przypadające, *trieterica. Otw. Ow.* 379. *et* 244. das dreyjährige Fest des Bachus. **TRÓJRODNY, a, e, n. p. Trójrodna Chimera, z półkonia, półniedźwiedzia i półczłowieka złożona. *Dudz.* 19. trójcielista, trójkształtna, trójskładna; dreyerleygestaltet, von dreyerley Körper, *ob.* *Trójnewid; (*Ross.* троюродный *issu de germain*, cf. przyrodny). **TRÓJROGI, a, ie, *tricornis*; *Boh.* trerohý, třjrohý; *Sorab.* 1. tžirožné, tžirohaté; *Croat.* trojròg; *Rag.* trorogh, troroxni, troroxaz, dreyhörnig. Trójrogie oręże rządzcy morza. *Otw. Ow.* 21. (trójząb, trójkończate berło). — TRZYROŻNY n. p. kapelusz. *Zab.* 12, 61. dreyeckig. Piątka trzyrogata. *Mon.* 65, 99. — TRÓJROZSOCHATY, a, e, o trzech rozsochach; *Sorab.* 1. troyohszochaté *trifurcus*, dreygablig. **TRÓJRZĘDNY, a, e, n. p. Trójrzędne kłów ostki psa piekielnego. *Brud. Ost. C* 2. w trzech rzędach osadzone, dreyreihig. TRÓJŚCIENNY, a, e, n. p. Trójścienna figura, figura o trzech ścianach. *Solsk. Geom.* 7. dreyseitig. *Subst.* TRÓJŚCIENNOŚĆ. *Czack. Pr.* 2, 205. zbieg trzech granic ościennych, dreyfache Nachbarschaft. *TRÓJSERCY, a, e; *Croat.* troyszerchen; *tricor*, trzy serca mający, n. p. Enniusz, *apud Gell.*, albo iż trzy języki umiał; albo dla trzech osobliwszych przymiotów. *Cn. Th.* 1154. *Dudz.* 64, dreyherzig, hochherzig. **TRÓJSETNY, a, e, n. p. Trójsetna rada. *Petr. Hor.* 2, *R* 3 *b.* z trzech set złożona, (cf. trzechsetny), aus dreyhundert bestehend. TRÓJSIECZNY, a, e, o trzech ostrzach, dreyschneidig; *Eccl.* триобоюдный. TRÓJSKŁADNY, a, e, — ie *adverb.*, złożony potrójnie, dreyfach zusammengesetzt; *Vind.* trifloshasten; *Eccl.* трисоставный. Trójskładna Chimera. *Petr. Hor. E* 2, *not.* «złożona z trojga zwierząt, konia, niedźwiedzia i człowieka»; trójrodna, trójkształtna, *ob.* *Trójnewid; dreygestaltet, dreyfach zusammen gesetzt. **TRÓJSMUTNY, a, e, n. p. Trójsmutna łez dolina. *Brud. Ost. D* 4. przesmutna, cf. *Gall.* très triste, sehr traurig. TRÓJŚPICZASTY. *Syr.* 702, dreyspitzig, *ob.* Trójgrotny; *Sorab.* 1. tžižpiczžité; *Vind.* trinaboden, tribodezh, trioistrinast. TRÓJSPRZĘŻNY, a, e, na trzy konie, n. p. wóz; *Sorab.* 1. tžipžažné wóz, *Germ.* dreyspännig. **TRÓJSTOPNISTY, *ob.* Trzystopny. **TRÓJŚWIĘTY, a, e, n. p. Trójświęta pieśń, *trisagion*: święty boże, święty mocny, święty nieśmiertelny, śpiewanie kościelne *Sk. Dz.* 423. das dreymal Heilig; *Eccl.* трисвятое, (трисвятъ, трисіятельный, трисвѣтлый epitet św. trójcy: трисіяти trojakim światłem błyszczeć, o św. trójcy). TRÓJSYLABNY, a, e, — ie *adverb.*, co do sylab trójskładny; *Slov.* trogslowkowiti; *Vind.* trifilben, trifilbast, trifloshasten, trifloshen. dreysylbig. — (TRÓJTAK, *ob.* Trejtak). — TRÓJUSTY, a, e, TRÓJGĘBY, o trzech gębach, ustach, dreymäulig; *Rag.* triustni. **TRÓJUSZNY, n. p. statek. *Cn. Th.* 1154. o trzech uchach, dreyöhrig, dreyhenkelig, mit drey Henkeln. TRÓJWĘGIEŁ, trójwęglasta figura, trójkąt, trójgran, das Dreyeck. *Cn. Th.* 1154; *Carn.* trivogl; *Croat.* troyvugel; *Rag.* trinùghliza; *Ross.* треугольникъ. TRÓJWĘGŁASTY, a, e, na trzy granie. *Cn. Th.* 449, TRÓJWĘGIELNY, trójkątny; *Boh.* třeuhelný, třiuhelný; *Slov.* triuhelný; *Carn.* trivoglat; *Vind.* trivoglen, trivoglast; *Rag.* trinùglast; *Croat.* troyvuglaszt; *Ross.* треугольный; *Eccl.* троеугольный, dreywinkelig. TRÓJWĘGŁOMIAR, *ob.* Trójkątmierstwo. **TRÓJWIECZNY n. p. Nestor. *Hor.* 1, 230. *Nar.* Trójwieki Nestor. *Petr. Hor.* 2. *A* 4, *not.*, «już trzecie sto lat żyjący». *Dudz.* 19. dreyhundertjährig, drey Jahrhunderte lebend, trzystaletny. *TRÓJWĘZŁY, a, e, o trzech węzłach, dreyknotig; *Croat.* troyvùzlen, *trinodis.* TRÓJWŁADZCA, *triumvir. Krom.* 386. TRÓJWŁADZTWO, *triumviratus*; *Rag.* trojnovladanje; *Croat.* troynoladanye = trójmęska godność. *Chmiel.* 1, 457. TRÓJWRĄBY, *triglyphus. Kog. Bud.* 39. dreyschlitzig. TRÓJZĄB, ęba, *m.*, *Otw. Ow.* 328. *Odym. Św.* 2, *H* 3. *Mon.* 75, 591; TRÓJZĘBY, a, e, n. p. Trójzębe berło Neptunowe. *Otw. Ow.* 20. Trójzębne. *Dmoch. Il*, 190. Trzyzębne widły. *Chmiel.* 1, 33. Trójzębe widelce. *Pot. Syl.* 314; *tridens*; der Dreyzack, das dreyzackige Scepter Neptuns; *Vind.* trisoben, trisobast; *Croat.* troyzùb; *Rag.* trozubje, trozùbja; *Bosn.* osti, (cf. ość); *Eccl.* трьзоуБъ; *Ross.* трезубецъ, трезубный. Trzyzębate karciążki. *Czerw.* 13, cf. trójkolec, cf. trójśpiczasty. **TRÓJZĘBONOSZY n. p. rządzca morza Neptun. *Otw. Ow.* 438; Neptun trójzębny. *N. Pam.* 10, 91; Neptun *trozęby. *Miask. Ryt.* 2, 99, *tridentifer, tridentiger*, den Dreyzack führend. *Trozębnik Neptunus. *Żebr. Ow.* 207. *Trozębnik morski. *ib.* 273. — **TRÓJZBROJNY, a, e, n. p. Trójzbrójni Rzymianie. *Wad. Dan.* 207. mocno zbrojni, (*Gall.* très), stark gepanzert. *TRÓJŻEŃ, ia, *m*, *TRÓJŻONATY, *TRZEŻEŃCA, y, *m.*, trzy żony mający, lub też trzecią żonę mający, drey Frauen habend, oder die dritte Frau habend; *Eccl.* трижены, троеженецъ, троебрачный, который на третіей женатъ. Strofuję dwużeńców i trzeżeńców. *Smotr. Lam.* 25. *TRÓJŻEŃSTWO; *Ross.* троебраче, троебрачность. *TRÓJZŁOŻNY: *Vind.* trifloshen, trifloshasten, *ob.* Trójskładny.

Pochodz. sub *Trzy.*

TROK, u, *m.*, n. p. Trok, chochoł, ein Flausch. *Tr.*

1. TROKI, -ów *plur.*; *Ross.* торока; rzemienie, łyka żołnierskie do wiązania niewolników, jeńców, więzy etc., *Włod.*, myśliwcze, do nawiązania zdobyczy; Riemen, Stricke, Bande, Fesseln. (*Ross.* тороки tebinki u siodła; *Boh.* troky, trucky, necky = niecki; *Croat.* terkia = rzemienie). Tatarowie ludzi rozmaitych lat w troki nawiązanych pędzili przed sobą z Polski. *Krom.* 242. Mężczyzny do cięższéj i okrutnéj niewoli w trokach powiodą. *Janusz. Pos. D.*; *Boh.* otrok niewolnik, otroctwj niewola, (cf. *otrok). Rozmaitego zwierza na onych łowach pełno około jarczaków w troki nawiązali i nawieszali. *Stryjk.* 353. — 2. TROKI, stolica województwa Trockiego. *Dykc. Geogr.* 3, 138, eine Stadt in Litthauen. TROKOWAĆ *cz. cont.*, n. p. Trokować mają flisi, czyli wyciągać pułkę, kiedy holują, aby się o drzewo lub kamień nie założyła. *Magier. Mskr.* das Schiffstau scharf anziehen, cf. *Germ.* trecken.

Pochodz. *troczyć*, *stroczyć*.

TROKSZTAŁTNY, *TROLETNY, *ob. sub* Trój–.

1. TRON, u, *m.*, z *Greckołac.* *stolec królewski, monarszy, stolica, *Germ.* der Thron; *Boh.* trůn, trůneček, stolec; *Sorab.* 1. thron, kralowski stów; *Sorab.* 2. thron; *Carn.* tron; *Vind* tron, kralovu ſedalíſhe; *Croat* prisztolje; *Bosn.* pristolje; *Rag.* pristoglje; *Eccl.* прѣстолъ, престоленъ, восходъ, сѣдалище, креслы; *Ross.* тронъ. Tron, prawda, miejsce zacne, pełne wspaniałości, Ale cóż i po tronie, kiedy nikt nie kocha! *Kras. List.* 2, 5. Wstąpić na tron *Ross.* воцариться, wstąpienie na tron, воцарение. Wynieść na tron *Ross.* воцарить, воцарять. Następca tronu; *Vind.* nabajavez na troni; *Ross.* настольникъ, преемникъ чьего престола, der Thronfolger. Bóg tron czyli stolec swój na niebie postawił. *Kucz. Kat.* 1, 140. I tronubym nie chciał tym sposobem kupować. *Teat.* 49. *b*, 92. (nawet i królestwa, cesarstwa). Sto talerów mu daruje, Czyni jak na tron szewca wystawuje. *Jabł. Ez.* 178. jak gdyby go królem zrobił. – (*2. TRON, *TRAN, *TRUN, u, *m*, *Boh.* tukowina, (ob. Tucz); *Vind.* ribnu maſlu, ribji olei, ribja mast, ribja maſzhova; *Ross.* ворванъ, ворванное сало; *Germ* der Thran; (*Svec.* tran; *Angl.* trainoil); tron, czyli tłustość z koni morskich niemal tak dobra, jak wielorybia. *Zool.* 295. *et* 393. Z wątroby psa morskiego, sączą tłustawą wilgoć, którą na tron urabiają. *Zool.* 195. Smoła tran z Albanii i Wołoch. *Kłok. Turk.* 248. Szlachcic teraz nie wstydzi się zysku z najliższych towarów, Zechce i skórmi kupczyć i dziekciem i trunem. *Opal. Sat.* 60. — **TRONOWŁADNY, a, e, — ie *adverb.*, thronbeherrſchend. O xiążę, wielu potęg tronowładnych głowo. *Przyb. Milt.* 8. 1. TRONOWY, a, e, od tronu; *Ross.* престольный. Tronowa izba, das Thronzimmer; *Ross.* тронная. — (2. TRONOWY, a, e, od tronu, tranu, Thran=; *Ross.* ворванный).

TROP, u, *m.*; (*Ross. et Eccl.* тропа ścieżka; cf. *Germ.* traben; *Stryker.*, draben; *Nieders.* draven; *Svec.* thrafwa; *Angl.* trap, cf. trot, trucht, cf. drab′, drop′; *Vind.* trop, tropla, trapa, trapla = drób); ślad, stopa w ziemi wyrażona, ściegno; die Spur, die Fährte, das Gefährt; *Carn.* stopina; *Croat.* trág, szléd; *Bosn.* tragh; *Rag.* trák, trágh; *Ross.* втечка. Łowiectwa umiejętni znają się na tropach zwierząt, t. j. z śladu poznawać umieją, czy samiec czy samica jest w kniei, stary czy młody, czy kotna, cielna etc. *Kluk. Zw.* 1, 383. Trop podwójny *Ross.* сдвойка. Trop zajęczy *Ross.* маликъ, пазанки. Trop lisi *Ross.* нарыскъ. — *Propr. et transl.* Trop krwawy w prochu zadeptany. *Tward. Wł.* 13. Cnot swoich zostawił wszędzie tropy znaczne. *ib.* 172. (znaki, pamiątki). Gdzież szukać będę Melampa wiernego, Gdzie trop przejmować kochanka wiernego? *Past. Fid.* 81. Zaraz z obozu biegł do przyległego Lasu, przez pole za nią prosto w tropy. *P. Kchan. Jer.* 171. Za nią w jéjże tropy rącze puścił nogi. *Otw. Ow.* 102. der Spur nacheilen. Idź ty wprzód, ja za tobą w tropy *J. Kchan. Dz.* 75. auf dem Fuße, auf der Ferse nachfolgen. Cień wszędzie bieży w tropy ciała. *Past. Fid.* 171. Nienawiść tuż w te tropy idzie za zazdrością. *Teat.* 52. *d*, 80. Ja za niemi trop w trop. *Teat.* 28, 73. Karanie za winą temiż tropy chodzi. *Lib. Hor.* 97. Obróciwszy się, obaczył ucznia tropem idącego. *Odym. Św.* 2, *N n* 3 *b*. Usiłował się tropami odkupiciela. *Birk. Dom.* 129. (drogą, ścieżką jego, *moral.*). Drze się chodzić tropem zabronionym. *Lib. Hor.* 61. Jezus dla nas cierpiał, abyśmy naśladowali tropów jego. *W. Post. W.* 296. Ciągnie ich do naśladowania w tropy, własna potrzeba, jeśli nie wiara w Chrystusa. *Pociej.* 180. Córki w tropy matek swoich wstępowały. *Zabk. Mł.* 148. — §. Trop, [z *Franc. ob.* Tropa 2], zgromadzenie żołnierskie, die Versammlung der Soldaten. Bębnić, trąbić do tropu. *Tr.*

*TROPA, y, *ż.*, z *Franc.*; (*Boh.* tropa; *Carn.* tropa; *Croat.* tropa; *Vind.* trup, mnoshiza), wojsko, die Truppe, das Heer, Soldaten, (*ob.* Trupa). Szwed słysząc o wojsku naszym w Krasnym Stawie, zaraz tropę wyprawiwszy dużą podeń, sam stanie pod Gołębiem. *Tward. W. D.* 2, 171.

*TROPAR, u, *m.*, [z *greck.* 2]; *Eccl.* тропаръ hymn o czynach boskich lub ss., krótko zebranych, eine Art Hymnen. Po psalmach tropar i stychyry spiewane bywają. *Pim. Kam.* 245. *ib.* 86. *ib.* 223. Nietylko tropary, kondaki, ale i insze bywają hymny *ib.* 112. *ib.* 113.

TROPASZCZĘKI, *ob.* Trój—.

TROPIĆ *cz. niedok.*; (*Boh.* tropiti, tropiti *patrare*, *committere*, broić; *Ross.* торопить naglić kogo, поторопить ponaglić, popędzić, торопиться, поторопиться śpieszyć się, pośpieszyć się, торопкій, торопливый śwawy, расторопный szybki, zwinny, (cf. roztropny); *Eccl.* торопъ śpieszność): śledzić, za tropem iść, wittern, ſpüren, der Spur nachgehen; *Bosn.* trasciti, kako i pas; *Rag.* trâxiti; *Croat.* trásim; *Ross.* слѣдничать. Psu ostry węch, gdy tropić ma, największą jedną zaletę. *Pilch. Sen. list.* 2, 242, (*distng.* trapić). TROPICIEL, a, *m.*, który tropi, śledziciel; der Spürer, Nachſpürer; *Croat.* trasitel. TROPISZ, a, *m.*, miano psa gończego. *Ryd.*; Name eines Stauberhundes.

TROROCZNICA, TROROGI, *sub* Trój—.

TROSKA, i, *ż.*, *TROSK, u, *m.*, 1) frasunek, utrapienie, tresktanie; *Boh.* strast, starost (cf. starość), peče (cf. piecza), lopota, (cf. kłopot); (*Sorab.* 1. *trosk *mus araneus*); *Carn.* skerb, (cf. skarb); *Vind.* skerb, maranje, skierb, skerb, skierbet, skerbet, riva, salost (cf. żałość), (tróska, troskie, troski, drosbje = drożdże); *Croat.* skerb, szkêrb, szkërb, paszka (cf. piecza), sztaròszt; *Dal.* briga; *Bosn.* skérb, brigga, tuga (*ob.* *Taga), pecjallenje; *Slav.* briga; *Rag.* pomgna, (cf. pomniec); *Ross.* прискорбіе, Kummer, Sorge, Harm. Więcej *trosku przy większym państwie się znajduje. *Jabł. Tel.* 293. Proszę Muzo, byś go *okwicie czciła Wieńcem witym z nietroski ziela. *Petr. Hor. D* 4. — §. Troska, *herb*; złota strzała, na hełmie skrzydło orle a na nim strzała. *Kurop.* 3, 52. — 2*) Troska, treska, [wiązanka, ein Bund; cf. 2] ryba, *Ross.* треска kablon; n. p. Od troski *junów po gr. jednemu. *Vol. Leg.* 2, 989. Od *trośla wiunów. *Vol. Leg.* 4, 355. TROSZCZYĆ *cz. niedok.*, utroskliwiać, Troskać *contin.*, utroskać, utroskliwić *dok.*, tresktać, frasować, trapić, kłopotać: Kümmerniß machen, bekümmern;

Slov. sužugi; *Boh.* starost dělati; *Sorab.* 2. rožesch; *Bosn.* pecjallıti, sgjallostiviti; *Ross.* печалить, озаботить, озабочу, озабочивать, (тростить, трощу nici skręcać). Nie chciał go o to troskać. *Sk. Dz.* 1105. To utroskało trzecie pytanie Jezusowe Piotra wątpliwego. *Odym. Św.* 2, *N n* 3. W krytycznych tych kraju okolicznościach, naród utroskliwiających. *Vol. Leg.* 8, 631. Podparłem łokciem me utroskane ciemię. *Kulig. Her.* 81. Żywot nasz utroskany. *Odym. Św.* 3, *A* 4. Utroskana a prawie zginiona ojczyzna. *Krom.* 334. Troszczący kogo *Boh.* sužitel, *f.* sužitelkyně. Nie troszcz sobie tym głowy. *Tr.* — Troszczyć się, sich kümmern; *Boh.* saužit se, swjrati se; *Carn.* skerbęti, grimam; *Vind.* skerbeti, preskerbetiſe, sebi perſadievati, ogrimatiſe, pezhatiſe, maratiſe, sebi parſadeti, propreſuvati, kumratiſe, shaluvati (cf. żałować), ſe troſbtat = oczekiwać czego; *Croat.* zkerbiti, szkerbeti; *Bosn.* skerbitise, brinnutise, pobrinnutise, sgjuritise, peciallitise; *Rag.* pomgniti, (cf. pomnieć); *Ross.* печаловать, печалиться, заботиться, забочусь, мяститься, выть, вью ною; *Eccl.* оскръбѣти, скорблю, опечалиться, вѣзботѣти, потужити, сожалѣти, мълвити. Począł się frasować i troskać. *Sekl. Marc.* 14. Nie troszczcie się mówiąc: coż będziem jeść, abo co będziem pić? *Sk. Kaz.* 374. — Utroskanie, frasunek, zgryzota, troska, żal, rupie, Kummer und Noth. Dobrzy czasem utroskanie mają. *Budn. Apopht. L* 2. *Indolentia*, nietroskanie. *Macz.* die Unbekümmertheit, Kummerlosigkeit. TROSKLIWY, a, e, — ie *adverb.*, pieczołowity, *anxius. Macz.*, frasobliwy; *Boh.* strastný, starostliwý, starostný; *Sorab.* 1. kědżbně, merkoyně; *Carn.* skerbn; *Vind.* skerben, poskerbliu, oskerbliu, skierben, skerben, perskerben, teshaun, shalosten, riun, shalojezhen, riunast; *Croat.* szkěrblyìv, pomnik *curator*, (cf. pomny, cf. pomnik); *Bosn.* skerbgliv, skerbnutiv, brisgjan; *Slav.* brixljiv; *Rag.* pomnik, pomnitegliza; *Ross.* скорбный, скорбенъ, прискорбный, озабоченный, заботливый, заботный, попечительный, тщательный, тщательно; *Eccl.* тъщàливъ, тщаливо, тщательнѣ, сѣтованный, сѣтовательный, bekümmert, besorgt. TROSKLIWOŚĆ, ści, *ż.*, pieczołowitość, troszcząca się staranność; *Boh.* strastnost, starostliwost, lopotnost; *Slov.* staránj; *Carn.* skerbnûst; *Vind.* skernaest, skerbnost, oskerbnost, poskerblivost, perskerbnost, perskerblivost, riunost, kumranje, shalost, grimnost, ogrimanje; *Croat.* szkěrblyìvoszt, szkêrbnoszt; *Ross.* заботливость, забота, попеченіе, попечительство, тщательность, тщаливость, die Besorgtheit, Bekümmertheit. Pokazał politowanie nad nędzną troskliwością, która o nim krytycy jego bezprzestannie mieć raczą. *Mon.* 74, 422. TROSZKA, po TROSZE, TROSZYŃKĘ, *ob.* Trocha.

TROT, TROTOWAĆ, *ob.* Trucht, Kłusać.

TRTEĆ, TRTĘCZ, *ob.* Rtęć.

TRUĆ, truł, truje *cz. niedok.*, otruć, struć *dok.*, [Trawić *contin.*, 2]; *Boh.* trawiti (*ob.* Trawić), zgjzwiti, gjzwjm; *Vind.* sadati, savdati, (*ob.* Zadać); *Croat.* trujem, trávim; *Rag.* trùjem, trovatti, otrovatti, strâviti, (cf. strawić, trawić); *Ross.* отравить; *Eccl.* отравою порчу, (тругю, повреждаю; *Ross.* порчу, портить psuć); truciznę zadawać, trucizną zadaną zabijać; vergiften, mit Gift umbringen. Gdy chce wyrok wieczny, i trucizna nie truje. *Min. Aus.* 5. Mężobójcom i trującym część będzie w jezierze gorającym ogniem. *Radz. Apoc.* 21, 8. Truli, struci są. *Pot. Arg.* 236. Trucie, strucie, otrucie; *Rag.* strava, (cf. strawa); *Ross.* окормъ, окормка; *Eccl.* зелейничество, (cf. zielnik). — Truć płód, poronienie czynić, kazić płód. *Cn. Th.* 778. tracić płód, die Leibesfrucht abtreiben. Truje się brzemienna, struła się, abo struła płód niedoszły chcąc. *Cn. Th.* 1156. Truje się płód, poronieniem odchodzi, *abortitur. Cn. Th.* 778. die Leibesfrucht ist fehl gegangen, die Mutter ist darum gekommen, hat mißgeboren, (von Thieren verworfen). — *Poet.* Na głos pański z obłoków ognie wyskakują, Pustynie drżą Arabskie, łanie dzieci trują. *J. Kchan. Ps.* 38. (ronią, poroniają). — §. *Transl. fig.* Truć, trawić, trwonić, kazić, psuć, niszczyć; verzehren, verderben, aufreiben. Pomyślność zbyteczna częstokroć najmężniejsze truje umysły. *Nar. Hst.* 5, 259. Szkoda tu truć pieniędzy. *Pot. Arg.* 252. Nie truj mi serca, które jak liść zwiędło. *Zab.* 13, 360. Zamiast żebyś miała być kontenta, trujesz się niepotrzebną zgryzotą. *Teat.* 9. *b*, 30. Ta materya struła dwie sesye i trzecią zabiera. *Gaz. Nar.* 1, 46. czas truć, niepotrzebnie trawić; *Bosn.* karsmati, dangubiti *terere tempus.* — Każdy dar fortuny troską struty bywa. *Przyb. Luz.* 127. traci z smaku, wdzięczności. — (*TRUCHLA; n. p. Do Truchli i Modzelowskiego nie raiłbym nikogo dobrego. *Alb. na Woj.* 11. Truchla i Modzelowski, rostrucharze, oszukacze, mogą się brać ogólnie za handlarzów oszwabiających). — TRUCHLEĆ, -ał, -eje, *neutr. niedok.*, struchleć *dok.*; (*Boh.* truchliti *lugere, dolere*; *Slov.* truchljm *doleo*; *Sorab.* 1. struchwě tetryczny, struchwoſcż tetryczność; *Vind.* strohliti, strohlivati, strohneti, postrohliti = próchnieć, gnić, strohlivost, strohlitje, strohnetje, strohlenje = spróchniałość; *Bosn.* truhnuti *marcescere*, truhav *marcidus*; *Rag.* trùhli *gravidus*); *Ross.* трусить, трушу, дряхнуть; *Eccl.* дряхлѣти, драхловати, драхльствовати, драселовати, дряселую; siły utracić, słabieć, z sił spaść; die Kräfte verlieren, kraftlos werden. Gdy coraz zadają Nowy ból jemu, krew się święta leje, On coraz bardziej na siłach truchleje. *Odym. Św.* 2, *F f* 4. Siła męska w nas rozkoszami struchlała. *Star. Ref.* 41. Struchleć od rozkoszy musiał, którego boki od cudzej pracy bolą. *Pilch. Sen. gn.* 234. Z więzienia okrutnego wypuszczony, już nie mógł więcej wskórać; lecz z nienagła zawsze truchlejąc, wychorzały skawęczał. *Krom.* 304; (*lento morbo consumptus est*). Struchlały *Ross.* дряхлый, оторопѣлый, дряхлецъ. Ciału struchlałemu lada co zawadzi. *Budn. Cyc.* 32. Temi przygodami majętności giną, stany bogate niszczeją, i familie truchleją. *Birk. o Exorb.* 26. Struchlenie, *Ross.* оторопѣлость otrupiałość; *Eccl.* дряхлованіе, тѫженіє, (cf. tążyć). — Truchleć z bojaźni, strachu, dziwu, zadumienia etc., drętwieć; starren, erstarren, vor Furcht, Verwunderung stannen; *Sorab.* 1. traschu szo, strachuyu szo; *Carn.* skoperneti; *Bosn.* snebivatise, pripadatise; *Ross.* струсить (*ob.* Truś), торопѣть (cf. trup), засуетиться; *Eccl.* утер-

паю, (cf. cierpnąć). Aż truchleję na tę mowę. *Teat.* 6. *b*, 99. Jakże truchlejesz cała, usiądź i uspokój się. *ib.* 38, 125. Blednieją I jakby z pewnej śmierci przed czasem truchleją. *Bardz. Luc.* 113. Trwoży się serce we mnie i truchleje, I ręka czemuś nad zwyczaj słabieje. *Past. Fid.* 280. Struchlawszy na umyśle, omdlewał, że się nie tak stało, jakoby był chciał 1 *Leop.* 1 *Mach.* 4, 27. Gdy pańskiego nie znalazły ciała, zlękły się, i na swych sercach struchlały. *Odym. Św.* 2, *L l* 3 *b*. Za anielskim stał się otrzeźwiony Zniknieniem, orszak z bojaźni struchlały Halabartników, którzy grobu strzegli. *ib.* 2, *M m b*. Widząc to z radości truchleje, I krzyknie: cudo się w tym dzieje! *Zab.* 12, 64. TRUCHLIWY, a, e; *Boh.* truchliwy; bojaźliwy, lękliwy; *Ross.* трусливый, (cf. truś); *Eccl.* дрaселъ, дрaслъ; *Vind.* zagou, zaglou, ängstlich, furchtsam, erschrocken. Serce truchliwe. 1 *Leop. Jer.* 8, 18; *Slov.* truchly, truchliwy *lacrimabilis*; *Sorab.* 1. struchwé tetiyczny.

TRUCHT, u, *m.*, TRUCHCIK, a, u, *m.*, *zdrbn.*: (*Lat. med.* troctus; *Ital.* trotto; *Angl.* trot); kłus, *Germ.* der Trott, der Trab den man reitet; *Vind.* dirja, dirjanje (cf. dyrd, dyrdem, dyrdanie), koniski friedni hod, lohkokorak, bersnokorahna jesda, lohkokorazhenje; *Ross.* развалъ, развалецъ (cf. cwał), трунь truchcik, ступь, cf. stępa. Truchtem jeździć. *Dykc. Med.* 2, 671. Jadąc powoli truchtem. *Kur. Pet.* 7. Niechże już pielgrzym na podjezdka siada I dąży truchtem do wieczystej chwały. *Zab.* 24, 249. *Szym.* Widzą niedźwiedzia, który truchtem ku nim bieży. *Jak. Baj.* 174. TRUCHTOWAĆ, Trotować, *ob.* Kłusać; *Rag.* trussati, kassati; *Bosn.* drussati, kassati; *Vind.* lohkokorazhi, lokokoraknu jesditi; *Ross.* рыскать, рыщу, рыскаю, (cf. ryść). Truchcikiem jeździć *Ross.* трунцою ѣхать. Truchtujący dobrze, dobrze kłusujący, *Vind.* dirjavez, dirjar; *Ross.* рыснетый, рысакъ, рысачекъ.

TRUCICIEL, TRUCIZNIK, a, *m.*, *fem.* TRUCICIELKA, i, *Boh.* trawič, trawička; *Sorab.* 1. yedwatž, zkuzwař; *Rag.* stravitegl; *Vind.* obstrupnik, otrovauz; *Eccl.* отравникъ; co truciznę zadaje drugim, der Vergifter, Giftmischer, die Vergifterinn, Giftmischerinn. Któryż we Włoszech całych truciźnik związany nie był z Katyliną? *Nag. Cyc.* 37. *Czack. Pr.* 2, 33. Truciciel. *Pilch. Sen. gn.* 151. Trucicielka jego, po nim brała sukcesyą. *Teat.* 5, 59. — §. Trucizník, truciznę robiący, przedający, *venenarius*. *Cn. Th.* 1155. TRUCIE, otrucie, *ob.* Truć. — (TRUCIEŃ, *ob.* Truteń, Trąd). — TRUCIZNA, 'TRUCINA, y, *ż.*; *Boh.* trawěnina, otrawa; *Carn.* gift, strup (cf. strup), zhimer, (cf. czmer, ciemierzyca); *Vind.* otrova, strup, giefft; *Croat.* otrova, otròv, chěmer; *Dal.* otrov; *Bosn.* otrov, otrovi, jad (*ob.* Jad), cemer; *Rag.* cemer, òtrov, nâlip; *Ross.* отрава, окормъ, окормка, зелье, (cf. ziele); *Eccl.* порча, отрава, трутизна; rzecz trująca, którą sobie abo drugiemu kto zadaje z jadu, soku, ziół, prochów, (*distng.* jad); das Gift, (womit vergiftet wird). Trucizną kogo gubić. *Sk. Żyw.* 2, 174. I trucizny, które zabijają Od ziół zdrowych swój początek mają. *Past. Fid.* 151. Za truciznę mają Te zioła, co człowieka psują, zabijają. *Zab.* 5, 339. *Koss.* Gdyby kto nosił jad albo truciznę, 'azaliby się nie strzegł, aby tym, którymby dobrze chciał, śmierci tym nie uczynił, iżeby ich nie 'otrawił? *Eraz. Jez. B b.* Kleopatri zadał sobie truciznę przez węże. *Biel. Św.* 37 *b*. Trucizna jadowita. *Biel.* 413. Zmiłuj się, niech mię kto ratuje, Jadowitą truciznę piłem, skutki czuję. *Zab.* 5, 344. *Koss.* Gdy bóg chce, trucizna nie truje. *Min. Aus.* 5. Lekarstwo przeciw jadowi i trucinie wszelkiej. *Cresc.* 466. Na poły z trucina są takie potrawy. *Rej. Wiz.* 49. (cf. z arszenikiem) — *Tr. fig. moral.* Trucizna, Gift. Hańba, jest to wolna trucizna, zabijająca duszę 'czułą. *Teat.* 49. *b*, 81. Trucizna nauki heretyckiej. *Zygr. Pap.* 202. Pochlebstwo, wielka na pana trucizna. *Groch. W.* 567. Trucizna miłości. *Teat.* 49, 107. TRUCIZNIK, *ob.* Truciciel. TRUCIZNOWY, a, e, do trucizny należący, od trucizny, trucizną zaprawny, napuszczony, Gift-. Kulki ogniste, nabite zaprawą dymiącą się, smrodliwą, trucizną zarażoną, zowią truciznowe kule. *Jak. Art.* 2, 95. Truciznowe lekarstwa zamorzyły króla Stefana. *Czack. Pr.* 2, 98. szkodliwe, zabijające, przeciwne.

TRUD, (TRĄD), u, *m.*; *Boh.* trud, trapení *vexatio*, 2) trudnowatost *mentagra*, cf. 'trędowatość, traud *fomes*; *Carn.* trûd, fatyga, *lassitudo*; *Vind.* truditnost, truditje, zapracowanie; *Croat.* trùd, trudenye, fatyga; *Rag.* trûd *labor*, *opera*, trùd, tèxanje, robactwo; [illegible]; *Bosn.* trúd *labor*; *Ross.* трудъ, праца; *Eccl.* троудъ [*labor* 2], трудъ вольный [illegible]; — trud, spracowanie, ustanie sił z pracy; die Ermüdung, Ermattung. Przydawają się też wołom choroby rozmaite, jako są trudy z pracy wielkiej, z gorąca, [illegible], gdy albo jeść nie chcą, albo język dla ochłodzenia wywieszają. *Cres.* 555. — §. Trud, trudzenie, fatyga trudząca, praca ciemiężąca, ciemiężenie, *Sorb.* 2. müja, mücha; *Sorab.* 1. proza, horio; *Vind.* muja, baluvanje, sadievanje, delu, delanje, opravilu, (cf. dzieło, działać, cf. oprawić); *Bosn.* tégh, (cf. ciąg, ciężkość); *Croat.* raunanje, (cf. runąć); *Ross.* мозоль (cf. mozół) надсада, Strapaze, Beschwerde, Mühe, Mühseligkeit. Wojska już strudzonego z sobą wyciągać i nowym trudem mordować nie chciał. *Krom.* 129. Wielki trud *Ross.* многотрудie. Trudem osłabiać *Ross.* надсадить, надсаждать. Nie potrzeba trudu tak wielu ludzi, lepiej tę wojnę skończyć przez jeden pojedynek. *Zał. H. T.* 155. Próżne znoje, trudy, poty, Kiedy fortuna matką być nie chce. *Mon.* 65, 96. Nigdy się trudy i wysługi nasze nie nadgrodzą. *Teat.* 4. *b*, 151. Nie masz nic dobrego bez trudu i kłopotu. *Pilch. Sen. list.* 1, 253. Już też po długim utrudzie, I nam się niebo uśmiecha. *Kniaź. Poez.* 3, 259. Przyjdzie zakończyć życie i życia utrudy. *Przyb. Luz.* 304. Zmąć z krótkim głupstwem staranne utrudy, Słodkoć na miejscu poszaleć trochę. *Hor.* 2, 276. *Kniaź.* Narodził się dla nas syn boży, W to wierz człowiecze pobożny, Iż przez trud Bóg swój lud Odjął dyabłu ze straży. *Biel.* 19, z *Bogarodz.* przez mękę swą. *Sk. Żyw.* 2, 253. (*Ross.* страда ciężka praca, trud, страданie męka Chrystusowa, pasya). Horacyusz w trudach więzienia Moskiewskiego przełożony przez *Petrycego*. Trudu Mo-

skiewskiego księgi pierwsze, napis pierwszéj xięgi od Horacyuszowych *Petrycego.* TRUDLIWY, a, e, — ie *adv.*, trochę trudny; *Ross.* трудненекъ, трудноватый, (*Subst.* трудноватость), etwas mühselig, schwierig. Swiecić się trzeba na prace trudliwe *Jabł. Tel* 327. TRUDNIĆ *cz. niedok.*, trudnym czynić, przytrudniać, zatrudniać; schwer machen, Mühe machen. Wzdyma się rzeka nagle, mętnemi wodami, Przeprawy wszystkie trudniąc i z brodami. *Suszyn. Pieśn.* 3, *K* 4. Uciekając w ciasnych bramach sami się trudnili. *Warg. Cez.* 169. (zawadzali jedni drugim). — §. Trudnić kogo do czego, trudnym go czynić do czego, hamować go od czego: einen zu etwas schwierig machen, ihn davon zurückhalten. Do apostolskiéj téj pracy, (miewania kazań) ani go biskupi urząd, ani senatorska godność nie trudniły. *Nies.* 1, 80. (nie wstrzymywały od niej). — Trudnić sobie co, trudnić się w czym, trudności czynić, Schwierigkeiten machen. *Tr.* — §. Trudnić kogo czym = zatrudniać go czym, trudność mu czym czynić; einen womit beschweren, Beschwerde machen, belästigen. Niespokojność moja nie trudni Wc Pana bynajmniéj. *Teat.* 11, 29 (nie obchodzi go). — §. Trudnić się, zatrudniać się, zająć się jakim trudem, jaką pracą, sich womit beschäftigen; *Bosn.* truditi, djellovati, tersgjati, poslovati *laborare, opus facere*; *Ross.* трудиться, потрудиться, труждуся, *vulg.* тружусь. Robić jest trudnić się pracą. *Pam. Warsz.* 3, 313. *Niemc.*, *Rag.* trudnîk, truudnik 1. *patiens laboris,* 2. *agricola*; *Bosn.* trudnik; *Ross.* тружающійся pracujący; *Eccl.* троудникъ, который трудами своими пищу промышляетъ pracownik, wyrobnik, na chleb pracujący; злотрудникъ, во зло употребляющій труды свои co złe broi, (cf. złoczyńca, złodziej). троудолюбникъ pracowity, троудолюбие pracowitość. Nie wierzę, aby Władysław nie uprzątnąwszy zupełnie domowych rzeczy swych, odległą i niepotrzebną trudnić się miał wojną. *Krom.* 112. TRUDNO *adv.*, nielacno, z trudem, z pracą, z ciężkością; *Rag.* trûdom, truudno; *Ross.* трудно, натужно, затруднительно, schwierig, schwer, nicht leicht. Chcącemu nic nie trudno. *Pbt. Arg.* 73. Trudno się śmiać, gdy co dolega. *Cn. Ad.* 1177. Trudno to dochować cało, na co ich godzi niemało. *Cn. Ad.* 1177. Trudno wiele i dobrze mówić. *ib.* Trudno zataić co nowego. *ib.* 1178. (szydło w worze). Trudniéj czasem upor zwyciężyć na rzeczy mniejszéj, niżli na téj, gdzie o zdrowie idzie. *Star. Ryc.* 39. Acz od ciebie do gruntu zniszczeni, jednak ci za złe mieć trudno mamy i winować cię nie możemy. *Biel.* 262. (z trudnością, z ciężkością nam przychodzi). Trudno ma wóz dobrze iść, kiedy jeden stary wół ciągnie dobrze sasa, a drugi młody do lasa. *Gil. Post.* 127. (niepodobieństwo, niepodobna). Nieswornę woły trudno mają wóz ciągnąć. *ib.* 111 *b.* (nie pociągną go). — §. Trudno o co, ciężko o co, rzadkie co; es ist schwer um etwas, etwas ist selten. Teraz nam o Zamojskich, Strusów, Chodkiewiczów, I innych zacnych ludzi, w tej ojczyznie trudniéj, Niżli o Nalewajków, Pawluków, Chmielnickich. *Opal. Sat.* 57. — *§. *Natrudniéj raz z drogi prawdy spaść; potym im dłużej 'ścia, tym dalej w las. *Smotr. Ex.* 91. (najgorzéj, najniebezpieczniéj, niemasz ratunku). — *Absolute, ex abrupto*: Trudno = darmo! co robić! es ist umsonst! was ist zu thun? leider! Należało mi się być karmionym do śmierci kosztem publicznym; ale nie miałem tego szczęścia, trudno! *Zab.* 3, 188. — Z trudna, *strudna *adv.*, trudnym sposobem, z trudnością, nie bez trudności: nicht ohne Schwierigkeit, mit vieler Mühe. Tak walne było niebezpieczeństwo, że mu wojsko z trudna zabiedz mogło. *Vol. Leg.* 3, 466. Żona, jeżeli nie będzie dobra, strudna będzie mógł być dobry rząd w domu. *Petr. Ek.* 17. Przewrotni z trudna bywają naprawieni. *Birk. Dom.* 163. Z trudna naleźć się mogą podobni przyjaciele. *Wys. Kat.* 73. Z trudna mieć mogła, aby ją kto nawidził. *Wys. Kat.* 181. Turcy między sobą są obyczajni, jak z trudna na dworze Francuzkim. *Kłok. Turk.* 39. (jak łepiéj nie można). — §. Trudno mi, zabawiony jestem. *Cn. Th.* 1155. ich bin beschäftigt, habe zu thun, habe keine Zeit. — *§. Trudno —, w składanych słowach Cerkiewnego dyalektu wyraża się przez *Ross.* неудобо-, (cf. niedoba). *Trudnochodny, *Eccl.* неудобоходный *inaccessus, invius* *Trudnodzierżny, *Eccl.* неудободержимый. *Trudnopojętny, *Eccl.* неудобопоятный. *Trudnoprzyjętny, *Eccl.* неудобопріятный. *Trudnoprzyrodny, *Eccl.* неудобоестественный, *Graec.* δυσφυής, *difficilis naturae.* *Trudnoruchy, *Eccl.* неудободвижный, *difficilis motu.* *Trudnouleczny, *Eccl.* неудобоцѣлителный, неудобоисцѣлимый. *Trudnoużywalny, *Eccl.* неудоботребительный. *Graec.* ἄχρηστος *Trudnowidzialny, *Eccl.* неудобовидный, неудобозримый, *difficilis visu.* *Trudnowypytalny, *Eccl.* неудобоизпытный. *‡TRUDNOMOWNOŚĆ, ści, *ż.*, n. p. Krótkomowność, trudnomowność; *Graec.* ἡ βραχυλογία, σκοτολογία, *brevis esse laboro, obscurus fio.* *Cn. Al.* 365. schwerer Styl, Schwerredenheit. *Adject.* TRUDNOMOWNY, a, e, — ie *vel* — o *adverb.* TRUDNOŚĆ, ści *ż.*; (*Boh.* trudnost = smutek; *Carn.* trudnost *lassitudo*; *Vind.* trudnost, obtrudnost, truditnost, truditje, otrudnost, strudenje = strudzenie, utrudzenie, trudnost, vganost *lassitudo*, vtrudlivost = pracowitość; *Ross.* трудность, затрудненіе (*ob.* Zatrudnienie), мудрость, (*ob.* Mądrość); niełacność, ciężkość; *Vind.* teshlivost, die Schwierigkeit. Trudność ustąpi, gdy wola przystąpi. *Cn. Ad.* 1178. (chcącemu nic trudnego). Trudność jaka daje szacunek rzeczom. *Lach. Kaz.* 1, 175. Trudność jest chwały nieśmiertelnéj matka. *Mon.* 71, 550. Rozkosz, którą z trudnością kto dostał, najsłodsza. *Min. Ryt.* 4, 168. Nie litować, ani kosztu, ani trudności swojéj. *Rej. Post.* *F f f* 5. Trudność mam, trudności zażywam, *sudo.* *Cn. Th.* 1155. Jako się będziesz pocił, jaką będziesz miał trudność! *ib.* Zadawać komu trudność, czynić mu trudność. *ib.* — *Aliter:* Pięknością swoją siłu białychgłów i oczom i myślom czynił trudność ten młodzieniec. *Warg. Wal.* 134. subjekcyą, ambaras, zawrot głowy; er machte ihnen Ungelegenheit, setzte sie in Verlegenheit. — Trudność, bieda, ucisk; Noth, Gedränge. Przywiedziony do ostatniéj trudności, musiał się ukłonić. *Kłok. Turk.* 78. Przyszlibyśmy byli do trudności wielkich, by on nas nie ratował.

Warg. Radz. 159. Ktoby potwarliwie na kogo żałował, czymby obwinionego do trudności albo więzienia przywiódł, ma być karan. *Szczerb. Sax* 174. — Trudności, niepokoje, kłótnie; Zänkereyen, Streitigkeiten, Unruhen. Nie należy komu bez przyczyny trudności skargą zadawać. *Karnk. Kat.* 365. Szlachta o grunty wielkich trudności *między sobą zażywają, i ztąd morderstwa *między niemi bywają. *Biel.* 434. Polacy wnet zbrzydzili sobie trudności, które na nich za panowania wojewodów gwałtem wielkim przypadały. *Krom.* 51. TRUDNY, a, e; *Boh.* trudny, truchliwý *tristis, moestus*; *Vind.* truden otruden *lassus, fatigatus*, (vtrudliu = pracowity); *Croat.* trúden *fessus, fatigatus*; *Rag.* truudni, truudan *anxius*, trudonòssan *aerumnosus*; *Bosn.* trudan *lassus, laboriosus*; *Ross.* трудный, затруднительный, натужный, натужно, надсадный, мозольный (*ob.* Mozolny), мудреный (*ob.* Mądry); niełacny, ciężki do uskutecznienia, schwierig, schwer, nicht leicht. Trudna to rzecz, sprawa; nie wiedzieć co tu począć. *Cn. Ad.* 1175. Trudne a ciężkie jest jarzmo świata nędznego tego. *Rej. Post. C a* 5. Trudna, *ellipt., scil.* rzecz, n. p. to trudna, das ist schwer, etwas Schweres, eine schwere Sache, ein schwerer Umstand. Trudny do zrozumienia, schwer zu verstehen. Trudna to gadka, kwestya, pisanie, mowa. *Cn. Ad.* 1174. Onych trudnych a skrytych rzeczy, których rozumem sięgamy, nie może prosty człowiek łatwie pojąć. *Orzech. Qu.* 187. Trudny przejazd, trudne przejście; schwere Passage, Durchfahrt. Ujechaliśmy trzy mile drogą trudną i kamienistą. *Warg. Radz.* 119. Wszędzie tam w tych górach jest kraj trudny, pusty, nie wlezie tam na górę opiły chłop. *Biel. S. N.* 16. Medea barana z złotą wełną zawiesiła w ciasnym a trudnym miejscu między dwiema *skałoma na morzu. *Biel. Św.* 9 *b.* (w nieprzystępnym miejscu). Bardzo trudny *Ross.* наоготрудный. — *Similiter:* Czasy trudne, ciężkie, schwere Zeiten. Lata te nasze są żelazne, skaliste, twarde, trudne, których nieladajako pożyć, już tu wszystko jak z kamienia kował. *Podw. Wroż.* 24. Arfo złocista, uciecho świętego Króla psalmisty, w trudne czasy jego, Kiedy przed Saulem z tobą samowtóry Uciekał w góry. *Groch. W.* 598, (*Ross.* трудовый dorobkowy). — §. Trudny do czego, niełacny, niesklonny, nieprędki, nieochoczy do czego, niegotowy; unlustig zu etwas, schwer. Komu kiedy Jezus był trudny ku wspomożeniu. *Biał. Post.* 236. Jeśliby w tych rzeczy wypełnieniu niedbali abo jakkolwiek trudni byli, tedy ich dla takiéj wzgardy rozkazów naszych klątwom poddajemy. *Herb. Stat.* 148. Żydzi w początku trudnemi się czynili w popisaniu. *Biał. Post.* 68. Prosiła ojca, aby ją do grobu bożego posłał; na co trudny był ociec, nie mając innego dziecięcia. *Sk. Żyw.* 1, 16. Trudny człowiek, nieludzki, nieuproszony, nieuczynny. *Cn. Th.* 1155. nieużyty, twardy, ein harter Mann. Ciężki a trudny człowiek, *durus et ferreus. Macz.* Bałem się, iżeś człowiek trudny. *Sekl. Luc.* 19. (dziwny, surowy, srogi. *ib.*; dziwaczny, niedogodzony). Oj to kobieta bardzo trudna! *Teat.* 41. *c*, 305. schwierig, spröde, unerbittlich. TRUDZIĆ, *TRUŻYĆ [z *rusk.* 2], *cz. niedok.*, strudzić, utrudzić *dok*, utrudzać *contin.*; *Boh.* truditi, unawiti, (trauditi se *dolore affici*); *Vind.* vtruditi, truditi, struditi, otruditi, obtruditi; *Carn.* truditi, trudèm; *Croat.* truditi, trúdim, utrudújem, utrugyuejem; *Dal.* utrudivam; *Rag.* utrûditi, trúditi tkoga, vztrûditi, otrûditi, iztruditi; (*Bosn.* truditi *laborare*, truditi, nebaviti *occupare*); *Eccl.* трѹждати; *Ross.* трудить, утрудить, утруждать, затруднить, затрудняю; mordować kogo, fatygować, trapić; einen müde machen, ermüden, belästigen, bedrängen. Przy roli członki do upadłéj trudzę. *Przyb. Ab.* 117. Wszelkie roboty ręczne ciężkie i utrudzające. *Mon.* 67, 156. Praca nieustanna rozmaitemi utrudzając sposobami, przytłumia żywość myśli. *Mon.* 71, 596. Czyż bez utrudzenia chcesz przyjść do pociechy! *Sk. Żyw.* 1, 19. (bez prace nie będą kołacze). Nie ważyli sobie żadnego strudzenia. *Rej. Post. H h* 5. (największe trudy za nic mieli). Hetman mając już i siły strudzone i konie ustawiczną pracą wycieńczone.... *Tward. W. D.* 20. (zrobione, skołatane). Ulisa towarzystwo długo strudzone. *Zab.* 8, 227. Wojsko długą drogą i ustawiczną pracą strudzone. *Krom.* 129. Przyszedłem gościem w dom twój, a nie dałeś wody na moje strudzone nogi. *Ocz.n. Św. Z b.* Utrudzony; *Boh.* ustalý, (*ob.* Ustać). Dalekie trudzenia przez przykre góry, zagęszczone lasy. *Krom.* 27. Strudzić się, utrudzić się, *Vind.* se obtruditi, vgnatise, se vtruditi, se struditi; *Ross.* затрудиться; ermüden, ermatten. Biegnąc dzień i noc na koniu, mocno się strudził. *Teat.* 8 *b*, 42 (*Pot. Syl.* 254 trupał się). Pracują się młodzieńce i trudzą się. *Radz. Jes.* 40, 30. Żadnym rozkazem twym się nie utrudzę, Będąc powolnym w najmniejszej usłudze. *Mon. Lyr.* 2, 126. Nieutrudzony, nie do strudzenia, niezmordowany; *Eccl.* неутружденный, *indefatigabilis.* Całowaniem nóg i witaniem starego strudził. *Sk. Dz.* 1180. Nigdym nie chciał o tym trudzić czoła. *Kulig. Her.* 48. głowę sobie łamać, mordować sich den Kopf brechen. Strudzenie, mordowanie, sfatygowanie, trud; *Boh.* ustalost, (*ob.* Ustać); *Vind.* strudenje, otrudnost, trudnost, vgnanost, prepadnost, obtrudnost, die Ermüdung. Przyłoż to ziele na nogi, które bolą z chodzenia wielkiego, a oddali strudzenie. *Sienn.* 2. Trudzić, trużyć ciało, martwić, trapić, den Leib kasteyen. Myśmy tu przyszli grzeszne ciało trużyć Ażci oprócz trużenia jako widzę, już tu Dostąpimy z łaski twéj Ruskiego odpustu. *Zimor. Siel.* 218 *et* 155. — §. Trudzić, hamować, krępować; hemmen, fesseln. Strudzili pętem nogi moje. *Budn. Ps.* 105, 18. Stef na bóg wzbudził, aby Moskwy hardość strudził. *Kmit. Spit. A* 2.

TRUFLA, TROFLA, TARTOFLA, i, *ż.*, *Germ.* die Trüffel; *Gall.* trufle; *Ital.* triffolo, tartuffo; *Boh.* hljwa, laneyš; *Bosn.* taratufali, taratufao, orasejàk, gomogljka, gbgniva; *Rag.* gomoghkka, orasejàk; *Ross.* трюфель; *gatunek tuber*, gatunek bedłki kulkowéj, znajduje się w ziemi; podłużne bywają od ludzi zażywane. *Kluk. Dykc.* 2, 101. Tartofle, trófle, do zaprawy wielu potraw w kuchni potrzebne. *Wiel. Kuch.* 430.

TRUJĘ, *ob.* Truć.

TRUKAĆ *ned. niedok.*, głos trukawki wydawać, wie eine

Turteltaube trommeln, girren, turteln; (*Ital.* tortorare). Trukają na wyniosłym trukaweczki dębie. *Kchow.* 108. *Banial. J* 3. Trukanie; *Ross.* воркованie, (cf. worek, cf. warczeć). TRUKAWKA, TURKAWKA, i, *ż.*, TRUKAWECZKA *dem.*; *Hebr.* תור thor; *Lat.* turtur; *Ital.* tortora; *Angl.* turtle; *Wallach.* turtura; *Alban.* tartul; *Germ.* die Turteltaube; *Sorab.* 1. tuyawka, tujawka; *Slav.* kumria; *Ross.* зоркотунъ, воркунъ, воркотунья, воркуня. Dzikie sinogarlice zowią trukawkami. *Haur. Sk.* 129. Turkawka *columba turtur*, od głosu tak nazwana, mniejsza od gołębia. *Zool.* 226. Trukaweczki trukały. *Banial. J*, 3 *b.* Wzdychają trukawki, gruchają grzywacze. *Zab.* 12, 373. Kwilna turkawka. *Zab.* 13, 173.

TRUKCZASZY, ego, *m. Vol. Leg* 5, 170, TRUKSES, stolnik, *Germ.* der Truchseß, (*ob.* Adlg.), Tafeldecker. Gdy przemija trukczaszy, więc go nie hamujesz, Półmiski napojem w oczy nie brakujesz. *Bach. Ep.* 20.

TRUN, *ob.* Tron.

*TRULICA, y, *ż.*, TRULICZKA, i, *ż.*, *demin.*; *Boh.* trublice, trublička; skrzynka, skrzyneczka; Oberd. die Truhe, das Trübel, eine Kiste, ein Kästchen. Mojżesz, dzieciątko, w truliczce był zaniesiony do Nilu. *Gil. Post.* 254. TRUMNA, TRUNA, *TRUNNA, y, *ż.*, TRUNIENKA, TRUNIENECZKA, i, *ż.*, *dem.*; (*Boh.* trubla, trublice; *Slov.* trubla, škryně; *Vind.* truje, Obsächs. Trube; Ob d. Trube skrzynia,; niby to skrzynia, w której umarłego chowają, der Sarg; *Boh.* umrlej trubla, rakew, rakwe; *Slov.* trubla; *Sorab.* 1. każcž; *Sorab.* 2. kaschcž, kaschcžik; *Croat.* trùga, lesz, (cf. łoże); *Vind.* merlizhna trugla, mertvezhki liefs, sharg, mertouska skrinja; *Carn.* shèrg, sharg; *Slav.* grobniza, lies; *Ross.* гробъ, гробокъ, гробница, колода, cf. grób, cf kłoda). Trumna kości świętych *Ross.* рака. Trumna, łóżko umarłego. *Klok Turk.* 160. Truna każdego najpewniejsza miara. *Cn Ad.* 272. (grób i największego zmierzy). Już już popioł z niego, tak wielkiego Achila, co ani trunieneczki lichej napełniło. *Żebr. Ow.* 313. Mieści się człowiek wyniosły i dumny W kilku tam deskach trzyłokciowéj trumny. *Mon.* 70, 598. Młode członeczki jéj w trunienkę schowali. *Zbil. Dr. H* 1. Truna abo pogrzeb jego piekło ze wszystkiemi okrucieństwy wiecznemi jego. *Rej. Post.* V y 2.

TRUNĄĆ *med. jedntl.*, pisnąć, bąknąć, tchnąć, gębę otworzyć; *Boh.* ceknauti, cekni, cknauti, cknu; *Croat.* chmergnuti, chmergam; *Bosn.* romoniti, govoriti napo iezika; (*Ross.* труниrь szydzić, drwić, тронуть ruszyć, тронуться ruszyć się), einen schwachen Laut von sich geben, mucksen. Darmo niebogi od swojéj zguby zmykały I trunąć nawet nie śmiały. *Kniaź. Poez.* 3, 111. Zdechli wszyscy, żaden ani trunie. *Pot. Arg.* 63. Nikt nie rozdziewi gęby, Żaden nie trunie, żaden się nie ruszy, Tylko że się kęs rusza serce w duszy. *P. Kchan. Jer.* 146. *Zimor. Siel.* 163. *Min. Ryt.* 4, 58. *Pilch. Sall.* 314. Trunienie, bąknienie, das Mucksen, cf. truś, truśka.

TRUNECZKA, *ob.* Truna.

TRUNEK, nku, *m.*, *TRANK, u, *m.*, TRUNECZEK, czka, *m.*, *demin.*, z *Niem.* der Trunk, Trank; picie, das Trinken, der Trunk, (cf. *Graec.* τρύξ, *G.* τρύγος); napój do picia, to co piją, napitek; das Getränke, der Trunk; *Boh.* trank, trunk, napog; *Sorab.* 2. trunk, trunaschk; *Vind.* trunk, pitje, pilifh, piazha, popilu, pialu, pivu, piva (*ob.* Piwo), pitek, popitek, ispitek, napitje, pijenje, popitje; *Croat.* pilo, napitek, pitvina; *Slov.* pîtje; *Ross.* пойло, (cf. poić); *Eccl.* пиво, питие, напитокъ. Korzenie te warzone, a trunkiem abo jedzeniem używane, womity czyni. *Syr.* 1484. Nie źle przy żalu trunek, Nie taki, który obrzydle Przemienia człowieka w bydlę, Taki jednak co ochoczy, Wzmaga, cieszy a nie mroczy. *Kras. List.* 34. Dobry trunek na frasunek. *Bach. Ep.* 64. *Żegl. Ad.* 62. *Perz. Lek.* 261. *Mon.* 76, 832. Wzmacnia mi siły truneczek miły. *Teat.* 54. *b*, 8. Truneczek mierny nie zawadzi. *Prot. Par. B* 3 *b.* Trunek odmieni zdanie i mowę trzeźwego. *Cn. Ad.* 1178. Trunkiem się wielkie dusze upodlały, Leszków i Mieszków, on na złe przemienił. *Kras. Mysz.* 98. Człowiek może zbytecznie tutuń kurzyć, pić trunki, tabaki zażywać, że mu się od tego wstrzymać niepodobna. *Mon.* 69, 176. Zwyczajne u nich trunki: wino, piwo, jabłecznik, gruszecznik, miód i t. d. *N. Pam.* 4, 1. Wiśniak, malinnik, lipiec, miód, wszystkie bardzo przyjemne trunki. *Xiadz.* 77. Chłodzący trunek, n. p. limonada, orszada *Eccl.* хладопитие, студенопитие, холодное питье. Trunek pijany *Eccl.* оловина, питие велкое хмѣлное кромѣ вина винограднаго. Trunek upajający człowieka jest płynem, który złączony z krążącą w żyłach naszych cieczą, nową w nerwach sprawuje drażliwość. *N. Pam.* 10, 65. Białogłowski trunek, woda lub tażbierek. *Żegl. Ad.* 16. Trunki robione w browarach i gorzelniach, bywają za zwyczaj przedawane po karczmach. *Świtk. Bud.* 285. Beczkę potym i drugą wystawia im trunku.... *Pot. Zac.* 206. Trunek ty jeno dobry daj, o kubek srebrny nic nie dbaj. *Cn. Ad.* 1179. Naczynie, kubek do trunku (*Vind.* pitna posada, pialze, piuneza). Piwo Gdańskie jest więcéj lekarstwem, niżli trunkiem. *Syr.* 946. Trunek na rozstaniu, na walecie, po biesiedzie abo na noc, *poculum somtalis.* *Cn. Th.* 1156. Abschiedstrunk, Schlaftrunk u. s. w. — §. Trunek, tyle napoju, ile się na raz pije; so viel man mit einem Trunke zu sich nimmt, ein Trunk. Wódka z powoju suchotnym po trunku rano i na noc używając, bywa ratunkiem. *Syr.* 1324. Piwa Gdańskiego jeden trunek więcéj uczyni w ciele dobrego, niżli półgarca pospolitego. *Syr.* 946. Piwa tego dobry trunek do garnca pospolitego piwa wlać, uczyni go smacznym. *ib.* Ruty warzonéj rano i na wieczor pić po truneczku miernym, kaszel uśmierza. *Syr.* 526. Przy obiedzie pierwéj jeden abo dwa trunki piwa wypić, potym zaś winem przyłożyć. *Sak. Probl.* 193. Kazał mu za zdrowie pana swego wypić; a tak, kiedy kilka sporych trunków uczynił.... *Gorn. Dw.* 153. ein Paar tüchtige Züge thun. — §. Trunek, trank aptekarski, ein Tränkchen aus der Apotheke. Lekarze ku zdrowiu Alexandra na jeden syrop albo trank zezwolili. *Kosz. Lor.* 88. Uczony lekarz plastrami albo tranki niezdrowie uleczyć może. *ib.* 84 *b.* Żaden mi już lekarski nie pomaga tru-

nek, Ni żadna rzecz, co chorym przynosi ratunek. *Zab.* 8, 391. *Koryt.* Na dychawicę uczyń trank z gwoździków, a wléj koniowi w gębę. *Cresc.* 535. Trunek miłości, pójdź za mną, zadanie miłości, *philtrum. Volck.* 702, *Eccl.* блудопитие. — *Botan.* Trunk, n. p. jeleni etc., *ob.* Trank. TRUNKOWY, a, e, do trunku należący, Trink=, Getränk=. Beczki, kufy, antały i inne trunkowe naczynie. *Vol. Leg.* 7, 632. Trunkowy człowiek, trunkom oddany, pijak, opój; ein Trinker, Trunkenbold. Chirurg wojskowy, zdrowy, nie trunkowy, przy tej operacyi w konwulsye wpadł. *Krup.* 5, 378.

TRUNIENKA, *ob.* Truna. TRUNNY, a, e, do truny należący, Sarg=. *Cn. Th.* 1156, *Ross.* гробный, гробовый, (*ob.* Grobowy). Trunny stolarz, *trunodziéj *Ross.* гробоздатель.

TRUP, u, *m.*; (*Boh.* traup *stipes*, *caudex*; traup, trauda *fucus*, *ob.* Trąd; *Slov.* trúp, trúd, traupský *barbaricus*, traupstwj barbarzyństwo; *Sorab.* 1. trup strup; *Carn.* truplu *cadaver*; *Vind.* truplu, telefni penj = tułub ciała; truplo, mertvu truplu *cadaver*, trupizh = kaleka, strupiti = złamać; *Bosn.* trup, tjelo bez glave *truncus*, 2. trup, trupina od duba *caudex*, 3. ...; *collapsus*, trupnuti, truppiti *prosternere*; *Rag.* trup *truncus*, *proprio degli animali*, trúp, truppina *tronco*, *caudex*, trup *corpaccio* = cielsko, trúp, trupina *mensa laniena* = jatki; *Croat.* truplo *corporis truncus*, trup, peny = pień, trupina *basis currus vel rotae*, raztrupávam *confringo*; *Dal.* trup = pień, trupina = oś; [*Eccl.* троупъ *cadaver*, троупие *corpora* 2]; *Ross.* трупъ *cadaver*, ścierw, трупоразъятie anatomia, трупорѣшина dub' w drzewie, wygniła dziura; cf. *Germ.* ſtrupfen); trup ciało zmarłego, der Leichnam, ein todter Körper, ein Todter; *Boh.* mrtwina, umrlčina, umrlina, umrlec, mrcha, mrtwola; *Slov.* umrli, umrlina; *Carn.* merlizh; *Vind.* merliz, mertvu tellu, (mertvo *cadaver*); *Croat.* truplo, mërtvo telo; *Bosn.* telesina, mrriçina, mrritvo tilo; *Dal.* marczina; *Slav.* mêrtvac; *Ross.* мертвецъ, (мертвечина ścierw); [*Valach.* trupu = ciało 2]. Ciało bez krwi trupem jest, krew' bez ciała posoką. *Hrbst. Odp. K k b. Gil. Kat.* 355. Ostre żelazo w piersiach utopiła i trupa onym sługom nieczystości zostawiła. *Sk. Żyw.* 92. — (Trup [*general. obsol.* ciało, der Körper, n. p. Gdyż i ciało albo trup zostawa przy swych demensyach albo rozmierzeniu. *Pow. d. Wężd.* 68]; — *ideo* Trup 2], choć znaczy umarłe ciało, ma w czwartym przypadku *in Accusativo* trupa. *Kpcz. Gr.* 126). — Znalazł *trup (trupa) jego porzucony na drodze, a lwa przy trupie, a przecię nie jadł lew trupa; a tak podjął on trupa tego, i odwiózł, i położył trupa jego w grobie swym. *Budn.* 1 *Reg.* 13, 30. (*honestius dicitur* ciało). Zjęli trupa jego z krzyża. 3 *Leop. Jos.* 8, 29. (ciało jego. 1 *Leop.*). W tak wiele sztuk szło Ormundowe ciało I inszych jego, żc trupa nie miało. *P. Kchan. Jer.* 539. *Trupowie polegli na górze. *Budn.* 1 *Chron.* 10, 1. *W. Jos.* 37, 36. Nazajutrz przyszli zewłóczyć trupów. *Budn.* 1 *Chron.* 10, 8. (zabitych, poległych). Jesteśmy jak trupowie śmierdzący. *Baz. Hst.* 204. — *Pleonast.* Po śmierci trup ciała jego rozerwanego na pewnym miejscu pogrzebli. *Zygr. Pap.* 15. — Trupem paść. *Zab.* 12, 405. *Koss.* ledz, lęgnąć; todt hinfallen, bleiben. Nie jeden od biegania trupem padł na miejscu. *Teat.* 8, 77. Gdzie tylko poskoczy, Wszędzie trupem padają, wszędzie krew' się toczy. *Hor.* 2, 15. *Min.* Niech trupem padnę, jeśli się tego dopuszczę. *Teat.* 29, 128. *et* 46, 15. Trupem kogo położyć *Tr.* einen todt hinstrecken. — § *Collectiv.* Pełno na krwawym trupa legło bojowisku. *Zab.* 15, 49. pełno trupów, zabitych: voll Leichname, Erschlagene, Todte, Gebliebne. Nuradyn mnogiego trupa na placu zostawiwszy, sromotnie uciekać musiał. *Karp.* 4, 27. — §. *Tr. assimil.* Blady jak trup. *Przyb. Ab.* 225. Piotrowin: *Slov.* wihleda gako smrt: (cf. *Ross.* ...). — *Transfertur ad sensum ...*, *sed vituperii vel probri sensu:* Trup eine kalte Leiche, ein Ausgemergelter, Abgelebter, eine Leiche, (*ob.* przytrupiały starzec). Opętany trup. *Teat.* 24. c, 109. Jakiego mi frasunku ten trup mój narobił! *Teat.* 42. d, d. *Murcus*, leniwy, zgniły, trup, bojaźliwy. *Macz.* — (TRUPA, y, *ż.*, z *Franc.*, trupa komedyantska. *Teat.* 39, 260. kompania, towarzystwo aktorów i aktorek; eine Truppe, Schauspielergesellschaft, cf. trupa, *Vet.* trup = nalewka, banda). — *TRUPAC kogo *cz. niedok*, (cf. trapić), trudzić kogo, molestować, niewczasować, ... incommodiren, beschwerlich werden, beschweren. Córka twoja już umarła, nie trupaj mistrza. *Sekl. Luc.* 8. (nie trudź nauczyciela. *Bibl. Gd.*). Trupam się, *concutio corpus*, *e. gr. via deterrima. Cn. Th.* 1156. Panie nie trupaj się; *Graec.* κύριε μὴ σκύλλου. *Luc.* 7, 6; nie zadawaj sobie pracy. *Bibl. Gd.* nie fatyguj się. TRUPEK, pka, *m.*, *dem. Nom.* trup, ein kleiner Leichnam. Małe trupki chłopiąt zrąbane na ćwierci leżały. *Przyb. Ab.* 94. TRUPI, ia, ie, TRUPIASTY *Cn. Th.* 1156; *Boh.* umrlčj; *Rag.* mertvački; *Ross.* мертвенный, трупный: do trupa należący, Leichen=, Todten=. Nie zrzynając, ogniłe i pół trupie ciała Léczył, że się nie wiedziec gdzie rana podziała. *Jabł. Tel.* 254. halbe Leichen, halbtodte Körper. Trupie zimno ciągnie się po całym ciele. *Stas Num.* 2, 154. Trupia bladość *Otw. Ow.* 151. Trupia twarz, trupiasta, szpetna; ein Todtengesicht, Todtenkopf. Trupia głowa; *Vind.* mertouska glava, lubanja (cf. łeb), glubanja, ſmertna glava, kalvaria, (cf. kalwarya); ein Todtenkopf. — *Hist. nat.* Trupia główka, *atropos*, motyl zmierzchny, jeden z większych, na grzbiecie wydaje się znak trupiéj główki. *Zool.* 143. ein Schmetterling, der Todtenkopf. TRUPIEĆ, TRUPIESZEĆ *neutr. niedok.*, trupem się stać, drętwieć; *Ross.* исколѣть, (cf. kołem stanąć, słupieć); starren, erstarren, wie eine Leiche. Gdy serce pleura przestrzeli, całe trupieje ciało. *Bals. Niedz.* 1, 496. Leżałem w bolach stękając strupiały. *Przyb. Ab.* 120. Blada śmierć już usiadła z kolorami swemi na twarzy strupieszałéj. *Jabł. Tel.* 281. Trupieje z strachu. *Morszt.* 59. (słupieje, cf. truchleję). Po źle wyleczonéj febrze ludzie czują trupienie po całym ciele, pod ów czas, w którym paroxyzm bywał. *Krup.* 5, 561. TRUPISKO, a, *n.*, brzydki trup, ścierw, ein häßlicher todter Körper. Śmierdzi to trupisko. *Jak. Boj.* 174. **TRUPOKUPIEC, pca, *m.*, **TRUPOKUPCA, y, *m.*, trupa wykupu-

jący od nieprzyjaciela, n. p. Pryam trupa Hektora, der einen Leichnam auslöset, Leichnamskäufer. I ty trupokupcze sam polężesz. *J. Kchan. Dz.* 80. — §. Trupa przedający, der Leichnamsverkäufer. Pelid Hektora na placu położywszy, trupokupcą został. *Zimor. Siel.* 273.

TRUŚ! TRUŚ! wołają na indyki, na króliki, so werden die Truthühner, Kaninchen u. s. w. gerufen.

TRUŚ, ia, *m.*, TRUSIA, i, *m.*, TRUŚKA *dem.*; *Ross.* трусъ, трусея, трусиха, (струсить serce stracić, cf. truchleć); tchórz bojaźliwy, ani trusie, niewiniątko; ein feiger, furchtsamer Mensch, der das Maul nicht aufsperren kann, ein unschuldiges Geschöpfchen, die liebe Unschuld. Widzi się na oko truśka, a w rzeczy saméj największy złośnik. *Teat.* 22. *b*, 120. Żołnierz nie stąpi bez figla, a najgorsze bywają te ciche i ponure trusie. *Teat.* 21, 85. Z panami ni trusie umilknął. *Wad. Dan.* 70. Stoi przy murze, gdyby trusia, cały zbledniały. *Teat.* 25 *c*, 104, (cf. jak miłosierdzie w murku). Gdy z szkoły wyszedł, był jak aniołek, siedział zawsze jak truśka, od kobiet uciekał. *ib.* 29, 88. — *Fem.* TRUSIA; n. p. Nic tu po kocich komplementach, trzeba owszem łaskawą być trusią. *Teat.* 16. *b*, 128. Nasza Elżusia, Jak żeby to nie o niéj, stoi gdyby trusia. *Tręb. S. M.* 111. Ty widzę, coś smutna; czegoż to sobie założywszy ręce stoisz jak trusia? *Kras. Poez.* 3, 187. Słuchaj, moja trusiu! *Teat.* 28. *b*, 115. dziecko, serce, rybko! meine Traute! Masz jednakowy zawsze charakter, tak też moja trusia Ma humor podobny twemu Hanusia. *Zab.* 10, 400. *Zabł.* Domowa trusia, choć się na modach nie zna, nakładzie na się pstrocin i błyskotek. *Pot. Syl.* 25, cf. Dorotka.

TRUSK, *TRZUSK, u, *m.*, szmer, chrośnienie, (cf. trzask); Geräusch, Gerassel. Za lekkim truskiem liścia powiewnego, Mniemając tam zwierza być, pchnę postrzał do niego; *levem strepitum. Żebr. Ow.* 187. Ukrywając się i trzusku każdego strachnąc, więc śmierci lęknąc, z dalekam ujźrzał okręt. *Żebr. Ow.* 351.

TRUSKAWKA, i, *ż.*, gatunek większych poziómek, eine große Art Erdbeeren, Prasselbeeren; *Sorab.* 1. truskalcza, truszkałza; *Vind.* truskeliza, zeshmilje; *Ross.* клубника; (*Carn.* truskavèz *polygonum*, sporysz; *Boh.* truskawec 1. *polygonum*, 2. *turdus viscivorus*; truska *scoria*, trus *stercus gallinaceum*, *columbinum*). Odmiany ogrodowe poziómek truskawkami się zowią. *Jundz.* 273. Truskawki, co drugi rok, rozdzierając korzonki, przesadzać trzeba, miejsce im dając w cieniu. *Kluk. Rośl.* 1, 224. — §*. Truskawki, *ob.* Kosmatki.

*TRUTA, y, *ż.*, [z *rusk.*, trucizna, Gift 2]; (*Ross.* трутъ = żagiew). Rybiéj truty funt. *Instr. cel. Lit.*

TRUTEŃ, tnia, *m.*, TRUCIEŃ; (*Boh.* traup; *Croat.* tròt, trut, pchela; *Ross.* трутень = trad); *fucus*; *Germ.* die Drohne, Thräne, Bruthiene, Hummel; (*Angl.* drone; *Anglos.* draen, dran; *Svec.* drön; *Graec. apud Aristot.* τενθρήνη); większy od pszczoły roboczéj, bez żądła; podobno trądy przeznaczone są do upłodnienia królowéj. *Zool.* 119. — §. *Transl. cavill.* Truteń, błazen, gap; Tölpel, Narr, dummer Kerl. Oh ty trutniu borowy, jabym miała pójść za ciebie, taki pień, taki niedźwiedź! *Teat.* 55. *b*, 76. *et* 36, 12. Jakiéj mi cierpliwości potrzeba z tym trutniem *Zabł. Amf.* 44. Trutniu pytam cię grzecznie, nim użyję mocy, Ktoś, zkąd, czyj, dokąd idziesz, czemu w nocy? *Zabł. Amf.* 18.

TRUTWA ryba, *ob.* Drętwik. TRUTY, *ob.* Truć.

TRUTYNA, z *Łac.*, waga, rozwaga. TRUTYNOWAĆ co, rozważać, roztrząsać; abwägen, erwägen, untersuchen. Potrzeba, żeby projekta wprzód w poufałych znoszeniach się trutynowane były. *Gaz. Nar.* 1, 301. *Stan. Aug.*

*TRUŻELNIK, TRUŻENIK, a, *m.*, który kogo truży, t. j. trudzi, ciemiężyciel, [ciemiężony, nawiedzony, ein Besessener 2]. der Bedrücker, Belästiger. Własny bisów trużenik, dopieroś osądził, Że równie cały żywot, jak téj nocy błądził. *Zimor. Siel.* 227. *et* 134. *TRUŻYĆ, *ob.* Trudzić.

TRWAĆ, -ał, -a, *med. niedok.*, utrwać *dok.*; (*Boh.* trwati; *Slov.* trwám; *Sorab.* 1. trayu, wobstóyu, nastejiu, nastejem; *Sorab.* 2. trasch; *Croat.* duràti, *Bosn.* durati, trajati; *Rag.* trajatise; *Vind.* terpeti, doterpeti, gverati, ostati; *Carn.* gvéram; *Germ.* dauern; Oberd. tauren; *Lat.* durare; cf. *Graec.* δηρόν; *Hebr.* דור); §. 1) czas niejaki nie ustać, ciągnąć się; eine gewisse Zeit lang dauern, währen. Co ręka ludzka robi, długo trwać nie może. *Pot. Zac.* 93. Co odpoczynku nie ma, długo trwać nie może. *Żarn. Post.* 2, 399. Prędko się rozgniewa, ale ten gniew jego nie długo trwa. *Teat.* 5. *b*, 22. Długo trwać nie może, co mus i gwałt przemoże. *Cn. Ad.* 160. Co długo ma trwać, długo na to myślić trzeba. *Pot. Arg.* 502. Cnota trwa najdłużéj. *Gaw. Siel.* 367. We wszystkich krajach, i trwa i trwać będzie imienia jego sława. *Siem. Cyc.* 564. Każda nocna straż *trfała 3 godziny. *Sekl.* 70. Panowie nie trwają długo, że używają pokarmów nieprzyrodzonych. *Urzęd.* 15. (nie żyją długo). Zalegli w grobie prorocy, co tu niegdy żyjąc *trwali. *Odym. Św. N n 2 b.* Ryba bez wody nie trwa. *Cn. Ad.* 1014. nie wytrwa, nie wytrzyma, dauert nicht aus. — Trwać, zostać, zostać się, bawić, bleiben. Nic w swym wiecznie nie trwa stanie, Co ma natura, podlega odmianie. *Nar. Dz.* 4, 164. Mojżesz trwał na górze 40 dni i nocy. 1 *Leop. Deut.* 10, 10. Dajcie wy im jeść, niech trwają z nami. *Odym. Św. D d* 3. Familia Piasta trwała na tronie Polskim aż do Kazimierza W. *Warg. List.* 11. Prosili go, żeby przez 10 dni zabawił się; on wymawiał się, a tak długo trwać nie chciał. *Sk. Żyw.* 243. Dziwowali się, iż tak długo trwał w kościele. 1 *Leop. Luc.* 1, 21. Trwajcie tu przez noc. 1 *Leop. Num.* 22. (zostańcie tu. 3 *Leop.*). Trwał w słońce aż do tego dnia, którego dobyto miasta. 1 *Leop. Jer.* 38, 27. Oracz na deszczu, na śniegu musi trwać czasem. *Petr. Ek.* 5. Rok cały w Atenach na to trwał, aby prawa ich wypisał. *Falib. L.* (przetrwał, bawił rok cały). Na rozdawaniu tym czas trwając.... *Gorn. Wł. U b.* Trwała na téj służbie przez całe życie. *Wys. Kat.* 363. — Trwać statecznie, trwałym być, wytrwałym; standhaft ausdauern, beharren. Trwajmyż stale do końca, a trwającym korona wieczna będzie dana. *Kanc. Gd.* 170. Przyszedł wieczor, mrok mię nocny w okienku zastał, Trwałam przecię, dokąd księżyc pełny nie nastał. *Zimor. Siel.* 292. W modłach trwa, sen go

nie zejmie. *Groch. W.* 39. Trzeba trwać na modlitwie ustawicznéj. *Hrbst. Nauk. N* 2 *b.* Ś. Szczepan codzień na modlitwie i nauce apostolskiéj trwał. *Sk. Kaz.* 195. Żyd chrzczony, wilk chowany, przyjaciel jednany, Tak trwają, jako babi taniec i deszcz ranny. *Pot. Arg.* 134. (tak trwałe są). Trwanie, das Ausdauern, Beharren. Pod Smoleńskiem trwaniu tak długiemu Europa wydziwić się nie mogła. *Birk. Zim. j.* 3. Wszystko to zachęca nas do utrwania w ochotnie zaczętym biegu. *Zab.* 12, 338. (do wytrwania aż do końca). — *§. Trwać komu, wiernie przy nim obstawać, dotrzymywać mu wiary; bey einem ausharren, ihm [illegible]. Ty jemu stale trwaj [illegible]. *Rej. Post. L.* [illegible] nie trwał, [illegible] 389. — §. 2) Trwać o co, trwać na co = stać o co, dbać o co, uważać na co; auf etwas achten, [illegible] nehmen, sich etwas daraus machen, [illegible]. Dobry człowiek swéj cnocie ufa, nie trwa na mowy ludzkie, nie miarkuje według nich życia swego. *Opal. Sat.* 127. W [illegible]. *L.* [illegible] 8. O dzieci, żonę, dobra nie dbam, choć weźmiecie, mniéj trwam o to, byleście świata uchowali. *Bardz. Luk.* 125. Nie trwam o gwiazdy, kiedy słońce świeci. *Rys. Ad.* 42. Nie trwam o *jedzę, kiedy dobrze siedzę. *ib.* 49. Nie trwam o wieczność. *Petr. Hor.* 2, *L.* 2. [illegible] Nie trwam o wasze przymówki. *Sak. Okul.* O złych ludzi nie trwajmy mniemania. *Bals. Niedz.* 1, 350. *Zab.* 12, 207. *Zabł. Zab.* 10, 412. *Zabł.* **TRWALIĆ co *cz. niedok.*, utrwalić *dok.*, utrwalać *contin.*, trwałym czynić, stalić, twierdzić, utwierdzać, dauerhaft machen. Przypadek dźwigał i utrwalał trony. Przypadek je odmieniał, zniżał i obalał. *Dmoch. Sąd.* 70. Potrzeba nowéj konstytucyi do utrwalenia rządu naszego. *Gaz. Nar.* 1, 211. — *Chym.* Gdy się do ciała jakiego drugie przyłącza, coby ogniowi bardziéj odpierało, wtedy będzie utrwalonym, *fixatum. Kruml* 375, (*oppos.* ulotnione). Utrwalenie, *fixatio. ib.* 259. — §. Trwalić się *pass.*, dauerhaft werden. [illegible] zgoda między niemi trwali. *Przyb. Ab.* 34. *TRWAŁOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* trwalost, trwanliwost, setrwánliwost, bytedlnost; *Sorab.* 1. tratžo, wobstoynofcž; *Vind.* obstoinost, obstojitnost, obstojezhnost, stanovitnost, obstanitnost, doterplenost, gvernost; *Croat.* mukoterplyivnoszt; *Ross.* прочность; stałość, wytrwanie; die Dauerhaftigkeit, Beständigkeit, Ausdauer. Nietrwałość ludzkiéj roboty znamieniem, Moment ją stawia i psuje. *Kras. W.* 84. Trwałość na robotę. *Cn. Th.* 1156. wytrwałość. TRWAŁY, a, e, TRWALE, TRWAŁO *adverb.*; *Boh.* trwalý, trwanliwý, setrwanliwý, bytedlný, bytný; *Slov.* trwanliwý; *Vind.* terpliu, terpeozh, terpezh, terdouraten, obstojezhen, obstoin, doterpezhen, gvern, (cf. cierpliwy, cf. obstać); *Sorab.* 1. trayiczné, nastainy, wobstoyné; *Croat.* terpliv, mukotèrplyiv; *Hung.* tartó; *Ross.* прочный; stały, trwający; dauerhaft, dauernd, ausdauernd. Nic nie ma świat trwałego, takeś zrządził boże, Że co dziś pięknie świeci, jutro zgasnąć może. *Nar. Dz.* 1, 80. *Zab.* 4, 6. Człowiek na świecie tak jest trwały, jak ów bębel na wodzie po dżdżu, który w *ocemgnieniu nie wiedzieć gdzie się podziewa. *Kosz. Lor.* 52. (prędkoznikły). Wiecznie trwały, wiekuisty (*Vind.* spuvu obstojezh, spuvostoin, vſeleibiten). Zmyślone rzeczy nie trwałe. *Pilch. Sen. łask.* 7. Boleść abo znośna abo krótkotrwała. *Pilch. Sen. list.* 2, 277. [illegible] trwalszego być nie może. *Star. Ryc.* 13. Trwały owoc na zachowanie. *Cn. Th.* 1157. Pod takim puklerzem Byłby trwalszym na razy żołnierzem. *Suszyc. Pieśn.* 2, *E* 3. Arabowie [illegible] są trwali. *Warg. Radz.* 49. wytrzymali, wytrwali.

Pochodz. *dotrwać, potrwać, przetrwać, wytrwać.*

TRWOGA, [illegible] *Ross.* тревога, [illegible]; *Eccl.* оужасть; zatrwożenie, strwożenie, bojaźń z pomieszaniem, [illegible] Schrecken. Trwoga [illegible]: strach kiedy już niebezpieczeństwo przytomne. *Pam. Warsz.* 1, 30. *Niemc.* Przeleknienie, nagła trwoga, przez uderzenie zmysłów przedmiotem nadzwyczajnym, lub zdającym się grozić niebezpieczeństwem. *ib.* 28. Strasznać to chwila, Drżysz, trwoga w oczach nieprzyjaciół mnoży. *Kras. Oss. A* 2. Gdy trwoga, to do boga. *Żegl. Ad.* 76, *Jabł. Ez.* 91. Chcesz widzę trwogę robić. *Teat.* 46, 67. — Trwoga wojenna, larmo, alarm; *Croat.* lar[illegible] Sturmlärm, Allarm. Na trwogę uderzyć w bębny kazał. *Papr. Ryc.* [illegible] trwogę na [illegible], da- no, na trwogę uderzono. *Biel.* 688. Trąbić na trwogę. [illegible] 62. Sturm [illegible] kto grał na trwogę, tak się z sobą biją. *Bal. Sen.* 83. Działa wytoczyli, bramy osadzili, straż we dnie i w nocy trzymali, trwogi czynili. *Biel.* 567. *Gwagn.* 12. Trwogi ma też hetman niegdy na ludzi czynić, aby wiedział chuć i gotowość ludzi. *Tarn. Ust.* 258. Obłudna trwoga, [illegible] na trwogę, [illegible] 2, 139. [illegible] z [illegible] na trwogę [illegible] pod gardłem osobami swemi się stawić. *Weresz. Kij.* 22. Na trwogę dzwonić. *Tr.* Sturm läuten; *Oesterr.* anschlagen.

Pochodz. *trwożyć, strwogać, strwagać, trwożny, strwożyć, natrwożyć, potrwożyć, przetrwożyć, wytrwożyć, zatrwożyć.*

TRWONIĆ *cz. niedok.*, roztrwaniać, marnować, rozrzucać; verschwenden, [illegible]; *Boh.* [illegible] (cf. mercha); *Sorab.* 2. brojsch, (cf broić); *Ross.* замотаться (cf. zamotać), *vulg.* уходить, ухожу, (cf. uchodzić). Lubimy więcéj trwonić, niż mamy *dochodu. *Teat.* 42, *c*, 12. Pieniądze trwonić. *Teat.* 37, 144. TRWONICIEL, a, *m.*, marnotrawca, der Verschwender; *Ross.* замотыга; *Eccl.* изнуритель. TRWONNOŚĆ, ści, *ż.*, rozrzutność, marnowanie, marnotrawstwo, die Verschwendung. *Teat.* 24, 75. TRWONNY, a, e, rozrzutny, verschwenderisch. Trwonną wytrząsa ręka perły, rubin, złoto. *Przyb. Milt.* 35.

TRWOŻYĆ, *STRWOGAĆ, *STRWAGAĆ kogo *cz. niedok.*, strwożyć *dok.*, trwogi nabawiać, nastraszać kogo; einen bestürzt machen, ihm Schrecken einjagen; *Ross* тревожить, встревожить тревожу встревожу, изъумить, изъумлять,

(cf. zdumieć); *Vind.* britkuvati, (cf. brzydki). Mię, co ni płytkie miecze, ni hartowne groty Trwożyły przedtym, teraz gdy mruczny wiatr szyje Szczeliną, zda się, że tam ktoś na trwogę bije. *Pilch. Sen. list.* 2, 11. Są niektórzy, co was trwożą. 3 *Leop. Galat* 1, 7. (co wami mącą. 1 *Leop.*). Choć był dosyć w téj ćwiczony palestrze, Srodze mu serce Astynome strwaga. *Pot. Syl.* 491. *Pot. Arg.* 656. Styrem dobrze władał, umysłu nie strwożył. *Zbil. Dr. D* 3. Mojżesz rzekł: przestraszony jestem i strwogany. *Salin.* 2, 69. — §. Trwożyć się, trwożyć sobą, trwożyć z sobą; *Sorab.* 1. postrožu szo; *Eccl.* смятатися, (cf. smęcić się, smucić się); bestürzt werden, verzagen, ängstlich bekümmert seyn. Senatorowie w onych wnętrznych wojnach sobą okrutnie trwożyli. *Stryjk.* 72. Co się dzieje! cała sobą trwożę! *Teat.* 44, 81. Gdy usłyszycie wojny, nie trwożcież z sobą. *W. Marc.* 13, 7. Wylewała łzy hojnie Trwożąc się o kochanka, Czy nie zginął na wojnie. *Kras. Oss. B,* 3 *b.* Trwoży się serce we mnie i truchleje, I ręka czemuś nad zwyczaj słabieje. *Past. Fid.* 280. — Strwożony, *strwogany, pełen trwogi, przestraszony; bestürzt, verzagt. Ma serce nie strwożone. *Boh. Kom.* 5, 281. Trwoga stała za porażkę, a nasi broń i zakłady od strwoganych pobrali. *Faliss. Fl.* 146. Tak się gmin, jakby strwogany piorunem zewsząd gromadzi. *Morszt.* 26, *et* 86. TRWOŻNY, TRWOŻLIWY *pass.*, strwożony, bestürzt. Niewinnie jéj bojaźń trwożną dręczy dusze. *Teat.* 48. *b*, 10, *Ross.* тревожливый, робкiй, робокъ. — *Activ.* Trwożny; *Ross.* тревожный; trwogi nabawiający, bestürzt und verzagt machend, Schrecken einjagend. W nocy się tumultów trwożnych obawiali. *Bardz. Luk.* 186. Rozpustna rzecz jest wino, a trwożliwa pijaństwo. 1 *Leop. Prov.* 20, 1. (zaburzliwe pijaństwo. 3 *Leop.*). Wiem, jak trwożliwa jest dostojeństwa żądza, jak troskliwa chęć konsulstwa. *Siem. Cyc.* 478. obawiająca się wszystkiego, besorgt, ängstlich. Trwożliwie, strwożenie *adverb.*, bestürzt, erschrocken. Odpowiadaj niestrwożenie. *Teat.* 36. *b*, 22. śmiało, bez trwogi, bojaźni, unerschrocken. TRWOŻLIWOŚĆ, ści, *ż.*, trwożna troskliwość, Aengstlichkeit, ängstliche Besorgtheit; *Ross.* робкость, робость. TRWOŻKA, i, *ż.*, *dem.*, mała trwoga, ein kleiner Schrecken. Pana za lada trwożką zaprzeli się. *Żarn. Post.* 3, 764.

TRYANGUŁ, *ob.* Trójkąt.

TRYB, u, *m.*; (cf. *Germ.* Trieb, treiben; *Ottfr.* triben; *Graec.* τρίβειν = pędzić); *moral.* ślad, droga, postępowanie, sposób, kształt, układ; die Spur, der Weg, der Pfad, die Handlungsart, das Verfahren, die Weise. Idź trybem, którym idziesz, od przodków zaczętym. *Groch. W.* 245. Pospolitym trybem szedł; *Caesar hanc reipubl. viam, quae popularis habetur, secutus est. Cn. Th.* 1157. Niech tym trybem, jak zbawiał inszych, sobie dziś pomoże. *Odym. Św.* 2, *I i b.* Często pospólstwa trybem myślą pany. *Zab.* 5, 389. Litości twojéj boże nie wysłowiem Żadną wymową; anić od nas dany może Być równy tryb wdzięczności. *Odym. Św.* 2, *L l b.* (wyraz wdzięczności odpowiadający). Lubo jedne mniejsze, a drugie jeszcze większe miasta są w Turczech, niżeli Stambuł, ale tryb wszędzie jeden. *Star. Dw.* 19. Przymusili go do tego gwałtownie, trybem żołnierzom zwykłym. *Odym. Św.* 2, *H h* 3 *b.* Tryb wojskowy, gatunek porządku lub exercerunku żołnierzy; der Kriegsfuß, Exercierfuß. Żołnierze obojego trybu, Polskiego i cudzoziemskiego. *Tr.* Młodź w wojskowym trybie ćwiczą w żołnierce. *Pam.* 85, 1, 739. — §. *Grammat.* Tryb, *modus Verbi*; *Slov.* spůsob, spůsobi; *Vind.* vifha; *Ross.* наклоненiе, (cf. nakłonić). Tryb bezokoliczny *infinitivus*, oznajmujący *indicativus*, łączący *conjunctivus*, rozkazujący *imperativus modus. Kpcz. Gr.* 2, *p.* 201. — *Logic.* Trybami nazywam te wyobrażenia złożone, które tylko mamy za przymioty istności, n. p. trójkąt, wdzięczność, zabójstwo. *Cyank.* 29. Formen der Vorstellung, Denkformen. — §. *Mechan.* Tryb, koło zębate, zaczepiające o szczeble cewy i onę obracające. *Jak. Art.* 3, 320. das Getriebe, Triebrad. Tryby u zegarmistrzów toż znaczą, co u młynarzów cewy. *Solsk. Arch.* 1. das Getriebe in einer Uhr. — Szyna wyszedłszy z pod trybu i młota, 60 łokci brała długości. *Wad. Dan.* 68. — §. *Górn.* Tryb, odłączanie szumowin od roztopionego ołowiu, das Abtreiben der Glätte vom Bley. *Tr.* Glejta przy trybie srebra odchodzi. *Haur. Ek.* 132. TRYBIK, a, *m.*, *dem.*, mały tryb młyński abo zegarowy, ein kleines Getriebe. *Tr.* — §. Piecyk do odłączania szumowin, n. p. ołowianych, ein kleiner Triebofen. *Tr.* *TRYBOWAĆ, -ał, -uje, *cz. niedok.*; (*Germ.* treiben; *Carn.* dervim; *Svec.* drifwa; *Angl.* drive; *Anglos.* dryfan; *Goth.* dreibon; *Ottfr.* triban; *Graec.* τρίβειν pędzić, gnać); — trybować, pędzić, popędzać, gnać, pognać; *Germ.* treiben, jagen. To do źrzódeł, to i do morza się prądą Flagi błędne trybując; *incertas exercet aquas. Zebr. Ow.* 193. Trybować, u ogrodników, pędzić drzewko w górę, obrzynając z gałązek aż do korony. *X. Kam.* in die Höhe treiben. — §. Trybować u flisów, kiedy statek sam płynie z wodą, nie robiąc pojazdami. *Magier. Mskr.* mit dem Strome treiben, fortschiffen ohne Rudern. — *§. Usty żucha łacnemi, ząb o ząb trybuje, I głodne gardło jadłem znikomym szoruje. *Zebr. Ow.* 215; *fatigat*, ściera ząb o ząb, er beißt einen Zahn auf den andern. Niemiłosierna kaźń na niego zmyśliła, Ciężkim trybować go głodem; *lacerare fame. Zebr. Ow.* 213. męczyć go, martern. — §. Trybować, dystylować przez ogień, ciepło przepuszczać, gorącem do fermentacyi wzburzać; destilliren, gähren machen, durch Wärme in den Trieb bringen. Jak złoto w ogniu trybowane, jak czysty płomień wypolerowany. *Wad. Dan.* 215. Sęki drzewa natura dała, żeby się tam sok zastanawiał, i tym więcéj trybował. *Cresc.* 50. Każda część drzewa ma w sobie jakoby żołądek, w którym trawi i trybuje wszelką *wilgotę ku swéj żywności. *Cresc.* 61. Im niżéj drzewo szczepią, tym też bardziéj się smak onéj płonki trybuje i mieni, który w płonce bywa cierpki. *ib.* W Libyi nie kwitną urodzaje żadne, słońce ją tylko upałem trybuje. *Chrośc. Luk.* 309. smaży, suszy, dörren. Młode piwo albo wino, gdy się trybuje, wszystko z siebie na wierzch wyrzuci. *Rej. Zw.* 19. W domu się nie kocha rozum uchowany, Ale różnym trybuje niebem harowany. *Tward. Wl.* 145.

— §. Trybować czym, handlować czym, womit Handel treiben. *Cauponari*, przekupować, i tym i owym trybować. *Macz.* *Cetarii*, rybitwi, którzy wielkiemi rybami trybują. *ib.* TRYBOWY, á, e, wedle trybu, foremny; regelmäßig, nach der gewöhnlichen Art. Nie trybowy, nie według trybu abo porządku pospolitego, nadzwyczajny. *Cn. Th.* 555. — §. Trybowy, od trybu młyńskiego, zegarowego; Trieb=, das Getriebe angebend. Trybowe skrzydełka albo zęby zaczepiają się w szynę zębatą, a obracając się podnoszą ją w lewarze. *Jak. Mat.* 4, 524. Młyny konne, jedne bywają trybowe, t. j. o dwóch kołach i o dwóch cewach, drugie proste o jednym. *Solsk. Arch.* 82.

TRYBT, u, *m.*; [illegible] трипъ. [illegible]; gatunek materyi jedwabnéj, *Germ.* der Tripp, ein Zeug. Towary cudzoziemskie, muchajery, czamlety, trybty .... *Vol. Leg.* 4, 81.

TRYBULA, ziele, *ob.* Trzebula.

*TRYBULACYA, yī, *ż.*, z *Łac.* niepokój, Unruhe. Dni pełne trybulacyi będą, jakie nie były nigdy. *Podw. Wróż.* 31.

TRYBUNAŁ, u, *m.*, w Polszcze, najwyższa zwierzchność sądowa, do któréj sprawy przychodziły przez apelacyą od ziemstw lub grodów. *Kras. Zb.* 2, 554. *A. Zamoj.* 27. die oberste Justizstelle. — [illegible] każdy w sumnieniu swe sprawy, Taki trybunał domowy tajemny Bogu przyjemny. *Groch. W.* 568. TRYBUNALISTA, y, *m.*, deputat do trybunału, ein Obergerichtsdeputirter. Niech habit różny noszą, aby znano, co poseł, co trybunalista, co prokurat. *Star. Vot. D* 4 *b.* TRYBUNALSKI, a, ie, do trybunału należący, Tribunal=. [illegible]

*TRYBUNARZ n. p. Rzymski. *Krom.* 690, *tribunus.*

TRYBUS, u, *m*, [z *niem.* Treibfaß 2], tryfus, dynarek, trzynóg, *Germ.* ein Dreyfuß. *Tr.* Gdzie się piwo warzy, powinno być tyle miejsca, żeby się pomieściły różne trybusy wielkie i wanny do gotowania, przelewania i chłodzenia piwa potrzebne. *Świtk. Bud.* 266. Trybusy najlepsze są z dylów dychtownie spojonych i klinami ściśnionych. *Świtk. Bud.* 279

TRYBUSZON, u, *m.*, z *Franc.*, narzędzie niby świderek, do wyjmowania korków z butelek, wyrwicz, der Pfropfenzieher. *Czerw.* 16. grajcar, grajcarek, korkociąg; *Ross.* пробошникъ.

TRYBUT, [z *łac.* tributum 2], pobor, czynsz. *W. Post. W.* 285; haracz. *Paszk. Dz.* 159, *Croat.* stibra.

TRYCA, y, z., z *Niem.* die Tritze, rowek w blochu na sznur *Magier. Mskr.*

TRYCEZYMA, y, *ż.*, n. p. Widziała duszę nieboszczyka; dano zaraz na trycezymę; pobenedykowali ojcowie Reformaci. *Kras. Pod.* 1, 70. Po śmierci nędznych żywotów naszych mieli pomagać upadłym duszom naszym, już nam powiadając o *czyścach, o *odpuściech, o trycezymach. *Rej. Post. E e* 3.

*TRYDENT, *ob.* Trójząb. *A. Kchan.* 6. TRYDENT, u, *m.*, miasto i biskupstwo w Austryi. *Dykc. Geogr.* 3, 136. TRYDENTSKI, a, ie, n. p. Biskup Trydentski, zbór Trydentski. TRYEST, u, *m.*, port w Istryi. *Dykc. Geogr.* 3, 136, *Lat.* Tergesta; *Vind.* Terst; *Carn.* Terst, (terst trzcina); *Croat.* Terszt; *Hung.* Tergeszt.

*TRYGANIEC, ńca, *m.*, n. p. Stawa kapłan na świętym tryganicu, duch boży zstępuje na niego. *Stas. Num.* 2, 157. *ob.* Trzynóg.

TRYKNĄĆ, TRYKSNĄĆ *cz. jedntl.*, Trykać, Tryksać *cont.*; (*Boh.* trknauti, trkati, potrkati, (roztrkam rozbość, roztržka rozbrat, niezgoda, cf. roztargnienie, cf. roztarchać); *Slov.* trkám; *Hung.* töröm; *Carn.* terkam, terklam, stursam; *Vind.* terkati, terknati); bość rogami jak barany etc., mit den Hörnern stoßen, wie die Widder [illegible]. Chodzi jak owieczka, a tryka jak baran. *Ern.* 196. *Rys. Ad.* 6. (cicha woda). Kozieł tryksnął owieczkę. *Dudz.* 64. Trykać się abo tryksać się, jak czynią barani, gdy się rogami tłuką. *Macz.* [illegible] zhelam salietati, vkuvdarjati; *Carn.* ritam; *Bosn.* rogoborittise). Tryksają się głowami barany. *Comp. Med.* 396. [illegible] *Hor.* 2, 29 — §. *Impr.* Słonie wierzgać i trykać jęły. *Pot. Arg.* 650. TRYKLIWY, a, e,; *Boh.* trkawy; *Vind.* terkazh, ternkazhen, ritast; *Carn.* ritast, serborit; stößig. Koziełki trykliwi, którzy się radzi trykają. *Macz.* TRYKS, u, *m.*, TRYKSNIENIE, ia, *n.*, uderzenie rogami; *Vind.* terk, terka[illegible]. Baran od tryksów rogi utracił. *Tr.* — §. *Transl.* Stursnienie, jeder Stoß, Schlag. Gdy go skromnie napominała, Miasto przeprosin tryksy odbierała. *Jabł. Ez.* 211. TRYKACZ, a, *m.*, baran; *Carn.* terkâzh, ein Widder, Schafbock, Stöhrwidder. Trykacze Hiszpańskie zdolne do [illegible]

Pochodz. *strykać*, *strzykać*, *pstrzykać*, *strzykawka*; [illegible]; *cf. trzeszczeć*, *trzaskać*, *cf. sturkać.*

TRYL, *ob.* Trel. TRYNADL, *ob.* Trznadl.

TRYNA, y, *ż.*, [*ob.* Trzyny 4]: otrociny, odpiłki, opiłki, Feilstaub. Wziąć funt tryny żelaznéj z pod pilnika albo świdra, gdzie rury kręcą. *Torz. Skł.* 255. Półfunta tryn żelaznych z pod pilnika. *ib.* 97.

TRYNGIELT, u, *m.*, pieniądze na piwo, na wódkę, lokajowi etc. darowane, cf. poczesne; *Croat.* aldomás, Trinkgeld. Tryngielt mu dał, aby go za pracą czym kontentował. *Chełm. Pr.* 17. Nosząc od nich do niego, od niego do nich, koperczaki miłosne, ze samych tryngieltów mogłem się spanoszyć. *Teat.* 11, 46. Na miejscu tryngieltu batogi oberwał. *Teat.* 11, 115.

TRYNITARZ, a, *m.*, zakonnik ś. trojcy od wykupienia chrześcian z niewoli pogańskiéj, ein Trinitarier, ein Mönch, *ob.* Trójczak.

TRYNK, TRYNKOWAĆ, *ob.* Tynk, Tynkować.

TRYNKA, i, *ż.*, w kartach, trzy tuzy, drey Däner in der Karte. Grał Zygmunt w karty z senatory dwiema, A choć trzeciego króla w garści nie ma, Każe na trynkę. *Pot. Jow.* 117, (cf. krępa, tuz) — *Tr. fig.* Potrójne szczęście, dreyfaches Glück. W sądzie fawor, a we grze potkała się trynka, To cię trzeba mieć białéj kokoszy za synka. *Kchow. Fr.* 128. Wszelkie szczęście w téj trynce zwykło się zawierać, Dobrze się rodzić, dobrze żyć, dobrze umierać. *Kchow. Fr.* 158. *Pot. Syl.* 295

TRYP, *ob.* Trybta, *ob.* Turmalin. TRYPA, TRYPER, cho-

roba lubieżna, rznączka, rzeżączka. *Krup.* 2, 146. *et* 124. *Perz. Cyr.* 2, 69. der Tripper.

TRYPELA, TRYPLA, i, *ż.*, *terra tripolitana*, piasek drobny z gliną pomieszany, spiekły i stwardniały, koloru różnego; zażywa się do polerowania śkła, kruszców, kamieni; najprzedniejszy z Trypoli. *Kluk. Kop.* 1, 254. der Tripel, eine feine Erde; *Carn.* shölta; *Ross.* трепелъ.

TRYPLIKOWAĆ co, *ob.* Troić.

TRYSKA, i, *ż.*, linka, którą się żagiel od dołu ze śrzodka podkasuje, aby mógł sternik widzieć przed sobą. *Magier. Mskr.*, ein Tau, den Segel von unten auf zu schürzen. TRYSKAĆ *med. niedok.*, wytryskiwać; *Ross.* бyровить, забуровить, spritzen, sprühen. Wody pod rzutem kotwy pieniąc się tryskają. *Przyb. Luz.* 14. To wymawiając tryskał mu z oczu ogień. *Stas. Num.* 1, 84.

TRYSZAK, a, *m.*, TRYSZACZEK, czka, *m.*, *dem.*, gra w karty, das Dreischaf, ein Kartenspiel. Po wieczerzy poszliśmy w tryszaczka. *Teat.* 28, 91. Trzyszak czyli straszak. *Mon.* 76, 727. Do modlitwy ani jéj popędzisz, a chapaneczka, trysetka, tryszaczek, kwindecz, weintein, onzedmi, byle z gachami, ni w dzień, ni w noc się nie przykrzy dobrodziejce. *Teat.* 24. *b*, 7.

TRYT, *ob.* Tret.

TRYTEF, tfa, *m.*, droga sypana na łęgach, trzęsawicach; *X. Kam. Germ.* die Trift, der Treibweg. W traktach dla handlujących wyznaczonych, gdzieby mostów, trytfów lub grobel potrzeba wymagała.... *A. Zamoj.* 2, 55.

TRYUMF, u, *m.*, TRYUMFEK, fku, *m.*, *demin.*, z *Łac.* *ż.* 1) zwycięzka pompa, der Triumph; *Sorab.* 1. triumph; *Vind.* flaunu vpelanje, veselni obhod, hopkanje, flaunu veselje; *Rag.* slavnodobitje, slavnarados, slavnovesseglje; *Ross.* тріумфъ, торжество, торжествованіе; *Eccl.* побѣдное; — obrzadek uroczysty, wjazd solenny wodza w Rzymie po zwyciężonych nieprzyjaciołach. *Kras. Zb.* 2, 554. Obchodź wesoły tryumf, pieśń zwycięzną śpiewaj. *Otw. Ow.* 594. Czynić tryumf. *Sk. Dz.* 57. Tryumfy z 'sąsiad nieżyczliwych. *Groch. W.* 583. Zyskowniejsza między bracią zgoda, niżeli krwawe nad nimi tryumfy. *Nar. Hst.* 2, 402. Gdzie zwycięstwo bez pracy, tam tryumf bez chwały. *N. Pam.* 6, 214. Mały tryumfek. *Zabł. Roz.* 90. Szkoda trąbić tryumfu przed wygraną. *Pot. Zac.* 27. Nie nóć tryumfu przed bitwą. *Jabł. Ez.* 78. (nie mów hop, aż przeskoczysz). — *ż.* 2) Tryumf, miano psa gończego. *Ryd.*, Name eines Stauberhundes. TRYUMFANT, TRYUMFATOR, TRYUMFALNIK, a, *m.*, tryumfujący, ze zwycięztwem uroczyście się wracający, der Triumphirer; *Sorab.* 1. triumphuwař; *Vind.* triumfiraravez; *Rag.* slavodobitnik, proslavnik; *Ross.* побѣдоносецъ; *Eccl.* ликовственникъ, ликующій, веселящійся, торжествующій. Tryumfator wielki. *Jabł. Ez.* 218. Tryumfalnicy Rzymscy w zamek wjeżdżali Capitolium zwany, gdzie bogom dawali dzięki. *Chodk. Kost.* 62. O Jezu, o całego świata trymfancie! *Pot. Zac.* 106. TRYUMFATORKA, i, *ż.*, die Triumphirende. Twoja nad nami dobroć jest tryumfatorka. *Teat.* 44, 15. TRYUMFALNY, TRYUMFOWNY, TRYUMFOWY, TRYUMFNY, a, e, TRYUMFALNIE *adv.*, do tryumfu należący, Triumph=; *Sorab.* 1. triyumphiszki; *Vind.* flaunoveselni, tríumfni; *Rag.* slavodobitni; *Ross.* тріумфальный, торжественный, побѣдноносный; *Eccl.* доброподѣдный, любопраздничественный. Tryumfalny wieniec. *Warg. Wal.* 60. Szata tryumfowa. *ib.* 109. Nieraz August wracając z wojennéj wyprawy Krył się przed tryumfnemi okrzykami sławy. *Tom. Rol.* 40. Tryumfowne wojsko. *Krom.* 618. Tryumfalnie chce być spalonym. *Teat.* 18. *c*, 40. TRYUMFOWAĆ *cz. niedok.*, tryumf odprawiać, wracać się uroczyście zwycięzcą abo ze zwycięztwem; triumphiren, einen Triumph halten; *Sorab.* 1. triyumphuyu; *Vind.* triumfirati; *Eccl.* тріумфую, тріумфствую; *Ross.* надъ кѣмъ восторжествовать, красоваться, сликовствовать. — *Pr. et tr.* Nie strzelał z dział, nie tryumfował obyczajem świata tego. *Rej. Post. D d d* 5. Onaż to wdzięka Grecka, co świat tryumfuje, Mójże to syn Herkules! *Bardz. Trag.* 33. Mądrością zwykła tryumfować. *Boh. Kom.* 4, 167.

TRYUMWIRAT, *ob.* Trójwładztwo, trójmęska godność.

'TRZA, *ob.* Trzeba.

TRZĄŚĆ, trząsł, trzęśli, trzęsie, trzęsę *cz. niedok.*, Trząsnąć *jedntl.*, Trząsać *contin.*; *Boh.* třast, třesu, třásti, třásl, (trausyti potrząsać, sypać); *Slov.* trást, trasem; *Sorab.* 1. tžaszu, cžaseż, protžam, (truschu *spargo*); *Sorab.* 2. tschéfcž, tscheszl, tschěszu; *Carn.* tresti, trest, tresem, (tresyti *sternere*, trôsem *spargo*); *Vind.* trésti, trefem, trefál, stresti, potrefhuvati, (*Vind.* trósit, *sternere*); *Croat.* trezti, treszem, treszti, drieszam, kaszàm, kassem, kaszati; *Dal.* truszam; *Rag.* trêsti; *Bosn.* tresti, drrimati; *Ross.* трясти, тряснуть, тряхну, трусить, натрусить, трушу, мотать, мотнуть, (cf. motać); (cf. *Graec.* τρέω, τρέσω; *Lat.* tremo); trząść co, abo czym, potrząsać, zatrząsać; schütteln, rütteln, beuteln; *Boh.* klátiti, klátjm, klatjwam. Gorączka piecze, febra trzęsie. *Pot. Jow.* 21, *Rag.* frescgljaviza; *Eccl.* трасавица = febra, (*ob.* Trzęsawica, trząsca). Grozi Jędza, trzęsąc na łbie brzydkiemi jaszczury. *Zab.* 3, 399. *Nar.* Trząsać głową, odkiwać, nieprzyzwalając. *Cn. Th.* 598. den Kopf schütteln, beuteln; *Boh.* mrdam; *Rag.* trêsati ghlavom. Co za ukontentowanie widzieć go trząsącego nogami. *Teat.* 34, 93. (mit den Beinen zappeln, t. j. wisieć na szubienicy). Trzęsący *Ross.* тряскій. Trząść owoc, otrząsać, Obst schütteln. Gdy owoce trzęsą, słomy pod drzewa naścielą, aby się nie tłukły. *Haur. Sk.* 70. Gruszki trzęśli. *Teat.* 29, 130; lubászki. *Dzwon. A* 2. Na pował leżały Trupy, jak robaczywe kiedy obleciały Jabłka, za trząśnieniem rózg, jak żołądź obity. *Żebr. Ow.* 179. — *Fig.* Strach wielkooki Upadł na nie gwałtownie, trzęsąc oba boki. *Misk. Ryt.* 22. Pojazd, wóz, kolaska, kareta trzęsie, der Wagen stößt. *Tr.* (*Sorab.* 2. žtumpotasch, tumpotasch, cf. tupać). — Trząść, przetrząsać, przerzucać przezierając, rewidując; *Ross.* шарить, genau durchsuchen, revidiren, visitiren, durchbeuteln. U rogatek Wiedeńskich rewidowano mię i trzęsiono bez miłosierdzia. *Kras. Doś.* 95; tłumoki nasze zwartowali, patrząc, jeśli towarów jakich nie wieziemy. *Warg. Radz* 61. Kazał jej zawołać i trząść ją; znaleziono przy niej list bar-

dzo podejźrzany. *Teat.* 5, 122. Trząść każą rzeczy, skrzynie i tłumoki. *Jabł. Ez. D* 3. Trząsnąć pieniędzmi, trzosem = brząknąć, mit Geld klappern, klimpern. Darmo się pniemy do kraju Cytery, Jeśli nie trząśniem złotkiem i talery. *Zab.* 9, 95, (cf. darmo nic, brząkać tu trzeba). — *Fig. tr.* Żarty trząść z pobożenia, *irridere pia vota. Żebr. Ow.* 8. żarty stroić, Scherz treiben. — Trząść czym, gwałtownie poruszać co, wzruszać, wzburzać, *phys. et moral.*; etwas heftig erschüttern, gewaltsam bewegen. Wziął Samson słupy domu, jeden prawą, drugi lewą ręką, a trząsnawszy mocno słupami, obalił dom wszystek. *Sk. Żyw.* 2, 3. Przez chciwość wiele krwi niewinnej wylewają i trzęsą światem. *Sekl.* 87. Ów Bajazet, rycerz zawołany, Co niegdyś całym zdawał się trząść światem. *Kras. Mysz* 46. Naród Polski przyszedł do tak opłakanego stanu, który niegdyś trząsał północą. *Pam.* 85, 1, 717. Interesami całej Europy podług swojego uroszczenia udzielnie trząsa. *Mon.* 71, 211. Reginka, mego ojca zuchwała mistrzyni Trzęsie domem, za nos go wodzi, co chce czyni. *Zabł. Zab.* 9. Rzeż ta jawnie się stała, teraz słuchajcie, co się więc w domach trzęsie. *Modrz. Baz.* 121. co w domach Troja, wie tumultuarisch es in den Häusern zugeht. — *Similiter*: Trząść kogo, niszczyć, gubić go; einen vernichten, ins Verderben stürzen. Trząsłem przez cię pasterza i trzodę jego, trząsłem oracza i woły, trząsłem księdza i tyrany. *Budn. Jer.* 51, 23. (pokruszyłem. *Bibl. Gd.*). — *Transl.* Trząść co na myśli, rozbierać, układać, snować, knuć; im Schilde führen, in Gedanken schmieden, einen Plan spinnen, entwerfen. Niektórzy panowie niechętni wiele rzeczy nowych u siebie na myśli trzęśli. *Modrz. Baz.* 153. — *Aliter*: Trząść nowiny, wieści, trząść o czym, taskać, von etwas munkeln, ein dumpfes Gerücht verbreiten. Z nienawiści rzeczy szkaluje, nowiny trzęsie. *Krom.* 480. Pod czas niebytności Bolesława, buntownicy zdradę wywierają, trzęsąc wieści, że krom ich wiadomości następcę wyznaczył. *Krom.* 280. Nie wszystko prawda, co ludzie trzęsą. *Cn. Ad.* 666. To co trzęsiono około tej dziewki, plotki były. *P. Kchan. Orl.* 1, 261. Między mnichy o nim trząść się poczęło, jak gdyby był heretyk. *Sk. Dz.* 281. (gruchnąć). Obejźrz się na mój wzrost, Jupiter na niebie Nie ma nad mię, boć wy tam trzęsiecie u siebie Coś za króla Jowisza; *vos narrare soletis. Żebr. Ow.* 342. Nie wiesz o niczym, chciej to ode mnie usłyszeć, czym się prawie całe miasto trzęsie. *Teat.* 30. *b*, 14. TRZĄŚĆ się *rec. et pass.*, drżyć, zittern, beben, erbeben; *Sorab.* 2. sze tschèfcž; *Sorab.* 1. treschu szo, tžepotam, (cf. trzepiotać się); *Rag.* trêstise; *Vind.* setresti, potresti, trepetati. — *Phys. et mor.* Płakali wszyscy, trzęsły się serca na tak ciężką sprawę. *Zab.* 15, 270. Trzęsący się, drżący *Boh.* třesawy. Trzęsie się jak osika *Sorab.* 2. won sze tschěszo, ako woszina, ako woszinowi list. Niechaj się ziemia wzruszy, trzęsąc się z górami. *Bardz. Trag.* 503. TRZĘSIENIE, das Schütteln, Rütteln; trzęsienie, trzęsienie się, drżenie, das Zittern; *Boh.* třaslawice, třeslawé ruce; *Vind.* trefs, potrefs, trefenje, trefhenje, trefje, strefs, strefhenje, trepetanje; *Carn.* tres; *Rag.* trêsegna; *Slav.* tréshnja; *Bosn.* tresena, tresenje; *Ross.* трясеніе, тряска; *Eccl.* трѧсъ. Trzęsienie ziemi, *drżenie ziemi, das Erdbeben; *Boh.* zemětřesení; *Slov.* trasowica, traseni zeme, zemetrasení; *Sorab.* 1. zeme rženo; *Carn.* potrês; *Vind.* tref, trefs, potrefs, potrefek zemle; *Croat.* potréss zemlye; *Ross.* землетрясеніе. Za Kazimierza trzęsienie ziemi przypadło, co tak rzecz rzadka w Polszcze, że ilekroć przytrafia się, zawsze to sobie ludzie za wielki cud biorą. *Krom.* 84. Wzruszenie abo trzęsienie ziemi. *Otw. Ow.* 250. TRZĄSCA, y, *ż.*; *Rag.* tresegljavizi; *Eccl.* трѧсавица; zimnica, febra, *paroxismus. Macz.* [Abowiem trzęsienie *trząsce z zimna pochodzi. *Sienn. Lek.* 4, 242. — 2]. das kalte Fieber die Fieberkälte, *ob.* Trzęsawka, trzęsawica.

Pochodz. *trzęsawica*, *trzęsawisko*, *trzęsawiec*, *trzęśba*, *trzęsianka*, *trzęsidło*, *trzęsiogon*, *trzęsiskrzynka*, *trzęski*; *dotrząsać*, *natrząsać*, *otrząsać*, *potrząsać*, *przetrząsać*, *przytrząsać*, *roztrząsać*, *utrząsać*, *wstrząsać*; *wstręt*, *wytrząsać*, *zatrząsać*.

TRZASK! (a extra cum puncto notato. *Cn. Th.* 1158), *particula sonum crepantem exprimens*, *ut* huf, plusk, klask, puk, platz! krach! puff! No dalej, trzask, plask, chlust! *Teat.* 31, 81. — TRZASK, u, *m.* (*nomen*, *a pleno et absque puncto. Cn. Th.* 1158); *Boh.* třeskot, třesk, prask, praskot, (třesky, plesky); *Slov.* třesk, třeskot; *Sorab.* 1. rjèszk, rjeszkot, reskot *vehemens fragor arborum*, *fragor fulminis*, praszk *sonus flagelli aurigalis*, (tréski plotki *nugae*); *Carn.* tresk *fulmen*, *cf.* Trzaskawica; *Vind.* tresk, treisk *tonitru*, *fulmen*; *Croat.* trészk *fulmen*, *telum coeli*, treszka, praszk, ropot *strepitus*; *Dal.* rogobor, karsnya; *Hung.* ropogas, harsanas; *Rag.* trjés *fulmen*, trèska, bukka, ùrnebes, xâmor, rógobór, trepét, karsegna; *Bosn.* treska, bukka, talabukka, (trjesk, trisak; *Slav.* trisak *fulmen*); *Ross.* трескъ, трескотня, трещина, трещинка, шлепокъ; trzaskanie, trzeszczenie, cf. *trusk, trzusk: das Knallen, Geknall, Krachen. Gdy przyłożysz ogień do prochu ruśnicznego, będzie trzask. *Żarn. Post.* 223. Przede drzwiami nogami szastali, aby ocknął, na urząd on trzask czyniąc, aby nie od budzących, ale od szumiejących ocknął. 1 *Leop. Jud.* 14, 9. Nie słychać chrobotania i trzasku w porcie. *Pilch. Sen. list.* 127. Co się osoby méj tyczy, bardziéj mię miesza hałas, niżeli trzask jaki i chrobotanie. *Pilch. Sen. list.* 2, 5. trzask, huk, hałas: Lärm, Poltern, Getöse. Czy to warto było tyle hałasu i trzasku. *Teat.* 13, 34. U złego robotnika siła trzasku, roboty mało. *Fredr. Ad.* 39. Przed trzaskiem do lasu nie ujść. *Rys. Ad.* 55. — Z trzaskiem, s trzaskiem, z strzaskiem = hucznie, z hukiem; krachend, mit Ungestüm rauschend. Tyber ciemnozgniłymi z trzaskiem do morza wpada. *Otw. Ow.* 577. — Nagle, szybko, nieopowiednie, jak z bicza, jak z procy; *Slav.* iz nebruha; *Gall.* brusquement, plötzlich, schleunig. Pojmańca przyprowadzili przed króla swojego, Aby go z trzaskiem osądził, jak śpiega zdradnego. *Popr. Koł. P* 2 *b.* Bardzo prędko, trzaskiem, pośpiesznie, *celeriter. Macz.* Wyprawił się Bolesław s trzaskiem nad nadzieję Pomorzan. *Biel.* 69. Bez wieści z trzaskiem na obóz

jego gwałtownym ludem uderzono. *Gorn. Sen.* 451. Gdyby rękoimia umarł, tedy nie zaraz z trzaskiem sukcesorowie jego mają być przymuszeni do zapłacenia. *Chełm. Pr.* 143. Co im kazano, z trzaskiem wykonali. *Budn. Ezdr.* 6, 13. S trzaskiem przyjdzie nędza leniwcze, nagle start będziesz. *Budn. Prov.* 6, 15. TRZASKA, DRZAŻGA, i, *ż.*, *DRZAŻDŻE, a, *n.*, *collect.*, TRZASZCZKA, TRZASECZKA, DRZAZECZKA *dem.*; *Boh.* třjska, třjštka, osečka; *Slov.* traud, (cf. trąd, cf. trud); *Sorab.* 1. tžeska, čžiescha; *Carn.* treska, tèrska, pesdir; *Vind.* trieska, ſhpan, trieskiza, leberiſzh; *Croat.* trészka, tréſzchje, tresche, truha; *Bosn.* trisctiça, trisctje, triskotine; *Rag.* trisctiza, triskotina, zjepottina, sckordiglja; *Ross.* дрязгъ śmieci, wyrzut, дресва zdruzgotane kamyki, сколокъ, сколочекъ, осколокъ, отколокъ (cf. kłóć), отщепокъ, ощепокъ, ощепочекъ, щепань (cf. szczepać), заноза, иверень, иверешекъ, (cf. wiór); — 1) kawałek odszczepionego drzewa, der Holzſpan, Splitter. Drzewa w trzaski skruszywszy, do szabel się rzucili. *Warg. Cez. D* 3. Zjątrzony niedźwiedź wszystko w drzazgi rozmiata. *Wad. Dan.* 3. (kruszy). Wziąć kawał tego drzewa, i na drobniuchne je pokrajać drzazeczki. *Haur. Ek.* 165. Małą trzaszczkę darował mu krzyża ś. *Sk. Dz.* 339. Trzaski abo ostrużyny buksbaumowe. *Cresc.* 475. Nie miej za dęba liche jego trzaski. *Jabł. Ez.* 137. Trzaskę burza wyrwała jednemu dylowi. *Zbil. Dr. E* 2. Popioł z drażdża winnego. *Urzęd.* 407. Gdzie drwa rąbią, tam trzaski lecą. *Ld.*, (*ob.* Wióry). Pies śmielszy na swych śmieciach, trzaski same biją w domu. *Pot. Arg.* 478. Trzask pełen, abo poszczepany, potrzaskany, *assulosus. Cn. Th.* 1158. ſplitterich, voll Splitter. Bodajbyś był na tysiąc drobnych trzask pierwéj połamał nogę! *Ossol. Str.* 7. Trzaska w ciało wpadła, tarń, goźdź etc. Srogą lwowi drzazgę z łapy skaleczonéj wyjmuje. *Jabł Ez.* 215. Drzazeczkę sobie zakłóć *Ross.* занозить. — *Allegor.* Coż widzisz trzaszczkę w oku brata, a tramu w oku własnym nie widzisz? Jak możesz rzec: bracie, daj ci wyrzucę trzaseczkę z oka twego, a... *Sk. Kaz.* 273. Widzisz trzaskę w oku brata. *Sekl. Math.* 7. (proszek. *ib.* 27; pazdziorko. 1 *Leop. Math.* 7, 2. trzaszczkę. 3 *Leop. ib.*) — 2) *Herald.* Trzaska, *herb*; w polu niebieskim księżyc rogami do góry złoty i dwie głównie otłuczone z krzyżami i rękojeściami. *Kurop.* 3, 52, ein Wappen. TRZASKAWICA, y, *ż.*, trzask, trzaskanie, grzmot, piorun; Krachen, Knallen, Donnerknall, Donner, Donnerſtrahl; *Slov.* strala, (*ob.* Strzała); *Sorab.* 1. rjeszk, rjeszkot; *Carn.* tręsk; *Vind.* tresk, treisk, grum, grumska strela, germanje; *Croat.* trészk, trezk, ztrèla, (tréſzkavìcza *fulminatio*, treszkàvecz *fulminator*, *f.* treszkavka; treszkonoszni *fulminifer*, treszkov *fulmineus*); *Bosn.* trisák, trjesk, strila koja s nebba padda, mugna; *Rag.* trjeskaviza *fulminatio*, trjeskalaz *fulminator*; *Slav.* trisak; *Eccl.* треска, громъ съ молнiею, тресновенiе перуна. Gruchnęły wiatry, trzaskawice, błyskawice, ziemi trzęsienia. *Birk. Dom.* 16. Widział pioruny i trzaskawice wypuszczone. *Sk. Dz.* 499. Gromy, trzaskawice padały na świat. *Żarn. Post.*.... *Rej. Apoc.* 97. *Strzaskawice. *Petr. Pol.* 64. Niebo od chmur zczerniało; zaczym gęste a straszne trzaskawice powstały, a piorun uderzył ogromnie na wóz Jagiełła. *Stryjk.* 517. Świata nie widać, ze wszech stron się błyska, z gromów straszliwe idą trzaskawice. *P. Kchan. Jer.* 194. Jako więc pracowity oracz wylękniony W niepogodę, piorunem srogim ogłuszony, Kiedy już trzaskawica i on grom ustawa.... *P. Kchan. Orl.* 1, 23. — *Allegor.* Iż się *zachmurał bardzo grzech twój około niego, *iście się pewnéj *trzaskawice a pewnego gradu nadziewaj około siebie. *Rej. Post.* S s 6. — *Aliter:* Oblicze ich pełne gniewu a trzaskawicy. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 15, 34. hałasu, wrzawy, wrzasku; Toben, Getöſe. — *§. Wasze półhaki, wasze trzaskawice. *Groch. W.* 414. trzaskające strzelby, Knallbüchſen. TRZASKLIWY, a, e, — ie *adv.*; *Rag.* treskovit; *Ross.* трескучiй; *Boh.* praskawý; pełen trzasku, krachend; *Croat.* treszkov *fulmineus*; *Sorab.* 1. treskowné, treskoyité *nugax*, *Subst.* tréskawcz, treskař. Trzaskliwy piorun wolą boską ogłasza szeroko. *Przyb. Ab.* 205. TRZASNĄĆ, *TRZUSNĄĆ, trzasnął *et* trzasł, trzaśnie, trzasnę *med. jedntl.*, Trzaskać, *Trzuskać *cont.*; *Boh.* třjskati, třesknauti, praskati, prasknauti, praskowati; *Carn.* tręshem, treshcti, tręskam, lopûtam; *Vind.* pokat, luskat; *Croat.* trezkati, pràszkam; *Rag.* trjesnuti, trjeskovatti; *Bosn.* treskati, trisnuti, s nebba striliti; (*Dal.* traskati *blaterare*); *Ross.* трескать, хлопнуть, хлопать (cf. kłapać), шлепнуть, шлепать, (истрескаться pękać się); *Eccl.* трощу; *Graec.* (τρίζω, *ob.* Trzeszczyć, cf. *Germ.* trotzen); trzask wydawać, głośno trzeszczeć; knallen, krachen. Kasztany w prysku trzaskają pieczone. *Zab.* 10, 72. *Koss.* Drwa od ognia trzaskające. *Teat.* 13. c, 85. Ni trzusnąwszy pióry, wypadł; *volat nullis strepitus facientibus alis. Żebr. Ow.* 288, (*ob.* Trusk, trzusk, cf. trzpiot, trzpiotnąć). Najliższa szemranina nikogo nie budzi, po drzewach list nie trzaśnie; *immotae silent frondes. Żebr. Ow.* 166. (nie szeleści). Jak się zażrę, trzaśnie mi aż za uchem. *Zabł. Amf.* 94. Trzaska, piorun trzaska, piorun bije *Croat.* trezka. Słowa idą mu z ust, jako piorun trzasnął. *Rej. Zw.* 84 *b.* (piorunujące słowa). Wołanie wielkie i grzmot wszczął się, ze wszech stron, trzaskanie dział, bębnienie, tak iż jeden drugiego słyszeć nie mógł. *Baz. Sk.* 668, (*Ross.* хлопотня, cf. kłopot). Tak się dmiesz, że ledwie napuszona skóra nie trzaśnie. *Hor. Sat.* 213. (z trzaskiem pęknie). Omal mi łeb z myśli nie trzaśnie. *Zabł. Z. S.* 24. Stał z gołą głową na trzaskającym mrozie. *Mon.* 67, 240. — Trzasnąć, piardnąć z trzaskiem, cf. skrzypnąć, einen knallen laſſen. Litwinowi się przytrafiło, Że trzasł chudzina w izbie, co aż słyszeć było. *Opal. Sat.* 150. Dalej kot trzaśnie, niźli mysz skoczy. *Rys. Ad.* 12. — §. *Activ.* Trzaskać czym, womit ein Getöſe, Gekrache machen, klatſchen, knallen. Stary furman rad słyszy, kiedy kto biczem trzaska. *Rys. Ad.* 64. *Bardz. Trag.* 484. Gdy owo woźnica biczem w powietrze uderzy, głośno trzaśnie, i potężny grzmot z onego uderzenia słyszymy. *Sak. Probl.* 61. Wychodząc z hałasem, trzasnął drzwiami. *Węg. Marm.* 1, 121. er warf die Thüre zu. Jakoś nos tam wścibił, ta drzwi trzasła....

Teat. 43. *c*, 108. *Wyb.* Cicho wychodź, żeby trzaśnieniem drzwi go nie obudzić. *Teat.* 10 *b*, 84. — Trzaskać co, trzuskać co, z trzaskiem rozbić, grzmotnąć, zerschmettern. Darmo cię zbroi karaceny łuska, Bo miękka rozkosz i bułaty trzuska. *Mon.* 71, 897. Trzaskać kogo, z trzaskiem uderzyć, bić; mit Getöse schlagen, schmettern. Jakże mię w papę trzasła. *Teat.* 51, 39. W twarz pięściami trzaska, Szaty na sobie drapie, w piersi ciężko praska. *Żebr. Ow.* 289. Niech piorun trzaśnie takiego gapia! *ib.* 56. *b*, 26. Bodajby was piorun trzasł. *ib.* 10. *b*, 30. Rozumiałeś, żeć słońce nigdy nie mogło zagasnąć I przygoda cię krętym biczem trzasnąć. *Chrość. Job.* 81. — *Alter.* Trzaskać na kogo, gromić kogo, fukać. *Cn. Th.* 210. auf einen wettern, fluchen.

Pochodz. *natrzaskać*, *potrzaskać*, *przetrzaskać*, *roztrzaskać*, *potrzask*; *trzeszczyć*; *wytrzeszczyć*.

TRZĄSNĄĆ, *ob.* Trząść.

*TRZCIA, *TRCIA, i, *ż.*, TRCINISKO, a, *n.*; *Boh.* třtj, třtiniště, třtinowina, trest, třtina, (trs = laseczka); *Slov.* třtinowina, třtj; *Sorab.* 1. cžinana; *Sorab.* 2. schulp; *Carn.* terst, terstje, terstovina, rokitje, (cf. rokić); *Vind.* terst, tarst, terstina, terstovina, terstinje, terstikovina, steblo, (*ob.* Ździebło); (*Vind. et Carn.* Terst = Tryest, miasto); *Croat.* terszt, tertztische, tersztikovina, (Terszt; *Hung* Tergeszt = Tryest); *Bosn.* tarst, trrist, terst, trestiça, trristiça, tarstiscte, terstiscte, trristiscte, (Terst, Trjest, grad = Tryest miasto); *Dal.* tarsat, moszur; *Rag.* tarst, tarstje, tarsctizza, tarstiscte, tarstenik, tarstenizza; *Ross.* тростникъ тростничекъ; (*[illegible]* cf. storc, sterczyć); miejsce czyli bagno trzciną zarosłe, ein Rohrplatz, Rohrsumpf, Schilfsumpf. Trcia, trzcin, szuwarów i sennych makowek pełne. *Mon.* [illegible] 49. Miasto ciała Syryngi błotne trzcie otrzymał, *calamos palustres.* *Żebr. Ow.* 24. — *Transl.* Wielka liczba sterczących rzeczy, eine große Menge aufrecht stehender Dinge. Trcia strzał rozkrzewiona z krwi mojej. *Mon.* [illegible] 54; [illegible]. Ludzi, jak trzcia ze wszech stron. *Pot. Arg.* 214.

TRZCIALKA, TRCIALKA, TRCIONKA, i, *ż.*, rurkowata bylina, rurkowate ździebło; ein [illegible] *Cn. Th.* 1152. TRCIANKA, i, *ż.*, rurka trzciny, n. p. cukrowéj, der röhrige Schaft [illegible]. Trcianki wytłaczają, z których idzie miód, a z tego cukier warzą. *Urzęd.* 459. Trzcianki nierówne woskiem ociągnione. *Żebr. Ow.* 24; [illegible]. TRZCINA, TRCINA, y, *ż.*, TRZCINKA, TRZCINECZKA [illegible]; *Boh.* třtina, trstina, trest; *Slov.* třtina; *Morav.* palach, (cf. paluch, cf. palcat [illegible]); *Sorab.* 1. [illegible], cžina; *Sorab.* 2. fcžina, buschak, buschar, kastwej; *Carn.* obil (cf. biel), ceu; *Vind.* ziu, (cf. cewka); *Croat.* tersztika, terszt; *Ross.* трость, тростина, тростинка, тросточка, тростникъ, тростничекъ, очеретъ камышъ; *Eccl.* тростка, стьбло, стебелие, стьблие (*ob.* Ździebło), лучица; *arundo*, Rohr, Schilf; rośnie po stawach, zdatna do okrywania prostych dachów, w pokojach do sufitów gipsowych. *Kluk. Ross.* 2, 265. Trzcina błotolubna, *palustris.* *Żebr. Ow.* 88. Wodna trzcina w wielkiej suszy, Skoro leda wiatr wionie, zarazem się skruszy. *Pieśn. Kat.* 164. Bać się trzeba trzcinie, gdy wiatr dąb wywinie. *Cn. Ad.* 8. Jeżeliśmy trzciną słabą, przywięzujmy się do mocnego dębu. *Sk. Kaz.* 14 *b.* Trzcina cukrowa. *Roż.* 254. Zuckerrohr. Tak się było bezpiecznie na nim wesprzeć, jak na trzcinie, która, gdy się złamie, rękę podziurawi. *Birk. Zbar. D.* Trzcina wonna, *ob.* rajska trawa. Odmienni ludzie łada za wiatrem jako trzcina się tam i sam poruchują. *Dambr.* 569. — Trzcina laskowa, z niej laski pod imieniem trzciny Hiszpańskiej. *Kluk. Dykc.* 1, 53. spanische Rohre, Rohrstöcke. Po żołniersku z trzciną, na znak unteroffcerstwa. *Teat.* 24. *c*, 100. Na trzcinie jeździć, jak dzieci. *Kn. t. Spyt.* Steckenpferd reiten. Na trzcinie by na koniu jeździł Sokrat między swemi chłopięty. *Warg. W.* 278. — *Allud.* Figurka gdyby trzcinka, i kształtna i prosta. *Teat.* 10, 5, (cf. świeca, świeczka). — §. Trzcinka w cewce dla okręcania, trcionka, das Schnurröhrchen in der [illegible]. *Cn. Th.* 1152. bylina czcza, zdziebło; ein hoher Halm, ein Rohrchen. *Tr.* TRZCINIANY, a, e; *[illegible]* [illegible]waty; *Sorab.* 1. cžinaně; *Dal.* tarsztschiv; *Ross.* тростяный; ze trzciny, von Rohr, Schilf, Rohr=. Piszczałki trzciniane. *Cn. Th.* 1152. Trzciniane piszczałki. *Otw. Ow.* 436. *Zab.* 10, 38. *Koss.* TRZCINIASTY, a, e, do trzciny podobny. *Cn. Th.* 1152, rohrartig, schilfartig. TRZCINISKO, a, *n.*, a) [miejsce trzciną zarosłe, ein Schilfsumpf 2], *ob.* Trcia. — b) *Contemn.* Trzcina paskudna, häßliches Rohr. Grube trzcinisko błoto zapchało. *Przestr.* 128. TRZCINISTY, a, e, — o *adverb.*, pełen trzciny. *Cn. Th.* 1152. voll Rohr und Schilf; [illegible] tersztikonoszni; *Eccl.* тростистый. TRZCINNIK, a, *m.*, TRZCINNICZEK, czka, *m.*, *dem.*; *Ross.* тростянка, очеретянка; trznadl, *emberiza schoeniclus*; wróbel trzcinny, ptaszek nie wielki, ziębie się równający. *Kluk. Zw.* 2, 312. der Rohrammer, Rohrsperling. [illegible], ptaszek [illegible], z kształtu [illegible] bny, utrzymuje się w trzcinach. *Kluk. Zw.* 2, 311. die Rohrstelze, Rohrmeise. TRZCINNY, a, e, do trzciny należący, [illegible]; [illegible] tarstni, tarsteni; *Croat.* tersztni, tersztikov; *Ross.* тростяный [illegible]. Pierzysko trzcinne, *ob.* Pierzysko. Zwierzę trzcinne. *Psalmod.* 71. w trzcinie przebywające, sich im Schilfe aufhaltend. Wróbel trzcinny, *ob.* Trzcinnik. — *Transl.* Człowiek trzcinny, chwiejący się rozmaitemi wiatry. *Żarn. Post.* [illegible] 753 [illegible] go szczęścia, śklanego wesela tu szukał ten święty pań[illegible] 355. TRZCINOWAĆ [illegible] trzcinę [illegible] sufit. *Magier. Mskr.* rohren, berohren. Trzcinowanie, ściana trzcinowana, das Rohrwerk. [illegible] TRZCINOWY, a, e, od trzciny, Rohr, vom Rohre. Trzcinowym kijem nic nie nabije. *Petr. Pol.* 330. słabym, kruchym.

TRZCIONKA, *ob.* Trzcialka.

TRZEBA, *contr.*, *TRZA; *imperson.*; *Boh.* třeba, (třebas nawet); *Slov.* trebas, tremas (= chociaż); *Sorab.* 1. treba (třebas [illegible]), dérbi szo, hodzi szo *oportet*, mufa, cf. mus; *Sorab.* 2.

derbu, tróba, (troba potrzeba, konieczność); *Carn.* trẹba je; *Vind.* trebu, potrebnu; *Croat.* trebe; *Rag.* trjêbaje, trjebovati; *Bosn.* trebovati, tribovati; *Slav.* valja; *Eccl.* требѣ есть, потребно есть, (требный potrzebny, требованіе potrzebowanie, требую potrzebuję); *Ross.* должно (cf. dłużno), достоитъ (cf. dostojno), (требовать potrzebować, żądać, вытребовать, изтребовать żądać; *Eccl.* потребляю *oboleo*, *depravo*; потребовательный *abusivus*); potrzeba jest, potrzebno jest; es ist nöthig, man hat von nöthen, (cf. *Germ.* darben, bedürfen, dürfen; *Goth.* tharban, thaurban; *Suec.* trafwa; *Anglos.* thearfan; *cf. nostr.* dobry). Dziś, gdy częstuje, albo daje chleba, Pytaj się pierwéj, czego panie trzeba? *Bratk.* *B* 3 *b.* Pokazuje się, gdy nie trzeba, gdy trzeba, nie widać go. *Cn. Ad.* 885. Trzeba mi cię trochę na słówko, *paucis te volo. Cn. Th.* 1158. Ani ja mam złota, ani tobie *trzeba. *Prot. Jał. A* 2 *b.* (potrzebne). Ładna i grzeczna, trzeba, żebyś ją poznał. *Teat.* 19. *c*, 62. (życzę ci, warta). Zdobić społeczeństwo nie jest dosyć, trza nad to dobroci. *Zab.* 9, 113. *Zabł.* Kiedym zdrów, wody zażyję i chleba, O jakoż wielu rzeczy mi nie trzeba. *Pot. Syl.* 27. Ej nie trzebać, mówi doktor, a nadstawia rączki. *Pot. Arg.* 352. Nie wiele mu trzeba, przestaje na leda czym, skromny w życiu. *Cn. Th.* 537. — §. Trzeba, tak wypada, tak wypadało, müssen. Trzeba, żebyś jutro u mnie jadł obiad, mam gęś tuczną. *Teat.* 30. *c*, 25. du mußt morgen bey mir essen. Zawsze wprzód biegła suczka przed panią, trzeba było być wszędzie bestyjce. *Zab.* 9, 275. upierała się być wszędzie, sie mußte allenthalben mit hingehen. Jednę tylko żonę miałem, i tej trzeba umrzeć. *Teat.* 26. *d*, 3. zdarzyło się, że umarła, und auch die mußte sterben. Tej kobiecie trzeba się we mnie zakochać. *Teat.* 30, 36. trafiło się, że się zakochała, zufällig wurde sie in mich verliebt. *Observ. in vulgari narratione* trzeba *saepenumero superflue usurpatur, semper vero significatu eventus alicujus.* — §. *Aliquando* trzeba *omissum subintelligendum.* Myśli sobie, mnieć tam być, by najtrudniéj było. *Rej. Wiz.* 177. Trojańskie miasta w popioły obrócił, I teraz się bać, aby czego złego Moc nie zrobiła boska gniewliwego. *Bardz. Trag.* 574. Drżeć mu się przez skały, Kto chce na górze pięknéj stanąć chwały *Nar. Dz.* 1, 65. trzeba, potrzeba, wypada, muß.

Pochodz. *potrzeba, potrzebny, potrzebność, potrzebować, wypotrzebować*; *Trzebnica.*

TRZEBIĆ, *TEREBIĆ *niedok.*, utrzebić *dok.*; (*Carn.* trebiti *purgare*; *Vind.* triebiti, istriebiti, potriebiti = chędożyć, sprzątać; *Croat.* trébim *expurgo, perpurgo, secerno*, raztreblyùjem *segrego, sejungo*; treblenye = wybrakowanie; *Rag.* trjêbiti, otrjêbiti *purgare triticum, herbas*, raztrjêbiti *complanare*, raztarbùsciti *exenterare*; *Bosn.* tribiti *purgare*, rastribiti *sejungere*, rastrribusciti *exenterare*; *Ross.* теребить, тереблю targać, rwać, натеребить, натереблввать natargać, оттеребить, оттеребливаю odtargnąć, odczesać len, отребить, отреблять okrzesać drzewo, macicę winną, ociosać, протеребить, протеребливать przerywać rośliny, plewić, потеребить, потеребливать potargać, перетеребить, перетеребливать przeskubać, потребить, потреблять pustoszyć, wytępić, wygładzić, растеребить, растеребливать rozdrapać); trzebić, w ogólności czyścić, przeczyszczać, chędożyć, reinigen. Drzewa z sęków obcinać, pasenkować, trzebić, sztucować. *X. Kam.* Ptaki rozpuszczają skrzydła, dzióbami pióra układają i trzebią się. *Boh. Dyab.* 3, 169. Krokodylowi w pysk otwarty, gdy śpi, robak ten wlatuje, zęby z mięsa *terebi, czyści. *Chmiel.* 1, 610. — §. Czyścić samca, wałaszyć; castriren, verschneiden, wallachen; *Sorab.* 1. wutřebu, muzkofcž wurěžu; *Sorab.* 2. chroschisch, kschoschisch; *Vind.* resati, kopiti, skopiti, ismoshiti, (cf. skopić); *Croat.* kopím, zkopiti, zkàplyam, izkoplyujem; *Dal.* skopiti; *Bosn.* sckopiti, usckopiti, ustroiti, (cf. stroić); *Ross.* исказить, изкажаю, холостить, охолостить, холощу; *Eccl.* исказити, искажаю. Pojmawszy go przez zdradę, utrzebili. *Krom.* 83, (cf. trzewa). Konie waśniwe, gdy je utrzebi, spokojniejsze bywają. *Cresc.* 524. Wziąwszy brzytwę, utrzebili go, i był rzezany i zaraz zleczony, i odtąd od pokusy wolny. *Sk. Żyw.* 2, 407. Byli ludzie, co się utrzebili dla królestwa niebieskiego. *W. Post. W.* 3, 414. *Birk. Kaz. Ob. B* 4. Słudzy trzebieni albo uwałaszeni. *Kosz. Lor.* 68. (trzebieńcy, rzezańcy). Julian sługi trzebione z pałacu wygnał. *ib.* 107 *b. ib.* 39. (eunuchów). — §. Pszenicę trzebić miotłą. *Zab.* 9, 23. *Koss.* czyścić, przerabiać, przewiewać, opałać, (cf. *Lat.* tribulum, tribulare); *Boh.* třibiti, das Getreide reinigen, umarbeiten. Sami apostołowie byli nie raz przewiewani a trzebieni od szatana. *Gil. Post.* 188. Statek, cierpliwość, wiara, Gdy nieszczęście dogara, Nie we wszystkich jednaki, Kto wnijdzie na przetaki; Ludzi śmiertelnych bóg trzebi rzeszotem, Tych mieć chce plewą, chwastem i odmiotem, Innych przesiawszy sitem Pszenicą albo żytem. *Chrośc. Job.* 3. TRZEBICIEL, a, *m.*, który trzebi, czyściciel, der Reiniger; (*Vind.* striebnik = sprzątacz). TRZEBIENIEC, ńca, *TRZEBIEŃ, ia, *m.*, *TRZEBNIK, a, *m.*, rzezaniec, kastrat, ein Verschnittner; *Boh.* kleštěnec, (cf. kleszczyć); *Sorab.* 1. třebenik; *Vind.* skoplenik, skoplen zhlovek, resanik, kopun, kapun; *Croat.* zkoplyènecz; *Dal.* hadum; *Bosn.* sckopaç, usckopgljen, hadum; *Rag.* hadùm, usckopgljegnak; *Ross.* скопецъ; *Eccl.* холостецъ, каженикъ. Narses eunuch abo trzebieniec, hetman Justyniana. *Stryjk.* 43. Tenże nam będzie trzebień nieuczciwy Za królewskiego panował potomka, Wolemy męża całego i ziomka. *Pot. Syl.* 101. Jako trzebieniec, brody nie miał. *Sk. Dz.* 824. Ktoby się trzebieńcem uczynił, między księżą być nie może. *Sk. Dz.* 115. *et* 814. W niebie przyjmą koronę ci trzebieńcy albo rzezańcy, którzy sami się rzezali dla królestwa niebieskiego, nie ciało, lecz pożądliwości wyrzezając. *Galat. Alf.* 325. Julian sługi trzebione z pałacu wygnał, że mu nie była potrzeba *trzebników, gdy mu już żona była umarła. *Kosz. Lor.* 107 *b.* — (*Eccl.* трѣбникъ; *Ross.* потребникъ rytuał, agenda cerkiewna; *Eccl.* потрѣбникъ gatunek ciasta, трѣба ofiara; pełnienie cerkiewnego obrządku, n. p. chrztu, трѣбище bałwochwalnia, bożyszcze, чиститель [*cultor* 2], kapłan, чистительство kapłaństwo, cf. trzewa). TRZEBIEŻ, a, *m.*, czy-

szczenie, n. p. gruntu, karczowanie, czyszczony grunt, karczowisko; das Reinigen des Erdbodens, das Roden, Ausroden, ein Rodeplatz. Dobra z lasami, trzebieżem, wygonami etc. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 432. Jazygowie do uprawy roli przywykli, oczyścili nowo swoje siedlisko przez trzebieże puszczy, i w polisty a żyzny kraj zamienili. *Nar. Hst.* 2, 326. Jeżynka rośnie w zarosiach i na trzebieżach. *Jundz.* 271.

TRZEBNICA, y, ż., Trebnitz, miasto Szląskie w xięstwie Oleśnickim z opactwem bogatym. *Dyk. Geogr.* 133. Gdy pytał Henryk xieni Petrucyi, trzeba-li czego więcej do klasztoru, odpowiedziała z Niemiecka: trzeba nic, a ztąd miasto Trzebnicą przezwano. *Biel.* 117, [cf. trzebić 2]. *TRZEBNY, a, e, *TRZEBNIE *adverb.*; *Eccl.* трѣбьнъ; potrzebny, nöthig. Żono biesiad nietrzebnych abyś zaniechała. *Papr. Przyk. B b.* Trzebnie rąk a uszu, t. j. słuchać a czynić, a nie próżno mówić. *Eraz. Jez. E* 3. potrzeba.

TRZEBULA, TRYBULA, TREBULKA, i, ż.; *Boh.* třebule, kerbljk; (*Sorab.* 2. Tröbule miasto w Luzacyi); *Carn.* krebuléza; *Vind.* krabuliza; *Croat* kerfulicza; *Hung.* turbolya; *Ross.* кербель, петрушка дикая, Венеринъ гребень; rodzaj rośliny, *scandix*, Kerbel, znajduje się w ogrodach, ma zapach anyżowy. *Kluk. Dyk.* 3, 57; należy do ogrodowin, których się i ziele i liście zażywają. *Kluk. Ros.* 1, 218. *Cresc.* 246.

TRZEĆ, tarł, trze, trę *cz. niedok.*, *Cierać *contin.*; *Boh.* tru, třjti, třel; *Slov.* třjti, tru, utjrám, (téradlo, třelce raszpla); *Sorab.* 3. tresch; *Sorab.* 1. truwam, (truwadné *rasilis*); *Carn.* treti, terl, tárem, têrem, aram, reshnâm, ribam; *Vind.* treti, terem, brisati, brishem, ribat; *Croat.* treti, terem, terlszem, tirati (*ob.* Terać, tyrać); ribati, ribam, glodati, glodyem, (cf. głodać, głodzić); *Hung.* töröm, törsölöm, törlöm, teürni, (törö; *Croat.* szteritel = ścieracz); *Dal.* rakechem; *Rag.* tarti, trém, tarem, tjèrati, (targliv, pritàrni *sestilis*); *Bosn.* terti, trritti, protrritti, terlicati, (tricce = otręby); *Slav.* tèrti; *Ross.* тереть, тру, тренie, (терять, потерять stracić, *ob.* Térać; терпугъ pilnik, торный gładki, utarty, o drodze; cf. tor, torować); *Eccl.* трьти, трыю, (тромъ, котораго чѣмъ натираютъ); (*Lat.* tero; *Graec.* τείρω, τρίβω; *Chald. et Syr.* תרע tera, *diruit*, סתר sethor, *destruit*, *Arab.* תאר taar, *percussit fuste*); ocierać, pocierać, reiben. Osieł tarł bok po piasku to lewy, to prawy. *Zab.* 14, 285. Trą się ptaki w piasku, *volutantur aves in pulvere.* *Cn. Th.* 1222. Trą mu brzuch, jak szkapie na rupie. *Rej. Zw. O b.* Trzeć sobie oko swędzące *Ross.* ксить, кукшу. Wrzodów tarciem nie léczą. *Zab.* 7, 162. Tarcie bieg ciał zastanawia. *Os. Fiz.* 56. die Reibung, das Reiben. Przeszkodę w biegu, tarciem nazywamy. *Hub. Mech.* 239. *Jak. Mat.* 4, 359. Ciało jedno o drugie tarte, zagrzewa się. *Zool.* 12. Trzewik mię trze. *Cn. Th.* 1152. gniecie, uciska, uwiera; reiben, wund reiben, drücken. — *Medic.* Tarcie, fryxya; die Reibung, die Friction. Bierze się multan, grzeje się nad węglami rozżarzonemi, i trze się ciało. *Krup.* 5, 589. Kosztowne tarcie zębów. *Sienn.* 516. proszek do tarcia, ein Reibepulver, Zahnpulver. — Tarty gościniec, utarty, torowany, ein glatter gebahnter ebner Weg. Oto masz świeżą drogę a tarty gościniec do nieba. *Rej Post. B* 3. — Trzeć len, konopie, międlić, *Boh.* drhnauti, dhrl, drhnu; *Sorab.* 2. tarlisch; *Vind.* treti, terem, den Flachs oder Hanf brechen. Sposób międlenia czyli tarcia konopi na tarlicach. *Jak. Art.* 3, 219. — *Trzeć zboże, *apud veteres, e. gr. Judaeos, Romanos*, młócić zboże, das Getreide dreschen, (bey den Alten), *tribulare.* Nie zawiążesz gęby wołowi trącemu na bojowisku zboże twoje. *W. Deut.* 25, 4. Wóz młócący ma zęby trące. *W. Jes.* 41, 15. — §. Trzeć piłą drzewo, żelazo; sägen, feilen. *Cn. Th.* 1152. Młynarz ma tramów przyczyniać, kędy jest tracz, gdy czas tego aby obecnie tarł. *Haur. Ek.* 41. — §. *Fig.* Kto chce, niech pysznych pałaców trze progi. *Zab.* 1, 111. *Nar.* wycierać, wydeptać; [illegible]. Sprach [illegible], i drzwi [illegible] progi [illegible] trze. *Smotr. Apol.* 1. — *Fig. transl.* Jużby tajemnica to nie była, coby się tarło o uszy pospolitego człowieka. *Hrbst. Art.* 54, (cf. tarkać co czym). — §. Trzeć co drobno, rozcierać; klein reiben, zerreiben, (*ob.* Zetrzeć *dok.*). Malarz trze farby i pęzle gotuje. *Jabł. Tel.* 313. — §. Trą się ryby, ikrzą się, die Fische leichen; *Sorab.* 2. schtrischowasch, żeiknusch, nerknusch; *Carn.* derstím; *Slav.* riba se mêrsti; *Ross.* икриться, o śledziach наростовать. Ikrę w pewnych czasach wypuszczoną ryby samce mleczem upładniają, i to zowiemy tarciem się ryb. *Zool.* 174, *Carn.* lèstenje, das Leichen, Fischleichen. Tarcie, jest to ów czas, kiedy ryby ikrę wypuszczają. *Kluk. Zw.* 3, 159. Tarcie ryb w różnych miesiącach [illegible]. *Haur. Sk.* 140. — §. *Trzeć na co, [illegible] na co, [illegible] się, [illegible] na co; auf etwas [illegible], darauf [illegible], darnach ringen, streben, trachten. Niektórzy na to tarli, aby przeciw przeciwnikom ostro postąpili. *Biel.* 670. Na sejmie niektórzy tarli na to, aby *rug między sobą uczynili. *Biel.* 344. *Przecz stoisz nade mną, Oczy mi zasypujesz, trzesz na zwadę ze mną! *Papr. Koł. C* 2 *b.* Trzeć się z kim, walczyć z kim, mit einem kämpfen, streiten. O jako pożądany zawód, gdzie syn z ojcem trzeć się będą, kto przed kim ma dobrodziejstwa wygrać! *Gorn. Sen.* 218.

Pochodz. *dotrzeć*, *docierać*, *natrzeć*, *nacierać*, *nadcierać*, *natręt*, *natarczywy*, *natarczywość*, *ocierać*, *otrzeć*, [illegible], [illegible]; [illegible] Frenzel in Westphalen Monum. 2, 2413. [tu nie należy, *Etym.* bodry 2]; *odcierać*, *odetrzeć*, *potrzeć*, *pocierać*, *przetrzeć*, *przecierać*, *prześcieradło*, *przytrzeć*, *przycierać*, *rozpościerać*, *rozpostarcie*, *rozcierać*, *rozetrzeć*, *ścierać*, *zetrzeć*, *ścierka*, *ścierw*, *utrzeć*, *ucierać*, *utarczka*, *wcierać*, *wetrzeć*; *wątor*; *wycierać*, *wytrzeć*, *zacierać*, *zatrzeć*; *tarcica*, *tarlica*, *tarlisko*, *cierlica*, *tarka*, *tartak*, *tracz*, *trociny*; *tyr*, *tér*, *tyrać*, *styrać*; — §. cf. etiam *trzeć*, [illegible], *cf.* [illegible].

TRZECH, *ob.* Trzy. TRZECHSETNY, a, e, *Num. ord.*, der Dreyhundertste; *Slov.* tristi; *Rag.* tristòti, tristòtni, (cf. *trójsetny). TRZECHTYSIĘCZNY, a, e, *Num. ord.*, der Dreytausendste; *Boh.* třjtisycý. TRZECI, ia, ie, *Num. ord.*; *Boh. et Slov.* třeti; *Sorab.* 2. tscheschi; *Sorab.* 1. tže-

cži, zečži; *Carn.* treti, trete; *Vind.* tretji, tretki; *Croat.* tretji; *Bosn.* trecchi; *Rag* trecchi; *Slav.* trechi; *Ross.* третеіі, третій; *Goth.* thridja; Kero. dritta, dritto; Ottfried. thritta; *Anglos.* dridda; Niederf. drüdde; *Holl.* derde, dryde; *Angl.* third; *Wallis.* thryttid; *Svec.* tredje; *Isl.* thridie; *Graec* τρίτος; *Lat.* tertius; po drugim następujący; *Germ.* der Dritte. Z źle nabytego ledwie się trzeci dziedzic radować będzie. *Kosz. Lor.* 151. (źle nabyte, prędko odbyte). Dzień trzeci i gości i ryby brzydzi. *Pot. Arg.* 175. Gdy trzeci raz konie zęby zrzucają, nowe nastające zowią zęby trzeciej trawy, gdyż w ten czas koń trzyletni bywa. *Cresc.* 514. Trzeci raz, potrzecie, *Vind.* tretkitzh; *Ross.* третично, третиею, третие. Trzecia część czego, *ob.* Trójka czego, trzecizna; *Rag.* trechina; *Croat* tretina; *Ross.* третина, (третины modlitwy trzeciego dnia po śmierci zeszłego; *Rag.* trecchja *terza, una delle ore canoniche* = tercya). Co trzeci dzień, (*ob.* przez dzień, przezedni). Dziś trzeci dzień *Ross.* третіеводнишній przedwczorajszy, третьягодня, *vulg.* третьеводни przedwczoraj, onegdaj, [illegible]. (*Sorab.* tretoslowka, tretópredzadná slowka przedostatnia sylaba, trzecia od końca. Trzecia [illegible] drey Uhr. O trzeciej przyjdę. Już trzecia biła. TRZECIACZKA, i, *ż.*, gorączka trzeciodniowa. *Spicz.* 33. *Sienn.* 384. *et* 40. *Perz. Lek.* 45, tercyana; *Sorab.* 1. cžetžohdneyska; *Rag.* groznizza, das dreytägige Fieber. TRZECIAK, a, *m.*, *Astrol.* Czasem się oddala księżyc przez trzecią część nieba, a to zowiemy aspekt trzeciak. *Sienn.* 425. der dritte Aspect. Słońce z Marsem trzeciakiem [illegible] się poglądają, albo słońce w szóstaku. *Syr.* 116. *Mon.* 67, 444. Miesiąc w trzeciaku ognistym, t. j. w skopie abo we lwie. *Syr.* 155. (*Vind.* tretnik = marzec; *Croat.* tretjak *trimus, tertiarius*; *Bosn.* trecjak *triennis*; *Rag.* tretâk = trzecia kwadra księżycowa, trechjâk *triennis*, trecchjâk, trechjorodni, trecchi sijn = trzeciorodny, *tertio genitus*). TRZCIAKOWAĆ *cz. niedok.*, po trzeci kroć czynić, *tertiare. Mącz.*; *Croat.* tretim [illegible]. Trzeciakowanie, *tertiatio. Mącz.* TRZECIEGODNIOWY TRZECIODNIOWY, a, e, co trzeci dzień przypadający. *Menińsk.* 1, 249. n. p. Trzeciodniowa gorączka, *ob.* Trzeciaczka, dreytägig, den dritten Tag [illegible]. [illegible] trzeciodniowe, dziewięciodniowe czynimy, także czterdziestodniowe i rokowe. *Star.* [illegible] 111. [illegible] dzień po śmierci, *Ross.* третинн. TRZECIODZIENNY, n. p. Na znak trzeciodziennego z grobu powstania pańskiego. *Pim. Kam.* 110. — *ż.* Trzydniowy, dreytägig, drey Tag alt. Nie trzeciodniowyć szatan, ale dawny i zastarzały. *Żarn. Post.* 245 *b.* (nie dzisiejszy, nie wczorajszy). — TRZECIOSTOPNIOWY, a, e, n. p. Trzeciostopniowa ściana, sześciograniasta, *cubica*. die Cubiczahl. *Ust.* [illegible] 2, 9. °TRZECIOTYDNIOWY n. p. targ; *trinundinum. Urs. Gr.* 129, Dreywochenmarkt. TRZECINA, y, *ż.*, trzecia część włóki, na 10 morgów. *Lesk.* der dritte Theil einer Hube. TRZECIZNA, y, *ż.*, trójka, jedna trzecia część, ein Drittel. Do tych pieniędzy dwie drugie trzecizny przyłożyła Rzplta. *Dyar. Grod.* 295. *Tertiarium*, trzecizna. *Mącz.* — Dzierżenie dóbr za oddaniem trzeciej części pożytków, Verpachtung gegen den dritten Theil der Früchte. Włoka pusta, którą dano z trzecizny abo kopczyzny orać.... *Vol. Leg.* 3, 50. Jedni chcą trzecizny, drudzy czwarcizny. *Czack. Pr.* 2, 6. *Pam.* 83, 2, 69. *Szczerb. Sax.* 156.

TRZEMCHA, y, *ż.*; *Ross.* черемуха; (cf. czeremcha), *phillyrea. Ursin.*, Hartriegel, Mundholz. Trzemcha, *porraceus. Mącz.* TRZEMUCHA, leśny czosnek, *bulbus. Mącz.*; *Ross.* черемица, церемша; *allium ursinum*, Bärenlauch. TRZEMDAŁA, y, *ż.*, ziele, polej Włoski, dyptan fałszywy, *pseudodictamnum. Ursin. Syr.* 108. *Sienn.* 52, falscher Diptam.

TRZEPAĆ, trzepał, trzepie, trzepię *cz. niedok.*, strzepać, wytrzepać *dok.*; *Boh.* třepati, potřepati, třepiti *relexere*, třepenj *fimbria*; *Carn.* trepâm *extendo, aequo lota*; *Rag.* trepatti nogami = tupać; (*Rag.* streptjetti, treptijm *tremo*, *ob.* Trzpiotać); *Ross.* трепать, треплю, потрепать; (cf. *Lat.* strepere; cf. *Graec.* τρέπω *verto*); prętem uderzyć, głośno bić; *Carn.* gubiti, gubim, klopfen, ausklopfen mit einem Stecken. Wytrzep' suknie. *Tr.* — Trzepać kogo, bić go, ćwiczyć go, chłostać, °merskać, obkładać; einen schlagen, peitschen, durchklopfen, cuspruegeln. W podeszwy wnet trzepią korbaczem. *Paszk. Dz.* 50. Już się dziś z ciebie naśmiano i grzbiet strzepano. *Past. Fid.* 131. Nie wziął nieprzyjaciel góry, owszem dobrze strzepali mu skóry. *Białob. Odm.* 26. Bez winy go zła fortuna trzepie. *Pot. Arg.* 27. (chłosta, prześladuje). — Trzepać, klaskać, klaskając uderzyć; klatschend schlagen, klatschen. Racze ciała strzepawszy dłoniami Wskoczył w głąb wody. *Otw. Ow.* 155. Pełne ducha i nowej nadziei, trzepią skrzelami pod wodą Najad. *Teod. Daj.* 2. — *ż.* Trzepać, kłapać, brząkać; flappern, lärmen. Młyn wietrzny, chociaż nie ma co mléć, trzepie. *Zab.* 13, 219. — *Assimil.* Chłopca przez siedm lat bawią samą gramatyką, którą jako papuga trzepie bez rozumu. *Opal. Sat.* 66. klekoce, paple; plappern, [illegible]. Jaka [illegible] się [illegible], trzepie, bluzga, co jéj tylko wpadnie na język. *Mon.* 74, 141. Trzepie to, jak pacierz. *Mon.* 76, 805. TRZEPACZKA, i, *ż.*, narzędzie do trzepania, ein Schlagzeug, ein Stecken, Peitsche; *Ross.* трепалка, трепало [illegible]; *Carn.* trepàvnik *tudes lotricum*, kijánka). Trzepaczka u introligatora jest drewniana, do rozrzepywania szarników do okładki u xiążk. [illegible] Trzepaczka na muchy, [illegible], ein Fliegenwedel. Kiedy złe żyły muchy nierychło miną, Zażyj trzepaczki na nią, od tej muchy giną. *Żegl. Ad.* 172. *Niewiesk.* Trzepaczka arlekińska, łeszczotka; eine Pritsche, Britsche. *Ern.* 842. Arlekin kuligowy z trzepaczką. *Teat.* 43. *c*, 61. *Wyb.* TRZEPIOTAĆ, *ob.* Trzpiotać. TRZEPIETARZ, a, *m.*, 1) arlekin z trzepaczką, der Britschmeister, Hanswurst. *Tr.* Trzepietarz wytrzepa chłopca. *Ern.* 842. — 2) Trzpietarz, *ob.* Trzpiot, Trzepigroch.

TRZĘSAWICA, TRZĘSAWA, y, *ż.*, TRZĘSAWISKO, a, *n.*; *Ross.* трясина, рычевина (*ob.* Rodzimai, зыбь, w Syberyi тундра; — §. 1) ziemia trzęsąca się, bagnista, gdzie nogi zapadają. *Dudz.* 44. Trzęsawica, ługowisko, tonące a trzęsące miejsce. *Mącz.* die Quebbe (Adlg.).

der Mohr, sumpfiger Boden. Na trzęsawicach bywają różne krzaki, a zawsze wystawające gęste pagórki, między któremi w dołkach woda stoi. Kluk. Kop. 1, 89, (cf. kałuża). Stanął Szachmet na górze suchej, a nieprzyjaciel w koło były trzęsawice; nasi rzucą się z trzaskiem do nich, a o trzęsawicy nie wiedzieli; na którą gdy przyszli, powięźli i z końmi. *Biel.* 313. Wielka liczba [illegible] w przepaściach pogrążona, w trzęsawicach grób znalazła. *Nar. Hst.* 3, 353. Holenderski kraj na trzęsawiskach założony. *Leszcz. Gł.* 120. — *Fig.* Fundamenta nie na chwiejącym się trzęsawisku zakładajcie, ale na opoczystej skale. *Leszcz. Gł.* 3. — *Aliter:* Przez takie szczęścia trzęsawice. *Groch. W.* 298. trzęsienia, obroty szczęścia, koleje, mancherley Wendungen des Glücks. — §. 2) Trzęsawica, choroba, trzęsienie, drżenie członków; *Ross.* трясучка, das Zittern in den Gliedern. *Cn. T.* 1159. [illegible] viza; *Eccl.* трасавица febra, *ob.* Trząsca). [Abowiem trzęsienie *trząsce z zimna pochodzi; ale trzęsienie *trzęsawice z zemdlenia żył [illegible], które żyły [illegible] nervos rzekają. *Sienn. Lek.* [illegible] 142. [illegible] Nervenfieber. — §. 3) Trzęsawica, drżenie, Schauer 2]. Będzie strach i drżenie wielkie na ziemi, i wezdrgną się ci, którzy ujźrzą gniew on, a trzęsawica je popadnie. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 15, 36. Przypadł strach i trzęsawica na wszystek lud. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 7, 18. (strach i bojaźń 3 *Leop.*). — §. 4) Trzęsawica, TRZĘSAWKA, trzęsidło, eine Zitternadel. Tu przyczepia kwiatek, tam trzęsawkę, owdzie błyszczadła. *Mon.* 65, 610. TRZĘSAWICZNY, TRZĘSAWISTY, a, e, pełen trzęsawisk, trzęsący się nad wodą; mobrig, [illegible]; *Ross. Sober.* тундряный: (*Eccl.* трясавичный febrzysty). Zgnilizna bydła pochodzi z trzęsawistych i nizinnych pastwisk. *Wolszt.* 126. Trupy w onę przepaść trzęsawiczną prawie na samo dno wdeptano. *Gwagn.* 555. TRZĘSAWIEC, wca, *m.*, *gymnotus electricus*, ryba znaczną moc elektryczną mająca; ktokolwiek jej się dotyka, nadzwyczajne czuje strząśnienie. *Kluk. Zw.* 3, 91. der Zitteraal, cf. drętwik. (*Dal.* truszálacz *succussorius*). °TRZĘŚBA, y, *ż.*, trzęsienie, das Schütteln, Zittern, Beben. [illegible] albo ogniowe przypadki Lub ziemna trzęśba połknęła obrokiem. *Chrośc. Luk* 220. — (TRZĘSĆ, *ob.* Tresc) — TRZĘSĘ, *ob.* Trząść. TRZĘSIANKA, i, *ż.*, n. p. W niedostatku siana daje się wołom wiązka trzęsianki, z żytnej, pszennej i jęczmiennej słomy. *Kluk. Zw.* 1, 218. mierzwianka do potrząsania, Schüttstroh. TRZĘSIDŁO, a, *m.*, TRZĘSIDEŁKO, *dem.*, 1) trzęsące się, drżące i błyszczące pięknydła, n. p. na głowach damskich; Flinder, Flitter, Zitternadel. Te kwiatki, te kosztowne fraszki, te trzęsidła, Niech mi się godzi spytać, na kogo są sidła? *Zabł. Fir.* 51. Te ich trefienia, te pudry, te muchy, te trzęsidła, na błaznów sidła. *Pot. Syl.* 31. *Tward. Posq.* 48. Wymyślne mody, Paryskie fryzury, Co pióra dadzą, co trzęsidła, kity? Takież koń z fioków może mieć zaszczyty. *Mon.* 73, 111. — 2) *Botan.* Trzęsidło, *tremella*, rodzaj krytopłciowy, tu należy Gnojnica, Judaszowe ucho etc. *Kluk. Dykc.* 3, 120. TRZĘSIENIE, *ob.* Trząść. TRZĘSIOGON, a, *m.*, TRZĘSIOGONEK, nka, *m.*, *dem.*; *Boh.* třasořitek, řitotřesek, *Slov.* trasoritka, [illegible], *Croat.* treszorepka, [illegible], *Ross.* трясогузка, [illegible], гжиголка, (cf. grzegżółka), *motacilla*, die Bachstelze. Rodzaj trzęsiogonów do [illegible] *Zool.* 229, cf. pokrzywka, piegża, pliszka, słowik, królik, popek. TRZĘSIONY, *ob.* Trząść. °TRZĘSISKRZYNKA, i, *m.*, [illegible]. [illegible] Mizerny trzęsiskrzynka. *Kchow. Fr.* 147. TRZĘSKI, a, ie, trzęsący, [illegible] *Nar. Dz.* 2, 72.

TRZEŚKA, TRZESTKA, *ob.* Treska, Trestka, *sub* Treść 2 °TRZESKTAĆ, *ob.* Tresktać.

TRZEŚNIA, CZEREŚNIA, i, *ż.*; *Boh.* třešně, střešně, třešňowy strom; *Slov.* trešně, čerešně; *Sorab.* 1. třeschna; *Carn.* zhesna, zheshna; *Vind.* zhrefhna, zhriefhnja, zhrefhnu drevu, zhriefhna; *Croat.* chréssnya, chresnya, chreshnya, krischya; *Dal.* czrisna, csrisenya; *Hung.* tseresznye, tseresnije, cheresnije; *Rag.* trisegna, kriescja; *Bosn.* srisegna, scrisegna, crisegna, kriscja; *Slav.* trishnja, trishnjovo dêrvo; *Ross.* черешня; *Eccl.* чрешня; Obrd. Kerse; *Holl.* karse; *Dan. et Svec.* kirsebär; *Anglos.* cyrse; *Gall.* cerise; *Ital.* ciregia; *Angl.* cherry; *Lat. med.* ciriegas; *Epirot.* chierssy, kjerssi; *Lat.* cerasum; *Graec.* κέρασος; [illegible] Trześnia w południowej stronie kraju naszego dziko rośnie w miernéj wielkości; owoc mięsisty, soczysty, okrągły, w pośrzodku nasienną pestkę mający; drzewo czerwonawe daje się przednie polerować. *Kluk. Rośl.* 2, 46. Trześnie są osobny rodzaj wiśni. *Kluk. Rośl.* 1, 118. *Krup.* 5, 65. Trześnie poziemne, wisienki, *chamaecerasus*. *Ursin.* Zwergkirschen. (*Boh.* chrupawka gatunek trześni większych, [illegible], et sklanki. TRZEŚNIOWY, a, e, od trześni, Kirschen-; (*Boh.* třešňowý; *Slov.* trešňowý, čerešňowý; *Vind.* zhriefhnjou, zhrefhen; *Croat.* chresnyev). Trześniowy ogród, *Rag.* krjescisćte; *Croat.* chrésnyische *cerasetum*.

TRZESZCZKI, -ów, *plur.*, kostki małe drobne w stawie ręki, nóg, [illegible] *Cn. Th.* 1159. die [illegible]. TRZESZCZEĆ, -ał, -y, trzeszczę *med. niedok.*; *Boh.* třeštěti, praskati, (třeštiti, ztřeštiti *perturbare mentem*, třestiti se *furere*, třeštěti szaleć, ztřeštěněc szaleniec); *Slov.* třeskám; *Vind.* brasketati (*ob.* Brzask), sterkati (*ob.* Sterk), krefhpetati, (cf. chrościć); *Croat.* ztreszkávam = policzkuję; *Bosn.* trisctiti *fulgurare*, (*ob.* Trzaskać, trzaskawica), *Ross.* трескнуть, трещать, протрещать; *Eccl.* трещу. (cf. *Graec.* τρίζω; *Germ.* tresen); — tarkot wydawać, knastern, prasseln, rasseln. Ognie smolne po rudach i hutach trzeszczące. *Kulig. Her.* 314. Dębowe drzewa trzeszczą. *Torz. Skł.* 45. Ogień tylko coś trzeszczy przy twardej wątrobie. *Bardz. Trag.* 519. *et* 529. Z wielkim trzeszczeniem ogień zaraz z rózg suchych wzniecony. *A. Kchan.* 197. Trzeszcząca szruba przykre gdy skrzypy wydaje, Że ją tyka mój ucisk, bolejąc wyznaje. *Tol. Saut.* 100. Liny galerne trzeszcząc, od wiatru tarkocą. *Otw. Ow.* 452. Trzeszczą liny u ma-

sztu, rwie żagle wiatr szybki. *Pot. Pocz.* 87. Gdy się dom obalić ma a trzeszczy, prędzej z niego uciekają. *Sk. Dz.* 371. Pod prałatem krzesło trzeszczy. *Psalmod.* 85. Złamane drzewa trzeszczą, tu koń zdycha, Rycerz od koni podeptany wzdycha. *P. Kchan. Jer.* 191. Z cięciwy lekko spuszczonéj, wolne chlustanie, z słabego nabicia rusnicy, lekkie i małe bywa trzeszczenie. *Sak. Probl.* 63. — *Fig.* A mnie aż głowa trzeszczy, co o was radzę. *Mon.* 67, 148. ledwie nie pęknie, der Kopf möchte mir bersten. Aż mi w głowie trzeszczy, gdy sobie myślę, co to z tego wyniknie. *Teat.* 29, 61. Od jéj gdakania w głowie mi trzeszczy, i w uszach gorąco. *Teat.* 42. *d*, *d*. Tę sprawę tak zamatwali, że mi aż łeb trzeszczał. *ib.* 43. *c*, 8. *Wyb.* — *Aliter:* Trzeszczeli nie dawno na książki mądre o skutecznym rad sposobie. *Mon.* 65, 358. wrzeszczeli, krzyczeli; schreyen, lärmen. Niech tu nikt na to nie trzeszczy, jakobym ja królów równał z bogiem *Mon* 73, 385. — *Aliter:* Osieł wilka ujżrzawszy ucieka, szpetnie wrzeszczał, a pośladkiem trzeszczał. *Kosz. Lor.* 91. (popuszczał, popiardował). — *Prov.* Słuchajże mnie, wszakżem ci nie trzeszczał w łaźni. *Rys. Ad.* 64. grzeczniem się zachował.

Pochodz. sub *Trzask.*

TRZEWIK, a, *m.*, TRZEWICZEK, czka, *m.*, *dem.*; *Boh.* střewjc, střewjcěk, třewic, střewijc; *Slov.* štřewice; *Sorab.* 1. czriy, čžiri, čžriwik, čžirwik, stupen, (cf. stopień); *Sorab.* 2. zrej, zrew, zrewik; *Carn.* zhęvl, = *ab intestinis animalium s. chordis, quibus soleas in superiori parte pedis veteres Slavi colligabant*; (*Carn.* zhevlar = szewc, *trzewicznik); *Vind.* zhrieul, zheul, zhreul, (zhrieular, zheular, fhufhtar = szewc; zhreularski hlapez = szewczyk): *Dal.* czrev, chrevlya, posstol, (*ob.* Postoły); *Hung.* saru, sarustka; *Rag.* zrevglja, postól; *Bosn.* çrevglje, çrevgliçe, postol, posto, postolicch, (çrevgliar, postolar = szewc); *Croat.* chrevlya, czipelis, czepeliss, czepelish, czipelish, czepelissecz, zipelshi, (cf. czipël = goleń, cf. cew), sholen, postol; *Slav.* cipele, cipelle; (*Ross.* черевикъ, черевичекъ kobiecy trzewik, z wysokiemi obcasami башмакъ, cf. baczmag); [*Eccl.* чрѣвие 2]; — §. 1) gatunek lżejszego obuwia, der Schuh. Widziałem trzewiki na jéj nogach z paletkami. *Teat.* 24. *b*, 55. Trzewiczki nie z kordybanu, ani z atłasu, lecz szczerozłote ci daję. *Groch. W.* 369. Trzewik chłopski, kurpie, *Carn.* opanka; *Rag.* opànak, (cf. opiąć). Drewniany trzewik chłopski *Vind.* zokla. Trzewik futrzany wierzchny, berlacz *Ross.* кеньга. Wyższa skóra trzewika przyszwa, nadpłat *Vind.* zhreulen glava, nadplat, verboufs. Trzewik stary, zdarty, pochodzony *Boh.* škarpál, (cf. skarpetki); *Ross.* отопокъ, отопочекъ. Obuć w trzewiki, beschuhen; *Vind.* obzhreulati, pozhreulati, nazhreulati, perzhreulati, zhreule obuti. Szczotka od trzewików; *Vind.* fhzhet sa zhrieule, zhreulna fhet, die Schuhbürste. Chińskie damy bardzo szczupłych używają trzewiczków. *Zab.* 7, 533. Tak chodzi, żeby trzewiczki jej każdy mógł widzieć. *Mon.* 65, 606. Rzemień od trzewików *Ross.* клюша. Jan nie sądził się godnym, panu i rzemyka u trzewika rozwiązać. *Biał. Post.* 56. Nie godzieneś mu i trzewików zzuć albo utrzeć. *Cn. Th.* 596. Wielka noga ciasny trzewik poczuje. *Cn. Ad.* 648. Trzewik na nodze większy krok myli, a zaś ciasny gniecie. *Mon.* 68, 135. (*Slov.* Ně trefuge sa každá obuw na každu nohu; nie przypada). Trzewik mój nowy, gładki, a wszakże żaden nie czuje, gdzie mię ciśnie, jedno ja sam. *Eraz. Jęz.* X 2. (*Rg. Prov.* Zalůdu ti je scirok svjet, kad ti je zrevglja ùska; *Croat.* zaludu ti je sirok szvét, kad ti je chrevlya uzka; darmo, że ci świat szeroki, kiedy ci trzewik ciasny). I z trzewika za zdrowie ludzie piją radzi. *Pot. Zac.* 188. Pijanice nalewają sobie w *szkopce i trzewiki. *Gil. Post.* 194. Chcesz, żeby się wróciły owe czasy, kiedy publicznie za zdrowie twej bogini z trzewiczka wypijano. *Teat.* 22. *c*, 31. Wzięli jej trzewiczek, i nim jej zdrowie spełniali. *Teat.* 10, 44. *Teat.* 43. *c*, 165. *Wyb.* *Curcura*, ten, który żonę miłuje, abo jej za trzewik zastępuje, bywa mówiono. *Mącz.* Trzewik, pantofel, broń kobieca; n. p. Ejże, jak sięgnę trzewika. *Teat.* 43. *b*, 151. *Wyb.* Gorzej niż wszystko szkodzi ci miłości bogini, Bo ci nie da wyjść z pod trzewika. *Chrośc. Ow.* 113. (niewolnikiem-eś podwiki). — Dworzanin w łasce u pana, jest kotem na ledzie, a jeszcze w orzechowych trzewiczkach. *Birk. Kaz. Ob.* L 2 *b.* (w skorupach orzechowych na łapkach, ślisko stoi). — 2) *Botan.* Trzewik, *Cypripedium*, rodzaj rośliny; gatunek jeden jest trzewik trzewiczek. *Kluk. Dykc.* 1, 178. *Jundz.* 443. ein Pflanzengeschlecht, Frauenschuh; *Ross.* кукушкины сапожки, башмаки. TRZEWICZNY, TRZEWIKOWY, a, e, do trzewika należący, Schuh =; *Sorab.* 1. čžriyaté; *Vind.* zhreulni, zhreularski; *Bosn.* çrevgljarski; *Ross.* башмашный, черевичный. Trzewiczne *Subst. neutr.*, pieniądze na trzewiki, Schuhgeld. Co sołtan, pojmując żonę, daje jéj, nie zowią oprawą, ale pakmelek, jakoby trzewiczne. *Kłok. Turk.* 188.

TRZEWO, *STRZEWO, a, *n*; (*Boh* střěwo, střjwko; *Slov.* cřewo, črewa, štrewa, osrdí, (cf. osierdzie); (*Slov.* střewo = kiszka do jedzenia); *Sorab.* 2. čžrowo, čžrowa, žiwotné drób, čžrewa, kutwo, (cf. kutłof); *Sorab.* 2. zrowo; *Carn.* zhevu, zhevèza, (cf. trebuh, trebushnêk *abdomen*); *Vind.* zhrevu, zhrieve, zhrieuje, zhrieva, drob, (cf. drób), (cf. *Vind.* zhrevu, zrevo, trebuh, tribuh = brzuch); *Croat.* chrévo, chreva, votroba, utroba, vtroba, (cf. wątroba; cf. terbuh = brzuch); *Bosn.* çrjevo, çrivo, çrjeva, utroba, (terbuh, trribuh, tarbuk *venter*, 2) terbuh, utroba *intestina*); *Rag.* zrjeva *viscera*; *Slav.* creva, drób, (têrbu = żołądek); *Ross.* черева, чрево brzuch; żywot macierzyński; [*Eccl.* чрѣво 2], (cf. трѣба ofiara; pełnienie cerkiewnéj funkcyi, n. p. chrztu, трѣбище bożyszcze, ołtarz, трѣбьникъ; *Ross.* потребникъ agenda, rytuał; (*Eccl.* потрѣбьникъ gatunek ciasta); cf. [*Goth.* hrëff 2]; *Gall.* hreve; *Ital.* cireggie; *Hebr.* קרב kerew, *viscera*); kiszka, ein Darm. Trzewa *plur.*, kiszki, żołądek, tłustość, plugastwo, błony, *intestina*, wnętrza, das Eingeweide, Gedärme. *Syr.* 27, (cf. sprawa zajęcza, cf. trzebić). Strzewa dychające z wnętrzności bydlęcej Przegląda z dziwem kapłan. *A. Kchan.* 89. Wieszczący z trzew, wróżek trzewowy, *Carn.* zhęvaględz; *Ross.* чре-

воволшебникъ, чревобасникъ, басночревный. Wieszczenie z trzew, Ross. чревоволшебство. Głowę barana i z nogami jego i strzewy zjecie. W. Exod. 12, 9. Ba w Wiedniu lub Paryżu zostawiwszy *trzowa, Próżne w trumnach tułowy wożą do Krakowa. Pot. Pocz. 128. Splanchnologia, nauka o trzewach. Krup. 2, 4. Kirch. 20. *TRZEWECZKO dem., Naprawowała baby, aby tak urzynały trzeweczka, jakoby dziecię żywe nie zostało. Sk. Dz. 237. (powrozek pępkowy, pępowina). TRZEWOWY, TRZEWNY, a, e, STRZEWOWY, STRZEWNY; Boh. střewnj; Sorab. čžrowačžé, čžrowné; Ross. требушинный, утробный, (ob. Wątrobny); kiszkowy, Darm . Garnice trzewowy, flakowy, do drobek bydlęcych, olla exteris. Cn. Th. 186. Topf zum Fleckfieden. Dna trzewna Sienn. 139, Vind. zbrevna budiza, derhaviza, skerucina, zhreuna grisha, die Darmgicht. Cierpiący dnę trzewną, Vind. zhrevoboun, darmgichtig. Żyły strzewowe, venae iliacae. Krup. 3, 76. Arterye trzewne. Krup. 3, 41. Kiszka najdłuższa lub strzewna ileon, od kości strzewnej tak nazwana. Krup. 2, 39.

TRZEJ, ob. Trzy.

TRZEŹWY, a, e, TRZEŹWO adverb.: Boh. střizwy, střjzliwy; Sorab. 1 trozbé; Carn. tresl, treshv, tresn, stresju; Vind. triesen, stresen, tresliu, triesek, triesbig; Croat. trézen, Rag. trjeezan; Bosn trizan; Ross трезвенъ, трезвый, трезвъ, трезвенный, (cf rzeźwy); [Eccl трѣзвъ sobrius 2]; wstrzymujący się od pijanych rzeczy, nie pijany; nüchtern, nicht trunken. Trzeźwiem być, jest nic nie pić, czymby się zagrzał człowiek. Petr. Hor. 1 D 2 b. Zawżdy mamy trzeźwiemi być, w mierności pić. Kanc. Gd. 226. Po trzeźwiu, na trzeźwo, (cf. na czczo); bey nüchternem Muthe, nüchtern. Jak wiele po pijanu broją, czego się na trzeźwo wstydzą. Pilch. Sen. list. 2, 366. Najpoczciwszy człowiek to po pijanu uczyni, czego najzłośliwszy nie odważyłby się po trzeźwu pomyślić. Mon. 68, 96, Slov. čo střjžliwi na srdci má, to sa opilému na gaziku wipukné. Takich przypadków wiele się trafia, nietylko po pijanu, ale też po trzeźwiu. Petr. Ek. 79. O czym człowiek po trzeźwiu ani pomyśli, to wszystko upiwszy się popełni. J. Kchan. Dz. 196. TRZEŹWIĆ kogo cz. niedok., roztrzeźwić, utrzeźwić dok., roztrzeźwiać, utrzeźwiać, pijanego znowu k sobie przyprowadzić; Croat. trézvim; (Vind. triesiti, umiarkować), einen Betrunkenen nüchtern machen. Nagłe niebezpieczeństwo często pijanego trzeźwi. Tr. — Omdlałego otrzeźwiać, orzeźwiać; einen Ohnmächtigen wieder zu sich bringen, ermuntern. Królowa wołała, żeby ją jak najprędzéj trzeźwić; rzucali się wszyscy, lecz nie tak prędko dotrzeźwić się mogli. Niemc. Król. 2, 143. Jako ciało chlebem bywa posilane, a wino roztrzeźwia serce, takci też ciało Krystusowe utrzeźwia duszę smętną. Baz. Hst. 66. TRZEŹWIEĆ neutr. niedok, roztrzeźwieć dok., trzeźwić się po pijaństwie, zbywać zarazy głowy z pijaństwa. Cn. Th. 1160; Ross. трезвиться, трезвѣю, nüchtern werden. Z omdlałości k sobie przychodzić, von einer Ohnmacht wieder zu sich kommen. TRZEŹWOŚĆ, ści, ż.; Boh. střjzwost, střizliwost; Carn. treslivost, treslost; Vind. triesnost, tresvust, triesbost, stresnost, treslivost, trieseкost; Croat. tréznoszt; Bosn. triznost; Rag. trjêznost; Ross. трезвость; wstrzemięźliwość od pijaństwa, die Nüchternheit. Trzeźwość cnota ściągająca się do miarkowania wina albo picia jakiegokolwiek, którym się upoić może. Petr. Ek. 56. W trzeźwości się kochał, żadnéj rzeczy nie pił, którąby upoić mogła. Sk. Żyw. 1, 230. Czasem i trzeźwość kochający, dla kompanii pozwala sobie więcéj trunku. Mon. 67, 95. Rej. Post. E e 4. Obchodzimy dzień narodzenia pańskiego z czujnościami, (observ. Plural), i nocnemi do zboru schadzkami. Gil. Kaz. B b 2 b.

*TRZMIĆ med. niedok., utrzmić dok.; Boh. strniti; tkwić, sterczéć; hervor ragen, empor stehen. Nie darmo ... skrzydła trzmią na twoim grzbiecie, Dlaczego ich jednak nosisz, powiedz, proszę cię. Zimor. Siel. 316. Kiedy co w ranie uwięźnie czyli utrzmi, że tego wydobyć nie można, bezpieczno. Perz. Cyr. 1, 67.

1. TRZMIEL, a, m., [CZMIEL 2], apis terrestris; ... starmêgl; Vind. ropenza, roparniza, navratniza, die Hummel, Erdbiene, Feldbiene; gatunek pszczół kosmatych, w lataniu brzęczących, mieszkają w ziemi w małéj gromadce; wosk i miód podlejszego gatunku. Zool. 128. (distng. trąd, truteń). Trzmiel bojaźliwy. Smotr. Lam. 25.

2. *TRZMIEL, *PRZMIEL, a, m., TRZMIELINA, *PRZMIELINA, y, ż., evonymus, gemeiner Spindelbaum, Pfaffenholz, Pfaffenhütlein; Boh. brslen; Ross. верескlекъ; krzew miernéj wielkości, kwiatki na kształt parasolików, z których rodzi się mały owoc rogaty czerwony, na kształt księżego biretu. Kluk. Rośl. 2, 59. Cresc. 470. Syr. 537. TRZMIELOWY, a, e, Spindel-; Boh. brslenowý. Drzewo trzmielowe jest twarde, bladożółte, do drobnych robot tokarskich zdatne. Szewcy najwięcej wypotrzebują na ćwieczki; węgiel z niego upalony dobry do ...zenia. Kluk. Rośl. 2, 59.

TRZNĄĆ cz. jedntl., popuścić, strzyknąć z stolca, raptem pofejdać, einen dünnen und kleinen Schiß fahren laßen. Na to dziad: Nie wielka rzecz, miła Pani, że trznę w łóżku.... Pot. Jow. 2, 17.

TRZNADL, TRZNADEL, a, m.; Boh. strnad, strnadek; Slov. štrnádka, štrnádel; Sorab. 2. tschnarl, schnarl, knadž; Sorab. 1. sknadž; Carn. sternad; Vind. sternad; Croat. zternadka; Slav. stêrnadica; Ross. подорожникъ (podróżnik), просянка (prosianka), песчанка (cf. piasek), иволга, (cf. wywielga); emberiza flava Klein; ptaszek wielkości wróbla, koloru żółtawego. Zool. 220, der Goldammer. *Sternale zielone. Haur. Sk. 287. Trznadle strzykały. Banial. J 3 b.

TRZODA, y, ż., TRZODKA, i, ż., demin., trzoda owiec etc., toż co stado, mówiąc o bydle; Ross. станица; eine Heerde Schafvieh u. s. w.; (Boh. třjda klasa, cf. rząd; Sorab. 1. čžróda, kupa); Sorab. 2. rêdowina, (cf rząd); Carn. zhéda, kardèlu, obsol. zhreda; Vind. zhreda, kardelu; Croat. chredo, chreda, jata, (cf. jata); Hung. tsorda, sereg, (cf. szereg); Dal. staddo, kerdelo; Slav. siepasha, (cf. spasz); Ross. череда; Eccl. урѣда [grex 2],

rzęd, szereg, kolej, чередоваться z kolei łózować się; (Eccl. урѣдъ въ служеніи, очередь diarium); cf. Lat. *cors, cohors, caterva; cf. Germ. Heerde, Schaar; cf. Chald. שירה caravana, turma). Trzoda owiec; Boh. braw, (cf. baran). Zostawił wielkie bogactwa, i czeladzi dostatek, i majętności w stadach wołów, w trzodach owiec bardzo wiele. 1 Leop. Jud. 8, 7. Tysiąc trzód i tyleż stad w paszach mu chadzało. Otw. Ow. 170. Na rosistą łąkę chciał odchodzić z trzodką. Przyb. Ab. 99. Trzodka młodociana. Groch. W. 59. Kościoł jest trzoda owiec, których pan Chrystus pasterzem. Kucz. Kat. 1, 180. W zgodzie będzie mieszkać kania z gołębiami I trzody lwów żółtawych nie będą się bały. Lib. Hor. 122. trzody owiec, die Schafheerden, die Schafe. Alias apud oeconomos: Trzoda, κατ' ἐξοχὴν = trzoda świni, świnie; Croat. kerdelo, (cf. kiernoz), Schweine, eine Heerde Säue; Boh. černý dobytek, wepřowný dobytek. — Fig. tr. Nie nowina mi bywała całe trzody nieprzyjaciół gromić. Boh. Kom. 4, 199. Widzicie sami siły moje, i dziatki, a kiedyż ta trzoda Wnuków mi i pociechy po nich doda. Ustrz. Troi. 142. TRZODNY, a, e, stadny. Macz., Croat. chrédni; Hung. tsordai; (Eccl. чредный, очередный kolejny, na którego kolej); Heerde=. Baran trzodny. Sienn. 270. Przy owcach wódz trzodny, dux gregis. Żebr. Ow. 170. Pastuch trzodny, Croat. chredár; Hung. tsordapasztor.

*TRZOGŁOWY, ob. Trójgłowy.

TRZON, u, m., TRZONEK, nka, m., dem.; Boh. střenka, nasadka (cf. nasad), nasadiště, toporo, toporko, topořisko, (ob. Topor, toporzysko); Slov. pořisko, ručka (cf. rączka), rukowět, (cf. rękojeść); Carn. toporishe, toporishaze, elze, helze, (ob. Jelca); Sorab. 1. cžrónki, džeržel (cf. dzierżak), tžimadwo, rucžnicza; Sorab. 2. zronki, schalki; Vind. rozhiza, rug, helze, topar, toparifhe, dershalu; Croat. toparische, dersalo, ruchicza, balangya; Rag. korize; Bosn. koriçe, drrisgjak, ruciça; Ross. держалка, дужка, стебель, (cf. ździebło): — §. 1) rękojeść narzędzia, der Stiel an einem Instrumente, der Griff. Trzonki u dłót, nożów, świdrów, bywają brzozowe, klonowe. Kluk. Rośl. 2, 166. Trzonek u sierpa, siekacza. Cn. Th. 1160. Mała łopatka złota, z trzonkiem konchowym. Pam. 85, 1, 136. — Hist. nat. Czym u drzewnych roślin jest pień, tym jest u bdłów trzon. Kluk. Dyke. 1, 26. der Stiel, auf dem ein Pilz wächst. — §. Trzon, ognisko, na którym się ogień pali. Ryd. der Heerd in der Küche. Korzeń ten z jajem na trzonie upieczony, daj jeść choremu. Sienn. 48. — §. Trzony, TRZONOWE zęby, Boh. třenowni zubowé, těmennj, stolička; (distng. trnowý cierniowy); Sorab. 1. cžronowcz, cžronowcze; Carn. kotshnek; Vind. kotnik, kotefhnik, (cf. kątny); Croat. kozhnik; Slav. kùtnij zùb; Eccl. чреновныи зубы, череновые; molares, die Backenzähne, w samych kątach szczęk osadzone, szerokie, pieńkowate. Zool. 24. Kirch. 103. Wejch. 36. — Fig. Sam czas nad moim dziełem wiecznotrwałym połamie swe trzony. Hor. 2, 199. Nar. — §. 2*) Trzonek, ptak, larus cinereus major, eine Art von Wasserhühnern. Tr.

*TRZONOG, ob. Trzynog. *TRZOPASZCZEKI, ob. Trójpaszczęki.

*TRZOP, a, m.; Boh. střep; Ross. черепъ; Eccl. чрѣпъ; skorupa, der Scherben. Bóg ich jako swoje trzopu z gliny Garncarz, tak ich pokruszył w proch i odrobiny. Pot. Zac. 113. Glineś stworzył z niczego jednym tylko słowem, Pojrzyj na trzop stłuczony grzechem Adamowym. Pot. Zac. 76.

TRZOS, a, u, m., TRZOSEK, ska, m., dem.; Ross. чересъ; Eccl. чрѣсльникъ; (cf. Germ. Strossen); worek na kształt pasa, do opasania się pieniędzmi, Boh. nabřišek, (*nabrzuszek; Slov. opasek, (cf. opaska); die Geldkatze, der Geldgurt, Geldgürtel. Poszedł na wędrówkę, opasany sporym trzosem. Pot. Jow. 164. W drogę weźcie laskę tylko, ani mantyki, ani chleba, ani w trzos miedzi. Sekl. Marc. 6. Mieszkając na wsi dukatami ponabijać trzoski. Zab. 11, 188. (ładunki). Chlubi się dumny, najeżony trzosem, Śmie gardzić temi, co trzosów nie mają. Kras. List. 2, 143. majątek, bogactwo, pieniądze; Geld, Reichthum, Vermögen. Wiecéj niż głowa z ręką, dokazują trzosy. Pot. Arg. 508, (cf. złota szwajca, złoty orzeł). Nie masz równości, kiedy nie równy trzos z trzosem. Jag. Gr. B 2 b. Zaleca mu się, a trzoska w zanadrzu maca, jakoby go wyłudzić. Rej. Zw. 93 b. Rej. Wiz. 168 b. *TRZOSŁA plur.; Eccl. чрѣсла; lędźwie, uda, die Lenden. Uderzył nań, odwróciwszy oszczep, i przebił go przez trzosła. 3 Leop. 2 Reg. 2, 23. Przebili go w trzosła. 1 Leop. 2 Reg. 4, 6. *TRZOSŁO, a, n.; Buris, krój, trzosło. Urs. Gr. 104. das Pflugsterz. Zbogaciwszy się, pogardził płużnemi trzosy. Pot. Pocz. 356. Kto wprzód osadził na wolności osła, Niż do lemiesza wprzężony i trzosła? Chrośc. Job. 153. Oracz gada o pługu z trzosłem, o lemieszu.... Rej. Zw. 6 b.

*TRZOWA, ob. Trzewo, Trzewa. TRZPIATAĆ, ob. Trzpiotać.

TRZPIEŃ, ia, m., śpień, kolec u sprzączki, der Dorn in einer Schnalle. Trzpienie do sprzączek wycinają z blachy stęplami. Os. Rud. 560. Kpcz. Cr. 1, p. 27. Condilus, trzpień, oścień, kłykieć, guzik. Perz. Cyr. 1, 149.

1. TRZPIOT, u, m., trzpiotanie, trzepanie, klaskanie, szelest, szmer; das Klatschen, Klopfen, Schlagen, z. B. mit den Flügeln, das Geräusch; Carn. trepet tremor; Vind. trepetanje, trefenje, trefs = trzęsienie; (Croat. trepetanye = drżenie, drgotanie); Croat. stròpot, ropot strepitus; Rag. trepét tremor, palpitatio; Bosn. trepet horror, palpitatio; Ross. трепотъ drżenie. Samiec, kiedy przylata do tęskniącéj zgrai *Alić odmiana, alić trzpiot wesoły wstaje. Gaw. Siel. 384. — 2. TRZPIOT, a, m., TRZPIOTEK, tka, m., dem., personif. trzepietarz, trzepie co mu ślina przyniesie, lekkomyślny, lekki człeczek, wietrznik, ein leichtsinniger Schwätzer; (Vind trep, tröpast, trepez, trepei = błazgon, fircyk, głupiec). Pstrogłowy trzpiot. Zab. 6, 8. Ja sama mówiąc prawdę, trzpiotów słucham rada, Jest się zawsze dowiedzieć czegoś, gdy kto gada. Zabł. Fir. 24. Słyszał tę bajeczkę od jakiego trzpiota. Boh. Kom. 5, 6. Z takim pędem po ulicach latali, jak trzpiotowie, t. j. petimetrowie w Paryżu czynią. Mon. 68, 396. Ta panienka, widzę trzpiotek. Teat.

24, 111. Kto milczeć nie umie, słusznie go zowią *trzepiegrochem. *Pot. Arg.* 426. (trzpiotem). TRZPIOTAĆ, TRZEPIOTAĆ, TRZEPOTAĆ *cz. niedok.*, trzepioce, trzepoce *praes.*; trzpiota, trzepiota, trzepota, *Trzpiatać *contin.*, Trzepiotnąć *jedntl.*; (*Boh.* třepetati se, třepetám se, třepám se *trepidare*, *palpitare*; *Sorab.* 1. czepetam, czepecu, rczepecu, tžepetam, tžepotam *trepido*, *palpito*, *tremo*; *Carn.* trepetâti *trepidare*, trępléti *nictitare*; *Vind.* trepetàti, trepetal, trepèzhem, trepetam, strepetati, obtrepetati, potrepetati = drgotać, drżyć, zadrżyć; *Croat.* trepèchem, trepètati *trepidare*, ropòchem *strepo*; *Bosn.* trepetati, darchjatti od stracha *trepidare*, trepetati, teptiti *palpitare*; *Rag.* trepetatti, trepjetti, streptjetti, treptijm *palpitare*, *tremere*; *Ross.* трепетать = drżyć); skrzydłami trzepać, ulatywać klaskając, klepiąc skrzydłami; *Croat.* perhèchem; *Ross.* встрепенуться, mit den Flügeln schlagen, flatschen, flattern. Szczygieł trzpiotał skrzydłami, i mocniéj nad zwyczaj wyspiewywał. *Węg. Marm.* 1, 237. Ty trzepieczesz skrzydełkami. *Past. Fid.* 131. W sidłach, które ptasznik fortelny rozmiotał, Zrozumiawszy po sobie ptak, że się umotał, Trzepioce. *Żebr. Ow.* 269. Ptaszęta, gdy trzepiocąc usiłują z lepu się otrząść, wszystkiemi w nim lgną piórami. *Pilch. Sen. gn.* 320. W rychle ptak prawy trzpiotnął; *insonuit pennis.* *Żebr. Ow.* 335. Ptaka *trzpiatnienie. *Chodk. Kost.* 32. (trzpiotnienie). Koło Prometeusza trzpiece wrona, klując go. *Petr. Hor.* 2, *R* 2, (*ob.* *Wronotrzpiot). Ptaszę, kiedy się już bezpieczniéj rozlata, To już i po wysokich drzewach sobie trzpiata. *Rej. Zw.* 7. Czarci ledwo usłyszą pobudkę łoskotną, Zdumią się i ku górze nagle skrzydły trzpiotną. *Przyb. Milt.* 17. — *Similiter:* Wyciągnął rybę na susze, i jęła trzepiotać przed nogami. 1 *Leop.-Tob.* 6, 5. Mniema, iż pioruny włada, gdy pióro za czapką trzpiata. *Dar. Lot.* 15. szmerze, szeleści, rauscht. — *De aliis rebus:* Chłop znaczny na koniu, kiedy rękawy około niego trzpiatają. *Rej. Zw.* 58. Włosy mają być nie zbytnie długie, nie mają po ramionach trzpiotać. *Eraz. Ob. A.* (ulatywać szeleszcząc). Widzi zmierzwione włosy, po szyi trzepiocące; *inornatos pendere.* *Żebr. Ow.* 17. Srebrny pontał na czele misternie przywity wstęgą, na niejże trzpiotał. *Żebr. Ow.* 246. — Trzpiotać się, rzucać się; sich herum werfen, herum schütteln, beuteln. Członkami wszystkiemi miotając się, po skrwawionéj trzepioce ziemi. *Otw. Ow.* 144. — §. Trzepiotać, drżyć, trząść się; beben, zittern, zappeln. Niebezpieczeństwa dalekiego mało się boimy, ale gdy blizkie, to już drżymy, trzepiecemy od strachu. *Gorn. Wl. G b.* — §. *Transit.* Trzepotać co, z trzepiotem obracać, mit Geräusch herum treiben. Moc igraszek dziecinnych, tym wieczne burczą w ustach młynki, Tym z kijów wiatr trzepocze jaskrawe płacinki. *Zab.* 9, 373. *Ejssym.*—*Transl.* Trzpiotać, klekotać, lekomyślnie paplać, trzepać, trzy po trzy; *Carn.* berbrâm, plappern, leichtsinnig schwatzen, herschwatzen. Trzpiatacie, by szpacy na wsparze. *Rej. Zw.* 66. Trzepotać modlitwy. *Tr.* — §. Trzepiotać się *recipr.*, trzpiota lekomyślnego z siebie czynić, niestatecznością i wietrznością narabiać; windbeuteln, herum flattern, den Stutzer machen. Jeżeli dawne wieki chciały nas mieć statecznemi, dziś nawet starym trzpiotać się godzi. *Teat.* 22, 59. Trzpiota się i dziwnie stroi. *Teat.* 24, 71. Będziesz tańczyć, hasać, trzpiotać się. *Teat.* 33. *d*, 17. Bliższa już grobu, wiekiem swym sędziwym Przestań się trzpiotać między dziewczętami. *Hor.* 2, 109. *Min.* (*»ludere inter virgines«*). Ją miłość młodą przyniewala Nota, Że się jak koza koło niego trzpiota. *ib.* 110. — Trzpiotać *med. absolute:* Nie k temu oczy wzięliśmy z natury, By je powieką srom tłoczył ponury, Ale abyśmy tam i sam trzpiotali, I w to broni przystojność wglądali. *Zab.* 10, 391. *Zdl.* (*ironice*). **TRZEPIOTOPIÓRY n. p. pieszczot, Zefir łaskotliwy. *Zab.* 10, 56. *Koss.*, piórami trzpiotający, skokliwy, leicht flatternd. TRZPIOTOWATY, a, e, — o *adv.*, TRŻPIOTLIWY, a, e, — ie, *adv.*, TRZPIOTOWSKI, a, ie, na kształt trzpiota, wietrzny, lekki; *Vind.* norzhoviten, noroviten, flatterhaft, windig, stutzerisch; (*Sorab.* 1. tžepotaté, tžepotaczné drżący; *Bosn.* trepitiv *tremulus*; *Rag.* treptiv; *Croat.* trepitlyiv *trepidus*; *Ross.* трепетный, drżący; *Eccl.* нетрепетно *intrepide*). Trzpiotowaty urazi cię, względu nie mając. *Mon.* 67, 48. Ucho ciekawe, przy języku trzpiotliwym, jest dla roztropnych straszydło, które z daleka mijają. *ib.* 70, 589. Fircyk z uśmiechem trzpiotowskim. *Zabł. Fir.* 18. Wypada z pokoju po trzpiotowsku. *Teat.* 24, *c*, 57. Córka jego, trochę trzpiotowata. *Niemc. Król.* 1, 55, Min trzpiotowatych wynalazek i gorsząca zaletę przypisać trzeba w łeb postrzelonym świstakom. *Teat.* 6, 6. *et* 22, 102. TRZPIOTOWSTWO, TRZPIOTALSTWO, TRZPIOTOWACTWO, a, *n.*, TRZPIOTOWATOŚĆ, ści, *ż.*; (*Vind.* trepezhlivost = płochość, bojaźliwość); świstactwo, lekkość, wiercipiętostwo, wietrzność; *Vind.* norzhovitnost, Flatterhaftigkeit, windiges, leichtsinniges Wesen, Stutzerei, Schwatzhaftigkeit. Jakie te przykre są trzpiotowstwa tych młodych ludzi! *Teat.* 27. *b*, 97. Wolałbym daleko stateczność, niż trzpiotowstwa tych postrzelonych mózgów. *Teat.* 27. *b*, 97. Wiele gadają, nic nie mówiąc; rozumieją, że wszystkich bawi ich trzpiotowstwo, opowiadànie historyek, co nikogo nic nie interesują, obmowa drugich a chwalenie się w każdéj okoliczności, popisywanie się z swoją młodością. *Teat.* 27. *b*, 97. Przez różne trzpiotowactwa i okazywanie swoich dziwnych humorów, są społeczności naprzykrzeni. *Mon.* 71, 354. Trzpiotowstwa wstydzi się Francuz doskonały. *Kras. Pod.* 2, 231. Trzpiotowatość zawsze u starych w pośmiewisku. *Zab.* 14, 66. Umiem uczynić różnicę między nauką, polorem a trzpiotalstwem. *Teat.* 19, 12.

*TRZTACZKA [i, *ż.*, drystaczka, rozwolnienie; Durchfall 2]; n. p. Na piesze woda, a na *jezne trztaczka. *Rys. Ad.* 45.

TRZTĘĆ, żywe srebro, *ob.* Rtęć. TRZTYKAĆ, *ob.* Przytkać.

*TRZUNĄĆ *nijak. jedntl.*, [*rusk.* trunuty = tracić, cf. *Ross.* тронуть = dotknąć]; n. p. Raną srogą zwątlonemu, w brzuch miecz ostry wtłoczył; Trzunął w tym, i jelita na ziemię potoczył. *Żebr. Ow.* 306; *prosiluit*, runął, er fiel hin.

TRZUSK, *ob.* Trusk, Trzask. TRZUSNĄĆ, TRZUSKAĆ, *ob.* Trzasnąć, Trzaskać.

*TRZUST, a, *m.*, n. p. Ścisnąwszy wpół dusi Antea samego, Nogę zaplótł, do trzusta szturmuje nędznego. *Bardz. Luk.* 67.?

TRZY, *m. vir.* TRZEJ; *G.* trzech, (cf. troje); *Num. card.*; (*Boh.* tři, tré; *Slov.* tri; *Sorab.* 2. tschi; *Sorab.* 1. tži, tžo, zi, zio; *Carn.* triji, tri, tri; *Vind.* trye, try, triji; *Croat.* tri; *Bosn* tri; *Slav. et Rag.* tri; *Ross.* три; *Tart.* tria; *Isl.* thryr; *Svec.* tre; *Isidor.* dhrie; *Ottfried.* thri, dria; Niederf. dree; *Goth.* thrin, thrins; *Anglos.* drie, dreo; *Holl.* dry, drie; *Angl.* three; *Ital.* tri; *Wallis.* tri; *Lat.* tres, tria; *Gall.* trois; *Graec.* τρεῖς, τρία; *Persic* thre, thri; *Sanscr.* [tri 2], trajam); — trzy, jednym więcéj nad dwa, *Germ.* drey. Trzej noszą trzy żelazne groty. *Miask. Ryt.* 88. Trzej o jednym oszczepie. *Cn. Ad.* 1179. (na jednym zagonie siedzą). Nas było trzy siostr, to nas nazwali trzy Gracye. *Teat.* 10, 62. Trzy rzeczy w szlacheckiem mieście naganne: dwór wyższy niżli kościoł, karczma okazalsza niżli ratusz, psiarnia budowniejsza niżli szpital. *Rys. Ad.* 66. Na raz zjedzą, coby mogli na trzy razy mieć. *Sekl.* 111. Widziałem ludzi, którzy zjadali za dwóch, ledwie nie za trzech. *Syxt. Szkł.* 265. Trzech królów święto, zjawienia, epifanii, t. j. owych magów, którym objawione było przyjście zbawiciela. *Cer.* 1, 197. szczodry dzień, drey Könige, das Drey = Königsfest; trzykrólskie roki. *Vol. Leg.* 7, 491; trzechkrólska rata. *Sejm. Grodz.* 2, 74. Trzykrólewska święcona woda ma moc do całego roku. *Gil. Post.* 244. — Na zawodniku siedząc, czeka, kiedy rzeką trzy, żeby poskoczył *Gorn. Sen.* 110. (po trzecie; abo: raz, dwa, trzy). — Trzy, *immensit.*, (cf. *Gallic.* très- = prze- = arcy-, cf. *Ross.* n. p. треблаженный *tres-heureux*, cf. po trzy kroć szczęśliwy; *cf. Eccl.* треоканный przebiedny). Liczba trzy podług nich jest zebranie całéj natury. *Boh. Dyab.* 2, 256, *cf. omne trinum perfectum*; *cf. Ross.* богъ любитъ тройцу, безъ тройцы домъ не строится, въ тройцѣ богъ почиваетъ, (cf. trójca), alle guten Dinge müssen drey seyn. — W istności bóstwa trzy osoby, trójca przenajświętsza. *Karnk. Kat.* 15 *Kłok. Turk.* 166. Nietylko wielkim boga nazwać, ale po trzykroć wielkim. *Sk. Dz.* 735. — Skacze nędznik z dyabłem pospołu gdzieś na trzy skoki. *Rej. Post. H h h* 5. Na trzy zbyty. *Zab.* 6, 162. niezmiernie przesadzając, gar sehr übermäßig, (*ob.* Zbyt, Zbytek). — *Confusion.* Trzy po trzy plecie. *Teat.* 33. *c*, 30. *Wyb.* troje niewidy; ni w pięć, ni w dziewięć a nieprzerwanie wciąż; durch einander in einem fort, in den Tag hinein. Natrętny prędzéj wskóra, choć trzy po trzy plecie. *Teat.* 46. *b*, 56. Zwyczajnie paplocze trzy po trzy, a sama siebie nie rozumie. *Teat.* 53. *c*, 55. Nie z łaskąbyś odszedł od króla, gdybyś plótł dwie po trzy; a u pana boga mniemasz, abyś leda jak sobie łaskę miał zjednać? *Hrbst. Nauk.* 63 *b.* (piąte w dziewiąte, *quid pro quo*). Prawią trzy po trzy czasem, aż złość człeka bierze. *Mon.* 70, 103. Bzdurzysz trzy po trzy. *Teat.* 28. *b*, 10. Acz z przyrodzenia miałby wymowę, przecię iż się onéj między ludźmi nie przyłożył używać, nieraz potknie się, ustanie, zmyli, splecie, tak iż gdy co będzie mówił, jakoby trzy po trzy bajał. *Glicz. Wych. K* 7. Nie przykrzy się Waści trzy po trzy gadać, choć wszystkie słowa mimo uszu moich puszczam. *Teat.* 5, 96. Drwi trzy po trzy, jak w zachwyceniu. *Obr.* 42. Drwi trzy po trzy, konceptów cudzych zażywając. *Opal. Sat.* 188. *Rys. Ad.* 66. — *Parvus numerus:* I trzech groszy nie ma. *Mon.* 65, 91. Powiem wszystko w trzech słowach. *Teat.* 28, 34. I trzech zliczyć nie umie. *Cn. Ad.* 274. *Teat.* 27, 93. Jakoby trzech zliczyć nie umiał. *Cn. Ad.* 1262. (wrzkomo nie umie). Nie wiedział, gdzie trzy; nie wiedział co rzec, nie był przy sobie. *Cn. Th.* er wußte weder aus, noch ein. Niewiem gdzie trzy, *aqua mihi haeret*, tu źle a tam gorzéj. *Cn. Ad.* 5. (ani mię tam, ani mię sam). Nie wiedząc gdzie trzy, zdycha, z lecem nie rozumie, Jak go podać lub przybrać, koni krzcić nie umie Faeton. *Zebr. Ow.* 33; (*quid agat ignarus*). — §°. Trzy drewna = szubienica, der Galgen. Złodziej osądzony za swą na trzy drewna kradzież. *Kulig. Her.* 280. *et* 45. — §. *Arith.* Reguła trzech, gatunek proporcyi, w któréj z trzech wyrazów znajomych szukamy czwartego nieznajomego. *Geom.* 1, 165. *Łęsk.* 2, 84. die Regel de tri; trójliez. *Tr.*; *Ross.* тройное правило, золотое правило. — §. *Herald.* Trzy buławy, *herb*; pas rycerski, na nim trzy lilie; do pasa dwie buławy u góry przypięte, jedna zaś pod pasem. *Kurop.* 3, 52. Trzy gwiazdy, *herb*; księżyć rogami do góry a trzy gwiazdy nad nim. *Kurop.* 3, 53 Trzy kawki. *ib.* Trzy korony. *ib.*, verschiedene Wappen. TRZY —, *in compositis saepenumero mutatur in* Trój-, *quod conferendum:* n. p. TRZYBARWISTY, *ob.* Trójbarwisty. TRZYĆWIERCIOWY, a, e, *dodrantalis. Cn. Th.* 1160, dreyviertelig. Trzyćwierciomurołomny. *Jak. Art.* 1, 212, Dreyviertelcartaunen. TRZYCZĘŚCIOWY, *trientalis Cn. Th* 1160. TRZYCZĘSTNY, *trifidus. Macz.*, *Ross.* троечастный; *Eccl.* тричастный, dreytheilig. *TRZYDNIÓWKA, i, *ż.*, trzydniowy przeciąg czasu, *triduum*; dreytägige Zeit; *Rag.* tridni. Po trzydniówce oczekiwania. *Nar. Hst.* 7, 234. *Ross.* тридревновать trzy dni bawić. *TRZYDROŻE, a, *n.*, trzech dróg rozstanie, *trivium. Macz.*; *Croat.* troyputje; *Eccl.* трепутie, дорога на три стороны раздѣляющаяся; rozstajnia potrójna, potrójne rozdroże, dreyfache Wegescheide, (*ob.* Trójdrożny). Herkules na *trójdrodze. *Chodk. Kost.* 25. TRZYDNIOWY, TRZYDZIENNY, a, e, — ie *adverb.*, trzy dni trwający, lub co trzeci dzień przypadający, dreytägig; *Boh.* třidennj, třetjdennj; *Sorab.* 1. tžidneyski; *Vind.* tridanski, triden; *Croat.* tretodnevni, trehdnevov; *Ross.* трндневный. TRZYDZIEŚCI, *G.* trzydziestu, *Num. card*; *Boh* třidcet, třidcatery; *Slov.* třicať; *Sorab.* 1. tžiczetži, zizeczi; *Sorab.* 2. tschižaťcža, *Carn.* tridésęt; *Vind.* tridešet, trideisti, terdeisti; *Croat.* trideszet; *Bosn.* trideset, tries, tridesti; *Rag.* trîdeset; trîdesti; *Slav.* trideset; *Ross.* тридцать, тридесять; trzy razy dziesięć, dreißig. Po *trzech dziesiąt lat. *Budn.* 4 *Ezdr.* 10, 46. (po trzydziestu lat). Było tam około *trzech dziesiąt mężów. *Radz.* 1 *Sam.* 9, 22. (około trzydziestu). Trzydzieści kroć, trzydziestokrotnie, *Vind.* tridešetkrat, terdeistubarti; *Ross.* тридцатью; *Eccl.* тридесять кратъ, тридесятогубо, тридесятижды. Trzydziestokrotny, *ob.* Trzydziestny. TRZYDZIESTKA, i, *ż.*, jedna trzy-

dziesta część czego; *Vind.* tridefetnizh, tridefetni diel; *Rag.* tridesetniza; (*Croat.* harmicza *tricesima*, harmiczar *tricesimator*), ein Dreyßigstel. Chcąc mówić $\frac{7}{30}$, mówię siedm trzydziestek. *Jak. Mat.* 1, 60. *et* 1, 55. TRZYDZIESTNICA, y, ż., *tricesima*, nabożeństwo trzydziestego dnia miesiąca odbywać się zwykłe. *X. Jusz.*, die gottesdienstliche Feyerlichkeit am dreyßigsten Monatstage. TRZYDZIESTNY, a, e: *Sorab.* 1. tžiezeteré, potrzydziestny, trzydzieści zamykający, dreißig enthaltend, *tricenarius.* *Cn. Th.* 1160. (*Subst. Boh.* třideatnjk); *Boh.* třideaterý; *Vind.* tridefetforten. Jedno ziarno przyniosło trzydziestny, a drugie sześćdziesiętny owoc. 1 *Leop. Marc.* 4, 8. (trzydziestokrotny. 3 *Leop.*). TRZYDZIESTODZIENNY, a, e, — ie *adverb.*; *Boh.* tridestidenny: dni trzydziestu, dreyßigtägig. TRZYDZIESTOLETNI, ia, ie; (*Boh.* třidevlety; *Vind.* tridefetlieten, terdeistilieten); trzydzieści lat mający, trwający, dreißigjährig. TRZYDZIESTY, a, e, *Num. ord*; *Boh.* třideaty; *Slov.* tricáti; *Sorab.* 1. tžiezeté, zižety, tžistoterné; *Sorab.* 2. tschižasti; *Carn.* tridesete; *Vind.* tridefetni, terdeistni; *Croat.* trideszétni, trideszèti; *Slav.* trideseti; *Rag.* trideseeti, -a, -o; *Ross.* тридесятый, тридцатый: po dwudziestym dziewiątym następujący, der Dreißigste. Pożytek 'trzydziesty. *Sk. Żyw.* 1, 327. (*potius* trzydziestny, trzydziestokrotny, dreißigfach). TRZYFUNTOWY; *Sorab.* 1. troyohpuntak; *Vind.* trifunten, trilibrast; *Ross.* трехфунтовый; dreypfündig. TRZYGARCOWY, dreytopfig, drey Garnecz enthaltend, (*ob.* Garniec). "TRZYGŁÓW, *ob.* Trójgłów. TRZYGODZINNY, dreystündig. TRZYGRAN, *ob.* Trójgran. — TRZYGROSZÓWKA, i, ż., pieniądz, potrójny grosz wartający, ein Dreygroschenstück; trójgroszniak. *X. Kam.* Moneta miedziana, trzygroszówki, groszówki, półgroszówki, szelągi. *Vol. Leg.* 7, 451. TRZYGROSZOWY, a, e, n. p. Trzygroszowa wina. *Sekl.* 19. za trzy grosze stojąca, tyle wynosząca, drey Groschen betragend. TRZYJĘZYCZNY, *trilinguis.* *Cn. Th.* 1161. dreyzüngig; *Sorab.* 1. tžiyazekaté; *Bosn.* trojezienj; *Rag.* trojeziem; *Eccl.* треязычный; *Ross.* трехъязычный. TRZYKŁYKTY, *tricondylus.* *Cn. Th.* 1161, dreygelenkig (im Finger); *Vind.* trikosten. TRZYKORCOWY, a, e; *Sorab.* 1. tžikorcżné; trzech korców, dreyscheffelig. TRZYKROĆ, TRZYKROTNIE, po trzy razy, dreymal; *Vind.* trikrat, tribarti; *Ross.* трикраты, троекратно, трижды; *Eccl.* трищи. TRZYKROTNY, a, e; *Vind.* trikraten, tribarten; dreymalig. Trzykrotna ilość, *trinomium.* *Ustrz. Alg.* 7. TRZYKSZTAŁTNY, *ob.* Trójkształtny. TRZYKWARTOWY, a, e, n. p. Trzykwartowa miara, *choenix.* *Cn. Th.* 1161. drey Quart haltend. Flasze trzykwartowe. *Torz. Škl.* 103. Dreyquartflaschen. *TRZYKWART *Subst.*, człowiek pewny mógł razem trzy kwarty wypić, i dlatego go trzykwartym zwano. *Kosz. Lor.* 117 *b*, Dreyquartsäufer. TRZYKWATERKOWE flaszki. *Torz. Škl.* 103. o trzech kwaterkach, von drey Quatierchen. "TRZYŁBY, *ob.* Trójłbisty. TRZYLECIE, ia, *n.*, *triennium*, Zeit von drey Jahren; *Bosn.* trogocje; *Eccl.* трилѣтие; *Verb.* трилѣтствую, трилѣтствовати, по третиему году быть; *Graec.* τριετίζω, *tertium annum ago.* TRZYLETNI, ia, ie; *Boh.* třjletý; *Sorab.* 1. tžiletné, tižlétužki, zi lìetni; *Sorab.* 2. tschiletni; *Slov.* troroční, triroční; *Vind.* trilieten, tri léta star; *Croat.* tretják, *f.* tretjacha, (*ob.* Trzeciak); *Rag.* troljetni, trechjàk; *Bosn.* trechjak; *Ross.* трехлѣтный, трилѣтный: trzy lata mający, trwający, co trzeci rok przypadający, dreyjährig. 'Troletne więzienie. *Petr. Ek. ded.* Cielica 'trzecioletnia i baran 'trzecioletni. *Budn. Genes.* 15, 9. TRZYLISTNIK, a, *m.*, *satyrium*, rodzaj rośliny. *Kluk. Dykc.* 3, 52, storczyk; *Rag.* trojàrstaz; *Vind.* zepercz, Stendelwurz, Knabenkraut. *Syr.* 762. TRZYLISTNY, TROJLISTNY, *trifolius.* *Syr.* 702. dreyblätterig. TRZYŁOKCIOWY, *tricubitalis*, dreyellig. *Cn. Th.* 1161, *Boh.* třiloketnj; *Croat.* troylakten; *Eccl.* трилактный. Mieści się człowiek wyniosły i dumny W kilku tam deskach trzyłokciowéj trumny. *Mon.* 70, 598.

Pochodz. ob. *Troi etc.* (v. quae sequuntur post *Trzymać*), ob. *Trzeci.*

TRZYMAĆ *cz. contin.*, TRZYMYWAĆ *częst.*, *Boh.* držeti; *Vind.* dershati; *Hung.* tartom. *Ross.* держать: — §. 1. trzymać co w ręku, 'dzierżeć, etwas halten mit einer Hand, fest halten, *pr. et impr.* Arystoteles, gdy się spać gotował, tedy zwykł był w ręce trzymywać kulę żelazną nad miednicą. *Sak. Probl.* 229. Trzymaj, coś uchwycił. *Cn. Ad.* 945. Nie już ten trzyma, kto co wskok ułapi. *Zab.* 15, 248. Od śmiechu trzymał się za boki. *Kras. Boj.* 113. Trzymam co słabo, za ogon. *Cn. Ad.* 1179. Trzymaj mocniéj, żeby nie upadło; *Ross.* держи крѣпче. Trzymać kogo za rękę. *Ross.* держать кого за руку. Trzymać wilka za uszy, (*ob.* Wilk, cf. złapałem Tatarzyna, a on mię się ima). Dwóch się trzymają 'mocno za czupryny. *Jabł. Ez.* 4. (trzymają się). Do chrztu trzymać, zur Taufe halten. Mój sąsiad trzymał ją z moją siostrą (do chrztu) *Teat.* 45. *c*, 79. *Wyb.* — *Aliter quam manibus:* Przypatruje jéj się, i trzyma w niéj oczy. *P. Kchan. Orl.* 1, 6. wlepia, er heftet die Augen auf sie, hält die Augen auf sie geheftet. Póki go widzieć mogła, oczy w nim trzymała, Potym na same tylko już żagle patrzała. *Papr. Ryc.* 25. Głowę prosto trzymać. *Ld.* — *Się etiam reciproce:* Trzymać się, *quoad statum corporis*, prosto, pięknie, schöne Stellungen machen, sich in einer schönen Positur halten, sich eine schöne Stellung geben, sich schön tragen, halten. Ludzie krzywonodzy nigdy krzepko i mocno na nogach trzymać się nie mogą. *Mon.* 69, 1064. Tancmistrz uczył ich, jak z gracyą chodzić, trzymać się, obrócić. *Teat.* 24, 82. *Czart.* Skutek nauki tanecznéj, dobre trzymanie się. *Kras. Pod.* 1, 291. gute Haltung, Stellung des Körpers. Kształt dobrego się trzymania i noszenia w ubiorach. *Xiądz.* 125. Sposób trzymania się przystojnego, czyli to w chodzie, czyli w spoczynku, oznacza osobę uczciwą i dobrze wychowaną. *Mon.* 72, 498; *oppos.* niezgrabność chodu i trzymania się.... *ib.* 72, 388. Układ, postępowanie, trzymanie się aktora, nie mogą być też same w tragedyi, co w komedyi; komedya i tragedya mają każda właściwe sobie gesta. *N. Pam.* 2, 225. — §. Trzymać, zatrzymywać, nie puścić, przytrzymywać; halten, fest halten, nicht lassen. Trzymać kogo, żeby nie upadł. *Cn. Th.* 1162; żeby nie uciekł. *Ld.* Gdy Dejotara wielu na konia wsadziło, żeby się jeszcze na

nim mógł starzec trzymać, zwykliśmy się dziwować. *Siem. Cyc.* 378. Tego psa trzymaj na łańcuchu *Ross.* держи собаку на цѣпи, на привязи. Patrz, wiele jest rzeczy, które mię w kościele moim słusznie trzymają: trzyma mię poważność jego, trzyma świętość .... *W. Post. Mn.* 484. Trzymać kogo w kluzie, więzić go. *Cn. Th.* 1162. Na morzu go wiatry trzymają przeciwne. *Groch. W.* 2. A jeszczeć go licho trzyma, on tu widzę nocować będzie! *Teat.* 55. *e*, 8. Jeszcze ich tu czarci trzymają! *ib.* 55. *e*, 48. hat sie denn der Henker noch hier! Pod czas im bogomyślność i snu zabraniała, Która je całe nocy bez spania trzymała. *Groch. W.* 302. (nie dopuściła im spać). Dawaliśmy plac Turkom do potrzeby; ale cały dzień trzymała ich rada. *Jabł. Buk. N* 2. (bawiła, zabawiała, zajmowała, trudniła ich). Jak przyjechał, febra go ruszyła, która go dni 17 trzymała. *Gwagn.* 78. Mówimy: mamy febrę, a ta nas ma raczéj; przeto należałoby się wspak mówić: febra nas trzyma; a tak podobnym sposobem: bogactwa trzymają lub w szpony wzięły łakomych. *Pilch. Sen. list.* 4, 147. Był ten człowiek przez 37 lat w chorobie trzymany. *Sekl. Joan.* 5. Dowiedziawszy się Jezus, iż człowieka tego już od dawnego czasu choroba trzyma, rzecze mu: chcesz być zdrów? *Sekl. Joan.* 5. Poruszeniem téj wody zostawał zdrów, którąkolwiek chorobą był trzymany. *ib.* Ból srogi, Od głowy ciało jego trzymał aż do nogi. *Jabł. Tel.* 208. — *Similiter:* Długo cię ten błąd trzymał. *Jabł. Tel.* 184. długo się ciebie nie puścił, długo w nim zostawałeś, er hielt dich lange gefesselt. Mahometa łakomstwo się bardzo trzymało. *Baz. Sk.* 341. — Trzymam się gdzie, nie wychodzę. *Cn. Th.* 1162. sich inne halten, nicht ausgehen. — Trzymać się czego, nie puścić się czego, przytrzymywać się: sich an etwas anhalten, sich woran halten. *pr. et tr.* Trzyma się, jak pijany płota. *Cn. Ad.* 1179. *Kłok. Turk.* 34. (nieodstępnie się przywięzywać). Persowie trzymają się nauki Halego. *Star. Dw.* 56. (nieodstępnie są do niej przywiązani). Trzymać się czyjej strony *Ross.* держаться твердо чьей стороны, не отставать отъ чего либо. Żadnego dzieła stale się trzymać nie zwykł. *Ust. Konst.* 2, 219. (nie trwał przy żadnym, nie wytrwał). Bożkowi Seimi (Litwini) kokosze bijali, prosząc, aby się ich słudzy trzymali. *Stryjk.* 144. (aby im wiernymi zostali). Żarty się ciebie trzymają. *Teat.* 36. *c*, 105. (nie opuszczają cię, ustawicznie całyś w żartach). Z dawna się to trzyma białych głów, że siwych nie lubią. *Budn. Apopht.* 87. (mają to do siebie). Coś na nas niewinnych włożył, twegoż kościoła trzyma się jawnie. *Zygr. Pap.* 313. *Falib. T.* es klebt ihm an. — *Simil.* Baje, jedna rzecz drugiéj się nie trzyma. *Kras. Pod.* 2, 233. nie klei się, nie wiąże się, związku nie ma, trzy po trzy, piąte w dziewiąte; es hält nicht zusammen, hat keinen Zusammenhang. — *Absque Genit.* Teraz jesteś na wszystkie przypadki ostrzeżonym, trzymaj się. *Teat.* 1, 36. nie ustępuj, walcz mężnie; nie dawaj się, trwaj, poczynaj sobie mężnie, halte dich, gib nicht nach. — *Sic etiam active:* Trzymać kogo, serca dodawać. *Cn. Ad.* 1162. einen beym Muthe erhalten. — Trzymać, wstrzymywać, hamować; zurück halten, hemmen. Trzymać się od gniewu. *Cn. Th.* 1162. Język trzymać za zębami. *Teat.* 10. *b*, 44. (nie paplać). Konia krótko trzymać, (*oppos.* puścić mu), ein Pferd kurz halten. — *Inde transl.* Pospólstwo dwoma cuglami trzymać, i za sumnienie, wiecznego, i za rękę, doczesnego karania postrachem. *Kłok. Turk.* 123. Trzeba tę panienkę krótko trzymać. *Teat.* 7, 31. *Pilch. Sall.* 266. Umiał go trzymać, i mądrą radą prostować. *Sk. Dz.* 375. Trzymać kogo na wodzy, mieć w karności. *Cn. Th.* 1162. Trzymać żonkę w ryzie. *Teat.* 33, 11. — *Simil.* Ostrze kogo trzymać, scharf halten. Pod biczem go trzymać nie przestaje. *Przyb. Milt.* 46. — *Simil.* Trzymać piersi ciepło, (cf. chować), warm halten. Wierz mi, trzymaj się ciepło w łóżku. *Teat.* 20, 109. Trzymać zawsze głowę, nogi i żołądek ciepło. *Mon.* 70, 228. — §. Trzymać na sobie, sobą wstrzymywać, hamować, odpierać; mit seiner Person aufhalten, abwehren. Drudzy to Koklesowie, którzy wielkość pogańską na sobie trzymali. *Papr. Gn.* 209. Naparł król tak potężnie nieprzyjaciół, że trzymając ich na szabli, dał tym czasem sposobność skrzydłowym do uszykowania się. *Nar. Hst.* 2, 379. (sobą odpierał). — *Similiter:* Deukalion do Pirry: nas dwoje człowieczy rod (po potopie) na sobie trzymamy. *Otw. Ow.* 22. (na nas dwojgu tylko polega, zawisł, żeby nie wyginął). Trzymać na sobie = dźwigać, nosić; tragen, auf sich haben. O nim historya siła mówić musi, gdy czasu swego siła na sobie trzymał. *Gorn. Dw.* 316. (miał wiek na swojej głowie). Zakwitnęła ta winna macica, nie jednym rodzajem kwiecia, ale wizerunek wszystkich kwiatów na sobie trzymała. *Birk. Krz. Kaw.* 31. (jawnie przedstawiała). Do głębszych nauk przyjść nie mogli u Pytagoresa, ażby milczenie przez pięć lat na sobie trzymali. *Lat. Kom. A*, 2 *b.* wytrzymali, znosili, wytrwali, aushalten. — *Similiter:* Trzymać czoło, pierwszeństwo, prym mieć = utrzymywać się w pierwszeństwie, den Vorrang haben, behaupten. Między pismami Seneki czoło trzymają listy. *Pilch. Sen. list. pr.* — §. Trzymać, zachowywać, utrzymywać; aufbewahren, behalten, bewahren, verwahren. Nie mamy gniewu długo trzymać przeciwko nieprzyjacielowi. *Papr. Kol. P b.* Groll hegen. Człowiek długo trzyma gniew w sobie. *Sienn.* 428. My takowy upor dziś właśnie trzymamy, Gdy się o co na kogo rozgniewamy, Już na oczy do śmierci niechaj nie przychodzi. *Papr. Koł. P b.* Trzymać tajemnicę, chować, nie wydawać. *Cn. Th.* 1162. Nie można się już odkryć; owszem teraz dopiero stan mój trzeba mieć w trzymaniu. *Pot. Arg.* 26. w zamilczeniu, w utajeniu, w sekrecie; im Verborgenen, geheim, verschwiegen. — *Aliter:* Te ceremonie kościelne, które pod kościołem Rzymskim trzymają, z żydowskich zwyczajów są z wielkiéj części wzięte. *Sekl.* 107. obserwują, zachowują, strzegą, beobachten. Trzymać się, zachowywać się, utrzymywać się, zostać się, trwać, potrwać; sich erhalten, bleiben. Nigdy się rząd nie trzyma długo niełaskawy. *Bardz. Trag.* 433. Numidya, póki się zgadzała z krainami sąsiedzkiemi, trzymała się przy wolności, ale potym, gdy się wszczęła niezgoda, była podbita od Arabów. *Boter.* 251. Panów swoich surowością,

w rządzie się dobrym trzymali. *Star. Ryc.* 26. Subtelną rumianość brały piersi bite, Równie jako jagody winne, gdy się grono jeszcze nie doszłe, trzymać poczyna czerwono. *Otw. Ow.* 123. (czerwienieje). Rozkosz i swawola zwyczajnie przy wielkich dostatkach trzymają się. *Karp.* 4, 38. (wieszają się, gnieżdżą się, płużą). W pamięci się nie trzyma rzecz dopiero wszczęta, I o sobie sam starzec nawet nie pamięta. *Zab.* 8, 388. (wypada z pamięci). — §. Trzymać, posiadać, dzierżeć, mieć w dzierżeniu; besitzen, haben, halten. Ej po coż, rzekną, tyle jeden zakon trzyma! *Zab.* 12, 236. Lepsze jedno już trzymane, niżli dwoje spodziewane. *Jak Baj.* 130. (lepiéj mam, jak będę miał, lepsza chwała bogu, niż da pan bóg). Wieś arędą trzymać. *Teat.* 26. *b*, 85. w dzierżawie, zur Pacht haben, halten. Trzymam pańską karczmę. *Teat.* 54. *c*, *B* 2. dzierżawię. — Na siebie trzymać, nie puścić w arędę; nicht verpachten, selbst besitzen, verwalten, z. B. ein Gut. — §. Trzymać w sobie, mieścić w sobie, brać w się, obejmować; in sich halten, in sich enthalten, halten. U téj szynkarki miara sprawiedliwsza, nie taka jak u drugich, co to ledwie półkwarty buteleczka trzyma, a za kwartową przedają. *Teat.* 22. *b*, 106. — §. *De variis negotiis*: Trzymać szkołę, straż etc.; Schule halten, Wache halten. Wygnany Dyonizy trzymał szkołę w Koryncie, i ztąd miał wyżywienie. *Budn. Apopht.* 105. Ojciec Bartłomiéj na zamku na ten czas kaznodziejski *stolec trzymał. *Falib. K* 3. er hielt die Predigten, hatte die Kanzel über sich. Wartę mu trzymać kazano nad nami. *Birk. Podz.* 9. — §. *Impensis sustinere*: Trzymać, utrzymywać kosztem; unterhalten, halten, Kosten verwendend. Próżność wzbudza do trzymania wielkiéj sług liczby. *Zab.* 16, 12. Co to za zbytek, trzymać darmostojów, wiercipiętków, kręciwąsów, darmojedów, moczymordów! *Mon.* 71, 483. Po coż cię cudzych rzeczy ten stan w oczy kole, Czy ich odziewasz, czyli trzymasz na twym stole? *ib.* (czy ich żywisz, karmisz?). Dłużéj mój nauczyciel dla dziwactw różnych trzymany być nie mógł. *Mon.* 74, 229. (trzeba było go odprawić, oddalić). Ja go przez 6 miesięcy trzymałam na swoim koszcie u perukarza. *Teat.* 1, 123. ich habe ihn lernen lassen. Ja go moim kosztem za granicą trzymałem. *Teat.* 33. *c*, 15. ich habe ihn in der Fremde unterhalten, habe ihn reisen lassen. Ociec jesli syna chce mieć gospodarzem, doma przy sobie niechaj go trzyma a bawi. *Glicz. Wych. L* 1. — *Similiter*: Wielkie zjazdy swym nakładem na siebie trzymał. *Petr. Ek. ded.* — §. Trzymać słowo, obietnicę, wiarę, umowę, chować, dotrzymywać, stać w słowie; sein Wort, Versprechen u. s. w. halten. Uczą, że wiara albo słowo poprzysiężone heretykom, nie ma się trzymać. *Zygr. Pap.* 124. Trzyma słowo przyrzeczone Wszem narodom uczynione. *Ryb. Ps.* 207. Kto swym przyjaciołom wierności nie chowa, jakoż ją nieprzyjacielowi trzymać ma! *Ezop.* 75. — §. Trzymać kogo na słowie, na rzeczy, na obietnicach, przewlekać jego nadzieję; einen mit Worten und Hoffnungen hinhalten, mit Versprechungen herum ziehen. Białe głowy trzymają na słowie sługi swe, że ani łaski znacznéj, ani niełaski widoméj pokazać nie chcą. *Gorn. Dw.* 309. Tatarowie, iż i od Moskiewskiego, i od króla Polskiego upominki brali, obudwu też na rzeczy trzymali. *Gwagn.* 615. (uwodzili). Téj choroby wszyscy lekarze, wiele obiecując i długo na obietnicach trzymając, zléczyć nie mogli. *Sk. Żyw.* 1, 451. — *Aliter*: Trzymać kogo słowy, bawić rozmową. *Cn. Th.* 1161. aufhalten, verweilen. Trzymać słuchacze, *attentos tenere animos. ib.* 1162. gespannt halten. — §. Trzymać na jaką kartę = stawić albo grać wciąż na nią, auf eine Karte halten, immer darauf setzen, spielen. Nieszczęśliwy gracz na wszystkie karty trzyma, azaliż jedna faworytka dopasze. *Teat.* 10, 51. — §. Trzymać co w jakiéj cenie, in einem gewissen Preise halten. Oj co za konie! jak drogo je trzymał? *Teat.* 15. *c*, 75. od czego nie dał? wie hoch hielt er sie? — *Similiter*: Trzymać co skąpo, nie użyczać, nie przedawać, zatrzymawać na drogi czas. *Cn. Th.* 1162. mit etwas sparsam zurück halten, nicht heraus rücken, es hoch halten, theuer bieten. — §. *Sentiendo, credendo, judicando*: Trzymać, mniemać, rozumieć, sądzić, *dzierżeć, utrzymywać; *Vind.* sa tu dershati, mieniti, meynen, urtheilen, halten, eine gute oder schlechte Meinung haben. Wielki głupiec, co się sam za mądrego trzyma. *Hor. Sat.* 211. Im więcéj w kim godności, tym mniéj o sobie trzyma. *Opal. Sat.* 116, *Eccl.* велемудрствую, много о собѣ думаю, высокоумствую. O nim dobrze trzymałam, ale mnie czas nauczył. *Teat.* 10, 100. Licho trzyma o jéj sercu. *Teat.* 11, 47. Zbyt wiele o sobie trzymać, nie jest znać ludzi i siebie samego. *Mon.* 65, 110. Źle trzymasz o nim, bo go nie znasz dobrze. *Teat.* 15, 6. Nauczysz się lepiéj trzymać o poczciwych ludziach. *ib.* 9, 20. Skobuziałeś i zdanie dziwne cię uwiodło, Że o twych ziomkach wszystkich trzymasz nazbyt podło. *Mon.* 70, 156. Tezeusz starał się, aby nie był w podejźrzeniu ród jego, a o nim na wszystkiém dobrze trzymano. *Glicz. Wych. B* 5 *b*. Statecznie mi pomożecie; chybabyście się już od swoich przodków wyrodzili; czego ja o was nie trzymam. *Biel.* 57. (nie obawiam się). Saduceuszowie nic nie trzymają o zmartwychwstaniu, o duszy, o aniołach. *Sk. Żyw.* 1, 441. nie wierzą w to, za nic nie mają, sie halten nichts davon. Wielu teologów trzyma, iż w czyscu niemasz ognia. *Boh. Dyab.* 3, 93. — *Similiter*: Doktor na katedrze theses trzymający, siła mów od dysputatorów przeciwko sobie usłyszy. *Birk. Gł. Kon.* 35. (broniący, utrzymujący, defendujący). — §. Trzymać za kim, trzymać z kim, stać przy kim zdaniem, obstawać; es mit einem halten, seiner Meinung seyn, ihm beypflichten, beystimmen. Ujrzą wnet oczyma swemi, Że pan trzyma za dobremi. *J. Kchan. Ps.* 16. Trzymać dłużéj z ludźmi takiego gatunku, było to na niechęć powszechną wystawić się. *Ust. Konst.* 1, 138. (cf. nakładać z kim). Trzymać się czyjego zdania. *Ross.* придерживаться чьего мнѣнія. — *Similiter*: Trzymać na kogo = kreskować nań, pisać się na niego, gałkę na niego; einem seine Stimme geben, auf ihn halten. Mieczysław na państwo obran, acz Mali Polacy na Kazimierza trzymali. *Papr. Ryc.* — *Oppos.* Trzymać przeciw komu, gegen einen auftreten. Wybacz miły Zenonie, że trzymam przeciwnie twemu zdaniu. *Zab.* 11, 145. —

§. Trzymać co pod kluczem *Ross.* держать что за замкомъ, беречь въ заперти. — §. Trzymać pióro w jakim zgromadzeniu *Ross.* быть письмоводителемъ въ какомъ обществѣ. — §. Trzymać miasto w obleżeniu *Ross.* держать городъ въ осадѣ, осаждать. — §. 2) *Verb. med.* Trzymać, nie łamać się, nie puścić; halten, nicht brechen, fest bleiben. Goździ ten trzyma; ta tarcica trzyma. *Tr.* Lód na Wisle trzyma. *Ld.* TRZYMACZ, a, *m*, ten, który co trzyma, der Halter, der etwas hält. *Tr.* TRZYMADŁO, a, *n.*, narzedzie do trzymania, ein Werkzeug zum Halten. Trzymadło do powiek pod czas operacyi. *Czerw.* 53. — Trzymadło w drukarni, w którym manuskrypt, der Tenakel.

Pochodz. *trzymonaw*; *dotrzymać*, *natrzymać*, *otrzymać*, *potrzymać*, *przetrzymać*, *przytrzymać*, *utrzymać*, *wytrzymać*, *wytrzymałość*, *zatrzymać*, *strzymać*, *wstrzymać*, *wstrzemieźliwy*, *wstrzemięzliwość*, *wstrzymałość*.

TRZYMIARÓWY, a, e, trzech miar; *Ross.* тремѣрный, von drey Maß. TRZYMIESIĘCZNY, a, e, — ie *adverb.*, dreymonatlich, kwartalny, vierteljährig; *Boh.* třiměsyčný; *Slov.* třiměsyčný; *Sorab.* 1. tžimeszaczki; *Vind.* trimeſezhen, fhtertezhuolieten, kvatern; *Ross.* тримѣсячный, трехмѣсячный. Trzymiesięczna pszenica jara, która we trzy miesiące do dojźrzałości przychodzi. *Syr.* 928. Czas trzymiesięczny, kwartał *Eccl.* тримѣсячие, время трехмѣсячное. TRZYMILNY, a, e, trzy mile mający *Cn. Th* 1162, dreymeilig.

TRZYMONAW, a, *m.*, TRZYMONAWEK, wka, *m.*, *dem.*, *remora*; ryba, mająca na głowie kolce poprzecznie wielą rzędami osadzone, któremi zwykła się czepiać okrętów; gdy wiele ich się przyczepi, wstrzymują pośpiech żeglugi. *Zool.* 179. der Schiffhalter, Sauger, ein Seefisch; *Carn.* ekina; *Ross.* прилипало, держиладія.

*TRZYNY, yn, *ż.*, ziarna niecałe, (*Etym.* trzeć), odjemne, zgoniny, [chmuła; Sprenstaub 2], Sprenkörner, (cf. zezynki). Żyto moczone ze trzynami albo plewkami, koniom dawane, czyni je tłuste. *Syr.* 915, [*ob.* Tryna 4].

TRZYNADEL, ptak, *ob.* Trznadl.

TRZYNAŚCIE, *G.* trzynastu; *Num. card.*; *Boh.* třinact; *Slov.* trinácte, trinást; *Sorab.* 1. zinacže; *Sorab.* 2. tschinaſcžo; *Vind.* trinaist, trynaist; *Croat.* trinajzt, trinàyszt; *Slav.* trinaést; *Rag.* trînaest; *Bosn.* trinaeste, trinadeste, trinaesti; *Ross.* тринадцать, тринадесять; trzy nad dziesięć, dreyzehn. *Trojenaście. 1 *Leop. Num.* 29, 13. Trzynaściekroć, *Vind.* trinaistbarti, trinaistkrat; *Eccl.* тринадесять крать, тринадесятижды. TRZYNAŚCIORO, rga, *n.*, trzynaście sztuk czego, mianowicie różnéj płci, dreyzehn Stück, besonders verschiedenen Geschlechts; *Slav.* trojenastero. TRZYNAŚCIORY, a, e, TRZYNAŚCIORAKI, a, ie, — o *adv.*, trzynastu różnych gatunków, dreyzehnerley; *Boh.* třináctery. TRZYNASTOLETNI, ia, ie, lat trzynaście mający, dreyzehnjährig; *Boh.* třináctiletý. Trzynastoletni chłopiec. *Chod. Gesn.* 237. TRZYNASTY, a, e; *Boh.* třinacty; *Slov.* třinástí; *Sorab.* 2. tschinasti; *Sorab.* 1. žinaty; *Vind.* trinaisten, trinaisti; *Croat.* trinayszti; *Rag.* trinaesti, trinadeesti; *Slav.* trínaesti; *Ross.* тринадесятый, третійнадесять; *Num. ordin.*; po dwunastym następujący, der Dreyzehnte. U stołu rachuje, czy niemasz trzynastego; skoro jest, już stracił apetyt. *Mon.* 65, 127. *Zarn. Post.* 2, 293 *b.* *Trzeciegonastego roku. *Budn. Genes.* 14, 4. TRZYNOCNY, a, e, *trinoctialis*, dreynächtig. *Cn. Th.* 1163; *Sorab.* 1. tžinoené. Trzynocny czas, *trinoctium*. *Cn. Syn.* 896. TRZYNÓG, u, *m.*, TRZYNOŻEK, żka, *m. dem.*, dryfus, der Dreyfuß; *Boh.* třinůžka, třinožnjk; *Slov.* třinožnjk; *Sorab.* 1. trébus, tžinohaté kotow; *Carn.* trinoga, kósiza; *Vind.* trinog, trinogauniza, troinogatiza, trinoga, tripelh, triboſ, driſuſ, (trinogatník = tygiel, rynka; trinog = męczyciel, kat); *Croat.* troynog, trojnok; *Rag.* trínogh, trinògh, tronògh; *Bosn.* trinoga, sagjak; *Slav.* sackak, (trinoga, randlika = rynka); *Ross.* треногъ, треножникъ; *Eccl.* тагань, (cf. sagan). *Trzenog. *Urs. Gr.* 173. Trzynog. *Mon.* 75, 591. Jak z trzynogu Delfickiego, dawał o wszystkim swoje wyroki. *Mon.* 67, 493. Co najsłodszéj zebrawszy śmietany W spore pod wieczór nalała trzynogi. *Tward. Daf.* 44. TRZYNOGI, TRÓJNOGI, a, ie, TRONOGI, TRZYNOŻNY, a, e; *Boh.* třjnohý, trenohy; *Sorab.* 1. tžinoháté; *Carn.* trinog; *Vind.* trinogen, trinogast, (trinogni = męczeński); o trzech nogach, dreyfüßig. Trójnogi starzec w parze w czwornogim dziecięciem Czołga się opłakanym na ziemi przygięciem. *Zab.* 8, 395. *Koryt.* Trójnożne Delfu stoły. *Mon.* 71, 156. Z garnca *tronogiego abo na dynarze stojącego, chwytają pokarmu. *Eraz. Ob. F.* *TRZYNOŻYĆ kogo *cz. niedok.*, strzynożyć *dok.* *strynożyć, *strzenożyć, sternożyć; *Ross.* стреножить; trzy nogi krępować n. p. koniowi, dem Pferde drey Füße koppeln, *fig.* związać, pętać, fesseln. Ledwie że ziemi dopadł, ledwie się położył, A już Tatarzyn węzłem ni raka ztrzynożył. *Pot. Jow.* 32. Skoro trzech nieprzyjacioł żołnierz jeden hoży Bolesławow w pogoni arkanem strynoży I królowi przywiedzie.... *Pot. Pocz.* 504. TRZYOCZNY, a, e, dreyäugig, n. p. *Triophtalmos*, drogi kamień trzyoczny, t. j. trzy oka reprezentujący. *Chmiel.* 1, 661. TRZYPALCOWY, TRÓJPALCZASTY, a, e, *tripollicaris*. *Cn. Th.* 1163; dreyfingerig, dreyzehig, dreykrallig, drey Finger dick; *Eccl.* трeперстный. TRZYPASZCZĘKI, *ob.* Trójpaszczęki. TRZYPIĘDZISTY, *trium palmarum*, *Graec.* τρισπιθαμος; *Vind.* tripeden, treh pedi, dreyſpannig. *Cn. Th.* 1463. TRZYPIENIĘŻNY, a, e, *triobolaris*, dreyhellerig, für drey Heller; cf. trójpieniążek, trójhalerz. TRZYPIĘTRY n. p. dom *tristega*. *Cn. Th.* 1163; *Vind* tripoden, triskladen; *Eccl.* трекровный, dreyſtöckig, z. B. ein Haus mit drey Stöcken. TRZYRADŁA, *herb*; radła trzy od pługa końcami do góry. *Kurop.* 3. 56. *et* 53, ein Wappen. TRZYRAŻNY, *ob.* Trójrażny. TRZYROGI, TRZYROGATY, *ob.* Trójrogi. TRZYSĄCZNY, *trinodis e. g. clava*, o trzech sękach abo rogach. *Cn. Th.* 1163, dreyknorrig. *Cn. Syn.* 896; *Sorab.* 1. tžiszukoýité. TRZYSĄŻNIOWY, a, e, n. p. Trzysążniowa laska. *Mon.* 67, 212, dreyklafterig. Postanowić, wiele poddany lasek trzysążniowych w szerz i wzdłuż wyorać powinien. *Mon.* 67. 212. TRZYSOWITY, n. p. Trzysowitowa chustka. *Syr.* 1291, w troje złożona, dreyfach. TRZYSTA, *G.* trzechset; *Num. card.*; *Boh.* třjsta; *Sorab.* 2. tschi huderte, zi sta; *Vind.* tristu; *Slav.* trista; *Ross.* триста; trzy razy sto, dreyhundert. Niech cię

trzysta katów weźmie. *Teat.* 43. *c*, 57. *Wyb.* Jak u trzysta dyabłów możesz to mówić? *Teat* 22, 24. Leonidas z trzema sty oparł się piętnastu tysiącom. *Zab.* 6, 385. Kapitan nad trzema sty konnych. *Warg. Wal.* 234. TRZYSTOPNY, na trzy stopy długi, szeroki. *Cn. Th.* 1163, dreyschuhig, dreyfüßig. TRZYSTOLETNY n. p. Nestor. *Hor.* 1, 226, trójwieczny; *Vind.* tristulieten, dreyhundertjährig. I Nestor swego Antylocha Nie zawsze starzec trzystoletni szlocha. *Mon.* 70, 212. Gdy sobie Nestora czasy trzystoletnie rokujesz, Kloto dzisiaj może nić przetnie. *Tol. Saut.* 62. TRZYSTRUNNY, a, e, o trzech strunach, dreyseitig; *Vind.* tristranski, tristranen. TRZYSZCZEPNY, na trzy części się szczepający, dzielący, trzyczęstny, *trifidus. Mącz.*, dreyspaltig. TRZYTULNY n. p. basza, z trzema ogonami końskiemi czyli choragwiami. *Kłok. Turk* 61, trójbunczuczny, Bassa von drey Roßschweifen. TRZYWDAR *herb*; trzy krzyże w jeden się anguł w śrzodku tarczy schodzace, na lewej gwiazdy trzy *Kurop.* 3, 53, ein Wappen. TRZYWŁOSY, *tripilis*, dreybärtig. *Cn. Th.* 1163 TRZYWZORNY, *tricolor*, trójnitny, dreydrätbig. *Włod.* TRZYZĘBATY, *ob.* Trójzęby. TRZYZIARNISTY, *tricoccus. Cn. Th.* 1163, dreykörnig.

T U.

TU *adv. loci*; *Boh.* tu, zde, teď, tady, tudy, (cf. tędy); *Slov.* tu, tuto, teď, zde; *Sorab.* 1. tu, tude, tuhde, tudy; *Sorab.* 2. tu, tud, tuder, tudi, tuh hěw, tuh szém, hew, how, höw, höwko, höwkor, (cf. haiw); *Carn.* tudi, tukaj, tukej, letu, letukej, lêsèm, lesim, sèm, semkej, (cf. sam!) *Vind.* teystu, tukai, to, tose, tukaiſem, tuſem, toſem, ſemkai, taſem, leto, ſem, stuſam, od ſod; *Croat.* szém, amo, ovamo (cf. owo), szimo, ovde (*ob.* Owdzie), (tote, totu = tam); *Slav.* ovdi, evo, (tu, túde = tam); *Hung.* itt; *Rag.* tûj, tôti, tàmo, onàmo, ôndi, ovàmo, simmo; *Bosn.* toti, tutu, tùtù to mjesto, ovde, ovdi; *Eccl.* тоу, тувъ, сьдѣ, сѣмо, тѫдѫ tam тѫдѣ tamtędy; *Ross.* сюда, сюды, здѣсь, (туда tamtędy, тутъ = tam, кто тутъ kto tam?): cf. *Graec.* ἐνθάδε. — tu, *quietis* = na tym miejscu, hier. Źle tu na We Pana, dwunastu ludzi szukają go. *Teat.* 23. *b*, 41. Już ja odchodzę, nie masz tu co robić. *Teat.* 27. *b*, 96. Czegoż tu chcą ci ludzie? *ib.* 52. *c*, 42. Tu, tu = tu-tam; *Slav.* ovdi ôndi; *Eccl.* сѣмо и онамо. hier, dort. Tu płacz, ścisk, nędza, ubóstwo i głody, A tu igrzyska, pompy, festy, gody. *Chrośc. Fars.* 483. Tu słychać, że lew ryczy rozgniewany, Tu niedźwiedź mruczy, tu wilk srogi wyje, Tu morze huczy gęstemi bałwany, Tu woda skały niepożyte bije. *P. Kchan. Jer.* 336. Tu stoi, a indziej swe broi. *Cn. Ad.* 1181. *Hajwo abo oto *hajno = tu abo tam. *Sekl. Luc.* 17. Tu i owdzie, miejscami. *Cn. Th.* 1163. hier und dort. Tu sek, *ob* Sek. Tuś mi = złapałem cię, trafiłem na cię przecie; habe dich, bist du hier. A tuś mi pijaku. *Teat.* 54. *b*, 12. A tuś zdrajco! *ib.* 3, 54. Skoczą do siebie z wozów, broni w ręku mając, Tuś mi, a tuś mi, z obu stron pokrzykiwając. *Simon. Siel.* 42; (*disting* Tuż, *qu. v.*). — §. Tu *cum motu ad locum.* — TUTA, TUTAJ, na to miejsce, hierher. Wziąwszy to wszystko, przyniosłem to do pana mego tuta. *Budn.* 2 *Sam.* 1, 10. Aż tu; *Slav.* dovle, (cf. *Slav.* dòule = aż tam). Tu mierzy, a indzie uderzy. *Cn. Ad.* 1157. Tak długo chodził, to tu, to *owo tu, Aż hetmańskiego trafił do namiotu. *P. Kchan. Jer.* 505. (tam i sam) — § Tu *temporis*, dopiero w ten czas, hier, jeßt, nun. Tu się pokaż, tu się popisuj; teraz się pokazuj. *Cn. Ad.* 1180. (na złym razie się pokaż).

Pochodz. *tuż*, *tudzież*, *tutejszy*, *tuteczny*: *cf.* *tędy*, *ztąd*, *tubylec.*

TUBA, y, *ż.*, żywcem Łacińskie, cf. trąba. Trompete. *Tuba cuspidata*, *tuba nocturna*, głosy pewne w organach. *Magier. Mskr.* TUBALNY, a, e, — *ie adv.* grzmotliwy, grzmiący, krzykliwy, ogromny co do głosu; brausend, donnernd, lärmend. Tubalne kotły już ucichły. *Pot. Jow.* 51. Krzykliwe trąby, tubalne kotły. *Pot. Arg.* 133. Tubalne Erytrejskie dzwono. *Tward. Daf.* 7. Przez wiatry szumiąc tu zima Tubalny jakiś bas trzyma. *Dar. Lot.* 3, 20. Tryumfy tubalne *Pot Syl* 146. Przywiedli na niego żwawego i tubalnego głosu ministra, który miasto dysputacyi wołaniem zatłumiać chciał słowa prawdy. *Sk. Żyw.* 1, 262. Nisowa córa w mur tubalny małym kamyczkiem brząkała; *resonantia saxa. Zebr. Ow.* 188. dźwięczne, odgłos dające.

TUBEROZA, y, *ż.*, *polyanthes Linn.*, *Germ.* die Tuberose, kwiaty ma pospolicie białe, czasem czerwone. *Kluk. Dykc.* 2, 209. *Kluk. Rośl.* 1, 174.

TUBYLEC, lca, *m.*; *Ross.* туземецъ, ein Einheimischer. Gryfowie nie byli indygenami czyli tubylcami, ale przychodni do nas z Syrbii. *Nar. Hst.* 3, 217. Synowie przychodniów będą u was jak tubylcy. *Budn. Ezech.* 47, 22. W karczmie przychodniom niech wolno będzie przebywać, nie tubylcom abo obywatelom. *Modrz. Bez.* 143. Oglądanie przez wiary godnych komisarzów tubylców. *Stat. Lit.* 20, (*ob.* Turodak, Ztądrodak).

TUCHOLA, i, *ż.*, miasto Pruskie w Pomerelii. *Dykc. Geogr.* 140; *Germ.* Tucheln, eine Stadt in Westpreußen. TUCHÓW, a, *m.*, miasto w Krakowskiem. *Dykc. Geogr.* 3, 140, eine Stadt im Krakauischen.

TUCYA, yi, *ż.*, miedziane zużele. *Dudz.* 64. *Germ.* Tutia; (*Pers.* tutia), eine Art Zinkkalk.

TUCZ, y, *ż.*, tuk; *Boh. et Slov.* tuk; *Sorab.* 1. tuk (smalec), towcż; *Vind.* tuzhia, toustina; *Croat.* túscha; *Ross.* тукъ; tłustość, (cf. *Germ.* Teig), die Fettigkeit, das Fett, die Feistigkeit. Tucz, t. j. śpik wołowy. *Wiel. Kuch.* 431. Wilk do psa: jak piękną tucz masz, brytanie. *Jak. Baj.* 12. — §. Tucz, karm tucząca; die Mästung, mästende Nahrung, Mast. *Sagina*, tłucz, abo tucz, którą tuczą. *Mącz.* Im nieszczęście żyzną paszą i tuczą było. *Pilch. Sall.* 66. TUCZA, y, *ż.*; *Ross.* туча, тучка; burza, chmura; eine dicke Gewitterwolke. Gewitter. Jak groźny obłok, co ulewę nosi, A pełen grzmotu i straszliwej tuczy.... *Kras. Woj. Ch.* 53. Jak chmury, co tuczą zawarły, Na gór wierzchołkach, gdy się w Tatrach wsparły, Obwieszczają straszliwemi trzaski. *Kras. Woj. Ch.* 105. TUCZEC, czca, *m.*, łopata u zwierzęcia, (cf.

udziec), das Schulterbein eines Thieres. Kiedy psu tuczec abo łopata schnie.... *Ostror. Myśl.* 26. Gdy od drugiego konia, albo z jakiego inszego przypadku zabije się koń w tuczec, bardzo to bywa chromota szkodliwa. *Hipp.* 125. *Końsk. Lek.* 55. TUCZNIEĆ *nijak. niedok.*, utucznieć *dok.*, tyć, tucznym czyli tłustym się stawać, tłuścieć, feist werden; (*Boh.* tučněti; *Ross.* тучнѣть, добрѣть, cf. wydobrzeć). — *Fig.* Dusza, która *dobrorzeczy, utucznieje, a kto kogo upaja, i sam *takież upojon będzie. 3 *Leop. Prov.* 11, 26. (utyje. 1 *Leop.*). TUCZNOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh. et Slov.* tučnost; *Sorab.* 1. tučnofcž; *Ross.* тучность, жирность, (cf. żer); *Eccl.* многоплотіе, тучность, толстота тѣла; (*Rabb.* דשנות dasznoth, *pinguendo*); tucz, tycie, otyłość; die Feistigkeit, Fette. Ciepło wnętrzne tych rzeczy, których człowiek pożywa ku tuczności swojej. *Biał. Post.* 121. Rzepa solona mniej ciału tuczności, niźli świeża daje. *Syr.* 1043. Kapusta, kiedy ją przewarzysz, ma moc wysuszającą, bardzo mało tuczności daje. *Spicz* 24. — *§. Świeży gwoździk poznasz, gdy go ściśniesz, a on puści z siebie tuczność, t. j. wilgoć własną. *Spicz.* 40. tłustą soczystość. TUCZNY, a, e, — ie *adv.*; *Boh.* tučny; *Slov.* tučni, tučný; *Sorab.* 2. tuzni; *Sorab.* 1. tučžny, tučžné; *Carn.* mastne, (cf. maść, cf. mięsny); *Vind.* reditliu, rediten, tezhav, redijozhen, (touzhenik = wół); (*Rg.* utovgliv *saginabilis* = utuczny); *Ross.* жирный (cf. żér), тучный; *Eccl.* мозочный; tłusty, karmny; feist, fett. Trzeba, żebyś jutro u mnie jadł obiad, mam gęś tuczną. *Teat.* 30. *c*, 25; (*Boh.* tučnice = kiszka tłusta). — *Activ.* Tuczny, tuczący, posilny; mästend, feist machend. Szermierze tucznych używali potraw dla nabrania sił i ogromu ciała. *Pilch. Sen. list.* 1, 112. — *Fig. tr.* Nie lituj soku z tucznej jagody, Nie jutro takie mieć będziem gody. *Nar. Dz.* 1, 124. Zły miesiąc nazbyt tuczny, gdy po nim rok pości. *Kras. List.* 2, 131. Bolesława nietuczne łakomstwo okazyą królowi Czeskiemu do opanowania Szląska podało. *Krom.* 324. (*Ross.* тучнякъ szpeksztyn. Speckstein, kamień tłustawy). TUCZYBRZUCH, a, *m.*, żarłok. *Krom.* 184, cf. pasibrzuch, ein Bauchmäster, dem der Bauch sein Gott ist. Chyba u ciebie, i tobie podobnych tuczybrzuchów, którzy zawsze jak rosomaki obetkawszy się, i jak bący opiwszy się, idą spać, jest niepodobna, przez czytanie sześciu psalmów ni charkać ani kaszleć. *Pim. Kam.* 338. TUCZYĆ *cz. niedok.*, utuczyć *dok.*, karmić do tłustości; *Boh.* krmiti; *Sorab.* 2. tlufcžisch, klufczisch, karmisch, (*ob.* Karmić); *Carn.* porédim; *Vind.* pitati, tiplat, (cf. *pica, *picować); *Croat.* tuztiti, tovím; *Bosn.* touiti, goijti (cf. goić), utouit, pritiliti, usgiriti, tustiti, mrrisiti; *Rag.* tovitti, utovitti; *Ross.* утучнить, утучнять; *Eccl.* преутучнѣвати, ботю, feist machen, fett machen, mästen. Kury jak prędko utuczyć. *Śleszk. Ped.* 354. Żydzi do dni 12 dobrze zawsze utuczą gęś. *Haur. Sk.* 125. Z ich ofiar swe brzuchy tuczyli. *Groch. W.* 17. Posila ten pokarm, tuczy do sytości. *Wad. Dan.* 14. Kto się rad uczy, ciała nie tuczy. *Cn. Ad.* 398; (*plenus venter, non studet lubenter*). Pańskie oko konia tuczy. *Boh. Kom.* 4, 297. Gdy jednego pytano, któraby rzecz najwięcej tuczyła konia, odpowiedział, oko pańskie; drugiego gdy pytano, jakiby gnój na rolą najlepszy był, odpowiedział, stopy pańskie; oba dali znać, że obecność pańska wiele waży ku dobréj sprawie. *Kosz. Lor.* 58. Będzie tuczył żywot swój obfitościami stada mojego. *Rej. Post. X x* 5. Jak ciało ludzkie nieumiarkowanym tuczeniem, tak ziemia zbytecznym zatłuszczeniem, traci dzielność w zbytku. *Teat.* 26. *c*, 122. Do utuczenia = *utuczny; *Rag.* utovgliv *saginabilis.* Manna miała w sobie smaki i *tuczenie wszystkich potraw, na które kto pomyślił. *Sk. Kaz.* 281. (tuczność, posilność; die Kraft, Stärkung, Nahrhaftigkeit; *Croat.* utovlénye *sagina*). — *Fig. tr.* Skanderbeg już się rozmaitym łupem natkał, a prawie utuczył. *Baz. Sk.* 524. (zbogacił). Nadzieją go tuczyli. *Krom.* 300. Nadzieja karmi, ale nadzieja nie tuczy. *Min. Ryt.* 3, 233. Kłamliwa przysięga nie tuczy. *Suszyc. Pieśn.* 3, *G* 2 *b.* Szczęście gniew tuczy. *Pilch. Sen. gn.* 225. Ja gniew mój przezwyciężam, anim się nauczył Téj sztuki, żebym wieczny upor w piersiach tuczył. *Dmoch. Il.* 2, 193. (chował). Jowisz w chytrej naprzód pogodzie przyszłe tuczy gniewy. *Zab.* 12, 231. (zasila, gotuje). Klęskami ląd otuczył, rzeki krwią rozpoił, Zbójca w szkarłat odziany, Filipowe plemię. *Nar. Dz.* 1, 139. TUCZYCIEL, a, *m.*, który tuczy, der Mäster; *Bosn.* utovitegl, krimak, (*ob.* Karmiciel); *Croat.* utovìtel.

*TUDA, [*adverb. z rusk.*, tędy 2]; *Ross.* туда; tamtędy, dorthin. Prawi ni siuda ni tuda, Jak mu chmiel nadmie, gra głowa, jak duda. *Bratk. H* 2 *b.* ni w pięć, ni w dziewięć, weder gehauen noch gestochen.

TUDZIEŻ *adv.*; (*Boh.* tudiž; *Carn.* tudi; *Vind.* tudi, ja she, enakefhnu; taku, na to visho, raunu taku; (*Dal.* tudye *confestim*, *ob.* Tuż); *Slav.* takójer; *Bosn.* toghjer, takoghjer; *Croat.* takaj, tolikaj, tulikaisse); — a) *tuż *de loco et de tempore* blizko, bliziutko, zaraz, natychmiast; gleich dabei, hart an, ganz nahe, gleich, sogleich. Kto u ciebie będzie co robił, tudzież mu zapłać, a płaca najemnika twego żadnym sposobem niechaj u ciebie nie zostanie. 1 *Leop. Tob.* 4, 15. Swarno z Litwą zabieży naszym, i tudzież od naszych się położy. *Biel.* 153. Nowinę przyniesiono, nieprzyjaciele już są tudzież. *Warg. Cez.* 129. Apolo, jak za piękną łanią Duży Molosus, tudzież tudzież za nią. *Tward. Daf.* 78. (w też tropy). Jezus przemówił do ślepego: przejrzyj! i tudzież przejźrzał. *Biał. Post.* 298. natychmiast, sogleich. Rozumieli, że miasta tudzież dostaną. *Warg. Cez.* 152. — b) Tudzież, *conjunges* = i przy tym, także, nad to, prócz tego; ingleichen, wie auch; k temu. *Now. Char.*; *Januszowski in primo significatu vult scribi* tudzież, *in altero* tudzieć.

TUF! *ob.* Taf tuf!

TUJ! (cf. ton!), słowo komenderującego, ein Kommandierwort. Batalion ognia na miejscu! batalion, tuj, cel, pal! *Kaw. Nar.* 285.

TUK, u, *m.*; *Boh. et Slov.* tuk, (*Boh.* tukowina trón); *Sorab.* 1. *et* 2. tuk; (*Rag.* tùk, sùkaz = indyk, tukka = indyczka); *Ross.* тукъ, жиръ, (cf. żér); (cf. *Germ.* dick; *Dan.* tyck,

Svec. tjock; *Angl.* thick; *Isl.* thicke, cf. tyć, tyje); tłustość, tłuste; das Fett, das Fette. Wnętrza jego obrosły tukiem, a kości bywają odwilżone śpikiem. 1 *Leop. Job.* 21, 23. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 2, 15. Tuk w kości, śpik, der Mark in den Knochen. Każdego zwierzęcia tuk z kości zagrzewa i odmiękcza. *Sienn.* 275. Tuk w kości. *Ryb. Ps.* 222. Dawać psom kości stłuczone, bo smak ich tuku jadowitość w nich czyni. *Cresc.* 569. Zawsze jako w tuku opływają. *Weresz. Kij.* 34, (cf. opływa jak pączek w maśle). *Prov.* Panna jako panna, ale rzepa w samym tuku. *Rys. Ad.* 58??

*TUŁ, u, *m.*; *Boh.* taul, taulec; *Carn.* tol, tul, (tolovaj) = rozbojnik [z *tureck. Men.* I, 921. — 2]; *Vind.* tulz, stoz strelni, strelotok, noshniza sa strele, kanier; *Bosn.* tuliça, terkesc; *Rag.* túl, tùliza, tarkâc; *Eccl.* тоулъ, колчанъ; (*Ross.* тулья, тулейка głowa kapeluszna, *ob.* Tulić); kołczan, der Köcher, (cf. tałtaj). Nagotowali zastrzały w tule swym, aby ustrzelali w tajemności ludzi dobrych, *pharetra.* *Wrobl.* 21, 1 *Leop. Ps.* 10, 2, (w sajdaku swoim. 3 *Leop.*). *Eccl.* тулоносецъ; *Graec.* φαρετροφόρος, Köcherträger, *tułonosz, (*ob.* Tuleja).

TUŁAĆ się *rec. niedok.*, błąkać się; *Boh.* taulati se, cykanowati se, (cf. cyganić); *Slov.* túlať, taułam se, (roztuługi se *dispalor*); *Carn.* klatiti, klatem, potępam se; *Vind.* ſe potiepat, ſhterzat, störzat, klotiti ſe, plaſiti, potepati; *Croat.* klatimsze, szkitamsze; *Dal.* szkitamsze; *Bosn.* skitatise; *Ross.* скитаться, скитаюсь, шататься, пошататься, бродить, збродить (cf. brodzić), выбродить, выбраживать, лытать, пролытать, прорыскать, закататься, слоняться, слоняюсь, herum irren, sich herumtreiben. Jak błędny tułaćbyś się musiał. *Rej. Post. S s* 2. Tułamy się jako ślepi po omylnych drogach a błędnych gościńcach świata tego. *Rej. Post. B b b* 6. Tułam się, jako szarańcza. *Budn. Ps.* 109, 23. Tułał się na wygnaniu Kamil i Cycero, powrócili do ojczyzny na ramionach współziomków. *Ossol. Mow.* 79. Łodzia na morzu bez żeglarza tam i sam się tułając zatonie. *Cresc.* 370. tłukąc się. Czyż może dusza od ciała odłączona, na tym świecie tułać się? *Zygr. Pap.* 142. Tułanie i bieganie od miejsca do miejsca. *Zygr. Gon.* 294, *Croat.* zderkavanie; *Boh.* taulka, taulanj, *ob.* Tułactwo, włóczęga. TUŁACKI, a, ie, TUŁAWY, a, e, TUŁACKO *adv.*; *Boh.* taulawj; *Slov.* tuławý; *Vind.* klotczhen, potepuhen, okulmotliu, okulpletliu; *Ross.* бродящій; tułający się, do tułacza, tułactwa należący; herumirrend, herumtreibend. Dokądże rozpuszczasz się na rozkoszy, córko tuława? 1 *Leop. Jer.* 31, 22. (tułaczko. 3 *Leop.*). Naród, który na północy tułacko żyje. *Bardz. Trag.* 368. Zawsze tułacką dom wożąc ulicą. *ib.* 135. TUŁACTWO, a, *n.*, tułanie się, błąkanie się, das Herumirren; *Ross.* брожение, бродьба, бродня, (cf. brodzić); *Croat.* zderkavanye; *Boh.* taulka, taulanj. — §. *Collect.* Tułactwo = tułacy, *ob.* Tułacz, Tułak. TUŁACZ, TUŁAK, a, *m.*, *TUŁKA, i, *m.*, *commiser.* TUŁACZYNA, TUŁANINA, y, *m.*, błąkacz; *Boh.* tulák, tèkaun, potlaučka; *Slov.* tulák; *Hung.* tévelygö; *Sorab.* 1. po krayu czahaczeř; *Carn.* shteklazhar, potepin, potepinz, potepûh, flankôn; *Vind.* potepuh, vaidazh, sterz, ſhterz, störzar, ſhtörzar, potiepavuz, okulplestovez, okultepnik, mrazhnik, motavilnik; *Croat.* tepècz, szkitàvecz (cf. Scyta), klates, preszkochiplot, (cf. powsinoga); *Bosn.* skitas, koji se skita; *Dal.* szkitałacz; *Rag.* vukâc, skitâc, skitalaz; *Ross.* бродяга, шатунъ; *Eccl.* проходецъ, лотыга, скитяга, кто по миру ходитъ, ein Herumstreicher, Herumirrer, Herumtreiber. Tułacz, nie wiedzieć zkąd. *Teat.* 18, 76. Wygnaniec i tułacz. *Teat.* 45. *d*, 87. *Wyb.* Tułak. *Pot. Arg.* 49. Gdzież ten jest, któryby ogarnął sirotkę błędnego, albo tułaka opatrzył w nędzy jego? *Rej. Żw.* 190. Tułak i wygnaniec od wszystkich wzgardzony. *Otw. Ow.* 418. *Vagus*, tułka, który się tu i owdzie tuła. *Macz.* Kain będzie tułakiem i biegunem na ziemi. *Rad. Genes.* 4, 12. *Budn. ib.* Kain był tułaniną po świecie. *Gil. Post.* 61. Błąkał się po mym państwie, jako tułaczyna. *Bardz. Trag.* 302 — §. *Astronom.* Tułacz, kometa, gwiazda błąkająca się. *Klecz. Zdan.* 74. der Komet, Wandelstern. — §. *Venat.* Tułacz, miano psa gończego. *Byd.* Name eines Stäuberhundes — §. *Monet.* Tułacze, orty Szląskie. *Star. Vot. B* 3 *b.* Krajcary, greszle, piętaki, tułacze, trojaki. *Dow. A* 2, eine schlechte schlesische Scheidemünze. TUŁACZKA, i, *ż.*; *Boh.* tulačka, tulakiňa; *Slov.* tulačka; *Rag.* vukacizza, skitacizza, smuzka; *Bosn.* skitacica: która się tuła, błąka, die Herumtreiberinn. = Chciałabyś, abym z méj córki nocną uczyniła tułaczkę. *Teat.* 30. *b*, 51. Dokądże *wżdam rozpuszczasz się na rozkosze tułaczko? 3 *Leop. Jer.* 31, 22. (córko tuława. 1 *Leop.*). Czyż to ostatnia kara na muchy wygnane? Dalsze nędznym tułaczkom bywają zadane. *Tel. Saut.* 25.

TUŁAMBAS, *ob.* Tołumbas. TULBANT, TURBAN, *ob.* Zawoj.

*TULCZYĆ *cz. contin.*, n. p. Wdarto się w ziemskie wnętrzności, gdzie cokolwiek ściskała, i w Stygowéj chłodni tulczyła, kopią skarby. *Żebr. Ow.* 5; *Stygiisque admoverat umbris?* cf. dulczyć.

*TULEIA, *TULIA, ii, *ż.*; *Boh.* tuleg; grot u spisy; (*Ross.* тулка, втулка, втулочка szpunt, тулья, тулейка, głowa w kapeluszu lub w czapce). Troję czynią kopią, drzewce, grot, tuleja; Drzewce wiara, grot miłość, tuleją nadzieja. *Pot. Pocz.* 127. Wraził w *krztań smoka po tuleją drzewce. *ib.* 147. Za każdym razem trzykroć wyrzucił kopią, Raz ją chwytał u grotu, drugi pod tulią. *Banial. M* 4 *b.* — §. Wyjmie strzałę z *tuleje = wypuści ją *Budn. Job.* 20, 25. z kołczana, aus dem Köcher. (*ob.* Tuł).— (TULEJEK, jka, *m.*, Tulejek mówią za lejek, n. p. Mularz ma tulejek z papieru na penzelku, gdy robi na suficie, aby mu kolor nie ściekał na rękę. *Magier. Mskr*). — TULIĆ *cz. niedok.*, utulić, *utolić *dok.*; (*Carn.* tuliti, tûlem *ejulare*, tolashiti *pacare*; *Vind.* toláſhit, toláſhit, tolaſhim *pacare*, tuliti, mukati = ryczeć jak wół; *Bosn.* toliti *hortari*, *suadere*, utoliti *consolari*; *Ross.* тулить prostować, prosto wyginać, тулиться cofać się, ustąpić, сутулиться zgarbić się, (тулья, тулейка głowa kapeluszna, тулка, втулка, втулочка szpunt; *Eccl.* утулюся, крыюся ukrywam się); (TOLIC. *Cn. Th.* 1164. *et* 1145; *Ross.* толить, утолить, утишаю); płaczącego

mile przyciskając koić, den Weinenden sanft an sich drücken und beruhigen, stillen, schweigen. Tulić dziecię. *Tr.* Utul go, niech tak nie kwili. *Groch. W.* 357. Tulący, kojący, zaspokajający; *Ross.* утолимый; *Subst.* утолитель, *f* утолительница. — *Transl.* Szczęśliwe źrzódło, które zemdlonego pana utuliło pragnienie. *Pociej.* 327. ugasiło, den Durst löschen. — §. Tulić co gdzie, chronić, chować; verbergen, bergen, in Sicherheit bringen. Po krzewinach tają się zajączkowie czuli, A jarząbek pod skrzydła głowę swoję tuli. *Kras. Oss. II* 3. Z bojaźni pies ogon pod się tuli. *Rej. Wiz.* 13 *b.* TULIC się, uspokajać się w płaczu, płacz hamować; sich beruhigen, zu weinen aufhören, sich besänftigen. Utul się, niech ten smutek serca ci nie rani, chciej twoje żale cofnąć do słuszności granic. *Teat.* 44. *d*, 15. Czarne jest oblicze moje, bo się nigdy od serdecznego bolu i krwawego płaczu utulić nie może. *Smotr. Lam. pr.* Mleko matki jest dziecku zdrowsze, przeto też rychléj się nim *utoli. *Spicz.* 184. W domu kiedy dziatki płaczą, nie pytamy się o tym, bo się rozkwilą, i wnet się utulić mogą. *Dambr.* 390. Serce im nigdy się nie *utoli. *J. Kchan. Dz.* 124. Da ci taką chłostę, iż się już nigdy utulić nie będziesz mógł w narzekaniu swoim. *Rej. Post. k k k* 3. — Nieutulony, nieutulny, nie dający się utulić, niepokojny; nicht zu besänftigen, nicht zu stillen, unstillbar; Nieutulenie, nieutulnie *adv.*, *Ross. et Eccl.* неутолимый. Płakała nieutulonemi łzami. *W. Tob.* 10, 4. Umarła z nieutulonym żalem ojca. *Gaz. Nar.* 1, 228. Nieutulona w żalu po śmierci męża. *Węg. Marm.* 1, 19. W płaczu nieutulnym. *Zab.* 9, 254. *Kossym.* Mord twój okrutny płaczu nieutulnego godny. *Modl. Gd.* 21. Żal nieutulny. *Zab.* 15, 392. Płacze nieutulnie jego stratę. *Zab.* 14, 182. *Nak.* Nieutulnie narzeka. *Pieśn. Kat.* 115. — §. Tulić się gdzie, przytulać się, chroniąc się, przyciskając się; sich wo anschmiegen, sich wohin retiriren, seine Zuflucht nehmen. Kurczęta tulą się pod kwoką. *Pot. Arg.* 144. Karp' się skrycie po wodzie utuli, A głowę na dno chytrotajny wnuli. *Bielaw. Myśl. F* 2 *b.* Nie gardź mym przywiązaniem, pod twój dach się tuli. *Teat.* 46, 51. (ucieka się). Odtąd, jako w pieniądzach ludzie smak poczuli, Cnota i przystojeństwo do kąta się tuli. *Star. Ref.* 93. *Pilch. Sen. list.* 4, 99. Patrząc na swoje grzechy, musimy się uniżać a *tulczyć przed bogiem. *Gil. Post.* 128 *b.*

Pochodz. *utulić*, *polulać*, *potulny*, *przytulać*, *tulić*, *utulny*, *zatulić*.

TULICH, a, *m.*; (*Boh.* tulich; *Carn.* tolih, tolh; *Vind.* dolh, tollih, bodalze, kratek mezh, mezhizh; *Sorab.* 1. tolich; *Croat.* tolih; *Bosn.* tulicch, cf. *Lat.* telum, *obsol.* dolo; *Graec.* δόλων; *Svec.* dolk); puginał, *Germ.* der Dolch. Nie biją płazą, ale ostrym koncerzem, kończystym tulichem. *Star. Vot. C b.* Książę upiwszy się, dworzanina tulichem zabił. *Gorn. Dz.* 145.

TULIPAN, *TULIPANT, a, *m.*, kwiat, *tulipa Linn.*, *Germ.* die Tulpe, Tulipane; (*Carn. et Vind.* tulpa; *Croat.* tulipan, tulipa, lala; *Rag.* lâla; *Slav.* tulipan; *Bosn.* lala, kulosc; *Ross.* тульпанъ, тюльпанъ; *Turc.* tulban = zawój, turban). Tulipany w odmianach kolorów, nawet i czarnych niezliczone. *Kluk. Rośl.* 1, 257. Nie tulipanty, nie w piękności swojej Bez żyznych kropli i ochłody mojej (jutrzenki). *Tward. Daf.* 2. — §. *Blandiend.* Dobry dzień, me kochanie, szafirku, tulipanku, najwonniejszy goździczku. *Teat.* 11, 10, cf. rybko. TULIPANOWY, a, e, od tulipanu, Tulipanen = ; *Ross.* тульпаній.

*TUŁKA, *ob.* Tułak.

TUŁÓW', TUŁUB', TOŁUB', TOŁOB', TUŁOB', TUŁUP', TOŁW', ia, *m.*, (cf. *Vind.* telub, telabez = nożowy tylec; cf. *Germ.* Tölpel; *Svec.* tolp, tylp); samo ciało bez głowy, rąk, nóg, *cf.* boch; der Rumpf, ohne Kopf, Arme, Beine; *Vind.* truplu (cf. trup), telefni penj; *Croat.* truplo; *Bosn.* trup, tjelo bez glave; *Rag.* trúp, truppina; *Ross.* туловище, *obs.* стягъ, cf. śniegno; *truncus.* *Wejch. Anat.* 16. Kazał mu ręce obciąć, głowę uciąć, tołób' pospólstwo spaliło. *Sk. Dz.* 619. Tułów' albo ciało bez głowy ś. Dyonizyusza wstało, i głowę swą wziąwszy, niosło je dwie mile. *Sk. Żyw.* 2, 240. Gdym go chciał odryć, kiedy go podjęto, Tułów' był tylko, a głowę ucięto. *P. Kchan. Jer.* 212. Tołub' Żołkiewskiego tu jest pochowany. *Pot. Jow.* 82, (cf. zwłoki, ciało). Tułup'. *Pot. Arg.* 676. Nie znajduje się w koniach żółć zebrana w jeden męcherzyk, jeno taż żółć rozeszła się po wszystkim tołubie, panuje w tych zwierzętach. *Sak. Probl.* 206. po całym ciele. — §. Tułub'; *Ross.* тулупъ; kożuch, futro całkowite, ein Schlafpelz, Schafpelz, ganzer Leibpelz. *Tołw piersi, kaftan, kabat. *Urs. Gr.* 182. TUŁUBOWY, a, e, od tułuba, Rumpf = ; *Ross.* туловищный. TUŁOWITY, TUŁOWITOŚĆ, *ob.* Tyłowity.

TUŁUMBAS, *ob.* Tołumbas.

TUM, u, *m.*, kopuła kościelna; *Vind.* tum, tumifhtvu, tumifhe; *Germ.* der Dom, die Kuppel. Kościół w Kielcach Gedeon zmurować dał z kwadratu, i pół tumu założył. *Biel.* 190. — §. Tum, kościół katedralny; eine Kathedralkirche, Domkirche; *Vind.* vstanovifhtna zirkou; *Ross.* соборъ. (cf. sobor, zbór). Tum abo kościół Gnieznieński. *Krom.* 87. W Kaliszu u ś. Pawła dziś kolegiatę panny Maryi zowią pół tumu. *Biel. Św.* 189 *b.*

TUMAN, u, *m.*; *Ross.* туманъ, mgła; w Tureckim = dym. (*Czart. Mskr.*), obłok gęsty kurzawy powstającej, eine dicke Staubwolke; (*Ross.* туманили mgłisty). Za kopytem wstające tumany. *Naszyc. Pieśń.* 3, 34. Postrzegli tuman prochu i pyłu naprzeciw siebie, a liczna zbójców gromada napadła ich. *Kras. List.* 2, 14. Już żwawą stacza bitwę, mężnych sił dobywa, I kurz go nieprzejrzanym tumanem zakrywa. *Szym. Ś. W.* 7. Czarny ciężki tuman nad ziemią się toczy, Zamki boskie i dachy wyniesione mroczy. *Bardz. Trag.* 348. — *Fig.* Tumany puszczać = przesadzać nad prawdę. *Czart. Mskr.* einen blauen Dunst machen, Wind machen, die Wahrheit übertreiben. Tuman komu w oczy puścić, mgłę w oczy puścić, oczy zamydlić, (*ob.* Mgła). TUMANIĆ komu oczy, einem die Augen verblenden, ihm Staub in die Augen streuen. Moskwa kazała ministrowi swemu tumanić oczy Polakom. *Kur. Pet.* 280. (*Ross.* туманиться nieco zasępić się, pochmurzyć się).

TUMULT [u, *m.*, z *łac.*, tumultus; wrzawa, zgiełk, nie-

spokój; Getümmel, Unruhe 2]. *Pot. Arg* 80. *Tward. Wł.* 179. *Lib. Hor.* 115. rozruch, zamieszanie, hałas, tertes. Kłopoty, albo właśnie tumulty, gdy poddani powstawają przeciwko swojéj zwierzchności. *Gil. Post.* 175 *b.*

TUNCZYK, a, *m.*, ryba morska. *Krup.* 5, 75; *thynnus Linn.*; *Ital.* tonno; *Germ.* der Thunfisch. *Bohem.* balník *et* blatník, *quasi* Bagnik *et* Błotnik *vocant*, *quod nomen aliquibus tantum quadrat.* *Ln. Tl.* 1164; *Boh.* blatnjk, bahnjk: *Carn.* tuna; *Croat.* tùna, (polanda, tynya jednoga leta); *Rag. et Bosn.* trup, (cf. trup.; *Ross.* тумакъ, тунецъ. Tunczyk ryba jest smaku bardzo przyjemnego; tego jest odoru, którego mówi przodny; w głowie saméj ma odor tymu t. j. dzięcielnika ziela. *Crescs.* 1, 655. Tam na morzu ryby wielkie tunny bardzo się zagęszczają, schodząc się tam na żołądź, która pada w morze z poblískich dębów. *Boter.* 1. TUNINA, y, ż., mięso tunczyków; *Carn.* tunina, Fleisch von Thunfisch. Od beczki tunny po groszy 12. *Vol. Leg.* 5, 60.

TUNET, u, *m.*, miasto Afrykańskie, stolica Barbaryi. *Dykc. Geogr.* 3, 141, Tunis in Afrika. TUNETAŃSKI, a, ie, von Tunis. Pokój między Hiszpanią i Rzplta Tunetańską. *Gaz. Nar.* 1, 271.

*TUNA, y, ż., *TUNKA, i, ż., *dem.*; *Boh.* tuna, tunka; beczka, beczułka, faska; z *Niem.* die Tonne, das Tönnchen. Bywają też więcierze okrągłe, jak tuna abo achtel. *Cresc.* 645. Zabijać co w tunki albo w beczułki. *Sienn.* 594. Mając czyste naczynie lub jaką tunkę, lub pewną Węgierską beczkę abo antał. *Haur. Sk.* 215.

TUPAC, *ob.* Tępac.

TUPET, u, *m.*, z *Franc.*, pewny sposób zaczesania włosów na głowie, das Toupée. Po krótkiej nauce zaczałem szyniony i tupety retapować po Warszawie. *Teat.* 24, 93. *Czart.* TUPEJKA, TOPEJKA, i, ż., z *Franc.* taupette; u hutnika flaszeczka podługowata dla cukiernika do soków, esencyj, wódek pachnących. *Magier. Mskr.*

TUR, a, *m.*; *Boh.* tur *taurus*, Auerochs; *Slov.* tur; *Hung.* jàhor; *Sorab.* 1. dźiwi wóhw; *Vind.* turin; *Croat.* divji vol; *Ross. et Eccl.* туръ, торъ, *taurus Bison*, (cf. *czsol. Germ.* thor *magnus*, *inde* taurus; *Gall.* taureau, *ob.* Adig. *sub voce* Auerochs; *Lat.* urus; *Graec.* ὄρος; der Urochs, Wisent, Buckelochs. Zagranicznym to się zgadzają, że się u nas w Podolskich i Ruskich puszczach znajduje; ja się o tym dowiedzieć nie mogłem; wiem tylko o nazwisku czegoś na Rusi mniemanego podobnego turowi. *Kluk. Zw.* 1, 350, (cf. zubr). Centaury nic innego nie są, tylko zubry, urami od Cezara, turami od gminu w Litwie zwane. *Czack. Pr.* 2, 259. Jak turowie potrząsają nieprzyjaciele porożem swoim. *Rej. Post.* C c c 4. Tur jęczał, zając wrzeszczał. *Banial.* J 2 *b.* — §. *Transl.* Mięsopustnego tura dzieci się strachają. *Fredr. Ad.* 57. boba, Knecht Ruprecht. — §. Każdemu się tak pewnie zda, Iż co zacznie wszystko przetrwa. Mniema człowiecza natura, Iż tak zawżdy skakać tura. *Rej. Zw.* 236 *b.* Gdyby im (Turkom) zaskoczyli, gdzie ich zwykła dziura, Skoczyłby tam niejeden w morze Pontskie tura. *Stryjk. Turk.* 4. *id. Weresz. Pob.* C 3 *b*, cf. psiego.

TURBACYA, yi, ż., [z *łac.* 2], poruszenie, uniepokojenie, die Beunruhigung. Od szatana różne podniety i turbacye ponosił. *Sk. Żyw.* 2, 455.

TURBAN, *ob.* Zawój. TURBIT ziele, *Carn.* terbishje, *ob.* Odmiennykwiat, Sosnka.

*TURBATOR, a, *m.*, [z *łac.* 2], poruszyciel, kłócił, der Beunruhiger. Zgody braterskiej turbatorów nienawidział. *Sk. Żyw.* 2, 46. *TURBOWAĆ kogo *cz. niedok.*, sturbować *dok.*, niepokój czynić, uniepokoić, trwożyć, mordować, trapić; beunruhigen, belästigen, kränken. Żebyście znali politykę, tobyście mnie nie turbowali i plotek nie robili. *Boh. Kom.* 5, 245. Poganie Prusey królów Polskich wielkiemi i trudnemi wojnami turbowali. *Sk. Żyw.* 1, 251. Zgiełk ani gizmot żaden nie sturbował jego modlitwy. *Wys. Aln.* 102. Odrzucał wszelką rzecz, któraby mogła pokój serca jego sturbować. *Wys. Aloj.* 225. O wystąpki wy mnie [illegible] przegróżką. *Kulig. Her.* 75. TURBOWAĆ się *rec.*, trwożyć się, poruszać się, sich bekümmern, sich ängstigen. Może się turbować, gdy myśli o [illegible]. *Teat.* 9, 50. Nie turbuj się Wc Panna, już to moja praca. *Tręb. S. M.* 116. Co o to, to nie turbuj się. *Teat.* 30 *b*, 86. [illegible] to nie zaboli.

TURCZYĆ *cz. niedok.*, poturczyć *dok.*, bisurmanić, Mahometanem czynić, einen zum Türken, einen Mahometaner machen. Turczyć się, przystać na wiarę Mahometańską, ein Renegat werden. [illegible] przez miasto go prowadzą. *Warg. Radz.* 166. *Pot. Dz.* 83. Chciał bisurmanin, aby duszami opłacili zdrowie swoje, aby się turczyli. *Birk. Kaz.* *Ob.* [illegible]. TURCZYN, a, *m.*, TUREK, rka, *m.*, bisurman, der Türke; TURCZYNEK, nka, *m.*, *dem.*; *Boh.* Turek, (2 [illegible]); *Slov.* Turek, *dem.* Turček; *Sorab.* 1. *et* 2. Turka; *Carn et Vind.* Turk; *Croat.* Turchin; *Hung.* Török; *Slav.* Turcsin; *Bosn.* Turcin; *Ross.* Туронъ, Агарянинъ; *Eccl.* Турчанинъ, Сарацининъ; *Tatar.* Türk. Gdy u nas jaki niesk kto ponosi, zaraz mówi: wolałbym pod Turczynem być. *Kłok. Turk. praef.* Zadłok państw, potop świata, Turczyn. *Pot. Arg.* 15. Jakiś Turczynek młody zaprosił nas do swojej gościny. *Boh. Kom.* 1, 157. — §. Turczyn, gotując strzelcu, ein Türkischer Bedienter. (cf. kozak, Murzyn, Szwajcar). Mamy lokajów czterech, hajduków dwóch, laufra, murzyna, strzelca, pajuka, turczyna. *Teat.* 26. *b.* 11. — §. Turek, koń Turecki, ein Türkisches Pferd. W stajni turek ogłaskany Jest, i sekiel farbowany, Jest i siadzenie Świetne na ścienie. *Mon.* 73, 454. TURKI, *G.* Turek *plur.*, TURCYA, yi, ż., Tureckie państwo; *Boh.* Turky; *Carn.* Turzhya; *Vind.* Turska deshela, Turzhnija, Turzija, Tursku, *Slav.* Turska; *Ross.* Турецкая земля, Турція; *Eccl.* Турское царство; *Tur.* Etrak; *Germ.* die Türkey. Turcya Europejska, Turcya Azyatycka, Afrykańska. *Wyrw. Geogr.* 255. W Turcyi abo w Turczech stolica jest Stambuł. *Dyk. Geogr.* 3, 145. TURCZYNKA, TURKINIA, i, ż., TURKINI. *Urs. Gr.* 182, z Turek rodowita; *Boh.* Turkyně; *Slov.* Turkiňa; *Sorab.* 1. Turkowska; *Vind.* Turkinja; *Croat.* Turkìnya; *Rag.* Turkigna; *Ross.* Турчанка, Агарянка, eine Türkinn. Co była

chrześcianką, teraz Turkinią. *Janusz. Lig. B 2 b. Star. Dw.* 15. *Kłok. Turk.* 131. — ȣ. Turkinia, klacz Turecka. *Hipp.* 319. eine Türkische Stutte. — ȣ. Turkinia, pewny ubiór kobiecy, eine gewisse Damenkleidung. TURECKI, *TURSKI, a, ie, *TURCZY, a, e; *Boh.* Turecký; *Sorab.* 1. Turkowski; *Carn.* Turshke; *Vind.* Turski; *Croat.* Turszki; *Hung.* Töröki; *Rag.* Turski; *Slav.* Turcski; *Ross.* Турецкій, Türkisch. Państwo Tureckie. *Wyrw. Geogr.* 255. Wartogłowstwa Turczego dywanu. *Zab.* 11, 44. *Zabł.* Turecki koń, Turecka kawa. *Boh. Kom.* 4, 281. Turecka pszenica, *frumentum Turcicum*, *Zea Mays*; *Ross.* Сарацинское пшено; Türkischer Weizen, Türkisch Korn; Ruś zowie kokorycą; podobna Indyjskiemu zbożu. *Kluk. Rośl.* 3, 143. *Kluk. Dykc.* 3. *Boter.* 78. Fasoli pnący się po tykach jak chmiel, nasi Polacy zowią bobem albo grochem Tureckim. *Syr.* 1035. Cesarz Turski. *Czach. Tr. H* 2. Turski andżar za pasem. *Pot. Jow.* 30. Goły jak Turecki święty. *Teat.* 5. *b*, 15. Czysty Turecki derwisz. *ib.* 33. *d*, 7. Dawna a podobno *Turska powieść: ryba woda, chléb trawa, mięso *wsiemu *hołowa. *Sak. Probl.* 151. Po Turecku n. p. mówić = Tureckim językiem, Türkisch, in Türkischer Sprache. Po Turecku ubrany, w Tureckie suknie, Türkisch gekleidet. Tej damie bardzo jest pięknie po Turecku. *Niemc. Król.* 3, 122. Po Turecku rządzić. *Jabł. Ez.* 8. despotycznie, auf gut Türkisch, auf Türkische Manier, *ob. Kłok. Turk.* 2. TURECZYZNA, y, *ż.*, *collect.*, cokolwiek jest Tureckiego, Tureckie towary, obyczaje, język; etwas Türkisches, Türkische Waare, Gebräuche, Sprache rc. *Boh.* turčina; (*Slov.* Turecstwo Mahometanizm). — ȣ. Tureczyzna, Turcya, Turki, państwo Tureckie, die Türkey. *TURKOGRECKI, a, ie, n. p. A czemuż król Polski ma pozwolić w swém państwie Turkogreckiemu patryarsze bractwa fundować? *Sak. Sob. pr.* (t. j. Greckiego wyznania pod Turkiem). *TURKOGRECYA, yi, *ż.*, n. p. Nie znalazł w Turkogrecyi prawdziwéj wiary. *Sak. Sob. B* 4 *b.* *TURKOGRECZYN, a, *m.*, n. p. Patryarcha Carogrodzki Turkogreczyn. *Sak. Sob. pr.*

TURKAWKA, *ob.* Trukawka. 1. TURKOT, a, *m.*, gatunek gołębi z obrosłemi nogami, die Trommeltaube. Na złość prawom natury sprzęgać pstrego rysia z łanią, Czy płodnego turkota z cudzołóżną kanią. *Zab.* 8, 225. — 2. TURKOT, u, *m.*, zgiełk, grzmot, wrzawa, tartas; Getöse, Lärm, Geräusch. Pobiegliśmy do grodu turkotem. *Teat.* 43. *c*, 51. (z trzaskiem). TURKOTAĆ, turkoce *med. niedok.*, trzaskać, grzmotać; Getöse machen, lärmen. Turkotanie karet słyszę. *Teat.* 28. *b*, 38. turkot.

TURKUS, a, *m.*; *Ital.* turchese, der Türkiß; *Hebr.* tarschisch; *Ross.* бирюза; klejnot nieprzeźroczysty koloru błękitnego; jest zkamieniałym zębem jakiegoś zwierzęcia. *Kluk. Kop.* 2, 51.

TURLEJ, n. p. Smakuję w krasnym szmelcu, co go Zefir sieje Po łąkach i po brzegach, nad dworskie turleje. *Hor.* 2, 7. *Nar.* Danoć po mnie dosyć, wziąłeś czegoś nie miał, z czego zawsze turleje a hałasy wielkie. *Glicz. Wych. Q* 1 *b.* Dawid iż syna swego Absalona z młodu nie przyglądał, miał też z nim wiele turlei. *ib. F* 7 *b*, *ob.* Turnieje, cf. firleje.

1. TURMA, y, *ż.*, wieża na więzienie obrócona, *Germ.* der Thurm, Gefängnißthurm, das Gefängniß; *Notker.* turre; *Anglos.* tor; *Angl.* towr, tor; *Svec.* torn; *Isl.* turn; *Irl.* tor; *Gall.* tour; *Bretag.* twr; *Lat.* turris; *Graec.* τύρσις; *Hebr.* טירה tirah, *palatium*, *arx*; *Syr.* tur; *Sorab.* 1. turm, torm, *dem.* tormik, (tormoyité wieżysty); *Sorab.* 2. thorm; *Carn.* turn; *Vind.* turen, turn; *Croat.* turen; *Dal.* turan; *Hung.* torony; *Rag.* tóran, tórnich; *Slav.* thoran; *Ross.* тюрма, (тюремникъ więzień). Słowa turma i więzienie jedno miały znaczenie. *Czack. Pr.* 207. Wszedł kniaź do turm, to jest, do wież, w których więźnie siedzieli. *Gwagn.* 548. Car oskarżonych do srogich katowni, które tam turmami zowią, rozesłać kazał. *Gwagn.* 534. Niektórych zwadzców do turmy posadzono. *Gorn. Dz.* 46. Więzienie w turmie. *Vol. Leg.* 7, 333. Turmy abo ciemnice. *Sk. Dz.* 203. Na pół żywego kazał do turmy wrzucić. *Sk. Dz.* 171. Idźże do turmy, kędyś inszych wpychał. *Zab.* 15, 277. Do turmy go prowadzili. *Mon.* 67, 382. Do turmy, do turmy bułtaju! *Teat.* 18. *b*, 79. — *Fig.* Piekielna turma, winnym za grzechy złośliwe słuszna kara. *Bardz. Trag.* 63. Dusza będzie sobie żyła, zbywszy turmy ciała. *Bardz. Luk.* 40. — 2. *TURMA, [y, *ż.*, z *wołosk.* turmé = trzoda 2], n. p. Jakób stada swoje rozdzielił na trzy turmy, gdy ich miał przez rzékę przeprawować. *Biel. Hst.* 14, (*Łac.* turmae, hufce).

TURMALIN, u, *m.*, albo tryp, Aschentrecker, kamień wpółprzeźroczysty koloru ciemnobrunatnego; miernie rozpalony i w popioł włożony, jedną stroną popioł do siebie przyciąga, a drugą odrzuca. *Kluk. Kop.* 2, 47.

TURNIEJA, i, *ż.*, TURNIEJ, ju, *m.*, TURNIEJE *plur.*; *Boh.* turnag, turney, tursko; *Vind.* turnir, turja, turjanje, viteshna jigra, turniranje, turnirstvu; — rycerska gonitwa lub walka; *Germ.* das Turnier, (*obsol.* Turney; *Gall.* tournoy; *Ital.* torneo; *Lat. med.* torneamentum; *Angl.* turnament, turney, *Svec.* tornev, (cf. *Svec.* torna; *Isl.* turna = walczyć). Gonitwa, turniej, szermowanie i inne krotochwile, które potrzebują siły, jeno się młodym ludziom *znijdą. *Gorn. Dw.* 391. Bywają na dworze turnieje piesze, turnieje konne; bywają szermowania, bywają gonitwy. *Gorn. Dw.* 31. — ȣ. *Transl.* Turnieje, burdy, walki, zamieszania, niepokoje, obroty, *ob.* Turleje, firleje; Streit, Unruhen, Verwirrung, Händel. Do tego ich turnieju niepotrzebnego przywiedli, że z Rzymiany zadarli. *Warg. Cez.* 44. Między mury wyciekając, mieli zawsze turnieje i *żalby gotowe. *Tward. Wł.* 41. Wnętrzne turnieje i zawaśnienia. *Gwagn.* 183. Roztyrki i turnieje. *Krom.* 782; *motus.* Między nawalną bijących się *turnieją wpadł. *Leszcz. Class.* 34. Radził Zygmunt Izabeli, aby się nie na Budzyniu zawierała, gdyż się około niego turnieju spodziewa. *Biel.* 526, (cf. taniec). O zacność między sobą przez lat wiele turnieje wiedli. *Warg. Cez.* 19. Bogowie, coż się ze mną pomieszanym dzieje, Jakież w sercu strwożonym powstają turnieje! *Min. Ryt.* 1, 219. Europa cała się chwieje, Państwa spólnym pojedynkiem Takie stroją turnieje. *Bal. Sen.* 69. Ociec gniewny narzeka, Że z miłości gierki pan syn stroi turnieje. *Zab.* 10, 340. *Iżyck.* firleje, dziwy broi; Albernheiten begehen, dumme Streiche

machen. TURNIEJOWAĆ *cz. niedok.*, turnieje odbywać; *Vind.* turnirati, viteshno jigro dopernaſhati; *Germ.* turnieren. *Decursorium*, plac potykania i turniejowania. *Mącz.* *TURNOWAĆ *cz. niedok.*, (*Lat. med.*), koleją kreskować, reih herum stimmen, nach der Reihe seine Stimme geben. Turnowali posłowie z kolei województw, po którym wotowaniu było wotów 94 na przyjęcie projektu, a zaś wotów 69 przeciw. *Dyar. Grod.* 420. O tę propozycyą turnować się potrzeba było. *Gaz. Nar.* 2, 54. TURNUS, TURN (*Lat. med.*), kołowanie głosując, kolej kresek; das Herumstimmen, das Stimmengeben nach der Reihe rund um und um. Uformowana została od laski propozycya ad turnum. *Dyar. Grod.* 420. (marszałek sejmowy podał propozycyą turnowania). Pochwałą projekt; więc turnus przewagi. *Zab.* 16, 61. — W turn *adverb.*, koleją, jeden po drugim, (cf. *Gall.* tour, tourner); nach einander, rund um und um. W turn z bogi częstuj ludzi Ganimedzie. *Mon.* 71, 74.

TUROBIN, a, *m.*, miasto w Bełskim. *Dykc. Geogr.* 3, 144. eine Stadt in Galizien. TUROBINSKI, a, ie, *cum allusione ad:* tu robiony = krajowy, swojski, (einheimisch, inländisch). Lepszy przewoźny Tokaj, niż domowy Turobiński cienkusz. *Zabł. Zab.* 2, *pr.* Każdego Turobińskiego sukna na łokci kilkanaście pociągnie. *Grod. Dis. E* 3. TURODAK, ztądrodak, *indigena. Otw. Ow.* 587, *Eccl.* насельникъ, туземецъ; tubylec, turodowiec. *Tr.* ein Inngeborner, Innländer, *ob.* Urodzeniec. *Adject.* TURODNY; *Eccl.* туземный. n. p. Turodnego boga ołtarz, *indigenae dei. Żebr. Ow.* 147.

*TURSKI, *ob.* Turecki. TURSKI, *nomen proprium*, n. p. Pewny by Turski z ogary, a Szufnarowski z karaśni. *Rys. Ad.* 54, cf. zarobił jak Zabłocki na mydle.

TURYBULARZ, *ob.* Kadzielnica. 1 *Leop. Levit* 16, 12.

TURYNGIA, ii, *ż.*, landgrabstwo w Saxonii górnéj. *Wyrw. Geogr.* 206; die Landgrafschaft Thüringen. *adj.* Turyngski.

TURZY, a, e, do tura należący, Bison =, Wiesant =; *Boh.* turowý; *Ross.* турій. *Ład. H. N.* 44. Turza trawa, turom bardzo smakowita pasza, *arundo calamogrostis. Syr.* 1308. das Rohrgras. TURZYCA, y, *ż*, *carex*, rodzaj właściwéj trawy. *Kluk. Dykc.* 1, 105, *Ross.* осока, Riethgras, Schilfgras. — *ȝ* Turzyca, myśliwski wyraz, sierć zajęcza. *Sz. bk.* Hasenhaar, Hasenfell.

TUŚ, *ob.* Tu, a tuś mi.

1. TUSZ, u, *m.*, 1. TUSZA, y, *ż.*, chiński atrament. *Łesk.* 100, die Tusche. W Chinie paląc olej rzodkiewowy, kopeć zbierają, z którego robią tuszę potrzebną rysującym. *Kluk. Rośl.* 3, 349. Tusz przedaje się w laskach graniastych. *Zabor. Geom.* 267. — 2. TUSZ, u, *m.*, tuzin; ein Dutzend. Tu całe much tusze leżą. *Karp.* 1, 98. — (2. TUSZA, [y, *ż.*, cielistość, Beleibtheit, Corpulenz 4] Z nóg do głowy tenże sam, tej samej urody, Tegoż wzrostu, tej tuszy. *Zabł. Amf.* 45. Ta tusza Apetyt mi dziwnie wzrusza. *Jak. Baj.* 71). — TUSZOWAĆ *cz. niedok.*, tuszem rysować, malować, powlekać; tuschen, mit Tusch mahlen. — *ȝ*. Farbę tuszować, sycić, die Farbe mit einer andern versetzen. Różaną farbę tuszować lakiem, feryować blajgielem. *Haur. Sk.* 364. Na rajzgiel minią tuszować, złotem feryować; może go i cynobrem w tuszowaniu ozdobić. *ib.* 367.

TUSZYĆ *med. niedok.*; *Boh.* tušiti; (*Slav.* tušim *forte*; *Ross.* тушить = gasić, tłumić); przeczuwać że się stanie, ahnden, voraus wittern. Mądry nie ma tak mówić: nie tuszyłem, nie spodziewałem się, nie padło to na myśl moję. *Gorn. Dz.* 118. Tuszyć sobie dobrze, spodziewać się, *Ross.* благодушествовать; *Eccl.* благодушествую; *Graec.* εὐθυμέω, hoffen. Tuszył sobie pozyskać prędko łaskę pańską. *Papr. Koł. S* 2. Tuszyć komu dobrze, nadzieję mu czynić, serca mu dodawać; *Vind.* poſerzhiti, ſerze storiti, sagviſhit; *Croat.* obatrivujem; *Ross.* бодрить, ободрить, охрабрить (cf. chrobry), отваживать, отважить (cf. odważyć), обнадежить, обнадеживать, (cf. nadzieja); einem Hoffnung machen, Muth machen, ihm mit einer Hoffnung schmeicheln. Jeden drugiemu tuszy do śmiałości. *Bialob. Odm.* 55. Marynarz jeśli z ochotną twarzą a postawą do masztu się miece, wszystkim dobrze tuszy. *Rej. Zw.* 96 *b.* Zbigniew tuszył Henrykowi, iż od pierwszego wjechania do Polski, przystać mieli do niego wszyscy Polacy. *Biel.* 74. Ten nasz dobrotliwy pan tuszy każdemu wiernemu robotnikowi w winnicy swojej. *Rej. Post. K* 6. Każdy duchownym mu być, i wielkim kaznodzieją tuszył. *Sk. Żyw.* 1, 317. Tuszy mi serce, serce mi dyktuje, przeczuwam, mein Herz sagt mirs voraus. Tuszyć komu źle, abo o czym złym, przestrzegać go, przepowiadać mu; einem nichts Gutes versprechen, ihm keine gute Hoffnung machen, ihm nichts Gutes prophezeihen. W tej wielkiej niemocy już mu lekarze o pewnej śmierci tuszyli. *Sk. Żyw.* 2, 28.

Pochodz. *otucha*, *potucha*, *potuszyć*.

*TUSZYSTY, a, e, — o *adverb.*, tuczny, tyłowity, feist. Tuszystą dziewkę zwą wspaniałą i dorodną. *Zab.* 9, 33. *Zabł.*

*TUTA, TUTAJ, *ob.* Tu. *TUTECZNY, TUTEJSZY, a, e; *Boh.* zdeyšj; *Slov.* zdegši; *Vind.* tukaini, tega kraja; *Ross.* тутошный, здѣшній; *Eccl.* тутошный: z tego tu miejsca, hiesig. Tuteczni doktorowie. *Pot. Arg.* 677. Biskup tuteczny. *Groch. W.* 425. W mój kraj tuteczny Każdemu przychodniowi przystęp jest bezpieczny. *Otw. Ow.* 443, (cf. swojski, naszyniec, turodak, tubylec). *Tutejszokrajowy. *Gal. Cyw.* 1, 19. *TUTKI [*adverb.*, z *rusk.*, tu, hier 2]. Ni me tutki, ni me siutki. *Rys. Ad.* 47. ani mię tam, ani mię sam; [ani ja tu, ani tam; ich bin weder hier, noch dort 2].

*TUTNAR, *ob.* Lunar, Lonher.

TUTUN, *ob.* Tytuń.

TUWALNIA, i, TUWALIA, TOWALIA, ii, *ż.*, ein breites Handtuch. Ręczniki szerokie, iż do nas ze Włoch przyniesiono, zaraz też i przezwisko ich z niemi przyszło, bo je towagliami zowiemy, Tovaglia Włoskie słowo, już u nas za Polskie ujdzie. *Gorn. Dw. F* 6 *b Gall.* touaille; *Hisp.* toualla; *Angl.* towel; *Lat. med.* toaillia, toalia, toalha, toagla, toacula, tobalea, tobale, toella, togilla, tuabola, tualla, euulha; Niederd. Dwehle; Obrd. Zwehle; Oberſächſ. Queble. Weronika przenajświętszą twarz pańską tuwalnią otarła. *Warg. Radz.* Przyklęknąwszy ni-

zko na kolana, Otarła cienką tuwalnią twarz jego. *Odym. Św.* 2, *H h* 2 *b.* Magdalena łzy na pańskie nogi obfite wylewając, Miasto tuwalni włosami ścierała. *ib.* Y 4 *b.* — Osobliwie tuwalnią się zowie, ręcznik ten, który trzymają dla przystępujących do najś. ciała i krwi Jezusowéj. *Gorn. Dw.* 49, *not.*, das Communicantentuch; *Boh.* oltařnjk; *Bosn.* otarnik. — §. Obrus, das Tischtuch. Wnet białogłowy stół tuwalnią okryły. *Tward. Pasq.* 10. Tuwalne z dziwnemi wzory. *Rej. Zw.* 59.

TUZ, a, *m.*; *Boh.* tauš; *Sorab.* 2. tusz; *Vind.* ſvinja, (cf. świnia); *Ross.* тузъ: w Niemieckich kartach, *Germ.* das Daus, o dwóch okach najwyższa karta, toż co as w Francuskich; na kostce także ta strona, na której 2 oka, z Francuzkiego *Deux*, zwey Augen, in der Karte und im Würfelspiele. Co głowa, to rozum; słowa, wyjęte z tuza czerwiennego. *Teat.* 56 *c*, 19. Tuz na kostkach, *binio*; *Graec.* δύας. *Cn. Th.* 1165. *Prov.* Na co ruszać tuza, co można szóstką zabić. *Fredr. Ad.* 105; (*quod fieri potest per pauca, fieri non debet per plura*). Trzy tuzy, pewna wygrana, niepochybne zwycięstwo; gewisser Sieg, gewisser Trumpf. By też miał leniwy i trzy tuzy. Pewnie wygra na grzbiet guzy. *Rej. Zw.* 234. Głupi każe bezpiecznie, jako na trzy tuzy Na szczęście, mając skutek wszelkich swych zamysłów Za niepochybny. *Opal. Sat.* 22. Niechaj poganin jak chce się nabaży, Niech na trzy tuzy każe, wiem nie wskóra. *Jabł. Buk. D.* — *Synecd.* Nie do nauki, ale do karczemnych kuflów i tuzów sposobi się. *Smotr. Lam.* 25. do kart, do szulerstwa, kosterstwa. — *Aliter:* Tuzy, niebezpieczeństwo, zły raz, guzy; Gefahr, Noth. Na ostateczne odważył się tuzy. *Chrośc. Fars.* 311. Wojsk tych morderstwa, zaboje i tuzy, Komuż z was dotąd nie są ogłoszone! *Chrośc. Fars.* 11. Anton, widząc że się senat już zakrwawił, poszedł w swą, przez co od pewnéj zguby się wybawił, bo choć skazany nie był na te tuzy, W tumulcie jednak nie uszedłby śmierci. *Chrośc. Fars.* 2. Poszedł z nim w tuzy = za łby. *X. Kam.* Ma tuza i dzwónki na łbie. *Tr.* (pełen guzów, cf. tuzować kogo). — §. Tuzem jeździć = parą konmi, mit einem Paar Pferden fahren. Ociec twój tuzem jeździł lub parą koników, A tyś widzę nasprzągał poszosnych woźników. *Kchow. Fr.* 93. Już teraz tuzem jeździć i kwatrem i dryją Tylko owym należy, co żebracko żyją. *Klon. Wor.* 55.

TUŻ *adverb.*, tudzież, *loci respectu et temporis*, bliziutko, w też tropy, natychmiast; *Croat.* iszkër (cf. skoro), polëg, (cf. podle); *Bosn.* tudje, tutako, gleich hier, dicht dabey, auf dem Fuße, auf der Ferse nach, sogleich, den Augenblick. Tuż przed nim abo za nim. *P. Kchan. Orl.* 1, 85. Śmierć tuż za starością. *Prot. Cont. C* 3. Śmierć tuż stała u samego okrętu. *Zbil. Dr.* 3. Tuż u Krakowa dom zmurował. *Gorn. Dw.* 1. Jarzmo to już tuż nad szyjami waszemi wisiało. *Stryjk.* 316. Sądziłem, iż tuż z biczem jędza za mną goni. *Szym. S. W.* 55. Z góry wieże dość odległe wydają nam się tuż przy sobie. *Rog. Doś.* 3, 112. Po kanclerzach podkanclerze tuż zaraz miejsce biorą. *Nies.* 1, 260. Bunt tuż tuż wybuchnąć mający, zatamowanym został. *Kur. Pet.* 339. tylko co wybuchnąć miał, tylko co nie wybuchnał, die Verschwörung sollte eben ausbrechen. Oto już tuż są dni ucisków. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 16, 75.

TUZIN, a, u, *m.*, TUZINEK, nka, *m.*, *dem.*; *Boh.* tucet; *Sorab.* 2. duzent; *Carn.* tûzat; *Vind.* dvanaisteru, dvanaisteriza, dvanaistvu, dvanaistik, tuzat; *Ross.* дюжина; *Svec.* dussin; *Dan.* dusin; *Gall.* douzaine; *Ital.* dozina; *Hisp.* dozena; *Angl.* dosen; *Lat. med.* dozena, duzena, cf. duodecim; *Germ.* ein Dutzend, (in Lübeck: ein Zwölfter). Tuzin ma w sobie sztuk dwanaście. *Solsk. Geom.* 3, 136. *Gorn. Sen.* 43. Tuzin, tacher, wiardunk, *analogiam quandam ad assem habent. Cn. Th.* 58. Tuzinami; *Vind.* po dvanaisterah, dvanaisternu, po tuzatach, dutzendweise, zu Dutzenden. Wszak to teraz tuzinami w jednym domu na mężów czeka. *Teat.* 9. *b*, 9, cf. kopami, mendlami, mnogo tego. Za każdym moim przycięciem, tuzinami z rąk moich pioruny wypadały. *Boh. Kom.* 4, 210. całe pęki, gromadnie. — §. Tuzinek, gatunek średniego sukna, eine Mittelgattung von Tuch. *Tr.* Od postawu tuzinków zł. 2. *Vol. Leg.* 6, 133. Przedtym tuzinek w zimie, szalon zaś a najwięcéj szarszedron w lecie, zwyczajnym był odzieniem tego nowomodnego mospana. *Mon.* 74, 366. Mąż jak czeladniczysko z pod choru i kruchty z tuzinku i z niepozoru pociesznie wygląda; a jéjmość jako wojewodzina cel trzyma przed ołtarzem. *Mon.* 69, 587.

TUZINOWY, TUZINKOWY, a, e, od tuzinu, Dutzend=; *Ross.* дюжинный. Tuzinkowe łachmany. *Zab.* 8, 327. *Łżyck.* z podłego sukna, von schlechtem Tuche.

TUZOWAĆ *cz. niedok.*, wytuzować *dok.*, wybić pięściami, mit Fäusten schlagen; *transl.* tego wyłajać, wyburczać, derb ausschelten, (cf. tuzy na głowie). Biskupów o tę szaloną chuć ku panowaniu tuzują. *Baz. Hst.* 185.

*TUŻYĆ, *ob.* Tążyć.

T W.

TWARDNIEĆ, TWARDZIEĆ *neutr. niedok.*, Twardnąć *jedntl.*, stwardnieć, stwardzieć, stwardnąć, *dok.*, *ztwardziewać *contin.*; *Boh.* twrdnauti, stwrdnauti; *Slov.* twrdnu; *Croat.* tvërdem, otverdujem; *Hung.* meg-kemenyedem, keményedni, (cf. kamienieć); *Bosn.* turriditise, çurristitise; *Ross.* твердѣть, жестѣть, ожестѣть, пожестѣть, жескнуть, пожесткнуть, ядриться, оядрѣть, наядрѣть, (cf. jędrznieć); *Eccl.* жесточаю; twardym się stać, n. p. kamienieć, krzemieniec, drętwieć, tarnąć; hart werden, steif werden, verhärten, *phys. et mor.* W sam marmur już serce twardzieje. *Past. Fid.* 245. Bez deszczów ziemia twardnieje jak żelazo. *Kanc. Gd.* 255. Paznogcie zsiadają się i ztwardziewają. *Sak. Probl.* 111. Jakób święty od pokłonów miał kolana i czoło stwardziałe. *Pim. Kam.* 267. Położnicom, gdzieby z zbytniego mleka piersi twardnęły.... *Syr.* 521. Od zimna wszystkim ręce pomarzły, wszystkich ciała stwardziały, a prawie otrętwiały. *Baz. Sk.* 39. Grubsze części pozostałe sklejają się, twardnieją, i zasklepiają gąsienicę. *Boh. Prog.* 2, 253. Dachowy kamień nie różni się od stwardłéj gliny. *Stas. Buff.* 144. Konie z młodości robią bokami, sucha ślina krwawemi twardnie wędzidłami. *Bardz. Luk.* 70. Człowiek stwardniały i niespożyty na wszystkie obelgi. *Pilch.*

Sen. gn. 289. Żydzi coraz twardzieli. Sk. Dz. 388. TWARDO, adv. Adj. twardy; Boh. twrdě; Sorab. 2. twardo, twarže; Slav. tvérdo; Bosn. turrido, çurristo; Ross. твердо; nie miękko, hart, nicht weich. Ugotuj jaja na twardo Kruml. 140. Reszte grubych brudów w kotle przegotować do twarda. Torz. Skł. 291. (aż stwardnieją). — Fig. tr. Twardo, mocno, potężnie; hart, stark, fest. Zasnął twardo. Zab. 14, 242. Szym. Odciągnął do inszego zamku; ale i tam twardo wszystko nalazł i murem i ludem. Biel. 492. mocno obronne, fest vertheidigt. Nieprzyjaciel na wszystkie strony ucisnął twardo Smoleńsk. Tward. Wł. 244. ściśle, er schloß es enge ein, bedrängte es hart. Tak twardo trzymają, co im w ręce wpadnie, że dotąd i łokcia ziemi nie utracili. Kłok. Turk 42. krzepko, mocno, fest halten. Wiatr pojecelwy nawet i wysokie wieże i twardo szczepione dęby wywala. Bzow. Roż. 95. Twardo szczwany, już w miejscu siedzi zając. Tward. Wł 14. ostro, gorąco; hastig, hitzig gehetzt. Twardo z nią postąpił Teat. 8, 109. ostro, surowo, niełagodnie; hart, rauh verfahren. W pierwiastkowym kościele post święty twardo chrześcianie pościli. Pim. Kam. 87. Niemało swoich ustów wynajdowali, a ludowi na chowanie twardo podawali Żarn Post. 3, 755 b. bardzo ostro, setyo; scharf, sehr ernstlich. — Twardo co idzie, oporem, niegładko, nie smarownie, jak po grudzie; es geht hart, schwer vorwärts. — § Twardo w noc poraniłem się; de multa nocte surrexi. Macz. Do Alexandra W. młoda białogłów. już twardo w noc była przywiedziona. Kosz. Lor. 65 b. "TWARDOGŁAZY, a, e, n. p. Twardogłaze marmury. Otw. Ow. 276, hartsteinig, steinhart. "TWARDOGĘBY, a, e, gęby twardéj, ob. Twardousty, twardopyski, hartmäulig; Boh. twrdohubý. TWARDOGŁOWY, a, e, głowy twardéj, niepojętny, lub też uparty, hartköpfig, starrköpfig; Boh. twrdohlawý, Subst. twordohlawec, twrdočel; Vind. terdoglaun, terdoglaven, terdoglau, terdoglavazh; Bosn. tvardoglav, (tvardoglaviti = upierać się); Rag tvardoglav, (tvardoglauti inobedire, pertinacem esse); Croat. tverdoglav; Slav. tvérdoglav. "TWARDOGŁOWSTWO, a, n.; Vind. terdoglaunost; Croat. tverdoglavnoszt; Rag. tvardoglavstvo; Bosn. tvardoglavstvo, neposluh. "TWARDOKUTY, a, e, n. p. Twardokute blachy. Pot. Arg 696. hart geschlagen, fest geschmiedet. "TWARDOOSTRY, a, e, n. p. Twardoostra stal siekiery Kanc. Gd. 177. Zab. 10, 16 Koss., hart und scharf. TWARDOŚĆ, ści, ż., Boh. et Slov. twrdost; Sorab. 1. twerdoséž; Carn. terdnust, terdóba; Vind. terdust, terdnost, terdoba, terdova, tardoba, (terdust, terdovitnost = skępstwo, terdnost, ostroba = ostrość, surowość, terdoba = potrzeba, ucisk, bieda); (Croat. tverdozt, tverdocha, tverdina, okornoszt, Croat. tverdoszt = stałość); Hung. keménység, (cf. skamiełość); Bosn. tvardina, tvrridina 1, durities, 2. munimentum, ob. Twardzizna, ob. Twierdza; Rag. tvàrdos, tvardost, tvardocchja, tvardina, cvarstos; Ross. твердость, жесткость, жостокость, жестокость, крѣпость, крутость; niemiękkość, propr. et impr., die Härte. Lekarstwo, którym rozpędzisz krę i twardość z żołądka. Sienn. 205. Wiedząc, iż na twardości, nie na pieszczotach dzieło rycerskie się zasadza, nie zażywają potraw smakowitych. Star. Ryc. 37. (na zahartowaniu, na hartowności). Twardość ku nauce, indocilitas Macz. twarda głowa, ein harter Kopf zum Lernen. Trudno było zamku mocą dostać, dla twardości z przyrodzenia miejsca. Stryjk. 118. dla mocności, tęgości, Festigkeit. TWARDOST, herb; serce szachowane w polu czerwonym: już go nie używają, znać że familij nie stało Kurop. 3, 55, ein Wappen. TWARDOŚCIASTY, a, e, ocietny, niepowolny, cervicosus. Macz., hart, nicht nachgiebig. TWARDOSERCY, a, e, z twardziały, nieużyty, kamień, hartherzig; Vind. terdoserzen, nevsmilen, terdega serza; Ross жестокосердый, крѣпкій, крѣпокъ, Eccl. тажкосрьдъ. Subst. Vind. terdoserzhnost; Ross жестокосердіе; Eccl. тяжкосердіе. TWARDOSKORUPY n. p. żółw. Tr., hartschalig. TWARDOSKÓRY, duricorius. Cn. Th. 1165. hartháutig; Vind. terdoskorinost; Croat. tverdokòsen, (Subst. tverdokosnost); Rag. tvardokoxin durae pellis (cf. Koża, tvardokozin durae cutis, ob. Kora); Eccl. жестококожій. TWARDOSZYJ, TWARDOSZYJNY; Boh. twrdošíjný, twardohrdlatý, Slov. twardošigný; Carn. terdovraten; Vind. terdovraten, terdovratnik, trdoglave zhlovek; Croat. tverdovrat; Rag. tvardovràt; Eccl. твердовыйный, жестоковыйный; twardousty, ocietny, obstipes. Macz. hartnäckig, steifhälsig, unbeugsam. Subst. "Twardoszyjność; Boh. twrdošijnost; Vind. terdovratnost. "TWADOTRAWY, a, e, n p. Twardotrawi strusiowie. Bielaw. 2. najtwardsze rzeczy trawiące, steinverdauend. TWARDOUCHE skały Zimor. Sz. 284 głuche, nieuproszone; hartohrig, harthörig, taub, unerbittlich. TWARDOUSCIEĆ, twarde usta dostawać, hartmäulig werden, n p. Twardouścieje koń Hip. 61 Hypograf ztwardouściał. P. Kchan Orl. 1, 195. TWARDOUSTOŚĆ, ści, ż., Hartmäuligkeit, n. p. Na twardoustość lekarstwo. Końsk Lek. 64. TWARDOUSTY, a, e, n. p. Twardousty koń; nie rodzi się koń takim, ale nieumiejętna ręka takim go czyni. Kluk. Zw. 1, 185. Cresc. 684. et 522 hartmäulig; Boh. et Slov. twrdoustý; Vind. terdovusten, teshkobersdhu; Rag. tvardoust; Croat. tverdovuszt, vusztotverd; Eccl. твердоустый; Ross. крѣпкоголовый. — Tr. fig. Potrzeba twardego wędzidła na te twardoustą szkapę tego upornego człowieczego przyrodzenia Rej. Post. T t 3. Twardouste żadz naszych wyskoki. Kanc. Gd. 300. niepohamowane TWARDOWŁOSY, hircipilus. Cn. Th 1165, harthaarig; Eccl. твердовласый. "TWARDOZIEMNY, a, e n p Twardoziemne skały. Bielaw. E b. harterdig, hartsteinig; Eccl. жестокоземный. TWARDY, a, e; Boh. twrdý; Slov. twrdí, twrdý; Sorab. 1. twerdé, twerdy; Sorab. 2. twardi; Carn. tèrd, terdn, terdan, tershe, obsol tard; Vind. terd, terdn, terdoben, terdoviten; Croat. tvèrd, chvèrszt, czvarszt, tvèrden; Slav. tvèrd; (Hung. kemény, cf. skamieniały, ob. Kamień); Rag. tvard, cvarst, cuarst, temeriit Bosn. tvard, çvarst, nemek, çuersti, çurrjsti, oturridnut; Ross. твердый, твердѣнекъ, твердехонекъ, жесткій, жестоватый, крутый, крутъ; et Lat. arduus, durus; cf. Germ. derb; Isl. hardur; Dan haard; Svec. hardt; An-

glos. heard; *Goth.* hardus; cf. *Graec.* κρατερός; *Germ.* hart, nicht weich. Wszelkie ciało, które mierną siłą znacznie ściśnione być może, nazywa się miękkim; które zaś tak znacznie się nie ściska, twardym. *Hub. Mech.* 230. Gdy części jakiego ciała tak z sobą spojone, że trzeba znacznej siły zażyć na rozdzielenie ich, w ten czas to ciało nazywamy twardym, gruntownym i stałym. *Rog. Doś.* 1, 65. Tygle te gdy z ognia wyszły, były tak twarde, że o stal bite ognia dawały. *Torz. Skł* 85. Nieco twardy, *twardowaty; *Ross.* твердоватый, *Subst.* твердоватость. Drzewa dzielą się na twarde i miękkie. *Jak. Art.* 3, 152; do twardych należą dąb, brzost, trzmiel, orzech, jarząb', obrostnica, grabina i płonka. *ib.* — *Prov.* Na twarde drzewo, twardej potrzeba siekiery. *Fredr. Ad.* 49. klin klinem wybić, auf einen groben Ast gehört ein grober Keil. Trzeba mu czym twardym przeorać grzbiet. *Haur. Sk.* 48. twardym kijem, batem; mit etwas Harten, mit einem harten Knüttel, tüchtigen Stock durchprügeln. Niedobrze kiedy sternik czym twardym nie dogląda upornego flisa. *Haur. Ek.* 173. Twardy grunt, gęsty, nie gębczasty, niepulchny, nierzepiasty, ein harter, schwerer Boden. Rola bardzo twarda być musi, na której stop robotników nie poznać. *Fur. Uw. G b.* Twarda rola strudziła wołu starego, a pracy na niej nieznać. *Sk. Kaz. przedm.* — Włos twardy. *Zab.* 14, 247. *Szym.*, (cf. szorstki, szczecisty, tęgi, hartes steifes Haar). Twardy munsztuk, ostry; ein hartes, scharfes Gebiß. Kłaść twardy kryg a twarde wędzidło na tę twardoustą szkapę. *Rej. Post. T t* 3. Miłość cnoty, toć to jest najtwardszy munsztuk białym głowom. *Gorn. Dw.* 271. — Zboże twarde do młocby, nie wyłuskne. *Cn. Th.* 1165. hart zu dreschen. — §. *Transl.* Twardy, nieczuły; unempfindlich, hart. Gdy koń twardéj gęby, Mocno mu żelazem załamują zęby. *Rej. Wiz.* 29 *b. Moraln.* Twardy, nie użyty, nieuproszony, nieludzki, uporny, srogi, surowy; hart, unbeweglich, unerbittlich, unerschütterlich. Serce jego nad dyament twardsze. *Past. Fid.* 234. Lubo słucha, twardszym jest nad skały, Zostając w cnocie swojej stały. *Lib. Hor.* 71. Twardszym nad nakowalnią był i nad krzemienie. *Kulig. Her.* 55. Jest to dusza twarda i nieużyta. *Teat.* 18, 109. Na to wszystko twardy jak skała. *Teat.* 29. c, 3. Teraz tak ludzie twardzi, jak kamień, niczym ich nie poruszysz. *Teat.* 22, 106. To człowiek twardy, nieprzełamany, dla zbytku cnoty. *ib.* 49. *b*, 29. (Kato). Widzieli, żem twarda na prośby. *P. Kchan. Orl.* 1, 238. Nie była chętniejsza temu niż owemu, Jednako się twardą stawiła każdemu. *P. Kchan. Orl.* 1, 334. Im dawniejsi w błędzie, tym twardsi byli. *Sk. Dz.* 740, (*Vind.* terdoveren, terdovernik, mozhnoveren = mocnowierny). Miękkie kobiety krzyki boleści wydawały, Mężczyzny chociaż twardsze tam łzy wylewały. *Przyb. Luz.* 156. nie tak prędkie do płaczu, härter zum Weinen. Onby miał kogo miękczyć, a samby miał być twardy komu. *Gorn. Sen.* 460. Ten twardy postępek gniewa mię. *Teat.* 35. *b*, 9. srogi, nieludzki, ein hartes Verfahren. Dał król twardą a ciężką odpowiedź wszemu ludu. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 12, 13. (odpowiedział ludowi srodze. 3 *Leop.*). Nie zaraz do twardych słów. *Cn. Ad.* 729. do niełagodnych, przykrych, fukliwych łajań, unfreundliche, harte, raube Reden. — *Quo ad disciplinam:* Twardy, ostry, surowy, ścisły, karny; streng, genau, hart. Za dawnych królów uczciwość na dworze taka była, jak w twardym jakim klasztorze. *Gorn. Dw.* 77. Tatarzy są twardzi Mahometanie. *Kłok. Turk.* 72. zabici. — §. Twardy sen, nieprzebudzony, ein harter, fester Schlaf. Sen zapomniały, spanie twarde, letarg. *Sienn. Rej.* Nieprzebudzony człowiek, abo sen twardy, nieprzerwany. *Cn. Th.* — §. Twardy na trudy, wytrzymały; ausdauernd, hart gegen Strapatzen. *Ld.* — §. Twarda ziemia, stała ziemia, tęga ziemia, nie wyspa, das feste Land. Floty po ziemi twardej, lądowe wojska po morzu prowadzić. *Mon.* 71, 210. — §. Twarde miejsce, twardy zamek = obronny, mocny, niedobyty; fest, nicht leicht einzunehmen, befestigt, wohl verwahrt, (*ob.* Twierdza). Kraj ten ma w sobie miasta i zamki twarde. *Gwagn.* 449. *Munitissima arx*, czyście obrony, twardy zamek, twarde, obronne miejsce. *Macz.* Długo zamek szturmowali, lecz mu nic nie uczynili, bo w twardym miejscu leżał. *Gwagn.* 39. *Biel. Św.* 175 *b.* Twarde i niedobyte zamki. *Nag. Cyc.* 52. Troja jest to miejsce z przyrodzenia dosyć twarde i mocne. *Baz. Sk.* 25. Ja się oglądam tylko na twarde położenie miejsca, i na żołnierze, którymi Amurat te miasteczka osadził. *Baz. Sk.* 36. Tyś basztą Dawidową, tak mocną i twardą, Co i szturmom najsroższym stoisz zawsze hardą. *Miask. Ryt.* 25. — §. Twardy, trudny, ciężki; schwer, hart, nicht leicht auszuführen. Twarda tobie jest rzecz przeciwko niepodobieństwu wspak się obracać. *Rej. Post. B b b* 2. Obmowcom i zazdrościwym twardą jest i cierpką cnota. *Birk. Chodk.* 20. Miejsce twarde ku dobyciu. *Biel.* 65. Miał czynić z twardym nieprzyjacielem. *Rej. Post. M m m* 3. z niespożytym, ein schwerer Feind, der nicht leicht zu besiegen ist. Jeśliby on, który płacił, mianować nie chciał, na jaki to dług płaci, tedy z prawa przyjdzie wytrącić to, co dano, z twardszéj albo cięższéj sumy. *Szczerb. Sax.* 89. (z większego, znaczniejszego długu). Zgrzybiałe lata nadeszły, nie one złote abo tłuste; ale to są lata żelazne, skaliste, twarde, trudne, których nieladajako pożyć, już tu wszystko jak z kamienia kował. *Podw. Wróż.* 24. Twardy orzech, sęk, twarda kostka, *vide sub Substantivis.* — Wiersz twardy i nieskładny szedł mu jak z kamienia. *Hor. Sat.* 141. niegładki, niepłynny, niedźwięczny, niesmakowny. — §. Twardego rozumu, co nie łatwo pojmuje, czego uczą, *indocilis. Macz.* von hartem Kopfe, ungelehrig. Twarda głowa, *aliter* mocna, tęga, uparta głowa, ein tüchtiger Kopf, ein Kopf, der was aushält, ein Starrkopf. Ta jego praca, to było staranie, Nad którym twarda pracowała głowa. *Zab.* 14, 238. *Szym.* (*Ross.* твердодушный stały, твердодушие stałość). Im kot starszy, tym ogon twardszy; im kozioł starszy, tym róg twardszy; *Sorab.* 1. starschi kosol, twardszi roh; *Sorab.* 2. starschi kosol, twaržeischi rog, *ob.* Stary, starszy, — §. Twarde pieniądze, talery. *Gost. Gor.* 36. hartes Geld, harte Thaler, (*oppos.* drobne pieniądze). Półtwardego, *sc.*

talara. *Tr.*, ein halber Thaler, (cf. bity). — ⁒ Wody twarde, w których się mydło nie rozpuszcza. *Kluk Kop.* 1, 116. ein hartes Wasser. Wody studzienne i źrzódlane twardemi zowiemy. *Hub. Wst.* 120. — ⁒. *Med.* Puls twardy, ein harter Puls. Puls zły jest, który jest prędki, twardy, niewolny, nierówny. *Krup.* 5, 486. Puls twardziutki masz, to jest, że nie jest ze wszystkim twardy. *Teat.* 35, 84. TWARDZIĆ *cz. niedok.*, stwardzić, utwardzić *dok.*; *Boh.* twrditi, (cf. twierdzić); *Slov.* twrdjm; *Carn.* terditi, sterditi, sterdem, sterdim; *Vind.* terditi, vterditi, oterditi; *Croat.* tverdo chinim; *Hung.* keményitem, (cf. kamienić); *Bosn.* tvarditi, utvarditi, ocvarsnuti; *Rag.* utvarditti; *Ross.* жестить, жесточу, (твердить, твержу, твержду nauczyć się na pamięć; powtórzyć często); stwardzać, *indurare Macz.*, hart machen, härten. Strzały twardzie hartem *Zab.* 16, 310. (hartować). Dzieci, jak się urodzą, do rzek przynaszamy, A lodem i wodami ich ciała stwardzamy. *A. Kchan.* 260. Pępek dziecięcia trzeba olejem pomazać, bo on skórę twardzi, i broni przeciw tym rzeczom, któreby miały subtelność ciała urazić. *Śpicz.* 184. Twardzić się *recipr.*, twardnieć, twardzieć, hart werden. Koral roślina miękka pod wodami zgina się, a owiana powietrzem na wierzchu się twardzi. *Przyb. Luz.* 57. Mieszkańcy tego kraju na wojny się twardzą. *ib.* 316. sie härten sich ab. Ten się utwardza jak stal. *Przyb. Milt.* 313. TWARDZIZNA, TWARDZINA, y, *ż.*, cokolwiek twardego, twardy grunt; *Carn.* terdina, harter Boden, etwas Hartes. Na twardziznie jak orać. *Haur. Sk.* 145. Krzemienistą ziemię wybierać, aż do saméj gruntowéj twardziny; bo czasem się trafi twarda ziemia, a pod nią będzie miękka. *Haur. Ek.* 5. Zbiegłszy twardziznę, w piasku poczni się mordować; *densum littus. Żebr. Ow.* 15. Twardzizny na nogach, rękach, kolanach, martwaki, modzele, odciski, nagniotki, narostki. *Dykc. Med.* 4, 458. harte Haut, Beule, Verhärtung.

Pochodz. *twierdzić, twierdza; potwierdzić, podtwierdzić, utwierdzić, zatwierdzić.*

TWAROG, u, *m.*; *Boh.* twaroh, twaroch, swaroch, twarůžek, twarožina, homolka, (*ob.* Gomołka); *Sorab.* 2. twarosehk; *Sorab.* 1. twarow, (*ob.* Tworzyć); *Vind.* vkupstezhenu mlieku, odstaniki od vunslitega mlieka; *Croat.* prevarki; *Bosn.* tvarog; *Rag.* zamláz, ùrda; *Dal.* szirischye, (cf. zerzysko); *Eccl.* сырище, сгустившееся млѣко, тварогъ; *Ross.* тварогъ, творогъ; *Germ.* der Quarg, Käsequarg, Streichkäse; (Preuß. die Glemse). Po zebranéj z mleka śmietanie zostaje się twarog, część zgęstwiała, i serwatka wodna. Oddzieliwszy tedy serwatkę, z twarogu robią sery. *Kluk. Zw.* 1, 227. Twarog, ser świeży, w garku ogrzany i wyciśniony, na pirogi lub do ciast się bierze. *Wiel. Kuch.* 431. Na sery nie zbyt bardzo podbierać śmietany, aby twarog nie był jałowy, bo gdy ser tłusty, każdemu do smaku przypadnie. *Haur. Ek* 129. — *Prov.* Ustąp' gówno twarogowi. *Rys. Ad.* 69, cf. *Germ.* Quark, łajno. TWAROŻEK, żka, *m.*, *dem.* — ⁒. Twarożek, który się twarogiem rad karmi, *fistellus. Macz.* ein Käsequargesser, der gern Quarg isst. TWAROGOWY, TWAROŻNY, a. e, od twarogu, z twarogu, Quargkäse-; *Boh.* twarogowý, twarožný; *Ross.* творожный. Ciasto twarogowe *Ross.* твaрожникъ, тварожничекъ, ватрушка, (твapожиться, оттварожусь grzczołowacieć).

TWARZ, y, *ż.*; *Boh.* twař, (přetvwřnjk *praestigiator*, přetwarzeti se różne miny robić); *Slov.* twář, obličeg, (twarnost *superficies*, swrch každé wécý); *Hung.* artza, ortza, ábrázat; *Sorab.* 1. woblicžžo, (*ob.* Oblicze, lice); *Sorab.* 2. naglěd (*ob.* Nagladać), twarz budowniczy, (cf. tworzyć, twórca); *Carn.* obras (cf. obraz: stvar = twór, stworzenie); *Vind.* obras, pogled, nagled, oblizhje, (stvar, stvarje = stworzenie); *Croat.* obràz, licze, oblichaj, oblichje; *Slav.* obraz, oblieqje; *Rag.* obraz, obraje, sheje, lize, slikka, (cf. ślezny); *Ross.* лице, р..., рожа, рожица; *Eccl.* лице, рожа; — ⁒. 1) strona głowy przednia, w któréj czoło, oczy, nos, gęba: u człowieka twarz i oblicze, u bestyi twarz. *Cn. Th.* 1165 das Angesicht, das Gesicht bey Menschen und Thieren. Głowa ludzka dzieli się na część włosami pokrytą, i na twarz. *Perz. Cyr.* 1, 17. Uważaj chorego, na twarzy czy blady, czy żółty, czy rumiany czy czarny? *Perz. Lek.* 77. Na wielbłądzie wspak go posadzili, twarzą do ogona. *Zygr. Ep.* 94. mit dem Gesicht nach hinten zu. W twarz wiatr, słońce, *adversus sol*; w twarz się bijąc wzięte rany, *adversa vulnera. Cn. Th.* 1218, (*oppos.* w tył). Twarzą na ziemi; *Eccl.* ницъ, ницы, никомъ, ничкомъ, (cf. nice, cf. lice). Obróć się, niech ci w twarz patrzę. *Teat.* 56. *b.* 45. w oczy, ins Gesicht, in die Augen sehen. W twarz cię całuje, a z tyłu sztych kładzie. *Kulig. Her.* 240. W twarz mu się przeciwił. *Zygr. Pap.* 233. (w brew'). Nie śmiał twarzy podnieść zwyciężony dobrodziejstwy. *Gorn. Sen.* 14 oczu podnieść, das Gesicht aufheben, die Augen aufschlagen. Twarzą w twarz. *Leop. Post.* 81. Twarz w twarz. *Kłok. Turk.* 175. *Groch. W.* 554. oblicze w oblicze, von Angesicht zu Angesicht. Mówił Jehowa do Mojżesza twarzą w twarz, jak mówi człowiek do przyjaciela swego. *Budn. Exod.* 33, 11. Twarzą w twarz, obliczny do oblicznego. 1 *Leop. Exod.* 33. 1 *Leop. Deut.* 5, 4; Arabczyk miasto tych słów: twarz w twarz, ma te słowa: bez pośrzednika; Chaldejczyk te słowa: twarzą w twarz wyłożył: słowo w słowo. *Boh. Dyab.* 38. — *Translat.* Przed twarzą bronny, która przybiegała aż do oblicza sieni bronnéj wnętrznéj, pięćdziesiąt łokci wymierzył. 1 *Leop. Ezech.* 40, 15. (przed przodkiem bramy. 3 *Leop.*; cf. front, czoło). — Twarzy kształt, fizyonomia; *Ross.* обличие, обликъ, die Physiognomie, das Gesicht, die Gesichtszüge. Z nich był jeden starszy, drugi młodszy twarzą, W nim linie, Ulissa podobieństwo żarzą. *Jabł. Tel.* 3. Kobiecéj twarzy *Ross.* женобразный. Ja go nie znam z twarzy, ale z listów aż nadto. *Boh. Kom.* 1, 22 ich kenne ihn nicht von Gesicht. Aż pewny z twarzy tylko znajomy wypada: Łap za rękę, jak się masz mój śliczny? powiada. *Zab.* 10, 347. *Iżyck.* Bardzo miły z twarzy. *Teat.* 33. *c*, 39. Wiele już tu ładnych kobietek w twarzy sobie intraty założyło. *Teat.* 22, 100, (*ob.* Twarzyczka). Mówił świę-

ty do lwa: przystojniéj, abyś mi ty ustąpił, bom ja jest twarzą bożą uczczony. *Sk. Żyw.* 2, 395. (na wizerunek boży stworzony). — Kapelusz etc. do twarzy. *Zab.* 12, 74. stosujący się do kształtu twarzy, zgadzający się z twarzą, zdobiący ją; nach dem Gesicht ein Hut u. s. w., der zu dem Gesicht gut steht, gut paßt. Cale nie do twarzy była ubrana. *Teat.* 19. *c*, 54. Wolą być modnie, choć nie do twarzy ubrane, aniżeli do twarzy a odstępować mody. *Kraj. Pod.* 107. Kapelusz ten poważną mu dawał postać, i służył do twarzy. *Zab.* 12, 60. Żrzędzić, to nawet starym nie do twarzy. *Teat.* 19, 62. Drugiemu sama nawet wada może być do twarzy. *Zab.* 12, 266. *Dudz.* — Twarz, postanowienie oblicza, według myśli, afektów, prawdziwe abo zmyślone; *Vind.* nameshik, die Miene, die man macht, das Gesicht. Twarz łatno wynurzy, co się w sercu burzy; twarz umysłu zwierciadło, wyda wnet, co tam padło. *Cn. Ad.* 1181. (oko do serca okno, sumnienie z twarzy poznać). Twarz nie zawsze umysłu odkrywa. *P. Kchan. Jer.* 116. Widział Jakub, iż Laban nie pokazował mu takiéj twarzy jako pierwéj *Radz. Genes.* 31, 2. Gdyć co dają, przypatrz się twarzy dającego. *Bardz. Trag.* 311. Od żony nabechtany, niechętną twarz siostrze pokazywał. *Sk. Dz.* 424. Nie chciej twarzy kwaśnéj pokazować. *Prot. Jał.* 29. Piękność jest twarz przyjemna, luba, wesoła, a która pragnie przystojności; a *szkaradość zasię twarz ponura, przykra, smętna, mierziona, a która chciwa jest na nieprzystojeństwo. *Gorn. Dw. L l* 56. Twarz uśmiechliwa *Vind.* narashik. Twarz niechętna *Vind.* pomerdik. Twarz płaczliwa *Vind.* nakorpizh. Twarzą wesołą obłudę pokrywa. *Tward. Wł.* 76. Zawsze wesołą fortuny twarz znała. *Warg. Wal.* 46. (życzliwą ją sobie miała). — *§. Który przyjmuje a poznawa *twarz na sądzie, niedobrze czyni, bo takowy i za kęs chleba opuszcza prawdę. 1 *Leop. Prov.* 28, 21. (wzgląd na osobę). — §. 2) *Twarz; *Ross.* тварь; twór, stworzenie; das Geschöpf, die Kreatur. *Non inveni nisi in formula:* niema twarz = nierozumne stworzenie (cf. nieumny, *bezumny); *Vind.* nemu shivinzhe; *Croat* nemo sivinche, ein unvernünftiges Geschöpf. Boskie i ludzkie prawa wywróciwszy, jak bydlę, jak twarz niema żyje. *Gorn. Dz.* 80. Dłużéj kruk żyw, niż człowiek, a to niema twarz. *Rej. Zw.* 157 *b.* I bestye, i nieme twarze, i drzewa i ziemia nas potępi. *Sk. Kaz.* 238. *et* 51. *Gorn. Wł. T* 4. TWARZAĆ, *ob.* Tworzyć. *TWARZNOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* twařnost; *posset etiam dici*, tworność od tworzenia, różna tworność, różny kształt natury, postaci, twarzy, *species animalium, genus, forma. Cn. Th.* 1166. Art, Species, Gattung, Geschlecht. *TWARZOBRAKOWNIK, a, *m.*, *heemiernik. *Burl. A* 2. obłudnik, ein Heuchler, Scheinheiliger; (*Boh.* přetwařnjk *praestigiator*). TWARZYCZKA, i, *ż.*, *demin. Nom.* twarz; *Rag.* obràzaz; *Croat.* obrazecz, obrázchecz, obrazich; *Hung.* ábrázatotska; *Ross.* личико, личко, das Gesichtchen. *Lib. Hor.* 114. Zdrowie i pociecha moja Tak wdzięczna twarzyczka twoja. *Groch. W.* 344. *Teat.* 43. *c*, 119. *Wyb.* TWARZYSKO, a, *n.*, szpetna twarz; *Ross.* личище, образина, ein häßliches Gesicht, ein Fratzengesicht; klapstra. *Brud. Ost. B b, vulg.* Obd. Gefräß, Gefrieß.

TWIERDZA, y, *ż.*; *Boh.* twrz, twrze, hrad, twrzka; *Sorab.* 1. zakit, zakitano, krutžizna, wokrutženstwo; *Carn.* sagrâja, (cf. zagroda); *Vind.* obranstvu, branishtvu, voiskni gradizh, gradishtvize, (cf. obrona, cf. grad); *Croat.* grâd, tvërgya, kula, branische; *Dal.* tuargya; *Slav.* gràd; *Bosn.* tvardina, tvrridina, tvrrighja, tvrrighjava, tvardiscte, grád, kula; *Dal.* grad; *Hung.* vaar, (cf. warowny); *Rag.* tvarghja, tvardiscte. tvardja, *vulg.* kùla; *Ross.* твердыня, крѣпость (cf. krzepkość), крѣпь, кремль; *Eccl* твръдь; твержа, фортеца, твръдѣль, вышеградъ (cf. Wyższegrod), краеградъ, стражище, (cf. strażnica); miejsce obronne, kasztel, baszta, zamek obronny, część fortecy; ein befestigter Ort, ein Castel, eine Bastey, ein festes Schloß, ein Theil von einer Festung. Wielkie Łuki sławną były fortecą, do któréj dwanaście twierdz na około wystawionych przystępu broniło. *Boh. Zamoj.* 109. Podszańcowawszy się pod najwyższą twierdzę, która fortecę od wojska naszego zasłaniała, wysłano ku téj twierdzy jednego piechura. *ib.* 112. Dobył każdego zameczku ich, i odzierżał każdą twierdzę ich. 3 *Leop. Jud.* 2, 12. (każdą *ogrodę ich. 1 *Leop.*). Henryk nad Prądnikiem zbudował *twierdz jednę, a drugą u Miedzyboża; Konrad chcąc mu zburzyć oną *twierdz, przyciągnął do niéj. *Biel.* 129. Wiele *ćwierdz (twierdz) z miejsca swego siła zbodła. *Czach. Tr. H* 2. *Twierzyca Assur. *Jer. Zbr.* 2, 107. — §. *Fig. tr.* Twierdza, szczyt, ochrona, puklerz; Schutz, Schirm, Burg. Twierdzo Polski i wielki zaszczycie! *Zab.* 13, 17. Przykład królów jest twierdzą prawa. *Dyar. Grod.* 555. twierdzeniem prawa, Bekräftigung, Bestätigung, Befestigung. Dekreta sądów asesorskich tejże mają być wagi i twierdzy, co i dekreta sejmowe. *Vol. Leg.* 7, 78. téj mocy, Kraft, Gewicht. Co mi za twierdza tego, który wszystko twierdzi, od tego którego twierdzi? *Bzow. Roż.* 64. jakaż powaga. — §. *Twierdza niebieska, twierdza na niebie, *utwierdzenie, *ob.* Twierdzić. TWIERDZIĆ, *ĆWIERDZIĆ *cz. niedok.*, ztwierdzić, utwierdzić *dok.*; *Boh.* twrditi, twrdjm (cf. twardzić), utrwditi, utwrzowati, tužiti (cf. tężyć), pewniti, zpewniti (cf. upewnić), gistiti, (cf. iścić); *Slov.* stwrditi, stwrdjm, twrdjm, gistjm; *Carn.* terditi; *Vind.* terdit, terditi; *Croat.* tverditi, tvérdim, utvergyávam, utverditi, ochversztujem, temelim; *Bosn.* tvarditi, utvarditi, utemegliti, ocvarsnuti; *Dal.* potvarditi; *Rag.* tvarditti, utvarditti, utvardivati, pokrjêpiti (cf. pokrzepić), uzjàciti; *Ross* твердить, (твердить, твержу, твержду nauczyć się na pamięć, powtórzyć często), утвердить, утверждать potwierdzić, прикрѣпить, прикрѣплять, закрѣпить, (cf. pokrzepić); *Eccl.* твердю, вжплити, усилить; UTWIERDZAĆ co *contin.*, robotą, ręką, obronniejszym (*twardym) czynić, umocić; befestigen, fest machen. Zamek ten teraz starosta wałem twierdzi. *Vol. Leg.* 3, 309. Najwięcéj twierdził tam, kędy snadniejsze przystępy być rozumiał. *P. Kchan. Orl.* 1, 422. Cerkwi dwie i ludźmi i armatą dużo utwierdzone. *Tward. Wł.* 116. Ziemi okrąg wodą obtoczony Stanął w pośrzodku, mocą twą stwierdzony. *Suszyc. Pieśn.* 1 *B b.* Twierdzenie,

przymocowanie *Ross.* скрѣпа. — *Fig.* Utwardzać, umacniać, ukrzepiać, posilać, gruntować; stärken, gründen, Kraft geben, stärker machen. Owies naprawia i utwierdza rolą. *Haur. Sk* 32. W piecu garncarskim garnice się utwierdza. *Hrbst. Nauk. P b.* (utwierdza się, twardnieje). Prawda i cnota państwa i królestwa twierdzą a nie gubią. *Birk. Sk. B* 3. Bóg łaskawy ustawicznie cieszy a twierdzi w tobie mdłą nadzieję twoję. *Rej. Post X x* 1. Utwierdzić kogo w intencyi jakiéj. *Teat.* 8. *c*, 34. Bóg utwierdza, cieszy, ustarcza duchem swoim. *Gil. Post* 1, 275 *b*. Ten co drugiego cieszy i twierdzi, ma być potężniejszym nad tego, którego twierdzi *Bzow. Roż* 64, (cf namowami *obstalować i *potwierdzić. 1 *Leop.* 3 *Mach.* 1). Mamy miłość spólną między sobą zachować, jeden drugiemu powolność skazując, *utwierdzeńszy mdlejszym wyrozumiewając, nie wszystkiego do nich widząc. *Zan Post* 3, 699 *b*. Ja sama utwierdziłam ją w tym błędzie. *Teat.* 38, 121. Dziecię rosło i utwierdzało się w duchu mądrości. *Biał. Post.* 126. Utwierdzenie; *Ross.* подкрѣпа, прикрѣпка, die Begründung. Twierdzić jaką umowę etc., potwierdzać, bestätigen, bekräftigen. Traktaty Chocimskie twierdził, co najbliżéj przystąpiwszy do pakt Solimana. *Birk. Zbar. D* 2. Utwierdzę umowę moję z wami. 3 *Leop. Levit.* 26, 9. (*ugwieszczę. 1 *Leop.*). Pokój i przyjaźń utwierdzić. *Warg. Cez.* 4. — Gwiazdy utwierdzone. *Fur. F* 3 *b*. stałe, *oppos.* planety, die Fixsterne. Utwierdzający, potwierdzający *Ross.* утвердительный. Przysięga potwierdzająca, gdy twierdzimy, tak jest, abo było. *Karnk. Kat.* 311. Twierdzić, za pewne powiadać. *Cn. Th.* 1166. utrzymywać, behaupten. Wiele śmiesznych dowodów przywodzą, z których drudzy, rozumiejąc to już być rzeczą pewną, biorą to przed się, a nie obawiają się tego też *ćwierdzić. *Glicz. Wych. G* 7. Rzymianie chcąc się Grekom *obmówić z przodka swego Romulusa, którego oni mieli za bękarta, *ćwierdzili to *mocnie, żeby miał był mieć ojca Marsa. *ib. B* 5 *b*. *Sekl.* 7. Iż czarci umierają, twierdzą rabini z talmuda. *Bach. Ep.* 37. Twierdzić upornie co, jest głupiego; Zda mi się, tak jest mowa mądrego. *Cn. Ad.* 1183. — *Math.* Ilości twierdzące, *positivae*. *Jak. Math.* 2, 6. (bejahende, affirmative; *oppos.* przeczące). Twierdzenie *Subst.*, *theorema*. *Geom.* 1, 15. — *Alter:* Twierdzenie, utwierdzenie, twierdza niebieska; *Slov.* obloha; *Sorab.* 1. firmament, krutžizna; *Carn.* terdnûst; *Croat.* krepchina, tverdnína, tverdina; *Rag.* krepcîna, utvardjenstvo, tvardina; *Slav.* tvêrdina; *Eccl.* твердь; firmament, das Firmament. Niech będzie *utwierdzenie między wodami. *W. Genes.* 1, 6, (*not.* «rozciąg, wszystko to spatium od ziemi aż do nieba», rozpostarcie. *Bibl. Gd.*, die Veste zwischen den Wassern. Luth.). Niechaj się stanie utwierdzenie między wodami, a niechaj dzieli wody od wód; uczynił tedy bóg utwierdzenie, i oddzielił wody, które były pod utwierdzeniem, od onych, które były nad utwierdzeniem; nazwał tedy bóg utwierdzenie niebo. 1 *Leop. Genes.* 1. (niechaj się stanie twierdza .... uczynił bóg twierdzą, i oddzielił wody, które były pod twierdzą, od onych, które były nad twierdzą; nazwał bóg twierdzą niebem. 3 *Leop.*). Niechaj się staną światła na utwierdzeniu nieba, aby świeciły na utwierdzeniu nieba, a oświecały ziemię. 1 *Leop. Genes.* 1. (na twierdzy nieba. 3 *Leop.*). TWIERDZICIEL, a, *m.*, *affirmator Cn Th.* 1166, *Rag.* tvarditegl, utvarditegl; der Behaupter, Bejaher; UTWIERDZICIEL, *corroborandi vim habens Cn. Th* 1209, der Befestiger. TWIERDZOWY, a, e, od twierdzy Festungs-; *Ross* крѣпостный, cf fortecezny.

TWÓJ, twoja, *contr.* twa; twoje, *contr.* twe; *Boh.* twůg; *Slov.* twóg, twůg; *Sorab.* 1. twoi; *Sorab.* 2. twoj; *Carn.* tvoj; *Vind.* tvoi; *Croat.* tvoj, tvoy; *Hung.* tied, tieed; *Slav* tvoj; *Bosn.* tvoj; *Rag.* tvój; *Ross.* твой; *Eccl.* твой, твоенскїи; *Dor.* τεός; *Lat.* tuus; *Isl.* thinn; *Svec.* din; *Holl.* dien; *Gall.* ton; *Angl.* thine; *Anglos.* dine, thine; *Goth.* theins; *Germ.* dein; *pronomen possessivum secundae porsonae*, (*ob.* Ty). Żaden czas nie jest twój, tylko ten co minie. *Pot. Jow.* 56. Twoje szczęście, moje szczęście; twoja dola, moja dola. *Teat.* 19. *b*, 69. (wszystko wspólne). Nie twoje to, co szczęście twoim uczyniło. *Min. Ryt.* 4, 152. Ja posła mojego ślę przed tobą, który umiecie twoję drogę przed tobą. *Farnov.* 54. (który ci drogę umiecie). Bieżysz na twą zgubę. *Teat.* 47. *c*, 84. (na własną zgubę). Twym cię orężem porąbię. *Cn. Ad.* 1182. Twoje to sztuki, wymysły; tyś tego sprawca, tyś tego nawarzył. *Cn. Ad.* 1183. Niech cię tam kaci wezmą i z twoją miłością. *Teat.* 55. *b*, 7. (z tak szaloną miłością). Twój, *ellipt. sc.* przyjaciel, der Deinige. Twój nakoniec cały chęcią i umysłem. *Siem. Cyc.* 326. (tobie oddany). Twoje *ellipt subst.*, das Deinige. Co mego, to twego. *Teat.* 27. *c*, 67. (obadwa z jednéj kieszeni żyją). Moje i twoje, mein und dein. Niesz zeszłe słowa ... wa: moje a twoje, Mieszają świat i bracią przywodzą w zaboje. *Pot. Pocz.* 579. Kłopot o moje i twoje. *Gil. Post.* 282. TWOJSKI, a, ie; *Eccl.* твоенскїи; do ciebie należący, ciebie się tyczący, za tobą, przy tobie będący; dein, deinig, dich angehend, für dich bestimmt. Po twych plecach, twojski. *Cn. Th.* 433. Nie twojskie to rzeczy; nie twoje to dzieło. *Cn. Ad.* 682, (cf. jegojski, naski, waski). Po twojsku, *tuatim*. *Cn. Th.* 720. twoim trybem, po twojemu, nach deiner Art.

TWÓR, UTWÓR, u, *m.*; *Boh.* twor, (stwůra, stwůrka fabrykat, rękodzieło; *Sorab.* 2. stworba budowla); *Carn.* stvar; *Vind.* stvar, stvarje, kreatura; *Croat.* tvòr, delo, chin; (ztvar, sztvár = rzecz, *res*; *Dal.* szatvar *res*); *Rag.* stvor, stvorenie *res creata*, stvór *factum*, stvor *lineamentum*, *forma* (cf. tworzydło), utvòr *sculptura*, stvaar, satvar *res*, tvòr, tvòrba *operatio*, tvor, djello, porod = skutek, tvorni = skuteczny, tvornos = skuteczność; *Slav.* stvàr *res*, (utvora = potwora, straszydło); *Bosn.* stvar *res*, *negotium*, stvarça, mala stvar *recula*, stvorra, stvor velika i teseka *moles*, *machina*, stvor, djello *opus*); *Ross.* тварь, животное (cf. żywocina), (створы skrzydła drzwi, cf. swora, zewrzeć, cf. zatwor, otwor; cf. *Lat.* obturamentum; утварь sprzęt, ozdoby, ornaty), (*ob.* niema *twarz); to co stworzono, stworzenie, das Geschöpf. Czcił Zoroaster boga w najpiękniejszym jego utworze, w słońcu. *Stas. Num.* 2, 117. Natura, ta pani, co twory, W jakie chce wdzięki mili i piękni w kolory. *Teat.* 43, 28. *Wyb.*

Tworze prochu, tak przeciw mdłéj istocie twojéj Niebo wywiera gniewy i potęgę zbroi. *Przyb. Luz.* 31. Boże, jak cię powinniśmy kochać, jeżeli Sylwia, twór twój, warta kochania! *Zab.* 13, 178. Niech wdzięczna dusza mirry zapaszyste kadzi, Że jéj z innemi twory śmierć nie gładzi. *Zab.* 9, 48. *Zabl.* — §. *Collect.* Twór, wszystkie stworzenia, *stworzoność; alles Geschaffene, die Schöpfung. Cały twór ciebo, wszędy smutne cienie .... *Zab.* 12, 409. *Koss.* — §. *Actio:* Utwor, utworzenie; das Schaffen, Erschaffen, die Schöpfung. Kruche ludzkiego utworu dzieło. *Przyb. Milt.* 77. Naród nagle wzbijający się do utworu dobrego rządu. *Gaz. Nar.* 1, 210. — §. Utwor, utworzenie ciała, *temperamentum. Perz. Cyr.* 1, 183. budowla ciała, der Körperbau. Przyczyny paraliżu mogą też być z utworu czyli z budowli ciała. *Perz. Lek.* 152. Podobne utwory czyli temperamenta. *Ross.* подобострастie; podobnego temperamentu, utworu, подобнострастный. TWÓRCA, y, *m.*, *TWORZEC, rca, *m.*, TWORZYCIEL, a, *m.*; *Boh.* twořec, twůrce, stwořitel; *Slov.* tworce; (*Sorab.* 1. twarcž, twaričžeř; *Sorab.* 2. twarz budowniczy; *Bosn.* tvoritegl, koji tuori, koji cini *effector*); *Rag.* tvôraz, tvoritegl; *Ross.* творитель, творецъ; stworzyciel, stwórca, der Schöpfer. Bóg wszystko stworzył, ztąd go twórcą wyznajmy. *Kanc. Gd.* 183. Bóg tworzec ziemie i uczyniciel jéj. *Budn. Jes.* 45, 18. Biada prawującemu się z tworcem swym. *Budn. Jes.* 45, 9. Stworzyciel świata, *non* tworzyciel. *Cn. Th.* 1167. Zaleukus był sprawiedliwym tworzycielem praw. *Kosz. Lor.* 65 *b*, cf. prawodawca; cf. *Eccl.* книготворецъ, творецъ pisarz, autor, *xiegotwórca. **TWÓRCORYM, a, *m.*, rymotwórca, ein Dichter. Wdzięczny nam jest twój rym, dziwny twórcorymie! *Nag. Wirg.* 502. *et* 525. TWÓRCZY, a, e, od twórcy, stworzycielski, tworzący, produkujący, płodzący; Schöpfer-, schöpferisch, schaffend; *Ross.* творческій; *Eccl.* творечестій, творительный. Gdzie niemasz bezpieczeństwa majątku, tam niemasz twórczego przemysłu, tam sztuki są w kolébce. *N. Pam.* 1, 46. TWORCZYNI, i, *ż.*, która tworzy, die Schöpferinn; *Bosn.* tuoritegliça; *Ross.* творительница. Prawa tworczyni Cerera. *N. Pam.* 8, 330. prawodawczyni, Gesetzgeberinn. Ziemię uważają za źródło i tworczynią wszelkich bogactw. *ib.* 22, 100. Dobrego wychowania tworczynie Sevigné, Riccoboni, Beaumont, Genlis i t. d. *ib.* 12, 373. autorki, uczycielki. TWORNOŚĆ, *ob.* Twarzność. TWORZYĆ *cz. niedok.*, utworzyć *dok.*, utwarzać *dok.*; *Boh.* twořiti, stwořiti; (*Sorab.* 1. twaricž, twariu *aedifico*; *cf. Hebr.* דור dor, *struxit*; *Sorab.* 1. twareno, twareničžko budowanie; *Sorab.* 2. twarisch budować, tworisch zakładać; *Carn.* sturim = robię; *Vind.* storim = czynię; *Bosn.* satvoriti, uciniti *agere*, *ingenerare*; *Dal.* tvoriti); *Rag.* tvoritti, stvârati, satvarati, satvoritti, (tvoritti *laborare*, tvoritti, potvoritti *calumniari*, potwarzyć cf. potwarz, tvoriteglni *faciendus*, tvorni, tvoreechi, cineechi *efficax*); (*Ross.* творить, творю = czynię, działam, płodzę, 2. *creare*; творить известь wapno rozczynić, творить хлѣбы ciasto rozczynić, творительный drugi przypadek deklinacyi, *Genitivus*), строить, строю, устроить, устроять, устроивать, (cf. **stroić *struere*); *Eccl.* дѣяти, дѣю, дѣлати, творити = działać, творити память wzmiankę czynić, творится udawać, cf. twarz); stwarzać, stworzyć; schaffen, aus nichts hervor bringen. Wszyscy na świecie téj ziemi mieszkańcy Z jednego ojca równo utworzeni, Z tejże bryły ulepieni. *Zab.* 13, 323. *Jak.* Tworzenie, *ob.* Stworzenie. — Cuda czynię, których nie tworzono po wszéj ziemi. *Budn. Exod.* 34, 10. (których nigdy nie czyniono). — *Fig.* Uchwyćmy się tego sposobu, który nam miłość utworzy. *Teat.* 6, 60. (wynajdzie, poda). Przełożony musi prawa tworzyć, urzędy rozdawać. *Kosz. Lor.* 16 *b.* prawodawcą być, Gesetzgeber seyn. Wiersz tworzyć. *Mon.* 75, 277, (cf. rymotwórca). — §. Tworzyć, kształcić, formować; eine Gestalt oder Form geben, formiren. Hutarz dęciem śkło w rozmaite kształty utwarza. *Pilch. Sen. list.* 3, 72. Tworzyć séry. *Tr. Tel.* 237, *Sorab.* 1. tworicž mleko, (twarow twarog), Käse pressen. Masło w jednakie garnce we wszystkich folwarkach mają kłaść, i sery jednakie tworzyć. *Haur. Ek.* 79. Serów Holenderskich trybem tworzenie. *ib.* 178. Świeżego tworzenia serów krowich nad zwyczaj się objadłszy, frebry nabył. *Krom.* 472. Podejmował ją pasterz masłem młodym i serem tworzonym dorodnym. *Tward. Pasq.* 58. Sér tworzony po gr. 2 przedawać mają. *Vol. Leg.* 3, 415. Co rano i przez dzień wydoją, to z tego w nocy séra *twarzają (*contin.*). *Otw. Wirg.* 436. — §. *Similiter:* Słowo czyli słówka tworzyć, formować, sadzić, szrubować, die Worte auf Schrauben setzen, (*disting.* słowa stworzyć). Kto słowa tworząc, usta sznuruje, ten co złego uczyni. *Kosz. Lor.* 44 *b*, (cf. cedzić). Postawą i twarzą łagodną miodowe albo jedwabne słówka tworzyć, a zdradliwym sercem co być może najgorszego myślić. *Kosz. Lor.* 49 *b.* TWORZYDŁO, a, *m.*, mieszek, w którym séry wyciskają. *Dudz.* 65. Tworzydło, forma drewniana do tworzenia serów okrągłych lub okrągławych; a worek do wyciskania serów podługowatych; ztąd sér workowy, i sér tworzony. *X. Kam.*; *Boh.* twořidlo; *Rag.* tvorillo, stvor; *Dal.* tvorillo; *Croat.* tvorilo; *Ross.* творило, (1. skrzynia, wapienna), лѣяло, cf. lejek; die Käseform, der Käsenapf. Mléczko trzeba powoli z serwatki wyciskać w tworzydłach. *Haur. Sk.* 65. *Haur. Ek.* 38. *et* 39. Tworzydło czyli doniczka do ciasta *Ross.* коровайникъ. — §*. *Aliter:* Forma, kształt; die Form, Gestalt. Głos odpowiada ducha wolnego tworzydłu. *Przyb. Milt.* 249. TWORZYDŁOWY n. p. sér. *Vol. Leg.* 2, 1704. w tworzydle wyciśnięty, gepreßter Käse; *Ross* творильный. TWORZYDKO, a, *n.*, czarka mała, ein kleines Schälchen. Włożyć farbę w muszelkę albo w jakie tworzydko kościane. **Haur. Sk.* 359.

Pochodz. *twarz*, *twarzyczka*; *cudotwórca*, *cudotworczy*, *cudotworny*; *potwora*; *poczwara*; *potwarz*, *potwarca*, *potwarzyć*, *przetworzyć*, *stworzyć*, *stwarzać*, *stworzenie*, *stworzyciel*, *utwor*, *utworzyć*, *niestworny*, *wytwor*, *wytworny*, *wytworność*.

T Y.

TY, *Gen.* ciebie, *Dat.* ci, tobie, *Acc.* cię, ciebie; *Instr.* z tobą, *Loc.* w tobie; *Plur.* Wy, Was, *qu. v.*; *Boh.* ty; *Slov.*

ti, ty; *Sorab.* 1. ty, té, twoyoho, tĕbi, tĕbĕ, *vel* cže, z tobu; *Sorab.* 2. tü; *Carn.* ti; *Vind.* ti, tebe; *Croat.* tí, tebe, te, tebi; *Hung.* tè; *Rag.* tij, tebbe; *Bosn. et Slav.* ti; *Ross. et Eccl.* ты, тебе, тебѣ; *Dor. et Aeol.* τύ; *Graec.* σύ; *Lat.* tu, tibi, te; *Pers.* tu; *Ind.* tuam; *Gall.* toi, te; *Bretag* te; *Wallis.* ti; *Isl.* thu; *Svec.*, *Dan.*, *Holl. et Sax. Inf.* du; *Angl.* thou; *Anglos.* thu: Ottfr. du, thu; *Goth.* thu; *Germ.* du; *Hebr.* אתה attah, את, אית ot); *pronomen personale secundae personae*, (*ob.* Twój). Prawieśmy stracili używanie tego słowa: ty; mówiąc do jednego, jak gdyby się do wielu mówiło: Wasz Mość, Wac Pan. *Modrz. Baz.* 236, (*ob.* Tykać 2). Nie ciebieć to szanują. *Cn. Ad.* 561. (sukni się kłaniają, nie tobie). Nie ciebieć się boję, nie tyś mi straszny, ale kto inszy. *Cn. Ad.* 562. Tyżeś to, na którego wszędzie narzekają. *Bals. Niedz.* 1, 9. Dość głupi z ciebie uczeń. *Węg. Marm.* 1, 31. Zgrzeszyłciem mój panie, zgrzeszyłciem. *Budn. Manass.* (zgrzeszyłem ci, lub przeciw tobie). Masz tobie! *Teat.* 36. *c*, 19. dobrze ci tak! da hast's! es ist dir schon recht!

TYBINKI, *ob.* Tabinki, Tebinki.

TYĆ, tył, tyje *med. niedok.*, utyć, styć, potyć *dok.*; *Boh.* týti, tygi, tučněti; *Slov.* tłustnauti; (*Sorab.* 1. tĕyu *proficio*); *Carn.* debelim; *Bosn.* usgiritise (cf. żer), opritiliti, (cf. ciało); *Croat.* debeleti; *Ross.* тыти, утыти, тучнѣть, потолстѣть, утолстѣть, утылый, добрѣть (cf. wydobrzeć), жирѣть, пожирѣть (cf. żar, cf. żreć), ботѣть, разботѣть; *Eccl.* утучнѣти, оутыти, утываю; (cf. *Germ.* dick; *nostr.* tuk; cf. Niedersl. dijen = nabrzmiewać, cf. *Germ.* gedeihen); = ciała nabierać, dick werden, fett werden, zunehmen. Gołąbięta ku przedawaniu dostatecznie karmić, aby utyły i piçne były. *Cresc.* 587. Jesz, pijesz, tyjesz w sadło, jak wieprz w karmniku. *Pot. Pocz.* 422. Wilk leżąc nie tyje. *Rej. Post. S s* 1. Tak zażywał paszy hojnie, że się spasł i ztył. *Jabł. Ez.* 139. Kurczęta tyją, kiedy matka chudnie. *W. Post. W.* 3, 76. Jam ciebie nie mógł poznać, takeś mi zgrubiał i ztył. *Teat.* 20, 11. Potyli i stłuścieli. *W. Jer.* 5, 28. O jakeście utyli i rozgrubieli! *Smotr. Lam.* 11. Przez posły wilk nie tyje. *Teat.* 22. *b*, 11. — *Fig. transl.* Nierychło taki utyje, który z cudzéj ręki żyje. *Cn. Ad.* 609. Na tych gwałtach nie bardzo tyją, ani ich bóg bardzo fortuni. *Biel.* 266. *Cum potentiori non litiges*, bo na tym nie utyjesz. *Rys. Ad.* 28. (nie wygrasz, nie wskórasz). Byliśmy tu, byli, ale nie utyli, i wy tu będziecie, a nie utyjecie. *Rys. Ad.* 3, (cf. porosnąć w pierze). Na téj sprawie nie utyjesz, ni z niéj pociechy zażyjesz. *Otw. Ow.* 385. Rzecz szalona nadzieją się karmić, gdyż nią nikt nie utyje. *Ezop.* 34, cf. nadzieja karmi, lecz nie tuczy.

Pochodz. *dotyć*, *otyć*, *otyłość*, *otyły*, *roztyć*; *tucz*, *tucza*, *tuczec*, *tuczność*, *tuczny*, *tuczyć*, *tuk*; *tyłowity*, *tułowity*, *tułów*; *zatyć*, *zatyły*.

*TYCHWA, [y, *ż.*, tynf, rodzaj pieniędzy, *ob.* Tymf 2], n. p. Bierzcie przykład z Judasza, co bierzecie lichwy, Zbieracie z ukrzywdzeniem ludzkim grosze, tychwy. *Pot. Zac.* 74.

TYĆKI, TYĆKO, *ob.* Tylki, Tyle.

TYCZ, y, *ż.*, TYK, u, *m.*, TYKA, i, *ż.*, *Boh.* tyč, tyčka; *Sorab.* 1. téčžka; *Sorab.* 2. téka, téčžka; *Vind.* natizh (= zraz); *Carn.* tek; *Hung.* tóke; *Bosn.* takglja, cjakglja, pritka; (*Croat.* tik, tikcze = wpodle, obok); *Rag.* takglja, tackglja, priteza, pritka; *Ross.* тычина, тычинка; pal albo drzewko jakie, po którym się pnie chmiel, wino, korbas. *Cn. Th.* 1167. ein Weinpfahl, Rebenpfahl, Rebstecken, Stab, Stäbchen. Tyki do chmielu bywają sosnowe, osowe; tyki do grochu leszczowe. *Kluk. Ros.* 2, 166, *Ross.* тычинникъ. Nie dźwignie się chmiel bez tyki ku górze. *Zegl. Ad.*, (z *Łosk*). Dobrze chmielowi, gdy się trzyma tyki, Nie tego ziółka rzecz czynić praktyki. *Białob. Odm.* 11. (pilnuj kopyta szewcze). Winna macica pnie się nieboga po ziemi, kiedy swej tyczki nie ma. *Opal. Sat.* 108. *Twrd. Wł.* 15. Rószczka się winna tyki ima. *Groch. W.* 512. Na tyczkach wspierała kwiatki, co omdlały. *Przyb. Ab.* 56. Wiąz wspierający winną macicę miasto tycza (*els. neutr.* = tyczy). *Cn. Th.* 1166: *ulmus maritus.* — §. Tycz, laska, żerdź, palcat; ein Stab, eine Stange. Łowiec, póki tyczek nie rozstawi z sieciami, charty wiąże. *Bardz. Luk.* 63, (cf. socha). Jako kogo trafunek uzbroił, maczugi albo kopie, inni ostre tycze dzierżeli. *Pilch. Sall.* 108. TYCZE się, *ob.* Tknąć, tknie się. TYCZNY, a, e, na tycz, na drążki dobry; zu Rebstecken, Stäben tauglich. Palnik, tyczna wyka, przeto rzeczona ta chróścina, że tyki z niéj i pale dla podpierania latorośli winnych czynią. *anagyris. Syr.* 791. Baumbohnen, Bohnenbaum, Stinkbohnen. — § Tyczny, przy tyczach rosnący; Stäbel=, an Rebstäben wachsend. Groch tyczny, konnica, jazda, *oppos.* piechotka. TYCZYĆ *cz. niedok.*, tyczkami podpierać; *Boh.* tičiti; *Rag.* tarkglitti; *Bosn.* prikoliti vinograd, cjakgljati; *Ross* тыкать, stäbeln, pfählen, mit Rebstecken stützen. Tyczenie lnu dzieje się rzędami. *Przed.* 21. Nietyczony len w Niderlandzie ledwie przez połowę tyczonego taxowany. *Przed.* 21.

TYDZIEŃ, *Gen.* tygodnia, tydnia, *tegodnia, *tego dnia, *m.*, *Boh.* tyden, tehoden, teyden, tyhoden; *Slov.* tíďeň, tížďeň; *Sorab.* 1. tydžen, tédžen; *Sorab.* 2. tižen; *Carn.* tedn; *Vind.* teden; *Styr.* keden; *Croat.* tjeden, tyeden, *plur.* tjedne; *Bosn.* sedmina, nediglja dáná; *Rag.* nedjègljа, (*ob.* Niedziela); *Slav.* nedilja; *Ross.* недѣля, недѣлька; (*Eccl.* недѣля [*hebdomas*, *dies dominica* 2] w cerkiewnych xięgach день воскресной wielkanoc; pospolicie седьмица); (*Etym.* ten + dzień). Przeciąg siedmiu dni tygodniem nazwano. *Hub. Wst.* 281. *Kal.* 39, *m* 3. die Woche. Tygodniów w roku jest 52 i dzień jeden. *Solsk. Geom.* 3, 18. Uroczystość *tegodniów u żydów po żniwie. 1 *Leop. Exod.* 34, 22. W pierwszym *tegodniu w post. *Szczerb. Sax.* 343. Po *tydniu. *Bratk. D* 2, (*contr.* = po tygodniu). Żeby się w tym *tydniu modlitwa pańska nie odprawowała, sprośnie się mylisz. *Pim. Kam.* 225. Tydnie. *Jabł. Ez. D.* (tygodnie, niedziele). *Tydnie tam całe mieszkali. *P. Kchan. Orl.* 1, 330. Szpitale *tydnia każdego nawiedzał. *Warg. Wal.* 6. Dwakroć się poszczę do *tego dnia. *Rej. Post. L l* 3 *b.* *Paszczam dwakroć w sobbotę, t. j. do tegodnia, albo w tydzień; I jako też my

niedziele miasto tegodnia mianujemy, gdy mowiem dwie niedzieli, trzy niedziele. *Sekl. Luc.* 131. do tygodnia, co tydzień dwa kroć, zweymal die Woche. Pod winą siedzenia jednego 'tegodnia w wieży. *Herb. Stat.* 25. *et* 105. Przyszłego tygodnia; *Boh.* šnedělek, sneděle, (cf. z niedzieli, po niedzieli). Wielki tydzień, *Boh.* pašigowy teyden; *Slov.* swati, anebi weliki tiden; *Vind.* ſveta nedela. *Croat.* veliki tjeden; *Slav.* velika neddja; *Ross.* великая седмица, страстная, седмица спасительныхъ страстей, die Charwoche, *ob.* Tygodniowy, 'Tydniowy.

TYGIEL, gla, *m.*, TYGLIK, a, *m.*, TYGIELEK, lka, *m.*, *dem.*, rynka, z *Niem.* der Tiegel; *Isl.* deigul; *Svec* digel; *Ital.* tegame, tegamino; *Sorab.* 2. tiggel, tigel; *Vind.* varivnek (cf. warzyć), restopnica, (cf. roztopić); *Vind.* tegel, nogat, lonz, trinogatnik (cf. trójnog), latviza, torilu, vatliza, spuſhauna kosiza, restopniza, variunik, spuſh; *Croat.* prasilnicza, (cf prażyć). *Hung.* rántó, (cf rynka; *Ross.* ложечница, ложешница. W kuchni tygle albo rynki bywają miedziane wybielane, w których smażyć lub co rozpuścić możesz. *Wiel. Kuch.* 451. Tygiel abo tyglik złotniczy, krużyk, panew', test, do rozpuszczania złota. *Cn. Th.* 1167. der Schmelztiegel, der Tiegel. Tygiel, naczynie gliniane, jako dojnica, w którym kompozycya z różnych materyałów czyści się, gotuje, i w szkła obraca. *Torz. Skł.* 37. Tygle są naczynia na największy impet ognia wystawione, w których materya śklana surowa się topi, w szkło obraca, i z nich wyrabia. *Torz. Skł.* 62. Tygle do topienia najlepsze, które roztopiony ołów przez kilka godzin wytrzymują. *Kruml.* 41. Monetę tę w tygiel wrzuciwszy, przetapiać. *Gest. Gor.* 29. Zmięszawszy to dobrze wsypać w tygielek. *Torz. Skł.* 164. Do topienia metalów służą różne tygielki gliniane. *Kluk. Kop.* 2, 142. Tygiel na srebro a piecek na złoto, a Jehowa doświadcza serc. *Budn. Prov.* 17, 3. § Miejsce w piecu, gdzie ruda topnieje, zowią tyglem. *Os. Rud.* 226. der Tiegel im Schmelzofen. — § Tygiel w prasie drukarskiéj, mosiężny lub drewniany, pod który podjeżdża z wózkiem forma *Magier. Mskr.*, der Tiegel in der Buchdruckerpresse. TYGLOWY, TYGLANY, a, e, od tygla, do tygla należący, Tiegel=. Tablica z gliny tyglanéj. *Torz. Skł.* 48.

TYGODNIOWY, TYDNIOWY, a, e, TYGODNIOWIE, TYGODNIOWO *adverb*; *Boh.* tyhodný, tyhodenný; *Carn.* tednèske; *Ross.* седмичный, поседмично, понедѣльно; niedzielny, co tydzień czyli co niedziela przypadający, lub tydzień trwający; wochentlich, Wochen=. Pismo tygodniowe. *Mon.* 69, 409 eine Wochenschrift. Zapłata tygodniowa. *Mon.* 67, 139 Wochenlohn. Tygodniowy urząd *Warg. Radz.* 145. Rozmawiamy z nauki dawanéj tygodniowie. *Xiądz.* 117. co tydzień, raz na tydzień.

TYGR, TYGRYS, a, *m.*, TYGRA, TYGRZYCA, TYGRYSICA, y, *ż.*, z *Greckołac.*; *Germ.* der Tieger, das Tiegerthier; *Slov.* tigris; *Hung* tigris; *Sorab* 1 tigricza; *Carn* tekir; *Vind.* tekir, tigar, riſs, (cf. ryś); *Croat.* rìsz, (risz piknjav *panther*); *Dal.* triga; *Slav.* ris, (risopas = ostrowidz); *Ross* тигръ; ze wszystkich źwierząt drapieżnych najokrutniejszy; na sierci bladożółtawéj ma plamy czarne podłużne czyli pręgi od grzbietu ku brzuchowi idące. *Zool.* 315. Tygrys nie kuny, lecz tygryse rodzi. *Zbil. Dr. h* 1. Tygrys z prążkami Groźnym rozjuchem w ślepiach błysnął przed nami. *Przyb. Ab.* 47. Dejanira wściekła podobna kotnéj tygrze pod Armeńską skałą. *Bardz. Trag.* 447. Szczenna tygrzyca. *Bardz. Luk.* 81. Tygrzyce w puszczy dzikie cię chowały. *Tward. Daf.* 43. *Kulig. Her.* 52. Nieugłaskany tygrysie. *Teat.* 17, 84. Nad tygrysa okrutniejszy. *Teat.* 42, *D A.* Ah tygrysico! *ib.* 12, *b*, 72. TYGRYSI, a, ie, do tygra należący, Tieger=; (*Sorab.* 1. tigrowé; *Croat.* riszov; *Ross.* тигровый. Skóra tygrysia, (*Vind.* tigarjova, riſova, tekirna kosha; *Croat.* riszovina). Serce tygrysie. *Teat.* 55. *b*, 116. TYGRZĘ, ęcia, *n.*, młody płód tygrzycy, das Junge des Tiegerthiers. Tygrzyca, gdy widzi, że łowiec zabiera tygrzęta.... *Stas. Num.* 1, 177.

TYGUR, a, u, *m*, Zürich, wielkie miasto Szwajcarskie i kanton tegoż imienia. *Dykc. Geogr.* 3, 217. Wiara od Zwingliusza w Tygurze wymyślona. *Zygr. Gon. B* 2. 'TYGURZANIN, a, *m*, z Tyguru obywatel, a mianowicie sekty Zwingliusza; ein Zürcher, ein Zwinglianer. Nie Tygurzanie sami, a daleko mniéj Zwingliusz, lecz strona przeciwna tą wojną na Tugurzany wprzód natarła. *Zygr. Pap.* 263.

TYJE, *ob.* Tyć.

1. TYK, TYKA, *ob.* Tycz, Tycza. 2. TYK, TYKT, u, *m.*, przytyk, przycinek, przymówka; Stichelrede, Hieb, Stich in Worten; (*Boh.* tůčka dotknięcie). Wcale rozumiałem, że to do mnie tyk, jak mówią. *Mon.* 73, 587. Zoilowie swoje przystosowania, choć przez siłę nadciągane, zwykli komuś na tykta dawać. *ib.* 71, 588. TYK TAK, wyraża bicie perpendykułu lub pulsu, dyk dyk! den Perpendickelschlag oder Pulsschlag auszudrücken. *Tr.* — 1. TYKAĆ, *ob.* Tknąć.

2. TYKAĆ komu *cz. niedok.*; *Boh.* tykati; *Carn.* tikam; *Vind.* tykam, tikati, (cf. ongavim = waszeciam, cf. on); *Ross.* тыкать; *secundae personae pronomine uti*, *colloquens cum aliquo*, einen duzen. Proszę mnie nie traktować tykaniem. *Boh. Kom.* 1, 339. Proszę mię inaczéj kwalifikować, a nie tykać, bo jestem szlachcicem. *ib.* 4, 339. *Slov.* Prw si mi dwogil, wikal, a uš mi tikáš: *antea tibi fui quantivis, nunc nullius pretii.*

TYKALNOŚĆ, ści, *ż.*, możność czyli snadność być tykanym lub naruszonym, die Berührbarkeit, Anrührbarkeit. *Oppos.*: Nietykalność, n. p. osoby królewskiéj. *Gaz. Nar.* 1, 257. nienaruszoność, Unverletzbarkeit. *Czack. Pr.* 1, 183. *ib.* 2, 79. TYKALNY, a, e, — ie *adverb*, mogący być tykanym, naruszonym; *Bosn.* teghnutiv, scto se mosge ticati; *Rag.* teghnutiv, pippav, (*ob.* Dotykalny); berührbar, verletzbar. *Negativ.* Nietykalny, któréj się jak świętéj rzeczy tknąć nie godzi, *sacrosanctus. Cn. Th.* 533. unberührbar, unverletzlich. TYKWA, y, *ż.*, TYKWIA, i, *ż.*, (*Cn. Th.* 1167); (*Boh.* tykew, (tykwice kolokwintyda); *Slov.* tykew, tékwice; *Carn.* tiqua, plotniza, (cf. płot); *Vind.* tikva, titkva, buzha, plotniza; *Hung.* teok, tök; *Croat.* tikva, titkva, titkvanya, tikvicza, valyanka, bucha; *Slav.* tikva; *Bosn.* tikua, tiqua, tiquiça, tiquina,

velika tiqua; *Rag.* tìqva, tiqujza; *Ross.* тыква, тыковникъ, тыквенникъ; горлянка; (cf. *Ital.* zucca); eine Art Kürbis; *cucurbita lagenaria*, Flaschenkürbiß, gatunek bani; owoc jego ma wielorakie odmiany, na kształt dzbana, flaszki, lewaru, trąby. *Kluk. Dyke.* 1, 169. — § Tykwa, kubek, naczynie do napoju, ein Becher, ein Trinkgeschirr. Wypiwszy dwie lub trzy tykwy tego gorzkiego napoju, zrzucił. *Boh. Dyab.* 342. — §. *Natur:* W tykwy z kim pójść, za łby chodzić; mit einander raufen, sich an die Köpfe kriegen. Czytając to dzikie pismo, boję się, żeby litery wziąwszy dusze, albo nie skakały po arkuszu, albo ze mną w tykwy poszły. *Nag. Cyc. praef. Mon.* 73, 205. TYKWIANY, TYKWOWY, a, e, od tykwi, Kürbiß=; *Rag.* tòquem; *Ross.* тыквовый, тыквенный. Tykwowy handlarz (*Rag.* tiquár). Tykwianéj formy, (*Croat.* tikvászt; *Carn.* tiqvast). Tykwowy zagon, *Croat.* tikvische; *Carn.* tiqvishe; *Boh.* tykwiště. *TYKWIĆ *cz. niedok.*, n. p. Nie gębe, ale serce, nie dłonią, lecz nowym Sposobem tym pogębkiem tykwić Chrystusowym. *Pot. Zac.* 52.?

TYŁ, u, *m.*; *Boh.* tył, teyl, záda; *Morav.* tyło; (*Slav.* tił *cervix*, *Sorab.* 1. tylo, *Sorab.* 2. til, (tło kuki); *Vind.* sad, sadi, sadei, *Ross.* тылъ; zad, *in communi*, zadnia strona, zadnia część: der Hintertheil, der Rücken; *oppos.* przód, przodek). Tylna część lub tył głowy, *occiput.* *Kirch.* 3; zatylec, potylica. *Urs. Gr.* 180; *Sorab.* 1. hwowné zadk, téwo; *Eccl.* задъ главы, затылокъ, примозговница, задная часть головы; (*Ross.* задокъ, задника, (*distng.* zadek); der Hinterkopf. Domu tył, indermach, das Hinterhaus. Nakazała mi, żebym się tu znajdował w tyłach jéj domu. *Teat.* 33, 26. Tył człowieka, grzbiet, der Rücken. Rzutne te rumaki Tył nie jednemu pomalują błotem. *Jabl. Buk.* G 3 *b.* Tył u sukni, kamizelki, der Rücken in einem Kleidungsstücke. Płótno na fałsz do tyłu kamizelki. *Teat.* 29. *c*, 76. Tył w szyku, tylna straż, das Hintertreffen. Tył wziąć nieprzyjacielowi. *Jabl. Tel.* 231. dem Feinde den Rücken nehmen. Tył podawać, obracać, pokazować = uciekać, den Rücken wenden, die Flucht ergreifen, Reißaus nehmen; (*ob.* *Czoł, na czoł ustąpić). Przyzna każdy, żeście tył podali, Żeście pierwsi z Ematskich pól pouciekali. *Bardz. Luk.* 157. *Chmiel.* 1, 83. Rzymianom serca przybywało, a Galowie tył podali. *Warg. Cez.* 195. Tak on się potkał, że ci co wygrali Podawszy tyły, znowu uciekali. *P. Kchan. Jer.* 295. Chcąc się ratować ucieczką, natychmiast sromotnie tył podał. *Ustrz. Kruc.* 2, 237. Że bieżano przeciw nim, nie czekając lękliwie tyły obrócili. *P. Kchan. Orl.* 1, 106. Tameś sprobował, Jako są bitni, jako natarczywi, I nie raześ im tył swój ukazował. *P. Kchan. Jer.* 261. Grecy uchodzili, tyły podawając przed Hektorem. *Bardz. Trag.* 234. Kto tył podaje, tego gonią. *Ezop.* 109. Nie męska rzecz podawać złéj fortunie tyły. *Bardz. Trag.* 350. (ustępować, ulegać jéj). — *Cum praeposit.* W tył raniony, w tyle ranę wziął. *Cn. Th.* 1219. in dem Rücken, hinten, von hinten; *Vind.* sad, sadi, sadei, od sadei, to sadi, tam sadi, od sadja; *Croat.* natrag; *Slav.* otrágu; *Ross.* назади (cf. nazad), вспять. Za jego cnotą sława tudzież w tyle była. *Orzech. Tar.* 20. tuż za nią, dicht hinterher. Już w tyle siebie wszystkie zdrady zostawiamy. *Otw. Ow.* 577. Żołnierze obracają się prawą w tył. *Teat.* 32. *b*, 134. rechts um. Na słowo komendanta w tył! biorą armatę i w tył ją cofają. *Jak. Art.* 1, 409. Są mnie ogrody w tył pokojów. *Star. Dw.* 27. W tył go szczypali. *Lalib.* P 3. zaocznie, im Nacken, hinterrücks. Widziałem na tył zkrępowane dłonie, Co się wolnością chlubną zaszczycały. *Hor.* 2, 50. hinterrücks, auf den Rücken gebunden. Uczyniłeś bogi cudze i odlane, abyś mię rozgniewał, porzuciłeś mię w tył. *Gd. Krl.* 3 a 3 *b.* (odrzuciłeś za sobą). — Niechże karyolkę założą, chłopiec ma stać w tyle. *Teat.* 19. *b*, 67. za karyolką, er soll hinten auf stehen. Z tyłu, von hinten; *Carn.* odsád, odsadej, odzadej, (*Croat.* zádblag?), od zgej; *Vind.* od sadja, od sadi, od sadeshkega, odsadi; *Croat.* zada, odzada; *Slav.* s' tragu; *Ross.* сзади, созади, задомъ; *Eccl.* задн, созади. Z strachem ją przywitał, Zdało mu się, by go kto za łeb z tyłu chwytał. *Rej. Wiz.* 26 *b.* *et* 59. Niósł to z tyłu za nim. *Sek. Luc.* 25. er trug es ihm von hinten nach. On nie tylko z przodu, ale z tyłu głowy ma oczy. *Teat.* 22. *d*, *D.* Kiedy raz człowiekowi czas ubieży dany, Żadnym kształtem nie może być z tyłu pojmany. *Kulig. Her.* 127. (okazya z tyłu łysa). W oczy mu się *rzkomo kłaniają, a z tyłu za nim plują. *Rej. Zw.* 96. Mężcy z tyłu nie biją. *Cn. Ad.* 484. (zdrady nie używa). Tyłem, rückwärts. Posłą nazad tyłem z przed sułtana odwodzą, nie obracając się. *Klok. Turk.* 107. Tyłem wypuścić, milczkiem zbyć, niepocześnie odprawić. *Cn. Ad.* 1183. zur Hinterthüre hinaus lassen, abfertigen, sich vom Halse schaffen. TYLCZAK, a, *m.*, choroba końska, nosacizna; eine Krankheit der Pferde, der Rotz. *Tr.* Rozpalonym żelazem obrysować to miejsce, gdzie koń tylczak cierpi. *Haur. Ek.* 155. *TYLCZYK, a, *m.*, pewny ptaszek. *Sienn.* 319. ein gewisser kleiner Vogel.

TYLE, *TYLO, a *et* u. *n.*, *subst. et adv.*, tak wiele, o liczbie mówiąc, tak wiele, tak dużo, o wielkości mówiąc, tak bardzo, tak mocno, o stopniu usilności mówiąc; so viel, so groß, so sehr, so stark; *Boh.* tolik, *vulg.* tolj, toleg; *Slov.* tolik; *Sorab.* 2. telke, (cf. tylki); *Carn.* tolkajn, tolku, (cf. tylko); *Vind.* telkai, teliku, telku, toliku, tolku, taku velku; *Croat.* taliko; *Dal.* toliko; *Bosn.* tolicçi, toliko; *Rag.* toliko; *Slav.* toliko, onoliko; *Ross.* толико, столь, столько, толь, столь; *Eccl.* ѥлико, ѥликожды, ѥликокожды, толма. Osoba twoja przy tak szczupłéj sile Może za drugie rachować się tyle. *Jabl. Buk.* C 3 *b.* *alterum tantum*, noch ein mal so viel. Tyle *dwa, tyle *trzy. *Sk. Dz.* 59. Za każdym oraniem przyczynia się plenności, tak iż dla pierwszego orania tyle zboża wschodzi, ile bywa posiano, dla wtórego tyle dwoje, za trzecim tyle troje, za czwartym tyle czworo. *Cresc.* 89. zweymal so viel, dreymal so viel u. s. w. Tyle kroć, *toties.* *Cn. Th.* 1167, *Slov.* tolkokrát, tolkorazi; *Eccl.* толикократно, толикогубо, толикожды, толикощи; tak często, so viel mal. Odpor ich do tyla (*Genit.*) mi stał się szkodliwym, iż ledwie w pół roku swego dokazałem. *Xiądz.* 87. do tylu rzeczy, spraw, zu vielen Dingen hinderlich. Mniemali, że on niema tylo mowy, Ani dowci-

pu do słusznéj wymowy. *Jabł. Ez. A* 4. (niedosyć mowy do tego). Komisya edukacyjna tyle starowna około wykształcenia dusz waszych i ciała, tyle troskliwa, by.... *Zab.* 16, 163. tak bardzo, tak usilnie; so sehr, so stark, so. Tyle *in correlatione cum:* ile; *Rag.* toliko, koliko, wie viel! — so viel. Szczęśliwy, komu bóg łaskawy z nieba Dał tyle, ile do życia mu trzeba. *Hor.* 2, 117. *Min.* Ile głów, tyle rozumów. *Kras. Mysz.* 71. Ile włosów na głowie, tyle utrapienia. *Gemm.* 117. — Ile tyle, ileż tyież = ilekolwiek, małoli, wieloli; *Rag.* koliko toliko, es sey viel oder wenig. Dosyć mi na tym, że mam takich ile tyle, którym być użyteczny mogę. *Mon.* 71, 503. Z tego listu nadziei ile tyle chwycę. *Pot. Arg.* 830. (jako tako). Wszakże, ile tyle żył, który rzeczy wielkie Żyjąc czynił, dosyć żył, przetrwa wieki wszelkie. *Gaw. Siel.* 27. A nade wszystko uważać to sobie, Że ileż tyleż żywszy, leżeć w grobie. *Bratk. R* 2. — Ani tyle, *et cum intensiv.*, ani TYĆKO, tylko, TYLECZKO, TYLUCZKO = bynajmniéj, wcale nic, ani najmniejszéj rzeczy, auch nicht so viel. Bodaj, że mię ci a ci, jeśli tyćko wziąłem. *Zab.* 9, 322. *Iżyck.* I tylka nie dam. *Cn. Th.* 227. Nie kładź mi i tyleczka złota; wolę go mieć w kieszeni, niżeli na sukni. *Teat.* 11, 91. Dziś spytaj się chłopca w szkołach prosto, niczawile, Rozumie Horacego, pozwu ani tyle. *Niemc. P. P.* 21. Powiedz mi, jeśliście za tylko przedali wioskę? Odpowiedziała: tak, za tylko. *Budn. Act.* 5, 9. (za nie więcéj, za tyle jeno). Tyluczko, *tantulum*, *tantillum*. *Cn. Th.* 1168, *Rag.* ovolichno, marvicjak. — *Cum. enclit.* — ż, tyleż, tyloż = równie wiele, eben so viel, eben so sehr; *Boh.* tolikež; *Croat.* tulikay: *Ross.* толикожды, толькожъ, столькоже, столь же. Ma tyleż tam powagi, co i u dworu. *Boh. Kom.* 4, 73. Chcecie tak zrobić, jak mówię, dobrze; a nie, tyloż drugie. *Teat.* 52, 53. Mnóstwo wielkie znajduje się lekarstw, tylaż między niemi różniących je skuteczności zachodzi, tylaż podobnie ostrożności w przepisywaniu onychże lekarzowi zachować potrzeba. *Perz. Cyr.* 1, 8.

TYLEC, lca, *m.*: *Bosn.* teludje od nosgja; *Ross. obsol.* тылье; tylec noża, szabli, brzytwy, *opp.* ostrze. *Dudz.* 65. der Rücken eines schneidenden Werkzeugs, z. B. der Messerrücken; (*oppos.* brzuszec). Zostaw kraj latorośli ze skórą na *wzraz tylca nożowego. *Cresc.* 126. Sama na tylec noża nie odstąpiła od łóżka. *Pot. Arg.* 677. auch nicht einen Messerrücken breit.

TYLEDWÓJNY, a, e, jeszcze raz tyle, drugie tyle wynoszący, doppelt so viel. *Tr.*

*TYŁEK, łka, *m.*, zadek, *posticulum*. *Mącz.* der Hintere, (*ob.* Zatyłek), das Hintere, z. B. Hinterhaus.

TYLELICZNE poddanych grono. *Zab.* 4, 364. *Sap.*, tak liczne, so zahlreich. TYLESETNY, TYLOSETNY, a, e, — ie *adv.*, hundertfältig, hundert mal so viel, so viel hundert. *Tr.* Nie mierzyłby tylosetnych mil miejsca, choć jest dobry geometra. *Mon.* 69, 79. TYLETRÓJNY, a, e. — *adv.*, dreymal so viel. *Tr.*, etc. TYLI, TYLKI, a, ie, tyle wynoszący, tak wielki, tak mały, téj wielkości; so groß, so klein, von der (*domonstr.*) Größe; *Boh.* tolikerý; *Sorab.* 1. tak wulkj, tak wulkužki, taykuhley drebužku; (*Sorab.* 2. telke tyle); *Vind.* telkain, telikushen, telik, taku velik; *Croat.* tulik, tuliki, ovulik, ovulichni; *Dal.* ovolichni; *Bosn.* toligni, tolikni; *Rag.* toliki; *Ross.* толикій, толикъ; *Eccl.* єлИкъ, селики, селикъ; *Svec.* thylik, tolik, toeken; *Goth.* tholik; *Graec.* τηλίκος; *Lat.* talis, cf. *Germ* solcher. Ktoby tylim sprostał ciężarom! *quis tantae pondera molis sustineat! Żebr. Ow.* 375. tak wielkim, ciężkim, licznym: so großen, so vielen, so schweren Lasten. Nie tyli dom mój u boga, aby umowę wieczną uczynić miał ze mną. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 23, 5. (nie tyle znaczący, wartający, ważący). Oto! tylkiemi będąc, jużeśmy się kochali. *Teat.* 11, 40. Jeszcze ot! tylkiémi będą, a już tańczyć, skakać i spiewać będą umieli. *Teat.* 11, 25; TYĆKI, TYLICZKI, *tantulus*, *tantillus*, *intensiv.* tak bardzo mały; *Rag.* ovolichni, màrvicni, so sehr klein, so klein winzig. *Cn. Th.* 1168. Z tak niedźwiéj Nimfy stała się tyluczka, Z tak okazałéj panny ptaszyna maluczka. *Tel. Saut.* 108 = TYLUCHNY, TYLUSIEŃKI, maluczki, *tantullus*. *Mącz.* — §. Tylki, tylkiż = równie wielki, równie mały; gleich groß, gleich klein, von eben der Größe. Dał Harpag dziecię do zagubienia pasterzowi, a w ten czas pasterzowi własne dziecię tylkie umarło. *Biel. Św.* 22. Teraz tylką drugą sumę oddać mają, jaką pierwszy raz płacili. *Vol. Leg.* 3, 421. Na Spiską ziemię zapisał się cesarz Zygmunt pod takiemi zakładami, iż jeśliby sam na ten czas nie wrócił, tedy tylką sumę przepaść miał, i jeśliby na drugi czas, tedy tylką drugą, jeśli na trzeci, tedy tylką trzecią. *Biel.* 271. Jeśli pierwszego roku nie wróci, tylką sumę przepadnie, wtórego roku takie dwie, trzeciego takie trzy. *Biel. Św.* 253 *b*, *ob.* Ryczałt, Rutscherzins, Zabrzins. — Tyli, ili = równie taki: so groß, wie, so — wie. Z szeroko rozpadłéj ziemi wypadł nagle Achiles tyli, ili gdy był żyw, zwykł bywać. *Otw. Ow.* 526. — Ili tyli, ilikolwiek, ilkikolwiek, *quantuslubet*, jakikolwiek; so groß, so klein wie immer, gleich viel wie groß, klein rc. Ja acz ili tyli stanem, rozumem niższy od Lucyla, przecież.... *Zab.* 10, 336. *Iżyck.* Złego obrada ila tyla była; *aliquis malo fuit usus in illo. Żebr. Ow.* 37. TYLKO, *TYLO *adv.*, 1) nie więcéj, jedno, jeno: nur bloß, nicht mehr; *Boh.* toliko; *Slov.* len, lentoliko, toliko (cf. li-), wčili, (cf. wcale); *Sorab.* 1. yeno, yacz, jeno; *Carn.* samuzh, le, tolku, tolkajn = Tyle, *qu. v.*: *Vind.* ko, le, ko tu, samu (cf. samo), lamuzh; *Croat.* szamo, leprav, tulíko, lisztor, konchema, barem, bár; *Bosn.* toliko, istom, samo; *Rag.* isctom, sámo; *Ross.* только, токмо; *Eccl.* точїю. Tylko czterzy tacy są na świecie. *Czach. Tr. L* 3. Sabeliusz uczył, iż tylo jest jedna persona w bóstwie. *Sk. Kaz.* 326. Na czas tylo ten powiat dla niego uprosił. *Kosz. Cyc. B.* nie na zawsze, nur auf einige Zeit. Tylko ukazał, rozłakomił. *Cn. Ad.* 1184. Jego tylko brzuch a głowa była, ręku i nóg mało znać. *Groch. W.* 579. więcej nic, nichts mehr als. Tylko mię tu cień. *Cn. Ad.* 1184. Nie umiał, jedno tylko po Polsku. *Paszk. Dz.* 25. *pleonastice:* nic więcej, tylko; nichts weiter, als bloß.... Turcy nie umieją o chrześcianach tylko urażliwie mówić. *Kłok. Turk.* 112. nie inaczéj, jeno....

Nie tylko słowem, ale i przykładem ich uczył. *Sk. Żyw.* 42, (*Croat.* néle, neszamo = nie samym gołym słowem). Tylko też to dla WcPana uczynię. *Teat.* 15, 64 jedynie, blos, einzig und allein für sie. Tylko to dla zabawienia kompanii mówiło się. *Mon.* 140. (nie w innym celu). Nie tylkoć to ty gubisz papiery, oto i mnie się zdarzyło.... *Zabł. Roz.* 182. (ty nie sam jeden, nicht allein du, nicht du allein verlierst...). Tylko też złości téj Grecy się jeszcze nie ważyli. *Bard. Trag.* 215. téj jednéj tylko jeszcze nie, nur noch diese einzige. *Cum enclitico:* Tylkoż to to! to wielka bagatela! *Teat.* 17. c, 45. (jeżeli nie więcéj!). — *Conditional.* Ale się boję, jeśli tylko żyje, aby życie gdzie nie wiódł w nędzy. *Teat.* 42. *d*, *D.* wofern er nur noch lebt. Trzykroć pojrzała, trzy kroć otworzyła Oczy, ale nań tylko nie patrzyła. *P. Kchan. Jer.* 565. Kiedyż zaręczeni? R. Jak tylko najprędzéj będziemy mogli. *Teat.* 14, 95 skoro jeno, sobald wir nur werden können. — *Admir.* Jak to łaskaw na cię! R. Zupełnie, i jak tylko! *Teat.* 43. c, 87. *Wyb.* i jak jeszcze! und wie noch, ganz außerordentlich! — *Admonit.* On tylko nie bądź tak szczery! *Teat.* 25. c, 27. (sey nur nicht so hitzig). Tylkobyś nie był dzieckiem. *Teat.* 24. c, 80. — Co tylko, tylko co = skoro jeno, so bald nur als. Co się tylko ruszy, zaraz go mają na oku. *Tr.* Już tylko co = prawie już, już już, beynahe schon. Już tylko co pomyślna nadzieja wzrastała, tylko com widziec miała dolą mu odmienną. Aż zostałam straconą znow w przepaść bezdenną. *Taet.* 44. *d*, 61. Chłopczyk oświadcza, że co tylko nie widać pana. *Zab.* 3, 192. co moment ma przyjść, każdego momentu się go spodziewa; den Augenblick, sogleich. — Tylko co żywy = ledwie żywy jeszcze. kaum noch lebendig. Jam jeden sam między trupami żyw leżał, i to tylko też co żywy. Tak mi był odjął zmysł mrok nieżyczliwy. *P. Kchan. Jer.* 204. — Tylko nie, tylko co nie, *tantum nun*, ledwie nie, o mały włos nie, mało nie; fast, beynahe um ein Haar. Zastał ją, że się tylko nie zabiła, Już się do piersi z strzałą zanosiła. *P. Kchan. Jer.* 562. Patrzcie, jak się dąsa, Grozi, ręce zaciera, tylko co nie kąsa. *Kras. W.* 39. Jego Rzym tylko co nie do niebios wyniósł. *Warg. Wal.* 304. — 2°) Tylko, tycko, *ob.* Tyle. TYLKORY, a, e, tak rozliczny, abo tyle części mający, *tantupulus, totiplex. Cn. Th.* 1168. so vielartig, so vielfach. TYLKOŚĆ, ści, *ż.*, taż wielkość lub małość, jednakowość; dieselbe Größe oder Kleinheit, Einerleyheit, Gleichheit. Ilekroć jednéj sprawy wiele instrumentów bywa, potrzeba aby się tylkością zgadzały. *Smotr. Lam.* 61.

TYLNY, a, e, zadni; *Vind.* sadnji, osadnji, hinter, Hinter=. Tylna część głowy, tył, zatyłek, *occiput. Perz. Cyr.* 1, 18. der Hinterkopf. Wypuścił go tylnemi drzwiami. *Warg. Wal.* 215. er ließ ihn zur Hinterthüre hinaus. Pobiegł po mnie do tylnego gabinetu. *Teat.* 22, 15, (cf. indermach). Tylna straż, *Vind.* sadnji vliek, sadnja turma, sadihodshina; *Sla.* straxnja, stráxa, (*ob.* Straż). Miej oko na tylne koła odmiennego szczęścia. *Opal. Sat.* 24. oglądaj się w tył, die Hinterräder.

°TYLO, *ob.* Tyle, *ob.* Tylko.

°°TYŁOGONIEC, ńca, *m.*, który tyłem za kim goni, der Nachjager, Nachjeger. *Kmit. Spit. B.* 4.

TYŁOWITOŚĆ, °TUŁOWITOŚĆ, °TAŁOWISOŚĆ, °TAŁWISTOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* tělnatost; (*Etym.* ciało; cf. tyć, tyli; cielistość, otyłość, tusza, tucz, die Wohlbeleibtheit, Fettigkeit. Zbytnia tałowitość, i tłustość ciała, jest ciężarem. *Syr.* 561. Gardzono tałwistemi; którzy się w tałwistości obżarstwem swym przyczyniali. *Kosz. Lor.* 120. TYŁOWITY, °TUŁOWITY, TAŁOWITY, TAŁWISTY, a, e; *Boh.* tělnaty; cielisty, tłusty, otyły; feist, fett, dick. Tłusty i tułowity. *Pot. Arg.* 2, 245. Chinczykowie nadmorscy są wysocy, miernie tułowici. *Wyrw. Geogr.* 171. *Obesus*, objedziony, tłusty, tyłowity, °ssiadły. *Macz.* Tałowity. *Syr.* 148. Rzymianie ludziom obżartym, tłustym i tałwistym konie od[j]mowali, że się tak wielkiem obciążeniem ciała, ku temu, co na koniu czynić przystoi, zgodzić nie mogli. *Kosz. Lor.* 120.

TYLUCZKI, *ob.* Tyli. TYLUCZKO, *ob.* Tyle.

TYŁY, *Tr.*, *ob.* Otyły, tyłowity.

TYM, *ob.* Ten ta to. TYM, TYMIAN, TYMIANEK ziele, *ob.* Dziecielina.

TYMBLAK, *ob.* Temblak.

TYM CZASEM, *ob.* pod Ten = w tym; *Slov.* medzitim; *Sorab.* 1. beztem; *Vind.* ta zhash, med tem, miesama, i zhasam, v sriednem zhasi, v tosrednjem; (*Carn.* medtemtoga, indessen, mittlerweile. — § Tym czasowie, TYMCZASOWO, TYMCZASOWIE *adv.*, docześnie, do czasu, einstweilen. TYMCZASOWY, a, e, doczesny, na czas, einstweilig; *Vind.* isojednaihen. *Subst.* TYMCZASOWOŚĆ, cf. doczesność.

TYMOSZ, a, *m.*, imię męskie, Tymoteusz, Timotheus. *Teat.* 42, *ob.* Tyszko.

TYMF, TYNF, a, *m.*, TYNFIK, a, *m.*, *dem.*, pieniądz Polski srebrny 18 gr. wartujący, od mincarza *Tymfa* za Jana Kazimierza, nazwany. *Lengn. Hist.* 274. ein polnischer Tympf, 6 Silbergroschen; (cf. *Ross.* полтина, полтинникъ półrubla). Tympf Toruńczanin, rządząc w r. 1662 mennicą Rzpltej w Poznaniu, wybijał złotówki od jego imienia tympfami zwane; 60 na fejn grzywnę miało być wybijanych, a 30 z mieszanéj srebra z miedzią grzywny. *Czack. Pr.* I. 161. Tynf Pruski zł 1, gr. 2. *Pam.* 85, 1, 61. Redukcya tynfów bąkami zwanych, nastąpiła przez Wessla podskarbiego r. 1762. *Czack. Pr.* 162. Korcami stare tynfy mierzy. *Teat.* 43. c, 18. *Wyb.* Nigdy nie szedł do swojej kwatery, Żeby nie przyniósł tynfy i talery. *Jabł. Ez.* 163. Tynfami skrzynie ładował. *Mon.* 71, 495. Kilka tynfików. *Boh. Kom.* 1, 171. Żołdu czekać muszą żołnierze z wielką stratą, Tynfy nie wiedzieć gdzie się zawieruszą, Co krwi wylanéj miały być zapłatą. *Jabł. Bak. M* 2 *b*.

TYŃGOWAĆ, *Tr.*, *ob.* Ingować.

TYNK, TRYNK, u, *m.*, farba do pokoszczenia czyli powlekania drzewa, ścian, murów etc.; *Germ.* die Tünche; *Boh.* obmjtka; *Vind.* mauz, lika; *Carn.* mavz, frajh; *Ross.* подмазка. Tynk, z Niemieckiego, toż samo, co wyprawa ściany wapnem. *Magier. Mskr.* Jakim tynkiem powlec drzewo, aby się z trudnością od ognia zapalało.

Switk. Bud. 229. Innym tynkiem potynkować dom. 1 *Leop. Levit.* 14, 42. Piękność względem ciała jest to, co tynk gładki względem starego budynku, którego pokrywa wady *Zab.* 5, 125. *Prov.* Znać, jak kretę na tynku. *Cn. Ad.* 1361. (jak kretę na gipsie, jak wagl na czeluściach). TYNKARZ, a, *m.*, co tynkuje ściany. *Włod.*, *Carn.* fraibar; *Vind* fraibar, fraihavez, der Tüncher. Tynkarz, *caementarius. Mennńsk. Tac.* 1, 106, cf pobielacz. TYNKOWAĆ, TRYNKOWAĆ *cz. niedok.*, potynkować, utynkować *dok.*; *Germ.* tünchen, übertünchen, cf. *Lat.* tingere; *Boh.* oličjm, oličowati; *Vind.* tinihuvati, likati, fraihati; *Carn.* frajham; *Ross.* подмазать. U mularza wyprawić ściane, znaczy wapnem narzucić ścianę i zatrzeć; co nazywają także tynkować. *Magier Mskr.* Potynkować dom 1 *Leop. Levit.* 14, 42. *ib. Amos.* 7, 8. Serce roztropnością podparte, jest jako tynkowanie wapienne, którym ściany narównywają. *Radz. Syr.* 22, 20, (*Carn* fajh; *Vind.* lizhenje, likanje, tnlhu obmasanje = tynk, Tünche). — *Fig. tr.* Tynkują twarze swoje, bielą lica swe. *W. Post. W.* 2, 226. malują, różują. TYNKTURA, y, *ż.*, rozciek wyskokowy zalatbowany. *Kruml.* 161; *Vind.* poparilu, tnauau s otulo: *Ross.* настой, die Tinctur. Tynktura aloesowa. *Krup.* 5, 75.

TYR, TER, u, *m*: (*Etym.* trzeć, cierać; *Carn.* tir *iter*; *Bosn.* terk, trrik *cursus*); przytyk, przycinek, szczudłek, uszczypek, sznupka: Stichelrede, Stichelwort, Schimpfrede, Hieb, Stichelei. Opaczne tłumaczenie spraw, częste tyry, przymówki, i inne przykrości wyrządzone mu, do ostatniéj go rozpaczy przyprowadzić mogą. *Mon.* 73, 428. Jedni niewiele mówią, ale się zaraz pięścią rozprawiają; inni zaraz sznupkami, tyrami i złorzeczeństwy docierają. *Pilch. Sen. gn.* 120. Poczuł tyr, i dyskurs zawarł. *Pot. Syl.* 491. Pełne uszczypków niosąc zniewagi i téry Na Meleandra, były te papiery. *Pot. Arg.* 183. Tyr słyszy w każdym prawie słowie, którym go szczypie, gani i dotyka *Cross. Fars.* 72 Nie nie było tak nieznośnie obłożonych, jak owe tyry i niegodnie głośne niepszyjaciół. *Tward. W. D.* 74. Mierzą cię satyry, Nazwisko pokazuje, iże w nich są tyry. *Kchow. Fr.* 68. Drażnił je, grubych tyrów przyczyniając, *convitia. Żebr. Ow.* 363. Grubych mi nadał tyrów. *ib.* 324. TYRAĆ, TÉRAĆ *cz. niedok.*, styrać, utyrać, *dok.*; *Boh.* teyrati, (cf. tarzać się); używaniem nadszczerbiać, nadwątlać, nadwerężać; abnutzen, abtummeln. *Carn.* tram *ich plage*, *pello*, tajem *caedo*, taram = męczę, terkam = klepię; *Vind.* tarati = trapić; *Croat.* tiram *pello*, *persequor*, iztiram, iztirati *expellere*, ztirati, ztirávam *propulso*, ztiràvecz *depulsor*, tiramsze, gonimsze *catulio*: *Slav.* tirati = pędzić; *Bosn.* sterati *sternere*, tirrati jednoga, koji biesgi *insequi*, *expellere*, *dispellere*, *propellere*; *Ross.* терять, потерять postradać, теряние strata, zguba). Nie zgubiwszy, ale dobrze styrawszy broń, poddał się. *Warg. Wal.* 82. Szata używaniem się téra. *Gorn. Sen.* 37. Rzadko zdrowie odzyskał, kto go raz utyrał. *Pot. Arg.* 749. — §. Gubić, tracić, utracać, postradać; verlieren, einbüßen. Cóż na tę hałastrę strzały térasz? *perdis Żebr. Ow.* 313. Wenus swą kwapliwością onego Adonisa utyrała. *Simon. Siel.* 65. Ciężka utérać kochanie; *crudele suos abdicere amores. Żebr. Ow.* 21. Tego ja i wy z żalem utérali; *quem non aequa mihi vobisque negarunt fata. ib.* 318. — Terać się, tarzać się, włóczyć się, tłuc się, kąty pocierać; sich herum stoßen, herumtreiben. Co się tego marnotractwa po Krakowie, Poznaniu, Lwowie térało! *Falib. E* 2. Przez dziewięć miesięcy całych się térała, *erravit. Żebr. Ow.* 258. — §. Tyrać majątek, trwonić, przemarnować; durchbringen, vergeuden, verschwenden, verthun. Jeśliby mąż majętność swą utyrał, albo się zadłużył.... *Szczerb. Sax.* 467. Wymyślone stołowe utraty, któremi ludzie młodzi térają majętność. *Gorn. Sen.* 29. Styrawszy marnotrastwem ojczyste zbiory. *Nar. Tac.* 3, 13. Garnie do skarbu, aby tym bardziéj bez miary mógł tyrać. *Zygr. Pap.* 329. Dosyć siła tyra na niepotrzebne léki. *Pot. Syl.* 49. Tyra ostatnie na kartach halerze. *Hor.* 2, 156. *Kniaź.* Własność swoję styrawszy, ludzkich dóbr łaknęli. *Krom.* 426; (*suis bonis profusis*). Krótko to trwało, bo gdy styra marnie Wszystko, wnet nędza zewsząd go ogarnie. *Min. Ryt.* 3, 283. To co skąpa ojca ręka zgarnie, Syn marnotrawny straci, styra marnie. *ib.* 3, 328. — Tyrać czas, truć czas, trawić czas, Zeit verschwenden. Czasu darmo nie tyraj. *Hrbst. Nauk. C* 3 *b.* Tyra czas tanecznik, tyra i kartownik. *ib. T* 2. Marne czasu tyranie. *ib. G* 3 *b.* Czasu nieco szturmując i dobywając styrał. *Warg. Cez.* 227. Aby dni całych na gnuśnym próżnowaniu nie tyrał. *Nar. Tac.* 2, 246. Ladajako się lato styrało. *Warg. Cez.* 103. Dostałam przyjaciela, W którym uciechy nie mam, Ani wesela, Z którym ja młode lata Ach tyram! *Zimor. Rox.* 340. Będęż widział najśliczniejszy wiek styrany! *Teat.* 18, 64. Najpiękniejsze lata wieku swojego styrawszy .... *ib.* 18, 124.

TYRAN, a, *m.*, TYRANEK, nka, *m.*, *dem.*, z *Greck.* panujący bez słuszności, bez prawa, nieokreślenie nad poddanymi wydziwiający. *Gil. Post.* 142 *b. Gorn. Dw.* 356, *Boh.* tyran; *Sorab.* 1. těran; *Sorab.* 2. tyran; *Carn.* tyrann, sionèk; *Vind.* tiran, fylnik, filnik (cf. silnik), triamfh; *Bosn.* tiran, samosilnik, okrutnik, posilnik, usionik; *Rag.* ussionik, samosilnik, ussilnik, silnik; *Ross.* тиранъ, der Tyrann; *generatim* okrutnik, der Wütherich, der Grausame, der Tyrann. Nemasz mierziéńszego w uszu u wszech ludzi sromotniejszego przezwiska, nad tyrana, albo po Polsku nad okrutnika. *Kosz. Lor.* 127 *b.* Wprzód tygrysa ułagodzę, niż dzikie serce srogiego tyrana. *Bardz. Trag.* 538. U cnotliwego wszyscy dobrzy; u tyrana każdy zdrajca. *Zab.* 8, 261. Tyran nawet w zapalczywości swojéj sądzi się być sprawiedliwym. *Węg. Marm.* 1, 153. Mali tyrankowie po mału wzrastają. *Mon.* 68, 536. TYRANKA, i, *ż.*, okrutnica, die Tyranninn. Chęć i bojaźń są dwie tyranki serca ludzkiego. *Mon.* 67, 348. TYRANIA, ii, *ż.*, TYRAŃSTWO, a, *n.*; *Boh.* tyranstwj; *Sorab.* 1. tèranstwo; *Vind.* famofilnost, nevfmilnost; *Bosn.* posilnost; *Rag.* samosilje, samosilnos; *Ross.* тиранство; *Eccl.* насиліе, мучительство, томительство; prawołomstwo, nie porządne używanie jakiejkolwiek najwyższéj władzy. *Wyrw. Geogr.* 115. Każda monarchia, nie mająca szlachty, jest szczére tyraństwo. *Kłok. Turk.* 87.

Królestwo, gdy kto go zażywa dla rozkoszy, takie się tyraństwem nazywa. *Jabł. Tel.* 262, *ob.* Okrucieństwo.
TYRANIĆ, TYRANIZOWAĆ *cz. niedok.*, tyrańsko traktować, tyrannisiren, tyrannisch behandeln; *Rag.* samosilliti; *Ross.* тиранить, тиранствовать; *Eccl.* мучительствовати. Nie w Jeruzalem, ale w Betlehem Herod tyranizuje, i krew' niewinną przelewa. *Dambr* 567. Nieprzyjaciela, po zwyciężeniu jeszcze tyranić, jest nikczemnością *Stas. Num.* 1, 152. Od samobójstwa odwiedli mu rece By zmarł przez większe tyranizowanie. *Chrośc. Luk.* 269. TYRANNY, a, e, TYRAŃSKI, a, ie, TYRAŃSKIE, TYRANSKO *adverb.*, do tyrana należący, tyranom właściwy, tyrannisch; *Boh.* tyránský; *Sorab.* 2. tyranski; *Sorab.* 1. tèranski; *Vind.* tiranski, nevtmilen, nemiluferden; *Rag.* samosilni; *Bosn.* pesilni, *distinq.* posilny; *Ross.* тиранскій. Urzędnik prawami nie określony, w krótce może się stać tyrannym nad równym sobie. *Min. Obs.* 187. Pałasz, tyrański pałasz, za który się trzyma. *Pot. Jow.* 30. Ujrzał martwej dziewki ciało Okrutną raną przebite tyrańskie. *P. Kchan. Jer.* 319. Tyrańsko nad rozumem wolnym przewodzili. *Przyb. Milt.* 384. Czemuż przejrzenie nas dzieli od siebie Srogie, i miłość tyrańsko krępuje! *Past. Fid.* 149. TYRANOBÓJCA, y, *m.* *Pilch. Sen. qu.* 250, *tyrannicida*, der Tyrannenmörder; *Sorab.* 1. těrana zamorduwař. TYRANOBÓJSTWO, a, *n.*, *tyrannicidium. Cn. Th.* 1169, der Tyrannenmord.

1. TYRAS, rzéka, *ob.* Niester. 2. TYRAS, a, *m.*, *Germ.* der Tiraß; (z *Franc.* tirer), sieć do przykładania przepiórek, kuropatw, bekasów etc. *Tr.*, ein Guggarn. — §. Miano, które psom dają, ein Name der Hunde.

TYRKOTAĆ, *ob.* Tarkotać.

TYRLARZ, a, *m.*, cieśla od cembrowania podkopów, w górnictwie, der Stollenzimmermann in den Bergwerken. *Tr.*

TYRLICZ, a, *m.*, *ziele*, krzyżownik, *Gentiana minor. Syr.* 616, Kreuzwurz, Enzian, Kreuzenzian.

TYROL, u, *m.*, prowincya Austryacka, Tirol; *Slav.* Tiról. *Dykc. Geogr.* 3, 120. TYROLCZYK, a, *m.*, obywatel z Tyrolu; *Slav.* Tirólac, ein Tiroler. Tyrolczykowie są przemyślni i waleczni żołnierze *Dyk. Geogr.* 3, 121. *W[illegible]* *żeńsk.* TYROLKA, i, die Tirolerinn. *Adject.* TYROLSKI, a, ie, Tiroler*.

TYRYAKA, *ob.* Dryakiew'.

TYSIĄC, a, *m.*, *Num. card.*: (*Boh.* tisýc; *Slov.* tisíc; *Sorab.* 1. tausent, tawzent, dżeszacž słów; *Sorab.* 2. tausent, towsint; *Carn.* tisuzh, tiséz, tavshènt, jasar, déset stu; *Vind.* taushent, deset stue, jesar, jeser; *Croat.* tisúche, tesuzhja, jezero; *Hung.* ezer; *Dal.* hiliad, hiliada, tiszuche; *Bosn.* tissuchja, hiliad, hgljadi (z *Graec.* χιλιάς), (jezero 10,000); *Rag.* tissuchja; *Slav.* hiljadah; *Ross.* тысяча); *Germ.* tausend; (*Svec.* tusend; *Angl.* thousand; *Anglos.* dusend; Ottfried. thusont; *Lat. vulg.* des-cent * decies centum; *Isl.* thushundrad; *Goth.* thusund, tigos hund, taihuns hund). Dziesięć razy sto, nazywa się tysiącem. *Jak. Mat.* 1, 5. *Łesk.* 2, 4. Xerxes gdy przeciwko Grekom wojnę podniósł, siedmkroć sto *tysiąc (tysięcy), królestwa swego ludu zbrojnego miał; a trzykroć sto *tysiąc (tysięcy), znowu zkądinąd. *Kosz. Lor.* 50. Tysiąc tysiąców służyli mu, i po dziesięć kroć sto tysiąców przed nim stali. *Sk. Kaz.* 6. miliony, tausend mal tausend. Dwa tysiąca *Kpcz Gr* 2, *p* 159. — *Immensit.*: Najmniéj z tysiąc razy to powtarzała *Teat.* 55. *d*, 14. Witajże po tysiąc razy *Teat.* 50, 21 tysiąc kroć, tysiąckrotnie; *Vind.* taushentbarti, jeserkrat; *Eccl.* тысящекратно. Gdy ją zobaczy, chociażby miał innych tysiąc w głowie, opuści je dla niéj. *Teat* 9 *b*, 55 Tysiącami takich liczyć możemy. *Gorn. Dw.* 259, *Ross.* потысячно. — *De pecunia:* Tysiąc, TYSIĄCZEK, czka, *m.*, Cóż pomogą tysiące, któreś schował, gdy ich nie używasz! *Sk. Kaz.* 224. Przedtym tysiącami brząkał, dziś w liberyi chodzi. *Teat* 7 *a*, 19. *Czart.* Nie każdy, kto [illegible] krociami przed ślubem sławi swoje dochody, tysiącami je po ślubie liczy *Teat.* 17, 13 Z czasem i [illegible] zebrał się tysiączek; strzegłem dobrze pierwszego tysiączka, przybył i drugi. *Kras. Pod.* 2, 144. Zebrał kilka tysiączków. *Zab.* 13, 205. *Teat.* 24. *b*, 44. TYSIĄCNÓG, a, *m.*, [illegible], robak [illegible] *Krak. Zw.* 1, 157. Tausendfuß, eine Art [illegible].
**TYSIĄCOCHYTRY n. p. wilk piekielny. *Smotr. Apol* 14. tysiącznemi sposobami chytrzący. TYSIĄCOLETNI, ia, ie; *Vind.* jeserleeten; tausendjährig. TYSIĄCZNICTWO, a, *n.*, urząd tysiącznika, das Amt eines Tausendmannes; *Bosn.* tissuchnistvo; *Eccl.* тысященачаліе, тысященачалство: (*Ross.* тысяцкое generalstwo). TYSIĄCZNIK, a, *m.*, liczba tysiąc [illegible] *Cn. Th.* 1169 [illegible], eine Zahl von Tausend, das Tausend. — §. Tysiącznik, [illegible] tysiąc żołnierzów pod sobą [illegible]; *Boh.* tisycnik; *Rag.* tisucchnik, tissuchnik; *Bosn.* tissucchnik; *Ross.* тысящникъ, (тысячской generał), тысященачальникъ. 2. bogacz, tysiące liczący; *Eccl.* тысящникъ, der Tausendmann, der über Tausend gebietet. Mojżesz postawił nad Izraelem tysiączniki, setniki, pięćdziesiątniki, i dziesiątniki, którzyby każdego czasu lud sądzili. *Galat. Alf.* 94. Maximus tysiącznik był chrześcianinem. *Sk. Dz.* 152. Tysiącznikiem jestem, *Eccl.* тысященачалствую. [illegible] — §. [illegible] Niektórzy mniemali, że przyszłe królestwo Chrystusowe przez tysiąc lat trwać miało, a ztąd tysiącznikami ich zwano. *W. Post W.* 2 [illegible]. *Galat. Alf.* 521. *Ross* тысящники, тысящелѣтники; *Chiliastae*; Keßer, die das tausendjährige Reich Christi behaupten. — § *Botan.* Tysiącznik ziele, [illegible], krwawnik ziele, Tausendblatt; *Rag.* kugnirép. **TYSIĄCZNOBARWY, a, e, *Dmch.* 19; tausendfarbig. TYSIĄCZNY, a, e, *Num. ord.*; *Boh.* tisýcý, tisycerý, tisýcnasobný; *Sorab.* 1. tausenty, tevzenski; *Sorab.* 2. tausent.; *Carn.* tisúzhe; *Vind.* taushenti, taushentni, jeserni, desetstaini, jeserstviri, jeserbarten, jeseroverstni, taushentfurmast; *Croat.* jezerni; *Rag.* tissuchni; *Bosn.* tissucchni; *Slav.* jedan od hilijadé; *Ross.* тысячный; tysiąc zamykający, tausend enthaltend, tausendfach. W tysiącznym byłem strachu. *Teat.* 30, 75. Dziesięć tysiącznej intraty szlachcicowi, trzeba się dziesięć razy odkłonić, panu stu abo dwu kroć stu tysiącznemu *Kras. Pod* 2. 169. — §. Tysiączny w liczbie, w rzędzie, der Tausendste. Tysiączny z niego przykładu

nauczy się nie wierzyć filutom. *Teat.* 36. *c*, 103. Tysiącznej prawdy nie bywa w wróżkach gwiazdarskich. *Birk. Kaw. Mal. B* 2. (ledwie tysiączny raz się prawdzą).

TYSZA, y, *ż.*, [*z węgier.* 2], *Tibiscus*, rzéka w Węgrzech. *Wyrw. Geogr.* 21, [Cisa 2]. die Theiße; *Boh.* Tisa; *Croat.* Tisza, (tisza; *Lat.* taxus = cis, cisowe drzewo). [Troim wojskiem ciągnął do Węgier, a nad Cisą przybyło do nich czwarte wojsko. *Biel. Hr.* 56, *ob.* Trój 2]

*TYSZARNIA i, *ż.*, n. p. Tyszarnia kamienna, góry kamienne, *lapicidina. Volck.* 459, der Steinbruch, cf. ciosać, ciosowy kamień, cf. teszarz.

TYSZKO, a, *m.*, *dem.*, imienia Tymosz, kleiner Timotheus. *Jabł. Her.*

TYTEL, tla, *m.*, abrewiacya, n. p. Pismo tytlami pisane. *Dudz.* 65. ein abgekürztes Schriftzeichen, eine Abbreviatur, Abkürzung; *Ross.* титло, сокращенность, словотитла; *Eccl.* скорописъ [skoropis 2]. Tytlami piszący *Eccl.* знаменописецъ. Tytlami *Ross.* сокращенно. **TYTUŁ**, u, *m.*, **TYTULIK**, a, *m.*, *zdrobn.*, z *Łac.* wyraz dostojność czyję oznaczający, der Titel, Ehrentitel; *Boh.* nazew, nazwánj, (cf. nazwisko); *Vind.* titel, jmenik, najmenik, pojmenstvu, griesinga; *Ross.* титулъ, заглавіе; *Eccl.* предзнаменаніе, надписъ, заглавіе. Tytuł abo nazwisko człowieka. *Sekl.* 3, 69. Na kopertach tytuły przyjmują nieprzyzwoite sobie i udziélają wzajemnie. *Mon.* 65, 505. Jeść najpiękniejszy tytuł bez intraty nie da. *Pot. Pocz.* 150. Próżne tytuły bez zysku. *Simon. Siel.* 85. Tytuł próżny, Gdy czczo w szkatule, Kiedy kto dłużny, Co po tytule! *Kras. List.* 2, 51. Titel ohne Mittel. Tytuł bez rzeczy, wiecha bez piwa. *Cn. Ad.* 1184. Tytuł wielki, dochód mały. *J. Kchan. Fr.* 3. Gotowi do ostatniéj straty wysilić swój rozum, byle tylko jaki tytulik pozyskać mogli. *Mon.* 73, 684, *Slov.* Titule su traški sweta. — *Latius:* Tytuł, predykat, epitet; Titel, Beywort, Zuname. Tytuł najlepszy być poczciwym. *Zab.* 15, 364. Poetą być, tytuł nieszczęśliwy. *Past. Fid.* 264. Królowa, matka, żona, wszystkie te mię gnębią tytuły. *Teat.* 47. *c*, 50. Obrazy przodków z ich tytułami w przedniejszej stronie domu Rzymianie kładli. *Warg. Wal.* 182. Rychard był nazwany od synodu katolikiem; napisu tego (tytułu) potomki jego zaniechali. *Sk. Dz.* 106. Tytuł, przyczyna abo napis zdanego na śmierć, *elogium. Cn. Th.* 1169. Wisła tak wielu rzék połknąwszy *tytuły, Zbożem Baltyckie ładuje gonduły. *Pot. Syl.* 51. imiona, Namen. Zbudował ołtarz Mojżesz, i dwanaście *tytułów według pokoleń. *W. Exod.* 24, 4. (dwanaście słupów. *Bibl. Gd.*, napisów). — *Per excellent.* Tytuł księgi, książki = dzieła napis, der Titel eines Buchs. *Cn. Th.* 1169, *Vind.* predpisan list, nadpisnik, napisni list. — *Fig.* Tytuł, pozór, barwa, pretext; Schein, Titel, Name, Vorwand. Ten jurgielt, co Turkom za szable płacimy, nic inszego nie jest, jeno ślicznym tytułem pokryte poddaństwo. *Star. Pob. B* 2. — §. *Aliter:* Tytuł srebra etc., próba na nim wybita, die Probe auf dem Silber. Do poznania wewnętrznej wartości pieniędzy, uważać trzeba wagę i tytuł. *Łęsk.* 2, 85. Tytuł pieniądza ze złota jest z 20, 21, 22, i t. d. karatów. *ib.* 86. **TYTULARNY, TYTUŁOWY**, a, e, tytuł mający, Titular =; *Vind.* jimenski; *Ross.* титулярный, заглавный. *Cn. Th.* 1169, Titular =. Tytularny, ale nie realny urzędnik. *Tr.* Tytułowy konsyliarz. *ib.* Tytułowa sułtanowi podległość Algieru. *N. Pam.* 12, 289. — Tytułowy *Subst.*, od którego tytuł ma kościoł. *Cn. Th.* 1169. *tutelaris*, der Schutzpatron, von dem eine Kirche den Namen hat. **TYTULARZ**, a, *m.*, księga zawierająca naukę tytułowania, das Titelbuch, Titularbuch. *Tr.* **TYTUŁAT**, a, *m.*, któremu tytuł jaki należy się, der einen Charakter oder Titel, Rang hat. Będzie tych wszystkich tytułatów, jakoby sto osob. *Star. Dw.* 71. **TYTUŁODAWCA**, y, *m.*, który tytuły rozdaje, der Titelaustheiler. Papież najwyższy królów tytułodawca. *Swad.* 1, 12. **TYTUŁOWAĆ** *cz. niedok.*, tytuł dawać; *Vind.* perstoinu jimenuvati, dostoinu pojimenuvati, titulirati; *Ross.* титуловать, einen Titel geben, tituliren. Czemu się tytułujesz starościcem? czemu Tym puszysz, co losowi winieneś samemu! *Zabł. Fir.* 44. Czemu tytułujesz mię piękną, a w oczach szpetną znajdujesz! *Past. Fid.* 82. Nie służy wam należycie ten tytuł, abyście się świętéj wiary wyznawcami być tytułowali; odpadliście rzeczy, odpadliście przeto zaraz i tytułu. *Smotr. Nap.* 19. Wino słabe tytułują stołowym. *Haur. Ek.* 101. chrzczą, przechrzciwają.

TYTUŃ, **TUTUŃ**, **TIUTUŃ**, **TIUTIUŃ**, ia, *m.*; *Turc.* tütün. *Czart. Mskr.*; *Boh.* kurlawý tabak, kauřlawý tabak; *Rag.* duhaan, *vel* tutùn; *Slav.* duhán; *Ross.* тютюнъ, курительный табакъ, папушный табакъ; der Blätter-Taback, Rauchtaback. Tytuń powszechnie do tabaki i kurzenia w lulkach zażywany. *Kluk. Rośl.* 3, 358. Palić tiutuń. *Teat.* 52. *b*, 63. (*Vind.* tobaki kaditi, tobakati, tobak piti; *Slav.* pushiti duhán). Człowiek może zbytecznie tutuń kurzyć, tabaki zażywać, tak że mu się od tego wstrzymać i odłożyć nie podobna. *Mon.* 69, 176. Nie czuję wonności tutunia, który sułtan Turecki ciągnie, niechby zaś pod nos zakurzył, wnet uczułbym. *Boh. Dyab.* 39. Miły tiutiuniu, gdy ja twą parę Widzę niknącą bez zwrotu, Wystawiam sobie prawdziwą miarę Życia mojego obrotu. *Zab.* 4, 301. **TYTUNIARZ**, a, *m.*, co lubi tytuń palić, ein Tabacksraucher, ein Raucher. *Ld.*; *Vind.* tobakapiuz, tobakavez, tobakni kadiuz; *Ross.* куритель. **TYTUNIOWY**, a, e, do tytunia należący, Rauchtabacks =. Tytiuniowa enema. *Czerw.* 9. Tytuniowy worek, (*ob.* Kapciuk). Tytuniowa machina do ciągnienia dymu przez wodę *Ross.* кальянъ. Wiązka listów tytuniowych *Ross.* папуша.

TYWUŃ, **TYWON**, *ob.* Ciwun. **TYZANA**, *ob.* Ptyzana. **TYŻBIER**, *ob.* Taśbir.

Koniec Tomu piątego.

DOMÓWIENIE.

W niniejszym, przedostatnim tomie słownika znajdzie uważny czytelnik liczne i wielorakie różnice od wydania dawniejszego. Jedne z nich wzięte z rękopismów Lindego, zawierają sprostowania które uznał za potrzebne sam autor, i jako od niego pochodzące włączone są przez nas do textu dawniejszego, bez żadnych ostrzeżeń. Znachodzą się pod głoską **T.** mianowicie przy wyrazach: tehnąć, tewać, tuzin itd. Inne znowu pochodzące od nas, w nawiasach umieszczone. Przechodzą one znacznie ilością swoją te, któreśmy w dawniejszych tomach porobili. W wielu miejscach uznaliśmy za rzecz potrzebną wyrazy znaczeniem różne, a przypadkowo przez autora pomieszane rozdzielić; inne, rozdzielone przez niego, złączyć; wszakże musieliśmy się ile możności ograniczać w tej mierze, a przyszły słownikarz polski znajdzie zapewne jeszcze nie jedno w tym nawet tomie, potrzebujące takiejże lub podobnej zmiany. Poprawki nasze są przy wyrazach następujących: rabiec, rachemberg, rachmistrz, racki, rałaste, radzić, rakusy, ranga, rasa, ratuszny, rdza, rechot, reż, róg, rohatyn, rohatyniec, rostryha, rószczka, równia, równy, roxolan, roxolanka, rozbójca, rozbrechnąć, rozdzierca, rozegnać, rozgowor, rozkaz, rozkosz, rozkruszyć, rozkrzewić, rozoki, rozpachać, rozprzeczać, rozroić, rozsada, roztryha, roztarchać, roztarzenie, rozwieliczyć, rozżedz, rubel, rumelec, rumrycht, rutgiser, rybnik, rydz, ryło, ryż, ryza, 2 rzap, rzecz, rzepotać, rzetelność, rzeżatek, rzeżewie, sączek, sad, sadowina, sądownictwo, safandula, sagan, sajan, sałacha, sałamacha, samoistwo, 2 samojedy, samopał, samura, sandał, sandomierz, sapierz, sas'ad, sawa, schopić, ściana, ście, 1 ściegno, 2 ściegno, ścieżka, szczekocki, 2 sędziak, sekret, sekretarz, sen, sepet, serb, serbski, serce, serdak, seremski, sergiel, serepczyzna, serpanka, setny, sfoł, siabr, siać, siatka, siejocha, sieradź, sierak, sierpanka, sierpszczyzna, siewrak, sieża, siółmy, sioło, siostra, siraczany, skalisko skalisty, skąpy, skarb, skieła, skik, śkło, skorzeń, skot, skowronek, skowyczeć, skrodlić, skroń, skrowiszcze, skrzesz, sławkow, słeza, słoń, słońce, słowak, słowosiewca, słóz, służący, smard, smerda, śmierć, smoktać, smoła, śnieg, sobaka, sobek, sobota, sobotnik, soda, sól, solochwalca, soprząg, sowa, 2 spar, sparznąć, spierać się, spiskać, spitymierz, 1 spleczyć, spodziać, spokojny, sprawota, sprośnik, sprych, sprychnie, sprzeczać się, sprzeczanie się, srebro, srog, srom, sromięźliwy, srzeź, śrzezny, śrzon, stadnina, stągiew, stajnia, stałość, stament, stan, stareńki, starenny, stark, staw, stebnik, ster, stog, stojak, stokroć, stołpowy, strach, strafić, strastny, strengiel, stronny, strożyny, strum, strzemię, strzyżów, studnia, stwarzanie, stychar, styczeń, styg, suchoręż, sukno, sulica, sumnienie, surma, suspica, susza, swacha, swantopołk, swantybor, szwarządź, szwaczka, świaszczenik, świątcy, światło, światodzierżec, świątość, świątynia, świepiet, świetlica, święgórski, 1 świta, swoboda, sy, syberya, syc, syn, syrojeżka, syrokos, syrta, sz, szabeltas, szach, szajny, szałamach, szarafan, szarak, szarańczowy, szargant, szata, sza-

ter, szczebrzuch, szczekacz, szczenię, szczodrość, szczodry, szczupać, szczurowice, szczypać, szewc, szewluch, szkardasztwo, szkoda, szkroful, szlacharz, szlad, szlak, szlązak, szlokada, szlyk, szmaga, szodzel, szołodusza, szołtysi, 2 szor, 3 szor, szparki, szparkość, szredzki, sztembnówka, szturm, sztyber, szumny, szustmana, szutnić, szuwar, 2 szwab, szydło, szyfrucht, szyja, szynwaga, szyp, szypik, szysz, tabun, 1 taca, tajszka, takiew, tałałajstwo, tam, tantonić, taras, targ, targowisko, tarnośliwa, tarnów, taśma, tatarski, tatry, tażyć, tczywo, teatr, w tecz, tedy, tęgi, tejs, telbuch, telepać, tenar, tenda, tepać, teper, terlica, teść, tleć, tło, tłoka, toł, tołokno, tołpa, tołstka, toniec, topić, tor, tosieńka, trakt, traktywa, trawić, 1 treść, 2 treść, tret, troja, trop, troska, truć, trud, trudzić, trunąć, trup, truta, trużelnik, trybus, trybut, tryna, trząsca, trzebnica, trzcinisko, trzeć, trzęsawica, trzewik, trzewo, trzeźwy, 1 trzmiel, trzoda, trztaczka, trzunąć, trzy, trzyny, tuda, tuł, tumult, turbacya, turbator, tychwa, tydzień, tysza, tytel.

Pospiech z jakimeśmy tom pierwszy tego słownika do druku oddawali, był powodem że nie jedno w nim uszło naszej baczności, co przy dłuższem zastanowieniu się objaśnione, sprostowane lub uzupełnione być mogło. Teraz gdy oto wydawnictwo całe zbliża się ku końcowi, sądzimy, że nie będzie od rzeczy dodać do owego tomu jeszcze niektóre sprostowania. Najstosowniej może byłoby dać je w końcu tomu ostatniego, przy sprawozdaniu z całego wydawnictwa; gdy atoli tom ostatni, który właśnie teraz w druk idzie, już i tak za nadto wielki jest swoją objętością, i ledwie w przeciągu dwoch lat będzie ukończony, dajemy więc przy tym tomie ów dodatek.

Lwów dnia 30 września 1859.

AUGUST BIELOWSKI.

POPRAWKI I UZUPEŁNIENIA DO TOMU I.

Str. 1 przedziałka 2 wiersz 53 po słowie Wappen, *dodaj:* [*Długosz Insign. seu Clenod.* Rękop. Oss. 16. str. 6. mówi: Hebedank. Tractaturam albam tria cornua habentem, in modum stellae in campo rubeo defert. Genus polonicum, cujus primus parens Szkubek, ob fortitudinem et robur corporis, dum sutor esset, et Almanum forensem arietasset in terram, tali insigni donatus est. Viri in eo ad aliena ambienda proni. Inaczej opowiadają późniejsi heraldycy początek tego herbu. *Linde* zdanie ich przytaczając pomylił się mówiąc: «Skarbek Henrykowi» *zamiast:* Henryk Skarbkowi. 1].

» 7 » 1 » 2 *Turc., dodaj:* [agha = *frater. Men.* I, 612; jen-yéeri aghasi = *dux Janissariorum seu praetoriani militis. ib.* 440 — 2].

» 13 » 2 » 55 Almuzya, ii, *ż., dodaj:* [z *średn. łac.* almucium = *amictus, quo canonici caput humerosque tegebant. Du Cange* I, 325 — 2].

» 14 » 1 » 31 Olsacki, a, ie, *dodaj:* [holsztyński, od Olzacyi, Holsaten, dziś rzeczonej Holsztyn; Holstein, n. p. *Ditwonie (Drowine) que nunc Olsatia dicitur. Dąbrowk. ad Kadł.* 82, zresztą są tu dwa zupełnie różniące się wyrazy. 2].

» 17 » 2 » 38 Androny, ów. *l. mn. dodaj:* [z *średn. łac.* androna; *compitum, locus publicus, ubi viri invicem confabulabantur. Du Cange* I, 429 — 2].

» 28 » 2 » 17 Arkan, u, *m., dodaj:* [z *tureck.* orghan = *restis. Men.* I, 1475 — 2].

» 29 » 2 » 57 Arszyn, a, *m., dodaj:* [z *tureck.* arśin = *ulna. Men.* I, 1779 — 2].

» 43 » 1 » 49 Badawija, ii, *f. dodaj:* [z *tureck.* badawi, bedewi at = *equus praestans et egregius. Men.* I, 474 — 2].

» 43 » 2 » 26 Bagaż, u, *m, dodaj:* [z *franc.* bagage 2].

» 46 » 2 » 46 Bakar, u, *m., dodaj,* [z *średn. łac.* baccharium = *vas vinarium. Du Cange.* I, 904 — 2].

» 47 » 1 » 44 Bałaban, a, *m., dodaj:* [z *tureck.* balaban = *ingens. Men.* 1, 805, cf. *lat.* belba 2].

» 48 » 1 » 41 Bałchan, u, *m., dodaj:* [BAŁKAN 2], BAŁKANY, ów, *plur., dodaj:* [z *tureck.* balkan = *mons. Men.* 1, 1076, nazwa teraźniejsza gór Hemu 2].

» 49 » 2 » 37 Bałwan, a, *m., dodaj:* [z *celt.* peulwan 2].

» 51 » 1 » 32 Ban, a, *m., dodaj:* [z *starobółg.* bajan, boean 2].

» 55 Ban, a, *m., dodaj:* [*angielsk.* penny 2].

» 53 » 1 » 25 §. 6. *dodaj:* [Bania, z *węgiersk.* banya = kopalnia, ein Bergwerk; żupa solna, eine Salz-siederei 2].

» 55 » 1 » 20 Bański, a, ie, *dodaj:* [od bani, do bani należący; kopalniany; żupny; Kuppel-, Bergwerk-, Salzsud 2].

» » » 1 » 45 ОКЬНЪ, *dodaj:* [*tureck.* bere = *aries. Men.* I, 85 — 2].

» 57 » 1 » 13 Barbaryjc yk, a, *m., dodaj:* [właściwie Berberyjczyk, mieszkaniec północno zachodniej Afryki, ein Berber, Barbareske; z resztą są tu dwa zupełnie różniące się wyrazy 2].

» » » 2 » 32 Bard, a, *m., dodaj:* [twórca i piewca pieśni bohatyrskich u Celtów 2].

» 58 » 1 » 10 Bargiel, a, *m., dodaj:* [*czesk.* brhel; *niem.* Galber, *vulg.* Bierholer; *oriolus galbula* 2].

» 60 » 1 » 11 *Lat.* farba, *dodaj:* [takiego wyrazu niemasz w łacinie 2].

» 61 » 2 » 6 *zam.* [Targowisko .... facyenda 3], *połóż:* [nazwa wsi, ein Dorfsname. Przymówka *Kochanowskich* była: Na Baryczy ryb nie zliczy, A Sycyna da nam wina, I Czarnylas wyżywi nas. *Krasick. Rodow. J. Kochanowsk.* w *Dodat. tygod.* do *Gazet. lwowsk.* VII, 91 — 2].

» 63 » 2 » 4 Bastram, u, *m., dodaj:* [z *tureck.* pastyrma = *caro infumata. Men.* I, 155 — 2].

» 64 » 2 » 52 Bawet, u, *m., dodaj:* [z *franc.* bavette 2].

» 65 » 2 » 19 Bawolet, u, *m., dodaj:* [z *franc.* bavolet 2].

» 109 » 2 » 12 Bik, a, *m., dodaj:* [z *tureck.* bika = *iners. Men.* I, 790 — 2].

» 112 » 1 » 39 *zam:* [woda .... mére 1], *połóż:* [jakiś rodzaj drzew owocowych, porówn. *niem* Butterbirn 1].

» 117 » 2 » 11 Bławatek, tka, *m., zdrb., dodaj:* [cf. *franc.* bluet 2].

» 128 » 2 » 21 Bluda, y, *ż., dodaj:* [*got.* biuds; *cerk.* БЛЮДО = *patina* 2].

S. 130	przedziałka 1	wiersz 13	Bliktry, ów, liczb. mn., *dodaj:* [cf. *niem.* Flitter 2].
» 135	» 1	» 9	Bochenek, nka, *m.*, *zdrb.*, *dodaj:* [*fryg.* *βέκος* = chleb; porówn. *niem.* backen = piec 2].
» 138	» 2	» 28	Bogaja, i, *ż.*, *dodaj:* [myłka druku, *zam.* bogata 2].
» 142	» 1	» 23	Bojar, a, *m.*, *dodaj:* [z *starobółg.* bolias, bulias = *magnas*; *awar.* beled = *proceres*; *cerk.* **быль, боляринъ** 2].
» 146	» 2	» 44	Bomol, u, *m.*, *dodaj:* [wino reńskie z Bomelu w Geldryi 2].
» 147	» 2	» 41	Borg, u, *m.*, *dodaj:* [porówn. *tureck.* borg = *creditum.* *Men.* I, 299 — 2].
» 148	» 2	» 45	Borsuk, a, *m.*, *dodaj:* [z *tureck.* borsuk, porsuk = *taxus.* *Men.* I, 1651 — 2].
» 178	» 1	» 3	Brusznica, y, *ż.*, *dodaj:* [*Ross.* брусница; *Lith.* bruknės; Sumpfbeere, *vaccinium uliginosum* 2].
» 193	» 2	» 22	Bugaj, Buhaj, *dodaj:* [ja, *m.*, z *tureck.* bugha = *taurus.* *Men.* I, 1651 — 2].
» 196	» 1	» 46	Bułat, u, *m.*, *dodaj:* [z *tureck.* pulad = *ferrum Damascenum durum.* *Men.* I, 565—2].
» 199	» 2	» 15	Bureczka, i, *zdrob.*, *dodaj:* [z *tureck.* burkae = *rica.* *Men.* I, 1485 — 2].
» 219	» 2	» 49	capu, *dodaj:* [*tureck.* śafi 2].
» 229	» 1	» 21	Ceregiele, ów, liczb. mn., *dodaj:* [*CERGIELE 2]. § [Kulczyki; *ross.* серги; porówn. *tureck.* serha, serghug = *plumae, pilei ornamentum.* *Men.* I, 1309 — 2].
» »	» 2	» 48	Cerkiewka, i, *ż.*, *zdrob.*, *dodaj:* [z *łac.* circus; *karp.* i *wołosk.* carok = ogrodzenie; *staropolsk.* cerky (*Cod. dipl. Pomer.* 1170, ed. Hasselbach); *cerk.* цръкы 2].
» 257	» 2	» 10	Chorągiew, i, *ż.*, *zdrob.*, *dodaj:* [porówn. *średn. łac.* carrocium, carrochium 2].
» 339	» 1	» 46	Cymbury, liczb. mn. *dodaj:* [Czymbury, z *tureck.* ćember = *zona.* *Men.* I, 1804 — 2].
» »	» 2	» 4	Cyn, u, *m.*, *dodaj:* [z *łac.* cinnus = mieszanina różnych rzeczy, ein Mischmasch. Cynów wszelakich, gdzie jest dębina, tam kołów, słupów, gdzie sośnina, tam żerdzi, dylów, więc też i drew do palenia, łuczywa na komin nawozić. *Zaw. Memor.* A — 2].
» 344	» 2	» 37	*zam:* [Czahor.... *Kaniowsk.* 2], *połóż:* [z *tureck.* ćiair = *pratum.* *Men.* I, 1555—2].
» »	» 2	» 41	Czajka, i, *ż*, *dodaj:* [porówn. *tureck.* śajka = *navis major.* *Men.* I, 1122 — 2].
Str. 359	» 2	» 37	*zam:* [gacie obszerne 4], *połóż:* [z *tureck.* ćiakćir, ćiaechśir = *femorale, femoralia.* *Men.* I, 561 — 2].
» 423	» 2	» 9	*deliunak, *dodaj:* [*tureck.* deli = *audax.* *Men.* I, 101 — 2].
» 460	» 2	» 11-12	Dożonać, dożenie, dożonę, *jednt. popraw:* [dożenie, dożonę *f.*, a Dożonąć mylnie urobiony *infinit.* *zam.* Dognać. 2].
» 486	» 2	» 3	Dona, y, *ż.*, *dodaj:* [*czesk.* teneto; *cerkw.* **тенето, тонòто** 2].
» 537	» 2	» 56	Drojki, a, ie, *dodaj:* [*staroczesk.* dryě = nieprzyjemna słodycz 2].
» 551	» 2	» 19	douve, *dodaj:* [*got.* diubs = *profundus, cavus:* *szwedz.* djup głębia; *litew.* dohbis *cavus*; cf. dubas 2].
» 563	» 1	» 41	Dutepasy *dodaj:* [ów, *plur.*, ucieczka, Flucht, z *franc.* outre passe. Skoro gruchnęły gwałtem onym Jasy, Z Skinderbaszą ostatek poszło w dutepasy. *Pot. Wojn. ehoc.* 79 — 2].
» 664	» 2	» 28	Forgocze y, *ż.*, *dodaj:* [powróz, Warkocz *qu. v.*, ein Band 2].
» 676	» 1	» 5	Fryza y, *ż.*, *dodaj:* [cyga, wartałka, Fryga *qu. v.*, eine Kreisel 2].

Zaczęło *drukować dnia 25. sierpnia 1858.*; ***Ukończono*** *dnia 10. października 1859.*

Pod zarządem **Wojciecha Manieckiego** *uprzyw. dzierżawcy drukarni,*

składali: *Wawrzyniec Pałuski,*

— *Wojciech Sosnowski.*

Odciskał na prasie pospiesznej: *Teodor Krzyżanowski.*

DALSZY CIĄG

spisu osób które nabyły ten słownik.

W kancelaryi Zakładu:

	Liczb. ex.
Batowski Alexander	1
Fuk Franciszek	1
Godebski Józef, major wojsk Belgijskich	11
Jerzmanowski Józef	14
Kunicki Dyonizy Julian	1
Plebański Dr. w Wrocławiu	1
Skałkowski Józef, adwokat krajowy w Złoczowie	1
Sochański Edward	1
X. Tałasiewicz, rektor OO. Bernardynów w Przeworsku	1
Wolf xięgarz z Petersburga	16
Zarański Stanisław	1
Zawadzki Nikodem	1

W xięgarni Konst. Żupańskiego w Poznaniu.

	Liczb. ex.
Biblioteka nauczycielska szkoły realnej w Poznaniu	1
X. Barzyński	1
Xiążę Adam Czartoryski	1
Cecylia hrabianka Działyńska	1
Jagielski malarz i redaktor Dziennika polskiego	1
Kamieński i spółka, xięgarz	1

	Liczb. ex.
Lekszycki Józef	1
X. Lekszycki Izydor	1
Łaczyński, właściciel dóbr	1
X. Malinowski Franciszek	1
Mierzyński, nauczyciel gimnazyum Maryi Magdaleny	1
Popliński Antoni, bibliotekarz	1
Ropelewski	1
Rose, kupiec	1
Sempołowski, właściciel dóbr	1
Sypniewski Felix, właściciel dóbr	1
Taczanowski Julian, właściciel dóbr	1
X. Tyc, dziekan	1
Wilden, urzędnik Towarzystwa Ziemstwa	1
Wituski, nauczyciel gimnazyum Maryi Magdaleny	1
Wolfram, nauczyciel gimnazyalny	1

U Stanisława Przyłęckiego,

Sekretarza Towarzystwa gospodarskiego we Lwowie.

	Liczb. ex.
Cybulski Adam, obojga praw doktor	1
Lityński Wenanty z Litwinowa	1

For use in
the Library
ONLY